DD. NN.

IMPERATORUM AUGUSTORUM, CÆSARUM AC REGUM S. IMPERII ROMANO-THEUTONICI

RECESSUS, CONSTITUTIONES, ORDINATIONES ET RESCRIPTA, IN PUBLICIS COMITIIS promulgata, aut aliàs edita,

INDE AB INSTAURATIONE MONARCHIÆ GERMANICÆ vſque ad D. N. IMP. CÆS. RUDOLPHUM II. P. F. AUG. PP. incluſiuè.

IN QUIBUS QUIDQUID DE IURISDICTIONE IMPERII ET ECCLESIAE, POTESTATE IMPERATORIS ET PAPÆ, AUCTORITATE ET LIBERTATE REGUM, Principum, & cæterorum Imperii Occidentalis Ordinum per Teutoniam, quæ & Magna Francia dicta, id eſt, per Germaniam, Galliam, Italiam, Angliam, Hungariam, Poloniam, Bohemiam, Daniam. &c. *de iuribus ciuilib. & feudalibus, Pace religioſa & profana, aliiſque rebus omnibus ad Eccleſiam & Politiam [illegible] ab anno Salutis Chriſtianæ* CCCC. *vſque ad annum* MDC. *conſtitutum eſt, & in [illegible] Tomis non habetur, fere comprahenditur.*

TOMUS III. ET ULTIMUS,

hiſce turbulentis rebus & præſentibus controuerſiis diſcernendis apprimè commodus: collectus ac digeſtus

À MELCHIORE GOLDASTO HAIMINSFELDIO

Cum Indice locupletiſſimo iuxta ordinem materiarum digeſto: cui & primi Tomi Index adiunctus eſt.

ANNO CIƆ. IƆC.X.

OFFENBACHI

In Comitatu Budingenſi Illuſtriſſimorum Comitum Iſenburgiorum, in Officina Conr. Nebenii excudendum curauit Petr. Kopfius Ciuis & Bibl. Francofordianus.

Digitized by Google

Sereniſsimo ac Potentiſsimo
Principi,

JACOBO, MODERATORI BRITANNIARUM, REGI ANGLIÆ, FRANCIÆ, SCOTIÆ, ET HIBERNIÆ, RELIGIONIS AC FIDEI DEFENSORI.

Sereniſsime ac Potentiſsime Rex,

THVISTONIAM, quam nunc Gothorum dialecto TEVTONIAM dicimus, ex cuiuſque traduce Britanni, Scoti, Picti, Angli, Saxones, Dani, populi ſub imperio tuo poſiti, profluxere, latius initio, quam hodie pateat, gentes Scytharum, Pannonum, Sarmatarum, Manorum & Gallorum habuerunt. Quæ gentes ſub nullo certo aut publico Imperio, communem tamen patriam ita in commune rexerunt, vt in nationes diuiſæ, ſuis quæque moribus & conſuetudinibus, ſua libertate ſub Regum ſingulorum ditione viuerent. Ipſæ porro nationes, quas *haidas* & *gouuas* Theutoni, Romani *Pagos* dixere, ad fluenta fontium & camporum nemorumque limites deſcriptæ nominibus pariter & regnis diſcriminabantur, ſuoſque ſingulæ Reges proprios, virtute ſimul & genere præſtantes, liberos ac immunes, nulliuſque ſuperiori obnoxios imperio, habebant. Verum Reges eorumque populi, vt ſanguine, ſic fœdere perpetuo iuncti erant, quo cauebatur, ne alter alterius fines inuaderent, ſed vt conſanguinei, amici atque ſocii, auxilio ſibi mutuo fierent, communiaque bellorum munia aduerſus Theutonicæ libertatis hoſtes obirent. Vnde illis GERMANORVM nomen inditum fuiſſe nonnulli memoriæ prodiderunt. Sane Strabo alluſiſſe videtur, quum Germanos ſic dictos ſcripſit, quod Gallorum fratres eſſent. Sed mihi veriſimilius videtur, quod Tacitus ait, qui res Germanorum ab ipſis Germanis acceptas ſingulari iudicio atque breuitate compoſuit, Manos à ſe id nomen inueniſſe, vt ſcilicet *Chermanos* in terrorem hoſtium, cum primis Romanorum, hoc eſt, Martigenas ſeſe vel Martis homines appellarent. Id nominis, vti aſſolet, prolatatum deinde, & illis quoq; impoſitum fuit, qui aut armis victi, aut ſponte nomina ſua in fœdus dediſſent. Et ad hunc quidem modum in pace degebant. At vero belli tempeſtate ingruente, aut neceſſitate aliqua publica exigente, cuncti Reges atque Principes de Republica deliberaturi indictis Comitiis concurrere ſolebant, in commune conſulentes, quid opus facto foret.

Herman.

In hoc rerum ſtatu, ſæpe communibus omnium Regum ac populorum ſuffragiis, Imperator creari ſolitus erat, in cuius verba cæteri ſacramentum iurarent, parere, contribuere, pugnare, & quidquid aliud Imperator iuſſiſſet, & tamquam legitimi ſubditi Domino bona corporaque (ſalua interim pacis libertate) religioſiſſime addicerent. Etenim ante Chriſtum natum, Cæſare cum Romanorum viribus ingruente, aduerſus eum à Germanis & Gallis Imperator electus Ariouiſtus fuit. Et ipſo Domino noſtro IESV Chriſto in terris agente, aduerſum eoſdem Romanos Imperium

Digitized by Google

Harminio Cheruſcorum Regi collatum legimus. Sed ne exempla tantum caſca & nomina ſæculis noſtris ignota in teſtimonium citemus, certe Alaricum, (quem 𝔈𝔩𝔯𝔦𝔠𝔥 priſci Germanorum Vates nominant, vndeque inſtituti noſtri primordia texere ac telam exorſi ſumus) ſplẽdidiſſima Balthorum Principum familia ortum, Scytharum, Pannonum, Sarmatarum & Germanorum Reges, quos inter præcipue Alani, Gothi & Huni præcellebant, Romanorũ iniuriis exaſperati, Imperatorem declararunt. Qui Italiã ingreſſus, & infeliciter cum Stilicone congreſſus, quum trans Alpes in Theutoniam inglorius rediiſſet, Theutonis eſſe contemptui ac inuiſus cœpit. Ea re Scythę, Sarmatæ & Germani, quum maxime Gothi, Norici, plerique Transdanubiani, vt Zoſimus auctor eſt, & Transrhenani, veteres Romanorum hoſtes, Redagaſum itidem Gothorum Regem, ad Imperium eleuarunt, ducentis hominum militibus ei attributis. Quo in Tuſcia ſuperato & capto, quum Theutoni Alaricum victum fœdere ſe cum Romanis iunxiſſe, ac propterea ab inferendis armis abhorrere viderent, ex Scythia, Pannonia, Sarmatia & Germania cõſpirantes Vandali, Alani, Gothi, Quadi, Marcomanni, Heruli, Turcilingi, Suevi, Alamani, Saxones, & Burgundiones, ſi qua fides D. Hieronymo eius ætatis ſcriptori, communi conſilio Godigiſilum Vandalorum Regem ſibi Imperatorem conſtituunt. Is, declinata Italia, Galliam inuadere præoptauit, vti Gallos, veteres fratres ſuos, Romanorum iugo preſſos ac gementes, tamdem aliquando redimeret, ac in priſtinam libertatem & ſocietatem Theutonicam aſſereret. Quorum proſperis ſucceſſibus excitatus Alaricus, & ſimul vt prioris expeditionis ignominiam inſigni aliquo facinore elueret, ex Epiro, vbi deſidebat, cum Gothis, Teruingis, Grutungis, Alanis, Hunis, Scytharum & Germanorum populis, Italiam repetiit, Romam expugnauit, Attalum Imperatorem & Ampelium Cæſarem eius filium cepit, tamdem per ſequeſtros pacis, cuius erat perinde ſtudioſus vt æquitatis amans, cum Honorio Imperatore Occidentale Imperium hoc pacto partitus eſt, vt is Italiam ac Illyricum, ipſe Galliam & Hiſpaniam obtineret. Exinde Legatos in Galliam miſit, qui Godegiſilanos milites ad Imperium ſuum cui ſacramenta priores dediſſent, reuocarent, bello vt hoſtibus indicto qui detrectaturi eſſent. Sed morte præuentus tam feliciter iacta Imperii fundamenta ſtabilire non potuit. Cui ſubtus Padum tumulato ſucceſſit Athaulphus, quem nos Adolfum vocitamus: & ducta Galla Placidia, Theodoſii I. Imp. filia, & Honorii germana, ſororio ſuo ex pactis conuentis Italiam relinquens, Attalum & Ampelium ſecum captiuos in Galliam, & porro Hiſpaniam abduxit, quo primus omnium Theutonorum Imperiales titulos intulit. Ab eo namque ſucceſſores, Galliæ Narbonẽſis & Hiſpaniæ Reges, acceptam purpuram, & FLAVIORVM prænomen, & Maieſtatis venerationem, honores Diuis Imperatorib. ſuos ſibi ac proprios, & Regibus tum temporis interdictos, per aliquammulta ſæcula conſtantiſſime retinuerunt. Etenim in inſcriptionibus Edictorum Alphonſi Regis, qui vixit circa annum Chriſti nati MCXX. exſertim legitur: *Regnante glorioſiſſimo Adefonſo Imperatore Hiſpaniarum, & Rege in Toleto, Legione, Gallecia, Caſtella, & Nagara &c.*

Interea dum Gothi, Vandali & Alani in Hiſpania & Africa de Imperio conflictantur, diſcordiis inter eos aſtu Romanorum Cæſarum ſeminatis, Theutoni, tentatis per Legatos ſingulorum Regum animis, coeuntes Sigambriæ prius in Hungaria, dein Iſenaci in Thuringia, Scytharum, Pannonum, Sarmatarum & Germanorum populi, Huni, Gothi, Beſſi, Rutheni ſiue Ruſſi, Cumani, Daci, Roſſomonæ, Tanaitæ, Roxolani, Alani, Cariones, Amaxobii, Budini, Sturni, Vbiones, Acibi, Nauari, Cemandri, Scyri, Sedagarii, Rugi, Geloni, Neuri, Baſtarni, Bellonoti, Venedici, Marcomani, Suevi, Quadi, Heruli, Thuringi, Rhæti, Vindelici, Burgundiones, Bructeri, Saxones, Franci, Nicri accolæ, denique (vt idoneus teſtis eſt Sidonius Attilæ ſuppar) Scoti, vnanimi conſenſu Imperii poteſtatem in Attilam Hunorum Regem, illuſtriſſima Zomeſiarum ſtirpe natum, virum prudentem & manu ſtrennuum, cõferunt. Imperator fuit haut dixerim clementior ne in ſuos, an ſæuior in hoſteis, præſertim Germanos & Gallos, qui ſociorum votis ſuffragia ſua impertiri noluiſſent, nec in electionem eius conſentire. Canitur adhuc apud nos 𝔈𝔱𝔷𝔢𝔩, Poetarum noſtrorum carminib. celebris: Græcorum annalib. parum laudatus, quorum ignauiam & ſocordiam virtute ſua oppreſſerat: Romanis haut perinde gratus, dum, ſuarum incurioſi, alienas iniurias extollunt. Et hic primus Theutonorum, cuius quidem memoria exſtet, coronatam Aquilã victrix Imperii inſigne, Regibus reliquit Hungariæ. cuius memorabile monimentum,

vt dicta

vt dicta rebus exſequar, iuuat hoc loco apponere. Id ab Iornande Gothorum Epiſcopo refertur in hæc verba: *Præcipuus Hunnorum Rex Attila, patre genitus Mundzucco, fortiſſimarum gentium Dominus, qui inaudita ante ſe potentia ſolus Scythica & Germanica regna poſſedit, necnon vtraque Romæ Vrbis Imperia captis ciuitatibus terruit, & ne prædæ reliqua ſubderet, placatus precibus, annuum vectigal accepit.*

Atila Sigambriæ in Hungaria defuncto, quum Reges earum, quas minus dudum diximus, nationum in Scythia, Sarmatia, Pannonia, Germania & Gallia, pro antiqua libertate, ad ſe quisq; redirent, quod Atilæ filii, perpetuum Imperium adfectantes, libertatem popularium aduerſam haberent, bella inter eos orta ſunt ciuilia: quorum occaſione captata Genſericus Vandalorum & Alanorum in Africa Rex exercitum in Italiam traduxit, Romam vi pugnando cepit, Maximum II. Imperatorem trucidauit, Eudoxiam Auguſtam Maximi coniugem, & Valentiniani Imperatoris filiam, cum Imperatorio theſauro captiuam in Africam abduxit, & ſimul cum Imperii inſignibus filio Hunerico in vxorem collocauit, Africæque Imperatorem ſeſe indigetari iuſſit. Inde ergo eſt, quod in Edicto Hunericus *triumphalem* ſibi *Maieſtatem & Regum virtutem* iuxta adſcribit, quia Africæ Imperium Vandalorum & Alanorum regna *ſub Imperii ſui regimine*, vt ipſe loquitur, habebat.

Filiis Atilæ ad Imperium adſpirantibus ingens orta ſeditio inter Theutonos fuit, diuerſum maxime in electione Hunis & Germanis ſentientibus, quorum pars Chabam, alii Aladarium ad Imperium poſtulabant. Contra ea Sarmatæ, Scythæ, & quidam Germanorum Reguli, omnino pacem publicam, & in ea auitam libertatem iam captauerant. Hoc motu Ottuacar, ab Italis Odoacer dictus, Herulorum Saxonum Rex, à quibus Erfurdiæ nomen, Herulos ſuos, Turcilingos ac Turingos, * Scyros ac Rugos interioris Germaniæ populos, qui nuper inter valida Atilæ ſæuientis auxilia militauerant, excitauit: Sarmatas quoque, qui nunc Poloniam habent, Sueuos & Noricos, id eſt, Bauaros atque Auſtrios, magnorum ſpe præmiorum ſollicitatos haut ægre, aut ſeſe in Italiam ſequerentur, induxit, ac diem ad profectionem præſtituit. Quæ vbi vere nouo aduenit, cum his omnibus ex finibus Theutoniæ egreſſus, in Italiam per Alpes Tridentinas, ac fines Veronenſes intrauit, Romam cepit, Momyllum Auguſtulum Imperatorem Imperio priuauit, Iulium Nepotem pariter Imperatorem in fidem ac clientelam ſuſcepit, Vrbi Baſilium Patricium & Præfectum Prætorio præfecit, ipſe Imperii ſedem Rauennæ locauit, & per annos quaſi tredecim pacifice quieteque tenuit. Hic eſt qui in veterum Poetarum carminibus Keyſer Ottuct/ à Gregorio Turonenſi *Dux Saxonum* appellatur. Cui præter Italiam, Siciliam, & Galliæ Transalpinam prouinciam in Germania & Hungaria paruerunt Heruli, Turingi, Scyri, Rugi, Saxonum pars, Dalmatæ, Rhæti, Vindelici ac Norici.

* Qui conſederunt in Norico, hodie Scheuren: vode Comites Palatini nomen inuenerunt.

Verum enim vero quod nullis eſſet legitimis Comitiorum communium ſuffragiis more maiorum Imperator creatus, cæteri Germaniæ, Pannoniæ & Sarmatiæ Reges Imperium eius ſequi recuſarunt. Ex quo Imperium Odoactis pro iniuſto haberi cœptum eſt, atque ipſe Tyranni potius, quam Imperatoris famam obtinuit. Quapropter Scythiæ & Pannoniæ Reges, Gepidæ, Bulgari, Gothi, Daci, in partes Germaniæ conterminæ Regibus pertractis, Theodoricum Gothorum Sirmienſium Regem, ſereniſſima Amalorum vel Amalungorum genere editum, Imperii Romani ſocium ac confœderatum, iuuenem ſumma virtute, magniſque opibus ad res in Imperio Romano nouandas inſtructum, quippe qui Mœſiam, Daciam & Macedoniam in poteſtate ſua haberet, ex aula Conſtantinopolitana, miſſis publice legatis, ad Imperium Theutonicum euocant. Hic primis Imperii auſpiciis Babaim Sarmatarum Regem, electioni ſuæ reſiſtentem, adortus in prœlio interfecit. Dein conuerſis in Zenonem Imperatorem armis, Imperium Græcum vi potius Principum quam ſua voluntate adactus inuadere cœpit. Sed re cum Imperatore Zenone compoſita, ab eo in filium adoptatus, & Vrbis Romæ Conſul dictus eſt. Namque Italiam ei, quemadmodum inquit Paullus Diaconus, per Pragmaticum tradidit, ac, ſacro velamine capiti impoſito, confirmauit, in ſocietatemque Imperii adſciuit. Quibus titulis mactatus, iuſtioribus nimirum ac magis legitimis adquirendi Imperii modis, quam anteceſſores eius habuerant, confeſtim Legatos in Italiam miſit, qui Odoacri & electionem Principum nuntiarent, & ſimul ab eo Italiam repeterent. Deneganti

 bellum

bellum indixit, & in Italiam profectus imperata facere coegit: rebellantem deniq; obtruncauit. Hic quantum fuit Theutonorum Imperatorum, poſt Atilam potentiſſimus exſtitit. *Nulla* enim infit Bonfinius *in Occidentali plaga gens fuit, quæ ad Theodorici nutum, aut amicitiam eius, fœdusque ſponte non iuerit, aut obſequium vltro præſtiterit.* Germani, Galli, Pannones, Hiſpani, & in his Rhæti, Alamani, Heluetii, Sueui, Francones, Heſſi, Thuringi, Boruſſi, Heruli, Rugi, Bauari, Norici, Hũgari, Daci, Moeſi, Macedones, Dalmatæ, Hiſtri, Prouinciales, Aquitani, Nauarri, vniuerſa Italia, Sicilia, Sardinia, Corſica, & cæteræ inſulæ marinæ eius Imperio obſecundauerunt. Cuius, ſimiliter & ſucceſſorum eius, Athalarici, Amalaſuinthæ, Theodahathi, leges ac conſtitutiones Iuſtinianus Imperator ſingulari ſanctione Pragmatica, ad petitionem Vigilii Papæ edita, confirmauit, vt videre eſt in appendice Nouellarum. Quinimo tam legitimus Princeps cenſitus fuit, vti conſtitutio eius integra Codici Iuſtiniano, qui hodie in toto terrarum orbe vim iuris ac legum obtinet, inſereretur: quæ eſt L. 2. Cod. de Feriis. Nemo Princeps, cuius quidem memoria ſuperet, Thetonorum carminibus celebratior vllus fuit, quæ paſſim adhuc à vulgo noſtrate in Germania, Dania, Suedia & Hungaria decantãtur. Pleriq; eum Vates **Dietrich von * Bern/** id eſt, Theodoricum non Veronenſem, vt vulgus literionum opinatur, Sed Rauennnenſem, in qua ciuitate ſedem Imperii fixerat, dixerunt: alii **Wolffdietrich/** ſed ii poſteriores & imperitiſſimi, quum Onulphus & Thietrichus, qui rem in Norico eadem tempeſtate geſſerunt, Regia Herulorum Saxonum ſtirpe Heldungia ſati, Rugorum & Scyrorum in Norico Reges, & Odoacris Imperatoris fratres fuerint, quemadmodum recte etiam Sigonius obſeruauit.

In huius legis inſcriptione Interpretes fœde hallucinantur.

* corrupte pro Bren̄ i.e. Rauen̄.

Theodorico, vti paullo ante memorauimus, ordine in Imperio Romano ſucceſſere Athalaricus, Theodahath⁹, Witiges, Ildobaldus, Araricus, Baduillas ſiue Totilas, Teias, omnes Gothorum Reges: quorum poſtremo victo & extincto, quum Narſes, Iuſtiniani Imperatoris Eunuchus & Gubernator, rerum in Italia ſolus potiretur, & calumniis apud Iuſtinum Iuniorem imperatorem Sophiamque Auguſtam traductus Conſtantinopolim reuocaretur, Albuinum Langobardorum Regem, quem iam Hunnis, Auaribus, Gothis, Winulis, Gepidis, Herulis, Rugis, Noricis, Saxonibus, Danis, aliisque nonnullis Pannoniæ & Germaniæ populis pro imperatore eſſe intellexiſſet, in Italiam ſollicitauit. Qui nulla ratione ſibi dubitandum eſſe putauit, quin oblatam occaſionem arriperet, atque armis apertam, ac prope deſertam Italiam occuparet. Itaque rebus in Pannonia ſeu Hungaria conſtitutis, cum Langobardorum, Saxonum & Danorum copiis Italiam ingreſſus, eam ſibi poſteriſque ſuis ſubiugauit, & inſtitutum ab ſe imperium in annos propemodum ducentos propagauit.

Interea Francorum in Theutonia res valdequam augeri, creſcere, & inualeſcere cœperunt, donec Karolus, cui Magni cognomen ex virtute inditum, totius ferme Theutoniæ imperator, per Germaniam, Galliam, Pannoniam & Sarmatiam, latiſſime Francis, Alamanis, Bauaris, Saxonibus, Thuringis, Sclauis, Danis, Friſiis, Burgundis, Brittonibus, Waſconibus, Gothis, Hiſpanis, Hunis & Auaribus, cæteriſque magnæ Theutoniæ populis præpoſitus, à Pontifice, Senatu Populoque Romano in Italiam excitus, victum Deſiderium vltimum Langobardorum Regem in Germaniam abduxit, deletoque omni Romanorum imperio, Occidentis Monarchiam, virtute ac ſanguine Principum populorumque Theutonorum partam, ad ipſos Theutonos tranſtulit, & ſedem imperii Aquis-Graniis apud Iuliacos firmauit. In qua Franci, Galli, Longobardi, Burgundi, Saxones, Lotharingi, Sueui, Anglo-Britanni, Belgæ, Auſtrii, Bauari, Bohemi, Hungari, Imperium annos iam octingentos & amplius alternatim ac precario adminiſtrauerunt, vt quisque virtute in Theutonia aut meritis validus, tam grande decus quæſiuerit, Principesque ad vota & ſuffragia pellexerit.

Hæc ſunt Imperii Theutonici, quod Germanicum modo ſiue Francicum appellari cœptum eſt, incrementa, progreſſus, & ſtabilimenta: ad quod nobis primum aditum Gepidæ, atque Hungari patefecerunt: Saxones & Dani fundamenta iecerunt: Franci, & poſt eos iterum Saxones, ad eam Maieſtatis tremendam amplitudinem, qua ſub Karolis, Ludouicis, Ottonibus, Conradis, Henricis & Fridericis floruit, prouexerunt.

Sed

Digitized by Google

Sed hoc loco quæri à me poſſet, quî Gothos, Hunos, Herulos, Langobardos, in Imperatorum numero ponam, quum ne ipſi quidem tales indigetari, ſed Reges voluerint? Ratio in mundo: quia familiæ ſuæ dedecus eſſe duxerunt, Regium auorum ſtemma & Diis genitum in ciuis alicuius Romani & (vt vetus verbum habet) terræ filii, quales Cæſar & Auguſtus, homines origine obſcura & ementita, fuerunt, familiam transſcribere. Itaque ſpreta *Cæſaris* & *Auguſti* appellatione, gentile quiſque nomen extollere, & in illorum loca ſubuehere ſtuduerunt. Hanc illis mentem fuiſſe ex Paullo Oroſio, eius temporis ſcriptore, didicimus, apud quem Athaulphus: *Poſtquam in primis*, inquit, *ardenter inhiauimus, vt obliterato Romano nomine, Romanum omne ſolum, Gothorum Imperium & faceremus & vocaremus; eſſetque Gothia, quod Romania fuiſſet: fieretque nunc* BALTHVS, *quod quondam* CÆSAR & AVGVSTVS. Satin' clare? Fuit autem Balthorum apud Wiſigothos Regia progenies: vnde aut vehementer fallor, aut Balthico mari nomen, cuius litora videntur Gothi accoluiſſe. Et Gutlandia in Danico litoris tractu abunde fidem poteſt hæſitantibus facere. Atila, quum nullum idoneum vocabulũ Theutonicum eſſet, quo ſatis Imperatorii nominis vis ac dignitas exprimeretur, conculcatis Mediolani Cæſarum Auguſtorum imaginibus edicto ſanciuit, vt in litteris ſuis Imperatoris loco CHVNINGVS ſcriberetur. ita fore exiſtimauit, vt exſtincto Romano nomine, cuius plusquam Vatiniano odio Theutoni flagrabant, Hunorum honos æternaretur. Nec animi falſus eſt. Nam ſucceſſores nomen illud conſtantiſſime retinuerunt, omnesque adeo Germaniæ Reges, olim à Celtis eadem opinor ratione CHELDI appellati, qui pluribus Principibus dominari cœpiſſent, illud ſibi poſtea communi conſenſu ſumpſerunt. Sed cur non & *Zomeia* appellationem Imperiali titulo adiecit, loco Cæſaris Auguſti? Neſcio, niſi quia alia cognomina vſurpauit, vt ex inſcriptionibus liquet. Odoacer, Regio * *Heldungorum* apud Saxones ſtammate cretus, Erulorum & Thuringorum Rex, primus poſt Atilam, ſub cuius Imperio aduerſus Romanos militauerat, Cæſaris Auguſti nomine contempto, deuictis á ſe Romanis atque Italis imperare cœpit, haut ſcio an & Chuningi, certe Cheldungi nomine contentus. Theodoricus, Regio Amalorum ſeu Amalungorum apud Oſtrogothos ſanguine natus, de quorum præſtantia apud Bonfinium legitur: *Balthorum poſt Amalos inter Gothos erat ſecunda nobilitas.* * *baltha namque lingua Gothica ſignificat audaciam:* tanti id nomen fecit, vt præ illo Cæſaris Auguſti nomen non æſtimaret vnius aſſis, quemadmodum ex Caſſiodori Variis colligitur. Et Athalaricus edicto IV. de ſua electione ad Gothos ſcribit: *Recipite proſperum vobis ſemper nomen,* AMALORVM *Regalem proſapiem,* BALTHEVM *germen, infantiam purpuratam: per quos, Deo iuuante, parentes noſtri decenter euecti ſunt, & inter tam prolixum ordinem Regum ſuſceperunt ſemper augmenta.* Interim tamen, quamuis Reges more maiorum á ſuis Theutonis, exempli gratia, Wiſigothis, an Hunis, aut Herulis, ſeu Oſtrogothis, vel Langobardis, penes quos electio ſolos, excluſis Romanis atque Italis, ſemper fuit, nominarentur, tamen in publicis Edictis & Reſcriptis Latinis ſubinde *Imperatoris* ſibi & *Imperii Maieſtatem, Auguſtam dignitatem, purpuræ adorationem, ſacros affatus, diuina mandata* videmus tribuere. Et omnium exſertiſſime Theodoricus in Sacra ſua ad Herminafridum Turingorum Regem: *Deſiderantes*, ait, *vos noſtris aggregare parentibus, nepti caro pignori, propitia diuinitate, ſociamus: vt qui de* * *Regia ſtirpe deſcenditis, nunc etiam longius claritate Imperialis ſanguinis fulgeatis.* Ecce tibi Amalabergam, ſuam ex filia Amalafreda & Thraſamundo Vandalorum Rege, Genſerici filio, neptem, *Imperiali ſanguine claram* dicit. Quamobrem autem, niſi quod ipſe Romanorum, Genſericus Afrorum, Imperatores exſtiterint? Denique Atila in antiquiſſimis noſtris Carminibus vocari ſolet, **der Werlte Voget** / hoc eſt, *Mundi Imperator*: & Odoacer, **Keyſer Otnurt** / *Cæſar Ottnitus*: & Theodoricus, **Vogt von Bern** / *Imperator Rauennenſis*: & Karolus Magnus, **Vogt von Rom** / *Imperator Romanus*. At vero a CÆSARIS appellatione, etiam ipſe Karolus Magnus, à Senatu Populoque Romano Imperator Auguſtus (id Maieſtatis, non familiæ nomen eſt) ſalutatus, omnesque eius in Imperio ſucceſſores, quorum vsque contigit Diplomata inſpicere, perpetuo abſtinuerunt. FLAVIORVM prænomen Gothi primum, dein Langobardi vſurpauere: CAESARIS cognomen nemo vmquam. adeo quisque ſuam ſtirpem Cæſarea

Pfefferſeck.

Hic locus apud Oroſium eſt corruptiſſimus

Künig.

Helden.

*ex quo adhuc ſupereſſe Comites Mansfeldiani putantur hodieq; dicti die Herren zu Heldrungen.

*Walt ſiue Gwalt.

Locus Caſſiodori illuſtratus.

* Heldungorum.

 longe

longe digniorem habuere. Nec indagari poteſt, quo primum tempore nomen illud **Kayſer** Germaniæ obtruſum ſit: niſi opinor, non aliam vocem Germanis fuiſſe, qua Imperator à Rege diſcriminaretur.

Imperatori autem, quemadmodum ipſis etiam quoq; Regibus, numquam apud Theutonos infinita aut abſoluta poteſtas fuit, ſed certis limitibus ac legibus circumſcripta, quas Romani *Regias*, noſtri *Palatinas* dixere, vt Aimoinus, Abbas Vrſpergenſis, & alii auctores ſunt. Nos *Capitulationem* hodie vocamus. Queis cauebatur, vt operam daret, ne Reſpublica aliquid detrimenti caperet: vt Principum lites ſaluis cuiusque priuilegiis componeret: vt libertates popularium ſartas tectas haberet: vt fœdera ſeruaret: vt onera ſine populi conſenſu nulla imponeret: vt bellum ſine eiusdem ſcitu non inferret: vt prouincias exteras bello partas inter nationes Theutonicas diriberet: & id genus alia Capitula, in quorum verba ſacramentum dare cogebatur. Comes Palatinus, cuius ſecundum Regem prima auctoritas fuit, ipſi Regi cuſtos atque arbiter adiunctus, exſecutor erat, ſi quid Rex aut Imperator deliquiſſe, vel contra Rem libertatemque publicam molitus eſſe argueretur.

Omnis vero de Republica deliberatio in Principum ac Optimatum Comitiis tractari & peragi ſolebat, in queis de bello, de pace publica, de Principum controuerſiis, de magiſtratuum electione, & conſimilibus aliis in commune conſulebant. Ea duum generũ fuere, vniuerſalia & particularia. Et illa quidem, quum vniuerſæ Theutonum gentes, Germani, Galli, Sarmatæ, Scythæ, Pannones, communi aliqua clade ingruente & calamitate hoſtili, congregarentur, vt fœdera de coniũgendis viribus inter ſeſe pangerent. Hac enim conditione non ſemel Germanos, Polonos, Lituanos, Ruſſos, Muſcouitas, Hungaros, vt hodie nominamus, nunc in Germania, nunc in Hũgaria, aduerſus Romanos patriæ communis & libertatis iuratos hoſtes, conueniſſe, conſilia participaſſe, auxilia vniuiſſe, leges ſalutares conſtituiſſe, in Ducem & auctorem generalem conſenſiſſe, Annales noſtri memoriæ prodiderunt. Interdum duæ tantum gentes, periculo propiores, puta Germani & Galli, Germani & Pannones, Pannones & Sarmatæ, iidem Sarmatæ & Schythæ, de communi ſalute, concordia, animorum coniunctione, & libertate popularium aduerſus quosuis propugnanda, in omnium Ordinum præſentia & conſenſu ſtatuerunt. Et de Germanis quidem atque Gallis putidum ſit commonere, quum exempla petere ex hoc noſtro promptuario liceat. Qui ante & poſt Karolum Magnum, Regnis quantumuis & Principatibus diuiſi, ad Comitia tamẽ communia Reges, Duces, Comites, de pace publica conſtituenda, de Principum diſcordiis conciliandis, de legibus generalibus ſanciendis, de Principatuum finibus terminandis, deliberatum conuenire, haut ſecus ac ſub vno capite, conſueuerunt. Qui mos inde ab vltima Francorum memoria vsque annum Chriſti nati milleſimum in vtraque gente conſtantiſſime perdurauit. Capitula, de quib. communi conſenſu conuenerat, (Receſſum hodie vocant) Latine per Epiſcopos & Abbates concepta, dein Germanice ac Gallice in vtroque populo publicabantur. Quomodo Bonfinius auctor eſt, Edicta Atilæ & leges Comitiales, tribus plerumq; linguis perſcripta & promulgata fuiſſe, Latina, Germanica & Sclauonica: quibus nimirum futurum Imperatorem, & Electorum filios imbui Karolus IV. Imperator in Aurea Bulla ſanciuit. Quandoque vna aliqua gens in pluria Regna & Principatus diſtracta, boni tamen publici gratia & concordiæ populorum ac vnitatis ſeruandæ, colligi ac congregari rebus exigentibus in more habuit. Exempla Galliæ & Germaniæ commemorare, id vero eſſet otio abuti. Vnionem Britanniæ tuæ Regum, Sereniſſime Rex, non debeo nec volo præterire. Eius paradigma exſtat Conuentus Hedtfeldenſis, anno Domini noſtri DCLXXIX. celebratus, cuius Eccleſiaſtica tantum Capitula nobis Bedas conſeruauit. Quorum hæc eſt inſcriptio: *In nomine Domini* IESV CHRISTI *Saluatoris, imperantibus Dominis piiſſimis noſtris, Ecfrido Rege Humbronenſium, anno decimo Regni eius, ſub die quintodecimo Kalendis Octobris, indictione octaua: & Edilredo Mercinenſium, anno ſexto Regni eius: & Alduulfo rege Eſtranglorum, anno decimo ſeptimo regni eius: & Lothario Rege Cantuariorum, Regni eius anno ſeptimo. & cætera.* Particularia autem Comitia, quæ noſtris moribus ſola nunc obtinent, ſingulorum fuere priuatim Regnorum: quorum Decreta maiores noſtri *Denuntiationes* vocauerunt, non modo quod ea populo denuntiarentur, verum etiam

quod

quod Rex vicinis ſociis & amicis Regibus, vt in Regnis quoque ſuis publicarent, auctoritateque ſua confirmarent, denuntiarit. Qui mos inter Germaniæ cum primis & Galliæ Reges admodumquam ſolemnis fuit, & cum damno haut paruo vtriusque Regni deſitus, vt experientia iam pridem olim edocuit.

Illud autem ſanctiſſimum vnionis publicæ inter Theutonos inſtitutum, maximo Theutonicæ Reipublicæ & exiſtimationis malo neglectum ac deſuetum, vtinam noſtris moribus reuocari poſſet! vt & noſtri Reges atque Principes alii alios ſocios amicosque habere mallent, quam ſeruos & inimicos. Nec enim minores hodie hoſtes, quam olim Romani fuerint, vniuerſæ Theutoniæ faucibus incumbunt. Atque adeo in ipſis viſceribus noſtris hoſtis eſt, in omnem occaſionem præſto vt nos euertat. Quod ei aliquando (Dominus auerruncet omen) haut difficile factu erit. Nam dum in ius conſeruandi ſtatus, quisque intentus eſt, & ea re liberas prouincias aut ab Imperio diuellere & eximere, aut certe ſub eo opprimere ſtudet, verendum eſt, ne non modo ipſum tandem Imperium alienæ libidini exponatur, ſed diuulſæ quoque prouinciæ pertrahantur ad conſequentiam. Attila, potentiſſimus ille Theutoniæ Imperator, ſummi iudicii ſummæque prudentiæ Princeps, ad ius Comitiorum Reique publicæ deliberationem ſocios peræque ac ſubditos adſciuit. Idem feciſſe & Karolus Magnus, nullo genere Princeps inferior, memoratur, vt ad Imperii Senatum & ſuffragia Comitiorum non vaſallos tantum & beneficiarios, verum etiam ſocios & amicos liberos inuitauerit, allegerit, & ad ſententias dicendas aſſidere inter Ordines Imperii iuſſerit, vt ii, quos res communis tangit, communem quoque curam ſubirent. Ac, ne longius abeam, Henricus II. Angliæ tuæ Rex, Sereniſſime Princeps, nonne Comitiis Herbipolenſibus vt Imperii amicus interfuit, eorumque decreto, ſaluis Regnorum ſuorum priuilegiis, ſubſcripſit? Quid de Poloniæ Rege & Magno Duce Lituaniæ commemorem? quos ab Imperii obſequio Ordinis Theutonici plusquam tyrannica vſurpatio abalienauit, non modo amicitiam & fraternitatem inſuperhabentis, ſed libertatem præterea auitam violantis, & priuilegia atque iura à maioribus accepta, & ab ipſis Imperatoribus confirmata, opprimentis. Quaſi vero dignior Ordo fuiſſet, cui Reges, Principes, Archiepiſcopi & Epiſcopi parerent, quam Imperator? Aut non iam pridem olim longe ante natum Ordinem Rex Poloniæ fuerit Imperii Princeps? Et Poloni, Boruſſi, Lituani, Liuones, à Theutonico ſanguine alieni eſſent, vt debuerint ab Ordine Theutonico excludi? Aut Dux Mazouiæ & Cuiauiæ, vetus Germaniæ Princeps, Culmenſem & Boruſſorum terras Ordini in præiudicium ſuæ Nobilitatis, vt nimirum à Commendaturis arceretur, concedi voluerit? Sed quemadmodum male parta male dilabuntur, ita Ordo dignum factis exitum inuenit: æternus indubie futurus, ſi tueri quam offendere, & Paganos quam Chriſtianos oppugnare maluiſſet. Quid de Hungaris dicam, qui ſe ſaluis Regnorum priuilegiis Imperio non ſemel commendauerant? De cæteris ſilere melius puto, quam vera cum offenſione narrare. Quid de Danis autem & Noruegis? quorum hæc memorabilis ad Karolum V. Imperatorem reſponſio legitur: *Se non Cæſari, ſed Imperio fidos eſſe: quod ſi Cæſar contra Imperium machinaturus ſit, pro virili nixuros, vt antiqua Imperii libertas defendatur.* Nec minus præclara Chriſtierni, Daniæ, Noruegiæ, Sueciæ, Gothiæ & Vandaliæ Regis vox eſt. Cui quum Lubeccenſes in publico libello non ſemel obieciſſent, quod *Cæſari ſuperioritatem Regnorum ſuorum non fateretur*, publico libello & Cancellarius eius Cornel. Scepperus reſcripſit: *Neque enim minus Romano Imperio fidi Dani fuere, quorum ingenium tale hactenus fuit, vt liberi amici eſſent: ſi cogerentur, protinus in amicitia contineri non poſſent. Sic Romani Cæſares olim Voldemarū, Kanutum, Erycum recentiores Chriſtophor. Chriſtiernū, huius D. Chriſtierni auū, longe fidiſſimos habuere, quorum illis virtus maximo vſui fuit & compēdio. Neque vero debet Illuſtriſſimus Chriſtiernus ab auita patria & Regni libertate, citra rationem, tam facile deceſſiſſe, cum neque id Cæſar expetierit, qui optime compertum habuit, aliquando plus poſſe amicam libertatem, quam ſuperbam & inuitam ſeruitutem.* Et ibidem paullo poſt: *Eſt vero quandoque longe ſpecioſius, exterum amicum habere, quam intraneum & ſuperbum hoſtem. Isque in amicitia longe præcellit, qui, cum facto opus eſt, adeſt, quam qui vana iactatione turgidus, res ipſa cum poſtulat, vanus inuenitur.*

Si nunc Reges ac Principes noſtri aures arrigerent, & quod veterum fuit Theutoniæ Regum atque Principum in conſeruanda communi libertate atque vnitate ſtudium, eadem noſtrorum eſſet voluntas, & ipſi communem gubernationem

ſeruare

Digitized by Google

ſeruare mallent, quam homagia ligare, æquabilius & conſtantius ſeſe res Theutonicæ haberent, & victricia Aquilæ inſignia iam per Thraciam & Helleſpontum volitarent. Nunc dum alius alium opprimere ſtudet, & quisque, neglecto bono publico, priuatis tantum commodis ampliandis inhiat, metuendum eſt ne, quod vniuerſis nulla vi humana poſſet, ſingulis propria culpa contingat, vt ſe ſuosque prædæ alienæ lancinandos exponant. Si æmulatio & ζηλοτυπία, obtrectatio & inuidia gloriæ, ſuſpiciones ac ſimultates, quas ambitio & auaritia peperere, iuxta leges maiorum veluti monſtra ſuffocarentur, eâdem operâ & technæ ad Reges ac Principes perdẽdos paratæ profligarẽtur. Romanus hoſtis idem eſt atq; erit, qui olim ac ſemper fuit. Antiquiſſima ſpectemus. *Haut leue decus*, ait vetertimus auctor Tacitus, *Druſus quæſiuit inliciens Germanos ad diſcordias, vtq; fracto iã * Maroboduo vsq; in exitiũ inſiſteretur.* Quis tũ religionis prætextus fuit, cuius velo pleræq; omnes hodie Monarchiæ palliantur, Turcica, Perſica, Africa, Romana? Quæ religioſæ pacis fractio, quum Germani eandem religionem profitentes totiens inter ſe Romanorum fraudib. committerentur, Gothi, Vandali, Alani, Franci, Sueui, Burgũdiones, Alamani, Langobardi, Saxones, Bauari? Finge Tibi, Sereniſſime Rex, Vandalorum & Alanorum Reges reſurgere, atque hæc verba, quæ olim Gothis idem ſecum in religione ſentientibus bellum illaturi, ad Honorium Imperatorem Romanum dixiſſe ab Paullo Oroſio referuntur, nunc ad Pontificem Romanum dicere: *Tu cum omnibus pacem habe, ab omnibus pacem accipe. nos nobis confligimus, nobis perimus, tibi vincimus: immortalis vero quæſtus Reipublicæ tuæ, ſi vtrique pereamus.* Finge, ex altera parte Imperatores Teutonicos Karolum M. & Ludouicum Pium aſſiſtere, atque hæc verba ex Capitularibus ſuis occentare: *Quoniam ſi nos ipſos comedimus, cito deficiemus.* Finge, Diſcordiam, relictis Tartaris & Cocyti tenebris, ſummas Alpeis petiiſſe, vnde omnes terras omniaque litora poſſet aſpicere, atque has furibundo pectore voces erumpere:

* Hic fuit Marcomannorum Rex, Cui Sueui, Semmones ac Langobardi parebant, aduerſarios nactus hinc Cheruſcos, inde Gothos, quib. Druſi, opera atque magiſterio oppoſiti Hermunduri, Quadi, Vatni, &c.

Sumite nunc gentes accenſis mentibus arma,
Sumite, & in medias immittite lampadas vrbes.
Tu legem Caluine tene: tu concute plebem
Lutherio: tu fortem ne Papa ſupprime Martem.
Quid porro tu Hiſpane tuis cunctaris in armis?
Non frangis portas? non muris oppida ſoluis,
Theſaurosque rapis? Neſcis tu Galle tueri
Germanas arces? Saxa atque Palatia quære,
Rhenanosque ſinus humano ſanguine tingue.

Nonne futurum in terris videtur, quidquid Diſcordia iubet? Nonne flammæ hæ ſunt Romanorum, quibus mentes noſtræ accenſæ inter ſe confligant, inuicem conſumantur, & hoſti Romano interim pacem habenti vincant? Eamus autem per omnia ſæcula, & perpetuas longiſſima ſerie artes atque machinas Romanorum conſideremus, non mihi præſentius vllum vmquam remedium Theutonis ad eas cauendas ac vitandas fuiſſe oſtentabitur, quam artior ſocietas & coniunctio.

Quam vbi nobis magnanimi Teutoniæ Reges, Principes, Rectores Ciuitatum reddiderint, facient næ concordando, vt quod de maioribus illorum Bonfinius, ſcriptor Hungarus, idem de illis ipſis aliquando poſteri exclamaturi ſint: *Scilicet armis dumtaxat Thuiticis Imperij Romani faſtus ſemper proterendus erat.* Ex altera parte Turcus in faucibus hæret, cuius magnitudinem videmus, violentiam ſubiectarum ei gentium, & quam propinquus Theutoniæ hoſtis ſit. Obuerſatur ante oculos noſtros Græcorum interitus, & tantæ cauſſas ruinæ vel ipſi etiamnum victores deteſtantur. Num quorum peſtilentes imitamur diſcordias, eorundem etiam exitioſis non par eſt participare periculis? vt idem Imperii excidium cum Graiis inueniamus, niſi in eo pte hoſte deſtruendo communia conſilia contulerimus.

Ad quam rem concinnandam, qua communi patriæ nulla ſalutarior alluceri poterit, ductus & auctoritas tua, Potentiſſime magnæ Theutoniæ noſtræ Rex, præcipue opus eſt, qui pro ſingulari tua atque vnica prudentia, cuius oleo Te Deus vnxit præ conſortibus tuis, quum poſſis atque valeas, etiam velle videris. Accingere ergo, & præſta nobis alter Britannus, quod Magnus ille Conſtantinus præſtitit, qui primus Britannorum pernicioſiſſimas turbas & ciuiles Principum Chriſtianorum motus in orbe Romano compoſuit, & ceu Phœbus lumen diſpulſis nubilis lætiſſimum, ita pacẽ diſiectis

disiectis contentionibus deſideratiſſimam generi humano redonauit. Conuerte animos in pietatem, arma in vindictam diuini nominis, Principes in concordiam, phalanges in Thraciam, bellum in hoſtes: quod ſi omnino in patria pro libertate maiorum ſanguine parta, aut conſcientia cogi neſcia, gerendum ſit, vt quod ſapientes voluere, propter pacem conſtituendam geratur. In id ſtudium vt incumbas, ſupplicate Maieſtatem tuam neceſſitas publica, ſalus patriæ, popularium libertas, & conſanguineorum tuorum honos videtur, vt Rex ſanguine, gente, lingua, affinitate, inter Germanus laboranti Germaniæ ſuppetias ferat. Germanus, inquam: etenim vetuſtiſſima Britannorum lingua eadem, quæ Celtica, fuit, id eſt, Germanica: ipſamque adeo Britanniam a Germanis, qui ſine dubio ipſi Britanni fuerunt, ante ſuperuentum Scotorum, Anglorum & Danorum, adminiſtratam fuiſſe rerum geſtarum annales teſtantur. Tum deinde Conſtantinus Magnus Imperator, cui Saxones noſtri leges ſuas acceptas ferũt, ea ſola de cauſſa primus Germanorum Imperator putatur, quod in Britannia natus, & * Coyli Britannorum Regis ex Helena filia nepos fuit. Arturus quoque, Magnus ille Magnæ Britanniæ Rex, à vernaculis ſcriptoribus noſtris in Germanis reponitur. Scotorum etiam, Hibernorum & Anglorum Epiſcopi atque Monachi, quibus poſt Deum fidei Chriſtianæ cognitionem, non Romanæ Eccleſiæ, Germani maximam partem debemus, morum linguæve commercio maiores noſtros ad fidem cõuertiſſe memorantur. Sed, ne longos logos arceſſam, Matthæus Pariſienſis verba ponat ad compendium, qui ſuis in Annalibus: *Anno Domini 1257.* ſcribit, *Richardus Cornubienſis, Regis frater, in Regem Alemanorum eligebatur quia odio tunc habebatur Francorum ſuperbia, Alemanorum inteſtinum bellum, & Italorum inſatiabilis rapacitas. Elegerunt eum propter linguam Anglicanam Alemanicæ conſonam, atque originis communitatem.* Quo quid clarius dici potuit? Fuit autem Matthæus ille ipſi Richardo Imperatori familiaris, & Regi fratri à conſiliis, vt teſtimonio eius aliud magis idoneum aut locupletius requiri nec poſſit nec debeat. Neq; tamen hic primus ex Britania ad Imperium accitus: verum Conſtantinus ille Magnus, qui Conſtantio Chloro patre, vt Aur. Victor ſcribit, *in Britania mortuo, cunctis qui aderant annitentibus ſed præcipue Eroco Alemannorum Rege, auxilij gratia Conſtantium comitato, Imperium cepit.* in cuius Britannica familia Imperium aliquammultis poſt ſæculis partim continuatum, partim repetitum fuit. Nam ex ea Criſpus & Delmatius Cæſares, Conſtantinus II. Conſtantius II. Conſtans & Anibalianus Imperatores, Gallus Cæſar, Iulianus Imperator, Maximus I. Imperator & Victor Cæſar, Marcus & poſt eum Gratianus II. Imperatores, Conſtantinus III. & Conſtans II. Imperatores & Iulianus Cæſar, Ambroſius Aurelius Imperator & Vter Cæſar, vltimi ſtirpis Cõſtantinianæ fuerunt ex Britannia ad Imperii culmen prouecti. Richardus in ſchiſmate fuit electus, & Eduardus communibus omnium Electorum ſuffragiis poſtulatus onus Imperii recuſauit. Vnde nobis, ſi recte calculum ponamus, Britannia tua, Sereniſſime Rex, vnum & viginti Imperatores ac Cæſares tulit. Præter quos Otto inſuper Quartus, Pictauienſis Comes & Regis Angliæ nepos, ex Britannia ad Imperium vocatus eſt, auunculo Rege cum primis annitente. Richardus, quo de memorabilia ſunt Matthæi Pariſienſis verba: *Elegerunt eum ob fidelitatem, conſtantiam & ſapientiam, theſaurique abundantiam,* Imperii æmulum Alphõſum Hiſpanum nactus erat, qui pontificiis artibus Germaniæ nonnullis Proceribus obtruſus, quod Imperii vaſallus in Regno Narbonenſi eſſet; quia tamen originis Germanicæ non fuit, qua Franci tantum, Angli, Scoti, Dani, Noruegi, Sueci, Hungari, Bohemi, Poloni, Lituani & Ruſſi cenſentur: & cæteri omnes ſubactorum ac prouincialium numero habeantur: nullo iure ad coronationem peruenire potuit, à Germania pariter & Italia excluſus. Contra ea Richardus Monarchiam legitime obtinuit, non modo quod origine Germanus, in Theutonica Imperii ſede Aquisgranenſi coronatus & vnctus, verum etiam quod ipſo iure Germanus & Imperii noſtri Princeps eſſet. Nempe Henricus Rex ſe ſuaq; omnia Regna diapontana & Principatus citmarinos in Galliis, Imperio commẽdauerat, cum eo coniunxerat atq; vniuerat, vt ex eius ad Fridericũ Imperatorem epiſtola cõſtat à nobis in hunc Tomum relata. Vnde & ſeſſionem in Comitiis Imperialibus & ſuffragii iura ſortitus iuxta Reges Bohemiæ, Poloniæ & Daniæ fuerat. Quod ni ita foret, non potuiſſet Eduardus Imperii Vicarius generalis conſtitui, & ſecreta Reipublicæ cum Electoribus pari poteſtate amminiſtrare.

* nobis Kyli, id eſt, Kylian.

Horum

Horum Britannorum & cæterorũ magnæ Theutoniæ Imperatorum leges, conſtitutiones, ordinationes, & decretiones in ſacro Imperio de rebus qua Eccleſiaſticis qua Politicis ſancitas, editas & publicatas, cœpi nuper vndiquaq; colligere, & vt nonnullorum vel ignorantiæ ſuccurrerem, vel malitiæ occurrerem, in publicum reducere. Interſperſi nonnuſquam & Edicta Græcorum Cæſarum minime neglegenda, eorum nimirum, qui pariter cum Theutonis Occidentale imperium habuere. Pleræque autem ſunt de ſumma Trinitate & fide Catholica, de reformatione Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum, de diſcrimine iuriſdictionis politicæ & eccleſiaſticæ, de hæreſibus & Pontificum Sacerdotumq; Romanorum vſurpationibus, vt aliarum rerum verba compendi faciam, ab Imperatoribus & Regibus Auguſtis partim compoſitæ, aliæ promulgatæ, vt in hoc volumine, ceu in ſpeculo, Imperator, Reges, Principes, Ciuitatumq; Rectores contemplari habeant, quid eorum anteceſſores in ſanctiſſimis Imperii Comitiis, aut ſacro Palatio, iam ipſos mille ducentos annos, ſibi ex officio atque munere diuinitus conceſſo in fidei definitionem, Papam, Clerum & vniuerſum Ordinem Romanum ſumere adauſi ſint. Prætera & illud liquet, nec Papæ iniuſtam vſurpationem numquam interruptam fuiſſe, nec ipſius Cleri poſſeſſionem poſſe longiſſimi temporis præſcriptione niti totiens à veris Dominis interpellatam.

Quid ergo? inquiunt aduerſarii. num & Saul inter Prophetas? Quid laico cũ fide? Imperatori cum Eccleſi.? Plurimum, o Rex. Neq; enim Imperator aut Rex purus putus laicus eſt, quod illi contendunt, ſed veluti vnctus Domini Dei Zebaoth magnam cum Sacerdotio cognationem & affinitatem habet quemadmodum Maieſtas tua alibi non minus erudite quam vere demonſtrauit. Dicant enim ſodes contentioſuli illi, vter in populo Iudaico maior fuerit Deoq; propior, Moyſesne an Aaron: vter eorum, populum de fide & voluntate Dei inſtruxerit: vter ordinem ac ritum eccleſiaſticum inſtituerit: vter canones ac cærimonias Eccleſiæ præſcripſerit: vter præcepta ipſi Summo Sacerdoti, Presbyteris, cunctisq; Leuitis dederit vter leges populo tulerit: vter de cauſſis matrimonialibus, de blaſphemiis, de ſabbati violatione, de vltimis voluntatibus, atq; Legatis ad pias cauſſas, vti appellant, cognouerit, iudicauerit. Nonne Moyſes Imperator? cui Aaron, Summus Sacerdos, legitime ſuberat, & modeſte parebat. Quid autem ego Ebræos commemoro? quum Zoſimi, Chomateni, Balſamonis, & aliorum auctoritate conſtet, Principes omnes Chriſtianos, antequam Imperium inuaſiſſet Pappia tyrannis, Pontifices maximos fuiſſe, & Pontificalem veſtem à Pontificum collegio accepiſſe. Hinc Auſonius, poëta Chriſtianus, Gratianum Imp. *religione Pontificem* dixit. Et exſtat in actis Concilii Chalcedonenſis edictum, quo illius Decreta approbantur, cum hac præſcriptione: *Impp. Cæſares, Flauius Valentinianus, Pontifex Inclytus,* &c. *& Flauius Marcianus, Pontifex inclytus,* &c. In cuius Synodi acclamationibus non defuerunt eidem Marciano Auguſto hæ Patrum voces: *Pio & Orthodoxo Imperatori, Pontifici Imperatori.* Legitur etiam inter Pontificum Epiſtolas Anaſtaſii Imperatoris Sacra cum inſcriptione iſthac: *Imperator Cæſar Flauius Anaſtaſius, Pontifex Inclytus,* &c. Necnon in veteri quodam monumento antiquarum Inſcriptionum: D.N. CÆSAR IVSTINVS PIVS. FOELIX. VICTOR. TRIVMPHATOR. SEMPER AVGVST. PONT. MAX. FRANC. MAX. &c. Inde adeo mos ille inoleuit, qui hodieq; in Imperatoris inauguratione ſeruari ſolet, vt Aquiſgrani poſt conſecrationem & præſtitum iuramentum, alba veſtitus in album Canonicorum S. Petri accipiatur, hocq; modo Canonicus fiat ac renuntietur. Sigiſmundus Imperator in ſua Reformatione cap. LXI §. VI. ſiue eius interpres Fridericus à Lantzeron Imperatoris Conſiliarius, vt Imperialem ac Regiam ſacris in rebus auctoritatem oſtendat, in hæc verba edicit: *Primus Rex Melchiſedech, ſimul Sacerdos fuit. Imperator Indiarum Presbyter eſt, nec quiſquam ibi Imperator fieri poteſt, niſi ſit Presbiter. Sub eis omnis ſalus Chriſtianis apparuit: & ſunt in India etiamnum hodie optimi Chriſtiani. Quis ſcit quid Deus operari velit? Imperatorem oportet Euangelium annuntiare: id ad eius officium pertinet ex ordinatione Chriſtianitatis. Quare ſi Presbyter eſt, eo beatior eſt, & magis laudandus, quam ſi non ſit.* Denique Maximilianus Primus Imperator in Sacra ſua ad Paullum Lichtenſtaini Baronem de ſuo Pontificatus Maximi ambitu ſcribit: *Non dubitamus, quin etiamnum recorderis eorum ſermonum, quos ante hac tecũ habuimus de cauſſis & rationibus, propter quas deliberauerimus ac conſtituerimus Pontificatum Maximum, ſi quoquo modo ad illum peruenire poſſemus ambire ac appetere. in id omnes noſtras cogitationes ab eo tempore ſemper coniecimus. Namque domi do. Ctiſcimus, & ita ſeſe res habet ipſa nihil nobis honorabilius, nihil glorioſius, nihil melius obtingere*

poſſe

poſſe, quam ſi præfatum Pontificatum Maximum ad nos proprie pertinentem, Imperio noſtro recuperaremus. Videtur prudentiſſimus Imperator quum ad ea, quæ modo allata ſunt, tum ad Ludouici IV. Bauari Imperatoris cõſtitutionem reſpexiſſe, qua is edicto publice propoſito ſanciuit, Imperatorem Romanum, vacante Eccleſia, Papæ ſuccedere, & ipſius Papatus in temporalibus & collatione beneficiorum, caduci nomine, amminiſtratorem eſſe, vt Marſilius Paduanus, qui Imperatori, ab arcanis conſiliis fuit, in Defenſore Pacis, & Alpharus in lib. 1. de Planctu Eccleſiæ art. LXVIII. auctores ſunt. Et ne ipſos tantum Imperatores in teſtimonium aduocemus, certe Patres Concilii Conſtantinopolitani Quiniſexti, can. LXIX. decreuerunt: *Nulli omnino liceat, qui quidem ſit in laicorum numero, intra ſacrum altare ingredi: ab eo tamen nequaquam prohibita poteſtate & auctoritate Imperatoris, quandoquidem voluerit Creatori dona offerre ex antiquiſſima traditione.* Theodorus itẽ Balſamo Patriarcha Conſtantinopolitanus in dict. can. LXIX. Sextæ in Trullo: *Orthodoxi Imperatores, qui per ſanctæ Trinitatis inuocationem Patriarchas prouehunt, & ſicut Chriſti Domini ſine vllo impedimento, quando voluerint, ad ſacrum altare accedunt & ſuffiunt, & cum cera characterem imprimunt, ſicut & Antiſtites, ſed etiam populum ad eum inſtituendum docent, quod ſolis illius regionis Antiſtitib. conceſſum eſt, &c.* Et Demetrius Chomatenus Bulgariæ Archiepiſcopus in reſponſo ad Conſtantinum Dyrrachii Archiepiſcopum: *Imperator enim, vt communis Eccleſiarum* Ἐπιστημονάρχης *exiſtens & nominatus, Synodalibus præeſt ſententiis, & robur tribuit: Eccleſiſticos Ordines componit, & legem dat vitæ politiæq́; eorum, qui altari ſeruiunt: hoc amplius, litibus Epiſcoporum Clericorumq́; & vacantium Eccleſiarum electionibus. è minore etiam honore ad maiorem reducit, ab Epiſcopio videlicet in Metropolim, vel viri virtutem vel ciuitatem ornans. Hæc autem omnia ſtudioſo facile eſt diſcere ex ſacrorum diuinorumq́; canonum volumine, & Iuſtineanea nouella conſtitutione, poſita in toto libro tertio Baſilicorum. Qui quæ ſunt de Epiſcopis & Clericis, eorumq́; priuilegiis, & vitæ ſtatu, & cauſis criminalibus & pecuniariis, fuſe diſputat. Et, vt vno verbo dicam, ſolo ſacrificandi excepto miniſterio, reliqua Pontificalia priuilegia Imperator repræſentat, quando legitime canoniceq́; fiat. Inuenitur que decimonono libro Iudaicar. antiquitatum Flauii Ioſephi, ſubſcriptio Imperialis ſic habens:* TIBERIVS CLAVDIVS CÆSAR AVGVSTVS. GERMANICVS PONTIFEX MAXIMVS. TRIBVNITIÆ POTESTATIS. CONSVL CREATVS ITERVM. *Quod igitur vnctus Domini ſit is qui pro tempore eſt Imperator propter vnctionem Imperii, Chriſtus autem & Deus noſter, cum aliis, & Pontifex noſter factus eſt; & prædicatur: merito & ipſe Pontificalibus decoratur gratiis.* Veriſſime: ſed & caute interiecit: *ſacrificandi excepto miniſterio.* Equidem Pontificis nomen ab Imperatoribus Chriſtianis vſurpatum doceo, non quod ſibi diuinorum myſteriorum, & clauis cœleſtis aſſumpſiſſe auctoritatem aſſeuerem: minime gentium: hæc enim propria Sacerdotum ac perpetua ſemper fuit: ſed propter Pontificis Maximi ſuperioritatem temporalem, & vt immediatam ſuam poteſtatem à Deo acceptam, ipſiusq; Dei in terris vicariam, in omnes homines, ſacros, profanos, prædicare voluiſſe declarem: quippe nec Synodalia Decreta, nec ſacri Canones, nec definitiones de fide, nec id genus ſimilia rata eſſe poterant, niſi ab Imperatoribus aut Regibus confirmarentur prius & edicerentur. Interim diuiſum Moyſis & Aaronis munus fuiſſe, & diſcretam poteſtatem Eccleſiaſticam à ciuili, nullus abnuo. *Priſcum tempus,* ait Syneſius, *eoſdem tulit Sacerdotes & Iudices: diſiunxit Deus vitas: & vna facta eſt Eccleſiaſtica, altera ciuilis. quid igitur reuocas? quid porro coniungere tentas, quæ ſeparata ſunt à Deo?* At num ideo Princeps á rerum Eccleſiaſticarum cura ſubmouendus? Minime vero: ſed vt Moyſes olim, ita Imperatoris hodie & Regis auctoritas non ſolum ad Eccleſiæ politiam, ſed ad ipſam etiam religionem conſtituendam, ordinandam, purgandam, tuendam & prolatandam neceſſaria eſt. Et idcirco Coſtantinus Britannus, qui primus in altiſſima Imperii ſede palam ſe Chriſtianæ Eccleſiæ Pontificem Maximum, id eſt, propagatorem & defenſorem, profeſſus erat, hoc meruit in priſco quodam lapide elogium: IMP. CÆS. FLAVIVS CONSTANTINVS AVG. PACIS ET IVSTITIÆ CVLTOR. PVB. QVIETIS FVND. RELIGIONIS ET FIDEI AVCTOR. &c. Quin imo Græci in Kalendario Eccleſiæ Conſtanſtinopolitanæ eum τὸν ἱερὸν βασιλέα ἰσαπόστολον, &c. ausi ſunt appellare. Multa loquor: quid ſibi volunt tritæ illæ voces & in ore omnium volitantes: *Sacrum* vel *Sacroſanctum Imperium, Sacra Cæſarea Maieſtas, Sanctiſſimus* vel *Sacratiſſimus Imperator,* ſi nihil cum Sacerdotio commune habet?

Ergo igitur Pontifex eſt Imperator, & quidem Maximus, qui canonum conditor & legum eluit, cæterorum omnium Pontificum moderator atque arbiter: à cuius appellatione Romanæ Eccleſiæ Paſtores aliquot centum annos abſtinuere, ſimplici-

ter Pontifex tantùm, aut Epoſcopi, aut Archiepiſcopi, aut Patriarchæ, vel ſummi Sacerdotes dicti, donec partito inter Theutonos & Græcos Imperio Romano, dum vtrique ſtuderent Epiſcoporum Romanorum beneuolentiam, ad deuinciendum ſibi populum Romanum, apud quem auctoritas eorum plurimum valebat ac poterat, dãdo, donando, concedendo demereri, captata occaſionis opportunitate, caput efferre, beneficia Eccleſiaſtica pro libitu diſponere, quid Principes ac Magiſtratus facere deberent imperare, cenſum Imperatori negare, populum Romanum concitare, & ipſis adeo Imperatoribus formidabiles eſſe cœperint. Nam ſimulatq; ſe in ordinem redigi à Theutonis ſenſiſſent, Græcorum arma in eos conuerterunt: & viciſſim à Græcis ad officium & debita legitima vocati, Theutonorum ſimplicitatem aduerſus eos efferarunt ac ſtimulauerunt: ipſos deniq; Theutonos, Langobardos videlicet & Francos, Germanos & Gallos, hosq; ambos & Hiſpanos, inter ſe commiſerunt, quo illis ſeſe inuicem conſumentibus ipſi interim dominatum & monarchiam ſuam otioſi conſtabilirent, & Pontificatum Maximum, more Gentilium, cum Epiſcopatu, & Imperium cum Sacerdotio coniungerent, hoc eſt, ſacra profana omnia confunderent & commiſcerent. Hoc ipſiſſimum eſt, quod Henricus IV. Imperator Patresq; Concilii Ticinenſis, Gregorio VII. Papæ Romano obiiciunt, vt in actis apud Auentinum legitur: *Vtrumq; & Imperium Pontificatum, ſicuti Decii & falſorum Deorum cultores factitare conſueuerunt, vſurpat.* Heic nobis oggeri ſolet Tertulliani auctoritas in libro de Pudicitia ſcribentis: *Audio etiam edictum propoſitum, & quidem peremptorium: Pontifex ſcilicet Maximus, Epiſcopus Epiſcoporum dicit: Ego & mœchis & fornicationis delicta, &c.* Sed ſcire licet Tertullianum ſæpe Latinius quam Chriſtianius loqui, & formulis vti ex Paganorum ſuperſtitione petitis. Deinde quum Vrbis Paſtor in Decreti ſui præſcriptione *Archiepiſcopus* nominaretur, eam vocem Tertullianus interpretaturus ait: *Pontifex Maximus, Epiſcopus Epiſcoporum,* Simul etiam Romani Paſtoris faſtum etiamtum glicentem notat, eam ſibi poteſtatem in edicendo apud Chriſtianos arrogantis, quæ Pontificis Maximi inter Gentiles fuit, atq; ea in re Cæſaris maluerint quam Chriſti exemplum ſequi. Etenim Pontificatus Maximus, vti multis rerum argumẽtis euicimus, Imperatorum, tam Ethnicorũ quam Chriſtianorum, dignitas fuit, qua ſibi ius in ſacrum Ordinem, vt Tribunatu Maximo in plebeium, vindicauerunt. Ecce autem Imperatores dico, qui gentibus dominabantur. At vero ad Apoſtolos eorumq; ſucceſſores, Epiſcopos & Sacerdotes, expreſſum Chriſti mãdatum eſt: *Vos autem non ſic:* quorum ad munus pertinet animas curare, Scripturarum ſacrarum lectioni & explicationi inſiſtere, plebem docere, clauibus regni cœleſtis ab ipſo Chriſto datis atq; conceſſis ad ligandum ſoluendumq; vti, ſacra myſteria á Domino ſancita amminiſtrare, excommunicare, hæreticos monere, confeſſiones audire, pœnitentiam iniungere, manus imponere, matrimonia benedicere, lapſos recipere, & id genus alia merè ſpiritualia, quæ vocantur. Ad Pontificis autem Maximi officium ſpectat, Concilia indicere, eorum Decreta publicare, de fide Catholica conſtituere, hæreticos proſcribere, Eccleſiam reformare, Epiſcopatus & Sacerdotia ordinare, cauſſas Eccleſiaſticas decernere, ieiunia edicere, rogationes & ſupplicationes publicas mandare, laudes diuinas publice habentes iubere: in mores & vitam Clericorum inquirere, cauere vt bona Eccleſiaſtica in pauperum vſus & fabricarum Eccleſiæ recte diſtribuantur, feſtorum curam gerere, ferias diſponere, faſtos ſiue Calendaria recenſere, & parilia negotia, quæ Principi cum Sacerdotum conſilio veniunt deliberanda.

Quod officium, amiſſo licet Pontificis Maximi titulo, poſteriores Imperatores conſtanter vsq; ad eum, quem diximus, Gregorium VII. cognomento Hildebrandum retinuere ac perſeuerarunt. Quorum etiam eo nomine duplex in Imperio Theutonico Senatus Palatinus fuit, Eccleſiaſticus & Politicus, ſiue (vt nunc loquimur) ſpiritualis & ſæcularis. Vtriusque decreta & ſententiæ Imperatorio vel Regio nomine pronuntiabantur. Par eademque forma in ipſis Comitiis generalibus obtinuit, vt ſeparatus locus Eccleſiaſticis, puta Epiſcopis, Abbatibus, & Præpoſitis, alius Laicis Regni Principibus, Ducibus, Comitibus, & Ciuitatum Rectoribus, attribueretur. Illorum conſeſſus ampliſſimus dicebatur *Synodus* vel *Concilium*: horum *Mallus publicus*, *Placitum*, vel etiam κατ' ἐξοχὴν *Conuentus*. Vtrique ſuprema cum poteſtate Imperator vel Rex præſidebat: illi tamquam Pontifex Maximus: huic velut Dictator, Conſul & Tribunus Maximus. Interdum vterque Senatus, pro re nata, conuenire in commune conſultaturus

turus

turus ſolebat: & tum proprie Comitia vocabantur. In Senatu Eccleſiaſtico res ſpirituales, in Laico res ſæculares, in Comitiali res mixtæ tractabantur. Sed ne confinxiſſe quidquam videar aut cum animo meo commentus, apponam verba Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi, quæ in libro eius Epiſtolarum III. ad Regem Franciæ cap. XXXV. leguntur in hunc modum: *Seniorum* (ita Principes ſuos illa ætas appellabat) *ſuſceptacula ſic in duobus diuiſa erant, vt primo omnes Epiſcopi, Abbates, vel huiuſmodi honorificentiores Clerici abſque vlla Laicorum commixtione congregarentur. Similiter Duces, Comites, vel huiuſmodi Principes ſibimet honorificabiliter à cætera multitudine primo mane ſegregarentur, quouſq; tempus ſiue præſente ſiue abſente Rege occurrerent: & tunc prædicti Seniores more ſolito, Clerici ad ſuam conſtitutã Curiam, ſubſelliis ſimiliter honorificabiliter præparatis, conuocarentur. Qui cum ſeparati à cæteris eſſent, in eorũ manebat poteſtate, quãdo ſimul, vel aliquãdo ſeparati reſiderent, prout eos tractanda cauſæ qualitas docebat, ſiue de ſpiritualibus, ſiue de ſæcularib. ſeu etiam commixtis.* Hæc cauſſa eſt, Sereniſſime Rex, cur in hoc volumine tot Canones, tot Capitula Eccleſiaſtica, tot Decreta videamus ſub auctoritate ſua Imperatores ac Reges, nõ iuxta aulicorũ diſtorta iudicia, ſed iuxta Epiſcoporum ex verbo Dei & SS. Patrũ dictis propoſitas ſententias, ſanciuiſſe. Vnde liquido parere debet Pipinum, Karolum Magnum, Ludouicum & Ottonem, errores in Eccleſiam non intuliſſe, ſed inuentos, quod in ſe fuit, tollere ſtuduiſſe. Idem ſane poſteri eorum Gallici & Germanici Britannicíq; Monarchæ ſedulo egerunt: ſed fruſtra. *Quia*, vt Daniel inquit, *Antichriſto ſuccedere debebat, quoad ira Dei ſuper populum ſuum finiretur.*

Si nunc, Sereniſſime Rex, Imperatores iſti ac Reges, Theutonici Imperii conditores, in vitam reſurgant, & præſentem Imperii ſeruitutem videant, quid putat (quæſo) Maieſtas Tua, dicturi ſint? Nõne Imperatorẽ, Reges atq; Principes hiſce verbis aggreſſuri eſsẽt? Quid, Cariſſimi nepotes, Turcorũ & Paparũ iniurias accuſatis, eorumq; oppreſſiones perpetuis vocibus querulamini? Vos, vos accuſandi eſtis, qui optime à nobis inſtituta peruertiſtis. Nos corpora animasque noſtras conſtrinximus, vt iunctis viribus tantum vobis Imperium conſtitueremus: quod vos diſiunctis animorum & Prouinciarum opibus ignauia ac torpore perdidiſtis. Nos vitam & ſanguinem profudimus, vt vobis hanc libertatem, in qua fuiſtis, pararemus; quam vos turpiſſima nundinatione proſtituiſtis. Nos Saracenos & Turcos Hiſpania, Africa & Syria expulimus; quos vos, in mutuam perniciem coniurati, medium in Imperium, tanto labore & ſudore à nobis partum, introduxiſtis. Nos Romanos Pontifices imperio, iuſſis & mandatis noſtris ſubiecimus, vt haberemus eos morigeros ac rectos ad ingenium probum, ne pro libidine dominari, aut quid deterius in Eccleſiæ ſanitatem, animarum ſalutem, & libertatem Chriſtianorum Principum tentare auderent; quos vos humeris, vt ita dicamus, veſtris in cœlum ſuſtuliſtis, tantosq; feciſtis, vt non poſſint vobis eſſe non horribiles & pertimeſcendi. Nos ſupremum Imperii tribunal vnanimi conſenſu & voto inſtituimus, in quo omnium magnæ Theutoniæ Regnorum ac principatuum, liberorum vtiq; & immunium, Legati de communi Republica deliberarent, & Regum atq; Principum controuerſias, qui ſuperiorem magiſtratum alioqui non agnoſcebant, ex æquo & bono componerent; vos tam fraterna communione diſſociata, ad Pontificem Romanum, cui imperare debebatis, inuidiſſimis ſimultatibus trãſuerſum rapti, vltro vos dedentes cõcurriſtis. Nos bina quotannis generatim Comitia indiximus, in queis certatim Reges atq; Principes de ſacris profaniſque rebus in commune conſultaturi conuolauimus; veſtrum quo ſe quiſq; alieniorem ab Imperii Comitiis oſtentare ſolet, eo ſe maiorem eſſe falſa perſuaſione ducitur. Nos ſacra Concilia, Synodosq; modo generales, interim etiam prouinciales, conuocauimus, in quibus Epiſcopi & Doctores Chriſtiani de fide Catholica, de religionis veritate, de crimine hæreſeos, de reformandis moribus, de tollẽdis Eccleſiæ abuſibus, de ipſo Papa & vniuerſo Clero in ordinem redigendo, ſub auctoritate noſtra, vt Pontificum Maximorum, ſtatuerent ac definirent; vos Eccleſiam vnius libidini corrumpendam expoſuiſtis; vos libertatis Eccleſiaſticæ vela nimis impleſtis, nimis longe prouexiſtis; vt quantum de iure veſtro detraheretis, quantum Sacerdotali adderetis, cæca quadam pietate ducti parum animaduertiſtis. Nos Eccleſiaſticam ſuperbiam, luxum, ambitionem, dominãdi cupiditatem acerrime refrænauimus: vos hæc omnia, inconſulta & noxia bonitate veſtra, aluiſtis. Nos Antiſtitum, qui in demortuorum loca creari ſolent, deligendorum facultatem penes nos, in quorum imperio erant, eſſe voluimus; vos vt eam Pontifices Romani,

qui nepotes, propinquos, famulos, mercenarios, venalitiarios, dominationi ſubſidia deligunt, in ſe transferrent, conceſſiſtis. Cur, cur, Deus bone! hæc aut fieri permiſiſtis, aut contuliſtis vltro? cur ſurdas Diuum atq; hominum aureis querellis veſtris fatigatis? Reſtaurate priſcam illam Imperii amminiſtrationem à nobis minime imprudenter, vt res docuit, conſtitutam: animos in fraternam concordiam reducite: de communi re conſulite, agite: ius & æquum pari cõditione reddite: ſite fratres, hoc eſt, Germani: abuſus & deformitates rerum ſacrarum participatis conſiliis tollite: ſcandala publica ſubitis & periculoſis mutationibus vitate: malorum ſeminaria exſtirpate: cõcuſſiones ſeditioſorum compeſcite: Eccleſiam in antiquum & Apoſtolicum ſtatum reſtituite: Deum veremini, itaq; colite, vt vobis in Verbo ſuo præcepit: *& diſperdet Dominus omnes gentes ante faciem veſtram, & poſſidebitis eas, quæ maiores & fortiores vobis ſunt. Omnis locus quem calcauit pes, veſter erit: à Deſerto & Libano & flumine magno Euphrate vſq; ad mare Occidentale erunt termini veſtri: Nullus ſtabit contra vos: terrorem veſtrum & formidinem dabit Dominus ſuper omnem terram, quam calcaturi eſtis. Locutus eſt Dominus Deus veſter.*

Deuteron. 11. videnda Sigiſmundi Imperatoris Reformatio cap. 11. §. 4. & ſeq.

Nonne hæc, Sereniſſime Rex, aut paria, priſci illi Imperatores atq; Reges, ſi nunc reuiuiſcant, ad Imperatorem, Reges atq; Principes, dicturi eſſent? Etiam profecto, quum ne nunc quidem abſentes, & in Elyſiis illis defunctorum campis poſiti, colloqui tamen eos & in mutis iſtis ipſis monimentis affari non ceſſent. Quorum opimum corpus, ſummis opibus atq; induſtriis omnibus à me ſparſim collectum & compoſitum, Maieſtati Tuæ dare dicare conſecrare more maiorum volui, vt quæ alibi à Maieſtate Tua in eam, quam ſupra poſui, admonitionem diuine diſſertantur, ipſorũ Imperatorum atq; Regum calculis confirmentur, orbiq; humano manifeſtum fiat, Te nec nouatoris nomen nec vſurpatoris vllo pacto poſſidere, ſed iuſtum libertatis vindicem, & rerum violatarum legitimum eſſe reciperatorem. Siquidem iure conſtitutum eſt, vt mala fides præſcriptionem non pariat: & vi excommunicatoria poſſeſſarum rerum vſucapionem Lex Iulia & Plautia inhibet: error etiam falſæ cauſſæ bonum titulum impedit, veluti eſt falſa & ementita perſuaſio: denique rerum fiſci Regii præſcriptionem per leges prohibitam eſſe inter omnes gentes conſtat.

Spero, & eam ſpem ex Maieſtatis Tuæ Monitorio ad Principes Chriſtianos cõcepi, in quo Tibi hoc meum inſtitutum probari ac laudari animaduerto, iſtosce Imperatores atq; Reges ad Maieſtatis Tuæ purpuram ſalutandam admiſſum iri, vt quantum Maieſtati Tuæ temporis ab amminiſtratione auguſta, quantum à curis publicis, quantum ab exercitiis Regiis, tantum iis excipiendis & tractandis impendere dignetur. Imperatores ſunt, Reges ſunt, Principes Theutonici & maiores Tui, Rex Sereniſſime, nullius palatio, nullius colloquio, nullius familiaritate, quam potentiſſimi Theutoniæ Regis, eorum nepotis, digniores. Scripſi Francofordiæ ad Mœnum, pridie Kalend. Septemb. A. C. N. ∞I ɔ c x.

MAIESTATI T.

Deuotus

MELCHIOR GOLDASTVS
HAIMINSFELDIVS.

SACRO

Digitized by Google

SACRO IMPERIO THEVTONICO. PATRIÆ ET POSTERITATI.

MELCHIOR GOLDASTVS HAIMINSFELDIVS.
HENRICI F. CONRADI N.

HAC ETIAM PARTE. QVOD POTVIT.
PRO TEMPORE. V. S. L. M.

PAVLVS APOSTOLVS:

Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.

GERMANORVM PROVERBIVM:

Bonus Eckardus cunctorum mortalium monitor eſt.

Der getrewe Eckhardt warnet jederman.

ELENCHVS

CONSTITUTIONUM HOC III. TOMO COMPRÆHENSARUM,

INDE A PRIMORDIO IMPERII ROMANO-THEVTONICI vsque ad præſentem ætatem: inſertis etiam nonnullis Conſtitutionibus & Reſcriptis Romanorum Principum, qui in Occidente cum Theutonis imperarunt.

1. Alarici Gothi, primi Germanorum Imperatoris in Imperio Romano, *Edictum de Crudelitate militum, in captarum vrbium incolas & loca ſacra, reprimenda: An. 410. Pag. 586.*
2. Conſtantini III. Britanni Imp. & Conſtantis Cæſaris *Conſtitutio de Comitiis Imperialibus annuatim in vrbe Arelatenſi celebrandis: anno 411.* 1.
3. Athaulphi Gothi Imp. *Edictum de Legum Romanarum reſtauratione: 412.* 586.
4. Honorii & Theodoſii II. Impp. *Reſcriptum Contra Pelagianorum Hæreſin de gratia Chriſti & originali peccato: 418.* 586.
5. Honorii Imp. *Decretum de Confirmatione Eulalij electi Pontificis Romani, & reprobatione Bonifacij: 419.* 587.
6. *Eiusdem Reſcriptum de duobus electis in ſchiſmate Papis ad iudicium Imperiale præſentandis, vt ſuper eorum electione cognoſcatur: 419.* 588.
7. *Eiuſdem Commonitorium ad Epiſcopos Rauennæ congregatos, vt de alterutrius ex electis Papis electione legitima cognoſcerent, nec Epiſcopos, qui electionibus eorum interfuerunt, ad iudicium reciperent: 419.* 588.
8. *Eiusdem Reſcriptum de recipiendo Vicario Interſacerdotij Papalis per Imperatorem ordinato: 419.* 589.
9. *Eiusdem Mandatum ad Achilleum Epiſcopum Spoletinum, quo ei Vicariatus Interſacerdotii Papalis committitur: 419.* 589.
10. *Eiusdem Sacra ad Senatum Romanum, de recipiendo Vicario Sedis Papalis per Imperatorem ordinato: 419.* 589.
11. *Eiusdem Sacra ad Populum Romanum ſuper eodem: 419.* 589.
12. *Eiusdem Sacra ad Epiſcopum Nolanum, de Synodo Spoleti cogenda in cauſa Schiſmaticorum Pontificum: 419.* 590
13. *Eiusdem Sacra ad Epiſcopos Africanos ſuper eodem: 4 9.* 590.
14. *Eiusdem Sacra ad Carthaginienſem Epiſcopum ſuper eodem: 419.* 590.
15. *Eiusdem Sacra ad Epiſcopos Africanos ſuper eodem: 419.* 590.
16. Conſtantii III. Cæſaris *Reſcriptum de Seditionis auctoribus in ſchiſmate duorum Paparum, & præceptis Imperialibus de ordinato Papalis Sedis Vicario exſequendis: 419.* 591.
17. Honorii Imp. *Reſcriptum de Eulalio ſchiſmatico Papa ex Vrbe pellendo, & Vicario Sedis Papalis recipiendo 419* 591.
18. *Eiusdem Reſcriptum de Confirmatione Bonifacii electi Papæ & reprobatione Eulalii ſchiſmatici: 419.* 591.
19. *Eiusdem Præceptum, Vt iudicio de ſchiſmaticis Papis per Imperialem auctoritatem terminato, Epiſcopi ad Synodum vocati domi remaneant: 419.* 592.
20. *Eiusdem Reſcriptum de Electione Romani Pontificis: 419.* 592.
21. Honorii & Theodoſii II. Impp. *Reſcriptum aduerſus Pelagianos: 419.* 592.
22. Conſtantii III. Imp. *Edictum contra Pelagianos 420.* 593.
23. Faramundi primi Francorum Monarchæ *Leges Salicæ: 424.* 2.
24. Theodoſii II. & Valentiniani III. Impp. *Sacra de Indictione Concilii Epheſini per Imperatores conuocati: 430* 594.
25. *Eorundem Conſtitutio de Officio Legati Imperialis in Concilio: 431.* 595.
26. *Eorundem Sacra de Confirmatione actorum Synodalium 431.* 596.
27. *Eorundem Sacra de Reuiſione actorum Synodalium, vt reſciſſis omnibus, quæ antea per Concilii*

Patres

Digitized by Google

patres acta fuerant, fidei & controuerſiarum queſtio reſumpta, de integro legitime diſcutiatur: 431. 596.
28. Valentiniani III. *Decretum in Cauſa Syxti III. Papa rei & Baſſi Exconſulis actoris : 433.* 597.
29. Theodoſii II. & Valentiniani III. impp. *Decretum de Condemnatione Neſtorii : 436.* 598.
30. Atilæ Huni Imp. *Receſſus Comitiorum Iſenacenſium de Imperio Occidentali conſtituendo: 444.* 598.
31. *eiuſdem Ordinatio de Veredariis:447.* 599.
32. Theodoſii II. Imp. *Edictum de confirmatione Ephesina Secunda, & libris Hæreticorum cremandis:449.* 599.
33. Valentiniani III. Imp. *Sacra, Vt liceat Romano Pontifici auctoritate Imperiali in partibus Italia Concilium celebrare, & de auctoritate ipſius Pontificis in fide & Sacerdotibus iudicandis: 449.* 600.
34. Theodoſiii II. Imp. *Reſcriptum de Confirmatione Ephesina Synodi ſecunda.449.* 600.
35. Marciani Imp. *Sacra de Electione Imperiali, & celebratione Concilii vniuerſalis.450.* 601.
36. *Eiuſdem Reſcriptum ad Archiepiſcopum Roma Leonem qua vocat eum ad Synodum: 450.* 601.
37. Atilæ Huni Imp. *Receſſus Comitiorum Sicambrienſium de Romano Imperio conquirendo: 450.* 601.
38. Valentiniani III. & Marciani Impp. *edictum de prohibitis diſputationibus inter Chriſtianos:452.* 602.
39. Marciani Imp. *edictum de prohibitis diſputationibus de Fide, & geſtorum Chalcedonenſis Synodi obſeruatione:452.* 602.
40. *eiuſdem Reſcriptum, Vt nemo ad fidem cogi debeat:452.* 604.
41. Valentiniani III. & Marciani Impp. *Edictum de infirmanda lege Theodoſiana pro confirmatione Ephesina ſecunda Synodi edita:452.* 604.
42. Genſerici Vandali Imp. *edictum de Crudelitate militum in capta Vrbis incolas reprimenda: 455.* 605.
43. *eiuſdem edictum de Conſtitutionibus principum:456.* 605.
44. Leonis I. Imp. *encyclica de pace eccleſia, & confirmatione Chalcedonenſis Synodi:457.* 605.
45. Richimeris Sueui Imp. *Reſcriptum de Pace publica:472.* 606.
46. Olibrii Imp. *Commonitorium de Eutychianorum cauendis erroribus:472.* 606.
47. Baſiliſci Imp. *Encyclica de Concordia Eccleſia; & actis Chalcedonenſis Concilij abolendis: 476.* 606.
48. *eiuſdem &* Marci Cæſaris *edictum de Fide Catholica:476.* 607.
49. Hunerici Vandali Imp. *Edictum de Pace Religionis, & libero vtriuſque Religionis exercitio in toto Imperio:480.* 508.
50. Zenonis Imp. *Enotiçon de Pace & reconciliatione Eccleſia:482.* 680.
51. Odoacris Herculi Imp. *Edictum de Electione Romani Pontificis; & non alienandis bonis Eccleſia:483.* 609.
52. Hunerici Vandali Imp. *edictum contra Homouſianos ſiue Catholicos:484.* 610.
53. Clodouei I. Regis Francorum Auguſti *Decretiones Legibus Salicis addenda.490.* 15.
54. Theodorici Gothi Imp. *edictum de Romana libertatis iure non concedendo rebellibus: 494.* 611.
55. *eiuſdem Reſcriptum de Generali indulgentia rebellibus Imperij praſtanda:494.* 612.
56. *eiuſdem Decretum in Apoſtatam:495.* 612.
57. *eiuſdem edictum continens varia capitula:497.* 18.
58. *eiuſdem Decretum de electione Romani Pontificis, & confirmatione ab Imperatore petenda: 498.* 412.
59. *eiuſdem Conſtitutio de electione & ordinatione Romani Pontificis:499.* 613.
60. *eiuſdem Reſcriptum, Quod Romanus Pontifex ſupra ſe Iudicem habet Imperatorem:500.* 613.
61. *eiuſdem Decretum in cauſa Symmachi Papa:502.* 613.
62. *eiuſdem Conſtitutiones, Edicta & Reſcripta varia variis temporibus facta.* 31.
63. Anaſtaſii Imp. *Reſcriptum de inualida arrogantis Romani Pontificis in Imperatorem excommunicatione:503.* 615.
64. Clodouei I. Regis Francorum Auguſti *edictum de Pace Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum:507.* 618.
65. *eiuſdem Reſcriptum de Pace eccleſiarum & perſonarum rerumque eccleſiaſticarum:507.* 618.
66. Anaſtaſii Imp. *Sacra de Concilio congregando ad componenda in Scythia partibus orta diſſi-*

 dia:

dia:514. 618.

67. *Eiusdem Sacra, Vt Pontifex Romanus veniat ad Concilium Heraclea congregandum ob componendas in Scythia de fide ortas quæſtiones:515.* 619.

68. *eiusdem Reſcriptum de Fide Catholica, de Chalcedonenſis Synodi Decretis cuſtodiendis, & pace ſeruanda:516.* 619.

69. *eiusdem Sacra, Quod Imperator à Papa iuberi non poſſit. 517.* 621.

70. Fl. Iuſtini I. Imp. *Sacra de Electione Imperiali:518.* 621.

71. *eiusdem Reſcriptum de Vnitate Eccleſiæ:519.* 622.

72. Iuſtiniani I. Cæſaris *Reſcriptum de Reſtitutione Epiſcoporum in ſuis Sedibus ad interceſſionem Papæ:520.* 622.

73. *eiusdem Reſcriptum ad Papam de Non damnandis Epiſcoporum nominibus, ne ſcandala & tumultus fiant in populo.520.* 623.

74. Athalarici Gothi Imp. *Conſtituta, Edicta & Reſcripta varia ab anno 526.* 92.

75. *eiusdem reſcriptum de electione Romani pontificis:531.* 95.

76. *eiusdem Conſtitutio de Ambitu coercendo in electione Romani pontificis:532.* 106.

77. Amalaſuenthæ Gothæ Imperatricis *edictum de electione conſortis in Imperio, & officio Imperatoris:534.* 110.

78. Theodohathi Gothi Imp. *Conſtituta, Edicta & Reſcripta varia ab anno 534.* 111.

79. Fl. Iuſtiniani I. Imp. *Sacra de Societate aduerſus Orthodoxæ fidei perduelles ineunda: 535.* 624.

80. Vitigis Gothi Imp. *Edicta de anno 536.* 114.

81. Childeberti & Clotharii Francorum Regum, *Decreta Comitiorum Colonienſium 539.* 115.

82. Fl. Iuſtiniani I. Imp. *edictum de Celebratione Paſchatis, & tempore Quadrageſimæ 545.* 624.

83. *eiusdem Sacra Forma de Fide Catholica, & Conciliorum per Imperatorem celebratione & confirmatione:553.* 626.

84. *eiusdem Forma de erroribus Origenis ad Synodum Conſtantinopolitanam: 553.* 628.

85. *eiusdem Forma de Fide Catholica, & Conciliorum per Imperatorem celebratione & confirmatione, ad eandem Synodum: 553.* 629.

86. Totilæ Gothi Imp. *Reſcriptum de Honore Legatis habendo, & pœna perfidorum: 547.* 624.

87. *eiusdem edictum de Vita emendatione & Iuſtitia correctione: 547.* 624.

88. Fl. Iuſtini II. Imp. *edictum de Fide Catholica & concordia Eccleſiæ:566.* 631.

89. *eiusdem Ordinatio de Officio imperatoris: 582.* 632.

90. Guntheramni Francorum Regis *Capitula Matiſconenſia: 582.* 633.

91. Fl. Tiberii II. Imp. *Ordinatio de Officio Imperatoris:586.* 633.

92. Guntheramni Francorum Regis *Præceptio de Obſeruando die Dominico: 588.* 634.

93. *eiusdem Decretum, Vt Epiſcopi canes non alant in domibus ſuis: 589.* 635.

94. Mauritii Imp. *edictum, Ne quis miles, nondum expleta militia, monachus effici poſſit: 592.* 635.

95. *eiusdem reſcriptum quod imperator ſit ſub eccleſia in ſpiritualibus: 602.* 636.

96. Senatus Populique Romani *edictum de Phoca coronato, & Mauritio interfecto cum filiis ſuis:602.* 636.

97. Phocæ Imp. *Conſtitutio de Primatu Romanæ Eccleſiæ:606.* 636.

98. *eiusdem Conſtitutio de electione Romani pontificis, & cæterorum in Imperio Epiſcoporum: 606.* 637.

99. Clotharii II. Francorum Regis *Reſcriptum, Quod Epiſcopus Deo magis ſeruire poſſit in populo, quam in eremo:615.* 637.

100. Heraclii Imp. *Ecthesis de Sancta Trinitate & Fide Catholica: 639.* 637.

101. *eiusdem Reſcriptum de Sacrilegij pœna, & ſupplicationibus contra Turcorum perfidiam ad Deum faciendis:639.* 639.

102. Conſtantis II. Imp. *Typus de Concordia Eccleſiaſtica, & ſilentio eriſticis ac ſeditioſis ſcriptoribus & concionatoribus imponendo:648.* 639.

103. Fl. Conſtantini V. Pogonati Imp. *Sacra de Vnitate Eccleſiaſtica, & diſſidiis in Eccleſia obortis per Concilium generale tollendis: 678.* 640.

104. *eiusdem Sacra de Concilio ſuper Monothelitarum controuerſia celebrando:680.* 642.

105. *eius-*

105. *eiuſdem edictum de Fide Catholica, & damnatione hereſeôs Monothelitarum & Honorii Papæ Romani:681* 642.
106. *eiuſdem Conſtitutio de electione Romani Pontificis.684.* 646.
107. Fl. Iuſtiniani II. Rhinotmeti Imp. *Diualis iuſſio, directa ad Papam in confirmationem Sextæ Synodi Conſtantinpolitanæ:685.* 647.
108. *eiuſdem Mandatum de electione Romani pontificis:686.* 647.
109. Theodorici IV. Francorum Regis & Caroli Martelli Principis; *Decretum de rebus eccleſiaſticis in neceſſitates publicas erogandis:730.* 648.
110. Leonis II . Imp. *Conſtitutio de Patrimoniis templorum Vrbis Romæ, & capitatione infantium:732.* 648.
111. Caroli Martelli Francorum Subreguli & Aduocati Romanorum, *reſcriptum de Defenſione Eccleſiæ & Imperij:7 5.* 648.
112. Childerici II. Francorum Regis & Carolomanni Principis *Capitulare Comitiorum Ratiſponenſium:742.* 117.
113. *eorundem Decreta, Comitiorum Liſtinenſium:743.* 118.
114. Childerici II. Francorum Regis & Pipini Principis *Decretum Comitiorum Sueſſionenſium:744.* 649.
115. Pipini Francorum Regis & Aduocati Romanorum *Capitulare Comitiorum Metenſium:755.* 118.
116. *eiuſdem Decreta in Vernis ſtatuta:756.* 650.
117. Conſtantini VII. Porphyrogeniti & Irenes Imperatricis *Sacra de Concilio per imperatorem celebrando ſuper controuerſia de cultu imaginum exorta:758.* 651.
118. Pipini Francorum Regis & Aduocati Romanorum *edictum de Gratiis Deo agendis pro annona copia, & eleemoſynis faciendis:764.* 120.
119. Caroli I. Magni Franci Imp. *Decretum de Purgatione Sacerdotum:772.* 134.
120. *eiuſdem Conſtitutio de Priuilegiis Nobilium Francorum, id eſt, Germanorum & Gallorum: 777.* 120.
121. *eiuſdem Receſſus ſiue Capitulare Comitiorum generalium:778.* 120.
122. *eiuſdem Conſtit. de Immunitate Eccleſiaſtica:779.* 122.
123. *eiuſdem Capitulare comitiorum generalium:780.* 123.
124. *eiuſdem &* Pipini Cæſaris *capitulare comitiorum Ticinenſium:786.* 135.
125. *eiuſdem edictum de emendatione cantionum & lectionum eccleſiaſticarum:787.* 136.
126. *eiuſdem Præceptum de Tributo Prouinciarum:788.* 137.
127. *eiuſdem capitulare Aquiſgranenſe de reformatione Eccleſiæ, & diſciplinæ Chriſtianæ:789.* 125.
128. *eiuſdem Decretum, Vt eccleſiaſticæ perſonæ neque in exercitum pergant, neque armaturam habeant:790.* 137.
129. *eiuſdem reſcriptum de obſeruatione Septuageſimæ, Sexageſimæ, Quinquageſimæ & Quadrageſimæ:* 137.
130. *eiuſdem capitulare de reformatione Monachorum.* 139.
131. *eiuſdem receſſus ſiue capitulare comitiorum generalium.* 140.
132. *eiuſdem reſcriptum de Peregrinis & Mercatoribus 796.* 141.
133. *eiuſdem capitulare comitiorum generalium.* 141.
134. *eiuſdem edictum, Vt Sacerdotibus militia, pugna, & arma interdicta ſint:797.* 142.
135. *eiuſdem conſtitutio, Qualiter manopera, cenſus, tributa ac reliqua ſeruitia exigenda vel agenda ſint.* 144.
136. *eiuſdem capitula, quæ in Legem Salicam addere præcepit:798.* 144.
137. *eiuſdem edictum de Obedientia Epiſcopis & Sacerdotibus præſtanda.* 146.
138. *eiuſdem capitula, quæ ſunt addita ad Legem Longobardorum:801.* 146.
139. *eiuſdem edictum de Capitulis pro lege tenendis:802.* 147.
140. *eiuſdem conſtit. de Sacerdotum purgatione:806.* 148.
141. *eiuſdem capitulare comitiorum Theodonis villanorum:806.* 149.
142. *eiuſdem conſtit. de Obedientia Sacerdotibus præſtanda:806.* 149.
143. *eiuſdem receſſus ſiue capitulare comitiorum Neomagenſium:807.* 150.
144. *eiuſdem capitula in comitiis Aquiſgranenſibus ſancita:813.* 151.
145. *eiuſdem capitula in diuerſis imperij Comitiis generalibus ſtatuta & promulgata.* 152.
146. Pipini Franci Cæſaris *capitulare* 159.
177. Ludouici I. Pii Franci Imp. *Reformatio Eccleſiaſtica:816.* 164.

148. eiuſ-

Digitized by Google

148. *eiuſdem reformatio Monachorum: 817.* 220.
149. *eiuſdem receſſus ſiue Decreta Comitiorum Aquiſgranenſium: 818.* 225.
150. *eiuſdem Receſſus ſiue Capitula Comitiorum Ingelhemenſium: 819.* 231.
151. *eiuſdem Capitula, quæ Legibus Salicis addenda in Comitiis Aquiſgranenſibus conſtituit: 819.* 232.
152. *eiuſdem Capitulare de Exercitu faciendo: 819.* 235.
153. *eiuſdem & Ordinum eccleſiaſticorum imperij Capitula Eccleſiaſtica: 820.* 236.
154. *eiuſdem &* Lotharii Cæſaris *Capitulare Comitiorum Theodonis-villanorum: 821.* 243.
155. *eiuſdem Capitulare de Legatione Miſſorum Dominicorum: 822.* 249.
156. *eiuſdem Capitulare Comitiorum Compendianorum: 823.* 252.
157 *eiuſdem Ordinatio de Benedictione vel Exorciſmo aquæ calidæ ſeu frigidæ, in qua manus ad iudicium mittitur: 825.* 254.
158. Lotharii I. Franci Cæſaris *Conſtitutiones de Pontificibus Romanis: 825.* 652.
159. Ludouici Pii Imp. & Lotharii Cæſaris *Capitulare. 826.* 255.
160. *eorundem Capitulare Aquiſgranenſe.* 265.
161. *eorundem Capitulare in Comitiis Italiæ promulgatum: 832.* 266.
162. Lotharii I. Franci Imp. *Conſtitutio de Decimis.* 268.
163. *eiuſdem capitula, quæ pro Lege habenda ſunt.* 269.
164. *eiuſdem &* Ludouici II. Cæſaris *receſſus comitiorum Romanorum, de ſuperioritate imperatoris, & obedientia Papæ & vrbis Romæ: 844.* 269.
165. Caroli II. Calui Francorum Regis per Galliam *Capitula Spartacana: 846.* 270.
166. Ludouici II. Francorum Regis per Germanias *Decretum de Aduocatis: 852.* 274.
167. Caroli Calui Regis *Capitulare Comitiorum Sueſſionenſium de Statu Eccleſiarum & rerum eccleſiaſticarum corrigendo: 853.* 274.
168. *eiuſdem edictum de raptoribus & prædonibus: 856.* 276.
169. Ludouici II. Franci Imp. *Conſtitutiones 856.* 278.
170. Caroli Calui, Lotharii Lotharingi, & Caroli Aquitani, Francorum Regum *Synodus Tullenſis: 859.* 278.
171. Ludouici II. Francorum Regis per Germanias *Decretum de Libertate Eccleſiaſtica: 862.* 283.
172. Caroli Calui Regis *Receſſus ſiue capitulare comitiorum Piſtenſium: 863.* 652.
173. *eiuſdem Præceptum de Sedis Apoſtolicæ poteſtate in Epiſcopos: 863.* 285.
174. Ludouici II. Germanici & Caroli Calui Gallici Francorum Regum, *Receſſus ſiue capitulare comitiorum Turiſſiacorum: 865.* 285.
175. Lotharii II. Fracorum Regis *reſcriptum de Maioritate Regis in temporalibus, & obedientia in ſpiritualibus: 866.* 285.
176. *Epiſcoporum & communium Ordinum Germaniæ TransRhenanæ edictum de Vnitate Regum & Ordinum vtriusque Franciæ, Germaniæ & Galliæ, & ne alter alterius homines ad defectionem ſollicitet: 866.* 287.
177. Ludouici II. Germanici & Caroli Calui Gallici *Transactio Procaſpidana ſuper Diuiſione Regni Lotharingienſis: 870.* 288.
178. Caroli Calui Regis *Decretum Duziacenſe, de Auctoritate Synodorum, & vt ſingularum prouinciarum Epiſcopi ſuas cauſas finaliter diiudicent, nec cogantur eas ad Papam mittere iudicandas: 871.* 289.
179. Caroli II. Calui Franci Imp. *Ordinationes de Iuramentis fidelium: 875.* 290.
180. *eiuſdem Synodus Pontigonenſis de electione ſua ad imperium, Primatu per Gallias & Germanias, & appellatione Presbyterorum ad Romanam Sedem: 876.* 291.
181. *Concilij Romani Synodica confirmatio electionis Caroli imperatoris: 877.* 292.
182. *eiuſdem imperatoris receſſus comitiorum Compendianorum. 877.* 292.
183. Ludouici III. Balbi Franci Imp. & Ludouici III. Francorum Regis per Germanias *receſſus ſiue Decreta Comitiorum Furoniſenſium: 879.* 233.
184. Caroli III. Craſſi Franci Imp. *Conſtitutiones. 882.* 294.
185. *eiuſdem Capitulum de Legibus Romanorum & Longobardorum.* 657.
186. Widonis Longobardi Imp. *Capitulare: 891.* 294.
187. *eiuſdem Conſtitutio de Iure Principum in ciuitates ab Imperatore in feudum acceptas: 892.* 295.
188. *eiuſdem Ordinatio de Votis pro nato filio Imperatoris faciendis: 892.* 296.
189. Arnulphi Franci Imp. *Conſtitutio de Excommunicatis: 895.* 296.

190. Lam-

190. Lamberti Longobardi Imp. *Conſtitutio de Electione Romani Pontificis, & iuriſdictione Epiſcoporum:896.* 297.
191. *eiuſdem Decreta Comitiorum Rauennatenſium:896.* 297.
192. Ludouici IV. Burgundi Imp *Conſtitutiones 901.* 299.
193. Berengarii I. Longobardi Imp. *Capitulare:903.* 299.
194. Ludouici IV. Franci Imp. *edictum de Ritu manumiſſionis:906.* 300.
195. *eiuſdem Conſtitutio de Auctoritate inſtrumentorum:909.* 301.
196. Cunradi I. Franci Imp. *Conſtitutiones:915.* 301.
197. Henrici I. Aucupis Saxonis Imp. *Conſtitutio de Iure primogenitura:931.* 301.
198. Alberici Longobardi Regis Romanorum *edictum de Depoſitione imperatoris tyrannice dominantis:933.* 301.
199. *eiuſdem Conſtitutio de Vſu pallij Epiſcopis Gracia conceſſo 934.* 302.
200. Hugonis Burgundi Imp. & Lotharii Cæſaris *Conſtitutiones:941.* 302.
201. Lotharii II. Burgundi Imp. *Conſtitutiones:948.* 302.
202. Berengarii II. Longobardi & Adelberti Cæſaris *edictum de Eccleſiarum & populi contributione ad bellum contra infideles 950.* 301.
203. Ottonis I. Magni Saxonis Imp *Conſtitutiones de anno 940. & ſeqq.* 303.
204. *eiuſdem &* Ludouici Francorum Regis *Statuta in Synodo Ingelhemenſi 948.* 305.
205. *eiuſdem Statuta in Synodo Comitiali Auguſtana:9 2.* 307.
206. *eiuſdem Decretum in Synodo Romana de Depoſitione Benedicti V. Papæ:964.* 309.
207. Ottonis II. Ruffi Saxonis Imp. *Conſtitutiones 967.* 309.
208. *eiuſdem Decreta Comitiorum Veronenſium.* 310.
209. Ottonis III. M[illegible] Saxonis Imp. *Conſtitutiones 988.* 311.
201. Henrici II. Claudi Bauari Imp *edictum de Iuriſdictione Eccleſiarum Imperii: 1009.* 311.
211. *eiuſdem conſtitutiones:1013.* 312.
212. Cunradi II. Salici ſiue Franci Imp. *conſtitutiones 10,9.* 312.
213. Henrici III. Nigri Franci Imp. *conſtitutiones 1042.* 313.
214. Henrici IV. Franci Imp. *conſtitutiones 1062.* 313.
215. *eiuſdem reſcriptum ad Papam de Inuaſione rerum eccleſiaſticarum, & Simoniaca labe ab Eccleſiis exſtirpanda 1073.* 314.
216. *eiuſdem Decretum comitiorum Ticinenſium de Depoſitione Gregorii Papæ:1077.* 314.
217. *eiuſdem edictum Synodale de Gregorii Papa ob hereſeos, ſciſmatis & ſeditionis crimina depoſitione 1089.* 315.
218. *eiuſdem Mandatum de Reformanda pace Imperii & Eccleſia:1105.* 316.
219. *eiuſdem edictum de Iniuriis ſibi fraude Romani Pontificis illatis, & iniuſta ſua degradatione: 1106.* 317.
220. Henrici V. Franci Imp. *conſtitutiones.* 319.
221. *eiuſdem Oratio ad clerum Populumque Romanum de Pace publica imperii & Eccleſiæ 1117.* 319.
222. Lotharii III. Saxonis Imp. *reſcriptum ad Abbatem Caſſinenſem, petentem vt ea, quæ ſunt iuris imperii, contra Papam vendicaret:1136.* 320.
223. *eiuſdem Iudicium in controuerſia Papa & Abbatis Caſſinenſis ſuper imperii iuribus, quæ Papa in Abbatem, liberum imperii Statum ac Principem, ſibi vindicare volebat:1137.* 320.
224. *eiuſdem decretum de poſſeſſionibus bonorum Caſſinenſis & S. Vincentii Monaſteriorum: 1138.* 326.
225. *eiuſdem Mandatum de Neceſſitate cognitionis antiquitatum & priuilegiorum ſacri imperii: 1138.* 327.
226. Cunradi III. Sueui Imp. *conſtitutio de Beneficiis & terris tributariis:1141.* 327.
227. *eiuſdem reſcriptum de concordia vtriuſque imperii, Orientalis & Occidentalis:1143.* 328.
228. *eiuſdem conſtitutio de Pacto & conditione inſerta in contractu:1145.* 329.
229. Friderici I. Barbaroſſæ Sueui Imp. *conſtitutiones.* 330.
230. *eiuſdem conſtitutio de pactis inter imperium & Eccleſiam ſeruandis:1152.* 331.
231. *eiuſdem reſcriptum de iure imperatorum in Vrbem Romam 1155.* 333.
232. *eiuſdem conſtitutio de Tiburtinis, vt obediant Papæ ſalua ſuperioritate imperiali:1155.* 334.
233. *eiuſdem edictum de tuendis imperii iuribus aduerſus rebelles:1158.* 334.
234. *eiuſdem decreta comitiorum Roncaliorum de regalibus imperii 1158.* 334.
235. *eiuſdem decretum in cauſa Archiepiſcopi Bremenſis contra Ducem Saxoniæ Epiſcopoſque Magdeburgenſem & Verdenſem 1159.* 336.
236. *eiuſdem conſtitutio de electione Archiepiſcopi:1159.* 337.

237. *Eiuſdem Collatio cum Papa de Vrbis ſubiectione, tributis patrimonij B. Petri imperio pendendis, hominio Epiſcoporum Italiæ &c. 1159.* 337.
238. *eiuſdem Mandatum de Concordia cum Pontifice confirmanda: 1159.* 338.
239. *eiuſdem edictum proſcriptionis aduerſus Cremenſes & Mediolanenſes: 1159.* 338.
240. *eiuſdem edictum de dimiſſione Cardinalium ob crimen læſæ Maieſtatis captiuorum, & electione noui pontificis facienda: 1159.* 339.
241. *eiuſdem Decreta Concilij Laudenſis de Confirmatione electi pontificis: 1161.* 340.
242. *eiuſdem Inſtructia pro Comite Henrico Trecenſi ad Regem Francorum de reformanda pace Eccleſiæ: 1162.* 340.
243. *eiuſdem Mandatum de Incompetentia Regis Francorum in cognoſcenda cauſa electionis Romani pontificis, quæ ad imperialem iuriſdictionem ſpectat: 1162.* 341.
244. *eiuſdem reſcriptum ad Schiſmaticos Cardinales, ſuper eorum maledicis literis in Imperatorem & Papam Paſchalem emiſſis: 1165.* 341.
245. *eiuſdem Decreta Comitiorum Herbipolenſium de Confirmatione Paſchalis Papæ, & reprobatione Alexandri Schiſmatici: 1166.* 342.
246. Henrici Anglorum Regis *Conſtitutiones, Mandata & reſcripta de Iuribus Regni, contra Papæ & eius aſſeclarum vſurpationes, iniuſtitias & tyrannides, in Comitiis Herbipolenſibus ab Imperatore & Statibus imperij comprobata & confirmata.* 345.
247. Friderici Imp. *edictum de Pace eccleſiaſticorum 1157.* 352.
248. *Acta Pacis publica inter Fridericum imperatorem ex vna, & Alexandrum Papam, Regem Siciliæ & Status Regni Longobardiæ ex altera parte: 1176.* 353.
249. *eiuſdem Imp. Mandatum diffidatorium ad Saladinum pro Reſtitutione Terræ ſanctæ: 1188.* 362.
250. Henrici VI. Sueui Imp. *Conſtitutiones de Argentifodinis: 1189.* 362.
251. *eiuſdem Statutum de Seruitute natiuitatis ſeu genealogiæ.* 363.
252. *eiuſdem Conſtitutio de Obedientia Ducis Burgundiæ imperio præſtanda: 1190.* 363.
253. *eiuſdem Reſcriptum de Captiuitate Regis Anglorum: 1191.* 364.
254. *eiuſdem Conſtitutio de Iure monetæ cudendæ: 1191.* 364.
255. *eiuſdem Aurea Bulla de Compoſitione inter imperium & Regem Angliæ: 1191.* 364.
256. *eiuſdem Conſtitutio de fide vaſalli imperio & regno Franciæ pariter obſtricti.* 365.
257. *eiuſdem Decretum de Feudo Comitatus Matiſconenſis inter Comitem Palatinum Burgundiæ & Ducem Diuionenſem ſuperioris Burgundiæ controuerſo: 1193.* 366.
258. *eiuſdem Conſtitutio de Rebus Eccleſiæ Romanæ concedendis: 1197.* 366.
259. Philippi II. Sueui Imp. *Conſtitutio de Diffidamentis: 1201.* 367.
260. Balduini I. Flandri Imp. Conſtantinopolitani *edictum de reſtauratione imperij Orientis & redunitione cum Occidentali: 1204.* 367.
261. *eiuſdem Reſcriptum de Præcellentia imperij, & obedientia Sacerdotij, ad Papam: 1205.* 371.
262. Ottonis IV. Saxonis Imp. *Conſtitutiones: 1209.* 371.
263. Friderici II. Sueui Imp. *edicta, reſcripta & Mandata de Iniuriis Romanorum pontificum in Imperatorem & principes imperij, iniuſtaque eorundem tyrannide & vſurpatione.* 372.
264. *eiuſdem edictum de Vicarij imperialis officio ac poteſtate: 1220.* 657.
265. *eiuſdem edictum de Paratis & manſionaticis & conductibus imperatori ad Comitia proficiſcenti exhibendis: 1225.* 657.
266. *eiuſdem reſcriptum ad Papam, à quo iubebatur ab Italia abſtinere, & litis cum Lombardis arbitrium in Papæ manus committere, & Terræ ſanctæ expeditionem ſuſcipere: 1236.* 658.
267. *eiuſdem edictum de Comitiis imperialibus Parmam indictis: 1236.* 658.
268. *Concilij Lugdunenſis Decretum de electione imperatoris Romani, ab imperatore & Statibus imperii reprobatum: 1245.* 396.
269. *eiuſdem Imp. edictum aduerſus Papæ & Concilii Lugdunenſis decretum de ſua depoſitione: 1245.* 659.
270. Conradi IV. Sueui Imp: *Conſtitutiones.* 397.
271. Henrici VIII. Thuringi Cæſaris *Leges de Iudæis: 1245.* 399.
272. Wilhelmi Hollandi Imp. *Regula Ordinis militaris: 1247.* 400.
273. *Imperialis Proceſſus in vnctione Regis Romanorum & in eius Coronatione & conſecratione ſeruandus.* 401.
274. *Antiqua Ordinatio de Officio Comitis Palatini.* 403.
275. *Formula Iuramenti fidelitatis Vaſallorum ſeu Iudicum imperio præſtandi.* 404.
276. Richardi Angli Imp. *Conſtitutio de Hæreticis & blaſphemis: 1258.* 404.

277. eius-

267. *Eiuſdem Conſtitutio de Succeſſione in defuncti filij hæreditatem:1258.* 405.

268. Alphonſi Hiſpani Imp. *Mandatum ad Ciuitates imperiales de paratis,manſionaticis & conductibus coronando Cæſari exhibendis:1250.* 405.

269. Conradi V. (*vulgo* Conradini) Sueui Imp. *edictum de receptione cinguli militaris: 1267.* 405.

270. S.Ludouici Francorum Regis *Pragmatica ſanctio de Rapinis & expilationibus Romani Pontificis coercendis:1268.* 406.

271. Rudolphi I. Habſpurgii Imp. *Conſtitutio de Primis precibus:1273.* 406.

272. Alberti I. Auſtrii Imp. *Conſtitutiones.* 406.

273. Philippi Francorum Regis *reſcriptum de Superioritate Regia, & collatione beneficiorum eccleſiaſticorum ad ius Regium pertinente, aduerſus Papæ Romani tyrannidem: 1302.* 407.

274. *eiuſdem Articuli aduerſus Papam in Synodo Pariſienſi propoſiti & decreti:1303.* 407.

275. Henrici VII. Lucemburgii Imp. *reſcriptum Quod Imperator Papæ nullum iuramentum præſtet:1311.* 407.

276. *eiuſdem Authentica de Summa Trinitate & fide Catholica,& de Hæreticis:1312.* 408.

277. *Senatuſconſultum de Lege Regia:1312.* 408.

278. Ludouici IV. (*verius V.*) Bauari Imp. *Decretum de imperatoris Maieſtate,& quod ſit imperator, qui ab electoribus electus eſt,etiamſi à Papa non ſit vnctus,conſecratus & coronatus:1338.* 409.

279. *eiuſdem Conſtitutio de imperii iuribus & excellentia, & poteſtate electi Romanorum Regis: 1339.* 411.

280. *eiuſdem Decretum aduerſus iniqua poſtulata Romani Pontificis de imperio à Sede Romana recognoſcendo 1345.* 413.

281. *eiuſdem Decretum de Pſeudoelectione Caroli Boiemi annullanda, & de iuribus imperii aduerſus Papam & eius ſectatores manutenendis:1346.* 413.

282. Eduardi Angli Poſtulati Cæſaris *reſcriptum de Libera electione eccleſiaſticarum perſonarum aduerſus Romanæ Sedis grauamina:1346.* 411.

283. *S. Romani imperii Electorum & Statuum Decretum de Iugo pontificio excutiendo:1347.* 414.

284. Guntheri Schuarcenburgii Imp. *edictum de imperii excellentia, & poteſtate electi imperatoris:1349.* 414.

285. Caroli IV. Bohemi Imp. *Decretum de Reformatione Cleri:1366.* 415.

286. *eiuſdem Conſtitutio de Libertate eccleſiaſtica 1377.* 415.

287. Sigiſmundi Hungari Cæſaris *Conſtitutio de Pace infidelibus & rebellibus ſuis facta: 1403.* 417.

288. *eiuſdem Decretum ſuper Donationibus poſſeſſionum,quæ rebellium fuerant:1404.* 419.

289. Caroli Francorum Regis *Arreſtum de Annatis 1406.* 421.

290. *eiuſdem edictum ſuper Libertate Eccleſiarum Regni & Delphinatus, quoad exactiones,annatas & grauamina per Papam impoſita:1407.* 422.

291. Iodoci Morauí Imp. *Sanctio de reſiſtendo Regiæ Maieſtati,ſi contra Ordinationes imperii fecerit:1410.* 424.

292. Sigiſmundi Imp. *Conſtitutio de electione Romani pontificis, quomodo & forma per Concilium ſit celebranda:1415.* 424.

293. *eiuſdem Conſtit.de Concilio per imperatorem tuendo in libertate electionis:1415.* 425.

294. *eiuſdem Aurea Bulla de Adhæſione Concilii Baſilienſis Decretis inconcuſſe facienda: 1432.* 426.

295. *eiuſdem Auiſamenta ad Papam: 1433.* 427.

296. *eiuſdem Inſtructio Legatis data miſſis ad Papam pro expeditione Romana:1433.* 429.

297. *eiuſdem Conſtitutio de Aduocatia & protectione Eccleſiæ Romanæ:1433.* 431.

298. *Synodi Conſtantienſis Confirmatio conſtitutionum imperialium de Libertate Eccleſiaſtica: 1443.* 433.

299. *eiuſdem imperatoris reſcripta & Decreta varia.* 436.

300. *eiuſdem edictum de Incompetentia Concilii in iudicandis cauſis principum imperii ad ſacram Cameram pertinentibus:1434.* 440.

301. *eiuſdem Decreta Comitiorum Poſonianorum:1435.* 442.

302. *eiuſdem Decretum ſuper modo exercituandi & expeditionem generalem faciendi:1435.* 451.

303. *eiuſdem edictum de Saluo conductu concilii,perſonarumque ad illud euntium,ibidem ſtantium & inde recedentium:1435.* 453

c 304. eius-

314. eiuſdem confirmatio Articulorum cum Huſſitis concordatorum de vſu calicis in Euchariſtia: 1436. 454.
315. eiuſdem decretum de Vſu Calicis petentibus concedendo:1436. 454.
316. Synodi Baſilienſis Bulla de Papa Romani ſuſpenſione ab officio Paſtorali propter eius lupinam tyrannidem, ad S. Rom Imperii Electores 1437. 455.
317. Synodi Baſilienſis reſcriptum ad Electores de Non impedienda Eccleſia reformatione in capite & in membris, & quod Papa ſubiectus ſit Concilio, quodque tyrannica eius adminiſtratio à Concilio ſuſpendi debeat:1438. 456.
318. Alberti II. Auſtrii Imp. Decreta Comitiorum Budenſium:1439. 458.
319. Synodi Baſilienſis reſcriptum de promouenda reformatione Eccleſia in capite & in membris, vt ei Papa ſubuciatur, & quod Papa non habeat poteſtatem mutandi Concilia, & quod tyrannice agens ab officio Papali debeat ſuſpendi, & ſi non reſipiſcat, deponi 1439. 463.
320. Synodi Baſilienſis Reſcriptum ſuper eodem facto, & vt Principes non obedire velint Papa, ſed vt eum refutent 1439. 469.
321. Synodi Baſilienſis reſcriptum ad Imperatorem de transferendo Concilio:1442. 475.
322. Friderici III. Auſtrii Imp Sacra ad Papam de Regnis legitimo heredi non auferendis, aut in alium transferendis 1444. 477.
323. eiuſdem Sacra ad Papam de Expeditione contra Turcas facienda:1453. 478.
324. Vladislai Hungarii Deſignati Cæſaris Decreta de Expeditione Turcica 1454. 479.
325. Caroli Francorum Regis edictum contra Romanum Pontificem:1495. 482.
326. Maximiliani I. Auſtrii Imp. Conſtitutio de Honore & priuilegiis Poetarum:1501. 482.
327. eiuſdem edictum contra Bannum Papale, & vt diſtringantur Sacerdotes, qui homines imperij ad iudicium pontificis Romani euocare audent:1505. 659.
328. eiuſdem Mandatum de Subiectione ciuitatis Pataui, & deſtructione rebellium:1507. 483.
329. eiuſdem Mandatum de abolendis Actis & decretis Conciliorum Turonenſis & Piſani contra Papam Iulium celebratorum:1512. 484.
330. eiuſdem Mandatum de Transferendis ſcriptoribus rerum geſtarum Imperij Græcorum, quod Theutonici imperatores vindicare ſibi debent 1514. 485.
331. eiuſdem reſcriptum de bello Turcis inferendo, & vt Papa atque Cardinales perſonaliter imperatori in eo aſſiſtant, ad Papam:1517. 485.
332. Ferdinandi Auſtrii Cæſaris Conſtitutio ad remouendos abuſus, & ordinatio ad vitam Cleri reformandam, per Legatum Pontificium publicata:1524. 487.
333. Caroli V. Auſtrii Imp. reſcriptum de Iniuriis Romani Pontificis in imperatorem & imperium 1526. 492.
334. eiuſdem Reſcriptũ de iniuſta Papæ vſurpatione, & de conuocatione Concilij generalis:15‑6. 493.
335. Ferdinandi Cæſaris Conſtitutio de recompenſandis bene præclareque de Republica meritis: 1526. 494.
336. Caroli V. Imp. & Ferdinandi Cæſ. Decreta Comitiorum Spirenſium:1529. 494.
337. Ferdinandi Cæſaris edictum de Supplicationibus publicis inſtituendis pro auertenda Dei ira: & de contributionibus communibus in bellum Turcicum:1529. 505.
338. Caroli V. Imp. Reſponſio ad poſtulatos articulos Clementis VII. Papæ de Concilio celebrando & audiendis aduerſariis:1530. 507.
339. eiuſdem Articulus ad cauſam Religionis ſpectans:1530. 507.
340. eiuſdem Iuramentum de Protectione Papæ & Eccleſiæ Romanæ 1530. 508.
341. S.Rom. Imperij electorum epiſtola de Ordine ingreſſus Principum in Comitatu Imperatoris: 1530. 508.
342. eorundem reſcriptum de egreſſu & ingreſſu Principum:1530. 509.
343. eiuſdem imperatoris Declaratio de Ordine egreſſus & ingreſſus Principum imperij in Comitatu imperatoris:1530. 510.
344. eiuſdem reſcriptum ad proteſtãtium principum & Statuũ poſtula in cauſa Religionis:1530. 511.
345. eiuſdem decretum in Cauſa religionis:1530. 513.
346. eiuſdem reſcriptum de decreto Religionis recipiendo:1530. 514.
347. Ferdinandi Cæſaris edictum de expeditione contra Turcos facienda:1531. 515.
348. Caroli V. Imp. & Ferd. Cæſ. conſtitutiones criminal. publicorum iudiciorum:1532. 516.
349. Franciſci Franc. Regis reſcrip. de Emẽdatione & vnione Eccleſiæ, ad Melãchthonẽ:1535. 560.
350. Ferdinãdi Cæſaris Sacra de Veritate doctrinæ Euangelicæ per Lutherum repurgatæ:1537. 561.
351. Caroli V. Imperatoris & Ferdinandi Cæſaris Decerta comitiorum Francoford.1539. 562.

352. Caro-

352. Caroli V. Imp. *Conſtitutio de Obſeruatione canonum Synodalium, & aduocatiis protectionibusque Eccleſiarum:1549.* 564.

353. Ferdinandi Imp. *edictum de Catechiſmis doctrinæ Chriſtianæ:1554.* 566.

354. *eiusdem reſolutio de Colloquio Vvormatienſi, & ſectarum Auguſtanæ confeſſionis diſſenſionibus:1557.* 567.

355. Caroli Francorum Regis *Articuli de Reformatione morum & Eccleſiæ diſciplina: 1563.* 570.

356. *eiusdem Proteſtatio contra Pium IV. Papam, pro præeminentia ac præſeſſione Regis Chriſtianiſſimi ante Regem Catholicum, aduerſus Papæ iniquos & impios proceſſus, & nullitatem Concilij Tridentini:1563.* 572.

357. Maximiliani II. Auſtrii Imp. *edictum de Studiis literarum promouendis: 1565.* 574.

358. *eiusdem edictum de pace religionis, & damnatione Georgij Ederi, Doctoris turbulenti ac ſeditioſi, famoſorum mendacium & iniurioſorum libellorum, quos pro fide Romana aduerſus Proteſtantes edidit:1573.* 575.

359. *eiusdem reſcriptum de Cantu Eccleſiaſtico, & diuini Officij emendatione:1575.* 576.

360. *Gregorij XIII. Papæ Bulla de Emendatione Calendarij:1582.* 577.

361. Rudolphi II. Auſtrii Imp. *edictum de Officio Principis militaris in hoſte perſequendo: 1594.* 579.

362. *eiusdem reſcriptum ad Ordines Regni Poloniæ de pactis non contrauentis:1594.* 580.

383. *eiusdem reſcriptum de Belli alea, & recipiendis Principibus ad imperium à Turcis deficientibus: 1594.* 581.

364. *eiusdem reſcriptum de Mundiburde Principum in protectionem imperij ſuſceptorum: 1595.* 582.

365. *eiusdem Sacra ad Papam de Contributione ad bellum Turcicum facienda:1596.* 582.

366. *eiusdem reſcriptum de Feudis imperij ſine Electorum & Ordinum conſenſu nemini auferendis aut in alium transferendis:1598.* 584.

Digitized by Google

GLOSSARIVM

VERBORUM THEUTONICORUM, ET ALIORUM, QUÆ DIFFICULTATEM AC REMORAM LECTORI afferre poſſe videbantur.

A.

Acceptor, accipiter.
Adiactiuus, in iudicium citatus.
Adiectire, in iudicium citare.
Adiurnare, diem dicere, citare, euocare.
Admallare, mannire ad mallum, vocari in iudicium.
Admiralis, nauarchus, ſiue Præfectus maris.
Admiſſarius cum grege, c'eſt un eſtallon avec le troupeau & harde de iuments pour faire race, vulgo Haras.
Adchramire, iurare, atramir.
Adſalire, anfallen/aſſaillir.
Aeneum, caldarium, χαλκεῖον, in quo feruens aqua ebullit pro examine iuſtitiæ faciendo.
Affatomia, afterthum / quum quis alterum in poſſeſſionem bonorum ſuorum immittit per feſtucam. 13.
Aggagula, lena, verbum Gothicum, agùla hodieque Lombardis.
Aldiones, ſerui fiſcalini.
Aldiones, halten/liti, miniſteriales. Vnde ehehalten / famuli domeſtici, familiares Latinis. verbum eſt Longobardicum.
Alodis, terra propria, paterna & auita, cui opponitur feudum.
Ambaſiata, Legatio, mandatum, ambaſſade.
Ambaſiator, legatus, orator, nuntius, ambaſſadeur Gallis, Imbaſciatore Italis, embaxador Hiſpanis.
Anera, endt, anas.
Angana, ancken / mulctralia, Was auf der Sendt zumachung milch/ buter/vnd keß gehört.
Annatæ, tributa, quæ ex bonis Eccleſiarum Romam perferuntur, taxa in nonnullis Regnis vocantur.
Archicapellanus, Archicancellarius.
Arenda, warung / curatio, adminiſtratio. Hungarice.
Argutarius canis, ſpürhund / odorus, odoriſequus, ἰχνευτὴς vel ῥινηλάτης.
Arimanni, Hermänner/milites beneficia & prædia ab Imperatore conceſſa poſſidentes, vt fieri ſolet in deuictis prouinciis: vaſalli minores.
Ariſtaton, tegumentum ſuper tumulo vel feretro miſſum.
Arneſia, harniſch.
Arpennis, ſemiiugerum, arpent.
Arreragia, reliqua id eſt reditus & cenſus ac penſiones adhuc reſtantes elapſo ſoluendi termino, arrerages.
Arreſtum, decretum, placitum, ſententia, conſtitutio, arreſt.
Arreſtare, decernere, iudicare, definire, conſtituere, ordinare, arreſter.
Aſcus, naſch/nach/lembus.
Aucellus, auiculus: aliquando etiam pro anſerculo ponitur. Auca, anſer.
Auiaticum, quod ab auis & maiorib. venit.
Auiſare, ſignificare, monere, inſtruere, cõſulere, deliberare, admonere aduiſer.
Auiſamentum, ſententia, conſilium, monitum, admonitio.

B.

Bailia, iuridicatus, diœceſis, præfectura, baillie, bailliage.
Balatro, vel Baratro, nequam, leccator.
Banderium cohors cccc. militum.
Bannus, vel Bannum, bañ/mulcta iudicialis.
Bannum, acht/proſcriptio.
Bannitus, proſcriptus, aqua & igni interdictus. 392.
Banus, Præſes Regius in regnis Hungariæ adiunctus, qui vexillo alios omnes prait.
Bargus, ramus, truncus.
Baro, Freyer/homo liber.
Bauga, bauck/heerbauck, tympanum.
Bedellus, büttel/præco, lictor, apparitor.
Beudum, beudt/menſa, conuiuium.
Biccelli, bickel/haſtula amentata.
Boleta, pollet/paſſport/literæ ſecuri paſſus vel tranſitus.
Boletarius, magiſter boletarum, qui litteras paſſus ſcribit.
Brachile, armbandt/bracelet.
Brachium ſeculare, gladius ciuilis.
Breuis, vel Breue, brieff/epiſtola, littera, ſchedula.
Brunia, Brünner/galea, lorica.
Buccus hircus bock.
Burgus, caſtellum.
Buticularius, Bütteler/œconomus, diſpenſator cui rerum ſumma committitur, bouticlier.
Byzagium, mulcta iudicialis, compoſitio publica ſiue fiſcalis.

C.

Caballus, caball/equus, cheual.
Cambire, permutare, cum mercibus negotiari.
Cambiare, tewen/permutare, changer.
Camborta, frutex incuruata & repanda, cambree. vnde kamberladen / per quam vites curuantur & repanduntur.
Campus, kampf/pugna, duellum, monomachia.
Campus, caſtra, præſidia, ſtatiua caſtra.
Capellanus, cancellarius, primarius ſcriba.
Capellare vel Capulare, ſchaben / detrahere, frangere, exſcindere.
Capritus, caper, cabrit.
Capulare veſtitum, kleid ſchneiden/ ſcindere pannum ad formam veſtis.
Carale, quod carro vehitur.
Cariſtia, annona caritas.
Carnaticus vel Carnaticũ, fleiſchgab/ carnium exactio, vt ſunt friſcinga, porcelli, pulli, &c.
Carrata, karrenvoll/fuder.
Carrigo, karr/carrus.
Carruca, karr/charrue.
Caſa, domus ruſtica, tuguriolum agreſte.
Caſa Dei, Gotzhauß.
Caſamentum, tenementum, poſſeſſiones, territorium.
Caſata, prædium ruſticum, quod à colonis colitur, qui in caſa ſeruiunt.
Caſati, coloni caſales.
Caſatici eccleſiaſtici, Gotzhausleuth.
Caſtellanus, Præfectus caſtri.
Caſtitia, hinc Kaſtenvogt dicitur Monaſterii aut Epiſcopii Aduocatus.
Catabulenſis, καταβολαῖος, mercator, qui in aliquo emporio conſiſtit.
Catalla, bona propria, ſubſtantia. vocabulum Anglicum.
Cauculatores, gauckler / circulatores, præſtigiarij.
Cenitus, keſſing, homo nihili.
Cenſus, zins.
Centena, zent / Centuria. iudicium centumuirale, Anglis Hundert.
Centenarius, Zentgraff / Centurio, quem Comes centeſimum quemque ſibi ſublegit.
Charoena vel Charowena, herbhid/ violenta ex manibus extorſio.
Chrenecruda, fort. grönkrut / viridis herba. Vt chrenecruda iactare ſuper aliquem dicatur pauper, qui ad ditiorẽ cogna-

cognatum pro redemtione ſui prouocat. Nam vulgo dicimus de eo, qui neglegenter rem domeſticam gerit, Er kompt auf keinen grünen Zweig / oder/ waſen.

Ciſpitaticum, *vel* Ciſpaticum, *vectigal pro via ceſpitibus munita.*

Clauſa, æ, kluß / beſchloſſen gut / *ſeptum.*

Clauſura, kluß / *ſepimentum, materies.*

Clauſtrum, Kloſter / *monaſterium*, *cloiſtre.*

Cloca, glock / *campana.*

Cluſura, Kluß / *caſtellum viam claudens, burgus in anguſtiis alpium poſitus.*

Coccus, guggel / gock / *gallus*, coq.

Cociones *vel* cogciones, gecken / *μεταβολοι, dardanarii, permutatores, impoſtores.*

Coclearii, gockler / *circulatores, praſtigiarii.*

Collata, Collatz / *conuiuium, comeſſatio, ſymbola.*

Collaterales Imperii, *Principes Imperii, qui dimidium Imperium cum Cæſare habent, quibus cura Reipub. pariter cum Imperatore incumbit, vt ſunt Electores.*

Colonitia, Kellerey.

Colpus, kolb / *ictus*; coulp *aut* coup.

Comes parochialis, *Præſes parœciæ ſeu Comitatus.*

Comitatus, *Curia vel Aula Principis & Imperatoris, iudicium Regium.*

Comitiua, *Comitatus Principi adiunctus, Aula Principis.*

Commetanei, *confines, conuicini.*

Concagatus, *merdatus, ſtercoratus,* beſchiſſen.

Concapulare, *truncare, excidere.*

Conciſa, *concades, ſeps.*

Condeſcenſio, *citatio irrita, vel litis in alios tranſlatio.*

Conductus, glaidt / glaidtgelt.

Conhibere, *conniuere.*

Coniectum, *contributio, collatio de ſubſtantiis.*

Contradictus, *vetitus, prohibitus.*

Contubernium, *auxilium, collecta manus.*

Conuerra, mitwerr / *commune auxilium, ſubſidium.*

Credentiæ, *ſecretarii, conſiliarii, ſenatores. Italicum eſt.*

Cruciliæ, *cruces per vias erectæ.*

Cultellus, *dentale, dens aratri*, coultre.

Cultra, golſter / *culcitra.*

Cuplæ canum, kuppelhund.

Curia, hoff / *Comitia, Conuentus Imperialis.* Reichstag / *iudicium Regium.*

Curtis, ſchurtz / *domus ſepimento cincta.*

Cuſſinum *vel* Cuſſinus, küſſe / *puluinus culcitra lecti.*

D.

Deſortiare, *per vim & violenter auferre, retinere, de facto violare,* desforcer.

Denarialis homo, *manumiſſus iactato denario coram Rege.*

Deſpotus, *Δεσπότης, Dominus, Princeps.*

Dieta, *vnius diei iter,* tagreiß.

Dieta, *indictus Conuentus, congregatio, Comitia,* Tag / Landtag / Reichstag.

Diffacere, *deffaire Gallis.*

Diffidare, *bellum indicere, pro hoſte ſe haberi velle nunciare,* deffier.

Dilatura, *mulcta, emenda,* frefel / buoß.

Diſcargare abladen / deſcharger.

Diſpenſa, *deſpenſe, ſumptus, impenſa.*

Diſturbia, *turbationes, motus publici.*

Drappus, *pannus, veſtimentum.*

Dromones, *nauigia celerrima, quaſi curſoria.*

Dromanarii, *qui dromonibus præſunt.*

Druchte, truhte / vertrawte / *ſponſa.*

Ducaria ſcroua, *ſectaria, ductrix gregis porcorum.*

Durpilus, dürpel, *liminare, veſtibulum.*

E.

Exceruicare, *excorticare,* abſchelen.

Excontrum, *cum obſes alterius recedentis vel dimiſſi obſidis loco datur.* Excontrare.

Excorticare, *excoriare.*

Excurtare *vel* Eſcurtare, *barbare, procurtare, vt* Exenia *&c.*

Exercituare, *caſtra ſequi, conſcribere milites.*

Exfeſtucare, *poſſeſſione abdicare.*

Ewa, ehe, *lex.*

F.

Faida, fehd / *inimicitia, aperta ſimultas,* feud / *Anglis.*

Farſalius, vorfall / *propoſitum delinquendi.*

Feodum *vel* Feudum, *beneficium, terra tributaria & fidei alicuius commiſſa.*

Ferendarius, *procurator.*

Feſtuca, *ſignum traditæ poſſeſſionis,* feſtu. exfeſtucare, *exheredare, exfeudare.*

Fidedignitates, *ſunt proceſſus & teſtimonia cum Canonicis & Monachis.*

Fideiuſſores tollere, pfenden / *pignorare, repreſaliare alicuius ſubditos.*

Filcortus, *res apud alium inuenta, & in tertii manum commiſſa aut ſequeſtrata.*

Filtrum, filtz / beltz / *pellicea veſtis.*

Fodrum, futer / *præſtatio cibi & potus pro hominibus & iumentis,* fuoter vnd mal.

Forbannitus, verbandt / *proſcriptus à iudice.*

Forbannitus, verbant / *ſancitus & cum interdicto ſancitus.*

Forbannita *res,* verbandt / *id eſt, à magiſtratu ſub interdicto propoſita & vindicata.*

Forbattutus, verbotten / *interdictus.*

Forenſis, *exterus, extraneus, peregrinus: vel nundinator, qui fora frequentat.*

Forfactum, *delictum, crimen,* forfaict.

Forizare, *nundinari, fora negotiandi cauſa frequentare.*

Forsconſiliare, verrahten / *prodere.*

Fortalitium, *caſtrum munitum, munitio, propugnaculum.*

Fortia, *vis potentia,* force.

Fredum, frefel / *mulcta iudicialis, compoſitio fiſco debita.*

Foreſtis forſt / *prohibitio in aqua piſcandi, aut in ſylua venandi,* fiſch vnd wildbañ.

Friſcingæ, friſchling / *vituli, non autem porcelli.*

G.

Gabella, *vectigal.*

Galea, *genus nauigii.*

Gaſachio *vel* Gaſachius, gegenſacher / *aduerſarius cauſator.*

Gaſindius, geſind / *familia domeſtica.*

Gaſtaldiones *vel* Gaſtaldii, gaſthalten / *procuratores vrbium, villarum & caſtrorum,* gaſtaldo *etiamnum Italis. verbum eſt Lõgobardicum, quaſi* waßhalten / *vaſſaldiones ſiue vaſsi aldiones.*

Geldonia *vel* Gildonia, willehum / *confratria.*

Genuculus, *gradus cognationis vel generationis.*

Grauio, Graf / *Comes.*

Grãhicies, grãntzen / *meta & limes Regni.*

Guerra, werr / *bellum.*

Gunebodigni, Guntbodigni, Gunebadingi, *Burgundi, Gundeiada lege viuentes.*

H.

Habiaticum, *auiaticum, res auita.*

Halli, *rami ſicci & aridi,* hales, *ἀπὸ τοῦ ἁλίζειν.*

Hamallus, *qui ſuſcipit cauſam ad mallandum vel agendum in vicem alterius, aduocatus, procurator.*

Harniſcara, harenſchar / *pœna corporalis. vulgo* Zu haut vnd har. Arner, *delumbare. Species poſita videtur pro genere.*

Haſtiludium, *tornamentum, tyrocinium.*

Hereburgius, Hörberger *adhuc Heluetiis dicitur veneficus.*

Heribannus, Heerbañ/*bannus in hoſtẽ ſeu vocatio ad caſtra vel exercitum, mulcta non ambulantis in exercitum.*

Hereſchild, herſchildt / *militia cingulum.*

Heriſcliz *vel* Herislitz, Heerſchlitz/*deſertio caſtrorum aut exercitus, ſiue deſertionis mulcta.*

Herizup, *collecta & congregatio graſſantium militum.*

Herpix *vel* Erpica, *inſtrumentum ruſticum ad terendas glebas*, erpſen.

Hierarcha, *Abbas.*

Hiuſare, haften / in haft nemen oder legen/*arreſtare.*

Homagium, *mulcta ſiue emenda capitis pretioſi*, wetting oder ſtraff des beſten hauptſals/*in Hungaria.*

Homagium, *clientela & obſequium, ſubmiſſio quam vaſallus facit ſuo domino.*

Hominium, *pro eodem.*

Homines, *pro vaſallis ac fidelibus Regni.*

Hoſtis, *exercitus*, oſt, hotte, hueſte.

Hranne, rhan / *coloſtrum*, Rhanbriſt *Heluetiis.*

I.

Iamundilingi, iamundling / *qui ſe bonaque ſua in poteſtatem ac ditionem Epiſcopi aut Abbatis commiſerunt.*

Icon, *imago Crucifixi*, εἰκών.

Idoniare, *idoneum & innocentem ſe facere.*

Iectare, *in iudicium citare.*

Illaldiones, *miniſteriales Regii.*

Impotus, Impf/*fructus plantatus.*

Inbreuiare, *inſcribere, in ſcriptum referre, notare*, auffſchreiben / *inuentare.*

Inbreuiatio, *inuentarium.*

Inbreuiatum, *inſcriptum, in regiſtra relatum ſiue acta iudicialia.*

Incrocare, *mettre au croc.*

Indiculus, *teſtimonium à magiſtratu vel iudice acceptum.*

Inferenda, *illatio, tributum illatorium*, eintrag.

Ingenium, *machina, inſtrumentum*, engin.

Iobagiones, *coloni, mancipia, homines colonarii. verbum Hungaricum.*

Ioculatores, ſpilleuth, *ludiones & citharœdi.*

Iudices nobilium, *quatuor delecti in Comitatu ad ius perſequendum*, Zolgabyro *Hungaris.*

Iugum *vel* Iugerum, iuchert / *ſpatium agri quantum bos in die arare poteſt.*

Iuniores, Junckherren/*liberi Domini.*

Iuſtitia, *præfectus iuſtitiæ, iuridicus, iudex, magiſter Regius.*

L.

Laiſus, *ſinus.*

Lega, *gradus bonitasque metallorum.*

Leodes vini, weinleuth/*tabernarii, caupones.*

Leudis, *compoſitio liberi hominis.*

Leudi, leuth/*homines, id eſt, vaſalli ac fideles Regni.*

Ligius, *vaſallus immediate & totaliter ſubiectus.*

Ligietas, *clientela, obſequii præſtatio vaſalli ligii.*

Linguagium, *lingua, idioma, ſermo.*

Literatorius, *literis comprahenſus, in ſcriptis factus.*

Literatorie, *in ſcriptis.*

Litus, Lit/*ſeruus, à liſſen/id eſt, ſeruando dictus, quia in bello ſeruatus ſit, colonus proprius. Alibi etiam* Lazus, Laß / *à* laſſen.

Logotheta, *antiquarius, regiſtrator Reipublicæ.*

M.

Macholum, gmachel / *horreum ſine tecto*, machau.

Magiſter, *de cane*, abgericht.

Maiores, *ſuperiores, Domini, Præfecti, Præpoſiti, Prælati.*

Mallus *vel* Mallum, mal / *iudicium.* Malſtatt/*locus exſequendi iudicii.*

Mallare, *in ius vocare ad iudicem.*

Mallobergium, malberg / *conuentus publicus mulctarum fiſco debitarum gratia* buoßgericht.

Malman, mahelman / *fideles Eccleſiarum miniſteriales.*

Mancatio, *mutilatio, membri priuatio.*

Mandualis, maldel/*cancelli.*

Maneria, æ, *vectigal ex dominico manerio.*

Maneries, *modi, genera, conditiones*, maniere.

Manerium, *domicilium, domus, habitatio*, manoir.

Mangones, *deceptores & impoſtores vagabundi*, Fahrend ſchůler / zigeiner.

Mannire, manen/*in ius vocare, citare, monere, commonere*, ſemondre & adiourner.

Mannita, manung / ladung / *citatio, admonitio.*

Manopera, *ſeruitium manuale.*

Manſionaticus, *hoſpitum ſuſceptio*, außpañ.

Manſuarius, *qui vnum manſum colit.*

Manſus, Mans / mas / ἐπαύλεις, meis *Burgundis*, mois *Nortmannis. hinc* manſsmat/mangrab/*&c.*

Manuale factum, handthat / *manifeſtum factum.*

Marca, *locus iudicio habendo deſtinatus, forum.*

Marcha, march/*fines, limes.*

Marcha, march/*auri & argenti pondus.*

Marduriæ, *dicuntur vectigalia & tributa exactionesque Regiæ in Sclauonia.*

Maſſa, maas mos/*prædium.*

Maſſa, *villa armentaria, curtis iumentorium*, maſthoff.

Matrix, *Eccleſia cathedralis.*

Miles, *homo Nobilis ex ordine equeſtri*, Ritter/Junckher.

Miniſteriales, knecht/*miniſtri villarum.*

Miſſa, Meß, *mercatus, nundinæ.*

Miſſi, Geſandte / *Commiſſarii, Legati Imperiales ſeu Regii.*

Miſſaticum, *Commiſſariatus.*

Miſſaticum, *legatorium*, geſandtſchafft *munus & officium Legati.*

Modius *vel* Modium, můtt / *genus menſuræ, quo frumentum menſuratur.*

Molinus, můlin / *mola, molendinum*, moulin.

Mordricus, mörder/*homicida, latro.*

Mordricare *vel* Mordridare, *nefarie occidere & trucidare.*

Mortraudus, mörder/*homicida.*

Mortua manus, nach eines mannes todt/mortemain.

Muffulæ, *hiberna manica, chirotecæ hibernæ, mouſſes.*

Mundeburdis *vel* Mundeburdium, *tuitio, defenſio, aduocatia, tutela*, manburnie.

Mundium, mundt/*tutela, tuitio, defenſio.*

N.

Nauffum *vel* Noffum, *ſarcophagus ligneum, feretrum*, nau.

Nedfir, Nötfeur/*ignis Kalendis Martiis fieri ſolitus.*

Nonni *monachorum præpoſiti.*

Nonnæ, Nonnen / *Monachæ, Moniales.*

Nunnanes, Nonnanes, Nonnen/*moniales.*

O.

Oblata, offlata/*panis rotundus.*

Obligatores, *qui liciis vel ligaturis magicis homines faſcinant.*

Obmallare, *adſumere, reſpondere in iudicio*, gerichtlich verantworten.

Octauæ, *ſunt conuentus iuris dicundi in Hungaria, octo diebus ante Georgij & Martini diem: nunc Luca.*

Officiolatus, *officia, honores, dignitates*, ämpter.

Olitana conſuetudo, *inolita, vetus, antiqua.*

Orca, ὄρκα, *menſura olearia.*

P.

Palatii Comes, Pfaltzgraff.

Pagani, *vnius villæ vel iuriſdictionis incolæ.*

Parada, fråß / *expenſa ad hoſpitum ſuſceptiones*, futter vnd maal.

Paramenta, *ornatus & miniſteria Eccleſiarum.*

Parauередus, pferd/*equus ſuperadditus*,

pale-

by Google

palefroy,palafreno. *Hinc* palefrenier,*equorum & ſtabuli curator.*

Paraueredi, pferd / *maiores equi agminales.*

Parentes,*cognati*,parens *Gallis.*

Parentilla,*cognatio*,parentè.

Pathippus,*παρίππος*,*equi aſſectator.*

Parlementum,*Curia ſuprema, Camera Regni, Curia Regii tribunalis, in Gallia.*

Paſſagium,*tranſitus*,paß.

Paſſus,paß/*tranſitus.*

Paſtoralis canis ſchäffershund/Meyerhund/*pecuarius.*

Philtrum,filtze/*pellicea veſtis.*

Pictatium, *ſyngrapha, manu emiſſa*, pitſchat.

Plagi,plag/*percuſsio*,playe.

Plagare,plagen/*percutere*,player.

Planeta,*caſula,veſtis laxa Sacerdotum.*

Platoniæ,platten/,*lapides caſi & formati in orbicularem aut quadratam formam.*

Plegii,*vades,prædes fideiuſſores*,pleige.

Plegium,*vadimonium, ſecuritas, cautio, fideiuſsio,appromiſsio* pleige.

Plumalia,*ſunt pellicia Electorum Imperii indumenta humeris ſuperiniecta.*

Pluuium,*pleuine Gallis.*

Polyptica, *πολύπτυχα*, *tabulæ publicæ,in quibus cenſitorum poſſeſſorum nomina erãt perſcripta, & quantitas penſionum à fiſcalibus exigenda.*

Pontaticum,*vectigal per pontem.*

Porpriſum *vel* Purpriſum, *inuaſum, violenter occupatum,iniuſte obtentum.*

Poſſeſſionaria iura, *poſſeſsionum iura, vt caſtrorum,oppidorum &c.*

Poſtergare,*poſtponere,negligere.*

Potentia,*vis facta,violentia illata.*

Potentionarius.*violentus.*

Poteſtaria, *præfectura, Poteſtatis officium.*

Priſerit,*prehenderit.*

Proclamata congregatio, *olim iudicium in Zala Hungariæ, rigidum, & paucis diœceſibus: poſtea dilatatum & contra oppreſſores ordinatum.*

Prothodomeſticus.*primarius miniſter in Aula verbum eſt Græcolatinum.*

Puledrus,fülle,*pullus*,*πῶλος*,poulain.

Pulſare,*accuſare,conuenire.*

Pulſatus,*accuſatus,conuentus.*

Pulueraticum, *vectigal pro labore viarum & puluere in viam regiam comportato.*

R.

Rachimburgius, Rechtbürg / *iudex, Comitis aſſeſſor.*

Ramus, *locus cuſtodiæ reorum, truncus*, ſtock.

Recaptiuare,*recuperare,requirere.*

Reffare,reffen/*vellere.*

Reicula,*recula,parua res.*

Reippus, *pretium emptionis viduæ matrimonii cauſſa.*

Reſtollare, *retardare, impedire, exercitum opponitur.Bulgarice, ἀπὸ τοῦ στόλου.*

Retorta, wid / *ſuperior virga, qua ſeps continetur.*

Reueſtire, *refeudare, reſtituere in poſſeſſionem alicuius rei.*

Rewadiare, *dicitur iudex, quum mulctam in lege præſcriptam pronuntiat.*

Riedfeor, riedtfeur / *ignis paganus, qui Kalendis Martiis fit.*

Rotaticum, *droict de rouage, veſtigal pro rotis.*

S.

Sacriuus malalis, *ſacer, & Eccleſiæ vel Monaſterio debitus ac deuotus.*

Sagibaro, ſachbar / *iudex à Comite ſecundus,homme de loy ou de cauſes.*

Saion *vel* Saius, *Præpoſitus*, Preuoſt, *verbum Gothicum. Hiſpanis hodieque* Sayon *dicitur lictor,apparitor,ex Gothorum reliquiis.*

Saiſire,*occupare & manum Regiam iniicere*,Saiſir.

Salica terra, *publico fiſco feudalis, dicta à Saliis,id eſt, Thuringis & Francis Germanis à flumine Sala ita appellatis, qui prædia publica dixere Salica, eo quod eorum penſiones ad fiſcum Salicenſem vel Salecii conſtitutum ſoluerentur.*

Salutaticum,*vectigal pro ſale.*

Saluagardia,*tutela,protectio, ſaluihabitio* ſauuegarde.

Saluusconductus,*fidei publicæ interpoſitio*,ſaufconduct.

Sarzianti, *Officiales miniſtri Reipublicæ*, ſergeans.

Sauma, ſaum / *clitellæ quæ ab equo commode geſtari poſſunt.*

Saumaſ,ſaumroß/*equus clitellaris.*

Scanclo, ſchenck / *pincerna.* Comes Scancziarum; Ertzſchenck.

Scara ſchaar,*turma collecta.*

Scatlegi ſchadlegung/*ceſſatio ab armis, armorum depoſitio.*

Schalcus ſchalck,*ſeruus,miniſter.*

Schalchum *vel* Schalcus, ſchelmenſtuck / *damnum fraudulenter datum.*

Scintæ, zinßgüter / *terræ cenſuales à colonis conducta pro cenſu annuo, quaſi* cenſitæ.

Scluſa, klus / ſchleus/*ἐχυρώματα*, ecluſe.

Scorticare, *tollere corium & capillos*, haut vnd haar.

Screona, ſcheurn / *locus tectus aduerſus iniurias tempeſtatis*, eſcrene Campanis. *Quin &* eſcran,*contre le vent.*

Sculdaſius,Schultheiß/*prætor.*

Schultetus,ſchultheiß/*prætor.*

Scuria, ſchür / *ſtabulum animalium*, eſcurie.

Scurtare,*barbare ,pro,curtare.*

Secale,*farrago*,ſeigle *Gallis*,ſegala,*Italis, bladum hibernagium*, geſchnitten vnd getroſchen korn.

Selaue,ſeul/*columella.*

Senior, *dominus*, ſeigneur *Gallis*, ſignor.*Italis.*

Seuiius *vel* Seguſius, Sewhund/groſſer dock / *ad apros & vrſos venandos.*

Sigele,*idem quod* ſecale.

Sigilboth, *ſigillorum cuſtos, camerarius Principis.*

Siquilarius, *tributi ſiliquatici exactor.*

Siliquaticum,*ſpecies tributi, quod rebus omnibus venalibus imponebatur.*

Sckella, ſchell / *tintinnabulum*, eſquil.

Solem culcare *vel* Collocare, *diem dicere*,adiourner,donner iour.

Solidatus, beſoldet / *ſtipendiatus, ſalariatus.*

Sonniare,ſaumen/aufhalten/*detinere, remorari.*

Sparuarius,ſparber/*niſus, vt Grammatici volunt.* ſparauiero *Italis*, eſpreuier *Gallis*,ſparthane *Anglis.*

Spicarium, ſpeicher / *horreum cum tecto.*

Staus,ſtab/*palus.*

Staplus, ſtaffel / *tegumentum, tapetium.*

Statutarius, *magiſtratus qui ſtatutum condit.*

Stolium, *claſsis, dictio deriuata à Græca* *στόλος*, *qua denotatur, claſsis, & nauis quoque commeatus*, *ἀπὸ τοῦ στέλλεσθαι*, *quod eſt proficiſci nauigatione.*

Strioporti⁹, *qui ſtrigas portat vel deducit ad locum congregationis*, Hexenmeiſter.

Subbatit, *ſuem batuit vt abortiuet, vel fœtus proiiciat qui ſolent eſſe in delitiis.*

Sude *vel verius* Suten, ſutheũ/ſeu *Gallis, porcorum ſtabulum. vox eſt compoſita.*

Summonitus,*iudicialiter conuentus*,ſemonce.

Sunnis, ſaumnis/*impedimentum*, eſſoine.

Supportare,*alicui parcere in onere.*

T:

Tallia,*tributum,impoſitio*,taille.

Tanganare,dingen/*iudicium petere.*

Taxæ, *exactiones, penſiones pro literis editis:item,annata Romana.*

Tecuaria,tecke/*tegimenta.*

Tempeſtarii wettermacher / *tempeſtatum cietores per artes magicas.*

Tenementum, *regio, tractus & terra, quam quis tenet & poßidet.*

Tenutæ, *tenimenta, poſſeſſiones, telonia.*

Tetragium, *penſio, ius fundi.*

Tertiæ, *tributi ſpecies.*

Tertuſſus porcellus, der zuhus / *domeſticum, qui domi nutritur.*

Texaga *vel* Teclaca, degſachen / *nundinationes in dictis.*

Theada, diet / *populus.*

Tintinnum, tindin / *campanula, tintinnabulum.*

Toloneus, zoll / *telonium, vectigal.*

Trana euectio, *tractatoria euectio.*

Trappa trappen / *decipula auium vel aliorum animalium,* trape.

Trattura, *tranſitura, tranſitoriũ tributũ.*

Tremaclus *vel potius* Tremalius, tremmel / *quod gyretur ad aquam aliquo transferendam.*

Trespellius *vel verius* Tresbellio, triwiliſch / *trium villarum, quaſi triuillanus.* Well / *villa. Alij ſcribunt,* Belle *dici campanulam, tintinnabulum: forte à ſono,* ἀπὸ τῶ billen. *Vnde* Bellhus / *campanarium, campanile,* clocher. Tresbellio, treiſchell.

Treug, trew / *inducia, pax publica, fides publica.*

Trianti, *triens,* trilling.

Tribattere *vel potius* Tribare, triben / *abigere.*

Truſtis, Troſt, *fidelis aduocatia, tuitio.*

Truſtis, troſt / *fidele ſeruitium.*

Tuitio, ἀσφάλεια, *ſecuritas, Gallis* ſaluagardia, ſaulueguarde.

Tunginus, dinggraf / *index,* Thegen / *Anglis.*

Tyrocinium, *haſtiludium, tornamentum.*

V.

Vadium, *cautio, ſecuritas, fideiuſſio.*

Vadia, *pignerationes, repreſſalia.*

Vadiare, wätten / *componere iudici, mulctam dare.*

Vadiationes, *pignerationes, repreſſalia.*

Valuaſſus *vel* Valuaſſor, *inferior vaſſus, ſubbeneficiarius, ſubfeudatarius.*

Veltres, welter / *canis ſagax vel odoriſequus.*

Veltres leporarius, wind / haſenwind / leurier.

Veltres porcarius, ſchweinhund / veltro *Italis,* vaultre *Gallis.*

Veredi, *equi curſores* pferd.

Veredarius, poſtmeiſter / *qui curſui publico præeſt.*

Vertuolus, wirbel / *quod vertendo voluatur ad aquam hauriendam.*

Veſtigium minare, *res ſuas perſequi, latrones & fures perſequi.*

Viæ falſæ, *pedagia iniuſta, telonia iniuſta tranſeuntibus impoſita.*

Viæ laciniæ, *itineris obſtatio, impedimẽtum tranſitus.*

Vicecomes, *diſtrictuum vicarius adminiſtrator.*

Villani, *ruſtici in eadem villa commorantes.*

Vituetum, *villa, diſtrictus, vocabulum Anglicum.*

Vrburæ, *vectigalia, tributa ac decimæ metallifodinarum, vt auri, argenti, cupri, ſalis, &c. Hungaricum eſt.*

Vrpheda, vrfeht / *iuramentum quod ex carcere dimiſſus præſtat de nõ vlciſcẽdo.*

W.

Wadium, wett / *pignus.*

Wadiare, wetten / *componere iudici mulctam.*

Wallus, Wal / Walon / *Gallus.*

Warandator, *euictor rei venditæ.*

Warandia, *euictio rei venditæ.*

Waranio, *equus integer,* Varan / Varr / hengſt / garaguon, *Tholoſanis & Hiſpanis.*

Warenda, werung / *euictio, cautio pro indemnitate.*

Warendare, weren / *euincere poſſeſſionem, cauere pro indemnitate rei venditæ aut donatæ.*

Wargus, farauß / *deiectus & expulſus.*

Waſſus, waß / *ſeruulus, miniſterialis.*

Waiwoda, *Præſes loco Regis. Prorex, vt in Tranſyluania. VValachia, Moldania, &c. Gubernator. Hungaricum eſt.*

Weregildus, wirgildus, wergelt / *compoſitio iudicialis, pretium pro maleficio perpetrato, proprie tamen hominis occiſi.*

CAPITVLA

DE ADMINISTRATIONE IMPERII THEVTONICI SVB KAROLO MAGNO

EX ADALHARDI COMITIS PALATINI ET BRABANTIÆ Ducis Libello de Ordinatione Palatii,

Quæ pro inſtitutione CAROLOMANNI REGIS FRANCORVM,*flagitantibus Regni Proceribus, excerpſit * Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus Epiſtola III. cap XII. & ſeqq.*

*Qui vtt. Impp. Cõſiliarius fuit, Caroli M. Ludouici Pii, Lotharii, Ludouici II. Caroli Calui, Ludouici Balbi, & Caroli Craſſi: item Ludouici & Carolomanni Regum.

CAPVT XII. Adalhardum ſenem & ſapientem Domni Caroli Magni Imperatoris propinquum, & Monaſterii Corbeiæ Abbatem, inter primos Conſiliarios primum in Adoleſcentia mea vidi. Cuius libellum *De Ordine Palatii* legi, & ſcripſi, in quo inter cætera continetur: duabus principaliter diuiſionibus totius Regni ſtatum conſtare, antepoſito ſemper & vbique omnipotentis Dei iudicio. Primam videlicet diuiſionem eſſe dicens, qua aſſidue & indeficienter Regis Palatium regebatur & ordinabatur: Alteram vero, qua totius Regni ſtatus ſecundum ſuam qualitatem ſtudioſiſſime prouidendo ſeruabatur.

Aulæ adminiſtratio.

Caput. XIII. In prima igitur diſpoſitione, Regis Palatium in ornamento totius Palatii ita ordinatum erat. Antepoſito ergo Rege & Regina cum nobiliſſima prole ſua, tam in ſpiritualibus, quam & in ſæcularibus, atque corporalibus rebus per hos miniſtros omni tempore gubernabatur. Videlicet per *Apocriſiarium*, id eſt, Reſponſalem negotiorum Eccleſiaſticorum: cuius miniſterium ex eo tempore ſumpſit exordium, quando Conſtantinus Magnus Imperator Chriſtianus effectus propter amorem & honorem ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quorum doctrina ac miniſterio ad Chriſti gratiam baptiſmatis Sacramenti peruenit, locum & ſedem ſuam, Vrbem ſcilicet Romanam, Papæ Silueſtro edicto priuilegii tradidit, & ſedem ſuam in ciuitate ſua, quæ antea Byzantium vocabatur, nominis ſui ciuitatem ampliando ædificauit: & ſic Reſponſales tam Romanæ Sedis, quam & aliarum præcipuarum Sedium in Palatio pro Eccleſiaſticis negotiis excubabant.

Caput. XIV. Aliquando per Epiſcopos, aliquando vero per Diaconos Apoſtolica Sedes hoc officio fungebatur. Quo officio B. Gregorius in Diaconi Ordine functus fuit, & ex aliis præcipuis Sedibus per Diaconos id officium exequebatur, ſicut ſacri Canones iubent. Et in his Ciſalpinis regionibus, poſtquam Hludovvicus prædicatione B. Remigii ad Chriſtum conuerſus, & ab ipſo cum tribus millibus Francorum in vigilia ſanctæ Paſchæ baptizatus extitit, per ſucceſſiones Regum ſancti Epiſcopi ex ſuis Sedibus, & tempore competenti Palatium viſitantes, viciſſim hanc adminiſtrationem diſpoſuerunt. à tempore vero Pipini & Caroli interdum per Presbyteros, interdum per Epiſcopos Regia voluntate, atque Epiſcopali conſenſu per Diaconos, vel Presbyteros magis quam per Epiſcopos hoc officium executum extitit: quia Epiſcopi continuas vigilias ſupra gregem ſuum debent aſſidue exemplo & verbo vigilare, & non diutius ſecundum Canones à ſuis abeſſe Parochiis.

Clodoveus.

Caput. XV. Neque iuxta decreta ex ſacris canonibus promulgata B. Gregorii, Prætoria, quæ nunc Regia, & vſitatius Palatia nominantur, debent inutiliter obſeruare, ne incurrant iudicium, vt contra placita Canonum ſibi in ordinatione ſua tradita facientes ipſi ſibi honore priuent Eccleſiaſtico. Et, vt de licitis exempla ponamus & de illicite vſurpatis non taceamus, tempore Pipini & Caroli hoc miniſterium conſenſu Epiſcoporum per Fulradum Presbyterum: tempore etiam Caroli per Engelramnum & Hildiboldum Epiſcopos: tempore denique Hludovvici per Hilduinum Presbyterum, & poſt eum per Fulconem item Presbyterum, deinde per Drogonem Epiſcopum extitit hoc miniſterium exſecutum.

Caput

Caput XVI. Apocriſiarius autem, quem noſtrates *Capellanum* vel *Palatii Cuſtodem* appellant, omnem Clerum Palatii ſub cura & diſpoſitione ſua regebat. cui ſociebatur *Summus Cancellarius*, qui *à ſecretis* olim appellabatur: erantque illi ſubiecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui præcepta Regia abſque immoderata cupiditatis venalitate ſcriberent, & ſecreta illis fideliter cuſtodirent. Poſt eos vero ſacrum Palatium per hos miniſtros diſponebatur, per *Camerarium* videlicet & *Comitem Palatii, Seneſcalcum, Buticularium, Comitem Stabuli, Manſionarium, Venatores* principales quatuor, *Falconarium* vnum.

Caput. XVII. Et quamuis ſub ipſis, aut ex latere eorum alii miniſteriales fuiſſent, & *Oſtiarius, Sacellarius, Diſpẽſator, Scapoardus*, & quorũcumq; ex eis Iuniores aut Decani fuiſſent, vel etiam alii ex latere, ſicut *Berſarii, Veltrarii, Beuerarii*, vel ſi qui adhuc ſupererant: verumtamẽ, quamuis & ipſi ſinguli iuxta ſuam qualitatem ad hoc intenti eſſent, non tamen ad eos, ſicut ad cæteros principaliter, vt ſubter inſertum eſt, totius Regni confœderatio in maioribus vel minoribus, ſingulis quibuſq; quotidianis neceſſitatibus occurrentibus, cum Palatio conglutinabantur: ſed nec ipſi ſuperiores omnes æqualiter propter miniſteriorum diuerſitatem, qualitatem, vel conuenientiam prodeſſe poterant: cum tamen nullus ſe propter fidei ſeruandam veritatem Regis & Regni, vt prædictum eſt, ſubtrahere potuiſſet, vel etiam voluiſſet. De quorum perſonis vel miniſteriis, quamquam plura ſint quæ dicantur, hæc tamen præcipue habebantur.

Caput XVIII. Inprimis vt iuxta cuiuſcumq; miniſterii qualitatem & quantitatem miniſter, nobili corde & corpore conſtans, rationabilis, diſcretus, & ſobrius eligeretur: ſed nec illa ſollicitudo deerat, vt ſi fieri potuiſſet, ſicut hoc Regnum, Deo auctore, ex pluribus Regionibus conſtat, ex diuerſis etiam eiſdem regionibus, aut in primo, aut in ſecundo, aut etiam in quolibet loco iidem miniſtri eligerentur, qualiter familiarius quæq; regiones Palatium adire poſſent, dum ſuæ genealogiæ vel regionis conſortes in Palatio locum tenere cognoſcerent.

Caput XIX. His ita breuiter de eligendis & conſtituẽdis miniſtris prædictis: nũc ad eorundem miniſtrorum & miniſtrationum ordinem qualiter currebant, veniendũ eſt. Nam quamuis præfati miniſtri, vnuſquiſq; de ſuo miniſterio, non ſub alio, vel per alium, niſi per ſeipſum, ſolum Regem, vel quantum ad Reginam, vel glorioſam prolem Regis reſpiciebant, caput ponerent: nõ tamen omnes æqualiter de cæteris rebus, vel cæterorum neceſſitatibus Regem adibant, ſed menſura ſua quiſq; contentus erat, & vbi, vel vbi ratio poſcebat, ſolatiũ alterius requirebat. è quibus præcipuè duo, id eſt, *Apocriſiarius*, qui vocatur apud nos *Capellanus* vel *Palatii cuſtos* de omnib. negotiis Eccleſiaſticis, vel miniſtris Eccleſiæ; & *Comes Palatii*, de omnibus ſæcularibus cauſſis vel iudiciis ſuſcipiendi curam inſtanter habebant: vt nec Eccleſiaſtici nec ſæculares prius Domnum Regem abſq; eorum conſultu inquietare neceſſe haberent, quouſq; illi præuiderent, ſi neceſſitas eſſet, vt cauſa ante Regem merito venire deberet. Si vero ſecreta eſſet cauſa, quam prius congrueret Regi, quam cuiquam alteri, dicere, eundem dicendi locum eidem ipſi præpararent introducto prius Rege, vt hoc iuxta modũ perſonæ vel honorabiliter vel patienter, vel etiam miſericorditer ſuſciperet.

Archicancellarii officium.

Caput XX. Apocriſiarius quidẽ de omni Eccleſiaſtica religione vel ordine, necnon etiam de Canonicæ vel Monaſticæ altercatione, ſeu quæcumque Palatium adibant pro Eccleſiaſticis neceſſitatibus, ſollicitudinem haberet: & ea tantummodo de externis Regem adirent, quæ ſine illo plenius definiri non potuiſſent. Cæterum vt non ſolum de his, quæ ad eos ſpecialiter de omni ornamento vel officio Eccleſiaſtico intra Palatium agenda pertinebant, verum quoque & omnem conſolationem ſpiritalem, ſiue conſilium totius Palatii quicumque quæreret, apud eum, vt neceſſe erat, fideliter inueniret: & qui non quæreret, & tamen ipſe apud aliquem neceſſarium eſſe ſentiret, iuxta perſonæ qualitatem, & à peruerſo ſenſu vel opere retrahere, & ad viam ſalutis conuertere ſtuderet. Et cætera ſpiritualia, quæcumque Palatio tam ab aſſidue conuerſantibus, quamque & à ſuperuenientibus, ſiue ſecundum Deum, ſiue ſecundum ſæculum, vt prouiderentur, erant neceſſaria, quæ enumerare longum eſt, ad eius ſpecialiter curam pertinebant. Non ita, vt aliter vllus, ſiue Palatinus ſiue externus, ſuperueniens ſapientia & vera deuotione per Dei gratiam illuminatus tale aliquid minime ageret: ſed maxime conſuetudo erat, vt aut cum eodem Apocriſiario pariter, aut certe per eius conſilium, quod erat agendum, ageret, ne forte quid

te quid minus vtile aut indignum Regi ſubriperet.

Caput XXI. Comitis autem Palatii, inter cætera pænè innumerabilia, in hoc maxime ſollicitudo erat, vt omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ propter æquitatis iudicium Palatium aggrediebantur, iuſte ac rationabiliter determinaret: ſeu peruerſe iudicata ad æquitatis tramitem reduceret, vt & coram Deo propter iuſtitiam, & coram hominibus propter legum obſeruationem cunctis placeret. Si quid vero tale eſſet, quod leges mundanæ hoc in ſuis diffinitionibus ſtatutum non haberét, aut ſecundum Gentilium conſuetudinem crudelius ſancitum eſſet, quam Chriſtianitatis rectitudo, vel ſancta auctoritas merito non conſentiret, hoc ad Regis moderationem perduceretur, vt ipſe cum his, qui vtramq; legem noſſent, & Dei magis, quam humanarum legum ſtatuta metuerent, ita decerneret, ita ſtatueret, vt vbi vtrumq; ſeruare poſſet, vtrumque ſeruaretur: ſin autem, lex ſæculi merito comprimertur, iuſtitia Dei conſeruaretur.

Caput XXII. De honeſtate vero Palatii, ſeu ſpecialiter ornamento Regali, necnon & de donis annuis Militum, abſq; cibo & potu vel equis, ad Reginam præcipue, & ſub ipſa *ad Camerarium* pertinebat, & ſecūdum cuiusq; rei qualitatem ipſorum ſollicitudo erat, vt tempore congruo ſemper futura proſpicerent, ne quid, dum opus eſſet, vllatenus opportuno tēpore defuiſſet. De donis vero diuerſarū Legationum ad Camerarium aſpiciebat, niſi forte iubente Rege tale aliquid eſſet, quod Reginæ ad tractandum cum ipſo congrueret. Hæc autem omnia & his ſimilia eo intēdebant, vt ab omni ſollicitudine Domeſtica vel Palatina, in quantum rationabiliter & honeſte eſſe poterat, Domnus Rex omnipotenti Deo ſpem ſuam indeſinenter committens ad totius Regni ſtatum ordinandum, vel conſeruādum animū ſemper ſuum promptū haberet. Camerarii officium.

Caput XXIII. Ad tres autem miniſteriales, [a] *Seneſcalcum*, [b] *Buticularium*, & [c] *Comitem Stabuli*, ſecundum vniuſcuiusq; miniſterii qualitatem vel quantitatem pertinebat, vt eum cōmuni conſenſu de ſuo quisq; miniſterio admonendi non eſſent ſegnes, vt quāto eius eſſe potuiſſet, omnes actores Regis præſcirent, vbi vel vbi Rex, illo vel illo tēpore, tanto vel tāto ſpatio manere debuiſſet, propter adductionem vel præparationē; ne forte tarde ſcientes, dum inopportuno tempore, vel cum nimia feſtinatione exiretur, familia Regalis per neglıgētiam ſine neceſſitate opprimeretur. Quæ videlicet cura, quanquam ad *Buticularium*, vel ad *Comitem Stabuli* pertineret, maxima tamen cura ad *Seneſcalcum* reſpiciebat, eo quod omnia cætera, præter potus vel victus caballorum, ad eundem Seneſcalcum reſpiceret. Inter quos etiam & [d] Manſionarius intererat, ſuper cuius miniſterium incumbebat, ſicut & nomen eius indicat, vt in hoc maxime ſollicitudo eius intenta eſſet, vt tam ſupradicti actores, quamq; & ſuſceptores, quo tempore ad eos illo vel illo in loco Rex venturus eſſet propter manſionum præparationem, vt opportuno tempore præſcire potuiſſent: ne aut illi tarde ſcientes, propter afflictionem familiæ importuno tempore peccatum, aut hi propter non condignam ſuſceptionem, ac ſi bene noluiſſent, cum certe non volendo, ſed non valendo, offenſionem incurrerent.

[a] Magiſtrū Curiæ. [b] Dapiferū. [c] Mareſcalcum.

[d] Metatarius, Futterer.

Caput XXIV. Similiter quoq; quatuor *Venatores*, & quintus *Falconarius*, cum eadem vnanimitate ſecundum temporis qualitatem admonere ſtudebant, qualiter ea, quæ ad ſingulorum miniſteriorum curam pertinebant, vt opportuno tempore, & non tarde, conſideraretur, quando tanti vel quando tanti: quando toti, & quando nulli, aut in Palatio retinerentur, aut more ſolito foris nutriendi vsq; ad tempus mitterentur, aut tempore congruo per denominata loca venandi cauſſa pariter & nutriendi diſponerentur. Sed & hoc, & illud, id eſt, & intra & extra Palatium ita ſemper cum menſura & ratione ordinaretur, vt quantum prodeſſet, eſſet, & quantum non prodeſſet, non eſſet: quia in ipſis miniſteriis non ſic facile certus numerus, aut hominum, aut canum, aut auium diffiniri poteſt. ideo in ipſorum arbitrio manebat, quanti & quales eſſent. Senſus autem in his omnibus talis erat, vt numquam Palatio tales vel tanti deeſſent miniſtri, propter has præcipue inter cæteras neceſſitates vel neceſſitates.

Jegermaiſter. Falckenmaiſter.

Caput XXV. Primo vt, ſiue generaliter maioribus, ſiue ſpecialiter vel ſingulariter quibusque minoribus recedentibus, omni tempore & multitudine congrua, ſine qua rationabiliter & honeſte eſſe non poſſet, ſemper eſſet ornatum Palatium, & Conſiliariis condignis numquam deſtitutum fuiſſet. Et, vt qualiscumque Legatio, ſiue

ſiue ſpeculandi, ſiue etiam ſubdendi gratia veniret, qualiter omnes quidem honeſtè ſuſcipi potuiſſent. Deinde primus conſilii rectitudinem, ſecundus miſericordiæ & benignitatis conſolationem, tertius verò verſutiæ ſeu temeritatis ſermo referret medicinam. Et vt ex quacumq; parte totius Regni, quicumq; deſolatus, orbatus, alieno ære oppreſſus, iniuſtè calumnia cuiusq; ſuffocatus, ſeu cætera his ſimilia, quæ nunc enumerare perlongũ eſt: maximè tamen de viduis & orphanis, tam Seniorum quamq; & mediocrium, vniuscuiusque ſecundum ſuam indigentiam & qualitatem, Dominorum verò miſericordiam & pietatem ſemper ad manum haberet, per quem ſinguli ad pias aures Principis perferre potuiſſent.

Caput xxvi. Similiter qui propter diutinum ſeruitium digni erant, vt remunerari debuiſſent, & locus talis occurrebat, vbi ex prædictis indigetibus nemo ſine menſura deſtitueretur, ſimiliter ſecũdum eorum qualitatem ad memoriam Principum reuocarentur: non tam ipſis vrgentibus, quam eorum, de quibus ſupra dictum eſt, fidem & debitum exigentibus, vt in eis id fieret. Primo propter quod cum iuſtitia & miſericordia Deo placeret. Deinde in militia remanentibus certiſſimam fideliter ſeruiendi fidem & conſtantiam miniſtrarent. Deinde vt etiam longe poſiti per totius Regni ambitum lætitiam & gaudium demonſtrarent. Et ſi aliquis ex miniſterialibus vel Conſiliariis decedebat, loco eius congruus & vtilis reſtituebatur.

Aulicorum tres ordines, Militũ, Diſcipulorum & Puerorum vel Vaſallorũ.

Caput xxvii. Et vt illa multitudo, quæ in Palatio ſemper eſſe debet, indeficienter perſiſtere poſſet, his tribus ordinibus fouebatur. Vno videlicet, vt abſq; miniſteriis expediti Milites, antepoſita Dominorum benignitate & ſollicitudine, qua nunc victu, nunc veſtitu, nunc auro, nunc argento, modo equis, vel cæteris ornamentis, interdum ſpecialiter, aliquando prout tempus, ratio & ordo cõdignam poteſtatem adminiſtrabat, ſæpius porrectis: in eo tamen indeficientem conſolationem, necnon ad regale obſequium inflammatum animum ardentius ſemper habebant: quod illos præfati Capitanei Miniſteriales ad manſiones ſuas vocabant, & non tam gulæ voracitate, quam veræ familiaritatis ſeu dilectionis amore, prout cuique poſſibile erat, impendere ſtudebant: ſicque fiebat, vt rarus quisque infra hebdomadam remaneret, qui non ab aliquo pro huiusmodi ſtudio conuocaretur.

Caput xxviii. Alter ordo per ſingula miniſteria Diſcipulis congruebat, qui Magiſtro ſuo ſinguli adhærentes & honorificabant & honorificabantur, locisq; ſinguli ſuis, prout opportunitas occurrebat, vt à Domino videndo vel alloquendo conſolarentur. Tertius ordo item erat, tam maiorum quam minorum, in Pueris vel Vaſallis, quos vnusquisq;, prout gubernare & ſuſtentare absque peccato, rapina videlicet vel furto poterat, ſtudioſe habere procurabat. In quibus ſc. denominatis ordinibus, abſq; his, qui ſemper eundo & redeundo Palatium frequentabant, erat delectabile, quod interdum & neceſſitati, ſi repente ingrueret, ſemper ſufficerent: & tamen ſemper, vt dictum eſt, maior pars illius propter ſuperius commemoratas benignitates, cum iucunditate & hilaritate prompta, & alacri mente perſiſterent.

Imperii ipſius ſtatus & adminiſtratio.

Caput xxix. Secunda diuiſio, qua totius Regni ſtatus, antepoſito, ſicuti ſemper & vbique, omnipotentis Dei iudicio, quantum ad humanam rationem pertinebat, conſeruari videbatur, hæc eſt. Conſuetudo autem tunc temporis talis erat, vt non ſæpius, ſed bis in anno, *Placita* duo tenerentur. Vnum, quando ordinabatur ſtatus totius Regni ad anni vertentis ſpatium, quod ordinatum nullus euetus rerum, niſi ſumma neceſſitas, quæ ſimiliter toto Regno incumbebat, mutabat. In quo Placito generalitas vniuerſorum Maiorum, tam Clericorum quam Laicorum, conueniebat. Seniores, propter conſilium ordinandum; minores, propter idem conſilium ſuſcipiendum, & interdum pariter tractandum, & non ex poteſtate, ſed ex proprio mentis intellectu vel ſententia confirmandum.

Comitia generalia omnium Imperii ordinum.

Caput. xxx. Cæterum autem propter dona generaliter danda aliud Placitum cum Senioribus tantum & præcipuis Conſiliariis habebatur: in quo iam futuri anni ſtatus tractari incipiebatur, ſi forte talia aliqua ſe præmonſtrabant, ꝓ quibus neceſſe erat præmeditando ordinare, ſi quid mox transacto anno priore incumberet, pro quo anticipando aliquid ſtatuere aut prouidere neceſſitas eſſet: verbi gratia, ſi inter Marchiſos in qualibet Regni parte ad aliquod tempus dextræ datæ fuiſſent, quid mox poſt dextras exactas agendum eſſet, vtrum renouandæ an finiendæ eſſent. Iuxta; cæterarum partium imminentibus rixa & pace, vt ſecundum id, quod tunc temporis ratio poſ-

Comitia ſpecialia ſummorũ Principum.

tio poſcebat, ſi ex vna parte hinc aut inde vel facienda vel toleranda inquietudo neceſſario incumbebat, ex aliis partibus tranquillitas ordinaretur. Et cum ita per eorundem Seniorum conſilium; quid futuri temporis actio vel ordo agendi poſceret, à longe conſiderarent: & cum inuentum eſſet, ſub ſilentio idem inuentum conſilium ita funditus ab omnibus alienis incognitum vsq; ad aliud iterum ſecundum generale Placitum, ac ſi non inuentum vel à nullo tractatum eſſet, maneret, vt ſi forte tale aliquid aut infra aut extra Regnum ordinandum eſſet, quod præſcientia quorundam aut deſtruere, aut certe inutile reddere, aut per aliquam diuerſam aſtutiam laborioſius faciendum conuertere voluiſſet, hoc nullatenus facere potuiſſet. In ipſo autem Placito, ſi quid ita exigeret, vel propter ſatisfactionem cæterorum Seniorum, vel propter non ſolum mitigandum, verum etiam accẽdendum animum populorum, ac ſi ita prius exinde præcogitatum nihil fuiſſet, ita nunc à nouo, conſilio & conſenſu illorum & inueniretur, & cum magnanimis ordo Domino duce perficeretur. Ita autem anno priore terminato, præfato modo ordinaretur & de ſecundo:

Caput XXXI. Conſiliarii autem, quantum poſſibile erat, tam Clerici quam Laici, tales eligebantur; qui primo ſecundum ſuam quisq; qualitatem vel miniſterium, Deũ timerent; deinde talem fidem haberent; vt excepta vita æterna nihil Regi & Regno præponerent, non amicos; non inimicos, non parentes, non munera dantes; non blandientes; non exaſperantes, non ſophiſtice vel verſute, aut ſecundum ſapientiam ſolummodo huius ſæculi, quæ inimica eſt Deo, ſapientes, ſed illam ſapientiam & intelligentiam ſcientes, qua illos; qui in ſupradicta humana aſtutia fiduciam ſuam habuiſſent, pleniter per iuſtam & rectam ſapientiam non ſolum reprimere: ſed funditus opprimere potuiſſent. Electi autem Conſiliarii vna cum Rege hoc inter ſe principaliter conſtitutum habebant, vt quicquid inter ſe familiariter locuti fuiſſent, tam de ſtatu Regni, quamque & de ſpeciali cuiuslibet perſona, nullus ſine conſenſu ipſorum cuilibet domeſtico ſuo, vel cuicumque alteri prodere debuiſſet, ſecundum hoc, quod res eadem ſiue die, ſiue duobus, ſiue amplius, ſeu annum, vel etiam in perpetuo celari, vel ſub ſilentio manere neceſſe fuiſſet: quia ſæpe in tali tractatu de qualibet perſona, talis interdum propter communem vtilitatem agendam vel cauendam ſermo procedit, qui ab eo cognitus aut valde turbat, aut quod magis eſt, in deſperationem trahit, vel, quod grauiſſimum eſt, in *infidelitatem* conuertit, & ab omni profectu, quem fortaſſe multipliciter exercere potuit, inutilem reddit, cum tamen nihil ei obeſſet, ſi eundem ſermonem minime ſciret. Quale de homine vno, tale de duobus, tale de centum, tale de maiori numero, vel etiam de progenie vna, vel tota qualibet ſimul prouincia, ſi magna cautela non fuerit, fieri poterit.

Conſiliarii Imperiales, qui extra Aulam in Imperio erant, vt Epiſcopi, Abbates, Principes, Comites &c.

Caput XXXII. Apocriſiarius autem, id eſt, Capellanus, vel Palatii cuſtos, & Camerarius ſemper intererant: & idcirco cum ſummo ſtudio tales eligebantur, aut electi inſtruebantur, qui merito intereſſe potuiſſent: ſed & de cæteris miniſterialibus, qui talem ſe oſtendebat, vt ad hoc vel præſens, vel futurus; nunc diſcendo, poſtmodum vero conſiliando, loco eorundem honorifice ſubſtitui potuiſſet, cum ſumma intentione mentis, intendendo ſingulis quæ agebantur intereſſe iubebatur, ſaluans credita, diſcens incognita, retinens ordinata & conſtituta, vt ſi forte tale aliquid extra aut infra Regnum oriretur, aut imperatum; & ideo non præmeditatum, nuntiaretur, (rarius tamen neceſſe eſſet, vt conſilium altius tractaretur; & tamen tempus aptum non eſſet, in quo præfati Conſiliarii conuocarentur), ipſi Palatini per miſericordiam Dei ex eorum aſſidua familiaritate; tam in publicis conſiliis quamq; ex domeſtica in hac parte allocutione, reſponſione & conſultatione, ſtudium haberent, prout tunc rei vel temporis qualitas exigebat, aut conſilium pleniter dare, quid fieret, aut certe quomodo ad præfinita tempora cum conſilio & absq; vllo detrimento res eadem expectari vel ſuſtentari potuiſſet. Hæc de Maioribus.

Caput XXXIII. De minoribus vero vel proprie Palatinis; ita vt diximus, non generaliter ad Regnum pertinentibus, ſed ſpecialiter ad perſonas quasq; reſpicientibus; quæ ſpecialiter Palatio imminebant, cum eis Dominus rerum ita inconfuſe ordinare potuiſſet, vt exinde non ſolum detrimentum vllum oriretur, verum etiam ortum aut imminens vtiliter aut mitigari, aut funditus extingui, aut etiam euelli potuiſſet. Si vero talis eſſet cauſa, vt velocitati immineret; & tamen aliquatenus vsq; ad generale

Placitum quoquo pacto ſuſtentari, vel ſine peccato, aut ſine cõtumelia potuiſſet, ipſi modum eiusdem ſuſtentationis ex prædicto maiori vſu conſilium dandi ſcirent, & ſapientiam priorum imitati placite Deo & vtiliter Regno interim dare potuiſſent.

Præfatorum autem Conſiliariorum intentio, quando ad Palatium conuocabantur, in hoc præcipue vigebat, vt non ſpeciales, vel ſingulares quaſcumque vel quorumcumque cauſas, ſed nec etiam illorum, qui pro contentionibus rerum aut legum veniebant, ordinarent, quousque illa, quæ generaliter ad ſalutem, vel ſtatum Regis & Regni pertinebant, Domino miſerante, ordinata habuiſſent. Et tunc demum, ſi forte tale aliquid Domno Rege præcipiente reſeruandum erat, quod ſine eorum certa conſideratione determinari à Comite Palatii, vel à cæteris, quibus congruebat, non potuiſſet.

Propoſitio Imperatoris in Comitiis.

Caput XXXIV. Proceres vero prædicti, ſiue in hoc, ſiue in illo præfato Placito, quin & primi Senatores Regni, ne quaſi ſine cauſa conuocari viderentur, mox auctoritate Regia per denominata & ordinata Capitula, quæ vel ab ipſo per inſpirationem Dei inuenta, vel vndique ſibi nuntiata poſt eorum abſceſſum præcipue fuerant, eis ad conferendum, vel ad conſiderandum patefacta ſunt. Quibus ſuſceptis, interdum die vno, interdum biduo, interdum etiam triduo, vel amplius, prout rerum põdus expetebat, accepto ex prædictis domeſticis Palatii Miſſis intercurrentibus, quæque ſibi videbantur interrogantes, reſponſumque recipientes, tamdiu interim nullo extraneo appropinquante, donec res ſingulæ ad effectum perductæ glorioſi Principis auditui in ſacris eius obtutibus exponerentur, & quicquid data à Deo ſapientia eius eligeret, omnes ſequerẽtur. Ecce ſicut de vno, ita de duobus, vel quotquot eſſent, Capitulis agebatur, quousque omnia Deo miſerante illius temporis neceſſaria expolirentur.

Imperatoris in Comitiis officiũ.

Caput XXXV. Interim vero, quo hæc in Regis abſentia agebantur, ipſe Princeps reliquæ multitudini in ſuſcipiendis muneribus, ſalutandis Proceribus, confabulando rarius viſis, compatiendo Senioribus, congaudendo Iunioribus, & cætera his ſimilia tam in ſpiritualibus, quamque & in ſæcularibus, occupatus erat. ita tamen, vt quotienscumque ſegregatorum voluntas eſſet, ad eos veniret, ſimiliter quoque quanto ſpatio voluiſſent, cum eis conſiſteret, & cum omni familiaritate, qualiter ſingula reperta habuiſſent, referebant, quantaque mutua hinc & inde altercatione vel diſputatione, ſeu amica contentione decertaſſent, apertius recitabant.

Comitiorũ Senatus duplex, Eccleſiaſticus & ſæcularis.

Sed nec illud prætermittendum, quomodo ſi tempus ſerenum erat, extra; ſin autem, intra diuerſa loca diſtincta erant, vbi & hi abundanter ſegregati ſemotim, & cætera multitudo ſeparatim reſidere potuiſſent, prius tamen cæteræ inferiores perſonæ intereſſe minime potuiſſent. Quæ vtraque tamen Seniorum ſuſceptacula ſic in duobus diuiſa erant, vt primo omnes Epiſcopi, Abbates, vel huiusmodi honorificentiores Clerici abſque vlla Laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, vel huiusmodi Principes ſibimet honorificabiliter á cætera multitudine primo mane ſegregarentur, quousque tempus ſiue præſente ſiue abſente Rege occurrerent: & tunc prædicti Seniores more ſolito, Clerici ad ſuam, Laici vero ad ſuam conſtitutam Curiam, ſubſellis ſimiliter honorificabiliter præparatis, conuocarentur. Qui cum ſeparati à cæteris eſſent, in eorum manebat poteſtate, quando ſimul vel quando ſeparati reſiderent, prout eos tractandæ cauſæ qualitas docebat, ſiue de ſpiritalibus, ſiue de ſæcularibus, ſiue etiam commixtis. Similiter ſi propter quamlibet * veſcendi vel inueſtigandi cauſam quemcumque conuocare voluiſſent, & re comperta diſcederet, in eorum voluntate manebat. Hæc interim de his, quæ eis á Rege ad tractandum præponebantur.

Imperatoris officium alterum in Comitiis.

Caput XXXVI. Secunda autem ratio Regis erat, interrogatio, quid vnusquisque ex illa parte Regni, qua veniebat, digna relatu vel retractatu ſecum afferret: quia & hoc eis non ſolum permiſſum, verum etiam arctius commiſſum erat, vt hoc vnusquisque ſtudioſiſſime, vsque dum reuerteretur, tam infra, quam extra Regnum perquireret, ſi quid tale non ſolum á propriis vel extraneis, verum etiam, ſicut ab amicis, ita & ab inimicis, inueſtigaret, intermiſſa interim, nec magnopere, vnde ſciret, inueſtigata perſona. Si Populus in qualibet Regni parte, regione ſeu angulo turbatus, quæ cauſa turbationis eſſet: ſi murmur populi obſtreperet, vel tale aliquid neceſſarium eſſet, & cætera his ſi-

his ſimilia. Extra vero, ſi aliqua gens ſubdita rebellare, vel rebellata ſubdere, ſi necdum tacta inſidias Regni moliri, vel tale aliquid oriri voluiſſet. In his vero omnibus, quæcumque cuilibet periculo imminerent, illud præcipue quærebatur, cuius rei occaſione talia vel talia orirentur.

Caput XXXVII. Poſt illa, quæ in Synodo apud Martyrium S. Macræ de maiorum conſtitutionibus collecta, & Regi *a* Hludovvico nuper defuncto fuere directa, hæc de ordine Palatii & diſpoſitione Regni vobis ad inſtitutionem iſtius *b* Regis noſtri ac miniſtrorum eius Regni, quæ Prouiſorum, ſicut ſcriptis & verbis Seniorum didici, & ipſe adhuc in *c* adoleſcentia mea vidi, deuote iuſſioni veſtræ obediens obtuli. Perſonas autem hominum & mores, ac qualitates illorum, per quos ſi aliqua ſunt collapſa reſtituantur, veſtra ſollertia prouidebit, quoniam de his, quos tempore Domni *d* Hludovvici Imperatoris vidi, Palatii Procuratores & Regni Præfectos, neminem ſcio eſſe ſuperſtitem: ſcio tam de illorum Nobilitate natos pro patribus filios, licet ipſorum mores ac qualitates ignorem. Ipſi vero procurent, vt non ſint moribus ac virtute, atque pro ætatis quantitate, vel temporis qualitate, ſapientia & ſtudiis bonis degeneres, quatenus merito patrum loca & officia ſuppleant, & ſe in ipſa ſuppletione caute cuſtodiant: ne, vt S. Gregorius dicit, in culmine honoris poſiti vſu gloriæ permutentur, ſicut Saul, qui prius in electione honoris extitit humilis, poſtea reprobari meruit propter elationem tumoris.

a eius nominis III. Balbo Imperatori, Caroli Calui filio.
b Carolomanni.
c Fuit enim inter pueros Nobiles in Aula Caroli M.
d cognomento Pii.

ELOGIA

DE USU, AUCTORITATE, PRÆSTANTIA ET RESTAURATIONE LEGVM AC CONSTITVTIONVM Imperialium, quæ in hoc volumine continentur.

Nicolaus Boherius IC. Sacri Regalis Conſiſtorii Ordinarius Conſiliarius in dedicatione Legum Longobardicarum ad Chriſtianiſſimum & Superilluſtriſſimum Ludouicum XII. Francorum & Italiæ Regem.

a Quæ nimirum in Corpore Iuris clauſa ſunt.

P*Rinceps conſtantiſſime, dum anno ſuperiori mihi in prouinciam Prouinciæ Commiſſario à tua ſacra Regia Maieſtate deputato vltra ſex Legum* a *volumina, Leges Longobardorum, quas Capitulare Caroli Magni Romanorum Imperatoris & Franciæ Regis Iura vocant, eadem in parte occurrerent. Quorum vigor & auctoritas non modo in hoc tuo ſacratiſſimo Franciæ Regno ac Italia ob hoc, quod ab eodem Carolo & Diuis Ludouico & Lothario ſucceſſiue Romanorum etiam Imperatoribus & Franciæ Regibus tuisq; anteceſſoribus pro parte maiori condita fuere, ſed in omni fere terrarum orbis parte ſeruari debet. Memor eius, quod inquit diuinarum literarũ ſupremus antiſtes Hieronymus ſuper Malachiam III. relatus à Gratiano in c.* reuertimini, *XVI. q. 1.* Quod ſi intelligens largitorem Deum, & agens his gratias, per quos á Deo eruditus eſt, in honorẽ Domini attulerit cibos, hoc eſt, ſcripturæ alimenta populo miniſtrauerit, ſtatim aperientur ſuper eum cataractæ cœli, & mandabit nubibus ſuis, vt pluant ſuper eum imbrem, & habundantia omnium rerum perfruetur. *Et in Inuẽtario vniuerſi Orbis lib. 2. in 3. parte, tit.* De inuentione, commendatione & diffinitione Legis, *ſic dicitur:* Veneratione ampliori puto colendos viros illos, acutiſſimis ingeniis præditos, qui vtcumq; ratiocinando inueſtigare conati quid in rerum natura latitaret, quidve in moribus appetendis fugiendisq; eſſet, ipſis ratiocinandis regulis certa connexione traheretur, aut quid eſſet non ſequens, vel potius repugnaret, licet humanitus impediti in multis errauerint, interea tamen adiuti diuinitus leges temperatiſſimas inuenerunt, quæ homines ad fidei conſeruationem conſtringerent, eorumq; immoderatos impetus cohiberent, vt proinde humanæ ſocietatis conciliatio tuta tranquillitate ſub cuſtodia iuſticiæ lætaretur. *Hoc diuino cantu excitatus, & aliquantiſper audentior factus ipſas Leges impreſſoribus dedi imprimendas, quas Deo mihi auxilium præbente, cum plus otij nactus fuero, commentari intendo. Has igitur Longobardorum Leges à tuis progenitoribus conditas, quæ ante ſemineces & tanquam apes ſine duce in tenebris iacebant, quamuis à Legislatoribus in multis Iuris partibus allegentur, Celſitudini tuæ pro munere dicare conſtitui, vt ſublimitatis tuæ ſplendore à Stygio lacu nigraq; palude reuocentur, & tandem reuocota ſurſum protẽdentes vitali ſpiritu condonatæ lucẽ ſerenam aſſequantur. &c. Dat. 1512.*

Idem in præfiuncula in leges Longobardorum, inter cætera ſcribit:

D*E legibus Longobardorum hic inſertis, ſicut Caroli, Ludouici, Lothary, & aliorum imperatorum, non eſt dubium quin pro legibus ſeruari debeant, ex quo ſunt Imperatorum,* l. leges, C. de legib. *& quod notatur in* l. 1. C. de ſumma Trinit. *licet in hoc ſacratiſſimo Franciæ Regno, ſeu in Conſiſtoriis & Curiis ſupremis, Franciæ leges Imperatorum allegentur non pro auctoritate ſed pro ratione, vt notat Bartol. in l.* nemo, *in princ. C* de ſentent. omn. iud. *& in d. §.* iniuria, De pace iuram. firm. *Pro hoc allego textum in c.* ſuper ſpec. *ibi,* quia tamen in Francia & nonnullis Prouinciis laici Romanorum Imperatorum legibus non vtuntur, *&c.* De priuileg. *hoc ideo quia leges non debent allegari in Conſiſtorio Principis, vt dicit Paris de Puteo in tract. Syndicat. in verb.* teſtis, *c.* qui ſemel, *col. 2. in fin. per text. in auth.* de conſul. *Et licet hæc ratio ſit bona, & quam ſeruant Curiæ ſupremæ, dicendo Aduocatis iura allegantibus,* Venite ad factum, Curia ſatis illa intelligit: *tamen credo, quod leges imperatorum non allegantur in Francia aut ex eo, quod imperio nec imperatoribus eſt ſubdita, vt dixi de auctoritate magni Regalis Conſilii: & ſolum ſubditis dantur & traduntur leges, & non aliis, vt d. l.* 1. de ſumm. Trinit. *& ne per approbationem legum imperatorum ſe imperio ſubiacere & reddere ſubditos videantur: aut quia conſuetudinib. & iure non ſcripto Fran-*

pro Francia utitur, ut dixi lib. Conſuetud. Biturig. *tamen propter ſacram Theologiam, quæ Pariſiis viget, leges ibi non leguntur, d. c* ſuper ſpec. *Sed hic Carolus Magnus, Ludouicus Pius & Lotharius filius, fuerunt Romanorum Imperatores & Reges Fräcia, approbati ab Eccleſia. De Carolo eſt text. in d c.* Adrianus, *& c.* venerabilē, *& aliis iurib. ſupra allegatis. Et de Ludouico in c.* ergo Ludouicus, *& in c.* Reatina Eccleſia, *& c.* inter nos. *in ſubſcriptione, ubi fit etiam mentio de Lothario, LXIII.* diſt. *& quaſi per totum. Et iſte Lotharius fecit plures leges & conſtitutiones ad limen B. Petri tempore Eugenii Papæ, ut infra* de Pontificib. *& in Vſib. feudor. tit.* Conſtitutiones feudales Domini a Lotharii, quas ante ianuam B. Petri *&c. quæ allegantur per omnes, & qui maiorem partem harum Lombardarum legum condiderunt, ut infra dicam. Ideo ubique terrarum, & magis ac etiam magis debent hic ſeruari pro legibus, & etiam quia plerumque in iſtis legibus dicitur,* fiat punitio & condemnatio ſecundum morem Francorum, &c. *Sed de legibus Luitprandi, Rotharis, & aliorum Regum Lombardorum & maxime Haiſtulphi, qui ſecundum Platinam in Pauli I Papæ Chronica, fecit multas leges & conſtitutiones in Lombardia, & tales non reperiuntur fuiſſe Imperatores Romanorum ſed tantum Reges Lombardiæ, non debent ſecundum ipſum de Iſernia ſeruari pro legibus, quia Regno tantum potuerunt legem imponere, d. l. 1. Et hoc caſu militare poteſt dictum Baldi in d. c.* tranſlato, *quod extincto Regno extincta quoque fuerit lex Regni: ſed tamen ratio ipſarum legum ab præfatis Regibus Lombardiæ conditarum allegari poteſt ſecundum ipſum, cum ex legibus abrogatis & correctis maneat ratio,* l. 2. ff. ad l. rebell. *& l. 1. & ibi Bart.* ff. de coniung. cum emancip. liber. *de quo per Gloſ. & Salycet. in* l. 1. Cod. de Latin. libert. tollend. *& in c.* damnamus, De ſumma Trinit. *& in c.* nouit De iudic. *& Gloſ. in d c.* quicumque, *11. q. 3. & in c.* cum deuotiſſimam. *Sed hoc ultimum reprobat Iacob. Aluarot. in prælud. Feud. col. 5. dicens poſt Nicol. de Neapoli ibi, quod iſtud de ratione legis correctæ intelligitur de legibus, quæ ſunt in VI. voluminibus iuris communis, quia ſi aliqua lex ex dictis voluminibus ſit correcta, bene manet ratio illius, ex qua poteſt aſſumi argumentum: ſecus eſt, ſi ex legibus, quæ non ſunt in dictis ſex voluminibus, vellet quis aſſumere argumentum, tunc non poteſt, ut notat Gloſ.* C. de Iuſtinian. Cod. confir. *in verbo* neceſſe, *circa medium. immo eas allegans punitur pœna falſi, ut ibi dicit text. & per Cardin. Alexandr. in c* ſi Romanorum *xix. diſt. & Batol in l fin. ff.* de falſ. *& Paridem de Puteo in tract. Syndicat. in verbo* probatio, *c. 2. in fi. & in verbo* teſtis, *c.* qui ſemel, *& Bald. in l.* cum multis, C. de donat. *Aluarottus tamen fatetur, quod Imperator poſſet hodie facere nouas leges ultra illa ſex volumina librorum Iuris ciuilis, ut videmus* de pace Conſtant. ad reprimendum, *&* Qui ſunt rebelles, De pac. tenend. *&,* De pace iur. fir. De prohib. feud. alien. per Lotharium, *& etiam per Fredericum. Et idem Bald. in c. 1. §. fin verſ.* venio ad primum. De pace Conſtant. *ubi dicit, quod leges Friderici & capitula pacis Conſtantiæ poſſunt pro legibus allegari: & Bartol. in tract.* de Guelphis & Gibellinis, *Col. 1. Hic ibi Boherius, & quæ ſequuntur multa plurima.*

a non illius primi ut falſo putat, ſed Tertii Saxonis.

NICOLAVS IASKIERVS SENATVS CRACOuienſis à Secretis in Dedicatione Legum ſiue Iuris Prouincialis Saxonum, ad Sereniſſimum Sigiſmundum Poloniæ Regem, Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Magnum Ducem & Hæredem.

EGo itaq; animaduertens, Sacratiſſime Rex, legum iuriumque peritiam, ex his quæ præmiſſa ſunt, cuilibet Reipubl plurimum eſſe neceſſariam, & ſine quibus diu ſtare minime poteſt, cumque ſæpe ac ſæpius reuoluerem iura Saxonica Prouincialia; tum & municipalia Maydeburgenſia, quibus celebris hæc noſtra Reſpubl. Cracouienſis, tum & alia Regni Poloniæ Ciuitates innituntur, reperi loca mille adeo adumbratæ veritatis, quædam mutila, inuerſa quædam, ac tantum deprauata, ut peritiſſimo cuiquam non parum negotii prima fronte faceſſerent: collatis vetuſtiſſimis illius Iuris codicibus, curaui, publicis licet occupatiſſimus negotiis, ut iura illa emendatiora intelligibilioraque, ad communem totius Regni utilitatem patriæque ornamentum, prodirent in publicum; &c. in ſpem vocor maximam; & hoſce labores meos pro commodo & utilitate ſubditorum Maieſtati tuæ ſtatuque Ciuitatum, ac iuſtitiæ augmento præſtitos, Maieſtati tuæ, q & præcipuus cultor legumque & conſtitutionum omnium aſſeruator & cuſtos vigilantiſſimus ſit, acceptos fore & gratos. &c. Dat. 1535.

IDEM IN DEDICATIONE IVRIS MVNICIPAlis Saxonum ſiue Weichbildi Maydeburgenſis ad Petrum Tomicium Epiſcopum Cracouienſem & Regni Poloniæ Vicecancellarium.

QVare iamiam magis officioſa addictus vita, Craconienſi Reipubl. inſeruiens, Iuris municipalis Maydeburgenſis, quo vrbs illa, & alia ex æquo Ciuitates Regni vtuntur, deprauati, & admodum obſcuri, quodque iampridem nimio plus mendis conſpurcatum vitiatumque eſt, adeo vt ne à doctis quidem facile intelligi poſſit, caſtigandi, limandi, inſtaurandique prouinciam ſuſcepi: magnitudo ſiquidem rei, difficultasque ac plurima cura, ſed & liuor inuidentium edax, iudiciumque peruerſum, à propoſito me deterrebant & auocabant: publica tamen vtilitatis & patriæ amor è diuerſo alliciebat, omnemque obicem perfregit, dedecoroſum & indignum iniquumque ac damnoſum reputans, tam ne eſſario pignore, cum Seniores Ciuitatum ac Iudices Rectoresque, tum ciues bonos carere: quod quidem iſtorum iuſtitiæ & pacis ciuilis norma eſt & profugium, illis vero æqui iudicii eſt regula & veluti perpendiculum, à quo vel latum vnguem abire ſummum nefas eſt &c. Sub tui igitur tanti nominis patrocinio ac tutela P. D. patiare opus hoc diligentiſſime recognitum atque repurgatum, in communem prodire vtilitatem quod eo gratius Regni incolis & cunctis Iurium ſtudioſis feceris T. P. ſi benigne calculo tanti cenſoris fuerit comprobatum. &c. Dat. 1535.

VITVS AMERBACHIVS HELVETIVS IN DEDIcatione Capitularium Lotharii Imperatoris, ad CAROLVM V. Imp. & Ferdinandum Cæſarem.

OPortuniſſime ſe obtulit mihi Canonum & legum harum compendium, quorum hæ ab ipſo Carolo Magno latæ ſunt, illi vero approbati, aut vna cum Epiſcopis ab eo conditi. Sunt enim ex magna parte velut flores quidam è diuerſis legum huius Imperatoris voluminibus, & actis habitorum ab eo cum Epiſcopis Conciliorum, collecti &c. Sed quid, obiicit aliquis, in hac re laudis admodum eſſe poteſt, cum & hæc eadem ex magna parte, & his meliora paſſim occurrant in Codicibus Legum & Canonum, tum etiam barbaricis vocabulis & impuris orationibus hic referta ſint omnia? Bona verba. Num vero gemmæ, annuli, veſtes, tabulæ, monetæ, & ſimiles res precioſæ non vbique poſſunt comparari, & tamen religioſe conſeruantur, & longe ſunt cariores, cum relicta aut donata ſunt nobis aut à parentibus, aut ab amicis aut ab Imperatoribus, aut à Regibus, aut ab aliis, quos vel caros valde habuimus, vel magni facimus, veneremur, obſeruamus viuos, aut mortuos? Et an ideo faſtidimus gemmas, annulos, tabulas, vaſa, quod vel corrupta ſunt tempore, vel opere non ſatis expolita, vt fere ſunt ea, quæ afferuntur ex mediocri vetuſtate, ne dicam alia grata eſſe aliis temporibus, & opera non raro precium habere ex moribus, & iudiciis hominum præſentium. Nihil igitur nos mouere debent horum clamores aut etiam ocioſi quorundã [illegible], vt ſic nominem, grunnitus & coaxationes, vel in hac re vel in ſimilibus. Quin potius reuerenter colamus cum reliqua iuſtitia & pietate & maiorum noſtrorum bene ac pie tum geſta, tum conſtituta, nec patiamur nos ex hac velut arce aut templo virtutum & omnis honeſtatis expelli. Quod reliqui mortales in orbe Chriſtiano, veſtri ciues, Carole & Ferdinande, Principes & ſapientiſſimi & religioſiſſimi, tanto alacrius facient, vbi videbunt in hac vos re ſibi velut magnas quaſdam faces & lumina prælucere, ac rectam viam ituris monſtrare. Idque vel Caroli exemplo, qui quantum in omni genere virtutum præſtiterit, oſtendunt hiſtoriæ: quantum vera pietate præter alia teſtatur etiam hic libellus, vbi & de nulla re tantopere eſt ſollicitus, quam de conſeruanda & ornanda religione Chriſtiana in mentibus & ceremoniis: & cum de tintinabulis non baptiſandis, & non vſurpandis aliis nominibus Angelorum quam vſitatis, de remouenda quadam ſuperſtitioſa epiſtola, de cohercendis agentibus pœnitentiam, qui nudi cum ferro vagabantur, & ſimilibus rebus grauiter præcipit, quid facit, niſi quod vult à finibus Chriſtianorum exterminatam ſuperſtitionem, quæ vt ex quadam ſingularitate naſcitur, ita religioni plurimum aduerſatur? Obſecro igitur vos & obteſtor per manes veſtri aui ſanctiſſimi Herois, per maieſtatem illam Cæſaream, per veſtram & noſtram omnium ſalutem, vt tota mente, ac omnibus tum cogitationibus tum viribus in hoc incumbatis, vt Eccleſiæ matri noſtræ, & quidem, quantum poteſt fieri, ſine cædibus & ſanguine, reſtituatis concordiam primo in doctrina religionis & piis ceremoniis, deinde coerceatis inuſita-

tam

tam & licentiſſimam illam rabiem calumniandi & maledicendi, ad quam non parum facit multorum typographorum auaritia, & plus quam venalis opera, conniuentibus ad hanc turpitudinem paſſim inferioribus Magiſtratibus, non ſine ſummo & religionis & Imperii noſtri dedecore. Præterea ſuccurratis etiam infelici Pannoniæ, ac vicinis locis, eripite miſeros ab hac Turcarum carnificina ſimul corporum & conſcientiarum. &c. Dat. 1545.

GERHARDVS LORICHIVS HADAMARVS IN NVNcupatoria Reformationis abuſuum &c. Ludouici Pii Imperatoris, ad Nicolaum Epiſcopum Azotenſem & Archiepiſcopi Treuirenſis Vicarium, aliosque Canonicos:

Argumentum libri eſt, modus atque formula reformandi Cleri. Compilator eſt LVDOVICVS PIVS Caroli Magni filius. Authores, ex quorum ſententiis corraſus eſt, ſunt hagiographi veteris & noui teſtamenti Patres, Eccleſiæ columnæ. Argumentum ſane eſt religioſiſſimum, Cleri nimirum reformationum delineans. Clerici, quos Chriſtus ſal terræ vocat, debent (teſte Gregorio) aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adiicere, & eorum, qui in laicali ordine conſiſtunt, obſeruantiam vt loco, ita & religione præcellere, Diſt. 4. c. denique. Hic rurſus cogor ad imperioſos Clericos redire, qui non ſunt ſal, ſed ſalſugo, vligo & mephitis terræ, qui acerbitate nimia abigunt, quos allicere debent. Alios in regnum cœlorum non patiuntur intrare, nec ipſi dignantur ingredi. Eadem decuplo patrant, quæ in aliis plectunt. Exempli cauſa: ambitione, pompa, ſaturitate, otio & hoc genus Sodomiticis vitiis diffluentes, bone Deus, quam concubinariis ærumnoſis & laborioſis ſunt infeſti, colantes culicem, glutientes camelum. Habet peccatum ſuos gradus omne. Concubinatum reſpectu aliorum vitiorum ego in infimo gradu ponere auſim. Eſt enim & ſcortatione peccatum remiſſius. Vtinam qui concubinas non habent, non fornicentur omnes: vtinam non peiora libidinis vetitæ facinora deſignent. Fac eſſe, miſogynæi ſecubantes, aliorum vxorum ſubſeſſores non ſint, Veneris infenſiſſimi hoſtes omnes: non poſſunt tamen dicere, mundum eſt cor noſtrum. Alia vt taceamus omnia, carnis fragilitatis vitia mentis impuritas longe ſuperat. Maxima omnium impuritas eſt, faſtus & Phariſaicum ſupercilium, qua ambitioſuli prompæ mancipia, decem millium animarum iacturam minus curant, quam honoris ſui detrimentum minimum. Quantumuis rei ipſi, cœlo terræque inuiſi, iniuria tamen ſe præcipua affici arbitrantur, ſi quis Scripturam Canonicam contra ipſorum pompoſam tyrannidem, iuxta natiuum ſenſum, exponere auſit: ipſi vero palmarium ſibi credunt eſſe, ſi ſua tyrannide multa animarum millia in deſperationis barathrum præcipitent. Præcipitant autem erraticas tonſas, non niſi delumbatas & peſſime acceptas in gratiam recipiunt: pœnitentiæ delectabile ſacramentum, in horribile tormentum vertentes: vinum & oleum Chriſti meritorum, in hippomane & aconitum mutantes. Aduerſus hanc hypocriticam truculentiam efficax antidotum eſt libellus Reformationis Ludouici Pii, non toxico, cicuta, auripigmento, ſed nectare & ambroſia vera confectum, non ferro & milio tabida membra reſecanda contendens; ſed vnguento optime refouenda docens. Hiera quidem picra eſt amara, ſed ſalutaris: talis eſt Ludouici Diui medicamen. Non agit minis & conuiciis, ſed ſalutari admonitione & inſtitutione leni. Hypocritæ faſtidioſi libellum iſtum perlegentes, quo ipſi contagine fœteant, ſuboleſcent: & ſic tandem diſcent cum infirmis infirmari. Trabem ex ſuo ipſius oculo Magiſtratus Eccleſiaſticus vniuerſus eiiciat, & gregarios Sacerdotes præſentiſſime reformauerit. Abbates Chriſti humilitatis & manſuetudinis ſpecimen aliquod deſignent, Monaſticen ad priſcam hoſpitalitatem & ad Theologiæ ſacræ ſanctum ſtudium reforment: & non erit opus, vt errones cucullatos vinculis bipedes conſtrictos in ſua retrahant cœnobia. Ludouici itaque Pii ad primitiuæ Eccleſiæ ſeculum inſtar omnes præuaricantes reuocans vnicus libellus; multarum Synodorum & creberrimarum Viſitationum efficaciam exprimet in lucem editus: eſt enim ſua antiquitati authoritas. Nam vt nemo bibens vinum vetus, dicit; muſtum eſt melius: ſic nemo cordatus, poſterioris Eccleſiæ authoritatem primitiuæ prætulerit. Reformatio Cæſaris Sigiſmundi beatæ memoriæ, qui noſtro huic ſeculo vicinus magis floruit; cum Ludouici Pii Reformatione collata, admonebit, quantum præſtent æra lupinis. Optimus alioqui Imperator Sigiſmundus, primitiuæ Eccleſiæ authoritate minus obſeruata, ſuum arbitrium preferens, minus profecit. Ludouicus vero Pius, tametſi matrici Eccleſiæ magis vicinus floruerit, nihil tamen ſuopte ſtatuit arbitratu, ſed hoc, quod à ſanctis ſanctæ Eccleſiæ architectis & patribus rite decretum & obſeruatum inuenit, hoc ipſum à ſitu vindicandum duxit, & ſic plurimum profecit: quod eius temporis aurea ætas liquido arguit. Probanda itidem eſt CAROLI V. Imperatoris huius noſtræ

Sigiſmundi Imp. Reformatio

ætatisglorioſiſſimi Reformatio, quod & ipſa primitiuæ Eccleſiæ authoritate fulta exiſtat. Actum agunt & Penelopes telam texunt, qui Eccleſiæ reformationem alia ratione meditantur: quod exemplo quorundam Germaniæ Principum, quibus mentem & inſtitutionem meliorem optauerim, plus ſatis planum eſt, fieri videmus. Dicat quis ſuperſtitioſum eſſe, diſciplinam Cleri huius tempeſtatis anguſtiſſima, ad Eccleſiæ primitiuæ anguſtias redigendam contendere. Poterit hic reſpondere: ergo etiam incontinentes Sacerdotes ad anguſtiam coacti cœlibatus non compellendos. Sed ab illa illatione hic ſuperſedens, ea quæ libellus Reformationis à Sacerdotibus contendit, perſtringam. Anguſtum eſt Canonicos omnes rurſus ad Monaſtices diſciplinam redigi. Ex Monachis facti ſunt Canonici, ex Clauſtris Eccleſiæ Cathedrales & Collegiatæ, ex magiſtris Capitulares, ex miniſtris Vicarii. Non video, qui ad priſtinum ſtatum eum Canonicorum huius tempeſtatis conuerſatio poſſit facile reformari. Eſt tamen operæpretium, quemque Canonicum priſtinam Canonicorum diſciplinam noſſe, & ſufficere pro tempore, loco & perſonis ex Canonicis non fieri ciniflones & caculas. Ad moderationem eam pertinet alter libellus ille, cui nomen eſt inditum, Regula Canonicorum, *qui Reformationi* LVDOVICI PII *tanquam appendix eſt adiectus. Libellus ille oſtendit, Canonicorum Conuentum, victum & amictum, multum à Monachorum habitu & vita differre. Libellum itaque eum vna cum Reformatione* LVDOVICI PII *excudi curaui, vt prioris leniret rigorem. Non video, qui Canonici vocari poſſint, infra infimorum Chriſtianorum ſortem & conditionem non modo viuentes, ſed & infimis quibuſcumque ſcandalo eſſe pergentes. Audiui ego quadruplicem Canonicum Cathedralium Eccleſiarum, illuſtri prognatum ſtemmate, fatentem ſe in lenocinicam vitam,* **in das buben leben** */ perueniſſe, tunc cum in Canonicorum album eſſet receptus. Libellus* de Regula Clericorum, *aſſeuerat ſanctos Martyres & Confeſſores Eccleſiam eo locupletiorem feciſſe, vt ex opibus Eccleſiæ, Chriſti milites alerentur, & pauperes recrearentur. Tum Clerici verbi & ſacramentorum Oeconomi, magiſtri etiam & miniſtri Chriſti militiæ accenſebantur. Vult itaq; Regula, vt iſtiuſmodi milites inprimis de Eccleſiæ bonis, iuxta præſcriptum Euangelicum & Apoſtolicum ſuſtententur: vt non eleemoſyna mera, ſed merces & ſtipendium illa Clericorum alimonia habeatur. Non miſit Chriſtus Apoſtolos mendicatum, ſed ad prædicandum & ad curandum: idq; gratis. hoc ſcilicet, vt non lucri cauſa euangelizarent, ſed victum tantum & amictum, tanquam mercedem operæ impenſæ gratificationem reciperent, quod Apoſtolus vocat rationem dandi & accipiendi. Eſt quidem eleemoſyna quicquid à maioribus Eccleſiæ eſt datum, ſed quod inde à militibus recipitur, ſtipendium & merces eſt, non mendicabulum. Sacrilegium itaque eſt, huic ſacræ militiæ aut ſtipendium ſuum negare, aut auferre. Mendicis quæ datur ſtipes, eleemoſyna vocatur. Proxime & ſecũdum Chriſti milites Eccleſia inopum curam ſuſcipit. Sed debitum eſt, quod militiæ Chriſti impenditur: commiſeratio eſt, quod miſeris erogatur. Vtrumque ſacroſanctum & æque meritorium. Vnde, vt S. Hieronymus epiſt. xxxiv. ait,* aliquid ex eleemoſyna Eccleſiæ pauperibus danda ſubtrahere, eſt omnium prædonum crudelitatem ſuperare. *Vult itaque Regula Clericorum, vt etiam in congregandis Canonicis modus teneatur vt cæteris etiam Eccleſiæ neceſſitatibus vota fidelium & pretia peccatorum & patrimonia (ſic vocat res Eccleſiæ) pauperum poſſint. Canones dicunt, Clericos eos, qui bonis parentum ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium committere, & iudicium ſibi manducare & bibere. Sunt plurimi tam ex Catholicis, quam ex Schiſmaticis, loco ſummo nati, qui conſtanter adfirmant, Eccleſias Cathedrales & Collegiatas locupletatas ad ſtemmaton ſplendorem conſeruandum: & nihil aliud eſſe, quam ſecularis Nobilitatis & poteſtatis cellas penuarias & ſubterfugia. Sed eorum opinioni pugnat dictio* Cathedra & Collegium, *vnde Eccleſiæ ſunt appellatæ: pugnat &* Canonis *vox, vnde Eccleſiarum Cathredralium & Collegiatarum Clerus appellatur pugnat & dandi ratio, pugnat & Eccleſiæ cõſideratio, & alia multa, quæ iam neq; recenſere neq; declarare volo. Dabimus, tẽporis rationẽ nouã metamorphoſin exigere, quæ nũc demũ, ſicut ex Monachis facti sũt Canonici, ex Canonicis fiant caculæ, ex Sacerdotib. ſtratiotæ: quæ ex militia chori fiat ſtratia fori: quæ ſtola & orarium, paludamento, ephestre & latoclauo mutetur. Militum Chriſti caſtra, pauperum proſeuchæ & cataſtæ, primo Eccleſiæ bonis ſtipendia ſua & eleemoſinam recipiant: & quidquid bonorum Eccleſiæ reliqui eſt, hoc ordini equeſtri relinquatur. Conſcribatur Nobilium Canonicorum exercitus, ſacramento militari religentur, quinque & viginti annis contra Turcam iuxta ſacramentum militare pugnent, ad militiam eam bona conſcientia bonis Eccleſiæ poſſunt vti. Emeriti item & veterani militia ea ſacra, præſcripto tempore legitime perfuncti, Eccleſiæ bonis educentur & recreentur. Metamorphoſin illam Religioni Chriſtianæ commodam nemo bonus poterit reprahendere. Reprahenſione vero non poterit carere, Eccleſiæ bona pompæ, voluptati, otio, atque adeo omnigenis vitiis dari. Non hoc ſplendorem ſtemmatum eſt conſeruare, ſed eneruare & perdere. Interea vero dum noua eius militiæ regula & lex nondum præſcribitur, dum Canonici à ſacramento Ordinis Eccle-*

Canonicorum regula Chriſtiane & volites mutaretur in Regulam militarem & Equeſtrẽ contra Turcos.

ſiaſtici

ruſtici ad militare nondum dimittuntur, dum ab ara ad aratrum nondum ablegantur; Canonici Dei timentes, tam præclara familia nati, quam humili atq; obſcuro genere fuſi, tympana, tibias & cornua Martialia diſſimulent: Pſalterion vero Dauidicum ſedulo increpitent: aſina, cui Chriſtus inſedit, Bucephalon Alexandri poſthabeant: non ad Vulcania arma animum adiciant, ſed panopliam ab Apoſtolo deſignatam affectent: oculo irretorto aquilas Quiritium prætereant, ad Chriſti militiæ vexilla anhelantes, poſthac cura ſua præmia digna recepturi. Ad hoc ſanctum propoſitum cum vterq; libellus Reformationis & Regulæ Clericorum, multum ponderis habeat, vtrumq; in lucem edendum, & veſtris integritatibus dicandum duxi: quod norim vos non impetu, ſed ratione, Eccleſiæ reformationem exigendam cenſere, tam hypocriſios abuſus quam hæreſios labes eradicata velle, atque ignauorum Pſeudocatholicorum luſtra, quam Hæreticorum ſpelæa auerſari. &c. Dat. Vuormatiæ 1549. Excuſum Coloniæ apud Ioannem Quentel eodem anno, cum gratia & Priuilegio Imperiali.

BASILIVS IOANNES HEROLD IN PRÆFAT. LEGVM Germanicarum, ad Ioannem Archiepiſcopum Treuerenſem, S. Rom. Imperii Electorem, & Archicancellarium per Galliam & Regnum Arelatenſe:

INter paucos te vnum, Iohannes Princeps, ceu è cælo diuinitus delapſum hominem, boni omnes intuentur, ac eum eſſe deprædicant, cui ſi obtemperatum fuerit, eam, quæ nunc nulla eſt omnino, propediem inſtauratam, imo optime ſtabilitam Rempublicam Germanam fore, cum aſſeueratione graui affirmant. Eius autem iuuandæ tibi deſiderium innatum, ingenii fortunæq; facultates largas eſſe Deo authore, ſummopere gratulandum eſt omnibus, neq; meum committere, vt rectiſſimi illius tui ſtudii conatus, efficaciſſimus prudentiſſimorum ſapientiſſimorumque noſtrorum virorum Principum ſubſidiis atque monimentis non confirmem, cum ſanctiſſimi ſenis Vuolufgandi Principis Fuldenſis pietate, in manus mihi deuenerint, Leges Salicæ, quibus dignitas Germanici nominis, ac vera Francica libertatis maieſtas aſſeritur. Eas cum longe ante Iuſtinianas illas ſanctas conſtet, à maioribus noſtris tam auguſtas, tam ſacroſanctas habitas fuiſſe, grauiſſimorum authorum teſtimonio exploratum habeo, vt cætera potius iura omnia, & diuina & humana, diſſimulari abrogarique, quàm ipſas violari, perferrent tolerabilius. Optima ſane ratione. ex iis etenim non ſolum coniunctarum Legum omnium fontes & capita defluxerunt, verum etiam quanta priſcis illis erga Deos immortales pietas, quanta erga homines æquitas inſita fuit, elucescit. Quanta aduerſus gentes exteras omnes, æterna illa noſtrorum fuerit authoritas Imperiique amplitudo, quod maximum fuiſſe argumento eſt, cum Romanos ipſos, rerum ſcilicet Dominos, gentemque togatam, legibus ſeuerioribus noſtris coërcitam, Franco conditione, ſtatu, ſeu iure in omnibus inferiorem habitam tunc, declarant. Harum igitur adminiculo enitere ad gloriam illam immortalem, ad honorem quem à pueritia cogitaſti, dum ſtudia virtutis amplecteris, & bonæ exiſtimationis fructum vberrimum tibi propoſueris. Adeſt namque maxima occaſio, acerba ea tamen, at viro bono omnibus modis amplectenda, calamitas patriæ, in quam numquam incidiſſet, ſi communem gentilium noſtrorum conſenſum ſequi maluiſſet, quam vi ac fraude deuincere & perfringere ab ipſo numine, per maiores noſtros deductas has rationes honeſtas, quibus integris, ſuprema Germaniæ ſalus ſtetit. Nunc igitur tu, Ioannes Princeps, celerrime expectationi bonorum ſuccurre, erige labefactatam pertinacia, ac ea, quæ nullam peccati traductionem admittit, ambitione quorundam quaſſatam Rempublicam. Munus ſuſcipe dignum Germano atq; ingenuo viro, proprium Septemuiro Salicorum, hoc eſt, veteri illo ac vere Germano Imperio Tabularii Magiſtro Ioanne à Leyen & Archiepiſcopo & Principe digniſſimum. Pollicetur id de te, elegantiſſimis ſtudiis, egregiis factis hucusque vita tua traducta, quæ abunde, vltro, & maxima omnia praſtabis, quandoquidem à genio illo tuo numquam diſſentis: aut in te ſit inane nihil, nihil inflati, aut amari. Accedit eximiorum collegarum tuorum Danielis Maguntini, Antonii Colonienſis Septemvirorum, coniuncta tibi animorum voluntas, necnon Rodolphi Spirenſis Principis in Rempubl. par ſtudium. Qui cum magnis virtutum & induſtriæ artibus adeptam illam in Eccleſia Chriſti, maioribus meritis dignitatem ſuam, maximam & præclariſſimam reddunt, ad pacificandam horum temporum & rerum turbam, recuſabunt laborem nullum. Neque deerunt, quos liberali & plane regia beneficentia ſubleuare ſoles, viri boni & docti. Sequentur etiam alii Principes viri, hoc tuum quia præclarum eſt exemplum ac pietatis plenum: illecti inſtitutis his, atque maiorum ſuorum Legibus cum ipſis non niſi antiquiſſima & ſummæ cordi eſſe poſſint. &c. Suſcipe itaque Leges Germaniæ, Leges dico, quæ rationes, inſtitutum, & normam vitæ tuæ exprimunt, in quibus & morum & moderationis tuæ æquabilitas elucet. Vbi cuncta ei equidem, quam ſuſtentas, perſonæ, id eſt, authoritati Reipubl. & religioni Chriſtianæ, reſpondent. Dat. Baſileæ, 1557.

SIMON

PROLEGOMENA

SIMON SCHARDIVS IC. ET ASSESSOR IMPERIALIS Cameræ Spirenſis, in Dedicatoria Epiſtolarum Fridericii II. Imperatoris, quarum auctor Petrus de Vineis Imperii Cancellarius, ad Wolffgangum Hallerum, trium Imperatorum Caroli V. Ferdinandi & Maximiliani II. Secretarium:

SI ſtudium quorundam in conſeruandis ac conquirendis reliquiis vel exuuiis eorum, qui ſanctitatis opinione excelluere, minime improbatur: cur non germana ac vera præſtantium virorum reliquiæ, nimirum ſententiæ de religione, aliisq; rebus vtilibus, errorum reprehenſiones, vitiorum inſectationes ac piæ admonitiones conſeruari, & ad poſteritatem transmitti deberent: quum hæ ex Spiritu Sancto animos piorum agitante profectæ, tanto cæteris rebus caducis atq; terreſtribus ſint precioſiores, quanto plures in ſe vtilitates habent? Initio namq; huius generis ſcripta, optimi maximi Dei bonitatem ac miſericordiam erga Eccleſiam ſuam oſtendunt: qui, ne ingruentibus erroribus, vel falſis doctrinis graſſantibus, ea in errores pertracta, funditus interiret, ſed ſeptem millia piorum Baali genua non inflectentia retineret, ſingulis temporibus, vel Prophetas, Doctores ac Euangeliſtas, vel alios pios viros excitauit, qui erroribus atq; mendaciis reſiſtentes, vitia taxarunt, ac pio & intrepido zelo veritati teſtimonium tulerunt. Ac ſi id vnquam alias retroactis temporibus, ſub tyrannica Pontificum Romanorũ dominatione accidit: certe temporibus Friderici huius id factum fuiſſe, veriſimile eſt. Nam quæ de Synagoge Romana optimi ac fortiſſimi herois Friderici II. ſententia fuerit, hæ epiſtolæ luculenter oſtendunt: cum Põtifices gregis Dominici lupos rapaces, patres doli, viros ſanguinum, amatores ſchiſmatum, pacis æmulos, lapides offenſionis, deniq; Antichriſtos aperte nominat. Ac quam eorum autoritas tunc temporis in Italia, Gallia & Germania, aliisq; locis exigua fuerit, inde colligere licet, quod tam multi per Friderici concionatores ac Valdenſium doctrinam crediderint, Romam eſſe Babylonem, ac meretricem illam magnam, Papamq; ipſiſſimum Antichriſtum: vt per Cyrillum quendam Græcum, Carmelitarum Præſidem generalem, Apocalipſin Iohannis ex Eccleſia tollere & in eius locum aliam ſubſtituere conati fuerint: quam impoſtor ſceleratiſſimus, Dei ipſius digito ſcriptam, ſe è cœlis accepiſſe, de futuro Eccleſiæ ſtatu commentus eſt. Vt ergo in cæteris operibus Deus bonitatem ac dilectionem ſuam erga Eccleſiam agnoſci ac prædicari vult: ſic eam quoq; ex huiuſmodi monimentis agnoſcamus, eiq; pro benignitate in conſeruanda Eccleſia toto pectore gratias agamus. Porro ex huiuſmodi ſcriptis multi boni, qui ex ſimplicitate in tenebris ignorantiæ captiui detinentur, non parum iuuantur, cum vident, Papiſticas fraudes, deceptiones atq; nequitias, non recens cœpiſſe notari ſed & ante hanc ætatem fuiſſe, qui Romaniſtrarum impoſturis animaduerſis, eos exagitare, proſcindere & damnare ſint auſi. Trecentis & ſexaginta abhinc annis has epoſtolas ſcriptas fuiſſe conſtat: at quam inſignia Pontificum ac Cardinalium facinora hic recenſentur? & quam præclaris eulogis ſanctiſſimi patres à Friderico ornantur? Quod ſi quis hodie Pontificum vitia taxet, eorumq; ſcelera ſuis coloribus pingat, id nouũ vel potius Lutheranicum eſſe neceſſe eſt: at id exemplo ſuperioris ætatis minime carere, hæ Epiſtolæ liquido probant. Quid, quod huiuſmodi ſcripta ad interruptionem diuturnæ poſſeſſionis, quam in plerisq; cõmentis ſuis traditionibus ſuis prætendũt, ac veluti caput Gorgonis obiiciunt, non parum momenti habent? Cum enim ex doctrina Iuriſperitorum conſtet, vel per atteſtationem, vel contradictionem, poſſeſſionis vel quaſi ex tempore, vt ipſi loquuntur, cauſatæ interruptionem, ita induci, vt quis malæ fidei poſſeſſor conſtituatur: quomodo in plerisq; ſe multorum annorum diuturna præſcriptione tuebuntur, quam ſæpius complurium ſcriptis, non ſecus ac per executoris conuentionem interpellatam eſſe conſtat. Gloriatur iſta ſuperbiæ mater, ad ſe pertinere Imperatoris Electi confirmationem, & depoſitionem: perinde ac ſi filius Dei Apoſtolis miniſterio docẽdi commiſſo, ipſis ſimul orbis dominium tradiderit: nec ſatis ſit confirmatus, qui legitime electus ſit. At Fridericus talem Pontificis poteſtatem nunquam agnouit. Nam etſi ad Pontificem, de iure & more maiorum, Imperatoris conſecrationem pertinere non diffiteatur: non magis tamen ad eum Imperatoris depoſitionem ſeu remotionem pertinere contendit, quam ad quoslibet Regnorum Prælatos, qui Reges ſuos conſecrant & inungunt. Sic & autoritatem indicendi Concilii, quam hodie Pontifices violenter vſurpant, in tantum Pontifici adimit, vt ſibi, Imperio & terræ Principibus indecentiſſimum indicet, cauſam ſecularium poteſtatum Eccleſiæ foro vel iudicio Synodali ſubiicere. Quod ſi non alia cauſa eſſet, veterum ſcripta conſeruandi, an non hæc ſola ſufficere poſſet, vt Pontifices malæ fidei poſſeſſores, in præſcribendis Imperii iuribus conſtituerentur? &c. Dat. Baſileæ 1566.

GVLIEL

PROLEGOMENA

GVLIELMVS FORNERIVS IC. ANTECESSOR AVRELIAnenſis, in Dedicatione Variarum Caſſiodori, quibus Cancellarius Imperii Theodorici, Athalarici, Theodahathi &c. Gothorum Regum Decreta ſcripſit, ad Philip. Huraltum Vicecomitem Cheuernium, ſummum Galliarum Procancellarium, Prouinciæ Aurelianenſis, Carnutenſis Blæſenſis &c. Proregem

VT non ingratum, nec hauſta proximo è flumine aqua munus darem, Variarum libros XII. quibus & tu, V. CL. nonnihil oblectareris, & ij qui tibi in Comitatu aſſunt, lubenter vterentur. &c. Dat. Aurelianis 1578.

IOANNES SAMBVCVS HVNGARVS, S. CÆS. MAIESTAT. Conſiliarius, in præfatione Decretorum in Hungaria publicatorum:

CVm nemini ſit obſcurum, de reſponſis, legibus, ſtatutis, ſanctionibus, nouellis reſcriptis cuiusuis ætatis, temporũ, Rerumpublicarum normam, & regionum faciem deprehendi: profero & ipſe aliquot potiorum Regum articulos ſeu conſtitutiones, ad illuſtanda multa hiſtoriarum loca, eorumq; ſeculorum repræſentandam fomam: quorum & lectio multis grata erit, adeoq; editio à noſtris cauſarum patronis fuit pridem deſiderata. Quod enim ad reliquos articulos, ad Maximilianum II. Imp. vsq; pertinet: hoc eſt, quibus pene ſingulis annis vel additur, vel aliquid demitur, iuſtum volumen debetur, ad fori atq; iudiciorum Regiorum diſceptationes pertinens. Quod ſi fortè lector vel formulis inuſitata, vel prima rudiq; religionis ſuſcepta zelo nonnulla, ne dicam ſuperſtitione, adſperſa, quæ ne Clero ipſi vsquequaque hodie ſatisfecerint, occurrerint, nemini præiudicium fertur, nec religio importatur: quisque duntaxat vt hiſtorica accipiet. &c. Dat. Viennæ 1580.

PETRVS PITHOEVS IC. IN PRÆFATIONE CAPITVLAtium Karoli Magni &c. ad Henricum III. Regem Galliæ.

MAiorum tuorum Chriſtianiſſimorum Principum leges non putaui aliis quam nominis tui, Rex, auſpiciis in publicum exire debere. Nam præter ſanguinis iura, quæ nulla ciuili ratione corrumpi aut dirimi poſſunt, ſane quæ Regum nomen præferent, & vero magna parte Regia eſſent, ad Regem etiã referri par fuit, cuius ſacroſanctam Maieſtatem qui vel tantulum imminuit, Dei ipſius ſummi omniũ Regis atq; Imperatoris imagenem violaſſe non immerito videatur. Acceſſit & illud, quod licet iſtis, vt ipſi tum appellabant, capitulis externa nonnulla & exotica pro collectorum ingeniis admixta ſint, tamẽ inter huiuſmodi rudera, iuris Francici fontes, aut potius fundamenta, recognoſcere nobis quidem facile eſt, quæ poſteri hac parte aliquanto feliciores in melius ſic produxiſtis, vt quemadmodum nullum iam Francorum regno antiquius aut nobilius orbis habet, ita vix vlla fere gens reliqua ſit, quæ non ab hoc iura acceperit: nulla, quæ legibus & inſtitutis, ſiue copiam ſiue æquitatem & prouidentiam ſpectemus, cum eo comparari poſſit. Sed dabit veniã Maieſtas tua, ſi illud paulo fortaſſe liberius adieciſſe videbor, leges ipſas rem per ſe mutam ac mortuam eſſe, niſi vitam, &, vt noſtrorum verbis dicam, effectum rei à Magiſtratu accipiant, quem ob id priſci ſapientes νόμον ἔμψυχον *non fruſtra nuncuparunt. Quæ etiam in re ſecuritati Principum facile à Numine prouiſum eſt, vt in paucorum fide, omnium beneuolentia conquieſcere poſſint, dum virtuti potius quam ambitioni locum dent. Dat. 1588.*

ARNOLDVS HVITFELDIVS CANCELLARIVS REGNOrum Daniæ & Noruegiæ, in præfatione Legum Prouincialium terræ Scaniæ.

OMnes hæ leges, Cimbrica, Scanica & Selandica, magna ex parte originem habent ex iure Saxonico, quod cuiuis facile deprendere licet, qui eas cũ libro Sarenſpiegel *vulgo dicto contulerit. &c. Optandum ſane eſſet, vnis nos legibus vti, & præſtantiores in vniuerſum obtinere, additis quæ Receſſibus nouis corriguntur, & aliis poſtea conſtitutionibus ſancita ſunt, vt perfectum Iuris corpus tandem extaret, quod omnibus in patulo eſſet. &c. Dat. 1589.*

SIGIS-

SIGISMVNDVS REX POLONIÆ, SVECIÆ, GOTTIÆ; & Vandaliæ, Magnus Dux Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſouiæ, Samogitiæ Liuoniæque in Edicto de reimpreſſione Legum Saxonicarum &c.

Significamus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt, vniuerſis & ſingulis. Magna laus ſummæ prudentiæ, iudicio noſtro, tribuenda eſt Sereniſſimis ſuperioribus Poloniæ Regibus, qui cum animaduertiſſent, quantum rerum omnium, non modo quæ ad vſum vitæ, verum etiam quæ ad cultum ſplendoremque pertineant, commercium Regni Poloniæ mercatores cum finitimis ſibi Germanis habeant, Teutonico iure vrbes & oppida ſua uti voluerunt. Nam conſociatum eſſe iure, ſingulare quiddã eſt, ad tuendam fidem, quæ eſt humanarum actionum negotiorumque fundamentum. Hoc genere gloriæ perpetuis ætatibus Caſimiri magni Regis memoria vigebit: is omnium primus hanc rationem iuris dicendi, conſtituto ſummo eius tribunali in arce Cracovienſi inſtituit: & non modo vrbibus & oppidis Regni, verum etiam pleriſque pagis permiſit, aliique Reges permiſere. Hos imitatus Alexander Rex, magnus noſter auunculus, Municipale Ius Codici legum ac ſtatutorum Regni, qui in Conuentu Radomiẽſi edebatur, adiunxit. Sigiſmundus vero auus noſter grauiſſimus, & ætatis ſuæ Regum pater, Speculum Iuris Saxonici, & illud idem Ius Municipale, docti viri Iaskri lucubratione & commentata oratione illuſtratum, publicari per Regnum & ditiones ſuas voluit, eidemque autoritatem tribuit, &c. Dat. Grodnæ 1601.

GOLDASTVS LECTOTI.

ERant & alia oppidoquam plurima Theologorum & Iuriſconſultorum de vſu, amplitudine & reſtauratione iſtarumce Legum Imperialium teſtimonia, quæ appoſuiſſemus, ni ea res nimis longa foret, nive nos vereremur, ne idem nobis aliquando à Regibus & Principibus, quibus omne ius in gladio & armis poſitum eſt, quique nihil iniuſtum putant, niſi quod eorum repugnat voluntati ac dominandi libidini, obiectari poſſit, quod Philoſopho cuidam ab Antigono Alexandri Magni ſucceſſore. Cui, quum is librum de Iuſtitia ab ſe conſcriptum recitaret, illudens Antigonus reſpondit: Inſanus es, bone vir, qui mihi de iuſtitia prædicas, quem vides alienas vrbes expugnare. *At nos memores illius, quod à ſanius ſapiente dictum eſt:* inſere arbores alteri ſæculo profuturas: *hanc plantationem noſtra opera atque induſtria primitus inoculatam non præſenti tantum æuo emplaſtrauimus. Clabulæ hæ ſunt plureis ætates laturæ & quod hac tempeſtate placere minus videtur, non fallimur, & animus auguratur fore, vt à poſteris requiratur cum cura. Vt omnia tempus habent, ita & Imperiorum ordo, cuius curſum Diuinæ prouidentiæ commendamus.*

B. V.

Plutarch. de Fortun. Alaxander.

CONSTAN-

Digitized by Google

CONSTANTINI III. BRITANNI, IMPERATORIS AVGVSTI.

CONSTITVTIO

DE COMITIIS IMPERIALIBVS ANNVATIM IN VRBE Arelatenſi celebrandis.

Anno Chriſti 411.

CONSTANTINVS IMP. AVG. VIRO INL. AGRICOLÆ GALLIARVM PRÆFECTO.

SALVBERRIMA magnificentiæ tuæ ſuggeſtione, inter reliquas Reipub. vtilitates euidenter inſtructi, obſeruanda Prouincialibus noſtris, id eſt, per ſeptem prouincias, manſura in æuum auctoritate decreuimus, quod ſperari plane ab ipſis Prouincialibus debuiſſet. Nam cum propter priuatas ac publicas neceſſitates, de ſingulis ciuitatibus, non ſolum de prouinciis ſingulis, vel honoratos confluere, vel mitti Legatos, aut poſſeſſorum vtilitas, aut publicarum ratio exigat functionum: maxime opportunum & conducibile iudicamus, vt ſeruata poſthac quotannis ſingulis conſuedine, in conſtituto tempore in Metropolitana, id eſt, in Arelatenſi vrbe, incipiant ſeptem prouinciæ habere Concilium, in quo plane tam ſingulis quam in commune conſulimus. Primum vt optimorum conuentu ſub illuſtri præſentia Præfecturæ (ſi id tamen ratio publicæ diſpoſitionis obtulerit) ſalubertima de ſingulis rebus poſſent eſſe conſilia: tamen quicquid tractatum fuerit & diſcuſſum ratiociniis conſtitutum, nec latere potiores prouincias poterit, & parem neceſſe eſt inter abſentes æquitatis formam iuſtitiæque ſeruari. Hoc plane præter neceſſitates publicas, etiam humanæ conuerſationi nonparum credimus commoditatis accedere, quod in Conſtantina vrbe iubemus annis ſingulis eſſe Concilium. Tanta eſt enim loci opportunitas, tanta eſt copia commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, vt quicquid vsquam naſcitur, illic commodius diſtrahatur. Neque enim vlla prouincia ita peculiari fructus ſui fœlicitate lætatur, vt non, niſi hæc propria Arelatenſis ſoli, credatur eſſe fœcunditas. Quicquid enim diues Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Aſſyrius, quicquid Aphrica fertilis, quicquid ſpacioſa Hiſpania, quicquid fertilis Gallia poteſt habere præclarum, ita illic exuberat, quaſi ibi naſcantur omnia, quæ vbique conſtant eſſe magnifica. Iam vero decurſus Rhodani, & Turoni recurſus, neceſſe eſt vt vicinum faciant, ac pene conterminum, vel quod iſte præterfluit, vel ille quod circuit. Cũ ergo huic ſeruiat ciuitati, quicquid habet terra præcipuum, ad hanc vel naui vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur, quicquid ſingulis naſcitur. Quemadmodum non multum ſibi Galliæ noſtræ præſtitum credant, cum in eadem ciuitate præcipiamus eſſe Conuentum, in quo, diuino quodam munere, commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præſtatur. Siquidem hoc rationabili plane probatoque conſilio iam & vir inluſtris Præfectus * Patronius obſeruari debere præceperit, quod interpolatum vel incuria temporum, vel deſidia Tyrannorum reparari ſolita prudentiæ noſtræ auctoritate decreuimus. Agricola parens chariſſime atq; amantiſſime, vnde illuſtris magnificentia tua & hanc præceptionem noſtram, & priorem ſedis ſuæ diſpoſitionem ſequuta, id per ſeptem prouincias in perpetuo faciet cuſtodiri, vt ab Idibus Auguſtis, quibuſcunque mediis diebus in Idus Septembris, in Arelatenſi vrbe, nouerint honorati vel poſſeſſores iudices ſingularum prouinciarum, annis ſingulis Concilium eſſe ſeruandum, ita vt de Nouempopulana & ſecunda Aquitanica, quæ prouinciæ longius conſtitutæ ſunt, ſi eorum occupatio certa retinuerit, ſciant Legatos iuxta conſuetudinem eſſe mittendos. Qua prouiſione plurimum & Prouincialibus noſtris gratiæ nos intelligimus vtilitatiſque præſtare, & Arelatenſis vrbis, cuius fidei, ſecundum teſtimonia atque ſuffragia parentis patriciique noſtri, multa debemus, non parum adiicere nos conſtat ornatui. Sciat autem magnificentia tua, quaternis auri libris iudicem eſſe mulctandum, ternis honoratos vel curiales, qui ad conſtitutum locum intra definitum tempus venire diſtulerint.

Iuxta formam huius Pragmaticæ ſanctionis annuus iſte conuentus à Carolo M. Moguntiam translatus eſt: inde à Friderico II. Imp. Francofordiam, & Miſſa S. Bartholomæi vocata. Nundinæ ergo propter Conuentum imperialem inſtitutæ: quæ poſtea, intermiſſo Conuentu, ſolæ durauerunt vſque ad electionem ſchiſmaticam Caroli IV. qui quod Francofordiani Gunthero Imp. adhærerent nundinas Mogũtiam reuocauit: quibus Güntherus Fridbergenſes nundinas Paſchales ſubſtituit. Sed Carolus in Imperio confirmatus vtraſque & Moguntinas autumnales & Fridbergenſes vernales poſtea Francofordiæ reſtituit & confirmauit. Porro de hac Conſtitut. vide Sauaronem Comment. in Sidon. lib. 1. epiſt 11. & Ph. Berterium Pithanῶν diatrib. 1. c. 3. ¶ * fort. Petronius.

A FARA-

FARAMVNDI PRIMI
FRANCORVM REGIS
LEGES SALICAE,

In Comitiis quondam * Salizenſibus per Francos & eorum Proceres decretæ : & per Regem poſtea cum eiſdem Francis & toto cœtu Populi confirmatæ & ſancitæ, Anno Domini CCCCXXIV.

Anno Chriſti 424.
* qui locus hodie Salizburg, ad Salam fluviũ in Franconia olim Salehem in pago Salico.

TIT. I.
De Maniere.

1\. SI quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit, & non venerit : ſi eum ſunnis non detinuerit, DC. denariis, qui faciunt ſolidos xv. culp. iud.

2\. Ille vero qui alium mannit, ſi non venerit, & eum ſunnis non detinuerit, ei quem manniuit, ſimiliter DC. den. qui faciunt ſol. xv. componat.

3\. Ille autem qui alium mannit, cum teſtibus ad domũ illius ambulet, & ſic eum manniat, aut vxorem illius, vel cuicunq; de familia illius denunciet, vt ei faciat notũ, quomodo ſit ab illo mannit*.

4\. Nam ſi in iuſſione regis fuerit occupatus, manniri non poteſt.

5\. Si vero infra pagum in ſua ratione fuerit, poteſt manniri, ſicut ſuperius dictum eſt.

II. De furtis porcorum.

1\. Si quis porcellum lactantem furauerit de hranne prima aut de mediana, & inde fuerit conuictus, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. capitali & dilatura.

2\. Si vero in tertia hranne furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3\. Si quis porcellum de ſude furauerit, quæ clauem habet, ID ccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4\. Si quis porcellum in campo inter porcos ipſo porcario cuſtodiente furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

5\. Si quis porcellum furauerit, qui ſine matre viuere poteſt, xl. den. qui faciunt ſolidum i. culp. iud. exc. cap. & dil.

6\. Si quis ſcrouam ſubbatit in furto, hoc eſt, porcellos à matre ſubtrahit, cclxxx. den. qui faciunt ſol. vii. culp. iud. exc. cap. & dilat.

7\. Si quis ſcrouam cum porcellis furauerit, DCC. den. qui faciunt ſol. xvii. S. cul. iud. exc. c. & dil.

8\. Si quis porcellum anniculum furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

9\. Si quis porcum bimum furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

10 Si quis tertuſſum porcellum furauerit vsque ad anniculatum cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

11\. Si quis vero porcum poſt anniculatum furauerit, dc. den. qui fac. ſol. xv. cul. iud. exc. c. & dil.

12\. Si quis verrum furauerit DCC den. qui faciunt ſol. xvii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

13\. Si quis ſcrouam ducariam furauerit, dcc. den. qui fac. ſol. xvii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

14\. Si quis maialem ſacriuum, qui dicitur votiuus, furauerit, & hoc cum teſtibus ille, qui eum perdidit, potuerit adprobare, quod ſacriuus fuiſſet, dcc. den. qui fac. ſol. xvii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

15\. Si quis maialem non ſacriuum furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. cul. iud. exc. cap. & dil.

16\. Si quis tres porcos vel amplius vſq; ad ſex capita furauerit, Icccc, den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

17\. Si quis de grege xv. porcos furauerit, & reliqui ibi remanſerint, Icccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

18\. Si quis xxv. porcos furauerit, & de grege illo amplius non fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

19\. Si autem aliqui ex iiſdem porcis ſupra xxv. porcos remanſerint, & non fuerint furati, Icccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

28\. Si vero l. porcos furauerit, & aliqui remanſerint, IID. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

III. De furtis animalium.

1\. Si quis vitulum lactantem furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

2\. Si quis anniculum animal, aut bimam vitulam furatus fuerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3\. Si quis vaccam cum vitulo furauerit, Icccc. den. qui fac. ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4\. Si quis vaccam ſine vitulo furauerit, Icc. den. qui faciunt ſol xxx. culp. iud. exc. cap. & dil.

5\. Si quis vaccam domitam furauerit, Icccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

6\. Si quis bouem furauerit, Icccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

7\. Si quis taurum gregem regentem furauerit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc eſt treſpellius, IDccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. excepto cap. & dil.

8\. Si quis taurum furauerit, qui vnum gregem regit, & iunctus nunquam fuit, Icccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

9\. Si

9. Si quis bimum taurum furauerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

10. Si quis taurum regis furauerit, IIDC. den. qui faciunt ſol. xc. culp. iud. exc. ca. & dil.

11. Si quis XII. animalia furauerit, vt nec vnum quidem animal ex eis remanſerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

12. Si autem xii. furauerit, & inſuper aliqua remanſerint, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dilatura. Et vſque ad xxv. vno iudicio terminantur.

13. Si quis xxv. animalia furauerit, & inſuper aliqua remanſerint, IID. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

IV. De furtis ouium.

1. Si quis agnum lactantem furauerit, VII. den. culpabilis iudicetur, excepto cap. & dil.

2. Si quis anniculum vel bimum berbicem furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si vero II. aut III. furauerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iudicetur, exc. c. & dil. qui numerus vſque ad xl. berbices obſeruetur.

4. Si vero L. berbices aut lx. vel amplius furauerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

V. De furtis caprarum.

1. Si quis capritum ſiue capram, aut duas capras vel tres furatus fuerit cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. indicetur, excepto cap. & dil.

2. Si vero ſupra tres capras furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si quis buccum furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

VI. De furtis canum.

1. Si quis canem Seuſium furauerit, aut occiderit, qui magiſter ſit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iudicetur excepto cap. & dil.

2. Si quis vero Seuſium reliquum, aut Veltrem porcarium, ſiue Veltrem leporarium, qui & Argutarius dicitur, furatus fuerit vel occiderit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si quis vero canem cuſtodem domus ſiue curtis, qui in die ligari ſolet, ne damnum faciat, poſt ſolis occaſum ſolutū furatus fuerit vel occiderit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. c. & dil.

4. Si quis vero canem paſtoralem furatus fuerit, vel occiderit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

VII. De furtis auium.

1. Si quis acceptorem de arbore furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culpabilis iudicetur, exc. cap. & dil.

2. Si quis acceptorem de pertica furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si quis acceptorem intra clauem repoſitum, furauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4. Si quis ſparuarium furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

5. Si quis anſerem domeſticum aut anetam furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

6. Si quis gallum aut gallinam furauerit, vel cygnum aut gruam domeſticam, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

7. Si quis turturem de reti alterius aut quanlibet auiculam de quolibet laqueo vel decipula furatus fuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. iii. culp. iud. exc. cap. & dil.

VIII. De furtis arborum.

1. Si quis pomarium ſiue quamlibet arborem domeſticam extra clauſuram exciderit, aut furatus fuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iudicetur, exc. cap. & dil.

2. Si quis vero pomarium aut quamlibet arborem domeſticam infra clauſuram exciderit, aut furatus fuerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis iud. exc. cap. & dil.

3. Hanc quoque legem & de vitibus furatis obſeruari iuſſimus.

4. Si quis in ſilua alterius matriamen furatus fuerit, aut incenderit, vel concapulauerit, aut ligna alterius furauerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

IX. De furtis apium.

1. Si quis vnum vas apium deintro claue aut ſub tecto furauerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

2. Si quis vnum vas cum apibus, vbi amplius non fuerit, furauerit, IDCCC. denariis, qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si quis vnum vas cum apibus inter alia vaſa ſub tecto aut ſub claue furauerit, cauſam ſuperius comprehenſam conuenit obſeruari.

4. Si quis vero vnum vas cum apibus foris tecto, vbi amplius non fuerit, furauerit, cauſam ſuperius comprehenſam componat.

5. Si qs ex plurimis vsq; ad ſex vaſa foris tecto furauerit, dc. den. q fac. ſol. xv. cul. iud. exc. c. & dil.

6. Si vero ſeptem aut amplius furauerit, & adhuc aliqua remanſerint, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

7. Si autem ſeptem aut amplius furauerit, ita vt nulla remaneant, ıᴅccc.den.qui faciunt ſol. xlv.culp.iud.exc.cap.& dil.

X. *De damno in meſſe vel in qualibet clauſura.*

1. Si quis animal, aut caballum, vel quodlibet pecus in meſſe ſua inuenerit, penitus eum lædere non debet.

2. Quod ſi fecerit, & confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat, ipſum vero debile quod percuſſit, ad ſe recipiat.

3. Si vero confeſſus non fuerit, & inde fuerit conuictus, dc.den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc.cap.& dil.

4. Si quis animal aut caballum aut iumentum in furto punxerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp.iud.exc.cap.& dil.

5. Si quis in meſſe ſua, pecora aliena inuenerit, quæ paſtorem non habeant, & ea inclauſerit, & nulli penitus innoteſcat, & aliqua ex ipſis pecoribus perierint, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.exc.cap.& dil.

6. Si quis animal vel quodlibet pecus per ſuam negligentiam nocuerit, & h[illegible] domino eius confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat, & illud debile ad ſe recolligat.

7. Si vero negauerit, ſed tamen cōuictus fuerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.exc.c.& dil.

8. Si alicuius porci aut quælibet pecora paſtore cuſtodiente in meſſem alienam cucurrerint, & ille negando fuerit conuictus, dc.den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.exc cap.& dil.

9. Si qua pecora propter damnum meſſis alienæ inclauſi fuerint, aut minentur, qui ea executere vel expellere præſumpſerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv culpabilis iud.exc.cap.& dil.

10. Si alicuius pecora propter damnum inclauſa fuerint, damnum æſtimatum reddat, & inſuper, x.den.perſoluat.

11. Si quis propter inimicitiam aut propter ſuperbiam ſepem alienam aperuerit, aut in meſſem, aut in pratum, vel in vineam ſiue in quemlibet laborem quælibet pecora miſerit, & teſtibus fuerit conuictus, ei cuius labor eſt, æſtimationem reddat, & inſuper, ıcc.de[illegible]r.qui faciunt ſol.xxx.cul.iu.

XI. *De ſeruis vel mancipiis furatis.*

1. Si quis ſeruum aut ancillam alterius furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iud.exc.cap.& dil.

2. Si ſeruus aut ancilla cum ipſo ingenuo de rebus domini ſui aliquid portauerit, dc. den. qui faciunt ſol.xv.exc.cap.& dilat.atque cauſam, quam ſuperius diximus, culpabilis iudicetur.

3. Si quis ſeruum alienum occiderit aut vendiderit, vel ingenuum dimiſerit, ıcccc.den.qui faciunt ſol.xxxv.culp.iud.exc.cap.& dil.

4. Si quis homo ingenuus alienum ſeruum in texaga ſecum duxerit, aut aliquid cum eo negociauerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.exc.cap.& dil.

5. Si quis ſeruum aut ancillam valentem ſol. xv. aut xxv. furauerit, aut vendiderit, ſeu porcarium, aut fabrum, ſiue vinitorem, vel molinarium, aut carpentarium, ſiue venatorem, aut quemcunq; artificem, ııᴅccc.den.qui faciunt ſol.ixx.culp.iud.exc.cap.& dil.

6. Si quis puerum aut puellam de miniſterio dominorum furauerit, ı. den. qui faciunt ſol. xxv.in capitale reſtituat, & inſuper mille cccc.den.qui faciunt ſol.xxxv culp.iud.

XII. *De furtis ingenuorum vel infracturis.*

1. Si quis ingenuus foris caſa quod valet duos den. furauerit, dc. den. qui faciunt ſol.xv.culpabilis iud.exc.cap.& dil.

2. Si vero foris caſa quod valet xl.den.furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol.xxxv.culp.iud.exc. cap.& dil.

3. Si quis ingenuus caſam effregerit, & quod valet duos den.furauerit, ıcc.den.qui faciunt ſol. xxx.culp.iud.ex.cap.& dil.

4. Si vero v.aut ſupra v.den.furauerit, ıcccc.den.qui faciunt ſol.xxxv.culp.iud.exc.cap. & dil.

5. Si quis ingenuus clauem effregerit aut adulterauerit, & ſic domum ingreſſus fuerit, & inde aliquid per furtum tulerit, ıᴅccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.except.cap.& dilat.

6. Si vero nihil tulerit, ſed fugiens euaſerit, propter effracturam tantum, ıcc. den.qui faciunt ſol.xxx.culpabilis iud.

XIII. *De furtis ſeruorum.*

1. Si quis ſeruus foris caſa quod valet duos den.furauerit, & inde conuictus fuerit, aut flagellis, cxx.ictus accipiat, aut pro dorſo ſuo, cxx.den.qui faciunt ſol.iii.culp.iud.

2. Si vero furauerit quod valet xl.den.aut caſtretur, aut ccxl.den. qui faciunt ſol. vi. reddat. Dominus autem ſerui, qui furtum fecerit, capitale in locum reſtituat.

XIV. *De ingenuis hominibus, qui ingenuas mulieres rapiunt.*

1. Si tres homines ingenuam puellam de caſa aut de ſcreona rapuerint, vnusquisque eorum ıcc.den.qui faciunt ſol.xxx.culp.iudicetur.

2. Illi vero alii qui ſuper tres fuerint, vnusquisq; eorum cc.den.qui faciunt ſol.v.cul.iudicetur.

3. Qui

3. Qui cum ſagittis fuerint, vnusquiſque eorum, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

4. Raptor vero IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culp. iud.

5. Si vero puella quæ trahitur, in verbo regis fuerit, propter fredum, IID. den. qui faciunt lxII S. cogatur perſoluere.

6. Si vero puer regis vel litus ingenuam fœminam traxerit, de vita componat.

7. Si vero ingenua fœmina quenque de illis ſua voluntate ſecuta fuerit, ingenuitatem ſuam perdat.

8. Si quis ſponſam alienam tulerit, & ſibi in coniugium copulauerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culp. iud.

9. Sponſo autem eius, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iudicetur.

10. Si quis puellam, quæ druchte ducitur ad maritum, in via adſalierit, & cum ipſa violenter mœchatus fuerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

11. Si quis ingenuus ancillam alienam in coniugium acceperit, ipſe cum ea in ſeruitium implicetur.

12. Si quis vxorem alienam viuo marito tulerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

13. Si quis cum ingenua puella per virtutem mœchatus fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. iud.

14. Si quis cum ingenua puella deſponſata ea conſentiente in occulto mœchatus fuerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

15. Si quis lidam alienam in coniugium ſociauerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

16. Si quis ſororis, aut fratris filiam, aut certe alterius gradus conſobrinam, aut fratris vxorem, aut auunculi, ſceleratis nuptiis ſibi iunxerit, huic pœnæ ſubiaceat, vt à tali conſortio ſeparetur. Atq; etiam ſi filios habuerint, non habeantur legitimi hæredes, ſed infamia ſint notati.

XV. De eo qui hominem ingenuum expoliauerit.

1. Si quis hominem ingenuum in ſuperuentu expoliauerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culpabilis iud.

2. Si Romanus homo Francum expoliauerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culpabilis iud.

3. Si vero Francus Romanum expoliauerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

4. Si quis hominem præceptum regis habentem contra ordinationem regis adſalire, vel viæ lacinam ei facere præſumpſerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

5. Si quis hominem ingenuum dormientem furtu expoliauerit, IV. den. qui faciunt ſol. c. cul. iud. except. capitali & dilatura.

XVI. De eo qui villam alienam adſalierit.

1. Si quis villam alienam adſalierit, ipſe & omnes qui conuicti fuerint, quod in eius contubernio fuiſſent, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. vnusquiſque ipſorum culp. iud.

2. Si quis villam alienam adſalierit, & ibidem oſtia fregerit, canes occiderit, vel homines plagauerit, aut in carro aliquid inde abduxerit, VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud. & quicquid inde abſtulerit, in locum reſtituat.

3. Et quanticunque in eius contubernio fuiſſe conuicti fuerint, vnusquiſque illorum, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culp. iud.

XVII. De eo qui mortuum hominem expoliauerit.

1. Si quis hominem mortuum antequam in terram mittatur furtu expoliauerit, IIII. den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

2. Si quis hominem mortuum effoderit, & expoliauerit, viij. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud. Et poſtea parentes defuncti iudicem rogare debent, vt inter homines non habitet auctor ſceleris, & qui ei hoſpitium dederit, antequam parentibus ſatisfaciat, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

3. Si quis mortuum hominem aut in noſſo, aut in petra, quæ vaſa ex vſu ſarcophagi dicuntur, ſuper alium miſerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. culp. iud.

4. Si quis ariſtatonem ſuper hominem mortuum capulauerit, de vnoquoque DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

XVIII. De incendiis.

1. Si quis caſam quamlibet intus hominibus dormientibus incenderit, ei cuius caſa fuit, IID. den. qui faciunt ſolidos, lxII S. culpabilis iudicetur, excepto capitali & dilatura. Et quanticunque intus fuerint, & euaſerint, mallare eum debent, & vnicuique illorum, IID. den. qui faciunt ſol. lxII S. componat, & quicquid ibi perdiderint, in locum reſtituat. Et ſi aliquis intus arſerit, ille qui incendium miſit, parentibus defuncti VIII. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

2. Si quis ſpicarium aut macholum cum annona incenderit, IID. denar. qui faciunt ſol. lxII S. culpabil. iud. excepto capitali & dilatura.

3. Si quis ſudem cum porcis, ſcuriam cum animalibus, vel fenile incenderit, IID. denar. qui faciunt ſol. lxII S. culpabilis iudicetur, excepto capitali & dilatura.

4. Si quis conciſam vel ſæpem alterius capulauerit, vel incenderit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

Digitized by Google

XIX. De vulneribus.

1. Si quis voluerit alterum occidere, & colpus ei fallierit, vel cum ſagitta toxicata eum percutere voluerit, & ei ictus fallierit, I I D. denar. qui faciunt ſol. l x i i S. culpabilis iudicetur.

2. Si quis hominem in capite ita plagauerit, vt ſanguis ad terram cadat, D C. den. qui faciunt ſol. x v. culp. iud.

3. Si quis hominem in capite ita plagauerit, vt inde tria oſſa exeant I C C. den. qui faciunt ſol. x x x. culp. iud.

4. Si quis hominem in capite ita plagauerit, vt cerebrum appareat, & tria oſſa deſuper cerebrum exierint, I D C C C. den. qui faciunt ſol. x l v. culp. iud.

5. Si vero intra coſtas vulnus intrauerit & vſque ad intrania peruenerit, I C C. den. qui faciunt ſol. x x x. culp. iud.

6. Si vero plaga ipſa ſemper currit, & ad ſanitatem non peruenerit, I I D. den. qui faciunt ſol. l x i i S. culp. iud. excepta medicatura, quæ eſt ccclx. den. qui faciunt ſol. i x.

7. Si quis ingenuus ingenuum fuſte percuſſerit, & tamen ſanguis non exierit vſque ad tres colpos, pro vnoquoque ictu c x x. den. qui faciunt ſol. i i i. ſoluat.

8. Si vero ſanguis exierit, ita componat, veluti eum de ferramento vulneraſſet, id eſt, D C. den. qui faciunt ſol. x v. culp. iud.

9. Si quis alterum clauſa manu, id eſt, pugno percuſſerit, ccclx. den. qui faciunt ſol. i x. culp. iud. videlicet vt pro vnoquoque ictu, i i i. ſol. reddat.

10. Si quis alterum in via adſalierit, & expoliare tentauerit, & ille fuga euaſerit, I C C. den. qui faciunt ſol. x x x. culp. iud.

11. Si vero ceperit eum & expoliauerit, I I D. qui faciunt ſol. l i i S. culp. iud. exc. cap. & dil.

XX. De eo qui hominem innocentem & abſentem ad regem accuſauerit.

1. Si quis hominem innocentem & abſentem de culpis minoribus ad regem accuſauerit, I I D. den. qui faciunt ſol. x x x. culpabilis iudicetur.

2. Si vero tale crimen imputauerit, vnde mori debuiſſet, ſi verum fuiſſet, ille qui eum accuſauerit, V I I I. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

XXI. De maleficiis.

1. Si quis alteri herbas dederit bibere, & mortuus fuerit, V I I I. den. qui faciunt ſol. cc. cul. iud.

2. Si vero biberit, & mortuus non fuerit, I I D. den. qui faciunt ſol. lxii S. ille qui dedit pro aliquo maleficio, culp. iud.

3. Si quis alteri aliquod maleficium ſuperiactatus fuerit, ſiue cum ligaturis in quolibet loco miſerit, I I D. den. qui faciunt ſol. lxii S. culp. iud.

4. Si quis mulieri herbas dederit, vt infantes habere non poſſit, I I D. qui faciunt ſolidos lxii S. culp. iud.

XXII. De eo qui mulieri ingenuæ manum ſtrinxerit.

1. Si quis homo ingenuus fœminæ ingenuæ manum aut digitum ſtrinxerit, D C. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

2. Si vero brachium ſtrinxerit, I C C. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

3. Si autem ſuper cubitum manum miſerit, I C C C C. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

4. Si ergo mamillam ſtrinxerit, I D C C C. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

XXIII. De eo qui nauem ſine permiſſu domini mouerit aut furauerit.

1. Si quis ſine permiſſu nauem alienam mouere præſumpſerit, & cum ea flumen tranſierit, cxx. den. qui faciunt ſol. i i i. culp. iud.

2. Si vero ipſam nauem furauerit, D C. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si quis nauem vel aſcum de intro clauem furauerit, I C C C C. denar. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4. Si quis aſcum de intro clauem repoſitum, & in ſuſpenſo pro ſtudio poſitum furauerit, I D C C C. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

XXIV. De furtis in molino commiſſis.

1. Si quis ingenuus in molino alieno annonam furauerit, ei cuius molinus eſt, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. ei vero cuius annona eſt ſimiliter, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis iudicetur, exc. cap. & dilat.

2. Si quis ferramentum de molino alieno furauerit, I D C C C. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

3. Si quis ſcluſam de farinario alieno ruperit, D C. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

XXV. De caballo ſine permiſſu domini ſui aſcenſo.

1. Si quis caballum ſine permiſſu domini ſui aſcenderit, & eum caballicauerit, D C. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. Et pro eo quia deſcenderit, ſimiliter aliis, dc. denar. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

XXVI. De

Digitized by Google

XXVI. De his qui pueros vel puellas occiderint, vel totonderint.

1. Si quis puerum infra duodecim annos ſine crinitum, ſine incrinitum occiderit, xxiiii. den. qui faciunt ſol.Dc.culp.iud.

2. Si quis puerum crinitum ſine voluntate parentum totonderit, IDccc. den. qui faciunt ſol. xlv.culp.iud.

3. Si vero puellam totonderit, IID.den. qui faciunt ſol.lxii.s.culp.iud.

4. Si quis fœminam grauidam occiderit, xxviii.den.qui faciunt ſol,Dcc. culpabilis iudicetur.

5. Si quis infantem in ventre matris ſuæ, aut natum antequam nomen habeat, infra viiii. noctes occiderit, IIII.denar.qui faciunt ſol.c.cul.iud.

6. Si quis puellam ingenuam infra annos, antequam infantes poſsit habere, occiderit, viii. den.qui faciunt ſol.cc.culp.iud.

7. Si quis fœminam ingenuam poſtquam infantes cepit habere, occiderit, xxiiii. den. qui faciunt ſol.Dc.culp.iud.

8. Si quis fœminam poſtquam infantes habere non potuerit, occiderit, viii. den. qui faciunt ſol.cc.culp.iud.

9. Si quis puer infra duodecim annos aliquam culpam commiſerit, fredus ei non requiratur.

XXVII. De adulteriis ancillarum.

1. Si quis ingenuus cum aliena ancilla mœchatus fuerit, Dc.denar. qui faciunt ſol. xv.culpabilis iudicetur.

2. Si quis vero cum regis ancilla mœchatus fuerit, Icc. den. qui faciunt ſol.xxx. culpabilis iud.

3. Si quis Francus alienam ancillam ſibi publice iunxerit, ipſe cum ea in ſeruitio permaneat.

4. Si ſeruus cum ancilla aliena mœchatus fuerit, & de ipſo crimine mortua fuerit, ſeruus ipſe aut caſtretur, aut ccxl.den.qui faciunt ſol.vi.culp. iud. dominus vero ſerui capitale in locum reſtituat.

5. Si autem ancilla propter hoc mortua non fuerit, ſeruus ipſe aut cxx. ictus accipiat, aut cxx. den. qui faciunt ſol. iii.domino ancillæ cogatur perſoluere.

6. Si quis ſeruus ancillam alienam ſine voluntate domini ſui ſibi in coniugium copulauerit cxx.den.qui faciunt ſol. iii.culp. iud. aut cxx.ictus accipiat.

XXVIII. De libertis dimiſſis.

1. Si quis lidum alienum, qui cum domino ſuo in hoſte fuerit, ſine conſilio domini ſui ante regem per denarium ingenuum dimiſerit, IIII. den. qui faciunt ſol.c. culp. iud. res vero ipſius lidi legitimo domino reſtituantur.

2. Si quis ſeruum alienum ante regem per denarium ingenuum dimiſerit, Icccc.den. qui faciunt ſol.xxxv.culp.iud.& capitale in locum reſtituat, & res ſerui ipſius proprius dominus recipiat.

XXIX. De furtis diuerſis.

1. Si quis tintinnum de porcina aliena furauerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

2. Si vero de pecoribus tintinnum furauerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III.culp.iud.

3. Si quis ſkellam de caballis furauerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

4. Si quis pedicam de caballis furauerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III.culp. iud.

5. Si caballi ipſi perierint, capitale in locum reſtituat.

6. Si quis meſſem alienam per furtum metere, aut reſſare præſumpſerit, dc.den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

7. Si quis hortum alienum ad furtum faciendum ingreſſus fuerit, Dc.den.qui faciunt ſol. xv. culp.iud.

8. Si quis impotos de miliario, aut de pyrario tulerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III.culp. iud.

9. Si vero in horto fuerint, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

10. Si quis miliarium aut pyrarium decorticauerit, cxx. den. qui faciunt ſol.III. culp. iud.

11. Si vero in horto fuerint, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

12. Si quis cultellum alienum furauerit, Dc.den.qui faciunt ſol. xv.culp.iud.

13. Si quis in napinam, in fabariam, in piſariam, in lenticulariam, vel in his ſimilia ad furtum faciendum ingreſſus fuerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III.culp.iud.

14 Si quis in campo alieno linum furauerit, & hoc in caballo aut in carro duxerit, Dc.den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

15. Si vero tantum tulerit, quantum in dorſo ſuo portare potuerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III. culp.iud.exc.cap.& dil.

16. Si quis in agro alieno arborem inſertam exciderit, Icc.den.qui faciunt ſol. xxx. cul. iud.

17. Si quis campum alienum arauerit & ſeminauerit, Idccc. den. qui faciunt ſol.xlv.culp. iud.

18. Si vero tantum arauerit, & non ſeminauerit.dc.den. qui faciunt ſol. xv.culp.iud.

19. Si quis aratrum in campum alienum intrare perhibuerit, vel arantem foras iactauerit vel reſtauerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iudicetur.

20. Si quis pratum alienum ſecauerit, laborem ſuum perdat, & inſuper dc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

21 Et ſi inde fœnum ad domum ſuam in carro duxerit, & diſcargauerit, IDccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.exc.cap.& dil.

22 Si vero tantum tulerit, quantum in dorſo ſuo portare potuerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III. culp.iud.exc.cap. & dil.

23 Si quis vineam alienam per furtum vindemiauerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv. culp. iud.

24. Et ſi inde vinum in carro ad domum ſuam adduxerit,& diſcargauerit, IDccc. den.qui faciunt ſol.xl.culp.iud.exc.cap.& dil.

25 De meſsibus autem ſimiliter conuenit obſeruare.

26 Si quis clauſuram alienam ruperit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

27 Si quis in ſylua materiamen alienum aut incenderit aut capulauerit, Dc.den.qui faciunt ſol. xv.culp.iud.

28 Si quis materiamen de vna parte dolatum furauerit cxx.den.qui faciunt ſol.III. culp. iud.

29 Si quis arborem poſt annum quam fuerit ſignata, capulare præſumpſerit, nullam exinde habeat culpam.

30 Si infra annum quis eam capulauerit,cxx.den.qui faciunt ſol.III.culp.iud.

31 Si quis rete ad anguillas capiendas de flumine furauerit, Dccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp.iud.

32 Si quis ſtatuam aut tremaclum vel vertuolum de flumine furauerit, Dc.den.qui faciunt ſol. xv.culp.iud.

33, Si quis ſcreonam, quæ clauem habet, effregerit, & aliquid furauerit, ID ccc. den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.

34 Et ſi inde nihil tulerit, pro ſola effractura Dc.den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

35 Si vero ſcreonam, quæ ſine claue eſt, effregerit, Dc.den.qui faciunt ſol. xv.cul.iud.

36 Si quis cum ſeruo alieno ſine conſenſu domini ſui aliquid negociauerit, D c. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

37. Si quis mulieri brachile furauerit, cxx.den qui faciunt ſol.III.culp.iud.

38. Si quis caſam alienam ſine permiſſu poſſeſſoris traxerit, Icc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp.iud.

XXX. *De locationibus.*

1. Si quis furtim aliquem locauerit, vt hominem interficiat, & pretium propter hoc dederit, IID.den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iud.

2. Similiter & ille qui pretium accepit, vt hominem occideret, IID. den.qui faciunt ſol. lxII. S.culp.iud.

3. Si vero per tertium locatio ipſa fuerit tranſmiſſa, IID. den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iud. Sic dans, accipiens, portans, vnuſquiſque illorum culp.iud.

XXXI. *De debilitatibus.*

1. Si quis alteri manum aut pedem truncauerit, vel oculum effoderit, aut auriculam vel naſum amputauerit, IIII.den.qui faciunt ſol.c. culp.iud.

2. Si vero manus ipſa ibidem mancata pependerit, ID ccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp. iud.

3. Si manus ipſa perexcuſſa fuerit, IID.den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iud.

4. Si quis pollicem de manu vel pede excuſſerit ID ccc.den.qui faciunt ſol xlv. culp.iud.

5. Si vero ipſe pollex mancatus pependerit, Icc.den.qui faciunt ſol.xxx.culp.iud.

6. Si ſecundum digitum, quo ſagittatur, excuſſerit, Icccc.den.qui faciunt ſol.xxxv.culpabilis iudicetur.

7. Si quis tres ſequentes digitos pariter vno ictu excuſſerit, ID ccc. denar. qui faciunt ſol. xlv. culp.iud.

8. Si quis medium digitum excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

9 Si quis quartum digitum excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iudicetur.

10. Si minimum excuſſerit, pariter D c.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

11. Si quis pedem alterius capulauerit, & ibi mancatus remanſerit, IDccc.den. qui faciunt ſol. xlv.culp.iudicetur.

12. Si vero pes ipſe perexcuſſus fuerit, IID.den.qui faciunt.ſol.lxII.S.culp.iudicetur.

13. Si quis alteri oculum euellerit, IID.den.qui faciunt ſol.lxIII.S.culp.iudicetur.

14. Si naſum excuſſerit, IDccc.den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iudicetur.

15. Si auriculam excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

16. Si quis linguam alterius amputauerit, vt loqui non poſsit, IIII. den. qui faciunt. ſol. c. culp. iud.

17. Si dentem excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culpabilis iudicetur.

18. Si quis ingenuus ingenuum caſtrauerit, aut virilia truncauerit, vt mancus fiat, IIII.den.qui faciunt ſol.c.culp.iud.

19. Si vero ad integrum tulerit, VIII.den.qui faciunt ſol.cc.culp.iud.

XXXII. De conuitiis.

1. Si quis alterum cenitum clamauerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.
2. Si quis alterum concagatum clamauerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III. culp.iud.
3. Si quis alterum vulpiculam clamauerit, cxx. den.qui faciunt ſol.III. culp.iud.
4. Si quis alterum leporem clamauerit, ccxl.den.qui faciunt ſol.VI.culp.iud.
5. Si quæ mulier ingenua aut vir mulierem meretricem clamauerit, & non poterit adprobare, ſol.xlv.culp.iud.
6. Si quis alteri imputauerit, quod ſcutum ſuum proieciſſet in hoſte, vel fugiendo præ timore, cxx.den.qui faciunt ſol.III.culp.iud.
7. Si quis alterum delatorem clamauerit, & non potuerit comprobare, dc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.
8. Si quis alterum falſatorem clamauerit, & non potuerit comprobare, dc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

XXXIII. De via lacina.

1. Si quis Baroni viam ſuam obſtauerit, aut eum impinxerit, dc. qui faciunt ſol.xv. culpabilis iudicetur.
2. Si quis mulieri ingenuæ viam ſuam obſtauerit, vel eam impinxerit, IDccc. den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.
3. Si quis viam quæ ad farinarium ducit, clauſerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

XXXIV. De eo qui hominem ingenuum ſine cauſa ligauerit.

1. Si quis hominem ingenuum ſine cauſa ligauerit, Icc. denar. qui faciunt ſol. xxx. culpabilis iudicetur.
2. Si vero eum ligatum in aliquam partem duxerit, IDcc. den. qui faciunt ſolidos xlv. culpabilis iudicetur.
3. Si Romanus Francum ligauerit ſine cauſa, Icc.den.qui faciunt ſol.xxx.culp.iud.
4. Si autem Francus Romanum ligauerit ſine cauſa, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.
5. Si quis hominem noxium ligatum per vim tulerit grafioni, vitam ſuam redimat.

XXXV. De Venationibus.

1 Si quis de diuerſis venationibus aliquid aut furauerit aut celauerit, IDccc. den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iud quam legem tam de venationibus quam & de piſcationibus conuenit obſeruare.
2. Si quis ceruum domeſticum, ſignum habentem aut occiderit aut furauerit, qui ad venationem faciendam manſuetus factus eſt, & cum teſtibus comprobare dominus eius potuerit, quod eum in venatione habuiſſet, & cũ ipſo duas aut III. feras occidiſſet, IDccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.
3. Si quis ceruum domemeſticum, qui in venatione adhuc non fuit, aut occiderit aut furauerit, Icccc.den.qui faciunt.ſol.xxxv.culp.iud.
4. Si quis ceruum, quem alterius canes mouerunt aut laſſauerunt, occiderit & celauerit, dc. den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.
5. Si quis aprum laſſum, quem alieni canes mouerunt, occiderit, vel furauerit, dc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

XXXVI. De ſepibus.

1. Si quis tres virgas, cum quibus ſepes ſuperligata eſt, vel retortas, quibus ſepes continetur, excapulauerit, aut tres cambortas excertuicauerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.
2. Si quis per alienam meſſem poſtquam germina produxerit, herpicem traxerit, aut cum carro ſine via tranſierit, cxx.den.qui faciunt ſol.III.culpabilis iudicetur.
3. Si quis per meſſem alienam poſtquam in culmum erigitur, ſine via cum carro tranſierit, dc. den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.
4. Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in caſam, vel vbicunquem miſerit aliquid, quod furatum eſt, neſciente domino cuius poſſeſsio eſt, & ibidem inuentum fuerit, ille qui per malum ingenium hoc miſerit, IId.den.qui faciunt ſol.lxII.s.culp.iud.

XXXVII. De homicidiis ſeruorum vel ancillarum.

1. Si quis ſeruus ſeruum aut ancillam ſibi conſimilem occiderit, homicidam illum domini inter ſe diuidant.
2. Si quis ingenuus ſeruum alienum adſalierit, & expoliauerit, & conuictus fuerit, quod ei plus quam xl.denar.valeant, tuliſſet, Icc.den.qui faciunt ſol.xxx.culpabil. iudicetur.
3. Si vero minus quam xl.den.valent, tulerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.
4. Si quis ſeruum alienum flagellauerit, & in xl.noctibus operare non potuerit, xl. denar.qui faciunt ſol.I & trianti vno quod eſt tertia pars ſolidi, culpabilis iudicetur.

Si quis homo ingenuus lidum alienum expoliauerit, Icccc.den. qui faciunt ſol.xxxv.culpabilis iudicetur.

6 Si

21 Et ſi inde fœnum ad domum ſuam in carro duxerit, & diſcargauerit, IDccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.exc.cap.& dil.

22 Si vero tantum tulerit, quantum in dorſo ſuo portare potuerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III. culp.iud.exc.cap.& dil.

23 Si quis vineam alienam per furtum vindemiauerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv. culp.iud.

24. Et ſi inde vinum in carro ad domum ſuam adduxerit, & diſcargauerit, IDccc. den.qui faciunt ſol.xl.culp.iud.exc.cap.& dil.

25 De meſsibus autem ſimiliter conuenit obſeruare.

26 Si quis clauſuram alienam ruperit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

27 Si quis in ſylua materiamen alienum aut incenderit aut capulauerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

28 Si quis materiamen de vna parte dolatum furauerit cxx.den.qui faciunt ſol.III. culp. iud.

29 Si quis arborem poſt annum quam fuerit ſignata, capulare præſumpſerit, nullam exinde habeat culpam.

30 Si infra annum quis eam capulauerit, cxx.den.qui faciunt ſol.III.culp.iud.

31 Si quis rete ad anguillas capiendas de flumine furauerit, Dccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp.iud.

32 Si quis ſtatuam aut tremaclum vel vertuolum de flumine furauerit, Dc.den.qui faciunt ſol. xv.culp.iud.

33 Si quis ſcreonam, quæ clauem habet, effregerit, & aliquid furauerit, ID ccc. den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.

34 Et ſi inde nihil tulerit, pro ſola effractura Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

35 Si vero ſcreonam, quæ ſine claue eſt, effregerit, Dc.den.qui faciunt ſol. xv.cul.iud.

36 Si quis cum ſeruo alieno ſine conſenſu domini ſui aliquid negociauerit, D c. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

37. Si quis mulieri brachile furauerit, cxx.den qui faciunt ſol.III.culp.iud.

38. Si quis caſam alienam ſine permiſſu poſſeſſoris traxerit, Icc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp.iud.

XXX. *De locationibus.*

1. Si quis furtim aliquem locauerit, vt hominem interficiat, & pretium propter hoc dederit, IID.den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iud.

2. Similiter & ille qui pretium accepit, vt hominem occideret, IID. den.qui faciunt ſol. lxII. S.culp.iud.

3. Si vero per tertium locatio ipſa fuerit transmiſſa, IID. den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iud.Sic dans, accipiens, portans, vnusquisque illorum culp.iud.

XXXI. *De debilitatibus.*

1. Si quis alteri manum aut pedem truncauerit, vel oculum effoderit, aut auriculam vel naſum amputauerit, IIII.den.qui faciunt ſol.c. culp.iud.

2. Si vero manus ipſa ibidem mancata pependerit, ID ccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp. iud.

3. Si manus ipſa perexcuſſa fuerit, IID.den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iud.

4. Si quis pollicem de manu vel pede excuſſerit ID ccc.den.qui faciunt ſol xlv. culp.iud.

5. Si vero ipſe pollex mancatus pependerit, Icc.den.qui faciunt ſol.xxx.culp.iud.

6. Si ſecundum digitum, quo ſagittatur, excuſſerit, Icccc.den.qui faciunt ſol.xxxv.culpabilis iudicetur.

7. Si quis tres ſequentes digitos pariter vno ictu excuſſerit, ID ccc. denar. qui faciunt ſol. xlv. culp.iud.

8. Si quis medium digitum excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

9 Si quis quartum digitum excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iudicetur.

10. Si minimum excuſſerit, pariter D c.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

11. Si quis pedem alterius capulauerit, & ibi mancatus remanſerit, IDccc.den. qui faciunt ſol. xlv.culp.iudicetur.

12. Si vero pes ipſe perexcuſſus fuerit, IID.den.qui faciunt.ſol.lxII.S.culp.iudicetur.

13. Si quis alteri oculum euellerit, IID.den.qui faciunt ſol.lxII.S.culp.iudicetur.

14. Si naſum excuſſerit, IDccc.den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iudicetur.

15. Si auriculam excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

16. Si quis linguam alterius amputauerit, vt loqui non poſsit, IIII. den. qui faciunt. ſol. c. culp. iud.

17. Si dentem excuſſerit, Dc.den.qui faciunt ſol.xv.culpabilis iudicetur.

18. Si quis ingenuus ingenuum caſtrauerit, aut virilia truncauerit, vt mancus fiat, IIII.den.qui faciunt ſol.c.culp.iud.

19. Si vero ad integrum tulerit, VIII.den.qui faciunt ſol.cc.culp.iud.

XXXII. De

Digitized by Google

XXXII. De conuiciis.

1. Si quis alterum cenitum clamauerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

2. Si quis alterum concagatum clamauerit, cxx.den.qui faciunt ſol.iii. culp.iud.

3. Si quis alterum vulpiculam clamauerit,cxx. den.qui faciunt ſol.iii. culp.iud.

4. Si quis alterum leporem clamauerit,ccxl.den.qui faciunt ſol.vi.culp.iud.

5. Si quæ mulier ingenua aut vir mulierem meretricem clamauerit, & non poterit adprobare,ſol.xlv.culp.iud.

6. Si quis alteri imputauerit, quod ſcutum ſuum proieciſſet in hoſte, vel fugiendo præ timore, cxx.den.qui faciunt ſol.iii.culp.iud.

7. Si quis alterum delatorem clamauerit, & non potuerit comprobare, dc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

8. Si quis alterum falſatorem clamauerit, & non potuerit comprobare, dc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

XXXIII. De via lacina.

1. Si quis Baroni viam ſuam obſtauerit, aut eum impinxerit, dc. qui faciunt ſol.xv. culpabilis iudicetur.

2. Si quis mulieri ingenuæ viam ſuam obſtauerit, vel eam impinxerit, idccc. den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.

3. Si quis viam quæ ad farinarium ducit, clauſerit,dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

XXXIV. De eo qui hominem ingenuum ſine cauſa ligauerit.

1. Si quis hominem ingenuum ſine cauſa ligauerit, icc. denar. qui faciunt ſol. xxx. culpabilis iudicetur.

2. Si vero eum ligatum in aliquam partem duxerit, idcc. den. qui faciunt ſolidos xlv. culpabilis iudicetur.

3. Si Romanus Francum ligauerit ſine cauſa, icc.den.qui faciunt ſol.xxx.culp.iud.

4. Si autem Francus Romanum ligauerit ſine cauſa,dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

5. Si quis hominem noxium ligatum per vim tulerit graſioni,vitam ſuam redimat.

XXXV. De Venationibus.

1 Si quis de diuerſis venationibus aliquid aut furauerit aut celauerit, idccc. den. qui faciunt ſol.xlv.culp.iud quam legem tam de venationibus quam & de piſcationibus conuenit obſeruare.

2. Si quis ceruum domeſticum, ſignum habentem aut occiderit aut furauerit, qui ad venationem faciendam manſuetus factus eſt,& cum teſtibus comprobare dominus eius potuerit,quod eum in venatione habuiſſet, & cũ ipſo duas aut iii.feras occidiſſet,idccc.den.qui faciunt ſol.xlv.culp.iud.

3. Si quis ceruum domemeſticum,qui in venatione adhuc non fuit,aut occiderit aut furauerit,icccc.den.qui faciunt.ſol.xxxv.culp.iud.

4. Si quis ceruum, quem alterius canes mouerunt aut laſſauerunt, occiderit & celauerit,dc. den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

5. Si quis aprum laſſum,quem alieni canes mouerunt,occiderit,vel furauerit, dc. den. qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

XXXVI. De ſepibus.

1. Si quis tres virgas,cum quibus ſepes ſuperligata eſt, vel retortas, quibus ſepes continetur, capulauerit, aut tres cambortas exceruicauerit,dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

2. Si quis per alienam meſſem poſtquam germina produxerit, herpicem traxerit, aut cum carro ſine via tranſierit,cxx.den.qui faciunt ſol.iii.culpabilis iudicetur.

3. Si quis per meſſem alienam poſtquam in culmum erigitur,ſine via cum carro transierit,dc. den.qui faciunt ſol.xv,culp.iud.

4. Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in caſam, vel vbicunquem miſerit aliquid, quod furatum eſt, neſciente domino cuius poſſeſsio eſt, & ibidem inuentum fuerit, ille qui per malum ingenium hoc miſerit, iid.den.qui faciunt ſol.lxii.s.culp.iud.

XXXVII. De homicidiis ſeruorum vel ancillarum.

1. Si quis ſeruus ſeruum aut ancillam ſibi conſimilem occiderit,homicidam illum domini inter ſe diuidant.

2. Si quis ingenuus ſeruum alienum adſalierit, & expoliauerit, & conuictus fuerit, quod ei plus quam xl.denar.valeant,tuliſſet,icc.den.qui faciunt ſol.xxx.culpabil. iudicetur.

3. Si vero minus quam xl.den.valent,tulerit, dc.den.qui faciunt ſol.xv.culp.iud.

4. Si quis ſeruum alienum flagellauerit, & in xl.noctibus operare non potuerit,xl. denar.qui faciunt ſol.i.& trianti vno quod eſt tertia pars ſolidi,culpabilis iudicetur.

Si quis homo ingenuus lidum alienum expoliauerit, icccc.den. qui faciunt ſol.xxxv.culpabilis iudicetur.

6 Si quis ſeruum alienum mortuum per furtum expoliauerit, & ſpolia ipſa plusquam xl. denar. valeant. ıcccc. den. qui faciunt. ſol. xxxv. culp. iud.

7. Si autem ſpolia minus quam xl. den. valeant, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

8. Si ſeruus ingenuũ hominem occiderit, ipſe homicida pro medietate compoſitionis hominis occiſi parentibus tradatur, aliam medietatem dominus ſerui ſe nouerit ſoluturum, aut ſi legem intellexerit, potuerit ſe obmallare vt leudem non ſoluat.

XXXVIII. De quadrupedibus ſi hominem occiderint.

1. Si quis homo à qualibet pecude domeſtica fuerit occiſus, & hoc parentes illius teſtibus potuerint comprobare, quod dominus pecudis antea legem non adimpleuerit, medietatem compoſitionis dominus ipſius quadrupedis cogatur exoluere: ipſum vero quadrupedem, qui eſt auctor criminis, pro medietate compoſitionis reſtituat requirenti, eo videlicet modo ſi dominus quadrupedis non intellexerit ſecundum legem ſe defendere.

XXXIX. De veſtigio minando.

1. Si quis bouem aut caballum vel quodlibet animal ſibi furatum perdiderit, & eum per veſtigium ſequendo fuerit conſecutus infra tres noctes, & ille qui eum ducit, ſe comparaſſe aut cambiaſſe dixerit, vel proclamauerit, ille qui per veſtigium ſequitur res ſuas, debet per tertiam manum adhramire. Si vero iam tribus noctibus exactis, qui res ſuas quæſierit, & inuenerit, ille apud quem inueniuntur, ſi eas emiſſe aut cambiaſſe ſe dixerit, liceat ei adhramire. Quod ſi ille qui per veſtigium ſequitur, quod ſe agnoſcere dicit illo alio reclamante per tertiam manum adhramire noluerit, nec ſolem ſecundum legem culcauerit, ſed ei violenter quod ſe agnoſcere dicit, tuliſſe conuincitur, ıcc. den. qui faciunt. ſol. xxx. culp. iud.

XL. De caballis furatis.

1. Si quis caballum, qui carrucam trahit, furauerit, ıDccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. cap. & dil.

2. Si quis Vvaranionem homini Franco furauerit, ıDccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exc. capitali & dil.

3. Si quis caballum ſpadatum furauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud. exc. cap. & dil.

4. Si quis Vvaranionem regis furauerit, ıııDc. den. qui faciunt ſol. xc. culp. iud. exc. cap. & dil.

5. Si quis admiſſarium cum grege, hoc eſt, cum vıı. aut xıı. equabus furauerit, ııd. qui faciunt ſol. lxıı. S. culp. iud. exc. cap. & dil.

6. Si autem de grege minus fuerit vsque ad vı. capita, & pretium & cauſam ſuperius intimatam conuenit obſeruare.

7. Si quis puledrum anniculum vel bimum furauerit, Dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud. exc. cap. & dil.

8. Si vero ſequentem poledrum furauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. iud. exc. cap. & dil.

9. Si quis iumenta aliena tribatterit, & euaſerint, Dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

10. Si autem mortua inde fuerint, ıcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

11. Si quis prægnantem equam furauerit ıDcc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

12. Si quis iumentum aut caballum furauerit ıcccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud. exe. cap. & dil.

13. Si quis admiſſarium alienum ſine conſenſu domini ſui ſpadauerit, Dc. den qui faciunt ſol. xv. culp. iudicetur. & per vnum quodque iumentum, quæ ille continere conſueuerat, triaen componat, quod eſt tertia pars ſolidi, id eſt xıı. denarii, & tertia pars vnius denarii.

14. Si quis per ſuperbiam aut inimicitiam, caballos aut iumenta aliena tribatterit, vel debilitauerit. ıcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

15. Si quis caballum alienum ſine conſenſu domini ſui excurtauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. iud.

16. Si quis caballum alienum excorticauerit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. iud.

XLI. De his qui aliena mancipia ſollicitauerint.

1. Si quis mancipium alienum ſollicitauerit, & conuictus fuerit, Dc. den. qui faciunt ſol. v. culp. iud.

2. Si quis ſeruum alienum plagiauerit, id eſt, per circunuentionem de ſeruitio domini ſui abstraxerit, & trans mare ſiue in quamlibet regionem ipſum duxerit, & ibidem à domino ſuo inuentus fuerit, & ipſum à quo in patria plagiatus eſt, in mallo publico nominauerit, & tres ibidẽ teſtes dominus habere debet, & iterum cum ſeruus ipſe citra mare vel de qualibet regione fuerit reuocatus, in altero mallo debet nominare, qui eum plagiauerit, & ibidem ſimiliter tres teſtes debent adeſſe. Ad tertium vero mallum ſimiliter fieri debet, vt nouem teſtes iurent quod ſeruum ipſum æqualiter ſemper ſuper plagiatorem dicere audiſſent. Sic poſtea qui eum plagiauerit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis iudicetur, excepto capitali & dil. ea tamen ratione vt nomina hominum & villarum æqualiter per totos tres mallos debeat nominare.

3. Si

3. Si quis hominem ingenuum plagiauerit, vel vendiderit & poſtea in patriam reuerſus fuerit, IIII.den. qui faciunt ſol.c.culp.iud.

4. Si quis hominem ingenuum vẽdiderit, & poſtea in patriam ad propria reuerſus non fuerit, VIII.den. qui faciunt ſol.cc.culp.iud.

XLII. De ſeruo qui de furto fuerit interpellatus.

1. Si cuius ſeruus de furto fuerit interpellatus, ſi talis cauſa eſt vnde ingenuus DC. den. qui faciunt ſol. XV. componere debeat, ſeruus ſuper ſcamnum tenſus CXX. ictus accipiat.

2. Si vero antequam torqueatur, fuerit confeſſus, & domino eius ita placuerit, CXX.den. qui faciunt ſol.III. pro dorſo ſuo reddat, & capitale dominus ſerui in locum reſtituat.

3. Si autem talis culpa fuerit, de qua ingenuus, MCCCC. den. qui faciunt ſol. XXXV. componere debeat, ſimiliter ſeruus CXX. ictus accipiat tenſus.

4. Et ſi in ipſo ſupplicio fuerit confeſſus, aut caſtretur, aut CCXL. den. qui faciunt ſol.VI. ſoluat. dominus vero ſerui capitale in locum reſtituat requirenti.

5. Et ſi ſeruus confeſſus non fuerit, & ille qui eum torquet, adhuc ipſum ſeruum torquere voluerit, etiam nolenti domino ſerui pignus donare debet & ipſum ſeruum ad maiora ſupplicia retinere. Et ſi poſtea ſeruus ad maiora ſupplicia traditus confeſſus non fuerit, qui eum torquebat, ipſum habeat, Dominus vero ſerui de quo iam pignus acceperat, pretium pro ipſo ſeruo ſuo ſuſcipiat.

6. Si vero ſupra dominum ſeruus confeſſus fuerit, nunquam credatur.

7. Si vero maiori crimine ſeruus inculpatus fuerit, de quo ingenuus MDCCC. den. qui faciunt ſol.XLV. poſſet culpabilis iudicari, & inter ſupplicia confeſſus fuerit, capitali ſententia feriatur.

8. Si autem ſeruus de quolibet crimine inculpatus fuerit, & dominus ſerui ipſius præſens adfuerit, ab eo qui repetit, admoneatur, vt ſeruum ſuum ad iuſta ſupplicia dare non differat, & qui repetit, virgas paratas habere debet, quæ in ſimilitudinem minimi digiti groſsitudinem habeant, & ſcamnum paratum habere debet, vbi ſeruum ipſum tendere poſsit.

9. Quod ſi dominus ſerui ſupplicia diſtulerit, & ſeruus præſens fuerit, cõtinuo ipſe qui repetit, domino ſerui ſolem collocet, & ad ſeptem noctes placitum concedat, vt ſeruum ad ſupplicia tradat.

10. Si intra ſeptem noctes ſeruum ad ſupplicia diſtulerit tradere, ſolem ei iterato, is qui repetit, collocet, & ſic iterum ad alias ſeptem noctes placitum tribuat, id eſt, vt XIV. noctes à prima admonitione compleantur.

11. Quod ſi impletis XIV. noctibus ſeruum noluerit ad ſupplicia dare, omnem cauſam & compoſitionem dominus in ſe excipiat, hoc eſt, vt ſi talis cauſa fuerit, de qua ingenuus DC.den. qui faciunt ſol.XV. componare debeat, tantum ipſe dominus ſerui reddat.

12. Si vero maior culpa fuerit de qua ingenuus MDCCC.den. qui faciunt ſol.XLV. componere debeat, & dominus ſeruum non præſentauerit, ipſum numerum ſolidorum reddat & capitale in locum reſtituat.

13. Quod ſi adhuc maior culpa fuerit, quæ ſeruo requiritur, dominus ſerui non vt ſeruus, ſed vt ingenuus totam legem ſuper ſe ſoluiturus accipiat.

14. Si autem ſeruus abſens fuerit, dominum ſerui, is qui repetit, ſecretius admonere debet, vt ſeruum ſuum infra ſeptem noctes præſentem faciat, quod ſi non fecerit, tunc repetens ſolem illi cum teſtibus collocet, & ſi infra alias ſeptem noctes ipſum ſeruum non præſentauerit, iterum repetens cum teſtibus ſolem ei collocet, & tertia vice adhuc ſeptem noctes placitum illi concedat, id eſt, vt totus numerus ad viginti & vnam noctem perueniat. Quod ſi poſt tria placita ſeruum noluerit ligatum ad ſupplicia dare, & per ſingula placita ſolem ei collocauerit, tunc dominus ſerui omnem repetitionem, ſicut ſuperius diximus, nõ vt ſeruus, ſed quaſi ingenuus hoc commiſiſſet, talem compoſitionem repetenti reſtituat.

15. Si vero ancilla in tali crimine inculpatur, de quo ſeruus caſtrari debuerat, CCXL.den. qui faciunt ſol.VI. ſi conuenit, dominus reddat aut CCXL. ictus accipiat flagellorum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

XLIII. De homicidiis ingenuorum.

1. Si quis ingenuus Francum aut hominem barbarum occiderit, qui lege Salica viuit, VIII.den. qui faciunt ſol.CC.culp.iud.

2. Si vero eum in puteum aut ſub aquam miſerit, XXIIII.denar. qui faciunt ſol.DC.culp.iud.

3. Si autem de ramis, vel de hallis, aut de qualibet re eum cooperuerit aut incenderit, XXIIII. denar. qui faciunt ſolid.DC.culpabil.iud.

4. Si quis eum occiderit qui in truſte dominica eſt, XXIIII. denar. qui faciunt ſol. DC.culp.iud.

5. Si vero in puteum aut ſub aquam miſerit, aut de hallis vel de ramis eum cooperuerit aut incenderit, LXII.denar. qui faciunt ſol.MDCCC.culp.iud.

6. Si quis Romanum hominem conuiuam regis occiderit, XII. den. qui faciunt ſol. CCC. culp.iud.

7. Si Romanus homo poſſeſſor, id eſt, qui res in pago vbi commanet, proprias poſſidet, occiſus fuerit, is qui eum occidiſſe conuincitur, IIII.den. qui faciunt ſol.C.culp.iud.

8. Si quis Romanum tributarium occiderit, MDCCC.denar. qui faciunt ſol.XLV.culpab.iud.

9. Si

9. Si quis hominem inuenerit in quadriuio ſine manibus & ſine pedibus, quem inimici ſui detruncatum dimiſerint, & eum vita priuauerit ſeu perceciderit, IIII.den. qui faciunt ſol. c. culp. iud.

10. Si quis hominem ingenuum in puteum aut in pelagus, aut in quodlibet præcipitium, vbi periculum mortis eſſe poſſit, impinxerit, & ille qui proiectus eſt quodlibet modo ab eodem periculo viuus euaſerit, ille qui eum impinxerit, IIII.denar. qui faciunt ſol. c culp. iud.

11. Si autem qui præcipitatus eſt mortuus fuerit, tota leude ſua componatur. Atque ita vnaquæque perſona quæ maiori minoriue compoſitione componi debuerat, ſi de præcipitio periculum mortis euaſerit, medietate leudis ſuæ conponatur, qua componi debuerat ſi mortuus fuiſſet, nam & ſi mortuus fuerit, vnusquisque ſecundum modum leudis ſuæ componat.

12. Si quis hominem ingenuum cuilibet ſocio ſuo de quolibet crimine accuſauerit, & per eius commotionem ſiue mendacium, ille qui accuſatus eſt, occiſus fuerit, ſi ei adprobatum fuerit, medietate leudis eius componat, ille vero qui eum occidit, ſecundum legem pleniter eum componat.

XLIIII. De homicidiis à contubernio factis.

1. Si quis collecto contubernio hominem ingenuum in domo ſua adſallierit, & ibidem eum occiderit, XXIIII.den. qui faciunt ſol. dc. culp. iud.

2. Si vero in truſte dominica, ille qui occiſus eſt, fuerat, LXXII. denar. qui faciunt ſol. IDCCC culp. iud.

3. Quod ſi corpus occiſi hominis tres plagas vel amplius habuerit, tres qui inculpantur, & quod in eo contubernio fuiſſent conuincuntur, legem ſuperius comprehenſam ſingulatim cogantur exoluere. Alij vero tres de eodem contubernio, IIIDC.den. qui faciunt ſol. xc. vnusquisque illorum culp. iud. Et tres adhuc in tertio loco de eodem contubernio, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. ſinguli eorum cogantur exoluere.

4. Si vero Romanus vel lidus in tali contubernio occiſus fuerit, huius compoſitionis medietas ſoluatur.

XLV. De homicidiis in conuiuio factis.

1. Si in conuiuio vbi quatuor aut quinque fuerint homines, vnus ex ipſis interfectus fuerit, illi qui remanent aut vnum conuictum reddant, aut omnes mortis illius compoſitionem coniectent, quæ lex vsque ad ſeptem qui fuerint in conuiuio illo conuenit obſeruari.

2. Si vero in illo conuiuio plus quam ſeptem fuerint, non omnes teneantur obnoxii, ſed quibus fuerit imputatum illi ſecundum legem componant.

3. Si quis foris caſa ſiue iter agens ſeu in agro poſitus à contubernio fuerit occiſus, & tres vel amplius habuerit plagas, tres de eodem contubernio, qui conuicti fuerint ſingillatim mortis illius compoſitionem componant, & tres alii de ipſo contubernio ICC.denar. qui faciunt ſol. xxx. vnusquisque illorum, culpab. iud. Et tres adhuc alii de ipſo contubernio, dc. den. qui faciunt ſol. xv. ſinguli eorum culp. iud.

XLVI. De reippis.

1. Si quis homo moriens viduam dimiſerit, & eam quis in coniugium voluerit accipere, antequam eam accipiant Tunginus aut Centenarius mallum indicent, & in ipſo mallo ſcutum habere debent, & tres homines cauſas tres demandare, & tunc ille qui viduam accipere vult, cum tribus teſtibus qui adprobare debent, tres ſolidos æque penſantes & denarium habere debet, & hoc facto ſi eis conuenit, viduam accipiat.

2. Si vero iſta non fecerit, & ſic eam acceperit, illi cui reippus debetur, IID.den. qui faciunt ſol. LXII.S. culp. iud.

3. Si autem quæ ſuperius diximus omnia ſecundũ legem impleuerit, & tres ſol. & denarium ille cui reippus debetur acceperit, tunc eam legitime accipiat.

4. Hoc diſcernendum videtur, cui reippus debeatur.

5. Si nepus fuerit ſororis filius ſenior, ille reippum accipiat.

6. Si vero nepus non fuerit, neptis filius ſenior ille accipiat.

7. Quod ſi neptis filius nõ fuerit, conſobrinæ filius qui ex materno genere venit, ipſe accipiat.

8. Si autem nec conſobrinæ filius fuerit, tunc auunculus frater matris reippum accipiat.

9. Si vero auunculus non fuerit, tunc frater illius, qui ipſam mulierem ante habuerat, ſi in hæreditatem defuncti fratris, id eſt, mariti mulieris illius venturus non eſt, ipſe reippum accipiat.

10. Quod ſi nec ipſe fuerit, tunc qui proximior fuerit poſt ſuperius nominatos, qui ſingillatim ſecundum parentillam dicti ſunt vsque ad ſextum genuculum, ſi in hæreditatem illius mariti defuncti non accedat, ipſe reipum accipiat.

11. Si autem nullus niſi poſt ſextum genuculum proximus fuerit, in fiſcum ipſe reippus vel cauſa quæ inde orta fuerit, colligatur.

XLVII. De eo qui villam alienam occupauerit, vel ſi duodecim menſibus eam tenuerit.

1. Si quis ſuper alterum in villam migrare voluerit, & aliqui de his qui in villa cõſiſtunt eum ſuſcipere voluerint, & vel vnus ex ipſis extiterit, qui contradicat, migrandi licentiam ibidem non habeat.

Digitized by Google

2. Si vero contra interdictum vnius vel duorum in ipſa villa conſedere præſumpſerit, tunc interdictor teſtari debet illi cum teſtibus, vt infra decem noctes inde exeat, & ſi noluerit, iterum ad ipſũ cum teſtibus veniat, & teſtetur illi, vt infra alias decem noctes ſecedat. Quod ſi noluerit, iterum tertio placito, vt infra decem noctes exeat, denunciet. Si vero xxx. noctes impletæ fuerint, & nec tunc voluerit exire, ſtatim illum manniat ad mallum, & teſtes ſuos qui ad ipſa placita fuerunt ſecum præſtos habeat. Si autem ipſe cui teſtatum eſt venire noluerit, & eum aliqua ſunnis non detinuerit, & ſecundum legem ſupradictam teſtatus fuerit, tunc ipſe qui ei teſtatus eſt ſuper fortuna ſua ponat, & grafionem roget, vt accedat ad locum, & ipſum inde expellat, & ſi ibi aliquid elaborauit, quia legem noluit audire amittat, & inſuper Icc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud.

3. Si vero quis alium in villam alienam migrare rogauerit, antequam conuentum fuerit, IↃccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. iud.

4. Si autem quis migrauerit in villam alienam, & ei aliquid infra xII. menſes ſecundum legem conteſtatum non fuerit, ſecurus ibidem conſiſtat ſicut & alii vicini.

XLVIII. De aſatomia.

1. Hoc conuenit obſeruare vt tunginus vel centenarius mallum indicent, & ſcutum in ipſo mallo habeat, & tres homines cauſas tres demandare debent in ipſo mallo, & requiratur poſtea homo qui ei non pertinet, & ſic feſtucam in laiſum iactet, & ipſi in cuius laiſum feſtucam iactauerit, dicat verbum de fortuna ſua quantũ ei voluerit dare. poſtea ipſe in cuius laiſum feſtucę iactauerit, in caſa ipſius manere & hoſpites tres ſuſcipere, & de facultate ſua, quantum ei datur, in poteſtate ſua habere debet, & poſtea ipſe cui creditum eſt iſta omnia cum teſtibus collectis agere debet. Poſtea aut ante regem, aut in mallo legitimo illi cui fortunam ſuam deputauit, ei reddere debet, & accipiat poſtea feſtucam in mallo ipſo ante duodecim menſes ipſe quem hæredem deputauit in laiſum ſuum iactet, & nec minus, nec maius, niſi quantum ei creditum eſt. Et ſi contra hoc aliquid dicere voluerit, debent tres teſtes iurati dicere quod ibi fuiſſent in mallo vbi tunginus vel centenarius indixerunt, & quod vidiſſent hominem illum, qui fortunam ſuam dedit in laiſum illius quem iam elegerat. Feſtucam iactare & nominare illum debent, qui fortunam ſuam in laiſum electi iactauit, necnon & illum in cuius laiſum feſtucam iactauit, & hæredem appellauit, ſimiliter nominent, & alteri tres teſtes iurati debent dicere quod in caſa illius hominis qui fortunam ſuam donauit, ille in cuius laiſum feſtucam iactauit ibidem manſiſſet, & hoſpites tres vel amplius collegiſſet, & pauiſſet, & ei ibidem gratias egiſſent, & in beudo ſuo pultes manducaſſent, & teſtes collegiſſent, iſta omnia alii tres teſtes iurati dicere debent, quoniam in mallo legitimo vel ante regem ille qui accepit in laiſum ſuum fortunam in mallo publico hoc eſt ante theada vel tunginum fortunam illam quem hæredem appellauit publice coram omnibus feſtucam in laiſum ipſius iactaſſet, & hæc omnia nouem teſtes debent adfirmare.

XLIX. De filtortis, hoc eſt, qualiter homo furatas res intertiare debet.

1. Si quis qui lege Salica viuit ſeruum aut ancillam, caballum vel bouem ſeu iumentum, ſeu quamlibet rem ſuam ſub alterius poteſtate agnouerit, mittat eam in tertiam manum, & ille apud quẽ agnoſcitur debet adbramire, & ſi intra Ligerim aut Carbonariam ambo manent, & qui agnoſcit & apud quem agnoſcitur in noctes quadraginta placitum faciant, & in ipſo placito quanticunque fuerint qui rem intertiatam vendiderint aut cambiauerint, aut fortaſſe in ſolutionem dederint, omnes intra placitum iſtum commoneantur, vt vnuſquiſque cum negociatoribus ſuis alter alterum admoneat. Si quis vero commonitus fuerit, & aliqua ſunnis eum non detinuerit, & ad placitum venire diſtulerit, tunc ille qui cum eo negociauit habeat tres teſtes quod enunciaſſet vt ad placitum venire debuiſſet, & alios tres ſimiliter habeat, quod cum eo publice negociaſſet: hoc ſi fecerit, exiuit ſe de latrocinio, ille autem qui admonitus non venerit ſuper quem teſtes iurauerint, erit latro illius qui res ſuas agnoſcit, & ei ſecundum legem ipſas componat, & inſuper precium illi reddat qui cum eo negociauit, iſta omnia vbi ſuus hamallus eſt, ſuper quem res primitus agnita fuerit aut intertiata, fieri debent. Quod ſi trans Ligerim aut Carbonariam manet ille apud quem res agnoſcitur, in noctibus lxxx. lex iſta cuſtodiatur.

L. De falſo teſtimonio.

1. Si quis falſum teſtimonium præbuerit, DC. denar. qui fac. ſolidos xv. culpabilis iudicetur.

2. Quod ſi aliquis alicui imputauerit quod ſe periuraſſet, & non potuerit adfirmare, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

3. Si alicui fuerit imputatum quod ſe periuraſſet, & hoc qui imputauerit adfirmare potuerit, tres de ipſis coniuratoribus periuri vnuſquiſque illorum, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

4. Alii vero qui ſuper ipſos tres fuerint quinis ſolidis culp. iud.

5. Ipſe vero cui imputatum fuerit, exceptis cauſa vel capitali & dilatura DC. denar. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

LI. De teſtibus adhibendis.

1. Si quis teſtes neceſſarios habuerit, & fortaſſe ipſi ad placitum venire noluerint, ille qui eos neceſſarios habet, mannire illos debet cum teſtibus ad placitum, vt ea quæ ſciunt iurantes dicant.

2. Si vero noluerint venire, & eos ſunnis non detinuerit, vnusquisque illorum DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

3. Si vero præſentes fuerint ad teſtimonium vocati, & noluerint iurando dicere ea quæ ſciunt & forbanniti fuerint, DC. den. qui faciunt ſol. xv. vnusquisque illorum culp. iud.

LII. De eo qui fidem factam alteri reddere noluerit.

1. Si quis ingenuus aut litus alteri fidem fecerit, tunc ille cui fides facta eſt, xl. noctes aut quomodo placitum fecit, quando fidem ei fecit ad domum illius cum teſtibus ambulare debet, vel cum illis qui precium adpreciare debent, & ſi noluerit fidem factam ſoluere DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

2. Si vero adhuc ſupradictum debitum ſoluere noluerit, debet eum ſic admallare, Rogo te iudex vt hominem illum denominatum gaſachionem meum, qui mihi fidem fecit, de debito tali denominato ſecundum legem Salicam mihi inde eum adſtringas. Tunc iudex dicere debet, Ego gaſachium tuum illum in hoc mallo quod lex Salica habet. Tunc ille cui fides facta eſt, debet teſtificari fideiuſſori, vt nulli alteri nec ſoluat, nec pignus donet ſolutionis, antequam ei impleat vnde fidem fecit. Et ſic feſtinanter ad domum illius, qui ei fidem fecit, cum teſtibus accedat, & roget eum ſoluere debitum ſuum. Quod ſi noluerit, ſolem ei collocet. Et ſi ei ſolem culcauerit, tres ſolidos ſuper debitum addat, & ſic vsque ad tres vices per tres mannitas facere debet. Iſta igitur omnia facta ſi adhuc noluerit debita componere vſque ad nouem ſolidos debitum aſcendat, id eſt, vt per ſingulas admonitiones, vel ſolem culcatum, terni ſolidi adcreſcant. Si vero nec fidem factam in placito legitimo ſoluere noluerit, tunc ille cui fides facta eſt ambulet ad grafionem loci illius in cuius pago manet, accipietque feſtucam, & dicat verbum iſtud, Tu grafio, rogo te quia ille homo denominatus qui mihi fidem fecit, quem legitime habeo adiactiuum vel admallatum ſecundum legem Salicam, & ego ſuper me, & ſuper fortunam meam pono, quod ſecurus mitto in fortunam illius manum, & dicat de quanta cauſa ei fidem fecerat. Tunc grafio congreget ſecum ſeptem ragimburgios idoneos, & cum ipſis ad caſam illius fideiuſſoris veniat, & roget eum ſi præſens eſt, Per voluntatem tuam ſolue homini iſti, de quo ei fidem feciſti, & hoc quod debes ſecundum precium legitime preciatum ſatisfacere ſtude. Quod ſi tunc adimplere noluerit præſens, aut ſi abſens fuerit, ſtatim rachimburgii precium adpreciatum, quantum debitum quod debet valuerit, de fortuna illius tollant, & ſi fredus antea de ipſa cauſa non fuerat datus, duas partes ille cuius cauſa eſt ad ſe reuocet, & grafio tertiam partem obtineat.

3. Si autem grafio ibi inuitatus non venerit, & ſunnis eum aliqua non detinuerit, aut certa ratio dominica, & ſi diſtulerit vt ibi non ambulet, neque mittat vt cum iuſtitia exigatur debitum, aut ſe redimat, aut de vita componat.

LIII. De eo qui grafionem ad res alienas tollendas iniuſte inuitauerit.

1. Si quis grafionem ad res alienas iniuſte tollendas inuitauerit antequam gaſachium ſuum ſecundum legem habeat admallatum, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. iud.

2. Si vero grafio inuitatus contra legem ſupra debitum iuſtum aliquid amplius tulerit, aut ſe redimat, aut de vita componat.

LIV. De re præſtata.

1. Si quis alteri de rebus ſuis aliquid præſtiterit, & ei reddere noluerit, ſic eum debet mallare. Cum teſtibus ad domum illius cui res præſtauit accedat, & ſic conteſtetur ei. Quia res meas noluiſti reddere, quas tibi præſtiti, in hoc eas tene nocte proxima quod lex Salica continet, & ſic ei ſolem collocet. Si nec tunc voluerit reddere, adhuc ſuper VII. noctes ſimiliter conteſtetur ſicut antea fecit, vt nocte proxima ſecundum quod lex Salica continet res ſuas tenere debeat. Quod ſi nec tunc voluerit reddere, iterum poſt ſeptem alias noctes ad eum ſimiliter cum teſtibus veniat & roget, vt debitum ſuum reddat. Ergo ſi tunc noluerit reddere, nec fidem facere reddendi, ſupra debitum quod ei præſtitutum eſt, & ſuper illos nouem ſolidos, qui per tres admonitiones accreuerunt, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

LV. De manu de æneo redimenda.

1. Si quis ad æneum mallatus fuerit, & forſitan conuenerit, vt ille qui admallatus eſt manum ſuam redimat & iuratores donet, ſi talis cauſa eſt, de qua legitime ſi conuictus fuiſſet DC. den. qui faciunt ſol. xv. componere debeat, tunc CXX. den. qui faciunt ſol. III. manum ſuam redimat.

2. Si vero plus ad manum ſuam redimendam dederit, fredus grafioni ſoluatur, tanquam ſi de ipſa cauſa conuictus fuiſſet.

3. Si vero talis cauſa fuerit, de qua ſi conuictus fuiſſet, ICCCC. denar. qui faciunt ſol. xxxv.

debuiſſet

debuiſſet ſoluere, & conuenit vt manum ſuam redimat & iuratores donet, VIIII. ſol. manum ſuam redimat.

4. Quod ſi amplius dederit, fredus grafioni ſoluatur tanquã ſi de ipſa cauſa conuictus fuiſſet.

5. Quod ſi maior culpa fuerit de qua lxii S. ſol. ſoluere ſi conuictus fuiſſet deberet, & conuenit vt manum ſuam redimat, cum ſol xv. manum ſuam redimat.

6. Et ſi amplius dederit, fredus grafioni ſoluatur tanquam ſi de ipſa cauſa conuictus fuiſſet, iſta redemptio vſque ad leudem ſic permaneat.

7. Si autem leudem alter alteri imputauerit, & eum ad æneum habet mallatum, & conuenit vt manum ſuam redimat, & iuratores donet, cum ſolid. xxx. manum ſuam redimat.

8. Et ſi amplius dederit fredum grafioni perſoluat, tanquã ſi de ipſa cauſa conuictus extitiſſet.

LVI. De eo qui grafionem occiderit.

1. Si quis grafionem occiderit, xxiiii. den. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.

2. Si quis ſagibaronem qui puer regis fuerat occiderit, xii. den. qui faciunt ſol. CCC. culp. iud.

3. Si quis ſagibaronem qui ingenuus eſt, & ſe ſagibaronem poſuit, occiderit, xxiiii. denar. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.

4. Sagibarones in ſingulis mallobergiis, id eſt, plebs quæ ad vnum mallum conuenire ſolet, plus quam tres eſſe non debent: & ſi cauſa aliqua ante illos ſecundum legem fuerit definita, ante grafionem remouere eam non licet.

LVII. De corporibus expoliatis.

1. Si quis corpus hominis mortui antequam in terram mittatur per furtum expoliauerit, IID. denar. qui faciunt ſol. lxii. S. culp. iud.

2. Si quis tumulum ſuper hominem mortuum expoliauerit vel diſſipauerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

3. Si quis ariſtatonem, hoc eſt, ſtaplum ſuper mortuum miſſum capulauerit, aut mandualem quod eſt ſtructura, ſiue ſelaue, qui eſt ponticulus, ſicut more antiquorum faciendum fuit, qui hoc deſtruxerit, aut mortuum exinde expoliauerit, de vnaquaque de iſtis DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

4. Si quis hominem mortuum ſuper alium in nauſo vel in petra miſerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. iud.

5. Si quis corpus iam ſepultum effoderit aut expoliauerit, vvargus ſit, hoc eſt expulſus de eodem page, vſque dum cum parentibus defuncti conuenerit, vt & ipſi parentes rogati ſint pro eo, vt liceat ei intra patriam eſſe, & quicunque antea panem, aut hoſpitalitatem ei dederit, etiam ſi vxor eius hoc fecerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. iud.

6. Auctor vero ſceleris huius ſi ipſe hoc fecit & comprobatus fuerit, vel alium ad iſtud faciendum locauerit, VII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. iud.

7. Si quis domum in modum baſilicæ factam ſuper hominem mortuum expoliauerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. iud. excep. cap. & dil.

CLODOVEI REGIS FRANCORVM AVGVSTI, CONSVLIS ROMANI AC PATRITII

DECRETIONES

Faramundi Legibus Salicis addendæ, in Comitiis Aquisgranenſibus Anno Imperii ſui V. cum vniuerſo cœtu populi promulgatæ, & poſtea in Theodoniſuillanis Comitiis confirmatæ & pro Lege haberi iuſſæ. Anno Chriſti 490.

LVIII. De incendio vel expoliatione Eccleſiæ ſiue homicidiis clericorum.

Si quis eccleſiam ſanctificatam, vel vbi reliquiæ ſanctorum reconditæ ſunt, incenderit, vel de infra ipſa eccleſia aliquam expoliationem de altari, aut de infra illam eccleſiam aliquid tulerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. iud. exc. cap. & dilat. 1.

Si quis diaconem interfecerit XII. den. qui faciunt, ſol. CCC. culp. iud. 2.

3. Si quis presbyterum interfecerit, xxiiii. den. qui faciunt ſol. DC. culp. iud.

4. Si quis epiſcopum interfecerit DCCCC. ſol. culp. iud.

L IX. De eo qui ad mallum venire contempſerit.

1. Si quis ad mallum venire contempſerit, & quod ei à ragimburgiis iudicatum fuerit implere diſtulerit, ſi nec de compoſitione, nec de vlla lege fidem facere voluerit, tunc ad regis præſentiam ipſum mannire debet, & ibidem XII. teſtes eſſe debẽt, qui per ſingula placita iurando dicant, quod ibidem fuiſſent vbi rachimburgii ei iudicaſſent, & ille decretum iudicium contempſiſſet, iterum alii tres iurare debent quod ibidem fuiſſent, poſt illam diem in qua ei ragimburgii iudicauerunt, vt aut per æneum, aut per copoſitionem ſe educeret, hoc eſt de illa die in XL. noctes, in mallo iterum ſolem culcauerit, & nullatenus legem implere voluerit, tunc eum debet mannire ante regis præſentiam in XIIII. noctes & tria teſtimonia iurando dicant quod eum manniſſet. Quod ſi nec tunc venerit, & iſta omnia nouem teſtimonia cõiurando quæ ſuperius diximus, vera eſſe dixerint, ſimiliter ei iterum ſolem culcet, & illos tres teſtes ibidem habeat vbi culcauerit ſolem, & iſta omnia compleuerit, qui eum admallat, & ille qui admallatur ad nullum placitum venire, nec per legem ſe educere voluerit, tunc rex ad quem mannitus eſt extra ſermonem ſuum eum eſſe deiudicet, & ita ille culpabilis, & omnes res ſuæ erunt in fiſco, aut cui fiſcus dare voluerit, & quicunque ei panem dederit, aut in hoſpitium collegerit, etiam ſi vxor eius propria ſit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud. donec omnia quæ ei legibus imputantur, ſecundum legem componat.

LX. De rachimburgiis qui ſecundum legem non indicant.

1. Si quidem rachimburgii in mallo reſidentes, cum cauſa diſcuſſa fuerit inter duos cauſatores admoniti ab eo qui cauſam requirit vt legem Salicam dicant, & ſi legem dicere noluerint, tunc ab eo qui cauſam requirit ſint iterum admoniti vſque in tertia vice: quod ſi dicere noluerint tunc dicat ille qui cauſam requirit, Ego vos tangino vſque dum vos inter me & contra cauſatorem meum legem iudicetis. Et ſi tunc dicendi ſe legem diſtulerint, ſole culcato ſeptem de illis vnusquisque CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. iud.

2. Et ſi adhuc tunc rachimburgii deſpexerint nec legem dicere voluerint, neque de tribus ſolidis compoſitionem facere, tunc vnusquisque illorum ſeptem, culcato ſole DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

3. Similiter ſi comprobati fuerint legem non iudicaſſe ſeptem ex eis vnusquisque, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

4. Si autem rachimburgii legem iudicant, & cui iudicatum fuerit, hoc ſuſtinere noluerit, & dicit contra legem iudicaſſe ſibi, & hoc comprobare non potuerit, contra vnumquenque de ſeptem rachimburgiis, DC. denar. qui faciunt ſol. XV. culp. iud.

LXI. De chrene chruda.

1. *S*i quis hominem occiderit & in tota facultate ſua non habuerit vnde totam legem implere valeat, XII. iuratores donet, quod nec ſuper terram nec ſubtus terram amplius de facultate non habeat, niſi quod donatum habet, poſtea intrare debet in caſam ſuam, & de quatuor angulis de terra illa in pugno ſuo colligat, & ſtare in durbilo, hoc eſt in liminari, & intus captare & cum ſiniſtra manu de illa terra, vltra ſuas ſcapulas iactare, ſuper quem proximiorem parentem habet, quod ſi iam pater aut mater vel frater ſoluerint, tunc ſuper ſororem matris aut ſuper ſuos filios debet illam terram iactare, id eſt, ſuper tres de generatione matris qui proximiores ſunt, & poſtea in camiſa diſcinctus, & diſcalciatus cum palo in manu ſupra ſepem ſalire debet, vt pro medietate quantum de compoſitione digereſt, aut quantum lex indicat illi tres ſoluant. Idem illi alii qui de paterna generatione veniunt facere debent. *S*i vero aliquis ex illis pauperior fuerit, & non habet vnde ad integrum debitum ſoluat, quicunque de illis amplius habet, iterum ſuper illum chrene chruda, ille qui pauperior eſt iactet, & ille totam legem componat. Quod ſi nec ipſe habuerit vt totam legem perſoluat, tunc illum qui homicidium fecit, ille qui eum in fide ſua habet per quatuor mallos præſentem faciat. Et ſi eum nullus ſuorum per compoſitionem voluerit redimere, de vita componat.

LXII. De alode.

1. *S*i quis homo mortuus fuerit, & filios non dimiſerit, ſi pater aut mater ſuperfuerint, ipſi in hæreditatem ſuccedant.

2. *S*i pater aut mater non ſuperfuerint, & fratres vel ſorores reliquerit, ipſi hæreditatem obtineant.

3. Quod ſi nec iſti fuerint, ſorores patris in hæreditatem eius ſuccedant.

4. *S*i vero ſorores patris non extiterint, ſorores matris eius hæreditatem ſibi vendicent.

5. Si autem nulli horum fuerint, quicunque proximiores fuerint de paterna generatione, ipſi in hæreditatem ſuccedant.

6 DE TERRA VERO SALICA NVLLA PORTIO HÆREDITATIS MVLIERI VENIAT: SED AD VIRILEM SEXVM TOTA TERRÆ HÆREDITAS PERVENIAT.

Digitized by Google

LXIII. De eo qui ſe de parentilla tollere vult.

1. Si quis de parentilla tollere ſe voluerit, in mallo ante tunginum aut centenarium ambulet, & ibi quatuor fuſtes alninos ſuper caput ſuum frangat, & illas quatuor partes, in mallo iactare debet, & ibi dicere, vt & de iuramento, & de hæreditate, & de tota illorum ſe ratione tollat.

2. Et ſi poſtea aliquis de parentibus ſuis aut moritur, aut occiditur, nihil ad eum de eius hæreditate, vel de compoſitione pertineat.

3. Si autem ille occiditur, aut moritur, compoſitio aut hæreditas eius non ad hæredes eius, ſed ad fiſcum pertineat, aut cui fiſcus dare voluerit.

LXIV. De charocna.

1. Si quis alteri de manu aliquid per vim tulerit aut rapuerit, rem pro capitali reſtituat, & inſuper 1cc.den. qui faciunt ſol.xxx. culpabilis iud.

2. Si quis homini aliquid, quod ei in tertia manu miſſum fuerat, per vim tuliſſe conuincatur, 1cc.denar. qui faciunt ſolidos xxx. culp. iud.

LXV. De compoſitione homicidij.

1. Si alicuius pater occiſus fuerit, medietatem compoſitionis filii colligant, & aliam medietatem parentes qui promixiores fuerint tam de paterna, quam de materna generatione diuidant.

2. Quod ſi de vna parte vel paterna vel materna nullus proximus fuerit, portio illa ad fiſcum perueniat, vel cui fiſcus conceſſerit.

LXVI. De homine in hoſte occiſo.

1. Si quis hominem in hoſte occiderit, triplici compoſitione componat, ſicut in patria componere debuit, excepto ſi ex truſte regali non fuerit ille homo.

2. Nam ex truſte regali fuerit, eandem compoſitionem quam infra patriam facere debuit culpabilis iudicetur: hoc ſunt denarii lx11. qui faciunt ſolidos 1Dccc.

LXVII. De eo qui alterum hereburgium clamauerit.

1. Si quis alterum hereburgium clamauerit, hoc eſt, ſtrioportium, aut qui æneum portare dicitur vbi ſtriæ concinnunt, & conuincere non potuerit, 11D den. qui faciunt ſol.lx11.S. culp. iud.

2. Si quis mulierem ingenuam ſtriam clamauerit, aut meretricem, & conuincere non potuerit, aut meretricem & conuincere non potuerit, v11D. den. qui faciunt ſol.clxxxv11. culp. iud.

3. Si ſtria hominem comederit, & conuicta fuerit, v111. den. qui faciunt ſol. cc. culp. iud.

LXVIII. De caballo excorticato.

1. Si quis caballum alienum ſine conſenſu poſſeſſoris decorticauerit, & interrogatus, fuerit confeſſus, caballum ipſum in capite reſtituat.

2. Si vero negauerit & conuictus fuerit. Dc. den. qui faciunt ſol.xv. exc. cap. & dil. culp. iud.

LXIX. De eo qui hominem de bargo vel de furca dimiſerit.

1. Si quis hominem de bargo vel de furca ſine voluntate iudicis demiſerit, 1Dccc. den. qui faciunt ſol.xlv. culp. iud.

2. Si quis hominem ſine conſenſu iudicis de ramo, vbi incrocatur, deponere præſumpſerit, 1cc. den. qui faciunt ſol.xxx. culp. iud.

3. Si quis caput hominis quod inimicus ſuus in palo miſerit, ſine permiſſu iudicis, aut illius qui eum ibi poſuit, tollere præſumpſerit, Dc. den. qui faciunt ſol.xv. culp. iud.

4. Si quis viuum hominem de furca dimiſerit, 1111. den. qui faciunt ſol.c. cap. culp. iud.

LXX. De eo qui filiam alienam quæſierit & ſe retraxerit.

1. Si quis filiam alienam ad coniugium quæſierit, præſentibus ſuis & puellæ parentibus, & poſtea ſe retraxerit, & eam accipere noluerit, 11D. qui faciunt ſol.lx11.S. culpabilis iudicetur.

LXXI. De terra condemnata.

1. Si quis terram alienam condemnauerit, & ei fuerit adprobatum, 11D. den. qui faciunt ſol. lx11.S. culpabilis iudicetur.

THEODORICI GOTHI REGIS ROMANORVM

Imperare coepit A.C. 497.

EDICTVM.

QVERELAE ad nos plurimæ peruenerunt, intra prouincias nonnullos legum præcepta calcare. Et quamuis nullus iniuſte factum poſsit ſub legum auctoritate defendere, Nos tamen cogitantes generalitatis quietem, & ante oculos habentes illa, quæ poſſunt ſæpe contingere, pro huiusmodi caſibus terminandis præſentia iuſsimus edicta pendere: vt ſalua iuris publici reuerentia, & legibus omnibus cunctorum deuotione ſeruandis, quæ Barbari Romanique ſequi debeant, ſuper expreſsis articulis, edictis præſentibus euidenter cognoſcant.

I. Iudex ſi pecuniam accepit vt male iudicet.

Priore itaque loco ſtatuimus, vt ſi iudex acceperit pecuniam, quatinus aduerſum caput innocens contra leges & iuris publici cauta iudicaret, capite puniatur.

II. Iudex ſi contra ſtatum aut fortunas cuiuslibet vt ſententiam proferret pecuniam acceperit.

Iudex ſi pecuniam contra ſtatum aut fortunas cuiuslibet vt ſententiam proferret, acceperit, & ex hac re ſub iuſta fuerit examinatione conuictus, in quadruplum quod venalitatis ſtudio accepit, exſoluat, illi profuturum contra quem redemptus docebitur tuliſſe ſententiam.

III. Iudex ſi immerito à prouincialibus aliquid acceperit.

Iudex quod immerito prouincialibus rapuerit, amiſſa dignitate qua male vſus eſt, in quadruplum reddat his duntaxat quibus immerito conſtat ablatum: & ſi defunctus fuerit, ab eius heredibus hæc pœna poſcatur.

IV. Si officium cuiuslibet iudicis vltra iuſſionem acceperit.

Officium cuiuslibet iudicii quod quid vltra quam iuſtum eſt exegerit, in quadruplum ſub fuſtuaria pœna cogatur exſoluere iis quibus inlicite monſtrabuntur ablata.

V. Si ſententia non præſentibus dicatur.

Sententia non præſentibus partibus dicta nullius momenti ſit, niſi aduerſus eum prolata doceatur, qui tertio conuentus & edictis ſolemniter inclamatus adeſſe contempſerit.

VI. Vt ad officium & ſollicitudinem iudicis pertineat, quomodo in executionem mittantur iudicia.

Ad officium ſollicitudinemque iudicis pertinet, vt ea ſcripto lata definiant, quæ apud ſe aguntur, ſententia: & in executionem mitti iubeant, quod fuerit iudicatum.

VII. Iudex vt diſcuſſis allegationibus vel documentis vtriusque partis, verum iudicet.

Iudex diſcuſsis vtriusque partis ſuggeſtionibus atque documentis, id ſolum iudicare debet, quod iuri & legibus viderit conuenire.

VIII. Sine iudicis auctoritate nullum ingenuorum debere teneri.

Sine competentis iudicis præcepto nullus ingenuorum ſuſtineat detentionis iniuriam, aut ad iudicium deducatur, vel in priuata habeatur cuiuslibet præſumptione cuſtodia.

IX. De his qui aliquid aduerſum hoc præſumpſerint.

Si quis autem aliquid eorum admiſerit, ad violentiæ pœnam, quæ capitalis eſt, ſe non dubitet eſſe rapiendum.

X. Cuiuslibet rei poſſeſſorem per iudicis auctoritatem debere conueniri, & expectari cognitionis euentum.

Qualemcumque cuiuslibet rei poſſeſſorem conueniri iudiciaria auctoritate decernimus, & exſpectari ſemper iuſtæ cognitionis euentus. Quod ſi quis qualemcumque poſſeſſorem poſſeſsione deiecerit, amiſsionem, pro tanta præſumptione, vel bonæ litis, incurrat, reformata ſcilicet poſſeſsione quam occupauerit, fructus quoque duplos pro tanta temeritate perſoluat. Quod ſi illam poſſeſsionem occupauerit, quæ eidem minime debebatur, hanc pœnam habeat, vt & rem cum fructibus in eo ſtatu Domino reddat inuaſam, & æſtimationem rei peruaſæ ſubire cogatur fiſci viribus profuturam. Cuius decreti iuſti atque legitimi omnes per prouincias iudices & vrbe venerabili conſtitutos, vel eorum officia, iubemus eſſe cuſtodes: ita vt ſi aliquid extiterit, quo ſe putent exigendæ mulctæ ſuperius comprehenſæ pares eſſe non poſſe, relationem ad ſcrinia noſtra tranſmittant, vt à nobis, ſi ratio popoſcerit, diſtrictius vindicetur.

XI. Si

XI. Si Poſſeſſor pulſatus legibus non reddiderit rem petitam.

Quod ſi poſſeſſor pulſatus legibus, non reddiderit rem petitam, & ſub cognitionis euentu aduerſus eum legibus fuerit lata ſententia, à die qua per auctoritatem cõuentus eſt & dedit reſponſum expenſas litis vel ſumptus victus exſoluat. Hoc remedio fiet, vt in mala cauſa nullum litigare delectet.

XII. De his qui per xxx. annos quamlibet rem iugiter poſſederint.

Qui per triginta annos quamlibet rem iugiter poſsidere fuerit adprobatus, neque publico, neque priuato nomine patiatur aliquam penitus quæſtionem. Tali autem poſſeſſori etiam auctorum, proauctorumque ſuorum tempora ſecundum leges proficere debere cenſemus: illud adiicientes, vt ſi † vltra triginta † annorum mortalis fuerit nec finita, ſuperueniens concluſio xxx. annorum, eandem ſine aliqua dubitatione conſumat, quia cuiuis ſatis credimus abundeque ſufficere, intra xxx. annos & actiones ſuas rite componere, & eas publico iudicio vel priuata definitione peragere: ita vt circa pupillarem ætatem priuilegia antiquis vel nouellis legibus conceſſa ſeruentur, vel circa eos qui ex quo competere poterant poſt viceſimum & quintum annum, intra triceſimum, ſuas legis propoſuerint actiones. Cui caſui quinquennii beneficium nouella lege probamus adiectum. † intra † annos.

XIII. De his qui alterum quolibet crimine pulſauerint.

Qui alterum quolibet crimine putauerit accuſandum, non prius audiatur, nec de exhibitione aliquid iubeatur, niſi ſe præmiſſæ inſcriptionis vinculis obligarit, & iſtud cauerit apud competentem iudicem ſe eam pœnam ſubiturum, ſi non probauerit quod intendit, quam poſsit reus conuictus ſecundum leges excipere: & vſque ad euentum iudicii, tam reus quam accuſator æquali cuſtodiæ ſorte teneantur, niſi forte aut minora ſint crimina, in quibus fideiuſſor præberi debeat, aut reus adeo nobilis vel ſplendidi honoris ſit, vt ſuæ committi debeat dignitati. Accuſatores alterius quatenus audiendi.

XIV. Vt ſub alterius nomine nullus accuſet.

Sub alterius nomine nullus accuſet, quia improbum iudicamus, vt quis alienæ vtilitatis vel voluntatis quaſi ſub ſpecie accuſationis executor exiſtat.

XV. De percuſſore ad ſe veniente.

Qui percuſſorem ad ſe venientem ferro repulerit, non habeatur homicida, quia defenſor propriæ ſalutis videtur in nullo peccaſſe.

XVI De eo qui ad poſſeſſionem alienam violentus vadit.

Qui ad poſſeſsionem alienam violentus aduenerit cum multitudine congregata, ſi aut ipſe aut aliquis ex eodem numero, caſu, dum repellitur violentia, occiſus fuerit, is qui per neceſsitatem hoc fecit, à metu pœnæ liber habeatur.

XVII. De raptore ingenuæ mulieris aut virginis.

Raptorem ingenuæ mulieris aut virginis, cum ſuis complicibus vel miniſtris, rebus probatis iuxta leges iubemus extingui, & ſi conſenſerit rapta raptori, pariter occidatur.

XVIII. De parente raptæ aut curatore eius.

Si parentes raptæ, aut curator eius, quæ minore ætate rapta eſt, exſequi & vindicare talis facti culpam forte neglexerint, pactum, quod non licet, de hoc crimine faciendo, pœnam patiantur exilii.

XIX. De ſeruo qui querelam de raptu viderit diſſimulari.

Seruus vero ſi querelam de raptu diſsimulari à dominis, & pactione crimen ſenſerit definiri, atque iudiciis prodiderit, libertate donetur.

XX. De raptu, intra quæ tempora concludatur.

Raptum intra quinquennium liceat omnibus accuſare, poſt quinquennium vero nullus de hoc crimine faciat quæſtionem, etiam ſi intra ſupraſcriptum tempus egiſſe aliquid de legibus doceatur: maxime cum & filii de hoc matrimonio ſuſcepti, exacto quinquennio legitimorum & iure & priuilegio muniantur.

XXI. Si quis ancillam alienam aut originariam congregata multitudine rapiat.

Si quis ancillam alienam aut originariam violenter cum multitudine congregata rapuerit, ſi ingenuus eſt, raptoris pœna feriatur, quia violentiæ crimen admittit: ſi ſeruus eſt aut colonus, & ſua hoc tantum voluntate commiſit, ſimili ratione puniatur.

XXII. De conductore conſcio aut conhibente.

Si vero conſcio conductore, aut iubente, aut conhibente, vel non prohibente hoc fecerit, etiam

Digitized by Google

iam conductor ipſe tanquam facti reus ſimili pœna feriatur. Si autem Domino ſciente vel iubente hoc fecit, eandem poſſeſsionem, de qua raptor egreſſus eſt, fiſco profuturam dominus incunctanter amittat.

XXIII. De his qui inteſtati mortui fuerint.

Si quis inteſtatus mortuus fuerit, is ad eius ſucceſsionem veniat, qui inter agnatos atque cognatos gradu vel titulo proximus inuenitur, ſaluo iure filiorum ac nepotum.

XXIV. Quando debet fiſcus agere.

Fiſcus tunc agit, quando nec parentum, nec filiorum, nec nepotum, nec agnatorum, nec cognatorum, nec vxoris & mariti quæ ſuccedat, extare comperitur perſona ſecundum legum veterum conſtituta: ita vt fiſcus quotiens locum ſucceſsionis inuenerit, vel aliqua ſibi competentia repetit, actionem, remota titulorum vel officii præſumptione, proponat: quia tunc fiſcus vnamquamque rem merito poteſt & ſine oppreſsionis alienæ iniuria vindicare, dum intercedente ſententia pro ipſo fuerit iudicatum. Nobis enim, ſicut & principes voluerunt, ius cum priuatis volumus eſſe commune.

XXV. Vnumquemque poſſeſſorem apud iudicem fiſci nomine pulſandum.

Vnumquemque poſſeſſorem fiſci nomine apud competentē iudicem ſtatuimus debere pulſari.

XXVI. De inteſtatis clericis & religioſis perſonis.

Clericos religioſaſque perſonas inteſtatas deficientes, quotiens defuerit qui iure ſuccedat, locum Eccleſiæ ſuæ ſecundum leges facere debere præcipimus.

XXVII. Curialis ſi ſine ſucceſſore inteſtatus defecerit.

Curialis ſi ſine ſucceſſore, quem leges vocant, inteſtatus defecerit, excluſo fiſco curiæ ſuæ locum faciat.

XXVIII. De data teſtandi licentia.

Faciendorum teſtamentorum omnibus quos teſtari leges permittunt, damus late licentiam: ita vt ſeptem aut quinque teſtes ingenui ac puberes, in conſpectu teſtatoris, vno tempore, eodem rogante ſubſcribant.

XXIX. Si teſtator aut literas ignoret aut non poſſit ſubſcribere.

Quod ſi teſtator aut literas ignorando, aut per neceſsitatem vicinæ mortis propriam ſubſcriptionem non potuerit commodare, tunc octauus teſtis pro teſtatore adhibeatur huiuſmodi, de cuius fide dubitari omnino non poſsit: ſcituris teſtibus & ſcriptore præcipue teſtamenti, quod ſi quid falſitatis extiterit, ſub cognitione decurſa ſe ſupplicium euadere non poſſe, quod circa falſarios legum dictat auctoritas.

XXX. De falſariis.

Sciat autem ſcriptus heres, vel legatarius, aut libertus, quod ſi eis conhibentibus aut ſcientibus tale aliquid temptatum fuerit, ſe non ſolum emolumento ipſo, vel fructu eius ſcripturæ eſſe priuandos, verum etiam falſi pœnam declinare non poſſe. In hoc reatu erit quiſquis operam aut ſtudium faciendis adhibuerit talibus teſtamentis: cum voluntates velimus eſſe liberas mortuorum, & nihil ibi ſibi aliena debeat præſuaſio vindicare.

XXXI. Vt voluntatem ſuam facere volenti nullus contradicat.

Ne quis voluntatem ſuam facere volenti aut teſtes quolibet nomine deterreat, aut contradictor exiſtat, cum, ſi quid actionis fuerit, eam legibus aduerſum hæredem poſſit exercere.

XXXII. De his qui ab inteſtato poſſunt ſuccedere.

Barbaris, quos certum eſt reip. militare, quomodo voluerint & potuerint, faciendi damus licentiam teſtamenti, ſiue domi, ſiue in caſtris fuerint conſtituti.

XXXIII. De Barbaris qui voluerint iure teſtari.

Is qui ab inteſtato defuncti ſperat hæreditatem, ſi volentem teſtatorem prohibeat facere teſtamentum, tanquam ab indigno eius hæreditas auferatur.

XXXIV. De ſubreptione Romani aut Barbari.

Nemo aut Romanus aut Barbarus rem petat alienam, quam ſi per ſubreptionem impetrauerit, non valebit, & eam ſe non dubitet cum fructibus redditurum: ſaluo eo quod ſuper hac parte ſuperiora noſtra edicta ius ſanciunt.

XXXV.

Digitized by Google

XXXV. De delatoribus.

Is qui quaſi ſub ſpecie vtilitatis publicæ, vt ſic neceſſarie faciat, delator exiſtat, quem tamen nos execrari omnino profitemur, quamuis vel vera dicens legibus prohibeatur audiri, tamen ſi ea quæ ad aures publicas detulerit, inter acta conſtitutus non potuerit adprobare, flammis debet abſumi.

XXXVI. Si quis ad nuptias non legitimas aſpirauerit.

Si quis ad nuptias non legitimas aſpirauerit, legum cenſuram penitus non euadat: qui nec iuſtum matrimonium, nec filios ſciat ſe habere legitimos.

XXXVII. Intra annum mortis mariti ſi mulier nupſerit.

Intra annum mortis mariti nulla ad ſecundas nuptias migret: ſed nec furtim ſe miſceat illi cuius poſt annum erit vxor futura, quia leges videtur circumſcribere voluiſſe. Idcirco vtramque perſonam ſtupri ream eſſe præcipimus. Quam querelam damus tantum filiis & propinquis, vt quod in talibus cauſis legibus competit, exequantur.

XXXVIII. De adultero & adultera.

Adulteri vel adulteræ intra iudicia conuicti interitum non euadant: miniſtris eiuſdem criminis aut conſciis pariter puniendis. Adulterorum pœna mors.

XXXIX. Qui vt adulterium fieret domum præſtiterit.

Qui vt adulterium fieret, domum vel caſam præbuit: quive mulieri, vt adulterio conſentiret, ſuaſit, capite puniatur.

XL. Qui falſum neſciens allegauerit.

Qui falſum neſciens allegauit, ad falsi pœnam minime tenetur.

XLI. Qui falſum fecerit, aut vſus fuerit.

Qui falſum fecerit, vel ſciens falſo vſus fuerit, aut alterum facere ſuaſerit aut coegerit, capitali pœna feriatur.

XLII. Qui varium vel falſum teſtimonium dixerit.

Qui † vanum vel falſum teſtimonium dixerint aut * vtriusque parti prodiderint, in exilium dirigantur. † varium. * vtrique.

XLIII. Nullum debere ad potentem Romanum aut Barbarum ſuas actiones transferre.

Nullus ad potentem Romanum aut Barbarum proprias quolibet titulo transferat actiones. Quod ſi fecerit, iacturam litis iurgator incurrat, & is qui ſuſceperit, medietatem pretii rei æſtimatæ fiſco cogatur inferre. Qua pœna teneri præcipimus etiam eos, qui rem in lite poſitam in huiusmodi crediderit transferendam eſſe perſonam, quoniam volumus vt remota perſona potentioris, æqua iurgantes ſorte confligant. Litigantibus vero poſt cauſæ terminum, largiendi quod vicerint, cui voluerint perſonæ, concedimus poteſtatem.

XLIV. Nullum Romanum aut ſuffragatorem in alieno ſtare negotio.

Nullus ſe potens Romanus aut Barbarus tanquam defenſor aut ſuffragator negotio miſceat.

XLV. Nullum debere alienæ rei nec ſuæ titulos ponere.

Nullus alienæ rei vel ſuæ titulos prorſus adfigat: cum ſoli fiſco hoc priuilegium his quæ poſſidet iure vel corpore, videatur eſſe conceſſum.

XLVI. Si quis in ea re, quam poſſidet conuentus, vt aduerſario ſuo.

Is qui in ea re quam poſſidet, iudicis præceptione conuentus, titulum potentis nomine adfixum aduerſario ſuo crediderit opponendum, eius poſſeſſionis aut caſæ, quam ſub hac fraude vindicare temptauerit, amiſſione priuetur: nec repetendæ actionis, & ſi ei competere poſſit, habeat facultatem.

XLVII. Si quis poſſeſſa ab aliis prædia titulis occupauerit.

Ille vero qui poſſeſſa ab aliis prædia titulis occupauerit, capite puniatur.

XLVIII. Libertos originarios aut ſeruos contra patronos ſuos eorumque liberos non audiri.

Libertos originarios vel ſeruos, dominos aut patronos ſuos, eorumque liberos deferentes in quolibet negotio prohibemus audiri, quia huiusmodi perſonæ neque in ciuilibus, neque in criminalibus cauſis contra patronos aut dominos eorumque liberos, etiamſi pro his dicant, vocem poſſunt habere legitimam, quos in huiusmodi facto deprehenſos, in ipſo actionis exordio gladio oportet extingui.

XLIX. Hoc etiam de familiaribus obſeruandum.

Hoc etiam de familiaribus ſeruari debere cēſemus, qui cuiuslibet familiaritati vel domui inhærentes, delatores aut accuſatores emerſerint: excepto tamen crimine maieſtatis.

Occul-

L. De occultis ſecretisque delationibus.

Occultis ſecretisque delationibus nihil credi debet : ſed eum qui aliquid defert, ad iudicium venire conuenit, vt ſi quod detulit, non potuerit adprobare, capitali ſubiaceat vltioni.

LI. De donationibus celebrandis mancipiorum.

Donationes ſub hac ſolemnitate præcipimus celebrari, quod ſi cuiuslibet pretii res mobilis fortaſſe donetur, vel certe mancipium, ſola traditione largientis ſit perfecta donatio, quæ tamen ſcripturæ fide poſſit oſtendi, cui teſtium ſubſcriptio adiecta monſtretur.

LII. Si quis prædium ruſticum aut vrbanum donauerit.

Si vero prædium ruſticum aut vrbanum quisquam libero arbitrio conferre voluerit, ſcriptura munificentiæ etiam teſtium ſubſcriptionibus roborata, geſtis municipalibus allegetur, ita vt confectioni geſtorum præſentes adhibeantur tres Curiales, aut Magiſtratus, aut pro magiſtratu Defenſor ciuitatis cum tribus Curialibus, aut Duumuiri, vel Quinquennalis : qui ſi defuerint, in alia ciuitate quæ hæc habuerit, allegationis firmitas impleatur, aut apud iudicem eiusdem prouinciæ, quod donatum fuerit, allegetur.

LIII. De traditione facienda.

De traditione vero quam ſemper in locis ſecundum leges fieri neceſſe eſt, ſi Magiſtratus, Defenſor, Duumuiri, aut Quinquennalis forte defuerint, ad conficienda introductionum geſta, tres ſufficiant Curiales, dummodo vicinis ſcientibus impleatur corporalis introductionis effectus.

LIV. Matrimonia paſſim non debere diſſipari, vt quibuslibet criminibus probatis à coniunctione recedant.

Paſſim matrimonia diſſipari non patimur. Ideo vxor à marito, aut maritus ab vxore niſi probatis cauſis quas leges comprehendunt, omiſſo repudio, à iugali vinculo non recedant. Cauſæ autem iſtæ debent eſſe deuortii. Si maritus aut homicida, aut maleficus, aut ſepulchrorum violator ab vxore in examine fuerit adprobatus. Maritus quoque his criminibus conuictam merito dimittat vxorem, ſi adulteram, vel maleficam, vel etiam quam vulgus adpellat aggagula, in iudicio potuerit adprobare. Quibus edoctis, maritus & dotem lucretur, & ſponſalitiam recipiat vel ſibi habeat largitatem, & tituli vtriusque proprietatem ſecũdum leges filiis eum iubemus ſeruare communibus. Pari etiam modo, ſi mulier maritum ſuperioribus criminibus inuolutũ in iudicatione conuicerit, & dotem recipiat, & ſponſalitiam lucro habeat largitatem : cuius tamen ſponſalitiæ tantum donationis proprietatem liberis communibus etiam ipſa conſeruet, & nubendi vero, vel nõ nubendi licentiam pro conſtitutis veteribus ſortiatur.

LV. Omnes appellationes iudicem debere ſuſcipere.

Omnes appellationes ſuſcipiant ij prouinciarum iudices, à quibus prouocari poteſt : quando optimæ conſcientiæ conueniat etiam ſuperfluam appellationem ſine dubitatione ſuſcipere, dum de appellationis merito ſacer poſſit perpenſis legibus cognitor iudicare. Quod ſi iudex ſuam abſentiam procurauit ne appellatorios libellos accipiat, in locis celeberrimis, qui appellare voluerit, libellum de abſentia iudicis de ſua appellatione habere debere cenſemus. Iudex autem qui aut ſuſcipere appellationem contempſerit, aut certe in cuſtodiam dederit, aut verberauerit aut aliquo diſpendio læſerit appellantem : decem librarum auri amiſſione feriatur, quas fiſci compendiis cura ſacri cognitoris præcipimus aggregari, officiumquoque cuius intereſt mulctæ legitimæ ſubiacebit.

LVI. De abactore animalium diuerſorum.

Abactor animalium vel gregum atque pecorum alienorum, ſiue ea de ſtabulis, ſiue de paſcuis abegerit, gladio puniatur, & in quadruplum amittentis damno de eius ſubſtantia conſulatur. Quod ſi ſeruus aut originarius fuerit, dominus pro his conuentus legibus, ſi maluerit, aut, vt ſupra diximus, ſatisfaciat, aut impetitos ad pœnam mortis, iudici publico tradere non moretur.

Abactores animalium vel gregum gladio puniti.

LVII. Abactor ſi vsque ad vnum equum, duas equas, totidemque boues, decem capras & quinque porcos &c.

Abactor ſi vsque ad vnum equum, duas equas, totidemque boues, & vsque ad decem capras & quinque porcos, tuliſſe tam de ſtabulis quam de paſcuis fuerit adprobatus, ſiue per ſurreptionem ſiue ea violenter abduxerit, ſeueriſſime puniatur, quidquid vero intra ſupraſcriptum numerum animalium vel † porcorum à quocumque ſublatum fuerit, tanquam furtũ ſub quadrupli pœna ſoluatur.

† pecorũ.

LVIII. Qui bouem, equum, vel aliud pecus errans inuenerit.

Qui bouem, vel equum errantem, vel aliud pecus abduxerit, furti magis reus tenendus eſt: & in quadrupium animalia vel pecora ſublata reſtituat, niſi ea ab eo die quo inuenerit, ſeptem diebus conti-

continuis in publicis celebertimis que locis aut ante Prætorium iudicis propoſuerit: hoc enim facto nullus pœnæ damna ſuſtineat.

LIX. Qui ingenuam virginem per vim corruperit.

Qui ingenuam virginem per vim corruperit, ſi idoneo patrimonio gratulatur, & eſt genere nobilis, & eandem accipere cogatur vxorem, ita vt ei ſponſalitiæ titulo largitatis quintam partem patrimonii ſui nouerit conferendam: quod ſi iam habens vxorem iſta commiſerit, tertiam partem patrimonii ſui illi quam per vim corruperit, ſub idonea & ſolemni ſcriptura dare cogatur: vt illa quæ per eum iacturam pudoris incurrit, honeſtum poſſit inuenire coniugium. Si autem nullo patrimonio aut nobilitate fulcitur, oppreſſor & violator pudoris ingenui, ſupplicio adficiatur extremo,

LX. Si quis vidua violenter ſtuprum intulerit.

Si quis viduæ ſtuprum violenter intulerit, cuiuslibet loci corruptor ſit, adulterii pœna depereat.

LXI. Si matrona vidua cuiuslibet libidine corrumpatur.

Si quis vero etiam ſi cum volente & adquieſcente vidua hoc crimen admiſerit, flammis vltricibus exuratur: illa quoque adulterii pœna damnanda, quæ non erubuit ſerulli ſubiacere libidini.

LXII. Si matrona vidua volens corrumpatur à ſe ruo.

Si matrona vidua alicuius libidine volens corrupta ſit, ſtuprum admittitur: niſi forte vilis vulgariſque ſit mulier, cum his enim viduis adquieſcentibus ſi quis concubuerit, quas artis operam aut miniſterii laborem publice exercere conſtiterit, hoc crimine nec ipſe, nec illæ teneantur obnoxii.

LXIII. Si ſeruus alienus aut originarius ingenuam virginem per vim corruperit.

Si ſeruus alienus aut originarius ingenuam virginem per vim corruperit, aut ſtuprum viduæ per vim intulerit, conuento domino, rebus diſcuſſis atque patefactis, capite feriatur.

LXIV. Si quis ancillam alienam aut originarius aut ſeruus miſcuerit.

Ancillam alienã virginem vel originariã, cuiuslibet ætatis, quiſquis ingenuus, nulli tamen quolib et modo obnoxius ciuitati, corruperit, ſi dominus voluerit, aut corruptor ipſe rogauerit, & apud geſta profeſſus fuerit, manſurus in domini mulieris poteſtate, eius quam vitiauit contubernium non relinquat, nec eadem mortua diſcedendi habeat facultatem. Quod ſi dominus ancillæ non conſenſerit aut ille profiteri noluerit, tunc aut huius meriti duo mancipia domino tradat eius iuri profutura, ſi eius ſubſtantia patiatur: aut, ſi hoc implere non potuerit, cæſus diſtrictiſſime fuſtibus, vicinæ ciuitatis collegio deputetur, quod iudex eiuſdem loci periculi ſui memor implere & cuſtodire debebit.

LXV. Quoties ſe ancillæ ingenuus, originarius aut ſeruus miſcuerit.

Quoties ſe ancillæ ingenuus aut originarius aut ſeruus forte miſcuerit, neceſſe eſt vt omnis matrem ſequatur agnatio, id eſt, filii omnes ad dominum ancillæ pertineant.

LXVI. Quotiens ſe originariæ ſeruus alienus aut ingenuus ſociauerit.

Quoties vero ſe originariæ ſeruus alienus ingenuusve miſcuerit, nihilominus omnes filii matrem ſequantur.

LXVII. Si originarius alienus ſe originaria iunxerit.

Si vero originarius alienus ſe originariæ, fortaſſe coniunxerit, duas filiorum partes originarii dominus, & tertiam ſobolis originariæ dominus conſequatur.

LXVIII. Si originaria de ingenuo ſolo exierit.

Originaria * ex eo de ingenuo ſolo diſceſſerit intra vicennii ſpatia repetatur: † quæ ſi originaria exemptis viginti annis domino ſub hac præſcriptione perierit, † ſunt eius agnatio intra virginti annos ſuſcepta domino mulieris, ſeruato nouellæ legis tenore, non pereat. * ſi † quod ſi. † ſimul.

LXIX. Si quis curialem, collegiatum aut ſeruum per xxx. annos poſſederit.

Quiſquis curialem, aut collegiatum, aut ſeruum, per triginta annos poſſederit, qui nullam patriam † ſuam conlationem iubiſſe monſtretur, eos prædiorum dominis iubemus adquiri, quia in nullo tricennalis legis ſaluberrimũ conſtitutum ſub qualibet patimur occaſione turbari: quã ſiue aduerſum priuatum, ſiue aduerſum fiſcum, ſuam, quemadmodum leges præcipiunt, obtinere conuenit firmitatem. Et quia frequenter ſcimus tales calumnias in perniciem dominorum, cohibentibus ruſticis aut curialibus excitari, quo † conſolationem præſtitiſſe dicantur, hoc eatenus valebit, ſi ſciente poſſeſſionis domino & non reluctante, aut certe procuratore conductoreque eius, cum dominus in transmarinis fuerit regionibus conſtitutus, conſolationem præſtitam, fuerit adprobatum. † patriæ ſubconl. ſuſtiiſſe. † conlationem.

LXX. Si

LXX. Si ſeruus ad quamlibet Eccleſiam confugiat.

Si ſeruus cuiuslibet nationis ad quamlibet Eccleſiam confugerit, ſtatim domino veniam promittente reddatur: nec enim vltra vnum diem ibidem reſidere præcipimus. Qui ſi exire noluerit, vir religioſus archidiaconus eiusdem Eccleſiæ, vel presbyter atque clerici, eundem ad dominum ſuum exire compellant, & domino indulgentiam præſtanti ſine dilatione contradant. Quod ſi hoc ſupraſcriptæ religioſæ perſonæ facere forte noluerint, aliud mancipium eiusdem meriti domino dare cogantur, ita vt etiam illud mancipium, quod in Eccleſiæ latebris commoratur, ſi extra Eccleſiam potuerit comprehendi, à domino protinus vindicetur.

LXXI. Si quis in cauſa publici debiti ad Eccleſiam quamlibet conuolauerit.

Si quis in cauſa publici debiti ad Eccleſiam quamlibet conuolauerit, archidiaconus eum compellat egredi ad edenda legibus ratiocinia ſua: aut ſi hoc facere noluerit, eius ſubſtantiam, quam ad Eccleſiam detulit, ſine mora contradat: quod niſi fecerit, quanti intereſt vtilitatis publicæ archidiaconus cogatur exſoluere.

LXXII. De allegatione teſtamentorum.

Teſtamenta, ſicut leges præcipiunt, allegentur, hoc modo fides voluntatis alienæ titubare non poterit.

LXXIII. De auctoritatibus exſequendis.

Auctoritates quorumlibet iudicum, vel præcepta cuiuslibet ſedis ac poteſtatis ſola publica ſeruata ciuilitate exequantur officia: & conuentum ſufficiat promittere, ſe ad iudicium eſſe venturum, nihil vltra præſumat apparitor. Et illius ſedis apparitor executiones ſuſcipiat, vnde præcepta manauerint. Quod ſi alterius miles, alterius iudicis auctoritatem exſequi forte temptauerit, amiſſionem cinguli fuſtibus cæſus incurrat: litigator autem negotium incunctanter amittat.

LXXIV. De improbo litigatore.

Si petitor improbe litem cuiuscunque rei alteri forte commouerit, & fuerit ſub iuſta examinatione conuictus, ex die plantati ſollemniter iurgii, ſumptus & litis expenſas, quas ſe pulſatus immerito ſuſtinuiſſe docuerit, à petitore, recipiat, ſub æſtimatione ſcilicet iudicis, aut bonorum virorum ex delegatione noſcentium: quorum iuſtitiæ & deliberationis erit, quales ſumptus litis & expenſas eum qui importune alterum ad publicum deduxerit examen redhibere conueniat.

LXXV. De armatis hominibus expugnandis, ſi ad rem venerint violenti.

Qui etiam armatis hominibus, ferro, fuſte, lapide, de poſſeſſione quemquam, domo, villa expulerit, expugnauerit, obſederit, clauſerit, aut ſi forte propter hanc rem quis homines ſuos præſtiterit, locauerit, conduxerit, turbam, ſeditiones, incendium fecerit, ad violentiæ pœnam, quæ eſt ſuperius adſcripta, teneatur. Si quis autem ſepeliri mortuum, quaſi debitorem ſuum adſerens, prohibuerit, honeſtiores, bonorum ſuorum partem tertiam perdant, & in quinquennale exilium dirigantur: humiliores, cæſi fuſtibus perpetui exilii damna ſuſtineant.

LXXVI. De reddendo momento rerum inuaſarum.

Illi res occupata per violentiam intra annum momenti iure ſalua proprietatis cauſa reddetur, qui eandem rem quam alterius præſumptione perdidit, nec violenter, nec abſcondite, nec precario poſſidet.

LXXVII. Si ſerui de irrogata violentia conuicti fuerint.

Si ſerui de irrogata violentia conuicti fuerint, aut certe confeſſi, & hoc domini præcepto factum ſub iuſta & diligenti cognitione conſtiterit, domino ad violentiæ pœnam retento, peruaſa reddantur, ſeruis nihilominus extremo ſupplicio puniendis, ſi violentiam eos ſua temeritate commiſiſſe claruerit.

LXXVIII. De ingenuo plagiato.

Qui ingenum plagiando, id eſt ſollicitando, in alia loca translatum aut vendiderit, aut donauerit, vel ſuo certe ſeruitio vindicandum crediderit, occidatur.

LXXIX. Si quis ingenuum in conditione tenuerit.

Qui ingenuum in ſeruitutem tenet, nec cōditioni poteſt obnoxium comprobare, & calumniæ, & iniuriarum reus teneatur adſtrictus.

LXXX. Qui mancipium alienum ſollicitauerit.

Qui mancipium alienum ſollicitauerit, tres alios eiusdem meriti & ipſum domino cum peculio ſuo reddat: quod ſi quis à quolibet bona fide ſuſcipitur, quo ſe dicat ingenuum, ſuſcipientis hæc

debet

Digitized by Google

debet eſſe cautela, vt eum ducat ad geſta, & ſe profiteatur ingenuum, quo facto, dum à Domino ſeruus aut originarius poſtulatus fuerit & probatus, ſolus ſine retinentis incommoditate reddatur.

LXXXI. Si quis neſciens à plagiatore mancipia comparauerit.

Si quis neſciens à plagiatore mancipia comparauerit, reatu plagij non poteſt obligari.

LXXXII. Si quis ingenuus diſtrahatur.

Si ingenuus diſtrahatur, nullum præiudicium ſui ſtatus incurrit, niſi forte tacendo de ingenuitate ſua emptoris ignorantiam maior ætate circumuenerit. Nam de plagio aduerſum venditorem pro defenſione vel iniuria ſua agere nõ potuit: niſi pretium quod pro eo datum fuerit cũ ſuo voluerit venditore partiri. Tunc enim præiudium cõditionis incurret, quod ſibi ipſe diſſimulando & conſentiendo pepererit.

LXXXIII. Qui ingenuum celauerit, vendiderit, vel ſciens comparauerit.

Quiſquis ſeruum ſiue colonum alienum ſciens fugitiuum ſuſceperit, aut occultauerit, ipſum domino cum mercedibus & peculio eius, & eiuſdem meriti alterum reddat. Quod ſi ſecundo aut tertio eundem fugitiuum idem apud quem fuerat, ſuſcipiendum eſſe crediderit, præter ipſum cum mercedibus, tres alios domino eius tradat, mancipium tamen ipſum, ne forte propter capiendum lucrum callide & doloſe a domino ad domum eius qui ſuſceperat, immiſſum fuerit, oportet in examinatione torqueri: vt ſi per interrogationem in quæſtionem poſiti conſtiterit à domino ſuo ad domum alterius fraudulenter immiſſum, fiſci protinus compendiis adplicetur.

LXXXIV. Quiſquis ſeruum alienum aut colonum ſciens fugitiuum ſuſceperit.

Qui ingenuum celauerint, vendiderint, vel ſcientes comparauerint, humiliores fuſtibus cæſi in perpetuum dirigantur exilium, honeſtiores confiſcata tertia parte bonorum ſuorum, pœnam patiantur nihilominus quinquennalis exilii.

LXXXV. Si ſeruos ſollicitatos vel ab altero furto ablatos ſuſceperit.

Seruos ſollicitatos ab altero, vel furto ablatos, ſi ſcientes alii ſuſceperunt, non tantum de his ſuſceptis conueniri, & eos reddere debent, ſed etiam ad pœnalem actionem furti detinendi ſunt.

LXXXVI. Qui ſeruum alienum inuito Domino apud ſe detinuerit.

Qui ſeruum alienum inuito domino apud ſe tenuerit, furti eſt actione pulſandus.

LXXXVII. In fuga poſitum ſeruum.

In fuga poſitus ſeruus nec vendi, nec donari poteſt.

LXXXVIII. Si abactor, ſollicitator aut fur antequam conueniatur, mortuus fuerit.

Si abactor, ſollicitator ac fur, antequam per auctoritatem iudicis conuincatur, mortuus fuerit, hæredes eius pro delicto auctoris ſui in nullo teneantur obnoxii, niſi ob earum tantum rerum repetitionem, quas ad eos perueniſſe conſtiterit. De abactoribus pecudum.

LXXXIX. Si qui ſibi ad terrorem militiam confinxerunt.

Si quis ſibi, vt aliquem terreat, militiam confinxerit vel adſumpſerit, quam non habet poteſtatem, viliores fuſtibus cæſi perpetuæ relegationis mala ſuſtineant, honeſtiores exilii patiantur incommoda.

XC. Si quis teſtamentum, codicillum, tabulas, rationes, geſta, libellos, cautiones, epiſtolas in fraudem alterius mutauerit.

Qui teſtamentum, codicillum, tabulas, rationes, geſta, libellos, cautiones, epiſtolas in fraudem alterius, quocunque loco, deleuerint, mutauerint, ſubiecerint, ſubrepſerint, incenderint, raſerint, aut æs, argentum, vel ferrum inauratum ſcientes pro auro dederint, vel vendiderint, vel ſuppoſuerint, quique pro argento ſtannum ſubiecerint, vel exteriorem circulum ſolidi præciderint, quiue vt id fieret, iuſſerint, operamue dederint, pœnam ſuſtineant falſo crimini conſtitutam.

XCI. Qui teſtibus pecuniam dederit vt falſum dicant.

Qui teſtibus pecuniam dederit, vt falſum teſtimonium dicant, vel certe quod ſciunt taceant, aut non exprimant veritatem, vel iudici præmium dederint, vt ſententiam contra iuſtitiam dicat, vel non iudicet, humiliores capite puniantur, honeſtiores bonorum ſuorum amiſſione multentur.

XCII. Si ſponſa perſuaſa ab ſponſo ad eius domum non tradita venerit.

Si ſponſa perſuaſa ab ſponſo ad eius domum non tradita venerit, ſponſus raptoris crimine non teneatur.

XCIII. Inuitus pater familiam ſuam nulli dare in matrimonium cogitur.

Inuitus pater familiam ſuam in matrimonium nulli dare compellatur.

XCIV. Parentes, qui cogente neceſſitate filios ſuos vendiderint.

Parentes qui cogente neceſſitate filios ſuos alimentorum gratia vendiderint, ingenuitati eorum non præiudicant, homo enim liber pretio nullo æſtimatur.

XCV. Nec pro pignore filios à parentibus dari.

Nec pro pignore filii à parentibus alicui dari poſſunt: & ſi ſciens creditor ingenuos pro pignore à parentibus ſuſceperit, in exilium dirigetur. Operas enim tantum parentes fili orum, quos in poteſtate habuerint, locare poſſunt.

XCVI. Qui in libertate degent, ſi ad ſeruitutem vocantur.

Qui in libertate degens ad ſeruitutem vocatur, rei partes ſuſtinet: ideo petitori eius vel illi qui ſe dominum dicet, incumbet ſeruum ſuum docere. Si vero ex poſſeſſione ſeruitutis in libertatem reclamet, defenſori eius neceſſe eſt liberum comprobare.

XCVII. Qui domum, aut villam, aut caſam incenderit.

Qui caſam, domum, aut villam alienam inimicitiarum cauſa incẽderit: ſi ſeruus, colonus, ancilla, originarius fuerit, incendio concremetur: ſi ingenuus hoc fecerit, reſtituat quicquid diſpendii acciderit per illud, quod commouit incendium, ædificiumque renouet, & æſtimationem inſuper conſumptarum rerum pro pœna talis facti cogatur exſoluere : aut ſi hoc ſuſtinere pro tenuitate nequiuerit, fuſtibus cæſus perpetui exilii relegatione plectatur.

XCVIII. Incendium quod incaute ſeruus aut colonus in agro ſuo poſuerit.

Ex eo vero incendio quod incaute ſeruus aut colonus in domini ſui agro ſupponit, ſi vicini forte arbores frugiferas, aut ſiluas, vineta, vel ſegetem læſerit, ſiue aliud quodlibet diſpendium adtulerit, aut, æſtimatione habita, dominis eius, per quem vicino damnum continget, ſarciat atque compenſet: aut ipſum qui ignem ſuppoſuit, ſi hoc magis elegerit, pro facti culpa tradat iudici puniendum.

XCIX. Qui hominem ſine audientia occiderit, aut occidi ſuaſerit.

Qui hominem ſine audientia & ſine poteſtate vel iuriſdictione iudicis competentis immerito iuſſerit vel ſuaſerit occidi, tanquam reus homicidii occidatur.

C. Seruum alienum in alterius caput torqueri non poſſe.

Seruus alienus in alterius caput torqueri non poteſt, niſi delator, aut accuſator cuius intereſt probare quod intendit, precium eius quantum dominus taxauerit, inferre paratus ſit.

CI. Qui ſeruum ideo comparauit, ne aduerſum ſe torqueretur.

Qui ſeruum ideo comparauit ne aduerſum ſe torqueretur, reſtituto pretio reſoluta venditione, aduerſum eum qui fraudulenter emerat, debet ſubiici quæſtioni.

CII. Si ſeruus ad hoc fuerit manumiſſus ne torqueretur.

Si ſeruus adhoc fuerit manumiſſus ne torqueatur, quæſtio de eo nihilominus haberi poteſt.

CIII. Vbi aliquod facinus committitur ibi debere deferri.

Vbi quod facinus commiſſum dicitur, ibi deferendum & vindicandum eſt, hi enim qui accuſantur, de prouincia ad aliam prouinciam transferri non debent, nec per longum iter eripiantur, aut fugiant: nec intereſt ſi ingenui, vel liberti, vel ſerui ſint, qui aliquid criminoſum commiſiſſe dicantur.

CIV. De effoſſis terminis aut arboribus terminalibus.

Qui effodiunt terminos, vel exarant limites, finem ſcilicet deſignantes, aut arbores terminales euertunt, ſi ſerui ſunt aut coloni, & ſine conſcientia vel iuſſu domini fecerint, puniantur. Si vero hoc imperante domino factum eſſe conſtiterit, idem dominus tertiam partem bonorum ſuorum perdat fiſci viribus profuturam: ſeruo ipſo aut colono nihilominus capite puniendo.

CV. Qui limites inter duos fundos debeant obſeruari.

Eos terminos obſeruandos , quos duorum fundorum dominus inter vtrumque prædium, cum

cum ex his vnum alienaret, ſeruari debere conſtituit, non eos, qui ſingulos fundos antiqua inſtitutione ſeparabant.

CVI. De negotio ſacramentis finito.

Quoties aliquod negotium conſenſu litigantium, aut ſententia iudicis ſacramentis fuerit diffinitum, retractari non poterit: nec de periurio agere cuiquam vel mouere permittitur quæſtionem.

CVII. De auctore ſeditionis.

Qui auctor ſeditionis vel in populo, vel in exercitu fuerit, incendio concremetur.

CVIII. De his qui pagano ritu ſacrificauerint.

Si quis pagano ritu ſacrificare fuerit deprehenſus, arioli etiam atque vmbrarii, ſi reperti fuerint, ſub iuſta æſtimatione conuicti capite puniantur, malarum artium conſcii, id eſt, malefici, nudati rebus omnibus quas habere poſſunt, honeſti, perpetuo damnentur exilio, humiliores, capite puniendi ſunt.

CIX. Si ſeruus aut colonus Domino neſciente violenter aliqua rapuerit.

Si ſeruus aut colonus domino neſciente violenter aliqua rapiat, dominus eius intra annum in quadruplum, poſt annum in ſimplum conuenietur: aut pro noxa certe, ſi hoc magis elegerit, ipſum ſeruum vel colonum nouerit ad pœnam iudici contradendum: ita, vt quod ad eum ex ipſa ſerui violentia perueniſſe conſtiterit, reddat: aut ſi conuentus eum fugiſſe dixerit, executionem eius conquerenti dediſſe ſufficiat.

CX. Qui ſepulchrum deſtruxerit.

Qui ſepulchrum deſtruxerit, occidatur.

CXI. Si quis intra vrbem Romam cadauera ſepelierit.

Qui intra vrbem Romam cadauera ſepelierit, quartam partem patrimonii ſui fiſco ſociare cogatur: ſi nihil habuerit, cæſus fuſtibus ciuitate pellatur.

CXII. De bonis damnatorum ex quolibet crimine.

Damnatorum ex quibuslibet criminibus bona filiis primum ac parentibus vel propinquis vſq; ad tertium gradum proficiant, quod ſi eos non habuerint, fiſco omnia ſoluentur.

CXIII Si curialis damnatus filios reliquerit.

Si curialis damnatus filios reliquerit, totum quod dimiſit ipſi capiant: ſi non habuerit filios, ad curiam eius perueniant facultates: excepta cauſa maieſtatis, in qua omnium damnatorum bona nec ad filios, ſi habeant, ſed ad ſolum fiſcum, ſecundum legum cauta neceſſe eſt peruenire.

CXIV. Si damnatum clerici aut alii eruerint.

Si addictos damnatosque iudiciis clerici vel quilibet alii violenter eruerint, ipſi ad pœnam vel ad diſpendia teneantur, quæ ſententia in conuictos prolata ſtatuiſſe monſtrabitur: Et ſi conniuentia iudicis vel conludio hoc claruerit perpetratum, quinque auri libras idem iudex cogatur exſoluere.

CXV. Qui pecuniam publicam aut fiſcalem furatus fuerit.

Qui pecuniam fiſco vel publicis rationibus competentem furandi ſtudio tulerit, eam reddat in quadruplum.

CXVI. Si quis à fure aliqua ad ſeruandum ſuſceperit.

Qui ſciens ex rapinis aliqua à raptore, id eſt, fure, ſeruanda ſuſceperit, eadem qua raptor pœna teneatur.

CXVII. Seruus ſi furtum fecerit, vel damnum cuilibet dederit.

Seruus ſi furtum fecerit, vel damnum cuilibet dederit, niſi eius dominus hoc pro ſui qualitate reddere vel ſarcire paratus ſit, noxæ eum dare cogitur, quod & de animalibus faciet, ſi alicui damna generauerint.

CXVIII. Si propter furtum ſerui Dominus conuentus fuerit.

Si propter furtum ſerui dominus conuentus, furem ipſum magis tradere, quam defendere eum in iudicio voluerit, illa etiam quæ ad eũ ex ipſo furto perueniſſe conſtiterit, pariter debebit exſoluere.

CXIX. Si quis de taberna, naue aut ſtabulo perierit.

Si quid de taberna vel ſtabulo perierit, ab his qui locis talibus præſunt, vel qui in his nego-

 tiantur,

tiantur, repetendum eſt, ita vt præſtent ſacramenta de conſcientia ſua ſuorumque: & ſi hoc fecerint, nihil cogantur exſoluere, aut certe quantum petitor iurauerit ſe in eo loco perdidiſſe, reſtituant.

CXX. Si ſeruus furtum fecerit, & manumiſſus fuerit.

Si ſeruus furtum fecerit, & manumiſſus à domino fuerit, vel venditus alteri, vel donatus, cauſam de furto tam ipſe manumiſſus dicat, vel ille qui eum emittit, aut cui donatus eſt: noxa enim ſemper caput ſequitur. Et non ſolum is qui furtum facit, ſed etiam is cuius opera vel conſilio furtum factum fuerit, furti actione tenebitur.

CXXI. Si procuratori, aut actori, vel colono, conductori, aut ſeruo alicuius, inuito aut neſciente domino mutuam pecuniam quis dederit.

Si procuratori vel conductori ſiue colono vel ſeruo alicuius, inuito vel neſciente domino, mutuam pecuniam quis dederit, nec ipſi domino, nec rei eius aliquod præiudicium comparetur: ſed ex peculio ſerui vel coloni, conſiderata vel ſeruata prius indemnitate domini, conſulatur petitionibus creditoris.

CXXII. Si quis cautionem ſuam potenti dederit erigendam.

Amittant repetitionem debiti creditores, qui cautiones debitorum ſuorum potentibus tradiderint, & per eos magis exactionem mutuæ pecuniæ voluerint procurare.

CXXIII. Creditor ſi debitori ſuo res ſibi non obligatas violenter rapiat.

Capiendorum pro ſuo arbitrio pignorum vnicuique licentiam denegamus: ita vt, ſi probabile fuerit, hoc agendi iudicis præſtet auctoritas.

CXXIV. De pignoribus capiendis.

Ablatorum per vim reſtituto.

Creditor ſi debitori ſuo res ſibi non obligatas violenter rapiat, intra annum criminis admiſſi conuentus, ſub pœna quadrupli præſumpta reſtituat: poſt annum vero in ſimplum debebit exſoluere, quod etiam de fructibus violenter ablatis ſeruari debere legum ratio perſuadet.

CXXV. Si quis de Eccleſiis, id eſt, locis religioſis homines traxerit.

Si quis de Eccleſiis, id eſt, locis religioſis, homines traxerit, vel aliquid violenter crediderit auferendum, capite puniatur.

CXXVI. Vt nullus curialium, ſiue tabulariorum vel ſuſceptorum intra Eccleſiam reſidens emittat pictatia.

Nullus poſt hæc curialium ſiue tabulariorum aut ſuſceptorum in Eccleſia reſidens pictatia delegationis emittat: ſed ſi quem fiſco debitorem nouit, exponat eum extra Eccleſiam conſtitutus, aut certe deleget facturus cum eo, qui ſe debitorem negauerit, publice rationem, quod ſi inuitum quis, cum ſibi delegatur, & ſe non debere clamauerit, violenter crediderit exigendum, in quadruplum extorta reſtituat.

CXXVII. Vt inuitus nullus delegetur.

Delegari nemo debet inuitus: ſed ſi is qui à creditore ſubdelegatur, conſenſum delegationi præbens debere ſe fateatur, & redditurum ſpondeat, quod promiſit, cogatur exſoluere.

CXXVIII. Si filius in poteſtate patris poſitus, ſeruus aut colonus ſi à patre vel domino in aliqua culpa non defendatur.

Filius in poteſtate patris poſitus, vel ſeruus, aut colonus, ſi à patre vel domino in qualibet culpa non defendantur de ipſo delicto vel crimine, tradendi ſunt iudici competenti: niſi forte filiusfamilias ipſe defendere pro delicto, quo impetetur, in iudicio ſe voluerit.

CXXIX. Qui per mendacium vel ſurreptionem aliquid impetrauerit.

Qui per mendacium vel ſurreptionem aliquid impetrauerit, nec ipſi proſit, nec alterum lædat.

CXXX. Si quid promiſſum eſt, vt fur comprehenderetur.

Quod promiſſum fuiſſe conſtiterit vt fur comprehendatur, merito debetur, & oportet exſolui.

CXXXI. Qui de debito in iudicio conuicti aut condemnati fuerint.

Qui de debito in iudicio conuicti vel condemnati fuerint, intra duos menſes à die latæ ſententiæ ſolutionem procurare debent: quod ſi non fecerint, per auctoritatem iudicis, ad eius petitio-

petitionem qui vincet, capi eorum pignora debent & diſtrahi: vt quod ſententia iuſte lata conſtituit, poſſit impleri.

CXXXII. Qui poſſeſſor ad iudicium veniet.

Qui poſſeſſor ad iudicium venit, non eſt cogendus dicere vnde tenet, nec onus ei debet probationis imponi, quia hoc magis petitoris officium eſt, vt rem quam repetit, doceat ad ſe pertinere.

CXXXIII. Mulier etiamſi per cautionem alienum debitum ſe reddituram ſpondeat.

Mulier, etiamſi per cautionem alienum debitum ſe reddituram ſpondeat, non tenetur.

CXXXIV. Qui vltra legitimam centeſimam à debitore ſuo ſperauerit.

Amittat ſortem debiti creditor, qui vltra centeſimam legitimam crediderit à debitore poſcendum.

CXXXV. Si fideiuſſor pignora debitoris pro quo fidem fecit, liberauerit.

Fideiuſſor qui redimendo pignora eius debitoris pro quo fidem dixerat, à creditore liberauit, oblata ſibi debita pecunia reſtituere pignora debitori compellatur.

CXXXVI. Si quis quamlibet rem ſuam neſciens à poſſeſſore conduxerit.

Si quiſquam rem ſuam neſciens à poſſeſſore conduxerit, nihil ſibi præiudicat: ſed de proprietate ipſius agere poterit.

CXXXVII. Si quis in area aliena ædificium fecerit.

Si quis neſciens alienam aream eſſe, ædificium in ea conſtruxerit, ſumptus quos fecit, recipit: ſed amittit quam in ſolo alieno fecerat manſionem. Ædificium in aliena area.

CXXXVIII. Si vna res à duobus fuerit comparata.

Si vna res à duobus diuerſis temporibus comparetur, ille potior erit, & dominium eius magis acquiret, cui traditam fuiſſe claruerit.

CXXXIX. Cuius forum auctor venditionis ſequatur.

Auctor venditionis etiamſi priuilegium habeat ſui iudicis, tamen defenſurus venditionem tuam forum ſequatur emptoris.

CXL. Qui de re comparata pertulerit quæſtionem.

Qui de re comparata pertulerit quæſtionem, ipſe petitori reſpondere compellitur, nec ad auctorem ſuum proponentem repellit: quem neceſſe eſt ad hoc tantum ipſe commoneat, vt factum ſuum in † inditione defendat. † indicatio ne pro iudicio.

CXLI. Quicunque ſeruum fugitiuum vendiderit ignoranti.

Quicunque fugere ſolitum vendiderit ignoranti, ſi emptorem quoque fugerit, & precium venditor reddat, & damna ſarciat quæ per eundem contigerint fugitiuum.

CXLII. Liceat vnicuique Domino mancipia ſua etiam originaria ad alia loca transferre, vel quod voluerit facere.

Liceat vnicuique domino ex prædiis quæ corporaliter & legitimo iure poſſidet, ruſtica vtriuſq; ſexus mancipia, etiamſi originaria ſint, ad iuris ſui loca transferre, vel vrbanis miniſteriis adplicare, ita vt & illis prædiis adquirantur ad quæ voluntate domini migrata fuiſſe conſtiterit, & inter vrbanos famulos merito cenſeantur: nec de eiuſmodi factis atque ordinationibus velut ſub oppoſitione originis, quæſtio vlla naſcatur. Alienare etiam ſupradictæ conditionis homines liceat dominis abſque terræ aliqua portione, ſub ſcripturæ adteſtatione vel cedere, vendere cui libuerit, vel donare.

CXLIII. De ſeruandis priuilegiis Iudæorum.

Circa Iudæos priuilegia legibus delata ſeruentur: quos inter ſe iurgantes & ſui viuentes legibus, eos iudices habere neceſſe eſt, quos habent obſeruantiæ præceptores.

CXLIV. De emittendis ſecuritatibus fiſcalium titulorum.

Quicunque ſuſceptores fuerint fiſcalium titulorum, in emittendis poſſeſſorum ſecuritatibus nomine ſingulatum poſſeſſionum, profeſſionem earum euidenter deſignent: acceptam quoque pro earum functione exponant pecuniæ quantitatem. Quod ſi aliquis profeſſionem locorum, nomina ſummam que perceptæ pecuniæ in ſecuritatibus à ſe factis comprehendere forte noluerit, & huius

 culpæ

culpæ reus in iudicio fuerit adprobatus quadruplum eius pecuniæ, quam poſſeſſor ſe dediſſe probauerit, eidem cogatur exſoluere. Quod etiam circa diſcuſſorem ſimiliter conuenit cuſtodire, ſi de quibus titulis, quas ſummas à præſumptoribus vel reliquatoribus exegerint, in ſecuritatibus emittendis ſignare noluerint.

CXLV. Si quis Barbarorum tertio conuentus, iudicio adeſſe contempſerit.

Si quis Barbarorum tertio competentis iudicis auctoritate conuentus, & edictis ſolemniter inclamatus, ad iudicem, cuius præceptione conuentus eſt, venire neglexerit, merito ſub diſcuſſione cauſæ ſententiam excipiet contumaciæ, adeo vt iudicetur, de quo conuentus eſt, perdidiſſe negotium. dummodo tertio quemlibet capillatorum fuiſſe conuentum, aut cautionis ab eodem emiſſæ fides oſtendat, aut ingenuorum vel honeſtorum teſtium dicta confirment, quibus manifeſte clareat, auctoritate pulſatum, contempſiſſe dare reſponſum, nec voluiſſe ad iudicium conuenire.

CXLVI. De frugibus ſublatis.

De frugibus ab aliquo ex fundo cuiuslibet ſublatis, tam colonus quam dominus, quia vtriuſque intereſt agere poteſt.

CXLVII. De venditionibus bona fide celebratis.

Placita bona fide & definita venditio à venditore reſcindi non poteſt: ſed pretium, quod ab emptore debetur, repetendum eſt.

CXLVIII. De ſeruis aut colonis de hoſte reuerſis.

Serui aut coloni ab hoſtibus capti & reuerſi domino reſtituantur, ſi non ſunt ante ab altero, vendentibus hoſtibus, in commercio comparati.

CXLIX. De menſura & ponderatione publica.

Si quis exactorum vel ſuſceptorum maiorem menſuram vel maius pondus adhibuerit dum fiſcales traduntur ſpecies, quam publicæ ordinationis moderatio antiquitus prouiſa conſtituit, ad iudicem continuo cum ipſis menſuris & ponderibus deducatur: vt ſi fuerit de eorum iniquitate conuictus, inde quadruplum pro vtilitate illius quem grauauit, male ſuſceptarum ſpecierum damna ſuſtineat. Quod etiam circa negociatores obſeruari debere cenſemus in commerciis, ſi iniuſta pondera vel menſuras adhibuiſſe fuerint adprobati.

CL. Vt nullus alieno ruſtico aut boui imperet.

† inuito Domino.

Nulli liceat † inuitus ruſtico alieno operas aut obſequium imperare, nec eius mancipio aut boue vti, niſi hoc forte idem ruſticus, aut conductor ipſius, vel dominus ſua voluntate præſtiterit. Qui contra fecerit, det pro vnius ruſtici vel vnius bouis diurna opera quam præſumpſit, auri ſolidum vnũ.

CLI. De meſſe læſa, aut arbore deiecta.

Siue ſeges aliena, ſiue quælibet arbor cuiuſque dolo deiecta fuerit, aut aliquid damni prouenerit in quadruplum eius nomine, qui hoc fecerit, addicatur.

CLII. Si alienus ſeruus ab alio occidatur.

Si alienus ſeruus ab aliquo, vel ruſticus occidatur, in poteſtate habet dominus eius aut criminaliter de obnoxii ſui morte agere, & homicidam capitaliter accuſare, aut de damno certe amiſſi mancipii ciuiliter actionem proponere, ita vt pro vno ſeruo occiſo duos tales recipiat.

CLIII. Vxorem pro marito non debere conueniri.

Vxor pro marito non debet conueniri: res eius aut ſponſalis munificentia pro mariti obnoxietate poſcatur, legum prudentia & moderatione ſeruata.

CLIV. De die Dominico & diebus ſancta Paſcha.

Die Solis, qui Dominicus nuncupatur, ſed & diebus Paſcalibus nullum præcipimus conueniri, qui contra fecerit, ſacrilegii reus habeatur.

Actiones intermiſſæ diebus Dominicis.

Hæc quantum occupationes noſtræ admittere, vel quæ nobis ad præſens occurrere potuerunt, à victis tam Barbaris quam Romanis ſumus profutura complexi: quæ omnium Barbarorum ſiue Romanorum debet ſeruare deuotio. Quæ comprehendere nos vel edicti breuitas, vel curæ publicæ non ſiuerunt, quoties oborta fuerint cuſtodito legum tramite terminentur. Nec cuiuslibet dignitatis, aut ſubſtantiæ, aut potentiæ, aut cinguli vel honoris perſona, contra hæc, quæ ſalubriter ſtatuta ſunt, quolibet modo credat eſſe veniendum, quæ ex nouellis legibus ac veteris iuris ſanctimonia pro aliqua parte collegimus: ſcituris cognitoribus vniuerſis ac iura dictantibus, quod ſi in aliquo hæc edicta fuerint violata ſe proſcriptionis deportationiſque pœna merito eſſe feriendos.

Quod

Digitized by Google

Quod ſi forſitan perſona potentior, aut eius procurator, vel vicedominus ipſius, aut certe conductor ſeu Barbari, ſeu Romani, in aliquo genere cauſæ præſentia non permiſerint edicta ſeruari, & iudex, cuiu i ntererit, obſiſtere, aut vindicare, aut obuiare non potuerit, in noſtram illico, ſi ſibi conſulit, inſt ructa ex omnibus relatione, dirigat, depoſita totius formidinis ſuſpicione, noticiam. Hac enim ſola ratione à culpa eſſe poterit abſolutus. Quia quod pro omnium prouincialium ſecuritate prouiſum eſt, vniuerſitatis debet ſeruare deuotio.

THEODORICI GOTHI REGIS ROMANORVM

CONSTITVTIONES

I. De executione militiæ.

Theodor. Rex Floriano v.s.

IN immenſum trahi non decet finita litigia. Quæ enim dabitur diſcordantibus pax, ſi nec legitimis ſententiis acquieſcitur? Vnus enim inter procellas humanas portus inſtructus eſt. quem ſi homines feruida voluntate prætereunt, in vndoſis iurgiis ſemper errabunt. Et ideo ſpectabilitati tuæ præſentibus affamur oraculis, quatenus ſi ita res ſe habet, vt à præſentibus ſupplicatur, & in Comitis Annæ iudicio Macenis fundi controuerſia ſtatutis legitimis eſt deciſa, nec aliqua probatur appellatione ſuſpenſa, quæ ſunt decreta, ſeruentur. Quia ſicut nolumus oppreſſas negare iudicium, ita irrationabilibus querelis non præbemus aſſenſum. Cogi enim debet vt ſit quietus, qui ſuo vitio renuit eſſe pacificus. Nam & medendi peritus inuitum frequenter ſaluat ægrotum: dum voluntas recta in grauibus paſſionibus non eſt: ſed potius illud appetitur, quod à ſalutis iudice grauare poſſe ſentitur.

II. De reſtituendis bonis pupillo.

Theodoricus Rex Felici v.c.

VEnantii tutoris Plutiani aditione cognouimus in ea te qua non decuerat actione verſatum: vt eum quem ſumptu proprio iuuare debueras, diſpendio proprietatis affligeres. Affinitatem quippe tuam ſolatia debuerant impenſa teſtari. Quale ergo videtur ſanguine coniunctis, quod criminoſum probaretur extraneis? Atque ideo præſenti iuſſione cenſemus, vt quicquid † Neotherio fratre Plutiani malæ fidei poſſeſſore prodiga voluntate laſciuo, te non tam comparaſſe, quam ſurripuiſſe cognoſcis, † incomparanda militi noſtro ſine aliqua dilatione reſtituas: ne nos huiuſmodi factum cogas legibus vindicare, qui nunc videmur omnia manſuetudine temperaſſe. Perire enim pupillo non patimur, quæ parentibus ſub noſtra laude dederamus. Grauiſſimum eſt enim per calumniam ſubtrahi, quod collatum eſt munificentia principali. Reliqua vero, † quæ te pro iugalis tuæ aſſeris portione contempto iuſtitiæ tramite diuiſiſſe, ſi tamen appellanda diuiſio eſt, quam ſub vnius celebratam conſtat arbitrio, ad noſtrum Comitatum feſtines occurrere, vt inter vos, quæ iuſtitiæ conueniunt, ordinemus. Iniquum eſt enim, vt de vna ſubſtantia, quibus competit æqua ſucceſſio, alii abundanter affluant, alii paupertatis incommodis ingemiſcant.

† Neotherio prodiga

† incorporanda

† aſſerens

III. Super eodem.

Theod. Rex Amabili executori.

COrdi nobis eſt, cunctos in commune protegere, ſed eos maxime, quos ſibi nouimus defuiſſe. Sic enim æquitatis libra ſeruabitur, ſi auxilium largiamur imparibus, & metum noſtri pro paruulis, inſolentibus opponamus. Fortuna minor principem quærit. quia in vituperationem noſtram corruunt. quibus ſe publica vota ſubducunt. Venantii itaque tutoris Plutiani lachrymabili ſuggeſtione comperimus, Neotherium fratrem ſuum, affectum germanitatis oblitum bona paruuli hoſtili furore laceraſſe. Quod nos pro rerum ſuarum acerbitate commouit: ne largitas noſtra, quam velut titulum volumus ſtare pietatis, vſurpata præſumptionibus videatur illicitis. Et quia dubium non eſt, in repetitione minoris maxime ſubmoueri diſpendia tarditatis. ideoque deuotio tua noſtra iuſſione firmata, ſi nihil eſt, quod rationabiliter à pulſato poſſit opponi, poſtulatas res prædicto tutori facias ſine dilatione reſtitui. Aut ſi quid eſt, quod pro ſuis partibus intentio retentatoris obiiciat, legali poſitione præcedente, ad noſtrum venire deproperet Comitatum: vt allegationibus cognitis, pro conſuetudine noſtra iudicemus æquitatis.

IV. De Epiſcopa iudicatione.

Theod. Rex, Euſtorgio viro venerabili Mediolanenſi Epiſcopo.

TVta eſt conditio ſubiectorum, vbi viuitur ſub æquitate regnantium: nec dubio decet rumore trahi, à quo debent non mutanda conſtitui. Fidem ſiquidem rerum à ratione colligimus: quæ nunquam deſiderantibus abſconditur, ſi ſuis veſtigiis perquiratur. Atque ideo quod beatitudini veſtræ gratiſſimum eſſe confidimus, præſenti tenore declaramus, Auguſtanæ ciuitatis Epiſcopum, proditionis patriæ falſis criminationibus accuſatum. Qui à nobis honori priſtino reſtitutus, ius habeat epiſcopatus omne quod habuit. Nihil enim in tali honore temeraria cogitatione præſumendum eſt: vbi ſi propoſito creditur, etiam tacitus ab exceſſibus excuſatur. Manifeſta proinde crimina in talibus vix capiunt fidem. Quicquid autem ex inuidia dicitur, veritas non putatur. Volumus enim impugnatores eius legitima pœna parcellere: ſed quoniam & ipſi clericatus nomine fungebantur, ad ſanctitatis veſtræ iudicium cuncta transmittimus ordinanda, cuius eſt & æquitatem moribus talibus imponere, quam nouimus traditionem Eccleſiaſticam cuſtodire.

V. De iuſto pondere obſeruando, & pœna eius qui illud diminuit.

Theod. Rex. Bœtio v. i. atque Patritio.

LIcet vniuerſis populis generalis ſit impendenda iuſtitia, quæ ſic nominis ſui obtinet dignitatem, ſi æquabili moderatione per potiores currat & humiles: confidentius tamen illam expetunt, qui à palatii militia non recedunt. Ocioſa enim grauitate præſtatur aliquid munificentiæ principali. conſuetudo autem quodam debito redditur fideliter obſequenti. Domeſtici patres equitum & peditum, qui noſtræ aulæ videntur iugiter excubare (quod ex magnis fieri doloribus ſolet) vt adunati nobis ſupplicatione conqueſti ſunt, ab illo † Arcario præfectorum, pro emolumentis ſolemnibus, nec integri ponderis Solidos percipere, & in numero grauia ſe diſpendia ſuſtinere. Quapropter prudentia veſtra lectionibus erudita dogmaticis, ſceleſtam falſitatem à conſortio veritatis eiiciat: nec cui ſit appetibile, aliquid de illa integritate ſubducere. Hæc enim quæ appellatur Arithmetica, inter ambigua Mundi certiſſima ratione conſiſtit. quam cum cœleſtibus æqualiter nouimus. euidens ordo, pulchra diſpoſitio, cognitio ſimplex, immobilis ſcientia: quæ & ſuperna continet, & terrena cuſtodit. Quid eſt enim, quod aut menſuram non habeat, aut pondus excedat? Omnia complectitur, cuncta moderatur, & vniuerſa hinc pulchritudinem capiunt, quia ſub modio ipſius eſſe noſcuntur. Iuuat inſpicere, quemadmodum denarius numerus, more Cœli, & in ſeipſum reuoluitur, & nunquam deficiens inuenitur: creſcit noua cõditione, per ſe redeundo, addita ſibi ſemper ipſa calculatio: vt cum denarius non videatur excedi, ex modicis præualet maiora complecti. Hoc ſæpe repetitum inflexis manualibus digitis, & erectis, redditur ſemper extenſum, & quanto ad principium ſuum ſupputatio redditur, tanto amplius indubitanter augetur. Quantitate numerabili, arena maris, guttæ pluuiarum, ſtellæ lucidæ concluduntur. Auctori quippe ſuo omnis creatura ſub numero eſt: & quicquid ad exiſtentiam peruenit, à tali non poteſt conditione dimoueri. Et quoniam delectat nos ſecretiora huius diſciplinæ cum ſcientibus loqui, pecuniæ ipſæ quamuis vſu celeberrimo viles eſſe videantur, animaduertẽdum eſt, quanta tamen à veteribus ratione collectæ ſunt. Sex millia Denariorum Solidum eſſe voluerunt: ſcilicet vt radiantis metalli formata rotunditas ætatem Mundi, quaſi Sol aureus, conuenienter includeret. Senarium vero, quem non immerito perfectum docta Antiquitas definiuit, vnciæ, qui menſuræ primus gradus eſt, appellatione ſignauit: quam duodecies ſimilitudine menſium computatam, in libræ plenitudine ad anni curricula collegerunt. O inuenta prudentium, ô prouiſa Maiorum! exquiſita res eſt, quæ & vſui humano neceſſaria diſtingueret, & tot arcana naturæ ſignaliter contineret. Merito ergo dicitur libra, quæ tanta rerum eſt conſideratione trutinata. Talia igitur ſecreta violare, ſic certiſſima velle confundere, nonne veritatis ipſius videtur eſſe crudelis, ac fœda laceratio? Exerceantur negociatores in mercibus: emantur late, quæ vendantur anguſtius, conſtet populis pondus, ac menſura probabilis: quia cuncta turbantur, ſi integritas cum fraudibus miſceatur. Mutilari certe non debet, quod laborantibus datur: ſed à quo fidelis actus exigitur, compenſatio imminuta præſtetur. Da certe ſolidum, & aufer inde ſi præuales: Trade libram, & aliquid inde, ſi potes, imminue. Cuncta iſta nominibus ipſis conſtat eſſe prouiſum, aut integra tribuis, aut non ipſa quæ dicuntur exoluis. Non poteſtis omnino, non poteſtis, nomina integritatum dare, & ſceleſtas imminutiones efficere. Prouidete itaque, vt & arbiter arcæ habeat iuſtas conſuetudines ſuas, & quod benemeritis impendimus, incorrupto munere conſequantur.

† Aithano.

VI. De reſtituendis bonis à militibus ablatis.

Theod. Rex. Seruato duci Retiarum.

DEcet te honorem, quem geris nomine, moribus exhibere: vt per prouinciam, cui præſides, nullam fieri violentiam patiaris: ſed totum cogatur ad iuſtum, vnde noſtrum floret imperium. Quapropter Maniarii ſupplicatione commoti, præſentibus te affamur oraculis: vt ſi re vera mancipia eius Breones irrationabiliter cognoueris abſtuliſſe, qui militaribus officiis aſſueti, ciuilitatem premere dicuntur armati, & ob hoc iuſtitiæ parere deſpiciunt, quoniam ad bella Martia ſemper intendunt, dum neſcio quo pacto aſſidue dimicantibus difficile eſt morum cuſtodire menſuram: quapropter

pter omni proteruia remota, quæ de præſumptione poteſt virtutis aſſumi, poſtulata facies ſine inter-
miſſione reſtitui, ſine per dilationis incommoda, eorum videatur ſupplex odiſſe victoriam.

VII. De poteſtate Regis.

Theodoricus Rex Eugenio V. I. Magiſtro officiorum.

Quamquam poteſtati noſtræ, Deo fauente, ſubiaceat omne, quod volumus, voluntatem tamen no-
ſtram de ratione metimur, vt illud magis æſtimemur elegiſſe, quod cunctos dignum eſt approbare.

VIII. De tributo tertiarum.

Theod. Rex. Fauſto præp.

Libenter omnibus modis præbemus aſſenſum, quoties vox eſt iuſta poſcentium: quia nec decet eſ-
ſe difficile beneficium quod largitate non patitur detrimentum. Et ideo præcelſa magnificentia
tua, quod à Chathalienſibus inferebatur genus Tertiarum, faciat annis ſingulis in tributaria ſumma
perſolui: nec poſt ſuper hac parte patiantur ſupplices aliquam quæſtionem. Quid enim intereſt, quo
nomine poſſeſſor inferat, dummodo ſine imminutione quod debetur exoluat? ita & illis ſuſpectum
Tertiarum nomen auferimus, & à noſtra manſuetudine importunitates competentiũ ſubmouemus.

IX. De bonis abſentium tuendis.

Th. Rex. Feſto v. i. atque patritio.

Gratum nobis eſt, quoties de magnitudinis tuæ meritis æſtimatio talis procedit, vt & infirmo-
rum auxilium, & abſentium credaris eſſe tuitio. Nam ideo & Senator prior eſſe meruiſti, vt te
ſequentibus pro iuſtitiæ contemplatione præſtares. Vnde fit, vt bona nobis de te creſcat opinio, glo-
rioſæ actionis exemplo. Nulli enim propria res à diſcedente committitur, niſi de cuius bene conſci-
entia iudicatur. Idcirco præſenti iuſſione decernimus, vt domus patritii Angelli ad Africam diſceden-
tis, qui regnum petens alterius, noſtris eſt vtilitatib. ſeruiturus, ſaluis legibus tua tuitione valletur: ne
violentos cuiusquam impetus ſubtracta domini defenſione patiatur. Peruiæ ſunt enim ſemper iniu-
riis facultates abſentium, & quodammodo videtur occaſio homines in delictum trahere, quæ non
poteſt animum peruadentis de reſultatione terrere. Ideoque celſitudo veſtra, quam votum pium eſt
habere vicinam gentis, erigat humiles, eripiat opprimendos: &, quod poteſtatibus rarum eſt, proficiat
cunctis, qui vniuerſis celſior inueniris.

X. Quod reſtituantur ablata, ſi præſcriptio temporis definiti non obuiat.

Theodericus Rex Domitiano & Vvilliæ.

Oportet vos colere & obſeruare iuſtitiam qui æquitatẽ populo dicere ſuſcepiſtis: quãdo non licet † oraré
delinquere, qui alios creditur ſub æquitatis regula continere: ne fiat exemplum prauum, qui e- † niſi vbi
lectus ad laudabile cognoſcitur inſtitutum. Et ideo ad interrogationem veſtram curauimus præbere † fonti
reſponſum: ne per dubitationem poſſitis † errare, niſi quod abſit) velitis excedere. Si Romani prædi- † ſemota
um (ex quo Deo propitio, † ſonti fluenta tranſmiſimus, vbi primum Italiæ nos ſuſcepit imperium) ſi- * quoniam
ne delegatoris cuiuſquam petitione, præſumptor barbarus occupauit, eum priori domino † ſubmo- præſc.
ta dilatione reſtituat. Quod ſi ante deſignatum tempus rem videtur ingreſſus, * aduerſus quam præ- † videtur
ſcriptio probatur obuiare tricennii, petitionem iubemus quieſcere pulſatoris. Illa enim reduci in me- Præſcriptio
dium volumus, quæ noſtris temporibus præſumpta damnamus. Quia locus calumniandi non relin- triginta
quitur, cum longi temporis obſcuritas prætoritur. De percuſſore tantummodo non etiam perempto- annorum.
re fratris, quamquam omnium communi lege damnetur, ſolumque ſit parricidium, † quod totius Fratris percuſſor relegatur.
tragœdiã reatus † exuperet: tamẽ humanitas noſtra, quæ ſibi † & in ſceleratis locum pietatis inquirit, † qui
præſenti auctoritate † definit, vt huiuſmodi portenta prouinciæ finibus abigantur. Nam quibus fuit † erũperet
exoſa ſocietas parentum, ciuium non merentur habere conſortium: ne puri corporis iucunda ſereni- † definiuit
tas, nebuloſis maculis polluatur. Parentum ſocietas.

XI. De tributis ſoluendis, & quod debetur à maioribus, non ſoluatur à minoribus.

Theod. Rex Saturnino & Verbuſio vv. ss.

Fiſci volumus legale cuſtodiri compendium: quia noſtra clementia rebus propriis videtur eſſe con-
tenta. Et ſicut nullum grauare cupimus, ita debita nobis perdere non debemus. Indigentiam iu-
ſte fugimus, quæ ſuadet exceſſus: dum pernitioſa res eſt, in imperante tenuitas. Modus vbique lau-
dandus eſt. Nam cur aut vituperabilis negligentia in propriis defluat, aut aliena cupiditas turpis ab-
radat? Et ideo vobis præſenti iuſſione præcipimus, vt Adrianæ ciuitatis curialium inſinuatione ſuſ-
cepta, quicunque Gothorum Fiſcum detrectat implere, eum ad æquitatem redhibitionis arctetis. Ne
tenuis de proprio cogatur exoluere, quod conſtat idoneos indebite detinere. Hac ſcilicet ratione ſer-
uata, vt ſi quis contumaciæ vitio maluerit noſtra iuſſa tardare, cum mulcta reddat, quæ debuit et-
iam non compulſus offerre: quatenus proteruo ſpiritu indecenter erecta, impunita iuſtis ſæculis non
relinquatur audacia.

XII. De

XII. De cauſa principium Imperii diſcordantium iudicanda.

Theodoricus Rex Cœliano & Agapito vv.ii.

DEcet quippe regalis apicis curam, generalitatis cuſtodire concordiam: quoniam ad laudem regnantis trahitur, ſi ab omnibus pax ametur. Quid eſt enim, quod nos melius prædicet, quam quietus populus, concors ſenatus, totaque reſpub. morum noſtrorum honeſtate veſtita? Hinc eſt, quod præſenti iuſſione † decreuimus, vt patritii atque magnifici viri, Feſtus atque Symmachus, contra illuſtrem & patritium Paulinum in iudicio veſtro, quas ſe habere dicunt, exerant actiones. Quibus pro legum ratione ſuſceptis, & ſi iuris ordo patitur definitis, tunc patritius Paulinus, quicquid aduerſum ſupra memoratos magnificos viros ſe habere cauſatur, pari ſorte depromat. Nec tardari volumus in eius quoque parte † ſententiam, dum velimus omnia inter eos eſſe deciſa, nihilque aliud relinqui, niſi quod debetur affectui. Videte ergo tanti iudicii arbitros vos electos: videte expectationem noſtram, æquabilem flagitare iuſtitiam, † relaturi gratiæ vberrimum fructum, ſi præſens diſceptatio, quos dignos credidit, non impares probet eſſe. Debet enim de talibus viris eſſe cura præcipua, qui dare poſſunt minoribus euidenter exempla. Nam qui inter pares ſummos viros litem negligit * abolendam, hoc imitari reliquos ſine dubitatione permittit.

† decernimus

† Sententiam dari volumus)

† relaturam *Vet. abſoluandem.

XIII. De conſeruatione ædificiorum.

Theod. Rex Sabiniano v.s.

NIl prodeſt initia rei ſolidare, ſi valebit præſumptio ordinata deſtruere. Illa ſunt enim robuſta, illa diuturna, quæ prudentia incipit, & cura cuſtodit. Atque ideo non minor in conſeruandis rebus, quam in inueniendis adhibenda cautela eſt. Quia de initiis prædicatio debetur inuento: de cuſtoditis autem acquiritur laudata perfectio. Dudum ſiquidem propter Romanæ mœnia ciuitatis, vbi ſtudium nobis ſemper impendere, infatigabilis ambitus erit, portum Lucini deputatis redditibus reparari iuſſio noſtra conſtituit: vt viginti quinque millia tegularum annua illatione præſtentur: ſimul etiam portubus iunctis, qui ad illa loca antiquitus pertinebant, & nunc diuerſorum vſurpatione ſuggeruntur inuaſi. Cuncta ergo ad ſtatutam præſtationem facies ſine dilatione reuocari. Quia licet noſtra iuſſa pro ſua reuerentia in nullo violanda ſint, ea tamen cuſtodiri volumus, maxime, quæ Vrbis faciem videntur ornare. Quis enim dubitet, fabricarum miracula hac prouiſione ſeruata? & pendenti ſaxo formatas cameras tegularum tegmine cuſtoditas? Vt antiqui principes nobis merito debeant ſuas laudes, quorum fabricis dedimus longiſſimam iuuentutem: vt priſtina nouitate reluceant, quæ iam fuerant vetuſtoſa ſenectute fuſcata.

XIV. De immunitate eccleſiæ.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

NEfas eſt, apud eos fidem beneficii prioris imminui, quibus alia conuenit à noſtra ſæpius largitate præſtari. Sed ſicut quæ ſemel annuimus, reſcindi in perpetuum non merentur: ſic qui largitatem noſtram moderatis precibus impetrarunt, noſtrorum terminos præſtitorum immodica non debent præſumptione tranſcendere. Vnde quia religioſi ſtudii reuerentia commonemur, vt quæ dudum Eccleſiæ viri venerabilis Verſilæ antiſtitus præſtitimus, valere in perpetuum cenſeamus: nunc quoque illuſtrem magnificentiam tuam duximus admonendam, quatenus ſuper indictorum onera titulorum, præfata Eccleſia in ea ſumma non ſentiat, quæ vsque à magnifici viri Caſſiodori patritii, pura nobis fide & integritate comperti, temporibus eſt ſoluta. Ea vero, quæ à tempore beneficii ad Eccleſiam veſtram ab aliquibus eſt tranſlata poſſeſſio, commune cum vniuerſis poſſeſſoribus onus ſolutionis agnoſcat: & illius ſubiaceat functioni, cuius nacta eſt iura dominii. Alioqui grata nobis augmenta eius eſſe non poſſunt, qui fiſci damno proficiunt. Sufficiat poſſeſſori compendium penſionis. Tributa ſunt † purpuræ, non lacernæ. Lucrum cum inuidia periculum eſt. Quanto melius, omnia moderata gerere, quæ nullus audeat accuſare?

† Principis non militis.

XV. Quod ſaxa in agris iacentia deputentur in ædificium ciuitatis.

Theoder. Rex vniuerſis Gothis & Romanis.

DIgna conſtructio ciuitatis in qua ſe commendet cura regalis: quia laus eſt temporum reparatio vrbium vetuſtarum. In quibus & ornatus pacis acquiritur, & bellorum neceſſitas præcauetur. Ideoque præſenti iuſſione profutura ſancimus: vt ſi quis cuiuslibet generis ſaxa, in agris ſuis iacentia muris habuerit profutura, libens animo ſine aliqua dilatione concedat. Qui tunc verius magis poſſidebit, cum hoc ciuitatis ſuæ vtilitati indulſerit. Quid enim gratius, quam videre creſcere publicum decus, vbi omnium vtilitas in generalitate concluditur? Et licet præſtentur vilia, ad auctores ſuos magna ſunt commoditate redditura. Datur enim plerumque, quod maiori vtilitate recipitur. Et frequēter homo lucra ſua complectitur, cum neceſſario pro temporis qualitate largitur.

XVI. De equis curſoribus publicis.

Theod. R. vniuerſis Luciſtanis ſuper fontium conſtitutis.

NOn dubium eſt ad vtilitatem Reipub. curſus cuſtodiam pertinere: per quem noſtris ordinationibus celerrimus præſtatur effectus. Et ideo, velut neceſſariæ rei maior adhibenda cautela eſt: vt

qui

qui ad continuos curſus conſtituti ſunt, turpi macie non tabeſcant, ne ieiuna tenuitas laboribus præ-
uenta ſuccumbat : & incipiat iter fieri moroſum quod ad celeritatem conſtat eſſe inuentum. Qua-
propter deuotio veſtra, præſenti iuſſione commonita, terrarum ſpatia, quæ veredis an ea licuerant
mutationibus ſuis, à poſſeſſore vend. cata reſtituat. Vt nec illis paruo ſpacio inducantur damna, &
iſtis rec ıperatam ſufficiant.

XVII. *De ſeruo homicidii reo.*

Theod. Rex Senatui vrbis Romæ.

ANimum noſtrum, Patres Conſcripti, Reip. curis calentem, & diuerſarum gentium conſilia
perſcrutantem, pulſauit ſæpius querela populorum, orta quidem ex cauſis leuibus, ſed graues
eruct .uit exceſſus. Deplorat enim pro Spectaculorum voluptate, ad diſcriminis ſe vltima peruenis-
ſe : vt legum ratione calcata, deſperate perſequeretur innoxios ſeruilis furor armatus : & quod illis
humanitas noſtra lætitiæ cauſa præſtitit, in triſtitiam audacia plectenda conuertit. Quod nos cle-
mentiæ noſtræ ſolita prouiſione comprimimus : ne paulatim ſinendo, grauiorem vindicare cogamur
offenſam. Benigni quippe principis eſt, non tam delicta velle punire, quam tollere : ne aut acriter
vindicando æſtimetur nimius, aut leuiter agendo putetur improuidus. Atque ideo præſenti defi-
nitione ſancimus : vt ſi cuiuſpiam ſenatoris famulus, in ingenui cæde fuerit fortaſſe verſatus, eum trá-
dat legibus impetitum : vt facti qualitate diſcuſſa, proferatur iure valitura ſententia. Si vero tanti
facinoris reum fide mala dominus iudicus præſentare diſtulerit, nouerit ſe decem librarum auri diſ-
pendio vulnerandum, & noſtræ ingratitudinis, quod multo grauius eſt, pericula ſubiturum. Sed
vt honeſtatem omnium par libra componeret, & ciuilitatis gratia reductis moribus conueniret, ad
populum quoque præcepta noſtra direximus : quæ vobis referari libenter amplectimur : vt alteru-
tra iuſſione penſata, ſarciatur ciuibus ſciſſa concordia. Proinde nullum à Spectaculorum gaudio
remouemus, ſed ſeditionis ſemina radicitus amputamus. Interſit igitur inter ſplendorem veſtrum,
moreſque mediocres. refugite tales familiares, qui ſint iniuriarum miniſtri : qui honori veſtro ni-
tantur adſcribere, quod delinquunt : & dum leuitates ſuas aſſerere cupiunt, veſtram reuerentiam
implicare contendunt. Vos enim quos ſemper grauitas decet, nolite truculenter inſequi inania
verba populorum. Si quid eſt forte quod pœnam mereatur admiſſum, in Præfecti vrbis notitiam
deueniatur : vt culpa legibus, non per præſumptam coerceatur iniuriam. Quid enim diſcrepat à
peccante, qui ſe per exceſſum nititur vindicare ? Impœnitenda eſt vltio, quæ de legibus venit : &
excellenter videtur de pulſato triumphaſſe, qui victor pronunciatur à iudice. Inter ipſos quoque
aduerſarios, vt ſcitis, non erant prius armata certamina : ſed pugnis ſe quamlibet feruida laceſſebat
intentio. Vnde & pugna nomen accepit. Poſtea Belus ferreum gladium primus produxit : à quo
& bellum placuit nominari. Conſilium atrox, crudele præſidium, ferina certacio. Nam et ſi da-
tum illi eſt prius inermem facile vincere, tamen crimini applicandum eſt, quod inde poſteritas po-
tuit interire. Non permittatis ergo à famulis veſtris fieri in ciuibus, quod adhuc debet in hoſtibus
accuſari.

XVIII. *De ſeditionum auctoribus puniendis.*

Theod. Rex Pop. Romano.

SPectacula voluptatum, lætitiam volumus eſſe populorum : nec erigere debet motus iratum, [Moderatio in ſpectaculis præcipitur.]
quod ad remiſſionem animi conſtat inuentum. Ideo enim tot expenſarum onus ſubimus, vt
conuentus veſter non ſit ſeditionis ſtrepitus, ſed pacis ornatus. Mores peregrinos abiicite. Ro-
mana ſit vox plebis, quam delectet audiri. Conuitia nec gaudium pariunt, nec de lætitia pro-
creantur. Hoc fuit certe, quod culpabatis in exteros. Nolite modo vitia turbulenta contrahere,
quæ videtis alios abieciſſe. Atque ideo edictali programmate definimus, vt ſi atroces iniurias in
quempiam Senatorum vox iniuſta præſumpſerit, nouerit ſe à præfecto Vrbis legibus audiendum,
vt pro facti qualitate diſcuſſa accipiat promulgatam iure ſententiam. Verum vt omne ſemen diſ-
cordiæ funditus amputetur, præfinitis locis pantomimos artes ſuas exercere præcipimus : quod vos
poterit inſtruere ad præfectum Vrbis data præceptio. Tantum eſt, vt animis compoſitis peraga-
tis lætitiam ciuitatis. Nihil eſt enim, quod ſtudioſius vos ſeruare cupimus, quam virorum vete-
rum diſciplinam : vt quod ab antiquis laudabile ſemper habuiſtis, ſub nobis potius augeatis. Soletis
enim aera ipſa melliſluis implere clamoribus, & vno ſono dicere, quod ipſas quoque belluas dele-
ctet audire : profertis voces organo dulciores : & ita ſub quadam harmonia cytharæ concauum thea-
trum per vos reſonat, vt tonos poſſit quilibet credere, quam clamores. Nunquid inter iſta rixæ de-
cent, aut inflammata contentio ? Abiicite furores læti, iram gaudentes excludite. Taliter enim ani-
mi aliorum temperari poſſunt, cum veſtri fautores ſuauiter audiuntur.

XIX. Super

XIX. Super eodem.

Theod. Rex Agapito viro illuſtri præf. vrb.

EXimiæ vrbis præſulem, pacis conuenit eſſe cuſtodem. Nam à quo melius moderatio debet ſperari, quam cui potuit Roma committi? Illa enim mater omnium dignitatum viros ſibi gaudet præſidere virtutum. Et ideo honori tuo debes animos exæquare: vt quod noſtris adeptus es beneficiis, tuis meriti: inueniſſe, credaris. Circunſpicere te decet, ne qua in Spectaculis ſeditionum cauſa naſcatur: quia tuum præconium eſt, populus quietus. Sit inſultandi conſuetudo moderata: vt nec libertati pereat honeſta licentia, nec deſit moribus diſciplina. Quocirca ſicut noſtris oraculis & ampliſſimum ordinem docuimus, & plebem decreuimus admoneri, hoc tuam quoque magnitudinem obſeruare cenſemus. Vt ſi à quoquam irrogata fuerit iniuria ſenatori, confeſtim loquax temeritas legum ſeueritate plectatur. Si vero ſenator, ciuilitatis immemor, quenquam ingenuum nefaria fecerit cæde vexari, protinus relatione transmiſſa perennitatis noſtræ mulctam perculſus excipiat. Meminerint enim cuncti, ſic Spectaculorum ſtudia parteſque diuidere, vt in patria debeant eſſe concordes: nec ad hoc voluptatum ſibi exhiberi certamina, vt exinde hoſtilis ira ferueſcat. Verum, ne † poſthac vlla poſſit iterum † furioſa contentio prouenire, Helladius de medio, voluptatem populis præſtaturus, introeat: habiturus æqualitatem mẽſtrui cum cæteris † Praſini pantomimis. Illud etiam, quod crebras inter eos ſeditiones exagitat, præſenti iuſſione † definimus, vt amatores Helladii, quem de medio ſaltare pæcepimus, ſine vtriuſque partis ſtudio, ſpectandi eis vbi † delegerint, libera ſit facultas. Si vero eorum lubrica voluntas in vnius caloris feruorem migrauerit, ſtudia ſua populus tam in Circo, quam Theatro habeat pro parte quam diligit: vt is qui præſumpſerit † vetita, ipſe iudicetur quæſiſſe diſcordiam.

† poſt
† venenoſa
† partium
† diffinimus
† elegerint
† vetitam

XX. De frumento non exportando.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

COpia frumentorum prouinciæ debet primum prodeſſe, cui naſcitur: quia iuſtius eſt, vt incolis propria fœcunditas ſeruiat, quam peregrinis commerciis ſtudioſæ cupiditatis exhauriat. Alienis ſiquidem partibus debet impendi, quod ſupereſt: & tunc de exteris cogitandum, cum ſe ratio propriæ neceſſitatis expleuerit. Atque ideo illuſtris magnificentia tua per loca ſingula, qui curam videntur habere litorum, faciat commoneri, vt non ante quiſpiam peregrinas naues frumentis oneret, ad alienã litora tranſituras, quam expenſæ publicæ ad optatam poſſint copiam peruenire.

XXI. De remuneratione patrum in filios facienda.

Theod. Rex Theoriolo v. s.

VTilitas perſonarum bonarum debet ſucceſſione renouari: ne defectu ſeruientium patiatur aliquod res ſuſpenſa diſpendium. Et ideo locum te iubemus quondam Benedicti in Pedonenſi ciuitate ex noſtra auctoritate ſuſcipere: vt omnia vigilanti ordinatione procurans, noſtræ gratiæ merearis augmenta. Debes enim aduertere, quam viciſsitudinem reddere ſtudeamus viuis, qui mortuorum fidem non poſſumus obliuiſci. Illud etiam pietatis noſtræ conſuetudine † commonemur, vt quoniam deuotorum nobis memoria probata non defecit, antefati Benedicti quondam filios, qui ſyncera nobis cognoſcitur deuotione paruiſſe, ciuili facias tuitione vallari quatenus defẽſionis præſentis commodo ſubleuati, & † ſecuritatem ſibi gaudeant paterna ſeruitia contuliſſe. Profit ergo generi, quod potuit vnius deuotione præſtari. Quia maiora nos decet tribuere, quam videamur à ſeruientibus accepiſſe. Hæc æqualitas æquitas non eſt: ſed pars noſtra iuſtiſſime penpenſat, cum reddendo plus fuerit onerata.

Commendat filios mortui officialis.
† commonemur,
† Hic

De pœna vxoricidæ remittenda, & reſtituendis ei ablatis ob adulteram interfectam.

Theodericus Rex Criſpiano.

QVanuis homicidii facinus primus deteſtetur auditus, & cruentam manum occuli refugiant iudicantum: quia procliuior ad miſericordiam via bonis mentibus ſemper patet: tamen iuſtitiæ conſideratione liberandum eſt, qua cuique fiat iniuria, nefarium ſcelus, quod noua infecilitate fortunæ commiſſum eſt: tunc fit deteſtatio cunctorum, ſi ſe ſeruet innoxium. Quis enim ferat hominem ad leges trahere, qui matrimonii niſus eſt iura violare? Feris inſitum eſt, copulam ſuam extrema cõcertatione defendere. Dum omnibus eſt animãtibus inimicum, quod naturali lege damnatur. Videmus tauros, fœminas ſuas cornuali concertatione defendere: arietes pro ſuis ouibus capitaliter inſæuit:

inſeuire: equos adiunctas ſibi fœminas colaphis ac morſibus vendicare. Ita pro copulatis ſibi animas ponunt, qui verecundia non mouentur. Homo autem quemadmodum patiatur adulterium inultum relinquere, quod ad æternum ſuum dedecus cognoſcitur commiſiſſe? Et ideo ſi oblatæ petitionis minime veritate fraudaris, & genialis thori maculam depræhenſi adulterii ſanguine diluiſti, nec ſub prætextu cruentæ mentis, ſed cauſa pudoris intendis: ab exilio quod tibi conſtat inflictum, te præcipimus alienum. Quoniam pro amore pudicitiæ porrigere ferrum maritis, non eſt leges calcare, ſed condere. Ita tamen, vt ſi legitimus extiterit accuſator, de facti tui qualitate te noueris audiendum: vt ſi innoxios peremiſti, crimen publica diſtrictione recenſetur. Si male initos complexus adulterorum morte diuiſiſti, æſtimetur potius vindicta, quam culpa. Si quis autem tibi calumniantium damna generauit, & Agnello, vt aſſeris, fideiuſſori tuo à vicario vel eius officio extortam conſtiterit fuiſſe pecuniam, noſtra iuſſione conuentus, ſecundum leges ablata reſtituat. Nolumus enim ea in cuiusquam prædam cadere, quos noſtra viſa eſt ſententia liberare. Pari modo contra inciuilium impetus Candacis tibi tuitionem ſub æquali defenſione præſtamus: vt nec legibus te ſubtrahat, nec iterum contra iura publica laborare permittat.

XXII. De bonis pupillo à tutore reſtituendis.

Theodoricus Rex. Baioni v. s.

NOn eſt beneficium, quod præſtatur inuitis: nec cuiquam videtur vtile, quod aduerſa voluntate conceditur. Vnde ſpectabilitas tua Hilarii adoleſcentis nepotis tui cognoſcat, nos querelis grauibus expetitos: quod res patris eius, non meliorandi cauſa, ſed deteriorandi voto detineas. Quapropter quicquid ex iure memorato te retentare cognoſcis, ſine aliqua dilatione reſtitue: vt res parentum propria voluntate diſponat. Quia & nobis congrua videtur eſſe perſona, qui aſſumpta domini libertate proficiat. Pullos ſuos audaces Aquilæ tam diu procurato cibo nutriunt, donec paulatim à molli pluma recedentes, adulta ætate penneſcant: quibus vt conſtiterit firmus volatus, nouellos vngues in prædam teneram conſueſcunt: nec indigent alieno labore viuere, quos poteſt captio propria ſatiare. Sic iuuenes noſtri, qui ad exercitum probantur idonei, indignum eſt vt ad vitam ſuam diſponendam dicantur infirmi: & putentur domum ſuam non regere, qui creduntur bella poſſe tractare. Gothis ætatem legitimam virtus facit. Et qui valet hoſtem confodere, ab omni ſe iam debet vitio vindicare.

XXIII. De ſcholaſticis ab Academia non dimittendis ante abſolutum ſtudiorum curſum.

Theod. Rex Feſto viro illuſtri patritio.

RAtionabiles petitiones ſupplicum libenter amplectimur, qui etiam non rogati iuſta cogitamus. Quid enim eſt dignius, quod die noctuque aſſidua deliberatione voluamus, niſi vt Rempublicam noſtram ſicut arma protegunt, æquitas quoque inuiolata cuſtodiat? Spectabilis itaque Filagrius in Syracuſana ciuitate conſiſtens, palatii noſtri longa obſeruatione dilatus, reuerti ſe ad lares proprios ſupplicauit: qui ſtudiorum cauſa fratris filios ad Romanam exhibuit ciuitatem. Quos illuſtris magnificentia tua, ex noſtra continens iuſſione, in ſupradicta Vrbe conſtituat, nec illis liceat ante diſcedere, niſi hoc ſecunda decernamus iterum iuſſione. Ita enim & illis ingenii prouectus acquiritur, & noſtræ vtilitatis ratio cuſtoditur. Non ergo ſibi impoſitum putet, quod debuit eſſe votiuum. Nulli ſit ingrata Roma, quæ dici non poteſt aliena. Illa eloquentiæ fœcunda mater, illa virtutum omnium latiſſimum templum. Sentiatur plane, quod clarum eſt. Non enim ſine gratia creditur, cui habitatio tanta præſtatur, quibus mora poteſt eſſe proficua: dum interdum expedit patriam negligere, vt ſapientiam quis poſſit acquirere. Vlyſſes Ithacus niſi hoc feciſſet, in laboribus propriis forſitan latuiſſet. Cuius ſapientiam hinc maxime Homeri nobile carmen aſſeruit, qui multas ciuitates & populos circuiuit. Dum illi prudentiores ſemper habiti, qui multorum hominum conuerſationibus probantur eruditi. Natura ſiquidem humana ſicut duris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia fatuatur.

XXIV. De militibus ad bellum exercendis.

Theodoricus Rex Aſſio v. i. Comiti.

ORdinatio noſtra non debet per moram impediri: ne quod ſalubriter conſtat eſſe diſpoſitum, per tarditatis vitium incurrat obſtaculum. Et ideo ante diſtribuenda ſunt arma, quam poſſit flagitare neceſſitas: vt cum ea tempus exegerit, paratiores ad imperata ſufficiant. Ars enim bellandi, ſi non præluditur, cum neceſſaria fuerit, non habetur. Proinde illuſtris ſublimitas tua Salonitanis militibus, vt cuique ſe expediendi facultas obtulerit, pro noſtra iuſſione arma neceſſaria procurabit: quia fida Reipub. ſalus eſt defenſor armatus. Diſcat miles in otio, quod proficere poſſit in bello. Animos ſubito ad arma non erigunt, niſi qui ſe ad ipſa idoneos, præmiſſa exercitatione, confidunt. Geſtiunt vituli certamina, quæ impleant ætate robuſta. Catuli in nouellis venationibus ludunt. Focos ipſos comprehendere virgultis teneris inchoamus: cæterum ſi robora primis ſcintillis adhibeas, igniculum opprimis, quem fouere contendis. Sic animi hominum, niſi prius leniter fuerint imbuti, ad hoc quod tendis, idonei nequeunt reperiri. Primordia cuncta pauida ſunt: & aliter timiditas non tollitur, niſi cum rebus neceſſariis notitas abrogatur.

XXV. De officio Præfecti Vrbis.

Theodericus Rex Senatui vrbis Romæ.

CAritatem veſtram præcipuam nos habere, ex ipſa cura poteſtis àgnoſcere: pro quibus ita videmur eſſe ſoliciti, vt nihil admonitionis patiamur omitti. Cautela ſiquidem prodit affectum: & quæ ſtudioſius diligimus, maiori gratia cuſtodimus. Hinc eſt, quod viro illuſtri Artemidoro, diu noſtris obſequiis erudito, Præfecturæ Vrbanæ dedimus faſces regendos. Vt quia quorundam illicitis ſeditionibus ciuilitas turbabatur, haberent innoxii puriſsimũ teſtem, & errantes iuſtiſsimum paterentur vltorem. Quod nos, qui delectamur inſontibus, in cunctorum notitiam duximus perferendum, ne quis inopinata diſtrictione ſolite præſumat excedere. Quocirca talia nos præfato viro delegaſſe noueritis, vt ſi quiſpiam inciuilis extiterit, diſtrictionem illico noſtræ iuſsionis incurrat. Et quanquam Præfecturæ vrbanæ hanc poteſtatem dederint leges, nos tamen ſpecialiter delegauimus: vt confidentius fieret, quod duplex permiſiſſet auctoritas. Audebit ergo ſeditioſos, & à diſciplina publica deuiantes, noſtra auctoritate percellere. Quieſcat concertantium feruor animorum. Bona pacis, quæ Deo propitio, noſtro labore meruiſtis, cur ſeditionibus fœdantur illicitis? Nunquam maiori damno periclitati ſunt mores, quam cum grauitas Romana culpatur. Reparet itaque honeſta ciuitas moderationem ſuam. Pudor eſt degeneraſſe à prioribus: eo præſertim tempore, cum talem Principem cognoſcitis vos habere, qui præmia benemeritis, vltionem tribuat inquietis.

XXVI. De ruinis Vrbis ex lapidum ruderibus reſtaurandis.

Theod. Rex Suræ v. i. Comiti.

SIne vſu iacere non debet, quod poteſt ad decorem creſcere ciuitatis: quia non eſt ſapientiæ, profutura contemnere. Et ideo illuſtris magnificentia tua marmorum quadratos, qui paſſim diruti negliguntur, quibus hoc opus videtur iniunctum, in fabricam murorum faciat deputari. Vt redeat in decorem publicum priſca conſtructio, & ornent aliquid ſaxa iacentia poſt ruinas: ita tamen, vt metalla ipſa de locis publicis corruiſſe, apud te manifeſta ratione doceatur. Quia ſicut nolumus ornatum Vrbis cuiusquam præſumptione temeraria violari, ita priuatis compendiis calumniam deteſtamur inferri.

XXVII. De damno ab exercitu dato reſarciendo.

Theod. Rex Seuero viro venerabili epiſcopo.

QVis melius ad æquitatis iura deligitur, quam qui ſacerdotio decoratur? qui amore iuſtitiæ perſonaliter neſciat iudicare, & diligens cunctos in commune, locum non relinquat inuidiæ. Proinde aptam conſiderantes veſtris meritis actionem, ſignificamus nos per Montanarium ſanctitati veſtræ mille quingentos ſolidos deſtinaſſe, quos prouincialibus, prout quemque præſenti anno, exercitu noſtro tranſeunte, diſpendium pertuliſſe cognoueris, habita læſionis æſtimatione diſtribuas. Vt nullus à noſtra munificentia reddatur alienus, quem ſua damna grauauerunt. Nolumus enim ſub confuſione largiri, quod decet ſub ratione diſtribui. Ne quod neceſſario nos tranſmiſiſſe conſtat afflictis, ſuperfluo tribuatur illæſis.

XXVIII. De reſcindendo contractu inito cum muliere rapta.

Theod. Rex Specioſo viro deuoto comitiaco.

PRopoſitum regale eſt, grauatis per iniuriam ſubuenire: vt cohertio praui, iuſtitiam faciat plus amari. Nec diſſimulari poteſt, ſalua communione qua viuitur, vt ſollicitatores publicos habeat genialis thori reuerenda ſocietas, & illud Humani generis procreabile ſacramentum, ſcelerata temeritate profanetur. Agapitæ igitur ſpectabilis fœminæ ſupplicatione commoti (quæ ab vniuerſis tentatum aſſerit ſuum ſecretum, vt etiam promitterent de nece mariti, à quo iuſte potius mererentur extingui) præſenti iuſſione decreuimus, vt à tempore, quo iugalem copulam animo vitiata dereliquit, omni contractu, qui leuitatis errore firmus eſſe non poteſt, legum ratione caſſato, quicquid à retentatoribus conſtiterit poſſideri, ſine vlla facias dilatione reſtitui. Ne ſcelerati ad illuſionem iuſtitiæ fraudum ſuarum valeant compendia vendicare. Nimis enim abſurdum eſt, vt quos pœna metuit conſumere, etiam lucrum ſibi valeant vendicare.

XXIX. Super eodem.

Theod. Rex Prouino v. i. patritio.

INter cætera Humani generis pondera coniugalis affectus curam ſibi præcipuam vendicauit. Non immerito, quia in honore eſſe meretur, vnde reparatio poſteritatis acquiritur. Omne facinus auctores ſolos inſequitur. Horror matris tranſit ad filios: & nouo infelicitatis euentu, fit dedecus proprium, ſcelus alienum. Ideo enim iura vel diuina vel publica nexum coniugii tanta cautela præcipiunt cuſtodiri, vt crimen ſit magnum conſcientiæ, alienos affectus in reuerentiam non habere. Baſilius ſiquidem vir ſpectabilis datis precibus intimauit, Agapitam coniugem ſuam de propriis penatibus à quibuſdam, vitio ſollicitationis, abductam, dum ſexus ille fœmineus ad mutabilitatis vitia patet. Quod etiam oblata nobis ſupra memoratæ coniugis ſuæ petitione firmauit. Adiiciens, eam cum in ſacroſanctæ eccleſiæ ſepta refugiſſet, ignorante marito, magnitudini tuæ caſam Arecinatinam ratione propoſita contuliſſe. Vnde nunc reſpiciens deplorat ingeſtam ſibimet grauiſſimam nuditatem, fa-

ctum

ctum ſuum ipſa condemnans. Quippe vt pauper diuiti, caſto lubrica, prudenti viro donaret inſipiens. Nunc abiicite lucra, quæ honeſtam non videntur commendare perſonam. Quia illud vos potius decet acquirere, quod & famam veſtram poſſit augere. Hinc etiam prius præcepta dederamus: & nunc iterata iuſſione, repetimus, vt ſupraſcriptam rem ſine aliqua dubitatione reddatis. Alienatio enim rerum ſolidum deſiderat habere iudicium. Et certe in his verſata rebus, firmum docetur perdidiſſe conſilium. Quid enim facere potuit probum, quæ nullis culpis extantibus reliquit maritum?

XXX. De lardo non exportando.

Theod. Rex Comiti Siliquatariorum & portus curas agenti.

SI deſideriis noſtris commercia peregrina famulantur: ſi prolato auro acquiritur externa deuotio; quanto magis ſuis bonis abundare debet Italia, cum nulla in patendo probetur ſentire detrimenta? Et ideo ſpeciem laridi nullatenus iubemus ad peregrina tranſmitti, ſed in vſus noſtros propitia diuinitate ſeruetur. Ne quod in noſtris partibus conficitur, noxia negligentia deeſſe videatur. Cauete itaque, ne culpis quamuis parua præbeatur occaſio: ſcientes periculum grauiſſimum fore, ſi ſtudeatis vel leuiter iniuſſa committere. In qualitate eſt, non in quantitate peccatum: ſiquidem menſuram non quærit iniuria. Imperium, ſi in paruo contemnitur, in omni parte violatur.

XXXI. De fideiuſſore principalis liberando.

Theodoricus Rex Fruinail Saioni.

COmmouemur quidem pietatis ſtudio querela ſupplicum: ſed ea maxime, quæ verſatur in diſpendiis innocentum: vt quibus non fuerint in exigendo compendia, grauem ſubeant in reddendo iacturam. Quod noſtri temporis manifeſtum eſt, non decere iuſtitiam, vt alterius deſpectus alterum grauet, & reatus ſit innoxiis de contemptibus alienis. Vlpianus ſiquidem flebili petitione ſuggeſſit, adminiſtrationis ſuæ tempore debitorem publicum in quadringentis ſolidis, Venantio poſtulanti, fideiuſſionis ſe vinculo tradidiſſe. Quo ſponſionem ſuam præſumptione truculentium ruſticorum deſpiciente, complere ſupplicem memoratus ſolidorum numerus onerauit. Ideoque prædictum Venantium, quem frequenter multorum ſcelerum pulſat inuidia, notum ſolummodo querelis aſſiduis, in præſenti negotio decernimus conueniri: vt legaliter conuictus, ea quæ promiſiſſe ſuggeritur, ſine aliqua mora tergiuerſationis adimpleat. Quia melius ſemper legum pondere preſſa curatur audacia: & dum metus talibus imponitur, peccandi licentia non præbetur.

XXXII. De filio, qui in parentes proprios manus iniecit violentas, puniendo.

Theod. Rex Symmacho patritio.

QVis poſſit accuſare iam reliqua, ſi pietatis nomina probantur eſſe crudelia? Negligitur leuis reatus, cum tragœdia criminis magna tonuerit, nec aliquis nititur, quod paruum eſt, vindicare, ſi delicta ſumma reſpiciantur euadere. Inimicum trucem ratio ipſa profeſſionis oſtendit: iratum plerumque poteris inuenire collegam: inobedientem vero filium declinare pœnas, non permittit humanitas. Vbi eſt illa naturæ vis, quæ amplexu copulæ deſtinatur ad poſteros? Ferarum catuli ſequuntur parentes: à ceſpite ſuo virgulta non diſcrepant: propago vitis propriæ ſeruit origini, & diſcrepat homo à ſuo fuſus initio! Quid dicamus illa beneficia, quæ vel extraneam poſſunt obligare perſonam? Nutriuntur à paruulis, ipſis laboratur, ipſis diuitiæ conquiruntur: & cum ſibi vnuſquiſque credat abundare quod poſſidet, cum à patribus adhuc quæritur, pro altera potius ætate peccatur. Proh dolor, non mærebimus eorum affectum, pro quibus ſubire non recuſamus exitium? Maria ipſa, ſæuis tempeſtatibus excitata, genitoris cura non refugit: vt peregrinis mercibus acquirat, quod propriæ ſoboli derelinquat. Aues ipſæ, quarum vita ſemper in eſcis eſt, naturam ſuam extranea ſorde non maculant. Ciconia, redeuntis anni iugiter nuntiatrix, eiiciens triſtitiam hyemis, lætitiam verni temporis introducens, magnum pietatis tradit exemplum. nam cum parentes eorum pennas ſenio coquente laxauerint, nec ad proprios cibos quærendos idonei potuerint inueniri, plumis ſuis genitorum membra frigida refouentes, eſcis corpora laſſa reficiunt: & donec in priſtinum vigorem alis grandæua redierit, pia viciſſitudine iuuenes reddunt, quod à parentibus paruuli ſuſceperunt. Et ideo non immerito longa vita ſeruantur, qui pietatis officia non relinquunt. Perdicibus etiam mos eſt, oua perdita per alterius matris damna ſarcire: vt adoptione alienæ ſobolis incommoda ſuæ reparent orbitatis. ſed mox, vt nati fiduciam habere cœperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice: qui vt fuerint materna voce commoniti ouorum ſuorum potius genetricem petunt, quamuis ab aliis, furtiuis fœtibus, educentur. Quid ergo homines facere debebunt, quando & hanc pietatem auibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaque, qui facti ſui acerbitate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire iudicium: & ſi eum patri ſuo Martino manus inieciſſe conſtiterit, protinus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideo elegimus mores veſtros, quia crudelibus parcere non poteſtis. Quando genus pietatis eſt, in illos diſtringere, qui contra naturæ ordinem ſceleratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.

XXXIII. Immunitas Presbytero conceſſa in contributione cæteros non grauet.

Theod. Rex Honoratis poſſeſſoribus, defenſoribus & curialibus Tridentinæ ciuitatis.

MVnificentiam noſtram nulli volumus extare damnoſam: ne quod alteri tribuitur, alterius diſpendiis applicetur. Et ideo præſenti auctoritate cognoſcite, pro ſorte, quam Butiliano presbytero noſtra largitate contulimus, nullam debere ſoluere fiſcalis calculi functionem: ſed in ea præſtatione, quanti ſe Solidi comprehendunt, de Tertiarum illationibus vobis noueritis eſſe releuandos. Nec inferri à quoquam volumus, quod alteri noſtra humanitate remiſimus: ne, quod dictu nefas eſt, benemeriti munus innocentis contingat eſſe diſpendium.

XXXIV. Eccleſia & Epiſcopo nullum ius eſſe in Curiales ciuitatum.

Theod. Rex Gudilæ epiſcopo.

PRiſcarum legum reuerenda dictat auctoritas, vt naſcendo Curialis nullo modo poſſit ab originis ſuæ muniis diſcrepare, nec in aliud Reipublicæ officium trahi, qui tali præuentus fuerit ſorte naſcendi. Quod ſi eos vel ad honores tranſire iura vetuerunt, quàm videtur eſſe contrarium, Curialem Reipubl. amiſſa turpiter libertate ſeruire? & vſque ad conditionem perueniſſe poſtremam, quem vocauit Antiquitas Minorem Senatum? Nouerit itaque reuerentia veſtra, Sarſenates municipes collegas ſuos aſſeruiſſe, Eccleſiam veſtram irrationabiliter ſibi velle defendere. Vnde prouidentia veſtra, pro integritatis ſuæ propoſito examinata veritate diſcutiat, quæ veniunt in querelam: & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt, pro implendis muniis eos ad Curiam ſuam remeare permittat. Si vero clero veſtro creditis in eis aliquid rationabiliter ſuffragari, ad noſtrum Comitatum inſtructam perſonam modis omnibus deſtinate, quæ aduerſariorum debeat intentionibus obuiare. Quod ſi de negotii qualitate dubitatis, conuenit ſacerdotalibus inſtitutis, vt ante controuerſiam initiatam magis ipſe cognoſcas, quàm de iudicio victus abſcedas. Talem ſiquidem nō oportet publice ſuperari, quem amatorem æquitatis conuenit inueniri.

XXXV. Seruorum, qui dominos occiderunt, pœna.

Theod. Rex vniuerſis Gothis & Romanis, & his qui portubus vel cluſuris præſunt.

CVncta quidem iure deteſtamur ſcelera, & omne, quod iniquum eſt, clemens execratur auditus: ſed ea maxime, quæ humani ſanguinis effuſione polluta, noſtram contra ſe incitauere cenſuram. Quis enim ferat, in domeſticis præſidiis locum fuiſſe periculis? & ibi inuentum dulcis vitæ exitum, vnde naſci debuerat defenſionis auxilium? Et ideo præſenti iuſſione mandamus, vt in famulos, qui Stephanum dominum ſuum plectibili ſcelere trucidantes, inhumatam quoque reuerentiam eius funeris abiecerunt, legum diſtrictione reſecetis. Quatenus qui exemplis prouocantur peſſimis, pœnis arceantur aſpectis. Proh dolor, pietas in auibus inuenitur, quæ ab humana conditione deſeritur. Vultur ipſe, cui vita eſt cadauer alienum, tantæ magnitudinis corpus nec exiguis alitibus probatur infeſtus, ſed magis accipitrem, vitam plumigerum auium perſequentem, alis cædit, ore dilaniat, totoque ſuo pondere periclitantibus nititur ſubuenire. Et homines parcere nequeunt, cuius ſe genus eſſe cognoſcunt: ille non vult extinguere, quos poterat veſci: ſerui maluerunt occidere, qui eos ſuperſtes conſueuerat enutrire. Fiat ergo paſtus pii vulturis, qui necem potuit crudeliter deſiderare paſtoris. Tali potius ſepulchro recipiatur, qui dominum reddidit inſepultum.

XXXVI. De emphyteuſi à negligentibus reuocanda.

Theodoricus Rex Ioanni Apparitori.

GRaue nimium eſt, vt fructu laboris ſui fraudetur induſtrius: & cui adhibetur pro ſedulitate conferri præmium, diſpendium patiatur iniuſtum: in ea præſertim re, quæ ad noſtram reſpicit largitatem: cui nihil debet licere negligentiæ, ne videamur minus profutura ſanxiſſe. Dudum ſiquidem Spei & Domitio, ſpectabilibus viris, loca in Spoletino territorio, cœnoſis fluentibus inutiliter occupata, largitas noſtra conceſſerat, vbi aquarum vaſta profunditas terrenam gratiam in nullos vſus profuturam abſorbuerat. Iacebat tellus naufraga, paluſtri tempore confuſa, & ſub vtroque iactata diſpendio: nec aquarum puros liquores meruerat, & decus terrenæ ſoliditatis amiſerat. Hoc nos, quibus cordi eſt, in melius cuncta mutare, ſupra memoratis tali conditione non conceſſimus, vt ſi eorum opera vel labore turpis deſiccaretur illuuies, ipſis liberata rura proficerent. Sed quantum actorum Spei loquitur ingeſta petitio, Domitii viri ſpectabilis vitio, dum immemor iuſſionis tenaciter parcit expenſis, ad initium reuocatus eſt labor operantium, cum iam in Solis faciem paulatim mollicies ſiccata dureſceret, cælatamque longa voracitate tellurem Sol inſuetus afflaret. Quod nos nequaquam negligi poſſe patiemur, vt bene accepta inuida deſtruantur ignauia. Proinde deuotio tua præfatum Domitium moderata executione conueniat, vt acceptæ rei ſedulus operator immineat, aut ſi hoc ſibi ſumptuoſum eſſe crediderit, propriam cedat ſupplicantibus portionem. Oportet enim, vt ſi opera poſtulata nequit efficere, conſortem beneficii, gloriam noſtri temporis, permittat implere.

XXXVII De

XXXVII. De licentia Scholaſticis danda eundi ad ſepeliendum patrem.

Theod. Rex Feſto v. i. Patritio.

AEquum eſt, vt commodet ſe regalis pietas Fati vulnere ſauciatis: quia erigi plus merentur, quos ſortis ſuæ aduerſa preſſerunt. Atque ideo magnificentiæ tuæ præſenti auctoritate declaramus, vt † Hecditii filios, quod in Vrbe primitus reſidere cenſuimus, ad patriam cum genitoris ſui funere, votiuo quidem reditu, ſed acerbo caſu, remeare iubeatis. Ne eorum deſideriis abnegatis, vulnus geminetur afflictis: & quod nefas dictu eſt, qui dolorum nubila, noſtra ſemper ſerenitate, detergimus, nunc miſeris pias lacrymas denegare videamur. Inſatiabilis quippe fletus eſt, qui humandis non finitur corporibus intereſſe: dum ſemper ſe reum iudicat, qui cineribus iuſta non præſtat. Priamus quanto pretio ſepeliendum Hectorem redemit? rogauit furentem, ſupplicauit armato, vitamque ſuam exponere maluit, vt cadaueri debita non negaret. Et quoniam in his perſonis mutua ſunt officia pietatis, iniquum eſt, filium genitori gratuito non impendere, quod patrem magnis talentis conſtitit effeciſſe. †Codidii

XXXVIII. De oneribus publicis non imponendis iam publico ſeruitio occupatis.

Theod. Rex Ampelio, Diſpoſitio & Theodulo v.v.v. s.s.s.

DEcet noſtri temporis diſciplinam, vt qui publicis vtilitatibus ſeruiunt, ſuperfluis oneribus non grauentur. Nec dignum eſt, vt cuiusquam lædat inuidia, noſtris moribus ordinata. Quapropter † figulinis regia vobis auctoritate conceſſis, operam * nauanter impendite. Nec vereamini ad † alias vos actiones poſſe † traduci, à quibus iniuncta præſentia vix credimus explicari. Ceſſauit ergo * contra vos improborum nefanda præſumptio, & obſcuris dolis effectum noſtra tollit auctoritas. Incaſſum enim odit, cui ſe principalis clementia obiecerit.

Figulinarum conceſſio.
†figulis vſus.
*ouanter. al. ornanter.
†alias actiones
†transduci
*circa

XXXIX. Quod maiores non grauentur vltra debitum in præſtatione debitorum.

Theod. Rex Senatui vrbis Romæ.

COnſtat, Senatum populis viuendi regulam præſtitiſſe. Nam quod ornat nomen Romanum, à vobis legitur inſtitutum. Ad hoc Patres in illo principio nominati, vt quaſi filiorum per vos poſſit vita componi. Vos enim deuotionem prouinciis, vos priuatis iura decreuiſtis, & ad omnes iuſtitiæ partes ſubditos parere libenter docuiſtis. Et ideo non decet inde ſignum reluctationis exire, vnde exemplum poterit moderationis effulgere. Quod noſtra clementia, cui cordi eſt, rerum omnium tenere menſuram, in veſtram notitiam credidit perferendum. Ne magis ignorantia nutriatur exceſſus, ſub quorum conſcientia error non poteſt eſſe perpetuus. Igitur prouincialium iudicum relatione, ad magnificum virum Præfectum prætorii directa, comperimus, ſic primæ tranſmiſſionis tempus exemptum, vt nihil aut parum à Senatoriis domibus conſtet illatum. Allegantes, per hanc difficultatem tenues deprimi, quos magis decuerat ſubleuari. Fiet enim, vt exactorum nimietas, dum à potentibus contemnitur, in tenues conuerſa graſſetur, & ille potius ſoluat aliena, qui eſt deuotus ad propria: præterea multa acerbiora iungentes, quod pro ſua quisque voluntate aliquid exigentibus dignetur obiicere. Quæ tamen omnia detrimenta Curialibus dicuntur infligi: vt qui in vſus publicos fuerant noſtra prouiſione reparati, contumacibus diſtrahantur iniuriis. Atque ideo P. C. qui parem nobiſcum Reipubl. debetis annisum, ſic æquabiliter ordinate, vt quicquid vnaquæque domus Senatoria profitetur, deſtinatis procuratoribus per prouincias trina illatione perſoluat. Aut certe, quod in locum beneficii ſolebatis expetere, arcæ Vicarianæ ſedis, ſi id diligitis, vniuerſa complete: ne neceſſe ſit curiali per multiplicem & inefficacem conuentionis laborem in exiguis veſtris illationibus ſua potius damna ſuſcipere, eueniatque deteſtabilis caſus: vt qui functionem propriam vix poterat ſuſtinere deuotus, alienis oneribus prematur infirmus. Quod nos, ſalua ciuilitate, diſſimulare non poſſumus, vt ſine acerbitate belli rebus ſuis exuantur oppreſſi, & illi magis pereant, qui Reipubl. parere feſtinant. Hoc etiam nos edictali programmate in cunctorum noueritis prouincialium notitiam pertuliſſe, vt libere prorumpat in publicum, qui ſe alienæ functionis pondere nouit oppreſſum, relaturus à nobis iuſtitiæ fructum, qui feſſis nouimus dare præſidium.

XL. Super eodem.

Edictum Theoderici Regis.

QVamuis ſit querela vox doloris, nec ſe contineant immuniti, & læſus animus vociferatione pacatur: tamen liberior ſermo promitur, ſi noſtra auctoritate laxatur. Deteſtamur enim miſeros premi: commouemur & non querentium malis: velociusque ad nos peruenit, quod diſſimulatio patientis abſcondit. Merito, quando cunctorum nos reſpiciunt auido ore læſiones. Dum illud pietati noſtræ perire credimus, quod per mediocrium damna ſentimus. Nuper itaque prouincialium iudicum relatione comperimus, domos quasdam præpotentium ſuas non implere per ordinem functiones. Hinc fieri, vt dum illationis quantitas procurati quæritur à tenuibus, ſumma potior exigatur. Superbia deinde conductorum canonicos Solidos non ordine traditos, ſed ſub iniquo pondere imminentibus facile proiectos, nec vniuerſam ſiliquam, quam reddere conſueuerant, ſolemniter intuliſſe.

tuliſſe. Proinde factū eſt, vt Curiales quibus nos volumus eſſe proſpectū, imminentium ſolicitudine coacti, grauia damna ſentirent, &, ſi dici fas eſt, cū alienis debitis ſub truculentis compulſionibus vrgerentur, poſſeſſionum quoque ſuarum amiſſione priuati ſunt. Quod ſcelus vt debeat amputari, ad reuerendiſſimum quoq; Senatum præcepta tranſmiſimus, & nunc edictali programmate definimus, vt quisquis Poſſeſſorum ſiue Curialium grauatum ſe ſenſerit in aliena calculi functione, ad noſtræ ſerenitatis audientiam venire deproperet, ſciturus, nobis priores exceſſus omnino diſplicuiſſe, cum viderit profutura ſuccedere. Patuit ergo vobis arbitrium iuſti principis, quamuis multis ſemper declaretur iudiciis. Nunc autem ſub ſilentio patientiam doloris abducite, aut ſub iuſtitia iter vocis aperite. Iam in vobis erit huius ſumma conſilii, quibus adiacet eligere, quod vobis proſpicitis expedire.

XLI. Quod Apuliæ & Calabriæ negotiatores publici non grauentur.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

NVllius compendiis delectamur iniuſtis: nec ad animum noſtræ pietatis perueniunt, quæ probitatis gratia deſeruntur. Reſpub. ſiquidem iure ſemper æquitatis augetur: & cum temperantia diligitur, velociter profutura ſuccedunt. Atque ideo illuſtrem magnificentiam tuam, Negociatorum Apuliæ ſiue Calabriæ ſupplicatione permoti, duximus inſtruendam, vt frumenta quæ per ſupradictos negociatores publico comparantur, non iterum ab eiſdem interpretii nomine Solidorum quantitas exigatur. Nam ſi coemptam ſpeciem expenſis publicis neceſſariam non habetis, ab officio veſtro ſuſcepta moderatio fideliter diſtrahatur, euentum rei ratio fiſcalis habitura eſt, quæ iniuſte videtur impoſuiſſe quod reſpuit. Nimis enim iniquum eſt, vt ille patiatur diſpendium, qui imperium fecit alienum: pari conditione cenſentes de ſaxtario quoque, quem negociator eius prouinciæ videtur inferre: ne quis audeat damnata ſemper pretia proteruus exigere: & vt validius retundamus exceſſus, pœnam xxx. librarum auri ſedis noſtræ præfectis imponimus, ſi quis contra hæc ſaluberrima conſtituta auſu temerario venire tentauerit. Officium vero decem librarum auri diſpendio ſe nouerit eſſe feriendum, ſi inhibitas præſumpſerit exequi iuſſiones. In illa quoque parte feſſis clementia noſtra ſe porrigit, vt ſi penſionem huius tituli Siliquatario præſtat, monopolium quoque negociator exerceat. Si vero Siliquatarius hunc titulum negociatoribus indicat abrogandum, nullam ab eis exigat penſionem. Quia ſatis abſurdum eſt, vt affligatur damnis, qui commoda non habet actionis. In aurariis deniq; priſcus ordo ſeruetur, & ad eos tantum functio ipſa reſpiciat, quos huic titulo ſeruire voluit antiquitatis auctoritas. Quapropter beneficia noſtra erga negociatores, qui noſtris titulis neceſſarii comprobantur, omnibus modis facite cuſtodiri: ne genus hominum, quod viuit lucris, ad necem poſſit peruenire diſpendiis.

XLII. De danda Iudæis licentia reficiendi Synagogam.

Theod. Rex Vniuerſis Iudæis Genuæ conſiſtentibus.

SIcut exorati iuſtum cupimus præbere conſenſum, ita per noſtra beneficia fraudes fieri legibus non amamus: in ea parte præcipue, in qua diuinæ reuerentiæ credimus intereſſe. Ne ergo inſultare videantur elati, diuinitatis gratia deſtituti. Quapropter tegumen tantum vetuſtis parietibus ſuperimponere Synagogæ veſtræ, præſenti vos auctoritate cenſemus, petitionibus veſtris eatenus licentiam commodantes, quatenus conſtituta diualia permiſerunt. Nec aliquid ornatus fas ſit adiicere, vel in ampliandis ædibus euagari. Noueritis vos ſeueritatem minime diffugere veteris ſanctionis, ſi rebus non abſtineatis illicitis. In ipſis vero parietibus cooperiendis, vel reficiendis tantum licentiam damus, ſi vobis tricennalis non poteſt obeſſe præſcriptio. Quid appetitis, quæ refugere deberetis? Damus ſiquidem permiſſum, ſed errantium votum laudabiliter improbamus. Religionem imperare non poſſumus: quia nemo cogitur, vt credat inuitus.

XLIII. De tuitione prædiorum & hominum Eccleſiæ.

Theod. Rex Adilæ v. s. Comiti.

QVamuis nullos velimus grauamen aliquod ſuſtinere, quos videtur pietas noſtra protegere (quia regnantis eſt gloria, ſubiectorum ocioſa tranquillitas) tamen ſpecialiter Eccleſias ab omni iniuria reddi cupimus alienas: quibus dum æquabilia præſtantur, miſericordia diuinitati acquiritur. Et ideo beatiſſimi viri Euſtorgii Epiſcopi ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ petitione permoti, præſentibus te affatibus admonemus, vt prædiis vel honoribus illius Eccleſiæ intra Siciliam cōſtitutis tuitionem ſtudeas ſalua ciuilitate præſtare. Nec à quoquam, cuiuslibet nationis homine, contra fas patiaris opprimi, quos decet diuinitatis intuitu ſubleuari. Ita tamen, vt cauſis publicis & priuatis, quæ contra eos rationabiliter proponuntur, reſpondere non differant. Quia ſicut nolumus, eos ab aliquo prægrauari, ita exemptos à tramite iuſtitiæ non patimur inueniri.

XLIV. Vt eximatur ab illatione tributorum, qui deputabitur ſeruitio pauperum.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

NOn præiudicat iuri publico perſonalis exceptio: quia beneficialem eſſe principem licet, nec intra regulas conſtituti poteſt munificentia regalis arctari. Ita leuis coerceatur grauiſſimis inſtitutis impatiens, ambitio iure frenetur. Clementia non habet legem, nec debet ſub anguſtis terminis benigna

gna ſequi, quem decet ſine fine laudari. Defenſores itaque ſacroſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ pro expenſis pauperum, quæ ſub lucri exaggeratione funduntur, vnum ſibi ex negociatoribus vrbis ſuæ deſiderant oportere præſtari: qui pro emptoris functus officio exceptis negociationis onerib. debeat implere, quod ſuſcipit. Hæc enim nos & Rauennati Eccleſiæ commemorant, motos rationabili allegatione, tribuiſſe: quod pietatis exemplum, ad ſuum quoque commodum ſupplicant transferendum. Ideo illuſtris & præcelſa magnificentia tua (ſalua in alijs negociationibus commoditate publica, quæ ab vniuerſo corpore conſueuit inferri) vnum eis, quem ſibi viſi fuerint eligere, deputabit, qui ita commercium negociationis exerceat, quatenus nec Monopolij, nec Siliquatici, nec Aurariæ aliquid penſionis impendat, vel quodlibet grauamen ex permiſſa nundinatione ſuſtineat. Cur enim illud tardemus annuere, vnde nulla poſſumus damna ſentire?

XLV. De pecunia fabricis publicis deſtinata non ſubuertenda.

Theod. Rex Arthemidoro præfecto vrbis.

Gaudemus, in te noſtra floruiſſe iudicia: lætamur, dignum præſulem te Romanis arcibus extitiſſe, qui generoſis animis amicum fraudibus non paſſus es velare ſecretum, ne vos aut delicta complices facerent, aut ſecuritas ad maiora potius incitaret. Atque ideo vniuerſa pecunia, quæ fuera fabricis deputata Romanis, & nunc magnitudinis tuæ diſcuſſione conſtitit, † abiuratam, cum nec reddita ſuo tempore nec docetur expenſa, ſine aliqua dilatione reſumatur: & vobis ordinantibus iterum Romanis mœnibus applicetur. Nefas eſt enim, vt in alios vſus tranſeant, quæ ſibi ſubtracta non immerito Roma ſuſpirat. Debueramus itaque cælatores deputatæ pecuniæ in non modica pœna percellere, qui in tali cauſa noſtram munificentiam fraudauerunt. Sed affuit moderatrix, ſemper quæ nobis eſt iuncta, clementia: ne indecore fieri plectamus grauiter incitante iuſtitia. Sufficiat nobis, cupiditatem nõ impleſſe, quod voluit. Nec maior poteſt prouenire vindicta, quando velut propria videtur perdere, qui ſe ſuppreſſa turpiter vendicauerat poſſidere.

XLVI. De furto inquirendo.

Theod. Rex Tancilæ V.S.

Acerbum nimis eſt, noſtris temporibus antiquorum facta decreſcere, qui ornatum vrbium quotidie deſideramus augere. Quocirca præſentibus te iuſſionibus admonemus, vt de Comenſi ciuitate æneam ſtatuam, quæ periſſe ſuggeritur, omni animoſitate perquiras. Spondens etiam centum aureos, ſi quis hæc ſacrilega prodere furta maluerit. Quatenus promiſſio noſtræ ſerenitatis trepidos ad ſpem confeſſionis inuitet, quæ etiam ad te deſtinata edicta proloquantur. Sed cum hæc tamen iuſſa promulgaueris, ſi adhuc facinus ſecreto velauerint, poſt diem venerabilem locorum artifices facias congregari, à quibus ſub terrore perquire, quo miniſtro fuerit perpetratum. Ab imperitis enim harum rerum ſtatuæ facilis euerſio non fuiſſet, niſi eam tentaſſet mouere loco magiſtra præſumptio.

XLVII. De mercede danda illis, qui reuelarunt furtum & pœna infligenda furibus.

Edictum Theoderici Regis.

Qvamuis ad proditionem ſceleris relaxata nimis pœna ſufficiat, nec parum ſit munus audaciæ, ſupplicii declinaſſe terrorem: addimus tamen præmium, quod habere innocentia ſolet. Non quia commiſſa placuerunt, ſed delectat nos munificos eſſe in amore vindictæ. Quapropter præſentis edicti vnuſquiſq; auctoritate cognoſcat, centum ſe aureos largitate noſtra promereri, ſi prodat, qui ſtatuam de Comenſi ciuitate rapuerit, & de ſuo facto, quod maxime nocens requirit, indulgentiam ſe nouerit habiturum. Damus in æneo compendio aureum munus: & metalla, quæ inuenire poſſumus pretioſiora, largimur. Illud potius hac liberalitate redimentes, ne tranſeat in vſum, quod conſtat eſſe prohibitum. Quis ergo tanta ſtultitiæ cæcitate damnetur, vt dubitet erumpere, quando & ſecuritatem reperit, & præmium confeſſionis acquirit? Si quis autem diſſimulandum forte crediderit, cumque aliquo veritatis indicio ſerenitas noſtra detexerit, vltimo ſe nouerit diſcrimine rapiendum. Indignum eſt enim, vt qui reſpuunt indulgentiã noſtram, detectis poſtea ſuffragetur humanitas.

XLVIII. Quod ciuibus ſuper operis exhibitione, conſuetudo alia nullatenus deputetur.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

Prouentum regni noſtri benignitas debet æmulari: vt tantum humanitas relaxet dona, quantum Reſpublica ſuſcepit augmenta. Non enim aliter laudatum modum poſſumus cuſtodire, niſi ad conſiderationem rerum noſtrum debeamus excitare propoſitum. Inter tot enim quotidie, Deo propitiante, ſucceſſus, tenacitatis eſſet vitium anguſta largitate contentum. Atq; ideo illuſtris magnificentia tua præſenti auctoritate cognoſcat, Spoletinis ciuibus ad exhibitionem Thermarum ſupra conſuetudinem aliam millenam eſſe deputandam. Cupimus enim libenter impendere, quæ ad ſalubritatem ciuium nouimus pertinere. Quia laudes ſunt noſtrorum temporum, celebrata gaudia populorum.

XLIX. Quod negociatores depopulatione vaſtati, vſque ad tempus non teneantur ad præſtationem tributorum & debitorum ſolutionem.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

OPes noſtras cupimus theſauro pietatis augeri, execrantes commoda, quæ nobis vexatorum fuerint calamitatibus acquiſita. Moleſta eſt illatio noſtræ clementiæ, quæ defletur. Quia quicquid ſub lætitia penditur, accipientis laudibus applicatur. Vrbis itaque Sipontinæ negociatores hoſtium ſe aſſerunt depopulatione vaſtatos. Et quia egentium leuamina noſtras potius diuitias æſtimamus, illuſtris magnificentia tua, per hoc iuge biennium nuncupatos, nulla faciat coemptione vexari. Sed quoniam lapſos nihil releuaſſe proficit, ſi onus aliud ſolutionis accedit: qui memoratis negociatoribus noſcuntur mutuaſſe pecuniam: celſitudo tua faciat admoneri, ne in hoc biẽnii ſpatio quicquam de credita ſumma æſtiment poſtulandum. Quatenus ſub induciis ſupradictis, & datam poſſint reparare pecuniam, & aliquatenus debitorum valeat reſpirare ſubſtantia. Quid enim proficit creditorem ſe vrgere, quando incaſſum nititur † nudatos * exigere? quibus magis proſpicimus, ſi ad mutuata ſuſtinendo peruenire faciamus.

† nudos * leg. exſugere.

L. De reparatione thermarum ſalubrium.

Theod. Rex Aloiſio architecto.

SI audita veterum miracula ad laudem noſtræ clementiæ volumus continere (quoniam augmenta regalis gloriæ ſunt, cum ſub nobis nulla decreſcunt) quo ſtudio conuenit reparari, quod & noſtris oculis frequenter conſtat offerri? Delectat enim ſalutiferi Aponi meminiſſe potentiam: vt intelligas quo deſiderio cupimus reficere, quod de memoria noſtra neſcit exire. Cæruleum fontem vidimus, in formam dolii concauis hiatibus æſtuantem, & fornaces anhelantium aquarum circunducto ventilatio, Naturæ probabili diſpoſitione, coronatas: quæ licet, more calidæ, nebuloſos vapores exhalent, hanc tamen iucundam perſpicuitatem aſpectibus humanis aperiunt: vt quiuis hominum illam gratiam deſideret contingere, etiam cum non ignoret ardere. Ore pleniſſimo, in ſphæræ ſimilitudine, ſupra terminos ſuos aquarum dorſa turgeſcunt: vnde latex tanta quiete defluit, tanta quaſi ſtabilitate decurrit, vt eum non putes creſcere, niſi quia inde aliquid rauco murmure ſentis exire. Veniunt aquæ per algentes meatus tali feruore ſuccenſæ, vt poſt recurua ſpatia, quæ arte facta ſunt longiora, in calores ſint maxime redituræ. O magiſtri mirandum ſemper ingenium, vt naturæ furentis ardores ita ad vtilitatem humani corporis temperaret, vt quod in origine dare poterat mortem, doctiſſime moderatum, & delectationem tribueret & ſalutem. Iuuat videre ſecretum, latices vapores igneos exhalantes, amicum vndis indeſinenter ardorem, & calorem venire decurſu riui, vnde viſualiter ſolebat extingui. Merito dicunt Philoſophi, Elementa ſibi mutuis complexionibus illigari, & mirabili coniungi fœderatione, quæ inter ſe contraria intelliguntur varietate pugnare. Ecce madentem ſubſtantiam vapores producere conſtat ignitos, quæ mox ad thermarum ædificia decora peruenerunt, illis à cautibus vnda deſcendens, & aera ſua qualitate ſuccendit, & tactu fit habilis, cum recepta fuerit in lauacris: vnde non tantum delitioſa voluptas acquiritur, quantum blanda medicina confertur. Scilicet, ſine tormento cura, ſine horrore remedia, ſanitas impunita, balnea contra diuerſos dolores corporis attributa. Quæ ideo Aponum, Græca lingua, beneficialis nominauit Antiquitas, vt cauſam tanti remedii æger cognoſceret, cum de tali nomine dubium non haberet. Sed inter alia loci ipſius bona, illud quoque ſtupendum eſſe didicimus; quod vna fluentorum natura diuerſis miniſteriis videatur accommoda. Nam protinus ſaxo ſuſcipiente colliſa inhalat primæ cellulæ ſudatoriam qualitatem: deinde in ſolum mitigata deſcendens, minaci ardore depoſito, ſuaui temperatione molleſcit: mox in vicinum producta, cum aliqua dilatione torpuerit, multo blandius intepeſcit: poſtremo ipſo quoque tepore derelicto, in piſcinam Neronianam frigida tantum efficitur, quantum prius ferbuiſſe ſentitur: non immerito auctoris ſui participans nomen collega eſt cum viriditate gemmarum, vt ipſa quoq; vitrei elementi colore perſpicua quaſdam tremens vndas quieta commoueat. Sed vt ipſum quoque lauacrum mundius redderetur, ſtupenda quadam continentiæ diſciplina in vndam, qua viri recreantur, ſi mulier deſcendat, inceditur: propterea quod ipſis altera exhibitio decora collata eſt: ſcilicet, ne ardentium aquarum fœcundiſſimum locum non crederent habuiſſe, vnde plurima largiretur, ſi vterque ſexus vno munere communiter vteretur. Hæc perennitas aquarum intelligendi præſtat indicium, per igneas terræ venas occultis meatibus, influens de intus, in auras erumpere excocti fontis irriguam puritatem. Nam ſi Naturæ fuiſſet illud incendium, ſine interitu ſubſtantiæ non fuiſſet amiſſum. Sed aquæ materia ſenſibilis, ſicut peregrinum contraxit ignem, ſic iterum natiuum facile recepit algorem. Præſtat & aliud adiutorii genus vis illa medicabilis: nam iuxta caput fontis ſcrupuloſi, quendam ſibi meatum prouida Natura formauit. Hinc deſuper ſella compoſita, quæ humanis neceſſitatibus in abſidis ſpeciem perforatur, ægros ſuſcepit interno humorẽ defluentes: vbi dum feſſi nimio languore conſederint, vaporis illius delectatione recreati, & laſſa viſcera reficiunt, & humores noxia infuſione laxatos, vitali ariditate conſtringunt: vt quaſi aliquo deſiderabili cibo refecti, valentiores queant protinus inueniri. Sic medicabili ſubſtantiæ venit à ſulphure, quod calet à ſalſedine, quæ deſiccat. Talia poſteris non tradere, hoc eſt grauiter in longa ætate peccare. Quapropter antiqua illic ædificiorum ſoliditas innouetur: vt ſiue in thermis, ſiue in cuniculis fuerit aliquid reparandum, te debeat imminente reconſtrui. Virgulta quoque noxia importunitate naſcentia, euulſis ceſpitibus auferantur: ne radicum quidam capilli paulatim turgentes, fabricarum viſceribus inſerantur, & more vipereo prolem ſibi fœcunditate contraria nutriat, vnde ſe compago caſura diſrumpat. Palatium quoque, longa ſenectute quaſſatum, reparatione aſſidua corrobora. Spatium, quod inter ædem publicam, & caput igniti fontis interiacet, ſyluestri aſperitate depurga. Rideat florenti gramine facies decora campeſtris, quæ etiam ardentis aquæ fertilitate lætatur: miroque

modo

modò dum proxime ſalem generet ſterilem, nutriat pariter & virores. Sed non his tantum beneficiis Antenorea terra fœcunda eſt. Infert & alia, quæ multo grandius obſtupeſcas. Corda illa (vt ita dixerim) montium, in vicem ſecretarii, negocia contentioſa diſtinguunt. Nam ſi quis forte pecus furatum pilis natiuis ſolito more ſpoliare præſumpſerit, vndis ardentibus frequenter immerſum, neceſſe eſt, vt antea decoquat, quàm emundare præualeat. O vere ſecretarium, iure reuerendum! quando in his aquis non ſolum ſenſum, ſed etiam verum conſtat eſſe iudicium: & quod humana nequit altercatione diſſolui, fontium datum eſt æquitate definiri. Loquitur illic tacita Natura, dum iudicat, & ſententiam quodammodo dicit, quæ perfidiam negantis excludit. Sed quis iſta conſeruare negligat, quam uis plurima tenacitate ſordeſcat? Siquidem ornat regnum, quod fuerit ſingulariter toto orbe nominatum. Et ideo pecunia, quæ tibi nata eſt, ſi opus non poterit implere ſuſceptum, quantum adhuc expendendum eſſe credideris, miſſis nobis breuibus, indicabis. Quia non grauamur expendere, vt tanta videamur ruris amœna cuſtodire.

LI. Epiſcopus Eccleſiæ debitum ſoluat.

Theod. Rex Ianuario viro venerabili epiſcopo* Salonitano. *Salernitano.

OMnes quidem iuſtitiam colere & obſeruare præcipimus, ſed eos maxime, qui diuinis honoribus eriguntur: vt ſupernæ gratiæ fiant proximi, dum à terrena fuerint cupiditate longinqui. Ioannes itaque flebili nos allegatione pulſauit, ſanctitatem veſtram à ſe ſexaginta orcas olei, ad implenda luminaria, ſuſcepiſſe: quarum pretium ſibi poſtulat oportere reſtitui. Bonum quidem votum, ſi tamen non ibi aliquid miſceatur aduerſum. Nam licet vbique deceat iuſtitiam cuſtodiri, in illis rebus maxime neceſſaria eſt, quæ diuinis obtutibus offeruntur. Ne putemus ignorare Deum, vnde accipiat, ſi fraudatis oblationibus acquieſcat. Et ideo, ſi veram querimoniam cognoſcitis ſupplicantis, conſideratione iuſtitiæ, quam ſancta lege prædicatis, facite quæ iuſte debentur, ſine tarditate reſtitui. Quatenus nullus ingemiſcat, illata ſibi per vos fuiſſe diſpendia, quos decet potius præſtare iuuamina. Quapropter ſtudete, vt qui non ſoletis pro magnis rebus excedere, nunc videamini, quod abſit, in paruitate peccare.

LII. De præſtatione contribulationis publicæ.

Theod. Rex Venantio v. s. correctori Lucaniæ & Brutiorum.

IVſtitiæ ratio perſuadet, ab vnoquoque poſtulari, quod ei conſtat iniungi: & pecunias publicas inſtanter quærere, ne debitorem neglectus debeat ingrauare. Nam ſi remiſſio in admonitionibus veniat, cunctos neceſſe eſt vt contemptus inuoluat. Et quodammodo naſcitur de pietate crudelitas, ſi quem negligis admonere, poſtea cogaris exigere. Vtilis eſt ergo cura prædicere, quando & occaſio ſubtrahitur delictis, & locus non datur illicitis. Quapropter illuſtris viri Comitis Sacrarum largitionum ſuggeſtione comperimus, pridem tibi, ſecundum morem veterem, exactionem Binorum & Ternorum fuiſſe delegatam. Vnde te præſentibus cõmonemus affatibus, vt ſecundum Canonicariæ fidem tẽpora debeas cõſtituta complere. Ne quicquid diſpendii aſſis publicus ſuſtinuerit, de proprio exoluere tu cogaris, à quo nec tantæ iuſſioni eſt habita reuerentia, nec fides ſuæ promiſſionis impleta.

LIII. De lapidibus exhibendis in ædificia publica.

Theod. Rex Poſſeſſoribus, defenſoribus & curialibus *Æſtunis conſiſtentibus. †Aeſtiuis. al. Eſtanis.

PRopoſiti quidem noſtri eſt, noua conſtruere, ſed amplius vetuſta ſeruare. Quia non minorem laudem de inuentis, quàm de rebus poſſumus acquirere cuſtoditis. Proinde moderna ſine priorum imminutione deſideramus erigere. Quicquid enim per alienum venit incommodum, noſtræ iuſtitiæ non probatur acceptum. In municipio itaque veſtro ſine vſu iacere comperimus columnas, & lapides, vetuſtatis inuidia demolitos. Et quia indecore iacentia ſeruare nil proficit, ad ornatum debent ſurgere rediuiuum, antequam dolorem monſtrare ex memoria præcedentium ſæculorum. Atque ideo præſenti auctoritate decernimus, vt ſi vera fides eſt ſuggerentium, nec aliquid publico nunc ornatui probatur accommodum, ſupra memoratas platonias vel columnas ad Rauennatem ciuitatem contrahat modis omnibus deuehendas: vt collapſis metallis obliterata facies reddatur iterum de arte pulcherrima: & quæ ſitu fuerant obſcura, antiqui nitoris poſſint recipere qualitatem.

LIV. De Raptu.

Theod. Rex Aurigeni viro venerabili.

QVamuis iudicio veſtro credamus omnia facinora diſplicere, maxime à vobis confidimus execrandum, quod matrimonii genialis impugnat affectum. Quibus enim animis à continentibus accipitur, quod etiam laicorum deteſtatione damnatur? Iulianus itaque nobis lachrymabili aditione conqueſtus eſt, vxorem ſuam vel res à veſtris hominibus iniuſta vſurpatione peruaſas. Vnde ſi veram petitionem ſupplicantis agnoſcitis, nec ſe rationabiliter pulſatus abſoluit, in * auctorem facti ſine tarditate aliqua reſecate. Malum enim cum perſeuerat, augetur, & remediabile bonum eſt in † peccatum, accelerata correctio.

*actorem.
†peccatis
†Theobaldo, Thurigeni venerabili Epiſcopo, al. Thedano.

LV. De procedendo in contumaciam citati.

Theod. Rex* Theodahado v. s.

Iniuria

INiuria quidem noſtra eſt, læſa iuſtitia: quia violationes earum rerum merito ad nos trahimus, quas amamus. Vnde illud maxime inultum eſſe non patimur, quod in contemptum noſtræ iuſſionis conſtat admiſſum. Quæ enim præſumptio plectenda non audeat, ſi ſacræ iuſſionis reuerenda contemnat? Ideoque illum, quem dudum ad viri illuſtris Sonæ iudicium decreuimus conuenire, qui ſe inueterata calliditate ſubtraxit, examini veſtro committimus audiendum: vt finem detis iurgio, plectibili machinatione dilato. Præſtate itaque audientiæ curam, vt iuſtitiæ vobis creſcat opinio. Quando pro remedio cauſantium committuntur vobis ambigua iurgiorum.

LVI. De officio Vicarii Præfectorum Galliæ.

Theod. Rex Gemello v. s.

FIrmum eſt iudicium, cuius tenetur exemplum: nec locus ambiguitati relinquitur, vbi experimenta probabilia ſuffragantur. Explorauimus efficaciam tuam per diuerſos induſtriæ gradus. Sed non imparem meruiſti gratiam, variis actionibus æqualiter approbatus. Hinc eſt, quod præſenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante ſubiectas, Vicarium te Præfectorum noſtra mittit auctoritas. Vnde perpende, qualia de te videamur habere iudicia, quando ad illos populos mitteris corrigendos, quos noſtris laudibus ſpecialiter credimus acquiſitos. Cara eſt principi gloria: & neceſſe eſt de illis amplius eſſe ſolicitum, vnde ſibi triumphorum veniſſe ſentit augmentum. Age igitur mandata, ſi cupis in te proficere noſtra iudicia: turbulenta non ames, auara declina: vt talem te iudicem Prouincia feſſa ſuſcipiat, qualem Romanum principem tranſmiſiſſe cognoſcat. Deſiderat viros egregios coacta cladibus ſuis. Effice, vt victam fuiſſe delectet. Nihil tale ſentiat, quale patiebatur, cum Romam quæreret. Abſcedat omnis de calamitate triſtitia. Serenetur tandem nubilus vultus. nunc illam gaudere conuenit, cum ad ſua vota peruenerit.

LVII. Super eodem.

Theod. Rex vniuerſis prouincialibus Galliarum.

LIbenter parendum eſt Romanæ conſuetudini, cui eſtis poſt longa tempora reſtituti. quia gratus ibi regreſſus eſt, vbi profectum veſtros conſtat habuiſſe Maiores. Atque ideo in antiquam libertatem Deo præſtante reuocati, veſtimini moribus togatis: exuite barbariem: abiicite mentium crudelitatem: quia ſub æquitate noſtri temporis non vos decet viuere moribus alienis. Proinde de neceſſitatibus veſtris innata nobis manſuetudine cogitantes, quod feliciter dictum ſit, ſpectabilem virum Gemellum, Vicarium Præfectorum, fide nobis & induſtria comprobatum, ad componendam Prouinciam credidimus dirigendum: ſperantes, in nullo eum poſſe delinquere, qui nobis peccantes grauiter intelligit diſplicere. Quapropter ordinationibus eius ex noſtris iuſſionibus obedite: quia eum credimus vobis profutura decernere. Reſpicite paulatim iuridicos mores. Nõ ſit nouitas moleſta, quę proba eſt. Quid enim poteſt eſſe felicius, quam homines de ſolis legibus confidere, & caſus reliquos non timere? Iura publica certiſſima ſunt humanæ vitæ ſolatia, infirmorum auxilia, potentum frena. Amate, vnde & ſecuritas venit, & conſcientia proficit. Gentilitas enim viuit ad libitum: vbi magis reperit mortem propriam, qui poteſt habere quod placeat. Vos iam ſecuri oſtentate diuitias parentum. Bona, longo ſitu recondita, prodantur in lucem. Quia tantum quis nobilior erit, quantum & moribus probis, & luculenta facultate reluxerit. Ideo enim vobis Præfecturæ Vicarium direximus, vt cum tanta dignitate & ciuilem videamur regulam deſtinaſſe. Fruamini quod tantum audiebatis. Intelligite homines non tam corpore vi, quam ratione præferri: & illos merito creſcere, qui poſſunt aliis iuſta præſtare.

LVIII. De reſtituendis bonis poſtliminio reuerſo.

Theod. Rex Gemello v. s.

MErētur bona, qui noſtrā viſi ſunt elegiſſe clementiam: vt eos veraciter iudicaſſe, per augmenta propria poſſimus oſtendere. Quod ſi talibus publica decet proſpici largitate, quantò magis eos ſua dignum eſt poſſidere, quod commune munus probatur eſſe iuſtitiæ? Spectabilis itaque Magnus, hoſtium conuerſatione damnata, quod natus eſt reminiſcens, ad Romanum repatriauit imperium: cuius abſentia contigiſſe dicitur, vt eius potuiſſet perire ſubſtantia. Atque ideo præſenti iuſſione ſancimus, quatenus tam in agris, quam mancipiis vrbanis, aut ruſticis, vel quicquid ſibi competens quolibet modo nunc amiſſum poterit probare, ſine aliqua tarditate recuperet, retinens ex noſtra auctoritate dominii ius omne quod habuit: nec quæſtionem eum de rebus ſibi antiqua poſſeſſione competentibus volumus ſufficere, cui propoſiti noſtri eſt etiam noua præſtare.

LIX. De reſtituendis ſpoliato bonis, & pœna peruaſorum.

Theod. Rex Grimodæ Saioni & Ferrocincto apparitori.

INter glorioſas Reipubl. curas, quas perpeti cogitatione, Deo auxiliante, reuoluimus, cordi noſtro eſt leuamen humilium: vt contra potentiam ſuperborum noſtræ pietatis erigamus obſtaculum, nec liceat quicquam apud nos audaciæ, cuius eſt propoſiti, ſuperba calcare. Caſtorii igitur flebili calamitate permoti, quem exitialis hactenus diuerſorum preſſit inuidia, occaſionem præbuit ſalutaribus inſtitutis: vt plus valeret noſtræ pietatis auxilium, quam iniqua calliditas improborum. Atque ideo præſen-

præſenti auctoritate decernimus, vt ſi perfectus vir magnificus Fauſtus ea, quæ Caſtorius poſſidebat vel titulis ingrauauit, vel priuata vſurpatione detinuit, mox ei prædium, cum alio eiuſdem meriti, vobis imminentibus à peruaſore reddatur, vt crudelibus damnis afflicto pietatis noſtræ remedio conſulamus. Si quis autem in hac præſumptione medius inuenitur, vt ad ea, quæ iuſſa ſunt, idoneus nequeat inueniri, ad nos reducite vinculis illigatum: vt pœna poſſit ſatisfieri, cuius facinoris facultas non ſufficit vltioni. Tali igitur confuſione iam iniquæ mentis impetus conquieſcat: ne non tam Caſtorium, quam noſtrum votum perſecutus eſſe videatur. Quod ſi poſthac qualibet occaſione ſæpe memoratum Caſtorium notus ille artifex nocere tentauerit, quinquaginta librarum auri mulcta protinus feriatur. Sitque maior cruciatibus pœna, reſpicere illæſum, quem videre deſiderauit afflictum. En factum, quod cunctas protinus temperet ac corrigat poteſtates, Prætorii Præfectus bacchari non eſt in humilis læſione permiſſus: & cui à nobis aſſurgitur, officiendi poteſtas miſeris abrogatur. Hinc omnes intelligant, quo amore delectamur æquitatis: vt & potentiam noſtrorum iudicum velimus imminuere, quatenus bona conſcientia poſſimus augere.

Qui non habet in ære, &c.

LIX. De officio Præfecti Prouinciæ.

Theod. Rex † Coloſſeo v. i. Comiti.

† Coloſſo

IVuat, probatis ordinanda mandare: ſiquidem & de talibus iudicium gaudet eligentis, & eorum ſecura ſubſtantia eſt, quæ committitur approbatis. Nam vt optamus eſſe, quod placeat, ita curamus, vt qui placuerit, eniteſcat. Proinde proſperis initiatus auſpiciis ad Sirmienſem Pannoniam, quondam ſedem Gothorum, proficiſcere, illuſtris cinguli dignitate præcinctus: commiſſamque tibi prouinciam armis protege, iure compone: vt antiquos defenſores recipere læta poſſit, quæ ſe noſtris parentibus feliciter paruiſſe cognoſcit. Noſti qua te nobis conuerſationis ſynceritate commendes. Sola tibi placendi via eſt, ſi quæ gerimus imiteris. Aequitati faue: innocentiam animi virtute defende. Vt inter nationum conſuetudinem peruerſam, Gothorum poſſis demonſtrare iuſtitiam: qui ſic ſemper fuerunt in laudis medio conſtituti, vt & Romanorum prudentiam caperent, & virtutem gentium poſſiderent. Remoue conſuetudines abominabiliter inolitas. verbis ibi potius non armis cauſa tractetur. non ſit conuitium negotium perdere, cum proprie abiurator alieni furtum non animam reddat. Ne plus intentio ciuilis rapiat, quam bella conſumant. Scuta in hoſtes erigant, non in parentes. Et ne quem forte ad mortem videatur præcipitare paupertas, redde pro talibus glorioſum plane damnum: Lecturus à nobis gratiæ vberrimum fructum, ſi ciuile ibi potueris plantare propoſitum: & noſtris vere iudiciis dignum, ſi diſpendium iudex ſubeat, vt vitam periturus acquirat. Quapropter conſuetudo noſtra feris mentibus inſeratur, donec truculentus animus velle viuere conſueſcat.

LX Super eodem.

Theod. Rex vniuerſis * Barbaris & Romanis per Pannoniam conſtitutis.

* Gothis

INſtitutum ſuum prouidentia noſtra non deſerit, cum ſubiectis ſemper intenta, profutura diſponit, vt ad maiorem deuotionem concitentur, qui ſui curam nos habuiſſe cognoſcunt. Hinc eſt, quod Coloſſeo viro illuſtri, nomine viribusque potenti, gubernationem veſtram, defenſionemque commiſimus: vt quia ſuæ hactenus multa dedit experimenta virtutis, augeatur potius in futurum. Atque ideo patientiam veſtram ſæpius approbatam, nunc quoque eodem præſente monſtrate. Quatenus in his, quæ pro regni noſtri vtilitate rationabiliter agenda præceperit, deuotione probabili compleantur. Quia fidem conſtantia probat: & ille integritatem propriæ aſſerit mentis, qui iugibus perſiſtit obſequiis. Illud præterea vos credimus admonendos, vt non in vos, ſed in hoſtem ſæuire cupiatis. Res parua non vos ducat ad extrema diſcrimina. Acquieſcite iuſtitiæ, qua mundus lætatur. Cur ad monomachiam recurritis, qui venalem iudicem non habetis? Deponite ferrum, qui non habetis inimicum. Peſſime contra parentes erigitis brachium, pro quibus conſtat glorioſe moriendum. Quid opus eſt homini lingua, ſi cauſam manus agat armata? aut vnde pax eſſe creditur, ſi ſub ciuilitate pugnetur? Imitamini certe Gothos noſtros, qui foris prælia, intus norunt exercere modeſtiam. Sic vos volumus viuere, quemadmodum parentes noſtros, præſtante Domino, cernitis floruiſſe.

Iure, non vi decernendum.

LXI. De Siliquatico & ferrariis.

Theod. Rex Simeoni v. i. Comiti.

AMamus, publicis actionibus perſonas inſerere morum probitate conſpicuas: vt per obſequia fidelium nobis creſcat vtilitatis augmentum. Proinde ſynceritatem animi tui, per præclara documenta noſcentes, Siliquatici titulum, quam fide dominicatus iure dederamus diſcuſſione indictionis primæ, ſecundæ, vel tertiæ, per prouinciam † Dalmatiam, ordinatio tibi noſtra committit. Vt quolibet damnum fraudis veſtigio publicum te fuerit explorante repertum, proculdubio noſtris ærariis inferatur. Quia non tantum lucra quærimus, quantum mores ſubiectorum deprehendere feſtinamus. Præterea ferrarias prædictæ Dalmatiæ cuniculo te veritatis iubemus inquirere, vbi rigorem ferri parturit terrena mollicies, & igne decoquitur, vt in duritiem transferatur. Hinc, auxiliante Deo, defenſio patriæ venit: hinc agrorum vtilitas procuratur, & in vſus humanæ vitæ multiplici commoditate porrigitur. Auro ipſi imperat, & ſeruire cogit locupletes pauperibus conſtanter armatis. Conuenit

† Dalmaticam

uenit itaque, hanc ſpeciem diligenti indagatione rimari, per quam & nobis lucra generantur, & hoſtibus procurantur exitia. Eſto ergo de antefata diſcuſſione ſolicitus, & in publicis vtilitatibus temperatus: vt noſtrum rationabile compendium creſcendi tibi poſſit procurare augmentum.

LXII. De officio Proconſulis.

Theod. Rex Ioanni v. s. conſulari Campaniæ.

PRopoſitum eſt pietatis regiæ, locum iniuſtis odiis amputare: & poteſtatis armatæ ſupercilium cohibere reuerentia iuſſionum. Infeſta eſt ſiquidem humilibus ſuperioris offenſa, cum ad laudem trahitur, ſi vindicta de mediocribus acquiratur. Proinde diu & varia perſecutione iactatus, ad pietatis noſtræ remedia haud irrite conuolaſti, aſſerens eminentiſſimam præfecturam tibimet eſſe terrori, ne priuata in te odia ſociarentur per publicam diſciplinam. Sed nos qui donatas dignitates iuſtitiæ parere cupimus, non dolori, contra illicitas præſumptiones noſtra te tuitione vallamus. Vt regiæ maieſtatis obiectu feruentium furor animorum in tuis cautibus elidatur: & de ſe magis ſumat pœnas proteruia, dum cohibetur innoxia. Tam diu enim iudex dicitur, quam diu & iuſtus putatur, quia nomen quod ab ęquitate ſumitur, per ſuperbiam non tenetur. Reſtat nunc, vt aſſumptum impleas Conſularitatis officium, & te vtilitatibus publicis, quas egiſſe tuos conſtiterit deceſſores, ſedulus ac deuotus impendas, quantumque à nobis protegeris, tantum modeſtiæ parere feſtines. Nam ſi gaudio perfrueris, quod à læſione tua præfectos Prętorii remotos eſſe cognoſcis, qui ſub illo eſſe monſtraris, quid te male agentem paſſurum eſſe cognoſcis?

LXIII. De cloacis reparandis.

Theod. Rex Argolico v. i. præfecto vrbis.

ROmanæ ciuitatis cura noſtris ſenſibus ſemper inuigilat. Quid eſt enim dignius quod tractare debeamus, quam eius reparationem erigere, quàm ornatum conſtat noſtræ Reipub. continere? Proinde illuſtris ſublimitas tua ſpectabilem virum Ioannem nos direxiſſe cognoſcat, propter ſplendidas Romanæ ciuitatis cloacas. Quæ tantum viſentibus conferunt ſtuporem, vt aliarum ciuitatum poſſint miracula ſuperare. Videas illic fluuios, quaſi montibus concauis clauſos, per ingentia ſigna decurrere. Videas ſtructis nauibus per aquas rapidas non minima ſolicitudine nauigari, ne præcipitato torrenti marina poſſint naufragia ſuſtinere. Hinc Roma ſingularis, quanta in te ſit poteſt colligi magnitudo. Quæ enim vrbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua poſſunt ſimilitudinem reperire? Et ideo ſupradicto Ioanni officii noſtri ſolatia vos prębere cenſemus. Quoniam ordinationes noſtras publicas volumus implere perſonas, priuatas manus amouentes, quæ audacius merguntur illicitis.

LXIV. De deriuatoribus aquarum publicarum ad priuatum vſum.

Theod. Rex Senatui vrbis Romæ.

QVamuis vniuerſæ Reipub. noſtræ infatigabilem curam deſideremus impendere, & Deo fauente, ad ſtatum priſtinum ſtudeamus cuncta reuocare: tamen Romanæ ciuitatis ſolicitiora nos augmenta conſtringunt. Vbi quicquid decoris impenditur, generalibus gaudiis exhibetur. Peruenit itaque ad noſtram conſcientiam, ſuggeſtione multorum, quæ * parua non poteſt diſſimulare commiſſa, plura in præiudicio vrbis Romanæ deteſtabiles præſumptores aſſumere: vt cui nos ſummum deſideramus adhibere ſtudium, dolum patiatur iniuſtum. Quapropter ordinationes noſtras ad veſtram facimus notitiam peruenire, quibus amplius credimus ciuitatis noſtræ diſpendia diſplicere. Dicitur ergo, commodi cura priuati, aquam formarum, quam ſummo deceret ſtudio communiri, ad aquæ molas exercendas, vel hortos irrigandos fuiſſe deriuatam. Turpe hoc & miſerabile in illa vrbe fieri, quod per agros vix deceret aſſumi. Et quia non poſſumus admiſſi qualitatem vltra iura corrigere (ne dum fabricis prodeſſe volumus, legum culmina deſtruamus) ſi huius nefandiſſimæ rei dominis Tricennii * præſumptione munitur, accepto pretio competenti ſuum vendat errorem. Vt quod læſionem publicis præſtat fabricis, non præſumatur vlterius: ne quod nunc ſub largitate corrigimus, poſtea ſeueriſſime vindicemus. Si vero tale aliquid moderna præſumptione tentatum eſt, ſine dubitatione tollatur. Vnius enim deſiderio prauo generalis debet vtilitas anteferri, cui vel in cauſis iuſtis raro poterit obuiari. Mancipia vero, formarum ſeruitio principum prouiſione deputata, in priuatorum cognouimus tranſiſſe dominium. * Aes præterea, non minimum pondus, & quod facillimum direptioni eſt molliſsimum plumbum, de ornatu mœnium referuntur eſſe ſublata, quæ auctores ſuos ſæculis conſecrarunt. Aes enim, † Ionos Theſſaliæ rex, plumbum Midas regnator Phrygiæ, repererunt. Et quam miſerum eſt, vt vnde famam prouidentiæ alii ſuſceperunt, nos opinionem negligentiæ incurriſſe videamur. Templa etiam & loca publica, quæ petentibus multis ad reparationem contulimus, ſubuerſioni potius fuiſſe mancipata. Et quoniam malarum rerum emendatio nos delectat, ne conceſſa videatur ex taciturnitate licentia, Ioannem virum ſpectabilem electum noſtra iuſtitia ad hæc quæ ſupra memorauimus, dixerimus inquirenda: vt cuncta ſuo ordine diſcuſſa, nobis relationis obſequio lucidentur. Quatenus quid de ſingulis rebus, aut de præſumptoribus earum fieri oporteat, more noſtræ iuſtitiæ cenſeamus. Adhibete nunc ſtudia, præſtate ſolatia: vt inquiſitionem, quam debueratis petere, grata videamini mente complere.

* leg. praua
* leg. præſcriptione
* Aeris
† Hionatos ſallit

De in-

LXV. De indulgentia tributorum.

Theodericus Rex Gemello V.S.

COnſtat apud nos fidelium non perire ſeruitia, ſed in triſtibus impenſa recipere, in meliore fortuna. Arelatenſibus itaque, qui noſtris partibus perdurantem glorioſæ obſidionis penuriam pertulerunt, per indictionem quartam fiſcalia tributa noſtra relaxat humanitas: ita, vt futuro tempore ad ſolitam redeant functionem. Quatenus & nos benemeritis viciſſitudinem reddidiſſe videamur, & ab illis, cum res popoſcerit, ſolita deuotio non negetur. Satientur in libertate, qui pro nobis in anguſtiis eſurire maluerunt. Sint læti, qui triſtitiam fideliter pertulerunt. Non decet ſtatim de tributis eſſe ſolicitum, qui pro noſtra fidelitate caſum vix potuit declinare poſtremum. A quietis iſta, non obſeſſis inquirimus. Quid enim à domino agri exigas, quem eum non coluiſſe cognoſcas? Pretioſum vectigal iam nobis dederunt ſuæ fidei. Iniuſtum eſt, vt viles pecunias exigamus ab illis, qui glorioſas conſcientias obtulerunt.

LXVI. De officio Comitis & Defenſoris ciuitatis.

Theod. Rex Maſſilienſibus.

PRopoſiti noſtri eſt, probatas fortitudine & moderatione perſonas ad ordinationem veſtram defenſionem dirigere: vt & prouincialium ratio ſubleuetur, & vtilitas publica bonis præſidentibus augeatur. Proinde Comitem * † Maradum, nobis æquitate compertum, ad Maſſilienſem ciuitatem credidimus dirigendum: vt quicquid ad ſecuritatem veſtram vel † vtilitatem pertinet, Deo iuuante, perficiat, memorque gratiæ noſtræ curam poſſit habere iuſtitiæ: minoribus ſolatium ferat: inſolentibus ſeueritatem ſuæ diſtrictionis obiiciat: nullum denique opprimi iniqua præſumptione patiatur, ſed omnes cogat ad iuſtum, vnde ſemper floret imperium. Quapropter deſignato viro in † his, quæ vobis pro publica vtilitate præceperit, libentibus animis obedite: vt fides veſtra, quę iam prioribus monſtratur exemplis, ſubſequentibus quoque declaretur iudiciis. Quia † gratius eſt obſequium, quod deuotione perpeti cuſtoditur. Nos autem reddere cogitamus locum viciſſitudini, qui impenſa ſeruitia non poſſumus obliuiſci.

*Marabaudum. †Maragdũ. †ciuitatem pertinet. †iis †gratum

LXVII. De Eccleſiaſticis alienæ rei detentoribus.

Theodericus Rex Petro Epiſcopo.

SI in alienis cauſis beatitudinem veſtram conuenit adhiberi, vt per vos iurgantium ſtrepitus conquieſcat: quanto magis ad vos remitti debet, quod vos ſpectat actores? Atque ideo ſanctitas veſtra à Germano nos aditos flebili allegatione cognoſcat, qui ſe filium legitimum aſſerit quondam Thomatis, dicens partem facultatis patris ſui à vobis detineri, ſibimet legibus competentem. Quæ petitio, ſi veritate fulcitur, & genitoris eius ſubſtantiam probatis ſibi iure competere, ſupplicanti, conſiderata iuſtitia, quam monetis, ſine obſeruationis longæ diſpendio, debita tribuantur. Quoniam cauſarum veſtrarum qualitas vobis debet iudicibus terminari, à quo eſt ſpectanda magis quam imponenda iuſtitia. Quod ſi hanc cauſam ſub æquitate veſtrum minime definit arbitrium, noueritis ſupplicis querelam ad noſtram audientiam perducendam. Vos enim docetis, voces pauperum non debere negligi, quas poteſt iuſtitia comitari.

Iudicium de ſacerdotibus nemo niſi ſacerdos ſuſtinet.

LXVIII. De violentia exercitus compeſcenda.

Theod. Rex Wandil.

QVanuis pietatis noſtræ conſtet eſſe votum, vt vbique ciuilia, vbique moderata peragantur, maxime tamen bene agere optamus in regionibus Gallicanis: vbi & recens vaſtatio non portat iniuriam, & ipſa initia bene plantare debent noſtri nominis famam. Principis ſiquidem opinionem longe lateque diſſeminat ſubiectorum cuſtodita ſecuritas, & vbi exercitus dirigitur, non grauandi, ſed defendendi cauſa potius æſtimetur. Atque ideo præſenti auctoritate delegamus, vt in Auinione, quam regis, nullam fieri violentiam patiaris. Viuat noſter exercitus ciuiliter cum Rom. Proſit eis deſtinata defenſio. Nec aliquid illos à noſtris ſinatis pati, quos ab hoſtili nitimur oppreſſione liberari.

LXIX. Quod conſuetudo antiqua ſeruetur, nec ſubtrahatur à modernis, quod priſco tempore indultum eſt.

Theod. Rex * Felici V.I. Comiti.

*al. Præpoſito Mediolan. Theod. Rex.

AEquitatis ratio perſuadet, vt exercentibus lætitiam publicam conſuetudinem ſeruemus antiquam, præſertim à Conſule venientem, cuius conſtat eſſe propoſiti, vt debeat ex liberalitate laudatione videatur aliud dignitas promittere, & aliud Senatorem velle complere. Quocirca ſub opinione munifici, parcum non decet inueniri: quia inumbrat famam publicam in Conſule tenacitatis

obſcuritas. Quapropter illuſtris magnitudo tua à Mediolanenſibus aurigis nos aditos eſſe cognoſcat, illa ſibi veſtris temporibus fuiſſe ſubtracta, quæ mos priſcus indulſerat, cum præſtante tempore munificentia ſit pro lege. Proinde ſi nullo mendacio aſſerta vitiantur, ſublimitatem veſtram ſequi conuenit vetuſtatem, quæ ſuo quodam priuilegio, velut debita, quæ donantur, expoſcit. Nec licet negari, quod te cognoſcis ſub antiquitate largiri.

LXX. De indulgentia tributorum.

Theodericus Rex vniuerſis Prouincialibus in Gallia conſtitutis.

QVanuis ſenſum noſtræ pietatis turba multiplex cogitationis intraret, & diuerſas regni partes conſueta ſedulitate reſpiceret, feſtine tamen remedia veſtræ vtilitatis inſpeximus. Quoniam apud conſcientiā noſtram læſionis genus eſt, profutura tardare. Nec poſſumus æſtimare iucūdum, quod ingrata fuerit dilatione ſuſpenſum. Nam excreſcentibus morbis læſio debacchari permittitur, cum medicina differtur. Vobis itaque hoſtili ferocitate vaſtatis pro qualitate læſionis per indictionem quartam relaxatam agnoſcite tributariam functionem (quia non gratulamur exigere, quod triſtis noſcatur ſolutor offerre) ita tamen, vt de illis, quæ conſtat intacta, exercituales iuuentur expenſæ. Quia illos in totum deuotio non debet deſerere, quos pro ſe laborare cognoſcit. Inualidus eſt ſiquidem ieiunus defenſor: nec animus miniſtrat audaciam, cum virtus * corporis fuerit deſtituta.

* v. corporeo fuerit robore

LXXI. Vt fugitiui dominis reſtituantur.

Theod. Rex * † Vnigis Spatario.

* Vignitis ſpactario. † vitiſgis Spattario.

DElectamur iure Romano viuere, quos armis cupimus vendicare: nec minor nobis cura eſt rerum moralium, quam poteſt eſſe bellorum. Quid enim proficit, Barbaros remouiſſe confuſos, niſi viuatur ex legibus? Quapropter cum, Deo propitio, Gallias exercitus noſter intrauerit, ſi qua mancipia ſeruitium declinantia, ad alios ſe, quam quibus debebantur competere, contulerunt, prioribus dominis iubemus ſine aliqua dubietate reſtitui. Quia confundi non debent iura, imperante iuſtitia. Nec poteſt abiecto fauere ſeruitio libertatis defenſor. Aliorum forte Regum prælia captarum ciuitatum aut prædas appetunt, aut ruinas: nobis propoſitum eſt, Deo iuuante, ſic vincere, vt ſubiecti ſe doleant, noſtrum dominium tardius acquiſiſſe.

LXXII. De ſubſidio afflictorum.

Theod. Rex vniuerſis poſſeſſoribus Arelatenſibus.

QVanuis primum ſit, læſos incolas refouere, & in hominibus magis ſignum pietatis oſtendere: tamen vtrunque humanitas noſtra coniungit: vt & largitatis remedio ciuibus conſulamus, & ad cultum reducere antiqua mœnia feſtinemus. Sic enim fiet, vt fortuna vrbis, quæ in ciuibus erigitur, fabricarum quoque decore monſtretur. Pro reparatione itaque murorum Arelatenſium, vel turrium vetuſtarum, certam pecuniæ direximus quantitatem. Victualia quoque quæ veſtras releuare videantur expenſas, fecimus præparari: vt nobis deſtinentur, cum tempus nauigationis arriſerit. Releuate nunc animos, & de noſtra prouiſione recreati, futuræ copiæ ſpem tenentes, diuino fauore, habetote fiduciam. Quia non minus eſt, quod noſtris verbis, quam quod horreis continetur.

LXXIII. De indultis Romanæ Eccleſiæ.

Theodericus Rex * Arigerno V.I. comiti.

* Fauſto præpoſito Theod. l. al. Boetio patritio Achaiæ.

IVſtitiæ noſtræ conuenit, vt de indultis beneficiis calumnias fieri non ſinamus, & quicquid praua interpretatione tegitur, fugata mendacii nube reuelemus. Defenſores itaque ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ conqueſti ſunt: beatæ recordationis quondam Simplicium domum in ſacratiſſima Vrbe poſitam ab Eufraſio acolyto inſtrumentis factis ſolemniter comparaſſe. Quam per annorum longa curricula Eccleſiam Romanam quieto iure ſuggerunt poſſediſſe, & in vſus alienos tranſtuliſſe ſecuritate dominii. Nunc autem exiſtere Samareæ ſuperſtitionis populum improba fronte duratum. Qui Synagogam ibidem fuiſſe, iniquis conatibus mentiatur: cum ad humanos vſus habitacula longe aliter formata doceantur, quam poteſt eſſe memorata conſtructio. Quapropter magnitudo tua, conſcientiæ ſuæ probata iuſtitia, cauſam diligenti examinatione diſcutiat. Et ſi vera cognouerit, quæ veniunt in querelam, conſiderata æquitate definiat. Nam ſi humanis actibus ſunt calumniæ ſummouendæ, quanto magis credimus emendanda, quæ contumeliam diuinitatis tangere iudicamus.

(?)

LXXIV. De

De pœna in exilium temporale commutanda.

Theod. Rex Adeodato.

MAteria eſt gloriæ principalis, delinquentis reatus: quia niſi culparum occaſiones emergerent, locum pietatis non haberet. Quid enim ſalubris ordinatio gerat, ſi morum probitas cuncta componat? Arida ſiccitas madentis pluuiæ beneficium exoptat. Salutiferis medentium manibus niſi infirma valetudo non indiget. Sic dum imbecillitati ſuccumbitur, conuenienter remedia tribuuntur. Quapropter caſibus aſperis præſtandum eſt ſub iuſtitiæ laude moderamen: vt nec vindictam ſinamus ſuperare peccata, nec culpam inſultare patiamur legibus impunitam. Datis itaque precibus allegaſti, viri ſpectabilis Venantii, Lucaniæ & Brutiorum præſulis, c diorum te acerbitate compreſſum, cuſtodiæ longo ſitu latentem, in confeſſionem raptus adultæ puellæ Valerianæ fuiſſe compulſum: vt gratius tibi fuerit, ſpem citæ mortis expetere, quam tormentorum crudelia ſuſtinere. Inter ſupremas enim anhelantis anguſtias votum eſt potius perire, quam viuere. Quia deteſtabilis ſenſus pœnarum excludit dulciſſimæ ſalutis affectum. Illud etiam, quod minime iuſtitia pateretur, adiiciens, defenſorum tibi patrocinia ſæpius poſtulanti fuiſſe ſubtracta, cum aduerſarii florentes ingenio etiam innocentem te poſſent legum laqueis obligare. Quæ ſupplicatio cum efficaciter animum noſtræ pietatis intraret, paulatimque ad miſericordiæ iura deflecteret, occurrit Brutiorum præſulis miſſa relatio, quæ priuatam allegationem tragœdiæ ſuæ voce compreſſit, negando credi contra fidem publicam fallaciter ſupplicanti. Ideoque aſperitatem pœnæ noſtra lenitate mollimus: ſtatuentes, vt ex die prolati oraculi, ſex menſium patiaris exilium. Ita vt nulli poſt conſtituta noſtra ſub qualibet interpretatione tibi liceat obiicere crimen infamiæ. Quando fas eſt principi, maculoſas notas vitiatæ opinionis abſtergere. Sed hoc exacto tempore patriæ rebuſque omnibus deformato, ius tibi ſit liberum omne quod primitus. Quia nulla te ingemiſcere probri aduſtione cenſemus, quem temporali volumus exilio detineri. Pœnam trium librarum auri nihilominus comminantes, ſi quis aut obuiando, aut alit[illegible]telligendo, præſens noſtrum violare tentauerit conſtitutum. Sed quoniam hæc ſtatuta ad innocentes volumus vſque protendi, ne ſua cuique minime videatur ignorantia profuiſſe, præſenti auctoritate eos à formidine liberamus, quos vtpote neſcientes, in eadem cauſa quolibet loco vel tempore interfuiſſe conſtiterit. Similis enim videtur abſentis, qui conſcientiam criminoſi non habet.

LXXV. De Homicidii inconſulti pœna.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

IN partem pietatis recidit mitigata diſtrictio: & ſub beneficio præſtat, qui pœnam debitam moderatione conſiderata palpauerit. Iouinum Curialem, quem Corrector Lucaniæ Brutiorumque humani nobis ſuggerit ſanguinis effuſione pollutum, ob hoc quod mutuæ contentionis ardoribus excitatus, rixam verborum vſque ad nefarium collegæ deduxit interitum: ſed conſcius facti ſui intra Eccleſiæ ſepta refugiens, declinare ſe credidit præſcriptam legibus vltionem, Vulcaniæ inſulæ perpetua relegatione damnamus. Vt & ſancto templo reuerentiam habuiſſe videamur, nec vindictam criminoſus euadat in totum, qui innocenti non credidit eſſe parcendum. Careat proinde patrio foro, cum exitiabili victurus incendio: vbi viſcera terræ non deficiunt, cum tot ſæculis iugiter conſumantur. Flamma ſiquidem iſta terrena, quæ alicuius corporis imminutione nutritur, ſi non abſumit, extinguitur: ardet continue inter vndas medias montis quantitas indefecta. Nec imminuit, quod reſolui poſſe ſentitur. ſcilicet quia naturæ inextricabilis potentia tantum crementi cautibus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit. Nam quemadmodum ſaxa incolumia permanerent, ſi ſemper ignis adunata decoqueret? Potentia ſiquidem diuina ſic de contrariis rebus miraculum facit eſſe perpetuum: vt palam conſumpta occultiſſimis inſtauret augmentis, quæ vult temporibus ſtare diuturnis. Verum cum & alii montes motibus vaporatis exæſtuent, nullus ſimili appellatione cenſetur æſtimandus: quia grauius ſuccenditur, qui Vulcani nomine nuncupatur. Mittatur ergo reus capitis in locum prædictum viuus. Careat quo vtimur mundo, de quo alterum crudeli fugauit exitio: quando ſuperſtes recipit, quod euentu mortis inflixit. Salamandræ ſecutus exemplum, quæ plerunque degit in ignibus. tanto enim naturali frigore conſtringitur, vt flammis ardentibus temperetur: Subtile ac paruum animal, lumbricis aſſocium, flauo colore veſtitum. Vitam præſtat ſoli, qui mortalia cuncta conſumit. Memorant autem æui priſtini ſeruatores, hanc inſulã ante aliquot annos, vndarum rupto terrore, ignitus erupiſſe, cum Hannibal apud Pruſiam Bithyniæ regem veneno ſecum ipſe pugnauit, ne tantus dux ad Romanorum ludibria perueniret: plus inde mirabile, vt mons tanta flammarum congregatione ſuccenſus, marinis fluctibus haberetur abſconditus, & ardor ibi indeſinenter viueret, quem tanta vnda videbatur obruere.

***

LXXVI. De agrimenſore finium regendorum.

Theod. Rex Conſulari viro illuſtri.

SIcut inuidioſa nimis interpellantium ſuggeſtione comperimus, inter Leontium atque Paſcaſium ſpectabiles viros, finalis orta contentio eſt: ita vt terminos caſarum ſuarum non legibus, ſed viribus crederent vindicandos. Vnde miramur tanta animoſitate fuiſſe litigatum, quod aut terminis teſtibus, aut iugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis conſtructis, aliiſque ſignis euidentibus conſtat eſſe definitum. Quid iſti facerent, ſi in Ægyptiacis partibus poſſiderent? vbi Nili fluminis ſuperueniente diluuio, indicia finium vaſtiſſimus gurges abradit, & indiſcreta terræ facies redditur, vbi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuiſſent, ſi excitata lis nulla ſatisfactione ſuperata diſcederet. Hoc enim per geometricas formas, & grammaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur, quemadmodum literis omnis ſermo concluſus eſt. Geometriam quippe, vt eſt hominum genus nimis acutiſſimum atque ſolicitum, Chaldæi primum inueniſſe memorantur. Qui ratione ipſius diſciplinæ generaliter colligentes, & in aſtronomicis rebus, & in muſicis, & in mechanicis, & in architectis, & in medicinā, ad & artem logiſticam, vel quicquid poteſt formis generalibus contineri, aptam eſſe docuerunt. Vt ſine ea nihil horum poſſit ad agnitionem veriſſimam prouenire. Hanc poſt Ægyptii, non diſſimiliter animi feruore calentes, propter augmenta Nilotica, quæ ſingulis annis votiua inundatione patiuntur, ad dimenſionem terræ & recuperandas formas finium tranſtulerunt: vt fieret arte diſtinctum, quod litigioſæ confuſioni videbatur obnoxium. Quapropter agrimenſorem peritiſſimum, cui ab arte nomen eſt, veſtra nihilominus adhibeat magnitudo: vt iam omnia, quæ manifeſta ratione diſtincta ſunt, per euidentia debeat documenta monſtrare Nam ſi hoc egit illa diſciplina mirabilis, vt indeterminatos agros ratione certa diſtingueret, quanto magis iſte monſtrare debet omnia, quæ iam probātur ſuis finibus terminata? Auguſti ſiquidem temporibus Orbis Romanus agris diuiſus, cēſuque deſcriptus eſt, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſoluenda. Hoc auctor Hyrummetricus redegit ad dogma conſcriptum: quatenus ſtudioſus legendo poſſit agnoſcere, quod deberet oculis abſolute monſtrare. Videant artis huius periti, quid de ipſis publica ſentit auctoritas. Nam diſciplinæ illæ, toto orbe celebratæ, non habent hunc honorem. Arithmetica, dicas, auditoriis vacat. Geometria, cum tantū de cœleſtibus diſputat, tantum ſtudioſis exponitur. Aſtronomia & Muſica diſcuntur ad ſcientiam ſolam. Agrimenſori vero finium lis orta committitur, vt contentionum proteruitas abſcindatur. Iudex eſt vtique artis ſuæ, forum ipſius agri deſerti ſunt: fanaticum credis, quem tortuoſis ſemitis ambulare conſpexeris. Indicia ſiquidem rerum inter ſyluas aſperas & dumeta perquirit, non ambulat iure communi: via illi eſt ſua lectio: oſtendit, quod dicit: probat, quod didicit: greſſibus ſuis concertantium iura diſcernit: & more vaſtiſſimi fluminis, aliis ſpatia tollit, aliis rura concedit. Quapropter auctoritate noſtra ſuffulti talem eligite, poſt quem partes erubeſcant impudenti fronte litigare. Quatenus poſſeſſorum iura confuſa eſſe non debeant, quibus eſt neceſſarium rebus propriis adhibere culturam.

LXXVII. De aquilegio aquarum indagandarum.

Theodericus Rex Aproniano viro illuſtri Comiti Priuatarum.

MAgnitudinis veſtræ relatione comperimus, Aquilegium Romam veniſſe de partibus Africanis: vbi ars ipſa pro locorum ſiccitate magno ſtudio ſemper excolitur, qui aridis locis aquas poſſit dare vernatiles, vt beneficio ſuo habitari faciat loca, nimia ſterilitate ſiccata. Hoc nobis fuiſſe gratum cognoſce: quatenus induſtria illa maiorum libris expoſita, noſtris temporibus venerit approbanda. Signis quippe virentium herbarum ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter vndarum. Terris enim, quibus dulcis humor non longe ſubeſt, vbertas quorundam germinum ſemper arridet, vt eſt iuncus aquatilis, canna leuis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quæ tamen vltra naturam ſuam felici proceritate luxuriant. Sunt & alia huius artis indicia, cum nocte adueniente lana ſicca in terram ponitur iam pronſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi quæ proximitas arriſerit, mane humida reperitur, Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & vbi ſupra terram minutiſſimarum volitare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum, tunc promittunt læti facile quod quæritur inueniri. Addunt etiam, in columnæ ſpeciem conſpici quendam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt. Vt hoc ſit mirabile, quod per hæc aliaque ſigna diuerſa menſura definita prædicetur, quanta profunditate quæſita monſtretur. Prædicuntur etiā ſapores aquarum, vt nec aſpera diſpendioſo labore debeat quæri, nec dulcis neceſſariaque † in honore contemni. Hanc ſcientiam ſequentibus pulchre tradiderunt apud Græcos ille, apud Latinos Marcellus. Qui non ſolum de ſubterraneis fluentis, ſed de ipſo quoque ore fontium ſolicite tractauerunt. Dicunt enim aquas, quæ ad Orientem Auſtrum-

† inhonora

Marcellus ſcripſit de aquis & fluminibus.

Auſtrumque prorumpunt, dulces atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſaluberrimas inueniri: in Septentrionem vero atque Occidentem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ grauitatis incommodas. Atque ideo, ſi viderit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & vſu rerum, quæ ſunt prædicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem eius inopiamque releuabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nam quamuis Romana ciuitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formarum inundatione ditiſſima: reperiuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videantur deſiderare peritiam. Et merito continetur, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino iungendus eſt: vt vndas quas iſte reperit, ille leuet, & arte ſubire faciat, quod aſcendere non præualet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quod ſui nobis non potuerit Romana ciuitas continere.

LXXVIII. De ritu adoptionis.

Theodericus Rex Regi Herulorum.

PEr arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent. Quando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt, vt prius ſe velint mori quam aliquid aſperum patribus videantur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præſenti munere procreamus: vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris. Damus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omnimodis fortiora, largimur tibi noſtra iudicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theoderici ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibique profutura. Ille à te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit: probat tuum animum, & opus non habebit obſequium. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum, Deo iuuante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem olim virtutum pignora præſtiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio ſermone mandamus, qui vobis literas noſtras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam quæ ſunt dicenda ſubiungant.

LXXIX. De naufragium paſſis.

Theod. Rex. Senario V. I. Comiti Priuatarum.

PRopoſitum noſtræ pietatis eſt, iniuſte periclitantium ſubleuare fortunas. Quia quod aliena vi conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, vt hominis vitio deputetur, quod eius voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, vnde raro datur euadere. Atque ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias deſtinati, lacrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promouiſſent in pelagus aduerſis flatibus fuiſſe ſuſceptum: vbi fatiſcente compage trabium, omnia vis vndarum abſorbuit: nec quicquam miſeris de aquarum nimietate niſi ſolas lacrymas teſtitiſſe. Vnde illuſtris ſublimitas tua, præſenti auctoritate commonita, modiationem tritici, quam ſub hac ſorte periſſe probauerint, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus eſt, vltra naufragium velle deſæuire: & illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula ceſſiſſe.

LXXX. De minorum cauſis ad comitatum euocandis.

Theod. Rex Oſuni V. I. Comiti.

INnocentiæ profeſſio eſt, noſtram elegiſſe præſentiam: vbi nec violentiæ locus datur, nec auaritiæ vitia formidantur. Maurentius atque Paula, patris auxilio nudati, multorum ſe iniuriis teſtantur exponi: quorum adoleſcentia peruia videtur incommodis, cum facile poſſit ſurripi vel iuuenibus deſtitutis. Et ideo noſtrum merentur præſidium, à quibus ſe calliditas non abſtinet improborum. Proinde ſublimitas veſtra, tenore præſentis iuſſionis agnoſcens, ſupra memoratos adultos, ſi quis litigantium pulſare maluerit, ad noſtrum Comitatum nouerit dirigendos: vbi & Innocentia perfugium, & calumniatores ius poſſunt inuenire diſtrictum.

LXXXI. De pignerationibus ſeu repræſaliis.

Theodoricus Rex Ioanni V. S. Conſuli Campaniæ.

FOedum eſt, inter iura publica priuatis odiis licentiam dare, nec ad arbitrium proprium iudicandus eſt inconſultus feruor animorum. Iniquum quippe nimis eſt, quod delectat iratum. [Furentes iuſta non ſentiunt: quia dum commoti animo in vindictam ſæuiunt, rerum temperantiam non requirunt.] Hinc eſt, quod legum reperta eſt ſacra reuerentia: vt nihil manu, nihil proprio ageretur impulſu.

Digitized by Google

LXXVI. De agrimenſore finium regendorum.

Theod. Rex Conſulari viro illuſtri.

SIcut inuidioſa nimis interpellantium ſuggeſtione comperimus, inter Leontium atque Paſcaſium ſpectabiles viros, finalis orta contentio eſt: ita vt terminos caſarum ſuarum non legibus, ſed viribus crederent vindicandos. Vnde miramur tanta animoſitate fuiſſe litigatum, quod aut terminis teſtibus, aut iugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis conſtructis, aliiſque ſignis euidentibus conſtat eſſe definitam. Quid iſti facerent, ſi in Ægyptiacis partibus poſſiderent? vbi Nili fluminis ſuperueniente diluuio, indicia finium vaſtiſſimus gurges abradit, & indiſcreta terræ facies redditur, vbi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuiſſent, ſi excitata lis nulla ſatisfactione ſuperata diſcederet. Hoc enim per geometricas formas, & grammaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur, quemadmodum literis omnis ſermo concluſus eſt. Geometriam quippe, vt eſt hominum genus nimis acutiſſimum atque ſolicitum, Chaldæi primum inueniſſe memorantur. Qui ratione ipſius diſciplinæ generaliter colligentes, & in aſtronomicis rebus, & in muſicis, & in mechanicis, & in architecticis, & in medicinā, ad & artem logiſticam, vel quicquid poteſt formis generalibus contineri, aptam eſſe docuerunt. Vt ſine ea nihil horum poſſit ad agnitionem veriſſimam prouenire. Hanc poſt Ægyptii, non diſſimiliter animi feruore calentes, propter augmenta Nilotica, quæ ſingulis annis votiua inundatione patiuntur, ad dimenſionem terræ & recuperandas formas finium tranſtulerunt: vt fieret arte diſtinctum, quod litigioſæ confuſioni videbatur obnoxium. Quapropter agrimenſorem peritiſſimum, cui ab arte nomen eſt, veſtra nihilominus adhibeat magnitudo: vt iam omnia, quæ manifeſta ratione diſtincta ſunt, per euidentia debeat documenta monſtrare Nam ſi hoc egit illa diſciplina mirabilis, vt indeterminatos agros ratione certa di[illegible]eret, quanto magis iſte monſtrare debet omnia, quæ iam probātur ſuis finibus terminata? Auguſti ſiquidem temporibus Orbis Romanus agris diuiſus, cēſuque deſcriptus eſt, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſoluenda. Hoc auctor Hyrummetricus redegit ad dogma conſcriptum: quatenus ſtudioſus legendo poſſit agnoſcere, quod deberet oculis abſolute monſtrare. Videant artis huius periti, quid de ipſis publica ſentit auctoritas. Nam diſciplinæ illæ, toto orbe celebratæ, non habent hunc honorem. Arithmetica, dicas, auditoriis vacat. Geometria, cum tantū de cœleſtibus diſputat, tantum ſtudioſis exponitur. Aſtronomia & Muſica diſcuntur ad ſcientiam ſolam. Agrimenſori vero finium lis orta committitur, vt contentionum proteruitas abſcindatur. Iudex eſt vtique artis ſuæ, forum ipſius agri deſerti ſunt: fanaticum credis, quem tortuoſis ſemitis ambulare conſpexeris. Indicia ſiquidem rerum inter ſyluas aſperas & dumeta perquirit, non ambulat iure communi: via illi eſt ſua lectio: oſtendit, quod dicit: probat, quod didicit: greſſibus ſuis concertantium iura diſcernit: & more vaſtiſſimi fluminis, aliis ſpatia tollit, aliis rura concedit. Quapropter auctoritate noſtra ſuffulti talem eligite, poſt quem partes erubeſcant impudenti fronte litigare. Quatenus poſſeſſorum iura confuſa eſſe non debeant, quibus eſt neceſſarium rebus propriis adhibere culturam.

LXXVII. De aquilegio aquarum indagandarum.

Theodericus Rex Aproniano viro illuſtri Comiti Priuatarum.

MAgnitudinis veſtræ relatione comperimus, Aquilegium Romam veniſſe de partibus Africanis: vbi ars ipſa pro locorum ſiccitate magno ſtudio ſemper excolitur, qui aridis locis aquas poſſit dare vernatiles, vt beneficio ſuo habitari faciat loca, nimia ſterilitate ſiccata. Hoc nobis fuiſſe gratum cognoſce: quatenus induſtria illa maiorum libris expoſita, noſtris temporibus venerit approbanda. Signis quippe virentium herbarum ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter vndarum. Terris enim, quibus dulcis humor non longe ſubeſt, vbertas quorundam germinum ſemper arridet, vt eſt iuncus aquatilis, canna leuis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quæ tamen vltra naturam ſuam felici proceritate luxuriant. Sunt & alia huius artis indicia, cum nocte adueniente lana ſicca in terram ponitur iam prouiſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi quæ proximitas arriſerit, mane humida reperitur. Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & vbi ſupra terram minutiſſimarum volitare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum, tunc promittunt læti facile quod quæritur inueniri. Addunt etiam, in columnæ ſpeciem conſpici quendam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt. Vt hoc ſit mirabile, quod per hæc aliaque ſigna diuerſa menſura definita prædicetur, quanta profunditate quæſita monſtretur. Prædicuntur etiā ſapores aquarum, vt nec aſpera diſpendioſo labore debeat quæri, nec dulcis neceſſariaque † in honore contemni. Hanc ſcientiam ſequentibus pulchre tradiderunt apud Græcos ille, apud Latinos Marcellus. Qui non ſolum de ſubterraneis fluentis, ſed de ipſo quoque ore fontium ſolicite tractauerunt. Dicunt enim aquas, quæ ad Orientem

† inhonora Marcellus ſcripſit de aquis & fluminibus.

Auſtrum-

Auſtrum que prorumpunt, dulces atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſalubetrimas inueniri: in Septentrionem vero atque Occidentem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ grauitatis incommodas. Atque ideo, ſi viderit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & vſu rerum, quæ ſunt prædicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem eius inopiamque releuabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nam quamuis Romana ciuitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formarum inundatione ditiſſima: reperiuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videantur deſiderare peritiam. Et merito continetur, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino iungendus eſt: vt vndas quas iſte repetit, ille leuet, & arte ſubire faciat, quod aſcendere non præualet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quod ſub nobis non potuerit Romana ciuitas continere.

LXXVIII. De ritu adoptionis.

Theodericus Rex Regi Herulorum.

PEr arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent. Quando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt; vt prius ſe velint mori quam aliquid aſperum patribus videantur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præſenti munere procreamus: vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris. Damus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omnimodis fortiora, largimur tibi noſtra iudicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theoderici ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibique profutura. Ille à te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit: probat tuum animum, & opus non habebit obſequium. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum, Deo iuuante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem olim virtutum pignora præſtiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio ſermone mandamus, qui vobis literas noſtras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam quæ ſunt dicenda ſubiungant.

LXXIX. De naufragium paſſis.

Theod. Rex. Senario V. I. Comiti Priuatarum.

PRopoſitum noſtræ pietatis eſt, iniuſte periclitantium ſubleuare fortunas. Quia quod aliena vi conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, vt hominis vitio deputetur, quod eius voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, vnde raro datur euadere. Atq; ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias deſtinati, lacrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promouiſſent in pelagus aduerſis flatibus fuiſſe ſuſceptum: vbi fatiſcente compage trabium, omnia vis vndarum abſorbuit: nec quicquam miſeris de aquarum nimietate niſi ſolas lacrymas teſtitiſſe. Vnde illuſtris ſublimitas tua, præſenti auctoritate commonita, modiationem tritici, quam ſub hac ſorte petiſſe probauerint, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus eſt, vltra naufragium velle deſæuire: & illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula ceſſiſſe.

LXXX. De minorum cauſis ad comitatum euocandis.

Theod. Rex Oſuni V. I. Comiti.

INnocentiæ profeſſio eſt, noſtram elegiſſe præſentiam: vbi nec violentiæ locus datur, nec auaritiæ vitia formidantur. Maurentius atque Paula, patris auxilio nudati, multorum ſe iniuriis teſtantur exponi: quorum adoleſcentia peruia videtur incommodis, cum facile poſſit ſurripi vel iuuenibus deſtitutis. Et ideo noſtrum merentur præſidium, à quibus ſe calliditas non abſtinet improborum. Proinde ſublimitas veſtra, tenore præſentis iuſſionis agnoſcens, ſupra memoratos adultos, ſi quis iurgantium pulſare maluerit, ad noſtrum Comitatum nouerit dirigendos: vbi & innocentia perfugium, & calumniatores ius poſſunt inuenire diſtrictum.

LXXXI. De pignerationibus ſeu repræſaliis.

Theodoricus Rex Ioanni V. S. Conſuli Campaniæ.

FOedum eſt, inter iura publica priuatis odiis licentiam dare, nec ad arbitrium proprium iudicandus eſt inconſultus feruor animorum. Iniquum quippe nimis eſt, quod delectat iratum. [Furentes iuſta non ſentiunt: quia dum commoti animo in vindictam ſæuiunt, rerum temperantiam non requirunt.] Hinc eſt, quod legum reperta eſt ſacra reuerentia: vt nihil manu, nihil proprio ageretur im-

LXXVI. De agrimenſore finium regendarum.

Theod. Rex Conſulari viro illuſtri.

SIcut inuidioſa nimis interpellantium ſuggeſtione comperimus, inter Leontium atque Paſcaſium ſpectabiles viros, finalis orta contentio eſt: ita vt terminos caſarum ſuarum non legibus, ſed viribus crederent vindicandos. Vnde miramur tanta animoſitate fuiſſe litigatum, quod aut terminis teſtibus, aut iugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis conſtructis, aliiſque ſignis euidentibus conſtat eſſe definitum. Quid iſti facerent, ſi in Ægyptiacis partibus poſſiderent? vbi Nili fluminis ſuperueniente diluuio, indicia finium vaſtiſſimus gurges abradit, & indiſcreta terræ facies redditur, vbi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuiſſent, ſi excitata lis nulla ſatisfactione ſuperata diſcederet. Hoc enim per geometricas formas, & grammaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur, quemadmodum literis omnis ſermo concluſus eſt. Geometriam quippe, vt eſt hominum genus nimis acutiſſimum atque ſolicitum, Chaldæi primum inueniſſe memorantur. Qui ratione ipſius diſciplinæ generaliter colligentes, & in aſtronomicis rebus, & in muſicis, & in mechanicis, & in architecticis, & in medicinā, ad & artem logiſticam, vel quicquid poteſt formis generalibus contineri, aptam eſſe docuerunt. Vt ſine ea nihil horum poſſit ad agnitionem veriſſimam prouenire. Hanc poſt Ægyptii, non diſſimiliter animi feruore calentes, propter augmenta Nilotica, quæ ſingulis annis votiua inundatione patiuntur, ad dimenſionem terræ & recuperandas formas finium tranſtulerunt: vt fieret arte diſtinctum, quod litigioſæ confuſioni videbatur obnoxium. Quapropter agrimenſorem peritiſſimum, cui ab arte nomen eſt, veſtra nihilominus adhibeat magnitudo: vt iam omnia, quæ manifeſta ratione diſtincta ſunt, per euidentia debeat documenta monſtrare. Nam ſi hoc egit illa diſciplina mirabilis, vt indeterminatos agros ratione certa diſ[illegible]eret, quanto magis iſte monſtrare debet omnia, quæ iam probātur ſuis finibus terminata? Auguſti ſiquidem temporibus Orbis Romanus agris diuiſus, cēſuque deſcriptus eſt, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſoluenda. Hoc auctor Hyrummetricus redegit ad dogma conſcriptum: quatenus ſtudioſus legendo poſſit agnoſcere, quod deberet oculis abſolute monſtrare. Videant artis huius periti, quid de ipſis publica ſentit auctoritas. Nam diſciplinæ illæ, toto orbe celebratæ, non habent hunc honorem. Arithmetica, dicas, auditoriis vacat. Geometria, cum tantū de cœleſtibus diſputat, tantum ſtudioſis exponitur. Aſtronomia & Muſica diſcuntur ad ſcientiam ſolam. Agrimenſori vero finium lis orta committitur, vt contentionum proteruitas abſcindatur. Iudex eſt vtique artis ſuæ, forum ipſius agri deſerti ſunt: fanaticum credis, quem tortuoſis ſemitis ambulare conſpexeris. Indicia ſiquidem rerum inter ſyluas aſperas & dumeta perquirit, non ambulat iure communi: via illi eſt ſua lectio: oſtendit, quod dicit: probat, quod didicit: greſſibus ſuis concertantium iura diſcernit: & more vaſtiſſimi fluminis, aliis ſpatia tollit, aliis rura concedit. Quapropter auctoritate noſtra ſuffulti talem eligite, poſt quem partes erubeſcant impudenti fronte litigare. Quatenus poſſeſſorum iura confuſa eſſe non debeant, quibus eſt neceſſarium rebus propriis adhibere culturam.

LXXVII. De aquilegio aquarum indagandarum.

Theodericus Rex Aproniano viro illuſtri Comiti Priuatarum.

MAgnitudinis veſtræ relatione comperimus, Aquilegium Romam veniſſe de partibus Africanis: vbi ars ipſa pro locorum ſiccitate magno ſtudio ſemper excolitur, qui aridis locis aquas poſſit dare vernatiles, vt beneficio ſuo habitari faciat loca, nimia ſterilitate ſiccata. Hoc nobis fuiſſe gratum cognoſce: quatenus induſtria illa maiorum libris expoſita, noſtris temporibus venerit approbanda. Signis quippe virentium herbarum ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter vndarum. Terris enim, quibus dulcis humor non longe ſubeſt, vbertas quorundam germinum ſemper arridet, vt eſt iuncus aquatilis, canna leuis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quæ tamen vltra naturam ſuam felici proceritate luxuriant. Sunt & alia huius artis indicia, cum nocte adueniente lana ſicca in terram ponitur iam prouiſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi quæ proximitas arriſerit, mane humida reperitur. Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & vbi ſupra terram minutiſſimarum volitare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum, tunc promittunt læti facile quod quæritur inueniri. Addunt etiam, in columnæ ſpeciem conſpici quendam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt. Vt hoc ſit mirabile, quod per hæc aliaque ſigna diuerſa menſura definita prædicetur, quanta profunditate quæſita monſtretur. Prædicuntur etiā ſapores aquarum, vt nec aſpera diſpendioſo labore debeat quæri, nec dulcis neceſſariaque † in honore contemni. Hanc ſcientiam ſequentibus pulchre tradiderunt apud Græcos ille, apud Latinos Marcellus. Qui non ſolum de ſubterraneis fluentis, ſed de ipſo quoque ore fontium ſolicite tractauerunt. Dicunt enim aquas, quæ ad Orientem

† in honore Marcellus ſcripſit de aquis & fluminibus.

Auſtrum-

Auſtrumque protrumpunt, dulces atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſalubertimas inueniri: in Septentrionem vero atque Occidentem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ grauitatis incommodas. Atque ideo, ſi viderit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & vſu rerum, quæ ſunt prædicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem eius inopiamque releuabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nam quamuis Romana ciuitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formarum inundatione ditiſſima: reperiuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videantur deſiderare peritiam. Et merito continetur, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino iungendus eſt: vt vndas quas iſte repetit, ille leuet, & arte ſubire faciat, quod aſcendere non prævalet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quod ſuo nobis non potuerit Romana ciuitas continere.

LXXVIII. De ritu adoptionis.

Theodericus Rex Regi Herulorum.

PEr arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent. Quando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt, vt prius ſe velint mori quam aliquid aſperum patribus videantur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præſenti munere procreamus: vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris. Damus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omnimodis fortiora, largimur tibi noſtra iudicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theoderici ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibique profutura. Ille à te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit: probat tuum animum, & opus non habebit obſequium. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum, Deo iuuante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem olim virtutum pignora præſtiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio ſermone mandamus, qui vobis literas noſtras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam quæ ſunt dicenda ſubiungant.

LXXIX. De naufragium paſſis.

Theod. Rex. Senario V.I. Comiti Priuatarum.

PRopoſitum noſtræ pietatis eſt, iniuſte periclitantium ſubleuare fortunas. Quia quod aliena vi conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, vt hominis vitio deputetur, quod eius voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, vnde raro datur euadere. Atq; ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias deſtinati, lacrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promouiſſent in pelagus aduerſis flatibus fuiſſe ſuſceptum: vbi fatiſcente compage trabium, omnia vis vndarum abſorbuit: nec quicquam miſeris de aquarum nimietate niſi ſolas lacrymas reſtitiſſe. Vnde illuſtris ſublimitas tua, præſenti auctoritate commonita, mediationem tritici, quam ſub hac ſorte periſſe probauerint, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus eſt, vltra naufragium velle deſæuire: & illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula ceſſiſſe.

LXXX. De minorum cauſis ad comitatum euocandis.

Theod. Rex Oſuni V.I. Comiti.

INnocentiæ profeſſio eſt, noſtram elegiſſe præſentiam: vbi nec violentiæ locus datur, nec auaritiæ vitia formidantur. Maurentius atque Paula, patris auxilio nudati, multorum ſe iniuriis teſtantur exponi: quorum adoleſcentia peruia videtur incommodis, cum facile poſſit ſurripi vel iuuenibus deſtitutis. Et ideo noſtrum merentur præſidium, à quibus ſe calliditas non abſtinet improborum. Proinde ſublimitas veſtra, tenore præſentis iuſſionis agnoſcens, ſupra memoratos adultos, ſi quis iurgantium pulſare maluerit, ad noſtrum Comitatum nouerit dirigendos: vbi & innocentia perfugium, & calumniatores ius poſſunt inuenire diſtrictum.

LXXXI. De pignerationibus ſeu repræſaliis.

Theodoricus Rex Ioanni V.S. Conſuli Campaniæ.

FOedum eſt, inter iura publica priuatis odiis licentiam dare, nec ad arbitrium proprium iudicandus eſt inconſultus feruor animorum. Iniquum quippe nimis eſt, quod delectat iratum. [Furentes iuſta non ſentiunt: quia dum commoti animo in vindictam ſæuiunt, rerum temperantiam non requirunt.] Hinc eſt, quod legum reperta eſt ſacta reuerentia: vt nihil manu, nihil proprio ageretur impulſu.

LXXVI. De agrimenſore finium regendorum.

Theod. Rex Conſulari viro illuſtri.

SIcut inuidioſa nimis interpellantium ſuggeſtione comperimus, inter Leontium atque Paſcaſium ſpectabiles viros, finalis orta contentio eſt: ita vt terminos caſarum ſuarum non legibus, ſed viribus crederent vindicandos. Vnde miramur tanta animoſitate fuiſſe litigatum, quod aut terminis teſtibus, aut iugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis conſtructis, aliiſque ſignis euidentibus conſtat eſſe definitum. Quid iſti facerent, ſi in Ægyptiacis partibus poſſiderent? vbi Nili fluminis ſuperueniente diluuio, indicia finium vaſtiſſimus gurges abradit, & indiſcreta terræ facies redditur, vbi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuiſſent, ſi excitata lis nulla ſatisfactione ſuperata diſcederet. Hoc enim per geometricas formas, & grammaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur, quemadmodum literis omnis ſermo concluſus eſt. Geometriam quippe, vt eſt hominum genus nimis acutiſſimum atque ſolicitum, Chaldæi primum inueniſſe memorantur. Qui ratione ipſius diſciplinæ generaliter colligentes, & in aſtronomicis rebus, & in muſicis, & in mechanicis, & in architectis, & in medicinā, ad & artem logiſticam, vel quicquid poteſt formis generalibus contineri, aptam eſſe docuerunt. Vt ſine ea nihil horum poſſit ad agnitionem veriſſimam prouenire. Hanc poſt Ægyptii, non diſſimiliter animi feruore calentes, propter augmenta Nilotica, quæ ſingulis annis votiua inundatione patiuntur, ad dimenſionem terræ & recuperandas formas finium tranſtulerunt: vt fieret arte diſtinctum, quod litigioſæ confuſioni videbatur obnoxium. Quapropter agrimenſorem peritiſſimum, cui ab arte nomen eſt, veſtra nihilominus adhibeat magnitudo: vt iam omnia, quæ manifeſta ratione diſtincta ſunt, per euidentia debeat documenta monſtrare Nam ſi hoc egit illa diſciplina mirabilis, vt indeterminatos agros ratione certa diſ[illegible]eret, quanto magis iſte monſtrare debet omnia, quæ iam probātur ſuis finibus terminata? Auguſti ſiquidem temporibus Orbis Romanus agris diuiſus, cēſuque deſcriptus eſt, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſoluenda. Hoc auctor Hyrummetricus redegit ad dogma conſcriptum: quatenus ſtudioſus legendo poſſit agnoſcere, quod deberet oculis abſolute monſtrare. Videant artis huius periti, quid de ipſis publica ſentit auctoritas. Nam diſciplinæ illæ, toto orbe celebratæ, non habent hunc honorem. Arithmetica, dicas, auditoriis vacat. Geometria, cum tantū de cœleſtibus diſputat, tantum ſtudioſis exponitur. Aſtronomia & Muſica diſcuntur ad ſcientiam ſolam. Agrimenſori vero finium lis orta committitur, vt contentionum proteruitas abſcindatur. Iudex eſt vtique artis ſuæ, forum ipſius agri deſerti ſunt: fanaticum credis, quem tortuoſis ſemitis ambulare conſpexeris. Indicia ſiquidem rerum inter ſyluas aſperas & dumeta perquirit, non ambulat iure communi: via illi eſt ſua lectio: oſtendit, quod dicit: probat, quod didicit: greſſibus ſuis concertantium iura diſcernit: & more vaſtiſſimi fluminis, aliis ſpatia tollit, aliis rura concedit. Quapropter auctoritate noſtra ſuffulti talem eligite, poſt quem partes erubeſcant impudenti fronte litigare. Quatenus poſſeſſorum iura confuſa eſſe non debeant, quibus eſt neceſſarium rebus propriis adhibere culturam.

LXXVII. De aquilegio aquarum indagandarum.

Theodericus Rex Aproniano viro illuſtri Comiti Priuatarum.

MAgnitudinis veſtræ relatione comperimus, Aquilegium Romam veniſſe de partibus Africanis: vbi ars ipſa pro locorum ſiccitate magno ſtudio ſemper excolitur, qui aridis locis aquas poſſit dare vernatiles, vt beneficio ſuo habitari faciat loca, nimia ſterilitate ſiccata. Hoc nobis fuiſſe gratum cognoſce: quatenus induſtria illa maiorum libris expoſita, noſtris temporibus venerit approbanda. Signis quippe virentium herbarum ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter vndarum. Terris enim, quibus dulcis humor non longe ſubeſt, vbertas quorundam germinum ſemper arridet, vt eſt iuncus aquatilis, canna leuis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quæ tamen vltra naturam ſuam felici proceritate luxuriant. Sunt & alia huius artis indicia, cum nocte adueniente lana ſicca in terram ponitur iam prouiſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi quæ proximitas arriſerit, mane humida reperitur, Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & vbi ſupra terram minutiſſimarum volitare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum, tunc promittunt læti facile quod quæritur inueniri. Addunt etiam, in columnæ ſpeciem conſpici quendam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt. Vt hoc ſit mirabile, quod per hæc aliaque ſigna diuerſa menſura definita prædicetur, quanta profunditate quæſita monſtretur. Prædicuntur etiā ſapores aquarum, vt nec aſpera diſpendioſo labore debeat quæri, nec dulcis neceſſariaque † in honore contemni. Hanc ſcientiam ſequentibus pulchre tradiderunt apud Græcos ille, apud Latinos Marcellus. Qui non ſolum de ſubterraneis fluentis, ſed de ipſo quoque ore fontium ſolicite tractauerunt. Dicunt enim aquas, quæ ad Orientem

† inhonora Marcellus ſcripſit de aquis & fluminibus.

Auſtrumque prorumpunt, dulces atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſaluberrimas inueniri: in Septentrionem vero atque Occidentem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ grauitatis incommodas. Atque ideo, ſi viderit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & vſu rerum, quæ ſunt prædicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem eius inopiamque releuabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nam quamuis Romana ciuitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formarum inundatione ditiſſima: reperiuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videantur deſiderare peritiam. Et merito continetur, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino iungendus eſt: vt vndas quas iſte reperit, ille leuet, & arte ſubire faciat, quod aſcendere non præualet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quod ſub nobis non potuerit Romana ciuitas continere.

LXXVIII. De ritu adoptionis.

Theodericus Rex Regi Herulorum.

PEr arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent. Quando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt, vt prius ſe velint mori quam aliquid aſperum patribus videantur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præſenti munere procreamus: vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris. Damus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omnimodis fortiora, largimur tibi noſtra iudicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theoderici ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibique profutura. Ille à te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit: probat tuum animum, & opus non habebit obſequium. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum, Deo iuuante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem olim virtutum pignora præſtiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio ſermone mandamus, qui vobis literas noſtras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam quæ ſunt dicenda ſubiungant.

LXXIX. De naufragium paſſis.

Theod. Rex. Senario V. I. Comiti Priuatarum.

PRopoſitum noſtræ pietatis eſt, iniuſte periclitantium ſubleuare fortunas. Quia quod aliena vi conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, vt hominis vitio deputetur, quod eius voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, vnde raro datur euadere. Atq; ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias deſtinati, lacrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promouiſſent in pelagus aduerſis flatibus fuiſſe ſuſceptum: vbi fatiſcente compage trabium, omnia vis vndarum abſorbuit: nec quicquam miſeris de aquarum nimietate niſi ſolas lacrymas reſtitiſſe. Vnde illuſtris ſublimitas tua, præſenti auctoritate commonita, modiationem tritici, quam ſub hac ſorte periſſe probauerint, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus eſt, vltra naufragium velle deſæuire: & illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula ceſſiſſe.

LXXX. De minorum cauſis ad comitatum euocandis.

Theod. Rex Oſuni V. I. Comiti.

INnocentiæ profeſſio eſt, noſtram elegiſſe præſentiam: vbi nec violentiæ locus datur, nec auaritiæ vitia formidantur. Maurentius atque Paula, patris auxilio nudati, multorum ſe iniuriis teſtantur exponi: quorum adoleſcentia pernia videtur incommodis, cum facile poſſit ſurripi vel iuuenibus deſtitutis. Et ideo noſtrum merentur præſidium, à quibus ſe calliditas non abſtinet improborum. Proinde ſublimitas veſtra, tenore præſentis iuſſionis agnoſcens, ſupra memoratos adultos, ſi quis iurgantium pulſare maluerit, ad noſtrum Comitatum nouerit dirigendos: vbi & innocentia perfugium, & calumniatores ius poſſunt inuenire diſtrictum.

LXXXI. De pignerationibus ſeu repraſaliis.

Theodoricus Rex Ioanni V. S. Conſuli Campaniæ.

FOedum eſt, inter iura publica priuatis odiis licentiam dare, nec ad arbitrium proprium iudicandus eſt inconſultus feruor animorum. Iniquum quippe nimis eſt, quod delectat iratum. [Furentes iuſta non ſentiunt: quia dum commoti animo in vindictam ſæuiunt, rerum temperantiam non requirunt.] Hinc eſt, quod legum reperta eſt ſacra reuerentia: vt nihil manu, nihil proprio ageretur im-

obſcuritas. Quapropter illuſtris magnitudo tua à Mediolanenſibus aurigis nos aditos eſſe cognoſcat, illa ſibi veſtris temporibus fuiſſe ſubtracta, quæ mos priſcus indulſerat, cum præſtante tempore munificentia ſit pro lege. Proinde ſi nullo mendacio aſſerta vitiantur, ſublimitatem veſtram ſequi conuenit vetuſtatem, quæ ſuo quodam priuilegio, velut debita, quæ donantur, expoſcit. Nec licet negari, quod te cognoſcis ſub antiquitate largiri.

LXX. De indulgentia tributorum.

Theodericus Rex vniuerſis Prouincialibus in Gallia conſt.tutis.

QVanuis ſenſum noſtræ pietatis turba multiplex cogitationis intraret, & diuerſas regni partes conſueta ſedulitate reſpiceret, feſtine tamen remedia veſtræ vtilitatis inſpeximus. Quoniam apud conſcientiã noſtram læſionis genus eſt, profutura tardare. Nec poſſumus æſtimare iucũdum, quod ingrata fuerit dilatione ſuſpenſum. Nam excreſcentibus morbis læſio debacchari permittitur, cum medicina differtur. Vobis itaque hoſtili ferocitate vaſtatis pro qualitate læſionis per indictionem quartam relaxatam agnoſcite tributariam functionem (quia non gratulamur exigere, quod triſtis noſcitur ſolutor offerre) ita tamen, vt de illis, quæ conſtat intacta, exercituales inuentur expenſæ. Quia illos in totum deuotio non debet deſerere, quos pro ſe laborare cognoſcit. Inualidus eſt ſiquidem ieiunus defenſor: nec animus miniſtrat audaciam, cum virtus * corporis fuerit deſtituta.

* v. corporeo fuerit robore

LXXI. Vt fugitiui dominis reſtituantur.

Theod. Rex * † Vnigis Spatario.

* Vignitis ſpactario. † vitiſgis Spartario.

DElectamur iure Romano viuere, quos armis cupimus vendicare: nec minor nobis cura eſt rerum moralium, quam poteſt eſſe bellorum. Quid enim proficit, Barbaros remouiſſe confuſos, niſi viuatur ex legibus? Quapropter cum, Deo propitio, Gallias exercitus noſter intrauerit, ſi qua mancipia ſeruitium declinantia, ad alios ſe, quam quibus debebantur competere, contulerunt, prio ribus dominis iubemus ſine aliqua dubietate reſtitui. Quia confundi non debent iura, imperante iuſtitia. Nec poteſt abiecto fauere ſeruitio libertatis defenſor. Aliorum forte Regum prælia captarum ciuitatum aut prædas appetunt, aut ruinas: nobis propoſitum eſt, Deo iuuante, ſic vincere, vt ſub.ecti ſe doleant, noſtrum dominium tardius acquiſiſſe.

LXXII. De ſubſidio afflictorum.

Theod. Rex vniuerſis poſſeſſoribus Arelatenſibus.

QVanuis primum ſit, læſos incolas refouere, & in hominibus magis ſignum pietatis oſtendere: tamen vtrunque humanitas noſtra coniungit: vt & largitatis remedio ciuibus conſulamus, & ad cultum reducere antiqua mœnia feſtinemus. Sic enim fiet, vt fortuna vrbis, quæ in ciuibus erigitur, fabricarum quoque decore monſtretur. Pro reparatione itaque murorum Arelatenſium, vel turrium vetuſtarum, certam pecuniæ direximus quantitatem. Victualia quoque quæ veſtras releuare videantur expenſas, fecimus præparari: vt nobis deſtinentur, cum tempus nauigationis arriſerit. Releuate nunc animos, & de noſtra prouiſione recreati, futuræ copiæ ſpem tenentes, diuino fauore, habetote fiduciam. Quia non minus eſt, quod noſtris verbis, quam quod horreis continetur.

LXXIII. De indultis Romanæ Eccleſiæ.

Theodericus Rex * Arigerno V.I. comiti.

* Fauſto præpoſito Theod. 1. al. Boetio patritio Achaiæ.

IVſtitiæ noſtræ conuenit, vt de indultis beneficiis calumnias fieri non ſinamus, & quicquid praua interpretatione tegitur, fugata mendacii nube reuelemus. Defenſores itaque ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ conqueſti ſunt: beatæ recordationis quondam Simplicium domum in ſacratiſſima Vrbe poſitam ab Euſraſio acolyto inſtrumentis factis ſolenniter comparaſſe. Quam per annorum longa curricula Eccleſiam Romanam quieto iure ſuggerunt poſſediſſe, & in vſus alienos tranſtuliſſe ſecuritate dominii. Nunc autem exiſtere Samareæ ſuperſtitionis populum improba fronte duratum. Qui Synagogam ibidem fuiſſe, iniquis conatibus mentiatur: cum ad humanos vſus habitacula longe aliter formata doceantur, quam poteſt eſſe memorata conſtructio. Quapropter magnitudo tua, conſcientiæ ſuæ probata iuſtitia, cauſam dil genti examinatione diſcutiat. Et ſi vera cognouerit, quæ veniunt in querelam, conſiderata æquitate definiat. Nam ſi humanis actibus ſunt calumniæ ſummouendæ, quanto magis credimus emendanda, quæ contumeliam diuinitatis tangere iudicamus.

LXXIV. De

De pœna in exilium temporale commutanda.

Theod. Rex Adeodato.

MAteria eſt gloriæ principalis, delinquentis reatus: quia niſi culparum occaſiones emergerent, locum pietatis non haberet. Quid enim ſalubris ordinatio gerat, ſi morum probitas cuncta componat? Arida ſiccitas madentis pluuiæ beneficium exoptat. Salutiferis medentium manibus niſi infirma valetudo non indiget. Sic dum imbecillitati ſuccumbitur, conuenienter remedia tribuuntur. Quapropter caſibus aſperis præſtandum eſt ſub iuſtitiæ laude moderamen: vt nec vindictam ſinamus ſuperare peccata, nec culpam inſultare patiamur legibus impunitam. Datis itaque precibus allegaſti, viri ſpectabilis Venantii, Lucaniæ & Brutiorum præſulis, c diorum te acerbitate compreſſum, cuſtodiæ longo ſitu latentem, in confeſſionem raptus adultæ puellæ Valerianæ fuiſſe compulſum: vt gratius tibi fuerit, ſpem citæ mortis expetere, quam tormentorum crudelia ſuſtinere. Inter ſupremas enim anhelantis anguſtias votum eſt potius perire, quam viuere. Quia deteſtabilis ſenſus pœnarum excludit dulciſſimæ ſalutis affectum. Illud etiam, quod minime iuſtitia pateretur, adiiciens, defenſorum tibi patrocinia ſæpius poſtulanti fuiſſe ſubtracta, cum aduerſarii florentes ingenio etiam innocentem te poſſent legum laqueis obligare. Quæ ſupplicatio cum efficaciter animum noſtræ pietatis intraret, paulatimque ad miſericordiæ iura deflecteret, occurrit Brutiorum præſulis miſſa relatio, quæ priuatam allegationem tragœdiæ ſuæ voce compreſſit, negando credi contra fidem publicam fallaciter ſupplicanti. Ideoque aſperitatem pœnæ noſtra lenitate mollimus: ſtatuentes, vt ex die prolati oraculi, ſex menſium patiaris exilium. Ita vt nulli poſt conſtituta noſtra ſub qualibet interpretatione tibi liceat obiicere crimen infamiæ. Quando fas eſt principi, maculoſas notas viriatæ opinionis abſtergere. Sed hoc exacto tempore patriæ rebuſque omnibus deformato, ius tibi ſit liberum omne quod primitus. Quia nulla te ingemiſcere probri aduſtione cenſemus, quem temporali volumus exilio detineri. Pœnam trium librarum auri nihilominus comminantes, ſi quis aut obuiando, aut aliter intelligendo, præſens noſtrum violare tentauerit conſtitutum. Sed quoniam hæc ſtatuta ad innocentes voluimus vſque protendi, ne ſua cuique minime videatur ignorantia profuiſſe, præſenti auctoritate eos à formidine liberamus, quos vtpote neſcientes, in eadem cauſa quolibet loco vel tempore interfuiſſe conſtiterit. Similis enim videtur abſentis, qui conſcientiam criminoſi non habet.

LXXV. De Homicidii inconſulti pœna.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

IN partem pietatis recidit mitigata diſtrictio: & ſub beneficio præſtat, qui pœnam debitam moderatione conſiderata palpauerit. Iouinum Curialem, quem Corrector Lucaniæ Brutiorumque humani nobis ſuggerit ſanguinis effuſione pollutum, ob hoc quod mutuæ contentionis ardoribus excitatus, rixam verborum vſque ad nefarium collegæ deduxit interitum: ſed conſcius facti ſui intra Eccleſiæ ſepta refugiens, declinare ſe credidit præſcriptam legibus vltionem, Vulcaniæ inſulæ perpetua relegatione damnamus. Vt & ſancto templo reuerentiam habuiſſe videamur, nec vindictam criminoſus euadat in totum, qui innocenti non credidit eſſe parcendum. Careat proinde patrio foro, cum exitiabili victurus incendio: vbi viſcera terræ non deficiunt, cum tot ſæculis iugiter conſumantur. Flamma ſiquidem iſta terrena, quæ alicuius corporis imminutione nutritur, ſi non abſumit, extinguitur: ardet continue inter vndas medias montis quantitas indefecta. Nec imminuit, quod reſolui poſſe ſentitur. ſcilicet quia naturæ inextricabilis potentia tantum crementi cautibus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit. Nam quemadmodum ſaxa incolumia permanerent, ſi ſemper ignis adunata decoqueret? Potentia ſiquidem diuina ſic de contrariis rebus miraculum facit eſſe perpetuum: vt palam conſumpta occultiſſimis inſtauret augmentis, quæ vult temporibus ſtare diuturnis. Verum cum & alii montes motibus vaporatis exæſtuent, nullus ſimili appellatione cenſetur æſtimandus: quia grauius ſuccenditur, qui Vulcani nomine nuncupatur. Mittatur ergo reus capitis in locum prædictum viuus. Careat quo vtimur mundo, de quô alterum crudeli fugauit exitio: quando ſuperſtes recipit, quod euentu mortis inflixit. Salamandræ ſecuturus exemplum, quæ plerunque degit in ignibus. tanto enim naturali frigore conſtringitur, vt flammis ardentibus temperetur: Subtile ac paruum animal, lumbricis aſſocium, flauo colore veſtitum. Vitam præſtat ſoli, qui mortalia cuncta conſumit. Memorant autem æui priſtini ſeruatores, hanc inſulã ante aliquot annos, vndarum rupto terrore, ignitus erupiſſe, cum Hannibal apud Pruſiam Bithyniæ regem veneno ſecum ipſe pugnauit, ne tantus dux ad Romanorum ludibria perueniret: plus inde mirabile, vt mons tanta flammarum congregatione ſuccenſus, marinis fluctibus haberetur abſconditus, & ardor ibi indeſinenter viueret, quem tanta vnda videbatur obruere.

* * *

Auſtrum que prorumpunt, dulces atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſaluberrimas inueniri: in Septentrionem vero atque Occidentem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ grauitatis incommodas. Atque ideo, ſi viderit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & vſu rerum, quæ ſunt prædicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem eius inopiamque releuabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nam quamuis Romana ciuitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formatum inundatione ditiſſima: reperiuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videantur deſiderare peritiam. Et merito continetur, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino iungendus eſt: vt vndas quas iſte reperit, ille leuet, & arte ſubire faciat, quod aſcendere non præualet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quod ſuo nobis non potuerit Romana ciuitas continere.

LXXVIII. De ritu adoptionis.

Theodericus Rex Regi Herulorum.

PEr arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent. Quando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt, vt prius ſe velint mori quam aliquid aſperum patribus videantur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præſenti munere procreamus: vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris. Damus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omnimodis fortiora, largimur tibi noſtra iudicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theoderici ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibique profutura. Ille à te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit: probat tuum animum, & opus non habebit obſequium. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum, Deo iuuante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem olim virtutum pignora præſtiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio ſermone mandamus, qui vobis literas noſtras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam quæ ſunt dicenda ſubiungant.

LXXIX. De naufragium paſſis.

Theod. Rex. Senario V. I. Comiti Priuatarum.

PRopoſitum noſtræ pietatis eſt, iniuſte periclitantium ſubleuare fortunas. Quia quod aliena vi conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, vt hominis vitio deputetur, quod eius voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, vnde raro datur euadere. Atq; ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias deſtinati, lacrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promouiſſent in pelagus aduerſis flatibus fuiſſe ſuſceptum: vbi fatiſcente compage trabium, omnia vis vndarum abſorbuit: nec quicquam miſeris de aquarum nimietate niſi ſolas lacrymas reſtitiſſe. Vnde illuſtris ſublimitas tua, præſenti auctoritate commonita, modiationem tritici, quam ſub hac ſorte petiſſe probauerint, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus eſt, vltra naufragium velle deſæuire: & illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula ceſſiſſe.

LXXX. De minorum cauſis ad comitatum euocandis.

Theod. Rex Oſuni V. I. Comiti.

INnocentiæ profeſſio eſt, noſtram elegiſſe præſentiam: vbi nec violentiæ locus datur, nec auaritiæ vitia formidantur. Maurentius atque Paula, patris auxilio nudati, multorum ſe iniuriis teſtantur exponi: quorum adoleſcentia peruia videtur incommodis, cum facile poſſit ſurripi vel iuuenibus deſtitutis. Et ideo noſtrum merentur præſidium, à quibus ſe calliditas non abſtinet improborum. Proinde ſublimitas veſtra, tenore præſentis iuſſionis agnoſcens, ſupra memoratos adultos, ſi quis iurgantium pulſare maluerit, ad noſtrum Comitatum nouerit dirigendos: vbi & innocentia perfugium, & calumniatores ius poſſunt inuenire diſtrictum.

LXXXI. De pignerationibus ſeu repræſaliis.

Theodoricus Rex Ioanni V. S. Conſuli Campaniæ.

FOedum eſt, inter iura publica priuatis odiis licentiam dare, nec ad arbitrium proprium iudicandus eſt inconſultus feruor animorum. Iniquum quippe nimis eſt, quod delectat iratum. [Furentes iuſta non ſentiunt: quia dum commoti animo in vindictam ſæuiunt, rerum temperantiam non requirunt.] Hinc eſt, quod legum reperta eſt ſacra reuerentia: vt nihil manu, nihil proprio ageretur impulſu.

Digitized by Google

pulſu. Quid enim à bellica confuſione pax tranquilla diſtabit, ſi per vim litigia terminentur? Prouincialium igitur Campaniæ atque Samnii ſuggeſtione comperimus, nonnullos neglecta temporum diſciplina, ad pignorandi ſe ſtudia tranſtuliſſe, & quaſi edicto miſſo, per vulgus licentiam creuiſſe vitiorum. His multo acerbiora iungentes, alienis debitis ad ſolutionem alios trahi, ſolamque cauſam probabilem videri, ſi aliqua debitor potuit in ciuitate coniungi. O iniquum perſuaſionis errorem! Diuiduntur cauſæ germanis: filius obligationibus paternis, ſi non ſit hæres, exuitur: vxor maritalibus debitis, niſi per ſucceſſionis vincula, non tenetur, & audacia ad ſolutionem trahit extraneos, cum abſoluant iura coniunctos. Hoc hactenus fieri noſtri ignorantia fortaſſe pertulerit. Nunc neceſſe eſt remedium de legibus habeat, quod noſtram potuit intrare notitiam. Proinde edictalis programmatis tenore comperto, ſpectabilitas veſtra ad cunctorum faciat notitiam peruenire: vt quiſquis quod repetere debuiſſet, pignorandi ſtudio fortaſſis inuaſerit, voce iuris amittat: nec liceat cuiquam ſua ſponte niſi obligatum forſitan, pignus auferre. Si vero alterum pro altero, quod nefas dictu eſt, pignorare maluerit, in duplum cui vim fecit, direpta reſtituat: quia ſcelera damna plus cohibent, & ſola detrimenta cogitant, qui pudoris fecere iacturam. Quem vero ab hac redimitione fœdum patrocinium tenuitatis excuſat, pro amiſſi qualitate facinoris in eum fuſtuario ſupplicio vindicetur. Non enim patimur impunitum, quod nolumus eſſe permiſſum.

LXXXII. De iuriſdictione non trahenda.

Theod. Rex Senario V.I. Comiti Priuatarum.

SPes eſt certa remedii, vota ſupplicum ad prudentis remiſiſſe iudicium: vt per ordinationis beneficium confuſionis abrogetur incertum. Proinde magnitudo tua, cuius ordinationi videtur ſubiacere prouincia, inter poſſeſſores Volienſes atque Curiales cauſam diligenti examinatione diſcutiat, quatenus inter eos ſopiatur querela, à vobis patefacta iuſtitia. Non enim decet poſt audientiam veſtram negotium trahi, à quo poſt alios iudices debuiſſet audiri.

LXXXIII. De bonis matris ad ſecundas nuptias conuolantis.

Theod. Rex Marabado V.I. Comiti & Gemello v.s.

PRopoſiti noſtri eſt, vt prouincias nobis, Deo auxiliante, ſubiectas, ſicut armis defendimus, ita legibus ordinemus: quia ſemper auget princepes obſeruata iuſtitia. Et quantum probabili inſtitutione viuitur, tantum ſummis adhuc prouectibus aggregatur. Archotonia itaque illuſtris fœmina, flebiliter ingemiſcens nepotis ſui calamitatem tali conqueſtione deplorauit (dum ſemper auiæ cura tenerior eſt ſuorum) aſſerens Ætheriam nurum ſuam, mariti poſtpoſita dilectione, cuidam ſe Liberio iugali fœdere ſociaſſe: & cum ornatior cupit nouis thalamis apparere, ſtuduerit prioris viri facultates euertere, allegans ditatam filiorum ſpoliis, quibus magis decuit congregari. Ideoque nos, qui deſideria ſupplicantum conſueuimus remittere ad ſtatuta diualium ſanctionum: vt nec inſinuationem ſupplicum renuamus, nec aduerſarii negotium credula facilitate damnemus, ſublimatis veſtræ iudicio hanc cauſam legibus committimus audiendam: vt omni inciuilitate ſummota, mediis ſacroſanctis Euangeliis cum tribus Honoratis, quos partium conſenſus elegerit, qui legum poſſint habere notitiam, quicquid priſci iuris forma conſtituit, inter eos conſiderata diſciplina noſtri temporis proferatis. Quia non decet per vim eos aliquid agere, qui ad noſtra meruerunt regimina peruenire.

LXXXIV. De præſtatione contributionis.

Theod. Rex. Geſilæ Saioni.

MAgni peccati genus eſt, alienis debitis alterum prægrauare: vt quod poteſt exigi, non mereatur audiri. Sua quique damna reſpiciant, & is ſoluat tributum, qui poſſeſſionis noſcitur habere compendium. Atque ideo præſenti tibi auctoritate delegamus, vt Gothi per Picenum ſiue Thuſcias vtraſque reſidentes, te imminente cogantur exoluere debitas functiones. In ipſis enim initiis comprimendus exceſſus eſt, ne fœda imitatio, quaſi turpis ſcabies, paulatim reliquos comprehendat. Si quis ergo iuſſa noſtra agreſti ſpiritu reſupinatus abiecerit, caſas eius appoſitis titulis fiſci noſtri iuribus vindicabis: vt qui iuſte noluit parua ſoluere, rationabiliter videatur maxima perdidiſſe. Qui enim debent ad fiſcum celerius eſſe deuoti, niſi qui capiunt commoda donatiui? Quando amplius de noſtra humanitate recipiunt, quam ſtipendii iure præſtetur. Nam ſi liberalitatis noſtræ cauſa tractetur, nos potius voluntaria tributa ſoluimus, qui fortunas omnium ſubleuamus.

LXXXV. De Rectoribus prouinciarum deuictarum.

Tehodericus Rex Senatui vrbis Romæ.

VTilitatis publicæ cauſa, quam noſter animus ſemper ſpectat virum illuſtrem Comitem Arigernũ, ciuẽ pene veſtrum, dudũ ad Gallias æſtimauimus dirigendũ: vt eius maturitate conſilii titubantiũ

potuiſſent corda firmari. Nouitatem quippe ſollicitam prudentes conuenit habere rectores: vt quemadmodum fuerit vitæ formatus ordo, ſic currat inſtituta deuotio. His rebus ad noſtra vota compoſitus, & gloriam ciuilitatis retulit, & quod inter vos didicit diligenter oſtendens bellorum inſignia reportauit, quem deſideratum ſicut putamus cœtui veſtro reddidimus, vt qui vobis longa ætate placuit, nunc gratior fiat, cum eum adiecta bona commendant. Quapropter diſciplinæ ſe præfati viri Romanus ordo reſtituat, vt quod quietis amore præcipitur, deuotis animis impleatur. Quatenus & exceſſibus tollatur licentia, & quod optamus maxime, locum nequeat inuenire vindicta. Si qua etiam per eius abſentiam culpa prouenerit, inter vos iuſtitiæ conſideratione corrigite: ſicut nobilitati veſtræ conuenit agere, cui ſemper probitas placet. *Quoniam nos ſpecialiter iniunxiſſe cognoſcite, vt error, qui ab actoribus ſuis minime fuerit emendatus, legum diſtrictione reſecetur. Pateatur ergo P. C. viro multis temporibus iam probato, cuius neceſſe eſt prædicanda ſequi, qui ſe hactenus loco veſtra omnium laude tractauit, & in tanta frequentia † nullius reperit aduerſa iudicia. † nullus

LXXXVI. De ablatis Eccleſiæ poſſeſſionibus reſtituendis.

Theod. Rex Ibæ v. s. Duci.

DEfinitam rem ab antiquo Rege, quam tamen conſtat rationabiliter eſſe decretam, nulla volumus ambiguitate † titubare. Quia decet firmum eſſe, quod commendatur probabili iuſſione. Cur enim priora quaſſemus, vbi nihil eſt, quod corrigere debeamus? Atque ideo præſenti tibi auctoritate præcipimus, vt poſſeſſiones Narbonenſis Eccleſiæ, ſecundum præcelſæ recordationis Alarici præcepta, à quibuslibet peruaſoribus occupatæ teneantur, æquitatis facias contemplatione reſtitui. Quoniam verſari nolumus in Eccleſiæ diſpendio præſumptiones illicitas, dum noſtra deceat tempora, ſedare confuſa. Eſto contra talia omnino ſolicitus: vt qui es bello clarus, ciuilitate quoque reddaris eximius. Sic & arma tua, Deo iuuante, corroboras, ſi iuſtitiam mediocribus ſeruare contendas. Improbis enim potuiſſe reſiſtere, non præuales excuſare: quando omnes tibi libenter cedunt, quem glorioſum in bellorum certamine cognouerunt. Ignauus forte audacibus iubere nil poſſit: nemo plus præſumentibus imperat, quam quem ſua facta commendant. † forte turbare

LXXXVII. De theſauro à Sacerdote inuento in ſepulchro.

Theod. Rex Annæ v. s. Comiti.

COnſuetudo eſt noſtræ clementiæ, probatæ nobis fidei agenda committere: vt cum iudices delegamus prædictos tractatu maturo locum praua nequeat inuenire ſurreptio. Dudum ſiquidem ad nos multorum ſuggeſtione peruenit, Laurentium presbyterum effoſſis cineribus funeſtas diuitias inter hominum cadauera perſcrutatum: concuſſionemque mortuis intuliſſe, quem oportet viuentibus quietam prædicare. Non abſtinuiſſe perhibetur tam crudeli contagio piis dicatas conſecrationibus manus, aurum execrabili quæſiſſe fertur affectu, quem ſuam decuiſſet egentibus dare ſubſtantiam, vel ſub æquitate collectam. Quod te diligenti examinatione præcipimus indagare. Vt ſi veritati dicta perſpexeris conuenire, hominis ambitum eo tantum fine concludas, ne poſsit ſupprimere, quod eum non licuit inuenire. Scelus enim, quod nos pro ſacerdotali honore relinquimus impunitum, maiori pondere credimus vindicandum.

LXXXVIII. De Indulgentia ſiliquatici præſtationis.

Theod Rex Gemello v. s.

DEcet principalem prouidentiam feſſa refouere: vt aſperitatem caſuum mitiget lenitas iuſſionum. Non enim ſentitur incommodum, ſi quod per aduerſitatem conſtat oppreſſum, conceſſa proſperitas oſtenderit ſubleuatum. Siliquatici nanque præſtationem, quam rebus omnibus nundinandis prouida definiuit Antiquitas, in frumentis, vino & oleo, dari præſenti tempore non iubemus: vt hæc remiſſio ſolutionis copiam poſſit præſtare prouinciis, & reſpirent aliquatenus feſſi præſentis ſalubritate decreti. Quis enim ad vendendum non incitetur largius, cui ſolita diſpendia ſubtrahuntur? Portus noſtros nauis veniens non paueſcat. Vt certum nautis poſſit eſſe refugium, ſi manus non incurrerint exigentium, quos frequenter plus affligunt damna, quam ſolent nudare naufragia. Sit hoc forſitan ſub quiete tolerandum: nunc autem, dum prouincialibus præſtare cupimus, mercium dominis interim conſulamus.

LXXXIX. De Eccleſiæ donatis non inuadendis.

Theod. Rex Geberich v. s.

SI deſideramus locum beneficiis inuenire, vt titulos poſſimus noſtræ pietatis erigere: quãto magis aliena beneficia intacta volumus defendi, qui propria cupimus ſponte largiri? Maxime quando & illud conſcientiæ noſtræ reponitur, quod de fiſco ſub antiqua ſolemnitate præſtatur. Proinde viri venerabilis Epiſcopi Conſtantii ſupplicatione comperimus, ſacroſanctæ Eccleſiæ ipſius vnum iugum, veterum Principum pietate collatum, & nunc quorundam vſurpatione

violenta retineri. Sed quia nos vti nullum volumus fraudibus ſuis, præſertim cum in diſpendio pauperum deteſtabili mente verſetur, præſenti auctoritate decernimus, vt ea quæ retro Principum conſtiterint humanitate deputata, ſupra memorata Eccleſia ſine aliqua imminutione percipiat, manente pœna etiam peruaſori, qui & veterum dona, & Eccleſiæ probatur violaſſe compendia.

XC. De magis & veneficiis.

Theod. Rex Argolico v.i. præf. vrb.

INtolerabilis exceſſus eſt, qui ſupernæ maieſtatis affectat iniuriam, & oblitus pietatis crudelia ſectatur erroris. Quem enim ſperauit veniæ locum, qui reuerendum contempſit auctorem? Abſcedat ritus de medio iam profanus. Conticeſcat pœnale murmur animarum. Verſari non licet in magicis artibus temporibus Chriſtianis. Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Baſilium atque Prætextatum, artis ſiniſtræ iam diu contagione pollutos, in accuſationem tui examinis perſonarum intentione deductos. Super qua re noſtram te aſſeris ſpectare ſententiam: vt confidentius fiat, quod pietatis noſtræ mandat auctoritas. Sed nos, quæ neſcimus à legibus diſcrepare, quorum cordi eſt in omnibus moderatam tenere iuſtitiam, præſenti auctoritate decernimus, vt quinque Senatoribus, id eſt, magnificis, & patritiis viris, Symmacho, Decio, Voluſiano, atque Cæliano, nec non illuſtri viro Maximiano, hanc cauſam legitima examinatione penſetis. Et per omnia iuris ordine cuſtodito, ſi crimen, quod intenditur, fuerit comprobatum, ipſarum quoque legum diſtrictione plectatur: vt rei, abditi atque ſecreti, per hoc vindictæ genus à culpis talibus arceantur, quos ad leges trahere non poteſt incerta notitia. De qua re illuſtri viro Comiti Arigerno præcepta direximus: vt omnium violenta defenſione ſummota, ſi ſe occulunt, ad iudicium protrahat imperitos, & vobiſcum in hac cauſa reſidens, nec opprimi faciat innoxios, nec leges ſinat euadere crimínoſos.

XCI. Super eodem.

Theod. Rex Arigerno v.i. Comiti.

QVamuis oporteat commiſſam tibi diſciplinam Romanæ ciuitatis in omnibus cuſtodiri, tamen in eis maxime ſtudioſior eſſe debes, quæ noſtra tibi auctoritate delegata cognoſcis: vt circa te augeat gratiam cuſtodita iuſtitia, & augmenta ſumas noſtri iudicii, qui nobis hactenus de integritate placuiſti. Præfectus igitur vrbis ſua nobis relatione declarauit, Baſilium atque Prætextatum magicis artibus inuolutos, impeti accuſatione multorum: quos elapſos intimat mentis alienatione cuſtodum. Eos te præcipimus vbicunque repertos ad iudicium Quinqueuirale ducere, quod in præſenti negotio noſtra delegauit auctoritas: vbi te reſidere cenſemus: vt violenta omnium defenſione ſummota, hanc cauſam diſcuti facias legibus, & finiri. Et ſi rei criminis cuius impetuntur, fuerint approbati, ſententiam ſubeant, quam iuris definita ſanxerunt. Si vero innocentia eorum deteſtabili pulſatur inuidia, opprimi eos nulla ratione patiaris. Quia in omnibus cauſis, conſideratione diuina illud fieri volumus, quod opinionem noſtræ pietatis accumulet.

XCII. De pecunia extorta, ac vulnere.

Theodoricus Rex Teruthar Saioni.

DEteſtabilis eſt quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iuſta execratione damnatur: ſed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta ſuſcipere, vnde credebantur auxilia prouenire. Exaggerat enim culpam in contrarium verſa crudelitas, & maius reatui pondus eſt, inopina deceptio. Vir ſpectabilis itaque Petrus admiranda nobis ſorte conqueſtus eſt, Saionis Amaræ tuitionem, quam ei contra violentos indulſimus, in ſe potius fuiſſe graſſatam: ita vt ictum gladii in ſe demerſum, * aliquos poſt vim retardaret obiectio: ſubiecta eſt vulneri manus, quæ vt in totũ truncata non caderet, ianuarum percuſſa robora præſtiterunt: vbi laſſato impetu coruſca ferri acies corporis extrema perſtrinxit. O execrabilem caſum! impugnauit hominem auxilium ſuum, vt ſolatii proſperitate ſubtracta creuit ex defenſione neceſſitas. His multo acerbiora ſubiungens, vt quaſi læſio veniret ad pretium, ita ſcelus proprium enormi exactione taxatum eſt. Atque ideo iuſte in illos pietatis noſtræ ira conſurgit, qui benigna iuſſa in truculenta miniſteria mutauerunt. Nam quæ erunt refugia ſupplicantibus, ſi & noſtra beneficia vulnerabunt? Proinde præſenti iuſſione cenſemus, vt quicquid ſupraſcriptus Amara commodi nomine de cauſis memorati ſupplicantis accepit, quaſi oppugnator ingratus à te conſtrictus, in duplo ei cogatur exſoluere. Quia ſub pœna reſtitui dignum eſt, quod improbata temeritate conſtat extortum. De plaga vero, quam educto gladio temerarius præſumptor inflixit ad iudicium Comitis Dudæ ſæpe dictus Saio te compellente veniat audiendus: vt ſecundum edictorum ſeriem, quæ male commiſſa claruerint, ſine aliqua dilatione componat. Tuitionem vero poſtulanti contra† ciuiles impetus ex noſtra iuſſione ſalua ciuilitate præſtabis, nõ exemplo accuſati, ſed conſideratione decenter electi.

* aliquatenus poſt eum

† compellante.

* inciuiles

XCIII. De

XCIII. De vulnerato à defenſore.

Theod. Rex Dudæ v.s. Comiti.

COnſcientiam probamus, cui iudicanda committimus. Quia dignus eſt inter alios ſequenda decernere, qui ſibi modum viſus eſt legitimæ conuerſationis imponere. Petrus itaque vir ſpectabilis Amaram Saionem noſtrum, qui contrario omine pro eius tuitione directus eſt, educto gladio ſe aſſerit vulneraſſe, defenſoremque feciſſe, quod vix inimicus potuiſſet audere. Hoc te & legitima volumus diſceptatione cognoſcere, & probabili ſententia terminare: quatenus nullus tentare auſus ſit quod nobis diſplicere cognoſcit.

XCIV. De executione mandatorum.

Theod. Rex Argolico v.i. præfecto vrbis.

SI loci veſtri cogitaretur auctoritas, ſi reuerentiæ cura Romanæ, vltro debueratis expetere, in quibus arguimini. Quid enim præſenti tempore potuiſtis culmini vrbano tam proprium, quam Senatus crementa cogitare? quando famæ præſulis proficit, quod Ordo ſacer acquirit. Sed quantum viri clariſſimi Armentarii teſtator miſſa ſuggeſtio, in contrarium fœdo ambitu de mora quæritis cõmoda, cuius vos optare debuiſſe conſtat augmenta. Quid enim amplius eſſe poſſit incongruum quam noſtris iuſſionibus expeditis ſupplicantium vota ſuſpendere? & poſt ſacræ præceptionis affatum, ſi dici fas eſt, adhuc regium ſuſpendiſſe iudicium? Sed nos, quibus cordi eſt poſt primam culpam non ſtatim deſiderare vindictam, admonitionem potius iuſſa conuertimus: ne ſit noſtra diſtrictio nimia, quam lenis patientia non præcedat. Ideoque præſenti auctoritate decernimus, vt iuſſionibus noſtris nulla dilationis calliditas afferatur: quia non habet veniæ locum, qui delinquit admonitus.

XCV. De aquæ ductu.

Theod. Rex Æmiliano viro venerabili epiſcopo.

AD finem debet perducere, quæ prudentum intentio viſa eſt ſuſcepiſſe. Quia ſicut perfectam laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deſeruntur. Defectus enim rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. Quapropter ſanctitas veſtra à tali oblocutione refugiens, quæ in aquæ ductu reficiendo probabili cura ex noſtra auctoritate ſuſcepit, celeriter ad effectum faciat peruenire. Nam quid aptius, quam vt ſitienti plebi prouideat aquas ſanctiſſimus ille ſacerdos? & humana prouidentia ſatiet, quos etiam miraculis paſcere debuiſſet? Imitaris enim antiquiſsimum Moſen, qui Iſraelitico populo longa ariditate ſiccato, de ſaxi ſterilitate copioſos latices eduxit, & ad implendum miraculum, inde fecit currere humidos liquores, vbi erat ſicca durities. Tu autem ſi fontes irriguos ſaxorum conſtitutione deducis, hoc labore tuo præſtas populis, quod ille miraculis.

XCVI. De rebus depoſitis, quæ ad fiſcum pertinent.

Theod. Rex Dudæ Saioni.

CVm in omnibus cauſis velimus iuſtitiam cuſtodiri (quia regni decus eſt æquitatis affectus) in eis maxime, quę fiſci noſtri nomine proponuntur, ne quemquam deteſtabilis calumnia in inuidiam regnantis affligat. Patimur enim ſuperari ſalua æquitate per leges, vt inter arma ſemper poſsimus eſſe victores. Nam quem licenter ſubiectus ſuperat, non debellat aduerſus. Marini itaque relatione comperimus, res Ruphæ apud Ioannem quondam ſub emiſsione chirographi fuiſſe depoſitas. Et quia nobis competere manifeſtum eſt, quod ad proſcriptum poterat pertinere, ideo præſenti auctoritate præcipimus, vt vxorem ſupradicti Ioannis filiumque eius Ianuarium moderata executione conuenias. Qui ſi intentata iniuſte ſe retinere cognoſcunt, æquitatis conſideratione reſtituant: minuſve, competenti ſponſione præmiſſa, ad conſularem Campaniæ veniant legibus audiendi. Vt coram partibus poſitis, te imminente, quod forma continet ſanctionum Diualium, cenſeatur. Ita tamen, vt nullo præiudicio, nulla iniuria, nullo damno, innocentia prægrauetur: ne alienæ accuſationis inuidiam, tuam facere videaris offenſam.

XCVII. De priuilegiis Iudæorum.

Theod. Rex Vniuerſis Iudæis Genuæ conſtitutis.

CVſtodia legum, ciuilitatis indicium, & reuerentia priorum principum, noſtræ quoque teſtatur deuotionis exemplum. Quid enim melius, quam plebem ſub præcepto degere velle iuſtitiæ? vt conuentus multorum diſciplinabilium ſit adunatio voluntatum. Hæc enim populos ab agreſti vita in humanæ conuerſationis regulam congregauit. Hæc ratio à feritate diuiſit: ne arbitrio caſuali vagarentur, quos regi conſilio diuina voluerunt. Oblata itaque ſupplicatione depoſcitis, priuilegia vobis debere

debere ſeruari, quæ Iudaicis inſtitutis legum prouida decreuit Antiquitas: quod nos libenter annuimus, qui iura veterum ad noſtram cupimus reuerentiam cuſtodiri. Atque ideo præſenti auctoritate cenſemus, vt quæcunque legum ſtatuta monuerunt, circa vos illibata ſeruentur: quatenus quod ad ciuilitatis vſum conſtat eſſe repertum, perpeti deuotione teneatur.

XCVIII. De theſauris in ſepulchro repertis.

Theod. Rex Dudæ Saioni.

PRudentiæ mos eſt, in humanos vſus terris abolita talenta reuocare, commerciũmque viuentium non dicere mortuorum: quia & nobis infoſſa pereunt, & illis in nulla parte profutura locantur. Metallorum quippe ambitus ſolatia ſunt hominum. Nam diuitiis auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi iaceat: vſu, creſcit ad pretium: quando & apud viuos ſepulta ſunt, quæ tenacium manibus includuntur. Atque ideo moderata iuſſione decernimus, vt ad illum locum, in quo latere plurima ſuggeruntur, ſub publica teſtificatione conuenias: & ſi aurum, vt dicitur, vel argentum fuerit tua indagatione detectum, compendio publico fideliter vindicabis: ita tamen, vt abſtineatis manus à cineribus mortuorum. Quia nolumus lucra quæri, quæ per funeſta poſſunt ſcelera reperiri. Ædificia tegant cineres, columnæ vel marmora ornent ſepulchra, talenta non teneant, qui viuendi commercia reliquerunt. Aurum enim ſepulchris iuſte detrahitur, vbi dominus non habetur: immo culpæ genus eſt, inutiliter abditis relinquere mortuorum, vnde ſe vita poteſt ſuſtentare viuentium. Non eſt enim cupiditas eripere, quæ nullus ſe dominus ingemiſcat amiſiſſe. Primi enim dicuntur aurum Eacus, argentum Indus rex Sythiæ reperiſſe, & humano vſui ſumma laude tradidiſſe. Quod nos in contrarium negligere non debemus. Ne ſicut latentia cum laude ſunt prodita, ita inuenta cum vituperatione videantur eſſe neglecta.

XCIX. De minore in integrum reſtituto.

Theod. Rex Actoribus Albini.

COnſulto prouida decreuit Antiquitas, minores contractus liberos non habere: vt & inſidiantium laquei fruſtrarentur, & lapſis ætas lubrica ſubueniret. Obrueretur quippe innocentia, ſi relaxaretur audacia, eſſetque cunctis fallendi ſtudium, ſi fraus ſubreptitium lucraretur effectum. Et ideo priſcæ conſuetudinis ſupplicatione porrecta ſuggeritis, patronum veſtrum in annis minoribus conſtitutum, in facultatibus ſuis potius aggregaſſe diſpendia, dum ignara pueritia contraria gerit, quæ profutura putauerit: & nunc ad tempus ætatis agere, quo lapſis poſſimus per ignorantiam ſubuenire, allegantes, vt quod iura tribuerunt, noſtra quoque beneficia largiantur. Atque ideo, ſi petitio veſtra à veritate non deuiat, & intra annorum ſpatia degere, quibus hoc beneficium leges ſacratiſſimæ præſtiterunt, nihilque eſt, quod iure cõtra referatur, patronum veſtrũ ſolemniter cauſa cognita, in integrum reſtitui noſtra quoque permittit auctoritas. Ita tamen, vt omnia ſecundum iuſtitiam legesque peragantur. Quia ſic ſupplicantibus conſulere volumus, vt eorum aduerſarios per iuſtitiam non grauemus.

C. De indulgentia tributorum.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

PRouidentiſſimi principis eſt, grauiter imminutis relinquere tributariam functionem: vt rediuiuis ſtudiis ad implenda ſolemnia recreentur, qui preſſi damnorum acerbitate defecerant. Nam ſi feſſo minime releuetur onus, neceſſitate cernitur iacere proſtratus. Melius eſt enim præſentia damna contemnere, quam exiguo quæſtu perpetua commoda non habere. Atque ideo illuſtris magnificentia tua prouincialibus Alpium Cottiarum aſſem publicum per tertiam indictionem nos relaxaſſe cognoſcit: quos tranſiens noſter exercitus more fluminis, dum irrigat, oppreſſit. Nam licet pro generali ſecuritate frementi adunatione proruperit, præteriens tamen iſtorum culta vaſtauit. Radit n. ſemper fluuius alueum ſuum, & licet molliter egrediens vicina fœcundet, illud tamen reddit ſterile, quo collectus influxerit. Vnde neceſſe fuit, ciuica vaſtatione deuictis porrigere dexteram ſalutarem, nec ingrati dicant ſe periſſe ſolos pro defenſione cunctorum: miſceantur potius lætitiæ, qui viam Italiæ defenſoribus præſtiterunt. Tributa enim non debent triſtes exigi, per quos tributarios feliciter acquiſiui. Dicat pro illis noſter animus, quod Regi non poteſt imputare ſubiectus. Emimus noſtro diſpendio proſperitatem Gothorum: nos neceſſaria præbuimus, vt hoſtis vinceretur illæſus.

CI. De appellatione illegitima non attendenda.

Theod. Rex Theodagundæ illuſtri fœminæ.

DEcet prudentiæ noſtræ curam, ſubiectorum negociis adhibere cuſtodiam: quia nobis ordinantibus illa fieri debent, quæ regiam poſſunt demonſtrare præſentiam. Sic enim credimus, quia

memor

memor natalium tuorum à te abiicias omne vicioſum: vt illa ſola diligere poſſis, quæ & nos amare cognoſcis. Proauorum fortitan obliuiſceremur exempla, ſi longi generis nimius facta recolantur: ſimiles autem filii patrum præconia mox ſequuntur. Renatus itaque flebili nobis aditione conqueſtus eſt, nobis delegantibus cognitores, iudicatum ſe contra Inquilina nomine, poſt longa temporis interualla meruiſſe, & excubiis damniſque confecto veſtram tandem perſpexiſſe iuſtitiam, nec tamen litigatoris improbam ceſſare calumniam: dum rediuiuis litibus tenuitatem inſequitur ſupplicantis, vt non tam vincendi votum, quam aduerſarii videatur quæſiſſe detrimentum. Quapropter ſi nobis iubentibus iudicata cognoſcitis, nec conſtat aduerſarium prouocaſſe legaliter, finitum iure negocium in ſua facias firmitate manere. Ne longa quæſtio litigantium non tam augeat patrimonia, quam euertat: & quod fit ambitu lucri, cauſa videatur eſſe diſpendii.

CII. *Quod tributa ſecundum priſtinam conſuetudinem & non aliter perſoluantur.*

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

CVm omnes Reipublicæ noſtræ partes æquabiliter deſideremus augeri, crementa tamen fiſcalium tributorum iuſtiſſimo ſunt penſanda iudicio: quia ſeruientium imminutio eſt huius illationis acceſſio, quantumque pars illa proficit, tantum ſe hæc à firmitate ſubducit. Sed à nobis, qui fiſci vtilitatem ſtabili volumus diuturnitate conſiſtere, excludenda eſt diſpendioſa ſemper enormitas. Ne augmento ſuo tumens ſumma deficiat incipiatque magis deeſſe, quia immaniter viſa eſt accreuiſſe. Proinde illuſtris magnitudo tua Grauaſianos atque Pontonates nobis ſupplicaſſe cognoſcat, à Ianuario ſed & Probo diſcuſſoribus, iniquis ſe oneribus ingrauatos: cum ſterilitas ieiuna locorum nulla ibi augmenta fieri patiatur. Repugnante ſiquidem natura, quælibet cedit induſtria, nec prodeſt ſtudium laboris impendere, quem vbertas loci non cognoſcitur adiuuare. Ibi poteſt cenſus addi, vbi cultura profecerit. Inde & varia tributa, quia non eſt agrorum vna fœcunditas. Atque ideo conſuetudinem eis priſtinam cenſemus eſſe reuocandam: vt ſicut Odoacris tempore tributa ſoluerunt, ita & nunc ab eis publicis vtilitatibus ſeruiatur: & ſi quid amplius probatur adiectum, conſideratione defectarũ viriũ ſubmouemus. Nolumus enim tale aliquid indici, quod ſit neceſſe remoueri.

CIII. *Quod reſtituantur poſſeſſiones ſpoliatis.*

Theod. Rex Theobaldo viro illuſtri.

INter cæteras, quibus humanum genus ſolicitatur, illecebras. præcipue vitanda eſt alienarum rerum turpis ambitio: quia in immenſum iactata rapitur, ſi iuſtitiæ ponderibus non prematur. Auaritiam ſiquidem radicem eſſe omnium malorum & lectio diuina teſtatur: quæ tali ſorte punita eſt, vt cum multa rapiat, ſemper egeat. Quam propter vicinitatem generis noſtri ſic in animis veſtris coaleſcere nolumus, vt illi nec initia concedamus. Quid enim faciunt ſordes animorum in ſplendore natalium? Illud te potius decet eligere, quod nos poſſit ornare. † Hamalis ſanguinis virum non decet vulgare deſiderium: quia genus ſuum conſpicit eſſe purpuratum. Corrigamus itaque te per incitamenta præconii, in quo adhuc non debemus eſſe diſtricti. Domitius itaque vir ſpectabilis data nobis ſupplicatione conqueſtus eſt, poſſeſſiones iuris ſui, id eſt, illam atque illam, ab hominibus veſtris neglectis legibus fuiſſe peruaſas, dum ciuiliter oportuerit recipi, ſi iure videatur expoſci. Sed quia de vobis non patimur diutius obſcura iactari, qui generis claritate fulgetis, præſenti auctoritate cenſemus, vt imminente Guda Saione noſtro, ſi momenti tempora ſuffragantur, occupata nuper cum omnibus, quæ direpta ſunt, ſupplicanti faciatis ſine aliqua dilatione reſtitui. Et ſi quid partibus veſtris de legibus creditis poſſe competere, inſtructam perſonam ad noſtrum Comitatum deſtinare vos conuenit, vt intentionibus partium ſub æquitate diſcuſſis, feratur ſententia, quam iuris dictat auctoritas. Generoſos quippe viros omnia conuenit ſub moderata ciuilitate peragere: quia tantum potentibus læſionis creſcit inuidia, quantum præmii poſſe creditur, qui fortuna inferior comprobatur.

† Aman

Interdicta vnde vi.

CIV. *De lite ad comitatum remittenda.*

Theod. Rex Actoribus Probini.

DIſtrictius aliqua iubere compellimur amore iuſtitiæ, dum circa minores fortunas clemẽtiora ſunt noſtri pectoris inſtituta. Trahit enim ad miſericordiam, qui potuit ſubdi: & hoc habet beneficiũ mediocritatis ſuæ, vt probatione ſalua interim moueat ad dolorem: quia credulitas ſubleuat humiles, premit inuidia potiores. Datis itaque precibus allegatis, Baſilium virum ſpectabilem, noſtra dudum præcepta meruiſſe, vt poſſeſſio Arcinatina, quam patronus veſter à coniuge eius Agapita iuris fuerat ſolemnitate mercatus, poſtpoſita dilatione cum documentis omnibus prædicto coniugi redderetur, dũ à ſuis penetralibus ſolicitatã lacrymabili quæſtione quereretur vxorem: addentes more noſtræ iuſtitiæ poſtea fuiſſe præceptum, vt ſi patroni veſtri de cauſæ qualitate præſumerẽt, ad noſtrum Comitatum ſocios deſtinarent: vt quæ ratione conuenire poterant, velut à iuſtitiæ fontibus emanarent. Quapropter ſi nullo mendacio vitiantur aſſerta, per officium noſtræ ſedis Baſilium decernimus admoneri, vt ſi nihil eſt, quod pro ſuis partibus poſſit opponere, quo minus in hac cauſa pulſetur, veſtris intentionibus reſponſurus occurrat, ſeu ad Comitatum venire:

ſeu in

Digitized by Google

violenta retineri. Sed quia nos vti nullum volumus fraudibus ſuis, præſertim cum in diſpendio pauperum deteſtabili mente verſetur, præſenti auctoritate decernimus, vt ea quæ retro Principum conſtiterint humanitate deputata, ſupra memorata Eccleſia ſine aliqua imminutione percipiat, manente pœna etiam peruaſori, qui & veterum dona, & Eccleſiæ probatur violaſſe compendia.

XC. De magis & veneficis.

Theod. Rex Argolico v.i. præf. vrb.

INtolerabilis exceſſus eſt, qui ſupernæ maieſtatis affectat iniuriam, & oblitus pietatis crudelia ſectatur erroris. Quem enim ſperauit veniæ locum, qui reuerendum contempſit auctorem? Abſcedat ritus de medio iam profanus. Conticeſcat pœnale murmur animarum. Verſari non licet in magicis artibus temporibus Chriſtianis. Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Baſilium atque Prætextatum, artis ſiniſtræ iam diu contagione pollutos, in accuſationem tui examinis perſonarum intentione deductos. Super qua re noſtram te aſſeris ſpectare ſententiam: vt confidentius fiat, quod pietatis noſtræ mandat auctoritas. Sed nos, quæ neſcimus à legibus diſcrepare, quorum cordi eſt in omnibus moderatam tenere iuſtitiam, præſenti auctoritate decernimus, vt quinque Senatoribus, id eſt, magnificis, & patritiis viris, Symmacho, Decio, Voluſiano, atque Cæliano, nec non illuſtri viro Maximiano, hanc cauſam legitima examinatione penſetis. Et per omnia iuris ordine cuſtodito, ſi crimen, quod intenditur, fuerit comprobatum, ipſarum quoque legum diſtrictione plectatur: vt rei, abditi atque ſecreti, per hoc vindictæ genus à culpis talibus arceantur, quos ad leges trahere non poteſt incerta notitia. De qua re illuſtri viro Comiti Arigerno præcepta direximus: vt omnium violenta defenſione ſummota, ſi ſe occulunt, ad iudicium protrahat imperitos, & vobiſcum in hac cauſa reſidens, nec opprimi faciat innoxios, nec leges ſinat euadere crimiuoſos.

XCI. Super eodem.

Theod. Rex Arigerno v.i. Comiti.

QVamuis oporteat commiſſam tibi diſciplinam Romanæ ciuitatis in omnibus cuſtodiri, tamen in eis maxime ſtudioſior eſſe debes, quæ noſtra tibi auctoritate delegata cognoſcis: vt circa te augeat gratiam cuſtodita iuſtitia, & augmenta ſumas noſtri iudicii, qui nobis hactenus de integritate placuiſti. Præfectus igitur vrbis ſua nobis relatione declarauit, Baſilium atque Prætextatum magicis artibus inuolutos, impeti accuſatione multorum: quos elapſos intimat mentis alienatione cuſtodum. Eos te præcipimus vbicunque repertos ad iudicium Quinqueuirale ducere, quod in præſenti negotio noſtra delegauit auctoritas: vbi te reſidere cenſemus: vt violenta omnium defenſione ſummota, hanc cauſam diſcuti facias legibus, & finiri. Et ſi rei criminis cuius impetuntur, fuerint approbati, ſententiam ſubeant, quam iuris definita ſanxerunt. Si vero innocentia eorum deteſtabili pulſatur inuidia, opprimi eos nulla ratione patiaris. Quia in omnibus cauſis, conſideratione diuina illud fieri volumus, quod opinionem noſtræ pietatis accumulet.

XCII. De pecunia extorta, ac vulnere.

Theodoricus Rex Teruthar Saioni.

DEteſtabilis eſt quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iuſta execratione damnatur: ſed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta ſuſcipere, vnde credebantur auxilia prouenire. Exaggerat enim culpam in contrarium verſa crudelitas, & maius reatui pondus eſt, inopina deceptio. Vir ſpectabilis itaque Petrus admiranda nobis ſorte conqueſtus eſt, Saionis Amaræ tuitionem, quam ei contra violentos indulſimus, in ſe potius fuiſſe graſſatam: ita vt ictum gladii in ſe demerſum, * aliquos poſt vim retardaret obiectio: ſubiecta eſt vulneri manus, quæ vt in totũ truncata non caderet, ianuarum percuſſa robora præſtiterunt: vbi laſſato impetu coruſca ferri acies corporis extrema perſtrinxit. O execrabilem caſum! impugnauit hominem auxilium ſuum, vt ſolatii proſperitate ſubtracta creuit ex defenſione neceſſitas. His multo acerbiora ſubiungens, vt quaſi læſio veniret ad pretium, ita ſcelus proprium enormi exactione taxatum eſt. Atque ideo iuſte in illos pietatis noſtræ ira conſurgit, qui benigna iuſſa in truculenta miniſteria mutauerunt. Nam quæ erunt refugia ſupplicantibus, ſi & noſtra beneficia vulnerabunt? Proinde præſenti iuſſione cenſemus, vt quicquid ſuprаſcriptus Amara commodi nomine de cauſis memorati ſupplicantis accepit, quaſi oppugnator ingratus à te conſtrictus, in duplo ei cogatur exſoluere. Quia ſub pœna reſtitui dignum eſt, quod improbata temeritate conſtat extortum. De plaga vero, quam educto gladio temerarius præſumptor inflixit ad iudicium Comitis Dudæ ſæpe dictus Saio te compellente veniat audiendus: vt ſecundum edictorum ſeriem, quæ male commiſſa claruerint, ſine aliqua dilatione componat. Tuitionem vero poſtulanti contra† ciuiles impetus ex noſtra iuſſione ſalua ciuilitate præſtabis, nõ exemplo accuſati, ſed conſideratione decenter electi.

* aliquatenus poſt eum

† compellante.

* inciuiles

XCIII. De

XCIII. De vulnerato à defenſore.

Theod. Rex Dudæ v.s. Comiti.

COnſcientiam probamus, cui iudicanda committimus. Quia dignus eſt inter alios ſequenda decernere, qui ſibi modum viſus eſt legitimæ conuerſationis imponere. Petrus itaque vir ſpectabilis Amaram Saionem noſtrum, qui contrario omine pro eius tuitione directus eſt, educto gladio ſe aſſerit vulneraſſe, defenſoremque feciſſe, quod vix inimicus potuiſſet audere. Hoc te & legitima volumus diſceptatione cognoſcere, & probabili ſententia terminare: quatenus nullus tentare auſus ſit quod nobis diſplicere cognoſcit.

XCIV. De executione mandatorum.

Theod. Rex Argolico v.i. præfecto vrbis.

SI loci veſtri cogitaretur auctoritas, ſi reuerentiæ cura Romanæ, vltro debueratis expetere, in quibus arguimini. Quid enim præſenti tempore potuiſtis culmini vrbano tam proprium, quam Senatus crementa cogitare? quando famæ præſulis proficit, quod Ordo ſacer acquirit. Sed quantum viri clariſſimi Armentarii teſtatur miſſa ſuggeſtio, in contrarium fœdo ambitu de mora quæritis cõmoda, cuius vos optare debuiſſe conſtat augmenta. Quid enim amplius eſſe poſſit incongruum quam noſtris iuſſionibus expeditis ſupplicantium vota ſuſpendere? & poſt ſacræ præceptionis affatum, ſi dici fas eſt, adhuc regium ſuſpendiſſe iudicium? Sed nos, quibus cordi eſt poſt primam culpam non ſtatim deſiderare vindictam, admonitionem potius iuſſa conuertimus: ne ſit noſtra diſtrictio nimia, quam lenis patientia non præcedat. Ideoque præſenti auctoritate decernimus, vt iuſſionibus noſtris nulla dilationis calliditas afferatur: quia non habet veniæ locum, qui delinquit admonitus.

XCV. De aqua ductu.

Theod. Rex Æmiliano viro venerabili epiſcopo.

AD finem debet perducere, quæ prudentum intentio viſa eſt ſuſcepiſſe. Quia ſicut perfectam laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deſeruntur. Defectus enim rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. Quapropter ſanctitas veſtra à tali oblocutione refugiens, quæ in aquæ ductu reficiendo probabili cura ex noſtra auctoritate ſuſcepit, celeriter ad effectum faciat peruenire. Nam quid aptius, quam vt ſitienti plebi prouideat aquas ſanctiſſimus ille ſacerdos? & humana prouidentia ſatiet, quos etiam miraculis paſcere debuiſſet? Imitaris enim antiquiſsimum Moſen, qui Iſraelitico populo longa ariditate ſiccato, de ſaxi ſterilitate copioſos latices eduxit, & ad implendum miraculum, inde ferit currere humidos liquores, vbi erat ſicca durities. Tu autem ſi fontes irriguos ſaxorum conſtitutione deducis, hoc labore tuo præſtas populis, quod ille miraculis.

XCVI. De rebus depoſitis, quæ ad fiſcum pertinent.

Theod. Rex Dudæ Saioni.

CVm in omnibus cauſis velimus iuſtitiam cuſtodiri (quia regni decus eſt æquitatis affectus) in eis maxime, quę fiſci noſtri nomine proponuntur, ne quemquam deteſtabilis calumnia in inuidiam regnantis affligat. Patimur enim ſuperari ſalua æquitate per leges, vt inter arma ſemper poſsimus eſſe victores. Nam quem licenter ſubiectus ſuperat, non debellat aduerſus. Marini itaque relatione comperimus, res Ruphæ apud Ioannem quondam ſub emiſsione chirographi fuiſſe depoſitas. Et quia nobis competere manifeſtum eſt, quod ad proſcriptum poterat pertinere, ideo præſenti auctoritate præcipimus, vt vxorem ſupradicti Ioannis filiumque eius Ianuarium moderata executione conuenias. Qui ſi intentata iniuſte ſe retinere cognoſcunt, æquitatis conſideratione reſtituant: minuſve, competenti ſponſione præmiſſa, ad conſularem Campaniæ veniant legibus audiendi. Vt coram partibus poſitis, te imminente, quod forma continet ſanctionum Diualium, cenſeatur. Ita tamen, vt nullo præiudicio, nulla iniuria, nullo damno, innocentia prægrauetur: ne alienæ accuſationis inuidiam, tranſfacere videaris offenſam.

XCVII. De priuilegiis Iudæorum.

Theod. Rex Vniuerſis Iudæis Genuæ conſtitutis.

CVſtodia legum, ciuilitatis indicium, & reuerentia priorum principum, noſtræ quoque teſtatur deuotionis exemplum. Quid enim melius, quam plebem ſub præcepto degere velle iuſtitiæ? vt conuentus multorum diſciplinabilium ſit adunatio voluntatum. Hæc enim populos ab agreſti vita in humanæ conuerſationis regulam congregauit. Hæc ratio à feritate diuiſit: ne arbitrio caſuali vagentur, quos regi conſilio diuina voluerunt. Oblata itaque ſupplicatione depoſcitis, priuilegia vobis debere

violenta retineri. Sed quia nos vti nullum volumus fraudibus ſuis, præſertim cum in diſpendio pauperum deteſtabili mente verſetur, præſenti auctoritate decernimus, vt ea quæ retro Principum conſtiterint humanitate deputata, ſupra memorata Eccleſia ſine aliqua imminutione percipiat, manente pœna etiam peruaſori, qui & veterum dona, & Eccleſiæ probatur violaſſe compendia.

XC. De magis & veneficiis.

Theod. Rex Argolico v. i. præf. vrb.

INtolerabilis exceſſus eſt, qui ſupernæ maieſtatis affectat iniuriam, & oblitus pietatis crudelia ſectatur erroris. Quem enim ſperauit veniæ locum, qui reuerendum contempſit auctorem? Abſcedat ritus de medio iam profanus. Conticeſcat pœnale murmur animarum. Verſari non licet in magicis artibus temporibus Chriſtianis. Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Baſilium atque Prætextatum, artis ſiniſtræ iam diu contagione pollutos, in accuſationem tui examinis perſonarum intentione deductos. Super qua re noſtram te aſſeris ſpectare ſententiam: vt confidentius fiat, quod pietatis noſtræ mandat auctoritas. Sed nos, quæ neſcimus à legibus diſcrepare, quorum cordi eſt in omnibus moderatam tenere iuſtitiam, præſenti auctoritate decernimus, vt quinque Senatoribus, id eſt, magnificis, & patritiis viris, Symmacho, Decio, Voluſiano, atque Cæliano, nec non illuſtri viro Maximiano, hanc cauſam legitima examinatione penſetis. Et per omnia iuris ordine cuſtodito, ſi crimen, quod intenditur, fuerit comprobatum, ipſarum quoque legum diſtrictione plectatur: vt rei, abditi atque ſecreti, per hoc vindictæ genus à culpis talibus arceantur, quos ad leges trahere non poteſt incerta notitia. De qua re illuſtri viro Comiti Arigerno præcepta direximus: vt omnium violentia defenſione ſummota, ſi ſe occulunt, ad iudicium protrahat impetitos, & vobiſcum in hac cauſa reſidens, nec opprimi faciat innoxios, nec leges ſinat euadere crimino ſos.

XCI. Super eodem.

Theod. Rex Arigerno v. i. Comiti.

QVamuis oporteat commiſſam tibi diſciplinam Romanæ ciuitatis in omnibus cuſtodiri, tamen in eis maxime ſtudioſior eſſe debes, quæ noſtra tibi auctoritate delegata cognoſcis: vt circa te augeat gratiam cuſtodita iuſtitia, & augmenta ſumas noſtri iudicii, qui nobis hactenus de integritate placuiſti. Præfectus igitur vrbis ſua nobis relatione declarauit, Baſilium atque Prætextatum magicis artibus inuolutos, impeti accuſatione multorum: quos elapſos intimat mentis alienatione cuſtodum. Eos te præcipimus vbicunque repertos ad iudicium Quinqueuirale ducere, quod in præſenti negotio noſtra delegauit auctoritas: vbi te reſidere cenſemus: vt violenta omnium defenſione ſummota, hanc cauſam diſcuti facias legibus, & finiri. Et ſi rei criminis cuius impetuntur, fuerint approbati, ſententiam ſubeant, quam iuris definita ſanxerunt. Si vero innocentia eorum deteſtabili pulſatur inuidia, opprimi eos nulla ratione patiaris. Quia in omnibus cauſis, conſideratione diuina illud fieri volumus, quod opinionem noſtræ pietatis accumulet.

XCII. De pecunia extorta, ac vulnere.

Theodoricus Rex Teruthar Saioni.

DEteſtabilis eſt quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iuſta execratione damnatur: ſed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta ſuſcipere, vnde credebantur auxilia prouenire. Exaggerat enim culpam in contrarium verſa crudelitas, & maius reatui pondus eſt, inopina deceptio. Vir ſpectabilis itaque Petrus admiranda nobis ſorte conqueſtus eſt, Saionis Amaræ tuitionem, quam ei contra violentos indulſimus, in ſe potius fuiſſe graſſatam: ita vt ictum gladii in ſe demerſum, * aliquos poſt vim retardaret obiectio: ſubiecta eſt vulneri manus, quæ vt in totũ truncata non caderet, ianuarum percuſſa robora præſtiterunt: vbi laſſato impetu coruſca ferri acies corporis extrema perſtrinxit. O execrabilem caſum! impugnauit hominem auxilium ſuum, vt ſolatii proſperitate ſubtracta creuit ex defenſione neceſſitas. His multo acerbiora ſubiungens, vt quaſi læſio veniret ad pretium, ita ſcelus proprium enormi exactione taxatum eſt. Atque ideo iuſte in illos pietatis noſtræ ira conſurgit, qui benigna iuſſa in truculenta miniſteria mutauerunt. Nam quæ erunt refugia ſupplicantibus, ſi & noſtra beneficia vulnerabunt? Proinde præſenti iuſſione cenſemus, vt quicquid ſupraſcriptus Amara commodi nomine de cauſis memorati ſupplicantis accepit, quaſi oppugnator ingratus à te conſtrictus, in duplo ei cogatur exſoluere. Quia ſub pœna reſtitui dignum eſt, quod improbata temeritate conſtat extortum. De plaga vero, quam educto gladio temerarius præſumptor inflixit ad iudicium Comitis Dudæ ſæpe dictus Saio te compellente veniat audiendus: vt ſecundum edictorum ſeriem, quæ male commiſſa claruerint, ſine aliqua dilatione componat. Tuitionem vero poſtulanti contra † ciuiles impetus ex noſtra iuſſione ſalua ciuilitate præſtabis, nõ exemplo accuſati, ſed conſideratione decenter electi.

* aliquatenus poſt eum

† compellante.

* inciuiles

XCIII. De

XCIII. De vulnerato à defenſore.

Theod. Rex Dudæ v.s. Comiti.

CONſcientiam probamus, cui iudicanda committimus. Quia dignus eſt inter alios ſequenda decernere, qui ſibi modum viſus eſt legitimæ conuerſationis imponere. Petrus itaque vir ſpectabilis Amaram Saionem noſtrum, qui contrario omine pro eius tuitione directus eſt, educto gladio ſe aſſerit vulneraſſe, defenſoremque feciſſe, quod vix inimicus potuiſſet audere. Hoc te & legitima volumus diſceptatione cognoſcere, & probabili ſententia terminare: quatenus nullus tentare auſus ſit quod nobis diſplicere cognoſcit.

XCIV. De executione mandatorum.

Theod. Rex Argolico v.i. præfecto vrbis.

SI loci veſtri cogitaretur auctoritas, ſi reuerentiæ cura Romanæ, vltro debueratis expetere, in quibus arguimini. Quid enim præſenti tempore potuiſtis culmini vrbano tam proprium, quam Senatus crementa cogitare? quando famæ præſulis proficit, quod Ordo ſacer acquirit. Sed quantum viri clariſſimi Armentarii teſtatur miſſa ſuggeſtio, in contrarium fœdo ambitu de mora quæritis cõmoda, cuius vos optare debuiſſe conſtat augmenta. Quid enim amplius eſſe poſſit incongruum quam noſtris iuſſionibus expeditis ſupplicantium vota ſuſpendere? & poſt ſacræ præceptionis affatum, ſi dici fas eſt, adhuc regium ſuſpendiſſe iudicium? Sed nos, quibus cordi eſt poſt primam culpam non ſtatim deſiderare vindictam, admonitionem potius iuſſa conuertimus: ne ſit noſtra diſtrictio nimia, quam lenis patientia non præcedat. Ideoque præſenti auctoritate decernimus, vt iuſſionibus noſtris nulla dilationis calliditas afferatur: quia non habet veniæ locum, qui delinquit admonitus.

XCV. De aquæductu.

Theod. Rex Æmiliano viro venerabili epiſcopo.

AD finem debet perducere, quæ prudentum intentio viſa eſt ſuſcepiſſe. Quia ſicut perfectam laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deſeruntur. Defectus enim rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. Quapropter ſanctitas veſtra à tali oblocutione refugiens, quæ in aquæ ductu reficiendo probabili cura ex noſtra auctoritate ſuſcepit, celeriter ad effectum faciat peruenire. Nam quid aptius, quam vt ſitienti plebi prouideat aquas ſanctiſſimus ille ſacerdos? & humana prouidentia ſatiet, quos etiam miraculis paſcere debuiſſet? Imitaris enim antiquiſsimum Moſen, qui Iſraelitico populo longa ariditate ſiccato, de ſaxi ſterilitate copioſos latices eduxit, & ad implendum miraculum, inde fecit currere humidos liquores, vbi erat ſicca durities. Tu autem ſi fontes irriguos ſaxorum conſtitutione deducis, hoc labore tuo præſtas populis, quod ille miraculis.

XCVI. De rebus depoſitis, quæ ad fiſcum pertinent.

Theod. Rex Dudæ Saioni.

CVm in omnibus cauſis velimus iuſtitiam cuſtodiri (quia regni decus eſt æquitatis affectus) in eis maxime, quę fiſci noſtri nomine proponuntur, ne quemquam deteſtabilis calumnia in inuidiam regnantis affligat. Patimur enim ſuperari ſalua æquitate per leges, vt inter arma ſemper poſsimus eſſe victores. Nam quem licenter ſubiectus ſuperat, non debellat aduerſus. Marini itaque relatione comperimus, res Ruphæ apud Ioannem quondam ſub emiſsione chirographi fuiſſe depoſitas. Et quia nobis competere manifeſtum eſt, quod ad proſcriptum poterat pertinere, ideo præſenti auctoritate præcipimus, vt vxorem ſupradicti Ioannis filiumque eius Ianuarium moderata executione conuenias. Qui ſi intentata iniuſte ſe retinere cognoſcunt, æquitatis conſideratione reſtituant: minuſve, competenti ſponſione præmiſſa, ad conſularem Campaniæ veniant legibus audiendi. Vt coram partibus poſitis, te imminente, quod forma continet ſanctionum Diualium, cenſeatur. Ita tamen, vt nullo præiudicio, nulla iniuria, nullo damno, innocentia prægrauetur: ne alienæ accuſationis inuidiam, tu miſcere videaris offenſam.

XCVII. De priuilegiis Iudæorum.

Theod. Rex Vniuerſis Iudæis Genuæ conſtitutis.

CVſtodia legum, ciuilitatis indicium, & reuerentia priorum principum, noſtræ quoque teſtatur deuotionis exemplum. Quid enim melius, quam plebem ſub præcepto degere velle iuſtitiæ? vt conuentus multorum diſciplinabilium ſit adunatio voluntatum. Hæc enim populos ab agreſti vita in humanæ conuerſationis regulam congregauit. Hæc ratio à feritate diuiſit: ne arbitrio caſuali vagarentur, quos regi conſilio diuina voluerunt. Oblata itaque ſupplicatione depoſcitis, priuilegia vobis debere

pulſu. Quid enim à bellica confuſione pax tranquilla diſtabit, ſi per vim litigia terminentur? Prouincialium igitur Campaniæ atque Samnii ſuggeſtione comperimus, nonnullos neglecta temporum diſciplina, ad pignorandi ſe ſtudia tranſtuliſſe, & quaſi edicto miſſo, per vulgus licentiam creuiſſe vitiorum. His multo acerbiora iungentes, alienis debitis ad ſolutionem alios trahi, ſolamque cauſam probabilem videri, ſi aliqua debitor potuit in ciuitate coniungi. O iniquum perſuaſionis errorem! Diuiduntur cauſæ germanis: filius obligationibus paternis, ſi non ſit hæres, exuitur: vxor maritalibus debitis, niſi per ſucceſſionis vincula, non tenetur, & audacia ad ſolutionem trahit extraneos, cum abſoluant iura coniunctos. Hoc hactenus fieri noſtri ignorantia fortaſſe pertulerit. Nunc neceſſe eſt remedium de legibus habeat, quod noſtram potuit intrare notitiam. Proinde edictalis programmatis tenore comperto, ſpectabilitas veſtra ad cunctorum faciat notitiam peruenire: vt quiſquis quod repetere debuiſſet, pignorandi ſtudio fortaſſis inuaſerit, voce iuris amittat: nec liceat cuiquam ſua ſponte niſi obligatum forſitan, pignus auferre. Si vero alterum pro altero, quod nefas dictu eſt, pignorare maluerit, in duplum cui vim fecit, direpta reſtituat: quia ſcelera damna plus cohibent, & ſola detrimenta cogitant, qui pudoris fecere iacturam. Quem vero ab hac redimitione fœdum patrocinium tenuitatis excuſat, pro amiſſi qualitate facinoris in eum fuſtuario ſupplicio vindicetur. Non enim patimur impunitum, quod nolumus eſſe permiſſum.

LXXXII. De iuriſdictione non trahenda.

Theod. Rex Senario V.I. Comiti Priuatarum.

SPes eſt certa remedii, vota ſupplicum ad prudentis remiſiſſe iudicium: vt per ordinationis beneficium confuſionis abrogetur incertum. Proinde magnitudo tua, cuius ordinationi videtur ſubiacere prouincia, inter poſſeſſores Volienſes atque Curiales cauſam diligenti examinatione diſcutiat, quatenus inter eos ſopiatur querela, à vobis patefacta iuſtitia. Non enim decet poſt audientiam veſtram negotium trahi, à quo poſt alios iudices debuiſſet audiri.

LXXXIII. De bonis matris ad ſecundas nuptias conuolantis.

Theod. Rex Marabado V.I. Comiti & Gemello v.s.

PRopoſiti noſtri eſt, vt prouincias nobis, Deo auxiliante, ſubiectas, ſicut armis defendimus, ita legibus ordinemus: quia ſemper auget principes obſeruata iuſtitia. Et quantum probabili inſtitutione viuitur, tantum ſummis adhuc prouectibus aggregatur. Archotonia itaque illuſtris fœmina, flebiliter ingemiſcens nepotis ſui calamitatem tali conqueſtione deplorauit (dum ſemper auiæ cura tenerior eſt ſuorum) aſſerens Ætheriam nurum ſuam, mariti poſtpoſita dilectione, cuidam ſe Liberio iugali fœdere ſociaſſe: & cum ornatior cupit nouis thalamis apparere, ſtuduerit prioris viri facultates euertere, allegans ditatam filiorum ſpoliis, quibus magis decuit congregari. Ideoque nos, qui deſideria ſupplicantum conſueuimus remittere ad ſtatuta diualium ſanctionum: vt nec inſinuationem ſupplicum renuamus, nec aduerſarii negotium credula facilitate damnemus, ſublimatis veſtræ iudicio hanc cauſam legibus committimus audiendam: vt omni inciuilitate ſummota, mediis ſacroſanctis Euangeliis cum tribus Honoratis, quos partium conſenſus elegerit, qui legum poſſint habere notitiam, quicquid priſci iuris forma conſtituit, inter eos conſiderata diſciplina noſtri temporis proferatis. Quia non decet per vim eos aliquid agere, qui ad noſtra meruerunt regimina peruenire.

LXXXIV. De præſtatione contributionis.

Theod. Rex. Geſilæ Saioni.

MAgni peccati genus eſt, alienis debitis alterum prægrauare: vt quod poteſt exigi, non mereatur audiri. Sua quique damna reſpiciant, & is ſoluat tributum, qui poſſeſſionis noſcitur habere compendium. Atque ideo præſenti tibi auctoritate delegamus, vt Gothi per Picenum ſiue Thuſcias vtraſque reſidentes, te imminente cogantur exoluere debitas functiones. In ipſis enim initiis comprimendus exceſſus eſt, ne fœda imitatio, quaſi turpis ſcabies, paulatim reliquos comprehendat. Si quis ergo iuſſa noſtra agreſti ſpiritu reſupinatus abiecerit, caſas eius appoſitis titulis fiſci noſtri iuribus vindicabis: vt qui iuſte noluit parua ſoluere, rationabiliter videatur maxima perdidiſſe. Qui enim debent ad fiſcum celerius eſſe deuoti, niſi qui capiunt commoda donatiui? Quando amplius de noſtra humanitate recipiunt, quam ſtipendii iure præſtetur. Nam ſi liberalitatis noſtræ cauſa tractetur, nos potius voluntaria tributa ſoluimus, qui fortunas omnium ſubleuamus.

LXXXV. De Rectoribus prouinciarum deuictarum.

Tehodericus Rex Senatui vrbis Romæ.

VTilitatis publicæ cauſa, quam noſter animus ſemper ſpectat virum illuſtrem Comitem Arigernū, ciuē pene veſtrum, dudū ad Gallias æſtimauimus dirigendū: vt eius maturitate conſilii titubantiū

potuiſ-

potuiſſent corda firmari. Nouitatem quippe ſolicitam prudentes conuenit habere rectores: vt quemadmodum fuerit vitæ formatus ordo, ſic currat inſtituta deuotio. His rebus ad noſtra vota compoſitus, & gloriam ciuilitatis retulit, & quod inter vos didicit diligenter oſtendens bellorum inſignia reportauit, quem deſideratum ſicut putamus cœtui veſtro reddidimus, vt qui vobis longa ætate placuit, nunc gratior fiat, cum eum adiecta bona commendant. Quapropter diſciplinæ ſe præfati viri Romanus ordo reſtituat, vt quod quietis amore præcipitur, deuotis animis impleatur. Quatenus & exceſſibus tollatur licentia, & quod optamus maxime, locum nequeat inuenire vindicta. Si qua etiam per eius abſentiam culpa prouenerit, inter vos iuſtitiæ conſideratione corrigite: ſicut nobilitati veſtræ conuenit agere, cui ſemper probitas placet. *Quoniam nos ſpecialiter iniunxiſſe cognoſcite, vt error, qui ab actoribus ſuis minime fuerit emendatus, legum diſtrictione reſecetur. Pateatur ergo P. C. viro multis temporibus iam probato, cuius neceſſe eſt prædicanda ſequi, qui ſe hactenus ſub veſtra omnium laude tractauit, & in tanta frequentia † nullius reperit aduerſa iudicia. † nullus

LXXXVI. *De ablatis Eccleſiæ poſſeſſionibus reſtituendis.*

Theod. Rex Ibæ v. s. Duci.

DEfinitam rem ab antiquo Rege, quam tamen conſtat rationabiliter eſſe decretam, nulla volumus ambiguitate † titubare. Quia decet firmum eſſe, quod commendatur probabili iuſſione. † Forte turbare Cur enim priora quaſſemus, vbi nihil eſt, quod corrigere debeamus? Atque ideo præſenti tibi auctoritate præcipimus, vt poſſeſſiones Narbonenſis Eccleſiæ, ſecundum præcelſæ recordationis Alarici præcepta, à quibuslibet peruaſoribus occupatæ teneantur, æquitatis facias contemplatione reſtitui. Quoniam verſari nolumus in Eccleſiæ diſpendio præſumptiones illicitas, dum noſtra deceat tempora sedare confuſa. Eſto contra talia omnino ſolicitus: vt qui es bello clarus, ciuilitate quoque reddaris eximius. Sic & arma tua, Deo iuuante, corroboras, ſi iuſtitiam mediocribus ſeruare contendas. Improbis enim potuiſſe reſiſtere, non præuales excuſare: quando omnes tibi libenter cedunt, quem glorioſum in bellorum certamine cognouerunt. Ignauus forte audacibus iubere nil poſſit: nemo plus præſumentibus imperat, quam quem ſua facta commendant.

LXXXVII. *De theſauro à Sacerdote inuento in ſepulchro.*

Theod. Rex Annæ v. s. Comiti.

COnſuetudo eſt noſtræ clementiæ, probatæ nobis fidei agenda committere: vt cum iudices delegamus prædictos tractatu maturo locum praua nequeat inuenire ſurreptio. Dudum ſiquidem ad nos multorum ſuggeſtione peruenit, Laurentium presbyterum effoſſis cineribus funeſtas diuitias inter hominum cadauera perſcrutatum: concuſſionemque mortuis intuliſſe, quem oportet viuentibus quietam prædicare. Non abſtinuiſſe perhibetur tam crudeli contagio piis dicatas conſecrationibus manus, aurum execrabili quæſiſſe fertur affectu, quem ſuam decuiſſet egentibus dare ſubſtantiam, vel ſub æquitate collectam. Quod te diligenti examinatione præcipimus indagare. Vt ſi veritati dicta perſpexeris conuenire, hominis ambitum eo tantum fine concludas, ne poſsit ſupprimere, quod eum non licuit inuenire. Scelus enim, quod nos pro ſacerdotali honore relinquimus impunitum, maiori pondere credimus vindicandum.

LXXXVIII. *De Indulgentia ſiliquatici præſtationis.*

Theod Rex Gemello v. s.

DEcet principalem prouidentiam feſſa refouere: vt aſperitatem caſuum mitiget lenitas iuſſionum: Non enim ſentitur incommodum, ſi quod per aduerſitatem conſtat oppreſſum, conceſſa proſperitas oſtenderit ſubleuatum. Siliquatici nanque præſtationem, quam rebus omnibus nundinandis prouida definiuit Antiquitas, in frumentis, vino & oleo, dari præſenti tempore non iubemus: vt hæc remiſſio ſolutionis copiam poſſit præſtare prouinciis, & reſpirent aliquatenus feſſi præſentis ſalubritate decreti. Quis enim ad vendendum non incitetur largius, cui ſolita diſpendia ſubtrahuntur? Portus noſtros nauis veniens non paueſcat. Vt certum nautis poſſit eſſe refugium, ſi manus non incurrerint exigentium, quos frequenter plus affligunt damna, quam ſolent nudare naufragia. Sit hoc forſitan ſub quiete tolerandum: nunc autem, dum prouincialibus præſtare cupimus, mercium dominis interim conſulamus.

LXXXIX. *De Eccleſiæ donatis non inuadendis.*

Theod. Rex Geberich v. s.

SI deſideramus locum beneficiis inuenire, vt titulos poſſimus noſtræ pietatis erigere: quãto magis aliena beneficia intacta volumus defendi, qui propria cupimus ſponte largiri? Maxime quando & illud conſcientiæ noſtræ reponitur, quod de fiſco ſub antiqua ſolemnitate præſtatur: Proinde viri venerabilis Epiſcopi Conſtantii ſupplicatione comperimus, ſacroſanctæ Eccleſiæ ipſius vnum iugum, veterum Principum pietate collatum, & nunc quorundam vſurpatione

 violente

XCIII. De vulnerato à defenſore.

Theod. Rex Dudæ v.s. Comiti.

COnſcientiam probamus, cui iudicanda committimus. Quia dignus eſt inter alios ſequenda decernere, qui ſibi modum viſus eſt legitimæ conuerſationis imponere. Petrus itaque vir ſpectabilis Amaram Saionem noſtrum, qui contrario omine pro eius tuitione directus eſt, educto gladio ſe aſſerit vulneraſſe, defenſoremque feciſſe, quod vix inimicus potuiſſet audere. Hoc te & legitima volumus diſceptatione cognoſcere, & probabili ſententia terminare: quatenus nullus tentare auſus ſit quod nobis diſplicere cognoſcit.

XCIV. De executione mandatorum.

Theod. Rex Argolico v.i. præfecto vrbis.

SI loci veſtri cogitaretur auctoritas, ſi reuerentiæ cura Romanæ, vltro debueratis expetere, in quibus arguimini. Quid enim præſenti tempore potuiſtis culmini vrbano tam proprium, quam Senatus crementa cogitare? quando famæ præſulis proficit, quod Ordo ſacer acquirit. Sed quantum viri clariſſimi Armentarii teſtatur miſſa ſuggeſtio, in contrarium fœdo ambitu de mora quæritis cómoda, cuius vos optare debuiſſe conſtat augmenta. Quid enim amplius eſſe poſſit incongruum quam noſtris iuſſionibus expeditis ſupplicantium vota ſuſpendere? & poſt ſacræ præceptionis affatum, ſi dici fas eſt, adhuc regium ſuſpendiſſe iudicium? Sed nos, quibus cordi eſt poſt primam culpam non ſtatim deſiderare vindictam, admonitionem potius iuſſa conuertimus: ne ſit noſtra diſtrictio nimia, quam lenis patientia non præcedat. Ideoque præſenti auctoritate decernimus, vt iuſſionibus noſtris nulla dilationis calliditas afferatur: quia non habet veniæ locum, qui delinquit admonitus.

XCV. De aquæ ductu.

Theod. Rex Æmiliano viro venerabili epiſcopo.

AD finem debet perducere, quæ prudentum intentio viſa eſt ſuſcepiſſe. Quia ſicut perfectam laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deferuntur. Defectus enim rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. Quapropter ſanctitas veſtra à tali oblocutione refugiens, quæ in aquæ ductu reficiendo probabili cura ex noſtra auctoritate ſuſcepit, celeriter ad effectum faciat peruenire. Nam quid aptius, quam vt ſitienti plebi prouideat aquas ſanctiſſimus ille ſacerdos? & humana prouidentia ſatiet, quos etiam miraculis paſcere debuiſſet? Imitatis enim antiquiſsimum Moſen, qui Iſraelitico populo longa ariditate ſiccato, de ſaxi ſterilitate copioſos latices eduxit, & ad implendum miraculum, inde fecit currere humidos liquores, vbi erat ſicca durities. Tu autem ſi fontes irriguos ſaxorum conſtitutione deducis, hoc labore tuo præſtas populis, quod ille miraculis.

XCVI. De rebus depoſitis, quæ ad fiſcum pertinent.

Theod. Rex Dudæ Saioni.

CVm in omnibus cauſis velimus iuſtitiam cuſtodiri (quia regni decus eſt æquitatis affectus) in eis maxime, quę fiſci noſtri nomine proponuntur, ne quemquam deteſtabilis calumnia in inuidiam regnantis affligat. Patimur enim ſuperari ſalua æquitate per leges, vt inter arma ſemper poſsimus eſſe victores. Nam quem licenter ſubiectus ſuperat, non debellat aduerſus. Marini itaque relatione comperimus, res Ruphæ apud Ioannem quondam ſub emiſsione chirographi fuiſſe depoſitas. Et quia nobis competere manifeſtum eſt, quod ad proſcriptum poterat pertinere, ideo præſenti auctoritate præcipimus, vt vxorem ſupradicti Ioannis filiumque eius Ianuarium moderata executione conuenias. Qui ſi intentata iniuſte ſe retinere cognoſcunt, æquitatis conſideratione reſtituant: minuſve, competenti ſponſione præmiſſa, ad conſularem Campaniæ veniant legibus audiendi. Vt coram partibus poſitis, te imminente, quod forma continet ſanctionum Diualium, cenſeatur. Ita tamen, vt nullo præiudicio, nulla iniuria, nullo damno, innocentia prægrauetur: ne alienæ accuſationis inuidiam, tuam facere videaris offenſam.

XCVII. De priuilegiis Iudæorum.

Theod. Rex Vniuerſis Iudæis Genuæ conſtitutis.

CVſtodia legum, ciuilitatis indicium, & reuerentia priorum principum, noſtræ quoque teſtatur deuotionis exemplum. Quid enim melius, quam plebem ſub præcepto degere velle iuſtitiæ? vt conuentus multorum diſciplinabilium ſit adunatio voluntatum. Hæc enim populos ab agreſti vita in humanæ conuerſationis regulam congregauit. Hæc ratio à feritate diuiſit: ne arbitrio caſuali vagarentur, quos regi conſilio diuina voluerunt. Oblata itaque ſupplicatione depoſcitis, priuilegia vobis debere

debere ſeruari, quæ Iudaicis inſtitutis legum prouida decreuit Antiquitas: quod nos libenter annuimus, qui iura veterum ad noſtram cupimus reuerentiam cuſtodiri. Atque ideo præſenti auctoritate cenſemus, vt quæcunque legum ſtatuta monuerunt, circa vos illibata ſeruentur: quatenus quod ad ciuilitatis vſum conſtat eſſe repertum, perpeti deuotione teneatur.

XCVIII. De theſauris in ſepulchro repertis.

Theod. Rex Dudæ Saioni.

PRudentiæ mos eſt, in humanos vſus terris abolita talenta reuocare, commerciumque viuentium non dicere mortuorum: quia & nobis infoſſa pereunt, & illis in nulla parte profutura locantur. Metallorum quippe ambitus ſolatia ſunt hominum. Nam diuitis auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi iaceat: vſu, creſcit ad pretium: quando & apud viuos ſepulta ſunt, quæ tenacium manibus includuntur. Atque ideo moderata iuſſione decernimus, vt ad illum locum, in quo latere plurima ſuggeruntur, ſub publica teſtificatione conuenias: & ſi aurum, vt dicitur, vel argentum fuerit tua indagatione detectum, compendio publico fideliter vindicabis: ita tamen, vt abſtineatis manus à cineribus mortuorum. Quia nolumus lucra quæri, quæ per funeſta poſſunt ſcelera reperiri. Ædificia tegant cineres, columnæ vel marmora ornent ſepulchra, talenta non teneant, qui viuendi commercia reliquerunt. Aurum enim ſepulchris iuſte detrahitur, vbi dominus non habetur: immo culpæ genus eſt, inutiliter abditis relinquere mortuorum, vnde ſe vita poteſt ſuſtentare viuentium. Non eſt enim cupiditas eripere, quæ nullus ſe dominus ingemiſcat amiſiſſe. Primi enim dicuntur aurum Eacus, argentum Indus rex Sythiæ reperiſſe, & humano vſui ſumma laude tradidiſſe. Quod nos in contrarium negligere non debemus. Ne ſicut latentia cum laude ſunt prodita, ita inuenta cum vituperatione videantur eſſe neglecta.

XCIX. De minore in integrum reſtituto.

Theod. Rex Actoribus Albini.

COnſulto prouida decreuit Antiquitas, minores contractus liberos non habere: vt & inſidiantium laquei fruſtrarentur, & lapſis ætas lubrica ſubueniret. Obrueretur quippe innocentia, ſi relaxaretur audacia, eſſetque cunctis fallendi ſtudium, ſi fraus ſubreptitium lucraretur effectum. Et ideo priſcæ conſuetudinis ſupplicatione porrecta ſuggeritis, patronum veſtrum in annis minoribus conſtitutum, in facultatibus ſuis potius aggregaſſe diſpendia, dum ignara pueritia contraria gerit, quæ profutura putauerit: & nunc ad tempus ætatis agere, quo lapſis poſſimus per ignorantiam ſubuenire, allegantes, vt quod iura tribuerunt, noſtra quoque beneficia largiantur. Atque ideo, ſi petitio veſtra à veritate non deuiat, & intra annorum ſpatia deget, quibus hoc beneficium leges ſacratiſſimæ præſtiterunt, nihilque eſt, quod iure cõtra referatur, patronum veſtrũ ſolemniter cauſa cognita, in integrum reſtitui noſtra quoque permittit auctoritas. Ita tamen, vt omnia ſecundum iuſtitiam legesque peragantur. Quia ſic ſupplicantibus conſulere volumus, vt eorum aduerſarios per iuſtitiam non grauemus.

C. De indulgentia tributorum.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

PRouidentiſſimi principis eſt, grauiter imminutis relinquere tributariam functionem: vt rediuiuis ſtudiis ad implenda ſolemnia recreentur, qui preſſi damnorum acerbitate defecerant. Nam ſi feſſo minime releuetur onus, neceſſitate cernitur iacere proſtratus. Melius eſt enim præſentia damna contemnere, quam exiguo quæſtu perpetua commoda non habere. Atque ideo illuſtris magnificentia tua prouincialibus Alpium Cottiarum aſſem publicum per tertiam indictionem nos relaxaſſe cognoſcit: quos tranſiens noſter exercitus more fluminis, dum irrigat, oppreſſit. Nam licet pro generali ſecuritate frementi adunatione proruperit, prætericns tamen iſtorum culta vaſtauit. Radit n. ſemper fluuius alueum ſuum, & licet molliter egrediens vicina fœcundet, illud tamen reddit ſterile, quo collectus influxerit. Vnde neceſſe fuit, ciuica vaſtatione deuictis porrigere dexteram ſalutarem, nec ingrati dicant ſe periſſe ſolos pro defenſione cunctorum: miſceantur potius lætitiæ, qui viam Italiæ defenſoribus præſtiterunt. Tributa enim non debent triſtes exigi, per quos tributarios feliciter acquiſiui. Dicat pro illis noſter animus, quod Regi non poteſt imputare ſubiectus. Emimus noſtro diſpendio proſperitatem Gothorum: nos neceſſaria præbuimus, vt hoſtis vinceretur illæſus.

CI. De appellatione illegitima non attendenda.

Theod. Rex Theodagundæ illuſtri fœminæ.

DEcet prudentiæ noſtræ curam, ſubiectorum negociis adhibere cuſtodiam: quia nobis ordinantibus illa fieri debent, quæ regiam poſſunt demonſtrare præſentiam. Sic enim credimus, quia

memor

memor natalium tuorum à te abiicias omne vicioſum: vt illa ſola diligere poſſis, quæ & nos amare cognoſcis. Proauorum forſitan obliuiſceremur exempla, ſi longi generis minus facta recolantur: ſimiles autem filii patrum præconia mox ſequuntur. Renatus itaque flebili nobis aditione conqueſtus eſt, nobis delegantibus cognitores, iudicatum ſe contra Inquilinam nomine, poſt longa temporis interualla meruiſſe, & excubiis damniſque confecto veſtram tandem perſpexiſſe iuſtitiam, nec tamen litigatoris improbam ceſſare calumniam: dum rediuiuis litibus tenuitatem inſequitur ſupplicantis, vt non tam vincendi votum, quam aduerſarii videatur quæſiſſe detrimentum. Quapropter ſi nobis iubentibus iudicata cognoſcitis, nec conſtat aduerſarium prouocaſſe legaliter, finitum iure negocium in ſua facias firmitate manere. Ne longa quæſtio litigantium non tam augeat patrimonia, quam euertat: & quod fit ambitu lucri, cauſa videatur eſſe diſpendii.

CII. Quod tributa ſecundum priſtinam conſuetudinem & non aliter perſoluantur.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

CVm omnes Reipublicæ noſtræ partes æquabiliter deſideremus augeri, crementa tamen fiſcalium tributorum iuſtiſſimo ſunt penſanda iudicio: quia ſeruientium imminutio eſt huius illationis acceſſio, quantumque pars illa proficit, tantum ſe hæc à firmitate ſubducit. Sed à nobis, qui fiſci vtilitatem ſtabili volumus diuturnitate conſiſtere, excludenda eſt diſpendioſa ſemper enormitas. Ne augmento ſuo tumens ſumma deficiat incipiatque magis deeſſe, quia immaniter viſa eſt accreuiſſe. Proinde illuſtris magnitudo tua Grauaſianos atque Pontonates nobis ſupplicaſſe cognoſcat, à Ianuario ſed & Probo diſcuſſoribus, iniquis ſe oneribus ingrauatos: cum ſterilitas ieiuna locorum nulla ſibi augmenta fieri patiatur. Repugnante ſiquidem natura, quælibet cedit induſtria, nec prodeſt ſtudium laboris impendere, quem vbertas loci non cognoſcitur adiuuare. Ibi poteſt cenſus addi, vbi cultura profecerit. Inde & varia tributa, quia non eſt agrorum vna fœcunditas. Atque ideo conſuetudinem eis priſtinam cenſemus eſſe reuocandam: vt ſicut Odouacris tempore tributa ſoluerunt, ita & nunc ab eis publicis vtilitatibus ſeruiatur: & ſi quid amplius probatur adiectum, conſideratione defectarũ viriũ ſubmouemus. Nolumus enim tale aliquid indici, quod ſit neceſſe remoueri.

CIII. Quod reſtituantur poſſeſſiones ſpoliatis.

Theod. Rex Theobaldo viro illuſtri.

INter cæteras, quibus humanum genus ſolicitatur, illecebras, præcipue vitanda eſt alienarum rerum turpis ambitio: quia in immenſum iactata rapitur, ſi iuſtitiæ ponderibus non premitur. Auaritiam ſiquidem radicem eſſe omnium malorum & lectio diuina teſtatur: quæ tali ſorte punita eſt, vt cum multa rapiat, ſemper egeat. Quam propter vicinitatem generis noſtri ſic in animis veſtris coaleſcere nolumus, vt illi nec initia concedamus. Quid enim faciunt ſordes animorum in ſplendore natalium? Illud te potius decet eligere, quod nos poſſit ornare. †Hamalis ſanguinis virum non decet vulgare deſiderium: quia genus ſuum conſpicit eſſe purpuratum. Corrigamus itaque te per incitamenta præconii, in quo adhuc non debemus eſſe diſtricti. Domitius itaque vir ſpectabilis data nobis ſupplicatione conqueſtus eſt, poſſeſſiones iuris ſui, id eſt, illam atque illam, ab hominibus veſtris neglectis legibus fuiſſe peruaſas, dum ciuiliter oportuerit recipi, ſi iure videatur expoſci. Sed quia de vobis non patimur diutius obſcura iactari, qui generis claritate fulgetis, præſenti auctoritate cenſemus, vt imminente Guda Saione noſtro, ſi momenti tempora ſuffragantur, occupata nuper cum omnibus, quæ direpta ſunt, ſupplicanti faciatis ſine aliqua dilatione reſtitui. Et ſi quid partibus veſtris de legibus creditis poſſe competere, inſtructam perſonam ad noſtrum Comitatum deſtinare vos conuenit, vt intentionibus partium ſub æquitate diſcuſſis, feratur ſententia, quam iuris dictat auctoritas. Generoſos quippe viros omnia conuenit ſub moderata ciuilitate peragere: quia tantum potentibus læſionis creſcit inuidia, quantum præmii poſſe creditur, qui fortuna inferior comprobatur.

† Aman

Interdictũ vnde vi.

CIV. De lite ad comitatum remittenda.

Theod. Rex Actoribus Probini.

DIſtrictius aliqua iubere compellimur amore iuſtitiæ, dum circa minores fortunas clementiora ſunt noſtri pectoris inſtituta. Trahit enim ad miſericordiam, qui potuit ſubdi: & hoc habet beneficiũ mediocritatis ſuæ, vt probatione ſalua interim moueat ad dolorem: quia credulitas ſubleuat humiles, premit inuidia potiores. Datis itaque precibus allegatis, Baſilium virum ſpectabilem, noſtra dudum præcepta meruiſſe, vt poſſeſſio Arcinatina, quam patronus veſter à coniuge eius Agapita iuris fuerat ſolemnitate mercatus, poſtpoſita dilatione cum documentis omnibus prædicto coniugi redderetur, dũ à ſuis penetralibus ſolicitatã lacrymabili quæſtione quereretur vxorem: addentes more noſtræ iuſtitiæ poſtea fuiſſe præceptum, vt ſi patroni veſtri de cauſæ qualitate præſumerẽt, ad noſtrum Comitatum ſocios deſtinarent: vt quæ ratione conuenire poterant, velut à iuſtitiæ fontibus emanarent. Quapropter ſi nullo mendacio vitiantur aſſerta, per officium noſtræ ſedis Baſilium decernimus admoneri, vt ſi nihil eſt, quod pro ſuis partibus poſſit opponere, quo minus in hac cauſa pulſetur, veſtris intentionibus reſponſurus occurrat, ſeu ad Comitatum venire:

ſeu in

ſeu in competenti foro iurgare maluerit: quia nullis neceſſitatem longinquitatis imponimus, niſi qui ſuis hoc commodis expedire cognoſcunt. In locum ſiquidem beneficii noſtram præſentiam damus: & ideo non decet inuitis imponi, quod meretur optari.

CV. De reſtituendo ſententiam paſſo.

Theod. Rex Ioanni Archiatro.

PRopoſitum regale eſt, preſſis labe fortunæ, pietatis remedio ſubuenire, & acerbos caſus iniuriæ meliore ſorte mutare. Data ſiquidem ſupplicatione conquereris, virum ſpectabilem Viuianum legum artificio, quo callet, elatum, perſonam tuam obiectis criminationibus inſequutum, & eouſque peruentum, vt indefenſus contra iuris ordinem Vicarii vrbis Romæ ſententia damnareris. Nunc autem religioſæ mentis affectu odia mundana damnaſſe, auctorique ſuo tuum diſplicuiſſe periculum. Et ideo ſi nullis impugnationibus eneruantur aſſerta, læſionem non patimur miſeris inhærere, quam ſuis conſtiterit machinatoribus diſplicere. Quapropter in abolitum miſſa ſententia, quæ à Vicario vrbis Romæ ſuper hac parte noſcitur promulgata, patriæ te rebuſque omnibus noſtra reddit auctoritas. Nec vllo tempore calumniam ſuper hac parte formides. Sed ne cuiuſquam forſitan plectenda temeritas in te impetus reparare poſſit audacia, Patricii Albini, ſaluis legibus, tuitio te deputata communiet. quia nihil fieri volumus inciuile, cuius quotidianus labor eſt, pro generali quiete tractare.

CVI. De reſtituendis bonis pupillorum.

Theod. Rex Argolico v. p.

BEne principalis clementia ſuſcipit, quos pietas paterna deſtituit: quia ſub parente publico genitoris minime ſentiri debet amiſſio. Ad nos ſiquidem iure recurrit infantiæ deſtituta, quibus vniuerſorum hominum proficiunt incrementa. Clariſſimorum igitur adultorum, Marciani atque Maximi nos querela pulſauit, cum paſchalibus diebus paterni luctus eſſent vulnere ſauciati, & in ipſo lætitiæ tempore ſoli cogerentur triſtitiam ſuſtinere, vtilitatem ſuam pio neglexiſſe contemptu, cum vel firmæ ætati inter lacrymas iſta cogitare, genus videretur inſaniæ. Ceſſat enim lucri ambitus, cum vacatur ad planctus, nec mens quodlibet aliud capit, cum eam qualitas pietatis impleuerit. Hac crudeli ſurreptione captata, turrem Circi atque locum Amphitheatri illuſtris recordationis patris eorum deteſtabili ambitu à veſtris ſuggerunt faſcibus expetitum. Quorum inſidiatorem non humanitatis vllus reuocauit affectus, non ſimilis terruit caſus: grauauit infantiam, cui non ſubuenire, merito pudoris æſtimatur eſſe iactura. Sed nos qui regulas Veterum, qui ſeruamus momenta pietatis, ſalubri ordinatione cenſemus: vt ſi quondam patritius atque magnificus vir Voluſianus pater ſupplicum commemorata loca communi iure poſſedit, filiis perire non debeant. Præſertim cum germen ſenatorium nouis cupiamus beneficiis enutrire, non inter ipſa initia ſpem adultæ ætatis aliqua læſione comprimere. Atque ideo illuſtris magnificentia tua, ſi quid tale factum eſſe meminit, illico nouerit corrigendum: ne venerandum examen Senatorii ordinis iniqua præſumptione temeretur.

CVII. De incendiariis.

Theod. Rex Senatui vrbis Romæ.

VRbis Romanæ celebris opinio ſuo conſeruanda eſt nihilominus inſtituto: nec vitia peregrina capit, quæ ſemper ſe de morũ probitate iactauit. Leuitates quippe ſeditionum, & ambire propriæ ciuitatis incendium, non eſt velle Romanum. Ideoque in actoribus facti legum eſt ſeruanda diſtrictio: ne deteſtabilis aſpectus incendii ad imitationem nefandam vulgi pectora comprehendat. Viri illuſtris itaque Comitis Arigerni ſuggeſtione comperimus, Iudæorum querela ſe fuiſſe pulſatum, quod in dominorum cæde prorupeꝛit ſeruilis audacia: in quibus cum fuiſſet pro diſtrictione publica reſecatum, ſtatim plebis inflammata contentio Synagogam temerario duxerunt incendio concremandam, culpas hominum fabricarum excidio vindicantes: dum ſi quis Iudæorum probaretur excedere, ipſe debuiſſet iniuriæ ſubiacere: nunc autem iuſtum fuit ad ſeditionum fœda concurri, aut ad fabricarum incendia feſtinari. Sed nos, quibus, Deo propitiante, cordi eſt perperam commiſſa dirigere, vt cunctis poſſit placatis moribus conuenire, præſenti auctoritate decernimus, vt cauſam ſupra memoratam legitima diſcuſſione noſcatis, & in * auctoribus paucis, quos potueritis huius incendii reperire, habita diſtrictione reſecetis: quia nolumus aliquid d[illegible]ſtabile fieri, vnde Romana grauitas debeat accuſari. illud pari ratione cenſentes, vt ſi aliquid ſibi contra Iudæos rationabiliter quiſpiam crediderit ſuffragari, ad veſtrum iudicium veniat audiendus: vt quem reatus inuoluerit, cenſura condemnet. Hoc enim nobis vehementer diſplicuiſſe cognoſce, vt intentiones vaniſſimæ populorum vſque ad euerſiones peruenerint fabricarum, vbi totum pulchre volumus eſſe compoſitum.

* auctores paucos.
* huius reos incendii potueritis reperire

CVIII. De

CVIII. De reſtituenda domo ablata ab hominibus Eccleſiæ.

Theodericus Rex Antonio viro venerabili Polenſi Epiſcopo.

INuidioſa eſt contra eum querela, cui ſunt reuerentiæ iura ſeruanda: quia neſcio quid admiſſum graue creditur, vbi contra tales ſilentium non tenetur. Stephanus ſiquidem flebili aditione conqueſtus eſt, cauſam ſui iuris ante deceſſorem prædeceſſoremque noſtrum longa ætate poſſeſſam, ante hos fere nouem menſes ab hominibus Eccleſiæ, cui præſidetis, deſpecto ciuilitatis ordine fuiſſe peruaſam. Quod ſi ita factum eſſe cognoſcitis, eam iuſtitiæ conſideratione momenti iure reſtituite ſupplicanti. Decet enim à vobis corrigi, quod à veſtris familiaribus non debuiſſet admitti. Veruntamen ſi partib. veſtris in tam momentaria vel principali iuſtitiam adeſſe cognoſcitis, tractato prius diligenter inſpectoque negotio (quia ſacerdotem non decet protendere improbam litem) inſtructam legibus ad Comitatum noſtrum deſtinate perſonam: vbi qualitas negotii agnoſci debeat & finiri. Quapropter ſanctitatis veſtræ animus non grauetur, nec ſe fallacibus verbis doleat accuſatum: multo maior eſt opinio purgata, quam ſi deſinentibus querelis non fuerit impetita.

CIX. De Arbitris.

Theod. Rex Mirabaudo V.I.

COnuenit, pietatem noſtram petitiones ſupplicum ſalubri ordinatione diſponere: quia ſubiectorum animi releuantur, quoties mœrentium querela componitur. Vir ſpectabilis itaque Liberius dolenda nobis aditione ſuggeſſit, coniugem ſuam in veſtro iudicio contra iuris ordinem prægrauatam. Quod ſi ita eſt, remotis præiudiciis, apud arbitros, quos partium conſenſus elegerit, te imminente, cauſa legibus audiatur. Quod ſi illic finis negotii nequiuerit inueniri, per inſtructas perſonas, ſi tamen ipſæ venire non eligunt, noſtro Comitatui concurrendi licentiam partibus non negamus: vbi nec redemptio ſit forte ſuſpecta, nec inuidioſa poſſit nocere calumnia.

CX. De equis curſualibus publicis.

Theod. Rex Ghodiſcalco Saioni.

ASſidua ſolicitudine refouenda ſunt, quæ continuis exercitiis ſubiacere noſcuntur. Quemadmodum enim ſubiecti veredorum neceſſario ſufficiant labori, ſi permittatur excedi? Incitamentum ſiquidem improbæ præſumptionis eſt, neglecta cuſtodia. Legatorum itaque noſtrorum ſuggeſtione comperimus, Curſuales equos frequenti vſurpatione fatigari: & quos nos neceſſitatibus publicis cupimus cuſtodiri, in vſum cognouimus priuatæ voluntatis aſſumi. Atque ideo in vrbe Romana ordinatione Præfecti prætorio & Magiſtri officiorũ, quouſque vtilitas publica ſuaſerit, te reſidere cenſemus: vt nullum Gothorum vel Romanorum exinde egredi patiaris, niſi quos prædictarum dignitatum Vices agentes forte dimiſerint. Et quod nobis frequenter vſurpatum eſſe ſuggeritur, ſi quis inuitis his, quibus hæc cura mandata eſt, veredos præſumere fortaſſis aſſumpſerit, cuiuslibet nationis fuerit vel honoris, per vnum equum centum ſolidos mulctæ nomine cogatur inferre. Non quod tanti eſt vnius æſtimanda iumenti læſio, ſed quia grandi damno reprimenda eſt importuna præſumptio. Nullum præterea Saionum diſcurſus facere patiaris: ſed ad cauſam, quam directus fuerit, vno tantum itinere permittatur accedere, vel redire. Quibus in ſuperiorem mulctam cadat interdicta frequentia parhipporum. Quinetiam onera centum librarum nullus excedat. Expeditos enim properare mittendarios volumus, non migrare cenſemus. Inertiam ſuam prodit, quiſquis ſecum multa portauerit, nec cogitat de celeritate, qui delicata ſe maluerit cõuerſatione tractare. Grues denique, pelagus tranſituræ, paruos lapillos vncis pedibus amplectuntur: vt nec eorum leuitas nimio vento rapiatur, nec natiua celeritas iniquis ponderibus ingrauetur. Hoc imitari nequeunt, qui ſe ad publicas neceſſitates electos eſſe cognoſcunt? Et ideo quinquaginta ſolidorũ mulctam iã non veredarius, ſed catabulenſis incurrat, quiſquis vltra centum libras parhippum crediderit onerandum. His autem, qui ſupraſcriptarum dignitatum vicibus in Vrbe præſunt te obſeruare præcipimus: quatenus exceſſus, qui ab illis detectus fuerit, executione tua ſupradicta condemnatione puniatur. Si quos autem intemperans culpa pertulerit, collectam quantitatem per Vices agentes mancipibus mutationum volumus applicari: vt curſualis tractus inde habeat remedium, vnde hactenus ſumpſit incommodum. Mundanis ſiquidem rebus frequenter naſcitur de aduerſitate proſperitas, & homines cum lædere cupiunt, beneficia frequenter impertiunt. Sed omnia ſic efficaciter ac diligenter implebis, vt prouocati bonis actibus deuotioni tuæ maiora committere debeamus.

CXI. De officio Rectoris Prouinciæ.

Theod. Rex Vniuerſis prouincialibus & capillatis defenſoribus & curialibus in Suauia conſiſtentibus.

DIſtrictio ſemper ſubtrahi non decet regiæ iuſſionis: vt & audaces metus comprimat, & laceratos ſpes futura refoueat. Plerunque enim denuntiata comminatio plus efficit, quam pœna componit. Et ideo, Deo auſpice, Fridiladum locis veſtris præeſſe cenſuimus, qui abactores animalium legitima ſeueritate coerceat, homicidia reſecet, furta cõdemnet quietosque vos à ſceleratis auſibus reddat, quos nunc præſumptio iniqua dilacerat. Viuite bonis moribus inſtituti, nullum natio, nullum promeritus honor excuſet. Neceſſe eſt, vindictæ ſubiaceat, qui prauis moribus obſecundat.

CXII. De indulgentia tributorum.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

CAmpani, Veſuuii montis hoſtilitate vaſtati, clementiæ noſtræ ſupplices lachrymas profuderunt: vt agrorum fructibus enudati, ſubleuentur onere tributariæ functionis. Quod fieri debere noſtra merito pietas acquieſcit. Sed quia nobis dubia eſt vniuſcuiusque indiſcuſſa calamitas, magnitudinem veſtram ad Nolanum ſiue Neapolitanum territorium probatæ fidei virum præcipimus deſtinare: vbi neceſſitas ipſa domeſtica quadam læſione graſſatur: vt agris ibidem diligenter inſpectis, in quantum poſſeſſoris laborauit vtilitas, ſubleuetur: quatenus menſurata conferatur quantitas beneficii, dum modus integer cognoſcitur læſionis. Laborat enim hoc vno malo terris deflorata prouincia: quæ ne perfecta beatitudine frueretur, huius timoris frequenter acerbitate concutitur. Sed non in totum durus eſt euentus ille terribilis: præmittit ſigna grauia, vt tolerabilius ſuſtineantur aduerſa. Tantis enim molibus natura rixante montis illius hiatus immurmurat, vt excitatus quidam ſpiritus grandiſono fremitu vicina terrificet. Fuſcantur enim aera loci illius exhalatione teterrima, & per totam pene Italiam cognoſcitur, quando illa indignatio commouetur. Volat per mare magnum cinis decoctus, & terrenis nubibus excitatis, transmarinas quoque prouincias pulureis guttis compluit. Et quid Campania pati poſſit agnoſcitur, quando malum eius in Orbis alia parte ſentitur. Videas illic quaſi quoſdam fluuios ire puluereos, & arenam ſterilem impetu feruente velut liquida fluenta decurrere. Stupeas ſubito, vſque ad arborum cacumina dorſa intumuiſſe camporum, & luctuoſo ſubito calore vaſtata, quæ lætiſſima fuerant viriditate depicta. Vomit fornax illa perpetua puniceas quidem, ſed fertiles arenas. Quæ licet diuturna fuerint aduſtione ſiccatæ, in varios fœtus ſuſcepta germina mox producunt, & magna quadam celeritate reparant, quæ paulo ante vaſtauerat. Quæ eſt iſta ſingularis exceptio? vnum montem ſic infremere, vt tot mundi partes probetur aeris permutatione terrere & ſic ſuam ſubſtantiam vbique diſpergere, vt non videatur damna ſentire: longe lateque pulueres rotat: vicinis autem quaſdam moles eructat, & tot ſæculis mons habetur, qui erogationibus tantis expenditur. Quis credat, tam ingentes glebas vſque in plana deductas, de tam profundis hiatibus ebulliſſe? & ſpiritu quodam efflante montis ore conſputas, quaſi leues paleas fuiſſe proiectas? Alibi cacumina magna terrarum localiter videntur ardere, huius incendia pene mundo datum eſt poſſe cognoſcere. Quemadmodum ergo non credamus incolis, quod teſtimonio poteſt vniuerſitatis agnoſci? Quapropter, vt dictum eſt: talem eligat veſtra prudentia, qui & remedia læſis conferat, & locum ſurreptionibus non relinquat.

CXIII. De equis curſualibus neceſſitati Reipublicæ deſtinatis.

Theod. Rex Mannilæ Saioni.

LAudabile eſt, in illa parte geminare cuſtodiam, quam conſtat Reipub. neceſſitatibus exquiſitam. Per hanc enim & legationum vtilitas, & ordinationum noſtrarum celeritas explicatur. Hæc & aulicis poteſtatibus per varias iuſſiones miniſtrat effectum. Hæc crebris illationibus noſtrum ditat ærarium: vt pene quicquid in Repub. geritur, Curſuali miniſterio compleatur. Decet proinde ſemper eſſe paratũ, quod vtilitatib. publicis probatur accommodũ: ne quod ad celeritatem repertũ eſt, incongruã potius feſtinantib. inferat tarditatem. Atq; ideo Præfecti Prætorio & Magiſtri Officiorum, vbi publica vtilitate delegerint, ordinatione locatus, excedentium improbam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare: vt ſiue Gothus ſit, aut Romanus, qui ſine noſtra, vel eorum, quorum intereſt, euectione veredum præſumit attingere, per vnum equum centum ſtatim Solidos à te cogatur exoluere: & de illis quoque pari ſeueritate cenſemus, qui ſupra euectionum numerũ Curſuales equos vſurpare præſumunt. Parhippis quinetiam non vltra quam centum libras iubemus imponi. Nimis enim abſurdum eſt, vt à quo celeritas exigitur, magnis ponderib. opprimatur. Nauis ipſa onere grauata pigreſcit. Carinæ, quæ labores non ſentiunt, repletæ grauius mouentur. Qui quadrupes facere poſſit, qui preſſus nimietate ſuccumbit? Si quis autem à modulo definito amplius fuerit habere repertus, dnarũ vnciarum auri damno feriatur. Quam ſummam protinus exactam, ſicut iam anteriorib. edictis conſtitutum eſt, per officiũ Magiſteriæ dignitatis curſui proficere debere cenſemus. Iuſtum eſt enim, vt cogatur illa vendere, vnde publicum equum male noſcitur oneraſſe: ſit nuditatib. expeditus, qui voluntate noluit eſſe celerrimus. Præterea cõmonemus, vt Præpoſitorum cómoda non præſumas, nec quicquid

eos poteſtatis habere, reuerenda ſanxit Antiquitas, aliqua vſurpatione deneges. Nos enim per te geminare volumus cuſtodiam non antiquæ conſuetudinis remouere cautelam.

CXIV. De bonis contumacis viri confiſcandis.

Theod. Rex Stabulario comiciaco.

SVſcipienda precatio eſt, quæ publicis vtilitatibus non repugnat: & amplectenda deſideria priuatorum, quæ ſic remedium quærunt, vt nobis non videantur generare diſpendium. Viri itaq; clariſſimi Ioannis querela comperimus, Thomatem domus noſtræ certa prædia ſuſcepiſſe, id eſt, illud atque illud, & nunc decem millia Solidorum reliquatorem noſtris vtilitatibus extitiſſe, & per diuerſas ludificationes non implere debitam quantitatem: quod apud nos quoque procerum noſtrorum ſuggeſtione perclaruit. Ideoque cauſam tali credimus remedio muniendam, vt vniuerſam ſubſtantiam ſupradicti Thomatis ſub hac conditione fixis titulis iuri publico debeas applicare, quatenus ſi intra Cal. Septembrium diem, quod rationabiliter exponitur, à Thomate minime fuerit exolutum, prædicta ſubſtantia Ioanni viro clariſſimo contradatur, qui eius debitum luere noſtro promiſit ærario. Quod ſi obligationem ſuam prædictus Thomas ſoluere intra præfinitum tempus fortaſſe potuerit, vniuerſa ei quæ ſublata ſunt, illibata reddantur: ita vt nec fiſcus noſter ſuſtinere videatur incommoda, & nos cognoſcamur ſubiectis ſolitam præſtitiſſe iuſtitiam. Poſſemus enim adhuc vltra differre, ſi quid prodeſſet negligentiſſimum ſuſtinere, quem per tam longum temporis ſpatium ſemper inuenimus imparatum.

CXV. Super eodem.

Theod. Rex Ioanni V.C. Arcario.

DEcet eorum vota in tantum reddere, qui malunt vtilitates publicas continere: nec patimur de damno proprio eſſe ſolicitos, qui nos à diſpendiis fecere ſecuros. Tua igitur ſuggeſtione comperimus, per illam indictionem patrimonii noſtri prædia in Apulia prouincia conſtituta, id eſt, illud atq; illud, honeſto viro Thomati libellario titulo commiſiſſe. Sed eum male adminiſtrando ſuſcepta, vsq; ad decem millia Solidorum de Indictionibus illa atque illa reliquatorem publicis rationibus extitiſſe. Qui à proceribus noſtris frequenter admonitus, debita reddere deteſtabili calliditate neglexit. Et ne tibi aliqua in poſterum quæſtio naſceretur, publicis vtilitatibus debitam quantitatem, ſub hac ratione ſatisfacere te velle teſtaris, ſi tibi prædia ſupradicti debitoris loco pignoris contradantur. Hinc eſt, quod deſiderium tuum, iuſta ratione conceptum, præſenti iuſſione firmamus. Primum vt nullam ex hac re nomine publico metuas quæſtionem: deinde ſub hac conditione tibi vniuerſam ſubſtantiam, quam vel nunc tenet, vel primo tempore poſſidebat cum noſtris rationibus obnoxius eſſe iam ceperat, Thomatis debitoris addicimus, quam pridem noſtro nomine fixis titulis fecimus vendicari. Hoc tantum humanitatis intuitu relaxantes, vt vſque ad Cal. Septembrium ſpatium habeat reddendi debitam quantitatem, minusue, cum ad ſupradictam diem tu pecuniam viro illuſtri Comiti Patrimonii noſtri, quæ debetur, intuleris, facultas eius vniuerſa, ſicut diximus, tuis compendiis applicetur. Quod triſte non credimus eſſe perdenti: quando nec ex toto videtur amittere, quod te generum ſuum cognoſcit acquirere. Nam quod poteras adipiſci iure ſucceſſionis, conditione à te poſſidetur emptoris.

CXVI. De executione mandatorum.

Theod. Rex Anaſtaſio conſulari.

COnuenit, ſublimitatem tuam noſtris iuſſionibus obedientiæ tribuere ſedulam firmitatem: quatenus ad effectum trahatur, quod ſalubri ordinatione diſponitur. Moderate ſiquidem nouit iniuncta ſibi complere prudentia, & ſine ingratitudinis næuo delegata explicabili procurare conſilio. Atque ideo ad Fauentinam ciuitatem ciuilem executionem te præcipimus deſtinare: vt ſine cuiuſquam concuſſione vel damno quadrati ad Rauennatem vrbem ex noſtra iuſſione deuehantur. Quatenus & noſtro deſiderio gratulemur impleto, & querulis vociferandi amputetur occaſio.

CXVII. Quod omnes in commune ſubeant onus conſtruendi muros ciuitatis.

Theod. Rex poſſeſſoribus Feltrinis.

NEceſſitas publica multorum debet deuotione compleri: quia non decet paucos ſuſcipere, quod conſtat plurimis expedire: ne regia iuſſa tepefacta lenteſcant, dum res vtilis delegatur infirmis. In Tridentina igitur regione, ciuitatem conſtrui noſtra præcepit auctoritas. Sed quia territorii paruitas magnitudinem operis ſuſtinere non poteſt, hoc ſolicitudo noſtra proſpexit, vt acceptis mercedibus competentibus pedaturā murorum omnes in commune ſubeatis, qui vicinitate iungimini. Quatenus accommodato ſolatio ſecurius impleatur, quod paucis inexplicabile fortaſſe cognoſcitur. Hac conditione ſcilicet definita, vt nullus ab his oneribus excuſetur, vnde nec diuina domus excipitur.

* * *

CXVII. De prouiſione certa exercitui facienda.

Theod. Rex Verano Saioni.

CVm Deo iuuante, pro defenſione generali feliciſſimus producatur exercitus, prouidendum eſt, ne aut ipſi penuria inconſulta fatigentur, aut (quod dici nefas eſt) vaſtationem noſtræ videantur prouinciæ ſuſtinere. Primus enim proſperitatis gradus eſt, ſuis non eſſe damnoſum: vt pro quorum compendio laboramus, eorum non videamur afflixiſſe fortunas. Et ideo deuotioni tuæ præſenti auctoritate delegamus, vt multitudinem Gepidarum, quam fecimus ad Gallias cuſtodiæ cauſa properare, per Venetiam atque Liguriam ſub omni facias moderatione tranſire. Quibus ne aliqua excedendi preberetur occaſio, per vnamquamque hebdomadam ſumptus eis tres Solidos largitas noſtra direxit. Vt illis cum prouincialibus noſtris non rapiendi votum, ſed commercii ſit facultas. Illud plane pro cunctorum quiete laborantibus indulgentia noſtra concedit, vt ſi aut eorum carpenta itinere longiore quaſſantur, aut animalia attrita langueſcunt, te cuſtode atque mediante cum poſſeſſoribus ſine aliqua oppreſſione mutentur. Vt qui daturi ſunt corpore aut qualitate meliora, quamuis paruis ſanis animalibus acquieſcant. Quia incerta eſt vita eorum, qui nimia fatigatione laſſantur. Ita fit, vt nec illis deſit ſubuentio neceſſaria, & nullum ſe læſum tali permutatione cognoſcat.

CXVIII. Super eodem.

Theod. Rex Gepidis ad Gallias deſtnatis.

FVerat quidem diſpoſitionis noſtræ, vt vobis iter agentibus annonas iuberemus expendi: ſed ne ſpecies ipſæ aut corrupte aut difficile præberentur, in auro vobis tres Solidos per hebdomadam eligimus deſtinare: vt & manſiones vobis, prout herbarum copia ſuppetit, poſſitis eligere, & quod vobis eſt aptum magis, emere debeatis. Nam & poſſeſſorem hæc res occurrere facit, ſi vos neceſſaria comparare cognoſcit. Mouete feliciter. Ite moderati. Tale ſit iter veſtrum, quale decet eſſe, qui laborant pro ſalute cunctorum.

CXIX. De reſtituenda poſſeſſione inuaſa, & lite ad comitatum remittenda.

Theod. Rex Theobaldo viro illuſtri.

SI iuſtitiam colore vniuerſos & amare præcipimus, quanto magis eos, qui noſtra proximitate gloriantur? quos omnia decet ſub laude gerere, vt regiæ poſſint fulgorem conſanguinitatis oſtendere. Hæc eſt enim indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata. Quia pulchrum eſt commodum famæ, fœda neglexiſſe lucra pecuniæ. Argolici itaque viri illuſtris, & Amandiani viri clariſſimi hæredes, ſupplici nobis aditione conqueſti ſunt, Palentianam maſſam, quam eis pro compenſatione largitas noſtra transfuderat, vt caſæ Arbitanæ amiſſionem hac commoditate ſolarentur, ab hominibus veſtris, nullis cauſis extantibus, indecenter inuaſam: & inde creuiſſe culpandæ ſurreptionis vitium, vnde dari debuit glorioſæ moderationis exemplum. Quapropter ſi nullo mendacio aſſerta vitiantur, magnitudo veſtra, quæ ſunt ablata, reſtituat: & ſi quid vobis creditis poſſe competere, ad Comitatum noſtrum inſtructam iure perſonam modis omnibus deſtinate: vt ciuiliter plantata cauſatio finem de legibus ſortiatur. Ibi enim quicquid geritur, inuidiæ tuæ potius applicatur: & maiora detrimenta famæ ſuſcipis, dum talia non vitare contendis: hic autem confligunt cauſæ iuribus ſuis, & ſine derogatione qualibet mediocris addicitur, quando iuſtitia teſte ſuperatur.

CXX. De annona exercitus.

Theod. Rex Eutropio & Acretio.

STudium veſtrum Reip. grata mente debetis impendere, quia nos agnouiſtis benemeritis multa præſtare. Nam pietatis intuitu viciſſitudinem pollicemur, cum tamen pro vobis omnia iubeamus. Atque ideo præſenti iuſſione vos credidimus admonendos, vt annonas conſtitutas, exercitui præbere debeatis: quatenus nec illi negligantur aduerſo voto, nec prouinciales pernicioſa debeat grauare direptio. Commodius enim ſub expenſarum lege tenetur exercitus, quam ſi cuncta fuerit vaſtare permiſſus. Ignorat modum ſeruare præſumptio, nec poteſt ſub modo redigi, cui licentia fuerit viſa concedi. Quapropter conſequatur exercitus alimoniam deputatam, ne qua pars prædictam poſſit ſuſtinere moleſtiam.

CXXI. De tributorum æquatione.

Theod. Rex Seueriano V. I.

IVſtitiæ ratio perſuadet, excedentes reprimere: vt ad cunctos poſſit quietis ſuauitas peruenire. Nam quemadmodum æquabilitas agitur, ſi vires mediocrium conſurgere non ſinantur? Prouincialium itaque noſtrorum ſæpius querela comperimus, poſſeſſores idoneos Suauiæ non ſolum cauſarum ſuarum tributariam functionem in tenuem reliſiſſe fortunam, verum etiam ſcelerato commercio aliquid exinde ſuis ſi poſſint applicare compendiis: vt functio publica commoditas ſit priuata.

Hoc

Digitized by Google

Hoc quidem per plurimos deſiderauimus corrigi, ſed hactenus in tuam laudem videtur potuiſſe differri: quatenus fides haberetur acceptior. Quando poſt multos neglectus ſtudium veſtrum efficaciſſime comprobatis. Atque ideo prudentia, qua notus es, vniuerſum poſſeſſorem conſiderata iuſtitia te iubemus inſpicere, & æquabilitatem tributi hac ratione moderari, vt quæ ſub aliis facta eſt omnium redemptione caſſata, pro poſſeſſionum atque hominum qualitate aſſis publicus imponatur. Sic enim & iuſtitia perficitur, & vires noſtrorum prouincialium ſubleuantur. Eos autem, quos ſine iuſſione noſtra cenſum impoſuiſſe conſtiterit, & pro libito ſuo quorundam onera in alios proiecerunt, legum ſeueritas inſequatur: vt omnia illis detrimenta ſarciant, quibus incompetenter damna fecerunt. Illud quoque præcipimus inquirendum, vt inter Defenſores, Curiales & Poſſeſſores illatorum ratio veſtigetur: & quicquid ab octaua Indictione nuper exempta, ſuper tributarium ſolidum ſe poſſeſſor probauerit intuliſſe, nec noſtro ærario conſtat illatum, aut in expenſis neceſſariis, quæ in prouincia factæ ſunt, iuſta ratione non claruerit erogatum, iniqua præſumptio modis omnibus corrigatur. Hanc quoque partem non æſtimes negligendam, vt ſi hoc, quod tabularius à cubiculo noſtro ſuſcepit, rationabiliter non docetur expenſum, ab iniuſto detentore reddatur. Quid enim tam abſurdum, niſi vt liberalitas noſtra, quam vniuerſis proficere volumus, nuncà paucis furtiuo compendio opprimatur? Iudices quoque prouinciæ vel Curiales atque Defenſores tam de curſu, quam de aliis rebus, illicita dicuntur poſſeſſoribus irrogare diſpendia. Quod te perquirere, & ſub ratione legum emendare cenſemus. Antiqui *Barbari*, qui Romanis mulieribus elegerint nuptiali fœdere ſociari, quolibet titulo prædia quæſiuerint, fiſcum poſſeſſi ceſpitis perſoluere, ac ſuper indictitiis oneribus parere cogantur. Iudex vero Romanus propter expenſas prouincialium, quæ grauare pauperes ſuggeruntur, per annum in vnumquodque municipium ſemel accedat: cui non amplius, quam triduanæ præbeantur annonæ: ſicut legum cauta tribuerunt. Maiores enim noſtri diſcurſus Iudicum non oneri, ſed compendio prouincialibus eſſe voluerunt. Domeſtici Comitis Gothorum, necnon & Vicedomini aliqua dicuntur prouincialibus continuatis terroribus abſtuliſſe. Quibus iuſtitia veſtra in examinationem deductis, quicquid ſuper hac parte inique geſtum eſſe cognouerit, amotis dilationibus, legaliter ordinabit. His ergo ac talibus, quæ ad vtilitatem publicam vel prouinciales pertinent, ſub omni ratione diſcuſſis, ea te per omnia volumus agere, quæ noſtræ manſuetudini non debeant diſplicere. Illud ſane prouidentia noſtra reſpexit, vt omnibus à te ſolicita atque æquabili indagatione compertis, poliptici iubeantur adſcribi. Quatenus & teſtimonia fidei veſtræ clareant, & nulla poſt † hac, quæ abrogari volumus, ſemina fraudis iterentur. † *hæc*

CXXII. Super eodem.

Theod. Rex vniuerſis poſſeſſoribus in Suauia conſtitutis.

Licet *cunctis* laborantibus Comitatus noſter concedat, Deo auxiliante, iuſtitiam: & hinc remedia ſubiectis ad reliquas regni partes, quaſi à viuo fonte deſcendant: tamen frequenti aditione permoti, ingenioſa pietate reperimus, & æquitatem vobis concedere, & fatigationem longi itineris abrogare. Quia dulciora ſunt beneficia, quæ nullis difficultatibus obtinentur. Miſimus itaque illuſtrem & magnificum Seuerinum noſtris inſtitutionibus eruditum, vt hoc apud vos gereret, quod nobis ſemper placuiſſe cognouit. Vidit enim quam honorabilis apud nos iuſtus habeatur, quemadmodum bonis actibus clementia noſtræ ſerenitatis arrideat. Exercet profecto, quod nos gratanter æſtimat accipere: nec poteſt amari rapacitas, continenti principi nulla redemptione placitura. Præſumenter ergo conueniat ad eum læſorum tumultus: ſperet remedium qualibet preſſus iniuria. Difficultatem vobis querelæ ſubmouemus, dum in ipſis cunalibus ſcelera commiſſa reſecantur: ſine aliqua formidine, alieni tributi ſarcina grauatus exclamet accepturus remedium, quod de legibus habet. Sic enim confidimus: quia per eos, quos inſtituta noſtra componunt, innocentibus detrimenta non veniant. Qualia vero pro quiete veſtra, vel æqualitate tributorum diſponenda cenſuimus, oracula noſtra, quæ dedimus ad ſupradictum virum illuſtrem Seuerinum, vulgata declarabunt: vt vnusquisque vnde ſupplicare debeat, euidenter agnoſcat.

CXXIII. De Annona exercitus.

Theod. Rex Abundantio Præpoſito.

Tatanem Saionem noſtrum cum ſagittariis ad illuſtrem virum Comitem Iulianum æſtimauimus eſſe dirigendum: vt maius ſumeret robur duplicatus exercitus. Oſtentent iuuenes noſtri bellis, quod in gymnaſio didicere virtutis. Schola martia mittat examina, pugnaturus ludo, qui ſe exercere conſueuit in ocio. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam, eis annonas & nauigia ſecundum conſuetudinem præbere cenſemus, quatenus iuuante Deo quo directi ſunt debeant peruenire. Veſtræ enim conſuetudini damus noſtrarum efficaciam iuſſionum. Qua nullatenus deſtitui poſſe creditur, quod Deo iuuante, tuis ordinationibus inchoatur.

* * *

CXXIV. *De caducis fiſco applicandis.*

Theod. Rex Epiphanio V.S. conſulari prouinciæ Dalmatiæ.

IOanna Andreæ, quondam iugali ſuo ſucceſſiſſe legis munere perhibetur: quæ inteſtata nullis exiſtentibus proximis luce dicitur eſſe priuata. Cuius ſubſtantia à diuerſis, nullo legitimo iure ſuffultis, vſurpatione voluntaria ſuggeritur poſſideri. Et quia caduca bona fiſco noſtro competere, legum cauta decreuerunt, ideo te præſentibus oraculis admonemus, vt huius rei veritate diſcuſſa, ſi re vera, vt ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamento heres extitit, aut proximitatis iure ſucceſſit, fiſci noſtri eam facias compendiis aggregari. Quando innocentiæ noſtræ profeſſio eſt, iuſta compendia non negligere, apud quem calumnia nunquam locum potuit inuenire. Rogari enim in talibus cauſis, non fraudari principem decet. Quia negligentiæ vitium eſt, præſumptiones relinquere, quas iura præcipiunt amputare. Si quid autem contra repereris, quietos dominos habere patiaris. Quia magis illa noſtra ſunt patrimonia, quæ à ſubiectis legitime poſſidentur.

CXXV. *De donatiuo Principis annuo.*

Theodericus Rex Guduim Saioni.

COnſuetudine liberalitatis regiæ commonemur, vt Gothis noſtris debeamus ſolemnia dona largiri. Et ideo deuotio tua Millenarios prouinciæ Piceni & Sannii ſine aliqua dilatione commoneat, vt eos, qui annis ſingulis noſtræ manſuetudinis præmia conſequuntur, pro accipiendo donatiuo ad Comitatum faciat incunctanter occurrere. Quatenus qui bene nobis meriti fuerint, maiore munificentia gratulentur. Inculpabiliter enim neceſſe eſt viuat, qui ſuam præſentiam nouit principibus offerendam. Bonos enim laus, malos querela comitatur. Decet etiam nos ſub hac occaſione ſingulorum facta perquirere: vt nulli poſſit perire, quod facit in acie. Nam ſi ſemper conſuetudinarias res expediret exercitus, virtutem non poteſt amare neglectus. Trepidus diſcat ad iudicem venire, qui ſe non meminit audacter aliquid egiſſe. Vt melius poſſit hoſtibus violentus inſurgere, qui noſtræ maluit imputationis vulnera declinare.

CXXVI. *De ſtatu hominis liberi in controuerſiam adducto.*

Theod. Rex Neudi V.I.

MOuit nos quidem Oceri fuſa precatio, ſed magis miſerabiliorem reddidit virum luminis ſui ademptus ornatus: quia neceſſe eſt, vt amplius permoueat viſa quam audita calamitas. Is enim perpetua nocte ſuperſtes ad remedia noſtra mutuati luminis beneficio feſtinauit: vt quem videre non poterat, ſaltem clementiæ ſuauitate ſentiret. Clamat enim ſibi Gudila vel Oppane incognitam ſuo generi conditionem ſeruitutis imponi: cum pridem ſub libertate noſtros fuerit ſecutus exercitus. Mirati ſumus talem in famulatum trahi, qui à vero domino debuiſſet expelli. Nouus ambitus, talem quærere, quem poſſis horrere: ſeruumque dicere, cui debeas diuina conſideratione ſeruire. Adiiciens enim huiusmodi calumnias Pithiæ Comitis celebratæ opinionis viri ſibi examinationem ſummotam. Nũc autem infirmitatis ſuæ mole compreſſum, manu vindicare non poſſe, quæ patrona fortibus probatur aſſiſtere. Sed nos, quorum eſt proprium inter pares ac diſpares æquabilem iuſtitiam cuſtodire, præſenti iuſſione decernimus, vt ſi in iudicio ſupra memorati quondam Pithiæ ſe probauit ingenuum, calumniantes protinus amoueas. Nec audeant vlterius neceſſitatibus alienis illudere, quos ſemel conuictos decuerat ſua vota damnare.

CXXVII. *De liberis hominibus non grauandis per onera ſeruilia.*

Theod. Rex Gudui viro ſublimi.

QVos duces eligimus, eis ſimul & æquitatis momenta iure delegamus. Quia non tantum armis, quantum iudiciis nos effici cupimus clariores. Coſtula igitur atque Darla cum, Deo propitio, Gothorum noſtrorum libertate lætentur, onera ſibi ſeruilia à vobis cauſantur iniungi: quæ nec ipſos deceat perpeti, nec cuiquam irrationabiliter fas ſit imponi. Quod ſi ita geſtum eſſe cognoſcis, ſine aliqua dilatione facias amoueri. Ne ad nos exinde vlterius querela reuocetur, & incipiat grauis eſſe animo noſtro in ducem reuoluta cauſatio, quem magis oportet talia peragere, quæ nos delectet audire.

CXXVIII. *De ſiliquatici exactione.*

Theod. Rex Decorato viro deuoto.

THomas vir clariſſimus inter Apuliam Calabriamque prouincias de Siliquatici titulo Indictionum octauæ, nonæ, vndecimæ, primæ, ſecundæ, & quintædecimæ, quas ad conductionem ſuam pertinuiſſe commemorat, nonnullos maximā pecuniæ quantitatem redhibere conqueritur. Et quia vtilitatē publicam diuturna non conuenit ludificatione differri, ideo deuotio tua præſentia decreta ſuſcipiens, Marcũ presbyterũ, Andream & Simeonũ, vel reliquos, quos breuis ſubter annexus eloquitur, ſeruata in omnib. ciuilitate conueniat. Vt ſi eos non per calumniā, ſed manifeſtos reuera fiſco conſtiterit

ſtiterit eſſe debitores, ſummaque rationabiliter poſtulatur, ſine aliqua imminutione perſoluant. Prouidendum eſt enim, ne ſpiritus contumacium perſonarum publicis rationibus aliquod videatur afferre diſpendium. Qui vero minus intentata cognoſcunt, ad iudicium competens te imminente conueniant: vt quod æquitati congruit, vtrarumque partium allegatione recognita, ſaluis legibus impleatur.

CXXIX. De maritali iuriſdictione, & notione de vxore delinquente.

Theod. Rex Blandillæ.

ADiit nos innumeris vicibus Patzenis repetita conqueſtio: qui cum eſſet in expeditione feliciſſima conſtitutus, à Procula coniuge tua vxorem ſuam aſſeruit trina fuiſſe cæde laceratam: ita vt ſolo beneficio deſperationis euaderet, cum non plagis feſſa, ſed iam crederetur extincta. Hanc nos, ſi tamen vera eſt, in fœmina quam maxime mirantes audaciam, tranſire non patimur impunitam. Atque ideo decretis te præſentibus admonemus, vt ſi factum euidenter agnoſcis, delatam querimoniam pudori tuo conſulens maritali diſtrictione redarguas: quatenus ex eadem cauſa ad nos querela iuſta non redeat, & legibus noueris reſecari poſſe, quod te oportuerat domeſtica diſtrictione corrigere. Quod ſi mendacium magis petitoris accuſans cauſam dicere fortaſſe volueris, ſummoto dilationis obſtaculo, ad Comitatum noſtrum cum ſupradicta coniuge tua incunctanter occurre, exceptura aut de iniqua præſumptione vindictam, aut de mulieris improbitate victoriam.

CXXX. De raptu, & pœna adulterii.

Theod. Rex Vvilitancho Duci.

GRauis eſt Patzenis clementiæ noſtræ ſenſibus intimata conqueſtio: qui ſe in expeditione Gallica conſtituto, in eum Blandillam proſiluiſſe teſtatur exceſſum, vt vxorem eius Reginam proprio ſociandam duceret eſſe coniugio: in iniuriam noſtrorum temporum, adulterium ſimulata matrimonii lege commiſſum fuit. Hæc nos, ſi vera ſunt, tranſire nequaquam patimur impunita. Nam quando affectus tutos quis habeat, ſi tunc ſceleri ſubiacebit, cum pro omnium ſalute pugnauerit? Reſpicite impudicæ gementium turturum caſtiſſimum genus: quod ſi à copula ſua fuerit caſu intercedente diuiſum, perpetua ſe abſtinentiæ lege conſtringit: gratiam coniunctionis non repetit, quam reliquit: fidem ſeruat, dum laudem pudoris ignoret: & motibus ſtudere deprehenditur, quod nulla viduitatis conuerſatione gloriatur. Mulierum ſe, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus caſtitatem ratio perſuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Perierunt profecto mores, ſi nec illis comparari poſſunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo ſublimitas tua impetitos ad ſuum faciat examen occurrere, & rerum veritate diſcuſſa, ſicut iura noſtra præcipiunt, in adulteros maritorum fauore reſecetur. Quia defenſorem Reipub. redire noluerunt, qui ſcelerata præſumptione conuincti ſunt. Confundi ſine dubio deſiderauerunt omnia, qui tentauerunt legibus inimica. Sed melius eſt, paucorum damno malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod abſit, incertum relinquitur, ſi in tanta reuerentia ſine aliquo errore peccetur.

† pœnâ leges imponunt.

CXXXI. De contumace compellendo.

Theod. Rex. Abundantio * præpoſito.

* Præf. pt.

FRontoſum, ſui nominis teſtem, frequenti nobis inſinuatione ſuggeſtum eſt, pecuniæ publicæ decoxiſſe nō minimam quantitatem, quem à diuerſis iudicibus fecimus iuſta examinatione perquiri: ne forſitan, vt aſſolet, eum non veritas, ſed infirmaret inuidia. Ille omnia confeſſus, reddere ſe poſſe conſtituit, ſi ei largæ præberentur induciæ, quibus frequenter emenſis, immemor promiſſionis ſuæ, ad conſtituta ſemper imparatus occurit. Fugere ſiquidem neſcius, ſed ſuæ ſponſionis ignarus, obliuioſus, cum relinquitur, trepidus, cum tenetur. Mutat verba, variat cōſtituta, nec in vna dicti ſui qualitate cōtentus, diuerſis imaginib. immutatur. Merito Chamæleonti beſtiæ conferendus, quæ paruorum ſerpentum formæ conſimilis, aureo tantum capite, & reliquis membris ſubalbentis praſini colore diſtinguitur. Hæc quoties humanos aſpectus incurrerit, dum ei fugiendi velocitas denegatur, nimia timiditate confuſa, colores ſuos multifaria qualitate commutat, vt modo veneta, modo blattea, modo poſſit cyanea reperiri. Vnde mirum eſt in vna ſuperficie tot diuerſa conſpicere. Quam non immerito Pandiæ gemmæ dicimus eſſe conſimilem, in qua vnus ſe fulgor non poteſt continere: fluctuat aſpectibus tremulis, dum lapis teneatur immobilis. Nam quod modo videris, mox aliud ibi, ſi amplius intuearis, aduertis: ſic mutatum credis, quod neminem eripuiſſe cognoſcis. His permutationibus æſtimatis mens Frontoſi ſimillima reperitur. Quæ dicti ſui non habet fidem, quæ tot varietates continet, quot verba protulerit. Protei fabulis iure ſociandus, qui ſubito compræhenſus, ſubſtantię ſuæ formam omnimodis non habebat. Nam vt cælaret hominem, aut leo frendebat, aut ſibilabat anguis, aut in vndas liquidas ſoluebatur. Et quia ſic notus eſt, cum facies ad tuum venire iudicium, agito primum ne promittat: caue, ne conſtituat. Quia leuiſſimi animi mos eſt, polliceri facile, quæ non diſponit implere. Quicquid autem perſoluere conſiderata æquitate potuerit, conſtrictus ſine aliqua dilatione iam reddat. Quia poſt tot falſitates, argutiæ ſuæ reputare poterit, quod ſe frequenter illuſiſſe cognoſcit.

CXXXII. De pœna eorum, qui frumentum in detrimentum Reip. ad propria commoda tranſtulerunt.

Theod. Rex Luuirit Comiti Ampelio.

CVm pro incerti temporis euentu Romanas ædes inopia facie caſtigata pulſaret, & quamuis rara, tamen tam pulchræ ciuitati videretur eſſe fœdiſſima, æquum iudicauimus Hiſpaniæ triticeas illi copias exhibere: vt antiquum vectigal ſub nobis felicior Roma reciperet. Iuſſis ſiquidem noſtris viri ſpectabilis Marciani laude digna ſeruiuit induſtria. Sed parum diligenter impleta ſunt, quæ conſtat optime fuiſſe procurata. Hi enim, qui portanda ſuſceperant, morarum tædia non ferentes, deſtinatum frumẽtum in Africæ patibus pro ſuo dicuntur vendidiſſe compendio. Quod quanuis inultũ minime tranſire debuiſſet (vt amor proprii commodi, tot populorum ieiuna vota ſuſpenderet) tamen quia nobis inſitum eſt, culpas remittere, quas poſſumus cauta ordinatione corrigere, Catellum & Seruandum viros ſtrenuos eſſe credidimus dirigendos. Vt quia naucleri ducentos octoginta Solidos in triticum, & in naulis ſeptingentos quinquaginta octo Solidos accepiſſe perhibentur, ſi apud vos facti veritas innoteſcit, in ſummam rationem collecta, ab eis mille triginta octo Solidorum quantitas inferatur. Vt qui vindictam remiſimus, damna minime ſentiamus. In qua parte ita ſe ſublimitas veſtra diligenter impendat, vt & iuſtitiæ & publicis vtilitatibus ſatisfeciſſe videatur.

CXXXIII. De iuribus Synagogæ Iudaicæ.

Theod. Rex Iudæis Mediolanenſibus.

LIbenter annuimus, quæ ſine legum iniuria poſtulantur, maxime cum pro ſeruanda ciuilitate nec illis ſunt neganda beneficia iuſtitiæ, qui adhuc in fide cognoſcuntur errare. Atque ideo diſcant rerum bonarum ſuauiſſimum ſaporem: vt qui humanam iuſtitiam nituntur quærere, ſolicitius incipiant diuina iudicia cogitare. Proinde quoniam nonnullorum vos frequenter cauſamini præſumptione laceratos, & quæ ad Synagogam veſtram pertinent, perhibetis iura reſcindi, opitulabitur vobis manſuetudinis noſtræ poſtulata tuitio. Quatenus nullus eccleſiaſticus, quæ Synagogæ veſtræ iure cõpetunt, violentia intercedente peruadat, nec veſtris ſe cauſis importuna acerbitate permiſceat. Sed vt religionis cultuum, ita & actuum ſint conuerſatione diſcreti: hac tamen moderatione principalis auxilii beneficium concedentes, vt nec vos quod ad præfatę Eccleſię ius vel religioſas perſonas certe legibus pertinere conſtiterit, inciuiliter attrectare tentetis. Tricennalis autem humano generi patrona præſcriptio, eo quod cunctis vobis iure ſeruabitur: nec conuentionalia vos irrationabiliter præcipimus ſuſtinere diſpendia: vt hac pietatis noſtrę defenſione muniti, petitio veſtra ab illicitis ſe liberatam gratuletur incommodis. Concedimus quidem clementiæ noſtræ cõſuetudine, quæ rogaſtis. Sed quid Iudæe ſupplicans temporalem quietem quæris, ſi æternam requiem inuenire non poſſis?

CXXXIV. Vt arbores ædificiis obnoxiæ euellantur.

Theod. Rex vniuerſis poſſeſſoribus.

ADmonet nos formarum cura præcipua, vt quæ poſſunt noxie creſcere, debeamus celerius amputare. Quatenus & ſoliditas aquæ ductus, Deo auxiliante, incorrupta ſeruetur, & vobis leue ſit opus, quod in teneris arboribus adhibetur. Nam quæ nunc virgulta ſunt, erunt, ſi negligantur, & robora. Iſta enim quæ modo facili auulſione dirimuntur, poſtea vix ſecuribus icta ſuccumbunt. Atque ideo ſociata debetis properatione cõtendere, vt præſenti diligentia futuri laboris euadatis incommoda. Hæc eſt enim ciuilis euerſio, ſine oppugnatione diſſidium, aries, vt ita dixerim, fabricarum. Quapropter omnem ſyluam, quæ parietibus inimica conſurgit, de Rauennate forma iubemus radicitus amputari: vt Signini Albei reparata conſtructio talem nobis deducat liquorem, qualem potuit à fontibus ſuſcipere puritatem. Tunc erit exhibitio decora thermarum, tunc piſcinæ vitreis fontibus fluctuabunt, tunc erit quæ diluat aqua, non inquinet: poſt quam lauari continuo non ſit neceſſe. Additur etiam, quod ſi ad potandum vnda ſuauis influxerit, omnia noſtro victui reddũtur accepta. Quando humanæ vitæ nullus cibus gratus efficitur, vbi aquarum dulcium perſpicuitas non habetur. Nam ſi lauari cupimus puriſſimis liquoribus, quanto magis ſatiari talibus feſtinamus? Quæ ſi nunc futura tractentur, nulli labor facit tædium, qui ſumitur pro delectatione cunctorum.

ἄριστον ὕδωρ

CXXXV. De exactorum & aliorum fraudibus coercendis.

Theod. Rex Ampelio & Liueriæ.

DEcet, prouincias regno noſtro, Deo auxiliante, ſubiectas, legibus & bonis moribus ordinari. Quia illa vita vere hominum eſt, quæ iuris ordine continetur. Nam beluarum ritus eſt, ſub caſu viuere: quæ dum rapiendi ambitu feruntur, improuiſa temeritate ſuccumbunt. Agrum ſuum denique à dumoſis ſentibus doctus purgat agricola: quia laus excolentis eſt, ſi agreſte ſolum dulciſſimis fructibus amœnetur. Sic quies fauſtiſſima populi & tranquilla diſpoſito regionum præconium probatur eſſe regnantium. Multorum itaque querela comperimus, in prouincia Hiſpaniæ, quod ſummum inter mortales crimen eſt, vitas hominum vaga præſumptione populari, & leuium occaſione cauſarum ſubire multos interitum. Sic mala pace quaſi ludo corruunt, quanti vix potuiſſent cadere ſub neceſſi-

neceſſitate bellorũ. Dehinc non polypticis publicis, vt moris eſt, ſed arbitrio cõpulſorum ſuggeruntur prouincialium ſubiacere fortunæ. Quod genus euidentis eſt prædæ, pro illius voluntate dare, qui ad ſuum commodum amplius feſtinat exigere. Cui rei nos regali prouidentia ſuccurrere cupientes, ſublimitatem veſtram per vniuerſam Hiſpaniam loco muneris credidimus deſtinandam. Vt ſub ordinationis veſtræ nouitate inueteratæ poſſit conſuetudini nil licere. Verum vt, more medicorum, ſæuioribus morbis accelerata remedia tribuamus, inde curationis noſtræ fiat initium, vbi magis noſcitur eſſe periculum. Homicidii ſcelus legum iubemus auctoritate reſecari: ſed quanto vehementior pœna eſt, tanto eius rei debet inquiſitio plus haberi: ne amore vindictæ innocentes videantur vitæ pericula ſuſtinere: Pereant itaque ſoli nocentes, in correctione multorum: quando & hoc pietatis genus eſt, coercere infantiam criminis, ne iuueneſcat augmentis. Exigentes vero æſſem publicum per grauamina ponderum premere dicuntur patrimonia poſſeſſorum: vt non tam exactio, quam præda eſſe 3. videatur: Sed vt totius fraudis abrogetur occaſio, ad libram Cubiculi noſtri, quæ vobis in præſenti 4. data eſt, vniuerſas functiones publicas iubemus inferri. Quid enim tam nefarium, quã ſi præſumptoribus liceat in ipſa etiam trutinæ qualitate peccare? vt quod eſt iuſtitiæ proprie datum, hoc per fraudes noſcatur eſſe corruptum? Conductores domus regiæ, quacunque gente ſint editi, ad liquidum 5. veritate diſcuſſa, tantum decernimus ſoluere, quantum noſtra prædia conſtiterit penſitare. Et ne cuiquam labor ſuus videatur ingratus, ſalaria eius pro qualitate locatæ rei, veſtra volumus æquitate conſtitui. Non enim noſtra, ſed illorum iura dicenda ſunt, ſi pro voluntate conducentis modus eueniat penſionis. Transmarinorum igitur canonem, vbi non parua fraus fieri vtilitatibus publicis inti- 6. matur, vos attẽte iubemus exquirere: atque ſtatutum numerum pro iurium qualitate definire. Quia contra fraudes vtile remedium eſt, noſſe quod inferatur. Monetarios autem quos ſpecialiter in vſum 7. publicum conſtat inuentos, in priuatorum didicimus tranſiſſe compendium. Qua præſumptione 8. ſublata, pro virium qualitate functionibus publicis applicentur. Telonei quinetiam canonem nulla faciatis vſurpatione confundi. Sed modum rebus vtilimum, quem præſtare debeat, imponentes, cõmerciandi licẽtiam æquabili ratione reuocate: ne ſe tendat in vagũ ambitioſa enormitas exigentium. Actus præterea Læti, cuius conſcientia ſumma pulſatur inuidia, ſub conſueta nobis cenſemus æquitate perquiri. Vt nec fraus aſtutis machinationibus occulatur, nec innocentia falſis criminationibus ingrauetur. Quoſcunque vero in furtiuis actionibus repereris fuiſſe verſatos, pro fortunarum quantitate, ſuppreſſam reddant veſtra æſtimatione pecuniam. Quod ſi hæc per alios diſperſa eſſe conſtiterit, & illi nihilominus teneãtur obnoxii, qui ſcientes paſſi ſunt in tali actione miſceri. Complices enim 9 extiterunt criminis, qui non detexerunt facta raptoris. Præbendarum tenor aſcriptus, quem noſtra 10. diuerſis largitur humanitas prouincialibus ſuggeritur intolerabilis cauſa eſſe damnorum: quando & in ſpecies exigitur, & impudenter eius pretium poſtulatur. Deteſtabilis cupiditatis iſta ſunt documenta, competentia ſibi diſtrahere, & ad exigendi impudentiam mox redire. Quod nimis improbum, nimis videtur abſurdum: vt & noſtra conſtituta prætereant, & tributariorum, qui fouendi ſunt, videantur afflixiſſe ſubſtantiam. Sint igitur præfixo modo contenti, ſiue ibidem poſiti, ſiue hinc nihilominus deſtinari: habeant liberum arbitrium, vnum tantum de duobus expetere: dummodo geminata exactione fortunas alienas non debeant ingrauare. Exactorum quoque licentia fertur amplius à prouincialibus extorqueri, quam noſtro Cubiculo conſtat inferri. Quod diligenti examinatione diſcuſſum, ad hunc vos modum functiones publicas reuocare decernimus, quem Alarici atque Eurici temporibus conſtat illatas. Paraueredorum itaque ſubuectiones exigere eos, qui ha- 11. bent veredos adſcriptos, prouincialium querela comperimus: quod nullum penitus ſinatis præſumere, quando per turpiſſimos quæſtus & poſſeſſor atteritur, & commeantium celeritas impeditur. Villicorum quoque genus, quod ad damnoſam tuitionem queruntur inuentum, tam de priuata poſſeſſione, quam publica funditus volumus amoueri. Quia non eſt defenſio, quæ præſtatur inui- 12. tis: ſuſpectum eſt, quod patiuntur nolentes. Nam hoc eſt reuera beneficium, ſi ſine murmure feratur acceptum. Seruitia igitur, quæ Gothis in ciuitate poſitis ſuperflue præſtabantur, decernimus amoueri. Non enim decet, ab ingenuis famulatum quærere, quos miſimus pro libertate pugnare.

CXXXVI. De ſpectaculis.

Theod. Rex Maximo V. I.

SI conſularem munificentiam prouocant, qui permixta corporum flexibilitate luctantur, ſi organo canentibus redditur viciſſitudo præmiorum, ſi venit ad pretium delectabilis cantilena: quo munere venator explendus eſt, qui vt ſpectantibus placeat, ſuis mortibus elaborat? Voluptatem præſtat ſanguine ſuo, & infelici ſorte conſtrictus feſtinat populo placere, qui eum non optat euadere. Actus deteſtabilis, certamen infelix, cum feris velle contendere, quas fortiores ſe non dubitat inuenire. Sola eſt ergo in fallendo præſumptio, vnicum in deceptione ſolatium. Qui ſi feram nõ mereatur effugere, interdum nec ſepulturam poterit inuenire. Adhuc ſuperſtite homine perit corpus, & antequã cadauer efficiatur truculenter, aſſumitur. Captus eſca fit hoſti ſuo, & illum (proh dolor) ſatiat, quem ſe perimere poſſe ſuſpirat. Spectaculum tãtum fabricis clarum, ſed actione deterrimũ, in honore Scythicæ Dianæ repertũ, quæ ſanguinis effuſione gaudebat. O miſeræ deceptionis errorem, illã deſideraſſe colere, quæ hominum morte placabatur. Primum ſibi per lucos & ſyluas agreſtium populorum nota & venationibus dedita, hanc triplicem deam falſa imaginatione finxerũt: ipſam in cælo Lunam, ipſam in ſyluis Dianam, ipſam apud inferos Proſerpinam eſſe, firmantes. Sed ſolum Herebi potententem, non im-

CXXXVIII. *De officio Patritiorum.*

SI antiquitatis ordinem perſcrutemur origine dignitatum, *Patritiorum familia Ioui † noſcitur fuiſſe dicata: vt ſummi Dei (ſicut putauere) cultura locum primarium poſſideret: Sed quia vos aliquid habere decebat eximium, & nomen ipſum Patribus magna ſe vicinitate iungebat, ſuperſtitione derelicta, ad veſtrũ cœtum felici conditionẽ migrauit, quia pontificalis laus conſcientiæ Senatui recte poterat cõuenire. Sic ex augurali familia Reges quoq; legis inſtitutos, non iniuria: quia decuit à tali propoſito venire, qui publica poterat iura tractare. Hinc eſt, quod & honor ipſe cinctus eſt, cum vacaret, nihil iuriſdictionis habens, & iudicantis cingulum non deponens, in quo felicitas perpetua naſcitur, dum ſucceſſoris ambitio non timetur. Nam mox vt datus fuerit, in vitæ tempus reliquum homini fit coæuus, ornatus indiuiduus cingulum fidele, quod neſcit ante deſerere, quã de Mundo homines cõtingat exire: credo ad ſimilitudinẽ pontificatus, vnde venerat, rẽ fuiſſe formatam: qui ſacerdotium nõ deponunt, niſi cum vitæ munera delinquunt. Additur, quod leges tantam illis reuerentiam detulerũt, vt in ſacris poſitus, cum hoc fuerit honore præcinctus, paternæ poteſtatis nexibus exuatur, niſi contra ſpecialiter à principe caueatur. Quod conſtat ratione probabili conſtitutum: vt qui ampliſſimum genium precioſæ libertatis acceperat, viliſſimam conditionẽ cum ſubditis non haberet. Præfectorios & aliarum dignitatum viros præcedit vnitatum, cedens fulgori, quem interdum etiam à nobis cõſtat aſſumi. Proinde neceſſario laudatam intellige dignitatẽ: ne aut nos parum dediſſe videamur, aut tu negligẽtius tractes, ſi te aliquid mediocre ſuſcepiſſe putaueris. Quapropter ab illa indictione noſtro munere ſubleuatus, Patritiatus culmen aſcende, quod quidam iuridicorum à patribus dictum eſſe voluerunt, facturus omnia, quæ tantam reuerentiam decent. Nam quamuis magna contulerit noſtra clemẽtia, habes adhuc quod expectes, ſi te probabiliter tractare contendas.

*Potitio ſũ
† dignoſcitur

CXXXIX. *De officio Præfecti Pratorio.*

SI honoris alicuius eſt origo laudabilis, ſi bonum initium ſequẽtibus rebus poteſt dare præconium; tali auctore Præfectura Prætoriana gloriatur, qui & Mundo prudentiſſimus, & diuinitati maxime probatur acceptus. Nam cum Pharao Rex Ægyptius de periculo futuræ famis inauditis ſomniis vrgeretur, nec viſionem tantam humanum poſſet releuare conſilium, Ioſeph, vir beatus, inuentus eſt, qui & futura veraciter prædiceret, & periclitanti populo prudẽtiſſime ſubueniret. Ipſe primum huius dignitatis infulas conſecrauit: ipſe carpentum reuerendus aſcendit, ad hoc gloriæ culmen euectus, vt per ſapientiam conferret populis, quod præſtare non potuerat potentia dominantis. Ab illo nanque patriarcha, & nunc pater appellatur imperii: ipſum hodieque reſonat vox præconis inſtruẽs iudicem, ne te patiatur eſſe diſſimilem. Merito, vt cui tanta poteſtas potuit dari, videretur ſemper ſubtiliter admoneri. Quædam enim huic dignitati & nobiſcum iura cõmunia ſunt. Exhibet enim ſine præſcriptione longinquos, magna quantitate mulctat errantes, fiſcum pro ſua deliberatione diſtribuit, euectiones ſimili poteſtate largitur, vacantia bona proſcribit, delicta prouinciarum iudicum punit, verbo ſentẽtiam dicit. Quid eſt, quod non habeat commiſſum, cuius eſt vel ipſe ſermo iudicium? Pene eſt, vt leges poſſit condere, quando eius reuerentia poteſt negocia ſine appellatione finire. Ingreſſus palatium noſtra conſuetudine frequenter adoratur: & tale officium morem videtur ſoluere, quod alios potuit accuſare. Poteſtate igitur nulla dignitas eſt æqualis. Vice Sacra vbique iudicat. Nullus ei miles de fori ſui auctoritate præſcribit, excepto officiali, Magiſtri Militum: credo vt vel illis aliquid Antiquitas cederet, qui videbantur pro Repub. bella tractare. Curiales etiam verberat, qui appellati ſunt legibus Minor Senatus. In officio ſuo ius retinet ſingulare, & talib. tantisq; noſcitur iubere, quos etiã prouinciarum nõ audeant iudices in aliqua parte cõtemnere. Officium plane geniatũ, efficax, inſtructum, & tota animi firmitate præualidũ: qui ſic peragẽt iuſſa, vt nullis morentur dilationibus imperata. Militia perfunctis Tribunorum & Notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis exæquat, qui inter proceres mixti, noſtris conſpectibus obſecundant. Gratanter implemus, quæ ille conſtituit, cuius reuerẽtia & nos ita conſtringimur, vt ſine dubitatione faciamus, quæ illum decreuiſſe cognoſcimus. Nõ immerito, quando palatium ſua prouiſione ſuſtentat, ſeruientib. nobis procurat annonas, humanitates quoq; iudicibus ipſis facit. Legatos gentium voraces explet ordinationibus ſuis. Et licet aliæ dignitates habent titulos præfinitos, ab iſta totum pene geritur, quicquid imperio noſtro æquabili moderatione tractatur. Hanc denique curarum omnium pulcherrimam molem (quod proſperum nobis, vtile Reipub. ſit) ab illa Indictione tuis humeris decenter imponimus: quam tu & ingenii virtute ſuſtineas, & ſumma fide tractare cõtendas. Quæ quantum diuerſis ſolicitudinib. cõſtringitur, tanto magis laudes ampliſſimas dignitas hæc triumphat. Et ideo tãtum lumen gloriæ ſit actionibus veſtris, vt & in palatio noſtro fulgeat, & in prouinciarum longinquitate reluceat. Par tibi ſit cum poteſtate prudentia: conſciæ tuæ quadrifaria virtus aſsideat. Tribunal tuum ideo tam excelſum factum eſſe noueris, vt locatus ibi nihil humile abiectumque cogitares. Conſidera quid debeas dicere, quod à tantis excipitur. Monimenta publica talia contineant, quæ ſe legiſſe nullus erubeſcat. Præſul mirabilis partem non habet cum delictis: quia niſi aliquid egregium aſsidue fecerit, culpam velocioſus incurrit. Nam ſi prædictus auctor ſanctiſsimus ille recolatur, quoddam ſacerdotium eſt, Præfecturæ Prætorianæ competenter agere dignitatem.

CXL. De

CXL. *De officio præfecti Vrbis.*

CVm de dignitate commiſſa laus ſemper iudicis æſtimetur, & potior habendus eſt, quam ſint illi, quibus præeſſe cognoſcitur, nemo amplius videtur erigi, quam cui potuit Roma committi. Grande eſt quidem, procerem eſſe: ſed multo grandius, de proceribus iudicare. Senatus ille mirabili opinione glorioſus probatur habere præſulem, quem mundus ſuſcipit iura condentem. Eoque fit, vt illi vtantur in Senatu poteſtate perfecta, qui apud te trepidant dicere proprias cauſas. Verum hæc quoque modeſtia cognoſcitur eſſe prædicanda: vt oporteret te legibus teneri, quæ ab ipſis ſciuntur poſſe conſtitui. Quæ res pro parte nobis abſolute communis eſt: ſed hac ſola ratione diſcreti, quod alteri ſubdi non poſſumus, qui iudices non habemus. Reſpice tot doctos viros, & conſidera quale ſit his aliquid dicere, nec erroris verecundiam formidare. De talibus diſceptas, quos tibi cognoſcis eſſe potiores. Sic ergo locum tuum tracta: vt omnes te iudicem honoratæ congregationis agnoſcant. Conſideres, ſupra omnes ſcilicet Conſulares ſententiam primum dicis, & in illa libertatis aula reuerendus aſpiceris, in qua commiſſos habere Mundi primarios approbaris. Quis iam de obſcuro vitio cogitare poſſit, qui ſe inter morum lumina tot eſſe cognoſcit? Vis odium non recipere? ſtudium à te gratificationis exclude. Publicum amorem neceſſe eſt habeas, ſi ſecretius nil promittas. Erit nimirum magnum & ſingulare præconium, ſi Iudices non accipiant, vbi ſunt qui multum dare contendant. Ditioni tuæ non ſolum Roma commiſſa eſt (quamuis in illa contineantur vniuerſa) verum etiam intra centeſimum milliarium poteſtatem te protendere, antiqua iura voluerunt: ne tantæ ciuitatis iudicem muralis agger includeret, cum Roma omnia poſſideret. Tu etiam ex deſignatis lege prouinciis, ab appellatione cognoſcis. Aduocati tibi militant eruditi: quando in illa patria difficile non eſt oratores non implere, vbi Magiſtros eloquentiæ contingit ſemper audire. Carpento veheris per nobilem plebem: publica te vota comitantur: fauores gratiſſimi conſona tecum voce procedunt. Bene age, quia te veniente licet populis conticere. Habes copioſe vnde tibi gratiam tantæ ciuitatis acquiras: ſi merces diuerſæ ſub nulla venalitate vendantur: ſi exhibitio ſalubriter accenſa thermarum, rapinarum ardoribus non tepeſcat: ſi ſpectaculum, quod præbetur voluptati, non ſit cauſa litigii. Suauiter enim cogit gratum eſſe populum, quisquis in certaminibus partium declinat iniuſtum. Tanta eſt enim vis glorioſæ veritatis, vt etiam in rebus ſcænicis æquitas deſideretur. Admonitionum igitur ordine decurſo, per Indictionem illam habitu te togatæ dignitatis ornamus: vt indutos veſte Romulæa, iura debeas affectare Romana. Nam ſi iſti dignitati par fueris, nihil eſt, quod à nobis minime conſequaris. Ad omnia enim tali ſuffragio eris nihilominus dignus, ſi actionem tuam laudet Senatus. Perfecta enim eſt fides eſt, vbi conſentanei teſtes probantur eſſe ſummates.

CXLI. *De officio Quæſtoris.*

SI tantum claræ ſunt dignitates, quantum noſtris affatibus perfruuntur: ſi præſentia frequens prodit dominantis affectum: nullus ita iudicum poteſt eſſe glorioſus, quam ille, qui eſt in cogitationum noſtrarum participatione ſuſceptus. Aliis enim pecuniæ publicæ committimus procurationem: aliis cauſas concedimus audiendas: aliis patrimonii noſtri iura delegamus. Quæſturam toto corde recipimus, quam noſtræ linguæ vocem eſſe cenſemus. Hæc noſtris cogitationibus neceſſario familiariter applicatur: vt proprie dicere poſſit, quod nos ſentire cognoſcit: arbitrium ſuæ voluntatis deponit, & ita mentis noſtræ velle ſuſcipit, vt à nobis magis putetur exiſſe, quod loquitur. O quam arduum eſt, ſubiectum verba dominantis aſſumere, loqui poſſe quod noſtrum credatur, & prouecti in publicum decorem glorioſam facere fecilitatem! Conſiderate quid ponderis habeatis pariter & decoris. Si quid dubitamus, à Quæſtore requirimus: qui eſt theſaurus famæ publicæ, armarium legum, paratus ſemper ad ſubitum, & (vt ait Tullius magiſter eloquentiæ) Nihil præſtabilius videtur, quam poſſe dicendo tenere hominum mentes, allicere voluntates, impellere quo velit, vnde autem velit, deducere. Nam ſi oratoris eſt proprium, grauiter & ornate dicere, vt poſſit animos iudicum commouere: quanto facundior debet eſſe, qui ore principis populos noſcitur admonere? vt recta diligant, peruerſa contemnant, bonos ſine fine laudent, peſſimos vehementer accuſent. Vt pene feriata ſit diſtrictio, vbi præualet eloquentiæ fortitudo. Sit imitator prudentiſſimus Antiquorum, mores alienos corrigat, & ſuos debita integritate cuſtodiat. Talem denique oportet eſſe Quæſtorem, qualem portare principis decet imaginem. Nam ſi nos (vt aſſolet) cauſam geſtis audire contingat, quæ auctoritas erit linguæ, quæ ſub oculis regalem genium poſſit implere? Adeſſe debet ſcientia iuris, cautela ſermonis: vt nemo debeat reprehendere, quod Principem conſtiterit cenſuiſſe. Opus erit præterea firmitas animi: vt à iuſtitiæ tramite nullis muneribus, nullis terrorib. auferatur. Nam pro æquitate ſeruanda & nobis patimur contradici, cui etiam oportet obediri. Sed vide, vt tantum doctrinæ deferas, quatenus probabiliter omnia perquiſitus exponas. Aliæ quippe dignitates aſſeſſorum ſolatia quærũt: tua vero dignitas Principi conſilia ſubminiſtrat. Atque ideo prudentiæ vel eloquentiæ tuæ fama prouocati, Quæſturam tibi, gloriam literarum, ciuilitatis templum, genitricem omnium dignitatum, continentiæ domicilium, virtutum omnium ſedem, per illam Indictionem, Deo præſtante, concedimus: vt ſic agas, quemadmodum te parem rebus prædictis eſſe contendas. Ad te enim prouinciæ ſua vota tranſmittũt: à te Senatus iuris quærit auxilium: à te docti probantur expetere, quod nouerunt. Et neceſſe tibi eſt omnibus ſufficere, quantos à nobis contigerit legum remedia poſtulare. Sed cum hæc omnia feceris, nullis elationibus efferaris, nulla mordearis inuidia, alienis calamitatibus non læteris. Quia quod odioſum

dioſum eſt Principi, non poteſt conuenire Quæſtori. Exerce poteſtatem Principis, conditione ſubiecti. Sic ore noſtro glorificatus eloquere, vt te tamen rationem credas nobis iudicibus redditurum: vbi aut culpabilis viciſſitudinem recipit, aut boni propoſiti gloriam laudatus acquirit.

CXLII. De officio Magiſtri.

REuerendum honorem ſumit, quiſquis Magiſtri nomẽ acceperit: quia hoc vocabulum ſemper de peritia venit, & in nomine cognoſcitur, quid ſit de moribus æſtimandum. Ad eum nimirum palatii pertinet diſciplina: ipſe inſolentiũ Scholarum mores procelloſos moderationis ſuæ terminis proſpere diſſerenat. Tam multi ordines ſine confuſione aliqua componuntur: & ipſe ſuſtinet onus omniũ quod habet turba diſcretum. Sic nominis ſui grauitate perfunctus, ornat actibus Principatum. Per eũ Senator veniens noſtris præſentatur obtutibus: admonet trepidum: componit loquentem: ſua quinetiam verba ſolet inſerere, vt nos decenter omnia debeamus audire. Aſpectus Regi haud irritus, promiſſor collocutionis noſtræ, glorioſus donator aulici conſiſtorii, quaſi quidam lucifer: nam ſicut ille venturum diem promittit, ſic iſte deſiderantibus vultus noſtræ ſerenitatis attribuit. Cauſarum præterea maximum pondus in eius audientiæ finibus optima ſecuritate reponimus. Vt eius curis fidelibus ſubleuati, vtilitatibus publicis viuacius occupemur. Veredorum quinetiam oportunam velocitatem, quorum ſtatus ſemper in curſu eſt, diligentiæ ſuæ diſtrictione cuſtodit: vt ſolicitudines noſtras, quas conſilio iuuat, beneficio celeritatis expediat. Per eum exteris gentibus ad laudem Reipub. noſtræ ordinatur humanitas: & nolentes redeunt, quos merentes exceperit. Per eum quippe nobis Legatorum, quamuis feſtinantium, prænuntiatur aduentus: per eum nominis noſtri deſtinatur euectio: & iſti principaliter creditur, quod tam neceſſarium eſſe ſentitur. His etiam laboribus æſtimatis poteſtatem maximam huic decreuit Antiquitas: vt nemo iudicum per prouincias faſces aſſumeret, niſi hoc & ipſe fieri decreuiſſet. Subdidit eius arbitrio aliena iudicia, vt ad ipſum rediret, quod alter viſus eſt præſtitiſſe. Moleſtias quidem non habet exigendæ pecuniæ, ſed aperte bono fruitur poteſtatis indeptæ: credo, vt ex diuerſis titulis defloraretur dignitas, ad leuamen Principis inſtituta. Peræquatores etiam victualium rerum in vrbe regia propria voluntate conſtituit, & tam neceſſariæ rei iudicem facit. Ipſe enim gaudium populis, ipſe noſtris temporibus præſtat ornatum. Quando tales viros copiæ publicæ præficit, vt plebs querula ſeditionem non debeat habere ſatiata. Officium vero eius tanta genii prærogatiua decoratur, vt militiæ perfunctus muneribus, ornetur nomine Principatus. Miroque modo inter Prætorianas cohortes, & Vrbanæ præfecturæ milites videantur inueniſſe primatum, à quibus tibi humile ſoluebatur obſequium. Sic in fauore magni honoris iniuſtitia quædam à legibus venit, dum alienis excubiis præponitur, qui alibi militaſſe declaratur. Adiutor etiam Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus: vt vicaria ſorte beneficii eligamus eius præſidium, qui nobis præſtat fidele ſolatium. Hanc igitur dignitatem, tot titulis claram, tot inſignibus opulentam, per Indictionem illam gubernandam tibi, congrua grauitate committimus: vt omnia quæ geſſeris, Magiſter feciſſe videaris. Quia nihil moribus reſiduum relinquitur, ſi (quod abſit) à tanta maturitate peccetur.

CXLIII. De Comite ſacrarum largitionum.

GRata ſunt omnino nomina, quæ deſignant protinus actiones: quando tota ambiguitas audienti tollitur, vbi in vocabulo concluditur, quid geratur. Donis enim præſidere regalibus Comitiuam ſacrarum Largitionum, indicia rerum verba teſtantur. Quod vere decorum, vere fuit omnimodis exquiſitum, In donorum regalium parte ſequeſtratam facere dignitatem & alterius honorem dicere, dũ nos conſtet dona conferre. Actus innocens pietatis officium, illud ſemper ingerere, vnde ſe fama Principis poſſit augere. Regalib. magna profecto felicitas militare donis, & dignitatem habere de publica largitate. Alii iudices obtemperant reſiduis virtutibus regnatoris: hæc ſola eſt, quæ tantummodo ſeruiat ad momenta pietatis. Nihil enim per ipſam diſtrictum geritur, nil ſeuerum forte cenſetur, ſed tũc obſequitur, quando pro nobis vota funduntur. Supplicũ per te fortunas erigimus, Cal. Ianuariis affatim dona largimur, & lætitia publica militia tua eſt. Verum hanc liberalitatem noſtram alio decoras obſequio, vt figura vultus noſtri metallis vſualibus imprimatur monetamque facis de noſtris temporibus futura ſæcula commonere. O magna inuenta prudentum! O laudabilia inſtituta Maiorum vt & imago Principum ſubiectos videretur paſcere per commercium, quorum conſilia inuigilare nõ deſinunt pro ſalute cunctorum. Sed huic (vt ita dixerim) munerariæ dignitati præconem largitatis noſtræ, publicæ felicitatis indicium, locum quoque Primiceriatus adiungimus: vt per te demus honorem, per quem & noſtræ pecuniæ conferimus largitates. Merito, quando & ſimili gratia vtraque præſtantur, ab vno debuerunt iudice geri, quæ parili videntur laude coniungi. Parum eſt autem, quod prouinciarum iudices tuæ ſubiaceant dignitati: ipſis quoque proceribus Chartarum confirmas officium: dum factum non creditur, niſi à te fuerit pro ſolemnitate completum. Veſtis quoque ſacra tibi antiquitus noſcitur fuiſſe commiſſa, qui quod ad ſplendorem regiũ pertineat, tuis minus ordinationib. obedi[illegible] quoq; litorum aduenticia lucri prouiſione cõmittis. Negotiatores, quos humanæ vitæ cõſtat neceſſarios, huic poteſtati manifeſtũ eſt eſſe ſubiectos. Nam quicquid in veſtibus, quicquid in argento, quicquid in gemmis ambitio humana poteſt habere precioſum, tuis ordinationibus obſecundat, & ad officium tuum confluunt, qui de extremis Mundi partibus aduenere. Salis quoque commercium, inter veſtes ſericas & precioſiſſimam margaritam, non inepte tibi deputauit antiquitas: vt ſapientiam tuam euidenter oſtenderet, cui talis ſpecies deputata ſeruiret. Quapropter per il-

ſam Indictionem Comitiuæ Sacrarum, & Primiceriatus tibi cõferimus dignitates: vt multis laudibus decorari poſſis, qui honorum numeroſitate præcingeris. Vtere igitur ſolemniter titulis tuis, & ſi quid tibi de antiquo priuilegio vſus abſtulit, plurima certe quæ vindicare debeas dereliquit. Quando duarum dignitatum glorioſa quidem cura, ſed & laborioſa cuſtodia eſt, quæ tibi copioſum fructum decoris afferunt, ſi probis moribus excoluntur.

CXLIV. De Comite Priuatarum.

COmitiua Priuatarum, ſicut nominis ipſius ſentitur inſonare vocabulum, per rationalium curam quondam Principum priuatam fertur gubernaſſe ſubſtantiam. Et quia iudicis faſtigium exercere non poterat inter homines, extremis conditionibus inclinatos, alios quoq; titulos prouida deliberatione ſuſcepit: ne dignitas Latialis cauſam tantum videretur habere cum famulis: ſed actibus vrbanis tunc ſe felicius occupauit, poſtquam agreſtium cauſas decenter amiſit. Quid enim prius facerent inter ſeruos, iura publica, qui perſonam legibus non habebant: Non ibi aduocatus aderat: non ſe partes ſolemni actione pulſabant. Erat ſecretarium impolluta ſeditione confuſum: & appellabatur abuſiue iudicium, vbi non allegabantur à partibus dicta prudentium. Vtitur nunc dignitas liberorum cauſis, & legitimus præſul veraciter habetur, quando de ingenuorum fortunis diſceptare poſſe ſentitur. Primũ tibi contra nefarias libidines, & humani generis improbos appetitus, quaſi parenti publico, decreta cuſtodia eſt: ne quis ſe probroſa commixtione pollueret, dum vicino ſanguini reuerentiam non haberet. Grauitas enim publica proximitatis ſanctitatem & cõ unctionis gratiam, habita æſtimatione, diſcreuit. Quia longe aliud debetur proximitati naturæ, quam corporali poſſumus indulgere licentiæ. Contra hos eligeris vnicus & continens inquiſitor: vt dum talia probra perſequeris, conſequeris præconia caſtitatis. Defunctorum quinetiam ſacram quietem æquabili iura tuæ conſcientiæ commiſerunt: ne quis veſtita marmoribus ſepulcra nudaret: ne quis columnarum decorem irreligioſa temeritate præſumeret: ne quis cineres alienos, aut longinquitate temporis, aut voraci flamma conſumptos, ſcelerata perſcrutatione detegeret: ne corpus, quod ſemel reliquerat moleſtias mundanas, humanas iterum pateretur inſidias. Nam etſi cadauera furta non ſentiunt, ab omni pietate alienus eſſe dignoſcitur, qui aliquid mortuis abrogaſſe monſtratur. Vide quæ tibi commiſſa ſunt, caſtitas viuentium, & ſecuritas mortuorum. Habes quoque per prouincias de perpetuario iure tributorum non minimam quantitatem. Canonicarios dirigis, Poſſeſſores admones, & cum aliis iudicibus non modica iura partitis, caduca bona non ſinis eſſe vacantia. Ita quod vſurpatio potuit inuadere, tu fiſcum noſtrum facis iuſtis compendiis obtinere. Proximos defunctorum nobis legaliter anteponis: quia in hoc caſu principis perſona poſt omnes eſt: ſed hinc optamus non acquirere, dummodo ſint, qui relicta debeãt poſſidere. Depoſitiuæ quoq; pecuniæ, quæ longa vetuſtate competentes dominos amiſerunt, inquiſitione tua noſtris applicantur ærariis: vt qui ſua cunctos patimur poſſidere, aliena nobis debeant libenter offerre. Sine damno ſiquidem inuenta perdit, qui propria non amittit. Proinde (quod felicibus applicetur auſpiciis) per Indictionem illam Comitiuæ Priuatarum te honore decoramus, quam leges Præfectis quoque parem eſſe decreuerunt: eſt enim & ipſa aulica poteſtas, palatio noſtro iure reuerenda, quam tu facies vltra terminos ſuos creſcere, ſi ſuſceptam continenter egeris dignitatem.

CXLV. De Comite patrimonii.

ANtiquæ conſuetudinis ratio perſuadet, chartis noſtris illos imbuere, qui longe poſiti tranſmiſſas accipiunt dignitates: vt quos non poteramus præſentes inſtruere, lectio probabilis commoneret. Sed te, quem ad patrimonii noſtri curas * regalis deflorauit electio, non tã deſtinatis præceptionib. inſtruimus, quam vſu ſereniſſimæ collocutionis erudimus. Confabulationes ſiquidem noſtræ erunt tibi inſtrumenta iuſtitiæ, quando illud gratum nobis eſſe perſpexeris, quod & diuinis poteſt cõuenire mandatis. Patrimonium ſiquidem noſtrum, pro ſubleuandis priuatorum fortunis, tibi credidimus, non premendis. Nam ſi tranquillitatis noſtræ velis conſiderare rationem, quoddam regiæ domus famulis præiudiciũ humilitatis imponis. Proprias quippe vtilitates improbus dominus quoquo modo nititur vindicare: cæterum qui bonæ famæ ſtudere cognoſcitur, ſuo ſemper iudicio plus grauatur. Inſolens libertatis genus eſt ruſticorum, qui adeo ſibi putant licere voluntaria, quoniam ad noſtram dicuntur pertinere ſubſtantiam. Eſto igitur illis cum erecta poteſtate moderatus. Temperamentum ſimul damus, cui poſſe concedimus. Cõſidera, ſuſcepta dignitas quo debeat ſplendore tractari, per quã ſupra cæteros Iudices familiaritatem principis habere meruiſti. Nam ſicut Sol ortus corporum colores fugata nocte detegit, ita ſe morum tuorum qualitas, aſſidue viſo principe, non cælabit. Mens tua & oculis noſtris patebit & auribus. In vultu & in voce cognoſcimus ſeruientium mores. Si facies tranquilla, ſi vox moderata ſuggeſſerit, credimus eſſe probatiſſimas cauſas. Quicquid enim turbulenter dicitur, iuſtitiam non putamus. Quapropter pẽlabit loqui tuum dominantis examen, quando nequeũt proprias tegere voluntates, qui ſuos poſſunt proferre ſermones. Speculum ſiquidem cordis hominum verba ſunt: dum illico moribus placere creditur, quod ipſe ſibi agendum legiſſe monſtratur. Superbus quinetiam varicatis greſſibus patet. Iracundus luminum feruore declaratur. Subdolus terrenum ſemper amat aſpectum. Leues inconſtantia prodit oculorum. Auarus obuncis vnguibus explanatur. Et ideo ad quas prouecti eſtis, ſtudere virtutibus. Quia nemo poteſt principem fallere, qui etiam rerum naturalium cauſas in vobis optime probatur inquirere. Quapropter ad Comitiuam Patrimonii noſtri te per Indictionem illã (Deo iuuante) promouemus, vt inauarũ Iudicem palatia noſtra teſtẽtur, quem nos iudicauimus eſſe promouendum. Quid enim magis cupias, quam ſi te linguas nobilium

* legalis

laudare

laudare cognoſcas? Alibi forte Iudices formidentur iniuſti,hic vbi remedium præſens petitur, redempta ſententia non timetur. Querimonias poſſeſſorum ſine vænali protractione diſtingue. Omne ſiquidem iuſtum celeritatis commodo tranſit ad beneficium : & quod debito redditur, tali gratia munus putatur. Poſſeſſiones noſtræ,vel quia ſunt immobiles,non egrediantur terminos conſtitutos : ne conditione contraria quod non poteſt moueri,malis moribus contingat extendi. Trade etiam militibus tuis quam ſectare delegeris animi caſtitatem. Quoniam ille iuſtus poteſt dici,ſub quo non probatur excedi. Vtere igitur,auctore Deo,conceſſo tibi feliciter priuilegio dignitatis. Incitet te ad bonorum deſiderium,ſæpiſſime quod videris:quia in his quæ feceris,iudex & teſtis ero. Nam etſi epulas ſolicita ordinatione diſponas, non ſolum noſtro palatio clarus, ſed & gentibus neceſſe eſt reddaris eximius. Legati pene ex tota Orbis parte venientes,cũ noſtris cœperint intereſſe conuiuiis, admirantur copioſe repertum,quod in patria ſua norunt eſſe rariſſimum. Stupent etiam abundantiam vnius menſæ,tantas ſeruientium turbas poſſe ſatiare : vt iudicent conſumpta recreſcere,vnde tanta quæ probantur exire. Habent nimirum in ſua patria quod loquantur,dum parentibus ſuis dicere geſtiunt,quæ viderunt. Sic propemodum in toto Mundo celeberrimus redditur,qui prouidus noſtris apparatibus inuenitur. Adde quod tempora noſtræ lætitiæ ſecretaria tua ſunt,cum pectus redditur curis alienum:& tunc tribuitur ſuggerendi locus, quando cunctis adimitur. Merito, vt qui es iudex tanti apparatus & epularum,delinitus cibis tibi animus concedatur.

CXLVI. De Codicillis vacantibus.

PEriclitarentur grauiter boni mores, ſi aut ſolis diuitibus, aut corpore valentibus præſtarentur tantummodo dignitates, dum multos inuenias excubias Palatii refugere, qui magis poſſint laudabili conuerſatione fulgere. Multis enim facultas ſua non ſufficit ad triumphum: multis philoſophantibus corporis valetudo ſubtrahitur : & fit plerunque,vt ſapientes inremunerati iaceant, ſi ſemper homines ad honores Comitatenſi obſeruatione perueniant. Rarum eſt,vni multa confluere,cum omnibus debeat regnantis pietas ſubuenire. Quid ſi expenſas Conſulatus pauper nobilis expaueſcat? quid ſi ſapientia clarus Præfecturæ nequeat ſuſtinere moleſtias? quid ſi pondera Quæſturæ affluens lingua formidet? quid ſi reliqui faſces moleſtiarum tædio vitentur forte quam meritis ? Nonne ſi à magnis viris talia fugiantur inuerecundia noſtræ manſuetudinis,quãdam repulſam ſuſcipiunt dignitates. Quanto iuſtius bono principi iure muneratum nihil relinquere, quod facit Natura laudabile? Sapientia eſt, quæ honores meretur,totum aliud extrinſecus venit. Sola eſt prudentia, quæ rebus omnibus præponitur,quando in homine feliciter inuenitur. Sit apud nos & fortunis integerrimus Conſularis:ſint & ſine longo labore Primates : habeant exercitia præmia ſua:ſed & iſte honorabilis locus ſit,qui tantum meritis comparatur. Neque enim abſurde leges ſacratiſſimæ cenſuerunt,eos quos bonæ opinionis fama commendat, Codicillis Vacantibus tales quærere ſummitates. Quos etſi facultas in tanti honoris apparatu deſereret, virtus conſcia non cælaret. Animati ſunt ad talia,qui de ſua videbantur deſperare fortuna. Hoc & validiſſimus ad labores,hoc & imbecillis corpore meretur ad laudes. Nam omnes ſub diuerſitate prædicantur, quos huiuſmodi nomen honoris amplectitur:& magis neſcio quid amplius meriti extorſiſſe creditur, quod rẽ labe rantiũ ocioſus meruiſſe ſentitur. Atque ideo præſentibus *Codicillis* ab illa Indictione illud tibi propitia diuinitate defende : vt conſiderata ratione præſentis temporis,adepti honoris ordine potiaris. Ita tamen,vt illi modis omnibus præferantur, qui ſudore maximo noſtris aſpectibus affuerunt. Neceſſe eſt enim,vt vnum credat meritum duobus euictum. Alioqui omnes ad quietas poſſunt currere dignitates,ſi laborantes minime præferantur ocioſis. Conſequantur illa qui poſſunt, nec nobis deſint iſta quæ cedimus. Sic vtraque gratia concitati,& illi ad palatia noſtra feſtinare poterunt,& vos optati honoris gaudia comitantur.

CXLVII. De Illuſtratu vacante.

COnſtat felicem eſſe Rempub. quę multis ciuibus reſplendet ornata. Nam ſicut cœlum ſtellis redditur clarum, ſic relucent vrbes lumine dignitatum. Non quia fiat homo alter honorib. ſed quia modeſtior efficitur,à quo conuerſationis ordo melior poſtulatur. Quis enim opinionem ſuam vituperabiliter tractare velit, quam ſpecialiter ad laudes electam eſſe cognoſcit? Illum ſ quidẽ honores glorificant, quem commendat & vita. Nam malo inſtituto viuere, nec principi fas eſt:quando & de illo populus occulte poteſt dicere, cui mores ſuos publice nullus auſus eſt imputare. Cape igitur pro fide ac laboribus tuis Comitiuæ Domeſticorum Illuſtratum Vacantem:vt & tuis ciuibus decoratus appareas,& quod eſt dulciſſimum mentibus bonis,iugiter propriis vtilitatibus occuperis. Quid enim fortunatius,quam agrum colere, & in vrbe lucere,vbi opus proprium delectat auctorẽ, nec aliquid fallendo conquiritur, dum ſuaui horrea labore cumulantur? Quapropter nos dedimus delectabilẽ honorem, tu conuerſationis aſſocia dignitatem (nam vtraque tibi coniuncta ſunt,vnum pendet ex altero:non coaleſcunt ſparſa ſemina, niſi etiam terræ qualitas fuerit operata) habiturus meſſem de noſtra gratia copioſam,ſi à te iudicia noſtra cognouerimus opportune fuiſſe tractata.

CXLVIII. De Comite primi ordinis.

MAgnum quidem multis,& inter vices videtur eſſe geniatum,publicæ vtilitati probis actionibus occupari. Sed quanto felicius honorem ſplendidum ſumere,& cogitationum moleſtias non habere? Interdum enim aſſidui labores etiam ipſas ingratas faciunt dignitates:dum imbecillitas humana cito ſolet ſuſtinere faſtidia, & quod prius ambiiſſe creditur,poſtea vitare velle ſentitur. Sed hoc multo

præſtantius adeſſe conſpectibus regiis, & abeſſe moleſtiis, gratiam habere loci, & vitare contumelias actionis. Dulce eſt, aliquid ſic mereri, vt nulla poſſit anxietate turbari: dum multo gratius redditur, vbi proſperitatis ſola gaudia ſentiuntur. Hunc igitur honorem, quem tibi reſpicis ocioſa remuneratione præſtitum, qui nimium laborantibus antiqua noſcitur prouiſione collatus, vt Rectores prouinciarum, anni actione laudatos, vix ad tale culmen adducerent, quibus cõfitebantur plurima ſe debere. Conſiliarii quoq; Præfectorum conſcientia clari, dictatione præcipui, qui in illo actu ampliſſimæ Præfecturæ ſic videntur exercere facundiam, vt ad vtilitates publicas expediendas, alteram credas eſſe Quæſturam. Vnde frequenter & nos iudices aſſumimus: quia eos doctiſſimos probamus. Quid ergo de tali honore ſentiatur, agnoſce: quando præfecti viri pro tot laudabilibus inſtitutis huiuſmodi inueniunt prẹmia dignitatis: & merito, cum tanta pompa ceditur, quæ Senatorii quoque ordinis ſplendore cẽletur. Spectabilitas clara & Cõſiſtorio noſtro digniſſima, quæ inter illuſtres ingreditur, inter proceres aduocatur: otioſi cinguli honore præcincta dignitas, quæ nullum nouit offendere, nullum cognoſcitur ingrauare, & ſuper omnia bona concitare neſcit inuidiam. Quocirca prouocati moribus tuis, Comitiuam tibi Primi Ordinis ab illa Indictione maieſtatis fauore largimur: vt Conſiſtorium noſtrum ſicut rogatus ingrederis ita moribus laudatus exornes quando vicinus honor eſt illuſtrib. dum alter medius non habetur. Delectat te imitari, quos proximitate contingis. Tunc locum amplum & honorabilem facis, ſi te moderata cõſideratione tractaueris. Admoneat te certe, quod ſuſcepta dignitas Primi Ordinis appellatione cenſetur: vtique quia te ſequuntur omnes, qui Spectabilitatis honore decorantur. Sed vide, ne quis te præcedat opinione, qui ſequitur dignitate. Alioqui graue pondus inuidiæ eſt, ſplendere cinguli claritate, & morum lampade non lucere.

CXLIX. De Magiſtro ſcrinii, & Comitiua primi Ordinis danda Comiciaco.

SI honor frequenter defertur otioſis: ſi interdum aut nobilitas eligitur, aut ad promerẽdum aliquid perſonæ tantum gratia ſuffragatur: quo ſtudio remunerandi ſunt, qui ad agonis ſui præmia peruenerunt: Cõſiderandum, quali labore ſeruitum eſt, & ſic de remuneratione cogitandum. Harum quippe rerum menſura de contrario venit: dum tale obedientibus dari debet donum, quale indeuotis potuit eſſe periculum. Grandia ſunt, quæ ſuſtinent excubãtes perſonas, contumaces ad parendũ cogunt, latentes in cubilibus ſuis prudenti ſagacitate veſtigant, ſuperbis modeſtiam æqualitatis imponunt. Ita quod à iudicibus breuiter dicitur, ab ipſis efficacia famulante completur. Notum eſt, quæ pericula ſuſtineant, cum ad cauſas mittuntur alienas. Si ſegnius agat, petitor quæritur: ſi diſtricte, pulſatus vociferatur. Sic inter vtrumque diuerſum rara laus eſt inueniſſe præconium. Dignitatum pace dicamus, facilius eſt laudatum iudicem reperire, quam militem iniũcta ſine offenſione complere. Aliud eſt enim tantum dicere legitima, aliud ad terminum deduxiſſe iuſtitiam. Laudabiliter quidem bonum dicitur, ſed multo glorioſius ſtatuta complẽtur. Verba tantum diriguntur à præſulibus, à militibus autem poſtulatur effectus. Poſt omnia periculis ſubduntur, ſi conſtricti aliquid veriſimile conquerantur. Frequenter nocuit aliis ipſa quoque integritas actionis. Nam multos, quos in executione contriſtari niſi ſunt, ipſos poſtea impenſos iudices pertulerũt. Offendunt enim frequenter ignari, quib. ſunt poſtea parituri: & dum cauſis alienis fidem cuſtodiunt, interdum pericula propriæ ſalutis incurrunt. Verum inter hæc militem euaſiſſe laudatum, nonne iuſte videtur eſſe miraculum: Talibus igitur meritis viciſſitudo reddenda eſt, vt nimio labore torpentes indictis cõpenſationibus excitemus. Vtere igitur confidenter quicquid veteranis munificentia iura tribuerunt, nulli ſordido ſubiiciendus oneri, qui te puriſſima conuerſatione tractaſti. Comitiuam quoq; tibi Primi Ordinis, quam tali militia perfunctis cana deputauit Antiquitas, ſecundum ſtatuta diualia vindicabis. Hæc quidem priſcorum beneficio cõſequeris, ſed noſtri nominis contra inciuiles impetus, & conuentionalia detrimenta, perenni tuitione vallaris. Vt officium, quod noſtris iuſſionibus ſpeciali ſolicitudine famulatum eſt, amplius aliud aliquid à militibus cæteris promereri potuiſſe videatur. Mulcta quoque tot librarum auri percellendum eſſe cenſemus, ſi quis ſtatuta noſtra qualibet crediderit occaſione violanda. Nec tamen àliquid contra te valere permittimus, quod doloſa fuerit machinatione tentatum.

CL. De referendis in Senatu Magiſtri ſcrinii.

OPtamus quidem Curiam Senatus ampliſſimi naturali fœcunditate compleri, ſobolemque eius tantum creſcere: vt quod difficillimum auditatis genus eſt, parentum videatur vota ſatiare. Sed minus amantis eſt, nõ amplius quærere, vnde tantum numerum poſſit augere. Agricola diligens præueniendo adiuuat imbrem cœleſtem, & ante rigat plantaria, quam pluuias mereantur optatas. Arborum quinetiam fœtus meliorare cõtendens, diuerſi germinis fœturas inſtituit: vt multiplicata dulcedine fructuum, hortis ſuis cõferat varietatis ornatum. Sic nos virtutum iucundiſſimas laudes incinctũ Gaium deſideramus includere: vt germen alienum amplexu gratiæ colligatum, Curiæ moribus inoleſcat. Sed hæc cultura longe diſſimilis eſt. Arboribus enim, quod melius putatur inſeritur, ad illas peregrina veniunt, vt de illorum potius ſuauitate dulceſcant: vobis autem vt agreſtia proficiant offeruntur. Nam quamuis ignis nocte reluceat, Soli tamen præſentatus obſcurus eſt. Hinc eſt, quod ad illum ordinem nihil poteſt eximium deferri, niſi quod per ipſum probatur augeri. Et ideo illum natalium ſplendore conſpicuum, & ingenti calore prudenter accenſum, Senatus lumen excipiat. Hactenus enim fuit ſuis meritis clarus, ſed iã erit de veſtra perſpicuitate prælucidus. Pãdite Curiam, ſuſcipite candidatũ. Iam Senatui prædeſtinatus eſt, cui nos contulimus Laticlauiam dignitatem.

Beni-

Benignos eſſe neceſſe eſt Publicos Patres: quia hoc vocabulum non tantum ſuo debet germini, quantum ſtudio votoque generali.

CLI. De vicario Vrbis Romæ.

Vices agentium mos eſt, ſic iudicum voluntatibus obedire, vt ſuas non habeant dignitates. Splendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur eſſe veritatis, qui proprii non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis: quādo propria eſt iuriſdictio, quæ datur à Principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem: partes apud te ſub Prætoriana aduocatione confligunt. Vice Sacra ſententiam dicis, & quod maximæ fidei ſignum eſt, in inſcriptionibus vita tibi committitur hominum, quod inter mortales conſtat eſſe pretioſum. Additur, quod nec ſalutari te ſine chlamyde iura voluerunt: ſcilicet, vt ſub veſte militari ſemper viſus, nunquam crederis eſſe priuatus. Sed hæc omnia ad Præfecturæ gloriam iudicamus eſſe conceſſa: vt qui tantæ ſedis Vicarium diceret, vmbratile nil videret. Conſidera qualia de te præſtes, qui tanta auctoritate ſubueheris: exuendus à crimine non uidetur ab innoxia facultate. Nam quid tibi debere poſſit, ſi minimis ſuis imputet, quod euaſit? Ad ſimilitudinem quippe ſummorum carpēto veheris. Intra quadrageſimum ſanctiſſimæ vrbis iura cuſtodis. Præneſte ludos edis: inuicem conſulis in honorem poſitus, dignitatemque Senatoris acquiris, & illa tibi panduntur atria, quæ ſummatibus probantur eſſe collata. Hinc eſt, quod in aula libertatis locum patrium tenes: & ibi mereris conſeſſum, vbi eſt vel intraſſe præconium. Ipſi quinetiam Senatores, qui præcedunt ordine, aliqua videntur à te neceſſaria poſtulare. Habes quod præſtes potioribus te: nec immerito inter præcipuos cenſendus es, qui aut iuuare potes, aut lædere Conſulares. Erige animos ſub qualitate modeſtiæ. Talis eſt vnaquæque dignitas, qualis adminiſtrantium eſt voluntas. Nihil abiectum eſt quod in Republ geritur, niſi malis fuerit moribus forte vitiatum. Nam ſi humilium priuatorum placet æqualitas, quanto magis grata eſt in poteſtatis culmine cuſtodita? quæ difficilem modum ſeruat, dum ad ſuum velle feſtinat. Proinde Vicariæ tibi dignitatem, ſerenitatis noſtræ æſtimatione cōferimus. Quam ſic Romæ geras, vt conſcientiam tuam tanta ciuitate facias eſſe digniſſimam. Vſurus omnibus priuilegiis, quæ tuos deceſſores habuiſſe cōſtiterit. Quia ſicut à vobis antiquorum inſtituta depoſcimus, ita & dignitati veſtræ vetera non negamus.

CLII. De Notariis.

NOn eſt dubium, ornare ſubiectos Principis ſecretum, dum nullis æſtimantur neceſſaria poſſe cōmitti, niſi qui fuerint fide magna ſolidati. Publicum eſt quidem omne, quod agimus: ſed multa non ſunt ante tegenda, niſi cum fuerint, Deo auxiliāte, perfecta. Quæ tanto plus debent occuli, quanto amplius deſiderantur agnoſci. Regis conſilium ſolos decet ſcire grauiſſimos. Imitari debent armaria, quæ continent monumenta chartarum. Vt quando ab ipſis aliqua inſtructio quæritur, tunc loquātur: totum autem diſſimulare debent, quaſi neſciant ſcientes: Nam ſolicitis inquiſitoribus ſæpe & vultu proditur quod tacetur. Aſſit innocentia, quæ cuncta commendat: quia in placida mente regia decenter debent verba deponi. Sed quoniam te probatis moribus inſtitutum, venatrix bonæ conuerſationis ſolicitudo noſtra reſpexit, ab illa Indictione Notarium te noſtrum eſſe cenſemus: vt ordine decurſo militiæ, ad Primiceriatus feciliter peruenias ſummitatem. Honor qui efficit Senatorem, cui patrum aula reſeratur non iniuria: nam qui noſtris curis militat aſſidua lucubratione, iuſte videtur & Curiam libertatis intrare. Additur etiam perfuncti laboris aliud munus, vt ſi quo modo ad Illuſtratum, vel Vacantem meruerit peruenire, omnibus debeat anteponi, qui Codicillaris illuſtratibus probantur ornari. Vnde abſolute colligitur, Primiceratus meritis datum vti, vt in vno eodemque titulo diſpar eſſet dignitas æqualiter acquiſita. Animari debes igitur ad labores: quando tibi tale præmium propoſitum vides, quale ſe gaudent inueniſſe ſummates.

CLIII. De Referendariis.

QVamuis tantum ſit clara quæque dignitas, quantum eam præſentiæ noſtræ conſpectus illuminat (dum ſemper honorem ſuſcipit, qui noſtra colloquia decenter acquirit) nemo tamen ſermones noſtros tantum meretur, quam qui Referendarius eſſe dignoſcitur. Per eum nobis cauſarum ordines exponuntur: per eum interpellantium vota cognoſcimus, & ipſis reſponſa reddimus, vt negotia compedita ſoluamus. Magnum eſt in hoc agone principali ſeruire prudentiæ, & ad ſubitum ſic dolores alienos aſſerere, vt conquerentium videatur vota ſatiare. Quale eſt enim, in tumultuoſis proceſſionibus noſtris nulla permixtione confundi? aut minime tantis clamoribus impediri? Neceſſe habet turbatis exquirere, quod nobis poſſit placabiliter intimare, & diſtinctius referre, quam potuiſſet audire. Arduum eſt, trepidantium dicta componere, & verum dicere: non tantum interpellator formidat negocii ſui caſum, quantum ſuſtinet iſte in relatione periculum. Si quid minus dixerit, inimicus aſſeritur, redemptus clamatur. Negocii dominus timoris patrocinio poteſt ſua verba conuertere, referenti autem non licet aliquid immutare. Sententiæ vero noſtræ tanta memoriæ cautela tenendæ ſunt, vt nihil minus, nihil additum eſſe videatur. Nobis plerunque audientibus noſtra dicturus es, & difficili conditione conſtrictus, iudicio noſtro ſubiceris, dum alienas cauſas explanare contendis. Quapropter Referēdarium te electio noſtra conſtituit. Sed tu puritatem conſcientiæ & veritatem linguæ noſtris iuſſionibus adhibeto. Eruditionem vero mutabilem collocutio tibi noſtra concedit, quæ dum per te actus ordinat, qualitatem tuæ mentis exornat. Sub nobis enim non licet eſſe imperitos: quando in vicem cotis ingenia ſplendida reddimus,

quæ cauſarum aſſiduitate polimus. Quapropter illa cunctis vidiſſe nos referre, quæ aut debuiſtis, aut potuiſtis accipere. Noſtra ſic probatis, ſi iuſta redicitis. Amate quod nos glorificat. Sit velle veſtrum, eſſe propoſitum. Ad ſummum, tales vos eſſe cupimus, vt etiam per vos iudices corrigamus. Peculiare de vobis aliquod vectigal exigimus: vt ſicut vobiſcum familiariter miſcemus affatus, ita & noſtra opinio ſpecialiter à vobis mereatur affectum.

CLIV. De officio Præfecti annonæ.

SI ad hanc menſuram cenſendæ ſunt dignitates, vt tanto quis honorabilis habeatur, quanto ciuibus profuiſſe cognoſcitur, is certe debet eſſe glorioſus, qui ad copiā Romani populi probatur electus. Tui ſiquidem ſtudii eſt, vt ſacratiſſimæ Vrbi præparetur annona, vbique redundet panis copia, & tam magnus populus, tanquam vna menſa, ſatietur. Per officinas piſtorum ciboſque diſcurris, penſum & munditiam panis exigis, nec vile iudicas eſſe, vnde te poſſit Roma laudare: merito, quando gloria ſingularis eſt, illius ciuitatis affectus. Et ne quod agis aliquid putetur extremum, carpentum Præfecti Vrbis mixta glorificatione conſcendis. Tu illi in ſpectaculis cōiunctiſſimus inueniris, vt plebs quam induſtria tua ſatiat, in ſuam reuerentiam te honoratum eſſe cognoſcat. Nam ſi querela panis, vt aſſolet, concitetur, tu promiſſor vbertatis ſeditiones ciuicas momētanea ſatisfactione diſſoluis: & per te proſpicitur, ne quid à populis conquerentib. excedatur. Non immerito. Pompeius fertur, copiæ quantitate prouiſa, vſq; ad rerum perueniſſe faſtigia. Quia merito ſingularis eſt amor populi, cū potuit à penuria liberari. Hinc ille gratificationem meruit, plauſumq; populorum. Hinc vnice ſemper amatus eſt, & in gratia ciuium, omnium vicit facta maiorum: qui ne aliquando in honore diceretur, cum nominis traxatione vocabatur & Magnus. Hoc te exemplum inuitet ad proſpera: quando ille honoris tui locū egiſſe cognoſcitur, quem felix Roma mirabatur. Ne quis autē putet, abiectis te hominibus imperare, dignitati quoque tuæ piſtorū iura famulata ſunt, quæ per diuerſas Mundi partes poſſeſsione laudata celebrantur: ne inopia faciente vileſceret, quod Romanæ copiæ laudabili famulatione ſeruiret. Suarii quoq; Romanæ copiæ cauſa reperti, tuo deputati vidētur examini. Gloriare priuilegiis acquiſitis. Tribunal tuum nō eſt inter minimas dignitates: quando & Romana gratia frueris, & prouinciis iuſſa trāſmittis. Sed vt actionis ipſius in totū merita perſcrutemur, triticas quidē copias Præfectura Prætoriana procurat. Sed non minor laus eſt diſpenſationem probabilem facere quā frumenta colligere: quando in quauis abundantia querela nō tollitur, ſi panis elegantia nulla ſeruetur. Sic Ceres frumenta dicitur inueniſſe, Pan autem primus cōſparſas fruges coxiſſe, perhibetur: vnde & nomine eius panis eſt appellatus. Ita & illa prædicata eſt, quæ reperit, & iſte laudatus eſt, qui decenter edenda humanis vſibus applicauit. Atque ideo cognoſcentes induſtriam tuam, quæ ſemper eſt amica ſapientiæ, Præfecturam Annonæ per illam Indictionem noſtra tibi electione deferimus. Conſidera nunc, quia non licet aliquid furari de populo. Nam quod in ciuitatis damna committitur, ſilentio non cælatur. Neſcit plebs tacere, quando interdum & hoc loquitur, quod à nemine perpetratur. In fraudulentos diſtringe: panis pondera æquus examinator intende: ſolicitius auro penſetur, vnde à Quiritibus viuitur. Quia gratior nobis eſt lætitia fauētis populi Romani, quā copia precioſiſsimi metalli. Intuere certe quod loquimur. Quid habes melius quod optes, quam illius populi gratiam quærere, quam nos etiam conſtat optare.

CLV. De officio Comitis Archiatrorum.

† Vnica conſilia. † auxiliatrix

INter vtiliſsimas artes, quas ad ſuſtentandam humanæ fragilitatis indigentiam, Diuina tribuerunt, nulla præſtare videtur aliquid ſimile, quā quod poteſt † auxiliaris medicina cōferre. Ipſa enim morbo periclitantibus materna gratia ſemper aſſiſtit. Ipſa contra dolores pro noſtra imbecillitate confligit: & ibi nos nititur ſubleuare, vbi nullæ diuitiæ, nulla poteſt dignitas ſubuenire. Cauſarū periti palmates habentur, cum magna negocia defenderint ſingulorum: ſed quanto glorioſius eſt expellere, quod mortem videbatur inferre? & ſalutem periclitanti reddere, de qua coactus fuerat deſperare? Ars, quæ in homine plus inuenit, quam in ſe ipſo cognoſcit. Periclitantia confirmat, quaſſata corroborat, & futurorum præſcia valetudini non cedit, cum ſe æger præſenti debilitate turbauerit, amplius intelligens quam videtur, plus credens actioni, quam oculis. Vt ab ignorantibus pene præſagium putetur quod ratione colligitur. Huic peritiæ deeſſe iudicem, nonne humanarum rerum probatur obliuio? Et cū laſciuæ voluptates recipiant tribunum, hoc nō meretur habere primariū. Habeant itaq; præſulem, quibus noſtram committimus ſoſpitatem. Sciant ſe huic reddere rationem, qui operandam ſuſcipiunt humanam ſalutem. Non quod ad caſum fecerit, ſed quod legerit, ars dicatur: alioqui periculis potius exponimur, ſi vagis voluntatibus ſubiacemus. Vnde ſi hæſitatum fuerit, mox quæratur. Obſcura nimis eſt hominum ſalus, temperies ex contrariis humoribus conſtans: vbi quicquid horum excreuerit, ad infirmitatem protinus corpus adducit. Hinc eſt, quod ſicut aptis cibis valetudo feſſa recreatur, ſic venenum eſt, quod incompetenter accipitur. Habeantur itaque medici pro incolumitate omnium, & poſt ſcholas magiſtrum vacent, libris delectentur antiquis. Nullus iuſtius aſſidue legit, quam qui de humuna ſalute tractauerit. Deponite medendi artifices noxias ægrotantium cōtentiones: vt cum vobis non vultis cedere, inuenta veſtra inuicem videamini diſſipare. Habetis quem ſine inuidia interrogare poſſitis. Omnis prudens conſilium quærit, dum ille magis ſtudioſior agnoſcitur, qui cautior frequenti interrogatione monſtratur. In ipſis quippe artis huius initiis quædam ſacerdotii genere ſacramenta nos conſecrant. Doctorib. enim veſtris promittitis, odiſſe nequitiam, & amate puritatem. Sic vobis liberum non eſt, ſponte delinquere, quis ante momenta ſcientiæ animas

imponi-

imponitur obligare. Et ideo diligentius exquirite, quæ curent ſaucios, corroborent imbecilles. Nam ſi videro quod delictum lapſus excuſet. Homicidii crimen eſt, in hominis ſalute peccare. Sed credimus iam iſta ſufficere, quando facimus, qui vos debeat admonere. Quapropter à præſenti tempore Comitiuæ Archiatrorum honore decorare. Vt inter ſalutis magiſtros ſolus habearis eximius: & omnes iudicio tuo cedant, qui ſe ambitu mutuæ contentionis excruciant. Eſto arbiter artis egregiæ, eorumque diſtingue conflictus, quos iudicare ſolus ſolebat affectus. In ipſis ægros curas, ſi contentiones noxias prudenter abſcidis. Magnum munus eſt, ſubditos habere prudentes, & inter illos honorabilem fieri, quos reuerentur cæteri. Viſitatio tua ſoſpitas ſit ægrotantium, refectio debilium, ſpes certa feſſorum. Requirant rudes, quos viſitant, ægrotantes, ſi dolor ceſſauit, ſi ſomnus affuerit. De ſuo vero languore te ægrotus interroget, audiatque à te verius, quod ipſe patitur. Habetis & vos certe veriſſimos teſtes, quos interrogare poſſitis. Perito ſiquidem Archiatro venarum pulſus enuntiat, quid intus natura patiatur. Offeruntur etiam oculis vrinæ, vt facilius ſit vocem clamantis non aduertere, quam huiuſmodi minime ſigna ſentire. Indulge tu quoque palatio noſtro: habeto fiduciam ingrediẽdi, quæ magnis ſolent pretiis comparari. Nam licet alii ſubiecto iure ſeruiant, tu rerum domino ſtudio præſtantis obſerua. Fas eſt tibi, nos fatigare ieiuniis fas eſt, contra noſtrum ſentire deſiderium, & in locum beneficii dictare, quod nos ad gaudia ſalutis excruciet. Talem tibi denique licentiam noſtri eſſe cognoſcis, qualem nos habere non probamur in cæteros.

CLVI. De Conſularitate.

QVamuis dignitatem tuam à Conſulibus deſcendere nominis ipſius videantur teſtimonia declarare, tamen & inſignia tanta circunſtant, vt nullus poſſit ambigere, te de illius lampadis claritate lucere. Secures enim & faſces, quos illis dicauit genio Antiquitas, tuis videntur faleris deputata: vt iuriſdictio conceſſa vel tacita poſſit admonere prouincias. Sed quale tibi debet eſſe, quod curules inclytas probatur ornare? Vultus quinetiam regnantium geniata obſequii pompa præmittit: vt non ſolum ſummi iudicis, ſed & dominorum reuerentia cumulatus orneris. O magnæ temperationis inuentum! De nomine conſulis promitteris clementiſſimus, & de principum imagine metuendus. In aliquibus adhuc prouinciis ornatus penula, carpenti etiam ſubuectione decoraris: vt multis declaretur indiciis, per expreſſas imagines rerum vices te præcelſæ gerere dignitatis. Conſidera, magnum eſſe, quod ſuſcipis, & nulla criminum detectione vitieris. Nominis tui auctor multa conferendo prædicatur. Tu age ne vllis cupiditatibus accuſeris: vt ſi dare non præuales, certe te moderari velle feſtines. Proximus enim habetur donanti, de quo poteſt dici, abſtinens eſt iugiter alieni. Certe fœdiſſimæ cõtrarietatis vitium eſt, ſtudere furtis, & habere vocabulum largitatis. Erigat ad laudem tuos animos, quod vocaris. Non te profecto meritis imparem facis, ſi turpiſſimæ ambitionis delicta calcaueris. Nam errores noxios vincere, eſt vitia maculoſa ſuperare, & iſte re vera editus eſt de motibus Conſulatus. Nec enim ſuperflue prudentiſſimi Veterum talia rebus nomina impoſuerunt: dum continentiæ magnæ præſulem prouinciis mitterent conſularem. Triumpha iura publica, largire iuſtitiam, & ex fortiori parte imitari præuales, quem nominis proximitate contingis. Pecuniis poteſt indigere mediocris, morum talenta non poteſt habere, qui iuſtus eſt. Non pauescas largas Conſulum manus. Habent & boni pauperes diuitias ſuas. Illud ergo à te quæritur, quod in pectore humano naſcitur, non quod terræ viſceribus continetur. Quanto melius triumphare ex animi theſauro, vnde nunquam naſcitur plenitudo? quia nec tenuis efficeris, cum plura concedis: quinimo tantum locupletior redderis, quantum te bonæ conſcientiæ ſpatiiſſe cognoſcis. Quapropter opinionis tuæ laude pellecti, per illam Indictionem, in illa prouincia, Conſularitatis te præcipimus agere dignitatẽ: vt tibi non ſit acceptum, quod legibus probatur inimicum. Illa magis dilige, quæ æquitatis iura commendant. Nomen tuum actionibus proba. Conſule feſſis, & tunc vere diceris Conſularis. Sed vt omnia æquabili moderatione penſentur, inſtitue pecunias non quærere, & agnoſcis munera tibi copioſa prouenire. Hanc enim conditionem humanis actibus diuina poſuerunt, vt ille magis poſſit diteſcere, qui lucra turpia neſcit optare. Ignorantes accipiunt, qui bene agunt. Quia neceſſe eſt, vt dum parumper malorum ambitio contemnitur, ſuperno munere plus donetur.

CLVII. De officio Rectoris Prouinciæ.

OMnino prouide decreuit Antiquitas, Iudices ad prouinciam mitti, ne poſſit ad nos veniendo mediocritas ingrauari. Quis enim latronum ferret audaciam, ſi longe poſitam cognoſcerent diſciplinam? Abſolute poterat vis permiſſa graſſari, ſi conquerens tardius crederetur audiri. Sed quanto melius in ipſis cunabulis adhuc mollia reprimere, quam indurata crimina vindicare? In compendium mittimus mala, ſi præſentia facimus eſſe iudicia. Quis enim audeat peccare, cum ſupra ceruices ſuas diſtrictionem cognouerit imminere? Et ideo te illi prouinciæ Rectorem, per illam Indictionem, noſtra mittit electio: vt reuera corrigere nitaris, quos tibi commiſſos eſſe cognoſcis. Chlamydis tuæ proculdubio inter alia clauos intende, quos ſcias non inaniter poſitos. Hinc fit, vt cum publicum agentes purpuram cernerent, de vigore ſemper Principis admonerent. Geniatus indutus, veſtis gratioſa, quam filio ſuo Priapo Venus dicitur texuiſſe, vt eximiæ pulchritudinis matrem ſingulariter ornatus filius teſtaretur. Reſpice, quantum dederint leges, & ad menſuram te poteſtatis extende. Tibi fiſcalium tributorum credita monſtratur exactio. Conſtat eſſe tuæ fidei commiſſum, Principi renuntiare, quod in prouinciis probatur emergere. Tu etiam Senatorem ibidem reſidentem iuberis audire: tu in Præfectorum militem cum ipſius tantum conſcientia vindicare. Tuum nomen in ſubſcriptionibus

 inſerunt

iuſſerunt Honoratis Prouincialibus anteferri. Quid de te æſtimarũ ſit, datur aduerti, cui tot videntur nobiles potuiſſe poſtponi. Additur, quod à Principe frater vocaris: vt nobilitate pretioſi nominis à vilitate criminum tolleris. Cogita, tantorum hominum tibi commiſſas eſſe fortunas. Fama erunt noſtri temporis tui mores. Eſto vitæ continens, vt poſſis in alios eſſe iudex. Prima æquitas eſt, à ſe præſules inchoare: vt debeant crimino ſi metuere, quem nequeunt ſimilem reperire. Nullas enim in ſe culpas timet reus, quas habere reſpexerit cognitorem: quando agentem male niſi bonis moribus non æſtimat diſplicere. Suos actus nullus damnat in altero: quia natura eſt humani animi, vt nitatur potius vindicare, quod ſe cognouerit admiſiſſe. O quale eſt liberum tribunalibus inſidere, non eſſe obnoxium reo ſuo: ne incipiat potior fieri, quem redemit: timeat diſtrictum: timeat continentem, non audiat blandũ. Da vt poſſit rigidam formidare ſententiam, auari iudices neſciunt, quantum delinquunt. Nam cum vendunt aliena crimina, ſua faciunt eſſe peccata. Quapropter eſto ſolicitus, vt bonæ actionis tuæ laudes potius audiamus. A nobis confidenter exigis, quod remittis. Quia tantum de remuneratione tua cogitamus, quantum te pecunias non quæſiſſe, cognouimus.

CLVIII. De Comite Syracuſanæ ciuitatis.

REgalis eſt prouidentiæ, tales Iudicum perſonas eligere, vt ad comitatum neceſſitatem non habeant veniendi, quos in longinquis regionibus contigerit immorari. Nullum enim tale negotium eſt, quod Siculi itineris tantas pati poſſit expenſas, dum commodius ſit cauſam perdere, quam aliquid per talia diſpendia cõquiſiſſe. Non enim querelas de Sicilia volumus venire, ſed laudes: quia grauatur apud nos actio præſulis, ſi eam tam longinqui potuerint accuſare petitores. Falſus enim dolor eſſe non creditur, vbi tanti laboris tædia ſubeuntur. Et ideo maiore cura tractanda ſunt, vnde inuidia plus timetur. Proinde per Indictionem illam, Comitiuam tibi Syracuſanæ ciuitatis, propitia diuinitate concedimus: vt omnia ſic agere nitaris, quemadmodum nos tibi præſtitiſſe cognoſcis. De proximis vota cauſantium ſuſtinemus: inde autem vltro requirimus, vnde ad nos difficile venire poſſe ſentimus. Habes quæ te decorare debeant, ſi tu tamen ibi conſcientia defecatus adueneris. Militum tibi numerus noſtris ſeruit expenſis. Redderis inter arma geniatus, proceſſio tua procinctualis ornatus eſt. Exercitu vteris pacato, nec pericula belli ſubis, & armorum pompa decoraris. Verum inter hæc ciuilem cogita diſciplinam. Non permittas milites eſſe poſſeſſoribus inſolẽtes. Annonas ſuas ſub moderatione percipiant: cautis non miſceantur extraneis. Pro ſecuritate ſe omnium cognoſcat electum, qui ſe gloriatur habere armatum. Priuilegia dignitatis tuæ nec volumus minui nec iubemus excedi. Sufficiat tibi tantum gerere, quantum deceſſores tuos conſtiterit rationabiliter effeciſſe.

CLIX. De Comite Neapolitanæ ciuitatis.

INter cætera vetuſtatis inuenta, & ordinatarum rerum obſtupenda præconia, hoc cunctis laudibus meretur efferri, quod diuerſarum ciuitatum decora facies aptis adminiſtrationibus videtur ornari: vt & conuentus nobilium occurſione celebri colligatur, & cauſarum nodi iuris diſceptatione ſoluantur. Vnde nos quoque non minorem gloriam habere cognoſcimur, qui facta Veterum annuis ſolemnitatibus innouamus. Nam quid prodeſſet inuentum, ſi non fuiſſet iugiter cuſtoditum? Exeunt à nobis dignitates relucentes quaſi à Solis radiis, vt in orbis noſtri parte reſplendeat cuſtodita iuſtitia. Ideo enim tot emolumentorum commoda ſerimus, vt ſecuritatem prouincialium colligamus. Meſſis noſtra cunctorum quies eſt, quam non poſſumus aliter recordari, niſi vt ſubiecti non videantur aliquid irrationabiliter perdidiſſe. Et ideo ad Comitiuam te Neapolitanam per illã Indictionem libenter adducimus: vt ciuilia negotia æquus trutinator examines: tãtumque famam tuam habita maturitate cuſtodias, quantum te illi populo vel in leui culpa facile diſplicere cognoſcas. Vrbs ornata multitudine ciuium, abundãs marinis terrenisque deliciis: vt dulciſſimam vitam te ibidem inueniſſe diiudices, ſi nullis amaritudinibus miſcearis. Prætoria tua officia replent, militum turba cuſtodit. Conſidis gemmatum tribunal: ſed tot teſtes pateris, quot te agmina circundare cognoſcis. Præterea litora vſque ad præfinitum locum data iuſſione cuſtodis. Tuæ voluntati parent peregrina commercia. Præſtas ementibus de pretio ſuo, & gratiæ tuæ proficis, quod auidus mercator acquirit. Sed inter hæc præclara faſtigia optimum eſſe iudicem decet: quando ſe non poteſt occulere, qui inter frequentes populos cognoſcitur habitare. Factum tuum erit ſermo ciuitatis, dum per ora fertur populi, quod à iudice contigerit actitari. Habet vltionem ſuam hominum frequentia, ſi loquar ad diuerſa: & de iudice iudicium eſſe creditur, quod à multis adſtipulationibus perſonatur. Contra, quid melius, quam illum populum gratum reſpicere, cui cognoſceris præſidere? Quale eſt perfrui fauore multorum, & illas voces accipere, quas & clementes dominos delectat audire? Nos tibi proficiendi materiam damus: tuum eſt ſic agere, vt ſua beneficia principem delectet augere.

CLX. De Honoratis poſſeſſoribus & Curialibus ciuitatis Neapolitanæ.

TRibuta quidem nobis annua deuotione perſoluitis, ſed nos maiore viciſſitudine decoras vobis reddimus dignitates: vt vos ab incurſantium prauitate defendant, qui noſtris iuſſionibus obſecundant. Erit noſtrum gaudium, veſtra quies, ſuaue lucrum, ſi neſciatis incommodum. Degite moribus compoſitis, vt viuatis legibus feriatis. Quid opus eſt, quenquam facere, vnde pœnas poſſit incurrere? Quærat iudex * in vos cauſas, & non inueniat. Ratio motus veſtros componat, qui rationales vos eſſe cognoſcitis. Improbis iudicem, teſtem bonis moribus deſtinamus: vt nemo ſe cognoſcat, niſi

*inter vos

quem

quem ordo legitimæ cõuerſationis accuſat. Atq; ideo illi nos Comitiuam Neapolitanæ † ciuitatis per illam Indictionem dediſſe declaramus: vt noſtra gubernatione laudatus, alteram mereatur de noſtro iudicio dignitatem. Cui vos conuenit prudenter obedire: quia vtrumque laudabile eſt vt bonus populus iudicem benignum faciat, & mãſuetus iudex gratiſſimum populũ æquabili ratione componat. † ciuitati

CLXI. *De Comitiua Principis militum.*

OMnes apparitiones decet habere iudices ſuos. Nam cui præſul adimitur, & militia denegatur. Sed nos, quibus cordi eſt, locis ſuis vniuerſos ordines continere indicamus, illi Comitiuam Neapolitanam, Deo iuuante, largitos. Vt iudicibus annua ſucceſſione reparatis, vobis ſolemnitas non pereat actionis. Quapropter deſignato viro præſtate competẽter obſequium, vt ſicut vos non patimur emolumentorum commoda perdere, ita, & vos parendi debeatis priſcam regulam cuſtodire.

CLXII. *De officio Comitis Prouinciæ.*

QVamuis omnium dignitatum officia à manu ſecludantur armata, & ciuilibus veſtibus videantur induti, qui diſtrictionem publicam docentur operari: tua tamen dignitas à terroribus ornatur, quæ gladio bellico, rebus etiam pacatis, accingitur. Vide quo iudicio frueris euectus, quando aliis vigorem faſcium videas eſſe creditum, tibi autem ab ipſis legibus ferrum conſtet eſſe porrectum. Rem cruentam dederunt animo pacato, vt & noxii nimium metuerent, & læſi de optata vltione gauderent. Alioqui culparentur priores, ſi temperata omnia non feciſſent. Sed cum te intelligas ad moderamen electum, humanum facile non concupiſcas exitium. Reus qui dicitur, & probetur. Scito puniendi remedium datum tibi pro ſalute multorum. Arma iſta iuris ſunt, non furoris. Hæc oſtentatio nimirum eſt contra noxios inſtituta: vt plus terror corrigat, quam pœna conſumat. Non enim cogitur ferro ſuccidere robuſtam, qui adhuc teneram verbis curuat audaciam. Ciuilis eſt pauor iſte, non bellicus: quem tu ſic facies eſſe glorioſum, ſi habere non probetur exceſſum. Habes etiam & ferrum, nihilominus incruentum. Claudantur nexibus cathenarum, quos leuium criminum pulſat, inuidia. Cunctator eſſe debet, qui iudicat de ſalute. Alia ſententia poteſt corrigi, de vita tranſactum non patitur immutari. Signa tua abactores timeant, fures paueſcant, latrones perhorreant: Innocentia tantum læta reſpiciat, dum ſibi auxilia veniſſe credit, quæ legum diſciplina tranſmiſit. Nemo redemptionibus ſuum velle deflectat. Gladius conditur, vbi aurum ſuſcipitur. Tu te inermem reddis, ſi à virili animo cupiditate receſſeris. Quocirca per Indictionem illam Comitiuæ tibi in illa prouincia tribuimus dignitatem: Vt ad titulos tuos pertinentia ciuilitate potius laudabilis exequaris: nec quicquam præſumas facere, niſi quod priuatus poſſis legibus vindicare. Ipſa eſt enim recta adminiſtratio, quæ & ſine poteſtate defenditur: Vt tunc probetur fuiſſe iuſtus, quando ei quæ mauult obiicere poſſit inimicus. Nec tamen ſpes noſtra velut faſtiditate deſeritur: nam ſi bene prouinciarum adminiſtrationibus præſideris, honores vos ampliſſimos ſperare, leges merito cenſuerunt. Vnde iam videtur pene debitum, quod vobis à tanta auctoritate vltro noſcitur fuiſſe promiſſum.

CLXIII. *De Officio Præſidis.*

PRudenter omnimodis inſpexit Antiquitas, prouinciarum dignitates annua ſucceſſione repararis vt nec diuturna poteſtate vnus inſoleſceret, & multorum prouectus gaudia reperirent. Sufficit enim vnicuique diſceſſiſſe laudatum: quia dum tempus poteſtatis prolixum quæritur, culparum opprobria non vitantur, illa enim vel in breuitate declinare mirabile eſt, dum frequenter & his ſurripiſit, qui à faſcibus ſub velocitate diſcedunt. Annus vniuerſus & ad declaranda cõſcientiæ bona ſufficit, & facilius ſe ab errore cuſtodit. Sit in veſtro propoſito, adminiſtrationem vnius anni ſuſcipere: noſtrum eſt, merentibus tempus augere. Quia non facile remouere cupimus, quos iuſtos eſſe ſentimus. Idcirco conuerſationis tuæ moribus inuitati per illam Indictionem Præſidatum tibi in illa prouincia, propitia diuinitate, concedimus: vt ſic debeas agere, quemadmodum nobis poſſeſſor gratias cum tributis videatur exoluere. Deceſſorum bona exempla ſequere: à vitioſorum te imitatione diſiunge: non putetur omnis conſuetudo probabilis. Cautum debet reddere, non ſequacem, error alienus. Prodit iuſtitiæ culpam, qui ſequitur accuſatum. Sed illud melius eligitur, vnde præſidentis opinio ſub adminiſtratione laudatur. Reſpice quantis ſit prouincia plena nobilibus. Habes qui & bene loqui de te debeant, & derogare præſumant. Quia nulla poteſtas eſt quæ qualitatem famæ ſuæ de ore hominum poſſit auferre. Contraque, fructus eſt, opinione prædicabili per confines ire prouincias, & ibi inuenire veriſſimam laudem, vbi non imperas poteſtate. Additur, quod irremuneratum non relinquimus, ſi te egiſſe probabiliter audiamus. Horrere vitium, & principis mereris affectum. Voluntatem regiam in legibus habes; illis obtempera, & noſtra cognoſceris implere mandata.

CLXIIII. *De officio Comitis Gothorum per ſingulas prouincias.*

CVm, Deo iuuante, ſciamus Gothos vobiſcum habitare permixtos, ne qua inter conſortes, vt aſſolet, indiſciplinatio naſceretur, neceſſarium duximus, illum ſublimem virum, bonis nobis moribus hactenus comprobatum, ad vos Comitem deſtinare, qui ſecundum edicta noſtra inter duos Gothos litem debeat amputare: ſi quod etiam inter Gothum & Romanum natum fuerit fortaſſe negocium, adhibito ſibi prudente Romano certamen poſſit æquabili ratione diſtringere. Inter duos autem Romanos Romani audiant, quos per prouincias dirigimus cognitores: vt vnicuique ſua iura ſeruen-

Digitized by Google

ſeruentur, & ſub diuerſitate iudicum vna iuſtitia complectatur vniuerſos. Sic pace communi vtræque nationes, diuinitate propitia, dulci ocio perfruantur. Scitote autem, vnam nobis in omnibus æquabiliter eſſe caritatem: ſed ille ſe animo noſtro amplius commendare poterit, qui leges moderata voluntate dilexerit. Non amamus aliquid inciuile, ſceleſtam ſuperbiã cum ſuis deteſtamur auctoribus. Violentos noſtra pietas execratur. In cauſa poſſint iura, non brachia. Nam cur eligant quærere violenta, qui præſentia probantur habere iudicia? Ideo enim emolumenta iudicibus damus, ideo tot officia diuerſis largitatibus continemus, vt inter vos non ſinamus creſcere, quod poſsit ad odium pertinere. Vnum vos amplectatur viuendi votum, quibus vnum eſſe conſtat imperium. Audiat vterque populus, quod amamus. Romani vobis ſicut ſunt poſſeſſionibus vicini, ita ſint & caritate coniuncti. Vos autem Romani magno ſtudio Gothos diligere debetis, qui & in pace numeroſos vobis populos faciunt, & vniuerſam Remp. per bella defendunt. Itaque deſtinato à nobis Iudici vos conuenit obedire: vt quicquid pro conſeruandis legibus cenſuerit, modis omnibus impleatis: quatenus & noſtro imperio, & veſtræ vtilitati ſatisfeciſſe videamini.

CLXV. De officio Ducis Retiarum.

QVanuis ſpectabilitatis honor vnus eſſe videatur, nec in his aliquid aliud niſi tempus ſoleat anteferri, tamen rerum qualitate perpenſa multum his creditum videtur, quibus confinales populi deputantur. Quia non eſt tale pacatis regionibus ius dicere, quale ſuſpectis gentibus aſſidere: vbi non tantum vitia, quãtum bella ſuſpecta ſunt, nec ſolum vox præconis inſonat, ſed turbarum crepitus frequenter inſultat. Retiæ nanquæ munimina ſunt Italiæ, & clauſtra prouinciæ. Quæ non immerito ſic appellata eſſe iudicamus, quando contra feras & agreſtiſſimas gentes, velut quædam plagarum obſtacula, diſponuntur. Ibi enim impetus gentilis excipitur, & transmiſſis iaculis ſauciatur furibunda præſumptio. Sic gentilis impetus, veſtra venatio eſt, & ludo geritis, quod vos aſſidue feliciter egiſſe ſentitis. Ideoque validum te ingenio ac viribus audientes, per illam Indictionem, Ducatũm tibi credimus Retiarum: vt milites & in pace regas, & cũ eis fines noſtros ſolemni alacritate circumeas. Quia non paruam rem tibi reſpicis fuiſſe commiſſam, quando tranquillitas regni noſtri tua creditur ſolicitudine cuſtodiri. Ita tamen, vt milites tibi commiſſi viuant cum prouincialibus iure ciuili, nec inſoleſcat animus, qui ſe ſentit armatum: quia clypeus ille exercitus noſtri quietem debet præſtare Romanis. Quos ideo conſtat appoſitos, vt intus vita felicior ſecura libertate carpatur. Quapropter noſtro reſpõde iudicio, fide nobis & induſtria placiturus: vt nec gẽtiles ſine diſcuſſione ſuſcipias, nec noſtros ad gentes ſub incurioſitate transmittas. Ad neceſſitatem ſiquidem rarius venitur armorum, vbi ſuſcepta ſurreptio cuſtodiri poſſe ſentitur. Priuilegia vero dignitatis tuæ noſtris tibi iuſſionibus vindicabis.

CLXVI. De Cura Palatii.

AVla noſtra ſicut agnoſcitur peritis diſpoſitionibus inſtituta, ita doctorum in ea diligens debet eſſe cautela. Quando pulchritudo illa mirabilis, ſi ſubinde nõ reficitur, ſenectute obrepente vitiatur. Hæc noſtra ſunt oblectamenta, potentiæ imperii decora facies, teſtimonium præconiale regnorum: hæc legatis ſub admiratione monſtrantur, & prima fronte talis dominus eſſe creditur, quale eius habitaculum comprobatur. Et ideo magna voluptas eſt prudentiſſimæ mentis, pulcherrima iugiter habitatione gaudere, & inter publicas curas animum feſſum reficere dulcedine fabricarum. Quas primum Cyclopes dicuntur ad antrorum modum ampliſſimas in Sicilia condidiſſe, poſtquam in cauernis montium Polyphemus ab Vlyſſe ſingularis oculi lugendam pertulerat orbitatem. Inde ad Italiã fabricandi peritia legitur fuiſſe translata. Vt quod tantis ac talib. inſtitutoribus inuentum eſt, æmulatrix poſteritas in ſuum commodum cuſtodiret. Hinc eſt, quod ſublimitatem tuam ab illa Indictione curam palatii noſtri ſuſcipere debere cẽſemus: vt & antiqua in nitorem priſtinum cõtineas, & noua ſimili antiquitate producas. Quia ſicut decorum corpus vno conuenit colore veſtiri, ita nitor palatii ſimilis debet per vniuerſa membra diffundi. Atque ſic poteris idoneus inueniri, ſi frequenter geometrã legas Euclidem: ſi ſchemata eius, mirabili varietate deſcripta, in tuæ mentis contemplatione condideris: vt in hora commonito famuletur tibi copioſa notitia. Archimedes quoque ſubtiliſſimus exquiſitor cum Metrobio tibi ſemper aſſiſtant: vt ad noua reddaris paratiſsimus. Non enim tibi minima cura delegatur, quando animum noſtrum fabricandi ſtudio cupidiſsimum artis tuæ miniſterio probaris explere. Nam ſicubi aut ciuitatem reficimus, aut caſtellorum volumus fundare nouitatem, vel ſi conſtruendi nobis prætorii amœnitas blandiatur, te ordinante ad oculos perducitur, quod nobis cogitantibus inuenitur. Decorum magiſterium, propoſitum omnino glorioſum, in tam longas ætates mittere, vnde te debeat poſteritas admirata laudare. Quicquid enim aut inſtructor parietum, aut ſculptor marmorum, aut æris fuſor, aut camerum rotator, aut gypſoplaſtes, aut muſiuarius ignorat, te prudẽter interrogat: & tam magnus ille fabrilis exercitus ad tuum recurrit iudicium, ne poſsit aliquid habere confuſum. Vide ergo quanta debet noſſe, qui poſsit tantos inſtruere. Recipis certe bonæ diſpẽſationis tuæ vberrimum fructum, cum tu de illorum labore laudaris, ſi ab eis diligẽter facta mõſtraueris. Quapropter quicquid ad te pertinet, ita decenter, ita firmiter volumus explicari, vt ab opere Veterum ſola diſtet nouitas fabricarum. Sed hæc poſsibilia facis, ſi dona noſtra nulla cupiditate ſuppreſſeris. Efficaciter enim imperat artifici, qui eum competenti non patitur commoditate fraudari. Manus larga artiũ nutrit ingenia, quando qui de victu non cogitat, perficere iuſſa feſtinat. Illud quoque conſidera, qua gratificatione tracteris, vt aurea virga decoratus, inter obſequia numeroſa, ante pedes regios primus videaris incedere, vel vt ipſo teſtimonio vicinitatis noſtræ agnoſcamus tibi palatia commiſiſſe.

CLXVII. De

CLXVII. *De officio Comitis formarum.*

QVanuis Romuleæ fabricæ collatæ ſibi vix poſſint præcipuæ reperiri (quia totum admiratione no-
ſcitur exquiſitum, quod ibi cernitur eſſe fundatum) tamen intereſſe arbitramur, quod vtilitas ne-
ceſſaria gratificat, & quod pulchritudinis tantum cauſa commendat. Traiani Forum vel ſub aſſiduita-
te videre miraculum eſt. Capitolia celſa conſcendere, hoc eſt humana ingenia ſuperata vidiſſe. Sed
nunquid per ea viuitur, aut corporis ſalus aliqua inde delectatione recreatur? In Formis autem Roma-
nis vtrunque præcipuum eſt, vt fabrica ſit mirabilis, & aquarum ſalubritas ſingularis. Quod enim illuc
flumina, quaſi conſtructis montibus perducuntur, naturales credas alueos ſoliditates ſaxorum: quan-
do tantus impetus fluminis, tot ſæculis firmiter potuit ſuſtineri. Cauati montes plerunque ſubruunt,
meatus torrentium diſſipantur, & opus illud veterum non deſtruitur, ſi induſtria ſuffragante ſeruetur.
Reſpiciamus certe, aquarum copia quantum Romanis mœnibus præſtat ornatum. Nam thermarum
illa pulchritudo quid eſſet, ſi dulciſſima quædam æquora non haberet? Currit aqua Virgo ſub dele-
ctatione puriſſima, quæ ideo ſic appellata creditur, quod nullis ſordibus polluatur. Nam cum aliæ
pluuiarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aerem perpetuo ſerenum puriſſime labens
vnda mentitur. Quis poſſit talia ſermonibus idoneis explicare? Claudiam per tantam faſtigii molem
ſic ad Auentini caput eſſe perductam, vt cum ibi ex alto lapſa ceciderit, cacumen illud excelſum, quaſi
imam vallē irrigare videatur. Ægyptius Nilus certis temporibus creſcens per campos iacentes ſuper-
ducto diluuio aere ſereno turbulentus exæſtuat: ſed quanto pulchrius eſt, Claudiam Romanam per
tot ſiccas montium ſummitates lauacris ac domibus liquores puriſſimos fiſtularum meatibus emiſiſſe?
& ita æqualiter fluere? vt nunquam ſe poſſit deſiderata ſubducere? Ille enim dum recedit, limus eſt: dū
venit inſperate, diluuium. Quis ergo famoſum Nilum vrbis noſtræ fluminibus non æſtimet eſſe ſupe-
ratum? Quando ille incolas ſuos aut veniendo terret, aut recedendo deſtituit. Verum hæc non ſuper-
flua commemoratione narrauimus: vt poſſis aduertere, qualis à te diligentia perquiratur, cui pulchri-
tudo tāta committitur. Qua de re, per Indictionem illam, Comitiuam tibi Formarum ſub magna de-
liberatione credidimus: vt ſummo ſtudio nitaris efficere, quod tantis ac talibus rebus videris expedire.
In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinas, dum ſunt quidam mœnium importabiles
arietes, cenſemus radicitus amputari: quia nulla læſio remouetur, cuius origo non tollitur. Si quid au-
tem conficiente ſenio fuerit demolitum, peruigili celeritate reparetur: ne creſcente defectu augeatur
nobis cauſa diſpendii. Ductus aquæ fortuna tua eſt. dum incolumis eris, ſi illa ſolidaueris: tantumque
apud nos proficis, quantum te illi ſtuduiſſe probaueris. Agat ergo peritia fideſque tua, vt & conſtru-
ctio fabricæ illibata permaneat, & aquæ diſtributio nulla ſe cuſtodum vænalitate ſubducat.

CLXVIII. *De officio Præfecti vigilum vrbis Romæ.*

QVanuis nomen tuum ad ciuitatis te vigilias debeat excitare, vt poſſis implere, quod diceris:
tamen prouidentiæ noſtræ ſolita cautela non deſerit, niſi eos quos ad agendum deligimus,
ad parendum quoque ſuauiter inuitemus. Quid eſt tibi pulchrius, quam in illa Vrbe operam
nanan et impendere: diligentiæ tuæ vbi tales teſtes videntur aſſiſtere? Cautela quidem tua, mox vt ad-
bita fuerit, per Patriciorum & Conſulum ora diſcurrit: vix te contigit aliquid ſolicite facere, & audis
proceres cum admiratione laudare. Mediocrem dignitatem regis, & in ſumma opinione verſaris. Cu-
ſtos Romanæ ciuitatis diceris, quando eam ab inteſtino hoſte defendis. Quapropter circa fures ſolici-
tus eſto: quos ſi tibi leges punire minime præcipiunt, tamen eos indagandi licentiam contulerunt: cre-
do vt quamuis eſſent raptores deteſtabiles, tamen quia dicebantur Romani, maiori eos ſubderent di-
gnitati. Vtere igitur per Indictionem illam Præfecturæ Vigilis dignitate. Horror tibi pœnarum adem-
ptus eſt: non poteſtas: nam lex à quo velit malos capi, ipſum cenſuit plus timeri. Eris ſecuritas ſoporā-
tium, munimen domorum, tutela clauſtrorum diſcuſſor obſcurus, arbiter ſilentioſus, cui fallere inſi-
diantes fas eſt, & decipere gloria. Actus tuus venatio nocturna eſt, quæ miro modo, ſi non cernitur,
tunc tenetur. Furta magis in furibus facis, dum illos circumuenire niteris, quos omnibus illudere poſ-
ſe cognoſcis. Præſtigii genus eſt, quod agitis, vt latronum verſutias irretire poſſitis. Facilius enim æſti-
mamus, Sphingis ænigmata comprehendi potuiſſe, quam raptoris fugacem præſentiam reperire. Ille
circunſpectus ad omnia, inſtabilis ad ventura, trepidus ad inſidias, quemadmodum poteſt capi, qui
more venti, nullo ſitu cernitur contineri? Vigila impiger cum nocturnis auibus: nox tibi pandat aſpe-
ctus: & ſicut illæ reperiunt in obſcuris cibum, ita tu poſſis inuenire præconium. Eſto nunc ad iniuncta
ſolicitus. Vænalitas tibi non adimat, quod concedit induſtria. Nam licet hæc ſub profunda caligine
videantur geri, nullus tamen actus eſt, qui poſſit abſcondi. Priuilegia quoque tua, vel officii deputati
ex noſtra tibi auctoritate rationabiliter vendicabis. Quia neceſſe eſt, in tam magna ciuitate per diuer-
ſos iudices agi, quod ab vno non poteſt explicari.

CLXIX. *De officio præfecti Vigilum vrbis † Rauennatis.* †Rauennæ.

QVanuis dignitate magni nominis prima fronte decoretis (quia non potuit Antiquorum pru-
dentia ſumma imaq; ſimili appellatione cenſere: ne ſplēdorem, quem ſummis dabat, alterius
vilitate pollueret) tamen hinc intelligitur, quid ſentire Maiorū potuiſſet auctoritas, quando
Præfectos Vigilum appellare voluere, qui pro generali quiete diſcurrunt. Tibi n. commiſſa eſt fortuna-
rū ſecuritas, ciuitatis ornatus, vtilitas omniū, ſcilicet, vt circa domeſticos graſſatores bellum pacatum
gereres, ſi quem ciuium lædendum eſſe ſentires. Cuſtodi fortunas omniū. Securus ſomnus te vigilāte
carpitur,

carpitur,& moleſtia nulla ſentitur. In pace poſitus ſumis de nocturno fure victoriam. Tuis laureis mane ciuitas defenſa lætatur: quæ dum captos reſpicit, tunc ſe occulto hoſte caruiſſe cognoſcit. Quotidie triumphas, ſi bene vigilas. Et cum rara ſit gloria bellici certaminis, tibi iugiter latronibus famulatur iuuentis. Ob ducatum nimia ciuium affectione ſuſceptum, aſſumes prædones inquirere, quos per ſe dominus non valet inuenire: & duplici ratione beneficus, aut futura furta prohibes, aut commiſſa concludis. Nonne iſta quædam eſt ineffabilis gratia ciuitatis vnum in ſe ſuſcipere, quod videt omnibus expedire? Merito tibi glorioſum nomen Præfecti, prudens Antiquitas deputauit: quia illud facere non poterat, niſi qui ciues à ſuis commodis plus amabat. Officium quoque tuum non paruo conſtat munere ſubleuatum, quando & ipſis momenti iura dilata ſunt, qui pro ſecuritate ciuium militare noſcuntur. Quæ cum ita ſint, Præfecturam tibi Vigilum, per illam Indictionem, delectati in tua opinione cōcedimus. Ita vt & curam huius dignitatis, & priuilegia tibi competentia modis omnibus exequaris. Sed quamuis nomen odioſiſſimum furum generalis perſequatur aſſenſus, tamen quia de effuſione humani ſanguinis agitur, nihil ſubitum aut indeliberatum iubemus aſſumi. Modeſtiam ſequere, qui damnas audaciam: continentiam dilige, qui furta condemnas. Ad geſta perducti audiantur aliquid pro ſalute dicturi. Quoniam quicquid non diſcutitur, iuſtitia non putatur. Conuictis vero atque confeſſis, quæ ſunt decreta, ſeruentur: quando crudele nil efficit, qui ſequitur leges.

CLXX. *De Comitiua portus Vrbis Romæ.*

DElicioſa magis quam laborioſa militia eſt, in portu Romano Comitiuæ gerere dignitatem. Illic enim copioſus nauium proſpectatur aduentus. Illic veligerum mare peregrinos populos cum diuerſarum prouinciarum merce tranſmittit, & inter tot Spectacula dulcium rerum commodum tuū eſt, venientes euaſiſſe periculum. His primum faucibus Romanæ deliciæ ſentiuntur, & vndis Tyberinis, quaſi per alueum vadunt, quæ ad commercia ciuitatis aſcendunt. Bene inuenta dignitas, quæ copias videtur ornare Romanas. Nam quid elegantius poteſt agi, quam vnde probatur populus ille ſatiari? O inuenta Maiorum! ô exquiſita prudentum! vt quia longius à litore Roma videbatur poſita, inde magis eſſe inciperet, vbi decorū ingreſſum nauium poſſideret. Duo quippe Tyberini aluei meatus ornatiſſimas ciuitates, tanquam duo lumina ſuſceperunt: ne vacaret à gratia quod tantæ vrbi miniſtrabat expenſas. Eximia ergo res tibi committitur, ſi moderate peragatur. Tu copiam facis, dum ingredientes iuſte tractaueris. Auara manus portum claudit, & quum digitos attrahit, nauium ſimul vela concludit. Merito enim illa mercatores cuncti refugiunt, quæ ſibi diſpendia eſſe cognoſcunt. Quapropter aduerſus ibi ventus eſt, immoderata præſumptio. Nam placidum mare damnat, qui vndas cupiditatis exaggerat. Vnusquiſque pro ſolemnitate commonitus offerat voluntarium munus. Xenia ſunt enim iſta, non debita. A paucis accipit, qui nimium quærit: & ſibi ipſi mittit vitæ munera, qui moderatur oblata. Sit tibi ergo cura præcipua, non ſolum te abſtinere, verumetiam cohibere præſumentium manus. * Quia non eſt leue, in illa vbertate delinquere, quam decet cunctos inſidēter optare. Quocirca per Indictionem illam Comitiuæ Portus te honore decoramus. Vt ſicut dignitas dulces delitias adminiſtrat, ita & tu honori opinionem laudabilem dereliquas.

* Forte ſic: non eſt leue in vbertate non delinquere.

CLXXI. *De Officio Tribuni voluptatum.*

QVamuis artes lubricæ honeſtis moribus ſint remotæ, & hiſtrionum vita vaga videatur efferri poſſe licentia, tamen moderatrix prouidit Antiquitas: vt in totum non effluerent, cum & ipſæ iudicem ſuſtinerent. Adminiſtranda eſt enim ſub quadam diſciplina exhibitio voluptatum. Teneat ſcenicos, ſi non verus, vel vmbratilis ordo iudicii. Temperentur & hæc legum qualitate negocia, quaſi honeſtas imperet inhoneſtis, & quibusdam regulis viuant, qui viam rectæ conuerſationis ignorant. Student enim illi non tantum iucunditati ſuæ, quantum alienæ lætitiæ: & conditione peruerſa cum dominatum ſuis corporibus tradunt, ſeruire potius animas compulerunt. Dignum fuit ergo moderatorem ſuſcipere, qui ſe neſciunt iuridica moderatione tractare. Locus quippe tuus his gregibus hominum veluti quidam tutor eſt poſitus. Nam ſicut illi ætates teneras adhibita cautela cuſtodiunt, ſic à te voluptates feruidæ impenſa maturitate frenandæ ſunt. Age bonis inſtitutis, quod nimia prudentia conſtat inueniſſe Maiores. Leue deſiderium, & ſi verecundia non cohibet, diſtrictio prædicta modificet. Agantur Spectacula ſuis conſuetudinibus ordinata: quia nec illi poſſunt inuenire gratiam, niſi imitati fuerint aliquam diſciplinam. Quapropter Tribunum te Voluptatum per illam Indictionem noſtra facit electio: vt omnia ſic agas, quemadmodum tibi vota ciuitatis adiungas. Ne quod ad lætitiam conſtat inuentum, tuis temporibus ad culpas videatur fuiſſe tranſmiſſum. Cum fama diminutis ſalua tua opinione verſare. Caſtitatem dilige, cui ſubiacent proſtitutæ: vt magna laude dicatur: virtutibus ſtuduit, qui voluptatibus miſcebatur. Optamus enim, vt per ludicram adminiſtrationem ad ſeriam peruenias dignitatem.

CLXXII. *De Officio Defenſoris cuiuslibet ciuitatis.*

SI ad cuiuslibet negocium peragendum talis eligitur, qui conſilio & grauitate laudetur, quanto eo præſtantior eſſe debet, qui ſuſcipit negocia ciuitatis? Nam ſi periculum eſt vnum decipere, quod erit imparem tantorum iudiciorum extitiſſe? Cauſa enim multorum bene acta nobilitat, quando totū bono propoſito agere creditur, qui generalibus deſideriis adeſſe ſentitur. Defenſorem te itaque illius ciuitatis, per Indictionem illam, ciuium tuorū ſupplicatione permota, noſtra cōcedit auctoritas: vt nil

venale

venale, nil improbum facere velis, qui tali nomine nuncuparis. Commercia ciuibus, ſecundum temporum qualitatem æquabili moderatione diſpone. Definita ſerua, quæ iuſſeris. Quia non eſt labor vendendi ſummas includere, niſi ſtatuta pretia caſtiſſime cuſtodire. Imples enim re vera boni defenſoris officium, ſi ciues tuos nec legibus patiaris opprimi, nec caritate conſumi.

CLXXIII. *De officio Curatoris ciuitatis.*

QVanuis per ſe honorabilis habeatur, qui vel minimam ſolicitudinem ciuitati propriæ videtur impendere: & inter ſuos magna reuerentia perfruatur, qui ciues ſe amare profeſſus eſt: tamen indubitatus honor eſt, qui noſtra electione confertur. Quia præditus bonis inſtitutis creditur, cui aliquid principis auctoritate delegatur. Et ideo ab Indictione illa illius ciuitatis curam ad te volumus pertinere. Vt laudabiles ordines Curiæ ſapienter gubernes: moderata pretia ab ipſis, quorum intereſt, facias cuſtodiri. Non ſit merces in poteſtate ſola vendentium: æquabilitas grata cuſtodiatur in omnibus. Opulentiſſima ſiquidem & hinc gratia ciuium colligitur, ſi pretia ſub moderatione ſeruentur. Vt vere Curatoris impleas officium, cum tibi ſolicitudo fuerit de vtilitate cunctorum. Conſuetudines autem tibi ex noſtra auctoritate defende, quas in eodem loco tuos conſtat habuiſſe Maiores.

CLXXIV. *De officio Comitiuæ Romanæ.*

SI cauſis domibus ac munitis inſidiari ſolet nequiſſimum votum, quando magis in Romana ciuitate videtur illici, qui in plateis pretioſum reperit, quod poſſit auferri? Nam quidam populus copioſiſſimus ſtatuarum, greges etiam abundantiſſimi equorum, tali ſunt cautela ſeruandi, quali & cura videntur affixi. Vbi, ſi eſſet humanis rebus vlla conſideratio, Romanam pulchritudinem non vigiliæ, ſed ſola deberet reuerentia cuſtodire. Quid dicamus marmora metallis & arte pretioſa? quæ ſi vacet eripere, rara manus eſt, quæ poſſit à talibus abſtinere. Vbi ſunt expoſita, quæ facere potuerunt diuitiæ generales, & labor mundi? Quem inter iſta deceat eſſe negligentem? Quis in cauſa tali patitur eſſe vænalis, quando grauiſſimum damnum poteſt fieri in pulchritudine ſingulari? Quare per Indictionem illā Comitiuæ Romanæ, cum priuilegiis & iuſtis commodis ſuis, tibi concedimus dignitatem. Vt fideli ſtudio, magnoq; niſu, quæras improbas manus, & inſidantes aut priuatorum fortunis, aut mœnibus ad tuum facias venire iudicium, & rei veritate diſcuſſa congruam ſubeant de legibus vltionem. Quia iuſte tales perſequitur publicus dolor, qui decorem Veterum fœdant, detruncatione membrorum: faciuntque illa in monumentis publicis, quæ debent pati. Officium tuum & milites conſuetos noctibus potius inuigilare compelle: in die autem ciuitas ſe ipſa cuſtodit. Vigilans enim ſtudio non indiget alieno. Furta quidem perſuadent: ſed tunc præſumptus facile capitur, cum cuſtos minime ſuperuenire ſentitur. Statuæ nec in toto mutæ ſunt: quando à furibus percuſſæ cuſtodes videntur tinnitibus admonere. Proinde diligentiam tuam deuotione laudabili ſentiamus: vt cui nunc laborioſos faſces iniungimus, ſecuros honores poſtea conferamus.

CLXXV. *De officio Comitiuæ Rauennatis.*

SI æſtimanda eſt dignitas ex labore, ſi laudabilis ſolicitudo actuum publicorum parit gratiam liberaliter ſeruienti: ſumma gratificatione locus tuus habendus eſt, qui ſuis neceſſitatibus probatur adimere noſtris ordinationibus tarditatem. Quis enim neſciat, quantam copiam nauium leuiter procures admonitus? A dignitatibus Palatii noſtri vix in euectionibus ſcribitur, & iam à te ſumma celeritate completur. Nam inter dimiſſorum feſtinationes anxias vix ſufficit alter aduertere, quod te viuaciter contingit implere. Negociatorum operas conſuetas nec nimias exigas, nec vænalitate derelinquas. Sit modus, qui non poteſt grauare laborantes. Vt cum res quereloſas ſine querimoniis egeris, maiora de noſtro examine merearis. Proinde Comitiuam Rauennatem per illam Indictionem tibi ſerenitas noſtra concedit: vt dignitatis tuæ priuilegia ſubeas & labores. Officium tuum æquitatis conſideratione moderare. Semper enim & præſtandi & lędendi cauſas inuenit, qui publicis actionibus adhibetur. Sed quantum adminiſtratio tua inter mediocres agitur, tanta debet æqualitate trutinari: quia illum potius expedit tenere menſuram, qui defectam noſcitur gubernare ſubſtantiam. Idonei damna vix ſentiunt, tenues autem leui diſpendio vulnerantur: quando vel mediocri iniuria totum videtur amittere, qui exiguum cognoſcitur poſſidere.

CLXXVI. *De Fabricis & Architectis.*

Thod. Rex Præfecto vrbis.

ROmanæ fabricæ decus peritum conuenit habere cuſtodem: vt illa mirabilis ſylua mœnium diligentia ſubueniente ſeruetur, & moderna facies operis affabris diſpoſitionibus conſtruatur. Hoc enim ſtudio largitas noſtra non cedit, vt & facta Veterum excluſis defectibus innouemus, & noua vetuſtatis gloria veſtiamus. Proinde illum illuſtris magnitudo tua Romanis arcibus ab illa Indictione datum architectum eſſe cognoſcat. Et quia iuſtis commodis ſtudia conſtat artium nutrienda: ad eum volumus pertinere, quicquid deceſſores eius conſtat rationabiliter conſecutos. Videbit profecto meliora, quam legit: pulchriora, quam cogitare potuit, ſtatuas illas auctorum ſuorum, ſcilicet, adhuc ſigna retinentes: vt quam diu laudabilium perſonarum opinio ſupereſſe, tam diu & ſimilitudinem viuæ ſubſtantiæ imago corporis cuſtodiret. conſpiciet expreſſas in ære venas, niſu quoſdam muſculos

H tumen-

tumentes, neruos quaſi gradu tenſos, & ſic hominem fuſum in diuerſas ſimilitudines, vt credas potius eſſe generatum. Has primum Tuſci in Italia inueniſſe referuntur, quas amplexa poſteritas pene parem populum vrbi dedit, quam natura procreauit. Mirabitur formis equinis ſigna etiam ineſſe feruoris. Criſpatis enim naribus, ac rotundis, conſtrictis membris, auribus remulſis, credet forſitan curſus appetere, cum ſe metalla nouerit non mouere. Quid dicamus columnarum iunceam proceritatem? moles illas ſublimiſſimas fabricarum, quaſi quibusdã erectis haſtilibus contineri, & ſubſtantiæ qualitate concauis canalibus excauatas: vt magis ipſas æſtimes fuiſſe transfuſas: alias ceris iudices factum, quod metallis duriſſimis videas expolitum: marmorum iuncturas, venas dicas aſſe genitales: vbi dum falluntur oculi, laus probatur creuiſſe miraculis. Ferunt priſci ſæculi narratores, fabricarum ſeptem tantum terris attributa miracula. Epheſi Dianæ templum. Regis Mauſoli pulcherrimum monumentũ, à quo & Mauſolea dicta ſunt. Rhodi Solis æneum ſignũ, quod Coloſſus vocatur. Iouis Olympici ſimulachrum, quod Phidias primus artificum ſumma elegantia ebore auroque formauit. Cyri Medorũ Regis domus, quam Memnon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricauit. Babyloniæ muri, quos Semiramis Regina latere cocto, ſulphure, ferroque conſtruxit. Pyramides in Ægypto, quarum in ſuo ſtatu ſe vmbra conſumens, vltra conſtructionis ſpatia nulla parte reſpicitur. Sed quis illa vlterius præcipua putabit, cum in vna Vrbe tot ſtupẽda conſpexerit? Habuerunt honores, quia præceſſerunt tempore: & in rudi ſæculo quicquid emerſiſſet nouum, per ora hominum iure ferebatur eximium. Nunc autem poteſt eſſe veridicum, ſi vniuerſa Roma dicatur eſſe miraculum. Quapropter talia virum peritiſſimum ſuſcipere decet: ne inter illa nimis ingenioſa priſcorum ipſe videatur eſſe metallicus, & intelligere non poſſit, quæ in illis artifex Antiquitas, vt ſentirentur, effecit. Et ideo det operam libris Antiquorum, inſtructionibus vacet: ne quid ab illis ſciat minus, in quorum locum cognoſcitur ſurrogatus.

† Turritanæ. ad. Curmitanæ.

CLXXVII. *De officio Comitis Inſulæ † Curritanæ & Celſinæ.*

CONſtat plerumque bene poſſe agi, vbi non defuerit perſona monitoris. Omnia enim ſine Priore confuſa ſunt, & dum vnusquisque ſecundum voluntatem ſuam cogitat viuere, regulam cognoſcitur omittere diſciplinæ. Itaque antiquæ conſuetudinis morem ſecuti, Curritanæ & Celſinæ inſulis te iudicem, per illam Indictionem, noſtra cedit auctoritas. Iuſtum eſt enim, vt qui à reliquorum hominum ſunt conſeruatione diuiſi, ad habitationes eorum vadat, qui eos probabili ratione componat. Ne quædam ſit neceſſitas iniuſtitiæ, communes actus longe poſitos ignoraſſe. Habetis igitur ſupradicti, qui inter vos emergentes cauſas & audire debeat, & finire, & ſi quid etiam fuerit à noſtra pietate decretum, eodem commonente, peragite. Quia erroribus locus tollitur, quando vobis, cui debeatis obedire, declaratur. Quem credimus ita bonis actibus ſtudere, vt augmenta noſtræ gratiæ poſſit accipere. Neceſſe eſt enim, vt à nobis remunerationem ſumat, ſi vobis, quæ ſunt profutura, diſponat.

CLXXVIII. *De officio Præfecti calcis.*

GLorioſum opus eſt ſeruienti, vnde Romana ciuitas probatur ornari: dum tantum quis apud nos proficit, quantum prodeſſe Vrbi proprio labore conſtiterit. Dubium non eſt, coctilem calcem, quæ eſt niuibus concolor, ſpongiis leuior, inſtrumentum eſſe maximum fabricarum. Hæc quantum ignis aduſtione ſoluitur, tantum exinde parietum firmitas roboratur: petra ſolubilis, ſaxea mollicies, arenacius lapis: qui tunc potius accenditur, quando aquis copioſiſſimis irrigatur: ſine quo nec ſaxa fixa ſunt, nec arenarum minuta ſolidantur. Et ideo maius ſtudium meretur accipere, quod primum locum in Romanis mœnibus noſcitur obtinere. Quocirca induſtriam tuam, multorum ſermone celebratam, ad coctionem diſtributionemque calcis, ab Indictione illa, noſtra præponit auctoritas. Vt tam publicis, quam priuatis fabricis abunde procurata ſufficiat: & ad ædificandum cunctorum animi concitentur, dum viderint paratum eſſe quod quæritur. Priuilegia vero loci tui noſtris iuſſionibus rationabiliter vendicabis. Vt maiora mereri poſſis, ſi bene tibi delegata compleueris.

CLXXIX. *De armorum factoribus.*

COnſidera quod ſuſcipis, & intelliges locum te dare non debere peccatis. Arma enim bene conſtruere, eſt ſalutem velle omnium cuſtodire. Quia prima facie ipſis terretur inimicus, & incipit animo cedere, ſi ſe cognoſcit ſimilia non habere. Atque ideo ab Indictione illa militibus te & fabris armorum, inuitati morum tuorum opinione, præfecimus. Vt tale opus ab artificibus exigas, quale nobis placere poſſe cognoſcis. Securitas te noſtræ non inducat abſentiæ: Quicquid feceris, nos videmus, qui vſu ipſo ſubtiliſſimæ perquiſitionis & errores artificum poſſumus prima fronte reprehendere, & laudabiliter operata iudicare. Vide ergo qua diligentia, quo ſtudio ſit faciendum, quod ad noſtrum venturum conſtat examen. Age itaque, vt nulla te venalitas, nulla culpa demergat. Quia veniale eſſe non poteſt, quod in tali cauſa delinquitur: ne inde puniaris, de qua parte peccaueris. Opus quod mortem generat & ſalutem, interitus peccantium, cuſtodia bonorum, contra improbos neceſſarium ſemper auxilium. Hoc primum Phoroneus Iunoni dicitur obtuliſſe: vt inuentum ſuum numinis, vt putabant, auſpicio conſecrarent. Hæc in bello neceſſaria, in pace decora ſunt. Hæc denique imbecilles fragilesq; mortales cunctis belluis efficit fortiores.

CLXXX. *Super eodem.*

Theodericus Rex Præpoſito.

MVltorum inſinuatione comperimus, illum probis moribus inſtitutum commiſſa ſibi poſſe fideliter expedire. Iccirco illuſtris magnitudo veſtra nos eum eligiſſe cognoſcat: vt & militibus præſit ſecundum morem priſtinum, & artificibus iubere poſſit armorum: quatenus conſuetudines ſuas ſic eleganter adimpleant, vt nulla in eis inueniri poſſit offenſio. Quia licet vbique culpa lædat, hinc tamen grauiter percutit, ſi bellorum inſtrumenta neglexerit. Proditionis quippe inſtar eſt, exercitui ſubtrahere, quod eum conſtat armare. Quibus conſuetudines ſuas prouidentia veſtra deputabit: vt dum illis victualium lex tollitur, neceſſaria viuacius exigantur.

CLXXXI. *De binorum & ternorum exactione per iudicem.*

AD genium dignitatis tuæ credimus pertinere, ſi competentia tibi videamur iniungere. Quia tanto quis gratior redditur, quanto parendi cauſas amplius ſuſcepiſſe monſtratur. Et ideo Binorum & Ternorum titulos, quos à prouincialibus exigi priſca decreuit auctoritas, per illam Indictionem, officio tuo procurante, ad ſcrinia Comitis Sacrarum Largitionum tranſmittere maturabis: ita vt omnis quantitas intra Cal. Martiarum diem ſolemniter impleatur. Ne de proprio reddere cogaris, quod procurare neglexeris. Tuam enim tetigiſſet iniuriam, ſi alter eos titulos videretur exigere, quos ad te præceperunt leges ſanctiſſimæ pertinere.

CLXXXII. *De binorum & ternorum exactione per officium.*

QVanuis priſca conſuetudo, Binorum & Ternorum exactionem ad te iuſſerit pertinere, tamen ne te multiplex occupatio prægrauaret, & impedimenta tibi faceret ſolicitudo geminata, illum & illum Scriniarios officii noſtri duximus deſtinandos: vt tibi officioq; tuo debeant imminere, quatenus cum eorum ſolatio intra Cal. Martiarum diem ad illuſtrem virum illum Comitem Sacrarum Largitionum ſolmenis quantitas deferatur: Ne opinionis publicæ reus efficiaris, ſi Largitiones Sacras per moram aliquam putaueris eſſe tardandas. Ita vt te excipiendum eſſe non æſtimes, quem nos credidimus adiuuandum. Nam ſi quid minus fuerit, quam oportebat, illatum, de tuis hoc noueris facultatibus eruendum.

CLXXXIII. *De Vicario portus.*

BEneficia noſtra gratiæ tuæ ſpecialiter damus, ſi te agere commiſſa rationabiliter approbemus. Nec enim irremuneratus iaces, ſi & populos peregrinos prudenter excipias, & noſtrorum commercia moderata æqualitate componas. Nam licet vbique neceſſaria ſit prudentia; in hac potius actione videtur accommoda: quando inter tuos populos naſcuntur ſemper certamina, niſi fuerit iuſtitia cuſtodita. Quapropter arte placandi ſunt, qui mores afferunt ſimillimos ventis, quorum niſi prius animi temperentur, in contemptum maximum natiua facilitate proſiliunt. Qua de re modeſtiæ tuæ fama prouocati, curas illius portus, per illam Indictionem te habere cenſemus. Vt omnia ad tuum titulum pertinentia ſic agas, quemadmodum ad meliora peruenias. In paruis enim diſcitur, cui potiora præſtentur.

CLXXXIV. *De officio Principis Dalmatiarum.*

MAgna inter collegas ſuos prærogatiua decoratur, quiſquis gerit militiam nomine Principatus. Cognoſcitur enim agere locum primarium, quando in rebus humanis magna pars hominum aſſerit excellentiam dignitatum. Hoc etiam tui loci probatur exemplo, ſine quo nec ſecretarii præſtatur acceſſus, nec oſculationis pompa peragitur, totuſque ille iudicis genius, ita tibi legibus probatur creditus, vt ſine te nequeat eſſe perfectus. Comiti quidem prouinciarum poteſtas data eſt, ſed tibi iudex ipſe commiſſus eſt. Tu vitam tenes improbis minantem: tu diſciplinam inter iura cuſtodis: tibi inſolentiam perorantis fas eſt diſtringere, quam præſuli non licet vindicare: geſta quinetiam totius actus te ſubſcribente complentur, & conſenſus tuus quæritur, poſtquam voluntas iudicis explicatur. Age, vt qui talibus præponeris, ea impleſſe merito ſentiaris. Itaque per Indictionem illam, ad illam te prouinciam iubemus excurrere: vt mixtus iudicis officio competentia loco tuo peragas: & qui Princeps à nobis egrederis, nullis vilitatibus accuſeris. Reuerentiſſimum enim te omnibus facis, ſi quod de nomine tuo creditur, & in moribus ſentiatur.

CLXXXV. *De Comitiua honorum ſecundi ordinis diuerſarum ciuitatum.*

SAEculi huius honor humanæ mētis eſt manifeſta probatio: quia libertas animi volūtatē propriam ſemper oſtendit, dū ſe contemnit occulere, qui ſibi alios cognouerit ſubiacere. Sed humanæ mētis

felix illa conditio eſt, quæ arbitrium prouectionis ſuæ intra terminum moderationis includit, & ſic peragit dignitatis breuiſſimum ſpatium, vt vniuerſis temporibus reddatur acceptus. Quapropter interdum Iudices ad blanda deſcendite. Laborioſum quidem, ſed non eſt impoſſibile, iuſtitiam ſuadere mortalibus, quam ita cunctorum ſenſibus beneficium diuinitatis attribuit, vt & qui neſciunt iura, rationem tamen veritatis agnoſcant. Neceſſe eſt enim, vt quod à natura conceditur, ſubmonente iterũ eadem ſuauiter audiatur. Et ideo non laboretis populis imponere, quod eos conſtat ex propria voluntate ſentire. Facile enim ſequuntur veſtigia verbi alieni, qui ſe poſſe credunt monitione compelli. Propterea per illam Indictionem in illa ciuitate Comitiuæ honorem Secundi Ordinis tibi, propitia diuinitate, largimur: vt & ciues commiſſos æquitate regas, & publicarum ordinationum iuſſiones conſtanter adimpleas: quatenus tibi meliora præſtemus, quando te probabiliter egiſſe præſentia ſentiemus.

CLXXXVI. *De honoratis poſſeſſoribus & curialibus.*

VTile eſt vnum ſemper eligere, cui reliqui debeant obedire: quia ſi voluntas diuerſorum vaga relinquitur, confuſio, culparum amica, generatur. Itaque ciuitatis veſtræ Comitiuam per Indictionem illam nos illi largitos fuiſſe noueritis, cui ſaluberrimam patientiam commodate: vt cauſis veſtris ferat remedium, & iuſſionibus publicis procuret effectum: ſcituri, quod ſi quis probabili deuotione tractauerit, ſimilia de noſtris ſenſibus haud irrite poſtulabit.

CLXXXVII. *De Officio Comitis militum.*

GRatum vobis eſſe confidimus, quando militiæ noſtræ Iudices deſtinamus: quia tunc ordines noſtros agitis, quoties vobis non defuerit præſentia iudicantis. Relatiua iſta intellectui ſunt nomina, ſi præſulem ademeris, militem non relinquis: apparitio enim tollitur, quando qui iubere poterat, abrogatur. Vobis ergo aptum credimus, dum ad vos dirigimus dignitates, & tādiu vos militare facimus, donec iudices deſtinamus: nec iſtud leue credatis beneficium, vt cum vos ſcitis obſequium, vobis occurrat electio cognitorum. Et ideo per Indictionem illam, illum Comitem militiæ veſtræ cognoſcite deſtinatum. Quem ita acturum eſſe putamus, tam in cauſis publicis, quam priuatis, vt eum laus optata comitetur. Cui deuotionem iuſtiſſimam commodantes, his quæ vobis præceperit, ſolemniter obedite: quia reuerentiam noſtram honoratam eſſe credimus, ſi bene habitos noſtros iudices ſentiamus.

CLXXXVIII. *De cuſtodiendis portis ciuitatis.*

NVllatenus de eius fide dubitatur, qui ad cuſtodiam ciuitatis eligitur: quia probatæ conſcientiæ conſtat eſſe credendum, quod fuerit pro ſecuritate multorum. Atque ideo curam portæ illius ciuitatis noſtra tibi auctoritate concedimus: vt improborum non pateat aduentibus, & bonorum non retardet acceſſus. Nam ſi porta ſemper obſerata ſit, inſtar eſt carceris: ſi iterum iugiter pandatur, murorum nil prodeſt habere munimina. Sit ergo vtrunq; moderatum: vt & cuſtodiæ nocturnæ ſatisfacias, & incompetenter eam claudere non præſumas. Eris nimirum via ciuium, & ingreſſus mercium ſingularum, amicus ſimul copiæ, quam optas intrare. Stude ergo, cum alimoniis inuitare venientes. Non tibi quod deſpiciatur eſt creditum. Quibusdam faucibus ciuitatis præponeris, qui ingredientibus victualibus præeſſe monſtraris. Quod te oportet ſine querela perficere: vt in paruis agnoſcere poſſimus, cui maiora credere debeamus.

CLXXXIX. *De Tribuno prouinciarum.*

AEquitati conuenit, vt vnusquisque ad fructum militiæ emenſo tempore debeat peruenire, & laboris recipiat præmium pro compenſatione meritorum. Vnde quia priſcæ conſuetudinis ratio perſuadet, vt à nobis debeat deſignari, qui à vobis Tribunus eſſe mereatur, ideo hac auctoritate cenſemus, vt ille quem locus videtur expoſcere, vobis in ſupradicto honore præſideat: quatenus cum ad tempus venerit conſtitutum, optato honore potiatur. Diuina ſunt iſta iudicia, non humana: vt quem ſuperna ad tempus debitum opus voluerunt perducere, merito videatur & laboris ſui prĕmia ſuſcepiſſe. Excubiarum ſuarum igitur competentia priuilegia conſequatur. Quia nullum emolumento conſueto fraudari deſideramus, quem ſine culpis ad primatum venire cognoſcimus. Quapropter illi, pro vtilitate publica diſponenti, modis omnibus obedite: quoniam partem iudicis habent priores, quando ab ipſis requiritur, ſi quid à vobis inſolentius excedatur.

CXC. *De principatu vrbis Romæ, & dignitate officii Comitiaci.*

CVm in vrbe Roma plurima fieri cenſeamus, & neceſſe ſit ibi poteſtatem eſſe Comitiaci officii, vt vtilitates publicæ videantur impleri, noſtro more proſpeximus, vt quia principem noſtrum cardinalem obſequiis noſtris deeſſe non patimur, tu eius locum vicarii nomine in vrbe Romana ſolemniter debeas continere. Quatenus & ille primatus ſui laboribus perfruatur, & tu in alterius honore

poſſis

poſſis diſcere, quod in tuo debeas feliciter exhibere. Si quos etiam Comitiacorum ad Comitatum iudicaueris eſſe dirigendos, conſulens obſequio noſtro, tuo ſubiacebit arbitrio. Eos autem, quos retinendos putaueris, indulta ſecuritate potiantur. Ita tamen, vt viciſſim omnia moderetis: quatenus nec excubantes continuus labor atterat, nec ſegnes iterum rubigo ocii fugienda conſumat.

CXCI. De moneta.

OMnis quidem vtilitas publica fideli debet actione compleri: quia totum vitioſum geritur, vbi conſcientiæ puritas non habetur: tamen omnino monetæ debet integritas quæri, vbi & vultus noſter imprimitur, & generalis vtilitas inuenitur. Quidnam erit tutum, ſi in noſtra peccetur effigie? & quam ſubiectus corde venerari debet, manu ſacrilega violare feſtinet? Additur, quod venalitas cuncta diſſoluitur, ſi victualia metalla vitiantur: quando neceſſe eſt reſpui, quod in mercimoniis corruptum videtur offerri. Quis ergo patiatur, vnius eſſe commodum diſpendia ſceleſta cunctorum: vt deteſtabile vitium venire poſſit ad pretium? Sit mundum, quod ad formam noſtræ ſerenitatis adducitur. Claritas regia nil admittit infectum. Nam ſi vultus cuiuslibet ſyncero colore depingitur, multo iuſtius metallorum puritate principalis gratia cuſtoditur. Auri flamma nulla iniuria permixtionis albeſcat, argenti color gratia candoris arrideat, æris rubor in natiua qualitate permaneat. Nam ſi vnum lædere, legibus putatur eſſe damnandum, quid ille mereri poterit, qui in tantam hominum numeroſitatem peccauerit? Pondus quinetiam, conſtitutum denariis, præcipimus debere ſeruari, qui olim tam penſo, quam numero vendebantur: vnde verborum vocabula competenter ab origine trahens compendiū & diſpendium pulchre vocitauit Antiquitas. Pecunia enim à pecudis tergo nominata. Gallis auctoribus, ſine aliquo adhuc ſigno ad metalla translata eſt. Quam non ſinimus fœculenta permixtione fieri contemptibilem, ne iterum in antiquam cognoſcatur redire vilitatem. Proinde te, cuius nobis laudata eſt integritas actionis, ab illa Indictione per iuge quinquennium monetæ curam habere præcipimus, quam Seruius Rex in ære primum impreſſiſſe perhibetur: ita vt tuo periculo non dubites quæri, ſi quid in illa fraudis potuerit inueniri. Nam ſicut caſus aſperos ſubibis, ſi quid fortaſſe deliqueris, ita irre-muneratum non relinquimus, ſi te egiſſe inculpabiliter ſenſerims.

CXCII. De officio Legatorum gentium diuerſarum.

QVis dubitet, vtilitatis publicæ intereſſe rationi; vt quibus nos conſtat dona conferre, nullam videantur itineris moleſtiam ſuſtinere? quando nec vobis moratum detrimenta faciunt, & illi ſe bene habitos fuiſſe cognoſcunt Atque ideo humanitatem ſubter annexam, vel ad equos definitum illius gentis legatis ſine aliqua tarditate præſtabitis, quatenus ad ſedes ſuas irremunerati non debeant peruenire. Quia feſtinantibus gratior eſt celeritas in redeūdo, quam quælibet munerum magnitudo.

CXCII. De honore Spectabilitatis.

OPtamus nobis, Deo auxiliante, ſubiectos varia dignitatum prærogatiua gloriari: deſideramus, probabile genus hominum impreſſa gratia dignitatis ornare: vt laudabilius vnusquiſque poſſit viuere, cum ſe honores reuerendos cognouerit accepiſſe. Sic enim & ad virtutis ſtudia decenter aſcenditur, & à bonis ciuibus Reſpub. plus amatur. Atque ideo te Spectabilitatis nitore decoramus: vt ſententiam tuam in conuentibus publicis ſpectandam eſſe cognoſcas, cum inter nobiles decorus aſſederis. Vt ſi hæc prædicabili conuerſatione tractaueris, in futurum præmiis melioribus augearis.

CXCIII. De honore Clariſſimatus.

COnſtat, iucundum eſſe rerum bonarum ſaporem, & vtilem ambitum laudis, qui appetitur per augmenta virtutis. Hoc nos ſtudium prouidæ liberalitatis infundimus: vt maior ſit cultus morum, dum creſcunt deſideria præmiorum. Clariſſimatus igitur honorem, ornamēta iudicii noſtri, regia tibi largitur auctoritas: quod præbeat & exactæ vitæ teſtimonium, & futuræ proſperitatis polliceatur augmentum. Quapropter nihil iam obſcurum agere patiaris, qui Clariſſimatus dignitate reſplendes. Grande ſiquidem vitæ teſtimonium eſt, non tam clarum, quam clariſſimum dici: quando pene totum de illo optimum creditur, qui tanti fulgoris ſuperlatiuo nomine vocitatur.

CXCIIII. De Tuitione & mundiburde.

SVperfluum quidem videtur, tuitionem ſpecialiter à Principe petere, cuius eſt propoſiti vniuerſos communiter vindicare. Sed quia ſecuritatem tuam quorundam violentorum execranda temeritas inquietat, non piget dolentium querelis ad hanc partem pietatis adduci. vt quod omnibus præſtare cupimus, ſupplicanti potiſſimum conferamus. Atque ideo diuerſorum te, quemadmodum quereris, diſpendiis ſauciatum, in caſtra defenſionis noſtræ clementer excipimus. Vt cum aduerſariis tuis, non vt hactenus, campeſtri certamine, ſed murali videaris protectione contendere. Ita fiet, vt truculentis viribus preſſus, reddaris auxiliis regalibus exæquatus. Quapropter tuitionem tibi noſtri nominis, quaſi validiſſimam turrem contra inciuiles impetus, & conuentionalia detrimenta, noſtra concedit auctoritas: ita tamen, ne his præſumptionibus ſubleuatus ciuile reſpuas præbere reſponſum, & tu videaris inſolens calcare iura publica, quem primitus deteſtanda premebat audacia. Et quia miniſtros efficaces noſtra debet habere præceptio, nec decet Principem loqui; quod non videatur poſſe compleri;

pleri, præſentis beneficii iuſſione, aduerſus Gothos illa, aduerſus Romanos illa, facile te fides & diligentia cuſtodiuit. Quia nemo laborat defendere, niſi qui timetur offendi. Dum præſtans dominus fieri formidatur ingratus. Fruere igitur noſtra clementia, beneficio lætare ſuſcepto. Nam ſi vlterius à quoquam ſub inciuilitate tentaris, tua de inimicis potius vota complebis.

CXCV. De matrimonio confirmando & liberis legitime conſtituendis.

AEternum eſt beneficium, quod poſteritatis fuerit fauore collatum: nec plus eſt conueniens Regi, quam ſi humanæ præſtet origini. In lucem quippe venturus caſus ſuſcipere non meretur aduerſos: ne ante grauamen diſtrictionis incurrat, quam gaudia ſupernæ lucis inueniat. Oblata itaque ſupplicatione depromis, mulierem, quam tibi placitus illigauit amplexus, beneficio noſtro iugali honeſtate debere ſociari: vt ex ea liberi nati nomen nanciſcantur heredum. Nam cum ſpontanea copula animantia cuncta conſociet, dignumq; vnicuique videatur eſſe, quod placuit, durum eſt libertatem liberam non habere, vnde liberi procreantur. Et ideo illam, quæ ſicut iure præcipitur, honeſtate non fuiſſe probatur æqualis, legitimam tibi fieri cenſemus vxorem, & filios ex eadem coniuge, ſiue qui ſuſcepti ſunt, ſiue qui ſuſcipiendi, heredum volumus iura ſortiri: vt ſub nulla dubietate diligas, quos tibi abſolute ſucceſſores futuros eſſe cognoſcas. Natura enim tibi præſtitit filios: ſed nos tali ſecuritate facimus eſſe cariſſimos.

CXCVI. De ætatis venia.

GLorioſa ſupplicatio eſt, quæ veniam quærit ætatis: quādo ſe grauitatem de moribus confitetur accipere, quam maturitatem vitæ adhuc non contigit intulíſſe. Minor naſcendo, grandæuus cupit eſſe conſilio. Ita, quod in humanis rebus audaciſſimum eſt, ad erroris auxilium beneficium contemnis annorum. Quapropter oblata ſupplicatione depromis, vt cum tibi ſit ratio firma prudentiæ, actiones tuæ non relinquantur ambiguæ: ne infirmetur iure, quod non poteſt vtilitate titubare. Hoc nos, quibus cordi eſt bona deſideria perficere, libenter accipimus: Quia nullas ſe captare velle profitetur inſidias, quiſquis habere liberos contractus conſtanter affectat. Atque ideo, ſi id tempus conſtat elapſum, quo ad hanc veniam accedi iura voluerunt, nos quoque probabilibus deſideriis licentiam non negamus: vt in foro competenti, ea, quæ in his cauſis reuerenda legum dictat Antiquitas, ſolemniter actitentur. Ita vt in alienandis ruſticis vel vrbanis prædiis conſtitutionum ſeruetur auctoritas. Ne cum opinioni præſtare volumus, vtilitatem publicam lædere videamur. Cape igitur noſtro beneficio potiorem annis ætatem: & quod petis ab oraculo, moribus exhibeto. Nam profeſſio maturitatis acerbæ locum denegat actionis, quando multo grauior eſt culpa, quā ſuæ promiſſionis impugnat auctoritas.

CXCVII. De Saionibus.

Theodoricus Rex Quæſtori.

FRequenter Saiones, quos à nobis credidimus pia voluntate concedi, querelis maximis cognouimus ingrauatos. Corruptum eſt, (proh dolor) beneficium noſtrum, creuitque potius de medicina calamitas, dum ad alios vſus potentium malignitate traſlati ſunt, quam eos noſtra remedia tranſtulerunt. Vnde nobis neceſſe fuit remedio ſalubri votis peſtiferis obuiare: ne dum pietatis ſtudium ad æqualia beneficia trahitur, ſurreptionum iniquiſſima patiamur. Atque ideo edictali programmate definimus, vt quicunque contra violentas inſidias propter ineluctabiles neceſſitates ſuas mereri deſiderat fortem Saionem, officio noſtro pœnali ſe vinculo cautionis aſtringat: vt ſi præcepta noſtræ iuſſionis immiſſione plectibili, Saius quem meretur exceſſerit, & ipſe pœnę nomine det auri libras tot, & ſatisfacere promittat, quæcunque eius aduerſarius potuerit tam cōmodi quam itineris ſuſtinere detrimenta. Nos enim cum reprimere inciuiles animos volumus, prægrauare innocentiam non debemus. Saius autem, qui ſua voluntate modum præceptionis exceſſerit, donatiuis ſe nouerit exuendum, & gratiæ noſtræ (quod eſt damnis omnibus grauius) incurrere poſſe periculum: nec ſibi vlterius eſſe credendum, ſi iuſſionis noſtræ, cuius executor eſſe debuit, temerator extiterit.

CXCVIII. De officio Cartariorum.

COnſtat militiam bene geri, quæ probatis moribus videtur imponi: quando ipſe ſecum poteſt reuoluere, quod iudex cum potuit admonere, maxime cum ad patrimonia diuinæ talis domus mereatur accedere, vt cupiditate deteſtabili nō poſſit accendi. Deinde cum ſplendidiſſimum officium cenſoria quadam grauitate reluceat, & turpe ſit illis miſceri, qui dignis moribus non poſſunt approbari, congruum videtur tales quærere, qui in nullo debeant diſplicere. Atque ideo Tribuni Cartariorum ſuggeſtione comperta, penes quam officii eſt digna reuerentia, ab illo die Cartarii te volumus nomen adipiſci: vt qui nobis bene acturus promitteris, documentis laudabilibus approberis. Auaritiam declina: longius fuge iniqua compendia. Multo melius proficitur, ſi bonis moribus ſeruiatur.

CXCIX. De Competitoribus.

NEſcio quid grāde de ſe videtur promittere, qui loca deſiderat publica poſſidere. Hoc enim ita fieri decet, ſi res ſqualida in meliorē loci faciem transferatur, & reuocetur ad ornatum, quod pridem videba-

videbatur iacere incultum. Atque ideo deſideranti tibi illum locum proprietario iure concedimus, præter æs, aut plumbum, vel marmora, ſi tamen ibi fuerint latere comperta. Age itaque, vt per te ſumat decorem, quod neglectum * in Curia vetuſtate iacuerat. Quatenus boni ciuis laudem inuenire mereatis, ſi faciem tuæ ciuitatis ornaueris: ſecurus etiam ad poſteros tranſmiſſurus, quod proprio fuerit labore compoſitum. Quia tanto firmius vnusquisque poſſidebit, quanto ſe auctoresque ſuos amplius expendiſſe probauerit. * ſcribe, incuria.

CC. *De cenſus diminutione.*

CVm de agri vtilitate viuatur, & omnibus inde certum ſit iuſtum venire compendium, tributum illud poſſeſſionis in illa prouincia conſtitutæ, ita quereris onerosum, vt vniuerſas tibi vorauerit facultates lacus ille vaſtiſſimus functionis: & quod aliunde magno labore poteſt colligi, per illam videatur aſſumi, cuius vtilitatem nimia tranſcendit illatio, dum plus compulſoribus redditur, quàm à ſedulo præſtetur. Quapropter credimus te euadere poſſe nuditatem, ſi dominium huius vrbis amiſeris, cui iugis ſterilitas de compulſoribus venit: ne conditione miſerabili ſeruias neceſſitati, cuius dominus eſſe meruiſti. Sed quia hoc genus beneficii præſtari mediocribus leges ſacratiſſimæ cenſuerunt (vt qui pro vnius ceſpitis enormitate deprimitur, nec alterius commoditate ſubleuatur, moderatione habita ei debeat ſubueniri) magnitudinis noſtræ, cui cordi eſt cogitare iuſtitiam, præſenti auctoritate decernimus, vt ſi ita eſt, tot Solidos tributario ſupradictæ poſſeſſionis datis præceptionibus ad eos, quorum intereſt, ita faciatis de vaſariis publicis diligẽter abradi, vt huius rei duplarum veſtigium non debeat inueniri: ſed per ſæcula ſine errore ſeruetur, quod vna communi ſumma concluditur.

CCI. *De matrimonio conſobrinorum per Principem legitimando.*

INſtitutio diuinarum legum humano iuri miniſtrat exordium, quando in illis capitibus legitur præceptum, quæ duabus tabulis probantur adſcripta. Sacer enim Moſes, diuina inſtitutione formatus, Iſraelitico populo inter alia definiuit, vt concubitus ſuos à vicinitate pii ſanguinis abſtinerent: ne & ſe, in proximitatem redeundo, polluerent, & dilationem prouidam in genus extraneum non haberent. Hoc prudentes viri ſequentes exemplum, longius publicam obſeruantiam poſteris tranſmiſerunt: reſeruantes principi tantum beneficium, conſobrinis nuptiali copulatione iungendis. Intelligentes rarius poſſe præſumi, quod à principe iuſſerant poſtulari. Admiramur inuentum, & temperiem rerum ſtupenda conſideratione laudamus, hoc ad principis tranſiſſe remiſſum iudicium. Vt qui populorum mores regebat, ipſe & moderata concupiſcentiæ frena laxaret. Et ideo ſupplicationum tuarum tenore permoti, ſi tibi illa tantum conſobrini ſanguinis vicinitate coniungitur, nec alio gradu proximior approbatis, matrimonio tuo decernimus eſſe ſociandam, nullamque vobis exinde iubemus fieri quæſtionem: quando & leges noſtra permitti voluntate conſentiant, & vota veſtra præſentis auctoritatis beneficio firmauerunt. Erunt vobis itaque, Deo fauente, poſteri ſolenniter heredes, caſtum matrimonium, glorioſa permixtio, quando quicquid à nobis fieri præcipitur, neceſſe eſt vt non culpis, ſed laudibus applicetur.

CCII. *De prædiis ſub decreto curiali vendendis.*

Theodoricus Rex Præfecto Prætorio.

PAtitur hoc improuida mortalium plerunque conditio, vt cum lædere putatur, conſulat; & cum conſulere videtur, affligat. Sed illud magis eſt eligendum, quod prodeſſe cognoſcitur. Nam venena ipſa ſi iuuare probantur, accepta ſunt. Econtra refugienda eſt ſuauitas mellis, quæ inferre dignoſcitur læſiones. Finis ergo ſapientis eſt, amare quod expedit: ſic nec igitur votum reſpicit, qui prodeſſe contendit. Prædia quidem Curialium non facile diſtrahi, prudens definiuit Antiquitas: vt ad neceſſitates publicas melius* efficerent, ſi ſubſtantiæ iuuamina plus haberent. Sed in hac iterum parte proſpexit, vt ſi apud vos ineluctabilis neceſſitas appareret, rerum ſuarum diſtractio ſubueniret. Nam quid prodeſt, ſi quispiam videtur idoneus, & fieri non poſſit à contractis nexibus abſolutus? Egenti ſimilis eſt, qui reddere nequit alienum, nec dici poteſt proprium, quod liberare dominum non videtur * additum. Sed quamuis hoc veſtiæ poteſtati fuerit legum auctoritate conceſſum, tamen ne quam rariſſimi facti ſuſtineretis inuidiam, illius municipis allegatione permoti, nos quoque eminentiæ veſtræ præſenti iuſſione permittimus, vt aliquid veritate diſcuſſa, ſi aliter ſolui nequeunt, diſtracta ligamina prædii ſui, quod propria voluntate delegerit, habeat licentiam diſtrahendi: ita vt reddat debitum, quod probatur eſſe contractum: ne vitio voracitatis imbutus, facultates ſuas abſorbere, videatur eſſe permiſſus. Conſtet apud vos probabilis cauſa damnorum, quoniam illis volumus ſubueniri, qui duris neceſſitatibus probantur aſtringi: vtrunque enim poteſt eſſe culpabile, aut malis moribus frena laxare, aut iuſtas iterum querelas excludere. Quapropter prouida vobis permiſit Antiquitas de illa cauſa decernere, cui eſt vtile Curiam cuſtodire. A quibus enim munia poterunt ſuſtineri, ſi ciuitatum nerui paſſim videantur abſcidi?

*forte, ſufficerent.

*addictum malim vel à debito.

ATHALARICI GOTHI REGIS ROMA- NORVM.

CONSTITVTIONES.

I.

De Electione Regis, iuramento eius Imperio præſtando, & fidelitate Senatus populiq́; Romani, Regi facienda.

Athalaricus Rex Senatui Vrbis Romæ.

PLeniſſimum gaudium conſtant eſſe P.C. cognoſcere dominâtis exortum: vt qui creditur vniuerſos poſſe protegere, audiatur ad regni culmina perueniſſe. Menſura lætitiæ de magnitudine nuntii venit, & tanta fit alacritas animi, quanta fuerit & conſideratio rei. Nam ſi prudentes viros erigunt cõmoda prædicta ſodalium, ſi amicorum releuat ſoſpitas nuntiata, quan ta exultatione ſuſcipi debet, omnium rectorem feliciter proueniſſe terrarum? Quem non protulit commota ſeditio, non bella feruentia pepererunt, non Reip. damna lucrata ſunt: ſed ſic factus eſt per quietem, quemadmodum venire decuit ciuilitatis auctoré. Magnum profecto fidelitatis genus, obtinere ſine contentionib. principatum, & in illa Repub. adoleſcentem dominum fieri, vbi multos conſtat maturis moribus inueniri. Non enim poteſt cuilibet ætati deeſſe conſilium, vbi tot parentes publicos conſtat inuentos. Prælata eſt ergo ſpes noſtra cunctorũ meritis, & certius fuit de nobis credi, quàm quod de aliis potuit approbari: non iniuria, quomodo quæuis claritas generis à malis cedit, & ſicut qui ex vobis naſcitur, origo ſenatoria nuncupatur, ita qui ex hac familia progreditur, regno digniſſimus approbatur. Probata ſunt præſenti facto, quæ loquimur. Nam cum domni aui noſtri pro beneficiorum quantitate dulciſſima nobis recordatio vigeretur extremis, magnitudiné dominationis ſuæ tantam nobis celeritate transfudit, vt non tam regnum quàm veſtem crederes eſſe mutatã. Tot proceres manu conſilioq; glorioſi nullum murmur, vt aſſolet, miſcuerunt, ſed ita cum magno gaudio ſecuti ſunt principis ſui iudicia, vt voluntatem ibi potius agnoſceres confluxiſſe diuinã. Quapropter neceſſarium duximus, propitio Deo, de ortu regni noſtri vos facere certiores. Quia dilatatum tamq; mutatum videtur imperium, cum tranſit ad poſteros. Nam quodammodo ipſe putatur viuere, cuius nobis progenies cognoſcitur imperare. Hæc habuerunt veſtra vota, hæc illius fuit indubitata ſentẽtia, vt heredem bonorum ſuorum relinqueret, qui beneficia eius in vobis poſſit augere. Amore principum conſtat inuentum, vt ſimulachris æneis fides ſeruaretur imaginis: quatenus ventura progenies auctorem videret, qui ſibi Rempub. multis beneficiis obligaſſet. Sed quanto verior eſt, qui viuit in poſteris? per quos plerunq, & forma corporis redditur, & vigor animi protelatur. Et ideo nobilitatis veſtræ fidem maiore nunc ſtudio oſtendit: quatenus & priora munera meritis videantur eſſe collata, & futura indubitanter eis præſtemus, quos præteritorum immemores fuiſſe minime ſenſerimus. Noueritis etiam diuina prouidentia fuiſſe diſpoſitum, vt Gothorum Romanorumq; nobis generalis conſenſus accederet, & voluntaté ſuam, quam puris pectorib. offerebant, iuris etiam iurandi religione firmarent. Quod vos ſecuturos eſſe minime dubitamus, tempore non amore, nam à vobis potuit inchoari, quod præuenti longinquitate ſequimini. Conſtat enim excellentiſſimos patres tanto amplius poſſe diligere, quanto maiores honores à cæteris ordinibus viſi ſunt accepiſſe. Sed vt primordia noſtra, & circa vos benignitaté poſſitis agnoſcere; quia decet Curiam veſtram beneficiis introire illuſtrem Sigiſmerem, Comitem noſtrum, vobis cum his qui directi ſunt, fecimus ſacramenta præſtare. Quia inuiolabiliter ſeruare cupimus, quod publica auctoritate promittimus. Si qua autem à nobis poſtulanda creditis, quæ veſtræ ſecuritatis incrementa multiplicent, indubitanter petite, commoniti, quos ad fundendas preces nos etiam videmur hortati. Promiſſio potius eſt iſta, quàm commonitio. Nam qui reuerendum Senatum ſupplicare præcipit, quod impetrare poſſit nihilominus compromiſit. Nunc veſtrum eſt, tale aliquid ſperare, quod communem Rempubl. poſſit augere.

II. *Super eodem.*

Athalaricus Rex Populo Romano.

SI vos externus heres imperii ſuſcepiſſet, dubitare forſitàn poteratis, ne quos prior dilexerat, in videndo ſubſequens non amaret: quia neſcio quo pacto cum ſucceſſor amplius laudari nititur, præcedentis fama * lætatur. Nunc vero perſona tantum, non eſt autem vobis gratia commutata: quando recte vobiſcum agi credimus, ſi aui venerandi † iudicia ſubſequamur. Noſtræ ſiquidem opinionis intereſt, vt quos ille benigniſſime tuitus eſt, nos etiam ſtatuta cõſtantia copia & beneficiorum vbertate paſcamus. Minus cogitant, qui obſcuris principib. & verſatis in mediocri † natione ſuccedũt. Nos talis præceſſit, vt exquiſitis virtutib. eius ſequi veſtigia debeamus. Quapropter, auſpice Deo dictũ ſit, glorioſi † domni aui noſtri ita vobis nũtiamus ordinatione diſpoſitũ, vt Gothorũ Romanorũq; in regnũ noſtrũ ſuauiſſimus cõſenſus accederet: & ne aduerſis reb. aliqua poſſit † remanere ſuſpicio, vota ſua ſa-

* leg. lædatur.
† veſtigia.
* Forte, actione.
† domini.
† remeare.

cramen-

cramẽtorũ interpoſitione firmarunt, ſe dominatũ noſtrum tanto gaudio ſubire, tanquam ſi vel illis domnus auus noſter fatali ſorte non videretur ſubtractus: ne ſolis linguis, ſed etiam imis pectoribus, probarentur eſſe deuoti: quod ſi vos, vt opinamur, libenti animo ſimilia feceritis, harum portitores ſub obteſtatione diuina vobis fecimus polliceri, iuſtitiam nos & æquabilem clementiam, quæ populos nutrit, iuuante domino, cuſtodire, & Gothis Romaniſque apud nos ius eſſe commune, nec aliud inter vos eſſe diuiſum, niſi quod illi labores bellicos pro communi vtilitate ſubeunt: vos autem ciuitatis Romanæ habitatio quieta multiplicat. Ecce ad condictionem clementiſſimam ſacramenti inclinando noſtrum eueximus principatum: vt nihil dubium, nihil formidoloſum populi habere poſſint, quos beatus noſter auctor enutriuit. Ecce Traiani veſtri clarum ſæculis reparamus exemplum. Iurat vobis, per quem iuratis: nec poteſt ab illo quiſquam falli, quo inuocato non licet impune mentiri. Erigite nunc animos, &, Deo propitio, meliora ſemper optate: vt ſicut à caritate poteſtatem regiam inchoauimus, ita tranquillitatem, Deo placitam, ſequentibus temporibus exequamur.

[Rex populo, & viciſſim populus Regi iurat.]

III. Super eodem.

Athalaricus Rex vniuerſis Romanis per Italiam & Dalmatias conſtitutis:

HOnorabile credimus, indicare quod fama potuiſtis teſte cognoſcere. Iure ſiquidem de ſe bene arbitrabitur æſtimatum, qui regium meretur alloquium: quia dignitas eſt ſubiecti, affatus meruiſſe dominantis, in ea præſertim cauſa, in qua omnium corda ſic videntur eſſe ſolicita, vt ſi non cognoſcant proſperum, credant ſemper aduerſum. Nam qui audit mutatum, nouum nihilominus formidat imperium. Et re vera neſcio quid triſte creditur cogitare, qui tardat inter initia benigna promittere. Quapropter locum ſiniſtris cogitationibus amputantes, aliter de nobis non patimur credi, quàm quod de noſtris potuit parentibus æſtimari. Et ideo, quod Diuinitate propitia dictum ſit, glorioſo domno auo noſtro feliciter ordinante, tam Gothorum quàm Romanorum præſentium pro munimine indepti regni ſacramenta ſuſcepimus: quod vos quoque facturos eſſe libentiſſime, iudicamus: vt qui fideles parentibus noſtris extitiſtis, nobis quoque ſimili deuotione pareatis. Suauius enim diligit heredem, qui beneficiorum recordatur auctorem. Sed vt vobis beneuolentiæ noſtræ iam nunc integritas innoteſcat, iuriſiurãdi vobis fecimus religione promitti, quod & noſtrum poſſit declarare propoſitum, & ſpem debeat munire cunctorum.

[Regni ſacramenta.]

IV. Super eodem.

Athalaricus Rex vniuerſis Gothis per Italiam conſtitutis.

VOluiſſemus quidem domni aui noſtri longæuæ vitæ gaudia nuntiare: ſed quoniam diligentibus dura conditione ſubtractus eſt, nos heredes regni ſui, Deo ſibi imperante, ſubſtituit: vt ſucceſſione ſanguinis ſui beneficia, vobis à ſe collata, faceret eſſe perpetua: dum nos illa & augere & tueri cupimus, quæ ab illo facta eſſe cognoſcimus. Cuius ordinationi adhuc eo ſuperſtite in regia ciuitate ita ſacramenti interpoſitione cunctorum vota ſociata ſunt, vt vnum crederes promittere, quod generalitas videbatur optare. Hoc vos ſequentes exemplum, pari deuotione peragite: ne quid à præſentibus minus feciſſe videamini, à quibus creditur totum ſimiliter poſſe compleri. Illum vero Comitem vobis fecimus iurata voce promittere, vt ſicut nobis veſtrum animum deuotiſſime proditis, ſic optata de noſtris ſenſibus audiatis. Recipite itaque proſperum vobis ſemper nomen, Amalorum regalem proſapiem, balthicum germen, infantiam purpuratam: per quos, Deo iuuante, parentes noſtri decenter euecti ſunt, & inter tam prolixum ordinem Regum ſuſceperunt ſemper augmenta. Credimus enim de diuinitate propitia, quæ Maiores noſtros dignanter adiuuit, nunc quoque gratiam ſuæ dignationis impendere, vt & nobis regnantibus bonarum rerum fructus dulciſſimos afferatis, qui ſub noſtris parentibus copioſa virtutum laude floruiſtis.

V. De inducendis deuotis Regni ad fidelitatem ſeruandam.

Athalaricus Rex Præfecto Prætorio Galliarum:

SCimus, animum veſtrum de obitu glorioſæ memoriæ domini aui noſtri acerbo dolore fatigari, dum omnia bona grauiter defleantur amiſſa. Plus enim quæritur, dum dominus deſiderabilis abrogatur. Expedit autem ſtudio pietatis, afflictam mentem compenſatiuo remedio conſolari: quia vix ſentitur amiſſus, cui non ſuccedit extraneus. Sic enim, Deo ſibi imperante, proſpexit, dum eſſet & poſt fata prouidus, vt regionibus ſuis pacem relinqueret, ne aliqua nouitas quieta turbaret. In ſellam regni ſui nos dominos collocauit, quatenus decus generis, quod in illo floruit, in ſucceſſores protinus æquali luce radiaret. Cui ordinationi Gothorum Romanorumque deſideria conuenerunt: vt ſub iuriſiurandi religione promitterent fidem ſe regno noſtro deuoto animo ſeruaturos. Quod ad illuſtris magnitudinis veſtræ notitiam credimus perferendum: vt ab his, qui in Galliis regno pietatis noſtræ deuoti ſunt, ſimile proferatur exemplum. Et ſicut animos noſtros circa ſe minores non deſiderant effici, ita pari conditione teneantur aſtricti.

VI. De mutuo iureiurando regi præſtando.

Athalaricus Rex vniuerſis prouincialibus per Galliam conſtitutis.

LIcet glorioſæ memoriȩ domni aui noſtri pro excellentibus meritis triſtis videatur occaſus, tamen quia ille humana conditione decubuit, ad continuandã gubernationẽ, quã ſingulariter geſſerat,

nos

nos reliquit, ne damnum boni principis ſentiretis, cuius vobis noſcitur regnare progenies. Nullus enim apud nos perdit, qui illi paruit: ſed duplici largitate munifici, & illius debita reddimus, & futuris obſequiis beneficia ingenita pietate mutuamus. Atque ideo fidem priſtinam maiori nunc vos conuenit deuotione monſtrare: quia bene proſpicit rebus futuris, qui regnantium ſeruit initiis, dum ipſe & in reliquum perſeuerare creditur, qui primordia fouere ſentitur. Indicamus autem, fauore diuino, cum ad regni culmina perueniremus, omnia nobis ſic felicia, ſic tranquilla ceſſiſſe, vt vnum loqui crederes, quod generalitas inſonabat: nec putaretur humanum, quod tot vota ingentium populorum nihil probata ſunt habere contrarium. Vnde vos quoque prædicta conuenit imitari, vt Gothi Romanis præbeant iuſiurandum, & Romani Gothis ſacramento confirment, ſe vnanimiter regno noſtro eſſe deuotos. Quatenus & nobis veſtra ſynceritas laudabiliter innoteſcat, & ad quietem veſtram proficiat inuicem promiſſa concordia. Eat inter vos legalis miſſa tranquillitas: potior minori non ſit infeſtus. Habetote animum pacatum, qui bellum non habetis externum. Quia primum inde nobis placere poteritis, ſi vobis hac ratione proficiatis.

VII. De Epiſcoporum concordia & fide Imperio ſeruanda.

Athalaricus Rex Victorino viro venerabili Epiſcopo.

DE fide atque conſtantia tales ſunt commonendæ perſonæ, quæ deſideriis humanis diuerſa ſorte quatiuntur. Vos autem, quos ſapientia firmos efficit, & mens religioſa conſolidat, ad prouincialium potius conuenit adunationes animari. Quia iuſte debitor fit alieni arbitrii, qui à pluribus meretur audiri. Quapropter ſalutantes veneratione, qua dignum eſt, quod vobis quidem mœrorem poſſit indicere, tranſitum glorioſæ memoriæ domini aui noſtri cum dolore maximo nuntiamus. Sed inde poteſt veſtra triſtitia temperari, quia nos in ſede regni ſui, diuinitate propitia, collocauit: vt in totum deſiderio veſtro non videatur ereptus, qui vobis conſurgit in ſucceſſione reparatus. Fauete nunc orationibus ſacris, noſtris libenter auſpiciis: vt Rex cœleſtis humana nobis regna confirmet; gentes externas atterat: peccata abſoluat: conſolidet & conſeruet propitius, quod parentibus noſtris dignatus eſt pręſtare glorioſius. Quapropter ſanctitas veſtra prouinciales cunctos admoneat, vt inter ſe concordiam habentes, regno noſtro per omnia debeant eſſe puriſſimi. Cupimus enim in ſubiectis fidem reperiri, quam larga poſſimus pietate munerari.

VIII. De Honore Patriciatus.

Athalaricus Rex Tolonico viro patritio.

LIcet ad regendos populos idoneos efficiant, quos ad auguſtum culmen diuina prouexerint (quando nec ætas impedit, vbi ſeſe potentia cœleſtis infundit) tamen ad releuandam florentiſſimæ noſtræ ætatis ſolicitudinem, viſum eſt te virum prudentiſſimum conuenienter adhibere, quem conſtat etiam domini aui noſtri tractatibus iugiter & laudabiliter adhæſiſſe. Quod ſi dignum fuit, hoc illum talem tantumque facere, quanto magis nobis conuenit ſolatium quærere, quod pro adoleſcentiæ flore decenter adhuc ne poſſumus indigere? Magna eſt enim infinitaque prudentia, quam nemo ſic aſſequitur, vt eam non neceſſarie, & per alios quærere videatur. Senes ipſi conſiliis ſapientiam diſcunt, & à maturis in commune quæritur, quod pro omnium vtilitate tractatur. Solatium curarum frequenter ſibi adhibent maturi Reges, & hinc meliores æſtimantur, ſi ſoli omnia non præſumunt. Quod ſi longæui domini ſubiectorum ingeniis adiuuantur, conſulte relaxamus ætatis noſtræ breues ferias, vt ſuis incrementis deuota proſperius robuſtior ad imperii pondera ſuſtinenda conſurgat. Atque ideo te, cum fauore diuino, ſuggeſtu præſentalis Patritiatus euehimus: vt pro Repub. noſtra tractantem ſedis celſa ſublimet. Ne ſententia ſalutaris, cui decet humiliter parere, à loco videatur veniſſe communi. Hic eſt honor, qui & armis conuenit, & in pace reſplendet. Hunc illa diues Græcia, quæ multa glorioſiſſimo domino auo noſtro debuit, gratificata perſoluit: velauit fortes humeros chlamydum veſtis: pinxit ſuta tetis calceus iſte Romanus: & dignitatem viſus eſt accipere, quod ſe cognoſcebat aſſumere per honorem. Creſcebat viſendi ſtudium Eois populis heroem noſtrum, dum neſcio quo pacto in eum, qui bellicoſus eſſe creditur, ciuilia plus amantur. Hac igitur honoris remuneratione contentus, pro exteris partibus indefeſſa deuotione laborauit: & præſtare cum ſuis parentibus principi dignabatur obſequium, qui tantorum Regum fuerat ſtirpe procreatus. Sic ſe magnorum beneficia ſemper extollunt; vt & quibus imperare nequeunt, iura venerationis imponant. Diligit omnis morem mens ſui prouectus ſemper auctorem: & mortalitatis iura neſciunt, qui beneficiis non tenentur. Sed longum eſt, de eius gloria ſufficienter loqui, quem ſingularem gentibus ſæcula fœcunda genuerunt. Ipſius te labor inſtituit, vt nos minus laborare debeamus. Tecum pacis certa, tecum belli dubia conferebat: &, quod apud ſapientes Reges ſingulare munus eſt, ille ſolicitus ad omnia ſecure tibi pectoris pandebat arcana. Tu tamen nullos reſponſis ludebas ambiguis. Amaſti in audiendo patientiam, in ſuggeſtione veritatem: ſæpe quæ ad eum falſo perueneran, recti ſtudio corrigebas, &, quod rarum confidentię genus eſt, interdum reſiſtebas contra vota principis, ſed pro opinione rectoris. Patiebatur enim inuictus ille præliis pro ſua fama ſuperari, & dulcis erat iuſto principi rationabilis contrarietas obſequentis. Ama nunc ſublimior iuſtitiã, quam ſeruiens diligebas. Oſtẽde te illius eſſe diſcipulũ, qui nunquam laborauit incaſſum, iunctus Amalo generi, nobiliſſima tibi facta conſortia. Omne ſiquidẽ bonum regia ſuadere debet affinitas. Acturus eſt conſueta prudentia, vt laude morum faſtigium contigiſſe videaris excelſum. Extat gentis Gothicæ huius probitatis

tis exemplum, Genſimundus ille toto Orbe cantabilis: ſolum armis filius factus, tanta ſe Amalis deuotione coniunxit, vt heredibus eorum curioſum exhibuerit famulatum, quamuis ipſe peteretur ad regnum. Impendebat aliis meritum ſuum, & moderatiſſimus omnium, quod ipſi conferri poterat, ille paruulis exhibebat. Atque ideo eum noſtrorum fama concelebrat. Viuit ſemper relationibus, qui quandoque moritura contempſit. Sic quandiu nomen ſupereſt Gothorum, fertur eius cunctorum atteſtatione præconium. Vnde fas eſt de te meliora credere, quem noſtri conſtat generis affinitate gaudere.

IX. De Quæſturæ dignitate.

Athalarius Rex Ambroſio viro Quæſtori.

SEcurus celſa conſcendit, qui ſe in paulo minoribus approbauit: & certo procedit veſtigio, qui gradum deſiderio potitur accepto. Sine merito ſiquidem remuneratum putatur omne, quod ſublatum eſt: nec inexplorati ſuſpicionem refugit, quod repente prouenerit. Contra, omnia deliberata ſunt robuſta: & totum bonis actibus obtinuiſſe creditur, qui poſt documenta laudatæ militiæ promouetur: dum inter gymnaſia literarum adſcitus ab illo inſpectore meritorum, qui iudiciis ſuis etiam futura prædicebat, Priuatarum Largitionum faſcibus præfuiſti: ſuſcipiens patrocinium meritorum, ita gratiam dominantis auxiſti, vt tibi ſæpe committeretur, quod dignitas non habebat. Quod ſi laudabile eſt, vel mediocribus eſſe honoribus parem, quanto præſtantius viciſſe moribus aulicam dignitatem? Hæc cum tu ſub tanto Iudice laudata perageres, gratiam quoque loci alterius inueniſti. Dictationibus enim probatus adhibitus, cum ſit offenſionibus alter expulſus: & ita ſuſpenſum honorem tuum ſuſtinebat ingenium, vt palatio non ſineres deeſſe Iudicem, cuius ad tempus abrogatam cognouimus dignitatem. Non ſunt impatia tempora noſtra tranſactis. Habemus ſequaces æmuloſque priſcorum. Ecce iterum ad Quæſturam cum immenſo venit ingenio. Redde nunc Plinium, & ſume Traianum. Habes magna, quæ dicas, ſi & tu ſimili oratione reſplendeas. Fama temporum de legitima atque eloquenti iuſſione generatur. Omnia ſiquidem bona cumulat lingua diſerta: & quod à nobis præcipitur, gratia dictantis ornatur. Eſto nobis ad bona ſuggerenda promptiſſimus, & aduerſus improbitatem male præſumentium conſtanter erectus. Dicetiam auribus noſtris, quod eſt omnino pro nobis: Bonus princeps ille eſt, cui licet pro iuſtitia loqui: & contra tyrannicæ feritatis indicium, audire nolle conſtituta veterum ſanctionum. Renouamus certe dictum illud celeberrimum Traiani: *Sume dictationem, ſi bonus fuero, pro Republ. & me: ſi malus, pro Republ. in me.* Sed vide, quid à te quæramus, quando nec nobis aliqu[illegible] [illegible] ncere permittimus. Decreta ergo noſtra priſcorum reſonent conſtituta: quæ tantam [illegible] laudis inueniunt, quantum ſaporem vetuſtatis aſſumunt. Præiudicia, quæ nos horremus, [illegible] mus. Obligamus te certe generalitati, dum abſolute præcipimus iura ſeruari. Quod [illegible] dicimus, vt opportune omnibus in te conſuluiſſe videamur. Decet enim præmonere, ne [illegible] post aliena pericula videamur velle corrigere. Bonorum exempla ſequere, & nobil[illegible] incede. Illi digne ad vitia generis ſui redeunt, qui contemptibili ſtirpe naſcuntur. [illegible] bonum publicum prædictis, per quintam feliciter Indictionem Quæſturæ tibi inſignia, Deo [illegible], concedimus: honorem prudentium, fontem omnium dignitatum: quando exinde procedit, quod indulgentiæ noſtræ largitate manauerit. Age, vt qui ad conſilium noſtrum aſciſceris, prudentiæ cunctis & grauitate præeminere noſcaris. Nam quid tibi conueniat, vides. Vox legum diceris dum nos iura condimus. Incumbe nunc probitati vel fidei. Vt ſicut te prior honor dignum fecit altero, ita ſecundus tertiæ faciat dignitati. Vox legum

X. De electione Romani Pontificis.

Athalaricus Rex Senatui vrbis Romæ.

GRatiſſimum noſtro profitemur animo, quod glorioſi domini aui noſtri reſpondiſtis in epiſcopatus electione iudicio. Oportebat enim arbitrio boni principis obediri, qui ſapienti deliberatione pertractans, quamuis in aliena religione, talem viſus eſt pontificem delegiſſe, vt nulli merito debeat diſplicere: vt agnoſcatis illum hoc optaſſe præcipue, quatenus bonis ſacerdotibus Eccleſiarum omnium religio pullularet. Recepiſtis itaque virum, & diuina gratia probabiliter inſtitutum, & regali examinatione laudatum. Nullus adhuc priſtina contentione teneatur. Pudorem non habet victi, cuius votum contingit à principe ſuperari. Ille quinimo ſuum efficit, qui eum ſub puritate dilexerit. Nam quæ ſit cauſa doloris, quando hoc & in iſto reperit, quod alteri in partem ductus optauerit? Ciuilia ſunt iſta certamina, pugna ſine ferro, rixa ſine odio, clamoribus non doloribus res iſta peragitur. Nam etſi perſona ſummota ſit, nihil tamen à fidelibus amittitur, cum optatum ſacerdotium poſſidetur. Quapropter redeunte Legato veſtro illuſtri viro Publiano, rationabile duximus ad cœtum veſtrum ſalutationis apices deſtinare. Magna enim iucunditate perfruimur, quoties cum noſtris proceribus verba miſcemus. Et hoc quoque ſuauiſſimum vobis minime dubitamus, ſi quod illius feciſtis imperio, nobis etiam cognoſcitis eſſe gratioſum. Theodorici conſtitutio de electione Pontificis.

XI. De officio Quæſtoris.

Athalaricus Rex Felici v. i. Quæſtori.

PRofeſſionem conſtat eſſe iuſtitiæ, legum peritos Iudices ordinare: quia vix poteſt negligere, qui nouit æquitatem: nec facile erroris vitio ſordeſcit, quem doctrina purgauerit. Dudum te, forenſibus negotiis inſudantem, oculus imperialis aſpexit: nec latere potuit, qua fide ſuſcepta peregeris, qua luculentia tractata

tract ita peroraueris, ex quo gradu eloquentia tua atque conſcientia pariter incedebant. nullus ſuſceptus, quod amplius deſideraret, habuit: nullus iudicum, quod in te corrigere poſſet, inuenit. Acceſſit enim venuſtas oris, & caſtitas animi. Iuuenem te ſolus decor oſtendit, ab ore primæuo cana verba manauerunt. Contendit flos ætatis, & maturitas mentis: ſed potius illa ſuperauit, quæ nos ad virtutum gradus gloriamque perducit. Quapropter aptamus munera nomini & meritis tuis: vt arcana regia fidelis accipias, vt vir eloquens literatam reperias dignitatem. Nunc cauſas glorioſas indicas, quas laudabiliter perorabas. Aſſideat tibi propria & exercitata doctrina. Modo eſt felix & certa conditio negotiorum: quando ille ſententiam dicit, qui non poteſt ignorare quod eligit. Non enim decet, Iudicem miniſtrum eſſe voluntatis alterius, vt magis alteri pareat, cui tot milites obſecundant. Certe ſi in aliis tolerandum vtcunque, nimis in Quæſtore pudendum eſt, vt qui eligitur ad Principis conſilium, ſolatium expectet alienum. Et ideo, quod Deo auſpice dictum ſit, per ſextam Indictionem Quæſturæ tibi conferimus dignitatem. Sed tuus honor imperitis opprobrium eſt. Nam ſicut conſcientia læta eſt, quæ prouehitur meritis: ita ſub reatu iacet, qui ſe imparem cognoſcit muneribus conſecutis. Habes priſcos viros, quos te deceat imitari. Præcede fama, quem ſequeris dignitate. Nam ſi te priuata vita virtutibus exercuit, quanto melius prouecta declarabit? Sumpſiſti nomen ex meritis: cuſtodi vt ſemper læteris veritate vocabuli. Nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur impoſita, nimis abſurdum eſt, portare nomen alienum, & aliud dici, quàm poſſit in moribus inueniri. Verum hæc bonæ conſcientiæ dicta ſufficiant: quia dubitari de illo creditur, qui plurimis admonetur.

XII. De officio Præfecti Prætorio.

Athalaricus Rex Albieno v. i. Præfecto Prætorio.

ASſertio meritorum eſt, potuiſſe eligi poſt improbitatem Iudicis accuſati: quando exceſſus præcedentium non corrigitur, niſi cum ſucceſſor optimus inuenitur. Contrariis rebus plerumque medicina ſuccedit. Nam dum calor vitalis adhibitus fuerit, frigus peſtiferum tunc recedit. Nubila ipſa ventorum ſpiratione terguntur, & Aquilo faciem cœli tranquillam reddit, quam auſtralis aura turbauerit. Sic nos deceſſorem tuum ſummouimus amore generalitatis, vt tu ſalubertimus aduenires. Contraria prioribus imitare, & laudanda peregiſti. Ille calumniis odioſus, tu ſtude vt iuſtitia reddaris acceptus. Rapax ille, tu continens. Bonorum omnium breuis eſt definitio, vitare quæ fecit: quoniam vere laudanda ſunt, quæ ſuo iudicio comprobauit. Reſpice denique in illo odium publicum, & tu amorem affectare cunctorum. Tanti tuis moribus gratias agant, quanti illius acerbitatem actionis accuſant. Animare igitur de decore præcedentis: quando poſt illum profeſſæ malitiæ virum, vel à malis abſtinuiſſe laudabile eſt. Nam quale erit, ſi beneficia prouinciis tribuas, quæ hactenus non habebant? Bonum inſolitum plus amatur, & ſequenti gaudio confert dulcedinem temporum præmiſſa triſtitia. Atque ideo Præfecturæ tibi faſces per ſextam feliciter Indictionem, Deo auxiliante, conferimus: quæ quanto fuit hactenus læſione terribilis, tantum miſericordiæ habere debet. Beneficia lenitatis, ſiquidem fauciata, tua cura reformanda ſunt. Non tuis, non alienis manibus quiſquam grauetur. Nam vltra omnes impietates eſt nocere læſos, qui ſanare creditur vulneratos. Redeat ad nomen antiquum Præfectura illa Prætorii, toto orbe laudabilis. Cuius ſi principium quæramus, per Ioſeph à beneficiis inchoauit: nec immerito à legibus noſtris pater prouinciarum, pater etiam prædicatur imperii: quia ſic iuſte, ſic prouide agi voluerunt, vt non diſtrictum Iudicis nomen, ſed vocabulum illi pietatis imponerent. Iuſtis ac debitis compendiis noſtrum per te creſcat ærarium. Lucra renuimus, quæ legum cautra profanant. Pecunias illas volumus, quibus libra iuſtitiæ ſuffragatur. Aedes noſtras nequitiam non patimur introire: quia nec priuata intromittere poſſumus, quàm publica voce damnamus. Audite Iudices, quid amemus: nolite in malum publicum ſuſpicari. Nam cui vos per iniquas prouiſiones creditis eſſe placituros, cum nos cognoſcatis ſola illa diligere, quæ poſſunt iuſtitiæ monitis conuenire? Veſtris iam moribus peccatis, ſi poſt iſta delinquitis. Sed illi forte talia geſſerunt, qui ad dignitates ſuis parentibus incognitas peruenerunt: tu poſt patris Præfecturam laudabilem, aliquid, quod melius prædicetur, adiunge: quia diligentior ſemper eſſe debet, qui ſequitur: dum bona parentum probabiliter & imitari cupimus, & vincere feſtinamus. Accedit etiam tuis laudibus, quod dictis prudentum probaris imbutus. Graue eſt ſapienti offendere, vbi alterum reperit incidiſſe. Ius forte prætereat, qui iura neſciuit: totum à te legitimum quæritur, cuius origo indocta fuiſſe neſcitur. Aequales tibi ſunt libri Veterum, & actiones parentum. Præſta opinioni tuæ, præſta noſtro iudicio, vt impar non ſis meritis, quorum æquaſti per noſtra beneficia dignitates.

XIII. De dignitate Patriciatus.

Athalarius Rex Cypriano viro Patritio.

LIcet propriis frequenter honoribus, & germani tui fueris dignitate laudatus, tamen quia natura bonorum non expeditur cum refertur, quaſi ad iudicium reuertimur, de quo iam præconia multa ſonuerunt. Teſtificatum eſt de te, quicquid de fidelibus, quicquid de benemeritis debuit æſtimari. Sed digne laudum cum voluerit nouitates emittit, qui ſe actionis probitate compleuit. Natura perennis fontis eſt gloriæ vena laudabilis: Nam ſicut ille fluendo non expenditur, ſic nec iſta celebri ſermone ſiccatur. Quod etſi tranſacta taceantur, noua probaris ſuggerere quæ dicantur, qui cum ætate creſcis ſemper & meritis. Curſus annorum laudis tibi procurat augmentum. Seneſcis quidem corpore,

pore,ſed laude iuueneſcis. Merito tibi prolixior ætas optatur, in quæ fama ſemper robuſtior inuenitur. Habuiſti ſub diuæ memoriæ domino auo noſtro in vtraque parte laudatas ſemper excubias. Vidit te adhuc gentilis Danubius bellatorem: non te terruit Bulgarum globus, qui etiam noſtris erat præſumptione certaminis obſtaturus. Peculiare tibi fuit,& renitentes Barbaros aggredi,& conuerſos terrore ſectari. Sic victoriam Gothorum non tam numero, quam labore iuuiſti. Poſtea vero, quod nō minus ipſis certaminibus fuit, Referendarii officium laborioſis contentionibus exhibebas. Fuerunt enim apud illum virtutum omnium virum exercitualia vel pacata ſeruitia. Quis enim non ageret bellum, qui illi potuit competens exhibere reſponſum? qui tantam firmitatem animi ſemper exegit, tantam verborum in aſſerenda veritate conſtantiam, vt merito ſe viciſſe diceret hoſtem, qui illo præſente vitare valuiſſet errorem. Hinc fuit, quod eius obſequia reddiderunt prudentes. Quia cautela ſemper adhibita erigit ſenſum:& dum culpam quis formidat incurrere, ſapientibus ſe nititur aggregare. Contulit etiam dignitatem ſacrarum Largitionum, hoc eſt, laborum tuorum aptiſſimum munus: quam ſic caſta, ſic moderata mente peregiſti, vt maiora tibi deberi faceres, quamuis eam in magna præmia ſuſcepiſſes. Per hæc te florida iuuentus exercuit, ſed noſtris temporibus ætas matura ſeruauit. Conſilio quidem plurimum vales, nec fractus tamen ætate cognoſceris. Sic enim adeptus es ſenectutis bona, vt eius non ſubires incommoda. Hæc ſunt, quæ in te æſtimamus augenda: vt ſicut es conſcientia præditus, reddaris quoque honore reuerendus. Sunt enim beneficiis noſtris conſentanea & vitæ ſuperna iudicia; quando talium filiorum pater effectus, natura ipſa videris eſſe Patritius. Quorum bona vernantia non eſt abſurdum referri, quoniam educantium felicior laus eſt, de filiorum probitate laudari. Primum quod non minimæ laudis præſtat initium, infantia eorum nota eſt palatio. Sic fœtus tui more aquilæ ſe probantes, regales oculos ab ipſis pene cunabulis pertulerunt. Relucent etiam gratia gentili, nec ceſſant armorum imbui fortibus inſtitutis. Pueri ſtirpis Romanę noſtra lingua loquuntur: eximie indicantes exhibere ſe nobis futuram fidem, quorum iam videntur affectaſſe ſermonem. Habemus vnde tibi felix pater præmium debeat referri, qui & filiorum tuorum nobis animos obtuliſti. Quapropter multis laboribus, multaque fide & conſtantia comprobato, Patritiatus tibi, Deo auſpice, conferimus dignitatem: honorem ſiquidem celſum, ſed qui tuis meritis probetur eſſe æqualis. Fruere igitur probatiſſimis inſtitutis: vt cum bona tua geminaueris, noſtris interim beneficiis augeatis.

XIV. De bonis maternis heredis dominio vendicandis.

Athalaricus Rex Senatui Vrbis Romæ.

SI fauore veſtro dignus eſt, qui vel ſemel regale potuit impetrare iudicium, quid P.C. vir magnificus merebitur Cyprianus? qui vobis toties gratior debet effici, quoties à nobis dignitates acceperit. Certantes in ſtadio numeroſior corona glorificat: olympicos currus frequens palma nobilitat: ſic vel in leuibus rebus glorioſior efficitur, cui frequenter præmia referuntur. De primo deniq; prouectu poteſt eſſe cunctatio: dum multi fallunt principis animum: quando facile eſt illudere, cui ſemper votum eſt præſtitiſſe. Sed talem mentis exhibuit conſtantiam, tantum bonorum habuit propoſitum, vt ſemper in ſe prouocauerit regium munus. Hæc eſt certa gloria, hæc indubitata ſententia, frequenter potuiſſe mereri, per quod homines conſtat ornari. Hos etiam intrare in noſtram Curiam decet, qui ad primos honores non expendunt meritum ſuum, ſed cum magna ſuſceperint, iterum maiora promerentur. Ornant quoque tales & noſtra iudicia: quoniam bene prius electus creditur, qui ſæpius approbatur. Natura ipſa bonis adhibita perſeuerantia pretiatur: quia minus eſt laudanda incipere quam bonorum propoſitum cuſtodire. Similes habuiſtis olim P. C. Decios, ſimiles vetuſtas prædicat fuiſſe Coruinos. Neque enim hic vir, de quo nobis ſermo eſt, noſtrum ſibi tantummodo conciliauit arbitrium: ab vno quippe principe prouehi, videtur forte gratioſum: nam & ſub altero meruiſſe prouectum, apud vtroſque integrum conſtat fuiſſe iudicium. Cunctos ergo ſequaces habet, qui aliquid ex veritate decernit. Hunc prouectus ſui auctorem meruit, vt nos augmentatores digniſſime reperiret. Ille in eum fundamenta poſuit bonorum, nos culmen conſtruximus dignitatum. Et ideo P. C. tot laborib. tot laudibus clarificato, illuſtri viro Cypriano, ſuggeſtum quoque Patritiatus addidimus: ne maior eſſet meritis ſuis, quam honoribus noſtris. Fauete nunc collegæ, quem ſæpe decoraſtis extranei. Securus ad vos redit, qui iam honores ſuos in libertatis aula repoſuit. Habet etiam, vnde nobis reddatur acceptior: quando tales Curiæ veſtræ alumnos protulit, de quibus quamuis auidus pater, tamen propria vota ſuperantur, non infantia trepidos, non ad reſpondendum, vt licebat, ignaros. Variis linguis loquuntur egregie, maturis viris communione miſcentur. Sic cum nobis noti ſunt, in ipſo ætatis primordio adoleſcentiam tranſierunt. Præſtet diuina maieſtas, vt ſicut de patre eorum munificentiæ nomen extulimus, ſic & in eis pietatis noſtræ titulos augeamus.

XV. Super eodem.

Athalaricus Rex Bergantino viro illuſtri Comiti patrimonii.

LIcet munificentiam Regis quotidie deceat cum Sole relucere, & iugiter aliquid facere, quo poſſit largitas principis apparere: hinc tamen conſcientiæ debitum ſoluitur, quoties parentibus ſub æquitate præſtatur. Lucrantur principes dona ſua, & hoc vere theſauris reponimus, quod famæ commodis applicamus. Abſit enim, vt negemus affini, quod ſolemus cuſtodire ſubiectis: quando qui nobis ſanguine coniungitur, plus meretur, nec fraudari poteſt proprio deſiderio, qui militat

ſub Iudice gratioſo. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam præcelſo atq; ampliſſimo viro Theodahado maſſas ſubter annexas, tot ſolidos penſitantes, ex patrimonio quondam magnificæ fœminæ matris ipſius præcipimus reformari, eius feliciter dominio pleniſſime vendicandas, cuius ſucceſſionis integrum ius in ea qua præcipimus parte largimur. De cuius fide ac ſynceritate præſumimus, vt ſequenti tempore reliqua ſupra memorati patrimonii omni ad ea quantitate mereatur. Quid enim tali viro negare poſſimus, qui etiam meliora ſuis obtinere poſſit obſequiis, vel ſi non probaretur affinis? vir, quem nobilitatis ſuæ nulla inflat elatio, modeſtia humilis, prudentia ſemper æqualis, quid à nobis mereatur intendite: quoniam ad gloriam noſtram trahimus, qui eum proximum confitemur. Quapropter æquiſſimæ iuſſioni opera nauanter impendite, directiſque ſedis veſtræ Cartariis deſignatas maſſas actoribus eius, ſine aliqua dilatione contradite. Vt ſumma nobis caritate ſociatus, gratia præſentis muneris reddatur acceptior.

XVI. De Sacerdote reo, & ad quos ſint remittendi.

Athalaricus Rex Clero eccleſiæ Romanæ.

TAnto diuinitati plurima debemus, quanto à cæteris mortalibus maiora ſuſcepimus. Nam quid ſimile rependat Deo, qui potitur Imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compenſari poſſit idonee: ipſi tamen gratia redditur, dum in ſeruientibus honoratur. Itaque flebili aditione cauſamini, hoc fuiſſe longæ conſuetudinis inſtitutum, vt ſi quis ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſeruientem aliqua crederet actione pulſandum, ad ſupradictæ ciuitatis antiſtitem negocium ſuum dicturus occurreret, ne clerus veſter forenſibus litibus profanatus, negociis potius ſæcularibus occuperur: addentes, diaconum quoq; veſtrum ad contumeliam religionis tanta executionis acerbitate compulſum, vt Saius eum propriæ cuſtodiæ crederet mancipandum. Presbyterum quinetiam Romanæ Eccleſiæ pro leuibus cauſis, aſſeritis, criminaliter impetitum. Quod nobis, pro ingenita reuerētia, quam noſtro debemus auctori, diſplicuiſſe profitemur, vt qui pridem ſacris meruerant inſeruire miniſteriis, contentionibus irreuerenter nefariis expoſiti iniuriis ſubiacerent. Sed aliorum plectenda ſubreptio nobis obtulit pleniſſimæ laudis euentum: vt cauſa contingeret præſtandi, quæ nos cœleſtibus commendaret auxiliis. Atque ideo conſiderantes Apoſtolicæ ſedis honorem, & conſulentes deſideriis ſupplicantium, præſenti auctoritate moderato ordine definimus, vt ſi quiſpiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem, in qualibet cauſa probabili crediderit actione pulſandum, ad beatiſſimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus. Vt aut ipſe inter vtroſque more ſuæ ſanctitatis agnoſcat, aut cauſam deleget æquitatis ſtudio terminandam: & ſi forte, quod credi nefas eſt, competens deſiderium fuerit petitoris eluſum, tunc ad ſæcularia fora iurgaturus occurrat, quando ſuas petitiones probauerit à ſupradictæ ſedis Præſule fuiſſe contemptas. Quod ſi quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit iudicio ſacrilega mente damnatus, qui reuerentiam tantæ ſedi exhibere contemnat, & aliquid de noſtris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conuentionis effectum decem librarum auri diſpendio feriatur, quæ à Salariis ſacrarum Largitionum protinus exactæ, per manus ſæpe memorati antiſtitis pauperibus erogentur, carenſque impetratis negocii quoque ſui amiſſione mulctetur. Dignus eſt enim duplici pœna percelli, qui & diuinam reuerentiam, & noſtra iuſſa temerarit. Sed interim vos, quos iudicia noſtra venerātur, eccleſiaſticis viuite inſtitutis. Magnum ſcelus eſt, crimen admittere, quos nec conuerſationem decet habere ſæcularem. profeſſio veſtra vita cæleſtis eſt. Nolite ad mortalium vota humilia, & errores deſcendere. Mundani coerceantur humano iure, vos ſanctis moribus obedite.

XVII. De officio Prioris.

Athalaricus Rex vniuerſis Reatinis & Nurſinis.

GLorioſus domnus auus noſter deſideria veſtra agnoſcens, Quidilanem Sibiæ filium, Priorem vobis quidem facere diſponebat: ſed quia interueniente mortali conditione nequiuit cogitata complere, neceſſe nobis eſt, eius vota perficere: ne tantus vir de aliquo minus iter iudicetur bona potuiſſe ſentire. Atque ideo præſenti auctoritate præcipimus, vt eum Priorem feliciter habere debeatis: & quæ ordinauerit pro diſciplina ſeruanda, vbi noſtra maxime vtilitas continetur, in omnibus obedire debeatis. Quia ſic domni aui noſtri eſtis moribus inſtituti, vt & leges libenter audiatis & iudices. Hoc eſt enim, quod noſtrum comit imperium, quod opinionem noſtram inter gentes amplificat, ſi talia geratis, quæ & nobis accepta, & diuinitati poſſunt eſſe gratiſſima. Robuſtius enim inimici noſtri vincuntur moribus bonis. Quia quos ſuperna protegunt, felices aduerſarios habere non poſſunt. Pugnatis enim efficaciter foris, dum in ſedibus veſtris iuſtitiam fouere contenditis. Iſta enim duo mutua ſe amplexatione conſociant: qui æquitatem coluerit, fructum victoriæ poſſidebit. Nam quæ neceſſitas ad iniuſta compellat, cum vos & ſortes alant propriæ, & munera noſtra, domino adiuuante, ditificēt? Nam & cui aliquid expetendum eſt, ſperet de munificentia principis, quam de preſumptione virtutis. Quia vobis proficit, q Romani quieti ſunt: qui dum æraria noſtra ditant, veſtra donatiua multiplicāt.

XVIII. De poſſeſſionum inuaſoribus.

Athalaricus Rex * Dumerit Saioni & Florentino viro deuoto Comitiaco.

Ioanni referendario.

SEueritas publica ſicut ab innocentib. vacat, ita neceſſe eſt, vt in ſceleratis operam ſuæ diſtrictionis impendat: quia non ſemper vnū merentur iudicium diuerſa merita perſonarū. Morbi ipſi diſſimili-

bus

bus ſuccis ſanantur herbarum: aliis cibi, aliis ferrum optatam reuocant ſoſpitatem, & pro qualitate paſſionis præceptum merentur artificis. Et ideo deuotio veſtra per Fauentinum territorium incunctanter excurrat: & ſi quos Gothorum atque Romanorum in direptionibus poſſeſſorum ſe miſcuiſſe repererit, ſecundum facti æſtimationem & damnis affligantur & pœnis. Quia grauius plectendi ſunt, qui nec admonitionibus iuſtis, nec iuſsis principis obediendum eſſe crediderunt. Quoniam maior ambitus eſt dominis nobis velle ſeruire, vt commendati bonis initiis reliquam vitam ſecuritatis munere perfruantur.

XIX. De iuſtitia vnicuiq; reddenda.

Athalaricus Rex Cunigaſto V. I.

PErmouit ſerenitatem noſtram Conſtantii atque Venerii dolenda conqueſtio, quia ſibi à Tancane iuris proprii agellum, quod Fabricula nominatur, cum ſuo peculio cauſantur ablatum, adiicientes, ne rerum ſuarum repetitionibus imminerent, liberis ſibi conditionem vltimæ ſeruitutis imponi. Atq; ideo magnitudo tua, decretis obſecuta præſentibus, præfatum ſuo iubeat adeſſe iudicio: vt omni inter partes veritate diſcuſſa, iuri conſentaneam, & amicam veſtris moribus proferre ſententiam. Quia ſicut graue eſt, de ſuo dominos iure cedere, ita noſtris eſt ſæculis inimicum, ſeruitutis iugo libera colla deprimere. Momenti iure, ſi competunt, primitus reddantur inuaſa: ita tamen vt perſona legitima diſceptationibus non deſiſtat. Ceſſet violenta præſumptio, vt cauſa iudicis cognoſcatur arbitrio, & aut coniunctos ſeruos cum rebus ſibi competentibus poſſideat, aut probatos liberos indemnes atque integros derelinquant. Sufficit enim, quod ei relaxamus pœnam, qui facere præſumpſit iniuriam.

XX. De Aquæductu purgando, & cloacarum cura.

Athalaricus Rex Honoratis poſſeſſoribus & curialibus Parmenſis ciuitatis.

DIgnum eſt, vt libenti animo faciatis, quæ iuberi pro vrbis veſtræ vtilitate cognoſcitis: nam quod proprio ſumptu decuit aggredi, compendio ſe vobis conſtat offerri. Ciuitatem ſiquidem veſtrã diutina ſiccitate laborantem, iuuante Deo, domnus auus noſter ſaluberrima vnda rigauit. Cui nunc ſtudio veſtro cloacarum ora pandantur: ne ſordium obiectione tardata recipi, rocans vnda veſtris ædibus illidatur, & quas debuit abluere, eaſdem vobis cogatur inferre. Cui op[...], quanquam vos vrgere debeat ciuicus amor, virum ſpectabilem Genetium præcipimus imminere. Vt nos ad meliora prouocetis, ſi, quæ iuſſimus, gratanter efficitis.

XXI. Super eodem.

Athalaricus Rex Genetio viro ſublimi.

AMore ciuitatis veſtræ, antiqui operis formam domnus quidem auus noſter largitate regia cõſtruxit. Sed nihil prodeſt aquarum copias vrbibus immiſiſſe, niſi nunc prouideatur cloacarum opportuna digeſtio: more vitæ humanæ, cuius ita ſalubritas continetur, ſi quod ore quis ſuſcipit, alia parte corporis relaxatus effuderit. Et ideo ſublimitas tua Parmenſes municipes faciet huic operi granuiter inſiſtere: quatenus antiquos cuniculos, ſiue ſubterraneos, ſiue qui iunguntur marginibus platearum, diligenter emendent. Vt cum ſolemniter optatus vobis liquor influxerit, nulla adiecti luctaminis obiectione tardetur. Quia gratiam vnda non habet, niſi quæ iugiter influit, & vita ſemper abſcedit. Illa enim, quæ pulchre riuis exercitata ridet, quam deformis eſt in lacunis? palus enim nec viſu grata, nec iumentis accommoda. Elementum pulcherrimum quidem, ſed ſi cum naturali puritate ſeruatur. Sine hac agri ſqualent, vrbes anhela ſiccitate fatigantur. Vt merito antiqua prudentia, quos à ciuica conuerſatione ſegregandos eſſe iudicauit, aquarum interdictione punierit. Quapropter tam vtiliſſimæ rei omnium debet ſtudere conſenſus: quia ciuis animum non habet, qui vrbis tuæ gratia non tenetur.

XXII. Vt Poſſeſſores & Curiales in ciuitatibus commaneant, nec diu ruſticentur.

Athalaricus Rex Seuero viro ſublimi.

CVm te Præfectorum conſiliis laudabiliter inhærentem omnia didiciſſe credamus, quæ ad Reipub. ſtatum pertinent componendum, maxime cognouiſti literis eruditus pulchram eſſe faciem ciuitatum, quæ populorum probantur habere conuentum. Sic enim & in illis ſplẽdet libertatis ornatus, & noſtris ordinationibus neceſſarius ſeruit effectus. Feris datum eſt, agros ſyluaſque quærere: hominibus autem focos patrios ſupra cuncta diligere. Aues ipſæ gregatim volant, quæ innoxia voluntate miteſcunt. Canori turdi amant ſui generis denſitatem. Strepentes ſturni compares ſequuntur indeſinenter exercitus. Murmurantes palumbi proprias diligunt cohortes, & quicquid ad ſimplicem pertinet vitam, adunationis gratiam non refutat. Contra, animoſi accipitres, aquilæ venatrices & ſupra omnes alites acutius intuentes, volatus ſolitarios concupiſcunt: quia rapaces inſidiæ innoxia conuenticula non requirunt. Ambiunt enim aliquid ſoli agere, qui prædam cum altero non deſiderant inuenire. Sic mortalium voluntas plerunque deteſtabilis eſt, quæ conſpectum hominum probatur effugere. Nec poteſt de illo aliquid veraciter credi, cuius vitæ teſtis non poteſt inueniri. Redeant Poſſeſſores & Curiales Brutii in ciuitatibus ſuis. Coloni ſunt, qui agros iugiter colunt. Patiantur ſe à ruſticitate

 diuiſos,

diuiſos, quibus & honores dedimus, & actiones publicas probabili æſtimatione commiſimus: in ea præſertim regione, vbi affatim veniunt inelaboratæ delitiæ Ceres ibi multa fœcunditate luxuriat. Pallas etiam non minima largitate congaudet: plana rident paſcuis fœcundis, erecta vindemiis: abundat multifariis animalium gregibus, ſed equinis maxime gloriatur armentis: merito, quando ardenti tempore tale eſt neruum ſyluarum, vt nec muſcarum aculeis animalia fatigentur, & herbarum ſemper virentium ſatietatibus expleantur. Videas per cacumina montium riuos ire puriſſimos, & quaſi ex edito profluant, ſic per Alpium ſumma decurrunt. Additur, quod vtroque latere copioſa marina poſſidet frequentatione commercia: vt & propriis fluctibus affluenter exuberet, & peregrino penu in vicinitate litorum compleantur. Viuunt illic ruſtici epulis vrbanorum, mediocres autem abundantia præpotentium: vt nec minima ibi fortuna copiis probetur excepta. Hanc ergo prouinciam ciuitatibus nolunt incolere, quam vel in agris ſuis ſe fatentur omnino diligere? Quid prodeſt tantos viros latere literis defecatos? Pueri liberalium ſcholarium conuentū quærunt: & mox, vt foro potuerint eſſe digni, ſtatim incipiunt agreſti habitatione neſciri: proficiunt, vt dediſcant, erudiuntur, vt negligant: & cum agros diligunt, ſe amare non norunt. Quærat eruditus, vbi poſſit exiſtere glorioſus: prudens frequentiam non reſpuat hominum, in qua ſe nouit eſſe laudādum. Alioqui virtutibus fama tollitur, ſi earum merita in hominibus neſciantur. Nam quale deſiderium eſt, ciuium frequentiam deſerere, cum aliquas quoque auium conuerſationi humanæ ſe videant velle miſcere? Mortalium enim penatibus fiducialiter nidos philomena ſuſpendit, & inter commanentium turbas pullos nutrit intrepida. Fœdum ergo nimis eſt, filios in deſolationibus educare, cum frequentationi humanæ videat alites ſua pignora commiſiſſe. Redeant igitur ciuitates in priſtinum decus: nullus amœnitatem ruris præponat mœnibus antiquorum. Quomodo poteſt in pace refugi, pro qua oportet bellum (ne vaſtetur) aſſumi? Cui enim minus grata nobilium videatur occurſio, cui non affectuoſum ſit cum paribus miſcere ſermonem, forum petere, honeſtas artes inuiſere, cauſas proprias legibus expedire, interdum Palamediacis calculis occupari, ad balnea ire cum ſociis, prandia mutuis apparatibus exhibere? Caret profecto omnibus his, qui vitam ſuam vult ſemper habere cum famulis. Sed ne vlterius in eandem conſuetudinem mens aliter imbuta relabatur, datis fideiuſſoribus tam Poſſeſſores, quam Curiales, ſub æſtimatione virium, pœna interpoſita, promittant anni parte maiore ſe in ciuitatibus manere, quas habitare delegerint. Sic fiat, vt eis nec ornatus deſit ciuium, nec voluptas denegetur agrorum.

XXIII. *De Abactoribus perſequendis.*

Athalaricus Rex Seuero V.S.

CVm Infadius vir ſublimis pro cauſis ſuis ad Comitatum ſacratiſſimum feſtinaret, itineris longinquitate confectus, animalia feſſa reparare contendens, ad fontem Arethuſæ, in * Scyllatino territorio conſtitutæ, elegit ponere manſionem: eo quod ipſa loca & paſcuarum vbertate fœcunda ſint, & inundatione aquarum pulchreſcant. Eſt enim, vt dicitur, ſub pede collium ſupra maris arenam fertilis campus: vbi fons vaſtus egrediens, cannis in coronæ ſpeciem riparum ſuarum ora contexit, amoenus admodum, & arundineis vmbris & aquarum ipſarum virtute mirabilis. Nam cum ibi tacitus homo, & ſtudioſe ſilentioſus aduenerit, aquas fontis irrigui reperit ſic quietas, vt in morem ſtagni non tam currere, quam ſtare videantur. At vbi concrepans tuſſis emiſſa fuerit, aut ſermo clarior forcaſſe ſonuerit, neſcio qua vi ſtatim aquæ ibidem concitatæ proſiliunt: os illius gurgitis ebullire videas grauiter excitatum: vt putes, aquam rigentem ſuccenſæ ollæ ſuſcepiſſe feruorem: ſilenti homini tacite, loquenti ſtrepitu & fragore reſpondens: vt ſtupeſcas, ſic ſubito perturbatam, quam nullus tactus exagitat. Noua vis, inaudita proprietas, aquas voce hominum commoueri, vt quaſi appellatæ reſpondeant, ita hominum ſermonibus prouocatæ, neſcio quid immurmurant. Credas ibi aliquod animal proſtratum ſomno quieſcere, quod excitatum magno ſtrepitu tibi reſpondeat. Legitur quidem, nonnullos fontium variis ſcaturire miraculis: vt aliqui potati animalibus reddant varium colorem, alter greges albos efficiat, quidam in ſaxeam duritiem ſuſcepta ligna conuertant. Sed has cauſas nulla ratio comprehendit: quia ſupra intellectum humanum eſſe cognoſcitur, quod tantum rebus naturalibus applicatur. Sed vt ad querelam ſupplicantis cito redeamus. Hic cum manſionem ſupradictus Infadius habuiſſet, inſidiis ruſticorum abactos ſibi aſſerit caballos: quod temporum noſtrorum habere non decet diſciplinam, vt delectatio illius loci tali damno redderetur horribilis. Quod viuacitatem tuam diligenti cenſemus examinatione diſcutere, quæ & de palatio noſtro auctoritatem, & de legibus viva eſt iuſtitiam collegiſſe: vt, more ipſius fontis, ſcelus quod actum eſt videaris vlciſci: perquirantur fontes ſummo ſilentio, teneantur in ſuis laribus quieti: vt dum mox inſecutor increpuerit, eorum corda turbentur: in voces proſiliant, & te terribili murmuratione confundant. Sic aquas ſuis omina ſibi iudicent dediſſe poenarum. Sit ergo in eis competens vindicta, vt loca ſint peruia: inuiter poſita diſciplina ſtudium commeantium. Ne latronum exceſſibus vitetur tale miraculum, quod ſemper lætificare cognoſcitur inquiſitum.

*Sciliano. al. Scutulano.

XXIV. *De pœna eorum, qui turbant euntes ad nundinas & mercatus.*

Athalaricus Rex Seuero V.S.

SIcut incognita velle noſſe, prudentis eſt: ita comperta diſſimulare, dementia eſt: eo præſertim tempore, cum noxia res ad correctionem poſſit celerrimam peruenire. Frequēti ſiquidem probatione didicimus, Lucaniæ conuentu, qui priſca ſuperſtitione Leucothea nomen accepit, quod ibi ſit aqua

nimio.

nimio candore perſpicua, præſumptionibus illicitis ruſticorum facultates negociantium hoſtili direptione ſæpe laceratas: vt qui ad natale ſancti Cypriani religioſiſſime venerant peragendum, mercimoniisque ſuis faciem celebritatis ornare, egentes turpiter inanesque diſcederent. Hoc nos ſimplici ac facili remedio credidimus corrigendum, vt ſpectabilitas veſtra prædicto tempore vna cum Poſſeſſoribus atque Conductoribus diuerſarum maſſarum, ad quietem conuenientium, anticipata debeat cautela procurare, vt atroces facti reos inueniat, quos pœna conſumat. Quod ſi aliquis ruſticorum, vel cuiuslibet loci homo cauſas nefandæ litis attulerit, inter ipſa initia comprehenſus fuſtuariæ ſubdatur protinus vltioni: & pompatus mala nota corrigat, qui prius occultum facinus excitare tentabat. Eſt enim conuentus iſte & nimia celebritate feſtiuus, & circumiectis prouinciis valde proficuus. Quicquid enim præcipuum aut induſtrioſa mittit Campania, aut opulenti Brutij, aut Calabri peculioſi, aut Apuli idonei, vel ipſa poteſt habere prouincia, in ornatum pulcherrimæ illius venalitatis exponitur: vt merito tam ingentem copiam iudices de multis regionibus congregatam. Videas enim illic collucere pulcherrimis ſtationibus latiſſimos campos, & de amœnis frondibus textas ſubito momentaneas domos, populorum cantantium, lætantiumque diſcurſum. Vbi licet non conſpicias operam mœnium, videas tamen opinatiſſimæ ciuitatis ornatum. Præſto ſunt pueri ac puellæ, diuerſo ſexu atque ætate conſpicui, quos non facit captiuitas eſſe ſub pretio, ſed libertas. Hos merito parentes vendunt, quoniam de ipſa famulatione proficiunt. Dubium quippe non eſt ſeruos poſſe melioratos, qui de labore agrorum ad vrbana ſeruitia transferuntur. Quid veſtes referam innumera varietate diſcretas? quid, diuerſi generis animalia nitere pinguiſſima? vbi tali cuncta taxatione proponuntur, vt qualibet emptor faſtidioſiſſimus inuitetur. Sic de illo commercio nemo ingratus redit, ſi cuncta probabilis diſciplina compoſuit. Eſt enim & locus ipſe camporum amœnitate diſtenſus, ſuburbanum quoddam Conſilinatis antiquiſſimæ ciuitatis, qui à conditore ſanctorum fontium Marcilianum nomen accepit. Hic erumpit aquarum perſpicua & dulcis vbertas, vbi in modum naturalis antri abſidis fabricata concauitas ſic perſpicuos liquores emanat, vt vacuum putes lacum, quem non dubitas eſſe pleniſſimum. Hic pellucidus vsque ad fundum patet: vt aſpectibus tuis aerem potius apparere iudices, non liquorem. Æmulatur ſerenum diem aqua ſubtiliſſima: nam quicquid in imo geritur, inoffenſa aeris claritate monſtratur. Colludunt illic gregatim electiſſimi piſces, qui ad manus poſcentium ſic intrepidi veniunt, tanquam ſe nouerint non eſſe capiendos: nam qui tale aliquid præſumpſit efficere, mox pœnam diuinitatis cognoſcitur excepiſſe. Lõga ſunt, illius fontis memoranda deſcribere. Veniamus ad illud ſingulare munus, ſanctumque miraculum. Nam cum die ſacratæ noctis precẽ baptiſmatis cœperit ſacerdos effundere, & de ore ſancto ſermonum fontes emanare, mox in altum vnda proſiliens, aquas ſuas non per meatus ſolitos dirigit, ſed in altitudinem cumulosque transmittit. Erigitur brutum elementum ſponte ſua, & quadam deuotione ſolemni præparat ſe miraculis, vt ſanctificatio maieſtatis poſſit oſtendi. Nam cum fons ipſe quinque gradus tegat, eosque tantum ſub tranquillitate poſſideat, alios duobus cernitur creſcere, quos nunquam præter illud tempus cognoſcitur occupare. Magnum ſtupendumque miraculum, fluenta labentia ſic ad humanos ſermones vel ſtare vel creſcere, vt eis credas audiendi ſtudium minime defuiſſe. Fiat venerabilis omnium ſermone fons iſte cæleſtis. Habet & Lucania Iordanem ſuum. Ille exemplum baptiſmatis præſtitit, hic ſacrum miniſterium annua deuotione cuſtodit. Quapropter & reuerentia loci & vtilitas rerum dare debet populis ſanctiſſimam pacem. Quia cunctorum iudicio ſceleratiſſimus habendus eſt, qui talium dierum gaudia temerare contendit. Relegantur populis & proponantur iſta, quæ diximus: vt cum multa eſſe minime creduntur, excedendi licentia non quæratur.

XXV. De præſumptoribus in diſpendium Curialium.

Edictum Athalarici Regis.

QVi Reipublicæ ſtatum, & generale cupit ſtare faſtigium, ad vniuerſa debet eſſe ſolicitus: quia non eſt ſalus in corpore, niſi quam & membra potuerint obtinere. Iniuria vnius loci compago tota concutitur, & tanta conuenientiæ vis eſt, vt vnum vulnus vbique credas accipi, quando illa cœperit condolere. Reſpub. ſiquidem non eſt vnius ciuitatis cura, ſed totius regni prouiſa cuſtodia. Quapropter ſi quid ex ipſa minuitur, in origine diſpendia ſentiuntur. Minus enim habere neceſſe eſt, cui aliquid perit. Et ideo diuerſarum ciuitatum peruigil nos cura ſolicitat: ne permiſſa longius mala, noſtra poſſint grauare palatia. Arbor, quam florere vides, quam ſumma conſpicis viriditate lætari, ſubterraneo ſucco fœcunditatis animatur, reddens in ſuperficiem, quod continet in radice. Hominum quoq; vultus magna hilaritate decoratur, ſi viſceribus ſanis grauamen nullius ſentiat læſionis. Sic regnum iure dicitur integerrimum, ſi nuſquam fuerit imminutum. Hoc fieri poteſt, cum vndiq; ſummouetur effrenata licentia, nec datur auſus menti malignæ, ſub abominabili libertate peccare. Curiales, quibus à prouida ſollicitudine nomen eſt, grauiſſima dicuntur infeſtatione quaſſari: vt quicquid eis honoris cauſa delegatur, ad iniuriam potius videatur eſſe perductum. O nefarium ſcelus, importabile malum: quando debuit Reip. ſeruiendo proficere, tunc libertatẽ ſuam cum fortunis videtur amittere. Quocirca edictali programmate definimus, vt ſi quis vexatus fuerit aut iniuria, aut in diſpendio Curiali, vel aliquid ei, præterquam iuſſum fuerit à nobis, vel ab aulicis, quorum intereſt, poteſtatibus imponere fortaſſe præſumpſerit, aut decem librarum auri diſpendio feriatur, ipſi qui tale aliquid pertulerit nihilominus profuturum: aut ſi facultas vindictæ non ſufficit, per fuſtuaria ſupplicia laceretur:

 & red-

& reddat debitum pœnis, quod non potuit compenſare pecuniis: ita tamen, vt quæ pro publica vtilitate fuerint delegata, ingenua ſolicitudine compleant: ne quando plus incipiunt decere, quos alienas iniquitates non permittimus ſuſtinere. Prædia Curialium, vnde maxime mediocribus parantur inuidiæ, nullus illicita emptione peruadat. Quia contractus dici non poteſt, niſi qui de legibus venit. Circa Saionum & militantium moleſtias Iudicum protegantur auxilio. Ab ipſis quoque moderatoribus eos noſtra vindicauit auctoritas. Quanto grauius plectendus eſt, ſi ille, cui delegatur auxilium, probetur inferre detrimentum? Erigite colla depreſſi: ſubleuate animos malorum ſarcinis ingrauati. date ſtudium recuperare, quæ vos male cognoſcitis amiſiſſe. Vnicuique ciui vrbs ſua Reſpub. eſt. Adminiſtrate ciuitatum ſub conſentanea voluntate iuſtitiam. Ordines veſtri æquabiliter viuant. Nolite grauare mediocres, ne vos merito opprimere poſſint potiores. Pœna iſta peccati eſt, vt vnusquisque in ſe recipere poſſit, quod in alterum proteruus exercuit. Viuite iuſte, viuite continenter. Quia vix audet quisquam in illos excedere, in quibus culpas non poteſt inuenire. Grues moralem nouerunt exercere concordiam: inter quas nullus primatus quæritur, quia iniquitatis ambitus non habetur. Vigilant viciſſim, communi ſe cautela cuſtodiunt, ipſe paſtus alternus eſt. Sic honor nullis adimitur, dũ omnia ſub communione ſeruantur. His etiam volatus vicaria æqualitate diſponitur: vltima fit prima, & quæ primatum tenuit, eſſe poſterior non recuſat. Sic quadam communione ſociatæ ſibi ſine regibus obſequuntur, ſine dominatu parent, ſine terrore famulantur. Voluntarie ſeruiendo liberæ ſunt, & inuicem ſe diligendo muniuntur. Quarum morem ſcriptores rerum naturalium contuentes, politiam quodammodo inter ipſas eſſe commemorant, quas ciuico affectu viuere cognouerunt. Has ſi vos imitemini, omnes à vobis prauitatum calumnias excluditis. Nam vos qui rectè vota recipitis, habetis per leges poteſtatem in ciuibus veſtris. Non enim incaſſum vobis Curiam conceſſit Antiquitas, non inaniter appellauit Minorem Senatum, neruos quoq; vocitans ac viſcera ciuitatum. Quid in iſta appellatione non habeatis vel potentiæ, vel honoris? Nam qui Senatui comparatur, à nullo genio claritatis excluditur.

XXVI. De metallis fodiendis & exercendis.

Athalaricus Rex Bergantino viro Comiti Patritio.

SI labor omnis aſſiduus adeo diuerſos exigit fructus, vt aurum argentumque ſolita commutatione mercetur, cur non ipſa diligenter exquirimus, propter quæ poſcere alia videamur? Italia diues inferat nobis & aureos fructus. Omnis prouentus acquiritur, vbi metallum fuluidum reperitur. Nam quid neceſſe eſt, terram multiplici fœcunditate laſſari, ſi ipſa magis pretia in ea potuerint inueniri? Frumenta vobis vſualiter Natura, induſtria ſuffragante, concedit, paſſim ſe vina profundunt: metallum raro proditur, vt ſtudioſius expetatur. Quapropter ad maſſam iuris noſtri Ruſticianam, in Bruttiorum prouincia conſtitutam, magnitudinem tuam iubemus Cartarium deſtinare: vt ſi (vt ab artifice harum rerum Theodoro dicitur) memoratis rebus terra foecunda officinis ſolemniter inſtitutis montium viſcera perquirantur, intretur beneficio artis in penetrale telluris, & velut in theſauris ſuis Natura locuples inquiratur. Cameris enim ingenioſa præſumptione reuolutis, talpinum animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis ante patuerunt. Sic ambitio nil relinquit abſconditum, nec vbi intendunt ſuſtinere poſſit extremum. Intrant homines caligines profundas: viuunt ſine ſupernis: exulant à Sole: & dum ſub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt. Eſt aliquando illis ruina via ſua, & reditus procurare nequeunt, qui pedibus ſuis ſemitas operoſis manibus effecerunt. Sed quibus cautior ars, vita felicior eſt, intrant egentes, exeunt opulenti, ſine furto diuitias rapiunt, optatis theſauris ſine inuidia perfruuntur: & ſoli ſunt hominum, qui abſque vlla nundinatione pretia videantur acquirere. Mox enim, vt ſupernæ luci fuerint reſtituti, minuta quæque grauiora diſcernentibus aquis à genitrice terra ſeparant, ac fictilibus recondita, vaſta fornace decoquunt, donec ſoluantur vtiliter in liquorem. Riuos quoque de flamma venientes tanto igne depurgant, quousque pulchritudinem ſui prodant, quam terrena viſcera, ne cuperentur, abſconderant. Vincitur Natura, dum eam meliorat induſtria. Pulchrior eſt, dum arſerit: potior, dum decoxerit. Quia tantum creſcit ad pretia, quanta fuerit ſynceritate mundata. Origo quidem nobilis, ſed de flamma ſuſcipit vim coloris. Vt magis credas inde naſci, cuius ſimilitudine videtur ornari. Sed cum auro tribuat ſplendidum ruborem, argento confert albiſſimam lucem. Vt mirum ſit, vnam ſubſtantiam tradere, quod rebus diſſimilibus poſſit aptari. Proinde quicquid ad exercendam huius artis peritiam pertinere cognoſcitis, ordinatio veſtra perficiat. Vt & terra Bruttiorum ex ſe tributum, quod dare poſſit, inueniat, quæ fructibus copioſa luxuriat. Decet enim, vt inter tanta bona, nec illa deſint, quæ putantur eſſe præcipua. Cur enim iaceat ſine cultu, quod honeſtum poteſt eſſe compendium? Aurum ſiquidem per bella quærere, nefas eſt: per maria, periculum: per falſitates, opprobrium: in ſua vero natura, iuſtitia. Honeſta vero ſunt lucra, per quæ nemo læditur. Et bene acquiritur, quod à nullis adhuc dominis abrogatur. Gryphes aurum iugiter leguntur effodere, atque huius metalli inſpectione gaudere: quibus quoniam non eſt ambitus lucri, cupiditatis crimine nõ dicuntur accendi, ſcilicet, quia omnis actus in qualitate propoſiti eſt: & non eſt vituperandum, quod nulla fuerit voluntate laſciuum. Sint ergo ſedula operatione continui quæſtus, inuidiam non paueſcant: quod ars dicitur, à crimine liberatur.

XXVII. De Curialium albo eximendis ob delictum.

Athalaricus Rex Abundantio Præpoſito.

FElix querela eſt, quando leges pietate ſuperantur: & beata conditio ſubiectorum, ſi cognoſcant illum aliis miſertum, quem & ſibi optant eſſe propitium. Neque enim ob aliud Curiales leges ſacratiſſimæ ligauerunt, niſi vt cum illos ſoli Principes abſoluerent, indulgentiæ præconia reperirent: hoc eſt, vbi dominus aduerſum ſua iudicia amabili concertatione diſſentit: quando & ipſius quædam iuſtitia eſt, vt qui pius dicitur, diſtrictionis termino minime teneatur. Nam & ille quidem rationabilis ordo eſt, militia tandem ſoluere, qui impares laboribus probantur exiſtere. Curialis enim, ſi nulla valetudine corporis continetur, ad ſolas deceptiones apponitur: & dum adeſſe quid proderit, ſi eum contingat defectum viribus inueniri? Similis quippe eſt abſenti, à quo non potuerint imperata compleri. Deinde dum Curia multiplici numeroſitate lætetur, non videtur perculſa damnis, paucos perdidiſſe de plurimis. Quapropter illuſtris magnificentia tua Agenantiam, vxorem Campaniani viri diſertiſſimi, in Lucania prouincia conſtitutam, filioſque eorum de albo Curiæ ſuæ faciat diligenter abradi: vt ventura poſteritas neſciat fuiſſe, qui vetatur abigere: quia calumnia non præſumitur, vbi aliqua probatio non habetur. Proinde in Poſſeſſorum numero potius collocentur, paſſuri nihilominus moleſtias, quas ipſi aliis ingerebant. Ad tributa enim ſolita turbabuntur: faciem compulſoris horrebunt (à poteſtatibus iuſſa prius veniſſe neſciebant) & votiua ignorantia fatigari, formidare delegata incipient, per quæ antea timebantur. Nam & ex ea parte bonis moribus vixiſſe probandi ſunt, quando perpetiuntur inter illos otioſi viuere, quorum ſe non cognoſcunt odia metuiſſe. Aliqui non patefentur ſub illis eſſe, quos ſe cognoſcebant malis actibus incitaſſe. Fruantur ergo beneficio principali: viuant remiſſa pace tranquilli, qui fuerunt in actionum ſuarum qualitate compoſiti.

XXIIX. De Dardanariis panicii ſpeciem ſibi vendicantibus, vt vendere cogantur frumentum in annonæ caritate.

Athalaricus Rex Epiſcopis & Honoratis.

POſſeſſorum territorii veſtri querela comperimus, ſupra temporis neceſſitatem quorundam ciuium ſuorum execrabilem ſuſtinere ſæuitiam: dum primo tempore panicii ſpeciem conceptam in propriam redigere ſubſtantiam, exſpectantes caritatem, mediocribus grauem, vt parcius reponentibus deteſtabilem inferant nuditatem: quando homines in famis periculo conſtituti rogantes offerunt, quos ſe ſpoliare poſſe cognoſcunt. In neceſſitate ſiquidem penuriæ, pretii nulla contentio eſt: dum patitur quis induci, ne poſſit aliqua tarditate percelli. Hæc igitur vota damnantes, præſentes direximus portitores. Vt ſiue in gradu, ſiue in aliis locis frumentorum condita potuerint inuenire, tantum ſibi vnuſquiſque dominus vel familiæ ſuæ domus retineat, quantum ſe expendere poſſe cognoſcit: reliquum periclitantibus vendat, præſentibus ſcilicet harum gerulis, qui ad eam rem deſtinati eſſe noſcuntur, moderata tamen pretii quantitate, qua eum conſtiterit à ſuis prouincialibus comparaſſe. Vt nec nimium grauetur qui emit, & aliquo compendio foueatur ille, qui diſtrahit. Quapropter libentibus animis implete, quæ iuſſa ſunt. Quia vobis debetis in hac parte conſulere inuicem. Ne dum caritatem nimiam quæritis, ſceleſtum vobis aliquid potius, quod abſit, optetis. Ne quis ergo venditionem ſibi impoſitam conqueratur, ſciat libertatem in crimine non requiri, ſed illud boni ingenii magis eſſe, ſi non feſtinet excedere. Vendat itaque ſub iuſta ratione, qui diſtrahit. Si conſentit, operatur laudem ſuam: ſi diſcrepat, noſtrum facit eſſe præconium. Quando bonum eſt iubentis, ſi iuſtitia imponatur inuitis.

XXIX. De officio Præfecti Vrbis.

Athalaricus Rex Reperato Præfecto vrbis.

POſt parentum claras adminiſtrationes bene conferuntur poſteris eminentiſſimæ dignitates: dum nullius acquieſcit ingenium, iacere intra æſtimationem ſuarum: quando quidam honeſtus ambitus eſt, quos ſequimur tempore, velle præconiis anteire. Additur etiam, quod priſcorum dogmatibus eruditi opinionis gratia delectantur augeri. Nam quanto ſe vnuſquiſque melioribus cognoſcit artibus ſtuduiſſe, tanto amplius grandiora præſumit appetere. Dudum itaque illuſtris recordationis genitoris tui Reſpub. ſenſit Romana diligentiam. Comitiuæ ſiquidem Largitionum præſidens, functus etiam vicibus Præfectorum, Prætorianam egit integerrime dignitatem, Curiam reparans, pauperibus ablata reſtituens, & quanuis liberalibus ſtudiis fuerit impolitus, placere non omiſit induſtrius. Quoniam naturaliter per ſe commendari poteſt bonum ingenium, etiam cum rebus accidentibus non videtur ornatum. Sed hoc quantum eſt ad tuam notitiam literarum? Doctrina ſiquidem quos ab imperitis diſcernit, ſapientibus amica ſocietate coniungit: cui perfacile eſt ornare generoſum, quæ etiam ex obſcuro nobilem facit. Creſcit quoque præclaris meritis tuis, quod in affinitatis gratiam te talis elegit, quem ſemper contigit de iudicii ſui integritate prædicari: moribus communis, conſcientia ſingularis, qui ſe ſemper ſuis moribus, & amicorum conuerſatione & ſua fecit probitate laudari. Qualem ergo ſuo ſanguini æſtimandus eſt ſociaſſe, qui nunquam improbum vel communioni ſuæ decreuit adiungere. Et ideo licet primæuus venias ad honorem, poſt tanti viri iudicium ineptum eſt te dicere non probatum. Nam ſi bene illis ſuggerentibus in extraneis cauſis placidas aures præbemus, cur magis in genere ſuo eorum iudicia non ſequamur, vbi ſemper ſtudioſe

ſibi proſpiciunt, etiam qui in aliis actibus frequenter excedunt? Atque ideo, quod feliciter dictum ſit, per Indictionem illam Vrbanæ tibi tribuimus infulas dignitatis: vt ſicut in illo ordine primus, ita habeatis & meritorum laude præcipuus. Pene ſiquidem terrarum oculis habetur, quod in illa ciuitate peragitur. Quem iam ſibi iudex placatum faciat, ſi illum Senatum tantæ benignitatis offenderit? Quid ſit maturitatis, quid prudentiæ, in ordinis ipſius æſtimatione cognoſcis, cuius primæua germina mox vt adoleuerint, Patres vocantur. Adoleſcentia illic inchoat à maturitate conſilii: tractant iuuenes cum modeſtia ſenium, vbi morum pondus in flore permittitur, quod vix alibi cana ætate generatur. Talem te ergo habita moderatione tractabis, vt cum tot Proceres ad Curiam vocas, dignam ante illos ſententiam tuæ voluntatis aperias. Nimis quippe arduum eſt, tale aliquid inter illos dicere, quod nequeat tantis prudentibus diſplicere. Ideoque non vnius dignitatis vir æſtimandus eſt, qui ab illa turba doctorum bonum potuit referre iudicium. Nam ſi gratum eſt vel ſub raritate prædicari, quid illi gaudii prouenire poſſit: quem tot nobilium vota laudauerint? Iuſtitiam dilige. Oppreſſis te diligenter impende. Redde laudes Poſteris tuis, quas tu à Maioribus accepiſti.

XXX. De Comitiua Dalmatiarum & Suauiæ.

Athalaricus Rex Oſum V.I. Comiti.

PRopoſiti noſtri eſt, honeſtos labores palma remunerationis ornare: vt viciſſitudine, qua prouecti gaudent, deſides mordeantur, ſibique imputare poſſint, quod clementiſſimis temporibus iudicii noſtri præmia non merentur. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam, deo iuuante, ad Dalmatiarum atque Suauiæ prouincias iterum credidimus deſtinandam: vt quicquid pro vtilitatib. noſtris eſſe cognoſcis, æquabili ordinatione diſponas, populumque nobis deuotum per tuam iuſtitiam facias eſſe gratiſſimum. Quia dominorum laudibus applicatur, cum ſe probabiliter tractat electus. Non exempla aliena perquiras: memor eſto quæ feceris, & non indignes admoneri. Quid eſt enim, quod de tua quiſquam debeat actione dubitare, quando ipſis prouinciis adhuc propria bona redolere cognoſcis? Quodammodo iam debitum eſt illi velle præſtare, apud quem ſcis te fuiſſe laudabilem. Obedientibus enim iuſte indulgetur animus, & quos ſcimus memores bonorum, indubitanter eis denuo præbemus affectum. Aetas quidem tua prouecta eſt, ſed actus quoque maturior. Quid enim nunc ſurripere valeat, in quo nunc iuuentus reprehenſibilis fuit? Sed hæc in domni aui noſtri regno feciſti: nunc talia demonſtra, vt temporibus noſtris reſeruaſſe videaris, quicquid probitatis addideris.

XXXI. Vt Rectori prouinciæ pareatur.

Athalaricus Rex vniuerſis Gothis &* Romanis.

*Prouincia lib Suauiæ ac Dalmatiæ.

PEr prouincias, nobis Deo pręſtante conceſſas, tales viros cupimus deſtinare, qui ſint armis præditi, & iuſtitia glorioſi: vt abſit à vobis & extranearum gentium metus, & calumnioſis non pateatis inſidiis. Quia non minus eſt, malum bellicum vitaſſe, quam ſæua diſcuſſionis euadere. Ipſa eſt enim vera ſecuritas, quæ de nulla Iudicis impietate formidat. Atq; ideo, quod Deo auſpice dictum ſit, illuſtrem Comitem Oſum, & palatio noſtro clarum, & prouinciis longa conuerſatione notiſſimum, Dalmatiis decernimus præſidere. Cui pro vtilitate noſtra iubenti, parere procurate: quoniam tantam eius eſtis iuſtitiam frequenter experti, vt & ſine regia iuſſione ei deberetis priorum memores obedire. Habet enim proprium ius ille, qui iuſtus eſt: nam etſi terrore minime poteſtatis erigitur, æquitate tamen ſuadente ſemper auditur. Simul etiam & virum illuſtrem Seuerinum ad vos æſtimauimus dirigendum: vt compoſiti conſona voluntate, poſſint vobis laudanda præcipere. Nam ſi diſparibus calamis conuenit vnum melos edicere, multo magis viris prudentiſſimis aptum eſt, iuſta cordis voce ſuadere. Verum, vt primordia noſtra à præſtitis inchoarent, clementiſſimumque dominum in ipſo regni limine ſentiretis, per quartam Indictionem, quod à nobis augmenti nomine quærebatur, illuſtrem virum Comitem patrimonii noſtri nunc iuſſimus remouere. Hoc etiam inſuper vobis concedentes, vt cum (deo propitio) ſupradictum virum ad noſtra obſequia venire fecerimus tales homines deſtinare, per quos poſſimus euidenter agnoſcere, quemadmodum in futurum cenſus doceatur impoſitus. Vt ſi grauatos vos eſſe cognoſcimus, pro parte vobis qua viſum fuerit, conſiderata æquitate, releuemus. Ita fit, vt habeatis ſpem & futuri beneficii, qui eſtis iam pro parte remedia conſecuti. Quapropter ſeruire vos conuenit vtilitatibus noſtris: quando ea, quæ magnis ſperare precibus potuiſtis, vltro contulit munificentia principalis. Sic enim tradente clementiſſimo nobis auctore didicimus, vt à ſubiectorum beneficiis non vacemus. Diſciplina videlicet imperandi eſt, amare, quod multis expedit: quoniam Reſpub. nimium ſoliditatis accipit, ſi tributariorum facultas illæſa conſtiterit.

XXXII. De indulgentia cenſuum & finitionis augmenti.

Athalaricus Rex vniuerſis Prouincialibus Syracuſanæ ciuitatis.

DVdum quidem vobis ortum noſtri imperii æſtimauimus nunciandum: nunc decet ſubſequi beneficium pro lætitia augenda cunctorum: vt quibus fuit gratiſſimus noſter exortus, ſit illis regalis animus in aliqua parte munificus. Creſcere nobiſcum, Deo præſtãte, cuncta deſideramus. Quia vere ille noſter eſt cenſus, quem lætus poſſeſſor exoluit. Proinde ſubtrahimus pecuniæ, quod augmen-

tetur

tetur gloriæ, & auari ad laudes, profuſe nitimur ſubleuare cultores. Pridem diuæ memoriæ dominus auus noſter de ſuis beneficiis magna præſumens (quia longa quies & culturam agris præſtitit, & populos ampliauit) intra Siciliam prouinciam ſub conſueta prudentiæ ſuæ moderatione cenſum ſtatuit ſubflagitari: vt vobis creſceret deuotio, quibus ſe facultas extenderat. Sed illius prædicanda iuſtitia locum noſtræ benignitati præparauit: vt quod ei offerri iuſte potuit, nos clementi animo, quaſi illata ſtipendia donaremus: & quodam præſagio mentis diuinæ fecit etiam pium, cui parabat imperium. Atque ideo per quartam feliciter Indictionem, quicquid à vobis ſupra conſuetudinariam functionem augmenti nomine vel petebatur, vel conſtat exactum, liberalitas noſtra concedit. Quod etſi iuſte potuiſtis pendere, gloriam vos potius noſtræ largitati iubemus inferre. Sed vt latius extendatur noſtra clementia, ſuauemque Dominum impenſis beneficiis ſentiatis, quicquid à diſcuſſoribus noui cenſus per quintam Indictionem probatur affixum, ad veſtram eos fecimus deferre notitiam, Vt quod rationabile fuerit æſtimatum, libentibus animis perferatis. Quia nullum lædit obſeruata iuſtitia. Sed ne credatis, per ordinatorum tantum arbitrium vos grauari, ſi quis eſt, qui de eorum facto æſtimet conquerendum, ad remedia noſtræ pietatis occurrat. Vt iudicantes corrigamus, qui etiam non rogati beneficia clementer indulſimus. Nam & glorioſæ recordationis dominus auus noſter de eorum commotus fuerat tarditate, vt erat altę prudentiæ perſcrutator, æſtimans eos tamdiu in prouincia non ſine noſtro grauamine reſidere, quos repetita iuſſione cenſuerat iam redire Sed nos, quos decet implere quicquid ille ſub æquitate diſpoſuit, Deo auxiliante, eius nunc in vobis inchoata perficimus. Reddite modo largitati noſtræ proſperrimum votum, & fidele ſeruitium. Habetis principem, qui vobiſcum beneficiis probatur exortus: & quod ſubiectis dulcius eſt, augetur ingenio beneuolo cum ætatis augmento. In quam rem Quidilanem Saionem noſtrum credimus dirigendum, per quem vobis iuſſa proſperrima, Deo largiente, pandantur.

XXXIII De conceſſa immunitate ſeruanda,

Athalaricus Rex Gildiæ v. s. Comiti Syracuſanæ ciuitatis.

AD Victorem & Vvigiſidam, ſpectabiles viros, Siciliæ prouinciæ Cenſitores, præcepta noſtra dereximus. Vt quicquid poſſeſſoribus tributarię functionis per eos nuper videtur adiectum, de quarta Indictione non exigant. Quia grauis eſt eius rei illatio, cuius adhuc iuſtitia non probatur. De ordinationibus vero eorum nobis fecimus inſtructiones deferri: vt ſi æſtimatis viribus quicquid ſub æqualitate ſit diſpoſitum, debeat permanere moderatum: ſin vero aliquem contra rationem conſtat eſſe prægrauatum, noſtro releuetur arbitrio: ita tamen, vt ſi aliquid per quartam Indictionem probatur illatum, Poſſeſſoribus ſine aliqua imminutione reddatur. Quia ſine querela ſuſcipi debet onus impoſitum, quod longis temporibus conſtat eſſe portandum. Nunc quod reſtat, Prouinciales vos conuenit admonere: vt quibus beneficia dedimus, eorum deuotionem per omnia ſentiamus: & quod debetur principi, grato animo videatur exolui.

XXXIV. De reſtitutione augmenti tributarii.

Athalaricus Rex Victori & Vitigiſclo vv. ss.

TArditas veſtra apud glorioſæ memoriæ dominum auum noſtrum merito vos fecit eſſe ſuſpectos (quos etiam ſetis præceptionibus credidit admonendos, vt relicto tandem prouincialium grauamine ad eius deberetis iuſtitiam feſtinare) & nunc quoque ſuſpicionis maximæ fecit augmentum, vt nec ad initia noſtra voluiſſetis occurrere, quod libera conſcientia potuiſſet optare. Et ideo præſenti auctoritate cenſemus, vt ſi quid ſuper tributarium ſolidum per quartam Indictionem à prouincialibus exegiſtis, ſine aliqua eis imminutione reddatis. Quia ſupra veterem cenſum nulla Indictionis prædictæ eos volumus damna ſentire. Hoc etiam addendum eſſe credidimus (quoniam amore clementiæ errores nolumus inuenire: ne coacti potius reſecemus, quod ſalua iuſtitia diſſimulare non poſſumus) vt ſi aliquem ſtudio læſiſtis prauo, veſtro magis emendetis arbitrio. Quia hoc eſt, propria delicta corrigere, quod & non facere. Et ne forſitan credatis longinquitatis difficultate latere, quæ geſta ſunt, Siculis fiduciam vos dedimus ſubſequendi. Videte nunc, ſi voces poſſitis ferre querulas, quas etiam noſtra vitauit auctoritas. Admonuimus igitur, quos pios decet eſſe. Iam ſuo vitio videtur accuſari, qui ſpontanea noluit voluntate corrigi.

XXXV. De ſtipendiis neceſſariis, & auita annona.

Athalaricus Rex Viliæ v. i. Comiti patrimonii.

MAgnitudinis tuæ ſuggeſtione comperimus, de Domeſticorum exceſſibus, qui deſtinatis Comitibus obſequuntur, Prouinciales damnis plurimis ingrauatos. Quod credimus emolumentorũ paruitate nutritũ. Quia ſub quadã excuſatione peccare creditur, cui neceſſaria non præbentur. Et ideo ſpeciali beneficio generalia cõpendia largientes, magnitudini tuæ pręſenti auctoritate pręcipimus, vt ſupra ducentos ſolidos & decem annonas, quas hactenus acceperunt, à quinta feliciter Indictione quinquaginta eis ſolidos annuos faciatis incunctanter adiungi, qui noſtris rationibus debeant imputari.

Digitized by Google

putari. Vt dum mater criminum neceſſitas tollitur, peccandi ambitus auferatur. Si quis autem iuſſionum noſtrarum improbus temerator extiterit, vt aliquo caſu in damnis prouincialium aut præiudiciis implicetur, emolumentis careat vniuerſis. Quia ille dignus eſt præmia conſequi, qui parere cognoſcitur æquitati. Ideo enim à nobis accipit, ne ab aliis quærat. Noſtrum dare nobilitas eſt: dona regalia quamuis parua ſublimant: quia ſimul & meritorum gratiam reperiſſe creditur, qui principali munere ſubleuatur.

XXXVI. De remiſſione cenſuum, & executione mandatorum.

Athalaricus Rex Gildiæ v. s. Comiti Syracuſanæ ciuitatis.

PRouincialium Siculorum nobis eſt ſuggeſtione declaratum, quædam à tua poteſtate fieri, vnde eorum fortunæ videantur affligi. Quod ideo leniter accepimus, quia ipſi vindicari præterita noluerunt. Conſtat enim eſſe dubium, quod concedit aduerſarius: & percelli non poteſt iure, cui mauult querulosus ignoſcere. Sed vt ſuſpiciones iniquas futuris caſibus abrogemus, obſeruanda iugiter præſenti iuſſione decernimus, vt nec iſti aliquid de futuro metuant, nec tu per ignorantiam quæ dicuntur, incurras. Prima fronte pro reparatione murorum pecuniæ diuerſis prouincialibus dicuntur extortæ, cum tamen nulla exinde ſurrexerit promiſſa conſtructio. Hoc ſi conſtat admiſſum, aut muri exinde pro eorum munimine conſtruantur, aut vnusquisque recipiat, quod ei probatur incompetenter ereptum. Nimis enim abſurdum eſt, ſpondere munitiones, & dare ciuibus execrabiles vaſtitates.

II. Quorundam etiam ſubſtantias mortuorum, ſine aliqua diſcretione iuſtitiæ, fiſci nomine caduci te perhibent titulo vendicare, cum tibi hoc tantum de peregrinis videatur eſſe commiſſum, quibus nullus heres, aut teſtamentarius aut legitimus inuenitur. Nefas eſt enim, vt quod à nobis præcipitur, à te noſtro nomine per iniuriam vendicetur.

III. Præterea conuentionibus ſe grauari omnimodis ingemiſcunt: vt ad iudicium deducendi pene tanta videantur amittere, quanta vix probantur addicti diſpendia ſuſtinere. Vocatio enim Iudicis ſpes iuſtitiæ debet eſſe, non mulcta. Nam ipſe iuſte ſuſpectus redditur, ante cuius audientiam grauamina ſentiuntur. Vnde cenſemus, vt ſi noſtra conueniunt decreta pulſatos, tantum commodi percipiat executor, quantum glorioſus dominus auus noſter pro honoribus perſonarum debere Saiones accipere, expreſſa quantitate, conſtituit. Commodum enim debet eſſe cum modo. Nam ſi menſuram æqualitatis exceſſerit, vim ſui nominis non habebit. Si vero tua iuſſione conuentio deſtinatur, duntaxat in illis cauſis atque perſonis, vbi te miſceri edicta voluerunt, mediam portionem executor accipiat, quam de præceptis regiis ſumere potuiſſet. Quia non poteſt conuenire iuſtitiæ, vt tantum à te directo tribuatur, quantum pro reuerentia noſtræ iuſſionis offertur. Si quis autem ſaluberrimi conſtituti temerator extiterit, in quadruplum iubemus ablata reſtitui. Vt quod delectatione cupiditatis admittitur, aſperitate diſpendii vindicetur.

IV. Edicta vero glorioſi domini aui noſtri, vel vniuerſa præcepta, quæ ad Siciliam pro commonendis vniuerſorum moribus deſtinauit, ſub tanta volumus obedientia cuſtodiri, vt ſacrilegii reus habeatur, quisquis beluinis moribus excitatus munimen tentauerit irrumpere iuſſionum. Duorum negotia Romanorum, etiam his inuitis, ad tuum diceris vocare iudicium. Quæ, ſi cognoſcis facta, vlterius non præſumas. Ne dum vis iudicium incompetenter quærere, reatum potius videaris inuenire. Memor enim prius debes eſſe edicti, qui inter alios mauis à te ſequenda conſtitui. Alioqui tota tibi decernendi auctoritas tollitur, ſi à te illa regula minime cuſtoditur. Ordinariis Iudicibus adminiſtrationum ſuarum poteſtas illibata ſeruetur. Cognitores ſuos legitima turba comitetur. Obſeruationum illarum non mordearis inuidia. Gothorum laus eſt, ciuilitas cuſtodita. Tota ad vos fama confluit, ſi vobis rarius litigator obſeruet. Vos armis iura defendite, Romanos ſinite legum pace litigare. Nauigiis vecta commercia te ſuggerunt occupare, & ambitu cupiditatis exoſæ ſolum antiqua pretia deſinire, quod non creditur à ſuſpicione longinquum, etiamſi non ſit actione vicinum. Quapropter ſi rumorem huius vitare feſtinas, Epiſcopus ciuitatis & populus conſcientiæ tuæ teſtes aſſiſtant. Omnibus placeat, quod ad cunctorum neceſſe eſt pertinere fortunas. Pretia debent communi deliberatione conſtitui: quia non eſt delectatio commercii, quæ iubetur inuitis. Quocirca ſublimitatem tuam iuſſis præſentibus credimus admonendam, quia excedere nolumus, quos amamus, nec aliquid de talibus ſiniſtrum patimur dici, per quos aliorum mores putamus eſſe recorrigendos.

XXXVII. De electione Romani Pontificis.

Athalaricus Rex Ioanni Papæ.

SI antiquis principibus ſtudium fuit leges exquirere, vt ſubiecti populi delectabili tranquillitate fruerentur, multo præſtantius eſt talia decernere, quæ poſſunt ſacris regulis conuenire. Abſint enim à noſtro ſæculo damnoſa compendia. Illud tantum vere poſſumus lucrum dicere, quod conſtat diuina iudicia non punire. Nuper ſiquidem ad nos defenſor Eccleſiæ Romanæ flebili allegatione peruenit, cum Apoſtolicæ ſedi peteretur antiſtes, quosdam nefaria machinatione neceſſitatem temporis aucupatos, ita facultates pauperum extortis promiſſionibus ingrauaſſe, vt quod dictu nefas eſt, etiam ſacra vaſa emptioni publicæ viderentur expoſita. Hoc quantum fuit crudele committi, tanto glorioſum eſt adhibita pietate reſecari. Atque ideo ſanctitas veſtra ſtatuiſſe nos præſenti definitione

cognoſcat

cognoſcat, quod etiam ad vniuerſos patriarchas atque metropolitanas Eccleſias volumus pertinere, vt à tempore ſanctiſſimi Papæ Bonifacii cum de talibus prohibendis ſuffragiis P. C. ſenatusconſulta nobilitatis ſuæ memores condiderunt, quicunque in epiſcopatu obtinendo ſiue per ſe, ſiue per aliam quamcunque perſonam, aliquid promiſiſſe declaratur, vt execrabilis contractus cunctis viribus efferetur. Si quis autem in hoc ſcelere deprehenditur fuiſſe verſatus, nullam relinquimus vocem, verum etiam ſi aut repetendum aut quod acceptum eſt non reddendum eſſe crediderit, ſacrilegii reus protinus habeatur, accepta reſtituens compulſione Iudicis competentis. Iuſtiſſimæ ſiquidem leges, vt bonis aperiunt, ita claudunt malis moribus actionem. Præterea quicquid in illo ſenatus decretum eſt conſulto, præcipimus in eos modis omnibus cuſtodiri, qui ſe quoquo modo, per interpoſitas quaſcunque perſonas, ſceleſtis contractibus miſcuerunt. Et quia omnia decet ſub ratione moderari, nec poſſunt dici iuſta, quæ nimia ſunt, cum de Apoſtolici conſecratione Pontificis intentio fortaſſe peruenerit, & ad palatium noſtrum producta fuerit altercatio populorum, ſuggerentes nobis intra tria millia Solidorum, cum collectione cartarum cenſemus accipere. A quibus tamen omnes idoneos rei ipſius conſideratione remouemus, quia de eccleſiaſtico munere pauperibus eſt potius conſulendum. Alios vero Patriarchas, quando in Comitatu noſtro de eorum ordinatione tractatur, in ſupradictis conditionibus atque perſonis intra duo millia Solidorum iubemus expendere. In ciuitatibus autem ſuis tenuiſſimæ plebi non amplius quàm quingentos Solidos ſe diſtributuros eſſe cognoſcant. Reliquos accipientes, & edicti præſentis & ſenatusconſulti nuper habiti, pœna conſtringat: ſed & dantes canonum ſeueritas perſequatur. Vos autem, qui Patriarchatum honore reliquis præſidetis Eccleſiis, quoniam conſtitutio noſtra ab illicita promiſſione liberauit, reſtat vt bona imitantes exempla, ſine aliquo Eccleſiarum diſpendio dignos maieſtate pontifices offeratis. Iniquum eſt enim, vt locum apud vos habeat ambitus, quem nos laicis diuina conſideratione præcluſimus. Quapropter ſi quis Apoſtolicæ præſulem Eccleſiæ vel Patriarchatum epiſcopum, ſiue per ſe, ſiue per parentes, vel ſeruientium quaſcunque perſonas aliqua ſuffragii crediderit ambitione promouendum, & ipſum reddere accepta definimus, & quod eſt canonibus ſtatutum, eum modis omnibus eſſe paſſurum. Si quis vero quæ dederit aut promiſerit eodem ſuperſtite timuerit publicare, ab heredibus eius Eccleſia repetat, cuius ſuffragio antiſtes deprehenditur ordinatus: Nota infamiæ nihilominus ſuperſtites inurente. Reliquos quoque ordines ſub eadem fieri diſtrictione præcipimus. Quod ſi forſitan doloſæ machinationis inuento ſacramentis perſona intercedentibus fuerit obligata, vt ſaluo ſtatu animæ commiſſam iniquitatem neque approbare poſſit, neque audeat accuſare, damus licentiam quibuslibet honeſtis perſonis, in ſingulis quibuſque ciuitatibus apud Iudices competentes hoc crimen deferre, & quicquid ex ea potuerit probatione recolligi, vt approbatione inſequentes animemus, tertiam partem iudicatæ rei ille percipiat, qui tale facinus voluerit publicare. Reliqua ipſis Eccleſiis proficiant, quæ videntur extorta, aut in fabricis earum, aut in miniſteriis nihilominus profutura. Decet enim ad vſus bonos conuertere, quæ voluit peruerſitas inimica fraudare. Quieſcat igitur malignantium praua cupiditas. Quo tendunt, qui à fonte præcluſi ſunt? Recolatur & timeatur Simonis iuſta damnatio, qui emendum credidit totius largitatis auctorem. Orate igitur pro nobis, edicta noſtra cuſtodientes: quia diuinis noſcitis conuenire myſteriis. Sed quo facilius principis votum vniuerſorum mentibus innoteſcat, hoc Senatui, hoc populis, per Præfecturam Vrbis præcipimus intimari: vt generalitas agnoſcat, nos illos proſequi, qui maieſtati diuinæ potius viderentur aduerſi. Vos quoque hoc vniuerſis, quos Deo propitio regitis, Epiſcopis intimate: neque ſit alienus à culpa, qui potuit agnoſcere conſtituta.

XXXVIII. *Super eodem.*

Athalaricus Rex Saluantio v. s. Præfecto vrbis.

GRata res eſt, cuncta profutura vulgare: vt generale fiat gaudium, quod potuit eſſe votiuum. Alioqui læſionis cauſa noſcitur, ſi beneficia potius occulantur. Dudum ſiquidē Senatus ampliſſimus à ſplendore ſuo cupiens maculam fœdiſſimæ ſuſpicionis abradere, prouida deliberatione conſtituit; vt in beatiſſimi Papæ conſecratione nullus ſe abominabili cupiditate pollueret, pœna etiam conſtituta, qui talia præſumere tentauiſſet: non iniuria, quia tunc electi vere meritum quæritur, cum pecunia non amatur. Quod nos laudantes, & augentes inuentum, ad beatiſſimum Papam direximus conſtituta, quæ his antelata præfulgent: vt ab honeſtate ſanctæ Eccleſiæ profanus ambitus auferatur. Hoc nos ad notitiam Senatus & Romani populi volumus ſine aliqua dilatione perducere: quatenus cunctorum figatur cordi; quod cupimus omnium ſtudio cuſtodiri. Verum vt principale beneficium & præſentibus hæreat ſeculis & futuris, tam Definita noſtra, quàm Senatuſconſulta tabulis marmoreis præcipimus deceriter incidi, & ante atrium beati Petri Apoſtoli in teſtimonium publicum collocari. Dignus enim locus eſt, qui & glorioſam mercedem noſtram, & Senatus ampliſſimi laudabilia decreta contineat. In quam rem illum direximus, quo redeunte noſcamus impleta quæ iuſſimus. Incertum enim videtur habere, quod præcipit, cui rerum effectus tardius innoteſcit.

XXXIX. *De captiuis relaxandis.*

Athalaricus Rex Saluantio v. i. Præfecto vrbis.

SI principes antiqui mœnia Romana in populorum exquiſiuere lætitiam, ne ciues illi merito ſingulares aliquid commune cum cæteris poſſiderent, nefas eſt inter tot rerum iucunda, eos longam ſuſtinere

ſtinere triſtitiam. Quia exultatio ciuitatis illius generale votum eſt: dum neceſſe eſt lætari reliqua, ſi Mundi caput gaudere proueniat. Apoſtolici ſiquidem Papæ Ioannis, & procerum noſtrorum relatione cognouimus, illum & illum Romanos pro ſola ſuſpicione ſeditionis tam longæ cuſtodiæ pœna maceratos, vt cuncta ciuitas mœrorem de illorum continua calamitate contraxerit: vt eis nec dierum feſtiuitas, nec vlla (quæ apud nos eſt gratiſſima) nominis ſui dignitas ſubueniret. Quod nobis pro ſui facti acerbitate diſplicuit: vt qui in iudicio conuicti minime feruntur, debita malis tormenta cruciatusque pertulerint. Et ideo magnitudinem tuam iuſsis præſentibus admonemus, vt quoque loci reperire potueris eos, abſoluere non moreris. Quod etiam ſi aliquo reatu inuolutos eſſe claruerit, interceſſionibus ſupradictis eos iam à metu liberos eſſe cenſemus. Si vero innocentes ſe tormenta ſuſtinuiſſe confidunt, damus querelis eorum liberam vocem: vt iuſtis legibus vindicent, quod iniquis auſibus pertulerunt. Quia nolumus innocentes à Iudicibus deprimi, quos ad eorum præſidia conſtat eleuari. Reuocentur nunc ad lætitiam priſtinam Romani: nec nobis credant placere poſſe, niſi qui eos eligunt modeſta æqualitate tractare. Intelligant, parentes noſtros pro ſua quiete laborioſa ſubiſſe pericula: nos autem multis expenſis agere, vt illi debeant garrula exultatione gaudere. Nam & ſi quid inique vel acerbe hactenus pertulerunt, non credant à noſtra manſuetudine negligendum: qui nec nobis otia damus, vt illi ſecura pace ac tranquilla lætitia perfruantur: cito ſentiant, quia nos amare nō poſſumus, quos illi pro ſuis exceſſibus horruerunt. Nam quorū gratiam impetrare poſſunt, qui ſuis ciuibus diſplicere meruerunt? & dum tempus habuiſſent amoris publici, egerunt vnde iuſte debeant execrari?

XL. *De peruaſoribus, fornicariis & concubinariis.*

Edictum Athalar. Regis.

PRouide decreuit Antiquitas, vniuerſitatem Edictis generalibus admoneri: per quæ & delictum omne corrigitur, & * decentis verecundia non grauatur. Cuncti enim ſibi æſtimant dici, vbi nullum conſtat exponi: & ſimilis fit innocenti, quem contigerit ſub communione purgari. Hinc & noſtra vere pietas cuſtoditur, dum feriato gladio naſcitur metus, & prouenit ſine cruore correctio. Commouemur enim placati: minamur otioſi: & clementer iraſcimur, quando vitia ſola damnamus.

* excedentis

Edictum in peruaſores.

1. Diu eſt, quod diuerſorum querelæ noſtris auribus crebris ſuſurrationibus inſonarunt, quosdam ciuilitate deſpecta affectare viuere belluina ſæuitia: dum regreſſi ad agreſte principium, ius humanum ſibi æſtimant feraliter odioſum. Quos nunc apte iudicauimus comprimendos: vt eo tempore inimica bonis moribus crimina perſequamur, quo hoſtibus Reipub. diuina virtute reſiſtimus. Vtrunque quidem noxium, vtrunque pellendum: ſed tanto grauius graſſantur vitia, quanto probantur magis interna. Vnum recumbit in altero: facilius quippe inimicorum acies cadunt, ſi noſtro æuo delicta ſubducimus.

Valentiniani lex.

2. Primum humano generi noxiam peruaſionem (ſub qua nec dici poteſt ciuilitas, nec haberi) ſeueritate legum, & noſtra indignatione damnamus: ſtatuentes, vt ſanctio diui Valentiniani aduerſum eos diu peſſime neglecta conſurgat, qui prædia vrbana vel ruſtica, deſpecto iuris ordine, per ſe ſuosque præſumpſerint, expulſo poſſeſſore, violenter intrare: nec aliquid de eius diſtrictione, deteſtabili volumus temperatione mitigari: inſuper addentes, vt ſi quis ingenuorum ad ſatisfaciendum legi ſuperius definitæ idoneus non habetur, deportationis protinus ſubiaceat vltioni. Quia plus debuit cogitare iura publica, qui ſe nouerat alibi non poſſe ſuſtinere vindictam. Iudices igitur competentes, ad quos poteſt admiſſum facinus pertinere, ſi inuaſorem, cum poſſint amouere, pertulerint, tenere præſumpta, & adepti cinguli honore priuentur, & fiſco noſtro tantum fiant obnoxii, quantum præſumptor potuiſſet addici: in auctoribus tamen facinoris manentibus conſtitutis. Quod ſi quis in tantam raptatus amentiam, tyrannico ſpiritu iuri publico parere neglexerit, viribusque præpotens deſtinati officii ſpreuerit paucitatem, relatione Iudicis noſtris auribus notabilis ingeratur: vt indulta executione Saionum, vltionem ſentiat vigoris regii, qui obedire noluit cognitori.

3. Et quia ſummis Principibus iuris communione viuendum eſt: ſi quis, legum ordine prætermiſſo, nomine publico titulos præſumpſerit affigere: in tantum poſſidenti fiat obnoxius, quantum ſanctio ſuperius memorata teſtatur. Merito enim & ſacrilegii pœna percellitur, qui iniquo peruaſionis pondere auſus eſt maieſtatem regii nominis ingrauare. Litis quoque expenſas iudicio ſuperatus exoluat: quod hinc dantur fomenta deteſtabilis iurgii, cum improbi vincuntur illæſi: nec dolet calumniantibus pudoris damnum, ſi euaſerint, diſpendia facultatum. Si quis autem de noſtris ſcriniis aliquid crediderit promouendum, aduerſario ſuo quantum ad cauſam eius pertinet, de conſecuta ſerie iuſſionum nihil æſtimet ſupprimendum: ni fecerit, careat impetratis: vel ſi aliquid ex eo agere tentauerit, nihilominus habeatur infirmum: quia illos ſolos volumus vti beneficiis noſtris, quos non cognoſcimus ſtudere verſutiis.

Talionis lex in matrimonii diuiſores.

4. Qui ſuaſione plectenda matrimonia diuidere nititur aliena, ipſius coniugium habeatur illicitum: vt magis contigiſſe ſentiat ſibi, quod in altero malignus exercere tentauerit. Si vero pro coniunctionib. caritate priuatur, futurum matrimoniū illi iure denegamus, quia non meretur iugalis reuerentiæ præmia conſequi, qui in genialis thori auſus eſt diuiſione graſſari. Sed ne aliquos huius ſceleris reos vltio noſtra derelinquat, illos quos ſpes nō habet præſentis cōiugii vel futuri, ſi quid in alienos thalamos doloſa machinatione præſumpſerint, facultatum ſuarum media portione priuentur, ſtatim

fiſci

fiſci iuribus applicanda. Si vero prohibente pauperie in aliquorum ſubſtantia nequierit vindicari, pœna relegétur exilii. Ne quod dictu nefas eſt, ideo videâtur comminationem iuris publici euadere, quia viliſſimæ noſcũtur ſubiacere fortunæ. Sed hæc de ſolicitatorib. affectus alieni pietas noſtra decreuit.

Qui nõ habet in ære.

5. Cæterum in adulteris totum diſtrictiſſime volumus cuſtodiri, quicquid diuali potuit commonitione decerni.

6. Vno tempore duabus nemo copuletur vxoribus: quia ſe nouerit rerum ſuarum amiſſione plectendum. Nam aut libido eſt, & recte per ſui non finitur: aut cupiditas, & iure nuditate damnatur.

Concubinatus.

7. Si quis autem ſuperflua turpique cupidine, coniugali honeſtate deſpecta, ad concubinæ elegerit venire complexus: ſi ingenua fuerit, iugo ſeruitutis cum filiis ſuis modis omnib. addicatur vxori: vt illi ſe per honeſta iudicia ſentiat ſubdi, cui per illicitam libidinem credidit poſſe præponi. Quod ſi ad tale flagitium ancilla peruenerit, excepta pœna ſanguinis, matronali ſubiaceat vltioni: vt illam patiatur Iudicem, quam formidare debuiſſet abſentem.

Donationes liberæ ſunt

8. Donationes nullius terror extorqueat: nullus acquirere per fraudem vel execrabilem laſciuiam cõcupiſcat. Sola n. honeſtas merito capit lucrum de legibus. In allegationem iuſtiſſimæ largitatis illam diſtrictionem volumus cuſtodiri, quam pro veritate ſolicite legalis ſanxit Antiquitas. Sic enim vt ipſa teſtatur & fraudi nõ patebit occaſio, & veritati maior creſcit auctoritas. Alioqui nulli præcipimus videri firmum, quod ipſe conditor, non implendo, quæ leges vel iura præcipiũt, fecit incertũ.

Malefici ac magi.

9. Maleficos quoque, vel eos qui ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, legum ſeueritas inſequatur. Quia impium eſt, nos illis eſſe remiſſos, quos cœleſtis pietas non patitur impunitos. Qualis enim fatuitas eſt, creatorem vitæ relinquere, & ſequi potius mortis auctorem? Turpis actus ex toto ſit à Iudicibus alienus. Nemo faciat, quod iura condemnant. Quia decretali pœna plectendi ſunt, qui ſe prohibitis exceſſibus miſcuerunt. Quid enim in aliis damnent, ſi ipſi ſe inhoneſta contagione commaculent? Sit etiam ſub diuitibus tuta mediocritas.

Cædes.

10. A cædis temperetur inſania. Nam præſumptio manuum, actus probatur eſſe bellorum, maxime in eis, quos tuitionis noſtræ munit auctoritas. Si quis autem contra facere improba præſumptione tentauerit, violator noſtræ iuſſionis habeatur.

Secunda appellatio.

11. Appellari à ſubiecto Iudicibus ordinariis in vna cauſa ſecundo non patimur: ne quod ad remedium repertum eſt innocentis, aſylum quodammodo videatur eſſe criminoſis. Si quis vero vetita iterare tentauerit, negocio priuatus abſcedat.

Confirmatio L l. anteriorum.

12. Sed ne pauca tangentes, reliqua credamur noluiſſe ſeruari, omnia edicta tam noſtra, quam domini aui noſtri, quæ ſunt venerabili deliberatione firmata, & vſualia iura publica, ſub omni cenſemus diſtrictionis robore cuſtodiri: quæ tanto munimine ſe tegunt, vt noſtra quoque iuriſiurandi interpoſitione cingantur. Quid per multa diſcurrimus? Legum vſualis regula & præceptorum noſtrorum probitas vbique ſeruetur.

XLI. De Edictorum publicatione.

Athalaricus Rex Senatui vrbis Romæ.

LAudabilium iuſſionum cauſas plerunq; præbet vituperabilis exceſſus alienus, & miro modo momenta iuſtitiæ de iniquitatis occaſione naſcuntur. Silet enim æquitas, ſi culpa non vociferetur admiſſa: & feriatum quieſcit Principis ingenium, quod non fuerit aliqua querela prouocatum. Conquerentium ſiquidem vocibus adacti, & frequentiũ populorum de rebus quibusdã interpellatione commoniti, neceſſaria quædam Romanæ quieti edictali programmate duodecim capitib. ſicut ius ciuile legitur inſtitutum, in æuum ſeruanda conſcripſimus, quæ cuſtodita reſiduum ius non debilitare, ſed potius corroborare videantur. Hæc in cœtus veſtri ſplendore recitentur, & per triginta dies Præfectus vrbis locis celeberrimis faciat ſolemni more proponi. Vt noſtra ciuilitate recognita, ſpes truculentis moribus auferatur. Nam qua confidentia proteruus aſſumat, quod Principis agnouerit damnaſſe clementiam? Redeat amor omnibus diſciplinæ, per quam & parua coaleſcunt, & potiora ſeruantur. Ideo enim exercitus noſtros, iuuante Deo, crebris expeditionibus commonemus, vt vniuerſitatem compoſitam viuere legibus ſentiamus. Reddatur hæc animo noſtro viciſſitudo præmiorum: vt quem Reip. vtilitatibus cognoſcitis occupatum, rariſſima querelarum editione pulſetur. Teneant Iudices legitimas diſtrictiones, votum fœdiſſimæ vænalitatis abiiciant. Metus cuncta componit, ſi reus crimen in iudicante non inuenit.

XLII. De officio Iudicum.

Athalaricus Rex ad vniuerſos iudices Prouinciarum.

CVm vos prouinciis noſtris, iuuante Deo, annua reparatione præſtaremus, nec deſint iudicia per vniuerſos fines Italiæ diſtributa, intelligimus de inopia iuſtitiæ copiam venire cauſarum. Culpa ſiquidem veſtræ probatur eſſe negligentiæ, quoties à nobis coguntur homines legum beneficia poſtulare. Nam quis eligeret, tam longe petere, quod in ſuis videtur ſedibus aduenisſe? Sed vt vobis verſutas excuſationes, & duras neceſſitates prouincialibus coleremus, de aliquibus caſibus hactenus peſſimo torpore neglectis, edictalis programmatis definitione cenſuimus: vt & vobis creſceret confidentia recte iudicandi, & paulatim audacia maligna poſſit imminui. Quod more ſolemni per conuentus publicos triginta dierum facite propoſitionem. Vt iure condemnatus habeatur, qui poſt hæc remedia manere præſumpſerit deſperatus.

Edictũ 30. diebus in conuentib. promulgetur

XLIII. De profeſſoribus liberalium artium, & eorum ſtipendiis.

Athalaricus Rex Senatui vrbis Romæ.

FIliorum cauſas iure ad patrum cognoſcimus remiſiſſe perſonas: vt ipſi de illorum prouectu debeant cogitare, quorum intereſt ſtudia Romana proficere. Neque enim credendum eſt, vos inde poſſe minus eſſe ſolicitos, vnde & generi veſtro creſcit ornatus, & cœtui prouenit aſſidua lectione conſilium. Nuper ſiquidem, vt eſt de vobis cura noſtra ſolicita, quorundam ſuſurratione cognouimus, doctores eloquẽtiæ Romanæ laboris ſui conſtituta præmia non habere, & aliquorum nũdinatione fieri, vt ſcholarum magiſtris deputata ſumma videatur imminui. Quapropter cũ manifeſtũ ſit, præmiũ artes nutrire, nefas iudicauimus, doctoribus adoleſcentium aliquid ſubtrahi, qui ſunt potius ad glorioſa ſtudia per commodorum augmenta prouocandi. Prima enim grammaticorũ ſchola eſt fundamentum pulcherrimum literarum, mater glorioſa facundiæ: quæ cogitare nouit ad laudem, loqui ſine vitio, hoc in curſu orationis ſic errorem cognoſcit abſonum, quemadmodum boni mores crimen deteſtantur externum. Nam ſicut muſicus conſonantibus choris efficit dulciſſimum melos, ita diſpoſitis congruenter accentibus metrum nouit decantare grammaticus. Eſt Grammatica magiſtra verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationẽ pulcherrimæ lectionis, Antiquorum nos cognoſcitur iuuare conſiliis. Hac non vtuntur barbari Reges. Apud legales dominos manere cognoſcitur ſingularis. Arma enim & reliquæ gentes habent ſola reperitur eloquentia, quæ Romanorum dominis obſecundat. Hinc oratorum pugna ciuilis iuris claſſicum canit. Hinc cunctos proceres nobiliſſima diſertitudo commendat, &, vt reliqua taceamus, hoc quod loquimur inde eſt. Qua de re P.C. hanc vobis curam, hanc auctoritatem propitia diuinitate largimur, vt ſucceſſor ſcholæ liberaliũ literarum, tam grammaticus quam orator, necnon & iuris expoſitor, commoda ſui deceſſoris ab eis, quorum intereſt, ſine aliqua imminutione percipiat: & ſemel Primi Ordinis veſtri, ac reliqui Senatus ampliſſimi auctoritate firmatus, donec ſuſcepti operis idoneus reperitur, neque de trãsferendis, neq; de imminuendis annonis à quolibet patiatur improbam quæſtionem: ſed vobis ordinantibus atque cuſtodientibus emolumentorum ſuorum ſecuritate potiatur, Præfecto Vrbis nihilominus conſtitutà ſeruante. Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum, mox vt ſex menſes exempti fuerint, ſtatutæ ſummæ conſequantur prædicti magiſtri mediam portionem. Reſidua vero anni tempora cum annonarum debita redhibitione laudantur. Ne cogantur de alieno pendere faſtidio, cui piaculum eſt, vel horarum aliquo vacaſſe momento. In tantum enim, quæ ſunt decreta, volumus firmiſſime cuſtodiri, vt ſi quis cuius intereſt, differendam putauerit hanc quaſi debitam functionem, procurato more vſurarum diſpendia ipſe patiatur: quia iuſta commoda laudabiliter laborantibus, plectenda cupiditate, ſubtraxit. Nam ſi opes noſtras ſcænicis pro populi collectione largimur, & ea ſtudioſiſſime conſequuntur, qui adeo neceſſarii non habentur, quanto magis illis ſine dilatione præbẽda ſunt, per quos & honeſti mores proueniunt, & palatio noſtro facũda nutriuntur ingenia. Hæc autem præſentibus literarum magiſtris venerando cœtui veſtro præcipimus intimari. Vt ſicut nos agnoſcunt de ſuis commodis eſſe ſolicitos, ita à ſe prouectus adoleſcentium enixius nouerint nos exigendos. Ceſſet nunc illa ſatyris doctoribus querulis vſurpata ſentẽtia: quia duab. curis ingenium non debet occupari. Ecce iam habere tolerabile probantur hoſpitium: vnde nunc merito, vni ſolicitudini iugiter inhærentes, toto vigore animi ad bonarum artium ſtudia transferantur.

AMALASVENTHAE

GOTHÆ, REGINÆ ROMANORVM

EDICTVM.

Anno Chriſti 534.

De Electione Conſortis, & officio Regis.

Amalaſuentha Regina Senatui Vrbis Romæ.

POſt flebilem filii noſtri diuæ recordationis occaſum, vicit animum piæ matris generalitatis affectio: vt non mœroris ſui cauſas, ſed veſtra potius augmenta cogitaret. Quæſiuimus regales curas, quo ſolatio fulciremus. Sed auctor ille caſtitatis & miſericordiæ ſingularis, qui nobis primæuũ ſubtracturus erat filiũ, maturi fratris reſeruauit affectũ. Elegimus, deo auſpice, conſortẽ regni noſtri feliciſſimum Theodahaldum: vt qui hactenus Reip. molẽ ſolitaria cogitatione pertulimus, nũc vtilitates omniũ iunctis cõſiliis exequamur: quatenus in tractatib. duo, in ſententiis vnum eſſe videamur. Aſtra ipſa cœli mutuo reguntur auxilio, & vicario labore participata Mundum ſuis luminibus adminiſtrant. Ipſi quoq; homini duplices manus, ſocias aures, oculos geminos, diuina tribuerunt: vt robuſtius perageretur officium, quod duorum fuerat ſocietate cõplendum. Exultate P.C. & factũ noſtrum ſupernis cõmendate virtutibus. Nihil reprehenſibile deſideramus agere, quæ cum conſilio alterius cuncta delegimus ordinare. Cõmunio ſiquidem regni mores aſſerit: quoniã placabilis eſſe iuſte creditur, qui poteſtatis ſuæ habere participem comprobatur. Reſerauimus itaq; deo iuuante, palatia viro noſtri generis, claritate conſpicuo, qui Amalorum ſtirpe progenitus, regalem habeat in actib. dignitatem, patiẽs in aduerſis, moderatus in proſperis, &, quod difficilimum poteſtatis genus eſt, olim rector ſui. Acceſſit his bonis deſiderabilis eruditio literarum, quæ naturam laudabilem eximie reddit ornatã. Ibi prudẽs innuenit vnde ſapientior fiat. ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur

iude

inde princeps accipit, quemadmodũ populos ſub æqualitate componat. Nec aliqua in mundo poteſt eſſe fortuna, quam literarum nõ augeat glorioſa notitia. Accipite quod maius generalitatis vota meruerũt. Princeps veſter etiã Eccleſiaſticis eſt literis eruditus: à quibus ſemper quicquid eſt pro honore cõmonemur iudicare recte, bonũ ſapere, diuina venerari, futura cogitare iudicia. Neceſſe eſt enim, vt ſequatur iuſtitiæ veſtigium, qui de ſua ſententia cauſam ſe credit eſſe dicturum. Viderim quæ lectio acuat ingenium in diuina, ſemper efficere nititur pium. Veniamus ad illam priuatæ Eccleſiæ largiſſimam frugalitatem, quæ tantam procurabat donis abundantiam, conuiuiis copiam, vt conſiderato eius antiquo ſtudio, nihil noui habere videatur in regno. In hoſpitalitate promptus, in miſeratione piiſſimus. Sic cum multa expenderet, cenſus eius cœleſti remuneratione creſcebat. Talem vniuerſitas debuit optare, qualem nos probamur elegiſſe, qui rationabiliter diſponens propria, non appetat aliena. Tollitur enim neceſſitas principibus excedendi, quoties aſſueuerint propria moderari. Laudata nimirum ſententia, quæ rerum præcipit modum quia nimium nõ placet, etiam quod bonum putatur. Gaudete P.C. & ſupernæ gratiæ pro nobis vota perſoluite: quando talem mecum cõſtitui principem, qui & de noſtra æquitate bona faciendo propria ſuæ pietatis oſtendat. Hunc enim Maiorum ſuorum commonet virtus, & auunculus efficaciter excitat Theodericus.

THEODAHADI GOTHI REGIS ROMANORVM

CONSTITVTIONES.

I. *De modeſta diſciplina ſeruanda, & illicitis præſumptionibus corrigendis.*

Anno Chriſti. 534.

Theodahadus Rex Theodoſio homini ſuo.

POteſtatis noſtræ cenſuram, rerum volumus eſſe modeſtiam, vt quantũ diuina beneficia percepimus, tantum æquabilia plus amemus. Priuata ſiquidem ſtudia à noſtro animo probãtur excluſa: quia generalis dominus cuſtos factus ſum, Deo auxiliante, cunctorum. Et ideo præſenti iuſſione præcipimus, vt quicunque ad domum noſtrã noſcitur pertinere, & curæ tuę probatur eſſe commiſſus, nullis præſumptionibus inſoleſcat. Quia ſolus dicendus eſt ille meus, qui legibus potuerit eſſe tranquillus. Augete famam noſtram, per patientiam veſtram. Si quis habuerit cum altero forte negocium, ad communia iura deſcendite, fora vos tueantur, non iniqua præſumptio. A domeſticis inchoare volumus diſciplinam, vt reliquos pudeat errare, quando noſtris cognoſcimur excedendi licentiam non præbere. Mutauimus cum dignitate propoſitum, & ſi ante iuſta diſtricte defendimus, nunc clementer omnia mitigamus: quia domum exceptam non habent principes, ſed quicquid diuino auxilio regimus, noſtrum proprie confitemur. Eſtote ergo circa eos, qui iuri noſtro ante fuere ſubiecti, omnino ſoliciti: nullum contra legem aliquid permittatis excedere. Laus ad me veſtra potius perueniat, quam aliqua querela procedat: quia bona conſcientia tunc vere imperat, cum generaliter præſtare feſtinat.

II. *De officio Quæſtoris.*

Theodahadus Rex Patritio V.I. Quæſtori.

NEceſſarium probatur eſſe Reipub. perſonas dignitatibus aptas eligere: vt cui iuſtitia committitur, malis moribus non grauetur. Alioqui inefficax eſt, ab homine exigere quod agnoſcitur non habere: contra, confidenter quæritur quod ineſſe ſentitur. Et ideo primum nobis placuit tuos mores inſpicere, ſine quibus poſſunt quælibet optima diſplicere. Ornamentum enim bonorum omnium eſt ſyncera benignitas, quæ nõ eſt ſola, quia de virtutibus videtur eſſe generata. Ordinem ſerua noſtri iudicii: vt ſicut hæc prima quæſiuimus, ita te cuſtodire iuſtitiam præ omnibus ſentiamus. Secunda nobis cura fuit, eloquentiæ tuæ fluenta perquirere? quam licet ſingulariter diligamus, moribus tamen iuſte poſtponimus. In illis enim vita cognoſcitur, hic tantum lingua laudatur: ſed in te valde decorum: quia vtrunq; noſceris habere ſociatum. Æqualiter enim ſplendes actionis merito, & dictationis eloquio: vt iuſte poſſit intelligi, per te volũtas principis expediri. Nam inter cæteras artes oratoriam ſic diligimus, vt eam ornamentum omnium literarum eſſe fateamur. Quicquid enim in qualibet diſciplina concipitur, ab iſta ſub decore profertur. Reperiat quanuis magna philoſophus, quid proderit ſentire, ſi laudabiliter nõ poſſit extollere? Naturale eſt, inuenire: ſed facundius decenter aſſerere. Quale enim cunctis deſiderantibus loqui? & res communes ita diſerte dicere, quas etiam prudentes ſe mirentur audiſſe: In hac te cognouimus arte præualidum, vt & ſuadere poſſis ſuauiter, ſuggeſtionibus tuis neſcias maligna miſcere. Atque ideo Quæſturæ tibi faſces per decimam tertiam Indictionem, propitia diuinitate concedimus: vt facias generalitatis votum iuridicorum ſequendo iudicium. Totum te legibus, totum reſponſis trade prudentium. Sic nobis optime conſulueris, ſi priſcorum ſeruias conſtitutis. Cõſidera in verbis tuis laudem poſitam principalem. Fama noſtra eſt, quod loqueris: conſcientia, ſine dubitatione quod ſentis. Intellige tamen quantum ſit, quod à te exigatur, cui opinio noſtra committitur.

titur. Hæc ſubiectos noſtros amplectitur, hæc per gentes exteras peruagatur, per hanc vbi non videmur, agnoſcimur. Decreta noſtra tradunt ciuitatibus prouinciiſque ſermones. Iudicare de nobis poſſunt, qui etiam noſtris iuſſionibus obſequuntur. Summo ergo ſtudio conſtat eſſe ſeruandum, quod de nobis poteſt ferre iudicium.

XLIV. De Romanorum participatione in curis imperialis regiminis.

Theodahadus Rex Senatui vrbis Romæ.

POſtquam venerabiles viros Epiſcopos agnita legatione remiſimus: nec petitionibus veſtris, quamuis eſſent quædam reprehenſibilia, noſter animus obuiaſſet, venientes ad nos aliqui retulerunt, ciuitatem Romanam adhuc inepta ſolicitudine laborare, & id agere, vt niſi noſtræ manſuetudinis intereſſet, pericula ſibi potius ce ta ex dubiis ſuſpicionib. concitaret. Vnde æſtimate, cui debeat populorum inanis leuitas imputari, niſi veſtro ordini, à quo decuerat cuncta componi. Per veſtram ſiquidem ſapientiam admoneri prouincias oportuit vniuerſas: vt talia probarentur aſſumere, quæ principis primordia viderentur ornare. Verum quæ ciuitas non fiat excuſabilis, ſi Roma deliquerit? Rex minor ad potioris currit exemplum, & alieni facti iure inuidiam ſuſtinet, quæ peccatis præſtat exemplũ. Sed gratias diuinitati referimus, quæ dona ſua veſtris potius ornauit exceſſibus. Ecce prius culpas ignoſcimus, quam deuotiones aliquas ſentiamus. Nihil debemus, & ſoluimus: ante benefici ſumus, vt poſtea gratiſſimos inuenire poſſimus. Sed licet in hac parte noſtrę modeſtiæ grauitas aſſeratur, nolumus tamen nos tantũ prædicari, niſi vt deuotionis Romanę benignitas poſſit oſtendi. Plus enim de veſtra opinione paſcimur, quam ſi de noſtra ſemper tranquillitate laudaremur. Amouete ſuſpiciones ab ordine veſtro ſemper extraneas. Non decet Senatum corrigi, qui debet alios paterna exhortatione moderari. Nam ex quibus habebũt genium mores, ſi parentes publicos minores contigerit inueniri? Sufficiunt hæc nobilibus, ſufficiunt iſta verecundis, vt ad ſtudium perfectæ deuotionis incitemus, quos paululũ de praua ſuſpicione culpamus. Nos enim, quod præſentiam veſtram experiuimus, non vexationis iniuriã, ſed vtilitatis veſtræ cauſas profunda cogitatione tractauimus: vt illud magis debuiſſetis efficere, quod vobis cognouimus expedire. Certe munus eſt, videre principẽ. Hoc à vobis pro Reip. vtilitate volumus fieri, quod præmiis ſolebat optari. Sed ne ipſa remedia in aliqua parte viderẽtur auſtera, cũ res popoſcerit, aliquos ad nos præcipimus euocari, vt nec Roma ſuis ciuib. enudetur, & noſtra conſilia viris prudentibus adiuuentur. Redite ergo in priſtinã deuotionem, vt ſolicitudines meæ, quas pro generalitate ſuſtineo, veſtro potius adiuuẽtur ingenio. Quia hoc vobis ſemper inſitum fuit, principibus veſtris votum puritatis offerre: nec parere neceſſitate terroris, ſed potius amore dominantis. Reliqua per illum harum portitorem verbo dicẽda commiſimus: vt ſummotis cogitationibus ambiguis, noſtris admonitionibus credere debeatis.

XLV. Super eodem.

Theodahadus Rex Populo Romano.

LIcet vobis inſitum, dominos veſtros pura mẽte deligere, & obſequiis id agere, vt regnantis animũ poſſitis habere placabilem: hoc tamen Maiorũ veſtrorum ſemper proprium fuit, vt tanquam mẽbra capiti, ita ſuis principibus viderentur adiungi. Quam enim viciſſitudinem reddat, qui maximo labore defenditur, cuius per dies ſingulos ciuilitas cuſtoditur, niſi vt illos diligat ſupra omnia, per quos habere probatur vniuerſa? Abſit n. à temporib. noſtris, vt in vobis aliquid tale reperiamus, quod noſtris indignationib. eſſe poſſit idoneum. Fides veſtra quæ vos hactenus aſſeruit, modo potius euidenter, oſtendatur. Non vanum, non doloſum, nec ſeditionibus plenum, populum decet eſſe Romanũ. Mali mores noſtro nomini prodantur aduerſi. Sed hoc quoque mirabile eſt, quod grauitatem veſtram cogimur admonere, quem conſtat ſemper ſponte ſapuiſſe. Nullæ vos ineptæ ſuſpiciones, nulla timoris vmbra deterreat. Habetis principem, qui pietatis ſtudio optet in vobis inuenire, quod diligat. Hoſtibus veſtris, non defenſoribus obietis. Inuitare, non excludere debuiſtis auxilium. Sed ſenſus iſte fortaſſis eorum eſt, qui minus probantur intelligere, quæ generaliter poterant expedire. Ad veſtrum, potius redite conſilium. Nunquid vos noua gentis facies vlla deterruit? Cur expauiſtis, quos parẽtes hactenus nominaſtis? Qui relictis familiis ad vos venire properabãt, de veſtra erãt potius ſecuritate ſoliciti. Quando, rogo, talis ab illo viciſſitudo recepta eſt, cui ſalutis præmia debebantur? Illud enim, quod ad nos attinet, ſcire debuiſtis: quia die noctuque inceſſanter optamus, vt quod parentum noſtrorum temporibus conſtat enutritũ, ſub nobis potius diuinis auxiliis augeatur. Vbi enim fama regnantis erit, ſi vos (quod abſit) patiamur imminui? Nolite talia cogitare, qualia nos minime videtis aſſumere. Imo magis, ſi quis aliqua iniquitate depreſſus eſt, ſpem de bona conſcientia non amittat. Quoniam ſubleuare cupimus, quos intendere probis moribus inuenimus. Aliqua etiam vobis per illum dicenda commiſimus: vt noſtrum circa vos in omni parte animum propitium ſentientes, iugibus (ſicut oportet) obſequiis, & oratione ſyncera deuoti eſſe debeatis.

XLVI. De Sacramento à Rege præſtito Imperio.

Theodahadus Rex Senatui vrbis Romæ.

Imperioſa nimium res eſt P.C. pietas noſtra, quando propria voluntate vincimur, qui alienis conditionib. non tenemur. Nam cum (deo præſtante) poſſimus omnia, ſola nobis licere credimus laudanda. Cognoſcitis prudentes viri verba, quæ loquimur: vel nunc clementiam, quam vobis ante promittere debuiſtis, agnoſcite. Ecce nec ſolicitos patimur, quibus infenſi eſſe putabamur. Sic eſt à principe grauis vincenda ſuſpicio: ſic cutare debuit, qui noxius eſſe non voluit. Poſtulata ſiquidē ſacramēta, vobis ab illo atque illo præſtari, noſtra decreuit auctoritas. quod bene imperaturo non eſt difficile perſuaſu: quia ſic vobis ſecuritatem dedimus, vt nihil noſtro propoſito addere videremur. Iſta ſiquidem, qualia promittimus, eramus acturi: quia deo debemus iſta, non homini. Nam qui per lectiones ſacras antiqua regna cucurrimus, quid aliud optare poſſumus, niſi quod diuinitati in aliis placuiſſe ſentimus? Ipſe enim remunerator eſt bonorum omnium Deus. Nam quicquid in ſubiectos pietatis efficimus, illum nobis repenſare ſine dubio iudicamus. Quapropter conſcientiam fidelem adepta ſecuritate monſtrate. Quia poſt talia redditur clementiæ noſtræ, potius quam offertur affectus.

XLVII. Super eodem.

Theodahadus Rex Populo Romano.

COgnoſcite Quirites, quali vos princeps veſter firmitate dilexerit, vt tentatus aſperis rebus nō vos pateretur eſſe ſolicitos: nec volumus amplius vota veſtra differri, quos ſemper optamus in ſumma Reip. celebritate lætari. Veſtra enim ſecuritas noſter ornatus eſt: & hoc vere gratanter accipimus, cum gaudia vos habere ſentimus. Quapropter flexi petitionibus veſtris per illum atque illum præſtari vobis ſacramenta cenſuimus, vt Regis veſtri animum non habeatis incognitum, nec liceat falſis ſuſpicionibus errare, dum manifeſte teneatur, quod creditis in principe. Aeſtimate, quid vobis benignitatis videatur impendi, quando ille iurat, qui non poteſt cogi. Scimus enim pro remedio nos datos eſſe cunctorum: non deſpicimus ſanare ſubiectos. & ideo libet culmini noſtro videretur incongruum, libenter acquieuimus facere, quod generalitatem probamus optaſſe. Intelligite quantum vobis imponere veſter videatur affectus. fide vobis conſtringimur, qui vel ſolo verbo promiſſa ſacris lectionibus admonemur. Oſtendite nūc deuotionem veſtram. ſupernæ maieſtati iugiter ſupplicate, vt tranquilla tempora, quæ vos habere cupimus, cœleſti munere concedantur.

XLVIII. De releuatione Monialium ob agri ſterilitatem, & de pace religionis.

Theodahadus Rex Iuſtiniano Imperatori.

INtelligimus, ſerenitatis veſtræ gratiam muneribus omnibus ditiorem: quando illa nos hortamini facere, quæ ad mercedem noſtram poſſint omnimodis pertinere. Tale ſiquidem votum ſemper amantis eſt, vt cauſas miſericordiæ velitis agere, quæ nos diuinæ poſſint commendare potētiæ. Et ideo ſignificamus gloriæ veſtræ, monaſterium famularum dei, quod vobis inſinuatum eſt tributorum graui ſorte laborare, eo quod ager eius nimia inundatione perfuſus ſterilitatis vitia de inimica humectatione contraxerit, ad virum eminentiſſimum Senatorem, Præfectum Prætorio dediſſe nos nihilominus iuſſionem: vt eius ordinatio prouida ad prædium, de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quicquid grauaminis poteſt habere poſſeſſio rationabiliter abrogetur: ita vt competens atque ſufficiens dominis remanere poſſit vtilitas. Quia vere nobis lucrū pretioſiſſimū iudicamus, quod pro manſuetudinis noſtræ voluntate concedimus. Veranildæ quoque cauſa, vnde veſtra ſerenitas me commonere dignata eſt, quanuis ante longum tempus ſub parentum noſtrorum regno contigerit, tamen neceſſe nobis fuit negocium de noſtra largitate componere: vt tali facto, eam non pœniteret, mutata religione. Earum ſiquidē rerum iudicium non præſumimus, vnde mandatum ſpecialiter non habemus. Nam cum diuinitas patiatur, multas religiones eſſe, nos vnam non audemus imponere. Retinemus enim legiſſe, voluntarie ſacrificandum eſſe domino, non cuiuſquam cogentis imperio. Quod qui aliter facere tentauerit, euidenter cæleſtibus iuſſionibus obuiauit. Merito ergo pietas veſtra inuitat nos ad talia, quæ nobis præcipiunt diuina mandata.

XLIX. De frumento ob famem ex horreo publico vendendo.

Theodahadus Rex * Honorio Præfecto.

* Senatori Præt. P. al. Senatio præpoſito.

NOn dare, ſed reddere videtur expenſas, quiſquis tributariis aliquo remedio ſubuenire feſtinat. Quid enim iuſtius eſt, quam petenti conferre, quod intelligitur ipſe laboraſſe? Ad miſericordiam forſitan poſcantur ocioſi: cultor agri ad futuram famē deſeritur, niſi ei, cum neceſſe fuerit, ſubuenitur. Quapropter induſtrioſæ Liguriæ, deuotisq; Venetiis, copia ſubtracta dicitur eſſe de campis: ſed nunc naſcatur in horreis: quia nimis impiū eſt, pleniſſimis cellis vacuos eſurire cultores. Atq; ideo illuſtris magnitudo tua, quorum dignitas ad hoc legitur inſtituta, vt de repoſitis copiis populū ſaturare poſſetis, Liguribus, quos tamen indigere agnoſcitis tertiam portionem ex horreis Ticinenſibus atq; Dertonenſibus per ſolidum viginti quinq; modios diſtrahi cenſitote. Venetis autem ex Taruiſino atq; Tridentino horreis ad definitam ſuperius quātitatem item dari facite tertiam portionem. Vt miſerata di-

uinitas copiam largiri poſſit, quam homines in ſe exercuiſſe cognoſcit. Et ideo tales viros his diſtributionibus adhibete. Vt indulgentia noſtra maxime ad illos perueniat, qui ſuis viribus paſci minime potuerunt.

L. De electione populi in quinquennium.

Theodahadus Rex Senatori populo.

DEcet, regiam iuſtitiam cuſtodire, quod à Iudicibus bene agentibus fuerit ordinatum: maxime quorum conſcientia ſic nota eſt, vt nihil incaute, nihil venalitatis ſtudio, feciſſe videantur. Et ideo Arcarios prorogatores tritici, vini & caſei, macellarios, vinarios, capitularios horreariorum & tabernariorum, fœnerarios & cellerarios, qui ad vrbem Romanam, vel ad manſionem pertinent Ra[illegible]natem, ſed & eos, qui ripam Ticinenſem & Placentinam, ſiue per alia loca quicunq; publicos titulos adminiſtrare noſcuntur, quos à vobis comperimus ordinatos, cuius iudicia ſic libenter amplectimur, ſic ſeruari deſideramus, tanquam à nobis facta eſſe credantur, nec ſinimus contra illos cuiusquam præualere malitiam, qui veſtro iudicio adminiſtrationes publicas ſuſceperunt. Quapropter in deſignatis titulis ambitio, inimica ſemper iuſtitiæ, conquieſcat: conſuetudinarium bene agentibus lo cum protinus tollamus inuidiæ: non liceat cuiquam inter quinquennium prædictis velle ſuccedere, ſi tamen noſtra inquiſitione eos nulla culpa reſpuerit. Sint ergo intrepidi, qui veſtra voluntate vel ſunt vel fuerunt ordinati: procurent ſibi neceſſaria ſecuri. Non timeat intra hoc quinquennium expelli, quem commendauerit probitas actionis. Propter ſterilitatem quoque præſentis temporis de ſingulis ſpecieb. prout eminentiæ veſtræ rationabiliter viſum fuerit, pretia facite temperari. Vt hi, quibus commiſſum eſt exercere ſingulos apparatus, de iniuſto grauamine non querantur. Sed quoniam humana ambitio niſi per metum damni non poteſt inhiberi, is qui à nobis titulis ordinatis, ſiue ſuffragiis, ſiue patronorum precibus viſus fuerit cuiquam ſuccedere, ſtatim triginta librarum auri multa feriatur, à vobis nihilominus exigenda. Quod ſi ad hoc damnum idoneus non potuerit inueniri, corporali ſupplicio pœnam luat, qui non potuerit in ſupradicta perculſione ſufficere, & fruſtretur auſibus ſuis: pœna etiam inurendus infamiæ, qui contra interdicta noſtra aliqua tergiuerſatione venire tentauerit. Nihil enim ſecurum, nihil poterit ſtabile reperiri, ſi ſemper inuidentium vota ad illicitas accedere permittantur inſidias. Quod magnitudo veſtra in omnium faciat peruenire notitiam. Ne quis per ignorantiam ſe æſtimet excuſandum, quod non intellexerit fuiſſe prohibitum.

VITIGIS GOTHI REGIS ROMANORVM

EDICTA.

AnnoChriſti 536.

I. De Electione Regis.

Vitigis Rex vniuerſis Gothis.

QVanuis omnis prouectus ad diuinitatis eſt munera referendus, nec aliquid conſtat bonũ, niſi quod ab ipſa dignoſcitur eſſe collatum: tamen quam maxime cauſa regiæ dignitatis ſupernis eſt applicanda iudiciis: quia ipſe nihilominus ordinauit, cui ſuos populos parere cognoſcit. Vnde auctori noſtro gratias humilima ſatisfactione referentes, indicamus parentes noſtros Gothos inter procinctuales gladios, more maiorum ſcutorum ſuppoſito, regalem nobis contuliſſe, præſtante Deo, dignitatem. Vt honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Non enim in cubilibus anguſtis, ſed in campis late patentibus electum me eſſe noueritis: nec inter blandientium delicata colloquia, ſed tubis concrepantibus ſum quæſitus: vt tali fremitu concitatus deſiderio virtutis ingenitæ Regem ſibi Martium Geticus populus inueniret. Quandiu enim fortes viri inter bella feruentia nutriti principem ferre poterant, non probatum? vt de eius fama laboraret, quanuis de propria virtute præſumeret. Neceſſe eſt enim, talem de cunctis opinionem currere, qualem gens meruit habere rectorem. Nam ſicut audire potuiſtis, parentum periculis euocatus aduceneram communem cum omnibus ſubire fortunam: ſed illi ducem me ſibi eſſe non paſſi ſunt, qui exercitatum Regem quærere videbantur. Quapropter primum diuinæ gratiæ, deinde Gothorum fauete iudiciis: quia me Regem omnes facitis, qui vnanimiter vota cõfertis. Deponite nunc damnorum metum, diſpendiorum ſuſpiciones abiicite. nihil ſub nobis aſperum formidetis. Amare nouimus viros fortes, qui ſæpius bella peregimus. Additur, quod vnicuique virtutum veſtrarum teſtis aſſiſto. Ab alio enim mihi non eſt opus facta veſtra narrari: quia omnia vobiſcum laboribus ſociatus agnoui. Amici Gothorum nulla promiſſionum mearum varietate frangendi ſunt. Ad gentis vtilitatem reſpiciet omne, quod agimus: priuatim nec nos amabimus. Hoc ſequi promittimus, quod ornet regium nomen. Poſtremo noſtrum per omnia pollicemur imperium, quale Gothos habere deceat poſt inclytũ Theodericum. vir ad regni curas ſingulariter & pulchre compoſitus: vt merito vnusquiſque principum tantum præclarus intelligatur, quantum conſilia ipſius amare dignoſcitur. Iccirco parens ipſius debet credi, qui eius facta potuerit imitari. Et ideo pro regni noſtri vtilitate eſtote ſoliciti, de interna conuerſatione, Deo iuuante, ſecuri.

II. Vt

II. Vt Epiſcopi paratas faciant Legatis Regiis.

Vitigis Rex Epiſcopis ſuis.

SI ſacerdotibus, etiam ignotis, honorem debemus: quanto magis illis, quos amabili veneratione conſpeximus? Aliter enim requirimus notum, & aliter appellamus incognitum. Viſorum maior ſemper affectus eſt, dum gratiſſime retinetur, qui aſſiduo & ſuaui ſermone coniungitur. Et ideo per harum portitores, Legatos noſtros, quos ad ſereniſſimum principem deſtinauimus, ſanctitati veſtræ præſentamus debitæ venerationis obſequium: ſperantes, vt pro nobis orare dignemini, & vbi vſus exegerit, * ſolatia veſtra reperiant. Quia neceſſe eſt, vt bene velitis, quos vobis religione iunctos eſſe cognoſcitis.

*.i. paratas & manſionatica.

RECESSVS SIVE DECRETIONES COMITIORVM COLONIENSIVM

Quæ Childeberdus & Clotharius cum Proceribus & omni populo Francorum habuerunt Anno Domini DXXXIX. Anno Chriſti 539.

DECRETIO CHILDEBERTI REGIS.

Childebertus Rex Francorum vir inluſter.

CVm in Dei nomine nos omnes Cal. Mar. de quibuscunque conditionibus vna cum noſtris optimatibus pertractauimus, ad vnumquenque notitia volumus peruenire.

2. Ita deo auxiliante Attiniaco Cal. Mar. anno xx. regni noſtri conuenit, vt nepotes ex filio vel ex filia ad auiaticas res cum auunculis vel amitis ſic venirēt in hæreditatem, tanquam ſi pater aut mater viui fuiſſent. De illis tamen nepotibus iſtud placuit obſeruari, qui de filio vel filia naſcuntur, non qui de fratre.

3. In ſequenti hoc conuenit vna cum leudis noſtris, vt nullus de crinoſis, inceſtum vſum ſibi ſociet coniugio, hoc eſt, nec fratris ſui vxorem, nec vxoris ſuæ ſororem, nec vxorem patris ſui aut parentis conſanguinei. Si quis vxorem patris acceperit, mortem incurrat. De præteritis vero inceſtis coniunctionibus per prædicationem Epiſcoporum iuſſimus emendari. Qui vero Epiſcopo ſuo noluerit audire & excommunicatus fuerit, perennem condemnationem apud Deum ſubſtineat, & inſuper de palatio noſtro ſit omnino extraneus, & omnes facultates ſuæ legitimis parentibus perueniant.

4. Similiter Traiecti conuenit nobis, Campo, vt qualibet res ad vnum ducem vel iudicem pertinentes, per decem annos, quicunque inconcuſſo poſſedit, nullam habeat licentiam intertiandi, niſi tantum cauſa orphanorum vſque ad xx. annos licentiam tribuamus. Si quis ſuper hoc iudicium præſumpſerit intertiare, ſol. xv. ſoluat, & rem intertiatam amittat. De reliquis vero conditionibus omnes omnino cauſas tricenaria lex excludit, præter id quod in alia regna hucusque detenuit.

5. Pari conditione conuenit Cal. Mar. omnibus nobis adunatis, vt quicunque raptum facere præſumpſerit, periculum mortis incurrat, & nullus de optimatibus noſtris de tam turpiſſimo vitio pręſumat rogare, ſed inimicum Dei vnusquisque à modo perſequatur. Qui vero edictum noſtrum auſus fuerit irrumpere, iudex loci illius ſolatio collecto ipſum raptorem occidat & iaceat forbattutus. Et ſi ad Eccleſiam confugerit, reddatur ab Epiſcopo, & ſine vlla precatione exinde ſeparetur. Et ſi ipſa mulier poſtea raptori conſenſerit, ambo pariter in exilio tranſmittantur. Et ſi foras Eccleſiam capti fuerint pariter occidantur, & facultates illorum parentibus legitimis dentur, & quod fiſco noſtro debitum eſt, acquiratur.

6. De homicidiis vero ita iuſſimus obſeruari, vt quicunque auſu temerario alium ſine cauſa occiderit, vitæ periculo feriatur & nullo precio ſe redimere vnquam valeat. Et ſi conuenerit, vt ad compoſitionem quis deſcendat, nullus de parentibus, aut de amicis ei quicquam adiuuet. Quisquis fecerit, ſuum Weregildum omnino componat, quia iuſtum eſt, vt qui iniuſte nouit occidere, diſcat iuſte mori.

7. De farſalio ita conuenit, vt quicunque in mallo præſumpſerit farſalium minare, ſine dubio ſuum Weregildum componat, quia omnino volumus vt farſalius reprimatur. Et ſi forſitan vt adſolet, iudex hoc conſenſerit: & forteſſe adquieſcet iſtum farſalium cuſtodire, vitæ periculum per omnia incurrat.

8. De furibus & malefactoribus ita decreuimus obſeruari, vt ſi quinque aut ſeptem bonæ fidei homines abſque inimicitia interpoſita criminoſum cum ſacramenti interpoſitione eſſe dixerint, quomodo contra legem furtum perpetrauit, ſecundum legem moriatur. Et ſi iudex comprehenſum latronem laxauerit, vitam ſuam amittat, & hæc diſciplina in populo modis omnibus obſeruetur.

9. Similiter Cal. Mar. Coloniæ conuenit, & ita banniuimus, vt vnusquisque iudex criminoſum latronem vt audierit, ad caſam ſuam ambulet, & ipſum ligare faciat, ita vt ſi Francus fuerit ad noſtram præſentiam dirigatur. Et ſi debilior perſona fuerit, in collo pendatur.

10. Si quis centenarium aut quemlibet iudicem noluerit ſuper malefactorem ad prindendum adiuuare, ſol. lx. omnino condemnetur.

11. Et quicunque ſeruum criminoſum habuerit, & iudex rogauerit ipſum præſentare, & noluerit, ſuum Weregildum omnino componat.

12. Similiter cõuenit, vt ſi furtum factum fuerit, capitale de præſenti centena reſtituat, & cauſator centenarium cum centena requirat.

13. Pari conditione conuenit, vt ſi vna centena in alia centena veſtigium ſequuta fuerit, & inuenerit, vel in quibuſcunque fidelium noſtrorum terminis veſtigium miſerit, & ipſum in aliam centenam minime expellere potuerit, aut conuictum reddat latronem, aut capitale de præſenti reſtituat, & cum XII. perſonis ſe ex hoc ſacramento exuat.

14. Si ſerui Eccleſiarum aut fiſcalini furtum admiſerint, ſimilem pœnam ſuſtineant ſicut & reliquorum ſerui Francorum.

15. Diem dominicum ſimiliter placuit obſeruare, vt quicunque ingenuus, excepto quod ad coquendum vel ad manducandum pertinet, opera alia præſumpſerit, ſi Francus fuerit ſol. XV. componat. Si Romanus VII S. Seruus autem tres ſolidos reddat, aut dorſum ſuum componat.

16. De chrene chruda lex quam paganorum tempore obſeruabant, deinceps nunquam valeat quia per ipſam cecidit multorum poteſtas. Datum pridie Calend. Mar. anno XX. regni Domini noſtri. Coloniæ.

Pactum pro Tenore Pacis dominorum Childeberti & Clotharii Regum.

1. ET quia multorum inſaniæ conualuerunt, vt malis pro immanitate ſcelerum digna reddantur. Idcirco decretum eſt vt apud quencunque poſt interdictum, ſi latrocinium comprobatur, vitæ incurrat periculum.

2. Si quis ingenuam perſonam furto ligauerit, & negator extiterit, XII. Iuratores medios electos dare debet, quod furtum, quod obiicit, verum ſit. Quod ſi latro redimendi ſe habet facultatem, ſe redimat. Si facultas deeſt, tribus mallis, parentibus offeratur, & ſi non redimitur, de vita componat.

3. Qui furtum vult celare, & occulte ſine iudice compoſitionem acceperit, latroni ſimilis eſt.

4. Si homo ingenuus in furto inculpatus, ad æneum prouocatus manum incenderit, quantum inculpatur, furtum componat.

5. Si ſeruus in furto fuerit inculpatus, requiratur à domino vt ad viginti noctes ipſum in mallum præſentet. Et ſi dubietas eſt, ad ſortem ponatur. Quod ſi placitum ſunnis non detricauerit, & alias XX. noctes ita fiet. Et perſecutor cauſæ de ſuis conſimilibus tres, & de electis aliis tres dabit, qui ſacramenta firmarent per placita, quod lex Salica habet fuiſſe completum. Et ſi dominus ſeruum non præſentauerit, legem vnde inculpatur, componat, & de ſeruo faciat ceſſionem.

6 Si ſeruus minus tremiſſo inuolauerit, & mala ſorte priſerit, Dominus ſerui, III. ſol. ſoluat, & ſeruus ille CCC. ictus accipiat flagellorum.

7. Si quis mancipia aliena iniuſte tenuerit, & inter dies XL. non reddiderit, vt latro mancipiorum teneatur obnoxius.

7. Si litus, de quo inculpatur, ad ſortem ambulauerit, mala ſorte priſerit, medietatem ingenui legem componat, & iuratores ſex medios electos dare debet.

Decretio Clotharii Regis.

1. DEcretum eſt, quia in vigiliis conſtitutis nocturnos fures non caperent, eo quod per diuerſas intercedente conludio ſcelera prætermiſſa cuſtodias exercent, centenas fieri. In qua centena aliquid deperierit capitale qui perdiderat recipiat, & latronem inſequantur. Vel ſi in alterius cẽtenæ parte deduxerint, & adhuc admoniti ſi neglexerint, quinos ſol. condamnentur. Capitale tamen qui perdiderat, à centena illa accipiat abſque dubio, hoc eſt, de ſecunda vel tertia cuſtodia.

2. Si veſtigium comprobatur latronis, tamen præſentia nihil longe multandus, aut ſi perſequens latronem ſuum comprehenderit, integram ſibi compoſitionem accipiat.

3. Quod ſi in truſte inuenitur, medietatem compoſitionis truſtis adquirat, & capitale exigat à latrone.

4. Si quis in domo alterius, vbi clauis eſt, furtum inuenerit, dominus domus de vita cõponat.

5. Si quis cum furto capitur, antedictæ ſubiaceat legi.

6. Si de ſuſpicione inculpatur, ad ſortem veniat.

7. Si mala ſorte priſerit, latro eſt, tamen ad vtranque partem ſint ternæ perſonæ electæ, ne conludius fieri poſſit.

8. De ſeruis Eccleſiæ, aut fiſci, vel cuiuslibet quicunque inculpatur, ad ſortem veniat, aut ad plebium promoueatur, aut ipſum precium à domino reformetur. Nam probati periculo ſubiacebũt.

9. Si quis cuiuslibet de potentioribus ſeruis qui per diuerſa poſſident, de crimine habetur ſuſpectus, domino ſecretius cum teſtibus condicatur, vt intra XX. noctes ipſum ante iudicem debeat præſentare. Quod ſi in ſtatutum tempus interludente conludio non fecerit, dominus ſtatus ſui iuxta modum culpæ inter fredum & fredum compenſabitur.

10. Si ſeruus ante admonitum dominum defuerit, capitale dominus reſtituat, & de ſeruo faciat ceſſionem, vt cum inuentus fuerit, detur in vindictam.

11. Si quis occulte de re ſibi furata à quolibet latrone compoſitionem acceperit, vterque latronis culpæ ſubiaceat, fur tamen iudici præſentetur.

12. Vt

12. Vt continuo capitale ei qui perdiderit reformare feſtinet, & latronem perquirat. Quem ſi in truſte perinuenerit, medietatem ſibi vindicet vel dilaturam. Si fuerit de facultate latronis, & qui damnum pertulit, ſatiatur. Nam ſi perſequens latronem ceperit, integram ſibi compoſitionem ſimul & ſolutionem, vel quicquid diſpendii fuerit, reuocauit, fredus tamen iudici, in cuius pago eſt, reſeruetur.

13. Nullus latronem, vel quemlibet culpabilem, ſicut ſummis epiſcopis conuenit, de atrio Eccleſiæ trahere præſumat. Quod ſi ſunt Eccleſiæ, quibus atria clauſa non ſint, ab vtraque parte parietum terræ ſpatium, arpennis pro atrio obſeruetur.

14. Nullus confugiens foris ante dicta loca pro operarum cupiditate ſe dicat exire. Quod ſi fecerint, & capti fuerint, ad dignum ſibi ſupplicium condamnentur.

15. Quod ſi cuiuslibet ſeruus deſerens ſuum dominum ad Eccleſias confugerit, & ibi primitus dominus eius aduenerit, contentio excuſatur, reddatur furtum, vt ſe de pretio redimat.

16. Si quis ad veſtigium minandum, vel latronem perſequendum admonitus venire noluerit, V. ſol. condamnetur.

17. Ea quæ in Dei nomine pacis tenore conſtituimus, in perpetuum volumus cuſtodire.

18. Hoc ſtatuentes, vt ſi quis ex iudicibus hoc decretum violare præſumpſerit, vitæ periculum ſubiacere cognoſcat.

Hæc Childebertus & Clotharius ita inter ſe firmauerunt, vt iſta omnia, quæ cum Regnorum ſuorum ſapientibus inuenerunt & conſtituerunt, inuiolabiliter omnique tempore conſeruata mutuo fuiſſent.

RECESSVS SIVE CAPITVLARE

COMITIORVM RATISPONENSIVM

A *Carlomanno I. Francorum Principe, regnante Childerico II. celebratorum, Anno DCCXLII.

Anno Chriſti 742.

In nomine Domini noſtri IESV CHRISTI.

EGo Carolomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Chriſti DCCXLII. XI. Kal. Maias, cum conſilio ſeruorum Dei & Optimatum meorum, Epiſcopos, qui in regno meo ſunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Chriſti congregaui: id eſt Bonifacium [a] Archiepiſcopum, & [b] Burchardum, & [c] Regenfredum, & [d] Wintanum, & [e] Willibaldum, & Deddanum, & Eddanum, cum Presbyteris eorum, vt mihi conſilium dediſſent, quomodo lex Dei & Eccleſiaſtica religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum Principum diſſipata corruit, & qualiter populus Chriſtianus ad ſalutem animæ peruenire poſſit, & per falſos Sacerdotes deceptus non pereat, qui per falſos Sacerdotes hucusque deceptus eſt. Itaque per conſilium Sacerdotum & Optimatum meorum ordinauimus per ciuitates Epiſcopos, & conſtituimus ſuper eos Archiepiſcopum Bonifacium, qui eſt Miſſus ſancti Petri.

Cuſanus Cardinalis perperam Carolo Magno tribuit, qui huius Carolomanni fuit ex fratre Pipino nepos.

a Moguntinenſem.

b. Epiſcopū Wirtzburgenſem.

Card. Cuſanus male ponit Vormatienſem

c. Archiepiſcopum Rothomagenſem.

d. Epiſcopū Biſsburgēſem.

e Eyſtetenſem

2. Statuimus quoque per annos ſingulos Synodum congregare, vt nobis præſentibus canonum decreta, & Eccleſiæ iura reſtaurentur, & religio Chriſtiana emendetur: & fraudatas pecunias Eccleſiarum eccleſiis reſtituimus & reddidimus: falſos Presbyteros & adulteros vel fornicatores Diaconos & Clericos de pecuniis Eccleſiarum abſtulimus, & degradauimus, & ad pœnitentiam coegimus. Seruos Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, vel in exercitum & in hoſtem pergere omnino prohibuimus, niſi illi tantummodo, qui propter diuinum miniſterium, Miſſarum ſcilicet ſolemnia adimplenda, & ſanctorum patrocinia portanda ad hoc electi ſunt: id eſt, vnum vel duos Epiſcopos cum Capellanis Presbyteris Princeps ſecum habeat: & vnusquisque Præfectus vnum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus iudicare, & indicare pœnitentiam poſſit. Nec non & illas venationes, & ſyluaticas vagationes cum canibus, omnibus ſeruis Dei interdiximus. Similiter vt accipitres & falcones non habeant.

3. Decreuimus quoque ſecundum Sanctorum canones, vt vnusquisq; Presbyter in Parochia habitans Epiſcopo ſubiectus ſit illi, in cuius parochia habitat, & ſemper in Quadrageſima rationem & ordinem miniſterii ſui, ſiue de baptiſmo, ſiue de fide Catholica, ſiue de precibus & ordine Miſſarum Epiſcopo reddat & oſtendat. Et quandocunque, iure Canonico, Epiſcopus circumeat parochiam ad populos confirmandos, Presbyter ſemper paratus ſit ad ſuſcipiendum Epiſcopum cum collectione & adiutorio populi, qui ſibi confirmari debet: & in Cœna Domini ſemper nouum chriſma ab Epiſcopo quærat: & vt Epiſcopus teſtis aſſiſtat caſtitatis, & vitæ, & fidei, & doctrinæ illius.

4. Statuimus, vt ſecundum canonicam cautelam, omnes vndecunque ſuperuenientes ignotos Epiſcopos vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Eccleſiaſticum miniſterium non admittant.

5. Decre-

uinitas copiam largiri poſſit, quam homines in ſe exercuiſſe cognoſcit. Et ideo tales viros his diſtributionibus adhibete. Vt indulgentia noſtra maxime ad illos perueniat, qui ſuis viribus paſci minime potuerunt.

L. De electione populi in quinquennium.

Theodahadus Rex Senatori populo.

DEcet, regiam iuſtitiam cuſtodire, quod à Iudicibus bene agentibus fuerit ordinatum: maxime quorum conſcientia ſic nota eſt, vt nihil incaute, nihil venalitatis ſtudio, feciſſe videantur. Et ideo Arcarios prorogatores tritici, vini & caſei, macellarios, vinarios, capitularios horreariorum & tabernariorum, fœnerarios & cellerarios, qui ad vrbem Romanam, vel ad manſionem pertinent Ra[illegible]natem, ſed & eos, qui ripam Ticinenſem & Placentinam, ſiue per alia loca quicunq; publicos titulos adminiſtrare noſcuntur, quos à vobis comperimus ordinatos, cuius iudicia ſic libenter amplectimur, ſic ſeruari deſideramus, tanquam à nobis facta eſſe credantur, nec ſinimus contra illos cuiuſquam præualere malitiam, qui veſtro iudicio adminiſtrationes publicas ſuſceperunt. Quapropter in deſignatis titulis ambitio, inimica ſemper iuſtitiæ, conquieſcat: conſuetudinarium bene agentibus locum protinus tollamus inuidiæ: non liceat cuiquam inter quinquennium prædictis velle ſuccedere, ſi tamen noſtra inquiſitione eos nulla culpa reſpuerit. Sint ergo intrepidi, qui veſtra voluntate vel ſunt vel fuerunt ordinati: procurent ſibi neceſſaria ſecuri. Non timeat intra hoc quinquennium expelli, quem commendauerit probitas actionis. Propter ſterilitatem quoque præſentis temporis de ſingulis ſpecieb. prout eminentiæ veſtræ rationabiliter viſum fuerit, pretia facite temperari. Vt hi, quibus commiſſum eſt exercere ſingulos apparatus, de iniuſto grauamine non querantur. Sed quoniam humana ambitio niſi per metum damni non poteſt inhiberi, is qui à nobis titulis ordinatis, ſiue ſuffragiis, ſiue patronorum precibus viſus fuerit cuiquam ſuccedere, ſtatim triginta librarum auri mulcta feriatur, à vobis nihilominus exigenda. Quod ſi ad hoc damnum idoneus non potuerit inueniri, corporali ſupplicio pœnam luat, qui non potuerit in ſupradicta percuſſione ſufficere, & fruſtretur auſibus ſuis: pœna etiam inurendus infamiæ, qui contra interdicta noſtra aliqua tergiuerſatione venire tentauerit. Nihil enim ſecurum, nihil poterit ſtabile reperiri, ſi ſemper inuidentium vota ad illicitas accedere permittantur inſidias. Quod magnitudo veſtra in omnium faciat peruenire notitiam. Ne quis per ignorantiam ſe æſtimet excuſandum, quod non intellexerit fuiſſe prohibitum.

VITIGIS GOTHI REGIS ROMANORVM

EDICTA.

Anno Chriſti 536.

I. De Electione Regis.

Vitigis Rex vniuerſis Gothis.

QVanuis omnis prouectus ad diuinitatis eſt munera referendus, nec aliquid conſtat bonū, niſi quod ab ipſa dignoſcitur eſſe collatum: tamen quam maxime cauſa regiæ dignitatis ſupernis eſt applicanda iudiciis: quia ipſe nihilominus ordinauit, cui ſuos populos parere cognoſcit. Vnde auctori noſtro gratias humilima ſatisfactione referentes, indicamus parentes noſtros Gothos inter procinctuales gladios, more maiorum ſcutorum ſuppoſito, regalem nobis contuliſſe, præſtante Deo, dignitatem. Vt honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Non enim in cubilibus anguſtis, ſed in campis late patentibus electum me eſſe noueritis: nec inter blandientium delicata colloquia, ſed tubis concrepantibus ſum quæſitus: vt tali fremitu concitatus deſiderio virtutis ingenitæ Regem ſibi Martium Geticus populus inueniret. Quandiu enim fortes viri inter bella feruentia nutriti principem ferre poterant, non probatum? vt de eius fama laboraret, quanuis de propria virtute præſumeret. Neceſſe eſt enim, talem de cunctis opinionem currere, qualem gens meruit habere rectorem. Nam ſicut audire potuiſtis, parentum periculis euocatus adueneram communem cum omnibus ſubire fortunam: ſed illi ducem me ſibi eſſe non paſſi ſunt, qui exercitatum Regem quærere videbantur. Quapropter primum diuinæ gratiæ, deinde Gothorum fauete iudiciis: quia me Regem omnes facitis, qui vnanimiter vota cōfertis. Deponite nunc damnorum metum, diſpendiorum ſuſpiciones abiicite. nihil ſub nobis aſperum formidetis. Amare nouimus viros fortes, qui ſæpius bella peregimus. Additur, quod vnicuique virtutum veſtrarum teſtis aſſiſto. Ab alio enim mihi non eſt opus facta veſtra narrari: quia omnia vobiſcum laboribus ſociatus agnoui. Amici Gothorum nulla promiſſionum mearum varietate frangendi ſunt. Ad gentis vtilitatem reſpiciet omne, quod agimus: priuatim nec nos amabimus. Hoc ſequi promittimus, quod ornet regium nomen. Poſtremo noſtrum per omnia pollicemur imperium, quale Gothos habere deceat poſt inclytū Theodericum. vir ad regni curas ſingulariter & pulchre compoſitus: vt merito vnuſquiſque principum tantum præclarus intelligatur, quantum conſilia ipſius amare dignoſcitur. Iccirco parens ipſius debet credi, qui eius facta potuerit imitari. Et ideo pro regni noſtri vtilitate eſtote ſoliciti, de interna conuerſatione, Deo iuuante, ſecuri.

II. Vt

II. Vt Epiſcopi paratas faciant Legatis Regiis.

Vitigis Rex Epiſcopis ſuis.

SI ſacerdotibus, etiam ignotis, honorem debemus: quanto magis illis, quos amabili veneratione conſpeximus? Aliter enim requirimus notum, & aliter appellamus incognitum. Viſorum maior ſemper affectus eſt, dum gratiſſime retinetur, qui aſſiduo & ſuaui ſermone coniungitur. Et ideo per harum portiores, Legatos noſtros, quos ad ſereniſſimum principem deſtinauimus, ſanctitati veſtræ præſentamus debitæ venerationis obſequium: ſperantes, vt pro nobis orare dignemini, & vbi vſus exegerit, * ſolatia veſtra reperiant. Quia neceſſe eſt, vt bene velitis, quos vobis religione iunctos eſſe cognoſcitis. *.i. paratas & manſionatica.

RECESSVS SIVE DECRETIONES COMITIORVM COLONIENSIVM

Quæ Childeberdus & Clotharius cum Proceribus & omni populo Francorum habuerunt Anno Domini DXXXIX. Anno Chriſti 539.

DECRETIO CHILDEBERTI REGIS.

Childebertus Rex Francorum vir inluſter.

CVm in Dei nomine nos omnes Cal. Mar. de quibuſcunque conditionibus vna cum noſtris optimatibus pertractauimus, ad vnumquenque notitia volumus peruenire.

2. Ita deo auxiliante Attiniaco Cal. Mar. anno xx. regni noſtri conuenit, vt nepotes ex filio vel ex filia ad auiaticas res cum auunculis vel amitis ſic venirēt in hæreditatem, tanquam ſi pater aut mater viui fuiſſent. De illis tamen nepotibus iſtud placuit obſeruari, qui de filio vel filia naſcuntur, non qui de fratre.

3. In ſequenti hoc conuenit vna cum leudis noſtris, vt nullus de crinoſis, inceſtum vſum ſibi ſociet coniugio, hoc eſt, nec fratris ſui vxorem, nec vxoris ſuæ ſororem, nec vxorem patris ſui aut parentis conſanguinei. Si quis vxorem patris acceperit, mortem incurrat. De præteritis vero inceſtis coniunctionibus per prædicationem Epiſcoporum iuſſimus emendari. Qui vero Epiſcopo ſuo noluerit audire & excommunicatus fuerit, perennem condemnationem apud Deum ſubſtineat, & inſuper de palatio noſtro ſit omnino extraneus, & omnes facultates ſuæ legitimis parentibus perueniant.

4. Similiter Traiecti conuenit nobis, Campo, vt quaslibet res ad vnum ducem vel iudicem pertinentes, per decem annos, quicunque inconcuſſo poſſedit, nullam habeat licentiam intertiandi, niſi tantum cauſa orphanorum vſque ad xx. annos licentiam tribuamus. Si quis ſuper hoc iudicium præſumpſerit intertiare, ſol. xv. ſoluat, & rem intertiatam amittat. De reliquis vero conditionibus omnes omnino cauſas tricenaria lex excludit, præter id quod in alia regna hucusque detenuit.

5. Pari conditione conuenit Cal. Mar. omnibus nobis adunatis, vt quicunque raptum facere præſumpſerit, periculum mortis incurrat, & nullus de optimatibus noſtris de tam turpiſſimo vitio præſumat rogare, ſed inimicum Dei vnusquisque à modo perſequatur. Qui vero edictum noſtrum auſus fuerit irrumpere, iudex loci illius ſolatio collecto ipſum raptorem occidat & iaceat forbattutus. Et ſi ad Eccleſiam confugerit, reddatur ab Epiſcopo, & ſine vlla precatione exinde ſeparetur. Et ſi ipſa mulier poſtea raptori conſenſerit, ambo pariter in exilio tranſmittantur. Et ſi foras Eccleſiam capti fuerint pariter occidantur, & facultates illorum parentibus legitimis dentur, & quod fiſco noſtro debitum eſt, acquiratur.

6. De homicidiis vero ita iuſſimus obſeruari, vt quicunque auſu temerario alium ſine cauſa occiderit, vitæ periculo feriatur & nullo precio ſe redimere vnquam valeat. Et ſi conuenerit, vt ad compoſitionem quis deſcendat, nullus de parentibus, aut de amicis ei quicquam adiuuet. Quisquis fecerit, ſuum Weregildum omnino componat, quia iuſtum eſt, vt qui iniuſte nouit occidere, diſcat iuſte mori.

7. De farſalio ita conuenit, vt quicunque in mallo præſumpſerit farſalium minare, ſine dubio ſuum Weregildum componat, quia omnino volumus vt farſalius reprimatur. Et ſi forſitan vt adſolet, iudex hoc conſenſerit: & forteſſe adquieſcet iſtum farſalium cuſtodire, vitæ periculum per omnia incurrat.

8. De furibus & malefactoribus ita decreuimus obſeruari, vt ſi quinque aut ſeptem bonæ fidei homines abſque inimicitia interpoſita criminoſum cum ſacramenti interpoſitione eſſe dixerint, quomodo contra legem furtum perpetrauit, ſecundum legem moriatur. Et ſi iudex comprehenſum latronem laxauerit, vitam ſuam amittat, & hæc diſciplina in populo modis omnibus obſeruetur.

9. Similiter Cal. Mar. Coloniæ conuenit, & ita banniuimus, vt vnusquisque iudex criminoſum latronem vt audierit, ad caſam ſuam ambulet, & ipſum ligare faciat, ita vt ſi Francus fuerit ad noſtram præſentiam dirigatur. Et ſi debilior perſona fuerit, in collo pendatur.

10. Si quis centenarium aut quemlibet iudicem noluerit ſuper malefactorem ad prindendum adiutare, ſol. lx. omnino condemnetur.

 11. Et

12. Vt continuo capitale ei qui perdiderit reformare feſtinet, & latronem perquirat. Quem ſi in truſte perinuenerit, medietatem ſibi vindicet vel dilaturam. Si fuerit de facultate latronis, & qui damnum pertulit, ſatiatur. Nam ſi perſequens latronem ceperit, integram ſibi compoſitionem ſimul & ſolutionem, vel quicquid diſpendii fuerit, reuocauit, fredus tamen iudici, in cuius pago eſt, reſeruetur.

13. Nullus latronem, vel quemlibet culpabilem, ſicut ſummis epiſcopis conuenit, de atrio Eccleſiæ trahere præſumat. Quod ſi ſunt Eccleſiæ, quibus atria clauſa non ſint, ab vtraque parte parietum terræ ſpatium, arpennis pro atrio obſeruetur.

14. Nullus confugiens foris ante dicta loca pro operarum cupiditate ſe dicat exire. Quod ſi fecerint, & capti fuerint, ad dignum ſibi ſupplicium condamnentur.

15. Quod ſi cuiuslibet ſeruus deſerens ſuum dominum ad Eccleſias confugerit, & ibi primitus dominus eius aduenerit, contentio excuſatur, reddatur furtum, vt ſe de pretio redimat.

16. Si quis ad veſtigium minandum, vel latronem perſequendum admonitus venire noluerit, V. ſol. condamnetur.

17. Ea quæ in Dei nomine pacis tenore conſtituimus, in perpetuum volumus cuſtodire.

18. Hoc ſtatuentes, vt ſi quis ex iudicibus hoc decretum violare præſumpſerit, vitæ periculum ſubiacere cognoſcat.

Hæc Childebertus & Clotharius ita inter ſe firmauerunt, vt iſta omnia, quæ cum Regnorum ſuorum ſapientibus inuenerunt & conſtituerunt, inuiolabiliter omnique tempore conſeruata mutuo fuiſſent.

RECESSVS SIVE CAPITVLARE

COMITIORVM RATISPONENSIVM

Anno Chriſti 742.

A *Carlomanno I. Francorum Principe, regnante Childerico II. celebratorum, Anno DCCXLII.

In nomine Domini noſtri IESV CHRISTI.

EGo Carolomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Chriſti DCCXLII. XI. Kal. Maias, cum conſilio ſeruorum Dei & Optimatum meorum, Epiſcopos, qui in regno meo ſunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Chriſti congregaui: id eſt Bonifacium [a] Archiepiſcopum, & [b] Burchardum, & [c] Regenfredum, & [d] Wintanum, & [e] Willibaldum, & Deddanum, & Eddanum, cum Presbyteris eorum: vt mihi conſilium dediſſent, quomodo lex Dei & Eccleſiaſtica religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum Principum diſſipata corruit, & qualiter populus Chriſtianus ad ſalutem animæ peruenire poſſit, & per falſos Sacerdotes deceptus non pereat, qui per falſos Sacerdotes hucusque deceptus eſt. Itaque per conſilium Sacerdotum & Optimatum meorum ordinauimus per ciuitates Epiſcopos, & conſtituimus ſuper eos Archiepiſcopum Bonifacium, qui eſt Miſſus ſancti Petri.

* Cuſanus Cardinalis perperam Carolo Magno tribuit, qui huius Carolomanni fuit ex fratre Pipino nepos.
a Moguntinenſem.
b. Epiſcopū Witciburgenſem. Card. Cuſanus male ponit Vormatienſem
c. Archiepiſcopum Rothomagenſem
d Epiſcopū Bitsburgēſem.
e Eyſtetenſem

2. Statuimus quoque per annos ſingulos Synodum congregare, vt nobis præſentibus canonum decreta, & Eccleſiæ iura reſtaurentur, & religio Chriſtiana emendetur: & fraudatas pecunias Eccleſiarum eccleſiis reſtituimus & reddidimus. falſos Presbyteros & adulteros vel fornicatores Diaconos & Clericos de pecuniis Eccleſiarum abſtulimus, & degradauimus, & ad pœnitentiam coegimus. Seruos Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, vel in exercitum & in hoſtem pergere omnino prohibuimus, niſi illi tantummodo, qui propter diuinum miniſterium, Miſſarum ſcilicet ſolemnia adimplenda, & ſanctorum patrocinia portanda ad hoc electi ſunt: id eſt, vnum vel duos Epiſcopos cum Capellanis Presbyteris Princeps ſecum habeat: & vnusquisque Præfectus vnum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus iudicare, & indicare pœnitentiam poſſit. Nec non & illas venationes, & ſyluaticas vagationes cum canibus, omnibus ſeruis Dei interdiximus. Similiter vt accipitres & falcones non habeant.

3. Decreuimus quoque ſecundum Sanctorum canones, vt vnusquisq; Presbyter in Parochia habitans Epiſcopo ſubiectus ſit illi, in cuius parochia habitat, & ſemper in Quadrageſima rationem & ordinem miniſterii ſui, ſiue de baptiſmo, ſiue de fide Catholica, ſiue de precibus & ordine Miſſarum Epiſcopo reddat & oſtendat. Et quandocunque, iure Canonico, Epiſcopus circumeat parochiam ad populos confirmandos, Presbyter ſemper paratus ſit ad ſuſcipiendum Epiſcopum cum collectione & adiutorio populi, qui ſibi confirmari debet: & in Cœna Domini ſemper nouum chriſma ab Epiſcopo quærat: & vt Epiſcopus teſtis aſſiſtat caſtitatis, & vitæ, & fidei, & doctrinæ illius.

4. Statuimus, vt ſecundum canonicam cautelam, omnes vndecunque ſuperuenientes ignotos Epiſcopos vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Eccleſiaſticum miniſterium non admittant.

5. Decre-

Digitized by Google

5. Decreuimus, vt ſecundum canonem, vnusquiſque Epiſcopus in ſua parochia ſolicitudinem adhibeat, adiuuante Grauione, qui defenſor Eccleſiæ eius eſt, vt populus Dei paganias non faciat, ſed vt omnes ſpurcitias gentilitatis abiiciat & reſpuat, ſiue ſacrificia mortuorum, ſiue ſortilegos vel diuinos, ſiue phylacteria, auguria, ſiue incantationes, ſiue hoſtias immolatitias, quas ſtulti homines iuxta Eccleſias ritu pagano faciunt ſub nomine ſanctorum Martyrum, vel Confeſſorum, Deum & ſuos Sanctos ad iracundiam prouocantes: ſiue illos ſacrilegos ignes, quos *Nedſfeor* vocant, ſiue omnes, quæcunque ſunt Paganorum, obſeruationes diligenter prohibeant.

al. Nedſfratres. al. Nedſri. Anleg. Rieſeor, quos adhuc menſe Martio faciunt? apud Cuſã. excoriatus.

6. Statuimus ſimiliter, vt poſt hanc Synodum, quæ fuit XI. Kalend. Maii, quiſquis ſeruorum Dei, vel ancillarum Chriſti in crimen fornicationis lapſus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et ſi ordinat' Presbyter fuiſſet, duos annos in carcere permaneat, & antea flagellatus & * ſcorticatus videatur, & poſt Epiſcopus adaugeat. Si autem Clericus vel Monachus in hoc peccatum ceciderit, poſt tertiam verberationem in carcerem miſſus, vertentem annum ibi pœnitentiam agat. Similiter & Nonnæ velatæ eadem pœnitentia contineantur, & radantur omnes capilli capitis earum.

7. Decreuimus quoque, vt Presbyteri vel Diaconi non ſagis Laicorum more, ſed caſulis vtantur ritu ſeruorum Dei, & nullus in domo ſua mulierem habitare permittat. Et vt Monachi & ancillæ Dei Monaſteriales, iuxta Regulam S. Benedicti ordinare & viuere vitam propriam gubernare ſtudeant. & vitam propriam gubernare ſecundum prædicti Patris ordinationem non negligant.

Anno Chriſti 743.

DE CRETA

Comitiorum Liſtinenſium eodem Carolomanno Principante.

MOdo autem in hoc Synodali Conuentu, qui congregatus eſt ad Kalendas Martias, in loco qui dicitur * Liſtinas, omnes venerabiles Sacerdotes Dei & Comites & Præfecti, prioris Synodi decreta conſentientes, firmauerunt ſe implere velle & obſeruare promiſerunt. Et omnis Eccleſiaſtici ordinis Clerus, Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi cum Clericis ſuſcipientes antiquorum Patrum canones, promiſerunt ſe velle Eccleſiaſtica iura moribus & doctrinis & miniſterio recuperare. Abbates & Monachi receperunt Regulam ſancti Patris Benedicti ad reſtaurandam normam regularis vitæ.

* in diœceſi Cameracenſi. al. Liptinas.

2. Fornicatores & adulteros Clericos, qui ſancta loca vel monaſteria ante tenentes coinquinauerunt, præcipimus inde tollere, & ad pœnitentiam redigere, & ſi poſt hanc definitionem in crimen fornicationis vel adulterii ceciderint, prioris Synodi iudiciũ ſuſtineant: ſimiliter & Monachi & Nonnæ.

3. Statuimus quoque cum conſilio ſeruorum Dei & populi Chriſtiani propter imminentia bella & perſecutiones cæterarum gentium, quæ in circuitu noſtro ſunt, vt ſub precario cenſu aliquam partem Eccleſialis pecuniæ in adiutorium exercitus noſtri, cum indulgentia Dei, aliquanto tempore retineamus, ea conditione, vt annis ſingulis de vnaquaque caſſata ſolidus, id eſt, duodecim denarii ad Eccleſiam vel Monaſterium reddatur, eo modo, vt ſi moriatur ille, cui pecunia * commodata fuit, Eccleſia cum propria pecunia reueſtita ſit: & iterum, ſi neceſſitas cogat, vt Princeps iubeat, precarium renouetur & reſcribatur nouum, & omnino obſeruetur, vt Eccleſiæ vel Monaſteria penuriam vel paupertatem non patiantur, quorum pecunia in precario præſtita ſit, ſed ſi paupertas cogat, Eccleſiæ & domui Dei reddatur integra poſſeſſio.

* al. commendata.

4. Similiter præcipimus, vt iuxta decreta canonum adulteria & inceſta matrimonia, quæque non ſunt legitima, prohibeantur & emendentur Epiſcoporum iudicio, & vt mancipia Chriſtiana Paganis non tradantur.

5. Decreuimus quoque, *quod & † pater meus ante præcipiebat, vt qui Paganas obſeruationes in aliqua re fecerit, mulctetur & damnetur quindecim ſolidis.

† Carolus Martellus.

RECESSVS SIVE CAPITVLARE

COMITIORVM METTENSIVM

Anno Chriſti 755.

A Pipino Francorum Rege, & patritio Romanorum, Defenſore S. Dei Eccleſiæ, celebratorum, Anno DCCLV.

CAP. I. *De Inceſto.*

SI homo inceſtum commiſerit de iſtis cauſis, de Deo ſacrata, aut commatre ſua, aut cum matrina ſua ſpiritali de fonte & confirmatione Epiſcopi, aut cum matre & filia, aut duabus ſororibus, aut cum matris filia, aut ſororis filia, aut nepte aut cum conſobrina aut ſobrina, aut cum amita & matertera, de iſtis capitulis pecuniam ſuã perdat, ſi habet: & ſi emendare ſe noluerit, nullus eum

eum recipiat, nec cibum ei donet, & ſi hoc fecerit, LX. ſol. Domno Regi componat, vſque dum ſe ipſe homo correxerit. Et ſi pecuniam non habet, ſi liber eſt, mittatur in carcerem vſque ad ſatisfactionem: ſi ſeruus aut libertus eſt, vapuletur plagis multis. Et ſi Dominus ſuus permiſerit eum amplius in tale facinus cadere, ipſos LX. ſolidos Domno Regi componat.

Cap. II. *De eodem.*

De Eccleſiaſticis vero, ſi bona perſona fuerit, perdat honorem ſuum: Minores vero vapulentur, aut in carcere recludantur.

Cap. III.

De Presbyteris & Clericis ad Synodum commonendis.

De Presbyteris & Clericis ſic ordinamus, vt Archidiaconus Epiſcopi eos ad Synodum commoneat vna cum Comite: & ſi quis contempſerit, Comes eum diſtringere faciat, vt ipſe Presbyter aut Defenſor ſuus LX. ſolid. componat, & ad Synodum eat, & Epiſcopum ipſum Presbyterum & Clericum iuxta Canonicam auctoritatem diiudicare faciat: ſolidi vero LX. de ipſa cauſa in ſacello Regis veniant. Et ſi aliquis per violentiam Presbyterum aut Clericum vt inceſtuoſum contradixerit, tunc Comes ipſam *perſonam* per fideiuſſoris poſitum ante Regem faciat vna cum Miſſo Epiſcopi venire, & Domnus Rex diſtringat, vt cæteri emendentur.

Cap. IV. *De Toloneis.*

De toloneis ſic ordinamus, vt nullus de victualia & carnalia, quod abſque negotio eſt, toloneos non prehendat. De ſaumis vero ſimiliter vbicumque vadunt, & de peregrinis ſimiliter conſtituimus, qui propter Dominum ad Romam, vel aliubi vadunt, vt ipſi per nullam occaſionem ad pontes, & ad excluſas, aut nauigio non detineantur propter ſcrippa ſua. Nullus peregrio calumniam faciat, nec vllum teloneum ei tollat, & ſi aliquis hoc fecerit, qualiſcumque homo hoc comprobauerit, de LX. ſolid. XXX. illi concedemus, & ali aut in ſacello Regis venient.

Cap. V. *De Moneta.*

De Moneta conſtituimus, vt amplius non habeat in libra penſante, niſi XXII. ſolid. & de ipſis XXII. ſol. monetarius accipiat ſolidum vnum, & illud alius domino, cuius ſunt, reddat, vt immunitates conſeruatæ ſint.

Cap. VI. *De iuſtitia facienda.*

Vt omnes iuſtitiam faciant tam publici quam Eccleſiaſtici. & ſi quis homo ad palatium venerit pro cauſa ſua, & ante ad illum Comitem non innotuerit in mallo ante Racemburgos, & cauſa ſua ante ipſum Comitem fuit, ante Racemburgos hoc ſuſtinere noluerit, quod ipſi ei legitime iudicauerint, ſi pro ipſis cauſis ad palatium venerit, vapuletur: & ſi maior perſona fuerit, Regis arbitrium erit. Et ſi reclamauerit, quod legem ei non iudicaſſent, tunc licentiam habeat ad palatium venire pro ipſa cauſa: & ſi ipſos conuincere poterit, quod legem ei non iudicaſſent, ſecundum legem contra ipſum emendare faciant. Et ſi Comes & Racemburgi ei conuincere potuerint, quod legem ei iudicaſſent, & ipſe hoc recipere noluerit, hoc contra ipſos emendare faciat.

Cap. VII. *De eodem.*

Similiter de Eccleſiaſticis, ſi ad palatium venerint de eorum cauſa ſibi reclamare, niſi ſuper ſeniore, vapulentur, niſi ſenior huius pro ſua cauſa tranſmiſerit.

PIPPINI

Digitized by Google

PIPPINI REGIS FRANCORVM, ET PATRITII ROMANORVM, DEFENSORIS SANCTÆ DEI ECCLESIÆ

EDICTVM

AnnoChriſti 764.

De gratiis Deo agendis pro annonæ copia, & eleemoſynis faciendis.

*Pippinus Gratia Dei Rex Francorum, vir inluſter, Domino ſancto Patri Lullo * Epiſcopo.*

*Moguntino.

COgnitum ſcimus ſanctitati veſtræ, qualem pietatem & miſericordiam Deus fecit præſenti anno in terra iſta. Dedit tribulationem pro delictis noſtris: poſt tribulationem autem, magnam atque mirabilem conſolationem ſiue abundantiam fructus terræ, quem modo habemus Et ob hoc, atque pro aliis cauſis noſtris opus eſt nobis illi gratias agere, quia dignatus eſt ſeruos ſuos conſolari per eius miſericordiam. Sic nobis videtur, vt abſque ieiunio indicto vnusquiſque Epiſcopus in ſua parochia Litanias faciat, non cum ieiunio, niſi tantum in laude Dei, qui talē nobis abundantiam dedit: & faciat vnusquiſque homo ſuas eleemoſynas, & pauperes paſcat Et ſic præuidere faciatis, & ordinare de verbo noſtro, vt vnusquiſque homo, aut vellet aut nollet, ſuam decimam donet. Valete in Chriſto.

CAROLI MAGNI IMPERATORIS AVGVSTI CONSTITVTIO.

AnnoChriſti 777.

De Priuilegiis nobilium Francorum & Germanorum, ſubactis Saxonibus ſancita Padrabrunni in Comitiis generalibus.

ITe, Milites mei: vos Heroes vocabimini, ſocii Regum, Iudices criminum. Viuite poſt hac laboris expertes, conſulite Regibus publico nomine, fauete orphanis, iuuate pupillos, conſilio circumdate Principes: ab his victum, & veſtitum, & ſtipendium petite. ſi quis negauerit, inglorius infamisque eſto.

2. Si quis iniuriam vobis intulerit, reum ſe Maieſtatis agnoſcat.

3. Vos autem cauete, ne tantum decus, tantumque priuilegium, iuſto bellorum labore partū, aut ebrietatis, aut ſcurrilitatis, aut alio quouis vitio maculetis, ne, quod largimur vobis ad gloriam, redundet ad pœnam, quam de vobis ſumendam, ſi forte exceſſeritis, nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanorum Regibus perpetuo reſeruamus, &c.

AnnoChriſti 778.

RECESSVS SIVE CAPITVLARE

Comitiorum Generalium Anno Domini DCCLXXVIII. *habitorum.*

ANno feliciter vndecimo Regni Domini noſtri Karoli Glorioſiſſimi Regis, in menſe Maii, factum Capitulare, qualiter congregatis in vnum Synodali Concilio Epiſcopis, Abbatibus, viriſque Illuſtribus, Comitibus, vna cum piiſſimo Domino noſtro ſecundum Dei voluntatem de cauſis oportunis conſenſerunt Decretum.

CAP. I. *De Metropolitanis.*

Vt Suffraganei Epiſcopi ſecundum canones ſubiecti ſint, & ea, quæ erga miniſterium illorum emendanda cognoſcant, libenti animo emendent, atque corrigant.

CAP. II. *De Epiſcopis.*

Vbi præſentes Epiſcopi ordinati non ſunt, ſine tarditate ordinentur.

CAP. III.

CAP. III. *De Monaſteriis.*

Vt, vbi Regulares fuerunt, ſecundum regulam viuant. Necnon & Monaſteria puellarum ordinem ſanctum cuſtodiant: & vnaquæque Abbatiſſa in ſuo monaſterio ſine intermiſſione reſideat.

CAP. IV.

Vt Epiſcopi de Presbyteris & Clericis infra illorum parochia poteſtatem habeant ſecundum canones.

CAP. V.

Vt Epiſcopi de inceſtuoſis hominibus emendandi licentiam habeant, ſeu & de viduis infra ſua parochia poteſtatem habeant corrigendi.

CAP. VI.

Vt nulli liceat alterius clericum recipere aut ordinare in aliquo gradu.

CAP. VII. *De decimis.*

Vt vnusquisque ſuam decimam donet, atque per iuſſionem Pontificis diſpenſetur.

CAP. VIII. *De homicidis.*

Vt homicidæ, aut cæteri rei, qui legibus mori debent, ſi ad Eccleſiam confugerint, non excuſentur, neque eis ibidem victus detur.

CAP. IX. *De latronibus.*

Vt latrones de infraemunitate Iudices ad Comitis placita præſentent, & qui hoc non fecerit, beneficium & honorem perdat.

2. Similiter & Waſſus noſter, ſi hoc non impleuerit, beneficium & honorem perdat, & qui beneficium non habuerit, bannum ſoluat.

CAP. X. *De periuris.*

De eo, qui periurium fecerit, & ſciente, nullam redemptionem habeat, niſi manum perdat.

2. Quod ſi accuſator contendere voluerit, de ipſo periurio, ſtent ad crucem. Et ſi iurator vicerit, lege ſua accuſator emendetur.

3. Hoc vero de minoribus cauſis obſeruandum. De maioribus vero rebus, aut de ſtatu ingenuitatis, ſecundum legem cuſtodiant.

CAP. XI.

De latronibus iuſte peremptis, & de hominibus iniuſte punitis.

De vindicta & iudicio iuſto in latronibus facto, teſtimonio Epiſcoporum abſque peccato Comites eſſe dicuntur: ſic tamen vt abſque inuidia, aut occaſione mala, & nihil aliud ibi interponatur, niſi vera iuſtitia ad perficiẽdum, & pacem confirmandam. Et ſi quis per odium, aut malum ingenium niſi per iuſtitiam faciendam, hominem diffecerit, honorem ſuum perdat, & legibus, contra quem iniuſte fecit, ſecundum pœnam, quam intulit, emendet.

CAP. XII. *De ſtatutis Pipini Regis.*

Quæ bonæ memoriæ * genitor noſter in ſua placita conſtituit, ſic & nos conſeruare volumus. *ſc. Pipinus.

CAP. XIII.

De nonis & decimis, vel cenſu Eccleſiarum.

De rebus vero Eccleſiarum, vnde nunc penſiones exeunt, decima & nona ſint ſolutæ. Vnde antea non exierint, ſimiliter nona & decima dentur, ac de caſatis quinquaginta ſolid. i. & de caſatis 30. medio ſolido, & de viginti tremiſſe vno. Et precariæ, vbi modo ſunt, renouentur, vbi non ſunt, ſcribantur. Et ſit diſcretio inter præſtarias de verbo noſtro factas, & inter eas, quæ ſpontanea voluntate de ipſis rebus Eccleſiarum faciunt.

CAP. XIV. *De truſte.*

De truſte facienda nemo præſumat.

CAP. XV. *De tributariis Eccleſiarum.*

De cerariis, & tabulariis, atque * cartulariis, ſicut de longo tempore fuit, obſeruetur. *al. Caſtulariis.

CAP. XV.

Vt ſacramentum pro gildonia non fiat.

De ſacramentis per geldonia inuicem coniurantibus, vt nemo facere præſumat. Alio vero modo de illorum eleemoſynis, aut de incendio, aut de naufragio, quamuis † conuenientiam faciãt, nemo in hoc iurare præſumat. †al. cohibentiam.

CAP. XVII.

Vt iterantibus nullus impedimentum faciat.

De iterantibus, qui ad Palatium, aut aliubi pergunt, vt eos cum collecta nemo ſit auſus ſalire.

CAP. XVIII. *De herba non tollenda.*

Vt nemo alterius herbam defenſionis tempore tollere præſumat, niſi in hoſtem pergendo, aut Miſſus noſter ſit. Qui aliter facere præſumit, emendetur.

CAP. XIX. *De tholoneis forbannitis.*

De tholoneis, qui iam antea furbanniti fuerunt, vt nemo tollat, nec nouos, vbi antiquo tempore conſuetudo fuit, præſummat.

CAP. XX. *Vt mancipia non ſine teſtibus vendantur.*

De mancipiis, tot qui vendentur, vt fiat in præſentia Epiſcopi, vel Comitis, aut in præſentia Archidiaconi, & Centenarii, ſiue Vicedomini, aut Iudicis, aut Comitis, ante bene nota teſtimonia. Et foras marcha nemo mancipium vendat. Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſoluat, quanta mancipia vendit. Et ſi non habet precium, in Wadium pro ſeruo ſemetipſum donet Comiti vsque dum ipſos bannos ſoluat.

CAP. XXI. *De bruniis non exportandis*

De bruniis, vt nullus foras noſtro Regno vendere præſumat.

CAP. XXII. *De Comitibus vel Waſſis Dominicis iuſticias non facientibus.*

Si Comes in ſuo miniſterio iuſticias non fecerit, Miſſum noſtrum de ſua ſonniare faciat, vsque dum iuſticiæ ibidem factæ fuerint.

3. Et ſi Waſſus noſter iuſticias non fecerit, tunc & Comes & Miſſus, ad ipſius cauſam ſedeant, & de ſuo viuant, quousque iuſticias fecerint.

CAP. XXIII. *De his, qui precium pro faida recipere, & iuſtitiam facere nolunt.*

Si quis pro faida precium recipere non vult, tunc ad nos ſit tranſmiſſus, & nos eum dirigamus, vbi damnum minime facere poſſit. Simili modo & qui pro faida precium ſoluere noluerit, nec iuſtitiam exinde facere, in tali loco eum mittere volumus, vt per eum maius damnum non creſcat.

CAP. XXIV. *De latronibus bis per membra, & tertio per vitam puniendis.*

De latronibus ita præcipimus obſeruandum, vt per primam vicem non moriantur, ſed oculum perdant.

2. De ſecunda vero culpa naſus ipſius latronis abſcindatur.

3. De tertia vero culpa, ſi non emendauerit, moriatur.

CAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO.

De immunitate Eccleſiaſtica.

Anno Chriſti 779.

Hinc patet vniuerſalitatem Eccleſiaſticæ libertatis ac immunitatis hoc tēpore fuiſſe adhuc inauditam, quam primus Innocentius III. Papa tutor & educator Imperatoris Friderici II. nomine ſui pupilli promulgauit atque dixit; quanti ea facienda ſit ab auctoris qualitate diſcas licet.

CArolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, atque Patricius Romanorū, omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, ſeu Iunioribus noſtris.

Si opportuna beneficia ad loca ſanctarum eccleſiarum vel Sacerdotibus præſtare nō deſinemus, hoc nos proculdubio ad æternam beatitudinem retribuere confidimus. Igitur cognoſcat magnitudo ſeu vtilitas veſtra, qualiter venerabilis vir Hrobertus Abba de baſilica S. Vincentii, vel Domni Germani, vbi ipſe præcioſus corpore requieſcit, clementiæ Regni noſtri ſuggeſſit, & præceptionem Domni & genitoris noſtri bonæ memoriæ Pipini quondam Regis nobis oſtendit relegendam. Vbi reperimus in certum, qualiter propter nomen Domini, & eius meritis compellentibus, beneficium præſtitiſſe cognoſcitur, vt annis ſingulis vbicunque in Regno noſtro negotiantes ipſius ſancti loci pergere vellent, ſicut ipſe Hrobertus Abba mercari videtur, tam ad luminaria comparanda, vel pro reliqua neceſſitate diſcurrentes, tam vltra Ligerim, quam & citra Ligerim vel in Burgundia, etiam & in Prouincia, vel in Francia quam & in Neuſtria, vbicunque in Regna Chriſto propitio noſtra pergere vellent, nulli teloneo, nec de ſaumis, nec de carrigine, neque de nauigio, neq; de qualibet redhibitione exinde ad partē fiſci noſtri Miſſi ſui diſcurrētes diſſoluere debeāt. Propterea per præſens præceptum decernimus, quod perpetualiter manſurum eſſe iubemus, vt per nullos portus, neque per Ciuitates, tam in Rodomo, quam & in Vuicis, neque in Ambianis, neque in Treiecto, neque in Dorſtade neque per omnes portus ad ſanctam Maſſentiam, neque alicubi, neque in Pariſiis, neque in Ambianis, neque in Burgundia, in pago Tricaſino, neque in Senonico, per omnes ciuitates ſimiliter vbicunque in Regna Chriſto propitio noſtra aut pagis vel territoriis teloneus exigatur, nec de nauale, nec de carale, neque de ſaumis, neque de tra-

de trana euectione, neque rotatico, nec pontatico, nec pulueratico, nec ſalutatico, nec ciſpitatico, nec vlla redibitione, quod fiſcus noſter exinde poterat ſperare, nec vos nec iuniores, ſucceſſoresque veſtri eiſdem non requiratis nec exactetis: ſed omnia & in omnibus hoc propter nomen Domini, ipſe Abba vel ſucceſſores ſui, aut memorata Eccleſia S. Vincentii vel Domni Germani habeant indultum, vel ad luminaria ipſius ſancti loci proficiat in augmentis. Adiungimus etiam teloneum illum, quem Gerhardus Comes de Villa noua cutte ſancti Germani viſus fuit recepiſſe, vt deinceps pars ſancti Germani ipſo teloneo cum omni integritate in noſtra eleemoſina ad luminaria ipſius Eccleſiæ recipere debeant, abſque alicuius contrarietate. Quam veſtra auctoritate perpetuis temporibus valituram manu noſtra propria decreuimus roborare.

SIGILLVM CAROLI GLORIOSISSIMI REGIS.

Opta us ad vicem Radonis recognouit.

Data ſexto Kal. Aprilis, anno vndecimo Regni noſtri, & quinto Patriciatus noſtri. Actum Hariſtalio Palatio publico.

KAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

CAPITVLARE.

Anno Chriſti 780.

ANno feliciter XII. Regni Domini noſtri KAROLI glorioſiſſimi Regis in Menſe Martio, qualiter congregatis in vnum Synodali Concilio Epiſcopis, Abbatibus, Viriſque Illuſtribus, vna cum Comitibus, ſecundum Dei voluntatem, pro cauſis opportunis cenſentur vtiliter eſſe decreta.

I. *De Metropolitanis.*

De Metropolitanis, vt Epiſcopi Suffraganei eis adiutores ſint, eaque, quæ erga miniſterium illorum emendanda cognoſcunt, libenti animo emendent atque corrigant.

II. *De Epiſcopis ordinandis.*

Vt vbi in præſens Epiſcopi ordinati non ſint, ſine tarditate ordinentur.

III. *De Monaſteriis ſub regula conſtitutis.*

Vt Monaſteria, quæ ſub regula fuerint, ſub regula viuant. Similiter & monaſteria puellarum ordinem ſanctum cuſtodiant; & vnaquæque Abbatiſſa in ſuo Monaſterio ſine intermiſſione reſideat.

IV. *De Poteſtate Epiſcoporum ſuper Presbyteros & Clericos.*

Vt Epiſcopi de Presbyteris & Clericis infra illorum Parochiam poteſtatem habeant ſecundum Canones.

V. *De alterius Clerico Epiſcopi non recipiendo, nec ordinando.*

Vt non liceat alterius clericum recipere nec ordinare ad aliquem gradum.

VI. *De loricis extra regnum non vendendis.*

De bruniis, vt nullus foras noſtro regno vendere præſumat.

VII. *De eo qui pro faida pretium recipere aut ſoluere noluerit.*

Si quis pro faida pretium recipere non vult, tunc ad nos transmittatur vt nos ipſum dirigamus vbi damnum nemini facere poſſit. Similiter modo qui pro faida pretium ſoluere non vult, & iuſtitiam exinde facere, in talem locum illum mittere volumus, vt pro eodem maius damnum non creſcat.

VIII. *Ne presbyter vel reliqui clerici, aut vllus fidelium præſumat decimas vendere, vel donare aut pignorare, Eccleſiaque quoquo modo alienare.*

Nullus presbyter aut diaconus vel quilibet clericus aut laicus decimas vendere aut dare vel pignorare aut indebitare præſumat, antequam eas cum omni integritate fideliter collectas habeat, & infra ſepta Eccleſiæ, cui iure debentur in ſuis vtiliter graneis collectas habeat, & poſtea iuxta præceptum proprii Epiſcopi, ſecundum canonicas ſanctiones atq; decreta B. Gelaſii Papæ, eas diſpenſet. Si quis autem hæc parui penderit vel infringere tentauerit, ſi quidem clericus fuerit gradus ſui periculo ſubiacebit. Si vero monachus vel laicus fuerit, communione priuetur.

IX. *De prouidentia Epiſcopi circa Archidiaconos.*

Vt prouideant Epiſcopi ne cupiditas Archidiaconorum culpas nutriat ſacerdotum, quia multis modis mentitur iniquitas ſibi.

X. *De non eiiciendis de ſepulchris oſſibus mortuorum.*

Vt nullus oſſa mortuorum de ſepulchris audacter eiiciat.

X I. *De non iurando.*

Vt vnusquiſque caueat iurare, quia periuri regnum Dei non poſſidebunt, ſicut nec adulteri.

XII. *De prædiis à presbyteris emptis, Eccleſiis propriis confirmandis.*

Vt presbyteri pauperes ordinati prædia comparantes Eccleſiis, confirment.

XIII. *De formatis faciendis, & vt ſine formata nullus proficiſcatur clericus. Ex Concilio Africano vel Mileuitano cap. xx. vt ſine formatis nemo ad comitatum proficiſcatur, & qualiter fiant formatæ.*

Placuit vt quicumque clericus propter neceſſitatem ſuam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab Epiſcopo ſuo accipiat: Quod ſi ſine formata voluerit pergere, à communione remoueatur. Quod ſi alicubi ei repentina neceſſitas orta fuerit ad comitatum pergendi, alleget apud Epiſcopum loci eius ipſam neceſſitatem, & de hoc ſcripta eiuſdem Epiſcopi deferat. Formatæ autem, quæ à quibuscumque Epiſcopis clericis propriis dantur habeant diem Paſchæ. Quod ſi adhuc eiuſdem anni Paſchæ dies incertus eſt, ille præcedens adiungatur, quomodo ſolet, poſt conſulatum, in publicis geſtis adſcribi.

XIV. *De clericis negligentibus: ex concilio Agatenſi cap. 13. De contumacibus clericis & ad officium tardis.*

Contumaces vero clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab Epiſcopis corrigantur; Et ſi qui prioris gradus elati ſuperbia communionem fortaſſe contempſerint, aut Eccleſiam frequentare vel officium ſuum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita vt cum eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula gradum dignitatemque recipiant.

XV. *De non pergendo clericis ſine permiſſu Epiſcopi ad iudices ſeculares: ex conſilio Agatenſi cap. 32. Vt clericus inconſulto Epiſcopo ad iudicem ſecularem non pergat.*

Clericus nequaquam præſumat apud ſecularem iudicem, Epiſcopo non permittente, pulſari. Sed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, nec audeat criminale negotium in iudicio ſeculari proponere. Si quis vero ſecularium per calumniam Eccleſiam aut clericum fatigare tentauerit & victus fuerit, ab Eccleſiæ liminibus, & Catholica communione, niſi digne pœnituerit, coerceatur.

XVI. *De his qui in propriis prouinciis non communicant: ex concilio Africano cap.* 18.

Placuit vt quicumque non communicans in propria prouincia, in aliis prouinciis vel tranſmarinis partibus ad communicandum obrepſerit, iacturam communionis vel clericatus excipiat.

XVII. *De patratoribus diuerſorum malorum.*

Sunt ſane diuerſorum malorum patratores, quos & lex diuina improbat, & condemnat: propinquorum etiam diuerſis ſceleribus & flagitiis populus fame & peſtilentia flagellatur, & Eccleſiæ ſtatus infirmatur, & regnum periclitatur. Et quanquam hæc in ſacris eloquiis ſatis ſint execrata, nos neceſſarium præuidimus iterum noſtra admonitione & exhortatione atque prohibitione præcaueri omnino oportere: ſicut ſunt diuerſarum pollutionum patratores, quas cum maſculis & pecoribus nonnulli diuerſiſſimis modis admittunt, qui incomparabilem dulcedinem piiſſimi Creatoris ad amaritudinem prouocantes, tanto grauius delinquunt, quanto contra naturam peccant: pro quo etiã ſcelere igne cœleſti conflagratæ infernique hiatu quinque abſorbtæ ſunt ciuitates, necnon & quadraginta & eo amplius millia ſtirpis Beniamineæ mucrone fraterno confoſſa ſunt. Hæc porro iudicia & euidentes vindictæ declarant, quam deteſtabile & execrabile apud diuinam maieſtatem hoc vitium extet. Scimus enim quoniam talium criminum patratores, lex Romana quæ eſt omnium humanarum mater legum, igne cremari iubet. Vobis ergo omnibus terribiliter denunciamus, veſtrisque cunctis ac vobis famulantibus atque ſubditis vna vobiſcum, ſub Dei diſtricto iudicio & fidelitate noſtra, præcipimus ab his caueri, & hæc facientibus nec verbis nec factis vllo modo conſentire: quoniam *qui talia agunt*, Apoſtolo pollicente, *regnum Dei non conſequentur.* Tempus namque eſt vt multitudini pereuntis populi parcatis, quæ ſecundum exempla peccantis principis, cadebat in puteum mortis, quia quantoscumque vel per bona exempla ad vitam cœleſtem patri contrahimus, vel per mala exempla ad perditionem ſequentes præimus, de tantis proculdubio ab æterno iudice vel pœnas vel præmia accepturi ſumus. Si enim gens noſtra, ſicut per iſtas prouincias diuulgatum eſt, & nobis in Francia & in Italia improperatur, & ab ipſis paganis improperium eſt, ſpretis legalibus connubiis adulterando & luxuriando, ad inſtar Sodomitanæ gentis, fœdam vitam duxerit de tali commixtione meretricum æſtimandum eſt degeneres populos & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremũ, vniuerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & nouiſſime nec in bello ſeculari fortem, nec in fide ſtabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem eſſe venturam: Sicut aliis gentibus Hiſpaniæ, & Prouinciæ, Burgundionum populis contigit, quæ ſic à Deo recedentes fornicatæ ſunt, donec iudex omnipotens talium criminum vltrices pœnas per ignorantiam legis Dei & per Sarracenos venire & ſeruire permiſit. Et notandum quod in illo ſcelere aliud immane flagitium ſubter latet, id eſt, homicidium: quia dum illæ meretrices ſiue monaſteriales ſiue ſeculares male conceptas

ptas ſoboles in peccatis genuerunt, ſæpe maxima ex parte occidunt, non implentes Chriſti Eccleſias filiis adoptiuis, ſed tumulos corporibus, & inferos miſeris animabus ſatiant. Abſit enim vt pro talibus pereatis, & nos ſimul cum regno cadamus, gloriaque totius regni pereat: quoniam ex præcedentibus agnouimus quæ ſequuturis, niſi præuiſa fuerint, poſſunt euenire. Satius eſt quoque nobis talibus carere, quam cum his ruere regnumque, & ab inimicis depopulatoribus futuro tempore adnullari vel poſſideri. Scire enim vos cupimus, quia quicunque ſuper his aut faciens vel libenter conſentiens inuentus fuerit, nos eum iuxta prædictam Romanam legem velle punire.

XVIII. *De Veſtitura 30. annorum, ſiue de rebus Eccleſiæ quæ abſque vlla repetitione ab eadem Eccleſia per triginta annos poſſeſſæ ſunt, vt nulla teſtimonia ſuper hanc deinceps poſſeſſionem recipiantur.*

Vt de rebus Eccleſiarum quæ ab eis per triginta annorum ſpatia ſine vlla interpellatione poſſeſſæ ſunt, teſtimonia non recipiantur, ſed eo modo contineantur ſicut res ad fiſcum noſtrum pertinentes contineri ſolent.

KAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

CAPITVLARE

De Reformatione Eccleſiæ & diſciplina Chriſtianæ.

Statutum in Comitiis Aquiſgranenſibus Anno Domini DCCLXXXIX.

Anno Chriſti 789.

PRAEFATIO DOMNI

Karoli ſereniſſimi Imperatoris.

Regnante domino noſtro Ieſu Chriſto in perpetuum, ego Karolus gratia Dei, eiusque miſericordia donante Rex & rector regni Francorum, & deuotus ſanctæ Dei Eccleſiæ defenſor, humilisque adiutor, omnibus Eccleſiaſticæ pietatis ordinibus, ſeu ſecularis potentiæ dignitatibus, in Chriſto Deo æterno perpetuæ pacis & beatitudinis ſalutem. Conſiderans pacifico piæ mentis intuitu vna cum ſacerdotibus & conſiliariis noſtris abundantem in nos noſtrumq; populum Chriſti regis clementiam, & quam neceſſarium eſt non ſolum toto corde & ore eius pietati agere gratias inceſſanter, ſed etiam continua bonorum operum exercitatione eius inſiſtere laudibus, quatenus, qui noſtro regno tantos contulit honores, ſua protectione nos, noſtrumque regnum in æternum conſeruare dignetur. Quapropter placuit nobis veſtram rogare ſolertiam ô paſtores Eccleſiarum Chriſti, & ductores gregis eius & clariſſima mundi luminaria, vt vigili cura & ſedula admonitione populum Dei per paſcua vitæ æternæ ducere ſtudeatis, & errantes oues bonorum exemplo operũ ſeu adhortatione humeris intra Eccleſiaſticæ firmitatis muros reportare ſatagatis: ne lupus inſidians aliquem canonicas ſanctiones tranſgredientem, vel paternas traditiones vniuerſalium conciliorum excedentem, quod abſit, inueniens deuoret. Ideo magnæ deuotionis ſtudio admonendi & adhortandi ſunt, imo compellendi, vt firma fide & infatigabili perſeuerantia, intra paternas ſanctiones ſe contineant. In quo operis ſtudio ſciat certiſſime ſanctitas veſtra noſtram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & noſtros ad vos direximus miſſos, qui ex noſtri nominis auctoritate, vna vobiſcũ corrigerent quæ corrigenda eſſent. Sed & aliqua capitula ex canonicis inſtitutionibus, quæ magis vobis neceſſaria videbantur, ſubiunximus. Ne aliquis quæſo huius pietatis admonitionem eſſe præſumptuoſam putet vel iudicet, qua nos errata corrigere, ſuperflua abſcindere, recta coarctare ſtudeamus: ſed magis beniuolo charitatis animo ſuſcipiat. Nam legimus in Regum libris quomodo ſanctus Ioſias Regnum ſibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei ſtuduit reuocare. Non vt me eius ſanctitati æquiparabilem faciam, ſed quod nobis ſint vbique ſanctorum ſemper exempla exſequenda & quoscunque poterimus, ad ſtudium bonæ vitæ in laudem & in gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti congregare neceſſe eſt. Quapropter, vt prædiximus, aliqua capitula notare iuſſimus, vt ſimul hæc eadem vos admonere ſtudeatis, & quæcunque vobis alia neceſſaria eſſe ſcitis: vt & iſta & illa æquali intentione prædicetis. Nec aliquid quod veſtræ ſanctitati populoque Dei vtile videtur, omittatis, vt pio ſtudio nos admoneatis: quatenus vt & veſtra ſolertia & ſubiectorum obedientia æterna felicitate ab omnipotente Deo remuneretur.

I. *De his qui ab Epiſcopo proprio excommunicantur.* *Omnibus.*

Sunt enim aliqui, qui culpis exigentibus ab Epiſcopo proprio excommunicantur, & ab aliis Eccleſiaſticis vel laicis præſumptuoſe in communionem accipiuntur: quod omnino ſanctum Nicænum concilium, ſimul & Calcedonenſe: necnon & Antiochenum, atque Sardicenſe fieri prohibent.

II. *De his qui ad ordinandum veniunt.* *Epiſcopis.*

Item habetur in eodem concilio, vt eorum qui ad ordinandum veniunt, fides & vita prius ab *Epiſcopo* diligenter diſcutiatur, & poſtea ordinentur.

III. *De clericis fugitiuis & peregrinis.* *Omnibus.*

Item in eodem concilio, necnon & in Antiocheno, ſimul & in Calcedonenſi, vt fugitiui clerici, & peregrini à nullo recipiãtur nec ordinẽtur ſine cõmẽdatitiis literis, & ſui Epiſcopi vel abbatis licẽtia.

IV. De presbyteris, diaconibus, vel his qui in clero ſunt.
Ad Solos ſacerdotes.

Item in eadem ſynodo, interdictum eſt presbyteris & diaconibus vel omnibus, qui in clero ſunt, mulierem non habere in domo ſua, propter ſuſpitionem, niſi matrem aut ſororem, vel eas tantum perſonas, quæ ſuſpitiones effugiunt.

V. De vſuris. Omnibus.

Item in eodem concilio, ſeu in decretis Papæ Leonis, necnon & in canonibus qui dicuntur Apoſtolorum, ſicut & in lege ipſe Dominus præcepit, omnino omnibus interdictum eſt ad vſuram aliquid dare.

VI. De presbyteris miſſas cantantibus & non communicantibus.
Ad ſacerdotes.

Auditum eſt aliquos presbyteros Miſſam celebrare & non communicare, quod omnino in canonibus Apoſtolorum interdictum eſſe legitur. Vel quomodo dicere recte poteſt, ſi non communicauerit, *Sumpſimus Domine ſacramenta?* Hæc vero per ſingula capitula in ſtatutis Nicæni concilii legere poteſtis, ſeu & in aliis ſanctorum patrum ſynodalibus inſtitutis vel edictis.

VII. De his qui à ſynodo vel à ſuo Epiſcopo damnati ſunt.
Omnibus.

In Antiocheno concilio, quod his, qui damnati ſunt à ſynodo vel à ſuo Epiſcopo, & poſtea miniſtrare præſumunt, præcipitur, vt nullus audeat communicare. Si quis vero eis communicauerit, ſimili ſententiæ ſubiaceat ſicut & damnatus.

VIII. De ſuffraganeis Epiſcopis. Epiſcopis.

Item in eodem concilio, vt ad Metropolitanum Epiſcopum ſuffraganei reſpiciant, & nihil noui audeant facere in ſuis parochiis ſine conſcientia & conſilio ſui Metropolitani: nec Metropolitanus ſine eorum conſilio.

IX. *De Chorepiſcopis. Sacerdotibus.*

Item in eodem concilio, ſimul & in Ancyronenſi, vt chorepiſcopi cognoſcant modum ſuum, & nihil faciant abſque licentia Epiſcopi, in cuius parochia habitant.

X. *De Epiſcopis, vel quibuslibet ex clero.*
Omni clero.

Item in eodem concilio, vt Epiſcopus vel quilibet ex clero ſine concilio vel literis Epiſcoporum vel Metropolitani non audeant ad regalem dignitatem pro ſuis cauſis clamare, ſed in communi Epiſcoporum concilio cauſa examinetur.

XI. *De ordinationibus vel quibuslibet negotiis.*
Epiſcopis.

Item in eodem concilio, ſimul & in Sardicenſi, nec non & in decretis Innocentii Papæ, vt nullus Epiſcopus in alterius parochia ordinationes aliquas faceret, vel negotia perageret, quæ ad eum non pertinent.

XII. *De cura Epiſcoporum. Epiſcopis.*

Item in eodem concilio, vt Epiſcopus eius Eccleſiæ curam habeat, ad quam ordinatus eſt.

XIII. *De prouincialibus Epiſcopis. Epiſcopis.*

Item in eodem concilio, necnon & in Calcedonenſi, vt prouinciales Epiſcopi cum ſuo Metropolitano bis in anno propter cauſas Eccleſiæ concilia celebrent.

XIV. *De monachis & clericis. Epiſcopis.*

In concilio Laodicenſi, necnon & in Africano præcipitur, vt monachi & clerici tabernas non ingrediantur edendi vel bibendi cauſa.

XV. *De die dominica, qualiter ſeruanda eſt.*
Ad omnes.

Item in eodem concilio præcipitur, vt à veſpera vſque ad veſperam dies dominica ſeruetur.

XVI. *De ignotis Angelorum nominibus.*
Omnibus.

Item in eodem concilio præcipitur, vt ignota Angelorum nomina nec fingantur nec nominentur, niſi illorum quos habemus in auctoritate: hi ſunt, Michael, Gabiel, Raphael.

XVII. *De mulieribus ne ad altare accedant.*
Clericis & Nonanis.

Item in eodem concilio, quod non oporteat mulieres ad altare ingredi.

XVIII. *De Epiſcopis vbi non oporteat eos conſtitui. Omnibus.*

Item in eodem concilio, necnon & in Sardicenſi, quod non oporteat in villulis vel in agris Epiſcopos conſtituere.

XIX. De

XIX. *De Epiſcopis ordinandis, vel quibuslibet ex Clero.*
Clericis & Monachis

Item in concilio Calcedonenſi, vt non oporteat Epiſcopum, aut quemlibet ex clero per pecunias ordinari. Quia vtrique deponendi ſunt, & qui ordinat, & qui ordinatur, necnon qui mediator eſt inter eos. Item de eadem re in canonibus Apoſtolorum legitur: *Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, deiicitur & ipſe, & ordinator eius, & à communione abſcindatur,* quam hæreſim iam ipſe princeps Apoſtolorum in Simone Mago terribiliter damnauit.

XX. *De libris Canonicis.* *Sacerdotibus.*

Item in eodem concilio, vt canonici libri tantum legantur in eccleſia.

XXI. *De Maleficis vel incantatoribus.*
Ad ſacerdotes.

Item in eodem concilio, vt coclearii, malefici, incantatores & incantatrices fieri non ſinantur.

XXII. *De monachis & clericis & presbyteris.*
Omnibus.

Item in eodem concilio infra duo capitula, necnon & in decretis Leonis Papæ, vt nec monachi, nec clerici, nec presbyteri in ſecularia negotia tranſeant.

XXIII. *De ſeruis alterius non ſollicitandis.*

Et vt ſeruum alterius nullus ſollicitet ad clericalem vel monachalem ordinem ſine voluntate & licentia Domini ſui.

XXIV. *De ſtabilitate epiſcoporum vel clericorum.*
Sacerdotibus.

Item in eodem concilio infra duo capitula, necnon & in Sardicenſi, vt nec epiſcopus nec clerici transmigrent de ciuitate in ciuitatem.

XXV. *De presbyteris non abſolute ordinandis.*
Omnibus.

Item in eadem ſynodo, vt nullus abſolute ordinetur, & ſine pronunciatione ſtabilitatis loci, ad quem ordinatur.

XXVI *De propoſito monachorum & clericorum.*
Omnibus

Item in eodem concilio, vt clerici & monachi in ſuo propoſito & voto, quod Deo promiſerunt, permaneant.

XXVII. *De monachis qui ad clericatum proueheuntur.*
Omnibus.

Item in decretis Innocentii Papæ de eadem re, vt monachus, ſi ad clericatum prouehatur, propoſitum monachicæ profeſſionis non amittat.

XXVIII. *De negotio clericorum inter ſe.*
Omnibus.

Item in eodem concilio, vt ſi clerici inter ſe negotium aliquod habuerint, à ſuo epiſcopo diiudicentur, non à ſæcularibus.

XXIX. *De conſpiratione clericorum vel monachorum.*
Omnibus.

Item in eodem concilio, vt nec clerici nec monachi conſpirationem vel inſidias contra paſtorem ſuum faciant,

XXX. *De accuſatione Laicorum contra epiſcopos.*
Ad omnes.

Item in eodem concilio, vt Laici epiſcopos aut clericos nō accuſent, niſi prius eorum diſcutiatur exiſtimationis opinio.

XXXI. *De monaſteriis Deo dicatis.*
Omnibus.

Item in eodem, vt loca quæ ſemel Deo dedicata ſunt, vt monaſteria ſint, maneant perpetuo monaſteria, nec poſſint vltra fieri ſæcularia habitacula.

XXXII. *De fide ſanctæ Trinitatis prædicanda.*
Omnibus.

In concilio Carthaginenſi, primo omnium neceſſe eſt, vt fides ſanctæ Trinitatis & incarnationis Chriſti, paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis in cælo, diligenter omnibus prædicetur.

XXXIII. *De auaritia.* *Omnibus.*

Item in eodem de prohibenda auaritia, vt nullus alienos fines vſurpet, vel terminos patrum tranſcendat.

XXXIV. *De his qui ſe conuertunt ad Deum.* *Omnibus.*

Item in eodem de his qui in periculo conſtituti ſunt, & conuertunt ſe ad Deum, vt canonice inquirantur de reconciliatione, & canonice reconcilientur.

XXXV. *De his qui non ſunt bonæ conuerſationis.*

Omnibus.

Item in eodem, vt illi qui non ſunt bonæ conuerſationis, & eorum vita eſt accuſabilis, non audeant Epiſcopos vel maiores natu accuſare.

XXXVI. *De his qui excommunicato communicauerint.*

Omnibus.

Item in eodem, vt qui excommunicato præſumptuoſe cõmunicauerit, excõmunicetur & ipſe.

XXXVII. *De ſubiectione presbyterorum.*

Sacerdotibus.

Item in eodem concilio infra duo capitula, vt nullus presbyter contra ſuum Epiſcopum ſuperbire audeat.

XXXVIII. *De clericis eccleſiaſtici ordinis.*

Omnibus.

Item in eodem, vt clerici eccleſiaſtici ordinis ſi culpam incurrerint, apud Eccleſiaſticos iudicentur, non apud ſeculares.

XXXIX *Vt clerici non ſint vſurarii.*

Omnibus.

Item in eodem, vt qui commodauerit pecuniam, pecuniam accipiat: ſi ſpeciem aliam, eandem ſpeciem, quam dederit, accipiat.

XL. *De virginibus Deo dicatis.*

Omnibus.

In concilio Africano præcipitur, vt virgines Deo ſacratæ à grauioribus perſonis diligenti cuſtodia ſeruentur.

LXI. *De principali cathedra Epiſcoporum.*

Epiſcopis.

Item in eodem, vt non liceat Epiſcopo principalem cathedram ſuæ parochiæ negligere & aliquam eccleſiam in ſua diœceſi magis frequentare.

XLII. *De falſis nominibus Sanctorum.*

Epiſcopis.

Item in eodem, vt falſa nomina martyrum, & incertæ ſanctorum memoriæ non venerentur.

XLIII. *De vxore à viro dimiſſa.*

Omnibus.

Item in eodem, vt nec vxor à viro dimiſſa alium accipiat virum, viuente viro ſuo, nec vir aliam accipiat viuente vxore priore.

XLIV. *De iudicibus a Metropolitano probatis.*

Epiſcopis.

Item in eodem, vt probati à Metropolitano iudices non ſpernantur.

XLV. *De accuſatione vilium perſonarum.*

Omnibus.

Item in eodem infra duo capitula, vt viles perſonæ non habeant poteſtatem accuſandi: & ſi in primo crimine victi ſunt falſum dicere, in ſecundo non habeant poteſtatem dicendi.

XLVI. *De virginibus velandis.*

Omnibus.

Item in eodem, vt virgines non velentur ante xxv. annos, niſi rationabili neceſſitate cogente.

XLVII *De oblatis pauperum.* *Omnibus.*

In concilio Gangrenſi, vt nulli liceat oblata, quæ ad pauperes pertinent, rapere vel fraudare.

XLVIII. *De ieiuniis à ſacerdotibus conſtitutis.*

Omnibus.

Item in eodem, vt eccleſiaſtica à ſacerdotibus ieiunia conſtituta ſine neceſſitate rationabili non ſoluantur.

XLIX. *De his qui contra naturam peccant.*

Sacerdotibus.

In concilio Ancyronenſi, Si inueniti ſunt inter vos, qui cum quadrupedibus vel maſculis contra naturam peccant, dura & diſtricta pœnitentia coercendi ſunt. Quapropter Epiſcopi & presbyteri, à quibus iudicium pœnitentiæ iniungitur, conentur omnimodis hoc malum à conſuetudine prohibere vel abſcindere.

L. *De presbyteris quo tempore ordinentur.*

Epiſcopis.

In concilio Neocæſarienſi, vt nullatenus presbyter ordinetur ante xxx. ætatis ſuæ annum, quia Dominus Ieſus Chriſtus non prædicauit ante xxx. annum.

LI. *De ſponſa alterius.* *Omnibus.*

In Decretalibus Siritii Papæ, vt alterius ſponſam nemo accipiat.

LII. *De men-*

LII. *De monachis & virginibus propoſitum ſeruantibus.*
Epiſcopis, monachis & virginibus.

Item in eiusdem, vt monachi & virgines ſuum propoſitum omnimodis obſeruent.

LIII. *De pace danda.* *Omnibus.*

In Decretalibus Innocentii Papæ, vt pax detur ab omnibus, confectis Chriſti Sacramentis.

LIV. *De nominibus recitandis.* *Sacerdotibus.*

Item eiusdem, vt nomina publice non recitentur ante preces ſacerdotales.

LV. *De Canonum inſtitutis à Presbyteris non ignorandis.*
Epiſcopis & Sacerdotibus.

Item eiusdem, vt nulli Sacerdoti liceat ignorare ſanctorum canonum inſtituta.

LVI. *De clericis alterius Epiſcopi.*
Epiſcopis.

In decretis Leonis Papæ ſancitum eſt, & in Sardicenſi concilio, vt Epiſcopus alterius clericũ ad ſe non ſollicitet, nec ordinet.

LVII. *De Seruis alterius.* *Epiſcopis.*

Item eiusdem, vt nullus Epiſcopus ſeruum alterius ad clericatus officium ſine domini ſui volũtate promouere præſumat, & hoc Gangrenſe concilium prohibet.

LVIII. *De ſacerdotibus contra Decretalia agentibus.*
Epiſcopis.

Item eiusdem, vt ſi quis ſacerdotum contra conſtituta decretalia præſumptioſe agat, & corrigi nolens, ab officio ſuo ſubmoueatur.

LIX. *De Viduis à quibus non velentur.*
Epiſcopis.

In decretis Gelaſii Papæ, vt nullus Epiſcopus viduas velare præſumat.

ITEM ALIA CAPITVLA.

Hæc enim, dilectiſſimi, pio ſtudio & magna dilectionis intentione veſtram vnanimitatem admonere ſtuduimus, quæ magis neceſſaria videbantur, vt ſanctorum patrum canonicis inſtitutis inhærentes, præmia cum illis æternæ felicitatis accipere mereamini. Scit namque prudentia veſtra, quã terribili anathematis cenſura feriantur, qui præſumptioſe contra ſtatuta vniuerſalium conciliorum venire audent. Quapropter & vos diligentius admonemus, vt omni intentione illud horribile execrationis iudicium vobis cauere ſtudeatis: & magis canonica inſtituta ſequentes, & pacifica vnitate nitentes, ad æterna pacis gaudia peruenire dignemini. Sunt quoque alia capitula, quæ vobis vtilia huic præcedenti admonitioni ſubiungere viſa ſunt.

LX. *De fide catholica, & primo præcepto legis.*
Omnibus.

Primo omnium admonemus, vt fides catholica ab Epiſcopis & presbyteris diligenter legatur omni populo, prædiceturque hoc primum præceptum Domini Dei omnipotentis in lege, *Audi Iſrael: quia Dominus Deus tuus Deus vnus eſt, & vt ille diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota virtute.*

LXI. *De pace & concordia ſeruanda.*
Omnibus.

Vt pax ſit & concordia & vnanimitas cum omni populo Chriſtiano, inter Epiſcopos, Abbates, Comites, Iudices, & omnes vbiq; ſeu maiores ſeu minores perſonas: quia nihil Deo ſine pace placet, nec munus ſanctæ oblationis ad altare, ſicut in Euangelio, ipſo Domino præcipiẽte legimus. Et vt eſt illud ſecundum mandatum in lege, *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Item in Euangelio: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Et iterum. *In hoc cognoſcent omnes: quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* In hoc enim præcepto diſcernuntur filii Dei, & filii diaboli. Quia filii diaboli ſemper diſſenſiones & diſcordias mouere ſatagunt, filii autem Dei ſemper paci & dilectioni ſtudent.

LXII. *De iudicibus.* *Omnibus.*

Vt quibus data eſt poteſtas iudicandi, iuſte iudicent, ſicut ſcriptum eſt: *Iuſte iudicate filii hominum.* Non in muneribus, quia *munera excæcant corda prudentium, & ſubuertunt verba iuſtorum.* Non in adulatione, nec in conſideratione perſonæ, ſicut in Deuteronomio dictum eſt. quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus, nulla ſit diſtantia perſonarum, quia Dei iudicium eſt. Primum nanque iudici diligenter diſcenda eſt lex à ſapientibus populi compoſita, ne per ignorantiam à via veritatis erret. Et dum ille rectum intelligit iudicium, caueat ne declinet aut per adulationem aliquorum, aut per amorem cuiuslibet amici, aut per timorem alicuius potentis, aut propter præmium à recto iudicio. Rectum autem & honeſtum videtur, vt iudices ieiuni cauſas adiant, & diſcernant.

LXIII. *De periuriis.* *Omnibus.*

Habemus in lege, Domino præcipiente, *non periurabis in nomine meo, nec polluet nomen Dei tui, neque aſſumes*

aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Ideo omnino admonendi ſunt homines diligenter, vt caueant periurium, non ſolum in ſancto Euangelio, vel in altari, ſeu in ſanctorum reliquiis, ſed & in communi loquela: quia ſunt aliqui qui per charitatẽ & veritatẽ iurant, & cauẽt ſe à iuramẽto nominis Dei, & neſciunt quod idem eſt Deus quod eſt charitas & veritas, dicente Ioanne Apoſtolo, quia *Deus charitas eſt.* Item ipſe dominus in Euangelio: *Ego ſum via & veritas.* Ideo qui in veritate & charitate iurat, in Deo iurat. Item cauendum eſt, ne Phariſaica ſuperſtitione aliquis plus aurum honoret quam altare, ne dicat ei Dominus: *Stulte, & quid eſt maius, aurũ, in altare quod ſanctificat aurum?* Sed & nobis honeſtum videtur, vt qui in ſanctis habet iurare, hoc ieiunus faciat cum omni honeſtate & timore Dei. Et ſciat ſe rationem redditurum Deo vnusquisque veſtrum, vbicunque ſit, ſiue intra eccleſiam ſiue extra eccleſiam. Et vt paruuli, qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur iurare, ſicut Gunebodigni faciunt. Et qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hæc, nec ad ſacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius iurator exiſtat.

LXIV. De auguriis & aliis maleficiis.

Item Habemus in lege Domini mandatum, *Non auguramini:* Et in Deuteronomio, *Nemo ſit qui ariolos ſciſcitetur, vel ſomnia obſeruet, vel ad auguria intendat.* Item, *nemo ſit maleficus, nec incantator, nec Pythonis conſultor.* Ideo præcipimus, vt nec cauculatores & incantatores, nec tempeſtarii vel obligatores fiant, & vbicunque ſunt, emendentur, vel damnentur. Item de arboribus, vel petris, vel fontibus, vbi aliqui ſtulti luminaria vel alias obſeruationes faciunt, omnino mandamus, vt iſte peſſimus vſus, & Deo execrabilis, vbicumque inuenitur, tollatur & deſtruatur.

LXV. De odio vel inuidia. Omnibus.

Item, Prædicare neceſſe eſt, quantum malum ſit odium vel inuidia. In lege enim ſcriptum eſt, *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publice argue eum.* Item Ioannes Euangeliſta: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt:* Item in Euangelio, *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum,* & cætera quæ ibi leguntur.

LXVI. De auaritia vel concupiſcentia.

De auaritia autem Apoſtolum legimus dicentem: *Auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus, eſt valde cauenda.* De concupiſcentia vero legitur, quod *radix ſit omnium malorum,* & in Lege, *Non concupiſces rem proximi tui.*

LXVII. De homicidiis.

Item, vt homicidia intra patriam, ſicut in lege Domini interdictum eſt, nec cauſa vltionis, nec auaritiæ, nec latrocinandi fiant: & vbicunque inuenta fuerint, à iudicibus noſtris ſecundum legem ex noſtro mandato vindicentur & non occidatur homo niſi lege iubente.

LXVIII. De furtis, & iniuſtis concubiis, & falſis teſtimoniis.
Omnibus.

Item & furta, & iniuſta connubia, necnon & falſa teſtimonia, ſicut ſæpe rogauimus, prohibere diligenter, ſicut & lex Domini prohibet.

LXIX. De honore parentum. Omnibus.

Hoc cum magno ſtudio admonendum eſt, vt filii honorent parentes ſuos: quia ipſe Dominus dicit, *honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*

LXX. *De fide presbyterorum ab Epiſcopis diſcutienda.*
Sacerdotibus.

Vt Epiſcopi diligenter diſcutiant per ſuas parochias presbyterorum fidem, baptiſma catholicum, & Miſſarum celebrationes, vt fidem rectam teneant, & baptiſma catholicum obſeruent, & vt Miſſarum preces bene intelligant, & vt Pſalmi digne ſecundum diuiſiones verſuum modulentur, & Dominicam orationem ipſi intelligant, & omnibus prædicent intelligendam, vt quisque ſciat quid petat à Deo, & vt Gloria patri cum omni honore apud omnes cantetur: & ipſe ſacerdos cum ſanctis angelis & populo Dei communi voce Sanctus, ſanctus, ſanctus decantet. Et omnimodis dicendũ eſt presbyteris & diaconibus, vt arma non portent, ſed magis confidant in defenſione Dei quam in armis.

LXXI. *De honore Eccleſiæ Dei. Aliquid ſacerdotibus, aliquid omnibus.*

Item Placuit nobis admonere reuerentiam veſtram, vt vnusquisque veſtrum videat per ſuam parochiam, vt Eccleſia Dei ſuum habeat honorem: ſimul & altaria ſecundum ſuam dignitatem venerentur, & non ſit domus Dei & altaria ſacrata peruia canibus: & vt vaſa ſacrata Deo cum magna veneratione habeantur. & vt ſacrificia ſanctificata ab eis colligantur, qui digni ſunt, & cum honore ſeruentur: & vt ſæcularia negotia vel vaniloquia in Eccleſiis non agantur, quia domus Dei domus orationis debet eſſe, non ſpelunca latronum, & intentos habeant animos ad Deum, quando veniunt ad Miſſarum ſolemnia & vt non exeant ante completionem benedictionis ſacerdotalis.

LXXII. *De miniſtris altaris Dei, & de Schola. Sacerdotibus.*

Sed & hoc flagitamus veſtrã almitatem, vt miniſtri altaris Dei ſuum miniſteriũ bonis morib. ornent, & alii canonici obſeruent eorum ordines atq; monachi propoſitum conſecrationis. obſecramus etiam, vt bonam & probabilem vitam & conuerſationem habeant, ſicut ipſe Dominus in Euangelio ſuo præcipit, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt:* vt eorum bona conuerſatione multi attrahantur ad ſeruitium Dei, & nõ ſolum ſeruilis conditionis

rionis infantēs, ſed etiam ingenuorum filios aggregent, ſibique ſocient, & vt ſcholæ legentium puerorum fiant. pſalmos, notas, cantus, compotum, grāmaticam per ſingula monaſteria vel Epiſcopia diſcant: ſed & libros catholicos bene emendatos habeant, quia ſæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male rogant, & pueros veſtros non ſinatis eos vel legendo vel ſcribēdo corrumpere. Et ſi opus eſt Euangelium, & Pſalterium, & Miſſale ſcribere, perfectæ ætatis homines ſcribant cum omni diligentia.

LXXIII. De voto monachorum, & de clericatu.

Simul & hoc rogare curauimus, vt omnes vbicunq; qui ſe voto monachicæ vitæ conſtrinxerunt monachi & regulariter omnimodis ſecundum votū ſuum viuant ſecundū quod ſcriptū eſt: *Vota veſtra reddite Domino Deo veſtro.* Et iterum, *Melius eſt non vouere, quam vouere & non reddere.* Et vt ad monaſteria venientes ſecundum regularem ordinem primo in pulſatorio probentur, & ſic recipiantur. Et qui ex ſeculari habitu in monaſteria veniunt, non ſtatim foras ad miniſteria monaſterii mittantur, antequam intus bene erudiantur, & vt monachi ad ſecularia placita nō vadant. Similiter qui ad clericatum accedunt, quod nos nominamus canonicam vitam, volumus vt illi canonice ſecundum ſuam regulam omnimodis viuant: & Epiſcopus eorum regat vitam, ſicut Abba monachorum.

LXXIV. De menſuris & ponderibus. Omnibus.

Vt æquales menſuras, & rectas, & pondera iuſta & æqualia omnes habant, ſiue in ciuitatibus, ſiue in monaſteriis, ſiue ad dandum in illis, ſiue ad accipiendum, ſicut in lege Domini præceptum habemus. *Item* in Salomone Domino dicente, *Pondus & pondus, menſuram & menſuram odit anima mea.*

LXXV. De ſuſceptione hoſpitum. Omnibus.

Et hoc nobis competens & venerabile videtur, vt hoſpites, peregrini & pauperes ſuſceptiones regulares & canonicas per loca diuerſa habeant: quia ipſe Dominus dicturus erit in remuneratione magni diei. *Hoſpes eram, & ſuſcepiſtis me.* Et Apoſtolus hoſpitalitatem laudans dixit: *Per hanc quidem placuerunt Deo, Angelis hoſpitio ſuſceptis.*

LXXVI. De Abbatiſſis contra morem Eccleſiæ Dei facientibus.
Epiſcopis, & Abbatibus.

Auditum eſt aliquas Abbatiſſas contra morem ſanctæ Dei Eccleſiæ benedictiones, & manus impoſitiones, & ſignacula ſanctæ Crucis ſuper capita virorum dare, nec nō & velare virgines cum benedictione ſacerdotali, quod omnino à vobis, ſanctiſſimi patres, in veſtris parochiis illis interdicendum eſſe ſcitote.

LXXVII. *De clericis, qui ſe fingunt eſſe monachos. Clericis.*

Vt illi clerici, qui ſe fingunt habitu vel nomine monachos eſſe, & non ſunt, omnimodis videātur corrigendi atque emendandi, vt illi veri monachi ſint, vel veri canonici.

LXXVIII. *De pſeudographis & dubiis narrationibus. Omnibus.*

Pſeudographæ & dubiæ narrationes, vel quæ omnino cōtra fidem catholicam ſunt, vt Epiſtola peſſima & falſiſſima, quam tranſacto anno dicebant aliqui errantes, & in errore alios mittentes quod de cœlo cecidiſſet, nec credantur nec legantur, ſed comburantur, ne in errorem pro tali ſcripto populus mittatur. Sed ſoli canonici libri, & catholici tractatus, & ſanctorum auctoritates, & dicta legantur & tradantur.

LXXIX. *De mangonibus, & nudis cum ferro.*
Aliquid ſacerdotibus, aliquid omnibus.

Item vt iſti mangnones, & cociones, qui ſine omni lege vagabundi vadunt, per iſtam terram non ſinantur vagari, & deceptiones hominibus agere. Nec iſti nudi cum ferro, qui dicunt ſe data ſibi pœnitentia ire vagantes, melius videtur, vt ſi aliquid inconſuetum, & capitale crimen commiſerint, in vno loco permaneant laborantes, & ſeruientes, & pœnitentiam agentes, ſecundum quod ſibi canonice impoſitum ſit.

LXXX. *De cantu Romano à monachis peragendo. Omnibus clericis.*

Monachi vt cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per nocturnale vel gradale officiū peragant. Secundū quod beatæ memoriæ genitor noſter Pippinus Rex decertauit vt fieret quando Gallicanū cantum tulit, ob vnanimitatem Apoſtolicæ ſedis, & ſanctæ Dei Eccleſiæ pacificam concordiā.

LXXXI. *De operibus ſeruilibus, quæ diebus Dominicis non ſunt agenda. Omnibus.*

Statuimus quoq; ſecundum quod & in lege Dominus præcepit, vt opera ſeruilia diebus Dominicis non agantur, ſicut & bonæ memoriæ genitor meus in ſuis ſynodalibus edictis mandauit, quod nec viri ruralia exerceant opera, id eſt, nec in vinea colenda, nec in campis arando nec in metendo, vel fœnum ſecando, vel ſepē ponendo: nec in ſyluis ſtirpare, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec domos cōſtruere: nec in horto laborent, nec ad placita conueniant, nec venationes exerceant. Sed triā carralia opera licet fieri in die Dominico, id eſt, hoſtilia carra, vel victualia, vel angaria & ſi forte neceſſe erit corpus cuiuslibet duci ad ſepulchrum. Item fœminæ opera textrilia non faciant: nec capulent veſtitus, nec conſuant, vel acupictile faciant: nec lanam carpere, nec in publico veſtimenta lauare, nec berbices tondere habeant licitum, vt omnimodis honor & requies diei dominici ſeruetur. Sed & ad Miſſarum ſolemnia ad Eccleſias vndique conueniant, & laudent Deum pro omnibus bonis, quæ nobis in illo die fecit.

LXXXII. *De*

LXXXII. *De prædicatione Epiſcoporum & presbyterorum.*

Omnibus.

Summopere vobis videndum eſt dilectiſſimi & venerabiles paſtores & rectores eccleſiarum Dei, vt presbyteri, quos mittitis per parochias veſtras ad regendum & prædicandum per eccleſias populum Deo ſeruientem, recte & honeſte prædicent: & non ſinatis noua vel non canonica aliquos ex ſuo ſenſu, & non ſecundum ſcripturas ſacras fingere & prædicare populo, ſed & vosmetipſi vtilia honeſte & recte, & quæ ad vitam ducunt æternam, prædicate aliosque inſtruite, vt hæc eadem prædicēt.

2. Primo omnium prædicandum eſt omnibus generaliter, vt credant patrem & filium & ſpiritum ſanctum vnum eſſe Dominum omnipotentem, æternum, inuiſibilem, qui creauit cœlum, & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt. Et vnam eſſe deitatem, & ſubſtantiam, & maieſtatem in tribus perſonis patris, & filii, & ſpiritus ſancti.

3. Item prædicandū eſt, quomodo filius Dei incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria ſemper virgine, pro ſalute & reparatione humani generis paſſus, ſepultus, & tertia die reſurrexit, & aſcēdit in cœlos, & quomodo iterum venturus ſit in maieſtate diuina iudicare omnes homines, ſecundem merita propria: & quomodo impii propter ſcelera ſua cum diabolo in ignem æternum mittentur, & iuſti cum Chriſto & cum ſanctis Angelis ſuis in vitam æternam. Item diligenter prædicandum eſt, ſe reſurrectionem mortuorum accepturos.

4. Item cum omni diligentia cunctis prædicandum eſt, pro quibus criminibus deponuntur cum diabolo in æternum ſupplicium. Legimus enim Apoſtolo dicente: *Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, iræ, rixæ, diſſenſiones, hæreſes, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Ideo hæc eadem, quæ magnus prædicator eccleſiæ Dei ſingillatim nominauit, cum omni ſtudio prohibeantur, intelligentes, quam ſit terribile illud quod dixit, *Quoniam qui talia agunt regnum Dei non conſequentur.*

5. Sed & omni inſtantia admonete eos de dilectione Dei & proximi, de fide & ſpe in Domino, de humilitate & patientia, de caſtitate & continentia, de benignitate & miſericordia, de eleemoſynis & cōfeſſione peccatorum ſuorum, & vt debitoribus ſuis ſecundum Dominicam orationem ſua debita dimittant, ſcientes certiſſime, quod qui talia agunt, regnum Dei poſſidebunt.

6. Et hoc ideo diligentius iniungimus veſtræ charitati, quia ſcimmus temporibus nouiſſimis pſeudoctores eſſe venturos, ſicut ipſe Dn̄s in Euangelio prædixit, & Apoſtolus Paulus ad Timoth. teſtatur. Ideo dilectiſſimi toto corde præparemus nos in ſcientia veritatis, vt poſſimus contradicentibus veritati reſiſtere: & diuina donante gratia verbum Dei creſcat, & currat, & multiplicetur in profectum ſanctæ Dei eccleſiæ, & ſalutem animarum veſtrarum, & laudē & gloriam nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Pax prædicantibus, gratia obedientibus, gloria Domino noſtro Ieſu Chriſto, Amen.

Anno Dominicæ incarnationis DCCLXXXIX. indictione XII. anno XXI. regni noſtri actum eſt huius legationis edictum in Aquisgrani palatio publice: Data eſt hæc XIIII die Kal. April.

KAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO.

De Epiſcoporum & vniuerſi Ordinis ſacri vacatione à muniis militaribus.

Lata in Comitiis Wormatientibus Anno DCCLXX.

De generali totius populi ſupplicatione apud principem pro ſacerdotum cauſa ne in hoſtem aut pugnā pergerent & quale eis omnibus ex hoc immineat periculum, ex capitulis domni Karoli Imp. Vuormatiæ generaliter decretis atq; ab omnibus firmatis, & cunctis pro lege tenendis contraditis.

FLexis omnes precamur poplitibus maieſtatem veſtram, vt Epiſcopi deinceps, ſicut hactenus nō vexentur hoſtib. ſed quando vos nosq; in hoſtem pergimus, ipſi propriis reſideāt in parochiis, Deoq; fideliter famulari ſtudeant, & earum ſacroſancta myſteria canonice, & Deo placite peragere ſatagant, atq; pro vobis & cuncto exercitu veſtro vna cum omnibus ſibi commiſſis orare viriliter, miſſasque decantare, & letanias atque eleemoſynas facere decertent. Quosdam enim ex eis in hoſtib. & prælis vulneratos vidimus & quosdā periiſſe cognouimus. Hæc vero valde periculoſa, & oppido ſunt cauenda, quæ idcirco ſuggerimus ne pro talibus vos & nos ſimul pereamus. Nouit Dominus quando eos in talibus videmus, terror adprehendit nos, & quidam ex noſtris timore perterriti propter hoc fugere, & inimicis terga vertere ſolent. Plures enim poteſtis habere præliatores, ſi illi propriis reſident in parochiis, quam ſi vobiſcum pergunt. quoniam illi qui eos præuident, omnes tunc pugnabunt: quod modo nequaquam faciunt, ſed eos tantummodo cuſtodiunt. Nam ſine dubio potius vobis nobisque proficere poſſunt, ſi remāſerint, quam ſi in hoſtem, vel ad pugnam pertexerint: quia tūc eorum precibus adiuuamur, & modo eorum preſſuris grauamur. Quando vero Moyſes expanſis ad cælum manib. orabat, vincebat Iſrael: quando à precibus ceſſabat, & manus eius grauabantur, priusquam ſuſtentatæ fierent, & ipſe precib. inſiſteret, vincebatur, & terga vertebat. Talibus ergo & multis aliis exēplis fulti, quorum prolixitatē vitantes modo non dicimus, quia ſapienti ſemel dicta ſufficiunt

prædicta

prædicta, obnoxie omnes precamur, & vt concedantur rogamus, quia nullatenus volumus adſentire, vt nobiſcum ad talia pergant: niſi duo aut tres bene docti, electione videlicet cæterorum, ad benedictionem dandam, & ad periclitantium reconciliationem faciendam, ne vos & nos ſimul cum plurib. pereamus, ſed eorum precibus, vt iam memoratū eſt, fulciamur. Quam formā & de ſacerdotib. tenere optamus, id eſt, vt nec illi in hoſtē niſi benedicti, & ipſi electione atq; permiſſione propriorū Epiſcoporū, qui tamen tales ſint, de quorū ſcientia & vita ac conuerſatione omnes ſecuri eſſe poſſimus. Illud tamen vobis & omnibus ſcire cupimus, quod non propterea hæc petimus vt eorum res aut aliquid ex eorū pecuniis, niſi ipſis aliquid ſponte nobis dare placuerit, aut eorū Eccleſias viduari cupiamus: ſed magis eis, ſi Dominus poſſe dederit, augere deſideramus vt & ipſi & vos & nos ſaluiores ſimus, & Deo potius ipſo amminiculante placere mereamur: Scimus enim res Eccleſiæ Deo eſſe ſacratas, ſcimus eas eſſe oblationes fidelium, & precia peccatorum, quapropter ſi quis eas ab Eccleſiis, quibus à fidelibus collatæ Deoque ſacratæ ſunt, aufert proculdubio ſacrilegium committit. Cæcus enim eſt, qui iſta non videt. Quiſquis ergo noſtrum ſuas res Eccleſiæ tradit, Domino Deo illas offert atque dedicat, ſuisque ſanctis & non alteri, dicendo talia, & agendo ita. Facit enim ſcripturam de ipſis rebus, quas Deo dare deſiderat, & ipſam ſcripturam coram altari, aut ſupra tenet in manu dicens eiuſdem loci ſacerdotibus atque cuſtodibus, *Offero Deo, atq; dedico omnes res, quæ hac in carthula tenentur inſertæ pro remiſsione peccatorum meorum, ac parentum, & filiorum*, aut pro quocunque illas Deo deliberare voluerit ad ſeruiendum ex his Deo in ſacrificiis, Miſſarumque ſolēniis, orationibus, luminariis, pauperum ac clericorum alimoniis, & cæteris diuinis cultibus, atque illius Eccleſiæ vtilitatibus. Si quis autem eas inde, quod fieri nullatenus credo, abſtulerit, ſub pœna ſacrilegii ex hoc Domino Deo, cui eas offero atque dedico, diſtrictiſſimas reddat rationes. Ponit etiam, in ea alias coniurationes, quas enumerare longum eſt. Nam qui eas inde poſtea aufert, quid agit niſi ſacrilegium? Si ergo amico quippiam rapere furtum eſt, Eccleſiæ vero fraudari vel auferri indubitanter ſacrilegium eſt. Vnde & in ſacris canonibus ſpiritu Dei conditis habetur ita: Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere, vel dare voluerit præter Epiſcopi conſcientiam, vel eius cui huiuſcemodi ſunt officia commiſſa, nec cum eius voluerit agere conſilio anathema ſit. Abſit enim, vt rerum Eccleſiarum cupiditate vel ablatione ſacrilegi, aut anathema efficiamur, aut talibus laqueis vnquam deuinciamur, quoniam ſcimus anathematos homines, vel ſacrilegos, non ſolum infames, & à conſortio fidelium priuſquam hæc per publicam ſatisfactionem Eccleſiæ & Epiſcoporum reconciliationem, manusq; impoſitionem emendent, alienos eſſe, ſed etiam à regno Dei extorres fieri, ſi in talibus defecerint, non dubitamus. Vt ergo omnis ſuſpicio à nobis, cunctis Sacerdotibus, & omnibus Chriſti, & ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus funditus auferatur, profitemur omnes ſtipulas dextris in manib. tenentes, easque propriis è manib. eiicientes, coram Deo & Angelis eius, ac vobis cunctisque Sacerdotib. & populis circunſtantib. nec talia facere, nec facere volentibus conſentire, ſed magis Deo auxiliante reſiſtere. Et hoc vobis omnibusq; fidelib. ſanctæ Dei Eccleſiæ; & noſtris notum eſſe cupimus, quod cum his qui abſque voluntate aut conſenſu, vel datione rectoris illius Eccleſiæ, cui ipſæ res iuſte eſſe debentur, & maxime proprii Epiſcopi res Eccleſiæ à regibus petere, aut retentare, vel auferre, aut inuadere vel vaſtare præſumpſerint, nec in hoſtem, nec ad pugnam ire, nec cibum ſumere, nec ad Eccleſiam, vel ad palatium, aut in itinere pergere, nec etiam noſtros homines cum eorum hominib. aut caballos, vel reliqua pecora noſtra cum eorum pecoribus, aut ad paſtum ire, aut ſimul habitare, vel manere, nec vllam participationem cum eis, niſi pro emendatione ante publicam emendationem & Eccleſiæ ſatisfactionem vnquam ſcienter, aut libenter habere debeamus, ne pro eorum iniquitatib. atque flagitiis vna cum eis nos & noſtri, quod abſit, pereamus. Scimus enim, quia perit iuſtus pro impio. Tales vero à nobis, ſi nos fideles habere vultis, ſegregate, & in ergaſtulum ſub publica pœnitentia redigite, & poſtulata concedite. Vt ergo hæc omnia à vobis, & à nobis, ſiue à ſucceſſoribus veſtris, & noſtris futuris temporibus abſque vlla diſſimulatione conſeruentur, ſcriptis Eccleſiaſticis inſerere iubete, & inter veſtra capitula interpolare præcipite.

Ne Epiſcopi ad bella pergant Conceſſio domini KAROLI Imperatoris.

OMnibus notum eſſe volumus, quia non ſolum ea, quæ ſuper Epiſcoporum & Presbyterorum hoſtium vexationib. & precib. pro nobis & vobis fieri rogitaſtis, concedere optamus, ſed quicquid pro ſanctæ Dei Eccleſiæ & Sacerdotum, ſiue totius populi, & veſtra vtilitate inueneritis, concedere paratiſſimi ſumus, & modo iſta ſicut petiſtis, concedimus: & quando vita comite, Deo auxiliante, ad generale placitum venerimus, ſicut petiiſtis conſultu omnium fidelium noſtrorum ſcriptis firmare noſtris, noſtrorumque atq; futuris temporib. inrefragabiliter manenda firmiſſime Domino amminiculante cupimus: Modo ea, quæ generalia ſunt, & omnib. conueniunt ordinib. ſtatuere, ac cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrisque fidelib. ob Dei omnipotentis amorem & recordationem tradere parati ſumus: & ad proximum ſynodalem noſtrum conuentum ac generale placitum, vbi plures epiſcopi & comites conuenerint, iſta ſicut poſtulaſtis, firmabimus.

Ex quibus ſupra Sacerdotibus omnibus.

1. Studendum eſt Epiſcopis, vt diſſidentes fratres magis ad pacem, quàm ad iudiciū cohortentur.
2. Auctoritas eccleſiaſtica, atque canonica docet non debere abſq; ſententia Romani Pontificis concilia celebrari.
3. Epiſcopi interceſſionem præſtent his qui iniqua vi opprimuntur.

 4. Nul-

4. Nullus Epiſcopus niſi in legitima ſynodo & ſuo tempore apoſtolica, atque canonica vocatione congregata ſuper quibuſdam criminibus pulſatus audiatur.

5. Variis detractionibus & accuſationibus non decet labefactari primatem, ſed magis patrum regulis roborari. Nam & Liberius Papa pro Athanaſio duobus annis in exilio truſus eſt; & multi alii Epiſcopi, qui eum damnare noluerunt, exilio ſunt damnati, quorum exemplum omnes conuenit ſequi ſacerdotes.

6. Multum derogatio præualet, quando derogator creditur fide dignus: ideo non omnes admittendi ſunt, ſed viri probatiſſimi.

7. Omnis accuſatio intra prouinciam audiatur, & à comprouincialibus terminetur, vltra prouinciæ terminos accuſandi licentia non progrediatur.

8. Epiſcopos eiectos, atque ſuis rebus expoliatos in ſedes proprias recipi, & ſua omnia legaliter primo eis reddi ſancti canones decreuerunt: & poſtea ſi quis eos accuſare vellet, æquo periculo facere ſanciuerunt, iudices eſſe decernentes Epiſcopos recta ſapientes, in Eccleſia conuenientes, vbi teſtes eſſent ſingulorum, qui oppreſſi eſſe videbantur.

9. Placuit, vt ſi quæcunque perſona contra Epiſcopum, vel actores Eccleſiæ ſe proprium crediderit habere negocium, prius ad eum recurrat charitatis ſtudio, vt familiari colloquio commonitus ea ſanare debeat, quæ in querimoniam deducuntur, quam rem ſi deferre voluerit, ſententiam ſuſcipiat excommunicationis.

10. Si quæ cauſæ vel contentiones inter clericos & laicos tam maioris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exortę, placuit vt ſecundum ſynodum Nicænam congregatis omnibus eiusdem prouinciæ Epiſcopis iurgium terminetur, nec cui liceat ſine præiudicio tamen Eccleſiæ Romanæ, quæ in omnibus cauſis debetur reuerentia cuſtodiri, relictis his ſacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Eccleſias nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum Epiſcoporũ iudicium experi vel pati, niſi fuerit prouocatum. Quod ſi quis præſumpſerit, & ab officio cleri depoſitus, & iniuriarum reus ab omnibus iudicetur. Si autem maiores cauſæ in medio fuerint deuolutæ ad ſedem Apoſtolicam, vt ſancta ſynodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, poſt iudicium Epiſcopale referatur. Prudentiſſime iuſtiſſimeque decreta Niceni concilii atque Africani decreuerunt quæcunq; negocia in ſuis locis, vbi orta ſunt finienda. Maxime quia vnicuique conceſſum eſt, ſi iudicio offenſus fuerit cognitorum, ad concila ſuæ prouinciæ, vel etiam vniuerſale prouocare.

11. Seruata quæ ſcripta eſt de gubernationibus regula, manifeſtum eſt, quid illa quæ ſunt per vnamquamque prouinciam ipſius prouinciæ ſynodus diſpenſet, ſicut Nicæno conſtat decretum eſſe concilio.

12. Quæcunque ſunt ad religionis obſeruantiam pertinentia locis ſuis, & à ſuæ dioceſeos ſynodis audiantur. Vnaquaque prouincia ſuo metropolitano, & ſuis comprouincialibus Epiſcopis ſit contenta. *Maledictus omnis qui transfert terminos proximi ſui, & dixit omnis populus, amen.* & reliqua. Qui ſunt ſupra dioceſin Epiſcopi nequaquam ad Eccleſias, quæ ſunt extra pręfixos ſibi terminos accedant: nec eas aliqua præſumptione confundant: non oportet transferri terminos à patribus conſtitutos, vt alter alterius parochiam inuadat, atque illuc celebrare diuina myſteria inconſulto eo, cui commiſſa eſt, præſumat.

CAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

DE PVRGATIONE SACERDOTVM

Anno Chriſti 772.

Factum in comitiis VVormatienſibus ſecunda vice vbi à ſuis tota quæſtio tractata atque ſopita eſt, Annò DCCLXXII.

OMnibus vobis tam præſentibus quam futuris ſcire cupimus, quia ideo conſultu ſedis Apoſtolicæ, & omnium noſtrorum Epiſcoporum ac reliquorum ſacerdotum, atq; maxime cũctorum fideliũ noſtrorum, de purgatione criminatorũ ſacerdotũ tanta tractauimus eamq; cum teſtibus, ſicut in anteriori capitulari noſtro continetur fieri decreuimus, quoniam neſciebamus eandem cauſam à beato Gregorio Papa eſſe definitam. Nam cum Wormatiæ generalem conuentum habuiſſemus, allata eſt nobis à Riculfo Moguncíacenſi metropolitano epiſtola beati Gregorii Papæ, in qua inter cætera continebantur hæc. *De presbytero vero vel quolibet ſacerdote à populo accuſato, ſi certi non fuerint teſtes qui crimini illato approbent veritatem, iuſiurandum erit in medio, & illum teſtem proferat de innocentia ſuæ puritate cui nuda & aperta ſunt omnia, ſicque maneat in proprio gradu.* Iſta vero omnia quia vires noſtras excedunt, in iudicio Epiſcoporum iuxta canonicam ſanctionem definienda reliquimus, vt hæc quando orta fuerint ita definire ſatagant, vt nec ſecundum ſæculum iuſtam reprehenſionem, nec penes Deum, quod abſit, damnationem, ſed æternæ beatitudinis ipſo auxiliante, qui omnia infucata præſtat, præmia conſequantur.

KARO-

IMPERIALES CAROLI MAGNI IMPERATORIS AVGVSTI ET PIPINI CÆSARIS

Anno Chriſti 786.

CAPITVLARE,

Factum in Comitiis Ticinenſibus Anno Domini DCCLXXXVI.

INCIPIT CAPITVLARE, QVALITER RRÆCEPIT Dominus * Rex de quibusdam cauſis.

* In legib. Longobad. lib. 1. tit. De eo quod pater neceſſe hab. &c. Pipino tribuitur hoc capitulare.

CAP. I. *De Xenodochiis.*

PRimo Capitulo de Xenodochiis iuſſit, vt quicunq; Xenodochia habent, ſi ita pauperes paſcere voluerint, & conſilio facere, quomodo abantea fuit, habeant ipſa Xenodochia, & regant ordinaliter, & ſi hoc facere noluerint, ipſa dimittant, & per tales homines inantea ſint gubernanda, qualiter Deo & nobis exinde placeant.

CAP. II. *De Eccleſiis baptiſmalibus.*

De eccleſiis baptiſmalibus, vt nullatenus eas laici homines tenere debeant, ſed per Sacerdotes ſint, ſicut ordo eſt, gubernatæ, & neque illi pagenſes negligentiam habeant de hoc, quod ibidem facere debeant, & illi Sacerdotes ſic regant, quomodo ordo canonicus expoſcet.

CAP. III. *De Aduocatis Eccleſiarum.*

De Aduocatis Sacerdotum volumus, vt pro Eccleſiaſtico honore; & illorum reuerentia Aduocatos habeant.

CAP. IV. *De diuerſis hominibus.*

De diuerſis generationibus hominum, qui in Italia commanent, volumus, vt, vbicumq; culpa contigerit, vnde faida creſcere poteſt propter eas fatigationes hominis illius, contraque culpam ſecundum ipſius legem, cui negligentiam commiſſit, emendet.

2. De vero ſtatu ingenuitatis, aut aliis querelis, vnusquisque ſecundum ſuam legem ſeipſum defendat.

CAP. V. *De compoſitionibus.*

De compoſitionibus, quæ ad Palatium pertinent, ſi Comites ipſas cauſas commouerint ad requirendum, illam tertiam partem ad eorum recipiant opus, duos vero ad Palatium. Et, ſi per ſuam negligentiam remanſerint, & Miſſus Dominicus ipſas cauſas cœperit inquirere, tunc volumus, vt ipſe Comes illam tertiam partem non habeat, rectum integritate ad Palatium veniat.

CAP. VI. *De monaſteriis & Xenodochiis Regalibus.*

De monaſteriis & xenodochiis, quæ per diuerſos Comites eſſe videntur, vt Regalia ſint; & quicunque ea habere voluerit, per beneficium dono Regis habeat.

CAP. VII. *De rebus per diuerſos Comites.*

De rebus per diuerſos Comites volumus, vt ad placitum pertineant.

CAP. VIII. *De eelemoſynis.*

Si cui res in elemoſyna datæ ſunt, & ipſe mortuus fuerit, antequam eas diſpenſet, tunc Miſſus Dominicus vna cum Epiſcopo patrochiæ illa * conquiret, qualiter in Domini Regis mercede ipſa elemoſyna fuit facta, & infra xxx. noctes adimpletæ eſſe debent.

* al. contredit.

CAP. IX. *De ſeruis à patre manumiſſis in fraudem filiæ.*

De filia, cuius pater per manum arregatoris homines ſeruos ſuos iuſſit fieri liberos, & quia contra legem eſſe videtur, inſtituimus, vt ipſa in tertiam portionem de præfatis rebus iterum introire liceat.

CAP. X. *De conſuetudine.*

Placuit inſerere, vbi lex erit, præcellere conſuetudinem, & nulla conſuetudo ſuperponatur legi.

CAP. XI. *De fœmina poteſtate in donando.*

Placuit etiam nobis, vt, quæcunque fœmina poteſtatem habet per comeatum viri ſui vendere, habeat poteſtatem & donare.

CAP. XII. *De Mancipiorum mundio.*

De mancipiis Palatii noſtri, & Eccleſiarum noſtrarum, nolumus mundium recipere, ſed noſtra ipſa mancipia habere.

CAP. XIII. *De liberis hominibus ad ſeruile opus non cogendis.*

Placuit nobis, vt illos liberos homines Comites noſtri ad eorum opus ſeruile non opprimant: & quicunque hoc fecerit, ſicut iudicandum habemus, emendet.

Digitized by Google

C A P. IV. *De rebus Hildegardæ R.*

De rebus, quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumus, vt ſiant deſcriptæ breues, & ipſæ breues ad nos ſiant adductæ.

C A P. XV. *De Placentinis.*

Non eſt noſtra voluntas, vt homines Placentini per eorum præceptum de Curte Palatii noſtri illaldiones recipiant.

C A P. XVI. *De fugitiuis.*

De fugitiuis, qui in partibus Beneuenti, & Spoleti, ſiue Romania, vel Pentapoli, confugium faciunt, & reddantur, & ſint reuerſi ad proprium locum.

C A P. XVII. *De ſigillis & epiſtolis.*

Sicut conſuetudo fuit, ſigillos & epiſtolas prendere, & vias vel portas cuſtodire, ita nunc factum.

KAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO.

Anno Chriſti 787.

De emendatione Cantionum & Lectionum Eccleſiaſticarum.

CAROLVS Dei fretus auxilio, Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, Religioſis Lectoribus noſtræ ditioni ſubiectis.

Cum nos diuina ſemper domi foriſque clementia, ſiue in bellorum euentibus, ſiue pacis tranquillitate, cuſtodiat, etſi rependere quicquam eius tenuitas humana non præualeat, quia eſt inæſtimabilis miſericordiæ Deus noſter, deuotas ſuæ ſeruituti benigne approbat voluntates. Igitur quia curæ nobis eſt, vt noſtrarum Eccleſiarum ad meliora ſemper proficiat ſtatus, obliteratam pene maiorum noſtrorum deſidia, reparare vigilanti ſtudio literarum ſatagimus officinam, & ad pernoſcenda ſtudia liberalium artium, noſtro etiam, quos poſſumus, inuitamus exemplo. Inter quæ iampridem vniuerſos veteris ac noui Teſtamenti libros, librariorum imperitia deprauatos, Deo nos in omnibus adiuuante, examuſſim correximus. Accenſi præterea memoriæ venerandæ PIPPINI genitoris noſtri exemplis, qui totas Galliarum Eccleſias Romæ traditionis, ſuo ſtudio, cantibus decorauit, nos nihilominus ſolerti eaſdem curamus intuitu, præcipuarum inſignire ſerie Lectionum. Denique qui ad nocturnale Officium copulatas quorundam caſſo labore, licet recto intuitu, minus tamen intuitu, repperimus Lectiones, quippe quæ & ſine authorum ſuorum vocabulis eſſent poſitæ, & infinitis vitiorum anfractibus ſcaterent, non ſumus paſſi noſtris in diebus, in diuinis lectionibus, inter ſacra Officia, inconſonantes perſtrepere ſolœciſmos, atque earundem Lectionum in melius reformare tramitem, mentem intendimus: idque opus Paulo Diacono familiari clientulo noſtro elimandum iniunximus, ſcilicet ut ſtudioſe Catholicorum Patrum dicta percurrens, veluti è latiſſimis eorum pratis certos quosq; floſculos legeret, & in vnum, quæque eſſent vtilia, quaſi ſertum aptaret. Qui noſtræ Celſitudini deuote parere deſiderans, tractatus atque ſermones diuerſorum Catholicorum Patrum perlegens, & optima quæque decerpens, in duobus voluminibus per totius anni circulum, congruentes cuique feſtiuitati diſtincte & abſque vitiis, nobis obtulit Lectiones. Quarum omnium textum noſtra ſagacitate perpendentes, noſtra eadem volumina authoritate conſtabilimus, veſtræque religioni in Chriſti Eccleſiis tradimus ad legendum.

Præfixa eſt hæc conſtitutio Homiliis Sanctorum Patrum, quarum collectionem vulgo non recte Alcuino Leuitæ adſcribunt, vt etiam ex hac præfatione liquet:

PAVLVS DIACONVS.

Vtere felix
Munere Chriſti
Pluribus annis,
Luxq́ decusq́,
Magne tuorum
CAROLE Princeps,
Atque togati
Arbiter Orbis,
Dardaniaq́
Gloria gentis.

CARO-

CAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI PRÆCEPTVM

Anno Chriſti 788.

DE TRIBVTO PROVINCIARVM.

In nomine Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti CAROLVS, *diuina ordinante clementia, Rex.*

SI Domino Deo exercituum ſuccurrente, in bellis victoria potiti ſumus: in illo, & non in nobis gloriamur, & hoc ſæculo pacem & proſperitatē & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter nouerint omnes Chriſti fideles, quod Saxones, quos à progenitoribus noſtris ob ſuæ pertinaciæ perfidiam ſemper indomabiles, ipſiq; Deo & nobis tamdiu rebelles, quouſq; illius non noſtra virtute ipſos & bellis vicimus, & in Baptiſmi gratiam, Deo annuente, perduximus, priſtinæ libertati donatos, & omni nobis debito cenſu ſolutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipſi tributarios & ſubiugales deuote addiximus, videlicet vt qui noſtræ poteſtatis iugum hactenus ferre detrectarunt, victi iam (Deo gratias) & armis & fide Domino Saluatori noſtro Ieſu Chriſto ac Sacerdotibus eius, omnium ſuorum iumentorum ac fructuum, totiusque culturæ decimas ac nutrituræ, diuites ac pauperes legaliter conſtricti perſoluant.

2. Proinde omnem terram eorum antiquo Romanorum more in Prouinciam redigentes, & inter Epiſcopos certo limite diſterminantes, Septemtrionalem illius partem, quæ & piſcium vbertate ditiſſima, & pecoribus alendis habetur aptiſſima pio Chriſto, & Apoſtolorum ſuorum principi Petro pro gratiarū actione deuote obtulimus: ſibiq; in Vuigmodia, in loco Bremon vocato ſuper fluuium Viriam Eccleſiam & Epiſcopalem ſtatuimus Cathedram. Huic Parochiæ decem pagos ſubiecimus, quos etiam adiectis eorū antiquis vocabulis & diuiſionibus, in duas redigimus prouincias, his nominibus appellantes, Vigmodiam & Lorgoe. Inſuper ad præfatæ conſtructionem Eccleſiæ, in ſupradictis pagis ſeptuaginta manſos, cum ſuis colonis offerētes, totius huius Parochiæ incolas, decimas ſuas Eccleſiæ ſuoque Prouiſori fideliter perſoluere, hoc noſtræ Maieſtatis præcepto iubemus, donamus & confirmamus, &c.

Signum Domini CAROLI *Regis inuictiſſimi.*

HIldibaldus Archiepiſcopus Colonienſis & ſacri Palatii Capellanus recognoui: Data pridie Idus Iulii, anno Dominicæ incarnationis ſeptingenteſimo octogeſimo octauo, Indictione * duodecima, Actum in Palatio Nemetenſi feliciter. Amen. *Vndecima.

DECRETVM DOMINI CAROLI REGIS FRANCORVM,

Anno 790.

Vt Serui Dei neq; in hoſtem pergant, neq; armaturam baiulent.

CArolus gratia Dei Rex, Regniq; Francorum rector, & deuotus ſanctæ Eccleſiæ defenſor atq; adiutor in omnibus, Apoſtolicæ ſedis hortatu omniumq; fidelium noſtrorum, & maxime Epiſcoporum, ac reliquorum Sacerdotum conſultu, ſeruis Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum & in hoſtem pergere omnino prohibemus, niſi illi tantummodo, qui propter diuinum miniſterium Miſſarum ſcilicet ſolemnia adimplenda & ſanctorum patrocinia portanda ad hoc electi ſunt, id eſt, vnum vel duos Epiſcopos cum cappellanis presbyteris princeps ſecum habeat, & vnusquisque præfectus vnum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus iudicare & indicere pœnitentiam poſſit.

D. CAROLI MAGNI GLORISSIMI IMPERATORIS RESCRIPTVM.

De obſeruatione Septuageſimæ, Sexageſimæ, Quinquageſimæ & Quadrageſimæ.

CArolus gratia Dei Rex Francorum & Longabardorum, ac Patricius Romanorum dilectiſſimo Magiſtro nobiſq; cum amore nominando ALBINO Abbati in Domino Ieſu Chriſto æternam ſalutem. Peruenit ad nos epiſtola miſſa à religione prudentiæ veſtræ, quæ poſt laudes & benedictiones omnipotenti Deo debitas nobis & progeniæ noſtræ benedictionem optabilem cum ſumma beneuolentia detulit. Poſthæc textus illius inquirendo, ſubſecutus eſt,

 cui

cur ſeptuageſima, & ſexageſima, nec non & quinquageſima in ordine per dies Dominicos ante quadrageſimam dicatur vel ſcribatur. Inde arrepta ratione per campos arithmeticæ artis quicquid ex hac re veſtra ſenſit induſtria, ſe extendendo nobis pleniter ſignificare ſtuduit. Sed dum mens noſtra huc illucque diſcurreret, ſollerti indagatione conſiderauimus, non ſolum infra præſcriptos vobis à nobis dies, ſed etiam per ſingulas ebdomadas, nec non & per totum anni circulum per interualla horarum ac punctorum ſeu momentorum myſteria numerorum poſſe ab his, qui huius artis peritia imbuti ſunt reperiri. Vnde, quia tuæ caritati placuit noſtram Regalem aulam de hac re conſulere, quicquid inde ſerenitas noſtra ſentit, ſermone commatico tibi patefacere non negamus.

1. Exigente igitur inquiſitione, & conſiderata ratione, cur alii ſex, alii ſeptem, alii acto, nonnulli vero nouem abſtinent ebdomadas, argumentum ſenſus noſtri tuæ familiaritati per hos apices ſignificare ſtudemus. Qui enim ſex ebdomadas obſeruantes ſe abſtinentiæ tradunt, ſubtractis ſex diebus Dominicis, in quibus ieiunare minime licet, decimas dantes dierum corporis ſui, triginta ſex diebus, ſicut beatus Gregorius mirabilis doctor edocet, ieiunant. Et hoc tempus, licet in ipſo duo ſupereſſe videantur dies, vſque ad ſanctam reſurrectionem Quadrageſima doctoribus ſanctæ Dei Eccleſiæ nominari placuit. Religione vero creſcente à Theleſphoro Pontifice, qui poſt Petrum Apoſtolum nonus in ſancta Eccleſia Romana claruit, ſeptem ebdomadæ in abſtinentia dedicatæ ſunt. Et hoc tempus quo alio nomine rectius vocare, quam Quinquageſimã in ordine debuerunt? Ex hinc & deinceps collecta ratione, qui octo ebdomadas obſeruare ſtuduerunt, Sexageſimam gratim nominauerunt. Similiter qui nouem, Septuageſimam iuxta præfatam rationem nomen impoſuerunt. & non
MS. al. * numeris. ob numerum ebdomadarum vel dierum, ſed tenorem * nominis ſeruantes hæc nomina cenſuerunt. Veluti ſi qui nunc fuiſſent, qui decimam ebdomadam addere pro aliqua iuſta ratione voluiſſent, non propter numerum ebdomadarum Decageſimam, ſeu quolibet alio nomine, vel propter numerum dierum Septuageſimam, ſed Octogeſimam ordine conſeruato vocabulo cum recto tramite pergendo nuncupare debuiſſent.

2. Quia igitur gratia diuina opitulante prout nobis viſum fuit, de nomine Septuageſimæ, & Se-
* MS. capacitatem. xageſimæ, ac Quinquageſimæ tuæ caritati ſcripſimus: nunc ſtilo percurrente de obſeruantia vel cultu harum ebdomadarum * ſagacitatem ſenſus noſtri tibi ſcribere curabimus. Quinquageſima vero ideo dicitur, & obſeruatur à nonnullis, vt & decimas dierum ieiunandi omnipotenti Deo offerre valeant, & imitari Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui quadraginta diebus ieiunium ſacratiſſimum impleuit. A quinquageſima namque vſque in Paſcha, ſeptem ebdomadæ ſunt, quæ faciunt dies quinquaginta, ex quibus ſi octo dies Dominicos abſtraxeris, in quibus non licet ieiunium obſeruare, remanent quadraginta & duo dies. & hi duo dies, ſexta videlicet & ſeptima feria, qui quadragenarium numerum excedunt, apud quoſdam ieiunio dedicantur, apud quoſdam in refectionem propter cænam Dominicam & ſanctum Sabbatum habentur. Sexageſima autem, vt æſtimo, propterea à nonnullis obſeruatur, vt & decimas dierum corporis ſui dare omnipotenti Deo poſſint, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in quadragenario numero particulatim ieiunnando imitari: & vt primam vel quintam feriam à ieiunio vacare valeant. A ſexageſima quippe vſque in ſanctum diem reſurrectionis octo ebdomadæ ſunt, ex quibus ſi de ſingulis ebdomadibus primam & quintam feriam ſubtraxeris, & ipſum diem Paſchæ, quadraginta tantum dies remanent in abſtinentia. Melchiades vero natione Afer, vir per omnia Apoſtolicus, triceſimus quartus poſt ſanctum Petrum, cui ſucceſſit beatus Silueſter in cathedram Apoſtolicæ dignitatis. Hic conſtituit, vt nulla ratione in prima vel quinta feria ieiunium quisquis de fidelibus agere præſumeret. Nam cur in prima feria ieiunium ipſo tradente ſoluatur, non eſt neceſſe texendo replicare. Quintam vero arbitrati ſumus propter magna myſteria, quæ in eo continentur, ab eo eſſe ſolutam. In ipſo namque ſanctum Chriſma conficitur ad abluendam totius mundi primæ originis culpam. In ipſo reconciliatio fit penitentium. In ipſo redemptor omnium cænando cum diſcipulis ſuis panem & calicem eis pariter miniſtrauit in figura corporis & ſanguinis ſui, nobisque profuturum magnum exhibuit ſacramentum. Eo videlicet die poſt multa myſteria Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſanctis diſcipulis ſuis videntibus glorioſa aſcenſione cælos penetrauit. Sed ne diutius ſermo protrahatur, multa te legiſſe de hac ſolemnitate in ſanctorum venerabilium dictis orthodoxorum patrum non ignoramus. Septuageſima namque, vt æſtimamus, pro-
* MS. al. ſoluere. pterea ab aliquibus obſeruatur, vt & decimas dierum Deo dare queant, & primam vel quintam, nec non & ſeptimam feriam ieiunium, * obſeruare poſſint. A ſeptuageſima vero vſque in Paſcha nouem ebdomatæ ſunt, quæ faciunt dies ſexaginta tres. ex quibus ſi de vnaquaque ebdomada tres præfatos ſubtraxeris dies, & Paſchalem ſacratiſſimum, triginta ſex dies in abſtinentia remanent. Hi vero ſabbatum, in quo Deus ab omnibus operibus requieuit, non ſolum ob ſuperſtitionem Iudæorum, nec pro-
* MS. al. ſoluere. pter mandata legalia veteris teſtamenti, quæ ſunt vmbra futurorum, ſed ne cum Iudæis ſabbatizentur, ieiunium * obſeruare conantur: ea præcipue cauſa, quia in ipſa veſperacente die gaudium ſanctæ reſurrectionis à fidelibus honorifice celebratur. Sed quia vnusquisque in ſuo ſenſu abundat, ſiue hoc,
*MS. præiudicaturus. ſiue aliud ſit, ſalua fide & religione nihil * præiudicamus.

3. De hoc autem quod cartula proſecutura veſtra retulit, quod plurima hinc dici poſſint, ſed noluiſſe te excedere modum cartulæ, & maxime quia cum ſapiente paucis vtendum ſit verbis: ita & nos verſa vice pauci pauca reſcripſimus. Quod autem vſurpatis verba Reginæ Sabæ ad Salamonem de beatitudine ſeruorum, qui nobis adſiſtunt & audiunt verba ſapientiæ noſtræ, ſi hoc verum fore ſcitis, venite, adſiſtite, audite, & pariter in Domino in pratis vernantibus varietate florum ſcripturarum iocundantes delectemur.

KARO-

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CAPITVLARE
DE REFORMATIONE MONACHORVM.

CAP. I.

DE Monachis Gyrouagis vel Sarabattis.

Sunt excerpta Capitula.

CAP. II.

Item Cap. de Anachoretis: Melius eſt, ut hortentur in congregatione permanere, quàm animos eorum aliubi ambulare tentent.

CAP. III.

Vt non parui pendentes ſint paſtores animarum ſibi commiſſarum, nec maiorem curam habeant de *lucris* terrenis, quàm de animabus ſibi commiſſis.

CAP. IV.

De obedientia, quæ Abbati exhiberi debet, & vt abſque murmuratione fiat.

CAP. V.

De Decanis & Præpoſitis, vt eorum mutatio ſecundum regulam fiat.

CAP. VI.

De Cellariis Monaſterii, vt non auari mittantur, ſed quales Regula præcipit.

CAP. VII.

Vt, ubi corpora Sanctorum requieſcunt, aliud oratorium habeatur, ubi fratres ſecrete poſſint orare.

CAP. VIII.

De Eulogiis.

CAP. IX.

De ſuſceptione hoſpitum, ſicut Regula continet.

CAP. X.

De veſtimentis Monachorum, ubi ſuperfluum eſt, abſcindatur, vbi minus, augeatur.

CAP. XI.

De nouiter venientibus ad conuerſationem, vt ſecundum Regulam probentur, & non antea ſuſcipiantur, niſi, ſicut Regula iubet.

2. Et nullus cogatur inuite repromittere, & de obedientia, & de ſtabilitate permanendi, ſicut Regula habet.

CAP. XII.

De filiis Nobilium, qui offerantur.

CAP. XIII.

De ordinando Abbate.

CAP. XIV.

De Fratribus in via directis.

CAP. XV.

Vt nullus Abbas pro ſuſceptione Monachi præmium quærat.

CAP. XVI.

Vt diſciplina Monachis regularis imponatur, non ſecularis. Iidem non orbentur, nec mancationes alias habeant, niſi ex auctoritate Regulæ.

Digitized by Google

RECESSVS SIVE CAPITVLARE
COMITIORVM GENERALIVM per KAROLVM MAGNVM.

CAP. I. *De Comitum iudicio.*

VT Comites pupillorum & orphanorum cauſas primum audiant, & in venationem non vadant illo die, quando placitum debent cuſtodire, nec ad pratum.

CAP. II. *De Sacramento fidelitatis.*

De ſacramento fidelitatis, quod nobis & filiis noſtris iurare debent, quod his verbis conteſtari debent: *Sic promitto ego, ILLE, partibus Domini mei CAROLI REGIS, & filiorum eius, quia fidelis ſum & ero diebus vitæ meæ, ſine fraude vel malo ingenio.*

CAP. III. *De Monaſteriis Monialium regularibus.*

De Monaſteriis, vbi Nunnanes ſine Regula ſedent, volumus, vt in vno loco congregatio fiat regularis, & Epiſcopus præuideat, vbi fieri poſſit, & vt nulla Abbatiſſa foras monaſterio exire præſumat ſine noſtra iuſſione, nec ſibi ſubditas facere permittat, & earum clauſtra ſint bene firmata, & nullatenus ibi vini leodds ſcribere, vel mittere præſumat, & de pallore earũ propter ſanguinis nouationẽ.

CAP. IV. *De prohibitis libris & ſortitionibus.*

De tabulis vel codicibus requirendis, & vt nullus in Pſalterio, vel Euangelio, vel in aliis rebus ſortiri præſumat, nec diuinationes aliquas obſeruare.

CAP. V. *De iniuſtitiam gloriantibus.*

Vt nullus glorietur per iniuſtitiæ rationem aut conquirere aliquid, aut continere.

CAP. VI. *De diſciplinis.*

Vt illæ diſciplinæ, quæ propter legem conſeruandam ſunt conſtitutæ, propter præmium non dimittantur.

CAP VII. *De baptiſterio.*

Vt audiant Epiſcopi baptiſterium Presbyterorum, vt ſecundum morem Romanam beptizent.

CAP. VIII. *De calciamentis.*

De calciamentis ſecundum Romanum vſum.

CAP. IX. *Vt in feſtis ad eccleſiam veniant.*

Vt in diebus feſtis, vel Dominicis, omnes ad Eccleſiam veniant, & non inuitent Presbyteros ad domos ſuas ad miſſam faciendam.

CAP. X. *De ebrietate, & caupona maioribus Eccleſiaſticis interdicta.*

Omnino prohibendum eſt omnibus ebrietatis malum; & iſtas coniurationes, quas faciunt per ſanctum Stephanum, aut per Nos, aut per filios noſtros, prohibemus; & præcipimus, vt Epiſcopi vel Abbates non vadant per caſam miſcendo.

CAP. XI. *De accuſationibus contra maiores Eccleſiaſticos ad Regem referendis.*

De eo, quod Miſſi noſtri prouidere debent, ne forte aliquis clamor ſuper Epiſcopum, vel Abbatem, vel Abbatiſſam, vel Comitem, ſeu ſuper qualemcunque gradum ſit, & nobis renunciare.

CAP. XII. *De iniuſtis theloneis.* . . . .

CAP. XIII. *De manu leproſi.* . . . .

CAP. XIV. *Monachi non tractent ſecularia.*

Vt Monachi, & qui in Sacerdotali gradu conſtituti ſunt, ad ſecularia negocia non tranſeant. De reliquis tonſuratis detur ſpacium vſque in Synodum noſtram.

CAP. XV. *De venatione & ludo maioribus Eccleſiaſticis prohibito.*

Vt Epiſcopi & Abbates, & Abbatiſſæ, cuplas canum non habeant, nec falcones, nec accipitres, nec ioculatores.

CAP. XVI. *De pauperibus colligendis.*

De pauperibus in plateis, vel quadruuiis, iacentib. vt ad Eccleſiæ & illorũ confeſſiones donẽtur.

CAP. XVII. *De altaribus tegendis.*

Vt ſuper altaria tecuaria fiant vel laquearia.

CAP. XVIII. *De Campanis non baptizandis.*

Vt Clocas non baptizent, nec cartas per perticas pendant propter grandinem.

CAP. XIX. *De Prouiſione Regalium beneficiorum.*

Vt Miſſi noſtri prouideant beneficia noſtra, quomodo ſint cõducta, & nobis renũciare faciãt.

CAP. XX.

CAP. XX. *De leproſis.*

De leproſis, vt ſe non intromiſceant alii populo Chriſtiano.

CAP. XXI. *De Miſſis.*

Et omnio Miſſis noſtris præcipimus, vt bona, quæ aliis per verbum noſtrum docent facere, factis in ſe ipſis oſtendant.

CAROLI MAGNI

REGIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

DE PEREGRINIS ET MERCATORIBUS.

Anno Chriſti 796.

CAROLVS gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, & Patricius Romanorum, Viro venerando & fratri chariſſimo OFFAE Regi * Merciorum ſalutem. Primo gratias omnipotenti Deo agimus de Catholicæ fidei ſinceritate quam in veſtris laudabiliter paginis repetimus exaratam.

*Anglorũ.

2. De peregrinis vero, qui pro amore Dei & ſalute animarum ſuarum, beatorum Apoſtolorum limina deſiderant adire, cum pace ſine omni perturbatione vadant: ſed ſi aliqui non religioni ſeruientes, ſed lucrum ſectantes inter eos inueniantur, locis opportunis ſtatuta ſoluant telonia.

3. Negociatores quoque volumus, vt ex mundato noſtro patrocinium habeant in Regno noſtro legitime. Et ſi in aliquo loco iniuſta affligantur oppreſſione, reclament ſe ad nos vel noſtros Iudices, & plenam videbimus iuſtitiam fieri.

CAROLI MAGNI

IMPERATORIS

CAPITVLARE,

De quo non conſtat quibus in Comitiis decretum fuerit.

DE latronibus, ſicut iam antea in alio capitulari commendauimus, ita maneat.

2. De aduentitiis, vt cum miſſi noſtri ad placitum venerint, habeant ſcriptum, quanti aduentitii ſunt in illorum miſſatico, aut de quo pago ſunt, & nomina eorum, & qui ſunt eorum ſeniores.

3. Si quis de libertate ſua fuerit interpellatus, & timens, ne in ſeruitium cadat, aliquem de propinquis ſuis, per quem ſe in ſeruitium caſurum timet, occiderit, id eſt, patrem, matrem, patruelem, auunculum, vel quamlibet huiuſmodi propinquitatis perſonam, ipſe, qui hoc perpetrauit, moriatur. Agnatio eis & conſanguinitas in ſeruitutem cadat. Et ſi negauerit ſe illum occidiſſe, ad nouem vomeres ignitos iudicio Dei examinandus accedat.

4. De fugitiuis ac peregrinis, vt diſtringantur: vt ſcire poſſimus qui ſint, aut vnde venerint.

5. Vt bauga, & bruniæ non dentur negotiatoribus.

6. De menſuris, vt ſecundum iuſſionem noſtram æquales fiant.

7. Vt non mittantur teſtimonia ſuper veſtituram Domni Pipini regis.

8. Vt omnia, quæ vuadiare debent, iuxta quod in lege continetur, pleniter ſecundum ipſam legem vuadiata fiant: & in poſtmodum vel domnus rex, vel ille, cuius cauſa eſt, iuxta quod ei placuit, perdonet.

9. Vt miſſi noſtri, qui iam breues detulerunt de adnuntiatione, volumus vt adhuc adducant de opere.

10. Quantam moram facient in vno quoque loco, & quot homines ſecum habeant.

11. De prudentia & conſtantia Miſſorum noſtrorum.

12. De falſis monetariis requirendum eſt.

13. De illis Saxonibus qui vxores non habent.

14. De ſignatis qui mentiendo vadunt.

15. Si aliæ res fortuitu non præoccupauerint. 8. Kalen. Iul. id eſt Miſſa ſancti Ioannis Baptiſtæ ad Magon-

Magontiam, ſiue Cabilionem generaliter placitum habere volumus.

16. Vt nemo propter cupiditatem pecuniæ, aut propter auaritiam ſuam prius det precium aut futuram conuentionem ſibi præparet, vt duplum vel triplum tunc recipiat, ſed tunc tantum, quando fructus præſentes ſunt, illos comparet.

17. De cauſis, quæ quotidie non ceſſant.

18. De fugitiuis qui non ceſſant recipere & abſcondere.

19. De vagis peregrinis.

20. De homicidiis.

21. De commendatis menſuris modiorum, & ſextariorum.

22. De beneficiis noſtris non bene constructis.

23. De hoſpitalitate & ſuſceptione itinerantium, tam miſſorum noſtrorum, quam reliquorum bonorum hominum.

24. Quod miſſos ad vicem noſtram mittimus.

25. De his, qui vinum & annonam vendunt, antequam colligant, & per hanc occaſionem pauperes efficiuntur, vt fortiter conſtringantur, ne deinceps fiat.

26. Vt ante vicarium, & centenarium de proprietate aut libertate iudicium non terminetur, aut adquiratur: niſi ſemper in præſentia miſſorum imperialium, aut in præſentia comitum.

27. De homicidiis factis anno præſenti inter vulgares homines, quaſi propter puluerem mortalem.

28. De heribanno, vt diligenter inquirant miſſi noſtri, qui hoſtem facere potuit, & non fecit, vt bannum noſtrum ipſe componat, ſi habet vnde componere poſſit. Et ſi tantum non habuerit, vnde componere valeat, revuadiatum fiat & inbreuiatum: & nihil ex hoc exactum fiat, vſque dum ad notitiam domni Imperatoris veniat.

29. Qui heriſcliz factum habent, per fideiuſſores mittantur.

30. De beneficiis deſtructis, & alode reſtaurato.

31. De freda exigenda.

32. De materiamine ad naues faciendum.

33. Si aliquis Saxo hominem comprehenderit abſque furto, aut abſque ſua propria aliqua re, dicens, quod illi ſit damnum factum, & hoc contendere voluerit in iudicio, aut in campo, aut ad crucẽ, licentiam habeat. Si vero hoc noluerit, cum ſuis iuratoribus ipſe liber homo ſe idoniare faciat. Et ſi ſeruum cuiuslibet abſque aliqua comprobatione comprehenderit, ipſe ſeruus aut ad aquam feruentem, aut ad aliud iudicium ſe idoniare faciat.

34. Si aliquis Saxo caballos in ſua meſſe inuenerit, & ipſos caballos inde ducere pro ſuo damno ad comprobandum voluerit, ſi quis liber homo ei hoc contradixerit, aut aliquod malum pro hoc ei fecerit, tripla compoſitione ſecundum legem & ſecundum evua ea emendare ſtudeat, & inſuper bannum dominicum ſoluat, & manum perdat, pro eo quod inobediens fuit contra præceptum Domini Imperatoris, quod ipſe pro pace ſtatuere iuſſit. Si ſeruus hoc fecerit, ſecundum ſuam legem omnia in triplum reſtituat, & diſciplinæ corporali ſubiaceat.

35. Quicunque liber homo inuentus fuerit anno præſente cum ſeniore ſuo in hoſte non fuiſſe, plenum heribannum perſoluere cogatur. Et ſi ſenior vel comes eum domi dimiſit, ipſe pro eo eundem heribannum perſoluat: & tot heribanni ab eo exigantur, quot homines domi dimiſit. Et quia nos anno præſente vnicuique ſeniori duos homines, quos domi dimitteret, conceſſimus, illos volumus, vt miſſis noſtris oſtendat, quia his tantummodo heribannum conceſſimus.

36. Vt quandocunque nauigium mittere volumus, ipſi ſeniores in ipſis nauibus pergant, & ad hoc ſint præparati.

KAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM.

I.

De hoſte, & pugna, atque armis Sacerdotibus prohibitis.

Anno Christi 797.

SEcunda vice propter ampliorem obſeruantiam Apoſtolica auctoritatẽ & multorum ſanctorum Epiſcoporum admonitione inſtructi, ſanctorumque canonum regulis educti, conſultu videlicet omnium nobilium noſtrorum noſmetipſos corrigentes poſteriſq; noſtris exemplum dantes, volumus, vt nullus ſacerdos in hoſtem pergat, niſi duo vel tres tantum Epiſcopi electione cæterorum propter benedictionem & prædicationem populique reconciliationem & cum illis electi ſacerdotes qui bene ſciant populis pœnitentias dare, miſſas celebrare, de infirmis curam habere, ſacratique olei cum ſacris precibus vnctionem impendere, & hoc maxime prouidere ne ſine viatico

viatico quis de ſeculo recedat. Hi vero nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effuſores ſanguinum, vel agitatores fiant, ſed tantum ſanctorum pignora & ſacra miniſteria ferant, & orationibus pro viribus inſiſtant, vt populus qui pugnare debet, auxiliante Domino victor exiſtat, & non ſit ſacerdos ſicut populus. Reliqui vero qui ad Eccleſias ſuas remanent, ſuos homines bene armatos nobiſcum, aut cum quibus iuſſerimus dirigant, & ipſi pro nobis, & cuncto exercitu noſtro miſſas, Letanias, oblationes, eleemoſynas faciant, orantes Deum cæli vt proficiamus in itinere quo pergimus, victoresque Deo adminiculante exiſtamus. Gentes enim & reges earum quæ ſacerdotes ſecum pugnare permiſerunt, nec præualebant in bello, nec victores extiterunt, quia non erat differentia inter laicos & ſacerdotes, quibus pugnare non eſt licitum, hæc vero Galliarum, Spaniarum, Langobardorum, nonnullasque alias gentes, & reges earum feciſſe cognouimus, qui propter prædictum nefandiſſimum ſcelus, nec victores extiterunt, nec patrias retinuerunt. Quam foueam cauentes malumus cum paucis & licitis Domino opem ferente victores exiſtere, quam cum multis & illicitis terga, quod abſit, vertere, & cum prædictis gentibus perire. Qualis enim victoria datur vbi ſacerdotes vna hora Dominica pertractant miniſteria, & Chriſtianis Dominicum porrigunt corpus pro ſuarum animarum redemptione, & poſt Chriſtianis quibus hoc miniſtrare debuerant aut paganos quibus Chriſtum prædcare propriis ſacrilegisq; manibus necant, præcipue dicente eis Domino, *Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal euanuerit, in quo condietur: ad nihilum valet vltra niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* & dum hæc ita ſe habeant elegimus potius Domino adminiculante nobisque illis & cunctis eorum Eccleſiis opem ferente nec quicquam eis pro hoc de honoribus, vel eccleſiarum rebus minuente, vt gradus eorum, & ſanctorum canonum decreta cuſtodiant, quam illi aut nobis imperantibus, aut conſentientibus, contra hæc faciant, aut gradibus careant, aut pereant, & nos ſimul quod abſit, cum eis & victoria careamus vel pereamus. Quoniam peccatis exigentibus, timemus ſi talia & tam illicita aut imperemus aut agere conſentiamus, vt vna cum eis pereamus, quia non ſolum qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus, æquo piaculo rei ſunt in conſpectu Dei & ſanctorum eius. Si vero iſta veraciter ex vtraque parte fuerint cuſtodita, credimus quia corruent ante nos omnes paganæ gentes, & erimus victores, inſuper, & bene agentes, Domino auxiliante, vitam poſſidebimus ſempiternam.

II. De his qui putauerunt idcirco præceptum fuiſſe non ire ad pugnam ſacerdotes vt honor eis minueretur.

QVia inſtigante antiquo hoſte audiuimus quoſdam nos ſuſpectos habere propterea quod conceſſimus Epiſcopis & ſacerdotibus, ac reliquis Dei ſeruis vt in hoſtes, niſi duo aut tres à cæteris electi, & ſacerdotes ſimiliter perpauci ab eis electi non irent, ſicut in prioribus noſtris continetur capitularibus, nec ad pugnam properarent, nec arma ferrent, nec homines tam Chriſtianos quam paganos necarent, nec agitatores ſanguinum fierent, vel quicquam contra canones facerent, quod honores ſacerdotum, & res Eccleſiarum auferre vel minorare eis voluiſſemus, quod nullatenus facere velle, vel facere volentibus conſentire omnes ſcire cupimus. Sed quanto quis eorum amplius ſuam normam ſeruauerit, & Deo ſeruierit, tanto eum plus honorare, & cariorem habere volumus. Et vt hæc certius credantur, & per futura tempora conſeruentur, præcipimus vt nullus res Eccleſiæ niſi precario poſſideat, & poſtquam ipſæ precariæ finitæ fuerint, faciant poteſtatiue ſpeculatores Eccleſiæ vtrum elegerint aut vt ipſas res recipiant, aut poſteris eorum ſub precario & cenſu habere permittant. Ita tamen vt ipſi proprias & vtiles res eisdem Eccleſiis de quarum iure eſſe videntur, legaliter tradant, & ſic à rectoribus earundem Eccleſiarum precariæ ſi renouandæ ſunt, canonice renouentur. Nouimus ergo multa regna & reges eorum propterea cecidiſſe, quia Eccleſias ſpoliauerunt, resq; earum vaſtauerunt, abſtulerunt, alienauerunt, vel diripuerunt, Epiſcopisq; & ſacerdotibus, atque quod magis eſt, Eccleſiis eorum abſtulerunt & pugnantibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello, nec in fide ſtabiles fuerunt, nec victores extiterunt, ſed terga multi vulnerati & plures interfecti verterunt, regnaq; & regiones, & quod peius eſt, regna cæleſtia perdiderunt, atq; propriis hæreditatibus caruerunt & hactenus carent. Quæ omnia vitantes, nec talia facere, nec conſentire; nec infantibus aut ſucceſſoribus noſtris exemplum dare volumus, ſed quantum valemus & poſſumus adiuncto Leonis Papæ & omnium Epiſcoporum quorum conſilio vſi hoc egimus, ſpiritu noſtro ſpiritui eorũ per Deum conteſtamurq; & omnium ſanctorum merita prohibemus, nec talia faciant, vel facere volentibus conſentiant, ſed adiutores & defenſores, atq; ſublimatores Eccleſiarum & cunctorum ſeruorũ Dei, pro virib. exiſtant ne in foueam, in quam prædicti reges & regna ceciderunt, cadant, aut in profundum, quod abſit, inferni demergantur. Et vt hæc deuotius per futura tempora conſeruentur, præcipientes iubemus, vt nullus tam noſtris quam futuris temporibus à nobis vel ſucceſſoribus noſtris vllo vnquam tempore abſque conſenſu & voluntate Epiſcoporum, in quorum parrochiis eſſe noſcuntur, res Eccleſiarum petere, aut inuadere vel vaſtare, aut quocumque ingenio alienare præſumat. Quod ſi quis fecerit, tam noſtris, quam & ſucceſſorum noſtrorum temporibus, pœnis ſacrilegii ſubiaceat, & à nobis atque ſucceſſoribus noſtris, noſtrisque iudicibus vel comitibus ſicut ſacrilegus, & homicida vel fur ſacrilegus legaliter puniatur & ab Epiſcopis noſtris anathematiſetur, ita vt mortuus etiam ſepultura & cunctis Dei Eccleſiæ precibus & oblationibus careat, nec eleemoſinam ſuam quiſpiam recipiat. Quod autem maximum ſacrilegium ſit res Eccleſiæ auferre, alienare, vaſtare, vel ſubripi, maxime omnes ſcripturæ diuinæ teſtantur: Et Beatus Symmachus Papa ſynodali ſententia cunctos feriendo dicit: *iniquum eſt,*

eſt, inquit, *& ſacrilegii inſtar vt quæ vel pro ſalute, vel pro requie animarum ſuarum vnusquiſque venerabili Eccleſiæ pauperum contulerit, aut certe reliquerit, ab his quibus maxime ſeruari conuenerat auferri, aut in aliud transferri*: & multa ſanctorum canonum decreta & ſanctorum patrum edicta hæc eadem teſtantur, quæ ſcrutari & ſcire cupientibus perfacile patent.

LIII. De ſceleribus nefandis ob quæ regna percuſſa ſunt, vt penitus caueantur.

PRohibemus omnino ſub pœna ſacrilegii generaliter omnibus cunctarum Eccleſiarum rerum inuaſiones, vaſtationes, alienationes, ſacerdotumque & reliquorum ſeruorum Dei oppreſſiones, vexationes, atque cunctorum generum iniurias, nec non & cunctis vtriusque ſexus hominibus, adulteria, fornicationes ſodomiticasque luxurias atque inceſta vel cuncta illicita coniugia, homicidia iniuſta, periuria, falſa teſtimonia, & omnia illicita, pro quibus non ſolum regna vel reges, ſed etiam homines in eis commanentes perire cognouimus. Sed quia Deo auxiliante per merita, & interceſſiones ſanctorum ſeruorumq; Dei quos ſublimare & honorare curauimus, atque curamus, hactenus nos & ſucceſſores noſtri, regna & regiones, adquiſiuimus, & victorias multas habuimus, deinceps ſummopere omnibus nobis prouidendum eſt, ne pro prædictis illicitis & ſpurciſſimis luxuriis, his, quod abſit, careamus. Nam multæ regiones quæ rerum Eccleſiarum inuaſiones, vaſtationes, alienationes, vexationesque, & ſacerdotum, reliquorumq; ſeruorum Dei oppreſſiones vel quascunque iniurias, quæ iam dicta illicita, & adulteria vel ſodomiticam luxuriam, vel commixtionem meretricum ſectatæ fuerunt, nec in bello ſeculari fortes nec in fide ſtabiles perſtiterunt, & qualiter Dominus talium criminum patratoribus vltrices pœnas, per Sarracenos & alios populos venire & ſeruire promiſit, cunctis earum geſta legentibus liquet, & niſi nos ab his caueamus, ſimilia nobis ſuperuenire non dubitamus, quia vindex eſt Deus de his omnibus. Quapropter ſciat vnusquisque nobis ſubiectus, qui in vno ex his repertus, atque conuictus fuerit, & honores ſi habet, omnes perdere, & in carcerem ſe vsque ad iuſtam emendationem atque per publicæ pœnitentiæ ſatisfactionem retrudi, & ab omni fidelium conſortio fieri alienum: valde enim cauenda eſt illa fouea, in quam alios cecidiſſe cognouimus.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS CONSTITVTO

Qualiter ex factis aut manſis, vel quartis, manopera & cenſus ac tributa ac reliqua ſeruitia exigantur vel agantur.

PRo nimia reclamatione, quæ ad nos venit de hominibus Eccleſiaſticis ſeu fiſcalinis, qui non erant adiurnati, quando in Cœnomanico pago fuimus, viſum eſt nobis vna cum conſultu fidelium noſtrorum ſtatuere, vt quicunque de prædictis hominibus quartam facti tenet, cum ſuis animalibus ſeniori ſuo pleniter vnum diem cum ſuo aratro in campo Dominico aret: poſtea nullum ſeruitium ei manuale in ipſa hebdomada à ſeniore ſuo requiratur. Et qui tanta animalia non habet, vt in vno die hoc explere valeat, perficiat prædictum opus in duobus diebus. Et qui ſolummodo ita inualida, vt per ſe non poſſit arare, quatuor animalia habet, cum eis ſociatis ſibi aliis aret vno die in campo ſenioris, & vno die poſtmodum in ipſa hebdomada opera manuum faciat. Qui nihil ex his facere poteſt, neque animalia habet, per tres dies ſeniori ſuo à mane vsque ab veſperam operetur, & ſenior ſuus ei amplius non requirat. Diuerſis nanque modis hæc agebantur, à quibusdam tota hebdomada operabatur, à quibusdam dimidia, & à quibusdam duobus diebus. Idcirco hæc ſtatuimus vt ne familia ſe à prædictis operibus ſubtrahere poſſit, neque à ſenioribus amplius eis requiratur. Et qui minus quartæ optimæ de terra habet, ſecundum æſtimationem ſuæ telluris opera faciat. Hæc ab Adalardo comite palatii noſtri ad eorum ſatisfactionem vna cum aliis fidelibus noſtris præcipi noſtra vice, & publice annuntiari iuſſimus.

Anno Chriſti 798.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CAPITVLA

Quæ in Lege Salica mittere præcepit Anno Domini DCCXCVIII.

I. De Homicidiis Clericorum.

SI quis Subdiaconum occiderit, & ei fuerit approbatum CCC. ſolidos componat. Si quis diaconum CCCC. componat. Si quis Presbyterum ſol. DC. componat. Si quis Epiſcopum DCCCC. componat. Si quis monachum occiderit CCCC. ſolidis culpabilis iudicetur.

2. Si

II. De immunitate.

1. Si quis in immunitate damnum aliquod fecerit DC. ſolidos componat.

2. Si autem homo furtum, aut homicidium fecerit, vel quodlibet crimen foris committens infra immunitatē fugerit, mandet Comes illi epiſcopo, vel abbati, vel vicedomino, vel quicunque locum epiſcopi vel abbatis tenuerit, vt reddat ei reum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit, in prima contradictione, xv. ſol. culpab. iudicetur. Si ad ſecundam inquiſitionem eum reddere noluerit, 30. ſolid. culpabilis iudicetur. Si nec ad tertiam inquiſitionem cōſentire voluerit, quidquid reus damni fecerit, totum ille qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, ſoluere cogat. Et ipſe Comes veniens licentiam habeat ipſum hominem infra immunitatem quærendi, vbicunque eum inuenire potuerit. Si autem ſtatim in prima inquiſitione Comiti reſponſum fuerit, quod reus infra immunitatem quidem fuiſſet, ſed fuga lapſus ſit, ſtatim iuret, quod ipſe eum ad iuſtitiam cuiuslibet diffaciendam fugere nō feciſſet, & ſit ei in hoc ſatisfactum. Si autem intranti in ipſam immunitatem Comiti collecta manu quilibet reſiſtere tentauerit, Comes hoc ad regem, vel ad principem deferat, ibique iudicetur. vt ſicut ille, qui in immunitate damnum fecit DC. ſolid. componere debuit, ita, qui comiti collecta manu reſiſtere præſumſit, DC. ſolid. culpabilis iudicetur.

III. De confugio ad Eccleſiam.

Si quis ad Eccleſiam confugium fecerit, in atrio ipſius Eccleſiæ pacem habeat, ne ſit neceſſitas Eccleſiam ingredi, & nullus eum inde per vim abſtrahere præſumat: ſed liceat ei confiteri quid fecit, & inde per manus bonorum hominum ad diſcuſſionem in publicum perducatur.

IV. De prauis cauſidicis.

Si quis hominem in iudicio iniuſte contra alium altercantem adiuuare per malum ingenium præſumpſerit, atque inde coram iudicibus vel Comite increpatus fuerit, & negare non potuerit, xv. ſolidis culpabilis iudicetur.

V. De parricidiis.

Si quis de libertate ſua fuerit interpellatus & timens ne in ſeruitium cadat, aliquem de propinquis ſuis, per quem ſe in ſeruitium caſurum timet, occiderit, id eſt, patrem, matrem, patruelem, auunculum, vel quamlibet huiusmodi propinquitatis perſonam, ipſe, qui hoc perpetrauit, moriatur, & agnatio eius, & conſanguinitas in ſeruitium cadat, & ſi negauerit ſe illum occidiſſe, ad nouem vomeres ignitos iudicio dei examinandus accedat.

VI. De his qui ad caſam Dei res ſuas tradere voluerunt.

Qui res ſuas pro anima ſua ad caſam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram teſtibus legitimis. & quæ hactenus in hoſte factæ ſunt traditiones, de quibus nulla eſt quæſtio, ſtabiles permaneant. Si vero aliquis alii res ſuas tradiderit, & in hoſtem profectus fuerit, & ille, cui res traditæ ſunt, interim mortuus fuerit, qui res tradidit cum reuerſus fuerit, adhibitis teſtibus coram quibus traditio facta eſt, res ſuas recipiat. Si autem & ipſe mortuus fuerit, heredes eius legitimi res traditas recipiant,

VII. De carta ingenuitatis.

Si quis per cartam ingenuitatis à domino ſuo legitime libertatem eſt cōſecurus, liber permaneat. Si vero aliquis eum iniuſte inſeruire tentauerit, & ille cartam ingenuitatis ſuæ oſtenderit, & aduerſarium ſe inſeruire velle comprobauerit, ille qui hoc tentauit, multam quæ in carta deſcripta eſt ſoluere cogatur. Si vero carta non paruerit, ſed etiam ab illo qui eum inſeruire voluerit diffacta eſt, Vveregeldum eius componat, duas partes illi quem inſeruire voluerit, tertiam regi, & ille iterum per præceptum regis libertatem ſuam conquirat.

VIII. De libero homine Vvadiato.

Liber qui ſe loco Vvadii in alterius poteſtatem commiſerit, ibique conſtitutus damnum aliquod cuilibet fecerit, qui eum in locum Vuadii ſuſcepit, aut damnum ſoluat aut hominem in mallo perductum dimittat, perdens ſimul debitum propter quod eum Vvadio ſuſcepit, & qui damnum fecit dimiſſus iuxta qualitatem regi cogatur emendare.

2. Si vero liberam fœminam habuerit vsque dum in pignus extiterit & filios habuerit, liberi permaneant.

IX. Debita Fiſcalia quibus denariis ſoluenda.

Omnia debita quæ ad partem regis ſolui debent ſolid. XII. denariorum ſoluant, excepta freda, quæ in lege Salica conſcripta eſt. Illa eiſdem ſolidis, quibus ceteræ compoſitiones ſolui debent, componantur.

X. *De Re iudicata.*

Si quis cauſam iudicatam repetere in mallo præſumpſerit, ibique teſtibus conuictus fuerit, aut xv. ſolid. componat, aut xv. ictus ab iis ſcabinis, qui cauſam prius iudicauerunt, accipiat.

XI. *De Teſtibus.*

Optimus quisque in pago, vel ciuitate in teſtimonium aſſumatur, & cui is contra quem teſtimoniare debet, nullum crimen poſſit indicere.

CAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM

De obedientia Epiſcopis & Sacerdotibus præſtanda.

CArolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, dilectis Comitibus, ſeu Iudicibus, & Vaſſis noſtris, Vicariis, Centenariis, vel omnibus Miſsis noſtris & Agentibus.

Cognoſcat vtilitas veſtra, quia reſonuit in auribus noſtris quorundam præſumptio nõ modica, quod non ita obtemperetis Pontificibus noſtris ſeu Sacerdotibus, quemadmodum canonum, & legũ continet auctoritas. Ita vt Presbyteros, neſcio qua temeritate, præſentari Epiſcopis denegetis, Inſuper & aliorum clericos vſurpare non pertimeſcatis, & abſq; conſenſu Epiſcopi in veſtras Eccleſias mittere audeatis. Nec non & veſtris miniſteriis Pontifices noſtros talem poteſtatem habere non permittatis, qualem rectitudo Eccleſiaſtica docet. Inſuper nonas & decimas vel cenſus improba cupiditate de eccleſiis, vnde ipſa beneficia ſunt, abſtrahere nitimini, & precariis de ipſis rebus, ſicut à nobis dudum in noſtro Capitulare inſtitutum eſt, accipere neclegitis, & ipſam ſanctam Dei Eccleſiam vna cum ipſis Epiſcopis vel Abbatibus emendare iuxta vires veſtras. Quapropter nos vna cum conſenſu Epiſcoporum noſtrorum, Abbatum, necnon & aliorum Sacerdotum hæc inſtituta partibus * veſtris direximus. Præcipientes enim iubemus, vt nullus quilibet ex fidelib. noſtris à minimo vſq; ad maximum in his, quæ ad eum pertinent, Epiſcopo ſuo inobediens parere audeat de ſupradictis Capitulis, ſeu aliis eruditionibus ad illorum miniſteria pertinentibus, ſed cum bona voluntate, & omni manſuetudinis ſubiectione vnusquisque Sacerdoti ſuo, propter Deum, & pacis ſtudium, obtemperare ſtudeat. Si quis autem, quod abſit, vnus ex vobis vllus de nonis & decimis cenſibusq; reddendis, atq; precariis renouandis neclegens apparuerit, & importunus Epiſcopis noſtris de his, quæ ad miniſterium illorũ pertinere noſcuntur, vel ſicut in Capitulare dudum à nobis factum continetur, contradicere præſumpſerit, ſciat ſe proculdubio, niſi ſe cito correxerit, in conſpectu noſtro exinde ducere rationes. Et vt has literas certius credatis, de anulo noſtro ſubterius decreuimus roborare.

* al. noſtris

KAROLI MAGNI

IMPERATORIS

CAPITVLA,

Quæ addita ſunt ad Legem Longobardorum.

Anno Chriſti 801.

CArolus diuino nutu Coronatus, Romanorum regens Imperium, Sereniſsimus, Auguſtus, omnibus Ducibus, Comitibus, Gaſtaldiis, ſeu, cunctis Reipublicæ per prouincias Italiæ à noſtra manſuetudine Præpoſitis. Anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCI. Indictione nona: Anno vero Regni noſtri in Francia XXX. in Italia XXVIII. Conſulatus autem noſtri primo.

Cum in Italiam propter vtilitatẽ ſanctæ Dei Eccleſiæ, ac prouinciarum diſponendarũ veniſſem, & multæ atq; diuerſæ per orbis ſingulas ante conſpectum noſtrum quæſtiones tam de eccleſiaſticis quã publicis ac priuatis rebus, diſcuterentur, pleraq; ſtatuta, recitata ex Romana ſeu Longobardica Lege competẽti ſententia terminata & deciſa ſunt. Quædã vero in noſtri examinis arbitriũ ad tẽpus dilata, quorum iudicialis ſententia à Legiſlatoribus aut penitus omiſſa eſt, aut à poſteris obliuioni tradita. Quocirca nos conſiderantes vtilitatem noſtrã, & populi à Deo nobis cõceſſi, ea, quæ ab anteceſſorib. noſtris Regib. Italiæ in edictis Legis Longobardiæ ab ipſis editæ prætermiſſa ſunt, iuxta rerum & temporum conſiderationem addere curauimus, ſolliciti, vt neceſſaria, quæ Legi defuerant, ſupplerentur, vt in rebus dubiis non quorumlibet arbitrium, ſed noſtræ Regiæ auctoritatis ſententia præualeret. Capitula autem, quæ nobis addere placuit, hæc ſunt.

CAP. I. *De cartis donationis faciendis.*

Satuimus, ſi quis Longobardus ſtatum ſuæ fragilitatis præcogitans pro ſalute animæ ſuæ de rebus ſuis cartam donationis quamlibet facere voluerit, non, ſicut hactenus fieri ſolebat, ius ſibi vendendi, commutandi, & per aliam cartam eandem rem alienandi reſeruet, ſed abſolute faciat vnusquisque de rebus ſuis, quid velit, & nouerit ſibi à noſtra auctoritate penitus interdictum duas de eadem re facere donationes: ſed poſtquam vnam de rebus ſuis ordinationem fecerit, aliam de ipſis faciendi nullam habeat poteſtatem. Eidem tamen, vt vſumfructum per tantum precaria, res traditas vsque in tempus definitum poſſidendi ſit facultas.

CAP

CAP. II. *De haribanno.*

Si quis liber, contempta iuſſione noſtra, cæteris in exercitum pergentibus, domi reſidere præſumpſerit, plenum haribannum ſecundum legem Francorum ſolidis LX. ſciat ſe debere componere.

2. Similiter & pro contemptu ſingulorum Capitulorum, quæ pro noſtræ Regiæ auctoritatis bannum promulgauimus.

3. Item qui pacem Eccleſiarum Dei, viduarum, orphanorum, & pupillorum, ac minus potẽtium, irruperit, LX. ſolidos exſoluat.

CAP. III. *De deſertoribus.*

Si quis adeò contumax aut ſuperbus exiſterit, vt dimiſſo exercitu, absq; iuſſu vel licentia Regis, domum reuertatur, &, quod nos Theutiſca lingua dicimus, Erisliz fecerit, ipſe, vt reus Maieſtatis, vitæ periculo incurrat & res eius fiſco noſtro ſocientur.

CAP. IV. *De latronibus.*

Si quis latronem morte dignum ſibi ad occidendum traditum reſeruauerit, vitam indigno conceſſerit, medietatem damni, propter quod traditus eſt, pro latrone componat, & ſi idem latro iterum in latrocinio fuerit comprehenſus, quod inprimis debuerat, capitali ſententia debitum exſoluat.

CAP. V. *De mancatione qualibet.*

Si quis alterum præſumptione ſua, vel ſponte, caſtrauerit, & ei ambos teſticulos amputauerit, integrum Widrigildum ſuum iuxta conditionem perſonæ componat. Si virgam abſciderit, ſimiliter. Si vnum teſticulorum, medietatem ſoluat.

2. *De* oculis, manibus, ac pedibus, vel lingua ſancimus, vt ſi vnum horum abſciſum fuerit, medietas Widrigildi: ſi ambo, integritas * pro factis emendatione componatur.

* al. præfecta. for. pro facti.

CAP. VI. *De aldionibus publicis ad ius publicum pertinentibus.*

† Aldiones vel aldianes ea lege viuant in Italia in ſeruitute dominorum ſuorum, qua fiſcalini vel lidi viuunt in Francia.

† al. Aldianes vel aldianæ.

CAP. VII. *Item de latronibus.*

Si quis furem vel latronem comprehenderit, & eum indemnem dimiſerit, neq; illum ad præſentiam Ducis, aut Comitis, vel Loci ſeruatoris, qui Miſſus Comitis eſt, adduxerit, & de hoc facto vel nequitia poſt hoc in præſentia iudicum conuictus fuerit, ipſe damnum ad extimationem, pro qua fur vel latro coprehenſus eſt, componere cogatur.

CAP. VIII. *De ſeruis fugitiuis.*

Vbicunque intra Italiam ſiue Regius, ſiue Eccleſiaſticus, vel cuiuslibet alterius hominis ſeruus fugitiuus inuentus fuerit, à domino ſuo ſine vlla annorum præſcriptione vindicetur, ea tamen ratione, ſi dominus Francus, ſiue Alemannus, aut alterius cuiuslibet nationis ſit. Si vero Longobardus aut Romanus fuerit, ea lege ſeruos ſuos vel adquirant, vel amittãt, quæ inter eos antiquitus eſt conſtituta.

CAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 801.

EDICTVM.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

CArolus Sereniſſimus Auguſtus, à Deo Coronatus, magnus, pacificus Imperator, Romanum gubernans Imperium, qui & per miſericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum, dilectiſſimo filio noſtro PIPINO glorioſo Regi ſempiternam in Domino ſalutem.

1. Peruenit ad aures clementiæ noſtræ, quod aliqui Duces, & eorum Iuniores, Gaſtaldii, Vicarii, Centenarii ſeu reliqui miniſteriales, falconarii, venatores, & cæteri per ſingula territoria habitantes ac diſcurrentes, manſionaticos & paradas accipiant, non ſolum ſuper liberos homines, ſed etiam in Eccleſias Dei, monaſteria videlicet virorum & puellarum, & xenodochia, atque diuerſas plebes, & ſuper reliquos ſeruientes Eccleſiarum Dei in eorum opera, id eſt, in vineis, & campis, ſeu pratis, necnon in eorum ædificiis eos faciant operari, & carnaticos & vinum contra omnem iuſtitiam abſtractare non ceſſant, & multas oppreſſiones patiantur ipſæ Eccleſiæ Dei, vel ſeruientes eorum. Idcirque cariſſime Fili has literas ad tuam dilectionem direximus, vt hanc cauſam diligenter ac prudẽter inquirere facias, & ſi veritas eſt, quod ita factum ſit, deinceps omnimodis emendare & corrigere ſtudeas, quatenus in diebus noſtris ac tuis pax eccleſiarum Dei, ſiue illarum ſeruientium, in omnibus conſeruetur, & vt merces copioſa nobis ac tibi exinde iugiter adcreſcat.

2. Audiuimus etiam, quod quædam Capitula, quæ in Lege ſcribi iuſſimus, per aliqua loca aliqui ex noſtris ac veſtris dicãt, quod nos nequaquam illis hanc cauſam ad noticiam per noſmetipſos *condictam* habeamus, & ideo nolunt eis obedire, nec conſentire, neque pro lege tenere. Tu autem *noſti*, quomodo vel qualiter tecum locuti fuimus de ipſo Capitulo. Et ideo monemus tuam amabi*lem dilectionem*, vt per vniuerſum Regnum tibi à Deo commiſſum ea nota facias, & obedire atque *implere præcipias.*

3. *De* Epiſcopis & Sacerdotib. occiſis, ſicut ſtatutũ habemus, & de reliquis quibuslibet cauſis.

4. Verumtamen de Presbyteris videtur nobis, vt, ſi liber natus eſt Presbyter, tripla compoſi-

 tione

Digitized by Google

tione ſecundum tuam Legem fiat compoſitus. Et ſi placatus fuerit, ſecundum qualitatem plagarum, vel diſciplinæ, tripla compoſitione emendetur, qui hoc perpetrauerit. Si tamen Presbyter ſeruus natus fuerit, ſecundum illius natiuitatem tripla compoſitione ſoluatur in plagis, & diſciplinis: & de diaconibus ſimiliter fiat. His expletis, bene vale ſemper in Domino, Fili dilectiſſime.

Capitula, quæ pro lege tenenda ſunt.

1. Volumus primo, vt neq; Abbates, & Presbyteri, neq; Diaconi, & Subdiaconi, neq; quislibet de clero de perſonis ſuis ad publica vel ſecularia iudicia trahantur, vel diſtringantur, ſed à ſuis Epiſcopis adiudicati iuſticias faciant. Si autem de poſſeſſionibus ſuis, ſeu Eccleſiaſticis ſeu propriis ſuper eos clamor ad iudicem venerit, mittat iudex clamantem cum Miſſo ſuo ad Epiſcopum, vt faciat eum per Aduocatum iuſticiam recipere. Si vero talis aliqua inter eos contentio orta fuerit, quam per ſe pacificare non velint, aut nō poſſint, tum per Aduocatū Epiſcopi, qualem iuſſerit ipſe in cauſa ipſa ante Comitem vel Iudicem veniat, & ibi ſecundum legem finiatur antepoſita, vt dictum eſt, perſona Clerici.

2. Vt ſerui, aldiones, libellarij antiqui vel illi nouiter facti, qui non pro fraude, non pro malo ingenio de publico ſe ſubtrahentes, ſed pro mala paupertate & neceſſitate terras Eccleſiæ incolunt, vel colendas ſuſcipiunt, non à Comite vel quolibet miniſtro illius ad vllam angariam ſeu ſeruitium publicum vel priuatum cogantur vel compellantur: ſed quidquid ab eis iuſte agendum eſt, à patrono vel domino ſuo ordinandum eſt.

3. Si vero de crimine aliquo accuſantur, Epiſcopus primo compellatur, vt ipſe per Aduocatum ſuum, ſecundum quod lex eſt, iuxta conditionem ſingularum perſonarum iuſticiam faciant. Sin vero, ſicut in Capitulare noſtro ſcriptum eſt, ita fiat. Cæteri vero liberi homines, qui vel commendationem vel beneficium Eccleſiaſticum habent, ſicut reliqui homines, iuſticiam faciant.

4. Volumus etiam & ſtatuimus de plateis vel cloacis curandis vniuſcuiuſq; ciuitatis de Regno Italiæ pertinentibus, vt ſingulis annis curentur. Tamen non volumus, quod exinde * pandum aliquis ad partem Palatij noſtri perſoluat, ſed præcipimus, quatenus exactores ſingularum ciuitatum ſtudiū habeant, ne ante finiatur annus, quam plateæ & cloacæ emundentur. Et hoc vnusquisque Procurator ciuitatis publicè ex noſtra Imperiali parte admonendo præcipiat, ne prætermiſſum fiat.

*for. bannum,

KAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

DE SACERDOTVM PVRGATIONE.

Anno Chriſti 806.

OMnibus vobis viſu aut auditu notum eſſe non dubitamus, quod ſæpiſſime ſuadente antiquo hoſte ſacerdotibus crimina diuerſa obiiciantur, ſed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & ſatisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ domini genitoris noſtri Pipini, ſiue priſcis temporibus à ſanctis patribus & reliquis bonæ deuotionis hominibus ſæpiſſime ventilatum fuerit, nos tamen pleniter & ad liquidum definitum reperire minime quiuimus. Noſtris quippe temporibus ad ipſum à ſanctis Epiſcopis, & reliquis ſacerdotibus, & cæteris Eccleſiaſticæ dignitatis miniſtris noſtris in regnis, ſeu in aliis Deo degentibus, nobiſq; vna cum eis agentibus ſæpiſſime propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diuerſis partibus venerunt, ventilatum eſt, ſed qualiter conſultu domni & patris noſtri Leonis Apoſtolici, cæterorumque Romanæ Eccleſiæ Epiſcoporum, & reliquorum ſacerdotum, ſiue orientalium & Græcorum Patriarcharum, & multorum ſanctorum Epiſcoporum & Sacerdotum, necnon & noſtrorum Epiſcoporum, omniumque cæterorum ſacerdotum ac Leuitarum auctoritate & conſenſu, atque reliquorum fideliū, & cunctorum conſiliariorum noſtrorum conſultu definitum eſt, vobis omnib. vtriusque ordinis miniſtris ſcire volumus. Statutum eſt namque ratione & neceſſitate ac auctoritate prædicta conſultu omnium, vt quotienscunque cuiquam ſacerdoti crimen imponitur, ſi ipſe accuſator talis fuerit, vt recipi debeat. (quia quales ad accuſationem ſacerdotum admitti debeant in canonibus pleniter expreſſum eſt.) Si autem, vt dictum eſt, ille accuſator, qui canonice eſt recipiendus, eum cum legitimo numero veſtorum & bonorum teſtium approbare in conſpectu Epiſcoporum poterit, tunc canonice diiudicetur. Et ſi culpabilis inuentus fuerit, canonice damnetur. Si vero eum ſupraſcripto prætextu approbare ipſe accuſator minime poterit, & hoc canonice definiatur. Ipſe ergo ſacerdos, ſi ſuſpicioſus, aut incredibilis ſuo Epiſcopo, aut reliquis ſuis conſacerdotibus, ſiue bonis & iuſtis de ſuo populo vel de ſua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut in prædicta ſuſpicione remaneat, cum tribus aut quinque vel ſeptem bonis ac vicinis ſacerdotibus, exemplo Leonis Papæ, vel eo amplius, ſi ſuo Epiſcopo viſum fuerit, aut neceſſe propter tumultum populi ineſſe proſpexerit: & cum aliis bonis & iuſtis hominibus ſe ſacramento coram populo ſuper quatuor Euangelia dato purgatum Eccleſiæ reddat.

Si quis autem ſcire deſiderat, quales teſtes ad accuſationem ſacerdotum recipi debeant, & quicquid de accuſatore faciendum ſit, pleniter in canonibus reperire poterit.

* * *

CAROLI

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CAPITVLA.

Sancita in Comitiis Theodonis villanis. Anno Chriſti 806.

Capitularium in dominicum datum anno incarnationis Domini noſtri IESV Chriſti DCCC. VI. *ad Theodonis villam, anno imperii Domni Karoli* VI.

I. De lectionibus.

VT lectiones in Eccleſia diſtincte legantur.

II. De cantu.

Vt ſecundum ordinem & morem Romanæ Eccleſiæ fiat cantatus.

III. De notariis.

Vt vnuſquiſque Epiſcopus & abba & ſinguli comites ſuum notarium habeant.

IV. De cæteris diſciplinis Eccleſiæ.

Vt ſecundum canones vel regulam fiant.

V. De medicinali arte.

Vt infantes hanc diſcere mittantur.

VI. De Eccleſiis & altaribus.

De Eccleſiis ſine honore manentibus, absque officiis & luminariis, & de his qui decimas accipiunt, & de Eccleſiis non curant, vt omnimodis emendentur. & de altaribus, vt non ſuperflua ſint in Eccleſiis.

VII. Vt compotus diſcatur.

De compoto, vt veraciter diſcant omnes.

VIII. De libris canonicis, vt veraces habeantur.

Volumus, & ita Miſſis noſtris mandare præcipimus, vt in Eccleſiis libri canonici veraces habeantur, ſicut iam in alio capitulari ſæpius mandauimus.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITVTIO.

VT OMNES A MINORE VSQVE AD MAIOREM SVIS SACERdotibus, ſicut ipſi Domino, obedientes exiſtant, cuius vice legatione in Eccleſia funguntur, Anno Chriſti 806.

Sancita in Comitiis Anno DCCCVI.

VOlumus atque præcipimus vt omnes ſuis ſacerdotibus, tam maioris ordinis, quam & inferioris, à minimo vsque ad maximum, vt ſummo Deo cuius vice in Eccleſia legatione funguntur, obedientes exiſtant. Nam nullo pacto agnoſcere poſſumus qualiter nobis fideles exiſtere poſſunt, qui Deo infideles, & ſuis ſacerdotibus inobedientes apparuerint, aut qualiter nobis obedientes noſtriſque miniſtris ac legatis obtemperantes erunt qui illis in Dei cauſis & Eccleſiarum vtilitatibus non obtemperant. Potius namque, iuxta veritatis vocem, ille metuendus eſt, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam, quam ille qui corpus torquere & honores temporales poteſt auferre. De illis dictum eſt: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*: & alibi, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*: & rurſus, *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, melius eſt illi vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et iterum, *Qui vos recipit me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.* Et multa alia horumque ſimilia. His ergo fulti oraculis, iubemus vt omnes eis pro viribus ad eorum peragenda miniſteria, & ad malos & peccatores atque negligentes homines diſtringendos ſummopere obedientes exiſtant. Qui autem in his, quod abſit, aut negligentes eiſque inobedientes fuerint inuenti, ſciant ſe nec in noſtro imperio honores retinere, licet etiam filij noſtri fuerint, nec in palatio locum neque nobiſcum aut cum noſtris ſocietatem aut communionem vllam habere, ſed magis ſub magna diſtrictione & ariditate pœnas luere. In his namque omnium noſtrorum fidelium volumus agnoſcere fidem, ac beneuolentiam: quoniam ſi hæc fideliter & vtiliter impleuerint, tunc Deo & nobis fideles erunt: Si autem, quod abſit, ſecus egerint, tunc non ſolum infideles, ſed etiam infames atque reprobi manifeſte apparentes notabuntur, eorumque domus publicabuntur, & ipſi exiliabuntur.

RECESSVS SIVE CAPITVLARE

COMITIORVM GENERALIVM, QVAE Karolus Imperator habuit ad Niumagd.*

Anno Chriſti 807.
*i. e. Neomagi.

CAP. I. *De Miſſatico.*

VNusquisque in ſuo Miſſatico maximam habeat curam ad præuidendum, & ordinandum, ac diſponendum ſecundum voluntatem Dei, & ſecundum iuſſionem noſtram.

CAP. II. *De ſacramento fidelitatis.*

De ſacramento, vt hi, qui antea fidelitatem partibus noſtris non promiſerunt, promittere faciant, & inſuper omnes denuo repromittant.

CAP. III. *De concordia filiorum Regiorum ſtabilienda.*

Vt ea, quæ inter filios noſtros propter pacis concordiam ſtatuimus, pleniter omnes conſentire debeant.

CAP. IV. *De Miſſis, qui per ciuitates & monaſteria mittuntur.*

Vt prædicti Miſſi per ſingulas ciuitates, & monaſteria virorum & puellarum præuideant, quomodo aut qualiter in domibus eccleſiarum ornamenta eccleſiis emendata vel reſtaurata eſſe videantur: & diligenter inquirant de conuerſatione ſingulorum, vel quomodo emendatum habeant, quod iuſſimus de eorum lectione, & cantu, cæteriſque diſciplinis & eccleſiaſticæ regulæ pertinentibus.

CAP. V. *De theſauris eccleſiaſticis.*

Vt ſinguli Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, diligenter conſiderent theſauros Eccleſiaſticos, ne propter perfidiam, aut negligentiam cuſtodum aliquid de vaſis, reliquo quoque theſauro perditum ſit. quia dictum eſt nobis, quod negociatores, Iudæi, necnon & alii gloriantur, quod quicquid eis placeat, poſſint ab eis emere.

CAP. VI. *De æqualitate à Miſſis Dominicis facienda.*

Volumus, vt æqualiter Miſſi noſtri faciant de ſingulis cauſis ſiue de heribanno, ſiue de aduenis, ſiue de cæteris quibuslibet cauſis. De aduenis volumus, vt, qui iam diu coniugati ſunt per ſingula loca, vt ibi maneant, & ſine cauſa, vel ſine aliqua culpa non fiant eiecti. Fugitiui vero & latrones redeãt ad propria loca.

CAP. VII. *De his, qui beneficia habent Regalia.*

Auditum habemus, qualiter & Comites & alii homines, qui noſtra beneficia habere videntur, comparant ſibi proprietates de ipſo noſtro beneficio, & faciunt ſeruire ad ipſas proprietates ſeruientes noſtros de eorum beneficio , & curtes noſtræ remanent deſertæ, & in aliquibus locis ipſi vicinantes multa mala patiuntur.

CAP. VIII. *De his, qui fraudem faciunt in Regalibus beneficiis.*

Audiuimus, quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem, & in ipſo placito, dato precio, comparant ipſas res iterum ſibi in alode: quod omnino cauendum eſt, quia, qui hoc faciunt, non bene cuſtodiunt fidem, quam nobis promiſſam habent. Et, ne forte in aliqua infidelitate inueniantur, qui hoc faciunt per eorum voluntatem ad aures noſtras talia opera illorum non perueniunt. Deinceps ergo caueant ſe omnino à talibus, ne à propriis honoribus, à proprio ſolo, à Dei gratia & noſtra extorres fiant.

CAP. IX. *De his, qui propter propriam iuſticiam dilatandam fugant.*

Sunt & alii, qui iuſticiam legibus recipere, & in tantum fiunt in quibusdam locis fatigati, vsque dum illorum iuſticiam per fideiuſſorum manus tradant, ita vt aliquid vel paruum poſſint habere, & fortiores ſuſcipiant maiorem portionem.

CAP. X. *De mendicis diſcurrentibus.*

De mendicis, qui per patrias diſcurrunt, volumus, vt vnusquisque fidelium noſtrorum ſuum pauperem de beneficio, aut de propria familia enutriat. & non permittat alicubi ire mendicando. Et vbi tales inuenti fuerint, niſi manibus laborent, nullus eis quicquam tribuere præſumat.

CAP. XI. *De theloneis & ciſpaticis.*

De theloneis & ciſpaticis, ſicut in alio Capitulare ordinauimus, teneant id, vt vbi antiqua conſuetudo fuit exigantur: & vbi noua fuerint inuenta, deſtruantur.

CAP. XII. *De vſura.*

Vſura eſt, vbi amplius requiritur, quam debetur, verbi gratia, ſi dederis ſolidos decẽ, & amplius requiſieris: vel ſi dederis modium vini, frumenti, & iterum ſuper aliud exegeris.

CAP. XII. *De cupiditate in bonam partem.*

Philip. 1. Cupiditas in bonam partem poteſt accipi, & in malam, In bonam, iuxta Apoſtolum, *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Et in Palmo; *Concupiuit anima mea in atria Domini.*

CAP

CAP. XIII. *De cupiditate in malam partem.*

Cupiditas vero in malam partem accipitur, ſi quis ſupra modum res quaslibet iniuſte appetere vult iuxta Salomonem; *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Ecclеſ. 18.

CAP. XIV. *De auaritia.*

Auaritia eſt alienas res appetere, & adeptas nulli largiri, & iuxta Apoſtolum hæc eſt *Radix omnium malorum.* 1. Timoth. 6.

CAP. XV. *De turpibus lucris.*

Turpe lucrum exercent, qui per varias circumuentiones lucrandi cauſa in honeſte res quaslibet congregare decertant.

CAP. XVI. *De fœnore.*

Fœnus eſt, qui aliquid præſtat. Iuſtũ fœnus eſt, qui amplius non requirit, niſi quantum præſtitit.

CAP. XVII. *De emptione tempore meſſis, cauſa cupiditatis & turpis lucri.*

Quicunque enim tempore meſſis vel tempore vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam aut vinum, verbi gratia, de duobus denariis comparat modium vnum, & ſeruat vſque dum iterum venundare poſſit contra denarios quatuor, aut ſex, ſeu & amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si autem propter neceſſitatem comparat, vt ſibi habeat, & aliis tribuat, hoc negocium dicimus.

CAP. XVIII. *De hoc ſi per plurima loca fames fuerit.*

Conſiderauimus itaque, vt præſenti anno, quia per plurima loca fames valida eſſe videtur, omnes Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, Optimates, & Comites, ſeu Domeſtici, & cuncti fideles, qui beneficia Regalia, tam de rebus eccleſiaſticis, quamque & de reliquis, habere videntur, vnusquisque de ſuo beneficio ſuam familiam nutricari faciat & de ſua proprietate propriam familiam nutriat. Et ſi Deo donante, ſuper ſe, & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio aut in alode annonam habuerit, & venundare voluerit, non carius vendat, niſi modium de auena denariis duobus, modium de ordeo contra denarios tres, modium vnum de ſecale contra denarios [illegible], modium vnum de frumento parato contra denarios vi. Et ipſum modium ſit quod omnibus habere conſtitutum eſt, vt vnusquisque habeat æquam menſuram, & æqualia modia.

KAROLI MAGNI

Anno Chriſti 813.

IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES

Sancitæ in Comitiis Imperii generalibus Acquisgrani Anno Domini DCCCXIII.

Vt litem habentes ſiue petitor ſiue poſſeſſor ſi antiſtitum iudicium elegerint, ad eos dirigantur.

VOlumus atq; præcipimus, vt omnes ditioni noſtræ Deo auxiliante ſubiecti tam Romani, quã Franci, Alamani, Baioarii, Saxones, Turingii, Freſones, Galli, Burgundiones, Brittones, Langobardi, Vvaſcones, Beneuentani, Gothi, Hiſpani, cæteriq; nobis ſubiecti omnes, licet quocũque videantur legis vinculo conſtricti vel cõſuetudinario more cõnexi, hanc ſententiam quã ex ſexto decimo Theodoſii Imperatoris libro, capitulo videlicet xi. ad interrogata Ablauii ducis illi & omnib. reſcriptam ſumpſimus, & inter noſtra capitula pro lege tenendam conſultu omnium fidelium noſtrorum tam clericorum quam & laicorũ poſuimus, lege cunctis perpetua tenendã, id eſt. *Quicunque litem habens ſiue poſſeſſor, ſiue petitor fuerit, vel in initio litis, vel decurſis temporum curriculis, ſiue cum negotium peroratur, ſiue cum iam cœperit promi ſententia ſi iudicium legerit ſacroſanctæ legis antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione, etiam ſi alia pars refragatur, ad Epiſcoporum iudicium cum ſermone litigantium dirigatur. Multa enim quæ in iudicio captioſe præſcriptionis vincula promi non patiuntur, inueſtigat & promit ſacroſanctæ religionis auctoritas. Omnes itaque cauſæ quæ vel prætorio iure vel ciuili tractantur, Epiſcoporum ſententiis terminatæ perpetuo ſtabilitatis iure firmentur. Nec liceat vlterius retractari negotium, quod Epiſcoporum ſententia deciderit. Teſtimonium etiam ab vno licet Epiſcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant. Nec alius audiatur, cum teſtimonium Epiſcopi a qualibet parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto ſalubri aliquando cenſuimus: hoc perpetua lege firmamus, malitioſa litium ſemina comprimentes, vt miſeri homines longis ac pene perpetuis actionum laqueis implicati ab improbis petitionibus vel a cupiditate perpetua maturo fine diſcedant. Quicquid itaque de ſententiis Epiſcoporum clementia noſtra cenſuerat, etiam hac ſumus lege complexi grauitatem tuam & cæteros pro vtilitate omnium in perpetuum obſeruare conuenit.*

Vt ea inlibata ſeruentur, quæ patrum auctoritas catholicorum lege inſtituit.

Ea quæ circa catholicam legem vel olim ordinauit antiquitas, vel parentum noſtrorum auctoritas religioſa conſtituit, vel noſtra ſerenitas roborauit, nouella ſuperſtitione ſubmota integra & inuiolata cuſtodiri præcipimus.

Vt priuilegia, quæ propter religionem inſtituta ſunt, nulla interminatione noua mutilentur.

Non nouum aliquid pręſenti ſanctione præcipimus, ſed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Priuilegia igitur quæ olim reuerentia religionis obtinuit, mutilari ſub pœnæ etiam interminatione prohibemus. Ita quoque vt qui Eccleſię obtemperant, his quibus Eccleſia beneficus perfruantur.

CAROLI MAGNI

IMPERATORIS AVGVSTI

CAPITVLARIA,

In diuerſis Imperii Comitiis generalibus ſtatuta, quibus nec loca nec tempora, vbi & quando habita fuerint, ſunt adſcripta: ſumpta ex Collectione Capitularium Lotharii. I. Imperatoris.

CAPITVLARE.

CAP. I. *De armis ad placitum non portandis.*

VT nullus ad mallum, vel ad placitum infra patriam arma portet, id eſt, ſcutum & lanceam.

CAP. II. *De latronibus.*

Quicunquæ poſt miſſam S. Iohannis latroni manſionem dederit, ſi Fräcus eſt, cum 12. ſimilibus Francis iuret, quod ipſe latronem eum fuiſſe non ſciſſet, licet pater eius ſit, aut frater, vel propinquus. Si hoc iurare non potuerit, & ab alio conuictus fuerit, quod latroné in hoſpitio ſuſcepiſſet, quaſi latro & infidelis iudicetur, quia latro & infidelis eſt noſter & Regno noſtro Francorum: & qui illum ſuſcepit, ſimilis eſt illi. Si autem audiuit, quod latro fuiſſet, & tamen non ſcit pro firmiter, aut iuret ſolus, quod nunquam eum audiſſet nec per veritatem nec per mendacium latronem, aut ſit paratus, ſi ille de latrocinio poſtea conuictus fuerit, vt ſimiliter damnetur.

CAP. III. *De animalibus vel aliis rebus à quibus emuntur.*

Vt nullus comparet caballum, bouem, & iumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui ei vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut quis eius ſenior.

CAP. IV. *De aduenticiis.*

De aduenticiis autem, cum Miſſi noſtri ad placitum venerint, habeant ſcriptum, quanti aduenticii ſint in illorum miſſatico, & de quo pago ſint, & nomina eorum, & qui ſint eorum ſeniores.

CAP. V. *De fugitiuis & aduenticiis.*

Similes direximus Miſſos in Aquitaniam, & in Langobardiam, vt omnes fugitiuos & aduenticios ad noſtrum placitum adducant.

CAP. VI. *De capitulorum publicatione.*

Quicunque iſta Capitula habet, ad alios Miſſos tranſmittat, qui non habent, vt nulla excuſatio de ignorantia fiat. Et hoc Miſſi noſtri ante natiuitatem Domini cognitum faciant.

CAPITVLA ECCLESIASTICA.

CAP. 1. Vt per ſingulos annos Synodus bis fiat.

2. Qualis ad ſacerdotium, vel ſacros ordines, ſecundum quod in Canone legimus, venire non poteſt.

3. Vt nequaquam inter duos Metropolitanos prouincia diuidantur.

4. Ne in vna ciuitate duo ſint Epiſcopi, & de Vicariis Epiſcoporum.

5. Quod non oportet ordinationes Epiſcoporum diu differre.

6. De lectionibus, vt in in eccleſia diſtincte legantur.

7. De cantu, vt ſecundum ordinem & morem Romanæ eccleſiæ fiat

8. De notariis, vt vnuſquiſque Epiſcopus & Abbas & ſinguli comites ſuum notarium habeant.

9. De cæteris diſciplinis eccleſiæ, vt ſecundum canones & regulas fiant.

10. De compoto, vt pattes diſcant omnes.

11. De medicinali arte, vt infantes hanc diſcere mittantur.

12. De Eccleſiis ſine honore manentibus abſque officiis & luminariis: & de his qui decimas ſumunt, & de eccleſiis non curant: & de altariis, vt non ſuperflua ſint in Eccleſiis.

13. De laicis nouiter conuerſis, ne antequam ſuam legem pleniter viuendo diſcant, ad alia negotia mittantur.

14. De relinquentibus ſeculum, vt vnum è duobus eligant, aut pleniter ſecundum canonicam, aut ſecundum ſecularem inſtitutionem viuere debeant.

15. De

15. De eccleſiis, ſeu ſanctis nouiter inuentis ſine auctoritate, niſi Epiſcopo probante, minime venerentur, ſalua etiam de hoc, & de omnibus eccleſiis canonica auctoritate.
16. De ordinatis Epiſcopis, nec receptis.
17. Quod non oporteat abſolute quoslibet ordinare.
18. De ſeruo, ſi neſciente domino ſuo fuerit ordinatus.
19. Quod non liceat clericum in duabus ciuitatibus miniſtrare, nec abbatibus plurima monaſteria aut cellas habere.
20. De peregrinis Epiſcopis, & clericis.
21. De literis peregrinorum, & clericis ſine literis ambulantibus.
22. Qualis vel pro qualibus culpis quisque ſecundum canonicam inſtitutionem degradetur de officio ſacerdotali.
23. De expulſo ab eccleſia & excommunicato, vel damnato ab officio ſuo.
24. De ordine Eccleſiaſtico, & officio Miſſæ.
25. De reliquiis ſanctorum, & oratoriis villaribus.
26. De altari non conſecrando niſi lapideo.
27. De confirmatione cum chriſmate.
28. De baptiſmo.
29. De paſcha, & die dominico, & de reliquis feſtiuitatibus.
30. De ieiunio, & de quadrageſima, vel lætaniis.
31. Vt feſtiuitates præclaræ non niſi in ciuitatibus, aut in vicis publicis teneantur.
32. De hoc officio.
33. De Eccleſiis emendandis, vt vbi in vno loco plures ſunt, quam neceſſe eſt, deſtruantur quæ neceſſariæ non ſunt, & aliæ conſtruantur.
34. De Eccleſiis non bene conſtructis.
35. De iudicio pœnitentiæ, ad interrogandum reliquimus per quem pœnitentialem, vel qualiter iudicentur pœnitentes: & de inceſtibus, quibus liceat iniungere, quibus non.
36. De eleemoſyna mittenda in Hieruſalem propter Eccleſias Dei reſtaurandas proximo natali Domini.
37. Vt nullus homo malignis conſentiat, ſed magis in quantum poteſt reſiſtat, vt pauperes, orphani, & viduæ, & Eccleſiæ Dei pacem habeant.
38. De concordia fidelium noſtrorum.
39. Vt omnes fideles communicent, & ad Miſſas perſtent in Synodali deprecatione. *al. text.* & ad miſſas per expectent finalem deprecationem.
40. Canon S. Sylueſtri.

Fecit hos gradus in gremio Synodi, vt non Presbyter aduerſus Epiſcopum, non Diaconus aduerſus Presbyterum, non Subdiaconus aduerſus Subdiaconū, non Acolythus aduerſus Subdiaconū, non Exorciſta aduerſus Acolythum, non Lector aduerſus Exorciſtam, nec Oſtiarius adverſus Lectorem det accuſationem aliquam. Et non damnabitur Præſul niſi 72. teſtibus: neque Præſul ſummus à quoquam iudicabitur, quoniam ſcriptum eſt: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.* Presbyter autem, niſi in 44 teſtimoniis non damnabitur. Diaconus autem in cardine conſtitutus Vrbis Romæ niſi 37 teſtibus non damnabitur. Subdiaconus, Acolythus, Exorciſta, Lector, niſi, ſicut ſcriptum eſt in 7 teſtimoniis filios,* habentibus & vxorem, & omnino Chriſtum * prædicantibus. Sic datur myſtica veritas.

Exempl. Amerbachii, habentes, prædicantes.

CONSTITVTIO AD MISSOS DIRECTA EX CAPITVLARI.

Imo ex Capitulis in Conuentu Miſſorum a Carolo ſtatutis.

Vt iudices ſiue fiſcales freda non exigant, priusquam facinus componatur.

HOc quoq; iubemus, vt Iudices nominati ſiue Fiſcales de quacunque libet cauſa freda non exigant, priusquam facinus componatur: Si quis autem per cupiditatem iſta transgreſſus fuerit, legibus componatur: fredum autem non illi iudici tribuat, cui culpam commiſit, ſed illi, qui ſolutionem recipit, tertiam partem coram teſtibus fiſco tribuat, vt pax perpetua ſtabilis permaneat.

CAPITVLARE.

CAP. I. *De cauſis admonendis.*

CAP. II. *De eccleſiis emendandis.*

De eccleſiis emendandis, & vbi in vno loco plures ſunt, quam neceſſe ſit, vt deſtruantur, quæ neceſſariæ non ſunt, & aliæ conſtruantur.

CAP. III. *De Presbyterorum ordinatione & excommunicatione.*

Vt Presbyteri non ordinentur, priusquam examinentur: & excōmunicatio paſſim & ſine cauſa non fiat.

CAP. IV. *De ſcabinis, aduocatis & notariis ordinandis.*

Vt Miſſi noſtri ſcabinos, aduocatos, notarios per ſingula loca eligant, & eorum nomina, quando reuerſi fuerint, ſecum ſcripta deferant.

CAP. V.

CAP. V.

De illis qui legem ſeruare contemnunt.

De his, qui legem ſeruare contempſerint, vt per fideiuſſores ad præſentiam Regis deducantur.

CAP. VI. *De haribannatoris coniecto.*

Vt illi, qui haribannum ſoluere debent, coniectum faciant ad haribannatorem.

CAP. VII. *De fugitiuis & peregrinis.*

De fugitiuis & peregrinis, vt diſtringantur, vt ſcire poſſimus, qui ſint, aut vnde venerint.

CAP. VIII. *De baugis & bruniis.*

Vt baugæ, & bruniæ non dentur negociatoribus.

CAP. IX. *De menſuris.*

De menſuris, vt ſecundum iuſſionem noſtram æquales fiant.

CAP. X. *De veſtitura Pipini.*

Vt non mittantur teſtimonia ſuper veſtitura Domini Pipini Regis.

CAP. XI. *De colonis & fiſcalinis.*

Vt nec colonus, nec fiſcalinus poſſint alicubi traditiones facere.

CAP. XII. *De homine ad iudicium mittendo.*

Vt nullus præſumat hominem ad iudicium mittere, niſi iudicatum fuerit.

CAP. XIII. *De conuerſione liberi hominis.*

Vt liber homo, qui in monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibidem delegauerit, promiſſione facta, ſecundum Regulam firmiter teneat.

CAP. XIV.

De debitis Regalibus qualiter ſolui debeant.

Vt omnia debita, quæ ad partem Regis ſolui debent, ſolidis 12. denariorum ſoluant, excepta freda, quæ in Lege Salica conſcripta eſt. Illa iiſdem ſolidis, quibus cæteræ compoſitiones ſolui debent componatur.

CAP. XV. *De Wadio.*

Vt omnia, quæ vvadiari debent, iuxta quod in lege continetur, pleniter ſecundum ipſam legem revvadiata fiant, & poſtmodum vel Dominus Rex, vel ille, cuius cauſa eſt, iuxta quod ei placuerit, miſericordiam faciat.

CAP. XVI. *De his qui ad placitum non comparuerunt.*

De Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, qui ad placitum noſtrum non venerunt.

CAP. XVII.

De cauſa ebrii hominis, & de eius teſtimonio, & de placito Comitis.

Vt nullus ebrius ſuam cauſam in mallo poſſit conquirere, nec teſtimonium dicere, nec placitum Comes habeat, niſi ieiunus.

CAP. XVIII. *De non cogendo bibere.*

Vt nullus præſumat alium cogere ad bibendum, niſi quod ei neceſſe fuerit.

CAP. XIX.

De Miſſis Dominicis, vel cæteris hominibus diſcurrentibus.

De Miſſis noſtris diſcurrentibus, vel cæteris hominibus propter vtilitatem noſtram iter agentibus, vt nullus manſionem contradicere præſumat.

CAP. XX. *De canibus in dextro armo tonſis.*

De canibus, qui in dextro armo tonſi ſunt, vt homo, qui eum habuerit, cum ipſo cane in præſentiam Regis veniat.

CAP. XXI.

De capitulis, quæ in Legem nouiter addita ſunt.

Vt populus interrogetur de Capitulis, quæ in Lege nouiter addita ſunt, & poſtquam omnes cōſenſerint, ſubſcriptiones & manufirmationes ſuas in ipſis Capitulis faciant.

CAP. XXII. *De illis, qui ad placitum banniri debent.*

Vt nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut ſi alter ei quærere debet: exceptis Scabiniis VII. qui ad omnia placita præeſſe debent.

CAP. XXIII. *De generali placito habendo.*

Si aliter res fortuito non præoccupauerint, 8. Kal. Iul. id eſt, in miſſa S. Iohannis Baptiſtæ, ad Mogontiam, ſiue ad Cabillionem, generalem placitum nunciantes habere volumus.

CAP. XXIV. *Ex Lege Ripuarenſe.*

1. Si ingenuus ingenuum ictu percuſſerit, 15. ſolidis culpabilis iudicetur.
2. Homo Regius, i. fiſcalinus, & Eccleſiaſticus, vel laicus interfectus, c. ſolidis componatur.

3. Ho-

3. Homo ingenuus, qui multam quamlibet ſoluere non potuerit, & fideiuſſores non habuerit, liceat ei ſemetipſum in Wadium ei, cui debitor eſt, mittere, vsq; dum multã, quam debuit, perſoluet.

4. In eodem Cap. Cleſoniſte aut DC. ſolid. componat, aut cum 12. iuret, aut, ſi ille, qui cauſam quærit, 12. hominum ſacramentum recipere noluerit, aut cruce, aut ſcuto, & fuſte contra eũ decertet.

CAP. XXV. *De ſeruo, qui damnum quodlibet perpetrat.*

Nemini liceat ſeruum ſuum propter damnum ab illo cuilibet illatum dimittere, ſed iuxta qualitatem damni dominus pro illo reſpondeat, vel eum in compoſitione, aut ad pœnam petitoris offeret. Si autem ſeruus, perpetrato ſcelere, fugerit, ita vt à domino penitus inueniri non poſſit, ſacramento ſe dominus etiam excuſare ſtudeat, quod hoc nec ſuæ voluntatis nec conſcientiæ fuiſſet, quod ſeruus ei tale facinus commiſit.

CAP. XXVI. . . . .

CAP. XXIX. *De mannitione ſecundum legem ad mallum.*

Si quis ad mallum legibus mannitus fuerit, & non venerit, ſi eum ſunnis non detinuerit, 15. ſol. culp. iud. Sic ad ſecundum & tertium. Si autem ad quartum venire contempſerit, poſſeſſio eius in bannum mittatur, donec veniat, & de re, de qua interpellatus fuerit, iuſticiam faciat. Si infra annum non venerit, de rebus eius, quæ in banno miſſæ ſunt, Rex interrogetur, & quidquid inde iudicauerit, fiat. Prima mannitio ſuper noctes 7. Secunda ſuper noctes 14. Tertia ſuper noctes 21. Quarta ſuper noctes 42. fiat. Similiter & de beneficio hominis, ſi forte res proprias non habuerit, mittatur in bannum, vsq; Rex interrogetur.

CAP. XXX. . . . .

CAP. XXXIV. *De auctore rei.*

Si auctor venerit, & rem intertiatam recipere renuerit, campo vel cruce contendant.

CAP. XXXV.

De eo qui filios non habuerit, & in eorum loco alium ſibi heredem facere voluerit.

Qui filios non habuerit, & alium quemlibet heredem ſibi facere voluerit, coram Rege, vel coram Comite, & Scabinis, vel Miſſis dominicis, qui tum ad iuſticias faciendas in prouincia fuerint ordinati, traditionem faciat.

CAP. XXXVI. *De denarialibus qualiter poſſint hereditare.*

Homo denarialis non antea hereditare in ſua agnatione poterit, quam vsque ad tertiam generationem perueniat.

CAP. XXXVII.

Homo cartularius ſimiliter.

CAP. XXXVIII. *Vt omne ſacramentum in Eccleſia iuretur.*

Omne ſacramentum in Eccleſia, aut ſupra reliquias iuretur: & quod in Eccleſia iurandum eſt, vel cum VI. electis, vel, ſi 12. eſſe debent, quales potuerit inuenire: *Sic illum Deus, & illi Sancti, quorum iſtæ reliquiæ ſunt, vt veritatem dicat.*

CAP. XXXI. *De re intertiata furto amiſſa.*

Si res intertiata furto ablata fuerit, liceat ei, ſuper quem res intertiata fuerit, per ſacramentum ſe excuſare de furto, quod nec ſuæ voluntatis, aut conſcientiæ fuiſſet, quod ablatum eſt, aut aliud tantum ſine damno reſtituat.

CAP. XL.

De homine, qui comprehendit ſeruum, iuſſit eum occidere dominos ſuos duos infantes: vnum, qui habuit 9. annos; alium, qui habuit XI. ad extremum illum ſeruum, poſtquam dominos ſuos illos pueros occidit, in foueam quandam proiecit: & iudicatum eſt: vt illum, qui nouem annos habuit, Weregildo componat: alium vero, qui XI. annos habuit, dupliciter: ſeruum quem mordricum, tripliciter: & bannum noſtrum ad omnia.

CAPITVLA ECCLESIASTICA.

CAP. I. *Infra Eccleſiam de lectionibus.* . . . .

CAP. XI. *De ſeruis propriis vel ancillis.*

De ſeruiis propriis vel ancillis, vt non amplius tondeantur, vel velentur, niſi ſecundum menſuram, vt & ibi ſatis fiat, & villæ non ſint deſolatæ.

CAP. XII. *De congregationibus.*

De congregationibus ſuperfluis, vt nullatenus fiant, ſed tantos congreget, quantis conſilium dare poteſt.

CAP. XIII. *De pulſantibus.*

De illis, qui non fiunt ſecundum Regulam pulſati, vt deinceps emendentur, & pulſentur ſecundum Regulam.

CAP.

CAP. XIV.

De infantulis puellis, quando velentur.

Vt infantulæ ætatis puellæ non velentur ante, quam illæ eligere ſciant, quid velint, & pulſentur ſalua Canonica autoritate.

CAP. XV. *De Præpoſitis monachorum.*

Vt laici non ſint Præpoſiti Monachorum infra monaſteria. Nec Archidiaconi ſint laici.

CAP. XVI. *De inceſtuoſis.*

Vt inceſtuoſi canonice examinentur, & nec propter alicuius amicitiam quidam relaxentur, quidam vero conſtringantur.

CAPITVLARE.

Hoc factũ eſt a Carolo iam Imperatore, vt patet ex c.4. & c.21.

CAP. I. *De pace conſeruanda.*

DE pace, vt omnes, qui per aliqua ſcelera ei rebelles ſunt, conſtringantur ad omnes generaliter.

CAP. II. *De iuſticiis generalibus.*

De iuſticiis eccleſiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum, & in publicis iudiciis non deſpiciantur clamantes, ſed diligenter audiantur.

CAP. III. *De iuſticiis Regalibus.*

De iuſticiis Regalibus, vt pleniter fiant inquiſitæ.

CAP. IV.

De fame, clade & peſtilentia, ſi euenerit.

De hoc, ſi famis euenit, clades, aut inæqualitas aeris, vel aliam qualiſcunque tribulatio, non expectetur Edictum noſtrum, ſed ſtatim deprecetur Dei miſericordia. Et in præſenti anno de famis inopia, vt ſuos quiſque adiuuet, prout poteſt, & ſuam annonam non nimis care vendat, & ne foris Imperium noſtrum vendatur aliquid alimoniæ.

CAP. V.

De armis non portandis.

De armis infra patriam non portandis, i. ſcutis, & lanceis, & loricis. Si faidoſus quis ſit, diſcutiatur tunc, qui de duobus contrarius ſit, vt pacati fiant, & diſtringantur ad pacem, etiam ſi noluerint. Et ſi aliter ſe pacificare nolunt adducantur in noſtram præſentiam. Et ſi aliquis poſt pacificationem alterum occiderit, componat illum, & manum, quam periurauit, perdat, & inſuper bannum Dominicum ſoluat.

CAP. VI.

De armatura in hoſtem habenda.

De armatura in exercitu, ſicut antea in alio Capitulari commendauimus, ita ſeruetur: & inſuper omnis homo de duodecim manſis bruniam habeat. Qui vero bruniam habens eam ſecum non tulerit, omne beneficium cum brunia perdat.

CAP. VII.

De negociatoribus quoadusque procedant.

De negotiatoribus, qui partibus Sclauorum & Auarorum pergunt quouſque procedere cum ſuis negociis debeant, id eſt, partibus Saxoniæ vsque ad Bardenvvich, ibi præuideat Heretus; & ad Skesba, vbi Madalgaudus præuideat; ad Alueſtat, & ad Erpſesfurt item, Miam præuideat; ad Foranheim, & ad Brenberg, & ad Raginiſpurg, Audulfus; ad Magadeburg præuideat Hatto; & ad Lauriacum Werinheri. Et vt arma & brunias non ducant ad venundandum. Quod ſi inuenti fuerint portantes, omnis ſubſtantia eorum auferatur ab eis: dimidia quidem pars partibus Palatii, alia vero dimidia inter iam dictos Miſſos & inuentorem diuidatur.

CAP. VIII.

De clamatoribus vel cauſidicis.

De clamatoribus vel cauſidicis, qui nec iudicium Scabinorum acquieſcere, nec plaſphemare volunt, antiqua conſuetudo ſeruetur, id eſt, vt in cuſtodia recludantur, donec vnum è duobus faciant. Et ſi ad Palatium pro hac re clamauerint, & literas detulerint, non quidem eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, ſed cum cuſtodia & cum ipſis literis pariter ad Palatium noſtrum remittantur, vt ibi diſcutiantur ſicut dignum eſt.

CAP. IX. *De iuramento.*

Vt nulli alteri per ſacramentum fidelitas promittatur, niſi nobis, & vnicuique Seniori proprio, ad

prio, ad noſtram vtilitatem & ſui Senioris, exceptis his ſacramentis, quæ iuſte ſecundum legem alteri ab altero debentur.

CAP. X. *De conſpirationibus.*

Quicunque conſpirationem facere præſumpſerint, & ſacramento quamcunque conſpirationem firmauerint, vt triplici ratione iudicentur. Primo, vt vbicunque aliquod malum pro hoc perpetratum fuerit, auctores facti, interficiantur: * adiutores vero eorum, ſinguli alter ab altero flagellentur, & nares ſibi inuicem præcidant. Vbi vero nihil mali perpetratum eſt, ſimiliter quidem inter ſe flagellentur, & capillos ſibi viciſſim detondeant. Si vero per dextras aliqua conſpiratio firmata fuerit, ſi liberi ſunt aut iurent cum idoneis iuratoribus hoc pro malo non feciſſe, aut, ſi facere non potuerint, ſuam legem componant: ſi vero ſerui ſunt, flagellentur. Et vt de cætero in Regno noſtro nulla huiuſmodi cõſpiratio fiat, nec per ſacramentum, nec ſine ſacramento, ſeuere præcipimus. * al. adiuratores.

CAP. XI. *De periuriis, & teſtibus.*

De periuriis, vt caueantur, & non admittantur teſtes ad iuramentum antequam diſcutiantur. Et ſi aliter diſcuti non poſſint, ſeparentur ab inuicem, & ſingulariter inquirantur. Et non ſoli accuſatori liceat teſtes eligere, abſente ſuo cauſatore: & omnino nullus, niſi ieiunus, ad iuramentum vel ad teſtimonium admittatur. Si vero aliquis reputatur, dicat ille, qui eum refutat, & probat, quare illum recipere nolit. Et de ipſo pago, non de altero, teſtes eligantur, niſi forte extra Comitatum longius cauſa ſit inquirenda. Et ſi quis conuictus fuerit periurus, perdat manum, aut redimat.

CAP. XII. *De aduocatis, vicedominis, vicariis & centenariis.*

De aduocatis item, vt praui Aduocati, Vicedomini, Vicarii & Centenarii tollantur, & tales eligantur, quales & ſciant & velint iuſte cauſas diſcernere & terminare. Et ſi comes prauus inuentus fuerit, nobis nuncietur.

CAP. XIII. *De thelonei.*

Placet nobis, vt antiqua & iuſta thelonea à negociatoribus exigantur tam de pontibus, quam de nauigiis, ſeu mercatis. Noua vero, ſeu iniuſta, vbi vel funes tenduntur, vel cum nauibus ſub pontibus tranſitur ſeu his ſimilia, in quibus nullum adiutorium iterantibus præſtatur, vt non exigantur. Similiter etiam nec de his, qui ſine negociandi cauſa ſubſtantiam ſuam de vna domo ad aliam aut ad Palatium, aut in exercitum ducunt.

2. Si quid vero fuerit, vnde dubitetur, ad proximum placitum noſtrum, quod cum ipſis Miſſis habituri ſumus, interrogetur.

CAP. XIV. *De fugitiuis.*

De fugitiuis, ſeu & laicis, etiam fœminis, ſicut iam in alio Capitulari præcipimus, ita ſeruetur.

CAP. XV. *De liberis hominibus ad ſeruitium Dei tradentibus.*

De liberis hominibus, qui ad ſeruitium Dei ſe tradere volunt, vt prius non faciant hoc, quam à nobis licentiam poſtulent. hoc ideo, quia audiuimus aliquos ex illis non tam cauſa deuotionis, hoc feciſſe quam exercitus, ſeu alias functiones Regales fugiendo. Quoſdam vero cupiditatis cauſa ab his qui res illorum concupiſcunt, circumuentos audiuimus: & hoc ideo fieri prohibemus.

CAP. XVI. *De oppreſſione pauperum.*

De oppreſſione pauperum liberorum hominum, vt non fiant à potentioribus per aliquod malum ingenium, contra iuſtitiam oppreſſi, ita vt coacti res eorum vendant aut tradant. Ideo hæc & ſupra & hic de liberis hominibus diximus, ne forte parentes eorum contra iuſticiam faciant exhereditare, & Regale obſequium minuatur, & ipſi heredes propter indigentiam mendici, vel latrones, ſeu malefactores efficiantur. Et vt ſæpius non fiant manniti ad placitum, niſi ſicut & in alio Capitulari præcepimus, omnimodo ita ſeruetur.

CAP. XVII. *De eccleſiis ſeu Sanctis nouis.*

De Eccleſiis ſeu Sanctis nouiter ſine auctoritate inuentis niſi Epiſcopo probante, minime venerentur, ſaluo etiam de hoc, & de omnibus eccleſiis, Canonica auctoritate.

CAP. XVIII. *De falſis monetis.*

De falſis monetis, quæ in multis locis contra iuſticiam & contra Edictum fiunt, volumus, vt in nullo alio loco moneta ſit, niſi in Palatio noſtro: niſi forte iterum à nobis aliter fuerit ordinatum.

2. Illi tamen denarii, qui modo monetati ſunt, ſi penſantes & meri fuerint, habeantur.

CAP. XIX. *De haribanno.*

De haribanno volumus, vt Miſſi noſtri hoc anno fideliter exactare debeant abſque vllius perſonæ gratia, blanditiis ſeu terrore, ſecundum iuſſionem noſtram: id eſt, vt de homine habente libras VI. in auro, argento, bruneis, æramento, pannis integris, caballis, bobus, vaccis, vel alio peculio, ita vt vxores vel infantes non fiant deſpoliati pro hac re, ſed de eorum veſtimentis accipiant legitimum haribannum id eſt libras III. Qui vero non habuerit amplius in ſupraſcripto precio valente niſi libras III. ſolidi XXX. ab eo exigantur, id eſt, libra vna & dimidia. Qui vero non habuerit niſi duas libras, ſolidos X. exoluat. Si vero vnam habuerit, ſolidos V. ita vt iterum ſe valeat præparare ad Dei ſeruitium, &

Digitized by Google

ad noſtram vtilitatem. Et noſtri Miſſi caueant, & diligenter inquirant, ne per aliquod malum ingenium ſubtrahant noſtram iuſticiam alteri tradendo aut commendando.

CAP. XX. *De cenſu Regali.*

Cenſus Regalis, vndecumque legitime exiebat, volumus vt inde perſoluatur ſiue de propria perſona hominis, ſiue de rebus.

CAP. XXI. *De latronibus.*

De latronibus, ſicut iam in alio Capitulari commendauimus, ita maneat.

CAP. XXII. *De liberis hominibus vxores fiſcalinas habentibus.*

De liberis hominibus, qui vxores fiſcalinas Regias, & feminis liberis, quæ homines ſimiliter fiſcalinos Regios accipiunt, vt nec de hereditate parentum, vel de cauſa ſua quærenda, nec de teſtimonio pro hac re abiiciantur, ſed talis etiam nobis in hac cauſa honor ſeruetur, qualis & anteceſſoribus noſtris Regibus vel Imperatoribus ſeruatus eſſe cognoſcitur.

CAP. XXIII. *De decimis.*

Sequentia Capitula ſtatuta ſunt in Senatu Eccleſiaſtico.

Vt decimæ populi diuidantur in quatuor partes, id eſt, vna pars Epiſcopo, alia Clericis, tertia pauperibus, quarta Eccleſiæ in fabricis applicetur, ſicut in Decreto Gelaſii Papæ continetur.

CAP. XXIV. *De viduis, pupillis, cæcis & claudis tutandis.*

Vt viduis, & pupillis, orphanis, cæcis, & claudis tuitionem atque adminiculum impertiamus iuxta poſſibilitatem noſtram vel vires, ſicut in præcepto Domini Regis continetur.

CAP. XXV. *De ſortilegiis & maleficiis.*

De incantationibus, auguriis vel diuinationibus & de his, qui tempeſtates, vel alia maleficia faciunt, placuit ſancto Concilio, vt, vbicunque deprehenſi fuerint, videat Archipresbyter diœceſis illius vt diligentiſſime examinatione conſtringantur, ſi forte confiteantur malorum, quæ geſſerunt. Sed tali moderatione fiat eadem diſtrictio, ne vitam perdant, ſed vt ſaluentur in carcere afflicti, vsque dum Deo inſpirante ſpondeant emendationem peccatorum, & vt nullatenus per aliqua præmia à Comitibus vel Centenariis abſque diſtricta examinatione remittantur. Et hoc ſi fecerint, Archipresbyteri, dum hoc cognouerint, nequaquam Epiſcopis celare audeant, & ab Epiſcopis, vt dignum eſt, pro hoc corripiantur.

CAPITVLARE.

CAP. I. *De Ordinatione Eccleſiaſtica, & reſtauratione Eccleſiarum.*

De ordinatione Eccleſiaſtica, & reſtauratione Eccleſiarum Dei, omnes generaliter habeant bonam prouidentiam.

CAP. II. *De pace tenenda.*

Vt pacem & concordiam habeant ad inuicem fideles noſtri.

CAP. III. *De marca finium.*

Quomodo marca noſtra ſit ordinata, & quæ per ſe fecerunt confiniales noſtri ſpecialiter iſtis præteritis annis.

CAP. IV. *De placito condicto.*

De placito condicto ad marcam neceſſe eſt, vt omnimodis ex omni parte, ſicut ordinatum fuerit, vnusquisque conueniat.

CAP. V. *De fugitiuis.*

De illis hominibus non recipiendis à Marchionibus noſtris, qui Seniores ſuos fugiunt, pro damnaque eis facta habent.

CAP. VI. *De prauis iudicibus.*

De prauis Iudicibus, Aduocatis, Vicedominis, Vicariis, Centenariis, vel reliquis actoribus maleuolis non habendis.

CAP. VII. *De liberorum hominum poſſibilitate.*

De liberorum hominum poſſibilitate, vt iuxta qualitatem proprietatis exercitare debeant.

CAP. VIII. *De non permittendo hominibus malefacere.*

Vt nullus conſentiat ſuis hominibus ad malefaciendum infra patriam, de eo quod dicunt ſe non poſſe habere homines ad marcam defendendam, ſi eos bene diſtringunt.

CAP. IX. *De Vaſſis Regalibus.*

De Vaſſis Regalibus, vt honorem habeant & per ſe, aut ad nos, aut ad filium noſtrum caput teneant.

CAP. X. *De obſidibus.*

De obſidibus, quod bene non cuſtodiunt, & ab eis aufugiunt.

CAP.

Cap. XI. De oppreſſione minus potentium.

DE illis, qui neceſſitatem patiuntur, vt meliorem habeant conſolationem ad eorum iuſticiam.

Cap. XII. De hominibus in placito non banniendis.

VT per placita non fiant banniti homines, excepto, ſi aliqua proclamatio ſuper aliquem venerit, aut certe ſi Scabinus aut Iudex non fuerit, & pro hoc condemnati illi pauperiores non fiant.

Cap. XIII. De haribanno.

VT haribannum, aut aliquod collectum, pro exercitali cauſa Comites de liberis hominibus recipere, aut inquirere non præſumant, excepto ſi de palatio noſtro aut filii noſtri Miſſus veniat, qui illum haribannum requirat.

PIPINI II. REGIS ROMANORVM

CAPITVLARE

I. De competitionibus.

DE competitionibus, quæ ad placitum noſtrum pertinent, ſi Comes ipſas cauſas commouerit ad requirendum, ille tertiam partem ad eius recipiat opus, duas vero ad Palatium. Et ſi per eius negligentiam remanſerit, & Miſſus Dominicus ipſas cauſas requirat, tunc volumus, vt ille Comes illam tertiam partem non habeat, ſed cum integritate ad Palatium perueniat.

II. De homicidiis.

DE aduenis & peregrinis, qui in Dei ſeruitio vel Romam vel ad alia loca feſtinant ad Sanctorum corpora, vt ſalui vadant & reuertantur ſub noſtra defenſione. Et qui ex ipſis peregrinis auſus fuerit occidere, L X. ſolid. in noſtro Palatio componat: & inſuper ipſa compoſitio fiat de ipſo homicidio, cui legibus leudum ipſum pertinuit. Et hoc damus in mandatis cunctis Epiſcopis & Abbatibus ſeu Actionariis noſtris, vt hæc omnis ſuprascripta iuſtitia de præſenti abſque vlla tarditate adimpleta fieri debeat, vt qui in tantos annos iuſtitiam habere non potuerit, vel modo per Dei omnipotentis miſericordiam, & præceptum Domini & genitoris noſtri CAROLI, Regis Francorum & Longobardorum, ac Patritii Romanorum, ſimul & per noſtram præceptionem, vnuſquiſque iuſtitiam ſuam accipiat.

III. De Inuaſionibus.

VT nullus alteri præſumat res ſuas aut alienam cauſam ſine iudicio legali tollere aut inuadere, Et qui hoc facere præſumpſerit, ad partem noſtram exinde bannum componat.

IV. De inhibitis nuptiis.

DE inceſtis coniunctionibus hoc præcipitur, vt nullus deinceps propinquam, nec quam propinquus habuerit vxorem, ducat in coniugio: & vxoris parentela ita ſit viro, ſicut propria parentela.

V. De Donatione mulieris.

PLacuit nobis etiam, vt ſicut quæque femina poteſtatem habet cum licentia viri ſui res ſuas vendere, ita poteſtatem habeat donare.

VI De Mancipiis Regis.

DE mancipiis Palatii noſtri & Eccleſiarum noſtrarum, volumus mundium recipere, ſed noſtra mancipia habere.

VII. De Vltimis voluntatibus.

SI cuiuſcunque res in eleemoſynam datæ ſunt, & ipſe homo mortuus fuerit, antequam diſpenſet, tunc Dominicus Miſſus vna cum Epiſcopo parrochiæ ipſius conſideret, qualiter pro mercede Domni Regis ipſa eleemoſyna fiat facta, & infra X X X. noctes adimpleta eſſe debeat.

VIII. De filia reſtituta.

DE filia, cuius pater de manu erogatoris, omnes ſeruos ſuos iuſſit fieri libertos, contra legem eſſe videtur, inſtituimus vt in tertiam portionem de præfatis rebus iterum introire poſſit.

IX. De Re intertiata

VT nullus comparet caballum, bouem, iumentum, vel aliam rem, niſi illum hominem cognoſcat, qui ei vendiderit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, & quis eſt eius Senior.

X. De Denariali.

HOmo denarialis, modo ante hæreditatem in ſuam agnationem acquirere poterit, vſque in tertiam generationem perueniat.

2. Et homo Cartularius ſimiliter.

XI. *De Aduocatis.*

De Aduocatis Sacerdotum, volumus vt pro Eccleſiaſtico honore, & pro illorum reuerentia, Aduocatos habeant.

XII. *Quibus tutores dandi ſunt.*

Vt viduæ & orphani tutores habeant, iuxta illorum leges, qui illos defendant & adiuuent, vt per malorum hominum oppreſſionem iuſticias ſuas non perdant. Et ſi actor illorum aliquis eſſe noluerit, Iudex prouideat Deum timentem, iuſtum hominem, vt lex illorum eſt, qui pro noſtra præceptione illorum cauſam peragere debeat.

XIII. *De Armis intra patriam non portandis, vel ad placitum.*

Vt nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam, arma, id eſt, ſcutum & lanceam portet.

XIV. *De Teſtibus.*

De vniuerſali quidem populo, qui vbicũque iuſticiam quæſierit, ſuſcipiat tam à Comitibus ſuis, quam à Gaſtaldiis ſeu Sculdahis, vel loci Præpoſitis, iuxta ipſorum legem abſque tarditate.

2. Et ſi Comites Franci diſtulerint ad iuſticiam faciendam, & probatum fuerit, iuxta vt eorum fuerit electio, ita pœnæ ſubiaceant, & de illorum honore ita fiat, ſicut eſt conſuetudo Francorum.

3. Et de Longobardis Comitibus, qui ex ipſis neglectum poſuerit ad iuſticiam faciendam, ſicut illorum lex eſt, ita componat.

4. Et ſi forſitan attenderit ad gaſindium, vel ad parentem, aut ad amicum ſuum, ſeu ad præmium, & legem non iudicauerit, & probatum fuerit, Widrigild ſuum componat, & honorem ſuum amittat, ſicut ipſorum lex eſt.

5. Et ſi Gaſtaldius, aut Sculdahis, vel loci Præpoſitus de qualibet iudiciaria, tam ad ſuos pageſes, quam ad alios, qui iuſticiam quæſierint, non fecerit, componat ſicut lex ipſorum eſt.

6. Et ſi forſitan Francus aut Longobardus habens beneficium, iuſticiam facere noluerit, ille Iudex, in cuius miniſterio fuerit, contradicat illi beneficium ſuum, interim dum ipſe aut Miſſus eius iuſticiam faciat.

XV. *De Iuramento.*

Vt Iudex vnusquiſque faciat ad Dei iudicia per ciuitates, homines credentes, iuxta quantos præuiderit, ſeu foras per curtes vel vicos, vbi manent, vt cui ex ipſis hominibus cognitum fuerit homicidia, furta, adulteria, & de illicitis coniunctionibus, vt nemo ex eis eas concelet.

2. Et hoc damus in mandatis, vt ſi quis venerit iuſticiam reclamare ſuper quempiam hominem, dicendo de homicidio, furto, aut præda, & ille, ſuper quem dixerit, denegare voluerit, tunc ille, qui reclamat, ſi potuerit, approbet illud. Et ſi forſitan non potuerit approbare, & ipſe, ſuper quem dixerit, negauerit, quod ipſum malum nec ipſe nec homines ipſius perpetraſſent, & poſuerit excuſationem, & dixerit: Nomina mihi meos homines, qui tibi iſtud malum fecerint, ego tibi de illis iuſticiam faciam: & ille incognitus, qui reclamat, nomina illorum hominum neſcit, nec approbare poteſt, & ipſi, qui exinde veritatem faciunt, denegare voluerint, & ille, qui reclamat, dixerit: Quia illi homines veritatem ſciuerint, tunc ipſe Iudex, qui in ipſo loco eſt, faciat iurare homines qui liber fuerint, Franci aut Longobardi, quos ipſe nominatiue dixerit, vt dicant veritatem. Et ſi credentes homines fuerint, in manu Comitis ſui dextras dent. Et ſi latrocinia, vel furta, aut præda inuenta fuerint, emendentur ita, vt eorum lex eſt, cui ipſum malum perpetratum fuerat: tamen Iudex de loco vnde fuerit, de latronibus & furibus ſtudium ponat, vt ille poſt hic habitans aut veniens in pace viuere valeat.

3. Placuit atque conuenit nobis, vt omnes iuſtitiæ pleniter factæ eſſe debeant infra Regnum noſtrum, abſque vlla dilatatione, tam de Eccleſiis, & Xenonochiis, ſeu pauperibus, & viduis, & orphanis, atque de reliquis hominibus ſecundum iuſſionem Domini CAROLI Regis.

XVI. *De Iudiciis.*

Vt in illius Comitis miniſterio, ibidem Miſſi noſtri placitum non teneant, qui in aliquo Miſſatico directus eſt, donec reuerſus fuerit.

2. Vt vbicunque Miſſi noſtri aut Epiſcopum aut Comitem, aut Abbatem, vel alium quemlibet quocumque honore præditum inuenerint, qui iuſticiam facere noluerit, vel prohibuerit, de ipſius rebus viuant, quandiu iuſticiam facere debent.

3. Volumus vt Comites noſtri licentiam habeant, iniquiſitionem facere de Vicariis, Centenariis qui magis per cupiditatem quam propter iuſticiam faciendam ſæpiſſime placita tenent, & exinde populos nimis affligunt, ſicut in Capitulis Domini Caroli continetur,

4. Vt

Digitized by Google

4. Vt nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut ſi alter exquirere debet, exceptis Scabinis VII. qui ad omnia placita debeant eſſe.

5. De conclamatoribus vel cauſidicis, qui nec ad iudicium Scabinorum acquieſcere, nec blaſphemare volunt, antiqua conſuetudo eis ſeruetur, id eſt, in cuſtodiam recludantur, donec vnum è duobus faciant, Et ſi ad placitum pro hac re clamauerint, non quidem quod eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, ſed cum cuſtodia teneantur, & ipſi cum literis pariter ad placitum noſtrum reuertantur, & ibi diſcutiantur, ſicut dignum eſt.

6. De Iudicibus, vt inquirantur, ſi nobiles & ſapientes & Deum timentes conſtituti ſunt, & iurent vt iuxta ſuorum intelligentiam rectum iudicent, & pro muneribus vel humana gratia iuſticiam non peruertant, nec differant: & quod iudicauerint, ſua diſtrictione confirmare non diſſimulent. Vbi autem tales non ſunt, à Miſſis noſtris conſtituantur, & idem ſacramentum facere cogantur. Quod ſi viles perſonæ, & manus idoneæ ad hoc conſtitutæ ſunt, eiiciantur.

7. Similiter & Notarii ſint & Legibus eruditi, & bonæ opinionis, & iuſiurandum præbeant, vt nullatenus falſitatem vel colludium ſcribant: & qui hoc feciſſe præterito tempore inuentus fuerit, præſentialiter damnetur.

XVII. *Res diuerſorum, vt dirimantur.*

De diuerſis generibus hominum, qui in Italia commanent, volumus, vt vbicunque culpa contigerit, *vnde tarda* creſcere poterit, pro ſatisfactione hominis, contra quem culpauerit, ſecundum legem *ipſius*, cui negligentiam commiſerit, emendet.

1. De ſtatu ingenuitatis, aut de aliis querelis, vnusquisque homo ſecundum ſuam legem ſeipſum defendat.

XVIII. *De Periurio*

Si quis periurium fecerit, nullam redemptionem ei facere liceat, niſi manum perdat. Et ſi ille, qui prius illud ſacramentum iurat, de illo periurio probatus fuerit, & aliquis de ſuis iuratoribus dixerit. Quod neſciens ſe ibidem periuraſſet; aut hoc apud iudicium Dei approbet factum eſſe, aut ſimiliter manum perdat, de cuius cauſa periurium fecerit, ſicut lex loci illius, vbi periurium factum eſt, à longo tempore fuerit, de eorum precio emendare ſtudeat.

2. Vt qui ſe periurauerit, aut infamis erit, poſtquam pœnitentiam accepit, inculpabilis eſſe videatur.

XIX. *De Eccleſiis.*

Vt Eccleſiæ baptiſmales, ſeu oracula, qui eas à longo tempore reſtaurauerint, mox iterum reſtaurent, & tam Curtis Regia quam Longobardi tales ibi habeant dominationes, qualis illorum à longo tempore fuerit conſuetudo.

2. Vt Pontifex vnusquisque ordinet & diſponat Eccleſiam ſuam canonico ordine, & Sacerdotes ſuos vel Clericos diſtringat Canonico ordine viuere.

3. Et ſi quis Pontifex Clericos ſuos Canonico ordine diſtringere noluerit, anathema ſit. Et ſi illi ad ſecularem pertranſierint habitum, quod canones Clericos prohibent facere, Comes, qui in loco ordinatus fuerit, diſtringat illos, in omnibus ad ſuam partem, ſicut alios exercitales.

XX. * *De Monaſteriis.*

Monaſteria virorum & puellarum, tanquam in mundio Palatii eſſe noſcuntur, vel in mundio Epiſcopi ſui, ſeu reliquorum hominum, diſtringat vnusquisque, in cuius mundio ſunt, vt regulariter viuant.

XXI. *De Xenodochiis.*

Similiter in xenodochiis cuiuslibet, Fratres in omnibus paſcantur iuxta poſſibilitatem illorum locorum.

XXII. *De Reſtaurandis Eccleſiis, & aliis.*

Vt de reſtauratione Eccleſiæ vel pontis facienda, aut ſtrata reſtauranda, omnia generaliter faciant homines, ſicut antiqua fuit conſuetudo, & non anteponatur immunitas, nec pro hac re vlla occaſio perueniat.

XXIII. *De Monachis vagantibus.*

Inſtituimus, vt ſicut Dominus Carolus Rex commendauit de illis Monachis, qui de Francia vel de aliis locis venerint, & eorum monaſteria dimiſerint, vt præſentialiter in illis partibus reuertantur ad monaſteria, & nemo ex vobis ipſos ſecum detineat.

2. De Presbyteris, qui de aliis locis vel prouinciis, veniunt vt nullus eos debeat recipere ſine dimiſſoria Epiſcopi, de cuius parrochia eſt.

3. Placuit nobis de eccleſiis baptiſmalibus, vt in omnibus ita debeant eſſe ordinatæ & conſeruatæ, vt Dominus Carolus Rex commendauit, & in ſuo Capitulari continetur.

XXIV. *De Immunitatibus*

Et hoc conſtituimus, vt immunitates, quæ ſunt iam ab Edicto, patrono Confirmatæ, vt in omnibus conſeruatæ debeant permanere, ſicut iuſſio ipſius Domini Caroli Regis eſt.

Digitized by Google

XXV. *De pontibus, & viis publicis.*

Conſiderauimus, vt viæ, portus, & pontes infra Regnum noſtrum, in omnibus pleniter emendari debeant, per illa loca, vbi iam antea fuit conſuetudo. Nam per alia loca ſuper ipſa flumina nullatenus pontes eſſe debeant.

XXVI. *De Viſitationibus.*

Stet nobis, vt miſſos noſtros, vnũ Monachum & alium Capellanũ, direxiſſemus infra Regnum noſtrum, prouidendo & inquirendo per monaſteria virorum ac puellarum, quæ ſub ſancta Regula viuere debent, quomodo eſt eorum habitatio, aut qualiter eſt vita eorum, aut conuerſatio eorum, & quomodo quotque monaſterium debeat habere, vnde viuere poſſint.

2. Vt quicumque xenodochia habent, ſi ita pauperes paſcere voluerint, & conſilium facere, quomodo abantea fuerit, habeant ipſa xenodochia, & regant ordinabiliter: & ſi hoc facere noluerint, ipſa dimittant, & per talem hominem inantea ſiat gubernata cum conſilio Epiſcopi, qualiter Deo & nobis exinde placet.

3. De eccleſiis baptiſmalibus, vt nullatenus laici homines eas tenere debeant, ſed per Sacerdotes fiant, ſicut ordo eſt gubernare: neque illi pagenſes negligentiam habeant de hoc, quod ibidem facere debent: & illi Sacerdotes eas ita regant, quomodo ordo Canonicus expoſcit.

4. De monaſteriis & xenodochiis, quæ per diuerſos Comitatus eſſe videntur, & Regalia ſunt, vt quicunque ea habere voluerint, per beneficium Domini Regis habeant.

XXVII. *Quando liceat alterius Clericum accipere vel non.*

Vt nemo alterius Clericum ſine commendatitiis aut dimiſſoriis literis recipere præſumat.

2. De Presbyteris, qui de alia prouincia venerint, nullus eos debeat recipere ſine dimiſſoria Epiſcopi ſui.

XXVIII. *De Iterantibus.*

De Epiſcopis & Abbatibus, Comitibus ſeu Vaſſis Dominicis, vel reliquis hominibus, qui ad placitum veniunt, vel inde vadunt, vel vbicunque pergunt per Regnum noſtrum, vt non præſumant ipſi aut homines illorum alicui homini ſuam cauſam tollere, vel ſuum laboratum, in tantum ſi non comparauerit, aut ipſe homo, qui ſua ſpontanea voluntate eis non dederit.

2. Et quando heribanni tempus fuerit, nullus audeat manſionem vetare ad ipſos iterantes, in tantum quod ipſi iterantes iniuſte nullas cauſas tollant. Et ſi aliquis hoc præſumpſerit facere, tam Seniores quam Vaſalli noſtri, & ipſe homo ibidem ad eos proclamauerit, tũc volumus, vt præſentialiter ipſe, qui hoc fecerit, hoc, quod ad ipſum hominem tulerit, ſecundum ſuam legem emendet.

3. Et ſi euenerit, quod ei ipſa cauſa ibidem ſecundum legem præſentialiter emendata non fuerit, & ad Palatium exinde proclamatio euenerit, tunc volumus, vt ipſe, qui hoc malum fecerit, contra ipſum hominem, qui proclamauerit, ſecundum ſuam legem emendet, & inſuper ad Palatium noſtrũ componat, ex eo quod bannum noſtrum frangere auſus fuerit.

XXIX. *De his, qui ſe in poteſtate alterius ſubdiderint, vel res per fraudem alienauerint, vel diuiſionem diſtulerint facere.*

Stetit nobis de illis hominibus liberis Longobardis, vt licentiam habeant ſe commendandi, vbi voluerint, ſicut antea in tempore Longobardorum conſuetudo fuit, in tantum vt ſuo Comiti faciant rationabiliter, quod debent.

2. De his hominibus, qui res ſuas alienauerint, vbicunque ſuper eas reſident, diſtringat eos Cõmes per excubias publicas, ſicut lex continet.

3. Placuit nobis, vt liberi homines, qui non propter paupertatem, ſed ob vitandam Reipublicæ vtilitatem, fraudulenter ac ingenioſe res ſuas Eccleſiis delegant, denuo ſub cenſu vtendas recipiũt, vt quouſque res ipſas poſſident, & hoſtes & reliquas publicas functiones faciant. Quod ſi iuſſa facere neglexerint, licentiam eos diſtringendi Comitibus permittimus per ipſas res, non reſiſtente immunitate, vt ſtatus & vtilitas Regni huiuſmodi adinuentionibus non infirmetur.

4. Volumus, vt ſimul in laicali ordine hæc ſeruetur menſura, videlicet vt ſi quis alterius proprietatem, qui hoſtem facere poſſit, emerit, aut quouis modo ad eum peruenerit, eique ad vtendum eam dimiſerit.

5. Et ſi negligenter de hoſte fuerit, per ipſas res à Comite diſtringantur, vt quoquo modo publica vtilitas non minoretur.

6. Videtur nobis, vt quicunque liber homo ingenioſe in ſeruitium alicuius ſe tradiderit is qui eum recipit, hoc quod ille, qui ſe in ſeruitium tradidit, in publico per antiquam conſuetudinem facere debuit, adimpleat.

7. De his perſonis, quæ ſuas res ideo ad alienam perſonam delegant, vt ad placitum venire non compellantur, vt mala, qui facta habent, non emẽdent. Quod ſi apparuerit ideo delegaſſe, ne iuſticiam facerent, volumus vt ipſæ res in bannum mittantur, quouſque ille, qui eas habet, auctorem in palatium adducat, & ſic de malefactore iuſticiam faciat.

8. Præcipimus vt de his fratribus, qui in noſtris & Romaniæ finibus in patrimam vel matrimam ſuc-

nam ſuccedunt hereditatem, ſi contigerit, quod vnus Eccleſiaſticæ militiæ ſit mancipatus:& idcirco is, qui ſeculariter militare debuerat, vt ſe ad defenſionem Regni ſubtrahat, in noſtris finibus partem ſubſtantiæ in portionem ſuſcipere diſſimulauerit, idcirco vt neq; à Comite diſtringi valeat. Vbicumque enim ſuus Comes eum inuenerit, licentiam diſtringendi ei concedimus, ita vt primum fideiuſſorem non inuenerit, donec vt ad placitum veniat, & bannum noſtrum perſoluat. Si vero fideiuſſorem non inuenerit, tamdiu per Comitem ſub cuſtodia teneatur, quouſque fideiuſſorem inueniat, & bannum noſtrum perſoluat.

9. De liberis vero hominibus, qui in alienam poteſtatem mobile ſuum transferunt, vt cauſatores eorum pignorare eos non poſſint, placet nobis, vt eorum res infiſcentur, quouſque venientes ad audientiam iuſticiam faciant.

10. Si vero venire contempſerint, ſecundum Capitulare Domini ac genitoris noſtri de rebus eorum agatur. Nam & de rebus eorum habita æſtimatione damnum quæſitori ſarciatur. Qui vero illud mobile recepit, ſi hoc per ſacramentum probare non potuerit, quod propter iuſticiam alterius differendam illud mobile non recepiſſet, bannum noſtrum perſoluat.

11. De fratribus namque, qui ſimul in paterna ſeu materna hereditate viuunt, communiter nolentes ſubſtantiam eorum diuidere, occaſione, vt vnus eorum tantum in hoſtem vadat, volumus vt ſi ſolus erit, vadat: ſi vero duo, ſimiliter.

12. *Si* vero tres fuerint, vnus remaneat. Si vltra tres numerus excreuerit, vnus ſemper propter domeſticam curam, atque rerum communium excolentiam, remaneat.

13. Si vero inter eos aliqua fuerit orta contentio, quis eorum expeditionem facere debeat, *tunc* prohibemus, vt nemo eorum remaneat.

14. In ætate eorum lex propria ſeruetur: & in nepotibus hæc conditio remaneat ſimiliter.

XXX. *Ne liberi opprimantur.*

Placuit nobis, vt vllos liberos homines, Comites noſtri ad eorum in ſeruitium non opprimant. Et quicumque hoc fecerit, ſecundum iudicium, quod ſtatutum habemus, emendet.

XXXI. *Qualiter iudicium inter Epiſcopum & priuatum fieri debeat.*

Vt qui ſe reclamauerit ſuper Pontificem, quod iuſticiam habeat ad inquirendum, dirigat illum Comes, aut per Miſſum ſuum, aut per epiſtolam ſuam, ad ipſum Pontificem. Et ſi Epiſcopus ipſe Francus aut Longobardus diſtulerit ad iuſticiam faciendam, tunc iuxta vt ipſi Epiſcopi elegerint, vbi conſuetudo fuerit pignorandi à longo tempore, vt inantea in eo modo ſint pro iuſticia facienda.

2. Et hoc ſtatuimus, vt vbicumque Epiſcopi ſubſtantiam habuerint, Aduocatum habeant in *ipſo* Comitatu, qui abſque tarditate iuſticiam faciat, & ſuſcipiat.

3. Et talis ſit ipſe Aduocatus, liber homo, bonæ opinionis, laicus aut clericus, qui ſacramentum pro cauſa Eccleſiæ, quam peregerit, deducere poſſit, iuxta qualitatem ſubſtantiæ, ſicut lex eorum habet.

XXXII. *De Rebus forfactis.*

De rebus forfactis, quæ per diuerſos Comitatus ſunt, volumus vt ad Palatium pertineant tranſacto anno & die.

XXXIII. *De hominibus Placentinis.*

Non eſt noſtra voluntas, vt homines Placentini, per eorum præceptum, de Curte Palatii noſtri [illegible]dìones recipiant.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI

REFORMATIO ECCLESIASTICA,

Continens Reformationem abuſuum Cleri & Inſtitutionem Canonicæ profeſſionis ſeu Regulam Clericorum: conſtituta & ordinata in Comitiis Aquiſgranenſibus.

Anno Domini DCCCXVI.

Anno Chriſti 816

Hinc videlicet, cuius fuerit Eccleſiam reformare, Imperatoris ne an Papæ & cuius poteſtatem abſtractam in Eccleſiaſticos habuerit, Imperator an Papa

INCIPIT PRÆFATIO.

CVm in nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis Chriſtianiſſim⁹ ac glorioſiſſimus LVDOVICUS ſuperno munere victor Auguſtus, anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCXIII Indictione decima, anno itquidẽ imperii ſui tertio, Aquiſgrani palatio generalem ſanctumque conuocaſſet conuentum, & cœpiſſet ſecundum ardentiſſimam erga diuinum cultum ſibi cœlitus inſpiratam voluntatem, multa congrua & neceſſaria de emendatione ſanctæ Dei Eccleſiæ, illius videlicet amore, qui eam ſuo ſancto & precioſo redemit ſanguine, eique ſe adfuturum vsque ad conſummationem pollicitus eſt ſeculi, ſolerter ac curioſe pertractare: eouſque inter cætera peruentum eſt, vt eundem ſanctum & venerabilem Deo annuente aggregatum conuentum conſuleret, immo conſulendo admoneret ſuper quibusdam Eccleſiarum præpoſitis, qui partim ignorantia, partim deſidia, ſubditorum curam paruipendebant & hoſpitalitatem minus iuſto diligebant, quid facto opus eſſet. Adiunxit etiam monendo, vt quia Canonicorum vita ſparſim in ſacris canonibus eiſdẽ & in ſanctorum patrum dictis erat indita, propter ſimplices quosque minusque capaces, aliquam ex eiſdem ſacris canonibus & ſanctorum patrum dictis inſtitutionis formam pari voto, parique conſenſu excerperent, per quam patenter prælatorum & ſubditorum vita monſtraretur: quatenus omnes qui canonica cenſentur profeſſione, per viam propoſiti ſui inoffenſo greſſu incederent, & in Chriſti militia deuotius vnanimes atque concordes exiſterent. Sed vt id nutu diuino fieret, dominum in commune humiliter exorandum pręmonuit, vt ſeruorum ſuorum exorabilibus pulſatus precibus, eius admonitionem ſecundum ſuam voluntatem fieri, ſuaque gratia eam præcedere & ſubſequi dignaretur. Ad quam etiam admonitionem ſacer conuentus intimo gaudio repletus, expanſis in cœlum manibus creatori omnium gratias agens, benedixit. Quippe qui talem, tam pium, tamque benignum Eccleſiæ ſuæ ſanctæ principem, cunctisque eius neceſſitatibus ſapientiſſimum ac deuotiſſimum prætulerit procuratorem. Suſcipientes ergo libentiſſime hilariterque eius ſaluberrimam multis Deo miſerante profuturam admonitionem, licet plerique auxiliante Deo deuote ac religioſe cum ſibi ſubiectis canonicam ſeruent inſtitutionem, & in pleriſque locis idem ordo pleniſſime ſeruetur: omnium tamen id animis ſedit, vt ſecundum eiuſdem principis admonitionem, vna diuino freti auxilio, & eiuſdem piiſſimi principis non modico adiuti iuuamine, eius videlicet liberaliſſima largitione, copiam librorum præ manibus habentes, & canonica authoritate & ſanctorum patrum dictis veluti ex diuerſis pratis quosdam floſculos carpentes, hanc inſtitiritutionis formam excerperent, & canonicis obſeruandam conferrent, vt quorum forte labore ob tarditatem ingenii ſeu copiam librorum ſparſim digeſta difficile comprehendi poſſet, ſolerti ſtudio in eodem opere breuiter congeſta perfacile ab his reperiri poſſet, per quam (vt præmiſſum eſt) & prælati recto tramite incedere, & ſubditis normam viuendi absque ignorantiæ obſtaculo ſalubriter noſſent præbere. Vigilanti ergo ſtudio eandem inſtitutionis formam colligere ſtuduerunt: in qua pleniſſime continetur, qualiter & prælati viuere, & ſubiectos regere, eisq; Eccleſiaſticos ſumptus adminiſtrare, & in Dei ſeruitio conſtringere bene operantes quoque ad meliora prouocare, proteruos quosque & negligentes debeant corrigere. Cum igitur huius inſtitutionis formam coram memorato glorioſo principe prolatam ſacer conuentus laudibus extuliſſet, & Eccleſiaſtica authoritate fulcitam, laudeque dignam, ac ſanctæ Eccleſiæ vtiliſſimam atque proficuam conſona voce prædicaret: nihilque in ea repræhenſionis ab iis qui ſanum ſapiunt, reperiri poſſe profiteretur, ab eodem victorioſiſſimo principe, & ab omnibus qui aderant, Deo gratias, acclamatum eſt. Nec immerito: quippe qui & occulta ſua diſpenſatione & gratiſſima inſpiratione præfatum principem, vt id fieri moneret, compulit, & vt ad effectum perduceretur, miſerando adiuuit. Proinde omnium ſententia ſtatutum eſt, ab omnib. qui in canonica profeſſione domino militant, hãc inſtitutionis formam tot eccleſiaſticorum virorum vigilanti ſtudio congeſtam, dignisque præconiis laudatam, iuxta virium poſſibilitatem, modis omnibus obſeruandam, quatenus hanc ſiue aliarum ſanctarum ſcripturarum documenta ſedula meditatione perlegentes, & prælati & ſubditi vocatione qua vocati ſunt, ope diuina adminiculati infatigabiliter ambulent, & pro tam piiſſimo principe, qui ob lucrum animarum hoc ſacrum & venerabile concilium ad hanc formam congerendam & ſtatuendam ſalutiferis admonitionibus excitauit, modernis futurisque temporibus Dei immenſam clementiam iugiter exorent. Nam & in altero libello idem ſacer conuentus, eodem religioſiſſimo Auguſto monente, quandã inſtitutionis formulam ex ſanctorum patrum dictis ſtudioſe excerpſit, & in vnum breuiter ſatisque congruenter congeſſit, & ſanctimonialibus canonice degentibus tenendandam cenſuit. In qua continetur,

Digitized by Google

tinetur, quales eis abbatiſſæ præferendæ ſint, qualiter eiſdem ſanctimonialibus infra clauſtra monaſterii viuendum, quid à prælatis ſtipendiorum dandum, quibus documentis & virtutum inſtrumentis exornandæ ſint: quatenus hac formula viuendi inſpecta, & DEO ſibi adiutorium præbente, humiliter ſuſcepta & efficaciter impleta, cum bonorum operum lampadibus venienti ſponſo apparere, atque eius thalamum ingredi mereantur.

ISIDOR. *In libro officiorum De tonſura clericorum.* *Cap. I.*

TOnſuræ eccleſiaſticæ vſus à Nazaræis, niſi fallor, exortus eſt. Qui prius crine ſeruato, diuina poſt magnam vitæ continentiam deuotione completa, caput radebant, & capillos in igne ſacrificii ponere iubebantur, ſcilicet vt perfectionem deuotionis ſuæ domino conſecrarent. Huius ergo exempli vſus ab Apoſtolis introductus eſt, vt hi qui in diuinis cultib. mancipati domino cõſecrantur quaſi Nazaræi, id eſt, ſancti Dei, crine præciſo innouentur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ iubetur, dicente domino: *Tu fili hominis, ſume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum & barbam*: videlicet quia & ipſe ſacerdotali genere DEO in miniſterium ſanctificationis deſeruiebat. Hoc & Nazaræos illos Priſcillam & Aquilam in Actibus Apoſtolorum primum feciſſe legimus, Paulum quoque Apoſtolum, & quoſdam diſcipulorum Chriſti, qui in huiuſmodi cultu imitandi extiterunt. Eſt autem in clericis tõſura ſignum quoddam, quod in corpore figuratur, ſed in animo agitur, ſcilicet vt hoc ſigno irreligionis vitia reſecentur, & criminibus carnis noſtræ quaſi crinibus exuamur, atque inde innouatis ſenſibus & comis rudibus eniteſcamus, *expoliantes nos* iuxta Apoſtolum *veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum, qui renouatur in agnitione Dei*. Quam renouationem in mente oportet fieri, ſed in capite demonſtrari, vbi ipſa mens noſcitur habitare. Quod vero de tonſo capite ſuperius, inferius circuli corona relinquitur, ſacerdotium regnumque eccleſiæ in eis exiſtimo figurari. Tiara enim apud veteres conſtituebatur in capite ſacerdotum. Hæc ex byſſo contexto rotunda erat, quaſi ſphæra media, & hoc ſignificatur in parte capitis tonſa. Corona autem, latitudo aurei eſt circuli, quæ regum capita cingit. Vtrumque itaque ſignum in capite clericorum exprimitur, vt impleatur etiam corporis quadam ſimilitudine, quod ſcriptum eſt, Petro Apoſtolo perdocente: *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium.*

Quæritur autem, cur ſicut apud antiquos Nazaræos non ante coma nutritur, & ſic tondetur: ſed qui hæc exquirunt, aduertant quid ſit inter illud propheticum velamentum, & hanc euangelii reuelationem, de qua dicit Apoſtolus: *Cum tranſieris ad Chriſtum, auferetur velamen*: Quod autem ſignificabat velamen interpoſitum inter faciẽ Moſis & adſpectũ populi Iſrael, hoc ſignificabat illis temporibus etiam coma ſanctorum. Nam & Apoſtolus comam pro velamento eſſe dicit. Proinde iam non oportet vt velentur crinibus capita eorum, qui domino conſecrantur, ſed tantum vt reuelentur: quia quod erat occultum in ſacramento prophetiæ, iam in euangelio declaratum eſt.

ISIDOR. *De Oſtiariis.* *Cap. II.*

OStiarii ſunt, qui in veteri teſtamento ianitores templi vocabantur, qui præerant portis Hieruſalem: quique ordinati per vices ſuas, omnia interiora templi vel exteriora cuſtodiebant. Hi denique inter ſanctum & iniquum diſcernentes, eos tantum in eccleſia qui ſunt fideles, recipiunt. Intrare enim templum niſi per hos non poſſumus. Habent enim poteſtatem tam bonos recipiendi, quam reiiciendi indignos.

De Lectoribus idem. *Cap. III.*

LEctorum ordo, formam & initium à prophetis accepit. Sunt igitur lectores, qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam. Iſti quippe ordinantur. Primum de eorum conuerſatione Epiſcopus verbum facit ad populum. Deinde coram plebe tradit eis codicem diuinorum apicum, ad verbum Dei annunciandum. Qui autem ad huiuſmodi prouehitur gradum, iſte erit doctrina & libris imbutus, ſenſuumque ac verborum ſcientia perornatus, ita vt ex diſtinctionibus ſententiarum intelligat, vbi finiatur iunctura, vbi adhuc pendeat oratio, vbi ſententia extrema claudatur. Sicque expeditus, vim pronunciationis tenebit, vt ad intellectum omnium mentes ſenſumque promoueat, diſcernendo genera pronunciationum, atque exprimendo ſententiarum proprios affectus: modo indicãtis voce, modo dolentis, modo increpantis, modo exhortantis, ſiue his ſimilia ſecundum genus propriæ pronunciationis, in quo magis illa ambigua ſententiarum adhibenda cognitio eſt. Multa enim in ſcripturis ſunt, quæ niſi proprio modo pronuncientur, in contrariam recedunt ſententiam, ſicuti eſt: *Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Dominus qui iuſtificat?* Quodque ſi confirmatiue non ſeruato genere pronunciationis dicatur, magna peruerſitas oritur. Sic ergo pronunciandum eſt, ac ſi diceretur: Dominus ne qui iuſtificat? ſubauditur, non. Neceſſe eſt ergo in tantis rebus ſcientiæ ingenium, quo proprie ſingula conuenienterque pronuncientur. Propterea & accentuum vim oportet lectorem ſcire, vt nouerit in qua ſyllaba vox protendatur pronunciantis. Plerunque enim imperiti lectores in verborum accentibus errant, & ſolent irridere nos imperiti hi qui videntur habere notitiam, detrahentes & iurãtes penitus nos neſcire quod dicimus. Porro vox lectoris ſimplex erit & clara, ad omne pronunciationis genus accommodata, plena ſucco virili, agreſtem & ſubruſticum effugiens ſonum. Non humilis, nec adeo ſubtilis, non fracta, non tenera, nihilque fœmineum ſonans, neq; cum motu corporis, ſed tantum cum grauitatis ſpecie. Auribus enim & cordi conſulere debet lector, non oculis: nec potius ex ſeipſo expectatores magis, quam auditores faciat. Vetus opinio eſt, lectores pronunciandi cauſa præcipuam curam vocis habuiſſe, vt exaudiri in tumultu poſſit. Vnde & dudum lectores præcones vel proclamatores vocabantur.

ITEM

Digitized by Google

Item idem de Exorciſtis. *Caput.* *IV.*

IN ordine & miniſterio Eccleſiæ eſſe exorciſtas, ſecundum officia quæ in templo Salomonis erant diſpoſita, quæque poſterius ſunt ab Eſdra diſpertita: inuenimus eos quos Eſdras actores memorat templi, eos nunc eſſe exorciſtas in Eccleſia Dei. Fuerunt enim ſub Eſdra actores templi, ſeruorum Salomonis filii, qui actum templi totius ſub curam ſuam haberent, ac ſacris oblationibus deſeruirent. Et cum fuiſſent ex ordine & miniſterio templi, longe fuerunt ab officio altaris Dei: quia nec Pſalmiſtis, nec oſtiariis, nec ſacrorum ſeruis attingere licebat ad munera altaris, niſi tantummodo Leuitis. Quid ergo eſt? nullam aliam curã habebant actores templi, niſi de ſartatecta facienda, aut quæcunque fuiſſent veterata in ædificatione templi aut delapſa, per eoſdem actores de theſauris dominicis reficerentur atque recolerentur. Ergo actores templi, exorciſtæ ſunt in populo Dei. Quommodo enim actor prudens & bonus ſcit, quid ſit domini ſui cenſus, & omnis ſubſtantiæ modus, & redigit apud ſe totius poſſeſſionis inſtrumenta originali: ſic & exorciſta redigit in ſua diligentia totius regni Domini ſecreta, vt memoriæ mandet de ſcripturarum ſacramentis: vnde exerceat ſcilicet donum, quod illi eſt à Spiritu ſancto conceſſum, ſecundum Apoſtoli præconium. Exorciſtas enim memorat Apoſtolus, cum dicit: *Nunquid omnes donationes habent ſanationum?* Hi enim *cum ordinantur*, ſicut ait Canon, *accipiant de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, accipientes poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos* ſiue cathechumenos ſiue baptizatos.

Item Iſidorus de Acolytis *Caput.* *V.*

ACOlyti Græce, Latine ceroferarii dicuntur à deportandis cereis, quando legendum eſt Euangelium, aut ſacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras dum ſol eo tempore rutilet: ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, vt ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in Euangelio legitur: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Item Iſidorus *de Subdiaconibus.* *Caput.* *VI.*

SUbdiaconi qui apud Græcos hypodiaconi vocantur, in Eſdra inueniuntur, appellanturque ibi Nathinæi, id eſt, in humilitate domino ſeruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Euangelio Ioannis diuina proditione commonitus, ſaluatorem meruit confiteri. Quique etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis emicuit, proteſtante domino ac dicente: *Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt.* Denique iſti oblationes in templo Domini ſuſcipiunt à populis. Iſti obediunt officiis Leuitarum. Iſti quoque vaſa corporis & ſanguinis Chriſti diaconibus ad altaria domini offerunt. De quibus quidem placuit patribus, vt quia ſacra miniſteria contrectant, caſti & continentes ſint ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia liberi, iuxta quod illis Propheta dicente iubetur: *Mundamini qui fertis vaſa domini.* Hi igitur cum ordinantur, ſicut Sacerdotes & Leuitæ, manus impoſitionem non ſuſcipiunt: ſed patinam tantum & calicem de manu Epiſcopi, & ab Archidiacono ſcyphum aquæ cum aquamanili, & manuergium accipiunt.

Item Iſidorus *de Diaconibus.* *Caput.* *VII.*

DIaconorum ordo, à tribu Leui accepit exordium. Præcepit enim Dominus Moſi, vt per ordinationem Aaron Sacerdotis & filiorum eius, rurſus in diuini cultus miniſterio ordinarentur, & conſecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & ſeruirent pro Iſrael coram Aaron & filiis eius in tabernaculo Dei, excubantes in templo die ac nocte, ipſique geſtarent arcam & tabernaculum, & omnia vaſa eius, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi conſtituerent, & in promouendo tabernaculo ipſi deponerent, rurſus ipſi componerent. A vigintiquinque annis & ſupra, in tabernaculo ſeruire ipſis mandatum eſt. Quam regulam ſancti Patres & in nouo Teſtamento conſtituerunt. In Euangelio autem primordia eorum & in Actibus Apoſtolorum ita leguntur: *Conuocantes autem duodecim Apoſtoli multitudinem diſcipulorum, dixerunt: Non eſt æquum, nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Quid ergo eſt, fratres? Conſiderate ex vobis viros boni teſtimonii ſeptem, plenos Spiritu ſapientiæ, quos conſtituamus in hanc rem. Nos vero erimus orationi & miniſterio ſermonis inſtantes. Et placuit hic ſermo coram multitudine: Et elegerunt ſtatim Stephanum, virum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Procorum, Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos ſtatuerunt ante Apoſtolos. Et cum oraſſent, impoſuerunt illis manus, verbumque Dei creſcebat, & multiplicabatur numerus credentium.* Et hinc iam decreuerunt Apoſtoli, vel ſucceſſores Apoſtolorum, per omnes Eccleſias ſeptem Diacones ordinandos eſſe, qui ſublimiori gradu cæteris proxime circa aram Chriſti, quaſi columnæ altaris, aſſiſterent. & non ſine aliquo ſeptenarii numeri myſterio. Hi enim ſunt, quos in Apocalypſi legimus, *ſeptem Angeli tubis canentes.* Hi ſunt ſeptem candelabra aurea, hi voces tonitruorum. Ipſi enim clara voce, in modum præconis, admonent cunctos, ſiue in orando, ſiue in flectento genua, ſiue in pſallendo, ſiue in lectionibus audiendis. Ipſi etiam, vt aures habeamus ad Dominum, clamant. Ipſi quoque euangelizant. Sine ipſis ſacerdos nomen habet, officium non habet. Nam ſicut in ſacerdote conſecratio, ita & in miniſtro diſpenſatio ſacramenti eſt. Ille orare, hic pſallere mandat. Ille oblata ſanctificat hic ſanctificata diſpenſat. Ipſis etiam ſacerdotibus propter præſumptionem non licet de menſa Domini tollere calicem, niſi eis traditus fuerit à diacono. Leuitæ inferunt oblationes in altaria. Leuitæ componunt menſam Domini. Leuitæ operiunt arcam teſtamenti. Non enim omnes vident alta myſteriorum, quæ operiuntur à Leuitis, ne videant quæ videre non debent, & ſumant quæ ſeruare non poſſunt. Qui propterea

altari

altaria albis induti adſiſtunt, vt cæleſtem vitam habeant, candidiq; ad hoſtias & immaculati accedant, mundi ſc. corpore, & incorrupti pudore. Tales n. decet Dominum habere miniſtros, qui nullo carnis corrũpantur contagio, ſed potius eminentia caſtitatis ſplendeant. Quales autem diaconi ordinentur, Paulus Apoſtolus pleniſſime ſcribit ad Timotheũ. Nam cum præmiſiſſet de ſacerdotũ electione, continuo ſubiunxit: *Diacones ſimiliter irreprehenſibiles*, hoc eſt, ſine macula, ſicut Epiſcopi. Pudici vtiq; i. à libidine continentes. Nec bilingues, ſ. ne conturbent pacem habentes. Non multo vino dediti: quia vbi ebrietas, ibi libido dominatur & furor. Non turpe lucrum ſectantes, ne de cæleſti miniſterio lucra terrena ſectentur. Eſt quoque turpis lucri appetitio, plus de præſentibus quam de futuris cogitare. Poſt hæc ſubiecit: *Hi autem probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.* Hi vtique ſicut Epiſcopi, hic & illi ante ordinationem probari debent, ſi digni ſint, & ſic poſtea miniſtrare.

Item ISIDORVS *De Sacerdotibus.* *Caput VIII.*

PResbyterorum ordo, exordium ſumpſit (vt dictum eſt) à filiis Aaron. Qui n. ſacerdotes vocabantur in veteri teſtamento, hi ſunt qui nunc vocantur presbyteri. Et qui nuncupantur principes ſacerdotum, nunc Epiſcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate, Græci presbyteros vocant. His n. ſicut Epiſcopis, diſpenſatio miniſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt eñ Eccleſiæ Chriſti, & in confectione diuini corporis & ſanguinis conſortes cum Epiſcopis ſunt. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi, ac ſolum præter authoritatem ſummi ſacerdotij, clericorum ordinatio & conſecratio reſeruata eſt, ne à multis diſciplina Eccleſiæ vindicata, concordiam ſolueret, ſcandala generaret. Nam Paulus Apoſtolus eoſdem presbyteros, vt vere ſacerdotes, ſub nomine Epiſcoporum ita adſeuerat, loquens ad Titum: *Huius* (inquit) *rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, quemadmodum ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet n. Epiſcopum ſine crimine eſſe.* Qua ſententia oſtendit, etiam presbyteros ſub Epiſcoporum nomine taxari. Vnde ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & diaconi ſcribit, de presbyteris omnino tacuit, quia eos in Epiſcoporum nomine comprehendit. Secundus eñ primo coniunctus gradus eſt, ſicut ad Philippenſes Epiſcopis & diaconibus ſcribit, cum vna ciuitas plures Epiſcopos habere non poſſit, & in Actibus Apoſtolorum presbyteros Eccleſiæ, iturus Hieroſolymam, congregauit, quibus inter cætera ait: *Videte gregem, in quo vos Spiritus ſanctus Epiſcopos ordinauit.* Vnde etiam tales in Eccleſia presbyteros conſtituendos eſſe ſicut Epiſcopos, & Apoſtolus ad Titum loquitur, & canones ipſi teſtantur. Presbyteros autem merito & ſapientia dici, non ætate. Nam & Moſi præcipitur, vt eligat presbyteros. Vnde & in Prouerbiis dicitur: *Gloria ſenum canicies.* Quæ eſt hæc canicies? Haud dubium quin ſapientia, de qua ſcriptum eſt: *Canicies hominum, prudentia eſt.* Cumque nongentos & amplius annos ab Adam vſq; ad Abraham, vixiſſe homines legerimus, nullus alius primus appellatus eſt presbyter, id eſt, ſenior, niſi Abraham, qui multo paucioribus annis vixiſſe conuincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam presbyteri nuncupantur. Quod ſi ita, miror cur inſipientes conſtituantur.

Item ISIDORVS *De Sacerdotio.*

VIdeamus ergo nunc ad ſacratiſſimos ordines, & ſingulariter demonſtremus, quid eſt ſacerdotij fundamentum, vel quo authore pontificalis ordo adoleuit in ſecula. Initium quidem ſacerdotij Aaron fuit, quanquam & Melchiſedech prior obtulerit ſacrificium, & poſt hunc Abraham, Iſaac & Iacob. Sed illi ſpontanea voluntate, non ſacerdotali authoritate, iſta fecerunt. Cæterum Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primusq; ſacerdotali ſtola indutus, victimas obtulit, iubente Domino, ac loquente ad Moſen: *Accipe* (inquit) *Aaron & filios eius, & applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonii. Cumque laueris patrem cum filiis aqua, indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica & ſuperhumerali, & rationali, quod conſtringes balteo, & pones tiaram in capite eius, & laminam ſanctam ſuper tiaram, & oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur. Filios quoque eius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo* Aaron ſcilicet, & liberos eius, *& impones eis mitras, eruntque ſacerdotes mei religione perpetua.* Quo loco contemplari oportet, Aaron ſummum ſacerdotem, id eſt, Epiſcopum fuiſſe: nam filios eius, presbyterorum figuram præmonſtraſſe. Fuerunt enim filij Aaron & ipſi ſacerdotes, quibus merito adſtare debebant Leuitæ, ſicut ſummo ſacerdoti. Et hoc fuit inter Aaron ſummum ſacerdotem & inter filios eiuſdem Aaron, qui & ipſi erant ſacerdotes: quod Aaron ſuper tunicam accipiebat poderem, ſtolam talarem, & coronam auream, mitram & zonam auream, & ſuperhumerale, & cætera quæ ſupra memorata ſunt. Filij autem Aaron, ſuper tunicas lineas tantummodo, & tiarati adſtabant ſacrificio Dei. Sed forſitan quæritur & hoc, cuius figuram faciebat Moſes? Si enim filij Aaron presbyterorum figuram faciebant & Aaron ſummi ſacerdotis, id eſt, Epiſcopi, Moſes cuius? Indubitanter Chriſti, & vere per omnia Chriſti: quoniam fuit ſimilitudo mediatoris Dei, qui eſt inter Deum & hominem, Ieſus Chriſtus, qui eſt verus Dux populorum, verus princeps ſacerdotum, & Dominus pontificum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Item Idem. *Caput IX.*

HActenus de primordiis ſacerdotalibus in veteri teſtamento: in nouo autem teſtamẽto, poſt Chriſtum, ſacerdotalis ordo à Petro cœpit. Ipſi enim primum datus eſt pontificatus in Eccleſia Chriſti. Sic enim loquitur ad eum Dominus: *Tu es* (inquit) *Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum.* Hic ergo ligandi ſoluendiq; poteſtatem primus accepit, primusque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit.

Siquidem

Siquidem & cæteri Apoſtoli cum Petro pari conſortio honoris & poteſtatis acceperunt. Qui etiam in toto orbe diſperſi, Euangelium prædicauerunt, quibusque decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum. Qui non iam ex genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut primum ſecundum ordinem Aaron, ſed pro vniuſcuiusque merito, quod in eum gratia diuina contulerit. Sicut etiam ad Heli Dominus pronunciauit, dicens: *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebunt coram me vsque in æternum. Et nunc hæc dicit Dominus: Nequaquam, ſed glorificantes me glorificabo. Qui me ſpernit ſpernetur.* Quatuor etenim ſunt genera Apoſtolorum. Vnum à Deo tantum, vt Moſes. Alterum per hominem & Deum, vt Ioſue. Tertium tantũ per hominem, ſicut his temporibus multi fauore populi, & poteſtatum in ſacerdotium ſubrogantur. Quartum autem genus ex ſe eſt, ſicut pſeudoprophetarum & pſeudo Apoſtolorum. Quid eſt autem nomen Apoſtolorum? Apoſtoli in Latina lingua miſſi interpretantur, quia ipſos miſit Dominus Euangelizare ad illuminationem omnium populorum. *Epiſcopus* autem, vt quidam prudentium ait, *nomen eſt operis, non honoris.* Græcum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui ſuperefficitur, ſuperintendit, curam ſcilicet ſubditorum gerens. *Epi*, ſuper: *ſcopus* autem intentio eſt: ergo Epiſcopum Latine ſuperintendentem poſſumus dicere, vt intelligat ſe non eſſe Epiſcopum, qui non prodeſſe, ſed præeſſe * neglexerit. Quod vero per manus impoſitionem à præceſſoribus Dei ſacerdotibus, Epiſcopi ordinãtur, antiqua eſt inſtitutio. Iſaac autem patriarcha ſanctus, ponens manum ſuam ſuper caput Iacob, benedixit ei. Similiter & Iacob filiis ſuis benedictionem dedit. Moſes ſuper caput Ioſuæ manum ſuam imponens, dedit ei ſpiritum virtutis & ducatus in populo Iſrael. Sic & ſuper impletor legis & Prophetarum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per manus impoſitionem Apoſtolos benedixit, ſicut in Euangelio Lucæ ſcriptum eſt: *Et perduxit illos trans Bethaniam: & eleuauit manus ſuas, & benedixit eos. Factumque eſt cum benedixiſſet illis, diſceſſit ab eis: & ipſi reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno.* Et in Actibus Apoſtolorum ex præcepto S. Spiritus, Paulo & Barnabæ Apoſtolis manus impoſita eſt in Epiſcopatum, & ſic miſſi ſunt ad Euangelizandum. Quod autem à triginta annis ſacerdos efficitur, ab ætate ſcilicet Chriſti ſumptum eſt, ex qua idem orſus eſt prædicare. Hæc enim ætas profectum iam non indiget paruulorum, ſed perfectionis: nam plena eſt & robuſta, & ad omne diſciplinæ ac magiſterij exercitium præparata. Quod vero vnius virginalis matrimonij ſint qui eliguntur in ordine pontificatus, & in veteri lege mandatum eſt, & plenius ſcribit Apoſtolus, dicens: *Vnius vxoris virum.* Sacerdotem quærit Eccleſia aut de monogamia ordinatum, aut de virginitate ſanctum. Porro quod Epiſcopus non ab vno, ſed à cunctis prouincialibus Epiſcopis ordinatur, ideo inſtitutum eſt, ne aliquid contra fidem Eccleſiæ vnius tyrannica authoritas moliretur: propterea ab omnibus conuenientibus conſtituitur, ac non minusquam à tribus præſentibus, cæteris tamen conſentiẽtibus teſtimonio literarum. Huic autem, dum conſecratur, datur baculus, vt eius indicio ſubditam plebem vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorum ſuſtineat. Datus & annulus, propter ſignum pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum. Nam multa ſunt, quæ carnalibus minusque intelligentibus occultantes ſacerdotes, quaſi ſub ſignaculum condunt, ne indignis quibusque ſacramenta Dei aperiantur. Iam vero quod ſeculares viri nequaquam ad miniſterium Eccleſiæ aſſumantur, eadem authoritas Apoſtolica docet & dicit: *Manus cito nemini impoſueris.* Et iterum: *Non neophytum, ne in ſuperbia elatus, putet ſe non tam miniſterium humilitatis, quam adminiſtrationem ſecularis poteſtatis adeptum: & per condemnationem ſuperbiæ, ſicut diabolus, per iactantiam deiiciatur.* Quomodo enim valebit ſecularis homo ſacerdotij magiſterium adimplere, cuius nec officium tenuit, nec diſciplinam cognouit? Aut quid docere poterit, cum ipſe non didicit? Nunc vero ſæpe cernimus plurimos ordinationem talibus facere: nec eligunt qui Eccleſiæ proſint, ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus maiorum quiſpiam rogauerit. Et vt deteriora dicam, qui ordinarentur, muneribus impetrarunt. Taceo de reliquis. Alij ſucceſſores filios vel parentes faciunt, & conantur poſteris præſulatus relinquere dignitatem, cum hoc nec Moſes amicus Dei facere potuit, ſed Ioſue de alia tribu elegit, vt ſciremus, principatum in populo non ſanguine defendendum eſſe, ſed vitæ merito. Interdum autem & iuxta meritum plebium eliguntur perſonæ rectorum: vnde nouerint populi, ſui fuiſſe meriti, regimen peruerſi ſuſcepiſſe pontificis. Quod autem is, qui poſt baptiſmum aliquo mortali peccato corruptus, ad ſacerdotium non promoueatur, lex ipſa teſtatur. Moſes enim in lege præcepit ſacerdotibus, ne aliquod * peius vitiatum ad altare Dei offerrent, quod ipſum poſtea offerentibus ſacerdotibus Iſrael per Malachiam improperauit Deus, dicens: *Vos ſacerdotes qui polluiſtis nomen meum. Et dixiſtis: In quo polluimus eum? Offerentes ſuper altare meum panem pollutum, & offerebatis cæcum & languidum.* Vnde & in Numeris vitula rufa, cuius cinis expiatio eſt populi, non aliter iubetur offerri ad altare Domini, niſi quæ terrena opera non fecerit, iugumque delicti non traxerit, nec vinculis peccatorum fuerit alligata. Sed quid plura ſubiiciamus? Si enim is qui in Epiſcopatum vel presbyterium poſitus, mortale aliquod peccatum admiſerit, retrahitur: quanto magis ante ordinationem ſi peccator inuentus eſt, vt non ordinetur? Quapropter quia lex peccatores à ſacerdotio remouet, conſideret ſe vnusquisq; & ſciens quia potentes potenter tormenta patientur, retrahet ſe ab hoc non tam honore, quam onere, & aliorum qui digni ſunt, locum non ambiat occupare. Qui enim erudiendis atque inſtituendis de virtute populis præerit, neceſſe eſt in omnibus ſanctus ſit, & in nullo repræhenſibilis habeatur. Qui.n. aliũ de peccatis arguit, ipſe à peccato debet eſſe alienus. Nã qua fronte ſubiectos arguere poterit, cum illi ſtatim poſſit correptus ingerere: Ante doce te quæ recta ſunt Epiſcopi. Quapropter qui negligit recta facere, deſinat recta docere. Primitus quippe ſemetipſum corrigere debet, qui alios ad bene docendũ monere ſtudet, ita vt in omnib. ſemetipſum formam viuendi præbeat, cunctosque

* ſtuduerit

* pecus

Digitized by Google

ctorq; ad bonũ opus & doctrina & opere prouocet. Cui etiã ſcientia ſcripturarũ neceſſaria eſt: quia ſi Epiſcopi tantũ ſit ſancta vita, ſibi ſoli poteſt ꝓdeſſe ſic viuens. Porro ſi & doctrina fuerit eruditus, poteſt cæteros quoſq; inſtruere, & docere ſuos, & aduerſarios repercutere. Qui niſi refutati fuerint atq; conuicti, facile poſſunt ſimpliciũ corda peruertere. Hu9 aũt ſermo debet eſſe purus, ſimplex & apertus, plenus grauitate & honeſtate, plenus ſuauitate & gratia, tractans de myſterio legis, de doctrina fidei, de virtute continentiæ, de diſciplina iuſtitiæ, vnũquenq; diuerſa admonens exhortatione, iuxta profeſſionis morumque qualitatẽ, videlicet vt pernoſcat, quid, cui, quando vel quomodo proferat. Cuius præ cæteris ſpeciale officium eſt, ſcripturas legere, percurrere canones, exempla ſanctorum imitari. Vigiliis, ieiuniis, orationibus incumbere, cum fratribus habere pacem, nec quenquam ex membris ſuis diſcerpere. Nullum damnare, niſi comprobatum. Nullum excommunicare, niſi diſcuſſum. Cuiq; ita humilitate pariter & authoritate præſtabit, vt nec per nimiam humilitatem ſuam, ſubditorum vitia conualeſcere faciat, nec per immoderatam authoritatem ſeueritatis poteſtatem exerceat: ſed tanto cautius erga commiſſos agat, quanto durius à Chriſto iudicari formidat. Tenebit quoque illam ſupereminentem donis omnibus charitatem, ſine qua omnis virtus nihil eſt, Cuſtos enim ſanctitatis, charitas eſt: locus autem huius cuſtodis, humilitas. Habebit etiam inter hæc omnia & caſtitatis eminentiam, ita vt mens Chriſti corpus confectura, ab omni inquinamento carnis ſit munda & libera. Inter hæc oportet eum ſolicita diſpenſatione curam pauperum gerere, eſurientes paſcere, veſtire nudos, ſuſcipere peregrinos, captiuos redimere, viduas ac pupillos tueri, peruigilem in cunctis exhibere curam prouidentiæ diſtributione diſcreta. In quo etiam & hoſpitalitas ita erit præcipua, vt omnes cum benignitate & charitate ſuſcipiat. Si enim omnes fideles illud euangelicum audire deſiderant, *Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me:* quanto magis Epiſcopus, cuius diuerſorium, cunctorum debet eſſe receptaculum? Laicus enim vnum aut duos ſuſcipiens, impleuit hoſpitalitatis officium. Epiſcopus ſi omnes non receperit, inhumanus eſt. In negociis autem ſecularibus dirimendis, oportet eum cauſam merito diſcernere, non gratia. Neque enim ſic debet Epiſcopus ſuſcipere potentem, vt contriſtet contra iuſtitiam pauperem: neque pro paupere, auferre iuſtitiam à potente. Non defendat improbum, nec ſancta indigno committenda arbitretur. Neque arguat aut impugnet, cuius crimen non deprehendit. Erit quoque illi etiam iuxta Apoſtolum manſuetudo, patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia, ſiue pudicitia, vt non ſolum ab opere immundo ſe abſtineat, ſed etiam ab oculis & verbi & cogitationis errore. Ita vt dum nullum in ſe vitium regnare permittit, impetrare apud Deum veniam pro ſubditorum facinoribus valeat. Qui enim iſta ſectauerit, & Dei miniſter *humilis erit, & perfectum ſacerdotium conſummabit. *vtilis:

EXCERPTVM BEATI HIERONIMI *ex epiſtola ad Titum.*

Caput. X.

H*Vius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas.* Reliquit Titum diſcipulum Cretæ, vt rudimenta naſcentis Eccleſiæ confirmaret, & ſi quid videbatur deeſſe, corrigeret: ipſe pergens ad alias nationes, vt rurſum in eis Chriſti iaceret fundamentum. Quod autem ait, *vt ea quæ deſunt corrigas:* oſtendit, necdum eos ad plenam veniſſe ſcientiam veritatis: & licet ab Apoſtolo correpti fuerint, tamen adhuc indigere correctione. *Et conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego tibi diſpoſui.* Diligenter Apoſtoli attendamus verba, dicentis: *vt conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Qui, qualis presbyter debeat ordinari, in conſequentibus diſſerens, hoc eſt, *ſi quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir,* &c. poſtea intulit: *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, tanquam Dei diſpenſatorem.* Idem ergo eſt presbyter, qui Epiſcopus. Et antequam diaboli inſtinctu ſchiſmata in religione fierent, ac dicerent in populis, *Ego ſum Pauli, ego Apollô, ego autem Cephæ,* communi presbyterorũ conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero vnuſquiſque eos quos baptizauerat, putabat ſuos, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus, ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis cura eccleſiæ pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Putet aliquis non ſcripturarum, ſed noſtram eſſe ſententiam, Epiſcopum & presbyterum vnum eſſe, & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officii: relegat Apoſtoli ad Philippenſes verba, dicentis: *Paulus & Timotheus ſerui Chriſti Ieſu, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, cum epiſcopis & diaconibus, gratia vobis & pax,* & reliqua. Philippi, vna eſt vrbs Macedoniæ. Et certe in vna ciuitate plures, vt nunc putantur, Epiſcopi eſſe non poterant. Sed quia eoſdem Epiſcopos illo tempore, quos presbyteros appellabant, propterea indifferenter de Epiſcopis quaſi de presbyteris locutus. Adhuc alicui hoc videtur ambiguum, niſi altero teſtimonio comprobetur: In actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt, quod cum veniſſet apoſtolus Paulus Miletum, miſerit Epheſum, & conuocauit presbyteros eiuſdem Eccleſiæ, quibus poſtea inter cætera ſit locutus: *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus ſanctus Epiſcopos, paſcere Eccleſiam domini, quam adquiſiuit per ſanguinem ſuum.* Et hic diligentius obſeruate, quomodo vnius ciuitatis Epheſi presbyteros vocans, poſtea eoſdem Epiſcopos dixerit. Videamus igitur, qualis presbyter ſiue epiſcopus ordinandus ſit. *Si quis eſt ſine crimine, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, tanquam Dei diſpenſatorem. Non proteruum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri appetitorem.* Primum itaque *ſine crimine ſit,* quod puto alio verbo ad Timotheum, *irreprehenſibilem* nominatum. Non qui eo tantum tempore quo ordinandus eſt, ſit ſine crimine vllo, & præteritas maculas noua conuerſatione deleuerit: ſed ex eo tempore, quo in Chriſtum renatus eſt, nulla peccati conſcientia

mordeatur. Quomodo enim poteſt præſes Eccleſiæ auferre malum de medio eius, qui in delictum ſimile corruerit? aut qua libertate corripere peccantem, cum tacitus ſibi reſpondeat eadē ſe admiſiſſe quæ corripit? Primum itaque dicendum eſt, quod tam nomen ſacerdotii ſit ſanctum, vt nobis etiam ea quæ extra nos ſunt poſita, reputentur: non quo propter vitam noſtram Epiſcopi non fiamus, ſed quo propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arguendi ſimus. Qua etiam libertate poſſumus alienos filios corripere, & docere quæ recta ſunt, cum nobis ſtatim poſſit, qui fuerit correptus, ingerere, *Ante doce filios tuos*? Aut qua fonte extraneum corripio fornicantem, cum mihi conſcientia mea ipſa reſpondeat, *Exhæreda ergo filium fornicantem, Abiice filios tuos vitiis ſeruientes.* Cum autem nequam filius in vna tecum conuiuatur domo, tu audes de alterius oculo feſtucam detrahere, in tuo trabem non videns? Non itaque iuſtus polluitur ex vitiis filiorum, ſed libertas ab Apoſtolo Eccleſiæ principi reſeruatur, vt talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos repræhendere. *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe tanquam Dei diſpenſatorem.* Quæritur ergo inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Et non comedens & bibens cum ebrioſis, percutiat ſeruos & ancillas, ſed incertum domini expectet aduentum, & det conſeruis in tempore cibaria. Inter vicillum autem & familiam hæc ſola diſtantia eſt, quod conſeruus præpoſitus eſt conſeruis ſuis. Sciat itaque Epiſcopus & presbyter, ſibi populum eſſe conſeruum, non ſeruum.

Cætera quæ ſequuntur, in nobis poſita ſunt. *Non proteruum*, id eſt, non tumentem & placentem ſibi quod Epiſcopus ſit: ſed quaſi bonum villicum, id requirentem quod pluribus proſit. *Non iracundum.* Iracundus eſt, quod ſemper iraſcitur, & ad leuem reſponſionis auram atque peccari, quaſi vento folium mouetur. Neque vero qui aliquando iraſcitur, iracundus eſt: ſed ille dicitur iracundus, qui crebro hac paſſione ſuperatur. Prohibet quoque Epiſcopum eſſe *vinolentum*, vt ſenſu occupato vel exaltet riſum contra grauitatis decorem, & labiis ſolutis cachinnet, vel ſi paululum triſtis cuiuſdam rei fuerit recordatus inter pocula, in ſingultus prorumpat & lachrymas. Eſt ita per ſingula & inſanies, * quas ebrietas ſuggerit explicare. Poſt vinolentiam etiam hoc præcepit, *ne percuſſor ſit.* Quod quidem ſimpliciter intellectum, ædificat audientem, ne facile manum porrigat ad cædendum, neu os alterius verberandum inſanus erumpat. Melius eſt autem, vt non percuſſorem illum eſſe dicamus, qui manſuetus & patiens, ſciat in tempore quid loquendum ſit, quid tacendum, nec ſermone inutili conſcientiam percutiat auditorum infirmorum. *Turpis* quoque *lucri appetitus*, ab eo qui Epiſcopus futurus eſt, eſſe debet alienus. Sunt enim multi, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia, qui totas domus ſubuertunt, & putant quæſtum eſſe pietatem. *Melior eſt* autem, iuxta Salomonem, *modica acceptio cum iuſtitia, quam multa genimina cum iniquitate: & magis eligendum in paupertate nomen bonum, quam in diuitiis nomen peſſimum.* Epiſcopus, qui imitator Apoſtoli eſſe cupit, habens victum & veſtitum, his tantum debet eſſe contentus. Qui altario ſeruiunt, de altario viuant. *Viuant*, inquit, *& non diuites fiant.* Vnde & æs nobis excutitur, & vna tantum tunica induimur, ne de craſtino cogitemus. Turpis quoque lucri appetitio eſt, plus de præſentibus quam de futuris cogitare. Huc vſque, quid non debeat habere Epiſcopus ſiue presbyter, Apoſtoli ſermone præceptum eſt: nunc econtrario, quid habere debeat, explicatur. *Sed hoſpitalem, bonorum amatorem, caſtum, iuſtum, ſanctum, continentem, abſtinentem, obtinentem eum qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit conſolari doctrina ſancta, & contradicentes arguere.* Ante omnia hoſpitalitas futuro Epiſcopo denunciatur. Si enim omnes illud de euangelio audire deſiderant, *Hoſpes fui ſuſcepiſtis me*: quanto magis Epiſcopus, cuius domus, omnium communis debet eſſe hoſpitium? laicus enim vnum aut paucos ſuſcipiens, impleuit hoſpilitatis officium: Epiſcopus niſi omnes receperit, inhumanus eſt. Quomodo itaque manſuetudo, patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia lucri, hoſpilitas quoque & benignitas præcipue eſſe debent in Epiſcopo & inter cunctos laicos eminentia: ſic & caſtitas propria, & (vt ita dixerim) pudicitia ſacerdotalis, vt non ſolum ab opere ſe immundo abſtineat, verum à iactu oculi & cogitationis errore mens, Chriſti corpus confectura, ſit libera. Iuſtus quoque Epiſcopus eſſe debet & ſanctus, vt iuſtitiam in populis, quibus præeſt, exerceat, reddens vnicuique quod meretur: nec accipiat perſonam in iudicio. Inter laici autem & Epiſcopi iuſtitiam hoc intereſt, quod laicus poteſt apparere iuſtus in paucis: Epiſcopus vero in tot exercere iuſtitiam, quot & ſubditos habet.

Margin: * quæ

EXCERPTVM EX EPISOLA HIERONYMI ad Oceanum, Caput XI.

SI *quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Opus, non dignitatem: laborem, non delicias. Opus quod per humilitatem decreſcat, non intumeſcat faſtidio. Oportet ergo Epiſcopum *irreprehenſibilem* eſſe. Id ipſum quoque ad Titum: *Si quis eſt ſine crimine.* Omnes virtutes in vno ſermone compræhendit, & pene rem contra naturam exigit. Si enim omne peccatum, etiam in ocioſo verbo, repræhenſione dignum eſt: quis ille qui abſque peccato, id eſt, ſine repræhenſione, verſetur in mundo? Sed futurus paſtor Eccleſiæ, talis eligitur, ad cuius comparationem recte grex cæteri nominentur. Definiunt Rhetores oratorem, qui ſit vir bonus, dicendi peritus. Ante vitam ſic lingua irrepræhenſibilis quæritur, vt doctus merito ſuſcipiatur. Perdit enim authoritatem dicendi, cuius ſermo opere deſtruitur. *Vnius vxoris virum.* Certe de baptizatis, Apoſtoli ſermo eſt, nemo dubitet. *ſobrium, prudentem, ornatum, hoſpitalem, doctorem pudicum*, &c. Sacerdotes qui miniſtrant in templo Dei, prohibentur vinum & ſiceram bibere, ne crapula & ebrietate aggrauentur corda eorum: & vt ſenſus, officium exhibens Deo, vigeat ſemper & tenuis ſit. Quod autem infert, *prudentem*: excludit eos, qui ſub nomine ſimplicitatis, excuſant ſtultitiam ſacerdotum. Niſi enim cerebrum ſanum fuerit, omnia membra in

vitio

nio erunt. *Ornatum*. Qui vitia non habet, irreprehenſibilis appellatur. Qui virtutibus pollet, ornatus eſt. Poſſumus & aliud intelligere ex hoc verbo, iuxta illud Tullij: *Caput eſt artis, decere quod facias.* Sunt enim quidã ignorantes menſurã ſuã, & tantæ ſtoliditatis ac vecordiæ, vt & in motu & in inceſſu & in habitu & in ſermone communẽ riſum expectantib. tribuant: & quaſi intelligentes quid ſit ornatus, comunt ſe veſtibus & munditijs corporis, & lautiores menſæ epulas parant, cum omnis iſtiuſmodi ornatus & cultus ſordibus fœdior ſit. Quod autem doctrina à ſacerdotibus expectatur, & veteris præcepta ſunt legis, & ad Titum plenius ſcribitur. Innocens enim & abſque ſermone conuerſatio, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. Nam latratu canum, baculoque paſtoris, luporum rabies deterrenda eſt. *Non vinolentum, non percuſſorem.* Virtutibus vitia oppoſuit. Diximus, quales eſſe debeamus: dicamus, quales non eſſe debeant ſacerdotes. Vinolentia ſcurronum eſt & comeſſatorum: venterque mero æſtuans, cito deſpumat in libidines. In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia eſt. Qui luxuriatur, viuens mortuus eſt: ergo qui inebriatur, & mortuus & ſepultus eſt. Noe ad vnius horæ ebrietatem nudauit femora ſua, quæ per ſexcentos annos ſobrietate contexerat. Loth per temulentiam, neſciens libidini miſcet inceſtum: & quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt. Percuſſorem autem Epiſcopum ille condemnat, qui dorſum poſuit ad flagella, & maledictus non remaledixit. *Sed modeſtum.* Duobus malis vnum adpoſuit bonum, vt temulentia & ira modeſtia refrenentur. *Non litigioſum, non auarum.* Nihil eſt impotentius arrogantia. Qui garrulitatem authoritatem putant, & parati ſemper ad lites, in ſubiectum ſibi gregem tumidis ſermonibus tonant. Auaritiam in ſacerdote vitandam & Samuel docet, nihil coram populo eripuiſſe ſe cuiquam probans: & apoſtolorum paupertas, qui refrigeria ſumptuum à fratribus accipiebant, & præter victum atque veſtitum, nihil ſe aliud nec habere, nec velle gloriabantur. Quam auaritiam, ad Timotheum & ad Titum, turpis lucri cupiditatem apertiſſime notat. *Domum ſuam bene regentem*, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt cælatas patinas ſtruat, & phaſides aues lentis vaporibus coquat, qui ad oſſa perueniunt, & ſuperficiem carnium non diſſoluunt, artificij temperamentum coquunt, ſed vt quod populis præcepturus eſt, prius à domeſticis exigat. *Filios habentem ſubditos cum omni caſtitate*, ne ſcilicet incontinentes imitentur filios Heli, qui in veſtibulo templi cum mulieribus dormiebant. *Non neophytum, ne in ſuperbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.* Heri catechumenus, hodie pontifex: heri in amphitheatro, hodie in Eccleſia: veſpere in circo, mane in altari: dudum fautor hiſtrionum, nunc virginum conſecrator. Quod autem ait, *ne in ſuperbiam elatus, in iudicium incidat diaboli*, quis non exemplo verum probet? ignorat momentaneus ſacerdos humilitatem & manſuetudinem ruſticorum. Ignorat blanditias Chriſtianus, neſcit ſeipſum contemnere. De dignitate transfertur ad dignitatem. Non ieiunauit, non fleuit, non mores ſuos ſæpe reprehendit, & aſſidua meditatione correxit. Non ſubſtantiam pauperibus erogauit. De cathedra quomodo ducitur ad cathedram, de ſuperbia ad ſuperbiam? Iudicium autem & ruina diaboli nulli dubium quin arrogantia ſit. Incidunt in eam, qui in puncto horæ, necdum diſcipuli, iam magiſtri ſunt. *Oportet autem eum & teſtimonium habere bonum ab his qui foris ſunt.* Quale principium, talis & concluſio. Qui irreprehenſibilis eſt, non ſolum à domeſticis, ſed ab alienis conſono ore laudatur. Alieni extra Eccleſiam ſunt Iudæi, hæretici, atque gentes. Talis ergo ſit pontifex Chriſti, vt qui religioni detrahunt, vitæ eius detrahere non audeant. Hæc in ſacerdotibus eligendis canones obſeruare oportet.

A V G V S T I N V S *D E P A S T O R I B V S E C C L E S I A E.*

Caput. XII.

QVi paſtorum nomina audire volunt, & paſtorum officium implere nolunt: quid ad eos per prophetam dicitur, ſicut lectum audiuimus, recenſeamus: Audite vos cum intentione, audiamus nos cum tremore. *Et factum eſt verbum domini*, inquit Ezechiel, *ad me, dicens: Fili hominis, propheta ſuper paſtores Iſrael & dic ad paſtores Iſrael.* Hanc lectionem modo cum legeretur, audiuimus. Hinc cum veſtra charitate aliquid loqui decreuimus. Adiuuabit ipſe vt vera dicamus, ſi non noſtra dicamus. Nam ſi noſtra dixerimus, paſtores erimus paſcentes nos, non oues. Si autem illius ſunt quæ dicimus, per quemlibet ipſe vos paſcit. *Hæc dicit dominus Deus: O paſtores Iſrael, qui paſcunt ſe ſolos.* Nunquid non oues paſcunt paſtores? non ſe paſcunt, ſed oues. Hæc prima cauſa eſt, quare arguuntur iſti paſtores: quia ſeipſos paſcunt, non oues. Qui ſunt, qui ſeipſos paſcunt? de quibus Apoſtolus dicit: *Omnes enim ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti.* Nos enim, quos in loco iſto, de quo periculoſa ratio redditur, dominus ſecundum dignationem ſuam, non ſecundum meritum noſtrum, conſtituit, habemus duo quædam. Vnum, quod Chriſtiani ſumus: alterum, quod præpoſiti ſumus. Illud, quod Chriſtiani ſumus, propter nos eſt: quod præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo quod Chriſtiani ſumus, attendatur vtilitas noſtra: in eo quod præpoſiti ſumus, non niſi veſtra. Et ſunt multi, qui Chriſtiani, & non præpoſiti, perueniunt ad dominum faciliore fortaſſe itinere, & tanto forte expeditius ambulantes, quanto minorem ſarcinam portant. Nos autem, excepto quod Chriſtiani ſumus, vnde rationem reddemus Deo de vita noſtra: ſumus etiam præpoſiti, vnde rationem reddemus Deo de diſpenſatione noſtra. Ad hoc iſtam difficultatem propono, vt compatientes nobis, oretis pro nobis. Veniet enim dies, quo cuncti adducantur in iudicium, & ille dies ſi ſeculo longe eſt, vnicuique homini ſuæ vitæ vltimus prope eſt: tamen vtrunque latere voluit Deus, & quando veniat finis ſeculi, & quando ſit in vnoquoque homine huius vitæ finis. Vis non timere diem occultum dum venerit? Inueniat te paratum. Cum ergo præpoſiti ad hoc ſint, vt his qui ſubiecti ſunt, conſulant: nec ideo quod præſunt, omnino

 vtili-

vtilitatem ſuam attendant, ſed eorum, quibus miniſtrant. Quiſquis ita præpoſitus eſt, vt in eo quod præpoſitus eſt, gaudeat, & honorem ſuum quærat, & commoda ſua ſola reſpiciat: ſe paſcit, non oues. Ad hos ſermo dirigitur. Audite tanquam oues Dei, & videte quemadmodum vos ſecuros fecerit dominus. Qualeſcunque ſint qui vobis præſunt, id eſt, qualeſcunque nos ſumus vobis: ſecuritatem dedit, qui paſcit oues Iſrael. Nam ſi Deus non deſerit oues ſuas, mali paſtores debitas pœnas luent, & oues promiſſa percipient. Videamus ergo quid alloquatur paſtores ſeipſos paſcentes, non oues, ſermo diuinus neminem palpans: *Ecce lac conſumitis, & lanis vos tegitis, & quod craſſum eſt interficitis, & oues meas non paſcitis. Quod informatum eſt, non confortaſtis: & quod ægrotauerat, non corroboraſtis: & quod tribulatum eſt, non colligaſtis: & quod errabat, non reuocaſtis: & quod periit, non requiſiſtis: & quod forte fuit, confregiſtis: & diſperſæ ſunt oues meæ, eo quod non ſit paſtor.* Dicitur ad paſtores paſcentes ſeipſos, non oues, quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? *lac conſumitis.* Propter quod & Apoſtolus dicit: *Quis plantat vineam, & de fructu eius non ſumit? quis paſcit gregem, & de lacte gregis non percipit?* Inuenimus ergo lac eſſe gregis, quicquid à plebe diſtribuitur præpoſitis, ad ſuſtentandum victum temporalem. Inde enim loquebatur Apoſtolus cum hæc diceret quæ commemoraui. Et quidem Apoſtolus quanquam elegerit manibus ſuis tranſigi, & nec ipſum lac quærere ab ouibus: tamen lactis percipiendi poteſtatem habere ſe dixit, & ſic dominum diſpoſuiſſe, *vt qui euangelium annunciant de euangelio viuant.* Et dicit alios coapoſtolos ſuos vſos fuiſſe hac poteſtate non vſurpata, ſed data. Plus ille fecit, vt nec quod debebat, acciperet. Ipſe ergo donauit & debitum, ſed ab aliis non exigit indebitum. Ille plus fecit, tamen ſtabularius ipſum ſignificabat, qui ægrum cum adduceret ad ſtabulum, dixit: *Si quid amplius erogaueris, in redeundo reddam tibi.* De his ergo qui nō indigent lacte gregis, quid plura dicamus? Miſericordiores ſunt, vel potius ipſius miſericordiæ officium largius impendunt: poſſunt, & quod poſſunt faciunt. Laudentur hi, nec damnentur illi. Nam & ipſe Apoſtolus datum non quærebat. Fructuoſas tamen oues ſuas eſſe cupiebat, non ſteriles ſine lactis vbertate. Itaque cum eſſet quodam tempore in magna indigentia, vinctus in confeſſione veritatis: miſſum eſt illi à fratribus vnde neceſſitati & indigentiæ eius ſubueniretur. Reſpondit autem illis gratias agens, & dixit: *Bene feciſtis communicantes neceſſitatibus meis: ego enim didici in quibus ſum, ſufficiens eſſe. Scio & abundare, noui & penuriam pati. Omnia poſſum in eo qui me confortat. Veruntamen vos benefeciſtis, vſibus mittere meis.* Sed vt oſtenderet in eo quod illi benefecerunt, quid ipſe quæreret, ne inter illos eſſet, qui ſeipſos paſcunt, non oues: non tam ſuæ gaudet ſubuentum eſſe neceſſitati, quàm illorum gratulatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? *Non quia quæro,* inquit, *datum, ſed requiro fructum.* *Non vt ego,* inquit, *explear, ſed ne vos inanes remaneatis.* Qui ergo non poſſunt facere quod Paulus, vt manibus ſuis ſe tranſigant, accipiant de lacte ouium: ſuſtentent ſuam neceſſitatem, ſed non negligant ouium infirmitatem. Non hoc ibi quærant, tanquam commodum ſuum, vt ex neceſſitate penuriæ ſuæ videantur annunciare euangelium, ſed hominibus illuminandis parent lucem verbi veritatis. Sunt enim tanquam lucernæ, ſicut dictum eſt: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes.* Et, *nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lumen veſtrum coram hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adderes oleum, ne extingueretur? Porro lucerna non accepto oleo, non luceret. Non erat plane digna, quæ in candelabro poneretur, ſed quæ continuo frangeretur. Vnde ergo viuitur, eſt neceſſitatis accipere, eſt charitatis præbere. Non tanquam venale ſit euangelium, vt illud ſit precium eius quod ſumunt, qui adnunciant vnde viuant. Si enim vendunt, magnam rem vilipendunt. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à domino. Non enim eſt idoneus populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate euangelii ſeruiunt. Non expectant illi mercedem, niſi vnde & iſti ſalutem. Quid autem iſtis increpatur, vnde arguuntur? quia cum lac ſumerent, & lanis ſe tegerent, oues negligebant. Sua ergo tantum quærebant, non quæ Ieſu Chriſti. Sed quoniam diximus, quid ſit lac conſumere: quæramus, quid ſit lanis tegere. Qui præbet lac, potum præbet: & qui præbet lanam, honorem præbet. Iſta ſunt duo, quæ à populis quærunt, qui ſeipſos paſcunt, non oues: commodum ſupplendæ neceſſitatis, & fauorem honoris & laudis quærunt. Etenim veſtimentum propterea bene intelligitur in honore, quia nuditatem contegit. Eſt enim vnuſquiſque homo infirmus. Et quid eſt, quiſquis vobis præeſt, niſi quod vos eſtis? Carnem portat, mortalis eſt, manducat, dormit, ſurgit, natus eſt, moriturus eſt. Si ergo cogites quid ſit, ſecundum ſeipſum homo eſt: & tu honorando tamen amplius veluti contegis quod infirmum eſt. Videte cuiuſmodi indumentum acceperat à bona Dei plebe idem Paulus, cum diceret: *Sicut angelum Dei excepiſtis me. Teſtimonium enim vobis perhibeo, quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.* Sed cum tantus illi honor exhibitus eſſet, nunquid propter ipſum honorem ſibi exhibitum, ne forte negaretur, & minus ille cum argueret, laudaretur, pepercit errantibus. Nam ſi hoc feciſſet, eſſet inter illos, qui ſe ipſos paſcunt, non oues. diceret ergo apud ſeipſum: Quid ad me pertinet: quis quod velit, agat. Victus meus ſaluus eſt, honor meus ſaluus eſt, & lac & lana ſatis eſt mihi. Eat quiſque qua poteſt. Ergo integra tibi ſunt omnia, ſi eat quiſque qua poteſt: Nolo te præpoſitum facere. Vnum te conſtituo de iſta plebe. ſi patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Proinde ipſe Apoſtolus cum eis commemoraret, quales fuerint erga illum, ne qua ſcilicet oblitus eorum honorificentiæ videretur, teſtimonium perhibet, quod ſicut angelum Dei receperint eum: quod ſi fieri poſſet, oculos ſuos vellent eruere, & illi dare. Et tamen accedit ad ouem languidam, ad ouem putridam, ſecare vulnus, non parcere putredini. *Ergo,* inquit, *inimicus factus ſum vobis, prædicans veritatem?* Ecce & accepit de lacte ouium, ſicut paulo ante commemorauimus. Et indutus eſt lanis ouium,

ſed

ſed tamen oues non neglexit. Non enim ſua quærebat, ſed quæ Ieſu Chriſti. Abſit ergo vt dicamus vobis, Viuite vt vultis: ſecuri eſtote. Deus neminem perdet. Tantummodo fidem Chriſtianam tenete. Non perdet ille quod redemit. Non perdet pro quibus ſanguinem fudit. Et ſi ſpectaculis volueritis oblectare animos veſtros, ite. Quid mali eſt feſta iſta, quæ celebrantur per vniuerſam ciuitatem in lætitia conuiuantium, & publicis menſis ſeipſos (vt putant) iocundantium, re vera perdentium? Ite, celebrate ſecuri: magna eſt Dei miſericordia, quæ totum ignoſcat. Coronate vos roſis antequam marceſcant. In domo Dei veſtri, quando volueritis, conuiuamini: implemini cibo & vino cum veſtris. Ad hoc enim data eſt iſta creatura, vt ea perfruamini. Non enim paganis & impiis dedit Deus, & vobis non dedit. Hæc ſi dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores. Et ſi ſunt quidam, qui ſentiant nos hæc dicentes, non recte ſapere, paucos offendimus, ſed multitudinem conciliamus. Quod ſi fecerimus, non verba Dei, non verba Chriſti dicentes, ſed noſtra: erimus paſtores paſcentes noſmetipſos, non oues. Cum autem dixiſſet, quæ diligant iſti paſtores, dicit & quæ negligant. Vitia enim ouium late iacent. Sanæ atque craſſæ oues perpaucæ ſunt, id eſt, ſolidæ in cibo veritatis, vtentes paſcuis bene de munere Dei. Sed mali iſti paſtores non parcunt talibus. Parum eſt, quod illas languentes & infirmas & errantes & perditas non curant: etiam iſtas fortes & pingues necant, quantum in ipſis eſt: & illæ ſi viuunt, de miſericordia Dei viuunt: tamen quantum ad paſtores malos attinet, occidunt. Quomodo, inquit, occidunt? Male viuendo, malum exemplum præbendo. An fruſtra dictum eſt ſeruo Dei eminenti in membris ſummi paſtoris: *Circa omnes teipſum bonorum operum præbens exemplum, & forma eſto fidelibus?* Attendit enim ouis, etiam fortis, plerumque præpoſitum ſuum male viuentem, ſi declinet oculos à regulis domini. Intendit in hominem, incipit dicere in corde ſuo: Si præpoſitus meus ſic viuit, ego quis ſum qui non faciam quod ille facit? Occidit ouem fortem. Iam de cæteris quid facis, quod illud, quod non ipſe fructificauerat, ſed forte aut robuſtum inuenerat, male viuendo interfecit? Dico charitati veſtræ, ac iterum dico: Etſi viuunt oues, etſi fortes ſunt oues in verbo domini, & tenent illud quod audierunt à domino ſuo: *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite:* Tamen qui in conſpectu populi male viuit, quantum in illo eſt, eum à quo attenditur, occidit. Non ſibi ergo blandiatur, quia ille non eſt mortuus, & ille viuit, & ille homicida eſt. Quomodo cum laſciuus homo intendit mulierem ad concupiſcendum, ecce illa caſta eſt, & mœchatus iſte. Domini enim vera & aperta eſt ſententia: *Quiſquis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Non peruenit ad illius cubiculum, & interiore iam ſuo cubiculo volutatur. Sic omnis qui male viuit in conſpectu eorum quibus præpoſitus eſt, quantum in ipſo eſt, occidit etiam fortes. Qui imitatur, moritur: qui non imitatur, viuit. tamen quantum ad illum pertinet, ambos occidit. *Et quod craſſum eſt,* inquit, *interfeciſtis, & oues meas non paſcitis.* Iam audiſtis quid diligant: videte quid negligant. *Quod infirmatum eſt, non confortaſtis: & quod male habuit, non corroboraſtis: & quod conturbulatum eſt, & quod confractum eſt, non colligaſtis: & quod errabat, non reuocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis: & quod forte fuit, confregiſtis, interfeciſtis, occidiſtis.* Infirmatur ouis, id eſt, infirmum non corrigitur, vt non poſſit cedere tentationibus incauto & imparato ſuperuenientibus, paſtor negligens, quando credit [illegible], non illi dicit: Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Qui hæc enim loquitur, confortat infirmum, ex infirmo facit firmum, vt non ille, cum crediderit, proſpera huius ſeculi ſperet. Si enim doctus fuerit ſperare proſpera ſeculi, ipſa proſperitate corrumpitur, ſuperuenientibus aduerſitatibus ſauciatur, aut fortaſſis extinguitur. Non ergo eum ædificat ſuper petram, qui ſic ædificat, ſed ſuper arenam ponit. Petra autem erat Chriſtus. Chriſti paſſiones imitandæ ſunt, non à Chriſtianis deliciæ conquirendæ ſunt. Confortatur infirmus ſi ab illo non receſſerit, retro cor tuum, cum ei dicitur: Spera, imminent quidem tentationes huius ſeculi, ſed ab omnibus te eruet dominus, Nam ad confortandum cor tuum venit ille pati, venit ille mori, venit ſputis inliniri, venit ſpinis coronari, venit opprobria audire, venit poſtremo ligno configi. Omnia hæc ille pro te: tu nihil non pro illo, ſed pro te.

Quales autem ſunt, qui timentes hos lædere, quibus loquuntur, non ſolum non præparant ad imminentes tentationes, ſed etiam promittunt felicitatem huius ſeculi, quam Deus ipſe ſeculo non promiſit? Ille præcipit labores vſque in finem venturo ipſi ſeculo, & tu vis ab ipſis laboribus exceptum eſſe Chriſtianum? quia Chriſtianus eſt aliquid plus paſſurus in hoc ſeculo. Etenim ait Apoſtolus: *Omnes qui volunt in Chriſto pie viuere, perſecutionem patientur.* Iam ſi tibi placet paſtor, ſua quærens, non quæ Ieſu Chriſti: ille dicat, *Omnes qui volunt in Chriſto pie viuere, perſecutionem patientur:* & tu [illegible] in Chriſto pie vixeris, abundabunt tibi omnia bona. Et ſi filios non habes, ſuſcipies & virtutes [illegible], & nemo tibi morietur. Hæccine eſt ædificatio tua? Attende quid facias, vbi ponas. Super arenam [illegible] quem conſtituis. Venturus eſt imber, influxurus eſt fluuius, flaturus eſt ventus, impingent domui [illegible], & cadet: cadet, & fiet ruina eius magna. Leua de arena, pone ſuper petram, in Chriſto ſit, quem vis eſſe Chriſtianum. Attendat ad paſſiones Chriſti indignas. Attendat illum ſine vllo peccato, quæ non rapuit, exoluentem. Attendat ſcripturam dicentem ſibi: *Flagellat omnem filium quem recipit.* & tu (dices forte) exceptus eris? Si exceptus à paſſione flagellorum, exceptus à numero filiorum. Ita ne, inquies, *flagellat omnem filium?* prorſus flagellat omnem filium, vt vnicum. Vnicus ille de patris ſubſtantia natus, æqualis patri in forma Dei, verbum per quod facta ſunt omnia, non habebat vbi flagellaretur. Ad hoc carne indutus eſt, vt ſine flagello non eſſet. Qui ergo flagellat vnicum ſine peccato, reliquit eum cum peccato adoptatum. In adoptionem vocatos nos eſſe Apoſtolus dicit. *Adoptionem*

filiorū accepimus, vt eſſemus vnico cohæredes, i.e. eſſemus etiam hęreditas eius. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Exemplum enim nobis propoſuit in paſſionibus ſuis. Sed plane, ne futuris tentationibus deficiat infirmus: nec falſa ſpe decipiendus eſt, nec terrore frangendus. dic ei: Præpara animam tuam ad tentationem. Et forte incipit labi, contremiſcere, nolle accedere? habes & aliud: Fidelis Deus qui non vos ſinet tentari ſupra quam poteſtis ferre. Illud enim promittere & prædicere venturas paſſiones, infirmum confirmare eſt. Timenti autem nimium, & ex hoc deterrito cum polliceris miſericordiam Dei, non quia tentationes deerunt, ſed quia non promittit tentari ſupra quam ferre poteſt, fructum colligere eſt.

Sequitur: *Quod infirmatum eſt*, inquit, *non confortaſtis.* Paſtoribus malis dicit, paſtoribus falſis, paſtoribus ſua quærentibus, non quæ IESV CHRISTI, & commodo lactis & lanæ gaudentibus, oues omnino non curantibus. Et quod male habuit, non corroboraſtis. Inter infirmum (id eſt, non firmum) & ægrotum (id eſt, male habentem) hoc mihi videtur intereſſe. Etenim inter iſta fratres, quæ diſtinguere vtcunque conamur, forte & nos poſſumus maiori diligentia melius diſtinguere, quàm alius peritior vel lumine cordis plenior. interim ne fraudemini, quod ſentio, loquor. Infirmo, ne accidat tentatio, & eum frangat, timendum eſt. Languens autem, iam cupiditate aliqua ægrotat, iam cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à ſubeundo iugo Chriſti. Qui ergo videntur feruere in operibus bonis, ſed imminentes paſſiones tolerare nolle, aut non poſſe, infirmi ſunt. Qui vero aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipſis bonis operibus reuocantur, languidi & ægroti iacent. Quippe qui ipſo languore, tanquam ſine vllis viribus, nihil boni poſſunt operari.

Sequitur: *Et quod errabat, non reuocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis.* Hic inter manus latronum & dentes luporum furentium, vtcunque verſamur: & contumaces ſunt oues, quia quæruntur errantes. Alienas ſe à nobis dicunt, errore ſuo & perditione ſua: Quid nos vultis, inquiunt, quid nos quæritis? Si in errore, inquit, ſum, ſi in interitu, quid me vis? quid me quæris? Quia in errore es, reuocare volo: quia periſti, inuenire volo. Sic volo errare, ſic volo perire. Sic vis errare? ſic vis perire? Quanto melius ego nolo? prorſus audeo dicere, importunus ſum. Audio dicentem Apoſtolum: *Prædica verbum, inſta opportune, importune.* Quibus opportune? quibus importune? Opportune vtique volentibus, importune nolentibus. Prorſus importunus ſum. Audeo dicere. Tu vis errare? tu vis perire? Ego nolo. Reuocabo errantem, requiram pereuntem. Velis nolis, id agam, etſi me inquirentem laniant vepres ſyluarum. Per omnia anguſta me coarctabo. Omnes ſepes excutiam, quantum mihi virium terrens dominus donat. Omnia peragrabo, reuocabo errantem, requiram pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli perire. Parum eſt quod doleo te errantem atque pereuntem. timeo, ne negligens te, etiam quod forte eſt, occidam. Vide enim quid ſequitur:

Et quod forte fuit, confregiſtis. Si neglexero errantem atque pereuntem, & eum qui fortis eſt, delectabit errare & perire. Cupio lucra exteriora: ſed timeo plus damna interiora. Si indifferentem habuero errorem tuum, attendit qui fortis eſt, cum te perditum non requiro: & putat nihil eſſe, ire in hæreſim. Non fruſtra ergo cum iam dixiſſet ſuperius, *quod craſſum eſt, interfeciſtis*: hic iterum in nouiſſimo poſuit, *Et quod forte fuit, confregiſtis.* Proinde audi quid ſequatur de iſta negligentia malorum, imo falſorum paſtorum: *Et diſperſæ ſunt oues meæ, eo quod non ſit paſtor: & factæ ſunt in comeſturam omnibus beſtiis agri.* Furantur lupi inſidiantes, rapiunt leones frementes, cum oues adhærent paſtori. nam præſens eſt paſtor: ſed male agentibus non eſt paſtor, & inhærent paſtoribus non paſtoribus, ſeipſos videlicet, non oues, paſcentibus: ac lætalis error conſequitur. Eunt in beſtias, deprædantes ſe, & de illorum morte ſe ſatiare cupientes. Tales enim, omnes qui gaudent de erroribus alienis. Diſperſæ ſunt & errauerunt oues meæ in omnem montem, & in omnem collem altum: hoc eſt, in omnem tumorem terrenæ ſuperbiæ. Mons enim & collis, tumor terrenus & ſuperbia ſeculi intelligitur. Sunt enim & montes boni, de quibus propheta dicit: *Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi.* In omnem montem, & in omnem collem, & in omnem faciem terræ lucent, & in omnem faciem terræ diſperſæ ſunt, omnia terrena ſectantes. Ea quæ in faciem terræ lucent, ipſa emunt, ipſa diligunt. Nolunt mori, vt abſcondatur vita eorum in Chriſto.

Propterea paſtores audite ſermonem domini. *Viuo ego, dicit dominus Deus: Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas ſicut viſitat paſtor gregem ſuum.* Non curauerunt mali paſtores: non enim ſuo ſanguine redemerunt. *Sicut viſitat*, inquit, *paſtor gregem ſuum in diem.* In qualem diem? *Cum fuerit nimbus & nubes*, id eſt, pluuia & nebula. Error ſeculi huius, caligo magna ſurgens de cupiditatibus hominum, & nebula valida conterens terram. Et difficile eſt, vt non errent oues in iſta nebula: ſed paſtor non deſerit eas, inquirit eas. penetrat nebulam oculis validis & acutiſſimis, non impeditur caligine nubium. Videt vndique, errantem reuocat, tantum vt fiat, quod dicit in euangelio: *Quæ ſunt oues meæ, audiunt vocem meam, & ſequuntur me.* In medio ouium diſperſarum. Sic inquiram oues meas, & reducam eas ex omni loco quo diſperſæ ſunt illic. in die nubis & nimbi, quando difficile inueniri eſt, tunc ego inueniam. craſſa eſt nebula, pinguis nimbus eſt. oculos eius nihil latet. *Et educam eas de gentibus, & colligam eas de regionibus, & inducam eas in terram earum, & paſcam eas ſuper montes Iſrael.* Conſtituit ſuper montes Iſrael authores ſcripturarum diuinarum. Ibi paſcite, vbi ſecure paſcatis. Quicquid inde

Google

audieritis, hoc vobis bene ſapiat: quicquid extra, reſpuite: ne erretis in nebula. Audite vocem paſtoris: colligite vos ad montem ſcripturæ ſanctæ. Ibi ſunt deliciæ cordis veſtri. ibi nihil venenoſum, nihil alienum. Vberrima paſcua ſunt. vos tantum ſane venite, ſane paſcimini in montibus Iſraël, & in riuis, & in omni habitatione terræ, à montibus enim quos oſtendimus, manauerunt riui prædicationis Euangelicæ, cum in omnem terram exiuit ſonus eorum. Et facta eſt omnis habitatio terræ paſcendis ouibus læta atque fœcunda. *In paſcuis bonis paſcam eas, & in montibus altis Iſrael: & erunt ſtabula eorum illic*, hoc eſt, vbi requieſcant, & ibi dicant, bene eſt, vbi dicant verum & manifeſtum. Non fallimur gloria Dei. *Requieſcent tanquam in illis ſtabulis, & dormient*, hoc eſt, requieſcent. *Et requieſcent in deliciis ſuis bonis, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael*. Sequitur: Quod enim primum curauit, iterum dicit: *Hæc dicit dominus Deus: Quod perit, inquiram: & quod errauit, reuocabo: & quod imminutum eſt, colligabo: & quod infirmum eſt, confortabo: & quod pingue eſt & forte, cuſtodiam.* Quod faciebant mali paſtores, ſeipſos paſcentes, non oues. Non, ait dominus: conſtituam alios bonos paſtores, qui faciant hæc. ſed ego, inquit, faciam: oues meas nulli committam. Securi vos fratres, ſecuræ vos oues. Nobis videtur timendum, quaſi abſit bonus paſtor. audite ſic: *Et paſcam eas cum iudicio.* Vide quia ſcilicet ſolus paſcit, cum iudicio paſcens. Quis enim homo certum iudicat de homine? temerariis iudiciis plena ſunt omnia. De quo deſperauimus, ſubito conuertitur, & fit optimus: de quo præſumpſimus, ſubito deficit, & fit peſſimus. Nec timor ergo noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodie quiſque homo, vix nouit ipſe homo. tamen vtcunque ipſe, quid hodie: quid autem cras, nec ipſe. Paſcit ergo ille cum iudicio, diſpertiens propria propriis. Nouit enim quid agat. Cum iudicio paſcit, quos iudicatos redemit. Sequitur: *Abſit vt deſint modo boni paſtores.* Abſit à nobis vt deſint. Abſit à miſericordia ipſius, vt non eos gignat atque conſtituat. Vtique ſi ſunt bonæ oues, ſunt & boni paſtores. Nam de bonis ouibus fiunt boni paſtores. Sed omnes boni paſtores in vno ſunt, Vnum ſunt. Illi paſcant. Chriſtus paſcit. Sint ergo omnes in paſtore vno, & dicant vocem paſtoris vnius, quam audiant oues, & ſequantur paſtorem ſuum, & non illum aut illum, ſed vnum. Et omnes in illo vna voce dicant, diuerſas voces non habeant.

GREGORIVS *De paſtoribus animarum, quales eligi debeant.*

Cap. XIII.

CVm rerum neceſſitas expoſcit, penſandum valde eſt, ad culmen cuiuſque regiminis qualiter quiſque veniat: atque ad hoc rite perueniens, qualiter viuat: & bene viuens, qualiter doceat: & recte docens, infirmitatem ſuam quotidie quanta conſideratione cognoſcat, ne aut humilitas acceſſum fugiat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitam doctrina deſtituat, aut doctrinæ præſumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: poſt autem magiſterium quod non à quærente ſuſcipitur, vita commendet. Ac deinde neceſſe eſt, vt paſtoris bonum, quod viuendo oſtenditur, loquendo propagetur. Ad extremum vero ſupereſt, vt perfecta quæque opera conſideratione propriæ infirmitatis deprimat, ne hoc ante occulti iudicis oculos, tumor elationis extinguat. Eſaias quoque ait: *Clama, ne ceſſes. ſicut tuba exalta vocem tuam.* Præconis nanque officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit, vt ante aduentum iudicis, qui terribiliter ſequitur, ipſe ſcilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo ſi prædicationis eſt neſcius, quam clamoris vocem daturus eſt præco mutus? Fortes perſeuerantesque doctores, velut imputribilia ligna, quærendi ſunt, qui inſtructioni ſacrorum voluminum ſemper inhærentes, ſanctæ Eccleſiæ vnitatem denuncient, & quaſi intromiſſi circulis arcam domini portent. Vectibus arcam teſtamenti portare, eſt bonis doctoribus ſanctam Eccleſiam ad rudes infidelium mentes prædicando deduci. Qui auro quoque iubentur operiri, vt cum ſermone aliis inſonant, ipſi etiam vitæ ſplendore fulgeſcant. Neceſſe eſt igitur, vt qui ad officium prædicationis excubant, à ſacræ lectionis ſtudio non recedant. Ad hoc nanque vectes eſſe in circulis arcæ ſemper iubentur, vt cum portari arcam oportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur: quia videlicet cum ſpiritale aliquid à ſubditis paſtor inquiritur, ignominioſum valde eſt, ſi tunc quærat diſcere, cum quæſtionem debet enodare. Circulis arcæ fœderis vectes inhæreant, vt doctores ſemper in ſuis cordibus eloquia ſacra meditantes, teſtamenti arcam ſine mora leuent, ſi quicquid neceſſe eſt, protinus docent. Vnde bene primus paſtor Eccleſiæ paſtores cæteros admonet, dicens: *Parati ſemper eſtote ad ſatisfactionem de ea, quæ in nobis eſt, ſpe.* Ac ſi aperte dicat, vt ad portandam arcam mora nulla præpediat, vectes à circulis nunquã recedant. Sancti viri dum præſunt, nõ in ſe poteſtatem ordinis, ſed æqualitatẽ conditionis attendant: nec præeſſe gaudeãt hominib. ſed prodeſſe. Sciunt enim quod antiqui patres noſtri, non tam reges hominum, quam paſtores pecorum fuiſſe memorantur.

Cum Noæ dominus filiiſq; eius poſt diluuium diceret, *Creſcite & multiplicamini, & implete terram*, ſubditur: *Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ.* Homo quippe animalibus irrationalibus, non autem cæteris hominibus, natura prælatus eſt. Idcirco ei dicitur, vt ab animalibus, non ab homine timeatur, quia contra naturam ſuperbire eſt, ab æquali velle timeri. Cuncti qui præſunt, non

in ſe poteſtatem debent ordinis,ſed æqualitatẽ penſare conditionis. Nam ſicut præfati ſumus, antiqui patres noſtri, paſtores pecorum, & non reges hominum, fuiſſe memorantur. Neceſſe eſt ergo, vt rectores à ſubditis timeantur, quando ab eiſdem Deum minime timeri depræhendunt, vt humana ſaltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam præpoſiti ſubiectorum timore ſuperbiant, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorum iuſtitiam quærunt. In eo autem quod metum ſibi à peruerſe viuentibus exigunt, quaſi non hominibus, ſed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea debent etiam formidini iacere ſubſtrati. Facies ſanctæ Eccleſiæ ſunt hi, qui in locis regiminum poſiti, apparent primi, vt ex eorum ſpecie honor ſit fidelis populi, etiam ſi quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus, plangunt culpas infirmantium, ſeque de alienis lapſibus, ac ſi de propriis, affligunt. Sæpe rectores boni dum quoſdam vident ad veniam poſt culpas redire, quoſdam vero in iniquitate perſiſtere, occulta omnipotentis Dei iudicia mirantur, ſed penetrare nequeunt. Obſtupeſcunt enim quæ non intelligunt. Ille modis omnibus debet ad exemplum viuendi pertrahi, qui cunctis carnis paſſionibus moriens, iam ſpiritaliter viuit, qui proſpera mundi poſtpoſuit, qui nulla aduerſa pertimeſcit, qui ſola interna deſiderat, cuius intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem, nec valde per contumeliam corpus repugnat. Ipſe nihilominus ad dignitatem paſtoralis officii debet prouehi, qui ad aliena capienda non ducitur, ſed propria largitur: qui per pietatis viſcera citius ad ignoſcendum flectitur, ſed non plusquam decet ignoſcens, ab arce rectitudinis inclinatur: qui nulla illicita perpetrat, ſed perpetrata ab aliis, vt propria, deplorat: qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, ſicque in bonis proximi, ſicut in ſuis prouectibus, lætatur. Ad dignitatem pontificalis excellentiæ recte peruenit, qui ita ſe imitabilem cæteris in cunctis quæ agit, inſinuat, vt inter eos non habeat quod ſaltem de tranſactis erubeſcat: qui ſic ſtudet viuere, vt proximorum quoque corda arentia, doctrinæ valeat fluentis irrigare: qui orationis vſu experimento iam didicit, quod obtinere à domino, quæcunque popoſcerit, poſſit: cui per affectus ſui vocem iam quaſi ſpecialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam, Ecce adſum.* Si fortaſſe quiſpiam veniret, vt pro ſe ad intercedendum nos apud potentem quempiam virum, qui ſibi iratus, nobis vero eſt incognitus, ducat protinus reſpondemus: Ad intercedendum venire non poſſumus, quia familiaritatis eius notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem, de quo minime præſumit, fieri interceſſor erubeſcit, qua mente apud dominum interceſſionis locum pro populo arripit, qui familiarem ſe eius gratiæ eſſe per vitæ meritum neſcit? Ab eo autem quomodo aliis veniam poſtulat, qui, vtrum ſibi ſit placatus, ignorat: qua in re eſt adhuc aliud ſolicitius formidandum, ne qui placare iram poſſe creditur, hunc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti liquido nouimus, quia cum is qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, iratus animus ad deteriora prouocatur. Qui adhuc terrenis deſideriis ſtringitur, caueat ne diſtricti iram iudicis grauius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis author ruinæ. Solerter ſe quisque metiatur, ne locum regiminis aſſumere audeat, ſi adhuc in ſe vitium damnabiliter regnat, ne is quem crimen deprimit proprium, interceſſor fieri appetat pro culpis aliorum.

GREGORIVS *Vt indigni ac imperiti ad paſtorale magiſterium non accedant.*

Cap. XIIII.

SVnt plerique paſtorum, qui dum metiri ſe neſciunt, quæ non didicerunt, docere concupiſcunt. Qui pondus magiſterii tanto leuius æſtimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant. Vt quia indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, à præcipitationis ſuæ aditibus in ipſa locutionis ianua repellantur. Nulla ars doceri præſumitur, niſi intenta prius meditatione diſcatur. Ab imperitis ergo paſtorale magiſterium qua temeritate ſuſcipitur, quando ars eſt artium, regimen animarum? Quis autem cogitationum vulnera occultiora eſſe neſciat vulneribus viſcerum? Et tamen ſæpe qui nequaquam ſpiritalia præcepta cognouerunt, cordis ſe medicos profiteri non metuunt: dum qui pigmentorum vim neſciunt, videri medici carnis erubeſcunt. Sunt nonnulli, qui intra ſanctam Eccleſiam per ſpeciem regiminis, gloriam affectant honoris. Videri doctores appetunt, tranſcendere cæteros concupiſcunt, atteſtante veritate. Primos recubitus in cœnis, primas in conuentibus cathedras quærunt, qui ſuſceptum curæ paſtoralis officium miniſtrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magiſterium ex ſola elatione peruenerunt. Ipſa quippe in magiſterio lingua confunditur, quando aliud diſcitur, & aliud docetur. Contra indignos paſtores Dominus per prophetam queritur, dicens: *Ipſi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui.* Ex ſe nanque, & non ex arbitrio ſummi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitus vocati, ſed ſua cupiditate accenſi, culmen regiminis rapiunt potius quam aſſequuntur. Inutiles ſacerdotes internus iudex & prouehit, & non cognoſcit: quia quos permittendo tolerat, profecto per iudicium reprobationis ignorat. Vnde ad ſe quibusdam & poſt miracula venientibus dicit: *Recedite à me operarii iniquitatis: neſcio qui eſtis.* Paſtorum imperitia voce

veritatis increpatur, cum per prophetam dicitur: *Ipſi paſtores ignorauerunt intelligentiam.* Quos rurſus Dominus deteſtatur, dicens: *Et tenentes legem, neſcierunt me.* Et neſciri ergo ſe ab eis veritas conqueritur; & neſcire ſe principatum neſcientium proteſtatur: quia profectò hi, qui ea quæ ſunt domini, neſciunt, à domino neſciuntur, Paulo atteſtante qui ait: *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* plerunq; paſtorũ imperitia meritis congruit ſubiectorum: qua quamuis lumen ſcientiæ, ſua culpa exigente, non habeant: diſtricto tamen iudicio agitur, vt per eorum ignorantiam hi etiam qui ſequuntur, offendant. hinc nanq; in Euangelio per ſemetipſam veritas dicit: *Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.* Hinc Pſalmiſta non optantis animo, ſed prophetantis myſterio, denunciat, dicens: *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua.* Oculi, qui præſunt, qui in ipſa honoris ſumma facie poſiti, prouidentis itineris officium ſuſceperunt. Quibus hi nimirum qui ſubſequenter inhærent, dorſa nominantur. Obſcuratis ergo oculis, dorſum flectitur: quia cum lumen ſcientiæ perdunt qui præeunt, profectò ad portanda peccatorum curuantur onera qui ſequuntur. Indigni quippe, tanti reatus pondera fugerent, ſi veritatis ſententiam ſolicita cordis aure penſarent, qui ait: *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Ne temerariè ſacra regimina, quisquis his impar eſt, audeat: & per concupiſcentiam culminis, ducatum ſuſcipiat perditionis. Hinc enim pie Iacobus prohibet, dicens: *Nolite plures magiſtri fieri fratres mei.* Hinc ipſe Dei hominumque mediator, regnum percipere vitauit in terris: qui ſupernorum quoque ſpirituum ſcientiam ſenſumque tranſcendens, ante ſecula regnat in cælis. Plerunque qui aduerſitatis magiſterio ſuo diſciplina comprimitur: quod ſi ad regiminis culmen peruenerit, vel eruperit in elationes protinus vſu gloriæ permutatur. Sic Saul, qui indignum ſe prius conſiderans, fugerat: mox regiminis gubernacula ſuſcepit, intumuit. Honorari nanque coram populo cupiens, dum repræhendi publice noluit, ipſum tamen qui in regno ſe vnxerat, ſcidit. Dauid propheta, authoris iudicio pene in cunctis actibus placens mox vt preſſuræ pondere caruit, in tumorem vulneris erupit: factusque eſt in morte viri crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminæ eneruiter fuerat flexus. Et qui malis ante pie nouerat parcere, in bonorum quoque nece poſt didicit ſine obſtaculo retractationis anhelare. Prius quippe ferire depræhenſum perſecutorem noluit, & poſt cum damno deſudantis exercitus, etiam deuotum militem extinxit. Quem profectò ab electorum numero culpa longius raperet, niſi hũc ad veniam flagella reuocaſſent. Plerunque qui ſubire magiſterium paſtorale cupiunt, nonnulla quoq; bona opera animo proponunt. Et quamuis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen ſe magna pertractant. Fitq; vt aliud in imis intentio ſupprimat, aliud tractantis animo ſuperficies cogitationis oſtendat. Nam ſibi ipſa de ſe mens ſæpe mentitur, & fingit ſe de bono opere amare, quod non amat: de mundi autem gloria non amare, quod amat. Sæpe mens principari appetens, fit ad hoc pauida, cum quærit: audax, cum peruenerit. Tendens enim, ne non perueniat, trepidat: ſed repente perueniens, iure ſibi hoc debitum, ad quod peruenerit, putat. Cumq; percepto principatus officio perfrui ſeculariter cœperit, libenter obliuiſcitur quicquid religioſe cogitauit. Neceſſe eſt enim, vt cum cogitatio extra vſum ducitur, protinus mentis oculis ad opera tranſacta reuocent: ac penſet quisque, quid ſubiectus egerit: repente cognoſcet, ſi prælatus bona agere, quæ propoſuerit, poſſit. Nequaquam valet in culmine humilitatem diſcere, qui in imis poſitus, non deſiit ſuperbire. Neſcit laudem, cum ſuppetit, fugere: qui ad hanc didicit, cum deeſſet, anhelare. Nequaquam vincere auaritiam poteſt, quando ad multorum ſuſtentationem tenditis, cui ſufficere propria nec ſoli potuerunt. Ex anteacta ergo vita ſe quisque inueniat, ne appetitu culminis, imago ſe cogitationis illudat. Plerumque in occupatione regiminis, ipſe quoque boni operis vſus perditur, qui in tranquillitate tenebantur: quia quieto mari, rectè nauem & imperitus dirigit: turbatus autem tempeſtatum fluctibus, etiam peritus ſe nauta confundit. Quid eſt poteſtas culminis, niſi poteſtas mentis, in qua cogitationum ſemper procellis nauis cordis quatitur, huc illucque inceſſanter impellitur, vt per repentinos exceſſus oris & operis, quaſi per obuiantia ſaxa frangatur? Inter hæc quæ protulimus, quid ſequendum eſt, quid tenendum, niſi vt virtutibus pollens, coactus ad regimen veniat? virtutibus vacuus, nec coactus accedat? Ille ſi omnino renititur, caueat, ne acceptam pecuniam in ſudario ligans, de eius occultatione iudicetur. Pecuniam quippe in ſudario ligare, eſt, percepta dona ſub ocio lenti torporis abſcondere. Indignus quippe cum regimen appetit, attendat, ne per exemplum praui operis, phariſæorum more, ad ingreſſum regni tendentibus obſtaculum fiat. Qui iuxta vocem magiſtri, nec ipſi intrant, nec alios intrare permittunt. Conſiderandum quoque eſt, quia cum cauſam populi electus præſul ſuſcipit, quaſi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc eius in opere paſſiones viuunt, qua præſumptione percuſſum mederi properat, qui in facie vulnus portat?

ISIDORVS *DE INDIGNIS PRAEPOSITIS.*
Caput XV.

NOn ſunt promouendi ad regimen Eccleſiæ, qui adhuc vitiis ſubiacent. Hinc eſt quod præceptum eſt Dauid, non ædificare viſibile templum, quia ſanguinum vir belli frequentia eſſet. Qua figura illi ſpiritaliter admonentur, qui adhuc corruptioni ſunt dediti, ne templum ædificent: hoc eſt, Eccleſiam docere præſumant. Non debet honoris ducatum ſuſcipere, qui

neſcit

neſcit ſubiectos tramite vitæ melioris præire. Neque enim quiſque ad hoc præficitur, vt ſubditorum culpas corrigat, & ipſe vitiis ſeruiat. Qui ſe indignum ad Epiſcopatum exiſtimat, locum eius qui dignus eſt, non præſumat. Nam tam ſanctum eſt ſacerdotii nomen, vt nulla vitiorum nota maculari ſe ſinat. Grauius enim condemnabitur, qui indignus ſuſcipit, quod non meretur. Qui regimen ſacerdotii contendit appetere, ante in ſe diſcutiat, ſi vita honori ſit congrua. Quod non diſcrepat, humiliter ad id, ad quod vocatur, accedat. Reatum quippe culpæ geminat, ſi quis cum culpa ad ſacerdotale ſculmen aſpirat. Vniuſcuiuſque caſus tanto maioris eſt criminis, quanto erat, priuſquam caderet, maioris virtutis. Præcedentium namque magnitudo virtutum, creſcit ad cumulum ſequentium delictorum. Plerique ſacerdotes, ſuæ magis vtilitatis cauſa, quam gregis præeſſe deſiderant: nec vt proſint, præſules fieri cupiunt: ſed magis, vt diuites fiant & honorentur. Suſcipiunt enim ſublimitatis culmen non pro paſtorali regimine, ſed pro ſolius regiminis vel honoris ambitione. Atque abiecto opere dignitatis, ſolam nominis appetunt dignitatem. dum mali ſacerdotes Deo ignorante non fiant, tamen ignorantur à Deo, ipſo per prophetam teſtante: *Principes extiterunt, ſed non cognoui.* Sed hic neſcire Dei, reprobare eſt: nam Deus omnia nouit.

ISIDORVS *DE INDOCTIS PRAEPOSITIS*

Caput. XVI.

SIcut iniqui & peccatores miniſterium ſacerdotale aſſequi prohibentur, ita indocti & imperiti à tali officio retrahuntur. Illi enim exemplis ſuis vitam bonorum corrumpunt, iſti ſua ignauia iniquos corrigere neſciunt. Quid enim docere potuerunt, quod ipſi non didicerunt? Deſinat locum docendi ſuſcipere, qui neſcit docere. Ignorantia quippe prætulum, vitæ non congruit ſubiectorum. Cęcus enim ſi cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt. Sacerdotes indoctos per Eſaiam prophetam dominus reprobat: *Ipſi,* inquit, *paſtores ignorauerunt intelligentiam.* Et iterum: *Speculatoris enim cæci omnes,* id eſt, imperiti Epiſcopi. *Neſcierunt,* inquit, *vniuerſi canes muti, non valentes latrare:* hoc eſt, plebes commiſſas non valentes reſiſtendo malis, per verbum doctrinæ defendere.

GREG. *DE HIS QVI IN REGIMINE PRODESSE poſſunt, ſed idem officium per quietem propriam refugiunt.*

Caput. XVII.

SVnt nonnulli, qui nimia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione cæterorum, magnis muneribus exaltantur. Qui ſtudio caſtitatis mundi, abſtinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus * refecti, patientiæ longanimitate humiles, authoritatis fortitudine erecti, diſtricti ſunt. Qui nimirum culmen regiminum ſi vocati ſuſcipere renuunt, ipſa ſibi plerumque dona adimunt, quæ non pro ſe tantummodo, ſed etiam pro aliis acceperunt. Cumque ſua & non aliorum lucra cogitant, ipſis ſe, quæ priuata habere appetunt, bonis priuant. Diſcipulis in Euangelio veritas dicit: *Non poteſt ciuitas abſcondi ſub montem poſita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Hinc Petro dominus ait: *Simon Ioannis, amas me?* Qui cum ſe amare protinus reſpondiſſet, audiuit: *Si diligis me, paſce oues.* Si ergo dilectionis eſt teſtimonium, cura paſtionis: quiſquis virtutibus pollens, gregem Dei renuit paſcere, paſtorem ſummum conuincitur non amare. [...] noſtri, ſicut proximi, curam gerimus, quaſi vtrumque pedem per calceamentum munimus. Qui vero ſua cogitans, vtilitatem proximorum negligit, quaſi vnius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt nonnulli, qui magnis muneribus ditati, dum ſolius contemplationis ſtudiis inardeſcunt, parere vtilitati proximorum in prædicatione refugiunt, ſecretum quietis diligunt, ſeceſſum prædicationis vel ſpeculationis appetunt: de quo ſi diſtricte iudicentur: ex tantis proculdubio rei ſunt, quantis venientes ad publicum prodeſſe potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus eniteſceret, vtilitati cæterorum ſecretum proponit ſuum: quando ipſe ſummi patris vnigenitus, vt multis prodeſſet, de ſinu patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum? Sunt nonnulli, qui ex ſola humilitate refugiunt, ne his quibus ſe impares æſtimant, præferantur: Quorum profecto humilitas, ſi cæteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante oculos Dei vera eſt, cum ad reſpuendum hoc, quod vtiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt. Neque enim vere eſt humilis, qui ſuperni nutus arbitrium, vt debet præeſſe, intelligit, & tamen contemnit. Diuinis diſpoſitionibus ſubditus, atque à vitio obſtinationis alienus, cum ſibi regiminis culmen ingeratur, ſi iam donis præuentus eſt, quibus & aliis proſit: & ex corde debet fugere, & inuitus obedire.

* referti,

ISIDORVS *DE PRAEPOSITIS ECCLESIAE.*

Caput. XVIII.

VIr Eccleſiaſticus & crucifigi mundo per mortificationem propriæ carnis debet, & diſpenſationem Eccleſiaſtici ordinis, ſi ex Dei voluntate prouenerit, nolens quidem, ſed humilis, gubernandam ſuſcipiat. Multis intercipit ſatanas fraudibus eos, qui vitæ & ſenſus vtilitate præeuntes, præeſſe & prodeſſe aliis nolunt. Et dum eis regimen animarum imponitur, renunciant, conſultius arbitrantes otioſam vitam degere, quam lucris animarum inſiſtere. Quod tamen decepti agunt per argumentum diaboli, fallentis eos per ſpeciem boni: vt dum illos à paſtorali officio retrahit, nequaquam

quam proficiant, qui eorum verbis & exemplis poterant inſtrui. Viri ſancti nequaquam occupationum ſecularium curas appetunt: ſed occulto ordine ſibi ſuperimpoſitas gemunt. Et quamuis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per ſubditam mentem portant. Quas quidem ſummopere, ſi liceat, vitare feſtinant: ſed timentes occultam diſpenſationem Dei, ſuſcipiunt quod fugiunt, exercent quod vitare noſcuntur. Intrant enim ad cor, & ibi conſulunt, quid velit occulta voluntas Dei, ſeque ſubditos debere eſſe ſummis ordinationibus cognoſcentes, humiliant ceruicem cordis iugo diuinæ diſpenſationis.

PROSPER. *QVOD SACERDOTES SANCTI contemplatiuæ vitæ ſunt participes.* *Caput. XIX.*

QVI diligenter de vita contemplatiua conſiderat, & ſufficienter inſtructus intelligit, quando & vbi poſſit eius perfectio compræhendi; non dubitabit, Eccleſiarum principes vitæ contemplatiuæ poſſe & debere fieri ſectatores: quia ſiue ſecundum opinionem quorundam, nihil aliud ſit vita contemplatiua, quam rerum latentium, futurorumque notitia: ſiue vacatio ab omnibus occupationibus mundi, ſiue diuinarum ſtudium literarum, ſiue (quod his probatur eſſe perfectius) ipſa viſio Dei: non video quid impedimenti ſanctis ſacerdotibus poſſit afferri, quo minus ad hæc quatuor, quæ commemoraui, perueniant. Duo enim, primum & vltimum, id eſt, rerum latentium, futurorumq; notitia & ipſa viſio Dei, incomparabiliter præſtantiora erunt in illa vita beata, quam in iſta diuerſis erroribus implicata. Quandoquidem tam rerum omnium notitia, quam ipſa Dei ſubſtantia, plene ac perfecte videbitur. Duo autem media, vacationem videlicet ab omnibus occupationibus mundi, & diuinarum ſtudium literarum, etiam hic poſſunt habere pontifices. Sed illi, qui ſe ab omnibus impedimentis negociorum ſecularium remouentes, non torpent ocio, ſed inſiſtunt perfectionis ſuæ negocio: ab ſtultitia ſapientiæ ſecularis auerſi, verbo Dei infatigabiliter vacant, ſapientes veraciter ſi cœleſtia ſapiunt, terrena deſpiciunt: contradicentes ſanæ doctrinæ redarguunt: obedientes inſtituunt: ſanctis virtutibus, quibus in dies fiant Deo propinquiores, incumbunt: tam ſuis quam omnium qui per eos erudiuntur, prouectibus clari. Hic quidem velut guſtum quendam contemplatiuæ vitæ, quo ad eam feruentius prouocentur, accipiunt: ſed ibi iam in æternum felices effecti, de eius perfectione gaudebunt. Proinde non inflantur, quia hic omnium fidelium catholicorum honorantur vt caput: ſed lætantur potius, quia ibi Chriſti, qui eſt ſacerdotum ac omnium fidelium caput, clariora membra futuri ſunt. At ſi (quod abſit) ſecularibus negociis implicati, fundorum terminos ſine termino cupiditatis extendunt, ac ſe paſſim exquiſitis deliciis addicant, quæ animum corpusque debilitent: ſi gloriam non Chriſti, ſed ſuam, decepti vulgi adulantis honoribus, quærant: pluſque de ſe alienæ linguæ, quam ſuæ conſcientiæ credant: ſi omnio gaudium ſuum, non in futurorum remunerationem, nec ſanctitate vitæ, ſed in ſua tantum dignitate conſtituant: & dum tales eſſe, quales creduntur, putant, nunquam ſibi diſpliceant: ac placentes ſibi, non ſint de ſua correctione ſoliciti: quis non intelligat tales, ſi in talibus perſeuerent, nec ſe ante finem præſentis vitæ participes eſſe non poſſe, ad quam nō perueniunt, niſi qui ſtuduerunt eſſe quod facti ſunt, nec affectant videri, ſed eſſe quod ſunt? Non alienis laudibus, ſed moribus ſuis eximii: nec ſolum de ſua dignitate, ſed potius de ſacerdotalis vitæ nobilitate conſpicui: qui ſunt non appellatione tenus, ſed virtute pontifices, vitæ contemplatiuæ capaces, & gaudiorum cæleſtium cohæredes.

ISIDORVS *DE DOCTRINA ET EXEMplis præpoſitorum.* *Caput. XX.*

TAm doctrina quam vita clarere debet Eccleſiaſticus ordo. Nam doctrina ſine vita, arrogantem reddit. Vita ſine doctrina, inutilem facit. Sacerdotis prædicatio, operibus confirmanda eſt, ita vt quod docet verbo, inſtruat exemplo. Vera enim eſt illa doctrina, quam viuendi ſequitur forma. Nam nihil turpius eſt, quam ſi bonum, quod quiſque prædicat, explere opere negligat. Tunc enim prædicatio vtiliter profertur, quando efficaciter adimpletur. Vnuſquiſque doctor, & bonæ actionis & bonæ prædicationis habere debet ſtudium. nam alterum ſine altero, non facit perfectum, ſed præcedat bene agere, vt ſequenter poſſit bene docere. Sicut in numiſmate metallum, figura, & pondus quæritur, ita in omni doctore Eccleſiaſtico, quid ſequatur, quid doceat, quomodo viuat. Per qualitatem metalli, doctrina: per figuram, ſimilitudo patrum: per pondus, humilitas deſignatur. Qui ab his tribus diſcrepauerit, non metallum, ſed terra erit.

GREG. *DE HVMILITATE PRAEPOSITORVM.* *Caput. XXII.*

SIt rector diſcretus in ſilentio, humilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Nam ſicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiſcretum ſilentium hos, qui erudiri poterāt, in errore derelinquit. Sit rector bene agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum iuſtitiæ erectus: vt & bonis in nullo ſe præferat, & cum prauorum culpa exigit, poteſtatem protinus ſui prioratus agnoſcat: quatenus & honore ſuppreſſo, æqualē ſe ſubditis bene viuentib. deputet, & erga peruerſos viros rectitudinis iura nō exercere formidet. Omnes homines natura æquales genuit:

genuit: ſed variante meritorum ordine, alios aliis culpa poſtponit. Ipſa autem diuerſitas, quæ acceſſit ex vitio, diuino iudicio diſpenſatur: vt quia omnis homo æque ſtare non valet, alter regatur ab altero. Cuncti qui præſunt, non in ſe poteſtatem debent ordinis, ſed æqualitatem penſare conditionis: nec præeſſe hominib. gaudeant, ſed prodeſſe. Quum videlicet potentiā bene regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc gerit, qui ſcit per illam ſuper culpas erigi, ſcit cum cæteris illa æqualitate componi. Quam tamen poteſtatem recte diſpenſat, qui ſolicite nouerit & ſumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quæ temnat: & æqualem ſe cum illa cæteris cernere, & tamen ſe peccantibus zelo vltionis anteferre. Prædicator quiſq; ſtudeat, vt minas potentium ratiocinatione mitiget: & oppreſſorum anguſtias, quantum præualet, ope leuet: vt foris reſiſtentibus opponat patientiam, & intus ſuperbientibus exhibeat cum patientia diſciplinam: vt erga errata ſubditorum ſic manſuetudo zelum temperet, quatenus à iuſtitiæ ſtudio non eneruet. Sic ad vltionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo tranſcendat. Rectoris officium eſſe debet, vt ingratos beneficiis ad amorem prouocet, vt gratos quoſque miniſteriis in amore ſeruet: vt proximorum mala, cum corrigere non valet, taceat: & quæcunque corrigi loquendo poſſunt, ſilentium conſenſum eſſe pertimeſcat.

ITEM ISIDORVS *DE HVMILITATE PRAEpoſitorum. Cap. XXII.*

QVi præficitur ad regimen, taliter erga diſciplinam ſubditorum præſtare ſe debet, vt non ſolum authoritate, verum etiam humilitate clareſcat. Sed tamen ita erit in eo virtus humilitatis, ne diſſoluatur vita ſubditorum in vitiis; atque ita authoritas aderit poteſtatis, ne per tumorem cordis, ſeueritas exiſtat immoderationis. Hæc eſt in Dei ſacerdotibus vera diſcretio, qua nec per libertatem ſuperbi, nec per humilitatem fiunt remiſſi. Hinc eſt quod ſancti cum multa conſtantia redarguerunt etiam principum vitia, in quibus cum ſumma eſſet humilitas, loco tamen neceſſario libere tranſgeſſores iuſtitiæ increpabant. Aliquando etiam ſubditis nos oportet animo eſſe humiliores, quum facta ſubditorum iudicantur à nobis, noſtra vero Deus iudicat. Agnoſcat Epiſcopus ſeruum ſe eſſe plebi, non dominum. Verum hæc charitas, non conditio exigit.

ISIDORVS *DE DOCTRINAE DISCRETIONE Caput XXIII.*

NOn omnibus vna eademque doctrina eſt adhibenda: ſed pro qualitate morum, diuerſa exhortatio erit doctorum. Nam quoſdam increpatio dura, quoſdam vero exhortatio corrigit blanda. Sicut periti medici ad varios corporis morbos diuerſo medicamine ſeruiunt, ita vt iuxta vulnerum varietates, medicina diuerſa ſit: ſic & doctor Eccleſiæ ſingulis quibuſque congruum doctrinæ remedium adhibebit, & quid cuique oporteat pro ætate, pro ſexu ac profeſſione, adnunciabit. Non omnibus ea quæ ſunt clauſa, aperienda ſunt. Multi ſunt enim qui capere non poſſunt: quibus ſi indiſcrete manifeſtantur, ſtatim aut detrahunt, aut negligunt. Prima quippe prudentiæ virtus eſt, eam quam docere oporteat, exiſtimare perſonam. Rudibus populis ſeu carnalibus plana atque communia, non ſumma atque ardua, prædicanda ſunt, ne immenſitate doctrinæ opprimantur potius quam erudiantur. Vnde & Apoſtolus Paulus ait: *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam.* Carnalibus quippe animis nec alta nimis de cæleſtibus, nec terrena conuenit prædicare: ſed mediocriter, vt initia eorum moreſque deſiderant edoceri. Coruus dum ſuos pullos viderit albi coloris, nullis eos cibis alit: ſed tantundem attendit, donec paterno colore nigreſcant, & ſic illos frequenti cibo reficiat. Ita & Eccleſiæ doctor ſtrenuus, niſi eos quos docet, viderit ad ſuam ſimilitudinem pœnitentiæ confeſſione nigreſcere, & nitore ſeculari depoſito, lamentationis habitum de peccati recordatione induere, vt pote adhuc exterioribus, hoc eſt, carnalibus, non aperit intelligentiæ ſpiritalis profundiora myſteria, ne, dum audita non capiunt, prius incipiant contemnere, quam venerari, mandata cæleſtia. Aliter eſt agendum erga eos, qui noſtro committuntur regimini, ſed offendunt: atque aliter cum his, qui nobis commiſſi non ſunt. Qui ſi iuſti ſunt, venerandi ſunt: ſi vero delinquunt, pro ſola charitate, vbi locus eſt, corripiendi ſunt: non tamen cum ſeueritate, ſicut hi qui nobis regendi ſunt commiſſi. Prius docendi ſunt ſeniores plebis, vt per eos infra poſiti facilius doceantur. Vnde & Apoſtolus: *Hæc*, inquit, *commenda fidelibus hominibus, qui idonei ſunt & alios docere.* Ingenium boni doctoris eſt, incipere à laudibus eorum, quos ſalubriter obiurgatos corrigere cupit, ſicut Apoſtolus ad Corinthios facit, quos à laudibus inchoat, & increpationibus probat. Sed erant apud Corinthios, qui & laude & increpatione digni eſſent. Ille vero ſic diſcrete de vtraque omnibus loquitur, vt omnibus vtraque conuenire videatur.

GREGORIVS *QVALITER PRAELATI SVBIECTOS doceant, ac ſe ipſos diſcreta circumſpectione prouideant. Caput. XXIIII.*

QVia igitur, qualis eſſe debeat paſtor, ſuperius oſtendimus: nunc qualiter doceat, demonſtremus. Non vna eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas adſtringit. Sæpe nanq; aliis officiunt, quæ aliis proſunt. Quia & plerunq; herbæ, quæ hæc animalia

Digitized by Google

animalia nutriunt, alia occidunt. Et lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: & panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium, formari debet ſermo doctorum: vt & ad ſua ſingulis congruat, tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat. Quid enim ſunt intentæ mentes auditorum, niſi (vt ita dixerim) quædam in cithara tenſiones tractæ chordarum? Quas tangendo artifex, vt non ſibimetipſi diſſimile canticum faciat, diſſimiliter pulſat: & idcirco chordæ conſonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, ſed non vno impulſu, feriuntur. Doctor quiſque vt in vna virtute charitatis cunctos ædificet, ex vna doctrina, non vna eademque exhortatione, tangere corda audientium debet. Doctor etenim, qui loci ſui neceſſitate exigitur ſumma dicere, hac eadem neceſſitate compellitur ſumma monſtrare. Illa nanque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, oſtendendo adiuuat vt fiat. Per prophetam Dominus dicit: *Super montem excelſum aſcende tu qui Euangelizas Sion.* Vt videlicet qui cæleſti prædicatione vtitur, ima terrenorum operum deſerens, in rerum culmine ſtare videatur, tantoque facilius ſubditos ad meliora pertrahat, quanto per vitæ meritum de ſupernis clamat. Recte etiam ſacerdos ſuperhumerale ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto & byſſo retorta factum habere præcipitur: vt quanta virtutum diuerſitate clareſcere debeat, demonſtretur. In ſacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, vt in eo intellectus ſapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus qui æthereo colore reſplendet, adiungitur: vt dum per omne intelligendo penetrat, non ad fauores infimos, ſed ad amorem cæleſtium ſurgat: ne, dum ſuis incautus laudibus capitur, ipſo etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro & hyacintho purpura & bis tinctus coccus adiungitur, vt ante interni iudicis oculos, omnia virtutum bona ex charitate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conſpectu occulti arbitri, flamma intimi amoris accendat. Quæ ſcilicet charitas, qua Deum ſimul ac proximum diligit, quaſi ex duplici tinctura fulgeſcit. Qui ſic ad authoris ſpeciem anhelat, vt proximorum curam negligat: vel ſic proximorum curam exequitur, vt à diuino amore torpeſcat: qui vnum horum quodlibet negligit, in ſuperhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum neſcit. Cum rector ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio loquatur, attendat: ne, ſi inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & cum fortaſſe ſapiens videri deſiderat, vnitatis compagem inſipienter abſcindat. In Euangelio veritas ait: *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per ſal quippe verba ſapientiæ deſignantur. Qui igitur loqui ſapienter nititur, magnopere metuat, ne in eius eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus ait: *Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.* Ne igitur rector incautus ad loquendum prodeat, hoc quod iam præmiſimus, per ſemetipſum diſcipulis veritas clamat: *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.* Ac ſi figurate per habitum ſacerdotis dicat: Mala punica tintinnabulis iungite, vt per omne quod dicitis, vnitatem fidei cauta obſeruatione teneatis. Sacerdos ſemper vocem prædicationis habeat, ne ſuperni ſpectatoris iudicium ex ſilentio offendat. Sacerdos in tabernaculum ingrediens vel egrediens, moritur, ſi de eo ſonitus non auditur: quia iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Apte tintinnabula veſtimentis pontificis deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim ſacerdotis quid aliud, quam recta opera debemus accipere, propheta atteſtante qui ait: Sacerdotes tui induantur iuſtitiam? Veſtimentis itaque illius tintinnabula inhærent, vt vitæ viam cum linguæ ſonitu, ipſa quoque opera ſacerdotis clament. Nos quia infirmi homines ſumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminiſſe quid ſumus: vt ex propria infirmitate penſemus, quo docendi ordine infirmos fratres conſolemur. Conſideremus igitur, quia aut tales ſumus, quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus, etſi iam diuina gratia operante, non ſumus: vt tanto eos temperantius corde humili corrigamus, quanto noſmetipſos verius in his, quos emendamus, agnoſcimus. Si nos ſacerdotes tales nec ſumus, nec fuimus, quales adhuc illi ſunt, quos emendare curamus: ne cor noſtrum forte ſuperbiat, & de ipſa innocentia peius ruat: quorum mala corrigimus, eorum bona nobis ante oculos reuocemus: quæ ſi omnino nulla ſunt, ad occulta Dei iudicia recurramus. Quia ſicut nos nullis meritis hoc ipſum bonum, quod habemus, accipimus: ita illos quoque poteſt gratia ſupernæ virtutis infundere, vt excitati poſterius, etiam poſſent ipſa bona quæ nos ſuſcepimus, præuenire. Quis enim crederet, quod per Apoſtolatus meritum, Saulus lapidatum Stephanum præcurſurus erat, qui in morte eius lapidantium veſtimenta ſeruabat? His ergo primum cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitates increpare.

ISIDORVS *De Doctorum ſilentio.*
Cap. XXV.

PRo malo merito plebis, aufertur doctrina prædicationis: pro bono merito audientis, tribuitur ſermo doctoris. In poteſtate diuina conſiſtit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare, vel cui auferre: & hoc aut pro dicentis, aut pro audientis fit merito, vt modo pro culpa plebis auferatur ſermo doctoris, modo vero pro vtilitate rectoris tribuatur. Nam & bonus docet bonum, & malus malum: & bonus malum, & malus bonum, quod tamen fit iuxta meritum populorum. Non omnia tempora congruunt doctrinæ, ſecundum Salomonis ſententiam, dicentis: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Non quidem per timorem, ſed per diſcretionem, propter malorum incorreptibilem iniquitatem, nónnunquam

Digitized by Google

nunquam electos oportet à doctrina ceſſare. Interdum doctores Eccleſiæ calore charitatis ardentes, conticeſcunt à docendo, quia non eſt qui audiat, teſtante propheta: *Ciuitates auſtri clauſæ ſunt, & non eſt qui aperiat.* Qui docendi accipit officium, interdum ad tempus facta proximi taceat, quæ ſtatim corrigere nequaquam exiſtimat. Nam ſi corrigere poteſt & diſſimulat, verum eſt quod conſenſum erroris alieni habeat. Plerique ſancti doctores pro mali pertinacia, quia iniquos emendare nequeunt, his tacere diſponunt: ſed calorem ſpiritus quo aguntur, ferre non ſuſtinentes, iterum in increpationes proſiliunt impiorum.

PROSP. *Quod nihil proſit ſacerdoti etiamſi bene viuat, nec male viuentes non arguat.*

Cap. XXVI.

QVod vero dicit Apoſtolus, vt nos formam debeamus exhibere fidelibus: quid valebit, ſi is cui vel exhortandi bonos, vel caſtigandi malos cura commiſſa eſt, bene viuendo ſe imitandum bonis exhibeat, & malos tacendo non arguat? Ad hoc enim (niſi me fallit opinio) ſancte viuendum eſt ſacerdoti, ne dicta ſua repugnantibus factis euacuet. Si quod prædicat fieri debere, non faciat: aut ſi quod non facit, prædicare præſumpſerit, nihil apud eos qui eius vitam nouere, proficiet. Quia ad hoc eſt Eccleſiæ Dei præpoſitus, vt non ſolum bene viuendo alios exemplo ſuæ conuerſationis inſtruat, ſed etiam fiducialiter prædicando ſingulis ante oculos peccata ſua conſtituat: quæ pœna maneat duris, quæ gloria obedientibus, oſtendat. Nullius ſalutem deſperando contemnat, animas emendari nolentium plangat, imitatus Apoſtolum qui ait: *Vt lugeam multos qui ante ex his peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam.* Et iterum: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Quapropter ſciens quod ſi quibuslibet diuitibus ac potentibus male viuentibus parcat, aut foueat eos, perdat ſimul & pereat, & ſancte debet viuere propter exemplum, & pie docere propter ſuæ adminiſtrationis officium: certus, quod ei nihil ſua iuſtitia ſuffragetur, de cuius manu anima pereuntis exigitur. Quandocunque alius perierit, quem nulla docendi neceſſitas manet, ſolus pœnas ſui ſceleris dabit. Ille autem cui diſpenſatio verbi commiſſa eſt, etiam ſi ſancte viuat, & tamen perdite viuentes arguere aut erubeſcat, aut metuat: cum omnibus qui eo tacente perierint, perit. Et quid ei proderit, non puniri ſuo, qui puniendus eſt alieno peccato? Mentior, niſi hoc dominus per Ezechielem prophetam ſub cuiusdam terroris denunciatione loquatur, dicens ad eum: *Et tu fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael.* Nec hoc tranſeunter debemus audire, quod ſacerdotem ſpeculatorem appellat: vt ſicut ſpeculatoris eſt, de loco editiore proſpicere, & plus omnibus comtemplari, ita ſacerdos debet eſſe propoſiti ſublimitate celſior cunctis, ac maioris ſcientiæ habere gratiam, qua poſſit ſub ſe viuentes inſtruere. Videamus iam quid diuinus ſermo contineat. *Audies*, inquit, *ſermonem ex ore meo & annunciabis ei ex me:* vt dicat hoc ſacerdos, quod ex diuina lectione didicerit, quod illi Deus inſpirauerit, non quod præſumptione humani ſenſus inuenerit. *Annunciabis eis*, inquit, *ex me*, & non ex te, mea verba loqueris eis, non eſt quod ex eis tanquam de tuis inflectis. *Ex me*, inquit, *eis annuncia.* Sed quid iam annunciet, audiamus. *Si me dicente ad impium, Impie, morte morieris: non fueris locutus, vt ſe cuſtodiat impius à via ſua, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem vero eius de manu tua requiram.* Quid expreſſus, quid apertius poteſt dici? ſi impio, inquit, locutus non fueris, vt ſe ab impietate cuſtodiat, & ille perierit, ſanguinem eius de manu tua requiram. Hoc eſt dicere: Si ei peccata ſua non annunciaueris, ſi eum non argueris, vt ab impietate ſua conuertatur, & viuat: & te qui non increpaſti, & ipſum qui te tacente peccauit, flammis perennibus perdam. Quis rogo, tam ſaxei pectoris, quis tam ferreus erit, quem ſententia iſta non terreat? quis tam alienus à fide, qui ſententiæ iſti non credat?

GREGORIVS *De paſtoribus non recte gradientibus.*

Cap. XXVII.

SVnt nonnulli, qui ſolerti cura ſpiritualia præcepta perſcrutantur: ſed quæ intelligendo penetrant, viuendo conculcant. Repente docent, quæ non opere, ſed meditatione didicerant: & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Vnde fit, vt cum paſtor per abrupta graditur, ad præcipitium grex ſequatur. Per prophetam dominus contra contemptibilem paſtorum ſcientiam queritur, dicens: *Cum ipſi lympidiſſimam aquam biberetis, reliquam pedibus veſtris conculcabatis: & oues meæ, quæ conculcata pedibus veſtris fuerant, paſcebantur: & quæ pedes veſtri turbauerunt, hæc bibebant.* Aquam quippe lympidiſſimam paſtores bibunt, cum fluenta veritatis recte intelligentes hauriunt. Sed eandem aquam perturbare, eſt ſanctæ meditationis ſtudia male viuendo corrumpere. Aquam ſcilicet paſtorum turbatam pedibus oues bibunt, cum ſubiecti quique non ſectantur verba quæ audiunt: ſed ſola quæ conſpiciunt, exempla prauitatis imitantur. Qui cum dicta ſciunt, quæ per opera vertuntur, quaſi corruptis fontibus, in potibus lutum ſumunt. Nemo amplius nocet in Eccleſia, quam qui peruerſe agens, nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem nanque hunc redarguere nullus præſumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Qui ad ſanctitatis ſpeciem deductus, vel verbo cæteros deſtruit vel exemplo: melius profecto fuerat, vt

re, vt hunc ad mortem ſub exteriori habitu terrena acta conſtringerent, quem ſacra officia in culpa cæteris imitabilem demonſtrarent: quia nimirum ſi ſolus caderet, vtcunque hunc tolerabilius inferni pœna cruciaret. Sæpe ſuſcepta cura regiminis, cor per diuerſa diuerberat: & impar quisque inuenitur ad ſingula, dum confuſa mente diuiditur ad multa. Vnde quidam ſapiens prouide prohibet, dicens: *Fili, ne in multis ſint actus tui.* Quæ videlicet nequaquam plene in vniuſcuiusque operis ratione colligitur, dum mens per diuerſa partitur. Cumque foras per inſolentem curam trahitur, à timoris intimi ſoliditate vacuatur. Dum mens in exteriorum fit diſpoſitione ſolicita, ſui eſt ſolummodo ignara: & ſcit multa cogitare, ſe neſciens. Nam cum plus, quam neceſſe eſt, ſe exterioribus implicat, quaſi occupata in itinere, obliuiſcitur quo tendebat, ita vt ab ſtudio ſuæ inquiſitionis aliena, ne ipſa quidem quæ patitur, damna conſideret, & per quanta delinquat, ignoret. Ezechias rex peccare ſe minime credidit, cum venientibus ad ſe alien genis, cellas aromatum oſtendit: ſed in damnatione ſecuturæ prolis, ex eo iram iudicis pertulit, quod ſe licenter facere exiſtimauit. Sępe dum multa ſuppetunt, dumq; agi poſſunt, ſubiecti quæcunq; acta ſunt, admirantur, in cogitatione ſe animus eleuat, & plane in ſe iram iudicis prouocat, quamuis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe eſt qui iudicat, intus qui iudicatur. Cum ergo in corde delinquimus, latet hominibus quid apud nos agimus: ſed tamen ipſo iudice teſte, peccamus. Hæc proferentes, non poteſtatem regiminis repræhendimus: ſed ab appetitu illius, cordis infirmitatem munimus, ne imperfecti quique culmen arripere regiminis audeant: & qui in planis ſtantes titubant, in præcipiti pedem ponant. Cæcus paſtor eſt, qui ſupernæ lumen contemplationis ignorat, qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conſpicit, quo greſſum operis ponat, neſcit. Claudus vero rector eſt, qui quidem, quo pergere debeat, aſpicit: ſed per infirmitatem mentis vitæ viam perfecte non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudo non erigitur, quo ex deſiderio innititur, illuc greſſus efficaciter non ſequuntur. Paruo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores fœtoresque diſcernimus. Recte ergo per naſum diſcretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Sunt nonnulli, qui dum æſtimari ſe hebetes nolunt, ſæpe ſe in quibusdam inquiſitionibus, plusquam neceſſe eſt, exercentes, ex nimia ſubtilitate fallũtur. Vnde recte dicitur, vel grandi & torto naſo. Naſus etenim grandis & tortus, eſt diſcretionis ſubtilitas immoderata. Quoniam dum plus, quam neceſſe eſt, creuit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. Fracto pede vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnimodo non valet, atque à bonis actibus funditus exſors vacat: quatenus hæc non vt claudus ſaltem cum infirmitate teneat, ſed ab his omnimodo alienus exiſtat. Gibbus vero eſt, quem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad ſuperna reſpiciat, ſed ſolis his quæ in infimis calcantur, intendat. Qui etſi aliquando aliquid ex bono patris cæleſtis audierit, ad hoc nimirum peruerſæ conſuetudinis pondere prægrauatus, cordis aciem non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet, quem terrenæ vſus ſolicitudinis curuum tenet. Lippus nanq; eſt, cuius quidem ingenium ad agnitionem veritatis emicat, ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis oculis quippe pupillæ ſanæ ſunt: ſed humore defluente infirmantes palpebræ groſſeſcunt. Quarum quia infuſione crebra atteritur, acies pupillæ vitiatur. Sunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat, qui videre recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed vſu prauorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cuius ſenſum natura exacuit, ſed conuerſationis prauitas confundit. Cui bene per angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Collyrio quippe oculos, vt videamus, inungimus, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem habet ſacerdos in oculo, qui veritatis lumen videre non ſinitur, qui arrogantia ſapientiæ ſiue iuſtitiæ cæcatur. Pupilla nanque oculi nigra, videt: albuginem tolerans, nihil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe peccatoremque intelligit, cogitationem intimæ claritatis appræhendit: ſi autem candorem ſibi iuſtitiæ ſiue ſapientiæ tribuit, à luce ſe ſupernæ cognitionis excludit: & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo ſe apud ſe per arrogantiam exaltat, ſicut de quibusdam dicitur: *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Iugem habet ſcabiem in corpore, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur in mente. In ſcabie etenim feruor viſcerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio vsque ad operationem proſilit, nimirum feruor intimus vsque ad cutis ſcabiem prorupit. Foras corpus ſcabies ſauciat: quia dum in cognitione voluntas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cum diceabat: *Tentatio vos non apprahendat niſi humana.* Ac ſi aperte diceret: Humanum quidem eſt, tentationem perpeti: dæmonum vero eſt, tentationis certamine & in operatione ſuperari. Impetiginem habet in corpore, quisquis auaritia vaſtatur in mente. Quæ ſi in paruis non compeſcitur, nimirum ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & absq; occupantis tædio excreſcens, membrorum decorem fœdat, quia auaritia capti animum dum quaſi delectat, exulcerat. Dum adipiſcenda quoque cogitationi deiicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æſtuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Decor membrorum per impetiginem perditur, quia aliarum quoque virtutum per auaritiam pulchritudo deprauatur. Et quaſi totum corpus exaſperat, quia per vniuerſa vitia animum ſupplantat, Paulo atteſtante qui ait: *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Ponderoſus eſt, qui turpitudinem non exercet opere, ſed tamen ab hac cogitatione continua ſine moderamine grauatur in mente. Qui nequaquam vsque ad opus quidem nefarium rapitur, ſed eius animum voluntate luxuriæ, ſine vllo repugnationis ſtimulo, delectatur.

tur. Vitium quippe eſt ponderis, cum humor viſcerum ad renes labitur, quæ profecto cum moleſtia dedecoris intumeſcunt. Ponderoſus eſt, qui totis cogitationibus ad laſciuiam defluens, pondus turpitudinis geſtat in corde. Et quanuis praua non exerceat opere, ab his tamen non euellitur mente: nec ad vſum boni operis in aperto valet aſſurgere, quia grauat hunc in abditis pondus turpe. Quiſquis ergo quolibet horum vitio ſubigitur, panes domino offerre prohibetur: ne profecto diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria deuaſtant. Cum ſacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam ſermo ſubtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, ſicut per prophetam dicitur Peccatori autem dixit Deus, *quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Vnde & pſalmiſta deprecatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vſquequaque.* Perpendit nanque quod omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore ſuo non auferri petiit, quid aliud quam gratiam bonæ operationis quæſiuit? Ac ſi aperte diceret: A bono opere errare me non ſinas, ne, dum amitto ordinem bene viuendi, rectitudinem perdam loquendi. Plerunque doctor qui docere audet quod negligit agere, cum deſierit bona loqui quæ operari contempſit, docere ſubiectos incipit praua quæ agit: vt iuſto omnipotentis Dei iudicio, in bonis iam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recuſat, quatenus dum mens eius terreno amori intenditur, de terrenis rebus ſemper loquatur. Vnde in Euangelio veritas dicit: *Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert malum.* Hinc & Ioannes ait: *Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur.*

PROSPER. *De negligentia ſacerdotis, qui tametſi doceat, perſonam non poteſt implere doctoris.*

Cap. XXVIII.

RÉcolite ergo, quanta & qualia me audiente atque probante, dicere ſolebatis de adminiſtratione pontificis, qui populi ſibi commiſſi cura poſthabita, ardentius bona præſentia deſiderat, quam futura: & oblitus quod non ſolum de ſe, ſed etiam de grege ſibi credito rationem paſtori paſtorum omnium reddat, ſua ſuorumque detrimenta non cogitet, quem non delinquentium peccata contriſtant, nec proficientium bona lætificant, ſed de ſe tantum, plerumque autem nec de ſe omnino ſollicitus, quid à ſuis boni malive geratur, ignorat. Qui non prædicat perſeuerantiam iuſtis, pœnitentiam prauis, contemptum mundi conuerſis, futuras pœnas auerſis. Qui non poteſt dicere contemptoribus admonitionis ſuæ, Futurum cogitate iudicium, quod ipſe forte non cogitat. Amatoribus mundi, Nolite diligere mundum, ſi eum mundi amor oblectat. Ambitioſis, Ambitioni iam finem imponite, ſi eum ambitio ruinoſa præcipitat. Ebrioſis, Ebrietatem cauete, ſi ſe mero vſque ad alienationem mentis ingurgitat. Sumptuoſis dapibus grauidus, non poteſt ſuis abſtinentiam laudare quam calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non poteſt diſſuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax, non valebit animos diſſidentium ſacerdotali tranquillitate componere. Iuſtitiam prędicare iudicibus erubeſcit, quam ipſe perſonæ potentis fauore corrumpit: nec defendit oppreſſos, ſi perſonas aut honorat, aut peſpicit: & quicquid boni non facit, aut mali committit, nec iubebit fieri, nec vetabit; quia neceſſariam docendi authoritatem, contrarietate ſuæ actionis amittit aut minuit.

ISIDORVS *De his qui bene docent, & male viuunt.*

Caput XXIX.

INterdum doctoris vita etiam ipſa verax doctrina vileſcit. Et qui non viuit ſicut docet, ipſam quam prædicat, veritatem contemptibilem facit. Arcus peruerſus, eſt lingua magiſtrorum docentium bene, & viuentium male: & ideo quaſi ex peruerſo arcu ſagittam emittunt, dum ſuam prauam vitam propriæ linguæ ictu confodiunt. Qui bene docet & male viuit, tanquam æs aut cymbalum, ſonum facit aliis, ipſe tamen ſibi manet inſenſualis. Qui bene docet, & male viuit: quod dicit bene, viuentibus proficit: quod vero male viuit, ſeipſum occidit. Sicut ſacerdos qui ſi digne ſe agit, vt ſacerdotem decet, miniſterium & ei ipſi & aliis vtile eſt. Indigne autem viuens, aliis quidem vtilis eſt loquendo, ſe autem interficit praue viuendo. Ac per hoc, quod in illo mortuum eſt, proprium ei eſt: quod vero viuit in eo, id eſt, ſacrum miniſterium, alienum eſt. Qui bene docet & male viuit, videtur vt cereus, qui aliis bonam nouit lucem præſtare, ſe vero in malis ſuis conſumere atque extinguere. Qui bene docet, & male viuit, videtur bonum malo coniungere, lucem tenebris permiſcere, veritatem mendacio mutare.

Item ISIDORVS *De exemplis prauorum ſacerdotum.*

Caput XXX.

SÆpe per quos iuſtitia docetur, per ipſos peccati morbus irrepit, & mors ad plebes pertranſit: ſcilicet vel dum mala docent, vel dum faciunt praua. Plerique ſacerdotes & clerici praue viuentes, forma cæteris in malum exiſtunt, qui bonis in exemplum eſſe debuerunt. Hi enim quoſcunque exemplo malæ conuerſationis ſuæ perdunt, de illis rationem ſine dubio reddituri ſunt.

Et

Ex carnalium præpoſitorum exemplo, plerunque fit vita deterior ſubditorum: & plebis merito fiunt tales ſacerdotes, qui exemplo deteriore populum deſtruant, non ædificent. Ex merito enim plebis nonnunquam Epiſcopi deprauantur, quatenus procliuius corruant qui ſequuntur. Capite langueſcente, cætera corporis membra inficiuntur. Vnde & ſcriptum eſt: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens. à planta pedis vſque ad verticem, non eſt in eo ſanitas.* Caput enim languidum, doctor eſt agens peccatum: cuius malum ad corpus peruenit, dum eo vel peccante, vel praue docente, peſtifer languor ad plebes ſubditas tranſit. Deteriores ſunt, qui ſine doctrinis, ſine exemplis vitam moresque bonorũ corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. Hi enim ea quæ extra nos, ſed tamen quæ noſtra ſunt, auferunt. Corruptores vero morum, proprie nos ipſos decipiunt: quoniam diuitiæ hominum, mores eorum ſunt. Multum ergo diſtant damna morum, à damnis temporalium rerum, dum iſta extra nos ſint, mores vero in nobis.

Item ISIDORVS *De præpoſitis carnalibus.*

Cap. XXXI.

PRouidentia plerunque diuini conſilii ordinantur præpoſiti, mundana & exteriora ſectantes, vt dum temporalibus rebus ſe totos impendunt, ſpiritales tutiorem vitam contemplationis exerceant. Quia dura ſunt, quiete viuere, prouidet ſæpe Deus curis deditos ſecularibus ad ſuſceptionem regiminis, vt dum hi exteriora ſine tædio procurant, ſpiritales rebus interioribus ſine impedimento rerum terrenarum deſeruiant. Dei ergo ordinem accuſat, à quo inſtituuntur, qui Epiſcopos contemnunt, dum minus ſpiritalia, ſed magis terrena ſectantur. Ex diuini enim tabernaculi diſpoſitione, ob iniurias mundi ferendas & turbines, quoſdam inſtitui Epiſcopos, ſecularibus curis inſiſtentes: vt hi qui interius ſuperna deſiderant, nullo terreno obſiſtente negocio, liberius hoc quod amant, intendant. Non eſt itaque iudicandus à plebe rector inordinatus, dum magis nouerint populi, ſui fuiſſe meriti, peruerſi regimen ſuſcepiſſe pontificis. Nam pro meritis plebium, diſponitur à Deo vita rectorum, exemplo Dauid peccantium, ad comparationem principum, qui ex merito plebis præuaricãtur. Sententia damnantur Cham filii Noæ, qui ſuorum præpoſitorum culpas in publico produnt, ſicut Cham qui patris pudenda non operuit, ſed deridenda monſtrauit. Habituri Sem meritum & Iaphet qui reuerenter operiunt, quæ patres ſuos exceſſiſſe cognoſcunt, ſi tantum patrum facta non diligant, ſed tantum operiant, nec imitentur. Nam ſunt qui præpoſitos ſuos peruerſe iudicant, dum terrenis ſtudiis eos plus viderint eſſe intentos, ſi vel parum iam ipſi de ſpiritalibus cognouerint. Rectores ergo iudicandi à Deo ſunt, à ſuis autem ſubditis nequaquam iudicandi ſunt, exemplo domini, qui per ſe vendentes columbas & nummulariorum menſas proprio euertit flagello, & proiecit à templo. vel etiam ſicut dicit, *Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diſcernit.* Quod ſi à fide exorbitauerit rector, tunc erit arguendus à ſubditis. Pro moribus vero reprobis tolerandus magis, quam diſtringendus à plebe.

PROSPERI *Luctuoſa deſcriptio carnaliter viuentium ſacerdotum.*

Cap. XXXII.

SEd nos præſentibus delectati, dum in hac vita commoda noſtra & honores inquirimus, non vt meliores, ſed vt ditiores: nec vt ſanctiores, ſed vt honoratiores ſimus, cæteris præeſſe feſtinamus. Nec gregem domini, qui nobis paſcendus tuendusque commiſſus eſt, ſed noſtras voluntates, dominationem, diuitias, & cætera blandimenta carnaliter cogitamus. Paſtores dici volumus, nec * tantum eſſe contendimus. Officii noſtri vitamus laborem, appetimus dignitatem. Immundorum ſpirituum feras à grege dilacerando non pellimus: & quod eis remanſerit, ipſi conſumimus, quando peccantes diuites vel potentes, non ſolum non arguimus, ſed etiam veneramur, ne nobis aut munera ſolita offenſi non dirigant, aut obſequia deſiderata ſubducant. Ac ſic muneribus eorum & obſequiis capti, imo per hæc illis addicti, loqui eis de peccato ſuo aut de futuro iudicio formidamus, & ideo minaciter ſuperbiam noſtram diuinus ſermo contundit, ſed noſter auditus nihil, vnde proficiamus, admittit: quia præſentis vitæ capti dulcedine, quæ pœna negligentiæ noſtræ maneat in æternum, nolumus cogitare. In paſtores ergo iſta dicuntur, de quorum nobis inani appellatione blandimur: *Hæc dicit Dominus Deus, væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne greges paſcuntur à paſtoribus? Lac comedebatis, & lanis operiebamini. Quod craſſum erat, occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis: quod infirmum fuit, non conſolidaſtis: & quod ægrotum, non ſanaſtis: quod fractum eſt, non alligaſtis: & quod abiectum, non reduxiſtis: quod perierat, non quæſiſtis: ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia: & diſperſæ ſunt oues meæ eo quod non eſſet paſtor, & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri.* Et Paulo poſt: *Propterea paſtores audite verbum domini: Viuo ego, dicit dominus Deus, quia pro eo quod facti ſunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium beſtiarum agri, eo quod non eſſet paſtor: neque enim quæſierunt paſtores gregem meum, ſed paſcebant paſtores ſemetipſos, & gregem meum non paſcebant: Propterea paſtores audite verbum domini: Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare eos faciam, vt vltra non paſcant gregem, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos.*

* tamen

Quis ad hæc non contremiſcat? Quis iſta ſine intolerabili metu futuræ examinationis accipiat,

niſi qui non intelligit, aut futuram non credit? Sed omnia quæ Deus obſeruari voluit, tam aperte poſuit, & ita ſui nominis authoritate firmauit, vt ea facilius (quod dictu quoque nefas eſt) contemnamus, quam nos intelligere vel non credere tam aperta & diuina fingamus. Quando audimus, *Hæc dicit dominus*, quis futurum eſſe non credat quod dicit dominus, niſi qui Deo non credit? Quod autem dicit, *væ paſtoribus*: illud væ pro maledicto poni, & paſtorum nomine nos ſignificari, quis non intelligat, niſi qui futurum non cogitat? Greges domini paſcendos, paſtores facti, ſuſcipimus: & nos ipſos paſcimus, quando non gregum vtilitati proſpicimus: ſed quod foueat & augeat noſtras voluntates, attendimus. Lac & lanas ouium Chriſti, oblationibus quotidianis ac decimis fidelium gaudentes, accipimus: & curam paſcendorum gregum ac reficiendorum, à quibus peruerſo ordine volumus paſci, deponimus. Non ſanamus ſpiritali conſilio peccatis infirmum: non ſacerdotali ope conſolidamus ac reficimus diuerſis tribulationibus fractum: non ad viam ſalutis reuocamus erroneum: non requirimus ſolicitudine paſtorali, veniæ deſperatione iam perditum, ad hoc tantum potentes effecti, vt nobis in ſubiectos dominationem tyrannicam vindicemus, vt non afflictos contra violentiam potentum, qui in eos ferarum more ſæuiunt, defendamus. Inde eſt quod tam à potentibus huius mundi, quam à nobis (quod peius eſt) nonnulli grauiter fatigati, depereunt: quos ſe de manu noſtra dominus requiſiturum terribiliter comminatur, dicens: *Requiram oues meas de manu paſtorum, & ceſſare eos faciam, vt vltra iam non paſcant greges meos.* Quod quid eſt aliud, quam paſtores, qui ſemetipſos, non greges meos paſcunt, ſublimitate ſuæ dignitatis expoliem, & inter reprobos, quia honorem ſuum noluerunt cuſtodire, proiiciam? Horum & his ſimilium conſideratione perterritus, timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me peccatorum meorum tenebræ. Et dixi, quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Et hoc totum, propter quod imperitiæ meæ ac futuri finis recordatus ingemui. & volui ſarcina Epiſcopatus mei depoſita, elongare fugiens, & manere in ſolitudine, & ibi expectare dominum, qui ſaluum me faceret à puſillanimitate mea, & ab ipſa intolerabilium nimis ſolicitudinum tempeſtate.

ISIDORVS *De iracundis doctoribus.*
Cap. XXXIII.

IRacundi doctores, per rabiem furoris, diſciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis conuertunt: & vnde emendare ſubditos poterant, inde potius vulnerant. Ideo ſine menſura vlciſcitur culpas præpoſitus iracundus: quia cor eius diſperſum in rerum curis, non colligitur in amorem vnius deitatis. Mens enim ſoluta in diuerſis, catena charitatis non adſtringitur: ſed male laxata, male ad omnem occaſionem mouetur.

GREGORIVS *De zelo Paſtoralis officii erga ſubditos.*
Caput XXXIV.

OMnis ſpiritalis zelus, doctoris animum pungit: quia valde cruciatur, dum infirmos quoſque æterna delerere, & rebus temporalibus oblectari conſpicit. Nullum quippe omnipotenti Deo tale eſt ſacrificium, quale eſt zelus animarum, ſicut pſalmiſta ait: *Zelus domus tuæ comedit me.* Paulus apoſtolus zelo animarum cruciatus, dicebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Ipſum ſuum cor, quod animarum zelo ſuccenderat, quid aliud quam quaſi ſartaginem tenerat, in quo amore virtutum contra vitia ardebat? Quod enim vrebatur, ſartago erat. Inardeſcebat enim & coquebatur, quia incendebatur amaritudine, ſed virtutum alimenta præparabat ex ſua afflicta cogitatione. Quid eſt quod Ezechiel propheta ſartaginem inter ſe & ciuitatem murum ferreum ponit, niſi quod idem fortis zelus, qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi iudicii inter eum & animam quam à vitiis zelatur, teſtis eſt, vt ſi & audire is qui docetur, noluerit, doctor tamen pro zelo * quod exhibet, de authoris negligentia reus non ſit? Murum ferreum propheta inter ſe & ciuitatem ponit: quia in vltionis tempore, inde doctor à damnationis periculo munitur, vnde nunc per zelum cuſtodiæ, cordis frixuram patitur. Quantum frixura cordis, quæ per ſpiritalem zelum agitur, omnipotenti domino placeat, aperte oſtenditur, cum offerri per legem ſimila in ſacrificium iubetur. Scriptum quippe eſt: *In ſartagine oleo conſperſa frigetur, offeretque eam calidam in odorem ſuauiſſimum domino ſacerdos, qui patris iure ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari.* Tunc ſimila in ſartagine frigitur, cum munda mens iuſti, per zeli ſancti ardorem crematur. Quæ conſpergi oleo præcipitur, id eſt, charitas miſericordiæ miſceri, quæ in conſpectu omnipotentis Dei ardet & lucet. Conſpergatur ergo Deo mens, quæ in ſartagine frigitur: quia ſancti zeli diſtrictio neceſſe eſt, vt ex miſericordiæ virtute & ardeat & clareſcat. Amat enim eundem ipſum, quem inſequi videtur. vnde calida in odorem ſuauiſſimum domino offerri præcipitur: quia ſi amorem zelus non habet, ea quæ de ſartagine offertur, calorem ſimila amiſit. Notandum valde eſt, quis ſimilam offerre præcipitur, videlicet ſacerdos qui patris iure ſucceſſerit. Ille enim ſacerdos patris iure ſuccedit, qui ſe eſſe omnipotentis domini filium moribus demonſtrat, atque à nobilitate intima, operum ſuorum ignobilitate non diſcrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, vt videlicet holocauſtum fiat.

Simila itaque in ſartagine, eſt munda mens iuſti in zeli ſpiritalis afflictione, quæ per ſolicitudinem

tudinem animarum frangitur: non ſolum ſacrificium, ſed etiam holocauſtum domino eſſe deputatur. Sumamus igitur ſartaginem ferream, & ponamus eam murum ferreum inter nos & ciuitatem, id eſt, aſſumamus zelum fortem, vt inter nos & auditoris noſtri animum, inueniamus hanc poſtmodum fortem munitionẽ. Tunc enim hunc murum ferreum inuenturi ſumus, ſi nunc eum fortiter tenemus, videlicet docendo, cuſtodiendo, ſuadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando & ſeuerius agendo. De qua ſeueritate per Ezechielem recte ſubditur: *Et obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obſidionem.* Quid eſt, obfirmare faciem ad Ieruſalem in latere deſcriptam, niſi vt ei animæ, cui cæleſtis pacis viſionem doctor denunciat, ſi adhuc eam infirmari in ſuis actibus conſpicit, remiſſiorem & clementiorem ſe minime oſtendat? Scriptum eſt: *Filiæ tibi ſunt? ſerua corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.* Infirmæ quippe animæ, atque ad appetitum mundi deditæ, aliquando melius ex ſeueritate ſeruantur, vt obfirmata facies, per ſeueritatis cuſtodiam ab omni ſpe friuolæ remiſſionis obducta, inconſtantem animam terreat, atque à delectatione vitiorum, diſtrictionis vigore conſtringat.

Quod cum à doctore agitur, ſemper neceſſe eſt, vt dulcedo & humilitas in corde teneatur, quatenus & multum amet, & nunquam contra eum per elationem ſuperbiat: cui tamen amorem ſuum & humilitatem, pro vtilitate eius prodere recuſat. Circumdat doctor auditoris animam, cum omne quod in hac vita agitur, in tentationum laqueos apponi poſſe denunciat, vt dum vbique fit mens pauida, vbique circunſpecta, quanto timidior, tanto vigilantior viuat. Ipſe enim zelus rectitudinis, dum inquietudine mentem agitat, eius mox aciem obſcurat, vt altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde ſubtilius ad alta reducitur, vnde ad tempus, ne videat, reuerberatur. Nam ipſa recti æmulatio, æterna poſt paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clareſcat. Sic infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur. Sed inde eam poſt paululum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus ſalubriter amittit. Nunquam commotioni contemplatio iungitur: nec præualet mẽs perturbata conſpicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec ſolis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons reſpicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriam oſtendit: quia * quo eius vnda palpitat, in ſe ſpeciem ſimilitudinis obſcurat. Cum per zelum animus mouetur, curandum ſummopere eſt, ne hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur: nec quaſi domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata, à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cum ſubdita rationi famulatur. Quantumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, immoderatam mentem dilacerat, rationi protinus ſeruire contemnit. Et tanto ſe impudentius dilatat, quanto impatientiam vitiorum, virtutem putat. Neceſſe eſt, vt hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominium tranſeat, ſed in vltione peccati tempus modumque conſiderans, ſurgentis animi perturbationem ſubtilius retractando reſtringat, animoſitatem reprimat, & motus feruidos ſub æquitate diſponat: vt eo fiat iuſtior vltor alienus, quo prius extitit victor ſuus. Qui zelo rectitudinis mouetur, ſic culpas delinquentium corrigat: vt ante ipſe qui corrigit, per patientiam creſcat, vt feruorem ſuum tranſcendendo diiudicet, ne intemperanter excitatus, ipſo zelo rectitudinis, longe à rectitudine aberret.

* quando

PROSP. *Quod ſacerdotes nihil proprium habeant & Eccleſiæ facultates tanquam communes, vtpote de quibus Deo rationem reddituri ſunt.*

Capus XXXV.

EXpedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ ſunt, ſed communes, Eccleſiæ facultates: & ideo quiſquis omnibus quæ habuit, dimiſſis aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cum præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator. Denique ſanctus Paulinus, vt ipſi melius noſtis, ingentia prædia quæ fuerunt ſua, vendita pauperibus erogauit. Sed cum poſtea factus eſſet Epiſcopus, non contempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſſime diſpenſauit. Quo facto, ſatis oſtendit, & propria debere ex perfectione contemni, & ſine impedimento perfectionis, poſſe Eccleſiæ facultates, quæ ſunt profecto communia, poſſidere. Quid ſanctus Hilarius? Nonne & ipſe omnia ſua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? Is tamen cum merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, quod illa tunc habebat Eccleſia, non ſolum poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus, ampliauit. Iſti ergo tam ſancti, tamque perfecti pontifices, factis euidentibus clamant, poſſe & debere fieri quod fecerunt. Qui vtique homines tam ſecularium, quam diuinarum literarum ſine ambiguitate doctiſſimi, ſi ſcirent res Eccleſiæ debere contemni, nunquam eas haberent, quia omnia ſua reliquerant. Vnde datur intelligi, quod tanti ac tales viri, qui volentes fieri Chriſti diſcipuli, renunciauerunt omnibus quæ habebant, non vt poſſeſſores, ſed vt procuratores, facultates Eccleſiæ poſſidebant. Et idcirco ſcientes, nihil aliud eſſe res Eccleſiæ, niſi vota fidelium, precia peccatorum, & patrimonia pauperũ, nõ eas vendicauerũt in vſus ſuos, vt proprias: ſed vt cõmendatas, pauperib. diuiſerũt.

Digitized by Google

Hoc eſt poſſidendo contemnere, non ſibi, ſed aliis poſſidere: nec habendi cupiditate eccleſiæ fa-
cultates ambire, ſed eas pietate ſubueniendi ſuſcipere. Quod habet eccleſia, cum omnibus nihil ha-
bentibus habet commune. Nec aliud inde eis, qui ſibi de ſuo ſufficiunt, erogat: quando nihil aliud
ſit habentibus dare, quam perdere.

ISIDORVS *de diſciplina Sacerdotum in his qui delinquunt.*

Caput XXXVI.

SAcerdotes pro populorum iniquitate damnantur, ſi eos aut ignorantes non erudiant, aut peccan-
tes non arguant, teſtante domino ad prophetam: Speculatorem domui Iſrael dedi te. Si non fue-
ris locutus, vt ſe cuſtodiat impius à via ſua, ille in iniquitate ſua morietur, ſanguinem vero eius de
manu tua requiram. Sic enim Heli ſacerdos pro filiorum iniquitate damnatus eſt, & licet eos delin-
quentes admonuit, ſed tamen non vt oportebat, redarguit. Sacerdotes exquirere debent peccata po-
pulorum, & ſagaci ſolicitudine vnumquenque probare, iuxta teſtimonium domini, ad Ieremiam lo-
quentis: Probatorem, inquit, dedi te in populo meo robuſtum: & ſcies, & probabis vias eorum.
Sacerdotes, ſtudio corrigendi, facta perſcrutari debent ſubiectorum, vt emendatos lucrifacere poſ-
ſint. Sicut autem peccatorem conuenit argui, ita iuſtum non exulcerari. Sacerdotes curam debent
habere de his qui pereunt, vt ſacerdotali redargutione aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrectibi-
les exiſtunt, ab eccleſia ſeparentur. Atrociter arguuntur, qui decipiendo peccantes, non ſolum quia
non arguunt pro peccato, ſed etiam adulanter decipiunt, dicente propheta: *Et erunt qui beatificant po-
pulum iſtum, ſeducentes: & qui beatificantur, præcipitati.* Atrociter iterum arguuntur, qui peccantem non
recipiunt, ſed deſpiciunt & ſpernunt, nec alterius delictum, tanquam proprium, ingemiſcunt. De
talibus per Eſaiam dominus comminans, dicit: *Qui dicunt, recede à me: non appropinquens mihi, quia im-
mundus es, iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Inde eſt quod & Apoſtolus *omnibus omnia fa-
ctus eſt*, non imitatione erroris, ſed compaſſionis miſeratione, ſcilicet vt ita vitia aliena fleret, quem-
admodum ſi tali & ipſe implicaretur errore. Boni paſtores populi debent delicta deflere, & totos ſe
planctibus tradere, imitantes Ieremiam prophetam, dicentem: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis
meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos populi mei?* Tanquam propria igitur delicta, ple-
bis peccata ſacerdos flere debet: ſed affectu compatiendi, non actione commiſſi. Nonnulli præſu-
les gregis, quoſdam pro peccato à communione eiiciunt, vt pœniteant: ſed quali ſorte viuere debe-
ant, ad melius exhortando non viſitant. Quibus congrue increpans ſermo diuinus comminatur:
*Paſtores qui paſcunt populum meum, vos diſperſiſtis gregem meum: eieciſtis, & non viſitaſtis eos. Ecce ego viſitabo ſu-
per vos malitiam ſtudiorum veſtrorum.* Bonorum ſtudia ſacerdotum, multa diligentia etiam praua ple-
bium facta perquirunt: vt dum in minimis ſubditorum peccatis ſe acerrimos præſtant, maiores ma-
los, cautos ſibi, ſubditoſque ac ſolicitos faciant. Sicut medici morbos imminentes curandos ſuſci-
piunt, futuros vero, ne incipiant, medicinæ obiectu quadam præſcientia antecedunt: ita & docto-
res boni ſic ea quæ male acta ſunt, reſecant, vt ea quæ admitti poſſunt, ne perpetrentur, doctrina ſuc-
currente præueniant. Qui blando verbo caſtigatus non corrigitur, durius neceſſe eſt arguatur. Cum
dolore enim abſcindenda ſunt, quæ leniter ſanari non poſſunt. Qui admonitus ſecreto, corrigi de
peccato negligit, publice arguendus eſt: vt nullus quod occulte ſanari neſcit, manifeſte debeat e-
mendari. Manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda. Palam enim ſunt arguendi, qui
palam nocent, vt dum aperta obiurgatione ſanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur.
Dum vnus corripitur, plurimi emendantur. Neceſſe eſt enim, vt pro multorum ſaluatione vnus con-
temnatur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Ita erga delinquentem ſermo eſt proferen-
dus, ſicut eius qui corripitur, expoſtulat ſalus. Quod ſi opus eſt aliquam medicamenti ſalutem in-
crepationis aſpergere, lenitatem corde opus eſt retinere. Doctores nonnunquam duris feriunt incre-
pationibus ſubditos, qui tamen à charitate eorum quos corripiunt, non recedunt. Sæpe eccleſiæ cen-
ſura, arrogantibus videtur eſſe ſuperbia: & quod à bonis pie fit, crudeliter fieri putatur à prauis: quia
non diſcernunt recto oculo, quod à bonis recto fit animo. Notandum omni pontifici vehementer,
vt tanto cautius erga commiſſos agat, quanto durius à CHRISTO iudicari formidat. Nam ſicut ſcri-
eſt, *in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Quotidie namque omnes delinquimus, & in multis er-
roribus labimur. Qui enim in noſtris delictis clementes ſumus, in alieno peccato rigorem tenere ne-
quaquam debemus. Multi aliorum vitia cernunt, ſua non aſpiciunt. Et cum ipſi maximis criminibus
obnoxii teneantur, minora peccata fratribus non dimittunt. Hypocritæ trabem in oculo ſuo conſi-
ſtentem non ſentiunt, & hærentem feſtucam in lumine fratris intendunt. Facilius reprehendimus
vitia aliena, quam noſtra. Nam quæ ſæpe peruerſa in aliis iudicamus, in nobis nocibilia eſſe minus
ſentimus: & quod in aliis reprehendimus, agere ipſi non erubeſcimus, facilius vitia vnius-
cuiuſque, quam virtutes, intendimus: nec quid boni quiſque geſſerit agno-
ſcere, ſed quod male gerit, perſcru-
tamur.

De collata Epiſcopi poteſtate ligandi atque ſoluendi.

Caput XXXVII.

PRÆDICATORES ſancti, qui diſtrictum DEI iudicium metuunt, animarum iudices ſiunt: & alios damnant & liberant, qui ſemetipſos damnari metuebant. Horum profectò nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent: ſoluendi atque ligandi authoritatem ſuſcipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor pontificalis, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, iudex vitæ fiat alienæ. Plerunque contingit, vt ipſe iudicii locum teneat, cui ad locum vita minime concordat. Et ſæpe agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſoluat. Sæpe in ſoluendis ac ligandis ſubditis ſuæ voluptatis motus, non autem cauſarum merita ſequitur. Vnde fit, vt ipſa & ligandi & ſoluendi poteſtate ſe priuet, qui hanc pro ſuis voluptatibus, & non pro ſubiectorum meritis, exercet. Sæpe fit, vt erga quemlibet proximum odio vel gratia moueatur paſtor. Iudicare autem digne de ſubditis nequeunt, qui in ſubditorum cauſis ſua vel odia, vel gratiam ſequuntur. Vnde recte per prophetam dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, & viuificabant animas quæ non viuunt.* Non morientem quippe mortificat, qui iuſtum damnat: & non victurum viuificare nititur, qui reum à ſupplicio abſoluere conatur. Dominus omnipotens vt nos à præcipitante ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit in audita iudicare, qui ait: *Deſcendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita, vt ſciam.* Omnipotens itaque Dominus, & omnia ſciens, cur ante probationem quaſi dubitat, niſi vt grauitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præſumamus credere quam probare? Quid hoc exemplo niſi nos admonemus, ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites eſſe debeamus, ne temere indiſcuſſa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne paſſim dicta, ſine probatione credamus? Cauſæ videlicet penſandæ ſunt, & tunc ligandi atque ſoluendi poteſtas exercenda. Videndum, quæ culpa, aut quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos paſtoris ſententia abſoluat. Tunc vera eſt abſolutio præſidentis, cum interni arbitrium ſequitur iudicis. Quod bene quatriduani mortui reſuſcitatio illa ſignificat, quæ videlicet demonſtrat, quia prius mortuum Dominus vocauit & viuificauit, dicens: *Lazare, veni foras.* Et poſtmodum is qui viuus egreſſus fuerat, à diſcipulis eſt ſolutus, ſicut ſcriptum eſt: *Cumque egreſſus eſſet qui fuerat ligatus inſtitu, tunc dixit diſcipulis ſuis: Soluite eum, & ſinite abire*, ſcilicet vt paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. Sub magno moderamine paſtores Eccleſiæ ligare vel ſoluere ſtudeant. Sed vtrum iuſte an iniuſte obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, ne is qui ſubeſt, & cum iniuſte forſitan ligatur, obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor quiſque vel abſoluere indiſcrete timeat, vel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligare timeat iuſte vel iniuſte: nec paſtoris ſui iudicium temere repræhendat, ne & ſi iniuſte ligatus eſt, & ipſa tumidæ repræhenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat.

GREGORIVS *De Epiſcopis qui pro ordinatione ſacerdotii, munera libenter accipiunt.*

Cap. CXXXVIII.

NOnnulli Epiſcoporum, donum accepti ſpiritus in vſum ſolent negociationis inflectere, & miraculorum ad auaritiæ obſequium declinare. Hinc eſt enim quod Simon per impoſitionem manus edita miracula concupiſcens, percipere donum ſpiritus pecunia voluit: ſcilicet vt deterius ſpiritale venderet, quod male comparaſſet. Redemptor noſter flagello de reſticulis facto, de templo turbas eiecit, cathedras vendentium columbas euertit. Columbas quippe vendere, eſt, impoſitione manus, qua ſpiritus ſanctus accipitur, non ad vitæ meritum, ſed ad præmium dare. Sunt nonnulli, qui nummorum quidem præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis ſolummodo retributionem quærunt. Hi nimirum, quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt: quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum fauoris expetunt. Cum iuſtum virum deſcriberet Eſaias propheta, ait: *Qui excutit manus ſuas ab omni munere.* Neque enim dicit, *Qui excutit manus ſuas à munere*: ſed adiunxit, *ab omni*: quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus ab obſequio, eſt ſubiectio indebite impenſa. Munus à manu, pecunia. Munus à lingua, fauor. Qui ergo ſacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non ſolum vllam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit. Plerunque fit, vt quiſque eorum vel bona corporalia ab hominibus accipere contemnat: ſed quia hæc non accipit, maiores ab eis recipere laudes quærat. Et fortaſſe munus ſe accepiſſe non æſtimat, qui bona corporalia accipere recuſat, ſicut ſcriptum eſt ſuperius. Aliquando munus à manu, aliquãdo vero ab ore porrigitur. Nã qui nummũ tribuit, munus ex manu dedit. Qui autẽ verbũ laudis impendit, mun' ab ore protulit. Plerunq; ſacerdos etſi exteriora dona quæ terrenæ forſitan

ſitan neceſſitati congruunt, pro impoſitione manuum accipere recuſat: plus eſt quod ſibi tetribui appetit, cum vltra meritum laudare deſiderans, munus ab opere quærit.

Incipit Canon *ex Niceno Concilio, de ſubintroductis mulieribus.*

Caput XXXVIII.

INterdixit per omnia magna ſynodus, non Epiſcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem: niſi forte matrem, aut ſororem, aut amitam, vel eas tantum perſonas quæ ſuſpiciones effugiunt.

Item in eodem concilio de clericis vſuras accipientibus.

Caput XXXIX.

DE clericis vſuras accipientibus, quoniam multi ſub regula conſtituti, auaritiam & turpia lucra ſectantur, obliti que diuinæ ſcripturæ, dicentis: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*, mutuum dantes, centeſimos exigunt: iuſte cenſuit ſancta & magna ſynodus, vt ſi quis inuentus fuerit poſt hanc diffinitionem vſuras accipiens, aut ex inuentione aliqua, vel quolibet modo negocium tranſigens, aut hemiolia, id eſt, ſexcupla, exigens, vel aliquid tale prorſus excogitans, turpis lucri gratia, deiiciatur à clero, & alienus exiſtat à regula.

Item de priuilegiis presbyterorum.

Caput. XL.

PEruenit ad ſanctum magnumque concilium, quod in quibusdam locis & ciuitatibus presbyteris gratiam ſacræ communionis diaconi porrigant, quod nec regula, nec conſuetudo tradidit, vt ab his qui poteſtatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Chriſti corpus accipiant. Necnon & illud innotuit, quod quidam diaconi ante Epiſcopos ſacra oblata contingant. Hæc igitur omnia reſecentur, & in ſua diaconi menſura permaneant, ſcientes quod epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, inferiores autem presbyteris habeantur. Per ordinem ergo, poſt presbyteros gratiam ſacræ communionis accipiant, aut epiſcopo eis, aut presbytero porrigente. Sed nec ſedere in medio presbyterorum diaconis liceat: quia ſi hoc faciat, præter regulam & ordinem probatur exiſtere. Si quis autem etiam poſt has diffinitiones obedire noluerit, à miniſterio ceſſare debebit.

De excommunicatis in eodem Concilio.

Cap. XLI.

DE his qui communione priuantur, ſeu ex clero, ſeu ex laico ordine, ab epiſcopis, per vnamquamque prouinciam ſententia regularis obtineat, vt hi qui abiiciuntur, ab aliis non recipiantur. Requiratur autem, ne puſillanimitate, aut contentione, vel alio quolibet epiſcopi vitio, videatur à congregatione ſecluſus. Vt hoc ergo decentius inquiratur, bene placuit annis ſingulis per vnamquamque prouinciam bis in anno Concilia celebrari, vt communiter omnibus ſimul Epiſcopis congregatis prouinciæ, diſcutiantur huiuſmodi quæſtiones: & ſic qui ſuo peccauerunt euidenter epiſcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æſtimentur, vſquequo vel in communi vel Epiſcopo placeat humaniorem pro talibus ferre ſententiam. Concilia vero celebrentur: vnum quidem ante quadrageſimam paſchæ, vt omni diſſenſione ſublata, munus offeratur Deo puriſſimum: ſecundum vero circa tempus autumni.

Item ex eodem Concilio, quod non oporteat demigrare.

Caput XLII.

PRopter multam perturbationem & ſeditiones, quæ fiunt, placuit conſuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admiſſa, ita vt de ciuitate ad ciuitatem, non Epiſcopus, non presbyter, non diaconus, transferatur. Si quis autem poſt diffinitionem ſancti & magni Concilii, tale quid agere tentauerit, & ſe huiuſcemodi negocio manciparit, hoc factum prorſus irritum ducatur, & reſtituatur Eccleſiæ, qui fuit Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

In Concilio Chalcedonenſi, Non transmigrandum de ciuitate in ciuitatem.

Caput XLIII.

DE his, qui tranſmigrant de ciuitate in ciuitatem, Epiſcopis aut clericis placuit, vt Canones, qui de hac re à ſanctis patribus ſtatuti ſunt, habeant propriam firmitatem.

In

In Concilio Niceno *de his,qui in eccleſiis,in quibus prouecti ſunt, minime perdurarunt.*

Cap. XLIV.

QVicunque temere ac periculoſe, neque timorem Dei præ ocu'is habentes, nec agnoſcentes eccleſiaſticam regulam, diſcedunt ab eccleſia presbyteri aut diaconi, vel quicunque ſub regula prorſus exiſtunt, hi nequaquam debent in aliam eccleſiam recipi, ſed omnem neceſſitatem conuenit illis imponi, vt ad ſuas parochias reuertantur. Quod ſi non fecerint, oportet eos communione priuari. Si quis autem ad alium pertinentem audacter inuadere, & in ſua Eccleſia ordinare tentauerit, non conſentiente Epiſcopo, à quo diſceſſit is qui regulæ mancipatur, ordinatio huiuſcemodi irrita comprobetur.

Item in eodem Concilio de flectendo genu.

Cap. XLV.

QVoniam ſunt quidam in die dominico genu flectentes, & in diebus pentecoſtes, vt omnia in vniuerſis locis conſonanter obſeruentur, placuit ſancto concilio ſtantes domino vota perſoluere.

In Antiocheno *Concilio, De damnatis & miniſtrare tentantibus.*

Cap. XLVI.

SI quis epiſcopus damnatus à ſynodo, vel presbyter aut diaconus à ſuo epiſcopo, auſi fuerint de miniſterio ſacro contingere, ſiue epiſcopus, iuxta præcedentem conſuetudinem, ſiue presbyter aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia ſynodo, reſtitutionis ſpem aut locum habere ſatisfactionis. Sed & communicantes ei omnes abiici de eccleſia, & maxime ſi poſteaquam didicerint, aduerſus memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerunt.

In Africano *Concilio, de clericis damnatis.*

Cap. XLVII.

ET illud petendum, vt ſtatuere dignetur, vt ſi quis cuiuslibet honoris clericus, iudicio epiſcoporum quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum ſiue ab eccleſiis, quibus præfuit, ſiue à quolibet homine defenſari, interpoſita pœna damni pecuniæ atque honoris, quo nec ætatem, nec ſexum excuſandum eſſe percipiant.

In Antiocheno *concilio, de peregrinorum ſuſceptione.*

Caput XLVIII.

NVllus peregrinorum ſine pacificis, id eſt, commendatitiis ſuſcipiatur epiſtolis.

In Chalcedonenſi *concilio, quod non liceat clerico in duarum ciuitatum eccleſiis miniſtrare.*

Caput XLIX.

NOn licere clericum in duarum ciuitatum conſcribi ſimul eccleſiis, & in qua initio ordinatus eſt, & ad quam confugit quaſi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes, reuocari debere ad ſuam Eccleſiam, in qua primitus ordinati ſunt, & ibi tantummodo miniſtrare. Si vero quis iam tranſlatus eſt ex alia in aliam eccleſiam, prioris eccleſiæ vel martyriorum quæ ſub ea ſunt, aut ptochiorum, aut xenodochiorum rebus in nullo communicet. Eos vero, qui auſi fuerint poſt diffinitionem magnæ & vniuerſalis huius ſynodi, quicquam ex his, quæ ſunt prohibita, perpetrare, decreuit ſancta ſynodus, à proprio huiuſmodi gradu recedere.

Item in eodem, quod non oporteat peregrinos clericos ſine commendatitiis miniſtrare.

Cap. L.

PEregrinos clericos & lectores in alia ciuitate, præter commendatitias literas ſui Epiſcopi, nuſquam penitus miniſtrare debere.

In Laudacenſi *concilio quod ſine literis ſacro miniſterio ſeruientes, proficiſci non debeant.*

Caput LI.

QVod non oporteat ſacerdotem vel clericum ſine literis proficiſci canonicis.

In Concilio Sardicenſi, *De clericis à communione ſummotis, ab alio non recipiendis Epiſcopo.*

Cap. LII.

OSius Epiſcopus dixit: Hoc quoque omnibus placet, vt ſiue diaconus, ſiue presbyter, ſiue quis clericorum ab Epiſcopo ſuo communione fuerit priuatus, & ad alterum perrexerit Epiſcopum, & ſcierit, ad quem confugit, eum ab Epiſcopo ſuo fuiſſe abiectum, non oportet vt ei communionem indulgeat. Quod ſi fecerit, ſciat ſe conuocatis Epiſcopis cauſas eſſe dicturum. Vniuerſi dixerunt: Hoc ſtatutum & pacem ſeruabit, & concordiam cuſtodiet.

In Carthaginenſi *Concilio, Si quis excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit.*

Caput. LIII.

ITem placuit vniuerſo Concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſiue Epiſcopus, ſiue quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communionem præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis iudicetur protuliſſe & ſententiam.

De non ſolicitandis clericis alienis.

Cap. LIV.

IAnuarius Epiſcopus dixit: Illud quoque ſtatuat ſanctitas veſtra, vt nulli Epiſcopo liceat alterius Epiſcopi ciuitatis miniſtrum Eccleſiaſticum ſolicitare, & in ſuis parochiis ordinare. Vniuerſi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus ſolet naſci diſcordia, & ideo prohibet omnium ſententia, ne quis hoc facere audeat.

In Concilio Africano, *De his qui ſemel legerunt in Eccleſia, ab aliis non poſſe promoueri.*

Cap. LV.

ITem placuit, vt quicunque in Eccleſia vel ſemel legerit, ab alia Eccleſia ad clericatum non teneatur. & ſubſcripſerunt: Aurelius Epiſcopus Eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & perlecto ſubſripſi. Similiter & cæteri Epiſcopi ſubſcripſerunt.

In Concilio Carthaginenſi *Si qui clerici ab Epiſcopis ſuis promoti contempſerint, nec illic maneant vnde recedere noluerunt.*

Cap. LVI.

ITem placuit, vt quicunque clerici vel diaconi, pro neceſſitatibus Eccleſiarum, non obtemperauerint Epiſcopis ſuis, volentibus eos ad honorem ampliorem in ſua Eccleſia promouere: nec illic miniſtrent in gradu ſuo, vnde recedere noluerunt.

In decretali Leonis *Papæ, vt nullum alienum clericum ſolicitare vel tenere præſumat ſuo Epiſcopo, non præueniente conſenſu.*

Cap. LVII.

ALienum clericum, inuito Epiſcopo ipſius, nemo ſuſcipiat, nemo ſolicitet, niſi forte ex placito charitatis id inter dantem accipientemque conueniat. Nam grauis iniuriæ reus eſt, qui de fratris Eccleſia id, quod eſt vtilius aut precioſius, audet vel abducere, vel tenere. Itaque ſi intra prouinciam res agatur, transfugam clericum de Eccleſia ſua, metropolitanus redire compellet. Si autem longius receſſit, ſui præcepti authoritate reuocabitur, vt nec cupiditati, nec ambitioni occaſio relinquatur.

In Africano *Concilio, vt in Eccleſiis conuiuia minime celebrentur.*

Cap. LVIII.

VT nulli Epiſcopi vel clerici in Eccleſia conuiuentur, niſi forte tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiant. Populi etiam ab huiuſmodi conuiuiis, quantum fieri poteſt, prohibeantur.

In Laudacenſi *Concilio, quod nullus Eccleſiaſticorum in tabernis comedere debeat.*

Cap. LIX.

QVod non oporteat ſacro miniſterio deditos, à presbyteris vſque ad diaconos, & reliquum Eccleſiaſticum ordinem, id eſt, vſque ad ſubdiaconos, lectores, cantores, exorciſtas, & oſtiarios, & ex numero continentium & monachorum, ingredi tabernas.

In Car-

Digitized by Google

In Carthaginenſi *concilio De auaritia*
Cap. 60.

AVrelius Epiſcopus dixit: Auaritiæ cupiditas, quam rerum omnium malarum matrem eſſe nemo qui dubitet, proinde inhibenda eſt, ne quis alienos fines vſurpet, aut per præmium terminos patrum ſtatutos tranſcendat. Nec omnino cuiquam clericorum liceat de qualibet re fœnus accipere, quanquam nouellæ ſuggeſtiones, quæ vel obſcuræ ſunt, vel ſub genere latent, inſpectæ, à nobis formam accipient. Cæterum de quibus apertiſſime diuinitus ſcriptura ſanxit, non eſt differenda ſententia, ſed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis debet im clericis prædamnari. Vniuerſum concilium dixit: Nemo contra prophetas, nemo contra Euangelica facit ſine periculo.

In Decretali Papa Leonis, *quod vſuram non ſolum clerici exigere non debent. ſed nec laici Chriſtiani.*
Cap. 61.

NEc hoc quoque prætereundum eſſe duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos, vſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere, quod nos niſi dicam in eos qui ſunt in clericali officio conſtituti, ſed in laicos cedere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos qui fuerint confutati, decernimus, vt omnis peccandi opportunitas adimatur.

In Anquyritano *conc. De his qui eſum carnium in clero conſtituti diffugiunt.*
Cap. 62.

HI qui in clero ſunt presbyteri & diaconi, & à carnibus abſtinent: placuit eas quidem contingere, & ita ſi voluerint, continere. Quod ſi in tantum eas abominantur, vt nec olera quæ cum eis coquuntur, exiſtiment comedenda, tanquam non conſentientes regulæ, ab ordine ceſſare debebunt.

In concilio Neocæſarienſi, *decimotertio, De numero certo diaconorum.*
Cap. 63.

DIaconi ſeptem eſſe debent iuxta regulam, licet & valde magna ſit ciuitas. Idipſum autem & Actuum Apoſtolorum liber inſinuat.

In Gangrenſi *concilio, V. De his, qui abominantur eos qui carnibus veſcuntur.*
Cap. 64.

SI quis carnes edentem, præter ſanguinem & idolis immolatum, & ſuffocatum, cum religione & fide contemnat, velut ſpem propter huiuſmodi perceptionem non habentem, anathema ſit.

Item in eodem concilio octauo, De his quæ in vſum pauperum conferuntur.
Cap. 65.

SI quis dederit vel acceperit oblata præter epiſcopum, vel eum, qui conſtitutus eſt ab eo, ad diſpenſandum miſericordiam pauperibus: & qui dat, & qui accipit, anathema ſit.

Item in eodem conc. de his qui pro virginitate ſuperbiunt.
Cap. 66.

SI quis ex his qui virginitatem propter dominum ſeruant, extollitur aduerſus coniugatos, anathema ſit.

Item in eodem concilio, viceſimo quanto De his qui in dominica die ieiunant, tanquam nihil præ cæteris differente.
Cap. 67.

SI quis propter continentiam, quæ putatur, aut contumaciam in die dominico ieiunat, anathema ſit.

In eodem concilio, decimo nono, De his qui eccleſiaſtica ieiunia abſque neceſſitate diſſoluunt.
Cap. 68.

SI quis eorum qui continentiæ ſtudent, abſque neceſſitate corporea tradita in commune ieiunia, & ab eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſoluit, ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus anathema ſit.

In Antiocheno *concilio, V. de his qui ſe à perceptione ſanctæ communionis auertunt, & qui excommunicatis per domos communicant.*
Cap. 69.

OMnes qui ingrediuntur eccleſiam Dei, & ſcripturas ſacras audiunt, nec communicant in oratione cũ populo, ſed pro quadam intemperantia ſe à perceptione ſanctæ communionis auertũt, hi de eccleſia remoueantur, quamdiu per confeſſionem pœnitentiæ fructus oſtendant, & precibus indulgentiam conſequantur.

Item in eodem concilio, III. de his qui ab alia parochia præter conſcientiam epiſcoporum ſuorum, in aliis commorantur
Cap. 70.

SI quis presbyter aut diaconus, & omnino quilibet ex clero, parochiam propriam deſerens, ad aliam properauit, dein omnino demigrans in aliam parochiam, per multa tempora nititur immorari, vlterius ibidem non miniſtret, maxime ſi vocanti ſuo epiſcopo, & regredi ad propriam parochiam

ſuo commonenti, obedire contemſerit. Quod ſi in hac indiſciplinatione perdurat, à miniſterio modis omnibus remoueatur, ita vt nequaquam locum reſtitutionis inueniat. Si vero pro hac cauſa damnatũ alter epiſcopus ſuſcipiat, hic etiam à communi coerceatur ſynodo, velut qui eccleſiaſtica conſtituta diſſoluat.

Item in eodem Concilio, VI. de clericis excommunicatis vel laicis.

Cap. 71.

SI quis à proprio epiſcopo communione priuatus eſt, non ante ſuſcipiatur ab aliis, quàm ſuo reconcilietur epiſcopo: aut certe ad ſynodum, quę congregatur, occurrens, pro ſe ſatisfaciat.

Item in eodem de epiſcopis & clericis adeuntibus Imperatorem.

Cap. 72.

SI quis epiſcopus, aut presbyter, aut quilibet regulæ ſubiectus eccleſiæ, præter conſilium & literas epiſcoporum prouinciæ, & præcipue metropolitani, adierit imperatorē, hunc reprobari & abiici oportere non ſolum à communione, verum & ab honore cuius particeps videtur exiſtere, quia venerandi principis auribus moleſtiam tentauit inferre cōtra leges eccleſiæ. Si igitur adire principem neceſſaria cauſa depoſcit, hoc agatur cum tractatu & conſilio metropolitani, & cæterorum Epiſcoporum, qui in eadem prouincia commorantur. Qui etiam proficiſcentem ſuis proſequantur epiſtolis.

Item in eodem concilio, XII. de damnatis epiſcopis aut clericis, adeuntibus Imperatorem.

Cap. 73.

SI quis à proprio epiſcopo presbyter aut diaconus, aut à ſynodo fuerit epiſcopus forte damnatus, & imperatoris auribus moleſtus extiterit, oportet ad maius Epiſcoporum cōuerti Concilium: & quæ putauerint habere iuſta, plurimis epiſcopis ſuggerant, eorumque diſcuſſiones ac iudicia præſtolentur. Si vero hæc parui pendentes, moleſti fuerint imperatori, hos de nulla venia dignos eſſe nec locum ſatisfactionis habere, nec ſpem futuræ reſtitutionis penitus opperiri.

Item in Laodicenſi *concil. VI. vt hi qui in ſacrario ſeruiunt, vſuras non exigant.*

Cap. 74.

* ſex culpũ QVod non oporteat ſacerdotes & clericos fœnerantes vſuras, vel quæ dicuntur * ſexdupla, id eſt, & ſummam capitis, & dimidium ſummæ percipere.

Item in eodem concilio, 15. de his qui debeant in ambone, id eſt, in pulpito pſallere.

Cap. 75.

QVod non oporteat amplius præter eos qui regulariter cantores exiſtunt, qui & de codice canunt, alios in pulpitum conſcendere, & in eccleſia pſallere.

Item in eodem conc. 20. de honore quem presbyteris diaconi, qui ſub ipſis ſunt, debeant exhibere.

Cap. 76.

QVod nō oporteat diaconum coram presbytero ſedere ſed iuſſione presbyteri ſedeat. Similiter autem & diaconus in honore habeatur ab obſequentibus, id eſt, ſubdiaconis & omnibus clericis.

Item in eodem conc. 25. quod ſubdiaconi non debeant benedicere vel benedictionem tribuere.

Cap. 77.

QVod non oporteat ſubdiaconos panem dare vel calicem benedicere.

Item in eodem conc. 26. de exorciſtis qui non ſunt ab epiſcopis ordinati.

Cap. 78.

QVod hi qui non ſunt ab epiſcopis ordinati, tam in eccleſiis quam in domibus, exorcizare non poſſint.

Item in eodem conc. 28. in eccleſia prandia fieri non debere.

Cap. 79.

QVod non oporteat in dominicis, id eſt, in domini eccleſiis conuiuia, quæ vocantur agapæ, fieri, nec intra domum Dei comedere vel accubitus ſternere.

Item in eodem conc. 40. quod præter epiſcopum clericus proficiſci non debeat.

Cap. 80.

QVod non oporteat ſacerdotem vel clericum, præter iuſſionem ſui proficiſci pontificis.

Item in eodem conc. 44. vt ad ſacrarium mulieres non introeant.

Cap. 81.

QVod non oporteat ingredi mulieres ad altare.

Item in eodem conc. 54. non licere clericis lubricis ſpectaculis intereſſe.

Cap. 82.

QVod non oporteat ſacerdotes aut clericos ex collatis vel commeſſationibus conuiuia celebrare. Hoc autem nec laicis poſſe congruere.

Item

Item in eodem conc. LVII. Oblationes offerri in domibus non oportere.

Cap. LXXXIII.

QVod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis vel à presbyteris.

Item in conc. Chalcedonenſi *VII. de clericis & monachis non manentibus in ſuo propoſito.* *Cap. LXXXIV.*

QVi ſemel in clero deputati ſunt, aut monachorum vitam expetiuerunt, ſtatuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam: aut hoc tentantes, & non agentes pœnitentiam, quo minus redeant ad hoc, quod propter Dominum primitus elegerunt, anathematizari.

Item in eodem concilio, VIIII. quod non oporteat clericos habentes aduerſus inuicem negocia, proprium Epiſcopum relinquere, & ad ſecularia iudicia conuolare.

Cap. LXXXV.

SI quis clericus aduerſus clericum habet negocium, non deſerat Epiſcopum proprium, & ad ſecularia percurrat iudicia: ſed prius actio ventiletur apud Epiſcopum proprium, vel certo conſilio eiuſdem Epiſcopi apud quos vtræque partes voluerint, iudicium obtinebunt. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionibus ſubiacebit. Quod ſi clericus habet cauſam aduerſus Epiſcopum proprium, vel aduerſus alterum, apud ſynodum prouinciæ iudicetur. Quod ſi aduerſus eiusdem prouinciæ metropolitanum Epiſcopus vel clericus habet querelam, petat primatem diœceſeos, aut ſedem regiæ vrbis Conſtantinopolitanæ, & ad ipſum iudicetur.

In eodem concilio, XX. quod minime clericos transmigrari conueniat.

Cap. LXXXVI.

CLericos in Eccleſia miniſtrantes, ſicut iam conſtituimus, in alterius ciuitatis Eccleſiam ſtatutos fieri non oportet ſed contentos eſſe, in quibus ab initio miniſtrare meruerunt, exceptis illis, qui proprias amittentes prouincias, ex neceſſitate ad aliam Eccleſiam tranſierunt.

Item in eodem concilio XXII. quod non liceat clericis poſt mortem ſui Epiſcopi, res ad eum pertinentes diripere.

Cap. LXXXVII.

NOn licere clericis poſt obitum ſui Epiſcopi, res ad eum pertinentes diripere, ſicut antiquis quoq; eſt canonibus conſtitutum. Quod ſi hoc facere tentauerint, graduum ſuorũ periculo ſubiaceãt.

Item in concil. Carthaginenſi, *XXXII. ſi quis clericorum pauper promotus in ordine poſtea habuerit aliquid, Eccleſiæ poteſtati ſubiiciat.* *Cap. LXXXVIII.*

ITem placuit, vt Epiſcopus, presbyteri, diaconi, vel quicunque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Epiſcopatus vel clericatus ſui agros, vel quæcunque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum dominicarum inuaſionis crimine teneantur, niſi admoniti, in Eccleſia eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprie aliquid liberalitate alicuius, vel ſucceſſione cognationis obuenerit faciant inde quod volunt. Si quis eorum à propoſito retrorſum exorbitauerint, honore Eccleſiaſtico indigni, tanquam reprobi, iudicentur.

Item in Africano *conc. VII. vt clerici tabernas, niſi in peregrinis non ingrediantur.* *Cap. LXXXIX.*

VT clerici, edendi vel bibendi cauſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

Item in eodem conc. XXI. *vt alienus clericus minime ſuſcipiatur ab alio.*

Cap. XC.

EPigonius Epiſcopus dixit: In multis conciliis hoc ſtatutum eſt, etiam nunc hoc confirmatum eſt à veſtra prudentia beatiſſimi fratres, vt clericum alienum nullus ſibi priuet Epiſcopus, præter eius arbitrium cuius fuerit clericus.

In decretali Leonis *Papæ **, vt clericus nec ſuo, nec alieno nomine fœnus exerceat.*

Cap. XCI.

ILlud etiam duximus præmonendum, vt ſicut non ſuo, ita non alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens enim eſt, crimen ſuum commodis alienis impendere. fœnus autem hoc ſolum aſpicere & exercere debemus, vt quod hic miſericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum manſura retribuet, recipere valeamus.

In decretali Gelaſii *Papæ I.* * *15. Vt clerici nullas negociationes inhoneſtas & turpia lucra ſectentur.* *Cap. XCII.*

COnſequens fuit, vt illa quoque quæ de Nicenis patribus nuper ad nos miſſa relatio nunciauit, non prætereunda putaremus, id eſt, plurimos clericorum negociationib. inhoneſtis & lucris turpibus imminere, nullo pudore cernentes Euangelicam lectionem: quia ipſe Dominus noſter negociatores e templo verberatos flagellis aſſeritur expuliſſe, nec Apoſtoli verba recolentes, quibus ait: *Nemo militans Deo, implicat ſe negociis ſecularibus.* Pſalmiſtam quoque Dauid ſurda diſſimulantes aure cantantē: *Quoniam non cognoui negociationes, introibo in potentias Domini.* Proinde huiuſmodi vt ab indignis poſt hæc quæſtibus nouerint abſtinendum, & ab omnibus cuiuslibet negociationis ingeniis cupiditateq; ceſſandū, aut in quocunq; gradu ſint poſiti, mox à clericalib. officiis abſtinere cogantur: quoniā domus Dei, domus orationis & eſſe debet & dici, ne officina negociationis & ſpelunca potius ſit latronum.

Excerptum ex Epiſtola S. Hieronymi *presbyteri ad Nepotianum de vita clericorum.*

Cap. XCIII.

PEtis à me ò Nepotiane chariſſime, literis tranſmarinis. & crebro petis, vt tibi breui volumine digeram præcepta viuendi: & qua ratione is, qui ſeculi militia derelicta, cœperit eſſe clericus, rectum Chriſti tramitem teneat, ne ad diuerſa vitiorum diuerticula rapiatur. Scio quidem ab auunculo tuo B. Heliodoro, qui nunc pontifex Chriſti eſt, te & didiciſſe quæ ſancta ſunt, & quotidie diſcere, normāque te eius exemplo habere virtutum. Sed & noſtra, qualiacunq; ſunt, ſuſcipe: & libellulū hunc, libello illius copulato, vt cū ille te monachū erudierit, hic clericum doceat eſſe perfectum. Igitur clericus qui Chriſti ſeruit Eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum: & nominis diffinitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si n. cleros græce, latine ſors appellatur: propterea vocātur clerici, quia de ſorte ſunt Dñi, vel quia Dñs ipſe ſors, i. pars clericorum eſt. Et quia vel ipſe pars Dñi eſt, vel Dñm partem habet: talem ſe exhibere debet, vt ipſe poſſideat Dominum, & ipſe poſſideatur à domino. Qui poſſidet Dominum, & cū propheta dicit, *Pars mea Dominus*, nihil extra dominum habere poteſt. Quod ſi quippiam aliud habuerit præter Dominū, pars eius non erit Dominus. Verbi gratia: Si aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem, cum iſtis partibus dominus pars eius fieri non dignatur. Si autē ego pars domini ſum, & funiculus hæreditatis eius: nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi Leuita & ſacerdos, viuo de decimis: & altari ſeruiens, altaris oblatione ſuſtentor: habens victum & veſtitū, his contentus ero, & nudā crucē nudus ſequar. Obſecro itaq; te, & repetens iterū monebo, ne officiū clericatus, genus antiquæ militiæ putes: i. ne lucra ſeculi in Chriſti quæras militia: nec plus habeas, quā quando clericus eſſe cœpiſti, & dicatur tibi: Clerici eorū non proderunt eis. Menſulā tuam pauperes & peregrini, & tu cum illis Chriſtum conuiuam noueris. Negociatorem clericum, & ex inope diuitē, ex ignobili glorioſum, quaſi quandā peſtem fuge. *Corrumpunt mores bonos confabulationes peſſimæ.* Tu aurum contemnis, alius diligit. Tu calcas opes, ille ſectatur. Tibi cordi eſt manſuetudo, ſilentium ſecretum: illi loquacitas, attrita frons, fora placent & plateæ & medicorum tabernæ. In tanta morum diſcordia, quæ poteſt eſſe concordia? hoſpitiolum tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Omnes puellas & virgines Chriſti aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne ſub eodem tecto manſeris, ne in præterita caſtitate confidas. Nec Dauid ſanctior, nec Salomone potes eſſe ſapientior. Memento ſemper, quod paradiſi colonū de poſſeſſione ſua mulier eiecerit. Ægrotanti tibi ſanctus quilibet frater aſſiſtat, & germana vel mater, aut probata quælibet apud omnes fide. Quod ſi huiuſcemodi non fuerint conſanguinitatis caſtimoniæque perſonæ, multas anus nutrit Eccleſia, quæ & officium præbeant, & beneficium accipiant miniſtrando, vt infirmitas quoq; tua fructum habeat eleemoſynæ. Scio quoſdam conualuiſſe corpore, & animo ægrotare cœpiſſe. Periculoſe tibi miniſtrat, cuius vultū frequenter attendis. Si propter officium clericatus aut vidua viſitatur, aut virgo: nunquam domum ſolus introeas, talesq; habeto ſocios, quorum contubernio non infameris. Si lector, ſi acolytus, ſi pſaltes ſequitur: non ornetur veſte, ſed moribus: nec calamiſtro criſpent comas, ſed pudicitiā habitu polliceatur. Solus cū ſola ſecrete & absque arbitro vel teſte, non ſedeas. Si familiarius eſt aliquid loquendum, habet nutricem maiorem domus, virginem, viduam, maritatam: non eſt tā inhumana, vt nullum præter te habeat cui ſe debeat credere. Caueto omnes ſuſpiciones: & quicquid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur, ante deuita. Crebra munuſcula & ſudariola & faſciolas & veſtes ori applicitas ac oblatas, ac deguſtatos cibos, blandasque ac dulces literas, ſanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meūq; deſiderium Chriſtus eſt. Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio & cibario pane rugientem ſatiare ventrem poteram, nunc ſimilam & mella faſtidio. Noui & genera & nomina piſcium: in quo littore conchæ lectæ ſint, calleo: ſaporibus auium diſcerno prouincias: & ciborū me raritas, ac nouiſſime damna ipſa delectant. Tu quidem diuinas ſcripturas ſæpius lege, imo nunquā de manibus tuis ſacra lectio deponatur. Diſce quod doceas, obtine eum, qui ſecūdum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt poſſis exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere. Permane in his quæ didiciſti, ac credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris, paratus ſemper ad ſatisfactionem omni poſcēti à te rationem de ea, quæ in te eſt, ſpe. Non cōfundant opera ſermonem tuum, nec cum in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet reſpondeat: Cur ergo hæc quæ dicis, ipſe non facis? Delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre de ieiuniis diſputat. Accuſare auaritiam & latro poteſt. Sacerdotis Chriſti os cum mente concordet. Eſto ſubiectus pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe. Amare, filiorum: timere, ſeruorum eſt. Si pater ſum, inquit, vbi eſt honor meus? Si dominus ego ſum, vbi timor meus eſt? Melius chariſſime, non habere quod tribuas, quam impudenter petere quod des. Sed & genus arrogantiæ eſt, clementiorem velle videri, quam pontifex Chriſti, eſſe.

Non omnia poſſumus omnes. Alius in Eccleſia oculus eſt, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter, & cætera. Lege Paulum ad Corinthios, vbi diuerſa membra vnum corpus efficiunt. Nec ruſticus & ſimplex frater inde ſe ſanctum putet, ſi nihil nouerit: nec peritus & eloquens in lingua exiſtimet ſanctitatem: multoque melius eſt e duobus imperfectis, ruſticitatem habere ſanctam, quam eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas Eccleſiæ ſubſtruunt, marmora nitent auro, ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur, & miniſtrorum Chriſti nulla electio eſt. Nec vero portemus crucem Chriſti, & diuitias lutum non putemus. Quid miramur quod Chriſtus vocat iniquũ mammona? Quid ſuſcipimus & amamus, quod Petrus ſe non habere teſtatur? Conuiuia tibi deteſtanda ſunt ſecularium, maxime horum qui honoribus tument. Turpe eſt, ante fores Domini ſacerdotis crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque veſcebatur alieno, lictores conſulum & milites excubare: iudicemque prouinciæ melius vis apud te prandere, quam in palatio. Quod ſi obtenderis facere te hæc, vt roges pro miſeris atque ſubiectis: iudex ſeculi plus defert clerico continenti, quam diuiti: & magis ſanctitatem tuam veneratur, quam opes. Aut ſi talis eſt, qui non audiat clericos niſi inter phialas, libenter carebo huiuſcemodi beneficio, & Chriſtum rogabo pro iudice, qui magis poteſt citius ſubuenire. Melius eſt enim, in Domino quam confidere in homine. Melius eſt ſperare in Domino, quã ſperare in principibus. Nunquam vinum redoleas, ne audias illud Philoſophi: *Hoc non eſt oſculum porrigere, ſed propinare.* Vinolentos ſacerdotes & Apoſtolus damnat, & vetus lex prohibet. *Qui altario ſeruiunt vinum & ſiceram non bibant.* Sicera, Hebræo ſermone, omnis potio nuncupatur, quæ inebriari poteſt, ſiue illa quæ frumento conficitur, ſiue pomorum ſucco, aut faui decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem: coctiſque frugibus, aqua pinguior coloratur. Quicquid inebriat, & ſtatum mentis euertit, fuge ſimiliter vt vinum. Nec hoc dico, quod Dei creatura a nobis damnetur. Siquidem & Dominus vini potator eſt appellatus. Et Timotheo dolenti ſtomachum, vini modica ſorbitio relaxata eſt. Sed modum ætatis & valetudinis, pro corporis qualitate exigimus in potando. Quod ſi abſque vino ardeo, & adoleſcentiæ inflammor calore, & tenuato ſanguine ſucculento, validoque ſum corpore, libenter carebo poculum, in quo ſuſpicio veneni eſt. Pulchre dicitur apud græcos, ſed neſcio vtrum apud nos æque reſonet, *pinguis venter non gignit ſenſum tenuem.* Tantum tibi ieiuniorum impone, quantum ferre potes. Sint tibi ieiunia pura, caſta, ſimplicia, moderata, & non ſuperſtitioſa. Quid prodeſt oleo non veſci, & moleſtias quaſdam difficultateſque ciborum quærere, caricas, piper, nuces, palmarum fructus, ſimilam, mel, piſtacia? Tot hortorum cultura vexatur, vt cibario non veſcamur pane. Audio præterea quoſdam contra rerum hominumque naturam, aquam non bibere, nec vesci pane, ſed ſorbitiunculas delicatas, & contrita olera, betarumque ſuccum non calice ſorbere, ſed concha. Fortiſſimum ieiunium, eſt aqua & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua viuimus, quaſi publicum & commune ieiunium non putatur. Caue ne hominum rumuſculis aucuperis, ne in offenſam Dei, populorum laudem commutes. *Si adhuc,* inquit Apoſtolus, *hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Deſiuit placere hominibus, & ſeruus factus eſt Chriſti. Per bonam & malam famam, à dextris & à ſiniſtris Chriſti miles graditur: nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur: non diuitiis tumet, non contrahitur paupertate: & læta contemnit & triſtitia. Per diem ſol non vrit eum, neque luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias & oſtentui habere phylacteria: & conſcientia repugnante, phariſaica ambitione circundari. Inde pendet Euangelium, inde Crux ac Prophetæ. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot regulæ, quot ſpecies gloriarum. Quanto melius erat, hæc non in corpore, ſed in corde geſtare? Dominum habere fautorem, non aſpectus hominum? Vis ſcire, qualeſquales quærat Dominus ornatus? habeto iuſtitiam, prudentiam, temperantiam, fortitudinem. His cœli plagis includere, hæc te quadriga velut aurigam Chriſti ad metam concitum ferat. Nihil hoc monili precioſius, nihil hac gemmarum varietate diſtinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris, & ornamento tibi ſunt, & munimini: gemmæ vertuntur in ſcuta. Caue quoque, ne aut linguam aut aures habeas prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. *Sedens* (inquit) *aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendo, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum, &c.* Parce à detractione linguæ, cuſtodi ſermones tuos, & ſcito quia cuncta quæ de aliis loqueris, tua ſententia iudicaris: & in his ipſe depræhendendus eris, quæ in aliis arguebas. Neque vero illa iuſta eſt excuſatio, referentibus aliis iniuriam facere non poſſum. Nemo inuito auditori libenter refert. Officij ergo tui ſit, chariſſime, non ſolum oculos caſtos ſeruare, ſed & linguam. Nunquam de mulierum formis diſputes, nec quid in cuiuſquam domo agatur, alia domus per te nouerit. Omnium Chriſtianorum domos, quaſi proprias ama. Facilius contemnitur clericus, qui ſæpe vocatur ad prandium, & non recuſat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius eſt magis dare quam accipere. Neſcio enim quo modo etiam ipſe qui deprecatur, vt tribuat, cum acceperis, viliorem te iudicat. Et mirum in modum, ſi eum rogantem contempſeris, plus te potius veneratur. Procuratores atque diſpenſatores domorum alienarum atque villarum, quomodo eſſe poſſunt clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico rapere quippiam, furtum eſt. Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt. Accepiſſe pauperibus erogandum & eſurientibus plurimis, vel cautum eſſe velle, vel timidum, aut (quod apertiſſimi ſceleris eſt) exinde aliquid ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. Alter fame torquetur, & tu iudicas, quoniam ventri eius ſatis ſit. Aut diuide ſtatim, quod accipis: aut ſi timidus diſpenſator es, dimitte largitori, vt ſua ipſe diſtribuat. Nolo, ſub occaſione mea, ſacculus tuus plenus ſit. Nemo mea melius me ſeruare poteſt. Ipſe eſt optimus diſpenſator, qui nihil ſibi reſeruat. Cogiſti me Nepotiane chariſſime, talia ſcribendo, omnium me lin-

guis prodere. Aut enim nihil ſcribendum fuit, ne hominum iudicium ſubiremus, quod tu facere voluiſti: aut ſcribentē noſſe, aduerſum nos cunctorum maledicorum tela eſſe torquenda. Quos obſecro, aut quieſcant, & deſinant maledicere. Non n. vt aduerſariis, ſed vt amicis ſcripſimus. Nec inuecti ſumus in eos qui peccant, ſed ne peccent, monemus. neque in illos tantū, ſed in nos ipſos ſeueri iudices fuimus, volentesque feſtucam de oculo alterius tollere, noſtram prius trabem eiiciamus. Nullū læti. nullius nomē de mea ſcriptura deſignatū eſt. Neminem ſpecialiter meus ſermo pulſauit. Generalis de vitiis diſputatio eſt, ſed qui mihi iraſci voluerit, prius ipſe de ſe, quod talis eſt, confitebitur.

Exceptum Beati Hieronymi *De inſtitutione clericorum, ex epiſtola ad Paulinum presbyterum.*
Cap. 94.

OBſecro chariſſime, vt multitudines hominum & officia & ſalutationes & conuiuia, veluti quaſdam catenas fugias voluptatū, ſit vilis tibi veſpertinus cibus. Olera & legumina, interdūque piſciculos pro ſummis ducas delicijs. Qui Chriſtum deſiderat, & illo pane veſcitur, non quęrat magnopere, quam de precioſis cibis ſtercus cōficiat. Quicquid poſt gulam non ſentitur, idē tibi ſit quod panis & legumina. Semper in manu tua ſacra lectio ſit. Frequenter orandū, & flexo corpore mens erigēda ad dominum. Crebrę vigiliæ, & ventre vacuo ſæpius dormiendū. Rumuſculos & glorıolas, & palpantes adulatores quaſi hoſtes deuita. Pauperibus & fratribus refrigeria ſumptuū manu propria diſtribue: humilitatem veſtiū tumenti animo nō appetas. Secularıū, & maxime potentium, conſortium deuita. Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cui quā machineris dolos: & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidijs. Non multū diſtat in vitio, vel decipere poſſe, vel decipi. Templum Chriſti, animā credentis eſt. illam exorna, illam veſti, illi offer donaria, in illa Chriſtum ſuſcipe. Neſcio enim quomodo plus placeat mundo, qui Chriſto diſplicet.

Item ex eodem ad Ruſticum. *Cap.* 95.

DIco autem, ſi clericatus titillat te deſiderium, diſce quod poſſis docere, & rationalē hoſtiam offer Chriſto. Ne ſis miles antequā tyro: ne prior magiſter ſis, antequam diſcipulus. Non eſt humilitatis meæ neque menſurę iudicare de cæteris, & de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quippiā dicere. Habeāt illi ordinē & gradum ſuum. Quem ſi tenueris, quomodo tibi viuendum ſit, editus ad Nepotianū liber docere te poterit. Volo ergo, vt ſine intermiſſione oratio & vigil tibi ſit ſenſus, nec vagis cogitationib. patens. corpus pariter animusque tendatur ad dominum. Iram vince patientia. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. nec vacet mens tua varijs perturbationibus. Quæ ſi pectori inſederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Fac aliquid operis, vt ſemper te diabolus inueniat occupatum. Memento quia & apoſtoli Chriſti, habentes poteſtatem de euangelio viuere laborabant manibus ſuis, ne quem grauarent: & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritualibus debebant metere carnalia. Ita ergo age, & viue in monaſterio, vt clericus eſſe merearis, vt adoleſcentiam tuam nullius ore commacules, vt ad altare Chriſti quaſi de thalamo virgo procedas, & habeas deforis bonum teſtimoniū. Fœminæ quæ nomen tuum nouerint, vultum neſciant. Cū ad perfectam ætatem veneris, ſi tamen vita comes fuerit, & te vel populus vel pontifex ciuitatis ad clericum adlegerint, agito quæ clerici ſunt, & inter ipſos ſectare meliores: quia in omni conditione & gradu optimis mixta ſunt peſſima. Multo tempore diſce quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, imo irriſoribus aurem ne libenter accommodes.

Item eiuſdem, ex epiſtola ad Heliodorum, quid diſtet inter monachum & clericum.
Cap. 96.

MOnachum autē perfectum eſſe nolle, delinquere eſt: ſed de hoc gradu pulſus, prouocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certe in ſuis vrbibus commorantur? Abſit autem, vt quicquam de his ſiniſtrum loquar, qui apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos etiam Chriſtiani ſumus, qui claues regni cælorū habentes, ante iudicii diem iudicant, qui ſponſam domini ſobria caſtitate conſeruant. Sed & alia, quæ ante perſtrinxi, monachi cauſa eſt, alia clericorum. Clerici oues paſcunt, ego paſcor. Illi de altario viuunt: mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad altare nō defero: nec poſſum obtendere paupertatem, cum in euangelio anū viduam duo quæ ſibi ſola ſupererant, æra mittentem laudat dominus. mihi ante presbyterum ſedere non licet. Illi ſi peccauero, licet tradere me ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini Ieſu. Et in veteri quidem lege, quicunque ſacerdotibus nō obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens, ſpiritali animaduerſione truncatur: aut eiectus de eccleſia, rabido dæmonum ore diſcerpitur.

Item eiuſdem ex epiſtola ad Oceanum, de vita clericorum. *Cap.* 97.

DEprecatus es vt tibi breuiter exponerem, qualiter clerici victitare debeant. Hinc me plerique è maledictis æmulis præſtolantur, quia non ſileo veritatem. Prima quidem tentamenta ſunt clericorū, fœminarū frequētes acceſſus. Iſti ſexus irreprehēſibiles exhibēt clericos. quid tibi reuera cū fœminis, qui ad altare cum domino fabularis? Te cuncti in publico, te in agro ruſtici aratores ac vinitores quotidie grauiter lacerabunt, ſi contra diſpoſitum fidei, cum fœminis habitare contendis. Et quia (vt arbitror) concupiſcis inreprehenſibilis inueniri, teſtimonio bono munire. Nunquid in choro apoſtolorū fœminæ aſſuerūt? Prohibe virgines tecum commorari, quæ de genere tuo non ſunt. Diligis eas? exterius ordina, frequenter viſita, iunctus obſequio clericorum ne cum ſecretaliter ac ſolus ingrederis, macules teſtimonium tuum. Aliter nanque coniugati, aliter continentes edocentur eccleſiaſticū ſubire miniſterium. Onus fœminarum cum clericis, nullo pacto coniuncta præcipitur conuerſatio.

Iunu-

Ianua diaboli, via iniquitatis, ſcorpionis percuſſus, nociuúq; genus fœmina. Cum ꝓximat ſtipula, incendit ignē. Flā-nigero igne percutit fœmina conſcientiā pariter habitantis, exuritq; fundamenta mōtium. Ego iudico, ſi cū viris fœminæ habitant,* viſiariū nō deerit diaboli, quo ex eis aucupatus eſt ab initio peccatū. Ferreas mentes libido domat. Si alligat quis ignē in ſinū ſuū, veſtimēta eius non cōburentur? Aut ſi quis ambulauerit ſuper carbones ignis, pedes ſuos nō cōburentur? Mihi crede, non pōt toto corde habitare cū dño, qui fœminarū acceſſib. copulatur. ſed dicis: *Qui ambulat* (inquit) *ſimpliciter, ambulat confidenter.* Bene & argute, ſed oportet teſtimoniū bonū habere ab his, qui foris ſunt, licet corā dño incedas, tamē aſtutiores ſunt filij tenebrarū ſuper filios lucis. Cū à te hoc genus nō amputatur, das repræhendentib. te locū. Ipſe te detrahentium morſib. tradidiſti, ſi agapetarū conſortiū nō dimiſeris. Benignus es? gaudeo. pudicus? falſum eſt. Si pudicitiā quæris, fœminā quā videris bene cōuerſantē, mente dilige, nō corporali frequētes * ornatu. Nō veſtis tenera clericū facit aut ſacerdotē, ſed caſta mentis intētio. Hæc n. deuotionē honoris in te cuſtodit. Honorē quidē glorioſius boni operis fama conſeruat. Sacerdotes quippe decet vel gradus cæteros clericorū itidē, vt ſ dictū eſt, à fœminis ſegregari. Si igitur generis gratia iudicas eaſdē nullo pacto dimittere, memēto ꝙ Thamar ab Amnō fratre ſuo corrupta ſit. Idipſum ꝓſequor, dilectiſſime: ſibi vnius eſt tabernaculi cōuerſatio, carnis nō facile tollitur delectatio. De duob. n. ꝙ vnus deſiderat, ſi loqui nō pōt, vel tentatur. Remotio igitur viri, caſtitatis collocat arma: conſtruit in meliorib. caſtra, pudoris honorē conſolatur. Potuit n. & Maria mater Dñi de choro Apoſtolorū nō diſcedere, ſi liceret. Tecla poſt tentationē paſſionis Antiochiæ, à Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cū vxore ꝑgit ad bellū. Non inuideo charitati, ſit tibi cū caſtis virginib. longæua dilectio. tunc in bono meritum collocabis, & famā meliorabis. Sed ꝙ ad congregationes puellarū attinet, pulchre cenſeo, in hebdomada ſecunda viſitatione ad benedicendam congregationē cōuenies, ſed non ſolus, ne rumigeruli linguis te lacerantib. macerent. Alienam n. cupiunt vicini diſcutere vitā, nō ſuā. Propterea digne accipe noſtrorū præcepta verborū, & monita humilitatis, q̄ fraterno affectu calamo imperante expreſſim*, dulciter lege. Iā vero, vt repræhenſibilis diuini altaris nō ſit ſacerdos, pauca de reliquis Apoſtoli teſtimoniis, q̄ntū Dñs donat, exponam. Sufficiāt ſuperiores cauſæ, quæ dictæ ſunt. Verū ne aliquis minus intelligens, ad ep̄os ſentiat Apoſtolū fuiſſe locutū, quid de diaconib. præceptū eſt ad Timotheū? quid de presbyteris ad Titū cōmemorari delectet? Sed prætereundū non eſt, ſuperioris explanare ſententiā. *Vnius vxoris virum*, & noua & vetus præceptio ſacerdotē cenſuit eligendū: quia digamos ad miniſteriū pleriq; Ep̄i applicauerunt, ſic aſſeruerunt: Cōcubina fuit illa, hæc vxor. quaſi hæc non ſint cōmercia fidelitatis in illa, quæ in hac exercentur quæ vxor aſſeritur. Hæc quia coniugii tabulas nō fecit, cōcupiſcentia alia fuit. Nullo pacto digamos, vel concubinarū catenis inſertos, decet ſubire miniſteriū. In Leuitico ſcriptū eſt ac præfinitū, quales eligi debeāt ſacerdotes. Si ergo clericus monogamus fuerit, & vxor eius digama, noli eū ad miniſteriū applicare. Hæc Tito præcepta, idē Apoſtolus de ordinādis clericis dedit. Et q̄a liber finē expectat, nec ſi duæ aut tres pariter Dei ancillæ morentur, ſolū ad eas decet ingredi ſacerdotē. Si quis hæc præcepta nō obſeruauerit, hoſtis eſt animæ ſuæ. Quod ſi poſt noſtra monita aliquis clericus agapetas amplius quæſierit amare q̄ Chriſtū, ſecundū ſynodalē regulā conueniatur, & præcepta patrū in Nicea diffinita, ei legantur. Iā vero ſi conuentus, prædicta fugerit & reliquerit, cōſecuti ſumus maximū lucrū. Alioquin talis ab Eccleſia anathematizandus ſit. Germinant n. fœminæ cū viris habitantes ſpinas, & arcana mentiū acuto mucrone percutiunt. Proh nefas. dolor eſt dicere, ſed præterire non decet. Chriſto iſtæ vouerunt mulieres, non clericis. Clericū ſolitudo facit, non publicū. Lege quia talis debet eſſe ſolitarius, qualē Ieremias deſcripſit. *Sedebit ſolitarius & tacebit.* Et quia Ieſus, relictis Apoſtolis, ſolus ibat orare. Mariā in penetralib. Angelus ſolā inuenit, non cū agapeta loquentē, & illa virilē introitū trepidauit. *Hoſpitalē* præcepit Apoſtolus clericū ordinandū. Hoc præcepto pater Abrahā & Loth Angelos ſuſceperunt, quia hoſpites dilexerunt. ſic & Oneſiphorus, Paulū doctrinæ fontē ſuſcepit. Hæc imitationes ſint veſtræ & ne ſinatis incolā præterire, qui apud vos non comederit panē. Sequitur: *Non percuſſorē.* Non n. pugilē deſcribit Apoſtolus, ſed qui conſcientias non percutiat ſingulorū. Sit modeſtus, non inflетur, non inebrietur, ſuæ domui bene præſit. Perquam erit horribile, ſi domui clerici detrahatur. Lædet ſacerdotis opinionē in plebe, q̄n de proximis ei9 male loquitur populus. Super omnia hæc, præcepit boni teſtimonii clericos fūdamēta cōponere, vt bonorū operū teſtificatio caſto cōfirmetur effectu.

Ex libro offi ciorum Iſidori *De clericis.* *Cap. XCVIII.*

ITaque omnes qui in Eccleſiaſtici miniſterii gradibus ordinati ſunt, generaliter clerici nominantur. Cleros autem vel clericos hinc appellatos, doctores noſtri dicunt, quia Matthias ſorte electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum. Sic & omnes quos illis temporibus eccleſiarum principes ordinabant, ſorte eligebant. Nam cleros ſors interpretatur. Vnde & hæreditas, græce cleronomia appellatur, & hæres cleronomus. Proinde ergo clericos vocari aiunt, eo quod in ſorte hæreditatis domini dentur, vel pro eo quod ipſe dominus ſors eorum ſit, ſicut de eis ſcriptum eſt. loquente domino. Ego hæreditas eorum. Vnde oportet vt qui dominum hæreditate poſſident, abſque vllo impedimento ſeculi, Deo ſeruire ſtudeant, & pauperes ſpiritu eſſe contendant, vt congrue illud Pſalmiſtæ dicere poſſint: *Dominus pars hæreditatis meæ.*

Item eiuſdem De Regulis clericorum. *Cap. XCIX.*

HIs igitur lege patrum cauetur, vt a vulgari vita ſecluſi, a mundi voluptatibus ſeſe abſtineant. Non ſpectaculis, non pompis interſint, conuiuia publica fugiant priuata non tantum pudica, ſed & ſobria colant. Vſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, neque fraudi ſuæ cuiuſquam ſtudium appetant. amorem pecuniæ, quaſi materiam cunctorum criminum, fugiant. ſecularia officia negociaque abiiciant, honorum gradus per ambitiones non ſubeant. pro beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiant. Dolos & congregationes caueant, odium & æmulationem, obtrectationem atque inuidiam fugiant, non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoque geſtu incedant, ſed pudorem ac verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant. obſcœnitatem etiam verborum, ſicut & operum, penitus execrentur, viduarum ac virginum viſitationes frequentiſſimas fugiant. Contubernia extranearum fœminarum, nullatenus appetant. Caſtimoniam quoque inuiolati corporis perpetuo cōſeruare ſtudeant, aut certe vnius matrimonii vinculo fœderentur. Seniorib. quoque debitam præbeant obedientiam, neque vllo iactantiæ ſtudio ſemetipſos attollant. Poſtremo in doctrina, in lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio iugi incumbant. Tales etiam eſſe debent, quicunque diuinis cultib. ſeſe mancipandos ſtudent, ſcilicet vt dum ſcientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis adminiſtrent.

Item eiuſdem De generibus clericorum. *Cap. C.*

DVo ſunt genera clericorum: vnum eccleſiaſticorum, ſub regimine epiſcopali degentium: alterum acephalorum, i. ſine capite, qui quem ſequantur ignorant. Hos neq, inter laicos ſecularū officiorū ſtudia, neque inter clericos religio retentat diuina, ſed ſolutos atque oberrantes, ſola turpis vita complectit & vaga, quaſi quidē nullū metuentes, explendæ voluptatis ſuæ licentiam conſectantur, quam ſi animalia bruta, libertate ac deſiderio ſuo feruntur, habentes ſignum religionis, non religionis officiū, hippocentauris ſimiles, qui nec equi nec homines, mixtumque, vt ait poeta, genus, prolesque biformis, quorum quidē ſordida atque infami numeroſitate, ſatis ſuperque noſtra pars occidua pollet.

 Gregor.

GREGOR. *Quales oporteat eſſe clericos.*

Cap. CI.

CLericus admonendus eſt, quatenus ſic viuat, vt bonum exemplum vitæ ſuæ ſecularibus præbeat. Et in clerico ſi quid iuſte repræhenditur, ex eius vitio ipſa religionis noſtræ æſtimatio grauatur. Clerici diſcant, vt quæ à ſenioribus ſuis iubentur, impleant, vt humiliter eorum imperiis ſubiaceant, vt non ſubiectio eos conterat, nec locus ſuperior extollat. Clerici diſcant, quomodo ante occulti arbitri oculos, per humilitatem & obedientiam ſuam interiora componant, quatenus non cum reprobis puniantur, ſed cum electis æterna præmia ſortiantur. Admonendi ſunt clerici, vt tanto circa ſe ſolicitius viuant quanto eos aliena cura non implicat. Dicendum eſt clericis, ne præpoſitorum ſuorum vitam temere iudicent, ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident, ne vnde recte mala redarguunt, inde per elationis impulſum, in profundiora mergãtur. Admonendi ſunt clerici, ne cum culpam ſuorum præpoſitorum conſiderent, cõtra eos audaciores fiant. Sed ſic eorum praua apud ſemetipſos diiudicent, vt tamen diuino timore conſtricti, ferre ſub eis iugum reuerentiæ non recuſent: quia facta præpoſitorum, oris gladio ferienda non ſunt, etiam cum recte repræhendenda iudicãtur. Plerosque clericos impudentiæ vitio, non niſi increpatio dura compeſcit: quia dum ſe delinquere neſciunt, neceſſe eſt vt à plurimis increpentur.

Item eiuſdem de ſubiectis bonis, ſub paſtorali regimine conſtitutis.

Cap. CII.

ADmonendi ſunt ſubditi, ne præpoſitorum ſuorum vitam temere repræhendant, ſi quid eos fortaſſe agere repræhenſibiliter vident, ne vnde recte mala redarguunt, inde per elationis impulſum in profundiora mergantur. Admonendi ſunt ſubditi, ne cum culpas præpoſitorum conſiderent, contra eos audaciores fiãt: ſed ſic, ſi qua valde ſunt eorum praua, apud ſemetipſos diiudicent, vt tamen diuino timore conſtricti, ferre ſub eis iugum reuerentiæ non recuſent. Quod melius oſtendimus, ſi Dauidis factum ad medium deduçamus. Saul quippe perſecutor, cum ad purgandum ventrem ſpeluncam fuiſſet ingreſſus, illic cum viris ſuis Dauid inerat, qui iam tam longo tempore perſecutionis, eius mala tolerabat. Cumque eum viri ſui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos reſponſionibus, quia manum mittere in Chriſtum domini non deberet. Qui tamen oculte ſurrexit, & oram chlamydis eius abſcidit. Quid per Saul, niſi mali rectores? Quid per Dauid, niſi boni ſubditi deſignantur? Saulem igitur ventrem purgare, eſt, prauos præpoſitos conceptam in corde malitiam vsque ad opera miſeri odoris oſtendere, & cogitata apud ſe noxia, factis exterioribus exequendo monſtrare. Dauid nanque Saulem ferire metuit, quia piæ ſubditorum mentes, ab omni ſe peſte obtrectationis abſtinentes, præpoſitorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione repræhendunt. Boni ſubditi, quando pro infirmitate ſeſe abſtinere vix poſſunt, vt extrema quædam atque exteriora præpoſitorum mala, ſed tamen humiliter, loquantur, quaſi oram chlamydis ſilenter incidunt. Qui videlicet dum prælatæ dignitati, ſaltem innoxie & latenter derogant, quaſi regis ſuperpoſiti veſtem ſecant. Sed tamen ad ſemetipſos redeunt, ſeque vehementiſſime vel de tenuiſſima verbi laceratione repræhendunt. Vnde bene & illic ſcriptum eſt: *Poſt hæc Dauid percuſſit cor ſuum, eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul.* Facta præpoſitorum, oris gladio ferienda non ſunt, etiam cum recte repræhendenda iudicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt vt per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad ſemetipſum redeat. Et cum quis præpoſitæ poteſtati deliquerit, eius contra ſe iudicium, à quo ſibi prælatus eſt, perhorreſcat. Nam ſi cum præpoſitis delinquimus, eius ordinationi qui eos nobis prætulit, obuiamus. Vnde Moſes cum contra ſe & Aaron conqueri populum cognouiſſet, ait: *Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra dominum.* Admonendi ſunt beneuoli ſubditi, vt ſic alienis bonis congruant, quatenus habere & propria concupiſcant. Sic proximorum facta diligendo laudent, vt etiam imitando multiplicent, ne ſi in hoc præſentis vitæ ſtadio ad certamen ſine brauio remaneant, quo nunc in certamine non laborant: & tunc eorum palmas afflicti reſpiciant, in quorum nunc laboribus otioſe perdurant. Valde peccamus, ſi aliena bene geſta non diligimus: ſed nihil mercedis agimus, ſi ea quæ diligimus, in quantum poſſumus, non imitamur. Dicendum eſt beneuolis ſubditis, quia ſi imitari bona minime feſtinant, quæ laudantes approbant: ſic eis virtutum ſanctitas, ſicut ſtultis ſpectatoribus ludicrarum artium vanitas placet. Illi nanque aurigarum ac hiſtrionum geſta fauoribus efferunt: nec tamen tales eſſe deſiderant, quales illos conſpiciunt eſſe quos laudant. Mirantur eos placita egiſſe, ſed tamen ſimiliter deuitant placere. Dicendum eſt beneuolis ſubditis, vt cum proximorum facta conſpiciunt, ad ſuum cor redeant: & de alienis actibus non præſumant, ne bona laudent, & agere recuſent. Grauius quippe extrema vltione feriendi ſunt quibus placuit quod imitari noluerunt.

Item ISIDORVS *De ſubditis.*

Cap. CIII.

PRopter peccatum primi hominis, humano generi pœna diuinitus illata eſt ſeruitutis, ita vt quibus aſpicit non congruere libertatem, his miſericordius irroget ſeruitutem. Et licet omnes per peccatum humanæ originis æquales ſumus, tamen æquus Deus ideo diſcreuit hominibus vitam, alios

ſeruos

ſeruos conſtituens, alios dominos, vt licentia male agendi ſeruorum, poteſtate dominantium reſtringatur. Nam ſi omnes ſine metu fuiſſent, quis eſſet qui à malis quempiam prohiberet? Inde & in gentibus reges principeſque electi ſunt, vt terrore ſuo populos à malo coercerent, atq; ad recte viuendum legibus ſubderent. Quantum attinet ad rationem, non eſt perſonarum acceptio apud dominum. Qui mundi elegit ignobilia & contemptibilia & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt, deſtrueret, ne glorietur omnis caro: hoc eſt, carnalis potentia coram illo. Vnus enim dominus æqualiter & fert conſulem, & ſeruos. Melior eſt ſubiecta ſeruitus, quam elata libertas. Multi enim inueniuntur Deo libere ſeruientes, ſub dominis conſtituti flagitioſis. Qui etſi ſubiecti ſunt illis corpore, prælati tamen ſunt mente.

Gregorius *De inuidis vel proteruis ſubditis.*

Cap. CIV.

Plerumque ſubditi ſub paſtorali regimine conſtituti, dum valde de ſe elati præſumunt, exprobrando cæteros dedignantur, dum ſingulariter ſumma exiſtimant cuncta quæ agunt. Subtiliter itaque ab arguente diſcutienda ſunt opera proteruorum, vt in quo ſibi placent, oſtendantur, quia Deo diſplicent. Tunc proteruos melius corrigimus, cum ea quæ bene egiſſe ſe credunt, male acta monſtramus: Et vnde adepta gloria creditur, inde vtilis confuſio ſubſequatur. Nonnunquam ſubditi, cum ſe vitium proteruiæ minime perpetrare cognoſcunt, compendioſius ad correptionem veniunt, ſi alterius culpæ manifeſtioris, & ex latere requiſitæ, impropetio confunduntur, vt ex eo quod defendere nequeunt, cognoſcant ſe tenere improbe quod defendunt. Cum proterue Paulus Corinthios aduerſum ſe temere inuicem videret inflatos, vt alius Apolló, alius Pauli, alius Cephæ, alius Chriſti ſe eſſe diceret, inceſtus culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpetrata fuerant, & incorrepta remanebant, dicēs: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris quis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, vt tolleretur de medio veſtrum qui hoc opus fecit.* Ac ſi aperte dicat: Quid vos per proteruiam huius vel illius dicitis, qui per diſſolutionem negligentiæ nullius vos eſſe monſtratis? Admonendi ſunt inuidi ſubditi, vt perpendant, quantæ cæcitatis ſint, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione contabeſcunt: quantæ infelicitatis ſint, qui melioratione proximi deteriores fiunt: & dum augmenta alienæ proſperitatis aſpiciunt, apud ſemetipſos anxie afflicti, cordis ſui peſte moriuntur. Quid inuidis infelicius, quos dum conſpecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum vero bona quæ habere nō poſſunt, ſi diligerent, ſua feciſſent. Noſtra nimirum ſunt bona aliorum, quæ etſi imitari non poſſumus, amamus in aliis: & amantium fiunt, quæcunque amantur in nobis. Hinc ergo penſent inuidi, charitas quantæ virtutis eſt, quę alieni laboris opera, noſtra ſine labore facit. Dum ſe inuidi à liuore minime cuſtodiunt, in antiquam verſuti hoſtis nequitiam demerguntur. De illo námque ſcriptum eſt: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Quia enim ipſe cœlum perdidit, condito hoc homini inuidit: & damnatione ſua perditus, adhuc alios perdendo cumulauit. Cognoſcant inuidi, quantis lapſibus ſubcreſcentis ruinæ ſubiaceant: quia dum liuorem à corde non proiiciunt, ad apertas operum nequitias deuoluuntur. Niſi enim Cain inuidiſſet acceptam fratris hoſtiam, minime perueniſſet ad eius extinguendam vitā. Vnde ſcriptum eſt: *Et reſpexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera eius non reſpexit. Iratuſque eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius.* Itaque liuor ſacrificij, fratricidij ſeminarium fuit. Nam quem meliorem ſe eſſe doluit, ne vtcunque eſſet, amputauit. Dicendum eſt inuidis, quia dum ſe iſta intrinſecus peſte conſumunt, etiam quicquid in ſe aliud boni habere videntur, interimunt. vnde ſcriptum eſt: *Vita carnium, ſanitas cordis: Putredo oſſium, inuidia.* Per liuoris vitium ante Dei oculos pereunt, etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Oſſa quippe per inuidiam putreſcere, eſt, quædam etiam robuſta deperire. Ille eſt vere humilis ſubiectus in bonis, qui nō eſt defenſor in malis. Nam dum de malis ſuis ſubiectus arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis ſuis quaſi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri.

Proſper. *Quod ſecundum ſermonem Propheta, culpa ſua pereant, qui ſacerdotum increpationes peruerſa voluntate contemnunt.*

Cap. CV.

AD hæc ego tunc ſic (inquam) iſta inuidioſis queſtibus iactas, & in ſuggillationem pontificum, vel certe ipſius pontificatus exaggeras, quaſi non vbi iſta legiſti, quibus rationabiliter promoueris, quædam illa, quæ à vobis prætermiſſa, breuiter in excuſationem officij ſacerdotalis attingemus, poſt verba, quibus negligentium finis ſacerdotum oſtenditur. De pontifice officium ſuum curante, Propheta ſic loquitur: *Si autem annunciante te ad impium, vt a viis ſuis conuertatur, non fuerit conuerſus a via ſua, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, & tu animam tuam liberaſti.* Hic certe ſatis euidenter oſtenditur, quod ſiue proficiant, ſiue non proficiant auditores, tacere eis non debeant ſacerdotes. Nec ideo rei ſint, ſi forte eorum verba populi non audiunt, vel audita contemnunt, ſed ſi ab eis corrigendis abſiſtūt: quia ſi nec exemplo vitæ præpoſitorum ſuorum, nec verbo doctrinæ populi contumaces emendati proficiunt, ipſi ſibi cauſa ſuæ perditionis exiſtunt, & doctores ſuos, quorum exempla ſimul ac verba deſpiciunt, inuoluere criminibus ſuis omnino non poterunt. Quod idem Propheta euidentius alio loco proſequitur, dicens: *Speculator cum viderit gladium venientem ſuper terram, & cecinerit buccina, & annunciauerit populo: audiens autem quiſquis ille eſt, ſonum buccinæ, & non ſe obſeruauerit; veneritque gladius & tulerit eum, ſanguis ipſius ſuper caput eius erit. Sonum buccinæ qui audiuit, & non ſe obſeruauit, ſanguis eius in ipſo erit. Si autem cuſtodierit, animam ſuam ſaluabit.* Hic quoque quid agere debeat, qui fungitur

ſpecu-

ſpeculatoris officio, diuinus ſermo ſatis oſtendit, vt quando viderit venientem gladium ſuper terram, iram ſcilicet Dei ſuper peccatores, operibus terrenis addictos, omnino non taceat, atque eis, quandiu inhæſerint iniquitatibus ſuis, imminere diuinæ indignationis interitum denunciare non deſinat, ſed clare ac publice arguat: quia hoc buccinæ nomen inſinuat, vt ſe à ſuis criminib. emendantes, ſuppliciũ futuræ damnationis effugiant. Quod ſi corripientem, ſi iram futuram, quæ contemptoribus imminet, nunciantem homines terreni deſpiciunt: ſanguis eorum in ipſis erit, & ſacerdos qui eis peccata eorum non tacuit, pœnitereque eos expectat, particeps eſſe non poterit.

Proſper. *Cum quo damno animæ ſuæ ab Eccleſia quæ pauperes paſcit, accipiunt illi, qui ſibi de ſuo ſufficiunt.*

Cap. CVI.

NEc illi qui ſua poſſidentes, dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. De clericis quidem Spiritus ſanctus dicit: ***Peccata populi mei comedunt.*** Sed ſicut nihil habentes proprium, non peccata, ſed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt: ita poſſeſſores nó alimenta quibus abundant, ſed aliena peccata ſuſcipiunt. Ipſi quoque pauperes, ſi ſe poſſunt ſuis artificiis aut laboribus expedire, non præſumant, quod debet debilis & infirmus accipere: ne forte Eccleſia, quæ poteſt omni ſolatio deſtitutis neceſſaria miniſtrare, ſi omnes, etiam nihil indigentes, accipiant, grauata, illis quibus debet, ſubuenire non valeat. Qui autem Eccleſiæ ſeruiunt, & labore ſuo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exigunt, nimis carnaliter ſapiunt, ſi putant, quod Eccleſiæ fideliter ſeruientes ſtipendia terrena ac non potius præmia æterna percipiant. Secularis quippe militia, quia cæleſtia non habet, terrena ſtrenuo militantibus præſtat. Vnde ſatis indignum eſt, ſi fidelis & operoſa deuotio clericorum, propter ſtipendium temporale præmia ſempiterna contemnat. Quod ſi quilibet miniſter Eccleſiæ non habeat vnde viuat, non ei reddat hic: ſed neceſſaria præſtet Eccleſia, vt in futuro præmium laboris recipiat, quod in hac vita iam ſpe dominicæ promiſſionis expectat. Illi quoque qui velut idonei, nihil ſibi quidem dari velut debitum poſcunt, ſed tamen Eccleſiæ ſumptibus viuunt: non eſt meum dicere, quali peccato cibos pauperum præſumendo ſuſcipiant, qui Eccleſiam, quam iuuare de propriis facultatibus debuerant, ſuis expenſis inſuper grauant, propter hoc fortaſſis in congregatione viuentes, ne aliquos pauperes paſcant, ne aduenientes excipiant, aut ne ſuum cenſum expenſis quotidianis imminuant. Quod ſi aliquid de fructibus ſuis, Eccleſiæ velut pro ipſa expenſa ſua contulerint, non ſe præferant inani iactantia illis, quos nihil habentes paſcit & veſtit Eccleſia: quia perfectior eſt ille, qui ſe mundi rebus expoliat, aut qui cum nihil habuerit, nec habere deſiderat, quã ille qui ex multis quæ poſſidet, Eccleſiæ aliqd præſtat: ac ſe de eo quod præſtiterit, forſitan iactat. Dura ſunt, ſed obſeruare nolentibus. Cæterum ſi fiant iſta, quæ difficilia non facientibus ſunt, ſtatim facilia facientibus fiunt. Non ergo ea quæ nouimus obſeruare, impoſſibilitas nobis facit dura, ſed nouitas. In vſum veniant, & neminem frequentata conturbabunt. Nam quæro, quid ſit eorum, quæ dixi, difficile, vt homo id quod opus non habet, ab Eccleſia non accipiat: an, vt quod habet, ſine cauſa contemnat. Si propter hoc non vult ſua relinquere, vt habeat vnde viuat: vt quid accipit, vnde rationem reddat? vt quid peccatis alienis ſua multiplicat?

Proſper. *Qui ſint, qui etiam cum profectu animæ ſuæ, opibus ſuſtentantur Eccleſiæ.*

Cap. CVII.

ITaque ſacerdos cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, non ſolum ſine cupiditate, ſed etiam cum laude pietatis accipit à populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta, quia omnia ſua aut reliquit, aut Eccleſiæ rebus adiunxit, & ſe in numero pauperum paupertatis amore conſtituit, ita vt vnde pauperibus ſubminiſtrat, inde & ipſe tanquam pauper voluntarius viuat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluntas, aut natiuitas fecit, cum perfectione virtutis, vitæ neceſſaria, ſiue in domibus ſuis, ſiue in congregatione viuentes, accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi cupiditas ducit, ſed cogit viuendi neceſſitas.

Proſper. *Quid facere debeant clerici, quorum infirmitas non poteſt ſua contemnere.*

Cap. CVIII.

ILli autem qui tam infirmi ſunt, vt poſſeſſionibus ſuis renunciare non poſſint, ſi ea quæ accepturi erant, diſpenſatori relinquant, nihil habentibus conferenda, ſine peccato poſſident ſua: quia & ipſi quodammodo ſua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum quæ labori vel ordini ſuo deberi arbitrantur, accipiunt. Quod ſi putant ideo accipi debere eorum quæ conferuntur Eccleſiæ, portionem, ne eam videantur abiicere, ſe vero non poſſe ſua relinquere, quod eis deforme ſit inter ſuos pauperes reddi: nouerint eſſe deformius, poſſeſſores de eleemoſinis pauperum paſci.

Proſper.

Proſper. *Quæ ſint vera gaudia vel veræ diuitiæ, & quid impedimenti afferant bona præſentia amatoribus futurorum.*

Cap. 109.

HEu quam ſubtiliter nos ille decipiendi artifex fallit: quanta cæcitate oculos noſtræ mentis obducit, ne diſcernamus gaudendi auidi, vnde iuſtius gaudeamus: aut ne cupientes augeri diuitiis, nouerimus quas quibus incomparabiliter præferamus. Nam gaudere quidem bonum eſt: ſed qui gaudet, ſi non inde gaudet vnde debet, non poteſt bonum eſſe quod gaudet. Siquidem gaudet & raptor, cum deſiderata rapuerit. Gaudet & ebrioſus, cum exoptatæ occaſionem potationis inuenerit. Gaudet & adulter, cum ad delectationem fruendi corporis cõcupiti peruenerit. Sed cũ ſit gaudere bonum, de his atque de huiuſcemodi gaudere, grande eſt malum. Hæc & his ſimilia ſunt, vnde nos gaudere vult mundus, cum ſuis amatoribus periturus. Hæc ſunt quæ repudiare debemus, vt de bona conſcientia, de ſanctitate morum, de acquiſitione virtutum, de dono DEI, & de promiſſione futuri regni, ineffabiliter gaudeamus. Ditari quoque diuitiis, grande eſt bonum. Sed inde ditari vnde non debeas, non eſt habenda facultas, ſed deteſtanda calamitas. Nihil eſt enim calamitoſius, nihilque miſerius eo, qui iniquis acquiſitionibus creſcit, quem locupletem fraudes faciunt ac rapinę. Illę nobis ſunt ambiendæ diuitiæ, quæ nos ornare poſſunt & munire. Quas nec acquirere poſſumus inuiti, nec perdere: quæ nos contra impetus hoſtiles armant, à mundo diſterminant, Deo commendant, ditant animos noſtros atque nobilitant. Nobiſcum ſunt, intra nos ſunt, diuitiæ noſtræ credendæ ſunt, Pudicitia, quæ nos pudicos: iuſtitia, quæ iuſtos: pietas, quæ pios: humilitas, quæ humiles: manſuetudo, quæ manſuetos: innocentia, quæ innocentes: puritas quæ puros: prudentia, quæ prudentes: temperantia, quæ temperantes: & charitas, quæ nos facit Deo & hominibus charos, virtutũ potentes, ſeculi contemptores, ac bonorum omnium ſectatores. Hæc ſunt non omnium, ſed ſanctorum ſanctæ virtutes: non diuitum ſuperborum, ſed humilium pauperum facultates: patrimonium cordium, diuitiæ incorruptibiles morum: quibus non abundant, niſi qui illis carnalibus ex corde renunciant. Quæ quamuis & ipſa ſint bona, vtpote à bono Deo creata, tamen quia ſunt bonis maliſque communia, ſtudent ea ſpiritales viri contemnere, quo poſſint ad illa incomparabiliter meliora, quæ ſunt bonorum omnium propria, peruenire. Quoniam non eſt tale bonum quod habent & mali, quale illud eſt, quod non habent, niſi boni. Corporale bonum quando habent iniqui, ipſorum eſt præmium: quando habent iuſti, non eſt eorum præmium, ſed temporale ſolatium. Item boni temporalis amiſſio, fit exercitium iuſti, & iniuſti ſupplicium: quia & iuſtus deſiderio cæleſtium captus, omnia temporalia, ſiue habeat, ſiue amittat, omnino non ſentit: & iniquus id, quod cum delectatione habuit, ſine dolore non perdit. Propterea igitur eis qui militant Deo, fugiendæ ſunt ex toto corde diuitiæ. Quas qui habere volunt, ſine labore non quærunt, ſine difficultate non inueniunt, ſine cura non ſeruant, ſine anxia dilectione non poſſident, ſine dolore non perdunt. Apoſtolus autem Chriſti militibus dicit: *Volo vos ſine ſollicitudine eſſe.* Et, *Radix omnium malorum auaritia. Quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis*, ac ſic cenſus iſte terrenus eis, à quib. ocioſe diſtinentur, non eſt voluptatum materia, ſed dolorum. Quapropter expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, vt inde viuant, qui non ſeculo, cuius gaudia fugitiua repudiant, ſed Deo deſeruiunt, cuius ineffabilia bona deſiderãt.

Proſper. *Qualiter intelligatur quod dicit Apoſtolus, Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edant.*

Cap. 110.

DE talibus dicere videtur Apoſtolus, *Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui altario deſeruiunt, cum altari participant.* Qui niſi hoc de contemptoribus facultatum ſuarum velit intelligi, nunquã ſecutus adiungeret, *Ita & Deus ordinauit his qui euangelium annunciant, de euangelio viuere.* De euangelio viuunt, qui nihil habere proprium volunt, qui nec habent, nec habere aliquid concupiſcunt, nõ ſuorum, ſed communium poſſeſſores. Quid eſt aliud de euangelio viuere, niſi laborantem inde vbi laborat, neceſſaria vitæ percipere? Apoſtolus tamen qui ſic euangelium prædicauit, vt nec de euangelio viueret, ſed neceſſaria ſibi ſuis manibus miniſtraret, de ſe confidenter eloquitur: *Ego autem nullo horum uſus ſum.* & quare hoc dixerit, ſecutus aperuit, dicens: *Expedit mihi mori, magis quam vt gloriam meam quis euacuet.* Euacuari dicit gloriam ſuam, ſi ab eis quibus prædicabat, voluiſſet accipere vitæ temporalis expenſam. Nolebat quippe in pręſenti laboris ſui fructũ, ſed in futuro, recipere. Si ergo ille qui nihil habebat, noluit de euangelio, in quo laborabat, ſed ſuis manibus viuere, ne gloriam ſuæ mercedis amitteret: quid nos qui propria nolumus, amore poſſidendi, non viuendi neceſſitate, relinquere, & accipere inſuper volumus, non vnde viuamus, ſed vnde cenſum noſtrum incrementis damnabilibus augemus?

Auguſtinus *De vita & moribus clericorum.* *Cap. 111.*

PRopter quod volui & rogaui heſterno die, vt hodie frequentius conueniretis: hoc autem eſt quod dicturus ſum: Vobiſcum hic viuimus, & intentio votumque noſtrum eſt, vt apud Chriſtum vobiſcum ſine fine viuamus. Credo enim ante oculos veſtros eſſe conuerſationẽ noſtram, vt & nos dicere fortaſſis audeamus, quamuis multum illi impares, quod dixit Apoſtolus: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Et ideo nolo, vt aliquis de nobis inueniat male viuendi occaſionem. *Prouidemus enim bo-*

bona, ait idem Apoſtolus, *non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus* Propter nos conſcientia noſtra ſufficit nobis: propter vos fama noſtra non polluí, ſed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi atque diſtinguite. Duæ res ſunt, conſcientia & fama. Conſcientia tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt, maxime in loco illo poſitus, de quo dicit Apoſtolus, ſcribens ad diſcipulum ſuum: *Circa omnes te ipſum bonorum operum prebens exemplum.* Vt ergo non vos diu teneã, præſertim quia ego ſedens loquor, vos ſtando laboratis. Noſtis autem omnes aut pene omnes, ſic nos viuere in ea domo, quæ dicitur domus epiſcopi, vt quantum poſſumus, imitemur eos ſanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apoſtolorum: *Nemo dicebat aliquid proprium, ſed erant illis omnia communia*: quia forte aliqui veſtrum non ſunt tam diligentes vitæ noſtræ ſcrutatores, vt hoc ſic nouerint, quomodo volo vos noſſe. Dico quid ſit, quod breuiter dixi: Ego, quem Deo propicio videtis epiſcopum veſtrum, iuuenis veni ad iſtam ciuitatem. multi veſtrum nouerunt. quærebam vbi conſtituerem monaſterium, & viuerem cum fratrib. meis. Spem quippe omnem ſeculi reliqueram, & quod eſſe potui, nolui: non quæſiui tamen quod ſum. Elegi in domo Dei abiectus eſſe, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Ab eis qui diligunt ſeculum, ſecreui me: ſed eis qui præſunt populis, non me coæquaui, nec in conuiuio domini mei ſuperiorem locum elegi, ſed inferiorem & abiectum. Et placuit illi dicere mihi: Aſcende ſurſum. Vſque adeo autem timebam epiſcopatum, vt quoniam cœperat eſſe iam alicuius momenti inter Dei ſeruos fama mea, in quo loco ſciebam non eſſe epiſcopũ, non illo accederem. Cauebam hoc, & agebam, quantũ poteram, vt in loco humili ſaluarer, ne in alto periclitarer. Sed vt dixi, domino ſeruus contradicere non debet. Veni ad iſtam ciuitatem, propter vidẽdum amicum, quem putabam me lucrari poſſe Deo, vt nobiſcũ eſſet in monaſterio quaſi ſecurus, quia locus habebat epiſcopũ. Appræhenſus, presbyter factus ſum, & per hunc gradũ ad epiſcopatum perueni. Non attuli aliquid, non veni ad hanc eccleſiam, niſi cum his indumentis, quibus illo tempore veſtiebar. Et quia hoc diſponebam eſſe in monaſterio cum fratribus, cognito inſtituto & voluntate mea, beatæ memoriæ ſenex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc eſt monaſterium. cœpi boni propoſiti fratres colligere compares meos, nihil habentes, ſicut nihil habebam, & imitantes me, vt quoniam ego tenuẽ paupertatulam meã vendidi, & pauperib. erogaui, ſic facerent & illi qui mecũ eſſe voluiſſent, vt de cõmuni viueremus. Cõmune autẽ vobis eſſet magnũ & vberrimũ prædiũ ipſe Deus. Perueni ad epiſcopatũ: vidi neceſſe habere epiſcopum, exhibere humanitatẽ aſſiduam quibuſque venientibus ſiue tranſeuntibus. Quod ſi non feciſſet epiſcopus, inhumanus diceretur. Si autem iſta conſuetudo in monaſterio miſſa eſſet, indecens eſſet: & volui habere in domo iſta epiſcopi mecum monaſterium clericorum. Ecce quomodo viuimus. Nulli licet in ſocietate noſtra habere aliquid proprium. Sed forte aliqui habent, nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet. Bene autem ſentio de fratribus meis, & ſemper bene credens, ab hac inquiſitione diſſimulaui: quia & iſta quærere, quaſi male ſentire mihi videbatur. Noueram enim & noui omnes qui mecum viuerent, noſſe propoſitum noſtrum, noſſe legem vitæ noſtræ. Venit ad nos etiam presbyter Ianuarius, quod videbatur habere honeſte, erogando quaſi conſumſit, & non conſumſit. Remanſit illi quædam pecunia, id eſt, argentũ, quod diceret eſſe filiæ ſuæ. Filia ipſius, D E O propicio, in monaſterio fœminarum, & bonæ ſpei eſt, gubernet illam dominus, vt impleat quod de illa ſperamus, in illius miſericordia, non in eius meritis. Et quia infra annos erat, & de ſua pecunia nihil facere poterat: quanuis enim videremus ſu[illegible] rem profeſſionis, tamen lubricum timebamus ætatis: factum eſt vt ipſum argentum quaſi puellæ ſeruaretur, vt cũ ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Chriſti deceret, quando o[illegible] iam facere poſſet. Dum hæc expectantur, cœpit ille morti propinquare. Qui diu tanquam de ſuo viuens, quia ipſius erat, non filiæ, teſtamentum fecit. Teſtamentum inquam, fecit presbyter ſeruus noſter, nobiſcum manens, de Eccleſia viuens, communem vitam profitens. Teſtamentum fecit, hæredem inſtituit. O dolor illius ſocietatis, ò fructus natus, non de arbore quam plantauit dominus. Sed eccleſiam ſcripſit hæredem. Nolo munera iſta non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, ſocietatem profeſſus erat, hanc teneret, hanc exhiberet. Nihil habebat? teſtamentum non faceret. Habebat aliquid? non ſe noſtrum ſocium, quaſi Dei pauperem fingeret. Magnus mihi inde dolor eſt fratres. Dico charitati veſtræ: propter hunc dolorem ſtatui hæreditatem ipſam in eccleſia non ſuſcipere. Filiorum ipſius ſit, quod reliquit. Ipſi inde faciant quod voluerint. Videtur enim mihi, quia ſi eam ſuſcepero, in iſto facto quod mihi diſplicet, & quod doleo, eius particeps ero. Hoc volui non latere charitatem veſtram. Filia ipſius, in monaſterio virorum eſt, ambo exhæredauit. Illam cum laude, iſtũ cum elogio, id eſt, cum vituperatione. Cõmendaui autem eccleſiæ, vt non accipiat ipſas portiunculas, quę pertinent ad exhæredatos, niſi cum ad legitimam ętatem peruenerint. Hoc eis reſeruat eccleſia. Deinde litem dimiſit inter filios ſuos, in qua laboro. Puella dicit, Meum eſt, Noſtis quia hoc dicebat ſemper pater meus. Puer dicit, Credatur patri meo, quia moriens mentiri non potuit. Et iſta contentio, quale malum eſt? Sed ſi pueri ipſi ſerui Dei ſunt, litem hanc inter illos cito finimus. Audio illos vt pater, & forte melius quam pater ipſorum. Video quid ſit, & ſicut dominus voluerit, cum paucis fratribus fidelibus honoratis, Deo propicio, de numero veſtro, id eſt, de plebe iſta, audio inter illos cauſam, & ſi dominus donauerit, finio. Tamen rogo vos, nemo me reprehendat: quia eius hæreditatem nolo ſuſcipiat ecleſia. Primo, quia factum illius deteſtor. Deinde, quia inſtitutum meum eſt. Multi laudant quod dicturus ſum, ſed aliqui & repræhẽdunt, vtriſq; ſatisfacere valde difficile eſt. Audiſtis modo cum euangelium legeretur, Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis: planximus, & non luxiſtis. *Venit Ioannes Baptiſta non manducans neque bibens, & dicunt, demonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce homo vorax, potator vini, & amicus publicanorum.* Quid ergo facio inter illos, qui [illegible]

rant me reprehendere, & dentes in me ducere, ſi ſuſcepero hæreditates eorum, qui filios ſuos irati exhæredant? Iterum quid ſum facturus eis, quibus canto, & nolunt ſaltare: qui dicunt, ecce quare nemo donat Eccleſiæ Hipponienſi aliquid? Ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur, hæredem, quia Epiſcopus Auguſtinus? De bonitate ſua laudando eum mordent, labiis mulcent, & dentem figunt: donat totum, non ſuſcipit: plane ſuſcipio. Profiteor me ſuſcipere oblationes, oblationes ſanctas. Si quis autẽ iraſcitur in filio ſuo, & moriens exhæredat eum: ſi viueret, non eum placare, non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo, cum filio ſuo volo vt habeat pacem, cuius appeto hæreditatem? Sed plane faciat quod ſæpe hortatus ſum. vnum filium habet? putet Chriſtum alterum: duos habet? putet Chriſtũ tertium: decem habet? vndecimum faciet, & ſuſcipio. Quia ergo feci hoc in quibuſdam rebus, iam volunt bonitatem meam vel commendationem famæ meæ in aliud vertere, vt in alio modo me reprehendant, quia oblationes deuotorum hominum nolo ſuſcipere. Conſiderent quam multa ſuſceperim. Quid opus ea numerare? Ecce vnam dico, filij Viliani hæreditatem ſuſcepi. Quare? quia ſine filiis defunctus eſt. Bonifati, id eſt, fati, hæreditatem ſuſcipere nolui. Non miſericordia, ſed timore. Nauiculariam nolui eſſe Eccleſiam Chriſti. Multi ſunt quidem, qui etiam de nauibus acquirunt. Tamen vna tentatio ſi eſſet, ſi iret nauis, & naufrageret, homines ad tormẽta daturi eramus: vt de ſubmerſione nauis ſecundum conſuetudinem quæreretur, & torquerentur à iudice, qui eſſent de fluctib. liberati. Sed non eos daremus. Nullo pacto enim hoc facere deceret Eccleſiam. Onus ergo fiſcale perſolueret, ſed vnde perſolueret? enthecam nobis habere non licet. Non eſt Epiſcopi ſeruare aurum, & reuocare à ſe mendicantis manum. quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant, vt plures triſtes relinquamus, quia quod dare omnibus non habemus. Non habemus ergo entheca. Propter naufragium ergo hoc vitando feci, non donando. Nemo ibi me laudet, ſed nemo & vituperet. plane, quando donaui filio, quod iratus pater moriens abſtulit, bene feci. Laudent, qui volunt: parcant, qui laudare nolunt. Quid pluribus fratres mei? Quicunque vult, exhæredato filio, hæredem facere Eccleſiam: quærat alterum qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: imo, Deo propicio, neminem inueniat. Quam laudabile factum ſancti & venerandi Epiſcopi Aurelij Carthaginenſis, quomodo impleuit omnibus qui ſciunt omnes laudibus Dei. Quidam cum filios non haberet, neque ſperaret, res ſuas omnes, retento ſibi vſufructu, donauit Eccleſiæ. Nati ſunt illi filij, & reddidit Epiſcopus nec opinanti, quæ illi donauerat. In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere: ſed iure fori, non iure cæli. Sane etiam hoc nouerit charitas veſtra, dixiſſe me fratribus meis, qui mecum manent, vt quicunque habet aliquid, aut vendat, aut eroget, aut donet, aut commune illud faciat. Eccleſiam habet, per quam nos dominus paſcit; & dedi dilationem vſque ad Ephiphaniam, propter eos qui vel cum fratribus ſuis non diuiſerunt, & dimiſerunt quod habent, apud fratres ſuos. Vel nondum re ſua aliquid egerunt, quia expectabatur ætas legitima. Faciant inde quod volunt, dum tamen ſint pauperes mecum, ſimul expectemus miſericordiam Dei. Si autem nolunt, qui forte nolunt, certe ego ſum, qui ſtatueram, ſicut noſtis, nullũ ordinare clericum, niſi qui mecum vellet manere; vt ſi vellet diſcedere à propoſito, recte illi tollerem clericatum, quia deſereret ſanctæ ſocietatis promiſſum, cœptumque conſortium. Ecce in conſpectu Dei & veſtro muto conſilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non ſufficit Deus & Eccleſia eius, maneant vbi volunt, & vbi poſſunt; non eis aufero clericatum, nolo habere hypocritas. Malum eſt, quis neſciat? malum eſt, cadere à propoſito: ſed peius eſt, ſimulare propoſitum. Ecce dico, audite: qui ſocietatem communis vitæ iam ſuſceptam, quæ laudatur in Apoſtolorum Actibus, deſerit: à voto ſuo cadit, à profeſſione ſancta decidit. Obſeruet iudicem, ſed Deum, non me: ergo ei non aufero clericatum, quantum ſit periculum, ante oculos eius poſui, faciat quod vult. Noui etiam, quia ſi aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt ſuffragatores & hic & apud Epiſcopos, qui dicant: Quid mali fecit? non poteſt tecum tolerare vitam iſtam, extra epiſcopium vult manere, de proprio viuere; ideo non debet perdere clericatum. Ego ſcio, quantum mali ſit profiteri ſanctum aliquid, nec implere. *Vouete (inquit) & reddite domino Deo veſtro.* Et, *Melius eſt non vouere, quam vouere, & non reddere.* Virgo eſt, ſi nunquam fuit in monaſterio, & virgo ſacra eſt: nubere illi non licet, eſſe in monaſterio non compellitur. Si autem cœpit & deſeruit, & tamen virgo eſt, dimidia ruit. Sic & clericus duas res profeſſus eſt & ſanctitatem & clericatum interim ſanctitatem. Nam clericatum per populum ſuum Deus impoſuit ceruicibus ipſius. Magis onus eſt, quam honor Sed quis ſapiẽs, & intelligit hoc? Ergo profeſſus eſt ſanctitatem, profeſſus eſt communiter viuendi ſocietatem: profeſſus eſt quam bonum & quam iocundũ habitare fratres in vnum. Si ab hoc propoſito ceciderit, & extra manẽs, clericus fuerit, dimidius & ipſe cecidit. Quid ad me? Non eum iudico. Si foris ſeruat ſanctitatem, dimidius cecidit. Si intus habuerit ſimulationem, totus cecidit. Nolo habeat neceſſitatem ſimulandi. Scio quomodo homines amẽt clericatum. Nemini eum tollo, nolenti mecum communiter viuere: habet Dominum, qui mecum manere vult. Si paratus eſt paſci à Deo per Eccleſiam ipſius, non habere aliquid proprium, ſed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem: ſed videat, vtrum habere poſſit felicitatis æternitatem. Sufficiant hæc nunc interim charitati veſtræ, quod egero cum fratribus meis. Spero enim bona, quod omnes mihi libenter obediant, nec inuenturus ſum aliquos habere aliquid, niſi aliqua neceſſitate religionis, non occaſione cupiditatis. Quod ergo egero, poſt Epiphaniam charitati veſtræ in Domini voluntate nunciabo. Et quomodo litem finiero inter duos fratres, filios presbyteri Ianuarij, non vobis tacebo. Multa loquutus ſum, date veniam loquaci ſenectuti, ſed timidæ infirmitati. Ego, ſicut videtis, per ætatem modo ſenui; per infirmitatem

corporis, olim ſum ſenex: tamen ſi DEO placet, quod dixi, modo ipſe det vires, non vos deſero. orate pro me, vt quantum ineſt animæ in hoc corpore, & qualescunque vires ſuppetunt, in verbo Dei ſeruiant. Amen.

Item Sermo ſecundus, de vita & moribus clericorum.

Cap. 22.

CHaritati veſtrę hodie de nobis ipſis ſermo reddendus eſt. Quod enim ait Apoſtolus, *Spectaculum facti ſumus mundo & angelis & hominibus.* Qui nos amant, quærunt quod laudent in nobis: qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in vtroque medio conſtituti, adiuuante domino Deo noſtro, & vitam noſtram & famam ſic cuſtodire debemus, vt non erubeſcant detractoribus, laudatores. Quomodo autẽ viuere velimus quomodo Deo propicio iã viuamus, quamuis de ſcriptura ſancta multi noueritis, tamen ad commemorandos vos, ipſa de libro Actuum Apoſtolorum vobis lectio recitabitur, vt videatis vbi deſcripta ſit forma, quam deſideramus implere. Dum ergo recitatur, vos intentiſſimos volo, vt poſt eius recitationem quod inſtitui, loquar domino donante, in [illegible] veſtræ. Cũque diaconus Lazarus legeret, *Cum oraſſent, motus eſt locus in quo erant congregati, & impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur verbum DEI cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima vna & cor vnum: & nemo eorum quæ poſſidebat, dicebat aliquid ſuum eſſe, ſed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant teſtimonium Apoſtoli reſurrectionis domini Ieſu, gratiaque magna erat ſuper illos. Neque enim egens quiſquam fuit inter illos. Quotquot enim poſſeſſores prædiorum vel bonorum erant, vendentes afferebant precia illorum, & ponebant ante pedes apoſtolorum. diſtribuebantur autem vnicuique prout opus erat.* Cumque Lazarus diaconus recitaret, & epiſcopo codicem tradidiſſet, Auguſtinus epiſcopus dixit: Et ego legere volo, plus enim me delectat huius verbi eſſe lectorẽ, quam verbi mei diſputatorem. *Cum oraſſent, motus eſt locus, in quo erant congregati, & impleti omnes ſpiritu ſancto, loquebantur verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima vna & cor vnum. Et nemo eorum quæ poſſidebat, dicebat aliquid ſuum eſſe, ſed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant teſtimonium apoſtoli reſurrectionis domini Ieſu, gratiaque magna erat ſuper omnes illos. Neque enim egens quiſquam fuit inter illos. Quotquot enim poſſeſſores prædiorum vel bonorum erant, vendentes afferebant precia eorum, & ponebant ante pedes apoſtolorum. diſtribuebantur autem vnicuique prout opus erat.* Cumque epiſcopus legeret, dixit: Audiſtis quid velimus, orate vt poſſimus. Cõtingit autem quædam neceſſitas, vt hæc diligentius agerem. Quoniam ſicut iam noſtis, presbyter in noſtra ſocietate conſtitutus, quali ſocietati perhibet teſtimonium lectio, quam modo cum recitaremus, audiſtis: moriens, teſtamentum fecit, quia habuit vnde faceret. Erat quod diceret ſuum, cum in ea ſocietate viueret, vbi nemini licebat dicere aliquid ſuum, ſed eſſe illis omnia communia. Si quis dilector & laudator noſter apud detractorem noſtrum prædicaret iſtam ſocietatem, & diceret, cum epiſcopo Auguſtino ſic viuũt omnes cohabitatores eius, quomodo ſcriptum eſt in actibus apoſtolorum, continuo ille detractor caput mouens, dentem promouens, diceret: Ita vero ſic ibi viuitur, quomodo dicis? Quare mentiris? quare falſa laude honoras indignos? Nonne ibi modo in eorum ſocietate poſitus presbyter teſtamentum fecit: & quod habuit, quomodo voluit, diſpoſuit & reliquit? Certe omnia ibi ſunt communia. Certe nemo dicit aliquid ſuum. Sub his verbis quid ageret laudator meus? Nonne os eius quaſi plumbo oppilaret ille detractor? nonne illum laudaſſe pœniteret? nonne reuerentia perfuſus, & illius ſermone confuſus, vel nobis vel teſtatori illi malediceret? hæc fuit neceſſitas, vt ad iſtam diligentiam [illegible]niremus. Nuncio ergo vobis vnde gaudeatis. Omnes fratres & clericos meos, qui mecum habitant, presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, Patricium nepotem meum tales inueni, quales deſideraui. [illegible] qui de ſua qualicunque paupertate quod ſtatuerant, nondum fecerunt, hi duo ſunt, Valens ſubdiaconus, & paulo ante dictus nepos meus ſubdiaconus. & matris vita impediebat; quia inde viuebat. Expectabatur in illo etiam legitimæ ætatis acceſſus, vt quod faceret, firmiſſime faceret. Nondum autem fecit, quia ipſos agellos habet cum ſuo fratre cõmunes, & ſubindiuiſos poſſident. Si autem eos cupit eccleſiæ conferre, vt inde alantur, qui ſunt in propoſito ſanctitatis, quouſque in hac vita degunt. Scriptum eſt enim & hoc Apoſtolus loquitur: *Quiquis autem ſuis & maxime domeſticis, non prouidet, fidem denegat, & eſt infideli deterior.* Hæc autem mancipia ſunt ei ſimiliter cum fratre communia, nondum diuiſa. Diſponit ea manu mittere, non poteſt antequam diuidantur. Qui enim ad quem pertinent, adhuc ignorat. Ad ipſum ſane, quia ad maiorem pertinet diuiſio: & ad fratrem eius electio, & ipſe frater eius Deo ſeruit. Subdiaconus eſt cum ſancto fratre meo, & coepiſcopo Seuero in eccleſia Mileuitana. Hoc agitur, hoc ſine dilatione peragendum eſt, vt illis ſeruuli diuidantur, manu mittantur, & ſic det eccleſiæ, vt eorum excipiat alimentum. Nepos autem meus ex quo conuerſus eſt, & mecum eſſe cœpit, impediebatur & ipſe aliquid de agellis ſuis agere. Vita vſufructuaria mater ſua hoc anno defuncta eſt. Inter ipſum & ſorores eius ſunt quædam, in Chriſti adiutorio cito finienda, vt & ipſe faciat quod Dei ſeruum decet, quod ipſa profeſſio & iſta exigit lectio. Diaconus Fauſtinus (ſicut pene omnes noſtis) hic de militia ſeculi ad monaſterium conuerſus eſt. Hic baptizatus, inde diaconus ordinatur. Sed quia exiguum eſt, quod videtur poſſidere, ſicut viri periti loquuntur, iure non opere reliquerat illud, & id eius fratrib. tenebatur. Nunquam inde cogitauit, ex quo conuerſus eſt, nec ipſe aliqd quæſiuit à fratribus ſuis, nec ab illo aliquid eſt quæſitum. Modo quia ventum eſt ad hunc articulum temporis, cũ conſilio meo diuiſit ipſam rem: & dimidiam donauit fratribus ſuis, dimidiam eccleſiæ pauperi in loco eodem conſtitutæ. Diaconus Seuerus ſub quia Dei diſciplina & flagello ſit, noſtis: lumen tamen non perdidit mentis. Vnam domum hic emerat propter matrem & ſororem ſuam, quas de ſua patria huc deſiderabat adducere. Emerat autem non ſua pecunia, quam non habebat, ſed ex cõſolatione religio-

religioſorum virorum, quos mihi quærenti etiam nominans indicauit. De ipſo nõ poſſum dicere quid fecerit, aut quid diſponat, niſi quia totum & ipſe in mea poſuit voluntate, vt quicquid ipſe vellem, hoc inde fieret. Sed habet quaſdam cauſas cum matre ſua, quarum cauſarum me iudicem poſcit: vt cum illæ cauſæ fuerint terminatæ, fiat de ipſa domo quod ego voluero. Quid autem velle potero, Deo regente, niſi quod iuſtitia iubet, & pietas poſtulat? habet etiam in patria ſua aliquos agellos: diſponit eos ſic diſtribuere, vt etiam illic in ipſo loco poſitæ pauperi largiatur Eccleſiæ. Diaconus Hipponienſis homo pauper eſt, quid alicui conferat, non habet: tamen de laboribus ſuis antequam eſſet clericus, emerat aliquos ſeruulos, hodie illos in conſpectu veſtro manu miſſurus eſt Epiſcopalibus geſtis. Diaconus Heraclius ante veſtros oculos verſatur; opera eius lucent coram oculis noſtris; de opere eius expenſam pecuniam memoriam ſancti martyris habemus. De pecunia ſua emit etiam poſſeſſionem ex conſilio meo. Nam ipſam pecuniam volebat per manus meas erogari, ſicuti mihi placeret. ego ſi pecunię auidus eſſem, aut neceſſitates ipſas meas, quas pro pauribus habeo, in hac cauſa plus curarem, pecuniam acciperem. Quare, dicit aliquis? quia poſſeſſio illa, quæ ab illo empta, & Eccleſiæ donata eſt, adhuc nihil præſtat Eccleſiæ. Mirum enim ad precium. Et quia mutuatus fuerat, hoc de eius adhuc fructibus redditur. Homo ſum ſenex. quantus mihi de illa poſſeſſione poteſt fructus accidere? Nunquid promitto mihi tot annos eſſe victurum, donec ſuum precium illa perſoluat? Quod ergo vix diu partibus reddit, de proximo haberem totum, ſi accipere voluiſſem. Non feci, aliud attendi. Fateor enim vobis, & ipſi ſuſpecta mihi adhuc eius ætas fuit, ac verebar, ne forte vt ſunt homines, matri eius hoc diſpliceret, & diceret, inductum à me fuiſſe adoleſcentem, vt bona eius paterna conſumerem, & eum egentem relinquerem, *ideo* volui eius pecuniam in illa poſſeſſione ſeruari, vt ſi aliquid (quod Deus auertat) aliter quam voluimus eueniſſet, redderetur illa, ne culparetur Epiſcopi fama. Scio enim quantum vobis ſit neceſſaria fama mea. Nam mihi ſufficit conſcientia mea. Emit enim ſpatium ab iſta poſtera Eccleſiæ. notum vobis, & ſua pecunia ædificauit domum; & hoc noſtis ante paucos dies priuſquam ſermonem de hac re haberem vobiſcum, eam donauit eccleſiæ. Expectabat enim vt eam perficeret, & perfectam donaret. Fabricandi autem Domum neceſſitas illi nulla erat, niſi quia cogitauit matrem ſuam huc eſſe venturam. Si ante veniſſet, in re filij habitaret; modo ſi venerit, in opere filij ſui habitabit. Teſtimoniũ ei perhibeo; pauper remanſit, ſed in charitatis poſſeſſione permanſit. Aliqui ſeruuli & reliqui fuerant, iam quidem in monaſterio viuentes, quos tamen geſtis Eccleſiaſticis manu miſſurus eſt hodie. Nemo ergo dicat, diues eſt, nemo exiſtimet, nemo male loquatur, nemo ſeipſum & animam ſuam ſuis dentibus laniet. Pecuniam nullam habet ſeruatam. Vineam quam debet, reſtituat. Cæteri, id eſt, ſubdiacones pauperes ſunt, Deo propicio, miſericordiam Dei expectant. Vnde ipſi faciant, non habent; nullas habentes facultates, finierunt mundi cupiditates. Viuunt nobiſcum in ſocietate communi nemo eos diſtinguit ab eis qui aliquid attulerunt. Charitatis vnitas præponenda eſt terrenæ commodo hæreditatis. Reſtant presbyteri. ſic enim ad eos gradatim aſcendere volui. Cito dixerim, pauperes Dei ſunt, nihil ad domum ſocietatis noſtræ attulerunt, niſi ipſam, qua nihil eſt charius, charitatem. Veruntamen quoniam ſcio natos fuiſſe rumores de diuitiis ipſorum, non à me ad aliquid compellendi, ſed vobis meo ſermone purgandi ſunt. Vobis dico, qui forte neſcitis. Nam veſtrum plurimi ſciunt presbyterum Leporium, quamuis ſeculi natalibus clarum & apud ſuos honeſtiſſimo loco natum, tamen iam Deo ſeruientem, cunctis quæ habebat relictis, inopem ſuſcepi. Non quia nihil habuit, ſed quia iam fecerat, quod lectio iſta perſuadet. Hic non fecit, ſed nos ſcimus & vbi fecit. Vnitas Chriſti eſt, eccleſia vna eſt. Vbicunque fecit opus bonum, pertinet & ad nos, ſi congaudeamus. Hortus eſt vnus, vt noſtis. ibi monaſterium ſuis conſtituit, quia & ipſi Deo ſeruiunt. Ille hortus ad eccleſiam non pertinet, nec ad ipſum. & ad quem? dixerit aliquis. ad illud, quod ibi eſt, monaſterium: ſed quod verum eſt, vſque ad hoc tempus curam pro illis ita gerebat, vt ſumpticulos, quibus ſuſtentantur, apud ſe haberet, & eis ipſe (vt videbatur) impenderet. Sed ne propter hoc daretur locus hominibus ſuſpiciones ſuas rodentibus, & ventrem non implentibus, hoc placuit & mihi & ipſi, vt ſic ſe illi tranſigant, quaſi iſte iam de ſeculo exierit. Nunquid enim cum obierit ipſe, illis diſpenſaturus eſt aliquid? melius eſt vt videat illos bene verſantes, regente Deo, in diſciplina Chriſti ſic viuentes, vt de illis tantummodo gaudeat, non eorum neceſſitatibus occupetur. Pecuniam non habeat, quam ſuam dicere poſſit. Habeat xenodochium ædificandum, quod modo videtis ædificatum. Ego illi iniunxi, ego iuſſi: obtemperauit mihi libentiſſime, & ſicut videtis, operatus eſt. Quomodo meo iuſſu etiam baſilicam ad octo martyres fabricauit, de his quæ per vos Deus donat. Cœpit enim de pecunia, quæ data erat eccleſiæ propter xenodochium. Et cum cœpiſſet ædificare, vt ſunt religioſi, deſiderantes opera ſua in cælo ſcribi, adiuuerunt, prout quiſque voluit, & fabricauit. Opus ante oculos habemus. Omnis homo quid factum ſit videt. de pecunia non habet, mihi credat. dentem compeſcant, ne frangãt. Emerat de ipſa pecunia xenodochij quandam domum in carraria, quam ipſi exiſtimabat propter lapides profuturam. Sed lapides eius domus, fabricæ neceſſarii non fuerunt, quoniam aliunde prouiſi ſunt. Domus ergo ipſa ſic remanſit. Penſionem præſtat, ſed Eccleſiæ, non presbytero. nemo amplius dicat, in domum presbyteri, ad domum presbyteri, ante domũ presbyteri. Ecce vbi eſt dom° presbyteri: vbi eſt domus mea, ibi eſt domus presbyteri. Alibi non habet domum, ſed vbicunque habet Deum. Quid amplius quæritis, niſi qui à me *illud memini* etiam promiſiſſe, vt ad vos perferrem, quid egiſſem inter duos, fratrem videlicet & ſororem, filios Ianuarij presbyteri, quia orta inter illos fuerat controuerſia pecuniaria: ſed tamen ſicut inter fratres, ſalua Deo propicio charitate promiſeram. Ego audirem inter illos, & quicquid eſſet iudicando finirem. Paraueram me iudicem, ſed antequam iudicarem, ipſi, vnde iudicaturus fueram, finierunt. Non inueni vnde iudicarem, ſed vnde lætarer. Acquieuerunt omnino concorditer volun-

tati meæ & conſilio meo, vt pares eſſent in pecunia, quam reliquit pater eorum, Eccleſia renunciante; poſt ſermonem meum locuti ſunt homines, ſed & quodlibet homines loquantur, qualecunque iura flante perducetur inde aliquid ad aures meas, & ſi tale fuerit, vt ſit nos iterum neceſſe purgare, reſpõdebo maledicis. Reſpondebo detractoribus, reſpondebo incredulis, non nobis credentib. præpoſitis ſuis. Reſpondebo, vt potero, quod Dñs dederit. Interim modo non eſt neceſſe, quia nihil forte dicturi ſunt. Qui nos amant, libere gaudeant: qui nos oderunt, tacite dolebunt: tamen ſi linguas exercuerint, audient Deo propicio vobiſcum reſponſionem meam, non litem meam. Non enĩ homines nominaturus ſum & dicturus, ille hoc dixit, ille ſic detraxit: cum fortaſſe etiam ad me falſa, quia & hoc poteſt fieri, perferantur. Verumtamen quæcunque perlata fuerint, ſi oportere videbitur, loquar inde charitati veſtræ. Ante oculos veſtros volo ſit vita noſtra. Scio quia quærentes licentiam male faciendi, quærũt ſibi exempla male viuentium, & multos infamant, vt ſocios inueniſſe videantur. Ideo quod noſtrum eſt, plus quid faciamus, non habemus. Ante veſtros oculos ſumus, nullius aliquid deſideramus, niſi bona opera veſtra. Et vos exhortor fratres mei, ſi aliquid vultis clericis dare, ſciatis quia non debetis quaſi vitia eorum fouere contra me. Omnibus offerte, quod vultis offerre de voluntate veſtra. Quod commune erit, diſtribuetur vnicuique prout cuique opus erit. Gazophylacium attendite & omnes habebimus. Valde me delectat, ſi ipſum fuerit præſepe noſtrum, vt nos ſimus iumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det birrum, lineam tunicam, niſi in commune. De communi accepi & mihi ipſi, cum ſciam commune me velle habere quicquid habeo. Nolo talia offerat ſanctitas veſtra, quib. ego ſolus, quaſi decẽtius vtar. Offeratur mihi, verbi gratia, birrũ precioſũ. Forte decet Epm, quamuis nõ deceat Auguſtinũ, i. hominẽ pauperẽ de pauperib. natũ. Modo dicturi ſunt homines, quia inueni precioſas veſtes, quas nõ poſſẽ habere vel in domo patris mei, vel in illa ſeculari ꝓfeſſione mea nõ decet. Talẽ debeo, qualẽ poſſim, ſi non habuerit, fratri meo dare: qualẽ poteſt habere decenter diaconus & ſubdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo: quod & facere ſoleo, vt quando non poteſt veſtis eſſe commune, vendo & erogo pauperibus. Si hoc eum delectat, vt ego habeam: talem det, de qua non erubeſcam. Fateor n. vobis, de precioſa veſte erubeſco: quia non decet hanc profeſſionem, non decet hanc admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Etiam illud dico, ſi forte in noſtra domo, in noſtra ſocietate æger eſt aliquis, vel poſt ægritudinem, vt neceſſe ſit eum ante horam prandij reficere, nõ prohibeo religioſos vel religioſas mittere eis, quod eis videtur vt mittant. Prandium tamen & cœnam extra nemo habebit. Ecce dico, audiſtis, audiunt. Qui habere voluerit proprium, & de proprio viuere, & contra iſta præcepta noſtra facere, parum eſt vt dicam. Non mecum manebit, ſed clericus non erit. Dixeram enim, & ſcio me dixiſſe, vt ſi nollent ſuſcipere ſocialem vitam meam, non illis tollerem clericatum. ſeorſum manerent, ſeorſum viuerent, quomodo noſſent, Deo viuerent, & tamen ante oculos poſui, quantũ mali ſit, à propoſito cadere. Malui enim habere vel claudos, quam plangere mortuos. Qui n. hypocrita eſt, mortuus eſt. Quomodo quicunq; voluiſſet extra manere, & de ſuo viuere, non ei tollerem clericatum: ita modo, quia placuit illis, Deo propicio, ſocialis hæc vita, quiſquis cum hypocriſi vixerit, quiſquis inuentus fuerit habens proprium, non illi permitto, vt inde faciat teſtamentum, ſed delebo eum de tabula clericorum. Interpellet contra me mille concilia, nauiget contra me quo voluerit, ſit certe vbi potuerit. Adiuuabit me dñs, vt vbi ego ipſe ſum, ille clericus eſſe non poſſit. Audiſtis, audierunt, ſed ſpero in dñm noſtrum & miſericordiam eius, quia ſicut diſpoſitionẽ meam iſtam hilariter acceperunt, ſic eã pure fideliterq; ſeruabunt. Dixi aliquid [illegible] habere presbyteros cohabitatores meos, inter quos eſt & presbyter Barnabas. Sed & de illo au[illegible] quędã falſe iactata. Ante omnia, quia emit villã à dilecto & honorabili filio meo Eleuſino. Hoc fal[illegible] eſt monaſterio donauit ille, non vendidit. ego ſum teſtis. Donauit ille, nõ vendidit. Sed dum non [illegible]ditur donare potuiſſe, creditus eſt vendidiſſe. Beatus homo qui tam bonũ opus fecit, vt nõ crederetur. Tamen vel modo credite, & detractores audire libenter deſinite. Iam dixi, ego ſum teſtis. Dictũ eſt de illo, quod anno præpoſituræ ſuæ per induſtriã debita fecerit, vt dum volo ego reddi debita, darẽ illi poſſeſſioni fundũ Victorianenſem, & hoc falſum eſt: ſed fuit vnde rumor naſceretur. Fecit debita reddenda à nobis reddita ſunt partim vnde potuerunt. Remanſit aliquid quod non debebatur etiã monaſterio illi, quod per ipſum dñs inſtituit. Cum ergo remanſiſſet, cœpimus quærere vnde debitũ redderemus. Ad conductionẽ ipſius fundi nullus acceſſit, niſi * 13. ſolidos offerens penſionem. Sed vidimus fundũ
* 40 amplius poſſe dare, vt celerius debitũ redderetur, & commiſi fidei eius, vt de ipſa conductione lucra non requirerent fratres. Sed quicquid daret fundus, de ipſis fructib. imputarent ad debitũ, fide agitur. Paratus eſt presbyter, vt aliũ conſtituam qui de fructib. reddat. Ex numero veſtro ſit aliquis cui hoc cõmittam, ex numero ipſorum qui ad nos talia pertulerunt. Sunt n. in vobis homines religioſi, qui eũ rumorem falſo repræhenſum eſſe doluerunt, & tamen crediderunt factũ. Ex ipſis ergo aliquis veniat ad nos, ſuſcipiat poſſeſſionem. Omnes fructus preciis ſuis fideliter vẽdat, vt reddi poſſit facilius quod debetur, & hodie recedit inde cura presbyteri. Locus etiam ipſe, vbi monaſterium conſtitutum eſt, à memorato honorabili filio meo Eleuſino, ipſi presbytero Barnabæ donatus eſt. Antequam ordinaretur presbyter, in ipſo loco monaſterium inſtituit. Sed tamen quia nomine ipſius donatus erat locus, mutauit inſtrumenta, vt nomine monaſterij poſſideatur. De fundo Victorianenſi ego rogo, ego peto, vt ſi quis religioſus eſt, inde agat, & exhibeat Eccleſiæ iſtam operam, vt cito debitum reddam. Quod ſi nemo de laicis fuerit inuentus, ego præpono alium, iſte illuc non accedet. Quid vultis amplius? Nemo laceret ſeruos Dei, q̃a nõ expedit. lacerantib. ſeruos Dei: quidẽ merces falſis detractionib. creſcit, ſed creſcit etiã pœna detrahentiũ. Nã non ſine cauſa dictũ eſt: gaudete & exultate, quando detrahunt de vobis dicẽtes falſa, quia merces veſtra magna eſt in cælis. Nolumus cum detrimento veſtro magnam habere mercedem, minus ibi habeamus, & tamen vobiſcum ibi regnemus.

INCI-

INCIPIT PRÆFATIO DE REGVLA CLERICORVM.

QVia ergo conſtat, ſanctam Eccleſiam prædictorum patrum exempla ſequi debere, quorum noſcitur documenta poſt Apoſtolica inſtituta vbertim coruſcare: debent non ſolum prælati imitando, verumetiam ſubditi obſequendo, vſquequaque ſtudere qualiter eorum exemplis & doctrinis parentes, ad felicitatis gaudia, quo illi præceſſerunt, valeant peruenire. Quoniam ſicut hi qui eorum doctrinis & exemplis ſumma deuotione obediunt, æternis gaudiis inſeruntur: ita nimirum ea ſectari nolentes, æternis ſuppliciis mancipantur. Memoratas itaque ſanctorum patrum ſententias, quibus clericalis ordo ad bene viuendum inſtruitur, ſedule perlegat & diligenter pertractet, quiſquis canonicam profeſſus eſt vitam. Quas cum bene perſcrutatus fuerit, patenter inueniet, quod illi non eneruate, ſed religioſe viuendum ſit.

Quæ præcepta ſpecialiter monachis, quæ generaliter cæteris conueniant Chriſtianis.

Cap. I.

PRopter quorundam ſimplicium verba, qui religioſis & eruditis viris ſe admonentibus ac redarguentibus plerunque obiicere ſolent, ſolos monachos ſanctarum ſcripturarum præcepta obſeruare debere: operæ precium duximus, quædam Euangelica atque Apoſtolica quam breuiſſime ad medium deducere præcepta, vt hęc huiuſcemodi imperiti homines audientes, hisque aurem cordis accommodantes, intelligant quæ ſibi, quæ monachis conueniant obſeruare præcepta. Qui enim mente & corpore vult contemnere ſeculum, & pauperem ſequi Chriſtum, audiat ipſum dicentem in Euangelio: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus: & veni, ſequere me.* Et iterum: *Omnis qui reliquerit domũ aut fratres, aut patrẽ, aut matrẽ, aut agros propter me: centuplũ accipiet, & vitam æternã poſſidebit.* Ad diſcipulos autem: *Vos (inquit) qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim, iudicantes 12. tribus Iſrael.* Hæc & huiuſmodi præcepta ſpecialiter ſolis congruunt monachis: & quanto ſingularia, tanto & præcipua. Dicit etiam idem ſaluator generaliter omnibus: *Omnis qui venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et iterum: *Qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et iterum: *Qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Et iterum: *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Et iterum: *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis.* Item: *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur.* Item, *Attendite vobis, ne forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ.* Item, *dico vobis: Nolite reſiſtere malo, & diligite inimicos veſtros. Benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Item, *omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, Qui dixerit racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Item *Nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram. Sit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non.* Item, *Omne verbum ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii.* Item, *ſi quis te percuſſerit in dextera maxilla, præbe illi & alteram.* Item, *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.* Item, *Si peccauerit in te frater tuus, dimitte ei ſepties: & non ſolum ſepties ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Item, *Si non remiſeritis hominibus de cordibus veſtris, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* Item, *Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Et cuidam diuiti: *Si (inquit) vis ad vitam ingredi ſerua mandata, id eſt, non homicidium facies, non adulterabis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces rem proximi tui: honora patrem tuum & matrem tuam, & diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Et cuidam legis doctori ſe interroganti, quod eſſet mandatum magnum in lege, ait: *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota lex pendet & Prophetæ.* Paulus quoque Apoſtolus dicit: *Qui diligit proximum legem impleuit. Nam, non adulterabis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Item idem: *Patientes eſtote ad omnes, ne quis malum pro malo alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, ſectamini inuicem & in omnes. Hæc enim eſt voluntas Dei. Omnia autem probate, quod bonum eſt, tenete. ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* Item idem: *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam.* Item idem: *Nunc autem deponite & vos iram indignationem, malitiam, blaſphemiam, & turpis ſermo ex ore veſtro non procedat.* Item idem: *Induite vos viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam ſupportantes inuicem.* Item idem: *Nolite mentiri inuicem.* Item idem: *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite.* Item idem; *Eſtote inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem, ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis.* Item idem; *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia.* Item idem: *Fornicatio, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas.* Item idem; *An neſcitis quia iniqui regnum Dei nõ poſſidebunt? Nolite errare, Deus non irridetur; quia neque fornicarii, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt.* Item idem; *Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei.* Item idem; *Imitatores mei eſto-*

mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Item idem: *Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit dominum.* Item idem ad Timotheum: *Diſcedat* (inquit) *omnis ab iniquitate qui nominat nomen domini.* Apoſtolus quoque Ioannes ait: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: quia ſi quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo.* Item idem: *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quo ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Item ipſe: *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: & omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.* Iacobus autem Apoſtolus ait: *Quicunque voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei conſtituitur.* Multa quidem & innumerabilia legalia, Prophetica, & Euangelica atque Apoſtolica poterant proferri documenta, quibus infatigabiliter atque inexcuſabiliter deuotio famulari debet Chriſtiana: ſed propter eos quos ſupra memorauimus, hæc pauca breuiter adnumerare ſtuduimus, qui inſipienter aſſerunt, ſolos monachos arctam ſectari debere viam, cum vtrique dominus arctam & anguſtam viam dicat eſſe quæ ducit ad vitam, & nemo niſi per eam in vitam ingredi poſſit æternam. Non ſolum igitur monachis & clericis, verumetiam omnibus qui Chriſtiano cenſentur vocabulo, per hanc arctam & anguſtam intrandum eſt viam. Quid ergo arctius, quam id quod præcipitur, *Diligite inimicos veſtros, & nolite reſiſtere malo:* &, *qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio:* &, *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:* & cætera talia? Hæc quippe arcta ſunt, ſed ſaluberrima: & quanto arctiora, tanto potiora & eminentiora. Oportet itaque omnes qui iuxta Apoſtolum in Chriſto baptizati ſumus, Chriſtumque induimus, in nouitate vitæ ambulare, ſemperque ante oculos ponere pactum, quod cum Deo in baptiſmate fecimus, vbi abrenunciauimus ſatanæ & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius. Quod pactum tunc irritum fit, cum in fide quis permanendo, vitiis, aut à fide exorbitando, idolorum cultibus, aut hæreſum erroribus implicatur. Quia ergo (ſicut ſcriptum eſt) *corpus quod corrumpitur, aggrauat animam*, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem, & fragilitas humana poſt baptiſmi gratiam peccatorum ſordidatur illecebris, eademque peccata baptiſmatis iteratione nequaquã deleri poſſunt: neceſſe eſt, vt pœnitentiæ lamentis & eleemoſynarum largitionibus, & cæteris bonorum operum executionibus, quam celerrime deleri procurentur. Et quia vnus eſt Pater noſter & magiſter & dominus, vna fides, vnum baptiſma, vna mater ſancta Eccleſia, inſtanter & vigilanter ab omnibus certandum eſt, quanquam diuerſorum donorum modis curratur, qualiter vna ad ſanctam & ſupernã Hieruſalem matrem noſtram tendamus, quo ſine fine cum domino viuere mereamur. Illud quoque ſciendum, quia quanto quisque ſe in præſenti ſeculo pro Chriſti amore abiectiorem fecerit, tanto magis in futuro feliciorem remunerationem percipiet.

Quod canonica inſtitutio, Euangelica & Apoſtolica authoritate fulta, cæteris ſupereminat inſtitutionibus.

Cap. 2.

QVia euidenti authoritate liquet, canonicam inſtitutionem cæteris præſtare inſtitutionibus: debent, neceſſe eſt, qui huius profeſſionis cenſentur nomine, procurare qualiter in ſemetipſis candem inſtitutionem vita & moribus exornent potius quam dehoneſtent. Quoniam qui tantæ authoritatis inſtitutione pollent, & ſe aliis imitabiles præbere debent, verendum eſt, ne ſi (quod abſit) à propoſito exorbitauerint, regno Dei indigni fiant. Quanquam enim canonicis, quia in ſacris canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus veſci, dare & accipere, propria & eccleſiæ cum humilitate & iuſtitia habere, quod monachis, qui ſecundum regularem inſtitutionem arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum eſt: non tamen in cauendis vitiis & amplectendis virtutibus, eorum à monachorum diſtare debet vita. Monachi nanque qui euangelicum præceptum ſequentes, diſtractis atque renunciatis patrimoniis, ſua Chriſto dedere, merito de facultatibus Eccleſiæ ſubſidiũ accipiunt temporale: vt quia toto mentis deſiderio cæleſtia appetunt, ſic in hac peregrinationis via ſumptibus dominicis ſuſtententur, quatenus ad ea quæ contempſerunt, minime redire qualibet neceſſitatis cauſa compellantur. Et quia nihil ſibi proprium reliquerunt, manifeſtum eſt, illos copioſius Eccleſiæ ſumptibus quam canonicos, qui ſuis & Eccleſiæ licite vtuntur rebus, indigere. *Vnusquiſque enim*, vt ait Apoſtolus, *proprium donum habet à Deo.*

Quid ſint res Eccleſiæ. *Cap. 3.*

RES Eccleſiæ, ſicut à ſanctis patribus traditur, & ſuperioribus capitulis continetur, *vota ſunt fidelium, precia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Fideles nanque fidei ardore & Chriſti amore ſuccenſi, ob animarum ſuarum remedium & cæleſtis patriæ deſiderium, ſuis propriis facultatibus ſanctam locupletem fecerunt Eccleſiam, vt his & miniſtri Chriſti alerentur, & Eccleſiæ exornarentur: pauperes recrearentur, & captiui pro temporum opportunitate redimerẽtur. Quapropter vigilanti ac ſolerti cura prouidendum eſt his, qui eius facultates adminiſtrant, ne eas in ſuos ſolummodo vſus conuertant, ſed magis iuxta poſſibilitatem rerum, Chriſto famulantium, imo eorum in quibus Chriſtus paſcitur & veſtitur, curam gerere penitus non negligant. Sed & ſententia B. Hieronymi, non ſolum prælatis, ſed etiã cæteris qui reb. vtuntur Eccleſiæ, vigilanter perpẽdenda eſt, qui ita in cõmentario Matthæi Euãgeliſtæ ait: *Omnis igitur qui ſtipe templi & his quæ conferuntur ad vſus Eccleſiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus ſuam expleant voluntatem, ſimiles ſunt ſcribarum & ſacerdotum, redimentium mendacium & ſaluatoris ſanguinem.* Ergo res ec-

cleſiæ pauperibus & militibus Chriſti ſtipendiariæ debent intelligi. Vnde totis niſibus prælatis ſatagendum eſt, vt ſanctorum patrum dictis & exemplis obſequentes, de rebus ſibi commiſſis (vt præmiſſum eſt) & ſubditos gubernent, & pauperes foueant, cunctisque vtilitatibus ac neceſſitatibus eccleſiæ fideliter adminiſtrando conſulant, quatenus de fideli adminiſtratione ab ipſo cuius miniſtri eſſe noſcuntur, ineffabiliter remunerari mereantur.

Quod diligenter munienda ſint clauſtra canonicorum

Cap. 4.

PRæpoſitorum officii eſt, vt ſubditorum mentes ſanctarum ſcripturarum lectionibus aſſidue muniant, ne lupus inuiſibilis aditum inueniat, quo ouile domini ingredi & aliquam ouium ſurripere valeat. Et quanquam ab his hoc inſtantiſſime ſpiritaliter fieri oporteat, neceſſe eſt tamen, vt clauſtra in quibus clero ſibi commiſſo canonice viuendum eſt, firmis vndique circundent munitionibus, vt nulli omnino intrandi aut exeundi, niſi per portam, pateat aditus. Sint etiam interius dormitoria, refectoria, cellaria, & cæteræ habitationes, vſibus fratrum in vna ſocietate viuentium neceſſariæ. Qui vero hæc, quæ præmiſſa ſunt, iuxta quod poſſibilitas ſuppetit, agere renuerit, impar minusque idoneus ad cætera eccleſiaſtica officia peragenda habendus eſt. Et quanquam diuina vltione ſit dignus, ſynodali tamen eſt ſententia feriendus.

Vt in congregandis canonicis, modus diſcretionis ſit tenendus.

Cap. 5.

CAuendum ſummopere præpoſitis eccleſiarum eſt, vt in eccleſiis ſibi commiſſis, non plures admittant clericos, quam ratio ſinit & facultas eccleſiæ ſuppetit: ne ſi indiſcrete & extraordinarie plures aggregauerint, nec ipſos gubernare, nec cæteris eccleſiæ neceſſitatibus, vt oportet, valeant adminiculari. Sunt nanque nonnulli vanam gloriam ab hominibus captantes, qui numeroſam cleri congregationem volunt habere, cum nec animæ nec corporis curant ſolatia exhibere. Hi nanque taliter aggregati dum à prælatis ſtipendia neceſſaria non accipiunt, neque canonicum ſeruant ordinem, nec diuinis officiis inſiſtunt, clauſtra ſocietatemq; cæterorum relinquẽtes, efficiuntur vagi & laſciui: gulę & ebrietati & cæteris ſuis voluptatibus dediti. Quicquid ſibi libitum eſt, licitum faciunt. Proinde prępoſitis ſolerter prouidendũ eſt, vt in hoc negotio modũ diſcretionis teneant, ſcilicet vt nec plus quam oportet, & poſſibilitas eccleſiæ ſuppetit, in congregationem admittant nec eis quod rationabiliter gubernare poſſunt, cauſa auaritiæ excludant.

De his qui in congregatione ſibi commiſſa ſolummodo ex familia eccleſiæ clericos aggregant.

Cap. 6.

SVnt nonnulli, qui tantum ex familia eccleſiaſtica clericos in ſibi commiſſis congregant eccleſiis: & hoc ideo facere videntur, vt ſi quando eis aliquod incommodum fecerint, aut ſtipendia opportuna ſubtraxerint, nihil querimoniæ contra ſe obiicere præſumant, timentes ſcilicet, ne aut ſeueriſſimis verberibus afficiantur, aut humanæ ſeruituti denuo crudeliter addicantur. Hoc autem ideo non dicitur, vt ex familia eccleſiæ probabilis vitæ in congregatione non ſint admittendi, præſertim cum apud dominum non ſit perſonarum acceptio: ſed potius, vt propter quam intulimus occaſionem, nullus prælatorum, ſecluſis nobilibus, viles tantum in ſua congregatione admittant perſonas.

Qui clerici in congregatione canonica conſtituti, eccleſiaſtica accipere debeant ſtipendia.

Cap. 7.

QVia ſanctorum patrum ſupra notatæ ſententiæ docent, clericos non diuitiarum ſectatores eſſe, nec res eccleſiarũ inofficioſe accipere debere, non ab re putauimus, nonnulla capitula libri Pro[illegible] ad medium, & exempli cauſa deducere, in quibus ita legitur: *Qui eccleſiæ ſeruiunt, & ea quibus opus [illegible] habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter ſapiunt.* Item ibi: *Satis quippe indignum eſt, ſi fide[illegible] operoſa deuotio clericorum, propter ſtipendium ſeculare, præmia ſempiterna contemnat.* Item ibi: *Si propter hoc [illegible] ſua quiſque relinquere, vt habeat vnde viuat: vt quid accipit, vnde rationem reddat? Vt quid peccatis alienis [illegible] multiplicat:* His igitur & cæterorum ſanctorum patrum dictis diligenter animaduerſis, ſtudeant ne[illegible]eſt clerici in accipiendis eccleſiaſticis ſumptibus ſuũ vitare periculum. Proinde qui & ſuas & ec[illegible]ſiæ habent facultates, & vtilitatem eccleſiæ aut interius aut exterius conferunt accipiant in con[illegible]gatione cibum & potum, & partes eleemoſynarũ, vt his contenti ſint, ne plus accipientes pauperes grauare videantur, perpẽdentes ſententiã Proſperi qua dicitur: *Qui ſua poſſident, & dari ſibi aliquid volunt, ſine gra[illegible]o ſuo, vnde pauper victurus erat, non accipiũt.* Hi vero qui nec ſuis rebus abũdant, nec eccleſiæ habent poſſeſſiones, & magnam vtilitatem eccleſiæ cõferunt, accipiant in canonica cõgregatione victum & veſtitum, & eleemoſynarũ partes: qa de talibus ita in libro Proſperi ſcribitur: *Clerici quos vel voluntas aut natiuitas pauperes fecit, in cõgregatione viuẽtes, neceſſaria vitæ accipiãt: qa ad ea accipiẽda non eos habendi cupiditas ſed cogit viuendi neceſſitas.* Porro ſi tales fuerint, qui nec ſuas, nec eccleſiæ velint habere poſſeſſiones, horum neceſſitatibus prouidentiſſima gubernatione de facultatib. eccleſiæ debent ſubuenire prælati, attendentes illud Proſperi: *Quod habet, inquit, eccleſia, cum omnibus nihil habentibus communiter habet.*

Sed & illorum curam nihilominus gerere debet, quos aut infirmitas, aut ſenectus aggrauat, quos etiam conſtat olim in vtilitatibus eccleſiæ deludaſſe.

Vt in congregatione canonica æqualiter cibus & potus accipiatur.
Cap. VIII.

SOlet in plerisque canonicorum congregationibus irrationabiliter atque indiſcrete fieri, vt nonnulli clerici, qui & diuitijs affluunt, & aut parum aut nihil vtilitatis eccleſiæ conferunt, maiorem cæteris, diuinum ſtrenue peragentibus officium, annonam accipiant: cũ hoc ita fieri debere nuſquam nec in authoritate ſcripturarum, nec in traditionibus ſanctorum patrum poſſit quoquo modo ſancitum reperiri. Sed quia huiuſcemodi factum nulla autoritate fulcitur: ſed magis gulæ, imo auaritiæ cauſa conſtat eſſe inolitum: reſtat vt falce iuſtitiæ reſecetur, & æquitatis cenſura ab eiſdem locis in quib. ſit, prorſus abdicetur. Nempe rationabile iuſtumque coram Deo & hominibus, vt in vnaquaque canonica congregatione, à minimo vsque ad maximum, cibum & potũ omnes æqualiter accipiant, hi videlicet, qui propter aliquam vtilitatem in numero canonicorum fuerint admiſſi. Quanquam enim pleriquę ſubditorum à prælatis, rebus quibuslibet alijs plus, cæteris merito ſoleant honorari, in hac tamen ſocietate, ſecluſa perſonarum acceptione, vna debet cibi & potus æqualitas eſſe.

De menſura cibi & potus.
Cap. IX.

ILlud quoque congruentiſſime & rationabiliter tenendũ eſſe cenſuimus, vt in ſingulis locis, in quib. ſocialiter canonice domino militatur, panem & pulmentum & eleemoſynarum partes æqualiter canonici accipiant. Et quanquam decentiſſimum foret, vt ſimiliter æque potum acciperent, non tamen id æqualiter in omnibus locis: nec eccleſiarum diuerſiſſimę facultates, nec terrarum qualitates, nec euentuum ſinunt fieri poſſe varietates. Vnde neceſſarium duximus, vt in hoc negocio modũ diſcretionis tenendum deſcriberemus. Quapropter communi voto, communique conſenſu, ſacro conuentui ſtatuere placuit, vt in omnibus locis, maioribus ſcilicet & minoribus, accipiant ſinguli canonici per ſingulos dies quatuor libras panis. In locis vero vbi maiores facultates ſunt eccleſiæ, v.g. tria aut quatuor aut certe octo & eo amplius millia manſi, ſi eadẽ regio vini ferax fuerit accipiãt per ſingulos dies quinque libras vini. ſi tamen ſterilitas impedimento non fuerit tẽporis. Si vero vinifera plene non fuerit, tres libras vini, & tres ceruiſiæ. Et ſi penitus vini ferax non fuerit, accipiant libram vini, & quinque libras ceruiſiæ. In mediocribus enim locis mille, aut mille quingentos, vel certe duo millia manſos habentibus, ſi regio (vt præmiſſum eſt) vini ferax fuerit, quatuor libras vini. Et ſi plene vini ferax non fuerit, duas libras vini, & tres potus ex diuerſis materijs confecti. Quod ſi etiam vini ferax minime fuerit, quatuor libras memorati potus, & libram vini accipiant. Porro in minoribus locis ducentos aut trecentos manſos habentibus, accipiant duas libras vini. Quod ſi & eadem regio (vt iam dictum eſt) vineis caruerit, tribuantur eis tres libræ ceruiſiæ: & ſi facultas ſuppetit, libra vini. Licet enim in nonnullis prouincijs copia deſit vini, ſatagendum eſt tamen prælatis, vt ex circumiacentibus viniferis prouincijs vinum habeant. Quoniam quanquam in plerisque regionibus vineæ non ſint abundat tamen ſancta Dei eccleſia, domino attribuente, aliarum rerum copiis, è quibus induſtria prælatorum ex alijs prouincijs vinum adipiſci, ſibique ſubditis iuxta facultatem, pocula conferre poſſunt. In locis igitur vbi permodicæ ſunt res eccleſiæ, aut forte quorundam abſtractu valde attenuatæ, pauci numero, magni tamen conſtituantur officio: quibus ſaltem præmiſſa minor menſura ſine difficultate [illegible] poſſit. Diebus vero feſtis, ſicut moris eſt eccleſiæ, iuxta quod melius prælati poſſunt, fratribus cibum potumque miniſtrent. In his itaque locis, vbi forte nonnulli prælati, piorum prælatorum imitantes exemplum, magis ſubditis dare ſoliti ſunt, nullatenus bonum quod faciunt, obmittant. Sed & ſicut ob æternam retributionem magis ſubditis ſupererogare libuerit, hilariter quod poterit, tribuat. Sit autem nullatenus menſuram prædictam absque ineuitabili cauſa eis ſubtrahat. Quando tempus ſterilitatis vini extiterit, ſicut crebro peccatis præpedientibus euenire ſolet, & prælati, quantum debent, dare vinum canonicis nequiuerint, id quod dederint, ſic diſcrete & temperate diſtribuant, vt omnes communiter eo vtantur. Non autem id murmuranter, ſed magis cum gratiarum actione, quod dari poteſt, accipiant, & ſocialiter in ſancto propoſito perſeuerent. Idcirco proſpicere ſibi debent canonici, vt vinum aut quemlibet alium potum in eleemoſyna ſibi datum, in communi recondant cellario, quatenus imminente huiuſcemodi ſterilitatis tempore, ſuis eo ſuffragentur communiter neceſſitatibus, non tamen eis propter hoc à prælatis potus debitus penitus ſubtrahatur, ſi eſt vnde detur. Qui vero & ſuis & eccleſiæ abundant rebus, inſtãte ſterilitatis tẽpore eis, quos pauperes paſcit eccleſia ſuis facultatib. cũ charitate & humilitate ſuffragari procurẽt, vt iuxta Apoſtolũ *Frater fratrem adiuuet & ambo cõſolentur.* Non tamen ob id ſe ſuperbiendo, extollant, quia ſicut in libro Proſperi ſcribitur, *non ſe debent huiuſcemodi mari iactantia praeferre his, quos nihil habentes paſcit ac veſtit eccleſia.* Illud interea ſemper caueant prælati ne id quod dare debent aut poſſunt, qualibet diſſimulatione aut tenacitate ſubditis ſubtrahãt, ne paupertatis occaſione compulſi, per diuerſa vagari ac turpibus ſe implicari negotiis cogantur: relictoq; eccleſiaſtico officio incipiant indiſciplinate viuere, & proprijs voluptatib. deſeruire: & prælati, qui eis neceſſaria largiendo, à domino remunerari poterant diſtricte & ſeuere iudicentur. Dent quippe eis pulmentum, iuxta quod vires ſuppetant, & loco eis congrua attribuant, in quibus nutrimina fiant, vnde neceſſaria pulmenta habeant, exceptis his quæ de eccleſiæ villis vel oblationibus fidelium accipiunt. Habeant itaque iidem canonici hortos olerum, vnde cum cæteris redditamentis aliquod

pul-

mentum quotidie in refectorio ſibi viciſſim miniſtrent. Propter diuerſitates nanque & inæqualitates menſurarum, quæ apud pleroſque non æque ſecundum domini legem, ſed ſecundum vniuſcuiuſque prouinciæ vſum habentur, menſuram cibi & potus, ponderis ratione, canonicis dandam eſſe cenſuimus: & hoc ideo, quia cum huiuſcemodi menſuræ diuerſiſſimæ & inæquales ſoleant haberi, publicum tamen pondus prouinciis, ciuitatibus, metalliſque inditum, nihil diuerſitatis aut inæqualitatis pati debet, quatenus ſicut idem pondus æquum permanet, ita etiam eadem menſura æque illis tribuatur. Nouerint tamen generaliter omnes, libram non amplius quam duodecim vncijs conſtare debere.

Quod à prælatis Gemina paſtio ſit ſubditis impendenda.

Cap. 10.

SOlerter prælatis ſatagendum eſt, vt eos quibus præſunt, verbis & exemplis ad bene viuendum informent, fixoque corde tenendum, ne eos quaſi proprios, ſed vt domini ſui gregem tractare meminerint, iuxta illud quod Petro dicitur: *Si diligis me, paſce oues meas.* Meas inquit, non tuas. Et hoc ideo dicimus, quia ſunt nonnulli, qui oues Chriſti, non amore Chriſti, ſed ſuæ vel gloriæ vel dominationis vel quęſtus gratia, paſcunt. Sed & hoc vigilanter perpendere debent quod eadem paſtio gregis dominici, non vniformi, ſed multimoda eſt ſollicitudine gerenda, ſcilicet quia & terrena ſubſidia diligenter illis præbere, & exemplo virtutis ſimul cum verbo prædicationis debent ſolliciti impendere. Quapropter ſtudeat vnuſquiſque prælatus, vt familiæ Chriſti annonam ſpiritalem, carnalemque fideliter ſubminiſtret, vt effici mereatur ille euangelicus, de quo dicitur: Fidelis ſeruus & prudens, quē conſtituit dominus ſuper familiam totam, vt det illis in tempore tritici menſuram. Ergo, ſicut ſubditis neceſſaria corporis tribuunt, ita nihilominus ſtudere debent, vt idem religioſiſſime ordinem canonicum ſeruent & prælatis ſuis ac magiſtris honorem debitum humiliter impendant, vt horis canonicis diuinum officium deuotiſſime expleant, intus foriſque, non ſolum habitu & actu, ſed etiam ipſo inceſſu irrepræhenſibiles exiſtant: vt non ocio vacent, non vaniloquiis inſeruiant, nō detractionib. & cæteris vitiorum illecebris incumbant, ſed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet eccleſiæ aut certe propriis vtilitatibus vacent, aut etiam doctrinis ſanis, & diuerſarum artium erudiantur diſciplinis, ita videlicet, vt nullus in congregatione inutilis aut ocioſus exiſtens ſtipendia eccleſiæ inofficioſe accipiat, vt quotidie ad collationem veniant, vbi & hanc inſtitutionem & aliarum ſcripturarũ ſanctarum lectiones perlegant, & pro admiſſis veniam poſtulent, & ſententiam pro qualitate admiſſi ſuſcipiant: vbi etiam de communi profectu & vtilitate eccleſiæ pertractent, vt omnes in dormitorio, niſi quem infirmitas aut ſenectus id facere prohibuerit, dormiant: in refectorio quotidie vna reficiantur: niſi forte quē neceſſitas abeſſe compulerit, & hoc ſine licentia magiſtri non fiat: illis quoque comedentibus, & ſilentium religioſe tenentibus, continuatim legatur lectio, & ab his intentiſſime audiatur, vt viciſſim in refectorio, & cæteris communibus neceſſitatibus ſibi fraternitatis officio ſeruiant, vt nullus foras, niſi per licentiam egrediatur, egreſſus quoque, nullum detractioni locum det ſed magis imitabilem ſe cunctis exhibeat. Hanc igitur geminam paſtionem, prælati ſibi commiſſis ouibus impendere inſtanter procurent, vtpote pro animabus eorum domino rationem reddituri, quatenus eas paſtori omnium Chriſto, videlicet ſummo pontifici, ſecum in tremendi examinis die illæſas præſentantes, non cum reprobis & diuina vltione feriendis damnentur, ſed potius cum electis paſtoribus perpetua felicitate à domino remunerentur.

Vt canonici, ſicut in cæteris, ita etiam in cultu veſtium modum teneant diſcretionis.

Cap. 11.

QVærere potius dominum cultum cordis quam corporis, euidentibus ſcripturæ ſanctæ patet indiciis. Proinde canonicis totis viribus elaborandum eſt, vt & indumenta virtutum habeant interius, & per immoderatum cultum caueant dehoneſtare religionis dignitatem exterius. Quantum enim à ſuperfluo & immoderato cultu veſtium ſe compeſcere debeant, multis ſanctorum patrum documentis perdoceri poteſt. Dicit enim beatus Hieronimus in epiſtola ad Euſtochium: *Sunt quidam mei ordinis, quibus omnis cura eſt de veſtibus, ſi bene oleant, ſi pes laxa pelle non folleat. crines calamiſtri veſtigio rotant. digiti de annulis radiant, & ne plantas humidior via ſpargat, vix imprimunt ſumma veſtigia. tales, inquit. cum videris, ſponſos magis æſtimato, quam clericos.* Et beatus Gregorius: *Nemo*, inquit, *æſtimet in luxu atque in ſtudio veſtium peccatum deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Ioannem dominus de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Si cultus veſtium culpa non eſſet, nequaquam Petrus apoſtolus per epiſtolam fœminas à precioſarum veſtium appetitu compeſceret, dicens: Non in veſte precioſa.* Penſandum nobis ſummopere eſt de cultu veſtium, quæ culpa ſit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit paſtor eccleſiæ & fœminas prohibere. Quapropter oportet canonicos ſanctarum ſcripturarum authoritati parere, ſanctorum patrum documenta vigilanter perpendere, vt humilitate quam cordē geſtant, actu, habitu, inceſſu, ipſa etiam equitatione, religioſiſſime demonſtrent, ſemperque velint ſancta conuerſatione, eximiiſque moribus quam ornatu veſtium fulgere. Si enim more coniugatorum in ſe ornandis, nitore veſtium, faleris equorum, cæteriſque humanæ vanitatis rebus abuſi fuerint, ſcilicet, vt ſe ſimilibus vti debere contendant, in quo eorum conuerſatio à laicorum diſtare videbitur? Decet porro, vt eorum talis ſit veſtiũ cultus, qui occaſione vanitatis careat, & nihil nouitatis, nihil ſuperfluitatis redoleat, nihilq; repræhēſionis aut detractionis habeat. Nō n. ſpecialiter præſumi debet ab aliquo, ꝙ nō generaliter teneatur ab omnib. i. nec plus iuſto cultior veſtis, nec inſolita atq; deformis: qa in vtroq; illorũ aut elationis, aut certe ſimulationis noxa pateſcet. Inter vtrũq; n. virtꝰ diſcretionis moderatiſſime tenēda eſt. Quæ pleniſſime in vita B. Auguſt. in laudē illiꝰ ꝓlata, ita legitur:

Veſtiũ

Veſtis eius & calceamenta, vel lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium nec abiecta plurimum: quia his plerique vel iactare ſeſe inſolenter homines ſolent, vel abiicere, ex vtraque non quæ Ieſu Chriſti, ſed quæ ſua ſunt, quærentes. At iſte vt dixi, medium tenebat, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinans.

Vt canonici cucullas monachorum non induant.

Cap. 12.

REprehenſibilem, & eccleſiaſtica emendatione dignum apud pleroſque canonicos inoleuiſſe cõperimus vſum, eo quod contra morem eccleſiaſticum, cucullas, quibus ſolis monachis vtendum eſt, induant, cum vtique illorum habitum penitus vſurpare non debeant, à quorum propoſito quodammodo diſtant: quia ſicut indecens eſt, vt arma militaria more laicorum geſtent, ita nimirum inhoneſtum & valde indecorum eſt, vt alterius propoſiti indumenta ſibi imponant. Habitus ſingulorũ ordinum idcirco in eccleſia ab inuicem diſcreti ſunt, vt his viſis, cuius propoſiti ſit geſtans, vel in qua profeſſione domino militet, liquido cognoſcatur. Nam & domini lege vir muliebrem, & mulier virilem prohibetur induere veſtem, ſcilicet vt vterque ſexus ſibi conuenienti veſte indutus incedat. Sicut enim turpe eſt, virum veſtem muliebrem, & mulierem, veſtem virilem induere: ita valde indecorum eſt, canonicum veſtem monaſticum induere, niſi tamen cum veſte etiam propoſitum voluerit aſſumere. Et quia huiuſcemodi vſus nulla authoritate approbatur, ſed potius ab his qui ſanum ſapiunt, merito repræhenditur & repudiatur, oportet vt abhinc, ne fiat penitus, inhibitum ſit.

Excerptum ex libro officiorum Iſidori, qua autoritate horæ canonicæ celebrantur, quas ſcire ac relligioſe obſeruare canonicos oportet.

Cap. 13.

HOram tertiam, ſextam, & nonam, Daniel & tres pueri ſupplicationibus deuouerunt, ſcilicet vt ab ortu diei in tempus ſupplicationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reuerentiam declararent, pariliter à tertia & ſexta vſque inde ad nonã, per lucis interualla ſatis dimenſionibus terminata Trinitas, ter die rogata coleretur. illud etiam occurrens ad probationem venerabilis Trinitatis, quod Spiritus ſanctus hora tertia, hoc eſt, ſuo loco & numero & tempore deſcendit ad terras, impleturus gratiam quam Chriſtus promiſit. Nam & ſexta hora Chriſtus paſſus, in nonam patibuli cruciamenta porrexit Tali enim ſacramento legitimis ad precem temporibus per ternas horas, Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur, licet & computetur diurna celebritas, per quam ternarium vſque in veſpertinum officium, hoc eſt, quaternis ſignificatur mundus, quadrifario diuiſus, in Trinitate ſaluatus. ſiquidem & in nocte ſtationes vigiliæ militaris in quatuor partes diuiſæ, ternis horarum ſpatijs ſecernuntur, vt & in ipſis nocturnis mundialibuſque officijs Trinitatis myſterium veneretur.

De veſpertinis. *Cap. 14.*

VEſpertinum diurni finis officium, & alternæ lucis occaſus eſt. Cuius ex veteri teſtamento ſolennis eſt celebratio. Deniq; hoc tempore veterũ ſacrificia offerri, adoleriq; altario aromata & thura mos erat. Teſtis eſt hymnidicus ille, regio ac ſacerdotali perfunctus officio, dicens: *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* In nouo quoque teſtamento eo tempore DOMINVS & ſaluator noſter cœnantibus Apoſtolis, myſterium ſui corporis & ſanguinis initio tradidit, vt tempus ipſum ſacrificij, veſperum oſtenderet ſeculi. Proinde in honore ac memoria tantorum ſacramentorum, his temporibus adeſſe non decet Dei conſpectibus & perſonare, in eius cultibus orationum noſtrarum illi ſacrificium offerentes, atque in eius laudibus pariter exultantes. Veſperum autem nominatum à ſidere, quod veſper vocatur & decidente ſole exoritur. De quo propheta dicit: Et veſperum ſuper filios hominum producere facit.

De completis *Cap. 15.*

DE completis autem celebrandis, id etiam in patrum inuenitur exemplis, Dauid propheta dicente: *Si aſcendero in lectum ſtrati mei, ſi dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inueniam locum domino, tabernaculum Deo Iacob.* Quis non ſtupeat tantã in Dei amore animi deuotionem, vt ſomnum ſibi, ſine quo vtique corpora humana deficiunt, penitus interdixerit, donec locum ac templum domino fabricandum in pectore ſuo regius propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, vt ſi ipſi locus domino eſſe volumus, & tabernaculum eius aut templum cupimus haberi, inquantum poſſumus exempla ſanctorum imitemur, ne de nobis dicatur quod legitur: *dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.*

De vigiliarum antiquitate. *Cap. 16.*

ANtiqua eſt vigiliarum deuotio, familiare bonum omnibus ſanctis. Eſaias denique propheta exclamat ad dominum, dicens: *De nocte vigilat ſpiritus meus ad te Deus, quia lux præcepta tua ſunt ſuper terram.* Item Dauid: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.* Hoc nanque tempore vaſtator angelus tranſiens, primogenita Ægyptiorum percuſſit. Vnde & nos vigilare oportet, ne periculo Ægyptiorum admiſceamur. Iiſdem etiam horis venturum ſe eſſe in euangelio ſaluator aſſeruit.

ſeruit. Vnde ad vigilandum auditores ſuos exuſcitans, dicit: *Beati ſerui illi, quos, cum venerit, dominus inuenerit vigilantes. Et ſi veſpertina* (inquit) *hora venerit, & ſi media nocte, & ſi galli cantu, & inuenerit eos vigilantes, beati ſunt ſerui illi. Itaque & vos eſtote parati, quia neſcitis qua hora filius hominis venturus eſt.* Siquidem nec verbis ſolum docuit vigilias, ſed etiam confirmauit exemplo. Nam teſtatur Euangelium, quia erat IESVS pernoctans in oratione Dei. Paulus quoque & Silas in cuſtodia publica circa medium noctis orantes, hymnum audientibus cunctis, dixiſſe memorantur: vbi repente terræmotu facto, & concuſſis carceris fundamentis, & ianuæ ſponte apertæ, & omnium vincula ſunt ſoluta. Vnde oportet his horis pſallendi orandique frequentiam nos in ſanctis habere officiis, finemque noſtrum, vel (ſi aduenerit) ſub tali actu expectare ſecuri. Eſt autem quoddam genus hæreticorum, ſuperfluas æſtimantium ſacras vigilias, & ſpirituali operé infructuoſas, dicentium iura temerari diuina, qui noctem fecit ad requiem, ſicut diem ad laborem. Qui hæretici Græco ſermone Hypnotici, hoc eſt, ſomniculoſi vocantur.

De Matutinis. *Cap. 17.*

DE Matutinorum antiquitate & authoritate teſtis eſt idem Dauid Propheta, dicens: *In matutinis meditabor in te, quia fuiſti adiutor meus.* Et alibi: *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* Caſſianus autem dicit: *Matutinæ ſolennitatis officio, nouo adhuc tempore inſtituto primitus in Bethleem monaſterio, vbi Dominus noſter* IESVS CHRISTVS *pro redemptione humana ſalutis, ex virgine naſci dignatus eſt, ſicque ex illo per vniuerſum mundum eiuſdem celebrationis inualuit conſuetudo.* Diluculo autem proinde oratur, quod reſurrectio Chriſti celebretur. Matutina autem luce radiante, dominus & ſaluator noſter ab inferis reſurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Chriſto occiderat peccatoribus. Siquidem & eodem tempore cunctis ſpes futuræ reſurrectionis creditur, cum iuſti & omnes ab hac temporali morte quaſi à ſopore ſomni reſurgentes, euigilabunt.

Vt horas canonicas canonici religioſe obſeruent. *Cap. 18.*

STudeant ſummopere canonici prædictas horas vigilantiſſima cura cuſtodire, & in his diuinum officium humiliter ac deuote perſoluere. Mox enim vt datum fuerit ſignum, feſtinato omnes ad Eccleſiam conueniant. Quam non pompatice aut inhoneſte vel incompoſite, ſed cum reuerentia & Dei timore ingrediantur. Nec cum baculis in choro; exceptis debilibus, ſed religioſiſſime illis ſtandum & orandũ eſt. Sunt etenim quidam clericorum, qui in ſecularibus negociis & diſceptationibus pene totum infatigabiliter deducunt diem, & mox vt Eccleſiam ad diuinum officium peragendum intrauerint, ita fatigati videntur, vt nec orationi vacare, nec ad pſallendum ſtare queant: ſed potius ſedentes, non diuinis, ſed vanis ſolent inſtare loquelis; ac ſecularia verba, & (quod dictu nefas eſt) turpia & obſcœna inuicem proferunt. Oportet itaque vt ab his qui faciunt, & ab illis qui eos forte imitari volunt, iſte execrabilis vſus radicitus euellatur: quia ſecũdum domini ſententiam, domus eius, domus orationis vocanda eſt. Omnes igitur ab ocioſis ſermocinationibus auditum pariter caſtigent & linguam, & in Eccleſia cum timore & veneratione ſtantes, aut orent, aut cantent, aut legant, aut audiant: verba vero turpia & liuida ac ſecularia, nec ipſi proferant, nec alios proferre ſinant, quinimo laudes Deo in cõmune perſoluentes, pro ſuis ac populorum, quorum oblationibus viuunt, delictis dominum exorent. *Debent* quoque, iuxta Apoſtolum, *primo omnium ab his fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate ſunt conſtituti, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim,* inquit Apoſtolus, *bonum eſt & acceptum coram ſaluatore noſtro Deo.* Caueant etiam, ne pro requie ſibi in locis diuino cultui mancipatis conceſſa, ocio torpeant: ſed magis in perſoluendis diuinis laudibus promptiores ac deuotiores exiſtant, vt per hanc quietem bene operantes, ad eam quæ fine caret, peruenire valeant. Qui vero has horas frequentare, & in his, vt dignũ eſt, cæleſte neglexerit officium perſoluere, digna inuectione corripiatur, vt & ipſe emendetur, & cæteri timorem habentes, huiuſcemodi negligentiam caueant. Sed quoniam aliud eſt ex toto amittere, aliud pigre occurrere: qui ſegniter aut tarde ad matutinum aut aliud quodlibet diuinum obſequium peragendum occurrerit, dignum eſt, vt non cum aliis in choro, ſed omnium vltimus; aut certe, vt erubeſcere diſcat, in loco huiuſcemodi negligentibus à prælatis conſtituto, ſtet: foris vero nullatenus remanere præſumat, ne ocio & fabulis vacet, & à Dei laudibus penitus exiſtat. Cuſtodes præterea Eccleſiæ [illegible] horarum diſtinctiones bene norint, vt ſcilicet ſigna certis temporibus pulſent. Luminaria vero [illegible] omni diligentia concinnanda prouideant, ſitque eorum ſtudii, vt nihil de ſibi commiſſis rebus Eccleſiæ pereat.

Quod pſallentibus Domino, Angelorum aſſit præſentia. *Cap. 19.*

PSallentium in Eccleſia domino mens concordare debet cum voce, vt impleat illud Apoſtoli: *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente,* quoniam quamuis vbique Dominum per potentiam diuinitatis nouerimus eſſe, præcipue tamen eum, cum diuino aſſiſtimus officio, per gratiam nobis credimus adeſſe. De qua re Beda venerabilis presbyter, in expoſitione Euangelii Lucæ ita dicit: *Non latet Angelos crebro electis inuiſibiliter adeſſe præſentia, vt eos vel ab hoſtis callidi defendãt inſidiis, vel maiori cæleſtis deſiderii gratia ſuſtollant, Apoſtolo atteſtãte, qui ait: Nõne omnes adminiſtratorii ſpiritꝰ, in miniſteriũ miſſi propter eos, qui hereditatẽ capiũt ſalutis? Maxime tamẽ Angelicos nobis ſpiritus adeſſe credendi ſunt, cũ diuinis ſpecialiter mãcipamur obſequiis, i. cũ Eccleſiã ingreſſi, vel lectionibus ſanctis aurẽ accommodamus, vel pſalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus, vel etiã Miſſarũ ſolennia celebrã-*

celebramus. Vnde ait Propheta: In conſpectu angelorum pſallam tibi. Nec dubitari licet, vbi corporis & ſanguinis dominici geruntur myſteria, ſupernorum ciuium adeſſe conuentus. Vnde ſtudendum ſolerter, vt cum eccleſiam vel ad diuinæ laudis debita ſoluenda vel ad agenda Miſſarum ſolemnia intramus, ſemper angelicæ præſentiæ memores, cum timore & veneratione competenti, cæleſte compleamus officium, ne ſi (quod abſit) id negligenter aut inhoneſte vel tepide expleuerimus, & ad perficiendum pigri aduenerimus, in ſententiam qua dicitur, *Maledictus homo qui opus Dei fecerit negligenter*, miſerabiliter labamur. Ergo ſolerti induſtria nobis obſeruendum eſt, ne quid in eccleſia Dei ineptum, ne quid peruerſum, ne quid indecens aut cogitatione, aut verbis aut actibus perpetremus, quatenus & conſpectu angelorum digni efficiamur, & dominus ad nos veniens, non quod contemnat in nobis, ſed potius quod remuneret, inueniat

Quales ad legendum & cantandum in eccleſia conſtituantur.

Cap. 20

TAles ad legendum, cantandum & pſallendum in eccleſia conſtituantur, qui non ſuperbè, ſed humiliter debitas domino laudes perſoluant, & ſuauitate lectionis ac melodiæ & doctos demulceant, & minus doctos erudiant: plusque velint in lectione vel cantu populi ædificationem, quam popularem vaniſſimam adulationem. Qui vero hæc docte peragere nequeunt, erudiantur prius à magiſtris: & instructi, hæc adimplere ſtudeant, vt audientes ædificent.

Qui modus ſit correptionis *Cap. 21*

QVanquam contemptores canonicarum inſtitutionum, *epiſcopali præcipue iudicio plectendi ſint, qua pœna (vt ait beatus Auguſtinus) in eccleſia nulla maior eſſe poteſt*, demonſtrandum tamen eſt, qualem cæteri prælati, qui illis dignitate inferiores eſſe noſcuntur, in locis ſibi commiſſis, in quibus canonice viuitur, erga ſubiectos quosque delinquentes, & ea quæ proprie ad eorum propoſitum pertinent, obſeruare nolentes, adhibere debeant correptionis modum. Sed quia omnis ætas vel vniuſcuiusque intelligentiæ capacitas, proprias debet habere menſuras, & iuxta modum culparum menſura extendẽda eſt correptionum, & hæc omnia iure in prælatorum pendent iudicio, quo & diſcretiſſime temperanda ſunt: neceſſe eſt, vt iidem prælati circa delinquentes, medici peritiſſimi imitentur factum, ſcilicet vt adhibita magnæ diſcretionis cura, quid cuiq; congruat quidve conueniat, adhibeant: hoc ſummopere perpẽdentes, vt iuxta quantitatem vulnerum, exhibeant fomenta curationum, quatenus nec alteri dent quod noceat, nec alteri ſubtrahant quo viuat. Omiſſis igitur his, quorum ætati delinquẽti parcendum non eſt, ſed potius iuxta Salomonem, *eorum latera ne indureſcant, virgis aſsidue tundenda ſunt*, qualiter erga cæteros delinquentes, iuxta authoritatem diuinam & ſanctorum patrum exempla traditionesque id fieri oporteat, ſtrictim breuiterque oſtendatur. Si quis frater in congregatione canonica conſtitutus, horas canonicas frequentare neglexerit, eccleſiamque non religioſe, ſed pompatice vel incompoſite intrauerit, & opus Dei negligenter executus fuerit, ad collationem venire diſtulerit; obedientiã à magiſtris ſibi iniunctam agere recuſauerit, in legendo vel cantando vel in cæteris eccleſiaſticis diſciplinis, iuxta vires ſtudium non exhibuerit, ad menſam non neceſſitate, ſed vitio tarde occurrerit, e clauſtris ſine licentia exierit, per licentiã vero egreſſus, extra conſtitutum ſibi placitum moras fecerit, in plateas ire aut in biuijs reſidere tentauerit, in dormitorio aliquid indecens, aut inhoneſtũ verbis aut actibus perpetrauerit, alicubi niſi in dormitorio cum cæteris abſq; cauſa ineuitabili dormire præſumpſerit, fratribus charitatis officio obedienter ſeruire neglexerit, *diſcordiam, quam* dicente ſcriptura *Dei anima deteſtatur*, inter fratres ſeminauerit, & huic inſtitutioni contumax, aut ſuperbus, aut murmurans, aut in aliquo contrarius extiterit, & cætera huiuſcemodi agere tentauerit: hic primo ſecundum DEI præceptum non ſolum ſemel, & ſecundo ac tertio, quinimo crebrius admoneatur: & ſi his admonitionibus non ceſſerit, publica obiurgatione corripiatur. Quod ſi & his reniſus fuerit, cæteris ſibi alimentis interdictis, pane tantum vsque ad dignam ſatisfactionem vtatur & aqua. Si vero nec ſic ſe correxerit, ſeparetur à menſa, & à ſocietate fratrum in choro pſallentium remoueatur, & ſeorſum in loco huiuſcemodi negligentibus à prælatis conſtituto, ſtare cogatur, vt ſaltem rubore ſequeſtrationis emendetur. Dein ſi his modis correptus incorrigibilis extiterit, & ætas permiſerit, quia iuxta Salomonis vocem, ſtultus verbis nõ corrigitur, congrua ei verborũ adhibeatur caſtigatio, quibus vtpote ſilius verberetur, quatenus ſecundum beati Gregorii ſententiã, *qui iubentis verba non audiunt, verberibus admoneantur, vt ad bona deſideria pœna trahant, quos præmia non inuitant.* Cæterum ſi talis fuerit, quem aut ætas, aut qualitas perſonæ verberari non ſiuerit, publica obiurgatione, & ieiuniorũ continua afflictione, & ſequeſtrationis rubore, huiuſmodi corripiatur, vsq; dum digna pœnitentiæ ſatisfactione veniã conſequatur. Si vero vterq; & qui flagellatur, & quẽ flagellari ætas aut qualitas perſonæ prohibent, adhuc incorrigibiles extiterint: ſit locus intra clauſtra canonicorũ, ſicut multis in locis noſcitur eſſe, quo ad tẽpus retrudantur, & ſecundũ modum culpę caſtigẽtur, vt iuxta Apoſtolum *traditi ſatanæ in interitũ carnis ſpiritus ſaluus ſit in die Domini* Quod ſi etiam tot ſaluberrimis admonitionib. & caſtigationibus nec dum paruerint, fiat pro eis ab omni congregatione cõmunis oratio, vt à domino ſanẽtur. Poſtremo, ſi protius inemẽdabiles & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira ſerpãt cõtagia, neceſſe eſt, vt à cæterorũ ſocietate, vtpote oues morbidę, ſecreti, ante pręſentiã deducantur Epiſcopi, vt ab eo canonica authoritate publice dãnẽtur. Si v. quis in collegio canonicorũ culpã criminalẽ admiſerit, huic nulla eſt danda dilatio, quin aut ſpõte pœnitentiã pro admiſſo crimine gerat, aut ſi id agere refutauerit, corã epiſcopo deducatur, vt ab eo publica mulceatur pœnitẽtia. Meminiſſe n. oportet rectores

quia

quia columba eſt in diuinis ſcripturis Eccleſia appellata, quæ non vnguibus lacerat, ſed alis pie percutit. Vnde etiam illis ſummopere obſeruandum eſt, vt (ſicut præmiſſum eſt) iuxta modum culparum, & perſonarum atque ætatũ, omnino ipſa temperata ſit correptio, vt nec vitium deſidiæ inoleſcat, *nec correptio manſuetudinis modum excedat, ne* (vt ait beatus Maximus) *aut ſolutior lenitas conniuentiam præbeat peccanti, aut immoderata ſeueritas à lapſu non reuocet delinquentem.* Sed hoc nihilominus illis cauendum eſt, ne errata delinquentium alicuius rei liuore feriant, ſed potius (vt ait beatus Auguſtinus) *ſint crimnum perſecutores, & hominum liberatores. Oderint vitia, diligant homines. Oderint quod inſtinctu diaboli ingeſtum eſt, diligant quod Dei bonitate creatum eſt.* Teneant in manu baculum & virgam: baculum videlicet, quo aliorum virium imbecillitates ſpiritaliter ſuſtentent: virgam vero, qua vitia delinquentium, zelo rectitudinis feriant. Delinquentibus interea & excommunicatis fratribus, nequaquam cæteri fratres debent fauere, aut eos ſuis adulationibus decipere, ant eorum errata defendere: ſed potius opem ferre, vt æquitatis cenſura diſtricte corrigantur.

Vt rega pueros, qui nutriuntur vel erudiuntur in congregatione canonica, inſtantiſſima ſit adhibenda cuſtodia.

Caput XXII.

SOlerter rectores Eccleſiarum vigilare oportet, vt pueri & adoleſcentes, qui in congregatione ſibi commiſſa nutriuntur vel erudiuntur, ita iugibus Eccleſiaſticis diſciplinis conſtringantur, vt eorum laſciua ætas & ad peccandum valde procliuis, nullum poſſit reperire locum, quo in peccati facinus prorūat. Quapropter in huiuſcemodi cuſtodiendis, & ſpiritaliter erudiendis, talis à prælatis conſtituendus eſt, vitæ probabilis frater, qui eorum curam ſumma gerat induſtria, eosque ita arctiſſime conſtringat, qualiter Eccleſiaſticis doctrinis imbuti, & armis ſpiritalibus induti, & Eccleſiæ vtilitatibus decenter parere, & ad gradus Eccleſiaſticos quandoque digne poſſint promoueri. Libuit præterea ob ædificationem congruam, & inſtructionem negocii, de quo agitur, quandam ſanctorum patrum ſententiam huic operi inferre, quæ ita ſe habet: *Prona eſt omnis ætas ab adoleſcentia in malum. Nihil incertius quam vita adoleſcentum. Ob hoc conſtituendum oportuit, vt ſi quis in clero puer eſt, aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in vno conclaui atrii commorentur, vt lubricæ ætatis annos, non in luxuria, ſed in diſciplinis Eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo ſeniori, quem & magiſtrum doctrinæ, & teſtem vitæ habeant,* &c. His ita præmiſſis, oportet vt probatiſſimo ſeniori pueri ad cuſtodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero cui hæc cura committitur, ſi eorum curam paruipenderit, & aliud quam oportet, docuerit, aut eis in aliquo, cuiuslibet læſionis maculam ingeſſerit, ſeueriſſime correptus, ab officio amoueatur: & fratri alii id committatur, qui eos & innocentis vitæ exemplis informet, & ad opus bonum peragendum excitet.

Vt ab omnibus canonicis ad Completorium veniatur.

Caput XXIII.

EXpletis religioſiſſimo obſequio horis competentibus diurnis officiis, ab omnibus canonicis, dato ſigno, deuotiſſime ad completorium celebrandum veniendum eſt. Quo completo, oportet, vt non epulis & potationibus, vaniſque inſeruiant loquelis, ſed his penitus poſtpoſitis, humiliter & honeſte dormitorium petant: & nequaquam duo in vno, ſed ſinguli in ſingulis lectis quieſcant. Lucerna quoque in eodem dormitorio noctis tempore iugiter ardeat. Nihil denique inhoneſtum aut indecens in dormitorio geratur ab aliquo, nec quiſpiam aliquem inquietare præſumat, nec ad verba inutilia & ocioſa prorumpere cogat. Huius vero capituli contemptor, ſpecialiter à prælatis & magiſtris ſeueriſſime caſtigetur.

De Cantoribus. Cap. XXIV.

STudendum ſummopere cantoribus eſt, ne donum ſibi diuinitus collatum, vitiis fœdent, ſed potius illud humilitate, caſtitate, & ſobrietate, & cæteris ſanctarum virtutum ornamentis exornent: quoniam melodia animos populi circunſtantis ad memoriam amoremq; cæleſtium, non ſolum ſublimitate verborum, ſed etiam ſuauitate tonorum, quæ dicuntur, erigat. *Cantorem* autem, ſicut traditum eſt à ſanctis patribus, *& voce & arte præclarum illuſtremque eſſe oportet, ita vt oblectamenta dulcedinis, animos incitet audientium* &c. Cantores itaque non propter donum ſibi collatum, ſe cæteris ſuperbiendo, præferant, ſed humiliter ſocios exhibeant. Et prouidendum eſt illis, quando temperate, quandoque ſubmiſſe diuinum agatur officium: ſcilicet vt ſecundum numerum clericorum & officii qualitatem & temporis prolixitatem, cantum protendant, & voces moderentur cæterorum, ſonum etiam vocalium literarum, bene & ornate perſtrepant. His vero qui huius artis minus capaces ſunt, donec erudiantur, melius conuenit vt ſileant, quam cantare volendo quod neſciunt, aliorum voces diſſonare compellant. Pſalmi nanque in Eccleſia non curſim & excelſis atque inordinatis intemperatiſpue vocibus, ſed plane ac dilucide & cum compunctione cordis recitentur, vt & recitantium mens, illorum dulcedine paſcatur, & audientium aures, illorum pronunciatione demulceantur, quoniam quanuis cantilenæ ſonus in aliis officiis excelſa ſoleat edi voce, in recitandis tamen Pſalmis huiuſcemodi vitanda eſt vox. Conſtituantur interea ſeniores fratres probabilioris ſcilicet vitæ, qui tempore ſtatuto viciſſim cum cantorum ſchola ſint, ne hi qui diſcere debent, aut ocio vacent, aut inanibus & ſuperuacuis fa-

cuis fabulis inſtent. Si vero cantores ſuperbi extiterint, & artem quam diuinitus adiuti didicerint, aliis inſinuare renuerint, grauiter ac ſeuere iudicentur, vt emendati atque correcti, talentum ſibi à Deo collatum, aliis erogare procurent. Huiuſcemodi autem correptionis modus erga eos, qui quarumlibet artium diſciplinis eruditi ſunt, & de talento ſibi diuinitus collato, magis ſe aliis ſuperbiendo præferre, quàm id cum charitate inſinuare geſtiunt, à prælatis obnoxie tenendus eſt.

Quales vice Prælatorum in congregatione canonica fungi debeant.

Cap. XXV.

OPortet Eccleſiæ prælatos, vt de congregatione ſibi commiſſa tales eligant boni teſtimonii fratres, in quibus onera regiminis ſecure poſſint partiri. Quibus etiam talem conferant poteſtatem, vt vice illorum fungentes, & inobedientes canonica cenſura corripere, & obedientes hortando ad meliora, valeant prouocare. Non enim conſtituendi ſunt perſonaliter, aut eo ordine, quo in collegio fratrum admiſſi ſunt, ſed ſecundum vitæ meritum & ſpiritalium donorum prærogatiuam, qui & in congregatione aſſidui ſunt, & fratrum curam peruigili ſtudio gerant: & ſicut alios præcedunt magiſterio, ita nimirum innocentis vitæ informent exemplo, vt iuxta Apoſtolum, *exemplo ſint cæteris in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate*, &c. Qui etiam, ſi prioratus ſui cauſa intumeſcere cœperint, & curam fratrum nihil penderint, ſi crebro admoniti, incorrigibiles extiterint, à miniſterio propellantur, aliique in loco illorum, qui id ſtrenue peragere poſſint, ſubſtituantur.

De præpoſitis.

Cap. XXVI.

QVamuis omnes qui præſunt, præpoſiti rite dicantur, vſus tamen obtinuit, eos vocari præpoſitos, qui quandam prioratus curam ſub aliis prælatis gerunt. Hi tamen qui iuxta hunc morem præpoſiti vocantur, tales & tam ſtrenui conſtituendi ſunt, qui & vitæ probabilis ſint, & ea, quæ ſibi iniuncta ſunt, fideliter humiliterque expleant, & pro eo quod aliis prælati ſunt, nequaquam paruipendant canonica inſtituta: ſed quanto plus implicantur in fratrũ curis, tanto magis ſtudeant cœleſtibus obtemperare monitis. Debent igitur cunctæ congregationi vtiles eſſe, & de miniſterio ſibi commiſſo fideliter prodeſſe. Ea vero quæ fratribus dare debent, cum charitate tempore opportuno incunctanter præbeant, quatenus à domino de fideli adminiſtratione gradum bonum acquirant. Erga huiuſcemodi vero delinquentes, & obedientiam ſibi commiſſam bene non adminiſtrantes, modus ſuperius compræhenſus tenendus eſt.

Qualis Cellarius ſit conſtituendus.

Caput XXVII.

DEbet procurare prælatus, vt fratribus cellerarium, non vinolentum, non ſuperbum, non tardum, non prodigum, ſed moribus honeſtum, ac Deum timentem conſtituat, qui & ſtipendia fratrum fideliter ſeruet, & diligenti cur- adminiſtret, & in adminiſtrando nullatenus fratres contriſtet. Cui etiam piſtrinum fratrum committendũ eſt, vt illud ita vigilantiſſima cura cuſtodiat, ne miniſtri ibidem deputati, annonam fratrum aut furtim ſubripiendo, aut alio quolibet modo negligenter tribuendo diſſipent. Hi vero famuli eligantur de fideliſſima eccleſiæ familia, & his officiis diligenter erudiantur, vt ſcilicet & piſtoria arte, & fidei puritate neceſſitatibus fratrum opportuniſſime valeant ſuffragari. Eadem quoque forma de cocis ſeruanda eſt. Inutiles denique atque inobedientes cellarii, ſecundum ſuperius compræhenſum tenendi ſunt.

Cui committi debeant ſtipendia pauperum.

Caput XXVIII.

EVangelicis atque apoſtolicis inſtruimur documentis, in colligendis hoſpitibus ante omnia operam dari debere, vt merito de nobis à domino dicatur: *Hoſpes fui, & collegiſtis me*, &c. Proinde oportet, vt prælati eccleſiæ præcedentium patrum exempla ſectantes, aliquod præparent receptaculum, vbi pauperes colligantur, & de rebus eccleſiæ tantum ibidem deputent, vnde ſumptus neceſſarios iuxta poſſibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de eccleſiæ villis ibidem conferuntur. Sed & canonici tam de frugibus, quàm etiam de omnibus eleemoſynarum oblationibus, in vſus pauperum decimas libentiſſime ad ipſum conferant hoſpitale, & boni teſtimonii frater conſtituatur, qui hoſpites & peregrinos aduentantes, vtpote Chriſtum in membris ſuis ſuſcipiat, eiſq; neceſſaria libenter pro viribus adminiſtret: qui etiam ea quæ in vſus pauperum cedere debent, nequaquam in vſus ſuos reflectat: ne cum Iuda loculos domini furante, ſententiam damnationis excipiat. Sed & prælatorum debet vigilare induſtria, ne eum, cui hoſpitale pauperum committitur, res pauperibus deputatas in aliquo minuere, aut his quaſi beneficiario munere conceſſis ſinant vti, quod à prælatis quibuſdam, curam pauperũ paruipendentib. fieri comperimus. Clerici namq; ſi aliis temporib. nequeunt, ſaltẽ quadrageſimæ tempore pedes pauperum in competenti lauent hoſpitali, iuxta illud euangelicum: *Si ego dominus & magiſter laui vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lauare pedes?* &c. Quapropter expedit, vt in competenti loco hoſpitale ſit pauperũ, vbi perfacilis ad illud veniẽdi conuentus poſſit fieri fratrum. Quod ſi is, cui hoſpitale commiſſum eſt, curam pauperum neglexerit, eorumq; res in ſuos vſus retorſerit, quanquã diuina vltione dignus ſit, ſeuerius tamen quã cæteri delinquen-

quentes à præpoſitis iudicandus, & à miniſterio remouendus eſt. Nec immerito: quippe qui & precia peccatorum, & alimenta pauperum, & theſaurum cælo recondendum, ſuis (quod fas non fuit) aptauit vſibus.

De infirmorum ac ſenum cura fratrum.
Caput XXIX.

QVannis canonicis proprias licitum ſit habere manſiones, debet tamen à prælato manſio infirmorum & ſenum intra clauſtra canonicorum fieri, vt qui ſuam forte non habent, in eadem ſuam aptiſſime poſſint tolerare imbecillitatem, quatenus ibidem & ſubſidiis Eccleſiaſticis quibus indigent, & fratrum adminiculis miſericorditer ſuſtententur: erga quos oportet vt cæteri fratres magnam exhibeant charitatem, ſcilicet vt eis compatiendo ſubueniant, aſſiduis viſitationibus & ſcripturarum ſanctarum conſolationibus, nec non & propriarum rerum facultatibus adminicula neceſſaria præbeant, vt impleatur in eis illud euangelicum: *Infirmus ſui, & viſitaſtis me.*

Qualiter porta canonicorum cuſtodiatur.
Cap. XXX.

ELigatur neceſſe eſt à prælato, ex congregatione ſibi commiſſa frater probabilis vitæ, cuius officii ſit portam canonicorum cum ſumma obedientia & humilitate competenti tempore claudere ac reſerare, vt nulli per eam niſi per licentiam aditus pateat intrandi aut exeundi. cui etiam obſeruandũ eſt, ne eis quibus cordi eſt plus ociis vacare, quam diuinis obſequiis incubare, foras euagandi locum præbeat, & eorum nugarum, quod nefas eſt, particeps fiat. Debet præterea aduenientes quoſque cum charitate ſuſcipere, & Priori aduentum eorum cauſamque nunciare. Expleto nanque veſpertino & completorio officio, obſeratiſque portis, claues earum idem portarius ei qui vicem prælati tenet, ferat, vt nulli horis incompetentibus intrandi aut exeundi maneat facultas, quas etiam ab eodem in craſtinum tempore accipiat conſtituto. Si vero inobediens atque proteruus idem repertus fuerit portarius, ſicut de aliis miniſtris negligentibus ſuperius dictum eſt, iudicetur.

Vt clauſura Canonicorum cuſtodiatur. Cap. XXXI.

OPortet clauſtra canonicorum ita diligenter cuſtodiri, vt grex dominicus fraterna concorditer fruatur pace: & ſi quemlibet prælatus, aut qui eius vice fungitur, aut forte quilibet alius ſpiritalis frater intra clauſtra quempiam inhoneſte agentem, aut extra, ibique aut in plateis ocio vaniſque confabulationibus vacantem, repererit, primo ſecreta admonitione eum corripiat, & poſt, ſi neceſſe fuerit, coram fratribus idem negligens acrius iudicetur, vt deinceps emendatus in melius proficiat. Fœminis nanque non ſolum in manſionibus & clauſtris canonicorum prandendum aut requieſcendum non eſt, quin potius nec in ea intrandi, excepto in Eccleſiam, vlla tribuenda facultas, quia valde hoc à ſanctis patribus legitur inhibitum. Si quid vero charitatis officio illis attribuendum eſt, extra clauſtra conſtituatur locus, in quo id accipiant: nullus tamen fratrum cum ipſis, niſi teſtes coram fuerint, loquatur. Qui vero ſecus quam præmiſſum eſt, agere tentauerit, ita ſeueriter à prælatis & magiſtris corrigatur, vt cæteris, ne quid tale agere pertentent, exemplo correptionis ſibi exhibitæ terrorem ſentiant.

Epilogus breuiter digeſtus.

QVanquam à ſanctis patribus in ſuperioribus huius libelli partibus ſatis ſit dilucidatum, qualiter clerici viuere debeant, adeo vt qui habet quæ ſuperius compræhenſa ſunt, ac ſedula meditatione perlegat, perſpicue in his reperire valeat, qualis eius debeat eſſe fida deuotio, actuum morumque exornatio, ac diuinorum cultuum èxecutio: propter pleroſque tamen ſimplices, minuſque capaces, hæc ſtrictim breuiterque replicanda perneceſſarium duximus: vt qui hæc aut legere, aut forte ab aliis lecta, plene intelligere nequiuerint, vtantur hac deſloratiuncula, vt pote calatho diuerſorum florum remantium nectare referto, & diſcant quid illis agendum, quidve vitandum ſit. Legalibus interea inſtitutis, & euangelicis ſaluberrimis monemur præceptis, vt dominum *Deum noſtrum totis præcordiis diligamus, & proximum tanquam noſipſos* &c. Si igitur ab omnibus fidelibus, his ſalutiferis præceptis totis niſibus eſt fauendum: quanto magis ab his qui diuinis cultibus mancipati ſunt, & aliis exemplo virtutum condimentum eſſe debent? Proinde oportet, vt primo omnium *dominum diligant ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute, & proximos tanquam ſeipſos*, & noſſe quia *in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ.* Non occidant, neque fratrem oderint. Qui autem (vt ait Apoſtolus) *fratrem ſuum oderit, homicida eſt.* Non adulterent, non faciant furtum, nõ concupiſcant rem alienam, non falſum teſtimonium dicant, & quod ſibi nolunt fieri, alteri ne faciant. Non ſint ſuperbia tumidi, non detractionibus aſſueti, non ebrietati ſeruientes, non luxuria eneruati, non iracundia turbidi, non quibuslibet aliis vitiis ſubſtrati, non vaniloqui, non inuidi, non ſomnolenti, non pigri, non murmuratores, non ſuſurrones, non vinolenti, non multum edaces, fraudes & doloſitates caueant. Vſuris nequaquam inſeruiant. non iurent, ne forte periurent. malum pro malo non reddant. Cum in ſe aliquid boni viderint, Deo: & malum cum viderint, ſibi deputent. diſcordiam fugiant, & quos diſcordantes inuenerint, ad charitatis concordiam reuocent, & iuxta vocem Pſalmiſtæ, *declinent à malo, & faciant bonum*: attendant & Apoſtolum prohibentem: *Non*, inquit, *in commeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, ſed induimini dominum Ieſum Chriſtum.* Animaduertant etiam quod ab

his vitiis ab Apoſtolo prohibitis, omnium vitiorum ſeges emergat: & quod horum morborum mater, ſuperbia ſit. Oportet etiam, vt animam corpusque ſuum ab omni inquinamento carnis & ſpiritus cuſtodiant, vt, iuxta Apoſtolum, *integer ſpiritus eorum & anima & corpus, ſine querela in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.* Sobrie, iuſte, & pie viuant, ſecularia negocia prorſus abiiciant: quia iuxta eundem Apoſtolum, *nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus*, vt ei placeat cui ſe probauit. Ieiunium ament, hoſpites colligant, pauperes recreent, & nudos veſtiant, infirmos viſitent, mortuos ſepeliant, in tribulatione poſitis opem ferant, dolentem conſolentur. Amori Chriſti nihil præponant, charitatem non derelinquant: pacem, ſi fieri poteſt, cum omnibus hominibus habeant: diem iudicii timeant, vitam æternam ſpiritaliter concupiſcant. Spem ſuam Deo committant, proprio Epiſcopo in omnibus ſecundum canonicam inſtitutionem obtemperent, magiſtros ſuos non temere repræhendant. Poſtremo in doctrinis ſpiritalibus operam dent. Lectionibus, Pſalmis, hymnis, canticis, & cæterorum bonorum operum exercitiis iugiter incumbant: in dormitorio, niſi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant: in refectorio pariter reficiantur, quotidie ad collationem veniant. mox vt ſignum datum fuerit, ad Eccleſiam omnes feſtinato veniant, & horas canonicas non negligenter, ſed cum omni religione pariter celebrent. Eccleſiam non pompatice, ſed reuerenter ingrediantur. In choro non cum baculis ſtent, vaniloquiis nequaquam inſiſtant, ſed cum omni deuotione & veneratione diuinæ ſeruitutis opus peragant, ſcientes Angelorum præſentiam ſemper illic adeſſe. è clauſtris non niſi per licentiam egrediantur: egreſſi, irrepræhenſibiliter viuant, vt ab his qui foris ſunt, bonum teſtimonium habeant, & religionem ac propoſitum ſuum, actibus illicitis nequaquam maculent, ſed potius omnes quibus ſe coniunxerint, ſale ſapientiæ & bonorum operum exemplis condiant. Contubernia fœminarum nullatenus appetant, non vanis oculis aut petulanti tumidoque geſtu ac diſſolutis renibus incedant, non ſpectaculis, non pompis ſecularibus interſint, non aleæ, non quibuslibet venationibus inſeruiant. Apoſtoli nanque inſtructi documento, qui ait, *Non in veſte precioſa*, nequaquam precioſis delectentur veſtibus. caueant ſummopere, ne extra clauſtra moras faciant, niſi prout ſibi à Priore conſtitutum fuerit, & opportunitas temporis dictauerit. intra clauſtra poſiti, non ocio vacent, ſed aut diuinis officiis, aut propriis vtilitatibus, aut certe magiſtrorum iuſſionibus pareant, ne ocio torpentes, ab Apoſtolo audiant: Qui non vult operari, nec manducet. Seniores, ſpiritaliter iuniores diligant. Iuniores, ſenioribus obſequium dignum exhibeant. doctiores, minus doctis nequaquam ſe præferant, ſed magis eos cum charitate ædificent: neque hi qui nobilitate generis aut virtutum donis pollent, cæteris ſe tumide ſuperextollant. Omnes in congregatione viciſſim ſibi charitatis officio ſeruiant, quibus etiam in refectorio comedentibus, & religioſe ſilentium tenentibus, continuatim legatur lectio. delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant & caſtigent, pueros & adoleſcentes negligentes, verberum diſciplinis corripiant. ſinguli iuxta capacitatem ſuam, diuerſarum artium ſtudiantur diſciplinis, vt nullus in collegio canonico inutilis appareat, nec vota fidelium ocioſus comedat. Tales quippe eſſe & immortaliter conuerſari decet omnes, qui diuinis ſe manciparunt. Quapropter ſtudeant hæc breuiter collecta ſedula meditatione perlegere, & memoriæ commendare, & diuina adiuuante gratia, iuxta vires adimplere, quo facilius & liberius maiora à ſanctis patribus edita exequi valeant. Vocatione enim qua vocati ſunt, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinantes, ambulent, quatenus diuinis iuſſionibus obtemperantes, ad Chriſtum, in cuius ſorte eſſe noſcuntur, qui via, veritas, & vita eſt, eo opitulante, peruenire mereantur.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 817.

REFORMATIO MOnachorum.

Anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCC. XVII. Imperii vero glorioſiſſimi principis Ludouici IV. VI. idus Iulii, cum in domo Aquisgrani palatii, quæ Lateranis dicitur, Abbates complures vna cum ſuis reſediſſent monachis, quæ ſubſequuntur Capitula communi conſilio ac pari voluntate inuiolabiliter regularibus conſeruari decreuerunt.

I. De Abbatibus mox vt ad monaſteria ſua remeauerint, vt regulam diſcutiant, & efficaciter legant, & quod legerint & intellexerint, cum ſuis obſeruent monachis.

VT Abbates mox vt ad monaſteria ſua remeauerint, regulam per ſingula verba diſcutientes pleniter legant, & intelligentes, Domino opitulante efficaciter cum monachis ſuis implere ſtudeant.

2. *De monachis vt regulam ſancti Benedicti, qui voluerint, memoriter diſcant.*

Vt monachi omnes qui poſſunt, regulam memoriter diſcant.

3. *De regulari officio, vt iuxta præceptum ſancti Benedicti celebretur inter alia.*

Vt officium quod in regula Sancti Benedicti continetur celebrent monachi.

4. *Vt tam in coquina, quam & in cunctis monaſterii officinis monachi operentur, & vt ipſi veſtimenta ſua lauent.*

Vt in coquina, in piſtrino & in cæteris officinis propriis operentur manibus, & veſtimenta ſua oportuno tempore lauent.

5. *De monachis vt poſt matutinalem expletionem, niſi ante conſtitutam ſurrexerint horam denuo ad lectos ſuos non præſumant cauſa dormiendi redire.*

Vt nullo vnquam tempore poſt vigilias cauſa dormiendi, niſi contigerit eos ante horam conſtitutam ſurgere, ad lectos redeant ſuos.

6. *Vt monachi niſi in ſabbato ſancta Paſcha per totam quadrageſimam non radantur. Alio tempore poſt finitos x c. dies licito radantur tam in ſabbatis quam & in octauis Paſcha.*

Vt in quadrageſima niſi in ſabbato ſancto non radantur: in alio autem tempore ſemel per xv. dies radantur, & in octauis Paſchæ.

7. *De balnearum vſu.*

Vt balnearum vſus in arbitrio Prioris conſiſtat.

8. *De non edendis volatilibus monachis intus foriſve, niſi infirmitatis cauſa.*

Vt volatilia intus foriſve, niſi pro infirmitate, nullo tempore comedant.

9. *Ne Epiſcopi monachis volatilia comedere præcipiant.*

Vt nullus Epiſcoporum monachis volatilia comedere præcipiat.

10. *Ne à monachis poma & lactuca, niſi quando alius cibus ſumitur, manducentur.*

Vt poma & lactucæ, niſi quando alius ſumitur cibus, non comedantur.

11. *De certo tempore phlebotomandi obſeruando, & vt monachis tunc ibi cibus potuſque magis in ſupplementum largiatur.*

Vt certum phlebotomiæ tempus non obſeruent, ſed vnicuique ſecundum quod neceſſitas expoſtulat concedatur, & ſpecialis in cibo & in potu tunc conſolatio præbeatur.

12. *Vt ſi neceſſitas poſtulauerit, monachis poſt veſpertinum cibum ante lectionem completorum potus tribuatur: ſimiliter quadrageſimali tempore, vel quando mortuorum officium egerint.*

Vt, ſi neceſſitas popoſcerit, ob operis laborem, poſt refectionem veſpertinam etiam & in quadrageſima pari modo, & quando officium mortuorum celebretur, priuſquam lectio completorii legatur, bibant.

13. *De monacho à Priore ſuo increpato.*

Vt cum à quocunque priore ſuo increpatus quis eorum fuerit, *Mea culpa* primo dicat: dehinc proſternens ſe illius pedibus cum cappa, ſi habuerit, veniam petat & tunc iubente priore ſurgat, & vnde interrogatus fuerit, rationem humiliter reddat.

14. *Ne nudi coram aliis vapulent.*

Vt nudi pro qualibet culpa coram fratrum obtutibus non flagellentur.

15. *Ne ſoli in itinere dirigantur monachi.*

Vt ſoli & ſine alio fratre in via non dirigantur.

16. *Ne ſibi compatres vel commatres monachi faciant.*

Vt ſibi compatres commatreſve non faciant, neque oſculentur fœminas.

17. *Vt non murmurent monachi tempore legendi & meridiano occupati ad colligendas fruges.*

Vt ſi neceſſitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, conſtitutum legendi & meridie pauſandi tempus præmittatur, & operantes non murmurent.

18. *De monachis quarta & ſexta feria ieiunantibus.*

Vt quarta & ſexta feria ieiunantes, ante nonam aut poſt nonam, ſi neceſſitas fuerit, iuxta prioris arbitrium, leuia opera exerceant.

19. *Vt in quadrageſimali tempore, monachi libros accipiant.*

Vt in quadrageſima libris de bibliotheca ſecundum prioris diſpoſitionem acceptis, alios niſi prior decreuerit expedire, non accipiant.

20. *De veſtimento monachis nec ſatis pretioſo nec ſatis vili dando.*

Vt eis veſtimenta nec multum vilia, nec multum pretioſa, ſed mediocria dentur.

21. *De cuculla menſura.*

Vt menſura cucullæ duobus conſiſtat cubitis.

22. De poteſtate Abbatis ſi extra menſuram infrapoſitam aliquid addendum decreuerit.

Vt ſi infra poſitæ menſuræ quantitatem decreuerit Abbas cauſa neceſſitatis quippiam augeri, in illius maneat poteſtate: Alioquin hoc omnino prouideat vt camiſas duas & tunicas duas, & cucullas duas, & cappas duas vnusquisque monachorum habeat, quibus vero neceſſe eſt, addatur & tertia, & pedules IV. paria, & femoralia II. paria, roceum, I. pellicias vsque ad talos II. faſciolas II. quibus autem neceſſe eſt itineris cauſa, alias duas. V vantos in æſtate, muffulas in hyeme veruecinas: Calciamenta diurna paria II. Subtalares per noctem in æſtate II. in hyeme vero ſoccos. Saponem & vncturam ſufficenter. Pinguedinem ad eſum excepto VI. feria & XX. diebus ante natiuitatem Domini, & ſeptima illa quæ ante quadrageſimam, vocatur quinquageſima. Vbi autem vinum non eſt vnde emina detur, duplicem menſuram de ceruiſia bona, Et quæcunque præter hæc regula iubet, ſinguli cum neceſſitas poſtulauerit, absque dilatione accipiant.

23. De pedibus fratrum viciſſim lauandis.

Vt in quadrageſima, ſicut & in alio tempore viciſſim ſibi pedes lauent, & antiphonas huic officio congruentes decantent: In cœna vero Domini pedes fratrum, ſi valet, Abbas lauet & oſculetur, & demum propria manu poculum eis porrigat.

24. De mandato poſt cœnam faciendo.

Vt mandatum ſi tempus cœnæ eſt, tam fratrum quam etiam peregrinorum poſt cœnam fiat.

25. De menſura monachorum vt ea Abbates illorum ſint contenti.

Vt ea quam monachi ſui habent menſura ſint Abbates contenti, in manducando, in bibendo in dormiendo, in veſtiendo, in operando, ſi in aliis vtilitatibus non fuerint occupati.

26. De villis fratrum vt eas non circumeant monachi.

Vt illas frequenter & niſi neceſſitas coegerit, non circumeant, neque ſuis illas monachis cuſtodiendas committant: & ſi eos ire ad eas neceſſitas fuerit, expleto neceſſitatis negocio, ad ſua mox monaſteria redeant.

27. De Abbate vel quolibet monacho ne ad portam monaſterii cum quocunque hoſpite manducare præſumat.

Vt Abbas vel quispiam fratrum ad portam monaſterii cum hoſpitibus non reficiantur: In refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi ac bibendi exhibeat, ipſe tamen ea cibi potuſq; menſura contentus ſit, quam reliqui fratres accipiunt. Si vero propter hoſpitem voluerit ad ſolitam menſuram fratribus ſibique augere aliquid, in ſua maneat poteſtate.

28. Ne ſeruitores fratrum poſt refectionem eorum ad vnam mẽſam ſed in propriis ſedeant locis.

Vt ſeruitores non ad vnam menſam, ſed in propriis locis poſt refectionem fratrum reficiantur, quibus eadem lectio quæ fratribus recitetur.

29. De lectore, vt nihil niſi quod regula decernit accipiat.

Vt lectori nihil niſi quod regula iubet, detur.

30. De Alleluya in Septuageſima dimittendo.

Vt Alleluya in Septuageſima dimittatur.

31. De præpoſito, vt maiorem quam cæteri habeat poteſtatem.

Vt præpoſitus intra & extra monaſterium poſt Abbatem, maiorem reliquis Abbatis ſubditis habeat poteſtatem.

32. De præpoſito monachis non conſtituendo, niſi & ipſe monachus ſit.

Vt monachis non niſi monachus conſtituatur præpoſitus.

33. De ſenioribus fratribus monaſterium circumeuntibus.

Vt de iunioribus monaſterium circumeuntibus quidam cum fratribus in obedientiam exeant, quidam in monaſterio propter cuſtodiam remaneant.

34. De nouitio fratre, vt non facilis ei in monaſterium tribuatur ingreſſus.

Vt nouitio non facilis in monaſterium tribuatur ingreſſus, & vt in cella hoſpitum probationis cauſa hoſpitibus ſeruiat paucis diebus: Res vero quas habet, parentibus ſuis committat. Expleto autem probationis ſuæ anno, ſecundum quod regula præcipit inde faciet: Ipſe vero nec tondeatur, nec veſtimenta priſtina immutet, priusquam obedientiam promittat.

35. De monacho quam profeſſionem faciat.

Vt monachus profeſſione facta, tribus diebus cuculla coopertum habeat caput.

36. De puero, vt pater & mater eum ad altare offerant.

Vt puerum pater aut mater tempore oblationis offerant altari, & petitionem pro eo coram laicis teſtibus faciant, quam tempore intelligibili ipſe puer confirmet.

37. De infantibus oblatis, vt carnem non comedant.

Vt infantes oblati carnem non niſi cauſa infirmitatis manducent.

38. De fratribus poſt ſextam dormientibus.

Vt quando fratres poſt ſextam dormiunt, ſi quis eorum voluerit egere, in Eccleſia aut in lecto ſuo legat.

39. De fratribus vt vsque ad nonam in quadrageſima operentur.

Vt in quadrageſima vsq; ad nonam operentur fratres, quatenus miſſa celebrata congruo tempore reficiantur.

40. *De his fratribus qui quolibet modo, tamen grauiter delinquũnt.*

Vt domus ſemota habeatur huiusmodi, his qui fugere aut pugnis baculisve inter ſe voluerint confligere, aut quibus ex integro factæ ſunt regulares diſciplinæ, qua in hyeme ignis poſſit accendi, & atrium iuxta ſit, in quo valeant quod eis iniungitur, operari.

41. *Deo eo qui in refectorio negligenter coram fratribus aliquid exceſſerit.*

Vt ſi quis negligenter ſonitum fecerit, aut aliud quid exceſſerit, in refectorio, mox à priore veniam petat.

42. *De plebeio non recipiendo in monaſterio, niſi prius monachus fieri voluerit*

Vt nullus plebeius ſeu clericus ſecularis in monaſterio ad habitandum recipiatur, niſi voluerit fieri monachus.

43. *Ne monachus iurando ſermonem ferat, niſi ſicut ſancti patres conſueuerunt loqui.*

Vt nemini liceat ſermonem iuramenti aut affirmationis proferre, niſi ſicut ſancti patres ſoliti fuerunt loqui.

44. *De Abbatibus cellulas monachorum vel canonicorum habentibus.*

Vt Abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi ſint aut canonici, & Abbas prouideat ne minus de monachis ibi habitare permittat quam ſex.

45. *De ſchola in monaſterio non habenda, niſi de his qui oblati fuerint.*

Vt ſchola in monaſterio non habeatur: niſi eorum qui oblati ſunt.

46. *De præcipuis ſolemnitatibus ſanctorum, vt plenarium in eis officium fiat, & bis monachi edant.*

Vt in præcipuis ſolemnitatibus, id eſt in Natali, & in octauis Domini, in Epiphania, in Paſcha quoque & Aſcenſione Domini, in Pentecoſte, & in ſanctorum feſtiuitatibus, id eſt, ſancti Stephani & B. Ioannis Euangeliſtæ, & in Natale infantium, in Purificatione & Aſſumptione ſanctæ Mariæ; Similiter & in Beatorum Apoſtolorum feſtis, & in ſancti Ioannis Baptiſtæ natiuitate, ſancti quoque Laurentii atque Martini, ſeu in natalitiis cuiuslibet ſancti, cuius honor in qualicunque parrochia ſpecialiter celebratur, plenarium officium agatur, & bis reficiatur.

47. *De ieiunio Paraſceue.*

Vt in paraſceue non aliud niſi panis & aqua ſumatur.

48. *De benedictione poſt completorium.*

Vt benedictio poſt completorium à ſacerdote dicatur.

49. *De decimis dandis tam Eccleſiæ quam pauperibus.*

Vt de omnibus in eleemoſynam datis tam Eccleſiæ quam fratribus, decimæ pauperibus dentur.

50. *De ſpecialibus Pſalmis pro eleemoſynariis & defunctis cantandis.*

Vt prætermiſſis partitionibus Pſalterii Pſalmi ſpeciales pro eleemoſynariis & defunctis cantentur.

51. *De Pentecoſte, vt per hebdomadam non flectantur genua, neque ieiunetur, niſi dies ieiunii extiterint.*

Vt in hebdomada Pentecoſtes, non flectantur genua & non ieiunetur, niſi ſtatuti fuerint dies.

52. *De laicis in refectorium monachorum manducandi vel bibendi cauſa non ducendis.*

Vt laycus cauſa manducandi ac bibendi in refectorium non ducatur.

53. *De veſtimentis & calciamentis, vt fratribus quoties expedit dentur.*

Vt quoties expoſcit neceſſitas, veſtimenta & calciamenta, & omnia neceſſaria fratribus dentur.

54. *De his qui præponuntur vt nonni vocentur.*

Vt qui præponuntur, nonni vocentur.

55. *De ſeniore Decano.*

Vt ſenior decanus reliquis decanis præponatur, & Abbate vel præpoſito præſente locum proprium teneat.

56. *De præpoſito, Decano, & Cellario.*

Vt Præpoſitus, Decanus, Cellarius de eorum miniſterio, niſi cauſa vtilitatis aut neceſſitatis, non remoueantur.

57. *De libra panis vt triginta ſolidos penſet antequam coquatur.*

Vt libra panis triginta ſolidis per duodecim denarios ponderetur.

58. *De dormitorio hoſpitum.*

Vt dormitorium iuxta oratorium conſtituatur, vbi ſuperuenientes monachi dormiant.

59. *De Abbatibus vt ſecum monachos in itinere non niſi ad ſynodum ducant.*

Vt Abbates monachos ſecum in itinere, niſi ad generalem ſynodum, non ducant.

60. *De duobus ſignis ad tertiam, ſextam & nonam pulſandis.*

Vt duo tantum ſigna ad tertiam, ſextam, nonamque pulſentur.

61. *De monachis, vt diſconſutas cappas non habeant, niſi tantum villoſas.*

Vt monachi cappas diſconſutas præter villoſas non habeant.

61. *De Abbatibus & præpoſitis atque decanis, vt benedictionem lectoribus tribuant, licet presbyteri non ſint.*

Vt Abbas, præpoſitus vel decanus quamuis presbyteri non ſint, lectorib. benedictionē tribuant

63. *Vt è fratribus docti eligantur qui ſuperuenientibus monachis loquantur.*

Vt docti fratres eligantur, qui cum ſuperuenientibus hoſpitibus loquantur.

64. *De incerto furto, vt oratio & excommunicatio non fiat, quouſque qui culpabilis exiſtit manifeſtetur.*

Vt de furto incerto oratio & excommunicatio à corpore & ſanguine Chriſti non fiat, quouſque culpabilis confiteatur.

65. *De monacho qui aduerſus alium monachum teſtimonium protulerit.*

Vt ſi frater aduerſus fratrem pro qualibet culpa teſtimonium protulerit, fratri perfectiori credatur.

66. *De pſalmo inuitatorio & Gloria pro defunctis non cantando.*

Vt pſalmus inuitatorius, & Gloria pro defunctis non cantetur.

67. *De lectore vt ſtans benedictionem petat.*

Vt lector ſtando benedictionem poſtulet.

68. *De eulogiis in refectorio fratribus à presbyteris dandis.*

Vt eulogiæ fratribus à presbyteris in refectorio dentur.

69. *Quod ad capitulum primo martyrologium legendum ſit, & verſus poſtea dicendus, inde regula.*

Vt ad capitulum primitus martyrologium legatur & dicatur verſus, deinde regula aut homilia quælibet legatur, deinde, *Tu autem Domine*, dicatur.

70. *De lectione in capitulo exponenda.*

Vt ad capitulum lectio tradatur; ſimiliter ad conlationem ſi tempus fuerit opportunum.

71. *De ieiunio fratrum æſtiuo tempore.*

Vt quando fratres æſtiuo tempore ieiunant, poſt ſextam dormiant.

72. *De eo, qui culpa noxa tenetur, vt die dominico remiſſius habeat.*

Vt is, qui noxæ culpa tenetur, die dominico remiſſius habeat, & veniam non petat.

73. *De anniuerſaria die pro defuncto Abbate celebranda.*

Vt pro Abbate defuncto anniuerſarium fiat officium.

74. *De eo, vt ad Miſſam inclinati Sanctus dicant, & ad Pater noſter genu flectant.*

Vt ad Miſſam *Sanctus Sanctus Sanctus*, ſtantes, & *Pater noſter*, genu flectentes dicant.

75. *Non debet aliquis pro munere in monaſterio recipi.*

Vt nullus pro munere recipiatur in monaſterio, niſi quem bona voluntas & merita commendant.

76. *De menſura cibi ac potus, quæ monachis ſeparatim debet tribui.*

Vt vnicuique fratri in cibo & potu ſua menſura ſeparatim detur, & de tota menſura ſibi alicui nihil tribuat.

77. *De fratrum pinguedine, quam accipere debeant in victu quotidiano.*

Vt fratres aliquid pinguedinis in victu quotidiano habeant, excepta ſexta feria, & diebus octo ante natale Domini, & à quinquageſima vſque ad Paſcha.

78. *In Domini natali & feſtiuitate Paſchæ monachis volatilia ſumere octo diebus conceſſum eſt.*

Vt volatilia in natali Domini & in Paſcha tantum octo diebus, ſi eſt vnde comedant; ſi vero non fuerit vnde, non requiratur per debitum: Si autem Abbas aut monachi abſtinere ſe voluerint, in eorum ſit arbitrio.

79. *De muffulis monachis dandis.*

Vt muffulæ veruecinæ monachis dentur.

80. *De diſciplinæ modo.*

In doctrina ſua Abbas Apoſtolicam debet illam ſemper formam ſeruare, in qua dicit, *Argue, obſecra, increpa*, id eſt, indiſciplinatos & inquietos debet durius arguere, obedientes autem & mites, vt in melius proficiant obſecrare, negligentes & contemnentes vt increpet & corripiat, admonemus, neq; diſſimulet peccata delinquentium, ſed mox vt cœperint oriri, radicitus ea, vt præualent, amputet, memor periculi Heli ſacerdotis de Silo. improbos autem & duros ac ſuperbos vel inobedientes verberum vel corporis caſtigatione in ipſo initio peccati coerceat ſciens ſcriptum; *Stultus verbis non corrigitur.* Et iterum: *Percute filium tuum virga & liberabis animam eius à morte.* In omnibus igitur omnes magiſtram ſequantur regulam, neque ab ea temere declinetur à quoquam. nullus in monaſterio proprii cordis ſequatur voluntatem: neq; præſumat quiſquam cum Abbate ſuo proterue infra monaſterium aut foris contendere, quod ſi præſumpſerit, regulari diſciplinæ ſubiaceat. Si quis frequenter correptus pro qualibet culpa; ſi etiam excommunicatus non emendauerit, acrior ei accedat correctio, id eſt, verberum vindictæ in eum procedant. Similiter & qui præſumpſerit clauſtra monaſterii egredi, vel quocunque ire, vel quippiam, quamuis parum, ſine iuſſione Abbatis facere, vindictæ regulari ſubiaceat. Peccantes autem coram omnibus arguantur, vt cæteri metum habeant.

RECES-

RECESSVS SIVE DECRETA

COMITIORVM AQVISGRANENSIVM.

AnnoChriſti 818.

Quæ LVDOVICVS PIVS Imperator habuit Anno Domini DCCCXVIII.

Hæc capitula proprie ſunt ad Epiſcopos vel ad ordines Eccleſiaſticos pertinentia, quæ non ſolum obſeruari, ſed etiam ſibi ſubiectos, vel commiſſos facienda perdocere debent.

1. *De his, qui à proprio Epiſcopo non accipiunt chriſma.*

SI quis de alio chriſmate, quàm de illo nouo quod proprii Epiſcopi largitione vel conceſſione accepit, baptizare, niſi præoccupante morte, tentauerit, pro temeritatis auſu ipſe in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam manifeſtatur.

2. *Vt nullus niſi iuſto iudicio expolietur.*

Non eſt priuilegium quo ſpoliari poſſit tam nudatus, ideo, niſi iuſto iudicio decernente, nullus expolietur.

3. *De eo, qui poſt veritatem repertam aliquid deinceps diſcutit.*

Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid vlterius diſcutit, mendacium quærit. Idcirco ab omnibus caute agendum eſt.

4. *Vt oblationes in domibus ab Epiſcopis vel presbyteris non fiant.*

Quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis vel à Presbyteris.

5. *Quod posteriore pacto omne pactum diſſoluatur.*

Omne pactum, poſteriori diſſoluitur pacto, homo vero liber ſtatum ſuum & peiorare & meliorare poteſt.

6. *De accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus.*

Accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus non eſt credendum.

7. *De fratrum prouiſione ne irrationabiliter fiat.*

Ita conſulendum eſt fratribus, vt non videamur deſtruere quod ædificatum eſt. Si enim quod ædificaui, deſtruo, præuaricatorem meipſum conſtituo.

8. *De clericis, qui in ſeditione arma ſumpſerint.*

Clerici, qui in quacunque ſeditione arma volentes ſumpſerint, reperti, amiſſo ordinis ſui gradu in monaſterium pœnitentiæ contradantur.

9. *Quod lex Imperatorum non ſit ſupra legem Dei.*

Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus.

10. *Quod ſpiritalis examinet omnia, ipſe autem à nemine iudicetur.*

Spiritalis iudicat omnia, ipſe autem à nemine iudicatur.

11. *Vt tempore menſtruo ab vxoribus abſtineatur.*

Quod tempore menſtruo, ab vxoribus omnino ſit abſtinendum.

12. *De his qui erga Epiſcopos vel erga actores Eccleſiæ aliquam querelam iuſtam habuerint.*

Si qui erga Epiſcopum vel actores Eccleſiæ quamlibet querelam habere iuſtam crediderint, non primates aut alios adeant iudices, priusquam ipſos conueniant familiariter, non ſemel ſed ſæpiſſime, vt ab eis aut ſuam iuſtitiam aut iuſtam recipiant excuſationem: Si autem ſecus egerint, ab ipſis & aliis communione priuentur tanquam Apoſtolorum patrumque aliorum contemptores, De quibus ait Propheta, *Erunt quaſi non ſint, & peribunt viri qui contradicunt.*

13. *De poteſtate ligandi, atque ſoluendi conceſſa ſacerdotibus à Chriſto.*

Quod noſſe oporteat, ſacerdotibus laicos ligandi atque ſoluendi poteſtatem à Domino eſſe collatam, & quod eorum monitis parere atque excommunicationi humiliter ſuccumbere debeant.

14. *Presbyteri, qui ſine præcepto Epiſcoporum ad externas Eccleſias tranſierint, à communione ſeparentur.*

Presbyteri, qui ſine iuſſione proprii Epiſcopi de Eccleſiis ad alias Eccleſias migrauerint, tamdiu à communione habeantur alieni, quamdiu ad eaſdem redierint Eccleſias, in quibus primitus ſunt inſtituti.

15. *De pace & concordia & vnanimitate.*

Vt pax & concordia ſit atque vnanimitas in populo Chriſtiano: quia vnum Deum patrem habemus in cœlis, & vnam matrem Eccleſiam, vnam fidem, vnum baptiſma, ideo in vna pace & vnanimitate concorditer viuere debemus, ſi ad vnam & veram hæreditatem regni cœleſtis cupimus peruenire, quia non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis, vt ipſe ait: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.*

15. *De poteſtate Epiſcoporum pro rebus eccleſiaſticis & de conuenientia Epiſcoporum cum laicis.*

Vt Epiſcopi poteſtatem habeant res Eccleſiaſticas prouidere, regere & gubernare atque diſpen-

diſpenſare ſecundum canonum auctoritatem. Volumus vt & laici in eorum miniſterio obediant Epiſcopis ad regendas Eccleſias Dei, viduas & orphanos defenſandos, & vt obedientes ſint eis ad eorum Chriſtianitatem ſeruandam; & Epiſcopi conſentientes ſint comitibus & iudicibus ad iuſtitias faciendas: & vt nullatenus per aliquorum mendacium vel falſum teſtimonium, neque per periurium aut per præmium lex iuſta in aliquo deprauetur.

17. *De inteſtato Epiſcopo.*

Si quiſcumque ex gradu Eccleſiaſtico ſine teſtamento & ſine cognatione diſceſſerit, hæreditas eius ad Eccleſiam vbi ſeruiuit, deuoluatur. Similiter de ſanctimonialibus.

18. *De Epiſcopis & Abbatibus, vt ante ſe ioca turpia fieri non permittant.*

Vt Epiſcopi & Abbates ante ſe ioca turpia facere non permittant, ſed pauperes & indigentes ſecum ad menſam habeant, & lectio diuina ibi perſonet, & ſumant cibum cum benedictione & laude Domini ſecundum Apoſtolum; *Siue manducatis, ſiue bibitis, omnia in laude Dei facite.*

19. *De iuſtis iudiciis à presbyteris agendis.*

Vt Epiſcopi & iudices iudicia iuſta diſcernant, quia ſunt quædam iudicanda modo, quædam Dei iudicio reſeruanda. Scriptum eſt enim *Nolite iudicare ante tempus, quoadvſque veniat Dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo.* Et illud memores ſint: *In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.*

20. *De monachorum & canonicorum militia cum conſilio vtiliter implenda.*

Vt monachi & canonici pleniter conſilium habeant qualiter Deo militare animasque eorum melius valeant cuſtodire, ne propter aliquam neceſſitatem, occaſionem quærant vagandi, & inter ipſos propter hoc locus tentandi detur Diabolo.

21. *Viduas in deliciis non oportere viuere.*

Vt viduæ non ſint in deliciis, ſed ſecundũ Apoſtolum, ſub poteſtate Epiſcopi viuant ſicuti decet.

22. *De eo qui res Eccleſiæ per falſam precariam vel fraude adipiſcitur.*

Vt ſi quilibet hominum res Eccleſiæ per mendacia vel mala ingenia in precariam ſibi adquirere & habere voluerit, & poſt factas precarias eadem mendacia ad aures eiuſdem rectoris Eccleſiæ delata fuerint, ipſa Eccleſia res ſuas quæ ei mendaciter abſtractæ fuerunt, pleniter abſque vllius contradictione, omnimodis recipiat. Ille vero qui res ſuas per eadem mendacia propter cupiditatem ipſius precariæ, eidem Eccleſiæ tradidit, ſimili modo in ſuam recipiat dominationem.

23. *Quod antiquus mos pœnitendi, qui iuxta canonicam auctoritatem agendus eſt, iam ab vſu receſſerit.*

Pœnitentiam agere iuxta antiquam canonum inſtitutionem in pleriſque locis ab vſu receſſit: & neque excommunicandi, neque reconciliandi antiqui moris ordo ſeruatur. Vt à domno Imperatore impetretur adiutorium, qualiter ſi quis publice peccat, publica multetur pœnitentia; & ſecundum ordinem canonum pro merito ſuo excommunicetur & reconcilietur.

24. *De clerico ad tutelam vocato.*

Si Epiſcopus, presbyter, diaconus, ſubdiaconus ad tutelam vel curationem vocentur, tantum munus adminiſtrationis in hoc conceditur ſuſcipere; ſi tamen intra quatuor menſes per competentem iudicem in ſcriptis manifeſtauerit, quod huiuſmodi munus ſua ſponte recepit, & tunc circa aliam tutelam præiudicium non patiatur.

25. *De Eccleſiis in rebus propriis conſtitutis & inter hæredes diuiſis.*

Perlatum ad nos eſt, quod inter hæredes Eccleſiæ in rebus propriis conſtitutæ diuidantur, & tanta per eandem diuiſionem ſimultas oriatur, vt vnius altaris quatuor partes fiant, & ſingulæ partes ſingulos habeant presbyteros: quod ſine diſcordia & ſimultate nullo modo geri poteſt. Vnde nobis viſum eſt, quod huiuſcemodi Eccleſiæ inter hæredes diuidi non debeant. & ſi in contentionem venerint, & ſimultates inter eos ſurrexerint, per quas ſacerdos ſuo ibi officio canonice fungi non poſſit, præcipiatur ab Epiſcopo ciuitatis, vt nullo modo ibi Miſſarum ſolemnia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atque conſilio Eccleſia illa ſacerdotem canonice habeat, qui libere ſuum miniſterium ibi peragere poſſit.

26. *De his qui bis aut ter ab Epiſcopis confirmantur, ignorantibus tamen eiſdem Epiſcopis*

Dictum nobis eſt, quod quidam de plebe bis aut ter ab Epiſcopis, ignorantibus tamen, confirmentur. Vnde nobis viſum eſt eandem confirmationem, ſicut nec baptiſmum iterari minime debere, quia qui bis vel amplius baptizantur vel confirmantur, non ſeculo ſed ſoli Domino ſub habitu regulari vel clericali religioſiſſime famulari decretum eſt.

27. *De clericis ad tabulas ludentibus.*

Si quis clericus ad tabulas ludat, vel ſpectaculis attendat, per tres annos à ſacro miniſterio prohibeatur, & ſi dignam pœnitentiam fecerit, reconcilietur.

28. *De his qui ſeruorum matrimonia dirimunt.*

Dictum nobis eſt, quod quidam legitima ſeruorum matrimonia poteſtatiua quadam præſumptione dirimant, non attendentes illud Euangelicum, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Vnde nobis viſum eſt, vt coniugia ſeruorum non dirimantur, etiam ſi diuerſos dominos habeant, ſed in vno con-

iugio permanentes dominis ſuis ſeruiant. Et hoc in illis obſeruandum eſt, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

29. *De his qui pleniter peccata non confitentur.*

Sed & hoc emendatione indigere perſpeximus, quod quidam dum confitentur peccata ſua ſacerdotibus, non plene id faciunt. Quia ergo conſtat hominem ex duabus eſſe ſubſtantiis, anima videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, ſolerti indagatione debent inquiri ipſa peccata, vt ex vtriſque plena ſit confeſſio, ſcilicet vt & ea confiteantur quæ per corpus geſta ſunt, & ea quibus in ſola cogitatione delinquitur. Inſtruendus eſt itaque peccatorum ſuorum confeſſor, vt docto principalibus vitiis, ſine quibus in hac vita difficile viuitur, confeſſionem faciat, quia aut cogitatione, aut quod eſt grauius, opere eorum inſtinctu peccauit. Odium etenim, inuidia, ſuperbia vel certe huiuſcemodi animæ peſtes tanto periculoſius lædunt, quanto ſubtilius ſerpūt.

30. *De ſanctis Eccleſiis.*

Nulli ſub Romana ditione conſtitutæ Eccleſiæ, vel Xenodochii, vel monaſterii rectori earum rem immobilem liceat alienare, id eſt, agrum, domum, mancipium: panes ciuiles; neque creditori obligare. (Alienatio enim eſt venditio, donatio, permutatio, emphiteuſeos perpetuus contractus) & omnes omnino conuenit ſe ab huiuſmodi alienatione abſtinere. Tabellio vero qui talia inſtrumēta conſcripſerit, perpetuo exilio tradatur. Magiſtratus vero iudices, qui talia inſtrumenta conſenſerint, & dignitatem & facultates amittant.

31. *De his qui Deo ſolummodo confiteri peccata deberi dicunt.*

Quidam Deo ſolummodo confiteri debere dicunt peccata, quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent. Quod vtrumque non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam, ita duntaxat vt & Deo qui remiſſor eſt peccatorum, confiteamur peccata noſtra, & cum Dauid dicamus; *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi: Dixi, confitebor, aduerſum me iniuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei*: Et ſecundum Apoſtoli inſtitutionem; *Confiteamur alterutrum peccata noſtra, & oremus pro inuicem vt ſaluemur.* Confeſſio itaque quæ Deo fit, purgat peccata, ea vero quæ ſacerdoti fit, docet qualiter ipſa purgentur peccata: Deus namque ſalutis & ſanitatis auctor & largitor, plerumque hanc præbet ſuæ potentiæ inuiſibili adminiſtratione, plerumque medicorum operatione.

32. *Quod perſonarum acceptio in omnibus cauenda ſit iudiciis.*

Quia igitur Apoſtolo teſte, *non eſt perſonarum acceptio apud Deum*, & in omnibus iudiciis cauenda eſt, multo magis in hoc pœnitentiæ iudicio præcaueri debet, vt nullus ſacerdotum vnquam aut gratia aut odio alicuius perſonæ ſecus iudicet, quam quod in canonibus ſacris inuenerit, aut quod illi ſecundum ſanctarum Scripturarum auctoritatem & Eccleſiaſticam conſuetudinem rectius viſum fuerit. Si ergo medici qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter perſonæ cuiuſlibet acceptationem, his quos ſanare cupiunt cauterio, aut ferro, aut duris aliis quibuſlibet rebus parcunt, multo magis his obſeruandum eſt, qui non corporum ſed animarum medici exiſtunt. Neque penſanda eſt pœnitentia quantitate temporis, ſed ardore mentis, & mortificatione corporis. *Cor* autem *contritum & humilatum Deus non ſpernit.*

33. *Quod multi in pœnitentia deliciis indulgeant.*

Multi (quod non ſine dolore dicendum eſt) in pœnitentia non tam peccati remiſſionem, quam temporis conſtituti expectant expletionem, & ſi carnium & vini vſus eis interdictus eſt, mutata non voluntate, ſed eiuſdem cibi aut potus perceptione, in tantum deliciis ſuis indulgent, vt delicioſius *his interdictis* aliorum ciborum vel potionum appetitu viuere cognoſcantur. Spiritalis autem abſtinentia quæ in pœnitentibus potiſſimum vigere debet; & quorumdam ciborum ac potionum perceptiones & deſiderium fugere debet. Ille, inquam, ille magis parſimoniæ ſeruire cenſendus eſt, qui ſibi non ſolum quarumdam rerum perceptiones, ſed delectationes corporis penitus interdicit.

34. *De his qui ex induſtria peccant.*

Sed nec hoc prætereūdum putamus, quod quidam ex induſtria peccantès propter eleemoſynarum largitionem quandam ſibi promittunt impunitatem: *Eleemoſyna extinguit peccata:* iuxta illud; *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna extinguit peccata*: Sed ea quæ aut neceſſitate, aut caſu, aut quolibet fiunt fragilitate, ea vero quæ ex induſtria ad cuiuſlibet libidinem explendam idcirco fiunt, vt eleemoſynis redimantur; nequaquam eis redimi poſſunt; Quia qui hoc perpetrant, videntur Deum mercede conducere, vt eis impune peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet, vt eleemoſynam faciat, ſed ideo eleemoſynam facere debet quia peccauit. Mentem enim & corpus quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

35. *Quod pœnitentia ſecundum canonum ſtatuta agi debeat.*

Modus autem pœnitentiæ peccata ſua confitentibus aut per antiquorum canonum inſtitutionem, aut per ſanctarum ſcripturarum auctoritatem, aut per Eccleſiaſticam conſuetudinem, ſicut ſuperius dictum eſt, imponi debet, repudiatis ac penitus eliminatis libellis quos pœnitentiales vocant, quorum ſunt certi errores, incerti auctores, de quibus rite dici poteſt, *Mortificabant animas quæ non moriebantur, & viuificabant animas quæ non viuebant!* qui dum pro peccatis grauibus leues quoſdam & inuſitatos imponunt pœnitentiæ modos, conſuunt puluillos ſecundum propheticum ſermonem, ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas.

36. *Quod*

36. *Quod quidam presbyteris absque conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dent vel auferant.*

Inuentum eſt, quod multi arbitrii ſui temeritate, & quod eſt grauius, ducti cupiditate, presbyteris quibuslibet absque conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dant vel auferunt. Vnde oportet vt canonica regula ſeruata, nullus absque conſenſu Epiſcopi cuilibet presbytero Eccleſiam det, quam ſi iuſte adeptus fuerit, hanc non niſi culpa ſua, coram Epiſcopo canonica ſeueritate omittat.

37. *De Scotis, qui ſe Epiſcopos eſſe dicunt, & quosdam absque licentia Dominorum ſuorum ordinant.*

Sunt in quibusdam locis Scoti, qui ſe dicunt Epiſcopos eſſe, & multos negligentes absq; licentia dominorum ſuorum ſiue magiſtrorum, presbyteros & diaconos ordinant. Quorũ ordinationem, quia plerumque in ſimoniacam incidit hæreſem, & multis erroribus ſubiacet, modis omnibus irritam fieri debere omnes vno conſenſu decreuimus.

38. *De his, qui in cœna Domini euchariſtiam negligunt.*

In cœna Domini à quibusdam Euchariſtia negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his, quibus pro grauibus criminibus inhibitum eſt, percipienda ſit, Eccleſiaſticus vſus demonſtrat, cum etiam pœnitentes eadem die ad percipienda corporis & ſanguinis Domini ſacramenta reconciliat.

39. *Quod infirmi & ægroti oleo benedictionis perungendi ſint.*

Secundum beati Iacobi Apoſtoli documentum, cui etiam documenta Patrum conſentiunt, infirmi oleo, quod ab Epiſcopis benedicitur, à presbyteris vngi debent. Sic enim ait; *Infirmatur aliquis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vnguentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Non eſt itaque paruipendenda huiuſcemodi medicina, quæ animæ corporisque medetur langoribus.

40. *De ſponſo vel ſponſa in monaſterium ingreſſa.*

Si ſponſus vel ſponſa intrauerit monaſterium id, quod arrarum nomine datum eſt, in ſimplum tantum reddatur.

41. *De locis, in quibus Miſſæ celebrandæ ſunt.*

In quibus locis & quo apparatu Miſſarum ſolemnia, exceptis baſilicis, celebrari debeant, & vtrum celebrari debeant in Concilio Laodiceni ita ſcribitur; *Quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis vel presbyteris.*

42. *De his, quæ ad aurium & oculorum pertinent oblectamentum; quæque ſacerdotes vitare debent.*

Quæcunque ad aurium & oculorum pertinent illecebras, vnde vigor animi emolliri poſſe credatur, vt de aliquibus generibus muſicorum aliisque nonnullis rebus ſentiri poteſt, ab omnibus Dei ſacerdotes ſe abſtinere debent: quia per aurium oculorumque illecebras, vitiorum turba ad animum ingredi ſolet. Hiſtrionum quoque turpium & obſcœnorum inſolentias locorum & ipſi animo effugere, cæterisque ſacerdotibus effugienda prædicare debent.

43. *Vt ſacerdotes à ludis ſecularibus ſe caueant.*

Sacerdotibus non expedit ſecularibus & turpibus quibuslibet intereſſe locis; venationes quoque ferarum vel auium minime ſectentur.

44. *De presbyteris & diaconis, vt Epiſcoporum ſuorum in bonis operibus veſtigia ſectentur.*

Presbyteri quoque & diaconi in omnibus bonorum operum exhibitionibus ſui Epiſcopi veſtigia ſectentur, & in bonorum morum probitate, quæ Epiſcopo obſeruanda ſunt, eadem & ſibi obſeruanda eſſe cognoſcant.

45. *Quantam curam Epiſcopi circa indigas habeant.*

Epiſcopi quidem maximam curam & ſolicitudinem circa pauperes habeant, & res Eccleſiaſticas Eccleſiis collatas, cauta circumſpectione diſpenſent, quaſi Dei miniſtri, non quaſi turpis lucri ſectatores, illisque ita vtantur, non vt propriis, ſed vt ſibi ad diſpenſandum commiſſis.

46. *Quod liceat Epiſcopis præſentibus presbyteris & diaconis, theſauros Eccleſiæ pauperibus erogare.*

Licitum ſit Epiſcopis præſentibus presbyteris & diaconib. de theſauro Eccleſiæ, familiæ & pauperibus eiusdem ſecundum canonicam inſtitutionem, iuxta quod indiguerint erogare.

47. *De diaconiſſa.*

Si diaconiſſa nupſerit, gladio vltore ſternatur, & facultas eius Eccleſiæ ei vbi ſeruiuit, addicatur. Corruptores earum ſimiliter puniantur: bona vero eorum fiſci iuribus vidicentur.

48. *De presbytero non ordinando ante legitimum tempus.*

Presbyterum ordinari non debere ante legitimum tempus, hoc eſt, trigeſimũ ætatis annum, ſed priusquam ad conſecrationem presbyteratus accedat, maneat in Epiſcopio diſcendi gratia officium ſuum tandiu donec poſſint & mores & actus eius animaduerti: Et tunc, ſi dignus fuerit, ad ſacerdotium promoueatur.

49. *De presbyteris, qualiter parrochias ſuas diligentur perſcrutentur.*

Vt vnusquisque Epiſcoporum parrochiam ſuam diligenter perſcrutari nitatur, ne aliquis presbyter ab alterius parrochia in ſuam commigrans, officium celebrare præſumat ſine literis commendatitiis, ſicut olim multis in locis actum eſſe repertum eſt.

50. Ne

50. *Ne quilibet preſbyter de titulo minori ad maiorem tranſeat.*

De titulo minori ad maiorem migrare nulli preſbytero licitum ſit, ſed in eo permaneat ad quem ordinatus eſt. Quod ſi inuentus fuerit contra ſtatuta id facere, eadem feriatur ſententia qua & Epiſcopus qui de minori ad maiorem transmigrauerit.

51. *Vt decimæ ſemper conſultu Epiſcoporum diſpenſentur.*

Vt decimæ quæ ſingulis dabuntur Eccleſiis, per conſulta Epiſcoporum à preſbyteris ad vſum Eccleſiæ & pauperum ſumma diligentia diſpenſentur.

52. *De plaſphemia in Deum.*

Si quis quolibet modo blaſphemiam in Deum iactauerit, à præfecto vrbis vltimo ſupplicio ſubiciatur: Qui vero talem cognoſcens non manifeſtauerit, ſimiliter coerceatur. Si præfectus vrbis hæc punire neglexerit, poſt Dei iudicium noſtram indignationem incurrat.

53. *De viduis iuuenibus, ne cito velentur.*

Vt iuuenes viduæ cito nequaquam velentur, vsque dum probetur illarum religio, & bona ab eis nota ſit conuerſatio, ne forte de eiſdem dici poſſit; *Quæ autem in deliciis ſunt, viuentes mortuæ ſunt.*

54. *Vt comites & iudices Epiſcopis ſuis conſentiant, ipſique eos honorifice recipiant.*

Comitibus, iudicibus, reliquoque populo expedit, vt ſuis ſint Epiſcopis conſentientes & obedientes propter Dei amorem, ſuique gradus honorem, & ſemper ab eis vtile quærant conſilium, illorumque ſalubria non ſpernant monita, ſed intenta cordis aure audiant. Similiter vero & Epiſcopi prædictas perſonas humiliter ſuſcipiant, honorificeque erga eos in omnibus agant, & ſeſe mutuis ſtudeant ſubleuare conſolationibus.

55. *De hærede qui piam diſpoſitionem non implet.*

Si hæredes iuſſa teſtatoris non impleuerint, ab Epiſcopo loci illius, omnes res quæ his relictæ ſunt, auferantur cum fructibus & cæteris emolumentis, vt vota defuncti impleantur.

56. *Vt comites & iudices viles perſonas non admittant ad teſtimonium.*

Summopere admonendi ſunt comites & iudices; ne viles & indignas perſonas coram ſe permittant ad teſtimonium accedere, quoniam multi ſunt qui periurare pro nihilo ducunt, in tantum vt pro vnius diei ſatietate aut pro quolibet paruo pretio ad iuramentum conduci poſſint, animasque ſuas periurio perdere minime formidant. Quamobrem tales nequaquam ad quodlibet teſtimonium admittendi ſunt. Et hoc notandum, quod non ſolum illi qui periurant, ſed etiam qui periuris conſentiunt, ſimili plectendi ſunt damnatione.

57. *Nullus Chriſtianus munera exigat pro quolibet placito.*

Nullus Chriſtianus pro quolibet placito vel iudicio à qualibet perſona munera exigere aut accipere debet, quoniam id diuina Scriptura multis in locis magna interdicit auctoritate, teſtante Scriptura quæ ait: *Munera excæcant oculos ſapientium, & ſubuertunt verba iuſtorum.*

58. *De rebus quæ paganis non conceduntur.*

Non liceat Chriſtianis Iudæorum neque paganorum vel hæreticorum res emphiteuſeos vel conductionis titulo habere, neque ſuorum ſimiliter eis accommodare.

59. *De placitis ſecularibus ne in Eccleſia fiant.*

Placita quidem ſecularia in Eccleſiis vel in atriis Eccleſiarum à comitibus vicariisq; vsq; modo multis in locis habita, ſed ne vltra fiant interdicendum eſt cum auctoritate Dominica, quæ expulſis de templo negotiatoribus adſerit debere domum Dei domum eſſe orationis.

60. *De magicis artibus & incantationibus.*

Admoneant ſacerdotes fideles populos, vt nouerint magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil poſſe remedii conferre: non animalibus languentibus, claudicantibus, vel etiam moribundis quicquam mederi, nõ ligaturas oſſium vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe, ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus, genus humanum decipere nititur.

61 *Ne nomen Domini in vanum iurando aſſumatur.*

Omnes homines admonemus, ne per ſingula verba quaſi ad confirmationem ſuæ adſertionis nomen Domini in vanum aſſumant; quod ipſe Dominus interdicit faciendum vbi ait, *Ne aſſumas nomen Dñi tui in vanum:* In vanum etenim nomen Dei aſſumitur, quando aliquis ad ſingula verba quibus vult, vt ſibi ab alio credatur, Deũ omnipotentẽ teſtem rei, de qua ait, inuocat, eumq; ſibi ita eſſe adiuuare, ſicut ea vera ſunt quæ loquitur. Nam & ipſe Dominus in Euangelio hoc modo prohibens omne genus iuramenti, *Nolite*, inquit, *omnino iurare, neq; per cælum, neque per terram, neq; per caput tuum*, & cætera.

62. *De laicis ne munera à presbyteris exigant.*

Vt laici omnino à presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem Eccleſiæ, quia propter cupiditatem plerumque à laicis talibus presbyteris Eccleſiæ dantur, qui ad peragendum ſacerdotale officium indigni ſunt.

63. *De pace & concordia.*

De pacis bono atque concordia vt ab omnibus omnino indiſcrupta teneatur inter Epiſcopos comites, inter clericos & monachos & omnem populum Chriſtianum, vt B. Apoſtolus Paulus docet dicens: *Sectamini charitatem & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Et idcirco quicquid illud quod nos ad veræ pacis ſtudium & charitatis perfectionem prouocat, totis viribus noſtris ſectandum eſt: quicquid vero nos ab illa diſiungit vt venenum mortiferum à nobis cauendum eſt.

64. De comitibus & iudicibus vt obedientes ſuo ſint Epiſcopo.

Vt comites & iudices reliquusque populus obedientes ſint Epiſcopo, vt inuicem con
ad faciendas iuſtitias, & munera pro iudicio non accipiant, nec falſos teſtes; ne per hoc peruer
dicia iuſtorum, quia ſcriptum eſt; Iuſtitia eleuat gentem, iniuſtitia vero miſeros facit popu
Pſalmiſta; *Beati qui cuſtodiunt iudicium & faciunt iuſtitias in omni tempore.*

65. Vt Epiſcopi ſemel in anno parochias ſuas circumeant.

Vt vnusquisque Epiſcopus ſemel in anno circumeat parrochiam ſuam; nouerint ſibi cur
pulorum & pauperum in protegendis ac defendendis impoſitam, ideoque dum conſpiciunt
ac poteſtates pauperum oppreſſores exiſtere, prius eos ſacerdotali admonitione redarguant, &
tempſerint emendari, eorum inſolentia Regis auribus intimetur: vt quos ſacerdotalis admonit
flectit ad iuſtitiam, regalis poteſtas ab improbitate coerceat.

66. De eo qui infamis furto efficitur.

Furti quocumque genere condemnatus, infamis efficitur.

67. De eo qui abſens fuerit, minime damnando.

Iubemus vt in cauſa capitali abſens nemo damnetur, quia neque abſens per alium accu
accuſari poteſt.

68. De omnibus poſſeſſionibus à praceptore poſſeſſori reddendis.

Omnes poſſeſſiones & omnia ſibi ſublata atque fructus cunctos ante litem conteſtata
ceptor poſſeſſori reſtituat.

In duob. Vetuſtiſſ. exemplaribus notatum eſt hoc loco deeſſe quadam capitula.

69. De inceſtu, quod non ſint legitimi hæredes.

Omnes noſſe volumus, quod inceſti non ſint legitimi hæredes, ſed infamia ſint notat
que perſonæ: Ideoque proximorum copula vel ſtupra quaſi quædam turpiſſima peſtis cauer
quoniam inceſti vsque ad canonicam ſeparationem, Eccleſiæque per publicam pœnitentiæ
ctionem; magis inter energuminos vel audientes, quam inter Chriſtianos catholicos vtrique
mnibus ſuis ſunt habendi.

70. De oratione obedientis.

Sciendũ ſane eſt omnib. quia citius exauditur vna obediẽtis oratio, quã decẽ millia contẽ

71. Vt vnaquaque prouincia à iudicibus propriis iudicetur.

Præcipimus vt non degradetur vnaquæq; prouincia, ſed apud ſemetipſam habeat iudic
ſcopos; & quicumque cauſam habuerit, à ſuis iudicibus iudicetur, & non ab alienis, id eſt, à ſu
iudicibus prouinciæ, & non ab externis, niſi fuerit appellatum.

72. Quod vnumquemque iuſte & pie viuere oporteat.

Notum eſſe omnibus volumus quam iuſte, quam ſobrie, quam etiam pie viuere debeant.
enim viuere oportet ſecundum ſermonem dominicum præcipientem; *Luceat*, inquit, *lux veſtra*
hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt: hoc eſt, ſic iuſte viuite
lucis nominari valeatis. Quod vero ſobrie viuere debeat quisque, monet Euangelium dicens;
ne grauentur corda veſtra crapula & ebrietate & curis huius vita. Pie etiam viuere vel patienter monet
exhortando dicens: *In omni patientia doctrina & cum pietate regere domum* monet, & ne ipſa pietas
creta videatur, præmittit ſententiam dicens: *Argue cum omni imperio.*

73. De graphia prolatore vt eam affirmet.

Statutum eſt vt ſcripturam prolator affirmet: Nam ſi is qui ſcripturam protulit, eius
ſtruxerit veritatem, vt falſitatis reum eſſe detinendum.

74. Quod ſacerdos in habitu religionis perſiſtere debeat.

Studendum ſane omnibus eſt, vt in habitu religionis quisque ſacerdos permaneat, & or
phetico ſibimet præcipi conſtat dicente: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. Quar
xit: *Clama ne ceſſes*, omne tempus excluſit, quod nemo poteſt excuſare: Etenim de libris officiali
nouimus patet ratio, quia nequaquam corporeo vſu hæc requirenda ab illis erat qui ſpiritalite
bant, dicente Pſalmographo: *In me ſunt Deus vota tua, qua reddam laudationes tibi?* Nos tamen qui
dio poſiti ſumus, ſcilicet inter ſpiritalem & corporalem intellectum, neceſſe nobis quærere offic
intellectum, vt in omnibus exhibeamus nosmetipſos ſicut Dei miniſtros, vt non vituperetu
niſterium noſtrum: Et propheticum ſermonem impleamus dicentem: *Iuſtitiam diſcite qui habita*
tam, Et, quod auertat Deus à nobis, idem Propheta dicit: *Zelus apprehendit populum ineruditum.* Et
alius Propheta: *Sacerdotes ignorauerunt intelligentiam.* Et idem Propheta: *Sacerdotes non dixerunt:*
Dominus, & tenentes leges meas neſcierunt me. Qua ergo fronte, qua conſcientia ſacerdotem nominari
teatur, quem Dominus per Prophetam neſcire ſe dicit.

75. De eo qui cauſam habuerit, vt à propriis iudicibus iudicetur.

Quicunq; cauſã habuerit à propriis iudicib. iudicetur, & nõ ad alienos cauſa vagandi & pre
dimittẽs ſuam patriã trãſeat ſed apud metropolitanũ & reliquos Epiſcopos ſuæ prouinciæ iudic

76. De canonicis clericis, qui in ciuitatibus vel monaſteriis degunt.

Volumus atque præcipimus, ſicut ſynodali atque canonica auctoritate à paſtoribus ſanct
cleſiæ ſæpiſſime admoniti ſumus, vt canonici clerici qui in ciuitatibus vel in monaſteris degunt
beneficia habeont vnde victum & veſtimentũ habere poſſunt, vt his iuxta Apoſtolum contenti ſi
ſtipendia fratrum vnde pauperiores & hi qui aſſidue in prædictis locis Domino famulãtes excub

Digitized by Google

atq; ibi aſſiduum diuinum explent officium, vitam ſuſtinent, nequaquam aſſumant, aut in ſuis vſibus conuertant: Scimus enim quia absque periculo atque diſpendio animarum ſuarum, hoc nullatenus facere poſſunt. Si quis hæc ſtatuta contempſerit, vtriſque careat, id eſt, & beneficio & præbenda, atque ſi gradibus fruitur Eccleſiaſticis, ipſis priuetur.

78. *De communicatione Eccleſiæ cum nihil habentibus.*

Quod habet Eccleſia, cum omnibus nihil habentibus habet commune, ne aliquid inde eis qui ſibi de ſuo ſufficiunt, conuenit erogare: quando nihil aliud ſit habentibus dare, quam perdere.

79. *De his qui ſua poſſident, & ſibi aliquid dari volunt.*

Nec illi qui ſua poſſidentes dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, vnde pauper victurus erat, accipiunt.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI

CAPITVLA,

Anno Christi 819.

In generali conuentu Imperii in Inghilhem habito, Apoſtolica auctoritate & Synodali ſanctione, omnium, videlicet Clericorum ac Laicorum generaliter conſenſu decreta, Anno Domini DCCCXIX.

I. *De his, qui rapinas infra regnum faciunt.*

SI quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam noſtro fideli, eique homini aliquid vi abſtulerit in triplo, cui aliquid abſtulerit, legibus componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolid. nobis perſoluat, poſtmodum vero ante nos à comite adducatur, vt in baſtonico retruſus, vsque dum nobis placuerit, pœnas luat. Nam ſi publice actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam iuxta ſanctorum canonum ſanctionem. Si vero occulte, ſacerdotum conſilio ex hoc agat pœnitentiam, quoniam raptores vt ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non poſſidebunt. Qui vero de rebus Eccleſiarum aliquid abſtulerit, grauius inde iudicetur, quia ſacratum rerum ablatio ſacrilegium eſt, & ſacrilegus vocatur, qui ex his aliquid aut abſtulerit, aut rapuerit. Infames quoque tales perſonæ vsque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſerint, ſunt habendæ.

2. *De ſacerdotibus, & leuitis, atque monachis interfectis, vel debilitatis.*

Si quis ſacerdotem vel leuitam aut monachum interfecerit, vel debilitauerit iuxta ſtatuta priorum capitulorum, quæ legi Salicæ ſunt addita, componat: & inſuper bannum noſtrum, id eſt, LX. ſol. nobis perſoluat. Et arma relinquat, atque in monaſterio diebus vitæ ſuæ ſub ardua pœnitentia Deo ſeruiat, nuſquam poſtmodum ſeculo vel ſecularibus militaturus neque vxori copulaturus.

3. *De his, qui Epiſcopo aliquam iniuriam vel dehonorationem fecerint.*

Si quis Epiſcopo aliquam iniuriam aut iniuſtam dehonorationem fecerit, de vita componat: & omnia quæ habere viſus fuerit, Eccleſiæ, cui præeſſe dinoſcitur, integerrime ſocientur: & nobis in triplo bannus noſter, id eſt, LX. ſolidi perſoluantur. Aut ipſe in ſeruitio fiſco noſtro ſeruiturus ſemper ſocietur, vsque ſe redimere in triplo iuxta Wirgildum ſuum potuerit. Sancta vero Eccleſia in ſacerdotibus conſtat, idcirco magna pœna plectendi ſunt, qui Epiſcopis vel reliquis ſacerdotibus iniuriam vel contumeliam fecerint. Nam detractio ſacerdotum ad Chriſtum pertinet, cuius vice legatione in Eccleſia funguntur.

4. *De religioſa muliere decepta, id eſt, veſte mutata vel religionem profeſſa.*

Si quis rapuerit, aut ſollicitauerit, vel corruperit religioſam fœminam, bona amborum Eccleſia vindicet, in qua talis mulier habitauit: ipſi tamen capitali periculo ſubiiciantur. Quod ſi hoc mulier non conſenſit, cum ſuis rebus monaſterii ditionibus tradatur. Si vero comes ipſius pagi vna cum conſilio ſui Epiſcopi, in cuius parochia tale ſcelus commiſſum eſt, hoc vindicare neglexerit, honore careat, & cingulum amittat, atque publica pœnitentia mulctetur: & inſuper Wirgildum ſuum fiſci iuribus dare compellatur.

5. *De blaſphemia in Deum.*

Si quis quolibet modo blaſphemiam in Deum iactauerit, ab Epiſcopo vel comite pagi ipſius curiæ vsque ad ſatisfactionem tradatur: & publica pœnitentia mulctetur, donec precibus proprii Epiſcopi publice reconcilietur, Eccleſiæque gremio canonice reddatur.

6. *De his qui in domo ſua oratorium fecerint.*

Qui in domo ſua oratorium habuerit, orare ibidem poteſt: miſſas tamen in eo celebrare non audeat, nec agere cuiquam permittat ſine permiſſu vel dedicatione Epiſcopi loci illius. Quod ſi fecerit, domus illius fiſci iuribus addicatur. Comes vero qui hoc cognouit, & non prohibuit, publica pœnitentia mulctetur, vel honore priuetur.

7. *De priuilegiis Eccleſiarum & clericorum non corrumpendis.*

Vt priuilegia, quæ Eccleſiis & clericis ab anteceſſoribus noſtris, vel nobis conceſſa ſunt, ſemper maneant incorrupta.

Digitized by Google

LVDOVICI PII IM PERATORIS AVGVSTI

CAPITVLA,

Quæ Salicis Legibus addenda in Comitiis Aquisgranenſibus conſtituit, q
& Miſſi, & Comites habere, & cæteris nota face-
re debent.

1. De honore Eccleſiarum.

SI quis aut ex leui cauſa, aut ſine cauſa hominem in Eccleſia interfecerit, de vita compo
vero foris rixati fuerint, & vnus alterum in Eccleſia fugerit, & ibi ſe defendendo eum in
cerit, & ſi huius facti teſtes non habuerit, cum duodecim coniuratoribus legitimis per
mentum affirmet ſe defendendo eum interfeciſſe, & poſt hæc DC. ſolid. ad partem Ecc
quam illo homicidio polluerat, & inſuper bannum noſtrum ſoluere cogatur. Is vero, qui inter
eſt, absque compoſitione iaceat. Ac deinde infector ſecundum iudicium canonicum congruam
nori, quod admiſit, pœnitentiam accipiat. Si proprius ſeruus hoc commiſerit, iudicio aquæ fer
examinetur, vtrum hoc ſponte, an ſe defendendo feciſſet. Et ſi manus eius exuſta fuerit, interfic
Si autem non fuerit, dominus eius iuxta quod Vuirgildus eius eſt, ad eccleſiam perſoluat: aut
ſi voluerit, eidem Eccleſiæ tradat.

2. De eccleſiaſtico & fiſcalino, & beneficiario ſeruo, volumus, vt pro vna vice Vuirgildu
pro eo componatur. Altera vice ipſe ſeruus ad ſupplicium tradatur Hæreditas tamen liberi hom
qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus, ad legitimos hæredes illius perueniat. Si in
eccleſiæ, cuius porta reliquiis ſanctorum conſecrata eſt, huiuſmodi homicidium perpetratum fi
ſimili modo emendetur vel componatur. Si vero porta eccleſiæ non eſt conſecrata, eo modo com
natur, quod in atrio committitur, ſicut componi debet, quod in immunitate violata committitur

2. De iniuriis ſacerdotum, vel quorumlibet ex clero in eccleſia factis.

Sanguinis effuſio in Eccleſia facta cum fuſte, ſi presbyter fuerit, triplo componatur, duæ p
eidem presbytero, tertia pro fredo ad eccleſiam, & inſuper bannus noſter. Similiter de diacono i
compoſitionem eius in triplo, cum banno noſtro componatur. De ſubdiacono ſimiliter in tripl
cundum ſuam compoſitionem. Et de vniuſcuiuſque ordinis clerico ſecundum ſuam compoſitio
in triplum perſoluatur, & inſuper bannus noſter. Similiter & de ictu ſine ſanguinis effuſione de vn
cuiuſque ordinis clerico ſecundum ſuam compoſitionem in triplo, & bannus noſter. Et qui non
bet vnde ad eccleſiam perſoluat, tradat ſe in ſeruitium eidem eccleſiæ, vſque dum totum debi
perſoluat.

3. De ſolutione occiſi presbyteri.

Presbyteri interfecti Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinent, ſoluantur ſecundum capitu
glorioſi Karoli genitoris noſtri, ita videlicet, vt medietatem Vuirgildi eius Epiſcopus vtilitat
Eccleſiæ, cui præfuit, tribuat: & alteram medietatem in eleemoſyna illius iuſte diſpertiat, quia n
nobis eius hæres proximior videtur, quam ille qui ipſum Domino ſociauit.

4. De viduis, pupillis, & pauperibus

Præcipimus, vt quandocunque in mallum aut comitem viduæ, pupilli, & pauperes vener
primo eorum cauſa audiatur & definiatur. Et ſi teſtes per ſe ad cauſas ſuas quærendas habere non
tuerint, vel legem neſcierint, comes illos vel illas adiuuet, dando eis talem hominem, qui ration
eorum teneat, vel pro eis loquatur.

5. De raptu viduarum.

Qui viduam intra primos XXX. dies viduitatis vel inuitam vel volentem ſibi copulauerit, b
num noſtrum, id eſt LX. ſolid. in triplo componat. Et ſi inuitam eam duxit, legem ſuam ei compo
illam vero vlterius non attingat.

6. De homine publicam pœnitentiam agente interfecto.

Qui hominem publicam pœnitentiam agentem interfecerit, bannum noſtrum in triplo co
ponat, & vt Vuirgildus eius proximis perſoluatur.

7. De homine libero, vt poteſtatem habeat, vbicunque voluerit, res ſuas dare: & qualiter facere debeat.

Si quis res ſuas pro ſalute animæ ſuæ, vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo ſuo,
cuilibet alteri tradere voluerit, & eo tempore intra ipſum comitatū fuerit, in quo res illæ ſunt, leg
mam traditionem facere ſtudeat. Quod ſi eodem tempore, quo illas tradere vult, extra eundem
mitatū fuerit, id eſt, ſiue in exercitu, ſiue in palatio, ſiue in alio quolibet loco, adhibeat ſibi vel de
pagenſibus, vel de aliis qui eadem lege viuunt, qua ipſe viuit, teſtes idoneos, vel ſi illos habere n
potuerit, tunc de aliis quales ibi meliores inueniri poſſint, & coram eis rerum ſuarum traditionem
ciat: & fideiuſſores veſtituræ donet ei, qui illam traditionem accipit, vt veſtituram faciat. Et poſtqu
hæc traditio ita facta fuerit, hæres illius nullam de prædictis rebus valeat facere repetitionem. I

&

& ipſe per ſe fideiuſſionem faciat eiusdem veſtituræ, nec hæredi vlla occaſio remaneat hanc traditionem immutandi, ſed potius neceſſitas incumbat illam perficiendi. Et ſi nondum res ſuas cum cohæredibus ſuis diuiſas habuit: non ei hoc ſit impedimento: ſed cohæres eius, ſi ſponte noluerit, aut per comitem, aut per miſſum eius diſtringatur, vt diuiſionem cum illo faciat, ad quem defunctus hæreditatẽ ſuam voluit peruenire. Et ſi cuilibet Eccleſiæ eam tradere rogauit, cohæres eius eam legem cum illa Eccleſia de prædicta hæreditate habeat, quam cum alio cohærede ſuo habere debebat. Et hoc obſeruetur erga patrem, & filium, & nepotem, vsque ad annos legitimos. Poſtea ipſæ res ad immunitatem ipſius Eccleſiæ redeant.

8. *De homicidiis prohibendis.*

Quicunque hominem aut ex leui cauſa, aut ſine cauſa interfecerit, Vvirgildus eius his, ad quos ille pertinet, componatur. Ipſe vero propter talem præſumptionem in exilium mittatur, ad quantum tempus nobis placuerit: res tamen ſuas non amittat.

9. *De hoc, quod in compoſitionem Vvirgildi dari debeat.*

In compoſitionem Vvirgildi volumus, vt ea dentur, quæ in lege continentur, excepto accipitre & ſpata, quia propter illa duo aliquoties periurium committitur, quando maioris pretii, quam illa ſint, eſſe iurantur.

10. *De raptu alienarum ſponſarum.*

Si quis ſponſam alienam rapuerit, aut patri eius, aut ei qui legibus eius defenſor eſſe debet, cum ſua lege eam reddat: & quicquid cum ea tulerit, ſemotim vnamquamque rem ſecundum legem reddat. Et ſi hoc defenſor eius perpetrari conſenſerit, & ideo raptori nihil quærere voluerit, comes ſingulariter de vnaquaq; re freda noſtra ab eo exactare faciat. Sponſo vero legem ſuam componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt. LX. ſolid. vel in præſentiam noſtram comes eum aduenire faciat, & quanto tempore nobis placuerit, in exilio maneat, & illam fœminam ei habere non liceat.

11. *De falſis teſtibus conuincendis.*

Si quis cum altero de qualibet cauſa contentionem habuerit, & teſtes contra eum per iudicium producti fuerint, ſi ille falſos eſſe ſuſpicatur, liceat ei alios teſtes, quos meliores potuerit, contra eos opponere, vt veracium teſtimonio falſorum teſtium peruerſitas ſuperetur. Quod ſi ambæ partes teſtiũ ita inter ſe diſſenſerint, vt nullatenus vna pars alteri cedere velit, eligantur duo ex ipſis, id eſt, ex vtraq; parte vnus, qui cum ſcutis & fuſtibus in campo decertent, vtra pars falſitatem, vtra veritatem ſuo teſtimonio ſequatur. Et campioni, qui victus fuerit, propter periuriũ, quod ante pugnam commiſit, dextera manus amputetur. Cæteri vero eiusdem partis teſtes, qui falſi apparuerunt, manus ſuas redimãt. Cuius compoſitionis duæ partes ei, contra quem teſtati ſunt, dentur, tertia pro fredo ſoluatur. Et in ſeculari quidem cauſa huiuscemodi teſtium diuerſitas campo comprobetur. In Eccleſiaſticis autem cauſis, vbi de vna parte ſeculare, de altera vero Eccleſiaſticum negotium eſt, idem modus obſeruetur. Vbi vero ex vtraque parte Eccleſiaſticum fuerit, rectores earundem Eccleſiarum, ſi ſe familiariter pacificare velint, licentiam habeant. Si autem de huiuscemodi pacificatione inter eos conuenire non poſſint, aduocati eorum in mallo publico ad præſentiam comitis veniant, & ibi legitimus terminus eorum contentionibus imponatur. Teſtes vero de qualibet cauſa non aliunde quærantur, niſi de ipſo comitatu, in quo res, vnde cauſa agitur, poſitæ ſint: quia non eſt credibile, vt vel de ſtatu hominis, vel de poſſeſſione cuiuslibet per alios melius rei veritas cognoſci valeat, quam per illos, qui viciniores ſunt. Si tamen contentio, quæ inter eos exorta eſt, in confinio duorum comitatuum fuerit, liceat eis de vicina centena adiacentis comitatus ad cauſam teſtes habere.

12. *De proprio in bannum miſſo.*

Cuiuscunque hominis proprietas ob crimen aliquod, quod idem habet commiſſum, in bannũ fuerit miſſa, & ille re cognita, ne iuſtitiam faciat, venire diſtulerit, annumq; ac diem in eo banno illam eſſe permiſerit, vlterius eam non adquirat: ſed ipſa fiſco noſtro ſocietur. Debitum vero, quod is, cuius ea fuit, ſoluere debuit, per comitem ac miniſtros eius iuxta æſtimationem damni de rebus mobilibus, quæ in eadem proprietate inuentæ fuerint, his quibus idem debitor fuit, exſoluatur. Quod ſi rerum mobilium ibidem inuẽtarum quantitas ad compoſitionem non ſuffecerit, de immobilibus ſuppleatur: & quod ſuperfuerit, ſicut dictum eſt, fiſcus noſter poſſideat. Si nihil ſuper compoſitionem remanere potuerit, totum in illud expendatur. Si autem homo ille nondum cum ſuis cohęredibus propriũ ſuum diuiſum habuit, conuocet eos Comes, & cum eis legitimam diuiſionem faciat, & tunc, ſicut iam dictum eſt, partem eius fiſco noſtro addicat: & compoſitionem de ea iuxta modum ſuperius cõprehenſum, his, ad quos illa legibus pertinet, exſoluat. Quod ſi non de alia re, ſed de ipſa proprietate, quæ in bannum miſſa fuit, ac per hoc in noſtram poteſtatem redacta fuerat, interpellatur, comes, in cuius miniſterio eam eſſe conſtiterit, hoc ad notitiam noſtram perferre curet, vt nos eandem proprietatem, quæ ſecundum ſupradictum modum in noſtrum dominium redacta eſt, per præcepti noſtri auctoritatem in ius & poteſtatem hominis, qui eam quærebat, ſi ſua debet eſſe, faciamus peruenire.

13. *De mannire.*

Si quis de ſtatu ſuo, id eſt, de libertate vel de hæreditate compellendus eſt, iuxta legis conſtitutionem manniatur. De cæteris vero cauſis, vnde quis rationem eſt redditurus, non manniatur, ſed per comitem banniatur. Et ſi poſt vnam & alteram comitis admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit, rebus eius in bannum miſſis venire & iuſtitiam facere compellatur.

14. *Qualiter de ſtatu ſuo pulſatus euindicet libertatem ſuam.*

Homo de ſtatu ſuo pulſatus, ſi is, qui eum pulſat, ad conuincendum illum procinctum ha adhibeat ſibi octo coniuratores legitimos ex ea parte vnde pulſatur, ſiue illa paterna ſiue mate & quatuor aliunde non minus legitimos, & iurando vindicet libertatem ſuam. Quod ſi pro defuerit, adſumat vndecunque XII. liberos homines, & iurando ingenuitatem ſuam defendat. controuerſia coram centenario definiri poteſt, excepta redditione terræ & manciporum, q niſi coram comite fieri poteſt.

15. *De faidis coercendis.*

Si quis aliqua neceſſitate cogente homicidium commiſit, comes, in cuius miniſterio res trata eſt, & compoſitionem ſoluere, & faidam per ſacramentum pacificare faciat. Quod ſi vna ad hoc conſentire noluerit, id eſt, aut ille qui homicidium commiſit, aut is qui compoſitionem pere debet, faciat illum comes, qui ei contumax fuerit, ad præſentiam noſtram venire, vt eum a pus, quod nobis placuerit, in exilium mittamus, donec ibi caſtigetur, vt comiti ſuo inobediens terius non audeat, & maius damnum inde non adcreſcat.

16. *De ſacramentis, vbi iuranda ſint.*

Vbi antiquitus conſuetudo fuit de libertate ſacraméta adchamire vel iurare, ibi mallum h tur, & ibi ſacramenta iurentur. Mallus tamen neque in Eccleſia, neque in atrio eius habeatur. M vero placita comes ſiue intra ſuam poteſtatem, vel vbi impetrare potuerit, habeat. Volumus v vt domus à comite in loco, vbi mallum tenere debet, conſtituatur, vt propter calorem ſolis, & am publica vtilitas non remaneat.

17. *De his, qui de furto accuſati fuerint.*

Si liber homo de furto fuerit accuſatus, & res proprias habuerit, in mallo ad præſentiam c tis ſe adhramiat, Et ſi res non habet, fideiuſſores donet, qui eum adhramire, & in placitum add cant: & liceat ei prima vice per ſacramentum ſe ſecundum legem idoneare, ſi potuerit. At ſi alt duo vel tres eum de furto accuſauerint, liceat ei contra vnum ex his cum ſcuto & fuſte in camp tendere. Quod ſi ſeruus de furto accuſatus fuerit, Dominus eius pro eo emendet, aut eum ſacra to excuſet, niſi tale furtum perpetratum habeat, propter quod ad ſupplicium tradi debeat.

18. *De deſpectu literarum Dominicarum.*

Si quis literas noſtras deſpexerit, id eſt, tractoriam, quæ propter miſſos recipiendos dirigi honores quos habet amittat, aut in eo loco, vbi prædictos miſſos ſuſcipere debuit, tandiu reſide de ſuis rebus legationes illuc venientes ſuſcipiat, quouſque animo noſtro ſatisfactum habeat. vero Epiſtolam noſtram quocunque modo deſpexerit, iuſſu noſtro ad palatium veniat, & iuxta luntatem noſtram congruam ſtultitiæ ſuæ caſtigationem accipiat. Et ſi homo liber vel miniſte comitis hoc fecerit, honorem, qualemcunque habuerit, ſiue beneficium amittat. Et ſi ſeruus fueri dus ad palum vapulet, & caput eius tondeatur.

19 *De iniuſtis tholoneis, & conſuetudinibus.*

Vt vbi tempore aui noſtri Domini PIPINI conſuetudo fuit tholoneum dare, ibi & in futu detur. Nam vbi nouiter inceptum eſt, vlterius non agatur. Et ibi neceſſe non eſt, fluuium aliquem pontem transmeare, vel vbi nauis per mediam aquam aut ſubter pontem ierit, & ad ripam non ap pinquauerit, neque ibidem aliquid emptum vel venundatum fuerit, vlterius tholoneum non de Et nemo cogat alium ad pontem ire, vbi iuxta pontem aquam tranſmeare poteſt. Et qui vlterius libus locis, vel de eis, qui ad palatium ſeu in hoſtem pergunt, tholoneum exactauerit, cum ſua le pſum tholoneum reddat, & bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolid. componat.

20. *De his, qui bonos denarios accipere nolunt.*

Quicunque liber homo denarium merum & bene penſantem recipere noluerit, bannum ſtrum LX. ſolid. componat. Si vero ſerui Eccleſiaſtici, aut comitum, aut vaſſalorum noſtrorum ho cere præſumpſerint, LX. ictibus vapulent. Aut ſi magiſter eorum, vel aduocatus, qui liber eſt, co comiti vel miſſo noſtro iuſſus præſentare noluerit, prædictum bannum LX. ſolid. componat.

21. *De adulteratoribus monetæ.*

De falſa moneta iubemus, vt qui eam percuſſiſſe comprobatus fuerit, manus ei amputetur qui hoc conſenſit, ſi liber eſt, LX. ſolid. componat. Si ſeruus eſt, LX. ictus accipiat.

22. *De proprio dominico ſine iuſſione illius reddito.*

Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuit, alicui quærenti ſine no iuſſione reddiderit, aliud tantum nobis de ſuo proprio cum ſua lege componat. Et quicunque ill ſcienter per malum ingenium adquirere tentauerit, pro infideli teneatur, quia ſacramentum fidel tis, quod nobis promiſit, irritum fecit. & ideo ſecundum noſtram voluntatem & poteſtatem d candus eſt.

23. *De pueris inuitis parentibus detonſis, aut puellis velatis.*

Si quis puerum inuitis parentibus totonderit, aut puellam velauerit, legem ſuam in plo componat, aut ipſi puero vel puellæ, ſi iam ſuæ poteſtatis ſunt, aut illi, in cuiuslibet p teſtate fuerint. Illi vero poteſtatem habeant capitis ſui, vt in tali habitu permaneant, quali complacuerit.

LVDO

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI CAPITVLARIVM, DE HOSTE FACIENDO.

Anno Chriſti 819.

Breuis Capitulorum, quam Miſſi Dominici habere debent ad exercitum promouendum.

VT omnis liber homo, qui quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, ſiue de alicuius beneficio habet, ipſe ſe præparet, & ipſe in hoſtem pergat, ſiue cum Seniore ſuo. Qui vero tres manſos de proprio habuerit, huic adiungatur vnus, qui vnum manſum habeat, & det illi adiutorium, ut ille pro ambobus ire poſſit. Qui autem duos manſos tantum de proprio habet, iungatur illi alter, qui ſimiliter duos manſos habeat, & vnus ex eis, altero illi adiuuante, pergat in hoſtem. Qui etiam vnum tantum manſum de proprio habet, & adiungantur ei tres, qui ſimiliter habeant, & dent ei adiutorium, & ille tantum pergat: tres vero, qui illi adiutorium dederunt, domi remaneant.

2. Volumus atque iubemus, vt iidem Miſſi noſtri diligenter inquirant, qui anno præterito de hoſte bannito tranſiſſent, ſuper illam Ordinationem, quam modo ſuperius comprehenſo de liberis & pauperibus hominibus fieri iuſſimus. Et quicunque fuerit inuentus, qui nec parem ſuum ad hoſtem faciendum ſecundum noſtram iuſſionem adiuuit, neque perrexit, heribannum noſtrum pleniter rewadiet, & de ſoluendo illo ſecundum legem fidem faciat.

3. Quod ſi forte talis homo inuentus fuerit, qui dicat: Quod iuſſione Comitis vel Vicarii, aut Centenarii ſui, hoc quoque ipſe ſemetipſum præparare debeat eidem Comiti, vel Vicario, aut Centenario, vel quibuslibet hominibus eorum dediſſet, & propter hoc illuditer dimiſiſſet, & Miſſi noſtri hoc ita verum eſſe inueſtigare potuerint, is, per cuius iuſſionem ille remanſit, bannum noſtrũ rewadiet atque perſoluat, ſiue ſit Comes, ſiue Vicarius, ſiue Aduocatus Epiſcopi, atque Aduocati.

4. De hominibus, Comitum caſatis, iſti ſunt excipiendi, & bannum rewadiare non iubeantur. Duo, qui cum vxore illius domi dimiſſi fuerunt; & alii duo, qui propter miniſterium eius cuſtodiendum, & ſeruitium noſtrum faciendum remanere iuſſi ſunt. In qua cauſa modo præcipimus, vt quanta miniſteria vnusquique Comitis habuerit, totiens duos homines ad ea cuſtodienda domi dimittat, præter illos duos, quos cum vxore ſua: cæteros vero omnes ſecum pleniter habeat, vel, ſi ipſe domi remanſerit, cum illo, qui pro eo in hoſtem proficiſcitur, dirigantur. Epiſcopus vero vel Abbas duo tantum de caſatis & laicis hominibus ſuis domi dimittat.

5. De hominibus noſtris, & Epiſcoporum, & Abbatum, qui vel beneficia vel talia propria habent, ut ex eis ſecundum noſtram iuſſionem in hoſtem bene poſſunt pergere, exceptis his, quos eis ſecum domi remanere permiſimus. Si aliqui inuenti fuerint, qui vel pretio ſe redimiſſent, vel dominis ſuis permittentibus domi remanſiſſent, bannum noſtrum, ſicut ſuperius dictum eſt, & fidem faciant ac perſoluant. Domini vero eorum, qui eos domi remanere permiſerunt, vel miniſteriales eorum, qui ab eis precium acceperunt, ſimiliter bannum noſtrum rewadient, & fidem faciant, vſque dum nobis fuerit annunciatum.

6. Volumus, vt Miſſi noſtri diligenter inquirant, in quibus locis hoc factum ſit, quod ad nos peruenit: quod quidam homines, poſtquam ſecundum noſtram iuſſionem ſociis ſuis, qui in hoſtem perrexerunt, de ſtipendiis ſuis adiutorium fecerunt, iubente Comite, vel miniſterialibus eius, propter ſe redimendum precium dederunt, vt eis domi remanere licuiſſet, cum illi in hoſtem ire non deberent, quia iam ſociis ſuis conſtitutum à nobis adiutorium dederunt: hoc fiat inueſtigatum, & nobis nunciatum.

7. Volumus, vt iſti Miſſi noſtri, qui hac legatione fungi debent, ab his hominibus coniectum accipiant, qui in hoſtem pergere debuerunt, & non perrexerunt. Similiter & à Comite, vel Vicario, vel Centenario, qui ad hoc conſenſerunt, vt illi domi remanſiſſent, necnon & ab omnibus prædictum coniectum accipiant, qui anno præterito conſtitutam à nobis exercitalis itineris iuſſionem irritam fecerunt.

8. Iſtius Capitularii exemplaria quatuor volumus vt ſcribantur, & vnum habeant Miſſi noſtri: alterum Comes, in cuius miniſteriis hæc facienda ſunt, vt aliter non faciant, neque Miſſus noſter, neque Comes, niſi ſicut à nobis Capitulis ordinatum eſt: tertium habeant Miſſi noſtri, qui ſuper exercitum noſtrum conſtituendi ſunt: quartum habeat Cancellarius noſter.

9. Volumus, vt homines fidelium noſtrorum, quos nobiſcum ad ſeruitium noſtrum domi reſeruare iuſſimus, in exercitum ire non compellantur; ſed & ipſi domi remaneant, vel in ſeruitio dominorum ſuorum: neque heribannum rewadiare iubeantur illi homines, qui anno præterito nobiſcum fuerunt.

PRINCIPVM ECCLESI STICORVM S. ROMANI IMPERII, CAPITVLA,

Anno Chriſti 816.

Ex mandato LVDOVICI PII IMP. in Comitiis in Attiniaco celebratis conſcri &c per Miſſos Imperiales in Imperio promulgata.

Capitula quæ ſunt generaliter per Parrochias populis denuncianda.

Vt fidei Sacramnto baptizandi imbuantur, & vt paruuli de ſacris fontibus ab his non ſu piantur vel homines ad confirmationem teneantur, qui in publica pœnitentia adhuc canon irreconciliati manſerunt.

HOc admonendum vel denunciandum fidelibus neceſſarie præuidimus, vt hi, qui Chriſti expetunt, & prouectæ ætatis ſunt, priusquam ad baptiſmum accedant, inſtru & de fidei & baptiſmatis ſacramento. Similiter & illi inſtruendi ſunt, qui paruulos de fonte ſuſcipere voluerint, vt intelligant & vim eiuſdem ſacramenti, & quid pro ali ponderint, vel pro quo fideiuſſores extiterint. Illos tamen ſpecialiter ab his officiis remouend dicamus, ne alios de ſacroſancto fonte baptiſmatis ſuſcipiant, nec etiam ad percipiendum ſanct ritus donum aliorum patroni exiſtant, qui & communione canonica priuati, & pœnitentiæ pu ſunt ſubabacti, donec per pœnitentiæ ſatisfactionem reconciliationem mereantur. Quos en diuina & auctoritas canonica ab Eccleſiarum liminibus, & à caſtris militaribus, ne ruina ſint pe ſequeſtrat, multo magis ab his ſacris officiis vſque ad tempus pœnitentiæ, vt iam dictum eſt, per ſunt ſequeſtrandi.

2. *Quo tempore baptiſma celebrari oporteat.*

Vt extra ſtatuta tempora canonum baptiſmata non celebrentur: quia ſacri canones hoc n omnibus, niſi aliquod periculum inſtiterit, fieri prohibent, in tantum, vt etiam eos, qui alio tem baptizantur, à gradibus Eccleſiaſticis arceant.

3. *Vt pactum in baptiſmate factum cum Deo à baptizatis obſeruetur.*

De eo etiam inſtruendos fideles neceſſario præuidimus, vt intelligant pactum quod cum in baptiſmate fecerunt. Pactum quod cum Deo in baptiſmate fit à multis ex toto, à multis ex transgreditur. Ex toto quippe transgreditur, quando quis poſt acceptam baptiſmatis gratiam, a infidelitatem, aut hæreſim, aut certe ad ſciſma prolabitur. Ex parte vero, quando quis aut ad ſu biam, aut ad inuidiam, aut ad cætera vitia ſpiritalia, quæ ex radice ſuperbiæ prodeunt, labitur.

4. *Quid ſit abrenunciatio in baptiſmo, & quomodo obſeruanda.*

Quid ſit abrenunciare Diabolo, operibus & pompis eius, valde omnes fideles intelligere o tet. Quapropter neceſſe eſt, vt prædicatores in admonendo, & auditores in diſcendo & opere c plendo ab hinc, vt ſuum cauere poſſint periculum, magis adhibeant ſtudium. Abrenunciare ig Diabolo, eſt penitus eum reſpuere, ſpernere, reiicere, eique contradicere, ſeque vnumquemque a alienare, ſiue aliud quid quod hoc verbo in hoc ſenſu exprimi poteſt. Opera eius ſunt, quæ vtiqu peribus ſaluatoris contraria exiſtunt. Primum ſuperbia, cuius ille auctor eſt, & quæ eum ex An dæmonem fecit, quæ eſt etiam initium omnis peccati, & cætera vitia, quæ ex radice prodeunt ſu biæ. Pompa diaboli hæc eſt, quæ & pompa mundi, id eſt, ambitio, arrogantia, vana gloria omni cuiuslibet rei ſuperfluitas in humanis vſibus; Vnde creſcit elatio, quæ multoties honeſtati ſolet a bi, & cætera huiuſmodi, quæ de fonte ſuperbiæ procedere noſcuntur. Hæc & his ſimilia ſunt, qu nusquisque fidelis tempore baptiſmatis à ſe reiecit, Chriſtoque ſe mancipauit, pactumque cum fecit, ne penitus ad ea, quibus abrenunciauit, rediret. Verum ſi iura humanæ pactionis firmiter con uantur, fixius tamen atque feruentius iura tanti pacti, quæ cum Deo facta ſunt, inuiolabiliter ſunt ſeruanda.

5. *De Scholis per ſingulas vrbes habendis.*

Inter nos pari conſenſu decreuimus, vt vnusquisque Epiſcoporum in ſcholis habendis & ad tilitatem Eccleſiæ militibus Chriſti præparandis & educandis, ab hinc maius ſtudium adhiberet, & hoc vniuscuiusque ſtudium volumus probare, vt quando ad prouinciale Epiſcoporum concili ventum fuerit, vnusquisque rectorum ſcholaſticos ſuos eidem concilio adeſſe faciat, quatenus & teris Eccleſiis noti ſunt, & eius ſolers ſtudium circa diuinum cultum omnibus manifeſtum fiat.

6. *Quod ab Epiſcopis ieiunis impoſitio manuum fieri oporteat.*

Vt Epiſcopi non niſi ieiuni per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant, exceptis i firmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Paſcha videlicet & Pentecoſte, b ptiſmum, ita etiam traditionem ſancti Spiritus à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

7. *Vt nullus presbyterorum miſſam ſolus celebrare præſumat.*

Viſum etiam nobis fuit illud inhibendum, vt nullus presbyterorum ſolus Miſſam celebrare pr ſumat, quia ita nec verba Domini ſaluatoris, quibus myſteria corporis & ſanguinis ſuis Diſcipulis c lebranda contradidit, nec Pauli documenta declarant, nec etiam in ipſis actis Apoſtolorum, ſi en

cleati

Digitized by Google

deatim legantur, ita fieri debere vllo modo inuenitur. Vnde conueniendus, imo interrogandus nobis videtur huiuſmodi corporis & ſanguinis Domini ſolitarius conſecrator, quibus dicat, *Dominus vobiſcum* & à quo illi reſpondeatur, *Et cum ſpiritu ſuo*: vel pro quibus ſupplicando Domino inter cætera, Memento Domine & omnium circumaſtantium, cũ nullus circumſtet, dicat. Quæ conſuetudo, quia Apoſtolicæ & Eccleſiaſticæ auctoritati refragatur, & tanto myſterio quandam dehonorationem irrogare videtur, omnibus nobis in commune viſum eſt, vt deinceps huiuſcemodi vſus inhibeatur.

8. *Vt in vnaquaque Eccleſia, proprius presbyter habeatur.*

Sæpe namque in aliis conciliis, & nunc in noſtris conuentibus conſtitutum eſt, vt vnaquæque Eccleſia, ſi facultas ſuppetit, proprium habeat presbyterum; & vnusquisque presbyter vna tantum ſit contentus Eccleſia.

9. *Vt in die Dominica rurale opus non fiat.*

Inter cætera vero admonitionis noſtræ officia, ſatis illud neceſſarium viſum eſt, vt populis fidelibus terribiliter denuncietur, vt diem Dominicam, in qua auctor vitæ reſurrexit à mortuis, honorabiliter & venerabiliter colant. Nam ſi pagni ob memoriam & reuerentiam Deorum ſuorum dies colere; & Iudæi more carnali Sabbatum carnaliter obſeruare ſatagunt, quantomagis Chriſtianæ religionis deuotio ob memoriam Dominicę reſurrectionis eundem diem venerabiliter atque honorabiliter colere debet? Multi namque noſtrorum viſu, multi etiam quorumdam relatu didicimus quosdam in hoc die opera ruralia exercentes, fulmine interemptos, quosdam artuum contractione multatos, quosdam etiam viſibili igne abſumptos ſubito in cinerem reſolutos pœnaliter occubuiſſe. Proinde neceſſe eſt, vt primum ſacerdotes, reges & principes, cunctiq; fideles huic diei debitam obſeruationem atque reuerentiam deuotiſſime exhibeant.

10. *De miſſarum celebrationibus in locis incongruentibus minime agendis.*

Illud etiam quanquam ſæpe admonitum ſit iterum inculcandum populisque denunciandum ſummopere viſum fuit, vt miſſarũ celebrationes in locis incongruentibus fieri omnino non debeant. Et neceſſe eſt vt vnusquisq; Epiſcoporum huiuſcemodi temerariam conſuetudinẽ à parochia ſua penitus amoueat. Et ſi quis presbyterorum ab hinc, excepto quando in itinere pergitur, & locus baſilicæ procul eſt, & ideo in altaribus ab Epiſcopo conſecratis fieri neceſſitas compellit, ne populus Dei ſine miſſarum celebratione & corporis & ſanguinis Dominici perceptione maneat: miſſarum celebrationes in huiusmodi illicitis locis poſt tot tantasq; prohibitiones facere attentauerit, dignum eſt vt gradus ſui periculum incurrat. Satius igitur eſt Miſſam non audire, quam eam, vbi non licet nec oportet, celebrare aut audire.

11. *Quod presbyteri inconſultis Epiſcopis viduas velare non debeant.*

Quia ergo quod ſæpe in noſtris conciliis prohibitum eſt, Viduas inconſultis Epiſcopis velari non debere, & eandem conſtitutionem à quibusdam præuaricari nunc cognouimus, prorſus ne deinceps fieret, interdiximus; Vt ſi quispiam presbyterorũ deinceps huius conſtitutionis contumaciter tranſgreſſor extiterit, ſcilicet vt aliquam viduam inconſulto Epiſcopo velare præſumat, gradus ſui periculum incurrat.

12. *De puellis virginibus à presbyteris non velandis.*

Similiter & de puellis virginibus à presbyteris non velandis inhibuimus, in qua re hactenus multos presbyterorum partim temeritate deliquiſſe deprehendimus.

13. *Quod quædam fœminæ ſibi velum absque ſacerdotum conſenſu imponunt.*

Deprehendimus & aliam negligentiam, eo quod quædam fœminæ ſine conſenſu ſacerdotum velum ſibi in cautem imponant, quod ſimiliter ne vlterius fieret, inhibuimus.

14. *De Abbatiſſis & ſanctimonialibus, quæ contra canones viduis & puellis velum imponunt.*

Nihilominus etiam in quibusdam locis inolitum inuenimus vſum ſtultitiæ plenum, & Eccleſiaſticæ auctoritati contrarium, eo quod videlicet nonnullæ abbatiſſæ & aliquæ ex ſanctimonialibus, viduis & puellis virginibus contra fas velum imponere præſumant, & ideo nonnullæ taliter velatæ, putant liberius ſuis carnalibus deſideriis poſſe vacare & ſuas voluntates explere. Quapropter ſtatuimus, vt ſi aut abbatiſſa aut quælibet ſanctimonialis poſt hanc diffinitionẽ in tantã audaciam proruperit, vt aut viduã aut puellã virginẽ velare præſumat, iudicio canonico vsq; ad ſatisfactionẽ ſubdatur.

15. *De fœminis nobilibus quæ poſt mortem virorum ſuorum, ſtatim capita velant.*

De nobilibus fœminis, quæ amiſſis viris repente velantur, & in propriis domibus diuerſas neceſſitates opponentes reſidere delectantur, de quibus in aliis conuentibus iam dudum ventilatum & definitum eſt, maiori ſolertique ſtudio admonendas eſſe & inſtruendas ab Epiſcopis ſtatuimus, quatenus ſuæ ſaluti conſulant, ne ſic indiſcrete viuendo & propria noxiaque libertate vtendo, & per diuerſa vagando periculum animarum ſuarum incurrant, ſemper illud Apoſtolicum ante oculos habentes quo dicitur: Vidua quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt.

16. *Vt nullus canonicorum vel monachorum, niſi prædicationis aut alicuius certæ neceſſitatis cauſa, & hoc, licentia Epiſcopi, vel qui ab eo ſua vice fungitur, monaſterium monacharum aut canonicarũ adire præſumat.*

Quia etiam comperimus quosdam canonicos & monachos poſtpoſito religionis ſuæ pudore monaſteria ſanctimonialium tam monacharũ quam canonicarum inconſulto Epiſcopo ſuo imprudenter atq; irreuerenter adire, qui obtendere ſolent ſe nõ ob aliud illuc accedere, niſi aut propinquitatis, aut familiaritatis, aut certe neſcio cuius collocutionis gratia: Quod factũ quia nec canonico nec

monaſtico

monaſtico congruit propoſito, prorſus interdicimus, niſi forte cauſa prædicationis, aut certe
bilis neceſſitas id facere coegerit;& hoc nullatenus ſine licentia Epiſcopi,aut illius qui vice il
gitur, fieri præſumatur. Quod ſi ſermo prædicationis faciendus eſt, congruo in loco coram c
fiat: Si vero colloquendum cum aliqua ſanctimonialium ratio expoſtulat, id non alibi niſi i
tuto loco, id eſt,in auditorio, ſub teſtimonio virorum religioſorum & religioſarum fœminar
Quando vero ſacerdotibus in monaſteriis puellaribus Miſſarum celebrationes faciendæ ſu
miniſtris ſibi deputatis illuc ingrediantur: quibus rite peractis non ad ſecretas collocutione
monialiũ ſe vllo modo diuertant, ſed cum miniſtris ſuis illico egrediantur. Porro ſi ſacerdoti
ctimoniales peccata ſua confiteri voluerint,id non niſi in Eccleſia corã ſancto altari,adſtantib
procul teſtibus,faciant.Si autem infirmitas præpedierit,aut in Eccleſia eadem confeſſio fieri n
in quacumqualibet domo facienda eſt,non niſi teſtibus ſimiliter haud procul adſtantibus fiat
modo quippe videtur nobis conuenire, vt monachus relicto monaſterio ſuo idcirco ſanctim
um monaſteria adeat,vt confitentibus peccata ſua modum pœnitentiæ imponat.

17. *Quod pecunia à paupere non ſit exigenda cum vſura.*

Quia ergo in multimodis vſurarum adinuentionibus quoſdam clericos & laicos oblit
ceptionis Dominicæ,qua dicitur, Pecuniam tuam non dabis ad vſuram; & frugum ſuperabun
non exiges,ego Dominus Deus veſter; in tantam turpiſſimi lucri rabiem exarſiſſe cognouimu
multiplicib. atq; innumeris vſurarum generibus ſua adinuentione & cupiditate repertis, paup
fligant, opprimant & exhauriant, adeo vt multi fame confecti pereant, multi etiam propriis
ctis alienas terras expetant, in quibuscunque locis hoc fieri didicimus, ne vlterius fieret cum
proteſtatione modis omnibus inhibuimus: attendentes illud, quod in libro Exodi Dominus
giſlatorem dicit: Si pecuniam tuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrge
quaſi exactor, nec vſuris opprimas. In libro quoque Leuitic. Si attenuatus fuerit frater tuus &
mus manu & ſuſceperis eum quaſi aduenam & peregrinum,& vixerit tecũ, non accipias ab eo
nec amplius quam dediſti. Time Dominũ Deum tuum,vt viuere poſſit frater tuus apud te. Et i
Deuteronomii; Si vnus, inquit,de fratribus tuis qui morantur intra portas ciuitatis tuæ in terra
Dominus Deus daturus eſt tibi,ad paupertatem venerit,non obdurabis cor tuũ nec contrahes
ſed aperies eã peuperi, & dabis mutuũ quo indigere eum perſpexeris. Item in eodem: Caue ne
ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis
uertas oculos à paupere fratre tuo,nolens ei mutuum quod poſtulat, commodare, ne clamet c
te ad Dominum,& fiat tibi in peccatum, ſed dabis ei,nec ages quidpiam callide in eius neceſſit
ſubleuandis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore in cunctis ad quæ manu
ſeris. Amos Propheta ait, Audite hoc qui conteritis pauperẽ & deficere facitis egenos terræ dice
Quando tranſibit meſſis & venundabimus merces, & ſabbatum & aperiemus frumentum vt m
nuamus menſuram & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas, vt poſſideamus in a
ro egenos,& pauperes pro calciamentis, & quiſquilias frumenti vendamus. Hyeronymus in ex
tione Ezechielis Prophetæ: Putant quidam vſuram tantum eſſe in pecunia,quod præuidens Scri
ra, omnis rei aufert ſuperabundantiam vt plus non recipias quam dediſti. Solent in agris frumen
milii,vini & olei cæterarumq; ſpecierum vſuræ exigi,ſiue,vt appellat ſermo diuinus, ſuperabundã
verbi gratia, vt hyemis tempore demus decem modios, & in menſe recipiamus quindecim, hoc
amplius parte media, qui iuſtiſſimum ſi putauerit quartam plus accipiet portionem. Et ſolent a
mentari ac dicere: Dedi vnum modium,qui ſatus fecit decem modios, nonne iuſtum eſt vt me
modiũ de meo plus accipiã,cum illa mea liberalitate nouẽ & ſemis de meo habeat. Noli errare,in
Apoſtolus, Deus non irridetur. Reſpondeat enim nobis breuiter fœnerator miſericors, vtrũ hab
dederit,an nõ habenti. habenti vtiq; dare non debuerat: ſed dedit quaſi non habenti. ergo quare
exigit quaſi ab habente? Alii pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diuerſi generis, & non
telligunt vſuram appellari & ſuperabundantiam quicquid illud eſt, ſi ab eo quod dederint plus ac
perint. De menſurarum namque inæqualitate & modiis iniuſtis & ſextariis,quæ Domini lege hab
prohibentur, qualiter res ad certam correctionem perduci poſſit,non ſatis perſpicue nobis patet
quod in diuerſis prouinciis,diuerſæ ab omnibus pene habeantur. hoc tamen modis omnib. opta
& admonemus, vt ſaltem nullus duplices menſuras in ſua dominatione aut habeat aut haberi p
mittat: quoniam hac occaſione multos pauperes affligi in pleriſque locis cognouimus.

18. *De diuerſis malorum flagitiis.*

Sunt ſane diuerſorum malorum patratores,quos & lex diuina improbat & condemnat,
quorum etiam diuerſis ſceleribus & flagitiis populus fame & peſtilẽtia flagellatur, & Eccleſiæ ſta
infirmatur,& regnum periclitatur. Contra quos nos eorum malitiam exaggerantes, quanquam in
cris eloquiis ſatis ſint execrata, neceſſarium præuidimus iterum noſtra admonitione & exhortatio
præcaueri omnino oportere: ſicut ſunt diuerſarum pollutionum patratores, quas cum maſculis
pecoribus nonnulli diuerſiſſimis modis admittunt, quæ incomparabilem dulcedinem piiſſimi Cre
toris ad amaritudinem prouocantes, tanto grauius delinquunt, quanto contra naturam peccant:
quo etiam ſcelere igne cœleſti conflagratæ infernique hiatu abſorptæ ſunt ciuitates, necnon & qu
draginta & eo amplius millia ſtirpis Beniaminæ mucrone fraterno confoſſa ſunt. Hæc porro iudicia
euidentes vindictæ declarant,quã deteſtabile & execrabile apud diuinã maieſtatem hoc vitium ex
Extãt & alia pernicioſiſſima mala, quæ ex ritu gentiliũ remanſiſſe nõ dubiũ eſt, vt ſunt magi, arioli, ſo
tilegi, venefici, diuini, incantatores, ſomniorũ coniectores, quos diuina lex irretractabiliter puniri
be

bæ. De quibus in lege dicitur: Anima quæ declinauerit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui. Sanctificamini & eſtote ſancti, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. cuſtodite præcepta mea, & facite ea, quia ego Dominus qui ſanctifico vos. Et alibi: Magos, & ariolos, & maleficos terræ viuere ne patiamini. Dubiũ etenim non eſt, ſicut multis eſt notum, quod quibuſdam præſtigiis atque diabolicis illuſionibus ita mentes quorundam inficiunt poculis amatoriis, cibis, vel philacteriis, vt in inſaniam verſi à pleriſque iudicentur, dum proprias non ſentiunt contumelias. Ferunt enim ſuis maleficiis aera poſſe conturbare, & grandines immittere, futura prædicere, fructus & lac auferre, aliiſque dare, & innumera à talibus fieri dicuntur. Qui vt fuerint huiuſmodi reperti viri ſeu fœminæ in tantum diſciplina & vigore principis acrius corrigendi ſunt, inquantum manifeſtius auſu nefando ac temerario ſeruire Diabolo non metuunt. De his quoque in concilio Ancyritano titulo XXIII. ita ſcriptum eſt: Qui diuinationes expetunt, & more gentilium ſubſequuntur, aut in domos ſuas huiuſcemodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte malefica aut expiandi cauſa, ſub regula quinquennii iaceant ſecundum gradus pœnitentiæ definitos. Oportet enim hæc in omnibus, & maxime in his locis vbi licite & impune multi ſe poſſe aut perpetrare hoc confidunt, vt ſtudioſius & diligentius admoneantur, & ſeuerius corrigantur.

19. *De aliis vitiis quæ in vſu quaſi per naturam habentur.*

Sunt & alia deteſtanda vitia quæ ita habentur quaſi naturaliter in vſu, vt ea perpetrantes quanti ſint diſcriminis non aduertant, ſicut ſunt ea quæ Apoſtolus aperte enumerat, id eſt, ebrietates, comeſſationes, contentiones, iræ, rixæ, diſſenſiones, detractiones, inuidiæ, inimicitiæ, quę homines, iuxta eundem Apoſtolum, à regno Dei excludunt, ita inquiẽtem: Qui enim talia agunt regnum Dei nõ conſequuntur. In tantum enim ea impudenter & fidenter quidam committunt, vt merito de illis dici poſſit, *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Vnde oportet vt omnes Chriſtiani hæc & ſubtiliter intelligant, & ſtudioſiſſime caueant, ne forte ea perpetrantes, & alia bona quæ agunt perdant, & propter hoc à regno Dei ſe alienos faciant. Similiter etiam de otioſo ſermone pro iuxta Domini vocem, omnes reddituri ſumus in die iudicii rationem. De ſcurrilitate & ſtultiloquio & maledictionibus, quoniam iuxta Apoſtolum, maledicentes regnum Dei non poſſidebunt. De mẽdacio, de periculoſo noxio, aſſiduoque iuramento & obſcœnis turpibuſque canticis, omnibus Chriſtianis intelligendum & obſeruandum eſt, vt ſummopere ab his ſe caueant, ne his ſtudentes per negligentiam detrimentum, quod abſit, ſuarum patiantur animarum. Hæc igitur quæ breuiter præmiſſa ſunt, primum adiuuante diuina gratia à nobiſmetipſis abdicando, formam & exemplum aliis præbere volumus, & fidelibus noſtris humiliter innoteſcere, & fideliter denunciare neceſſario iudicauimus, ſed & per parochias noſtras omnes admonendo inſtruere cupimus, ne, quod abſit, per ſuam ignorãtiam & noſtram negligentiam huiuſcemodi mortiferis ſubiaceant vitiis.

20. *Vt laici vxores ſola cauſa filiorum habere debeant.*

Congeſſimus etiam in opere conuentus noſtri nonnulla alia capitula ad laicorum fidelium obſeruationem & ſalutem pertinentia, quorum hic omiſſa prolixitate mentionem tantum facimus, ſcilicet, quod noſſe eos oporteat coniugium à Deo eſſe conſtitutum, & quod non ſit cauſa luxuriæ, ſed cauſa potius filiorum appetendum: & vt virginitas, ſicut doctores noſtri tradunt, vſq; ad nuptias ſit cuſtodienda, & vt vxores habentes, neque pellicem neque concubinam habere debeant. Quomodo etiã in caſtitate vxores ſuas diligere, eiſq; vt pote vaſe infirmiori honorem debitũ debeant impendere, & quod commixtio carnalis cum vxoribus gratia fieri debeat prolis non voluptatis, & qualiter à coitu prægnantium vxorum viris abſtinendũ ſit, nec nõ & qualiter menſtruo tempore viris ab vxoribus ſuis abſtinendũ ſit, & quod niſi cauſa fornicationis, vt Dominus ait, non ſit vxor dimittenda, ſed potius ſuſtinenda, & quod hi qui cauſa fornicationis dimiſſis vxoribus ſuis alias ducunt, Domini ſententia adulteri eſſe notentur, ſiue etiam qualiter inceſta Chriſtianis cauẽda ſint, & quod loca Deo dicata frequentius deuotiuſque à fidelibus ad Deum exorandum, ſibiq; propicium faciendum ſint adeunda. Et quod in baſilicis Deo dicatis non ſit fabulis otioſis, turpibuſq; & obſcœnis ſermocinationibus vacandum, & negotia ſecularia publicaque placita habenda, & quod qui hæc in Eccleſiis Dei faciunt, maiora ſibi peccata accumulent. De iuſto iudicio iudicando & munerum acceptione cauenda. De falſo teſtimonio vitando, & de detractione vitanda. Necnon & cæteris quæ longum eſt dinumerare. Sunt etiam alia plura flagitia perneceſſario corrigenda, quæ nos ideo hic inſerere non neceſſarium duximus, quoniam ſatis euidenter in veſtris capitulis ea comprehenſa eſſe ſcimus, quæ vos veſtra auctoritate & fidelium conſultu per ſtrenuos miſſos veſtros corrigenda eſſe cenſuiſtis. Hæc nos fideles & deuotiſſimi famuli & oratores veſtri, iuxta paruitaté ſenſus noſtri, prout breuitas temporis permiſit, ſecundum ſanctam ordinationem veſtram, de his quæ ad noſtram & conſacerdotum, ſubiectorumque noſtrorum correctionem & emendationem pertinere perſpeximus, necnon & de his, quæ populis neceſſario annuncianda & admonenda præuidimus, illud etiam, quod veſtræ pietati depoſcendum modo iudicauimus, pauca de multis quæ in noſtris conuentibus geſta ſunt, excerpentes, in vnum redigendo ſuccincte & ordinatim adnotauimus: ſed quamquam ordine præpoſtero de his quæ præmiſſa ſunt, veſtro ardentiſſimo deſidero prius ſatisfacere elegimus, illud tamen quod in capite prius ponendum fuerat, & ad veſtram ſpecialiter perſonam miniſteriumque pertinere cognouimus, nullatenus obliuioni tradidimus, ſed potius veſtræ ſaluti proſpicien-

Digitized by Google

ſpicientes, nonnulla capitula neceſſaria fideliter collegimus, & vobis familiariter admonitic
tia porrigenda deuouimus, vt aperte atque diſtincte inſpiciendo, legendo, & audiendo veſtra
ſcere poſſit ſolertia, de quibus & pro quibus in memoratis conuentibus noſtris ſecundum viri
ſibilitatem noſtrarum fideliter egerimus.

21. *De Regis vocabulo, & qualis eſſe debeat ipſe.*

Vt quid Rex dictus ſit, Iſidorus in libro Sententiarum ſcribit: Rex enim, inquit, à recte
vocatur, ſi enim pie & iuſte & miſericorditer agit, merito Rex appellatur: ſi his caruerit, non
tyrannus eſt. Antiqui autem, vt idem Iſidorus in libro Etymologiarum ſcribit, omnes Rege
nos vocabant, ſed poſtea pie & iuſte, & miſericorditer regentibus, Regis ſunt nomen adepri
vero, iniuſte, crudeliterque principantibus non Regis, ſed tyrannicum aptatum eſt nomen.
Beatus Gregorius ait in Moralibus: Viros nanque ſanctos proinde Reges vocari in ſacris eloq
dicimus, eo quod recte agunt ſenſusque proprios bene regant, & motus reſiſtentes ſibi rati
diſcretione componant. Recte igitur illi Reges vocantur, qui tam ſemetipſos, quàm ſubiecte
regendo pacificare nouerunt. Ad quid etiam conſtitutus ſit Imperator, Fulgentius in libro de
te prædeſtinationis & gratiæ ſcribit. Clementiſſimus quoque Imperator, non ideo eſt vas miſ
diæ præparatum in gloria, quia apicem terreni principatus accepit, ſed ſi in imperiali culmin
fide viuat, & vera cordis humilitate præditus, culmen regiæ dignitatis ſanctæ religioni ſubi
magis in timore ſeruire Deo, quàm in timore dominari populo delectetur, ſi in eo leuitas i
diam mitigat, ornat benignitas poteſtatem, ſi ſe magis diligendum quàm metuendum cuncti
beat, ſi ſubiectis ſalubriter conſulat, ſi iuſtitiam ſic teneat, vt miſericordiam non relinquat, ſi
mnibus ita ſe ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ meminerit filium, vt eius paci atque tranquilli
vniuerſum mundum prodeſſe ſuum faciat principatum. Magis enim Chriſtianum regitur ac
ga[illegible] imperium dum Eccleſiaſtico ſtatui per omnem terram conſulitur, quàm cum in parte qu
que terrarum pro temporali ſecuritate pugnatur. Vnde & Iſidorus ſcribit: Principes namque
nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem poteſtatem di
nam Eccleſiaſticam muniant. Cæterum intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi vt
non præualet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ
rem. Sæpe per regnum terrenum cœleſte regnum proficit, vt qui intra Eccleſiam poſiti contra
& diſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore principum conterantur, ipſamque diſciplinam, quam Ec
vtilitas exercere non præualet ceruicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat. Salomon i
uerbiis, Miſericordia & veritas cuſtodiunt Regem, & roborabitur clementia thronus eius.

22. *De miniſterio regali quale ſit.*

Regale namque miniſterium ſpecialiter eſt, populum Dei gubernare & regere cum æquit
iuſtitia, & vt pacem & concordiam habeant, ſtudere. Ipſe enim debet primo defenſor eſſe Ecc
rum & ſeruorum Dei, viduarum, orphanorum, cæterorumque pauperum, necnon & omnium
gentium. Ipſius enim terror & ſtudium huiuſmodi inquantum poſſibile eſt, eſſe debet primo, vt
la iniuſtitia fiat, deinde ſi euenerit, vt nullo modo eam ſubſiſtere permittat, nec ſpem deliteſc
ſiue audaciam male agendi cuiquam relinquat: ſed ſciant omnes quoniam ſi ad ipſius notitiam
uenerit quidpiam mali quod admiſerint, nequaquam incorrectum aut inultum remanebit, ſed i
facti qualitatem erit & modus correctionis. Vnde oportet, vt ipſe, qui iudex eſt iudicum, ca
pauperum ad ſe ingredi faciat, & diligenter inquirat, ne forte illi, qui ab eo conſtituti ſunt, & v
eius agere debent in populo, iniuſte aut negligenter pauperes oppreſſiones pati permittant. Sci
tem & vnumquemq; cuiuslibet ſit ordinis oportet, quia ſi de otioſo ſermone Deo rationē redd
eſt, multo magis de miniſterio ſibi diuinitus commiſſo. De miniſterio autem Regis ita Iob lo
Quumq; ſederem quaſi Rex circumſtante exercitu, eram tamen mærentium conſolator, auris
beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi, quod liberaſſem pauperem voci
tem & pupillum cui non eſſet adiutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſol
ſum. Iuſtitia indutus ſum, & veſtiuit me ſicut veſtimento & diademate iudicio meo. Oculus fui c
& pes claudo. Pater eram pauperum, & cauſam quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam.
terebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Salomon Rex qui ſedet in ſolio
cii, diſſipat omne malum intuitu ſuo. Item idem in libro Sapientiæ: Diligite iuſtitiam qui iudi
terram, ſentite de Domino in bonitate, in ſimplicitate cordis quærite illum. Item ibi: Audite ergo
ges & intelligite, diſcite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudines, &
cetis vobis in turbis nationum, quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſ
qui interrogabit opera veſtra & cogitationes ſcrutabitur, quoniam cum eſſetis miniſtri eius,
recte iudicaſtis neque cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis,
rende & cito apparebit vobis Dominus, quoniam iudicium duriſſimum in his qui præſunt, fiet.
guo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non e
ſubtrahet perſonam cuiuſquam Dominus, nec reuerebitur cuiuſquam magnitudinem: qu
puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter pro omnibus cura eſt illi. Extant & alia innum
ctarum Scripturarum teſtimonia, regio nomini & officio conuenientia, ſuper quibus coll
veſtra ſancta deuotio idcirco magnum nobis ademit laborem, eo quod diuina gratia adeo ve
rum prærogatiuis veſtrum repleuerit animum, & exornauerit dignitatem, vt non ſit neceſſe
doribus Domini copioſioribus exemplis qualibet exaggeratione veſtrum animum onerare. Q

D

Deo omnipotenti gratias vbertimas ac multiplices referimus, qui ita vos pia religione, ſancta deuotione, benigna humilitate, amore iuſtitiæ, operibus miſericordiæ, cæterarumq; ſanctarum virtutum perfectione ſua gratuita pietate ditauit, vt merito ab omnibus amandi & imitandi ſitis. Verum quod nos ſi hæc vobis cælitus attributa non fuiſſent, cum temporali periculo propter auctoritatem miniſterii noſtri vos ad ea peragenda admonere, imo admonendo exigere à vobis quoquo modo debueramus. Vos è contra propter diuinum amorem & honorem & admonendo nos ad potiora prouocatis, & pium oportunumque adiutorium nobis ferre deuotiſſime curatis. Proinde humillimis precib. ſpecialiter pietati veſtræ ſuggerimus, vt bonum quod cœpiſtis Deo opitulante indeſinenter perficere non grauemini, & adimplendis operib. iuſtitiæ & pietatis ac miſericordiæ nullatenus deficiatis: quoniam non inchoantibus, ſed perficientibus præmium æternæ vitæ datur. Et iuxta veritatis vocem: Qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit.

23. *Quod in eligendis & conſtituendis Eccleſiæ rectoribus Regem magnam diligentiam adhibere oporteat.*

Iterum monendo magnitudini veſtræ ſuppliciter ſuggerimus vt deinceps in bonis paſtoribus rectoribuſque in Eccleſiis Dei conſtituendis magnum ſtudium atque ſolertiſſimam adhibeatis curam. Quia ſi aliter factum fuerit, & ordo Eccleſiaſticus ſuam non habebit dignitatem & religio Chriſtiana in multis labefactando damna detrimenti ſui patietur, & animæ veſtræ, quod non optamus, periculum generabitur.

24. *De Abbatiſſis conſtituendis.*

Similiter depoſcimus vt in Abbatiſſis conſtituendis veſtrum ſpecialiter caueatis periculum, ſicut vobis ſæpe eſt admonitum, & per diuinam auctoritatem crebrius manifeſtatum.

25. *De adiutoribus reipublicæ & miniſtris eligendis.*

Sed & hoc obſecramus, vt in eligendis adiutoribus veſtris & reipublicæ miniſtris qui vice veſtra populum Dei regere & gubernare atque iudicare debent, ſolertiſſimam prouidentiam habeatis, ſemper illud attendentes quod in libro Exodi ad Moyſen dicitur, Prouide, inquit, de omni populo viros potentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas & qui oderint auaritiam, & conſtitue ex eis tribunos & centuriones & quinquagenarios qui iudicent populum omni tempore. Quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodo iudicent, leuiuſque tibi ſit partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Domini & præcepta eius poteris ſuſtentare. Vnde & in libro Deuteronomij: Iudices, inquit, & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per ſingulas tribus tuas, vt iudicent populum iuſto iudicio nec in aliquam partem declinent. Item ibi: Dixique vobis in illo tempore: Non poſſum ſolus ſuſtinere vos, quoniam Dominus Deus veſter multiplicauit vos & eſtis hodie ſicut ſtellæ cœli plurimæ: Dominus Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum multa millia, & faciat vobis ſicut locutus eſt. Non valeo ſolus veſtra negotia ſuſtinere, & pondus & iurgia. date è vobis viros ſapientes & gnaros & quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris. Sed & in libro Paralipomenon ita legitur. Conſtituitque Rex Ioſaphat iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per ſingula loca, & præcipiens iudicibus, Videte, ait, quid faciatis, non enim hominis exercetis iudicium ſed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit, ſit timor Domini vobiſcum & cum diligentia cuncta facite. non enim eſt apud Dominum Deum veſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum. Rogamus etiam veſtram pietatem propter diuinam miſericordiam, veſtramque ſalutem ac totius populi vtilitatem, nec non & regni honorem atque ſtabilitatem, vt veſtra pietas ſolertiſſimam vigilantiam adhibeat, quatenus conſiliarii & dignitatis veſtræ miniſtri cuſtodesque animæ veſtræ & corporis, qui debent eſſe intra regnum aliis decus & bonitatis exemplum, & in exteris nationibus bonæ opinionis condimentum, charitatem, pacem atque concordiam omni ſimulatione & calliditate poſtpoſita adinuicem habeant vt ſecundum Dei voluntatem & veſtram honeſtatem atque totius regni profectum communiter decernent & viri vobis adiutores in omnibus concorditer exiſtant: Tunc enim veri conſiliarij veriq; adiutores veſtri & totius regni ſalubriter eſſe poterunt, ſi vnanimes extiterint, & inuicem dilectionem habuerint. decet quippe vt ſacra domus veſtra cunctis ſpectabilis appareat & imitabilis exiſtat, & famam ſuæ bonæ opinionis ſiue alios imperij veſtri ſubiectos, ſiue exteras nationes abundantiſſime perfundat. Vbi igitur omnes diſſenſiones & diſcordiæ dirimendæ, & omnis militia imperiali auctoritate eſt comprimenda, neceſſe eſt, vt quod in aliis corrigere decernit, in ea minime reperiatur. Nam & hoc humiliter obſecrando admonemus, vt liberos veſtros quos vobis diuina pietas largiri voluit, in timore Dei iugiter diligenterque erudiatis, ſicuti & facitis, & vt in mutuæ dilectionis charitate & fraternitatis amore atque vnanimitatis concordia viciſſim conſiſtant ſedula paternaque admonitione inſiſtatis, & ne illicitis actibus creatoris ſui offenſam incurrant, prouida ſolertique circumſpectione nihilominus inuigiletis, attendentes beatum Iob cuius ſtudium, vt Beatus Gregorius in moralibus libris ſcripſit, circa filios erudiendos tale extitit, vt non ſolum eos exterius perfectos opere & ſermone efficeret, verum etiam cotum borda ſacrificii oblatione mundaret. Attendite etiam & Dauid inſtru-

entem Salomonem filium ſuum, de quo in primo libro Malachim legitur: Ego (inquit) ing vniuerſæ terræ, confortare & eſto vir fortis, & obſerua cuſtodias Domini Dei tui, vt ambu eius & cuſtodias ceremonias eius, & iudicia eius, & præcepta & teſtimonia, ſicut ſcriptum Moyſi. & in libro Paralipomenon: Tu autem Salomon fili mi, ſcito Deum patris tui, & ſeru perfecto, & animo voluntario. Attendite etiam Tobiam de quo legitur, quod cum factus eſ cepit vxorem Annam ex tribu ſua, & genuit ex ea filium, nomen ſuum imponens ei, quem al timere Deum docuit & abſtinere ab omni peccato. Item idem alloquens eundem filium ſuur bus (inquit) diebus vitæ tuæ habeto Deum in mente, & caue ne aliquando peccato conſenti. termittas præcepta Dei noſtri. Ex ſubſtantia tua fac Eleemoſynam, & noli auertere faciem vllo paupere: Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto m & cætera. Item paulo poſt: Attende tibi fili ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nequaqui tis crimen ſcire, ſuperbiam nunquam in tuo ſenſu aut in tuo corde dominari permittas. Ex i initium ſumpſit omnis perditio. Eiſdem non poſt multa: Conſilium ſemper à ſapiente perqu tempore benedic Deo, & pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo pern Item idem: Audite ergo filij mei patrem veſtrum, ſeruite Domino in veritate, & inquirite v quæ ſunt placita illi, & filijs veſtris mandate vt faciant iuſtitias & eleemoſynas, & vt ſint mem & benedicant eum in omni tempore in veritate & in tota virtute ſua. His omnibus prælibatis mus vobis quod ex quæ in capitulis veſtris nobis tractanda commiſiſtis ſcilicet, quid à princi vel quo populo veritate vt diuina auctoritas doceat aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte a tudinalſ mi & non teneatur, fatemur quia in his capitulis quæ ſuperius continentur, necn his quæ præſenti anno conſcribi, & per miſſos veſtros ob vitia comprimenda per imperium d multa de non trata ſunt quæ à paſtoribus Eccleſiarum & à principibus & à reliquo h negligentia exiterunt & aliter quam diuina auctoritas ſe habet, in his eos egiſſe & age. Sed ſi hæc noſtra ſacerdotalis admonitio effectum Deo operante per veſtrum bonum ſ obtinuerit, credimus quod multa quę à multis aliter quam diuina auctoritas ſe habeat ſunt, quæ non tenebuntur corrigentur. Nam & illud quod in eiſdem capitulis continetur, vt m fieret quæ cauſæ id effecerint vt ſacerdotes & principes à recto tramite deuiaſſent, exceptis p capitulis in quibus, ſicut diximus, multa negligebantur, ſpecialiter tamen vnum obſtaculum e temporum iam inoleuiſſe cognouimus, id eſt, quia & principalis poteſtas diuerſis occaſionibus ſ mentum, ſecus quam auctoritas diuina ſe habeat in cauſas Eccleſiaſticas proſilierit, & ſacerdo tum negligentia partim ignorantia in cupiditate, in ſecularibus negotijs & ſollicitudinibus vlt debuerant ſe occupauerunt, & hac occaſione aliter quam diuina auctoritas doceat, in vtraqu actum extitiſſe dubium non eſt. Sed quia Deo miſerante à progenitoribus & genitore veſtro, bis multa correcta gratulamur, & ea quæ adhuc non emus proſperum ſucceſſum habuerint, credimu ad perfectionis ſtatum, veſtra intentione noſtra que deuotio, Deo cooperante, peruenire poſſit. Ve men quia nouimus ſtatum huius regni ſub tali conditione & tenore creuiſſe atque dilatatū eſſe deuotiſſimis ſanctiſque prædeceſſoribus veſtris, ſiue ſcilicet ab Epiſcopis, ſiue à principibus hæ ſam ex toto correctam non ſaſſe propter hæc quæ ſuo tempore dici poſſunt, & pondus tantæ co rationis paruitatis noſtræ vires exceſſit, quoniam nec otium nec ſpatium temporis, nec plenitu conſacerdotum noſtrorum, ſicut ipſa neceſſitas expoſcebat, habuimus. Ideo hæc cong uent aptiori tempori, vita comite ſi Deus ita annuerit, tractanda ac conſideranda diſtulimus, quonia tæ conſiderationis perfectio indiget aſſenſu & adiutorio principum & multitudine atque deu necnon & ſtudio ſacerdotum & obedientia vel concordia populi & congruentia loci tempo ſpacio. Porro de Epiſcopali libertate quam Deo annuente veſtroque adminiculo ſuffragante ad Dei ſeruitium peragendum cupimus, ſuo in tempore vobis dicendi atque vobiſcum con reſeruauimus, quatenus ita ſit vt & noſmetipſos ſalutique populoque nobis ſubiecto vtilit prodeſſe, atque pro vobis & ſtabilitate imperij veſtri liberius valeamus exorare, & de veſtris obſequijs & regni adiutorio ſolatium debitum minime ſubtrahatur, ſed ſi poſſibile fuerit, potius augeatur.

LVD

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI, ET LOTHARII CÆSARIS

CAPITVLARE,

Statutum in Comitiis Theodonis villanis Anno DCCCXXI. Anno Chriſti 821.

PRÆFATIO.

OMNIBVS vobis aut viſu aut auditu notum eſſe non dubitamus, quia genitor noſter, & progenitores, poſtquam à Deo ad hoc electi ſunt, in hoc præcipue ſtuduerunt, vt honor ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſtatus regni decens maneret. Nos etiam iuxta modum noſtrum eorum ſequentes exemplum, ſæpe veſtram deuotionem de his admonere curauimus, & Deo miſerante multa iam emendata & correcta videmus. Vnde & Deo iuſtas laudes perſoluere, & veſtræ bonæ intentioni multimodas debemus gratias referre.

2. *De diuina prouidentia in conſtitutione Domini Imperatoris, & de conſeruatione trium Capitulorum.*

Sed quoniam complacuit diuinæ prouidentiæ noſtram mediocritatem ad hoc conſtituere, vt ſanctæ ſuæ Eccleſiæ & regni huius curam gereremus, ad hoc certare & nos & filios ac ſocios noſtros diebus vitæ noſtræ optamus, vt tria ſpecialiter capitula, & à nobis & à vobis, Deo opem ferente, in huius regni adminiſtratione ſpecialiter conſeruentur, id eſt, vt defenſio & exaltatio vel honor ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſeruorum illius congruus maneat: & pax & iuſticia in omni generalitate populi noſtri conſeruetur. In his quippe maxime ſtudere, & de his in omnibus placitis, quæ vobiſcum Deo auxiliante habituri ſumus, vos admonere optamus, ſicut debitores ſumus.

3. *De hoc quod admonitor fidelium Dominus Imperator ſit, & omnes fideles adiutores ipſius.*

Sed quanquam ſumma huius miniſterii in noſtra perſona conſiſtere videatur, tamen & diuina auctoritate, & humana ordinatione ita per partes diuiſum eſſe cognoſcitur, vt vnusquisque veſtrum in ſuo loco & ordine partem noſtri miniſterij habere cognoſcatur. Vnde apparet, quod ego omnium veſtrum admonitor eſſe debeo, & omnes vos noſtri adiutores eſſe debetis. Nec enim ignoramus quid vnicuique veſtrum in ſibi commiſſa portione conueniat, & ideo prætermittere non poſſumus, quin vnumquemque iuxta ſuum ordinem admoneamus.

4. *De ſacro miniſterio Epiſcoporum, & de admonitione domini Imper. ad Epiſcopos.*

Sed quoniam ſcimus quod ſpecialiter pertineat ad Epiſcopos, vt primum ad ſacrum miniſterium ſuſcipiendum iuſte accedant, & in eodem miniſterio religioſe viuant, & tam bene viuendo, quã recte prædicando populis ſibi commiſſis iter vitæ præbeant, & vt in monaſteriis, in ſuis parochiis conſtitutis ſancta religio obſeruata fiat, vnusquisque iuxta ſuam profeſſionem veraciter viuat, curam impendant: Omnes vos in hoc ſacro ordine conſtitutos, & officio paſtorali functos monemus atque rogamus, vt in hoc maxime elaborare ſtudeatis, & per voſmetipſos, & per vobis ſubiectos, quantum ad veſtrum miniſterium pertinet, nobis veri adiutores in adminiſtratione miniſterij nobis commiſſi exiſtatis, vt in iudicio non condemnari pro noſtra & veſtra negligentia, ſed potius pro vtrorumque bono ſtudio remunerari mereamur. Et vbicunque per negligentiam abbatis aut abbatiſſæ, vel comitis ſiue vaſſi noſtri, aut alicuius cuiuslibet perſonæ, aliquod vobis difficultatis in hoc apparuerit obſtaculum, noſtræ dignoſcentiæ id ad tempus inſinuare non differatis, vt noſtro auxilio ſuffulti, quod veſtra auctoritas expoſcit, famulante, vt decet, poteſtate noſtra, facilius perficere valeatis.

5. *De admonitione Domini Imperatoris ad Epiſcopos de ſacerdotibus ad eorum curam pertinentibus & de ſcholis.*

De ſacerdotibus vero ad veſtram curam pertinentibus magnum adhibere ſtudium, vt qualiter viuere debeant, & quomodo populis ad ſuam portionis curam pertinentibus exemplo & verbo proſint, à vobis cum magna cura edoceantur & admoneantur, & id vt facere ſtudeant veſtra pontificali auctoritate conſtringantur. Quicquid autem in illis à populis iuſte reprehenditur in exemplo propriæ

conuerſationis, veſtra prouidentia corrigere non neglegat. Ne vero Eccleſiæ illis commiſſæ ratione, aut in luminaribus iuxta poſſibilitatem rerum ab illis negligantur, veſtra nihilominus vigilare debet ſolertia. Et ſicut alios prohibetis ne de manſis ad Eccleſiæ luminaria datis aliquid accipiant, ſic & vos, & veſtri archidiaconi de eiſdem manſis nihil accipiēdo aliis exemplum præbeatis: potius ad id, ad quod data ſunt ſeruire concedatur, vt totū ſicut dictū eſt, in reſtauratione Ec luminaribus veſtra auctoritate & ſtudio cedere poſſit. Scholæ ſane ad filios, & miniſtros Ec ſtruendos vel edocendos, ſicut à nobis præterito tempore ad Attiniacum promiſiſtis, & vol ximus, in congruis locis, vbi necdum perfectum eſt, ad multorum vtilitatem & profectum à dinari non neglegantur.

6. *De admonitione ad comites pro vtilitate Sanctæ Dei Eccleſia.*

Vobis vero comitibus dicimus, voſque commonemus, quia ad veſtrum miniſterium pertinet, vt reuerentiam & honorem ſanctæ Dei Eccleſiæ exhibeatis, & cum epiſcopis veſtris diter viuatis, & eius adiutorium ad ſuum miniſterium peragendum præbeatis, & vt vos ipſi ſteriis veſtris pacem & iuſtitiam faciatis, & quæ noſtra auctoritas publice fieri decernit, in v niſteriis ſtudioſe perficere ſtudeatis. Proinde monemus veſtram fidelitatem, vt memores ſitis bis promiſſæ, & parte miniſterii noſtri vobis commiſſi, in pace ſcilicet & iuſtitia facienda, v pſos coram Deo & coram hominibus tales exhibeatis, vt & noſtri veri adiutores, & populi cō res iuſte dici & vocari poſſitis: & nulla quælibet cauſa aut munerum acceptio, aut amicitia cu vel odium, aut timor, vel gratia ab ſtatu rectitudinis vos deuiare compellat, quin inter proxi proximum ſemper iuſte iudicetis. Pupillorum vero & viduarum & cæterorum pauperum ad & defenſores, & ſanctæ eccleſiæ vel ſeruorum illius honoratores, iuxta veſtram poſſibilitat Illos quoque qui temeritate & violentia in furtis & latrociniis, ſiue rapinis communem pace li perturbare moliuntur, veſtro ſtudio & correctione, ſicut decet, compeſcite. Et ſi aliqua pe aliquo vobis impedimento fuerit, quin ea, quæ dicimus facere non valeatis nobis ad temp notum fiat, vt noſtra auctoritate adiuti, miniſterium veſtrum digne adimplere poſſitis.

7. *De admonitione ad lacos pro honore Eccleſiaſtico conſeruando.*

Omnes vero laicos monemus, vt honorem Eccleſiaſticum conſeruent, & dignam vene epiſcopis & Dei ſacerdotibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum ſuis deuote accura iunia ab illis communiter indicta reuerenter obſeruent, & ſuos obſeruare doceant & compe vt etiam dies dominicus, ſicut decet, & honoretur & colatur, omnes ſtudeant: & vt liberius f ſit, mercata & placita à comitibus, ſicut ſæpe admonitum fuit, illo die prohibeantur.

8. *De admonitione ad abbates & laicos pro monaſteriis ex regali largitate ſibi commiſſis.*

Abbatibus quoque & laicis ſpecialiter iubemus, vt in monaſteriis, quæ ex noſtra largi bent, Epiſcoporum conſilio & documento ea, quæ ad religionem canonicorum, monachoru ctimonialium pertinent, peragant: & eorum ſalubrem admonitionem in hoc libenter aud obediant.

9. *De admonitione ad Epiſcopos, abbates & ad omnes fideles pro Comitum adiutorii s.*

Epiſcopis iterum, abbatibus & vaſſis noſtris, & omnibus fidelibus laicis dicimus, vt co ad iuſtitias faciendas adiutores ſitis.

10. *De admonitione ad epiſcopos, vel comites pro concordia adinuicem, & cum cæteris fidelibus.*

Epiſcopi vero vel comites & ad inuicem & cum cæteris fidelibus concorditer viuant, & miniſteria peragenda viciſſim ſibi adiutorium ferant.

11. *De admonitione ad omnes generaliter pro charitate & pace adinuicem.*

Omnibus etiam generaliter dicimus, vt charitatem & pacem adinuicem habeatis: & gene iuſſionem noſtram generaliter obſeruare decertetis: & miſſis noſtris pro qualicunq; ſcilicet aut ſiaſtica aut publica vtilitate vel opportunitate à nobis directis, noſtri honoris cauſa honorē ex tis, & noſtræ propter auctoritatis venerationem, ea quæ per illos iniungimus, agere non negle

12. *De hoc, quod vnuſquiſque Epiſcoporum vel comitum partem miniſterii regalis habeat & teſtimonio ipſorum adinuicem.*

Et quoniam, ſicut diximus, vnuſquiſque veſtrum partem miniſterii noſtri per partes hab noſcitur, volumus ſtudere & per clamatores, & per alia quælibet certa indicia, & per miſſos

quos ad hoc ordinauerimus, qualiter vnuſquiſque ad hoc certare ſtuduerit, & per commune teſtimonium, id eſt, Epiſcoporum de comitibus, comitum de epiſcopis comperire, qualiter ſcilicet comites miſtkiam diligant & faciant, & quam religioſe Epiſcopi conuerſentur & prædicent: & amborum ... de aliorum fidelium in ſuis miniſteriis conſiſtentium æquitate & pace atque concordia cognoſcere. Similiter etiam volumus, vt omnes illis, & illi omnibus de communi ſocietate & ſtatu à nobis interrogati, verum teſtimonium ſibi mutuo perhibere poſſint.

13. *De cauſa orta ad inhonorationem regni pertinente.*

Et ſi talis cauſa in qualibet prouincia, aut in aliquo comitatu orta fuerit, quæ aut ad inhonorationem regni, aut ad commune damnum pertineat, quæ etiã ſine noſtra poteſtate corrigi non poſſit, nos diu latere non permittatis, qui omnia, Deo auxiliante, corrigere debemus: qa quicquid hactenus in ... quæ ad pacem & iuſtitiam totius populi pertinet, & ad honorem regni & cõmunem vtilitatem, aut à nobis, aut à vobis neglectum eſt, debemus Deo auxiliante certare, qualiter ab hinc noſtro & veſtro ſtudio emendatum fiat.

14. *De pace in itinere exercitali cuſtodienda.*

De pace vero in exercitali itinere ſeruanda vſque ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quod quicunque auctorem damni ſibi præterito anno inlati nominatim cognoſcit, vt iuſtitiam de illo quærat & accipiat.

15. *De denunciatione, vt qui in hoſtem pergunt, ſuos, qui in ſuo obſequio ſunt, vnusquisque cognoſcat.*

Deinceps tamen omnibus denunciare volumus, vt cognoſcat vnusquisque omnes, qui in ſuo obſequio in tali itinere pergunt, ſiue ſui ſint, ſiue alieni, vt ille de eorum factis rationem ſe ſciat redditurum: & quicquid ipſi in pace violanda deliquerint, ad ipſius debet pluuium pertinere: ea ſcilicet conditione, vt pacis violator primum iuxta facinoris qualitatem, ſiue coram nobis, ſiue coram miſſo noſtro dignas pœnas perſoluat: & ſenior qui ſecum talem duxerit, quem aut conſtringere noluit, aut non potuit, vt noſtram iuſſionem ſeruaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere non timeret, pro illius negligentia, ſi ante eum de his non admonuerit, & poſtquam negligentia contemptoris ad eius notitiam peruenerit, eum corrigere ſicut decet, neglexerit, honore ſuo priuetur, vt ſcilicet neuter illorum ſine iuſta vindicta remaneat.

16. *De inhonoratione Regis propter negligentiam eorum, qui legationes male recipiunt.*

De inhonoratione quoque regis & regni & mala fama in exteras nationes diſperſa propter negligentiam eorum qui legationes ad nos directas in ſuis manſionibus aut male recipiunt, aut conſtitutam à nobis expenſam non tribuunt, aut parauereda dare nolunt, aut furto aliquid eis ſubripiunt, aut (quod perpeſſi non eſt) apertas violentias, eos cædendo & res eorum diripiendo, in ipſis exercere non pertimeſcunt, hoc omnibus notum eſſe volumus, quod quicunque ex his, qui honores noſtros habent, hanc negligentiam hanc emendare non certauerit, & ſuos homines qui eius vice hoc agere debent, vt id bene perficiant, non inſtruxerit aut conſtrinxerit, vt vlterius illud neglegere non præſumant, & honorem noſtrum, & regnum nobis commiſſum cuſtodire cõtempſerit, nec noſtrum nec ... honorem vlterius volumus vt habeat, ſed volumus, vt vnusquisque fidelium noſtrorum procuratores rerum ſuarum de his ſpecialiter inſtruat, vt quandocumque & vndecunque legatio aduenerit, & aut literas aut miſſum viderint, honorifice illam in omni loco imperij noſtri propter nomen ... & totius regni honorem omnes ſuſcipere valeant.

17. *De locis in quibus legationes recipiendæ ſunt.*

In illis vero locis, vbi modo via & manſionatici à genitore noſtro, & à nobis per capitulare ordinati ſunt, miſſos ad hoc ſpecialiter conſtitutos, qui hoc iugiter præuideant, habeant, vt omnia, quæ ad ... legationes ſuſcipiendas pertinent, fideles noſtri ad hoc conſtituti ad tempus præparare ſtudeant, vt non tunc ſit neceſſe de longe quærere vel adducere, quando tempus eſt illa dare vel perſoluere. In cæteris vero locis per totum imperium noſtrum vnusquisque fidelium noſtrorum, & per ſe & per miniſtros ſuos, ſicut diximus, ſedulam vigilantiam adhibeat.

18. *De admonitione vnius monetæ.*

De moneta vero, vnde iam per tres annos & admonitionem fecimus, & tempus, quando vna teneretur, & aliæ omnes ceſſarent, conſtituimus, hoc omnibus notum eſſe volumus, quoniam vt abſque vlla excuſatione cito poſſit emẽdari, ſpatium vſque ad Miſſam S. Martini dare decreuimus, vt vnusquisque comitum in ſuis miniſteriis de hoc iuſſionem noſtram tunc poſſit habere adimpletam, quatenus ab illa die nõ alia, ſed illa ſola per totum regnum noſtrum ab omnibus habeatur iuxta illam conſtitutionem, ſicut in capitulis, quæ de hac re illis comitibus dedimus, in quorum miniſteriis moneta percutitur, conſtitutum eſt: quia tunc volumus miſſos noſtros huius rei gratia dirigere per ſingulos comitatus, qui diligenter inquirant, qualiter comites in hoc noſtram iuſſionem adimplere certauerint: & quicunque neglegens inde inuentus fuerit, volumus, vt ante noſtram præſentiam quantocius venire iubeatur: & rationem reddat, vtrum hoc, quod iuſſimus, facere noluerit, aut non potuerit: aut ſi aliqua re præpediente id facere non potuit, cur nobis ipſam impoſſibilitatem ad tempus non

annunciauit. Quia ſi ipſe aut non voluit, aut ſuæ negligentię cauſa non potuit, nos talem in
lumus, qui hoc, quod iubemus, ſeruare velit & poſſit. Vt autem iuſſio noſtra in hac re citius i
volumus, vt quicunque ab illa die alium denarium negotiandi cauſa protulerit, à comite &
eius auferatur ab eo.

19. *De iniuſtis Tholoneis.*

Similiter quoque de iniuſtis Tholoneis, de quibus qualiter ab omnibus obſeruandum
capitulis conſtituimus, & creberrimas admonitiones fecimus, prædicti miſſi noſtri volumus
ſitionem faciant, à quibus noſtra iuſſio in hoc adimpleta, à quibus quoque ſit neglecta, & cun
plere neglexit aut diſtulit, ad noſtram volumus vt veniat iuſſus præſentiam: vt cito ratione
ſicut ſuperius diximus, reddat, & ſi culpabilis inuentus fuerit, dignam correctionem accipiat
ris neglegentibus exemplum terroris præbeat.

20. *De pontibus, vbi antiquitus fuerunt, reno-
uandis.*

Vt vbi pontes antiquitus fuerunt, & in his locis, vbi tempore genitoris noſtri ipſo iuben
ſarum neceſſitatum cauſa facti, omnino abſque vlla dilatione ab his, qui eos tunc fecerunt, re
tur & renouentur, ita vt ad Miſſam S. Andreæ reſtaurati ſint: niſi forte aut ipſa operis magnitud
quarum in quolibet inundatio hoc prohibeat. Aliter vero nullus qualibet occaſione hoc ne
aut differre præſumat, quin ad prædictum tempus completum ſiat: & miſſi noſtri, quorum
mentionem fecimus, volumus vt renuncient, in quibus locis noſtra iuſſio impleta, in quibus r
eſt: aut aliqua impoſsibilitate, vel certa ratione dilata.

21. *De nonis & decimis.*

De nonis quidem & decimis, vnde & genitor noſter, & nos frequenter, & in diuerſis pla
monitionem fecimus, & per capitularia noſtra qualiter hæc obſeruentur ordinauimus, volumu
iubemus, vt de omni conlaborato, & de vino, & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona
ma perſoluatur. De nutrimine vero pro decima, ſicut hactenus conſuetudo fuit, ab omnibus o
tur. Si quis tamen Epiſcoporum fuerit, qui argentum pro hoc accipere velit, in ſua maneat po
iuxta quod ei & illi, qui hoc perſoluere debet, conuenerit.

22. *De operibus in reſtaurationem Eccleſiarum ad-
implendis.*

Similiter quidem de operibus in reſtaurationem Eccleſiarum, ſiue in faciendo ſine in rec
do, Epiſcopalis potius ſequatur voluntas. Nullatenus tamen remaneat, quin ſicut à nobis ſæpe
eſt, hoc aut illud partibus Eccleſiarum perſoluatur. Et hoc omnibus notum ſit, quia quicunque
genter exinde egerit, & coram nobis exinde neglegens repertus fuerit, illud volumus omnino
eat, quod in noſtro capitulari de hac re communi conſultu fidelium noſtrorum ordinauimus.

23. *De comitibus, vt miniſtris Eccleſiæ in ſuis miniſteriis ad-
iutores ſint.*

Comites vero miniſtris Eccleſiæ in eorum miniſteriis, vt hoc plenius & de noſtris, & de ſ
ſuis hominibus obtinere poſsint, adiutores in omnibus fiant, & quicunque prima & ſecunda
his à comite admonitus non ſe correxerit, volumus vt per eundem comitem eius neglegentia
ſtram notitiam perferatur, vt noſtra auctoritate, quod in noſtro capitulari continetur, ſubire co

24. *De capitulis à Cancellario palatii ab Archiepiſcopis & comitibus
accipiendis.*

Volumus etiam, vt capitula, quæ nunc & alio tempore conſultu fidelium noſtrorum à
conſtituta ſunt, à Cancellario noſtro Archiepiſcopi, & comites eorum de propriis ciuitatibus
aut per ſe aut per ſuos miſſos accipiant, & vnus quiſque per ſuam dioceſim cæteris Epiſcopis,
tibus, comitibus & aliis fidelibus noſtris ea tranſcribi faciant, & in ſuis comitatibus coram
bus relegant, vt cunctis noſtra ordinatio & voluntas nota fieri poſsit. Cancellarius tamen no
mina Epiſcoporum & comitum, qui ea accipere curauerint, notet: & ea ad noſtram notitiam pe
vt nullus hoc prætermittere præſumat. Vaſsi quoque & vaſſalli noſtri nobis famulantes, volum
condignum apud omnes habeant honorem, ſicut à genitore noſtro, & à nobis ſæpe admonitum

25. *De nominibus locorum, in quibus miſsi Dominici legatione
funguntur.*

In Veſontio, quæ eſt dioceſis Bernoini Archiepiſ. Heiminus Epiſc. & Monogoldus comes. I
gontia, q eſt dioceſis Heiſtulfis Archiepiſ. idem Heiſtulfus Epiſc. & Rhuotbertus comes. In Tre
Hetti Archiepiſ. & Adalbertus comes. In Colonia Hadaboldus Archiepiſ. & Ecinundus comes. I
mis Ebo Archiepiſcopus, quando potuerit & quando ei non licuerit, Rhuothadus Epiſcopu
vice & Rhuofridus comes ſint ſuper ſex videlicet comitatus, id eſt, Remos, Cathalaunem, Sue
nem, Syluanectem, Beluacum, & Laudunum. ſuper quatuor vero Epiſcopatus, qui ad can
dio

diœceſim pertinent, id eſt, Nouiomacenſem, Ambianenſem, Teruanenſem, & Cameracenſem Rangarius epiſcopus, & Berengarius comes. Senones Hieremias Archiepiſcopus, & Donatus comes. Rothomagum Willebertus Archiepiſcopus, & Ingobertus comes. Turonem Landrannus Archiepiſcopus, & Rhuotbertus comes. Lugdunum, Tarentaſia, & Vienna, Albericus epiſcopus; & Richardus comes.

26. *De commemoratione ad legationem prædictorum miſſorum pertinente.*

Commemoratio, quid ad prædictorum miſſorum legationem pertineat. Primo vt conuentum in duobus aut tribus locis congregent, vbi omnes ad eorum legationem pertinentes conuenire poſſint: & omnibus generaliter notum faciant, qualis ſit eorum legatio. Scilicet ad hoc eſſe ſe à nobis miſſos conſtitutos, vt ſi quilibet epiſcopus aut comes miniſterium ſuum propter quodlibet impedimentum implere non poſſit, ad eos recurrat: & cum eorum adiutorio miniſterium ſuum adimpleat. Et ſi talis cauſa fuerit, quæ per eorum admonitionem emendari non poſſit, per eos ad noſtram notitiam deferatur. Et ſi forte epiſcopus aut Comes aliquid neglegentius in ſuo miniſterio egerit; per iſtorum admonitionem corrigatur, & omnis populus ſciat ad hoc eos eſſe conſtitutos, vt quicunque per neglegentiam aut incuriam vel impoſſibilitatem Comitis, iuſtitiam ſuam adquirere non potuerit, ad eos primum querelam ſuam poſſit deferre, & per eorum auxilium iuſtitiam adquirere. Et quando aliquis ad nos neceſſitatis cauſa reclamauerit, ad eos poſſimus relatorum querelas ad definiendum remittere. Ipſi vero miſſi non ſine certiſſima cauſa vel neceſſitate huc illucque diſcurrant, niſi forte quando tale aliquid in cuiuslibet miniſterio ad legationem ſuam pertinente ortum eſſe cognouerint, quod eorum præſentia indigeat, & ſine illorum conſilio vel adiutorio emendari non poſſit. Inde tamen debent eſſe ſolliciti, vt propter illorum neglegentiam nihil in ſua legatione incorrectum remaneat. Sed vbi certam & veram neceſſitatem cognouerint, noſtram iuſſionem adimplere non neglegant.

27. *De hoc quod per miſſos dominicos ea, quæ per capitula ſtatuta ſunt, omnibus nota fieri debeant.*

Volumus etiam, vt omnibus notum ſit, qui ad hoc conſtituti ſunt, vt ea, quæ per capitula noſtra generaliter de quibuscunque cauſis ſtatuimus, per miſſos nota fiant omnibus: & in eorum procuratione conſiſtant, vt ab omnibus adimpleantur. Et vbi forte aliquo tali impedimento, quod per eos emendari non poſſit, aliquid de his, quæ conſtituimus ac iuſſimus, remanſerit imperfectum; eorum relatu nobis ad tempus indicetur, vt per nos corrigatur quod per eos corrigi non potuit

28. *Admonitio ad eos, qui legatione funguntur.*

Noſſe vos credimus, quanti ſit ponderis legatio, quam vobis commiſimus: & quam ſit periculoſum tantæ rei curam neglegere, quam vos pro noſtra omnium communi ſalute ex noſtra obligatione ſuſcepiſſe non ignoratis. De qua re cum vos interrogaſſemus, non ſic nobis reſponſum eſt; vt in eo reſponſo ſufficere potuiſſet ad eam diſpoſitionem, quam rerum neceſſitas ad communem vtilitatem pertinentium poſcere videbatur: vel qua nobis aliquod ſecuritatis ſolatium afferri potuiſſet. Et hoc ideo eueniſſe perſpeximus, quia anno præterito, quando capitula legationis veſtræ vobis dedimus, caute vos obſeruare iuſſimus, ne ſine cauſa his, quos honoratos eſſe volumus, aliqua fieret iniuria. Quapropter volumus vobis notum facere, qualiter nunc Domino adiuuante eandem iuſſionem noſtram debeatis adimplere. Volumus vt miſſi noſtri (quos ad hoc conſtitutos habemus, curam & ſollicitudinem habeant, quatinus vnusquisque, qui rector à nobis populi noſtri conſtitutus eſt, in ſuo ordine officium ſibi commiſſum iuſte ac Deo placite ad honoré noſtrum ac populi noſtri vtilitatem adminiſtret) in hunc modum cognoſcendi diligentiam adhibeat, ſi ea, quæ in capitulari noſtro, quod eis anno præterito dedimus, continentur, ſecundum voluntatem Dei ac iuſſionem noſtrã ſint adimpleta. Itaque volumus, vt medio menſe Maio conueniant iidem miſſi vnusquisque in ſua legatione cũ omnibus eps, abbatib. comitib. ac vaſſis noſtris, aduocatis noſtris ac vicedomnis, abbatiſſarum, nec non & eorum, qui propter aliquam ineuitabilem neceſſitatẽ ipſi venire non poſſunt, ad locum vnum. Et ſi neceſſe fuerit propter opportunitatem conueniendi in duobus vel tribus locis, vel maxime propter pauperes populi, idem conuentus habeatur, qui omnibus congruat: & habeat vnusquisque Comes vicarios, & centenarios ſuos ſecum, necnon & de primis ſcabinis ſuis tres aut quatuor. Et in eo conuentu primum Chriſtianæ religionis & eccleſiaſtici ordinis collatio fiat, deinde inquirant miſſi noſtri ab vniuerſis, qualiter vnusquisque illorum, qui ad hoc a nobis conſtituti ſunt, officium ſibi commiſſum ſecundum Dei voluntatem ac iuſſionem noſtram adminiſtret in populo, & quam concordes atque vnanimes ad hoc ſint, vel qualiter viciſſim ſibi auxilium ferant ad miniſteria ſua peragenda. Etiam diligenter ac ſtudioſe hanc inueſtigationem faciant, vt omnem rei veritatem per eos cognoſcere valeamus. Et ſi aliqua talis cauſa ad eorum notitiam perlata fuerit, quæ illorum auxilio indigeat, ſecundum qualitates cauſarum, quæ in noſtro capitulari continetur, tunc volumus, vt illuc pergant, & ex noſtra auctoritate illud corrigere ſtudeant.

29. *De rebus ad venerabiles locos pertinentibus non alienandis.*

Nulla ſub Romana ditione conſtituta Eccleſia, vel Xenodochium, vel Ptochotrop
Noſocomium, vel Orphanotrophium, vel Gerontocomium, vel Brephotrophium, vel mo
tam monachorum quam ſanctimonialium Archimandritam habens, vel Archimandritiſſa
hæc agere præſumat. Ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, ſiue domum ſi
ſiue hortum, ſiue ruſticum mancipium, vel panes ciuiles neque creditoribus ſpecialis hypot
lo obligare. Alienationis autem verbum contineat venditionem, donationem, permuta
Emphyteuſeos perpetuum contractum: ſed omnes omnino ſacerdotes huiuſmodi alienat
neant, pœnas timentes quas Leoniana conſtitutio minatur, id eſt, vt is quidem, qui compara
loco venerabili reddat, cuius & antea fuerat, ſcilicet, cum fructibus aliiſque emolumentis, q
dio tempore facta ſunt: œconomum autem Eccleſiæ præſtare omne lucrum, quod ex huiuſ
hibita alienatione ſenſerit, vel Eccleſiam damno affecerit, ita vt in poſterum œconomus no
ſolum autem ipſe, ſed etiam ſucceſſores eius hac lege teneantur, ſiue ipſe Archiœconomus al
ſiue reſpiciens alienantem Epiſcopum non prohibuerit: multo magis ſi conſenſerit. Tab
autem, qui talia interdicta inſtrumenta conſcripſit, perpetuo exilio tradi oportet.
ſtratus autem, qui eadem inſtrumenta admiſerunt, & ad officiales copiam dederun
monumentis intimentur donationes, vel cæteræ alienationes actis interuenientibus co
tur, non ſolum magiſtratu, ſed etiam dignitate & facultatibus ſuis cedant. Remittit autem ce
ea, quæ in præterito tempore acta ſunt. Excepit autem quoſdam contractus, quos in ſequen
ponit capitulis, per quos & Eccleſiarum immobiles res alienari poſſunt. Xenodochium, id
venerabilis in quo peregrini ſuſcipiuntur. Ptochotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo
& infirmi homines paſcuntur. Noſocomium, id eſt, locus venerabilis in quo ægroti homine
tur. Orphanotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo parentibus orbati pueri paſcuntur. G
comium, id eſt, locus venerabilis in quo pauperes & propter ſenectutem ſolam infirmi hom
tantur. Brephotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo infantes aluntur.

30. *De hoc quomodo liceat ad Imperatorem res ſancti loci transferri.*

Si princeps voluerit rem immobilem ſancto loco præſtare, & accipere ab eo aliam imm
rem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere ei diuina pragmatica ſanctio
promulgata.

31. *Orphanis exhæredatis ſubueniendum.*

Propter iſtius itaque pacis concordiam conſeruandam, placuit nobis de Orphanis & pa
qui debite vel indebite dicuntur amiſiſſe hæreditatem paternam vel maternam iuris ad ſe legibus pe
tem, ſi alicubi inuenti fuerint, quos patres vel matres propter traditiones illorum exhæredes fe
aliorum ſcilicet ſuaſionibus aut petitionibus vel aliquo ingenio, omnino volumus atque decre
emendari, quantum ad nos vel ad noſtram pertinet poteſtatem iuxta voluntatem Dei & veſtr
ſtram admonitionem & conſiderationem: vt ſi forte extra officium noſtrum alicubi inuentum
admonere veſtram clementiam audeamus, vt emendetur.

32. *De rebus pauperum minus potentum mala occaſione non emendis.*

Propter prouiſiones pauperum, pro quibus curam habere debemus, placuit nobis, vt ne
ſcopi, nec Abbates, nec Comites, nec vicarij, nec iudices, nulluſque omnino ſub mala oc
malo ingenio res pauperum vel minus potentum nec emere, nec vi tollere audeat, ſed quiſqui
aliquid comparare voluerit, in publico placito coram idoneis teſtibus, & cum ratione hoc f
cunque autem aliter inuentum fuerit factum, hoc omnino emendetur per iuſſionem noſtram.

33. *Qualiter iuſtitiæ fiant pauperibus.*

De cauſis viduarum, pupillorum, orphanorum, vel reliquorum pauperum, vt in primo con
ante mediam diem illorum ratio vel querela audiatur & definiatur: & poſt mediam diem cauſa
& Eccleſiarum, vel potentum hominum: quia ipſi pauperes non habent facultatem, vnde ſuſtine
ſe poſſint, donec ad eorum perueniatur iuſtitiam: & ideo tantos clamores faciunt ad aures noſtr

34. *De illis hominibus, qui iniuſtas querelas habent.*

De illis hominibus, qui iniuſte ſuper alios homines querelas faciunt, de quibus volumus,
uentus fuerit aliquis, qui non habeat iuſtitiam cauſandi vel reclamandi, & reuictus fuerit, prop
lam calumniam, quam fecit, ſecundum legem & æquitatem iuſtitiam reddat.

35. *De feſtiuitatibus anni.*

Feſtos dies in anno celebrare ſanximus, hoc eſt, diem dominicum Paſchæ cum omni hónore & ſobrietate venerari, ſimili modo totam hebdomadam illam obſeruare decreuimus. Diem aſcenſionis Domini pleniter celebrare. In Pentecoſte ſimiliter vt in Paſcha. In natali Apoſtolorum Petri & Pauli diem vnum, natiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ, aſſumptionem S. Mariæ, dedicationem S. Michaelis, natalem S. Remigij, S. Martini, S. Andreæ. In natali Domini dies 4. Octauus Domini, Epiphaniam Domini, Purificationem S. Mariæ, & illas feſtiuitates Martyrum, vel confeſſorum obſeruare decreuimus, quorum in vnaquaque parochia ſancta corpora requieſcunt.

36. *De antiquis eccleſiis, vt honorem ſuum habeant.*

Eccleſiæ antiquitus conſtitutæ nec decimis, nec aliis poſſeſſionibus priuentur, ita, vt nouis oratoriis tribuantur.

37. *De hoc vt ſacerdotes irreprehenſibiles ſint.*

Vt iuxta apoſtoli vocem ſacerdotes irreprehenſibiles ſint, & moribus ornati, & nequaquam turpibus lucris deſeruiant, iuxta illud quod ait ſcriptura, *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus, vt ei placeat cui ſe probauit.* Et à turpibus lucris, & vſuris non ſolum ipſi abſtineant, verum etiam plebes ſibi ſubditas abſtinere inſtruant.

38. *De hoc, vt ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant, & à presbyteris negligenter viuentibus vuadia non dentur, nec accipiantur.*

Dictum eſt nobis, quod in quibusdam locis Epiſcopi & comites ab inceſtuoſis & ab his qui decimas non dant vuadios accipiant, & à presbiteris pro quibusdam neglegentiis, & inter ſe pecuniam diuidant: quod penitus abolendum decreuimus, ne forte auaritiæ locus detur, & conſtituimus, vt inceſtuoſi iuxta canonicam ſententiam pœnitentia multentur. Qui vero decimas poſt crebras admonitiones & prædicationes ſacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Iuramento vero eos conſtringi nolumus propter periculum periurij.

39. *De ſpiritualibus filiolis.*

Deinde præcipimus, vt vnuſquisque compater, vel proximi ſpiritales filios ſuos chatholice inſtruant.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 822.

CAPITVLARE DE LEGATIONE MISSORVM DOMINICORVM.

1. *De legatione Miſſorum Dominicorum, de quibus videlicet cauſis agere debeant.*

Legatio omnium miſſorum noſtrorum hæc eſt. Primo vt ſicut iam aliis miſſis iniunctum fuit, iuſtitiam faciant de rebus & libertatibus iniuſte ablatis: & Epiſcopus, aut abbas, aut vicarius, aut aduocatus, aut quislibet de plebe hoc feciſſe inuentus fuerit, ſtatim reſtituantur. Si vero vel comes, vel actor Dominicus, vel alter miſſus palatii noſtri hoc perpetrauit, & in noſtram poteſtatem redegerit, res diligenter inueſtigata & deſcripta ad noſtrum iudicium reſeruetur.

2. *De illis libertatibus & rebus reddendis, quæ in Dominica veſtitura ſunt, qualiter inquirantur*

Volumus autem, vt de his libertatibus & rebus reddendis, quæ in noſtra veſtitura ſunt primo per optimos quosq; inquiratur. Et ſi per illos inueniri non poſſit, tunc per eos, qui poſt illos in illa vicinia meliores ſunt. Et ſi nec per illos rei veritas inueniri poteſt, tunc liceat litigantibus ex vtraque parte teſtes adhibere. Et ſi diſcordauerint, ſecundum conſtitutionem à nobis promulgatam examinentur.

3. *De oppreſſione pauperum, viduarum, & pupillorum.*

De pauperibus, viduis & pupillis iniuſte oppreſſis volumus, vt adiuuentur & releuentur.

29. *De rebus ad venerabiles locos pertinentibus non alienandis.*

Nulla ſub Romana ditione conſtituta Eccleſia, vel Xenodochium, vel Prochotropl Noſocomium, vel Orphanotrophium, vel Gerontocomium, vel Brephotrophium, vel mo tam monachorum quam ſanctimonialium Archimandritam habens, vel Archimandritiſſa hæc agere præſumat. Ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, ſiue domum ſi ſiue hortum, ſiue ruſticum mancipium, vel panes ciuiles neque creditoribus ſpecialis hypotl lo obligare. Alienationis autem verbum contineat venditionem, donationem, permutat Emphyteuſeos perpetuum contractum: ſed omnes omnino ſacerdotes huiuſmodi alienati neant, pœnas timentes quas Leoniana conſtitutio minatur, id eſt, vt is quidem, qui compara loco venerabili reddat, cuius & antea fuerat, ſcilicet, cum fructibus aliisque emolumentis, q dio tempore facta ſunt: œconomum autem Eccleſiæ præſtare omne lucrum, quod ex huiu hibita alienatione ſenſerit, vel Eccleſiam damno affecerit, ita vt in poſterum œconomus nor ſolum autem ipſe, ſed etiam ſucceſſores eius hac lege teneantur, ſiue ipſe Archiœconomus ſiue reſpiciens alienantem Epiſcopum non prohibuerit: multo magis ſi conſenſerit. Tab autem, qui talia interdicta inſtrumenta conſcripſit, perpetuo exilio tradi oportet. ſtratus autem, qui eadem inſtrumenta admiſerunt, & ad officiales copiam dederun monumentis intimentur donationes, vel cæteræ alienationes actis interuenientibus co tur, non ſolum magiſtratu, ſed etiam dignitate & facultatibus ſuis cedant. Remittit autem co ea, quæ in præterito tempore acta ſunt. Excepit autem quoſdam contractus, quos in ſequen ponit capitulis, per quos & Eccleſiarum immobiles res alienari poſſunt. Xenodochium, id venerabilis in quo peregrini ſuſcipiuntur. Prochotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo & infirmi homines paſcuntur. Noſocomium, id eſt, locus venerabilis in quo ægroti homine tur. Orphanotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo parentibus orbati pueri paſcuntur. G comium, id eſt, locus venerabilis in quo pauperes & propter ſenectutem ſolam infirmi hom tantur. Brephotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo infantes aluntur.

30. *De hoc quomodo liceat ad Imperatorem res ſancti loci transferri.*

Si princeps voluerit rem immobilem ſancto loco præſtare, & accipere ab eo aliam imm rem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere ei diuina pragmatica ſanct.o promulgata.

31. *Orphanis exhæredatis ſubueniendum.*

Propter iſtius itaque pacis concordiam conſeruandam, placuit nobis de Orphanis & pa qui debite vel indebite dicuntur amiſiſſe hæreditatem paterni vel materni iuris ad ſe legibus pe tem, ſi alicubi inuenti fuerint, quos patres vel matres propter traditiones illorum exhæredes ſe aliorum ſcilicet ſuaſionibus aut petitionibus vel aliquo ingenio, omnino volumus atque decre emendari, quantum ad nos vel ad noſtram pertinet poteſtatem iuxta voluntatem Dei & veſtra ſtram admonitionem & conſiderationem: vt ſi forte extra officium noſtrum alicubi inuentum admonere veſtram clementiam audeamus, vt emendetur.

32. *De rebus pauperum minus potentum mala occaſione non emendis.*

Propter prouiſiones pauperum, pro quibus curam habere debemus, placuit nobis, vt ne ſcopi, nec Abbates, nec Comites, nec vicarij, nec iudices, nullusque omnino ſub mala occaſio malo ingenio res pauperum vel minus potentum nec emere, nec vi tollere audeat, ſed quiſqui aliquid comparare voluerit, in publico placito coram idoneis teſtibus, & cum ratione hoc facia cunque autem aliter inuentum fuerit factum, hoc omnino emendetur per iuſſionem noſtram.

33. *Qualiter iuſtitiæ fiant pauperibus.*

De cauſis viduarum, pupillorum, orphanorum, vel reliquorum pauperum, vt inprimo com ante medium diem illorum ratio vel querela audiatur & definiatur: & poſt mediam diem cauſa & Eccleſiarum, vel potentum hominum: quia ipſi pauperes non habent facultatem, vnde ſuſtine ſe poſſint, donec ad eorum perueniatur iuſtitiam: & ideo tantos clamores faciunt ad aures noſtr

34. *De illis hominibus, qui iniuſtas querelas habent.*

De illis hominibus, qui iniuſte ſuper alios homines querelas faciunt, de quibus volumus, uentus fuerit aliquis, qui non habeat iuſtitiam cauſandi vel reclamandi, & reuictus fuerit, prop lam calumniam, quam fecit, ſecundum legem & æquitatem iuſtitiam reddat.

35. *De feſtiuitatibus anni.*

Feſtos dies in anno celebrare ſanximus, hoc eſt, diem dominicum Paſchæ cum omni honore & ſobrietate venerari, ſimili modo totam hebdomadam illam obſeruare decreuimus. Diem aſcenſionis Domini pleniter celebrare. In Pentecoſte ſimiliter vt in Paſcha. In natali Apoſtolorum Petri & Pauli diem vnum, natiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ, aſſumptionem S. Mariæ, dedicationem S. Michaelis, natalem S. Remigij, S. Martini, S. Andreæ. In natali Domini dies 4. Octauus Domini, Epiphaniam Domini, Purificationem S. Mariæ, & illas feſtiuitates Martyrum, vel confeſſorum obſeruare decreuimus, quorum in vnaquaque parochia ſancta corpora requieſcunt.

36. *De antiquis eccleſiis, vt honorem ſuum habeant.*

Eccleſiæ antiquitus conſtitutæ nec decimis, nec aliis poſſeſſionibus priuentur, ita, vt nouis oratoriis tribuantur.

37. *De hoc vt ſacerdotes inreprehenſibiles ſint.*

Vt iuxta apoſtoli vocem ſacerdotes inreprehenſibiles ſint, & moribus ornati, & nequaquam turpibus lucris deſeruiant, iuxta illud quod ait ſcriptura, *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus, vt ei placeat cui ſe probauit.* Et à turpibus lucris, & vſuris non ſolum ipſi abſtineant, verum etiam plebes ſibi ſubditas abſtinere inſtruant.

38. *De hoc, vt ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant, & à presbyteris negligenter viuentibus vuadia non dentur, nec accipiantur.*

Dictum eſt nobis, quod in quibusdam locis Epiſcopi & comites ab inceſtuoſis & ab his qui decimas non dant vuadios accipiant, & à presbiteris pro quibusdam neglegentiis, & inter ſe pecuniam diuidant: quod penitus abolendum decreuimus, ne forte auaritiæ locus detur, & conſtituimus, vt inceſtuoſi iuxta canonicam ſententiam pœnitentia multentur. Qui vero decimas poſt crebras admonitiones & prædicationes ſacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Iuramento vero eos conſtringi nolumus propter periculum periurij.

39. *De ſpiritualibus filiolis.*

Deinde præcipimus, vt vnuſquisque compater, vel proximi ſpiritales filios ſuos catholice inſtruant.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI

CAPITVLARE DE LEGATIONE MISSORVM DOMINICORVM.

Anno Christi 822.

1. *De legatione Miſſorum Dominicorum, de quibus videlicet cauſis agere debeant.*

Legatio omnium miſſorum noſtrorum hæc eſt. Primo vt ſicut iam aliis miſſis iniunctum fuit, iuſtitiam faciant de rebus & libertatibus iniuſte ablatis: & Epiſcopus, aut abbas, aut vicarius, aut aduocatus, aut quislibet de plebe hoc feciſſe inuentus fuerit, ſtatim reſtituantur. Si vero vel comes, vel actor Dominicus, vel alter miſſus palatii noſtri hoc perpetrauit, & in noſtram poteſtatem redegerit, res diligenter inueſtigata & deſcripta ad noſtrum iudicium referuetur.

2. *De illis libertatibus & rebus reddendis, quæ in Dominica veſtitura ſunt, qualiter inquirantur*

Volumus autem, vt de his libertatibus & rebus reddendis, quæ in noſtra veſtitura ſunt primo per optimos quosq; inquiratur. Et ſi per illos inueniri non poſſit, tunc per eos, qui poſt illos in illa vicinia meliores ſunt. Et ſi nec per illos rei veritas inueniri poteſt, tunc liceat litigantibus ex vtraque parte teſtes adhibere. Et ſi diſcordauerint, ſecundum conſtitutionem à nobis promulgatam examinentur.

3. *De oppreſſione pauperum, viduarum, & pupillorum.*

De pauperibus, viduis & pupillis iniuſte oppreſſis volumus, vt adiuuentur & releuentur.

4. De

Digitized by Google

4. *De iniuſtis conſuetudinibus nouiter inſtitutis.*

De iniuſtis occaſionibus & conſuetudinibus nouiter inſtitutis, ſicut ſunt tributa & tholonei in media via, vbi nec aqua, nec palus, nec pons, nec aliquid tale fuerit, vnde iniuſte cenſus exigi poſſit, vel vbi naues ſubter pontes tranſire ſolent, ſiue in medio flumine, vbi nullum obſtaculum eſt, vt auferantur. Antiquæ autem ad noſtram notitiam deferantur.

5. *De honore eccleſiarum.*

De honore eccleſiarum, vt per omnia eis exhibeatur, ſicut nuper à nobis cum conſenſu omniū fidelium noſtrorum conſtitutum eſt: & vt hoc miſſi noſtri omnibus in ſua legatione conſtitutis notum efficiant.

6. *De nonis & decimis.*

De nonis & decimis, vt ſecundum iuſſionem noſtram dentur.

7. *De locis ad clauſtra canonicorum facienda.*

De locis dandis ad clauſtra canonicorum faciendi, ſi terra de eiuſdem eccleſiæ rebus fuerit, reddatur ibi. Si de alterius eccleſiæ, vel liberorum hominum, commutetur. Si autem de fiſco noſtro fuerit, noſtra libertate concedatur.

8. *De obſeruatione præceptorum Dominicorum.*

De obſeruatione præceptorum noſtrorum, & immunitatum, vt ita obſeruentur, ſicut à nobis & ab anteceſſoribus noſtris conſtitutum eſt.

9. *De his qui occaſione immunitatis iuſtitiam facere renuunt.*

De his qui per occaſionem immunitatis iuſtitiam facere renuunt, vt hoc obſeruetur, quod à nobis conſtitutum eſt.

10. *De locis iamdudum ſacris, & nunc ſpurcitia fœdatis.*

De locis iamdudum ſacris, & nunc ſpurcitia fœdatis, vt iuxta poſſibilitatem in antiquum ſtatum reformentur.

11. *De beneficiis dominicis deſtructis.*

De beneficiis noſtris, quæ deſtructa inueniuntur, hoc impleatur, quod nuper à nobis conſtitutum eſt.

12. *De falſa moneta, & de aliis diuerſis cauſis prohibendis.*

De noua moneta & de falſa moneta, & de deſpectu literarum noſtrarum, & de latronibus coercendis, vel puniendis, & de faidis pacandis, de homicidiis prohibendis, de periuriis & taliis teſtibus compeſcendis, de his omnibus vel cæteris his ſimilibus hoc, quod modo conſtituimus, omnibus annuncietur, & in futurum obſeruetur.

13. *De miſſorum dominicorum obſeruatione.*

Hoc volumus, vt miſſi noſtri obſeruent, vt quicquid de his cauſis, vel ſimul, vel ſingulatim emendare potuerint, emendent: & ea, quæ emendauerint, diligenter ſcriptis notent: & hoc ſic peragere curent, quatenus iuſte reprehendi à quoquam nullatenus poſſint. Et quæ facere debent, aut poſſunt, nullatenus prætermittant: imo caueant, ne, quod abſit, aut gratia alicuius, aut honoris, aut timoris ſiue odij cauſa illud, quod agere debent, omittant. & ſummopere ſtudeant, vt hoc quod per ſe efficere non poſſunt, nobis notum faciant: & omnimodis prævideant, vt per ſingula capitula tam verbis, quam ſcriptis de omnibus, quæ illic peregerint, nobis rationem reddere valeant.

14. *De placitis à liberis hominibus obſeruandis.*

De placitis ſiquidem, quos liberi homines obſeruare debent, conſtitutio genitoris noſtri penitus obſeruanda atque tenenda eſt, vt videlicet in anno quattuor ſolummodo generalia placita obſeruent, & nullus eos amplius placita obſeruare compellat, niſi forte quilibet aut accuſatus fuerit aut alium accuſauerit, aut ad teſtimonium perhibendum vocatus fuerit. Ad cætera vero quæ centenarij tenent, non alius venire iubeatur, niſi qui aut litigat, aut iudicat, aut teſtificatur.

15. *De debito ad opus dominicum reuuadiato.*

Vt de debito, quod ad opus noſtrum fuerit, reuuadiatum, talis conſideratio fiat, vt is qui ignoranter peccauit, non totum ſecundum legem componere cogatur: ſed iuxta quod poſſibile viſum fuerit. Is vero, qui tantum mala voluntate peccauit, totam legis compoſitionem cogatur exſoluere.

16. *De his, qui ad palatium, vel in hoſtem pergunt vel inde redeunt.*

Vt nullus ad palatium, vel in hoſtem pergens, vel de palatio vel de hoſte rediens, tributum quod traſturas vocant, ſoluere cogatur.

17. *De pontibus publicis.*

Vt pontes publici, qui per bannum fieri ſolebant, anno præſente in omni loco reſtaurentur.

18. De

18. *De clericis, monachis, & ſeruis fugitiuis.*

Vt clerici & monachi, & ſerui fugitiui ad loca ſua redire iubeantur.

19. *De aduocatis Epiſcoporum, abbatum, comitum, & abbatiſſarum.*

Vt nullus Epiſcopus, nec abbas, nec comes, nec abbatiſſa centenarium comitis aduocatum habeat.

20. *De vicariis vel centenariis, ſi latrones celauerint.*

Vt vicarij vel centenarij, qui fures & latrones vel celauerint vel defenderint, ſecundum ſibi datam ſententiam diiudicentur.

21. *De comitibus & vicariis admonendis de constitutione legis.*

Vt comites & vicarij & centenarij de conſtitutione legis admoneantur, qua iubetur, vt propter iuſtitiam peruertendam munera non accipiant.

22. *De foreſtibus Dominicis.*

De foreſtibus noſtris, vt vbicunque fuerint, diligentiſſime inquirant, quomodo ſaluæ ſint & defenſæ: & vt comitibus denuncient ne vllam foreſtem nouiter inſtituant, & vbi nouiter inſtitutas ſine noſtra iuſſione inuenerint, dimittere præcipiant.

23. *De miſſis Dominicis & de his qui iuſtitiam facere renuunt.*

Vt vbicunque ipſi miſſi aut epiſcopum, aut abbatem, aut alium quemlibet quocunque honore præditum inuenerint, qui iuſtitiam facere vel noluit, vel prohibuit, de ipſius rebus viuant, quamdiu in eo loco iuſtitias facere debent.

24. *De miſſis Dominicis, vbi diutius non debeant immorari.*

Vt in illius comitis miniſterio, qui bene iuſtitias factas habet, idem miſſi diutius non morentur: neque illuc multitudinem conuenire faciant, ſed ibi moras faciant vbi iuſtitia vel minus vel negligenter facta eſt.

25. *De miſſis Dominicis, & de comite in aliquod Miſſaticum directo.*

Vt in illius comitis miniſterio idem miſſi noſtri placitum non teneant, qui in aliquod Miſſaticum directus eſt, donec ipſe reuerſus fuerit, vt cauſa, quæ adhuc coram comite non fuit, & is qui ſe reclamat propter ſuam ſtultitiam aut contumaciam, comitem inde appellare noluit, iterum comiti commendetur,

26. *De miſſis Dominicis, qualiter coniectum accipere debeant.*

Vt miſſi noſtri, qui vel Epiſcopi, vel abbates vel comites ſunt, quamdiu prope ſuum beneficium fuerint, nihil de aliorum coniecto accipiant. Poſtquam vero inde longe receſſerint, tunc accipiant ſecundum quod in ſua tractoria continetur. Vaſſi vero noſtri & miniſteriales, qui miſſi ſunt, vbicunque venerint, coniectum accipiant.

27. *De vaſſis dominicis, & epiſcoporum, vel reliquorum qui in hoſte non fuerunt.*

Vt vaſſi noſtri, & vaſſi epiſcoporum, abbatum, abbatiſſarum, & comitum, qui anno præſente in hoſte non fuerunt, heribannum rewadient, exceptis his, qui propter neceſſarias cauſſas & à domno genitore noſtro Karolo conſtitutas domi dimiſſi fuerunt, id eſt, qui à comite propter pacem obſeruandam, & propter coniugem ac domum eius cuſtodiendam, & ab epiſcopo vel abbate vel abbatiſſa ſimiliter propter pacem conſeruandam, & propter fruges colligendas, & familiam conſtringendam, & miſſos recipiendos dimiſſi fuerunt.

28. *De epiſcopis, abbatibus, & comitibus, & de placito Miſſorum dominicorum*

Vt omnis epiſcopus, abbas, & comes, excepta infirmitate, vel noſtra iuſſione, nullam excuſationem habeat, quin ad placitum Miſſorum noſtrorum veniat: aut talem vicarium ſuum mittat, qui in omni cauſa pro illo reddere rationem poſſit.

29. *De non exigendo heribanno antequam iuſſio dominica nota fiat.*

Vt miſſi & vnusquisque in ſuo miniſterio hæc capitula relegi faciant coram populo, & nota fiant omnibus, ne aliquis excuſationem habere poſſit. Et non prius bannum exigant à quoquam homine, donec omnibus hæc nota fiant.

30. *De diſpenſa Miſſorum Dominicorum*

De diſpenſa Miſſorum noſtrorum, qualiter vnicuique iuxta ſuam qualitatem dandum vel accipiendum ſit, videlicet epiſcopo panes xl. friſcingæ tres, de potu modij tres, porcellus vnus, pulli tres, oua xv. annona ad caballos modij quatuor. Abbati, comiti, atque miniſteriali noſtro vnicuique dentur cotidie panes triginta, friſcingæ duæ, de potu modij duo, porcellus vnus, pulli tres, oua xv. annona ad caballos modij tres. Vaſallo noſtro panes x. & ſeptem, friſcinga vna, porcellus vnus, de potu mod. vnus, pulli duo, oua decem, annona ad caballos modii ij.

LVDO-

LVDOVICI PII IMPERATORIS

CAPITVLARE,

Sancitum in Comitiis Compendianis
Anno DCCCXXIII.

Anno Chriſti 823.

I. *Decretale precum quorundam Epiſcoporum.*

CAPITVLARE qualiter inſtitutum eſt in hoc Epiſcoporum conuentu, id eſt, vt vnusquiſque Epiſcopus tres miſſas & tria pſalteria, vnum pro domno rege, & alium pro exercitu Francorum, tertium pro præſenti tribulatione faciat. Presbyter miſſas III. Monachi & monachæ & canonici vnusquisque pſalteria III. & biduanas omnes faciant tam Epiſcopi, monachi & monachæ, atque canonici, atque eorum infra caſati homines, vel qui potentes ſunt. Et vnusquisque Epiſcopus, Abbas & Abbatiſſa, qui facere poteſt, libram donet de argento aut eam valente in eleemoſyna. Mediocres vero dimidiam libram: minores vero, ſol. v. Epiſcopi, abbates, & abbatiſſæ pauperes famelicos IV. pro illa ſtrictitate nutrire debent vsque tempore meſſium. Et qui tantum non poſſunt, iuxta quod poſſibilitas eſt, aut III. vel II. aut I. Comites fortiores libram de argento aut valente donent in Eleemoſyna. Mediocres vero mediam libram. Vaſſus dominicus de caſatis CC. mediam libram. De caſatis C. ſolid. v. de L vnciam I. & faciant biduanas, & eorum homines atque eorum caſati, vel qui hoc facere poſſunt. Et qui redimere ipſam triduanam voluerit, fortiores comites vncias III. minores denarios XXX. minores ſol. I. & de pauperibus famelicis, ſicut ſupraſcriptum eſt, ipſi faciant. Hæc omnia ſi Domino placuerit, pro domino rege, & exercitu Francorum, & præſenti tribulatione miſſa S. Ioannis ſint completa.

2. *Vt nullus presbyter aliqua cupiditate quemquam tonſurare ſuadeat.*

Statutum eſt, vt nullus in canonica aut regulari profeſſione conſtitutus aliquem tonſurare propter res adipiſcendas deinceps perſuadeat. Et qui hoc facere tentauerit, ſynodali vel imperiali ſententia modis omnibus feriatur.

3. *De concordia Epiſcoporum & Comitum.*

Vt Epiſcopi cum comitibus ſtent, & comites cum Epiſcopis, vt vterque pleniter ſuum miniſterium peragere poſſit.

4. *De latronibus, homicidis, adulteris, & inceſtuoſis ſub magna diſtrictione coercendis.*

Vt latrones ſeu homicidæ, ſeu adulteri vel inceſtuoſi ſub magna diſtrictione & correctione ſint correpti.

5. *De inuaſione alienarum rerum.*

De rebus porpriſis, vt ante miſſos & comites & iudices noſtros veniant, & ibi accipiant firmam ſententiam, & antea nullus præſumat alterius res proprindere, ſed magis ſuam cauſam quærat ad iudices noſtros, vt diximus, & ibi recipiant quod iuſtum eſt.

6. *Pro qua re in præſentiam regis venire quis debeat.*

Vt ſi aliquis voluerit dicere quod iuſte ei non iudicetur, tunc in præſentiam noſtram veniat. Aliter vero non præſumat in præſentiam noſtram venire, pro alterius iuſtitia dilatanda.

7. *Quid de his agendum ſit, qui gratia fugiendi debitum ſeruitium ſeculum relinquunt.*

De his, qui ſeculum relinquunt propter ſeruitium impediendum, & tunc neutrum faciunt, vt vnum e duobus eligant, aut pleniter ſecundum canonicam, aut ſecundum regulæ inſtitutionem viuant: aut ſeruitium dominicum faciant.

8. *Vt oratio dominica, ſymbolum, lex, & capitula regum diligenter ab omnibus intelligantur.*

Vt laici ſymbolum & orationem Dominicam pleniter ediſcant. Comites quoque & centenarij & cæteri nobiles viri legem ſuam pleniter diſcant, ſicut in alio loco decretum eſt. Præcipimus autem miſſis noſtris, vt ea quæ à multis iam annis per capitularia noſtra in toto regno noſtro mandauimus, agere, diſcere, obſeruare vel in conſuetudinem habere debeant, vt hæc omnia nunc diligenter inquirant, & omnino ad ſeruitium Dei & ad vtilitatem noſtram, vel ad omnium Chriſtianorum hominum profectum innouare ſtudeant, & quantum Domino donante præualent ad perfectum vsq; perducãt, & nobis omnino annuncient, quis inde certamen bonum hoc adimplere habuiſſet, vt à Deo & à nobis gratiam habeat. Qui autem neglegens inde fuerit, vt talem diſciplinam percipiat, qualem talis ſit contemptor recipere dignus, ita vt cæteri metum habeant amplius.

9. De

Digitized by Google

9. *De Eccleſiis deſtructis.*

De Eccleſiis deſtructis, vt Epiſcopi & miſſi inquiſitionem faciant, vtrum per neglegentiam aut impoſſibilitatem deſtructæ ſunt: & vbi neglegentia inuenta fuerit, Epiſcopali auctoritate emendare cogantur ab his, qui eas reſtaurare debuerũt. Si vero per impoſſibilitatẽ contigit, vt aut plures ſint quã neceſſe ſit, aut maioris magnitudinis quam vt ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopus modum inueniat qualiter congrue emendari & conſiſtere poſſint.

10. *De his, qui nonas & decimas dare neglexerunt.*

De his, qui nonas & decimas iam per multos annos aut ex parte aut ex toto dare neglexerunt, volumus, vt per miſſos noſtros conſtringãtur, vt ſecundum capitularem priorem ſoluant nonas & decimas cum ſua lege, & inſuper bannum noſtrum. Et hoc eis denuncietur, quod quicunque hanc neglegentiam iterauerit, beneficium vnde hæc nona & decima perſolui debuit, amiſſurum ſe ſciat. Ita enim continetur in capitulari bonæ memoriæ genitoris noſtri in libro primo cap. CLXIII. Quicunque decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per iuſtitiam dari debet & eam præſumptuoſe vel propter munera, aut amicitiam, vel aliam quamlibet occaſionem ad alteram Eccleſiam dederit, à comite vel à Miſſo noſtro diſtringatur, vt eiuſdem decimæ quantitatem cum ſua lege reſtituat.

11. *De his, qui reſtaurationes Eccleſiarum facere neglegunt.*

Quicunque de rebus Eccleſiarum, quas in beneficium habent, reſtaurationes earum facere neglexerint, iuxta auctoritatis noſtræ capitularem, in quo de operibus ac nonis & decimis conſtitutum eſt, ſic de illis adimpleatur, ſicut in lib. IV. cap. XL. continetur. De opere & reſtauratione Eccleſiarum conſtitutum eſt, vt de frugibus terræ, & animalium nutrimine, & cunctis cenſibus exceptis hortilenſibus perſoluantur. De opere vero & reſtauratione Eccleſiarum, &c.

12. *De his qui agros dominicatos idem neglegunt, vt nonas exinde non perſoluant.*

De his, qui agros dominicatos propterea neglexerunt excolere, vt nonas exinde non perſoluant, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipiunt, volumus vt de tribus annis ipſam nonam cum ſua lege perſoluant. Et ſi quis contemptor aut comitum aut vaſſallorum noſtrorum propter hoc extiterit, per fideiuſſores ad palatium venire compellatur.

13. *Vt intelligatur, in quo facto immunitas frangatur.*

Peruenit ad nos, quod quædam Eccleſiæ ac monaſteria noſtra ac prædeceſſorum noſtrorũ immunitates habentia, multa præiudicia & infeſtationes à quibuſdam patiantur, & nec per eaſdem immunitates vllam defenſionis tuitionem habere valeant, propter hoc quod ab eiſdem immunitatum temeratoribus dicatur, non plus immunitatis nomine complecti, quam clauſtra Monaſterij: Cætera quoque quamuis ad eaſdem Eccleſias vel Monaſteria pertineant, extra immunitatem eſſe. Propter hoc volumus atque decernimus, vt omnes intelligant non ſolum clauſtra monaſterij vel Eccleſiæ atque caſtra Eccleſiarum ſub immunitatis defenſione conſiſtere, verum etiam domus & villas & ſepta villarum & piſcatoria manu facta, & quicquid foſſis aut ſepibus, vel etiam alio clauſarum genere præcingitur, eodem immunitatis nomine contineri. Et quicquid intra huiuſmodi monumenta ad ius earundem Eccleſiarum vel monaſteriorum pertinentia à quolibet homine nocendi vel damnum inferendi cauſa ſpontanea voluntate committitur, in hoc facto immunitas fracta iudicatur. Quod vero in agros & campos ac ſyluas, quæ ſine laborantibus ſunt, & nullo modo munitione cinguntur, caſu, ſicut fieri ſolet, à quibuslibet hominibus aliquid damnum factum fuerit, quamuis idem ager aut campus vel ſylua ad Eccleſiam vel monaſterium præceptum immunitatis pertineat, non tamen in hoc immunitas fracta iudicanda eſt. Et ideo non ſexcentorum ſolidorum compoſitionem, ſed ſecundum legem quæ in eodem loco tenetur, is mulctandus eſt, qui ſcandalum vel damnum in tali loco conuictus fuerit.

14. *De eo, qui propriam dereliquit vxorem, vel ſine culpa interficit, & aliam ducit.*

Quicunque propria vxore derelicta, vel ſine culpa interfecta, aliam duxerit, armis depoſitis publicam habeat pœnitentiam: & ſi contumax fuerit, comprehendatur à comite, & ferro vinciatur, & in cuſtodiam mittatur, donec res ad noſtram notitiam deducatur.

CONSTITVTIONES LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI

ORDINATIO

Anno Chriſti 825.

DE BENEDICTIONE VEL EXORCISMO AQVÆ CALIDÆ SEV FRIGIDÆ, IN QVA MANVS ad iudicium mittitur.

Benedictio aquæ calidæ.

EXORCIZO te creatura aquæ nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine IESV CHRISTI filij eius Domini noſtri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & omne phantaſma Diaboli, vt ſi hic homo manum ſuam in te miſſurus eſt innocens vnde reputatur, pietas Dei omnipotentis liberet eum: & ſi, quod abſit, culpabilis eſt, & præſumtuoſe in te manum mittere auſus fuerit, eiuſdẽ Omnipotentis virtus ſuper eũ hoc declarare dignetur: vt omnis homo timeat & contremiſcat nomen ſanctum gloriæ Domini noſtri, qui viuit & regnat Deus per, &c.

Domine IESV CHRISTE, qui es iudex iuſtus, fortis & patiens, & multum miſericors, per quem facta ſunt omnia, Deus Deorum & Dominus Dominantium, qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, de ſinu Patris deſcendiſti, & ex virgine Maria carnem aſſumere dignatus es, & per paſſionem tuam mundum in Cruce redemiſti, & ad inferos deſcendiſti, & Diabolum in tenebris exterioribus colligaſti, & omnes iuſtos, qui originali peccato ibidem detinebantur, magna potentia eiuſdem liberaſti. Tu Dñe quæſumus mittere digneris Spiritum tuum ſanctum ex ſumma cœli arce ſuper hanc creaturam aquæ, quæ ab igne ferueſcere atque caleſcere videtur, quæ rectum per eam iudicium ſuper hunc hominem nomine illo comprobet ac manifeſtet. Te Dñe Deus ſupplices deprecamur, qui in Cena Galilææ ſigno admirabili tua virtute ex aqua vinum feciſti, & tres pueros Sydrac, Miſac & Abdenago de camino ignis ardentis illæſos eduxiſti, & Suſannam de falſo crimine liberaſti, cæco nato oculos aperuiſti, Lazarum quatriduanum à monumento ſuſcitaſti, & Petro mergenti manum porrexiſti. Ne reſpicias peccata noſtra in hac oratione, ſed tuum verum & ſanctum iudicium coram hominibus in hoc manifeſtare digneris, vt, ſi hic homo pro hac reputationis cauſa, furto videlicet, vel homicidio, aut adulterio, vel luxuriâ, aut pro qualibet cauſa culpæ modo ad præſens manũ ſuam in hanc aquam igne feruentem miſerit, & culpabilis ex hac cauſa non eſt, hoc ei præſtare digneris, vt nulla læſio vel macula in eadem manu appareat, per quam ſine culpa calumniam incurrat.

Iterum te Deus Omnipotens nos indigni & peccatores famuli tui ſuppliciter oramus, vt ſanctum verum & rectum iudicium nobis in hoc etiam manifeſtare digneris, quatinus hic homo ex hac reputatus cauſa, ſi per aliquod maleficiũ Diabolo inſtigãte, aut cupiditate, vel ſuperbia, culpabilis eſt, in facto vel cõſenſu, & hoc cõprobationis iudiciũ ſubuertere aut violare volens malo confiſus ingenio, manum ſuam in hanc aquam præſumptuoſe mittere auſus fuerit, tua pietas taliter hoc declarare dignetur, vt in eius manu dignoſci queat quod iniuſte egit, vt & ipſe deinceps per veram confeſſionem pœnitentiam agens ad emendationem perueniat, & iudicium tuum ſanctum & verum in omnibus declaretur gentibus, per te Redemptor mundi qui venturus es, &c.

Iudicium aquæ frigidæ.

CVm homines vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam, & deduc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet Presbyter Miſſam, & fac eos ad ipſam miſſam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat: Adiuro vos homines per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & per veſtram Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis, & per vnigenitum Dei filium, & per ſanctam Trinitatem, & per ſanctum Euangelium, & per illas ſanctas reliquias quæ in iſta Eccleſia, vt non præſumatis vllo modo communicare, neque accedere ad altare, ſi hoc feciſtis, aut conſenſiſtis aut ſcitis qui hoc egerit. Si autem omnes tacuerint, & nullus confeſſus fuerit, accedat Sacerdos ad altare, & communicet, ſeparatis illis qui examinandi ſunt. Poſtea vero communicent illi, quos vult in aquam mittere. Cum autem communicant, dicat Sacerdos per ſingulos ante altare: Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri IESV CHRISTI ſit tibi ad probationem hodie, ad laudem & gloriam nominis ſui, & ad Eccleſiæ ſuæ vtilitatem. Expleta miſſa faciat Sacerdos aquam benedictam, & deferat eam ad locum examinis, vbi homines probantur: cum autem venerit ad ipſum locum, letaniam faciens, omnibus pro eadem cauſa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere de aqua illa benedicta. Cum autem dederit vnicuique, dicat: Hæc aqua Domini fiat tibi ad probationem hodie per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, qui eſt verus iudex & iuſtus. Deinde coniuret aquam vbi mittendi ſunt. Poſt coniurationem autem aquæ exuat illos veſtimentis ſuis, & faciat illos per ſingulos oſculari ſanctam Euangelium, & Crucem Chriſti. Et poſt hæc de ipſa aqua benedicta aſpergat ſuper vnumquemque hominem, & proiiciat eos ſtatim per ſingulos in aqua.

Hæc autem omnia facere debet ieiunus: neq; illi antea comedant, qui ipſos mittant in aqua.

Coniuratio aquæ.

ADiuro te aqua in nomine Dei patris omnipotentis, qui te in principio creauit, quiq; te ſegregauit ab aquis ſuperioribus, & iuſsit deſeruire humanis neceſſitatibus. Adiuro te etiam per inuiſibile & ineffabile nomen CHRISTI IESV filij Dei viui omnipotentis, ſub cuius pedibus te calcabilem præbuiſti, qui etiã in te baptizari dignatus eſt, & ſuo baptiſmate conſecrauit. Adiuro etiam te per Spiritum ſanctum, qui ſuper Dominum in te baptizatum deſcendit, qui te inuiſibili ſanctificatione ſacratã ad animarum purgationem inenarrabile conſtituit ſacramentum: per quam olim & populus Iſraeliticus ſiccis pedibus tranſiuit, & ex aqua ferrum, quod caſu ceciderat, Heliſeus diuina virtute contra naturam natans, in ſuo manubrio redire fecit, vt nullo modo ſuſcipias hunc hominem, ſi in aliquo culpabilis eſt ex hoc quod illi obiicitur, ſcilicet aut opere, aut conſenſu, ſeu conſcientia, vel quolibet ingenio, ſed per virtutem Domini noſtri IESV CHRISTI reiice ex te, & fac illum natare ſuper te, quatinus cognoſcant fideles Chriſti nullum maleficium, nullum præſtigium diuinæ virtuti poſſe reſiſtere, quod non detectum fiat & omnibus manifeſtum. Adiuro etiam te per virtutem eiuſdẽ Domini noſtri IESV CHRISTI, vt ad laudem illius, cui omnis creatura ſeruit, & cui cœleſtis exercitus famulatur clamans, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Exercituum*, vt nobis adiurantibus & eius miſericordiam obſecrantibus obedias, qui regnat & dominatur per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Hominis coniuratio.

ADiuro te homo & conteſtor per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & per ſanctam & indiuiduam Trinitatem, & per omnes Angelos & Archangelos, & per omnes principatus & poteſtates, dominationes quoque & virtutes, & per Dei ſedilia Cherubin & Seraphin, & per diem tremendum iudicij Dei, necnon & XXIV. Seniores, qui cotidie laudant Deum, & per quatuor Euangeliſtas, & per ſanctos quoque Apoſtolos, Martyres & Confeſſores: necnon & per ſanctam genitricem Dei Mariam, omnesque virgines, & per cunctum populum ſanctum Dei, vel per ſanctum baptiſmum in quo renatus es, ſi tu hoc malum feciſti, ex quo culparis, vel aſſenſum præbuiſti, aut baiulaſti, aut in domum tuam recepiſti, aut inde conſcius aut conſentaneus extitiſti, coram omnibus dicito. Quod ſi Diabolo ſuadente celare diſpoſueris, & culpabilis exinde es, euaneſcat cor tuum incraſſatum & induratum, & non ſuſcipiat te aqua incredulum & ſeductum, vt dicat populus, quia Deus noſter iudex eſt, cuius poteſtas in ſæcula ſæculorum. Amen.

Poſt coniurationem aquæ, exuat illos veſtimentis illorum, & oſculari ſanctum Euangelium & ſanctam Crucem faciat, & ſanctificatis omnibus aqua benedicta cum timore & reuerentia ſidus de eius dementia proiiciat in aquam.

Hoc iudicium autem petente Domino LVDOVICO Imperatore conſtituit beatus [a] Eugenius, [b] præcipiens vt omnes Epiſcopi, Comites, Abbates, omniſque populus Chriſtianus, qui infra eius Imperium eſt, hoc iudicio defendant innocentes, & examinent nocentes, ne periuri ſuper reliquias Sanctorum perdant ſuas animas malum conſentientes.

[a] Papa eius nominis Secundus.
[b] ſc. Imperator.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI ET LOTHARII CÆSARIS CAPITVLARE.

Anno Chriſti 826.

Sequentia quædam Capitula ex Sanctorum Patrum Decretis, & Imperatorum Edictis, colligere curauimus, atq; inter noſtra Capitula lege firmiſſima tenenda, generali conſultu, Erchembaldo Cancellario noſtro inſerere iuſſimus.

DE NVPTIIS.

Ex ſacrarum inſtitutione legum lib. 12. Tit. 3. Cap. 15.

NVLLI Chriſtianorum vel Iudæorum in vtroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis vel vxoris ſuæ atque etiam virorum iuxta legem, quæ in Chriſtianis eſt lata, vsq; ad ſeptimi generis gradum connubia ducere, vel inceſti maculam operari. Huius igitur permixtionis illecebra tali multabitur pœna, vt ſeparati ab inuicem, & centena publice decaluati flagella ſuſcipiant, & exilio relegati ſub publica pœnitentia remaneant, eorumque bona, ad filios quos de præcedenti coniugio habuerint, redeant, ſi tamen & ipſos aut in nullo Iudaicæ præuaricationis maculauerit noxa, aut nulla inceſtiuæ nationis ſordidauerit macula. Quod ſi aut multos habuerint filios, aut habitos, vt dictum eſt vel Iudaicus inuoluerit error, vel inceſti fœdauerit natio, tunc facultas prædictorum omnimoda in principis poteſtate conſiſtat, qualiter principali diſcretione res ipſa aut in Chriſtianis eorumue hæredibus conceſſa permaneat. Quod ſi hæredes huiuſmodi dignitatis defuerint, fiſco noſtro ſociata deſeruiat. Illud tamen modis omnibus obſeruandum fere præcipimus, vt ſi quis Chriſtianus vel Chriſtiana, aut Iudæus vel Iudæa nouiter nuptiale feſtũ celebrare voluerint,

non aliter quam cum præmiſſo dotis titulo, quo in Chriſtianis ſalubri inſtitutione præceptum eſt, vel ſacerdotali benedictione intra ſinum ſanctæ Eccleſiæ perceptæ coniugium cuiquam ex his adire permittimus. Quod ſi absque benedictione ſacerdotis quisquam Chriſtianorum, vel Hæbreorum nouiter coniugium duxerit, vel ſolennitatem legis pro dotali titulo in quocunque tranſcenderit, aut centum principi ſolidos coactus exſoluat, aut centum publice verberatus flagella ſuſcipiat: Hæc ſcilicet damna vel verbera ſigillatim vnusquisque percipiat, videlicet tam ille qui nupſit, quam ea quæ nupta eſt, vel etiam conſentanei parentes eorum vnusquisque pro ſe iacturam legis huius ſuſcipiat.,

2. De accuſatione epiſcoporum. Ex libro 7. Tripartita Hiſtoria cap 12.

Igitur Valentinianus cum ita ſaperet ſicut Niceni Patres, ſimilia profitentibus proderat, aliter vero ſapientibus non erat importunus: Qui dum initio regni de vrbe Conſtantinopolitana per Thracias properaret ad Romam, tunc epiſcopi recte ſapientes legatum miſerunt Hipaucianum epiſcopum, quatenus dignaretur ad emendationem dogmatis intereſſe. Is cum adiiſſet Imperatorem, & epiſcoporum legationem intimaſſet, reſpondens Imperator ait: Mihi quidem cum vnus de populo ſim, fas non eſt talia perſcrutari: Verum ſacerdotes quibus hæc cura eſt, apud ſemetipſos congregentur vbi voluerint. Cum hæc itaque reſpondiſſet princeps, in Lampſacum conuenerunt epiſcopi: cumq; duos menſes tractaſſent, inter cætera iuxta priores canones epiſcopos electos atque ſuis rebus expoliatos ad ſedes proprias recepi & primo ſuo omnia eis reddi decreuerunt: Et ſi quis poſt hac eos accuſare velit, æquo periculo facere ſanciuerunt, iudices eſſe decernentes epiſcopos recte ſapientes in eccleſia conuenientes vbi teſtes eſſent ſingulorum, qui dicebantur oppreſſi. & reliqua.

3. De eadem Re. Ex epiſtola Stephani Papa ſcripta generaliter omnibus epiſcopis.

Quicquid in ſacratis Deo rebus & epiſcopis iniuſte agitur, pro ſacrilegio deputabitur, quia ſacta ſunt & violari à quoquam non debent. Nullus enim epiſcoporum dum ſuis fuerit rebus exſpoliatus aut à ſede propria qualibet occaſione pulſus debet accuſari aut à quoquam ei poteſt crimen obiic, priusquam integerrime reſtauretur, & omnia quæ ei ablata quoquo ſunt ingenio, legibus redintegrétur, & ipſe propriæ ſedi & priſtino ſtatui regulariter reddatur, ita vt omnes poſſeſſiones & cuncta ſibi iniuſte ſublata, atque fructus omnes ante cœptam accuſationem, per primates & ſynodi epiſcopos funditus reſtituantur, quia hoc non ſolum eccleſiaſticæ, ſed etiam ſeculi leges fieri docent.

5. Vt poſt pænitentiam nemo fiat Clericus, Ex Auguſtino ad Bonifacium de lapſorum reſtitutione.

Vt conſtitueretur in eccleſia, ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat: non deſperatione indulgentiæ ſed rigore factū eſt diſciplinæ: Alioquin, contra claues datas eccleſiæ diſputabitur, de quibus dictum eſt: *Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo.* Sed ne forſitan etiam de cæteris criminibus ſpe honoris eccleſiaſtici animus intumeſcens ſuperbe tegeret pœnitentiam ſeueriſſime placuit vt poſt actam de crimine damnabili pœnitentiam nemo ſit clericus, vt deſperatione temporalis altitudinis medicina maior & verior eſſet humilitatis. Nam & ſanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore ſuperſtitit: Et Beatum Petrum quando amariſſimas lachrimas fudit, vtique Deum negaſſe pœnituit, & tamen Apoſtolus manſit. Sed non ideo ſuperuacua putanda eſt poſteriorum diligentia. qui vbi ſaluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo ſalus tutius muniretur: [illegible] perti credo aliquorum fictas pęnitentias, per affectatas honorum potentias: Cogunt enim multas [illegible] uenire medicinas multorum experimenta morborum.

6. De præſidentia, Ex epiſtola Leonis Papa Aquilienſi Epiſcopo directa.

Illam partem eccleſiaſticæ diſciplinæ qua olim à ſanctis patribus & à nobis ſæpe decretum e[illegible] nec in presbyteratus gradu, nec in diaconatus, nec in ſubſequenti ordine clericorum ad eccle[illegible] tranſire cuiquam ſit liberum, vt in integrum reuoces, admonemus, vt vnusquisque non ambitu [illegible] illectus, non cupiditate ſeductus, non perſuaſione hominum deprauatus, vbi ordinatus eſt perſeueret, ita vt ſi quis ſua quærens non quæ Ieſu Chriſti ad plebem & eccleſiam ſuam redire neglexerit, & ab honoris priuilegio, & à communionis vinculo habeatur extraneus.

7. Vr[illegible]

7. Vt nullus derogetur aut temere accuſetur Epiſcopus, nec à primatibus facile eorum ſuſcipiatur accuſatio, quia iniuria Epiſcoporum ad Chriſtum pertinet cuius vice legatione funguntur. ex Decretis Anaſtaſii Papæ capitulo VI.

Placuit vt nullus temere accuſet epiſcopum, neque à primatibus paſſim aut indifferenter ſuper quibuslibet impetitionibus audiatur, dicente Domino: Non ſuſcipias vocem mendacij: & ipſa veritas ait: Quod tibi non vis, alteri ne facias, & reliqua. Et alibi ſcriptum eſt: Quid prodeſt illi ſuo errore nõ pollui qui conſenſum præſtat erranti? Proculdubio contra mandata dimittit qui habet peccatum proprium, & qui ſequitur alienum, & reliqua. Sed ſi quis in epiſcopum cauſam habuerit, primitus eum charitatiue conueniat, & ei aut ſuam inculcet iniuriam, aut eius correctionem, dicente Domino, Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: Si autem te non audierit, adhibe denuo duos aut tres tecum, & reliqua. Prius ergo quam hæc fiant, nemo præſumat epiſcopum accuſare manifeſte: Quia nemo contra Euangelium vel contra apoſtolum aut decreta patrum facit aliquid abſque periculo. Paulus quoque Apoſtolus præcipit dicens: Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. Et alibi ſcriptum eſt: Si quis fidelis eſt, videat ne falſa aut nociua loquatur, aut cuiquam inſidias ponat. Et alibi: Sapiens non eſt qui nocet. Et Dominus in lege: Non facias calumniam proximo tuo. Et idem: Non eris criminator aut ſuſurro in populis: non ſtabis contra ſanguinem proximi tui: leges meas cuſtodite, ego Dominus. Si hæc de omnib. dicta ſunt, quanto magis ſuper epiſcopis ſunt cuſtodienda? de quibus Saluator ait: Qui vos contriſtauit, me contriſtauit: qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, & cætera. Item, Qui facit iniuriam eis, recipiat id quod inique geſſit. Et in Daniele legitur, Confundantur omnes qui oſtendunt ſeruis tuis mala: confundantur in omni potentia, & robur eorum conteratur, vt ſciant quia tu es Dominus Deus ſolus, & glorioſus ſuper orbem terrarum. Et iuxta antiquæ inſtitutionis edictum, Plus erga corrigendos agere debet beneuolentia quam ſeueritas, plus cohortatio quam commotio, plus charitas quam poteſtas. Et Dominus per Prophetam monet dicens: Cohibe linguam tuam à malo & fac bonum: Nemo enim bonum faciens, alteri verbo aut facto nocere vult. Si quis hæc non obſeruauerit, hoſtis eſt animæ ſuæ: Si quidem clerici fuerint, gradu proprio decidant, ſi vero monachi vel laici fuerint, amplius pelli debent, vel extorres fiant.

8. Qualiter epiſcopus ad Synodum conuocetur & qualiter in ea de illo agatur.

Sancta Synodus Romana dixit: Hæc ſunt quæ deinceps propter multorum hominum inſidias, qui in eccleſiam & in eccleſiaſticos indifferenter ſæuiunt viros, conſeruari firmiſſime volumus in ſecula. Si quis epiſcopus ab illis accuſatoribus qui recipiendi ſunt, fuerit accuſatus, poſtquam ipſe ab eis charitatiue conuentus fuerit, vt ipſam cauſam emendare debeat, & eam corrigere noluerit, non olim, ſed tunc ad ſummos primates cauſa eius canonice deferatur: Qui in congruo loco infra ipſam prouinciam tempore in canonibus præfixo Nicenis, concilium canonice conuocare debebant, ita vt ab omnibus eiuſdem prouinciæ epiſcopis in ea audiatur. In quam & ipſe conuocatus, ſi eum aut infirmitas aut alia grauis neceſſitas non detinuerit, adeſſe debebit, quia vltra prouinciæ terminos accuſandi ante licentia non eſt, quam audientia rogetur. Nam ſi ſuis fuerit rebus expoliatus, quod abſit, aut quod alienum ab omnibus eſſe debet fidelibus, à ſede propria electus, aut in detentione aliqua à ſuis ouibus fuerit ſequeſtratus, tunc canonice antequam in priſtinum reſtituatur honorem, & ſua omnia quæ ab inſidiis inimicorum ſuorũ ei ablata fuerint, redintegrentur, nec conuocari nec iudicari poterit, niſi ipſe pro ſua neceſſitate, minime tamen iudicandi, aduenire ſponte elegerit, nec omnino à quoquam reſpondere rogetur, antequam integerrime omnia, quæ per ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat, poteſtati eius ab honorabili concilio redintegrentur, & præſul prius ſtatui priſtino reddatur, & ipſe diſpoſitis ordinatisque libere ac ſecure ſuis, tunc canonice conuocatus ad tempus ſynodo in legitima & canonica veniat ad cauſam: & ſi ita iuſte videtur, accuſantium propoſitionibus reſpondeat. Nam hoc ſummopere prouidendum eſt: non ante quam hæc omnia fiant coactus reſpondeat, quia contentio ſemper vitanda eſt: Adimi namque epiſcopo epiſcopatum antequam cauſæ eius exitus appareat, nulli Chriſtiano videri iure poteſt. Quod ſi ægrotans fuerit epiſcopus, aut aliqua eum grauis neceſſitas detinuerit, pro ſe legatum ad Synodum mittat, nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam electorum iudicium die ſtatuta literis euocatus minime occurrerit: hoc eſt, niſi alia præoccupauerit neceſſitas, infra ſpatium duorum vel trium menſium, & eo amplius prout cauſa dictauerit. Quod ſi ex vtraque parte ad cauſam dicendam venerint, quia vnus abſque altero audiri non debet, quærendum eſt in iudicio, cuius ſint conuerſationis & fidei atque ſuſpitionis accuſatores, aut qua intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent, niſi bonæ conuerſationis & rectæ fidei viri & qui omni ſuſpitione careant, & bona vita clareant, neque infames exiſtant. Quod ſi accuſatorum perſonæ in iudicio epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendũ non admittantur, niſi proprias cauſas, non tamen criminales vel eccleſiaſticas, obiecerint: Infamis etiam enim perſona nec procurator poteſt eſſe nec cognitor. Abſente vero aduerſario non audiatur accuſator, nec ſententia abſente parte alia à iudice dicta, vllam obtinebit firmitatem, neque abſens per alium accuſare aut accuſari poteſt, nec affinis teſtis admitti. Neminem ergo exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, niſi ad relationem iudicis, ad quem fuerit appellatum, id eſt,

vt actor rei ſemper forum ſequatur. Si quis autem iudicem aduerſum ſibi ſenſerit, vocem appellationis exhibeat, quam nulli, oportet negari & reliqua.

9. Vt accuſatio clericorum intra Prouinciam fiat, niſi forte accuſatus maiorem appellauerit auctoritatem.

Si quis clericus ſuper quibuslibet criminibus pulſatus fuerit in prouincia qua conſiſtit, ille qui pulſatur ſuas exerat actiones, nec æſtimet eum accuſator ſuus alibi aut longius pertrahendum ad iudicium: Illi vero qui pulſatus fuerit, ſi iudicem ſuſpectum habuerit, liceat appellare.

10. Vt Nullus Metropolitanorum aliquorum Pontificum, ſuorumque clericorum aut Eccleſiarum cauſas audiat abſque omnium comprouincialium Epiſcoporum præſentia. ex Synodo Romana tertia, Capitulo xv.

Nullus Metropolitanus Epiſcopus abſque cæterorum omnium comprouincialium Epiſcoporum inſtantia aliquorum, audiat cauſas eorum: quia irritæ erunt, immo & cauſam in ſynodo pro facto dabunt. Nec reliquorum aliquis Epiſcoporum ſuorum ſacerdotum cauſas audiat abſque præſentia clericorum ſuorum, quia irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi præſentia clericorum confirmetur.

11. De rimanda accuſatoris perſona. ex decretis Sixti Papæ. Capitulo vii.

Placuit vt ſemper primo in accuſatione clericorum, perſona, fides, conuerſatio & vita blaſphemantium perſcrutetur. Nam fides omnes actus hominis debet præcedere, quia dubius in fide infidelis eſt. Nec eis omnino eſſe credendum qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ conuerſationis vitam ducunt. Quoniam tales facile & indifferentur lacerant & criminantur recte & pie viuentes: ideo ſuſpicio eorum diſcutienda eſt primo & corrigenda.

12. De primatu ſedis Apoſtolicæ, cui Epiſcoporum finitiua iudicia, & congregandarum ſynodorum priuilegia ſunt reſeruata: & de canonica Epiſcopi vocatione, ex ſynodis Romanis capitulo xlix. & ex decretis Iulii Papæ.

Nullus Epiſcopus niſi canonice vocatus, & in legitima Synodo ſuo tempore Apoſtolica auctoritate cõuocata, (cuius iuſſione Dñi & meritis B. Petri Apoſtoli ſingularis cõgregandorũ cõciliorũ auctoritas, & ſanctorũ canonũ ac venerãdorũ patrũ decretis multipliciter priuata tradita eſt poteſtas) ſuper qbuslibet criminib. pulſetur. i. iudicetur, audiatur vel impetretur. Sin aliter præſumptũ à quibuslibet fuerit, in vanum deducatur quod egerint, nec inter eccleſiaſtica vllo modo reputabitur, nec vllas habebit vires quicquid ei obuiauerit: quoniam eadem ſedes teſtante veritatis voce primum primatũ obtinuit, nec prima diceretur, ſi aliam ſuper ſe haberet; quæ etiam caput eſt omnium Eccleſiarum, à qua omnes ſumpſere originem. Primatum enim non ſynodalibus aut aliquibus commentis meruit inſtitutis, ſed Domino largiente, qui ait; Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam, & his ſimilia. Quibus ſi aliquis ſuperbo ſpiritu obuiauerit præceptionibus, non exeat impenitus, ſed gradus ſui periculo ſubiacebit.

13. Vt ſi quis Metropolitanum ſuſpectum habuerit, apud primatem audiatur: ex Concilio Calcedonenſi. Capitulo.

Si quis putauerit ſe à proprio Metropolitano grauari, apud primatem dioeceſeos aut apud Conſtantinopolitanæ ciuitatis ſedem agat iudicium, Et reliqua.

14. De accuſato vel iudicato Epiſcopo, ſi bonam putauerit habere cauſam & voluerit à Romano audiri pontifice à nullo prohibeatur, ſed libere hoc ei, & abſque vllo impedimento concedatur. Ex quibus ſupra: cum quibus & Sardicenſe Concilium, & alia decreta canonum & ſanctorum patrum concordant.

Vt accuſato vel iudicato in aliqua cauſa Epiſcopo liceat iterare iudicium; & ſi neceſſe fuerit aut ipſe voluerit, abſque vlla detentione aut impeditione Romanum adire pontificem. Et dum iterato iudicio Pontifex cauſam ſuam agit, ſua non priuetur ſede aut dignitate: quoniam dudum à ſanctis patribus ſtatutum eſt, vt accuſati nullus vſurpet ſedem Epiſcopi. Et alibi: Adimi Epiſcopo Epiſcopatum antequam cauſæ eius exitus appareat, nulli Chriſtiano iure videri poteſt. Et reliqua.

15. Vt dum accuſatus vel iudicatus Epiſcopus Romanum appellauerit Pontificem, nulla ei læſio fiat, neque aliquis eius arripiat ſedem, aut in eius loco ordinetur Epiſcopus, antequam eius cauſa Romani Papæ ſit terminata iudicio. Ex quibus ſupra: cum quibus & multa ſanctorum patrum decreta conſentiunt.

Placuit vt accuſatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus, licenter appellet

pellet & adeat Apoſtolicæ ſedis pontificem, qui aut per ſe aut per vicarios ſuos, eius retractari negotiũ procuret: Et dum iterato iudicio Pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur Epiſcopus. Quoniam quamquam comprouincialibus Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamen definiri inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt, cum B. Petro Apoſtolo non ab alio quam ab ipſo Domino dictum eſt, Quæcunque ligaueris ſuper terram erunt ligata & in cœlis, & quæcumque ſolueris ſuper terram erunt ſoluta & in cœlis.

16. *De Epiſcoporum appellatione ad Romanam Eccleſiam, quotiens neceßitas expoſcerit, cui Epiſcoporum & ſummarum cauſarum negotia ſpiritali priuilegio à patribus reſeruata ſunt. Ex quibus ſupra, cum quibus maxime cuncta canonum & ſanctorum patrum decreta continent.*

Vt omnes Epiſcopi, qui in quibusdam grauioribus pulſantur vel criminantur cauſis, quotiens neceſſe fuerit, libere Apoſtolicam appellent ſedem atque ad eam quaſi ad matrem confugiant, vt ab ea ſicut ſemper fuit profulciantur, defendantur & liberentur, cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas cauſas & Epiſcoporum iudicia, antiqua Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum atque canonũ auctoritas reſeruauit. Quoniam culpantur Epiſcopi qui aliter erga fratres egerint, quam eiusdem ſedis Papæ fieri placuerit: Canonibus quippe iubentibus in talibus absque Romano nil decerni pontifice, nec ad Synodum Epiſcopum conuocari debere: Et quicquid ex his eo inconſulto præſumptum fuerit, viribus carere.

17. *De cauſa Lupicini Epiſcopi, ex Epiſtola Leonis Papæ Africanis Epiſcopis directa.*

Cauſam Lupicini Epiſcopi, quia ſic nobis placuit, illic iubemus audiri, cui multum & ſæpius poſtulanti communionem hac ratione reddidimus, quoniam cum ad noſtrum iudiciũ prouocaſſet, immerito eum pendente negotio à communione videbamus fuiſſe ſuſpenſum: Adiectum etiam illud eſt, quod huic temere ſuperordinatus eſſe cognoſcitur, qui non debuit ordinari priuſquam Lupicinus in præſenti poſitus, aut confutatus, aut certe confeſſus iuſtæ poſſit ſubiacere ſententiæ, vt vacantem locum, quemadmodum diſciplina Eccleſiaſtica exigit, is qui conſecrabatur, acciperet: Si quæ vero aliæ emerſerint cauſæ, quæ ad ſtatum Eccleſiarum & ad concordiam pertineant ſacerdotum, illic ſub timore Domini volumus vt modo ventilentur. Et de componendis atque compoſitis omnibus ad nos relatio plena mittatur: vt ea quæ iuxta Eccleſiaſticum morem iuſte & rationabiliter fuerint definita, noſtra quoque ſententia roborentur. Ex his enim poſſumus cognoſcere qualiter de cæteris agatur, qualiter nos nil contra ſtatuta maiorum egiſſe pœniteat. Data IIII. Id Auguſt.

18. *Ex libro XVI. Theodoſii Imperatoris, de his qui ſuper religione contendunt.*

Imperatores Valentinianus, Theodoſius, & Archadius A A A. Thratiano præfecto prætorij. Nulli egreſſo ad publicum diſceptandi de religione vel tractandi, vel conſilij aliquid deferendi pateſcat occaſio: Et ſi quis poſthac caſu graui atque damnabili, contra huiuſmodi legem veniendum eſſe crediderit, vel inſiſtere motu peſtiferæ perſeuerationis audebit, competenti pœna & digno ſupplicio coerceatur. Data XVI. Kal. Iulij. Theodoſio Auguſto II. & Cynegio Coſſ.

19. *Vt Nullus audeat prædicare, niſi ſacerdos ab Epiſcopo loci electus, ex Epiſtola Leonis Papæ ad Theodoricum Cyri Epiſcopum directa.*

Illud quod nobis propter improbitatem quorumdam monachorum verbo mãdaſti, ſpecialiter prædictorum patrum ſtatuta firmantes, ſtatuimus, vt præter Domini ſacerdotes ab Epiſcopo eiusdem videlicet loci electos nullus audeat prædicare, ſiue ſit monachus ſiue laicus, qui cuiuſlibet ſcientiæ nomine glorietur.

29. *Clerici accuſatores fratrum ad communionem recipiantur non ad clerum: ex Concilio Charthaginis.*

Vt epiſcopi accuſatores fratrum excommunicent, & ſi emendauerint vitium, recipiant eos ad communionem, non ad clerum.

21. *De præſidibus vel cæteris Rempublicam agere volentibus, ne ſine literis Epiſcopi ſui communicent, & cum contra diſciplinam egerint, excommunicentur: ex concilio Arelatenſi.*

De præſidibus qui fideles ad præſidatum proſiliunt, ita placuit, vt cum promoti fuerint, literas accipiant eccleſiaſticas, id eſt, communicatorias: ita tamen vt in quibuscunque locis geſſerint, ab epiſcopo eiusdem loci cura illis agatur, vt cum cœperint contra diſciplinam publicam agere, tunc demum à communione excludantur. Similiter & de his qui Rempublicam agere volunt.

22. *Vt clerici vel laici in aliena Eccleſia non communicent ſine literis Epiſcopi ſui: ex Concilio Carthaginis.*

Caſſianus Velenenſis Epiſcopus dixit, Statuat grauitas veſtra vt vnusquisque clericus vel laicus non communicet in alia plebe ſine literis Epiſcopi ſui.

23. *De honore & pace ſanctæ Eccleſiæ.*

Vt honor & pax atque iuſtitia ſanctæ Dei Eccleſiæ & ſeruorum eius, inlæſus ab omnibus conſeruetur.

24. *De Dei ſacerdotibus & miniſtris altaris.*

Vt Dei ſacerdotibus & miniſtris altaris contra canonicam auctoritatem, à nulla læſio à quoquam fiat.

25. *De concordia Epiſcoporum & comitum.*

Vt epiſcopi & comites concordes ſint, & comites eorumque miniſtri epiſcopis atque eorum miniſtris in omnibus adiutores exiſtant.

26. *De incendio & rapina.*

Vt incendium vel rapinam in noſtro regno nullus faciat, & fures vel raptores fortiter conſtringantur, vt nulli ſua auferre audeant niſi gratis tribuantur aut iuſto cenſu exigantur.

27. *De pace cuſtodienda.*

Vt pax in noſtro regno ſecundum morem parentum noſtrorum omnibus conſeruetur.

28. *De puella virgine vel vidua.*

Vt puellam virginem, vel viduam nullus rapiat, nec facere volentibus conſentiat.

29. *De banno perſoluendo.*

Vt ex his ſingulis bannus noſter perſoluatur, ſi à quoquam fruſtrata hæc fuerint, & fideiuſſores vsque ad noſtram præſentiam fidiſſimos comitibus vel miſſis noſtris horum corruptores ſinguli tribuant, vt iuxta Romanam legem hæc corrigantur.

30. *De his qui ſeruos ſuos extra iudicem necant.*

Si quis ſeruum proprium ſine conſcientia iudicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia bienni reatum ſanguinis emendabit.

31. *De his qui ad pacem non reuertentur.*

Placuit vt, ſicut plerumque fit, quicumque odio aut longinqua inter ſe lite diſceſſerint, & in pacem reuocari diuturna intentione nequiuerint, à ciuitatis primitus ſacerdotibus arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de Eccleſiæ cætu iuſtiſſima excommunicatione pellantur.

32. *De his qui intrant in Eccleſiam, & propter nimiam luxuriam ſuam à Sacramento ſe abſtinent.*

Si quis intrat in Eccleſiam Dei & ſacras Scripturas non audit, & pro luxuria ſua auertit ſe à communione ſacramenti, & in obſeruandis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ, iſtum talem proiiciendum de Eccleſia Catholica eſſe decernimus, donec pœnitentiam agat & oſtendat fructum pœnitentiæ ſuæ, vt poſſit, communione percepta, indulgentiam promereri.

33. *De clericis vel laicis.*

De clericis vel laicis à communione ſummotis, ab aliis non recipiendis Epiſcopis.

34. *De clericis aduerſus inuicem negocia propria habentibus.*

Non oportet clericos habentes aduerſus inuicem negotia, proprium Epiſcopum relinquere, & ad ſecularia iudicia conuolare.

35. *De eo qui excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit.*

Si quis excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit.

36. *De potente qui aliquem expoliauerit.*

Si quis potentium quemlibet expoliauerit, & admonente epiſcopo non reddiderit, excommunicetur.

37. *Quod Eccleſiarum omnium dotes ad Epiſcopi ordinationem debeant pertinere.*

Multi contra canonum conſtituta ſic eccleſias, quas ædificarint, poſtulant conſecrari, vt dotem quam ei eccleſiæ contulerint cenſeant ad epiſcopi ordinationem non pertinere: Sed omnia ſecundum conſtitutionem antiquam ad epiſcopi ordinationem & poteſtatem pertineant.

38. *De his quæ à fidelibus in parochitanis baſilicis offeruntur.*

De his quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis atque peculiis quicunque fideles obtulerint, antiquorum canonum inſtituta ſeruentur & omnia in Epiſcopi poteſtate conſiſtant. De his tamen quæ altario acceſſerint tertia fideliter Epiſcopis deferatur.

39. *De quatuor portionibus eccleſiaſticis.*

Quod in vnaquaque Eccleſia cui Epiſcopus præeſt, quatuor tam de reditibus quam de oblationibus fidelium fieri debeant portiones, vt vna ſit Epiſcopi, alia clericorum, alia pauperum & quarta fabricis Eccleſiaſticis applicetur.

40. *Ex epiſtola Papæ Gelaſii, De eo qui anathematis pœnam paruiduxerit.*

Vt ſi quis anathematis pœnam paruiduxerit etiam documento quo ſe putat prædium poſſidere, fruſtretur, liceatque cuilibet eccleſiaſticæ perſonæ vocem contradictionis adferre, & cum fructibus præteriti temporis eadem prædia alienata repoſcere.

41. *De laicis qui contemptores canonum extiterint.*

Vt laici contemptores canonum excommunicentur, clerici honore priuentur.

42. *Vt populus ante completam miſſam, & benedictionem acceptam egredi non præſumat.*

Cum ad celebrandas miſſas in Dei nomine conuenitur, populus non ante diſcedat quam miſſæ ſolemnitas compleatur, & vbi Epiſcopus fuerit, benedictionem accipiant ſacerdotis, ſacerdote autem verbum in Eccleſia faciente, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur.

43. *De his qui Eccleſiaſtica ieiunia abſque neceſſitate diſſoluunt.*

Si quis eorum qui continentiæ ſtudent abſque neceſſitate corporea, tradita in commune ieiunia & ab eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſoluit ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, anathema ſit.

44. *De his qui rebaptiſati vel reconfirmati ſunt, quid ſit agendum.*

De his qui rebaptizati ſine aliqua neceſſitate vel tormento lapſi ſunt, placuit vt circa eos illa Nicenæ ſynodi ſtatuta ſeruentur, quæ de præuaricatoribus conſtituta eſſe noſcuntur, id eſt, vt annis ſeptem inter Cathecumenos orent, & duobus inter Catholicos: Et poſtea moderatione & clementia Epiſcopi fidelibus in oblatione & Euchariſtia communicent. Quam formam ſequantur & reconfirmati.

45. *De clericis qui ad ſecularium defenſionem confugiunt propter diſtrictionem Epiſcopi.*

Placuit vt clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem ad ſecularem forte confugerit, & is ad quem recurrit ſolatium defenſionis impenderit, cum eodem de Eccleſiæ communione pellatur.

46. *De turpiloquiis.*

Clericos ſcurriles & verbis turpibus ioculares ab officio detrahendos.

47. *De clericis qui in conuiuio cantare præſumpſerint.*

Clerici inter epulas cantantes ſupradictæ ſententiæ ſeueritate coerceantur.

48. *Ne clericus per creaturas iuret.*

Clericum per creaturas iurantem acerrime obiurgandum: ſi perſtiterit in vitio, excommunicandum.

49. *Ne ante horam diei tertiam quis ad conuiuium pergat, nec ante benedictionem manducet.*

Non oportet clericos vel laicos religioſos ante ſacram horam diei tertiam inire conuiuia, neq; aliquando clericos, niſi hymno dicto edere panem, & poſt cibos gratias auctori Deo referre.

50. *Vt presbyter ſi inconſulto Epiſcopo agendam celebrauerit, honore priuetur. Ex concilio Carth.*

Numidius Epiſcopus Maſilitanus dixit: In quibuſdam locis ſunt presbyteri, qui aut ignorantes ſimpliciter, aut diſſimulantes audaciter præſente & inconſulto epiſcopo, cũ pluribus in domiciliis agunt agendam, quod diſciplinæ incõgruum eſſe cognoſcit ſanctitas veſtra. Genetlius epiſcopus dixit: Fratres & coepiſcopi noſtri dignæ ſuggeſtioni reſpondere moremur. Ab vniuerſis epiſcopis dictũ eſt: Quiſquis presbyter inconſulto epiſcopo agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipſe honori ſui contrarius exiſtit.

51. *Ne presbyter benedictionem, vel pœnitentiam in Eccleſia dare præſumat.*

Benedictionem ſuper plebem in eccleſia fundere, aut pœnitentiam in eccleſia benedicere presbytero penitus non licebit.

52. *Si qui clerici ab epiſcopis ſuis promoti contempſerint, nec illic maneant, vnde recedere noluerint: ex concilio Carthag.*

Placuit vt quicunque clerici vel diaconi pro neceſſitatibus Eccleſiarum non obtemperauerint epiſcopis ſuis, volentibus eos ad honorem ampliorem in ſua eccleſia promouere, nec illic miniſtrent in gradu ſuo vnde recedere noluerunt.

53. *De inceſtis, ex decretis Papæ Gregorii iunioris, & ex dictis Epiſcoporum & Imperatorum.*

Si quis conſobrinam duxerit in coniugium, anathema ſit. Et paulo poſt infert & dicit, Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit vxorem, anathema ſit. Et Dominus in lege diuina ait; Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius. Et paulo poſt; Nec accedat ad vxorem eius qui ſibi affinitate coniungitur. Item vnde ſupra: Nullus certi gradus conſanguineam in coniugium accipiat, aut ſibi ſceleratis nuptiis deſideret copulari. Item ex dictis epiſcoporum & Imperatorum Theodoſii & aliorum. In ſeptem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, vltra quos nec affinitas inuenitur, nec ſucceſſio poteſt amplius protogari.

54. *Item de inceſtis, ex epiſtolis Gregorii III. Papæ, ſancto Bonifacio Moguntiæ Archiepiſcopo miſſis.*

Progeniem ſuam vnumquemque vſque ad ſeptimam obſeruare decernimus generationem, & quandiu ſe cognoſcunt affinitate propinquos, ad huius copulæ non accedere ſocietatem. Et in ſanctis Canonibus ſpiritu Dei conditis de inceſtis habetur inſertum; Inceſtis coniunctionibus nihil prorſus veniæ reſeruamus, niſi cum adulterium ſeparatione ſanauerint: inceſtos vero nullo coniugij nomine appellandos ſancimus, ſed quibus illicita coniunctio interdicitur, niſi hi ſunt quos ſanctorum patrum decreta coniugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

55. *De his qui ſolo conuiuio gentilium vel eſcis immolaticiis vſi ſunt, aut quod hi qui homicidia vel alia capitalia perpetrant flagitia, non niſi per publicam pœnitentiam ſanari poſſunt.*

Qui conuiuio ſolo gentilium & eſcis immolaticiis vſi ſunt, poſſunt ieiuniis, & manus impoſitione purgari, ita vt deinceps ab idolotitis abſtinentes, ſacramentorum Chriſti poſſint eſſe participes. Si autem aut idola adorauerunt, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati ſunt, ad communionem eos niſi per pœnitentiam publicam non oportet admitti.

56. *De familiaritate extranearum mulierum.*

Vt nullus familiaritatem extranearum mulierum præſumat habere; & qui inuentus fuerit ſeuerius corrigatur

57. *Ne mulieres monaſterium monachorum ingrediantur.*

Vt mulieres in monaſterium monachorum nullatenus ingrediantur.

58. *Vt omnibus veſpertinis & matutinis horis oratio Dominica dicatur.*

Placuit vt omnibus diebus poſt matutinas & veſperas, oratio Dominica à ſacerdote proferatur.

59. *De his qui ſibi quacumque negligentia mortem inferunt, vt eorum commemoratio non fiat: Similiter de his qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.*

Placuit vt qui ſibi ipſis aut ferro, aut veneno, aut præcipitio, aut ſuſpendio, vel quolibet modo violenter inferunt mortem, nulla illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim ſibi per ignorantiam vſurparunt. Similiter & de his placuit, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.

60. *De eo qui hominem peremerit.*

Qui occiderit hominem iuxta canonicam pœniteat ſanctionem, & ab Eccleſia prius proiiciatur, vbi proſtratus in terrã in cinere & cilicio in introitũ & exitum populi ſemper iaceat humiliter poſtulans vt pro ſe orare non dedignentur, & hoc vſque ad ſatisfactionem eccleſiæ & ſacerdotum agat, pane tantum & aqua fruens, niſi humanius erga eum epiſcopo agere placuerit cuius ditioni ſubſiſtit.

61 *De ſartatectis Eccleſiarum quæ ex donis ſiunt eiſdem collatis, vt in poteſtate epiſcopi reuocentur, quæcumque colligata fuerint.*

Quæcumque pro ſartatectis Eccleſiis fuerint conlata, in poteſtate Pontificis aut presbyteri vel ſeruientium ſanctorum locorum, ſecundum voluntatem conferentis, ad ſe debeant reuocare. Quod ſi aliquis hæc inde abſtraxerit, rapuerit, furatusve fuerit, vel ea fraudauerit aut vaſtauerit, ſeu quocumque commento alienauerit, ſciat ſe eſſe canonice excommunicatum quouſque ea quæ abſtulerit ſtudeat reformare.

62. Ne

Digitized by Google

62. Ne presbyterum, diaconum, aut clericum aliquem vllus iudex ſecularis abſque conſenſu epiſcopi ſui diſtringat.

Vt nullus iudex neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum, aut iuniorem eccleſiæ ſine ſcientia Pontificis per ſe diſtringat, aut condemnare præſumat.

63. De libertis, vt à ſacerdotibus defenſentur.

Liberti quorumcumque ingenuorum à ſacerdotibus defenſentur, nec ad publicum vllatenus reuocentur.

64. Ne aliquis clericus pro quacumque occaſione extraneam mulierem in domo ſua habeat.

Nullus deinceps clericorum pro occaſione neceſſitatis veſtes faciendi, aut cauſa ordinandæ domus, extraneam mulierem in domo ſua habere præſumat.

65. De viduis, ex epiſtola beati Gregorii Papæ Bonifacio Archiepiſcopo miſſa, in qua inter cætera ita legitur.

Viduas à propoſito diſcedentes viduitatis, ſuper quibus nos conſulere voluit dilectio tua, frater chariſſime, credo te noſſe à ſancto Apoſtolo, & à multis ſanctis patribus, niſi conuertantur, olim eſſe damnatas: quas & nos Apoſtolica auctoritate damnandas, & à communione fidelium atque à liminibus eccleſiæ arcendas fore cenſemus, vſquequo obediant epiſcopis ſuis, & ad bonum, quod cœperunt, inuitæ aut voluntarie reuertantur. De virginibus autem non velatis, ſi deuiauerint, à ſanctæ memoriæ prædeceſſore Papa Innocentio taliter decretum habemus: Eæ vero quæ necdum ſacro velamine tectæ tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere, licet velatæ non fuerint, ſi nupſerint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia eſt, quia ſponſio earum à domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolui, quanto magis iſta pollicitatio quam cum Deo pepegit, ſolui ſine vindicta non poterit? & cætera. Nam ſi virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & à cœtu fidelium vſque ad ſatisfactionem excluduntur, quanto potius viduæ quæ perfectioris ætatis & maturioris ſapientiæ atque conſilii exiſtunt, virorumque conſortio multoties vſæ ſunt, & velari ſe permiſerunt habitumque religionis aſſumpſerunt, & demum apoſtauerunt atque ad priorem vomitum ſunt reuerſæ, à nobis & ab omnibus fidelibus, à liminibus eccleſiæ & cœtu fidelium vſque ad ſatisfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter, iuxta beatum Apoſtolum Paulum tradentes huiuſmodi hominem Satanæ in interitu carnis, vt ſaluus ſit ſpiritus in die Domini: De talibus enim & Dominus per Moyſem loquitur dicens: Auferte malum de medio veſtri. De quibus & per Propheram ait: Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. De talibus namque eorumque ſimilibus atque eiſdem conſentientibus, (quia non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui facientibus conſentiunt, rei ſunt) Dominus per eundem Prophetam Dauid loquitur dicens, Videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Et multa talia eorumque ſimilia. Tales vero perſonæ indubitanter adulteræ eſſe manifeſtantur: quoniam relicto immortali ſponſo ad anteriorem vt canes ad proprium ſunt reuerſæ vomitum, & apoſtatæ factæ, illicita & ſacrilegia ſe contagione polluentes; viris mortalibus ſe conglutinauerunt. Quæ etiam, iuxta eundem Apoſtolum Paulum: eo quod viduitatis propoſitum dimiſerunt, & fidem quam cum Deo pepigerunt, frangere præſumpſerunt, atque primam fidem præuaricauerunt ſunt damnandæ, à nobiſque & à vobis atque à reliquis noſtri ordinis viris, à ſingulis videlicet ſua in dioceſi à limitibus eccleſiæ & à cœtu fidelium vſque ad ſatisfactionem, vt prædictum eſt, ſunt eliminandæ. At illarum autem conſortio & ſocietate omnes fideles in omnibus abſtinere mandamus. Super quibus etiam placuit quouſque in ipſo deteſtando & illicito atque ſacrilego carnis contubernio perſeuerant, vt nullus Chriſtianorum, niſi quibus proprius ſtudio corrigendi iuſſerit epiſcopus, cum eis in quoquam communicet, aut ad domum in qua ſunt accedat. Cum quibus etiam, vt iam dictus ſanctus præcipit Apoſtolus, nulli fidelium cibum ſummere licet. Quod ſi quis ex his quicquam temnare aut temerare præſumpſerit, pari cum eis excommunicationis ſententia feriatur, &c.

66. De decimis quæ eccleſiis dantur, ne eas presbyteri vendere præſumant.

Vt vlterius non præſumant presbyteri decimas vendere; quæ in pauperum & eccleſiarum vſibus dantur, ſicut hactenus, mirabile dictu, in horreis veterata ſunt ad theſaurorum cumulum: In cuius rei teſtimonio multi pauperum de manibus ſacerdotum requirendi moriuntur. Sed vbi Deo largiente abundauerint, ad ſuſtentationem pauperum parentur famis tempore.

67. De pauperibus à presbyteris colligendis.

Vt presbyteri quotidie duos vel tres pauperes colligant ad lauandos pedes.

68. De prædiis quæ per ordinationem ſuam presbyteri emerint.

Vt presbyteri poſt ordinationem ſuæ paupertatis prædia comparantes teſtamenta eccleſiis conſcribant: ſin aliter vt fraudatores remoueantur.

69. Vt presby-

69. Vt presbyteri ad tractanda eorum miniſteria ad ciuitatem veniant.

Vt presbyteri ſigillatim ſub diſpoſitione epiſcopi in ciuitates veniant ſuas ad tractanda miniſteria.

70. De his qui communicauerint, vt tribus horis ſuſpendantur propter cibi commixtionem.

Vt doceant communicantes duabus vel tribus ſuſpendere horis, propter admixtionem cibi.

71. De ſatisfactione quotidiana.

Vt ſicut ſine culpa nemo quotidie exiſtit: ita ſine quotidiana ſatisfactione nullus eſſe debet etiam ſacerdotum vel Chriſtianorum.

72. De eo qui ſine conſenſu epiſcopi presbyterum de eccleſia eiecerit vel conſtituerit.

De his qui ſine conſenſu epiſcopi Presbyteros in eccleſiis ſuis conſtituunt, vel de eccleſiis eiiciunt, & ab epiſcopo vel à quolibet miſſo dominico admoniti obedire noluerint, vt bannum noſtrum reuuadiare cogantur, & per fideiuſſores ad placitum noſtrum venire iubeantur: Et tunc nos decernamus, vtrum nobis placeat, vt aut illum bannum perſoluant, aut etiam armiſcaram ſuſtineant.

73. De eo qui decimam dare neglexerit eccleſiæ, cuius eſſe debet, alterique eccleſiæ eam dederit.

Quicunque decimam abſtrahit de eccleſia, ad quam per iuſtitiam dari debet, & eam præſumptuoſe vel propter munera aut amicitiam, vel aliam quamlibet occaſionem ad alterā eccleſiam dederit, à comite vel à miſſo noſtro diſtringatur, vt eiusdem decimæ quantitatem cum ſua lege reſtituat.

74. De malis ſcabinis eiiciendis.

Vt miſſi noſtri vbicunque malos ſcabinos inueniunt eiiciant, & totius populi conſenſu in loco eorum bonos eligant, & cum electi fuerint, iurare faciant, vt ſcienter iniuſte iudicare non debeant.

75. De melioribus & veracibus eligendis.

Vt in omni comitatu hi, qui meliores & veraciores inueniri poſſunt eligantur à miſſis noſtris ad inquiſitiones faciendas & rei veritatem dicendam, & adiutores comitum ſint ad iuſtitias faciendas.

76. De ſcabinis qui propter munera aut amicitiam iniuſte iudicauerint.

Volumus vt quicunque de ſcabinis deprehenſus fuerit propter munera aut propter amicitiam vel inimicitiam iniuſte iudicaſſe, vt per fideiuſſores miſſus ad præſentiam noſtram veniat. De cætero omnibus ſcabinis denuncietur, ne quis deinceps etiam iuſtum iudicium vendere præſumat.

77. De eo qui comprobatus fuerit teſtes in periurium ſcienter induxiſſe.

Quicunque comprobatus fuerit de eo quod ſcienter teſtes in periurium induxiſſet, ſub fideiuſſione ad palatium noſtrum venire compellatur, vt ibi cum fidelibus noſtris conſideremus quid de tali homine faciendum ſit.

78. Vt bonos nummos nullus reſpuat.

De bonis denariis quos populus recipere non vult, volum' vt hoc obſeruetur & teneatur quod in priori capitulare noſtro conſcriptum eſt, id eſt, in libro IIII. de eo qui emptione vel debiti ſolutione denarium merum recipere non voluerit. Et ad hanc conſtitutionem noſtram adimplendam, Epiſcopi & Abbates ſiue qui noſtra beneficia habent, adiuuent Comites in ſuis hominibus diſtringendis. Et ſi comites hanc noſtram conſtitutionem neglexerint, hoc per miſſos ad noſtram notitiam perferatur

79. De collectis malis omnimodis inhibendis.

Collectę ad male faciendum fieri omnimodis prohibeantur, & vbicumque huiusmodi præſumptiones factæ fuerint, digna emendatione corrigantur. Et ſi per negligentiam comitis vel factæ ſunt vel inemendatæ remanſerunt, hoc ad noſtram notitiam perferatur. Auctor vero facti ſi fuerit præpoſitus vel aduocatus, ſiue centenarius, vel qualibet alia dignitate præditus, libera perſona per legalem emendationem in loco factam ſub fideiuſſoribus ad noſtram præſentiam veniat: Multitudo vero ſiue de ſeruis ſiue de liberis ſit, legitima emendatione multetur.

80. Vt pontes publici, qui deſtructi fuerint, iterum extruantur.

De pontibus publicis deſtructis nobis ſi qui iuſſionem noſtram in reparandis contempſerint, volumus ac iubemus vt omnes homines noſtri in noſtram veniant præſentiam rationes reddere, cur noſtram iuſſionem auſi ſunt contemnere. Comites autem reddant rationem de eorum pagenſibus cur eos aut non conſtrinxerunt vt hoc facerent, aut nobis nunciare neglexerunt: Similiter & de iniuſtis teloneis vbicumque accipiuntur, ſciant ſe exinde nobis rationem reddituros.

81. *De-*

Digitized by Google

81. *De examine aquæ frigidæ.*

Vt examen aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant, à miſſis omnibus interdicatur, ne vlterius fiat.

82. *De reuerſione Comitis & pagenſium de hoſtili expeditione, vt ex eo die ſuper quadraginta dies ſit bannus reciſus.*

Poſtquam comes & pagenſes de qualicumque expeditione hoſtili reuerſi fuerint ex eo die ſuper XL. noctes ſit bannus reciſus, quod lingua Teodiſca Scaſt legi, id eſt, armorum depoſitio vocatur.

83. *De audientia regis.*

Hoc miſſi noſtri notum faciant Comitibus & populo, quod nos in omni hebdomada vnum diem ad cauſas audiendas & iudicandas ſedere volumus. Comites autem & miſſi noſtri magnum ſtudium habeant, ne forte propter eorum negligentiam pauperes crucientur, & nos tædium propter eorum clamores patiamur, ſi noſtram gratiam habere velint. Populo autem dicatur, vt caueat de aliis cauſis ad nos reclamare, niſi de quibus aut miſſi noſtri aut Comites eis iuſtitias facere noluerint.

84. *De Inferenda à vicariis vel aliis miſſis Comitum exigenda.*

Quicumque vicarii vel alii miniſtri tributum quod inferenda vocatur, maioris pretii à populo exigere præſumpſerit, quam à miſſis bonæ memoriæ genitoris noſtri conſtitutum fuit, hoc eſt, duos ſolidos pro vna vacca, quod iniuſte ſuperpoſuit atque abſtulit, ſibique retinuit, his quibus hoc tulit cum ſua lege reſtituat, & inſuper fredum noſtrum componat, & miniſterium amittat.

85. *Deo eo qui propter cupiditatem rerum quemcumque propinquorum ſuorum interfecerit.*

Si quis propter cupiditatem rerum, patrem, aut matrem, aut ſororem, vel alium propinquum ſuum interfecerit, hæreditas interfecti ad alios ſuos legitimos hæredes perueniat, interfectoris autem hæreditas in fiſcum redigatur, ipſe vero ordinante Epiſcopo publicæ pœnitentiæ ſubdatur.

86. *De eo qui res alienas cuilibet homini vendiderit.*

Quicumque res alienas cuilibet homini vendiderit, & ipſe homo easdem res alicui alteri dederit ſiue vendiderit, & ipſe qui tunc easdem res comparatas habet per malum ingenium, pro filio aut alteri cuilibet necdum legitimos annos habenti iuſtitiæ tollendæ cauſa tradiderit, volumus atque firmiter præcipimus, ſi pater eiusdem paruuli vixerit, ipſe intret in ſuam rationem reddendi pro filio ſuo: Si aũt pater mortuus eſt, tunc legitimus eius propinquus, qui iuſte ei tutor aut defenſor eſſe videtur, pro ipſo rationem reddere compellatur. Similiter de aliis omnibus inſtitutis ad eum pertinentibus, excepta ſua legitima hæreditate, quæ ei per ſucceſſionem parentum ſuorũm legitime euenire debuit. Quod ſi quis hanc noſtram iuſſionem contempſerit vel neglexerit, ſicut de cæteris contemptoribus, ita & de eo agatur. Is vero qui easdem res primus inuaſerit, & iniuſte vendidit, nec nôn & emptores, excepta ſola perſona paruuli, hoc quod fraudulenter admiſerunt intra patriam emendare cogantur. Et poſtea ſicut contemptores iuſſionis noſtræ ſub fideiuſſoribus ad noſtam præſentiam venire compellantur.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI, ET LOTHARII CAESARIS

CAPITVLA,

Decreta Aquisgrani in Palatio Regio.

I.

Benedictus de ſua reclamatiône in perpetuum ſileat.

II.

De manſo, quem Gehirfredus Epiſcopus à Liutrico Comite requirit, vt ſi miſſi noſtri inuenerint eum iuſtitiam habere, non permittant Liutricum per veſtituram Domini KAROLI iuſtitiam eius impedire.

III.

De foreſte, quam Autharius Comes habere vult, vbi ea prius non fuiſſe dicitur, vt Miſi noſtri rei veritatem inquirant, & iuxta quod iuſtum inuenerint, ex noſtra auctoritate definiant.

IV.

De cauſa Rothmundi Comitis, vt ei liceat hic in Palatio ſacramentum ſuum iurare, quia propter noſtrum ſeruitium ſibi conſtitutum placitum intra patriam obſeruare non licuit.

V.

De duabus fœminis, quæ indiculos attulerunt, interrogandi ſunt Heiminus & Monoaldus, vtrum Eccleſiaſticæ, an fiſcalinæ fuiſſent.

VI.

Odo Buticularius de foreſte ſua interrogandus eſt.

VII.

De rebus quas Marchio tradidit filio Boſonis vel aliis hominibus, volumus, vt hi, quibus tra-ditæ fuerunt, veſtituram ſuam accipiant, & inſuper confirmationem.

VIII.

De rebus, quas quædam fœmina Hildegardi reginæ tradidit, & portionem quam ſibi reſeruauit, iniuſte amiſiſſe dicitur, volumus, vt charta traditionis quæratur, & inſpiciatur, & tunc quid [illegible] habere debeat, definiatur.

IX.

Querelam, quam Helizachar & Heiminus contra Maginarium habent, volumus, vt miſſi noſtri ſecundum iuſtitiam & æquitatem definiant.

X.

De querela Hildebrandi comitis, quod pagenſes eius paranredta dare recuſant, volumus, hoc miſſi noſtri ab his hominibus, qui in eodem comitatu manent, & ea dare non debent, necnon [illegible] à vicinis comitibus inquirant, & ſi inuenerint, quod ipſi ea dandi debitores ſunt, ex noſtra iuſſio[ne] dare præcipiant.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI, ET LOTHARII CAESARIS

Anno Chriſti 831.

CAPITVLARE.

Hæc ſunt Capitula, quæ aliqui ex Miſſis noſtris ad * noſtram noticiam detulerunt Anno XVI. Imperii noſtri.

* ſc. Lotharii Cæſaris, cui in Leg. Lõgobard. attribuuntur.

Cap. I. De Presbyteris.

DE his, qui ſine conſenſu Epiſcopi Presbyteros in Eccleſiis conſtituunt, vel de Eccleſiis [e]iciunt, & ab Epiſcopo, vel à quolibet Miſſo Dominico admoniti obedire noluerint, vt bannum noſtrum reuadiare cogantur, & per fideiuſſores ad placitum noſtrum venire iubeantur: & tum nos decernamus, vtrum nobis placeat, vt aut illum bannum perſoluant, aut [ali]am harniſcaram ſuſtineant.

Cap. 2. De Eccleſiis inter heredes diuiſis.

DE Eccleſiis, quæ inter heredes diuiſæ ſunt, conſideratum eſt, quatenus, ſi ſecundum prouiden[tiam] & admonitionem Epiſcopi ipſi coheredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin aut[em] hoc contradixerint, vt Epiſcopus poteſtatem teneat, vtrum eas ita conſiſtere permittat, aut reliq[uias] exinde auferat. Et vbi ad noſtrum beneficium Eccleſiæ pertinentes ita diuiſæ inuentæ fuerint, [de]ſcribatur, & nobis renuncietur.

Cap. 3. De Eccleſiis deſtructis.

DE Eccleſiis deſtructis, & Epiſcopi & Miſſi inquiſitionem faciant, vtrum per negligentiam [aut] impoſſibilitatem deſtructæ ſint: & vbi negligentia inuenta fuerit, Epiſcopali auctoritate e[men]dare cogantur, qui eam reſtaurare debuerant. Si vero impoſſibilitate contigit, aut plures ſint, q[uam] neceſſe ſit, aut maioris magnitudinis, quam vt ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, [Epi]ſcopus modum inueniat, qualiter congrue emendari, & conſiſtere poſſint.

Cap. 4. De manſo ad Eccleſiam dato.

DE vno manſo ad Eccleſiam dato, de quo aliqui homines contra ſtatuta ſibi ſeruitium exi[gunt]. Quicumque pro hac cauſa accuſatus fuerit, Comes vel Miſſus hoc, quod deinde ſubtra[ctum] eſt, Presbyteris cum ſua lege reſtituere faciant.

Cap. 5. De nonis & decimis

DE his, qui nonas aut decimas iam per multos annos aut ex parte aut ex toto dare neglexe[runt], volumus, vt per Miſſos noſtros conſtringantur, vt ſecũdum Capitularem priorem ſoluant [vnius] anni nonam & decimam cum ſua lege, & inſuper bannum noſtrum. Et hoc eis denuncietur, [quod] quicumque hanc negligentiam iterauerit, beneficium ſuum, vnde hæc nona & decima pe[rſoluere] debuit, amiſſurum ſe ſciat. * Ita enim continetur in Capitulare bonæ memoriæ genitoris no[ſtri] lib. 1.

* hæc verba referenda ſunt ad ſequens Capitulum.

Cap. 6. Item de nonis & decimis.

VT qui Eccleſiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis Eccleſiæ, cuius res ſunt, d[ent], & qui tale beneficium habent, & ad medietatem laborant, & de eorum portione propri[o Pres]bytero decimas donent. * Item in Capitulare noſtro in lib. 2. cap. 21. de eadem re.

* ad ſequẽtia pertinet.

Cap. 7. De nonis & decimis.

DE nonis & decimis, vnde genitor noſter & nos frequenter & in diuerſis placitis admonitionem fecimus, & in Capitularia noſtra, qualiter quæ obſeruentur, ordinauimus, volumus atque iubemus, vt de omni collaborato, & de vino, & fœno, fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima perſoluatur. De nutrimine vero pro decima, ſicut hactenus conſuetudo fuit, ab omnibus obſeruetur. Si quis tamen Epiſcoporum fuerit, qui argentum pro hac accipere velit, in ſua maneat poteſtate, iuxta quod ei, & illi, qui hoc perſoluere debet, conuenerit.

Cap. 8. Qui decimam fraudat.

QVicunque decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per iuſticiam dari debet, & eam præſumptione, vel propter munera, aut amicitiam, vel aliam quamlibet occaſionem ad alteram Eccleſiam dederit, a Comite vel à Miſſo noſtro diſtringatur, & eiusdē decimæ quantitatem cū ſua lege reſtituat.

Cap. 9. De decimis, quas populus recuſat.

DE decimis, quas populus dare non vult, niſi quolibet modo ab eo redimantur, ab Epiſcopis prohibendum eſt, ne fiat. Et ſi quis contemptor inuentus fuerit, & nec Epiſcopum nec Comitem audire velit, ſi noſter homo fuerit, ad præſentiam venire compellatur. Cæteri vero diſtringantur, vt inuiti Eccleſiæ reſtituant, qui voluntarie dare neglexerunt.

Cap. 10. De reſtauratione Eccleſiarum.

QVicumque de rebus Eccleſiarum, quas in beneficium habent, reſtaurationes earum facere neglexerint, iuxta Capitulare, in quo *De operibus, nonis & decimis* conſtitutum eſt, ſic de illis adimpleatur. * Item in libro 4. Cap. 38. *De opere & reſtauratione Eccleſiarum.*

* pertinent ad ſeq. cap.

Cap. 11. Super eadem re.

COnſiderandum eſt, vt de frugibus terræ, & animalium nutrimine perſoluantur.

2. De opere vel reſtauratione Eccleſiarum Comes & Epiſcopus vel Abbas, vna cum Miſſo noſtro, quem ſibi ipſi ad hoc elegerint, conſiderationem faciant, vt vnusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandum, & reſtaurandum, quantum ipſe de rebus Eccleſiarum habere cognoſcitur. Similiter & Vaſſi noſtri in commune tantum operis accipiant, quantum rerum Eccleſiaſticarum habent, vel vnusquisque per ſe iuxta quantitatem, quam ipſe tenet, aut, ſi inter eos conuenerit, vt pro opere faciendo argentum donet, iuxta æſtimationem operis in argento perſoluant, cum quo precio Rector Eccleſiæ ad prædictam reſtaurationem operis & materiam operis conducere valeat. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primum quidem illas cum ſua lege reſtituat, inſuper bannum noſtrum ſoluat, vt ita caſtigatus caueat, ne ſæpius iterando beneficium amittatur.

Cap. 12. De nonis.

DE illo, qui agros Dominicos propterea neglexit colere, vt nonas exinde non perſoluat, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipit, volumus, vt de tribus annis ipſam nonam cum ſua lege perſoluat. Et ſi quis contemptor aut Comitis aut Miſſorum noſtrorum propter hoc extiterit, per fideiuſſores ad placitum venire compellatur.

Cap. 13. De præſcriptione 30. annorum.

DE rebus Eccleſiarum, quæ ab eis per 30. annorum ſpacium ſine vlla interrogatione poſſeſſæ ſunt, teſtimonia non recipiantur, ſed eo modo cōtineantur, ſicut res ad fiſcū pertinētes contineri ſolēt.

Cap. 14. De beneficiis deſtructis.

DE beneficiis deſtructis hoc obſeruetur, quod in Capitulare priori continetur, id eſt, in lib. 4. cap. 36. Quicumque ſuum beneficium occaſione proprii deſertum habuerit, & intra annum, poſtquam à Comite vel Miſſo noſtro notum factum fuerit, illud emendatum non habuerit, ipſum beneficium amittat.

Cap. 15. De malis Scabinis.

VT Miſſi noſtri, vbicunque malos Scabinos inueniunt, eiiciant, & totius populi conſenſu in locum eorū bonos eligant, & cū electi fuerint, iurare faciant, vt ſcientes iniuſte iudicare nō debeant.

Cap. 16. De inquiſitoribus.

VT in omni Comitatu Inquiſitores meliores & veraces inueniri poſſint, eligantur à Miſſis noſtris ad inquiſitiones faciendas, & rei veritatē dicendā, & adiutores Comitū ſint ad iuſticias faciēdas.

Cap. 17. De Scabinis munera acceptantibus.

VOlumus, vt quicumq; de Scabinis deprehenſus fuerit propter munera, aut propter amicitiam, iniuſte iudicaſſe, per fideiuſſores Miſſus noſter ad præſentiam noſtram venire faciat. De cætero cuncto omnibus Scabinis denuncietur, ne quis deinceps etiam iuſtum iudicium vendere præſumat.

Cap. 18. De commutationibus Eccleſiarum.

VOlumus, vt vbicumque commutationes tam de proprio noſtro quam de genitoris noſtri, legitimæ & rationabiles atque vtiles Eccleſiis Dei factæ ſunt, permaneant. Vbicumq; vero inutiles & incommodæ atq; irrationabiles factæ ſunt, diſſoluantur, & recipiat vnusquisque quod dedit. Vbi vero mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſa, quæ irrationabilis eſſe videatur, inuenta fuerit, diligenter deſcribatur, & ad noſtram noticiam perferatur.

Cap. 19. De eo qui teſtes fecit periurare.

QVicunq; comprobatus fuerit de eo, quod ſcienter teſtes in periurium induxiſſet, ſub fideiuſſione ad placitum noſtrum venire compellatur, vt ibi cum fidelibus noſtris conſideremus, quid de tali homine faciendum ſit.

Cap. 20. De pacis turbatoribus.

DE his, qui diſcordiis & contentionibus ſtudere ſolent, & in pace viuere nolunt, volumus, vt ſub fideiuſſoribus ad noſtrum placitum veniant, & ibi cum fidelibus noſtris conſideremus, quid de talibus faciendum ſit.

Cap. 21. De denariis.

DE bonis denariis, quos populus recipere non vult, volumus, vt hoc obſeruetur & teneatur, quod in priori Capitulari noſtro conſtitutum eſt in lib. 4. cap. 30.

Quicumque liber homo vel in emptione, vel in debiti ſolutione denarium merum & bene pēſantem recipere noluerit, bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolidos componat. Si vero Eccleſiaſtici vel fiſcalini noſtri, aut comitum, aut vaſallorum noſtrorum hoc facere præſumpſerint, LX. ictus vapulent. Et ſi Actores noſtri, aut aliorum, vel Aduocati, eos à Miſſis noſtris vel à Comitibus iuſſi præſentare noluerint, prædictum bannum componant. Et ad hanc noſtram conſtitutionem adimplendam Epiſcopi, & Abbates, ſiue reliqui, qui beneficia noſtra habent, adiuuent Comites in ſuis hominibus diſtringendis. Et ſi Comites hanc noſtram conſtitutionem neglexerint, hoc per Miſſos noſtros ad noſtram noticiam perferatur.

Cap. 22. De homicidiis, vel iniuſticiis.

DE homicidiis, vel aliis iniuſticiis, quæ à fiſcalinis noſtris fiunt, quia impune ſe ea committere poſ exiſtimant, nos Actoribus noſtris præcipiendum eſſe decernimus, ne vltra impune fiant, ita vbicumque facta fuerint, ſoluere cum diſciplina præcipiemus.

Cap. 23. De collecta malefactorum.

COllectam ad malefaciendum fieri omnimodis prohibeatur: & vbicumque huiuſmodi præſumptiones factæ fuerint, digna emendatione corrigantur. Et ſi per negligentiam Comitis vel fid ſunt, vel inemendatæ remanſerunt, hoc ad noſtram noticiam perferatur: author vero facti, ſi fue Præpoſitus, vel Aduocatus, ſiue Centenarius, vel qualibet alia dignitate prædita libera perſona, p legem emendatam in loco factam ſub fideiuſſoribus ad noſtram præſentiam veniat, multitudo v ſiue de liberis, ſiue de ſeruis ſit, legitima emendatione multetur.

Cap. 24. De pontibus publicis.

DE pontibus publicis deſtructis placuit nobis, vt hi, qui iuſſionem noſtram in reparandis po bus contempſerunt, volumus ac iubemus, vt omnes homines noſtri in noſtram veniant præ tiam rationes reddere, cur noſtram iuſſionem auſi ſint contemnere. Comites autem reddant ratı de eorum pagenſibus, cur eos aut non conſtrinxerunt, vt hoc facerent, aut nobis nũciare neglexer

2. Similiter & de iniuſtis toloneis, vbicumque accipiuntur, ſciant ſe exinde nobis rationem dituros.

Cap. 25. De iudicio aquæ frigidæ.

VT examen aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant, à Miſſis noſtris interdicatur, ne vlterius

Cap. 26. De Inferenda.

QVicumque Vicarii, vel alii miniſtri Comitum tributum, quod inferenda vocatur, maioris p à populo exigere præſumpſit, quam à Miſſis bonæ memoriæ genitoris noſtri conſtitutum hoc eſt, duos ſolidos pro vna vacca: hoc, quod iniuſte ſuperpoſuit, atque abſtulit, ſibique retinuit, quibus hoc abſtulit, cum ſua lege reſtituat, & inſuper fredũ noſtrum perſoluat, & miniſteriũ a

Cap. 27. De Scatlegi.

POſtquam Comes, & pagenſes de qualibet expeditione hoſtili reuerſi fuerint, ex eo die ſup noctes ſit bannus reciſus, quod in lingua Teutiſca Scatlegi, id eſt, armorum depoſitio, vocat

Cap. 28. De audientia Regis.

HOc Miſſi noſtri notum faciant Comitibus, & populo, quod nos in omni hebdomada vnu ad cauſas audiendas ſedere volumus.

Comites autem & Miſſi noſtri magnum ſtudium habeant, ne forte propter eorum negli pauperes crucientur, & nos tædium propter eorum clamores patiamur, ſi noſtram gratiam hab lint. Populo autem dicatur, vt caueat de aliis cauſis ſe ad nos reclamare, niſi de quibus aut M ſtri, aut Comites eis iuſticiam facere noluerunt.

LOTHARII I. IMPER TORIS AVGVSTI CONSTITVTIO.

DE DECIMIS.

DE decimis, vt dentur, & dare nolentes, ſecundum quod anno præterito denuncia miniſtris Reipublicæ exigãtur, id eſt, eligantur quatuor ſiue octo optimi homine ut opus fuerit, de ſingulis plebibus iuxta qualitatem vniuſcuiuſq; plebis, vt ipſi in dotem & plebem teſtes exiſtant, vbi datæ vel non datæ fuerint. Hoc ideo, ne ibi tum aliquod faciendi neceſſitas contingat. Non tamen ideo tantos teſtes mittendos dicimu ſemper omnes in dandis decimis præſentes eſſe pariter neceſſe ſit, ſed vt, du pluribus minus grauetur. In duobus autem, ſi adfuerint, ſufficere credimus.

2. Negligentes autem amoueantur à Presbyteris Eccleſiarum vſque ad tertiam vicem, vt ipſam decimam dent. Quod ſi contempſerint, ab introitu Eccleſiæ prohibeantur: & ſi hoc non emendauerint, à miniſtris Reipublicæ diſtricti ſinguli per caput ſex ſolidos Eccleſiæ componant, & inſuper decimam dare cogantur. Nam ſi iterum contemptores extiterint, tunc per publicam auctoritatem domus vel caſæ eorum hiuſentur, quouſque pro ipſa decima, ſicut ſupradictum eſt, ſatisfaciant. Quod ſi denuo rebelles vel contradictores eſſe voluerint, & ſuper ipſam hiuſam ſua auctoritate intrare præſumpſerint, tunc à miniſtris Reipublicæ in cuſtodia mittantur, vſque dum ad iudicium publicum producantur, & ibi ſecundum legem contra Comitem vel partem publicam componant. Reliqua autem, vt ſupradictum eſt de decimis, & VI. ſolidis contra Eccleſiam, ſatisfaciant.

LOTHARII I. IMP. AVG.

CAPITVLA,

Quæ pro Lege habenda ſunt.

Cap. 1. De homicidiis.

DE homicidiis in Eccleſiis, vel in atriis eorum commiſſis, hoc obſeruetur & teneatur, ſicut in Capitulari priore conſtitutum, noluerit prædictum bannum LX. ſolid. componat.

Cap. 2. . . . .

Cap. 9. De falſa moneta.

DE falſa moneta iubemus, vt quicumque percuſſerit, aut probatus fuerit, manus ei amputetur: & qui hoc conſenſerit, ſi liber eſt, LX. ſolid. componat.

Cap. 10. De teſtibus.

DEcernimus, vt quiſquis aliter teſtes habere non potuerit, aut per Comitis iuſſionem, quos in ſuo teſtimonio neceſſarios quoſque habuerit, veritatem perlaturi publico conuentui adducantur, vt per ipſos rei veritas cum iuramento valeat inquiri. Quod ſi de duabus partibus fuerit inquiſitio facta, idcirco quod nullus eorum poſſit habere teſtes, antequam iurent, fiat inquiſitio facta. Quod ſi omnes ad vnam partem dixerint teſtimonia, iurent, verum dixiſſe teſtimonium. Et ſi diſſenſerint, aut quædam pars vni præbuerit teſtimonium, & alia alteri, tunc interrogetur, ſi audent per pugnam illorum teſtimonia approbare. Quod ſi nulla pars alteri ceſſerit, iurent, & per pugnam probetur illorum teſtimoniũ. Et ſi vna pars ſe ſubtraxerit, tunc ille, quæ auſa fuerit contendere, recipiatur ad teſtimoniũ.

Cap. 11. Quando ſeruus non poſſit liberari.

VT per 30. annos ſeruus liber fieri non poſſit, ſi pater illius ſeruus, aut mater illius ancilla fuit.

Cap. 12. De Cancellariis & notariis.

VT nullus cancellarius pro vllo iudicato aut ſcripto aliquid amplius accipere valeat, niſi dimidiam libram argenti de maioribus ſcriptis.

2. De minoribus autem infra ipſam dimidiam libram, quantum res expoſcit, & iudicibus rectum videatur, accipiat.

3. De orphanis autem, vel cæteris pauperibus, qui exſoluere hoc non poſſunt, in prouidentia Comitis fiat, vt nequaquam inde accipiat aliquid.

4. Notarii autem hoc iurare debent per ſingula loca, quod nullum ſcriptum falſum faciant, nec in occultum. Nec ſcriptum aliquod faciant de vno Comitatu in alium, niſi per licentiam illius Comitis, in cuius Comitatu ſtare debet. Quod ſi aliter fecerit, ſit inanis.

5. Si vero neceſſitas itineris aliquem compulerit, aut infirmitas grauis, ſecundum Capitulare Domini & genitoris noſtri faciat.

Cap. 13. De obſeruantia Capitulorum.

PLacuit nobis, vt Capitula ſanctæ memoriæ aui noſtri KAROLI, ac Domini noſtri HLVDOVICI Imperatoris, ab omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ ſeu noſtris fidelibus in Regno Italiæ conſiſtentibus pro lege teneantur, & conſeruentur. Et quicumque eorum contemptor extiterit, LX. ſolid. componat, ſicut in Capitulis prædicti Domini aui.

RECESSVS
COMITIORVM ROMANORVM IMPERIALIVM

LOTHARII I. IMPERATORIS AVGVSTI, ET LVDOVICI II. CÆSARIS,

Anno Chriſti 844.

DE SVPERIORITATE IMPERATORIS ET OBEDIENTIA PAPAE ET VRBIS ROMAE.

CVm Papa Sergius Secundus inconſulto Imperatore electus & conſecratus fuiſſet, & peſſime ſuum Pontificatum adminiſtraret, & ad defectionem ac rebellionẽ quandam ab Imperio ſpectare videretur, Inuictiſſimus Imperator LOTHARIVS Auguſtus excellentiſſimum LVDOVI-

cvm Regem filium ſuum cum Drogone Metenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, magnoq; exercitu Fra[illegible] corum Romam direxit, vt Papam & Romanos ad obedientiam Imperii retraherent, & de aliis quoq; delatis criminib. cum redarguerent. Cum quib. etiam Archiepiſcopos, pluresq; Epiſcopos, Abbates & Comites proficiſci præcepit. Ipſi vero, vi & armis omnia occupantes, Papam & Romanos perterritos coegerunt ſe Romam intromittere. Vbi habito Epiſcoporum & Optimatum conuentu per dies ſingulos ſummi certaminis de obedientia & ſuperioritate, quod ſc. Papa ſit modis omnib. Cæſari ſubiectus, nec ſine eius nutu conſecrari, multo minus regnare debeat, cum ſanctiſſimo Præſule, omnibusq; Epiſcopis & Optimatib. noſtris atq; Proceribus, ipſe Drogo Archiepiſcopus Metenſis Eccleſiæ commouebat, tam ipſe quàm omnes Archiepiſcopi & Epiſcopi, qui cum eo contra vniuerſalem Epiſcopum, & caput cunctarum eccleſiarum, Domini ſiue Metropolitani conceſſione atque vocatione, conuenerant. Ii ſunt:

Gregorius Archiepiſcopus eccleſiæ Rauennenſis.
Angelbertus Archiepiſcopus eccleſiæ Mediolanenſis.

* fo. Veronenſis.

Ioſeph Eporedienſis
Aginus * Vergonenſis
Amalricus Cumenſis
Northebaudus Vercellenſis
Sigifridus Regenſis
Toringarius Concordienſis
Odelberius Aquenſis
Ambroſius Lucenſis
Ioannes Piſenſis
Petrus Volaterrenſis
Gausbrandus Piſtorienſis
Cantio Senenſis
Lupus Textini
Siſimundus Aprunenſis
Piceo Scholauenſis
Fratellus Camerinenſis
Biſus Firmanæ
Racipertus Nucerinenſis
Amadeus Pinnenſis
Donatus Feſolanæ

} Eccleſiarum Epiſcopi

Et cæteri, cum quibus etiam

Boſo	Comes,	Vuldo	Comes,
Adalgiſus	Comes,	Bernhardus	Comes,
Ioannes	Comes,	Vuinefridus	Comes,

atque Maurinus Comes, & cæteri pariter contendebant.

* Incluſa ſunt præter Hiſtoriarũ fidem, quæ in his Comitiis ſuperatam Pontificis pertinaciam aſſerunt.

(* Sed diuina gratia inſpirante, nec ſermones ipſius almi Pontificis, neque prudentiam ſupe[illegible] valuerunt. Tantaque ei ſuperna aderat virtus, vt nulli ſermone eum concludere vel conſtringe[illegible] tuiſſent. Et ab eo ſuperati pudore, & operti confuſione diſceſſerunt.)

Papa Imperatori fidelitatem promittit cum Romanis.

Illis igitur peractis, à prædicto poſtulauerunt Pontifice, vt omnes Primates Romani fidel[illegible] ipſi Lvdovico Regi per ſacramentum promitterent. Quod prudentiſſimus Præſul fieri nequ[illegible] conceſſit: ſed ſic orſus eſt illis; Quia, ſi vultis, Domino Lothario magno Imperatori hoc ſacra[illegible] tum vt faciant, ſolummodo conſentio atq; permitto. Nam Lvdovico eius filio, vt hoc peragatur, [illegible] ego nec omnis Nobilitas Romanorum conſentit. Tunc demum in eadem eccleſia ſedentes pa[illegible] tam beatiſſimus Pontifex, quàm magnanimus Rex, & omnes Archiepiſcopi atque epiſcopi, ſtantib[illegible] reliquis Sacerdotibus, & Romanorum ac Francorum Optimatibus, fidelitatem Lothario magn[illegible] Imperatori ſemper Auguſto promiſerunt.

CAROLI II. CALVI REGIS
CAPITVLA SPARTACANA

Anno Chriſti 846.

* Meldenſi anno 845 & Pariſienſi 846.
a Archiepiſ. Senonenſis
b Rotho magenſis.
c.
d Rhemenſis.
e Turonenſis

HÆc quæ ſequuntur Capitula, excerpta ſunt à Domno Rege Karolo Domni Hludouici Imp. Filio & Principib. eius ex capitulis, quæ anno DCCCXLVI. ediderât epiſcopi in * ſynodis, a Wenilo ſcil. cum ſuffraganeis ſuis, b Guntboldus cum ſuffraganeis ſuis, c Vrſmarus cum ſuffraganeis ſuis, d Hincmarus cum ſuffraganeis ſuis, e Amalo cum ſuffraganeis ſuis: & oblata ſunt eidem Principi, ſicut ipſe iuſſerat, collecta ad relegendum in Sparnaco villa Remenſis eccleſiæ. Et quia factio[illegible] quorundã motus eſt animus ipſius Regis contra epiſcopos, diſſidentibus regni ſui primoribus ab [illegible] rundem epiſcoporum ammonitione & remotis ab eodem concilio epiſcopis, ex omnibus illis ca[illegible] tulis hæc tantum obſeruanda & complacenda ſibi collegerunt, & epiſcopis ſcripto tradiderunt, [illegible] centes, non amplius de eorum capitulis acceptaſſe quam iſta, & iſta ſe velle cum principe obſeruare.

De honore & cultu eccleſiarum.
De honore epiſcoporum & veneratione ſeruorum Dei.
De iuſtitiis.

Digitized by Google

Vt cautela fiat erga eos, qui cauſa iuuentutis aut inſipientiæ, in aliquo fallunt, ſiue contemnunt ammonitionem epiſcoporum, ne ſubito, aut incaute damnentur anathemate.
De his, qui contra regiam poteſtatem contumaces eſſe moliuntur.
De precariis.
De hoſpitalibus.
De rapacibus.
Vt epiſcopis tempus congruum obſeruetur ad miniſterium ſuum peragendum.
Vt clerici arma militaria non contingant.
Vt miſſi dirigantur, qui inquirant, ſi præcepta à nobis de reb. eccleſiarũ ad proprium ſint facta.
De hæreſi ſimoniaca.
Vt à nullo ſedes epiſcopalis proprio infirmante epiſcopo vſurpetur.
Vt Canonici infra dormitorium dormiant.
Vt monachi ad palatium non veniant, niſi cauſa obedientiæ, exceptis Abbatibus.
Vt laici decimas de eccleſiis non contingant.
De ſanctimonialibus contra auctoritatem nuptis.
De ſponſis aliorum.
De ſepulturis infra eccleſiam.

Plenitudo autem Capitulorum, quæ in plenitudine Synodalium actionum habentur, vnde hæ Commemorationes excerptæ ſunt, ita per loca continentur.

DE honore & cultu Dei atq; ſanctarum eccleſiarum, quæ auctore Deo ſub ditione & tuitione regiminis noſtri cõſiſtunt, communiter, Deo mediante, decernimus, vt ſicut tempore beatæ recordationis Domni ac genitoris noſtri excultæ & honoratæ atque rebus ampliatæ fuerunt, ſalua æquitatis ratione, ita permaneant; Et quæ à noſtra liberalitate honorantur atque ditantur, de cætero ſub integritate ſui ſeruentur, & ſacerdotes ac ſerui Dei vigorem eccleſiaſticum & debita priuilegia iuxta reuerendam auctoritatem obtineant. Eiſdem vero Regalis poteſtas & illuſtrium virorum ſtrenuitas, ſeu Reipublicæ adminiſtratores, vt ſuum miniſterium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & iuſte concurrant.

2. Honor etiam Regius & poteſtas regali dignitati competens, atq; ſinceritas & obtemperantia ſeniori debita, remota omni ſocordia & calliditate, ſeu qualibet indebita quorũcunq; coniunctione, contra honorẽ & poteſtatẽ atq; ſalutẽ noſtrã, ſiue regni noſtri ſoliditatẽ nobis in omnib. & ab omnib. ſicut tẽpore anteceſſorũ noſtrorũ conſueuerat, exhibeatur. Et ſi quis quẽcunq; contra nos, & contra hanc pactã ſinceritatẽ aliquid moliri manifeſte cognouerit, ſi eum conuertere nequiuerit, aperte prodat atq; denotet, & ſic conſilio atque auxilio epiſcopalis auctoritas, & fidelium vnanimitas, vt noſter honor & poteſtas regia inconuulſa permaneat, totis niſibus decertare & adiuuare procuret.

3. Quia vero debitum eſſe cognoſcimus, vt à quibus honorem ſuſcipimus, eos iuxta dictum dominicum honoremus, volumus, vt omnes fideles noſtri certiſſimum teneant, neminem cuiuslibet ordinis, aut dignitatis, deinceps noſtro inconuenienti libitu, aut alterius calliditate vel iniuſta cupiditate promerito honore debere priuari, niſi iuſtitiæ iudicio & ratione atque æquitate dictante. Legem vero vnicuique competentem, ſicut anteceſſores ſui tempore meorum prædeceſſorum habuerunt, in omni dignitate & ordine fauente Deo, me obſeruaturum perdono.

4. Quod vt facilius atque obnoxius noſtra auctoritas valeat obſeruare, omnes ſicut in veſtra bene memorabili conuenientia pepigiſtis, conſeruare ſtudebitis; Immo etiam cuncti in poſtmodum ſolicite præcauebunt, ne aliquis pro quacunque priuata commoditate, aut reiicienda cupiditate, ſiue alicuius conſanguinitatis vel familiaritatis ſeu amicitiæ coniunctione nobis immoderatius ſuggerat, vel poſtulationibus aut quolibet modo illiceat, vt contra iuſtitiæ rationem & noſtri nominis dignitatem ac regiminis æquitatem agamus.

5. Et ſi forte ſubreptum nobis quippiam, vt homini fuerit, competenter & fideliter, prout ſublimitati regiæ conuenit, & neceſſitatibus ſubiectorum expedit, vt hoc rationabiliter corrigatur, veſtra fidelis deuotio ammonere curabit.

6. Et ne magnificentiam veſtram illuc veſtræ dignitati indecens & inhoneſta impellat neceſſitas, quo non trahit voluntas. Et partim neceſſitate, partim etiam ſubreptione, quia aliter quam ſe rei veritas habeat nobis dictum vel poſtulatum fuit, maxime quod ad rempublicam pertinuit, aut præreptione in beneficiario iure, aut in alode aſſumptum habetur, videtur nobis vtile & neceſſarium, vt fideles & ſtrenuos miſſos ex vtroque ordine per ſingulos comitatus regni veſtri mittatis, qui omnia diligenter inbreuient, quæ tempore aui ac patris veſtri, vel in regio ſpecialiter ſeruitio, vel in vaſallorum dominicorum beneficiis fuerint, & quid vel qualiter, aut quãtum exinde quiſq; modo retineat, & ſecundum veritatem renuntietur vobis, & vbi inuenietis, quia ratio & vtilitas, ac ordo ſeu veritas in abſumptis vel donationibus habeatur, in ſtatu permaneant: Vbi autem irrationabilitas, vel potius fraus inuentæ fuerint vna cum conſilio fidelium veſtrorum hoc taliter corrigite, vt ratio atque vtilitas ſeu iuſtitia non deſerantur, & dignitas magnificentiæ veſtræ per neceſſitatem ita vilis non fiat, ſicut vos non decere cognoſcitur, quoniam domeſtica domus veſtra aliter obſequiis domeſticorum repleri non poterit, niſi habueritis, vnde eis meritis reſpondere, & indigentiæ ſolatium ferre poſſitis: & ſic demum reſpublica veſtra de ſuo ſuffragetur ſibi & Eccleſiæ, à quibus non expedit, habeantur immunes.

7. Vt nemo Epiſcoporum quemlibet ſine certa & manifeſta peccati cauſa communione [illegible] uet Eccleſiaſtica. Anathema autem ſine conſenſu Archiepiſcopi, aut coepiſcorum, prolata etiam Euangelica ammonitione nulli imponat; niſi vnde canonica docet auctoritas, quia anathema æternæ eſt mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non [illegible] tuerit corrigi.

8. Vt precariæ & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his, qui loca [illegible] piſcoporum occupauerant, reſcindantur: & cum auctoritate Eccleſiaſtica vel ciuili denuo ſi fiendæ ſunt, fiant.

9. Precariæ autem à nemine de rebus Eccleſiaſticis fieri præſumantur, niſi quantum de qua [illegible] tate conuenienti datur ex proprio: duplum accipiatur ex rebus Eccleſiæ in ſuo tantum qui dedit nomine. Si autem res proprias ad præſens dimiſerit, ex rebus Eccleſiaſticis triplum fructuario vſu ſuo tantum quis nomine ſumat, quia ſic eas quemque tractare oportet vt alienarum diſpenſatorem non propriarum largitorem, & à nulla poteſtate quis cogatur facere precariam de rebus propriè D[illegible] & ſanctis illius dicatis. cum ratio & vſus obtineat, neminem, cui non vult, contra vtilitatem & rationem præſtitum de proprio facere beneficium. Præcepta autē regalia ſuper precariis Eccleſiaſticis fieri [illegible] ratio ſinit, nec auctoritas quolibet modo permittit, quoniam præcepta in iure Eccleſiaſtico firmare [illegible] dignū iudicet neceſſe eſt maieſtas regia, niſi ab Eccleſiaſtico rectore petantur. Idem autem cuſtos Ec[illegible] cleſiæ ſolertiſſime caueat, ne ſui ordinis & Eccleſiaſticæ communionis forte immemor contra aucto[illegible] ritatem præceptum regium pro quacumq; adſentatione fieri petat. Qui etſi fecerit, non audiatur [illegible] autem obtinuerit, regia diſcretione & Epiſcopali id reſcindatur: & petitor iniuſtus pro princip[illegible] ſta ſuggeſtione digne corrigatur, & precariæ ſecundum antiquam conſuetudinem & auctoritatem [illegible] quinquennio in quinquennium renouentur.

10. Vt contra deprædatores, & oppreſſores Eccleſiarum, & rerum ad eaſdem pertinentium [illegible] fenſores ſecundum miniſterium veſtrum, quantū Deus poſſe dederit, exiſtatis, & præcepta, quæ [illegible] & pater veſter eccleſiis ditioni veſtræ ſubiectis fecerunt ac firmauerunt, & ſtabilia conſeruetis [illegible] quæque vos confirmaſtis, de cætero rata in omnibus conſeruetis.

11. Vt regia manificentia liberiorem libertatem epiſcopis ad ſuum peragendum in eorum pa[illegible] rochiis miniſterium, quam hactenus propter diuerſas perturbationes habuiſſent, maxime in ſacra[illegible] ſimis tēporibus, quadrageſimæ ſcilicet, & aduentus Domini, tribuat, quatenus & periculū & ipſi E[illegible] ſcopi & regia dignitas ſalubrius ꝓ miniſterio ſibi cōmiſſo & neglecto poſſunt euadere, & pro ſtr[illegible] executo diuinam miſericordiam ſibi conciliare præualeant. Ipſi autem epiſcopi conceſſum ſibi oc[illegible] non in ſuas voluptates, ſed in diuinum & officioſum conuertant negotium: quatenus ſtudētes præ[illegible] cationi atq; confirmationi, quod hactenus per parrochias fuit neglectū ſolerter & deuotiſſime de cætero ſit correctum & emendatū: & non propter ſuam quietudinem epiſcopi ad remotiora loca ſe[illegible] dentes, & ſuum miniſterium neglegentes proprias deſerant ciuitates, ſed vt parrochias ſuas cū offi[illegible] efficacia circumeant, aut cum religione in ſuis ciuitatibus canonice cum ſuis filiis degant, & hoſpita[illegible] tate ornati, quæ iam pene propter diuerſas rapacitates annullata eſt, non ſolum in oculis Domini pro[illegible] pter inobedientiam mandati diuini reddantur conſpicui, verum & bonum teſtimonium ſecundum ſanctum adquirant Apoſtolum. Presbyteros etiam ſibi commiſſos & doctrinæ caſtitate, & ſobrie[illegible] atque hoſpitalitate, ſecundum eorum miniſterium ornari compellant.

12. Vt quicumque ex clero eſſe videntur arma non ſumant, nec armati incedant, ſed profeſ[illegible] ſuæ vocabulum religioſis moribus, & religioſo habitu præbeant. Quod ſi contempſerint tam[illegible] ſacrorum canonum contemptores, & eccleſiaſticæ ſanctitatis profanatores proprii gradus amiſ[illegible] multentur, quia non poſſunt ſimul Deo & ſæculo militare.

13. Ammonenda eſt regia magnitudo de hoſpitalib. quæ tempore prædeceſſorū ſuorum & or[illegible] nata, & exculta fuerunt: & modo ad nihilū ſunt redacta. Sed *& hoſpitalia Scottorum* quæ ſancti homin[illegible] gentis illius in hoc regno conſtruxerunt, & rebus pro ſanctitate ſua adquiſitis ampliauerunt, ab eo[illegible] hoſpitalitatis officio funditus ſunt alienata: & non ſolum ſuperuenientes in eadem hoſpitalia non [illegible] cipiuntur, verum etiam ipſi qui ab infantia in eiſdem locis ſub religione domino militauerūt, exin[illegible] eiiciuntur, & oſtiatim mendicare coguntur. Vnde pertimeſcenda eſt canonica ſententia, & maxim[illegible] decretalis Symmachi Papæ definitio, quia vt necator pauperum, & Chriſti traditor Iudas, id eſt, qu[illegible] huius ſceleris auctor & perpetrator eſſe dignoſcitur, præſenti & perpetuo anathemate feriendus. Q[illegible] reiculam, inquit, Symmachus Papa, vel quicquid fuerit eccleſiæ, petunt à regibus, & corrumpend[illegible] pietatis inſtinctu egentium ſubſtantiam rapiunt, irrita habeantur ſi qua obtineant, & à communion[illegible] eccleſię cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur. Item in canone Aurelianenſi: Si quis quolibe[illegible] tempore contra hanc conſtitutionem noſtram venire tentauerit, aut aliquid de conſuetudine vel fa[illegible] cultate xenodochii abſtulerit, vt xenodochium quod auertat Deus, eſſe deſinat, vt necator pauperum irreuocabili anathemate feriatur.

14. Cauendum & ſummopere præcauendum, ac per virtutem Chriſti ſanguinis interdicendum & epiſcopis & regibus & omnibus ſublimioribus poteſtatibus, atq; cunctis fautoribus & electoribus quorumcumq; atq; conſenſoribus ſeu ordinatoribus in gradu eccleſiaſtico, vt nemo per ſymoniacam hęreſim regiminis locū obtineat quacumq; factione, calliditate, promiſſione ſeu cōmoditate, aut do[illegible] natione, per ſe aut per emiſſam perſonam: cū ſpiritus ſanctus inter cætera documenta eccleſiaſtica p[illegible] ſancti dicat Gregorii: Cur nō perpenditur, quia benedictio illi in maledictionē conuertitur, qui ad h[illegible]

vt h[illegible]

vt fiat hæreticus promouetur? & item; Emẽtes quippe atq; vendẽtes par pœna cõſtringit, cum liqueat hanc hæreſim in ipſa ſua origine Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam. & Apoſtolus docet; Non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt digni ſunt morte; & item beatus Gregorius: dolens inquit dico, gemens denuncio: quia ſacerdotiũ, quod apud vos intus cecidit, foris diu ſtare non poterit. Item: Ideo aduerſarius animarũ callida ſpecie ſuadet quaſi debere ab habentib. accipi, vt ſit quod poſſit non habentibus erogari. Sed ſcriptum eſt: hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere.

15. Vt nemo Epiſcopo veniente Eccleſiam illius aut res ad eam pertinentes inuadere, aut dominari præſumat, neque ſub voluntariæ cleri ac populi electionis obtentu præter voluntatem Epiſcopi quiſquam quacumque ſeculari poteſtate præditus, quaſi œconomum conſtituat: Sed ſi Epiſcopus miniſterium Eccleſiaſticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiſcopi hoc cum voluntate Epiſcopi eiuſdem Eccleſiæ maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat. Obſequium vero ad rempublicam pertinens, qualiter exſequatur per tales ex ſubditis & Eccleſiaſticis miniſtris cum conſenſu Archiepiſcopi propter pacis charitatiſque cuſtodiam Epiſcopus ordinet & diſponat quos ſuccedendi in Epiſcopatu appetitus indebitus non eleuet, neque vexet, niſi moratus ita extiterit, vt ſecundum inſtituta beati Gregorii in libro Epiſtolarum, & similiter in ſubdito proſit, & poſt humiliter conueniens ſanctis regulis præſit, quia ob hoc in multis Eccleſiis ſcandalum magnum conſpeximus. Si autem in Archiepiſcopo talis neceſſitas acciderit, ſimiliter tale conſilio Epiſcoporum ſuorum huiuſmodi ordinationem exhibeat.

16. Vt Canonici in ciuitate vel monaſteriis, ſicut conſtitutum eſt, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant, & in domo infirmorum neceſſario ſubleuentur; & tam ſani quam & infirmi canonice veſtiantur, atque in clauſtris congruis horis degant, & ſub cuſtodia canonica lectionis & ceteris diuinæ inſtitutionis inſiſtant officiis. Qui vero Epiſcoporum loci conuenientiam aut facultatem non habuerit, vt hoc perficere & ordinare poſſit, Princeps ſecundum conſtitutionem Domini Imperatoris Hludouici annuat. Id eſt, ſi vicina Epiſcopio terra de eadem Eccleſia eſſe reperta fuerit, & ab alio poſſidetur, Eccleſiæ rectori ad clauſtra clericorum, vel alia quælibet eccleſiæ commoda facienda reddatur. Si autem de fiſco fuerit, regia liberalitas, eandem terram ad ſeruorum Dei habitacula conſtruenda largiri dignetur. Si autem de alia cauſa Dei aut de cuiuslibet proprio fuerit, ex conſenſu eius commutandi licentia tribuatur. Et ſi paupertas loci ad ædificandas domos neceſſarias nõ ſufficit, eos ad adiutoriũ ædificandi poteſtas regia cogat, qui res de eadẽ eccleſia in beneficiis retinent.

17. Vt monachi quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim & ſine auctoritate palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel ibi diſcurrere ac peruagari acephali præſumant. Sed ſi aliqui quilibet fuerint vt vtiles & neceſſarii eccleſiæ ac principi reperiantur, cum auctoritate epiſcopi & abbatis religioſe pergant: Sin autem in monaſteriis ſuis ſicut canonica & regularis docet inſtitutio, religioſe reſideant, hos etiam nec Epiſcopus, nec Abbas vel quilibet alius veredariorum more in quibuslibet ſimiliter transmittat: quia per quoſdam illorum contra canonicam auctoritatem, & eccleſiaſtica & ciuilia perturbantur negotia, nec ſub prætextu obedientiæ diutius villicationibus inſeruiant, ſed regulariter obedientiã viciſſitudine ſua peragentes ſecum, vt de S. Benedicto legitur, in monaſterio habitent, atque ſeipſos recolligant. Hæc autem transgredientes, ſiue prælati in fauendo, ſiue ſubditi in obediendo excommunicentur.

18. Hi vero, qui ex reb. eccleſiaſticis nonas & decimas perſoluere, & ſartatecta Eccleſiæ ſecundum antiquam auctoritatem, & conſuetudinem reſtaurare debent, & hoc non ſolum negligunt, verum & per contemptum dimittunt, atq; clericos fame & penuria, eccleſiaſtica quoq; ædificia diſſolutione annulari permittunt, tandiu ab eccleſiaſtica communione ſeparentur, vſque dum diligentia emendare ſtudeant quod ſocordia neglexerunt. Quod ſi iterum iterauerint, poſt excommunicationis infractionem, regia poteſtate compulſi, iuxta legale & antiquum dictum, *Qui negligit cenſum, perdat agrum.* Serui autem Eccleſiarum quibuscunque poteſtatibus ſubditi, vnde melior conſuetudo vel detior commendatio ex tempore & iuſſione domni Ludouici, vel certe domni Karoli, ſeu etiam Pipinoti exiſtit ſaltem viginti diebus in anno eidem Eccleſiæ ad reficiendas ipſius ruinas abſque mora ſeruire ſinantur. Vbi autem & amplior commendatio, & melior conſuetudo inde habetur pro noſtra neceſſitudinis conſideratione non decidat.

19. Qui ſanctimoniales virgines vel viduas rapiunt, & progreſſu etiã criminis in coniugiũ ſumũt, publicæ pœnitentiæ, iuxta modũ quod præuiderit Epiſcopus, ſubigantur. Ipſæ vero locis cõgruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitũ religionis redire cogantur: Vtriq; autem ſine vlla ſpe vxoriæ copulationis perenniter maneant. Si autem, quod abſit, coniugia iterare præſumpſerint, actiori ſubdantur indictæ, & amplius propellantur. Qui forte obedire monitis ſalutarib. noluerint, anathematizẽtur.

20. De his, qui ſponſas alienas rapiunt, vel conſenſu parentũ accipiunt, antiqua & ſynodalis ſententia obſeruetur. Quod & ſi forte in Eccleſia euentus talis reperiri dignoſcitur; vt pro ſalutis, & religionis competentia humanius quiddam debeant tractare pontifices, ſicut canonica, vt eiſdem verbis vtitur, docet auctoritas, quia prior quidẽ, inquiens, diffinitio durius, poſterior autem quiddam tradit humanius, nullo modo, vt ad maximam indulgentiam deſcendamus, alterius ſponſæ acceptor ſine publica tranſeat pœnitentia, & ſponſo legaliter multa componat. Quod ſi his obedire renuerit, ſine vlla refragatione anathematizetur, fautores vero illius, iuxta modum culpæ, Epiſcopali decreto ſubiaceant. Si vero, quod non optamus, quis de gradu eccleſiaſtico talibus nuptiis ſe conſenſorem, vel interuentorem manifeſte prodiderit, à gradu proprio repellatur: Et ſi veriſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſatus, & canonice nequiuerit approbari, ſecundum ſanctorum patrum ſtatuta ſe purgare cogatur.

21. Vt

21. Vt nemo quemlibet mortuorum in Eccleſia, quaſi hæreditario iure, niſi quem Epiſcopus aut presbyter pro qualitate conuerſationis & vitæ dignum duxerit, ſepelire præſumat. Nec quisquam oſſa cuiuslibet mortui de ſepulchro ſuo eiicere, aut ſepulturam cuiusquam temerario auſu quoquo modo violet, ſed vnumquemque in loculo ſibi ideo præparato atque conceſſo aduentum ſui iudicis præſtolari concedat: maxime cum non ſolum diuinæ leges, ſed etiam & humanæ apud humanam rempublicam ſepulchrorum violatores reos mortis diiudicent. Sed & neque pro loco ſepulturæ, vt verbis ſancti Gregorii vtamur, pretium de terra putredini conceſſa quærere, & de alieno luctu facere compendium aliquo modo temptet. Si quando autem proximi vel hæredes ſponte aliquid offerre Eccleſiæ voluerint in eleemoſyna defuncti, accipere non vetamus: Peti vero, aut aliquid exigi omnimodo prohibemus, ne (quod valde irreligioſum eſt) aut venalis, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut de humanis mortibus videamur gratulari, ſi compendium exinde ſtudemus quolibet modo quærere.

Anno Chriſti 852. *Hic regnauit in Orientali Francia, Lotharii Imp. frater.

LVDOVICI II. *REGIS DECRETVM
DE ADVOCATIS.

DEcreuimus, vt nullus Præfectus in ſua Præfectura, aut Quæſtionarius infra quæſturam ſuam, alicuius cauſam Aduocati nomine ſuſcipiat agendam. In alienis vero Præfecturis vel Quæſturis ſinguli pro ſua voluntate, aliorum cauſis agendis habeant facultatem. Dat. apud Erpſesfurt habito Conuentu.

CAROLI II. CALVI REGIS FRANCORVM CAPITVLARE
DE STATV ECCLESIARVM ET RERVM ECCLESIASTICARVM CORRIGENDO,
Sancitum ac promulgatum in Comitiis Sueſſionenſibus Anno DCCCLIII.

Anno Chriſti 853.

Iſta ſunt Capitula à Domno CAROLO *in Synodo apud Sueſſionis ciuitatem, in monaſterio S. Medardi facta anno Incarnationis Dominicæ octingenteſimo quinquageſimo tertio, in Menſe Aprili.*

Caput 1.

VT Miſſi noſtri per ciuitates & ſingula monaſteria tam Canonicorum, quàm Monachorum ſiue Sanctimonialium vnà cum Epiſcopo parrochiæ vniuscuiusq; in qua conſiſtunt, cum cõſilio etiam & conſenſu ipſius, qui monaſterium retinet, quem volumus & expreſſe præcipimus, vt præſens ſit, vitam ibi degentium & conuerſationem inquirant. & vbi neceſſe eſt, corrigant, & vbi deſunt, congruas officinas conſtruere iubeant; & vbi ſunt factæ, & per negligentiam ſunt deſtructæ, inſtaurari præcipimus; & victum ac potum & veſtitum, atque cætera neceſſaria pro qualitate ac poſſibilitate loci, & inhabitantium neceſſitate ordinent, & hoſpitalem ſuperuenientium hoſpitum, receptionem pauperum ibidem ponant & ordinent: & theſaurum ac veſtimenta seu libros diligenter inbreuient, & breues nobis reportent; inbreuient etiam quid vnusquisque Eccleſiarum Prælatus, quando Prælationem Eccleſiæ ſuſcepit, ibi inuenerit, & quid modo exinde ibi minus ſit, vel quid & quantum ſit ſuperadditum. Quid etiam Northmannis per noſtram commendationem, ſiue ſine noſtra commendatione datum ſit, quidve relictum, vel quid à quoquam ibi in eleemoſynam datum, numerum etiam Canonicorum & Monachorum ſiue Sanctimonialium vniuscuiusq; loci deſcribant, & nobis referant, ut ſecundum qualitatem & quantitatem loci, cum conſilio Epiſcoporum & fidelium noſtrorum, vbi minor numerus fuerit, noſtra auctoritate addamus, vbi vero indiſcretione Prælatorum ſuperfuerit, ad menſuram redigamus.

Caput 2.

Inquirant quoq; quot tempore aui noſtri CAROLI, & Domni genitoris noſtri HLVDOVVICI, vnoquoq; in loco fuerint, & quot modo ſint, & vbi loca à Northmannis, ſiue à quibuslibet aliis deſtructa ſunt, & penitus annullata, quot ibi nunc propter paucitatem rerum, & deuaſtationem earundem conſtitui vel ordinari poſſint, vt inde cum conſenſu fidelium noſtrorum ordinemus, quid de cætero agendum ſit, & qualiter Abbatiarum Prælati, & in locis ſacris inhabitantes de his, quæ Miſſi noſtri præceperint, obediant, nobis diligentiſſime & capitulatim referri procurent.

Caput 3.

VT Miſſi noſtri diligenter inueſtigent per ſingulas Parochias ſimul cum Epiſcopo, de monaſteriis, quæ Dominum timentes in ſuis proprietatibus ædificauerunt. Et ne ab hæredibus eorum diuideren-

detentur, parentibus & prædeceſſoribus noſtris ſub immunitatis defenſione tradiderunt, & poſtea in alodem ſunt data, vt deſcribant quæ ſint, & à quo vel à quibus in proprietatem data ſint, & nobis renunciare procurent; vt cum Epiſcopis & cæteris fidelibus noſtris conſideremus, quid & qualiter ſecundum Dei voluntatem, & noſtram ſalutem agere debeamus.

Cap. 4.

VT Miſſi noſtri per ſingulas Parochias vna cum Epiſcopo parochiæ ipſius requirant de capellis & abbatiolis & caſis Dei in beneficium datis, qualis cenſus inde exeat, vt Eccleſia, de qua ſupra, exinde veſtituram habere poſſit, & nobis renuncient, vt hoc noſtra auctoritate commendetur & firmetur, & ſecundum qualitatem & quantitatem loci Clericos & luminaria ibi ordinent, & loca inſtaurari faciant.

Cap. 5.

DEnunciandum eſt omnibus, & à Miſſis noſtris ordinandum, vt omnes Eccleſiæ Presbyteri ſub immunitate & priuilegio & ordinatione atq; diſpoſitione Epiſcoporum ſingularum parochiarum, quibus conſiſtunt, ſecundũ auctoritatem canonicam & Capitularia Domni KAROLI Imp. aui noſtri, & pii Auguſti HLVDOVICI Domni & genitoris noſtri permaneant.

Cap. 6.

VT Miſſi noſtri diligenter inueſtigent cum Epiſcopo & Prælatis monaſteriorum, & per fideles & ſtrenuos viros in vnaquaq; parochia de rebus Eccleſiaſticis in alodem datis, & ſicut euidentibus & veris indiciis ac auctoritatibus conſpexerint diligenter, à quo & quibus dati ſunt, vel quantum exinde percepturi ſint, deſcribant, & nobis renuncient.

Cap. 7.

VT Miſſi noſtri expreſſe & cum omni diligentia cum Epiſcopo & Prælatis monaſteriorum per ſingulas parochias requirant de rebus Eccleſiaſticis, vnde nonæ & decimæ ſolui debent, & non ſoluuntur, & perſolui ab easdem res tenentibus faciant. Et ſi aliqua contradictio, quæ rationabilis videatur, oborta fuerit, deſcribatur. Et Prælatus ipſius caſæ Dei, vnde res eſſe noſcuntur, & ille qui eas detinet, & nonam ac decimam ſoluere detrectat, ſimul cum Miſſis noſtris ad noſtram iubeantur venire præſentiam, & tunc veritate comperta, & definitione decreta, quod rationabiliter inuenerimus, inde percipiamus. Volumus etiam vt inueſtigent Miſſi noſtri, qualiter illi, qui easdem res Eccleſiaſticas, vnde decimæ dantur, ſiue non dantur, poſſident, illas ſaluas habeant, & in caſticiis, & ſiluis cuſtoditis; & ſi terræ aut mancipia inde perdita ſint, vel aliquid huiusmodi, aut ſi familia oppreſſa ſit contra legem. Et omnia per breues renuncient Miſſi noſtri.

Cap. 8.

VT Miſſi noſtri per ſingulas parochias Comitibus, & Reipublicæ miniſtris ex banno noſtro præcipiant, ne malla vel placita, in exitibus & in atriis Eccleſiarum, & Presbyterorum manſionibus, neque in Dominicis & feſtiuis diebus tenere præſumant. Sed Comes conuenientem locum conſideret, & conuenientem ſtationem ad mallum tenendum conſtituat. Quia nefas eſt, ibi reos puniri, vbi reſpectu diuinæ reuerentiæ miſericordiam conſenſu fidelium & decreto prædeceſſorum noſtrorum conſequuntur.

Cap. 9.

VT Miſſi noſtri Comitibus & omnibus Reipublicæ miniſtris firmiter ex verbo noſtro denũcient atq; præcipiant, vt à quarta feria ante initium Quadrageſimæ, neq; in ipſa quarta feria vsque ad octauam Paſchæ mallum vel placitum publicum, niſi de concordia & pacificatione diſcordantium tenere præſumant: ſimiliter etiam quartam feriam ante Natiuitatem Domini vsque ad conſecratos dies obſeruent, nec non & ieiuniis quatuor temporum, & in rogationibus ſimili obſeruatione eosdem feriatos dies venerari omnimodis ſtudeant.

Cap. 10.

VT Miſſi noſtri omnib. per ſingulas parochias denuncient, quia ſi epiſcopus & miniſtri epiſcoporum pro criminibus colonos flagellauerunt cum virgis propter metum aliorum, & vt ipſi criminoſi corrigantur cum tali diſcretione ſine vlla occaſione indebita, ſicut in Synodo collocutum eſt, vt vel inuiti pœnitentiam corporaliter & temporaliter agant, ne æternaliter pereant: ſi ſeniores ipſorum colonorum indigne tulerint, & aliquam vindictam inde exercere voluerint; aut eosdem colonos ne diſtringantur, contendere præſumpſerint: ſciant quia & bannum noſtrum component, & ſimul cum excommunicatione eccleſiaſtica noſtram armiſcaram duriſſime ſuſtinebunt.

Cap. 11.

VT Miſſi noſtri omnibus Reipublicæ miniſtris denuncient, vt Comites & Reipublicæ miniſtri ſimul cum epiſcopo vniuscuiusq; parochiæ ſint, vt miniſteriis illorum, quando idem epiſcopus ſuam parochiam circumiret, cum epiſcopus eis notum faceret, & quos per excommunicationem epiſcopus adducere non potuerit, ipſi Regia auctoritate & poteſtate ad pœnitentiam & rationem atque ſatisfactionem adducant.

Cap. 12.

SCiant etiam fideles noſtri, quia conceſſimus in Synodo venerabilibus epiſcopis, ne ſuper beneficia eccleſiaſtica vel præſentatorias, etiamſi epiſcopus aut quilibet monaſteriorum Prælatus irrationabiliter petierit, præcepta confirmationis noſtræ vllo modo faciamus. Et ideo ab irrationabili petitione ſe vnusquisque compeſcat.

Cap. 13.

Cap. 13.

VT Miſſi noſtri omnibus per illorum Miſſaticum denuncient, ne commutationes rerum ac mancipiorum quilibet Prælatus earundem rerum Eccleſiaſticarum ſine licentia & conſenſu noſtro facere præſumat, neque mancipia Eccleſiaſtica quiſque niſi ad libertatem commutet, videlicet ne mancipia, quæ pro Ge. . . . . dabuntur, in Ge. . . . ſeruitute permaneant, vt Eccleſiaſticus homo perpetua libertate fruatur.

CAROLI II. CALVI

Anno Chriſti 856.

REGIS FRANCORVM EDICTVM

DE RAPTORIBVS ET PRAEDONIBVS

Promulgatum in Conciliis Cariſſiacis, Anno Domini DCCCLVI.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis CAROLVS Dei gratia Rex Illuſtris, Epiſcopis & dilectis ac fidelibus Miſſis, Illuſtribus Comitibus noſtris Salutem.

1. Notum ſit fidelitati veſtræ, quia decimo quinto Kalend. Martii, ſecundum ſacram auctoritatem Synodum venerabilium Epiſcoporum, ac conuētum fidelium noſtrorum apud Cariſſiacum fecimus conuenire. Cum quibus inter cætera Eccleſiaſtica vtilitatis ac Regni neceſſitatis negotia conſiderauimus, qualiter rapinæ, & delationes, quæ partim occaſione ſuperuenientium Paganorum, partim mobilitate quorumdam fidelium noſtrorum in Regno noſtro, per eos etiam, qui Eccleſiam Dei defendere & tueri, & Regni ſoliditatem & quietem debuerant prouidere, graſſantur, aliquo modo, annuente Domino, ſedari valeant & amoueri.

2. Quorum conſultu decreuimus, vt quia peccata, quæ in ſuo initio, vt ſunt, magni ponderis æſtimantur, pernicioſo proceſſu ipſo etiam exitiabili ſupra ius mentibus loquantur, & quaſi inſenſibiles: ac ſi quando reſipiſcere moliuntur, caſſibus ſuis obligent, vt ſi reſurgere velint, non poſſint. Antequam cenſura Eccleſiaſtica, ac legales ſententiæ huiuſmodi prædatores terribiliter & damnabiliter feriant, Epiſcopi quidem in ſuis parochiis, & Miſſi in illorum Miſſaticis, Comitesque in eorum Comitatibus pariter placita teneant, quo omnes Reipublicæ miniſtri & Vaſſi Dominici, omnesque quicumque vel quorumcumque homines in iiſdem parochiis & comitatibus, ſine vlla perſonarum acceptione & excuſatione aut dilatione conueniant. Et Epiſcopi illius parochiæ breuiter annotatas ſententias de eiuſmodi cauſa, Euangelicæ videlicet & Apoſtolicæ & Propheticæ auctoritatis, necnon & decreta Apoſtolica atque canonica omnibus relegant, & aperto ſermone cunctis, quale quantumque peccatum ſit, & qualem quantamque pœnitentiam, & quam immanem ſeueriſſimamque vindictam expoſcat, cum aliis debitis & neceſſariis atque vtilibus prædicationibus innoteſcere curent.

3. Miſſi quoque legales ſententias, ſicut eas cognitas habent, annotent, & prædeceſſorum noſtrorum Regum atque Imperatorum, noſtraque Capitula de hac cauſa in vnum collecta omnibus nota fiant. Et Epiſcopi Dei & Apoſtoli auctoritate tales deprædationes omnibus interdicant, & Miſſi & Comites noſtri cunctis ex Regio noſtro banno prohibere firmiter ſtudeant, & cognoſcant omnes, quia ſi abhinc inante in Regno noſtro talia facere aliquis præſumpſerit, ſecundum diuinas ſententias ſpecialiter excipiet ſententiam, & ſecundum leges ac Capitula Regia emendari cogetur, & ſecundum iudicium fidelium noſtrorum condignam vindictam ſuſcipiet.

4. Et ſi talis perſona fuerit, vt Epiſcopi & Miſſi noſtri ac Comites in illorum miniſteriis quod prauum actum fuerit potuerint emendare, ſecundum præfixa monita illud emendare ſtudeant, aut per fideiuſſores ad noſtram præſentiam venire faciant. Si autem aliquis quiſcunque inobediens extiterit, cum ſumma feſtinatione nobis notum facere curent, vt quanto citius ad noſtram præſentiam illum venire iubeamus, & dignam vltionem ſecundum iudicium fidelium noſtrorum ſuſtineat. Et ſi, quod abſit, talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam auctoritatem contemnat, ac Regiam poteſtatem refugiat, ſciat, quiſcumque ille fuerit, quia & ſecundum Canonicam auctoritatem ab omnium Chriſtianorum cœtu, & ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cœlo & in terra alienus efficietur, & Regali poteſtate atque omnium Regni fidelium vnanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus & Regni deuaſtator perſequetur, vsque dum à Regno exterminetur.

5. Et ſi aliquis Comes fuerit, qui hoc in ſuo Comitatu fecerit, aut ibi talia increſcere permiſerit, & ipſe illa non emendet, aut nota nobis non fecerit, vt noſtra auctoritas talia corrigat, ſciat, quia talem ſententiam inde ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit.

6. Et ſi aliqui itinerantes deprædationes & rapinas per Regnum noſtrum fecerint, & Epiſcopi ſeu Miſſi & Comites hoc emendare non potuerint, quam citius poſſint, nobis notum facere curent, vt iubeamus ipſos deprædatores per eandem viam cum Miſſo noſtro redire, & illa omnia, quæ alii egerunt, legaliter emendare, & talem armiſcaram, ſicut à nobis iuſſum fuerit, aut iudicium, ſicut cum fidelibus noſtris conſiderauerimus, ſuſtinere. Si autem dilecti *a* fratris noſtri, ac *b* nepotum

a Ludouici Germaniæ. *b* [...]tum Regis.

b nepotum noſtrorũ homines fuerint, qui talia egerint, & hoc nobis innoteſcat, vt illis nota faciamus. *b Ludouici II. Imperatoris, Lotharii Regis Auſtraſiæ, & Caroli Regis Prouinciæ ſeu Arelatenſis.*
Et illi ſuos homines, ſicut illis melius viſum fuerit, de talibus caſtigare procurent, ſicut & nos noſtros homines caſtigare volumus, ſi in illorum Regnis indecentia & aliqua noxia (quod abſit) facere præſumpſerit.

7. Admonendi ſunt, qui aliena rapere contendunt, vt ſolicite audiant, quod veniens in iudicio Dominus dicat: *c Eſuriui & non dediſtis mihi manducare*, &c. quibus dicit: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius.* Hinc ergo colligendum eſt, quanta damnatione plectendi ſint qui aliena rapiunt, ſi tanta animaduerſione feriuntur, qui ſua indiſcrete tenuerunt. Perpendant, *c Matth. 25.*
quo eos obliget reatu res capta, ſi tali ſubiicit pœnæ non tradita. Perpendant quo demeretur iniuſtitia illata, ſi tanta percuſſione digna eſt pietas non impenſa.

8. Audiant raptores, *qui multiplicant non ſua vſquequaque, & aggrauant contra ſe denſum d lutum.* Denſum lutum contra ſe aggrauare, eſt terrena lucra cum pondere peccati cumulare. *d Habac. 2.*

9. Audiant quid Chriſtus dicat: *e Quid prodeſt homini, ſi totum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* id eſt, quid prodeſt homini, ſi totum quod eſt extra ſe, congregat, & hoc ſolum quod ipſe eſt, damnat. *e Matth. 16.*

10 Audiant illi, qui rapiunt in hoc ſæculo, deficient autem & in ſæculo dimittent, ſed ſecum ad iudicium cauſas rapinæ, id eſt, damnationem ſecum ferent, vt alibi ſcriptum eſt.

11. Audiant quia Propheta Iſaias dicit: *Rapina a pauperis in domo veſtra, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos, & lacryma viduæ vſque ad maxillam deſcendit; & Dominus non delectabitur in illis.* *a Iſai. 3.*

12. Audiant quia in cuius domo rapina, ſiue in domo corporis, ſiue in domo manſionis, non habitat in illa domo Spiritus ſanctus, ſed ſpiritus malignus. Et ſi accedit ad communionem corporis & ſanguinis Chriſti ante dignam ſatisfactionem, non mundatur per illam communionem à peccato, ſed plenius, ſicut Iudas quando in cæna plenus rapina & iniquitate communicare præſumpſit de manu Chriſti, poſſidetur à Diabolo, vnde & ſuſpenſus crepuit medius. Ad quem cauſa viduæ non ingreditur, nec ipſe ſi digne non ſatisfecerit, in cæleſtem Eccleſiam intrare valebit.

13. Audiant raptores quid iterum Propheta dicat: *b Qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis?* Videlicet quia ille, qui prædatur res pauperum & Eccleſiarum ac ſeruorum Dei, deprædatur à Diabolo, & præda illius fit. *b Iſai. 33.*

14. Audiant quid ſanctus Apoſtolus dicat, per quem locutus eſt Chriſtus, & qui raptus fuit vſq; ad tertium cœlum, & qui raptus fuit in paradiſum, & audiuit talia ſecreta verba, quæ non licebat hominibus loqui, ait namq;: *c Quia rapaces, neque homicidæ, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt.* Ille intendat *c 1. Corinth. 6.*
quale quantumque peccatum eſt rapina, quam cum adulterio & homicidio ſanctus comparauit Apoſtolus. Item ipſe dicat: *Si quis fornicator, aut adulter, aut rapax aut homicida eſt, cum huiuſmodi nec cibum ſumere Chriſti diſcipulo*, id eſt, Chriſtiano, *licet ante ſatisfactionem*, id eſt, correctionem ac emendationem, & dignam pœnitentiam.

15. Audiant quod ſanctus Ioannes Apoſtolus electus & dilectus Chriſti, qui in cæna ſupra pectus *a 2. Iohan.*
eius recubuit, talem hominem ſalutare vetat, dicens: *a Nec aue dixeris, nec in domum receperis.*

16 Audiant quid in Toletano Concilio ſancti Epiſcopi, qui in cœlo & cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant, de totius mundi partibus congregati decreuerunt: *b Si quis de Potentibus Clericum aut quemlibet pauperem, aut religioſum expoliauerit, & mandauerit ad ipſum Epiſcopus vt eum audiat, & ſi contempſerit, in vicem mox ſcripta percurrant per omnes prouinciæ Epiſcopos, quoſcumque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur, donec audiat, & reddat aliena.* Ecce de pauperum raptoribus. *b 24. q. 3. c. 21.*

17. Audiant raptores & prædones rerum Eccleſiaſticarum quod S. Anacletus Papa ab ipſo Petro Apoſtolo Presbyter ordinatus cum totius mundi Sacerdotibus iudicauit. Dicit namque: *c Qui abſtulerit aliquid patri vel matri, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creauit: mater vero noſtra Eccleſia, quæ nos in baptiſmo regenerauit. Ergo qui Chriſti pecunias & Eccleſiæ rapit, vel fraudat, homicida eſt, atque homicida ante conſpectum iuſti iudicis deputabitur. d Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur; qui autem pecuniam vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit, & vt ſacrilegus iudicandus eſt.* Item S. Vrbanus Papa & Martyr: *Res & facultates Eccleſiæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, & vota ſunt fideliũ & pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus eſt damnationis Ananiæ & Sapphiræ, & oportet huiuſmodi tradi Satanæ, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini.* Item S. Lucius Papa: *Rerum a Eccleſiaſticarum & facultatum raptores, à liminibus ſanctæ Eccleſiæ anathematizatos Apoſtolica auctoritate pellimus & damnamus, atque ſacrilegos eſſe iudicamus, & non ſolum eos, ſed etiam omnes conſentientes, quia non ſolum qui faciunt, rei iudicantur, ſed etiam qui facientibus conſentiunt. Par enim pœna agentes & conſentientes comprehendit.* *c c. 12. q. 2. cap. 6.* *d 17. q. 4. cap. 18.* *a 17. q. 4. c. 5.*

18. Et S. Auguſtinus in Sermone Euangelii S. Ioannis ita dicit: *Fur ſacrilegus loculorum ſacrorum & Dominicorum eſt Iudas, & qui aliquid de eccleſia furatur, & rapit, Iudæ perdito comparatur.* Item in ſacris Canonibus à ſancto Spiritu dictatis, & Chriſti ſanguine confirmatis ſcriptum eſt: *Si quis oblationes Eccleſiæ extra eccleſiam accipere & dare voluerit præter conſcientiam Epiſcopi & eius, cui huiuſmodi officia commiſſa ſunt, nec cum eius voluerit agere conſilio, anathema ſit.* Epiſcopus autem omnibus dicere debet, quid anathema ſit, & ne deſperent, oſtẽdere debet, quamdiu duret anathema, id eſt, quamdiu quiſq; errorẽ non corrigit, & digna ſatisfactione non emendat, vt reconciliationem & indulgentiam valeat promereri. Si quis vero ante ſatisfactionem & reconciliationis indulgentiam in peccatis ſuis perſeuerans, mortuus fuerit, iam anathema perpetuum illi erit & peccatum ad mortem, pro quo non dicit *a* Apoſtolus vt oretur. Sed *a 1. Ioan. 5.*
plura, ſi neceſſe fuerit, Epiſcopus quiſque colligere & dicere procurabit.

Anno Chriſti 856.

LVDOVICI* II. IMPERATORIS AVGVSTI,

** Hic regnauit in Italia, Lothari Imp. filius.*

CONSTISTVTIONES

Leg. Longob. lib. 3. tit. Qualiter diuerſæ leg. hom. &c.

I.

DE obſeruatione præceptorum noſtrorum in immunitate. Si ita obſeruetur, ſicut à nobis & ab anteceſſoribus noſtris conſtitutum eſt.

II.

Vt omnis ordo Eccleſiarum lege Romana viuat:& ſic inquirantur & defendantur res Eccleſiaſticæ, vt emphiteoſeos contractus, vnde Eccleſia damnum patitur, non obſeruentur, ſed ſecundum legem Romanam deſtruantur, & pœna non ſoluatur.

III.

Et Miſſi noſtri, qui vel Epiſcopi vel Abbates ſunt, aut Comites, vſquequo infra ſuam indiciariam vel terminum fuerint, nihil de aliorum coniectu accipiant, ſecundum quod in ſua tactatoria continetur. Vaſſi vero noſtri & Miniſtri alii, qui Miſſi ſunt, vbicumque venerint, inde coniectum accipiant.

Anno Chriſti 859.

CAROLI CALVI REGIS [a]NEVSTRIÆ, LOTHARII REGIS [b]AVSTRASIÆ, CAROLI REGIS [c]PROVINCIÆ

a vulgo Francia. b Regnum Lotharienſe. c Regnum Arelatenſe.

DECRETA PER SYNODVM DEFINITA IN *conuentu Tullenſi.*

HÆc ventilata, definita atque obtenta ſunt in Synodo duodecim Prouinciarum, quæ habita eſt anno Incarnationis Dominicæ octingenteſimo quinquageſimo nono, Indictione ſeptima, in territorio Tullenſi, ſub Principibus CAROLO, LOTHARIO, & item CAROLO. Vt charitas fraterna & concordia pacis reformetur inter fratres, Principes ſcilicet ac glorioſos Reges noſtros [d] LVDOVICVM ac CAROLVM.

d Germaniarum Regem, cuius tamen Epiſcopi ad Synodum nõ venerunt.

1. Qualiter ſchiſma, quod ortum eſt nuper in Eccleſia, ad vnitatem benignitatis valeat redintegrari, ſtatus Eccleſiæ pene collapſus reſtitui, & pax & iuſtitia in populo Chriſtiano valeat procurari, & qui à fidelitate debita defecerunt, iudicio & iuſtitia per rectam rationem & rationabilem miſericordiam poſſint ſaluari, & à peruerſo conamine ad ſalubriorem conuerti.

2. Epiſcopi namque ſecundum illorum miniſterium ac ſacram auctoritatem vniti ſint, & mutuo conſilio atque auxilio Reges, Regumque Primores, atque populum ſibi commiſſum in Domino regant, & corrigant; & nemo ſe ſolatio mutuo ſubtrahat, ſed Synodales Conuentus ſecundum iuſſionẽ Canonicam frequentare procurent, quatenus ordo Eccleſiaſticus, qui quaſi obliteratus iam fuerat, quoniam Synodi propter diſcordiam Regum frequentari non poterant, Epiſcopali collatione ad neceſſarium ac debitum ſtatum reduci præualeat. Vnde etiam conſenſum apud Reges expetitum obtinuerunt.

3. Reges nihilominus ac Principes noſtri CAROLVS, LOTHARIVS, atque item CAROLVS, ad Dei voluntatem, atque ſanctæ Eccleſiæ ſtatum, ſuamque ſalutem & populi ſubleuationem, gratias Deo, vniti & in eadem ſalutari vnitate firmati ſint.

4. Peruentum eſt ante Conuentum Epiſcoporum, quendam Diaconum, cui Tortoldus nomen eſt, Epiſcopalem dignitatem in vrbe Baiocenſium occupaſſe, & pollicitationibus atq; minis ſolicitare multos ac perturbare. Vnde definiuit ſancta Synodus, vt Wenilo Senonum Archiepiſcopus, cuius Diaconus fuit, adiunctis ſecum tribus aliis, memoratum Diaconum euocatum audiant, & ſecundum auctoritatem Canonicam de eo definiant. Si autem refugerit eorum cognitionem, annitente Principali poteſtate, venire ad audientiam compellatur. Quod ſi hanc quoque declinauerit, anathemate feriatur.

5. De quodam etiam Subdiacono Anſcario, qui viuo & incolumi Epiſcopo, ciuitatis Lingonum ſedem peruaſit, ſimili eſt ſententia definitum. Sed interuenientibus Legatis eiuſdem Subdiaconi humanior eſt prolata ſententia: videlicet vt ſacramento confirmet, ſe numquam talia huiuſmodi præſumptione facturum. Cuius ſacramenti tenorem huic capitulo ſubnectere dignum exiſtimauimus.

Ego Anſcarius Subdiaconus cõfiteor corã Domino, & ſanctis Angelis eius, reuerentiæ ſanctæ paternitatis veſtræ, cõtra Dei voluntatem, & contra canonica ſtatuta, temere me feciſſe in Iſaac venerabilem Pontificem, vſurpando ſedem Eccleſiæ ſanctæ ſibi commiſſæ Lingonicæ, & ſolicitando Clericos & Vaſſallos eius, omnemq; familiam. Atque ideo pro tantæ præſumptionis exceſſu, per ſacri miniſterii veſtri vobis largitam à Domino poteſtatem, veniam mihi pœnitenti largiri ſuppliciter deprecor. Deinceps vero nec in eundem Atniſtiten, nec in alium quemlibet, nec in illa, nec alia Eccleſia huiuſmodi præſumptionem facere tentabo. Et neque illi, aut alicui ſuorum Clericorum aut Laicorum in aliqua re impedimentum faciam pro hac cauſa: quia me grauiter deliquiſſe confiteor. Nec inſidias eis vllius inquietudinis parabo, neque per me, neque per aliquem meorum propinquorum, neque per quemcumque hominem, ſed adiutor pro viribus & intelligentia ipſi ſuiſque ero, prout ſibi placuerit. Et qui ſibi pro hoc ipſo inimici ſunt, quos ipſe voluerit, ſi potuero, colligare eidem procurabo. Sic me Deus adiuuet, & iſtæ ſanctæ Sanctorum reliquiæ.

6. Statuit etiam ſancta Synodus, vt numquam ad eamdem Lingonenſem Eccleſiam, ſiue ad Lanuacenſem, quam iam pridem pari modo afflixerat, debeat adſpirare. Et ſi ita, vt præmiſimus, iuſſis Epiſcopalibus obedire refugerit, ſententiam ſuperius Diacono datam incurrat.

7. Deinde glorioſus Rex Domnus CAROLVS ſacræ Synodo libellum appellationis, electorumque iudicium inter ſe & Wenilonem Senonum Archiepiſcopum, qui ab eo defecerat, & damnationis diploma porrexit. Vnde ſecundum ſacram auctoritatem & induciæ & dierum prolatio per epiſcopos & ſynodicas litteras præfato Archiepiſcopo eſt intimata atque conceſſa, ſecundum regulas diuinitus promulgatas.

8. Mota eſt etiam quæſtio de Attone Virdunenſium Epiſcopo, quod oblatione regulari (vnde petitio ibidem eſt præſentata) in monaſterio S. Germani Autiſiodorenſium extiterit, & contra regulas Eccleſiaſticas inde diſcedens, minus prouiſe quam ſacra auctoritas doceat, ad ordinem Epiſcopalem peruenerit. Vnde etiam definitum eſt dari ſibi commeatus veniendi ad aliam Synodum, ſicut ſacra ſanxit auctoritas.

9. Ad Epiſcopos ſiquidem Britonum, qui ſe contra auctoritatem à * Metropoli ſua moliuntur diſcindere, Synodus litteras ſecundum auctoritatem ſacrã direxit, quatenus ad ſuã Metropolim redeant, eiq; debito iure ſe ſubdant; nec à Canonica & Epiſcopali congregatione ſe ſegregent. Excommunicatis etiã, ſicut ſacræ decernunt regulæ, Britones cõmunicantes ipſi ſe ſacra cõmunione nõ priuent. * Turonenſi.

10. Ad memoratos quoque excommunicatos ſancta Synodus litteras direxit, eiſq; vſque ad futuram proximam Synodum corrigendi ſpacium tribuit, monens Eccleſiaſtica pietate, vt conuertãtur & viuãt: quia niſi ſe correxerint ad futurã Synodũ, generali vnanimitate anathemate terribili feriẽtur.

11. Relicta ſunt deniq; in eadem Synodo quædam Capitula, ſuper quibus quorundam fratrum ſenſus diſſentire probantur. Vnde conuenit inter epiſcopos, vt Deo fauente, pace & tranquillitate impetrata, ſimul conueniant, & prolatis ſanctarum Scripturarum atque Catholicorum Doctorum ſententiis, quæ ſaniora ſunt, concordi vnanimitate ſequantur.

12. Tandem poſtulauit humiliter Synodus generalis, ſe ad terram vſque proſternens ante CAROLVM Regem, & Rodulphum Biturigum Archiepiſcopum, obſecrans & adiurans per Crucem & Chriſti ſanguinem, vt priuilegium monaſterii * S. Benedicti, quod annuente Rege præfato firmauerat, quodque idem Rodulphus ſubſcripſerat, inconuulſum ſeruare ſtuderent. Quod ſi Abbas negligens, & ſacris regulis inconueniens per directos Miſſos inuentus fuerit, ab eadem paternitate remoueatur, & alius, qui dignus repertus fuerit, ſubſtituatur, & priuilegii regularis auctoritas in eodem monaſterio quacumque occaſione non deſtituatur. * Floriacenſis.

13. Hæc de præcipuis in eadem ſacra Synodo fuere ſtatuta. Ceterum ſpecialia de quibuſque parochiis, prout viſum fuit, ſecundum Eccleſiaſticam auctoritatem definita, & epiſcopis in propriis parochiis ſunt ad exequendum commiſſa.

14. Placuit omnibus (vt creditur) inſtinctu diuino, qui ad vniuerſale Concilium in viciniam Tullenſium confluxerunt, quoniam calamitatum tædio laborabant, quo inuenirent aliquid, vbi conſolationis gratia reſpirarent. Statuerunt itaque vt pro ſe inuicem omnes, dum aduiuerent, preces in eiuſmodi frequentarent, ſcilicet vt ſinguli pro cunctis per ſingulas hebdomdas feria quarta Miſſam celebrarent. Poſt vocationem autem cuiuslibet eorum, ſuperſtites obtineant, vt pro eo qui deceſſerit in ſedibus ſeptenæ Miſſæ, totidemque Vigiliæ Domini perſoluantur: à Preſbyteris autem monaſteriorum ſiue villarum totidem Vigiliæ dependantur. Exitus autem vniuſcuiuſque viciſſim piis currentibus litteris innoteſcat. Præſentes etiam Abbates in tam profutura ſocietate recepti, eadem ſe conditione innexerunt.

CAROLI REGIS
PROCLAMATIO.

Libellus Proclamationis Domni CAROLI Regis aduerſus Wenilonem Archiepiſcopum Senonum, electis iudicibus

Remigio Lugdunenſi,
Eirardo Turonenſi,
Wenilone Rothomagenſi,
& Rodulpho Biturigum,
} Archiepiſcopis,

in ſancta Synodo XII. Prouinciarum apud Tullenſem Parrochiam, in ſuburbano eiuſdem vrbis, quod dicitur Saponarias, propria ipſius manu porrectus, Anno incarnationis Domin. DCCCLIX. Indict. VI. XVIII. Kal. Iul.

Cap. 1.

* Turonenſis epiſcopus Hiſtor, li. 2. c. 9.

QVia, ſicut dicit ſanctus * Gregorius, & ex conſuetudine olitana cognoſcitis, in Francorum regno Reges ex genere prodeunt, mihi à Domino & genitore meo piæ memoriæ LVDOVICO Auguſto pars Regni inter fratres meos Reges diuina diſpoſitione eſt tradita, in qua parte Regni vacabat tunc paſtore Metropolis Senonum, quam iuxta conſuetudinem prædeceſſorum meorũ Regum, Wenıloni tunc Clerico meo in Capella mea mihi ſeruienti, qui more liberi Clerici ſe mihi commẽdauerat, & fidelitatem ſacramento promiſerat, conſenſu ſacrorum Epiſcoporum ipſius Metropolis ad gubernandam commiſi, & apud epiſcopos, quantum ex me fuit, vt eum ibidem Archiepiſcopum ordinarent, obtinui.

Cap. 2.

† al. altercatio.
a In Occidentali Francia ſiue Gallia.
b in Orientali Francia ſiue Germania.

POſthæc de diuiſione Regni inter me & fratres meos † ratio eſt exorta notiſſima, vnde a partem diuiſionis cum mutuis noſtris ſcilicet noſtrorumque fidelium ſacramentis, ſicut etiam primores Regni totius inuenerant, tenendam & gubernandam ſuſcepi. Quam diuiſionem inter me & fratres meos de cætero à me ſubſtantialiter tenendam, ſicut & alii qui ibi adfuerunt Epiſcopi, Wenilo mihi fratribusque meis propria manu iurauit: pacem etiam & mutuum adiutorium inter me & præfatum fratrem b LVDOVIDVM Wenilo ſacramento firmauit.

Cap. 3.

SEd & poſt hoc electione ſua aliorumq; Epiſcoporũ ac cæterorum fidelium Regni noſtri voluntate, conſenſu & acclamatione cũ aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis Wenilo in dioceſi ſua apud Aurelianis ciuitatem in baſilica ſanctæ Crucis me, ſecundum traditionẽ Eccleſiaſticam, Regem cõſecrauit, & in Regni regimine chriſmate ſacro perunxit, & diademate atque regni ſceptro in Regni ſolio ſublimauit. A qua conſecratione vel Regni ſublimitate ſupplantari vel proiici à nullo debueram, ſaltem ſine audientia & iudicio Epiſcoporum, quorum miniſterio in Regem ſum conſecratus, & qui throni Dei ſunt dicti, in quibus Deus ſedet, & per quos ſua decernit iudicia, quorum paternis correptionibus & caſtigatoriis iudiciis me ſubdere fui paratus, & in præſenti ſum ſubditus.

Cap. 4.

c ſo. in Barecına villa.

DEnique cum ſeditiones in Regno noſtro per homines irreuerentes cœperunt crebreſcere, conſenſu epiſcoporum ac cæterorum fidelium noſtrorum chirographum inuicem conſcripſimus, qualiter ego erga eos cooperante Domino agere vellem, & qualiter mihi conſilio & auxilio idem fideles noſtri abinde poſtmodum ſolatium ferre debuiſſent. Cui ſcripto Wenilo c Baiernam villam propria manu ſubſcripſit, ſicut in præſenti videre poteſtis.

Cap. 5.

DEinde cum contra Paganos ad inſulam loci, qui Oſcellus dicitur, cum fidelibus noſtris in terreno ac nauigio, ſicut ſcitis, perrexi, quidam à nobis deficientes fuga lapſi ſunt. Wenilo autem ſe pro infirmitate ſua illuc ire non poſſe dicens, ad ſedem ſuam reuerſus eſt. Dum autem in procinctu eo infirmi degeremus, frater noſter LVDOVICVS, ſicut ſcitis, cum manu hoſtili & ſeditioſis hominibus ex Regno ſuo Regnum noſtrum irrupit. Ad cuius colloquium, ſine mea voluntete atque licentia, Guenilo venit, quem ſupplantatorem meum eſſe cognouit, quod nemo Epiſcoporum ex Regno noſtro alius fecit.

Cap. 6.

DE cætero cum contra prædictum fratrem meum & inimicos meos ac vaſtatores Eccleſiæ, & depopulatores Regni, qui cum illo erant, cum fidelibus Dei ac noſtris perrexi, nec per ſe ipſum, nec per debitum ſolatium, quod anteceſſores mei Reges & ego ipſe ex Eccleſia illi commiſſa habere ſolitus eram, aliquid adiutorii præbuit, præſertim cum hoc deuote ab illo petierim.

Cap. 7.

* Lothariũ Lotharii Imp. filiũ

CVm autem ratio & neceſſitas mihi accidit de villa Bierna, vt à prædicto fratre meo ſecederem. Et ipſe frater meus LVDOVICVS ad hoc rediit in partem Regni mei, vt mihi meum * nepotem ſubriperet, & homines meos mihi ſubtraheret, ac fideles meos vaſtanter imprimeret, Guenilo, cum quo potuit ſolatio, ad prædictum fratrem meum LVDOVICVM in meam contrarietatem venit, cum quo erant excommunicati iſtius Regni & ſeditioſi, de quorum excommunicatione Coepiſcoporum ſuorum litteras accepit, & miſſas publicas fratri meo, cum quo ipſi ſeditioſi erant, in Palatio meo Attiniaco, & parrochia & prouincia alterius Archiepiſcopi fidelis noſtri ſine ſua licentia ac Coepiſcoporum conſenſu Guenilo excommunicatis vel excommunicatorum participib. celebrauit. Et in eo concilio atque conſilio fuit, quo nepos meus LOTHARIVS per mendacia quantum ex deductoribus ſuis ſubriperetur, & debitum ac ſacramento promiſſum ſolatium ac adiutorium ex illo mihi ſubtraheret.

Cap. 8.

PRædicti nihilominus fratris mei conſiliariis & publicis ac ſecretis tractatibus Guenilo cum ſpecialibus familiaribus & inter primores eius familiariter cum Epiſcopali iudicio, vt diximus, excommunicatis & iudicio Regni diiudicatis interfuit, quatenus partem Regni, quam idem frater meus & Guenilo mihi iurauerant, & in qua Guenilo me Regem ſacrauerat, ſæpe fatus frater meus obtineret, & ego illam perderem.

Cap. 9.

WEnilo in eo conſilio & tractatu fuit, vt Epiſcopi, qui mihi fidei promiſſæ debitores erant, & conſilium atque auxilium manu propria confirmatum ferre debuerant, deficerent, & ad fratris mei LVDOVICI obſequium & ſubditionem ſe verterent.

Cap. 10.

Digitized by Google

Cap. 10.

DE Abbatia S. Columbæ, & rebus vel honoribus Regni mei apud LVDOVICVM fratrem meum, præceptum obtinuit, & literas ad Miſſos, qui eandem Abbatiam reuocarent, Echardum & Theodoricum impetrauit.

Cap. 11.

SEd in eisdem literis ad præfatos Miſſos iuſſionem fratris mei LVDOVICI Guenilo obtinuit, vt de muro caſtelli Meloduni, quod ius Regiæ eſt poteſtatis, petras haberent licentiam prendere. vnde conſtat quæ in plebe iſtius Regni mihi à Deo collati eum ſtudebat colere, & ſatagebat tenere.

Cap. 12.

GVenilo in eo conſilio & tractatu cum præfatis excommunicatis fuit, vbi conſideratum eſt, quatenus illi homines, qui mihi fideles erant, & mihi ſacramento fidelitatem promiſerant, ſiue nolentes ſiue volentes fratri meo LVDOVICO iurarent, vt ei adiutorium ferrent, qualiter Regnum meũ contra me obtinere potuiſſet: & non ſolum conſilio Guenilo interfuit, ſed & ipſe hoc idem conſilium fratri meo LVDOVICO contra meam fidelitatem, quam mihi promiſit ſacramento, donauit.

Cap. 13.

WEnilo per ſe & per familiares ſuos ſupradictos ſcilicet excommucatos apud fratrem meum LVDOVICVM obtinuit, vt vacans epiſcopatus Baiocacenſis ſcilicet ciuitatis propinquo ſuo, clerico meo, nomine Toutoldo, qui mihi ſe commendauit, & fidelitatem ſacramento promiſit, donaretur, qui eundem epiſcopatum in mea fidelitate & contra fidelitatem mihi promiſſam conſenſu LVDOVICI fratris mei accepit.

Cap. 14.

Tandem poſtquam mihi Deus vires recuperandi mei per ſolatium fidelium meorum contra fratrem meum donauit, perrexi prope de ciuitate Guenilonis, qui me contra fratrem meum ad recuperandum Regnum meum pergere ſciuit, & nullum adiutorium vel per ſe promiſſo ac ſubſcripto conſilio, vel per militiam, quæ ex eccleſia ſibi commiſſa ſolet exire, adiutorium aliquod præſtitit.

SYNODALIS EPISTOLA AD WENILONEM.

Dilecto ac venerabili Weniloni Senonum Metropolitano,

Remigius Lugdunenſis Metropolitanus epiſcopus,
Rudolphus Biturigum Metropolitanus epiſcopus,
Guntharius Agrippinenſium Metropolitanus epiſcopus,
Ardoicus Veſontionum Metropolitanus epiſcopus,
Hincmarus Rhemorum Metropolitanus epiſcopus,
Teutgandus Treuirorum Metropolitanus epiſcopus,
Wenilo Rothomagenſis Metropolitanus epiſcopus,
Erardus Turonum Metropolitanus epiſcopus,
Himmo Nouiomagorum epiſcopus,
Ionas a Heduorum epiſcopus, a Auguſtodunenſis.
Vngerus Traiectenſis epiſcopus,
Ebbo Gratianopolitanus epiſcopus,
Fredebertus Baſilienſis epiſcopus,
Arnulphus Tullenſis epiſcopus,
Rhotadus Sueſſionum epiſcopus,
Ermenfridus Bellouacenſis epiſcopus,
Aduentius Metenſis epiſcopus,
Abbo Antiſiodorenſis epiſcopus,
Æneas Pariſienſis epiſcopus,
Ratoldus Argentarius epiſcopus,
Erpuinus Siluanectenſis epiſcopus,
Gilibertus Carnotenſis epiſcopus,
Guntbertus Ebroicenſis epiſcopus,
Ratbertus Valentinenſis epiſcopus,
Franco Tungrenſis epiſcopus,
Aius Aurelianorum epiſcopus,
Hildegarus Meldenſis epiſcopus,
Hincmarus Laudunenſis epiſcopus,
Rotbertus Cenomanenſis epiſcopus,
Erloinus Conſtantiæ epiſcopus,
Abbo Maurogenſis epiſcopus,
Hildebrandus Sagienſis epiſcopus,
Aicardus Luxouienſis epiſcopus,
Waltbertus Abriuentenſis epiſcopus,
Godelladus Cabillonenſis epiſcopus,
Iſaac Lingonenſis epiſcopus,

Digitized by Google

Erchembertus Baiocenſis epiſcopus,
Gilmeradus Ambianenſis epiſcopus,

Et multi alii, qui ad vniuerſale Concilium in ſuburbano Tullenſi conuenerunt, in Domino Salutem.

De inſtauratione pacis, totiusq; ſtatus Eccleſiaſtici redintegratione conferentibus nobis, glorioſus Rex Dominus noſter CAROLVS decimo octauo Kalend. Iul. ſubmiſſe vnanimitatem noſtram adiit, implorans, vt quæ à vobis vehementer indebite paſſus eſſet, cognoſceremus, & maculum noſtri ordinis iuſto iudicio tergeremus, &c.

[Enumer. ſingula accuſationu capita, in recitato CAROLI libello poſita. ſequitur deinceps]

Elegit autem terminandæ querelæ iudices me Remigium Lugdunenſem, & Vvenilonẽ Rothomagenſem, & Erardum Turonum, & Rodulphum Biturigum Epiſcopos, ceteris noſtrum iudicium ſua ſponte approbaturis. Proinde, frater chariſſime, à tempore quo litteras has acceperis, poſt diem triceſimum quocumque euocatus fueris, ita canonice inſtructus occurreris, vt defenſionis tempore ac loco accepto, ſic conſcientiæ (quod plurimum optamus) confidis, ſuffragante veritate, probabiliter obiecta diſſoluas. Sin autem in defenſione defeceris, ſententias à maioribus inſtitutas accipias, &c.

[Subiiciuntur diuerſorum Conciliorum antiqui Canones de accuſationibus Epiſcoporum editi.]

SYNODALIS EPISTOLA AD BRItanniæ Epiſcopos.

Synodus vniuerſalis collecta ex Gallia & Germania in ſuburbio Tullenſi villa Saponarias,

Remigius Lugdunenſium,
Wenilo Rothomagenſium,
Erardus Turonum,
Rodulphus Biturigum,
Hincmarus Remorum.
Guntharius Agrippinenſium,
Arduicus Veſontionis,
} Metropolitani Epiſcopi,

a Dolenſi Archiepiſcopo. *b* Alethenſi Epiſcopo. *c* Briocenſi Epiſcopo. *d* Trecorenſi epiſcopo.

Cum multis aliis Epiſcopis, *a* Faſtcario, *b* Wertiario, *c* Garurbrio, *d* Felici, in Domino ſalutem.

Quo plura emergunt in populo Dei noxia & Epiſcopali diligentia recidenda, ad hoc plures & frequentius neceſſe eſt conuenire Pontifices, ne miniſterii Sacerdotalis nomen fruſtra cõprobentur geſtare. Hac intentione confluximus ad memoratum locum, vt fida collocutione quid nobis in tantis periculis & tribulationibꝰ agendum ſit, ſollicite quæreremus, & S. Spiritu demonſtrante inueniremus. Ad hanc collocutionem vos, præſertim euocatos, non cucurriſſe moleſtius tulimus. Decuerat enim vt quorum eſt vnum officium, par ſtudium probaretur. Sacris inſtituti canonibus non ignoramus, Metropolitano veſtro cariſſimo fratri noſtro Erardo competentem reuerentiam vos debere, ita vt præter eius præſentiam aut conſenſum nullus in regione veſtra canonice poſſit ordinari epiſcopus, nec vos generale aliquid ſine eius cõſenſu poſſe ſanciare. De qua reuerentia ſalubriter à vobis & à gente veſtra Metropolitano impendenda tempore nomine Placis & Reuerentiſſimi Papæ Leonis & ſucceſſoris eius Benedicti ſcripta docuerunt, & refragantibus Apoſtolicæ auctoritati dignam excommunicationis protulerunt ſententiam. Monet etiam nos, quod iis, quos veſter Metropolitanus cum aliis Epiſcopis propter diuerſa crimina excommunicauit, indifferenter vos communicare comperit. In canonibus autem diuinitus inſtitutis ſocii excommunicatorum, eorundem ſen tentia feriuntur. Proinde monemus ſanctam nobiſque amabilem fraternitatem veſtram, vt ab his exceſſibus vlterius temperetis, & veſtra inſtantia, opitulante Dei gratia, gentem veſtram ad olim traditæ diſciplinæ ac totius Eccleſiaſticæ religionis obſeruantiam inuitetis, & vnanimiter & conſtanter abſque dilatione reducatis. Siquidem illi obſeruandum eſt, ne damnatorum illicita ſocietate certam ſententiam damnationis incurrant. Quæ autem à nobis diligentiore tractatu reperta ſunt atque decreta, Venerabilis Coepiſcopi Erardi relatione diſcetis. Verum ſi, quod non optamus, ab eiuſdem Metropolitani ſollicitudine vlterius reſilieritis, & noſtris ex charitate manantibus exhortationibus vos conſtiterit reluctari, miniſterii neceſſitate canonicam in vos cogemur proferre ſententiam. Bene valete & orate pro nobis.

Placuit vniuerſali Concilio, vt Salomoni, qui Britannorum tenet regionem, ſuggeratis, vt quæ pro eius ſalute mandamus, obedienter audiat, ſi Deum vult habere propitium, & noſtræ vnanimitatis tenere conſortium. Vt permittat totius Britanniæ Epiſcopos debitam reuerentiam Metropolitano inferre. Vt facultates Eccleſiaſticas nec ipſe Deo auferat, nec aliis auferre permittat. Vt conſideret quanto animæ ſuæ periculo Britannorum dominationem inuaſerit, cum Domino noſtro Regi CAROLO fidelitatem prius iurauerit. Vt recordetur, gentem Britannorum Francis ab initio fuiſſe ſubiectam, & ſtatutum dependiſſe tributum, ac per hoc non dedignetur ad nuper obmiſſam reuerti conſuetudinem. Vt proprietates à parentibus relictas vel quolibet modo rationabiliter adquiſitas, iuſtos poſſeſſores habere permittat. Niſi enim ab hac audacia & impietate ſe traxerit, & diuina plenitudine deleuerit, quod deliquit, noſtræ auctoritatis affectu nobis admonentibus, cito ei Deus vſurpatam auferet poteſtatem, & debitam inferet vltionem. Vt pro diuerſis criminibus canonice excommunicatos ne recipiat, ſuadete, oſtendentes diuino iudicio, ſi id præſumpſerit, pari cum vindicta conſtringi.

LVDO-

LVDOVICI II. *REGIS DECRETVM

*in Orientali Francia.

DE LIBERTATE ECCLESIASTICA, Factum in Comitiis Vvormatienſibus Anno Domini DCCCLXII.

Anno Chriſti 863.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

HLVDOVVICVS diuina fauente gratia Rex,&c. Notum eſſe volumus omnibus Sanctis Dei fidelibus, noſtriſq; præſentibus & futuris, qualiter beatæ memoriæ præcellentiſſimus Rex,auus noſter KAROLVS, tempore prædeceſſorum noſtrorum, diuino afflatus Spiritu,gentem Saxonum ſacro cultui ſubdidit, iugumque Chriſti, quod ſuaue ac leue eſt, vſque ad terminos Danorum ſiue Sclauorum,corda ferocia perdomans, docuit, vltimamque Regni ipſius partem Tranſalbeam,inter mortifera Paganorum pericula conſtitutam, videlicet ne ad ritum relaberetur Gentilicium,vel quia lucrandis adhuc gentibus aptiſſima videbatur, proprio Epiſcopali vigore fundare decreuerat.

2. Sed quia effectum mors prohibuerat, ſuccedente eius filio HLVDOVVICO Imperatore Auguſto, pium ſtudium ſacri genitoris ſui efficaciter impleuit. Cuius etiam auctoritate in Nordalbingorum populo ſedes conſtituta eſt Archiepiſcopalis, in caſtello Hammeburg nuncupato, in eadem ſede Archiepiſcopus, accepto à ſede Apoſtolica pallio, primus eſt nominatus Anſgarius, cui delegata cura ſeminandi verbi Dei, & animas lucrandi Deo. Delegauit etiam genitor noſter eidem Archiepiſcopo quandam cellam Turholt vocatam, quatenus eidem loco periculis vndique circumdato fieret ſupplementum.

3. Cumque ego, quem diuina clementia in ſedem Regni eius aſciuerat, in multis regni diſponendis negotiis inſiſterem, hoc quoque prædictum patris mei ſtudium, velut Regni in finibus peractum,minus caute attendi. Vnde contigit,vt peccatis populi exigentibus, Deoque permittente,occulto iudicio, ipſa metropolis Hammeburg penitus deuaſtaretur.

4. Cumque prædictus Archiepiſcopus in multis eſſet preſſuris & calamitatibus, & fratres congregationis eius vnà cum ſanctis pignoribus per varia loca circumeundo huc illucque vagarentur, & nuſquam ſedem haberent quietam,matrona quædam nomine Ikia, diuino amore tacta,ex ſua hæreditate poſſeſſiunculam tradidit, in ſylua Rameſloa nominata, in pago Bardengoa, in Epiſcopatu Waldagari Verdenſis Eccleſiæ Epiſcopi, vbi & cellam conſtruxit, & reliquias Sanctorum vnà cum fratribus,qui ſupererant,collocauit.

5. Quamobrem adiit Celſitudinem noſtram, miſeriarum ſuarum ordinem lacrimabiliter exponens; vnicum namque refugium,monaſterium videlicet Turholt nuncupatum, quod illi genitor noſter ad ſupplementum & victum ſibi ſuiſque Clericis dederat, ex parte fratris noſtri Karoli Regis ablatum non ſine magno dolore conqueſtus eſt: vnde & nos paterna ſimul & Regali poteſtate commoti,quærere cœpimus,quomodo ei ſolatium ſubſiſtendi faceremus,quò Legationis ſuæ mandatum perficere poſſet.

6. Et quia in eadem prouincia cellam nullam huic Legationi habebamus congruam, ſuggerere ſtuduimus prædicto Waldagario Verdenſis Eccleſiæ Epiſcopo, vt eius permiſſione ei liceret in ſupradicto loco Rameſloa monaſterium ex ſuis impenſis conſtruere, vbi & fratres, qui tantæ cladi ſuperfuerant, noſtro cæterorumque Dei fidelium auxilio ſuſtentarentur, & ipſe locum reſpirandi, & ſi vnquam facultas ſuppeteret, propter vicinitatem eiuſdem loci, Hammaburgenſem eccleſiam reſtaurandi haberet,ſub ſuo ſucceſſorumque eius regimine manſuram. Cui quidem rei ipſe admodum contrarius extitit.

7. Poſtmodum vero Wormatiæ habito generali Conuentu, in noſtra noſtrique fratris LOTHARII Regis præſentia, præſentibus Archiepiſcopis, Ebone Remenſi, Necti* Tremenſi, & Orgario Moguntinenſi, cum pluribus aliis vtriuſque Regni Præſulibus, hæc eadem res,noſtro iuſſu, diligentiſſime ventilata eſt.

*f.Treuirenſi.

8. Quæ cum ab omnibus licita & concedenda probarentur, vt prædictus Pontifex Vualdagarius hoc ipſum ſua auctoritate concederet & confirmaret, cuncti rogauimus. Qui primum quidem fortiter reniti cœpit, non eſſe iuſtum multipliciter aſſerens, vt honorem ſuæ ſedis in aliquo minueret: Poſtremo tamen & nobis ipſis, & cunctis Epiſcopis ibi aggregatis pro hoc ipſo eum rogantibus, & omnino cauſa neceſſitatis id licitum fore dicentibus,euictus conceſſit & conſcripſit.

9. Quapropter conſulto fidelium noſtrorum, tam noſtra quam ſanctæ Romanæ Sedis authoritate, per hoc noſtræ Regiæ dignitatis præceptum præcipimus firmiter atque iubemus, vt prædicta cellula Rameſloa nuncupata, ſub poteſtate ac regimine Anſgarii Hammaburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, eiuſqe ſucceſſorum,abſque omni contradictione perpetualiter maneat.

10. Homines quoque, qui eidem cellulæ ſeruire videntur, ob amorem Dei & ſancti Sixti Confeſſoris eius, ad noſtram noſtræque ſobolis perpetuam mercedem, ab omni expeditione vel militia, ſeu qualibet occupatione abſoluimus, vt idem venerabilis Athiepiſcopus ad hanc dignam Deo peragendam in prouiſis temporibus Legationem, nullum in hoc patiatur impedimentum.

11. Res quoq; Sedis & præſcripti Monaſterii, ſub pleniſſima defenſione & immunitatis tuitione volumus vt conſiſtant ac tueantur, ita vt nullus iudex publicus, aut alia quælibet poteſtate publica prædita perſona, de eorum rebus freda, tributa, manſionaticos, vel paratas, aut teloneum, vel † fideiuſſores tollere, aut homines ipſorum tam litos quam & ingenuos, ſuper terram eorum commorantes, diſtringere, nec vllas publicas functiones aut redhibitiones, vel illicitas occaſiones requirere vel exigere præſumat.

† i. e. ſubditos pignorare

12. Sed liceat venerabili Archiepiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus, ac omni clero ſub eodem regimine conſtituto, quiete in Dei ſeruitio degere, ac pro nobis proleque noſtra atque ſtatu totius Regni noſtri diuinam miſericordiam exorare. Et vt hæc authoritas ſui vigoris perpetuam habeat firmitatem, manu noſtra propria ſubter eam firmauimus, & annulli noſtri impreſſione aſſignari iuſſimus. Datæ VI. Idus Iunii, Anno Dominicæ incarnationis DCCCLXII. Indict. VI. HLVDOVVICI Sereniſſimi Regis. Actum in Francofurdt palatio Regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

CAROLI II. CALVI
REGIS FRANCORVM
PRÆCEPTVM

Anno Chriſti 863.

DE SEDIS APOSTOLICAE POTESTATE IN EPISCOPOS.

SAnctiſſimo ac reuerentiſſimo Patri Nicolao Catholicæ & Apoſtolicæ Sedis ſummo Pontifici & vniuerſali Papæ, KAROLVS gratia Dei Rex & ſpiritalis filius veſter.

Palpum hunc aſſentationis Regi extorſit auaritia ſimul & ambitio, qua in Regna Lotharingiæ & Prouinciæ & Monarchiam Francorum inhiabat, quam ope ac miniſterio Papæ aſſequi poſſe ſperabat.

1. Quia ſicut deuotio noſtra erga ſanctam Sedem Apoſtolicam omniumque Eccleſiarum matrem atque Magiſtram, & erga ſancti Apoſtolatus veſtri honorem in iſtis Ciſalpinis regionibus longe lateque (gratias Deo) cognoſcitur, ita & colendæ cum ſummi amoris veneratione paternitatis veſtræ benignitas, erga filialem noſtram dilectionem non ſolum noſtris beneuolis, ſe & æmulis auctore Deo certis indicus, veluti ſanctitatem veſtram ſcilicet religionis culmen decet, innotuit. Aduentius Metenſium venerabilis Epiſcopus hunc fratrem, nomine Bettonem, nobis fidelem, vt credimus, in monaſterio Regni noſtri ab infantia regulariter educatum, & noſtra munificentia, ſicut inter nos conuenit, ſibi conceſſum, ad nos miſit, petens à nobis veſtræ amantiſſimæ paternitati pro eo literas mitti, quas profuturas, & non modice ſibi apud auctoritatem veſtram credidit ſuffragari: Mandauit etiam mihi, quod profeſſionem ſuam, ſubreptionum prætetitarum correctionem, & futurarum cautelam continentem, ſicut regulæ ſanctæ præcipiunt, manu ſua ſubſcripta, veſtro Apoſtolatui per hunc fratrem vellem dirigere, quatenus & exceſſuum veniam, & Apoſtolicæ Sedis communionem, & veſtri Apoſtolici vigoris gratiam, valeat obtinere.

2. Vnde quoniam venerandus & amantiſſimus patruus noſter Drogo, qui licet in Regno fratris noſtri HLOTHARII quõdam Imperatoris poſt obitum Domni & patris noſtri degiſſet, eo quod ſedes in partem Regni ipſius deuenerat, nobis tamen vnice dulciſſima dilectione, & obnixa fidelitate coniunctiſſimus fuit, eundem venerabilem Aduentium nutriuit, & domeſtica familiaritate habuit, & ipſe Aduentius nobis fidelis & amicus extitit, ac ſi veſtigia ſanctiſſimæ paternitatis veſtræ deoſculantes, cum omni deuotione depoſcimus, vt noſtra petitione, ſicut credit, apud auctoritatem veſtram ſe ſentiat adiuuari, ne ipſe, & ſedes eius in illo, modo quolibet (quod abſit) dehonoretur, quæ poſtulatione aui noſtri diuæ memoriæ KAROLI Imperatoris honorari ac Apoſtolica Sede meruit, vt Engelramus prædeceſſor iſtius, ſummus Capellanus eius, & Apocriſiarius Apoſtolicæ Sedis in iſtis regionib. aliquãdiu fieret, & poſtea deprecatione ſanctæ recordationis Pii Auguſti, Domni & genitoris noſtri, excellẽti genio à Sede Apoſtolica in præfato patruo noſtro Drogone venerãdo epiſcopo fuerat honorata, vt vna cũ prædicto monaſterio & Imperatoris & Apoſtolicæ Sedis, etiã vſu pallii potiretur.

Metenſis Eccleſiæ prærogatiua & dignitas.

3. Nam etſi hic vir venerabilis Aduẽtius, aut Principis ſui aut magiſtrorũ ſuperſtitione actus, aut fauore ac conſenſu plurimorũ attractus, vel alio quolibet modo ſubreptus, vel interceptus in aliquo minus quã debuerat, prouidus extitit: quoniã, vt Auguſtinus dicit, ***amat Deus confitentib. parcere, & eos qui ſemetipſos iudicãt, nõ iudicare; ceſſatq; diuina vindicta, ſi cõuerſio præcurrat humana:*** veſtri Apoſtolatus mitiſſima & præſtabilis cunctis cõuerſus benignitas, in eo ſententiã prædeceſſoris ſui Leonis ſequetur, quæ dicit; ***Sedis,*** inquiens, ***Apoſtolica moderatio hanc temperantiã ſeruat, vt & ſeuerius agat cũ obduratis, & veniã cupiat præſtare correctis;*** quatenus venia concedatur, ſi error aboletur. Petimus ſiquidem, vt iſtum non modo ſuũ, verum & noſtrũ Legatum Bettoné religioſum monachũ, & litterarum ſcientia boniq; ingenii capacitate, Dei gratia, & ſedulo ſtudio imbutum benigne & familiariter recipiatis, quo ea quæ ſibi iniuncta ſunt, manſuetudini veſtri Apoſtolatus domeſtica ſuggeſtione valeat enarrare. Deus omnipotens orantem pro nobis Sanctitatem veſtram æuo longiore conſeruare in voluntate ſua dignetur, ſanctiſſime & reuerentiſſime pater in Domino.

KARO-

RECESSUS ſive CAPITULARE

COMITIORUM TURISSIACORUM

à LUDOVICO II. ORIENTALIS, ET CAROLO CALVO Occidentalis Franciæ Regibus celebratorum, Anno Domini DCCCLXV.

Anno Incarnationis Dominicæ octingenteſimo ſexageſimo quinto, Kal. Martii, hæc quæ ſequuntur Hludouicus & Karolus Reges in Turiſſiaco villa populo de-*nunciarunt.

CAPITULUM I.

Deſunt quinque Capitula, quæ exſtant in Manuſcripto Codice Bibliothecæ Treuirenſis.

Cap. 6.

VOs ſcitis, qualiter nepos noſter Lotharius per ſuam iuuentutem, & per leuium hominũ conſenſum & hortamentum, & etiam per eorum fauorem, qui illum ſaluare debuerant, fecit & facit contra illam legem, quam *a* Deus primo in Paradiſo primis hominibus dedit, & quam in *b* Euangelio per præſentiam carnis cum hominibus habitans renouauit & confirmauit, quæ ad omnes homines pertinet, qui ſecundum Deum legitime vtuntur coniugio. Vnde vniuerſalis Eccleſia Dei pulſatur, & Sacerdotes ſunt dehonorati, & populus Chriſtianus ſicut mali morbi contagio eſt maculatus. Propterea quod Deus dixit; *c Diliges proximum tuum ſicut teipſum*: & ſicut ſcriptum eſt, *d ipſe os noſtrum & caro noſtra eſt, & populus & Chriſtianitas vna eſt*: conſiderauimus vt ad illum Miſſos noſtros mitteremus, & ei tale conſilium mandaremus, qualiter ipſe coram Deo ſaluus, & coram ſeculo honoratus eſſe valeat, & Eccleſia & Regnum, quod illi ad ſaluationem commiſſum eſt, ſolidum eſſe poſſit, & populus Dei ſaluus ſit, & legem & iuſtitiam & pacem & tranquillitatem habeat. Quia etiam ipſe ſuos Miſſos ad nos transmiſit quaſi conſilium quærens: per noſtros Miſſos, vt Deus vbi nobis mandauit, quantum nobis Dominus dederit, ei verum & ſincerum conſilium remandamus, & talem voluntatem noſtram eſſe erga eum ſicut nos, dicere illi per eoſdem Miſſos noſtros mandamus.

LOTHARII II. *REGIS RESCRIPTUM

DE MAIORITATE REGIS IN TEMPORALIBUS, ET obedientia in ſpiritualibus,

Ad Nicolaum I. Pontificem Romanum.

SAnctiſſimo & perbeatiſſimo Summo Pontifici & Vniuerſali Papæ Nicolao Hlotharius diuina præueniente Clementia Rex, ſummæ felicitatis & præſentis proſperitatis pacem & gloriam.

1. Poſtquam nobis gratuita miſericordia Dei Regni gubernaculum commiſit, more prædeceſſorum noſtrorum, Chriſtianiſſimorum videlicet Principum, ſemper & in omnibus ſublimandam beati Petri Apoſtolorum Principis Sedem, veſtrique Pontificii Deo dignum apicem, vt dignum eſt, reuerenter dileximus, atque inſtanter illam exaltare, quantum in nobis, paratiſſimi ſumus; & de veſtro tanquam ſpiritalis patris regimine ſpiritalia ac ſalubria inhianter audire deſiderauimus: imo quaſi de Paradiſiaco fonte, vitæ pocula in poſterum haurire parati ſumus, quippe puram noſtræ mentis aciem, quaſi ad æthereum iubar, & totius ſanctæ Dei Eccleſiæ Pharum ad cuſtodiam gregis Chriſti in eminentiſſimo apice conſtitutum confidenter & humiliter direximus. Sed quod non modice plangimus, veſtræ piæ paternitatis circumſpecta ſolicitudo vltra quam nobis neceſſe eſſet æmulorum vocibus credula, paternas increpationes nuperrime & inopinate excepimus. Reuera quia meliora ſunt vulnera diligentis quam oſcula inimici, quidquid nobis à veſtra pia paternitate dirigitur, vltra quam credi poteſt omni melle dulcius, omni theſauro charius in palato noſtræ mentis dulciter ſaporatur, & in arca noſtri pectoris reuerenter amplexamur.

2. Deniq; Principẽ paſtorũ vos diligere declaratis, & veram paſcendarũ ouium Chriſti curam gerere teſtamini, qui vobis in Petro loquitur: *Si diligis me, paſce oues meas.* Libenter n. veſtra pia monita audimus, & quia Deo placita ſunt, noſtræq; ſaluti cõgrua, deſiderãter amplectimur: multo magis cupiẽtes veſtro documẽto inſtrui, & ad meliora proueh, quã iuxta æmulorũ diffamationem in prauitate delectari. Quod lucidiſſime claruit, cũ corã veſtro Legato, veſtris parẽdo iuſſis humiliter colla ſubmiſimus, confidentes apud veſtram paternitatẽ eſſe ſuſceptos, cum ſemper optemus ad veſtram dilectionẽ pertingere

ſe quidẽ mandatis eius ſpiritualib. libenter pariturũ, at in tẽporalib. nullius ſe hominis ſuperioritatẽ nec recognoſcere nec recogniturũ, ſed vim vi, ſi intẽtetur, repulſurũ. Hæc eſt mẽs huius Reſcripti ſic ſatis adulatoriu, ne, dicã abiecti & ab eps timidis dictati.

Anno Chriſti 865.
* hinc Denũciatiões vocantur publicationes decretorum imperialium, cum finitis Comitiis, audiente populo, recitantur.
a Gen. 2.
b Matth. 19.
c Matth. 5.
d Gen. 29.
Anno Chriſti 866.
* in Auſtraſia, Lotharii Imp. filius. Hanc Epiſtolam ſcripſit contra falſas delationes & accuſationes Caroli Calui patrui ſui, quem inhiauiſſe vniuerſi Francorum Regni Monarchię pluribus euidẽtioribus ſignis oſtenderat: quod & poſt mortem ipſius Lotharii re ipſa omnib: patefecit, vt habent verba Baronii Anna. tom. 10. hoc anno, n. 42. Huius ergò ambitione; arrogantia & dominandi libidine ad quæſtum ſuum abuſus Papa, eũ aduerſus Lotharium nepotem concitauit, ipſique Lothario Regni iacturã minitãbatur, ni bullis ſuis pareret, & inceſtuoſam cõiugẽ dimitteret, veniamque Romæ in perſona peteret. Reſcribit hiſcẽ Lotharius,

tingere, ac deuotis obſequiis ad veſtram gratiam propinquare. Siquidem magno deſiderio accendimur, ad beatorum Apoſtolorum limina, & ad veſtram chariſſimam paternitatem, noſtram præſentiam exhibere; ſed variæ incommoditates noſtram deuotionem hactenus prohibuerunt, ſperantes nimiumque volentes hoc citius, Domino donante, implere.

3. Interea prudentiſſima ſanxit antiquitas, & ſanctorum Patrum ſpiritu Dei conditæ regulæ euidentiſſime teſtantur, quod accuſatoris & accuſati voces veraciter audiri debeant, ut ſub introducto veritatis teſtimonio, nocens & innocens iuſto iudicio examinentur. Quapropter quamuis non corpore, ſpiritu tamen præſentes, ſolotenus ad veſtra ſacra veſtigia prouoluti humiliter precamur, vt accuſatores noſtros, qui non manifeſte, ſed occulte noſtram Serenitatem, quantum in ipſis eſt, lacerare in veſtris auribus auidiſſima cupiditate illecti non ceſſant, ex diuina & veſtra auctoritate accerſiri placeat, vt in veſtra præſentia rei veritas probabiliter ac legaliter pateat. Quippe non erit difficile veſtræ auctoritati in tanto temporis interuallo accuſatores ad rationem inuitare, quos importunos atq; infeſtos in noſtra infamia patienter ferre dignamini, & ſecundum ſapientiam vobis cœlitus collatam de incertis ac dubiis longanimiter iuſti iudicis patientiam imitamini.

4. Interim ergo humiliter veſtræ paternitati ac bonæ fidei nos committimus, vt nullo modo dubitetis, quoniam quicquid nobis mandare † curaſtis, pro viribus annuente miſericordia Dei obſeruare decernimus; nec vos aliter omnino à veracibus inuenietis, præueniente miſericordia Dei. Nam ſi fallaces & inuidi aliquo modo vobis aliter ſignificare conantur, & ſiniſtrum aliquid falſa interpretatione inuenerint, nequaquam mendoſis ſuſpicionibus acquieſcatis, quia nos, ſicut ſcribimus, credibilibus ac certis indiciis approbabimus. Vnde, ſiquidem vos per idoneos Legatos certificabimus, mittentes illos ex noſtro generali Concilio, quod vnà cum epiſcopis ac reliquis fidelibus noſtris, mediante Iulio menſe celebrabimus. Nam vti anteceſſores noſtri ſanctiſſimorum prædeceſſorum veſtrorum monitis obedierunt, ita nos etiam coram Excellentia Apoſtolatus veſtri nos humiliare, atque in omnibus veſtris paternis monitis, abſentibus ſeu præſentibus, promptiſſimo parere cupimus animo, quod olim ſecundum veſtram voluntatem coram Legatis veſtris egimus. Perpendite itaque, quod nullus coæqualium noſtrorum veſtræ paternitatis vnquam diligentius atque honorificentius tractauerit Miſſos, quàm nos fecimus, dumque ſpiritus noſtros vegetauerit artus, Deo propitio, faciemus.

† curabitis.

4. Quamobrem cernuo lumine veſtram affatim depoſcimus paternitatem, vt dum nos vobis Miſſisque veſtris, vt ita dicamus, maioribus ſeu minoribus, per omnia, ſuper omnes coæquales noſtros obedire volumus, non aliquem noſtri, Deo miſerante, conſimilem ſuper nos extollere, aut terræ præponere veſtræ libeat paternitati: ne forte ipſi talem contra nos moliri velint cauſam, quam tolerare non valentes, pro Regio numine, inter nos aliquod ſcandalum euenire poſſit. Nam ſi veſtra paternitas aliquid nobis nuntiare decreuerit, Legatos aut certe litteras mittere placeat; præſertim cum nunquam veſtræ Beatitudinis iuſſa deſpexerimus; ſed modis omnibus veneramur atque diligimus, nulli prorſus homini ſubiecti eſſe volentes, niſi Deo & ſancto Petro, ac cæteris Sanctis, veſtræque paternitatis culmini, mi Pater & Domine, in quo, vt præcluimus, poſt Deum & Sanctos eius noſtræ ſalutis ſpes multipliciter maneat: quodcunque ſignificaueritis, aut per veſtros aut per noſtros Legatos ſeu per litteras, pro amore Dei & Apoſtolica reuerentia libenter obedire volumus propter vos, † niſi quantum & ipſi nobis. Scimus nimirum qua intentione, nec latere poterit quorundam inuidia, atque poteſtas contra nos deſudat, omnia argumenta occaſioneſque inquirens accuſandi atque nocendi. Sed abſit à mea Chriſtianitate, vt talis ſit noſtra intentio, tam praua conſcientia, & iniqua ſtudia, ſicut à talibus mendoſe narratur, quia, licet me peccatorem eſſe recognoſcam, tamen prauæ voluntatis fore non permittet bonitas omnipotentis Dei, de cuius miſericordia & auxilio nequaquam diffido. Præterea, quicunque vobis hoc dixit, quod ego, poſtquam Arſenius à nobis ſeparatus eſt, cum Waldrada in aliquo loco conuerſatus fuerim, aut poſtquam ab Italia reuerſa eſt, vllum mutuum acceſſum, tactum vel viſum inter nos habuerimus, penitus mendacium eſt.

† pro: ſed quatenus & vos ipſi nobis exhibueritis, h. e. ego ita me erga vos geram, vt filium pat[rem] & æquum eſt, ſed ſi vos quoque ita erga me geſſeritis, vt patrem decet, nec me inimicis prædæ aut ludibrio exponatis.

5. Sed vt experiatur paternitas veſtra, velle in omnibus nos veſtræ obſequii voluntati, hoc ipſum pro veſtro beneplacito præſens Legatus noſter, Grimlandus nomine ac dilectus Cancellarius Regiæ dignitatis coram vobis approbare poterit. Agat igitur veſtra Sanctitas circa nos, vt credimus, cum omni benignitate ac moderatione, vt non nobis aliquando improperare vllus poſſit, quod vobis noſtrum negotium cum tanta fiducia ſemper commiſimus. Optamus ſanctiſſimi Apoſtolatus veſtri ſublimiſſimum apicem ſemper & in omnibus vigere feliciter.

EPISCO-

Digitized by

EPISCOPORVM ET COMMVNIVM ORDINVM

Anno Chriſti 866.

† GERMANIAE TRANSRHENANAE

† i.e. Regni Lotharienſis.

EDICTVM

DE VNITATE REGVM ET ORDINVM * VTRIVSQ. Franciæ conſideranda, & ne alter alterius homines ad defectionem ſollicitet,

* Orientalis & Occidentalis i.e. Germanicę & Gallicę.

In Carolingiam transmiſſum ex Comitiis Virdunenſibus Anno Domini DCCCLXVI.

SAnctiſſimis ac Venerabilibus in Chriſto fratribus & Coepiſcopis in Regno præſtantiſſimi Principis Caroli habitantibus, vnanime Epiſcoporum Concilium in Regno glorioſi Regis Hlotharii degentium, copioſam in Saluatoris noſtri gratia felicitatem atque perpetuam Salutem.

1. Nouit veſtra veneranda fraternitas, quod annis nuper præteritis, crebreſcentib. in hoc Regno tam intrinſecus quam extrinſecus diſcordiarum tumultibus, omnis ſtatus noſtræ Reipublicæ, & omnis pax & ſecuritas pene in ruinam fuerit ſublapſa. Vbique luctus & calamitates, vbique diſpendia, & vaſtationes, homicidia quoque & incendia atque innumerabiles ſcelerum facies inoleuerunt, propter diſſenſiones, & iniuſtiſſimas ambitiones, propter quosdam in populo ſuſurrones, malorumq; inuentores, facibus cupiditatis atque inuidiæ ſtimulis exardeſcentes. Sed inſtantibus piæ deuotionis atque ardoris ad Dominum precibus, & condolentibus orationum gemitibus, miſertus eſt plebis ſuæ Dominus, ac tenebras afflictionis conuertit in claritatem exoptatæ vtcumque ſerenitatis. Quid ergo retribuemus Domino pro tantæ miſericordiæ beneficio, niſi cõdignas gratiarum actiones, ipſius inæſtimabilem deprecantes clementiam, vt pacem & concordiam, quam in populo ſuo quantulumcumque florere conceſſit, areſcere non ſinat, quatenus electum ſibi populum per pacem tranſitoriam ad æternæ pacis gaudia perducat? Etenim inimici pacis & impugnatores Chriſtianæ concordiæ ac ſecuritatis orandum eſt, vt à laqueis Diaboli reſipiſcant, & viam pacis cognoſcant ac firmiter teneant.

2. Audiuimus enim, quod quidam in his partibus veſtro Principi nitantur perſuadere, vt Regis noſtri Regnum quolibet modo acquirat, ipſumque noſtrum Principem, quaſi deſperatum & à ſuo populo derelictum, patrio Regno expellat. Sic & de veſtro Domino Rege Carolo perfidi & maligni homines voluerunt, confingentes, quod etiam ipſi Epiſcopi eum deſerere, ac Regno expellere voluiſſent, ſed mentita eſt vox vana ſibi: Nam ille Princeps eximius ab Omnipotente ſubleuatus, & à fidelibus adiutus, non ſolum Regnum non amiſit, ſed & ſuos inimicos iudicio Dei repulſos, & confuſione plenos inde effugauit.

3. Porro fatemur, quia noſtro Regi fideles ſumus, & eſſe cupimus, cui videlicet fidem de manu patris in Regem recepto conſtanter promiſimus. Qui nimirum ſicuti cauſa fragilitatis ac iuuentutis errauit, quod ſuæ ætatis hominibus frequenter accidit, hoc totum meliori conſilio, vt confidimus, emendare concupiſcit, quem nos quoque proculdubio ſalubriter correctum atque directum magis optamus retinere & habere Principem, quam amittere vel deſerere. Et ſi forte ſunt aliqui fraude & infidelitate ſiue cupiditate decepti, qui ſuo Seniori cogitent vel machimentur mala, vobis tamen non conuenit iugum ducere cum infidelibus. Numquid igitur pro nihilo ſunt ducenda illa Statuta, pacta & iuramenta, inter ipſos Reges toties confirmata? Abſit, abſit, vt coram Deo & Sanctis eius atque coram omni Eccleſia Catholica tantum offendamus, vt Angelis Satanæ tale gaudium faciamus. Non ergo iura fidei atque Chriſtiani ſacramenti erga noſtrum Seniorem & Regem frangere poſſumus, ne cum mundo æterna ſupplicia perſoluamus. Præſertim cum ipſe Rex adoleſcentia, mobilitate, & aſtutia hominum aliquando ſeductus, nunc autem ad meliora conuerſus ſe totum, Domino præſtante, Epiſcopalibus decretis, ac ſalubribus monitis, bonorumque conſiliis aptare feſtinet. Vnde nos omnes in diuina miſericordia ſpem propter tantæ deuotionis auſpicium habentes, ac firmiſſime ſcientes, quod potens ſit in ipſo iuuene implere, qui operatus eſt bene velle, veſtræ ſanctitatis reuerentiam vnanimiter admonemus, atque concorditer obſecramus, quatenus notetis & corrigatis eos cum omni auctoritate, qui ſcandala & diſcordiarum ſemina in Dei moliuntur populo. Mementote, Domini fratres, quomodo parati fuimus aliquando vna vobiſcum ire contra omnia pericula, & mox facere quod vos voluiſſetis inchoare.

4. Nolumus itaque veſtram latere præſtantiam, quia quisquis incentor malorum, quisquis ſeminator diſcordiarum, quisquis Eccleſiaſticæ diſcordiæ diruptor fuerit, quisquis denique hanc tantulam pacem in his partibus Regni Domini pietate hactenus cõſeruatam perturbare tentauerit, horrendi anathematis ignominiæ ſubiacebit, & induetur ſicut diploide confuſione, & dies eius abbreuiabuntur, atq; æternũ væ non euadet, niſi cito digna ſatisfactione ſemet emendauerit. Bonũ nobis videtur, Deſiderãtiſſimi fratres, vt hæc omnia nullatenus abſcondamus, neq; ſileamus, ſed inſeparabili atq; inclu-

Digitized by Google

ineluctabili Sacerdotali auctoritate, qua ligandi atque ſoluendi poteſtatem à ſummo Sacerdote Chriſto Domino percepimus, freti anticipemus iniquam quorundam intentionem, maliſque votis ac prauis ſtudiis tota virtute reſiſtamus. Ita vt in his omnibus nil aliud reperiant in nobis aut ſentiant homines, quàm cor vnum & animam vnam; quatenus mala, quæ cogitant, tanto minus iniqui homines ſe poſſe implere cognoſcant, quanto nos in nullo illicito ſibi fauere perſpexerint. Proh dolor! cur infelix hominum audacia, quia ſtatim non punitur, ſemet contra Omnipotentis diſpoſitiones & ordinationes extollit; nec recogitat, quoniam ab ipſo & per ipſum & in ipſo eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra, cuius præſcripta & prædeſtinata nullus mortalium, nec etiam totus mundus immutare poteſt? Et nunc, chariſſimi, nos omnes vnanimiter atque deuotiſſime pro pace eccleſiaſtica & Regum noſtrorum inuiolabili concordia, ſummopere altiſſimi clementiam imploremus, ne chariſſimi principes malignantium conſiliis decipiantur, ne (quod abſit) à mutua ſocietate ac dilectione, ſiue cõſanguinitatis iure exorbitent, inde ineffabilia mala longe lateque, imo vbique, proueniant; ſed miſerante Deo, de illorum pacifica concordia, & quæ ſunt noxia, euaneſcant, & omnia profutura ſuccedant. Quod ipſe præſtare dignetur, qui in Trinitate vnus & omnipotens Deus viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

TRANSACTIO PROCASPIDANA.

SVPER DIVISIONE REGNI LOTHARIENSIS INTER CAROLVM CALVVM FRANCIÆ OCCIDENTALIS, ET LVDOVICVM II. FRANCIÆ ORIENTALIS REGES.

Anno Chriſti 870.

*al. v. Kal. Aug.

Anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXX. Regni Karoli XXXIII. Indict. III. *VI. Id. Aug. fuit hæc diuiſio Regni facta in Procaſpide ſuper fluuium Moſam inter glorioſos Reges Karolum & Hludovvicum.

Et hac eſt portio, quam ſibi HLVDOVICVS accepit.

a al. Baſileam. b al. Silueſtre. c al. Laureram. d al. Meieni. e al. Stiuagum. f Morbachum.

COloniam. Treueris. Vtrech. Straſtburch. *a* Baſulam. Abbatiam *b* Sueſtre. Berch. Niu Monaſterium. Caſtellum. Indam. Sancti Maximini. Ephternacum. Horream. Sancti Gangulfi. Fauerniacum. Polemniacum. Luxouium. *c* Luteram. Balmam. Offonis villam. *d* Megeni. Monaſterium Sancti Deodati. Boſonis monaſterium. *e* Stiuarium. Romerici montem. *f* Morbarch.

Hic in MS. relictum eſt ſpatium quoddam purum: ſequitur in altera pagina.

g al. Stagni. h al. Teſtebrant. Bauiam. Hattuarias. i al. Trectis. k al. Suentenſium. l al. Moſſenſi al. Moſienſi. m al. Vrca. n al. Condruſto. o al. Stabolas.

SAncti Gregorii. Mauri monaſterium. Eboresheim. Homouna. Maſonis monaſterium. Homburch. Sancti *g* Stephani Straſtburch. Erenſtein. Sancti Vrſi in Salodoro. Grandiuallem. Altam petram. Iuſtinam. Vallem Cluſæ. Caſtellum Carnones. Heribodesheim. Abbatiam de Aquis. Hoenchirche. Auguſtchirche. Comitatũ *h* Treſtebant. Batua. Hattuaris. Maſau ſubterior de iſta parte. Item Maſau ſuperior, quod de iſta parte eſt. Liugas quod de iſta parte eſt. Diſtrictum Aquenſe. Diſtrictum *i* Teſtis. In Ripuarias Comitatus V. Megenenſium. Bedagouua. Nitchouua. Saraiichouaia ſubterior. Bleſitchouua. Seline. Albechouua. *k* Suetiſium. Calmontis. Sarachauua ſuperior. Odormenſe quod Bernhardus habuit. Solocenſe. Baſiniacum. Eliſchouue. Vvaraſch. Scudingum. Emaus. Baſalchouua. In Eliſatio Comitatus II. De Friſia duas partes De regno quod Hlotharius habuit, ſuper iſtam diuiſionem propter pacis & caritatis cuſtodiam ſuperaddidimus iſtam adiectionem. Ciuitatem Mettis cum Abbatia S. Petri, & S. Martini, & Comitatu *l* Moslenſi, cum omnibus villis in eo conſiſtentibus, tam dominicatis quàm & vaſallorum. De Arduenna ſicut flumen *m* Vrta ſurgit inter Biſlanc & Tumbas, ac decurrit in Moſam, & ſicut recta via pergit in Bedenſi, ſecundum quod communes fideles noſtri rectius inuenerunt, excepto quod de *n* Conduſtro eſt ad partem Orientis trans Vrtam, & Abbatias Prumiam & *o* Stabolata, cum omnibus villis dominicatis & vaſallorum.

a al. Vzoraas. b al. Suldũ. al. Gildini. c al. Gaudetici al. Laudutici. d al. Humaincurt. e al. Seruatii. f al. Sunilacum. g al. Vuaslos. h al. Lomenſem. i al. Verſatum.

Et hæc eſt portio, quam KAROLVS de eodem Regno ſibi accepit.

LVgdunum. Veſontium. Viennam. Tungris. Tullum. Viridunum. Cameracum. Vivarias. *a* Vcetia. Montem Falconis. Sancti Michaelis. *b* Culdini monaſterium. Sancta Maria in Briſinciono. Sancti Martini in eodem loco. Sancti Augentii. Sancti Marcelli. Sancti Laurentii. Leudenſi. Sennonem. Abbatiam Mellam. Molbarium. Laubias. Sancti *c* Gaugerici. Sancti Saluii. Criſpinno. Foſſas Marilias. *d* Hunulcurt. Sancti *e* Geruaſii. Maalinas. Ledi *f* Sumniacum. Antonium. Condatum. Merrebecchi. Ticliuinni. Lnitoſa. Calmontis. Sancta Maria in Deonant. Echa. Andana. *g* Vuasloi. Altum montem. Comitatum Texandrum. In Brachanto Comitatus IIII. Cameracenſium. Hanioum. *h* Lomenſem. In Hasbanio Comitatus IIII. Maſau ſuperior quod de iſta parte eſt. Liugas quod de iſta parte Moſæ eſt, & pertinet ad *i* Velſatum. Scarponinſe. Viriduninſe. Dulminſe. Arlon. Vuaurenſe Comita-

tus

tes duos. Moſminſe. Caſtricium, Condruſt. De Arduenna ſicut flumen Vrta ſurgit inter Biſlanc & Tambas ac decurrit ex hac parte in Moſam, & ſicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Budēſi, ſecundum quod miſſi noſtri rectius inuenerint. Tullenſe. aliud Odornenſe, quod Tetmarus habuit. Barrenſe. Portenſe. Salmoringum. Lugdunenſe. Viennenſe. Viuarias. Vcetium. De Friſia tertiam partem.

Cætera pactata deſunt.

CAROLI. II. CALVI REGIS

Anno Chriſti 871.

MANDATV
CONGREGATAE SYNODI DVZIACENSIS
DECRETALIS

De auctoritate Synodorum, & vt ſingularum Prouinciarum Epiſcopi ſuas cauſas finaliter diiudicent, nec cogantur eas ad Papam mittere iudicandas.

DOmino Sanctiſſimo ac Reuerentiſſimo Patri Hadriano, ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ primæ Sedis Papæ, epiſcopi diuerſarum prouinciarum, qui in Synodo apud Duziacum prouinciæ Remenſis in nomine Chriſti conuenimus, quorum nomina & ſubſcriptiones in geſtorum eiuſdem Synodi ſerie continentur, quam per venerabilem Conſacerdotem noſtrum Actardum vobis direximus, & quibus exinde per eum paternitatis veſtræ literas remiſiſtis.

CAP. I.

VEniens ad nos prædictus venerabilis frater & Conſacerdos noſter Actartus, tradidit nobis epiſtolam à veſtra paternitate filialitati veſtræ directam, quam cum in Conuentu noſtro fecimus recenſeri, quædam in ea invenimus, quæ ſtuporem mentibus noſtris non mediocriter induxerunt, feceruntque nos non modicum dubitare vtrum aliter putaremus, an illa ita eſſent poſita quemadmodum perſonabant: quæ cum ſæpius repeti iuſſimus, præfati fratris & Coepiſcopi noſtri relatione, impedimenta veſtræ ſanctitatis & occupationes miniſtrorum Sedis Apoſtolicæ, pro diuerſis & maximis negotiis audiuimus, geſta Synodi ab exiguitate noſtra ſublimitati veſtræ per eundem fratrem noſtrum ſecundum canones ſacros directa ab eo, cui nobis inde iuſſiſtis, ſicut ipſæ literæ monſtrant; reſcribere, ex integro relecta non fuiſſe aduertimus. Sed & epiſtolam noſtram de eiſdem actionibus Authoritati veſtræ tranſmiſſam ſtudio neceſſario eum non relegiſſe comperimus. ſcriptum eſt enim in epiſtola Sanctitatis veſtræ nobis directa, hoc modo: *Igitur de Hincmari Laudunenſis eccleſiæ epiſcopi depoſitione pontificio noſtro ſcripſiſtis, quatenus de eo ſecundum quod Canonicum eſt vobis reſcribere iubemus. Primo denique veſtræ reſcribimus charitati, quia cum clamet in Synodo, ſe ad Sedem Apoſtolicam velle incunctanter venire atque in præſentia eius pro obiectu ſibi ab aduirſario criminibus reſpondere, damnationis in eum non eſt præferenda ſententia. Tamen ſicut in ipſis Concilij actionibus legitur, qui ſaluo in omnibus iudicio Sedis Apoſtolicæ illum ab epiſcopis fuiſſe iudicatum aſſeruit: nos autem non aliqua contra quoslibet commoti inuidia nec alterius culpam in alterum retorquere cupientes, volumus & auctoritate Apoſtolica (quia nullius partis fauorem aut obſequium, ſed rei geſtæ veritatem magis inuenire cupientes) iubemus ipſum Hincmarum Laudunenſem epiſcopum ad limina ſanctorum Apoſtolorum noſtramque venire præſentiam, quo ſane veniente, veniat pariter accuſator idoneus, qui nulla poßit auctoritate legitima reſpui, & tunc in præſentia noſtra, & totius Sedis Romanæ ſynodali Collegio, cauſa illius prudenti ventilata examine, ac diligenter inquiſita, ſecundum Deum & ſacrorum canonum conſtitutiones Spiritu Dei prolatas ſine protelatione aliqua finietur.* A qua reprehenſione noſtra, quod accuſemur, quia cum clamaret in Synodo, ſe ad Sedem Apoſtolicam velle incunctanter venire atque in præſētia eius pro obiectis ſibi ab aduerſario criminibus reſpondere, damnationis in eum non erat proferenda ſententia, beati petri Apoſtolorum primi pro modulo noſtro imitantes exemplum, per quem ſumpſimus religionis exordium, nos minores apud vos potiorem humiliter excuſare ſatagimus, quia ille (vt in ſacra Hiſtoria legimus) repræhenſus à minoribus ſuis cur ad Gentiles intraſſet, & comediſſet cum eis & cur eos in baptiſmate recepiſſet, querelam minorũ ſuorum humili ratione placuit atque in cauſa reprehenſionis ſuæ etiam teſtes adhibuit dicens; *Venerunt autem mecum ſex fratres iſti.* quam excuſationis noſtræ ſatisfactionem tanto vos placabilius acceptare confidimus, quanto nos in ea ipſius exemplum ſequi velle cognoſcetis, cuius Sedi diuino conſilio præſidetis. Vnde nunc nobis non eſſet neceſſarium excuſare, ſi is, quem nobis iuſſiſtis reſcribere, ad locum in geſtorum Synodalium ſerie legiſſet, quod ibi antequam damnationis in Hincmarum proferretur ſententia, ſcriptum eſt ita; *Tunc lecta ſunt in Synodo ab Adalgario Diacono ſententiæ canonum, ita eo dicente:* Sardicenſes canones decreuerunt, *vt ſi aliquis epiſcopus iudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, vt iterum Concilium renouetur. Si vobis placet, ſancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, vt ſcribātur*

ab his, qui causã examinarũt, Iulio Romano Epõ, & ſi iudicauerit, renouãdũ eſſe iudiciũ, renouetur, & det iudices. Si autẽ pbauerit talẽ cauſam eſſe, vt non refricentur ea, quæ acta ſunt, quæ decreuit, confirmata erũt. Et Innocen. tũc Papa decreuit, *vt ſi maiores cauſa in medio fuerint deuolutæ, ad Sedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, & vetus conſuetudo exigit, poſt iudicium Epiſcopale referatur.* Et Bonifacius Papa dicit: *Nos per omnes prouincias literas dirigimus, ne excuſationem ſibi ignorationis, qui *maximus eſt, obtendat, vt ad prouinciam venire cogatur, & illic ſe conſtituto præſentare iudicio. Quicquid autem charitas de hac cauſa duxerit decernendum, cum ad nos relatum fuerit, noſtra, vt decet, neceſſe eſt auctoritate confirmetur.* Et S. Leo Papa decreuit; *Si quæ,* inquiens, *aliæ emerſerint cauſæ, quæ ad ſtatum Eccleſiarum, & ad concordiam pertineant Sacerdotum, illic ſub timore Domini volumina ventilentur, & de componendis atque compoſitis omnibus ad nos relatio plena mittatur, vt ea quæ iuxta Eccleſiaſticum morem iuſte & rationabiliter fuerint definita, noſtra quoque ſententia roborentur.* . . . .

*fot. accuſatus.

Cætera deſiderantur.

KAROLI. II. CALVI IMPERATORIS AVGVSTI
ORDINATIONES
DE IVRAMENTIS FIDELIVM.

Anno Chriſti 873.

I. Ordinatio.

SACRAMENTVM FIDELITATIS, quod iurauerunt omnes Franci, Miſſis Domni KAROLI Regis ſecundum Capitula facta apud Attiniacum anno incarnationis Dominicæ DCCCLIV. menſe iunio

Ego ille Karolo HLudovvici filio ab iſta die inante fidelis ero ſecundum meum ſcitum, ſicut Francus homo per rectum eſſe debet ſuo Regi: ſic me Deus adiuuet & iſtæ reliquiæ.

Quod iuramentum iuratum eſt in mallo Remis V. Non. Iulij eodem anno.

II. Ordinatio.

Acta ſunt hæc ſequentia apud Cariſiacum palatium anno incarnationis Domini DCCCL[illegible] Regni autem Domni Karoli XVIII. Indictione VI. XII. Kal. April. in Dei nomine feliciter.

Iuramentum fidelium tam Eccleſiaſticorum quam Laicorum.

QVantum ſciero & potuero, Domino adiuuante, abſque vlla doloſitate aut ſeductione, & conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium & ſecundum meam perſonam, fidelis vobis adiutor ero, vt illam poteſtatem, quam in Regio nomine & Regno vobis Deus conceſſit, ad ipſius voluntatem, & ad veſtram ac fidelium veſtrorum ſaluationem, cum debito & honore & vigore tenere & gubernare poſſitis, & pro vllo homine non me inde retraham, quantum mihi Deus intellectum & poſſibilitatem donauerit

Iuramentum Regis.

ET ego quantum ſciero & rationabiliter potuero, Domino adiuuante, vnumquemque veſtrum ſecundum ſuum ordinem & perſonam honorabo & ſaluabo, & honoratum ac ſaluatum abſque vllo dolo ac damnatione vel deceptione conſeruabo, & vnicuique competentem legem & iuſtitiam conſeruabo, & qui illam neceſſe habuerit, & rationabiliter petierit, rationabilem miſericordiam exhibebo, ſicut fidelis Rex ſuos fideles per rectum honorare & ſaluare, & vnicuique competentem legem & iuſtitiam in vnoquoque ordine conſeruare, & indigentibus ac rationabiliter petentibus rationabilem miſericordiam debet impedere Et pro nullo homine ab hoc, quantum dimittit humana fragilitas, per ſtudium aut maleuolentiam vel alicuius indebitum hortamentum deuiabo, quantum Deus intellectum & poſſibilitatem donauerit. Et ſi per fragilitatem contra hoc mihi ſubreptum fuerit, cum hoc recognouero, voluntarie illud emendare curabo.

III. Ordinatio.

ANno incarnationis Dominicæ DCCCLXXIII. Indictione quinta, V. Idus Septembr. in placito generali apud Gundulfi villam, Ingelberga Regina & legatis Sedis Apoſtolicæ Formoſo & Gaderico præſentibus, tempeſtate vrgente, Epiſcopi omnes ex Regno glorioſi Regis Karoli hanc profeſſionem infraſcriptam, & omnes Laici hoc ſacramentum ſimiliter infraſcriptum iurauerunt.

Profeſſio Epiſcoporum.

QVantum ſciero & potuero, adiuuante Domino, conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium fidelis vobis adiutor ero, vt Regnum quod vobis Deus donauit vel donauerit, ad ipſius voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ & debitum Regium honorem veſtrum, & veſtram fideliumque veſtrorum ſaluationem habere & obtinere & continere poſſitis.

Sacramentum Laicorum.

QVantum ſciero & potuero, adiuuante Domino, conſilio & auxilio fidelis vobis adiutor ero, vt Regnum, quod habetis, ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ & veſtrum honorem atque veſtram ſaluationem continere poſſitis, & quod Deus adhuc vobis conceſſerit, adquirere & contra omnes homines defendere valeatis.

Contra-

Generale omnium fidelium.

SIc promitto Ego, quia de iſto die inantea illi Seniori meo, quamdiu vixero, fidelis & obediens & adiutor quantumcumque plus & melius ſciero & potuero, & conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium in omnibus ero absque fraude & malo ingenio, & absque vlla doloſitate vel ſeductione ſeu deceptione, & absque reſpectu alicuius perſonæ: & neque per me, neque per nullum, neque per litteras, ſed neque per emiſſam ſeu intromiſſam perſonam, vel quocunque modo ac ſignificatione contra ſuum honorem & ſuam Eccleſiæ atque Regni illi commiſſi quietem & tranquillitatem atque ſoliditatem machinabo vel machinanti conſentiam, neque vmquam aliquod ſcandalum mouebo, quo illius præſenti vel futuræ ſaluti contrarium vel nociuum eſſe poſsit. Sic me Deus adiuuet Z A S V patrocinia.

CAROLI II. CALVI IMPERATORIS AVGVSTI ET EPISCOPORVM

Anno Chriſti 876.

SYNODVS PONTIGONENSIS

De Electione Imperatoris, Primatu per Gallias & Germanias, & appellatione Presbyterorum ad Romanam Sedem.

ANno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXVI. menſe Iulio Dominus Carolus Imperator generalem Synodum, auctoritate Apoſtolica & ſanctione ſua apud Pontigonem indixit. Vndecimo Kalend. Iul. Indictione IX. Epiſcopis & cæteris quibusque Clericis, veſtibus Eccleſiaſticis indutis & domo ac ſedilibus palliis protenſis, atque in gremio Synodi & proſpectu Imperialis Sedis, lectorio ſuppoſitis ſacroſanctis Euangeliis, venit Dominus Imperator Carolus in veſtitu deaurato, habitu Franciſco, cum Legatis Apoſtolicæ Sedis in Synodum: & cantoribus antiphonam, *Exaudi nos Domine*, cum verſibus & *Gloria Patri* cantantibus, poſt *Kyrie eleiſon*, & data oratione à Ioanne Luſcanenſi Epiſcopo, reſedit Dominus Imperator in Synodo, & legit Ioannes Luſcanenſis Epiſcopus epiſtolas à Domino Apoſtolico miſſas: cum quibus & legit epiſtolam de primatu Anſegiſi Senonenſis Archiepiſcopi, vt quotiens vtilitas Eccleſiaſtica dictauerit, ſiue in euocanda Synodo, ſiue in aliis negotiis exercendis, per Gallias & Germanias Apoſtolica vice fruatur: & decreta Sedis Apoſtolicæ per ipſum Epiſcopis manifeſta efficiantur: & rurſus quæ geſta fuerint, eius relatione, ſi neceſſe fuerit, Apoſtolicæ Sedi pandantur, & maiora negocia ac difficiliora quæq; ſuggeſtione ipſius à Sede Apoſtolica diſponenda & enucleanda quærantur. Petentibus autem Epiſcopis, vt eis permitteretur ipſam legere epiſtolam, quibus erat directa, non adquieuit Imperator, ſed reſponſum quæſiuit ab eis, quid de his iuſſis Apoſtolicis reſponderent? Quorum reſponſio talis fuit, vt ſeruato ſingulis Metropolitanis iure priuilegij ſecundum ſacros Canones & iuxta Decreta Sedis Romanæ Pontificum ex eiſdem ſacris Canonibus promulgata, Domini Ioannis Papæ Apoſtolicis iuſſionibus obedirent. Et cum Imperator & Legati Apoſtolici ſatagerent, vt abſolute Archiepiſcopi reſponderent, ſe obedituros de primatu Anſegiſi, ſicut Apoſtolicus ſcripſit, aliud, niſi quod prædictum eſt, reſponſum ab eis extorquere nõ potuerunt: excepto quod Frotharius Burdegalenſis Archiepiſcopus, quoniam a Burdegala ad Pictauos, indeque ad Bituri cum fauore Principis contra regulas ſe contulit, per adulationem reſpondit, quod Imperatori placere cognouit. Tunc motus Imperator dixit, quod Dominus Apoſtolicus ei ſuas vices commiſit in Synodo, & quod iiſdem præcepit, ille exequi ſtuderet: & accepit ipſam epiſtolam inuolutam, vna cum Ioanne Tuſcanenſi & Ioanne Aretino, & dedit illam Anſegiſo, & iuſſit ſellam plectilem poni ante omnes Archiepiſcopos Ciſalpini Regni ſui, iuxta Ioannem Tuſcanenſem, qui ad dextram illius ſedebat: & præcepit Anſegiſo, vt ſupergrederetur omnes ante ſe ordinatos, & ſederet in eadem ſella, Remorum Archiepiſcopo reclamante, audientibus omnibus, hoc factum ſacris regulis obuiare. Imperator tamen in ſententia ſua permanſit. Et petentib. epiſcopis vt liceret eis ſaltẽ exẽplar ſibi de epiſtola directa ſumere, nec hoc vllo modo impetrauere: & ſic ſoluta eſt Synodus in die illa.

Primatus à Papa inſtituta non recipitur.

2. Decimo Kalend. præfati menſis iterum conuenerunt epiſcopi: in quo conuentu lectæ ſunt epiſtolæ à Domino Apoſtolico laicis miſſæ, & lecta eſt electio Domini Imperatoris, ab epiſcopis & cæteris Italici Regni firmata: ſed & capitula, quæ in palatio Ticinenſi conſtituit, & ab omnibus confirmari fecit, quæ & epiſcopis Ciſalpinis confirmare præcepit: & hic ſoluta eſt Synodus in illa die.

Confirmatio electionis Imperatoris fruſtra petitur.

3. Quinto Nonis Iulii conuenerunt iterum epiſcopi ſine Imperatore: & habitæ ſunt contentiones de presbyteris ex diuerſis parochiis, clamantibus ad legatos Apoſtolici: & ſic ſoluta eſt Synodus in hac die.

Appellatio Presbyterorum ad ſedẽ Romanam improbatur.

4. Quarto Non. eiuſdem menſis iterum conuenerunt epiſcopi: & Imperator in Synodo reſidens audiuit Oratores fratris ſui Ludouici Regis, Willebertum Archiepiſcopum Coloniæ, & Adalardum ac Menigardum Comites: per quos petiit partem de Regno Ludouici imperatoris, filii Lotharii fratris eorum, ſicut ei competeret ex hæreditate, & illi firmatum erat ſacramento. Et legit Ioannes Tuſcanenſis epiſtolam à Ioanne Papa Epiſcopis Regni Ludouici directam, & dedit exemplar Willeberto Archiepiſcopo, vt deferret illud præfatus epiſcopis: & ſic ſoluta eſt præfata Synodus in die illa.

Oratores Ludouici Regis Germaniæ partem Imperii poſtulant.

5. Sexto Idus Iulij conuenerunt Epiſcopi, & circa horam nonā venerunt Legati Domini Apoſtolici, Leo Eps, & Apocriſarius ac nepos Apoſtolici, atq; Petrus Foriſempronij Epiſcopus, deferentes epiſtolas Imperatori & Imperatrici, & ſalutationes Apoſtolici ad Epos: & ſic ſoluta eſt Synodus in illa die.

6. Quinto Idus Iulii conuenientib. Epiſcopis, lecta eſt epiſtola Apoſtolici de damnatione Formoſi Epiſcopi (Gregorii Nomēclatoris) & cōſētientiū eis: & præſentata ſunt Imperatori ab Apoſtolico miſſa dona: inter quæ fuerunt præcipua ſceptrum & baculus aureus. Sed & Imperatrici dona ſunt ab eo miſſa, pallia & armillæ cum gemmis: & ſic ſoluta eſt Synodus in illa die.

7. Pridie Idus Iulii conuenerunt Epiſcopi, & miſit Imperator Vicarios Apoſtolici, increpare durius Archiepiſcopos & Epiſcopos, qui pridie non venerāt, ſicut præcepit. Illis autē canonice rationabilem reddētib. rationē, ſopita eſt increpatio. Et lecta eſt à Ioanne Tuſcanēſi iterū epiſtola, iubēte Imperatore, pro primatu Anſegiſi, & quæſita eſt ab Epis denuo inde reſpōſio. Et reſpōdētib. ſingulis Archiepiſcopis, quod veluti ſui anteceſſores illius anteceſſorib. regulariter obedierūt, ita ei' Decretis vellēt obedire: tūc facili' eſt illorū admiſſa reſpōſio, quā fuerat in Imperatoris præſentia. Et ſic iterum poſt multas cōtentiones de Presbyteris diuerſarū Parochiarū reclamātib. ad Legatos Apoſtolici lecta eſt proclamatio Frotharij Burdegalēſis Archiepiſcopi, quia nō poterat cōſiſtere, propter infeſtationē Paganorū in ciuitate ſua, vt liceret ei Bituricēſē metropolim occupare. Cui' petitionib. vnanimitas Epiſcoporū nullaten' adquieuit.

Appellatio Presbyterorum denuo improbata.

Capitula ſynodalia à Legatis Papalibus concepta ab Epiſcopis reiiciuntur.

8. Et iubentib. Legatis Apoſtolici, vt 17. Kal. Aug conuenirent Epiſcopi mane: circa horā nonam venit Imperator Græcanico more paratus, & coronatus, deducentib. eū Apoſtolicæ Sedis Legatis more Romano veſtitis, ad Epiſcopos eccleſiaſticis veſtimētis indutos: & cæteris ſecundū modū primæ horæ diei (quando inchoata eſt Synodus) præparatis, vt prius cantata antiphona, *Exaudi nos Domine*, cum verſib. & *Gloria*, poſt *Kyrie eleiſon* data oratione à Leone Epiſcopo, reſederunt omnes: & legit Ioannes Aretinus quādā ſcedulā ratione & auctoritate carentē. Poſt quā legit Odo Belgiuagorū Eps quædam Capitula à Legatis Apoſtolici & ab Anſegiſo & eodē Odone ſine cōſcientia Synodi dictata, inter ſe diſſona, & nullā vtilitatē habētia, verū & ratione & auctoritate carentia: & ideo hic non habētur ſubſcripta.

9. Iterum mota eſt interrogatio de primatu Anſegiſi. Et poſt multas ab Imperatore & Legatis Apoſtolici contra Epiſcopos querimonias habitas, tantum in nouiſſimo quantum & in principio Synodi, exinde Anſegiſus obtinuit.

Confirmatio electi Imperatoris proclamata ſine conſenſu Epiſcoporū

10. Poſt hæc perrexit Petrus Epiſcopus Foriſempronii & Ioannis Tuſcanenſis ad cubiculum Imperatoris: & adduxerunt Imperatricem Richildem coronatam in Synodum: & ſtante illa iuxta Imperatorem, ſurrexerunt omnes, & ſtantes quique in gradu ſuo, incœperunt laudes Leo Epiſcopus & Ioannes Tuſcanenſis epiſcopus: & poſt laudes actas in Dominum Apoſtolicum & Dnm. Imperatorem & Imperatricem, & cæteros, iuxta morem, data oratione à Leone Gaumenſi epiſcopo, ſoluta eſt Synodus.

CONCILII ROMANI
SYNODICA CONFIRMATIO ELECTIONIS CAROLI IMPERATORIS
Anno DCCCLXXVII.

Anno Chriſti 877.

Hoc anathema exſufflarunt Ludouicus Germaniæ Imperator, eiusque filii Carolomānus & Carolus Craſſus Nobiliſſimi Cæſares, qui Papam Roma expulſum in Galliam profugarūt Anno Chriſti 877.

SVmma eiusdem Synodi, poſt multas & multiplices laudes Imperatoris, hæc eſt: vt electio, & promotio ad imperialia ſceptra anno præterito Romæ celebrata, extunc & nunc & in perpetuum firma & ſtabilis maneat. Quam ſi quis perturbare aut violare tentauerit, cuiuscumque ſit ordinis, dignitatis, aut profeſſionis, anathemate vsque ad ſatisfactionem teneatur omni tempore adnoxius. Patratores & incitatores huius conſilii, ſi quidem Clerici fuerint, deponantur: Laici vero & Monachi, perpetuo anathemate feriantur. Vt quia Synodus anno præterito apud Pontigonem, hinc habita ſecus Andrealicum, nil profuit, vsquequaque iſta debeat præualere.

CAROLI II. CALVI IMPERATORIS
RECESSVS COMITIORVM COMPENDIANORVM
Anno DCCCLXXVII.

IN Placito generali apud Compendium Kalend. Iunij habito, Dominus Carolus Imperator per Capitula, qualiter Regnum Franciæ filius ſuus Ludouicus cum fidelibus eius & Regni Primoribus regeret, vsque dum ipſe Roma rediret, ordinauit.

Tributum pro expeditione Romana.

2. Et quomodo tributum de parte Regni Franciæ, quam ante mortē Lotharii habuit, ſed & de Burgundia exigeretur, diſpoſuit: ſcilicet vt de manſis indominicatis ſolidus vnus: de vnoquoq; manſo ingenuo quatuor denarii de cenſu Dominico, & quatuor de facultate manſuarii: de manſo vero ſeruili duo denarii de cenſu Dominico, & duo de facultate manſuarii. Et vnusquisq; epiſcopus de Presbyteris ſuæ Parochiæ ſecundum quod cuique poſſibile erat: à quo plurimum, quinque ſolidos: à quo minimum, quatuor denarios epiſcopi de ſingulis Presbyteris acciperent, & Nunciis Dominicis redderent. Sed & de Eccleſiarum theſauris, prout quantitas extitit loci, ad idem tributum exoluendum acceptum fuit. Summa vero tributi fuerunt quinque millia libræ argenti ad penſam.

Tributum Normannis penſum.

3. Illi vero tam epiſcopi quam & alii, qui trans Sequanam ſunt de Neuſtria, tributum illis Normannis, qui in Ligeri erant, ſecundum quod ſibi ab eis fuit impoſitum, vndecumque valerent, reddere procurarent.

RECESSVS SIVE DECRETA

COMITIORVM FVRONIENSIVM

Anno Chriſti 879.

à LVDOVICO III. BALBO, IMPERATORE, SED II. OCCIDENTAlium, & Ludouico III. Orientalium Francorum Rege, primum apud † Marſnam Kal. Nouemb. conuenta, dein ad Gundulphi villam in Purificatione S. Mariæ facta, tandem Furoni confirmata & publicata Anno Domini DCCCLXXIX.

† al. Marſnam.

CONVENTIO, *quæ inter glorioſos Reges Ludouicum filium * Caroli Imperatoris, itemque Ludouicum filium Ludouici Regis, in loco qui vocatur Furonis Kalend. Nouembr. ipſis & communibus fidelium ipſorum fauentibus & conſentientibus facta eſt.*

* eius nominis i. cognomine Calui.

1. Anno DCCCLXXIX. Indictoine duodecima. Sicut inter patrem meum Carolum & patrem veſtrum Ludouicum regnum Lotharij diuiſum fuit, volumus vt ita conſiſtat. Et ſi aliquis noſtrorum fidelium de regno, patris ſui purpriſum habet, iuſſu noſtro illud dimittatur. De regno vero quod Ludouicus Imperator in Italia habuit, quia nondum ex illo aliqua diuiſio facta eſt, quicunque modo illud tenet, ita teneat, donec (Domino volente) ſimul venientes cum communibus fidelibus noſtris inueniamus & definiamus, quod ex hoc melius & iuſtius viſum fuerit. De regno Italiæ, quia modo nulla ratio eſſe poteſt, omnes ſciant, quia partem noſtram de illo regno & requiſiuimus & requirimus, & Domino auxiliante requiremus.

Iſta die ſequenti ſtatuta ſunt.

2. * Quod, quia firmitas amicitiæ & coniunctionis noſtræ modo quibusdam præpedientibus cauſis eſſe non potuit, vſque ad illud Placitum, quo ſimul vt conueniamus ſtatutum habemus, talis amicitia inter nos maneat, Domino auxiliante de corde puro & conſcientia bona & fide non ficta, vt nemo ſuo pari vitam, regnum aut fideles ſuos, vel aliquid quod ad ſalutem ſiue proſperitatem ac honorem regni pertinet, diſcupiat aut forsconſiliet.

* al. Et quia.

3. Vt ſi in alterutrius noſtrum regnum, Pagani ſeu Pſeudochriſtiani inſurrexerint, vterque veraciter ſuum parem, vbicunque neceſſitas fuerit, ſi ipſe rationabiliter potuerit, aut per ſemetipſum aut per ſuos fideles & conſilio & auxilio, vt optime poſſit, adiuuet.

4. Quod ſi ego vobis ſuperſtes fuero, filium veſtrum Ludouicum adhuc paruulum & alios filios veſtros, quos Dominus vobis donauerit, vt regnum paternum hæreditario iure quiete tenere poſſint, & conſilio & auxilio, prout melius potuero, adiuuabo: ſi autē vos mihi ſuperſtites fueritis, filios meos Ludouicum & Carlomannum & alios, quos mihi diuina pietas donare voluerit, vt regnum paternum quiete tenere poſſint, ſimiliter & conſilio & auxilio, quam optime potueritis, adiuuabitis.

5. Vt ſi aliqui ſuſurrones, detractores & qui paci noſtræ inuident, & quietum regnum eſſe non permittunt, inter nos lites & contentiones & diſcordias ſeminare voluerint, neuter noſtrum recipiat aut libenter * receptet: niſi forte hoc ad rationem coram nobis vtriſque & fidelibus noſtris perducere voluerit. Si vero hoc noluerit, cum neutro noſtrum aliquam ſocietatem habeat, ſed vterque illum, ſicut mendacem & falſarium, & inter fratres volentem ſeminare diſcordias, communiter á nobis abijciamus, ne de cætero quiſque talia mendacia auribus noſtris inferere audeat.

* acceptet.

6. Vt communiter, quo citius potuerimus, Legatos noſtros ad Carlomannum & Carolum glorioſos Reges dirigamus, qui eos ad Placitum, quod VIII. Idus Februar. ſtatutum habemus, inuitent, &, vt nullatenus venire differant, obtecrent. Et ſi, ſecundum quod optamus, venire voluerint, communiter nos ad Dei volūtatem & ſanctæ eccleſiæ ſaluationem ac communem honorem noſtrum, & profectum ac ſaluamentum totius populi Chriſtiani nobis commiſſi, Domino cooperante, ita coniungamus, vt de cætero in eo, qui vnus eſt, vnum ſimus, & vnum velimus, & idipſum dicamus, ſecundum Apoſtolum, & faciamus omnes, & non ſint in nobis vlla ſchiſmata.

7. Si autem illi obſecratione noſtra vocitati & inuitati, aut Legati eorum ad præfatum Placitum venire diſtulerint, nos, ſecundum quod ſtatutum habemus, illic omnino venire, & nos ſecundum Dei voluntatem coniungere omnimodo non omittemus, niſi forte ineuitabilis neceſſitas euenerit, pro qua id fieri nullatenus poſſit. Et ſi hoc acciderit, ad tempus vterque pari ſuo hoc reſcire faciat: & propterea amicitia noſtra nec minuatur, nec immutetur, donec (Domino volente) congruo tempore perfecte confirmetur.

8. Vt res Eccleſiarum, in cuiuscunq; regno caput fuerit tam de Epiſcopatibus quam de Abbatiis, ſine vlla contradictione Rectores ipſarum eccleſiarum illas poſſideant: & ſi aliquid ibi iniuſtum factum à quoquam eſt, in cuiuscunque regno illæ res conſiſtunt, legaliter exinde ſecundum iuſtitiam reddere faciant.

9. Et quia per vagos & in tyrannica conſuetudine irreuerentes homines, pax & quies regni perturbari ſolent, volumus vt ad quemcunque noſtrum talis venerit, vt de his, quæ egit, rationem & iuſtitiam ſubterfugere non poſſit, neuter noſtrum illum ad aliud recipiat vel retineat, quam vt ad re-

* al. vterq; ctam rationem & debitam emendationem perducat: & ſi rationem rectam ſubterfugerit * omnes in commune, in cuius regnum venerit, illum perſequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno expellatur vel deleatur.

10. Volumus vt ij, qui merito proprietatem ſuam in regno noſtro perdiderint, ita iudicentur, ſicuti temporibus anteceſſorum noſtrorum inuentum fuit. Qui vero dicunt ſe iniuſte proprietatem ſuam perdidiſſe, veniant in noſtram præſentiam: &, ſicut iuſtum eſt, ita illis iudicemus, & ſua recipiant.

CAROLI III. CRASSI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 881.

CONSTITVTIONES.

I. *Ne ad Regem venientibus iniuria fiat.*

Leg. Longob. & lib. 2 h. t. SI quis liber ſuper Miſſum Dominicum cum collecta & armis venerit, & Miſſaticum illi iniunctum contradixerit, aut contradicere voluerit, & hoc ei approbatũ fuerit, quod ſe ſciente eſſe Miſſum Dominicum, ad reſiſtendum veniſſet, de vita componat. & ſi negauerit, cum duodecim ſacramentalibus ſuis ſe idoneum faciat; & pro eo quod cum collecta eſſe Miſſum Dominicum armatus venerit ad reſiſtendum, bannum Dominicum componat. Simili modo Dominus Imperator de ſuis Vaſſis iudicauit. Et ſi ſeruus hoc fecerit, diſciplinæ corporali ſubiaceat.

II. *De ſucceſſionibus.*

Leg. Long. lib. 2. h. t. in fi. QVicunque ex quacunque natione legitimam vxorem accepit, vel acceperit, ſi eam mori contigerit ſine filiis amborum eorum, vir vxori ſuæ ſuccedat & omnia bona ſua percipiat.

GVIDONIS IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 891

CAPITVLARE

I. *De Conuitiis*

SI quis iudicibus noſtris in iudicio reſidentibus minas aut conuicia intulerit, eosque verbis aut factis turpiter dehoneſtauerit, guydrigild illi quem læſerit, componat.

2. Si vero aliquis ex ipſis iudicibus noſtris pro ipſo iudicio falſidicos dixerit, aut pro ipſa intentione ex hac cauſa quemlibet hominem interfecerit, quinquaginta libras auri optimi componat, medium Regi, & medium heredibus defuncti.

II. *De Inuaſionibus*

DE cartis vero interdicimus, vt nemini liceat alienas res præſumptiue inuadere, occaſione cartulæ ab eo factæ, qui inueſtituram legitimam non habens dinoſcitur euaſiſſe.

2. Sed ſi quis acquiſitor extiterit, non antea inuadere alienas res Eccleſiæ, vel cuiuſpiam liberi hominis præſumat, antequam author cartulæ legali & iudiciali diffinitione eas vendicet. Et tunc demum, cui vult, liberam habeat tradendi facultatem.

3. Et ſi quis ipſas res ſine lege inuaſerit, non ſolum ipſas res amittat, ſed inſuper bannum noſtrum componat.

III. *De poteſtate mulieris in rebus ſuis.*

COncedimus, vt ſicut mulieres cum viris ſuis res donare aut venundare poſſunt, ita & commutare valeant, ac familiam ſuam liberam facere.

IV. *De Succeſſione.*

* fort. adijciendum, liberos. VOlumus præterea atque ſancimus, vt ſi quis liber homo legitimæ vxori ſuæ, dum aduixerit, res ſuas per ſcriptum ad vſumfructum dederit, & plures * habuerit, & vnus ex ipſis vel duo mortui fuerint, & filios & filias † reliquerit, æqualiter ipſas res, quas vſufructuario modo prædicta vxor habuerit, filii defuncti cum patruis, ſicut cæteram hæreditatem, ita vſumfructum diuidant.

† reliquerint.

V. *De Subſidiis Regni.*

PLacuit etiã nobis ſtatuere ſummopere, vt epiſcopi & Comites vniti ſint, in ſuis parochiis & comitatibus, pro pace & ſaluatione in omnibus honoribus ſuis hominibus habitantibus, ita vt nullum prædonem, raptorem, vel inceſtum, in ſuis ſedibus vel conceſſis honoribus permittant moreri.

2. Etſi

2. Et ſi intellexerint, ex aliqua parte, per eorum terminos velle aut debere tranſire extraneos ad iſtius Regni veſtationem, dirigant eis Miſſos, vt in pace & ſine præda per eorum tranſeant terram. Vendere autem eis, quæ neceſſaria ſunt, faciant, non plus carum, ſed ſecundum conſuetudinem terræ.

3. Si vero noluerint acquieſcere, ſed prædas & rapinas exercuerint, quicquid alter rapuerit, legaliter cum banno noſtro, ab epiſcopo & Comite eiuſdem loci dare cogantur. Quod ſi eas exequi noluerint, ſtatim ab epiſcopo loci excommunicentur.

4. Poſtea vero ſi contigerit, vt Comes loci populuſque terræ ſupra ipſos prædones venerint, & eos impedierint, & fuerint mortui, neque faida inde creſcat, neque compoſitio aliqua requiratur pro his, qui ibidem occubuerint.

5. Et ſi Comes eiuſdem loci hoc implere neglexerit, proprio honore priuetur.

6. Et ſi oportuerit, & neceſſe fuerit, in ipſo auxilio vicinum ſuum Comitem aduocet. Et ſi ille ſe ſubtraxerit, ſimiliter proprio priuetur honore, & inſuper XXX. libras argenti Comiti componat.

VI. Ne liberi opprimantur.

NEmo Comes, neque loco eius præpoſitus, neque Sculdaſius, ab arimannis ſuis aliquid per vim exigat, præter quod conſtitutum legibus eſt; ſed neque per ſuam fortunam in manſione arimanni ſe applicet, aut placitum teneat, aut aliquam violentiam faciat. Si vero de prædictis perſonis publicis hoc iterum fecerit, honore proprio ſiue miniſterio priuetur, & ſecundum legem emendet.

VII. Vt ſe quis ab hoſte saluet.

QVicunque igitur ex laicali ordine, tam liberi quam ſerui homines, in comitatu manentes, & proprio Comite, vel à publica parte, quæ ab his, qui Rempublicam agunt, ammoniti fuerint, ſi ſe ſubtraxerint ab adiutorio ſui proprii Comitis, & eum non adiuuauerint infra ipſum Comitatum contra prædones venientes in ſuo comitatu, tertiam partem liberi ex ſuis mobilibus componant: ſerui autem LX. ictus à propriis dominis accipiant, ſi probatum fuerit, quod eis fuiſſet renuntiatum.

2. Si igitur præcepto Imperiali Comes loci defenſionem patriæ ſuos arimannos hoſtiliter præparare monuerit, aut per ſe aut per Miſſos ſuos: ſi aliquis eorum remanſerit, exceptis his, quos epiſcopus elegerit in ſua neceſſitate, aut comes dimittere voluerit, niſi ſomnis aut cæteris impedimentis, quæ legibus continentur, detentus fuerit, Widrigild ſuum componat. Et hoc nullus Comitum publicus poteſtatem habeat exigendi, niſi cum Miſſo Palatii Imperatoris. Dat. Papiæ, Kalendis Maij, anno Imperij noſtri primo.

WIDONIS IMPERATORIS AVGVSTI

Anño Chriſti 892.

CONSTITVTIO

De Iure principum in ciuitates ab Imperatore in feudum acceptas.

COncedimus eiſdem epiſcopis ac Principibus, vt quemadmodum loca, in quibus dictæ ciuitates conſtructæ fuerant, ſicut antecesſorum noſtrorum auctoritate conceſſa ſunt, ita noſtræ auctoritatis præcepto firma remaneant.

2. Concedimus etiam eiſdem vias, pontes, portas, & quidquid ex antiquo iure, in communibus ciuitatibus, de his Regiæ auctoritate per Procuratores Reipubl. ſoluebatur.

3. Item vt vbicumque vias, pontes portas in ſuis terris habuerint, loco noſtrum, liberam exigendi debitum ex eis vectigal habeant poteſtatem: & vt liceat eis foſſas fodere molendina conſtruere, portas exigere, & vltra mille paſſus in circuitu munire ad ſalutem ſanctæ eccleſiæ, & Reipublicæ, & aquam aperire, & claudere: Atque cum omnibus ſuis rebus, & ad eas pertinentibus quietam ſub defenſione vitam traducere. Dat. Lignaci, X. Kalend. Decembris, anno Imperii noſtri primo.

Digitized by Google

WIDONIS IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 892.

ORDINATIO

DE VOTO PRO NATO FILIO LAMBERTO FACIENDO.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis WIDO Imperator Auguſtus diuina clementia. Cum Auguſtalis ſublimitas in omnibus rebus non ſolum terrenis, verum etiam Eccleſiarum Monaſteriorumue cura, vt perficiantur, Deo fauente, ſedula intentione oportet vt ſit peruigil, quatenus dignis digna tribuamus, cum etiam præcepto diuino inimicis bona præbere dignum eſt. Et ideo notum ſit omnibus, tam præſentibus quam abſentibus noſtris fidelibus, quia à Beneuento redeuntes noſtra cum coniuge, tandem peruenimus Balbam, cui inſtabat pariendi tempus. angebatur etenim maxime, quo loco diuerteretur. Tandem vero per ſuggeſtionem Leonis venerabilis Abbatis noſtri fideliſſimi in cellam ſui Monaſterij à Deo opulentam deuenimus, quæ in honorem S. Rufini conſtructa eſt in loco, qui dicitur Campus de Rocca. Poſt tertium diem dilectiſſimus filius noſter Lambertus natus eſt nobis. Quocirca vt ſuperna clementia nobis illum ad Imperij gubernacula concedat, per rogationem noſtræ coniugis pro merito concedimus Monaſterio B. Vincentij Martyris Chriſti Eccleſiam S. Marcelli, quæ eſt conſtructa in loco Florinæ, cum ſeruis & ancillis, & omnibus ſuis pertinentiis. Inſuper offerimus in præfato Monaſterio auri puri libras, quantum idem chariſſimus noſter penſat filius. Et vt hæc noſtra conceſſio robur perpetuum habeat, & vt ab omnibus obſeruetur, veriusque credatur, annulo noſtro ſubterſigillari iuſſimus. Data Idus Nouembris, Indictione decima. Actum in Balba.

ARNVLPHI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 895.

CONSTITVTIO

DE EXCOMMVNICATIS,

Sancita in Concilio Triburienſi Anno Domini DCCCXCV.

NOs, quibus Regni cura & ſolicitudo Eccleſiarum Chriſti commiſſa eſt, aliter Regnum & Imperium iure Eccleſiaſtico regere, & gubernare non poſſumus, niſi hos, qui Eccleſiam Chriſti, non habentem (vt [a] Apoſtolus ait) maculam, neque rugam, conturbant, zelo fidei perſequamur, de quo Rex Dauid teſtatur: [b] *Nonne qui oderunt te Deus, oderam illos, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam: perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi.* Et cum Euãgelium legeretur, audiuimus: [c] *Si te non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Et alibi: [d] *Qui percutit malos in eo, quod mali ſunt, miniſter Domini eſt.* Idcirco non potentiam oſtendentes, ſed iuſtitiam exhibentes, præcipimus, & authoritate noſtra iniungimus omnibus Regni noſtri Comitibus, poſtquam ab Epiſcopis anathemate excommunicationis percelluntur, & tamen ad pœnitendum non inclinantur, vt ab ipſis comprænhendantur, & ante nos perferantur: vt qui diuina iudicia non verentur, humana ſententia feriantur. Vnde per quendam Sapientem dictum eſt: [e] *Rex, qui ſedet in ſolio iudicii, diſſipat omnes malos intuitu ſuo.* Si enim tam rebelles extiterint, vt comprehendentibus repugnare ſtuduerint, & in tali temeritate interfecti fuerint, iudicio Epiſcoporum interfectoribus nulla imponatur pœnitentia: & præcepto noſtro weregeldi nulla ab eis extorqueatur compoſitio. Conſtringanturque proximi, & eorum cognati cum iuramento, ne in illis eos vendicent, ſed pacem ad eos & concordiam ſeruent.

[a] Epheſ. 5.
[b] Pſal. 138.
[c] Matt. 18.
[d] Rom. 13.
[e] Prou. 20.

LAM-

LAMBERTI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 896.

CONSTITVTIO

DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS, ET IVRISDICTIONE EPISCOPORVM

Facta præſente Ioanne IX. PP. in Concilio Rauennenſi, Anno Domini DCCCC VI.

QVia ſancta Romana eccleſia, moriente Pontifice, multas patitur violentias, quod inſciente Imperatore, aut Legatis eius abſentibus, Pontifex conſecretur, neque canonico ritu miſſi ab Imperatore interſint Nuncii, qui vim & ſcandala in eius conſecratione prohibeant; volumus, vt poſthac Pontifex, conuenientibus epiſcopis, & vniuerſo Clero, Senatu & populo experente, legatur. atque ita in conſpectu omnium celeberrime electus ab omnibus, præſentibus Legatis Imperatoris conſecretur. nemoque ſine periculo ſacramenta, aut promiſſa noua arte ab eo audeat extorquere, niſi quod antiqua contineatur conſuetudine, ne quid ſcandali, aut detrimenti eccleſia patiatur.

2. Quoniam pernicioſa inoleuit conſuetudo, vt iudices populi flagitia populi, quæ ab epiſcopis eſſent inquirenda, inquirant, & ſi in poſſeſſione eccleſiæ aut Clerici, feminas deprehendant, tanquam adulteras capiant ac vexent, donec à dominis aut parentibus eorum pretio redimantur. ex quo propinquorum inopia & mulierum fornicandi licentia ſequitur, quod nihil pertinere ad epiſcopum afferant, quæ ſemel à magiſtratu iudicata & liberata ſit: ob hæc ſtatuimus, vt epiſcopi habeant in ſua dioeceſi liberam poteſtatem, ſcelera & adulteria inquirendi, iudicandi & puniendi, prout ſacri Canones habent. &, cum opus fuerit, ad coercendos contumaces Magiſtratus opem implorent.

CAPITVLA SIVE DECRETA

CONCILII RAVENNATIS

Anno Chriſti 996.

à

LAMBERTO IMPERATORE AVGVSTO ET IOANNE IX. PAPA CELEBRATI,

Anno Domini DCCCCVI.

Prælocutio Pontificis.

QVia diuina inſpirante miſericordia, veſtra nobiſcum conuenit fraternitas, vt nutu Sancti Spiritus, qui ſuis numquam deeſt fidelibus, communi omnium veſtrum conſultu, Fratres chariſſimi, ea quæ neceſſaria ſanctæ Dei Eccleſiæ præuidimus, vna cum ſpirituali filio noſtro, glorioſiſſimo videlicet Imperatore Lamberto & veſtro ſancto collegio, & quæ nocido ſurculo pullulare conabantur in agro ſanctæ eccleſiæ, canonico ſarculo eradicare ſtudeamus, quæ capitulatim annotata ſunt, ſi omnibus placent, in conſpectu omnium legantur, examinentur, & examinata manibus omnium pro futura memoria roborentur, ne vlli vnquam ſine ſtatus ſui periculo eadem violare liceat, ſed rata & firma in perpetuum conſiſtant ad ſtatum & munimen ſanctæ Dei eccleſiæ, ad ſaluationem omnium fidelium per Dei miſericordiam.

Reſponſio Synodi.

IMmenſas Deo Saluatori noſtro laudes referimus qui talem vos ſuæ præfecit Eccleſiæ eius opportunitatem decernere, vt omne ab ea zizanium eradicare conemini, prout in hac ſancta Synodo cunctis nationibus apertis declaratur indiciis. Capitula etiam, quæ pro generali omnium cautela ad robur & munimen ſanctæ eccleſiæ conſcripta ſunt, ſi veſtræ placet pietati; legantur, qualiter per ea omnes doceamur, quæ obſeruare, vel quæ cauere debeamus, ne in aliquo à Regulis ſanctorum Patrum (quod Deus auertat) deuiare inueniamur.

CAP. 1.

SI quis ſanctorum Patrum Regulas contempſerit, & glorioſiſſimorum Imperatorum, Caroli videlicet Magni Imperatoris, & Ludouici, atque Lotharii, necnon & filii eius Ludouici, quæ de eccleſiaſticis decimis in eorum Capitularibus ſtatuta atque ſancita ſunt, non obſeruauerit: & qui dat & qui recipit, auctoritate ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & ſanctione Synodi excommunicationi ſubiaceat.

Impe-

Imperator autem iſta ſeruanda propoſuit.

CAP. 2.

SI quis Romanus cuiuſcumque ſit ordinis, ſiue de clero ſiue de Senatu, ſeu de quocumque ordine gratis ad noſtram Imperialem maieſtatem venire voluerit, aut neceſſitate compulſus ad nos voluerit proclamare, nullus ei contradicere præſumat & neque eorum res quiſquam inuadere vel deprædari, aut eorum perſonas in eundo, vel redeundo, vel morando inquietare præſumat, donec liceat Imperatoriæ poteſtati eorum cauſas aut perſonas, per nos aut per miſſos noſtros deliberare. Qui autem eos inquietare, eundo, redeundo vel morando tentauerit, vel eorum quidpiam rerum auferre: poſtquam per noſtram miſericordiam ſe proclamauerint, Imperialis vltionis indignationem incurrat.

CAP. 3.

VT Priuilegium S. Romanæ eccleſiæ, quod à priſci temporibus per piiſſimos Imperatores ſtabilitum eſt atque firmatum, ita nunc à nobis firmetur, & diebus noſtris (ſicut condecet) immutilatum ſeruetur, & ſancta Romana eccleſia mater noſtra exaltetur, protegatur, ac defendatur, quoad Imperii noſtri eſt.

Pontifex his ſubiicit iſta.

CAP. 4.

VT* Synodus, quæ veſtris temporibus in baſilica B. Petri Apoſtoli pro nonnullis malis eradicandis, & maxime pro cauſa Domini Formoſi ſanctiſſimi Papæ acta eſt, veſtro Imperiali conſenſu, & venerabilium Epiſcoporum & optimatum veſtorum roboretur, ac perpetualiter ſtabilita ſeruetur. Quæ non inuidiæ Zelo, ſed rectitudinis gratia canonice peracta.

*in qua acta Stephani vii. PP. contra Formoſum PP. habita reſcinduntur & improbantur, hoc eodem Anno 904. celebrata.

CAP. 5.

VT tantæ impietates, pro quibus nos & vos veniſſemus, quas etiam per territoria noſtra vidimus in tractationibus, deprædationibus, incendiis, rapinis & violentiis, à vobis diligentiſſime inquirantur, & prout neceſſe eſt, legaliter emendentur. quoniã tanto dolore perculſi ſumus talia contemplantes, quod magis mori cupiramus, quam talia in noſtris diebus cerniſſemus, de quibus ſi emendatæ non fuerint, vos & nos à ſummo iudice † diſtincte quæremur. Ideo petimus, & per Chriſtum Dominum adiuramus, vt talia impunita non dimittatis.

†leg. diſtricte.

CAP. 6.

VT Pactum, quod à beatæ memoriæ veſtro genitore Domino Widone, & à vobis piiſſimis Imperatoribus, iuxta præcedentem conſuetudinem factum eſt, nunc reintegretur, & inuiolatum ſeruetur.

CAP. 7.

DE locis atque rebus, quæ in eodem Pacto continentur, præcepta nonnulla illicita facta ſunt, quæ petimus vt in eadem Synodo terminentur, & quæ non recte facta præcepta ſunt, corrumpantur.

CAP. 8.

VT patrimonia, ſeu ſuburbana, atque maſſæ & colonitiæ, nec non ciuitates, quæ contra rationem, quaſi per præcepta largita ſunt, petimus reddantur, ipſaque. . . . . . .

CAP. 9.

VEſtræ igitur maieſtati non maneat incognitum, qualiter illicitas coniunctiones Romani & Longobardi ſimul & Franci, contra Apoſtolicam & Imperialem voluntatem facere præſumpſere in territoriis B. Petri Apoſtolorum principis: petimus vt ſicut à veſtris anteceſſoribus Imperatoribus prohibitum eſt, ne quoquo modo fierent, ita amodo veſtro Auguſtali decreto omnibus prohibeantur, & Synodaliter, ne amodo ac deinceps fieri tententur, in perpetuum firmiter ſtatuatur atque firmetur.

CAP. 10.

DE hoc ſane præ omnib. condolemus, quia ad tantum Apoſtolicum culmen gratia Chriſti prouecti, cum eccleſiam Domini ſaluatoris, quæ Conſtantiniana vocatur, deſtructam cerneremus, direximus pro illius aliqua reſtauratione ad trabes incidendas; ſed qui directi ſunt à nobis, quæ neceſſaria erant, ab malitioſorum hominum infeſtationem facere nullo modo valuerunt. Super quibus omnibus Chariſſime fili, videte nobiſcum, & quantum ſit indecens, quantamque violentiam ſancta mater Romana eccleſia ſit paſſa, medulliter conſiderate. & vt amodo & deinceps veſtro Imperiali ſtudio ad optatum vigorem perducatur, ſicut dilectiſſimus eius filius & imperator ſublimiſſimus, operam date. Sed hoc ſcire vos volumus, quoniam ſancta Romana eccleſia tantum eſt ad nihilum deducta, quod eleemoſynæ, quæ pauperibus pro ſoſpitate veſtri imperii diſtribui ſolebant, & ſtipendia Clericorum ac famulorum eius omnimodis ſunt euacuata. pro quibus vero ad ſtabilitatem Imperii veſtri magis vos oportet cum veſtris fidelibus prudenter tractare, vt ſicut prædiximus, alicui reſtaurationi ipſius, quæ nimium eſt afflicta, operam detis.

His lectis

His lectis, Papa ad Epiſcopos conuerſus ſic perorat.

QVia veſtra omnium Fraternitas concordi voce tibi placere profitetur, quæ Chriſti Dei noſtri gratia inſpirante præfiximus: hortamur vt ſecundum debitam ſolicitudinem commiſſæ ſibi à Deo Eccleſiæ curam vnusquiſque veſtrum agere ſtudeat, & gregem Chriſti ſanguine redemptum bonis exemplis ac ſalutaribus documentis inſtituat, habens ſemper præ oculis illum tremendum iudicem, qui ſuum ſacratiſſimum ſanguinem pro omnibus fudit, vt cum ante ipſius tribunal ſteteritis, vnicuiq; veſtrum dicat: *Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui.* Matth. 25.

Cumque, Deo auxiliante, ad propria veneritis, ieiunium indicite, litaniam celebrate, rogantes & obſecrantes pium & miſericordem Dominum, vt furorem mitiget, pacem tribuat, ſchiſmata & ſeditiones comprimat, diſcordiam auferat, retroacta peccata tergat & miſerando aboleat: quatenus indultis omnibus delictis, miſericordiam rogantibus largiatur, & ad protectionem & exaltationem ſanctæ ſuæ Eccleſiæ ſpiritualem filium noſtrum, Excellentiſſimum ſcilicet Imperatorem Lambertum conſeruet, & ſuperbarum gentium illi colla ſubiciat ſua potenti dextera Ieſus Chriſtus, Dominus noſter, cui eſt cum Patre & Spiritu Sancto honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

LVDOVICI IV. *IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES DE CONFIRMATIONE PRÆCEPTORVM AC PRIVILEGIORVM à SVPERIORIBVS Imperatoribus editorum.

Anno Chriſti 901.

Hic filius fuit Boſonis Prouinciæ Regis, Ludouici II. Imp. ex ſorore nepos. a 1. e. Craſſo

OMnia à Regibus, Aiſtulfo, Deſiderio, Adalgiſo, & Imperatoribus, *Carolo Maiore, Ludouico Maiore, Lothario, Ludouico Piiſſimo, Carlomanno, Carolo 2 Iuniore, Arnulfo, Vidone, & Lamberto*, facta, conceſſa, donata & conſtituta, auctoritate noſtra imperiali, rata eſſe omnia iubemus. Dat. Papiæ, Kalend. Iulius, Anno Chriſti nongenteſimo primo, anno Imperij primo.

I. De Teſtibus.

COnſtitutum eſt, vt nullus laicus crimen Clericis audeat inferre. Teſtimonium Clerici aduerſus laicum nemo recipiat. Nemo enim Clericus, vel Diaconus vel Presbyter pro qualibet cauſa intret in Curiam, nec ante iudicem cauſam dicere præſumat: quoniam omnis Curia à cruore dicitur & immolatione ſimulacrorum. Et ſi quis Clericus Clericum accuſans in Curiam introierit, anathema ſuſcipiat.

Leg. Longob. lib 2. h.t. ſed magis eſt, vt ad Ludouicum II. referamus.

BERENGARII I. IMPERATORIS AVGVSTI

CAPITVLARE

Statutum in Conuentu Epiſcoporum ac Optimatum in ciuitate Ticina, Anno Domini DCCCCIII.

Anno Chriſti 903.

CAP. 1.

VT Comes inter honores ſuos, rapinam exercitus legi ſubiiciat.

CAP. 2.

VT Imperiales homines ad colloquium ſiue ſeruitium Imperatoris properantes, ſuis ſtipendiis ſint contenti.

CAP. 3.

VT nullus Comitum † arimannos in beneficia ſuis hominibus tribuat. † herimannos.

CAP. 4.

VT homines Comitum nullatenus in domibus arimannorum reſideant, ſed domos Reipublicæ inſtaurent, ibique reſideant.

CAP. 5.

VT ſcriptoribus publicis nullatenus interdicatur res arimannorum tranſcribere, ſi quando eis fuerit opportunum. Quod ſi occaſione † vitandi exercitus, aut placitum venditæ fuerint, & ipſi eas pendere ſuperſederint, exigatur ab eis vtrumque, ſicut ante tranſcriptionem. † al. vitādi

CAP.

CAP. 6.

VT ipſi arimanni frequentius, quam in lege ſtatutum eſt, ad placitum ire non cogantur, nec à Comitibus nec à Sculdaliſiis.

CAP. 7.

VT bannum Miſſi exercitus Imperialis ſolummodo exigant.

CAP. 8.

VT paſtus Imperatoris ab Epiſcopis & Comitibus, ſecundum antiquam conſuetudinem, ſoluatur. Quod ſi nouo tempore Fiſcus Comitialis in ius Eccleſiaſticum conuerſus eſt, augeatur ſtipendium Imperiale ab Eccleſia, iuxta quod res publicæ fuerint minoratæ.

CAP. 9.

VT omnis decimatio ab Epiſcopis, vel his, qui ab eo ſubſtituti ſunt, præbeatur, nullusque eam ad ſuam Capellam, niſi forte conceſſione Epiſcopi, conferat. Quod ſi feciſſe contigerit, primum legibus ſubiaceat humanis, poſtea excommunicatione populi conſtrictus, ad vltimum ipſa Capella, quæ magis contentioem quam vtilitatem aliquam præſtat, deſtruatur.

CAP. 10.

VT plebes Eccleſiæ nullatenus aut Comitibus, aut Epiſcoporum vaſallis, aut vllis laicis in beneficia tribuantur.

CAP. 11.

VT in domibus Eccleſiarum, neque Miſſus, neque Comes, vel Iudex quaſi pro conſuetudine neq; placitum, neque hoſpitium vendicent; ſed in publicis vicis domos conſtituant, in quibus placitum teneant, & ſecundum antiquam conſuetudinem hoſpitentur.

CAP. 12.

VT ſingulæ plebes Archipresbyterum habeant, propter aſſiduam ergo populi Dei curam ſingulis plebibus Archipresbyteros præeſſe volumus, qui non ſolum imperiti vulgi ſolicitudinem gerant, verum etiam eorum Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam iugi circumſpectione cuſtodiant, & qua vnusquisque induſtria diuinum opus exerceat, Epiſcopo ſuo renuntient, nec obtêdat Epiſcopus, non egere plebem Archipresbytero. Quod ſi ipſe gubernare valeat, quia eſt valde idoneus, decet tamen vt partiatur onera ſua, & ſicut ipſe Matrici præeſt, ita Presbyteri præſint plebibus, vt in nullo titubet Eccleſiaſtica ſolicitudo. Cuncta tamen ad Epiſcopum referant, nec aliquid contra eius decretum ordinare præſumant.

Anno Chriſti 906.
* Hic filius fuit Arnulfi Imp. ſed Romam nô acceſſit.

HLVDOWICI IV. * IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM

De Ritu manumiſſionis.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

HLVDOWICVS diuina fauente gratia Rex. Nouerint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet, & futuri, quia nos rogatu Purucharti dilecti Comitis noſtri, quendam proprium ſeruum noſtrum Iohan nominatum, in præſentia fidelium noſtrorum, per excuſſionem denarij de manu illius, iuxta Legem Salicam, in eleemoſynam noſtram liberum dimiſimus, & ab omni iugo ſeruitutis abſoluimus: eius quoque abſolutionem hoc ſcripto firmauimus, quam in omni tempore firmam inuiolabilemque manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo iubemus, vt ſicut reliqui manumiſſi, qui per huius modi titulum abſolutionis à Regibus vel Imperatoribus noſcuntur eſſe relaxati ingenui, ita deinceps memoratus Iohan bene ingenuus atque ſecurus exiſtat.

Ernuſtus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognoui.

Data II. Kal. Iun. Anno Incarnationis Domini DCCCCVI. Indict. IX. Anno Regni Domini Hludowici VII. Actum in Rotwila feliciter. Amen.

LVDO-

LVDOVICI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

DE AVCTORITATE INSTRVMENTORVM.

Anno Chriſti 909.

SI quis contra cartam precarij aliquam fraudem temptauerit agere, ſiue ille ipſe, qui fecit, ſiue alius quiſpiam, ad ærarium Regis multam perſoluat, id eſt, auri vncias tres, argenti pondera quinque, & nihilominus ipſa carta precarii firma & ſtabilis permaneat. Dat. anno Incarnationis Domini DCCCCIX. Regni noſtri anno X.

CHVNRADI I. FRANCI IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES

Anno Chriſti 915.

I. De Pace publica.

Ex hoc decreto Erchenger & Bertholdus fratres, Duces Sueuiæ, Anno 918. decollati fuerunt, quod contra Pacis edictum, Salomonem Epiſcopum cepiſſent.

QVicumque pacem noſtram turbare præſumpſerit, ita vt aduerſus Edictum noſtrum aliquem in bonis aut corporibus noſtris aggrederit, vel captiuauerit, vel læſerit, nec ad eum iuſtitiam habuerit, præcipimus vt debeat capitali ſententia feriri.

II. De Deſertoribus.

QVicumque abſque permiſſione Principis de exercitu aufugerit, quod factum Franci heriſchliz dicunt, aut caſtra deſeruerit, aut clamores fecerit, vt ad terrorem alij fugerent, aut ſtationem & vigiliam ſuam non habuerit, iubemus vt capitalis ſententia in eum ſine venia detur.

2. Quicumque Regale habens beneficium, Patrem ſuum contra Regni noſtri inimicos communes in exercitu prodiderit, ita vt is damnum patiatur ab inimicis: ſi de culpa certum erit, volumus vt caput perdat, ſicut proditoribus ſtatutum eſt.

3. Quicumque beneficiarius patrem ſuum in exercitu proficiſcentem dimiſerit, & cum eo ire vel pro ſua noluerit, honorem ſuum & beneficium perdat.

HENRICI I. AVCVPIS IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

Anno Chriſti 931.

De Iure Primogenituræ.

QVilibet primogenitus, qui Curiæ Principis contra hoſtes in neceſſitate ſeruierit, abſolute & præ aliis eius fratribus & ſororibus, defuncto patre, illius veſtes & arneſia, quaſi ex quodam prælegato, reportare debet, nec illa in hæreditatem diuiſionis paternæ ei computari debent.

ALBERICI REGIS ROMANORVM

EDICTVM

Anno Chriſti 933.

a Marozia, quæ duob. fratribus nupſit, Alberico Marchioni Tuſciæ & Hugoni Comiti Arelatenſi, Imperatori Romanorum.

b. Præſentauit hæc Marozia typũ ac figuram meretricis Babyloniæ iam tum libere mœchantis.

De Depoſitione Regis tyrannica Dominantis.

ALbericus Princeps & Marchio Tuſciæ, cuncto populo Romano. Romanæ Vrbis dignitas ad tantam eſt ſtultitiam ducta, vt meretricum etiam imperio pareat. Quid enim fœdius, quidue turpius, quam vt vnius *a* mulieris inceſtui *b* Romana ciuitas pareat? Romanorum aliquando ſerui ſcilicet Burgundiones Romanis imperent? Si meam Rex Hugo priuigni ſcilicet ſui faciem cæcidit, cum præſertim nouus habeatur hoſpes, quid vobis iam inueteratum facturum creditis? Quare Hugonem Regem deſerite, atque me à vobis electum Dominum agnoſcite.

ALBERICI REGIS ROMANORVM

Anno Chriſti 934.

CONSTITVTIO DE VSV PALLII EPISCOPIS GRÆCIAE CONCESSO.

Luitprandus in Relatione ſuæ Legationis Orientalis.

CVm Albericus Romanam ciuitatem ſibi vſurparet, Dominumque Apoſtolicum quaſi ſeruum proprium in conclaui teneret, Romanus Imperator Græcorum filium ſuum Theophylactum eunuchum Patriarcham conſtituit. Cumque eum Alberici cupiditas non lateret, miſſis eo muneribus ſatis magnis, effecit, vt ex Papæ nomine Theophylacto Patriarchæ litteræ mitterentur, quarum auctoritate tum ipſe, tum ſucceſſores abſque Paparum permiſſu palliis vterentur. Ex quo mos inoleuit, vt non ſolum Patriarchæ, ſed etiam Epiſcopi totius Græciæ palliis vtantur.

HVGONIS IMPERATORIS AVGVSTI ET LOTHARII CÆSARIS

CONSTITVTIONES

AnnoChriſti 941.

I. De reſtauratione Eccleſiarum.

SI feruore Charitatis accenſi de ſtatu & reſtauratione Eccleſiarum Dei diligenti cura & indagatione tractamus, Regnum noſtrum ſtabilire, ac feliciter nos regnare cum Chriſto, nequaquam ambigimus, &c.

Geſebrandus Camerarius ad vicem Boſonis Epiſcopi Archicancellarij recognouit. Dat. XIII. Kal. Auguſti, annno Incarnationis nongenteſimo quadrageſimo primo, Regni vero Domini Hugonis decimoquinto, Lotharii vero decimo, Indict. decimaquarta, in Campania iuxta oppidum Rom. feliciter.

AnnoChriſti 945.

II. De Pœna præuaricatorum mandati Regii.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Hugo & Lotharius diuina clementia Reges Si quis noſtri & anteceſſorum noſtrorum præcepti de priuilegiis & bonis Eccleſiarum ſtatutum aliquando, quomodocumque, inſtigante Diabolo, infringere conatus fuerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras mille, medietatem Cameræ, & medietatem Eccleſiæ læſæ. Dat. Papiæ, Idus Auguſti, anno Incarnationis Domini DCCCCXLV. Regni vero Domini Hugonis XX. Lotharii XV. Indict. III.

Giſeprandus Epiſcopus & Cancellarius ad vicem Boſonis & Archicancellarii recognouit.

LOTHARII II. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES

AnnoChriſti 948. Leg. Long. lib. 2. h. t.

I. De teſtibus.

QVamquam Sacerdotis teſtimonium credibile habeatur, tamen ipſi in ſecularibus negociis pro teſtimonio aut conficiendis inſtrumentis non rogetur: quia eos in talib. rebus eſſe non conuenit. Si autem cauſa euentus aliquid audierint aut viderint, vbi nullæ idoneæ ſeculares perſonæ inueniantur, ne veritas occultetur, & malum in bonum æſtimetur, in prouidentia Epiſcopi proprii ſit, ita vt coram ſe & cōpetentib. iudicibus aut aliter veritatē honorifice tollāt.

Leg. Long. lib. 3. tit. 1.

II. De Epiſcopis & Clericis.

DE eccleſiis emendandis. Volumus vt ita obſeruetur, vt in Capitulari noſtro continetur, quod ad * Olonam fecimus: & ſi in vno loco plures eccleſiæ ſint, quam neceſſe eſt, deſtruantur. Quod ſi forte in alio loco eccleſia ſit conſtructa, quæ tamen neceſſaria ſit, & nihil dotis habuerit, volumus vt ſecundum iuſſionem Domini ac a genitoris noſtri vnus manſus cum duodecim vicariis de terra arabili ibi detur, & mancipia duo à liberis hominibus, qui in eadem Eccleſia officium audire deberent, vt Sacerdotes ibi poſſint eſſe, & diuinus cultus fieri. Quod ſi hoc populus facere noluerit, deſtruatur.

* Olonnæ etiam Ludouicus IV. Leges promulgauit menſe Octobri, Anno 901.

a. Hugonis Imp.

III. Sta-

III.

aratutum eſt, vt ſi quis liber homo per conſenſum epiſcopi eccleſiam in ſua conſtruxerit proprietate, fontesque ab epiſcopo in ea fuerint conſecrati, ideo non perdat ſuam proprietatem. ſed ſi epiſcopus voluerit officium ſacri baptiſmatis, in ſuam eccleſiam transferat: ipſa vero eccleſia, quæ transfertur, in conſtructuri maneat iure.

BERENGARII. II. IMPERATORIS ET ADELBERTI CÆSARIS EDICTVM

DE ECCLESIARVM ET POPVLI CONTRIBVTIONE ad bellum contra infideles.

Anno Chriſti 950.

Luitprandus lib. 5. cap. 15.

Taxis Vngarorum Rex magno cum exercitu in Italiam venit. Cui Berengarius ex eccleſiarum ac populi collectione decem modios nummorum dedit. Nam per edictum in omni ætate omnisque ſexus, tam que ablactatus, quam lactens pro ſe nummum dare coactus fuit.

Subſcriptio Edicti.

...bertus Cancellarius ad vicem Bruningi epiſcopi & Archicancellarii recognoui & ſubſcripſi. Dat. 6. Kal. Octobris anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo quinquageſimo; Regni vero Domni Berengarii atque Adelberti piiſſimorum Regum primo.

OTTONIS I. MAGNI IMPERATORIS AVGVSTI CONSTITVTIONES

Anno Chriſti 967.

I. De Raptu.

Vir qui virginem rapuit & eam ſibi poſtea matrimonio copulauit, etiamſi eſſent in ſimul cõcordati raptor & filia, & matrimonialiter inſimul copulati, mandamus tamen eum coram nobis aut iuſtitiario noſtro adduci propter tantum nefas, & ibidem confeſſum decollari: ...matrimonia libere & non per raptum virginum, nec violentiam fieri oportet

II. De Moneta falſificatione.

Anno 966.

Mediolanenſibus, qui falſificarunt imperialem noſtram monetam auream & argenteam, mandamus & iniungimus hac imperialis noſtræ ſententiæ condemnatione, vt nulla moneta, niſi de cõfacta, in poſterum vtantur.

III. De Latronibus perſequendis & puniendis.

Anno 967.

Inſignes latrones omni die feriata quæſtionibus ſubiici poſſunt, vt ſic tollatur eis dilatio temporis componendi mendacia, per quæ poſſent ſe in peccatis forte taliter qualiter excuſare, dicente Propheta; Beati qui faciant iudicium & iuſtitiam omni tempore.

IV. De ſucceſſione nepotum cum patruis.

Anno 942.

Orta diſſenſione inter Principes de varietate legis, vtrum auis ſuperſtitibus filii filiorum poſt patres defunctos adire hæreditatem, an exheredatis fratruelibus (fratrum mortuorum liberis) hereditas ad viuentes patruos redire deberet: Nos ex omnium Principum ſententia cognitionem veritatis commiſimus gladiatorio iudicio, ceſſitque victoria his, qui cenſebant mortuorum fratrum filios venire ad hæreditatem cum* patribus debere. Anno imperii piiſſimi Ottonis Regis quarto.

* f. patruis

V. De Warendatione.

Anno 948

Qvi alteri bona donauerit aut vendiderit, & alter in eorum per ipſum iudicem præſentetur poſſeſſionem, cum ea primus adhuc perſonaliter non poſſedit, poſſidens huic licite contradicat, dummodo pro eiſdem bonis in primo iudicii termino ſe præbeat reſponſurum: quia poſſeſſionem ſuam nullus tenetur relinquere, niſi ipſa ei veris actionibus & ſententiis prohibeatur.

2. Donata viro vel mulieri, per tres dies poſſideri opportet. Quæ vero per querelam euincuntur, aut hæreditario per ſucceſſionem veniunt, non eſt neceſſe poſſeſſorio obtinere.

3. Qui alteri feudale prædium confert aut dimiſerit, per annum & diem illius varendator eſſe debet. Qui vero proprium aut res mobiles vendiderit, quoadusque vixerit, illorum varendator eſſe tenetur: res tamen illa, pro qua litigatur, ad manus tradi debet venditoris, ad defendendum vel perdendum, quamdiu illud defendere tenetur.

Digitized by Google

4. Cui autem quid donatum eſt, in eo donatarius probare non poterit, niſi donationem. Datum in Maydeburg, prima menſis Iunii, Anno Imperii decimo.

VI De violenta occupatione, & cade poſſeſſorum.

QVi bona alterius violenter aufert ſeu occupat ante mortem eius, ſeu ſic occupata violenter tenet vsque in ipſius mortem omne ius perdit, quod habere debuit in bonis illis poſt deceſſum ſpoliati.

2. Vaſallus, ſi interficit Dominum ſuum in vita, honore & bonis, cum quibus ab ipſo fuerit infeudatus, condemnetur.

3. Idem etiam de domino cenſendum eſt, ſi occidat vaſallum. Et ſuperior Dominus, ſic occiſi vaſalli natos, ad prædictum Dominum, cum inueſtitura dicti feudi, dirigere non valebit, vt ſibi ſeruitio aſtringantur.

4. Qui occiderit patrem, matrem, fratrem, aut alium quemcumque, de cuius morte proprietatis aut feudi ſucceſſionem expectet, hanc ſe noſcat perdidiſſe: niſi forte id ignoranter, vel cauſa neceſſariæ defenſionis accidiſſe prout iuris fuerit, ſuper mortuum comprobetur.

Anno 961. *VII De iuriſdictione Eccleſiarum imperii.*

OTto diuina propitiante clementia Rex. Præcipientes iubemus, vt nullus iudex publicus, vel quilibet ex iudiciaria poteſtate, in eccleſias ſub noſtro & anteceſſorũ noſtrorũ Regum receptas mundeburdo, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones dictarum eccleſiarum, quas nunc infra ditionem Regni noſtri legibus poſſideant, vel quæ deinceps in iura earum diuina pietas voluerit augeri, ad cauſas iudiciario more audiendas, vel freda exigenda, manſiones vel paradas faciendas, aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſarum eccleſiarum contra rationem diſtringendos, nec vllas redibitiones vel inuſitatas occaſiones requirendas, vllo vnquam tempore ingredi audeat, vel ea quæ ſupra memorata ſunt, penitus exigere præſumat, hominibus quoque famulatum earundem eccleſiarum facientibus, qui ſaxonice Malman dicuntur, mondeburdum & tuitionem noſtræ Imperialis poteſtatis conſtituimus, vt etiam coram nulla iudiciaria poteſtate examinentur, niſi coram præſulibus ipſarum eccleſiarum, aut aduocatis, quos eorundem locorum Præſules elegerint, aut à nobis acceperint. Et ipſi præſules cum omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pareant Imperio, & ſub noſtra conſiſtant defenſione. Fratres autem, quibus à noſtra aut anteceſſorum noſtrorum liberalitate conceſſum eſt, habeant licentiam eligendi Paſtorem inter ſe qualemcunque voluerint, ita tamen ſi talis inter eos inueniatur, qui vita & moribus probatus habeatur, ſalua in omnibus diſpoſitione noſtra Imperiali.

Lindulfus Cancellarius ad vicem Brunonis
Archicapellani recognouit.

Dat. Burchem, VII. Idus, Anno Dom. incarnat. DCCCCLXI. Indictione IV. Anno regni noſtri XXII.

VIII De eccleſiarum prædiis non concedendis Laicis.

Anno 940. OTto Rex Comiti Abbatiam Laureſheymenſem ſuis ſuorumque vſibus concedi petenti. Obedire oportet Deo magis quam hominibus ſcriptum eſt: *nolite ſanctum dare canibus.* Quod quamuis ſpiritualiter intelligendum prædicetur, ego tamen ſanctum me canibus dare iudico, ſi eccleſiarum & monaſteriorum prædia, quæ à religioſis viris tradita ſunt Deo militantibus tulero, & ſeculo militantibus tradidero. In caſtris apud Briſach, Anno DCCCCXL.

IX De Re intertiata.

SI quis equum ſuum, vel cætera animalia, ſiue rem ſuam ſuper aliquem repetierit, & ipſe ſe varentem dare dixerit, ſtatim vt ad certum varentem eum conducat, & ſuper tertium varentem, & tertium Comitatum præcedat. Et ſi hoc facere noluerit, rem perdat, & ſecundum legem componat.

X De Aduocatis.

LAicorum vero nullum præter Comitem in ſolis eccleſiaſticis rebus aduocatum habere permittimus.

XI De Feriis.

QVotidie contra leges agitur, quotidie malum mali facere non verentur. Ideo hanc legem per omne æuum diuinitate propitia valituram * edicimus, vt toto anni tempore liceat iudicibus cauſas agere, lites dirimere, tumultum quæſtionum determinare, & diffinire, vt qui quotidie legem offendunt, quotidie legis ſententia feriantur.

* male, eſſe adducimus.

2. Nec enim tempore meſſis, vel vindemiarum, legis edictum effugere debent, qui in nullo tempore peccare deſerunt. Bene enim facere, verum dicere, iuſtitiam armare, rectum iudicare omnibus temporibus licuit, ſemperq; licebit, quia à bonis nunquam, a malis autem operibus ſemper requieſcendum eſſe, Catholice didicimus. Dauid autem Rex & propheta dicit: *Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.*

3. In Na-

Digitized by

3 In natiuitate vero Domini, in Epiphania, & in ſtatutis Ieiuniorum diebus, in diebus Quadrageſimalibus, in Paſcha & in Aſcenſione Domini, in Pentecoſte, in Dominicis diebus in feſtis præcipuis, iudiciarios motus exequi, publicas queſtiones apperi, vt hæ ſolemnitates, quæ ſunt Chriſtianorum, cum omni vigilantia celebrentur, penitus *inhibemus. *prohibemus.

12. *Quibus honoribus filii Diaconorum & Presbyterorum remoueantur.*

DIaconorum, Epiſcoporum, Presbyterorum filios, Notarios, Sculdaſios, Comites, Iudices fieri, omnibus modis prohibemus.

13. *Quo pacto vnus defendere ſe debet. vt in extraneo non reſpondeat iudicio.*

HOmo extraneus in alieno iudicio reſpondere minime tenetur alteri, qui in vno ſecum reſidet iudicio. Quod ſi inde in damnum induxerit eundem, id reſarcire ſibi tenetur, niſi forſan iudicium illic ſibi denegatum ſit.

14. *De Donatione ſeu acceſſione bonorum, in quibus veram poſſeſſionem ſolus non habuerat.*

QVi bona alteri in eius tradiderit poteſtatem, in quibus nullam ſolus habuerat poſſeſſionem. Si alter iure mediante in eadem bona introductus ſit, is qui poſſeſſionem habet, intromiſſioni licite iure contradicere poteſt & illum ſic introductum remouere. Tenebitur tamen poſſeſſionem iure defendere in proximo aſſignato iudicio.

2. Nullus etenim poſſeſſionem dimittere cogitur, niſi iudicialiter accuſatus per veras ſententias repulſam patiatur. Quod cum factum fuerit, iſte tandem iudicialiter introducitur, & exinde eundem nullus expellere poterit, niſi accuſatus veris ſententiis repellatur.

15. *De Donationibus vel abſceſſionibus coram iudicio factis.*

DOnata viro vel mulieri iure municipali, tribus diebus illa poſſidere oportet.

2. Quæ vero per querelam euincuntur præſcribi poſſeſſione non cogitur.

3. Bona feudalia ſi quis alteri dimiſerit, illa varendare oportet anno & die.

4. Qui vero proprium vel mobilia in municipio vendiderit, illorum varendator eſſe tenetur quoad vixerit: res tamen illa, pro qua litigatur, ad manus tradi debet venditoris, ad commodum vel damnum, quamdiu illam defendere valeat.

5. Cui autem donatum quid eſt, in eo donatarius probare non poterit, niſi donationem, nec varendare eum oportebit.

OTTONIS I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 948

STATVTA ECCLESIASTICA IN COMITIIS Ingelenhemenſibus

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Anno ab incarnatione Domini nongenteſimo quadrageſimo octauo Indictione vi. vii. Idus Iauuarii: Anno Sereniſſimi Regis Ottonis xiii. ipſo quoque cum illuſtriſſimo Rege Ludouico in præſentia manente, Sancta ac generalis Synodus apud Engilenhem in Eccleſia S. Remigii Confeſſoris Chriſti in pago Nagauue dicto collecta eſt, præſidente videlicet Domni Agapiti Papæ Apocriſario venerabilis a Polimarcienſis Eccleſiæ Epiſcopo Marino, & conſidentibus Archiepiſcopis

a Corruptū, pro Narnienſis vel Sutrienſis.

Wichfredo Sanctæ Colonienſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Frithurico Sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiſcopo,
Rhotberto Sanctæ Treuirenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Ardoldo Sanctæ Rhemenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Adaldago Sancta Hammeburgenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Richgauuone Wangionenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Keroldo Sanctæ Iuuauenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Vdalrico Auguſtenſis eccleſiæ epiſcopo,
Bernardo Habalreſtadenſis eccleſiæ epiſcopo,
Thiedardo Hildinesheimenſis eccleſiæ epiſcopo
Dudone Padebrunenſis eccleſiæ epiſcopo,
Cuonrado Conſtantienſis eccleſiæ epiſcopo,
Starcando Eiſtettenſis eleleſiæ epiſcopo,
Reginbaldo Nemetenſis eccleſiæ epiſcopo,
Bobbone Wirciburgenſis eccleſiæ epiſcopo,
Adalberone Metenſis eccleſiæ epiſcopo,
Gochlino Tullenſis eccleſiæ epiſcopo

Berengero Virdunenſis eccleſiæ epiſcopo,
Baldrico Traiectenſis eccleſiæ epiſcopo,
Wichardo Baſilenſis eccleſiæ epiſcopo,
Duodone Oſneburgenſis eccleſiæ epiſcopo,
Eberiſo Mimidonenſis eccleſiæ epiſcopo,
Hildiboldo Mimigardeuurdenſis eccleſiæ epiſcopo,
Varaberto Tungrenſis eccleſiæ epiſcopo,
Volgberto Camaracenſis eccleſiæ epiſcopo,
Rudolfo Lugdunenſis eccleſiæ epiſcopo,
Michaele Radesbonenſis eccleſiæ epiſcopo,
Adalberto Lauriacenſis eccleſiæ epiſcopo,
Liopdago b Ripuenſis eccleſiæ epiſcopo,
Oredo c Suewicenſis eccleſiæ epiſcopo,
Reginbrando Aruſuenſis eccleſiæ epiſcopo,

b. Ripenſis. c. Sleswicenſis.

Cum cœtu Abbatum, Canonicorum, necnon & Monachorum, vnius Spiritus amore feruentium, quatenus cœlitus adminiculati zizania diuini cultus agro ab inimica manu ſuperſita, Canonicarum ſarculis ſententiarum radicitus extirparentur.

2. Igitur recitato primitus Euangelio, oramineque finito, & ſanctorum Canonum quampluſimis inſtitutionibus linguarum clauibus coram recluſis, Miſſus Apoſtolicæ Sedis chartam ſuæ legationis honorifice protulit: in qua pro debitæ reuerentiæ dono Romano Pontifici exhibendo commoniti ſunt, vt vniuerſalis Eccleſiæ puppis exoptatæ tranquillitatis portui ſecura ſuccedat, ſeque procelloſo tribulationum turbine vexari diutius non timeat. Significatum eſt autem in eiuſdem recitaminis ſententia prædictum Præſulem Marinum ab ipſo vniuerſali Papa, tali tenore ad noſtros fines directum fuiſſe, quo in omni eccleſiaſticarum legum diſcuſſione ipſius exiſtens Vicarius, quæcumque liganda eſſent, Apoſtolica auctoritate ligaret: & quæ ſoluenda viderentur, parili ſolueret poteſtate. Huiuſmodi proculdubio affaminis tam ſalubri miſſatico glorioſiſſimi Reges præfati cum Pontificibus, omnique Clero congratulantes, vt dignum fuit, ſe in omnibus conſentire & obedire profeſſi ſunt. A quibus auctorante & confirmante Legato Apoſtolico Capitula ſubſequentia ſtatuta ſunt.

3. De hinc ex ſeſſionis ſuæ loco ſe ſubrigens inclytus Rex Ludouicus ad præſentiam Sereniſſimi Regis Ottonis, totiuſque Sanctiſſimi Concilij vnanimitatem ſatis lacrymoſi conqueſtus protulit querimoniam, videlicet quod Regia priuaretur auctoritate à quodam Principe Hugone nominato, quondamque ſibi ſubiecto. cuius anxietati & multimodæ reclamationi condolentes in vnitate Spiritus coadunati ſanctiſſimi Patres eiuſmodi ſuper hac re ſententiam protulere.

*Reclamatio Ludouici, qualiter * Hugo Comes illum de Regno ſuo priuauit.*

* Ex Ducū Saxoniæ familia, Othonis Imp. agnatus, cuius etiam interpoſita auctoritate in ordinem redactus eſt. Hic enim Othove ſcribit Adamus Bremenſ. l. 2. c. 1. omnia Regna, quæ poſt mortem Caroli Magni defecerant, ſuo Imperio ſubiugauit, vt Lotharingium, Burgūdicū, Gallicum, Danicum, Hungaricum, &c. Carolus V. Imp. in Reſcript. ad Paulū III. P.R anno 1542. de Gallorum Rege Franciſco: Maiores illius occuparunt Prouinciam Galliam, quæ ditionis eſt Imperii.

CAP. 1.

NVllus deinceps Regiam poteſtatem præſumat populari, ſeu aliquam perfidiæ maculam ſibi fiſſiciter exhibere. Decreuimus enim Toletani Concilij iudicium exequendo, Hugonem Regni Ludouici Regni inuaſorem & raptorem excommunicationis gladio feriendum, niſi forte tempore ſtatuto ad Synodale Concilium veniat, & à tam nefaria proteruitate ſatisfaciendo reſipiſcat.

Item reclamatio Ardoldi Epiſcopi, qualiter Hugo Pſeudoepiſcopus Sedem ſuam illicite inuaſit.

CAP. 2.

ARdoldus Rhemenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus propria de ſede expulſus ex Canonica auctoritate in priſtinum honorem inthronizatus: Hugo autem, qui eius Sedem contra fas ſibi vſurpat, anathematis eſt mucrone multatus, eiuſque ordinatores, & qui ab eo ſunt ordinati, niſi VI. Idus Septembris Treuiris veniant, & ibi pro erratibus dignam ſatisfaciendo pœnitentiam ſubeant, ſimilem excommunicationis ſententiam ſuſtineant.

Item reclamatio Rudolfi Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopi.

CAP. 3.

DE antedicto Hugone Comite, qui Ruodolphum Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopum propria de Sede, non cauſa alicuius criminis, ſed pro fidelitate Ludouici præfati Regis proprij ſenioris expulit, decreuimus in ſancta Synodo cum pro hac re, ſicut de præſcripta, excommunicandum, niſi veniendo ſatisfecerit.

CAP. 4.

VT laici ſine Epiſcopali licentia Presbyteris Eccleſias dare vel dimittere non præſumant.

CAP. 5.

VT nullus laicorum Presbyterum flagitare ſeu fatigare, vel aliquam ſibi iniuriam inferre audeat.

CAP

CAP. 6.

VT Paſchalis hebdomada feſtiue tota celebretur, & in Pentecoſte II. III. IV. feria non minus quam dies dominicus ſollemniter honorentur.

CAP. 7.

IN Letania maiore ieiunium, ſicut in Rogationibus ante aſcenſionem Domini, exerceatur.

CAP. 8.

VT oblationes fidelium a quater altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineant poteſtatem, dicente Scriptura; Qui altario deſeruiunt, de altario participentur. a foriſque ſacro altari offeruntur.

CAP. 9.

VT decimæ, quas Dominus præcepit in horreum ſuum deferri, ſi eccleſiis Dei non fuerint redditæ, ſed nefaria cupiditate, quæ ſæuior Aetnæ ignibus ardet, à ſecularib. fuerint retentæ, ſecularia ſuper hoc non exerceantur iudicia, nec in forenſibus diſcutiatur cauſis, ſed in ſancta Synodo ab ipſis Sacerdotibus, quorũ deputatæ ſunt vſibus, quid exinde debeat actitari certis diffiniatur promulgationibus.

CAP. 10.

VT Euangelica auctoritate, & ſacrorum Canonum inſtitutione, pœnasque proponere diuini iudicij, vt noſtra ſit abſoluta conſcientia, & illarum pro ſe rationem Deo reddat intentio. Cauendum eſt quippe, quod de earum moribus actibusque B. Paulus teſtatur Apoſtolus. Quod planius exponete præterimus, ne ſexus inſtabilis non tam deterreri, quam admoneri videatur.

OTTONIS I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 952.

STATVTA ECCLESIASTICA IN COMITIIS AVGVSTANIS.

CVM excellentiſſimus piiſſimusque Otto Rex, ſuperna attractus clementia non minus de negotio ſpiritali, quam de ſtatu Chriſtiani Imperii tractaret, in primis Pontificum, aliorumque primatum ſuorum communi conſilio fretus, anno incarnationis DCCCCLII. indictione x. Anno vero Regni eius XVI. ſub die VII. Id. Aug. placitum conuentumque Synodalem Auguſtæ fieri decreuit, quatenus concordi diligentia, tam ſancti Cleri, quam populi Eccleſiæ ſtabilitatis profectus, & totius Chriſtianitatis vtilitates tractarentur. Cuius rei diſpoſitionem per reuerentiſſimi atque prudentiſſimi Frithurici Maguntinæ Sedis Archiepiſcopi induſtriam maxime gubernandam deliberauit.

Hoc anno Auguſti menſe, Auguſtæ Rhetiæ prouinciæ publicus habetur conuentus epiſcoporum, nec non principum Francorum, Saxonum, Baiŭarorum, Alemannorũ & Longobardorum, vbi Berengarius Rex cum filio Adalberto ſeſe ſubiiciẽs Ottoni, ab eo, vt ſubditus, recipit regendam Italiam &c. Hæc Baronius Annal. tom. 10.

Heroldo etiam Iuuanenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Manaſſe quoque Mediolanenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Petro Rauennate Archiepiſcopo: cæterisque Italiæ, Galliæ, Garmaniæ, ſubnotatis Pontificibus huic diſcuſſioni operam exigentibus

Vdalrico Auguſtenſis eccleſiæ epiſcopo,
Annone Wangionenſis eccleſiæ epiſcopo,
Starcando Eichſtetenſis eccleſiæ epiſcopo,
Conrado Conſtantienſis eccleſiæ epiſcopo,
Poponi Werzburgenſis eccleſiæ epiſcopo,
Godefrido Nemetenſis eccleſię epiſcopo,
Harberto Curienſis eccleſiæ epiſcopo,
Vudone Argentinenſis eccleſiæ epiſcopo,
Lantperto Friſingenenſis eccleſiæ epiſcopo,
Hugone Artienſis eccleſiæ epiſcopo,
Michaele Radesborienſis eccleſiæ epiſcopo,
Adelberto Pataueņſis eccleſiæ epiſcopo,
Luidfrido Ticinenſis eccleſiæ epiſcopo,
Giſibrando Terdonenſis eccleſiæ epiſcopo,
Antonio Brioſienſis eccleſiæ epiſcopo,
Vultone Cumano epiſcopo,
Deodato Parmenſis eccleſiæ epiſcopo,
Vuittone Mutinenſis eccleſiæ epiſcopo,
Adelhardo Regenenſis eccleſiæ epiſcopo,
Sigolfo Placentinæ eccleſiæ epiſcopo,
Adalgiſo Aquenenſis eccleſiæ epiſcopo,

Cum eorũ vnanimis diligentia, huic eccleſiaſtico negotio vigilanter inſtaret, omnib. ratum putabatur, Principem regni beatæ matris eccleſiæ deuotum filium poſtulare, quatenus ibidem diuina diſcutientibus intereſſe dignaretur. Tum die præfinito eo veniens dulciſona modulationum iocunditate, honorifice, vti Regiam dignitatem decuerat, ab omnibus acceptus, Miſſæ celebratione finita, ſatisfa-

ſatiſfaciendo Pontificum petitioni cum inſigni priuatim turba Synodum intrauit. Interim reuerendus Moguntinæ Sedis Archiepiſcopus Frithuricus ſe è ſolio erigens, humiliter ſtrenueque ſermonem regulari ſtudio congruentem protulerat: deinde cuncta, quæ de iure Eccleſiaſtico iuxta Canonicam auctoritatem & imitanda ſanctorum Patrum Decreta erant ventilata, pronuncias, in hiſce omnibus huic rei neceſſariis ſe in commune eius præſidium ſentire poſtulabat. Quibus Rex ſuperni amoris igne ſuccenſus, & zelo diuini amoris animatus, mentis corporiſque niſu Eccleſiaſticarum rerum auxiliatorem, defenſorem promptiſſimum ſe eſſe promittendo certificauit. Hac videlicet promiſſione audita Regali, prælibatus Archiepiſcopus reſidens, communi cæterorum aſſenſu, Capitula ſubſequentia titulari præcepit.

Contra hoc capitulum extat Epiſtola Vdalrici Epiſcopi Auguſtani ad Papam ſcripta.

CAP. 1.

SI quis Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorumque vxorem acceperit, à ſibi iniuncto officio deponendus eſt, ſicut in Concilio Carthaginenſi tenetur cap. xxv.

CAP. 2.

EPiſcopos, Presbyteros, vel aliquem de Clero canes, venandi amore vel accipitres habere non licet, ſicut in Cõcilio legitur Toletano cap. x. Quiſquis autem perſonarum huiuſmodi in hac voluptate denudatus fuerit, quamdiu in illa deteſtabili voluptate detinetur, ab omni Eccleſiaſtico officio ceſſet.

CAP. 3.

EPiſcopus, Presbyter aut Diaconus aleæ vacans, ſi ab hoc interdicto opere ceſſare noluerit, velut in Canone Apoſtolorum habetur capitulo XLII. deponendus erit.

CAP. 4.

NVllus in Clericatus officio manens mulierem ſubintroductam ſecum habitare permittat. Si vero aliqua ſuſpicionum maculis adſperſa contra hæc agere tentauerit, ab Epiſcopo vel eius Miſſo virgis cæſa detondeatur. Si autem ſecularis poteſtas hæc fieri prohibuerit, Regia poteſtate fœmina coacta prælatæ ſententiæ ſubiaceat.

CAP. 5.

DIuerſa ſæcularis vitæ negocia fugientes, & Monaſticæ inſtitutionis normam aggredientes, extra clauſtrum ſine licentia proprij Abbatis ire non licet, ſed tantummodo ieiunio & orationi vacare in locis, quibus renunciauerunt ſæculo, permanentes, ſicut in Concilio Chalcedonenſi præcipitur.

CAP. 6.

OPortet etiam Epiſcopum, in cuius diœceſi Cœnobium ſitum eſt, Monachorum prouidentiam gerere: & ſi aliquod correctione dignum repperit, corrigere feſtinet.

CAP. 7.

CLericis Monachicum habitum ſequi cupientibus, & pro remuneratione diuina ſæcularib. ſpretis arctiorem vitam adire volentibus, nullatenus introeundi aditus ab Epiſcopo denegetur, ſed potius eum in tali conuerſatione perſtare exhortari conetur, ſicut in Concilio Toletano habetur capitulo primo.

CAP. 8.

SAnctimonialis, quæ ſpontanea voluntate, ſtrictiori vitæ propoſito ſe alligare voluerit, nulla re obſtante, id quod bona intentione diſpoſuerat peragendum, ab Epiſcopo impediatur.

CAP. 9.

VT laici Presbyteros ſine conſcientia & conſenſu proprij Epiſcopi ab eccleſiis eis canonice commendatis non eiicere præſumant, nec alios locum eorum ſubire faciant: quia vt ab Epiſcopis ordinantur, ita neceſſe eſt, vt ab ipſis eccleſias procurandas accipiant, ſicut in Concilio habetur Arelatenſi cap. IV.

CAP. 10.

VT omnis decimatio in poteſtate Epiſcopi ſit: & ſi neglecta fuerit, quicquid inde emendandum ſit coram Epiſcopo eiusve Miſſo corrigatur.

CAP. 11.

EPiſcopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, vt in multis Conciliis firmatum eſt, quia diuina miniſteria contrectant, ab vxoribus abſtineant. Cæteri autem Clerici, quando ad maturiorem ætatem peruenerint, licet nolentes, ad continentiam cogantur.

ACTA

CONCILII ROMANI II.

AB OTTONE I. IMPERATORE ET LEONE VIII. PONTIFICE CELEBRATI.

Anno Chriſti 964.

De Depoſitione Benedicti V. Pſeudopapæ, Anno Domini DCCCCLXIV.

RESidentibus Domino Leone ſummo & vniuerſali Papa in Eccleſia Lateranenſi, necnon & Imperatore ſanctiſſimo Ottone, & Epiſcopis Romanis, Italicis, à Lotharingia & Saxonia Archiepiſcopis, Presbyteris, Diaconis, omnique Romanorum plebe, quorum nomina ſuperius adſcribuntur, aduenit Benedictus Apoſtolicæ Sedis inuaſor, eorum qui ſe elegerant manibus adductus, Pontificalibus veſtibus indutus. Quem Benedictus Cardinalis Archidiaconus tali eſt ſermone aggreſſus: Qua tibi auctoritate, quaue lege, ô inuaſor, hæc Pontificalia indumenta vſurpaſti, ſuperſtite hoc præſente Domino noſtro venerabili Papa Leone, quem tu nobiſcum, accuſato & reprobato Ioanne, ad Apoſtolatus culmen elegiſti? Num inficiari potes, præſente Domino Imperatore iuramento promiſiſſe, nunquam te cum cæteris Romanis Papam electurum, aut ordinaturum, absque illius, filiique ſui Regis Ottonis conſenſu.

Benedictus reſpondit: ſi quid peccaui, miſeremini mei. Tunc Imperator, effuſis lacrymis, quam miſericors eſſet, oſtendens, rogauit Synodum, ne Benedicto præiudicium fieret, ſi vellet & poſſet, ad interrogata reſponderet: quod ſi non poſſet aut nollet, ac ſe culpabilem redderet, tamen pro timore Dei miſericordiam aliquam inueniret. Quo audito, ad Domini Leonis Papæ pedes, ipſiusque Imperatoris idem Benedictus concite procidens, ſe peccaſſe, ſeque ſanctæ Romanæ Sedis inuaſorem eſſe clamauit. Poſt hæc pallium ſibi abſtulit, quod ſimul cum Pontificali ferula, quam manu geſtabat, Domino Papæ Leoni reddit: quam ferulam idem Papa fregit, & fractam populo oſtendit. Deinde Benedictum in terra ſedere præcepit, cui caſulam, quam planetam vocant, cum ſtola pariter abſtulit. Poſt autem omnibus Epiſcopis dixit: Benedictum ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis Romanæ inuaſorem omni Pontificatus & Presbyteratus honore priuamus: ob eleemoſynam vero Domini Imp. Ottonis, cuius ſumus opera in Sedem debitam reſtituti Diaconatus eum ordinem habere permittimus, & non iam Romæ, ſed in * exilium deſtinamus.

* Hamburgum.

OTTONIS II. RVFFI IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

I.

De duobus Reis ſtipulandi vel promittendi.

VBi plures werigeldum, ſeu aliam coniunctim promiſerint pecuniam, omnes ſunt aſtricti per iuſtitiam ad ſolutionem faciendam, quamdiu non fit per ſolutum plenarium, non quiuis in totum, ſed quilibet, quantum ad ſe pertinet, & quamdiu per iudicium conſtringi poterit, cui fuerat promiſſum, vel huic, qui cum eo ſtipulatus eſt, & ſoluere eſt coactus, in viriles condemnetur portionem, niſi forte aliquis in ſoluendo deficiat ſociorum.

2. Si plures pro vno debito ponerentur promiſſores, & promiſſio à pluribus recipiatur, ſatisfactio vni creditori ab omnibus liberatur.

3. Qui pecuniam ſoluere promittit, & fideiuſſorem ad hoc, quod promiſſo ſatisfiat, ſtatuat, ſoluente principali, fideiuſſor liberatur, dummodo per eundem id comprobetur. Qui autem per ſeipſum pecuniam ſoluere pro alio promiſerit, ei incumbit probatio factæ per ſe vel ex parte eius per alium ſolutionis.

II. Si Quis communitatis ſe prædiis intromiſerit.

QVi terram ſeu communem agrum ſuorum villanorum arat, fodit, aut ſepit, incuſatus pro eo coram Sculteto, tres ſolidos mulctæ perſoluet. Qui ſi ibidem, quod iuris eſt, reddere negauerit, & citatus ad ſuperiorem trahatur iudicem, eidem mulctam dabit, & cum hoc triginta ſolidos villanis emendæ, cum agri reſtitutione.

2. Sic etiam villa villæ cum triginta ſolidis, & damni reſtauratione, ſi, vt iuris eſt, coram circumſedentibus hoc conqueratur & oſtendatur, emendabit. Quod ſi villani hoc facere noluerint, & coram ſuperiori iudice pro eo accuſentur, Scultetus eorum communem mulctam pro eis ſuſtinere debet, & ipſi cum triginta ſolidis, & damni reſtauratione, ſuis aduerſariis emendabunt.

III. De Aduocatis Eccleſiarum.

Anno 967. ADuocati Eccleſiarum noſtro banno conſtringant omnes viros ipſarum eccleſiarum ad omnem iuſtitiam faciendam. Dat. Veronæ, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVII. Indictione X. Anno Sereniſſimi Ottonis Magni Imperatoris VI Regni vero noſtri VII.

IV. De iuriſdictione Eccleſiarum Imperii.

Anno 974. PRæcipimus vt nullus Dux, neque Marchio, vel Comes, aut alia quælibet iudiciaria poteſtas, aliqui ſibi vindicet poteſtatem in hominib. Eccleſiarum & Monaſteriorum noſtri Imperij, litis videlicet & colonis, atque iamundilingis, vel eos aliquis capitis banno ob capitis furtum, vel capitis, vel alio quolibet banno conſtringat, aut aliquam iuſtitiam facere cogat, niſi Aduocati ipſarum Eccleſiarum & Monaſteriorum, quos ipſi velint & conſtituant ex priuilegio & indultu Regii culminis, vel à nobis petant Aduocatos.

2. Ipſi vero Aduocati prædictos homines banno noſtro ob capitis furtum recte faciendi conſtringant.

Dat. Magadaburch v. Kal. Octob. Dominicæ incarnat. DCCCCLXXIV. Indictione I. Anno Regni noſtri XI. Imperij autem VI.

V. De Fideiuſſoria debiti vel iniuriarum.

FIdeiuſſorem coram iudicio ſtatuẽs pro debito cum conditione, quod ille ſolus vel fideiuſſor exoluat, ſi probare poſſet, quod ille ſolus perſoluerit, vt iuris eſt, fideiuſſor liberatur, dummodo per eum probetur.

2. Qui autem pro alio fideiuſſerit certam pecuniam ad tempus ſoluere, probare teſtibus idem tenetur, quod ſolutioni ſatisfecit.

3. Si quis vero fideiuſſoriam ſtatuere pro iniuria accuſatus cogitur, coramque iudicio eundem ſtatuendi fideiuſſor promiſerit, & non ſtatuerit ad terminum iudicialem pro eo accuſatus, emendare eum oportet iuxta querelam & determinatum verigeldum.

RECESSVS SIVE DECRETVM

COMITIORVM VERONENSIVM OTHONIS II. IMPERATORIS, P. F. AVG.

ANtiquis eſt conſtitutum temporibus, vt ſi cartarum inſcriptio, quæ conſtabat ex prædiis, falſa ab aduerſario diceretur, ſacroſanctis Euãgeliis tactis, veram eſſe ab oſtenſore cartæ probabatur, ſic prædiũ ſine deliberatione iudicium vendicabat. Qua ex re mos deteſtabilis in Italia improbusq; non imitandus inoleuit, vt ſub legum ſpecie iureiurando acquireretur, qui Deum non timendo minime formidaret periurare.

2. Tempore ergo, quo piiſſimus Rex Otho vnctionem ſuſcepit Imperii, reſidente in Synodo ſummo & vniuerſali Papa Domino Iohanne XIII. ab Italiæ Proceribus eſt proclamatum, vt Imperator ſanctus mutata lege facinus indignum deſtrueret, per quod etſi corpore quidem diues fieret, anima pereunte pauper in æternum maneret. Iudicio itaque Domini Papæ & piiſſimi Auguſti expectatum eſt vsque ad illam Synodum, quæ paulo poſt intercapedinem habita eſt Rauennæ.

3. Cumque ibidem ex eadem re proclamatio repeteretur, ob quorum abſentiam vsque ad id tempus eſt expectatum, quo Glorioſiſſimi Othonis Regis Otho Glorioſiſſimus filius, & Conradus Burgundiæ Rex, Italiam properantes, Veronæ Colloquium cum omnibus Italiæ Procerib. habuerint. In hoc itaq; cum ab omnib. Imperiales aures magnis quæſtionib. pulſarentur, vt mutata lege fraudem hanc tam diram ab Italia tolleret, conuenientibus cæteris conſentientibus legem huiusmodi ſecundum inferiora promulgauit Capitula.

4. De prædiis ſi contentio emerſerit, & vtraque pars ſiue altera cum cartis ſeu deſcriptionibus prædium ſibi vendicare voluerit, ſi ille, qui falſam cartam appellauerit, per pugnam declarare voluerit, vt veritas ita decernatur: ſin autem, ſecundum priora Capitula determinetur edicimus.

5. De Eccleſiarum rebus vt per Aduocatos fiat ſimiliter, iubemus.

6. De inueſtitura prædii ſi contentio fuerit, vt per pugnam decernatur edicimus.

7. Si quis per ſeipſum, aut per ſuum nuncium, quicquam alicui depoſuerit, & depoſitum cupiditate victus negauerit, ſi XX. ſolid. precium fuerit, vt per pugnam decernatur, edicimus.

8. Si quis dixerit, quod per vim de prędio cartam alicui fecerit, per pugnam decernatur, edicimus.

9. De furto vel ſchalcho ſi vltra VI. ſol. fuerit, ſimiliter vt per pugnã veritas inueniatur præcipimus.

10. Quacumq; lege, ſiue etiam Romana, in omni Regno Italico homo vixerit, hæc omnia, vt in his Capitulis p pugnam decernimus, obſeruare præcipimus, ita tamẽ, vt ſi quẽ eorũ iuuenilis aut decrepita ætas ſeu infirmitas pugnare prohibuerit, liceat ei pro ſe pugnatorem ponere, & alter ſimiliter faciat.

11. Si ſeruus propter appetitum libertatis liberum ſe vocauerit, liceat Domino, ſi ſibi melius viſum fuerit, propter difficultatem approbationis, inſidioſe aut per ſe, aut per ſuum campionem dare, ſi morbus aut ætas eum pugnare prohibuerit.

12. Vt

12. Vt eccleſiæ ſeu Comites & viduæ lites ſuas de his, quæ in ſupradictis Capitulis continentur, per conſimiles Aduocatos per pugnam dirimant. Cæteri vero natura liberi, ſecundum legem priſtinam per ſemetipſum reſpondeant & determinent.

OTTONIS III. MIRABILIS IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 988.

CONSTITVTIONES

I. *De Mancipiorum proprietate*

OTto diuina fauente clementia Rex Adaldago Bremenſi Archiepiſcopo. Mancipia, litam videlicet, cum filiis eius & filiabus omnique progenie, quæ ex hiis per ſucceſſura tempora fuerint procreata: omnem etiam eorum poſſeſſionem, ſeu adquiſitionem tibi in proprium tradita, eo tenore donata cenſentur, vt ipſe dehinc poteſtatem habeas, ſiue retinendi, dandi, vendendi, commutandi, ſeu quodcumque tibi libitum fuerit inde faciendi. Dat. Wildeshuſen XIII. Kal. April. Anno Dom. incar. DCCCCLXXXVIII. Indict. I. Anno autem Regni noſtri V.

II. *De Libertate eccleſiarum in Regno Danorum.*

Anno 991.

OTto Dei clementia Rex. Ob petitionem & interuentum dilecti noſtri Adaldagi, Bremenſis Eccleſiæ videlicet venerabilis Archiepiſcopi, ac pro ſtatu & incolumitate Regni noſtri, quicquid proprietatis in Regno Danorum, ad eccleſias in honorem Dei conſtructas, videlicet Slieſwicenſem, Ripenſem, Aruſenſem, Ottoneſwigenſem, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni cenſu vel ſeruitio noſtri iuris abſoluimus; & vt epiſcopis præſcriptarum Eccleſiarum abſque vlla comitis, vel alicuius fiſci noſtri exactoris infeſtatione ſeruiant & ſuccumbant, volumus & firmiter iubemus.

2. Inſuper concedimus prædictarum Eccleſiarum epiſcopis, vt poteſtatem habeant emendi agros, poſſeſſiones & prædia, in omnibus Regni noſtri partibus, vbiſcunque velint aut poſſint.

3. Seruos vero & colonos in eorum proprietatibus habitantes, nulli niſi ijſdem epiſcopis ſeruituros, ab omni etiam noſtri iuris ſeruitio abſoluimus & ſub nullius banno vel diſciplina illos, niſi ſub illarum Eccleſiarum Aduocatis, eſſe volumus. Dat. Wildeshuſen XV. Kal. April. Anno Dom. incarnat. DCCCCLXXXVIII. Indict. I. Anno autem Regni noſtri V.

Vetus hoc Venetorum fuiſſe ab Imperatorib. indultum priuilegiũ indicant verba Carol. Sigonij l. 6. De regno Ital. A.C. 891. Vido, vt ſe pontifici gratũ præberet, priuilegia ac dona à Pipino Rege, Carolo, & Pio impp. Rom. Eccleſiæ data probauit. Inde Papiam regreſſus ſolemnem Regni Conſtituendi cauſa Conuentum habuit, & beneficia Eccleſiis ac Ciuitatibus more Regio indulgere ingreſſus Petro Duci.

III. *De priuilegiis Venetorum.*

OTto Dei fauente clementia Rex. Ob petitionem & interuentum honorandæ noſtræ auiæ, Adeleidæ Auguſtæ, & pro ſtatu ac incolumitate ſacri Imperii, conceſſimus; Ne in riparum legibus, & tranſitibus aliquid noui ſtatueretur: vt ſerui capti redderentur: vt bona eccleſiæ Gradenſis, & aliarum, itemque Monaſteriorum poſita in Regno, atque illis in vrbibus, caſtris, montibus, campis, nemoribus, aquis, aquarum ductibus, molendinis, piſcationibus, & venationibus, à Venetis ante triginta annos poſſeſſa, quiete tenerent, & amiſſa recuperarent. Vt nullus Princeps aliquem Venetorum coercere, aut fodrum exigere, aut banno mulctare poſſet. Lauretum, quouſque aqua ſalſa pertineret, in eorum poteſtate maneret. Dat. XIII. Kal. Auguſti, Indictione V. Anno Domini DCCCCXCII. anno vero Regni noſtri nono.

HENRICI II. CLAVDI IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM

De iuriſdictione Eccleſiarum Imperii.

Anno Chriſti 1009.

HEenricus diuina fauente clementia Rex. Decreuimus præcipientes, vt nullus Judex publicus vel quiſliber ex iudiciaria poteſtate in Eccleſias noſtræ Regalis poteſtatis & piiſſimorum antecesſorum noſtrorum Regum vel Imperatorum mundiburdio ac defenſione receptas, aut loca vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones iam dictarum Eccleſiarum, quas nunc infra ditionem Regni noſtri legibus poſſident, vel quæ deinceps in iura earum diuina pietas voluerit augeri, ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, manſiones vel paradas faciendas, aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſarum Eccleſiarum, francos liberos & Eccleſiaſticos litones maſlinan vel ſeruos cuiuslibet conditionis, ſeu colonos, contra rationem diſtringendos nec vllas redibitiones vel illicitas euaſiones requirendas, vllo vnquam tempore ingredi audeat, aut bannum ſiue heribannum, ſeu ea quæ ſupra memorata ſunt, ab illis penitus exigere præſumat. Hominibus quoque famulatum earundem Eccleſiarum facientib. prædictum mundiburdium conſtituimus, vt etiam coram nulla iudiciaria poteſtate examinentur, niſi coram præſulibus, & Aduocatis earum, quos eorundem locorum Præſules elegerint, vel à nobis acceperint. Et per ſe Præſules in omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pateant Imperio, ſub noſtra conſtent defenſione. Confirmamus quoque eorum locorum Fratribus, qui iure Regio habent licentiam eligendi inter ſe paſtorem dignum & idoneum, ſaluo tamen Regis ſiue Imperatoris conſenſu.

Guntherus Cancellarius vice Willigiſi Archicapellani recognouit. Dat. Drutmanniæ IV. Idus Martii, Indict. VII. Anno Dom. incarnat. MIX, Anno vero Regni noſtri VII.

HEN-

HENRICI II. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1013

CONSTITVTIONES

1. *De Pacis turbatoribus & homicidis.*

* Se. in Receſſu Veronenſi Othonis II. Imp.

SI quis intra treugam, poſt datum oſculum pacis, aliquem hominem interfecerit, & negare voluerit, Pugnam pro ſe faciat, nec campionem pro ſe dare debet, niſi ſicut dictum eſt* ſupra.

2. Si vero conuictus fuerit, manum, qua homicidium fecit, amittat.

2. *Quando liceat alterius Clericum accipere vel non.*

VT nulli epiſcopo liceat alterius clericum recipere, aut ordinare in aliquo gradu, ſine dimiſſoria epiſcopi ſui, de cuius parrochia eſt.

3. *De Parricidiis.*

QVicumque propter cupiditatem rerum, patrem, aut matrem, aut fratres aut ſorores, vel nepotes aut aliquem ſuum propinquum, per ſe aut per alium interfecerit, hereditas interfecti ad alios ſuos legitimos heredes perueniat.

2. Hereditas vero interfectoris in fiſcum redigatur. Ipſe vero, ordinante epiſcopo, publicæ pœnitentiæ ſubdatur.

3. Quod ſi ille, cui crimen mittitur, negare voluerit, per ſe pugnam faciat, nec liceat campionem pro ſe dare, niſi decrepita ætas aut iuuenilis aut infirmitas pugnare prohibuerit.

CONRADI II. SALICI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1039.

CONSTITVTIONES

I. *De Pace publica, edita in Comitiis Spirenſibus Anno MXXXIX.*

Hiſce verbis refert Dubrauius epiſc. Olomucens. in hiſt. Bohem p. 52.

PRincipes Imperii, quisquis es, pacem colunto, iuri & legibus obtemperanto, nec vllo pacto ocium Imperii turbanto: quique non paruerit, capitale eſto.

II. *De Pace mercatorum.*

Anno 1035.

Chunradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Bannum noſtrum Imperiale ſuper omnes ad mercatum ſollemnem venientes, vt illuc eundo & redeundo habeant pacem, facimus. Eundemque bannum noſtrum fidelibus Imperii ea ratione concedimus, vt ſi in ſtatuto tempore ex illuc venientibus aliqua temeritas euenerit, inde iuſtitiam faciendi Dux, aut Comes, vel & epiſcopus, aut quiscunque hominum locum illum à nobis tenet, licentiam habeant. Dat. Magedeburch XVII. Kal. Octobr. Anno Dom. incarnat. MXXXV. Indict. III. Anno autem Regni noſtri XI. Imperii vero IX.

III. *De Banno foreſtorum.*

Anno 1029.

CHunradus clementia diuina fauente Romanorum Imperator Auguſtus. In ſyluis, campis, fluminibus, & paludibus foreſtatis & banni noſtri diſtrictu circumuallatis, ea ratione bannum facimus, vt nemo vlterius in eisdem abſque Domini ſuorumque heredum licentia, poteſtatem habeat venandi, ſagittandi, retia aut laqueos ponendi aut vllo ingenio feras decipiendi, quæ merito ſub iure banni continentur.

Oudalricus Cancellarius vice Aribonis Archicapellani recognouit.

Dat. Ratiſponę III. Cal. Aprilis, Indict. XII. Anno Dom. incarnat. MXXIX. Anno autem Regni noſtri V. Imperii vero ſecundo.

IV. *De bonis Eccleſiarum non alienandis.*

a. for. incō modum.

BOna & prædia Eccleſiis Dei quæſita, vel quæ poſtmodum diuina adiuuante clementia eis acquiſita fuerint, præcipimus vt nullus præſul poteſtatem habeat eadem bona data vel in poſterum danda à prædictis eccleſiis alienare, vel Milites ſuos inde beneficiare, vel in aliquid aliud in commune Fratrum a commodum commutare. Si quis autem Præſul abſque eorum conſenſu & collaudatione eadem bona abalienare vel militibus ſuis in beneficium dare, vel in proprium vſum transferre voluerit ipſi Fratres ad nos noſtroſque ſucceſſores refugium habeant. Dat. Regenſpurg Idus Aprilis, Indict. XII. Anno Dom. incarnat. MXXIX. Anno autem Regni noſtri V. Imperij vero tertio.

Imperi-

Digitized by Google

V. *Imperator Romæ in baſilica Vaticana Auguſtalia inſignia accepturus à quo deducendus ſit ad conſecrationem à Pontifice ſuſcipiendam.* Anno 1027.

NOn eſt dubium, Reuerendi Patres, quin quemadmodum Imperatoris inunctio ad Romanum Pontificem pertinet, ſic Regis Italiæ conſecratio tota ſit Mediolanenſis Antiſtitis. Quare eſt æquum, vt * Mediolanenſis Antiſtes, cuius manu in Regem Italiæ futurus Imperator inungitur, ſi adſit, Regem Pontifici offerat, quem ad Imperium prouehat, vt ex eius auctoritate poſſit imperare, qui eiuſdem ordinatione didicit, & cœpit regnare.

* cui litem mouebat Rauennas Archiepiſcopus & Patriarcha.

HENRICI III. NIGRI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1042.

CONTITVTIONES

I. *De Veneficiis.*

DEcet Imperialem ſolertiam Reipub. curam agere, & ſic ſollicitetur erga præſentia, quatenus ea quoq; diligenter prouideat, quæ poſteris ſunt vtila atq; profutura. Id autem ſatis competenter agitur, cum bonis virtutis præmium, impiis autem digna vltio ſibi ad vindictam, aliis ad exemplum, recompenſatur. Sed quoniam omnia, quæ habet humanum genus, excedit de eius ſalute, tanto præcipue curandũ eſt, quanto manifeſtius conſtat, quod omnipotens quoq; Deus, pro redemptione eius, Vnigenitum ſuum ab æterna ſede Diuinitatis ſuæ in terram miſit. Quapropter quoniã plerumq; (proh dolor) veneficio ac diuerſo genere furtiuæ mortis perire audiuimus: ſuper hoc dum in Regno vniuerſali Conuentu Longobardorum ſederemus, huiuſmodi legem Epiſcoporum, Marchionum, Comitum, aliorumque conſenſu & auctoritate probari ſancimus.

2. Quicumq; veneficio, ſeu quolibet modo furtiue aliquem peremerit, vel conſentiens fuerit, mortis ſententiam incurrat, omniumq; ſuarum rerum mobilium & immobilium facultatem amittat: ita tamen vt precium x. librarum auri pro legitimo widrigild propinquis parentibus perempti præmium detur: reliqua rurſus medietas eius propinquis, altera autem medietas ad fiſcum accedat.

3. Si quis vero prædicti criminis aut de facto, aut de conſenſu accuſatus negare voluerit, aut per duellum, ſi liber eſt; ſi vero ſeruus, per iudicium defendat ſe; aut ſimilem ſententiam incurrat.

4. Ad hoc autem volumus, noſtraque Imperiali auctoritate ſancimus, vt quicumq; hominibus prædicti reatus noxiis refugium aut ſubſidium aliquod præbuerit, omnis poſſeſſio eius in publicum perueniat: ipſe vero in noſtram omniumque noſtrorum indignationem incurrat.

II. *De Epiſcoporum ſurrogatione ab Imperatore facienda.*

HENRICVS Romanorum Imperator Auguſtus. Cum Herebertus Epiſcopus ſanctæ Mutinẽſis Eccleſiæ, & ciues eius noſtra adita Clementia expoſuerint, ipſorum olim nobiliſſimam atque antiquiſſimam vrbem Mutinam prope deſertam eſſe, ex eaque re nobis & noſtræ Reipubl. maximum detrimentum accedere, petierintque vt eam nos ipſis reædificare, munire atq; augere concederemus, quo noſtris & ſanctæ Eccleſiæ hoſtibus firmioribus reſiſtere viribus poſſent. Ob eam rem nos iuſtis eorum precibus obſequentes cum id eis permittimus, tum vero etiam vſum aquæ amnium Siclæ & Scultennæ, Epiſcopo & Ciuitati concedimus, poteſtatemque aluei excauandi ad merces in Padum Venetias & Rauennam deferendas largimur. Quinetiam Eccleſiæ & Ciuibus omnes rectas conſuetudines conſeruamus, quas antiquitus habuerunt, modo ne Epiſcopi mutatio, aut alio modo, niſi per noſtram manum ſubrogatio, fiat, niſi à Romano Pontifice legitime abdicetur.

HENRICI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1062.

CONSTITVTIONES.

I. *De iuribus cuilibet ſeruandis.*

HEINRICVS diuina fauente clementia Rex. Cum Regiæ dignitatis ſit, ius cuilibet ſeruare ſuum, præcipue tamen Eccleſiaſtica iura nobis obſeruãda videntur, quia, ſi peccandum, tolerabilius in hominem, quam in Deum; ſi non peccandum, reuerentius tamen Deo quam hominibus obſequendum. Dat. Altſtedii V. Kal. Iulii, Anno Dom. incarnat. MLXII. Indict. I. Anno autem Ordinationis noſtræ VIII. Regni vero VI.

II. *De Iure Miniſterialium.*

Anno 1062.

HEINRICVS diuina fauente Clementia Rex. Seruientes eorumq; heredes tali iure vtantur, quale de cõſuetudine habent, vniuerſa bona ſua, cum prędiis ad pertinẽtib. id eſt, vtriuſq; ſexus mancipiis, terris cultis & incultis, areis, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, cãpis, ſyluis, venationib. aquis, aquarũ decurſib. riuis, piſcationibus, molis, molendinis, viis & inuiis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, & cum omni vtilitate, quæ vllo modo ad eos peruenire poteſt, liberali poteſtate tenendi, infra Eccleſiaſtica dandi, vendendi, commutandi, precariandi, heredibus ſuis relinquendi. Dat. Triburiæ XVI. Kal. Febr. Anno Dom. incarnat. MLXIV. Indict. II. Anno autem Ordinationis noſtræ IX. Regni vero VII.

Digitized by Google

HENRICI IV. IMPERATORIS AVGVSTI,

Anno Chriſti 1073.

RESCRIPTVM

AD GREGORIVM VII. PONTIFICEM ROMANVM,

De inuaſione rerum Eccleſiaſticarum, & Simoniaca labe ab Eccleſiis exſtirpanda.

Vigilantiſſimo & deſiderantiſſimo Domno Papæ Gregorio Apoſtolica dignitate cœlitus inſignito, Henricus Romanorum Dei gratia Rex, debiti famulatus fideliſſimã exhibitionem.

1. Cum enim Regnum & Sacerdotium, vt in Chriſto rite adminiſtrata ſubſiſtant, vicaria ſui ope ſemper indigeant, oportet nimirum, Domne mi & Pater amantiſſime, quatenus abinuicem minime diſſentiant, verum potius Chriſti glutino coniunctiſſima indiſſolubiliter ſibi cohæreant. Namque ſic & non aliter conſeruatur in vinculo perfectæ charitatis & pacis, & Chriſtianæ concordia vnitatis, & eccleſiaſticæ ſimul ſtatus religionis. Sed nos, qui (Deo annuente) Regni aliquandiu iam ſortimur miniſterium, Sacerdotio (vt oportuit) per omnia ius & honorem non exhibuimus legitimum. Quippe nobis à Deo datæ poteſtatis vindicem non ſine cauſa gladium portauimus, nec tamen in reos, vt iuſtum fuit, iudiciaria illum ſemper cenſura euaginauimus. Nunc autem diuina miſeratione aliquantulum compuncti, & in nos reuerſi, peccata noſtra priores veſtræ indulgentiſſimę Paternitati nos accuſando confitemur, ſperantes de vobis in Domino, vt Apoſtolica veſtra auctoritate abſoluti iuſtificari mereamur. Heu criminoſi nos & infelices, partim pueritię blandientis inſtinctione, partim poteſtatiuæ noſtræ & imperioſæ potentiæ libertate, partim etiam eorum, quorum seductiles nimium ſequuti ſumus conſilia, ſeductoria deceptione peccauimus in cœlum, & coram vobis, & iam digni non ſumus vocatione veſtræ filiationis. Non ſolum enim nos res eccleſiaſticas inuaſimus, verum quoque indignis quibuslibet, & Simoniaco felle amaricatis, & non per oſtium, ſed aliũde ingredientibus Eccleſias ipſas vendidimus, & non eas (vt oportuit) defendimus. At nunc quia ſoli abſque veſtra auctoritate Eccleſias corrigere non poſſumus, ſuper his (vt etiam de noſtris omnibus) veſtrum vnà & conſilium & auxiliũ obnixe quærimus, veſtrum ſtudioſiſſime præceptum ſeruaturi in omnibus.

2. Et nunc in primis pro eccleſia Mediolanenſi, quæ noſtra culpa eſt in errore, rogamus, vt veſtra Apoſtolica diſtrictione canonice corrigatur, & exinde ad cæteras corrigendas auctoritatis veſtræ ſententia progrediatur. Nos ergo vobis in omnib. (Deo volente) non defuerimus, rogantes id ipſum ſuppliciter Paternitatem veſtram, vt nobis alacris adſit clementer in omnibus.

Litteras noſtras non poſt longum tempus cum fideliſſimis noſtris habebitis, ex quibus noſtra, quæ adhuc dicenda reſtant, (Deo dante) plenius audietis.

DECRETVM

Anno Chriſti 1077.

COMITIORVM TICINENSIVM

HENRICI IV. IMPERATORIS, ET EPISCOPORVM ac Principum Germaniæ, Galliæ & Italiæ,

Anno Domini clↃ LXXVII.

Hildebrandus, qui ſe Gregorium nuncupat, primus ſine conſenſu noſtro aduerſus Imperatoris Romani, rerum Domini à Deo conſtituti, voluntatem, contra morem maiorum, contra leges, contra auſpicia, Pontificatum maximum, quem pridem ambiuit, & iudicio conuictus perpetuo abiurauit, inuaſit; Monachus deſertor eſt, nouis dogmatibus ſacroſanctam Philoſophiam adulterat, diuinas literas falſo interpretando ſuæ cauſæ ſeruire cogit, concordiam Collegii ſcindit, ſacra prophana, diuina humana commiſcet, vtraque iuxta polluit. Diabolis, hoc eſt, acerbiſſimorum hoſtium ſpurciſſimis criminationibus, iniquorum maledictis aurem commodat & credit. Teſtis, iudex, accuſator, inimicus idem eſt. Maritos ab vxoribus ſeparat: ſcorta pudicis coniugibus, ſtupra, inceſtus, adulteria, caſto præfert connubio: populares aduerſus Sacerdotes, vulgus aduerſum Epiſcopos concitat: Neminem initiatum rite eſſe docet, niſi qui ab eo Sacerdotium emendicauerit: vili plebeculæ gratificari ſtudet, vulgi imperiti auram captat, ſimulata religione decipit, defraudat, circumuenit: in ſenatulo muliercularum de ſacratiſſimis religionis myſteriis pertractat; ſupremi numinis legem, quã ſe idem quoque ligauit, ſoluit: vtrumque & Imperium & Pontificatum, ſicuti Decii & falſorum Deorum cultores factitare conſueuerunt, vſurpat.

Haſce ob cauſas Sanctiſſimus Imperator, Pontifices, Senatus, Populusque Chriſtianus, illum Hildebrandum abdicandum, ſibi eundem non placere, neque oues lupo committendas cenſent. Huicque decreto Germaniæ Galliæque, & Italiæ Epiſcopi ac Proceres, Conuentu in hac regia vrbe Papia acto, ſubſcripſere, iuraruntque, ſe nunquam Pontificem Maximum iſthoc nomine recepturos.

DECRE-

Digitized

DECRETI APVD PAPAM INSINVATIO.

RVlandus Sacerdos Parmenſis literas Imperatoris, & Concilii decretum deferens, ædem ſacram, vbi Pontifex Gregorius cum Schiſmaticis ad conciliabulũ conuenerat, ingreditur, & abſq; omni ſalutationis honore: Tibi, ad Hildebrandum, inquit, Cæſar noſter Chriſtianiſſimus, ſanctiſſimi Italiæ, Germaniæ, Galliæ Epiſcopi, & ſacer ordo Chriſtianus, præcipiunt, vt te munere, quod actu, pecunia, gratia occupaſti, confeſtim abdices. Nec enim fas eſt, in vitiis illis te aduerſus authoritatem Imperatoris, contra Chriſtianæ Eccleſiæ decretum, ouili Dei vltra incubare. Deinde ad cæteros verſus: Prudentiſſimi, inquit, fratres, paſtorem iure veſtro deligite, deinde ſacratiſſimus Conſul, Tribunus & Princeps velut more maiorum author fiat.

HENRICI IV. IMPERATORIS AVGVSTI MANDATV

Anno Chriſti 1089.

CONGREGATÆ SYNODI ROMANÆ

EDICTVM

DE GREGORII PAPAE OB HAERESEOS, SCHISMATIS ET SEDITIONIS CRIMEN DEPOSITIONE.

Adalbertus Epiſcopus ſanctæ Rufinæ Syluæ Candidæ,
Ioannes Epiſcopus Hoſtienſis,
Hugo Epiſcopus Præneſtinus,
Albertus Epiſcopus Nepheſinus,
Beno Cardinalis Presbyter vrbis Romæ,
Romanus Presbyter vrbis Romæ,
Guido Cardinalis Presbyter vrbis Romæ,
Octauianus Cardinalis Presbyter deſignatus,
Paulus Primicerius Romanæ Eccleſiæ,
Nicolaus electus Abbas ſancti Sylueſtri vrbis Romæ,
N. Abbas ſancti Pancratii vrbis Romæ,

& Clerus, & Clariſſimi Principes laici, Theobaldus Chimebii, & Vdalricus de ſancto Euſtachio, & Populus Romanus, omnibus Deum timentibus, & ſalutem Romanæ Reipublicæ diligentibus.

1.

NOlumus ignorare prudentiam veſtram, quod ad deſtruendas hæreſes nouiter ab Hildebrando inuentas, & antiquas ſub nomine pietatis impie ab ipſo renouatas, & ad defenſionem fidei Catholicæ, & ad exterminandam impietatem eorum, qui nouiter ipſam fidem Catholicam, quantum in ipſis erat, ſcindere non timuerunt, Deo authore, Nonis apud S. Baſilium conuenimus, VIII. Idus apud S. Celſum, VII. Idus apud S. Mariam, in eccleſia quæ vocatur Rotunda conſedimus, ipſas hæreſes damnatas, ſicut maiores noſtri, & nos damnamus; omnes ſectatores, communicatores, complices ſemel damnatæ prauitatis pari ſorte cenſemus, ne ſi vel paululum taceamus, conſentire videamur. Eos vero, qui authoribus errorum communicant, data ſecuritate libere veniendi & abeundi, vocamus, & vt per maiores ſuos, D. Raynerium & Ioannem Burgundionem, cauſam ſuam agant, admonemus, ſecuritatem integram, in quantum poſſumus, vsque ad feſtum Omnium Sanctorum proponimus, etiam cum in cauſa ſua defecerint, neminem circumuenientes, nullius ſanguinem ſed omnium vitam & honorem ſitientes, nec ſeditiones in populo commouentes. De cauſa enim ſua diffidere videtur, quisquis author eſt ſeditionis.

2. Pacem veram, dilectionem ſynceram, proponimus omnibus pacem, & veritatem, & vnitatem Eccleſiæ Catholicæ amplectentibus, vt ſimus filii patris noſtri qui in cælis eſt. Qui enim ex patre Diabolo ſunt, opera patris ſui faciunt: conſpirationibus, ſeditionibus, cuius filii ſint, manifeſto oſtẽdunt. Nos vero illius diſcipuli eſſe deſideramus, cuius doctrina etiam inimicis ſana eſt intelligenda. Orent pro nobis Eccleſiæ filii, vt creſcat ſermo Domini, &c. Datæ Romæ contra Schiſmaticos in ſacro Conuentu, anno ab incarnatione Domini milleſimo nonageſimo octauo, Indictione ſexta, ſeptimo Idus Auguſti.

3. His litteris vocati ſunt. Declinauerunt autem audientiam Schiſmatici per ſedecim annos, per obſides potentes & clariſſimos, & ſacramenta ſibi oblata inuitati, ne caperentur ſuis mendaciis, ne ſuis libellis conuincerentur, quibus authores eorum corruperunt terram hæreſibus variis longe lateque diſſeminatis per Apoſtolos multiplicis erroris. Sacer enim Conuentus, toties deprehenſa eorum verſutia, in conſpectu Eccleſiæ coram multitudine Romanorum ait: Eos qui ſanctam Eccle-

ſiam ſcindere non timuerunt, iterum vocamus ad Synodum, quam Deo authore celebrare diſpoſuimus circa Calend. Nouemb. In Præſenti tamen, quia venire renuunt, teſtes inuocamus contra eos cælum & terram, quod nullum conſenſum adhibemus eorum peruerſitati: & in teſtimonium illius, in medio Eccleſiæ, in conſpectu Angelorum & hominum, incendio tradimus decreta eorum hæretica, quibus orbem terræ peruerterunt, Verbum Dei adulterantes ſub ementito colore pietatis, quærentes plus ſe quàm fidem Catholicam amari. Qui per ſedecim annos nullum dederunt locum veritati, fugientes lucem examinationis, tenebris erroris aſſueti, falſis expoſitionibus intorquẽtes Scripturas, in adiumentum nefandiſſimi Schiſmatis.

Papæ & Pſeudoſynodi decreta concremata.

HENRICI IV. IMPERATORIS AVGVSTI MANDATVM

DE REFORMANDA PACE IMPERII ET ECCLESIÆ.

Anno Chriſti 1105.

HENRICVS IMPERATOR Romano Pontifici Paſchali.

SI illa inter nos pax eſſet & concordia, quæ inter noſtros olim & tuos fuit anteceſſores, quæ inter nos etiam & Nicolaum & Alexandrum viros Catholicos & religioſos Romanos Pontifices plena charitate, & integra deuotione viguit, mandaremus tibi, quidquid filius patri: ſed diſtulimus expectantes & recognoſcere deſiderantes, ſi in beneplacito Dei ſit, nos in charitate & amicabiliter poſſe conuenire, & Eccleſiam ſuam noſtris temporibus, noſtro labore, ipſo cooperante, in ſtatum redire vnitatis priſtinæ. Hoc quanquam dudum, Deo teſte, deſiderauimus; tamen cognita nimia eorum auſteritate, qui in Romana erant Eccleſia, non vtile nobis viſum eſt, vel competens, eos hac de cauſa conuenire: quia magis videbantur nos proſequi odio & indignatione, quàm zelo iuſtitiæ, vel etiam quàm velle nos amplecti dulcedine charitatis ad profectum Eccleſiæ. effectus hoc probat. Quia cum ipſi Regnum hæreditario iure nobis collatum tempore religioſorum virorum, Romanorum Pontificum, pacifice à nobis diu poſſeſſum, contra nos commouere ſtuderent, & armare: multa inde orta eſt ſtrages populorum, tam corporum quàm etiam, quod magis dolendum eſt, animarum. Nunc quoque filius noſter, quem tam vehementer dileximus, vt vſque ad ſolium Regni noſtri exaltaremus, eodem veneno infectus, conſilio quorundam perfidiſſimorum & periuratorum ſibi adhærentium inſurgit in nos, poſtpoſitis omnibus ſacramentis, quibus ſe nobis obligauerat, poſthabita omni fide & iuſtitia, tantum vt Eccleſiarum bona & Regni libere valeant perdere, rapere, & inter ſe diuidere. Et cum multi nobis perſuadeant, abſque dilatione in eos vi & armis eſſe vlciſcendum; maluimus tamen adhuc differre, vt tam in Italico quàm in Teutonico Regno ſciatur manifeſte, quod nec noſtræ ſit voluntatis nec culpæ, ſi tandem inuiti & coacti in eos inſurrexerimus, quæcumque mala, vel infortunia, vel populorum ſtrages inde euenerint.

2. Præterea, quia audiuimus te hominem diſcretum, Deum timentem, charitati inſudantem, ſanguinem hominum non ſitire, rapinis, & incendiis non gaudere, vnitatem Eccleſiæ ſuper omnia diligere: conſilio & ſuggeſtione Principum noſtrorum mittimus tibi Nuntium iſtum cum Legatione noſtra. Per hanc quippe volumus cognoſcere, ſi eſt tibi voluntati, te nobis in charitate & amicabiliter, & nos vniri tibi, ſaluo nobis honore Regni & Imperii, & totius noſtræ dignitatis, ſicut & auus & pater noſter, aliique anteceſſores noſtri habuerunt; ſeruato etiam tibi à nobis honore Apoſtolicæ dignitatis, ſicut anteceſſores noſtri tuis anteceſſoribus ſeruauerunt, & nos præfatis Pontificibus. Quod ſi placuerit tibi paterne nobiſcum agere, & eam, quam mundus dare non poteſt, pacem integre nobiſcum componere; mitte nobis familiarem Nuntium tuum cum priuatis litteris tuis & ſecreta Legatione cum hoc Nuntio noſtro, vt hoc modo indubitanter poſſimus cognoſcere omnem de hac re certitudinem voluntatis tuæ. Qua cognita mittemus tibi de maioribus Principibus noſtris, quales & nos tibi mittere & deceat à nobis recipere, ad tantam rem componendam, per quos excluſa omni ambiguitate, manifeſte poſſis cognoſcere, nos veraciter velle complere, quæ tibi mandamus ſecrete. Præter ea, quæ hic ſcripta non ſunt, commiſimus huic fideliſſimo noſtro Nuntio quædam tibi dicenda, quibus tam veraciter quam ſcriptis credas.

HENRI-

HENRICI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM

Anno Chriſti 1106.

De Iniuriis ſibi fraude Romani Pontificis illatis, & iniuſta ſua degradatione.

HENRICVS IMPERATOR PHILIPPO REGI Celtarum.

PRinceps Clariſſime, & omnium, in quibus poſt Deum ſperamus, fideliſſime, primum & præcipuum inter omnes vos excepti, cui conqueri & deplorare omnes calamitates meas & miſerias neceſſarium duxi, & etiam genibus veſtris aduolui, ſi licet, ſalua Maieſtatete Imperii. Primum quidem eſt, quod non ſolum vobis, ſed totius Chriſtianæ profeſſionis hominibus grauiſſimum ac intolerabile arbitramur, quod de Apoſtolica Sede, vnde vsque ad memoriam noſtri tẽporis ſalutifer fructus conſolationis, dulcedinis & ſaluationis animarũ oriebatur, modo perſecutionis, excõmunications, & omne perditionis flagellũ emittitur. nec ponunt vllum modũ ſententię, tantũ vt ſatisfiat voluntati indiſcretæ. Huius voluntatis ſuæ intemperantia adeo vsq; nunc abuſi ſunt, vt nec Deum, nec quid, aut quantum mali inde proueniat, penſantes, per ſe, & per ſuos omnibus modis in nos inuehantur, cum obedientiam, & omnem ſubiectionem debitam ſæpe obtulerim Apoſtolicæ Sedi, ſi tamen honor debitus, & reuerentia, ſicut anteceſſoribus meis, exhiberetur & mihi. Quid autem intendant, opportunius ſignificabo vobis, ſi quãdo optati colloquii copiam Deus dederit nobis. In hac igitur perſecutionis & odii ſui inflammatione, cum parum viderent ſe proficere, contra ipſum ius naturæ laborantes (quod ſine maximo cordis dolore, ſine multis lacrymis dicere non valeo, & quia dicitur, vehementer contremiſco) filium meum, Abſalom, inquam, dilectiſſimum non ſolum contra me armauerunt, ſed etiam tanto furore animauerunt, vt in primis contra fidem & ſacramentum, quod vt miles Domino iurauerat, Regnum meum inuaderet, Epiſcopos & Abbates meos deponeret, inimicos & perſecutores meos ſuſtineret: ad vltimum (quod maxime vellem taceri, aut ſi taceri non poteſt, vellem non credi) omnem affectum naturæ abiiciens, in ſalutem & animam meam intenderet, nec quidquam penſi haberet, quomodo vi & fraude ad hanc periculi & ignominiæ ſuæ ſummam aſpiraret.

2. In hac tanta mali ſui machinatione, cum eſſem in pace & in aliqua ſalutis meæ ſecuritate, in locum, qui Confluentia dicitur, in ipſis Dominici Aduentus ſanctiſſimis diebus ad colloquium euocauit me, quaſi de communi ſalute & honore filius tractaturus cum patre. Quem cum vidi, ilico ex paterno affectu tactus intrinſecus dolore cordis mei ad pedes ſuos procidi, admonens & obteſtans per fidem, per ſalutem animæ, ſi pro peccatis meis flagellandus eram à Deo, de me ipſe nullam conquireret maculam honori & nomini ſuo, quia culpæ patris vindicem filium eſſe, nulla diuinæ legis conſtituit ſanctio. At ille tam pulchre, immo miſerrime inſtitutus ad malitiam, quaſi abominabilẽ & execrabile ſcelus cœpit deteſtari, & procidens ipſe ad pedes meos, de præteritis cœpit veniam deprecari, in reliquum, vt miles Domino, vt patri filius, cum fide & veritate per omnia ſe mihi obauditurum promiſit cum lachrymis, ſi modo Sedi Apoſtolicæ vellem reconciliari. Quod cum promptiſſime annuiſſem, & deliberationi ſuæ & conſilio Principum hoc tantum mancipandum promiſiſſem, in præſenti Natiuitate ſe producturum me Moguntiam, & ibi de honore & reconciliatione mea, quam fidelius poſſet, acturum, & inde in pacem & ſecuritatem me reducendum promiſit, in ea veritate & fide, qua patrem à filio honorari, & filium à patre præcipit Deus diligi. Hac promiſſione, quæ & Gentili obſeruanda eſt, ſecurus ibam, & filius meus aliquantulum me præceſſerat: & ecce quidam fideles veriſſime me deceptum affirmabant, & proditum ſub falſa pacis & fidei ſponſione. Reuocatus autem filius meus, & iterum à me inſtantiſſime admonitus, ſub eiuſdem fidei & ſacramenti obteſtatione animam ſuam pro anima mea fore promiſit ſecunda vice.

3. Cum ergo ad locum, qui Binga vocatur, perueniſſem, iam exiſtente die Veneris ante Natiuitatem, numerus armatorum ſuorum iam ſatis augebatur, iam fraus ipſa de ſe detegebatur, & filius ad me: Pater, inquit, nobis ſecedẽdum eſt in vicinum caſtellum, quia Moguntinus Epiſcopus in ſuam ciuitatem non admittet vos, quamdiu in banno eritis. Illic Natiuitatem cum honore & pace agatis, quoscumque placuerit vobis, vobiſcum habeatis: ego interim quanto inſtantius, quanto fidelius potero, pro nobis vtrisque laborabo, quia cauſam veſtram meam exiſtimo eſſe. At ego, Mi, inquam, fili, iudex & teſtis ſermonum & fidei ſit inter nos hodie Deus, quomodo te in virum & hæredem meum produxerim, quantis tribulationibus meis honori tuo inſeruierim, quot & quantas inimicitias pro te habuerim, & habeam, ſolus conſcius es. Ille autem tertio ſub eiuſdem fidei & ſacramenti atteſtatione, ſi ingrueret occaſio periculi, caput ſuum pro meo capite fore mihi promiſit.

Digitized by Google

4. Sed poſtquam clauſit me in eodem caſtello, quo omnia animo & corde fuerit locutus, mani-feſte rei oſtendit euentus. Ex omnibus meis quartus ego ſum incluſus, nec quilibet alius admitti po-tuit, cuſtodes deputati, qui vitæ meæ erant atroces inimici (benedictus per omnia Deus) exaltandi & humiliandi quæ voluerit Rex potentiſſimus. Cum ergo ipſo ſacratiſſimo die Natiuitatis ſui o-mnibus redemptis ſuis ille ſanctus Sanctorum puer fuiſſet natus, mihi ſoli filius ille non eſt datus. Nam vt taceam opprobria, iniurias, minas, gladios in ceruicem meam exertos, niſi omnia imperata facerem: præter famem, & ſitim, quam perferebam ab illis, quos iniuria erat videre, & audire, vt etiam taceam, quod eſt grauius, me olim ſatis felicem fuiſſe: illud numquam obliuiſcar, illud numquam deſinam omnibus Chriſtianis conqueri, quod illis ſanctiſſimis diebus, ſine omni Chri-ſtiana communione in carcere illo fui.

* Palatinus Comes, cuius nimirũ eſt ſententiam pronunciare in Cæſarem, quantũuis Saxo fuerit, non ille Rhenanus.

5. In illis pœnitentiæ & tribulationis meæ diebus à filio meo miſſus venit ad me quidam Prin-ceps * Wuigbertus, dicens: nullum vitæ meæ eſſe conſilium, niſi ſine vlla contradictione omnia Regni inſignia redderem ex voluntate & imperio Principum. At ego, etſi omnis terra, quan-tum inhabitatur, mei Regni terminus eſſet, nollem Regno vitam commutare: quia vellem nollem, ſic agendum, & ſic definitum intelligebam, coronam, ſceptrum, crucem, lanceam, gladium miſi Mo-guntiam. Tunc communicato conſilio cum inimicis meis, meus filius egrediens, relictis ibidem fi-delibus & amicis meis, quaſi me eo adducturus, ſub multa frequentia armatorum ſuorum me abdu-ctum ad villam, quæ dicitur Ingelheim, fecit me ad ſe adduci, vbi maximam inimicorum meorum multitudinem collectam inueni, nec ipſum filium ceteris mihi meliorem reperi. Et quia firmius & ſtabilius videbatur eis eſſe, ſi propria manu cogerent me Regnum, & omnia Regalia exfeſtucare: ſimili modo & ipſi omnes minabantur mihi, niſi omnia imperata facerem, nullum vitæ meæ conſili-um fieri poſſe. Tunc ego inquam, quia de ſola vita mea agitur, qua nihil pretioſius habeo, vt ſaltem viuens pœnitentiam exhibeam Deo, quidquid imperatis, faciam. Cumque inquirerem, ſi ſaltem ſic de vita mea certus eſſem? Apoſtolicæ Sedis Legatus, qui ibidem aderat (non dico, qui omnia hæc audierat) reſpondit, me nullo modo eripi poſſe niſi publice confiterer, me iniuſte Hildebrandum perſecutum eſſe, Wigbertum ei iniuſte ſuperpoſuiſſe, & iniuſtam perſecutionem in Apoſtolicam Se-dem, & omnem Eccleſiam exercuiſſe.

6. Tunc cum magna contritione animi proſtratus, cœpi per Deum, per ipſam conſcientiam ora-re, vt locus & tempus mihi daretur, vbi in præſentia omnium Principum, cum innocens eſſem, vel-lem ex iudicio omnium me expurgare, & in quo culpabilem me recognoſcerent, ex conſilio omnis ſanioris ſententiæ, pœnitentiam & ſatisfactionem, quo ordine iuberent, quærere, & in Principibus Regni, de fidelibus noſtris quoſcumque obſides vellent, dare. Ad idem Legatus locum & diem mihi abnegauit, dicens: aut totum ibi debere determinari, aut nulla ſpes mihi eſſet euadendi. In tanto tribulationis articulo cum interrogarem, ſi confiterer omnia, quæ imperabantur, an confeſ-ſio mea, vt iuſtum eſt, veniam & abſolutionem conſequeretur? ibi Legatus dixit, non eſſe iuris ſui me abſoluere: ſi vellem, inquit, abſolui, Romam irem ſatisfacere Apoſtolicæ Sedi. Sic deſola-tum, & ſpoliatum (nam & caſtella, & patrimonia, & quidquid in Regno conquiſieram, eadem vi & arte ſua extorſerant à me) in eadem villa reliquerunt me. In qua cum aliquo tempore com-moratus eſſem, & filius meus ex eodem fraudis ſuę conſilio demandaſſet, vt ibidem eum expectarem, ſuperueniens quorundam fidelium meorum Legatio præmonuit, vt ſi quidem ad monitum ibi re-manerem, fore vt aut in perpetuam reperer captiuitatem, aut in eodem decollarer.

7. Quo nuntio ſatis tunc vitæ meæ diffiſus: illico aufugiens, fugiendo Coloniam veni, & ibi aliquot diebus commoratus, poſtea Leodium veni. In quibus locis fideles viros & in fide Regni conſtantes ſemper inueni. Horum cæterorumque Regni fidelium conſilio vſus, vobis fiducialius & honeſtius habeo deplorare has omnes meas miſerias. Fiducialius quidem, propter mutuum conſanguinitatis, & antiquæ amicitiæ debitum: honeſtius autem, propter tanti Regni nomen glorioſum. Vos igitur per fidem, per amicitiam rogo, in tantis tribulationibus meis ac iniuriis propinquo & amico conſulatis. Quæ fidei & amicitiæ vincula etſi inter nos non eſſent, veſtra tamen, & omnium Regum terræ intereſſet, iniuriam & contemptum meum vin-dicare, & tam nefariæ proditionis & ma-litiæ exemplum de ſuperficie terræ extirpare.

HENRI-

Digitized by Google

HENRICI V. IMPERATORIS AVGVSTI,

CONSTITVTIONES.

I. *De illicitis nuptiis.*

HENRICVS diuina pietate * IV. Romanorum Imperator Auguſtus, omnibus hominibus. Quoniam nobis diuinæ pietatis prouidentia, Imperialis officii curam commiſſam credimus, nos quoque erga ea, quæ ad Chriſtianas religiones pertinent, & ad cultum iuſticiæ, iugiter ſollicitare debemus. Quapropter cum in regni vniuerſali Conuentu noſtrorum fidelium Principum Italicorum ſederemus, orta quæſtio eſt *De illicitis coniugiis*, conſilio noſtrorũ Principum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Marchionum, Comitum, ac iudicio Iudicum, ſeu conſenſu omnium Iudicantium, huiusmodi ſententiam diffiniuimus: Omnia ſcilicet, quæ ſancti canones & ſacræ leges noſtrorum prædeceſſorum inſtituerunt, ſumma auctoritate confirmamus, & inſuper in noſtro Imperiali iure addimus.

* Vulgo, II. ſed perperã. Dictus enim Iunior vel ſecũdus ab Italis propter patrem.

2. Vt quicumque ſeu in legitima ætate, ſiue infra ætatem legitimam, vxorem duxerit vel deſponſauerit, ſi morte præuentus fuerit, nulli propinquorum ſuorum liceat viduam vel deſponſatam illius vxorem ducere.

3. Quod ſi quis hoc fecerit, tam mulier quam vir ex hac lege exheredati ſint, omniumque bonorũ eorũ amittant facultatẽ, & medietas propinquis parentibus, & altera medietas ad fiſcũ deueniat.

4. Et quicumque ex huiusmodi coniugio natus fuerit, ipſe quoque (ſicut & parentes ſui) ex hac lege exheredatus ſit.

II. *De iureiurando Clericorum.*

HENRICVS diuina pietate IV. Romanorum Imperator Auguſtus. Quoniam in Legibus cautum eſt, vt nemo Clericorum iurare præſumat: alibi vero reperitur ſcriptum, vt omnes principales perſonæ in primo legis exordio ſubeant iusiurandum calumniæ, nonnullis Legisperitis res venit in dubium, vtrum Clerici iuſiurandum præſtare debeant, aut alii perſonæ hoc officium liceat delegare. Quia enim illud conſtitutionis edictum, vbi Clerici iurare prohibentur, à a Marco Auguſto conſtitutum eſt, propterea quia de Conſtantinopolitanis Clericis promulgatum fuiſſe videtur, idcirco ad alios Clericos pertinere non videtur.

Hanc cõſtit. confirmauit Honorius II. Papa in c. I. Ext. de iuram. calumn.

2. Vt ergo hæc dubietas omnibus penitus auferatur, illam b Domini Marci conſtitutionem ita interpretari decernimus, vt ad omnium eccleſiarum Clericos generaliter pertinere iudicetur.

a *Marciano*, legit Interp. ad d. c. I. de iur. cal.

3. Nam cum Diuus Iuſtinianus iure decreuerit, vt Canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperitur, vt Clerici iurare non audeant, dignum eſt, vt totus Catholicus ordo à præſtando iureiurando immunis eſſe proculdubio cenſeatur.

b Leg. *Domini Marciani.*

4. Quapropter nos, vtriusque videlicet diuinæ & humanæ legis intentione ſeruata, decernimus, & Imperiali auctoritate irretractabiliter diffinimus, vt nec Epiſcopi, nec Presbyteri, nec cuiuscumque Ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monahus, vel Sanctimonialis, in quacumque controuerſia, ſiue criminali ſiue ciuili, iusiurandum qualibet ratione compellatur ſubire, ſed Aduocatis ſuis propriis idoneis hoc officium debeat delegare. Dat. Arimini III. Kalend. April.

III. *De ſpreta Maieſtate*

HENRICVS diuina pietate II. Romanorum Imperator Auguſtus. Omnem decoris ac ſolertiæ Imperialis ac præſentiæ contemptorem, capitali damnare ſententia conuenit.

An propter ea, quæ in patrem patrata fuerunt, hanc legem ſanxit?

HENRICI V. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1117.

ORATIO

AD CLERVM POPVLVMQ. ROMANVM

DE PACE PVBLICA IMPERII ET ECCLESIAE.

SI diuinitus datum foret, Patres Conſcripti, rerum publicarum ſtatum digno moderamine gubernari, digna reuerentia earum Rectores alter ab altero præueuirentur: pax foret, nec Imperialibus Comitiis Vrbis abeſſet Pontifex, nec in Pontificalibus orbis abeſſet Imperator, alter alterius gloria fulciretur, gloria alterius, gloria vtriusque foret; & robur vtrorumque, timor omnium, amoreq; in vtroq; tota ſe converteret Ciuitas: nos Patres, nos Conſules, nos Primores, nos omnes boni Vrbis & orbis intuerẽtur; Gothi, Galli, Hiſpani, & Afri, Græci & Latini, Parthus, Ind⁹ & Arabs, aut timerent nos aut diligerẽt. Nunc antẽ dum ſecus agitur, fit aliter. Dimiſſis cæteris, dũ in

inuicem agimus, inuicem agitur ab omnibus: merito hæc patimur, maledicimur, impugnamur, exterminamur. Conuertimini igitur, & mei licet peccantis votum correctionemque ſuſcipite; ne dum per vos nimia rigeſcit iuſtitia, multiplicatis ſceleribus, malum ſine me qualiter rigeſcat, non habeat. Ecce à Patre Romanæ Eccleſiæ Domino Paſchali Papa è Galliis coronandus aduení in Vrbem: eum abeſſe, infortuniis meis deputo. Nunc autem id à vobis expoſco, tantoque ſi id recipiam, mihi fiet gratius, quantum vt mihi fieret, grauius elaboraui. Solent accuratius excolere homines, quod diu quæſitum periculis adinuenitur. Sit pax, & quidem erit, ſi velitis. ſine crimine loquor, profecto ſedatis ventis, quieſcunt maria.

LOTHARII III. SAXONIS IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1136.

RESCRIPTVM

AD ABBATEM CASSINENSEM, PETENTEM, VT Imperator ea, quæ ſunt iuris Imperii, contra Pontificem vendicaret, & Caſſinenſe Monaſterium, quod eſt Cameræ Imperii, contra Rogerium * Tyrannum, & ipſum Innocentium Papam ſuos Monachos exagitantem excommunicationibus, omnesque è loco diſpergere minitantem, in defenſione Imperiali tueretur.

* Comitem Apuliæ.

Summa Epiſtolarum hæc eſt.

ADmonet religioſi Caſſinenſis Eccleſiæ nominis, vnde Religionis exemplum ac forma occiduum per orbem emanauerit, cuius maxime orationibus negotia Regni ſtare confideret: ſic quod ob varios euentus rerum à Romana Eccleſia deſciuiſſent, cuiuslibet perterriti metu, ad eum, quem Patrem tota recognouit Eccleſia, redirent. Se Monaſterii curam ſuſcipere, paratum quod ab anteceſſoribus ſuis Imperatoribus ſciret fuiſſe ſemper obſeruatum, præſtare. Mandat item, vt cum eo propinquaret, Abbas illi cum ſapientioribus congregationis occurreret, vt quæ eſſent Monaſterio vtilia, vna tractarent.

AD FRATRES CONVENTVALES.

SCribit, ſe, quantum in ipſo eſſet, Monaſterium honoribus & opibus ampliare intendere, ac pro tanti loci reuerentia, qui ſemper ſingulari floruit præ cæteris religione, Eccleſiam illam vt domum propriam, atque Imperii ſedem ſeruare diſponere. Multum enim cupere (ſi permittat Deus) memoriale ſuum apud Patrem Benedictum honoriſque inſigne relinquere.

Anno Chriſti 1137.

ACTA

COMITIORVM AQVASPENSILIVM IN CAVSA PAPÆ cum Petro Abbate Caſſinenſi, coram

LOTHARIO III. IMPERATORE,

à Petro Diacono Caſſinenſi & Capellano Imperiali excepta per Notarios.

IN nomine Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, anno ab Incarnatione eius MCXXXIX. indictione prima, VII. Idus Iulii, anno Imperii Domini Lotharii Cæſaris VII. reſidente eodem Inuictiſſimo Principe ad Aquaspenſiles, conſedente etiam Peregrino Patriarcha Aquilegienſe cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus quampluribus, Cauſidicus pro Romana Eccleſia directus eſt, Girardus Cardinalis tituli S. Crucis, & Guido Cardinalis, [*qui ambo poſtea Romani fuere Pontifices*] Aimericus Cancellarius & Diaconus Cardinalis Presbyter, Balduinus Cardinalis, [*qui poſt Piſanus Archiepiſcopus fuit*] & * Robertus Claræuallenſis Abbas, & alii plurimi Romanæ Vrbis Nobiles. Ex parte Caſſinenſis Eccleſiæ auditores fuere,

Hic vides Imperatorem præfuiſſe iudicem inter Cardinales & Monachos, imo inter ipſum Pontificem & Abbatem.

Henricus Dux Imperatoris gener,
Conradus Dux, [*qui poſt Imperii ſceptra tenuit*]
Ottho Imperatoris conſobrinus,
Fridericus Marchio Anconitanus.

* Bernardus, vel leg. Bonæuallenſis.

Malaſpina Marchio Liguriæ,
Henricus Epiſcopus Ratisbonenſis,
Hanno Abbas Luneburgenſis,
* Gulfridus Palatinus Romani Imperii Iudex.

Facto itaque ſilentio, Imperator dixit: Non modo præſentium & temporalium, verum futurarum æternarumque rerum in hoc Conuentu diſcuſſio erit. Conſtat enim ſanctos Patres, dum vnius rei gratia Concilia ſæpe celebrarent, plurima vnius occaſione diffiniſſe. Ita & hic Romanæ quidem & Caſinenſis Eccleſiæ cauſa, cum ſpecialiter agi videatur, variæ tamen, Deo agente, ſoluentur quæſtiones: fietque vnius Eccleſiæ cauſa, ſalus omnium per orbem conſtitutarum. Nos quoque veſtigia prædeceſſorum noſtrorum ſequentes, dignum duximus huic intereſſe Concilio, & eorum, quę dicentur, librare momenta. Defenſores vtriusque diſceptantium partis magnificos à noſtro latere dedimus viros, qui violentiam omnem prohibeant. Igitur in Domini nomine ſedeant, quibus Romanæ non diſplicent leges, taciteque rerum exitum expectent: ne, dum omnes confuſe vel dicunt vel obſtrepunt, veritas obnubiletur. Hæc & alia plura cum præfatus eſſet Auguſtus, Conradus Dux ab Imperatore defenſor datus inquit: Copia Imperialium verborum me fecit fandi inopem, cum tam profunde, tam plene, tantaque ratione Imperialis ſit præfata Maieſtas, vt non humano ore, ſed diuino prodiſſe videantur. Ducibus tamen atque Comitibus mecum defenſoribus datis, viſum eſt primo apparatu hodiernæ ſeſſionis proferri, quæ ſint pro vtraque parte diſceptaturæ perſonæ, vt non permittatur diſceptandi licentia, niſi his tantum, quibus fuerit conceſſa. Omnis enim maximeque diuina Conuentus cauſa ordinate fieri ac rationabiliter debet: quippe cum nihil perfecte diffiniri poſſit, vbi confunditur ordo loquendi. Placuit omnibus ſententia Ducis: & quis pro vtraque parte reſponderet, inquiritur, quinam item interpretes, & quis eſſet diſputantibus locus. Eligitur Girardus Cardinalis S. Crucis, qui pro Romana, & Petrus Diaconus, qui pro Caſinenſi reſponderet Eccleſia. Interpretes dati ſunt Bertulfus Imperatoris Cancellarius, Anfredus Veſterarius, & Bertulfus Manſionarius. Traditur autem Girardo locus ante Imperatoris faciem: ad pedes vero eius conſtituitur Diaconus Petrus. Renuit Girardus Monachum ad ſuos ſedere pedes, dicens, nequaquam oportere ſiue licere excommunicatum cum filio ſedere Eccleſiæ. At Imperator finem litigio imponens, Petrum Diaconum extunc & deinceps ſedere ad pedes ſuos iuſſit. Tum taliter Girardus Cardinalis loqui orſus eſt: Sancta & vniuerſalis Eccleſia, inuictiſſime imperator, quæ & vos & prædeceſſores veſtros orbis totius dominatores effecit, mirari non deſinit, cur excommunicatos, & à liminibus Eccleſiæ ſeparatos receperitis. Ad hæc imperator: Imperii quidem noſtri nos ab Apoſtolica Sede gaudemus accepiſſe coronam: excommunicatos nullo pacto ſuſcepiſſe putamus: hoc tamen ex conflictu veſtro conſtabit. Pandulfus Theanenſis Epiſcopus & Caſinenſis Monachus dixit: Quomodo Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Caſinenſes Monachos excõmunicatos aſſerat, videre non poſſumus. Girardus Cardinalis dixit: Quid mihi & tibi, bone vir? alienus nobis es. ô mirũ, ô nouũ inauditumq; prodigiũ, vt truncus ramis præciſis & à radicib. euulſis, nouas cõtra eccleſiã erigat machinas! Ad hęc imperator: Ceſſet, inquit, omnis violentia: hic n. non inferendæ vel referendæ iniuriæ, ſed ferendæ potius æquanimiter ſunt. Quocirca ſtatuimus, vt neutra pars vtatur in alteram contumeliis: ne, quod ad laudem Domini & poſterorum vtilitatẽ ſtatuit, in litigium rixamq; vertatur. Tunc Girardus reſumpto ſermone, ſic ait: Decreuit ſancta & vniuerſalis Eccleſia, vt Caſinenſis Cœnobii Monachi voluntatem Domini noſtri Innocentii pii & vniuerſalis Papæ ſe in omnibus impleturos ſacramento confirment. Iam enim Innocentius ipſe hos Caſinenſes Monachos diſpergere per diuerſa loca ſtatuerat, niſi Lotharius Clementiſſimus imperator nolens Caſinenſem eccleſiã deſtrui, pro ipſa eccleſia contra Papæ voluntatẽ ſe obiecíſſet. Cum itaq; Girardus Cardinalis de ſacramento Monachorum ſermonẽ feciſſet, Petrus Diaconus reſpondit: Non parũ miramur, cur Dominus Cardinalis Monachos ſacramento velit aſtringi, cum Dominus in Euangelio iusiurandũ omnino interdixerit. Girardus Cardinalis dixit: Quod Monachus ait, probamus: ſed Romana eccleſia Caſinenſes Monachos ſine ſacramento recipiendos non eſſe decernit. Petrus Diaconus ait: In Regula ſanctiſſimi Patris noſtri Benedicti iurare omnino interdicitur Monachis, quod non modo diuinæ, verum humanę quoq; prohibent Leges. Quippe inter imperatorum pręcepta, Caroli, Ludouici, Hugonis, Lotharii, Berengarii, Alberti, trium Othonum, quinq; Henricorum, & Conradi, ſic inuenitur: *Statuimus vt Monachi ad Sacramentum non compellantur.* Et hæc dicens, præcepta ipſorum imperatorum Caſinenſi collata Monaſterio, auro, plumbo, ceraque ſignata, imperatori cæteriſque monſtrauit. Ea imperator præcepta excipiens, deoſculatus eſt, moxque in hæc verba prorupit: Magnorũ ſanctorũq; Principum hęc eſſe pręcepta ex ſigillis agnouimus. Conuenit Maieſtati noſtræ, cuncta prædeceſſorum noſtrorũ ſeruare præcepta. Quare Dominum Apoſtolicum vos, qui hic illius adeſte vice, ex nobis orate, vt ſanctiſſimorũ imperatorũ præcepta nobiſcum protegere, ſuaq; authoritate firmare dignetur. Quis enim iam imperatorem obſeruaret, ſi ab Apoſtolico cõtemnatur? Omnia membra ſequuntur caput, neq; ab eo, niſi magno ſuo detrimento, ſeparari queunt. Certet itaque pro membris caput, pro natis pater, pro ouibus paſtor: quia nullo modo lupi rabies præualet, vbi cura ſollicita paſtoris inuigilat. Sit igitur hodierno conſeſſui finis, & hoſpitia ſua ſinguli repetant. Cardinales vota noſtra Pontifici referant, Caſinenſeq; Cœnobium vt mecum foueat, noſtra vice precentur. Monacho electo ſuo, quæ dicta ſunt, referant, & craſtina die quid reſpondere obiectis debeant, parent. Tertia diei hora hic adeſſe ſinguli curent: hodiernus tractatus, adhibitis Notariis, litteris mandetur, ne obliuioni tradantur, quæ poſteris quoq; profutura prævidimus. His dictis in ſua quisque diſceſſere. Imperator ad ea, quæ ſibi imminebant, tractanda reſedit.

*leg. Gotfridus ſeu Gotfridus.

Matth. 5.

Poſtera

Poſtera die vtræque conueniunt diſceptantium partes. At vbi ingreſſis data eſt copia fandi, Girardus Cardinalis dixit: Mandata pietatis veſtræ, Sanctiſſime Imperator, retulimus ſummæ Sedis Antiſtiti. Sed hæc nullo modo implere ſe poſſe reſpondit, aſſerens facilius ſe Pontificia veſtimenta deponere, ac pedibus ſubiecta calcare, quàm quæ abs te rogantur efficere. Ad hæc Imperator paulisper obticuit: dehinc reliquas diſputationes heſternas concludere iuſſit. Girardus dixit: Memini heſterno die de ſacramento Caſinenſium Monachorum tractauiſſe, nihilque inde fuiſſe diffinitum. De eadem igitur re tractaturi denuo proponere debemus ex parte Domini noſtri, quæ heri quoque propoſuimus, fidem ſcilicet Apoſtolico à Caſinenſibus ſacramento promittendam, perpetuamq; obedientiam: alioquin illos nunquam patietur Dominici corporis & ſanguinis participes fieri. Ad hæc Petrus: Conſtat, inquit, Dominum Cardinalem heſterni tractatus renouaſſe conflictum, noſtroſque terminos ad rediuiua reparaſſe certamina. Nobis contra ſatis ſuperque videtur huic ſententiæ Domi-
Matth. 5. nicis obuiuiſſe præceptis, quibus omnino iurare prohibemur: fidem autem à nobis ſacramento exigi, profecto ocioſum eſt, cum hanc ſponte ſimus exhibere conſueti. Girardus inquit: Non eſt veritus Monachus coram inuictiſſimo Principe mendoſa proferre, dicens, Caſinenſes Monachos Romanæ Eccleſiæ ſemper ſeruaſſe fidem; cum conſtet omnibus, eos hactenus ſchiſmaticos eſſe, Abbatemque à ſchiſmatico ordinatum præfeciſſe. Petrus: Prudentis, inquit, viri eſt, non ante quemquam falſitatis arguere, quàm ipſum omnibus mendacium in conſpectum dederit: vt cum nil contra poſſit opponi, à conſcientia ſua, qui mentitus eſt, ipſe accuſetur. Inique igitur & oblique me impetit Dominus Cardinalis, qui tacito mendacio me falſitatis inſimulat. Proponatur cauſa, aperiantur mendacia, tunc me fallacem aſſerat, tunc mendacii arguat. Girardus: Facile id quidem probare eſt. Nam cum, relicto Innocentio, Shiſmatico adeſtis, quid niſi infideles fuiſtis? Petrus: Deum oro, inquit, illum nos, an potius nos ille dimiſit? Girardus. Eccleſia, inquit, à ſchiſmaticis capta, piiſſimus de ſua ſede eſt pulſus Epiſcopus: ſicque Italia relicta properauit ad Gallias. Petrus: Bonus paſtor bonus Ieſus Chriſtus,
Ioan. 10. cum diuerſitatem immo vnitatem in ſe vnitam oſtenderet, *Bonus paſtor*, inquit, *animam ſuam dat pro ouibus ſuis*. Girardus: Hæc, inquit, non ſolum verbis, verum & factis oſtendit: Petrus: Rurſus ipſe Dominus, cum deſcripſiſſet optimi facta paſtoris, mercenarii quoque mores adiunxit, dicens: *Mercenarius, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit*. Agnoſcis profecto Euangelii verba. Girardus: Ita ſane. Petrus: Hocne Romanum agere Pontificem decet? Girardus: Tanto, inquit, magis ab Apoſtolicæ Sedis ſunt obſeruanda Pontifice, quanto peculiarius ſuſcepit aliis prædicanda. Petrus: Quid igitur, ouibusne imputabitur, ſi quid paſtor amiſit? Girardus: Minime, inquit. Petrus: Ergo Monachis imputandum non eſt, ſi paſtore deſtituti, morſibus lupi patuerunt. Debuit enim Apoſtolicus, vt ait Dominus, oues ſuas, non modo non dimittere, verum pro eis mortem quoque libenter amplecti. Ad hæc Imperator: Patet, inquit, ex aſſertione, Monachi ſi quid peccauerunt, paſtoris culpa contigiſſe non ouium. Vnde roganda adhuc eſt Domini Apoſtolici pietas, vt nobiſcum quæ contra nos geſſere dimittat. Quare hodiernæ quæſtioni finem placet imponi. Occupati enim Reipublicæ curis diutius his intereſſe non poſſumus. Quiſque igitur reuertatur ad propria. Cras idem certamen rurſus ineundum eſt. Hoc dicto, cum omnium fauore diſceſſum eſt.

Altera die cum piiſſimus Imperator memoratique Proceres audituri, quæ reſidua erant, conſediſſent, hac voce Imperator vſus eſt: Omnibus, qui intra Romanum orbem ſunt, notiſſimum credimus, quanta in reuerentia & obſeruatione Caſinenſem Eccleſiam, vt ſcilicet peculiarem Cameram, maiores noſtri habuerunt, & ſuper omnia Monaſteria Imperii Romani dilexerunt, honoribusque & priuilegiis eximiis exaltauerunt. Deceret quoque Dominum Apoſtolicum mecum eandem fouere Eccleſiam, quod, auxiliante Domino, in poſterum fiet. Non eſt autem iſta, quæ agitur, controuerſia dicenda lis, cum conſtet membra ſecum litigare non poſſe, neque caput dicere manui, neceſſitatem te non habeo, nec oculus pedi: viliora ſæpe noſtra vtiliora ſunt. Nullos igitur nos indecens aliquid exiſtimet facere, quod Caſinenſe Monaſterium quaſi tueri videamur. Nam neque cum vel mater filiam, vel coniugem vir, aut filium pater ira ſtimulante cæciderit, ſi quis ſe inter ſæuientem patrem & pauentem filium obiiciat medium, natumque ab immoderata cæde patris eripiat, cum manſueſcerit pater, homini illi indignabitur, ſed contra maximas habebit gratias, quod filium a ſuis abſtraxerit manibus. Ita & vniuerſalis Eccleſia cum poſita ira requieuerit, gratias aget Imperio noſtro, quod filiam ipſius iræ ſubduximus. Agantur ergo quæ agenda reſtant, quia nunquam deſiſtam, niſi compleam deſiderium meum. His dictis, Girardus Cardinalis dixit: Veſtræ magnitudinis verba, Sacratiſſime Imperator & ſemper Auguſte, preceſque Domino Innocentio Papæ retulimus, ſed nullo pacto ſine ſacramento Caſinenſes vt recipiat, induci poteſt. Petrus Diaconus dixit: Satis nos feciſſe his, & ex præcepto Domini & ex Imperialibus edictis exiſtimamus. alia ſi quæ habes, edicito. Girardus: Ignoras, inuictiſſime Imperator, hos, quos veſtra Magnitudo defendit, cum Rogerio Siculorum Comite contra Romanam Eccleſiam veſtrumque coniuraſſe Imperium, neque ſolum coniuraſſe, verum anathematizaſſe ac damnaſſe? ô rem inauditam, vt ligati & ligent ſolutos, & ſoluant ligatos! Ad hæc Cæſar indicto ſilentio dixit: Quod in me Caſinenſes admiſere, libens tolero, grateque remitto, exemplo itaq; noſtro, quod in Romanum Pontificem commiſerunt, & ipſe dimittat. Girardus: Et ſi Domini noſtri Innocentii pii vniuerſalis Papę agimus vices, huiuſmodi tamen ſine illo diffinire non poſſumus. His dictis, fauente Imperatore, diſceſſum eſt. Nocte inſecuta cum Imperator duraret peruigil, Petrus Diaconus, genu flexo ante illum, ita pro Caſinenſi orabat Eccleſia. Cum omnes mortales vobis militent, vt Domino rerum atque Principi, vos tamen ipſi Imperatori cœleſti, pacis, pietatis atque iuſtitiæ authori humilia-

mini-

mini. Aliter enim vtriusque vitæ ſalus tuta eſſe non poterit, niſi talibus miniſtratoribus gubernetur. Itaque, Imperator Inuicte, cum Maieſtatem veſtram cunctas per orbem tueri Eccleſias deceat, Caſinenſi tamen Eccleſiæ ideo magis te exhibere * conuenit, quia magis opus habet, cum nobis & loqui licitum non ſit, & indulta ab Imperatoribus priuilegia pro nihilo habeantur. Nam Romano Pontifici obtemperandum & ipſe cenſeo, ſed Deum illi quoque præferendum libera voce profiteor. Neque enim illi irrogatur iniuria, ſi ſibi Deus præferatur. Totus in Caſinenſis Eccleſiæ deiectione Monaſticus ordo vacillat. Te ergo Imperatore Monachis ſua iura tollentur? Te Imperatore à Monachis ſacramentum extorquebitur? Te tuamque Clementiam deprecamur, Imperator Inuicte, ne hoc decernas, ne ſtatuas, ne huiuſce decreto ſubſcribas. Indignum profecto eſt, vt te agente abrogetur Caſinenſis Eccleſiæ dignitas, vt Cardinabus proueniat malæ voluntatis effectus. Nihil maius eſt religione, nihil ſanctius ordine Monaſtico, nihilque ſublimius patre Benedicto. Quid reſpondebit * Carolomannus pius Imperator Auguſtus? Nonne tibi dicet? Imperium me dimiſiſſe non credidi, quia Lotharium iuſtum & ſanctum Imperatorem habebam: Imperium me depoſuiſſe non dolui, quia imperia mea, præſertim de religione Monaſtica, inconuulſa perpetuo manere credebam. Titulos ergo pietatis, iuſtitiæ atque manſuetudinis in Caſino erexeram: has de mundi preſſuris manubias referebam. Quid mihi plus potuit meus hoſtis auferre? Modo, inquam, modo abrogantur decreta mea: nunc grauius telum excipio corpore, cum à Romano Pontifice mea decreta damnantur: nunc mihi abrogatur Imperium, & (quod eſt grauius) à Pontificibus Romanis, & hoc præſente fratre meo Imperatore Lothario. Cui enim magis, quam ſibi, præſtat Imperator, ſi inſtituta maiorum, ſi Caſinenſis Cœnobii iura conſeruat? Nulli ergo graue videatur, ſi † defendimus religionis Monaſticæ ſtatum. Certe à B. Benedicto ad Innocentium Papam CXIII. Romani Pontifices numerantur: omnes Caſinenſe Cœnobium dilexerunt, coluerunt, auxerunt: nullus religionem violauit. Iam vero ſi quid meretur veneranda canities, B. Benedictum introducamus loquentem. Optime Imperator, pater patriæ, Cæſar Auguſte, reuerere canos meos, in quos ætas me lõga prouexit: vtantur licite filii mei legibus ſuis à me ſibi ſalubriter traditis. decet enim vt viuant meo more. Per hos occiduum orbem in mea redegi iura: per hos Anglia, multæque nationes ad Chriſtum conuerſæ ſunt. Mea eſt horum ſalus, tutela, iuuamen. Cum hæc & his ſimilia Petrus oraſſet, ad Bertulfi Cancellarii * tentorium, imperatore iubente, regreſſus eſt.

* al. euenit

* Pipini Regis frater, Caroli M. Imp. patruus.

† f. defendentis

* in caſtris, quæ ibi Imp. habebat.

[*Quomodo Imperator fuerit ira permotus contra duritiam Papæ*]

CVm igitur euocati Cardinales ad Imperatorem egreſſi eſſent, Girardus ait: Quæ heri veſtra Sublimitas iuſſit, Domino noſtro retulimus: benigne veſtra poſtulata ſuſcepit. Cauſam tamen permoleſtam ſibi à vobis iniungi conqueſtus eſt. Ius enim Epiſcopale, quod ſui habuere maiores nulloſe pacto, nulla ratione ſe poſſe dimittere teſtatus eſt. Lotharius ad hæc: Nos, inquit, Caſinenſem Eccleſiam eo magis honorare decet, quo maioribus noſtris in honore ac reuerentia habitam ſcimus atque ditatam. Nam ſciat Domnus Apoſtolicus, caſtra, prædia, villas, omnemque Monaſterii poſſeſſionem iuris noſtri eſſe. Epiſcopale autem ius ſuum in nullo violamus. Bertulfus Cancellarius dixit: Nil iuris ſui Apoſtolicus in Caſinenſe debet habere Cœnobio, quod Romani Imperii ſpiritualis camera eſſe decernitur, niſi Abbatis conſecrationem, quam Henrico Imperatore cõcedente habuiſſe dinoſcitur. Girardus: Placeat ergo conſilium meum veſtro imperio, Cæſar inuicte, vt vobis quidem ſæcularium, Apoſtolico vero ſpiritualium rerum fidem ſacramento confirmẽt. Lotharius: Noſtro valde inhoneſtum videtur Imperio, maiorum nõ ſeruare mandata, eorumq; ſanctiſſimis non obedire præceptis. Nam ſi nos illa negligimus atq; nolumus, quis ea ſeruabit? Quo pacto alios hæc ſeruare compellimus, ſi nos ea conuellimus? Lex itaque Imperatorum, non plus aliis quam Imperatoribus ipſis conſtituitur: immo illos hanc magis ſeruare conuenit, ne à ſe ipſis deſciuiſſe videantur. Girardus Cardinalis dixit: Non parum quoque Dominus Papa miratur, cum te Eccleſia in Cæſarem, totiusque orbis dominatorem conſecrauerit, cur contra eam niti pro Caſinenſe Eccleſia videaris, quam non ad te, vt aſſeris, ſed ad ſe vt cæteras Eccleſias pertinere † teſtaris. Tum Imperator iratus; Immo, inquit, nos valde miramur, cur noſtris precibus annuere nolit, cum nos ipſius gratia annum iam ac dimidium in papilionibus commorati cum Romano exercitu, pecunias in vſus publicos deputatas in ipſius obſequium conuerterimus, omneſque Vltramontanos populos illi obtemperare fecerimus. Quid ergo mirum, ſi Caſinenſem tuemur Eccleſiam, cum conſtet id à maioribus noſtris glorioſe actum: & illi quidem eam tanti fecerunt, vt ibi magis, quam domi ſepeliri delegerint. Quid de ſanctiſſimo & omni honore nominando Auguſto * Carolo dicam, qui relictis Imperii ſceptris Monaſticam ibi tranſegit vitam? Quid de ipſius Caroli fratre Pipino loquar, qui defunctũ apud ſe Monachum fratrem, Caſinum ibi tumulandum cum honore remiſit? Rachis quoq; Longobardorũ Rex, relicto Regno, ad ipſum venerabile Monaſterium venit, Monaſticamq; ibi exercuit vitam. Quid de Imperatorib. Iuſtiniano, Iuſtino, Theoderico, Pipino, Carolo, Pipino, Carolo Magno, binis Ludouicis, Hugone, duobus Lothariis, Alberto, tribus Othonib. quinq; Henricis? Quid de Cõſtantinopolitano Michaele & Alexio referã? qui omnes Caſinenſem Eccleſiã ſummo affectu dilexerũt, & magnis illuſtrauere muneribus? Adeo Caſinẽſis eccleſia Imperatoribus extitit grata, vt ad eius liberationem Romani imperatores cum omni exercitu venerint. Henricus enim Pius, inuictiſſimus Chriſtianiſſimusque imperator, ad eam tuendam cum centum octoginta milibus militum Italiã ingreſſus eſt, † eamque à Capuani Principis ditione ſublatam, priſtinæ reſtituit dignitati: Conradus item Imperator Auguſtus, & HENRICVS ipſius filius, cum centum ſexaginta milibus pugnatorum eandem defenſurus Eccleſiam venit, cum Pandulfi nequiſſimi, non dicam

† f. teſtatur.

* Carolomanno, de quo ſupra.

† ſc. eccleſiam Caſinenſem.

Principis

Principis, ſed Tyranni, iugo premeretur. Omittimus noua & noſtra geſta memoria: antiquiora repetamus, locique ſitum, cuius proprie fuerit, videamus. Varro nempe, vt legimus, Romanorum nobiliſſimus ac doctiſſimus, hanc ſibi ſedem elegiſſe, extruxiſſe, multiſque illuſtrem monumentis reddidiſſe cognoſcitur. Ipſum Caſinatem fundum, vt M. Tullius in Philippicis refert, Cæſar Antonio tradidit. At fortaſſis obiicitur, Benedictum Patrem Romanæ Eccleſiæ alumnum, illud inſtruxiſſe Cœnobium. Quis id neſciat? ſed Romanorum Nobilium ſuffultus auxilio, id eum feciſſe cognoſcimus. Beatiſſimo namque Papa Gregorio referente, didicimus B. Benedictum vna cum Mauro ſenatoris Equitii, Placidoque Tertulli patritii filio, ad Monaſterium Caſinenſe conſtruendum diuinitus fuiſſe directum. Alibi quoque expreſſimus, Caſinum cum finibus ſuis à Tertullo patritio iure ſuo hæreditario præciſum, patrique Benedicto traditum legimus. Quid plura? aut Romana Eccleſia Romani Imperii Cameram, Caſinenſe Cœnobium, decenter accipiat, aut ab ea Romanum Imperiũ irreuocabiliter ſeparabitur. Girardus Cardinalis dixit: Nequaquam Inuictiſſime Cæſar veſtra indignetur manſuetudo, nec ſuper Domini & Apoſtolici indignetur mandatis, neque Domini Innocentii pii & vniuerſalis Papæ mandata videantur iniuſta: verum ſi quid in his diſplicet, ad eum referatur. His dictis, quarti diei eſt ſolutus Conuentus.

Mane facto, cum vtræque partes ante Imperatoris præſentiam conſtitiſſent, Girardus, qui vicem Romanæ gerebat Eccleſiæ, dixit: Nouerit veſtra Celſitudo, Cæſar inuicte, hæc Domnum Apoſtolicum veſtris ita annuiſſe mandatis, vt veſtri cauſa, fidelitate omiſſa, ſacramentum ſolummodo obedientiamque requirat. Interim de electione quoque Abbatis nobis iniunxit diſputandum: qua ratione excommunicatum & (quod grauius eſt) ſchiſmaticum Eccleſiæ Chriſti prætulerint. Tunc Petrus Diaconus initium diſputandi faciens dixit: Quid de noſtri Abbatis electione Dominus Cardinalis dicere velit, audiamus. GIR. Sancta & vniuerſalis Eccleſia valde miratur, cur excommunicati & ab Eccleſia ſeparati, ſchiſmaticum hominem vobis & præferre, & Abbatem appellare præſumpſiſtis. PE. Cum varias, vt doctus, quæſtiones nobis effuderis, ex earum copia reſpondendi nobis inopiam gignis. Vnde ſi ſancto Imperio cæteriſque Proceribus placet, proponatur ex his aliqua quæſtio: qua ventilata, tunc ſubtexentur & reliquæ. GIR. Quod Monachus propoſuit, fecimus. nam de Abbatis electione propoſuimus. PE. Si de Abbatis electione proponitis, quid ad hæc dicere velitis, audiamus. GIR. Prima obiecto eſt, quod Abbatem abſq; Romani Pontificis conſenſu elegeritis. PE. Meminimus probanda, quę volumus, vel teſtimoniis veterum vel exemplis. Quare ſi quod exemplum proferre vultis, proferatis in aſſertionem propoſitionis veſtræ. GIR. Abundamus quidem exemplis, verum ſufficient pauca de pluribns. Occurrit primo loco Fridericus Caſinenſis primum Abbas, abhinc Stephanus electus Papa. Ergo priusquã res geſta referatur, dicat Monachus, quis Fridericum electo Imperio ſubſtituerit; quis idem Petrum ipſum depoſuerit: quis Deſiderium, Oderiſium, Girardum; quis poſtremo elegerit Seniotetum. Et cum negare nequiuerit ab Apoſtolicis & illum deiectum, & iſtos fuiſſe electos, Apoſtolici profecto iuris eſſe Abbatis electionem nemo dubitabit. PE. Ad id, quod primo propoſuiſtis, hoc breuiter dixerim: quod licet Petri depoſitioni, & ordinationi Friderici, Romani interfuerint Cardinales, non ab ipſis tamen, ſed à Monachis & ille depoſitus, & iſte fuerit electus. Oderiſius item, primus, qui ab Apoſtolico, vt aſſeritis, eſt ordinatus, nequaquam obiiciendus nobis eſt, cum profecto licuerit renouatori Monaſterii non iure Apoſtolici, ſed innouationis gratia, quia Monaſterium à fundamentis erexerat, iure ſuo ordinare Monaſterium. Neq; tamen à Victore Papa, ſed à Monachis electus eſt Oderiſius, neq; illis à Pontifice poteſtas ablata eſt, ſed attributũ adiutoriũ. Quid autẽ mirum, ſi renouator Monaſterii Abbatẽ de cõſenſu fratrũ ſibi ſubſtituit? Gerardus quoq; Abbas, quãuis annuente Paſchali, à Monachis tamen electus eſt. Seniotetum, quem extremum poſuiſtis, quo ordine ab Honorio electũ fuiſſe dicatis, ignoro, cum præſens fuerim, neq; ibi Pontificem, neq; illius Nuntium viderim. Sed vt de veteribus Caſinẽſis Cœnobii Abbatibus loquar, dico, oro, quis beatiſſimum patrẽ Benedictum in Caſinenſi Cœnobio elegerit? Ad hæc Cardinalis obticuit. Iterum Petrus. Conſtat, inquit, ſanctiſſimum Patrem ab eo eſſe in Caſino electum, qui Regem dominumque Pharaonis conſtituit Moyſem. Vnde dicendum nobis eſt, Caſinenſe Cœnobium neq; ab homine neque per hominem cœpiſſe: ſed initium ſui ab omnipotente Deo habuiſſe, qui principum finiſque eſt. GIR. Nouum loquendi genus inuenit Monachus, vt dicat, Caſinenſem Eccleſiam per non hominem cœpiſſe. LOTHARIVS ad hæc: Si quid, inquit, boni vel mali, me iubente, meus fecerit famulus, mihi profecto imputabitur. Quod ſi ita eſt: liquet vtique, quod B. Benedictus à Deo iuſſus egit, non ſibi eſſe, ſed Deo imputandum. Conſtat ergo Monachum vera proſecutum, & nequicquam fuiſſe reprehenſum. ſed qualiter, quove ordine B. Benedictus Caſinum aduenerit, adoleſcens ante noſtrum Conſiſtorium poſitus pendat. Tunc Petrus, Imperatore cæteriſque audientibus, relegit ita. Diuina admonitus reuelatione B. Bedictus, & loco ceſſit, & Caſinum adiit caſtrum. Quod dum pergeret, duobus Angelis ſe & tribus * coruis comitantibus, per quinquaginta paſſuum milia Caſinum aduenit, & in templo quondam Apollinis, oraculum B. Martini: vbi vero ara Apollinis fuit, Eccleſiam ſancti conſtruxit Ioannis, & circumquaque manentes populos ad fidem Chriſti conuertit. LOTHARIVS: De his iam nobis ſatisfactum eſt. Nunc ad Abbatis electionem veſtram recurrat oratio, vt manifeſta per vos nobis eluceat veritas. Petrus: Noſtri temporis Abbatum electionem ab Apoſtolico factam non eſſe docuimus: reſtat veterum Abbatum modo explorare rationem. Legimus in Vita B. Mauri S. patris Benedicti diſcipuli, quod Caſinenſis congregatio adhuc viuente patre Benedicto, S. Maurum Abbatem ſibi conſtituere poſt illius obitum optauerat, feciſſetque

* quos nutrire ſolitũ ſcribit Leo Marſicanus Chron. Caſinenſ. l. 1. c. 1. quem imitatus videtur S. Meinradus Eremita, vt in actis eius refertur.

ſatis.

ſatis,niſi illum Deus in Gallias ire voluiſſet. Dic,oro, quis defuncto patre Benedicto elegit Conſtantinum,Simplicium, Bonitum,& reliquos vsque ad Nicolaum? Hos profecto dicere non poteris ab alio, quam à Monachis, fuiſſe ordinatos. GIR. Non parum miramur,quod Monachus attrita fronte auſus ſit de Caſinenſium electione talia proſequi, cum ſanctiſſimus & luculentiſſimus Monaſticæ conſcriptor Regulæ pater Benedictus id iubeat, vt ſi in Abbate eligendo congregatio errauerit; Epiſcopus, ad cuius dioceſim pertinet locus, id fieri minime permittat: nec modo Epiſcopo, verum & fidelibus vicinis hanc facultatem tribuat. Quid plura de Abbatis ordinatione? cum S. Benedictus Presbyterum quoque,qui eſt in Monaſterio,nullo modo proiici ſine Epiſcopi conſenſu & voluntate velit. PET. Aſſentior ſanctiſſimum patrem Benedictum Epiſcopo contra malam electionem compeſcendam facultatem præſtitiſſe: verum qui vnanimiter eligunt, quid ad eos mandatum huiuſmodi pertinet? GIR. Conſecratio Abbatis Caſinenſis cui competit? PE. Romano Pontifici. GIR. Si illi conſecratio competit, electio quoque ſimiliter ratione conueniet. Iniuriam ergo Romanæ Sedi feciſtis, quando absque eius conſcientia Abbatem elegiſtis. PE. Electionem factam non negamus, quia nec debemus: Romanæ verò Sedis iniuriam omnino denegamus. GIR. Hoc interim negare non vales, Senioretum Abbatem iuſſu Honorii electum fuiſſe. PE. Ego electioni affui, ſed nullum penitus neque Epiſcopum neque Cardinalem vidi. GIR. Perge,quo vis: argumentare vt libet; quia Subdiaconum nullo pacto Abbatem eligere potuiſtis,& hoc absque Papæ conſenſu. Nam Eugenius Papa ita in Decretis ſuis ſcripſit: *Abbates per monaſteria tales eligantur,qui Leuitico vel Sacerdotali honore ſint præditi.* PE. Miraris, ſi ſæpe Romanorum Pontificum iura mutantur, cum Deus ipſe ſæpe numero, quæ promittit, mutet? Centum & viginti annos ad agendam pœnitentiam his, qui ante diluuium fuerant, ſpondet. quia tamen illorum malitia augebatur in dies, viginti ſubductis annis diluuium induxit mundo. Iudæ quoq; Patriarchæ,& Salomoni Regi,nonne regnum promiſit æternum? Niniuitas quoque perdendos per Ionam prædixit, eamque mox remouit ſententiam, quia pœnitentiam egerant. GIR. Quod pro parte veſtra intuliſti,Domino Papæ nil obeſt. Patet enim patrem Benedictum vitia congregationis ab Epiſcopo emendanda dixiſſe. PE. Canonica decernit auctoritas, vt vel humilis cuiuscumque Eccleſiæ Clero liceat liberum de eo,qui ſibi præferendus eſt, habere iudicium: & Caſinenſi Cœnobio Romani Pontifices, Gregorius doctor, & alii CXII. idem permiſere iudicium ac tulere decretum,vt defuncto Abbate,ex ſua congregatione Abbatem ſibi eligant ſecundum timorem Domini, & Regulam B. Benedicti. GIR. Qualem ergo eligere debent Abbatem, Catholicum,an Eccleſiæ membris abſciſſum? PE. Catholicum. GIR. Subdiaconum, an Diaconum, vel Presbyterum? PE. Diaconum vel presbyterum eligendum Canonum ſanxit auctoritas. GIR. Et ſi Leuitico vel Sacerdotali non fungantur honore,qui eligendi ſunt, quomodo iuxta præceptum Regulæ, lecturi ſunt lectionem Euangelii, aut Miſſam canere quomodo poſſunt? quomodo poſſunt aliquem vel ligare vel ſoluere? qualiter ad Subdiaconi pedes Diaconi vel Presbyteri procident? qualiter incenſum pònent,& Presbyteris vel Diaconis benedicent? Subdiaconi quippe Leuitarum & Sacerdotum officiis ſubiacent. Si ſubiacent, quomodo præficiuntur? Neque enim iuxta B. Syluestri ſententiam, Subdiaconus ſuper Diaconum vel Presbyterum præferri debet. Hinc pater Benedictus Abbatem in Gallias dirigere cupiens, non Subdiaconum quemuis, ſed Maurum eo direxit Leuitam ſanctiſſimum. Quomodo ergo electio de Subdiacono excommunicato vel Schiſmatico rata dici poterit? Ad hæc Imperator reſpondit: Ea quæ iniuſte hactenus egere Caſinenſes Monachi, eis per omnia remittenda cenſuimus. Hæc petitionis meæ ſumma, quam à Domino Apoſtolico rogo, vt eis quæcumque vsque in præſens incautius admiſerunt, remittantur. Sit ergo finis hodierni conflictus: Noſtra iterum rogata ad Papam referantur,& poſt diem quartum,quid iubeat,audiemus. Has autem inducias idcirco damus,vt definire melius ac ſtatuere poſſit.

Tunc Papa vehementi ira concitatus,talia poſt quartam diem referri Imperatori verba præcepit: Dominium Caſinenſis Eccleſiæ non ad illum, ſed ad ſe pertinere, ſicuti & Eccleſiarum reliquarum. Decreueramus, inquit, veſtra interuentione fidelitatem remittere Monachis: verum quia nituntur contra nos,& hæc & alia ab eis requirenda conſuluimus.

Cum Cardinales à facie Imperatoris exiſſent, quidam Ciſtellenſis Monachus eminus adſtans; ſubſannare cœpit Caſinenſes Monachos, quod filio Petri Leonis adhæſiſſent, & Abbatem ſibi absque conſilio Papæ elegiſſent, aſſerens electionem irritam fuiſſe. Ad quem Petrus: Electio, inquit, eius iuxta antiquam Monaſterii conſuetudinem facta liquido conſtat. Ciſtellenſis ait: Rainaldus vester Abbas non fuit, ideoque facta eius pro nihilo ducenda ſunt. Petrus: Non ſolum,qui Caſinum habitabant,verum & omnes circummanentes eum vt Abbatem habuerunt, Ciſtellenſis ait: Electio tamen illius ficta & reprobata fuit. Ad hæc Lotharius: De omnibus, inquit, quæ contra noſtram Cameram,Caſinenſem Eccleſiam, Ciſtellenſis obiecerat, Petrus Diaconus lucide ſatis aperteque reſpondit. Sed huius altercationis iſte ſit finis. Singuli ad hoſpitia redeant, mane rurſus ad conflictum redituri.

Die altera vbi lux eſt reddita terris, Imperator accerſitis Magnatibus ſuis in Conſiſtorio reſedit; & vtraſque diſceptantium partes ad ſe ingredi iuſſit. Et dum veniſſet Ciſtellenſis, huiuſmodi diſputationis initium dedit: Princeps Monaſtici ordinis Benedictus Regulam ſcribens vitæ deſcripſit modum. Vos illius præceptorum immemores,multa adieciſtis, nonnulla ſubduxiſtis: nec veremini. aliter autem ille iuſſit agere. Petrus: Quid contra Regulam agamus in conſpectu Domini noſtri Inuictiſſimi Imperatoris edicito. Ciſtellenſis ait: Contra Regulam agitis de cibo, de potu,

 de indu-

de indumentis, aliiſque quam pluribus. Petrus: Falſus teſtis non erit impunitus. Nam Caſin... Monachi cum Regula, non contra Regulam, agunt. Veſtimenta habemus, quæ corpus contegant, nuditatis verecundiam arceant, & frigoris iniuriam repellant. Ciſtellenſis: Cur nigris ſemper veſti-mentis vtimini? Petrus: Quia talibus Benedictus pater vſus eſt, vt habitu quoque mundo renuntia... videretur. Hæc & his ſimilia multa cum dicerent, Lotharius Imperator dixit: Et ſi varia contra Ec-cleſiam Caſinenſem protuliſtis, quia tamen ad veſtra fulmina, aperte ſatis Petrus Diaconus & Roma-ni Imperii fidelis reſpondit, omnemque mentium noſtrarum fugauit ambagem. Quiſque ad ſuum hoſpitium redeat: mane rurſus ad conflictum remeabitis. Petrus autem Imperiali cauſa cum Bertulfo Cancellario noſtro remaneat, Imperii ſeruitia * acturus. Hæc vbi Cæſar edixit, ad tentoria ſua qui-que receſſere.

* al. pactu-rus.

Nocte vero adueniente Imperator pro tribunali ſedens, Annales Principum atque Imperato-rum coram ſe afferri ac recitari iuſſit. Vbi autem Solis iubar matutinum illuxit, Cæſar accitis Aulicis vtraſque partes ingredi iuſſit: & cum adeſſent, ſic exorſus eſt: Ea, quæ conferenda ſunt, præcipimus vt ſcripturarum teſtimoniis roboretis, vt amotis omnibus dubietatis ambagibus, iuſtitiæ ac veritati tenaciter inhærere valeamus. Ciſtellenſis reſpondit: Iure cum adoleſcente iſto pro Caſinenſi Eccle-ſia congrediendum eſſet, niſi de ſchiſmate & hæreſi ipſe & Caſinenſis Eccleſia notata eſſet. Petrus: Erubeſcens conticeſcat lingua frenetica, quæ prius in latratum quam in æqua verba prorupit. At hæc Imperator anticipans: Quoniam, inquit, pro Caſinenſi Eccleſia ſolus congredi aduerſus omnes cœpiſti, grauiter, non furioſe reſpondere te conuenit. Indecens enim eſt, vt in Imperiali Aula morantes, & Prothodomeſtici Imperatoris effecti, inhoneſtum quid aut inſulſum in ſermone, in inceſſu habituve proferatis. Petrus: Si quid, Imperator inuicte, ſeruus veſter in locutione peccauit, iſte me compulit, qui ab ipſo diſputationis exordio ab iniuriis cœpit, & in iniuriis perſeue-rat. Ciſtellenſis: Dic vbi iniurias irrogaui? Petrus: Cum nobis excommunicationis, & ſchiſmatis titulum affixiſti. Ciſtellenſis: Si placet, edicito quid ſit iniuria. Petrus: Iniuria eſt, quæ verbis ... lentibus irrogatur. Vos autem falſiſſime loqui ante Dominum Imperatorem veriti non eſtis, ... hæreſim nobis immiſiſtis. Cum plura diſputaſſent, Peregrinus Patriarcha reſpondit: Iuſta & compe-tēti ratione cōſtat Ciſtellenſem à Petro Diacono fuiſſe ſuperatū: ideoq; huius cōtrouerſiæ iſte ſit fi...

Die altera Girardus Cardinalis ex parte Sedis Apoſtolicæ veniens, imperatore pro tribu... reſidente, ait: Romana Eccleſia Sacratiſſime imperator & ſemper Auguſte, non ab homini... neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum fundata eſt, qui Petrum Apoſtolorum Principem ... direxit, cui etiam claues Regni cælorum tradidit: & idcirco nullum illius gratia violari debere A-ſtolicus cenſet. Petro autem reſpondente, numquam Romanum Pontificem à Caſinenſibus Mo-chis ſacramentum exegiſſe, Girardus ait, idcirco vos non hæc quæſiſſe, quia vſque ad illa tempo... Eccleſiæ vnitate manſiſſent: Sed poſtquam ſchiſma incurriſſent, abſque ſacramento recipiend... non eſſe: protulitque iuſſu Papæ Innocentii capitulum Niceni Concilii: *Vt reuertentes à ſchiſmate ab-que ſacramento non reciperentur.* Lotharius Imperator dixit: Non vos idcirco congregaui, vt Canonum iura * ſcruteris, ſed vt benigne & leniter cum Eccleſia Caſinenſe ageretis. Meminiſſe debetis, qu... Romana Eccleſia beneficia ipſe contulerim, quot & quanta pericula pro vobis cum exercitu per-pe... ſus ſim, qualiter annum integrum ac menſes duos in tentoriis egerim, quot propinquos & ami-... mos inter bellorum amiſerim fremitus. Non enim Caſinenſes fratres ad inimicum Pontificis, ſed ... Romanum Imperatorem, Eccleſiæ propugnatorem confugere. Poſtremo ſi me à ſpe fruſtratum e... vultis, neque fratres ab excommunicationis ſententia abſoluere, conteſtor hodie ſchiſma inter ... Pontificem futurum: & pro amico obſequentiſſimo, infeſtiſſimum fore inimicum.

* al. ſcrute-tis.

LOTHARII III. IMPERA-TORIS AVGVSTI

Anno Chri-ſti 1138.

DECRETVM

DE POSSESSIONIBVS BONORVM CASINENSI... & S. Vincentii Monaſteriorum.

Ex Chronico Caſſinenſi

CVm Imperator Capuæ remoraretur, fratres Monaſterii ſancti Martyris Chriſti Vincentii illum adeuntes aduerſus Caſinenſe Cœnobium conqueſti ſunt, quod illis abſtuliſſet ca-ſtrum Carderum, Vitæcuſum, Vallem rotundam, Saraceniſcum, & poſſeſſiones alias, quæ iuris ſancti Vincentii fuiſſe conſtaret. Aderat querelæ Petrus Diaconus, qui rei indigni-tate permotus, illos præſente Cæſare rogare cœpit, ſub quo Imperatore caſtra ipſa Monaſterii ſancti Vincentii collata eſſent. Qui cum Ludouicum Secundum protuliſſent, Petrus eos iniuſte con-tra Caſinenſe Cœnobium Calabriæ arguit, prolato præcepto Iuſtini ſenioris & Iuſtiniani Imper. de poſſeſſionibus Monaſterii, quod ante Ludouici tempora trecentos ferme annos conſcriptum fuiſſe conſtabat. Imperator autem æquitatis ratione perſpecta, ſententiam protulit dicens: Iniquum eſſe ... indignum

indignum, vt Caſinenſis Eccleſia, ſingulare Imperii Romani ornamentum, aliquid ſuo tempore amitteret ex his, quæ ante ſexcentos ferme annos habuiſſe conſtaret, eaque omnia Caſinenſi Cœnobio perenniter poſſidenda firmauit: decreti ſui contemptoribus mille librarum auri pœna propoſita.

LOTHARII III. IMPERATORIS AVGVSTI

MANDATVM

Anno Chriſti 1138.

DE NECESSITATE COGNITIONIS ANTIQVITATUM & priuilegiorum ſacri Imperii.

LOTHARIVS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, dilectiſſimo fideli ſuo Guibaldo Caſinenſi a Hierarchæ, & Romani Imperii Cancellario Capellano ac Principi pacis, gratiam ſuam & bonam voluntatem. a Abbati.

Tuæ fidelitati per Imperialia ſcripta mandamus, vt noſtræ à Deo conſeruandæ Maieſtati Petrum Diaconum, qui à noſtra Imperiali ſeruitute Logotheta Italicus, Exceptor, Cartularius, & Capellanus Romani Imperii conſtitutus eſt, transmittere ſtudeas, recepturum pro ſuæ fidelitatis ſeruitio dignæ retributionis præmium. Indubitanter enim noueritis, noſtram Maieſtatem & Collaterales Imperii propter antiquitates & rerum geſtarum relationes, eius abſentiam ferre non poſſe. Mitte etiam per eum omnia anteceſſorum noſtrorum priuilegia: quæ ei ad Aquaspenſiles olim cuſtodienda dediſſe meminimus. Data apud ſuburbium Tiburtinum, pridie Calend. Octobris.

CONRADI III. SVEVI IMPERATORIS AVGVSTI

CONTITVTIO

AnnoChriſti 1141.

DE BENEFICIIS ET TERRIS TRIBVTARIIS.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

CVNRADVS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus omnibus Sanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus & noſtris, tam præſentibus quam futuris, notum eſſe volumus, quod ad reconciliandos animos Seniorum & Militum, vt ad inuicem ſemper reperiantur concordes, & vt fideliter & perſeueranter nobis & ſuis fidelibus Senioribus ſeruiant & deuote, præcipimus, & firmiter ſtatuimus, vt nullus Miles Epiſcoporum, Abbatum & Abbatiſſarum, Marchionum, vel Comitum, vel omnium, qui beneficium de noſtris publicis bonis aut de Eccleſiarum prædiis nunc tenent, aut tenuerint, aut hactenus iniuſte perdiderint, tam de noſtris maioribus Valuaſſoribus, quam eorum Militibus, ſine certa & conuicta culpa, ſuum beneficium non perdat, niſi ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum, & iudicium Parium ſuorum. vide in hāc conſtitution. Cuiatium lib. 5. Feud. in pr. Guillimannum in fin. Conradi II; vbi ab vtroque Conrado Salico tribuitur; ſed [illegible]

2. Si contentio emerſerit inter Seniorem & Militem, quamuis Pares adiudicauerint, illum ſuo beneficio carere debere, & ille dixerit, hoc iniuſte vel odio factum eſſe, ipſe ſuum beneficium teneat, donec Senior & ille, quem culpat, cum Paribus ad noſtram præſentiam veniant, & ibi cauſa iuſte determinetur.

3. Si autem Pares eius culpati in iudicio Seniorum defecerint, ille, qui culpatur, ſuum beneficium teneat, donec ipſe cum ſuo Seniore & Paribus ad noſtram præſentiam veniant.

4. Senior vero, & Miles a eius qui culpatur, qui ad nos venire debuerint, ſex hebdomadas antequam iter incipiat, ei, cum quo litigauerint, innoteſcant. a ſc. Senioris.

5. Hoc autem de maioribus Valuaſſoribus obſeruetur. De minoribus vero in regno noſtro, aut ante Seniores, aut ante Miſſum noſtrum eorum cauſa finiatur.

6. Præcipimus etiam, vt cum aliquis Miles, ſiue de maioribus ſiue de minoribus, de hoc ſeculo migrauerit, filios eius beneficium tenere.

7. Si vero filios non habuerit, & habiaticum ex maſculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, ſeruato vſu maiorum Valuaſſorum in dandis equis & armis, ſuis Senioribus.

8. Si vero forte hauiaticum ex filio non reliquerit, ſed fratrem legitimum ex parte patris reliquerit, * ſed Seniorem offenſum habuerit, & ſibi vult ſatisfacere, & Miles eius eſſe, beneficium, quod patris ſui fuit, habeat, ſeruato vſu maiorum Valuaſſorum in dandis equis & armis, ſuis Senioribus.

* al. &, ſi

9. Inſuper & omnibus modis prohibemus, vt nullus Senior de beneficio ſuorum Militum cambium, aut precariam, aut libellum ſine eorum aſſenſu facere præſumat. Illa vero, quæ tenent proprietario iure, aut per præceptum, ſiue porrectum libellum, ſiue per precariam, nemo eum iniuſte deueſtire audeat.

10. Fodrum vero de caſtellis, quod noſtri anteceſſores habuerunt, habere volumus: illud vero, quod non habuerunt, nullo modo exigimus.

11. Si quis autem hanc iuſſionem noſtram infregerit, auri optimi lib. C. componat, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem, cui damnum illatum fuerit.

Dat. apud Roncalias in Conuentu omnium Principum & populorum frequentiſſimo.

CONRADI III. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1143.

RESCRIPTVM
DE CONCORDIA VTRIVSQ. IMPERII, ORIENTIS ET OCCIDENTIS

CONRADVS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Chariſſimo fratri ſuo Manueli Porphyrogenito Comneno, Illuſtri & Glorioſo Regi Græcorum.

2. Nobilitatis tuæ litteras, vt à tanto & tam charo amico noſtro, Serenitati noſtræ transmiſſas, gratanter excepimus, & viſo eorum tenore de incolumitate & ſublimitate admodum grauiſi ſumus. Sed auditis à Nicephoro, tuæ dilectionis prudenti Apocriſiario, præter illa, quæ in litteris continebantur, quibusdam * verbis duris, & (vt verum fateamur) ab omni tempore inauditis, & noſtræ Maieſtatis, vltra quam lingua explere valeat, perturbata eſt manſuetudo, & eſt admirata vniuerſi Imperii noſtri latitudo.

* appellãdo ſc. Cæſarem noſtrum, Imperii Domini ſui Regem.

2. Vnde vel à quo hoc tam amarum verbum proceſſerit, miramur, præſertim cum inter cætera huius mundi Regna, Græcorum Regnum omni ſapientia & diſcretione hactenus floruerit. Si enim idem Nuntius tuus Nicephorus vnicum filium noſtrum Henricum in præſentia noſtra morti dediſſet, ad maiorem iram Maieſtatis noſtræ animum prouocare non poterat. Cumque iam per triduum in hoc acerbo dolore laboraſſet, & rigorem noſtri animi nullo ingenio a nullaque ſapientia ad ſuam voluntatem inflectere potuiſſet, vix tandem quarto die aliis verbis mitioribus Excellentiam noſtram exhilarauit, noſtræque furore indignationis mitigato, Nobilitatis tuæ voluntatem nobis aperuit. Et quoniam ita nunc eſt & eſſe debet quod tu, amicorum amiciſſime, vxorem accipias dilectiſſimam filiam noſtram, ſororem videlicet dilectiſſimæ conthoralis noſtræ, volumus vt inſit æternum fœdus perennis amicitiæ, quam videlicet amicitiam præſenti Apocriſiario tuo ore & manuſcripto firmari iuſſimus, ita videlicet, vt & amici amicorum & inimici ſimus inimicorum tuorum. Proinde certa ſit prudentia tua, quod ſi tuæ Nobilitati vndecumque aliqua moleſtia vel iniuria fuerit illata, non hanc tibi tantum ſed etiam nobis factam iure dilectionis reputamus, quoniam virtutis tuæ Nobilitas, & maxime generoſi ſanguinis, quo in pignus perpetuæ dilectionis confœderati ſumus, propinquitas nos inuitat, vt te tanquam filium chariſſimum totis vlnis charitatis amplectamur, & cuncta, quæ tibi placita ſunt, libenti animo faciamus. In qua te iuſtum arbitramur, vt eandem amicitiam nobis & Imperio noſtro firmari facias, vt completis omnibus honorifice vtrique Imperio debitus honor exinde deferatur, & pax & nomen Chriſti per vniuerſum mundum inde glorificetur.

a al. multaque

3. Porro de quingentis militibus, quos Nobilitas tua petit, hoc tibi reſpondemus, quod non ſolum quingentos, ſed etiam duo vel tria millia, ſi neceſſe habueris, tibi mittemus, & quod maius eſt, antequam detrimentum aliquod honoris tui pati videremus, elaborata totius Imperii noſtri fortitudine, in propria perſona tibi, ſicut præcordiali filio & fratri chariſſimo, deficere & deeſſe non poſſemus.

4. Præterea ſcripſit nobis tua Nobilitas, quod magnos & charos Nuntios Sinceritati tuæ mitteremus; in quo voluntati tuæ acquieuimus, quoniam quos chariores habuimus, Excellentiæ tuæ transmiſimus: ſcilicet chariſſimum præcordialem noſtrum Embriconem, venerabilem Wirzburgenſem Epiſcopum, Illuſtrem & magnum Imperii Principem, qui eſt cor noſtrum & anima noſtra; necnon dilectiſſimum noſtrum Robertum, Illuſtrem & Nobilem Principem Capuanum. Miſimus etiam quaſi vtraſque manus noſtras, germanos duos fratres, ſcilicet fratrem a Bernonem virum ſapientem & religioſum, & fratrem ipſius Riwinum, qui nobis valde charus eſt, & familiaris & Nobilis; & honorandum Principem Imperii noſtri Rogerium, Illuſtrem Comitem de Adriano, cuius fidem & conſtantiam ſæpius experti ſumus, & Gualterum fidelem noſtrum. Itaque

a Abbatem Augienſem.

ea, quæ

ized by Goo

ea, quæ in litteris non continentur, induſtriæ tuæ referenda commiſimus, quorum verbis fidem adhibeas, & quæ tibi dixerint, tanquam à nobis dicta credas.

5. De Ruthenis vero * pro quibus patri tuo viuæ recordationis, Ioanni Imperatori per fideliſſimum Capellanum noſtrum Adalbertum & per Comitem Alexandrum de Grauina ſcripſimus.

6. De loco, in quo noſtris Teutonicis ad honorem Dei Eccleſiam ædificari volumus: & de Nobilibus Baronibus Apuliæ, Alexandro videlicet Clarmontis, Philippo de Surre, Henrico Cornite & Senne Puſtel, ille noſter præcordialis Wirzburgenſis Epiſcopus & cæteri familiares noſtri voluntatem noſtram tibi referent, quibus tanquam nobis credas.

*exſtat hoc reſcriptum tom. 1. pag. 57. huius Collectionis.

7. Super his omnibus fidelem Apocriſiarium tuum Nicephorum, licet in principio Legationis ſuæ nos conturbauerit, tibi attentius commendamus, & quia conſtanter perdurauit, vt eum remuneres, rogamus. Vale.

CHVNRADI III. IMPERATORIS AVGVSTI,

Anno Chriſti 1145.

CONSTITVTIO DE PACTO ET CONDITIONE INSERTA IN CONTRACTV.

Cunradus diuina fauente Clementia Romanorum Rex II.

VIr venerabilis Fridericus ſanctæ Hammaburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus pacta quædam & conuentiones, in noſtra & Principum noſtrorum præſentia contraxit cum *a* Hartwico, præclaro Eccleſiæ ſuæ Canonico, eiusque matre Richarde *b* Marchioniſſa, quas vtrimque auctoritate noſtra Regia roborari, & Principum noſtrorum, qui aderant, teſtimonio ſtipulari petierunt. Siquidem prædictus ſublimis Clericus, vna cum præfata matre ſua, contulit eidem Archiepiſcopo & Hammaburgenſi Eccleſiæ poſſeſſiones ſuas, quas de patrimonio ſuo hereditariâ ſucceſſione acceperat; retento tamen Miniſterialium, qui ad eas pertinent, omnibus diebus vitæ ſuæ, tam per obſides, quam per ſecuritatem ſacramenti, obſequio, tali conditionis tenore: vt quia inclytus carnalis frater ipſius Rudulfus * Comes à ſuis hominibus in Comitatu † Diethmaringenſium impie interemptus fuerat, & ei tota paternæ domus poſſeſſio hereditario iure competebat, à cuius ingreſſu & vſu eum prædicti ſicarii, ſui germani interfectores, prohibebant, deberet eum prænominatus Archiepiſcopus per bonam fidem vsque ad efficaciam obtinendi adiuuare; non ſolum de prædicto Comitatu Diethmaringenſium, ſed etiam de Comitatu Nortlandiæ, & de poſſeſſionibus, quæ fuerunt Comitis *d* Friderici & Dominæ Idæ, & de omnibus, quæ in ſua poteſtate habebat, & de omnibus *aliis*, de quibus eidem ſublimi Clerico iuſta exactio ex legum ratione competebat. Inſuper duas curtes cum omnibus appendiciis prælatus Archiepiſcopus ſæpedicto Clerico & matri ſuæ dedit, *hac* interiecta rationis conſtantia, vt non ex iure beneficii easdem curias teneant, ſed reditibus earum ad vſus ſuos quoadusque vixerint, filius poſt matrem, ſeu mater poſt filium, absque omni impedimento ex iure priuilegii poſſideant. Præter hæc etiam idem Archiepiſcopus contulit prænominato Nobili Clerico de menſa ſua reditus XL. librarum, iuxta prædictam conditionis legem, vt non beneficiali iure teneat, ſed ad vſus ſuos accipiat. Adhæc quoque beneficium centum marcarum, quod primum de manu cuiusquã Principis, vel cuiusquam Nobilis vacauerit, idem Archiepiſcopus ad vſus eiusdem Clerici dimittere firma ſtabilitate promiſit, ita videlicet, vt filium ſororis ſuæ Adelbertum earundem centum marcarum ſibi legitimum heredem relinquat. Super hæc omnia idem Archiepiſcopus data fide, inuiolabili conditionis lege, promiſit: Canonici ſui tam pro eo, quam pro Eccleſia ſua, adhibita fide indubitanter ſpoſponderunt; Miniſteriales ſui iureiurando firmauerunt; quod hæc omnia, quæ prædicta eſſe noſcuntur, bona fide & absque omni malo ingenio idem Archiepiſcopus debeat obſeruare, & pro retinendis ad vſum & dominium eiusdem Nobilis Clerici prænotatis poſſeſſionibus, tanquam pro ſuis & Eccleſiæ rebus, inuiolare. Statutum etiam eſt, vt ſi prætaxatus Archiepiſcopus eundem præcelſum Clericum adiuuare non poſſet vel nollet, tota ad ipſum & ad heredes ſuos collatæ poſſeſſionis integritas reuerteretur. *Conditionem vero in omni contractu valere, ſancta Imperialia ſcripta indubitati iuris eſſe teſtantur.* Et vt hæc ab omnibus ſic diſpoſita & conſtituta eſſe noſcantur, Principes noſtri huic contractui ſubſcripſerunt:

a Marchioni Stadenſi.
b de Wiſtede.
* i. Marchio Stadenſis.
† nunc Dithmarſia.
d Marchionatum Stadenſem, quem poſtea Friderico fratri ſuo collatũ Hartuicus factus Archiepiſcopus mutauit in Comitatum Palatinum. alii Palatinum Comitatum Bremenſem feciſſe ſcribunt.
e Comitatũ Elſtorp. alii addunt etiam Comitatus Harzeueldẽſem & Luckenſem.

Rudulfus Haluerſtadenſis Epiſcopus,
Anſelmus Hauelbergenſis Epiſcopus,
Wikerus Brandeburgenſis Epiſcopus,
Buggo Wormacienſis Epiſcopus,
Wibaldus Stabulenſis Abbas,
Heinricus Dux Saxoniæ,
Heinricus Palatinus Comes de Rheno,
Adalbertus *a* Marchio,
Heinricus *b* Comes de Winceborch,

a de Brandeburg.
b Landgrauius.
c de Sumeresburg.

Fredericus Palatinus ſ Comes,
Adolfus Comes de Schovvenborch,
Erneſtus Comes de Hohenburch,
Hluduicus Comes de Lara,
Sibodo de Scarduelte,
Hludeuuicus de Wipera,
Hogerus de Manasuelt,
Eſyco de Burmenſteden,
Walterus de Arneſtede,
Otto de Hilgesleue,

ſ al. comes de Bodvvide

Friderici[illegible] de Scaltzvvitelen, & frater eius Vvolradus, Heinricus de ſ Botvvidel, & frater eius Helmoldus & Vvolradus.

* for. Hammaburg.

Datum * Magdeburg, Anno Dominicæ incarnationis MCXLV. Indictione VIII. Anno vero Regni noſtri VIII.

FRIDERICI I. STOVFFENSIS IMPERATORIS AVGVSTI, CONSTITVTIONES.

Anno Chriſti 1158.

I.

De Iudicio, & foro competente.

SI quis laicus laicum coram Eccleſiaſtico iudice impetierit in cauſis ibi de iure non tracta[illegible] & ei damnum dederit, ſi is pro eo ciuiliter accuſetur, iudici ad mulctam, & damnum paſſ[illegible] emendam, & ad prioris iudicii indemnitatis obſeruationem, condemnetur.

2. Idem ſoluet paganus, ſi contra alium in extraneo vel municipali iudicio egerit, [illegible] ſint vnius villæ vel iuriſdictionis incolæ: niſi forte eidem à iudice vel à parte ius fuerit denega[illegible] Ius autem iudex denegare dicitur, cum iudicare non vult, aut ſuos debitos iudiciales terminos n[illegible] obſeruat. Ius etiam homo, contra quem agitur, denegat, quando de ipſo fit querela, poſtquam f[illegible]rit proſcriptus, aut alteri adiudicata debita non perſoluit, nec habet vt pro his pignoretur, vel per v[illegible]dium ad ſoluendum aſtringatur. Contra huiuſmodi hominem licebit actori querulari, vbicunque eum reperire poſſet; ipſi autem nullus reſpondere cogatur.

II.

De Probationibus.

QVicquid aliquis iudicialiter probare debeat, Iudex teſtimonium ſub Imperii deponere tene[illegible] fidelitate: poſtea Scabini hoc idem facient, negocium ſub eadem declarantes fidelitate; cæter[illegible] vero ad iudicium pertinentes ſeu iuridici ſub ſuo deponant ſacramento.

2. Vbi proſcriptus ſine manuali facto in iudicium deducitur, & ab actore poſitio eius poſtula[illegible]tur: & ſi reus ſe proſcriptum non fateatur, Iudex cum ſententiatum repræſentatoribus proſcriptio[illegible]nem ante poſitionis permiſſionem debebit comprobare: actor vero tunc non iurabit, quia vbi cum iudicio comprobauerit, ſuo non indiget iuramento. Facta autem poſitione, actor prius iurare deb[illegible] eum facti reum eſſe, pro quo paſſus eſt proſcriptionem: *Sic Deus eum adiuuet & Sancti eius.* Deinde i[illegible]bunt teſtes, iuramentum actoris iuſtum, purum, mundum eſſe, & immune. Sic etiam actor cum [illegible] teſtibus pro iniuriis proſcriptum, & in manuali facto deprehenſum, iudicioque præſentatum [illegible] poſitum iurando ſuperabit.

3. Vbi autem quis teſtibus probaturus eſt coram iudicio, vel contra iudicium, ſiue pro bonis, ſiue pro vvarenda, deponens prius intentum ſuum exprimere debet teſtibus, qui hoc debent ſacramento teſtari, & actor ipſe hoc eſſe verum, poſtea iuret.

III.

De furtis inuoluntariis.

QVi alterius gladium, veſtimenta, peluim, raſorium, aut quid aliud pro ſuo ſimili opinatiue de bal[illegible]neo ſeu alio loco abſtulerit; vel de molendino ſaccum plenum aut vacuum; ſellam aut philo[illegible] frænum, calcaria, lectum de plumis cuſſinum, aut linteamen alterius, vel quicquid aliud huic ſim[illegible] ea intentione & opinione, quod res huiuſmodi ſua ſit, ceperit, exportauerit, & ſuam rem ibi dimi[illegible]rit, hoc idemque non celando tenuerit, ſuamque rem eſſe opinatus ſit, ſi innocentiam in eo ſuam [illegible]cramento affirmet, alter quidem rem ſuam ciuiliter poterit vindicare: criminaliter autem, ſi pro [illegible]iuſmodi accuſetur, ſuo abſoluitur ſacramento: dummodo ipſam rem ſe non occultando tenuiſſe [illegible]ſtibus poterit comprobare, nec etiam tunc de manuali facto poterit incuſari.

IV.

De Homicidiis.

Occiditur quis in campo,& perpetrantes ignorantur,ſi quis eum cum ſociis ſuorum villanorum ibidem aut in villa tumulauerit,non delinquet.

2. Occiditur alicuius pater, frater, aut cognatus, quamuis ſibi de patratore ſceleris conſtet, eundem licite, dummodo cum ipſo mortuo iudicialiter actionem non inceperit, tumulabit: ſed ſi cum eo actio incepta fuerat, ante actionis terminationem, ſine licentia iudicis non ſepeliatur.

3. Si cadat quis, aut vulneretur, vel ita grauiter percutiatur, vt ad villam per ſe venire vel intrare non valeat, is, qui ipſum intulerit, in eiusque domicilii manſione læſus poſtmodum moriatur, manet absque damno, hæredes etiam mortui tenentur hoſpiti expenſas exſoluere, ſi res, quæ circa mortuum in morte ſuperfuerint,ad exſolutionem non ſufficiant expenſarum.

4. Colligit ſi quis ſeu ſuſcipit in hoſpitium aliquos, & vnus alium occiderit, vel vulnerauerit, aut aliquam iniuriam fecerit,ſine hoſpitis culpa,hoſpes impunitus permanebit. Quemadmodum etiam villani,ſi violatorem nequeunt comprehendere,inculpabiles permanebunt,ſi hoc ſuis ſacramentis affirmabunt.Huiusmodi tamen caſus in iudicio ſunt referendi.

V.

De Officio Scabinorum.

Iudex non poteſt cum tutore vel abſque illo aliquem impetere,præter actorem ad duellum,nec altius quàm ad rei excuſationem,ſi ipſam reus ſecundum ius ſuum exhibere præſumat.

2. Iudex non poteſt neque cum tutore, neque ſine tutore,aliquem inculpare durius,quàm ad ſuam negationem,excepto actore duelli.

3. Nec licet Iudici aliquod terræ præceptum mandatumve,aut hoſpitia ſeruitiave,neque precariam exactionem expeditionemque imponere,aut conſuetudinem nouam ſtatuere in confinio,aut incolis imponere abſque Prouincialium communi conſenſu.

VI.

De Seruitute natiuitatis ſeu genealogia.

SI liber homo ſeruam ſuperduxerit, vel ingenua ſeruum, proles illa vtriuſque ſexus matrem ſequi debet,& non patrem.

VI.

Quo pacto vnus defendere ſe debet, vt in extraneo non reſpondeat iudicio.

COnqueratur ſi quis iure municipali ſuper hæreditate, proprio, debito, bonis, iniuriis, ſiue ſit Theutonicus ſiue Sclauus,ibidem etiam reſpondere tenetur. Nam vbi quis petit, ibidem etiam ius dare,hoc eſt,reſpondere debet in cauſis omnibus,excepto duello cum ſuis ſimilibus.

2. Accuſetur vero quis coram iudice ſpirituali in cauſa ſæculari, vel quæ iudicio ſæcularis iudicis proprie ſubeſt,&in eo damnum perpeſſus ſit,ac tandem is coram ſæculari iudice conueniatur,proteſteturque contra eum,quod ius nunquam ſibi recuſauit,indemnem eundem reddere, ac emendam ſibi ſoluere cogitur, iudici vero mulctam præſtabit.

VIII.

De Abbatiſſa & Epiſcopi hereſchildo.

SI Monialis in Abbatiſſam,aut Monachus in Epiſcopum eligatur,per hoc in Imperio militiæ cingulum, & non iura ciuilia acquirere poſſunt.

FRIDERICI I. BARBAROSSÆ IMP. AVGVSTI

CONSTITVTIO DE PACTIS INTER IMPERIVM ET ECCLESIAM SERVANDIS,

Publicata in Comitiis Conſtantienſibus Anno MCLII. Anno Chriſti 1052.

VEnerabili in Chriſto Domino Eugenio Dei gratia Apoſtolicæ Sedis Pōtifici Fridericus eadem gratia Romanorum Imperator Auguſtus filialem dilectionem & debitam in Chriſto reuerentiam.

Regiæ Maieſtatis dignitas poſtulat, quæ ad pacis & concordiæ bonum ſpectare noſcuntur, attenta ſollicitudine ſtabilire, & vt inter Sacerdotium & Regnum indiſſolubili charitate bonum ipſum perpetuo perſeueret, diligenti ſtudio & exacta diligentia laborare. Huius itaque rationis proſpectu Concordiam inferius annotatam, quæ inter vos & nos,auctore Deo, ſtatuta eſt,

 ſicut

ſicut ab vtraque parte ſtabilita eſt & ordinata, ne aliquid arbitrio noſtro immutaſſe videamini, per eadem verba præſentis ſerie ſcripti præcepimus annotari.

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

HÆc eſt Concordiæ forma & conuentionis inter Dominum Papam Eugenium, & Dominum Fridericum Romanorum Imperatorem conſtituta, mediantibus

Gregorio ſanctæ Mariæ trans Tiberim
Hubaldo ſanctæ Praxedis,
Bernardo ſancti Clementis,
Octauiano ſanctæ Cæciliæ,
Rolando ſancti Marci,
Gregorio ſancti Angeli,
Guidone ſanctæ Mariæ in Porticu
} Cardinalibus,

& a Brunone Abbate de Claravalle, ex parte Domini Papæ:

a Bernardo.

Anſelmo vero Auelbergenſi,
Hermanno Conſtantienſi,
} Epiſcopis,

Odelrico de b Zembruch,
Guidone Guerra,
& Guidone c Baldratenſi
} Comitibus, ex parte Domini Regis.

b Zvvei-bruch, vel, Luzēburch vt infra.
c Blandratenſi.

Dominus ſiquidem Rex vnum de maioribus Miniſterialibus regni fecit in anima Regis iurare, & ipſe propria manu data fide in manu Legati Domini Papæ promiſit, quod ipſe nec treugam, nec pacem faciet cum Romanis, nec cum Rogerio Rege Siciliæ, ſine libero conſenſu & voluntate Romanorum, & Domini Papæ Eugenii, vel ſucceſſorum ſuorum, qui ſubſcriptæ concordiæ cum eodem Rege Friderico tenere voluerunt, & pro viribus laborabit Romanos ſubiugare Domino Papæ, ſicut melius vnquam fuerunt à centum retro annis. Honorem Papatus, & regalia beati Petri, ſicut deuotus & ſpiritualis Aduocatus S. R. E. contra omnes homines pro poſſe ſuo ſeruabit & defendet; quæ non habet, recuperare pro poſſe iuuabit, recuperata defendet; Græcorum quoque Regi nullam terram ex iſta parte maris concedet. Quod ſi forte ille inuaſerit, pro viribus Regni, quanto citius poterit, ipſum eiicere curabit. Hæc omnia faciet, & obſeruabit ſine fraude, & malo ingenio.

Dominus vero Papa Apoſtolicæ auctoritatis verbo vna cum prædictis Cardinalibus in præſentia præſcriptorum Legatorum Domini Regis promiſit, & obſeruabit, quod eum ſicut B. Petri chariſſimum filium honorabit, & venientem pro coronæ ſuæ plenitudine, ſine difficultate & contradictione, quantum in ipſo eſt, Imperatorem coronabit, & ad manutenendum, augendum, & dilatandum honorem Imperii, pro debito officii ſui iuuabit, & quicumque iuſtitiam & honorem Regni conculcare aut ſubuertere auſu temerario præſumpſerit, Dominus Papa à regiæ dignitatis dilectione præmonitus, eos ad ſatisfactionem canonice admonebit. Quod ſi Regi ad Apoſtolicam monitionem de iure & honore regio iuſtitiam exhibere contempſerint, excommunicationis ſententia innodentur. Regi etiam Græcorum ex iſta parte maris terram non concedet: quod ſi ille inuadere præſumpſerit, Dominus Papa viribus B. Petri eum reiicere curabit.

Hæc omnia ex vtraque parte ſine fraude & malitia ſeruabuntur, niſi forte libero & communi conſenſu vtriusque immutentur. Teſtes autem, quorum nomina ſubſcripta videntur,

Arnoldus Colonienſis Archiepiſcopus,
Hermannus Conſtantienſis Epiſcopus,
Anſelmus Auelburgenſis Epiſcopus,
Arditio Cumanus Epiſcopus,
Conradus Curienſis Epiſcopus,
Vuibaldus Stabulenſis Abbas,
Albertus Colonienſis Decanus,
Magiſter Henricus Notarius,
Gotifredus Viterbienſis Capellanus Regis.

Ex laicis, quorum Vulpho Dux,
N. Marchio,
Hermannus de Baden Comes,
Vlricus de Luzemburch Comes,
Anſelmus Miniſterialis & Camerarius Regis.

SIGNVM DOMINI FRIDERICI ROMANORVM IMPERATORIS INVICTISSIMI.

Ego Arnoldus Cancellarius recognoui.

Datum Conſtantiæ, decimo Kalendas Aprilis, Indictione decimaquinta, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo quinquageſimo ſecundo; Regnante Domino Friderico Romanorum Rege glorioſo, anno vero Regni eius primo.

FRIDE-

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 1155.

DE IVRE IMPERATORVM IN VRBEM Romam.

MVlta de Romanorum ſapientia ſeu fortitudine hactenus audiuimus, magis tamen de ſapientia. Quare ſatis mirari non poſſumus, quod verba veſtra plus arrogantiæ tumore inſipida, quàm ſale ſapientiæ condita ſentimus. Antiquam tuæ proponis Vrbis nobilitatem, ſiuæ tuæ Reipub. veterem ſtatum ad ſidera ſuſtollis. Agnoſco, agnoſco, vt & tui Scriptoris verbis vtar, fuit, fuit quondam in hac Repub. virtus; quondam dico, atq; ô vtinam tam veraciter, quam libenter, nunc dicere poſſemus. Senſit Roma tua, imo & noſtra, viciſſitudines rerum: ſola euadere non potuit æterna lege ab auctore omnium ſancitam cunctis ſub Lunari globo degentibus ſortem. Quid dicam? Clarum eſt, qualiter primo nobilitatis tuæ robur ab hac noſtra Vrbe tranſlatum ſit ad Orientis vrbem regiam, & per annorum curricula vbera deliciarum tuarum Græculus eſuriens ſuxerit. Superuenit Francus, vere nomine & re nobilis, eamque, quæ adhuc in te reſidua fuit, ingenuitatem fortiter eripuit. Vis cognoſcere antiquam tuæ Romæ gloriam, Senatoriæ dignitatis grauitatem, tabernaculorum diſpoſitionem, Equeſtris ordinis virtutem & diſciplinam, ad conflictum procedentis intemeratam ac indomitam audaciam? Noſtram intuere Rempublicam, penes nos cuncta hæc ſunt. Ad nos ſimul omnia hæc cum imperio dimanarunt. Non ceſſit nobis nudum imperium; virtute ſua amictum venit, ornamenta ſua ſecum traxit. Penes nos ſunt Conſules tui, penes nos eſt Senatus tuus, penes nos eſt miles tuus. Proceres Francorum ipſi ſe conſilio regere, Equites Francorum ipſi tuam ferro iniuriam propellere debebunt.

2. Gloriaris, me per te vocatum eſſe: me per te primo Ciuem, poſt Principem factum: quod tuum erat, à te ſuſcepiſſe. Quæ dicti nouitas, quàm ratione abſona, quàm veritate vacua ſit, æſtimationi tuæ prudentumque relinquatur arbitrio. Reuoluamus modernorum Imperatorum geſta, ſi non Diui noſtri Principes Carolus & Otto nullius beneficio traditam, ſed virtute expugnatam, Græcis ſeu Longobardis Vrbem cum Italia eripuerint, Francorumque appoſuerint terminis. Docent hæc Deſiderius & Berengarius Tyranni tui, in quibus gloriabaris, quibus tanquam Principibus innitebaris. Eos à Francis noſtris non ſolum ſubactos & captos fuiſſe, ſed & in ſeruitute ipſorum conſenuiſſe, vitam finiſſe, vera relatione didicimus. Cineres ipſorum apud nos reconditi euidentiſſimum huius rei repræſentant indicium. Sed dicis: Vocatione mea veniſti. Fateor, vocatus fui. Redde cauſam, quare vocatus fuerim. Ab hoſtibus pulſabaris, nec propria manu, Græcorumve mollitie liberari poteras: Francorum virtus inuitatione adſcita eſt. Implorationem potius quàm vocationem hanc dixerim. Implorasti miſera felicem, debilis fortem, inualida validum, anxia ſecurum. Eo tenore vocatus (ſi vocatio dicenda eſt) veni. Principem tuum militem meum feci, teque deinceps vſque in præſentem [illegible] in meam ditionem transfudi. Legitimus poſſeſſor ſum: eripiat quis, ſi poteſt, clauam de manu Herculis. Siculus, in quo confidis, forte hæc faciet? Ad priora reſpiciat exempla. Nondum facta eſt Francorum ſiue Teutonicorũ manus inualida: Deo largiente, vitaq; comite & ipſe temeritatis ſuæ quandoq; capere poterit experimenta.

3. Iuſtitiam tuam, quam tibi debeam, exquiris. Taceo quod Principem populo, non populum Principi leges preſcribere oporteat. Pretermitto, quod quilibet poſſeſſor poſſeſſionem ſuam ingreſſurus, nullum conditionis præiudicium pati debeat. Ratione contendamus. Proponis (vt mihi videtur) trium ſacramentorum exactionem. De ſingulis reſpondeo. Dicis me debere iurare, vt leges anteceſſorum meorum Imperatorum eorum priuilegiis tibi firmatas, & bonas conſuetudines tuas obſeruem. Appoſuisetiam, quod patriæ vſque ad periculum capitis tuitionem iurem. Ad iſta duo ſimul reſpondeo. Ea quæ poſtulas, aut iuſta ſunt, aut iniuſta. Si iniuſta ſunt, nec tuum erit poſtulare, nec meum concedere: ſi iuſta, recognoſco hæc & debendo velle, & volendo debere. Quare ſuperfluum erit voluntario debito & debitæ voluntati ſacramentum apponere. Quomodo enim tibi tuam iuſtitiam infringerem, qui quibuslibet infimis etiam quod ſuum eſt, ſeruare cupio? Quomodo patriam, & præcipue Imperii mei ſedem vſque ad periculum capitis non defenderem, qui & ipſius terminos non ſine eiusdem periculi æſtimatione, quantum eſt in me, reſtaurare cogitauerim? Experta eſt hoc Dania nuper ſubacta, Romanoque reddita orbi, & fortaſſe plures prouinciæ, pluraque ſenſiſſent regna, ſi præſens negotium non impediſſet.

4. Ad tertium venio capitulum. Affirmas pro pecunia quadam iuramentum præberi à mea debere perſona. Proh nefas! à tuo, Roma, exigis Principe, quod quilibet lixa potius petere deberet ab inſtitore. A captiuis hæc penes nos exiguntur. Num in captiuitate detineor? Num vinculis hoſtium vrgeor? Nonne multo & forti ſtipatus milite inclytus ſedeo? Cogetur Princeps

Romanus

Romanus contra ſuam voluntatem cuiuslibet præbitor eſſe, non largitor? Regaliter & magnifice hactenus mea, cui libet, & quantum decuit, & præcipue bene de me meritis dare conſueui. Sicut enim à minoribus debitum rite expetitur obſequium, ſic à maioribus meritum iuſte rependitur beneficium. Hunc, quem alibi à Diuis parentibus meis acceptum ſeruaui morem, ciuibus cur negarem, Vrbemq; meo introitu lætam non facerem? ſed merito non iuſta iniuſte petenti cuncta iuſte negantur.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Christi 1155.

CONSTITVTIO

VT TIBVRTINI OBEDIANT PAPÆ.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, vniuerſis ciuibus Tiburtinis gratiam ſuam & omnem voluntatem, &c.

Vniuerſitatem veſtram noſſe volumus, quod ob B. Petri Principis Apoſtolorum reuerentiam, dilectiſſimo atque in Chriſto reuerendiſſimo Patri noſtro Hadriano Papæ ciuitatem dimiſimus Tiburtinam, ſaluo tamen ſuper omnia iure imperiali. Huius rei gratia omnes & ſingulos Tiburtinos à fidelitate, quam nuper nobis iuraſtis, abſoluimus, attentius vobis præcipiendo mandantes, quatenus eidem venerabili Papæ fideliter aſſiſtatis, deuote ſeruiatis, atque ſicut Domino veſtro deuote obedire ſtudeatis, ſcientes, ſicut iam dictum eſt, à iuramento fidelitatis, quod nuper feciſtis, vos abſolutos, ſaluo in omnibus iure imperiali, &c.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Christi 1158.

EDICTVM

In Comitiis Brixienſibus Procerum Germaniæ, Galliæ & Italiæ.

IMperii Romani, cuius apud nos adminiſtratio, penes vos vero, qui Optimates Regni eſtis, auctoritas reſidet, nemo nos pro libidine bella gerere exiſtimet, quæ & incertos euentus habent, & plurimis incommodis detrimentiſque carere non poſſunt. Verum dignitas Imperii, quæ impunitis rebellibus ſalua eſſe non poteſt, nos accendit. Non igitur ego veſtris vos patriis laribus, ſed a Mediolanum exciuit. Quod cum à legitimo Imperio defecerit, iuſtam belli cauſam effecit. Neque nos bellum victoriæ cupiditate, ſed pacis amore ſuſcepimus, vt malorum audacia coerceatur, & bonis fidei ſuæ merita præmia tribuantur. Nam ſi per deſidiam noſtram Mediolanenſium iniuriam gladio non perſequemur, indigni erimus, qui eo accingamur, nec tam in hoc noſtra erit patientia collaudanda, quàm negligentia improbanda. Quamobrem adeſte animis, virtutemque, quam ſoletis, præſtate, vt & aduerſariorum audaciam contundamus, & Imperii à Carolo & Othone ad noſtra vſque tempora deducti dignitatem tueamur. Et quoniam non inferimus, ſed propulſamus iniuriam, iuſtum bellum cum ſumma ſpe laudis, & certa fiducia præmiorum capeſſite, atque imperatis meis ad reipublicæ vtilitatem pro viribus obedite.

a quæ ab Imperatore rebellauerat.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Christi 1158.

DECRETA

Comitiorum apud Roncalias habitorum cum Proceribus Germaniæ, Galliæ, & Italiæ, ſuper Regalibus Imperii, Anno Domini MCLVIII.

QVoniam Deo placitum eſt, nos imperii gubernacula adminiſtrare, ob eam rem, quæ ad dignitatem & ſalutem eius pertinere videntur, curare ac moliri omnia ſummo ſtudio ac ſingulari vigilantia conuenit. Optime vero id actum iri arbitramur, ſi & metu ſuppliciorum improborum audaciæ reſiſtemus, & ſpe præmiorum bonos ad partem capeſſendam Reipub. inuitabimus, neque per ſocordiam aut inſcitiam noſtram aliquid de imperii rationibus detrahi patiemur, ſiue armis ſiue legibus Reipub. fuerit opus. Quamobrem quando Dei beneficio armis detrectantes imperium nobis obedire coegimus, ſequitur, vt eoſdem in pace legibus etiam aſtringamus, & iura, quæ Lotharii & Conradi noſtrorum deceſſorum incuria obliterata, atque ab Italicis vſurpata ſunt, repetamus, ac nouis inſtitutis ſtabiliamus. Quæ vt ſint vtilia, honeſta, & temporibus conuenientia, multo ante prouidere oportet. Quamobrem vos hortor, atque etiam oro, vt ſinguli quid expedire maxime Reipub. exiſtimetis, in commune promatis.

Quæ vbi dixit, tum Archiepiſcopus Mediolanenſis, primus ſententiam dicere iuſſus, improbata ſuperiorum Regum multorum tyrannide, & collaudata Friderici iuſtitia atque æquitate, poteſtatem ſibi condendi iuris ei tribuit, ac voluntatem Imperatoris pro lege habendam eſſe cenſuit. Poſt quem Epiſcopi & Abbates primum, deinde Principes ac Comites, tum Conſules Ciuitatum rogati ſententiam, omnes Archiepiſcopo ſe aſſentiri dixerunt.

Tum de litibus appellationum componendis Imperator conſtituit, in ſingulis diœceſibus iudices ordinarentur non ex ipſa diœceſi, ne gratia aut odio corrumperetur iudicium, ſed aut ex hoc Conuentu, aut ex aliis ciuitatibus editi, eisq; ſummum de omnibus rebus ſtatuendi arbitrium dedit.

De regni iure conſtituendo & regalibus imperii Decretum imperatoris *Extat Feudor. lib. 2. titul 56.*

5. Iudicatum eſt etiam, in ſingulis vrbibus Prætores, Conſules, cæteroſque Magiſtratus aſſenſu populi per imperatorem creari oportere, qui ſacramentum ei dicerent, ac ius ciuium regumque tuerentur.

6. Tum de pace ſtabilienda conſultum, ſtatutumque, ne ciuitas ciuitatem, priuatus priuatum oppugnaret iniuſſu Regis: edictoque cautum, vt ſi qua ciuitas hæc iura violaret, centenas marchas auri dependeret; ſi Marchio, quinquagenas; ſi Comes, quadragenas; ſi Capitaneus, ſeu alius Valuaſor maior, vicenas; alii vero denas, vſque ad ternas. Quod ſi ſoluendo non eſſent, per quinquennium quinquaginta millibus paſſuum longe à patria exularent.

7. De iure Feudorum conſtitutum imperatoris *Exſtat dicto lib. 2. Feudor. tit 55.*

8. Lex imperii de iis, qui ſtudiorum cauſa publica gymnaſia frequentant. *Exſtat in Auth. Habita, C. Ne filius pro patre.*

Hiſce Comitiis interfuerunt ex Germania, Archiepiſcopi, & eorum Legati, Colonienſis, Moguntinenſis, Treuerenſis, Saliſburgenſis, Magdeburgenſis, & Hãmaburgenſis: Epiſcopi, & eorum Legati, Curienſis, Conſtantienſis, Auguſtanus, Wirciburgenſis, Aicheſtetenſis, Baſilienſis, Vltraiectenſis, Cameracenſis, Argentinenſis, Spirenſis, Wormatienſis, Bambergenſis, Metenſis, Viridunenſis, Tullenſis Hauelburgenſis, Segouienſis, Patauienſis, Friſingenſis, Ratisbonenſis, Paterbornenſis, Verdenſis, Leodicenſis, Monaſterienſis, Oſnabrugenſis, Mindenſis, Michsnenſis, Martiſpurgenſis, Naumburgenſis & Schlesvvicenſis. Abbates, de Sancto Gallo, Augienſis, Stabulenſis, Prumienſis, Campidonenſis, Altorphenſis, Eleuacenſis, Weiſſenburgenſis, Fabarienſis, Heresfeldenſis, Fuldenſis, Morbacenſis, Corbeienſis, Werdenſis, Tudenſis, &c. Principes, Rex Bohemiæ, Dux Bauariæ, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgenſis, Dux Sueuiæ, Dux Dalmatiæ, Dux Auſtriæ, Conradus Palatinus Comes Rheni, Dux Meraniæ, Dux Carinthiæ, Marchio Stiriæ, Dux Lotharingiæ, Dux Brabantiæ, Marchio Hiſtriæ, Dux Zaringiæ, Marchio Badenſis, Comes de Lucemburg, Comes de Limburg, Comes de Holland, Comes de Wirtemberg, Dux Teccenſis, Marchio Morauiæ, & innumeri alii Duces & Comites. Conſules Ciuitatum & Communitatum, &c.

De Gallia, Archiepiſcopi & corũ Legati, Veſontinus, Lugdunenſis, Arelatenſis, Viennenſis, Tholoſanus. Epiſcopi & eorum Legati, Sedunenſis, Lauſannenſis, Geneuenſis, Gratianopolitanus, Valentinus, Auennionenſis, Luxouienſis, Seguſianus, &c. Abbates, Claræuallenſis & Cluniacenſis. Principes, Otto Comes Palatinus Burgundiæ Dux, Vltraiuraniæ, Marchio Seguſianus; Comes Moriennæ, Comes Cabillonenſis, Comes Matiſconenſis, Comes Orbenſis, Comes Nouoburgenſis, Comes Viennenſis, Comes Thoſolanus, Comes Narbonenſis, & alii innumeri Principes ac Comites.

De Italia, Patriarchæ, Aquileienſis & Rauẽnas. Archiepiſcopi, Mediolanenſis, &c. Epiſcopi, Taurinas, Albenſis, Eporœdienſis, Haſtenſis, Nouarienſis, Vercellenſis, Derthonenſis, Papienſis, Comenſis, Cremenſis, Laudenſis, Cremonenſis, Placentinus, Parmenſis, Regienſis, Mutinenſis, Bononienſis, Mantuanus, Veronenſis, Brixianus, Bergomenſis, Concordienſis, &c. Principes & Comites, Marchio Montisferrati, Marchio Ateſtis, Marchio Salutiarum, Comes Carecti, Comes Malæſpinæ, Comes Capitu, &c. Conſules ac Poteſtates Ciuitatum, Ferrarienſes, Bononienſes, Patauini, Veronenſes, Vicetini, Taruiſini, Rauennates, Mutinenſes, Regienſes, Parmenſes, Mantuani, Cremonenſes, Papienſes, Laudenſes, Comenſes, Nouarienſes, Vercellenſes, Haſtenſes, Bergomates, Blanderatenſes, Mediolanenſes, Inſulani, Piſani, Genuenſes, &c.

ACTA

DICTORVM COMITIORVM IN RONCALIA CELEBRATORVM,

Ex Ottonis Morena Laudenſis Chronico Laudenſi.

DOminus Imperator in Roncalia Colloquium in S. Martino proximo veniente maximum ſe conſtituit habiturũ, præcepitq; omnib. fere Italiæ Principibus, atq; Ciuitatum Conſulibus, vt ipſi Colloquio intereſſent. Ad quod etiã quatuor principales legis Doctores, videlicet Dominos Bulgarum, & Martinũ Groſium, ſeu Iacobum, atq; Hugonẽ de Porta Rauegnana, Bononiæ Magiſtros intereſſe fecit. Omnes prædicti conuenere ad Colloquiũ nono Kalend. Decem. vltra Padum prope Eccleſiã S. Petri de Conturbia, in milleſ. quinquageſ. octauo anno, Indict. ſeptima. Cum aũt Imperator, vniuerſiq; Principes, ac ciuitatũ cõſules ibi ſimul cõueniſſent: inprimis vocauit Imperator eos prædictos

prædictos Bononienſes Magiſtros, iuſſitque eis, quod ipſi indicarent ſibi in veritate omnia iura Regalia, quæ ratione Imperii in Lombardia ad ipſum ſpectarent, & ſua eſſe deberent. Qui reſpondentes Imperatori, dixerunt, ſe hæc nolle ſine conſilio facere aliorum Iudicum vniuerſarum Lombardiæ Ciuitatum ibi tunc exiſtentium. Imperator itaque duos vniuſcuiuſq; Ciuitatis Lombardiæ Iudices elegit, iuſſitque eis, omniaque iura Regalia, quæcumq; eſſent, diligenter inueſtigarent; vt cum à Conſilio recederent, ſub nomine fidelitatis, quam ſibi iurauerant, ea omnia recto tramite, prout melius poſſent, publice demonſtrarent. Ipſi autem Iudices cum viginti octo, exceptis Bononiæ Magiſtris, ſtatim vt Imperator iuſſerat, ad conſilium euntes, de omnibus regalibus iuribus inter ſe diligentius contulerunt. Qui poſtmodum ad Imperatorem redeuntes, coram omnibus Principibus, omnibusque Ciuitatum Lombardiæ Conſulibus narrauerunt in ſcriptis omnia iura, quæ ei iure Regali nouerant pertinere.

Hoc autem ſic peracto, Dominus Hubertus Mediolanenſis Archiepiſcopus vna cum Conſulibus Mediolani, omneſque alii præſentes Lombardiæ Epiſcopi, Comites, Marchiones, Duces, cæterique Italiæ Principes, ac omnium Lombardiæ Ciuitatum Conſules ibi aſtantes, publice in Colloquio ipſo ſurgentes, in manu ipſius Imperatoris omnia, quæ prædicti Iudices iura Regalia eſſe dixerant, refutauerunt, & ei fidem de ipſis præcipiente, ne ipſi amplius de ipſis rebus intromitterent: omnes, & vnuſquiſque tamen per ſe amplius de ipſis rebus non intromiſſuros, vnanimiter reſponderunt. Inſuper etiam veram & perpetuam pacem ibi omnes inter ſe, & cum omnibus aliis perſonis deinceps ſe firmiter tenere iurauerunt. Et in hoc Mediolanenſes priuauere ſe de multis rationibus & dignitatibus, obtentis à diuerſis Pontificibus, & Imperatoribus, & promiſerunt ponere ſignum Aquilæ ſuper campanile Eccleſiæ maioris in ſignum fidelitatis, ac etiam quod liberarent centum no[illegible]ta Papienſes, quos habebant incarceratos. Ac etiam præcepit eis Imperator, vt ſeruarent pacem perpetuam ſuis vicinis. Deinde Mediolanenſes, Cremonenſes, Laudenſes, Papienſes quoque & Placentini deſtando & per omnia attẽdendo ipſius Imperatoris præcepto, ei tum multos obſides tradiderũt. Ibique ipſe Dominus Imperator multas leges, quas fecerat, in ſcriptis redigi fecit; multaque etiam præcepta hortatu ſuorum Principum cuſtodiri præcepit.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Christi 1159.

DECRETVM

IN CAVSA ARCHIEPISCOPI BREMENSIS contra Ducem Saxoniæ, & epiſcopũ Verdenſem, & Magdeburgenſem.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

FRIDERICVS diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Quoniam diuina clementia Romani titulo Imperii & corona ſublimare nos & inſignire dignata eſt, ideo ſtudioſius honori & promotioni Eccleſiarum Dei inuigilare debemus, & efficacius intendere. Inde eſt quod venerabilem Hartwigum nobis per omnia dilectiſſimum ſanctæq; Hammenburgenſis Eccleſiæ Paſtorem & Archiepiſcopum inter ſpeciales noſtros præ cæteris Principibus familiarius colligentes, ad perſonæ ipſius promotionem, honorem & omnimodam gloriam ſtudium adhibebimus, ſanctamque Hammaburgenſem eccleſiam ipſius prouidentiæ commiſſam, fouere, manutenere, omnibus modis exaltare operam dabimus.

a Henricũ Leonem.

1. Primum igitur dilectos noſtros, Dominum Bremenſem & Baioariæ ac Saxoniæ *a* Ducem, tantæ dilectionis vinculo vnire dignum cenſemus, vt alteruter in alterum exceſſerit, per ſe vlciſci nõ præſumat, ſed dictante ſententia ad examen noſtræ iuſtitiæ, prout decet, recurrere feſtinet.

b Thietmarum.

2. Aliam quoque cauſam, quæ inter dilectum noſtrum Bremenſem & *b* Verdenſem, honorabiles perſonas agitatur, iuxta tenorem priuilegiorum vtriuſque, adhibito Principum & aliorum ſapientum conſilio, componere ſatagemus.

c Wichmannus.

3. In hac quoque parte fideliſſimo noſtro Bremenſi non poſſumus deeſſe nec volumus, quia pro recuperanda ipſius hæreditate, quam *c* Magdeburgenſis ſuæ poteſtati aſcribit, prout melius & honeſtius poterimus, laborare curabimus.

4. Præterea vt præfatus Bremenſis noſtræ erga eum dilectionis emolumentum experiatur, ab expeditionibus & à debitis ſeruitiis, & à cæteris laboribus eum iuxta velle ſuum ſupportabimus.

5. Cum etiam vniuerſalem Eccleſiam Romanam viſitare poterimus, debitum honorem Hammaburgenſi eccleſiæ, pro iure noſtro, per omnia requiremus.

* Comiti

6. Adiicimus inſuper, quod Waltero * de Arneſtede omnia cum beneuolentia dimittemus, quæ ab eodem Archiepiſcopo eum habuiſſe in beneficio cognoſcimus.

7. Dabimus quoque dilecto noſtro Bremenſi Archiepiſcopo vini carratas XX. quolibet anno, de Bobarden X. & de Moguntino X.

8. Pro eius etiam dilectione Bouonem in gratia Ducis pleniter reſtituemus, & quamdiu viuet, ipſum ad omnia ſibi pertinentia ſub noſtra Imperiali tutela conſeruabimus.

Ego Reynoldus Cancellarius vice Domini Arnoldi Moguntini Archiepiſcopi & Archicancellarii recognoui.

Datum Auguſtæ, anno Dom. incarnat. MCLIX. Indict. VI. Anno autem Regni noſtri VII. Imperii vero IV.

LOTHA-

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO
De electione Archiepiſcopi.

Anno Chriſti 1159.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus Hadriano Romanæ Eccleſiæ Venerabili Epiſcopo.

Dilecto & fideli noſtro Anſelmo bonæ memoriæ Rauennenſis Eccleſiæ Venerabili Epiſcopo defuncto, ne Curia noſtra diutius tanto careret Principe, operam dare curauimus, loco eius talem ſubrogare perſonam, quæ pro tempore ad reſarcienda Eccleſiæ illius damna, & ad noſtrum peragendum ſeruitium apta videretur. Ante omnia autem præ oculis mentis habentes, & aure non ſurda audientes quod ſcriptum eſt: *Honore inuicem præuenientes*: filium Comitis Blandratenſis, quem vos in Clericum Romanæ Eccleſiæ & filium noſtra petitione aſſumpſiſſe recordati ſumus: viciſſim ad honorem veſtrum & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ altius ſublimari intendimus, in ea præſertim Eccleſia, quam poſt S. Romanam Eccleſiam, aut maximam, aut vnam de maximis habemus, noſtræque voluntatis propoſitæ, diuina fauente clementia, in electione illius perſonæ concorditer & voluntarie vniuerſa Rauennas conuenit Eccleſia, præſertim viris honeſtiſſimis, Legato noſtro & veſtro, hinc Hyacintho Cardinali, inde Hermanno Verdenſi Epiſcopo. Scientia autem & moribus in perſonam præfati Electi vna cum genere conuenientibus, propter reuerendum veſtræ Paternitatis teſtimonium commendabilior & acceptior eadem perſona nobis iam facta eſt, quam vtique etiam diligi à vobis, & honorati gaudemus & volumus, ea tamen ratione & ordine, quo Patres filios ſuos ſolent diligere, quos ſuo tempore & manumittunt, & domui ſuæ prouidere permittunt. Et quidē decentiſſimum eſt, ſanctam Romanam Eccleſiam, tamquam matrem omnium Eccleſiarum, filios, qui ſunt fructus ventris, aggregare, & aggregatos ad decorem domus Dei per domos & familias diſtribuere. Quibus etiam noſtrum Imperium tamquam ab vtero & gremio matris noſtræ progredientibus debeat, & velit congruum honorem impendere. Proinde altiori conſideratione veſtra perpendat diſcretio, quid in hac cauſa tam veſtræ quam noſtræ Maieſtati & honeſtati conueniat. Rom. 12.

COLLATIO
INTER IMPERATOREM ET PAPAM.

Anno Chriſti 1159.

Capitula ex Parte Domini Papæ, quæ propoſuerunt Octauianus tituli S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis; Henricus tituli SS. Nerei & Achillei, Willelmus Cardinalis Diaconus; & Guido Cremenſis Diaconus Cardinalis, miſſi à Papa Hadriano.

1. Nuntios ad Vrbem, ignorante Apoſtolico, ab Imperatore non eſſe mittendos, cum omnis magiſtratus inibi B. Petri ſit cum vniuerſis regalibus.
2. De dominicalibus Apoſtolici fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.
3. Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere debere Domino Imperatori.
4. Neque Nuntios Imperatoris in palatiis Epiſcoporum recipiendos.
5. De poſſeſſionibus Eccleſiæ Romanæ reſtituendis, & tributis Ferrariæ, Maſſæ, Ficorolu, totius terræ Comitiſſæ Mathildis, totius terræ ab Aquapendente eſt vſque Romam, Ducatus Spoletani, inſularum Sardiniæ & Corſicæ.

Reſponſio Imperatoris.

QVamuis non ignorem, ad tanta negotia non ex animi mei ſententia, ſed ex conſilio Principum me reſpondere debere, ſine præiudicio tamen ſapientum hoc abſque conſultatione reſpondeo. Epiſcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominium, ſi tamen & eos de noſtris regalibus nihil delectat habere. Qui ſi gratanter à Romano Præſule: *Quid tibi & Regi?* conſequenter quoque eos ab Imperatore non pigeat audire: *Quid tibi & poſſeſſioni?*

2. Nuntios noſtros non eſſe recipiendos in palatiis Epiſcoporum aſſerit: Concedo, ſi forte aliquis Epiſcoporum habet in ſuo proprio ſolo & non in noſtro palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſunt palatia Epiſcoporum, cum profecto omne quod ædificatur ſolo cedat, noſtra ſunt & palatia. Iniuria ergo eſſet, ſi quis Nuntios noſtros à Regiis palatiis prohiberet.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1159.

EDICTVM

De Dimiſſione Cardinalium ob crimen læſæ Maieſtatis captiuorum & electione noui Pontificis facienda.

Manueli Imperatori Conſtantinopolitano.

ORbis mutilatio propter diſſenſiones & ſchiſmata, & totius humani generis turbulentiæ, quæ propter Eccleſiæ viduitatem, antiqui ſerpentis effuſo veneno, emerſerunt & irruerũt, pro electione magni Sacerdotis, non ſolum communibus ſuffragiis, ſed etiam magna cum ſolertia facienda & habenda, ſpiritum & animum noſtrum quaſi deſpondere nos compulerunt, vt per frequentes & preſtantes, & inſignes Apocriſarios & Legatos noſtræ Serenitatis ad Cardinales egerimus propterea, vt de huiusmodi magni ſacerdotis electione diligentiſſime cogitarent. Et ne iuſta præberetur occaſio aliqua iis, qui tantum bonum impedire vellent, eo quod detineretur a nobis Magiſter Oddo S. Nicolai in Carcere Tulliano reuerendiſſimus Cardinalis; non ſolum ipſum, verum etiam alios Eccleſiæ Prælatos præſtantiſſimos dimittendos decreuimus.

2. Nunc vero rem nouam, non ſolum hæſitatione, verum etiam ſtupore dignam vobis & reliquis orbis Principibus hæc noſtra epiſtola ſignificatura progreditur, quod ſcilicet reuerendiſſimum Præneſtinum Epiſcopum, qui aduerſus Imperatoriam Maieſtatem & nomen ita aperte ſe obiecit & obſtitit, quam primum abſoluimus & dimiſimus præter omnium hominum opinionem. Stupebunt profecto, vt credimus, Principes bellicoſi, viri fortes. Cæſarum memoriæ, incomparabilibus decoratæ magnificentiis, in libris ſcriptæ veterum Annalium & Chronicorum euoluantur & perſcrutentur, ſingulorum Principum vita & geſta perquirantur, nihil tale adeo inſperatæ clementiæ æquale nobis quiſquam inueniet diligens indagator. Licet enim legatur fortaſſe multorum Principum nobilis ita, aperta clementia, & illuſtris humanitas, propterea quod dextera victoris victoriis & trophæis ornata, hoſtibus proſtratis pepercerit, & ita eos, qui eorum exaltationi ſe obiecerunt, benigne dimiſerint, & à ſeuero iuſtitiæ gladio aduerſus damnatos abſtinuerint; nihilominus illorum ſinguli, vel imbecillum aliquem, vel nullius pretii & valoris ſontes ipſos cum iudicauerint, eos libenter dimiſerunt; vel quia belli imminentis occaſione propter eam, quam promiſerunt, ſontium dimiſſionem, finem impoſuerunt.

3. Quod vero nos adhuc ſimultate permanente, adeo nobile membrum Eccleſiæ, tanti conſilii virum, & perſpicuæ fortitudinis & virtutis, noſtris conſiliis gratis aduerſantem, & ſe obiicientem, & ſe obiecturum, vt ab omnibus ſperabatur, licet nos neque omnino crederemur tale quid, vt eum ſcilicet dimitteremus; neque preteritarum rerum memoria, neque præſentium ſecuritas & cautela nobis ſuadebat: nihilominus in ſtatera noſtrarum cogitationum, iuſtitiæ ſecuritatẽ clementia fecit declinare, & impetum noſtræ indignationis fregit & vicit; & miſericordia, quam de generis humani diſſenſionibus habemus, nos cohibuit & detinuit, & Chriſtianæ Reipublicæ publicum commodum priuati noſtri commodi cauſam ſuperauit; cum pro dicti epiſcopi Præneſtini abſolutione & liberatione non dubitemus, quin eccleſiæ Dei paſtoris ſui ſolatio deſtitutæ, de optimo paſtore, nobis & Imperio non ingrato deligendo curam gerent: quod præter omnium opinionem, & multorum conſilium & mentem, inter omnia, quæ à nobis maxime deſiderantur, tamquam pacis & quietis cupidiſſimis iucundiſſimum contingeret.

4. Nec nobis hoc indignum vllo pacto vel inutile credimus, ſi cum noſtra matre Eccleſia pacis maxime cupidos nos eſſe aſſerimus, & concordiæ fatemur eſſe æmulatores, cuius affectatores eſſe Reges & Principes, frequenter ſimulare ſolent dum inter ſe contendunt. Compatimur nos propterea orbis laboribus & calamitatibus, quodammodo ruinam minantis propter vniuerſorum diſſenſiones & diſſidia. Compatimur nauiculæ Petri, quæ propter frigefactam hominum fidem, & propter feruentem Hæreticorum iniquitatem maris & vndarum furore & impetu agitata conteritur & ſubmergitur. Nec miretur veſtra celſitudo, ſi me, Curatorem videlicet Eccleſiæ, ſi me præcipuum filium matris viduæ, eiusdem matris ſuſpiria ex imo emiſſa pectore emollierunt, vt depoſitis iuribus, quibus fortaſſe humana prudentia mentem adhibuiſſet, & matri filium, & fratrem fratribus, præcipue vero pro tanti commodi ſpe, abſoluere & dimittere decreuerim. Quis enim in tantorum malorum conſideratione, quis in ſpe tanti futuri gaudii, propter detentionem vel abſolutionem & dimiſſionem vniuscuiusque perſonæ quantumuis conſpicuæ, poſſet cor ſuum obturare? præcipue vero, quia ab omnibus & ſingulis Cardinalibus, qui in vrbe Roma & in ſimplicitate & in puritate cõmorantur,

tantur, firmá & infallibilis ſpes ſit nobis pollicita, quod reſtituto fratre & ſocio ſuo collegio, ſalutaris nobis & vniuerſo orbi & deſiderabilis erit de magno Sacerdote deligendo deliberatio. Faxit Deus, vt quemadmodum non ſolum in liberatione prædicti Magiſtri Oddonis, verum etiam aliorum, quos Serenitas noſtra indubitata compaſſione abſoluit, alacres nos præbuimus, ita etiam nos à noſtro deſiderio non fruſtremur, neque fidei publicæ integritas & religio, quam ex huiuſmodi Patrum conſtantia animo concepimus, profanetur vllo pacto.

ACTA

Anno Chriſti 1161

CONCIL II. LAVDENSIS

De confirmatione Electi Pontificis.

IN feſto ſanctorum Geruaſii & prothaſii per dominum Papam inceptum eſt ſacrum Concilium, quod à principio Papiæ, deinde Cremonæ fieri diſpoſitum fuerat, poſtremum tamen ad honorem Laudenſium ex voluntate Imperatoris Laudæ eſt celebratum. In quo Dominus Imperator cum ſuis principibus, & Dux Boemiæ, & Dominus Pellegrinus Aquileienſis Patriarcha, & Dominus Guido Electus Rauennæ Archiepiſcopus, & multi epiſcopi, & magna copia Priorum, Abbatum, Præpoſitorum, aliorumque Clericorum, qui venerant ad Synodum ſeu Concilium, vnanimiter confirmauere electionem, quæ in prædicto anno Papiæ iam facta fuerat de ipſo Domino Papa Victore. Fuere autem in ipſo Concilio recitatæ litteræ excuſatoriæ Regis Daciæ, & Regis Noruegiæ, & Regis Hungariæ, & Regis Boemiæ, & ſex Archiepiſcoporum, & viginti epiſcoporum, multorumque Abbatum tam Clarauallenſium, quam aliarum Congregationum, atque præpoſitorum: in quibus omnibus litteris continebatur, ipſos Reges cum vniuerſis eorum prouinciis, & prædictos Archiepiſcopos, epiſcopos, Abbates & Præpoſitos velle ſe tenere præfatum dominum Victorem pro Papa & Domino, & ſe velle ratum habere totum quod Dominus Victor ſtatuit in ipſo Concilio cum aliis ſibi præſentibus.

In ipſo etiam Concilio fuere excommunicati Dominus Hubertus Mediolanenſis Archiepiſcopus vna cum Conſulibus Mediolani, & epiſcopus Placentinus & epus Brixienſis, & placentiæ & Brixiæ Conſules, omneſque ipſorum Conſiliarii, ac etiam omnes illi qui interfecerunt Moguntinum Archiepiſcopum, & qui in eius morte conſenſerunt, & epiſcopus Bononienſis. . . . . depoſiti fuerunt irrecuperabiliter. Epiſcopus vero Paduanus, & epiſcopus . . . . . vſque ad Kal. Auguſti termino eis dato ab officio ſuſpenduntur. Et hæc acta ſunt in die Iouis, cum concilium vſque ad ipſam diem perduraſſet, in qua die fuit tum S. Iacobi Alphei.

Anno Chriſti 1162

S. CÆSAREÆ MAIESTATIS

*ſo. Troienſi, vel Trecenſi.

*Inſtructio pro Comite Henrico * Treienſe ad Regem Francorum*

De Reformanda pace Eccleſiæ.

VVLT Imperator inſtructus contemplatione diuini amoris hoc bonum opus vobiſcum hoc modo agere, vt vos duo maiores Principes orbis conueniatis in vnum apud Aueniomem, in confinio Regni veſtri & Imperii ſui, cum maioribus perſonis tam Clericis quam Laicis Imperii, & Regni veſtri. Et ipſe quidem adducet ſecum Octauianum cum ſequacibus ſuis, & vos Alexandrum cum ſuis nihilominus habeatis. Poſtquam vero vos duo cum vtraque parte in præſentia tantorum virorum conueneritis, & electio vtraque diligenter audita fuerit, per illic congregatam Eccleſiam Gallicanam, Italicam & Teutonicam decernatur de vtroque, quod melius & vtilius videbitur ſtatuendum & ordinandum.

MANDA-

MANDATVM

DE INCOMPETENTIA REGIS FRANCORVM IN COGNOSCENDA CAVSA ELECTIONIS ROMANI PONTIFICIS, QVÆ AD IMPERIALEM IVRISdictionem ſpectat.

Anno Chriſti 1162.

Miſſum Regi per Rainaldum Cancellarium.

MANDAT vobis Dominus noſter Fridericus Imperator Romanorum & ſpecialis Romanę Eccleſiæ Aduocatus, quod ad nullos Eccleſiarum Prælatos de cauſa electionis Romani Pontificis iudicium facere pertinet, niſi ad eos tantum, qui ſub Romano Imperio exiſtũt. Ideoque bonum videtur & iuſtum, vt cum Epiſcopis & Clero veſtro ad eundem Imperatorem tamquam amicum & ſocium accedere, & illius ſententiam audire debeatis.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Ad Schiſmaticos Cardinales Romanos, ſuper eorum maledicis litteris in Imperatorem & Papam Paſchalem emiſſis.

Anno Chriſti 1165.

FRIDERICVS Dei gratia Romanus Imperator ſemper Auguſtus, Clericis Romanæ Eccleſiæ cum Lazaro quondam paupere æternam habere requiem.

1. *Loquar* [a] *ad Dominos meos, quamuis ſum puluis & cinis*, &c, [b] *vt iumentum factus ſum apud vos:* a. Gen. 17.
tamen [c] *homines & iumenta ſaluabit Deus.* Multiplicauit Deus miſericordiam ſuam ſuper vos, b. Pſalm. 72.
qui congregauit vos à quatuor ventis cœli, vt recumbatis cum Abraham in ſinu patris ſui. Fide- c. Pſalm. 35.
lis ille cum tota domo Ægypti (Moyſen dico) qui de veſtra vos Ægypto extraxit, vt euitaretis ollas carnium, & vt poſſeris clamare in deſerto: [d] *Manhu. Quid eſt hoc?* à regione deſerti
manna venit ad viatores: cum & iure dicitis: *Quid eſt hoc?* Quid, inquam, eſt, quod famem ex- d. Exod. 16.
pellit, & deſiderium ſatiat, & ſatiando accendit? Rapuit etiam vos manus illa inexhauſtæ clementiæ, & fecit vos lucem de luto, *& in diademate* [e] Salomonis, *quo coronauit eum mater ſua,* e. Cant. 3.
vos coronauit, fecit vos aurum de luto. Sed neſcio, quo pacto aurum in lutum rediit, & in ferri vilitatem aurei ſicli moneta regenerauit. Leuaſtis corpora veſtra in montes, ſed mentes in conuallibus remanſerunt. Vnde ergo veniet auxilium vobis? Sperabamus enim, quod in cacuminibus montium pennas tenderetis, quæ veherent * nos ad dexteram Dei Patris. Seduxit * al. vos.
* nos opinio lubrica, & quod valde gemimus, alarum nudato remige, plumbi modum grauitas corporis vos peſſundat.

2. Putabatis, quod Deus eſſet tantum Romanorum: ſed & valles Teutonicorum frumento abundant. Suſcipite montes pacem populo, vt linguæ ſpicula abſcindatis. Non ſolum in Imperium, ſed & in Deum *cultus iuſtitiæ*, teſte Propheta, [f] *ſilentium.* Super nubes volatis aquilæ, f. Iſa. 32.
& tandem ad noſtrum cadauer carpendum veſtra roſtra deponitis. Abſtinetis vos à carnibus pecudum, & carnes Imperiales ſine ſale voratis. Vere *cultus iuſtitiæ ſilentium.* Quod nondum eſt,
finxit, & nondum venit in linguam, iam penes vos conſtat eſſe patratum. Ait enim: *Quis hic* Cardinaliũ
Papa iniuſtus? Imperatrix pregnans, ſed non de ſemine Imperiali? hic Archiepiſcopus ter in die carnibus ven- Schiſmati-
trem confundit: hic Epiſcopus ructu fœtenti aera fœdat: hic Abbas exhaurit ſcutellam vſque ad vomitum. Vaca- corum con-
tis otio, idcirco talia eructatis. Nam detractio in cameris concipitur, & in † Curia euomitur. uitia in Ec-
Non eſt Curia cœlum: non eſt Curia paradiſus: ſed adhuc eſt Curia inter flumina Babylonis. cleſiaſticos
Veſtrum oſtium omnibus patet, cum quis per illud ingreditur, non palpatur, ſed cæditur: non Imperii
curatur, ſed mactatur: non iuſtificatur, ſed damnatur. Et (vt breuiter dicam) nihil ſine cri- Principes.
mine apud vos, ſed cum venerit [g] Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, quæſo dicite: Vbi ſe- † ſc. Romana.
debitis? hic & ibi? g. Luc. 9.

3. Clementes medicj non orationibus ægros curant, ſed eorum vulnera ſuſcipere ſtudent, vt cum eis pariter & ægrotent. Nos non poteramus aſcendere ad veſtra licita, ſed vos veſtra pietate commoti ad noſtra illicita deſcendiſtis, & facti eſtis huiuſmodi. Quid prodeſt in deſertum exire, & in deſerto Ægyptium cor habere? Quid prodeſt ranas [h] AEgypti vitare, & in de- h. Exod. 8.
ſerto murmuratione perire? En qui ſub Pharaone languiſtis, ſub Moyſe ſuſpiratis. Emptores

Digitized by Google

vitæ nolite * decipere venditores margaritæ. Ecce qui dediſtis manus & oculos, & alia membra, vt Euangelicam margaritam poſſetis comparare, ea nondum eſtis digni. Hac autem ad ſalutis fructum vtimini. Reddite Deo linguam, & accipite margaritam. Si vero hæc Epiſtola vobis placuerit: noſtra erit
a. Prou. 9. ſententia illa Sapientis: a *Argue iuſtum, & diliget te.* Si vero ſuccenſi fueritis, non ideo Diogenes amittet cornua. Valete, & ſi Deum dilexeritis, linguas veſtras Dei gladio amputare, & in Catholicum Papam conſentietis.

RECESSVS SIVE DECRETVM

AnnoChriſti 1166.

COMITIORVM HERBIPOLENSIVM

à

FRIDERICO I. IMPERATORE AVGVSTO

Celebratorum, Anno Domini MCLXVI. ſuper Schiſmate duorum Pontificum.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus cunctis populis, quos clementiæ noſtræ regit imperium.

1. Iamdudum innotuiſſe credimus, qualiter exorta quondam inter Eccleſiæ Romanæ Cardinales de Apoſtolatu diſcordia, inter Reges & Regna impetu peſtifero eſt diffuſa. Pro qua ad optabile bonum pacis reuocanda quantos poſt beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac con-
* al. Leone. firmationem Catholicam Papiæ, Mediolani, * Laude, atque in diuerſis Imperii finibus in corpore noſtro labores tam nos quam inuicti Principes noſtri pertulerimus: quantas rerum copias Zelo iuſtitiæ impenderimus: in extremis quoque mundi partibus, iam auditum non dubitamus. Denique beatiſſimo Papa Victore in Paradiſi gaudia feliciter aſſumpto, & in eius locum ab Epiſcopis & Cardinalibus
b. Pius nominis III. almæ Sedis Apoſtolicæ Domino b Paſchali viro Chriſtianiſſimo in præſentia Epiſcoporum & Religioſorum Lombardiæ ac Tuſciæ, Illuſtris quoque Vrbis Præfecti Romæ, ac multorum Nobilium Romanorum Catholice ſubſtituto: ipſum etiam Dominum Paſchalem & Eccleſiæ ac Principum Imperii iudicio atque conſilio in Papam & Patrem Catholicum ſolemniter recepimus, debitoque honore venerari ſemper intendimus. Proinde obſtinata Schiſmaticorum perfidia mortem viri iuſti ſuis ſucceſſibus aperta fronte adſcribens, Sirænis ſuis blanditiis quorundam fidelium noſtrorum adeo molita eſt denuo immutare, vt niſi morbis nouis noua remedia obiicerentur, pars noſtrorum non modica videretur ex fiducia noſtræ lenitatis ſeducenda.

2. Igitur Zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accenſi, cum Regem Francorum, qui nulla noſtra culpa præeunte, vna cum Rolando imperii noſtri hoſte publico, eiusque ſequentibus, Imperialem noſtrum honorem manifeſte molitur auferre, poſt multos noſtros admonitus irreuocabilem perſenſiſſemus: vniuerſis imperii Principibus in ſancta Pentecoſte Curiam Wirzburg generalem
† al. præſidente. indiximus. Quorum cœtu celeberrimo ibidem ſolemniter † præſente, Eccleſiæ Dei ſtatum ac Domini Papæ Paſchalis negotium ſerio ac magnifice duximus roborandum. Inuocata igitur Spiritus ſancti gratia, & vniuerſorum, qui aderant, conſilio communicato, ad remouendam pro parte noſtra omnem ambiguitatem, prorſus ipſi nos manu propria ſuper Sanctorum reliquias iuramentum publice præſtitimus,
* Alexandrum III. nominatũ. quod * Rolandum Schiſmaticum, vel eius ſucceſſorem, quem pars ipſius elegerit, in Papam numquam recipiemus, nec ad eum recipiẽdum, aſſenſum vmquã alicui præbebimus. Nulli etiã fautori eius gratiam vmquam noſtram reddemus, niſi ab errore viæ ſuæ ad vnitatem Eccleſiæ fuerit cõuerſus. Dominum vero Papam Paſchalem manutenebimus ſemper & promouebimus: eique tamquam Patri Catholico & vniuerſali Pontifici obedientiam, honorem & reuerentiam exhibebimus: & ab ipſo, eiusque parte, vita comite, numquam recedemus. Electos quoque, qui ſub eo, aut eius ſucceſſore, quem pars ipſius elegerit, conſecrationem receperunt, vel adhuc recipiunt, honore aut ordinibus ſuis per eius obedientiam priuari numquam permittemus: & huius abſolutionem ſacramenti numquam requiremus, nec oblatam recipiemus.

3. Præterea noſter in Imperio ſucceſſor, quem Principes vniuerſi elegerint, hunc honorem eccleſiæ Dei & Imperii, & hanc partem noſtram ſub eodem iuramento tuebitur ſemper atque tenebit.

4. Idem quoque iuramentum Archiepiſcopi, & omnes epiſcopi, atque Electi, qui interfuerunt numero quadraginta, ſuper ſancta Dei Euangelia propria manu vnusquiſque ſub ſtola ſua præſtiterunt, & publice firmarunt. Nihilominus vniuerſi Principes ſeculares, Dux videlicet c Saxoniæ, & Bran-
c. Henricus Leo. deburgenſis Marchio Albertus ſenior, Conradus Palatinus de d Cheuo, & Ludouicus Lantgrauius, &
d. Scheiren. reliqui omnes ſuper Sanctorum reliquias id ipſum iurauerunt. Repente autem Spiritus ſanctus mentes omnium adeo vnius effecit voluntatis, quod Electi omnes in ſabbato Quatuor temporum ad laudem Dei & honorem Imperii ſacros ordines deuotiſſime ſuſceperunt.

5. Fri-

5. Firmiter quoq; à nobis, & ab vniuerſis decretum eſt, vt quicumque ſuperſunt ordinandi in primis Quatuor temporibus ſimiliter exequantur, alioquin dignitatis, ad quam electi ſunt, honore, omni remota dilatione, priuentur.

6. Ad hæc honorabiles Legati Illuſtris amici noſtri Henrici glorioſi Anglorum Regis ad nos ab ipſo tranſmiſſi, in totius Curiæ noſtræ præſentia ſuper ſanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ publice iurauerunt nobis, quod Rex ipſe cum toto Regno ſuo in parte noſtra fideliter ſtabit, Dominum Paſchalem, quem nos tenemus, nobiſcum ſemper tenebit. De Rolando autem Shiſmatico manutenendo, nullatenus ſe de cætero intromittet.

7. Quia vero iuſtitiæ, quam hoſtes Eccleſiæ Dei & noſtri ſiue ex ſuperbia, ſiue ex cauſæ diffidentia deuitarunt, nos ſemper hactenus ſtare parati, nunc tandem ad inſolita ſacramenta ex eorum manifeſta obſtinatione ſumus impulſi: à Schiſmaticorum communione omnis homo omnisque ordo caueat. Furor enim eorum etſi hactenus aliquo modo viſus eſt venialis, in poſterum prorſus erit irremiſſibilis.

8. Ad perfectum quoque huius negotii firmamentum, ex totius Herbipolenſis Concilii decreto firmiſſime præcipimus, vt ſi quis ad ſui mandatum Antiſtitis ſacramentum ſupra ſcriptum non præſtiterit, ſi Clericus ſit, aut Monachus, Eccleſiaſtico priuetur honore ac beneficio: ſi Laicus, alodia & beneficia quæcumque poſſidet, noſtra ipſi auctoritate à ſuo Iudice vel Domino prorſus adimantur. Data Wirtzburg, Kalend. Iu ij.

S. CÆSAREÆ MAIESTATIS

Anno Chriſti 1166.

MANDATVM

De executione Decretorum Herbipolenſium

Ad Abbatem Stabulenſem,

IPſa cũ omnib. eccleſiæ tuæ fidelibus publice iures & obſerues, & ſingulis Dominicis dieb. & feſtis in publica Miſſa, ſicut edictum eſt & ſancitum à nobis & à Principibus, publicam orationem pro Domino Papa Paſchali nominatim & aſſidue intus & foris præcipias recitari. Edictum quoque & ſtatutum eſt, vt hæc omnia iuramenta infra ſex hebdomadas ab omnibus compleantur. Quod ſi aliquis Monachorum, Clericorum, Laicorum, in Imperio noſtro huic confirmationi & edicto noſtro, aliquo modo ſe opponendo contradixerit, certum ſit apud te, quod ſicut publicus hoſtis imperii, abſque omni ſpe recuperationis iudicatus eſt & damnatus, & ab omni officio & honore & beneficio deſtitutus. . . . .

ACTA SVPERIORVM COMITIORVM, EX ARCHIVO VATICANO.

vide Baronium tom. 12. Annal.

Alexandro Papæ quidam amicus ſuus.*

*Abbas aliquis aut Præpoſitus, homo perfidus & proditor.

IMPERATOR cum principes ſuos ad Curiam, quam eis in feſto Pentecoſtes indixerat, adunaſſet, & Principes ipſi Sabbatho ante feſtum, atque ſubſequenti ſecunda feria, de pace inter vos & eum reformanda tractare coepiſſent, Reginaldus dictus Colonienſis Archiepiſcopus aduenit, publice aſſerens & proponens, quod nihil contra vos ad honorem ſui labor & ſtudium Imperatoris proficeret, niſi eius tunc penitus aſſentiret conſiliis. Dicebat enim, quod potior pars Imperii vobiſcum eſſet, cõmemorans ſcilicet Salzburgenſem, Maguntinũ, & alios de Alemannia, qui veſtræ obtẽperant Sanctitati. Verumtamen ad magnificandum ſeipſum; plures inquit, quam vos ſumus, ad obedientiam Apoſtolici noſtri conquiſiti, quos ei Rex Anglorum numero quinquaginta, & plures, iuxta Domini Imperatoris beneplacitum exhibebit. Cum igitur ei talia promittenti, & ad certitudinem huius ibi duos Nuntios prædicti Regis præſentialiter exhibendi, de proſequendo eius conſilio ſuum Imperator polliceretur aſſenſum, in audientia cunctorum Principum huiuſmodi conſilium Imperatori formauit.

Quod ipſe videlicet Imperator in conſpectu totius Curiæ propria manu iuraret, quod nullo vnquam totius vitæ ſuæ tempore vos, vel aliquem qui ex parte veſtra ſit, in Pontificem Romanum reciperet, ſed deuotioni Papæ ſui Paſchalis inconcuſſe ſemper & inſeparabiliter adhæreret: ſi vero mori illi ante contingeret, hoc ipſum iuramentum ſui ſucceſſores obſeruarent. Principes vero ſuos hoc ipſum iurare compelleret, adiecto in eorundem Principum iuramento, quod ſi prius Imperator obiret, Principes ipſi nullum antea coronarent in Regem, quam is, qui coronandus eſſet, de tenendo & fouendo eodem Schiſmatico, & eius ſucceſſoribus idem faceret iuramentum. Et quod Principes infra ſex hebdomadas, poſtquam de Curia ad propria loca rediiſſent, omnes Abbates, Præpoſitos, & alios Eccleſiarum Prælatos, Milites quoque & alios omnes, qui in locis eorum aliquos honores obtinerent, hoc iurare compellerent, & eos, qui nollent

hoc facere, rebus eorum penitus confiſcatis, depoſitos, & honoris ſui cingulo ſpoliatos; vel ſi priuati homines fuerint, in membris propriis crudeliter mutilatos, à toto Imperio compellerent exulare. Placuit Imperatori forma Conſilii.

Sed Archiepiſco Magdeburgenſi, & aliis, qui præſentes erant, Epiſcopis dura viſa eſt admodum & moleſta, ita quod idem Magdeburgenſis nullum iuramentum ſe præſtare velle reſpondit, niſi prius Colonienſis ordines & conſecrationem reciperet, per quam omnem dubitationem ab eius & aliorum pectoribus remoueret. Vnde cum ille id promittere detrectaret, acriter eum aggreſſus Imperator, ſuamque ipſi malignitatem improperans, in eum verba iſta eſt proſecutus; Ecce, inquit, manifeſte apparet, quod ſicut traditor & deceptor in periculum meum Papam mihi * præfeceris ignoranti, cum etiam ante receptionem litterarum mearum, ne de ſubſtituendi Pontificis electione tractares, tu ſtatim cum *Te Deum laudamus*, & iuxta beneplacitum tuum, nouum mihi Pontificem elegiſti, plus mihi proditor factus quam Maguntinus Electus, quem reum huius criminis deferebas: præſertim cum ille dederit mihi ſalubre conſilium, vt ex quo Deus me à prioris periculo liberauit, nullatenus me obnoxium facerem ſucceſſori. Nunc vero neceſſario te noueris compellendum, vt laqueum, quem paraſti, primus incurras, & aliis etiam id facere recuſantibus, ſolus habebis ſubire periculum, quod in malitia tua noſcitur cæteris præparatum.

* tamquam Italiæ Archicancellarius.

Sic ergo ille vehementer aſtrictus non potuit euadere, quin primus iuxta prædictam formam faceret iuramentum, & ſuſceptis ordinibus conſecrationem quoque ſe promitteret recepturum. Exhibuit etiam prædictos Nuntios Regis Angliæ, qui in perſona Regis Angliæ publice coram omnibus iurauerunt, quod quicquid Imperator ſuper hoc ſe ſeruaturum iurauerit ipſe quoque tenebit firmiter & ſeruabit. Sic ergo propria manu Imperator ſupradictum præſtitit iuramentum, eo tamen ad verbũ Archiepiſcopi Magdeburgenſis determinato, vt ſi vos & Schiſmaticum illum eodem tempore obire contingeret & Cardinales vtriusque partis in aliquem vnanimiter conuenirent, liberum ſibi eſſet, eum recipere, ſi tamen (quod quidem Colonienſis fecit apponi) de imperatoris aſſenſu eadem electio proueniret.

Deinde qui præſentes erant Principes, ſicut ſupradictum eſt, ſuum præſtitere ſinguli iuramentum. Cum vero ad Epiſcopos ventum eſſet, dicerentque omnes, excepto Verdenſi, velle ſe potius Regalibus cedere, quam huiusmodi ſacramentum præſtare, reſponſum eſt eis oportere eos vellent nollent iuramentum facere, & regalia retinere. Sicque iurauit primus Magdeburgenſis, ſub ea tamen conditione, ſi omnes alii, qui aberant, eſſent iuraturi, & quod ſolutus eſſet à iuramento, quocunque tempore deſineret regalia poſſidere. Babenbergenſis vero epiſcopus poſt multas & varias excuſationes ita ipſi Imperatori iurauit, quod quandiu voluerit regalia retinere, ſecundum quod ei proprius ſenſus dictauerit, eidem Imperatori ſuper negotio auxilium & conſilium miniſtrabit. Verdenſis etiam intruſus & Halberſtadenſis abſolute, ſicut Colonienſis, iurauerunt. Virdunenſis, & Friſingenſis, propter ſuorum Archiepiſcoporum abſentiam excuſati, iuramentum facere minime ſunt coacti, ſed habita licentia libere ad propria redierunt, vsque ad feſtum beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſibi licentiam impetrantes.

Hi tantummodo Principes iurauerunt, Dux Saxonienſis, Marchio Albertus, Comes Palatinus frater Imperatoris, & quidam ſororius Imperatoris.

Hi ſunt Archiepiſcopi, qui iurauerunt, Magdeburgenſis & * Babenbergenſis, ſub conditione tamen prænominata. Colonienſis autem, & duo ſuffraganei eius abſolute iurauerunt.

* for. Bremenſis

Filius vero Conradi, qui ad Curiam cum mille quingentis militibus venit, vt audiuit fieri mentionem de iuramento, receſſit. Patriarcha Aquileienſis non affuit, neque aliquis Suffraganeorum ſuorum. Similiter nec Salzburgenſis, vel aliquis ſuorum, neque Treuirenſis, vel aliquis ſuorum: & multi de Principibus non affuerunt.

HENRI-

IMPERIALES

HENRICI * REGIS ANGLORVM

CONSTITVTIONES.

IN COMITIIS IMPERIALIBVS HERBIPOLENSIBVS AB IMPERATORE FRIDERICO confirmatæ.

* eo nomine Secundi.

Reſcriptum minatorium ad Papam, niſi bannum ſoluat.

Anno Chriſti 1164.

ALEXANDRO Papæ Henricus Dei gratia Anglorum Rex, Dux Northmannorum & Aquitanorum, & Comes Andegauorum.

Sępius Nuncios noſtros ad pedes Paternitatis veſtræ direximus, rogantes & ſupplicantes, quatenus querelis, quæ inter nos & Cantuarienſem Archiepiſcopum vertuntur, finem debitum iuſtitia mediante poneretis: & tandem placuit Paternitati veſtræ, vt iuxta petitionem noſtrã de latere Legatos nobis mitteretis, cum poteſtatis plenitudine, vt omnes controuerſias noſtras plene decidere & definire poſſent, remoto appellationis obſtaculo. Qui cum in poteſtate ſicut Nuncij veſtri ad nos reportauerunt, & litteris veſtris continebatur expreſſum, quas adhuc penes nos habemus, quod miſſi fuiſſent, ſicut per eoſdem Legatos, cum ad nos perueniſſent, accepimus, poteſtas illa ad iniuriam noſtram illis ſubtracta eſt. Vnde cum nos ad omnem coram eis emendationem offerremus, præfato Cantuarienſi Archiepiſcopo, qui ita iniq; & malitioſe erga me ſe habet, ſicut vobis & toti mundo innotuit, coram illis iuſticiis parere omnino contempſit. Ob cuius delictum alios deinceps Nuncios ad Maieſtatem veſtram tranſmiſimus, per quos litteras veſtras recepimus, quas adhuc penes nos habemus, in quibus terram noſtram & perſonas Regni noſtri à poteſtate præfati Cantuarienſis eximebatis, donec ipſe in grãtiam noſtram rediiſſet. Quam cum ante reſtitutionem gratiæ noſtræ neſcimus ob quam cauſam immutaueritis, dum alij noſtri adhuc in Curia noſtra morarentur, & antequam nouiſſimi Legati veſtri ad nos perueniſſent, [a] Viuianus ſcilicet & [b] Gratianus, ipſe in perſonas Regni noſtri & in quoſdam familiares & ſeruientes noſtros, qui ſingulis diebus nobis aſſiſtebant, excommunicationis ſententiã promulgauit. Cum vero prænominatos Nuncios debito honore ſuſcepiſſemus, qui tam per litteras veſtras quam viua voce proteſtabantur, quod ad honorem noſtrum & exaltationem Regni noſtri veniſſent, primo loco de abſoluendis excommunicatis tractauimus, qui non ſolum ad noſtram, verum etiam ad veſtram & eorundem Legatorum iniuriam excommunicati videbantur, petitionibus illis, quas ex parte noſtra nobis proponebant, quantum poteramus ob reuerentiam veſtram & amorem veſtrum pro aſſenſu condeſcendebamus. Proponebant ſiquidem litteræ veſtræ quatenus ſæpe dicto Cantuarienſi Archiepiſcopatum ſuum pacem & amorem noſtrum redderemus: nos vero, propoſito omnino honore veſtro, communicato conſilio

a. Iuriſconſultus ab Accurſio in Gloſſis frequenter laudatus.
b. Decreti compilator

* Burdegalenſis & Rothomagenſis Archiepiſcoporum:

* ſc. Retroti

Cenomanenſis,
Redonenſis,
Baiocenſis,
* Lexouienſis,
Conſtantienſis &
Sagienſis
} Epiſcoporum:

* al. Luxouienſis: qui dictus fuit Arnulphus.

Fiſcauenſis,
Beccenſis,
Sancti Wandregiſili,
Cadomenſis,
Troactis,
Ceriſiaci,
Rewalles,
Mortui maris,
Tironenſis,
Delbetenſis
} & quorundam aliorum Abbatum:

Necnon & Gaufredi Antiſiodorenſis, & quorundam aliorum virorum Religioſorum, conceſſimus antedicto Cantuarienſi (licet ipſe, ſicut vobis multotiens ſignauimus, abſque conſcientia noſtra & coactione aliqua à Regno noſtro exierit) *vt in bono & in pace rediret, & poſſeſſiones omnes haberet, ſicut habuit quando à Regno exiuit, & ipſe & omnes, qui cum eo vel pro eo exierunt, ob amorem Dei & ob amorem veſtrum, ſalua dignitate Regni noſtri.* Cum ergo Nuncij veſtri coram ſupra nominatis viris reſponſum hoc abſque omni contradictione recepiſſent, excommunicatos illos, qui præſentes aderant, abſoluerunt.

Con-

Conuenit autem inter nos, vt alter eorum, Viuianus ſcilicet, pro hiis, qui in Anglia erant, abſoluendis transfretaret: Gratianus vero ad verba hæc nominato Cantuarienſi transportanda rediret. Mane autē facto cum ab eis, quibusdā negotiis nos (accepta prius ab eis licentia) trahentibus, receſſiſſem, neſcimus, cuius inſtinctu, aut quo ſpiritu conceſſis ſtare recuſauerunt, cauſantes verbū illud, quo nos *Dignitatem Regni noſtri ſaluam* fore dixeramus, quod tam nobis quam illis, qui nobiſcum aderant, nullo iure ab eis cauſari videbatur debere. Nos autem huius rei ad conſcientiam duximus, de veſtra ſemper diſcretione præſumentes, quod vos in nullo honori noſtro derogare velitis, vel Regni noſtri dignitati, obnixe Serenitati veſtræ ſupplicantes, quatenus attente conſiderantes honorem & vtilitatem, quam vobis & Curiæ veſtræ contulimus, & in futurum, niſi per vos ſteterit, conferemus, ſic rem temperetis, ne tantum penes vos ſint illius perfidi proditoris noſtri malicioſæ blandiciæ, quantum euidentia tot & tantorum virorum teſtimoniis corroborata cauſæ noſtræ merita: ſed iuxta petitionem noſtram eos, qui excommunicati ſunt, abſoluatis, & ne in alios venenum ſuæ excommunicationis effundere poſſint prouideatis: ne, ſi minus in hac iuſta petitione noſtra exauditi fuerimus, tanquam de veſtra beniuolentia deſperantes aliter ſecuritati noſtræ & honori proſpicere compellamur. Et quoniam ſingula quæ à nobis dicta ſunt & propoſita, difficile ſcripto comprehenderentur, transmiſimus ad pedes Paternitatis veſtræ Clericos familiares noſtros, Ricardum Archidiaconum de Salesberit, Ricardum Barr., qui plenius vobis cuncta, quæ huicinde agitata ſunt, exponent: qnibus in cunctis, quæ ex noſtra parte veſtræ Sanctitati exponent, fidem indubitanter habeatis, de quorum reditu feſtinanter maturando, veſtra peccamur & conſulimus ſollicite prouideat diſcretio, quoniam eorum mora diuturnior periculum & damnum intolerabile Eccleſiæ poſſet afferre.

Edictum contra clericos Papæ adhærentes.

HEnricus Rex Angliæ ſingulis epiſcopis in Anglia conſtitutis. Noſti quam male Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus operatus ſit aduerſum me & Regnum meum, & quam male receſſerit. Et ideo mando tibi, quod clerici ſui, qui circa ipſum fuerunt poſt fugam ſuam, & alii Clerici, qui detraxerunt honori meo & honori Regni, non percipiant aliquid de redditibus illis, quos habuerunt in Epiſcopatu tuo, niſi per me, nec habeant aliquod auxilium vel conſilium à te.

Edictum contra Appellantes ad Papam.

HEnricus Rex Angliæ ſingulis Vicecomitibus in Anglia conſtitutis. Præcipio tibi, quod ſi aliquis Clericus vel Laicus in bailia tua Romanam Curiam appellauerit, eum capias & firmiter cuſtodias, donec voluntatem meam præcipiam: & omnes reditus & poſſeſſiones Archiepiſcopi ſaiſias in manum meam, ſicut Radulphus de Brock & alii miniſtri tibi dixerint: & omnium Clericorum, qui cum Archiepiſcopo ſunt, patres & matres, fratres & ſorores, nepotes & neptes, ponas per ſaluos plegios & catalla eorum, donec voluntatem meam inde præcipiam. Et hoc breue tecum afferas, cum ſummonitus fueris.

Edictum contra eos, qui litteras banni Papalis deferunt in Regnum.

TEnor mandatorum, quæ Henricus Rex in Angliam miſit: Scilicet vt omnis portus cautiſſime cuſtodiatur, ne litteræ interdictiones vllatenus illic deferantur. Et ſi aliquis Regularis illas attulerit, pedibus truncetur: ſi Clericus, oculos & genitalia amittat: ſi Laicus, ſuſpendatur: ſi leproſus, comburatur. Et ſi quis epiſcopus eius interdictum metuens, recedere voluerit, nihil ſecum deferat præter baculum. Vult etiam, vt omnes Scholares repatriare cogantur, aut beneficiis ſuis priuentur; & qui remanſerint, ſine ſpe remeandi remanebunt. Et presbyteri, qui cantare noluerint, genitalia amittant, omnesque rebelles beneficiis priuentur.

Conſuetudines auitæ De iuribus Regni, contra Cleri Papalis vſurpationes, apud Clarendunam promulgatæ.

ANno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto, Papatus Alexandri anno quarto, Illuſtriſſimi Regis Anglorum Henrici Secundi anno decimo, in præſentia eiusdem Regis facta recordatio & recognitio cuiusdam partis conſuetudinum & libertatum & dignitatum anteceſſorum ſuorum, videlicet Regis Henrici aui ſui, & aliorum, quæ obſeruari & teneri debent in Regno. Et propter diſſenſiones & diſcordias, quæ emerſerant inter Clerum & Iuſtitias Domini Regis & Barones Regni de conſuetudinibus & dignitatibus, facta eſt iſta recognitio coram Archiepiſcopis & epiſcopis & Clero & Comitibus & Baroni-

Baronibus & Proceribus Regni. Et easdem conſuetudines recognitas per Archiepiſcopos & Epiſcopos & Comites & Barones & per nobiliores & antiquiores Regni,

Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, &
Rogerius Eboracenſis Archiepiſcopus, &
Gileberdus Londonienſis Epiſcopus, &
Henricus Winctonienſis Epiſcopus, &
Nigellus Elienſis Epiſcopus, &
Willermus Norwicenſis Epiſcopus, &
Robertus Lincolinenſis Epiſcopus, &
Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, &
Iocelinus Salesberienſis Epiſcopus, &
Richardus Ceſtrenſis Epiſcopus, &
Bartholomeus Oxonienſis Epiſcopus, &
Robertus Herefordenſis Epiſcopus, &
Dauid Menenenſis Epiſcopus, &
Rogerus Wigornenſis Electus

Conceſſerunt, & in verbo veritatis viua voce firmiter promiſerunt tenendas & obſeruandas Domino Regi & heredibus ſuis, bona fide & abſque malo ingenio, præſentibus iſtis:

Roberto Comite Lochceſtriæ,
Reginaldo Comite Cornubiæ,
Conano Comite Britanniæ,
Iohanne Comite de Haugo,
Rogerio Comite de Clare,
Comite Gaufredo de Mandeuille,
Hugone Comite Ceſtriæ,
Willermo Comite de Arundel,
Comite Patricio,
Willermo Comite de Ferrariis,
Richardo de Leici,
Regniale de S. Walerico,
Rogerio Bigot,
Reginaldo de Warenner,
Richerio de Aquila,
Willermo de Branſa,
Richardo de Caniuilla,
Nigello de Monbray,
Simone de Bello Campo,
Hunfrido de Boun,
Mattheo de Herefordia,
Waltero de Meduana,
Manacer de Biſeth Dapifero,
Willermo Maleth,
willermo de Curci,
Roberto de Duneſtauilla,
Iocelino de Baillolio,
willermo Lanualis,
willermo de Laisneto,
Gauffrido de Veu,
willermo de Haſtinga,
Hugone de Moruuilla,
Alano de Neuuillis,
Simone filio Petri,
willermo Maleuit Camerario,
Ioanne Maleuit,
Iohanne Mariſcallo,
Petro de Mara,

& multis aliis Proceribus & Nobilibus Regni tam Clericis quam Laicis. Conſuetudinum vero & dignitatum Regni recognitarum quædam pars præſenti ſcripto continetur.
Cuius partis capitula ſunt hæc.

Capi

Capitulum I.

DE aduocatione & præſentatione Eccleſiarum ſi controuerſia emerſerit inter laicos, vel inter laicos & Clericos, vel inter clericos, in Curia Domini Regis tractetur & terminetur.

Capitulum II.

ECcleſiæ de feudo Regis non poſſunt in perpetuum dari abſque aſſenſu & conceſſione ipſius.

Capitulum III.

CLerici citati & accuſati de quacunque re, ſiue moniti à Iuſtitia Regis, veniant in Curiam ipſius reſponſuri ibidē de hoc vnde videbitur Curiæ Regis quid ibi ſit reſpondendū; & in Curia Eccleſiaſtica, vnde videbitur quid ſit ibi reſpondendum; ita quod iuſtitia Regis mittat in Curiam ſanctæ Eccleſiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur. Et ſi Clericus conuictus vel confuſus fuerit, non debet eum de cætero Eccleſia tueri.

Capitulum IV.

ARchiepiſcopis, epiſcopis, perſonis Regni, non licet exire de Regno abſque licentia Regis. Et ſi exire voluerint, ſi Domino Regi placuerit, aſſecurabunt, quod nec in eundo nec in moram faciendo, nec in redeundo, perquirent malum vel damnum Regi vel Regno.

Capitulum V.

EXcommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præſtare iuramentum, ſed tantum vadium & plegium ſtandi iudicio Eccleſiæ vt abſoluatur.

Capitulum VI.

CLerici non debent accuſari, niſi per certos & legales accuſatores & teſtes in præſentia Epiſcopi, ita quod Archidiaconus non perdat ius ſuum, nec quicquam quod inde habere debeat. Et ſi tales fuerint qui culpantur, quod nec velit nec audeat aliquis eos accuſare, Vicecomes requiſitus ab epiſcopo faciet iurare duodecim legales homines de viſueto ſeu de villa coram epiſcopo, quod inde veritatem ſecundum conſcientiam ſuam manifeſtabunt.

Capitulum VII.

NVllus qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum miniſtrorum eius excommunicetur, nec terræ alicuius illorum ſub interdicto ponantur, niſi prius Dominus Rex, ſi in terra fuerit, conueniatur, vel Iuſtitia eius, ſi extra Regnum fuerit, vt rectum eſt de ipſo faciat: & ita id, quod pertineat ad Curiam Regiam, ibidem terminetur, & de eo, quod ſpectabit ad eccleſiaſticam, ad eandem mittatur vt ibidem tractetur.

Capitulum VIII.

DE appellationibus, ſi emerſerint, ab Archidiacono debent procedere ad epiſcopum, & ſi Archiepiſcopus defuerit in iuſtitia exhibenda ad Dominum Regem eſt perueniendum poſtremo, vt præcepto ipſius in Curia Archiepiſcopi controuerſia terminetur, ita quod non debet vlterius procedere abſque aſſenſu Regis.

Capitulum IX.

SI calumnia emerſerit inter Laicum & Clericum, vel è conuerſo inter Clericum & Laicum, de vllo tenemento, quod Clericus ad elemoſinam velit attrahere, Laicus vero ad laicum feudum, recognitione duodecim legalium hominum, per Capitalis Regis Iuſtitiæ conſiderationem terminabitur, vtrum tenementum ſit pertinens ad elemoſinam ſiue ad laicum feudum coram ipſa Iuſtitia Regis. Et ſi recognitum fuerit ad elemoſinam pertinere, placitum erit in Curia eccleſiaſtica: ſi vero ad laicum feudum (niſi ambo de eodem epiſcopo vel Barone aduocauerint) erit placitum in Curia Regis. Sed ſi vterque aduocauerit de feudo illo ante eundem epiſcopum vel Baronem, erit placitum in Curia ipſius: ita quod propter factam recognitionem ſaiſinam non amittat, qui prius ſaiſitus fuerat.

Capitulum X.

QVi de ciuitate, caſtello vel burgo, vel dominico manerio Regis fuerit, ſi ab Archidiacono vel epiſcopo de aliquo delicto citatus fuerit, vnde debeat eis reſpondere, & ad citationem eorum noluerit ſatis facere, bene licet eum ſub interdicto ponere, ſed non debet excommunicari priuſquam Capitulis miniſter Regis villæ illius conueniatur, vt iuſtificet eum ad ſatisfactionem venire. Et ſi miniſter Regis inde defecerit, ipſe erit in miſericordia Regis, & exinde poterit epiſcopus ipſum accuſatum iuſtitia Eccleſiaſtica cohercere.

Capitulum XI.

ARchiepiſcopi, epiſcopi, & vniverſæ perſonæ Regni, quæ de Rege tenent in capite, & habent poſſeſſiones ſuas de dominio Regis, ſicut Baroniam, & inde reſpondent Iuſtitiis & miniſtris Regis,

Regis, & ſequentur & facient omnes rectitudines & conſuetudines Regias, & ſicut Barones cæteri debent iudiciis Curiæ Regis cum Baronibus intereſſe, vſque dum perueniatur in iudicio ad diminutionem membrorum vel mortem.

Capitulum XII.

CVm vacauerit Archiepiſcopatus, vel Epiſcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus de dominio Regis, debet eſſe in manu eius, & inde percipiat omnes reditus & exitus ſicut dominicos. Et cum * ventum fuerit ad conſulendum Eccleſiæ, debet Dominus Rex mandare potiores perſonas Eccleſiæ, & in capella eius debet fieri electio aſſenſu Regis & conſilio perſonarum Regni, quas ad hoc faciendum vocauerit. Et ibidem faciet electus homagium & fidelitatem Regi, ſicut ligio Domino ſuo de vita ſua & membris & honore ſuo terreno, ſaluo ordine ſuo priusquam ſit conſecratus.

*al. venerit ad conſulendam Eccleſiam.

Capitulum XIII.

SI quiſquam de proceribus Regni Archiepiſcopo vel Epiſcopo vel Archidiacono de ſe vel ſuis iuſtitiam exhibere renuerit, Rex debet *a* iuſtificare. Et ſi forte aliquis *b* deforciaret Regi rectitudinem ſuam, Archiepiſcopi, vel Epiſcopi, & Archidiaconi debent eum *c* iuſtificare vt Domino Regi ſatisfaciat.

a al. iuſtitiare.
b al. difforciauerit.
c al. iuſtitiare.

Capitulum XIV.

CAtalla eorum, qui ſunt in forisfacto Regis, non detineat eccleſia vel cimiterium contra iuſtitiam Regis, quia Regis ſunt, ſiue in eccleſiis ſiue extra fuerint inuenta.

Capitulum XV.

PLacita de debitis, quæ fide interpoſita debentur, vel abſque interpoſitione fidei, ſint in *d* iuſtitia Regis.

d al. Curia.

Capitulum XVI.

FIlii ruſticorum non debent ordinari abſque aſſenſu Domini, de cuius terra nati dignoſcuntur.

Facta eſt prædictarum conſuetudinum & dignitatum Regiarum recordatio ab Archiepiſcopis, Epiſcopis, Comitibus, Baronibus & Nobilioribus terræ, & ab antiquioribus Regni, apud Clarendoniam quarto die ante Purificationem B. Mariæ, Domino Henrico filio Regis, patre ſuo ibidem præſente.

CONSTITVTIONES, QVAS CONSTITVIT REX HENRICVS IN NORMANNIA, ET MANDAVIT IVSTITIIS SVIS Richardo de Lucy, & duobus Archidiaconis G. & R. & omnibus Principibus & populis Angliæ, Normanniæ & Aquitaniæ iurandas & ſeruandas. Latores earum fuerunt, Guimerus Presbyter & Galterus de Grimesby.

Contra tyrannidem Papæ & Sacerdotum.

Capitulum I.

SI quis inuentus fuerit ferens litteras Domini Papæ, vel aliquod mandatum Archiepiſcopi Cantuarienſis, continens interdictum Chriſtianitatis, in Angliam, capiatur, & de eo ſine dilatione iuſtitia fiat ſicut de traditore Regis & Regni.

Capitulum II.

PRæterea nullus Clericus, vel Monachus, vel Conuerſus, vel alicuius Conuerſionis, permittatur transfretare vel redire in Angliam, niſi de tranſitu ſuo habeat litteras iuſticiæ, & de reditu ſuo litteras Domini Regis. Si quis aliter inuentus fuerit agens, capiatur & incarceretur.

Capitulum III.

NE aliquis appellet ad Papam vel ad Archiepiſcopum.

Capitulum IV.

NE aliquod placitum teneatur de mandatis Papæ vel Archiepiſcopi, vel aliquod mandatum eorum in Anglia ab vllo homine recipiatur. Si quis inuentus fuerit aliter agens, capiatur & incarceretur.

Capitulum V.

GEneraliter quoque interdictum eſt, quod nullus ferat aliquod mandatum Clerici vel Laici Domino Papæ vel Archiepiſcopo. Si talis inuentus fuerit, capiatur & incarceretur.

Capitulum VI.

SI Epiſcopi, vel Clerici, vel Abbates, vel Laici, ſententiam interdicti tenere noluerint, ſine dilatione de terra eiiciantur, & tota eorum cognatio, ita quod de catallis ſuis nihil ſecum ferant.

Capitulum VII.

VT catalla omnium Papæ vel Archiepiſcopo fauentinum, & omnes poſſeſſiones eorum, & omnium eis pertinentium, cuiuſcunque gradus ſint vel ſexus vel conditionis, capiantur, * & dominica manu Domini Regis confiſcentur.

* al. in dominica.

Capitulum VIII.

VT omnes Clerici, qui redditus habent in Anglia, ſint ſummoniti per omnes Comitatus, vt infra tres menſes veniant in Angliam ad redditus ſuos: & ſi non venerint ad terminum ſtatutum, redditus in manu Regis capiantur.

Capitulum IX.

VT denarii B. Petri non reddantur vlterius Apoſtolico, ſed diligenter ſeruentur in theſauro Regis, expendanturque ad eius præceptum.

Capitulum X.

LOndonienſis & Noruuicenſis Epiſcopi ſint in miſericordia Regis, & ſummoueantur per Vicecomites & Bedellos, vt ſint contra Iuſticias Regis ad rectum faciendum Regi & Iuſticiis eius de eo, quod contra ſtatuta de Clarendona interdixerunt ex mandato Papæ terram Comitis Hugonis, & excommunicationem, quam Dominus Papa in ipſum fecerat, per ſuas parochias diuulgauerint ſine licentia Iuſticiarum Regis.

Anno Chriſti 1166.

LITTERÆ HENRICI REGIS ANGLIÆ AD ARCHIEPISCOPVM * COLONIENSEM.

* ad quem, vt Italiæ Archicancellarium, negotia Romana ſpectabant.

DIu deſideraui iuſtam habere occaſionem recedendi à Papa Alexandro, & à perfidis Cardinalibus eius, qui proditorem meum Thomam quondam Cantuarienſem Archiepiſcopum contra me manutenere præſumunt. Vnde cum conſilio omnium Baronum meorum, & cum conſenſu Cleri, magnos viros de Regno meo, ſcilicet Eboracenſem Archiepiſcopum, Londonienſem Epiſcopum, Archidiaconum Pictauienſem, Ioannem de Oxoneford, Richardum de Luci, Romam miſſurus ſum, qui publice & manifeſte ex parte mea, & totius Regni mei, & omnium aliarum terrarum, quas habeo, proponent, & denuntiabunt Papæ Alexandro, & Cardinalibus ſuis, ne vlterius proditorem meum manteneant, ſed ita liberent me ab eo, vt alium cum conſilio Cleri in Eccleſia Cantuarienſi poſſim inſtituere. Denuntiabunt etiam, quod quicquid Thomas fecit, in irritum reuocent. Hoc etiam poſtulabunt, quod coram eis Papa iurari faciat publice, quod ipſe & ſucceſſores ſui, & mihi & omnibus ſucceſſoribus meis Regias Conſuetudines HENRICI aui mei inconcuſſas & inuiolatas, quantum ad ſe, conſeruabunt in perpetuum. Quod ſi forte alicui petitionum mearum contradicere voluerit, neque ego, neque Barones mei, neque Clerus meus aliquam ei vlterius ſeruabimus obedientiam, immo manifeſte eum & omnes ſuos impugnabimus. Et quicunque in terra mea inuentus fuerit, qui ei poſthæc adhærere voluerit, expelletur. Ea propter rogamus vos, ſicut Chariſſimum amicum, quatenus Fratrem Ernoldum, vel Fratrem Radulphum Hoſpitalarium, omni occaſione remota, cito ad me mittatis, qui ex parte Imperatoris & veſtra prædictis Nunciis meis ducatum præbeat eundo & redeundo per terram Imperatoris.

IVSIV-

IMPERIALES

IVSIVRANDVM, QVOD IVRAVIT IOHANNES SIMVL ET HENRICVS DE OXENFORdia, cum ſocio Richardo de Viecoſtria apud *Coloniam, cuius occaſione iuramenti Conſuetudines Regiæ in † Alemania valorem obtinuerunt, ſicut in Anglia etiam operatione Reginaldi Colonienſis Archiepiſcopi Reſcriptum Imperiale communionis ſententiam recepit.

*Herbipoli

†in Comitiis Imperialibus.

CVm Clerum plurimum & Principes ſuos ad Concilium ſuum in feſto Penthecoſtes adunaſſet Fridericus Imperator, ſabbato & ſecunda feria tractatum eſt de pace & concordia Regni inter Papam Alexandrum & ipſum reformanda. Adhæc exſurgens in medio Colonienſis Electus proteſtatus eſt coram omni Concilio ſic: Domine Imperator, conſilia, quæ aduerſus Papam Alexandrum hucusque captaſti ad deſtitutionem eius nil tibi profuerunt, nil ei nocuerunt. Nam & de noſtris etiam ei plures obediunt & adhærent, ſicut Dominus *Margancius Archipræſul Conradus, & quidam alii: ſed ſi mihi & meo conſilio acquieueris, in promptu erit & Alexandri deiectio, & Papæ noſtri exaltatio. En ego acquiſiui parti meæ quinquaginta epiſcopos cum ſuis Archiepiſcopis de Dominatione & Regno Regis Anglorum. Iohannes & Ricardus parati ſunt in perſona Domini Regis hæc iurare, quod ratum habebit Rex & iurabit ore proprio, quod vos ſuper hoc hîc ſtatueritis & iuraueritis. Placuit Imperatori forma conſilii, & ſe nomen Papæ Alexandri & obedientiam eius in perpetuum obiuraturum dixit. Cumque Clerus de ſententia & conſenſu interrogaretur, & inſtantius conueniretur, ait Magdeburgenſis & plurimi alii: Quoniam futura incerta ſunt, & plerumque quem elegit populus, abiicit Deus; & quem populus improbat, Deus approbat, temerarium eſſe huius ſacramentum, & ſe prius relicturum, quam ita iuraturum. Reſpondit Imperator, eum oportere regalia retinere, & cum eo ita iurare. Cumque iam excandeſceret Imperator, Magdeburgenſis ad mitigandum eum vel ad differendum iuramentum aſtute ait: Si Dominus Colonienſis, qui huius nobis conſilium & ſacramentum inducit, primus omnium Alexandrum abiurauerit, & iurauerit, quod ordinationem ſuam & conſecrationem recipiet à Pap: † Paſchali, certiores nos reddat de ſecreto animi ſui, & omne ſcrupulum ſuſpicionis prauæ à mentibus auferet, & nos in huiusmodi ſic ſententiam & ſacramentum facilius reducet. Acquieuit Imperator. Cumque Colonienſis ita primo iurare iuſſus detrectaret, & vſque etiam ad lachrimas reniteretur, vehementer ira accenſus Imperator ait; En apparet Reginalde, quod ſanum mihi dedit conſilium *Magdeburgenſis, defuncto Victore Octauiano Papa meo, dicens, quod cum eo mortuo me Dominus à periculo maximo liberaſſet, cauerem mihi de cætero, ne me iterum conſimili periculo inuoluerem. vnde tibi miſſis mandatis ſcrip. litteris, ne me inconſulto de ſubſtituendi Pontificis electione quicquam tractares. Tu vero clam auctoritate tua Guidonem de Crema elegiſti, Paſchalem eum nominaſti, & *Te Deum laudamus* per te decantaſti. Paraſti vobis foueam, Reginalde; certe tu prius incides modo in eam, Sicque Colonienſis primus & abſolute iurauit in ſupradictam formam. Poſt Colonienſem iurauit Imperator, & obedientiam ipſius Alexandri, & nomen eius, & cuiuscunque de parte eius abiurauit: hoc ſane retento & determinato, quod ſi contigerit Papam Paſchalem & *Rolandum pariter Cancellarium decedere, vt vtraque pars, Romanorum ſcilicet & Alemanorum, in vnam perſonam eligendam pariter conueniant, liberum ſit Imperatori aſſentire, & eam recipere. Tunc Colonienſis adiecit. Ita Domine Imperetor, ſi de conſenſu noſtro celebrata fuerit electio. Et adiecit: Fac, Domine, Principes tuos, qui aſſunt, & qui abſunt in ſuis prouinciis iurare in conſimilem formam: Item, fac eos iurare, quod te, Domine, decedente non prius alium electum Imperatorem inſignibus Imperialibus *a* inducarent, donec ipſe Clericus idem præſtiterit ſacramentum abiurationis Alexandri. Conſenſit Imperator, & ſic iuſſit fieri. Tunc iurauit Dux Saxoniæ gener poſtea Henrici Regis: deinde Marchio Albertus, & quidam Comes Palatinus frater imperatoris, & quidam ſororius eius. Magdeburgenſis Archiepiſcopus eundem cum lachrimis abiurauit Papam Alexandrum, hoc adiecto, quandiu regalia retinebit, & ſi omnes qui aderant, idem iurent. Poſtmodum *b* Brunenſis & duo Suffraganei eius iurauerunt in idipſum. Duo quoque Nuntii Regis Anglorum * Iohannes & . . . . . . obiurauerunt Papam Alexandrum, & in verba ſacramenti Colonienſis Electi & in ipſius Imperatoris iurauerunt, in perſona Regis Domini ſui, ipſum quoque iurauerunt, ore proprio quod ratum habebit, quicquid hoc ſcripto continetur, quod Imperator Fridericus iurauit & ſtatuit. Duo vero epiſcopi, qui aderant, excuſauerunt ſe per abſentiam ſui Archiepiſcopi, & non ſunt coacti iurare, ſed dilatum eſt eorum & cæterorum, qui aberant, ſacramentum vsque in octabas Apoſtolorum Petri & Pauli.

*Moguntinus.

†eius. nominis Tertio.

*al. Moguntinus.

Colonienſis elector & archiepiſcopus, tamquam Italiæ archicancellarius, in electione & depoſitione Papæ primũ votum habebat.

*Alexandrum III. appellatum.

a. for. induerent, donec ipſe prius idem.

b. al. Babebergẽſis. for. Bremenſis.

*Londonienſis & Oxenfordẽſis epiſcopi.

LITERA HENRICI REGIS AD IMPERATOREM PRO REGNO ET DVCATIBVS IN IMPERII clientelam tradendis.

Sereniſſimo Friderico Romanorum Imperatori ſemper Auguſto.

HENRICVS Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegauenſis. Excellentiæ veſtræ, quantas poſſumus, referimus gratias, Dominantium optimi, quod nos Nuntiis veſtris viſitare, ſalutare literis, muneribus præuenire, &, quod his charius amplectimur, pacis & amoris mutuem dignata ſit fœdera inchoare. Exultauimus, & quodammodo animum nobis creſcere, & in maius ſenſimus euehi, dum veſtra promiſſio, in qua nobis ſpem dediſtis, in diſponendis Regni noſtri negotiis alacriores nos reddidit atque promptiores. Exultauimus inquam, & tota mente Magnificentiæ veſtræ aſſurreximus, id vobis ſincero cordis affectu reſpondentes, quod quicquid ad honorem veſtrum ſpectare nouerimus, pro poſſe noſtro, effectui mancipare parati ſumus. Regnum noſtrum, & quicquid vbique noſtræ ſubiicitur ditioni, vobis exponimus, & veſtræ committimus poteſtati, vt ad veſtrum nutum omnia diſponantur, & in omnibus veſtra fiat voluntas Imperii. Sit igitur inter nos & populos noſtros dilectionis & pacis vnitas indiuiſa, comercia tuta, ita tamen vt vobis, qui dignitate præeminetis, imperandi cedat auctoritas, nobis non deerit voluntas obſequendi. Et ſicut veſtræ Serenitatis memoriam veſtrorum excitat in nos munerum largitio, ſic vos noſtri quoque reminiſci præoptamus, mittentes quæ pulchriora penes nos erant, & vobis magis placitura. Attendite itaque dantis affectum, non data, & eo animo, quo dantur, excipite. Valete.

Anno Chriſti 1157.

FRIDERICI I. BARBAROSSÆ IMPERATORIS AVGVSTI EDICTVM

De pace Eccleſiaſticorum.

FREDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, ſanctæ N. Eccleſiæ honeſto & venerabili Clero vniuerſo, & eiuſdem Eccleſiæ fidelibus tam Nobilibus quam Liberis & Miniſterialibus omnibus gratiam ſuam & omne bonum.

1. Cum iuſtum & honeſtum ſit, quod omnis, qui Principatum adminiſtrat, Principatus officia nõ negligat: ideo nos, quantũ longa & grauis occupatio noſtra & importuna bellorũ tempeſtas patitur & in quantum illa benigniſſima auctoris omnium pietas cooperari dignabitur, paci omnium Eccleſiarum prouideri cupimus & intendimus. Eas vero, quas nobis deuotiores & Imperio ad ſeruiendum promptiores cognoſcimus, plus cæteris honorare debemus & volumus. Inde igitur eſt, quod N. Eccleſiæ, quæ deuotum obſequium cum ſyncera & deuota hactenus nobis fidelitate exhibuit, fauorabili & ſereno noſtræ gratiæ amplexamur affectu, pro rogatu & voluntate fidelis & dilecti noſtri N. epiſcopi noſtri, maxime cogente nos rigore iuſtitiæ, quæ nulli neganda eſt, vobis & omnibus comprouincialibus veſtris hanc Maieſtatis noſtræ dirigimus paginam Imperatoriæ.

2. Itaque Maieſtatis noſtræ auctoritate diſtrictè præcipimus, & obſeruari omnibus volumus, ne vllus Comes vel Aduocatus, Nobilis vel miniſterialis, ſeruus aut liber, Canonicis in domibus & areis clauſtralibus & Sacerdotalibus, in domibus & areis dotalibus aliquas omnino iniurias irrogare præſumat; & ne aliquis ex his, quos prætaxauimus, in prædictis domibus & areis aliquid ſibi iuris addicat. Si quis autem huius tam diſtrictæ quam iuſtæ præceptionis noſtræ violator extiterit, præſumptorium ipſum Maieſtatis Imperatoriæ reum conſtituimus. Ne autem quis putet, quod in hac tam rationabili quam neceſſaria pacis Eccleſiaſticorum roboratione ſteterit pro ratione voluntas, & magis præſentia & inſtantia Domini Epiſcopi quam iuſtitia voluerit, hoc vobis conteſtando ſcribimus quod prædictam ſententiam Endericus Marchio de Luſiz in Palatio noſtro apud Cremonam, approbantibus Imperii noſtri Principibus, edidit.

ACTA

PACIS PVBLICÆ, INTER FRIDERICVM I. IMP. ET ALEXANDRVM PAPAM.

Anno Chriſti 1176.

Anagniæ cœpta Venetiis & Chiogiæ continuata, ſed Venetiis demum publicata ex Archiuis Vaticanis.

Tractatio Anagniana

ANNO Dominicæ Incarnationis M C L X X V I. Fridericus Imperator ad præſentiam Domini Alexandri Papæ miſit Vueremundum Magdeburgenſem Archiepiſcopum Chriſtianum Maguntinum Archiepiſcopum, Conradū Wormatienſem Electum, & *R. Protonotarium Regni, maiores imperii Principes, cum poteſtate plenaria complendæ pacis inter Eccleſiam & Imperium. Qui venientes vsque Tibur, nuntiauerunt ipſi Pontifici, reſidenti apud Anagniam, ſui aduentus cauſam, & impetrato ſecuro ducatu, recepti ſunt à duobus Cardinalibus & Capitaneis Campaniæ, atque honorifice deducti in ciuitatem Anagniam. In Craſtino cum Pontifex in Conſiſtorio, aſtante Clericorum & Laicorum multitudine, reſideret, inde acceſſurus ad maiorem Eccleſiam cum decora ſocietate, intrarunt prædicti Legati in conſpectum Pontificis. Stantes autem in medio coram ipſo, cum multa reuerentia loquentes, dixerunt: Dominus noſter Imperator deſiderio magno deſiderauit, & deſiderat Romanæ Eccleſiæ & Vrbi pacem veram dare. Miſit ideo nos cum plenitudine poteſtatis ad præſentiam veſtram, poſtulans inſtanter, vt verbum illud & pacis, quod in præterito anno Fratres veſtri ſecum præſentialiter tractauerunt, & vsque modo, peccatis ita exigentibus, imperfectum remanſit; nunc per vos & aſſenſum noſtrum, qui in eo fuerit, auctore Domino, compleatur. Notum eſt enim & indubitatum, quod ab initio naſcentis Eccleſiæ omnipotens Deus in orbe terrarum eſſe voluit, quibus principaliter mundus regatur, Sacerdotalis dignitas, & Regalis poteſtas, quæ niſi ad inuicem concordia fulciantur, pax nullatenus ſeruaretur, & mundus controuerſiis & bellorum ſtrepitu abundaret. Ceſſet iam nunc iſta odioſa turbatio, & per vos duos Principes orbis pax vniuerſis eccleſiis & populo Chriſtiano reddatur.

*Guuorum num.

His igitur publice allegatis, benignus Pontifex hilari & placido vultu, cum iucunditate ſermonis reſpondens, ait: De aduentu veſtro cum iucundis rumoribus valde gaudemus, & exinde omnipotenti Deo gratias agimus. Non eſt in præſenti ſæculo res, quæ in auribus noſtris ita dulceſcat, quam ſi Dominus Imperator noſter, quem inter alios mundi Principes cognoſcimus eſſe maiorem, pacem vobis veram dare, ſicut aſſeritis, velit. Sed ſi vult integram pacem ſuam nobis tribuere, & eccleſiæ Romanæ, oportet vt ampliatoribus noſtris, maxime Regi Siciliæ, Lombardis & imperatori Conſtantinopolitano, qui nobis contra eum in Eccleſiæ neceſſitatibus firmiter aſtiterunt, pariter tribuat.

Legati vero laudantes & approbantes verbum pontificis, dixerunt: in mandatis accepimus à Domino Imperatore, vt ſecrete vobiſcum, & cum Fratribus veſtris loquamur quatenus ea, quæ inter nos & vos tractanda fuerint & ſtatuenda, inimicus homo non audiat, ſed in ſecreto conſeruetur, quouſque pacis bonum, præſtante Domino, compleatur. Scimus enim, quod in parte veſtra & noſtra nonnulli ſunt, qui pacem non audiunt & hanc diſcordiam libenter fouent. His itaque auditis, vniuerſus conuentus diſceſſit, & pontifex cum Fratribus ſuis, & vniuerſis Legatis ſecretarium Concilii ſolus intrauit. Cœperunt autem de verbo pacis ad inuicem tractare diligenter. Sed quoniam res ardua & nimium difficilis videbatur (multi enim nobiles & potentes in ſchiſma grauiter capti fuerant; & de quibusdam capitulis inter Eccleſiam & Imperium controuerſia vertebatur) vltra quindecim dies tractatus ille durauit. In quo ſpatio ſanctiſſimorum Patrum auctoritates, priuilegia Imperatorum, atq; antiquæ conſuetudines, & aliæ rationes oſtenſæ fuerunt. & ſuper his eſt diutius laboratum atque ſubtiliter diſputatum. Tandem, cooperante Spiritus ſancti gratia, ita factum eſt, quod de omnibus capitulis inter eccleſiam & Imperium, cum ſæpedictis Legatis pontifex & Fratres eius vnanimiter concordarent, remanente Lombardorum ſtatu, in quo erat, vsque ad eorum colloquium; quoniam in eorum abſentia nec debuit, nec potuit quidquam terminari. Et quoniam ſine corporali præſentia Imperatoris & Lombardorum pax iſta (ſicut prædictum eſt) fieri non debebat, conſtitutum eſt, vt Pontifex cum Fratribus ſuis pro deſideratæ pacis bono laboraret corpore proprio, & ad partes Lombardiæ abſque longa dilatione feſtinaret. Interim data eſt firma ſecuritas ex parte Imperatoris omnibus Eccleſiæ Romanæ perſonis, & rebus eorum, & terris B. Petri & Siciliæ Regis, cunctiſque maioribus vsque ad conſummationem pacis.

TRACTATIO VENETA.

Anno Chriſti 1177.

ANtequam Anagnia Pontifex Alexander ad Colloquium Imperatoris exiret, Humbaldum Oſtienſem epiſcopum & Rainerium Diaconum Cardinalem S. Georgii ad Imperatoris præſentiam ea occaſione præmiſit vt ſecuritatem, quam Magdeburgenſis Archiepiſcopus cum ſociis ſuis promiſerat, ab eodem imperatore per exhibitionem iuramenti manifeſte reciperent. Cuncti autem per partes Tuſciæ in Lombardorum intrauerunt terram & circa Mutinam eundem imperatorem ſatis pacificum inuenerunt, qui eos hilari vultu & reuerentia ſuſcepit, & honorificentia plurima honorauit. Præſentibus itaque multis epiſcopis & Principibus, coram ipſis Legatis Fridericus Imperator Conradum filium Marchionis Montisferrati ſuper ſancta Euangelia iurare fecit in anima ſua eandem ſecuritatem, quam Legati apud Anagniam indubitanter præſtiterant, conſeruare. Inſuper ad maiorem bonæ voluntatis, quam gerebat de pace, oſtenſionem, omnes Principes Alemannos, qui ſecum aderant, eandem ſecuritatem fecit nihilominus per iuſiurandum corroborare.

Anno igitur ſui Pontificatus decimo octauo, X. Kal. Aprilis, Indictione X. Pontifex Alexander cum ingenti honorificentia Venetias intrauit, occurrente ſibi duce cum Patriarcha & epiſcopis & Nobilibus, cum Clero in nauium copioſa multitudine. Eo autem in palatium Patriarchæ ſuper Riuoalto deducto, prædictus Magdeburgenſis epiſcopus cum Electo Wormacienſi, Protonotarioque acceſſerunt ad eum, dicentes: Dominus noſter Imperator cuncta, quæ inter vos & eum de pace, nobis mediantibus tractata ſunt & conſcripta, paratus eſt adimplere. Sed in ciuitate Bononienſi, quam eius Principes nimis habent ſuſpectam conuenire nullatenus poteſt. Vnde clementiam ipſi veſtram ſuppliciter exoramus, quatenus alium locum ipſi & vobis congruum, Rauennam videlicet, vel Venetias eligere ſatagatis. Quibus beatus Pontifex conſtanter ſine mora reſpondit: Diu eſt, quod mediantibus Fratribus noſtris Humbaldo Oſtienſi epiſcopo, & Rainerio Diacono Cardinali, cum Lombardis Imperator conuenit, vt ipſe in Imola, & nos in Bononia deberemus pariter conuenire. Ideo nos abſque Lombardis, & conſilio Fratrum noſtrorum, qui circa partes Bononiæ noſtrum præſtolantur aduentum, locum ipſum mutare non poſſumus nec debemus. Si ergo minime diſplicet, quod prius ſibi ſponte conſenſit; ſibi debet non nobis, talem conditionem ſæpe poſitam imputare. Verumtamen, vt inceptum bonum pacis ad deſideratam conſummationem celerius valeat, operante Domino peruenire: nos vſque Ferrariam ſine mora venire ſtudebimus, quatenus ibi cum Fratribus noſtris & Rectoribus Lombardiæ deliberare, & eligere plenarie poſſimus. quod pro vtraque parte congruentius fuerit faciendum Quod verbum quia Legatis bene complacuit, per litteras Apoſtolicas vniuerſis epiſcopis & Rectoribus ciuitatum Lombardiæ mandauit, vt in Dominica die Paſſionis ad eius præſentiam in ipſa ciuitate, Deo fauente, conueniant.

Exiuit ergo Venetiis, & per fauces Padi aſcendens, venit in ciuitatem Ferrariam. In ſequenti vero die principales perſonæ, quæ inferius annotantur, ab vtraque parte ad præſentiam Pontificis conuenerunt. Ex parte Lombardorum, Aquileienſis Patriarcha, Rauennatenſis & Mediolanenſis Archiepiſcopi, & eorũ comprouinciales Epiſcopi, Rectores Ciuitatum cum Marchionibus & Comitibus; Salernitanus quoque Archiepiſcopus cum Rogerio Hadrienſi Comite: ſed ex Imperatoris parte, Moguntinus, Colonienſis, Treuirenſis, Biſuntinus Archiepiſcopi, cum aliquibus Suffraganeis epiſcopis, Electoque Wormatienſi, & Protonotario. Quibus ad inuicem congregatis, de loco, vbi Papa ſecure poſſet cum Imperatore præſentialiter conuenire, cum non modica inter partes altercatio exiſteret, Lombardis petentibus Bononiam, vel placentiam, aut Ferrariam, ſiue paduam; Imperatoris autem principibus Papiam, aut Rauennam aut Venetias eligentibus; pontifex cum Nuntiis Regis Siciliæ Venetias in hunc modum elegit: Vt ſi Dux cum populo Veneto iuratoriam cautionem præſtaret, quod anteqnam pax firmiter confirmata eſſet, ſine conſenſu Papæ Imperatorem intrare Venetias nullatenus permitterent, & venientes illuc, ſiue redeuntes nullo modo impedirent: tunc pars vtraque ad locum ipſum accederet. quod ad verbum pontificis factum eſt.

Exiuit ergo Alexander Papa Ferraria cum epiſcopis & Cardinalibus, VII. Idus Maij, & ſine mora Venetias remeauit, cuius veſtigia partes vtræque celeriter ſunt ſubſecutæ. Conſtitutis itaque principibus & Lombardis in conſpectu principis de reconciliatione pacis inter alterutros tractare cœperunt. Sed quia de feudis maxima inter eos controuerſia vertebatur, & pax eccleſiæ abſque illorum pace, quia cum Eccleſia contra imperium firmiter fieri non debebat, tractatus ipſe multis interuenientibus induciis, vſque ad Apoſtolorum Petri & Pauli octauas proceſſit.

Ea igitur die pax eccleſiæ in ea forma, quæ de conſenſu partium ordinata fuerat, & ſcripto firmata de conſenſu principum, qui præſentes aderant, Imperatoris aſſenſu eſt roborata. Pax quoque Siciliæ Regis proximis Kalendis Auguſti vſque ad quindecim annos eodem modo approbata eſt. Super quibus Chartæ hinc inde concorditer factæ, & à ſingulis partibus in bona voluntate receptæ ſunt. Quibus ita peractis, ad inſtantiam Principum Imperatori licentiam dedit Pontifex

tifex veniendi vſque Chiogiam, quatenus in loco ipſo à Pontifice parum diſtante, conuentis in eius præſentia Cardinalibus illis & Principibus, qui curſum pacis & treguarum fere iam conſummauerant, cum ipſa Imperiali auctoritate, Domino cooperante, plenum ſortiretur effectum, & immutabile firmamentum.

TRACTATIO
CHIOGIANA.

VEnit ergo illuc Imperator, & ad eius præſentiam Cardinales & Principes pariter conuenerunt, omnia, quæ de pacis bono eius conſenſu fuerant ibidem concorditer tranſacta, oſtendentes. Auditis itaque omnibus, quæ geſta fuerant, & plenarie intellectis, licet ab his, qui pacem oderant, valde turbatus fuerit & commotus, quatenus Principes in facie ipſi reſtiterint: omnia tandem, ſicut in præſentia Pontificis geſta fuerant & conſcripta, rata habuit, & ea confirmare ſponte promiſit. Tunc factum eſt, quod & in audientia eorundem Cardinalium & Principum, Diedoni Comiti filio * Conradi Marchionis præcepit, vt in anima ſua coram Domino Papa, Nuntiis Regis Siciliæ, & Lombardis publice iuraret, in hunc qui ſequitur modum.

*.al. Alberti Marchionis.

Ego Comes Diedo iuro, quod Dominus Imperator mandauit mihi, vt in anima ſua iurarem iuramentum, quod nunc facturus ſum. Et poſtquam mandauit, non reuocauit mandatum. Et ego ex eodem Imperatoris mandato iuro in anima ſua, quod ex quo venerit Venetias, omni quæſtione & contradictione ſemota, faciet iurare in anima ſua, quod pacem Eccleſiæ, ſicut diſpoſita eſt per mediatores ex ſcripto; & pacem Regis Siciliæ vſque ad quindecim annos, ſicut ſcriptum eſt, & treguam Lombardorum vſque ad ſeptem annos, ſicuti eſt per mediatores vtriuſque partis diſpoſitum in ſcripto, quod & apud eoſdem mediatores continetur, bona fide ſeruabit, & Principes ſuos hoc ipſum iurare faciet.

Simili modo præcepit Sigilboth Camerario ſuo in hunc modum iurare: Ego Sigilboth iuro, quod ex quo Dominus Imperator venerit Venetias, iuramentum ipſum pacis Eccleſiæ, & Regis Siciliæ, & treguæ Lombardorum faciet præſtari in anima ſua, & Principes ſuos ſimiliter iurare faciet.

TRACTATIO
VENETA.

HIs ita hoc modo completis, Pontifex Ducem & populum Venetum à iuramento, quo tenebantur, abſoluit, & vt Dominum Imperatorem honorifice Venetias ducerent, eis præcepit.

Altera die, in Vigilia S. Iacobi, ſummo mane Pontifex miſit ad Imperatoris præſentiam Hubaldum Oſtienſem, & Willelmum Portuenſem Epiſcopos, & Ioannem tituli S. Anaſtaſiæ, & Theodinum tituli S. Vitalis, & Petrum tituli S. Suſannæ, Presbyteros Cardinales, & Hyacinthum Diaconum Cardinalem S. Mariæ in Coſmedin. Qui ad eum venientes, poſtquam Imperator renuntiauit ſchiſma Octauiani, Guidonis Cremenſis, & Ioannis de Struma, poſt promiſſam quoque obedientiam Venerabili Patri Domino Alexandro tamquam Catholico Pontifici, eiuſque ſucceſſoribus canonice intrantibus: ipſum à ſententia excommunicationis pariter abſoluerunt, & Catholicæ vnitati aggregarunt. Idemque factum eſt de maioribus ipſius Principibus, qui eodem vinculo tenebantur, iuxta priſcum Eccleſiæ morem.

ALEXANDRI PAPÆ EDICTVM
DE RECONCILIATIONE CVM Imperatore.

ALexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei &c. Exigunt gratiſſimæ deuotionis obſequia, quæ nobis & Eccleſiæ tam deuote quam laudabiliter exhibuiſſe noſcimini, vt felices ſucceſſus Eccleſiæ vobis, ſicut ſpecialibus & deuotis Eccleſiæ filiis ſpiritualibus deſcribamus, cum dignum ſit & conueniens & honeſtum, vt quos ita habuimus in noſtra deuotione firmos & ſtabiles, de proſperitate noſtra & ipſius Eccleſiæ reddamus hilares & gaudentes. Agite itaque vna nobiſcum gratias omnipotenti Deo, qui habitat in altiſſimis, & humilia reſpicit de ſupernis, de cuius munere venit, vt ſponſa ſua ſacroſancta Eccleſia diu & grauiter procelloſis fluctibus, & validiſſima tempeſtate quaſſata, nunc tandem portum ſalutis attigerit: & pacatis ſæuientibus procellis, debita & deſiderata tranquillitate lætetur. Sane duodecimo Kalend. inſtantis menſis Auguſti, de mandato Chariſſimi in Chriſto filii noſtri Friderici Illuſtris Romanorum Imperatoris, filius Marchionis * Alberti, vir nobilis, magnus & potens, & Camerarius ipſius Imperatoris, præſentib. Principib. Eccleſiaſticis, & etiam Sæcularibus, Teutonici Regni, publice in anima eius in præſentia noſtra coram innumeroſa hominum multitudine præſtiterunt, tactis ſacroſanctis Euangeliis, iuramentum, quod poſtquam idem Imperator veniret Venetias,

* Brandeburgenſis.

omni quæſtione & contradictione ſopita, pacem Eccleſiæ, ſicut per Fratres noſtros & Principes ſuos diſpoſita eſt & tractata, & pacem chariſſimi in Chriſto filii noſtri Willelmi Illuſtris Siciliæ Regis vſq; ad quindecim annos, & treugam Longobardorum vſque ad ſeptem annos, in anima ſua, & etiam à Principibus ſuis faceret, ſicut in ſcripto pacis & treguę continetur, iuramento firmari, & Principes Teutonici Regni, ſcilicet Venerabiles fratres noſtri, Magdeburgenſis, Colonienſis, & Chriſtianus dictus Moguntinus, Archiepiſcopi, & quidam alij in anima ſua pro ſe iurare fecerunt. Nono vero Kalend. Auguſti, præfatus Imperator, ſicut tractatum fuerat & diſpoſitum, venit ad Eccleſiam B. Nicolai, quæ per vnum milliare diſtat à Venetiis, & ibi tam ipſe quam Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Principes Teutonici Regni abrenunciantes ſchiſmati, per Fratres noſtros Epiſcopos, & Cardinales de mandato noſtro, præſentibus quibusdam aliis, abſolutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante eccleſiam B. Marci prædictus Imperator, innumera multitudine virorum & mulierum præſente, alta voce reddente gratias & laudes Altiſſimo, nobis ſicut Summo Pontifici obedientiam & reuerentiam humiliter & reuerenter exhibuit, & recepto à nobis pacis oſculo, nos deuote dextrauit, & cum reuerentia qua decuit & deuotione, vſque ad altare in eccleſiam introduxit. Sequenti vero die, in feſto B. Iacobi, ab eodem Imperatore rogati, ad prædictam Eccleſiam S. Marci ſolemnia celebraturi Miſſarum acceſſimus: & nobis illuc venientibus præfatus Imperator extra eccleſiam obuiam venit, & dextero latere noſtro deuote ſuſcepto, nos in eccleſiam introduxit: & peractis Miſſarum ſolemniis, nos vſque ad ipſius eccleſiæ portam dextrauit: & cum aſcenderemus palafredum noſtrum ibi paratum, ſtrepham tenuit, & omnem honorem & reuerentiam nobis exhibuit, quam prædeceſſores eius noſtris conſueuerunt anteceſſoribus exhibere. Erit itaque ſollicitudinis veſtræ, nobis & Eccleſiæ in proſperis ſucceſſibus congaudere, & effectum pacis aliis deuotis Eccleſiæ filiis aperire, vt hi, quos zelus domus Domini tangit, de pacis munere diuinitus dato in Dominō gaudeant & exultent. Data Venetiis in Riuoalto, ſeptimo Kalend. Auguſti.

Kalendis menſis Auguſti, conuocatis Notariis, & vniuerſis, Lombardorum, Rectoribus, Pontifex & imperator in Conſiſtorium pariter intrauerunt. Tunc Imperator coram Pontifice cum omni auditorio, præcepit Comiti Henrico † de Res . . . . qualiter in anima ſua ipſius imperatoris iuraret, quod pacem eccleſiæ & imperii & pacem Regis Siciliæ vſque ad quindecim annos, ſicut eam per mediatores vtriuſque partis diſpoſitum & deſcriptum fuerat, bona fide ſeruabit. Præſentibus quoque Principibus nihilominus iuſſit ad eamdem pacem & treguam vt pariter iurarent, quod bona fide ſeruarent. Comes . . . . mox & ipſe iurauit ſuper ſancta Dei Euangelia. Iurauerunt & ſequentes Principes hoc modo

† apud Romualdū Archiepiſcop. Salernitanum qui huic tractatui interfuit, vocatur, Henricus de Dieſca, apud Sigon. Sedens.

Ego Chriſtianus Moguntinus,
Ego Philippus Colonienſis,
Ego Weremundus Magdeburgenſis,
Ego Bertoldus Treuirenſis, } Archiepiſcopi.

Ego P. * Pictauienſis.
Ego Conradus Electus Wormatienſis.
Ego R. Imperiali auctoritate Protonotarius.
Ego C. Mantuanus Epiſcopus.
Ego Gotifridus Cancellarius.
Ego Diedo Comes.

* ſ. Patauienſis.

Iuramus in manibus veſtris ſuper hæc ſancta Dei Euangelia, quod pacem Eccleſiæ & Imperij, & pacem Regis Siciliæ vſque ad quindecim annos, & treguam Lombardorum vſque ad ſeptem annos, ſicut ſtatutum eſt & ſcriptum per mediatores vtriuſque partis, bona fide ſeruabimus & abſque fraude. Sic Deus nos adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

Ex parte vero Siciliæ Regis eodem modo iurauit Romualdus Salernitanus Archiepiſcopus, & Rogerius Comes * Andrienſis.

* l. Hadrienſis.

Ex parte vero Lombardorum iurarunt, qui præſentes erant, Ciuitatum Rectores, præter Cremonam Terdonam, quæ relicto ciuitatum fœdere ad Imperatorem deſciuerant: De Mediolano, Gerardus de Piſcis Iudex: Rogerius & Marcellinus Conſules.

De Placentia, willelmus Leratorius.
De Brixia, Albertus de Gambara.
De Bergamo, Alberatus.
De Verona, Cæcius Conſul.
De Parma, Vetulus.
De Regio, Antemanus.
De Bononia, Picamontes Poteſtas eorum.
De Nouaria, Willelmus Gueliri.
De Alexandria, Hubertus de Foro.
De Padua, Teſſulanus Poteſtas.
De Venetia, Gozelinus.

Abſoluto autem Imperatore, ſequaces quoque eius intruſi, & ſchiſmatici ad ſinum matris Eccleſiæ cateruatim confluentes, abſolui humiliter poſtulantes, refutarunt & anathematizarunt, abiurantes ſuper ſancta Euangelia omnem hæreſim, extollentem ſe aduerſus ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, & præcipue ſchiſma, hæreſim & factionem Octauiani, & Guidonis Cremenſis, & Ioannis de Struma: eorumque ordinationes irritas eſſe pronuntiantes, fidelitatem quoque & obedientiam Domino ſuo Papæ Alexandro, eiuſque ſucceſſoribus Catholicis promittentes, reconciliati ſunt, & vnitati Eccleſiæ aggregati. De quorum numero famoſiores Archiepiſcopi, Epiſcopi & Abbates Imperiales,

Principum Imperii Eccleſiaſticorum abſolutio.

Christianus Moguntinus,
Philippus Colonienſis,
Weremundus Magdeburgenſis,
Bertholdus Treuirenſis,
N. Biſuntinus, } Archiepiſcopi

P. Patauienſis,
Conradus Electus Wormatienſis,
Auguſtanus,
Maſſilienſis,
Argentinus,
Halberſtadenſis,
Papienſis,
Placentinus,
Brixienſis,
Nouarienſis,
Aquenſis,
Mantuanus,
Balneo Regienſis,
Piſaurenſis,
Fauentinenſis, } Epiſcopi

Guido Cremenſis promotus in Leuitam.
Wilhelmus Cluniacenſis Abbas,
Abbas ſancti Georgii in Velo aureo.
Abbas ſancti Saluatoris, & aliorum multitudo innumeroſa.

Decimo ſexto Kalendas Septembris in eccleſia S. Marci Alexander Papa cum Archiepiſcopis Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, Italis & Alemannis, Synodum celebrauit, in qua iuxta eum Imperator reſedit. vbi pacem inter Eccleſiam & Imperium, & pacem Imperatoris cum Siciliæ Rege, & treguas Lombardorum, ſicut ſuperius eſt ordinatum, communi aſſenſione roborata fuit atque firmata. ſed ad maiorem ipſius ſoliditatem, Pontifex in hunc modum excommunicationis ſententiam protulit. Vt quicumque pacem ipſam, vel treguas infringeret, niſi requiſitus infra quadraginta dies, & commonitus ſatisfaceret, eamdem excommunicationem incurreret. In ſchiſmaticos vero, qui nondum reſipuerant, quouſque ſatisfecerint, anathematis ſententiam innouauit.

FRIDERICI IMPERATORIS CONFIRMATIO PACIS

Reuerendo in Chriſto Patri, Domino Papæ Alexandro, ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſummo & vniuerſali Pontifici, Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, debitam obedientiam & filialis deuotionis affectum. Cum Imperatoria ac Regia Maieſtas ad hoc in terris ordinata ſit, vt per eius, operam totus orbis pacis gaudeat incremento: nos, quos Deus in ſolio Imperii Romani conſtituit, eam diligenter amplecti, & feruentius conſeruare debemus ac volumus. Inde eſt, quod pacem eccleſiæ & imperii ſecundum quod à Principibus noſtris & Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ diſpoſita eſt & ordinata, & in ſcripto Principum noſtrorum ſigillis ſignata continetur, ſicut per interpoſitam perſonam iurare fecimus, ſic præſenti ſcripto nos obſeruare promittimus, & confirmamus, & ratum in poſterum permanere volumus, & ſic deinceps firmiter obſeruabimus, & faciemus, quatenus in nobis fuerit, Deo propitio, obſeruari. Datum apud Venetias in palatio Ducis, decimo quinto Kalendas Octobris, Indictione decima.

PRINCI-

PRINCIPVM IMPERII CONFIRMATIO.

DOmino ſuo ac Patri Venerando, Alexandro Dei gratia ſanctæ Romanæ Sedis & Catholicæ Eccleſiæ ſummo Pontifici atque vniuerſali Papæ, Chriſtianus Moguntinus Archiepiſcopus, Ph. Colonienſis Archiepiſcopus, V. Magdeburgenſis Archiepiſcopus, Arnoldus Treuirenſis Archiepiſcopus, Conradus Wormatienſis Electus, Gaufredus Cancellarius, Wermundus Protonotarius, F. Comes Holandiæ, F. Marchio de † Lucis, & frater eius, Diedo Comes de * Dierſa, & R. Comes de Diuna, filialis deuotionis obſequium cum debita obedientia & deuotione. Quot commoda, quæ ex confirmata pace Eccleſiæ & Imperii vtilia toti mundo prouenerint, ipſa innumerabilia mala, quæ exinde acciderunt, manifeſte oſtendunt. Sicut enim ab vtriusque concordia prouinciæ orbis terrarum ad ſalutem & tranquillitatem reguntur. Ita ſub eorum diuiſione à propria ſtatus rectitudine diſtrahebantur. Gaudeat itaque tellus tam deſiderabilis roris viſitatione reſperſa, tam gratioſæ pluuiæ inundatione fecunda, per quam fideles populi ariditatis ſitim depellant, & omnia iurgiorum ſcandala, & ſcandalorum incendia ſuffocentur. Nos ergo, Pater Sanctiſſime, de tanto concordiæ fructu lætantes, ipſam ſacratiſſimæ Eccleſiæ & Imperii pacem, ſicut ab vtriusque partis mediatoribus eſt diſpoſita, & in commune ſcriptum redacta, & Illuſtris Regis Siciliæ vsque ad quindecim annos, & treguam Lombardorum à proxime præteritis Kalendis Auguſti vsque ad ſeptem annos, ſicut à mediatoribus eſt ordinata, & noſtris iuramentis firmata, & in ſcriptum commune redacta, noſtri conſenſus ſtudio & vigore confirmamus, & ratam atque inconcuſſam tenemus: & vt ſic obſeruetur, operam dabimus. Et vt hæc noſtræ confirmationis pagina ſubſecuturis temporibus firma atque illibata permaneat, eam proprius ſubſcriptionibus communiri, & ſigillorum noſtrorum fecimus appenſione inſigniri.

† l. Luſitz. * al. Dieſſa. al. Dietza.

Ego Chriſtianus Archiepiſcopus Moguntinus ſubſc. †
Ego Philippus Colonienſis Archiepiſcopus & Italiæ Archicancellarius ſuſcr. †
Ego Weremundus Archiepiſcopus Magdeburgenſis ſubſcr. †
Ego Arnoldus Archiepiſcopus Treuirenſis ſubſcr. †
Ego Conradus Wormatienſis Electus Epiſcopus ſubſcr. †
Ego Gaufredus Imperialis Cancellarius ſubſcr. †
Ego Weremundus Imperiali auctoritate Protonotarius ſubſcr. †
Ego Florentius Comes Holandiæ ſubſcr. †
Ego Theodoricus Marchio de Luſicz ſubſcr. †
Ego Henricus Comes de Dierſa ſubſcr. †
Ego Diedo Comes de Groyx ſubſcr. †
Ego Robertus Comes de Diuna ſubſcr. †

Rebus ſic peractis, Imperator Venetiis receſſurus, vt à Summo Pontifice licentiam acciperet, acceſſit ad eum in palatium Patriarchæ. Sed omnino excluſis cæteris, cum ſolis Epiſcopis & Cardinalibus ac ſuis Principibus de his, quæ ad pacis complementum reſtabant, cum eodem Papa colloquium habuit. Tunc Pontifex ab Imperatore petiuit, vt Regalia S. Petri, & poſſeſſiones S. R. E. ſicut per mediatores Cardinales & Principes apud Anagniam conſtitutum fuerat & firmatum, ſibi reſtitui faceret. Cui reſpondens Imperator dixit: Regalia S. Petri, & poſſeſſiones alias Romanæ Eccleſiæ, præter terram Comitiſſæ Mathildis, & Comitatum Bertinorum, libere ad præſens reſtituam. Sed quia iſta mihi videntur ad imperii ius pertinere, vos eligite de veſtris Cardinalibus tres, & nos de noſtris Principibus totidem eligemus, ad iſta tractanda, quorum iudicio pars vtraque irrefragabiliter ſtare debeat. Quod licet Pontifici graue nimis & durum fuerit, quoniam & in forma Pacis de reſtituenda terra Comitiſſę Mathildis expreſſum fuerat & iuratum, & tunc ipſe caſtrum Bertinorum ex traditione C. Comitis poſſidebat: ne tamen occaſione iſta Eccleſiæ pax turbaretur, voluntati eius tandem aſſenſum præbuit. Statimque Chriſtianum Moguntinum Archiepiſcopum, & Wormatienſem Electum, & A. Protonotarium, qui præſentes aderant, ad id faciendum delegit Imperator: & Alexander Papa ſuos, videlicet Oſtienſem & Portuenſem Epiſcopos, & Cynthium Diaconum Cardinalem elegit. Pro reſtituendis vero prædictis Regalibus, & cæteris Eccleſiæ poſſeſſionibus, ilico eundem Moguntinum aſſignauit Pontifici, præcipiens ei ſub obtentu gratiæ ſuæ, vt reſtitutionem ipſam infra tres menſes cum integritate perficeret.

DIPLOMA PACIS INTER IMPERATOREM ET REGEM Siciliæ Willelmum.

NOs FRIDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, & HENRICVS Rex filius noſter, interuentu venerabilis Patris noſtri, Alexandri Dei gratia Summi Pontifici, & Fratrum ſuorum Cardinalium, pro parte noſtra & hæredum noſtrorum paciſcimur vobiſcum Domine Willelme, eadem gratia Illuſtris Rex Siciliæ, quod amodo vſque ad quindecim annos obſeruabimus vobis & hæredibus veſtris & vniuerſo Regno veſtro, & toti terræ dominationis veſtræ veram & firmam pacem. Et quod per nos, vel per quoslibet alios mari vel terra vos prædictum Illuſtrum Regem & hæredes veſtros, aut Regnum veſtrum, & terram dominationis veſtræ, ſicut præſcriptum & determinatum eſt, vſque ad quindecim annos non inuademus, nec inuadi faciemus, nec vobis aut regno veſtro, & iam dictæ terræ dominationis veſtræ guerram aliquo modo faciemus. Et vt hæc omnia ſupraſcripta firmiter & illibata nobis ſupradicto FRIDERICO Dei gratia Romanorum Imperatori & ſemper Auguſto, & HENRICO filio noſtro Rege, & hæredibus noſtris, tam vobis ſupradicto Illuſtri Regi Willelmo, quam hæredibus veſtris, & Regno veſtro, & toti terræ dominationis veſtræ attendantur & obſeruentur: Nos prædictus Imperator bona fide, ſine fraude & malo ingenio, in præſentia beatiſſimi Patris noſtri Papæ Alexandri & Cardinalium, & Legatorum veſtrorum Romualdi venerabilis Salernitani Archiepiſcopi, & Rogerii egregii Comitis * Andriæ, & Principum ac fidelium noſtrorum, à Comite Henrico de Dieſſa in anima noſtra, ſuper ſancta Dei Euangelia, & Sanctorum reliquias iurare fecimus, & HENRICVM filium noſtrum per interpoſitam dignam perſonam in anima ſua id ipſum iurare faciemus vſque ad medium futurum Septembrem Indictionis vndecimæ. Et principes noſtros idem iurare fecimus, videlicet

* Hadriæ

Moguntinum Archiepiſcopum Chriſtianum,
† Arnoldum Treuirenſem Archiepiſcopum,
Conradum Wormatienſem Electum,
Gotifridum Imperialis Aulæ Cancellarium,
Guoruuinum Protonotarium,
Marchionem Theodoricum de * Suſiz,
Florentium Comitem Holandiæ,
Comitem Diedonem de Groyx
Comitem Henricum de Dieſſa,
Comitem Robertum de Diuna.

† al. Bertoldum.

* al. Luſit.

Ad huius autem pacti promiſſionis & iuramenti noſtri & Principum noſtrorum memoriam, & inuiolabile firmamentum, præſens priuilegium noſtrum per manus * Wortuuini Protonotarii noſtri ſcribi fecimus & imperiali ſigillo noſtro aureo ſigillatum, & prædictorum Principum iuramento communitum, vobis ſupraſcripto Illuſtri Regi Willelmo fecimus aſſignari. Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe Auguſti, decima Indictione.

* al. Wermundus. al. Guoruuinus.

DIPLOMA PACIS INTER IMPERATOREM ET ORDINES Italiæ

NOs FRIDERICVS Imperator, interuentu venerabilis Patris D. Alexandri Pontificis, & fratrum eius Cardinalium, promittimus Lombardis, Marchianis, & Romaniolis & reliquis de ſocietate ipſorum, vaſallis noſtris, & iis qui debent eſſe vaſalli noſtri, nos pro fidelitate nobis non præſtita, vel opera non nauata, vel inueſtitura non petita, quamdiu induciæ manebunt, neminem de ſocietate iudicaturum, aut iudicari iuſſurum, nec feudum alicui adempturum.

Actum Parmæ.

LEGES

AnnoChriſti 1176.

PACIS PACTÆ INTER IMPERATOREM ET PAPAM, STATVTÆ IN ANAGNIA, PROVT ETIAM NVNC ANAGNIÆ CONSERVANTVR.

FRIDERICVS Imperator Alexandrum Pontificem in Catholicum & Vniuerſalem Pontificem recipiet, ac debitam ei reuerentiam adhibebit, perinde ac Catholici ipſius anteceſſores Catholicis eius anteceſſoribus præſtiterunt, eademque ſucceſſoribus eius Catholice ineuntibus exhibebit.

2. Reddet veram pacem Alexandro, & omnibus ſucceſſoribus eius, & vniuerſæ Romanæ Eccleſiæ.

3. Quæcumque poſſidet, aut tenet, ſiue Præfecturam, ſiue rem aliam, quam Romana Eccleſia habuit, & ipſe vel per ſe vel per alios abſtulit, bona fide reſtituet, ſaluo omni iure Romanæ Eccleſiæ. Quaſque poſſeſſiones reſtituet, ad eas etiam retinendas auxilio erit.

4. Imperator & Pontifex ad honorem & iura Eccleſiæ atque Imperii conſeruanda ſe inuicem adiuuabunt. Pontifex vt benignus pater deuotum & cariſſimum filium & Imperatorem Chriſtianiſſimum: Imperator, vt deuotus filius & Chriſtianiſſimus Imperator dilectum reuerendum patrem & B. Petri Vicarium.

5. Quæ à tempore ſchiſmatis, vel occaſione ipſius, aut ſine ordine iudiciario Eccleſiaſticis ab Imperatore vel ſuis erepta ſunt, eis reſtituentur.

6. Beatrix Imperatrix recipiet Alexandrum Pontificem in Catholicum & venerabilem Pontificem. HENRICVS Rex, filius eorum, ſimiliter recipiet eum, atque ei & Catholicis ſucceſſoribus eius debitam reuerentiam adhibebit, & Sacramento eodem ſe obſtringet, quo ſe Imperator obſtrinxerit.

7. FRIDERICVS Imperator, & HENRICVS Rex filius eius, pacem veram reddent Gulielmo Regi Siciliæ ad annos quindecim, ſicut per ſequeſtres pacis eſt conſtitutum.

8. Imperatori Conſtantinopolitano, & adiutoribus Eccleſiæ Romanæ, pacem reddent, nec mali quidquam referent per ſe vel per ſuos pro opera Eccleſiæ Romanæ impenſa.

9. De controuerſiis, quæ ante tempora Hadriani Pontificis inter Eccleſiam & imperium verſabantur, ſequeſtres ex parte Pontificis & imperatoris conſtituent, quibus mandabitur, vt eas pro arbitrio tranſigant. Quod ſi illi non conſenſerint, iudicio ſtabitur Pontificis & imperatoris, vel eorum, quos ipſi delegauerint.

10. Chriſtiano Cancellario Moguntinus Archiepiſcopatus, Philippo Colonienſis concedetur, & pleniſſimo iure firmabitur.

11. Primus Archiepiſcopatus, qui in Teutonico Regno vacauerit, Conrado auctoritate Pontificis & auxilio imperatoris deferetur, qui idoneus videatur.

13. Ei, qui ſe Caliſtum appellat, Abbatia tribuetur. Illi, qui dicuntur eius Cardinales, loca repetent, quæ primum habuerunt, niſi ea ſponte & iudicio dimiſerant, & in Ordinibus, quos ante ſchiſma habuerant, relinquentur.

13. Gero nunc dictus Alberſtatenſis deponetur, & Vlricus reſtituetur.

14. Alienationes à Gerone factæ, & beneficia data ſimiliter, & ab omnibus intruſis, auctoritate Pontificis & imperatoris delebuntur, & ſuis Eccleſiis reſtituentur.

15. De electione Brandeburgenſis Epiſcopi, qui in Bremenſem Archiepiſcopatum lectus fuerat, cognoſcetur: &, ſi rite factum fuerit, ad eam Eccleſiam traducetur. Et quæcumq; ab Aldeuino, qui nunc præeſt Bremenſi Eccleſiæ, alienata ſunt, prout rite factum viſum fuerit, eidem Eccleſiæ reſtituentur.

16. Quæ Salisburgenſi Eccleſiæ tempore ſchiſmatis adempta ſunt, ei plene reddentur.

17. Omnes Clerici ex Italia, aut aliis regionibus, quæ ſunt extra Teutonicum Regnum, diſpoſitioni & iudicio Alexandri Pontificis & ſucceſſorum eius relinquentur. Si vero imperator rogarit pro Ordinibus aliquorum, vſque ad decem vel duodecim, exaudietur.

18. Garſidonius Mantuanus Epiſcopatui quondam ſuo reſtituetur, ita vt ille, qui nunc eſt Epiſcopus Mantuanus, ad Epiſcopatum Tridentinum traducatur: niſi forte inter Pontificem & imperatorem conuenerit, vt alius ei Epiſcopatus indulgeatur.

19. Archiepiſcopus de Sauo in Archipresbyteratum quondam ſuum, & alia beneficia, quæ ante ſchiſma habuit, reſtituetur.

20. Omnes

20. Omnes ordinati à quondam Catholicis in Teutonico Regno reſtituentur Ordinibus ſuis imperceptis.

21. De Argentinenſi & Baſilienſi dictis Epiſcopis, qui ordinati fuerunt à Vidone Cremenſi, in eodem Regno prædicti ſequeſtres rem committent decem vel octo hominibus, quos ipſi elegerint, qui iureiurando affirmabunt, ſe illud conſilium Pontifici atque Imperatori daturos, quod ſe iuſte dare poſſe ſine animæ ſuæ atque ipſorum detrimento ſtatuerint. & Pontifex atque Imperator eorum conſilio obtemperabit.

22. Pontifex & omnes Cardinales recipient Beatricem vxorem Friderici Imperatoris in Catholicam & Romanam Imperatricem, eamque aut Alexander Pontifex, aut Legatus eius coronabit: & Henricum filium eorum in Catholicum & Romanum Regem.

23. Pontifex & Cardinales pacem reddent Friderico Imperatori, & Beatrici Imperatrici, & Henrico Regi, filio eorum & omnibus adiutoribus eorum Pontifex, & omnes Cardinales promittent, ſe obſeruaturos hanc pacem in verbo veritatis, & priuilegium condent ſubſcriptione omnium Cardinalium. & Cardinales ſcriptum prædictæ confirmationis condent ſigillis ſuis appoſitus.

24. Pontifex ſubito aduocato Concilio, prout ſubito aduocari potuerit, cum Cardinalibus, Epiſcopis & aliis religioſis hominibus, qui interfuerint, excommunicationem ſtatuet in omnes, qui hanc pacem violare voluerint, deinde in generali Concilio.

25. Plerique Nobilium Romanorum, & Capitaneorum Campaniæ hanc pacem firmabunt.

26. Imperator pacem cum Eccleſia, & pacem cum Rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis à proximis Kalendis Auguſti vsque ad ſex annos firmabit iureiurando ſuo, Principumque ſuorum, mandabitque Lombardos, qui in parte ſua ſunt, prout in tabulis induciarum communibus eſt deſcriptum, eas inducias confirmare. Si quis vero ex parte Imperatoris has inducias iurare noluerit, Imperator præcipiet omnibus, qui in parte ſua ſunt, pro officio fidelitatis & gratiæ ſuæ, vt nullum præſtent auxilium, & volentibus offendere, ne impedimento ſint. *Si* quis offenderit, culpa vacuus ſit. Nec mandatum hoc reuocabit Imperator, donec induciæ ſtabunt.

27. Henricus Rex, filius eius, pacem cum Eccleſia & cum Rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis ad ſexennium ſcripto confirmabit, ac ſui Principumque ſuorum ſubſcriptione.

28. Si vero, quod abſit, Pontifex præmoriatur, Fridericus Imperator, & Henricus Rex filius eius, hanc formam pacis & compoſitionis firmiter obſeruabunt ſucceſſoribus eius, & vniuerſis Cardinalibus, & toti Romanæ Eccleſiæ, & Regi Siciliæ, & Lombardis, & cæteris qui ſecum ſentiunt. Et ſi, quod abſit, Imperator præmoriatur, Pontifex, & Cardinales, & Eccleſia Romana prædictam pacem firmiter obſeruabunt ſucceſſori eius, & Beatrici vxori, & Henrico filio eius, & omnibus ex Teutonico Regno, & cæteris adiutoribus eorum. & ſucceſſores Pontificis ſimiliter obſeruabunt.

PACTA INDVCIARVM *INTER* IMPERATOREM ET PRINCIPES AC CIVITATES IMPERIALES ITALIAÆ, QVORVM TABVLAE adhuc in tabulario Bononienſium exſtant.

PRidie Kalend. Septembris, MCLXXVI. inter Imperatorem Fridericum, & partem eius Cremonam, Papiam, Genuam, Derthonam, Comum, Haſtam, Abam, Aquas, Taurinum, Eporoediam, Albintimillium, Sauonam, Albingaunum, Caſale Sancti Euaſii, Montemuellii, Imolam, Fauentiam, Rauennam, Forum Liuii, Forum Popilii, Cæſenam, Ariminum, Caſtrocarum; Marchionem Montisferrati; Comites Blanderati, Vaſti; Marchiones Boſchi; Comites Laumelli: & ab altera parte ſocietatem Lombardorum, nempe Venetias, Taruiſium, Parauium, Vicetiã, Veronam, Brixiam, Ferrariam, Mantuam, Bergomum, Laudem, Mediolanum, Nouariam, Vercellas, Alexandriam, Caſinum, Belmontem, Placentiam, Bobium; Marchionem Malamſpinam; Parmam, Regium, Mutinam, Bononiam, Sancaſſinenſes, Ducianos, & cætera loca ſocietatis Lombardiæ, Marchiæ, Romaniæ, induciæ conſtitutæ ſunt à Kalend. Auguſti vsque ad annos ſex. Iurabit imperator & filius, & ſinguli in ſuis ciuitatibus ſe has inducias obſeruaturos, nec offenſuros Cremonenſes aut Papienſes, aut alios ex parte imperatoris. Idem iurabunt Conſules & Credentiæ ciuitatum fœderatarum; aut homines quinquaginta, vbi non erunt Credentiæ; aut Prætores, vbi non erunt Conſules. Et ſi offenſio inciderit, eam emendaturos. Imperator autem iurabit, ſe per ſex annos neminem ſacramentum fidelitatis apud ſe dicere coacturum.

Digitized by Google

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 1188.

MANDATVM DIFFIDATORIVM,

Ad Saladinum pro reſtitutione Terræ ſanctæ.

FRidericus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & hoſtium Imperii magnificus triumphator, Saladino Præſidi Sarracenorum quondam illuſtri, exemplo Pharaonis fugere Iſraelem.

Deuotionis tuæ litteras multis retro temporibus ad nos deſtinatas ſuper arduis negotiis, tibi quidem, ſi fides verbis ſuffuiſſet, profuturis (prout Maieſtatis noſtræ decuit Magnificentiam) ſuſcepimus, & epiſtolarum noſtrarum alloquiis magnificentiæ tuæ conſulere dignum duximus. Nunc vero quia Terram ſanctam profanaſti, cui æterni regis imperamus imperio: in tanti ſceleris præſumptuoſam & plectibilem ac auſibilem audaciam debita animaduerſione decernere, imperialis officii ſollicitudo nos admonet. Quamobrem, niſi occupatam terram Iudææ, Samariæ & Palæſtinorum ante omnia reſtituas, adiuncta ſatisfactione ſacris conſtitutionibus pro tam nefariis exceſſibus taxata, ne minime legitimum videamur quærere bellum, à capite Kalendarum Nouembrium, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo octogeſimo octauo, reuoluto anni ſpatio, terminum tibi præfigimus ad experiendam belli fortunam in campo Taneos in virtute viuificæ Crucis, & in nomine veri Ioſeph. Vix enim credere poſſumus hoc te latere, quod ex ſcripturis veterum, & hiſtoriis antiquis noſtri temporis factum redolet. Numquid ſcire diſſimulas, ambas Æthiopias, Mauritaniam, Perſiam, Syriam, Parthiam, vbi M. Craſſi noſtri Dictatoris fata ſunt præmaturata, Iudæam, Samariam, maritimam, Arabiam, Chaldæam, ipſam quoque Aegyptum, vbi (proh dolor) ciuis Romanus Antonius vir inſigni virtute præditus citra nitorem temperantiæ, & ſecus quam decebat militem, à tanto culmine rerum emiſſum, minus ſobriis Cleopatræ inſeruiebat amoribus? Numquid etiam ſcire diſſimulas, Armeniam, & innumerabiles alias terras noſtræ ditioni ſubiectas?

Norunt hæc Reges, quorum cruore gladii Romani ſunt crebrius inebriati, & tu quidem in ipſa rerum experientia, Deo auctore, intelliges, quid noſtræ victrices aquilæ, quid cohortes diuerſarum nationum, quid furor Teutonicus, etiam in pace arma capellens, quid caput indomitum Regni, quid iuuentus, quæ nunquam fugam nouit, quid procerus Bauarius, quid Suauus aſtutus, quid Francia circumſpecta, quid Anglia prouida & ingenioſa, quid Albania, quid Cimbria, quid in gladio ludens Saxonia, quid Turingia, quid Vueſtphalia, quid agilis Brabantia, quid neſcia pacis Lotharingia, quid inquieta Burgundia, quid Alpini * ſalaces, quid Friſonia in arr ento † præualens, quid Reemia vltro mori gaudens, quid Boemia ſuis feris ferior, quid Auſtria quid Friſia, quid Rutonia, quid partes Illyricæ, quid Lombardia, quid Fuſcia, quid * Anconitana Marchia, quid Venetus pirata, quid Piſanus nauclerus, deniq; quid dextera noſtra, quam ſenio arguis effœtam, quam gladios vibrare didicit, dies illa plena reuerentiæ & iucunditatis triumpho Chriſti præfixa te docebit.

* al. ſalices.
† al. præuolans.
* al. Ammonitana Narſia.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 1189.

CONSTITVTIONES.

De Argentifodinis.

I.

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus, fidelibus ſuis Epiſcopis, Mindenſi, Paderburnenſi, Oſnaburgenſi, Comitibus quoque & Nobilibus, & vniuerſis hominibus in eisdem Epiſcopatibus conſtitutis gratiam ſuam & omne bonum.

1. Cum omnis argentifodina ad iura pertineat imperii, & inter regalia noſtra ſit computata, nulli venit in dubium, quin ea, quę nuper in Epiſcopatu Mindenſi dicitur inuenta, ad noſtram totaliter ſpectet diſtributionem. vnde in ea nulli hominum quicquam iuris recognoſcimus, niſi hoc à noſtra liberalitate valeat ſpecialiter impetrare. Mandamus igitur omnibus vobis & ſingulis ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipientes, vt nullus veſtrum ſe de prædicta argentifodina intromittat, nec aliquid iuris ſine noſtra licentia ſibi in ea vſurpet. Quod ſi quis temerario auſu

forte

forte attemptauerit, indignationem noſtram ſe nouerit incurſurum. Puntium autem latorem fidelem Nuntium noſtrum ad partes illas transmiſimus, vt de eadem argentifodina ordinet & diſponat, prout nobis videtur expedire. Mandamus itaque dilectioni veſtræ attente rogantes, vt ei conſilio & auxilio fideliter aſſiſtatis, grates affectuoſas à Serenitate noſtra recepturi. Datum apud Nonnenſtei ne, anno Domini MCLXXXIX. Indictione VIII. XII. Kalend. Aprilis. * al. Nañ nenſteine.

II.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis Henricus Sextus, diuina fauente Clementia Romanorum Rex Auguſtus. Cum argentifodina, quæ eſt in Epiſcopatu Mindenſi conſtituta, ad iura pertineat Imperii, & inter regalia noſtra ſit computata: notum fieri volumus vniuerſis Imperii fidelibus, præſentibus & futuris, quod nos fideli noſtro Epiſcopo Mindenſi & Eccleſiæ ſuæ, necnon & omnibus ſucceſſoribus ſuis, in perpetuum conceſſimus, & regali auctoritate confirmamus, duas partes eiusdem argentifodinæ, cum omni fructu, & iure exinde rationabiliter prouenientе: tertiam vero partem totius argentifodinæ & totius fructus ſiue iuris exinde prouenientis, ſiue ex diuina, quæ in aliis locis recipi ſolet, ſiue ex iuriſdictione vel iudicio vel alio quocunque modo proueniat, nobis totaliter & integre ſaluam eſſe volumus & quietam conſeruari: Auctoritate regia firmiter præcipientes, vt nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nullus Nobilis, nulla denique perſona humilis vel alta, ſecularis vel eccleſiaſtica, huius noſtræ conceſſionis & confirmationis paginam audeat violare. Si quis autem hoc temerario auſu attentauerit, in vltionem temeritatis ſuę centum libras auri puri componat, medietatem cameræ noſtræ, reliquam vero prædicto Epiſcopo & Eccleſiæ. Teſtes huius rei ſunt

Henricus de Nerneſen,
Arnoldus de Hornebert,
Hunifredus de Valckenſteine,
Heniricus de Litt,
Camerarius Waltherus,
Comes de Sano,
Godeboldus Comes Senegalienſis, & alii plures.

Datum apud Nannenſteine, Anno Domini MCLXXXIX. Indictione VIII. XII. Calend. Aprilis.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI

STATVTVM

De Seruitute Natiuitatis ſeu genealogia.

SI liber homo ſeruam ſuperduxerit, vtraque proles, filius & filia, naſcuntur ſecundum matrem, & non patrem, hoc eſt, ventrem ipſum ſequuntur, ſiue pater ſit Saxonicus ſiue Sclauus, Theotonicus ſiue Lombardus aut Wallus. Qui enim libertatem commutauit in ſeruitutem, vtrumque; tam libertatem quam proprium amiſit.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

Anno Chriſti 1190.

De obedientia Ducis Burgundiæ Imperio præſtanda.

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, dilecto & fideli ſuo, Hugoni Duci Diuionenſi, gratiam ſuam & omne bonum. Diſcretioni tuæ ſignificamus, & firmiter conſtare volumus, quod nos pacem, quæ inter noſtram ſublimitatem & tuam dilectionem ordinata eſt, ſecundum eam formam, quæ in præſenti pagina ſubſcripta eſt, ſicut in tuis litteris continetur, hominium nobis facies, & ligietatem de tota terra Comitatus Albonii, quæ infra diſtrictum Imperii continetur, quem modo poſſides, & in poſterum poſſeſſurus es. Bona quoq; fide & ſano intellectu, ſecundum vſus & conſuetudinem Burgundiæ atque Prouinciæ recipies, & à nobis recognoſces; allodium Vrtici de Blangeio, & alia etiam allodia, quæ infra terminos Imperii ſunt conſtituta. In hoc etiam voluntati tuæ conſentimus, quod filius tuus, ille qui futurus eſt Dux Diuionenſis, ſalua fidelitate Regis Franciæ, nobis hominium faciet de allodio memorati Vrtici de Blangeio, & ſimiliter de allodiis, quæ habet & quæ habebit infra imperium. Hoc quoque ratum ſimiliter & firmum volumus obſeruare;

quod ſi forte Rex Francorum inſultum fecerit Imperio, tu in propria tua perſona auxilium nobis præbebis de omni caſamento, quod à nobis habeas. Et ſi nos Regi Franciæ & Regno eius inſultum fecerimus, tu ſimiliter in propria tua perſona præſtabis auxilium de omni caſamento, quod de eo habes. Contra omnem etiam hominem, præter Regem Franciæ, pacem & guerram facies ad mandatum noſtrum de vniuerſo Comitatu Albonii, ſaluo iure Eccleſiarum Imperii, &c.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

DE CAPTIVITATE PRODITORIS REGIS.

Anno Chriſti 1191.

HENRICVS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilecto & ſpeciali amico ſuo Philippo Illuſtri Francorum Regi ſalutem, & ſinceræ dilectionis affectum.

Quoniam Imperatoria Celſitudo non dubitat Regalem Magnificentiam tuam læriorem effici de vniuerſis, quibus omnipotentia Creatoris nos ipſos & Romanum Imperiũ honorauerit & exaltauerit: Nobilitati tuæ præſentium tenore declarare duximus, quod inimicus Imperii noſtri, & turbator Regni tui, Richardus Rex Angliæ, cum eſſet in tranſeundo mare, ad partes ſuas reuerſurus, accidit, vt ventus, rupta naui ſua, in qua ipſe erat, duceret eam verſus partes Iſtriæ, ad locum, qui eſt inter Aquileiam & Venetias, vbi ipſe Rex, Dei permiſſione, paſſus naufragium, cum paucis euaſit. Quidam itaque fidelis noſter, Comes Mainardus de Gortze, & populus regionis illius, audito, quod in terra erat, & conſiderato diligentius, qualem nominatus Rex in Terra promiſſionis proditionem, & traditionem, & perditionis ſuæ cumulum exercuerat, inſecuti ſunt, intendentes eum captiuare. Ipſo autem Rege in fugam conuerſo, ceperunt de ſuis octo milites. Poſtmodum proceſſit Rex ad Burgum in Archiepiſcopatu Saltzeburgenſi, qui vocatur Friſorum, vbi Fridericus de Bottſowe, Rege cum tribus tantum verſus Auſtriam properante noctu, ſex milites de ſuis cepit. Dilectus autem conſanguineus noſter Liupoldus Dux Auſtriæ, obſeruata ſtrata, impoſitis vbique cuſtodibus, ſæpedictum Regem iuxta Vvenam in villa viciniori in domo deſpecta captiuauit. Cum itaque in noſtra nunc habeatur poteſtate, & ipſe ſemper tuæ moleſtiæ & turbationibus operam præſtiterit; ea, quæ præmiſimus, Nobilitati tuæ inſinuare curauimus, ſcientes ea dilectioni tuæ bene placita exiſtere, & animo tuo vberrimam importare lætitiam. Datum apud Rithiencie, quinto Kalendas Ianuarii.

HENRICI VI. MPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

DE IVRE MONETÆ CVDENDÆ.

NOs Henricus Rex Romanorum, ſtudio Bononienſium incitati ius concedimus pecuniæ ſignandæ in vrbe Bononiæ, atque Agnellum Prætorem huius conceſſionis munere inueſtimus, vt, prout expedire putauerit ciuitati, pecuniam percutiendam curet, modo ne monetæ Imperiali ſit aut forma, aut pondere par. Dat. Bononiæ, pridie Idus Ianuarias.

AVREA BVLLA

DE COMPOSITIONE INTER HENRICVM IMPERATOREM & Richardum Regem Angliæ.

Anno Chriſti 1191.

Facta in Comitiis Hagenouienſibus Anno MCXCIII.

HENRICVS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilectis ſibi Archiepiſcopis, Epiſcopis, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & omnibus, ad quos præſens pagina peruenerit, in Anglia conſtitutis, ſalutem & bonam voluntatem.

Dignum

Dignum iudicauimus, & noſtræ Celſitudini glorioſum, ſi vniuerſitatem veſtram ſollicitius inducamus ad ea modis omnibus, quibus poteſtis, agenda, quæ ad honorem Chariſſimi noſtri Illuſtris Regis Richardi, Domini veſtri, debeantur, ne deuotionis veſtræ conſtantia, & meritum fidei circa ipſius commoda appareat mortuum, ſed in ſuis & in Regni ſui obſequiis viuere videatur. Sane omnibus, quorum deuotio prædicto Regi abſenti ſincera extiterit & pura, vberes referemus gratiarum actiones; ad vniuerſalitatis veſtrę notitiam deuenire volentes, quod Imperatoria ſublimitas cum Regia ipſius Nobilitate in concordia & bona pace conſiſtit. Vnde quæcumque ipſi irrogata fuerint contraria, pariter cum eo nobis parient moleſtiam & grauamen. Quare ad deuotorum ſuorum & fidelium honorem & profectum, & turbatorum ſuorum damnationem & exterminium operam præſtabimus ſemper efficacem, & quia corde & animo vniti ſumus, facta Regis veſtri, ſpecialiter noſtra & Imperii noſtri penitus reputabimus, & grauamina eius nobis & Coronæ Imperiali illata cenſebimus, nec ea, Deo concedente, ſine vltione, & eorum qui ea intulerint, graui damno & deſtructione tranſibimus. Datum apud Hagenou decimo tertio Kalendas Martii.

FORMA COMPOSITIONIS *INTER*
HENRICVM IMPERATOREM
ET RICHARDVM REGEM ANGLIÆ.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritusſancti, Amen. Hæc eſt forma Compoſitionis inter Dominum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Dominum Richardum Illuſtrem Regem Angliæ. Dominus Imperator mittet Nuntios ſuos cum Nuntiis Domini Regis, qui Londonias ibunt, & ibi recipient centum millia marcharum puri argenti ad pondus Coloniæ. Quæ pecunia à Nuntiis Imperatoris accepta & ponderata ſigillabitur in præſentia Nuntiorum ipſius, & in conductu Regis per Regni ſui terminos ducetur: ita vt ſi eam in Regno ſuo perdi contigerit, periculo Regis perdatur. Poſtquam vero ad terminos Imperii venerit dicta pecunia, per Nuntiis Regis Nuntiis Domini Imperatoris præſentabitur, qui eam ilico ibi recipient, & ſi forte in partibus Imperii eam perdi contigerit, periculo Imperatoris perdetur, & Rex in ea non tenebitur, nec obſides ſui. Alia quoque quinquaginta millia marcharum argenti dabit Rex Imperatori & Duci Auſtriæ, & pro illis ponet obſides, ſcilicet Domino Imperatori pro triginta millibus marcharum ſexaginta obſides: Duci vero Auſtriæ ſeptẽ obſides pro viginti marcharum millibus. Solutis ergo centum millibus marcharum, & datis obſidibus Rex libere recedet. Si autem Dominus Rex ſoluerit promiſſionem, quam Domino Imperatori de Henrico quondam Duce Saxoniæ fecerat, Imperator de quinquaginta millibus marcharum Regem liberum dimittens & abſolutum, pro ipſo Rege ſoluet Duci Auſtriæ viginti millia marcharum, & Rex non tenebitur dare Duci Auſtriæ ſeptem obſides, nec Imperatori ſexaginta. Cum igitur Rex prædictam promiſſionem de Henrico quondam Duce Saxoniæ impleuerit, & cẽtum millia marcharum ſoluerit, libere recedet. Præterea Rex fecit iurare in animam ſuam, quod neptem ſuam, filiam Comitis Britanniæ tradet nuptui filio Ducis Auſtriæ infra ſeptem menſes, poſtquam liberatus fuerit, & in terram ſuam redierit, & eam tranſmittet vſque ad introitum Imperii, ſi eam recipere voluerint; & ſi noluerint, erit abſolutus. Item ſi promiſſio de Henrico quondam Duce Saxoniæ completa non fuerit, quinquaginta millia marcharum, quæ reſidua ſunt, ſoluentur infra ſeptem menſes, poſtquam Dominus Rex in terram ſuam redierit. Cum autem Rex liberatus fuerit, & redire voluerit, Imperator dabit ei conductum per terram ſuam vſque ad fines Imperii ſui, & in portu illo, vbi mare intrabit, quam diu ibi ſtabit, donec proſpero vento recedat. Præterea ea omnia, quæ tam in his, quam in aliis familiaribus litteris ſigillatis ſigillis Imperatoris & Regis, ſuper contractibus, qui inter eos ordinati ſunt, vterque pro parte ſua rata & firma habebit, & bona fide obſeruabit.

HENRICI IV. IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITVTIO
DE FIDE VSALLI IMPERATORI ET REGI
Franciæ pariter obſtricti.

HENRICVS Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, dilecto & fideli ſuo Hugoni Duci * Diuionenſi, gratiam ſuam & omne bonum. *i. Burgundiæ.

I. Diſcretioni tuæ ſignificamus, & firmiter conſtare volumus, quod nos pacem, quæ inter noſtram ſublimitatem, & tuam dilectionem ordinata eſt, ſecundum eam formam, quæ in præſenti pagina ſubſcripta eſt, ſicut in tuis litteris continetur, hominium nobis facies & ligietatem

tatem de tota terra Comitatus Albonii, quæ infra diſtrictum Imperii continetur, quem modò poſſides, & in poſterum poſſeſſurus es. Bona quoque fide, & ſano intellectu, ſecundum vſus & conſuetudinem Burgundiæ atque Prouinciæ recipies, & à nobis recognoſces, allodium Vrrici de Blangeio, & alia etiam allodia, quæ infra terminos Imperii ſunt conſtituta.

2. In hoc etiam voluntati tuæ conſentimus, quod filius tuus, ille qui futurus eſt Dux Diuionenſis, ſalua fidelitate Regis Franciæ, nobis hominum faciet de allodio memorati Vrrici de Blangeio, & ſimiliter de allodiis, quæ habet, & quæ habebit infra Imperium.

3. Hoc quoque ratum ſimiliter & firmum volumus obſeruare; quod ſi forte Rex Francorum inſultum fecerit Imperio, tu in propria perſona auxilium nobis præbebis de omni caſamento, quod à nobis habeas. Et ſi nos Regi Franciæ & Regno eius inſultum fecerimus, tu ſimiliter in propria tua perſona præſtabis auxilium de omni caſamento, quod de eo habes. Contra omnem etiam hominem, præter Regem Franciæ, pacem & guerram facies ad mandatum noſtrum, de vniuerſo Comitatu Albonii, ſaluo iure Eccleſiarum Imperii, &c.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

DE FEVDO COMITATVS MATISCONENIS INTER Comitem Palatinum Burgundiæ, & Ducem Diuionenſem ſuperioris Burgundiæ, controuerſo.

AnnoChriſti 1193.

HENRICVS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus. Notum fieri volumus, tam præſentibus quam futuris, quod Ottone conſanguineo noſtro, filio Ducis Diuionenſis, & Ottone fratre noſtro, Comite Palatino Burgundiæ, in præſentia noſtra conſtitutis, hanc inter eos ordinauimus compoſitionem, quod recognitum eſt, quod Matiſcon & Polegium cum ſuis ſunt de feodo Ducis Diuionenſis, & quod iam dictus frater noſter hoc tenebit, quamdiu vixerit, & quicumque poſt eundem fratrem noſtrum, ſiue heres ſuus fuerit, ſiue alius, prænominata feoda cum ſuis pertinentiis poſſidebit, tenebit ea de Duce Diuionenſi, vel eius ſucceſſore legitimo: inſuper ex vtraque parte duo prudentes viri ad hoc electi ſunt, vt inter ſe diligenter conſiderent & attendant, ſi præmemoratus frater noſter aliquid amplius præter prædicta teneat, quod ſit de feodo Ducis Diuionenſis; & ſi quid fuerit amplius, ſæpe dicti fratris noſtri heres &c. ſalua in omnibus poteſtate noſtra Imperiali & ſucceſſorum noſtrorum. Ab vtraque autem parte iuratum eſt, quod huic ſtare debeant compoſitioni. Cuius rei teſtes ſunt

Wilielmus Comes Vienenſis,
Chonradus Præpoſitus Spyrenſis,
Marchardus Dapifer de Annewilre,
Hugo Dominus Vergii,
Philippus de Mulens,
Pontius de Roca,
Pontius de Brance,
Hugo de Mulens.

Acta ſunt hæc * Frankemort; Anno Domini MCCXIII. Indict. X. quinta Kalend. Maii.

* Franckéfort.
† numerus eſt & corruptus, reſcribe, MCXCIII.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

DE REBVS ECCLESIÆ ROMANÆ CONCEDENDIS

AnnoChriſti 1197.

. . . .

Imperatrix conſors noſtra, & filius noſter Fridericus Domino Papæ, & Eccleſiæ Romanæ exhibeant omnia iura, quæ à Regibus Siciliæ conſueuerunt habere, & Domino Papæ ſecuritatem faciant, ſicuti Reges Siciliæ Summo Pontifici, & Romanæ Eccleſiæ facere conſueuerunt. Si vero prædicta conſors noſtra præmoriatur: filius noſter ſecundum ordinationem noſtram remaneat; & ſi filius noſter ſine herede deceſſerit, Regnum Siciliæ ad Romanam Eccleſiam deueniat. Si vero filius noſter præmoriatur: dilecta conſors noſtra Regnum in vita ſua retineat; & poſt mortem ſuam Regnum Siciliæ ad Romanam Eccleſiam deueniat.

De ...

De Imperio ordinamus, quod Dominus Papa & Eccleſia Romana illud filio noſtro confirmet. Et pro hac confirmatione Imperii & Regni volumus, quod tota terra Comitiſſæ Mathildis reſtituatur Domino Papæ, & Romanæ Eccleſiæ, præter Mediſinam, & Angelatam cum eorum pertinentiis. Et inſuper ordinamus & volumus, vt tota terra de Pontepayli, cum Montefortino, libere dimittatur Domino Papæ vſque ad Ceperanum; & quod Eccleſia Romana habeat Montem Flaſconem cum omnibus pertinentiis ſuis. Inſuper præcipimus Marcowaldo Seneſcallo noſtro, vt Ducatum Rauennatem, terram * Brictinori, Marchiam Anconæ recipiat à Domino Papa, & Romana Eccleſia, & * vulgo, Bertinore.
recognoſcat etiam ab eis Mediſinam, & Angelatam cum eorum pertinentiis. De quibus omnibus bonis ſecuritatem ei iuret, & fidelitatem faciat, ſicut Domino ſuo. In morte vero, ſi ſine herede deceſſerit, Ducatus Rauennæ, & terra Brictinorii, & Marchia Anchonæ, Mediſina, Angelata, cum earum pertinentiis, in dominio Eccleſiæ remaneant . . . .

PHILIPPI II. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

DE DIFFIDAMENTIS.

Anno Chriſti 1201.

EOs, qui de cætero aduerſus aliquos iuſtam diffidationis cauſam ſe habere fingentes, ipſos in locis, vbi domicilia non obtinent, aut ea communiter non habitant, intempeſtiue diffidant, declaramus, damna quæcunque per incendia, ſpolia vel rapinas diffidatis ipſis cum honore ſuo inferre non poſſe. Et quia patrocinari non debet alicui fraus & dolus, in præſenti conſtitutione in perpetuum valitura ſancimus, diffidationes huiuſmodi quibuſcunque dominis aut perſonis, cum quibus aliqui fuerunt in ſocietate, & familiaritate, vel honeſtate, quamuis amicitia conſeruari, ſic factas vel fiendas in poſterum non valere, nec licere prætextu diffidationis cuiuslibet quempiam inuadere per incendia, ſpolia vel rapinas, niſi diffidatio per tres dies naturales ipſi diffidando perſonaliter, vel in loco, in quo habitare conſueuit, publice fuerit intimata, poſſitque de intimatione huiuſmodi per teſtes idoneos fieri plena fides. Quiſquis ſecus quempiam diffidare & inuadere, modo præmiſſo non ſeruato, præſumpſerit, infamiam eo ipſo incurrat, & ſic nulla facta eſſet; quem etiam tanquam proditorem per quoſcunque Iudices pœnis legalibus ſtatuimus caſtigari.

Vide ad hanc conſtitut. quæ notauit Guid. Papæ Deciſ. 191. ibique interpp.

2. Inhibemus etiam & damnamus vniuerſas & ſingulas guerras, & lites iniuſtas, cuncta quoque iniuſta incendia, ſpolia & rapinas, indebita & inconſueta thelonia, & conductus, & exactiones pro ipſis conductoribus extorqueri conſuetas, ſub pœnis, quibus ſacræ leges præmiſſa, & eorum quælibet, faciunt punienda.

BALDVINI I. FLANDRI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI

EDICTVM

DE RESTAVRATIONE IMPERII ORIENTIS & redunitione cum Occidentali.

Anno Chriſti 1204.

BALDVINVS, Dei gratia, fideliſſimus Imperator Conſtantinopolitanus, à Deo coronatus, Romanus Moderator & ſemper Auguſtus; Flandrenſis & Hennegouienſis Comes: Vniuerſis Chriſti fidelibus, Archiepiſcopis, & Abbatibus, * Primoribus, Præpoſitis, Decanis, cæterisq; Eccleſiarum Prælatis, Eccleſiaſticisque perſonis: Baronibus, Militibus, Sarziantis, omnique populo Chriſtiano, ad quos præſens pagina peruenerit, in vero ſalutari gratiam & ſalutem.

* for. Prioribus.

1. Audite, qui longe eſtis, & qui prope admiramini, & laudate Dominum, qui magnifice fecit, qui antiqua miracula noſtris dignatus eſt renouare temporibus, & non nobis quidem, ſed nomini ſuo dedit gloriam omnibus ſeculis admirandam. Nam mirabilibus eius circa nos ſemper mirabiliora ſuccedunt, vt etiam infidelibus dubium eſſe non debeat, quod manus Domini operetur hæc omnia, cum nihil à nobis ſperatum aut prouiſum ante contigerit, ſed tunc demum noua nobis Dominus procurauit auxilia, cum nihil humani videretur ſupereſſe conſilii.

Digitized by Google

aleg. veſtrę.

Videndus Nicetas, qui in hiſce vatiat.

2. Et quidem, ſi bene meminimus, per litteras vniuerſitati noſtræ tranſmiſſas, noſtri progreſſus & ſtatus narrationem eo vſque deduximus, vt Vrbe populoſa capta violenter à paucis, Tyranno fugato, & Alexio coronato, mora noſtra promiſſa fuerit & ordinata per hyemem, vt potenter obtinerentur, ſi qui reſiſtere valerent Alexio. Sed nos, ne diſcordiæ inter nos & Græcos fomitem miniſtraret moribus noſtris aduerſa barbaries, de ciuitate exeuntes, ex aduerſo ciuitatis, interiacente Ponto, ad preces Imperatoris caſtra poſuimus. Verum ſicut non hominum opera fuerunt, ſed Dei, quæ Græcis intulimus, ita non hominum, ſed Dæmonum, quæ cum Imperatore nouo Græciæ nobis ex perfidia conſueta retribuit.

3. Imperator ſiquidem ex imperato Græcorum ſeductus perfidia, à nobis receſſit animo, cui tanta beneficia contuleramus, & in omnibus cum patre Patriarcha & mole Nobilium nobis promiſſis periurus & mendax, tot incurrit periuria, quot nobis præſtitit ſacramenta. Vnde noſtro tandem deſtitutus auxilio, prælia contra nos meditatur incaſſum, & nauigii, quod ipſum adduxerat & ſublimauerat ad coronam, procurat incendia. Sed voto tam crudeli fraudatur, Domino nos protegente. Fit pars ſua per cuncta deterior, & hominum ſuorum cædes, incendia & rapinæ. Imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur. Aemulum ei eleuant Græci Imperatorem, ea occaſione captata, quia ad auxilium noſtrum tunc nullum ſanguine ſibi propinquum poſſit habere refugium. Cumque euadendi ſpes vnica reſtaret in nobis, iuratum ſibi quendam MVRZVFLVM nomine, de quo ſuper alios omnes pro impenſis ei beneficiis confidebat, mittit ad exercitum noſtrum: Imperiale Palatium, Blachernæ dictum, nobis ſub Imperatoris & ſuo iuramento promittit in obſidium, donec cuncta nobis promiſſa reddantur. Accedit ad accipiendam Palatium nobis Marchio Montisferrati cum militibus noſtris. Sed Græci noſtris illudunt, &, quos ſuper hoc promiſſo iam nobis dederant, ſumptis obſidibus, conſueta periuria non verentur. Nocte inſecuta MVRZVFLVS, Domino ſuo & nobis periurus, ſed ſendi nobis Palatii reuelat arcana, & ex hoc perpetuam ipſis eripi libertatem, & contra hoc veniendum modis omnibus eſſe, declarat, ſi deiiciatur ALEXIVS.

Alexius Ducas, cognomento Murzuflus.

4. Huius itaque proditionis merito Imperator à Græcis acclamatur. In Dominum ergo ſuum dormientem, & rei neſcium, ſacrilegas mittit manus, & in carcerem vnà cum Nicolao quodam, quem inſcium, proditione Imperatorem traditum, vi populus apud ſanctam Sophiam * ſimul deiecit, ſibique coronam imperialem vſurpauit. Modicumque poſthæc Dominus ISAACIVS, pater ALEXII, diem clauſit extremum, qui animum filii ſui à nobis præ omnibus, vt dicebatur, auerterat.

* Locus eſt mendoſus. vide Nicetam.

Iſaaci Angeli mors.

5. Græcis autem ſanguinem noſtrum tantum ſitientibus, acclamante præcipue Clero & populo vniuerſo, vt de terra in breui tolleremur, prælia contra nos proditor iam dictus inſtaurat, Vrbem machinis in propugnaculis munit, quorum ſimilia nemo vidit vnquam. Cumque murus miræ latitudinis in altum valde conſurgens turres haberet ampliſſimas, pedibus circiter quinquagenis paulo minusve diſtantes, inter quaslibet duas ex parte maris, qua noſter timebatur aſſultus, turris lignea erigitur ſuper murum ſtationibus tribus aut quatuor, multitudinem continens armatorum. Nec minus inter duas turres qualibet ſeu paterca ſeu inagnellus erigitur. Turribus autem ſupereriguntur ligneæ turres altiſſimæ ſtationum ſex, ſuperque ſupremam ſtationem aduerſum nos porriguntur ſcalæ, appoditiones ex vtraque parte & propugnacula continentes, paulo minus excelſis ſcalarum capitibus, quantum iacere poſſet in altum arcus à terra. Murum etiam ipſum murus circumcingit inferior. Duxitque foſſatum, ne muris vlla applicari poſſent ingenia, ſub quibus poſſint latitare foſſores.

6. Interim terra marique nos tentat perfidus imperator, ſemper nos Domino protegente, ſuosque fruſtrante conatus. Nam præter ordinationem noſtram ad prædam victualium procul exeuntibus noſtris vſque ad mille animas pugnatorum, imperator occurrit in multitudine graui. Sed primo congreſſu diſſipatur omnino, cæſis captisque non paucis ſine damno noſtrorum: & fuga ignominioſa conſulens ſibi clypeum abiicit, arma deponit, & vexillum imperiale dimittit, ſimulque nobilem, quam ſibi præferri faciebat, iconem, quam Ciſtercienſium Ordini dedicauere victores. Poſthæc naues noſtras flammis aggreditur, intempeſtæque noctis ſilentio quindecim naues ſuas incenſis velis ſuis in altum colligatis, & inferius ad proram, flante fortiter auſtro, noſtras mittit in naues. Sed Domino faciente, cum multo labore noſtrorum cuſtodimur indemnes, & ardentibus nauibus clauis infixis catenas habentibus, noſtrorum remigio trahuntur in pelagus, & ſic ab imminentis mortis periculo à Domino liberamur. Nos quoque terreſtrem eum prouocamus ad pugnam, & * ponte atque amne tranſmiſſo, qui exercitum noſtrum ſeparabat à Græcis, cuneis ordinatis ante portam diu ſtetimus regiæ ciuitatis præcedente Cruce viuifica, in nomine Domini agminum Iſrael parati ad prælium Græcos excipere, ſi eis placuiſſet exire. Sed vnus tantum Nobilis quiſpiam pro militiæ exercitio egreſſus eſt, quem noſtri pedites membratim dilaniauerunt, ſicque in caſtra reuerſi ſunt. Terra marique ſæpius prouocamus: ſed dante Domino ſemper triumphaliter obtinemus.

* ſo. Ponto.

7. Mittit ergo ad nos pacis fictæ Legatos perfidus occupator imperii, poſtulat & obtinet cum Duce Venetorum colloquium. Cumque eidem Dux obieciſſet, quod nulla cum eo poſſit eſſe ſecuritas, qui Dominum ſuum carcere concluſiſſet, poſtpoſita iuriſiurandi religione, & fidei ac

fœderis,

fœderis, & ipſi præripuiſſet Imperium: & bona fide conſuleret, vt Dominum ſuum reſtitueret, & humiliter veniam poſtularet, noſtras etiam pro ſe mittens preces: & quod cum eodem Domino ſuo miſericordiam agere, ſi vellet, deberemus, & quicquid egerat contra nos venenoſe, ſi rediret ad animum, imputare vellemus ætati lapſuique conſilii. Ille vana verba ſubintulit, quia quæ reſponderet rationabiliter, non habuit. Obedientiam Romani Pontificis, & ſubuentionem Terræ Sanctæ, quam iuramento & ſcripto confirmarat Alexius Imperiali, adeo refutat, vt vitam amittere præeligeret, Græciamque ſubuerti, quam quod Latinis Pontificibus Orientalis Eccleſia ſubderetur. Nocte igitur inſequenti Dominum ſuum latenter ſuffocat in carcere, cum quo ipſa die prandium ſumſerat. Inde & claua ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis & coſtas inaudita crudelitate confringit, caſuque vitam, quam laqueo extorſerat, confringit exemtam. Propalatum omnibus ſcelus funeris honore diſſimulat. Alexius Iunior ſtrangulatur.

8. Sic nobis hyems tota perficitur, donec manibus noſtris ſtabiliter aptatis, & inſtrumentis bellicis præparatis, nos & noſtra recipientes in nauibus, V. Idus Aprilis, hoc eſt, ſexta feria ante Paſſionem Domini, vnanimiter pro honore ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & † ſub veneratione Terræ ſanctæ, nauali prælio inuadimus ciuitatem. Et eo die, ſine multo tamen noſtrorum ſanguine, ſumus tanta perpeſſi, vt inimicis noſtris in opprobrium verteremur, quorum eo die pars fuit per cuncta deterior, adeo vt tracta in terram bellica noſtra machinamenta Græcis compelleremur relinquere, & infecto negocio ad ripam cogere redire aduerſam, ea die, vt videbatur, inutiliter fatigati. Conturbati ergo plurimum & contriti, & demum in Domino corrobati, definito conſilio rurſum inſtauramur ad pugnam, & quarto die, prid. Idus Aprilis, hoc eſt, ſecunda feria poſt Paſſionem Domini, flante borea, rurſum applicamur ad muros, ſcalis nauium trium applicatis, cum multo labore noſtrorum, & permultum reſiſtentibus Græcis. Sed ex quo cominus gladios ſenſere noſtrorum, belli durat anceps euentus. Duæ ſiquidem naues colligatæ, quæ pariter noſtros Epiſcopos, Sueſſionem ac Trecenſem, deferebant, quarum erant inſignia Paradiſus & Peregrina, primæ ſcaiis ſcalas turrium attigerunt, & felici auſpicio Peregrinos pro Paradiſo certantes hoſtibus admouerunt. Prima muros obtinent vexilla Pontificum, miniſtriſque ſecretorum cœleſtium prima conceditur de cœlo victoria. Irruentibus igitur noſtris, Domino iubente, cedit multitudo infinita perpaucis, & propugnacula relinquentibus Græcis, noſtri audacter militibus portas aperiunt. Quorum cum Imperator, qui non procul à muris in tentoriis ſtabat armatus, conſpicaretur ingreſſum, ſtatim tentoria dereliquit & fugit. Noſtri cædibus occupantur, capitur ciuitas populoſa, recipiuntur in Palatiis Imperialibus, qui noſtrorum enſes effugerunt, multaque cæde facta Græcorum, noſtri ſeſe recolligunt, aduelperaſcente iam die, arma feſſi deponunt. | Leg. ſubuentione.

9. De aſſultu craſtino tractaturus ſuos recolligit Imperator, & craſtinam hortatur ad pugnam, aſſerens, quod noſtros in poteſtate nunc habeat intra murorum ſepta concluſos. Sed nocte latenter dat terga deuictus. Quo comperto, Græcorum plebs attonita, de ſubſtituendo Imperatore pertractat. Et dum mane facto ad denominationem cuiuſdam Conſtantini procedunt, pedites noſtri non expectata deliberatione maiorum, ad arma proſiliunt, & terga dantibus Græcis, fortiſſima & munitiſſima reliquuntur palatia, totaque in momento ciuitas obtinetur, diripitur equorum innumera multitudo, auri, argenti, ſericarum precioſarumque veſtium atque gemmarum, & omnium eorum, quæ ab hominibus inter diuitias computantur, tam in æſtimabilis abundantia reperitur, vt tantum tota latinitas non videretur poſſidere. Et qui pauca ante negauerant, cuncta nobis diuino iudicio reliquerunt: vt ſecure dicamus, quod maiora his mirabilia circa bellorum caſus nulla vnquam narret hiſtoria; vt impleta prophetia manifeſte videatur in nobis, quæ dicit: *Perſequetur vnus ex vobis centum alienos.* Quia ſi inter ſingulos victoriam partiamur, quilibet ex noſtris non pauciores quam centum obſedit & vicit. Nunc autem non nobis victoriam vſurpamus, quia ſuper omnia mirabilia ſaluati ſumus dextera Domini, & brachium virtutis eius reuelatum eſt in nobis. *A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.*

10. Ordinatis igitur diligenter, quæ diſponendarum rerum poſcebat euentus ad electionem Imperatoris vnanimiter & deuote procedimus, & omni ambitione ſecluſa, cum ſex Baronibus Venetorum, venerabiles viros, Epiſcopos noſtros, Sueſſionenſem, Halberſtadenſem, Dominum quoque Bethlemitanum, qui à partibus transmarinis auctoritate Apoſtolica nobis fuerat delegatus, Acconenſem electum, Abbatemque Lucediſ, Imperatoris noſtri ſub Domino, conſtituimus Electores. Qui oratione præmiſſa, vt decuit, Dominica *Miſericordias Domini* perſonam noſtram, quod à noſtris meritis erat procul, vnanimiter ac ſolemniter elegerunt, diuinis laudibus Clero ac populo acclamante. Sequentique Dominica, qua *Iubilate* cantatur, præcipiente Petro Apoſtolo *Regem honorificari, eique obedire*, & Euangelio nunciante, *gaudium veſtrum nemo tollet à vobis*, cum ingenti honore atque tripudio, more etiam ſuo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, glorioſe ad Imperii faſtigia & coronam, Deo & hominibus amabiles Patres, memorati Pontifices, cum vniuerſorum applauſu & piis lachrymis, nos ſublimarunt. Aderant incolæ Terræ Sanctæ, Eccleſiaſticæ militareſque perſonæ, quorum præ omnibus inæſtimabilis erat & gratulabunda lætitia. Exhibitumque Deo gratius officium aſſerebant, quam ſi ciuitas ſancta Chriſtianis cultibus eſſet reſtituta: cum ad confeſſionem perpetuam inimicorum Crucis, ſanctæ Romanæ eccleſiæ, Terræq; Sanctæ, ſe regia ciuitas deuoueret, quæ tam diu, tam potenter, aduerſaria ſtetit & contradixit vtrique.

11. Hæc

11. Hæc eſt, quæ ſpurciſſima Gentilium pro fraterna ſocietate alternis ebibitis, cum infidelibus eſt auſa ſæpius amicitias firmare ferales, & easdem mamma diu lactauit vberrima, & extulit in ſuperbiam ſeculorum, arma, naues, & victualia miniſtrando. Quæ econtrario fecerunt peregrinis, magis edocere ſufficiunt in omni Latinorum gente exempla quam verba. Hæc eſt enim, quæ in odium Summi Pontificis Apoſtolorum Principis nomen audire vix poterat, nec vnam eidem inter tot Græcos Eccleſiam concedebat, qui omnium Eccleſiarum accepit ab ipſo Domino principatum: &, ſicut eorum memoria recens recolit qui viderunt, Legatum Apoſtolicum morte tam turpiſſima condemnauit, vt nec inter Martyres legatur vlla conſimilis, licet pœnas eorum incredibiles inuenerit ingenioſa crudelitas. Hæc eſt, quæ Chriſtum didicerat ſolis honorare picturis, & inter ritus nefandos, quos ſibi, ſpreta Scripturarum auctoritate, confinxerat, etiam lauacri ſalutaris plerumque facere præſumebat iterando iacturam. Hæc eſt, quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur ſed canum, quorum ſanguinem effundere pene inter merita reputabatur: nec vlla pœnitentiæ ſatisfactione ſatisfaciebant laici Monachi, penes quos, Sacerdotibus ſummotis, tota ligandi atque ſoluendi conſiſtebat auctoritas.

Imaginum cultus idolatricus.

Monachi pro laicis habentur.

12. Hæc & huiuscemodi deliramenta, quæ Epiſtolaris non valet explicare anguſtia, impletis iniquitatibus eorum, qui Chriſtum Dominum ad nauſeam prouocabant, diuina iuſticia noſtro miniſterio digna vltione percuſſit, & expulſis hominibus Deum odientibus, nobis ſeſe amantibus terrá dedit omnium bonorum copiis affluentem, frumento, vino & oleo ſtabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis & paſcuis ſpatioſam, ad manendum ſpecioſam, & cui ſimilem non continet orbis, aere temperatam.

13. Sed nec in his deſideria noſtra ſubſiſtunt, nec ab humeris ſuſtinebimus vexillum Regale deponi, donec terra incolatu ſtabilita noſtrorum, partes inuiſerimus transmarinas, & Deo donante propoſitum peregrinationis expleamus. Speramus enim in Domino Ieſu, qui, quod cœpit in nobis opus bonum, ad laudem & gloriam nominis ſui, inimicorum videlicet Crucis depreſſionem perpetuam, perficiet, confirmabit ſolidabitque.

14. Vniuerſitatem igitur veſtram propenſius oramus in Domino, vt gloriæ huius atque victoriæ & ſpei, cuius oſtium nobis magnum apertum eſt, dignemini eſſe participes: quia abſque vlla dubitatione vobis continget, ſi nobiles & ignobiles cuiuslibet conditionis aut ſexus eisdem deſideriis accenſi, ad veras immenſasque diuitias capeſſendas, temporales pariter & æternas, vnanimiter acquiratis. Vniuerſis enim, Deo donante, ſufficimus, quos nobis Chriſtianæ religionis zelus adduxerit: vniuerſos volumus ſimul & poſſumus, ſecundum ſtatus ſuos varietatemque natalium, & augere diuitiis, & honoribus ampliare. Spiritualiter autem Deo amabiles Eccleſiaſticos viros, cuiusque religionis aut ritus, in Domino poſtulamus, vt ad idem populum ſuum potentibus verbis accendant, & exemplis edoceant, cateruatimque & ipſi venire feſtinent, in locis amœniſſimis & vberrimis non iam in ſanguine, ſed cum multa libertate & pace, omniumque bonorum affluentia, Eccleſiam plantaturi, ſalua ſemper, vt decet, obedientia Prælatorum.

Datum Conſtantinopoli . . . .

* *Exſtat & Epiſtola ad Othonem Imperatorem, in qua Balduinus cum Principibus ſuis eum pro Domino ſuo agnoſcunt & ſalutant. Eius Epiſtolæ hæc eſt inſcriptio:* Balduinus Flandrenſis, Ludouicus Blezenſis, & Henricus Sancti Pauli Comites, cæterique Barones & Milites exercitus Cruceſignatorum, Othoni Rom. Regi & ſemper Auguſto. *Et poſt longam rerum geſtarum narrationem:* Et nunc ſi quid ex his, quæ acta ſunt vel agenda, meriti vel gratiæ, vel etiam gloriæ præſtolamur, Serenitatem veſtram in Domino deſideramus eſſe participem, imo & Principem. Nos interim Soldano Babyloniæ, Terræ ſanctæ impio detentori, præmiſimus Nuntios noſtros, qui ex parte Regis ſummi IESV CHRISTI Nazareni, & ſeruorum eius, dicti videlicet *a* Imperatoris, & *b* veſtra legaliter debeant intimare, quod deuotionem populi Chriſtiani, incredulæ genti ſuæ, Deo donante, in proximo proponamus oſtendere, & ad contritionem infidelitatis de cœlo nos expectare virtutem. Hæc autem fecimus de veſtra potius *c* vt Domini, & aliorum Chriſtiani nominis Zelatorum, quam de noſtra virtute, confiſi, &c.

a Alexii Conſtantinopolitani. *b* al. noſtra regaliter. *c* al. ſub Domino.

BALD

BALDVINI I. FLANDRI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

DE PRAECELLENTIA IMPERII, ET OBEDIENTIA SACERDOTII

Anno Chriſti 1205.

BALDVINVS Dei gratia fideliſſimus Imperator Cõſtantinopolitanus à Deo Coronatus, Romanorum Moderator & ſemper Auguſtus, Innocentio III. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Summo Pontifici & Vniuerſali Papæ.

vide c.ſollicitæ, De maiorit. & obedient.

Miratur noſtra Imperialis Sublimitas, quod nos tua Sanctitas auſa fuit in ſuis literis increpare, cum meminiſſe debueris, quod non dominus Imperatoris ſed ſubditus ſis, & Imperium Sacerdotio dignitate ac poteſtate præferendum eſſe, iuxta id quod beatus Petrus Apoſtolorum Princeps ſcripſit, præcipiens; *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, Siue Regi tanquam præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Ex qua auctoritate Apoſtolica triplex patet argumenum. Primum ex eo quod legitur, *Subditi eſtote:* ſecundum ex eo quod ſequitur, *Regi tanquam præcellenti:* Tertium ex eo quod eſt ſubſequenter adiunctum, *ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Per primum probatur atque conſtat, ſubeſſe Sacerdotium: per ſecundum, Imperium præminere: per tertium, Imperatorem tam in Sacerdotes quam in Laicos iuriſdictionem, imo etiam gladii poteſtatem accepiſſe. Cum enim & boni quidam ſint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores exiſtant, is qui ſecundum Apoſtolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, imo malefaciendas Presbyteros & eorum exceſſus præſumptos poteſt vltore gladio vindicare, cum inter presbyteros & alios Apoſtolus non diſtinguat.

OTHONIS IV. SAXONIS IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

Anno Chriſti 1209.

I.

De electione Imperatoris.

IMperatorum † nullus hereditariam dignitatem vindicato. Principes ſex ſacri, ordinis tres, Moguntinus, Treuirenſis & Colonienſis; profani totidem, Comes Palatinus Rheni, Dux Saxoniæ & Marchio Brandenburgenſis, eum deligunto. Hi ſi diſcordes fuerint, Boemiæ Regem cooptanto. Factum decretum in Franckenfurt cum conſenſu Principum, in præſentia Legatorum ſummi Pontificis, Hugolini & Leonis.

* vulgo Pictauienſis, quem Comitatum poſſidebat.

† Refert in Ottone III. Bapt. Egnatius: ſed nullo certo argumento: quum ad hunc IV. Ottonem Legum reformationẽ referat Auctor Chronicæ Sclauorum.

II.

De donationibus.

SI Iudex & Scabini in municipio moriantur, ex tunc in cauſa donationis alicuius ſedes Scabinalis, ſi neceſſitas vrgeat, ſuppleri & locari debet, ad maximum duobus Scabinis & quatuor viris ad iudicium pertinentibus, & vt ſic, ille ſuam obtinebit donationem.

III.

De vulneratis mutuo, quorum vnus gladio, alter vero cultello vulneretur.

SI duo vulnerauerint ſe mutuo, vnus gladio, & alter cultello, & ad iudicium veniant vterque conformiter, ac in recenti actione duellum comprobatum ſit per veram ſententiam, pro vulnere ex cultello, iudicatur in collum illius. Cultellus etenim furtiuam & occultam infert mortem. Ille vero, qui gladio vulnus intulit, ſuper manum ipſius iudicabitur.

FRIDE-

FRIDERICI II. IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTA ET MANDATA,

DE INIVRIIS ROMANORVM PONTIFICVM IN Imperatorem & Principes Imperii, iniuſtaque eorundem tyrannide & vſurpatione.

I.

Anno Chriſti 1227.

SVPER DEPOSITIONE SVA CONTRA PAPAM ET Dominos Cardinales.

FRIDERICVS IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS REGIBVS ET PRINCIPIBVS MVNDI.

COllegerunt Pontifices & Phariſæi conſilium in vnum aduerſus* Principem & Romanorum Imperatorem. *Quid faciamus*, inquiunt, *quia hic homo* de hoſtibus ſic triumphat? *ſi ſic eum dimittimus, omnem ſibi* ſubiiciet gloriam Lombardorum, & more Cæſareo veniens non tardabit, vt poſſe nobis *& locum auferat, & deſtruat gentem noſtram.* Vineam autem Domini Sabaoth aliis locabit agricolis, & nos abſque iudicio iudicabit, & male perdet. Obſtemus ergo principiis, ne forte ſcintilla tenuis in flammam tranſeat deſtructiuam, & morbus quidem fiſtulare incipiens, non abſciſus vſquequo perueniat in medullas. Sæpe enim vix *a* fumus ignis extinguitur, & morbo Cronico ſalubris ſero parabitur medicina. Nullos igitur huiusmodi ſermones Principis attendentes, percutiamus acriter (aiebant) ipſum lingua, nec ſagitta noſtra plus lateat, ſed procedat: ſic procedat, vt feriat; ſic feriat, vt lædat; ſic lædatur, quod iaceat; ſic proſternatur, vt amplius non reſurgat: & tunc clare videbitur, ſi ſua ſompnia proſint illi.

a al. ferus ignis

2. Super cathedra Moyſi ſedentes hoc tempore Phariſæi ſic moti ſunt contra Romanorum Principem oberrantes, quod actores malitię facti, ſimul & iudices, aperte iudicium peruerterunt. Tandem illos ſui cordis malitia ſic intus & extra penitus obcæcauit, quod vna prorſus errante clauium poteſtate inſontem & iuſtum Principem ligauerunt. Sed audite mirabilem tam glorioſi Principis ligaturam. Iſte Pater Patrum, qui dicitur *Seruus ſeruorum Dei*, omni prorſus excluſa iuſtitia, factus eſt aſpis ſurda, non admittens Romani Principis allegata; & velut lapis qui de funda iacitur, ſic emiſit ſubito verbum malum; ac velut omnino reſpuens in perturbatione conſilium, *Quod ſcripſi ſcripſi*, vociferans, reſpuit viam pacis. Sed qui Chriſti Vicarius diceris, & Petri ſucceſſor etiam humilis piſcatoris, cur accenſus furore refugis id, pro quo Rex omnium induit formam ſerui? Dic rogo, quid reſurgens à mortuis dixit primo diſcipulis ille Magiſter omnium magiſtrorum? Non, inquit, arma & ſecurum ſumite, nec ſagittam vel gladium, ſed *Pax vobis*. Ad quid gloriaris in malitia, qui ſolus in orbe *a* diceris fraude & dolo? Quid aliud niſi pacem ympnus dicit Angelicus, & *b* tertius Agnus Dei? vel quid ille mirabilis Regis æterni filius, corporali præſentia diſceſſurus, tunc reliquit diſcipulis, cum rediit vnde venit? Certe pax & dilectio ſunt principaliter illa duo, quæ teneri voluit poſt diſceſſum. Ergo ſi Chriſti Vicarium, & Petri te aſſeris ſucceſſorem, à Chriſti prorſus & Petri tramite non diſcedas: ſed actus concordent actibus, & * Campanus inhæreat Galilæo.

a al. diceris fraus & dolus.
b al. in terris
* i.e. Gregorius IX. imitetur veſtigia Petri. Nam Gregorius natione Campanus, Petrus vero Galilæus fuit.

3. Iſtud autem ſatis & merito turbat Chriſti fidelium puritatem, quod Petrus relictis omnibus & rete, ſequi Chriſto vocante voluit viam vitæ, qui tamquam omnia poſſidens & nihil habens ad theſaurum cæleſtis patriæ ſemper ardentius aſpirabat. Tu vero tamquam nihil prorſus habens, omnia autem poſſidens, quæris ſemper quid derodas, deuores & deglutias, nec ſedare poteſt aliquando totus mundus tui ventris ingluuiem, quia tibi non ſufficit orbis terræ. Petrus autem Apoſtolus, vt legitur, ad portam veniens Specioſam; *Nec aurum nec argentum habeo*, dixit Claudo: tu vero, ſi forſan incipit aceruus pecuniæ, quem adoras, minui, ſtatim cum claudo claudicas, quærens anxie quæ ſunt mundi. Sed qui, Chriſto iubente, prædicas tamquam paſtor Eccleſiæ paupertatem, cur refugis quod hortaris, & quæris ſemper vt *a* copules aurum auro? In hiis ergo non reſtat aliud, ſi non dormis, niſi Summi Pontificis prorſus prædicatio contempnatur. De cælo namque, ſi bene recolis, deſcendit lintheum ſupra Petrum, cui; *Surge, macta, & comede*, dictum eſt, dum oraret, qui tamen immunda noluit manducare, dita quamuis eſſet eſurie ſtimulatus. Tu vero ad hoc viuis vt comedas, in cuius vaſis & cyphis aureis ſcriptum eſt, *Bibo bibis*. Cuius verbi præteritum ſic frequenter in menſa reperis, & post cibum, quod quaſi raptus vſque ad cœlum tertium Hebraice, Græce loqueris & Latine. Poſtquam autem impleta fuerit vino ventris ingluuies, & ſtomachus vſque ad ſummum eius, tunc ſuper pennas ventorum exſtimas te ſedere. Tunc tibi Romanorum *b* ſubſtat Imperium, tunc afferunt tibi munera Reges terræ; tunc vinum mirabiles cito facit exercitus, & tibi ſubſeruiunt omnes gentes & nationes.

a al. cumules.
b al. ſubeſt.

4. Ploret igitur mater Eccleſia, quod paſtor gregis Dominici factus eſt lupus rapax. Craſſ

quid

quidem de grege comedens, confractum non alligat, & diſſolutum ad propria non reducit, ſed velut amator ſchiſmatis, caput & auctor ſcandali, pater doli, contra iura Romani Principis & honorem tuetur Hæreticos, Dei quidem & omnium Chriſti fidelium inimicos, omni prorſus Altiſſimi timore poſtpoſito, & hominum verecundia *a* retroiecta. Sed vt poſſit hic melius ſui cordis malitiam occultare, prædictos Crucis hoſtes & fidei fouet & protegit ſub quadam ſpecie pietatis, adſerens ſe Lombardis ad hoc tantum ferre ſubſidium in hac parte, ne Cæſar illos cædat, aut iudicet plus, quam requirit ſeries ſui iuris. Sed doloſæ vulpis aſtutia numquam in hoc *b* fallet ingeniū venatoris: ac qui regis Iſrael, intende ſingularis gregis Dominici paſtor: dic, rogo, quid eſt hoc, quod *curabat*, vt legitur, *infirmos à morbis validis vmbra Petri?* Tu vero, tamquam vir ſanguinum, ad hoc ſolum inuigilas, vt facta ſtrage viuentium ſanguis innoxius effundatur: & de te, Sacerdos male, optime dici poteſt, qui tuo tempore Deo diſplicere proponis, & per excellentiam tuam iracundiæ turpis es imitator, dicens; Guerram veni mittere in terram, & quid aliud volo, niſi vt inter ſe homines prælientur? Non enim eſt hoc Romani Pontificis, cui *Paſce* dictum eſt *oues meas*, vt illas quidem mortifices, quarum paſtor & caput diceris, dux etiam & ſeruator. Illud quidem conſideres, vt nec voluntas vel furor opprimat ius & verum, quod ille Rex terreſtrium & cœlorum, in terris diutius conuerſatus, nil prorſus habere voluit cum terrenis, ſed docendo diſcipulos, *beatos pauperes Spiritu* tunc vocauit. Tu vero tantum in terris habens proprium & commune terrenis, in terris *c* orrea theſaurizas. Sed, proh dolor, quod theſauros Eccleſiæ raro vel nunquam in vſus erogas egenorum: ſed, vt teſtatur Anagnia, mandaſti ſtatim domum fieri mirabilem, ſicut regia Solis erat, oblitus prorſus Petri inopiæ, qui dudum non habuit niſi rete: &, quod peius eſt, etiam illa noſtra Hieruſalem, in qua Chriſtus effuſo ſanguine pati voluit & occidi, iacet *d* ancillata canibus, & tributaria Sarracenis. Et tu Chriſti Vicarius in hoc dormis, nec curas, quod noſtra *e* deletur hæreditas ad alios deuoluta. Sedet enim deſerta ciuitas, olim plena populo & gentibus ſpecioſa, Romani quidem Antiſtitis omni prorſus ſolatio deſtituta, fundens riuos amaritudinis, quæ lac olim & mel fundere conſueuit. Vox cuius vox turturis, quæ pro cantu dat gemitum, viduata plorat anxie, velut Rachel filios ſuos, quos non vidit in templo ſancto ſuo ſabbata venerari, aſſidue Regem Regum Romanum expectans Principem, captiuitatis ſuæ fiduciam & ſui exterminii redemptionem. Sed tu hoſtes Herodes impie, illuc ire times, lapis offenſionis & petra ſcandali, maris & terræ ſemitas conturbaſti, ne Cæſar iſte mirabilis, mundi lumen & ſpeculum ſine ruga, ſuccurrat more *f* Cæſareo terræ Dei. Sed defendens Hæreticos perditionis filios & errorum, audire potes merito verbum illud; *Error cui non reſiſtitur, approbatur.* nec eſt mirum: non enim cares occultæ ſocietatis ſcrupulo, cum manifeſto facinori deſinis obuiare.

a mſ. vltro iecta.
b al. fallit. al. faller.
c al. terrea.
d al. ancillā canib.
e al. dolet.
f mſ. ſolito.

5. Ad cor ergo reuertere, nec opponas te Principi matris Eccleſiæ defenſori, ſed cogita & attende, quod Silueſtro dudum Papæ pauperrimo, latenti tunc temporis in cauernis, reſpondit, vt decuit tantum virum, ſacri magnificentiā Conſtantini, qui curatus à lepræ vitio dedit Eccleſiæ quicquid habet libertatis hodie vel honoris. Sed Silueſtri Vicarius male reſpondet Friderico. Nunquid enim dimittis ſeptuageſies ſepties, ſicut æterni Regis filius dixit Petro, qui non vis inſonti ſemel parcere, ſæpe & inſtanter veniam poſtulanti? Aut cum dicat Apoſtolus; *Omnis poteſtas à Domino Deo eſt: qui poteſtati reſiſtit*, diuinæ potentiæ contradicit. Reuertentem ergo ad gremium matris Eccleſiæ benigne recipias filium ſingularem, præſertim cum petat inſtanter veniam abſq; culpa: alioquin leo noſter fortiſſimus, qui ſimulat hodie ſe dormire, rugitu ſolo terribili trahet omnes à terræ finibus tauros pingues, & plantando iuſtitiam, Eccleſiam diriget, euellens prorſus ac deſtruens cornua ſuperborum.

II.

Anno Chriſti 1227.

Super ſententia excommunicationis lata contra ipſum per Dominum Papam in Vrbe.

Fridericus Imperator Cardinalibus.

CVm ſit Chriſtus caput Eccleſiæ, & in Petri vocabulo ſuam fundauerit Eccleſiam ſupra petram, voſque Apoſtolorum ſtatuerit ſucceſſores, vt Petro pro omnibus miniſtrante vos, qui eſtis candelabra Eccleſiæ ſupra montem non ſub modio conſtituti, reuera omnibus, qui ſunt in domo dominica *g* effectu bonorum operum luceatis, nec à publica mundi, vel conſcientia generali veritatis, vos ſubtrahere intendatis, cum ad ſingula, quæ *h* Præſidens ſedi Petri proponit ſtatuere, vel denunciando decreuerit, æqua participatio vos admittat, niſi ipſius religionis Eccleſiaſticæ ſtatus & zelus efferuens vitandi ſcandalum generale, cantelam vobis ſuggeſſerit ob futura. Quis enim non miretur & ſtupeat, quod tot venerabilium Patrum aggregatione munitus Eccleſiæ, generalis ſedens in ſolio (vtinam iuſtus iudex) inconſulte velit procedere, ac ſuis moribus excandeſcens, in Romanum intendat Principem, Aduocatum Eccleſiæ, ad præcipitationem omnium, ſententiam depoſitionis ſtatuere, & ob fauorem Lombardorum rebellium exercere ſpiritualem gladium, ſi dici liceat, minus iuſte; cum alias quicquid ex obiectis Eccleſiarum grauaminibus, quæ vel dicuntur obiecta, vel quæ vt ſpecies à genere per indiuiduum deriuentur, vel emendationem ceperint, vel *i* ad deliberationem veſtri conſilii ſit in proximo, prout iuſſio iam præceſſit debita, & integra emendatio ſecutura.

2. Nam ecce per patentes litteras Prælatorum, *k* per quas mandatum Apoſtolicum nos præſtimonituros, euidens teſtimonium declaratur, & præcedens noſtra conſtitutio ſuper vocatione Prælatorum dampna paſſorum, & de eiſdem præſtanda integra ſatisfactione Prælatis, tum per litteras venera-

g al. affectu.
h mſ. præſidentis fidei prop.
i mſ. ad liberationem noſtri conſ.
k al. quos M. A mittit monitores.

venerabili Archiepiſcopo Meſſanenſi vocato ad hoc aſſeſſori noſtro tranſmiſſas, euidens teſtimonium exhibetur veritatis. Propter quod non indigne *a* dolemus, ſi pater Apoſtolicus offendere tam grauiter nos intendit, vt nos, dum in conſtantem virum, tam vehemens cadat iniuria; & ſi patienter ferre voluerimus, immanitas negotii non permittit, quin ad vltiones, quibus Cæſares vti ſolent, facti violentia nos compellit. Verumtamen dum conſideramus impotentiam dominantis vel procedentis, & difficultatem attendimus *b* defenſorum, ſi ex quo *c* liceret priuatas exercere vindictas, quas in hominem, per quem ſcandalum venit, & *d* in ſui participes ſanguinis cõpenſare poſſemus, vt in ipſum & ſuos attentata noſtræ ſedis iniuria redundaret, tolerabilius duceremus: ſed cum nec ipſe, nec tota eius ſucceſſura progenies tanta foret, vt Imperii culmen zelaret in vltionem ipſorum, cumque *e* Apoſtolicæ ſedis Antiſtes audaciæ ſibi frena relaxet, & tot venerabilium Fratrum ſuorum moles *f* cum eo concurrere in concepta furorum pertinacia videatur, angit nos altiori mente turbatio, quod dum nos intendimus à perſequente defendere, oportet nos defendendo grauius offendere ſatagentem, ſalua in omnibus Eccleſiæ ſanctitate, *g* quam cultu ſacro, debita reuerentia corde & opere veneramur.

3. Quapropter venerandum veſtrum cœtum affectuoſius deprecamur, quatenus motus Summi Pontificis, quos ex cauſis euidentiſſimis, tam miniſtros quam voluntarios mundus agnoſcit, ex deliberata modeſtia compeſcatis, generali ſtatui Eccleſiæ præſertim & quieti mentium ac ſcandalis prouidentes. Nam cum ad ſalutem & honorem omnium veſtrum fauorabiliter *h* alligemur, & ſic principiis obſtare non poſſumus, licite liceat nobis iniurias, quas reuocare non poſſumus, iniuriis propulſare. Datum Paduæ.

a al. debêmus ferre.
b al. defenſoris.
c mſ. licetur
d mſ. in vſu.
e al. ſedis ipſius authoritas aud.
f al. eum in concepta fouare pertin. vid.
g mſ. qua clericos ſacros deb.
h mſ. obligemur.

III.

De eo quod Romani non oppoſuerunt ſe Domino Papa, quando excommunicationis ſententiam protulit in Imperatorem.

Anno Chriſti 1227.

Fridericus Imp. Romanis

CVm Roma ſit noſtri caput & *i* auctrix Imperii, & Romanus Imperator à *k* Romæ vocabulo nuncupetur, vt ſibi noſtri nominis & honoris proceſſus & auſpicia debeamus, in ammirationem ducimur vehementem, ſi, vbi promouendus eſt honor, & iniuria propulſanda *l* inter eos, qui tenentur & debent pro culmine noſtro ſe murum defenſionis opponere inſurgentibus ex aduerſo, ipſis *m* audientibus & diſſimulantibus contrarium patiamur. Propter quod dolore compellimur, quod Romanus Antiſtes contra Romanum Principem, quod alibi non auderet, ſicut dicitur, in Vrbe præſumpſit ſic Romanum Imperatorem, auctorem Vrbis, & benefactorem populi Romani, ipſis non reſiſtentibus impie blaſphemare, *n* dum beneficiorum noſtrorum, tam Proceres quam populum Romanum, quibus ſpecialiter & communiter ſtuduimus & liberali ac ſpontanea munificentia prouidere, & eorum intendimus continuatis augmentis commoda promouere, recte *o* monemur immemores extitiſſe, ac inerti ſompno detentos, vt de tribu Romulea non eſſet vir de tot Proceribus & tribu Quiritum, vel de tot Romani populi milibus, qui pro nobis exurgeret, & verbum vnicum loqueretur, quique noſtræ iniuriæ condoleret, cum nos Vrbem triumphorum titulis inſignitam noſtræ victoriæ ſucceſſibus honoremus, & ad reformandum nomen, ſicut in diebus antiquis, & ſedandum ſtatum Romani Imperii, continuis laboribus intendamus.

2. Quapropter neceſſario decreuimus vos requirere, inſtanter monere, pariter & hortari, quatenus quod omiſſum eſt aliqua negligentia vel torpore, nunc inſtanter *p* reſumere debeatis, inducentes alios monitis & exemplo, vt omnes & ſinguli prompta voluntate *q* concurrant ad noſtram & veſtram iniuriam vlciſcendam: ne idem blaſphemator noſter, qui auſus eſt in noſtri nominis blaſphemiam prorumpere, de tanta præſumptione gloriari ſe poſſet, quod *r* volentibus & nolentibus Romanis contra nos talia perpetrarit, quia cum poſt id poſſet *ſ* veſtræ magnitudini imputari, ſi quod autem impedire laudabiliter potuiſtis, poſt factum noſtram & veſtram iniuriam poſtponatis inultam. Nam cum alter ad alterutrum teneamur, & nos Romanorum honorem, & vos Romanum defendere nomen noſtrum, ſi ad hoc vos ſegnes & negligentes inuenerimus, cum nullus timor nos coegerit ad beneficia Romanorum, ſed gratia induxerit ſpecialis, per ingratitudinem iſtam, licet inuiti, cogemur ab vniuerſis & ſingulis exhibitam gratiam reuocare.

i mſ. nutrix.
k mſ. Romanorum.
l mſ. apud eos.
m mſ. aduenientibus.
n al. vt ben.
o al. notemus.
p al. oſtendere.
q al. conſurgant.
r al. valẽtib. & volentib.
ſ mſ. noſtræ.

IV.

Vt Reges & Principes Mundi non obediant Domino Papa & Cardinalibus, eo quod ſunt Chriſtianorum eleemoſynis impinguati.

Anno Chriſti 1227.

t al. pauperum.

Fridericus Imperator Regibus & Principibus mundi.

ILlos felices deſcribit antiquitas, quibus ex alieno præſtatur cautela periculo. Status namq; ſequentis formatur ex principio præcedentis, & vt impreſſionem cera recipit ex ſigillo, ſic humanæ vitæ formatur mortalitas ab exemplo. Hanc vtinam felicitatem noſtra Serenitas prægustaſſet, vt cautelæ ſolertiam, quam vobis ô Chriſtiani Reges & Principes, ex noſtrę Maieſtatis nimia læſione relinquimus, nobis potius Chriſtiani Reges & Principes læſi reliquiſſent.

2. Porro quia Clerici cenſentur pauperum eleemoſynis impinguati, filios opprimunt: ipſiq; noſtrorum filii ſubditorum paternæ conditionis obliti, nec Imperatorem nec Regem aliqua veneratione habere dignantur, quotiens in Patres Apoſtolicos ordinantur. Quod aũt circumlocutionib. noſtris innuitur, ex Innocentii Papæ IIII. præſumptione probatur, quia vocata Synodo, vt aſſerit, generali contra nos non vocatos, nec ſuper aliqua fraude vel prauitate conuictos, auſus eſt ſententiam c-

poſitu-

is ſtatuere, quam præter omnium Regum enorme præiudicium non poterat ſtabilire. Quid bis, & ſingulis Regibus ſingularum regionum, à facie tanti Principis Sacerdotum timēdum? nerito ſupereſt, ſi nos & Principum electione ſolempni, & adprobatione totius Eccleſiæ, ac tianæ fidei religione viuentium, Imperiali diademate diuinitus inſignitos, & alia Regna nognifice gubernantes, ille deponendos adgreditur: & cuius, quoad Imperiale diadema, non inquid in nos exercere rigoris, etiamſi cauſæ legitimæ probarentur. Verum id propter quod talis ſic infeſtat abuſio poteſtatis, & à ſummo nos conatur præcipitare deorſum, nec primi ec vltimi.

Et hoc quidem vos facitis obedientes religionem ſimulantibus ſanctitatis, quorum ſperat amuod totus mundus *a* influat in os ſuum. O ſi veſtræ credulitatis ſimplicitas à Scribarũ & Pham fermento, quod eſt hypocriſis, iuxta ſententiã Saluatoris, ſibi curaret *b* attendere: quot illius urpitudines execrari poſſetis? quas inhoneſtas & pudor prohibet nos effari. Sane redditus, quibus ex plurium depauperatione Regnorum ditantur, quemadmodum ipſi noſtis, ipſos faſtanire. Apud vos Chriſtiani mendicant, vt apud eos Patareni manducent: ibi veſtras domos tis, vt illic aduerſariorum oppida cõſtruatis. Sicq; de veſtris elem. ſynis impinguati tales Chriſti es ſuſtentantur, qui beneficu compenſatione, ea ſaltem gratitudinis exhibitione vobis ſe præbnoxios, quidem quanto manus eis *c* indigentibus largiores oſtēditis, tanto non ſolum manus, m manus & cubitos auidius adprehendunt, ſuo vos laqueo detinentes, ſicut auiculam, quæ o ad euaſionem fortius nititur, tanto firmius alligatur.

a al. defluat.
b mſ. aducerere.
c al. indigantibus liberaliores.

Hæc vobis in præſens ſcribenda curauimus mittere, inſufficienter exprimentia votum noſtrũ. a vero ſecretius intimanda decreuimus omittere: videlicet in quos vſus diuitias pauperum ext prodigalitas auarorum. Quid ſuper Imperatore comperimus eligendo, niſi pax, quam per mamediatores intendimus reformare inter nos & Eccleſiam, ſaltem ſuperficialiter reformetur: de Regum omnium communibus ſpecialibuſque negociis diſponere intendatur. Quid ſuper s Oceani fuerit ordinatum. Quid contra Principes vniuerſos quibuſdam conſiliis vel negotiis, nos, qui nonnullos ibidem habemus familiares & ſubditos, licet clamdeſtine, latere nõ poſſint, uria machinetur. *e* Quantis viribus, quot virorum inſidiis, *f* qualiter inſtructorum ad bella, in ipſo vere, quod inſtat, omnes, qui nos opprimunt, opprimere poſſe ſperemus, etiamſi ſe nobis opeter totus mundus. Quicquid autem tales & tales fideles noſtri, latores præſentium, vobis retulecerte credatis, ac etiam ſi ſanctus Petrus iuraſſet, firmiſſimum habeatis, nec per hoc quod à vobis ...videatur vobis, quod propter in nos latam ſententiam depoſitionis, noſtræ magnanimitas ...ſtatis aliquatenus incuruetur. Habemus enim conſcientiæ puritatem, ac per conſequens, Deum ...cum, cuius teſtimonium inuocamus, quia ſemper fuit noſtræ voluntatis intentio, Clericos ...cunque religionis ad hoc inducere, & præcipue maximos ad illum ſtatum reducere, vt tales pererent in fide, quales fuerant in Eccleſia primitiua, Apoſtolicam vitam ducentes, & humilitatem ...imitantes. Tales namq; Clerici ſolebant Angelos intueri, miraculis coruſcare, ægros cu... mortuos ſuſcitare, & ſanctitate non armis ſibi Principes ſubiugare. At iſti ſeculo dediti, & inebria... Deum præterponunt, quorum ex affluentia diuitiarum religio ſuffocatur. Talibus ergo ſub... nocentes diuitias, quibus damnabiliter onerantur, opus eſt charitatis potius quam erroris. Ad ... vos omnes Principes vna nobiſcum, vt cũcta ſuperflua deponentes, modicis rebus contenti, Deo ...uiant, cui ſeruiunt omnia, omnem, quem poteſtis, debetis diligentiam adhibere.

d al. intendatur. mſ. exponere diſponamus.
e mſ. Quod omnes tot vir.
f mſ. quos habet inſtructos.

V.

Super ſententia depoſitionis lata contra eum per Papam & Cardinales in Concilio Lugdunenſi.

Fridericus Regi Franciæ.

Anno Chriſti 1247.

ET ſi cauſæ noſtræ iuſtitiam per vulgaris famæ proloquium, & multorum veridica teſtimonia nunciorum ad Serenitatis veſtræ notitiam perueniſſe credamus, quia tamen

Segnius irritant animum demiſſa per aurem,
Quam quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus,

ipſam puram & nudam veritatem proceſſus, quem contra nos Summi Pontifices hactenus habuerunt, veſtro conſpectui præſentamus. Ad cuius inſpectionem plenariam & attentam à tot temporibus & diebus veſtris negociis deputatis vnum ſufficiens tempus & diem nobis affectio veſtra concedat. Quod ſi licuerit diligenter attendere, Regia conſilia recte conſiderent, ſi fuerit in prædeceſſoribus noſtris rectitudinis zelus, ſi nobis tot & tantis *a* iniuriis laceſſitis iuſta debuerit aut debeat defenſio denegari. Si demum Chriſti Vicarius Chriſti vices impleuerit, & prædeceſſorum Petri ſucceſſores eundem imitentur exemplum. Conſiderent etiam, quo iure cenſeri debeat validus proceſſus huiuſmodi contra nos habitus, vel quo nomine nuncupari, ſi dici ſententia valeat, quam iudex incompetens promulgauit.

a mſ. inimicitus.

Nam etſi nos rectæ Catholicæ fidei debito ſuggerente manifeſtiſſime fateamur, collatam à Domino ſacroſanctæ Romanæ Sedis Antiſtiti plenariam in ſpiritualibus poteſtatem, vt quantumcũq; (quod abſit) ſit ipſe peccator, vt quod in terra ligauerit, ſit ligatum in cœlis; & quod ſoluerit, ſit ſolutũ: nuſquam tamen legitur, diuina ſibi vel humana lege conceſſum, quod transferre poſſit pro libito Imperium, aut depuniendis temporaliter in priuatione regnorum Regibus & Principibus iudicare.

Nam licet ad eum de iure & more maiorum conſecratio noſtra pertinet, non magis ad eum depoſitio ſeu remotio pertinet, quam ad quoslibet Regnorum Prælatos, qui Reges ſuos, prout aſſolent, conſecrant & iniungunt.

3. Vel eſto ſine præiudicio noſtro, quod habeat huiusmodi poteſtatem, eſt ne iſtud de plenitudine poteſtatis ipſius, quod nullo prorſus ordine iuris ſeruato animaduertere poſſit in quoslibet, quos aſſerit ſuæ iuriſdictioni ſubiectos? Proceſſit enim nuper contra nos, vt dicitur, non per accuſationis ordinem, cum nec accuſator comparuiſſet idoneus, nec inſcriptio præceſſiſſet, nec per denunctiationem legitimo denunctiatore ceſſante, nec per inquiſitionis modum, quam clamoroſa inſinuatio non præceſſit, cum etiam nullorum inquiſitorum facta nobis fuerit copia, ſi qui forſan occulte fuerint, cum nulli publice fuerint per huiusmodi iudicem ad inquiſitionem adducti. Aſſerit *a* enim omnia fore notoria, quæ nos eſſe notoria manifeſte negamus, & quæ eſſe notoria per legitimum teſtium numerum non probantur. Sic enim quilibet iudex poſſet per ſe ſolummodo crimen aſſerendo notorium, ſpreto iuris ordine, quemlibet condempnare. Inſurrexerunt ni ſiquidem in Concilio, ſicut dicitur, aliqui teſtes iniqui, ſed valde perpauci, quorum aliquos, velut *b* Calinenſem Epiſcopum, quem propter ſuos, fratres videlicet & nepotem per nos ex cauſa proditionis ad ſuſpendium legitime condempnatos, offenſa rationabilis nobis reddidit odioſum & iuſte propterea repellendum: alios autem, tanquam ex vltimis partibus Hiſpaniæ prodeuntes, Terraconenſem videlicet & Compoſtellanum Antiſtites, quos negociorum Italiæ natalis zonæ longinquitas fecit inſcios, & eosdem venenoſæ ſubornationis inductio noſtræ iuſticiæ fecit infeſtos.

a mſ. etiam.
b mſ. Clamenſ.

4. Sed eſto ſine præiudicio noſtro, quod legitimi fuerint, ſubſiſtentibus teſtibus, actor & iudex; ſed defuit tertius, reus, qui vel præſens, vel contumaciter abſens ſecundum iuſticiam debuit condempnari. Citati namque in prædicatione ſua Lugdunenſi, ſicut audiuimus, licet prorſus informes fuimus, videlicet quod ipſi citanti & aliis cauſis nonnullis omnino perſonis aut rebus expreſſis facturi iuſtitiam per nos deberemus, vel per reſponſales idoneos comparere, præſentes pro certo non fuimus, ſed ex iuſtis cauſis abſentes, à quarum allegationibus noſtri legitimi reſponſales fuerunt repulſi, nec abſentes contumaciter fuimus: Cum præter id, quod nulla fuerit citatio, vt eſt dictum, *c* peremptorium terminum, prout ordo iuris expoſtulat, citatio non haberet, prout citationis forma Principibus & Prælatis miſſa per literas euidenter oſtendit. Contumaciam noſtram præterea Magiſter Taddæus de Sueſſa, magnæ Curiæ noſtræ Iudex, fidelis noſter, & plenæ procurationis mandatum exceſſat: cuius auctoritas pro eo, quod fuerit criminale iudicium, ad quod fruſtra procurator interuenit, nullatenus eneruatur, cum ipſius citationis tenor, quæ nos aut procuratores noſtros exegit, manifeſte contrarium dediſſet intelligi, videlicet quod contra nos non criminaliter, ſed ciuiliter tantum fuit agendum.

c mſ. vim citationis citatio non.

5. Prædictis etiam omnibus abſque noſtro præiudicio circumſcriptis, dato, quod manifeſtiſſime fuerimus contumaces, non eſt iſta legitimæ contumaciæ pœna, quod delatus aut accuſatus & contumax, priuato vel publicato iudicio, in nullo de ſua cauſa diſcuſſo, per diffinitiuam debeat ſententiam condempnari. Sunt etiam & aliæ contumacium pœnæ ciuilibus legibus & canonibus introductæ.

6. Denique poſito, quod omnia prædicta iuris præſidio fulciantur, licet irrefragabiliter cauſæ noſtræ ſufficiant & deſeruiant, ipſius tamen *d* pronunctiationis tenor ipſam ſententiam nullam reddit, per quam non procurator noſter præſens, ſed nos abſentes extitimus condempnati, quam ipſo iure nullam ſententiam eſſe leges & iura quælibet manifeſte declarant.

d mſ. procurationis.

7. Euidenter quoque proceſſus præcedentis iniquitatem cauſæ denotat, quod cum ſententia comprehendat multiplex periurium, videlicet de ſacramento pacis præſtito per nos (ſicut aſſerit) non ſeruato: præterea de Anagnia per priuilegia Diuorum Auguſtorum & noſtra Eccleſiæ Romanæ conceſſa, violenter à nobis poſtmodum occupata, vt aſſerit: de Cardinalibus & prælatis captiuatis ad Concilium conuocatis: de quibusdam Eccleſiis, vt aſſerit, Eccleſiarum Prælatis, rebus Eccleſiaſticis & Clericis Regni noſtri per officiales de Regno, nobis abſentibus, per vim *e* violatis. A quibus omnibus nos incorruptibilis veritas & publica munimenta defendunt, prout ſeriatim hæc omnia fidelario latoris præſentium & ipſorum munimentorum tenor manifeſtiſſime profitentur. Quanquam ad tam diræ pœnæ ſententiam, ſi tamen ſententia dici poteſt, quæ contra nos præcipitata dinoſcitur, prædictis, Venerabilem Friſingenſem Epiſcopum, dilectum Principem noſtrum, Fratrem Hermannum Magiſtrum Domus ſanctæ Mariæ Theotonicorum, & Magiſtrum Petrum de Vineis, dilectos fideles noſtros, quos vltimo pro omnimoda *f* confirmatione pacis tractatæ ad Concilium mittebamus, ſaltem per triduum, ad multorum Nobilium & quamplurium Prælatorum inſtantiam Summus Pontifex noluit præſtolari. Nec quod de *g* ceſſatione cenſus adiicitur, pro Regno Siciliæ, nos ipſius Regni domino vel iure ſecludit, cum cenſum ante diſcordiam inter nos & Eccleſiam, tam abſentes à Regno per officiales noſtros ſolui mandauerimus, prout literæ noſtræ inter rationes Rationalium noſtrorum inuentæ manifeſte declarant; & quem pro tempore ſupradicto, Deo teſte, vsque in præſentem diem credimus eſſe ſolutum, præſertim cum à nobis nunquam extiterit requiſitus. Poſt diſcordiam vero cenſum eundem conſignatum Prelatorum & publicarum perſonarum ſigillis apud ſacras ædes deponi mandauimus, & hodie depoſitus conſeruatur.

e mſ. abbatis.
f al. conſummatione.
g mſ. ceſſione.

8. Apparet igitur animoſa nimis, & ampulloſa non minus ex ipſius inflictæ pœnæ ſeueritate ſententia, per quam Imperator Romanus, Imperii auctor & dominus, in læſæ maieſtatis crimine dicitur condempnatus, per quam ridiculoſe legi ſubiicitur, qui omnibus legibus Imp

tereſt ſolutus. De quo *a* temporales pœnæ ſumendæ, cum temporalem hominem ſuperiorem non habeat, non ſunt in homine, ſed in Deo: ſpirituales autem pœnas per Sacerdotales nobis pœnitentias iniungendas fore tam pro contemptu clauium quam pro aliis tranſgreſſionibus humanæ fragilitatis & peccatis, nedum à Summo Pontifice, quem in ſpiritualibus patrem noſtrum & dominum profitemur, ſi tamen ipſe nos vt filium debita *b* relatione cognoſcat, ſed per quemlibet Sacerdotem reuerenter accipimus, & deuote ſeruamus.

a mſ. temporaliter.
b mſ. religioni.

9. Ex quibus omnibus manifeſte liquet, quod hii potius ignominoſe quam iuſte habendos nos duxerint de Catholica fide ſuſpectos, quam nos, teſte ſummo Iudice, in omnibus & ſingulis eius articulis, ſecundum vniuerſalis Eccleſiæ diſciplinam, & approbatum Romanæ Eccleſiæ Symbolum, firmiter credimus & ſimpliciter confitemur.

10. Aduertat ergo induſtria Regia, ſi prædictam nullam ſententiam ipſo iure nullumque proceſſum ſeruare non minus in noſtram quam omnium Regum, aut quarumlibet temporalium Dignitatum, perniciem debeamus: quam nulli noſtrorum Germaniæ Principum, à quibus aſſumptio noſtri ſtatus & depreſſio noſtra dependet, præſentia vel conſilio firmauerunt. Aduertat & aliud, qualis ex talibus initiis exitus expectetur. A nobis *a* incipit, ſed noueritis, quod *b* finiet in vobis; quia noſtra potentia primitus conculcata, reſiſtentiam aliquam non expectat. Veſtram ergo iuſtitiam in cauſa noſtra tuentes, vobiſque & veſtris hæredibus à longe prouidentes nobis in hiis, ſicut conuenit, toto poſſe viriliter aſſiſtatis. Nec illud omittimus, quin fidei veſtræ conſtantiam ex confœderatione *c* contracta nobiſcum ad præſens fiducialiter requiramus, vt ne dum aduerſario noſtro aut Nunctiis ſeu Legatis ipſius occulte vel publice faueatis; quin nobis potius toto poſſe viriliter aſſiſtatis, nullum omnino Nunctium Papalem, veſtræ ditioni ſubiectum, in diſpendia noſtra conuertere molientem, aliquatenus admittentes: pro certo ſcituri, quod nos, à quibus inchoata eſt tantæ temeritatis audacia, quæ ad depoſitionem noſtram, velut cuiuslibet Sacerdotis, auctoritatem ſuæ iurisdictionis extendit, *d* taliter, aſſidente noſtris auxiliis dextra Regis Regum, qui ſemper iuſtitiam comitatur, iſtis principiis occurremus, dum modo ſe nobis illorum potentia non opponat, Regum & Principum ſubiect, quos communiter cauſa noſtra contingit, & quorum non minus vertitur intereſſe, quam noſtrum, quod vobis & aliis orbis terræ Nobilibus cauſam iuſti timoris in talibus noſtra defenſio non relinquet. Inuiti tamen hoc facimus, teſte Deo, ſed ſumus neceſſario prouocati, velut qui peſte multiplici Chriſtianitatem noſtris temporibus videmus attritam: ad cuius auxilium vna nobiſcum, prout etiam nuperrime ſcripſimus, totis vos intendere viribus *e* expectamus. Requirat autem de manu eorum hoc Deus, qui tanto diſcrimini materiam ſubminiſtrat.

a al. incipitur.
b mſ. finietur.
c al. facta.
d mſ. calicis
e mſ. ſperabamus.

VI.

De Captione Legatorum & Prælatorum vocatorum ad Concilium Romanum contra Imperatorem congregandum.

Fridericus Imp. Comitibus & Principibus aliiſque Nobilibus.

Anno Chriſti 1241.

ADaucta nobis continuæ felicitatis auſpicia, quibus dextera Domini proſequitur greſſus noſtros, deſiderium veſtrum volumus non latere. Cum enim in obſidione Fauentiæ, præterita hyeme, fixa fuerint victricia caſtra noſtra, & inſultus propter aſperitatem temporis non pateret, ſed ex machinis & inſtrumentis bellicis intrinſecus & intrinſecus dicta ciuitas quaſſaretur, & muris ex continuo machinarum ictu collapſis, & propter ſubterraneas vias, quas noſtri fecerant, attingentes mœnia ciuitatis & intima penetrantes, verni temporis adueniente temperie, & ipſa non confideret vlterius ſe tuendi, miſericordiam noſtram tandem humiliter implorauit, & quartodecimo die præſentis menſis Aprilis cum omni deuotione ſe ad mandata noſtra conuertens, quanquam de ſuis diffiſa meritis, de noſtra tamen, quæ ſuis præponderabat exceſſibus, pietate confiſa, ditioni noſtræ colla ſubiecit, corporali fidelitatis debitæ præſtito iuramento, aliis omnibus illicitis iuramentis, quæ prius fecerat, penitus abiuratis. Nos igitur, qui de noſtrorum ſubiectorum conuerſione gaudemus, glorioſum vindictæ *a* genus penſantes, ignoſcere ſubditis, & ſuorum exceſſuum iudicium moderari, ciuitatem eandem & ciues eius, in gratiam noſtram clementer accepimus, & reos abſoluimus, ac offenſas remiſimus, quas patrarant, captiuis eorum liberaliter liberatis, & tantam eis de noſtra gratia confidentiam dedimus, vt qui noſtram miſericordiam conſecuti victoriæ quoque noſtræ *a* denuo congaudeant, & nihil dulcius nihilque ſuauius iugo Imperii ſentiant experiri.

a mſ. abdicatis.
a mſ. dono

Cumque poſt victam & obtentam Fauentiam, ad populationem vicinæ Bononiæ noſtrum pararemus propoſitum inſtantius, & conatus exercitu noſtro potenti ex diuerſis mundi partibus celebrato, *b* accingeremus ad iter feliter, auribus noſtris noua expectata deſiderabiliter occurrerunt: quod cum Peneſtrinus Epiſcopus, noſtri honoris & nominis obtrectator, qui rapacem lupum ſub ouina pelle *c* tegebat, quod poſſet effugere manus noſtras, *d* patratarum velut ſuarum in nos conſcius offenſarum, frequenter ſpecies hominum ex alterna rerum & commerciorum varietate contraxit, Otto ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconus & Cardinalis, qui diu *e* Legatus fuerat in partibus Tranſalpinis, & contra honorem noſtrum multipliciter machinatus, nec non & plures alii cum tanta Prælatorum turba, quam diuinare nemo poterat, pro Concilio contra nos Romæ celebrando, ex diuerſis mundi Prouinciis congregati Ianuam *f* venientes & conſpiratione facta cum Ianuenſibus,

b mſ. contingeremus
c mſ. gerebat.
d mſ. ex protracta
e mſ. legati fuerant.
f mſ. reuertentes.

noſtris rebellibus, & armata ibidem copia galearum, cum quibus duci Romam & reduci Ianuam conuenerant, ſub infauſtis eorum auſpiciis viam nauigationis aſſumerent, galeas noſtras & Piſanorum, quas ad eorum impediendum tranſitum ſollicitudo noſtra diu ante prouiderat, & parauerat in locis & portibus, per quæ oportebat eos neceſſario pertranſire, obuias habuere: ita quod homines Regni noſtri cum victorioſo exercitu noſtro, cum fidelibus noſtris Piſanis, noſtrorum infidelium Ianuenſium galeas potenter adgreſſi, tribus eorum galeis in mari ſubmerſis, & perſonis amiſſis, viginti & duas galeas triumphaliter habuerunt: quarum ſedecim ſpecialiter obtentæ ſunt ab hominibus Regni noſtri, reliquis ſex ad manus deuenientibus Piſanorum, in quibus capti ſunt duo prædicti Legati, & cum eis G. de *a* Romaniola, tertius inſimul Legatus, qui Ianuam pro eorum paſſagio diſponendo præceſſerat, vt in eodem caſu cum prædictis Legatis *b* inſimul ligaretur. Capti quoque ſunt quamplures Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Presbyteri, Procuratores, & diuerſorum Nuntii Prælatorum, Ambaſiatores ciuitatum rebellium Lombardorum, qui contra nos ad ipſum Concilium mittebantur, & quatuor millia Ianuenſium electorum, qui pro comitatu eorum & ducatu fuerant deputati Prælatorum, quos omnes carcer noſter includit, dignam pœnam pro exceſſibus exſpectaturi.

a al. Romangia. *b* al. firmiter.

VII.

Ex Edicto ſuper eadem captione Prælatorum & etiam Legatorum.

Fridericus Imperator eiſdem.

VT de Peneſtrino illo, qui ſummum contra nos vbilibet odium incitabat, diuinum non defuiſſe iudicium arbitremur, qui ſublatentis lupi ſpecie, in ouina pelle ac agni chlamyde Deum incluſum gerere non formidat. Et ſciat, Deum nobiſcum eſſe, ſicut cum Diis eorum, qui non ſolum per Sacerdotium, ſed per Regnum & Sacerdotium mundi machinam ſtatuit gubernandam, &c.

IIX.

De exigenda ſubuentione à Clericis.

Fridericus Imperator iuſticiario Terræ laboris.

PAcem quæſiuimus, gratam nobis & à cunctis gentibus votis affectatam, ad quam per humilitatis & patientiæ holocauſtum recte captandam, præter ſacri Imperii ius & morem, noſtra ſe plurimum inclinauit humilitas, petitionis ſuæ votum tanto celerius adeptura, quanto pax à Petri Vicario, cui legatum pacis hominibus erogandæ commiſſum eſt, patientius petebatur. Vulnus enim immedicabile, quod latebat interius, externi curam medicaminis inſenſurum, ſub mitis medici cura computruit, & cordis intima, proh dolor, violenter inuaſit. Congregauit enim Lugdunenſe Concilium, quod inuiti referimus, Romanus Antiſtes, per quod ferrum gentibus præbuit: & quod ſedaſſe [illegible] buerat lethale *c* diſſidium, noſtris temporibus enormiter *d* innouauit. Reſtat itaque mederi per [illegible] dium, & putres partes audacter abſcidere, ne ſubſequenter imputres per coadhærentiam putrefiant.

c mſ. ſubſidium. *d* al. incitauit.

2. Ad ſalubre igitur & feſtinum ſubſidium procurandum, fidelium noſtrorum omnium promptas exquirimus voluntates, Eccleſiarum potiſſime & Eccleſiaſticarum perſonarum, in qu[illegible] profundius laborat infirmitas, ſpeciale ſubſidium inquirentes continue: quorum vota manifeſte coniicimus votis noſtris concurrere, vt quanto fuerit concurſus agilior, tanto magis indigenti promptior ſit cautela. Quocirca fidelitati tuæ firmiter & diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ab eiſdem Clericis tuæ iuriſdictioni ſubditis tertiam partem obuentionum & prouentuum omnium pro tam ſalubri ac neceſſaria ſubuentione inſtanter exigas, & recolligas feſtinanter, ipſam ad noſtram cameram celeriter tranſmiſſurus. Et cum Clerici cura protegantur imperii * Paſtoris negligentia vel temeritate diſperſi, volumus quod de bonis patrimonialibus, quæ in imperio poſſident, contingentem eos *e* collectam exoluere more ſolito auctoritate noſtra compellas. Quoſcunque ro ex eis in ſolutione quantitatis ſubſidialis eis impoſitæ vel imponendæ repereris contumaces, noſtri carceris excidiis *f* aggreges, ne impunitas ſcelerum intentionem aggrauet delinquendi.

* ſc. Papæ. *e* mſ. collatam. *f* al. adgrauet.

Anno Chriſti 1245.

IX.

Quatenus obedientia Papæ præſtanda, & de auxiliis contra Tartaros mittendis.

Fridericus Imperator Regi Angliæ & aliis Regibus.

VIctorioſo exercitu noſtro Romanorum finibus inſidente, ad quos auiditate componendis, & voto generalis diſſidii remouendi, ſpecialiter Celſitudo noſtra peruenit, publicus ad noſtra rumor exiuit, quod die præſentis menſis Auguſti Gregorius Papa nouus rebus eſt humanis emptus, vt qui pacem & tractatum pacis recipere denegabat, ad vniuerſalem *g* diſſenſionem [illegible] & argumento parabat augmenta extendere, quibus Auguſtum offendere nitebatur, vix vltra Auguſti metas excederet. Reueta mortuus eſt, per quem pax deerat, & vigebat diſſidium, & quæ res in mortis periculum incidebant: de cuius morte multa compaſſione *h* compatimur, & [illegible] gno contra eum odio moueremur, velut ab eo manifeſtis iniuriis & euidentis inimicitiæ per[illegible] nibus laceſſiti, gratum tamen compaſſio noſtra duxiſſet, ſi dieb. ſuis fuiſſet ab auctore ſalutis [illegible]

g mſ. defenſionem. *h* al. conducimur.

reuerendam matrem noſtram, ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, & *c* R[illegible]ani ſedem Impe- auctore Domino præſidemus, in optata pace, ſopitis diſſenſionibus, ſtatuiſſet, & ortum de ſuo ſcandalum generale, quod valde fuit modernis temporibus *d* Chriſti fidelibus onerosum, mpore quieuiſſet. Sed cum aliter viſum fuerit in excelſis apud omnium conditorem, qui nouit condito conſilia malignantium, rebus *e* diſſidentibus prouidit, ad clamorem Chriſtiani populi ulendum; & diſponat in Apoſtolica ſede virum ſecundum Cor ſuum, qui ſui prædeceſſoris in- ta dirigat, & malefacta corrigat, totius mundi paci prouideat, & nos in maternam dilectionem liæ dirigat & reformet: ad quod votis ardentibus totiſque conatibus inſudamus, vt pacis amico ıatore iuſtitiæ in Dei Eccleſia ſubſtituto, ad honorificentiam noui patris deuotus filius aſſur- ıs, dummodo prædeceſſoris crimen & odium non ſequatur, ei omnimodam beneuolentiam, de- onem & patrocinium impenſuri, ad tuitionem Catholicæ fidei & Eccleſiaſticæ libertatis. Cum oc, diſponente Domino, Imperii ſceptrum ſuſceperimus, & Romanum Imperium noſtrum ad *g* licationem Euangelii præparatum, vt Catholicam fidem & matrem Eccleſiam à cunctis hoſtium tibus noſtrarum virium conatibus eruamus. Præſertim cum ex Occidentalib. partibus *h* Tartaro- hoſtis adueniat, qui deſtructis partibus cuiusque Regni, per quas tranſitum habuerat, & diuer- m multitudine gentium conculcata ac copia populorum, funditus abolere ſatagit tam nomen m cultores fidei Chriſtianæ, cui de prouidentia noui patris Romani ſubſtituendi Pontificis, aſſi- te nobis potentia Regum & Principum orbis terræ, magnifice diſponimus obuiare. Aſſumentes ıcialiter cauſam Dei, qui noſtros de medio auferet inimicos, vt expoſitas ad eius ſeruitium impe- neqeant vias noſtras. Vos igitur diuinæ prouiſioni ac noſtris affectibus deuoti & hilares aſſur- ites; tam veſtrorum propoſita cordium præparetis ad pacem, quam armis neceſſariis corpora mu- ıs ad conterendam vna nobiſcum hoſtium aduenientium ſuperbiam Tartarorum.

c mſ. Romanam.
d mſ. Chriſticolis on.
e mſ. diſcedentibus.
f al. conſolandum.
g mſ. præparationem.
h mſ. barbarorum.

X.

De electione noui Pontificis & factionibus Cardinalium tollendis.

Fredericus Imp. Cardinalibus.

EX feruore caritatis intrinſecę, decapitatis membris Imperialis Excellentia condolet ex indiuiſibilis dilectionis affectu, quem erga matris vbera gerit filius *a* tam adultus. Eccleſiæ viduatæ compa- tur, & compatiendo turbatur, vt cui materna ſuauitas dulcedinis alimenta communicat, & augmen- dilectionis interius ſubminiſtrat, doloris proculdubio non ſit expers. Dolor eſt ſiquidem, dolor ıgens, ſi Romana Eccleſia, quæ mater debet eſſe omnium & magiſtra, in qua ſecus decurſus aqua- plantata ſunt ligna ſcientiæ, Paſtoris ſolatio deſtituta careat, & quæ viam præbere tenetur aliis, penitus oberrans in inuio cogatur addiſcere, quæ facere debuit & docere. Sane contra naturalis ordinis tramites mira res agitur, dum reuolutas vndique aquas abyſſus denegat, quas virtutum ariditas, vt credimus, iam ſiccauit, dum Petri nauicula, quam cupiditatis flamma vorauit in gyrum, nautarum culpa præſidentium, procellis intumeſcentibus conquaſſatur, dum mater Eccleſia, quæ in Petro, immo in Petra poſuit fundamentum, *b* viro priuata proprio remanſit vt indigena viduata. Ecce ſiquidem perdente Chriſto Vicarium, princeps Apoſtolorum perdidit ſucceſſorem, & paſtorali regimine grex Dominicus eſt priuatus.

a mſ. non
b mſ. ſenſit.

2. Sed Cardinales Eccleſiæ cardines & columnæ, quos diminutio capitis eclipſauit, quales cæteris aliis veniæ imperatores exiſtitis, veritatem ipſam cum opprimitis, ac vosmetipſos vindicetis, qui, ſi veritas ſub modio non celatur, non ſufficitis ad vindictam? Quales ſemitas oſtenditis errantibus, qui à directionis greſſibus deuiatis? Sedentes enim vt colubri, non quæ ſurſum ſunt, ſapitis, ſed quæ ante oculos ſita ſunt, mundana non ſpiritualia intuentibus prouidetis. Sitit enim quilibet Præſulatum, & Papalem eſurit apicem, prout voluntas dictat arbitrii, & merita non ſubſeruiunt rationi; quorum vultus vt inuidiæ maculis ſic & liuore cupiditatis obducitur, quod neuter viuere velit alterum, nedum Pontificatus faſtigio ſuſcipere *c* cathedratũ. Mouetur igitur, mouetur & meritio noſtræ Maieſtatis induſtria, & tanto fortius doloris aculeo pungimur, quanto propius prę cunctis gentibus & mundi Principibus, Romanæ Eccleſiæ Imperium vicinatur. Ceſſet itaque, ceſſet materia factionum, ceſſet materia ſcandali, ceſſet inter vos innata diſſenſio. Non vos ſeducat Angelus tenebrarum, qui ſæpe in lucis Angelum ſe transformat, & vnitatem gregis Dominici diſrumpere conſueuit, ſed pax & iuſtitia, quæ velut duæ ſorores ſe inuicem amplexantur, in Cardinalium Collegio vendicent ſibi locum, & inuocata Clementia illius, cuius eſt à ſummo cœlo egreſſio, ad electionem noui Pontificis vnanimiter procedentes, nobis & mundo Præſulem eligatis; & ibi diuinus intuitus vos inuitet, vbi pondera ſubeant æquitatis, vt à vobis, quos in opere prævios & in merito præcurſores habere debet populus Chriſtianus (cum aſſumatur à ſubditis audacius in exemplum, quod committit irreuerentius improuiſio Prælatorum) non tranſgreſſionis notam accipiant ſubditi, quos regitis dirigendo, ſed prouiſionis vnanimis gratiam & firmioris fidei, *d* veſtigia ſubſequantur.

c al. decoratum.
d al. proſequantur.

XI.

De iuribus Imperii & regnorum tuendis contra Papam.

Fridericus Imp. Regi Caſtellæ.

PEnſantes amoris affectum, quem ad vos ſemper habuimus hactenus, & habemus illæſum, ſi
a mſ. veſtrā credimus, vt ſicut nos honorem veſtrum, & commoda libenter amplectimur, ſic vos vice
diligatis & noſtra, quæ maxime cauſam a noſtram aliorumque Regum & Principum immediate
tingunt, & in quibus non minus veſtrum quàm noſtrum vertitur intereſſe. Latere vos quiden
b mſ. dignitatis Imp. ho. non credimus, qualiter Pontificalis ambitio, b in imperialis honoris diſpendium, & aliarum di
tum ſecularium conata eſt ſemper hactenus iura noſtra confundere, & noſtræ potentiæ brachi
c. al. caſſate Romanū Principem. culcare, faciens c à Cęſare Romano principium, vt ad Reges & Principes alios faciliorem habeat
cupiditate progreſſum. Papa quidem non aduertens quot & quanta mundo diſſidia ex huius
turbatione proueniant, tractare non deſinit, qualiter hoſtes noſtros contra nos temporaliter ir
& fideles à deuotione noſtra ſubuertat: qui ſi rebus ordinarie procedentibus rectitudinis ſpir
d. mſ. Ipſe. ceretur, deberet contra Chriſticolas arma deponere, & in Terræ ſanctæ ſubſidium, quam quolib
ſpicimus auxilio deſtitutam, vniuerſaliter à Chriſti fidelibus aduocare ſuccurſum. Præter alia
diſcrimina, quæ per vnionem ſopiendæ diſcordiæ inter nos & Summum Pontificem procura
totus fere iam mundus potuit euitare: nunc miſerabili caſui, quem non ſine fidei diſpendio a
mus eueniſſe in partibus Transmarinis, fuiſſet forte ſalubriter & accurate prouiſum, cum ibide
ſtram vel filiorum noſtrorum præſentiam, quam libenter & frequenter obtulimus, habere p
fructuoſam, ſi petitæ per nos multotiens pacis fauere negotio voluiſſet. Nos enim, qui propt
norem Catholicæ fidei ſacroſanctam Romanam Eccleſiam in omnibus reueremur vt matrem
e mſ. religione benter vt patrem Summum Pontificem coleremus, ſi ipſe nos vt filium debita e relatione tra
Sed ſic in negotio ipſo iura noſtra defendimus, vt non ſolum nobis, ſed vobis & Principibus ali
riam de noſtra defenſione portemus. Vos tamen, quorum in hoc non minus veſtra cauſa quam
f mſ. reſcindi nunc agitur, & in quos de facili poſſet huiusmodi f refundi negotium, ſic aperte videmini pr
facta negligere vel ſuper iis potius dormitare, tamquam ſi vos in nulla parte contingerent, &
g al. noſtra nore g veſtro cura vobis ſollicitudinis non adeſſet. Quis enim cautelæ modus in vobis & Reg
liis in caſu ſimili remaneret, ſi cauſam ipſam Romanus Auguſtus desereret? vel quorum hu
onera iſta portanda ſufficent, ſi colla noſtra ſubtrahere ab eorundem ſupportatione vellemus? V
cum iſte Romanæ Sedis Antiſtes, ab ea forſitan deuians pietate, quam prædicat, quocumque
poterit (licet contra nos ſuum poſſe non valeat) tam in Imperio quam in Regnis noſtram nitat
a al. iniuriā fendere M. ieſtatem, motus noſtros arcere non poſſumus, quin cauſam noſtram & aliorum a ta
viriliter tueamur.

2. Requirimus igitur affectionem veſtram & rogamus attente, quatenus diligentius aduert
qualiter Summus Pontifex, qui ſuis viribus nihil habere debet, cum gladio non contentus in al
b mſ. vnde. meſſem falcē præſumptuoſius immittit: & vt non longe a nobis petatur exemplum, qualiter in
c mſ. imporantur. Portugaliæ honoris b ſibi vſurpauerit dignitatē, curas veſtras & animos excitetis. Nos enim ad
renda noſtrorum colla rebellium, & expiandas inſidias, quæ per Papalem aſtutiam noſtris pr
bus c præparantur, poſt magnificum exercitum noſtrum, quem ad partes Italiæ victorioſe p
* S. Ludouici a Sarracenis capti. ſimus, perſonaliter illuc proceſſiſſemus inſtanter: ſed audito caſu Illuſtris * Regis Francorum,
amici noſtri, ſtatim proceſſus noſtros in noſtrum † Regnum præuidimus reuocandos, vbi de
† ie. Siciliæ noſtris & gente ac de ſuffragiis ſic Vltramarino negocio magnifice diſponimus prouidere, qu
xteram noſtræ potentiæ, quam ſibi liberaliter extendimus, celeriter ſibi ſentiat fructuoſam. N
men ex hoc tales curas obmittimus, quin ad conterendas rebellium noſtrorum reliquias p
d al. Idem hoc & viriliter intendamus. d Ad hæc quicquid de ſeruitiis noſtris N. deuotus fidelis noſter vobis
indubitanter affectio veſtra credat, & adimpleat cum effectu.

XII.

De iuribus Imperii tuendis contra Papam.

Fredericus Imp. Regi Anglorum.

QVantum & qualiter hactenus pro generali bono fidei Chriſtianæ & Terræ ſanctæ præcipu
uius recuperationem vniuerſorum Chriſtianorum, ſed præcipue Regum & Principum
ſuſpirant, ad pacis vniuerſaliter expectatæ dulcedinem inter nos & iſtum & alios Eccleſia
manæ Pontifices procurandam, humilitatis noſtræ colla ſubmiſimus, Serenitatem veſtram ſci
credimus, nec mundus ignorat. Volumus ſiquidem pacem reuerenter expetere, ne in mundi
a al. addunt, ſerpentem. ri diſſidiis videamur. Volumus etiam illum antiquum a patientia noſtra temperare rigorem
nonnullos progenitores noſtros, Diuos Romanos Auguſtos in ſimilibus forſan nouimus ha
Sed nuper ad requiſitionem & preces illuſtris Regis Francorum, dilecti amici noſtri, quem in
ſanctæ ſubſidium perſonaliter & inſtanter accinctum percepimus, deſperatum quodammodo
negocium reſumere delectabat: quanquam nos præteritorum experimento perterriti de pac
tare negocio neceſſario cogeremur, cum quotiens humilitatis ad pacē euidentia ſigna monſtra
totiens voluntatem partis aduerſæ inuenerimus duriorem. De proceſſu tamen Regis eiusdem
cem reformandam, & aliqualem à Papa præſente fiduciam obtinentes, & fideles noſtros, ſolle
Exc

ntiæ noſtræ Legatos, plena noſtræ voluntatis auctoritate ſuffultos ſpecialiter prouidimus de- os, qui dum pro honore Eccleſiæ matris noſtræ, ac felicibus Chriſtianitatis auſpiciis, ſaluo ho- mper Imperii & Regnorum, quibus auctore Domino præſidemus, voluntatem noſtram ad paratam exponerent, & manifeſta præſagia futuræ ſatisfactionis offerrent, quæ Rex ipſe ſuffi- reputabat. Sed iſte bonus Paſtor Eccleſiæ nullum ad ius & honorem Imperii nec ad nos voluit reſpectum, immo totum ſuæ volens, ſubiicere poteſtati pro Lombardorum negocio, quod actatui ſemper hactenus impedimenta parauerat, & pacem, quam debebat exquirere, turpiter ;auit oblatam. Ecce itaque quæſiuimus pacem, & non inuenimus; & vocauimus eam, nec vo- ſpondit. Reſtat igitur, vt ſic noſtra & Imperii noſtri iura, aliorumque Regum & Principum in noſtra viriliter tueamur, quod nos non oporteat amplius pacem *a* imprudenter expetere, ſed acceptare petitam. *a* mſ. impudenter.

XIII.

De maturanda noui Papæ electione, & factionibus Cardinalium tollendis.

Fridericus Imperator Cardinalibus.

D vos hoc eſt verbum, filii Efrem, male tendentes arcum, & peius emittentes ſagittas, turpiter in die belli conuerſi retrorſum. Ad vos eſt hoc verbum, filii Belial, diſperſionis oues. Ad vos eſt verbum, animalia capita non habentia, magni iudicis aſſeſſores. Ad vos eſt hoc verbum, *b* Cardi- obliquati, in quibus male voluitur orbis. Ad vos eſt hoc verbum, pro quibus totus mundus pro- pens in verba obloquitur. Nec ego poſſum loqui, quin obloquar, quia de mundo ſum, licet im- ıdus, propter quod oportet me ſentire cum mundo, tamquam pars ſuo toti nec diſſona nec ad- a. *c* Scribenti itaque attendite de dura & inepta materia rudem epiſtolam exordii dignitate pri- am. Nam lingua mea velocitate compulſa prius prorupit in verba, quam concipiens ei Spiritus egaſſet, & ſic *d* ſuperioris non expectato imperio minus plene concepta edere feſtinauit. Habet in hoc animus perturbatus, quia plerumque ſermonem *e* inconcinnum parit, aliquando & aborti- m. Communis namque animorum exiſtit opinionis conceptio, & ſermo vulgaris, quod non me tor Dei & hominum, Ieſus Chriſtus, qui de ſummo cœlo venit in finibus ponere pacem terræ, poſtolorum magiſter & dominus, ſed diuiſus in ſe Sathanas, princeps Aquilonarius, ſit in medio ve- um, tamquam quibus miniſtrat ille perſuaſor diſcordiæ, homicida, mendacii pater, & ſpiritus te- oroſus, qui potuit linguas veſtras in diuiſiones, & in pluralitatis articulos veſtram diſgregare com- nitatem, dum nec vobis nec mundo contulitis, qui tot periculis propulſatur; & de Petri naui- ula, quæ per maris altitudinem ventorum flatibus rapitur, remis & remige deſtituta, non eſt aliqua- enus vobis curæ; quæ quamuis in ſe ſubmerſionem non timeat, in ſuis tamen multa & varia patitur aufragia tempeſtatum. Sane ſi diligenter attenderitis, qualiter Nationes & Gentes, quas iudicare oletis, contra vos deriſorie moueant capita ſua, in ſe vnuſquiſque palleret, & ad tam publicum ac eteſtabile opprobrium propulſandum, aliud inueniri non poſſet neceſſarium argumentum; quia um quilibet veſtrum aſpirat ad cathedram, vnus non conſentit in alium: & dum alter in alterum ion conſentit, nullus erigitur: & dum nullus erigitur, cathedralis dignitas euaneſcit, & ſic ex diſcon- enientia veſtra conueniens Eccleſiæ ſtatus confunditur, & fidei, qua viuitis, deperit rectitudo. Per apitis quidem defectum *f* emergit, vt vbi natura ſenſus impoſuit, monſtra reputemini quædam, & membra truncata, in cunctis ſenſibus defectiua, quoniam videtur obtenebratus viſus veſter, diminu- us auditus, & ille oris ſonus, in fines orbis terræ olim ſonorus, penitus obmuteſcens, factus eſt deri- ſorius echo. Nam Petri & Pauli hodie non audiuntur tonitrua: concionatores, ſicut canes muti, ad ſilentium *g* compelluntur. Forte vobis paratæ ſunt manus ad recipiendum, ſed deſunt munera, quia, qui veniebant de Saba, aurum deferentes & munera, modo non veniunt, cum non inueniant Domi- num in præſepi, ducatum eis cœleſti ſydere denegante. Pedes etiam non habetis ad ambulandum, & cum modo potentis vos *h* munus coarctet, vltra quinque pedes veſtra veſtigia non mouentur. Proh pudor, minima reptilium animalium in prudentia vos præcedunt. Nam aues ſine ducatu non volant, apes abſque rege non viuunt. Vos autem ſine rectoris gubernaculo fluctuantes, matrem Eccleſiam fortuitis *i* caſibus relinquentes, nec attenditis, quod illi errantes Iſraelitæ quadraginta diebus abſque duce vagantes, ad ſummam dementiam deuenerunt, pro Deo ſibi vitulum conflatilem ſtatuentes. *k* Si Papalis ceſſauit vnctio, veniet ergo alius Sanctus ſanctorum: & quis ille eſt? O inexcuſabilis cul- pa! Rachel vitum non habet, cuius paruuli petunt panem, & non eſt qui porrigat eis: Et Sion dudum pulchra facie iacet ſicut mulier menſtruoſa, cuius viæ lugent, & non eſt qui veniat ad ſollempnitatem. Concidit gloria vultus eius, oculi columbarum viſu deficiunt, quia non videtis quantum proximi eſtis naufragio, dum ſine remige nauigatis. O ſi poſſetis alternatim libros conſcientiæ legere, quot & quantas inueniretis in eis accuſatorias lectiones contrariis *l* ſententiis inuolutas. Reuertatur ergo, re- uertatur quilibet in ſeipſum, & ad reſumendum caput, ſenſum & rationem induite, vt mater Eccle- ſia tamdiu ſuo priuata lumine decorem ſuſcipiat, & ad ſtatum priſtinum reducatur.

b al. Cardinales obligati.
c mſ. Scribens.
d mſ. ſuperiorum.
e al. incontinuum.
f mſ. immergit.
g mſ. cōplectuntur.
h mſ. manus cohercet.
i mſ. canib.
k mſ. Sed.
l mſ. conſcientiis.

XIV.

De Imperii & Regnorum Iuribus contra Papæ tyrannidem tuendis.

Fridericus Imperator Regi Franciæ.

SAtis nos pungit interius res noua, immo noſtra medullitus interiora perturbat, dum ibi nouiter inquietamur amarius, vbi quietis dulcedinem ſtudioſius procuramus: inde crudeliter *a* lædimur & impetimur *b* impudenter, vnde pacis deberet hodie prodire charitatiua religio, & beatitudinis zelus à fidei noſtræ cultoribus expectari. Iſte ſiquidem Summus Pontifex, paſtor Eccleſiæ, qui quantum nos dudum grauibus iniuriis prouocarit, affectionis veſtræ noticiam ſcire confidimus, nec mundus ignorat. Sagittas acutas emittit de pharetra, cum ſatis ſibi fore non æſtimans in Italiæ partibus cótinuis iaculis impetiiſſe nos hactenus, niſi nunc in peculiaris noſtri Regni pomerio, quod materna nobis decreuit hæreditas, ſpinas interſerat, & noſtrorum corda fidelium, quæ fidelibus *c* natiua conſolidat, à noſtra deuotione ſubuertat, pro Lombardorum negocio, cuius occaſione pacis tractatui ſemper impedimenta parauerat, & in quo totiens voluntatem eius inuenimus duriorem, quotiens voluntatis ad pacem ſigna monſtrauimus promptiora. Nuper autem in Regnum ipſum per Fratres Minores & Prædicatores, quos ad honorem diuini nominis benigno ſemper fauore *d* proteximus, poſſetenus quoque ſemper curauimus ampliare, quorum etiam inſolentias hactenus, licet inuiti tulerimus, & nobis metus iuſta cauſa ſubeſſet, tamen aliquando ſub patientiæ velo ſtuduimus præterire, literas improuide dirigit, & occultas ſuggeſtiones innectit, quibus excommunicationis & interdicti ſententias, contrà nos dudum improuide fulminatas, à fidelibus noſtris regnicolis ſub interminatione diuini iudicii faciat obſeruari.

[*a* al. cædimur. *b* al. imprudenter. *c* mſ. motiua. *d* mſ. promouimus.]

2. Aliud etiam quod reputamus amarius, ſuæ mẽtis amaritudinem contra nos protemius eructauit, dum tranſlato quaſi *a* mirificæ Crucis myſterio de partibus Transmarinis in Regnum, tamquam iterum in Apulia crucifixus ſit Chriſtus, fideles Chriſticolas, de quorum feſtino ſubſidio, ſi Chriſti fidem euangelizaret in terris, vt credimus, Terræ ſanctæ neceſſitati debuerat prouidiſſe. Nunc parentes armat in filios, & ad Regni Chriſtianiſſimi ſpolia crucefignat. Sed hoc profecto, quod diximus, non magis ex odio, quo nos ſpecialiter iniuſte proſequitur, quam ex innato, ſi dici liceat, ſibi liuore nequitiæ proceſſiſſe penſamus, vt quia dilectionis puræ cõſtantiam, qua vos affectuoſe amplectimur, directe non poterat ſpiritu detractionis impetere, calumnioſus ſaltem inficeret per obliquum. Dum enim ante coeptum noſtræ Peregrinationis aggreſſum, pro deſperato quodammodo pacis negocio quod nos tunc temporis reſumere delectabat, ad requiſitionem veſtram ſolempnes Excellentiæ noſtræ Legatos apud Lugdunum noſtra Serenitas deſtinaſſet; quamquam nos forſitan, præteritorum experimento perterriti de pacis dubitare negocio neceſſario cogeremur: idem ſanctiſſimus pater noſter conceptum noluit circa mare nobis præſentibus virus emouere, ſed tempus noſtræ captauit abſentiæ, vt tam inconſultus quam ſubitus motus eius nobis infamiæ notam impingeret, & factionis huiusmodi nos quaſi participes denotaret, vt quæ nobiſcum nondum celebrato colloquio tempta[…] in tempore diſtulerat, poſt noſtram cum eo collationem habitam, præſumpta ſic temere, non ſi[…] veſtræ conniuentiæ vel conſenſus inuolucro, quod omnino non credimus, manifeſte daret intelli[…] præformata.

[*a* al. viuificæ.]

3. Ex his ſane cauſis doloris multiplex cauſa nos afficit. Mouemur itaque merito ſuperiori[…] noſtris iniuſte ſic impeti. Mouemur, quod nunc videmus illos in arma conſurgere, qui prædicare de[…]bent tantummodo verbum Dei. Mouemur nunc illos in gremio proprio nutriuiſſe ſerpentes, qu[…] quanto familiarius hucusque tractauimus, tanto nunc hoſtes peſtiferos grauius inuenimus. Mou[e]mur profundius, & Terræ ſanctæ neceſſitatibus præcipue condolemus, quæ cum ſui ad recuperat[io]nem nobis dudum firmo propoſito arma & ſcutum viriliter aſſumentibus, & potenter Gallicor[um] virium recepto ſubſidio, vniuerſale Chriſtianorum ſubſidium expectaret, *a* Papali ſuffragio fruſt[ra]ta iam remanet', & neceſſario *b* vobis in partibus Vltramarinis morantibus, à quibus mod[ico] freto diſtabat Apulia, ipſam rerum victualium opulentiam ſubtrahere *c* oportet. Cum en[im] anno proxime præterito de cariſtia victualium Regni noſtri, quam accidens temporale c[…]duxerat, prout dilectionem veſtram latere non credimus, veſtris & veſtrorum vſibus amicab[ili]ter faceremus vtiliter prouideri, ac eſſemus inantea tanto fœcundius prouidere parati, qu[…] nunc ibidem tempora fœcundiora ſuccedunt, quæ poſſit aut debeat nobis inantea Regni f[…]litas opulentiæ ſigna ſucceſſiue protendere, ſi Regnum oporteat ex patris noſtri perſecu[tio]ne, quem diximus plusquam ciuilia bella tractare, Regalis induſtria videat & diſcutiat dilig[…] Non tamen in totum propterea ſic vobis credatis noſtra ſubſidia velle ſubtrahere, quin vobi[s] quantum negociorum & temporum qualitas patitur, tum ex publico bono fidei Chriſtianæ, [q…] tota mentis affectione zelamus, tum etiam ex amicitiæ fœdere, quod *a* ad inuicem progenitore[s…] ſtros & vos nobiſcum habuiſſe ſuauiter memoramus illæſum, tamquam illi, quem cariorem hab[…] præ aliis, libertatis noſtræ ſuffragia promptis affectibus *b* offeramus.

[*a* mſ. populari *b* mſ. nobis *c* al. oporteret. *d* al. quam *a* mſ. quod ad progenitores noſtros & nos, vos hab. *b* ml. afferamus]

4. Cauſam itaque noſtram in libra veſtræ conſiderationis appendite, & cum veſtra res ag[…] proximis, quæ fides huiusmodi danda ſit Angelis, quod ex ipſorum actibus colligatur exer[…] ſi ſub patientiæ pallio *c* iidem noſtræ benignitatis ingrati caudâ nos feriant: ſi religionis, qua[m] figurant habitu, pudore poſtpoſito, ab ea deuiantes pietate, quam prædicant, negociis bellici[s tem]poraliter ſe immiſcent. Super his honori *d* noſtro, ſicut conuenit, prouidete. Attendat nihilo[…] veſtræ Serenitatis affectio, ſi ſunt hæc arma Pontificum: ſi Petri ſubambulus, quod debet, in ge[…]

[*c* mſ. eiusdem *d* al. veſtro]

oleum pietatis infundat: ſi Chriſti Vicarius Chriſti vices adimpleat, dum illis diſpendiis incaute ſe implicat, ex quibus homicidia ſanguinolenta proueniunt, & animarum multiplicia detrimenta *a* naſcuntur. Nos enim, qui pondus incudis hactenus patienter & deuote ſubiuimus, nolentes per patientiam noſtram lædi, de cætero pati nequiuimus, quin cauſam noſtram defendendo viriliter mallei conſequenter officium *b* aſſumamus.

a mſ. vaſtantur.

b mſ. aſſignamus.

XV.

De iniuſtitiis Papæ.

Fridericus Imp. Regi & vniuerſis Baronibus Regni Franciæ.

Anno Chriſti 1239.

VT iuſtitiam & innocentiam noſtram tam vos, quam alii Reges orbis & Principes, agnoſcatis, ecce proceſſum totum ſuper diſcordia inter nos & iſtum Summum Pontificem & *c* prædeceſſores ſuos habitum præſentibus denotamus. Nec tamē in hoc ſtare tantummodo fidei noſtræ volumus, ſed quicquid tenori ſcripturæ præſentis inſerimus, parati ſumus per ſufficiētia documenta monſtrare.

c al. prædeceſſorem ſuum.

1. Primum quidem ſcire vos credimus, qualiter Innocentius alius prædeceſſor iſtius, ſub cuius pallio & tutela nos nedum impuberem ſed infantem dimiſerat mater noſtra, contra nos in Imperio, cuius Principes nos in Regem elegerant, & nos in vita * patris noſtri aſſumere in Imperatorem iurauerant, Othonem de Saxonia, veterem aduerſarium noſtrum & Domus noſtræ, Imperatorem in noſtrum præiudicium conſecrauit. Qualiter Comitem Guilhelmum de *d* Brenna, qui velut gener Tancredi Regis mortem noſtram & ſanguinem ſitiebat, ſub defenſionis noſtræ ſpecie miſit in Regnum. Qualiter etiam Gregorius Nonus, prædeceſſor iſtius, ſub ea occaſione, quod nos in termino nobis dato infirmitate grauati tranſire nequiuimus vltra mare, contra iuſtitiam primitus excōmunicationi ſubiecit. Poſtmodum pro ſeruitio Ieſu Chriſti Peregrinantibus nobis, Regnum noſtrum hoſtiliter vſurpando, qualiter de Vltramarinis partibus redeuntes, recuperata terra noſtra, quam ceperat, pacem cum ipſo firmauimus, quam nullo credidimus tempore violandam: quam licet ipſe nobis in parte ſeruare negauerit, requiſitus, cum ciuitatem Caſtellæ, per ipſum turbationis occupatam, reddere nobis nollet ex pacto, viſus eſt in multis aliis noſtram offendere Maieſtatem. Nos tamen nedum illatas diſſimulabamus iniurias, verum etiam ſeruire ſibi ſub infinitis laboribus, noſtris ſumptibus nitebamur, nos opponendo Romanis pro recuperatione iurium Eccleſiæ, quæ Romani prædi- ſtæ nequiter occuparant. Cū quibus poſtea Papa præfatus pacē compoſuit, nobis inſciis & conteptis.

* Henrici VI. Imp.

d mſ. Brēda.

2. Nec illud ignorare vos patimur, qualiter nos de prædicto ſeruitio diebus ante proximis recedentes in Theotoniam, ad corrigendum Henrici primogeniti filii noſtri errorem, fauoris ſui literis præcedentibus, occulte Nunctium ad Principes deſtinauit, per quem mandauit eiſdem, vt nullum de filiis noſtris vel de genere noſtro in Regē ſibi aſſumerent, prout iidem Principes nobis poſtmodum retulerunt. Et ſic quem pro impenſo ſeruitio publice credebamus habere propitium, latenter inuenimus inimicum. Qualiter etiam paratis nobis in Italiam deſcendere pro recuperandis non minus Eccleſiæ quam Imperii iuribus, pro Vltramarino negotio procurando, & ordinando ſtatu pacifico regionis ipſius, miſit nobis obuiam Epiſcopum Peneſtrinum, Nunctiorum noſtrorum contradictione contempta, qui non ipſum, velut inimicum noſtrum, ſed Antiochiæ Patriarcham, velut amicum, in Tranſmarino negotio requiſierant pro Legato. qui prænominatus Epiſcopus à deuotione noſtra Mutinam temptauit auertere, & Placentiam, in qua velut originarius eius nimium poterat, euidenter auertit contra nos, & munitiones quas poterat, ne tranſire poſſemus: quamquam hoc fruſtra temptauerit Lombardorum exercitum congregando. Obtenta deinde cum auxilio Regis Regum de Mediolanenſium prauitate victoria, dum Lombardi contra nos & Imperium de ipſorum reſiſtentia deſperarent, ad eundem Summum Pontificem, qui *e* eos fauore palliato protexerat, publice defugerunt, aſſerentes, quod niſi ipſos à nobis Papa præfatus & * Fratres publica defenſione defenderent, ad noſtrum & Imperii dominium redire cogerentur.

e mſ. nos.

* i.e. Cardinales.

XVI.

De iniuſtitiis Papæ & tyrannide.

Fridericus Imperator Regibus & Principibus mundi.

Anno Chriſti 1239.

LEuate in circuitu oculos veſtros, arrigite filii hominum aures veſtras, videte generale orbis ſcandalum, diſſidia gentium & generale iuſtitiæ doleatis excidium, exeunte nequitia à * ſenioribus Babylonis, qui populum hactenus regere videbantur, dum iudicium in amaritudinem, & fructum iuſtitiæ in abſynthium conuertunt. Sedete Principes, & intelligite populi cauſam noſtram: de vultu Domini iudicium prodeat, & oculi veſtri videant æquitatem. Scimus enim, & in ſupremi iudicis virtute confidimus, quod cū apud vos pondus & pondus, menſura & menſura, non fuerit, profecto modeſtiā & innocentiā *f* noſtram in iudicii veſtri libra præponderare videbitis, calumnioſis detrahētium labiis & venenoſis ad inuentionibus factionū. Sed nec nunc primum credimus noſtram iuſtitiā, & reſidentis in throno Domini prauitatē, ad publicam mundi notitiā deuenire quin præter agillimæ famæ præloquiū, quæ frequenter in maximis virginū aurium deflorat auditū, nos ipſi, quos primitus rumor eduxerat, ſubſequentibus poſtmodū *g* veſtræ Serenitatis affectib. firmaremus, qualiter iſte nouus athleta ſiniſtris auſpiciis factus Pontifex *h* generalis, amicus noſter præcipuus, dum in minoribus eſſet ordinibus conſtitutus, beneficiorum omnium, quibus Imperium Romanum Chriſtianum ſacroſanctā dotauit Eccleſiam, oblitus ſtatim poſt aſſumptionem ſuam fidem noſtram cum tempore varians, &

* i.e. Papa & Cardinalibus.

f al. veſtram

g al. virginibus.

h al. noſtræ.

mores

mores cum dignitate commutans, ac habens quodammodo de publica perturbatione pruritum, in nos *d* ſupremum & vnicum Eccleſiæ filium, ſuæ malignitatis aculeos acuiſſet, dum occaſione ſumpta, quod *e* propter imminens ſcandalum euitandum ſacramento præſtito, & lata contra nos excommunicationis ſententia, nos ad certi temporis ſpatium obligauerimus tranſituros, aduerſa valetudine corporis præpeditos adiectis capitulis aliis, de quibus antea numquam fueramus admoniti, excuſationibus noſtris, contra Deum & iuſtitiam, omnino reiectis, excõmunicationis ſententia nos denunciauit aſtrictos: cui velut innos primitus cum noſtra voluntate prolatæ cum humilitate paruimus, abſolutionis beneficium, priſtina nobis incolumitate corporis reddita, poſtulantes, dum nos ad tranſitum pararemus inſtanter. Quo petito & iniurioſe negato, in Terræ ſanctæ ſubſidium ſub pia voti proſecutione tranſiuimus, æſtimantes Vicarium Ieſu Chriſti ad eius negotium potius, quam ad conceptæ maliuolentiæ contra nos odium aſpirare. Sed is, quem ſperauimus ea ſolummodo, quæ ſurſum ſunt, ſapere, & *f* niſi cœleſtia contemplari, ac mente credidimus in cœleſtibus habitare, ſubito inuentus eſt homo: quin immo per humanitatis opera non ſolum penitus à veritate ſepoſitus, ſed à qualibet humanitate deſertus, dum præter impedimenta, quæ nobis in Syria præparauerat per Nuntios & Legatos, qui Soldanum literis ſuis, quas nos captis earum latoribus in publicum teſtimonium reſeruamus, ne nobis terram diuino cultui deditam redderet cum Regni Hieroſolymitani *g* iuribus monuerunt. Regnum noſtrum Siciliæ violenter inuaſit, (ſumpta occaſione, quod Raynerius filius olim Ducis Spoleti præter conſcientiam & voluntatem noſtram, prout nos poſtmodum per ipſius pœnam expreſſimus, terram Eccleſiæ parabat intrare) & non prout Sancti regna per fidem vicerunt, ſed in perfidiam & periuria prædicat vniuerſis. Et ſi qui in periurium prædicatione ſolummodo prouocari non poterant, prouocarentur exemplo, dum ipſi *h* præfecti Papalis exercitus, quo terram facilius obtinerent, nos captos in Syria manifeſte iurabant.

2. Redeuntibus tamen nobis de partibus *i* Vltramarinis, & *k* iniuriã noſtram propulſantibus ſolummodo, nec iuxta magnificum morem Imperii procedentibus ad vindictam, per concordiæ medios verbum pacis libenter admiſimus: Romanam matrem noſtram Eccleſiam ex agnitione Catholicæ fidei benignam *l* reperiſſe cognoſcimus, ſed *m* patrem ſemper inuenimus *n* ſimulatum, dum & reconciliationis die *o* viam noſtræ confuſionis excogitans, vt rediremus in Italiam ſub inermi & domeſtica comitiua nobis inſtantiſſime perſuaſit: occaſionem fingens, ne velut ex priori & armato proceſſu timoris cauſam noſtris fidelibus præſtaremus, aſſerens quod nobis omnia planiſſima faciebat, cuius contrarium per nuntios & literas ſuas manifeſtiſſime procurarat, prout conſtat teſtimonio plurium noſtrorum fidelium, qui tunc temporis erant omnium conſcii, velut ex eis quidam participes & alii principes factionis: propter quod filio & Principibus noſtris de Germania omnibus ad nos venientibus, per rebelles noſtros itineribus publicis præpeditis, ac eodem filio noſtro apud Aquilegiam nauali præſidio cum ſumma difficultate *p* recepto, & in Theotoniam abinde deſtinato, in Regnum de neceſſitate rediuimus, vtpote quos ad conterendam rebellium noſtrorum nequitiam Patris conſilium vel aſtutia potius miſerat imparatos: vbi quodammodo reſpirantibus nobis & capeſſentibus requiem poſt labores, tunc ſubito ſanctiſſimus Pater noſter, noſtræ quietis inuidus *q* Conſultoris ſibi perſonam aſſumpſit, inſtantiſſime perſuadens, vt contra Romanos Excellentiæ noſtræ deuotos, & alios rebelles noſtros de Tuſcia, qui iura Eccleſiæ & Imperii detinebant, procederemus audacter, de ſuo fauore ſecuri, quia nobiſcum noſtra & Imperii noſtri pondera participare volebat. Et ſic ad multã eius inſtantiam Romanos, qui tunc temporis Viterbium impugnabant, in fauorem Eccleſiæ nos oportuit diffidare, eodem mittente literas latenter ad Vrbem, quod hæc præter ſuam conſcientiam & mandatum *r* fecerimus in odium Romanorum. Et cum interim quadam ſeditione ſuborta oportuiſſet nos neceſſario cõferre Meſſanam, vt factionis inchoatæ principiis obſtaremus, iſta ſolummodo occaſione prætenta, quod tam nobilem noſtram Siciliæ inſulam noluimus amittere, nobis irrequiſitis & omnino celatis, contra communem opinionem huiuſmodi gentium, quos belli ſocios & participes ſtatuit non relinqui, fœdus iniit cum Romanis per nos ad mandatum eius, vt diximus, diffidatis, non attendo, quod nos ſub dubia *ſ* vice, & honoris noſtri fortuna, inter rebelles & ſeditioſos ipſos remanentes inermes, copioſam & ſtrennuam militiam armatorum in eius ſubſidium miſeramus, quamquam perſonaliter nequiuerimus intereſſe.

3. Adhuc tamen conſcientiæ noſtræ fidelis integritas & pura deuotio, quam ad matrem noſtram ſacroſanctam Romanam Eccleſiam habeamus, nouercalia *t* deliramenta patris agnoſcere filium non ſinebant, quin quod eſſet iuſtitiæ, crimini imputantes, ſatisfactionis noſtræ cauſam in nouercantis patris arbitrium poneremus. qui tanto nobis vice qualibet illudebat acerbius, quanto conſtantius vberiorem ſpem auxilii arbitrii promittebat. Medio itaq; tempore, dum in negocio Italiæ *u* per Papã ad honorem Imperii exponendo, ex præteritorum coniectura diſcriminum nulla ſpes remanſiſſet nobis in poſterum vel exilis, ac proſecutionem eandem opportuno tempori reſeruaremus expeditionibus noſtris repente credidimus illuxiſſe fortunam. Reiterata diſcordia inter Eccleſiam & *x* Romanos, in qua ſic magnifice theſauros noſtros effudimus, & perſonam, quod omnem omnino conſcientiæ prauæ rubiginem de maliuolentium cordibus credidimus eruiſſe. His etiam omnibus non contenti vt de nobis prorſus indubitata ſecuritas Eccleſiæ præberetur, circa ipſam zelo ſummæ deuotionis accenſi, & incentiuo perfectæ caritatis inducti, ad iſtius Papæ præſentiam perſonaliter iuimus, etiam non vocati, ducentes nobiſcum Corradum filium noſtrum, nunc in Romanorum Regem electum, Regni Hieroſolymitani hæredem, quem nobis tunc temporis,* fratris ſui manifeſta trãſgreſſio,

filium

d al. ſummũ
e al. Papa
f al. viſu o. contemplantem, mente.
g viribus
h mſ. præfati.
i al. tranſmarinis
k al. modos
l mſ. repetiiſſe
m mſ. patenter.
n mſ. ſimulatam.
o mſ. vitam noſtram noſtræ conſumptionis exc. de nobis redeuntibus in It.
p mſ. tetẽto
q mſ. conſiliatorum.
r al. faceremus.
ſ al. fide
t al. delinimenta.
u al. pro populo a. h. l. componendo.
x al. Romanum Imperium, in ſua ſic.
Henrici VII Regis Rom.

filium vnicum in paternæ dulcedinis affectione reliquerat, ac eundem, poſt oblatam Eccleſiæ perſonam noſtram in totum obſ dem Summo Pontifici nos offerre non puduit, vnionem omnimodam inter nos & Eccleſiam ſub atteſtatione diuini iudicii poſtulantes, quam dudum antea iſte Prælatus Eccleſiæ generalis, dum eſſet epiſcopus Hoſtienſis nobis ſuaſerat expetendam: propter quæ omnia dum ſerenam nobis totius Curiæ faciem affectio præmonſtrata prætenderet, & verba gratiſſima tam Summi Pontificis, quam Curialium omnium ſinceram oſtenderent etiam voluntatem, cum eis omnia perfeciſſe credentes; ſub intentionis noſtræ facto propoſito, nec minus ſub obſequiorum noſtrorum fiducia diſſentionis cauſam inter nos & Lombardos, in ſinu corrupti iudicis *a* totiens ſuffocatam, & ſeditionem diſcordiæ inter nos & ciues ac Nobiles Acconenſes deuotione promptiſſima duximus exponendam. Sicque de negotiorum noſtrorum omnium proſpera *b* conſummatione ſecuri, in obſequium Eccleſiæ perſonaliter alacri voluntate proceſſimus cum exercitu copioſo, quem ſub magnis ærarii noſtri diſpendiis congregari tam de Germaniæ quam de Italiæ partibus feceramus, nec prius à concepti propoſiti proſecutione deſtitimus, quam libertatem Eccleſiæ conculcatam in Vrbe, & terram exterius occupatam, in ſtatum priſtinum & debitum noſtra potentiâ reformaret, indubitanter extimantes, vt quod obtinere prius fauor iuſtitiæ noſtræ non poterat, deuotionis obſequia mererentur. Sed audite retributionem mirabilem, quam pro tanta deuotione, pro tot beneficiis, pro tam indubitatæ fiduciæ firmamento Chriſti Vicarius, Paſtor Eccleſiæ, noſtræ Catholicæ fidei *c* prædicator, nobis in ſingulis reddere procurauit.

a al. totaliter.
b al. conſumptione.
c mſ. procurator.

4. In primis ſuper Vltramarino negotio quicquid per G. Archiepiſcopum *d* Rauennatem, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum, ſecundum formam expreſſam ab eccleſia ſibi datam, videlicet de reducendis nobis & Corrado filio noſtro in poſſeſſionem plenam & priſtinam omnium nobis iurium ſubtractorum in Regno, fuerat rationabiliter ordinatum, ſtatim adueniente Cæſarienſi epiſcopo, nec Legato prædicto nec Nuntiis noſtris ad Curiam venientibus expectatis, nec vlla maiori mora protracta, niſi quatenus delatos *e* birzantios potuit numerare inordinate, fuit ex toto *f* deſtructum negotium Italiæ, & nedum quod ad honorem noſtrum, ſicut promiſerat; ordinaret. Immo petentibus & inſtantibus nobis ad reuocationem hoſtium noſtrorum; qui in Lombardia & Tuſcia fideles noſtros tunc temporis diuiſis ſuis exercituum copiis deuaſtabant, nec nos cum militibus noſtris, quos tunc in partibus illis, vt diximus, pro Eccleſiæ ſeruitiis habebamus, ire permiſit; nec alios nunctios ſeu literas voluit deſtinare, ex quibus bella *g* campeſtrina ſunt & quamplurium ſtrages hominum ac incendia ſubſecuta. Adhuc etiam tanta ſuperiori nequitia non contentus; ciuitatem Caſtellæ, per ipſum retroactis turbationis temporibus occupatam, quam reddi nobis Fratrum omnium conſilia ſuadebant, receptis CCC. libris illius monetæ, quæ ad quingentarum marcharum numerum non aſcendunt, nobis cum eo permanentibus in Reate, & pro eo multa marcharum milia expendentibus, reddere recuſauit. Ecce qualiter pater noſter ſanctiſſimus nos amabat.

d mſ. Rauennatum.
e al. Biſantinos iuuare.
f mſ. diſtinctum.
g al. campeſtria.

5. Demum ſuper profectibus noſtris omnibus, & ſuper pacificanda nobis Italia; de qualibet patris vel vitrici potius noſtri beneuolentia deſperare coacti, apprehendimus arma & ſcutum, *h* viris in Theotoniæ partibus ad quas diebus illis præuaricatio filii noſtri nos de neceſſitate vocauerat, propter ingreſſum Italiæ congregatis militibus ſtrenuis iuſtitiam noſtram armauimus; quam aſſequi precibus minime poteramus. Quod cum ad notitiam Summi Pontificis perueniſſet, ſub prætextu treugarum, pro terræ ſanctæ ſubſidio fidelibus populis & terræ Principibus indictarum, armatum nobis ingreſſum Italiæ per Apoſtolicas literas interdixit, oblitus quod ab ipſo eodem die; quo prædictas treugas indixerat, nos tamquam aduocatum & defenſorem Eccleſiæ requiſiuit, quod contra Romanos, quos ſibi iura Eccleſiæ ſubtraxiſſe dicebat, potenter procedere deberemus: iniquum in nobis reputans, quod dominii noſtram & poſſeſſionem *i* auitam, quam nobis rebellium noſtrorum rebellio furioſa præcluſerat, viriliter ingredi nitebamur quod iuſtum crediderat in Romanis, qui patri vel ſuo ſeu parentibus ſuis in nullo prorſus extiterant obligati. Adiecit præterea in literis antedictis, quod de negotiis Lombardiæ in ipſum præciſe & ſine adiectione temporis & conditione aliqua, nullo iure & honore Imperii reſeruatis, compromittere deberemus, *k* per quod vel nos in perpetuum à iuris noſtri cuiuslibet proſecutione ſuſpenderet, vel ius & honorem Imperii libere ſuffocaret: quod cum nobis nec noſtrorum conſilia Principum, nec præteritorum ſtipendiorum memoria ſuaderent; ad alias artes poſtmodum ſe conuertit, mittens obuiam in veſtimentis albis lupum rapacem, epiſcopum Peneſtrinum, per quem apud nos cum literis Apoſtolicis de vita ſanctiſſima commendatum, Placentiam nobis ſubditam ad noſtris amicam ad factionis Mediolanenſium periuria reuocauit, per ipſum firmiter extimans ſic vniuerſaliter & in totum fideles noſtros euertere, vt proceſſus noſtros in Italiæ partibus eneruaret. Qua ſpe, faciente diuina clementia, quæ ſuum tuetur Imperium; omnino fruſtratus, clamantibus apud *l* Deum rebellium noſtrorum incendiis, de populationibus rerum, & ſtragibus occiſorum, qui ipſum de data eis rebellionis ſecura fiducia, necnon de fide mentita, eo quod contra nos & Imperium ipſis aſſiſtere promiſiſſet, publicis vocibus arguebant.

h al. viros de Theuthoniæ partibus, ad quos congregandos diebus:
i al. noſtram poſſeſſionẽ & pactionem habitam.
k al. vel quod nos:
l al. eum:

6. Et quia iuxta petitiones eorum occaſione prædicta iuſte nos excommunicare non poterat, impedimenta clandeſtina noſtris proceſſibus vndique præparauit, literas & Legatos per Imperium & vbique per orbem, vt quoſcumque à fide & deuotione noſtra ſeduceret, deſtinando; non poterat tamen noſtrorum fidelium fides, & amicorum noſtrorum affectio, *m* in Conſcientiam

m mſ. cum:

noſtram *a* latere nolentes, adhuc vinci in malo ſed in bono malum vincere cupientes, ſolempnes Nunctios noſtros *b* G. venerabilem Panormitanenſem Archiepiſcopum, N. Florentinum & N. Reginum Epiſcopos, Magiſtrum Thadæum de Sueſſa magnæ Curiæ noſtræ Iudicem, & R. Porcaſtrellum Capellanum, dilectos noſtros fideles, ad Sedem Apoſtolicam duximus deſtinandos. Quibus oblata ſibi per eos ex parte noſtra, deuotione omnimoda, & vnione tractata contra Hæreticam prauitatem, & pro Eccleſiaſtica libertate, de reformandis Eccleſiæ & imperii iuribus, diutius inter nos & Eccleſiam *c* expetita, Summus Pontifex de præſentium Fratrum ſuorum conſilio, petitione & legatione noſtra in omnibus ſuis capitulis acceptata, per eoſdem & Archiepiſcopum Meſſanenſem, quem ad nos pro parte ſua Nunctium deſtinauit, Excellentiæ noſtræ promiſit, quod ceſſari Cæſari mandaret vbique locorum ab impedimentis omnibus, quæ ſe noſtris proceſſibus obieciſſe coram Fratribus ſuis & Nunctiis noſtris manifeſtiſſime fatebatur, prout hæc omnia per teſtimoniales Antiſtitum præfatorum omnium literas manifeſtiſſime comprobantur. Cum qua reſponſione Nunctiis noſtris & ſuo, ad noſtram præſentiam redeuntibus, priusquam tres dietas à Curia receſſiſſent, eis omnino celatis, & in confuſionem *d* ipſorum G. de Monte longo, quem prius ad nos Nunctium miſerat, & contra nos poſtmodum ad euerſionem Mantuanorum, & aliorum noſtrorum fidelium ſtatuerat, in Lombardiam cum legationis officio plene miſit, arbitrans quod quanto magis ſibi maior daretur auctoritas, tanto maiora nobis & noſtris impedimenta pararet. Præterea Principibus noſtris, Prælatis Italicis & Germanis, nobiſcum in Curia noſtra manentibus, literas deſtinauit, ſugillationem famæ noſtræ non modicam continentes, certis articulis interclufis, & ſpecialiter de grauaminibus, quæ quibusdam Eccleſiis Regni noſtri, vt dicebatur, illata, ſuper quibus mandauit nos per eoſdem Principes admoneri. * Quorum Articulorum omnium, & Reſponſionum noſtrarum ad ſingula, ſeriem vobis ſub teſtimonio publico duximus conſeruandam & mittimus intuendam. Quibus omnibus coram Principibus & Prælatis ac Religioſis quampluribus, quibuslibet ordinate & ſigillatim oſtenſis, quamquam de patris inſtabilitate confuſos ſe filii reputarent, *e* quos de verecundia capitis perſæpe rubor ora perfuderat, nihilominus tamen de eorum conſilio prædictos, Panormitanenſem Archiepiſcopum, Magiſtrum Thadæum, & alios Excellentiæ noſtræ Legatos, cum Nunctiis Ciuitatum noſtrorum fidelium, ad Sedem Apoſtolicam duximus remittendos, per quos ad omnem ſatisfactionem, mora qualibet & occaſione poſtpoſitis, obtulimus nos paratos. Sed nec in iis omnibus auerſus eſt furor eius, quin dictus Chriſti Vicarius non euangelizans pacem ſed auctor ſchiſmatis & amicus erroris, contra traditionem ſanctorum Patrum, audiens Nunctios noſtros, portantes omnimoda noſtræ deuotionis *f* exenia, per dietam Vrbi vicinos, & metuens ne ſuperuenientibus ipſis, obice vallo iuſtitiæ, ſine publico ſcandalo forte procedere non valeret, ex præfeſtinantia nimia conceptum edidit abortiuum, in nos ſupremum Chriſtianorum Principem, die Dominica Palmarum, contra ſolempnem morem ſacroſanctæ matris Eccleſiæ: & in Cœna Domini poſtmodum ſententiam præcipitando, per quam, ſicut per famam audiuimus, licet hoc credere minime debeamus, contradicente ſaniori parte Fratrum ſuorum, de quorundam Cardinalium Lombardorum conſilio, excommunicationis vinculo nos dicitur aſtrinxiſſe, præpeditis Nunctiis noſtris per fautores & ſatellites ſuos, de patrimonio pauperum *ſolidatos, qui iam applicuerant, ne ad allegandam noſtram innocentiam & iuſtitiam ac demum ad ſatisfactionem offerendam, etiam ad cautelam præſentiam ſuam & aſpectus publicos peruenirent.

7. *g* Sed eſto, licet nos ſingulari quadam & publica infamia Papam offendiſſemus, ò quam perperam & inordnate contra nos proceſſit, qui bullientem intrinſecus ſpiritum niſi forſan exterius euomuiſſet, ſuam nequitiam editurum, forſan interius increpuiſſet. Dolemus tamen; & ex corde dolemus ac turbamur propter verecundiam vniuerſalis Eccleſiæ matris noſtræ, quam Dominus Ieſus Chriſtus ſub ſpecie Virginis glorioſæ in paſſionis teſtimonio diſcipulis commendauit, *h* nobis per talem, quem omnino noſtrum iudicem non habemus, nullam nobis poſſe fieri iuſtitiam, licet iniuriam fieri reputemus: vtpote cum Papa ſe prius inimicum capitalem, non iudicem noſtrum, & opere fuerit profeſſus & verbo, rebelles & hoſtes imperii publice confouendo: indignum præterea tanti cohertione Principis, & qualibet Pontificalis officii dignitate ſeu auctoritate ſe reddit, dum Mediolanenſem ciuitatem, quæ pro maxima parte teſtimonio Religioſorum & quam plurium fide dignorum inhabitatur Hæreticis contra nos & Imperium manifeſto fauore tuetur; & R. de N. Ciuitatis Mediolanenſ. Poteſtatem, dudum *i* delatione epiſcopi Florentini, viri vitæ probabilis, & famæ probatæ, in plerisque Capitulis ſuper Hæretica prauitate conuictum, ob odium noſtrum & Mediolanenſium gratiam non admiſit. Illum præterea Chriſti Vicarium haberi & Petri ſucceſſorem, ac diſpenſatorem animarum fidelium, indignum fatemur, non ob dignitatis iniuriam, ſed ob perſonæ defectum, qui diſpenſationes cum Fratrum deliberatione maxima faciendas in Camera ſua, more mercatoris cuiuslibet, in libra mercationis appendit, celatis Fratrum conſiliis, cum quibus ſecundum Eccleſiaſticam diſciplinam deliberare tenetur, exiſtens ipſe bullator, & ſcriptor, & forſitan etiam numerator. De quibus quaſdam diſpenſationes inſignes præterire ſilentio non valemus, per quas *k* Sybillam mulierem naturalem quondam Comeſtabulis Regni Cypri, contra ſeparationis ſententiam ſuper hoc per Epiſcopum latam, & de non habitando ſimul præſtito ſacramento, Galliono de N. & ſororem Iohannis de

Cæſarea

a mſ. Conſtantiam noſtram latere non vellent volentes.
b al. B.
c mſ. expectatis
d mſ. Mantuanorum,
* Extant Tom. 1. pag 78.
e al. ac ver. cap. præſentium rubor ora perfunderent.
f al. litteras.
* Beſoldet.
g mſ. ſed licet nos ſing quadam publica notione propter noſtram iuſtitiam & eius infamiam procedere malle merito debeamus, quam perperam &c.
h mſ. alias per quem merito noſtrum iud. n. hab. & ideo nullam nobis poſſe fieri iniuriam reputamus.
i mſ. delatorem.
k mſ. Sibiliam natam Comeſt.

Cæſarea Iacobo de N. qui prius ſororem ſuam deſponſauerat, proditoribus noſtris, ſibi gradu tertio contingentibus, inuicem conceſſit vxores percepta non multa pecuniæ quantitate, verumtamen quod quantitati vel numero defuit, odii noſtri qualitas compenſauit. Defectum itaque & præuaricationem ipſius in illo dolemus, quod contra nos nobiles & potentes Romanos, ſubditos Imperii noſtri, ſibi ſatellites & fautores acquirat, effuſione pecuniæ non contentus, ipſius caſtra & poſſeſſiones ſanctis Patribus pia fidelium deuotione donatas, Romanam Eccleſiam noſtro patrocinio commendatam, dilapitando largitur. Itaque non miretur vniuerſalis Eccleſia, nec Reges aut Principes & populi Chriſtiani, ſi nos talem ſententiam iudicis non veremur, non in contemptum Papalis officii vel apoſtolicæ dignitatis, cui omnes Orthodoxæ fidei profeſſores, & nos ſpecialius præ cæteris ſubeſſe fatemur, ſi perſonæ præuaricationem arguimus, quæ ſe ſolio tanti regiminis monſtrauit indignam.

8. Et vt omnes Primates nominis Chriſtiani ſanctum intentionis noſtræ propoſitum, & *b* intimæ deuotionis Zelum in nobis agnoſcant, & quod non ex odii fomite ſed ex cauſa iuſtiſſima Romanus Princeps contra Romanum Antiſtitem commouetur, dum metuit ne grex Dominicus ſub tali Paſtore per deuia deducatur: Ecce quod ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales per ſanguinem Ieſu Chriſti, ſub atteſtatione diuini iudicii, per literas noſtras & Nuntios obſecramus, vt generale concilium Prælatorum & aliorum Chriſti fidelium debeant euocare, Nuntiis noſtris & reliquorum Principum accerſitis, in quorum præſentia nos ipſi præſentes cuncta, quæ diximus, ſumus oſtendere & probare parati, & his etiam duriora.

b mſ. intimæ

9. Nec minus illa probabili ratione turbamur, *c* quod iſte Rector Eccleſiæ, qui debet eſſe virtutum quarumlibet & conſtantiæ maximæ vas electum, contra promiſſionem ſuam literis ſuis de Fratrum conſcientia nobis factam, per quas in reſtaurandis imperii turbus non deeſſe nobis, ſed adeſſe promiſit conſilio, auxilio & fauore, præter perſonæ noſtræ blaſphemiam, ſic manifeſte, ſic nos aperte perſequitur, cum licet conſcientiæ noſtræ librum ſollicite reuoluamus nullam in nobis occaſionem inueniamus aut cauſam, per quam iſte inimicus homo debuiſſet contra nos tam acriter commoueri, niſi quod cum ipſo contrahere de nepte ſua deſponſanda Henrico naturali filio noſtro, *d* nunc Regi Turrium *e* & Gallurı, magnificentia noſtra incongruum credidit, & reputauit indignum.

c mſ. probitur. *d* mſ. tunc *e* mſ. in Gal.

10. Vos ergo, Reges & Principes orbis terræ, nec ſolum nobis, ſed Eccleſiæ, quæ congregatio eſt fidelium omnium, condolete: cuius caput languidum, princeps eius quaſi leo rugiens, in medio propheta eius veſanus, vir infidelis, ſacerdos eius pollutus, ſine iuſtitia faciens contra legem: nobis tamen præ cæteris mundi Principibus defectus talis ſummi Pontificis eſt merito deplorandus, cui veluti viciniores & propinquiores affectione præcipua honores gerimus, & ipſius onera præſentimus.

11. Sed nec illud obmittimus, quin Serenitatem veſtram affectuoſe rogemus, vt contumeliam noſtram ad veſtram iniuriam revocetis: ad domum veſtram cum aqua currite, cum ignis accenditur in vicinis. Cauſam motus Pontificalis attendite, & cur hæc in fauorem noſtrorum rebellium procurantur quæ cauſa licet ad præſens expreſſa non fuerit procul dubio tamen ſubeſt vt ſimilia vobis & veſtris imminere pericula timeatis. Facilis enim aliorum Regum & principum humiliatio creditur, ſi Cæſaris Romani potentia, quæ prima iacula ſuſtinet, conteratur. Hæc eſt namque cauſa pro vero, videlicet de Lombardis, quæ cor Papæ pungebat interius, licet ipſam foras educere propter veſtrum & audientium ſcandalum non auderet, pro qua vobis per ſpecialem Nunctium ſuum fide dignum, cuius ad hoc teſtimonium inuocamus, oretenus expreſſe promiſit, quod ſi negotium Lombardorum in eius manibus poneremus, nedum quod in aliquo magnificentiam noſtram offenderet, verum etiam totius orbis decimas Terræ ſanctæ neceſſitatibus deputatas, noſtris vſibus applicaret. Nec eſt mirum: inſtantibus enim & acutis Lombardorum aculeis pungebatur, quibus, prout aliquorum prælatorum confeſſione recepimus, de aſſiſtendo eis contra nos & Imperium, corporale præſtitit iuramentum, qui eos, peregrinantibus nobis in partibus Syriæ, pro ſeruitio Ieſu Chriſti transmiſit in Regnum. Sed cum turpis fuerit illa promiſſio fidem frangere licite poterat, & edictum variare decretum. In quorum fauorem rem audiui horribilem, & diſcretione qualibet ac ratione carentem, ſtatuere minime formidauit. Cum enim nos per pergamenſem, *f* Brixinenſem & Cumenſem epiſcopos, & alios Prælatos nos faceret ammoneri, quod vel ſatisfactionem Lombardorum per ipſum deberemus accipere, vel treugas pro Terræ ſanctæ ſubſidio per quadriennium, vt ſupra diximus, indictas obſeruare Lombardis, cum ab indictarum treugarum tempore iam *g* quinquennium exceſſiſſet, nos tamen tanti conſilii ad deliberationem noſtrorum fidelium modico temporis ſpatio ſeruaſſemus, *h* monitoribus ipſis, *i* de approbatione Legati prædicti, G. de monte longo *k* videlicet, qui apud Mediolanum interius morabatur, inducias approbantibus ſupradictas, prout hæc omnia liquido Prælatorum præfatorum teſtimonio approbantur, *l* medio tempore nec voluntatis noſtræ iudicio, nec fidelium noſtrorum conſiliis expectatis, conceptum virus euomuit contra nos, prout aliquorum relatio retulit, ad depoſitionis ſententiam procedendo. Hâ Deus! hâ crudeliſſime pater & pontifex! qui vt ſeruum redimeres, filium perdidiſti. Propter quod veſtram & omnium Potentium manus nobis exigimus adiuuantes, non vt ad propulſationem talis iniuriæ nobis noſtra non ſufficiant munimenta, ſed vt totus mundus agnoſcat, quod honor omnium tangitur, quicunque de corpore ſecularium Principum offendatur

f al. Briſcienſem & Cumanenſ. *g* al. quadriennium. *h* mſ. monitionibus. *i* mſ. ad probationes. *k* al. fidelis noſtri. *l* mſ. modico.

XVII. *De defendendis Imperii & Regnorum iuribus aduerſus Papam & Tartaros ſiue Turcos.*

Anno Chriſti 1243.

Fredericus Imp. Regi Vngariæ.

a mſ. in

b mſ. vniuerſum.

c al. communium.

d mſ. triumphanter.

HOnor Imperii, qui propter turbationes temporum valde fuerat in Italia diminutus, per quem noſtra & aliorum exaltatio Principum procuratur, diu nos *a* de conſilio tuo & aliorum Principum ad ſui reformationem tenuit in eiſdem partibus occupatos, vt quibuslibet deliciis & Regiis oportunitatibus prætermiſſis, perſonæ noſtræ ac noſtrorum fidelium continuatis laboribus per quamplures annos, æſtiuis temporibus & hyemalibus, minime parceremus: Regnum hæreditarium, noſtræ matris Auguſtæ obuentiones & commoda, nobis vndecumque proueniunt, præter mores regnantium cæterorum, qui bona hæreditaria commodis ſpecialibus & priuatis attribuunt, pro Rep. & augmento Imperii, tam in rebus quam in diuitiis & perſonis inceſſabiliter exponentes: ita quod, auctore Domino, cuius præuia dextera feliciter in omnibus triumphamus, ad id labores noſtri, tranſacti temporis peruenerunt, vt deuictis fere in *b* totum hoſtibus & Imperio noſtro ſubactis, valde modici temporis reſtet labor: quo defuncto ſperamus ad perfectionem votorum *c* omnium, & proſperum totius Italiæ operis complementum *d* triumphaliter pro noſtro & communi honore Principum penitus peruenire.

e al. proximum.

2. Quia vero pridem auditis rumoribus nationis barbaræ Tartarorum, quod regnum Hungariæ ſubitis aggreſſibus inuaſiſſent, cogitamus proximo ardente pariete, rebus noſtris conſultius ſuccurrendum. adhæc prompta expoſita voluntate, velut qui tum proprio ſuadente negotio, tum totius Chriſtianitatis ſubſidio & tuitione Catholicæ fidei requirente; ad quam tuendam ex commiſſa nobis Imperialis officii diſpenſatione tenemur, & debemus inimicis fidei Chriſtianæ totis viribus obuiare. Sed ſumma neceſſitas neceſſariæ cauſam dilationis induxit, vt rem tam arduam Imperii, nos ſpecialiter & principaliter tum & Principes contingentem, bellicis tot armorum laboribus & effuſione Germanici ſanguinis acquiſitam, & ad finem *e* proſperum Germanis enſibus iam deductam Imperii, non deberemus omittere propter breuiſſimam moram temporis imperfectam, vt quod eſſet deterius, & facile contingeret, Italicis gentibus in abſentia Dominorum ſuorum vtentibus more ſolito, tantus labor & effuſæ diuitiæ pro receſſu noſtro in irritum reciderent, & recidiua negocii grauiora nobis & imperio iterata pericula remanerent.

f mſ. armatis.

g mſ. armorum.

h al. propterea.

3. Aliud etiam vrgens & euidens impedimentum occurrit, quod creſcente inter nos & Romanum Pontificem abolim orto diſſidio, experientia præteriti temporis ſuggerit venturum tremorem; vt iuſtus timor, qui cadere valeat in conſtantem, recte moueat mentem noſtram, ne nobis venientibus ad confuſionem hoſtium Barbarorum, familiaris & domeſticus hoſtis, velut quondam nobis partes Vltramarinas adeuntibus pro ſeruitio Ieſu Chriſti, *f* animatis quibuſdam rebellibus noſtris, marinis prædonibus, qui libenter occaſionem abſentiæ noſtræ captarent, inuaderet Regnum noſtrum, cum familiaris peſtis ſit leuior ad nocendum. Propter quod de te ac cæteris Principibus non abſque admiratione publica totius loquitur lingua mundi, quod audito & cognito infauſto aduentu infidelium Tartarorum, qui ad exterminium Eccleſiæ & Imperii, & totius cladem Chriſtianitatis aſpirant, præuiſa deliberatione Principum, ad Sedem Apoſtolicam Nuntios miſerimus ſpeciales, ſupplicaturos Summo Pontifici, vt tot impedimenta, quæ verbis & opere nobis oppoſuit, & opponere non deſiſtit, inſpecta neceſſitate Occidentalis prouinciæ reuocaret, & nos ad publicæ fidei & Chriſtianorum defenſionem venire permitteret, etiam inoffenſos, vt moram noſtram, quam iuſte cauſaris, tu vel alii Principes arguere non poſſetis. Sed ſi pro diuturnis bellis ac humiliatione rebellium, exhauſtis theſauris noſtris & viribus, tot *g* annorum laboribus fatigati, tam *h* etiam ea tueri, quam ab inimici hominis inſidiis præcauere, ac inſtanti diſſenſioni finem imponere compellamur, atrio noſtro in tranquillitatis ſecuritate diſpoſito, reparatis opibus ac virium copiis, ad interitum communium hoſtium potentius acceſſuri. Quapropter omnibus prætermiſſis, felices greſſus noſtros direximus verſus Vrbem, ita quod Romanis partibus vicinamur, intendentes eſſe contenti veteribus & hæreditariis Imperii iuribus, quæ Diui Auguſti prædeceſſores generis & honoris, tam Imperii quam Regnorum, propria poſſederunt, quibus tam diu neglectis per te & alios Principes notari merito poteramus. Ad pacem vero, quam ſemper affectauimus, inſtantem operam adhibemus, quæ per nos fuiſſet olim & ſæpius procurata, niſi frequens noſtra petitio aures & animum pertinacis hominis induraret & inde nutriret diſcordiam, vnde concordiã poſtularet. Speramus autem per præſentẽ greſſum noſtrum mundo acquirere bonum pacis, & ſtatu Italiæ pacifice reformato, ac regno noſtro in Dei ſecuritate dimiſſo, tam onuſti diuitiis, quam gentium multitudine conſtipati, cum expectata benedictione ſacroſanctæ *i* matris Eccleſiæ veniemus, ita quod Domino exercituum nos iuuante, quo duce, quo præuio, miniſtrata nobis è cælo victoria, qua de cunctis inimicis noſtris conſueuimus triumphare, Tartarorum multitudinem deuincemus. Tuam igitur induſtriam exhortamur, quatenus interim cum toto tuarum conatu virium dilecto filio noſtro Conrado, in Romanorum Regem electo, ſemper Auguſto, potenter aſſurgas ad reprimendos impetus aduerſariorum communium & ingreſſus, vt eis non liceat campum liberum inuenire, donec nos cum potentia maxima ad eorum confuſionem vltimam veniemus.

i mſ. Romanæ.

XVIII.

XVIII. De tuendis Imperii iuribus contra Papam & Turcos.

Fredericus Imp. Principibus & Statibus S. Imperii.

PErfectæ ſollicitudinis Zelus, quo ſicut pater imperii ſtatum eiusdem diligere cogimur & tueri propenſius, nos inducit, non tam manifeſta pericula quam ſuſpecta vereri nec prouiſionem differre cautelæ, quouſque rei certitudinem per *a* oculatæ fidei teſtimonium aſſequamur. Sed quanto maiora timentur eſſe diſpendia, tanto promptior & perfectior debet eſſe cautela. Infeſtam igitur nobis & infauſtam omnibus famam de Tartarica tempeſtate, finibus Imperii iam vicina, per *b* nos quos ex vicinitate loci primos inuenit, ad vos certius & ordinarius deducendam, vobis idcirco deſcribimus, ne ſuper tanto diſcrimine taciti videamur. Aduertimus enim iſta iam dudum, ſed quamquam audita decredere vereremur, nec credere delectaret, ipſa tamen longe modernis remota temporibus contingere putabamus, tum propter itineris remoti diſtantiam, tum propter quamplurium fortium Principum & populorum occurſum, qui frementium Tartarorum armis & furiis occurrebant. Sed ecce deletis in totum terræ Principibus, quos obices inuenerunt, & ad iuga perpetuæ ſeruitutis, pauciſſimis admodum ex inferioribus reſeruatis, iam verſus Romani fines imperii propinquare dicuntur, & ad religionis ac fidei noſtræ matrem ſacroſanctam Romanam Eccleſiam prophanandam, & Vrbem Regiam Imperii noſtri caput iure dominii vel iniuria potius poſſidendam a Tartaris, prout firmiter creditur, aſpiratur. Verum quantumlibet haberemus, vt diximus, ex reſiſtentia remota fiduciam, ne præoccupari tam ſubito crederemus, in totum tamen ſollicitudo noſtra non exuit prouidentiæ futuræ conſilium, quin multis retroactis temporibus penſaremus, qualiter nos contra huiusmodi infauſti caſus, ſi diebus noſtris ita contingeret, pararemus incurſum. Sicque nos, quantumuis *c* inuitos, oportuit eisdem præferre præſentia, & manifeſta præponere diſpendia præſumptuis. Propter hoc etenim Romanum Pontificem multis obſequiis, multisque blanditiis nobis efficere nitebamur vnanimem: ſed, quod dolentes referimus, & reminiſcimur lacrimoſi, venenoſi ſerpentis antiqui perfidia in tantum cauſæ noſtræ præualuit, quod in totius fere mundi perniciem, ſubiectorum noſtrorum fidem in perfidiam tranſtulit, & nobis maternæ dulcedinis (proh dolor) vbera nouercauit. Propter hoc etiam in totum fere vitæ noſtræ delitiis abdicatis, quas Regni noſtri Siciliæ nobis amœnitas offerebat, per aſpera maris & montium Germaniam repetentes, & ad congregandas ibidem dominii noſtri vires, & conſolidandas in vnum poſt domitam & oppreſſam Henrici primogeniti noſtri dementiam, qui ibi contra nos ſedem aſſumpſerat Aquilonis, circa ſeculis Italiæ partes direximus greſſus noſtros, vires noſtras eduximus, & noſtrorum, vt pacatis vndique dominii noſtri partibus, & rebellibus omnibus ad mandata noſtra ſubactis tanto velocius tantoque ſecurius ad exterminium tempeſtatis Tartaricæ, Imperialis dextera conſurgeret, quanto potentius & quietius imperaret. Occurrit verumtamen doloroſa de præteritis reis geſtæ memoria, quod tam ſitetantibus nobis dudum in Terræ ſanctæ ſubſidium & Sarracenorum excidiũ, qui non minus fidem noſtram quam Tartari perſequuntur, iſte cariſſimus pater noſter Mediolanenſium ac ſuorum complicum mentibus *d* iniquitate diffuſis Regnum noſtrum Siciliæ violenter inuaſit; &, quod horribilius eſt auditu, nobis ibidem agentibus, omnibus Chriſti fidelibus, ne nobis in Chriſti Crucifixi negotio ferrent vel præberent auxilium interdixit. Non eſt enim leuitatis hic timor, qui poteſt cadere in conſtantem, velut præteriti temporis ad futurum, & ex toto è ſimilibus offenſis aſſumptus. Vellemus etenim tam glorioſa præteritorum memoratione foueri, quod illam gerimus de patre fiduciam, illam de ſubditis conſtantiam haberemus, quod in ſpe paterni conſilii & fide firmiſſima ſubiectorum cuncta, poſt terga poſſemus ſecure relinquere, & ad exterminium Tartarorum, poſtpoſitis omnibus, feſtinare. Ecce veriſimiliter opinamur, quod fama diſſentionis huiusmodi non modicam Tartaris præſtat audaciam, vt in ſeipſum diuiſum fidei noſtræ Regnum facilius deſoletur. Audito verumtamen per venerabilem epiſcopum *e* Warmacienſem Legatum ad nos Regis Vngariæ, tam magna de Tartarorum *f* venientium tempeſtate, viis & iugis montium maturatis verſus Romam direximus greſſus noſtros: vbi deuotione nec minus potentia noſtra de vicino conſpecta, ſi apud Summum Pontificem, quæ ſunt patris, inuenerit filius, & apud Sedem Apoſtolicam pro tantæ fidei neceſſitate conſilium, non dubitabit nullatenus nec retardabit Romanus Auguſtus, Catholicus Imperator, ac rebellium inclitus *g* domator, pro tanta fidei neceſſitate corpus exponere, & totius potentiæ vires efferre.

2. Vos denique, Patres conſcripti, quibus eſt peſtis ipſius fama clarior, quia cauſa vicinior, nobis proſequentibus Imperii noſtri cauſam, quia dum patria, & auita Regna *h* repetimus, non aliena per iniuriam vſurpamus, vias omnes inueniatis & modos, qualiter vna nobiſcum & cum aliis omnibus terræ Principibus, quos ad hoc per literas noſtras & Nuntios excitamus pro tantæ neceſſitatis articulo, ad deſtructionem communium hoſtium occurrere valeatis, præſertim cum diuina potentia non tam tueri velit Romanum imperium quam augeri. Ecce enim Rex Vngariæ regnum * noſtræ ditioni ſubiecit, dummodo defenſionis noſtræ clipeo protegatur.

a mſ. occultæ.
b al. vos
c mſ. inimicos.
d mſ. voluntate.
e al. Varmacens.
f mſ. nunctio.
g al. dominator.
h al. recepimus.
* Imperiali ſc. quare. Principes Imperii in Comitiis Wormatienſ. ſe à Maximiliano Imp primo deluſos conquerũt in Receſſu Anno 1509. vide Reichshandlungen pag. 87. Quid de eodem Regno Hungariæ ad Imperium reducendo cũ Maximiliano II. Imp. actum ſit in Comitiis Auguſtanis Anno 1566 vide Receſſum in §. Ferner vorige/ & ſeq.

XIX. De iuriſdictione Imperii & Eccleſiæ: de Papæ Antichriſtianiſmo & tyrannide compeſcenda: de Fide Catholica, &c.

Fridericus Imp. vniuerſis Prælatis.

IN exordio naſcentis mundi prouida & ineffabilis Dei prouidentia, cui conſilia non communicant aliena, in firmamento cœli duo ſtatuit luminaria, maius & minus: maius, vt præeſſet diei: minus, vt præeſſet nocti. Quæ duo ſic ad propria officia in regione Zodiaca offeruntur, vt etſi ſe multotiens ex obliquo reſpiciant, vnum tamen alterum non offendit, immo quod eſt ſuperius, inferiori ſuam communicat claritatem. A ſimili, eadem æterna prouiſio, in firmamento terræ duo voluit ineſſe regimina, Sacerdotium ſcilicet & Imperium, vnum ad cautelam, reliquum ad tutelam: vt homo, qui erat in duobus componentibus diutius diſſolutus, duobus retinaculis frenaretur, & ſic fieret pax orbi terræ *a* omnibus exceſſibus limitatis. Sed ſedens in cathedra peruerſi dogmatis, Phariſæus vnctus oleo nequitiæ præ participib. ſuis noſtri temporis, Romanus Pontifex, quod de cœleſtis ordinis æmulatione deſcendit, euacuare nititur, & credens forte cum ſuperioribus conuenire, quæ natura non voluntate ducuntur, noſtræ Maieſtatis iubar intendit ducere in eclipſim, dum, veritate in fabulam commutata, plenæ mendaciis ad diuerſas mundi partes Papales mittuntur epiſtolæ, de complexione, non de ratione, accuſantes noſtræ fidei puritatem.

a hominũ.
b mſ. vere.
c al. deceptoribus.
* Cum Anno 1241. Fridericus Imp. Conradum filium, abdicato Henrico, Regẽ Francofurti feciſſet, dixiſſe ibi apud Papam à Lãdgrauio Thuringiæ delatus eſt; Tres in regiminib. ſuis mundum ſeduxiſſe, Moyſen Iudæos, Chriſtum Chriſtianos, Mahometem Gentiles. Sed hanc Henrici Thuringi delationẽ magis falſam quam veram fuiſſe, eius in Romanor. Regem poſtea facta electio ſatis probat. Chrõ. Thuring.

2. Scripſit enim ſolo nomine Papa, nos beſtiam aſcendentem de mari, plenam nominibus blaſphemiæ, pardique varietatibus circumſcriptam. Et nos ipſum belluam illam aſſerimus, de qua legitur: *Et exiuit alius equus rufus de mari, & qui ſedebat ſuper eum, ſumebat pacem de terra, vt venientes inuicem ſe interficiãt.* Nam à ſuæ promotionis tempore iſte pater non miſericordiarum, ſed diſcordiarum: deſolationis, & non conſolationis, ſollicitus procurator totum mundum ad ſcandala excitauit. Et, vt verba ſua recto ſenſu interpretemur, ipſe draco magnus, qui ſeduxit vniuerſum orbem, Antichriſtus eſt, cuius nos dixit eſſe præambulum: & alter Balaham, conductus ſuo pretio, vt malediceret nobis: Princeps inter principes tenebrarum, qui abuſi ſunt Prophetiis. Hic eſt Angelus proſiliens de abyſſo, habens phyalas plenas amaritudine, vt mari & terræ noceat.

3. In ſeruit enim falſus Chriſti Vicarius fabulis ſuis, nos Chriſtianæ fidei religionem *b* recte non colere, ac dixiſſe trib. *c* baractatoribus * mundum eſſe deceptum: quod abſit de noſtris labiis proceſſiſſe, cum manifeſte confiteamur vnicum Dei filium, coæternum & coæqualem Patri ac Sancto ſpiritui, Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ab initio & ante ſecula genitum: proceſſu temporis miſſum in terris in ſubſid um generationis humanæ, non de potentia ordinata, ſed de potentia ordinante: qui eſt de glorioſa Virgine matre natus, paſſus poſtmodum & mortuus ſecundum carnem & alteram naturam, quam aſſumpſit in vtero matris, & virtute Deitatis à morte poſt triduum reſurrexiſſe. Machometi vero corpus in aere pendere didicimus, obſeſſum Dæmonibus, animam inferni cruciatibus deditam: cuius opera tenebroſa fuerunt & contra legem Excelſi. Moſen vero, amicum Dei & familiarem, vera docente pagina, fuiſſe tenemus, in Monte Synai cum ipſo tenentem colloquia, cui Dominus rubum *d* accendit: per quem ſigna & mirabilia fecit in Ægypto, & Hebraico populo lex tradita declaratur, ipſum poſtmodum ad gloriam vocatum cum electis. In his & aliis accuſator noſter & æmulus, ponens aduerſus filium matris Eccleſiæ ſcandalum, contra nos mendaces & *e* venenoſas notas mundo inſcripſit. Sed ſi rectitudo ſenſus Apoſtolici non fuiſſet intrinſecus impedita, nec præpoſuiſſet impetum rationi, qui dominatur in ipſo, talia non ſcripſiſſet, nec ad ſuggeſtionem illorum, qui tenent lucem tenebras, & dicunt malum bonum, qui ſuſpicantur mel eſſe fel, per locum ab opinione, qui eſt debilis & infirmus, cum verum eſſe falſum, cum non eſſe conuertatur, & opinio vero, ſic indifferens ad vtrumque, vno gradu diſtans à fide, in huiuſmodi Papalis conſcientiæ hoſtium infringi minime debuiſſet.

d mſ. oſtendit.
e mſ. ventoſas.

4. Super quibus omnibus vehementer cogimur admirari, & noſtræ mentis quietem multa vexat turbatio, quod vos, qui eſtis Eccleſiæ fundamenta, columnæ rectitudinis, aſſeſſores Petri, Vrbis Senatores, & orbis cardines, non flexiſtis motum iudicis fulminantis, quemadmodum ſuperiores planetæ faciunt, qui ad retardandam magni corporis velocitatem contrariis motibus opponuntur. Re-uera Imperialis felicitas Papali ſemper impugnatur inuidia. Vnde Symonides interrogatus, *cur inuidos non haberet*: reſpondit: *Quia nihil feliciter geſſi.* Et quia proſpera nobis, Deo benedicto cuncta ſuccedunt, præſertim cum Lombardos rebelles noſtros ad mortem proſequimur, quos ipſe prædeſtinauit ad vitam: hæc eſt cauſa, quare *f* nominalis ipſe Apoſtolicus ingemiſcit. Et vtinam non de conſilio veſtro felicitati noſtræ inſtituerit obuiare. Verum de poteſtate ligandi & ſoluendi forte ipſe Dominus gloriatur & *g* pangit: ſed vbi virtus deficit poteſtatis, ibi *h* deſeruit abuſus. Hoc in eo intelligitur, quia regiæ poteſtatis magnus Princeps, eximius Prophetarum, reſtitutionem poſcebat Spiritus principalis, quia polluerat officii dignitatem. Sed ſecundum quod indiſſolubilia non ſoluuntur, ita & illigabilia non ligantur: quod ex eo manifeſte probatur, *i* quod ſacra ſcriptura inſtruit de his, qui mortificant animas, quæ non moriuntur: & viuificant, quæ non viuunt. *k* Patet ergo quæ ſunt digna potentiæ, quantum & quando. Nam cum Deus omnia poſſit, *l* eſt aliud quod

f al. Pontifex ipſe.
g al. pungit.
h al. ſubſeruit.
i al. quia ſcripta inſtruũt, mortificant an.
k al. poteſt.
l al. & aliquid quod.

non

non poteſt. Sane ſi uerus eſſet Pontifex innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus haberetur, non iurgiorum victimæ, ſed hoſtiarum pacificarum pacificus immolator: & poneret incenſum odoris, non doloris: nec Pontificium in maleficium commutaret. Si verus eſſet Pontifex, verbum prædicationis non traheret in fructum diſſenſionis. Nec ex hoc accuſabimur hoſtis Eccleſiæ matris noſtræ, quæ ſancta eſt in genere ſuo, quam cum reuerentia colimus, & amplectimur cum honore, diuinis ſacramentis ornatam: perſonas tamen ſingulares & ſubiectas corruptioni, à medio recedentes, penitus reprobamus. Et quia iniuriæ non ſunt tranſitoriæ, quæ noſtræ Maieſtati iugiter inferuntur, & animum ſuper hiis non lenire poſſumus nec debemus, *a* vtique noſtram potentiam relaxare cogimur ad vindictam. Vos vero, qui eſtis viri ad ſaniora conſilia conſtituti, ſenſus & rationis excellentiam obtinentes, fugientem aduerſarium noſtrum à proceſſu, cuius deteſtabile fuit initium, penitus reuocetis, rerum cõſequentia ex cauſis præcedentibus attendentes: alioquin vtraque terra ſentiet, qualiter in perſecutorem ac conſequentes Principes & fautores procedat Auguſtus, & qualiter ferro Cæſareas inferat vltiones.

a mſ. & vndique.

XX. De Creatione noui Pontificis.

Fredericus Imp. fidelibus ſuis.

Sublato de medio quondam Gregorio Summo Pontifice, qui velut paternæ dilectionis ignarus in filium vitricus, tanti * diſcriminis origo fuit & cauſa: & tamen præteritarum iniuriarum obliti, nedum ſumus filiali compaſſione viduitatem Eccleſiæ proſecuti, verum etiam ad reſtituendum ſibi noui ſponſi ſolatium, opem & operam dedimus efficacem, ſtuporem ſenſibus omnium inducentes, ita quod deſiderium noſtrum in *b* erectione noui pugilis admodum mirabantur. Angebat nos tamen vniuerſalis mali, compaſſio, & firma fiducia de ſubſtituendo paſtore pacifico delectabat. Quapropter, ſicut te latere non credimus, noſtros reſerauimus † carceres, quos in noſtrum exterminium temere nauigantium copia repleuerat Prælatorum: exercitus ſoluimus, quibus Vrbem, vrbium caput, præ ſubiectis cinxeramus: Fratres per diuerſa loca diſperſos in vnum reduci, parata viarum ſecuritate, curauimus, vt Eccleſiæ de Paſtore liberius, nobis & mundo de patre facilius prouiderent. quorum votis illum Summum Pontificem, inſpiratione diuina, ſicut noſtra tenere debet opinio, concordatis, gratiſſimus gaudio magno valde, probabiliter extimantes, orthodoxam & vniuerſalem Eccleſiam noui luminis illuſtratam: Romanum Imperium noua iuſtitiæ *c* regeneratione lætatum, quod de filium genuit, quem patrem orbis & fidei fore merito gloriatur. Igitur habentibus nobis tam de perſonæ vocatæ, quam innocentiæ noſtræ iuſtitiam, prorſus indubitabilem ſpem de pace, curſim ad ipſum proceſſimus, offerentes eandem primitus ad honorem Dei & Eccleſiæ, quam præſtolaremus oblatam. Demum qualiter non ſolum noſtra ſed omnium ſit expectatio (proh dolor) perſonarum ac temporum iniquitate, fruſtrata, &c. alteri paginæ committemus.

* belli inter imperiũ & Eccleſiã.

b al. creatione.

† de quibus ſupra tit. VI.

c al. lege; generatione.

XXI. De illicitis machinationibus Papæ cohercendis, & edicto per Regnum diuulgando, vt nullus accedat ad Concilium Papale.

Anno Chriſti 1244

Fredericus Imp. Regi Franciæ

Infallibilis veritatis teſtem, ſupremæ iuſtitiæ iudicem, obteſtamur, quod cum apud vos & alios Principes, illum auctorem transgreſſionis arguimus, cuius verenda tegere filialis reuerentiæ debito artamur, rubore multo perfundimur: nec ad hæc aliter diſpendii noſtri cura ſollicitat, vel timor aſtringit, niſi quod totius Reip. Chriſtianæ, ſed omnium maxime ſecularium dignitatum, veremur ex noſtra taciturnitate iacturam, & proximam ex dilatione ruinam. Nam vt exempli perniciem taceamus, quæ ſæpe labitur à mundi Primatibus, & viris præcipua dignitate conſpicuis ad priuatos: ecce quod Chriſtianorum debet & poteſt corda compungere, poteſt & debet ad lacrimas oculos commouere, quod iſte noſter Summus Pontifex, Eccleſiæ generalis archipater, & Catholicæ fidei procurator, Mediolanenſium Hæreticorum perfidiam fouere non deſinit, immo ſic in ipſorum fauore continuo amplius atque perfectius obſtinatur, vt nec ipſum ab hoc Zelus diuinæ calamitatis amoueat, nec priuata correctio ſeparet, nec infamia ſeculi generalis abducat. Sic eſt in obſtinationis huius ſtoliditate firmatus, vt reſipiſcentiam transgreſſionis ad vitium, & perſeuerantiam reputet ad virtutem. Qualiter enim ad multam inſtantiam Lombardorum contra nos inconſulto calore proceſſerit, ſatis vos publica fama perdocuit. Qualiter etiam cum contra nos, religionis debito & Pontificatus grauitate depoſitis, hoſtiliter arma capiens, ſe ducem & principem noſtrorum rebellium ſtabiliuit, nos vniuerſale Concilium, & ſpecialiter Nunciorum veſtrorum præſentiam, petierimus, Serenitatem Regiam credimus non latere. Demum notitiam veſtram non latuit, qualiter ex quorundam ex Fratribus eius inſtantia, qui pro reparatione tanti diſcriminis pacis conſilia cogitabant, præter omnium requirentiũ ſpem noſtra magnificentia condeſcendit, vt Lombardis prorſus excluſis permitteremus eundẽ ab inſuetis Sacerdotũ infeſtationib. pro tẽporalis treugæ ſubſidio reſpirare, vtpote qui pꝛ

ſedatione ſcandali generalis, & Terræ ſanctæ ſubſidio procurando reperiri modos & vias metiebamur ad ſalutem & pacem. Sed Romanæ Sedis Antiſtes, vtpote pacis æmulus, & non magis in perfidia fidem, quam perfidiam in fide ſeruans, Lombardos eoſdem, quibus confœderatus fuerat, à treugarum ipſarum fœdere non eſt paſſus excludi, totius orbis diſſidio Mediolanenſiũ Hæreticorum ac ipſorum ſequacium ſuffragia proponendo. Cui cum in participatione tanti ſceleris aſſentiri nollemus, vt læſæ Maieſtatis noſtræ reos ſub prædictarum treugarum inuolucro pateremur inuolui, vel ipſos vllo modo Papæ præſidio communiri: tandem poſtquam vidit eoſdem rebelles noſtros propria virtute deficere, nec ipſis poſſe remedium temporalis quietis offerre, ad artes illas poſtmodum ſe conuertit, ſatagens nos per N. Epiſcopum ad noſtram præſentiam accedentem inducere, vt cum pro reformatione Pacis inter nos & Eccleſiam, veſtros & quam plurimorum Regum Nuntios, ac nonnullos de Occidentalibus partibus Principes & Prælatos, ad Synodum intenderet euocare, Lombardos prædictos, Excellentiæ noſtræ bannitos, in treugas cum ipſo vſque ad proximum feſtum Reſurrectionis Dominicæ contrahendas comprehendere deberemus, cauſam fingens, vt ex particularibus treugis largior occaſio ad vniuerſales præberetur. Audite mirabilem calliditatis aſtutiam, conſiderate ſigna prorſus à quælibet veritate remota. Dum pacem habere nobiſcum ſe ſimulat, vt Lombardos, ad tempus pro treugarum ſuffragio reſpirantes contra nos ſecurius in rebellione confirmet, vtque contra nos ad diſcordiam medio tempore venientium ad vocationem ſuam ſubſidia Prælatorum licentius præparet, ſpem nobis concordiæ pollicetur. Et vt euidenter ad oculum videatis, quod pro diſcordia potius Concilium indicat, quam pro pace, formam conuocationis attendite: in qua nihil omnino de futuræ pacis tractatu deſcribitur, dum negatum nobis ante Concilium poſt rebelles noſtros per nos aggreſſos hoſtiliter nititur aduocare. Conſiderate perſonas, dum ſpretis Magnificentiæ *a* veſtræ Nunctiis, per quos ſibi tractatum pacis huius frequenter obtuliſtis, nunc manifeſtos Excellentiæ noſtræ rebelles N. & N. cum quibus in necem noſtram, data ſibi pecunia, prout eſt publica voce notorium, coniurauit, vocat expreſſis nominibus ad Synodum ſupradictam. Verum quantumcumque ſint clara calliditatis indicia, quibus iſte Romanus Pontifex noſtram circumuenire credidit puritatem, tamen ob reuerentiam ſummi Regis, ſic Epiſcopo nominato duximus reſpondendum: Quod nos cum ſacroſancta romana eccleſia, matre noſtra, diſcordiam aliquam non haberemus, ſed ab eius romani pontificis impetu iuſtitiam imperii defendimus, & iniuriam propulſamus: nihilominus tamen pacem cum ipſo ſemper habere optamus. Propter quod, quo generale mundi diſpendium euitemus, & tractatus pacis à remotis partibus non quæratur, per eundem epiſcopum & alios bonos viros, iuſtitiæ noſtræ conſcios, & communis concordiæ Zelatores, ad præſentem tractatum pacis, vt mala de medio citius auferantur, obtulimus nos paratos: treugas etiam, nobis velut ad guerræ præſidia munitis infeſtas, inire conceſſimus cum eodem, ſperantes per eam velut ſalutiferam ſcalam poſſe ad alta palatia pacis aſcendi. Lombardos autem, ex nexu treugarum huiuſmodi, Excellentiæ noſtræ rebelles, ſicut ſemper excluſimus, ſic & in perpetuum excludemus. Nec inter nos & eum durante præſenti diſcordia, vocari Concilium per eundem, velut per publicum Imperii hoſtem, permittemus: præſertim cum nobis, imperio & terræ Principibus indecentiſſimum iudicemus, cauſam noſtrorum ſecularium Poteſtatum Eccleſiæ foro ſubiicere vel iudicio Synodali: ſed omnibus ad ipſum Concilium conuocatis per terram noſtræ ditioni ſubiectam, ſecuritatem quamlibet denegamus. Quapropter Serenitatem regiam precibus exoramus, quatenus ad Prælatos omnes regni veſtri vulgata programmata diuulgetis, vt nullus ſub ſecuritatis noſtræ fiducia ad Synodum ipſam accedat. Nos enim, quantumcumque fidelibus regni veſtri ob amorem præcipuum, quem erga vos gerimus, libentiſſime deferamus, præſumptoſam tamen temeritatem eorum, qui prohibitionis noſtræ temerarij violatores ad inimici noſtri vocationem accedent, nos non deceret vlterius æquanimiter tolerare.

a al. noſtræ.

Anno Chriſti 1239.

XXII. De admiranda Pontificis Romani iniquitate contra Imperatorem & Imperium.

Fridericus Imp. Principibus ſuis.

AEmula regum & Principum orbis terræ, ac conſortium impatiens, dudum in ſuperbiam ſecularium liberaliter adducta Romana Sedes, propter illius, qui princeps eſſe dicitur Sacerdotum, in ſuum aduerſus nos præconceptum odium, ad vniuerſale ſcandalum ſic exarſit, adeo aduerſo Eccleſiaſticæ religionis ordine, præter mandata legis, quorum lator & Pater eſſe debuerat, quæ peruertit, dum ſe hoſtilibus rebus immiſcens dubios bellorum euentus, cædes hominum, obſidiones vrbium & vniuerſitatum procurat, & vndique pericula populorum: ſponſam Chriſti Eccleſiam, matrem noſtram, cuius auctoritate libitum pro licito ſequitur, è ſanctuario Dei ſuarum vindictam inimicitiarum exercens, reddit (proh dolor) mundo notabilem, vt ſub tam inconſtanti, & volubili rerum actore, qui præſidet, & nomine Eccleſiæ diuerſa variat & confingit, experientia facti ſingulos edocente, non immerito ab Eccleſia, pro eius Præſide ac patre mendacii, meticuloſa ſuſpicio cordibus hominum inſeratur.

1. Quapropter deuotionem tuam contingentia non patimur ignorare. Nuper enim per quoſdam de maioribus Fratribus ſuis, & Religioſos alios viros, aſpirantes ad quietum Eccleſiæ ſtatum, & pius Zelantes deſideriis bonum pacis, adhibita eſt cura propenſior intuendi modum, & habendi tractatum, per quem inter nos & Pontificem Phariſæum iſtum, contra noſtri honorem nominis praua

conſi-

conſilia colligentem, ad certum tempus treugarum compoſitio fieret, infra quod per te, quem habemus in omni dilectione præcipuum, & alios Principes orbis terræ, ad integræ pacis reformationem opportunitas commodior haberetur. Cumque nos iisdem viris, inuentoribus huius viæ, præter ſpem & creditum, pro Eccleſiæ reuerentia condeſcendere dignaremur, Gregorius dictus Papa petebat Lombardos rebelles noſtros & noſtri bannitos Imperii treugis ipſis debere muniri; quibus excluſis treugas ipſas non poterat acceptare, vt euidentiorem daret omnibus intellectum, quod negotium rebellium Lombardorum fouit, & fouet in noſtrum odium manifeſtum, illud gerens & reputans velut ſuum: quamquam hactenus aliàs palliarat, quod non in fauorem ipſorum, ſed ob transgreſſiones noſtras alias, quas fingebat, contra nos ad excommunicationis ſententiam proceſſiſſet. Quod intolerabile viſum eſt nobis, vt rebellibus noſtris diutino guerrarum diſcrimine fatigatis, & in maiori parte depreſſis, treugas concedere deberemus: ad quorum perſecutionem & vindictam accincti vexillæ neceſſaria & præpotentia caſtra noſtra triumphaliter duximus educenda. Et licet nobis in confinio caſtrametatis Campaniæ, ſuggereretur inſtanter ad ingreſſum illius prouinciæ, data plena fiducia de obtentu, ſuper quo doloris gladius ad iniuriatoris noſtri animam pertranſiret, nos tamen ad præſens ob honorem Dei, & reuerentiam BB. Apoſtolorum Petri & Pauli, quibus, vtpote qui ſacrum Imperii Diadema de ara B. Petri ſuſcepimus, eſſe volumus non ingrati, ab ingreſſu & receptione ipſius terræ deſtitimus; expectantes interim, ſi noſtrum iniuriatorem omiſſa vexatiò reuocet ab offenſis.

3. Præterea non patimur te latere, qualiter homo iſte dictus Papa in obſidione Ferrariæ ciuitatis Imperii, & Salinguerræ fidelis noſtri, Bononienſibus, Venetis, & aliis conuicinis noſtris rebellibus, conuocatis, Legatum ſuum cum Mediolanenſibus fecerit conuenire, ducem ibidem exercitus & rectorem: qui adeo cum ſuis complicibus eundem Salinguerram & Ferrariam in exhæredationem Imperii coarctauit, quod à ſuis proditus, receptis tamen promiſſionibus & pactis de indemnitate perſonæ ſuæ ac rerum ſuarum & de ſalubri mora ſua in eadem ciuitate, necnon per eundem Legatum, Ducem Venetiarum, Poteſtates, Rectores, Capitaneos exercitus, & generaliter per totum exercitum iuramento firmatis, nomine Eccleſiæ iuramentum impendit, ac ſæpe dictam ciuitatem aſſignauit Eccleſiæ ſpecialiter poſſidendam, commiſſa fide ſua fidei Legati Eccleſiæ, quod præſtita & iurata ſibi ſecuritas plenarie ſeruaretur. Sed poſt deditionem ciuitatis & ſuam Legatus idem eadem ciuitate, qua præſtiterat iuramenta, cum prædictis omnibus deierando, demolitis domibus & bonis eiuſdem Salinguerræ, ipſum ſimul duxere fide mentita Venetias captiuatum. Ecce qualiter inuenitur in Legato fides? qualis de patre Legati mentiendi prodeat auctoritas? vt fidem reputent, fidei iuramenta non ſeruare. O quam peſtiferum ab eccleſiæ rectoribus emanat exemplum! quam euidens omiſſa veritate deceptio! vt Regibus & Principibus orbis, quibus propter impatientiam inuident, ſint præcipue præcauendi, ne de facili ſe præbeant in manus eorundem, qui ſemper intercipere conantur incautos, & pium reputant innocentiam condemnare. Nos autem qui omnes & ſingulos eorum tum ex vicinitate, tum ab experto, intus & in cute iam nouimus, taliter te per imaginem rerum ab eorum fallaciis cautum volumus obſeruari, vt vobis intendamus præcauere, [illegible] in eo, qui Reges & Regna conſtituit, quod iuſte iniuriam propulſantes, violentiam nobis illatam noſtrarum virium conamine propellemus, & in gladio iuſtitiæ, quem auctore Domino baiulamus, Sacerdotum gladios, quibus abiecta ſtola lumbos ſuos inhoneſte præcingunt, iuſtius retundemus.

4. Dignum inſuper duximus ad tuam notitiam perferendum, quod idem Papa, ſicuti eſt in motibus præceps, & inconſtans in omnibus viis ſuis, ſtrenuis viris de Francia, Cruceſignatis, & pro voti executione ad iter accinctis, prohibuit cenſura Eccleſiaſtica, ne tranſeant in præſenti, non attendens neceſſitatem Chriſtiani exercitus in Vltramarinis partibus commorantis, cui in emergentis caſus articulo nedum de Cruceſignatis, ſed de nouiter conſignandis deberet in auxilium ſubuenire. Vnde ab operibus eius, quæ ſuo teſtimonio profitetur, auctorem potes agnoſcere, quod duplicitas viarum ſuarum ſcandalum generet, & totius vniuerſitatis incommodum ſubmittitet.

XXIII. *De poteſtate Imperatoris, & obedientia Vrbis Romæ Imperio contra Papam debita.*

Fredericus Imp. Senatoribus & Populo Romano.

PRæteritæ culpæ veſtræ conuicium, quod ſub patientiæ hactenus regulariter duximus, factionum veſtrarum faciente proteruia, cum *a* tolerantia pati vlterius non valemus: ſed in hoc motus noſtros reſtringimus, & audaciæ refrenamus inſtinctum, ne poſſet vltio culpam excedere, & à quo trames iuris oritur, inde iuſtitiæ limites deuiarent. Quamquam etenim Serenitati noſtræ, quam diuina potentia ſeruare non ceſſat ſubiaceat omne quod volumus, noſtræ tamen voluntatis imperium de rationis fonte colligimus & de virtutum puteo temperamus. Dudum etenim ſi ſub tela nucleus non celatur, dum victrix Aquila noſtri proceſſus præuia, in Romanis prædiis victricia ſigna pandebat: dum caſtrorum ſtabilitate micantium angulos veſtræ perfidiæ cingebamus: dum noſtræ victoriæ gladius, qui vinci neſcit, per vicinitatis inſtantiam vobis hactenus cuſpide minabatur, dum no-

a mſ. collatione.

Digitized by Google

dum noſtræ potentiæ fremitu terror & ſtrepitus ſic greſſus veſtros præcluſerat, ſic puſillanimitatis affectus oppreſſerat, ſicut in experientiæ libro legere potuiſtis, quod cordis cogitatio non palpitabat intrinſecus, nedum quod in modum audaciæ immo inſipientiæ (vt loquela ſit proprior) Cæſaream incitaretis victoriam ad vltionis meritæ funera, ſicut improuide nuper a attemptaſtis, non attendentes, quod licet noſtra non ſit vbique corporalis præſentia, noſtræ tamen ad longinquos orbis terminos laxantur habenæ, * potati de calice Babylonis. Nam poſſe b veſtrum, quod contra noſtram potentiam non poſſe putatur, feciſtis in partibus Tyburtinis, oua rumpentes aſpidum, ex quibus iam prodiit regulus, telas araneas texuiſtis. Cum itaque omnis ſubita rerum mutatio non ſine quodam quaſi conflictu proueniat animorum, iniquæ temeritatis euentibus, potentiæ noſtræ propoſito mutante iudicium, veſtra diſſoluetur Babylon; Damaſcus deficiet, ſufflatorium conſumetur in igne, ſedes ab Aquilone poſita corruet, & lumbare veſtrum circa lumbos appoſitum computreſcere faciet noſtræ Serenitatis induſtria, quam diuinus intuitus non deſinit illuſtrare. Et quæ liuorem cuiuslibet tenebroſitatis obducit, cuique ſe totus fere orbis inclinat, faciente diuina clementia, per locum à genere Vrbem ſibi ſentiet emolliri, vt à quo Romanum Imperium meruit nominari vere nobis Roma ſubiaceat, quibus terra ſeruit, mare fauet, & ad motum omnia deſiderata ſuccedunt.

a mſ. accepraſtis. * ſt. Romani. b al. veſtrû contra n. p. non poſſe putari feciſtis: in partibus &c.

Anno Chriſti 1246.

XXIV. *De proditoribus Imperii non receptandis.*

Fridericus Imp. Senatoribus & Populo Romano.

IGnominioſa vulgaris veſtri nominis fama, quæ non abſq; verecundiæ maculæ nota Vrbem vrbium iam infecit, & ſi non Pontificum ſuorum, Senatorum tamen maxime Magnatum & virorum illuſtrium modernorum debuiſſet corda ferire, dum tantorum Nobilium ſucceſſiua progenies omiſerit aure ſurda ipſius prædeceſſorum Vrbis nobilem nutrituram. Equidem mater ipſa c Priſtinis temporibus fideles lactabat filios, nutriebat prouidos, receptabat honeſtos, exulabat infidos, eiiciebat improbos, & impios perimebat: & ſic tantis tunc illuſtrata nominibus totius mundi regna tributaria erant ſibi. Mirabilis igitur non ſatis, immo vltra quam dici poſſit miranda tam excellentiſſimæ vrbis cæcitas, & tantorum ciuium obſcuritas oculorum, vt qui tam felicium deberetis anteceſſorum, huiuſmodi antiquitatis, digniſſimæ vitæ morumque ſequi veſtigia, à ſemitis veſtrorum laudabilium Patrum improuide deuiantes, non minus in veſtrum quam culminis noſtri præiudicium, proditores noſtros fauorabiliter receptando, honorabiliter confoueritis, qui ad ipſorum interitum deberetis totis viribus ſummo ſtudio anhelare, velut hii, qui ab eorum infantia de limo terræ aſſumpti, paterna dilectione nutriti, & inſigniti famoſis honoribus, & liberalitatis noſtræ dextera multis in Imperio & Regno ditati muneribus præfulgebant, percuſſi d telo principis tenebrarum, & oculorum ſtupefecit viſum, & auris auditum quod multos multipliciter ſcandalizat, paratis latenter ipſorum in ſanguine gladiis, dum nobiſcum ſimul refecti cibo vnanimiter conuerſarentur in Aula, facinoroſo nequitiæ facinore præconcepto abſynthio, doloſe ſimul & doloroſe procurauerant mortem noſtram. Animaduertite igitur Romani populi & videte, vtrum pro collatis beneficiis per nos vobis, quibus ſemper noſtræ liberalitatis magnificentia vos dotauit, à vobis, tamquam à ſacri noſtri Imperij capite, tam ingratum quid merito Imperialis Excellentiæ debeatur: vt huiuſmodi gubernetis nequiſſimos proditores, qui non ſine multiplici Chriſtianitatis clade noſtrum ſanguinem, vtpote Romani Cæſaris, Catholicæ fidei defenſoris, ſic vnanimiter ſitiebant. Cumque tam nephandiſſimi ſceleris patratores inter vos de iure conſortium habere nequeant vel fauorem, ad ipſorum exterminium & confuſionem taliter prudentia veſtra procedat, quod honoris veſtri perpetuam cedat ad gloriam, & noſtræ magnificentiæ ad vindictam.

c al. priſcis. d al. Zelo.

XXV. *De executione Mandatorum, & rationibus ſui officii ab Officialibus exigendis.*

Fridericus Imp. Magiſtris Rationalibus ſuis.

INter accidentium multiplices diuerſasque maneries, quæ regnantes inſigniunt, adeſt de magis participantibus prouida modeſtia mandatorum. Nam ſiue pro mera gratia, quam aliquibus conferant, vel mixta iuſtitiæ mandata, per literas dirigant ad ſubiectos, motum interioris hominis, quo medio in actum velut de potentia ſingula prodeunt, literis credita, metallo vel cera figurata mandantis ſpecies auctorizat. Quantumcumque verumtamen dominantis exornet mandata modeſta directio, accidit præcipue ad eſſe domini fidelis & diligens executio eorundem, à quib. tutius creditur, & minus indecens reputatur, quod Imperantes abſtineant à mandatis, quam per patientiam nullius executionis eorum indebite vel improuide ſe eludant.

Conſiderato propterea verecundiæ notam culmini noſtræ Maieſtatis e inurere, quam regnantes debere proſpicimus quoslibet euitare, diſpoſitionis rectæ materiam in hoc ſingulis tradimus, dum hæreditarium Regnum noſtrum Siciliæ parere nobis in his, ſicut in quibuslibet aliis omni genere deuotionis obſequitur, ordinamus. Quanquam autem dum pridem feliciter ab eodem Regno noſtro ſeceſſimus, euidentis vtilitatis gratia Germaniam reuiſuri, Officiales omnes & Capitaneos per noſtram Excel-

e al. incurrere.

Excellentiam ordinatos, poſt depoſitum commiſſæ ſibi adminiſtrationis officium, in magna Curia noſtra nobis feliciter in Regno præſentibus, vel in abſentia noſtra coram eo, qui vices noſtras ibidem pro tempore gereret, iuſſerimus præſentandos, vt ſuper exactionibus mandatorum, quæ ad eos fiſcali vel priuatorum vtilitate poſcente, officio durante, peruenerant, ponerent rationem, prout ex literis noſtris ad Henricum dilectum filium noſtrum, & ipſius olim Conſiliarios destinatis, quas per ipſos ipſum per totum Regnum publicare mandauimus, ad vos coniicimus peruenisse. Quia tamen temporis & rerum varietate poſcente, quibus oportet captari conſilia, fortunæ noſtræ *a* felicitas prorogato itinere ad Germanos, in Liguriæ partibus nos aliquandiu moraturos instituit, vt Auguſtæ potentiæ noui triumphi materia non deeſſet, ex prædicti filii noſtri Conſiliariis, coram quibus Officiales comparere propterea debuiſſent, aliquos in alleuiatione noſtrorum onerum ad noſtram præſentiam euocatis, & quoſdam alios aliis noſtris ſeruitiis duxerimus *b* promouendos: cum fidelibus noſtris regnicolis ſolitam Excellentiæ noſtræ manſuetudinem exercentes, veniendi propter hoc ad partes Imperii ea neceſſitate ſubmouimus, ne damnoſa ſibi propterea noſtræ Maieſtatis officia reputarent.

a mſ. fidelitatis.
b mſ. prrepo nendos.

3. Vobis igitur, de quorum experta fide confidimus, quorum induſtriam in aliis experimur, quos examinatores eſſe volumus de prædictis, præſentium auctoritate præcipimus mandantes, quatenus, vt quam primum Officiales transacti temporis, per Excellentiam noſtram principaliter ordinati voluerint ponere rationem de geſto per ipſos officio, vel ſe vobis vltroneos offerrent, vel ad id vocatos ſe etiam præſentarent, tactis ſacroſanctis Euangeliis corporale præbeant ſacramentum, quod mandata omnia & literas, quæ à Maieſtate noſtra propter officium ſibi *c* traditum exercendum receperit, vobis debeant integre præſentare. Quibus exhibitis coram vobis quantitatem omnium mandatorum & reſponſalium, ſicut ad quemlibet ſingulis menſibus ſunt directa, diſcretis hiis, quæ fiſcalia mere continent, à priuatis, faciatis, Officiali præſente, in quaterno aliquo memorialiter annotari. Sicque inſtanter, ſi hora vel tempus patitur, & alia noſtra maior vtilitas non repugnat, legatis cum ſumma diligentia literas, quæ ad Officiales ſpecialiter pro noſtris ſeruitiis ſunt directæ, ordine menſium, ſicut diximus, ordinato ab Officiali præſente de executione illorum, quæ vederitis per nos mandata miſſe, per literas exquirendo: quæ ſi videritis per eum executioni debitæ demandata, commendetis eundem, & bonum proceſſum eius in ſpeciali quaterno, quem facere vos inde præcipimus, redigi faciatis, noſtræ conſcientiæ poſtmodum applicandum. Quod ſi vobis de ipſorum executione idonea non conſtaret, requiratis ab eo, *d* quare hoc potuerit accidiſſe. Quod ſi iuſtam excuſationis ſuæ cauſam prætenderit, audiatis eundem & ſimiliter annotetis: ſi vero non iuſtam, aut nullam excuſationem prætendere poterit, in peccato negligentia vel culpa ſua ſiue defectus per vos noſtræ conſcientiæ applicentur: vbi vero damnum euidens fuerit per Officialis defectum, noſtræ Curiæ *e* vel priuatis illatum, illud per Officialem eundem tam fiſco quam fidelibus noſtris læſis volumus reſtaurari.

c al. creditum.
d mſ. quatenus.
e mſ. non priuatæ.

4. Sicque diſcuſſis mandatis & reſponſalibus primo, quæ fiſcalia mere continent; idem vos facere volumus de literis Maieſtatis noſtræ, quæ ad eum priuatis ſupplicationib. ſunt directæ, reſponſalium ad hoc tenore noſtrarum & verbis diligenti prouiſione penſatis, quæ multa vobis de commodis noſtris aperient; præſertim in notificationibus expenſarum, & in aliis Officialium noſtrorum proceſſibus, de quibus vobis aliter in proceſſu ratiocinij non conſtaret.

5. Generalia vero mandata noſtra, quæ ſpecialiter in fauorem fiſcalium contra ſuſpectos nobis aliquando proditores noſtros, & eorum conſanguineos, qui in Maieſtatem noſtram noniter deliquerunt, direximus; ſuper inquiſitionibus faciendis de fidelitate illorum, pro quibus literæ à nobis de mera gratia impetrantur, de ordinatione feudorum, *f* de tenendis immeritis, de reddendis iumentis, de immunitatibus quæ anno proximo præterito indultæ ſunt à Maieſtate noſtra Eccleſiis & prælatis, de manneriis qualiter ſunt ſoluendæ, de ſuperactionibus abſtinendo, de inquirendis & reuocãdis ſtabilibus & mobilibus proditorum in Curiæ noſtræ præiudicium occupatis; de forma & locationib. fiſcalium & armis etiam attributa, & de quibuslibet aliis, quæ à noſtra Curia emanarunt, & in fiſci noſtri vel fidelium noſtrorum fauorem generaliter duratura, excepto etiam de aliis; ſicut ad quemlibet nouorum Officialium dirigenda videritis, auditis & admiſſis iuſtis & moderatis expenſis, ſi quas in eorũ executionibus debitis Officialis, ad quem directa ſunt, ſe feciſſe monſtrabit, ad Officiales noſtros circa Portam Roſeti, vt eorum tempore ea ſimiliter exequantur, mittere non tarderis. Quibus etiam per literas patentes iniungimus, quod à nobis ea recipiant, & ipſa tamquam ad eos directa clauſa recipiant, & fideliter exequantur.

f al. de tenendis & redd: iumentis.

6. Poſt exquiſitam vero plene rationem ſuper executionibus mandatorum, ſuper reſiduis in recolligendis, quod eſt Curiæ noſtræ perutile, ſeruata forma vobis anno præterito per Curiam noſtram data, cuiuslibet ratiocinium ad Curiæ noſtræ Præfectum & fidelium noſtrorum expeditionem, ſicut officium veſtrum decet, ſtudioſe diſcutite, ac diſcuſſum & *g* expeditum finaliter iuxta ſolitum in deſcribendo noſtro culmine terminare procuretis: prædictis omnibus vſque ad aliud mandatum noſtri culminis duraturis, & à vobis annexa ſuperius, ſine alio ſpeciali mandato noſtro, annis ſingulis, quibus Officiales mutari mandauimus, efficaciter ſeruaturis.

g mſ. exquiſitum.

7. Ne au-

7. Ne autem Officiales, de quibus ſuperius diximus, ſi de mandatis noſtris vel reſponſalibus aliqua retinere, vel potius occultare non exhibendo præſumpſerint poſt a præſtitum iuramẽtum, fraudem vel eorum malitiam tranſire ſe gaudeant impunitam, Officialem, qui Curiæ noſtræ regiſtra, quorum exempla ſemper habebitis, in hiis b obtexerit vel defecerit, quem Curiæ noſtræ ſcribetis, prudentiæ veſtræ committimus puniendum.

a mſ. præſtatum.

b al. exceſſeris

XXVI. *De profeſſoribus liberalium artium & eorum ſtipendiis.*

Fridericus Imp. Magiſtro Petro de Hybernia.

NOſter inſtanter, quem in ſubditorum ſemper emolumenta dirigimus, ſollicitatur affectus, qualiter regni noſtri Siciliæ præclara poſſeſſio, ſicut rerum vbertate victualium ad diſpenſationem diuini nominis c natura profluente tripudiat, ſic ad noſtræ prouiſionis edictum, virorum d perfectione ſcientium, fluente fortuna, valeat fœcundari. Ad quod etſi progenitorum noſtrorum nos memoranda prioritas inuitet exemplo, dum diuerſarum ſcientiarum Doctores fore dudum in Regno comperimus, & multos artium beneficio liberalium munimentis prouectos ad ardua, quos innata ruditas honoris & gloriæ reddidiſſet indignos, ſic nos ſuper hiis & priorum tempora reuiuiſcere volumus, vt quæ per interualla quantalibet quaſſata videntur, iam paſſa e deſidiam ſub iuuentutis noſtræ primordiis feniliter iuueneſcant: ac dum fideles noſtri regnicolæ paratam ſibi menſam propoſitionis inſpexerint, non ſolum ſuperuacuum ſibi reputent aliena proinde flagitare ſuffragia; ſed glorioſum exiſtiment extraneos alios ad gratitudinis huiuſmodi participium euocare.

c mſ. terra.

d mſ. profeſſione.

e al. diffidia.

2. Cumque ciuitatem Neapolitanam, antiquam vtique matrem & domum ſtudii, tam maritinæ vicinitatis habilitas, quam terrenæ fertilitatis fœcunditas, reddant vtiliter tanto negocio congruentem, generale ſtudium in ciuitate ipſa mandauimus reformari, vt quam localis amœnitas plenitudine rerum gratificat docentibus, & addiſcentibus vndique collecta commoditas efficiat glorioſam. Te igitur, quem antiquæ fidei præſcripta ſinceritas, & præſtita dudum felicis f recordationis Domino Patri noſtro grata ſeruitia nobis efficaciter recommendant: de cuius etiam experta ſcientia, probitate cognita, & doctrina probata, in conſpectu noſtro iam pluries multorum teſtimoniis claruerunt, ad celebranda communis Studii eiuſdem feſtiua ſolempnia hilariter prouidimus inuitandum: fidelitati tuæ præcipiendo mandantes, quatenus de fauore & gratia noſtra ſecurus, ad ciuitatem ipſam, ob reuerentiam Maieſtatis noſtræ, perſonaliter recturus accedas. Et vt certam concipias de noſtræ gratiæ liberalitate fiduciam, firmiter tenere te volumus, quod in aduentu tuo, in ſignum fœcundioris auſpicii, de valore annuo duodecim vnciarum auri tibi faciet noſtra munificentia prouideri.

f mſ. memoriæ.

CONCILII LVGDVNENSIS

DECRETVM

DE ELECTIONE IMPERATORIS ROMANORVM.

Anno Chriſti 1245.

Magnates Alemanniæ, non tamen Electores Imperatorum:

Rex Bohemiæ.
Dux Lotharingiæ.
Dux Brunſuuikæ.
Dux Suauiæ.
Landegrauius Duringiæ.
Dux Lemburgiæ.
Dux Carenteniæ.
* Comes Sabudiæ.
Comes de Gelria.

* Dux Saxoniæ

Electores Imperatorum:

Laici:
- Dux Auſtriæ.
- Dux Bauariæ.
- Dux Saxonum.
- Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ.

Prælati — Principales:
- Archiepiſcopus Colonienſis
- Archiepiſcopus Moguntinus
- Archiepiſcopus Salsburgenſis

2. Iſt

2. Iſti ducentur in inſulam quandam Rheni, & dimittentur ſoli in ea, & amouebuntur omnes nauiculæ, & ibi tractabunt de electione Imperatoris: nec adueniet aliquis ad eos, donec ſint concordes. Huic negotio præerit Archiepiſcopus Colonienſis, ſecundus Moguntinus, tertius Salsburgenſis.

3. His à Domino Papa directa eſt diligentiſſima admonitio cum ſupplicatione, vt ſibi alium Imperatorem eligerent, promiſitque eis ſui & totius Eccleſiæ conſilium & auxilium: & in principio, ſub ſpe potioris ſucceſſus, quindecim millia librarum argenti.

DEFINITIO IMPERATORIS ET PRINCIPVM Germaniæ.

3. Præuenit autem & inualuit FRIDERICI diſſuaſio: qui eis & maxime duci Auſtriæ, vinculo affinitatis eſt confœderatus: vnde * monitis aut precibus Papalibus Electores minime paruerunt.

*Hinc pater Principes Germanos Papæ, vt Imperii translationem, ita quoque electorum inſtitutionem negaſſe, quam vtramque hodie tantopere vrgent Papiſtæ.

CONRADI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES

I. De priuilegiis Vrbis Romæ.

CONRADVS IMP. SENATVI ET POPVLO ROMANO.

ARDENS ſemper fuit cor noſtrum ab ætatis noſtræ principio, poſtquam Regalem indolem Illuſtris natura Cæſarum de virtute contingente præuenit, & eadem continuata voluntas cum dignitate ſuccedente concreuit, ſicut Nunctii veſtri ad noſtram frequenter præſentiam deſtinati, cùm quibus de corde puro & conſcientia non ficta contulimus, potuerunt ublicam veſtram notitiam pertuliſſe noſtrum conſtans propoſitum & affectum, vt auctricem pa- & actricem Imperii Romani Romam reformaremus in ſtatum dignitatis antiquæ, & Proceres ſuos, cum quibus Reſpublica Imperii conſueuit hactenus longe lateque magnificis titulari, de commiſſo nobis Imperialis honoris onere, non indigne ad partes ſollicitudinis vocaremus, quoſdam præficientes circa latus noſtrum publicis officiis Aulæ Cæſareæ, quoſdam ad præſidia regionum pariter & Regnorum, ac Prouinciarum adminiſtrationes & regimina ſtatuentes, per diuerſa officia Præfecturarum, prout Nobilitas exigit & induſtria ſingulorum, propenſiori o deputatis, vt quæ in Principem Romanum cuncta officia & ſua tranſtulerat, eadem felix Rohilominus particeps onerum & laborum coadiutrix accedat, nec ſit expers honorum, quorum ntulit incrementa. Non patientes igitur conceptæ voluntatis commoda diutius prorogari, ſed ſecùs & honorem Vrbis Nobiles Romani præſideant officiis, & dignitatibus illuſtrentur, vniem veſtram monemus, ſollicitamus & hortamur attentius, quatenus *a* Proconſules noſtros, leonem, Ioannem de filiis Vrſi Comitem Iohannem de Polo, Oddonem Frange pa- & Angelum Malabrancham, dilectos noſtros, abſque difficultate moræ ad noſtram præſenanſmittatis, honores & onera ſubituros, quibus ſingulos eorum duxerimus deputandos, vt oſtro tempore in Vrbe Romana Romulei ſanguinis honos appareat, Romanum diadema vel præfulgeat, & antiqua renouetur dignitas Romanorum, & fiat nexus indiſſolubilis gratiæ nter Romanum Imperium & Romanos, quam nos & noſtra tota Cæſarea ſucceſſura progenies omani ſtatus honorificentiam & augmentum teneamur perenniter ampliare. Cæterum quæ *b* mus Iudex Curiæ noſtræ, fidelis noſter, vobis ex parte noſtra dixerit, credere debeatis, fideliter.

a mſ. præconſules veſtros.

b al. Theodemus.

II. Super excontro obſidum.

CONRADVS IMP. CAPITANEO.

arunt Excellentiæ noſtræ fideles noſtri, &c. obſides de Monte Flaſcone, de mandato noud Capuam commorantes, vt cum velint pro ſeipſis excontrum perſonarum condecens exdelicet fratrem pro fratre, patrem pro filio, filium pro patre, nepotem pro patruo, vel panepote, licentiam eis taliter excontrandi de noſtra gratia concedere dignaremur. Quorum onibus benignius inclinati, fidelitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus per Commupræfati plene certificari ſtudeas de nominibus & qualitatibus eorum, qui excontrari peorum quos modo prædicto pro eorum excontro dare intendunt: ſtudium diligens hainquirenda certitudine veritatis, vtrum, ſicut prædictum eſt, frater pro fratre, ac reliqui & idonei tribuantur, vt ex eis videlicet, qui pro excontro offeruntur, æque ſicut per alios, rari debent, ſecure noſtræ Curiæ caueatur: ac per literas tuas de nominibus & qualitatibus prædictorum, & ſi per eos, qui dandi ſunt, noſtræ ſit Curiæ æque cautum, noſtram fideliter ieſtatem.

III. *De remuneratione fidelium in filios facienda.*

Cunradus Imp. &c.

IN exemplum noſtrorum fidelium, vt alii fideles ad noſtra ſeruitia promptius animentur, ipſorum fidem poſt mortem eorundem, in ipſorum filios remunerari volumus.

IV. *De diſpenſatione ſuper defectu natalium.*

DIgnum eſſe decreuimus & conſentaneum rationi, vt hii, quos interdum in legitimis actibus defectus natalium impedit, legitimationis honore per Principem reparentur; & ſi quandoque, ſuper hiis Imperialis fauor fidelium ſuorum ſupplicatione requiritur, liberaliter largiatur. Inde eſt, quod cum Magiſter Theodinus de Curia Clericus, fidelis noſter, pro legitimatione P. M. & S. filiorum ſuorum, quos ipſe dudum in ſacris ordinibus conſtitutus ex B. de eadem terra muliere ſoluta ſe aſſerit genuiſſe, Maieſtati noſtræ humiliter ſupplicauit: Nos ſupplicationibus ſuis benignius inclinati, prædictos N. de plenitudine poteſtatis noſtræ, ex certa ſcientia, eos ſpurios eſſe ſcientes, legitimauimus, & ad omnia iura legitima reſtituimus, vt tamquam legitimi & de legitimo thoro nati, in bonis paternis & maternis, quæ feudalia non exiſtunt, ſuccedant, & ad omnes actus publicos & ciuiles honores, ſi ſe caſus ingeſſerit, admittantur, & in omnibus aliis ſuam libere proſequi valeant actionem, obiectione prolis illicitæ in poſterum quieſcente, & lege aliqua non obſtante, & ea præcipuæ quæ lagitimari ſpurios niſi ex certa ſcientia non permittit: ita tamen quod vigeſimam partem prouentuum omnium bonorum, quæ prædictæ legitimationis beneficio ad legitimos eosdem peruenerint, ſingulis annis reddant Curiæ noſtræ in recognitionem gratiæ, quam eis ſuper hoc duximus indulgendam.

V. *De Cingulo militari per Principem concedendo.*

NOtum facimus vniuerſis, quod A. de N. Maieſtati noſtræ humiliter ſupplicauit, vt cum fieri velit * Miles, & pater ſuus Miles non eſſet, ſibi exinde largiri licentiam dignaremur. Nos autem, vt fidei ſuæ meritum, & ſuorum, per Imperialis gratiæ præmium imperialiter compenſemus, ſupplicationibus ipſius benignius inclinati, de poteſtatis noſtræ plenitudine ſibi concedimus poteſtatem, quod quamquam pater ſuus Miles non fuerit, & noſtris conſtitutionibus caueatur, quod milites fieri nequeant, qui de genere Militum non naſcuntur, ipſe tamen de culminis noſtri licentia decorari valeat cingulo militari; mandamus, quatenus nullus ſit, qui ipſum ſuper hoc de cætero moleſtare vel impedire valeat, præſumat.

* i. e. Eques

VI. *Sententia vltimi ſupplicii homicidæ per ſolum Cæſarem remittenda.*

QVam ſit fauorabilis Magnificentia Cæſaris, & quam ſit affabilis miſericordiam petentibus, vultus eius ex præſentis negocii ſerie poteſtis aperte coniicere: in quo ſic eſt operatus iuſtitiam, vt per miſericordiæ ſemitas dirigat greſſus ſuos: ſic miſericorditer eſt profectus, vt partes iuſtitiæ non excludat, & vt conſulatur animæ mortui potius quam vindictæ: nec impunitum penitus dimiſit noxium, nec perdere voluit ad ſuæ pietatis refugium proclamantem. Tales ſunt etenim Magnifici Principis viæ ſuæ, vt in eo quis reperiat ipſius participium, quod formidat, & ſupplex ac humilis miſericordiæ formitem vt reſpiret: quia nec ſanguinem ſitit, ſi iuſtitiæ a vim non minuit miſerendo, nec parcere vult noxio, quem reddit culpabilem temeraria præſumptio delinquendi. Sermo hic eſt de G. de Placentia captiuo, quem propter homicidium, non ex propoſito ſed rixa interueniente commiſſum, noſtra ſententia vltimo ſupplicio condemnarat: qui licet ante iudicem in examinatione iuſtitiæ ſtricto iure inexcuſabilis ſit repertus, tamen coram ſummi principis clementia factus eſt rediuiuus, ſicut in authentici ſcripti noſtri ſerie videritis contineri, quod latrix præſentium operoſa demonſtrabit.

a al. viam inuenit miſerendi.

HENR.

HENRICI VIII. THVRINGI
REGIS ROMANORVM

Leges Iudæis traditæ

Anno Chriſti 1245.

NOs Henricvs Dei gratia &c. Vniuerſis præſentem literam inſpecturis. Propter diuerſos quæſtionum articulos, qui ſuper iure Iudæorum ſæpius proponuntur, nos iura ipſorum, quibus eos in terra noſtra vti volumus, pariter & gaudere, præſenti litera duximus exprimenda.

1. Si Iudæus conteſtari voluerit ſuper Chriſtiano de debito, vel de alia cauſa, conteſtari debet cum duobus Chriſtianis, & vno Iudæo veracibus & bonæ famæ, Chriſtianis iurantibus ſuo more, & Iudæo iurante in ſuo libro.

2. Si Chriſtianus conteſtari voluerit ſuper Iudæo de debito, vel de alia cauſa, conteſtari debet cum duobus Iudæis, & vno Chriſtiano veracibus & bonæ fidei.

3. Nullus Iudæus tenetur reſpondere corã alio, quam ſuo Iudice, quem nos dederimus eiſdem.

4. Omne pignus, quodcumque fuerit, poteſt Iudeus accipere, ſine adductione teſtium, exceptis præparamentis & aliis rebus Eccleſiarum, quas ſemper debent accipere cum adhibitione teſtium, duorum Chriſtianorum & vnius Iudæi, qui ſint bonæ famæ.

5. Omne pignus, quod Iudæus acceperit, ſi de eo tanquam de furto Chriſtianus aliquis impetierit, Iudæus potius obtinebit cum iuramento quod in pignore acceperat, quam Chriſtianus id auferat cum iuramento. Sin Iudæus ſuper hac re teſtes habere poterit, non erit neceſſarium quod iuret, præter præparamenta, ornatus & res Eccleſiarum, de quibus ſi Iudæus conuentus fuerit, warandatores ſuos adducere debet vel teſtes duos Chriſtianos & vnum Iudæum, veraces & bonæ famæ: ſin minus, perdet pignus & denarios accommodatos.

6. Si Iudæus de rebus Eccleſiarum conuentus, ſe habere negauerit, & poſtea ſub eo inuentæ fuerint, perdet res ipſas, & denarios accommodatos, & iudicio ſuo vadiabit: aliud incommodum aut aliam pœnam non ſuſtinebit.

7. Si Chriſtianus equum Iudæo in pignore poſuerit, & poſtmodum extra ſuam warandiam alius ſub eo a repetit eundem equum, ſi Iudæus warandiam habere poterit, vel conteſtatores poſitis pignoribus, equum retinebit: ſin minus, equum perdet, & aliud damnum non ſuſtinebit. Si infra warandiam non repetitus fuerit, nec impetitus, Iudæus obtinebit cum iuramento, vel teſtibus, quod idem equus ſit ſibi impigneratus.

8. Si Chriſtianus cum nuncio Iudicis Iudæorum de re ſibi ablata interrogauerit ſcholis & Iudæorum communitatibus, ſi aliquis habuerit, & non recognouerit, & poſtea ſub eo enuenta fuerit, rem ipſam perdet, & denarios accommodatos, & iudici ſuo vadiabit, aliud damnum non ſuſtinebit.

9. Si Iudæus pignus poſitum perdiderit cum aliis rebus ſuis, per ignem, vel per furtum, vel per violentam rapinam, & hoc conteſtatus fuerit cũ iuramento in libro, vel veracibus hominibus, pignus perditum ſoluere tenetur. Sed ſi Chriſtianus, qui pignus poſuerat, veniens ad Iudæum argentum ſuũ [illegible]lerit, & ponderatum exhibuerit, repetens pignus quod poſuerat à Iudæo, ſuper hoc teſtes, videlicet duos Iudæos & vnũ Chriſtianũ veraces addẽs, & Iudæus nõ reddiderit, ab ea die vſura nõ accreſcit. Si poſtea Iudæus idẽ pignus perdiderit igne vel furto, vel quocũq; modo, tenetur Chriſtiano ſoluere iuſtitiã ſub iuramẽto, reſtituturus illud, in quo pignus erat melius, quã ſumma accõmodata & vſura.

10. Si autem Iudæus ſequenti die, vel quocunque die poſtea venerit ad Chriſtianum, & pignus [illegible]m exhibuerit ad redimendum, ſub teſtimonio duorum Chriſtianorum & vnius Iudæi, & ille non re[illegible]erit, & ſi poſtmodum Iudæus eidem pignus, igne vel furto vel violenta rapina cum aliis rebus ſuis, tenebitur ſoluere Chriſtiano.

11. Si conqueſtus fuerit Chriſtianus de Iudæo coram Imperatore, & ſi Iudæus tenetur vadiare, [illegible]abit marcam auri.

12. Item ſi coram nobis conqueſtus fuerit Chriſtianus de Iudæo, & ſi Iudæus vadiare tenetur, [illegible]bit ſimiliter marcam auri.

13. Si coram Camerario noſtro Iudice erit conuentus, & ſi vadiare tenetur, vadiabit marcam [illegible]orum.

14. Coram quocunq; alio inferiore Iudice, ſi conuentus vadiare tenetur, vadiabit librã piperis.

[1]5. Item quicunque contra Iudæum habet aliquid quæſtionis, debet coram ſuo Iudice, qui pro [illegible]fuerit, ipſũ & apud ſcholas vbi ipſorum cauſæ tractatur, conuenire, & iuſtitiã accipere applicatã.

[1]6. Cæterum ſi qua difficultas quæſtionum orta fuerit, contra Iudæum aliquem, quæ ſuperius expreſſa, illam ſpecialiter noſtræ definitioni duximus reſeruandam. Ne autem ſuper iis [illegible]b ium oriatur, præſentes literas conſcribi fecimus, & ſigilli noſtri patrocinio roborari. Teſtes [illegible]nt, Nobiliſſimus Vir

Hermanus de Lobdeburg,
Iohannes Burggrauius de Wetin,
Witigo Præpoſitus Miſenſis Eccleſiæ,
Albertus Dapifer de Brene,
Henricus Camerarius de Gnaneſtein,
Vlricus de Maltiz, & alii quam plures.

[M]iſna Anno Dominicæ incarnationis MCCLXV.

Sub Regis nomine citat Heigerus. Sed apud Georg. Fabricium Annalium Miſnenſ. lib. 1. Anno 1265. legitur hæc inſcriptio: Nos Henricus Dei gratia Miſnẽſis & Orientalis Marchio. qui poſtea factus eſt Lantgrauius Thuringiæ. Ergo Miſniæ & Oſtlandiæ primum datæ hæ leges, non ſunt Imperiales, ſed Municipales.

a al. reperit.

REGVLA

MILITARIS ORDINIS

Præſcripta

Vuilhelmo, cum in Regem Romanorum eligeretur, à Principibus Imperii in Comitiis Colonienſibus, Anno Domini MCCXLVII

Anno Chriſti 1247.

QVONIAM Wilhelmus deſignatus Romanorum Rex adoleſcens eſt armiger, viſum nobis eſt, vt cum feſtinatione præparentur omnia, quæcumque ſunt neceſſaria, vt ſecundum ritum Chriſticolarum Imperatorum Miles fieret, antequam Aquiſgrani diadema Regni ſuſciperet, & vt ſecundum Chriſtianam inſtitutionem Miles effectus, & Regulam Militaris ordinis profeſſus, ex eo diſceret, cuiuſmodi iugum in ordine ſuo ſuſceperit, & quale votum in profeſſione ſuæ Regulæ emiſerit.

Itaque ex conſenſu noſtro, præparatis in Eccleſia Colonienſi omnibus, poſt Euangelium ſolemnis Miſſæ, prædictus Wilhelmus armiger coram Cardinale Apoſtolicæ Sedis Legato productus eſt per Regem Bohemiæ, dicentem in hunc modum: Veſtræ Reuerentiæ, Pater almiflue, præſentamus hunc electum armigerum, deuotiſſime ſupplicantes, vt veſtra Paternitas votiuam eius profeſſionem ſuſcipiat, quo militari noſtro collegio digne aſcribi poſſit. Dominus autem Cardinalis in Pontificalibus aſſiſtens ornamentis, eidem armigero dixit, ſecundum etymologiam eiusdem nominis, quod eſt Miles: Oportet, ait, vnumquemque militare volentem, eſſe magnanimum, ingenuum, largifluum, egregium & ſtrenuum: magnanimum quidem in aduerſitate, ingenuum in conſanguinitate, largifluum in honeſtate, egregium in curialitate, & ſtrenuum in virili probitate. ſed antequam votum tuæ profeſſionis facias, cum matura deliberatione iugum regulæ prius audias.

Iſta itaque Regula eſt militaris ordinis, in primis cum deuota recordatione Dominicæ paſſionis Miſſam quotidie audire: pro fide Catholica corpus audacter exponere; ſanctam Eccleſiam cum miniſtris eius à quibuſcumque graſſatoribus liberare; viduas, pupillos ac orphanos in eorum neceſſitate protegere; iniuſta bella vitare; iniqua ſtipendia renuere; pro liberatione cuiuslibet innocentis duellum inire; tyrocinia non niſi cauſa militaris exercitii frequentare; Imperatori Romanorum, ſeu eius Patricio reuerenter in temporalibus obedire: Rempublicam illibatam in vigore ſuo permittere: bona feudalia Regni vel Imperii nequaquam alienare: ac irreprehenſibiliter apud Deum & homines in hoc mundo viuere. Hæc ſtatuta militaris regulæ ſi deuote cuſtodieris, & pro virili diligenter adimpleueris, ſcias, temporalem te honorem in terris, & poſt hanc vitam requiem æternam in cœlis mereri.

Quibus expletis, Dominus Cardinalis coniunctas manus eiusdem tyronis clauſit in Miſſali, ſupra lectum Euangelium, ita dicens: Vis ergo militarem ordinem in nomine Domini deuote ſuſcipere, & regulam tibi verbotenus explicatam, quantum potes, perficere? Cui reſpondit armiger: volo. Et tunc Dominus Cardinalis ſubſequentem profeſſionem armigero dedit, quam idem armiger palam omnibus in hunc modum legit: Ego Wilhelmus Comes Hollandiæ, militiæ Princeps, ſacrique Imperii vaſallus liber, iurando profiteor regulæ militaris obſeruantiam, in præſentia Domini mei Petri ad Velū Auream diaconi Cardinalis, & Apoſtolicæ Sedis Legati, per hoc ſacroſanctum Euangelium, quod manu tango. Cui Cardinalis: Hæc deuota profeſſio peccatorum tuorum ſit vera remiſſio, Amen.

Iſtis itaque dictis Rex Bohemiæ ictum impegit in collum tyronis, ita dicens: Ad honorem Dei omnipotentis te militem ordino, ac in noſtrum collegium gratanter accipio: ſed memento quoniam Seruator mundi coram Anna pontifice pro te colaphiſatus & illuſus coram Pilato Præſide, & flagellis cæſus, ac ſpinis coronatus, coram Herode Rege chlamyde veſtitus & deriſus: & coram omni populo nudus & vulneratus in cruce ſuſpenſus eſt, cuius opprobria meminiſſe te ſuadeo: cuius Crucem acceptare te conſulo: cuius etiam mortem vlciſci te moneo.

Quibus ita ſolemniter adimpletis, nouus tyro poſt dictam Miſſam cum ſtridentibus buccinis, perſtrepentibus tympanis, & tinnientibus cymbalis contra filium Regis Bohemiæ tribus vicibus concurrit in haſtiludo, & exinde cum gladiis enitentibus dimicationis tyrocinium facit.

Erant autem in eadem ſua electione & Curia præſentes,

Petrus Caputii Cardinalis Legatusque Sedis Apoſtolicæ,
Rex Bohemiæ cum filiis ſuis,
Arnoldus de Ilenborch Archiepiſcopus Treuirenſis,
Conradus de Hoyſtaden Archiepiſcopus Colonienſis,
Gerhardus Archiepiſcopus Moguntinenſis,
Henricus de Geldria Electus Leodienſis,
Otto de Hollandia Epiſcopus Traiectenſis,
Cum nouem aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis

Marchio Brandenburgenſis, cum pluribus Ducibus & Marchionibus & Vaſallis Imperii.

IMPERIALIS
PROCESSVS

In vnctione Regis Romanorum, & in eius Coronatione & Conſecratione ſeruandus.

IN Coronatione & vnctione Regis Romanorum debet eſſe talis proceſſus. Primo poſt electionem concorditer vel à maiori parte factam, comparebit Rex Romanorum nouiter electus in Eccleſia Aquenſi, & ibidem Archiepiſcopus Colonienſis ex iure Regni debitus conſecrator indutus ſuis Pontificalibus ornamentis, & ſimiliter Archiepiſcopus Moguntinus, & Treuerenſis Archiepiſcopus erunt induti ſuis Pontificalibus ornamentis, & deſuper plumalibus, cum debito ordine miniſtrorum, cruce, thuribulo, & textu Euangeliorum, præcedentibus, qui obuiam ibunt Regi electo venienti ad fores Eccleſiæ Aquiſgranenſis, vbi Archiepiſcopus Colonienſis eum recipiet, dicens: *Adiutorium noſtrum in nomine Domini.* Et Clerus: *Qui fecit cælum & terram.* Archiepiſcopus: *Sit nomen Domini benedictum.* Miniſtri: *Ex hoc nunc &c.* Archiepiſcopus dicet collectam illam: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum N. Regni faſtigio dignatus es ſublimare, tribue ei quæſumus, vt ita præ entu ſæculi curſum cunctorum in communem ſalutem diſponat, quatenus à tuæ veritatis tramite non recedat, per Dominum &c.*

Et hac collecta dicta, Archiepiſcopi Moguntinenſis & Treuerenſis, præſidente Archiepiſcopo Colonienſi, ſuſcipiant Regem, vnus ex vno, & alter ex altero lateribus, per manus ipſum ducent ad chorum Aquenſem, & ſic præcedente Archiepiſcopo Colonienſi cum Clero, cruce, thuribulo, textu Euangeliorum, & reliquiis, præcedentibus. Clerus vero cantet: *Ecce mitto Angelum meum, qui præcedat te, &c.* cum verſic. Pſalmi: *Si me audieris &c.* Et tunc cum perductus fuerit Rex electus ad chorum, proſternet ſe ſuper tapeto poſito ad gradus altaris; & Rex totus ſe proſternet ad longum, vbi Archiepiſcopus Colonienſis ſuper eum proſtratum dicet: *Domine ſaluum fac Regem. Oremus. Deus, qui ſcis genus humanū nulla poſſe virtute ſubſiſtere, &c.* Item: *Oremus. Sempiterne Deus, qui cæleſtium terreſtriumque moderator famulum tuum ad Regni faſtigium dignatus es promouere, &c.* His dictis eleuet ſe Rex, & ponat ſe ſuper ſedem Regiam, & addatur ei Regina, ſi præſens fuerit, & collocetur iuxta Regem in latere ſiniſtro: ac Archiepiſcopus Moguntinus à dextro, Treuerenſis vero in ſiniſtro latere iuxta Reginam ſe ponant. Et tunc Archiepiſcopus Colonienſis, induta caſula, celebraturus Miſſam, dicat: *Confiteor Deo omnipotenti, &c.* Quo dicto incipitur Miſſa ſolenniter: *Ecce aduenit Dominator.* Verſic. *Iudicium Regi da.* Et tunc dicentur duæ collectæ: illa ſcilicet: *Deus qui miro ordine Angelorum &c.* De tribus Regibus, ac *Alleluia*, & Sequent. * ad officium totum de tribus Regibus, lectio Eſaiæ Prophetæ: *Surge illuminare Ieruſalem, &c.* Si autem eſſet tempus Quadrageſimale, dimiſſis *Alleluia* & proſa, cantabuntur tractus *Deſiderium animæ eius*, vſque ad verſic: *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* Et tunc ſurgat Rex, & depoſito pallio Regio, ducetur per Archiepiſcopos Moguntinenſem & Treuerenſem ad gradus altaris, & proſtratus in totum, in modum crucis, cantetur Litania à duobus Clericis, in quo loco ſuo erigat ſe Archiepiſcopus Colonienſis, qui proſtratus cum Rege baculum in manibus ſuis tenens, dicet inter cantandum Litanias per Clerum: *Vt hunc famulum tuum N in Regem eligere digneris.* Clerus: *Te rogamus &c.* Item Archiepiſcopus Colonienſis: *Vt eum benedicere † ſublimare † & conſecrare † digneris.* Clerus: *Te rogamus &c.* Item Colonienſis: *Vt eum Regni & Imperii faſtigium fœliciter perducere digneris.* Clerus: *Te rogamus, &c.* Deinde illi duo Clerici complent Litaniam: *Vt Pontificem noſtrum, &c.*

* fort. aē off.

Et finita Litania, eriget ſe D. Colonienſis, & Rex ſimiliter ſe leuet. Et D. Colonienſis à Rege quæret: *Vis ſanctam fidem Catholicam à ſanctis Apoſtolis traditam tenere, & operibus fide dignis ſeruare?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret: *Vis ſanctis Eccleſiis Eccleſiarumque miniſtris fidelis eſſe tutor & defenſor?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret tertio: *Vis Regnum Dei tibi a Deo conceſſum, ſecundum iuſtitiam prædeceſſorum tuorum regere & efficaciter defendere?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis: *Vis iura Regni & Imperii bonaque eiuſdem iniuſte diſperſa conſeruare & recuperare, ac fideliter in vſus Regni & Imperii diſpenſare?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret: *Vis pauperum & diuitum, viduarum & orphanorum æquus eſſe iudex & pius defenſor?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret: *Vis integerrimo in Chriſto Patri & Domino Romano Pontifici & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ defenſionem debitam & fidem reuerenter exhibere, &c.* Reſpondebit Rex, poſitis duobus digitis manus ſuæ dextræ ſuper altare: *Volo, & in quantum diuino ſuffultus fuero adiutorio, & precibus Chriſtianorum adiutus, quantum valuero, omnia præmiſſa fideliter adimplebo. ſic me Deus adiuuet & ſanctum eius Euangelium.*

Et tunc reducitur iterum ad altare, vbi Dominus Archiepiſcopus Colonienſis à Principibus Alemaniæ, Clero & Populo circumſtantibus quæret, & ſic dicet: *Vultis tali Principi & Rectori vos ſubiicere, ipſiusque regnum firmare fide ſtabilire, atque iuſſionibus illius obtemperare iuxta dictum Apoſtoli: Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ſiue Regi quaſi præcellenti?* Ad quam quæſtionem Archiepiſcopi Moguntinenſis & Treuerenſis, Principes Alemaniæ, Clerus & populus, aſſiſtentes reſpondebunt dicentes: *Fiat, fiat.* Quia tamen Rex quandoque non intelligit Latinum idioma, præmiſſa per Archiepiſcopum Colonienſem aut Clericos eius præmiſſas interrogationes declarabit.

Quo facto, Rex proſternet ſe in longum, & Colonienſis dicet ſuper eum benedictionem: *Oremus. Benedic Domine hunc Regem noſtrum N. qui regna omnium moderaris a ſæculo, &c.* Item Colonienſis ſuper eum dicet: *Deus ineffabilis auctor mundi, conditor generis humani, &c.* Poſt *Amen*, iterum eriget ſe Rex, &

Dominus Colonienſis vnget caput eius, pectus inter ſcapulas, & ambas iuncturas brachiorum circa ſcapulas, de oleo Catechuminorum, dicens: *Pax tibi.* Ad quod Clerus: *Et cum Spiritu, &c.* Et tunc Colonienſis dicet: *Vngo te in Regem de oleo iſto, in nomine Patris † & Filij † & Spiritus † ſancti.* Et interea Clerus cantet: *Vnxerunt Salomonem Zadoch Sacerdos & Nathan Propheta Regem in Syon: & procedentes læti dixerunt, Viuat Rex in æternum.* Poſtea Colonienſis vngat palmas manus, dicens: *Vngantur manus iſtæ de oleo ſacro, vnde vncti fuerunt Reges & Prophetæ, & ſicut vnxit Samuel Dauid in Regem, vt ſis benedictus & conſtitutus Rex in regno iſto ſuper populum iſtum, quem Dominus Deus tuus dederit tibi ad regendum & gubernandum, quod ipſe præſtare dignetur, qui viuit & regnat Deus &c.* Interea Clerus iterum cantet: *Vnxit te Deus &c.* Et factis vnctionibus iſtis, ſtatim ſint parati Capellani Domini Regis, & cum lana mundiſſima detergant omnia loca, vbi oleum appoſitum eſt.

Et tunc ducetur Rex ad armarium, & indutum ibidem ſandaliis, alba, ſtola ad modum crucis in pectore ſine Cappa: & ita redeat ad ſedem ſuam circa altare. Et tunc Colonienſis dicet collectam: *Proſpice omnipotens Deus ſerenis obtutibus glorioſum Regem N. & ſicut benedixiſti Regem Abraham, Iſaac & Iacob, &c.* Item aliam collectam: *Spiritus ſanctus gratiæ humilitatis noſtræ officio copioſe in te deſcendat.* Item alia: *Deus, qui es iuſtorum gloria & miſericordia peccatorum, &c. per omnia ſecula ſeculorum.* Aſſiſtentes reſpondeant: *Amen.* Colonienſis: *Dominus vobiſcum: Surſum corda: Gratias agamus, &c. Vere dignum & iuſtum eſt, &c.* Specialem præfationem, vt in Ordinario Epiſcopi Colonienſis habetur. Item collecta alia, *Quoniam Dei filius IESVS CHRISTVS Dominus noſter, qui à Patre oleo exultationis, &c.* His dictis poſtea Regalia tradentur Regi hoc ordine, & locentur primo ad ſiniſtram altaris in menſa. Et tunc Colonienſis, Moguntinenſis & Treuerenſis ſimul tradent Domino Regi gladium, & dicet Colonienſis: *Accipe gladium per manus Epiſcoporum vice & auctoritate ſanctorum Apoſtolorum conſecratas, tibi regaliter impoſitum.* Hinc accinctus gladio, accipiat à Domino Colonienſi armillas, pallium, & anulum, dicente ſibi Colonienſi: *Accipe Regiæ dignitatis anulum, & per hunc Catholicæ fidei cognoſce ſignaculum, &c.* Poſtea Dominus Colonienſis tradet ei ſceptrum & pomum, & dicet: *Accipe virgam virtutis & æquitatis.* Hinc Domini Colonienſis, Moguntinenſis & Treuerenſis ſimul ſupraponent Regi coronam Regiam, ſcilicet Caroli Magni de Nornberg adductam: & pariter dicant: *Accipe coronam Regni, &c.*

Hinc Domini Moguntinenſis & Treuerenſis ducent Regem ad altare: & Rex poſitis manibus ſupra altare, hanc profeſſionem faciet in ſuo vulgari, id eſt, Teutonico, prius tamen in Latino: *Profiteor & promitto coram Deo & Angelis eius, amodo & deinceps legem & iuſtitiam, pacemque ſanctæ Dei Eccleſiæ ſeruare, populoque mihi ſubiecto prodeſſe, & iuſtitiam facere, & iura Regni conſeruare, ſaluo condigno diuinæ miſericordiæ reſpectu, ſicut cum auxilio Principum & fidelium Regni atque meorum melius inuenire potero. Sanctiſſimo Romano Pontifici, & Eccleſiæ Romanæ cæteriſque Pontificibus & Eccleſiis Dei condignum & canonicum honorem exhibere volo. Ea etiam, quæ ab Imperatoribus & Regibus Eccleſiis ſeu Eccleſiaſticis viris collata ſunt, & erogata, inuiolabiliter ipſis conſeruabo, & faciam conſeruari. Abbatibus & Ordinibus, vaſallis Regni, honorem volo portare & exhibere, Domino noſtro Ieſu Chriſto mihi auxilium præſtante, fortitudinem & decorem.*

Poſt iſtam profeſſionem Moguntinenſis & Treuerenſis Archiepiſcopi ducent Regem ad ſolium ſuum, Clero cantante officium, quod incipit: *Deſiderium animæ tribuiſti &c.* Et verſiculum: *Qui præueniſti eum.* Hinc ducetur Rex ſuperius ad altare Apoſtolorum Simonis & Iudæ, in Eccleſia Aquenſi: & deinde dicet Archiepiſcopus Colonienſis Regi: *Ita retine amodo locum Regni, quem non iure hæreditario, nec paterna ſucceſſione, ſed Principum Electorum in Regno Alemaniæ ſeu verius Romanorum tibi noſcas delegatum, maxime per auctoritatem Dei omnipotentis, & traditionem præſentem, & omnium Epiſcoporum cæterorumque ſeruorum Dei, &c.*

His itaque cum Rege peractis, ſi Rex habuerit Reginam, quæ affuerit, iungatur Regina ante altare coram Domino Archiepiſcopo Colonienſi, qui ſuper eam proſtratam dicat benedictionem: *Omnipotens ſempiterne Deus, fons & origo totius bonitatis, qui fœminei ſexus fragilitatem, &c.* Et tunc proiiciat ſe Regina per modum crucis in longum ante Dominum Colonienſem, qui iterum dicat ſuper ea benedictionem: *Deus qui ſolus habes immortalitatem &c.* Hinc detegatur pectus Reginæ per ſuas pediſſequas, & Archiepiſcopus Colonienſis circa præcordia pectoris Reginæ de oleo ſacro vnget eam dicens: *Spiritus S. gratiæ humilitatis noſtræ officio in te copioſe deſcendat, &c.* Hinc Colonienſis, Moguntinenſis & Treuerenſis Archiepiſcopi pariter ſupraponant coronam ad caput Reginæ, dicentes: *Officio indignitatis noſtræ in Reginam benedictam ponimus coronam Regalis excellentiæ.* His dictis Capellani Reginæ accedant & detergant loca cum oleo deuncta cum lana munda & alba. Et poſtea pediſſequæ Reginæ ipſam reinduant. Quo facto ducatur iuxta Regem, & ſedeat in latere ſiniſtro Regis, & prius Clero cantante: *Te Deum laudamus.*

His peractis legitur Euangelium ſecundum Matthæum: *Cum natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis.* Deinde dicitur, *Credo.* Offertorium, *Reges Tharſis, &c.* Et Rex ſceptrum in manu tenens offerat ad altare, vbi Miſſa cantatur: deinde offerat Regina: poſtea Principes Moguntinenſis, Treuerenſis: poſtea alii Principes Electores ſecundum gradum ſuum. Et procedetur in Miſſa vſque ad illum locum, *Et pax eius.*

Completo officio Miſſæ, & mox poſt electionem Rex confirmet priuilegia Principum Electorum, & iuret, quod poſtquam vnctus fuerit & coronatus & diademate Imperiali per Romanum Pontificem ornatus, iterum Principum Electorum priuilegia confirmabit.

Quibus ſic peractis, Rex cum Principibus Electoribus ingredientur auditorium. Et ſi tunc fuerint

rint

aliqua negotia ſpecialia & ardua Regni tractanda, illa tractabunt. Et ita Rex ipſe proceſſu tempo- …um ſuis Principibus ac Proceribus Regnum Romanorum adminiſtrabit, pacem conſeruando, …reſſos releuando, iniuſtos reprimendo, & iuſtitiam defendendo in iure, & ita cum Dei adiutorio …um & regimen ſacri Romani imperii fœliciter continuando. Quod iſte ei miſericorditer præ- … qui ſine fine viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum benedictus. Amen.

ANTIQVA ORDI-NATIO

DE OFFICIO COMITIS PALATINI.

…primis, maiorum ordinatione ſancitum & conſtitutum eſt, quod ſi quando Regium ſemen de- …re contigerit, & de electione noui Regis tractaretur, in ipſa electione, Comes Palatinus ex officii …tate, primam vocem ſemper habere debet.

2. Secundo, ſi quiſpiam Regum hæredem in tenera ætate conſtitutum reliquerit, Comes Pa- …us ex officio tenetur & debet illum, tamquam tutor, in regnis & dominiis ſubiectis conſeruare, …eliter defendere. Cui quidem Palatino interim, quo hæres ipſe in adultam peruenerit ætatem, …etti illius ſubditi & regnicolæ, perinde ac vero Domino & Regi, ſemper obedire, & in omnibus …s obtemperare teneantur.

3. Tertio, ſi Regium ſemen deficere contigerit, infra id tempus, quoad nouus Rex eligere- …it etiam, ſi, vt præfertur, hæres in tenera ætate relinquatur, Comes Palatinus eius tutor habet …et ex officio pro rebus & neceſſitate Regni, & etiam illius hæredis facere, & indicare diætas, …umque opportunas duxerit, cui, vt præfertur, regnicolæ ſemper parere, & morem gerere de- … & teneantur.

4. Quarto, ſi quando vrgeret Regni neceſſitas, & opus eſſet, vt pro eius neceſſitate & neceſ- …defenſione regnicolæ inſurgerent, Comes Palatinus ex ſuſcepto officio debet eſſe generalis & …nus Capitaneus regni & regnicolarum, & illos gubernare, iuxta tamen voluntatem & arbitrium …e Celſitudinis.

5. Quinto, quod ſi quæ differentiæ, ſiue ſeditiones, aut aliæ controuerſiæ, inter regnico- …te contingerent, Comes Palatinus authoritate officii prouidere, illasque ſedare, & complana- …que nocentes iuxta demerita punire, necnon commiſſa emendare & rectificare debet, digni- …nen & authoritate Regia ſalua ſemper remanente.

6. Sexto, quod ſi quando differentia ſiue diſcordia aliquando inter Regem & Regnum ori- …e contingeret, Palatinus ex officio debet eſſe mediator, & ſe interponere, atque illos, adhibita …iligentia, cura, ſtudio & ſolicitudine, fideliter componere.

7. Septimo, ſi quando contingeret Regem tam ſimplicem, aut negligentem eſſe, ad audien- …ratores, vel etiam ad reſpondendum, illis Palatinus ex officio prouidere, & illius defectum …e debet & teneatur.

8. Octauo, ſi bona aliqua donantur per Regiam Maieſtatem, & contradictores apparuerint, …unturque iniuſte per ſuam Maieſtatem fuiſſe donata, debent Palatino conqueri, & ille ad …egias huiuſmodi querelas quamprimum referre tenetur. Si vero Rex abeſſet, nihilominus ac- …querela, tenetur ille quamprimum ſignificare, & ſimiliter rogatum facere, quo Maieſtas ſua …it terminum & locum, vbi & quando ipſa querela videatur, diſcutiatur & diffiniatur.

9. Nono, Palatinus ex officio habet, quemlibet regnicolarum ſiue prætextu iurium poſſeſſio- …i, ſiue actuum potentionariorum, ad iuſtitiam querulantium in ius euocare. Et hac in re adeo …n poteſtatem, iuriſdictionem & authoritatem habet, vt dempta Regia dignitate, nullus o- …Iuſtitiariorum ampliorem, ſed neque parem habeat. Alii quippe Comites & Iudices Regni, …s dumtaxat actuum potentiariorum, & non iurium poſſeſſionariorum, decernere, & ſenten- …e habent. Cæterum ſi qui iure coram Comite Palatino in Byrſagiis, aut aliis Iudiciorum one- …nuincantur, illis eiuſcemodi onera Regia Celſitudo non tam ordinata, quam ſed abſoluta …a & authoritate relaxare quidem poteſt, non tamen debet hic, quia Comes Palatinus de Byr- …ſis pro ſuo arbitrio ſemper diſponere poteſt; aliis autem, qui coram cæteris Comitibus & Iu- …conuincuntur, Regia Sublimitas libere & directe de ordinata ſua potentia, onera ipſa rela- …per poteſt.

10. Decimo quod Regiam Maieſtatem ſiue in exercitu, ſiue aliter extra Regnum agere ſi con- …Comes Palatinus ex officio debet in Regno ſemper eſſe Locumtenens, & cum aliquibus pe- …m deputandis, quorum tamen ipſe caput & ſuperior eſſe debet, omnia facere & exercere, quæ …poſſet & deberet, poteſt, demptis tamẽ gratiis & donationibus iurium ad Coronam deuolu- …præterea aliis illis, quæ directe ad Regiam Dignitatem ex antiqua Ordinatione pertinuerunt

Comes Palatinus, qui olim Maior domus, eſt Vicarius Regni, ipſi Regi a populo tamquã arbiter, cuſtos & obſeruator attributus, ne limites præſcriptæ iuriſdictionis excedere poſſet. Francia ſiue Germania duos habuit, Sueuicum ſiue Rhenanum & Saxonicum; qui ſub ſe alios inferiores Palatinos habebant, Et Rhenano quidem Sueuicus, Bauaricus & Franconicus ſubiecti erant. Quibus tandẽ Henricus III Imp. cognomento Niger, ſubacto Hungariæ regno, & reſtituto Petro Rege, fideli tate ab eo recepta, petentibus Ordinibus, Palatinum Hungariæ adiecit Anno 1042. Item recuperata Campania, & imperio Germanico vnita, Palatinum Campaniæ Anno 1054. Conradus III. Imp. Poloniæ Palatinum confirmauit Anno 1146. Fridericus I. Imp. Burgũdiæ & Vienneſis Prouinciæ Palatinum inſtituit An-

…æc autẽ conſtitio, ne quid diffitear, quamuis proprie de Hungariæ palatino à Mathia Rege & Ordinibus Regni reno- …no 1462. tamen verbatim, vt ex priſcis monumentis alibi doceo, ex vetuſta Francorum ſiue Germanorum formula & …e deſumpta eſt, & ſane Hungari, vt & Poloni pleraſque leges ſuas Imperio Germanico debent, vnde acceperunt,

FORMVLA

IVRAMENTI FIDELITATIS
VASALLORVM SEV IVDICVM IMPERIO
præſtandi.

IVRO ego per Deum omnipotentem, & Filium eius vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per Spiritum ſanctum, & per ſanctã glorioſam Dei genitricem ſemper virginem Mariam, & per quatuor Euangelia; quæ in manibus teneo meis, & per quatuor Euangeliſtas, & per S. Archangelos, Michaelem, Gabrielem: puram conſcientiam, ingenuumque ſeruitium me ſeruaturum: quod ius habere & tenere volo, ſecundum conſcientiam & probitatẽ, in ſeruitio Sereniſſimi Principis Domini N. occaſione traditæ mihi ab illo in eius bonis adminiſtrationis, & omnem laborem & ſudorem ſine dolo ſuſcipiendo, omnemque artem malam & dolum in commiſſa mihi ab eo adminiſtratione vitare volo: quodque Catholicæ fidei ſum, & nullo modo vel tempore ei aduerſabor, nec alium permittam, quantum poſſibile fuerit mihi: & quod nulli penitus quidquam dedi, neque dabo occaſione dati mihi cinguli ſeu officii, ſed quidquam promiſi: quodque probe me in eo oſtendere volo in ſubiectis Domini mei, contentus in his, quæ ſtatutà mihi ſunt de fiſco, annonis: & iura Imperatoria ſcire volo, nec illà omittendo propter amorem; compatientiam, inuidiam, odium, commodum, vtilitatem.

Iuro etiam, quod probos & bonos in eorum probitate paterne ſeruare volo, ſubditosque à prauis tueri, in iudiciisque æquus iudex eſſe volo, exceſſus omnes inueſtigando, equitatemque tenendo, iuſtos in iuſtitia conſeruando, iniuſtis vero debitam infligendo pœnam. Id iuro ita tenere & obſeruare, aliterque non facere: & ſi iſtud non ſeruauerim, extendatur ſuper me horribile iudicium Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſim particeps Iudæ, inuadatque me Geſi lepra, & tremor Cain, & gladius ſeu iudicium ſæculare ſit ſuper me, quod ſuper falſos Iudices ſtatutum eſt.

Anno Chriſti 1258.

RICHARDI *ANGLI IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITVTIO
De Hæreticis & Blaſphemis.

* Fuit Cornubiæ Comes, frater Henrici III. Regis Angliæ, electus Coloniæ 8. idus Ianuar. Anno 1257. à Conrado Colonienſi & Ludouico Palatino Electoribus, & Gerhardo Menenſi Epiſcopo: coronatus & vnctus Aquiſgrani ab eodem Colonienſi.

SI quis aliam fidem, quam quæ in duodecim articulis ſacroſancti Apoſtolici Symboli Chriſtianæ noſtræ Catholicæ Fidei tradita eſt, annunciat, ſequitur, docet vel prædicatur; aut naturarum in Redemptore noſtro Ieſu Chriſto confuſionem profitetur; aut diuinitatem eius vel humanitatem negat blaſphematue; aut ſalutiferam eius paſſionem & mortem contemnit vel blaſphemat, & per inquiſitores Hæreticæ prauitatis ac alios Catholicos Sacerdotes paſtorali more commonitus tenebricoſi Diaboli relictis inſidiis viam veritatis agnoſcere noluerit, ſed in erroris concepta nequitia perſeueret, præſentis noſtræ legis edicto dampnandum eum fore decernimus, vt bonis eius in fiſcum redactis corpus vltimo ſupplicio afficiatur.

2. Cumque per horrendam blaſphemandi conſuetudinem Diuinæ Maieſtatis ira hactenus in ſacrum Romanum Imperium & fidelium quietem prouocata eſſe noteſcat, & Chriſtianus populus miſerrime ſcandalizetur, ad placandam Dei iram, & populi impietatem refrenandam, volumus ac ſtatuimus, ſi quis data induſtria & deliberato animo per Dei nomẽ, potentiam miſericordiam, baptiſmũ, ſacramentum, martyrium, paſſionem, vulnera, virtutem & ſimiles blaſphemos ſermones iurauerit, in primus vt criminis & dampnatæ blaſphemiæ delictum inter publica crimina numeretur, deinde in ipſum reum debitæ vltionis gladio animaduertatur.

3. Si quis vero ex ira aut praua conſuetudine deliquerit, quotiens deieraſſe aut blaſphemaſſe auditus fuerit, totiens pro vnoquoque blaſphemo dicto vel iuramento ſingulos ſolidos Iudici, in cuius diſtrictu crimen comiſiſſe deprehenſus fuerit, ſoluere culpabilis iudicetur: niſi tamen ira grauiter blaſphemaſſe cõuincatur, quod morte dignus exiſtimetur, decernimus vt ſecundũ criminis circumſtãtias pro Iudicis arbitrio atrocius in corpore & vita puniatur. Blaſphematores autem, cuiuſcumque ſint dignitatis aut conditionis, è veſtigio ad Iudicem deferantur. Quod qui non fecerit, & auditi criminis celator extiterit, vel ipſe Iudex in executione negligens & remiſſus foret, coram Deo & in conſpectu noſtro poterit merito culpabilis apparere. Datum in villa Solodoro, XVII. Kalendas Auguſti.

ITEM

Digitized by Google

ITEM ALIA CONSTITVTIO DE SVCCESSIONE IN DEFVNCTI FILII HÆREDITATEM.

Anno Chriſti 1258.

Filius, patre & matre ſuperſtite, ſine liberis defunctus, excluſis fratribus & ſororibus, patrem & matrem ſolos habet ſucceſſores. Poſt patris autem obitum, & diuiſione paternæ hæreditatis facta, filio ſine liberis decedenti in feudalibus ſoli fratres conſanguinei, in alodialibus ſorores pariter & fratres conſanguinei, excluſa matre, ſuccedunt. Datum Loſannæ, vi. Kalendas Octobres.

ALPHONSI HISPANI IMPERATORIS AVGVSTI

MANDATVM

Ad Ciuitates Imperiales Italiæ, De paratis & manſionaticis & conductibus coronando Cæſari exhibendis.

Anno Chriſti 1258.

ALFONSVS Electus Romanorum Imperator, Rex Caſtellæ &c. Antianis, Conſilio, & Populo Patauino, fidelibus ſuis dilectis. Mandamus vobis, vt Legatos viros honeſtiſſimos legatis, qui mihi Lombardiam ingredienti occurrant, ac debitum comitatus officium exhibeant.

* *Hic Imperator auctor eſt corporis Conſtitutionum, quod Partitam Hiſpani vocant, & vim legis non per Hiſpaniarum modo Regna, ſed Indiarum quoque & Africæ Imperium hodie obtinet. Audio nunc Moguntiæ ſub prælo eſſe, dum & hæc imprimantur. In eius electionem conſenſiſſe Moguntinum, Treuerenſem & Saxonem ſcribunt. Sed tempore diſſidij huius Cæſaris, ius creandi Regis Romanorum non tantum Septemuiris hodiernis fuiſſe, ſed & alijs Germaniæ Principibus, eius ſæculi ſcriptor Matthæus Pariſienſis memoriæ prodidit, eoſque de Richardi & Alphonſi electionibus loquens indicauit his verbis:* Hi ſunt maximi in Alemania, ad quorum nutum pendet electio ipſius Regni, quod eſt quaſi ara (*for.* archa) Imperii Romanorum, Archiepiſcopus Coloniæ, cui titulus eſt, Sacri Imperii Protocancellarius, poſt honorem Archipræſulatus: Archiepiſcopus Moguntinus, Archiepiſcopus Treuerenſis, Rex Bohemiæ, Comes Palatinus de Rheno, Dux Auſtriæ, Dux Sueuiæ, qui & Comes Brabantiæ, Dux Poloniæ, Marchiſius de Miche (*for.* de Morauia.) Marchiſius de Brandeborg, Dux de Melai (*ſa.* Meran), Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ, Landegrauius Thuringiæ, Marchio Miſniæ. Inter omnes hos Magnates ſupereminens eſt Archiepiſcopus Colonienſis, qui coronare tenetur Regem Alemanniæ apud Aquiſgranum ab antiqua & approbata conſuetudine.

CONRADINI REGIS ROMANORVM

EDICTVM DE RECEPTIONE CINGVLI MILITARIS.

Conradus Rex Panormitanis.

Anno Chriſti 1267.

AD noticiam veſtram perducimus, quod licet ex generoſitate ſanguinis, qua nos à primis componentibus natura dotauit, & ex dignitatis officio, qua duorum Regnorum nos in ſolio gratia diuina præfecit, nobis militaris honoris auſpicia non deeſſent, quia tamen militiæ cingulum, quod reuerenda ſanciuit antiquitas; nondum Serenitas noſtra ſuſceperat, die præſentis menſis Auguſti, cum ſolennitate tyrocinii, latus noſtrum eligimus decorandum; vt ex hoc ætatis noſtræ victorioſa floriditas ſigna maioris ſtrenuitatis induceret, & originalis nobilitatis gratiam renouaret nouæ militiæ claritudo. Qua etiam die, vt honoris noſtri ſolennia dignis militantium ſtudiorum titulis ornaremus, præter celebrata magnificæ feſtiuitatis, quæ tanti boni iocunditas, & perſonæ noſtræ Magnificentia requirebant, ad locum victorioſi exercitus noſtri caſtra perduximus, vt abinde ſub felicitatis futuræ præſagio, pace data, plene fidelibus contra hoſtes noſtros continuatis greſſibus procedamus.

CONSTITVTIONES S. LVDOVICI * REGIS FRANCORVM

PRAGMATICA SANCTIO.

De rapinis & expilationibus Romani Pontificis coercendis.

Anno Chriſti 1268.
* eo nomine Noni.
Hoc capitulum in vulgatis editionibus Pragmaticæ omiſſum eſt.
* al. conſenſu.

ITEM, exactiones & onera grauiſſima pecuniarum, per Curiam Romanam Eccleſiæ Regni noſtri impoſitas vel impoſita, quibus Regnum noſtrum miſerabiliter depauperatum exiſtit, ſiue etiam imponendas vel imponenda, leuari aut colligi nullatenus volumus, niſi duntaxat pro rationabili, pia & vrgentiſſima cauſa, & ineuitabili neceſſitate, ac etiam de expreſſo & ſpontaneo * iuſſu noſtro, & ipſarum Eccleſiarum Regni noſtri, &c.

RVDOLPHI I. HABSBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De primis precibus.

Anno Chriſti 1273.

RVDOLPHVS Dei gratia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus, honorabili in Chriſto deuoto Abbati &c. gratiam ſuam & omne bonum.

Cum ex antiqua & approbata, ac à Diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta conſuetudine, quælibet Eccleſia in noſtro Romano Imperio conſtituta, ad quam beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinet collatio, ſuper vnius collatione beneficii, precum noſtrarum primarias admittere teneatur, deuotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico, de Eccleſiaſtico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam ſacri Imperii, ſtudeas liberaliter prouidere, &c. Datum, Anno Regni noſtri primo.

ALBERTI I. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

Ex Gloſſa poſteriori Speculi Sax. lib. I.
Artic. LXIII.

QVOD duellum deuenit ad teſtimonium Septemuirorum, eſt ſtatutum ALBERTI Imperatoris, & vocatur Conſtitutio noua: & ſecundum eandem miles acquirit ferendarium, poteſtq; ſe defendere prædæ ſibi obiectæ, & etiam conuincere prædonem aut furem mettertius: ruſticus ſimplex metſeptimus. Si vero reus teſtimonio Septemuirorum ſeſe defendere poterit, propior eſt, quam quod actor eum conuincere deberet.

Ex Gloſſa Wichbild ſeu Iuris Municipal. Maydenburg.
Artic. XXXV.

COnſiderandum circa id, quod reſpondens accuſatus duellariter, propior eſt metſeptimus expurgare ſe, quam quod actor eum conuincere poſſit, & hoc intelligendo, ſi vnus ſecundum Conſtitutiones nouas, quæ ab ALBERTO Imperatore ſancitæ ſunt, aliquem alloquatur pro furto, præda. Et ſi fuerit miles, prædæ obiectæ ſe defenderere poteſt, & etiam conuincere prædonem mettertius: ciuis metquintus: ruſticus vero ſimplex metſeptimus. Sed ſi reus poteſt ſe iudicialiter defendere teſtimonio facilius ſibi admittitur.

Ex Gloſſa poſteriori Specul. Sax. lib. I.
Artic. LXIV.

ARticulus iſte immutatus eſt per Conſtitutionem nouam Marchionis Ottonis, ſeu verius per Statutum ALBERTI Imperatoris, vt præcedenti Articulo tactum eſt, ita quod malefactor conuinci debet per teſtes, ſic ſcilicet, quod miles conuincere aliquem poſſet mettertius, ciuis metquintus, ruſticus metſeptimus: & id in * Marchia ſeruabatur.

* Brandeburgenſi.

Ex eadem Gloſſ. lib. III. Artic. LXXXIV.

HOc modo etiam filius exhereditari poteſt, ſi bona parentis occupat ipſo viuente, vt in Conſtitutione Imperatoris ALBERTI habetur.

[P]HILIPPI PVLCHRI REGIS [FR]ANCORVM, ET SVB ALBERTO I. CÆSARE S. ROM. IMPERII IN REGNO ARElatenſi Vicarii Generalis

AnnoChriſti 1302.

RESCRIPTVM

De ſuperioritate Regia, & collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum ad ius Regium pertinente, aduerſus Papæ Romani tyrannidem.

EPISTOLA PAPÆ.

[B]ONIFACIVS * Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Philippo Francorum Regi. Deum time, & mandata eius obſerua. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla ſpectat: & ſi aliquorum vacantium habeas fructus eorum ſucceſſoribus reſerues: & ſi quæ contuliſti, collationes tales irritas decernimus, [& quæ quantum] de facto proceſſerunt, reuocamus. Aliud credentes Hæreticos reputamus. Datum Latera[ni] Nonas Decembr. Pontificatus noſtri anno vi.

* eius nomi nis Octauus.

Reſponſum Regis.

[Philip]pus * Dei gratia Francorum Rex, Bonifacio ſe gerenti pro Summo Pontifice, ſalutem modi[cam] ſiue nullam. Sciat tua maxima † fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe: Eccleſiarum [& præb]endarum collationem ad nos iure Regio pertinere, & fructus eorum vacatione durante no[s hab]ere, collationes à nobis hactenus factas, & in poſterum faciendas, fore validas: & illarum vigo[re poſſ]eſſores contra omnes viriliter nos tueri. Secus credentes fatuos & dementes reputamus. Da[tum] .

* eius nominis Secundus.

† ſic & Mauritius Imp. Gregorium Primum Papam in quodam Reſcripto Fatuum appellauit. vide Greg. epiſt. l. 4. ep. 31. ind. 13.

EIVSDEM REGIS

ARTICVLI

AnnoChriſti 1303.

Aduerſus Bonificium Papam in Synodo Parienſi per Archiepiſcopum Arelatenſem propoſiti & decreti.

Quod ſit Simoniacus, & ſe Simoniam committere non poſſe dicat.

Quod ſit homicida, vſurarius, Hæreticus, Epicureus; religionis Pontificiæ contemptor, in[...]s.

Quod Angliæ Regi conceſſerit omnes decimas de Eccleſiaſticis bonis in ſubſidium belli [F]rancum.

Quod ſtipendio allexerit Saracenos ad inuadendam Siciliam.

[Quos] que Rex PHILIPPVS ad Sedem Apoſtolicam tum, vt ipſe dicebat, vacantem, futurumque [Concili]um, appellat.

[H]ENRICI VII. LVZELBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

AnnoChriſti 1311.

De Iuramento Imperatoris Pontifici non præſtando, ad Clementem V. Papam.

[Nulli] exempli res eſt, nec vſurpata anteceſſorum meorum temporibus, Principem Principum, ac [Regum] terrarum Dominum, Seruo ſeruorum fidelitatis iuramento obſtringi.

Auentinus lib. 7.

HEN-

CONSTITVTIONES S. LVDOVICI * REGIS FRANCORVM

PRAGMATICA SANCTIO.

De rapinis & expilationibus Romani Pontificis coercendis.

Anno Chriſti 1268.
* eo nomine Noni.
Hoc capitulum in vulgatis editionibus Pragmaticæ omiſſum eſt.
* al. conſenſu.

ITEM, exactiones & onera grauiſſima pecuniarum, per Curiam Romanam Eccleſiæ Regni noſtri impoſitas vel impoſita, quibus Regnum noſtrum miſerabiliter depauperatum exiſtit, ſiue etiam imponendas vel imponenda, leuari aut colligi nullatenus volumus, niſi duntaxat pro rationabili, pia & vrgentiſſima cauſa, & ineuitabili neceſſitate, ac etiam de expreſſo & ſpontaneo * iuſſu noſtro, & ipſarum Eccleſiarum Regni noſtri, &c.

RVDOLPHI I. HABSBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De primis precibus.

Anno Chriſti 1273.

RVDOLPHVS Dei gratia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus, honorabili in Chriſto deuoto Abbati &c. gratiam ſuam & omne bonum.

Cum ex antiqua & approbata, ac à Diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta conſuetudine, quælibet Eccleſia in noſtro Romano Imperio conſtituta, ad quam beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinet collatio, ſuper vnius collatione beneficii, precum noſtrarum primarias admittere teneatur, deuotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico, de Eccleſiaſtico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam ſacri Imperii, ſtudeas liberaliter prouidere, &c. Datum, Anno Regni noſtri primo.

ALBERTI I. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

Ex Gloſſa poſteriori Speculi Sax. lib. 1. Artic. LXIII.

QVOD duellum deuenit ad teſtimonium Septemuirorum, eſt ſtatutum ALBERTI Imperatoris, & vocatur Conſtitutio noua: & ſecundum eandem miles acquirit ferendarium, poteſtq; ſe defendere prædæ ſibi obiectæ, & etiam conuincere prædonem aut furem mettertius: ruſticus ſimplex metſeptimus. Si vero reus teſtimonio Septemuirorum ſeſe defendere poterit, propior eſt, quam quod actor eum conuincere deberet.

Ex Gloſſa Wichbild ſeu Iuris Municipal. Maydenburg. Artic. XXXV.

COnſiderandum circa id, quod reſpondens accuſatus duellariter, propior eſt metſeptimus expurgare ſe, quam quod actor eum conuincere poſſit, & hoc intelligendo; ſi vnus ſecundum Conſtitutiones nouas, quæ ab ALBERTO Imperatore ſancitæ ſunt, aliquem alloquatur pro furto, præda. Et ſi fuerit miles, prædæ obiectæ ſe defenderere poteſt, & etiam conuincere prædonem mettertius: ciuis metquintus: ruſticus vero ſimplex metſeptimus. Sed ſi reus poteſt ſe iudicialiter defendere teſtimonio facilius ſibi admittitur.

Ex Gloſſa poſteriori Specul. Sax. lib. 1. Artic. LXIV.

ARticulus iſte immutatus eſt per Conſtitutionem nouam Marchionis Ottonis, ſeu verius per Statutum ALBERTI Imperatoris, vt præcedenti Articulo tactum eſt, ita quod malefactor conuinci debet per teſtes, ſic ſcilicet, quod miles conuincere aliquem poſſet mettertius, ciuis metquintus, ruſticus metſeptimus: & id in * Marchia ſeruabatur.

* Brandeburgenſi.

Ex eadem Gloſſ. lib. III. Artic. LXXXIV.

HOc modo etiam filius exhereditari poteſt, ſi bona parentis occupat ipſo viuente, vt in Conſtitutione Imperatoris ALBERTI habetur.

Digitized by Google

PHILIPPI PVLCHRI REGIS FRANCORVM, ET SVB ALBLRTO LCÆSARE S. ROM. IMPERII IN REGNO ARElatenſi Vicarii Generalis

AnnoChriſti 1302.

RESCRIPTVM

De ſuperioritate Regia, & collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum ad ius Regium pertinente, aduerſus Papæ Romani tyrannidem.

EPISTOLA PAPÆ.

BONIFACIVS * Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Philippo Francorum Regi. Deum time, & mandata eius obſerua. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla ſpectat: & ſi aliquorum vacantium habeas fructus eorum ſucceſſoribus reſerues: & ſi quæ contuliſti, collationes tales irritas decernimus, & quatenus de facto proceſſerunt, reuocamus. Aliud credentes Hæreticos reputamus. Datum Laterani, IIII. Nonas Decembr. Pontificatus noſtri anno VI.

* eius nominis Octauus.

Reſponſum Regis.

PHilippus * Dei gratia Francorum Rex, Bonifacio ſe gerenti pro Summo Pontifice, ſalutem modicam ſiue nullam. Sciat tua maxima † fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe: Eccleſiarum & præbendarum collationem ad nos iure Regio pertinere, & fructus eorum vacatione durante nostros facere, collationes à nobis hactenus factas, & in poſterum faciendas, fore validas: & illarum vigore, poſſeſſores contra omnes viriliter nos tueri. Secus credentes fatuos & dementes reputamus. Datum &c.

* eius nominis Secundus.

† ſic & Mauritius Imp. Gregorium Primum Papam in quodam Reſcripto Fatuum appellauit. vide Greg. epiſt. l. 4. ep. 31. ind. 13.

EIVSDEM REGIS

ARTICVLI

Aduerſus Bonificium Papam in Synodo Parienſi per Archiepiſcopum Arelatenſem propoſiti & decreti.

AnnoChriſti 1303.

1. Quod ſit Simoniacus, & ſe Simoniam committere non poſſe dicat.
2. Quod ſit homicida, vſurarius, Hæreticus, Epicureus; religionis Pontificiæ contemptor, inuolus.
3. Quod Angliæ Regi conceſſerit omnes decimas de Eccleſiaſticis bonis in ſubſidium belli [con]tra Francum.
4. Quod ſtipendio allexerit Saracenos ad inuadendam Siciliam.

Itaque Rex PHILIPPVS ad Sedem Apoſtolicam tum, vt ipſe dicebat, vacantem, futurumque [Con]cilium, appellat.

HENRICI VII. LVZELBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

De Iuramento Imperatoris Pontifici non præſtando, ad Clementem V. Papam.

AnnoChriſti 1311.

[Q]ui exempli res eſt, nec vſurpata anteceſſorum meorum temporibus, Principem Principum, ac [or]bis terrarum Dominum, Seruo ſeruorum fidelitatis iuramento obſtringi.

Auentinus lib. 7.

HEN-

Digitized by Google

CONSTITVTIONES S. LVDOVICI * REGIS FRANCORVM

PRAGMATICA SANCTIO.

De rapinis & expilationibus Romani Pontificis coercendis.

Anno Chriſti 1268. * eo nomine Noni. Hoc capitulum in vulgatis editionibus Pragmaticæ omiſſum eſt. * al. conſenſu.

ITEM, exactiones & onera grauiſſima pecuniarum, per Curiam Romanam Eccleſiæ Regni noſtri impoſitas vel impoſita, quibus Regnum noſtrum miſerabiliter depauperatum exiſtit, ſiue etiam imponendas vel imponenda, leuari aut colligi nullatenus volumus, niſi duntaxat pro rationabili, pia & vrgentiſſima cauſa, & ineuitabili neceſſitate, ac etiam de expreſſo & ſpontaneo * iuſſu noſtro, & ipſarum Eccleſiarum Regni noſtri, &c.

RVDOLPHI I. HABSBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De primis precibus.

Anno Chriſti 1273.

RVDOLPHVS Dei gratia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus, honorabili in Chriſto deuoto Abbati &c. gratiam ſuam & omne bonum.

Cum ex antiqua & approbata, ac à Diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta conſuetudine, quælibet Eccleſia in noſtro Romano Imperio conſtituta, ad quam beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinet collatio, ſuper vnius collatione beneficii, precum noſtrarum primarias admittere teneatur, deuotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico, de Eccleſiaſtico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam ſacri Imperii, ſtudeas liberaliter prouidere, &c. Datum, Anno Regni noſtri primo.

ALBERTI I. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

Ex Gloſſa poſteriori Speculi Sax. lib. I. Artic. LXIII.

QVOD duellum deuenit ad teſtimonium Septemuirorum, eſt ſtatutum ALBERTI Imperatoris, & vocatur Conſtitutio noua: & ſecundum eandem miles acquirit ferendarium, poteſtq; ſe defendere prædæ ſibi obiectæ, & etiam conuincere prædonem aut furem mettertius: ruſticus ſimplex metſeptimus. Si vero reus teſtimonio Septemuirorum ſeſe defendere poterit, propior eſt, quam quod actor eum conuincere deberet.

Ex Gloſſa Wichbild ſeu Iuris Municipal. Maydenburg. Artic. XXXV.

COnſiderandum circa id, quod reſpondens accuſatus duellariter, propior eſt metſeptimus expurgare ſe, quam quod actor eum conuincere poſſit, & hoc intelligendo, ſi vnus ſecundum Conſtitutiones nouas, quæ ab ALBERTO Imperatore ſancitæ ſunt, aliquem alloquatur pro furto, præda. Et ſi fuerit miles, prædæ obiectæ ſe defenderere poteſt, & etiam conuincere prædonem mettertius: ciuis metquintus: ruſticus vero ſimplex metſeptimus. Sed ſi reus poteſt ſe iudicialiter defendere teſtimonio facilius ſibi admittitur.

Ex Gloſſa poſteriori Specul. Sax. lib. I. Artic. LXIV.

ARticulus iſte immutatus eſt per Conſtitutionem nouam Marchionis Ottonis, ſeu verius per Statutum ALBERTI Imperatoris, vt præcedenti Articulo tactum eſt, ita quod malefactor conuinci debet per teſtes, ſic ſcilicet, quod miles conuincere aliquem poſſet mettertius, ciuis metquintus, ruſticus metſeptimus: & id in * Marchia ſeruabatur.

* Brandeburgenſi.

Ex eadem Gloſſ. lib. III. Artic. LXXXIV.

HOc modo etiam filius exhereditari poteſt, ſi bona parentis occupat ipſo viuente, vt in Conſtitutione Imperatoris ALBERTI habetur.

PHILIPPI

PHILIPPI PVLCHRI REGIS FRANCORVM, ET SVB ALBLRTO I. CÆSARE S. ROM. IMPERII IN REGNO ARElatenſi Vicarii Generalis

AnnoChriſti 1302.

RESCRIPTVM

De ſuperioritate Regia, & collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum ad ius Regium pertinente, aduerſus Papæ Romani tyrannidem.

EPISTOLA PAPÆ.

BONIFACIVS * Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Philippo Francorum Regi. Deum time, & mandata eius obſerua. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla ſpectat: & ſi aliquorum vacantiam habeas fructus eorum ſucceſſoribus reſerues: & ſi quæ contuliſti, collationes tales irritas decernimus, & quantum de facto proceſſerunt, reuocamus. Aliud credentes Hæreticos reputamus. Datum Lateran. IIII. Nonas Decembr. Pontificatus noſtri anno VI.

Reſponſum Regis.

PHilippus * Dei gratia Francorum Rex, Bonifacio ſe gerenti pro Summo Pontifice, ſalutem modicam ſiue nullam. Sciat tua maxima † fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe: Eccleſiarum & præbendarum collationem ad nos iure Regio pertinere, & fructus eorum vacatione durante nobis facere, collationes à nobis hactenus factas, & in poſterum faciendas, fore validas: & illarum vigore poſſeſſores contra omnes viriliter nos tueri. Secus credentes fatuos & dementes reputamus. Datum &c.

* eius nominis Octauus.
* eius nominis Secundus.
† ſic & Mauritius Imp. Gregorium Primum Papam in quodam Reſcripto Fatuum appellauit. vide Greg. epiſt. l. 4. ep. 31. ind. 13.

EIVSDEM REGIS ARTICVLI

Aduerſus Bonificium Papam in Synodo Parienſi per Archiepiſcopum Arelatenſem propoſiti & decreti.

AnnoChriſti 1303.

1. Quod ſit Simoniacus, & ſe Simoniam committere non poſſe dicat.
2. Quod ſit homicida, vſurarius, Hæreticus, Epicureus, religionis Pontificiæ contemptor, inuolus.
3. Quod Angliæ Regi conceſſerit omnes decimas de Eccleſiaſticis bonis in ſubſidium belli contra Francum.
4. Quod ſtipendio allexerit Saracenos ad inuadendam Siciliam.

Itaque Rex PHILIPPVS ad Sedem Apoſtolicam tum, vt ipſe dicebat, vacantem, futurumque concilium, appellat.

HENRICI VII. LVZELBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

De Iuramento Imperatoris Pontifici non præſtando, ad Clementem V. Papam.

AnnoChriſti 1311.

Noui exempli res eſt, nec vſurpata anteceſſorum meorum temporibus, Principem Principum, ac orbis terrarum Dominum, Seruo ſeruorum fidelitatis iuramento obſtringi.

Auentinus lib. 7.

HEN-

Digitized by Google

S. LVDOVICI * REGIS FRANCORVM

PRAGMATICA SANCTIO.

De rapinis & expilationibus Romani Pontificis coercendis.

Anno Chriſti 1268.

* eo nomine Noni. Hoc capitulum in vulgatis editionibus Pragmaticæ omiſſum eſt.

* al. conſenſu.

ITEM, exactiones & onera grauiſſima pecuniarum, per Curiam Romanam Eccleſiæ Regni noſtri impoſitas vel impoſita, quibus Regnum noſtrum miſerabiliter depauperatum exiſtit, ſiue etiam imponendas vel imponenda, leuari aut colligi nullatenus volumus, niſi duntaxat pro rationabili, pia & vrgentiſſima cauſa, & ineuitabili neceſſitate, ac etiam de expreſſo & ſpontaneo * iuſſu noſtro, & ipſarum Eccleſiarum Regni noſtri, &c.

RVDOLPHI I. HABSBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

Anno Chriſti 1273.

De primis precibus.

RVDOLPHVS Dei gratia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus, honorabili in Chriſto deuoto Abbati &c. gratiam ſuam & omne bonum.

Cum ex antiqua & approbata, ac à Diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta conſuetudine, quælibet Eccleſia in noſtro Romano Imperio conſtituta, ad quam beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinet collatio, ſuper vnius collatione beneficii, precum noſtrarum primarias admittere teneatur, deuotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico, de Eccleſiaſtico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam ſacri Imperii, ſtudeas liberaliter prouidere, &c. Datum, Anno Regni noſtri primo.

ALBERTI I. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

Ex Gloſſa poſteriori Speculi Sax. lib. I. Artic. LXIII.

QVOD duellum deuenit ad teſtimonium Septemuirorum, eſt ſtatutum ALBERTI Imperatoris, & vocatur Conſtitutio noua: & ſecundum eandem miles acquirit ferendarium, poteſtq; ſe defendere prædæ ſibi obiectæ, & etiam conuincere prædonem aut furem mettertius: ruſticus ſimplex metſeptimus. Si vero reus teſtimonio Septemuirorum ſeſe defendere poterit, propior eſt, quam quod actor eum conuincere deberet.

Ex Gloſſa Wichbild ſeu Iuris Municipal. Maydenburg. Artic. XXXV.

COnſiderandum circa id, quod reſpondens accuſatus duellariter, propior eſt metſeptimus expurgare ſe, quam quod actor eum conuincere poſſit, & hoc intelligendo, ſi vnus ſecundum Conſtitutiones nouas, quæ ab ALBERTO Imperatore ſancitæ ſunt, aliquem alloquatur pro furto, præda. Et ſi fuerit miles, prædæ obiectæ ſe defenderere poteſt, & etiam conuincere prædonem mettertius: ciuis metquintus: ruſticus vero ſimplex metſeptimus. Sed ſi reus poteſt ſe iudicialiter defendere teſtimonio facilius ſibi admittitur.

Ex Gloſſa poſteriori Specul. Sax. lib. I. Artic. LXIV.

ARticulus iſte immutatus eſt per Conſtitutionem nouam Marchionis Ottonis, ſeu verius per Statutum ALBERTI Imperatoris, vt præcedenti Articulo tactum eſt, ita quod malefactor conuinci debet per teſtes, ſic ſcilicet, quod miles conuincere aliquem poſſet mettertius, ciuis metquintus, ruſticus metſeptimus: & id in * Marchia ſeruabatur.

* Brandeburgenſi.

Ex eadem Gloſſ. lib. III. Artic. LXXXIV.

HOc modo etiam filius exhereditari poteſt, ſi bona parentis occupat ipſo viuente, vt in Conſtitutione Imperatoris ALBERTI habetur.

PHILIPPI

PHILIPPI PVLCHRI REGIS FRANCORVM, ET SVB ALBLRTO I. CÆSARE S. ROM. IMPERII IN REGNO ARElatenſi Vicarii Generalis

Anno Chriſti 1302.

RESCRIPTVM

De ſuperioritate Regia, & collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum ad ius Regium pertinente, aduerſus Papæ Romani tyrannidem.

Epistola Papæ.

BONIFACIVS * Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Philippo Francorum Regi. Deum time, & mandata eius obſerua. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla ſpectat: & ſi aliquorum vacantium habeas fructus eorum ſucceſſoribus reſerues: & ſi quæ contuliſti, collationes tales irritas decernimus, & quantum de facto proceſſerunt, reuocamus. Aliud credentes Hæreticos reputamus. Datum Laterani, IIII. Nonas Decembr. Pontificatus noſtri anno VI.

* eius nominis Octauus.

Reſponſum Regis.

PHilippus * Dei gratia Francorum Rex, Bonifacio ſe gerenti pro Summo Pontifice, ſalutem modicam ſiue nullam. Sciat tua maxima † fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe: Eccleſiarum & præbendarum collationem ad nos iure Regio pertinere, & fructus eorum vacatione durante nos facere, collationes à nobis hactenus factas, & in poſterum faciendas, fore validas: & illarum vigore poſſeſſores contra omnes viriliter nos tueri. Secus credentes fatuos & dementes reputamus. Datum &c.

* eius nominis Secundus.

† ſic & Mauritius Imp. Gregorium Primum Papam in quodam Reſcripto Fatuum appellauit. vide Greg. epiſt. l. 4. ep. 32. ind. 13.

EIVSDEM REGIS

ARTICVLI

Aduerſus Bonificium Papam in Synodo Parienſi per Archiepiſcopum Arelatenſem propoſiti & decreti.

Anno Chriſti 1303.

1. Quod ſit Simoniacus, & ſe Simoniam committere non poſſe dicat.
2. Quod ſit homicida, vſurarius, Hæreticus, Epicureus, religionis Pontificiæ contemptor, innoſus.
3. Quod Angliæ Regi conceſſerit omnes decimas de Eccleſiaſticis bonis in ſubſidium belli contra Francum.
4. Quod ſtipendio allexerit Saracenos ad inuadendam Siciliam.

Itaque Rex PHILIPPVS ad Sedem Apoſtolicam tum, vt ipſe dicebat, vacantem, futurumque concilium, appellat.

HENRICI VII. LVZELBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

De Iuramento Imperatoris Pontifici non præſtando, ad Clementem V. Papam.

Anno Chriſti 1311.

...ui exempli res eſt, nec vſurpata anteceſſorum meorum temporibus, Principem Principum, ac orbis terrarum Dominum, Seruo ſeruorum fidelitatis iuramento obſtringi.

Auentinus lib. 7.

HEN-

Digitized by Google

FORMVLA

IVRAMENTI FIDELITATIS

VASALLORVM SEV IVDICVM IMPERIO

præſtandi.

IVRO ego per Deum omnipotentem, & Filium eius vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per Spiritum ſanctum, & per ſanctã glorioſam Dei genitricem ſemper virginem Mariam, & per quatuor Euangelia; quæ in manibus teneo meis, & per quatuor Euangeliſtas, & per S. Archangelos, Michaelem, Gabrielem: puram conſcientiam, ingenuumque ſeruitium me ſeruaturum: quod ius habere & tenere volo, ſecundum conſcientiam & probitatẽ, in ſeruitio Sereniſſimi Principis Domini N. occaſione traditæ mihi ab illo in eius bonis adminiſtrationis, & omnem laborem & ſudorem ſine dolo ſuſcipiendo, omnemque artem malam & dolum in commiſſa mihi ab eo adminiſtratione vitare volo: quodque Catholicæ fidei ſum, & nullo modo vel tempore ei aduerſabor, nec alium permittam, quantum poſſibile fuerit mihi: & quod nulli penitus quidquam dedi, neque dabo occaſione dati mihi cinguli ſeu officii, ſed quidquam promiſi: quodque probe me in eo oſtendere volo in ſubiectis Domini mei, contentus in his, quæ ſtatutà mihi ſunt de fiſco, annonis: & iura Imperatoria ſcire volo, nec illa omittendo propter amorem; compatientiam, inuidiam, odium, commodum, vtilitatem.

Iuro etiam, quod probos & bonos in eorum probitate paterne ſeruare volo, ſubditosque à prauis tueri, in iudiciisque æquus iudex eſſe volo, exceſſus omnes inueſtigando, equitatemque tenendo, iuſtos in iuſtitia conſeruando, iniuſtis vero debitam infligendo pœnam. Id iuro ita tenere & obſeruare, aliterque non facere: & ſi iſtud non ſeruauerim, extendatur ſuper me horribile iudicium Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſim particeps Iudæ, inuadatque me Geſi lepra, & tremor Cain, & gladius ſeu iudicium ſæculare ſit ſuper me, quod ſuper falſos Iudices ſtatutum eſt.

Anno Chriſti 1258.

* Fuit Cornubiæ Comes, frater Henrici III. Regis Angliæ, electus Coloniæ 8. idus Ianuar. Anno 1257. à Conrado Colonienſi & Ludouico Palatino Electoribus, & Gerhardo Metenſi Epiſcopo: coronatus & vnctus Aquiſgrani ab eodem Colonienſi.

RICHARDI *ANGLI IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De Hæreticis & Blaſphemis.

SI quis aliam fidem, quam quæ in duodecim articulis ſacroſancti Apoſtolici Symboli Chriſtianæ noſtræ Catholicæ Fidei tradita eſt, annunciat, ſequitur, docet vel prædicatur; aut naturarum in Redemptore noſtro Ieſu Chriſto confuſionem profitetur; aut diuinitatem eius vel humanitatem negat blaſphematue; aut ſalutiferam eius paſſionem & mortem contemnit vel blaſphemat, & per inquiſitores Hæreticæ prauitatis ac alios Catholicos Sacerdotes paſtorali more commonitus tenebricoſi Diaboli relictis inſidiis viam veritatis agnoſcere noluerit, ſed in erroris concepta nequitia perſeuerer, præſentis noſtræ legis edicto dampnandum eum fore decernimus, vt bonis eius in fiſcum redactis corpus vltimo ſupplicio afficiatur.

2. Cumque per horrendam blaſphemandi conſuetudinem Diuinæ Maieſtatis ira hactenus in ſacrum Romanum Imperium & fidelium quietem prouocata eſſe noteſcat, & Chriſtianus populus miſerrime ſcandalizetur, ad placandam Dei iram, & populi impietatem refrenandam, volumus ac ſtatuimus; ſi quis data induſtria & deliberato animo per Dei nomẽ, potentiam miſericordiam, baptiſmũ, ſacramentum, martyrium; paſſionem, vulnera, virtutem & ſimiles blaſphemos ſermones iurauerit, in primus vt criminis & dampnatæ blaſphemiæ delictum inter publica crimina numeretur, deinde in ipſum reum debitæ vltionis gladio animaduertatur.

3. Si quis vero ex ira aut praua conſuetudine deliquerit, quotiens deieraſſe aut blaſphemaſſe auditus fuerit, totiens pro vnoquoque blaſphemo dicto vel iuramento ſingulos ſolidos Iudici, in cuius diſtrictu crimen comiſiſſe deprehenſus fuerit, ſoluere culpabilis iudicetur: niſi tamen ita grauiter blaſphemaſſe cõuincatur, quod morte dignus exiſtimetur, decernimus vt ſecundũ criminis circumſtãtias pro Iudicis arbitrio atrocius in corpore & vita puniatur. Blaſphematores autem, cuiuſcumque ſint dignitatis aut conditionis, è veſtigio ad Iudicem deferantur. Quod qui non fecerit, & auditi criminis celator extiterit, vel ipſe Iudex in executione negligens & remiſſus foret, coram Deo & in conſpectu noſtro poterit merito culpabilis apparere. Datum in villa Solodoro, XVII. Kalendas Auguſti.

ITEM ALIA CONSTITVTIO
DE SVCCESSIONE IN DEFVNCTI
FILII HÆREDITATEM.

Anno Chriſti 1258.

Filius, patre & matre ſuperſtite, ſine liberis defunctus, excluſis fratribus & ſororibus, patrem & matrem ſolos habet ſucceſſores. Poſt patris autem obitum, & diuiſione paternæ hæreditatis facta, filio ſine liberis decedenti in feudalibus ſoli fratres conſanguinei, in alodialibus ſorores pariter & fratres conſanguinei, excluſa matre, ſuccedunt. Datum Loſannæ, VI. Kalendas Octobres.

ALPHONSI HISPANI
IMPERATORIS AVGVSTI
MANDATVM

Ad Ciuitates Imperiales Italiæ, De paratis & manſionaticis & conductibus coronando Cæſari exhibendis.

Anno Chriſti 1258.

ALFONSVS Electus Romanorum Imperator, Rex Caſtellæ &c. Antianis, Conſilio, & Populo Patauino, fidelibus ſuis dilectis. Mandamus vobis, vt Legatos viros honeſtiſſimos legatis, qui mihi Lombardiam ingredienti occurrant, ac debitum comitatus officium exhibeant.

* *Hic Imperator auctor eſt corporis Conſtitutionum, quod Partitam Hiſpani vocant, & vim legis non per Hiſpaniarum modo Regna, ſed Indiarum quoque & Africæ Imperium hodie obtinet. Audio nunc Moguntiæ ſub prælo eſſe, dum & hæc imprimantur. In eius electionem conſenſiſſe Moguntinum, Treuerenſem & Saxonem ſcribunt. Sed tempore illius huius Cæſaris, ius creandi Regis Romanorum non tantum Septemuiris hodiernis fuiſſe, ſed & aliis Germaniæ Principibus, eius ſæculi ſcriptor Matthæus Pariſienſis memoriæ prodidit, eoſque de Richardi & Alphonſi electionibus loquens indicauit his verbis:* Hi ſunt maximi in Alemania, ad quorum nutum pendet electio ipſius Regni, quod eſt quaſi ara (*for.* arrha) Imperii Romanorum, Archiepiſcopus Coloniæ, cui titulus eſt, Sacri Imperii Protocancellarius, poſt honorem Archipræſulatus: Archiepiſcopus Moguntinus, Archiepiſcopus Treuerenſis, Rex Bohemiæ, Comes Palatinus de Rheno, Dux Auſtriæ, Dux Sueuiæ, qui & Comes Brabantiæ, Dux Poloniæ, Marchiſius de Miche (*for.* de Morauia,) Marchiſius de Brandeborg, Dux de Melai (*for.* Meran), Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ, Landegrauius Thuringiæ, Marchio Miſniæ. Inter omnes hos Magnates ſupereminens eſt Archiepiſcopus Colonienſis, qui coronare tenetur Regem Alemaniæ apud Aquiſgranum ab antiqua & approbata conſuetudine.

CONRADINI REGIS
ROMANORVM
EDICTVM
DE RECEPTIONE CINGVLI MILITARIS.

Anno Chriſti 1267.

Conradus Rex Panormitanis.

AD noticiam veſtram perducimus, quod licet ex generoſitate ſanguinis, qua nos à primis componentibus natura dotauit, & ex dignitatis officio, qua duorum Regnorum nos in ſolio gratia diuina præfecit, nobis militaris honoris auſpicia non deeſſent; quia tamen militiæ cingulum, quod reuerenda ſanciuit antiquitas; nondum Serenitas noſtra ſuſceperat, die præſentis menſis Auguſti, cum ſolennitate tyrocinii, latus noſtrum eligimus decorandum; vt ex hoc ætatis noſtræ victorioſa floriditas ſigna maioris ſtrenuitatis induceret, & originalis nobilitatis gratiam renouaret nouæ militiæ claritudo. Qua etiam die, vt honoris noſtri ſolennia dignis militantium ſtudiorum titulis ornaremus, præter celebrata magnificæ feſtiuitatis, quæ tanti boni iocunditas, & perſonæ noſtræ Magnificentia requirebant, ad locum victorioſi exercitus noſtri caſtra perduximus, vt abinde ſub felicitatis futuræ præſagio, pace data, plene fidelibus contra hoſtes noſtros continuatis greſſibus procedamus.

S.LV.

PHILIPPI PVLCHRI REGIS FRANCORVM, ET SVB ALBLRTO I. CÆSARE S. ROM. IMPERII IN REGNO ARElatenſi Vicarii Generalis

Anno Chriſti 1302.

RESCRIPTVM

De ſuperioritate Regia, & collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum ad ius Regium pertinente, aduerſus Papæ Romani tyrannidem.

EPISTOLA PAPÆ.

BONIFACIVS * Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Philippo Francorum Regi. Deum time, & mandata eius obſerua. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla ſpectat: & ſi aliquorum vacantiam habeas fructus eorum ſucceſſoribus referues: & ſi quæ contuliſti, collationes tales irritas decernimus, & quantum de facto proceſſerunt, reuocamus. Aliud credentes Hæreticos reputamus. Datum Laterani, IIII. Nonas Decembr. Pontificatus noſtri anno VI.

Reſponſum Regis.

PHilippus * Dei gratia Francorum Rex, Bonifacio ſe gerenti pro Summo Pontifice, ſalutem modicam ſiue nullam. Sciat tua maxima † fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe: Eccleſiarum & præbendarum collationem ad nos iure Regio pertinere, & fructus eorum vacatione durante noſtros facere, collationes à nobis hactenus factas, & in poſterum faciendas, fore validas: & illarum vigore, poſſeſſores contra omnes viriliter nos tueri. Secus credentes fatuos & dementes reputamus. Datum &c.

* eius nominis Octauus.
* eius nominis Secundus.
† ſic & Mauritius Imp. Gregorium Primum Papam in quodam Reſcripto Fatuum appellauit. vide Greg. epiſt. l. 4. ep. 31. ind. 13.

EIVSDEM REGIS

ARTICVLI

Anno Chriſti 1303.

Aduerſus Bonificium Papam in Synodo Parienſi per Archiepiſcopum Arelatenſem propoſiti & decreti.

1. Quod ſit Simoniacus, & ſe Simoniam committere non poſſe dicat.
2. Quod ſit homicida, viurarius, Hæreticus, Epicureus, religionis Pontificiæ contemptor, inceſtuoſus.
3. Quod Angliæ Regi conceſſerit omnes decimas de Eccleſiaſticis bonis in ſubſidium belli contra Francum.
4. Quod ſtipendio allexerit Saracenos ad inuadendam Siciliam.

Itaque Rex PHILIPPVS ad Sedem Apoſtolicam tum, vt ipſe dicebat, vacantem, futurumque concilium, appellat.

HENRICI VII. LVZELBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 1311.

De Iuramento Imperatoris Pontifici non præſtando, ad Clementem V. Papam.

Qui exempli res eſt, nec vſurpata anteceſſorum meorum temporibus, Principem Principum, ac orbis terrarum Dominum, Seruo ſeruorum fidelitatis iuramento obſtringi.

Auentinus lib. 7.

HEN-

HENRICI VII. LVCEMBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI.

Anno Chriſti 1312.

AVTHENTICA

De ſumma Trinitate & fide Catholica, & de Hæreticis.

HEINRICVS Septimus diuina fauente clementia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, ad perpetuam rei memoriam.

1. Reddentes honorem & debitam reuerentiam ſummæ & indiuiduæ Trinitati, cuius prouidentia, & miſeratione benigna imperii diadema ſuſcepimus, & gubernamus imperium; in qua ſpem noſtram præcipue ponimus, credentes firmiter, ſimpliciter profitemur Patrem ingenitum, & Filium ex Patre genitum, & Spiritum Sanctum ex vtroque procedentem, vnam Deitatem ſub pari maieſtate, & ſub pia Trinitate ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, Euangelicamque doctrinam eſſe colendam. Hæc eſt fides recta, quæ contra omnes præmunitur errores, quam diuinum Apoſtolum Petrum & Paulum doctorem gentium nouimus tradidiſſe: qua diuæ memoriæ Conſtantinus noſter inclytus prædeceſſor Romanum muniuit & auxit imperium. Cunctos populos noſtro ſubiectos Imperio, noſtræ ditioni ſubiectos, in iſta volumus religione verſari, & præſenti in perpetuum lege valitura, quam ſanximus, omnes Hæreticos vtriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus & bannimus, confirmantes prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones & pœnas, quæ aduerſus Hæreticos, credentes, fautores, defenſores & receptores, ſine quibus diutius manere non poſſent, hactenus ſunt ſtatutæ: mandantes inſuper cunctis ſecularibus Poteſtatibus, vt conſtitutiones Romanorum Pontificum contra prædictos, vel in cauſa fidei, editas obſeruent, & faciant ab aliis immobiliter obſeruari.

2. Sanctam Romanam Eccleſiam ſicut matrem, & ipſius Sedis Antiſtitem tanquam Chriſti Vicarium, & B. Petri ſucceſſorem veneramur, & præcipimus cunctis ex debito venerari. Ipſam enim Romanam Eccleſiam in ſpiritualibus diuinæ prouidentiæ altitudo vniuerſis diſpoſitione incommutabili Eccleſiis prætulit, & totius orbis aurea præſentia inſigniuit. & ideo hanc eſſe omnium caput, vt Patrum regulæ & Principum ſtatuta declarant, & ſereniſſimi noſtri teſtantur affectus. Quapropter Romanum Pontificem, & ipſius Eccleſiæ Cardinales, qui ſunt eius corporis pars præclara, ab omni iniuria cupimus eſſe alienos, mandantes præſenti noſtra conſtitutione, vt ſeculares quæcumque Poteſtates conſtitutiones tam Pontificum quam Principum Romanorum contra ſacrilegos editas obſeruent, & faciant arctius ab aliis obſeruari.

Et hanc itaque noſtræ Serenitatis conſtitutionem in Corpore Iuris ſub debita rubrica volumus inſeri & mandamus. Datum in Vrbe, 1312.

SENATVS CONSVLTVM

Anno Chriſti 1312.

DE LEGE REGIA,

Quo Senatus Populuſque Romanus omne ius ſuum in Henricum VII. Imperatorem contulit.

EGO CORONARVM CORONA, MVNDIQVE CAPVT, CONFIRMO PRINCIPI POTESTATEM, SIBIQVE SVBIICIO CIVITATES, GENTIVMQVE NATIONES. TVEANTVR AQVILÆ GLORIAM MEAM. HÆC ROMA.

LVDO-

LVDOVICI IV. BAVARI IMPERATORIS AVGVSTI, ORDINVMQVE IMPERII

DECRETVM

Anno Chriſti 1338.

De Imperatoria Maieſtate, & quod ſit Imperator, qui ab Electoribus electus eſt, etiamſi à Papa non ſit vnctus, conſecratus & coronatus.

In Comitiis Renſenſibus ſtatuta & publicata Anno MCCCXXXVIII.

ANno Chriſtianæ libertatis MCCCXXXVIII. ſexto die Iulii, Benedicti XII. P.M. anno quarto, conuenerunt Electores & Ordines Imperii in pomario vici Rhenoſei, vbi conuenire atque de ſummis Imperii rebus colloqui ſolent. Concione vocata, ſacramento prius rogati, ritu ſolenni, ex Conſilii decreto, accitis tribus libellionibus, qui in acta, quæcumque fierent dicerenturve, ex fide referrent, ſubſcriberent, atque in vulgus ederent, hanc rogationem ſciuerunt, iuſſerunt, voluerunt, promulgarunt, perpetuo ſanxerunt.

vide Auentin. Annal. Boior. li. 7.

1. Sacroſanctum Imperium, ſumma in terris poteſtas, cœleſte donum eſt. Imperator enim primus ante omnes, ſecundus poſt Deum eſt, & tam grande nomen à ſolo Deo traditur, cui ſoli illæ Reipubl. adminiſtrandæ rationẽ reddendã habet, qui à ſupremo duntaxat cœli numine in ſummo rerũ humanarum faſtigio collocatus eſt, & in terris neq; parem neq; ſuperiorẽ habet. Per quem leges, iura, regna humanæ genti largitur æterna Maieſtas. *Cæſari reddite quæ Cæſaris ſunt*, præcipit Chriſtus. Is & Comites eius omnes vectigalia, honorem, officium, obſequium obedienter ac reuerenter Imperatoribus præſtiterunt.

2. A curiatis igitur Heptarchis, reb. impoſitus, continuo more maiorũ, atq; iure gentiũ, Rex eſt & vocatur. Ipſum contra Maieſtatẽ Reip. decus Imperii, Legatos ad Sacerdotẽ Roman. vt author fiat, copiam adminiſtrandi concedat, mittere; eidem iureiurando fidem aſtringere, atq; petere ab eo vſum Regii diadematis *religio eſt: nullum harũ rerum ius omnino eſt Paſtori, qui ſeruus ouiũ eſt, & in conſecrando Domino gregi ſeruit. Quippe iure ſuffragiorũ, beneficio Electorũ, atq; populi, quiſq; imperat. Hæc veriſſima eſſe conuenit inter omnes Annalium, rerum humanarũ diuinarumq; peritos, atq; iam ſæpius vtriusque iuris, Cæſarei atque Pontificii, cœleſtis theſauri teſtimoniis comprobatum eſt.

* i. e. nefas eſt.

3. Tamen quidã (vt ſunt ebrii ſucceſſu rerum nimio, atq; impotentes ſui, mortaliũ animi: proſperis n. reb. ferocitas atq; ſuperbia augeſcunt) impudentiſſime refragari non erubeſcunt. Et nõnulli ſanctuli, qui ſibi ſacrarũ literarũ magiſteriũ arrogantiſſime ſumunt, per fallacias verba Domini arguunt, ſimplicitati Chriſtianæ imponunt, diuinæ ſapientiæ oracula polluunt, contaminant; ſacram Hiſtoriã falſo interpretando ſuæ cauſæ ſeruire cogunt; ſuis moribus; ſuis morib. atq; vitiis, nempe ambitioni, ſuperbiæ, auaritiæ accõmodant, veritatẽ adulterant humanis nugis, cœleſtem philoſophiã cõmentis deprauant, inuertunt, à germano ſenſu ad ſuum negotiũ ſuasque nundinas captioſis ratiociunculis detorquent, non voluntatem legi ſacræ, ſed legem voluntati iungunt. More argutorũ hominũ magis quam ex æquo & bono, diſputant, præter fas contra naturæ legem docere nõ erubeſcunt, Paſtoris beneficiarium eſſe Dominum, neque ante Principem Principum eſſe aut nominari oportere, quam ille ſeruus ſeruorum author fiat, & dignum iudicarit qui regnet. Hæc cum maxima Chriſtianæ Reip. pernicie, intolerabili populi Chriſtiani, Imperatoriæ Maieſtatis iactura, nec ſine grauiſſimo Tetrarcharum, Dynaſtarum, Clientium Imperii detrimento, inſtigante Stygio principe, domino huius mundi, commenta eſſe euentus docet, exitus probat. Inde bella pluſquam ciuilia, ſeditiones domeſticæ, tumultus inteſtini concitantur, populus Chriſtianus ſe mutuis vulnerib. atterit, cognato ſanguine manus polluit, ſtupra, periuria, adulteria, ſacrilegia, peculatus, inceſtus, perfidia, impune committuntur.

4. Ob hæc dogmata peſtifera, hiſce peſtilentibus erroribus claſſicum concinentibus, cædes, homicidia, parricidia, incendia, paſſim eduntur, excidia regnorum, vrbium, regionum, direptiones vbique fiunt, ima ſummis miſcentur, diuina humana perturbantur, pietas refrigeſcit, lites, diſcordia, ſcelera, ſimulata religio, ceremoniæ caſſæ feruent & gliſcunt: iuſtitia, pax, concordia, ſimplicitas, libertas, depulſæ terris exulant: diuitiæ atque arma dominantur: fraus, dolus & ambitus eccleſiaſticus corripiunt gradum. Vt autem poſthac huiuſcemodi malis euitatis, auguſta pace, feſta quiete, populus Chriſtianus fruatur, ex Conſilii decreto, hocque plebiſcito decernimus, quæ ſupra ritu ſolenni, religione adacti, cenſuimus, perpetuo ſancimus edicto, nimirum ex ſolo electionis beneficio, omnem poteſtatem Imperiumque proficiſci, nec vllo pacto Pontificis Romani in hac re ſanctimonia, flaminio, authoritate, conſenſu opus eſſe. Quicumque aliter docuerit, ſenſerit, factitarit, crimine læſæ Maieſtatis reus, hoſtis Reipublicæ atque proſcriptus eſto, capite pœnas ſoluito, bona eius publica ſunto, prædia infiſcentur.

LVDOVICI IV. BAVARI IMP. AVGVSTI

Anno Chriſti 1338.

EDICTVM

De poteſtate officioque Imperatoris, & tyrannide iniuſtitiaque Pontificis, aduerſus acta Ioannis XXII. Papæ.

Auentinus Annal. lib. 7.

IMPERATOR LVDOVICVS IV. diuino duntaxat munere Cæſar Auguſtus, vniuerſis Chriſtianis ſalutem.

1. Diuus Petrus atque Paulus, Nuntii æternæ Maieſtatis primarii, longo ante tempore prædixerunt, cecinerunt, ſedulo nobis denuntiarunt, poſt facta ſua vafros, verſutos, audaces, falſos Prophetas, Sacerdotes, legatos mendaces futuros, quorum facta iampridem depinxere nobis. *In templo Dei*, inquiunt, hoc eſt Eccleſia, *quaſi ſint Deus ſedebunt & ſupra omne id quod vſquam gentium aut colitur, aut cultum eſt, extollentur. Neque dicendi neque faciendi ullum niſi quod libebit, noſcent modum: gloriam regnum concupiſcendi nec finem ſcient, nec terminum capient. Dominationem, potentiam, Vrbi orbique terrarum, nec minus ipſis exitiabilem, reiecta cruce Chriſti, arripient; confictis ad quæſtum, lucrum, ambitionem, luxum, ſermonibus, de populo Chriſtiano, abuſi credulitate ſtolidi vulgi, nuntiabuntur.* Quæ itaque Vates illi veridici, arcanorum Dei interpretes, nobis ante cantarunt, veriſſima eſſe experimentis animaduertimus, & plane, niſi aſini ad lyram ſimus, ſentimus. Non imus inficias, eſt genus hminum ſuperſtitioſius, quam vt temporum infelicitas refragetur, ad fraudes & commenta ſuperſtitioſa, quibus vulgus imperitum facile lactari atque capi ſolet, ingenioſiſſimum exiſtit, ad tentandos mores impudentiſſimum, credulitate ſtultorum, quorum infinitus eſt numerus, abutitur. Meum eſt huiuſcemodi argutias atque vaframenta, ne hiſce ſimplicitati Chriſtianæ imponatur, veritati diuinæ illudatur, detegere atque confutare.

Artes Pontificis noſtro ſeculo magis quam vnquam antea vigentes.

2. A ſpinis non colliguntur vuæ, Propheta Dei non accipit munera. *Qui vult maximus eſſe, ſit infimus omnium* (nunciis Chriſtus præcipit) *& Reges quidem dominantur populo, vos autem* ſerui gregis mei, nempe paſtores, non Domini eſtis. Nihilominus tamen, quamuis illa clariſſima ſint, peſſimi Phariſæi, perditiſſimi Antichriſti * Comitiis Cæſareis & ſuffragiis Principum rebus impoſitum aiunt non eſſe Imperatorem, niſi primarius Sacerdos, qui dominus rerum, & vtriuſque poteſtatis manceps ſit, author fiat. Id etſi prauum, ineptum, falſum, perquam abſurdum, alienum à vita Sacerdotis Crucifixi, diuino humanoque iuri, ſacris contrarium, nec rationi conſentaneum ſiet, tamen illi impoſtores in malitia peruicaciores quam boni in pietate exiſtunt. Quis obſecro non videt, niſi talpa plane perpetuo oculis à rerum ſummo opifice damnatus, terræ tenebris incubet? Repugnatiſſima ſunt, nec coire poſſunt, corporale & ſpiritale, terrenum & cœleſte, fluxum & æternum, caducum & immortale, enſis myſticus atque ferreus. Hic Cæſari à Deo datus eſt, vt malis, & pacis atque concordiæ diſturbatoribus neci datis, boni tranquilla quiete perfruantur: ille concioni Chriſtianæ à Seruatore commiſſus mortuos vitæ reſtituit, neminem occidit. Diuerſa ſunt, Sacrificulus & Auguſtus; vterque cæleſti dano conſtituitur, ſuis limitibus clauſus: atque, vt ſunt humana & diuina, ille *Seruorum ſeruus*, hic *Princeps Principum* habetur, & eſſe in bene conſtituta Republica debet. Nos ſolius Dei beneficio, Curiatorum Comitiorum iure, lege ſuffragiorum, authoritate Senatus, maieſtate atque viribus populi Principatum tenemus. Si quis ambigat, ad ſacræ Hiſtoriæ penetralia, Annales priſcos recurrat, ita dubitare deſinet. Quod ſi ignorare pertexerit, ignorabitur. Vt tamen Sophiſtæ illi, monſtra, & abominandæ laruæ religionis Chriſtianæ, claua Herculis repercutiantur, & ſuo enſe iugulentur, veteres iuris Pontificii (cui vacat) euoluat codices; vbi non ſemel ſcriptum eſt, Pontificis atque Imperatoris omnino diuerſas eſſe iurisdictiones, nec vices earum commiſcendas eſſe.

* al. Comitis Cæſaris. fort. Comitiis curiatis.

3. Quocirca liquet, quam perperam atque temere Viceſimus ille ſecundus Imperii habenas ſibi vſurpauerit, præter fas atque æquum Italiam à Regno Germaniæ ſeparare conatus fuerit; aduerſus leges, inſtituta, morem maiorum; contra auſpicia, interceſſionem, authoritatem Senatus, maieſtatem Principum atque populi Romani, Italici, Germanici. Non tam nobiſcum quam cum ipſa Republica Chriſtiana bonus ſane paſtor vi, armis, & manu, non iure, diſceptauit. Sanguinem Chriſtianum lupus cruentus ſitiuit & hauſit. Item hoſtis, accuſator, teſtis & iudex, atque inimicus noſter publicus, in propria cauſa tamen aduerſus nos abſentes, indemnatos, nõ vocatos, non iudicatos, inauditos, nec citatos, nec loco legitimo, nec die dicto, contra leges, indicta cauſa, ſecundum ſe homo belliſſimus pronunciauit. Sicuti in rebus inuiſibilibus & diuinis Sacerdoti cedimus, ita iure noſtro in humanis & his quæ cõſpici tangiue queunt, ſuperiores eo qui temporaliia & dignitatem Regum, noſtro beneficio poſſidet, ſumus. Oportet magis Chriſto quam Pontifici Maximo obtemperare. Ille Imperatoris dicto ſuos audientes eſſe præcipit, hic vetat.

4. Haſce ob cauſas, bene, recte atq; ſapienter ab hoſte Reip. Chriſtianæ ad futurũ totius Chriſtianiſſimi, cuius ille mẽbrũ (ſi tamẽ exiſtit) nõ caput eſt, Senatũ prouocam⁹. *Orbis*, inquit, Diuus Hieronymus, *maior eſt quã Vrbis Eccleſia.* Sententiam igitur illius alterius & Viceſimi ſecũdi aduerſus nos latam

vanam

vanam, irritam, ex conſilii decreto cenſemus, declaramus hoc edicto, quod Francofordiæ in auguſtiori templo ritu ſolenni ſubfixum, ſi quiſpiam pertinax fuerit, qui oblatrare aut obſtrepere auſit, tanquam veritatis oſor, pacis conturbator, hoſtis Reipublicæ, inimicus pietatis, ſatelles Antichriſti, mancipium Satanæ, perduellionis, perfidiæ, periurii reus; non Philoſophorum argumentis vel decretorum, ſed verbere, vinculis, carcere fatigatus, poſſeſſionibus, peculio mulctabitur, & vltimo ſupplicio, more maiorum, patricidium luet. Datum in oppido noſtro Francofordia, die ſexta Auguſti, Anno Chriſtianæ libertatis M. CCC. XXXVIII. Domini Ludouici Imperatoris Clementiſſimi, Regni XXIIII. Imperii XI.

LVDOVICI IV. BAVARI IMP. AVGVSTI

CONSTITVTIO

De Imperii iuribus & excellentia, & poteſtate Electi Romanorum Regis,

AnnoChriſti 1339.

Lata in Comitiis Francofurtenſibus Anno MCCCXXXIX.

CÆſar, cum hoc à Pontificibus agi cerneret, vt Cæſarea dignitate conculcata, tyrannidem ſuam ſtabilirent, Francofurtum Principibus, ac humanæ diuinæque ſapientiæ doctiſſimis quibusque conuocatis, Decretum de conſilio Doctorum ſub ſigillo ſuo contra proceſſus defuncti Ioannis Papæ promulgat, rationem fidei ſuæ clariſſime reddit, plane ingenueque profitens, ſe Chriſtianum hominem, articulos Fide integros credere.

In hiſce Comitiis Eduardus Angliæ, Franciæ & Hiberniæ Rex, ab Imperatore, omnibus Ordinũ ſuffragiis. S. Rom. Imperii Vicarius generalis pronuntiatus ſeſſionem in Comitiis iuxta Electores obtinuit, Decretoque ſubſcripſit.

2. Ad hæc multa præclara proponit, publica atq; ſoléni acclamatione nouas confirmationes antiquis legibus addens, easque corroborãs: ſcilicet vt Electores Imperii, & nullus alius, Regem Romanorum eligant: cuiq; plura accedunt Principum ſuffragia, is etiam in diſcordia verus cẽſeatur electus ſiue Rex ſiue Imperator, cum in eſſentia, idem ſint, licet nomina diuerſa credantur, idemq; poſſit, citra Apoſtolicæ Sedis confirmationem, Imperii iura & exercere & adminiſtrare.

3. Debeat quoq; mox idem poſt Principum inſinuationem à Pontifice inungi, ſi legitime ſit electus. Quod ſi recuſet Pontifex, poſſit à quocũq; Catholico Antiſtite proclamari Imperator & Auguſtus: cum maxime inunctiones iſtæ ſolennitates tantum quædam ſint adinuentitiæ, à Pontificibus excogitatæ, nomina tantum, & non res concedentes. Quis enim Romanus Pontifex conſeruauit Conſtantinopolitanos Imperatores? Et quis ante Carolum multos Chriſtianos Cæſares? & ante Conſtantinum, Ethnicos quis ſacrauit Imperatores? Nec fidelitatis iuramentum Pontifici tribuit Imperator, ſed obſequii ac fidei defenſionis.

4. Præterea falſiſſimum eſſe oſtendit, per vacationem Imperii ius ad Papam deuolui: idq; eſſe cõtra ſacri Imperii libertatem, dignitatem, iura ac maieſtatem. Longa enim & approbata conſuetudine, inconcuſſe à maiorum ordinatione hactenus obſeruata, vacante Imperio, ius adminiſtrandi Imperii iura, feuda conferendi, & negotia cætera diſponendi, Palatino Rheni debetur, non obſtante Clementina *Paſtoralis*. Datum in ciuitate Francofurt, in Quadrageſima, anno 1339.

EDVARDI *ANGLIÆ REGIS, ET SVB LVDOVICO IV. IMPERATORE S. ROM. IMPERII VICARII GENERALIS, ET POSTEA ELECTI ROMANORM REGIS,

* hoc nomine Tertii.

RESCRIPTVM

De libera electione Eccleſiaſticarum Perſonarum, aduerſus Romanæ Sedis grauamina.

AnnoChriſti 1344.

SAnctiſſimo in Chriſto Patri, Domino Clementi, diuina prouidentia ſacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici, * Eduardus eadem gratia Rex Francorum & Angliæ, & Dux Hiberniæ, poſt deuota pedum oſcula beatorum.

* Qui ab Imp. Ludouico IV. & Ordinibus Imperii Vicarius per Galliam & Regnum Arelatenſe conſtitus

1. Penſata Sedis Apoſtolicæ clementia, quæ de fouenda deuotione Chriſti fidelium, & animarum ſalute ſolet eſſe ſumme ſollicita, non *quærens quæ ſua ſunt, ſed quæ ſunt* potius *Ieſu Chriſti*, tenet probabiliter noſtra fiducia, quod veſtra paternitas, inſpecta Celſitudinis Apoſtolicæ præclaritate miſericordiæ (*al.* meritorum), & ſcientia diuinitus iam erecta, ea, quæ decus Eccleſiæ ac deuotionem plebis attenuant, & animarum ac rerum pericula comitantur, curabit miſericorditer reformare (*al.* tollere).

interfuit Comitiis Francofordianis & Rhenſenſibus anno 1338. & Colonienſibus anno 1340. aduerſus Papæ tyrannidem & iniuſtitias, celebratis, eorum decretis ſubſcripſit. in Apoſtolis Nationis Gallicæ Cõcilio Conſtantienſi oblatis, & cum Clemangis libro De corrupto Eccleſiæ ſtatu impreſſis, ſcribitur, hunc Regẽ tandem ſeuero edicto prohibuiſſe annatarum exportationem, & petitionem Prælaturarum Anglicarũ apud Papã: ad formam ſc. Decretorum Imperialium, in quibusdem fuerant prohibita.

2. In publicam autem non ambigimus noticiam perueniſſe, qualiter ab exordio naſcentis Eccleſiæ in regno noſtro Angliæ, progenitorum noſtrorum Regum Angliæ, & Procerum ac Fidelium dicti regni digne recolenda prioritas, propter diuini (*al.* Domini) cultus augmentum conſtruxit Eccleſias, & ipſas amplis dotauit poſſeſſionibus, & priuilegiis communiuit, ponens in eis miniſtros idoneos, qui fidem Catholicam in ſubiectis (*al.* ſubditis) ſibi linguis & populis fideliter (*al.* feliciter) propagarunt; per quorum curam & ſollicitudinem vinea Domini Sabaoth cum cultu & fructu ibidem minſifice fœcundauit. Sed, quod dolendum eſt, ipſius vineæ progenies degenerauit in labruſcas, & exterminat eam aper de ſylua, & ſingulares feræ depaſcunt eam, dum impoſitiones & prouiſiones Sedis Apoſtolicæ, quæ ſolito grauius inualeſcunt, ipſius peculium, contra piam voluntatem & ordinationem donatorum manus occupant indignorum, & præſertim exteriorum, (*al.* ſaturorum), & eius dignitates & beneficia pinguia perſonis conferuntur alienigenis, plerumque nobis ſuſpectis: qui non reſident in dictis beneficiis & vultus commiſſorum ſibi pecorum non agnoſcunt, & linguam non intelligunt, ſed velut mercenarii, ſolummodo temporalia lucra quærunt; & ſic diminuitur Chriſti cultus, animarum cura negligitur, ſubtrahitur hoſpitalitas, Eccleſiarum iura depereunt, ruunt ædificia Clericorum, attenuatur deuotio populi, Eccleſiaſtici Sacerdotes Regni (*al.* populi. Clerici dicti regni) viri magnæ ſcientiæ (*al.* literaturæ) & conuerſationis honeſtæ, qui curam animarum poſſent (*al.* paſcendarum) ibi & regimen ſalubriter peragere, & pro noſtris forent & publicis conſiliis oportuni, ſtudium deſerunt propter promotionis congruæ ſpem ablatam: quæ diuinæ ſcimus non eſſe placita voluntati.

3. Quæ omnia in graue noſtrum & fidelium noſtrorum vertentur præiudicium & ineffabile periculum, niſi citius & conſultius caueamus. Nam ius patronatus, quod nos & fideles noſtri in talibus obtinemus beneficiis, eneruatur: Curia noſtra, in qua duntaxat cauſæ ſuper iure patronatus dictorũ beneficiorum tractari debent, & ſic iura Coronæ noſtræ Regiæ tam probroſe quã damnoſe depereunt: & Regni theſaurus ad extraneos, ne dicamus noſtros maleuolos, aſportatur, ſubtili forſan artificio (*al.* coniectura), vt Regno depreſſo Sacerdotioque, & eius exhauſto theſauro, reddatur Regnum debilius in aduerſis. Quæ ſingula & alia, quæ ex præmiſſis ſequuntur, incommoda fuerunt nuper coram nobis in Parlamento noſtro generali per Communitatem dicti Regni in Conuentu palam expoſita, vnanimi & ardenti petitione ſubiuncta, vt prædictis diſpendiis, quæ dictæ Communitati videntur intolerabilia, celeriter occurramus.

4. Nos autem Anglicanæ depreſſionem Eccleſiæ, & exhæredationem Coronæ Regiæ, ac mala prædicta, quæ diſſimulata diutius adducent veriſimiliter grauiora pericula, cernentes intuitu, ad vos ſucceſſorem Apoſtolorum principis, qui ad paſcendum non ad concidendum (*al.* comedendum) oues Dominicos, & confirmandum & nõ deprimendum fratres ſuos mandatum (*al.* maioritatem) à Chriſto ſuſcepit, iſta deferimus, votiuis affectibus ſupplicantes, quatenus præmiſſis ponderatis, & conſiderando, quod de iure creandi ſunt deuoti populi magiſtratus, & iuxta dictum Prophetæ, *Dandi ſunt de eodem loco populi vinitores* (al. *doctores*), quod per beatos Apoſtolos eſt factum, dum gentibus viros linguarum ſuarum habentes noticiam tranſmiſerunt (*al.* præfecerunt): penſata etiam deuotionis plenitudine, quod domus (*al.* Dei gratia) noſtra Regia, & Clerus ac populus dicti Regni perſtiterunt in obedientia dictæ Sedis, propter quod non deberet eis paternus affectus onera & grauamina cumulare; ſed (*al.* ſcilicet) velitis, vt pater filiis theſaurizans, alleuiare dictarum impoſitionum & prouiſionũ ac onerum, iam per Sedem Apoſtolicam inualeſcentium, grauitatem, permittentes vlterius, vt patroni patronatus ſui ſolatium non amittant, Eccleſiæque Cathedrales & aliæ dicti Regni liberas electiones (*al.* actiones) & eorum officia habeant. Quas quidem Eccleſias dicti Regni progenitores dudum in ſingulis nationibus (*al.* vocationibus) eorũdem perſonis idoneis iure ſuo Regio libere conferebãt, & poſtmodo ad rogandum ad inſtantiam ſanctæ Sedis ſub certis modis & conditionibus conceſſerunt, quod electiones fierent in dictis Eccleſiis per Capitula (*al.* templa) eorundem. Quæ conceſſio fuit per Sedem ipſam ex certa ſcientia confirmata: ſed contra formam conceſſionis & confirmationis prædictarum, dicta Sedes per reſeruationes & promiſſiones ſuas dictis Capitulis adimit ſupradictas electiones, & nobis ius & prærogatiuam quæ iuxta formam dictæ conceſſionis nobis competunt in hac parte, propter quod, iuxta legem Regni noſtri, ex quo lex in conceſſione poſita non ſeruatur, conceſſio reſoluitur, & ſtatum reuertitur in primæuum.

5. Super præmiſſis igitur * dignetur, quæſumus, veſtræ benignitas, ad honorem Dei & ſalutem animarum, necnon ad tollenda ſcandala & præiudicia prælibata, feſtinum & ſalubre temperamentum apponere, vt nos & noſtri, qui perſonam veſtram ſanctiſſimam, & ſanctam Romanam Eccleſiam dominari cupimus, vt debemus, ceſſantibus dictis malis intolerabilibus, in paterna veſtræ dilectionis dulcedine acquieſcamus, reuireſcatque noſtra deuotio per oſtenſam nobis piæ moderationis veſtræ Clementiam recreata. Conſeruet vos Altiſſimus, & regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, per tempora proſpera & longæua. Datum apud † Waſon, die VII. Anno Regni noſtri Franciæ IV. Regni noſtri vero Angliæ XVII.

* al. dirigemini, quæſumus, noſtra benignitate.

† al. Waſen.

S. CÆSA.

S. CÆSAREÆ MAIESTATIS ORDINVMQ. IMPERII

DECRETVM

Anno Chriſti 1345.

Aduerſus iniqua poſtulata Romani Pontificis de Imperio á Sede Romana recognoſcendo, factum in Comitiis Francofurtenſibus Anno Domini MCCCXLV.

Auentin. li. 7. Annal.

ANno MCCCXLV. Legati Cæſaris Auinione reuertuntur, mandataque ſcripta Pontificis Maximi ad Auguſtum perferunt, quorum hæc ſumma fuit. Cæſar Wilhelmum Occomēſem Hæreſiarcham, eius collegas & ſocios Pontifici Maximo dederet: Decreta aduerſus Ioannem Viceſimum ſecundum Vicarium Chriſti retractaret, acta reſcinderet, opprobria recantaret, edicto perpetuo publice ſanciret, Imperium beneficium eſſe primarii Sacerdotis, nec ante Cæſarem eſſe aut vocari, quam ille author fieret. Hæc vbi ad Imperatorem relata ſunt, Francofordiæ Proceres conuocat, mandata Clementis VI. recitari iubet. Fit Decretū, huiuscemodi poſtulata praua, inepta, antiquata, argutiora denique eſſe, quam ſimplicitati Chriſtianæ atque Maieſtati Reipublicæ conueniret, irrita vanaq; declarata ſunt; Flaminesque Auinionenſes ſecundis rebus oblitos humanæ imbecillitatis nullum modum neque dicendi neque faciendi, niſi quem velint, noſcere, promulgatum. Quicquid libeat licitum putare, licentia ſanctitatem metiri acclamatum. Ioannes Rex Boiemus, filius eius Carolus, denuo in verba Auguſti iurant, Decretoque ſubſcribunt.

S. CÆSAREÆ MAIESTATIS ORDINVMQVE IMPERII

DECRETVM

Anno Chriſti 1346.

De Pſeudoelectione Caroli Boiemi annullanda, & de iuribus Imperii aduerſus Papam & eius ſectatores manutenendis.

Factum in Comitiis Spirenſibus Anno Domini MCCCXLVI.

IMperator, vbi comperit, Carolum filium Regis Boiemiæ, ab * Archiepiſcopis & Proceribus quibuſdam, Pontificiis nummis & pollicitationibus ad tantam perfidiam inductis, Cæſarem † deſignatum, Auguſtæ Nemetum Concilium cogit, concionem Procerum aduocat anno MCCCXLVI. perfidiam paucorum arguit. Pontificum Romanorum inſolentiam, faſtum omnium temporum, iniurias in ſe eorum commemorat, à quibus inductum deprauatumque Carolum, item alios, conqueritur, Carolique periurium proponit, Senatus authoritatem, populi Chriſtiani libertatem, Maieſtatem Imperii, fidem religionis proditam & pollutam docet, liberos eſſe Germanos aſſerit; rogat, ſe ne, cuius clementiam, benignitatem, fidem, conſtantiam, munificentiam, iampridem tot aduerſitatibus comprobatam ſenſerint, imperare, an Carolum, perfidum caput parricidamque, qui * auum optimum Imperatorem impietatis condemnet, regnare velint. Abſque cunctatione tota † concio conclamat, Ludouicum rerum potiri, Ludouicum à Deo Imperatorem conſtitutum eſſe, ſeque in eius poteſtate futuros. Perfidiam deinde paucorum execrati, Caroloque inominatis verbis male precati, denuo ſacramenta Ludouico Principes & Ciuitates Imperiales certatim dicunt, dantque fidem, operam daturos, ne huiusmodi flagitia inulta ſint, & Germanicæ virtuti, ab hoſtibus etiam laudatæ, tanta macula illinatur.

* Gerlacō Moguntino Balduino Treuerenſi, Vualramo Colonienſi, Rodulpho Saxoniæ Duce, & Ioāne Bohemo patre.

† Reinſii, & Bonnæ coronatum.

* Henricū VII. Imp.

† in qua ex Electorib. Henricus Moguntinus, Rudolphus Palatinus Waldemarus Brandēburgius, & tandem etiam Rodulphus Saxo melius informatus.

S. ROM. IMPERII ELECTORVM ET STATVVM

DECRETVM

Anno Chriſti 1347.

De iugo Pontificio excutiendo,

Factum in Comitiis Francofurtenſibus Anno Domini MCCCXLVII.

Aduentinus lib. 7.

POſt Ludouici obitum, Clemens VI, Carolo Boiemi Regis filio diploma dat, poſtulatque, vt Germani Carolum Eccleſiæ fidum recipiant, & nullum poſthac prius fore Cæſarem, quam primarius orbis Chriſtiani Sacerdos, Vicarius Chriſti, author fiat, iurent. Inſuper abrogationem Pontificis Maximi ad Imperatorē attinere, hæreſin omnium pernicioſiſſimam eſſe profiteantur. At Germani partim tergiuerſantur, partim aperte detrectant, atque proclamant: Vsque adeone Seruus ille ſeruorum faſtu libidineque dominandi fuerit, inſanit, atque in præceps abit, vt omnium ſæuiſſimorum tyrannorum, quos vnquam fuiſſe legimus, crimina, ſuperbiam vincere propalam perfricta fronte contendat?

GVNTHERI SCHWARZENBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM

Anno Chriſti 1349.

De Imperii excellentia, & Poteſtate Electi Imperatoris.

CVm prædeceſſor noſter, Dominus Ludouicus felicis recordationis Romanorum Imperator, legem condiderit, in qua decreuit, Electum in Francofurt in Regem Romanorum à Principibus Electoribus, aut maiori eorum parte, adminiſtrationem Imperii ante confirmationem Papalem habere plenam & omnimodam, Nos habitu Principum noſtrorum conſilio, tam ſpiritualium quam ſecularium, poſt electionem noſtram ab omni Clero & Populo probatam & confirmatam, eandem legem hoc edicto noſtro in perpetuum valituro renouamus & ratificamus, renouatamque & ratam eſſe iubemus, decernimusque omnes proceſſus aduerſus illam inſtitutos fuiſſe & eſſe nullos, Pontificumque Romanorum acta & dogmata aduerſus eam habita Chriſtianæ doctrinæ & Apoſtolicæ repugnare, cum ipſe Pontifex ſecundum omnia iura diuina & humana debeat ſubeſſe Imperio, nec Imperator in temporalibus illi aut vlli perſonæ in terris ſubiectus eſſe noſcatur. Quænam ergo hæc ſuperbia eſt, quæ noua & inaudita tyrannis, vt Princeps Romanorum, legitimis ſuffragiis Electus, publicæ libertatis author, libertate priuetur, vt cuius eſſe debent omnia, ipſe non ſit ſuus?

2. Quapropter ex dictorum Principum ac fidelium Imperii maturo conſilio & inſtantibus precibus iura Imperii aduerſus quamcunque * perſonam, quæcunque aliquid in perniciem & deſtructionem eius attentare, aut huic noſtro edicto & confirmationi contrauenire auſus fuerit, ſtrenue viriliterque propugnanda ſuſcepimus, ipſis Principibus ac fidelibus firmum auxilium fideliter promittentibus, & ſuſcipientes declaramus omnes eos, qui contra hanc noſtram confirmationem aliquid dicere aut facere, vel dicentibus aut facientibus conſentire præſumpſerint, tanquam noſtros & Imperii rebelles, omnibus beneficiis, gratiis & dignitatibus, quæ ab Imperio tenent, ipſo iure & facto eſſe priuatos, ſicuti nunc & extunc eos priuamus: inſuper crimen læſæ Maieſtatis eos incurriſſe ſancimus, & pœnis omnibus in criminis læſæ Maieſtatis reos ſtatutis ſubiacere. Datum in oppido noſtro Frankofurt, VI. Idus Martii, anno ab incarnatione Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo nono: anno vero Regni noſtri primo.

* in primis Carolū Bohemum, à Colonienſi, Treuirenſi & Bohemo electum à Pontifice cōfirmatū, & Rege Franciæ adiutum: quum Gunthero Moguntinus, Saxo & Brandenburgius Electores & Rex Angliæ Imperii Vicarius fauerent & adhærerent.

CAROLI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

DE REFORMATIONE CLERI

In Comitiis Moguntinis Anno Domini MCCCLXVI. Anno Chriſti 1366.

Domino Archiepiſcopo Moguntino.

Vobis præcipimus ſub ea fidelitate, qua nobis aſtringimini, vt Clerum veſtrum reformetis, tollatisque abuſum in veſtibus, calceis, capillis, & toto vitæ habitu. Quod ſi non fecerint, mandetis fructus beneficiorum ſuorum occupari, & Fiſco noſtro præſentandos, quos nos in honeſtiores vſus conuertemus.

CAROLI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

DE LIBERTATE ECCLESIASTICA.

Anno Chriſti 1377.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis feliciter, Amen.

Carolvs Qvartvs, diuina fauente Clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam.

1. Etſi Imperialis benignitatis clementia, quorumlibet deuotorum fidelium, quos ſacrum Romanum ambit Imperium, ex officio debito teneatur neceſſitatibus & iniuſtis oppreſſionibus conſulere, & de opportunis remediis prouidere: ad illos tamen permaxime dirigitur noſtræ mentis affectio, quos indebite pati cognoſcimus, quorumque oppreſſionibus ſtatus Eccleſiaſticæ libertatis, quem ſemper noſtris temporibus augeri voluimus, enormiter eneruatur, & quaſi ad nihilum redigitur.

2. Minus iuſte ſane ad noſtræ Serenitatis audientiam pro parte honorabilium Prælatorum Canonicorum & Clericorum Mindenſis Ciuitatis & diœceſis inſinuatione querulosa ſuppliciter eſt deductum, quod ſeculares quidam in poteſtatibus & officiis publicis conſtituti, videlicet Duces, Comites, Barones, Milites & Sculteti, & alii Domini temporales: necnon Conſules ciuitatum, oppidorum, villarum & locorum Rectores diœceſis prædictæ Dei timore poſtpoſito, ſtatuta ſingularia, iniquas ordinationes, motu proprio ac temeritate præſumptuoſa, de facto contra perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum & locorum Religioſorum libertates & priuilegia condiderunt & condunt, eisdemque publice & de facto inſiſtere præſumpſerunt & præſumunt auſu temerario & nephando quotidie contra legitimas ciuiles & canonicas ſanctiones, vt puta quod nulla bona temporalia in poteſtatem Eccleſiaſticam transferantur, nec Clerici in ſacris conſtituti ad agendum ſeu teſtificandum in ciuilibus & maxime in piis cauſis aliquatenus admittantur, quodque excommunicati laici & publice denunciati in ciuili foro minime repellantur, nec in eorum Conſulatus officio ac aliis actibus ſecularibus euitentur.

3. Item prædicti Domini temporales Conſules Rectores, per ſecularem poteſtatem Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas capiunt & capi procurant; res & bona Clericorum occupant & arreſtant; oblationes fidelium diminuunt & reſtringunt; exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus Eccleſiarum exigunt & extorquent; ſtationes immoderatas cum multitudine Nobilium in bonis Eccleſiarum & piorum locorum faciunt; vecturas curruum & vectiones multiplices bonis ipſis imponunt contra Eccleſiaſticam libertatem; poſſeſſiones Eccleſiarum & perſonarum Eccleſiaſticarum deuaſtant incendiis & rapinis; contractus inter Clericos & Laicos legitime factos, ad libros ciuitatum, villarum & locorum recuſant inſcribere ac ſigillare; donata & legata ad fabricas & Eccleſiarum ſtructuras contra voluntatem Prælatorum & aliorum, quorum intereſt, præſumunt vſurpare contra iuſtitiam; in fraudem & odium Clericorum confugientes ad Eccleſias, cimiteria & ad loca libertatis Eccleſiarum, inde extrahere contra Imperiales ſanctiones præſumunt.

4. Cum igitur hæc omnia & ſingula, & quæuis alia ſimilia, necnon quæcumque ſequuta ſunt & ſequi poſſunt, ex eiſdem ſint & fuerint ſolum de facto ac temere attentata, & per ſacras ciuiles & canonicas ſanctiones reprobata expreſſe; Nos ea omnia & ſingula de Principum, Dominorum, Comitum, Baronum, fideliumq; noſtrorũ conſilio ex certa ſcientia tenore præſentium & auctoritate Imperiali caſſamus, irritamus, adnullamus, caſſaque irrita & nullius eſſe momenti penitus declaramus, dicimus & nunciamus expreſſe præſenti edicto perpetuo valituro, ſerioſius inhibentes, ne huiusmodi

aut eorum ſimilia de cætero dicti Domini temporales attemptare præſumant, præcipientes nihilominus ſub indignatione Imperialis banni vniuerſis & ſingulis Dominis, Militibus, Conſulibus, Poteſtatibus, Officiatis & in officiis publicis conſtitutis, quatenus mox viſis aut intellectis præſentibus dicta eorum ſtatuta & ordinationes, ſicut in præiudicium Eccleſiaſticæ libertatis edita ſunt, omnino reuocent & de luce tollant; quodque ſecundum ea non iudicent amplius, nec ſententias dictent, aut eisdem in iudicio vel extra quomodo libet per ſe & contra Eccleſiaſticam libertatem potiantur.

5. Item pronuntiamus & declaramus Imperiali auctoritate, quod, quicumque cuiuscumque ſtatus vel conditionis extiterit, auſo ſacrilego & propriæ temeritatis audacia Sacerdotem vel Clericum, ſecularem vel religioſum, diffidauerit, proſcripſerit, captiuauerit, ſpoliauerit, occiderit, mutilauerit, aut in carcere detinuerit, aut huiusmodi malitiam perpetrantes ſcienter receptauerit, ſeu cõſilium, auxilium vel fauorem in his eis præſtiterit, vel pro cauſa criminali vel ciuili quæſtionum in iudicium ſeculare, & ſpecialiter iudicium quod dicitur, * Freyding / quod nulla temporis præſcriptione, vel Regali ſeu Imperiali edicto ſeu iudicii confirmatione, contra perſonas Eccleſiaſticas ſeu Clericos per quamcumque conſuetudinem introduci volumus, trahere præſumpſerit, vel ratione dictæ conſuetudinis aut potius corruptelæ extra præfatum iudicium contra Clericos in præiudicium Eccleſiaſticæ libertatis, aliquid attemptauerit præter pœnas à ſacris Imperialibus & Canonicis ſanctionibus eis inflictas, decernimus hos imperiali edicto ipſo facto infames, & omni honore priuatos, nec ad placita vel conſilia Nobilium aliquatenus admittendos, & actorem vel actores tales à iure ſuo cadere, ac iudicatum non tenere, Iudicemque iudicandi poteſtate priuatum & bannum Imperiale incidiſſe pronuntiamus.

* al. Frydius

6. Verum quia parum eſſet iura condere, niſi eſſent, qui tuerentur eadem auctoritate Imperiali prædicta, vniuerſis Principibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Ducibus Marchionibus, Comitibus, Baronibus; & ſpecialiter Colonienſi, Moguntino, Magdeburgenſi & Bremenſi, Archiepiſcopis: Monaſterienſi, Oſnaburgenſi, Hildenſemenſi, Paderburnenſi, Mindenſi, Lubicenſi, Verdenſi & Swerinenſi, Epiſcopis: nec non omnibus, Saxoniæ, Luneburgen. & Brunſvvicen. Ducibus: Langrauio Haſſiæ: necnõ de Marcka, de Monte, de Hoia, de Teckelnburg, de Schobẽburg, de Vvernengerode, de Holzatie, & de Regenſtein Comitibus, quibus & eorum cuilibet vices noſtras committimus in præmiſſis per præſentes & eis ſub obtentu imperialis gratiæ præcipimus & mandamus, quatenus toties, quoties pro parte dictorum Prælatorum Canonicorum & Clericorum vel alicuius ipſorum fuerint requiſiti, eisdem pro toto ſuo poſſe aſſiſtant & faciant, quod præmiſſa committentes quicumque fuerint pœnis prædictis puniantur realiter & cum effectu, quatenus cæteri eorum exemplo perterriti ſimilia de facili non attemptent: præterea omnes & ſingulos Eccleſiarum ſeu Eccleſiaſticarum perſonarum prædictarum vaſallos & feudatarios cuiuscumque ordinis, gradus vel conditionis exiſtant, qui contra Eccleſiam vel perſonas Eccleſiaſticas ipſius Mindenſis Eccleſiæ Ciuitatis & diœceſis, à quibus feuda eorum tenent, aliquid fecerint de præmiſſis ſeu ea facientibus, ſi propter hoc excommunicari denunciantur, vel aliàs aſtiterint quouismodo, dummodo de hoc ſeruato iuris ordine conuicti fuerint, denuntiamus & decernimus eo ipſo ſuis feudis ſiue beneficiis eſſe priuatos, eosque præſentis conſtitutionis edicto priuamus perpetuo, dantes Eccleſiæ ſeu Eccleſiaſticis perſonis antedictis dicta feuda concedendi aliis perſonis laicis fidelibus & vtilibus liberam facultatem.

7. Volumus etiam, hortamur & requirimus Epiſcopos & Prælatos Eccleſiaſticos, vt hanc noſtram legem & conſtitutionem in Synodis & Eccleſiis publicari procurent, ne in præmiſſis per ſimulatam ignorantiam ſuas malitias valeant excuſare.

8. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtram caſſationis, irritationis, annullationis, inhibitionis, necnon pronunciationis & declarationis paginam infringere, aut ei auſu temerario quomodolibet contraire, ſub pœna Imperialis noſtræ indignationis grauiſſimæ, necnon quinquaginta marcharum auri puriſſimi, quas ab eo, qui contrafecerit, totiens, quotiens fuerit contrafactum, irremiſſibiliter exigi, & earum medietatem Imperialis noſtri ærarii ſiue fiſci, reſiduam vero partem iniuriam paſſorum vſibus volumus applicari.

Signum Sereniſſimi Principis & Domini, Domini Karoli Quinti Romanorum Imperatoris Inuictiſſimi, & Glorioſiſſimi Bohemiæ Regis.

Teſtes huius rei ſunt:

Venerabiles { a Gerhardus Hildenſemenſis, Heinricus Werdenſis, & Heinricus Paterbrunnenſis } Eccleſiarum Epiſcopi.

a al. Borherdus.

Illuſtres { Albertus Saxoniæ, & Luneburgenſis, & Wenceſlaus Opauiæ } Duces.

Spectabiles { Burchardus de Hardeck, b Gerhardus de Hoia, Bolzo & Heinricus de Schrapelow } Comites.

b al. Borchardus.

Nobiles

Nobiles:
Otto Aduocatus de Monte, [*al. de Mente.*
Petrus de Wartenberg, dictus de Choſt, Imperialis Curiæ noſtræ Magiſter,
Thuno de Colditz Cameræ noſtræ Magiſter,
Hintzo de Lipa,
Albertus de Sterneberg, [*al. de Sterenburg.*
Symon de Lywen, [*al. de Lippen.*
Busko de Pritzan, [*al de Azuzan.*
Buſſeto de Briſtritz, [*al. Buſiro de Biskm.*
c Alhardus de Puſche Dapifer in Rauenſperg, c al. Alzardus.
Heinricus de Ezigelhem. [*al. Ezigelhelm : al. Ezigelen.*

& alii quam plures noſtri & Imperii ſacri Principes, Comites, Nobiles & fideles: præſentium ſub Imperialis Maieſtatis noſtræ ſigillo teſtimonio literarum. Datum Mindæ anno Domini MCCCLXXVII. indictione quintadecima, XV. Calend. Decemb. Regnorũ noſtrorum anno XXXII. Imperii vero XXIII.

De Mandato Domini Imperatoris

Nicolaus Cameracenſis Præpoſitus.

SIGISMVNDI HVNGARI IMP. AVGVSTI

CONSTITVTIO

De pace Budæ infidelibus & rebellibus ſuis facta, ratione erectionis Banderii æmuli ſui, necnon iniuriarum damnorum, nocumentorum, Anno Domini MCCCCIII. Anno Christi 1403.

NOS SIGISMVNDVS Dei gratia Rex Hungariæ Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ, a Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, & Bulgariæ: Marchioq; Brãdeburgenſis, &c. Sacri Romani Imperii Generalis Vicarius, & Regni Bohemiæ Gubernator; Memoriæ commendantes ad vniuerſorum notitiam volumus ſerie præſentium peruenire, quod quia nos ad instantem & deuotaram ſupplicationem fidelium noſtrorum Baronum, Procerum & Nobilium, Regni noſtri Hungariæ, hic nobiſcum perſonaliter exiſtentium, quorum Procerib. propter eorum fidelia & gratiſſima ſeruitia, atque fidelitates eximias, conſenſum non poſſumus denegare, decreuimus cum omnib. rebellibus, æmulis & aduerſariis noſtris, in Regnis noſtris Hungariæ & Sclauoniæ, necnon in partib. Tranſſyluanienſib. conſtitutis & exiſtentib. veram pacẽ facere, & concordiam ſtabilire. Idcirco nos dictorũ fideliũ noſtrorũ ſupplicationib. fauorabiliter annuentes, ex innata nobis clemẽtia, omnib. & ſingulis Prelatis, Baronib. Nobilib. Militib. Clientib. necnon cuiuscunq; alterius præeminentiæ vel conditionis hominib. in Regnis noſtris prælibatis Hungariæ & Sclauoniæ, necnon partib. Tranſſyluanienſibus, cõmorantibus, ad eoſdemque pertinentibus, gratiam faciendi duximus in hunc modum. a vulgo, Walachiæ.

1. Primo namque, quod Regia pietate concedimus, quod omnes ipſi Prælati, Barones, Nobiles, Milites, Clientes, & alii prætitulati, ac hæredes eorum, & cuiuslibet eorũ, occcaſione vel ratione erectionis Banderii alieni noſtri æmuli, & ſub ipſo contra noſtrã Maieſtatẽ & alios noſtros fideles, diuerſarũ pugnarum & conflictuum exercitationis, oblationis, etiã receptionis ſeu occupationis aliquorũ caſtrorum, diſtrictuum, villarum & poſſeſſionem, ſiue combuſtionis & deprædationis illorum & illarum, necnon diſſipationis & perceptionis bonorum ſeu iurium noſtrorum Regalium, ſeu Eccleſiaſticorum, vel Nobilium, & generaliter quorumcumque hominum, ac etiam occaſione captiuationis, ſpoliationis, interfectionis, ſeu mutilationis quorumcunque hominum, tam Nobilium quam ignobilium, necnon cuſſionis monetarum ſeu denariorum, & generaliter cuiusuis enormi facti, per eos vel aliquem eorum, ſimul vel diuiſim, hucusq; quomodocunque vel qualitercumque factorum, geſtorum & perpetratorum, nullo vnquam tempore, quouis modo per nos aut alios poſſint vel debeant impedire ſeu aliqualiter aggrauari. Sed iidem à quibusuis cauſidicis intra vel extra iudicium, abſoluti penitusq; ſupportati habeantur, nec b eos quisquam iudex ordinarius Regni ratione præuia iudicare c valeat aut damnificare, immo lites exinde ſubortæ vel oriundæ ſopiantur & ſedentur per iudices antefatos. b al. nos. c al. valeant

2. Idem concedimus, quod ſi aliqui ex regnicolis noſtris prædictis quæuis caſtra, munitiones ſeu fortalitia ſponte vel inuite manibus alienis tradidiſſent, ſeu etiam ſi aliqua aſſumpta ibi votis extraneorum aliqua damna nobis vel regnicolis noſtris intuliſſent aut ſuper ciuitates liberas, villas, oppida & poſſeſſiones noſtras, vel aliorum, cenſus, collectas vel taxas recipiſſent, aut ad viburas camerasque ſalium, & lucrum cameræ, ſiue aliorum quorumuis redituum & prouentuum noſtrorum Regalium, vel regnicolarum, debite vel indebite ſe intromittentes diſſipaſſent, ratione horum nec nos nec per aliquem poſſint impediri, ſed penitus habeantur abſoluti.

3. Interea

3. Interea ſi qua caſtra, munitiones ſeu fortalitia, diſtrictus aut paſſiones ad noſtram Regiam Maieſtatem cuipiam hominum regnicolarum prædictorum forent obligata, ille vel illa à nemine recipiant, niſi prius facta debita ſolutione, etiamſi ille, cui prius impignorata fuerant, alterque ea nomine pignoris obligaſſet.

4. Concedimus quoque, quod omnes donationes eis hactenus factæ maiori ſigillo noſtro de nouo fiendo confirmentur pro eiſdem.

5. Cæterum ſi contigerit in poſterum per regnicolas in Regno aliquam congregationem generalem celebrari, in eademque ratione præmiſſorum, nos vel aliquis ex regnicolis noſtris aliquem ex prædictis Baronibus, Nobilibus, Militibus, clientibus, vel ad ipſos ſpectantibus, ſimiliter coniunctim vel diuiſim, quocumque exquiſito ingenio, condemnare aut aggrauare vellemus, vel niteretur rebus & bonis vniuerſis facere, *a* valeamus atque poſſint.

a for. non valeamus, neq; poſſint.

6. Inſuper omnes Epiſcopatus, dignitates & beneficia Eccleſiaſtica quælibet: Item caſtra Ronoch Iaurienſ. Hrwſow & Padalayn in caſu, quo Nicolaus, filius Stephani de Liblio, & *b* partem Podolayn non in honorem, ſed in perpetuum *c* habere dono ſcitur, necnon munitiones & poſſeſſiones à viris eccleſiaſticis vel ſecularibus, aut Nobilibus quouis modo ablatas, occupatas, & receptas, duximus eis, à quibus eædem abalienatæ fuerant, pleno iure remittendas, illis videlicet, pro quibus vterque Nicolaus, Waywodæ Tranſſyluanienſes, duxerunt obſides nobis dandos.

b al. Patrem.
c al. habere.

7. Demum omnibus & ſingulis Prælatis, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, cæteriſque cuiuſuis ſtatus & conditionis hominibus, & Regnis, & partibus ſuperius nominatis, pro quibus ipſi Waywodæ ipſos obſides eorum ſtare voluerint, vſque ad dies triginta à die datarum præſentium inantea memorandos ipſi nobis in ſcriptis nominatim intimauerunt gratiam facere, & eo modo, quo cæteris rebellibus, indulgere. De potioribus autem Proceribus ac ſociis ſequacibus, fautoribus & adhærentibus ipſorum æmulorum noſtrorum, & cuiuslibet ipſorum, pro quibus obſides non habuimus, ſtatuimus, quod illi, ſi vſque ad feſtum Dominicæ Natiuitatis nunc venturæ coram noſtra Maieſtate in dicto regno noſtro Hungariæ *d* exiſtente comparuerint, debeant, cum conſilio tamen Prælatorum, Baronumque noſtrorum conſilii noſtri, in forma aliis conceſſa, gratiam obtinere; ſi vero venire contempſerint, eis præſens gratia nihil ſuffragetur. De familiaribus vero quorumcunque æmulorum præfatorum, necnon de quibuſcumque Nobilibus in præfatis Regnis noſtris Hungariæ, Sclauoniæ, & in partibus Tranſſyluanienſibus, poſſeſſiones habentibus, decernimus, quod in præſens gratia ipſis generaliter computetur, ita tamen quod infra anni reuolutionem proxime futuri, à die datarum præſentium inchoando, cauſa infidelitatis oſtendendæ coram noſtra Maieſtate ſe præſentando, literas noſtras regales pro ſe obtineant ſuperinde. Quod ſi forte nonnulli ex rebellibus & æmulis noſtris ſuperius deſignatis, ſeu ex ſequacibus eorum, aliqua ſpolia, incendia, damna, maleficia, rapinas, cædes, ſeu alias cuiuslibet generis offenſiones deinceps commiſerint, vel perpetrauerint, ſeu quicquam contra Maieſtatem noſtrã attemptare præſumpſerint,, videlicet illi inter partes Tranſſyluanienſes & Drawan commorantes, poſt dies octo; illi vero de partibus Tranſſyluanienſibus, poſt dies viginti; ſed illi qui ſunt trans Drawam, poſt dies quindecim, à die datarum præſentiũ inantea computando, volumus quod poſſint, non obſtantibus contentis in literis noſtris, ſecundum formam iuris & iuſtitiæ condemnari.

d al. exiſtentes.

8. Poſtremo donationes vniuerſas per noſtram Maieſtatem de poſſeſſionibus, caſtris, oppidis, & diſtrictibus dictorum Prælatorum, Baronum, Nobilium, Militum, Clientum, & ad eos pertinentium præſcriptorum, quibuſuis durante præſenti guerra hactenus factis, ſimul cum omnibus literis exinde ſcriptis vel confectis, irritantes atque annullantes, à prioribus poſſeſſoribus earundem cenſemus eo iure, quo antea poſſederunt, eas tenere, ac etiam gubernare: ſpondentes atque promittentes omnia præmiſſa, & ſingula eorum, eis & quibuslibet eorum, & ad ipſos pertinentibus hæredibuſque ipſorum, pure & ſincere, ſine omni dolo & fraude aliquali, bona fide & inuiolabili mediante firmiter obſeruare, ita videlicet, vt ibi aliquis eorum quouis modo reſiliendo contra noſtram Maieſtatem rebellizantes niteretur atque vellet, tunc nos talem cum Prælatis & Baronibus noſtris, qui tunc ipſi de conſilio noſtro fuerint, ſimul & coniunctim, non autem diuiſim, agnitis ſuis demeritis, prout qualitas exiget, iuxta Regni noſtri antiquam conſuetudinem punire valeamus. Datum Budæ feria proxima poſt feſtum S. Franciſci Confeſſoris, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo tertio.

SIGIS-

SIGISMVNDI HVNGARI IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

Super Donationibus Poſſeſſionum Infidelium, Anno Domini MCCCCIIII.

Anno Chriſti 1404.

NOs SIGISMVNDVS Dei gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Marchioque Brandenburgenſis, &c. Sacri Romani Imperii Vicarius Generalis & Regni Bohemiæ Gubernator: Memoriæ commendamus, tenore præſentium ſignificantes, quibus expedit vniuerſis, quemadmodum nos aliàs extra Regnum noſtrum in partibus Bohemiæ pro Sacri Romani Imperii honore, & iure noſtri patrocinii, pro poſſe inſudandum & laborandum, quod quidam Prælati, Magnates, Proceresq; & Nobiles Regni noſtri, malo freti conſilio, imo rebellionis calcaneo ducti, & in improbrum ſenſum dati, ingrati & immemores beneficiorum noſtrorum à Celſitudine noſtra ſuſceptorum, & crimen læſæ Maieſtatis ſimiliter conſpirantes; Nos vero Regem & Dominum Hungariæ diademate & ſolio ipſius Regni noſtri, cui iam à Deo propitio fere XVI. annis feliciter regnauimus & imperauimus, priuare & deſtituere, aliumq; eis ignotum in Regem, vt puta Ladislaum, filium Karoli de Duracio eligentes, in dictum Regnum noſtrum introducere ſatagebant, tandemque aſſiſtentibus nobis domini remedii adiutores nonnullorum fidelium Baronum, & Procerum noſtrorum interueniente ſubſidio, gubernacula dicti Regni noſtri votiue readipiſcentibus, pleriſque ex dictis infidelibus noſtris iuxta demeritorum ſuorum exigente digna correctionis linea feriri, aliaſq; caſtris, tenutis, diſtrictibus, Comitatibus, oppidis, poſſeſſionibus, & cunctorum bonorum muneribus, tanquam per notam infidelitatis huiuſmodi rebellium ad manus noſtras Regias deuolutas & redactas, de dictiſque manibus noſtris Regiis, nonnullis prædictis fidelibus Baronibus, Proceribus & Nobilibus noſtris partem noſtram animo conſtanti & fidelitate firma tenente, fauente & magnificante, tanta laudabilium ſeruitiorum ipſorum merita, vigore certarum literarum noſtrarum exinde confectarum, iure perennali dediſſe, donaſſe, contuliſſe & diſtribuiſſe perhibemur & recordamur. Itaque cum nonnulli forent regnicolæ noſtri, quorum, vt præmittitur, poſſeſſiones & iura poſſeſſionaria per Maieſtatem noſtram modo præmiſſo, prætactis noſtris fidelibus donata & diſtributa exiſtunt, qui his tribus modis infra ſcriptis, lamentantibus querelis noſtram infeſtant Maieſtatem.

1. Primo qualiter nonnulli eſſent ex ipſis, quorum licet iura poſſeſſionaria propter notam infidelitatis ipſorum dictis noſtris fidelibus in eum contulerimus, tamen tandem moti Regia pietate, qua delinquentibus veniam ſolemus impartiri, ipſis capitibus, poſſeſſionibus, ac rebus & bonis ipſorum vniuerſis gratiam feciſſemus ſpecialem.

2. Secundo autem quibuſdam ex ipſis, licet iura poſſeſſionaria ipſorum per eandem notitiam infidelitatis aliis fidelibus noſtris donauerimus, tamen ipſi iuxta gratiam per Nos ac Dominum Archiepiſcopum Strigonienſem, necnon vtroſque Nicolaum, aliàs Waywodas noſtros Tranſſyluanienſes, feliciter factam, initam, motam, à quibuſuis malorum generibus, necnon actibus potentiatiis & iniuriis cuipiam inferendis, ſuperſediſſent prorſus & ceſſaſſent, nec vnquam poſt prædictam gratiam nobis aut cuipiam regnicolarum noſtrorum, adhærendo noſtris rebellibus & æmulis, aliquam iniuriam, damna, nocumenta, inſolentiaſque & opprobria intuliſſent.

3. Tertio autem eſſent tales, quorum ſimiliter iura poſſeſſionaria pro præmiſſa nota infidelitatis aliis noſtris fidelibus certarum noſtrarum literarum donationalium vigoribus contuliſſemus, quo nunquam & maxime in his elapſis proximis diſturbiorum temporibus, aliquam noxii criminis infidelitatis, aut alius cuiuſuis contagionis notam in ſe continentem, contra noſtram Maieſtatem & ſacrum noſtrum diadema, aut alios quoſcunque fideles noſtros palam vel occulte perpetraſſent & commiſiſſent, pariterque ipſi huiuſmodi poſſeſſionibus & iuribus poſſeſſionariis non eſſent digni, & merito priuandi & deſtituendi, ſupplicium modo Culmini vocibus gemebundis, vt ipſis circa præmiſſa remedio dignaremur prouidere opportuno.

4. Nos itaque, qui ex ſuſcepti regiminis officio cauſas quorumlibet oppreſſorum & querulantium omnino metiri debemus, iuſtitia requirente, auditis & ſane intellectis propoſitionibus præmiſſis, vnà cum fidelibus Prælatis, Baronibus, & Proceribus noſtris maturo exinde præhabito & digeſto conſilio, circa præmiſſos articulos, obiectiones, & querelas permouere, querulantes modo ſuperius ſpecificato, coram nobis ac ipſis Prelatis & Baronib. noſtris propoſitos & declaratos, vnà cum eiſdem ſanximus, decreuimus & inſtituimus, ſuper hiſque ſtatum fecimus, vt hi omnes & ſinguli regnicolæ noſtri, quo, vti ſuperius expreſſatum eſt, iura poſſeſſionaria aliis fidelib. noſtris prętextu præmiſſæ notæ infidelitatis cótuliſſe dignoſcimur, hos noſtros fideles, apud quos dicta iura poſſeſſionaria exiſtunt, in domib. eorum propriis, aut aliàs vbi reperiri potuerint, mediantib. hominib. noſtris regiis, & teſti-

& teſtimoniis aliquorum credibilium Capitulorum vel Conuentuum contra ſeipſos perſonaliter, vel per Procuratorem noſtræ Maieſtatis perſonaliter, vbi tunc (Deo duce) vna cum eiſdem Prælatis, Baronibus & Proceribus noſtris fuerimus conſtituti, euocent in præſentiam, merum, plenum & condignum iudicium, finemque deciſiuum recepturi cauſa in præmiſſa. Adueniente autem ipſo termino, ipſis partibus coram nobis pro habendo in eorum cauſa moderatiuo iudicio, ſi (a inquam) tum ipſæ partes vnanimi & concordi voluntate ſeipſos in eorũ cauſa, atteſtatione ſeu teſtimonio aliquorũ fide dignorum proborum Nobilium virorum, qui fideles fuerint à principio & ſunt, noſtræ Maieſtati ſponte ſubmiſerint, & compromiſerint: extunc idem ipſa compromiſſio ipſis partibus per nos ac ipſos Barones noſtros admittatur & conſentiatur, inter ipſaſque partes iuxta formam huiuſmodi compromiſſionis aut atteſtationis, iudicium & iuſtitiam exhibeant indilate, prout conueniens fuerit, & tum videbitur expedire. In caſu vero, quo partes prætactæ in huiuſmodi teſtium electione diſcordes fuerint, tunc nos Prælatos, Barones aut cæteros Nobiles illius Comitatus, in quo ipſæ poſſeſſiones denotatæ & collatæ exiſtunt, qui nobis fideles fuere, vel in ipſo Comitatu tot & tanti nobis fideles in numero pro tunc non fuiſſent, quorum teſtimonium ſuper his ſufficiens eſſet, & acceptandum, tunc alios noſtros fideles alterius Comitatus, ipſis poſſeſſionibus collatis propinquiores, de fidelitate vel infidelitate partis, quæ inculpatur, per cæteras literas noſtras requirere, & ab ipſis exinde meram certitudinem recipere & experiri teneamur, vt recepta rei veritate inter ipſas partes finem facere valeamus indilatam.

a al. inquiuantum.

6. Ad concluſionem autem horum articulorum. Primo quicumque regnicolarum noſtrorum, quorum iura poſſeſſionaria modo antelato cuipiam fidelium noſtrorum ſunt collata, ſe annotantium gratiam per nos ipſis Domino Archiepiſcopo & Weywodæ factam, per euidens documentum, aut alia credibilia teſtimonia veraciter obſeruaſſe comprobare poterunt, tales rurſus in plenum dominii vniuerſorum iurium ipſorum poſſeſſionariorum debent eſſe in continenti reſtituendi. Illis vero noſtris fidelibus, apud quos ipſa iura poſſeſſionaria extiterint, loco eorundem alias poſſeſſiones aliquorum infidelium noſtrorum notoriorum à nobis impetrauerint, & ſeipſos ipſi infideles ab ipſa nota infidelitatis expurgare non valuerint, allegantibus ſolum ſub ipſis capitibus, poſſeſſionibus & bonis eorum poſt ipſam donationem noſtram, per noſtram Maieſtatem gratiam fore factam, in pleno dominio ipſarum poſſeſſionum ipſis donatarum in æuum debeant remanere, nec vnquam ipſis poſſeſſiones ab eiſdem noſtris fidelibus modo qualicumque abſque bona eorum annuentia & voluntate auferre valeamus, nec ipſis infidelibus noſtris ipſa gratia noſtra quoad rehabitationem ipſarum poſſeſſionum eorum poſſit in aliquo ſuffragari, quoniam volumus huiuſmodi donationem noſtram ſemper & vbique in ſui roboris firmitate inuiolabiliter permanere.

7. Item quicumque fidelium noſtras aliquas poſſeſſiones infidelium noſtrorum à Culmine noſtro modo qualicumq; obtinuerit, vel impetrauerit, ſeipſumque in dominium huiuſmodi poſſeſſionum per nos ſibi donatarum, tepiditate aut aliquali inertia ductus, infra tempus legitimum, vt puta infra anni reuolutionem, per noſtrum, aut Capituli, vel Conuentus homines, prout moris eſt, ſtatui non faceret, tales vigores literarum ſuarum donationalium perdiderit, ipſæque poſſeſſiones rurſus ad manus noſtras Regias ſunt deuoluendæ eo facto, aut his regnicolis noſtris, quorum capitibus & poſſeſſionibus gratiam feciſſemus, in eo caſu debeat eſſe vtique reſtituendum.

8. Illorum autem infidelium poſſeſſiones, quorum ſolum capitibus, & non poſſeſſionibus, gratiam feciſſe perhibemur, nobis retinemus, aut ſi cuicumque ipſos maluerimus donare, id in noſtra conſtat & conſtare poterit voluntate. Qui vero modo & conſuetudine obſeruatis, ſe vigore donationis noſtræ Regiæ in dominium poſſeſſionum ſibi datarum, infra tempus legitimum, per noſtrum aut Capituli aut Conuentus homines introduci, ac per ipſos homines ſtatutionem debitam coram dicto Capitulo aut Conuentu, prout moris eſt, fieri procurarunt, occurrentibusque interim & imminentibus aliquibus ſibi impedimentis aut obſtaculis eorundem Capituli vel Conuentus, ipſum Capitulum vel Conuentus ipſas literas ſtatutorum ob contradictorum nihilationem, aut aliam potentionariam reſiſtentiam, aut fauorem, ſeu formidinem dictorum noſtrorum infidelium, vel fratrum eorundem, aut aliis cauſis expreſſis extradare & emanari facere recuſaſſent; tunc ex eo non debent perdere vigorem literarum ſuarum donationalium, dummodo de ea re legitime doceant, de & ſuper his perhibeant teſtimonium veritatis.

9. Propterea quicumque fidelium noſtrorum in dominium poſſeſſionum ob notam infidelitatis alicuius per nos ſibi donatarum, infra anni reuolutionem, aut hucuſq;, aut ob metum & potentiã ſui aduerſarii; vel de noſtra commiſſione ſeu mandato, aut prorogatione ſe ſtatui facere nequiuiſſet, & in dominium earundem legitime introire; & id rite & legitime, cum ſufficienti teſtimonio poſſet comprobare, ſimiliter volumus, vt ex eo non perdat vires literarum ſuarum donationalium.

10. Volumus etiam, quod præſentis ſcripti noſtri patrocinio ſtabilimus, vt hi omnes & ſinguli noſtri fideles, qui de poſſeſſionibus eorum per noſtram Maieſtatem eis prætextu aliquarum infidelitatum donatis, vigore gratiæ noſtræ per nos ſibiipſis infidelibus factæ, aut per ipſos infideles, aut alios quoſcumque potentionaliter excluſi eſſent, vel qui, vt præmiſimus, ob metum dictorum aduerſariorum eorum hucuſque dictas poſſeſſiones intrare nequiuiſſent, rurſus in plenum dominium earundem per Comites Parochiales, illorum Comitatuum, in quibus ipſæ poſſeſſiones exiſtunt, modis omnibus reſtituantur & introducantur.

11. Volumus etiam, vt numerus eorundem fidelium noſtrorum augeatur, & via recludatur delinquentium.

12. San-

Digitized by Google

12. Sanximus, vt quicumque regnicolarum noſtrorum quibuſuis noſtris infidelibus facto aut ſubſidio expenſarumque largitione ſubueniſſe, aut ipſis hoſpitalitatem prębuiſſe, probare potuerunt, hi omnes ſimiliter perdant iura ipſorum poſſeſſionariorum vniuerſa.

Datum Budæ feria tertia proxima poſt Dominicam *Inuocauit*, Anno Domini milleſimo quadragenteſimo quarto.

CAROLI * REGIS FRANCORVM, ET SVB RVPERTO PALATINO IMPERATORE S. ROM. IMPERII PER REGNVM ARELATENSE VICARII GENERALIS

* eo nomine Sexti.

ARRESTVM

De Annatis.

Anno Chriſti 1406.

CONgregatis igitur eiſdem noſtræ Curiæ noſtri Parlamenti Cameris, conuocatisq; & aſtantibus in notabili numero de gentibus noſtri magni Conſilii, ac viſis ſupradictis literis & ſchedula; conſideratis inſuper & attentis diligenter, & cum magna & longa deliberatione omnibus circa hæc attendendis & conſiderandis, & quæ eandem noſtram Curiam in hac parte poterant & debebant mouere, per præfatæ Curiæ noſtræ arreſtum, prædictis obtemperando literis per eandem *filiam noſtram à nobis impetratis, dictum fuit, quod dictus Benedictus (Papa) & Officiarii ſui ceſſabunt in noſtris Regno & Delphinatu ab exactionibus annatarum, primorum fructuum & emolumentorum, Prælaturarum & aliorum beneficiorum quorumcunque vacantium, ſeu quæ vacauerunt, aut vacabunt, tam pro primis annatis, quam etiam fructuum & emolumentorum, quæ tempore ſubtractionis alias eidem Benedicto factæ, & vacationis Prælaturarum, dignitatum & aliorum beneficiorum obuenerunt, ſeu obueniunt qualitercunque; necnon procurationum pro viſitationibus debitarum & arreragiorum quorumcunque ratione præmiſſorum vel aliarum exactionum debitarum, ipſaſque procurationes, poterunt Prælati, Archidiaconi & alii Ordinarii, quando ipſos ſuos ſubiectos viſitare contigerit, * leuare. Ceſſabunt etiam Cardinales & Camerarius Collegii à perceptione illius partis, quam in vacationibus Prælaturarum pro primis annatis, vel alias ante præſens arreſtum percipiebant, & arreragiorum quorumcunque occaſione præmiſſa debitorum, & ſi aliquid ex his, quæ leuata ſeu exacta fuerunt, occaſione prędictorum apud collectores ſeu ſubcollectores aut alios quoscunque exiſtit, ſeu remanet ſub manu noſtra, arreſtabit, & id arreſtauit & arreſtat ipſa Curia noſtra, ipſiſque ne aliquid eidem Benedicto, ſeu hoc cuiquam alteri tradant, aut ſoluant, inhibebitur, & inhibet etiam eadem Curia noſtra. Et per idem arreſtum eadem Curia noſtra ordinauit & ordinauit quod excommunicationis ſententia præmiſſorum occaſione illigati relaxabuntur; & hæc quouſque alias per eandem Curiam noſtram extiterit ſuper præmiſſis ordinatum. In cuius rei teſtimonium præſentibus literis noſtrum iuſſimus apponi ſigillum. Datum Pariſiis in Parlamento noſtro, die XI. Septembris, Anno Domini MCCCCVI. & Regni noſtri XXVI.

*Academiā Pariſienſem.

* & leuare.

Per arreſtum Curiæ

BAIÆ.

EIVSDEM REGIS ET VICARII

EDICTVM

Anno Chriſti 1407.

Super libertate Eccleſiarum Regni & Delphinatus, quoad exactiones, annatas & grauamina per Papam impoſita.

CAROLVS Dei gratiâ Rex Francorum &c. vniuerſis &c.

1. Si dotare vel dotari nouas Eccleſias, vel veteres ampliare operibus, opus eſt perfectę charitatis, multo præſtantius eſt depreſſis & grauatis congrua ſuffragia exhibere. Lamentabilem ſiquidem querimoniã noſtri & plurimorum Principum proſapiæ noſtræ Procuratores, nec non Prælatorũ, Capitulorum, Collegiorum, Conuentuũ, ac Cleri Regni noſtri ac Delphinatus, ac etiam dilectæ filiæ noſtræ Vniuerſitatis Pariſienſis recepimus continentiæ ſubſequentis: Videlicet, quod quamuis ſecundum Apoſtolicam doctrinam Papæ poteſtas à Chriſto ſit ad Eccleſiæ ædificationem, non ad deſtructionem ordinata, ad iuſtitiam rectumque iudicium exercendum, cui non conuenit pro libitu facultates, exactiones, angarias & tyrannides ſuper Eccleſias aut ſubditos exercendi, cum Dominus docuerit paſcere gregem & docere, non terrenis literis inhiare, aut auaritiis delectari: Quia fructus Eccleſiarum & beneficiorum quorumcunque & vacantium, tam ſecundum diſpoſitionem Conciliorum generalium & iurium, quam ſecundum piam intentionem fundatorum ordinati, ad ſuſtentationem miniſtrantium in diuinis, ipſius diuini cultus augmentum, alimentationem pauperum, redemptionem captiuorum, Eccleſiarum ſuorumque ædificiorum reparationem, terrarum & poſſeſſionum Eccleſiæ culturam, virium ipſarum conſeruationem, cæterorumque onerum intolerantium ſupportationem; adeo etiam, quod bona per Prælatos poſt eorum obitum dimiſſa futuris debent ſucceſſoribus reſeruari in Eccleſiæ vtilitatem conferenda, niſi forte in illis locis Regni, vbi de vſu & conſuetudine veteri obſeruatis licitum ſit Prælatis ipſis, & aliis viris Eccleſiaſticis ſecularibus, de eiſdem bonis facere teſtamentum, quibus etiam ab inteſtato in dictis bonis ſecundum conſuetudinem & obſeruantiam ſupradictas ſui ſuccedunt hæredes: Quodque licet fuerit decretis ſanctorum Patrum inſtitutum, vt Prælati Eccleſias ſibi ſubditas omnes ſingulis annis viſitare deberent, quatenus ſic docerent indoctos, corrigerent exceſſus, mores reformarent, Eccleſias reſtaurarent, & cætera Prælatis conuenientia ad Dei honorem exercerent, ac propter hoc procurationes in victualibus aut pecuniam reciperent ad victum vſitatum, nihilominus tamen aliqui Collectores, & alii Officiarii Romanorum Pontificum, præſertim Papæ moderni, ab aliquibus annis circa Eccleſiam & viros Eccleſiaſticos præfatorum Regni & Delphinatus noſtrorum contra prædicta pluribus iuribus & importabilibus ſeruitutib. oppreſſerunt & afflixerunt, potiſſime bona Prælatorum & virorum Eccleſiaſticorum decedentium, tam regularium quam ſecularium, quæ *ſpolia defunctorum* interdum nuncupantur, reſeruando & vſurpando fructus Eccleſiæ, tempore vacationis Prælaturarum aut beneficiorum Eccleſiaſticorum obuenientes, leuando & capiendo arreragia præteritorum & incognitorum temporum tanquam debita per fulminationem cenſurarum Eccleſiaſticarum, exigendo à beneficiatis quibuſcunque, annatam exaſperando & exequendo.

2. Cuius annatæ medietatem quoad maiores dignitates Collegiorum, Dominorum Cardinalium conſueuerunt aſſignare, & adhuc annatam vnam cum quadam pecuniæ ſumma, quam vocant *minuta ſeruitia*, & quam pro familiaribus eſſe dicunt, cum exactione iuramenti & ſub pœna periurii, & aliis diuerſis modis & cenſuris exigerent, procurationesque Prælatis & aliis ratione factæ viſitationis tamquam deberetur capiendo & leuando in pecunia numerata, licet viſitationis officio non impenſo. Ab aliis autem, qui ad procurationem nullatenus tenebantur, tantumdem quidem quod dum vocant exigendo decimas, & alia ſubſidia tractatu non habito cum Prælatis pro libitu voluntatis imponendo.

3. In his etiam exigendis ſicut nec modus nec miſericordia, nec æquitas ſeruatur, aut menſura. Et cum Prælatus prohibeatur adminiſtrare ſine bullis, quare, cui non placet ſoluere, expellitur, quia bullæ non expediuntur ſine pecunia parata. Vnde ſicut beneficium Eccleſiaſticum obtinere videtur cum precio vel mercede, quod pro bono communi potius debetur præditis ſcientia aut virtute, & qui ſufficientiſſimi ſunt, ii tamen, ſi pauperes ſunt, nullatenus promouentur: propter quæ & alia innumera inconuenientia grauamina ipſæ Eccleſiæ & Monaſteria & eorum beneficia multis in locis dictorum Regni noſtri & Delphinatus irreparabilia currunt hæreditaria, conſpiciuntur inculta & immobilia, interdum de facto alienãtur aut impignorantur: mobilia etiam pretioſa reliquiarum vaſa, Eccleſiaſtica ornamenta, calices, libri, & ſimilia interdum etiam vili precio diſtrahuntur, memoria non cedenda frequentius inciduntur & venundantur & Eccleſiæ innumerabili mole debitorum importabiliter onerantur.

4. Nunc

4. Numerus Deo ſeruientium miniſtrorum, qui ſuſtentari in conſueto numero non valent, minuuntur, & qui remanent Deo & Eccleſiæ ſeruientes, propter frequentes excommunicationes & cenſuras, occaſione dictarum exactionum, quibus ſatisfacere non valerent, de facto prolatas, à diuino ſeruitio plurimùm retrahuntur, & interdum aliqui mendicare compelluntur, & in maximam penuriam rediguntur, non habentes de quo valeant Deo ſeruiendo, aut in ſtudiis exiſtendo, ſiue comedendo, ſuſtentari. Et Regnum noſtrum, quod inter alia Regna viris ſcientificis communiter floruit copioſe, per quos etiam Regni iuſtitia conſueuit gubernari, talibus viris his temporibus (proh dolor) mundus caret. Inde cultus diuinus & opera charitatis, quæ fieri debuerant, multipliciter defraudantur & ceſſant, & intentio fundatoris non ſeruatur. His etiam modis Regnum redditur pecuniis & opibus plurimum depauperatum, & infinita vixque enarrabilia ſcandala quotidie oriuntur. Quæ omnia ſunt ſatis ad oculum manifeſta, & ad ea eſt Papæ poteſtas ordinata, & de directo tenetur obuiare.

5. Fuitque Papa modernus & alii prædeceſſores ſui ſuper reuocationem, aut moderationem dictorum grauaminum, ac de aggregando Concilium generale, ad prouidendum de præmiſſis pluries requiſitus, attamen ſic omnia abſque remedio diuturna continuatione perdurarunt, donec dudum ſuper quibusdam per noſtram Regiam ordinationem, & nouiſſime ſuper aliis ex dictis grauaminibus per quendam noſtræ Curiæ Parlamenti ſub ea forma nunciatum, quod ceſſarent, quouſque per eandem Curiam fuiſſet aliter ordinatum prouiſumque extitiſſe. Et vt ad perpetuum vberius & plenius prouideretur in prædictis, nuper per Procuratorem noſtrum Regium in Concilio Prælatorum, & dictarum Eccleſiarum Gallicanarum & Delphinatenſium Parisiis celebrata, vbi erant Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Prælati & Procuratores Capitulorum & Collegiorum, ac Vniuerſitatum, & alii viri Eccleſiaſtici, Nobiles Magiſtrandi numero ſolenniter congregati:, vbi etiam conſanguineus noſter Rex Siciliæ Ludouicus, & primogenitus noſter Dux Aquitaniæ, & Duces Bituriæ patruus, conſanguineus noſter Burgundiæ, & Borbonii auunculus, pro nobis illic tunc præſidebant; propoſitum fuit & requiſitum, quod taliter ordinaretur & fieret, quod exactiones & grauamina, de quibus ſupra, ceſſarent penitus & omnino. Super quo plurimis & repetitis Interuenientibus diſcuſſionibus, & maturius per Prælatos & alios viros Eccleſiaſticos ſupradictos deliberatum extitit & conceſſum, quod, attamen illis, quæ ſupra præmiſſa ſunt, & aliis attendendis, talia grauamina & vſurpationes ſecundum Deum & conſcientiam non valeant commode, nec debeant amplius tolerari. Supplicabant igitur vt ad Dei laudem, Reipub. vtilitatem, & Eccleſiarum libertatem dictarum Eccleſiarum Regni & Delphinatus conſeruationem ſupradictam, efficaciter ad perpetuum de remedio opportuno prouidere dignemur, prædicta omnia & ſingula grauamina ceſſare faciendo, & nihilominus prædictas ordinationes vel per nos factas, & dictum Arreſtum Parlamenti confirmando & ad perpetuum extendendo noſtram ſuper hoc ordinationem Regiam vbique publicari, teneri & obſeruari facientes.

6. Nos igitur attendentes, quod ad ſtabilitatem Eccleſiæ eſt poteſtas Regia diuinitus ordinata, & quod per Regnum terrenum cœleſte regnum nunc proficit, quando deſtruentes Eccleſiam rigore Principum coercentur, & quando talia per maiores Eccleſiæ perpetrantur, ad Reges debent habere recurſum, & quod in illis, de quibus notorie turbatur ſtatus Eccleſiæ, etiam Papæ non obedire conſulunt ſancti Doctores, recognoſcentes, vt tenemur, & propter Eccleſiam, quam, quantum ad nos ſpectat, etiam ex ſpirituali debito iuramenti Chriſto Domino tuendam ſuſcepimus, Deo ſumus rationem reddituri, progenitorum noſtrorum exemplo edocti, qui ſacroſanctas Dei Eccleſias & viros Eccleſiaſticos, zelo fidei & piæ deuotionis accenſi, immenſis muneribus atque priuilegiis inuenientes, Eccleſias ædificantes, & contritas reſtaurantes, à concuſſionibus & quibusdam nouitatibus indebitis præſeruare curarunt, quarum etiam nos promptos defenſores & pugiles exiſtere gloriamur, prædictis omnibus cum debita præmeditatione penſatis, habita etiam prius deliberatione cum Principibus Regulis noſtræ Proſapiæ, & aliis Proceribus, multisq; viris prudentibus & notabilibus Regni noſtri nobis in Conſilio noſtro aſsiſtentibus, tam grauem & manifeſtam deformationem atque deſtructionem Eccleſiarum prædictarum Regni & Delphinatus, virorumque Eccleſiaſticorum deſolationem, ſub conniuentia oculorum amplius diſsimulare non valentes, ordinamus, & tenore præſentium ordinauimus, quod omnia & ſingula grauamina ſuperius declarata & enarrata ceſſare debeant & ceſſabunt, &c. vt antea in noſtris Regno & Delphinatu prædictis: & quod illa, quæ per dictum Arreſtum Curiæ noſtri Parlamenti circa hoc fuerunt, donec fuerit aliud ordinatum, dictaque & pronunciata de cætero in dictis Regno & Delphinatu perpetuo tenebuntur, & immobiliter ſeruabuntur. Hæc autem præſentium literarum ſcripto annotari, publicarique, & inter regias noſtras ordinationes regiſtrari mandauimus, vt harum partium interuentu plenam inde notitiam habeat poſteritas ſucceſſura. Quocirca vobis omnibus & ſingulis ſupradictis & veſtrum cuilibet, qui ſuper hoc fuerit requiſitus, committimus & mandamus, quatenus hanc noſtram ordinationem in dictis Regno & Delphinatu noſtris publicari, cuſtodiri & immobiliter conſeruari faciatis, dictas Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas ab omnibus & ſingulis exactionibus ſupradictis, & liberas & immunes ſeruari, & in hac libertate manuteneri faciatis, &c.

Datum Anno 1406. XXVIII. Februar.

IODOCI MORAVI
IMPERATORIS AVGVSTI
SANCTIO
De reſiſtendo Regiæ Maieſtati, ſi contra Ordinationes Imperii fecerit.

Anno Chriſti 1410.

Similis prorſus ſanctio eſt in Decreto Andreæ Regis Hungariæ facto in Comitiis Regni, anno 1222.

* An hoc additum propter depoſitionem Wenceslai Cæſaris, cui Iodocus iſte patruus fuit?

QVod ſi Nos ipſi (quod abſit) aut quiſpiam ſucceſſorum noſtrorum, Romanorum Regum vel Imperatorum (quod non ſperamus,) proceſſu temporis aliquo, huic noſtræ ſtatutioni & ordinationi contrauenire voluerit, aut eam retractare, aut aliquo quouis modo violare præſumpſerit, præſentium authoritate literarum, quas mera noſtra authoritate, & poteſtatis plenitudine Regiæ, ex certa noſtræ Maieſtatis ſcientia, nec non cum conſenſu & beneplacito præfatorum ſacri Romani Imperii Principum Electorum, in robur perpetuæ firmitatis ſancíuimus, extunc tam ipſi Electores, quam cæteri Principes, Eccleſiaſtici & ſeculares, Prælati, Comites, Barones, Nobiles ac Communitates ſacri noſtri Imperii, vniuerſi & ſinguli, præſentes ac futuri, licitam habeant ſine * rebellionis aut infidelitatis crimine, reſiſtendi & contradicendi Nobis & noſtris ſucceſſoribus, Romanorum Regibus vel Imperatoribus, in perpetuum libertatem. Datum in Frankenfurt &c. Anno Domini MCCCCX. Anno vero Regni primo.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITVTIO
De Electione Romani Pontificis, quo modo & forma per Concilium ſit celebranda, & quod Concilium non diſſoluatur, donec fiat Electio.

Anno Chriſti 1415.

SIGISMVNDVS Dei gratia Romanorum, &c. Rex ſemper Auguſtus. Notum facimus tenore præſentium, quibus expedit, vniuerſis ad futuram memoriam.

1. Inter varias ſolicitudines curasque multiplices illa maxime nos vrget anxietas, ne inter domeſticos fidei, qui Chriſtiano cenſentur nomine, & præcipue Eccleſiaſticas perſonas, controuerſia, ſeminante humani generis inimico, aliqualiter oriatur. Summopere igitur procurandum eſt, vt non creſcant iurgia, ſed iuxta magiſtram bonorum omnium charitatem, quæ nil ſapit extraneũ, nil aſperum, nil confuſum, immo propria authoritate nutrit concordiam, diſſociata coniungit, inter ſeruos Dei, quos non oportet de bono propoſito reſilire, pax & vnanimitas conſeruetur. Æquum enim eſt, vt qui ſpiritu diriguntur, nulla ſectione mentium, nulla voluntate contraria, nulla nouitate noxia diuidantur, ne inde diſcordia initium, vnde pacis fœdera & præcipue Eccleſiæ tranquillitas commoda debent ſuſcipere incrementum.

2. Cum itaque ſacroſancta Conſtantienſis Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam Catholicam matrem noſtram repræſentans pro bono vnionis in Eccleſia ſancta Dei conſequenda feliciter laborans, ac celeri (in quantum occurrentium caſuum qualitas aliarumq; circumſtantiarum neceſſitas & præſentium temporum diſpoſitio patiuntur) vnici, veri & indubitati Summi Pontificis electione, fauente Domino, celebranda, vt dum ad ædificationem patris filii ſponſique eiusdem matris ſanctæ Eccleſiæ votiuam enititur, parturientis partes experiens, conatus proſequens & moleſtias perferens, acerbos dolores ſentiat ad inſtar illius, vt poſt acceptam de antiquo & peſtifero ſchiſmate victoriam antiquæ felicitatis antidota reſumat, eiusdem Eccleſiæ prouiſioni cum omni diligentia tolerter & ſtudioſe ac inſtanter & ſedulo ſuccurrere feſtinat. Veruntamen conſultius idoneum pariendi tempus expectat, ne inconſultæ feſtinantiæ impetu partum præcipitet in abortum: ſicque nonnumquam occulta forſan Dei diſpotione poſtponendus eligitur, & poſtponitur præferendus, prout his accidiſſe diebus ex humanorum defectuum ſupponimus conſideratione.

3. Cum inter cætera proinde ſtatuerit & ſalubriter ordinauerit, quod hoc ſacrum Concilium non diſſoluatur, donec electio huiusmodi futuri ſummi Pontificis fuerit celebrata. Nos, qui tanquam Romanæ Eccleſiæ Aduocatus, dictiq; Concilii protector & defenſor, ipſius Romanæ Eccleſiæ celerẽ prouiſionẽ totis præcordiis affectamus, & dictæ ſanctæ Synodi ſtatutis & ordinationibus colla noſtra

ſubmiſimus, eiſdemque in omnibus parere & intendere volumus & debemus, animo deliberato, ex certa ſcientia, tenore præſentium verbo Regio promittimus & nos obligamus, quod omnem ad hoc operam efficaciter impendemus, & bona fide curabimus, ac quantum in nobis eſt, legaliter faciemus, quod dilecta ſancta Synodus non diſſoluetur, ſed in ſuo robore conſeruabitur, manutenebitur & protegetur, quouſque dicta electio, largiente Altiſſimo, fuerit celebrata, ac Spiritus Paracliti virtus, alto ſuo & ſecreto conſilio obumbrante, eidem ſanctæ Synodo conceſſerit ſpiritum vnitatis ad felicem conſummationem & reformationem Eccleſiæ ſuæ ſanctæ: præſentium ſub noſtræ Maieſtatis ſigilli appenſione teſtimonio litteratũ. Datũ Conſtantiæ Anno Domini MCCCCXV. prima die menſis Iul. Rognorum noſtrorum anno Vngariæ &c. XXIX. Roma electionis V. coronationis vero primo.

Ad mandatum Domini Regis

Ioannes Præpoſitus de Strigonio Vicecancellarius.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De Concilio per Imperatorem tuendo in libertate electionis.

Anno Chriſti 1415.

SIGISMVNDVS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex. Notum facimus tenore præſentium, quibus expedit, vniuerſis ad futuram rei memoriam.

1. Qui ſtatuit terminos gentium ſecundum numerum Angelorum, & vtrorumque miniſteria ordine miro diſpenſans, ſicut choros Angelicos variis dignitatibus, quæ propriis vocabulis (teſte Apoſtolo) appellantur, mirabiliter inſigniuit: ſic & Eccleſiam adhuc militantem in terris, diuerſis tam ſpiritualium quam temporalium diſtinxit titulis poteſtatum, vt pulchra fidelibus & infidelibus terribilis apparens, vt caſtrorum acies ordinata, procedat proſpere, donec Regina tandem à dextris ſummi Regis in veſtitu ſedeat deaurato, fideliter in perpetuum regnatura. Vnde cõſtat quod omnis à Deo eſt poteſtas, qui ſolus poteſtatem habet in regno hominum, & quemcumque vult ſuſcitat ſuper illud. Nemo illi temere reſiſtere videatur, quin potius tenetur quilibet in operibus manuum Domini* exaltare, per quæ ſemper iuxta Prophetam *miſericordia & iudicium conſtat.* *al. exultare.

2. Sane cum propter vacationem Sedis Apoſtolicæ, Romani & Summi Pontificis electio & prouiſio in noſtra Conſtantienſi ciuitate, in qua ad præſens generale Concilium celebratur ſuo tempore iuxta eiuſdem ſtatuta Concilii immineat facienda; nos tanquam Romanæ Eccleſiæ Aduocatus, dicti Concilii defenſor, ac præſertim dictæ ciuitatis Conſtantienſis Dominus naturalis volentes dictam electionem fore tutam, liberam & ſecuram, omnibus & ſingulis Principibus, Vaſallis & ſubditis Sacri Imperii, & præſertim ciuibus & incolis dictæ Ciuitatis Conſtantienſis noſtræ fidelibus noſtris dilectis, diſtricte præcipimus & mandamus, quatenus dictum ſacrum Concilium in pura, ſyncera pacificaq; libertate manuteneant & defendant, in omnem euentum vſque ad electionem & perfectionem futuri Summi Pontificis incluſiue. Et quod ſi & quando ſacrum Concilium deliberauerit ad electionem Romani Pontificis in eadem ciuitate noſtra fore procedendum, omnem curam, diligentiam, ſollicitudinem & operam efficaciter impendant, quod electio huiuſmodi in plena libertate & ſecuritate debite defendatur. Specialiter autem Rectoribus & Conſulibus dictæ noſtræ Ciuitatis Conſtantienſis iniungimus, vt iuxta ſacrorum canonum inſtituta id ipſum corporaliter iurent obſeruare. Quicumq; autem iſtam libertatem tutelam aut ſecuritatem aliquatenus impediuerit, violauerit, fraudem contra eam fecerit, aut quantum in eo fuerit non obſeruauerit, cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, præeminentiæ aut conditionis exiſtat, omni ceſſante priuilegio, eo ipſo ſententiam Imperialis banni incurrat, perpetuo ſit infamis, nec ei vnquam portæ pateant dignitatis, nec ad aliquod officium publicum admittatur: quin immo omnibus feudis, & aliis bonis, quæ à Romano tenet Imperio, ſit ipſo iure priuatus. Ciuitas autem ſeu vniuerſitas Conſtantienſis, niſi Conſules & Rectores prædicta obſeruauerint, aut ſi contra ea venerint, eo ipſo banno Imperiali ſubiaceat, ac omnibus priuilegiis, gratiis & libertatibus Imperialibus ſiue Regalibus ſit penitus deſtituta: Præſentium ſub noſtræ Maieſtatis ſigilli appenſione teſtimonio litteratum. Datum Conſtantiæ Anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo quinto, prima die Iulii, Regnorum noſtrorum anno, Vngariæ &c. XXIX. Romanæ electionis quinto, coronationis vero primo.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

AVREA BVLLA

De adhæſione Concilio inconcuſſe facienda.

Anno Chriſti 1432.

Lecta in congregatione generali Concilii Baſileenſis, dei Lunæ * *19. Ianuarii, Anno 1433.*

* 2. Maii.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. SIGISMVNDVS Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, ad perpetuam rei memoriam.

1. Notum facimus tenore præſentium vniuerſis, quod cum inter alios orbis Principatus ſacrum Romanum Imperium diuinitus inſtitutum obtineat principatum, cui Deo authore præſidemus, & aſſidua pulſemur ſolicitudine, vt ea, quæ concernunt religionem Chriſtianam & bonum Eccleſiæ ſanctæ Dei, quorum Aduocatus & Protector ex officio nobis incumbenti ſumus & eſſe debemus, procurareque habeamus ſtabilitatem & felicem progreſſum eorundem. Sane cum ex ſacrorum generalium Conſtantienſis & Senenſis Conciliorum decreti conſtitutione ſuſcepta felicis recordationis Martini Papæ Quinti, & deinde ſanctiſſimi Domini Eugenii Papæ Quarti ſucceſſoris immediati authoritatiua approbatione ſacrum Baſileenſe Concilium initiatum fuerit, roburque & authoritatem ſumpſerit & progreſſum habeat: & ſucceſſiue per idem ſacrum Concilium Baſileenſe & Romanos Patres in eodem exiſtentes & illud celebrantes, cum inſtantia fuerimus requiſiti, vt tamquam Aduocatus Eccleſiæ ſanctæ Dei & Defenſor protectionem ipſius in nobis aſſumeremus, prout ad nos pertinere dignoſcitur, quod perſonaliter exequi non valentes, vocati & inuitati per Dominum Martinum, & ipſo ſublato per Dominum Eugenium, Summos Pontifices prædictos tráſire ad Italiam, prout tranſiuimus. Et propterea loco noſtri protectionem in nobis aſſumendo, prout tenebamur, in eodem ſacro Concilio protectorem dimiſerimus Illuſtrem Principem Wilhelmum Comitem Palatinum Rheni & Ducem Bauariæ, auunculum noſtrum chariſſimum, deputamusque & inſtituimus cum plena authoritate & omnimoda poteſtate, prout in noſtris ſuper hoc confectis litteris plenius continetur.

2. Et quia, vt percepimus, nonnulli vaniloquentes non recte ſentientes, ipſum ſacrum perſuadere ac turbare per exquiſitas vias molientes, vt de noſtra pura mente interpretationeque eiuſdem & voluntate cunctis appareat & euidenter, ad confutationem iniqua peruerſe loquentium, volentes Reuerendiſſimos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos & Epiſcopos Deo amabiles, necnon Venerabiles Abbates, Prælatos, & omnes alios in ciuitate noſtra Baſileenſi congregatos & congregandos, ſacrum generale Concilium facientes, & illud celebrare intendentes, ſacroſanctamque vniuerſalem Eccleſiam repræſentantes, & eidem adhærentes, & adhærere volentes, & quoſcunque alios de eadem noſtra intentione & voluntate claros reddere & ſecuros, ad ipſius ſacri Concilii corroborationem firmiorem & authorizationem, prout ad nos poteſt quouis modo pertinere, animo deliberato ex certa noſtra ſcientia motuque proprio in verbo noſtro Regio dicimus ac tenore præſentium atteſtamur, quod nos ab initio præfati ſacri Concilii Baſileenſis ſemper abſque omni dubio ſimpliciter atque pure eidem adhæſimus, adhæremusque firmiter, & quandiu durauerit continuatumque fuerit, adhærebimus inconcuſſe, nec faciemus neque fieri permittemus, Deo authore, quantũ in nobis fuerit, quod ſit vel eſſe poſſit directe vel indirecte cõtra ipſius ſacri Concilii authoritatẽ & libertatẽ, ſeu in præiudiciũ actorum in eodem vel agendorum in futurum, quoad ea propter quę eſt conuocatum & etiam congregatum. Præſentium ſub noſtræ Maieſtatis ſigillo teſtimonio literarum. Datum * Mediolani, Anno Domini 1432. die 22. menſis Nouembr. Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLVI. Romanorum XXII. Bohemiæ vero XIII.

* al. Senis.

Ad mandatum Domini Regis,
Petr. Kalde Canonicus.

IGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

AVISAMENTA

Ad Papam Eugenium IV.

Anno Chriſti 1433.

SBatiſſime Pater & Domine Reuerendiſſime: hodie recepimus Bullam veſtræ Sanctitatis de manibus E. V. Sanctitatis, notificantem nobis diſſolutionem ſacri Baſileenſis Concilii, quã eadem Sanctitas fecit per ſuas Bullas hinc inde publicari. De qua quidem re nobis nedum terribili, ſed infauſta nimium, nedum amariſſime perturbati, immo tanto vehementius ſtu- ti ſumus, quanto aperte videmus calamitates innumeras, diſcriminoſa pericula atq; ſcandala, hriſtianiſmo exinde ſucceſſura, & fidem Catholicam per hoc indubie fundamentaliter enerua- quamuis plurima & infanda mala, quæ ſtylo deſcribi non poſſunt, ex diſſolutione tali ſequutu- t, tamen nos accenſi zelo, quem gerimus ad religionem fidei, & affectu filiali, quem habemus ad m Sanctitatem, ad ſatisfaciendum quoque debito noſtro, quod nobis tamquam Romano- Regi, Aduocato & Defenſori Eccleſiæ, incumbit, præmittimus veſtræ Sanctitati hic incluſa certa menta, & repentine quidem ac feſtinatiſſime: quoniam arduitas & magnitudo rei, ipſius Ora- miſſionem propter moram pati nõ potuit. in quibus eadem Sanctitas verſando colligere poterit ala, in quæ Eccleſia Dei ruitura eſt, ſi Concilium diſſoluatur, quod abſit. Videbit etiam Sanctitas Auiſamentis præfatis mentem noſtram ſuper rationibus, quæ V. Sanctitatem ad huiuſmodi diſ- onis materiam permouerunt. quæ vtinam tantum facerent in hac Chriſtianorum extremitate, tum fine fructu prolongent! Rogantes, obſecrantes ac affectu maiori, quo poſſumus, requiren- . Sanctitatem in Domino noſtro Ieſu Chriſto, cuius res agitur, quatenus penſata totius Chriſtia- ligionis ſubuerſione, mox remediare dignemini, ſcribere & mandare Reuerendiſſimo Præſi- & ſacro Concilio, vt nullatenus diſſoluantur, ſed in nomine Spiritus ſancti, in quo congregati incepta feliciter perficiant. Et ſi quæ V. Sanctitas contraria ſcripſerit ſeu nunciauerit, illa re- ; præmiſſis legitimis penſatis, protinus reuocet, eidemque Concilio fauores & omnes promo- s impendat, neceſſitas ſumma requirit. Auiſata enim eſſe debet eadem Sanctitas, quod niſi hoc ter fiat, Eccleſia Dei in deterrimas conditiones prolapſura eſt, potiſſime in Germaniæ partibus, am proh dolor indubioſo vacillat diſcrimine. In quo profecto Sanctitas Veſtra, quæ hucuſque am innocens ſine macula tenta eſt, non modice (quod dolenter deſcribimus) ſuſcipionis notam cebit. Quam quidem remedium ſalutare V. Sanctitas tollere velit, & hanc admonitionem no- ad quam nos extrema vrctio, quam Eccleſia Dei modo expectat, ac conſcientia noſtra, ac filia- ; S. V. vrget affectus, paterne & benigne ſuſcipere, & ſic prouidere, vt grex Dominicus non tam e diſpergatur, ſed boni paſtoris regimine, ad eiuſdem & ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ obe- iam, cum tempus aſſit gratiæ, feliciter conducatur. Datum Placentiæ, die nona menſis Ianuarii, orum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLVII. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

Auiſamenta ad Dominum Summum Pontificem ex parte Domini Romanorum &c. Regis ſuper facto Baſileenſis Concilii.

imo, quemadmodum V. S. in Bulla nobis tranſmiſſa notificat nobis primo diſſolutionem ſacri ſileenſis Concilii &c. ita perlecto diligenter tenore eiuſdem, non videmus aliam penitus cauſam utionis, propter quam fiat, contineri, niſi propter reductionem Græcorum ad ritum Romanæ ac erſalis Eccleſiæ. Et quemadmodum eadem Sanctitas nos rogat, vt ſi aliqua Auiſamenta excogi- ſumus, ad pacem fidelium religionis Chriſtianæ ac ſtatum & honorem eccleſiæ facientia, Veſtræ itati velimus exponere &c. Ita requiſitione V. Sanctitatis permoti & inducti etiã, deuotione ſyn- uam ad bonum Eccleſiæ & ſtatum vniuerſæ Reipublicæ Chriſtianæ gerimus, rubore depoſito fidenter dicimus, quod hæc cauſa Græcorum nullatenus ſufficere poteſt ad diſſolutionem ipſius Concilii, quamuis bene eſſet res ſanctorum & multum optabilis, ipſos Græcos reductos vi- nec prætermittendum eſt ſuo tempore ad illa intendere. Sed non poterit nec debebit ipſa re- , quæ tot centenis annorum ſic perſtitit, & dubioſa quidem eſt, rebus tam arduis, quæ ſub- nem totius noſtræ fidei tangunt, quoquomodo præponi: quia vtique res illa moram * pati , quæ hucuſque tanto tempore perdurauit ſine læſione Romanæ Eccleſiæ, cum à Græcis & ſuis edentibus, hucuſque Chriſtianitas nihil violenti pertulerit. Sed iſtæ res videntur nobis debere ad manus recipi, tamquam magis bonæ & arduæ, quæ facere poſſunt ad extirpationem hære- quæ hodie tanta enormia mala in populo fideli patrant, nec ceſſant, ſed igne & gladio tru- t, non parcentes ſexui nec ætati. Numquam enim credibile eſſe poterit, Græcos ritui no- onformari velle, videntes nos in tanta ſtrage, diſſenſione, & deformitate morum & vitio- nec vmquam aliquam correctionem adhiberi, ſed de die in diem nos in viliora & magis

* al. pati non poteſt.

Digitized by Google

inordinata corruere, & ritum noſtrum ac obedientiam Chriſticolarum quaſi penitus extingui. Dicunt ipſi aperte,

Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.

Sed ſi nos viderent eſſe compoſitos & reformatos, & intendere ad extirpationem hæreſum & pacem fidelium, profecto indubii ſumus, quod ſe deflecterent. Sed hoc iterum per alios & alios modos, Deo faciles & bene conuenientes, prout à nobis enucleatius & clarius informabitur Sanctitas veſtra.

2. Secundo ſacrum Baſilienſe Concilium miſit nobis certas litteras, Bohemis, Huſſitiſque ſonantes, eoſque ad Baſileam pro reductione ipſorum vocantes, quas illico eiſdem tranſmiſimus, adiunctis noſtris opportunis & adhortatoriis literis, tenorem literarum ſacri Concilii continentibus. Super quibus Pragenſes, qui inter eos potiores ſunt, in Praga diætam, prout in copia hic annexa, Sanctitas veſtra elicere poterit, & vt nos aliunde informamur, ſperatur omnino de comparitione ipſorum coram Concilio, & veriſimiliter etiam multo magis ad hoc ſtringuntur, quanto iam in regno noſtro Hungariæ conflicti ſunt, & magnam partem ſui exercitus, equeſtrium & pedeſtrium, ac inſtrumentorum & curruum, auxiliante Domino perdiderunt, & etiam per Illuſtrem filium noſtrum * Ducem Auſtriæ, æſtate præterita in Morauia potenter de campo depreſſi, & in fugam conuerſi, ac nouiſſime in Ducatu Auſtriæ notabiliter ſunt proſtrati. Inſuper etiam, quia ipſum Concilium ipſis magnum terrorem inducit, dum audiunt, illud ad extirpationem hæreſum eſſe potiſſime congregatum, quibus comparentibus, ſperaremus ipſos per ſacrum Concilium ita informari, quod contenti recederent, & hæc peſtis Deo dante ceſſaret. Nec intentio Concilii & noſtra vnquam fuit, neque eſt, vt ſuper articulis ipſorum prius damnatis debeat fore diſputatio, prout tangit Sanctitas veſtra, ſed ſolum informatio & inſtructio per ſacras ſcripturas, vt ſe errare cognoſcant & reſipiſcant, prout Dominus noſter Papa Martinus prædeceſſor veſter, nobis & Regi Poloniæ in plurimis ſuis Bullis faciendum impoſuit & perſuaſit. Et in caſu, quo nil perficeret, tamen videns ſacrum Concilium ipſorum pertinaciam, feruentius ad eorum ſuppreſſionem intenderet, & ſuper his ex omnium regionum finibus prouideret, quoniam hoc onus ſolis eſt importabile Alemanis. Inſuper quia locus Baſileenſis præfatis Huſſitis eſt deputatus, & ſacrum Concilium noſque ſecuritatem illuc conducendi illis plene obtulimus, & per literas noſtras affirmauimus: quid dicent ipſi Hæretici, ſentientes diſſolutionem Concilii, niſi quod nos fugiamus eos, & Eccleſiam contra eorum rationes quodammodo ſuccubuiſſe? & ſic confortabunt ſuos, & fideles populos, ad quos iam, vt audiuimus, errores ſuos & articulos cum inſertionibus ſacrarum ſcripturarum miſerunt, mortali contagione inficient, in quo cunctus populus ſpem ſuam defixit, nec illud tantam moram perferre quomodolibet poterit, quanta eſſet huiuſmodi protractio Concilii: quia reuera in tanto tempore & ipſi quaſi totam Germaniam poſſent ſubripere, prout circumquaque in magna parte de facto fecerunt, nec reſiſtentia aliqua pararetur, nec parari poſſet propter diſſolutionem ipſius Concilii, vti claret.

* Albertū II. poſtea Cæſarem.

3. Tertio, quia vbique famatur, ſacrum Concilium pro reformatione morum in populo Catholico & etiam ſtatu Eccleſiaſtico congregatum fore &c. modo ſi diſſolutum maneret Concilium, reuera timendū eſt, q; laici, qui multimode contra Clericos debacchantur, capiant occaſionē irruendi contra ipſos, dicentes in congregandis & diſſoluendis Conciliis ſine fructu illuſiones fieri, prout prius etiam factum eſt, prout manifeſte clamant, quod non expectant niſi finem huius Concilii. Et vt principium huius mali oſtendamus, ecce ciuitas Metropolitana Meyddeburgenſis, expulſo ſuo Archiepiſcopo atque Clero, iam per terras ipſius Eccleſiæ in fortitudine curruum Huſſitarum diuagant, quibus in ſubſidio ſunt quaſi omnes ciuitates Saxoniæ maritimæ, & maiorem, vt timendum eſt, habebunt ſequelam, ſi non celerrima fiet prouiſio. Inſuper, vt auſam ur, Patauienſis ciuitas ſuo Epiſcopo rebellauit, & ſe parat ad expugnandum caſtra ſua. Demum ciuitas Bambergenſis, quæ propter mutationem, quam fecit propter Hæreticos ex indulto noſtro, per Clerum infeſtatur, in magna eſt vacillatione. Et quia prædicta loca omnia Bohemis ſunt vicina, timendum eſt, quod per diſſolutionem Concilii, quod pro ſeparandis talibus Nuncios ſuos tranſmiſit, illa loca talia cum Hæreticis in ſpem ſubſidii partita capient, quæ nullis vel ſaltem grauiſſimis erunt recuperanda laboribus.

4. Quarto, quamuis multi Principes, Nobiles & Ciuitates circumquaque Bohemiam poſt rupturam exercitus cum Hæreticis treugas inierunt, tamen maior pars adhuc ſe contra eos ſuſtentat, ponendo ſpem ſuam totalem in ipſo Concilio pro liberatione ſua: ad quos dictum Concilium & nos dudum pro eo miſimus, qui audientes Concilium debere diſſolui, totaliter ſe auertent, & treugas etiam inient ad redimendas vexationes, & quid in locum ſequetur, niſi illius prauitatis adhæſio?

5. Quinto, quemadmodum ipſum ſacrum Concilium proponenda pace inter cætera congregatum exiſtit, & iam inter quam plures Reges, Principes & alios ſint præparamenta & initia facta, ad dandum modos pro pace: ita ipſi audientes diſſolutionem Concilii, conuertent ſe ad gladium, & erit error nouiſſimus peior priori: nec poſtea erit aptitudo id faciendi, cum Principes fuerint exhauſti, terræ per clades, cædes & ſanguinis effuſionem deſertæ, & in periculum innumerabilium animarum & corporum, quæ infra has prorogationes & inducias, proh dolor, corruent. Ceſſabunt etiam multæ prouiſiones, quæ in eodem Concilio pro Republica Chriſtiana fieri poſſent: & innumera prouenient ſcandala in deſtructionem totius religionis Chriſtianæ vergentia, quæ V. S. clarius quam poſſunt deſcribi proſpicere valeat.

6. Idcir-

Digitized by Google

6. Idcirco nos petimus, inuocamus, & quanto efficacius poſſumus, requirimus veſtram San-
:m, quatenus eadem V. S. in continenti ad præfatum Dominum Præſidentem & ſacrum Con-
ı ſcribat & mittat, vt nullatenus diſſoluantur, ſed in nomine Domini, in quo congregati ſunt,
a feliciter perficiant: & ſi quæ V. S. in contrarium ſcripſerit ſeu nunciauerit, illa protinus reuo-
annullet: á viſando veſtram Sanctitatem, quod niſi hoc fiat, hæreſes iſtæ armatæ multimode
untur, & Eccleſia Dei indubie in peſſimas conditiones ruitura eſt, quibus poſtmodum nulla
tia, nullo conſilio, nullave arte ſeu ingenio ſuccurri poterit. Et reuera tamen hi, qui veſtræ San-
dederunt conſilium, non intellexerunt forſitan tanta ventura mala, vtinam ſaperent & intelli-
, ac nouiſſima prouiderent. Mora enim in hoc negocio periculoſa eſt, & nullatenus ſufferenda.
ippiam fortaſſis pertimeſcerent, aliqua contra ſtatum Eccleſiaſticum per laicos debere tracta-
timeant; quia laici falcem ſuam non habebunt in meſſem illam immittere, immo profecto in-
protractionis, quæ quæruntur, laicos facient contra clerum & Eccleſiam inſanire: quod tamen
ad Concilium ordinate tolletur de medio, dum laici videbunt clerum omni bono intendere.

Item conſiderandum eſt veſtræ Sanctitati, quod ſacrum Concilium (vt putatur) ad huius-
iſſolutionem nullatenus conſentiet, cum quo etiam maior pars Regum, Principum, Prælato-
& Communitatum concurret, & V. S. quæ hucuſque in Eccleſia Dei ſine ruga & macula tenta
huiuſmodi opera poterit ſibi ſuſpicionem & rubiginem facere, ac innocentiam ſuam per hoc,
acili & quaſi nulla legitima ratione ſubſiſtit, diſſolutionis negotium, fermentare: quia dici po-
uod V. S. hac occaſione foueat hæreſes, cædes & clades inter Chriſtianos, & perſeuerantiam
itatum & vitiorum in populo: & timendum eſt, quod habebunt ſequelam multorum. Item
vellet Concilio perſonaliter intereſſe, eſſet bonum & ſalubre, ſi poſſet. Sed ſi non poſſet, feſti-
& cito demandet illud exequi, prout eſt inceptum: quia res illæ, quæ vſque ad ſanguinem tan-
ullatenus volunt moram, niſi cum diſpendio totius Chriſtianitatis. Et ſi V. S. poſtea voluerit
aliter intereſſe ſuper facto Græcorum, ſeu aliis, quæ non requirunt tantam feſtinantiam, pote-
gregare aliud Concilium, quod fiet cum gratitudine & maiori aptitudine, quàm nunc hæc mo-
ari poſſit. Nam iſto diſſoluto, neſcimus ſi per annum cum dimidio aliqui congregari poſſent
r diſpendia, quæ interim euenirent.

Hæc omnia S. V. velit diligentiſſime conſiderare, & prouidere, vt iſtud Concilium mox re-
ar: ſuſcipiatque hanc adhortationem noſtram paterne & benigne, quam fecimus fideliter, vt-
d eadem conſcientia & extremitatibus, in quibus Eccleſia Dei conſtituta eſt, & etiam quia
as ſua valde inuite perciperet, quod Sanctitati veſtræ exinde aliqua inter Chriſticolas deberet
ſuſpicio ſuboriri, quemadmodum nos V. Sanctitati, dum cum eadem conſtituemur, prout in
eramus, clarius communicabimus.

S. CÆSAREÆ MA-IESTATIS

Inſtructio pro Dominis euntibus ex parte ſuæ Maieſtatis ad Dominum Summum Pontificem,

DE EXPEDITIONE ROMANA.

Anno Chriſti 1433.

Rimo exponatur, qualiter ad aures Regias peruenerit, quod Sanctitas Domini noſtri gentes
ſuas armigeras miſerit contra Maieſtatem Regiam, & ſubditos ſuos, ac terras ſibi & Imperio
ſubtractas, abſque culpa regia, & nulla offenſa & rationabili cauſa præcedente. Et quamuis
hucuſq; nunquam crediderit, Sanctitatem ſuam erga Maieſtatem Regiam aliquam indigna-
velle aut poſſe concipere, ſeu facere, licet Nicolaus de Tolentino, qui ſe per expreſſum Capi-
generalem Eccleſiæ ſcripſit, alias veniens cum Florentinenſibus gentibus inante Lucam, gen-
egiis, vt debitum erat, Papam defendentibus, publice clamari fecerit, *Viuat Eccleſia:* tamen
etur certius, qualiter Nicolaus de Fortebrachiis contra terras Imperio ſubiectas nouiter in-
it, & illas nomine ſuæ Sanctitatis & Eccleſiæ poſtulauerit. Qualiter etiam memoratus Nico-
Tolentino in Maricim Senenſem pridem patrauerit, eadem Sanctitas perſentiet in ſchedula
ſentibus oſtendenda, quæ tamen Maieſtas ſuà á dicta Sanctitate minime ſperaſſet, cum talia
m demeruerit, ſed ſemper ſtuduerit omni ſolicitudine ſuæ Sanctitati & Sedi Apoſtolicæ ſum-
otione & filialiter complacere: nec ab eo vmquam compertum eſt contrarium. Non poteſt
rari, quis Sanctitatem ſuam contra ſuum Aduocatum & filium ſine cauſa commoue-
ſubditi ſuæ Maieſtatis & Imperii ſacri eandem Sanctitatem aut ſuos in aliquo moleſtaſſent,
et, eam ante auiſare: & ipſa fuiſſet quàm parata, nedum eidem Sanctitati, ſed & cuique
itis ſuis iuſtitiam miniſtrare, quod profecto in aduerſum paternalius & clementius actum
quàm tali indignatione prorumpere, cum continuo eadem Sanctitas ſuæ Maieſtati

ſcripſerit, ac latiſſime nunciauerit, ac nouiſſime per venerabilem Iacobum Archiepiſcopum Ebredunenſem Principem Triſcamerarium ſuum dici fecerit, ſe erga eandem Maieſtatem optime eſſe diſpoſitam, eamque multum amare, nec aliud vnquam ſperauit, & adhuc, quod ſua Sanctitas clementius & paternalius cogitabit & aget, vt in eadem ſperat.

2. Item Regia Maieſtas ſuſcepit reuerenter, & vidit, ac audiuit diligenter Bullas ſuæ Sanctitatis per Dominum Archiepiſcopum allatas: ſed quia negotia illa magni ſunt ponderis, & extra poteſtatem Regiam, non poſſet ſuper illo ſuæ Sanctitati eadem Maieſtas efficaciter reſpondere, cum illa potius pertineant ad ſacrum Baſileenſe Concilium, prout aliàs Oratoribus Apoſtolicis in Parma conſtitutis clare dixit eadem Maieſtas, tales res Concilium tangentes, ibidem quæri debere. Et ſic denuo ibidem dicet, & adhuc cooperabitur omni poſſe, vt res illæ bene cedant. Verumtamen petit & obſecrat eandem Sanctitatem filialiter deuote in Domino Ieſu Chriſto, quatenus eædem limitationes & modificationes capitulorum in Bullo expreſſorum, defendendo illud Concilium ad laudem Dei & ſalutem ſuæ ſanctæ Eccleſiæ, dignetur ſimpliciter & indiſtincte manutenere & fouere, vt ſuper articulis & rebus pro quibus congregatum eſt, procedat libere iuxta formas & modos in retro generalibus Conciliis tentos. Quod ſi eadem Sanctitas faceret, vt ſperat eadem Maieſtas, prouidebit indubie ſaluberrimæ honori & dignitatibus ſuis, & extolletur ad æthera, & ſub eius regimine eiuſque præſidio in Eccleſia Dei, nunc vndique impugnata, tot bona ſequutura ſunt, ſcilicet reductio Hæreticorum atque Hæreſum extirpatio, quæ in foribus eſt, & ſine generali Concilio nullatenus fieri potuit, & alia bona innumera, habebitque Maieſtatem Regiam deuotam ſemper & obedientem filium in auribus ſuæ Sanctitati gratum & Eccleſiæ Dei accommodum. Nam profecto ſi id non fiet, prout eadem Maieſtas ſæpius ſcripſit & dixit ac proteſtata eſt, indicibilia ſcandala exinde, proh dolor, ſunt euentura.

3. Item regratiatur ſummopere Sanctitati ſuæ de paterna affectione & clementi oblatione Sanctitatis ſuæ erga Maieſtatem eandem, quemadmodum in ſchedula parua contentum eſt: quoniam Maieſtas ſua* quia Dominus Archiepiſcopus Ebredunenſis concluſit cum reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus deputatis per Sanctitatem D. N. ad facta illorum, qui ſunt in Baſilea, idem Dominus noſter vult habere literas à Domino Romanorum Rege attentius cum ſigillo Maieſtatis & ſubſcriptione propriæ manus ſuæ. quod ſi illi non conſentirent, & poſtea in aliquo contrafecerint, idem Dominus Rex promittit & iurat ſub fide Regia, perſequi eos tamquam homines turbatores pacis & quietis Ecclenæ & totius Religionis Chriſtianæ ad ſimplicem requiſitionem ipſius Domini noſtri, ſicut ipſe per iuramentum eſt obligatus, & adhærebit ſuæ Sanctitati tam in Concilio per eandem ſuam Sanctitatem tenendo, quam alibi.

4. Item quod idem Dominus Ebredunenſis aſſerit, præfatum Dominum Regem affectare accedere ad Vrbem Romanam, & præfatum Dominum viſitare, quem ſemper præcipua charitate dilexit, & ſperat quod per communicationem ipſorum ad inuicem multa potuerunt fieri congruentia, concernentia fidem ipſorum & Eccleſiam & totam Chriſtianitatem.

* ſc. Papa.
† in Epiſtola nimirum ipſius Papæ Eugenii ad Imp. quæ extat. tom. 9 concil. pag. 211.

5. Item * Dominus noſter contentatur de acceſſu ſuo, cum ipſum à tempore Concilii Conſtantienſis, quo cognouit eum, ſemper fuerit magna dilectione & amore proſequutus, dum modo eius aduentus pacificus ſit, id eſt, cum illis de domo ſua tantum, vt † aliàs tactum fuit. Et certificatus de tempore aduentus ſui, mittat obuiam ſibi vſque ad confinia terrarum Eccleſiæ duos ex reuerendiſſimis Dominis Cardinalibus, & alios Prælatos & Clericos ad ipſum aſſociandum honorifice, & ipſum ſecure conducent, & tenebit per Dei gratiam, & remittet cum honore, pace & benedictione Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſanctorum Apoſtolorum eius Petri ac Pauli, ac ſua. Et ſi voluerit in comitatiua ſua habere de gentibus armigeris præfati Domini noſtri, tam in veniendo quam in reuertendo: etſi petierit, quod dictæ gentes faciant conueniens prædictæ materiæ, contentatur Dominus noſter, quod fuit hoc declaratum, quod antequam intret terras Eccleſiæ, præſtabit iuramentum, quod de iure præſtare tenebatur antequam intraret Italiam, iuxta formam Clementinam.

6. Item ad oſtendendum charitatem, amorem & beneuolentiam erga perſonam Domini Regis, conſideratis magins expenſis habitis per futurum Dominum Regem, Dominus eſt paratus ſubuenire eidem Domino Regi, poſtquam intrauerit terras Eccleſiæ: & eum illa r aternali charitate amplecti, qua pater bonus filium optimum complecti debet, prout per Oratores ſuos alias oblatum fuit. Et ſuper hoc Dominus noſter paratus eſt deputare aliquos, qui habeant tractare cum deputandis per Dominum Regem, & infallenter ſperat quod erunt in bona concordia cum Dei adiutorio.

IGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De Aduocatia & protectione Eccleſiæ Romanæ.

Mandatum miſſum ſanctiſſimo Domino noſtro Papæ, per Sereniſſimum Dominum Regem Romanorum, per ſuos Oratores, & lectum in Conſiſtorio publico die 8. April. 1433. Domini Papæ Eugenii anno tertio. & in eodem Conſiſtorio Oratores Imperatoris iuramentum Papæ præſtiterunt. Anno Chriſti 1433.

IGISMVNDVS Dei gratia Imperator Romanorum ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

Notum facimus tenore præſentium vniuerſis, quod quamuis inter Sanctitatem beatiſſimi Domini noſtri Papæ Eugenii atque Maieſtatem noſtram fuerit ſemper & ſit per Dei gra... na concordia & perfecta ſynceritas animorum', nihilominus quia per multos aliquando quā ... inconſulta hinc inde relata ſunt, ſicut plerique mortalium prompti ſunt ad zizaniam inter ... es ſeminandam & imprimendas ſuſpiciones, quo nihil periculoſius eſſe poteſt, ne forte de cla... ſentium vtriusque dubium, quod hucusq; volauit, amplius perſeueret: conſiderantes etiam, ... ta integra iniunctione bonum publicū ſecuturū, deliberauimus de proximo viſitare S. præfati ... i noſtri & Vrbem Romā, pro ſuſcipiendis Imperialibus noſtris coronis, & aliis reb. perarduis, ... ibus Remp. Chriſtianam & pacem Italiæ, pertractandis. Quæ vt perfectius & plenius pertra... iſſint, mittimus ad S. præfati Domini noſtri Papæ Eugenii dilectos Cōſiliarios & Ambaſiato... ros magnificos, Matikonem Comitem Kevvinenſem & Capitaneum Mandoralbenſem, & ... em Slyck Vicecancellarium noſtrum & Capitaneum terrarum Egræ, conſtituentes, creantes, ... ates & facientes ipſos tenore præſentium ac authoritate Regia noſtros veros & legitimos pro... es & factores & Nuncios ſpeciales, & quidquid melius eſſe & dici poteſt: dantesque eiſdem ... am & omnimodam poteſtatem; plenam licentiam & facultatem exponendi ſuæ Sanctitati ... is deuotionem & reuerentiam filialem, quam ad ſuam Sanctitatem & Romanam Eccleſiam ... affectu gerimus: necnon petendi & impetrandi à ſua Sanctitate fauorem & gratiam cōſuetos, ... di quoque eidem ſuæ Sanctitati fidelitatis & cuiuslibet alterius generis iuramentum ſimul & ... e: & nihilominus petendi à ſua S. nobis per manus ſuas impendendam vnctionem, conſecra... & Romani Imperii diadema, ac promittendi quod illa, dum apud Sanctitatem ſuam fuerimus ... ia perſona, ſi opus fuerit, innouabimus: ac omnia & ſingula alia peragendi & concludendi, ... tēdi, & ſpondendi, quæ mutuam vnionem, charitatem & concordiam vitæ, Sanctitatem ſuam ... ſtatem noſtram, & ſupereminentiæ & dignitatis Principes, qui ſuper alios à Domino conſti... nus, facere & conſeruare poſſunt, vt etiam à Sanctitate ſua, ſi opus fuerit, obligationes quas... acceptandi, cęteraque omnia faciendi, & concludendi, quę nos facere poſſemus, ſi perſonaliter ... nus: ratum & gratum habentes, & habere promittentes verbo noſtro Regio, quidquid per pręſ... ratores & Procuratores noſtros actum, factum ſiue geſtum fuerit, ac ſi illud in perſona propria ... nus: volentes illa omnia noſtris Regiis literis & ſigillis, ſi opus fuerit, denuo roborare, præſen... b noſtræ Maieſtatis ſigillo litterarum. Datum Senis, Anno Domini MCCCCXXXIII. die XVI. Martii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLVII. Romanorum XXIII. Bohemiæ II.

...quitur forma Iuramenti facti in Conſiſtorio publico per dictos Ambaſiatores tactis ſanctis Euangeliis & ſacris Crucibus cum reliquiis. & lectum alta voce per Caſparum Slyck Vicecancellarium Regis Roman. coram Domino noſtro Papa præſente & acceptante. & iſtud Iuramentum fuit ſcriptum in membrana cum duobus ſigillis pendentibus recognitis eſſe dictorum Oratorum. Iuramentū Imperatoris Eugenio Papæ præſtitum.

... s Matiko de Callonz Comes Kevvinenſis & Capitaneus Mandoralbenſis, & Caſpar Slyck Vi... cancellarius & Capitaneus terrarum Egræ, Ambaſiatores & Procuratores Inuictiſſimi Princi... Domini Sigiſmundi Romanorum Regis ſemper Auguſti, ac Hungariæ, Bohemiæ &c. Regis ... iſſimi, ad ſanctiſſimum & clementiſſimum Dominum noſtrum Papam Eugenium IV. deſtina... gnoſcimus tenore præſentium vniuerſis, quod nos de mandato & licentia præfati Sereniſſimi ... i noſtri Regis, cuius pleno & ſufficienti mandato fulciti ſumus, quodque ſigillatum in manus ... imi Domini noſtri diſpoſuimus hodie dato literæ noſtræ præſentis in Conſiſtorio Apoſtolico ... li in manus ſuæ Sanctitatis præſtitimus in forma, quæ eſt infra:

1. Nos

1. Nos Comes Matiko & Caſpar Slick Vicecancellarius, procuratorio nomine, quo ſupra, promittimus, & tactis Euangeliis ſacroſanctis iuramentum firmamus Sanctitati præfati Domini noſtri, ſuo & Eccleſiæ nomine huiuſmodi iuramentum accipienti, quod Sereniſſimus Dominus Rex Sigiſmundus Eccleſiam & fidem Catholicam pura fide totis viribus conſeruabit reuerenter & etiam defendet, omnemque hæreſim, ſchiſma & Hæreticos quoslibet, fautoresque & receptatores & defenſores eorum exterminabit pro poſſe, ac numquam cum Saraceno, Pagano, Schiſmatico, ſeu alio quolibet communionem Catholicæ fidei non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Eccleſiæ inimico vel rebelli, ſeu eidem manifeſte ſuſpecto, vnionem quamlibet, parentelam, aut confœderationem inibit: ſed tam veſtram, quam ſucceſſorum veſtrorum perſonas, honorem & ſtatum manutenebit, & defendet ac conſeruabit contra omnes homines, cuiuscumque exiſterent præeminentiæ, dignitatis aut ſtatus.

2. Eidem adiicientes iuramento, quod eadē Maieſtas manutenebit ſemper atq; ſeruabit priuilegia omnia, per prædeceſſores ſuos Reges ac Imperatores Romanos, præfatæ Romanæ Eccleſię ac aliis quibuslibet Eccleſiis quocumque conceſſa tempore, & continentiæ cuiuscumque, ipſaque omnia & ſpecialiter ac præcipue præclaræ memoriæ Conſtantinum, Carolum, Henricum, Ottonem IV. Fredericum Secundum, atq; Rudolphum, prædeceſſores ipſius, præſertim ſuper conceſſione, recognitione, aduocatione, quitatione ac libera admiſſione terrarum & prouinciarum Romanæ eccleſiæ vbilibet poſitarum, quarum etiam multas nominatim expreſſit, Sedi Apoſtolicæ Romanisque Pontificibus ſub quocumq; tenore conceſſa, recognoſcet, confirmabit, & ex certa ſcientia innouabit, ac etiam de nouo concedet, & terras ipſas atque prouincias cognoſcet ad ius & proprietatem ipſius Eccleſiæ pleniſſime pertinere, easque nihilominus ex abundanti de nouo Eccleſiæ præfatæ donabit ſub prædicto ſe obligans iuramento, quod ipſas vel aliquam ipſarum partem nullo vmquam tempore occupabit, ſeu quantum in eo erit, occupari permittet, poſſeſſiones, aut ſemitas habebit, ſeu quomodolibet poſſidebit, nec in eis etiam poteſtariæ, ſeu cuiusuis Capitaniæ officium, aut iuriſdictionem quicumq; per ſe vel alium exercebit: quodq; vt Princeps Catholicus ſæpedictæ eccleſiæ Aduocatus atq; Defenſor ipſam iuuabit & conſiliis & auxiliis illi aſſiſtet opportunis, contra quoscumq; inobedientes & rebelles eidem, & præcipue contra occupantes & turbantes terras prædictas ſeu prouincias vel partem quamlibet earundem.

3. Sub eodem etiam iuramento promittimus, quod tam ipſam Romanam quam alias eccleſias libertatem eccleſiaſticam, bona, iura, Prælatos, & miniſtros eccleſiarum ipſarum ipſe Dominus Rex manutenebit, conſeruabit ac defendet ſuo poſſe.

4. Et quod Eccleſiæ Romanæ vaſallos contra iuſtitiam nullatenus offendet, deuotos & fideles etiam in Imperio cōſtitutos benigne tractabit, nec eos opprimet contra iuſtitiam, aut quantum in eo erit, per alium opprimi ſuſtinebit, ſed in ſuis potius iuribus & iuſtitiis conſeruabit. Sic eum Deus adiuuet, & ſancta Dei Euangelia. Et ſic nos Procuratores nomine præfato recognoſcimus, confirmamus, innouamus, concedimus, donamus, & cætera facimus ſecundum tenorem, qui ſuperius continetur: promittentes inſuper, quod præfatus Sereniſſimus Dominus noſter Rex, hoc quoque iuramentum per nos (vt præmittitur) præſtitum, in manus ſuæ Sanctitatis vel Legatorum eiusdem Sanctitatis, ſi illos præmittere decreuerit, perſonaliter innouabit, ſuas Regias patentes literas & ſigilla conſueta ſuper illis tradendo. In cuius rei teſtimonium, ſigilla noſtra propria præſentibus ſunt appenſa. Datum Romæ, anno MCCCCXXXIII. die VI. menſis Aprilis.

Concordata Sigiſmūdi Imperatoris & Eugenii Papæ.

Sequitur Bulla Capitulorum initorum & concluſorum inter Dominum noſtrum Papam & prædictos Oratores Regios.

EVgenius &c. ad futuram rei memoriam. Quoniam Dominus Dei filius de cœlis ad terram deſcendens ad ſaluandum genus humanum, inter cætera diuina præclariſſima documenta, tamquam pacis mediator, pacem diſcipulis ſuis reliquit, cuius ſanctum fructum quaſi ſubſtantia vitæ terminis

Ioan. 14.

conſeruare humanam ſocietatem, vnde fides augetur, ſpes ſubleuatur, & charitas ampliatur, cum ſit directiua iuſtitiæ, Regnorum, Principatuum, omnisque ſpiritualis & temporalis ſtatus valida & robuſtiſſima conſeruatio: Nos moniti ipſius Dei filii ſalutaribus documentis, pacem tamquam bonorum omnium productricem ſemper optauimus & optamus pro vniuerſali bono ſanctæ Eccleſiæ Dei, totiusque populi Chriſtiani. Vt itaque omnis mundus intelligat ſynceritatem noſtræ affectionis ad tranquillitatem & quietem Reipublicæ Chriſtianæ, continuis meditationibus & affectibus adſpirare, deductis inter nos & chariſſimum in Chriſto filium Sigiſmundum Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regem Illuſtrem, certis tractatibus multa bona concernentibus, demum cum dilectis filiis Nobilibus viris Matikone Comite * Kewinenſi & Capitaneo Manderalbenſi, & Caſpar Slik Regio Vicecancellario, & terrarum Egræ Capitaneo, eiusdem Regis Oratoribus, habentibus ab ipſo Rege ſufficiens mandatum, infraſcripta Capitula & omnia in ipſis contenta ſeruabimus, quæ de verbo ad verbum fecimus hic inſcribi, quorum tenor ſequitur & eſt talis.

* Kevvin.

In Dei nomine, Amen. Infra ſcripta ſunt Capitula, conuentiones & pacta, inita & firmata inter ſanctiſſimum Dominum noſtrum Eugenium Papam IV. ex parte vna, & Magnificos viros Conſiliarios, Procuratores, Legatos ac Ambaſiatores Sereniſſimi Principis & Domini, SIGISMVNDI Romanorum Regis ſemper Auguſti ex parte altera: de quorum mandato publico plene conſtat per literas Regias, ſuo pendente ſigillo ſigillatas, videlicet Magnificos Matikonem Comitem Kevvinen-

Kewinenſem & Capitaneum Manderalbenſem, ac Caſparum Slik Vicecancellarium dicti Domini Regis,& Capitaneum terrarum Egræ, Anno Domini MCCCCXXXIII. die ſeptima menſis Aprilis, indictione XI. Pontificatus ſanctiſſimi Domini noſtri prædicti Domini Eugenii Papæ Quarti anno III.

CAP. I. In primis dictus Comes Matiko & Caſpar prædicti Procuratores & procuratorio nomine dicti Domini Regis Sigiſmundi, promiſerunt dicto Domino noſtro Eugenio, ſtipulantes & recipientes tam ſuo quam Eccleſiæ nomine, quod ipſe Sereniſſimus Rex Sigiſmundus per totum præſentem menſem Aprilis veniet Viterbium, vbi ipſe inueniet Sanctiſſimum Dominum noſtrum Eugenium,& vt verus eius ſpiritualis filius dicto tempore ibidem ipſum viſitabit.

CAP. II. Item promiſerunt Procuratores procuratorio nomine, quo ſupra, ipſi ſanctiſſimo Domino noſtro Eugenio, ſtipulantes & recipientes, vt ſupra, quod ipſe Dominus Rex præſtabit perſonaliter Papæ omnia illa iuramenta, & alia faciet ad quæ tenetur, tam de conſuetudine quam de iure, ſiue etiam eius Legato aut Legatis per ſuam Sanctitatem ſpecialiter deſtinando ſeu deſtinandis.

CAP. III. Item promiſerunt dicti Procuratores, quod ipſum iuramentum per ipſos Procuratores hodie in generali Conſiſtorio prǣſtatum, in propria perſona & perſonaliter iterum ipſe Rex præſtabit ſanctiſſimo Domino noſtro Eugenio, vel eius Legato ſeu Legatis ſpecialiter deſtinando ſeu de..nandis, non obſtante dicta proteſtatione iuramenti per procuratores ipſos ante f.cta.

CAP. IV. Item promiſerunt dicto nomine, quo ſupra, quod Dominus Rex veniet ad viſitan..um ſanctiſſimum Dominum noſtrum Viterbium, vel ad Vrbem, ſolum & duntaxat cum comitiua .. familia ſua, quam in præſenti habet Senis, dummodo nullum ſcienter ducat hoſtem vel inimicum ..cleſiæ, vel Domini noſtri Eugenii Papæ Quarti, vel rebellem Romani populi. Et ſi ex inanimad..ertentia aliquem ſecum duxerit, vel aliquos, illos ſua Maieſtas ad inquiſitionem Domini noſtri Pa.. ..illico licentiet & remittat.

Cætera deſunt.

SYNODI CONSTANTIENSIS

Confirmatio Karolina.

DE LIBERATE ECCLESIASTICA.

Anno Chriſti 1434.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, * Venerabili Epiſcopo Adrienſi, & dilectis Eccleſiæ filiis, S. Leuini Zienxenſis, ac S. Seruatii Traiectenſis ſupra Moſam, Traiectenſis & Leodienſis dioceſis Eccleſiarum Decanis, Salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

*in alio exemplari pro his nominibus iſta leguntur: Dilectis Eccleſiæ Abbati S. Bauonis, Gandenſis & Cameracenſis ac S. Petri Louanienſis Eccleſiarum Decanis, Tornacēſis & Leodienſis dioceſi ♂ ſalutem.

Ad compeſcendos conatus nefarios peruerſorum, qui perſonas & loca Eccleſiaſtica ſuper bo.. iuribus ſuis offendere, ac multiplicibus perturbare moleſtiis non verentur: tanto magis nos de.. ..enerale Concilium de opportuno remedio prouidere, quanto per amplius turbationes huiuſ.. & moleſtiæ in diuinæ Maieſtatis offenſam, nec non Eccleſiaſticæ libertatis diſpendium red.. ..re dinoſcuntur.

Dudum ſiquidem, cum in diuerſis mundi partibus Conſules ciuitatum & Rectores, nec non ..ui poteſtatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent Eccleſiis, vt deterioris con..is factum ſub eis ſacerdotium videretur, quam ſub Pharaone fuiſſet, qui legis diuinæ notitiam ..abebat, quique omnibus aliis ſeruituti ſubactis, Sacerdotes & poſſeſſiones eorum in priſtina ..ate dimiſit, & de publico eis alimoniam miniſtrauit: in Concilio Lateranenſi Eccleſiæ immuni.. ..ouidendo, ſub anathematis diſtrictione prohibitum extitit, ne Conſules, Rectores aut alii præ.. Eccleſias & viros Eccleſiaſticos talliis ſeu collectis, aut exactionibus aliis aggrauare præſume.. ..ranſgreſſores & fautores eorum præcipiendo anathematis ſententiæ ſubiacere, donec ſatisfa.. ..m impenderent competentem. Et etiam deinde in generali Concilio editum fuerit; Quod ſi ..pi forte ſimul cum Clericis, etiamſi tantum neceſſitatem vel vtilitatem inſpicerent, vt abſque ..actione ad releuandas communes vtilitates vel neceſſitates, vbi laicorum non ſupperetent fa..es, ſubſidia per Eccleſias laicis ducerent concedenda, minime ſuper hoc conſulto Romano ..ice, conceſſiones & ſententiæ, quæ à talibus, vel de ipſorum mandato forent promulgatæ, ..ritæ & inanes, nullo vmquam tempore valituræ. Ac etiam in ipſo generali Concilio decretum ..llum, qui infra tempus ſui regiminis, propter fractionem conſtitutionum vel ſanctionum, hu.. ..i ſuſtineret anathema, tanquam poſt illud non eſſet ad ſatisfactionis debitum compellendus,

niter vel diuiſim à Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel execrari, vel extrà vel vltra certa loca ad iudicium euocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem.

* in alio exempl. 16. calen. Iulii.

Datum Baſileæ * duodecimo Calendas Maij, Anno à Natiuitate Domini M CCCC XXXIV.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTA.

I. De conſeruanda Concilii Baſilienſis auctoritate, & quod Principes Imperii in Comitiis Francofurtenſibus noluerint conſentire in bellum Huſſitis inferendum.

AD DOMINVM PAPAM PER ORATORES CONCILII Baſilienſis deſtinatum.

Anno Chriſti 1432.

BEATISSIME Pater & Domine Reuerendiſſime. Non fuit indignum, quod veſtra Sanctitas receſſum & ſcripturam fidelium de Bohemia geſſit moleſtam, prout ex Bulla eiuſdem Sanctitatis, quæ nobis hodie præſentata exiſtit, clare percepimus. Nam & nos tantam mentis amaritudinem exinde concepimus, vt reuera ad plenum reſcribere nequeamus. Non expediebat * eſt hos conſtos contrarios ad V. S. auditũ ita præcipitanter deducere, quia ip ſorum ſignificatio erat horribilis, & potius his cõmittenda, qui ipſis rebus conſilio adfuerunt, viderũt, & eas corporaliter tetigerũt.

* for. auſ hos condẽtus, id eſt, Conuentũ Bohemica, quorum Receſſus ad Papã erat tranſmiſſus: vel, hos euentus, id eſt, clades bellicas.

2. Ad prouiſionem autem tanti caſus, tantumque opprobrium gentis fidelium abſtergendum, palpebras noſtras non cõtraximus: immo vigilando ſolerter poſt reuerſionem exercitus, mox in præſentia Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Legati, Electorum & Principum aliorum omnia remedia exquiſiuimus, quæ tanta celeritate fieri poterant, & tandem diætam in ciuitate noſtra Franckfordenſi cunctis indiximus in feſto S. Galli nunc præterito, ad prouidendum his rebus ſalubriter, & vt hæc ignominia Catholicorum auferri, & Hæreticorum ſuperbia poſſet contundi. In qua tamen diæta quamuis ſolennes Oratores noſtros Prælatos & alios haberemus, nil peractum eſt, quia quaſi nullus comparuit.

3. Nec iam aliqua ſalubria ſperantur in re iſta remedia, quam hoc ſacrum Baſileenſe Concilium, quod Deus Omnipotens hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus contra hanc peſtem Hæreticam, omniſque ſalus & ſpes omnium conſiſtit. Neque alibi exquirendæ ſunt particulares viæ in rebus tam arduis, niſi vbi generalia & ſumma Chriſtianorum ingenia Spiritu ſancto duce, feliciter conuenerunt. Ad quod quidem Concilium manutenendum, protegendum & conſeruandum, antequam montes tranſiremus, tales promiſſiones fecimus, prout Nuncii dicti Concilii à nobis petere voluerunt. Et nihilominus Illuſtrem Principem noſtrum Wilhelmum Ducem Bauariæ, & cum eo certos Epiſcopos, Abbates & viros notabiles, tunc promptos fecimus illuc noſtro nomine accedendo. Quos iam ibidem * ſine fallo, ſtatutos confidimus. Et ſperamus in clementiſſimo Deo noſtro, quod ibidem ad prouiſionem huius tam piæ & ſanctæ rei dabitur prouiſio ſalubris & optata. Quamobrem veſtram S. cui ex ſummi Apoſtolatus officio non minus, quam nobis, res illæ incumbunt, obſecramus in Deo, quatenus ipſum ſacrum Concilium V. S. dignetur confouere & augere, ſicque prouidere, vt illud nec diſſoluatur, nec nullatenus protrahatur: quoniam eius turbatio, indubie eſſet totius Reip. Chriſtianæ deſtructio, hæreſumque auctio: ex aduerſo, ipſius fomentum & confortatio, profecto Catholicæ fidei & toti Chriſtianiſmo pariet remedia adoptata. Et dum Deo dante cum V. S. erimus, prout Deo largiente in breui ſperamus, multa ardua ſuper re ipſa cum eadem conferemus, quæ non minus erunt vtilia, &, prout confidimus, Sanctitati V. accepta. Cuius perſonam conſeruare dignetur Altiſſimus feliciter & longæue Regimini Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Datum Mediolani &c. regnorum noſtrorum, Romani XXII. Hungariæ XLVI & Bohemiæ XII.

* for. ſi non fallor.

Ad mandum Domini Regis

Caſpar Slyck.

II. De Coronatione Mediolanenſi, & conſeruatione Concilii Baſilienſis.

AD CONCILIVM BASILEENSE.

Anno Chriſti 1432.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum Imperator Semper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, Reuerendiſſimo in Chriſto Patri, Domino Iuliano Cardinali tit. S. Angeli, Præſidenti, Venerandiſque Patribus, Prælatis & cæteris in ſacro generali Baſileenſi Concilio congregatis, amicis noſtris chariſſimis & ſyncere grateque dilectis.

1. Reuerendiſſime ac Venerandi in Chriſto Patres, amici chariſſimi, ſynceri & grati, nobis dilecti, venientes ad nos venerandos & egregios, Iacobũ de * Syrck Scholaſticũ Treuerenſẽ, & Thomã † Fyrme Decretorum Doctorẽ, Officialem Pariſienſẽ, Oratores veſtros nobis gratiſſimos, lætanter ſuſcepimus: qui habita diſerta per ipſos coram nobis tam ſyncere quam eleganter oratione ex impoſita ipſis Legatione, inter cætera retulerunt, deliberatum eſſe pro ſeſſione futura tractandum de ſuffi-

* al. Slyck.
† al. Fyrmæ.

enti ſtabilimento ſacræ Synodi Baſileenſis,& de continuatione eiuſdem. quæ omnia nedum ho-
immo verius diuina eſſe cenſuimus, & repulſis penitus turbationibus & animi noſtri procellis,
lati fuimus & refecti gaudio ſingulari, reddentes in primis gratias Domino Deo noſtro, cum ipſa
ynodus ita congregata exiſtat, vt nullum conuenientius præſidium excogitari poſſit, quo na-
Petri ſeſe ab extremis horrendiſque fluctibus iam vndique inſultantibus tueri, neq; labes Hæ-
commodius deprimi, mores Chriſtianorum in præſtantius reformari, aut res vniuerſæ ortho-
ſidei poſſint in melius commutari.

Moxque præfatis veſtris Oratoribus recommendatorias ad Dominum noſtrum Summum
icem dedimus, ſuæque Sanctitati res ipſius Concilij commiſſas fecimus: quos etiam Ambaſia-
noſtri ſolennes ſuper ea intentione eueſtigio ſubſequentur, certificantes Paternitates veſtras,
quemadmodum prius omnem facultatem Regnorum noſtrorum, perſonamq; Regiam vſq; ad
nem ſanguinis & mortis paſſionem obtulimus, ita ſemper Deo cooperante, ea intentione, in-
quoad vixerimus, reperiemur, & ſic nos offerimus pro Eccleſia ſancta Dei, ſignificantes Paterni-
veſtris, quod ipſo feſto S. Catharinæ virginis proxime præterito hic Mediolani in domicilio
roſii, maiorum noſtrorum imitando veſtigia, Regium diadema aſſumpſimus, authore Domi-
Chriſto, cum ſolennitate & celebritate ſemper digna memoria, & in rebus ſecundis illius gra-
iter proſperamur, accincti ſeptimana inſtante ad conuentionem cum filio noſtro chariſſimo
Mediolani in Placentia, pro tranſitu noſtro verſus Romam, celebrandam, prout vobis quicquid
concluſum fuerit, ilico deſcripturi ſumus.

In ſingulis autem, quæ per Oratores veſtros petita ſunt, ita nos apud Sanctitatem Domini
dum ſecum fuerimus, prout in breui ſperamus, & alios quoſcumque & vbicumque pure & fi-
exhibebimus, quod ſancta mater Eccleſia, quam deuote veneramur, & ſemper venerabimur,
ſentiet integerrimum Aduocatum & filium, & ipſius Concilii, quod eandem repræſentat Ec-
, defenſorem & vltroneum protectorem. Obſecrantes Paternitates veſtras in viſceribus Ieſu
, vt in hoc ſancto velitis perſeuerare propoſito, & ſi qui æmulorum Dei & Chriſtianiſmi in pœ-
acchantium, fortaſſis ad protractionem ſeu diſſolutionem ipſius Concilii conarentur inten-
los velitis tamquam membra putrida præcidere, ne corpus inficiant: ad hocque ſolerter eniti,
n Concilium omnino ſolidetur, & accuratiſſime foueatur. Nam ex eius diſſolutione aut indu-
as Deus auertat, non videmus niſi Eccleſiam Dei in totalem interitum & conditionem peſſi-
ituram: quibus omnibus per hoc ſacrum Concilium, quod Deus hoc tempore tribulationis ab
aceſſit, & in quo omnis virtus, omniſque ſpes Chriſtianorum ad extirpandas hæreſes, repellen-
itia, & omnes rugas Eccleſiæ abſtergendas plene conſiſtit, fietque prouiſio adoptata, ad quod
Deo dante, cito & feliciter reuerti ſperamus, deſiderio magno incenſi, vt, ſicut in Conſtantienſi
io vidimus gregem Dominicum antea miſere diſperſum, in vnius Paſtoris obedientiam con-
ita in præſenti Baſileenſi Concilio ipſius vnici gregis reformationem videre poſſimus, oramus;
velit concedere Rex æternus. Datum Mediolani, die xi. menſis Decembris, Regnorum no-
n anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Ad mandatum Domini
Regis

Caſpar Slick.

III.

*DE CORONATIONE ROMANA, ET QVATENVS IMPERA-
tori concordandum cum Papa, & manutentione
Concilii.*

Anno Chriſti 1433.

Ad Concilium Baſilenſe, in cuius congregatione lectum eſt die 2. Maii, Anno Domini 1433.

mundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex; Re-
ndiſſimis in Chriſto Patribus, ac venerabilibus Dominis, ſacroſanctæ generali Baſileenſi Syno-
piritu ſancto legitime congregatæ, vniuerſalem Eccleſiam repræſentanti, amicis noſtris chariſ-
grate & ſyncere nobis dilectis.

euerendiſſimi in Chriſto Patres & Domini, ac venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti,
iſitionem & continuatam inſtantiam veſtrarum Paternitatum, vt ad ſacrum Concilium nos
citius transferremus, ſatis conflauimus operas noſtras atque ſtudium, vt conſiliis veſtris nos
nare poſſemus, quemadmodum profecto ipſi Concilio & rebus peragendis per præſentiam
non modicum cōmodi euenturū ſperauimus, ſicq; res noſtras aptauimus, vt ſiue per terrā ſiue
e diſponeremus procedere, omnib. periculis & diſcriminib. paruipenſis. Verumtamen appro-
Domino Summo Pontifice ſacrum Concilium, ad perſuaſionem nonnullorum notabilium vi-
& etiam Oratorum noſtrorum, & imperii ſacri Principum Electorum, qui nobis huiuſmodi
xhibebant, nobiſque receſſum noſtrum ſine Imperialibus infulis penitus diſſuadebant, cum
ate ſua remanſimus concordes in deificis, licitis & honeſtis. Sicque per totum iſtum menſem
cum Sanctitate ſua in Viterbio conſtituemur, & vſque medium Iunii vel prius in Vrbe Ro-
Sanctitate ſua coronabimur præſtabimusque & innouabimus ſibi illa iuramenta, quæ noſtri

niter vel diuiſim à Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel execrari, vel extrà vel vltra certa loca ad iudicium euocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem.

* in alio exempl. 16. calen. Iulii.

Datum Baſileæ * duodecimo Calendas Maij, Anno à Natiuitate Domini M CCCC XXXIV.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTA.

I. De conſeruanda Concilii Baſilienſis auctoritate, & quod Principes Imperii in Comitiis Francofurtenſibus noluerint conſentire in bellum Huſſitis inferendum.

AD DOMINVM PAPAM PER ORATORES CONCILII Baſilienſis deſtinatum.

Anno Chriſti 1431.

BEATISSIME Pater & Domine Reuerendiſſime. Non fuit indignum, quod veſtra Sanctitas receſſum & ſcripturam fidelium de Bohemia geſſit moleſtam, prout ex Bulla eiuſdem Sanctitatis, quæ nobis hodie præſentata exiſtit, clare percepimus. Nam & nos tantam mentis amaritudinem exinde concepimus, vt reuera ad plenum reſcribere nequeamus. Non expediebat * eos hos cunctos contrarios ad V. S. auditũ ita præcipitanter deducere, quia ipſorum ſignificatio erat horribilis, & potius his cõmittenda, qui ipſis rebus conſilio adfuerunt, viderũt, & eas corporaliter tetigerũt.

* for. ante hos conductus, id eſt, Comitia Bohemica, quorum Receſſus ad Papã erat tranſmiſſus: vel, hos euentus, id eſt, clades bellica.

2. Ad prouiſionem autem tanti caſus, tantumque opprobrium gentis fidelium abſtergendum, palpebras noſtras non cõtraximus: immo vigilando ſolerter poſt reuerſionem exercitus, mox in præſentia Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Legati, Electorum & Principum aliorum omnia remedia exquiſiuimus, quæ tanta celeritate fieri poterant, & tandem diætam in ciuitate noſtra Franckfordenſi cunctis indiximus in feſto S. Galli nunc præterito, ad prouidendum his rebus ſalubriter, & vt hęc ignominia Catholicorum auferri, & Hæreticorum ſuperbia poſſet contundi. In qua tamen diæta quamuis ſolennes Oratores noſtros Prælatos & alios haberemus, nil peractum eſt, quia quaſi nullus comparuit.

3. Nec iam aliqua ſalubria ſperantur in re iſta remedia, quam hoc ſacrum Baſileenſe Concilium quod Deus Omnipotens hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus contra hanc peſtem Hæreticam, omniſque ſalus & ſpes omnium conſiſtit. Neque alibi exquirendæ ſunt particulares viæ in rebus tam arduis, niſi vbi generalia & ſumma Chriſtianorum ingenia Spiritu ſancto duce, feliciter conuenerunt. Ad quod quidem Concilium manutenendum, protegendum & conſeruandum, antequam montes tranſiremus, tales promiſſiones fecimus, prout Nuncii dicti Concilii à nobis petere voluerunt. Et nihilominus Illuſtrem Principem noſtrum Wilhelmum Ducem Bauariæ, & cum eo certos Epiſcopos, Abbates & viros notabiles, tunc promptos fecimus illuc noſtro nomine accedendo. Quos iam ibidem * ſine fallo, ſtatutos confidimus. Et ſperamus in clementiſſimo Deo noſtro, quod ibidem ad prouiſionem huius tam piæ & ſanctæ rei dabitur prouiſio ſalubris & optata. Quamobrem veſtram S. cui ex ſummi Apoſtolatus officio non minus, quam nobis, res illæ incumbunt, obſecramus in Deo, quatenus ipſum ſacrum Concilium V. S. dignetur confouere & augere, ſicque prouidere, vt illud nec diſſoluatur, nec nullatenus protrahatur: quoniam eius turbatio, indubie eſſet totius Reip. Chriſtianæ deſtructio, hæreſumque auctio: ex aduerſo, ipſius fomentum & confortatio, profectò Catholicæ fidei & toti Chriſtianiſmo pariet remedia adoptata. Et dum Deo dante cum V. S. erimus, prout Deo largiente in breui ſperamus, multa ardua ſuper re ipſa cum eadem conferemus, quæ non minus erunt vtilia, &, prout confidimus, Sanctitati V. accepta. Cuius perſonam conſeruare dignetur Altiſſimus feliciter & longæue Regimini Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Datum Mediolani &c. regnorum noſtrorum, Romani XXII. Hungariæ XLVI & Bohemiæ XII.

* for. ſi non fallor.

Ad mandum Domini Regis

Caſpar Slyck.

II. De Coronatione Mediolanenſi, & conſeruatione Concilii Baſilienſis.

AD CONCILIVM BASILEENSE.

Anno Chriſti 1431.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum Imperator Semper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, Reuerendiſſimo in Chriſto Patri, Domino Iuliano Cardinali tit. S. Angeli, Præſidenti, Venerandiſque Patribus, Prælatis & cæteris in ſacro generali Baſileenſi Concilio congregatis, amicis noſtris chariſſimis & ſyncere grateque dilectis.

1. Reuerendiſſime ac Venerandi in Chriſto Patres, amici chariſſimi, ſynceri & grati, nobis dilecti venientes ad nos venerandos & egregios, Iacobũ de * Syrck Scholaſticũ Treuerenſẽ, & Thomã † Fymе Decretorum Doctorẽ, Officialem Pariſienſẽ, Oratores veſtros nobis gratiſſimos, lætanter ſuſcepimus: qui habita diſerta per ipſos coram nobis tam ſyncere quam eleganter oratione ex impoſita ipſis Legatione, inter cætera retulerunt, deliberatum eſſe pro ſeſſione futura tractandum de ſuffi-

* al. Slyck. † al. Fymæ.

enti ſtabilimento ſacræ Synodi Baſileenſis, & de continuatione eiuſdem. quæ omnia nedum ho-immo verius diuina eſſe cenſuimus, & repulſis penitus turbationibus & animi noſtri procellis, lati fuimus & refecti gaudio ſingulari, reddentes in primis gratias Domino Deo noſtro, cum ipſa ſynodus ita congregata exiſtat, vt nullum conuenientius præſidium excogitari poſſit, quo na-Petri ſeſe ab extremis horrendiſque fluctibus iam vndique inſultantibus tueri, neq; labes Hæ-commodius deprimi, mores Chriſtianorum in præſtantius reformari, aut res vniuerſæ ortho-ſidei poſſint in melius commutari.

2. Moxque præfatis veſtris Oratoribus recommendatorias ad Dominum noſtrum Summum ficem dedimus, ſuæque Sanctitati res ipſius Concilij commiſſas fecimus: quos etiam Ambaſia-noſtri ſolennes ſuper ea intentione eueſtigio ſubſequentur, certificantes Paternitates veſtras, quemadmodum prius omnem facultatem Regnorum noſtrorum, perſonamq; Regiam vſq; ad nem ſanguinis & mortis paſſionem obtulimus, ita ſemper Deo cooperante, ea intentione, in-quoad vixerimus, reperiemur, & ſic nos offerimus pro Eccleſia ſancta Dei, ſignificantes Paterni-veſtris, quod ipſo feſto S. Catharinæ virginis proxime præterito hic Mediolani in domicilio broſii, maiorum noſtrorum imitando veſtigia, Regium diadema aſſumpſimus, authore Domi-Chriſto, cum ſolennitate & celebritate ſemper digna memoria, & in rebus ſecundis illius gra-iter proſperamur, accincti ſeptimana inſtante ad conuentionem cum filio noſtro chariſſimo Mediolani in Placentia, pro tranſitu noſtro verſus Romam, celebrandam, prout vobis quicquid concluſum fuerit, ilico deſcripturi ſumus.

3. In ſingulis autem, quæ per Oratores veſtros petita ſunt, ita nos apud Sanctitatem Domini dum ſecum fuerimus, prout in breui ſperamus, & alios quoſcumque & vbicumque pure & fi-exhibebimus, quod ſancta mater Eccleſia, quam deuote veneramur, & ſemper venerabimur, is ſentiet integerrimum Aduocatum & filium, & ipſius Concilii, quod eandem repræſentat Ec-, defenſorem & vltroneum protectorem. Obſecrantes Paternitates veſtras in viſceribus Ieſu vt in hoc ſancto velitis perſeuerare propoſito, & ſi qui æmulorum Dei & Chriſtianiſmi in pœ-ecchantium, fortaſſis ad protractionem ſeu diſſolutionem ipſius Concilii conarentur inten-los velitis tamquam membra putrida præcidere, ne corpus inficiant: ad hocque ſolerter eniti, Concilium omnino ſolidetur, & accuratiſſime foueatur. Nam ex eius diſſolutione aut indu-as Deus auertat, non videmus niſi Eccleſiam Dei in totalem interitum & conditionem peſſi-ituram: quibus omnibus per hoc ſacrum Concilium, quod Deus hoc tempore tribulationis ab ceſſit, & in quo omnis virtus, omniſque ſpes Chriſtianorum ad extirpandas hæreſes, repellen-itia, & omnes rugas Eccleſiæ abſtergendas plene conſiſtit, fierque prouiſio adoptata, ad quod Deo dante, cito & feliciter reuerti ſperamus, deſiderio magno incenſi, vt, ſicut in Conſtantienſi lo vidimus gregem Dominicum antea miſere diſperſum, in vnius Paſtoris obedientiam con-ita in præſenti Baſileenſi Concilio ipſius vnici gregis reformationem videre poſſimus, oramus, velit concedere Rex æternus. Datum Mediolani, die XI. menſis Decembris, Regnorum no-anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Ad mandatum Domini
Regis

Caſpar Sliek.

III.

DE CORONATIONE ROMANA, ET QVATENVS IMPERATORI concordandum cum Papa, & manutentione Concilii. Anno Chriſti 1433.

Ad Concilium Baſilenſe, in cuius congregatione lectum eſt die 2. Maii, Anno Domini 1433.

ſmundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex; Re-ndiſſimis in Chriſto Patribus, ac venerabilibus Dominis, ſacroſanctæ generali Baſileenſi Syno-piritu ſancto legitime congregatæ, vniuerſalem Eccleſiam repræſentanti, amicis noſtris chariſ-e grate & ſyncere nobis dilectis.

euerendiſſimi in Chriſto Patres & Domini, ac venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti, uiſitionem & continuatam inſtantiam veſtrarum Paternitatum, vt ad ſacrum Concilium nos citius transferremus, ſatis conſtauimus operas noſtras atque ſtudium, vt conſiliis veſtris nos nare poſſemus, quemadmodum profecto ipſi Concilio & rebus peragendis per præſentiam non modicum cõmodi euenturũ ſperauimus, ſicq; res noſtras aptauimus, vt ſiue per terrã ſiue e diſponeremus procedere, omnib. periculis & diſcriminib. paruipenſis. Verumtamen appro-Domino Summo Pontifice ſacrum Concilium, ad perſuaſionem nonnullorum notabilium vi-& etiam Oratorum noſtrorum, & imperii ſacri Principum Electorum, qui nobis huiuſmodi exhibebant, nobiſque receſſum noſtrum ſine Imperialibus inſulis penitus diſſuadebant, cum ate ſua remanſimus concordes in debitis, licitis & honeſtis. Sicque per totum iſtum menſem cum Sanctitate ſua in Viterbio conſtituemur, & vſque medium Iunii vel prius in Vrbe Ro-Sanctitate ſua coronabimur præſtabimusque & innouabimus ſibi illa iuramenta, quæ noſtri

niter vel diuiſim à Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel execrari, vel extra vel vltra certa loca ad iudicium euocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem.

Datum Baſileæ * duodecimo Calendas Maij, Anno à Natiuitate Domini M CCCC XXXIV.

* in alio exempl. 16. calen. Iulii.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTA.

I. De conſeruanda Concilii Baſilienſis auctoritate, & quod Principes Imperii in Comitiis Francofurtenſibus noluerint conſentire in bellum Huſſitis inferendum.

AD DOMINVM PAPAM PER ORATORES CONCILII Baſilienſis deſtinatum.

Anno Chriſti 1431.

BEATISSIME Pater & Domine Reuerendiſſime. Non fuit indignum, quod veſtra Sanctitas receſſum & ſcripturam fidelium de Bohemia geſſit moleſtam, prout ex Bulla eiuſdem Sanctitatis, quæ nobis hodie præſentata exiſtit, clàre percepimus. Nam & nos tantam mentis amaritudinem exinde concepimus, vt reuera ad plenum reſcribere nequeamus. Non expediebat * eſi hos cunctos contrarios ad V.S. auditũ ita præcipitanter deducere, quia ipſorum ſignificatio erat horribilis, & potius his cõmittenda, qui ipſis rebus conſilio adfuerunt, viderũt, & eas corporàliter tetigerũt.

* for. antè hos condẽtus, id eſt, Comitia Bohemica, quorum Receſſus ad Papã erat tranſmiſſus: vel, hos euentus, id eſt, clades bellicas.

2. Ad prouiſionem autem tanti caſus, tantumque opprobrium gentis fidelium abſtergendum, palpebras noſtras non cõtraximus: immo vigilando ſolerter poſt reuerſionem exercitus, mox in præſentia Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Legati, Electorum & Principum aliorum omnia remedia exquiſiuimus, quæ tanta celeritate fieri poterant, & tandem diætam in ciuitate noſtra Franckfordenſi cunctis indiximus in feſto S. Galli nunc præterito, ad prouidendum his rebus ſalubriter, & vt hęc ignominia Catholicorum auferri, & Hæreticorum ſuperbia poſſet contundi. In qua tamen diæta quamuis ſolennes Oratores noſtros Prælatos & alios haberemus, nil peractum eſt, quia quaſi nullus comparuit.

3. Nec iam aliqua ſalubria ſperantur in re iſta remedia, quam hoc ſacrum Baſileenſe Concilium, quod Deus Omnipotens hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus contra hanc peſtem Hæreticam, omniſque ſalus & ſpes omnium conſiſtit. Neque alibi exquirendæ ſunt particulares viæ in rebus tam arduis, niſi vbi generalia & ſumma Chriſtianorum ingenia Spiritu ſancto duce, feliciter conuenerunt. Ad quod quidem Concilium manutenendum, protegendum & conſeruandum, antequam montes tranſiremus, tales promiſſiones fecimus, prout Nuncii dicti Concilii à nobis petere voluerunt. Et nihilominus Illuſtrem Principem noſtrum Wilhelmum Ducem Bauariæ, & cum eo certos Epiſcopos, Abbates & viros notabiles, tunc promptos fecimus illuc noſtro nomine accedendo. Quos iam ibidem * ſine fallo, ſtatutos confidimus. Et ſperamus in clementiſſimo Deo noſtro, quod ibidem ad prouiſionem huius tam piæ & ſanctæ rei dabitur prouiſio ſalubris & optata. Quamobrem veſtram S. cui ex ſummi Apoſtolatus officio non minus, quam nobis, res illæ incumbunt, obſecramus in Deo, quatenus ipſum ſacrum Concilium V. S. dignetur confouere & augere, ſicque prouidere, vt illud nec diſſoluatur, nec nullatenus protrahàtur: quoniam eius turbatio, indubie eſſet totius Reip. Chriſtianæ deſtructio, hæreſumque auctio: ex aduerſo, ipſius fomentum & confortatio, profecto Catholicæ fidei & toti Chriſtianiſmo pariet remedia adoptata. Et dum Deo dante cum V. S. erimus, prout Deo largiente in breui ſperamus, multa ardua ſuper re ipſa cum eadem conferemus, quæ non minus erunt vtilia, &, prout confidimus, Sanctitati V. accepta. Cuius perſonam conſeruare dignetur Altiſſimus feliciter & longæue Regimini Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Datum Mediolani &c. regnorum noſtrorum, Romani XXII. Hungariæ XLVI & Bohemiæ XII.

* for. ſi non fallor.

Ad mandum Domini Regis

Caſpar Slyck.

II. De Coronatione Mediolanenſi, & conſeruatione Concilii Baſilienſis.

AD CONCILIVM BASILEENSE.

Anno Chriſti 1432.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum Imperator Semper Auguſtus, ac Hungariæ; Bohemiæ, &c. Rex, Reuerendiſſimo in Chriſto Patri, Domino Iuliano Cardinali tit. S. Angeli, Præſidenti, Venerandiſque Patribus, Prælatis & cæteris in ſacro generali Baſileenſi Concilio congregatis, amicis noſtris chariſſimis & ſyncere grateque dilectis.

1. Reuerendiſſime ac Venerandi in Chriſto Patres, amici chariſſimi, ſynceri & grati, nobis dilecti, venientes ad nos venerandos & egregios, Iacobũ de * Syrck Scholaſticũ Treuerenſẽ, & Thomã † Fyme Decretorum Doctorẽ, Officialem Pariſienſẽ, Oratores veſtros nobis gratiſſimos, lætanter ſuſcepimus: qui habita diſerta per ipſos coram nobis tam ſyncere quam eleganter oratione ex impoſita ipſis Legatione, inter cætera retulerunt, deliberatum eſſe pro ſeſſione futura tractandum de ſuffi-

* al. Slyck. † al. Fyrnæ.

Digitized by Google

cienti ſtabilimento ſacræ Synodi Baſileenſis, & de continuatione eiuſdem. quæ omnia nedum hoſ, im mo verius diuina eſſe cenſuimus, & repulſis penitus turbationibus & animi noſtri procellis, ſolati fuimus & refecti gaudio ſingulari, reddentes in primis gratias Domino Deo noſtro, cum ipſa Synodus ita congregata exiſtat, vt nullum conuenientius præſidium excogitari poſſit, quo nala Petri ſeſe ab extremis horrendiſque fluctibus iam vndique inſultantibus tueri, neq; labes Hæa commodius deprimi, mores Chriſtianorum in præſtantius reformari, aut res vniuerſæ orthoæ fidei poſſint in melius commutari.

2. Moxque præfatis veſtris Oratoribus recommendatorias ad Dominum noſtrum Summum tificem dedimus, ſuæque Sanctitati res ipſius Concilij commiſſas fecimus: quos etiam Ambaſias noſtri ſolennes ſuper ea intentione eueſtigio ſubſequentur, certificantes Paternitates veſtras, d quemadmodum prius omnem facultatem Regnorum noſtrorum, perſonamq; Regiam vſq; ad ſionem ſanguinis & mortis paſſionem obtulimus, ita ſemper Deo cooperante, ea intentione, ina, quoad vixerimus, reperiemur, & ſic nos offerimus pro Eccleſia ſancta Dei, ſignificantes Paternibus veſtris, quod ipſo feſto S. Catharinæ virginis proxime præterito hic Mediolani in domicilio mbroſii, maiorum noſtrorum imitando veſtigia, Regium diadema aſſumpſimus, authore Domieſu Chriſto, cum ſolennitate & celebritate ſemper digna memoria, & in rebus ſecundis illius graeliciter proſperamur, accincti ſeptimana inſtante ad conuentionem cum filio noſtro chariſſimo ce Mediolani in Placentia, pro tranſitu noſtro verſus Romam, celebrandam, prout vobis quicquid iem concluſum fuerit, ilico deſcripturi ſumus.

3. In ſingulis autem, quæ per Oratores veſtros petita ſunt, ita nos apud Sanctitatem Domini tri, dum ſecum fuerimus, prout in breui ſperamus, & alios quoſcumque & vbicumque pure & ſiter exhibebimus, quod ſancta mater Eccleſia, quam deuote veneramur, & ſemper venerabimur, obis ſentiet integerrimum Aduocatum & filium, & ipſius Concilii, quod eandem repræſentat Eciam, defenſorem & vltroneum protectorem. Obſecrantes Paternitates veſtras in viſceribus Ieſu riſti, vt in hoc ſancto velitis perſeuerare propoſito, & ſi qui æmulorum Dei & Chriſtianiſmi in pœdebacchantium, fortaſſis ad protractionem ſeu diſſolutionem ipſius Concilii conarentur intent, illos velitis tamquam membra putrida præcidere, ne corpus inficiant: ad hocque ſolerter eniti, ipſum Concilium omnino ſolidetur, & accuratiſſime foueatur. Nam ex eius diſſolutione aut induſ, quas Deus auertat, non videmus niſi Eccleſiam Dei in totalem interitum & conditionem peſſim ruituram: quibus omnibus per hoc ſacrum Concilium, quod Deus hoc tempore tribulationis abo conceſſit, & in quo omnis virtus, omniſque ſpes Chriſtianorum ad extirpandas hæreſes, repellenque vitia, & omnes rugas Eccleſiæ abſtergendas plene conſiſtit, fietque prouiſio adoptata, ad quod iam, Deo dante, cito & feliciter reuerti ſperamus, deſiderio magno incenſi, vt, ſicut in Conſtantienſi oncilio vidimus gregem Dominicum antea miſere diſperſum, in vnius Paſtoris obedientiam contenite, ita in præſenti Baſileenſi Concilio ipſius vnici gregis reformationem videre poſſimus, oramus, vt nobis velit concedere Rex æternus. Datum Mediolani, die xi. menſis Decembris, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ xlvi. Romanorum xxii. & Bohemiæ xii.

Ad mandatum Domini
Regis

Caſpar Slick.

III.

DE CORONATIONE ROMANA, ET QVATENVS IMPERAtori concordandum cum Papa, & manutentione Concilii.

Anno Chriſti 1433.

Ad Concilium Baſileenſe, in cuius congregatione lectum eſt die 2. Maii, Anno Domini 1433.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex; Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus, ac venerabilibus Dominis, ſacroſanctæ generali Baſileenſi Synodo, in Spiritu ſancto legitime congregatæ, vniuerſalem Eccleſiam repræſentanti, amicis noſtris chariſſimis, ac grate & ſyncere nobis dilectis.

Reuerendiſſimi in Chriſto Patres & Domini, ac venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti, ad requiſitionem & continuatam inſtantiam veſtrarum Paternitatum, vt ad ſacrum Concilium nos quanto citius transferremus, ſatis conflauimus operas noſtras atque ſtudium, vt conſiliis veſtris nos conformare poſſemus, quemadmodum profecto ipſi Concilio & rebus peragendis per præſentiam noſtram non modicum cōmodi euenturū ſperauimus, ſicq; res noſtras aptauimus, vt ſiue per terrā ſiue per mare diſponeremus procedere, omnib. periculis & diſcriminib. paruipenſis. Veruntamen approbante Domino Summo Pontifice ſacrum Concilium, ad perſuaſionem nonnullorum notabilium virorum, & etiam Oratorum noſtrorum, & imperii ſacri Principum Electorum, qui nobis huiuſmodi Bullas exhibebant, nobiſque receſſum noſtrum ſine Imperialibus inſulis penitus diſſuadebant, cum Sanctitate ſua remanſimus concordes in deificis, licitis & honeſtis. Sicque per totum iſtum menſem Aprilis cum Sanctitate ſua in Viterbio conſtituemur, & vſque medium Iunii vel prius in Vrbe Romana à Sanctitate ſua coronabimur præſtabimusque & innouabimus ſibi illa iuramenta, quæ noſtri

niter vel diuiſim à Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excetari, vel extra vel vltra certa loca ad iudicium euocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem.

* in alio exempl. 16. calen. Iulii.

Datum Baſileæ * duodecimo Calendas Maij, Anno à Natiuitate Domini M CCCC XXXIV.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTA.

I. *De conſeruanda Concilii Baſilienſis auctoritate, & quod Principes Imperii in Comitiis Francofurtenſibus noluerint conſentire in bellum Huſſitis inferendam.*

AD DOMINVM PAPAM PER ORATORES CONCILII Baſilienſis deſtinatum.

Anno Chriſti 1432.

BEATISSIME Pater & Domine Reuerendiſſime. Non fuit indignum, quod veſtra Sanctitas receſſum & ſcripturam fidelium de Bohemia geſſit moleſtam, prout ex Bulla eiuſdem Sanctitatis, quæ nobis hodie præſentata exſtit, clare percepimus. Nam & nos tantam mentis amaritudinem exinde concepimus, vt reuera ad plenum reſcribere nequeamus. Non expediebat * tam hos cunctos contrarios ad V. S. auditũ ita præcipitanter deducere, quia ipſorum ſignificatio erat horribilis, & potius his cõmittenda, qui ipſis rebus conſilio adfuerunt, viderũt, & eas corporaliter tetigerunt.

* for. autẽ hos condẽtus, id eſt, Conuentus Bohemica, quorum Receſſus ad Papã erat tranſmiſſus: vel, hos euentus, id eſt, clades bellicas.

2. Ad prouiſionem autem tanti caſus, tantumque opprobrium gentis fidelium abſtergendum, palpebras noſtras non cõtraximus: immo vigilando ſolerter poſt reuerſionem exercitus, mox in præſentia Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Legati, Electorum & Principum aliorum omnia remedia exquiſiuimus, quæ tanta celeritate fieri poterant, & tandem diætam in ciuitate noſtra Franckfordenſi cunctis indiximus in feſto S. Galli nunc præterito, ad prouidendum his rebus ſalubriter, & vt hęc ignominia Catholicorum auferri, & Hæreticorum ſuperbia poſſet contundi. In qua tamen diæta quamuis ſolennes Oratores noſtros Prælatos & alios haberemus, nil peractum eſt, quia quaſi nullus comparuit.

3. Nec iam aliqua ſalubria ſperantur in re iſta remedia, quam hoc ſacrum Baſileenſe Concilium, quod Deus Omnipotens hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus contra hanc peſtem Hæreticam, omniſque ſalus & ſpes omnium conſiſtit. Neque alibi exquirendæ ſunt particulares viæ in rebus tam arduis, niſi vbi generalia & ſumma Chriſtianorum ingenia Spiritu ſancto duce, feliciter conuenerunt. Ad quod quidem Concilium manutenendum, protegendum & conſeruandum, antequam montes tranſiremus, tales promiſſiones fecimus, prout Nuncii dicti Concilii à nobis petere voluerunt. Et nihilominus Illuſtrem Principem noſtrum Wilhelmum Ducem Bauariæ, & cum eo certos Epiſcopos, Abbates & viros notabiles, tunc promptos fecimus illuc noſtro nomine accedendo. Quos iam ibidem * ſine fallo, ſtatutos confidimus. Et ſperamus in clementiſſimo Deo noſtro, quod ibidem ad prouiſionem huius tam piæ & ſanctæ rei dabitur prouiſio ſalubris & optata. Quamobrem veſtram S. cui ex ſummi Apoſtolatus officio non minus, quam nobis, res illæ incumbunt, obſecramus in Deo, quatenus ipſum ſacrum Concilium V. S. dignetur confouere & augere, ſicque prouidere, vt illud nec diſſoluatur, nec nullatenus protrahatur: quoniam eius turbatio, indubie eſſet totius Reip. Chriſtianæ deſtructio, hæreſumque auctio: ex aduerſo, ipſius fomentum & confortatio, profecto Catholicæ fidei & toti Chriſtianiſmo pariet remedia adoptata. Et dum Deo dante cum V. S. erimus, prout Deo largiente in breui ſperamus, multa ardua ſuper re ipſa cum eadem conferemus, quæ non minus erunt vtilia, &, prout confidimus, Sanctitati V. accepta. Cuius perſonam conſeruare dignetur Altiſſimus feliciter & longæue Regimini Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Datum Mediolani &c. regnorum noſtrorum, Romani XXII. Hungariæ XLVI & Bohemiæ XII.

* for. ſi non fallor.

Ad mandum Domini Regis

Caſpar Slyck.

II. *De Coronatione Mediolanenſi, & conſeruatione Concilii Baſilienſis.*

AD CONCILIVM BASILEENSE.

Anno Chriſti 1432.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum Imperator Semper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, Reuerendiſſimo in Chriſto Patri, Domino Iuliano Cardinali tit. S. Angeli, Præſidenti, Venerandiſque Patribus, Prælatis & cæteris in ſacro generali Baſileenſi Concilio congregatis, amicis noſtris chariſſimis & ſyncere grateque dilectis.

1. Reuerendiſſime ac Venerandi in Chriſto Patres, amici chariſſimi, ſynceri & grati, nobis dilecti, venientes ad nos venerandos & egregios, Iacobũ de * Syrck Scholaſticũ Treuerenſẽ, & Thomã † ſyrme Decretorum Doctorẽ, Officialem Pariſienſẽ, Oratores veſtros nobis gratiſſimos, lætanter ſuſcepimus: qui habita diſerta per ipſos coram nobis tam ſyncere quam eleganter oratione ex impoſita ipſis Legatione, inter cætera retulerunt, deliberatum eſſe pro ſeſſione futura tractandum de ſuffi-

* al. Slyck. † al. Fyrmæ.

ſufficienti ſtabilimento ſacræ Synodi Baſileenſis, & de continuatione eiuſdem. quæ omnia nedum honeſta, immo verius diuina eſſe cenſuimus, & repulſis penitus turbationibus & animi noſtri procellis, conſolati fuimus & refecti gaudio ſingulari, reddentes in primis gratias Domino Deo noſtro, cum ipſa ſacra Synodus ita congregata exiſtat, vt nullum conuenientius præſidium excogitari poſſit, quo nauicula Petri ſeſe ab extremis horrendiſque fluctibus iam vndique inſultantibus tueri, neq; labes Hæretica commodius deprimi, mores Chriſtianorum in præſtantius reformari, aut res vniuerſæ orthodoxæ fidei poſſint in melius commutari.

2. Moxque præfatis veſtris Oratoribus recommendatorias ad Dominum noſtrum Summum Pontificem dedimus, ſuæque Sanctitati res ipſius Concilij commiſſas fecimus: quos etiam Ambaſiatores noſtri ſolennes ſuper ea intentione eueſtigio ſubſequentur, certificantes Paternitates veſtras, quod quemadmodum prius omnem facultatem Regnorum noſtrorum, perſonamq; Regiam vſq; ad effuſionem ſanguinis & mortis paſſionem obtulimus, ita ſemper Deo cooperante, ea intentione, inuicta, quoad vixerimus, reperiemur, & ſic nos offerimus pro Eccleſia ſancta Dei, ſignificantes Paternitatibus veſtris, quod ipſo feſto S. Catharinæ virginis proxime præterito hic Mediolani in domicilio S. Ambroſii, maiorum noſtrorum imitando veſtigia, Regium diadema aſſumpſimus, authore Domino Ieſu Chriſto, cum ſolennitate & celebritate ſemper digna memoria, & in rebus ſecundis illius gratia feliciter proſperamur, accincti ſeptimana inſtante ad conuentionem cum filio noſtro chariſſimo Duce Mediolani in Placentia, pro tranſitu noſtro verſus Romam, celebrandam, prout vobis quicquid ibidem concluſum fuerit, ilico deſcripturi ſumus.

3. In ſingulis autem, quæ per Oratores veſtros petita ſunt, ita nos apud Sanctitatem Domini noſtri, dum ſecum fuerimus, prout in breui ſperamus, & alios quoſcumque & vbicumque pure & fideliter exhibebimus, quod ſancta mater Eccleſia, quam deuote veneramur, & ſemper venerabimur, in nobis ſentiet integerrimum Aduocatum & filium, & ipſius Concilii, quod eandem repræſentat Eccleſiam, defenſorem & vltroneum protectorem. Obſecrantes Paternitates veſtras in viſceribus Ieſu Chriſti, vt in hoc ſancto velitis perſeuerare propoſito, & ſi qui æmulorum Dei & Chriſtianiſmi in perfidia debacchantium, fortaſſis ad protractionem ſeu diſſolutionem ipſius Concilii conarentur intendere, illos velitis tamquam membra puttida præcidere, ne corpus inficiant: ad hocque ſolerter eniti, vt ipſum Concilium omnino ſolidetur, & accuratiſſime foueatur. Nam ex eius diſſolutione aut inducias, quas Deus auertat, non videmus niſi Eccleſiam Dei in totalem interitum & conditionem peſſimam cecituram: quibus omnibus per hoc ſacrum Concilium, quod Deus hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus, omniſque ſpes Chriſtianorum ad extirpandas hæreſes, repellendaque vitia, & omnes rugas Eccleſiæ abſtergendas plene conſiſtit, fietque prouiſio adoptata, ad quod etiam, Deo dante, cito & feliciter reuerti ſperamus, deſiderio magno incenſi, vt, ſicut in Conſtantienſi Concilio vidimus gregem Dominicum antea miſere diſperſum, in vnius Paſtoris obedientiam conuenire, ita in præſenti Baſileenſi Concilio ipſius vnici gregis reformationem videre poſſimus, oramus, vt nobis velit concedere Rex æternus. Datum Mediolani, die xi. menſis Decembris, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ xlvi. Romanorum xxii. & Bohemiæ xii.

Ad mandatum Domini
Regis

Caſpar Slick,

III.

DE CORONATIONE ROMANA, ET QVATENVS IMPERAtori concordandum cum Papa, & manutentione Concilii.

Anno Chriſti 1433.

Ad Concilium Baſilenſe, in cuius congregatione lectum eſt die 2. Maii, Anno Domini 1433.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex; Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus, ac venerabilibus Dominis, ſacroſanctæ generali Baſileenſi Synodo in Spiritu ſancto legitime congregatæ, vniuerſalem Eccleſiam repræſentanti, amicis noſtris chariſſimis, ac grate & ſyncere nobis dilectis.

Reuerendiſſimi in Chriſto Patres & Domini, ac venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti, ad requiſitionem & continuatam inſtantiam veſtrarum Paternitatum, vt ad ſacrum Concilium nos quanto citius transferremus, ſatis conflauimus operas noſtras atque ſtudium, vt conſiliis veſtris nos conformare poſſemus; quemadmodum profecto ipſi Concilio & rebus peragendis per præſentiam noſtram non modicum cōmodi euenturū ſperauimus, ſicq; res noſtras aptauimus, vt ſiue per terrā ſiue per mare diſponeremus procedere, omnib. periculis & diſcriminib. paruipenſis. Veruntamen approbante Domino Summo Pontifice ſacrum Concilium, ad perſuaſionem nonnullorum notabilium virorum, & etiam Oratorum noſtrorum, & imperii ſacri Principum Electorum, qui nobis huiuſmodi Bullas exhibebant, nobiſque receſſum noſtrum ſine Imperialibus infulis penitus diſſuadebant, cum Sanctitate ſua remanſimus concordes in deiticis, licitis & honeſtis. Sicque per totum iſtum menſem Aprilis cum Sanctitate ſua in Viterbio conſtituemur, & vſque medium Iunii vel prius in Vrbe Romana à Sanctitate ſua coronabimur præſtabimusque & innouabimus ſibi illa iuramenta, quæ noſtri

1. Nos Comes Matiko & Caſpar Slick Vicecancellarius, procuratorio nomine, quo ſupra, promittimus, & tactis Euangeliis ſacroſanctis iuramentum firmamus Sanctitati præfati Domini noſtri, ſuo & Eccleſiæ nomine huiuſmodi iuramentum accipienti, quod Sereniſſimus Dominus Rex Sigiſmundus Eccleſiam & fidem Catholicam pura fide totis viribus conſeruabit reuerenter & etiam defendet, omnemque hæreſim, ſchiſma & Hæreticos quoslibet, fautoresque & receptatores & defenſores eorum exterminabit pro poſſe, ac numquam cum Saraceno, Pagano, Schiſmatico, ſeu alio quolibet communionem Catholicæ fidei non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Eccleſiæ inimico vel rebelli, ſeu eidem manifeſte ſuſpecto, vnionem quamlibet, parentelam, aut confœderationem inibit: ſed tam veſtram, quam ſucceſſorum veſtrorum perſonas, honorem & ſtatum manutenebit, & defendet ac conſeruabit contra omnes homines, cuiuscumque exiſterent præeminentiæ, dignitatis aut ſtatus.

2. Eidem adiicientes iuramento, quod eadē Maieſtas manutenebit ſemper atq; ſeruabit priuilegia omnia, per prædeceſſores ſuos Reges ac Imperatores Romanos, præfatæ Romanæ Eccleſię ac aliis quibuslibet Eccleſiis quocumque conceſſa tempore, & continentiæ cuiuscumque, ipſaque omnia & ſpecialiter ac præcipue præclaræ memoriæ Conſtantinum, Carolum, Henricum, Ottonem IV. Fredericum Secundum, atq; Rudolphum, prædeceſſores ipſius, præſertim ſuper conceſſione, recognitione, aduocatione, quitatione ac libera admiſſione terrarum & prouinciarum Romanæ eccleſiæ vbilibet poſitarum, quarum etiam multas nominatim expreſſit, Sedi Apoſtolicæ Romanisque Pontificibus ſub quocumq; tenore conceſſi, recognoſcet, confirmabit, & ex certa ſcientia innouabit, ac etiam de nouo concedet, & terras ipſas atque prouincias cognoſcet ad ius & proprietatem ipſius Eccleſiæ pleniſſime pertinere, easque nihilominus ex abundanti de nouo Eccleſiæ præfatæ donabit ſub prædicto ſe obligans iuramento, quod ipſas vel aliquam ipſarum partem nullo vmquam tempore occupabit, ſeu quantum in eo erit, occupari permittet, poſſeſſiones, aut ſemitas habebit, ſeu quomodolibet poſſidebit, nec in eis etiam poteſtariæ, ſeu cuiusuis Capitaniæ officium, aut iuriſdictionem quamcumq; per ſe vel alium exercebit: quodq; vt Princeps Catholicus ſæpedictæ eccleſiæ Aduocatus atq; Defenſor ipſam iuuabit & conſiliis & auxiliis illi aſſiſtet opportunis, contra quoscumq; inobedientes & rebelles eidem, & præcipue contra occupantes & turbantes terras prædictas ſeu prouincias vel partem quamlibet earundem.

3. Sub eodem etiam iuramento promittimus, quod tam ipſam Romanam quam alias eccleſias, libertatem eccleſiaſticam, bona, iura, Prælatos, & miniſtros eccleſiarum ipſarum ipſe Dominus Rex manutenebit, conſeruabit ac defendet ſuo poſſe.

4. Et quod Eccleſiæ Romanæ vaſallos contra iuſtitiam nullatenus offendet, deuotos & fideles etiam in Imperio cōſtitutos benigne tractabit, nec eos opprimet contra iuſtitiam, aut quantum in eo erit, per alium opprimi ſuſtinebit, ſed in ſuis potius iuribus & iuſtitiis conſeruabit. Sic eum Deus adiuuet, & ſancta Dei Euangelia. Et ſic nos Procuratores nomine præfato recognoſcimus, confirmamus, innouamus, concedimus, donamus, & cætera facimus ſecundum tenorem, qui ſuperius continetur: promittentes inſuper, quod præfatus Sereniſſimus Dominus noſter Rex, hoc quoque iuramentum per nos (vt præmittitur) præſtitum, in manus ſuæ Sanctitatis vel Legatorum eiusdem Sanctitatis, ſi illos præmittere decreuerit, perſonaliter innouabit, ſuas Regias patentes literas & ſigilla conſueta ſuper illis tradendo. In cuius rei teſtimonium, ſigilla noſtra propria præſentibus ſunt appenſa. Datum Romæ, anno MCCCCXXXIII. die VI. menſis Aprilis.

Sequitur Bulla Capitulorum initorum & concluſorum inter Dominum noſtrum Papam & prædictos Oratores Regios.

Concordata Sigismūdi Imperatoris & Eugenii Papæ.

EVgenius &c. ad futuram rei memoriam. Quoniam Dominus Dei filius de cœlis ad terram deſcendens ad ſaluandum genus humanum, inter cætera diuina præclariſſima documenta, tamquam pacis mediator, pacem diſcipulis ſuis reliquit, cuius ſanctum fructum quaſi ſubſtantia vitæ terminos conſeruare humanam ſocietatem, vnde fides augetur, ſpes ſubleuatur, & charitas ampliatur, cum ſit directiua iuſtitiæ, Regnorum, Principatuum, omnisque ſpiritualis & temporalis ſtatus valida & robuſtiſſima conſeruatio: Nos moniti ipſius Dei filii ſalutaribus documentis, pacem tamquam bonorum omnium productricem ſemper optauimus & optamus pro vniuerſali bono ſanctæ Eccleſiæ Dei, totiusque populi Chriſtiani. Vt itaque omnis mundus intelligat ſynceritatem noſtræ affectionis ad tranquillitatem & quietem Reipublicæ Chriſtianæ, continuis meditationibus & affectibus adſpirare, deductis inter nos & chariſſimum in Chriſto filium Sigismundum Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regem Illuſtrem, certis tractatibus multa bona concernentibus, demum cum dilectis filiis Nobilibus viris Matikone Comite * Kewinenſi & Capitaneo Manderalbenſi, & Caſpare Slik Regio Vicecancellario, & terrarum Egræ Capitaneo, eiusdem Regis Oratoribus, habentibus ab ipſo Rege ſufficiens mandatum, infraſcripta Capitula & omnia in ipſis contenta ſeruabimus, quæ de verbo ad verbum fecimus hic inſcribi, quorum tenor ſequitur & eſt talis.

Ioan. 14.

* Krevvin.

In Dei nomine, Amen. Infra ſcripta ſunt Capitula, conuentiones & pacta, inita & firmata inter ſanctiſſimum Dominum noſtrum Eugenium Papam IV. ex parte vna, & Magnificos viros Conſiliarios, Procuratores, Legatos ac Ambaſiatores Sereniſſimi Principis & Domini, SIGISMVNDI Romanorum Regis ſemper Auguſti ex parte altera: de quorum mandato publico plene conſtat per literas Regias, ſuo pendente ſigillo ſigillatas, videlicet Magnificos Matikonem Comitem Kevvinen-

Kewinenſem & Capitaneum Manderalbenſem, ac Caſparum Slik Vicecancellarium dicti Domini Regis, & Capitaneum terrarum Egræ, Anno Domini MCCCCXXXIII. die ſeptima menſis Aprilis, indictione XI. Pontificatus ſanctiſſimi Domini noſtri prædicti Domini Eugenii Papæ Quarti anno III.

CAP. I. In primis dictus Comes Matiko & Caſpar prædicti Procuratores & procuratorio nomine dicti Domini Regis Sigismundi, promiſerunt dicto Domino noſtro Eugenio, ſtipulantes & recipientes tam ſuo quam Eccleſiæ nomine, quod ipſe Sereniſſimus Rex Sigismundus per totum præſentem menſem Aprilis veniet Viterbium, vbi ipſe inueniet Sanctiſſimum Dominum noſtrum Eugenium, & vt verus eius ſpiritualis filius dicto tempore ibidem ipſum viſitabit.

CAP. II. Item promiſerunt Procuratores procuratorio nomine, quo ſupra, ipſi ſanctiſſimo Domino noſtro Eugenio, ſtipulantes & recipientes, vt ſupra, quod ipſe Dominus Rex præſtabit perſonaliter Papæ omnia illa iuramenta, & alia faciet ad quæ tenetur, tam de conſuetudine quam de iure, ſiue etiam eius Legato aut Legatis per ſuam Sanctitatem ſpecialiter deſtinando ſeu deſtinandis.

CAP. III. Item promiſerunt dicti Procuratores, quod ipſum iuramentum per ipſos Procuratores hodie in generali Conſiſtorio pręſtatum, in propria perſona & perſonaliter iterum ipſe Rex præſtabit ſanctiſſimo Domino noſtro Eugenio, vel eius Legato ſeu Legatis ſpecialiter deſtinando ſeu deſtinandis, non obſtante dicta proteſtatione iuramenti per procuratores ipſos ante facta.

CAP. IV. Item promiſerunt dicto nomine, quo ſupra, quod Dominus Rex veniet ad viſitandum ſanctiſſimum Dominum noſtrum Viterbium, vel ad Vrbem, ſolum & duntaxat cum comitiua & familia ſua, quam in præſenti habet Senis, dummodo nullum ſcienter ducat hoſtem vel inimicum Eccleſiæ, vel Domini noſtri Eugenii Papæ Quarti, vel rebellem Romani populi. Et ſi ex inanimaduertentia aliquem ſecum duxerit, vel aliquos, illos ſua Maieſtas ad inquiſitionem Domini noſtri Papæ illico licentiet & remittat.

Cætera deſunt.

SYNODI CONSTANTIENSIS

Confirmatio Karolina.

Annò Chriſti 1434.

DE LIBERATE ECCLESIASTICA.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, * Venerabili Epiſcopo Adrienſi, & dilectis Eccleſiæ filiis, S. Leuini Zienxenſis, ac S. Seruatii Traiectenſis ſupra Moſam, Traiectenſis & Leodienſis diœceſis Eccleſiarum Decanis, Salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

*in alio exemplari pro his nominibus iſta leguntur: Dilectis Eccleſiæ Abbati S. Bauonis, Gandenſis & Cameracenſis ac S. Petri Louanienſis Eccleſiarum Decanis, Tornacēſis & Leodienſis diœceſi ſalutem.

1. Ad compeſcendos conatus nefarios peruerſorum, qui perſonas & loca Eccleſiaſtica ſuper bonis & iuribus ſuis offendere, ac multiplicibus perturbare moleſtiis non verentur: tanto magis nos decet generale Concilium de opportuno remedio prouidere, quanto per amplius turbationes huiusmodi & moleſtiæ in diuinæ Maieſtatis offenſam, nec non Eccleſiaſticæ libertatis diſpendium redundare dinoſcuntur.

2. Dudum ſiquidem, cum in diuerſis mundi partibus Conſules ciuitatum & Rectores, nec non alii, qui poteſtatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent Eccleſiis, vt deterioris conditionis factum ſub eis ſacerdotium videretur, quam ſub Pharaone fuiſſet, qui legis diuinæ notitiam non habebat, quique omnibus aliis ſeruituti ſubactis, Sacerdotes & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit, & de publico eis alimoniam miniſtrauit: in Concilio Lateranenſi Eccleſiæ immunitati prouidendo, ſub anathematis diſtrictione prohibitum extitit, ne Conſules, Rectores aut alii prædicti, Eccleſias & viros Eccleſiaſticos talliis ſeu collectis, aut exactionibus aliis aggrauare præſumerent, transgreſſores & fautores eorum præcipiendo anathematis ſententiæ ſubiacere, donec ſatisfactionem impenderent competentem. Et etiam deinde in generali Concilio editum fuerit; Quod ſi Epiſcopi forte ſimul cum Clericis, etiamſi tantum neceſſitatem vel vtilitatem inſpicerent, vt abſque vlla coactione ad releuandas communes vtilitates vel neceſſitates, vbi laicorum non ſupperterent facultates, ſubſidia per Eccleſias laicis ducerent concedenda, minime ſuper hoc conſulto Romano Pontifice, conceſſiones & ſententiæ, quæ à talibus, vel de ipſorum mandato forent promulgatæ, eſſent irritæ & inanes, nullo vmquam tempore valituræ. Ac etiam in ipſo generali Concilio decretum extitit, illum, qui infra tempus ſui regiminis, propter fractionem conſtitutionum vel ſanctionum, huiusmodi ſuſtineret anathema, tanquam poſt illud non eſſet ad ſatisfactionis debitum compellendus,

Necnon ipſius ſucceſſorem, qui non ſatisfaceret infra menſem, manere Eccleſiaſtica cenſura concluſum, donec ſatisfaceret competenter, cum ſuccederet in onere, qui ſubſtitueretur in honore.

3. Poſtmodum vero felicis recordationis Honorius Papa Tertius attente conſiderans, quod quondam FRIDERICVS II. olim Romanorum Imperator, tunc ſub obedientia & deuotione S. Romanæ Eccleſiæ perſiſtens, ad laudem eiusdem Eccleſiæ, & ſacri decus Romani Imperii, cupiens vt expurgatis quorundam erroribus, & iniquis ſtatutis penitus deſtitutis, de cætero Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ plena vigerent quiete, ac ſecura libertate gauderent: ac pie & iuſte attendens, quod quorundam peruerſorum iniquitas adeo abundauerat, vt non dubitarent contra Eccleſiaſticam diſciplinam & ſacros Canones ſtatuta ſua confingere aduerſus Eccleſiaſticas perſonas & Eccleſiaſticam libertatem, edictali lege huiusmodi ſtatuta iniqua irritauerat; & præceperat irrita nunciari, & omnia ſtatuta & conſuetudines, quæ ciuitates & loca, Poteſtates & Conſules, aut quæcumque aliæ perſonæ contra libertatem Eccleſiæ, vel perſonas Eccleſiaſticas, ac bona huiusmodi, edere aut ſeruare tentarent contra Canonicas vel Imperiales ſanctiones, de ipſorum Capitularibus intra duos menſes poſt ipſius legis publicationem penitus oboleri facerent, & ſi de cætero talia attentarent, illa ipſo iure decreuit eſſe nulla, & eos ſua iuriſdictione priuatos. Nec non locum, vbi talia deinceps præſumpta fuiſſent, banno mille marcarum auri, fiſco Imperiali præceperat ſubiacere. Poteſtates vero, Conſules, Statutarii, & ſcriptores ſtatutorum prædictorum, nec non Conſiliarii locorum ipſorum, qui ſecundum ſtatuta & conſuetudines memorata iudicarent, extunc eſſent ipſo iure infames, quorum ſententias & actus legitimos ſtatuerat aliqualiter non tenere. Quodque ſi per annum præfatarum Conſtitutionum inuenti forent contemptores, bona eorum per totum Imperium mandauit impune ab omnibus occupari, ſaluis nihilominus aliis pœnis contra tales in eisdem generalibus Conciliis promulgatis. Et inſuper voluit idem tunc Imperator, quod nulla Communitas vel perſona publica vel priuata, collectas ſeu exactiones, angarias, vel perangarias Eccleſiis vel aliis piis locis aut Eccleſiaſticis perſonis huiusmodi imponere ſeu inuadere Eccleſiaſtica bona præſumerent. quod ſi ſecus facerent, & requiſiti ab Eccleſia vel Imperio, huiusmodi emendare contemnerent, tripliciter refunderent. Et nihilominus banno Imperiali ſubiacerent, quod ſine ſatisfactione debita nullatenus remitteretur. Statuerat inſuper, quod quæcumque Communitas vel perſona per aurum in communicatione propter libertatem Eccleſiæ violatam perſiſteret, ipſo iure ſimiliter banno Imperiali ſubiaceret, à quo nullatenus extraheretur, niſi prius ab Eccleſia beneficio abſolutionis obtento. Et inſuper ordinauerat, vt nullus Eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione vel ciuili ad iudicium ſeculare trahere præſumeret contra eaſdem Canonicas ſanctiones & Conſtitutiones Imperiales. quod ſi ſecus faceret, actor à ſuo iure caderet & iudicatum non teneret, & Iudex foret extunc iudicandi authoritate priuatus. Quodque Iudices temporales, qui Clericis & perſonis Eccleſiaſticis iuſtitiam denegare præſumerent, tertio requiſiti ſuam iuriſdictionem amitterent. Conſtitutionem ipſam de conſilio etiam fratrum ſuorum S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, qui tunc erant, authoritate Apoſtolica approbans & confirmans, ipſam mandauit inuiolabiliter obſeruari: necnon ſtatutarios & ſcriptores ac violatores prædictos excommunicatos eadem authoritate nunciari.

4. Et deinde ad audientiam diuæ memoriæ Caroli IIII. etiam Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti deducto, quod nonnullæ ſeculares perſonæ in poteſtatibus & officiis publicis conſtitutæ, videlicet Duces, Marchiones, Comites, Barones, & alii Domini temporales, necnon Conſules ciuitatum, oppidorum, villarum & locorum Rectores, in diuerſis prouinciis eiusdem Imperii, Dei timore poſtpoſito, ſtatuta ſingularia & iniquas ordinationes motu proprio de facto contra ipſas perſonas Eccleſiaſticas & Ecccleſiarum libertates, ac eorum priuilegia condiderant, illisque de facto & publice vtebantur contra canonicas & legitimas ſanctiones, vtpote quod nulla bona temporalia in poteſtatem Eccleſiaſticam transferrentur, & ne Clerici in ſacris ordinibus conſtituti, ad agendum & teſtificandum in ciuilibus & maxime in piis cauſis aliquatenus admitterentur: quodque excommunicati laici, & publice denunciati, in ciuili foro minime repellerentur. Et inſuper prædicti Domini temporales, Conſules & Rectores, qui per ſecularem poteſtatem bona Clericorum occuparent, arreſtarent, & oblationes Chriſti fidelium minuerent atque reſtringerent; exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus Eccleſiarum exigerent & extorquerent; poſſeſſiones Eccleſiarum & perſonarum earundem deuaſtarent incendiis & rapinis: contractus inter Clericos & Laicos factos legitime ad libros ciuitatum, villarum & locorum prædictorum inſcribere & ſigillare recuſarent, donataque & legata ad fabricas & Eccleſiarum ſtructuras contra Prælatorum voluntatem, & aliorum quorum intereat, temere vſurpare præſumerent, ac in fraudem & odium Clericorum de bonis etiam & rebus eorundem Clericorum, quæ non cauſa negotiationum, ſed & pro eorum propriis vſibus per eorum terras ducebant ſeu duci faciebant, telonium exigere & recipere non verebantur: & confugientes ad eccleſias & earum cœmiteria inde extrahere contra canonicas & Imperiales ſanctiones huiusmodi præſumpſerant & præſumebant. Idem Carolus Imperator tamquam Chriſtianiſſimus Princeps, volens in præmiſſis prouidere de remedio ſalutari, etiam de quorundam Ducum, Principũ, Comitum, Baronum, Militum, Fideliumque aliorum ſacri imperii ſæpedicti cõſilio, authoritate Imperiali, quæcumque ſtatuta & conſuetudnes prædicta, tamquam per Canonicas & ciuiles ſanctiones expreſſe reprobata, caſſauit, irritauit & annullauit, ac caſſa & irrita nulliusque eſſe voluit roboris vel momenti, præcipiens ſub Imperialis banni pœna, vniuerſis & ſingulis Principibus & Dominis temporalibus, Conſulibus, Poteſtatibus, & aliis in officiis publicis in eodem Imperio conſtitutis, quatenus extunc eorum ſtatuta & ordinationes, ſicut in præiudicium Eccleſiaſticæ libertatis edita fuerant,

rant, omnino reuocarent & de luce tollerẽt: quodq; ſecundum ea non iudicarent, amplius, nec ſententias dictarent, aut de eiſdem in iudicio vel extra iudicium quomodolibet ꝓ ſe & contra eandem Eccleſiaſticam libertatem potirentur. Pronunciauit inſuper & eadem decreuit authoritate, quod quicumq; Laicus cuiuſcumque ſtatus aut conditionis exiſteret, auſu ſacrilego & propriæ temeritatis audacia Sacerdotem aut Clericum ſecularem vel religioſum diffidaret, proſcriberet, captiuaret, ſpoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret, vel huiuſmodi maleficia perpetrantes ſcienter receptaret vel eis fauorẽ præſtaret, præter pœnas à ſacris canonibus & legalib. ſanctionibus in tales inflictas, eo ipſo redderetur infamis, & omni honore priuatus, nec ad placita vel conſilia Nobilium admitteretur, quouis modo. Hortans inſuper in Domino & requirens Eccleſiaſticos prælatos, in illis partibus, in quibus cõmitterentur talia, conſtitutos, vt legem Imperialem huiuſmodi per eorum Eccleſias & Synodos publicarent, ne tranſgreſſores huiuſmodi per ſimulatam ignorantiam, ſuam valerent in hac parte malitiam excuſare, prout in conſtitutionibus & ſanctionibus Conciliorum, & Honorii prædictorum ac Imperialibus præfatis plenius continetur.

4. Cum autem, ſicut lamentabili querela dilectorum Eccleſiæ filiorum Abbatis & Cõuentus Monaſterii SS. Cornelii & Cipriani Niniuenſis, Præmonſtratenſis Ordinis, Cameracẽſis diœceſis, Decani & Prouiſoris, ſingulorumque beneficiatorum cum Cura & ſine Cura Decanatus Ruralis Walacriæ Traiectẽſis diœceſis, nuper accepimus, quod nonnulli Principes, Duces, Comites, Barones, Milites, Communitates, & alii ſeculares Poteſtates, earundem conſtitutionum & ſanctionum Canonicarũ & Legalium forſitan ignari, contra ipſas à Decano & Prouiſore ſingulisque beneficiatis prædictis, ab Abbate, Monachis & conuentu Monaſterii prædicti, eorundemque ſubditis, communiter vel diuiſim, forſan tallias & gabellas, ac alias exactiones illicitas hactenus extorſerunt, & adhuc extorquere nituntur, ac etiam bona ipſorum cõmuniter vel diuiſim Decani vel Prouiſoris, ſingulorumq; beneficiatorũ prædictorum inuaſerint, arreſtauerint, occupauerint, detinuerint, & ſuis vſib. applicauerint, necnõ occupare, inuadere, arreſtare, detinere, ac etiam eiſdem ſuis vſib. applicare ſimiliter de facto præſumant in animarum ſuarum periculum, necnon Decani & Prouiſoris, ſingularumque beneficiatorum prædictorum, Abbatis & Conuentus Monaſterii prædicti, eorundemque ſubditorum huiuſmodi coniunctim & diuiſim, non modicum præiudicium atque damnum: Nos in præmiſſis Decano & Prouiſori, ſingulisque beneficiatis prædictis, Abbati, Monachis & Cõuentui Monaſterii prædicti, eorundemque ſubditis, præſentibus & futuris, communiter & diuiſim, de opportuno remedio prouidere volẽtes, diſcretioni veſtræ tenore præſentium in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus vos vel duo vel vnus veſtrum per vos vel alium ſeu alios, Decano & Prouiſori, ſingulisque beneficiatis prædictis, Abbati, Monachis & Conuentui Monaſterii prædicti, eorundemque ſubditis prædictis, contra quoſcumque tranſgreſſores & violatores conſtitutionũ & ſanctionum earundẽ, cuiuſcũque ſtatus, dignitatis & excellentiæ fuerint, efficacis defenſionis auxilio aſſiſtentes, non permittatis eos contra Canonicas & Legales ſanctiones & conſtitutiones huiuſmodi indebite moleſtari. Necnon eaſdem conſtitutiones & ſanctiones, vbi & quando expedire videritis, ſolẽniter publicantes, faciatis trãſgreſſores & violatores huiuſmodi, ſi prout iuſtum fuerit, ac vbi & quoties expedierit, tam diu execratos & anathematizatos publice nũciari, donec ab earundem talliarum, collectarum, impoſitionũ, & quarumlibet extorſionum, necnon bonorũ Decani & Prouiſoris, ſingulorumque beneficiatorum prædictorum, Abbatis, Monachorum & Conuentus Monaſterii prædicti, ac eorum ſubditorum, inuaſione, arreſtatione, occupatione, detentione, & applicatione omnino deſiſtant. Necnon etiã efficaciter reſtituant eiſdem Decano & prouiſori, ſingulisque beneficiatis prædictis, Abbati, Monachis, & Cõuentui, eorumque ſubditis Monaſterii prædicti, occaſione præmiſſorum per eos communiter vel diuiſim læſis ſeu grauatis, tallias, gabellas & exactiones ipſas ac etiam bona ipſorũ Decani & Prouiſoris, ſingulorumque beneficiatorum prædictorũ arreſtata, occupata, detenta & applicata, cõmuniter & diuiſim, ipſis aut quæ per ſe vel alios illo prætextu quomodolibet receperint, immo verius temere & illicite vſurpauerint, à ſe libere omnino relaxent, ac in manibus veſtris iurauerint, quod de cætero talia non committent, & ea cõmittentib. non præſtẽt auxiliũ, conſiliũ, vel fauorẽ, contradictores per cenſurã Eccleſiaſticã & alia iuris opportuna remedia cõpeſcendo, inuocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis.

6. Cæterum ſi forſan huiuſmodi tranſgreſſorũ, aut violatorum vel ea fieri mandantium, ipſisq; conſentientium ſeu dantium in illis per ſe, vel alias directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, conſilium, vel fauorem, præſentia, pro monitionibus & requiſitionibus per vos de ipſis fiendis, tute, ſecure vel commode haberi nequiret: Nos vobis monitiones & requiſitiones huiuſmodi ac citationes quaslibet per edicta publica in locis affigenda publicis, de quib⁹ ſit veriſimilis coniectura, quod ad notitiam dictorum citatorum & monitorũ huiuſmodi peruenire valeant, faciendi plenã & liberam concedimus tenore præſentiũ facultatem: volentes, quod monitiones, requiſitiones, & citationes huiuſmodi, perinde ipſos citatos requiſitos & monitos (vt præmittitur) arctẽt, ac ſi eis factæ & inſinuatæ præſentialiter & perſonaliter extitiſſent: non obſtantib. tam piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. quibus cauetur, ne aliquis extra ſuam ciuitatem vel diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis vltra vnam dietam à fine ſuæ diœceſis ad iudicium euocetur: ſeu ne iudices extra ciuitatem & diœceſim, in quibus deputati fuerint, contra quoſcumque procedere, aut alii vel aliis vices ſuas committere, ſeu aliquos vltra vnam dietam à fine diœceſis eorundem trahere præſumant: dummodo vltra duas dietas aliquis authoritate præſentium non trahatur, ac de perſonis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis, quam aliis conſtitutionibus Apoſtolicis contrariis quibuſcumque: aut ſi aliquibus commu-

nitet vel diuiſim à Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel execrari, vel extra vel vltra certa loca ad iudicium euocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem.

* in alio exempl. 16. calen. Iulii.

Datum Baſileæ * duodecimo Calendas Maij, Anno à Natiuitate Domini M CCCC XXXIV.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTA.

I. De conſeruanda Concilii Baſilienſis auctoritate, & quod Principes Imperii in Comitiis Francofurtenſibus noluerint conſentire in bellum Huſſitis inferendum.

Anno Chriſti 1431.

AD DOMINVM PAPAM PER ORATORES CONCILII Baſilienſis deſtinatum.

BEATISSIME Pater & Domine Reuerendiſſime. Non fuit indignum, quod veſtra Sanctitas receſſum & ſcripturam fidelium de Bohemia geſſit moleſtam, prout ex Bulla eiuſdem Sanctitatis, quæ nobis hodie præſentata exiſtit, clare percepimus. Nam & nos tantam mentis amaritudinem exinde concepimus, vt reuera ad plenum reſcribere nequeamus. Non expediebat * eũ hos cunctos contrarios ad V. S. auditũ ita præcipitanter deducere, quia ipſorum ſignificatio erat horribilis, & potius his cõmittenda, qui ipſis rebus conſilio adfuerunt, viderũt, & eas corporaliter tetigerũt.

* for. autẽ hos condẽtus, id eſt, Comitia Bohemica, quorum Receſſus ad Papã erat tranſmiſſus: vel, hos euentus, id eſt, clades belli cas.

2. Ad prouiſionem autem tanti caſus, tantumque opprobrium gentis fidelium abſtergendum, palpebras noſtras non cõtraximus: immo vigilando ſolerter poſt reuerſionem exercitus, mox in præſentia Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Legati, Electorum & Principum aliorum omnia remedia exquiſiuimus, quæ tanta celeritate fieri poterant, & tandem diætam in ciuitate noſtra Franckfordenſi cunctis indiximus in feſto S. Galli nunc præterito, ad prouidendum his rebus ſalubriter, & vt hæc ignominia Catholicorum auferri, & Hæreticorum ſuperbia poſſet contundi. In qua tamen diæta quamuis ſolennes Oratores noſtros Prælatos & alios haberemus, nil peractum eſt, quia quaſi nullus comparuit.

3. Nec iam aliqua ſalubria ſperantur in re iſta remedia, quam hoc ſacrum Baſileenſe Concilium, quod Deus Omnipotens hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus contra hanc peſtem Hæreticam, omniſque ſalus & ſpes omnium conſiſtit. Neque alibi exquirendæ ſunt particulares viæ in rebus tam arduis, niſi vbi generalia & ſumma Chriſtianorum ingenia Spiritu ſancto duce, feliciter conuenerunt. Ad quod quidem Concilium manutenendum, protegendum & conſeruandum, antequam montes tranſiremus, tales promiſſiones fecimus, prout Nuncii dicti Concilii à nobis petere voluerunt. Et nihilominus Illuſtrem Principem noſtrum Wilhelmum Ducem Bauariæ, & cum eo certos Epiſcopos, Abbates & viros notabiles, tunc promptos fecimus illuc noſtro nomine accedendo. Quos iam ibidem * ſine fallo, ſtatutos confidimus. Et ſperamus in clementiſſimo Deo noſtro, quod ibidem ad prouiſionem huius tam piæ & ſanctæ rei dabitur prouiſio ſalubris & optata. Quamobrem veſtram S. cui ex ſummi Apoſtolatus officio non minus, quam nobis, res illæ incumbunt, obſecramus in Deo, quatenus ipſum ſacrum Concilium V. S. dignetur confouere & augere, ſicque prouidere, vt illud nec diſſoluatur, nec nullatenus protrahatur: quoniam eius turbatio, indubie eſſet totius Reip. Chriſtianæ deſtructio, hæreſumque auctio: e conuerſo, ipſius fomentum & confortatio, profecto Catholicæ fidei & toti Chriſtianiſmo pariet remedia adoptata. Et dum Deo dante cum V. S. erimus, prout Deo largiente in breui ſperamus, multa ardua ſuper re ipſa cum eadem conferemus, quæ non minus erunt vtilia, &, prout confidimus, Sanctitati V. accepta. Cuius perſonam conſeruare dignetur Altiſſimus feliciter & longæue Regimini Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Datum Mediolani &c. regnorum noſtrorum, Romani XXII. Hungariæ XLVI & Bohemiæ XII.

* for. ſi non fallet.

Ad mandum Domini Regis

Caſpar Slyck.

II. De Coronatione Mediolanenſi, & conſeruatione Concilii Baſilienſis.

Anno Chriſti 1431.

AD CONCILIVM BASILEENSE.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum Imperator Semper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, Reuerendiſſimo in Chriſto Patri, Domino Iuliano Cardinali tit. S. Angeli, Præſidenti, Venerandiſque Patribus, Prælatis & cæteris in ſacro generali Baſileenſi Concilio congregatis, amicis noſtris chariſſimis & ſyncere grateque dilectis.

1. Reuerendiſſime ac Venerandi in Chriſto Patres, amici chariſſimi, ſynceri & grati, nobis dilecti, venientes ad nos venerandos & egregios, Iacobũ de * Syrck Scholaſticũ Treuerenſẽ, & Thomã † Fyme Decretorum Doctorẽ, Officialem Pariſienſẽ, Oratores veſtros nobis gratiſſimos, lætanter ſuſcepimus: qui habita diſerta per ipſos coram nobis tam ſyncere quam eleganter oratione ex impoſita ipſis Legatione, inter cætera retulerunt, deliberatum eſſe pro ſeſſione futura tractandum de ſuffi-

* al. Slyck.
† al. Fymæ.

ſufficienti ſtabilimento ſacræ Synodi Baſileenſis, & de continuatione eiuſdem. quæ omnia nedum honeſta, immo verius diuina eſſe cenſuimus, & repulſis penitus turbationibus & animi noſtri procellis, conſolati fuimus & refecti gaudio ſingulari, reddentes in primis gratias Domino Deo noſtro, cum ipſa ſacra Synodus ita congregata exiſtat, vt nullum conuenientius præſidium excogitari poſſit, quo nauicula Petri ſeſe ab extremis horrendiſque fluctibus iam vndique inſultantibus tueri, neq; labes Hæretica commodius deprimi, mores Chriſtianorum in præſtantius reformari, aut res vniuerſæ orthodoxæ fidei poſſint in melius commutari.

2. Moxque præfatis veſtris Oratoribus recommendatorias ad Dominum noſtrum Summum Pontificem dedimus, ſuæque Sanctitati res ipſius Concilij commiſſas fecimus: quos etiam Ambaſiatores noſtri ſolennes ſuper ea intentione eueſtigio ſubſequentur, certificantes Paternitates veſtras, quod quemadmodum prius omnem facultatem Regnorum noſtrorum, perſonamq; Regiam vſq; ad effuſionem ſanguinis & mortis paſſionem obtulimus, ita ſemper Deo cooperante, ea intentione, inuicta, quoad vixerimus, reperiemur, & ſic nos offerimus pro Eccleſia ſancta Dei, ſignificantes Paternitatibus veſtris, quod ipſo feſto S. Catharinæ virginis proxime præterito hic Mediolani in domicilio S. Ambroſii, maiorum noſtrorum imitando veſtigia, Regium diadema aſſumpſimus, authore Domino Ieſu Chriſto, cum ſolennitate & celebritate ſemper digna memoria, & in rebus ſecundis illius gratia feliciter proſperamur, accincti ſeptimana inſtante ad conuentionem cum filio noſtro chariſſimo Duce Mediolani in Placentia, pro tranſitu noſtro verſus Romam, celebrandam, prout vobis quicquid ibidem concluſum fuerit, ilico deſcripturi ſumus.

3. In ſingulis autem, quæ per Oratores veſtros petita ſunt, ita nos apud Sanctitatem Domini noſtri, dum ſecum fuerimus, prout in breui ſperamus, & alios quoſcumque & vbicumque pure & fideliter exhibebimus, quod ſancta mater Eccleſia, quam deuote veneramur, & ſemper venerabimur, in nobis ſentiet integerrimum Aduocatum & filium, & ipſius Concilii, quod eandem repræſentat Eccleſiam, defenſorem & vltroneum protectorem. Obſecrantes Paternitates veſtras in viſceribus Ieſu Chriſti, vt in hoc ſancto velitis perſeuerare propoſito, & ſi qui æmulorum Dei & Chriſtianiſmi in pœnis debacchantium, fortaſſis ad protractionem ſeu diſſolutionem ipſius Concilii conarentur intendere, illos velitis tamquam membra putrida præcidere, ne corpus inficiant: ad hocque ſolerter eniti, vt ipſum Concilium omnino ſolidetur, & accuratiſſime foueatur. Nam ex eius diſſolutione aut inducIis, quas Deus auertat, non videmus niſi Eccleſiam Dei in totalem interitum & conditionem peſſimam ruituram: quibus omnibus per hoc ſacrum Concilium, quod Deus hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus, omniſque ſpes Chriſtianorum ad extirpandas hæreſes, repellendaque vitia, & omnes rugas Eccleſiæ abſtergendas plene conſiſtit, fierque prouiſio adoptata, ad quod etiam, Deo dante, cito & feliciter reuerti ſperamus, deſiderio magno incen[illegible], vt, ſicut in Conſtantienſi Concilio vidimus gregem Dominicum antea miſere diſperſum, in vnius Paſtoris obedientiam conuenire, ita in præſenti Baſileenſi Concilio ipſius vnici gregis reformationem videre poſſimus, oramus, vt nobis velit concedere Rex æternus. Datum Mediolani, die xi. menſis Decembris, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ xlvi. Romanorum xxii. & Bohemiæ xii.

Ad mandatum Domini
Regis

Caſpar Slick.

III.

DE CORONATIONE ROMANA, ET QVATENVS IMPERAtori concordandum cum Papa, & manutentione Concilii.

Anno Chriſti 1433.

Ad Concilium Baſilenſe, in cuius congregatione lectum eſt die 2. Maii, Anno Domini 1433.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex; Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus, ac venerabilibus Dominis, ſacroſanctæ generali Baſileenſi Synodo, in Spiritu ſancto legitime congregatæ, vniuerſalem Eccleſiam repræſentanti, amicis noſtris chariſſimis, ac grate & ſyncere nobis dilectis.

Reuerendiſſimi in Chriſto Patres & Domini, ac venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti, ad requiſitionem & continuatam inſtantiam veſtrarum Paternitatum, vt ad ſacrum Concilium nos quanto citius transferremus, ſatis conflauimus operas noſtras atque ſtudium, vt conſiliis veſtris nos conformare poſſemus; quemadmodum profecto ipſi Concilio & rebus peragendis per præſentiam noſtram non modicum cõmodi euenturũ ſperauimus, ſicq; res noſtras aptauimus, vt ſiue per terrã ſiue per mare diſponeremus procedere, omnib. periculis & diſcriminib. paruipenſis. Verumtamen approbante Domino Summo Pontifice ſacrum Concilium, ad perſuaſionem nonnullorum notabilium virorum, & etiam Oratorum noſtrorum, & imperii ſacri Principum Electorum, qui nobis huiuſmodi Bullas exhibebant, nobiſque receſſum noſtrum ſine Imperialibus infulis penitus diſſuadebant, cum Sanctitate ſua remanſimus concordes in decentis, licitis & honeſtis. Sicque per totum iſtum menſem Aprilis cum Sanctitate ſua in Viterbio conſtituemur, & vſque medium Iunii vel prius in Vrbe Romana à Sanctitate ſua coronabimur præſtabimusque & innouabimus ſibi illa iuramenta, quæ noſtri

prædeceſſores Romanis Pontificibus præſtiterunt:iſtudque adiecimus, quod ipſum manutenebimus, quantum cum Deo poterimus, quoniam nos vſquequaque ad alia obligari non permiſimus, nec permittemus. Et hæc Veſtris Paternitatibus ideo deſcribimus, vt ſi aliquis hanc concordiam ſiniſtre initam forſitan interpretari vellet, illud à Paternitatibus veſtris non credatur: quoniam hæc concordia bonis reſpectibus facta eſt. Diſpoſitique ſumus ſemper ipſi Concilio iuxta Bullam per nos traditam, in proſecutione illorum, pro quibus ipſa Synodus eſt congregata, plenarie fauere & conſtanter adhærere. Certificantes vos, quod niſi Sanctitas ſua ſæpe dictum Concilium approbaſſet, indubiè ſine ipſius coronis, quas propter facta ipſius Concilii tanto tempore prætermiſimus, ad propria rediſſemus: quemadmodum de his omnibus Illuſtris Princeps & Locumtenens noſter Dux Wilhelmus V.P. poterit clarius informare, cui in dicendis velitis credere tamquam nobis. Datum Senis, die xv. April. in, Regnorum noſtrorum Hungariæ &c. XLVII. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

Ad mandatum Domini Regis,

Caſpar Slyck.

IV.

Anno 1433.

SVPER FACTO EODEM.

REuerendiſſimi in Chriſto Patres, ac Venerabiles grate & ſyncere nobis dilecti, translapſis diebus, geminatis noſtris litteris, veſtris Paternitatibus notificauimus concordiam inter ſanctiſſimum Dñm noſtrum Papam ac Maieſtatem noſtram ſecuram, quemadmodum non ambigimus, iam lympide cognoſcere potuiſtis. Et ecce propter rerum gerendarum progreſſum modo ad hanc ciuitatem Viterbienſem intrauimus, continuaturi iter noſtrum verſus Vrbem Romanam, ad viſitandum Sanctitatem ipſius Dñi noſtri, quam ſeptimana proxima ſine dilatione annuente Domino conuenire ſperamus. Et quoniam præter Bullam admiſſionum ſacri Baſileenſis Concilii, qua & certi reddimur, dudum habuiſtis, reperimus per Legatos & Oratores ſuæ Sanctitatis, eandem bene diſpoſitam ad fauores ſacri Concilii, & eorum maxime, pro quibus ipſum ſacrum Concilium congregatum exiſtit. Et nos quoque vna cum Sanctitate ſua, illa & alia bona opera fauorizare intendimus. Quæ Sanctitas ſua iam ſuos Præſidentes & Legatos miſiſſet dudum appromptuatos, niſi legitima impedimenta, prout percepimus obſtitiſſent. Intendit autem ſua Sanctitas, prout nobis dici fecit, illos quantocyus expedire: nihilominus ne ſacrum Concilium ex huiuſmodi dilatione patiatur diſcrimen, eadem Sanctitas ſua pronunciauit nonnullos alios Præſidentes, prout ex Bullis ſuis Apoſtolicis clarius colligere poteritis. Adhortamur igitur V.P. maiori affectione, qua poſſumus, quatenus eoſdem benigne velitis ſuſcipere, nilque interim admittere, quod poſſit cedere in perturbationem Sanctitatis ſuæ & pacis vniuerſalis Eccleſiæ. Quoniam nobis conuenientibus, breuiſſimis (vt prædiximus) his diebus vna cum Sanctitate ſua ſolennes noſtros Oratores ſuper ſingulis ad V.P. mittemus, ſperantes in Domino, quod omnia pro bono Reipubl. Chriſtianæ bene manebunt compoſita, & ad id omni ſtudio intendemus, qui ſcandala in Eccleſia Dei (ipſe nouit) moleſte ferremus. Datum Viterbii die nona menſis Maii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. quadrageſimo ſeptimo, Romanorum vigeſimo tertio, Bohemiæ vero decimo tertio &c.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ Bohemorumque &c. Rex.

Ad mandatum Domini Regis

Caſpar Slick.

V.

Anno 1434.

DE SESSIONE ELECTORVM IMPERII ET DVCIS BVRGVNDIÆ, ET CONTROVERSIA DE ELECTORATV SAXONIÆ inter Marchionem Miſniæ & Ducem Lawenburgenſem.

REuerendiſſimis, Reuerendis ac Venerabilibus in Chriſto Patribus & Dominis ſacroſanctæ generalis Synodi Baſileenſis &c. Sigiſmundus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

1. Reuerendiſſimi Reuerendique Patres, Amici chariſſimi, ac Venerabiles & egregii, deuoti ſyncere grateq; dilecti, audito pridem, quod P.V. ſuper controuerſia ſeſſionis inter Illuſtres Archiprincipes ſacri Romani Imperii Electores & Ducem Burgundiæ quandam prouiſionem fecerint, quæ per Ambaſiatores vtriuſq; partis Ambaſiatorio nomine gratificata ſit, de veſtrarũ Paternitatum ſolertia, & ipſorum Ambaſiatorũ induſtria confiſi, ſpemq; firmam aſſumentes, quod huiuſmodi prouiſio noſtro & ipſius ſacri Romani Imperii ac ipſorum Archiprincipum honori expediat, ſumus admodum gauiſi.

2. Sed intellecto ad præſens, quod quidam Procuratores Illuſtris Erici Ducis Lauwenburgenſis, qui ſe nominat Saxoniæ Ducem, ac ipſius ſacri Imperii Electorem & Archimareſcallum, huiuſmodi prouiſionis occaſione ſe de loco Illuſtri Frederico Duci Saxoniæ, ſacri Rom. Imperii Archimareſcallo, Lantgrauio Thuringiæ, ac Marchioni Miſnenſi, & Ambaſiatoribus eius debito intromiſerint, ſeque intruſerint in eodem, ſatis nobis illud viſum eſt alienum. Et quia genitorem præfati Frederici, ac deinde ipſum Fredericum de ipſo Ducatu Saxoniæ ac iure eligendi Romanum Principem, ac etiam ipſi Archimareſcallatus officio inueſtiuimus cuius inueſtituræ vigore

gore, primum genitor, ac deinde Fredericus natus eius, poſſeſſionem Principatus Saxoniæ nacti ſunt, & deinde per illuſtres ſacri Rom. Imperii Electores ad ius & exercitium dignitatis & officii Principis Electoris & Archimareſcalli ſimiliter recepti ſunt & admiſſi: non immerito manſimus admirati de ſupradicti Ducis Erici, quinimmo ſuorum Ambaſiatorum præſumptione, qua poſſeſſionem iuris & dignitatis apud alium conſtitutorum ante euentum iudicialis arbitrii violenter inuadere præſumpſerunt. Licet itaque credamus veſtras Paternitates noſtros & imperii noſtri Principes in veſtra diſpoſitiſſima domo, quantum ad ſeſſionem, inceſſum, vel aliam exhibitionis reuerentiam, non aliter honorare, quam à nobis & imperii noſtri Principibus honorantur, ſicut & nos Eccleſiaſticos Prælatos ſecundum gradus Eccleſiaſticarum dignitatum in noſtra Curia reueremur: ne tamen in poſterum oriatur diſcordiarum materia præmiſſa, quamuis vndique notoria, veſtris Paternitatibus duximus intimanda, quatenus prælibato Frederico & eius Oratoribus honorem Archiprincipi & Electori iuxta veſtræ prouiſionis normam impendendum exhibere velitis, prout nos, Imperii noſtri Principes & vniuerſi Proceres ſibi impendunt. In quo nobis V. P. facient complacentiam multum gratam. Datum Vlmæ Conſtantienſis diœceſis, die 19. Iulii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ XLVIII. &c.

VI.

DE GRATIIS DEO AGENDIS PRO VICTORIA BOHEmorum aduerſus Taboritas

Anno 1434.

REuerendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto Patribus ac Dominis ſacroſanctæ generalis Synodi Baſileenſis, in Spiritu Sancto legitime congregatis, Eccleſiam vniuerſalem repræſentantibus, Amicis noſtris chariſſimis ac grate & ſyncere nobis dilectis, Sigismundus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus &c. Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex.

Reuerendiſſimi in Chriſto Patres, & Domini, Amici chariſſimi, & reuerendi grate ſyncereque dilecti: Hodie hora veſperarum confluxerunt ad nos nuncii, qui in tribus diebus & citius de Bohemia volantiſſime applicuerunt, afferentes nobis iocundiſſima & feliciſſima noua de victoria noſtrorum, & conflictu Taboritarum & illorum, qui alias in obſidione ciuitatis Pilznenſis erant, qui per Dei gratiã, à quo omnis procedit victoria, in planitie inter ciuitatem Gurſim & monaſterium Scalicz forti bello cum modico damno noſtrorum victorioſe proſtrati ſunt, quarum litterarum aliquas originales veſtris Reuerendiſſimis Paternitatibus mittimus præſentibus interclusas. Hæc Reuerendiſſimi Patres, voluimus veſtris Paternitatibus pro ſingulariſſimo gaudio cunctis Chriſti fidelibus optantiſſime nunciare, rogantes cordintime, quatenus altiſſimo Domino Ieſu Chriſto infinitas agentes gratias cum proceſſionibus & aliis ſolennitatibus, ad bonum & felicem progreſſum tam felicis principii, immo verius medii, omni opera atque cura vigilare velitis, quoniam & nos ſimiliter de agendis nil prætermittemus. Et quæcumque in futurum habuerimus, veſtris Paternitatibus die noctuque intimare curabimus. Datum Vlmæ, die 4. Iunii.

VII.

DE CONCILIATIONE BOHEMORVM IN MATERIA Articulorum Fidei in Comitiis Imperialibus Ratiſpona concludenda.

Anno 1434.

REuerendiſſimi Reuerendiq; in Chriſto Patres & Domini, ac Venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti. Confirmat continuo Deus noſter magnam miſericordiam ſuam ſuper nos in felici proſecutione rerum Bohemiæ, quæ, Chriſto diſponente, qui cuncta gubernat, indies conſiderabilius dirigantur. Scribunt enim nobis illi Oratores noſtri, quos in proxima dieta Pragenſi habuimus, quomodo omnes Bohemi in vnam ſententiam vnamque voluntatem tracti ſunt in materia articulorum fidei. Et quod ſuper reliquis ad vos verſus Ratiſponam miſſuri ſunt in feſto Aſſumptionis Virginis glorioſæ. Quarum litterum copias de Bohemico in Latinum translatas V.P. mittimus præſentibus interclusas. Verum reuerendiſſimi Patres, quia ipſi Bohemi multum affectare videntur in huiusmodi dieta Ratiſponenſi præſentiam Venerabilis * Conſtantienſis Epiſcopi, etiam Auditoris & Magiſtri Martini & aliorum, qui tractatibus ipſorum prius affuerunt, nos opinioni eorum & deſideriis concurrentes, illud nedum vtile, verum etiam pro bona concluſione & ſalubri conſummatione omnium neceſſariorum arbitrantes, vos attentiſſime adhortamur, quatenus P.V. velint dare ordinem, vt præfati Patres & Magiſtri in huiusmodi dieta omnino interſint. Et ſi ad eã aliqui alii ſuperaddendi fuerint, & illud extollimus atque laudamus, vt & deſideriis ipſorum Bohemorum ſatisfiat, & ipſi patres nobis & nos ipſis in mutuis peragendis poſſimus aſſiſtere atque conſulere. Hæc itaque, Reuerendiſſimi Patres, vobis pro conſolatione ſtatuimus ſcribere, vt nil vos lateat de his, quæ ad notitiam noſtram in tam arduis rebus deueniunt. Et quicquid in proceſſu temporis habuerimus, V. P. ſignificabimus, exorantes Altiſſimum, vt ſuccedant talia, quæ V. P. cum immenſa iocunditate ſignificare poſſimus. Datum Vlmæ Conſtantienſis diœceſis, die 13. Iulii, Regnorum &c.

*prouinciæ Rothomagenſis in Gallia.

VIII.

Anno 1434.

DE INCOMPETENTIA FORI, ET REMITTENDA ET NON *recipienda appelatione ad Concilium facta à principe Imperii.*

Ad Concilium Baſileenſe.

REuerendiſſimis, Reuerendis ac venerabilibus in Chriſto Patribus & Dominis ſacroſanctæ generalis Baſileenſis Synodi, in Spiritu Sancto legitime congregatæ, vniuerſalem Eccleſiam repræſentantis, amicis noſtris Chariſſimis, ac grate & ſyncere nobis dilectis.

Reuerendi Patres, inſinuatione litterarum veſtrarum ac relatione Illuſtris Frederici Ducis Saxoniæ, ſacri noſtri Imperii Archimareſcalli, Lantgrauii Thuringiæ ac Marchionis Miſnenſis, aliorumque plurimorum fidelium noſtrorum nuper accepimus, quod Illuſtris Ericus Dux Lawenburgenſis, qui ſe nominat Saxoniæ Ducem & ipſius Imperii Archimareſcallum, eundem Fridericum coram Synodo veſtra, ſeu iudicibus ab ea deputatis, ſuper Ducatu, officio & iure ſupradictis trahere nititur in cauſam, non erubeſcēs de noſtra Maieſtate publicas proponere querelas, quod ſibi licet crebre poſtulanti iuſtitiā in foro noſtro denegauerimus ſeu miniſtrare neglexerimus. Vnde perpēdendū in primis authoritati noſtræ derogari, pro eo quod cauſas ad examen noſtræ Imperialis Maieſtatis & Procerum noſtrorum immediate ſpectantes, ad alienum forum* perducere conatur: noſtram inſuper honorificentiam detractari ex eo, quod dicimur iuſtitiæ neglectores. Quorum vtrique debitis & aptis ad hoc remediis occurrendo, nuper in † Aula noſtra Cæſarea ſuper his habita dil genti Epiſcoporum, Abbatum, Archiprincipum, Principum, Comitum, Baronum, & aliorum Procerum & Ducum ſacri noſtri palatii examinatione, tandem in ipſorum & omnium oratorum Ambaſiatorum, & quorumlibet aliorum, qui tunc in noſtri conſpectu conſtituti fuerunt præſentia, palam & ſolenniter proteſtati ſumus, quod cum Archiprincipatus, Archimareſcallatus, & ius eligendi Romanum Principem, à nobis & ſacro Romano Imperio immediate deſcendant, ac in feudum dependeant, *cumque iuxta formam iuris, ac ſtylum & obſeruantiam ſacri noſtri Imperii, feudales quæſtiones coram Dominis feudorum, etiamſi minores Valuaſſores eſſent, ac paribus curiarum ſuarum, reſpectu feudi, de quo agitur, decernendæ ſint; quod etiam in noſtra Cæſarea Maieſtate, & ſacro Imperio noſtro, & paribus Curiæ noſtræ, reſpectu feudi talis modi, merito debeat illæſum conſeruari, conſequens eſſe cauſam prælibatam ad forum noſtrum pertinere: Certificantes præterea omnes & ſingulos, quorum intereſſe poſſet, quod nos præfato Erico iuſtitiam nullo vmquam tempore denegauimus legitime poſtulanti, nec in futurum Deo propitio denegabimus vmquam rite petenti. Quinimmo quandocumque ipſe vel alius iuſtitiam popoſcerit, parati ſumus pares Curiæ euocare, & cauſam iuxta ſtylum Imperii noſtri diffinire. Quare veſtras Paternitates requirimus & hortamur, ac etiam attente rogamus, quatenus cauſam ipſam ad forum noſtrum remittatis, more ſolito & conſuetudine Imperii noſtri & parium Curiæ noſtræ terminandam. Sic enim iuſtitiæ debitum videtur requirere, & officia noſtra in ſacrum Concilium merito poſtulare. Datum in Vlma, feria IV. poſt Iacobi, Anno &c. MCCCCXXXIV.

*producere

i.e. in Comitio Imperiali.

* al. cum autem iuxta

Ad mandatum Domini Imperatoris

Caſpar Slygk Miles &c. Cancellarius.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI EDICTVM

Anno Chriſti 1434.

De incompetentia Concilii in iudicandis Cauſis Principum Imperii ad Sacram cameram pertinentibus.

Publicatum Vlmæ in Comitiis Imperialibus Anno MCCCCXXXIV.

SIGISMVNDVS Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Vobis Reuerendis, Venerabilibus, Illuſtribus, Magnificis, Spectabilibus, Generoſis, Nobilibus, Strenuis, Prouidis & Circumſpectis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Oratoribus, Ambaſiatoribus & Nunciis, qui in noſtræ Maieſtatis conſpectu in maxima copia conſtituti eſtis.

1 Notum facimus, ac per præſentem noſtram inſinuationem ac vlteriorem relationem, quam vobis omnibus & ſingulis ſub debito fidelitatis iniungimus, cunctis noſtro ſubiectis imperio publicari iubemus, quod ad noſtræ Maieſtatis notitiam peruenit, qualiter Illuſtris Ericus Dux Lawenburgenſis, Illuſtrem Fredericum Saxoniæ Ducem, ſacri noſtri Imperii Archimareſcallum, Lantgrauium

graniûm Turingiæ ac Marchionem Miſnenſem, coram ſacro Baſileenſi Concilio ſuper Ducatu Saxoniæ & Archimareſcallatu prædictis, & iure eligēdi Romanorum Principem, trahere nititur in cauſam, prætendens Principatum, officium & ius ſupra dicta ſibi tam hæreditario iure quam etiam infeudationis per nos ſibi factæ iure deberi. Et inſuper quod nos ſuper impetitionibus ubi promiſſorum occaſione contra præfatum Fredericum compententibus iuſtitiam miniſtrare denegauerimus, querelas in publicum proferre minime veretur. Per quorum alterum noſtræ Maieſtatis authoritati derogatur, per alterum autem honorificentiæ noſtræ detrahitur.

2. Noſtram itaque decet ſolertiam in primis, quædam Imperii noſtri iura ſeruare, quinimmo iuxta poſſibilitatem noſtræ facultatis adaugere, prout ex debito ſacramēti ſumus adſtricti. Quod recte conſpicimur, ſi cauſas ad examen Imperialis culminis pertinentes, ſub noſtra iuriſdictione conſeruemus. Cum itaque Principatus officium ac ius ſupradicta à nobis & imperio noſtro in feudum immediate deſcendant, ac ſecundum iuris communis diſpoſitionem, nec non vſum, morem, ſtylum & conſuetudinem ſacri Romani Imperii, feudalis contentio per dominum feudi ac pares Curiæ terminanda ſit, liquet, hanc quæſtionem, ſi qua prætendi poterit, ad noſtrum & Illuſtrium Archiprincipum noſtrorum ſacri Rom. Imperii Electorum pertinere notionem.

3 Expedit inſuper de neglectu iuſtitiæ noſtram ſolicitudinem excuſare. Et quidem meminimus, quod poſt per inueſtituram per nos dudum in Fredericum tunc Marchionem Miſnenſem, genitorem ipſius Frederici, de quo nunc agitur, de Ducatu, officio & iure prædictis gratioſe collatam, Illuſtres Archiprincipes Electores, ante ipſius Frederici aſſumptionem, ac in collegium & conſortium ſuum aggregationem, cauſam huiuſmodi perpenſis maturiſque conſiliis biennio fere digeſſerunt: tandem ipſum in collegium & ſenatum ſuum acceperunt, etiam Erico prælibato renitente, ac ſucceſſionem & inueſtituram ſimiliter prætendente. Quamquam autem ipſe Dux Ericus apud nos plurimum inſtiterit pro iuſtitia ſibi contra eundem Fredericum miniſtranda, foret quoque ſatis durum, cauſam & contentionem tam perpenſo digeſtam conſilio, rurſus in dubium reuocare: quia tamen quæſtio ipſa non erat in figura iudicii terminata, nos eidem Erico ſemper vltroneos præbuimus iuſtitiæ complementum miniſtrare legitime. Quod aliter expediri nequit, niſi parium noſtræ Curiæ arbitrio, reſpectu feudi memorati. Quos vtique pares, legitime requiſiti, prompti ſumus more Imperialis Maieſtatis intra fines Alemaniæ vocare, vbi de cauſis & quæſtionibus Principum Alemaniæ ex ſtylo Imperii noſtri nos conuenit iudicare. Ex quibus aperte colligitur, nos eidem Erico iuſtitiæ complementum in præteritum minime denegaſſe. Itaque & in præſentiarum nos in huiuſmodi cauſa præbemus iuſtitiæ miniſtrum, quinimmo, Deo propitio, præbebimus ſemper in futurum, quamdiu nos ſuo terreno Imperio præeſſe voluerit.

4. Quæ omnia & ſingula mentibus veſtris firmiter inculcari volumus, & in theſauro memoriæ veſtræ reponi tenacius, & nihilominus per organa veſtra in omni orbe diffundi, quo liquidius cunctis innoteſcere queat, cauſam huiuſcemodi ad noſtram & parium noſtræ Curiæ, reſpectu ipſius feudi, examen pertinere, noſque iuſtitiam in ea numquam denegaſſe. Nec modo, poſtquam diuina preordinata clementia ſolium Cæſareæ Maieſtatis conſcendimus, futuris vmquam temporibus denegabimus. De quo publice & ſolenniter proteſtamur. Quam inſuper proteſtationem ſacræ Baſileenſi Synodo intimare curabimus, ac ipſam requirere, quatenus cauſam ipſam a ſe penitus abdicet, & ad forum noſtrum remittat, more, ſtylo & conſuetudine Imperii noſtri & parium Curiæ noſtræ terminandam. In hoc actu proteſtationis noſtræ præſentes fuerunt

Venerabiles
- Guntherus Archiepiſcopus Magdeburgenſis.
- Alexander Tridentinus & / Petrus Auguſtenſis — Epiſcopi.
- Abbas Campidonenſis.

Illuſtres
- Fredericus Marchio Brandenburgenſis, Archicamerarius ſacri Imperii.
- Guilhelmus Comes Palatinus Rheni & Dux Bauariæ.
- Albertus Marchio Brandenburgenſis & Bruggrauius Nurenburgenſis.
- Ludouicus Comes de Wirtenberg.

Venerabilis Eberhardus Magiſter Ordinis beatæ Mariæ Teutonicorum per Alemaniam & Italiam.

Henricus Ruſſe de Melbingen Præceptor.

Marquardus de Kunigſeck, & alii Commendatores Ordinis præfati.

Comites
- Henricus de Fruſtenberg,
- Wilhelmus ſenior, Henricus & Wilhelmus iunior de Montefort,
- Ioannes de Newenburg,
- Eberardus de Kyrcberg,

Et maxi-

Et maxima copia Nobilium, Militum & Clientum, & Ambaſiatorum Principum & Ciuitatum ſacri Imperii. In quorum omnium & ſingulorum fidem, robur & euidens teſtimonium has noſtras patentes litteras fieri, & noſtræ Maieſtatis ſigillo iuſſimus communiri. Datum Vlmæ Conſtantienſis diœceſis, Anno Domini MCCCCXXXIV. die XXVIII. menſis Iulii, Regnorũ Hungariæ &c. XLVIII. Romanorum XXIV. Bohemiæ XV. Imperii vero II.

Ad mandatum Domini Imperatoris

Caſpar Slygk Miles &c.

Cancellarius.

SIGISMVNDI HVNGARI IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETA

Poſonii edita Anno Domini MCCCCXXXV. in Comitiis Regni.

AnnoChriſti 1435.

SIGISMVNDVS Diuina fauente clementia, Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex: Archiprinceps Brandeburgenſis; Sleſiæ & Lucemburgenſis Dux: Marchioque Morauiæ & Luſatiæ &c. Vniuerſis Chriſti fidelibus, præſentibus pariter & futuris, præſentium noticiam habituris, ſalutem in omnium Saluatore.

Inter omnia, quæ pro ſubiectorum ſalute conſeruanda noſtræ meditationis perpendit acumen, ad ea præſertim cordis noſtri curas innata nobis inclinatione natura ſolemus diuertere, quibus humanæ temeritatis audacia effrenata nonnunquam vincta potentia reprimatur, & iuris integritas abutentium præuaricatione deprauata, nunc apertiore priorum conſuetudinum declaratione, nunc nouarum vtili conſtitutioni legum participantes prouidentia reformetur. Proinde ad vniuerſorum, tam præſentium quam futurorum, noticiam volumus peruenire, quod cum nos pro Imperialis faſtigii honore finaliter adipiſcendo, poſt electionem noſtram in Regem Romanorum factam, & primæ coronę Regiæ Aquiſgrani ſusceptionem, nouiſſime Sacri Imperii Principibus Electoribus nobis conſulentibus in partes Lombardiæ deſcendendum, in ciuitate Mediolani ſanctam coronam Regiam Romani Imperii recepiſſemus, & demum in vrbem Rauennam profecti fuiſſemus, infulaſque noſtras Imperiales de manibus ſanctiſſimi Dñi noſtri, Dñi Eugenii Papæ Quarti, cum debita ſoleñitate ſuſcepiſſemus, & deinde nonnullis partibus Italiæ & Germaniæ perluſtratis, rebuſque tam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quam noſtris Imperialibus nobis interim occurrentibus, votiue diſpoſitis exonerati, tum in peculiare Regnum noſtrum Hungaricum medio tempore præſentia noſtra Regali viduatum, iniuriis & damnificationibus potentialibus in ſuo ſtatu, & ſine quietis & pacis amœnitate diſturbatum regreſſi, in hac ciuitate noſtra Poſonienſi primam reſidentiam perſonalem feciſſemus, ac vna cum fidelibus noſtris, Prælatis videlicet & Baronibus eiuſdem Regni noſtri, ad noſtram Maieſtatem confluentibus, certam conuentionem Nobilium de ſingulis ipſius Regni Comitatibus conuocari feciſſemus: tandem ipſorum congregatione adunata de eorundem Prælatorum & Baronum noſtrorum, necnon Nobiliũ Regni noſtri, totum corpus eiuſdem Regni, cum plena facultate abſentium, repræſentantium, vnanimi voto, conſilio, deliberatione & conſenſu pro debita, ordinata & forum iuſtitiæ adminiſtratione incolis eiuſdem Regni æqualiter omnibus de cætero exhibenda, necnon quieto & tranquillo ſtatu eorundem regnicolarum infraſcriptas conſtitutiones, ſtatuta, & leges in perpetuum duraturas, & inuiolabiliter obſeruandas diſpoſuimus, decreuimus ordinandas, declarandas & firmandas.

Artic. 1.

De Iudicibus Ordinariis Regni, & de eorum iuramento.

PRimo quidem, vt omnis ſcrupuloſa ſuſpicio, quæ contra iudices & iuſticiarios ipſius Regni noſtri, de fauore, odio, aut quoquo modo cõcipi poſſet, de cordibus quorumlibet penitus remoueatur & tollatur, ſtatuimus, vt ſemper ſucceſſiuis temporibus omnes & ſinguli iudices & iuſticiarii, dicti Regni noſtri, tam Eccleſiaſtici quam ſeculares, qui videlicet in Palatinũ, vel Iudicem Curiæ, Magiſtrũ Tauernicorum Regalium, Cancellarium aut Vicecancellarium Regalem, in Protonotarium ſeu Vicegerentem iudicũ prætactorum, ac etiam Aſſeſſoris in iudicio, in Waywodam partium Tranſſyluanenſiũ, Comitem Siculorum, Banum regnorum Dalmatiæ & Croatiæ, Banum Sclauoniæ, Banum Mochonienſem, ac in Comites quorumlibet Comitatuum, & Iudices Nobilium eligentur & aſſumentur, eorundemque in iudicatu Vicegerentes, Subſtituti & Aſſeſſores, tempore receptionis eorundem, ad huiuſmodi honores & officia adminiſtrationis iudicii, & iuſticiæ in manibus noſtris Regiis, vel deputatorum à nobis, iuramentum præſtare teneantur, per formam verborum infraſcriptorum.

FORMA IVRAMENTI.

2. *Ego N. iuro per Deum, & glorioſam Dei genitricem Virginem Mariam, per omnes Sanctos & electos Dei, quod omnib. & ſingulis coram me cauſantibus, abſque cuiuis perſonæ, diuitis ſcilicet & pauperis, altæ vel humilis, acceptione, omnibus prece, præmio, fauore & amore, & odio poſtpoſitis & remotis, prout ſcilicet ſecundum Deum & iuſtitiam faciendum cognouero, iuſtum & verum iuſticiam & iudicium faciam toto pro poſſe: ſic me Deus adiuuet, & B. V. Maria, & hoc ſignum viuificæ Crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

Artic. II

Digitized by Google

Artic. II.

De Electione iudicum Nobilium.

Iudices autem Nobilium in quolibet Comitatu eligantur, vt præficiantur ex Nobilibus potentioribus,& bene poſſeſſionatis illius Comitatus communiter omnibus Nobilibus eiuſdem Comitatus concorditer viſi,& merito acceptandi.

Artic. III.

De Pœna recuſantium aſſumere hoc officium,& quod infra quinquennium non poſſit Iudex Nobilium iterum ad hoc officium aſſumendum coarctari.

ET ipſi electi teneantur non refutare,ſed ſuſcipere officium Iudicatus,ſub pœna viginti quinq; marcarum,per ipſam communitatem,ſi ſecus fecerint, irremiſſibiliter exigendarum, exceptis tamen Officiolatus & honores Regios, Reginales, Prælatorum, Baronum, vel aliorum tenentibus, vel ſtipendia ratione exercituationis habentibus, vel aliis rationabilibus ex cauſis in ipſo Comitatu continuam reſidentiam non facientibus,& huiuſmodi officium ad minus per annum exercendum, habentibus ſigillum cognoſcibile,ad dandum cum ſigillis aliorum Iudicum, Nobilium, vel Comitis,vel Vicecomitis,literas fide dignas. Si vero elapſo anno voluerint,habeant recuſandi voluntatem. Quod ſi reſignauerint, aut per communitatem Nobilium comprouincialium remoti ſeu mutati fuerint, ante annum quintum futurum ad officium aſſumendum inuiti non coarctentur.

Artic. IV.

De diuiſione byrſagiorum inter Comites & Iudices Nobilium.

DE byrſagiis autem Comitum Parochialium ad portionem iudiciariam cedentibus, Comites Parochiales & Iudices,æquam inter ſe diuiſionem facere teneantur in duas partes.

Artic. V.

De proclamata congregatione generali.

VErum quia frequenti querela regnicolarum noſtrorum, imo quadam palpabili experientia teſte, noſtra percepit Celſitudo,per nonnullas poſſeſſionum occupationes, & potentiarum actuum illationes,eoſdem regnicolas,inferiores videlicet, à potentioribus multipliciter opprimi & grauari, ideo volentes inſolentiis & nouis *a* attemptationibus pro remedio opportuno viam præcludere,ſtatuimus & ordinamus, quod quandocumque & vbicumque fuerint factæ poſſeſſionum aut terrarum occupationes, potentiarum vadationes, ſeu rerum & bonorum occcupationes, ablationes,ſucciſiones ſyluarum,interemptiones, vulnerationes, & verberationes hominum, domorum & poſſeſſionum inuaſiones & deprædationes, & alii ſimiles noui actus potentiarum maiores: extunc læſi, damnum & iniuriam paſſi, impetratis literis Regalibus noſtris querimonialibus & præceptoriis, Comites Parochiales & Iudices Nobilium Comitatus illius,in quo facta huiuſmodi patrata extiterunt,accedãt & requirant. qui quidem Comites & Iudices cum teſtimonio Capituli & Conuentus illi Comitatui deſeruire ſoliti,à vicinis & commetaneis, & Nobilibus comprouincialibus, ſub certis pœnis in huiuſmodi literis noſtris Regalibus declaratis,in ſedem eorum iuſticiariam, per modum proclamatæ congregationis, partibus quoque litem habentibus conuocatis, ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatemque nobis & ſacræ Coronæ noſtræ obſeruandam, tactis Sanctorum reliquiis præſtitam, ſuper huiuſmodi nouis occupationibus poſſeſſionariis, & aliis actibus potentionariis, plenam & indilatam requirant veritatem. Qua requiſita & inuenta,poſſeſſiones occupatas,authoritate,in hac parte attributa mediante,reſtituant eiſdem,à quibus fuerant indebite occupatæ,ipſoſque in dominio earundem protegant & conſeruent: alia vero bona, & vada potentionaliter ablata, abſque defectu reddantur, & reſtitui faciant.

a al. anteceptationibus per media opportuna.

Artic. VI.

Quod habita ſufficienti inquiſitione, & ſatisfactione impenſa, factum potentiarium ad Curiam Regiam decidendum tranſmittatur.

SVper facto autem potentiæ in talibus commiſſæ, partes vtraſque diſcuſſionem & ſententiam finalem recepturi,ad certum terminum mediantibus eorum,& dicti Capituli vel Conuentus literis,ſeriem totius facti exprimentibus, ac propria, & poſſeſſionum factum huiuſmodi atteſtantium nomina continentibus,in perſonalem præſentiam noſtram Regiam,aut Palatinalem,ſeu Iudicis Curiæ noſtræ tranſmittant: vbi abſque vlterioris termini & litigionarij proceſſus obſeruatione & continuatione,etiam partis non venientis abſentia non obſtante, nos, vel iudex alius, ad quem cauſa tranſmiſſa fuerit, iuramentum capiti decernent: tandem finalem ſententiam proferemus,& proferre tenebitur. Partes tamen litigantes, quandocumque voluerint, abſque requiſitione Iudicis, & onere ſolutionis byrſagiorum,liberam concordandi habeant facultatem, quemadmodum antiqua & laudabilis Regni noſtri conſuetudo, huiuſmodi concordiam in quibuſcumque factis potentialibus & aliis libere faciendam dictat & conſentit.

Concordatio libera ita in Colomani Regis Decreto.

Artic. VII.

Artic. VII.

De Baronibus, Iudicibus, & aliis Officialibus, ac Comitibus Parochialibus alios indebite opprimentibus, quod earum proclamata congregatio generalis contra eos celebretur.

NE autem Barones, Iudices, & alii honores Regios & officiolatus à Regia Maieſtate tenentes, ſeu Comites Parochiales, honori & iudicatui ipſorum ſubiectos, quibus etiam ipſi ab aliis iuſtitiam miniſtrant, per ſeipſos quamuis cupiditate vel propria voluntate allecti, aliqua occaſione indebite grauent, opprimant ſeu damnificent, aut per eorum Vicegerentes talia fieri permittant: ſtatuimus, vt à talibus læſi, damnificati & iniuriati, impetratis literis noſtris, ipſorum querelam continentibus præceptoriisque, modo prætacto coram Iudicibus Nobilium, ac teſtimonio Capituli vel Conuentus eiusdem Comitatus, per modum ſimilis proclamatæ congregationis, veritatem inquiri facere, & ſua damna vel grauamina comprobare valeant, & per ipſos Iudices vna cum Nobilibus prouincialibus Comitatus eiusdem iudicium & iuſtitia ex parte huiusmodi Officialium impendatur, aut noſtræ Maieſtati ſeu Iudicibus & Iuſtitiariis Curiæ noſtræ prænotatis, modo præſcripto per literas ipſorum Iudicum Nobilium, ſeu Capituli & Conuentus, ſeriem totius facti continentes, cauſa diſcutiendi ad certum terminum transportetur, vbi huiuſmodi cauſa modo præmiſſo ſine dilatione terminetur. Si vero iidem Barones, ſeu Officiales Regales, aut Comites debitum moderamen ſui officii in tantum exceſſerint, vt ex parte totius Communitatus, officiolatui ſuo ſubiectæ, generalis vociferatio querulosa contra nos emerſerit, extunc nos ad fidelem & * literatoriam aſſertionem Iudicum Nobilium, & Capituli aut Conuentus prouincialis perſonaliter, vel per idoneum hominem ad hoc ſpecialiter deputandc, volumus & tenebimur ex parte talium condignam iuſtitiam miniſtrare.

* *i. e. literis comprehenſam.*

Artic. VIII.

De Officialibus Dominorum, qui cum potentiis Dominorum ſuorum alios damnificant quod Domini eorum de ſuis bonis ſatisfaciant, & tandem de bonis ſuorum familiarium, etiam per detentiones perſonarum pro ſe ſatis recipiant.

STatuimus itaque ad reprimendum potentionariorum actuum effrenatum abuſum, præſente ordinatione ſancientes, quod ſi qui Caſtellanorum, aut cæterorum Officialium noſtrorum, aut Regnalium, necnon Prælatorum, Baronum, & Nobilium, ac regnicolarum noſtrorum de caſtris & officiolatibus, & cum potentiis Dominorum ſuorum, à quibus eiuſmodi caſtra, poſſeſſiones & officiolatus pro honore obtinent, aliquos actus potentiarios, damnificationes, iniurias, & quæcumque mala perpetrauerint & commiſerint, talium Domini, qui eisdem huiusmodi caſtra, officiolatus & honores contulerint, ſuper omnibus damnis & nocumentis per ſe & de ſuis bonis, plenam ſatisfactionem exhibere ſint obligati, & teneantur effectiue ſeipſos in huiusmodi actibus potentiariis per ſuos Caſtellanos ſeu Officiales perpetratis inſcios & innocentes & immunes fore, debito iuramento purgandi: ſuum autem damnum in huiusmodi ſatisfactione prætacte perceptum, ſi voluerint, à ſuis familiaribus Caſtellanis ſeu Officialibus, qui ipſi ſatisfactioni cauſam dederunt, per ablationes rerum, & bonorum ipſorum, ac poſſeſſionum occupationes, ſeu rebus & bonis, ac poſſeſſionibus minus ſufficientibus per perſonarum eorum detentionem, & in captiuitatum redactionem, & conſeruationem, vſque ad recuperationem damnorum ſuorum prædictorum fiendam, non obſtante liberæ nobilitatis conditione, vel alterius cuiuslibet dignitatis priuilegio, liberam habeant facultatem, quantitatem tamen ſui damni in ſolutione huiusmodi percepti non excedendo

2. Vt autem Officiales & Comites noſtri prætacti, Nobiles & incolas Regni noſtri ſub ſuo onere & iudicatu conſtitutos, in debitis byrzagiis, exactionibus grauandi occaſionem non habeant, antiquam in hac parte conſuetudinem Regni imitando declaramus: Quod nullus Iudicum ſecularium iudicia ſeu byrzagia extorquere poſſit, niſi tempore congregationis Palatinalis, vel alterius per Regiam Maieſtatem ad congregationes generales celebrandas deputati, in ſingulis Comitatibus celebrandis, ſecundum conſuetudinem ab antiquo obſeruatam, exceptis caſibus infraſcriptis, quibus etiam extra tempus dictarum congregationum generalium byrſagia exigi debite poſſint.

DE CASIBVS INQVIBVS BYRSAGIA EXTORQVERI poſſunt, non expectata congregatione generali.

Artic. IX.

Primus caſus propter violatam retentionem, & damnificationem Iobagionum poſt petitam licentiam.

PRimo videlicet propter violatam retentionem, aut damnificationem Iobagionum, petita licentia, iuſto terragio depoſito, aliisque debitis ſuis perſolutis, ad alterius poſſeſſionem ſe transferre volentium; quo caſu Comes Parochialis cum ſuis iudicibus Nobilium, absque quibus nullum in talibus proceſſum facere debet, ab his, qui in hoc caſu culpabiles legitime inuenti fuerint, Iudicium ſeu Byrſagium trium marcarum totiens, quotiens & quandocumque culpabiles inuenti fuerint, ſine expectatione extorquere poteſt, Iobagionem detentum ſeu damnificatum cum omnibus bonis ſuis damnis etiam recuperatis, libere abire permitti faciendum.

Artic. x.

Secundus caſus propter indebitam abductionem Iobagionum, ante dies quindecim petita licentia

ITem ſi quis Iobagioné alterius, non petita nec obtenta licentia, vel petita ſed non obtenta, ante dies quindecim huiuſmodi petitæ licentiæ potentialiter abduxerit, talis pro abductione violéta Iobagionis huiuſmodi byrſagia trium marcarum ſoluat, & eundem Iabogionem cum aliis tribus marcis byrſagialibus per Comitem Parochialem cum Iudice nobis reſtituere compellatur.

1. Si vero Iobagió aliqs non obtenta licentia, ſed furtiue, ad poſſeſſioné alterius receſſerit, & idem, ad cuius poſſeſſionem acceſſerit, requiſitus reddere recuſauerit; extunc ad reſtitutionem Iobagionis furtiui Comes Parochialis talem cum byrſagio trium marcarum compellere debeat ac teneatur.

Artic. xi.

Tertius caſus propter violationem ſedis iudiciariæ.

ITem violator ſedis iudiciariæ byrſagium vigintiquinque marcarum ſoluat.

Artic. xii.

Quartus propter dimiſſionem malefactorum de Captiuitate.

ITem quicũq; furé, vel latroné, aut aliquẽ publicũ malefactoré captiuauerit, & eundé de captiuitate ſua volũtate permiſerit abire, ſoluere debet Comiti Parochiali homagium malefactoris prænotati.

Artic. xiii

Quintus caſus propter non ſolutionem lucri Cameræ.

ITem à quocũque lucru Cameræ debito tépore ſolutũ nõ fuerit, Comes Parochialis cũ Iudice Nobilium, de qualibet villa nõ perſoluente poſt emanationem literarũ byrſagialiũ per Iudices Nobilium contra tales dari ſolitarum, exigere debeat ipſum lucrum Cameræ cum byrſagio trium marcarum.

Artic. xiv.

Sextus caſus propter non ſolutionem decimarum debito tempore

COnſimiliter q certa ſcientia meminimus noſtrorum prædeceſſorum literis, per noſtram Maieſtaté frequentius liberatoriæ, & laudabili conſuetudine Regni noſtri, percipi ſolitum eſſe, & viitatum fore, decimas Eccleſiarũ de ſingulis villis decimas pſoluere: poſt interdictũ Eccleſiaſticũ certo cóſueto tempore obſeruari commiſſũ, recuſantibus p Comites Parochiales, aut Vices ſuas gerentes exigere debere, cũ ſingulis tributis Maieſtatis. Ideo præſentibus ordinationibus & ſtatuti vigore eádem conſuetudinem ratam habendam, innouandam & imitandam cõmittentes, quod poſt interdictum Eccleſiaſticum, in ſingulis diœceſib⁹ & locis Epiſcopalib. hucuſq; ſolitis, impoſitum de ſingulis villis, quæ per vnius menſis ſpacium huiuſmodi interdictum Eccleſiaſticum animo indurato tolerarint, eaſdem decimas ſoluere recuſarint, ſeu non curauerint, mox elapſo ipſius menſis ſpacio, Comites vel Vicecomites Parochiales per decimationes reqſiti, decimas eaſdem cum ſingulis tribus marcis byrſagialibus pro ſe indilate exigentes, eis, quibus ſolui debent, abſque dilatione & defectu perſolui facere teneantur.

Artic. xv.

Septimus caſus propter non atteſtationem Nobilium tempore proclamatæ congregationis

ITem quandocumque Nobiles alicuius Comitatus, vigore literarũ Regaliũ, per modum proclamatæ congregationis, ſub pœna trium marcarum, in eiſdem literis Regalibus expreſſa, conuocati fuerint: quicũq; in illã cõgregationé non venerint, niſi ægritudine, ſenio, viduitate, orphanitate, paupertatis impotẽtia, abſẽtia remota, vel eorũ arduis negotiis rationabiliter ſe excuſare poterint, Comes Parochialis, & Iudex Nobiliũ, p̃dictas tres marcas in dictis literis noſtris expreſſas indilate exigere poſſint.

Artic. xvi.

Octauus & vltimus caſus propter extorſionem byrſagiorum in cauſis accumulatorum.

ITem Palatinus, & Iudex Curiæ, ac cæteri Iudices ordinarii, Eccleſiaſtici & ſeculares, vniuerſa iudicia ſtatim in cauſis coram eis vertentibus aggregata, ſtatim ipſis cauſis finitis, & per ſententiam finalem concluſis, primo parti aduerſæ de ſua portione ſatisfactionem impendere teneantur, & ad partem ſuam iudiciariam cedentem exigere, liberam habeant facultatem.

Artic. xvii.

Quales perſonæ Capitulares & Conuentuales pro teſtimonio mittantur.

ITem ſtatuimus, quod ad faciendas ſtatutiones, inquiſitiones & euocationes, & alios quoſcumque proceſſus cum hominibus & teſtimoniis Capitularibus & conuentualib. fieri ſolitas, quæ Communiter Fidedignitates vocãtur; de Capitulis & Conuentibus perſonę ſeu homines ſimplices non mittantur, ſed de ipſis Capitulis Canonici ad minus, aut perſonæ in beneficiis vel officiis conſtitutæ: de Conuentibus vero Monachus Conuentualis Sacerdos deſtinetur.

Artic. xviii.

Quód teſtimonium antequam exmittatur, iuramentum præſtet.

QVi quidem pro huiuſmodi teſtimoniis Capitularibus & Conuentualibus deputati, priuſquam ad faciendas antiquas ſtatutiones poſſeſſionarias, metarum reambulationes, * reuiſiones poſſeſſionarum, & communes inquiſitiones tranſmittantur & procedant, iurare teneantur, vt in eiſdem factis fideliter & recte procedant, & veram relationem ſeu faſſionem faciant.

* al. reuerſiones.

Artic. xix.

Quod homines Regii poſt reuerſionem tempore relationis coram Capitulis vel Conuentibus.

HOmines etiam Regii in præmiſſis procedentes, tempore reuerſionis eorum, ac faſſionis ſeu relationis, coram ipſis Capitulis & Conuentibus facientes ſimile iuramentum præſtare teneantur. quicumq; non feciſſe repertus fuerit, talis, tanquam falſarius & periurus, pœna amiſſionis beneficii ſui, ſi quod habuerit, puniatur, & inſuper ſiue beneficiatus ſiue non beneficiatus, exiſtat, perpetuis carceribus mancipetur.

2. Homo vero Regius, ſi in præmiſſis poſſeſſionariis ſtatutionibus metarum, reambulationis, & reuiſionis ſiniſtre vel falſe proceſſerit, in facto periurus pœna capitis & amiſſione omnium bonorum ſuorum conuincatur.

Artic. xx.

De pœna illorum, qui executione ſibi commiſſa procedere nollent.

QVicunque vero Nobilis per alium, ſeu alios quoſcũque, mediantibus noſtris Regiis, vel aliis cõſuetis literis nomen ſuum continentib. pro honore Regio, coram teſtimonio alicuius Capituli vel Cõuentus requiſitus, huiusmodi proceſſus aſſumere & exequi recuſauerit, in byrſagio conſueto trium marcarum per Comitem Parochialem indilate exigendarum, conuincatur eo facto.

Artic. xxi.

Vt Vicinorum & commetaneorum nomina in literis conſcribantur.

STatutiones autem poſſeſſionariatum metarũ, reambulationes, & reuiſiones aliter fieri non debeant, niſi vicinis & commetaneis huiusmodi poſſeſſionum inibi legitime conuocatis, & vt fraus & dolus in talibus melius euitetur, nomina ſingulorum vicinorum & commetaneorum tempore præmiſſorum proceſſuum illac principaliter conuenientium, in literis Capitularibus & Conuentualibus ſuperinde emanandis, ſeriatim conſcribantur.

Artic. xxii.

De reambulatione literarum à capitulis vel conuentibus, & de ſalario Fidedignitatum

ET vt materia diſcordiæ ſuper facto redemptionis literarum Capitularium vel Conuentualium, necnon ſuper ſatisfactione viarum ſeu laborum, teſtimoniis Capitularibus & Conuentualibus fientibus, hactenus ſæpius ſuborta conſueta decreto ceſſet, & ſuccidatur, præſenti ordinatione, antiquam tamen & laudabilem conſuetudinem imitantes.

Artic. xxiii

Primo de redemptionibus literarum.

STatuimus, vt in omnibus locis, tam Capitularibus quam Conuentualibus, pro qualibet litera euocatoria per ſe, videlicet euocatoria prima, ſecunda & tertia, in Capitulo aut in Conuentu ſimiliter cum eorum notario & ſcriptore pro redẽptione literæ recipiantur ſeu ſoluantur ſinguli denarii viginti quatuor maioris monetæ.

2. Item pro qualibet litera proclamatoria denarii centum.

3. Item pro qualibet litera procuratoria denarii xxiv.

4. Item pro qualibet litera prohibitoria, proteſtatoria, & aliis ſimilibus, ſi patenter emanentur, denarii xxiv. Si vero clauſæ, denarii xii.

5. Item pro qualibet litera faſſionali emanata priuilégialiter, denarii centum: patenter vero, xxiv. clauſe autem, denarii xii.

6. Item pro paribus antiquarum literarum in conſeruatoriis requiſitarum, cuſtodi ſeu requiſitori per ſe denarios centum.

Et pro redemptione literæ requiſitæ, ſi non habuit multum de ſcriptura, & patenter confecta fuerit, denarii xxiv. Si vero labor ſcribendi fuerit magnus, & litera priuilegialiter cõfecta, denarii centum.

7. Item de ſimplicibus tranſcriptis, ſeu tranſſumptis literis patenter emanatis, vbi labor ſcribendi magnus non fuerit, denarii xxiv. Vbi autem litera fuerit prolixa, aut priuilegialiter emanata, denarii centum.

8. Item de litera ſtatutoria, in qua contradictio facta fuerit, denarii xxiv. De literis vero ſententialibus perpetuis, in quibus contradictio facta non fuerit, recipiãtur pro redemptione literarum, ſecundum quantitatem poſſeſſionis, nec nõ ſeſſionis modo ſubſcripto, videlicet de ſeſſione vna, duabus aut tribus vel quatuor, in toto denarii C. Vbi autẽ fuerit vltra quatuor ſeſſiones, vſque ad decem, pro qualibet ſeſſione denarii xii. Vbi vero fuerint vltra viginti, vſque ad cẽtum de qualibet ſeſſione denarii xii. Si vero fuerint vltra centum, vſquequaque de qualibet ſeſſione denarii viii.

9. Item de literis reambulatoriis, metalibus, in quibus cõtradictio & euocatio facta non fuerit, denarii xxiv. In reambulationibus autem metalibus, in quibus ſimplex conſignatio, vel cum hominibus regiis de Curia Regia tranſmiſſis, ſimilis conſignatio, vel finalis metarum erectio, cum iuramento ſuper terram in forma iudiciaria, aut partibus concordantibus facta fuerit & pro redemptione literæ denarii quingenti: vbi autem partibus in huiusmodi reambulationibus & demonſtrationibus metalibus diſcordantib. cauſa ad Curiam Regiam reducta fuerit, tunc pro redemptione literarũ talium denarii CC.

10. Item de communi inquiſitione ordine iudiciario commiſſa, denarii C.

11. Item

11. Item de remiſſione poſſeſſionariæ occupationis, denarii C.

12. Item de occupationibus poſſeſſionum hominum in ſententia Capituli conuictorum, & rerum ablationibus, iudiciaria commiſſione mediante, fiendis, de rebus ablatis de antiqua conſuetudine Capitulum habebit decimam partem: pro redemptione autem literæ, denarii C.

13. Item de æſtimationibus poſſeſſionariis, iudiciaria commiſſione fiendis denarii C.

14. Item de poſſeſſionaria diuiſionis, de ſingulis poſſeſſionibus diuiſis ſinguli denarii C.

15. Item de expeditoria iuramentali, denarii xxiv.

16. Item de expeditione iuramentali continente nomina coniuratorum, denarii C.

17. Item de ſolutionibus pecunialibus coram Capitulis vel Conuentibus, vel eorum teſtimoniis, fieri ſolitis, Capitulum vel Conuentus decimam & nonam partes exigere non poſſint: niſi quando propter diſcordiam partium, in eorum ſacriſtiis ſeu conſeruatoriis huiuſmodi pecuniæ repoſitæ fuerint: de talibus ſempe de iure, decimam & nonam partes recipere poſſint, attamen partis rationem, quæ cauſam dederit pecuniam huiuſmodi in conſeruatoriis reponendi.

Artic. xxiv.

De ſalariis Fidedignitatis.

PErſonis autem teſtimonialibus Capitulorum & Conuentuum, pro ſingulis diebus, quibus in itinere fidedignitatis proceſſerint, ſoluantur xii. denarii maiores, ſiue in propriis equis, ſiue in equis cauſantium ambulent & ducantur: ita tamen, quod in victualibus & expenſis cauſantium, & ipſos ad facta ſua ducentium, ſimiliter cum equis, & familiarium eorum de domo iterum in domum ſemper duci debeant & reduci.

2. Præterea ex quo in iudiciis, in Curia noſtra Regia fieri conſuetis coram Iudicibus ordinariis eiuſdem Curiæ, ac eorum notariis, ſupraſcriptæ literæ & redemptiones earum neceſſariarũ occurrerunt: ideo ad tollendam cuiuslibet altercationis occaſionem, quæ inter ipſos notarios & cauſantes emergi poſſet, antiquam conſuetudinem redemptionis literarum earundem modo ſubſcripto duximus ſimiliter declarandam: videlicet quod in præſenti Curia noſtra, notariis ipſius Curiæ iudiciariæ de vna litera prorogatoria communiter ſoluantur denarii xii. De ſimplici litera inquiſitionali, ſimiliter denarii xii. De ſecunda euocatoria, denarii xxiv. De tertia euocatoria, denarii C. De proclamatoria, denarii C. De litera iuramentali tertio vel ſexto ſe alicui adiudicata, denarii xxiv. De eo qui iurabit, xii. vel xii. aut quinquaginta ſe, denarii C. De communi inquiſitione, denarii C. De litera duellari, denarii CC. De iuramentali ſuper caput, denarii CC. De inſtrumentali exhibitione prima, denarii xxiv. De ſecundaria & tertiaria inſtrumentaria exhibitione cum grauamine aſſumpta, ſimiliter denarii xxiv. De prorogatoria reſpondente cum tribus marcis, denarii xxiv. De litera prorogatoria patenti, denarii xxiv. De litera faſſionali communi, denarii xxiv. De aliis literis generalibus, videlicet prohibitoriis, & ſimilibus, denarii xxiv. De prohibitoria facie ad faciem, denarii centum. De litera ſententiali potentialis conſeruatorii ſigilli, floreni decem per centum denarios: ſcriptori autem ducenti. De literis autem ſtatutoriis, & reambulatoriis ſimplicibus, denarii xxiv. De literis autem adiudicatoriis ac obtentionis poſſeſſionum, ſeu aliarum rerum, iuxta quantitatem poſſeſſionis, ſeu rei reobtentæ, habita concordia inter cauſantem & protonotarios, fiet ſolutio.

Artic. xxv.

De redemptione literarum in Cancellaria maiori.

IN Cancellaria autem noſtra Regia, quo ad redemptiones literarum iudiciariarum, & conſeruatarũ ſeruetur antiqua cóſuetudo eiuſdem Cancellariæ. Similiter de donationibus, & confirmatoriis, penſata quantitate rei donatæ, vel cõfirmatæ, erit concordantia cũ Cancellaria modo hactenus obſeruato.

2. Quia vero in omnibus præmiſſis redemptionibus literarum, & aliis quibuscumque ſolutionibus, & byrſagiorum exactionibus, de numero & quantitate denariorum pro tempore currentium, ſæpenumero mentio facta eſt: gratia remouendi dubii præſentium ſerie declaramus, vt denarii tales intelligantur, quorum ſinguli centum vnum florenum auri valeant & repręſentent. Et ſi denarios minores pro aliquo tempore curſum habere contigerit, ad eandem rationem cum ampliori & æquiualenti numero ſuppleant. Denarii.

Artic. xxvi.

De areſtationibus, quod in propriis terris & officiolatibus fieri nequeant ſub pœna ſex marcarum

Item in areſtationibus mercatorum, & aliorum hinc inde proficiſcentium, quæ pro debitis, & aliis exceſſibus, propriis aut alienis in poſſeſſionibus, ſeu locis communibus, tam per Eccleſiaſticos quam ſeculares, nobiles & ignobiles, ſatis frequenter fieri ſolent: in quibus etiam hactenus nonnulla impedimenta, & damna, & iniuriæ, per extraconſuetudinem huiuſmodi areſtationis commiſſa ſunt & patrata: eandem antiquam Regni noſtri conſuetudinem approbandam, declaramus: Quod nullus areſtare volens, in ſuis propriis aut fratrum condiuiſionalium ſuorum poſſeſſionibus, terris aut officiolatibus, pro quacumque cauſa areſtationem facere poſſit: alioquin pro indebita areſta in pœna trium marcarum conuincatur, & areſtum huiuſmodi indebite factum, cum altero byrſagio trium marcarum relaxare, & liberum permittere per Comitem Parochialem compellatur.

2. Cum autem in loco communi quiſpiam areſtationem facere voluerit, Iudex ipſius loci

communis eandem areſtationem coram ſe ſic, & non aliter, fieri patiatur & acceptet; ſi videlicet areſtans prius à ſe domino vel villico poſſeſſionis, in qua areſtandi reſidentiam habuerint, iuſtitiam poſtulaſſe, & huiuſmodi iuſtitiam aut ſibi temere denegatam, aut finaliter exhibitam fore, & ſatisfactionem debitam cum impenſa extitiſſe, literis Comitis, vel Vicecomitis Parochialis, aut Iudicis nobiliũ, vel aliis creditoribus poterit comprobare. Dum autem hæc præmiſſa modo prætacto euidenter poterit comprobare, ex tunc Dominus, vel Iudex, aut villicus ipſius loci ſeu poſſeſſionis communis areſtũ retinere, & inter partes, more in talibus conſueto, iudicium & iuſtitiam facere. Super debitis autem aliis, exceſſibus, vel rebus coram eo rationabiliter obtentis, debitæ ſatisfactionis complementum de rebus & bonis iudicialiter condemnati, aut rebus & bonis ipſius minus ſufficientibus, per detentionem perſonalem impendere teneatur.

Artic. XXVII.

De pœnis Iudicis areſti fauorizantis, & de vi illata areſtanti, nec non de proteſtatione Iudicis ſuper eo fieri debentia.

IN caſu etiam, quo ipſe Iudex areſti, pro fauore aut timore cuiuſcumque, vel ex qualibet alia cauſa rationem non habente, areſtum coram & legitimè factum ſeu fiendum retinere, iudiciumque & iuſtitiam, & ſatisfactionis complementum, modo ſuperius deſcripto, exhibere recuſauerit: extunc ipſi areſtatori, cuius ipſe aduerſarium libere abire permiſerit, pro damno, quod per huiuſmodi areſtũ requirere, & mediãte iuſtitia obtinere poterat, & pro toto intereſſe teneatur, & exiſtat obligatus, niſi areſtãdus, vel areſtandi tantam potentiam & vim habuerint, pro quam Dominus aut Iudex loci communis eis reſiſtere, & eos retinere non valebit, aut alia potentia ſuperueniens areſtatos contra voluntatem Iudicis areſti violenter abduxerit: quo caſu eueniente, ad ſui excuſationem, ſuper eo quantotiens poterit, ſuis vicinis & commetaneis publice proteſtetur.

Artic. XXVIII.

De pœnis ciuium regalium, & reginalium, in propriis terris regalibus & reginalibus areſtantium.

VOlumus autem, quod in noſtris ac Reginalibus liberis Comitatibus, oppidis, villis & poſſeſſionibus, mediantibus eorum Iudicibus, Officialibus & Præſidentibus quibuſcumque, per ciues, mercatores, hoſpites & incolas eorundem pro ſuis debitis, rebus & acquiſitionibus quibuſcumque, areſtationes huiuſmodi modo ſubſcripto, & ſub pœnis antedictis per Magiſtrum Tauernicorum aut alios eorum ſuperiores indilate exigendis, fieri nullatenus debeant neque poſſint: ſed in locis communibus, & coram Iudice communi, cum neceſſe fuerit, fiãt arreſtationes per eoſdem, modo ſuperius declarato.

Artic. XXIX.

De ſalario Iudicis areſti.

IVdex autem communis areſtationes huiuſmodi coram eo debite & legitime factas decernens & iudicans, pro ſuo labore & honore, ſi fuerit Iudex per dominum poſſeſſionis conſtitutus, aut Dominus ipſemet, LX. denarios: ſi vero villicus, XII. denarios, ab homine iudicialiter condemnato, pro ſe exigendi habeat facultatem.

Artic. XXX.

De donationibus iurium, quæ per defectum ſeminis quorumcumque decedentium deuoluta fuerint, & de huiuſmodi poſſeſſionibus manifeſte non conſtat: & de electione Nobilis communis, qui pendente lite eaſdem poſſeſſiones conſeruet: & de donationibus iurium poſſeſſionariorum ad Regem deuolutorum.

POrro æquitatem & iuris obſeruantiam, quam inter regnicolas noſtros vigere peroptamus, à noſtra Regia Maieſtate exordiũ habere, demonſtrare volentes, præſenti Decreto ſtabilimus, quod in quocumque Comitatu aliqua iura per defectum ſeminis quorumcumq; decedentium deuoluta fuerint, & de huiuſmodi poſſeſſionib. manifeſte nõ conſtat, an ad ius Regiũ pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu hæredes fœminei ſexus concernant, ſed inter iſta duo, videlicet ius Regium & ius aliorum, ſc. generationalium vel fœmineum, dubium interuenerit, extunc homo communis, Nobilis & idoneus, in quolibet Comitatu ad id per Comitem Parochialem cum Iudice Nobilium, & aliis Nobilibus comprouincialibus ad vnum locum congregatis, non tamen ex Baronibus, nec de Potẽtibus, ſed de mediocribus Nobilibus electus, huiuſmodi iura deuoluta & dubioſa, & etiam alia ſimilia, ſi qua contigerit, tamdiu conſeruet, & manu teneat, abſque damnificatione qualibet: excepto ſolo, quod de prouentibus conſuetis huiuſmodi poſſeſſionum, donec in manibus ſuis manebunt, expenſas moderatas capere & ſatisfacere poſſit, de quib. tandem rationem reddere valeat & teneatur, quouſque huiuſmodi reuolutio iurium ſine hæredibus decedentibus in ſede iudiciaria Curiæ noſtræ Regiæ publicata fuerit, ipſaque publicatione facta, quicũque eaſdem poſſeſſiones & iura ſibi pertinere allegauerit, interciſis octauis ſequẽtibus, quantocius poterit, rationabiliter iura ſua producendo, eaſdem ad ſe pertinere cõprobet. Quod ſi facere poterit, Iudex Curiæ noſtræ Regiæ eidem ſtatui mandet, & faciat cum effectu. Si vero in probatione defecerit, iuri Regio relinquatur: & ſi quis vlterius ad eaſdem ius habere ſperauerit, eas de manibus Regiis requirat legitime.

Artic.

Artic. xxxi.

De vxoribus & filiabus decedentium in bonis defuncti remanentibus.

VBi autem vxores vel filiæ huiuſmodi hominum abſque hæredibus maſculinis decedentium, in talibus poſſeſſionibus & iuribus remanſerint, extunc poſſeſſiones eædem & iura à manibus earum occupari & auferri non debeant: priuſquam de earum iuribus, videlicet an hæreditario & perpetuo ad ius fœmineum pertineant, an non, veritas inquiratur. Quod ſi repertum fuerit eadem iura iuri fœmineo non competere, extunc dictis vxoribus talium decedentium, antequam à dominio dictarum poſſeſſionum excludantur, per Regiam Maieſtatem, vel alios, ad quos repertæ fuerint eſſe deuolutæ, de earum dotibus & iuribus plena ſatisfactio impendatur.

Artic. xxxii.

De quarta puellari & domo paterna.

FIliabus vero vſq; tempus maritationis earum, domus cum quarta parte poſſeſſionum paternarum, pro quarta filiali, ſecundum conſuetudinem Regni noſtri, ſequeſtretur, & poſſidenda relinquatur.

Artic. xxxiii.

De filiabus nubentibus homini impoſſeſſionato

POſtquam vero maritatæ & traductæ fuerint, de earum iure quartalitio pecuniaria ſolutione * mediante ſatisfaciet. *al. immediate.

2. Vbi autem aliqua ex ipſis filiabus, homini impoſſeſſionato tradita fuerit, dictante eadem Regni noſtri conſuetudine, imperpetuo iure & dominio huiuſmodi quartæ poſſeſſionariæ ſuccedere debeter & remanere: ita tamen, ſi ipſa de voluntate & conſenſu fratrum ſeu conſanguineorum ſuorum, in quos poſt ipſius matrimonium huiuſmodi iura ſeu quartalitia reuerti & rediuidere debentur, homini vt præfertur, impoſſeſſionato nupſerit: alioqui ſiue de domo parentali, ſeu de curiis & ſeruitiis Baronum, vel Maiorum Nobilium dictis ſuis fratribus, ſeu conſanguineis, aut parentibus irrequiſitis, & nolentibus ſeu non conſentientibus id fecerit, ius ſuum quartalitium, non cum poſſeſſione ſeu cum ſatisfictione pecuniaria, requirendi habebit facultatem.

Artic. xxxiv.

De non occupandis rebus Eccleſiaſticis.

ADiicientes ſtatuimus ſtatutis ſuperioribus, quod nullus Comes. Banus, Waywoda, ſeu alius Officialis Regius, cuiuſcumque denominationis & dignitatis exiſtat, Eccleſias Epiſcopales, Archiepiſcopales, Abbatiales, Præpoſitiales, & alias quaſcumque Regio iure patronatus diſponendi, earundemque tenutas, pertinentias, decimas, & poſſeſſiones intra terminos & limites ſui honoris ſeu officiolatus, abſque ſpeciali mandato Regio, occupare, aut de eiſdem portionaliter vel totaliter ſe ingerere præſumat.

Artic. xxxv.

De ſuperflua exactione tributorum.

VErum quia ex immoderata & ſuperflua exactione tributorum, per longitutni temporis abuſum, & inaduertentiam ac negligentiam diſpoſitionis ſuperinde neceſſariæ, multa damna, grauamina & incommoda regnicolis noſtris & extraneis hominibus, cum eorum rebus & mercibus in Regno noſtro hinc inde proficiſcentibus, per tributarios, tam noſtros Regales & Reginales, quam aliorum, propria cupiditate, nullo ad Dei timorem & æquitatem habito reſpectu, allectos, illata fore hactenus, feruentiorique auiditate dietenus irrogari, experiētia teſte, noſtra cognouit Celſitudo: ideo præſenti ſanctione decernimus, quod in ſingulis Comitatibus Regni noſtri, tempore celebrationis generalium congregationum Palatinalium per Palatinos pro tempore conſtitutos, vel alios ex Regia deputatione celebrandarum, inquirant à iuratis Aſſeſſoribus huiuſmodi congregationum, numerum & loca noſtrorum tributorum, in ipſo Comitatu exigi ſolitorum, & à Dominis ſeu poſſeſſoribus eorundem tributorum petantur exhiberi literæ primariæ inſtitutionis tributorum eorundem: in quibus ſi inuenta fuerit quantitas ſoluendi tributi, de ſingulis rebus ſolui conſuetis, talis ſolutio moderetur, & reducatur ad rationem præſentis monetæ, taliter ne pro tributariis ſeu tributa habentibus, eorum iuſti prouētus non decreſcant, nec econtrario ſolutionis motus in onus tributa ſoluere debentium ſupercreſcat.

Artic. xxxvi.

De moderatione ſolutionis tributorum, & viarum falſarum.

VBicumque autem huiuſmodi literæ primariæ inſtitutionis tributorum reperiri, & exhiberi non poterunt, aut repertæ forſitan, & non exhibitæ, quantitatem ſoluendi tributi non expreſſerint, tunc à prædictis iuratis Aſſeſſoribus dictæ congregationis ſimiliter inquiratur, & reſciatur quantitas ſolutionis tributorum, in quibuſuis tributis ipſius Comitatus de ſingulis rebus tributariis ſolitis tempore antiquiori, quod humana memoria compræhendere poteſt, fieri conſuetæ, & retrahatur ad antiquam conſuetudinem compenſata qualitate, quantum iuſtius fieri poterit, pecuniæ tunc currentis, ſemper abſque damno & detrimento tributa exigere & ſoluere debentium, æquitate videlicet vtriusque partis ſemper ſalua.

2. Similiter inquiratur, diſcutiatur & moderetur, quomodo & vbi fiunt falſæ viæ, & indirecte quorūlibet tributorū, & quantū lōge vel prope huiuſmodi vias falſas ſinguli tributarii obſidētes & itinerātes in eiſdē prohibētes vel impedientes, iuſtā & conſuetudinariā habuerint & habere debeāt facultatē.

Artic. xxxvii.

Quod nouæ viæ non adinueniantur.

Vias autem nouas in locis, quibus viæ abolim numquam haberi conſueuerunt, nemo pro communi & vniuerſali tranſitu itinerantium, in detrimentum ac damnum tributorum vicinorum, in faciebus ſuarum terrarum adinuenire præſumat.

Artic. xxxviii.

De exquirendis falſis viis.

Alioquin de huiuſmodi viis nouiter adinuentis, cum prædictis congregationibus generalibus, iuxta affirmationem iuratorum Aſſeſſorum huiuſmodi congregationum decernatur; an pro falſis viis deputandæ ſint, vel aliter reſtringendæ & moderandæ.

2. Habentes inſuper & exigentes tributa, ratione pontis, vel nauium, pontes huiuſmodi aut naues ſub debita reformatione ſemper ſtudeant conſeruare, taliterque viatores, & tributa ſoluentes, abſque impedimento per pontes & naues eorum tranſitum liberum, & non impeditum, facere poſſint: id vero facere negligentes, pœnis & grauaminibus opportunis, ad debitam reformationem & conſeruationem ſuorum pontium & nauium in dictis congregationibus promulgatis per Comites eorum Parochiales aſtringantur, totiens, quotiens eorum negligentia exigente fuerit opportunum.

Artic. xxxix.

De non acceptandis infidelibus & aliis facinoroſis ad caſtra Dominorum, præter Officiales finitimos, qui ſolum fures latrones & malefactores recipere poſſint.

Poſtremo antiquam Regni noſtri conſuetudinem præſenti edicto confirmandam, Prælatorum, Baronum, & Nobilium Regni approbante Conuentu, ſtabilimus & ordinamus: Quod nullus Prælatorum, Baronum, Nobilium & regnicolarum noſtrorum, cuiuſcumque ſtatus, conditionis, & dignitatis exiſtant, quoſcumque infideles manifeſtos noſtros, & Coronæ noſtræ ac Regni noſtri, publicos fures & latrones, & malefactores, præſertim in congregationibus generalibus proſcriptos, in ſuis caſtris, domibus, bonis & poſſeſſionibus retinere, hoſpitare & conſeruare, aut eis auxilium, hoſpitalitatem & fauorem impendere præſumat, ſub pœna conſimilis infidelitatis, & furum & latronum hoſpitalitatis: excepto quod fures & latrones & alios malefactores in congregationibus generalibus proſcriptos, demptis infidelibus, Barones & Caſtellani noſtri, in confinibus Regni caſtra & fortalitia ac officiolatus & honores pro defenſione confiniorum tenentes, vſque ad tempus acquirendæ gratiæ poterunt in huiuſmodi caſtris & fortalitiis metalibus receptare & retinere.

In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, præſentes conceſſimus literas priuilegiales, pendentis autentici ſigilli noui duplicis, pro quo nunc vt Rex Hungariæ vtimur, munimine roboratas. Datum per manus Venerabilis Domini Matthiæ de Gathalotz Præpoſiti Eccleſiæ Quinqueccleſienſis, Aulæ noſtræ Summi Cancellarii, fidelis noſtri dilecti, anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo quinto, octauo Idus Martii: Regnorum noſtrorum anno, Hungarici quadrageſimo octauo, Romanorum vigeſimoquinto, Bohemiæ quindecimo, Imperii vero ſecundo. Venerabilibus in Chriſto Patribus, Dominis

Gregorio Strigonienſis
Ioanne *a* Colocenſis & Bachienſis canice vnitarum
} Eccleſiarum Archiepiſcopis:

a al. Colcienſis.

Doymo Spalatenſis,
Iadrenſe Sede vacante,
Petro de Rozgen Agrienſis,
Varadienſe Sede vacante,
Georgio Lopes *b* Tranſſyluanienſis,
Zagabrienſe Sede vacante,
Henrico Quinqueccl ienſis,
Simone de dicta Rozgon Veſprimienſis,
Clemente Iaurienſis,
Vacienſe Sede vacante,
Georgio *c* Nitrienſis,
Chanadienſe Sede vacante,
Iacobo Sirmienſis,
Ioſepho Boznenſis,
Iohanne Thininienſis,
Vito Corbonenſis,
Ioanne de Domniis Segnienſis,
} Eccleſiarum Epiſcopis;

b al. Albanenſis Tranſſyluaniæ.

c al. Litrienſis.

Eccleſias Dei fœliciter gubernantibus, ſubinuicem monentibus Scordienſe, Traguarienſe, *d* Makorienſe, & Farcenſe Sedibus vacantibus. Item Magnificis

d al. Modrienſ.

Matthæo de Paloz prædicti Regni noſtri Hungarici Palatino: Spectabili & Magnifico Hermanno Ciliæ & Sagoriæ Comite, ſocero noſtro chariſſimo, totius Regni noſtri Sclauoniæ Bano

Comite

Digitized by Google

Comite Stephano de Bathor, Iudice Curiæ noſtræ;
Ladiſlao de Chaak Waywoda noſtro Tranſſyluanienſi;
Ioanne & Stephano Weglez, Segniæ & Modruſiæ Comitibus, Regnorum noſtrorum Dalmatiæ & Coroatiæ prædictorum,
Deſew & Ladiſlao de Gara *a* Machonienſibus, *a* al. Mochonienſi: al. Machovvenſibus.
Nicolao de Radniich Cruciferi Ordinis Pruthenorum, Sewerienſi } Banis
Ioanne de ſæpe dicta Rozgon Tauernicorum,
Emerico filio Nicolai Waywodæ de Marcali Ianitorum,
Ioanne & Stephano de Peren Dapiferorum,
Paulo & Ioanne Koinpolth de Nana Pincernarum,
Laurentio de Hederwara Agazonum, } noſtrorum Magiſtris:

Ac Staphano & Georgio de antelata Rozgon, Comitibus noſtris Poſonienſibus, aliiſque quam plurimis Regni noſtri Comitatus tenentibus & honores, &c.

SIGISMVNDI HVNGARI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1435.

DECRETVM

SVPER MODO EXERCITVANDI.

NOS SIGISMVNDVS diuina fauente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex: Notum facimus tenore præſentium, ſignificantes quibus incumbit vniuerſis: Quod nos, cui Regiæ Celſitudinis prouidentia, ſubditorum ſuorum, & terrarum, ac Regnorum ſuorum ditioni, tuitioni, & illæſæ conſeruationi nedum introrſus, verum potius ab extraneis inuaſoribus, officio ſuæ dignitatis exigente, ſe obligatam profiteatur: volentes fines Regni noſtri prædicti à partibus noſtris Bohemiæ & Morauiæ, à quibus propter ingruentiam præſentis temporis, ab aliquibus elapſis annis hucusque frequentiores feruentioresque ipſum Regnum pratulit hoſtilitates, vi noſtra Regia reddere ſecuriores, omnes infraſcriptum ſponte, imo ex debito Regali, in noſtras Regias curas & expeditiones duximus aſſumendum.

Huſſitæ & Taboritæ Hũgariam vaſtabant.

1. Videlicet vt ciuitates, & caſtra ſubſcripta, ciuitatem & caſtrum Poſonienſe, ciuitatem & caſtrum Tirnauienſe, & Zacolcz, caſtrum Trinczinĩeſe, & alia caſtra ac munitiones, & fortalicia, in confinio Morauiæ, & iuxta fluuium Wagh ſituata, quemadmodum tam in ipſo ex parte Bohemiæ, quam in aliis omnibus confiniis & metis Regni noſtri, ex quacumque parte apud noſtras Regias manus habita, & in futurum quouis euentu & caſu eiſdem noſtris manibus applicari contingentia: noſtris ſumptibus Regalibus contra quempiam Bohemorum, & alios vndecumque emergentium, muniemus & tuebimur ſufficientibus gentibus, armis & victualibus, aliiſque neceſſariis tam pro conſeruatione & defenſione caſtrorum & munitionum in ſe, quam ad tenendos campos & defendendum circumiacentia campeſtria, contra quoſuis inſultus hoſtiles occurrentes.

Prælatorũ banderiæ.

Comitum banderiæ.

2. Si autem tanta potentia inimicorum irrepſerit, quod maior viribus gentium noſtratum Imperialium foret, nec ab inuaſione finium Regni arceri & prohiberi per eaſdem gentes noſtras Imperiales poſſe veriſimiliter videretur, extunc Prælati deputati pro defenſione illarum partium, cum ſuis Banderiis & viribus iuxta depoſitionem de Epiſcopis factam, & obſeruari conſuetam, necnon Communitates ſingulorum Comitatuum, pro earum partium, vel aliorum conuertras habere contingentium, defenſione, modo ſimili deputatorum, ſub Banderio Regali cum Baronibus, Proceribus & Nobilibus dictorum Comitatuum, & eorum gentibus, per modum generalis expeditionis exercitualis, viribus coniunctis ſupradictos.

3. Concluſum eſt inſuper ac ſtatutum per noſtram Maieſtatem, cum Prælatis ac Baronibus, & regnicolis noſtris prænotatis, quod tempore vniuerſalis exercitus generaliter proclamati, ſinguli Barones, Proceres & nobiles Poſſeſſionati, ſecundum quantitatem dominii ipſorum, videlicet de ſingulis triginta tribus Iobagionibus, proprias poſſeſſiones & terras, more aliorum Iobagionum, in poſſeſſionibus, quibus reſident, habentibus & cenſum colligentibus, munera ſeu alia ſeruitia dominorum cum aliis Iobagionibus ſupportantibus vnum; de centum vero tres, & ſic conſequenter de aliis, quotquot habuerint de ſingulis centum ſingulos tres pharetrarios equeſtres, ad minus videlicet arcus, pharetras, gladios & biccellos habentes, & ad bellandum aptos & vtiles, ipſimet perſonaliter accedentes, ad quoslibet exercitus Regni generales conducere teneantur. Hi vero, qui minus quam viginti tres habent Iobagiones, Iobagiones ſuos, quos habuerint, cum Iobagionibus aliorum taliter coniungere & commendare teneantur, quod ſemper de triginta tribus Iobagionibus quorumcumque vnus pharetrarius, modo præmiſſo armatus & diſpoſitus, ad exercitus generales tranſmittatur.

2. Cæteri deniq; Nobiles Iobagionib. carentes, ſingulariter propriis in perſonis, hi videlicet, q dominos habere dignoſcuntur, ſub quorum nominib. & expẽſis exercituare ſolẽt cum eorum dominis & gẽtib. ſeu Banderiis: Alii autem huiusmodi dominos nõ habẽtes, de propriis eorum poſſeſſionibus, domibus & expẽſis cum eorum Comite Parochiali (illis tamen exceptis, quos decrepita ætas, viduitas, orphanitas, & alterius conſimiliter impotentiæ cauſa neceſſaria, videantur excuſare) ſimiliter pro ſua facultate condecenter armati & diſpoſiti, exercitualiter proficiſci teneantur.

4. Vbi autem duo vel plures fratres indiuiſi, & in vno victu manentes extiterint, vno eorum ad huiuſmodi generales exercitus proficiſcente. Illi vero, qui in propriis perſonis ſub Banderio & ſtipendio Regali, & Baronum procedere habebunt, præter & vltra gentes ſuas, de honoribus & ſtipendiis Regalibus vel Baronum ſecum ſeruientium, & exercituare debētium nihilominus prætactum numerum exercituum de ſuis propriis poſſeſſionibus, cum Comite ſuo Parochiali, ſeu Comitibus, ſub quo vel ſub quibus poſſeſſiones ſuæ exiſtant, expediant, & tranſmittant ad illas partes, & pro illo tempore, quibus iidem Comites Parochiales ſingulorum Comitatuum debebant exercituare.

Duo Fratres indiuiſi.

5. Præterea Prælati, Barones, & Nobiles Regni noſtri caſtra, fortalitia & municiones habētes, eorum Caſtellanos ſeu alios Nobiles & maiores perſonæ ſeculares coram coniugibus & domeſticis ſuis perſonis Nobiles pro Magiſtro Curiæ, & alios ad conſtituendum honorem Curiarum ſuarum deputandi & relinquendi habeant facultatem: moderate tamen, & tantum noſtro ineuitabiliter neceſſarias perſonas in huiuſmodi ſeruitiis occupando, & relinquendo, & propterea commiſſum eſt, quod in quolibet Comitatu vniuerſitates Nobilium eiſdem Comitatus conuenientes, certum ex eis eligere debeant de medio in ſtatu Nobilium ipſius Comitatus numerum Iobagionum quorumlibet Regalium, & Baronum ac Nobilium in ipſo Comitatu poſſeſſiones habentium, tempore proclamationis exercitus generalis fideliter computet & conſcribi faciat, & regiſtri par ſeu copiam huiuſmodi regiſtri tradere Comiti ſuo Parochiali debeat.

6. Item quod quilibet, tam in generali exercitu regnicolarum, quam ad ſtipendia exercituare debens, die & termino expeditionis exercitualis, cui intereſſe debebit, aſſignatis, abſque omni procraſtinatione in loco deputato, cum omni gente ſua, cum qua exercitum ire teneatur, conſtituatur.

7. Quicumque autem ad huiuſmodi generales exercitus proficiſci debent, tempore proclamationis & inſtaurationis eorundem, cōtumaciter ire & proficiſci neglexerint, aut multum tarde terminum & locum vniuerſalis conuentionis ipſius exercitus prænotatū ſtudioſe prætermittentes, cæteris exercituantibus fatigatis vel diſperſis, ſeu conflictu bellicoſo iam commiſſo & habito ſuperuenerint, aut tempore venientes ad comparendum tandem ante debitam & finalem expeditionem belli, occaſione qualibet conflictu non habito, noſtra vel Capitaneorum ipſius exercitus abſque licentia de eodem exercitu temerarie receſſerint: tales expediti minime reputētur, ſed eorum poſſeſſiones, quod huiuſmodi non venientibus vel tarditate, aut temerario diſceſſu occupentur, & de huiuſmodi poſſeſſionibus occupatis, per noſtram Maieſtatem, de conſilio Prælatorum & Baronum noſtrorum, quid agendum ſit, deliberetur.

8. Item quod exercituantes tempore æſtiuo in villis & ſegetibus deſcenſus facere non debeāt, ſed in campis vacuis, in quibus ſegetes pedibus equorum non conculcent nec deſtruant, vllaque damna & nocumenta inferre præſumant, nihil omnino præter herbas non falcatas, ligna & aquam, abſq; debito precio, capiendum ſeu auferendum præſumant.

9. Precia vero victualium cuiuslibet generis, tā pro hominib. quam equis neceſſariorum, in quolibet Comitatu, ante aduentum exercituantium, per communitatem Nobilium eiuſdem Comitatus ſecundum fertiliorem vel infertiliorem euentum temporis & anni limitentur, moderentur, & taliter ordinentur, vt intuitu ipſorum exercituantium precia victualium in nullo excreſcant, vltra priorem curſum & communem in foris cōmunibus vſitatū, prout cupiditate hominū fieri conſueuit.

10. Si qui vero contra præmiſſam ordinationē in villis & aliis locis modo prætacto prohibitis, deſcenſus facere, aut victualia cuiuſcumque materiæ, abſque precio ordinato, auferendo, damna irrogare præſumpſerint: extunc homines damnati, ſiue nobiles ſiue ignobiles, ad præſentiam Comitis Parochialis & Iudicis nobilium Comitatus illius, in quo huiuſmodi deſcenſus & damna facta & illata extiterint, accedentes, ſuper quantitate damnorum, quæ ſibi illata fore conqueſti fuerint; ſi Nobiles, per ſe: ſi vero ignobiles fuerint, cum ſuo villico; & duobus villicis ſuis domi ſuæ ex vtraque parte proxime coniunctis, iuramentū præſtent, ipſique Comites & Iudices nobiliū ſuper huiuſmodi damno & iuramento, ipſi conquerenti literas eorum teſtimoniales tradant, vigore quarum quamprimū ad Curiam Regiam in præſentiam Iudicum & Iuſtitiariorum ipſam Curiam iudicantiū acceſſent, mox abſq; vlteriori probatione & litium protractione, eiſdem conquerentibus & damnificatis, iuxta contenta literarum Comitis & Iudicis nobilium illius Comitatus, in quo huiuſmodi damna per quoſcunque exercituantes illata fuere: quibus quidem literis, abſq; vlterioris probationis requiſitione, ex vigore præſentis conſtitutionis, plena fides adhibeatur, ex parte cuiuslibet damnū inferentis omnimoda ſatisfactio damnorum, necnon expenſarū, pro ipſis damnis exquirendis factarum, ſentētialiter fieri decernatur, & cū executione debita, finaliter & effectiue, per ſententiā iudiciariā, quā Palatinus & Iudex Curiæ pro tempore conſtitutus, vel eorū Vicarii & Sigilliferi literatorie dare & proferre teneantur: Comitibus & Vicecomitibus, & Iudicibus nobilium illorum Comitatuum, in quibus ipſi exercituantes, qui præmiſſa damna irrogaſſe modo ante lato comprobati fuerint, poſſeſſiones & bona habere dignoſcūtur, per huiuſmodi literas ſententiales ſcribatur & demandetur, quatenus ipſi mox, receptis dictis literis ſententialibus, huiuſmodi læſis & damnū paſſis, ex parte ipſorum damna inferentium, per ablationem rerum, & bonorum eorundē, & ſi neceſſe fuerit, poſſeſſionū occupationes, ſuper omnib. in huiuſmodi literis ſententialibus contentis, coram teſtimonio alicuius Capituli vel Conuentus, omnimodam & indilatam ſatisfactionem teneantur exhibere.

11. Quicunque autē ex huiuſmodi exercituantib. potentialiter ſeu voluntarie ſucceſſiones, & cōbuſtiones, aut deprædationes villarum & poſſeſſionum, exactiones Eccleſiarum, Nobilium, & viro-

rum

tum Eccleſiaſticorum propriam Curiam, & domorũ inuaſiones, & deprædationes, mulierũ vel virginũ ſpoliationes, raptus & dehoneſtationes, hominũ verberationes & vulnerationes, & alios ſimiles & maiores & enormes actus potẽtialiter cõmittere præſumpſerint: extũc contra tales, præmiſſo modo & ordine in illis comitatib. in quib. huiuſmodi potẽtialiter patrata fuerint, inquiſita & cõperta veritate in facto potẽtiæ cõuincantur, & ex parte eorũ, indilata ſatisfactio, modo ſuperius declarato, per ſententiã iudiciariã impendẽda declaretur & demãdetur, ac per Comites Parochiales & Iudices nobiliũ ipſius delinquentis, & in facto potentiæ cõuicti, ad executionẽ earundem ſententiarũ per occupationes poſſeſſionum, rerum & bonorum ablationes, & alia in talibus fieri ſolita, per Palatinum & Iudicem Curiæ realiter & effectiue procedi literatorie committatur & demandetur.

In cuius rei memoriã firmitatẽq; perpetuã, præsẽtes cõceſſim' literas noſtras, pẽdẽtis & authẽtici ſigilli noſtri noui duplicis, quo vt Rex Hũgariæ vtimur, munimine roboratas. Datũ Budæ, in * feſto B. Gregorii Papæ, Anno Dñi milleſimo quadringẽteſimo triceſimo quinto: Regnorũ noſtrorũ anno, Hũgarici quadrageſimo octauo, Romanorũ vigeſimo quinto, Bohemiæ decimo quinto, Imperii vero ſecũdo.

IIII. Idus Martii.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1435.

EDICTVM

De Saluo conductu Concilii Baſileenſis, Perſonarumque ad illud euntium, ibidem ſtantium, & inde recedentium.

SIGISMVNDVS Dei gratia Imperator Romanorum ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

Notum facimus tenore præſentiũ vniuerſis, quod licet pridem, dum ſacrũ, ſanctum generale Baſileenſe Conciliũ exordiũ ſumeret, ex inſtitutione præcedentiũ ſacrorũ Conciliorũ, nos omnib. & ſingulis Eccleſiaſticis & Secularib. perſonis illuc venientib. ibidem ſtantibus, & abinde recedentibus, noſtrũ ſaluum & ſecurum conductũ dederimus & conceſſerimus, quemadmodum nobis tanquã Aduocato & primo Protectori ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & ſacrorũ Conciliorum digne cõueniebat: eaſdem etiam perſonas cuiuſcumq; dignitatis, ſeu conditionis exiſterent, in noſtram ſpecialẽ protectionem aſſumentes: tamẽ intellecto, quod nonnulli, licet ſuperuacue, dubitẽt, ne ꝓpter diffidationem, quam Philippo Duci Burgũdiæ fecimus huiuſmodi noſtra conceſſa libertas poſſet lædi ſeu infringi, quod tamen noſtræ intentionis nũquam fuit, neq; eſt, cum ipſam diffidationem ſolũ pro recuperatione * iurium ſacri Romani Imperii & nullius perturbatione fecerimus, ſtatuimus pro ſecuritate ipſius ſacri Concilii, cuius felicem & deſideratum ꝓgreſſum ſemper concupiuimus, cum non mediocri noſtra exhibita opera ſalubriter prouidere, & mentẽ noſtram ſynceram declarare, ne quiſquam nobis imputare habeat, nos aliqd intentaſſe, ꝙ quomodolibet eſſe poſſit ad perturbationes ipſius, ſeu veniẽtiũ, ſtantiũ, ſeu recedẽtium. Idcirco animo deliberato, & ex certa noſtra ſcientia iterũ de nouo ac ex ſuperabundanti (licet profecto nõ ſit) cum intentio noſtra ad indemnitatem & libertatem ipſius ſacri Concilii ſemper illæſa & integra fuerit atq; ſit, vniuerſos & ſingulos Prælatos, Principes, Doctores, Magiſtros, Ambaſiatores, Nobiles, & quaſcũq; Eccleſiaſticas & ſeculares perſonas, cuiuſcũque ſtatus, gradus ſeu conditionis exiſtant, vt ſacrum Concilium feliciter ſuper his, pro quibus congregatum eſt, cõtinuari poſſit ad reuerentiam Dei, releuationem Orthodoxorum, & honorem vniuerſalis Eccleſiæ in noſtram ſpecialem ſaluagardiam, tuitionem & protectionem grato & deuotiſſimo animo recipimus per præſentes; Volentes & ordinantes authoritate Cæſarea præſentium per tenorem, quod omnes & ſinguli ad dictum Concilium accedentes, in eodem permanentes, & ab eodem recedentes, in noſtra Imperiali cuſtodia, non obſtante diffidatione præmiſſa, quodque ab aliquo non moleſtentur, inquietentur, vel aliquam iniuriam ſeu moleſtiam patiantur: mandantes vniuerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & ſecularib, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus Magnatibus Proceribus, Militibus, Clientibus, Capitaneis, Poteſtatibus, Gubernatoribus, Rectoribus, Burggrauiis, Caſtellanis, Officialib. Iudicib. telonearib. boletariis paſſuum, Cuſtodib. ciuitatum, villarum, & quorumcumque locorum Cõmunitatib. & Rectorib. eorundẽ, cæteriſque noſtris & Imperii ſacri ſubditis & fidelib. firmiter & diſtricte, eoſdẽ ſerioſiſſime requirentes, quatenus vniuerſis & ſingulis Prælatis, Principibus, Nobilibus, & Magiſtris, & Ambaſiatoribus quorumcumque Regum, Prælatorum, Principum, & Communitatum, Vniuerſitatumque totius Chriſtianitatis, qui ad præfatum Concilium auxiliante Dño acceſſuri ſunt, ibidem ſteterint, vel receſſerint, cuiuſcũque ſtatus, gradus, dignitatis ſeu cõditionis exiſtãt, noſtro & Imperii ſacri nomine fauorabilem & benignã debeatis impendere voluntatem, eoſdem cũ gentib. & familiarib. ſuis, ac bonis & reb. eorũ quibuſcũque faciatis pleniſſima libertate gaudere, ipſoſque fauorabiliter pertractare, ac eoſdem & eorum quemlibet cum bonis prædictis tute & ſecure per territoria, ciuitates, caſtra, caſtella, oppida, villas, itinera, paſſus, portus, pontes & terras, ac iuriſdictionis veſtræ loca, nobiſque ſubiecta, ire, tranſire, ſtare & morari, eundo ad dictum Concilium, & redeundo ab eodem permittatis: immo eiſdem amore ſanctæ

matris

* quæ Dux Burgundiæ in tractatu Attrebatẽſi, hoc anno 1435. inter Regẽ Franciæ & ipſum facto per delegatos Concilii Baſileenſis, cõtra quorum incompetẽtiam Imperator ſolenniter erat proteſtatus Imperio ſubtracta in Regnum Francorum tranſportauit. Copiã totius tractatus illius leges tom. 4. Concil. general. Pag 155.

matris Eccleſiæ, ob reuerentiamque ſacri Concilii, ac noſtram & ſacri Imperii beneuolentiam ſingularem, dum & quoties requiſiti fueritis in his, quæ ſecuritatem & celeritatem ipſorum concernunt itineris, promotiuam & gratuitam ipſis oſtendere realiter & exhibere velitis & debeatis voluntatem, nec non eiſdem & cuilibet ipſorum de victualibus, domibus, expenſis ipſorum competentibus & conductis, petitis & requiſitis, pro rationabilibus ſalariis prouidendo. Sic enim fieri volumus, vt in fauorem præfati Concilii conceſſimus & concedimus per præſentes, quibuscumque litteris in contrarium factis ſeu fiendis non obſtantibus. Quicumque enim aliquē prædictum Concilium viſitantem, modo quocumque lædere præſumpſerit, ſciat ſe noſtram & Imperii ſacri indignationem grauiſſimam incurriſſe. Et econtrario quicumque viſitantibus, vndecumque ſint, noſtri amore fauores impenderit, certum ſe reddat, quod eidem ſingula beneficia impenſabimus gratia ſingulari, præſentium ſub noſtræ Imperialis Maieſtatis ſigillo teſtimonio litterarum. Datum Teruaniæ Strigonienſis diœceſis, Anno Domini MCCCCXXXV. menſe Maii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLIX. Romanorum XXV. Bohemiæ XV. Imperii vero III.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

CONFIMATIO

AnnoChriſti 1436.

Articulorum cum Huſſitis concordatorum per Legatos Synodales.

† vide de his Narrationem in Faſciculo rer. expetēdar. Ortvvini Grati, quæ & in princ. tom. 4. concil. gen. legitur. * anno 1435. de quo Conuentu vide Synod. Baſileenſ. tom. 4. Concil. p. 162. col. 2. Eſt autem Brunna opidum in Morauia diœceſis Olmucenſis.

SIGISMVNDVS diuina fauente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

Notum facimus tenore præſentium vniuerſis, quod ab alto nobis commiſſum officium tunc recte indubitanter exequimur, cum in his, quæ ad fidem Catholicam pertinent, ſanctæ matri Eccleſiæ ipſiuſque ordinationibus inhærentes, pro earum obſeruantia & executione partes noſtræ ſolicitudinis adhibemus. Cum itaque inter Legatos ſacri generalis Concilii, quod Baſileæ in Spiritu ſancto legitime celebratur, nomine & authoritate ipſius ſacri Concilii, & generalem Congregationē regni noſtri Bohemiæ & Marchinonatus Morauiæ, pro vnitate & pace quadam † Capitula concordata fuerunt, & manuum ſtipulatione firmata, debeantque ſigillorum munimine roborari, & ad executionem deduci, iuxta formam in noſtri præſentia * Brunnæ concordatam, & nunc nouiter coram nobis à Partibus recognitam & confeſſatam, Nos rei tam vtili ac ſalutari officii noſtri partes volentes authore Domino impartiri, Deoque & fidei Catholicę obſequium reddere, omnipotenti Deo & ſanctæ matri Eccleſiæ promittimus, & vouemus, quod poſtquam ipſa compactata fuerint, vt præmittitur, roborata, nos ea firmabimus & roborabimus, & ſeruari faciemus pure, ſimpliciter, & ſyncere, iuxta ſanum & bonum intellectum eorum, nec permittemus ea in aliquo violari, vel eis abuti, nec permittemus aliquem ad communionem ſub vtraque ſpecie coarctari, vel compelli quoquo modo in præiudicium compactorum. In cuius rei teſtimonium, ſigillum Maieſtatis noſtræ præſentibus eſt appenſum. Datum in Alba regali, Veſprimenſis diœceſis, Anno Domini MCCCCXXXVI. die VIII. Ianuarii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLIX. Romanorum XXVI. Bohemiæ XVI. Imperii vero III.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

AnnoChriſti 1436.

Quo Compactata & Concordata Legatorum Synodalium de Vſu Calicis petentibus concedendo iterum cumprobauit confirmauitque, Iglauiæ in Morauia Anno MCCCCXXXVI. quinto die menſis Iulii.

BOHEMIS ac Morauis Eccleſiaſticam vnitatem complectentibus, ſeque in cæteris omnibus, præterquam in vſu Communionis vtriuſque ſpeciei, vniuerſalis Eccleſiæ fidei ac ritui conformantibus, authoritate Domini noſtri Ieſu Chriſti & Eccleſiæ ſponſæ ſuæ, ſub duplice ſpecie, panis ſcilicet ac vini, his qui conſueuiſſent, diuinæ Euchariſtiæ communicare licebit. An vero ex præcepto Dei id fieri debeat, generale Concilium † Baſileæ congregatum diffiniet, & quod vtilitati fidelium ſalutique congruat, lege in perpetuum valitura conſtituet. Quo facto decreto, ſi nihilominus perſeuerauerint Bohemi & Moraui in eiuſmodi Communionis deſiderio, idque miſſa legatione petierint, ſacer *, Conuentus Bohemiæ ac Morauiæ Sacerdotibus communicandi ſub vtraque ſpecie perſonas ſibi ſubiectas, & in annis diſcretionis conſtitutas, & quæ id reuerenter poſtulauerint, libertatem impartietur: ea conditione adiecta, vt inter communicandum plebem publice inſtruant, non ſub ſpecie panis carnem Chriſti tantum, nec ſub ſpecie vini ſolum ſanguinem, ſed ſub qualibet ſpecie totum & integrum contineri Chriſtum.

† quod factum anno ſeq. 1437. in Seſſ. 30. planeve in hoc Decreto Imperiali habetur. * id eſt, Synodus nationalis.

SYNODI

Anno Chriſti 1437.

IMPERIALES
SYNODI BASILEENSIS
BVLLA
De Papæ Romani ſuſpenſione ab officio paſtorali propter eius lupinam Tyrannidem,
Miſſa ad ſacri Romani Imperii Electores in Conuentu Electorali congregatos.

SACROSANCTA generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, Venerabilibus Archiepiſcopis, & dilectis Eccleſiæ filiis, Nobilibus viris, Ducibus Illuſtribus ſacri Romani Imperii Electoribus ſalutem &c.

1. Deus pius & miſericors, Reges & Principes in terra conſtituit, vt ſanctuaria templaque ſua defenderent, & veluti quadrigæ quædam arcam Eccleſiæ ſanctiſſimam deportarent. Sunt ergo agri Dominici cuſtodes, pontes, arces, & diuinæ humanæque legis vehicula atque portus. Quamobrē ſi commiſſam eis curam intelligerent, nihil magis ſe debere exiſtimabunt, quam vt Eccleſiam ſanctam, pro qua Chriſtus, ne periret, in cruce orauit, tueantur. Quod vbi fecerint, tunc recte Reges ſeu Principes appellari poterunt, & Dei, qui eos ſupra homines conſtituit, iudicia miniſtrabunt. Porro in eo nunc tempore ſumus, vt ipſorum ſuffragia & auxilia eandem Eccleſiam implorare oporteat, vt ſuam pietatem oſtendere neceſſe ſit, cuius fauoribus freti huc conuenimus, dum remedium nullum melius viſum ſit ad huiusmodi flagitia ſubmouenda, quam vt ſacræ ſynodi generalis accerſitio haberetur, per cuius authoritatem, diſſidia abſuſusque abiecti tolli poſſent. Talis enim ſacer cœtus ſæpe antiquum humani generis hoſtem deuicit, & deformitates Eccleſiæ ſuſtulit. Teſtes ſunt Ariani, Neſtoriani, Sabelliani, aliique Hæreſiarchæ, qui cum Philoſophorum ſcholis expugnari non potuere, ſacrorum Conciliorum ſententia euerſi ſunt. Denique quanta ſemper fuit ipſorum ſacrorum generalium Conciliorum authoritas Canonica ſcriptura, quam vniuerſalis recipit & dogmatizat Eccleſia, demonſtrat, dum quatuor Synodos * vt ſacra Euangelia recipi iubet, veluti quæ columnæ & baſes quædam ſint in firmamentum Chriſtianæ relligionis poſitæ, per eas enim Catholica fides quadā claritate coruſcat, & Hæreticorum impietas cōculcatur. Alias etiam Synodos ſacris ritib. & legib. Sacerdotum radiantes, vt candelabra & ſpecula militantis Eccleſiæ, coli, amplectiq; ſuadet. Quamobrem dudum Catholici Principes cernētes populum Chriſtianum variis occurſibus in dies magis ac magis deprimi & labefactari, prætetita tēpora, quib. euenerunt ſimilia recolētes ſummopere ad celebrationem generalis Cōcilii intēderūt. Itaq; ſacra Conſtantienſis Synodus inde profecta eſt, qua conſultiſſime ſancitū fuit, vt de cætero generalia Concilia certis ſtatutis temporib. tenerētur, quaſi ea præcipua ſemita videretur, per quam ad mores reformandos & pacē recuperandam eſſet aſcenſus. Deniq; & ad hanc deuenimus, etiam authoritate Dñi Eugenii Papæ moderni, vt tandē extirpatis hæreſibus, flagitiis & deformitatib. ſubmotis, ac animis pacis dulcedine recreatis, quandoque ſacer ordo refloreat, & leges ac mores diu perditi reuiuiſcāt. Eaque acta iam feliciter extitiſſent, niſi dicti Domini Eugenii Papæ impedimenta notoria obſtitiſſent. Nihil enim adeo vacauit, quam vt prætenſa ſua diſſolutio huius Synodi effectui mandaretur, nunc Nunciis, nunc litteris figmentis variis refertis, cunctorū animos exercitando, vt rei tam execrabili annueretur. Sed veritas, quæ dum plene defenditur, raro vincitur, inuicta remanſit: atque amotis errorum nubibus eam indies proſperaturam minime dubitamus.

* &

2. Proinde ingēti admiratione detinemur, cur tam adeo animi veſtri erepti, tantoque ardore obſcurati videātur, cū obſecrare exhortarique non deſinatis; vt in proceſſu aduerſus eundem Dominum Eugenium incepto ſuperſedere: immo id ſtupendū magis extitit, monitorium ſuſpenſionis pœnam cōtinens, relaxare ac alterare deberemus. Annon cogitatis, quid idem Dominus Eugenius patrauit, quid indies indurato animo molitur? Iactata ſcilicet fundamenta recuperandæ quandoque pacis, & morum reformationis euertere, dum ſacratiſſimum hoc Concilium tam legitime inchoatum nititur annullare. Annon videtis, ſi ſuæ ſententiæ pareatur, vt non ſolum hanc Synodum euaneſcere oporteat, ſed ne de cætero aliæ fiant, facile euenturum? profecto in id ſua pergere videtur intentio, vt quod totius orbis ſalute, veſtris & aliorum Principum conſiliis auxiliisque effectum eſt, momento excitat aboleaturque. Arbitramini ergo, quantum, quale quid ex humeris noſtris pendeat, quid ſit inſuper quod rogatur, & à quibus id tam enixe rogatum ſit: nempe Chriſtianus populus, pacem eſuriens, diſciplinamque perditam repetens, ex nobis iuſtitiam expectat, ſi quis talia damnabiliter impedire vellet. Nos autem vniuerſalis conſtituit Eccleſia iudicaturos malignantium impietatem, vindicaturosque eandem in dextera virtutis ſuæ. Quod ergo noſtrum non eſt; à nobis non expetite Chariſſimi filii. Id pium eſt rogare, quod decet & licet rogatos facere. Noſtra ſiquidem cura ea præcipue eſſe debet, ne vniuerſalis Eccleſiæ authoritas contemnatur: atque vt poteſtas, quæ ſibi à Deo tributa eſt, illibata permaneat: quam violare idem Dominus Eugenius notorie viſus eſt, dum hanc Synodum præcipiti Zelo diſſoluere tentauit. Et quod eſt grauius; obſtinate perſeuerare non deſinit.

Papa non eſt ſupra Eccleſiam neque iudex Eccleſiæ.

Quomo-

Quomodo ergo rem hanc tam Eccleſiæ periculoſam diſſimulare poſtergareq; poſſumus, niſi tanti exceſſus participes eſſe velimus? Denique ſi impunis & inexpugnatus exceſſus huiuſmodi relinquatur, quis vnquam Romano Pontifici, quamquam improbiſſimo, contradicet? quis in generalis Concilii authoritate confidet? Cedat ergo vni hominum omnis homo? Cunctane eius arbitrio committantur? Obliuiſcamur Chriſtum ſæpe, vt Euangelica doctrina teſtatur, poteſtatem clauium Apoſtolis, in quib. repræſentabatur Eccleſia, tradidiſſe, & non in fide, quæ omnes Catholicos complectitur, ſed in ſolo Petro, Eccleſiam fundauiſſe fateamur? Etiam Conſtantienſe Concilium illuxiſſe hominibus * confiteamur, dum Synodum generalem immediate à Chriſto poteſtatem habuiſſe, etiam ſupra Papam, in his quæ pertinent ad extirpationem hæreſum, ac generalem reformationem in capite & in membris, declarauit? Non hæc ſunt, quæ conniuentibus oculis tranſire debeamus, ſed ſeueritate opus eſt, dum leuia argumenta non proſunt. Debuiſſemus quidem citius his rebus præſcribere, & huiuſmodi Domini Eugenii iacula refellere. Sed nunc dum vlterior expectatio onuſta vndique eſt periculis, mutiendum non erit. Quod ergo pridem veſtræ litteræ in generali ſacra noſtra congregatione recitatæ requirebant, vt ab vlteriori proceſſu aduerſus Papam abſtinere, & monitorium decretum relaxare dignaremur, libenter impleremus, niſi in ea reparatum diſcrimen vniuerſalis Eccleſiæ appareret. Toties enim dilationes repetitas fomenta malorum, & præcipue contemptum Eccleſiæ peperiſſe, exploratiſſimum eſt. Ignoraſſe autem vos videmus, dum eas litteras decreuiſtis, nouiſſime inſtantiſſimis precibus Chariſſimi Eccleſiæ filii Sigiſmundi Romanorum Imperatoris Illuſtriſſimi, & eiuſdem Eccleſiæ Aduocati, nos ad dies triginta eidem Domino Eugenio terminum prorogaſſe. Præfato enim Sigiſmundo ob tam ingentia merita inexplicabileſque labores, quos hactenus pro vniuerſali ſuſtinuit Eccleſia, nuncque in præſentiarum ſuſtinet, id negare minime potuimus. Sed cum nullam de cætero dilationem expeterent, & decretis noſtris libere acquieſcere pollicitus ſolenniter extiterit, prout in prorogationis decreto inſertum eſt, & diximus & conſtituimus ſolenni in ſeſſione, nullum alium de cætero ad cuiuſcumq; inſtantiam terminum præbituros. Minime autem dubitamus, ſi hæc vobis innotuiſſent, quod preces huiuſmodi porrectæ non fuiſſent. Neque ambigui ſitis, ſi quid ſit quod ſine Chriſtiani populi diſcrimine & animarum periculo fieri poſſit, non obliti ingentium meritorum veſtrorum, & nec ignari quanta & qualia in vniuerſis Eccleſiæ commoda indies efficere valeatis, quam libenter veſtram in complacentiam ageremus, faciemuſque Deo dante, dum ad talia ſe facultas obtulerit. Sinite ergo, Chariſſimi fili, nos in iuſtitiæ dextera huiuſmodi exceſſus propellere, & vineam Domini ſub veritatis clypeo reformare. Imitamini, obſecramus, Chriſtianiſſimum ac potentiſſimum illum Romanorum Imperatorem Carolum Magnum, qui cum Romæ Synodo congregata, vt aduerſus * Symmachum Papam accuſatores audiri deberent, interrogaretur, quam in partem iudicium ſuum penderet, Deo inſpirante, reſpondit: *Synodalis eſſe arbitrii, in tanto negotio ſequenda præſcribere & ſtatuere, nec aliquid ad ſe præter venerationem de Eccleſiaſticis negotiis pertinere.* Id quidu facietis, vt certiſſimi pene ſumus, apud Deum immortalem gratiam, & apud homines laudes ampliſſimas conſequemini. Datum Baſileæ &c.

Matth. 18. Ioan. 20.

* for. diffitèamus.

* imo Leonem III.

SYNODI BASILEENSIS

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 1438.

De non impedienda Eccleſiæ Reformatione in capite & in membris, & quod Papa ſubiectus ſit Concilio, quodque tyrannica eius adminiſtratio à Concilio ſuſpendi debeat.

Datum Oratoribus Vicariorum & cæterorum Electorum Imperii Romani, &c. Francofurti in Conuentu Electorali congregatorum, inſtantibus vt ſuperſederetur in proceſſu Papæ Eugenii.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Audiuit hæc ſancta Synodus affectionem deuotiſſimam Venerabilium Archiepiſcoporum, & cæterorum Illuſtrium Principum Electorum ſacri Imperii, ad pacẽ & quietẽ Eccleſiæ, quam vos egregii ipſorũ Oratores in noſtra congregatione generali diſerta oratione reſeraſtis. Viciſſim quoq; audierunt diſcretiones veſtræ zelũ ſyncerum, quẽ ſancta eadẽ Synodus ad ipſius Eccleſiæ ſalutem & pacem ſemper geſſit, veluti per Venerabilẽ Archiepiſcopum Panormitanũ ex ordinatione huius ſacri Concilii fuit in eadem congregatione latius explicatũ. Deinceps pro affectu, quem ad pacem in cordib. noſtris ſedulo gerimus, ab eiſdẽ diſcretionib. veſtris inter Deputatos huius ſacri Concilii quæſitũ eſt, vt media ad pacem ipſam opportuna velletis aperire. Nam hæc ſancta Synodus omnia media intendebat gratis animis amplectari, per quæ authoritas Eccleſiæ ſeruaretur illæſa, & reformatio tandis expectata temporib. & pro qua iam in Conciliis Conſtantienſi, Senenſi, & iſto Baſileenſi tot ſunt adhibiti labores, aliquem tandem fructuoſum ſortiretur effectum, ad Dei gloriam & animarũ ſalutem. Vos verò pacis inueniẽdæ ſpẽ vos habere dixiſtis, ſi ſuſpenderetur proceſſus aduerſus Dñm Eugeniũ Papã Quartũ inchoat', & interim opera daretur per Dños veſtros Illuſtres, vt ipſe Dñs diſſolutionẽ prætenſã Concilii per eũ attentã reuocaret, & ea quæ aduerſus hoc ſacrũ Cõciliũ egerat, de quib. atq; etiã de iuſtitia ipſius Concilii, Dominos veſtros plene informatos eſſe commemoraſtis. Vtque inſuper ipſe Dominus Eugenius Decreta Synodalia ſuſciperet, & de congregando Concilio pro Græcis ſe non intromitteret, ſed fieret apud Græcos ipſos inſtantia, vt venirent ad aliquem * trium locorum electorum per Concilium. Quod ſi obtineri non poſſet, videretur de aliquo tertio loco eligendo, qui & Concilio & Papæ

* videl. Baſileam, Auenionem, & Nicæam Sabaudiæ.

Papæ tutius & accommodius foret, adiicientes quod ad Papam ſuper his deſtinaremus Oratores. Et tandem ſi concordia aliter non poſſet inueniri, ſuper ipſius tertii loci electione Concilium & Papa in aliquos compromitterent. Quibus per vos ex optima intentione & Zelo ſyncero (vt credimus) expreſſis, matura deliberatione præhabita, duximus hoc modo reſpondendum.

1. Laudamus & commendamus plurimum deuotionem Venerabilium Archipræſulum, & cæterorum Illuſtrium Dominorum veſtrorum atque veſtram, quam ſimul & iuſtitiam huius ſacri Concilii attentius conſiderare, & pacis media inuenire conari conſpicimus, laboribusque ipſorum ac veſtris gratia eſt habenda. Nos quoque ea cupimus efficere, quæ ad pacem ſalutarem conſequendam, & ipſorum veſtrorum deſideriorum efficaciora ſint. Speramus autem, fauente Chriſti clementia, pacem ipſam nobis & vobis pariter deſideratam inueniri poſſe, ſi ſororem pacis iuſtitiam non prorſus abiecerimus. Nam ita iuſtitia & pax oſculatæ ſunt, atq; tali vinculo fœderatæ, vt quisquis vnam ſine altera quærit, neutram valeat amplecti. Si conſtantibus animis viam iuſtitiæ & veritatis ingrediamur, authoritatem Eccleſiæ & determinationes fidei iam in pluribus Conciliis promulgatas, atque per vniuerſalem Eccleſiam approbatas, totis viribus defendamus, quæ concorditer acclamant, Romanum Pontificem teneri obedire vniuerſalibus Conciliis in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem ſchiſmatis, & reformationem Eccleſiæ in capite & membris ac pertinentibus ad ea, vt quod veritas ipſa declarata ſonat, opere impleatur, pacem optimam & nunc & in futurum vniuerſa Eccleſia conſequetur. Nec Romani Pontifices pro libito ſuę voluntatis implendæ aduerſus vniuerſales Synodos tanta bella mouebunt in continuam perturbationem Eccleſiæ, ſed benigne amplexabuntur, quæ vniuerſali concilio ſunt inſtituta pro ædificatione ipſius Eccleſiæ & animarum ſalute. Ipſi quoque hoc pacto à Synodis vniuerſalibus omni fauore & honore tractari merebuntur.

3. Inducunt nos præterea exiſtimare de futuris, Dominum Eugenium Papam Quartum facilius ad hanc pacem inclinari poſſe pro ſalute animæ ſuæ, & totius Eccleſiæ, ſi proceſſus inchoatus ad hanc ſanctam Synodum continuetur, quam ſi eodem proceſſu ſuſpenſo, nudis precibus de hoc interpelletur. Meminiſtis, vt credimus, dum altera vice Concilium diſſolueret, neque precibus inclytæ memoriæ Sigismundi Imperatoris Romanorum, nec Archipræſulum & cæterorum Illuſtrium Principum Electorum ſacri Imperii, aut quorumlibet aliorum, ad huiusmodi reuocandam diſſolutionem flecti potuiſſe, donec ad ſuſpenſionem ipſius ab adminiſtratione Papali hæc ſancta Synodus procedere decreuit. Vbi vero nunc longe grauiora, longe duriora peregit, & ſemel reuocatam diſſolutionem iterum attentauit, quid putandum eſt ex dilatione proceſſus euenturum, niſi duriorem ipſius in suo propoſito perſiſtentiam? Iam ſemel poſt eius accuſatam contumaciam, dilationem ſexaginta dierum ad inſtantiam præfati Imperatoris ac Illuſtrium Dominorum veſtrorum dedimus. Et poſt lapſum illorum adhuc aliis pluribus diebus expectauimus. Quid iſtæ dilationes profecerint, vos ipſi conſpicitis? quoniam etiam Dominos veſtros Illuſtres literas & Nuncios ad eundem Dominum Eugenium miſiſſe commemoratis. Et quanquam plurimum ſit eorum diligentia commendanda, nihil tamen ad ſalutem Eccleſiæ Dei obtentum eſt. Interim ipſe Dominus Eugenius literas & Nuncios ad diuerſas regiones miſit, in huius Concilii impugnationem: interim plurimos ad adeundum prætenſum Ferrarienſe Concilium conuocare ſtuduit, in ſciſſuram Eccleſiæ: interim laborauit vt Græcos ad locum, quem vellet, poſſet adducere, vt ſub vmbra conuentionis eorum correctionem effugere, & obedientiam quam huic ſanctæ Synodo exhibere tenetur, eludere valeret. Cuius rei aſſequendæ gratia aduerſus honorem Eccleſiæ Latinæ plurima ſcandala per ipſum Dominum Eugenium atque etiam in oculis Græcorum commiſſa ſunt: & nunc in foribus eſt ſchiſma inauditum duorum conciliorum, per erectionem ipſius prætenſi Concilii Ferrarienſis. Iam imminet ſperatæ reformationis extinctio, authoritatis vniuerſalis Eccleſiæ proſtratio, ſi non celeriter occurratur; neque aliud remedium nobis ſupereſt, quam vt per continuationem proceſſus & iuſtam ſuſpenſionem ab adminiſtratione Papali, ipſe Dominus Eugenius ad viam iuſtitiæ & ſemitam veritatis reducatur, per quam ... atiſſima non tantum in hoc tempore, ſed & diebus futuris donetur populo Dei. Nec iſta ſuſpenſio ... ipſius depoſitio: adhuc illa differetur: nec ad eam niſi cum magna maturitate hæc ſancta Synodus procedere intendit. Et interim Illuſtrium Dominorum veſtrorum pia deuotio apud ipſum Dominum Eugeniũ laborare poterit, vt pacẽ Eccleſiæ donet. Longe quoq; facilius, Deo adiuuante, ſua cõſequentur deſideria, vehementiusq; Dominũ ipſum ad pacis amplexus excitabunt, imminente depoſitione, ſi non aſſenſerit precibus ipſorum, quã ſi ſuſpenderetur proceſſus. Erit enim per Dei gratiam ſuſpenſio non letalis vulneratio, ſed medicina ſalutaris. habebitisq; in vlteriori dilatione, quod à nobis expoſcitis, tempus proſequendi ſalubria media pacis, ad quorũ cupitos amplexus hanc ſanctam Synodum ſemper pacatam inuenietis. Offert autem hæc S. Synodus Venerabilibus Archiepiſcopis & Illuſtribus Dominis veſtris plurimo honore digniſſimis quicquid ad pacem & proſperitatem Imperii & omniũ Prælatorum atq; Principũ inclytæ Germanię efficere poterit, exhortans in Domino deuotiones eorũ, vt ſaluti Eccleſiæ ac paci ſemper & auxilia huic ſanctæ Synodo iugiter largiantur, & bona concordia atq; diligentia debita talẽ futurum Imperatorẽ eligere curent, qui languoribus vniuerſalis Eccleſiæ ſua aduocatione ſubuenire poſſit, & vniuerſum populũ Dei inter præſentium ... calamitates conſolari, ad ipſius omnipotentis Dei gloriam & honorem, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Datum Baſileæ in congregatione noſtra generali, XVI. Calend. Februarii, Anno à natiuitate Domini M CCCC XXXVIII.

Qq ALBER-

CONSTITVTIONES

ALBERTI II. AVSTRII IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETA

Edita Budæ in Hungaria Anno Domini MCCCCXXXIX.

Anno Chriſti 1439.

NOs ALBERTVS Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex: Dux Auſtriæ & Stiriæ, Marchioque Morauiæ &c. Memoriæ commendamus, tenore præſentium ſignificantes, quibus expedit, vniuerſis, quod Excellentiſſimo Principe, Domino SIGISMVNDO Romanorum Imperatore ac præfati Regni Hungariæ &c. Rege, patre noſtro chariſſimo, laudandæ memoriæ, tempore nouiter præterito, Deo cœli, cuius nutui humana fragilitas nequit obuiare, volente, viam vniuerſæ carnis ingrediente, nobisque (fauente diuina clementia) in regimen & ſolium ipſius Regni Hungarici votiue ſuccedentibus, Prælatorum & Baronum, necnon Procerum & Nobilium Regni noſtri Hungarici Vniuerſatis identitas, noſtrum Regium conſpectum adeundo, & libertates ipſius Regni noſtri, quibus ipſi Prælati & Barones ac Nobiles, eorumque prædeceſſores, temporibus Diuorum Regum, præſertimque quondam Sereniſſimi Principis, Domini Ludouici, Regis fœlicis recordii, prædeceſſoris noſtri, freti fuere & gauiſi, in quam plurimis ſuis articulis diminutas eſſe recitantes, & noſtram Regiam Serenitatem ſuper reformatione ſtatus dicti Regni noſtri precibus & inſtantiis propulſantes, infra ſcriptos Articulos, & in eis contenta, noſtris literis inſeri, & conſcribi facere, approbare, & in eiſdem ſe per nos illibate conſeruare, humilime ſupplicarunt; nos quoque promiſimus, imo promittimus bona fide, quod Articulos infraſcriptos tenere & implere volumus & debemus.

Artic. I.

De reformatione conſuetudinum Regni.

PRimo, quod antiquas leges & conſuetudines huius Regni, & libertates regnicolarum, Eccleſiaſticorum & ſecularium, cuiuslibet ſtatus, ad priorem ſuum modum & ſtatum, quantum de iure, & cum honore eorumdem Prȩlatorum, & Baronum, ac Regni Nobiliū conſilio & auxilio poſſumus, reducemus, redintegrabimus, reformabimus, & de cætero in eiſdē manutenebimus & cōſeruabimus.

Artic. II.

De electione Palatini.

INſuper quod Regia Maieſtas Palatinum Regni, antiqua conſuetudine Regni noſtri requirente, eligat; & quod idem Palatinus ex parte regnicolarum Regiæ Serenitati, & ex parte ipſius Regiæ Maieſtatis regnicolis, iudicium & iuſtitiam facere poteſt, & teneatur: quod conſilio Prælatorum & Baronum ac Regni Nobilium pari voluntate eligatur.

Artic. III.

De ſtipendiis, & exercitu generali.

ITem, quod Regia dignitas, pro tuitione Regni & confiniorum, ipſiusque conſeruatione, hominibus ſuis exercitualibus de ſtipendio Regali diſpoſitiones facere, ſic, quod regnicolas ipſi ſtipendiati exercituantes non prædentur; exercitus vero generalis regnicolis tam diu, donec huiusmodi ſtipendiati exercituantes aduerſariis reſiſtere poterunt, non ꝓclametur. Vbi autem ipſi exercituantes regnicolas prædati fuerint, tunc tales pronuncientur ad inſtar aliorum patratorum actuum potentiariorum. Dum vero neceſſitate vrgente, exercitum generalem proclamari contigerit, tunc Nobiles Regni vltra metas & confinia Regni, ex quacumque parte eiusdem Regni, inuiti more exercituantium non ducantur, antiqua eorum libertate requirente.

2. Item quod nouitates, & nociuæ conſuetudines introductæ, aboleanter, & deſtruantur.

Artic. IV.

Quod officia exteris nationibus non conferantur, & quod Domini Prælati & Barones, homines forenſes non conſeruent.

ITem alienis & forenſibus hominibus, cuiuscumque nationis & linguagii exiſtant, officia in ipſo Regno noſtro non cōmittemus; nec caſtra, fortalitia, metas, poſſeſſiones, honores, Prælaturas, Baronias, Comitatus, vel quaſcumq; Eccleſiaſticas vel ſeculares dignitates, ad tempus vel in perpetuum, extraneis & forenſibus, niſi hominibus Hungaris, conferemus. Quodque Prælati & Barones, homines extraneos & forenſes non conſeruent.

Artic. V.

Quod prouentus Regales ſolis incolis Regni in arendam conferantur.

ITem de triceſimis, lucro Cameræ, montanis, vrburis, cuſſionibus monetarum, cameris ſalium, eorundemque Comitibus, necnon marduris, quinquageſimis, & quibuscumq; Officialibus in arendam, vel adminiſtratiue, ſeu aliter quouis modo, ſimiliter hominibus idoneis, coronæ Hungariæ ſuppoſitis, & non extraneis, liberam diſponendi facultatem, modo conſueto, habeamus.

Artic.

Artic. VI.

De lucro Cameræ, quinquageſima & mardurinis.

ITem quod lucrum Cameræ in Regno Hungariæ, quinquageſimam in partibus Tranſyluanienſibus, ac mardurinas in Regno Sclauoniæ, exigi conſuetas, exigi, more alias ab antiquo conſueto, redimendi, & ad ſtatum tempore præfati quondam Domini Ludouici Regis obſeruatum.

Artic. VII.

In Domini Prælati & Barones duas dignitates tenere non poſſint.

ITem Prælati & Barones duas dignitates, honores, Baronias, ſcilicet ſeculares & Eccleſiaſticas, ſimul tenere non valeant; nec homo ſecularis ſiue vir Eccleſiaſticus, dignitates Eccleſiaſticas occupatiue ſeruare poſſit.

Artic. VIII.

De cambiis forenſium mercatorum.

ITem nullus mercatorum forenſium, & extraneorum, cuiuscumque nationis exiſtant, ad mercandum ſeu forizandũ, in medium Regni, ſed ad loca tempore prætacti quondã Lodouici Regis ad forizandũ & emẽdum & cambiendum deputata, negociationes ſuas peracturus, more conſueto accedat.

Artic. IX.

De moneta non immutanda, & de cuſſione obulorum.

Item quod monetam auri & argenti, in valore & curſu, quibus pronunc exiſtit, ſine conſilio Prælatorum, Baronum & Regni Nobilium non immutabimus: ſed cudantur obuli in eadem lega, qua maiores denarii cuduntur; quorum obulorum duo vnum integrum denarium valeant: Et quod ...es Dominum Archiepiſcopum Strigonienſem & Magiſtrum Tauernicorum, vnus fidelis & idoneus vir, in probatione huiusmodi cuſſionis monetæ, auri ſcilicet & argenti, deputetur.

Artic. X.

De extraneis monetis & ſalibus.

Item monetæ & pecuniæ atque ſales forenſes in regnum non introducantur, & nec acceptentur, & ...e hoc fiat prouiſio celerius quantum poteſt.

Artic. XI.

Quod Domina Regina officiolatus ſolis regnicolis Regni conferat

...em quod diſpoſitio pro Sereniſſima Principe, Domina Elizabeth Regina, & eius ſtatus honoris conſeruatione, ex quo eſt hæres huius Regni, fiat, vbicumque vult in Regno: ſic tamen, quod ipſa ...una Regina, honores & officiolatus ſuos nõ extraneis & alienis, ſed incolis huius Regni, quibus...que maluerit, conferendi, & collatos, dum ſibi placuerit, ab eiſdem, ſecundum ſuum arbitrium, ...facultatem auferendi.

Artic. XII.

De captiuis in exercitu, tempore pugnæ erectis, & de facultate bellantium diſponendi de eiſdem

...m dum in exercitibus & pugnis, ſeu quibuscumque Regis cum inimicis Regno committendis, ...ngaros aliquos de hoſtibus captiuare, vel aliquid aliud lucrari contigerit: tunc ipſi Hungari hu...odi captiuos, & lucrum, exceptis notabilibus perſonis vel Capitaneis ipſorum exercituum ini...rum Regiæ Maieſtatis, in captiuos pertinentes, quos nos ab ipſis captiuantibus, pro donis con...s recipere valeamus, pro ſe retinendi vel vendendi, aut Eccleſiis perpetuæ ſeruitutis iugo traden...donandi habeant facultatem.

Artic. XIII.

Quod in defenſionibus metarum Regni, Maieſtas Regia conſilio regnicolarum vtetur.

...n quod in defenſionibus & conſeruationibus metarum, & confiniorum huius Regni, conſiliis ...icolarum vtemur.

Artic. XIV.

Quod honores ſeculares incolis huius Regni conferantur.

... honores ſeculares, abſque quolibet conſilio, hominibus iſtius Regni Hungariæ, & non adue... ...berum arbitrium conferendi, & ab eiſdem auferendi habeamus.

Artic. XV.

Quod poſſeſſiones forenſibus non conferantur: incolis etiam pro ſeruitiis, & non pro pecuniis, donentur.

... ſed benemeritis incolis tantum Regni & ... poſſeſſiones & iura poſſeſſionaria, non forenſibus, ...næ Hungariæ ſubiectis, iuxta eorum merita & obſequia, & non pro pecunia, conferemus. Per... vero venditiones, vel impignotationes iurium Regalium & Cameræ, nec cum conſilio nec ſi...ſilio quorumcumque faciemus.

2. Item quod præſcriptiones, ſeu diſpoſitiones ſuper metis & graniciebus inter Hungariam & Auſtriam prius factæ, in ſuo robore perdurent: de metis vero & graniciebus inter Hungariam & Morauiam, quicquid de conſilio eorumdem Prælatorum, Baronum & Regni Nobilium de iure facere debemus, libenter faciemus.

Artic. XVI.

De hoſpitibus & victualium procuratoribus.

ITem quod in poſſeſſionibus & bonis Nobilium & Eccleſiarum, ſeu quarumcumque ſecularium & Eccleſiaſticarum perſonarum, violentas exactiones victualium, procurationes hoſpitalitatum, & alias quaſcumque aggrauationes præter voluntatem inſtantium non faciemus, nec fieri permittemus, nec in domibus, & in locis Prælatorum, Baronum, & aliorum quorumcumque Secularium & Eccleſiaſticarum perſonarum, pro tractatibus habendis, & aliis quibuſcumque negociis diſponendis, ipſis inuitis morabimur, aut eos expenſis, victualibus, curruum & ſarcinarum vecturis, nunciorum & familiarium, & quorumcumque ad nos pertinentium procuratione, vltra eorum ſpontaneam voluntatem in aliquo grauabimus, ſicut abuſiue & contra voluntatem eorum, ab antiquo tempore retractis fieri erat inchoatum.

Artic. XVII.

De ſeruitiis exercitualibus Eccleſiaſticarum perſonarum.

ITem Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ à taxis non diu abuſiue introductis, liberæ & abſolutæ relinquantur; ſeruitia tamen exercitualia more alias conſueto facere teneantur.

Artic. XVIII.

De maritationibus filiarum Regiæ Maieſtatis.

ITem quod de maritatione filiarum noſtrarum agemus cum conſilio Prælatorum, & Baronum, Nobilium Regni noſtri Hungarici, necnon cognatorum & proximorum, atq; ſubditorum Regnorum ac Ducatuum noſtrorum.

2. Item quod Eccleſiaſtica beneficia vacatura non faciemus, neque permittemus per ſecularis occupare perſonas.

3. Item quod habitationem noſtram hic in Hungaria, more aliorum Regum, faciemus & continuabimus.

Artic. XIX.

Quod procuratores Regii & Reginales in ſede iudiciaria ſedere non poſſint.

ITem quod Procuratores Regiæ & Reginalis Maieſtatum in ſede iudiciaria, vna cum iudicantibus ſedere non poſſint, ſed interim cauſantes, tempore, quo videlicet cauſa ipſorum Regiæ & Reginalis Maieſtatum agitur, ſtare debeant: literas etiam per cauſidicos in ipſa ſede exhibentes, per ſe non inſpiciant, nec tractent ſui manibus, niſi Magiſtri iudicantium.

Artic. XX.

Quod Regia & Reginalis Maieſtates ratione indebitæ recaptiuationis iurium poſſeſſionariorum in æſtimatione conuincantur, & de impetratoribus iurium Regalium.

ITem in facto poſſeſſionum per Regiam vel Reginalem Maieſtatem, aut eorum Procuratoribus, qui per præſens in dominiis earumdem extiterunt, recaptiuandarum, & iuri Regio acquirendarum, quas Regalis ſeu Reginalis Maieſtas iure mediante, vigore huiuſmodi recaptiuationis appropriare non poſſent, contra tales, qui ſic indebite & abſque iure impediti, & expenſis fatigati fuerint, ipſa Maieſtas in æſtimatione talium poſſeſſionum ad inſtar aliorum ſimilia facientium regnicolarum, conuincatur. Et ſimiliter, ſi quipiam aliqua iura poſſeſſionaria, nomine iuris Regii ſe impetrarent, & eadem ipſi iuri Regio pertinere, comprobare non valerent, in æſtimatione eorumdem. Si vero tales impetrantes ante deciſionem cauſæ, in facto huiuſmodi iurium impetratorum, de ſe dominio ipſorum iurium, ac de prouentuum eorum perceptione occupatiue, ſiue alio quouis modo intromitterent, nec tandem iudice ſibi appropriare poſſent, contra partem læſam ſeu litem, & expenſis fatigatam in facto potentiæ, prout ordo iuris requirit, conuincatur.

Artic. XXI.

Quod Deſpotus, & Comes Ciliæ officiolatus Hungaris conferant.

ITem iuxta requiſitionem regnicolarum noſtrorum, nos vna cum eiſdem operabimur, quod Deſpotus * Raſciæ, & Comes Ciliæ, cæterique Magnates, dominia, videlicet poſſeſſiones, caſtra, caſtellitia, ciuitates, oppida, & alia bona in hoc Regno Hungarico habentes & tenentes, huiuſmodi fortalitia, oppida, ciuitates & poſſeſſiones, non aduenis & forenſibus, ſed Hungaris hominibus honore dare debeant.

* quæ olim ſuperior Myſia, in Nouel. 11. Iuſtin. Imp. Myſia ſecunda nomine eſt, nunc Bulgaria ... Eſt autem ea Regio Myſia ſuperior, quæ hodie Seruia, Decia regio.

2. Item honores & officia noſtra illis Hungaris, regnicolis noſtris, quibus voluerimus, more antiquo conſueto, iuxta huius Regni noſtri Hungarici conſuetudinem, conferemus.

Artic. XXII.

Quod ſolum Nobiles poſſint captiuari, qui in ſententia capitali conuincuntur.

ITem quod nullus Nobilum Regni, pro quibuscumque factis per quemcumque, præter talem, contra quem ſententia capitalis iuridice lata fuerit, poſſit detineri, ſeu quoquo modo captiuari.

Artic. XXIII.

Quod Nobiles decimas ſoluere non teneantur.

ITem Nobiles tam iobagiones habentes quam non habentes, decimas dare non teneantur, antiqua eorum libertate requirente.

Artic. XXIV.

*De proclamata congregatione; qui modus inſtitutus fuit olim tempore quondam DN. * Sigiſmundi Regis, per DN. Albertum Regem renouatus.*

VErum quia freque nti querela regnicolarum noſtrorum, imo quadam palpabili experientia teſte, noſtra percepit Celſitudo, quod nonnullas nouas poſſeſſionũ occupationes, & potentiariorum ...uum illationes, eoſdem regnicolas, inferiores videlicet à potentioribus multipliciter opprimi, & ...uari; ideo volentes inſolentiis & nouis *a* anteceptationibus, per media opportuna, viam præclude-... ſtatuimus & ordinamus, ſicut etiam in Decreto maiori antefati quondam Domini Sigiſmundi ...peratoris alias Poſonii de vnanimi Prælatorum, & Baronum, ac Procerum huius Regni noſtri No-...ium conſilio, aſſenſuque & voluntate edito, aperte continetur, quod quandocumque & vbicumq; ...int factæ nouæ poſſeſſionariæ, ac terrarum occupationes, potentiariæ vadiationes, ſeu rerum & ...orum ablationes, ſucciſiones ſyluarum, interemptiones, vulnerationes & verberationes hominũ, ...otum & poſſeſſionum inuaſiones, & deprædationes, ac alii ſimiles noui actus potentiarii maio-... extunc læſi, ac damna & iniuriam paſſi, impetratis literis noſtris Regalibus querimonialibus & ...ceptoriis, Comites Parochiales, & Iudices nobilium Comitatus illius, in quo facta huiusmodi pa-... extiterint, accedant & requirant. qui quidem Comites & Iudices Nobilium cum teſtimonio Ca-...li vel Conuentus illi Comitatui deſeruire ſoliti, à vicinis & commetaneis ac Nobilibus prouincia-...s ſub certis pœnis & huiusmodi literis noſtris Regalibus declarandis, in ſedem eorum iudiciariã, ...odum proclamatæ congregationis, partibus quoque litem habentibus conuocatis, ad fidem ...m Deo debitam, fidelitatem nobis & ſacræ Coronæ obſeruandam, tactis Sanctorum reliquiis ...tam, ſuper huiusmodi nouis occupationibus poſſeſſionariis, & aliis actibus potentionariis, ple-... & indilatam requirant veritatem; qua requiſita & inuenta, poſſeſſiones occupatas authoritate ... parte eis attributa mediante, reſtituant eiſdem, à quibus fuerant indebite occupatæ, ipſosque ...o in earumdem protegant & conſeruent. Alia vero bona, & valida potentia ablata, abſque de-...di dant & reſtituant.

*In Decretis Poſonianis art. 5.

a al. attemptationib.

Super facto autem potentiæ in talibus commiſſæ, partes vtrasque diſcuſſionem, & ſententiam ...m recepturi, ad certum terminum, mediantibus eorum, & dicti Capituli vel Conuentus literis ... totius facti exprimentibus, ac propria, & poſſeſſionum factum huiusmodi atteſtantium nomi-...tinentibus, in perſonalem præſentiam noſtram Regiam, aut Palatinalem, ſeu Iudicis Curiæ ...ittant: vbi abſque vlterioris termini & litigionarii proceſſus obſeruatione, & continuatione, partis non venientis abſentia non obſtante, Nos vel Iudex alius, ad quem cauſa transmiſſa fue-...ramentum capitis decernentes, tandem finalem ſententiam proferemus, & *b* pio fine ter-...atur.

b al. proferre tenebitur.

Quicumque autem huiusmodi vicinorum & commetaneorum, ac aliorum Nobilium com-...cialium atteſtationes fieri, de damnisque & ablatis, læſis & damnificatis ſatisfactionem impen-... permitteret, eiſdem omnino reſiſtendo, extunc talis in illo termino, ad quem factum ſeu cau-...modi per Comitem, ac Capitulum ſeu Conuentum reſcribetur, in facto potentiæ pronuncie-... decernatur eo facto.

Volumus etiam, & præſentibus decernimus, vt talismodi præmiſſorum executio ſeu cauſa, ...dum proclamatæ congregationis exinde mota ſine verteñ: nec noſtris Regalibus ſeu Re-...us, neque Prælatorum ſeu Baronum, quorumcumque etiam confinia Regni noſtri tenentium ...nec videlicet ratione exercitualis expeditionis, neque conſeruationis caſtri poſſit quoquam ...ri, ſed eadem cauſa in vno termino ad hoc deputato finaliter concludatur.

Artic. XXV.

Quod quilibet perſonaliter repertus ſuper nouis actibus potentiariis reſpondere teneatur.

...quod quilibet patrator nouorum actuum potentiariorum, qui coram Regia Maieſtate, aut ...no, ſeu Iudice Curiæ noſtræ Regiæ per querulantes perſonaliter reperietur: in continenti ſine ...ogatione, vllaque cautela inuenta, ſuper omnibus ſibi obiiciendis ipſi querulanti debeat re-...: alioqui contra tales, tamquam abſentes, ipſa congregatio generalis detur.

In Decret. Sigismundi art. 6.

Artic. xxvi.

De facultate concordandi litigantium.

PArtes tamen litigantium, quandocunque voluerint abſq; requiſitione iudicis, & onere ſolutionis byrzagiorum, liberam concordandi habeant facultatem, quemadmodum antiqua & laudabilis conſuetudo huiuſmodi concordiam, in quibuscumque factis pœhitentialibus, & alius libere faciendam dictat & conſentit.

2. Redemptiones autem literarum, & adductiones teſtimoniorum Capitularium, ſeu Conuentualium, & qualiter aut quomodo falſæ viæ tributorum cuſtodiantur, in eodem ſtatu, quo in ipſo Decreto Domini Sigismundi Imperatoris & Regis continentur, relinquantur.

Artic. xxvii.

De proceſſibus per exhibitiones literalium inſtrumentorum.

ITem alia facta potentiaria minora, pro quibus videlicet proclamata congregatio non datur, in tribus terminis, ſeu octauis finaliter in iudicio concludantur, ſic videlicet, quod duas euocationes præcedentes trina forenſis proclamatio ſubſequatur. In factis autem, ſeu requiſitionibus quarumcumque poſſeſſionum, finaliter duabus euocationibus, & trineforenſi proclamatione procedenti pars aduerſa reſpondere teneatur, tali modo: Quod ſi aliqua literalia inſtrumenta apud ſe habere aſſeruerit, tunc ſemel ſine onere, binis autem vicibus, cum oneribus iudiciorum, absque conſulentia vlterioris prorogationis, exhibere teneatur: aut ſi ad primum terminum exhibitionis non venerit, tunc etiam duo termini; & ſi ad ſecundum non venerit, tunc vnus terminus compleatur, cauſaque in facto poſſeſſionario mota, finem ſortiatur effectiuum.

Artic. xxviii.

Quod ſi dixerit inſtrumenta apud manus alienas exiſtere.

SI vero pars aduerſa ſua literalia inſtrumenta apud manus alienas haberi aſſeruerit, tandem pro requiſitione huiusmodi ſuorum literalium inſtrumentorum vnus annus aſſignetur, vt contra aduerſarium in facto ipſorum inſtrumentorum terminus compleatur: ſic, quod elapſo ipſo anno, in primo termino iuridice aſſignato, dicta inſtrumenta ſua exhibeat; vel ſi exhibere nollet, aut non poſſet, tunc absque vlteriori prorogatione ipſa cauſa ſimiliter finem ſortiatur effectiuum.

Artic. xxix.

Quod ſi plures fuerint in cauſam attracti, & quidam ex eis abſentes fuerint.

SI vero in accuſatione alicuius poſſeſſionis, tres, vel quatuor, aut quinque, ſiue plures perſonæ, vnius tamen & eiusdem generationis, in cauſam fuerint attracti, tunc abſentia, & non venientis vnius, vel duorum aut plurium, aut ſi ex ipſis vnus vel duo aut plures in exercitu, ſiue in conſeruatione confiniorum, ſeu caſtri, vel aliis quibuscumque ſeruitiis Regalibus fuerint conſtituti, tunc ratione horum cauſa in facto talis poſſeſſionis mota vllatenus prorogari poſſit, ſed in eadem cauſa cum vno vel pluribus eorumdem in propriis reſidentibus, terminus legitimus ſimiliter compleatur.

Artic. xxx.

Quod ſi omnes in exercitu fuerint.

VBi autem omnes huiusmodi in cauſam attractos, nullo penitus eorum in propriis remanente, in notabilibus Regni vel Regiis ſeruitiis occupari contigerit, extunc cauſa ipſa, dempto facto proclamatæ congregationis generalis, ad vlteriorem terminum, more alias conſueto, poterit prorogari.

Artic. xxxi.

De pœnis inter Eccleſiaſticos & ſeculares impoſitis.

ITem, quæcumque Eccleſiaſtica perſona aliquem Nobilem in præſentia cuiuscumque Iudicis ordinarii citauerit, vel euocauerit, & ſi idem Nobilis contra ipſam perſonam Eccleſiaſticam ordine iudicario in ſententia conuictus fuerit, tunc grauamina maiora incurrere non poſſit idem Nobilis, niſi homagium ſuum, ſcilicet emendam capitis ſui pretioſi, eo modo ſicuti ipſa Eccleſiaſtica perſona, & de damnis tam ex parte Eccleſiaſticarum, quam ſecularium perſonarum, iudex damnum patienti ſatisfactionem impendere teneatur.

Artic. xxxii.

De funeribus hominum interfectorum, quod Archidiaconi nullam ſolutionem recipere valeant.

ITem decreuimus, prout etiam per certos prædeceſſores noſtros Reges decretum fuiſſe intelleximus, quod pro funeribus hominum per aliquem vel aliquos interemptorum, Archidiaconi ſeu

Plebani

Digitized by

Plebani Parochiales, prout huc vſque de mala conſuetudine fuit obſeruatum, nullam ſolutionem pecuniariam recipere valeant atque poſſint.

Nos itaque huiusmodi petitionibus Prælatorum, Baronum, Nobilium ac regnicolarum noſtrorum aures exaudibiles Regis cum fauore inclinantes, ſupradictos Articulos, quoad omnes ſuas continentias & clauſulas, mera noſtra authoritate, & poteſtatis plenitudine, ex certa noſtræ Maieſtatis ſententia, necnon de conſenſu & beneplacito præfatæ Dominæ Elizabeth Reginæ, conſortis noſtræ prædictæ, præſentibus literis noſtris inſeri fecimus, ipſos Prælatos, Barones, Nobiles & Regnicolas noſtros, præmiſſis libertatibus in eiſdem Articulis ſuperius expreſſis, perenniter fruituros, & gauiſuros committen. Adiecimus præterea, ac noſtro ac poteſtate Dominæ Reginæ conſortis noſtræ nominibus ſpondemus, quod memoratos regnicolas noſtros, & totum Regnum noſtrum, in quibuscumque eorum neceſſitatibus non deleremus, ſed fideliter & toto poſſe noſtro, pariter cum eiſdem ipſum Regnum, ac præaſſertos omnes regnicolas noſtros, ab omnibus æmulis defenſabimus, ac in cunctis tam præmiſſis quàm etiam in aliis ſingulis bonis & laudabilibus ac iuſtis antiquis conſuetudinibus eorum, & Regni noſtri Hungarici prædicti, inuiolabiliter ſemper & vbique tenebimus, & conſeruabimus effectiue. Quicumque autem hominum, cuiuscumque ſtatus & conditionis exiſtant, hæc ipſa, quæ in ſuperioribus continentur, quauis ſcilicet occaſione impugnare molirentur, contra omnes & quoslibet tales, ad eorum proteruiam domandam & compeſcendam pariter, tum eiſdem regnicolis noſtris, prout & ipſi omnes vniuerſaliter idipſum ſe facturos ſpoſponderunt, operabimur, toto que poſſe præſentium literarum noſtrarum, quibus ſecretum ſigillum noſtrum, quo vt Rex Hungariæ vtimur, eſt appenſum, vigore & teſtimonio mediante.

Datum Budæ feria ſexta,* proxima ante feſtum ſanctæ Trinitatis, anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimonono.

* III. Non. Iunii.

SYNODI BASILEENSIS RESCRIPTVM

DE PROMOVENDA REFORMATIONE ECCLESIÆ, in capite & membris, vt ei Papa ſubiiciatur, & quod Papa non habet poteſtatem mutandi Concilia, & quod tyrannice agens ab officio Papali debet ſuſpendi, & ſi non reſipiſcat, deponi.

Anno Chriſti 1439.

AD ALBERTI II. REGIS ROMANORVM ET ALIORVM REGVM ac Principum ſchedulam præſentatam in deputationibus per Oratores, ſuper mutatione Concilii in alterum ex tribus locis, etiamſi Papa & Græci non conſentirent.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Audiat veſtra Charitas, Venerabiles & Circumſpecti Viri, Oratores Sereniſſimorum Regum Romanorum & Francorum atque etiam & Principum, qui per hos dies huic ſanctæ Synodo Baſileenſi præſentes affuiſtis, ea quæ ſuper rebus per vos propoſitis, zelus domus Domini nos auxilio ipſius diuinæ pietatis confidentes, reſpondere vrget atque compellit. Commendamus quidem imprimis & ipſorum Principum veſtrorum piam deuotionem, & veſtram ad bonum vniuerſalis Eccleſiæ, in quod pariter vniuerſa noſtra vota & deſideria ſedulo adſpirant. Quid enim aliud hæc ſancta Synodus tantis & tam aſſiduis laboribus iam per octo fere annos continuatos efficere cupit, quam vt Eccleſia Chriſti & ſalubri diſpoſitione regatur, & optima pace & tranquillitate refloreat? Sed vt nos & vos auxiliante pacis & ſalutis authore Chriſto Ieſu, tandem id conſequi valeamus, quod omnes communi conſenſu optamus, non ſuperuacuum erit de neceſſitatibus & periculis, in quibus verſatur Eccleſia, quicquam dicere: quæ etſi aliis noſtris decretis & Epiſtolis magna ex parte commemorata ſint, tamen his iam ad memoriam cunctorum recenter deductis & plenius intellectis, ſalutaria remedia facilius inueniri poterunt, & efficacius præſtari.

2. Non latet diſcretiones veſtras, quanto conatu iam tribus Conciliis generalibus, Conſtantienſi, Senenſi, & hoc præſenti Baſileenſi, elaboratum ſit pro pacifico & ordinato regimine Eccleſiæ, ſub lege Domini & Canonicis regulis diſponendo, vt non per varios abuſus aſſidue increſcentes ipſe ſtatus Eccleſiaſticus decolorari, & in deteriora ruere ſineretur, in offenſam diuinæ Maieſtatis, & periculum, confuſionem atque turbationem maximam vniuerſæ Chriſtianæ religionis. Neque infitiari poſſumus, id eſſe beneplacitum diuinæ voluntatis, vt hæc reſtauratio decoris domus Dei, & reformatio ſalutaris ageretur, pro qua efficienda iam hæc tria generalia Concilia in Spiritu ſancto legitime congregata fuerunt, prout ipſi ſummi Pontifices, & vniuerſi Eccleſiæ miniſtri, atque etiam

Reges & Principes Chriſtiani profeſſi ſunt, & omnis plebs Catholica cognouit. Et vt dolentes
ſentium originem aperto ſermone dicamus, pro hac vna cauſa reformationis Eccleſiæ in capite &
in membris, quam cum aliis operibus extirpationem hæreſum & pacificationem Chriſtianorum
Principum concernentibu s, hæc ſancta Synodus multa ſolicitudine & vehementi inſtantia proſequi
cœpit, tot & tanta perturbationum genera, quæ conſpicitis, aduerſus eam excitata ſunt. Cum enim
a Seſſ.12.23. 5..38. decreta ſalubria ſuper celebrandis a electionibus Prælatorum, tollendisque b exactionibus, quæ ſub
b Seſs 21.31. prætextu annatarum in collatione dignitatum & beneficiorum ac Eccleſiarum prouiſione prouenire
c Seſs.8. nire ſolebant: atque inſuper de c Prælatis non transferendis inuitis: de d terris Eccleſiæ Romanæ
d Seſs.8. non alienandis, & alia quædam edidiſſet, ſperans Dominum Eugenium Papam Quartum non ſolum
ea amplecti & maxime exequi, verum etiam cæteros verbo & exemplo ad obſeruantiam ſacrorum
e Seſs.14. Canonum inducere, præſertim viſa e adhæſione, quam huic ſacro Concilio præſtiterat, vbi expreſſe
affirmabat, ipſum Concilium debere continuari, & progreſſum habere ad reformationem Eccleſiæ
in capite & in membris, ac pertinentia ad ea: idemque Concilium pure, ſimpliciter, & cum effectu ac
f Seſs.16. omni deuotione proſequebatur, vt dicebat & intendebat proſequi, ſicut in f litteris ſuis patentibus
more Romanæ Curiæ bullatis, & per Cardinales ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tunc apud eum conſiſtentes
tes ſubſcriptis, atque in noſtra Synodali ſeſſione ſolenniter præſentatis & publicatis, latius continetur.
tur. Vidit autem deinceps hæc S. Synodus, quod quaſi paſſim electionibus obſiſtebat, reſeruationibus
bus contrariis vtendo: exactionesque pecuniarum in collatione beneficiorum & dignitatum magis
indies creſcebant in illaqueationem animarum, depauperationem Regnorum & Prouinciarum, violationem
lationem voluntariam ſacrorum Canonum, & paruipenſionem authoritatis Concilii generalis, a
quo Canones ipſi editi erant, vnde futurorum Conciliorum paruipenſio & grauis contemptus imminere
minere videbantur. Nec ſic tamen ceſſauit S. Synodus à proſecutione inchoati, ſanctiſſimi operis reformationis
formationis Eccleſiæ, vt voluntati Domini Dei ſui pro viribus obſequeretur. Promulgati ſunt Canones
g Seſs.13.17. nes de g numero & qualitate Cardinalium, de reſtringendis ſuperuacuis h reſeruationibus beneficiorum,
h Seſs.23. in 6. rum, de ſublatione multitudinis i gratiarum expectatiuarum, & k cauſis in partibus, vbi oriuntur, ordinate
i Seſs 31. dinate tractandis. Necnon & alia plura ſalutem & tranquillitatem totius Eccleſiæ concernentia, multo-
k Seſs.31. toque ampliora & in breuiori tempore pro publica ſalute edita fuiſſent, ſi non grauiſſima impedimenta
menta obſtitiſſent, quæ huic ſanctæ Synodo quaſi aſſidue procurata fuerant. Quantum vero & Canones
nones ipſos & authoritatem condentis reueritus fuerit ipſe Dominus Eugenius, facta proh dolor e-
mis in aduerſum multiplicata teſtantur. Admonitus eſt pluribus vicibus cum omni charitate, vt animum
mum ſuum ad eorum obſeruationem inflecteret, quæ pro ſalute gregis Dominici ſtatuta erant: n
poteſtatem ſibi in ædificationem Eccleſiæ datam, verteret in deſtructionem. Et ne in quibuſdam
per minus ſufficienti prouiſione temporalium, aliquam prætenderet excuſationem, obtulit ei S. Sy-
nodus, ſi indigeret, conuenientem prouiſionem exhibere, dum animum ſuum ad obſeruationem de-
cretorum Synodalium videret benigne inclinatum. Ipſe autem, quod dolenter referimus, nimis
dure in aduerſum obſtitit. Soluebatque inſuper, quos ligabat S. Synodus; & ligabat ipſe, quos
ſoluebat. Quibus ex rebus plurima ſcandala, diuiſiones & ſchiſmata tum in Eccleſiis particulari-
tum in generali facto vniuerſalis Eccleſiæ exorta ſunt.

3. Viſusq; eſt in hoc vnum vehementer aſpirare, vt hoc Conciliū ſic reformationi intentum
rumpere, & aliud in ea parte Italiæ, quæ ſibi magis placeret, eligere poſſet, vbi omnia magis ad ſuum
bitum tractarentur: quod nec beneplacito diuinæ voluntatis conſentaneū, nec ſaluti Dominici
gis, nec conſeruandæ authoritati ſacrorū Conciliorū accōmodum, attentis præfati Domini Eu
actib. hæc S. Synodus exiſtimauit. Cū vero ſuū in ea re deſideriū explere aliter nō poſſet ipſe Don
Eugenius, cogitauit ſub vmbra Græcorū hoc tandē adſequi. Qui quidē antea voluerat, vt cum ei
Græcis in Conſtantinopoli cōmunio fieret: iamq; Orator ſuus cum Imperatore Romanorū ita fi
eſſe conuenerat, ſi hoc S. Synodo placuiſſet. Verū ipſa ex hoc graue periculū fidei Catholicæ iud
poſſe imminere, ſi in eo loco tam remoto ab eccleſia Latina in faucib. Turcarū cōſtituto, res illa
cludi & tractari haberent. Sed dum eadem S. Synodus in eo propoſito perſeuerauit, vt Græcorū
rum in regiones iſtas Occidentales procuraretur aduentus, locumq; nominauit, in quo iuxta co
tiones cum ipſis habitas de ipſorū ageretur vnione. Nam & ſingulariter pro vnione Græcorū &
talium proſequenda, eadem S. Synodus inter cętera fuit à principio congregata, ac inſuper pro
ſis neceſſariis ſubſidia exquiſiuit, tum ab vniuerſis populis fid-lib. per indulgentiarum largitio
ſingulariter à ciuib. Auinionenſib. per mutuationem pecuniæ. Nouit Deus quanta impedime
parte ipſius Domini Eugenii & ſuorum in his præſtita ſunt, vt tandem deficientib. pecuniis &
diis ſacro Concilio, in eam partem Italiæ, quam idem Dominus Eugenius deſiderabat, tranſfe
retur: Sicq; per medium auri & argenti, in quo præualere ſperabat, facta Concilii & eccleſiæ
redigeret voluntatem. Sed cum diuina miſeratio nec in his neceſſitatibus Concilium deſereret
diaq; tum ex mutua Auinionenſium, cum ex deuotione populorum ſuppeterent, quorum op
nodus ſuam Legationē in Conſtātinopolim pro conductione Græcorum tranſmittebat, nec
dolor ceſſauit idem Dominus Eugenius aliud Concilium, prout ei libitum erat, velle eligere,
cos perduci facere in locum, qui ſibi placebat, nullatenus electum per hanc S. Synodum, ſicu
uentionib. inter ipſam & eoſdem Græcos habitis, & per ipſum Dominū Eugenium expreſſ
batis, eligi & nominari debeat. Quodq; ſingulariter aduertendū eſt, non ſolum conuentio
dæ in loco per Concilium nominato obſiſtebat, immo & eum locum, qui per duos Præſiden
alia loca, licet nulliter & de facto, ſicut in aliis noſtris Decretis & Epiſtolis lucide oſtendimu

natus erat, quique pecunias & galeas protunc parare conabatur, reiecit ac recuſauit. Vidit autem hæc S. Synodus, ex eate ſchiſma grauiſſimum iam parturiri, per alterius prætenſi Concilii cont a hoc verum Concilium, & altaris contra altare diſpoſitam erectionem .ad quam perficiendam ipſe Dominus Eugenius iam de facto alias galeas, aliosque Oratores in Græciam transmittebat, in contrarium illorum, qui ex parte Concilii miſſi erant. Vnde periculoſiſſima gregi Dominico vaſtatio parabatur & perplexitas animarum, irreparabilisque iactura authoritatis ſacrorum Conciliorum & Canonum Synodalium imminebat, dum ſic aut eccleſiam ſcindere, aut ipſius eccleſiæ facta in ſuæ libitum voluntatis redigere Dominus ipſe Eugenius conari videbatur.

4. Non potuit diſſimulare Synodus, quæ multum patienter facta eiusdem D. Eugenii aduerſus eius Decreta & bonũ regimen eccleſiæ in ſpiritualib. & temporalib. longo tẽpore ſuſtinuerat, quo minus ad eius euocationẽ & citationẽ procederet, recepta etiam prius informatione ſummaria ſuper his, quæ de abuſib. ſpeciem Simoniacæ lab s habentibus, alienationeq; & deſtructione plurium terrarum Romanæ Eccleſiæ, periurio ac aliis in noſtro citatorio Synodali plenius deſignatis, fama publica ferebat, vt priusquam vulnera illata eccleſiæ cunctorum matri, validioribus incrementis aggrauarentur, ſuper ipſius eccleſiæ regimine opportuna quæreretur prouiſio. Quid autem egerit vocatus ad Synodum, pro Deo attendite. Non ſolum non venit, immo nec minimum ſeruulum mittere dignatus eſt, neq; non mittere contentus fuit, verum inſuper Synodum ipſam authoritate Apoſtol ca, ex plenitudine poteſtatis ac ex certa ſcientia in Ferrariam ſe transferre dixit, caſu quo virtute citatorii Synodalis in aliquo procederetur, aut fieret aliqua nouitas contra eum & ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, aut contra aliquem præſidentiam Oratorum ſuorum, qui in Concilio fuerant, excepta cauſa Bohemorum, per triginta d es duntaxat Baſileæ tract nda, cum alter ſuorum Præſidentium protunc Archiepiſcopus Tarentinus, quem in litteris præmiſſæ translationis nominauit, ad iudicium Synodale vocatus eſſet, occaſione certarum litterarum ſuper quodam prætenſo decreto factarum, de quo in eadem translatione mentio habita eſt, quas tamen litteras falſo & clandeſtine bullatas fuiſſe conſtitit, ſicut in decreto XXVII. Seſſionis huius S. Synodi extitit declaratum. Cognoſcebat ipſe Dominus Eugenius eſſe verum & legitimum Concilium in Baſilea, & expreſſe tam ipſe quam ſui Præſidentes illum in eodem loco firmum per ſiſtere debere condixerant & firmauerant, ſaltem vſq; ad aduentum Imperatoris & Patriarchæ Græcorum in vltimum portum citramarinum. Et ſi interim aliqua neceſſitas mutandi locum ſuperuenisſet, mutari debebat Concilium in locum propinquiorem eiusdem nationis iuxta decretum Concilii Conſtantienſis, quod incipit, *Frequens*, ſicut in conuentionibus firmatis cum Græcis expreſſe cautum erat. Sciebatq; multipliciter fuiſſe declaratum per hanc S. Synodum, iam ex tempore primæ diſſolutionis per eum attentatæ, quod Concilium per neminem cuiuscumque dignitatis, etiamſi Papalis, diſſolui, aut de loco ad locum mutari ſine ipſius cõſenſu poterat: quam veritatem iuris diuini, & articulum, qui fidem concernit, frequentius Synodus ipſa oſtenderat. Et nullatenus tolerare potuit eadem Synodus hanc translationem prætenſam, quam ipſe Dominus Eugenius, non obſtantibus quibuscumque Decretis Concilii Conſtantienſis & iſtius Baſileenſis, conuentionibus habitis cum Græcis, per ipſum vtrimque approbatis, & declarationibus factis in materia fidei, attentaſſe comperiebatur, quibus omnibus derogatum eſſe velle videtur ex eo ſolo capite, ſi procederetur contra aliquem ſuorum Oratorum. Minusque poteſt tantus error in Summo Pontifice, quam in quocumque viuentium, tolerari, quanto magis ipſum in fide Orthodoxa eruditum eſſe, & recte ſapere conuenit, ne (quod abſit) totum corpus grauis morbus inuadat, ſi languor non fuerit curatus in capite. Videreque poſſunt clariſſime omnes intellectus hominum, authoritatem ſacrorum generalium Conciliorum, aut nullam aut minimam deinceps habere reſpectu Summorum Pontificum, ſi permitterentur vt Concilium authoritate Apoſtolica transferrent, caſu quo procederetur contra eos aut aliquem ſuorum. Dicit veritas fidei, in ſacro Cõſtantienſi Concilio declarata, quod Concilium generale vniuerſalem eccleſiam repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediate habet, cui etiam Summus Pontifex obedire tenetur in his, quæ pertinent ad generalem reformationem eccleſiæ in capite & in membris. Ecce citatur ipſe Dominus Eugenius ſuper non obſeruantia Decretorum Synodalium, concernentium ipſam generalem reformationem capitis & membrorum, aliisque ad eam pertinentibus. Ipſe autem præcipit Concilio ne vlterius in his procedat. Alioquin ipſum extunc tranſfert in Ferrariam, pœnas & cenſuras, licet tamen nulliter & de facto, in omnes, qui poſt actus Synodales Baſileæ exercuerint, fulminat. Addidit etiam, vt factum Bohemorum, pro quo tot millia hominum interierant, eo caſu vltra triginta dies non tractaretur in Baſilea, vbi Oratores Regni Bohemiæ tunc conſtituti erant, cum quibus ſancta Synodus ſuper declaratione articuli *de * Communione ſub vtraque ſpecie*, grauibus & maturis diſputationibus ac diſcriminibus laborabat. Poteſtne, ô nobiles Oratores, hanc taliter attentatam diſſolutionem & translationem hæc ſancta Synodus tacere, aut ſub diſſimulatione tranſire, vbi per eam, dum prima eius diſſolutio longe minus grauis, quam hæc ſecunda, fuerat perpetrata, reſponſum extitit Oratoribus ipſius Summi Pontificis, in residentia Synodali, in qua ſeptem Cardinales aderant, & Legatus Apoſtolicus præſidebat. *Hic articulus fidei concernit, qui ſine interitu ſalutis negligi non poteſt. Malumus mori, quàm tanto errori per ignauiam cedere*: hæc verba ibidem dicta fuerunt: quæ nunc multo magis dicenda veniunt, vbi poſt declarationes ad hoc factas per Eccleſiam, poſt promiſſiones ipſius Domini Eugenii, quod abſtineret in futurum à grauaminibus inferendis Concilio & ſuppoſitis eius. Hæc prætenſa nouiſſima translatio his conditionibus, quæ nulla ratione colorari poſſunt, & tali tempore facta eſt, quod ſi oportuit primam diſſolutionem ſine conſenſu ipſius Concilii attentatam, declararet ipſe Dominus nullam. * Seſſ. 30

lam, irritam & inanem, quanto magis de hac iterum attentata prætenſa translatione, hoc agere neceſſe eſt? Sed vberiora proſequamur. In vim huius translationis nouiſſimæ idem Dominus Eugenius aliam congregationem ſub nomine generalis Concilii apud Ferrariam erexit, etiam ante aduentum Imperatoris & Patriarchæ Græcorum, declaratione præmiſſa, quod conditio, poſita in præfata translatione, iam erat adimpleta, & quod ſua contumacia fuerat per Synodum declarata, dum ad Synodum ipſam (vt præfertur) nec vnum ſeruulum mittere dignatus eſt. Ecce fundamentum erectionis alterius prætenſi Concilii, & altaris contra altare, immo contra vniuerſalem Eccleſiam: non ſolum aduerſus decreta Conſtantienſis & huius Baſileenſis Conciliorum, verum etiam expreſſe contra ea, quæ per ſuos Præſidentes in prætenſa decretatione ſua nominationis locorum ordinata fuerant, & quæ in conuentionibus Græcorum, approbatis (vt præfertur) per eundem Dominum Eugenium, habebantur. Conſiderate in vero iudicio, qualiter hoc factum à ſchiſmate excuſari poſſit, præſertim vbi iam dudum in VIII. Seſſione huius S. Synodi, præſidente Sedis Apoſtolicæ Legato, etiam ante ipſius Domini Eugenii adhæſionem, fuerat ſolenniter declaratum, quod *ſicut vnica eſt Chriſti Eccleſia, ſic non poteſt eſſe niſi vnicum generale Concilium ipſam repræſentans. Et quod ſi contigerit aliam congregationem ſub nomine generalis Concilii, durante iſto, erigi per quemcumque cuiuſcumque dignitatis, etiamſi Papalis, non foret Concilium Eccleſiæ Catholicæ, ſed Schiſmaticorum conuenticulum.* Hæc verba ibidem habentur.

5. Conſpicite pro Dei reuerentia, ſi poſt horum perpetrationem cauſam legitimam, immo vrgentiſſimam, habuit hæc S. Synodus decernendi & declarandi ipſum Dominũ Eugenium Papã fuiſſe ſuſpenſum ab omni adminiſtratione Papali, lapſis quatuor menſibus à die prætenſæ diſſolutionis ſeu translationis, per eum (vt præfertur) attentatæ, præmiſſa monitione per ſolenne decretum, vt intra illud tempus quatuor menſium ipſam translationem reuocatam haberet, ſub pœna ipſius ſuſpenſionis ab adminiſtratione Papali ipſo facto incurrendæ, iuxta formam quæ dudum in decreto XI. Seſſionis huius S. Synodi ordinata fuerat. Poteſtne aliquis huic ſuſpenſioni contradicere, quæ facta eſt à legitimo generali Concilio vniuerſalem Eccleſiam repræſentante, & ex tam vrgentiſſimis cauſis, poſt tantum contemptum decretorum Synodalium, continuationemque abuſuum & deformitatum: poſt tam grauem læſionem authoritatis generalium Conciliorum, quam fidem tenemus ex determinatione vniuerſalis Eccleſiæ nobis tradita, quam quilibet Chriſtianorum tenetur vſque ad animam & ſanguinem defenſare: poſt ſchiſma perpetratum, propter quod merito ſibi obedientia ſubtrahenda erat, dum (vt verbis dicamus B. Cypriani) *ſe ſeparabat à collegio Sacerdotum & vinculo Eccleſiæ*, quo caſu de Nouatiano dicit idem Cyprianus, *quod Epiſcopi poteſtatem non poteſt habere nec honorem, qui Epiſcopatus nec habere voluit vnitatem nec pacem*: poſt manifeſtam contumaciam & apertam rebellionem, dum ſic Dominus Eugenius notorie & incorrigibiliter Eccleſiam Dei ſcandalizabat? Quæ etiam ſuſpenſio decreta declarata fuit ante aduentum Imperatoris & Patriarchæ Græcorum ad vltimum portum citramarinum. Nam ſupradictus terminus quatuor menſium effluxerat, quo tempore Concilium ipſum adhuc durare in Baſilea nullus, quouis quæſito colore, ambigere poterat. Quid autem poſt ipſorum Græcorum aduentum in erectione cuiuslibet congregationis ſub nomine generalis Concilii efficere poterit, ſiue apud Ferrariam, ſiue ad quemlibet locum alterum, cum iam ab adminiſtratione Papali legitime ſuſpenſus eſſet, vos præclari Oratores lucide conſpicere poteſtis, etiam abſque aliis neceſſariis rationibus, quas latius in aliis * Decretis & Epiſtolis noſtris deduximus. Et vt adhuc parumper de ſuſpenſionis euidentia ſummatim loquamur, determinationes præcedentes vniuerſalis Eccleſiæ hoc aduertite. Olim Conſtantienſe Concilium in eo maxime decreto, quod incipit, *Frequens*, pluribus in caſibus decreuit Summos Pontifices ſuſpenſioni ab adminiſtratione Papali ſubiacere debere, propter bonum vniuerſalis Eccleſiæ: & in ea Seſſione, quam ſuper authoritate Conciliorum generalium celebrauit, expreſſe ſtatuit & declarauit, *quod ſi quis, etiam Summus Pontifex, mandatis, ſtatutis, ſiue ordinationibus, aut præceptis cuiuslibet Concilii generalis vniuerſalem Eccleſiam repræſentantis, obedire contumaciter contempſerit in his, quæ pertinent ad fidem, ad extirpationem ſchiſmatis, & generalem reformationem Eccleſiæ in capite & membris, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubiiciatur, & debite puniatur, ad alia iuris remedia, ſi opus fuerit, recurrendo.* Deinde in XI. Seſſione huius S. Synodi ſtatutum fuit, *quod ſi Summus Pontifex in futurum attentaret Concilia generalia actu congregata diſſoluere, aut de loco ad locum congregare ſine conſenſu ipſorum, niſi reſipiſceret intra quatuor menſes, ſuſpenſionem ab adminiſtratione Papali incurret ipſo facto. Et ſi hanc ſuſtineret per duos menſes animo indurato, ad depoſitionem ipſius procederetur.* Subſequenter in XII. Seſſione fuit monitus ipſe prædictus Summus Pontifex, vt diſſolutionem Concilii per eum tunc attentatam, reuocaret infra ſexaginta dies: alioquin extunc, prout nunc, eſſet ſuſpendendus ab omni adminiſtratione Papali. Poſt hæc omnia præceſſerant, ipſe Dominus Eugenius adhæſit huic ſacro Concilio, dicens ipſum legitime ab initio ſui fuiſſe continuatum, non obſtante præmiſſa diſſolutione, quam expreſſe declarauit nullam, irritam & inanem. Exinde Oratores ſui ad præſidendum in Concilio deputati, iurauerunt expreſſe ſuis nominibus decreta Concilii Conſtantienſis ſuper authoritate generalium Conciliorum edita, atque inſuper decreta Concilii Baſileenſis manutenere & defendere. Quis poſt tanta tamque ſolida vniuerſalis Eccleſiæ teſtimonia ambigere aut in dubium reuocare poteſt, ſi præfata ſuſpenſio per hanc S. Synodum decerni ac declarari potuerit ac debuerit? quod non ſolum clariſſime cognoſcitur, verum etiam illud irrefragabile eſt, quod poſtquam ſuſpenſionem ipſam Dominus Eugenius ſuſtinuerat per duos menſes animo indurato, ad eius depoſitionem procedere incumbebat Synodi iudicio. Sed quantam in ea re manſuetudinem obſeruauerit S. Synodus, quam benigne ſupplicationibus veſtrorum Sereniſſimorum Principum condeſcenderit, vos venerabiles Oratores proſpicite & attendite. Iam eandem ſuſpenſionem Summus Pontifex per annum integrum ſuſtinuit animo

Ecce Papa Nouatiano Heretico comparatur.

* Seſſ. 4.

m, & ecce depoſitionem eius diſtulimus vſque ad hoc tempus, proceſſusque aduerſus eum inchoatos tardiori greſſu deduci & continuari fecimus, expectantes ſi forſitan ad preces veſtrorum Principum, aut aliunde quomodolibet excitatus, reuerteretur ad cor, & ad ea, quæ ſunt ſalutis, vnionis, pacis & boni regiminis Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus efficaciter conuerteretur, ſi tandem Eccleſiam monentem & corripientem audiret, ne ipſum oporteret haberi iuxta verbum Chriſti, *ſicut ethnicum & publicanum.* Matth. 18.

6. Quantas vero interim perſecutiones aduerſus hanc S. Synodum pro ſalute ipſius laborantem excitauit, conſiderate. Quantum in ſe erat, licet tamen nulliter & de facto, omnia ſuppoſita ipſius S. Synodi excommunicare, priuare, inhabilitare conatus eſt, niſi ſuæ prætenſæ diſſolutioni parerent. Interdictum in Ciuitate Baſileenſi ſeruandum ſtatuit, niſi ciues Baſileenſes Concilium ipſius à ciuitate ſua eiicerent.

Victualia ad nos deferri prohibuit, & portantes eadem ſpoliari conceſſit, atque ipſorum ſpolia cedere occupantibus. Inſuper quoque per literas ſuas more Romanæ Curiæ bullatas mandauit, vt in ipſa ſuppoſita Concilii fieret perſecutio tanquam in hoſtes fidei Chriſtianæ, appellans hanc S. Synodum, perfidam iniquorum ſynagogam. Poſtque Venerabilis Epiſcopus Vicenſis, & dilecti Eccleſiæ filii Ludouicus de Vrbe Sedis Apoſtolicæ Protonotarius, Dionyſius de ...bentays ſacræ Theologiæ Profeſſor, & Stephanus Plonetti Decretorum Doctor, Oratores no...m, realiter capti fuerunt, ſumpta occaſione per captiuantes, vti accipimus, ex mandatis Domini ...ugenii.

Sed Dominus in his omnibus nobis adiutor fuit, pro cuius Eccleſia perſecutiones pati ...on refugimus, ſcientes quoniam ipſe Dominus ait: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtiti...m.* Et quamuis plurima temporalia damna, diſpendia & pericula nobis afferat in hoc loco, ...n longi temporis expectatio cum innumeris ſumptibus & laboribus, tamen non poſſumus ...nc in Deum noſtrum offenſam committere, vt Eccleſiam eius ruere, inceptam reſtauratio...m Chriſtianæ religionis deſeri atque abiici, necnon veritatem & iuſtitiam in diebus noſtris ...erabiliter conculcari patiamur: ſed miſericordiam Saluatoris noſtri iugiter exorabimus, vt ...i Eccleſiam ſuam aduerſus perſecutiones ſuſcitatas aſſidue tueatur, nobisque in eo propoſito per...erare donet, vt nullus aduerſitatis impetus, nulla perſecutionum magnitudo noſtros animos di...ueat, quo minus ſancta opera, propter quæ hæc vniuerſalis Eccleſiæ Synodus congregata eſt, in ...em effectum deduci procuremus, & authoritatem vniuerſalium Conciliorum, per quam fi... integritas & Eccleſiaſticæ diſciplinæ vigor, omnisque regula Chriſtianæ vitæ conſeruari habet, ...neamus illibatam, non quærentes in ea re quæ noſtra ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti & ſalutis ani...rum. Matth. 5.

Alia quoque plura ſpecialia de geſtis tam per Summum Pontificem, quam etiam per ..., qui ad diuerſas regiones miſſi fuerunt, nequaquam per ſingula commemorare de præſenti ...imus. Sed illam grauiſſimam offenſam Dei noſtri & Eccleſiæ ſuæ, atque etiam humanæ ...æ, nequaquam tacendum eſt in perſonam Heraldi Illuſtris Principis Pedemontium per...ttam: quem ad Græciam præmiſerant Legati noſtri, qui * ſuper vna galea Oratorum Sum...ontificis captiuatus, & torturæ expoſitus nuſquam comparet: & in mare proiectum & di...um fuiſſe accepimus. Verum diuinam exoramus clementiam, quatenus cor ipſius Summi ...ficis ita conuertere dignetur in viam veritatis, ſalutis & pacis, vt non ampliora de his loqui aut ...re neceſſe ſit, ſed omnibus emendatis, Eccleſia cunctorum mater de ipſius probis actibus in Do... gaudeat.

* for. per vnam galeam.

7. Iam vero, Clariſſimi Oratores, ad ea venimus, quæ ſuper mutatione loci pro cele...ne Concilii, nomine veſtrorum Principum poſtulaſtis. Opportunum quidem fore pro...unt diſcretiones veſtræ, vt locus alius huic ſacro Concilio tutus & accommodus eligere...n quo cum Græcis haberetur conuentio, ſeruata ex integro authoritate generalium Con...m, & huius præſentis Baſileenſis Concilii, quod vniuerſalem Eccleſiam repræſentare de...: fidelibus animis profitemini. Nos quoque pacis & vnitatis amantiſſimi, ipſorum Prin... veſtrorum votis, quantum cum Deo poſſumus, condeſcendere cupientes, aures beni...nctis in ea re per vos proponendis accommodauimus. Petierunt autem Deputati huius Synodi, inter quos Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates & Doctores inſignes ...t media aperire velletis, quibus res iſtæ perfici poſſent.

...os ad hæc reſpondiſtis, vt illi potius ea aperirent, qui de authoritate Conciliorum ge...n, & rebus eam concernentibus amplius informati erant, atque in his vltra iam per ...um occupati. Ipſi vero ſuaſioni veſtræ morem gerentes, huic negotio operam de...

...cum plurima in ea re pericula cernerent ſubuerſionis eiuſdem authoritatis Concilio...eralium, atque deperditionis inchoatorum operum, reformationem in capite & mem...ernentium, certa capitula conceperunt, per quæ his periculis obuiare pro ſua fidelitate co.... Et ſi vero eadem capitula dum à vobis audita fuerint, non à iuſtitia & ſanctitate deuiare ar...t, tamen quoniam difficile fore exiſtimatis, Summũ Pontificem ad hæc inducere, alia capitu...iſtis, quibus completis, hanc fieri poſſe loci mutationem. Vos autem maiorem partem ve...tiaſſe dicebatis, ſuper ipſis quoq; per vos aduiſatis deincep, s noſtri deputati nonnulla, quæ adden-

addenda videbantur, & quædam etiam ſubtrahenda, exinde annotauerunt, circa quæ deinceps mutuam collationem habuiſtis. Hæc autem S. Synodus omnia maturo examine ponderans, quæ tam per Deputatos ſuos, quam per deuotiones veſtras deliberata fuerunt, iam in præſentiarum grandia pericula veſtris deuotionibus exponere duxit, ex hac mutatione ſibi ac toti Eccleſiæ euidenter imminentia: quibus non ſatis cautum eſſe per capitula, quæ à vobis concepta, veſtræ diſcretiones faciles poſſunt aduertere.

8. Primum quidem, de nullitate diſſolutionis ac tranſlationis prætenſæ huius ſacri Concilii in Ferrariam per Summum Pontificem recognoſcenda, nullam feciſtis memtionem; quam nullatenus per Eccleſiam tolerari poſſe, ſuperiores rationes oſtenderunt: neque ſola ceſſatio congregationis Ferrarienſis, de qua feciſtis mentionem, graue vulnus in hoc illatum Eccleſiæ quoquo modo ſanaret.

9. Secundo, tria loca per Synodum nominanda propoſuiſtis, ita vt alterius ipſorum optio per Dominum Papam & Græcos fieri haberet, cum tamen venerabiles & diſcreti Oratores Sereniſſimi Regis Romanorum & Venerabilium ac Illuſtrium Principum Electorum ſacri Romani Imperii, tam in propoſitionibus per vos factis, quam in petitionibus ſcriptotenus præſentatis, à principio duntaxat locum alterum pro Oecumenico Concilio celebrando quæſieritis, & poſſet Concilio periculum imminere, dum illum locum, quo minus accommodus & ſecurus nobis eſſet, Papa cum Græcis fortaſſe aſſumeret.

10. Tertio, non expreſſiſtis quod Dominus Eugenius in talem locum conſentiret tanquam authoritate huius ſacri Concilii vniuerſalem Eccleſiam repræſentantis nominatum: neque aliquod verbum in veſtris Auiſamentis percepimus, per quod ipſe hoc Baſileenſe Concilium legitime continuatum recognoſcere haberet: quod tamen neceſſe eſt, ſi Summus ipſe Pontifex cum hac ſancta Synodo, atque etiam cum religioſis Principibus veſtris vnum ſentiret, & pacem & vnitatem confouere velit ac futuris quæſtionibus & controuerſiis obuiare, quæ in altero loco exoriri poſſent.

11. Quarto, de obſeruatione Synodalium Decretorum & reformationis executione, pro qua hæc S. Synodus grauiſſimos labores tanto tempore ſuſtinuit, & quæ in tantum diuinæ legi beneplacita, ſalutiq; Dominici gregis neceſſaria iudicata eſt, nullam mentionem expreſſam videmini: neque etiam ſuper obſeruatione geſtorum in materia iuſtitiæ, gratiæ ſeu indulti in hac S. Synodo, per ipſa Auiſamenta veſtra habetur prouiſio aut ſecuritas, ex qua re quam plurimæ turbationes in diuerſis regionibus prouenirent, niſi opportune prouideretur.

12. Quinto, de modo transferendi Concilii ad locum alterum, & qualiter procederetur in illo loco, ſaltem ab initio, nihil Auiſamenta veſtra dixerunt, niſi tantum quod modus ille obſeruabitur, quem Concilium ibi exiſtens determinabit. Dum vero ibi deuentum eſſet, dicerent forſan aliqui, ſolos Pontifices vocem diffinitiuam habere, & à votis illorum concludere vellent. Alii, Abbates, Doctores & Priores & Capitulorum Procuratores, aliterque debite qualificatos inſignes viros non excludi debere, & à maiori parte omnium concluſiones habendas arbitrarentur. Rurſum quidam per deputationes, alii per nationes procedere conarentur: facileque eſſet Concilium inter has diſſenſiones diſſolui, maxime attento conatu, quem præſens Summus Pontifex ad ipſam diſſolutionem hactenus exercere viſus eſt. Sicque tandem poſſet contingere, vt paruipenſis Decretis Synodalibus, & quodammodo ſepulta authoritate generalium Conciliorum, Summi Pontifices pro libito voluntatis agere poſſent, quicquid eis videretur, dum aduerſus hoc Concilium, cui incorporati fuerunt omnes Reges Chriſtiani, & quod tanta authoritate fundatum extitit, in ipſius tali diſſolutione & eluſione poſt tanta certamina præualeret moderni Domini Eugenii voluntas: quod quam eſſet pernicioſum & damnoſum toti eccleſiæ atque Chriſtiano populo, vos ipſi conſiderate. Quare neceſſe eſt, ſi Concilium transferri debet, vt cum magna cautela his periculis obuietur, & de modo incipiendi progreſſum ipſius Concilii in loco altero, firma & ſtabilis concluſio ante tranſlationem habeatur. Cum vero ibi ſolidatum & ſtabilitum fuerit Concilium, ſi alios modos tenere voluerit, hoc in ſua libertate manebit.

Penes ſolum Papam non eſt vox diffinitiua.

13. Sexto, ſuſpicionem Summi Pontificis ab adminiſtratione Papali mox ſublatam intelligi perfertis, cum canones Conſtantienſis Concilii profeſſus erit, & in locum nominatum conſenſerit: quod nullatenus fieri poſſe, manentibus cauſis propter quas ſuſpenſio ipſa decretata eſt, veſtræ diſcretiones clariſſime conſpicere poſſunt: quæ etiam vbi expurgatæ eſſent, & ſpes bona in ſpiritualibus & temporalibus in adminiſtratione poſſet concipi, talem ſublationem cum magna conſideratione per ſolenne decretum effici conueniret: neque de admiſſione Præſidentium ex parte ipſius Summi Pontificis, de qua in veſtris Auiſamentis agebatur, mentio eſt habenda, priuſquam ipſa ſuſpenſio auferatur. Quod vero de cenſuris hinc & inde tollendis additum eſt, ſcitis ea, quæ aduerſus hoc legitimum generale Concilium in his facta ſunt, nulla prorſus eſſe, irrita & inania, ſicut etiam dudum in Decreto XXI. Seſſionis huius S. Synodi extitit declaratum. Et cum vnica ſit eccleſia, vnicum eſt etiam generale Concilium ipſam repræſentans, cui quilibet cuiuſcumque ſtatus & dignitatis, etiamſi Papalis, obedire tenetur. Nec in eccleſia contrariæ ſunt poteſtates, à quibus contrariæ cenſuræ veraciter procedere poſſint, ſicut & vos optime intelligere non dubitamus

14. Septimo, locum mutari quæritis: eſto, quod nec Papa neque Græci venirent ad illum alterum locum, aut in eum conſentirent. Quæ autem neceſſitas vel quæ vtilitas id agere ſuadet, non aperuiſtis. Nec videtur quo ſancto Dominus Eugenius ibidem audiri haberet, ſicut tangere videmini, dum neque in illum locum conſentire, neque ad ipſum mittere vellet. Ipſum vero nequaquam conuenie-

nienieſſe, Synodum in loco ſecuro ac quieto & pacifico conſiſtentem, periculoſæ translationi exponere ſine fructu aut ſpe alicuius vtilitatis vel vrgente neceſſitate.

15. Octauo, quoniam non dixiſtis, quid agendum erit, ſi Dominus Eugenius ea, quæ petuntur, facere noluerit, poterimus ne ſemper in talibus dilationibus, in his fluctuationibus Eccleſiam periclitari permittere, & non ſibi de aliquo prouidere remedio: Videtis quantæ dilationes conceſſæ ſunt, quæ nullum fructum attulerunt: immo pendentibus illis, ipſe Dominus Eugenius quam plurima in præiudicium Eccleſiæ innouauit: pendente quidem dilatione ſexaginta dierum, poſt citationem eius, Concilium diſſoluere & transferre attentauit. ſubſequenter dilatione quatuor menſium, poſt diſſolutionem ipſam, congregationem Ferrarienſem erexit. deinde ſub tertia dilatione duorum menſium, poſt ſuſpenſionem ipſius ab adminiſtratione Papali, nos prædæ & ſpoliationi, aliisque perſecutionibus antedictis expoſuit, & Græcos ad ſe pro ſui munimento attraxit. Longioribus deinde dilationibus ad rogamina Principum per uos obſeruatis, ipſe interim Nuncios per orbem transmiſit, qui ſuaderent corda multorum in viam eius. Rurſum, dum his diebus ſuper tractatibus pacis vobiſcum occuparemur, ipſe neque nobis neque vobis conſultis, prætenſam translationem in ciuitatem Florentinam fecit & cum vos Venerabiles Oratores locum alterum in Germania expeteretis, vbi omnes cõuenire poſſent, ipſe ad longiores regiones non parum acceſſu difficiliores, ſe tranſtulit. Videtis quod inter has dilationes ſcandala continue creſcunt. Vileſcit Synodalis authoritas, totus fere grex Dominicus ob defectum paſtoris prouide regentis, in præcipitium in aliorũ dilabitur, & in his nullam medelam profertis, nullam ſecuritatem remediorum datis, ſi Summus Pontifex huic ſanctæ Synodo & veſtris deſideriis condeſcendere recuſauerit.

16. Tandem deſignaſtis, quod dum ſic ad alterum locum deuentum fuerit, ciuibus Auinionenſibus creditoribus Eccleſiæ ſatisfiet. Nullatenus autem poſſumus aut debemus vsque in id tempus ſub euentu incerto ſatisfactionem eis debitam differre & prolongare, cum & pecuniæ iam collectæ pro Eccleſia in diuerſis locis habeantur, quæ nullatenus nobis denegari iuſte poſſunt, tenemurque pro viribus agere, vt quantocyus ſine mora, quod debet, S. Synodus reſtituat.

17. Hæc itaque Clariſſimi Oratores ponderare velint veſtræ prudentiæ, & pro reuerentia Chriſti Saluatoris noſtri efficacem operam impendere, vt res vniuerſalis Eccleſiæ ad honorem Dei, ſalutem animarum & veram pacem cunctorum, feliciter diſponi poſſint. Vos omnes vno animo cum hac S. Synodo ſaluti Eccleſiæ ſanctæ Dei conſulere cureris, & eam in ſuis neceſſitatibus efficaciter adiuuare. Nos vero ſi in præmiſſis, quæ neceſſaria ſunt, conuenienter prouiſum fuerit, pro bono pacis & contemplatione Sereniſſimorum Principum veſtrorum, atque ſingulariter pro vnione Græcorũ proſequenda, quam ſemper multo deſiderio expetiuimus, ad translationem huius ſanctæ & vniuerſalis Synodi in alterum locum ſecurum, & rebus vniuerſalis Eccleſiæ gerendis accommodum, condeſcẽdere parati erimus. Interim tamen non omiſſuri ea, quæ ad progreſſum huius ſacri Concilii & operum per ipſum inchoatorum, tam in reformatione Eccleſiæ in capite & in membris, quam in cæteris rebus, pertinere videbuntur pro honore Dei & ſalute vniuerſalis Eccleſiæ. Et nihilominus totis viribus ſemper operam dabimus, vt pax optima & beata tranquillitas per omnem Eccleſiam vigeat. Ad laudem & gloriam Spiritus Paracliti, qui cum Patre & Filio vnus eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Datum Baſileæ in congregatione noſtra generali, x. Calendas Martii, Anno à Natiuitate Domini MCCCXXXIX.

SYNODI BASILEENSIS RESCRIPTUM

SVPER EODEM FACTO ET NE OBEDIRE VELINT Papæ, ſed vt eum refutent.

Anno Chriſti 1439.

AD ALBERTI II. IMPERATORIS ET COMMVNIVM S. ROM. IMperii Statuum in Comitiis generalibus Moguntiæ congregatorum ſchedulam ab Oratoribus oblatam de mutatione Concilii in alium ex tribus locis, vbi inchoandum eſſet omnino Concilium ad ſex menſes cum dimidio, nec interim contra Papam procedendum.

¶ Acroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Rem grauiſſimam, quam ab hac Synodo quæritis, Venerabiles ac circumſpecti Oratores, attentis conſiderantes animis, Deum noſtrum, qui ſua potenti dextera Eccleſiam plan... n terris, ſupplices orauimus & oramus, vt ea nobis loqui ac reſpondere donet, quæ ſint ad ſuæ ...atis honorem, & ſalutem omnium credentium, qui Apoſtolis ſuis & diſcipulis, vt in tempore ...itatis loquendi fiduciam haberent, dixit; *Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Mutationem Matth. 10.

huius ſacri Concilii in locum alterum, ſuperiori tempore per vos expetitam, iterum poſtulatis.
Spem quoque pacis Eccleſiæ ex ea re concipere videmini. Quam profecto pacem ſi per hoc
medium poſſemus adipiſci, iam dudum ipſam mutationem auidis animis quæſiuiſſemus, quo-
niam ſummo deſiderio cupimus cum beatis pacificis filiationem Dei promerentibus operari ad
pacem, non quidem illam pacem appellantes, qua, Conciliorum authoritate contempta, quiſ-
piam Summus Pontifex poſſet de tota Eccleſia & animabus redemptis ſanguine Chriſti, agere
quicquid ſibi libitum foret, abiectaque ſalutifera reformatione, ſpretis ſacris Canonibus & De-
cretis, vitia & abuſus peſtiferi pacifice regnare permitterentur: aut quod omnibus grauius eſt, fide læ-
ſa & vulnerata, quisquis fidem ipſam impugnans pacifice opprimeret Eccleſiam, & illi tacere cogeren-
tur, qui fidem ipſam ſuſtinerent. Non quidem hoc eſſet pacem agere, ſed turbationem grauiſſimam:
non hoc eſſet mederi languoribus præſentibus Eccleſiæ, ſed eam in miſerabile diſcrimen adducere.
a Eſa. 6. Quod quidẽ nõ eſſe noſtræ intẽtionis credimus. Sed Zelus domus Dei cogit nos in extremis Eccleſiæ
periculis non tacere veritatem, ne tandem dicere oporteat in Dei iudicio: *a Væ mihi, qui tacui*. Sciunt
diſcretiones veſtræ, vitam Eccleſiæ in fide & probis moribus præcipue conſiſtere, quibus capiti
ſuo & fonti vitæ Chriſto coniungitur, ac cum eo pacem habet, charitatem & gaudium, quæ ſunt
b Gal. 5. fructus Spiritus, vt & vos ipſi ex *b* Apoſtolo allegaſtis. Quam vere pacem quærunt beati pacifici, qui
c Ioan. 14. recipiunt adoptionem filiorum Dei. Hæc eſt enim pax Chriſti, de qua ipſe ait: *c Pacem meam do vobis, pa-
cem relinquo vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis*.

2. Cum autem his nouiſſimis temporibus deformitates, ſchiſmata & errores plus ſolito
cœpiſſent inſurgere, congregata in Spiritu ſancto ſacra Conſtantienſis Synodus, nobis fidem ex-
plicauit de poteſtate immediate data ab ipſo fidei authore Chriſto Conciliis generalibus, repræ-
ſentantibus Catholicam militantem Eccleſiam, quibus & Summus Pontifex & quilibet alius obe-
dire tenetur; vt Chriſtiani intelligerent, quod ipſis erroribus, ſchiſmatibus & deformitatibus ob-
uiare oporteret per Conciliorum generalium authoritatem, ſicut Chriſtus ipſe Deus noſter ordina-
uit, vt ſic frequens Conciliorum celebratio, quæ præcipua agri Dominici cultura eſt, vepres & tri-
bulos prædictorum malorum euellat, prout in eadem Conſtantienſi Synodo declaratum extitit, &
pax optima cum ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus vigeant in terris. Vnde vero languores,
vnde morbi, vnde turbationes pacis & vexationes Eccleſiæ iam nunc potiſſime inualeſcunt, niſi ex
eo quod obedientia, quam Chriſtus ipſe imperauit, quam Eccleſia declarauit, quam fides edocet,
non data eſt Concilio generali (quod dolenter referimus) à Domino Eugenio Papa moderno? immo
grauiſſime contempta, & duriſſime factis, verbis & ſcriptis vſque in hodiernum diem impugnata,
ſicut magna ex parte in alia noſtra reſponſione Synodali, præterito menſe Februarii ad veſtras
priores petitiones ſuper mutatione huius ſacri Concilii porrectas explicauimus. Vnde diuiſiones
& ſchiſmata in Eccleſiis particularibus; vnde Principum & Prælatorum, atque etiam populorum
per orbem diſperſorum grauiſſima perturbatio. Nam quemadmodum ſæpe audiſtis, primitus hoc
ſacrum Concilium congregatum authoritate duorum præcedentium Conciliorum, & duorum Sum-
morum Pontificũ, pro extirpatione hæreſum & reformatione Eccleſiæ in capite & in membris, quaſi
ab exordio attẽtauit Dominus Eugenius, licet nulliter & de facto, diſſoluere ſine ipſius Concilii cõſen-
ſu. Deinceps cum plurima Decreta ſalutaria edita fuiſſent pro reformatione Eccleſiæ in capite & in
membris, & per Legationes plures, per plures Oratores admonitus eſſet, vt animũ ſuum ad eorum ob-
ſeruationem redderet benigne inclinatum: ita proh dolor ea paruipendit, ita contempſit, vt quaſi in
nullo debitam obedientiam ipſi Concilio adhibere compertus ſit. Ex quo grauiſſimo contemptu nõ
parua ſuſpicio aduerſus eum exorta eſt, quod de declaratione Catholicæ fidei facta, in Concilio Con-
ſtantienſi, non recte ſentiret, quodque non crederet ſe teneri obedire Concilio, prout ipſa fidei veri-
tas aſſerit. Quid amplius? Cum ſuper hoc graui contemptu citaretur, mentem ſuam plenius aduerſus
ipſam veritatem declarauit, diſſoluendo authoritatiue hoc ſacrum Concilium de facto ſine conſenſu
ipſius, caſu quo virtute decreti citatorii procederetur, aut fieret aliqua nouitas contra ipſum, aut con-
tra aliquem ſuorum Oratorum Præſidentium, qui in Concilio fuerant; prohibendo etiam authori-
tative, ne in eo caſu factum Bohemorum, quod actu tractabat hæc Sancta Synodus, vltra triginta
dies ageretur. Vbi non ſolum iam obedientiam denegauit; ſed ſe iudicem ſuper Concilium con-
ſtituit, non ei obediens, ſed imperans in his, in quibus eundem teneri obedire Concilio, ex Chriſti
ordinatione aſſerit ipſa traditio fidei. Si vero iam hoc ſacrum Concilium diſſoluatur, quod fidẽ eccle-
ſiæ defendit, dimittaturq; ille ſupra Eccleſiam pro libitu ſuæ voluntatis imperare, qui tanto tempore
tam grauiter ipſam factis, operibus & verbis impugnat, immo authoritate & poteſtate conatur oppri-
mere: numquid non ipſius Eccleſiæ imminet deſolatio? Numquid non timendum eſt, vel potius præ-
ſumendum, quod Concilio diſſoluto, volet ſingulos per orbem diſperſos cogere, vt idem ſentiant quod
ipſe? Numquid non ſi abſq; debita correctione ſic dimittatur, cunctis ſiue Eccleſiaſticis ſiue Secula-
ribus, ſiue Prælatis, ſiue Principibus, aut aliis quibuscumque imminebit perſecutio, qui fidem in ſacro
Conſtantienſi Concilio explicatam voluerint profiteri? Quid vero de illis faciet, qui decreta Synoda-
lia ſeruare volent? Quod cum in præſentia videamus adhuc ſedente Concilio, quomodo tales in plu-
ribus Eccleſiis faciat tractari? An vero hæc erit appellanda pax & tranquillitas Eccleſiæ, vos Præ-
clari Oratores pro Deo conſiderate. Quod erunt deinceps, qui pro Conciliorum authoritate,
pro declarationibus per Eccleſiam factis in explicatione fidei certabunt, eas deprimi & hoc
Concilium in earum defenſionem de facto viderit ſuccumbere? Quis Hæreticus non auden-
tius (quod cum amariſſimo gemitu dicimus) cornua eriget aduerſus ſponſam Chriſti, ſi ipſa

Concilia generalia, quibus ſupremum iudicium in materiis fidei decretum eſt, viderit conculcari? Sed quis, ô Præclari Oratores, iam in alio Concilio, quod futurum dicitis, ad reſiſtendum ſummo Pontifici pro defenſione rectæ fidei veniret, dum ipſe Pontifex hoc ſacrum Concilium de facto ſuppreſſiſſe, & in nihilum redegiſſe conſpiceretur? Quale præterea exemplum relinqueretur Summis Pontificibus, ſi perperã agere volent, ſchiſmata faciendi, Conciliũ generale impugnandi & diſſoluendi, vt quoties de ipſorum correctione in fide aut in moribus agetur, perturbent, ſcindant & diuidant Concilium, atq; in aliud Concilium deueniri poſtulent? Et ſi in illo non fieret quod voluerint, iterum aliud quærant: ſicq; fiet transmigratio de Concilio in Concilium, & iudicia vniuerſalis Eccleſiæ ſic ſemper in incerto vagabuntur, dum præſens Summus Pontifex, poſtquam decretis, præceptis & ordinationibus Synodalibus tanta obduratione obſiſtit, poſtquam ipſum bis authoritatiue ſine eius conſenſu diſſoluere attentauit, & ſciſſuram in Eccleſia grauem iam perpetrauit, tandem nulla ſuſcepta pœnitentia, nulla penitus emendatione facta, obtineret vt Concilium mutari cogeretur: immo veriſimiliter in totum diſpergeretur per hanc viam mutationum & dilationum, quas afferri concipimus, perſeuerante ipſo moderno Pontifice in aſſidua eiusdem Concilii, & toties declaratæ veritatis impugnatione. Hoc equidem non eſſe ſchiſmati obuiare, ſed ſchiſmata fouere & nutrire, dum Pontifici volenti ſchiſma facere, vt formidare videmini, ſi Concilium ad eius correctionem procederet, talis fauor præberetur, vt eius contemplatione ipſum Conciliũ tali modo mutaretur, vnde poſteris ad ſchiſmata facienda maior pararetur audacia, vt Conciliorum eneruaretur authoritas, per quorum ſupremũ iudicium in terris ſchiſmata extirpari conuenit, immo ſecundum hoc, qui Eccleſiã lacerare & ſcindere vellet, ipſa ſibi tota opprimenda relinqueretur, & ne partem gregis ad ſe traheret, totus in ſuis manibus dimitteretur. Vnde forſan volendo auferre ab eis fidem, quam in Catholica Eccleſia de authoritate Conciliorum didicerunt, & contemnendo leges pro ſalute omnium datas, ipſe omnes in damnationem ducere molitetur. Nunc hic igitur, Præclari Oratores, de tali ſchiſmate, in quo duæ perſonę contendunt de Papatu, & in dubium vertitur, cui eorum ius competat, vbi vterq; contendentium in iudicium Concilii generalis venire habet ſententiam auditurus. ſed agitur de Pontifice, qui ſe voluntarie à Concilio volente ipſum corripere, ſeparauit, quod reputabat legitimum vniuerſalis Eccleſiæ Concilium, & Eccleſiæ pacem turbauit, ſchiſma fecit, ſcandala ſuſcitauit diſſoluendo Concilium authoritatiue, vt præmiſſum eſt, caſu quo procederetur contra ipſum aut aliquem Oratorum ſuorum Præſidentium: & altare contra altare erexit, vt ſic correctionem iudicis effugeret. Quomodo autem tes illa locum ſibi vendicare poterit ſine eneruatione authoritatis Conciliorum? vt poſt prædicta oporteat Pontificem manere in poſſeſſione diſſoluendi taliter Concilium. Et quia S. Synodus dum vero iam requiritur, vt poſt iſta Concilium, quia officium iudicis egit pro exercitio iuſtitiæ ſibi diuinitus commiſſo, cogatur loco iudicii cedere & mutari, vt ſibi præfigantur tempora, loca, modi procedendi & alia, quæ nunc requiruntur à nobis, quaſi non ſit libertas in Concilio generali ad faciendum, quod pro Repub. expedientius iudicabitur ſub directione ipſius Spiritus ſancti, de cuius auxilio confidendum eſt, quod ſiue oporteat Concilium manere in hoc loco, ſiue mutari, ſiue conueniat procedere, ſiue quicquam aliud agere, & de modo, forma & tempore omnia peragendi ſuggeret ipſi Concilio, quod pro ſalute vniuerſalis Eccleſiæ fuerit neceſſarium. Sed dicitis, quod Concilium in a- o loco pręter ſui conſenſum, indiſſolubile permaneat. Verum ſi Papa hoc priuilegium habeat diſſoluendi Concilium ſine eius conſenſu, quomodo vultis illud ab ipſo tollere? ſi autem nõ habeat, in hoc torie errauit: quomodo id fieri quæritur, per quod in hac errandi poſſeſſione permaneat, & de mu- tione Concilii tali modo per ipſum Dominum Eugenium facta, poſſeſſio haberetur, qu[illegible] trahatur conſequentiam? Et ſi in talibus conſentiret hæc S. Synodus, iam authoritate Eccleſiæ talia fieri poſ- viderentur, quod nullatenus quæri aut effici debet. 3. Reg. 4.

3. *Dicitis* præterea ipſum Concilium mutari habere in alterum trium locorum, in quem Papa : *Græci* venire conſenſerint. Et eſto, quod nec ipſe nec illi conſentiant, nihilominus mutetur. In mo caſu non eſt nobis facile exiſtimare, attentis præteritis operibus, quod Papa veniat in illum lo- m perſonaliter, in quo ſperet ſe correctionem accepturum. In ſecundo caſu, cum Græci aduent, & fiet nouum Concilium ex Latinis & Græcis, dantur induciæ correctionis & emendationis mini Eugenii, donec per ipſos Græcos fuerit iudicatus: immo ſecundum hoc agitur, vt Græci de actis Synodalibus huius ſacri Concilii Catholicam Eccleſiam repræſentantis, & de operibus æ iudicare habeant, priusquam Papa ipſe corrigatur: quodque omnes quæſtiones iuris & facti a- tæ in Concilio erga Dominum Eugenium, quarum etiam aliquæ ius diuinum & fidem concer- t, haberen[illegible] iudicium ipſorum Græcorum deuenire, relicto huius S. Synodi Catholico iu- : & quod ea, quæ per Eccleſiam in concernentibus fidem determinata ſunt, in dubium reuo- tur, quaſi notaretur ipſa Eccleſia in his quæ fidei ſunt, errare potuiſſe. Dicitur, quod ibidem Do- s Eugenius Legatos ſuos mittat: quod iuriſdictionis eſt, ac ſi ipſe ab adminiſtratione non eſſet nſus, cum tamen ipſam ſuſpenſionem ex cauſis tam neceſſariis & tam vrgentiſſimis, quas in alia onſione Synodali expoſuimus, conſtat eſſe factam. In tertio caſu, ſi hoc ſacrum Concilium mu- , quod fundatum eſt authoritate duorum Conciliorum præcedentium, & duorum Summorum ficum, cui fere omnes maiores Eccleſiæ Prælati, Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, omneſq; orbis Catholici incorporati ſunt: eſto, quod nec Papa nec Gręci conſentiant, id ſequetur, quod oncilium exiſtens in hoc loco, fortiter impugnat Dominus Eugenius, ipſum tranſlatum in a- locum ſine eius conſenſu fortius impugnare poſſe videatur, & habere maiores colores impu- i: interimque ſeptem menſium, vel eo circa, dilationem obtineat, quibus nihil pro eius corre-

 ctione

ctione agatur, quibus nullatenus fidei & ſaluti Eccleſiæ prouideatur, ſed potius ſuppoſita huius Concilii per attædiationem, aut alia incommoda diſpergantur, & tandem nulli vel pauciſſimi ad illum alium locum accedendi habeant voluntatem, dum viderint huius Concilii Baſileenſis tam miſerabilem exitum, quod tantis laboribus congregatum, tot annis aduerſus impugnationes Domini Eugenii conſeruatum fuit. Quid aliud ad hoc reſpondere poſſumus, Venerabiles Oratores, niſi amariſſimos edere gemitus ſuper flebili ruina Eccleſiæ, ſi res ita procedant, & plorare die ac nocte ſuper illa generalium Conciliorum authoritate tamdiu per nos defenſata, quam in interitum perduci conſpicimus, niſi Deus noſter præuideat? De qua authoritate parum prodeſt verbo dicere, quod conſeruari habeat, ſi tale factum agatur, vnde ipſa miſerabiliter proſternatur. Hierem. 9. Quis vero dabit capitibus noſtris fontem lachrymarum, vt in mœroribus & doloribus digne lugeamus læſionem fidei, contemptum Synodorum & ſacrorum Canonum? quibus conculcatis, omnia ſcelera, omnia vitia, omnium abuſuum & deformitatum incrementa liberius regnabunt: pariter quoque amare flebunt diebus futuris Principes & Nationes orbis, dum quiſpiam Romanus Pontifex eos iniuſte opprimere volet. Nam fruſtra deinceps ad Concilia generalia recurrent, quorum erit ſic proſtrata authoritas. Si enim Concilium generale aliquid vellet de ipſo Romano Pontifice iudicare, illud diſſoluet ac transferet, aliudq; Concilium fieri quæret, vbi poſſit ſuum libitum conſequi, ſicque nulla ſtabilitas, nulla firmitas in iudiciis ipſorum Conciliorum haberi poterit. Inualeſcet prætereà ille pernicioſiſſimus error in populum Dei, vt vnus homo ad Summum Pontificium aſſumptus, poſſit de tota Eccleſia & Chriſtianitate agere ad ſuæ libitum voluntatis, ſicque per generale Concilium vniuerſalis Eccleſiæ, non valeat corrigi aut reformari. Sed & videmus non ſolum ſtatum eccleſiaſticum & ſalutem animarum ex ea re detrimenta pati, immo omnem ſtatum, omnem politiam, omnem regimen in ſpiritualibus & temporalibus perturbari.

Nam ecce poſtquam generale Concilium Eccleſiam Catholicam repræſentans, immediate habens poteſtatem à Chriſto, cui Summus Pontifex & quilibet alius obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem ſchiſmatis, & reformationem Eccleſiæ in capite & in membris, cœpit ſuum exercere iudicium in Dominum Eugenium pro correptione ipſius, contumaciter obedire contempſit: iam via introducitur, vt qui Concilio in his tenentur obedire, non ipſum Concilium reputent vt iudicem, ſed vt partem cum Domino Eugenio contendentem, & velint ipſum iudicem directe aut indirecte arctare vel compellere, loca & tempora eidem præfigere, vt ſua iudicia nequaquam proferat: immo ad inſtantiam eius, qui reus eſt, iudicium ſuum mutare cogatur. Quod ſi hoc fit de ſummo iudice poteſtatem habente immediate à Chriſto, numquid non ex hoc datur exemplum ſubditis quorumcumque iudicantium, vt ipſos iudices temporales ac ſpirituales per mutuas intelligentias compellerent, vt illi à iudicando deſiſtant? Sicque peribit iuſtitia in terris, & eueniet, quod ait glorioſus Hieronymus, *dum vni parcunt, vniuerſa Eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ eſt*, inquit, *iſta miſericordia, vni parcere, & vniuerſos in diſcrimen adducere? Cumq; pax*, vt ait B. Auguſtinus, *ſit tranquillitas ordinis*, iam abrupto ordine iudiciorum, omnis pax & hominum ad Deum, & hominum inter ſe, turbabitur, cum via conueniens ad pacem non quæritur, dum iuſtitia abiicitur, & veritas proſternitur: quas cum pace ipſa, diuina doctrina nobis oſtendit oportere copulari: ait enim Scriptura, quæ a Pſal. 84. mentiri non poteſt: *Miſericordia a & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt* Et Dominus per b Zach. 8. Prophetam inquit: b *Pacem & veritatem diligite.* Rex quoque Ezechias dicebat: c *Sit pax & veritas in* c 4. Reg. 20. *diebus meis.*

4. Quid igitur potius in tanta rerum difficultate agendum eſt huic ſanctæ Synodo? An quod recedat, mala & omnia ſupradicta permittat præualere? an quod ex officio ſibi commiſſo à Chriſto, ſub conſcientia ipſius diuini auxilii, per defenſionem veritatis & exercitium iuſtitiæ in repellendis tantis malis, debitum ſuum agere curet coram Deo & hominibus, adimplens d Eccleſ. 4. illud, quod per Sapientem dictum eſt: d *Certa pro iuſtitia vſque ad mortem?* Clariſſime videre poteſtis, Venerabiles Oratores, quod Eccleſiam matrem omnium Chriſtianorum in tanta deſolatione deſerere non poſſimus, ſed nobis & toti populo Chriſtiano grauiſſima imminet damnatio, ſi ſaluti ipſius Eccleſiæ & vitæ ſuæ, quæ ex fide eſt, prouidere negligamus.

5. Expectauimus iam plurimis annis, ſi præfatus Dominus Eugenius viam veritatis recognoſceret, & contemplatione Chriſtianorum Principum dilationes plurimas benigniſſime obſeruauit hæc ſancta Synodus, Ambaſiatoreſque ſuos ad diuerſas regiones transmiſit, veritatem & iuſtitiam huius ſacri Concilii ac neceſſitatem vrgentiſſimam prouidendi publicæ ſaluti Eccleſiæ aperientes, ad duas quoque conuentiones in Nurenberga ſucceſſiue habitas profecti ſunt, & nouiſſime in Ciuitate Moguntinenſi non defuerunt ſufficiente poteſtate ſuffulti, vbi Oratores Summi Pontificis per triginta dies expectati, nullatenus comparere voluerunt, niſi poſt receſſum Orato- * in Comitiis ſc. rum huius ſanctæ Synodi, qui cum bona licentia Oratorum Principum ibidem * exiſtentium, per plures antea dies abſceſſerant. In omnibus autem his numquam ex parte Summi Pontificis aliquid emendationis vel correctionis oblatum audiuimus, vt per hoc paci Eccleſiæ conſuleretur, quam ita turbauit: & ne (quod abſit) totum corpus inuaderet morbus, & languor non eſſet curatus in capite, atque etiam vt diuina Maieſtas, per ipſum grauiſſime offenſa, placari poſſet: immo duntaxat petita eſt ſemper huius Concilii mutatio, & talis mutatio, quæ ipſum Concilium, reformationem Eccleſiæ quærens, eneruaret, & Dominum Eugenium, durſſime reſiſtentem in ſua contumacia, roboraret. Neque audiuimus, quod vos aut

tores Principum in his rebus à Papa impetraueritis, vt contemplatione Eccleſiæ & populi ni quicquam emendationis aut meliorationis efficiat. Iam vero iuſtiſſimam huius ſacri Conſecutionem totus orbis conſpicere potuit, necnon patientiam & manſuetudinem noſtram ngiſſimam expectationem in hoc loco, in quo non nos mundana ſolatia aut terrena affenent: immo relictis propriis regionibus, domibus, & beneficiis, in quibus quieſcere poterarias hic perſecutiones, iniurias, damna, opprobria paſſi ſumus, & aſſidue patimur, libenter oferentes pro votiua conſecutione reformationis Eccleſiæ Dei, pro qua iam tribus generaliıciliis diuturno tempore laboratum eſt, pro defenſione fidei orthodoxæ, quam in oculis no-ımus multipliciter impugnari. Et in tantum præfatis Catholicis Principibus expectando mus complacere, vt poſt victualium penuriam & alias clades, quas pertulimus, etiam alia graricula immineant, atque per varia rerum diſcrimina huius Concilii diſperſio, & poſt tot anſuſceptos labores, extrema Eccleſiæ deſolatio in foribus eſſe videantur, ſi non celeriter tur.

Vnde iam aperte conſpicere poſſunt Principes Chriſtiani, nos maxima neceſſitate compulcluſa ampliori delatione, pro honore Dei creatoris cunctorum regis regũ, domini dominanpro ſaluatione animarum omnium, communi ſaluti ipſius Eccleſiæ prouidere curemus. Et ne rerum neceſſitate de graui negligentia coram omnipotentis Dei iudicio arguamur, omnem fiduciam proiicientes in Saluatorem noſtrum Ieſum, in cuius nomine congregati ſumus, faſius gratia, ita intendimus agere, vt coram omnibus Principibus atque populis clariſſima iuveritas huius ſanctæ Synodi reluceant, cum iuſtitia autem veniat intra Eccleſiam ſoror eius ibi inuicem gratiſſimo copulabuntur oſculo, nec quicquam aliud petimus, niſi vt in his curous rerum det nobis id agere, quod beneplacitum fuerit ſuæ diuinæ maieſtati, & ſperamus per eius omnes Chriſtianos in viam veritatis, & proſecutione publicæ ſalutis vnionem & pacem amplecti: quod & nos maxime deſideramus, ac laboribus cunctis proſequi volumus, vt ınanimiter in amore fraternitatis Deo ſeruiant, & ſint vnum in veritate: nec aliquem de veriıs S. Synodi informatum, credimus velle tandem huic fauere errori, vt vnus mortalis homo, ınatus eſt vt ſit fidelis miniſter in domo Dei, poſſit (vt præmiſſum eſt) ad libitum voluntatis ota Eccleſia agere, & neque generalia Concilia repræſentantia Eccleſiam vniuerſalem, neque s Synodales, neque poſtremo ipſas declarationes fidei per Eccleſiam Catholicam factas at-;, poſſit totum gregem Dominicum, tanto pretio redemptum, in præcipitium damnationis c: nec vni perſonæ mortali quis in tantum humano amore affectus putari debet, vt propter mporale deſiderium, quod ſicut vmbra pertranſit, velit vniuerſam Eccleſiam deſtrui nec reıı nimium oportet, ſi iuſtum Eccleſiæ iudicium in correptionem Domini Eugenii proferetur um pro neceſſitate totius Eccleſiæ, & ipſe (quod abſit) rebellando in aduerſum velit ſchiſma alios attrahendo, vt ab vnitate Eccleſiæ ſe ſeparet, quod Princeps aliquis Catholicus, aut um Prælatorum quiſpiam velit ſuo fauere ſchiſmati, præſertim in læſionem Catholicæ fidei ritatis Eccleſiæ. Numquid notorium non eſt, quanti Principes orbis tam per ſe, quam p ſuos, Conſtantienſi interfuerunt, vbi explicata fuit declaratio fidei de authoritate Conciliorum ıum ſuper Papam & quemlibet alterum, & in omnibus obſeruata, nemine reclamante, nemiapprobante? Sed vbi Dominus Eugenius iam bina vice voluit ſua authoritate hoc Baſileenſe ıum ſine eius conſenſu diſſoluere, ſcitis quomodo Principes orbis fere omnes, aut primæ aut æ diſſolutionis tempore, ſuos Oratores in hoc ſacro Concilio tenuerunt, firmiter credentes non poſſe diſſoluere ſacrum Concilium, quod pro extirpatione hæreſum, & reformatione e in capite & in membris legitime congregatum erat, ſine conſenſu eius: cum ipſe Concilio beret in his imperare, ſed teneretur obedire. Quid de Prælatis Eccleſiæ dicemus? Numquid acro Conſtantienſi Concilio, Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & cæteri de omni regione ? Nec illi defuit felicis recordationis Papa Martinus, qui etiam circa finem ipſius Concilii per s literas mandauit, eodem approbante Concilio, vniuerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & toribus, vt ſingulos de hæreſi Wickleffiſtarum ſuſpectos diligenter interrogarent, vtrum nt quod illud, quod ſacrum Concilium Conſtantienſe vniuerſalem eccleſiam, repræſentans, auit, & approbat in fauorem fidei & ad ſalutem animarum, quod hoc ab vniuerſis Chriſti fieſſet approbandum & tenendum, cum non ignoranter Papa ipſe Martinus declarationem de tate Conciliorum data immediate à Chriſto, antea per ipſum Concilium factam fuiſſe: qui n eiſdem literis poſuit, quod error eſt dicere, non eſſe de neceſſitate ſalutis, credere Romanam ım eſſe ſupremam inter eccleſias, ſi per Romanam eccleſiam intelligatur vniuerſalis eccleſia, ncilium generale, aut etiam pro quanto negaret primatum Summi Pontificis reſpectu Eccleparticularium. In hoc præterea Baſileenſi Concilio, tempore attentatæ primæ diſſolutionis, ; ſeptem de præſtantioribus ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, videlicet Iulianus . Angeli Sedis Apoſtolicæ Legatus, A. Bononienſis B. Portuenſis vulgariter dictus Placentinus, ales Epiſcopi: Ioannes S. Laurentii in Lucina, dictus Rothomagenſis, Ioannes S. Petri ad a, A. ſancti Euſtachii, & Dominicus S. Mariæ in Via lata, dictus Firmanus, etiam Cardinales, ıam ipſam Catholicam & Apoſtolicam de authoritate Conciliorum in Conſtantia declarartuoſe defendentes, atque oſtendentes, propter illam non potuiſſe, neque in futurum poſſe tionem huius Concilii ſine ipſius conſenſu; plurimaque ſolemnia ſuper hoc decreta cum cæıtribus condiderunt, & toti mundo publicauerunt, qui de hac re in Reſponſione quadam

1. Tim. 6. & Apocal. 17. 19.

Papa nõ eſt ſupra Eccleſiam ſed miniſter & membrum Eccleſiæ, nec ſolus habet poteſtatem iudicandi de Eccleſia & rebus diuinis.

Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter Eccleſias, quomodo intelligendum.

Synodali tum toto Concilio magna authoritate Oratoribus Domini Eugenii diſſolutionem ipſam manutenere volentis reſponderunt: *Malumus mori, quam tanto errori per ignauiam cedere. Hic articulus, de quo diſceptamus, fidem concernit, qui ſine interitu ſalutis negligi non poteſt. Si Dominus Eugenius Eccleſiam audire non vult, oportebit eum tandem haberi ſicut ethnicum & publicanum.* Hæc ſunt verba Concilii, in quo tunc illi præſentes affuerunt. Audiſtis & vos ſæpius, quomodo alii plures Cardinales ſe ſubſcripſerunt, dum Dominus Eugenius ad mandatum Concilii, illam prætenſam diſſolutionem irritam & inanem declarauit: & ea non obſtante, dixit Concilium legitime fuiſſe continuatum. Sed numquid non præterea omnes viderunt, quam multi Prælati, Doctores diuini & humani iuris, ac cæteri Eccleſiaſtici viri ex diuerſis nationibus, regnis & prouinciis ſucceſſiue tam tempore primæ diſſolutionis quam ſecundæ, in hac S. Synodo comparuerunt, dum ipſe Dominus Eugenius eam diſſolutam reputabat, credentes hoc factum eiuſdem Domini Eugenii aduerſus ipſius Concilii authoritatem nullatenus potuiſſe præualere? Quomodo igitur putandum eſt vel ſuſpicandum, vt Catholicus orbis fidem, quam accepit, vellet propter quamcumque perſonam deſerere, aut cuiuis perſonæ in aduerſum repugnanti & ſchiſma facere volenti, fauorem præſtare? & quod ab hoc ſacro Concilio, quod fidem ipſorum Prælatorum, fidem Principum atque omnium Nationum orbis defendit, ſe ſeparent, vt illi adhæreant, qui ipſam in pugna euellit? Credendum eſt quid potius, quod omnes prouidere valent, ne in futurum quiſpiam Pontificum poſſit rebellando Conciliis generalibus immediate à Chriſto poteſtatem ſuper eos habentibus, ſchiſma facere, & pro ſua voluntate aut libidine dominandi vniuerſum orbem hoc modo conturbare. Intelligentq; tandem omnes vnanimiter, illum pro Pontifice haberi non debere, quem Concilium vniuerſalis Eccleſiæ pro non Pontifice habendum iudicauerit: vt ſic non neceſſe ſit, iam deinceps Principes orbis hoc modo cum variis Legationibus & magnis expenſis in ea re vexari, ſimulque pax in Eccleſia vigere poſſit, & authoritas Conciliorum illibata ſeruari, quæ (vt ait B. Auguſtinus) *in ipſa Eccleſia ſaluberrima eſt.* Nam oportet vniuerſos Chriſtianos id ipſum ſentire & ſapere, ſi vna fides & pax vera conſeruanda eſt, quod Summi Pontifices per Concilium generale, Catholicam Eccleſiam repræſentans, corrigi poſſunt, ſicut veritas Catholica diffinit: quodque Eccleſia Dei in Spiritu ſancto congregata non habet exiſtimari ſicut vna prophana Communitas, cui Papa ipſe velut Princeps ſecularis dominetur. Sic itaque cum Dei gratia, per conſtantem fidei noſtræ confeſſionem, & ipſius probationem in opere, pax optima & ſalutaris gubernatio Eccleſiæ reflorebit in terris. Summi Pontifices cognoſcentes ſe poſſe corrigi (vt præfertur) per Concilium vniuerſalis Eccleſiæ, curabunt vigilãtius ſalutem gregis Dominici quærere, & in miniſterio ſibi credito opera Chriſto placentia agere, ipſamque Sedem Apoſtolicam ſalutari gubernatione & decore virtutum refloreſcere faciant in oculis omnium populorum, atque omnium bonorum vbertate abundare, ſicut prius illa ſolebat, cum bono & ſalutari regimine gubernaretur: cuius quidem Sedis authoritatem & honorem hæc S. Synodus ſemper conſeruare curabit, ipſamque dignis honoribus per debitum ſanctitatis cultum magis intendit amplificare & exaltare in futurum. Breuiorque erit deinceps Conciliorum generalium duratio, dum illis debita præſtabitur obedientia: & temporalibus ſtatutis omnes diligenter confluent, expedituri celerius, quæ pro ſalute Chriſtianæ religionis agenda videbuntur. Concilia prouincilia & Synodalia frequentabuntur, ſacri Canones pacifice obſeruabuntur. ſic erit pax & tranquillitas Eccleſiarum, ſanctitas morum, vtilitas Regnorum & prouinciarum.

Papa non eſt Princeps aut dominator Eccleſiæ.

7. Sic efficaciter deſiderium Principum veſtrorum complebitur, Præclari Oratores, qui pacem & ſalutem Eccleſiæ deſiderant. Per ea vero, quæ in * Moguntia concepiſtis, licet bona intentione vos feciſſe ſperandum ſit, non aſſequerentur Principes ipſi bonum veræ pacis, quod optant, vt ex ſuperioribus ſatis liquere poteſt. Nos autem, fauente Domino, per viam ſalutarem & rectum ordinem à Chriſto datum, pacem ipſam proſequemur: & quantum ſine Dei offenſa poterimus, curabimus ſemper religioſiſſimis veſtris Principibus complacere, qui etiam (vt credendum eſt) diuinæ ordinationi obſequi volent: neque aliud agent, niſi quod cum Deo poterunt, quod iuri diuino conſonum erit. & cum fideliter credunt, quod de iure diuino tenentur obedire Concilio in his, in quibus habet poteſtatem immediate à Chriſto, non ſubtrahent ab eodem Concilio debitum obedientiæ ſuæ propter exercitium iuſtitiæ. Dum autem ipſi vnanimiter, quam debent S. Synodo, & ipſi Chriſto, qui ei poteſtatem dedit, perſeuerauerint, amplectendo concorditer iuſtitiam & veritatem, ipſi animas ſuas ſaluabunt, ipſi authoritatem Conciliorum ſibi & toti orbi neceſſariam ſeruabunt illibatam, ſalutemque & pacem bonam in Chriſtiana religione vigere facient. Si autem obedientiam debitam ſubtraherent Concilio per aliquam neutralitatem, aut alias quouis modo, plura mala contingerent in aduerſum, quæ vos, Præclari Oratores, ipſis orthodoxis Principibus diligenter ac fideliter remonſtrare habetis, quantum vos diligitis eorum ſalutem & totius Eccleſiæ. Et non dubitamus, quod cum erunt debite informati, debitum ſuum erga Deum & Eccleſiam ſemper facient. Et intellectis rationibus ac motiuis huius S. Synodi, deuotiones eorum apertiſſime conſpicient, intentionem ipſius dirigi, ſicut beatis pacificis conuenit, ad quærendas vias veræ pacis, tranquillitatis & ſalutis Eccleſiæ ac totius orbis nunc & in futurum.

* in Conciliis ſc. Imperialibus.

8. Quod autem ad factum Græcorum attinet, ſcitis quanto deſiderio vnionem eorum ſemper optauerimus & optemus, quantoſque labores & ſumptus in eius rei proſecutionem impenderimus, & qualia nobis impedimenta obiecta ſint: dudum quoque loca conuenientia, videlicet Baſileam, Auinionem & Sabaudiam, pro ipſa tractanda vnione, nominauimus: & adhuc vt omnes conſpiciant noſtram perſeuerantem intentionem ad huius vnionis proſecutionem, ſi Imperator Romanorum & Patriarcha Cõſtantinopolitanus, qui pro tempore fuerint, & cæteri Eccleſiam Orientalem repræſentantes,

tantes,

ſtantes, ceſſante omni dolo & fraude, in aliquem locum ſecurum, quem hæc S. Synodus eliget, aduenire voluerint, hæc eſt Synodus illum eligere, & in ipſum ſe transferre non recuſabit: talemque locum eliget, poſtquam intentionem Græcorum ipſorum plene cognouerit, de quo ipſi veſtri Principes & totus orbis merito debebunt contentari. Interim curabit eadem S. Synodus quærere diligenter, quæ Eccleſiæ Dei proſunt: & ita res ipſius noſtræ Catholicæ Eccleſiæ diſponere, vt ſalutifera gubernatione regantur, per quam Deus propicietur populo ſuo, & placita ira eius, quam peccata regnantia concitarunt, vnionem ipſorum Græcorum, & bonam pacem omnium Chriſtianorum reflorere videamus in terris. Ad laudem & gloriam Spiritus Paracliti: qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Datum Baſileæ in congregatione noſtra generali, Idibus Iunii, Anno à Natiuitate Domini MCCCCXXXIX.

SYNODI BASILEENSIS RESCRIPTVM

DE TRANSFERENDO CONCILIO

Anno Chriſti 1442.

Datum Friderici III. Regis Romanorum, & Electorum Imperii in Comitiis Francofurtenſibus congregatorum Oratoribus.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Petitionem veſtram audiuit hæc ſancta Synodus, quam nomine chariſſimi Eccleſiæ filii FRIDERICI Regis Romanorum illuſtris, & Venerabilium Archiepiſcoporum ac Nobilium virorum Principum Electorum ſacri Romani Imperii, vos venerabilis Silueſter Epiſcope Chiemenſis, & dilecti eiusdem Eccleſiæ filii Erharde de * Zelking Baro, Thoma de Haſelbach in Theologia Magiſter, Ioannes de Liſura Decretorum Doctor, Præpoſite Eccleſiæ B. Mariæ ad gradus Moguntinenſis, Ioannes de Francofordia Officialis Confluentiæ, Henrice de Herpel Præpoſite S. Seuerini Colonienſis, Ioannes de Lamberg etiam in Theologia Magiſter, præmiſſis diſertis Orationibus porrexiſtis.

* fort. Schelkingen, qui Comitiis interfuit, eorumque Receſſui ſubſcripſit.

Cuius quidem petitionis tenor talis eſt: Dignentur veſtræ Reuerendiſſimæ Paternitates ad exhortationem & deuotam poſtulationem Sereniſſimi Domini noſtri Romanorum Regis, &c. nec non ſuorum Principum Electorum, ſua vota conferre, quatenus modus congruus ad generalis Concilii ab omnibus indubitati congregationem, infra vnius anni ſpatium, perueniatur loco ſuæ Maieſtati & ſuis Principibus Electoribus grato, & rebus gerendis accommodo. Veſtras autem Dominationes latere non putamus, quantum neceſſe ſit, vt Conciliorum generalium iudicia, quæ pro fide orthodoxa & ſalute animarum proferuntur, firma & ſtabilia permaneant, quodque iacturæ ipſius fidei & eccleſiaſticæ diſciplinæ immineat, ſi illa mutari & vacillare, nec robur & firmitatem habere permittantur.

Hinc enim aſſiduæ perturbationi pacis datur occaſio, hinc detrimenta ſalutis afferuntur innumera, hinc ad malorum audacem perpetrationem ingreſſus præbetur, hinc ſubterfugiis perfidorum aditus aperitur. Sic quippe inducerentur peruerſi, vt nullatenus Synodo iudicanti aut ſtatuenti vel mandanti obedirent, ſed illico aliam Synodum fieri expeterent, *cum & mos ſit malorum litigatorum*, ſicut præclare beatus Auguſtinus ad Glorium Eleuſinum & alios Donatiſtas ſcripſit, *vt dicant ſe malos iudices fuiſſe perpeſſos, licet etiam firmiter manifeſtiſſima veritate ſuperati.* Neque coercere poſſet ceruices ſuperborum & eccleſiaſticam pacem perturbantium Synodalis authoritas, ſi celebrato Concilio mox ipſum transferri aut aliud oporteret deueniri. Quod Papa Gelaſius luculenter aduertens, in Epiſtola directa Epiſcopis Dardaniæ aiebat: *Maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, neceſſario prædicauerunt, vt quod contra vnamquamque hæreſim coacta ſemel Synodus pro fidei communione ac veritate promulgaſſet, non ſinerent poſt hoc nouis retractionibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur.*

Et ſubdit eadem Epiſtola: *Sic Eunomium, Macedonium, Neſtorium, Synodus ſemel geſta condemnant vlterius ad noua Concilia venire non ſinit.* * Martianus quoque & Valentinianus Imperatores firmum habere voluerunt, quod per Synodum Chalcedonenſem fuerat definitum, cauſam illam ſubiungentes: *Nam iniuriam facit iudicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata ac recte diſpoſita reuoluere & publice diſputare contendit.*

* al. Martinus.

Quod ſi permitteretur, nihil ferme in diffinitionibus fidei & iudiciis Eccleſiæ apud mortales ſtabile haberetur, facileque rueret omnium futurorum Conciliorum vigor, ſi hæc ſancta Synodus authoritate duorum præcedentium Conciliorum & duorum Romanorum Pontificum congregata, cui etiam Summus Pontifex pro tempore exiſtens cum omnibus Cardinalibus, cunctique Prælati eccleſiaſtici inhæſerunt, cui omnes Reges terræ, omneſque fere magni Principes orbis incorporati ſunt, & ſolennia per ſuos Oratores præſtiterunt iuramenta, conculcaretur: aut

in ſuis iudiciis, ſtatutis, declarationibus & decretis contemneretur & haberetur ludibrio. Non paruum itaque imminet periculum, ſi in alium locum Synodus congreganda decernatur, quin robur Eccleſiaſticæ authoritatis aliquid læſionis atque detrimenti patiatur.

2. Vbi tamen iam pluribus annis diligentiam noſtram pro illibata ſtabilitate ipſius authoritatis Conciliorum conſeruanda, Domino auxiliante, impendimus, & pro pace Eccleſiæ præmiſſam petitionem poſtulatis adimpleri, quam ſi reiiceremus, plurima diſcrimina grauiorque ipſius Eccleſiæ Dei læſio ſequi poſſet: Nos de benigno Chriſto adiutorio aſſidue ſperantes, qui ad ipſam Matth.28. Eccleſiam ait; *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi*: ſimulque de probitate Serenitatis Regiæ & Inclytorum Principum vos mittentium confidentes, quod magnis viribus laborabunt, vt ſiue hic continuata fuerit, ſiue in alium locum translata concio Synodalis, firmiter atque inconcuſſe teneantur ab omnibus veritates in ſacro Conſtantienſi Concilio declaratæ, & per hanc ſanctam Synodum renouatæ, ſicque ſtabilis & firma deinceps Conciliorum habeatur authoritas, per quam fidei Catholicæ robur ac neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ & ſtatus Chriſtianorum conſeruetur in terris: ſicque eorundem Conciliorum ſtatuta, ordinationes & iudicia pro ipſa fide, pro lege Domini & ædificatione animarum, ac bono regimine ſtatus vniuerſalis eccleſiæ, cuncti reuereantur, quod nullius in aduerſum rebellio aut pertinax contradictio vel ſcandaloſa diſſenſio præualere permittatur: vt ſic cum vigore iuſtitiæ mala reprimi, & bona cum tranquillitate valeant promoueri, vnanimitasque obedientiæ vbilibet reflorere poſſit: præfatæ veſtræ petitioni reſpondendum duximus, iuxta ſeriem articulorum ſequentium ſub hac forma.

3. Primo, Sancta Synodus commendat deuotionem & ſynceram intentionem quam præfati Sereniſſimus Romanorum Rex, & Illuſtres Principes ad vnionem & pacificationem eccleſiæ ſanctæ Dei habent, & pridem per vos prædictos ſolennes Nuncios & Oratores ſuos cum eorum litteris ad hoc ſacrum Concilium deſtinatos, in congregatione generali facunde & prudenter explicarunt. Secundo, vobis præfatis Oratoribus commemorat, quomodo in hac ciuitate Baſileenſi hactenus fuerit & hodie ſit generale Cõcilium vniuerſalem eccleſiam repræſentans, quod merito apud omnes Chriſtianos multiplici ratione debet dici & reputari indubitatum & vnicum, & quod ſine maximis periculis, incommoditatibus, laboribus, ſumptibus, & difficultatibus, abhinc ad alium locum mutatio huius ſacri Concilii fieri non poterit, prout res hæc ſeipſam cunctis diligenter intuentibus indicat, & hæc ipſa ſancta Synodus ſæpius per Oratores ſuos in diuerſis Ambaſiatis, ac in iſto loco verbo & ſcriptis Oratoribus Regum & Principum ſeculi multifarie oſtendit. Vnde præmiſſis aliisque pluribus attente conſideratis, videretur huic ſanctæ Synodo, quod hæc inſignis ciuitas Baſileenſis, cuius idoneitas multiplici experientia diuturne comprobata extitit, eſſet locus aptus & rebus gerendis accommodus, ad quem cooperantibus præfatis Dominis Sereniſſimo Romanorum Rege & Electoribus, non ſolum ex inclyta natione Germanica, ſed ex omni fidelium natione, quæ ſub cœlo eſt, conuenire poſſent omnes, qui generalibus Conciliis intereſſe debent & conſueuerunt, vt vna cum Patribus, qui in hoc Concilio conſtanter hactenus perſeuerauerunt, pax & vnio Eccleſiæ deſiderata dari poſſit: præcipue cum hoc ſacrum Concilium, inter alia ſancta opera, ſpecialiter extitit congregatum ad pacem omnium Chriſtianorum.

4. Nihilominus his non obſtantibus, vt prædicti Sereniſſimus Rex & Principes Electores, cæterique Reges & Principes ac cuncti fideles clare percipiant rectam & puram intentionem, quam habet hoc ſacrum Concilium ad vnitatem & pacem Eccleſiæ, & hactenus ſemper habuit, quodq; Patres in eo perſeuerantes parati ſunt reddere rationem omni poſcenti de ea, quæ in ipſis eſt, fide, vtque 1.Petr. 3. præfati Sereniſſimus Rex Romanorũ & ſui Principes Electores euidenter cognoſcant, quod ſacrum Concilium cupit votis eorundem complacere pro pacificatione vniuerſalis Eccleſiæ, diuina fauente clementia, conſequenda, ipſa S. Synodus in hac Baſileenſi ciuitate inclytæ nationis Germanicæ in Spiritu Sancto congregata, & vſque in præſentem diem legitime continuata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, offert ſe paratam in tempore, de quo infra fit mentio, ad locum eiuſdem nationis rebus gerendis accommodum, & regiæ Celſitudini gratum, ſua propria authoritate modis congruis ſeipſam transferre, ſecuritatibus tamen ante huiuſmodi translationem decernendam & finiendam, in talibus præſtari ſolitis, & aliis neceſſariis datis & præſtitis. Obſecrat autẽ præfata S. Synodus eandem regiam Celſitudinem, quatenus dignetur rem hanc aliis Regibus & Principibus intimare, eos toto ingenio & niſu inducendo, vt illam ipſi amplectantur, veniantque perſonaliter, aut ſuos ſolennes Oratores mittant, ac Prælatos & alios, qui in generalibus Conciliis de iure vel conſuetudine debent intereſſe di[illegible]nis eorundem, etiam ad veniendum inducant, vt pax & vnio Eccleſiæ ſanctæ Dei dari poſſit. Securitates vero & alia, quæ neceſſaria eſſe reputat & intendit hæc S. Synodus, ſunt ea, quæ ſequuntur. Primo, quod Sereniſſimus ipſe Rex præſtet ſuum & ſacri Romani Imperii ſaluum conductum ipſi ſacro Concilio ad alium locum transferendo, pro omnibus accedentibus ad ipſum, ſtantibus & recedentibus in plena forma. Detque operam, vt locus eligendus etiam habeat pleniſſimam ſecuritatem & ſaluumconductum cum libertatibus circa iuriſdictionem, ac etiam ſuper habitationibus, victualibus & aliis requiſitis. Similiter dabit operam, quod Principes Eccleſiaſtici & Seculares, ac loca in Concilio vicina dent ſuos ſaluosconductus, quodque prædicti ſalui conductus Sereniſſimi Domini Regis, loci Concilii, aliorumque Dominorum & locorum, ſint irreuocabiles, durentq; continue vſq; ad quatuor menſes poſt finitum Concilium. Exhortatur autem ſancta Synodus Regiam Celſitudinem, ſi quæ guerræ aut diſcordiæ graues tunc inter illos aut illa eſſent, dignetur ſe interponere pro treuga aut pace inter illos componenda.

NB. Obedientiam legitimam Patrũ Concilii, Imperatori legitimo magiſtratui, non autem Papæ tyranno & vſurpatori alienæ poteſtatis, in translatione Concilii patere offerentium.

5. Item

5. Item petit S. Synodus, quod Sereniſſimus ipſe Dominus Rex Romanorum ipſi Concilio interſit perſonaliter, ceſſante legitimo impedimento: quo adueniente, aliquem potentem & magnæ authoritatis Principem ſacro Concilio gratum, in eius protectorem inſtituere habeat: polliceaturque ſub verbo Regio per ſuas literas patentes, quod non faciet, nec fieri permittet, Deo authore, quantum in eo fuerit, quod ſit vel eſſe poſſit directe vel indirecte contra ipſius Concilii authoritatem & libertatem.

Item ne inanis & fruſtratoria reddatur huiuſmodi ſacri Concilii tranſlatio, quæ ſine magnis periculis & difficultatibus fieri non poteſt, videtur permaxime neceſſarium, cum iuxta declarationem ſanctæ & magnæ Synodi Conſtantienſis quicumque fidelis teneatur obedire mandatis, ſtatutis, ordinationibus aut præceptis cuiuslibet generalis Concilii, quod Domini Rex & Electores præfati per ſuas literas patentes ſacrum hoc Concilium Baſileenſe, ante ipſius tranſlationem decretandam, certificent, quod Concilium, dum in illo loco fuerit, recognoſcent pro vero generali Concilio & indubitato, eique adhærebunt cum effectu inconcuſſe, quamdiu durabit & continuatum fuerit: ſtatutisq; ordinationibus, decretis, & mandatis per illud inibi fiendis acquieſcent & obtemperabunt, & quantum in eis erit, inuiolabiliter facient obſeruari, etiamſi aduerſarii ad illud non venerint. Loca vero, quæ prædictæ tranſlationi & rebus gerendis videntur accommoda, & Regiæ Celſitudini grata, nominabit ſacrum Concilium, quando ipſius Serenitati videbitur expedire; quorum alterum, pro maiori gratitudine contentatur ſacrum Concilium, quod ipſe Dominus Rex authoritate huius ſacri Concilii eligat & aſſignet. Poſtquam autem dictæ ſecuritates ſacro huic Concilio fuerint præſtitæ cum effectu, ac per Regiam Serenitatem vnus ex locis eidem ſpecificandis pro tranſlatione Concilii nominatus, & de his aliisque præmiſſis ſacrum Concilium per ſuas literas Regias patentes fuerit certificatum, hæc S. Synodus ſuam tranſlationem in illum locum publice ac in ſolenni ſeſſione decretabit fiendam ad tempus, quod eidem Synodo ac dictæ Regiæ Maieſtati, conſideratis temporum circumſtantiis & neceſſitate Eccleſiæ, videbitur expedire.

6. Videtis, Præclari Oratores, quantum pacem Eccleſiæ hæc S. Synodus exoptet, quanta liberalitate deſideriis Regiæ Serenitatis & aliorum Illuſtrium Dominorum vos mittentium ſatisfacere deſideret, nihil aliud quærens, niſi vt publicæ ſaluti Eccleſiæ conuenienter & efficaciter conſulatur. Veſtrum erit iam eorundem Principum animos inducere, vt matrem ſuam Eccleſiam, ex qua ſpiritualiter regenerati ſunt, virtuoſis adiuuent auxiliis, quatenus eorum ope ſacri Concilii Conſtantienſis & huius Baſileenſis, ac vniuerſitatum almarum vniuerſalium Synodorum illæſa ſeruetur authoritas, fides vigeat, ſacris Canonibus reuerentia debita exhibeatur, procuretur animarum ſalus, ad quæ ſemper ſumme huius ſanctæ Synodi aſpirauit intentio: quæ ſi per impletionem veſtræ poſtulationis obmitti aut negligi contingeret, graue iudicium à Domino ſuper ipſos Principes inclytos & ſuper vos pertimeſcendum foret. Sed ita illorum piam deuotionem & veſtram in cunctis agere ſperamus, vt ex laboribus fructuoſis à Domino promereamini præmia glorioſa. Datum Baſileæ in noſtra generali congregatione, ſecundo Nonas Octobris, Anno à natiuitate Domini MCCCCXLII.

FRIDERICI III. IMPERATORIS AVGVSTI AD PONTIFICEM ROMAN.

Anno Chriſti 1444.

De Regnis legitimo hæredi non auferendis, aut in alium transferendis.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, Sanctiſſimo Patri, Domino Eugenio Papæ Quarto S. P. D. Etſi non dubitemus, Apoſtolicam Sedem, tamquam veritatis doctricem, iuſtamque vitæ magiſtram, quorumlibet iuribus fauorabilem eſſe, nullique prorſus iniuriam facere, quia quicquid ab eius ſolio manat, iuſtitiæ lancibus libratur & æquitatis: non tamen ab re fore putamus aliqua per nos ſcribi Beatitudini tuæ, quibus ius Sereniſſimi Principis Ladislai Vngariæ Regis, patruelis noſtri chariſſimi, pueri pupilli & orphani commendatum efficiamus, & eorum qui ficta pro veris referunt, impiis reſiſtamus conatibus. Scit enim tua Beatitudo, patruelem noſtrum præfatum, qui poſt obitum vitæ (diuæ memoriæ) patrui & anteceſſoris noſtri Alberti Romanorum atque Hungariæ Bohemiæq; Regis, in vtero materno poſthumus remanſerat, vt primum natus fuit, & ſacri fontis vnda renatus, adhibitis ex more ſolennitatibus, veram Vngariæ & ſcientiam ſuſcepiſſe coronam. Nunc autem, ſicut accepimus, magnopere quidam inſtant, vt tua Sanctitas titulum Regni huius in * alium transferat, multa illinc emolumenta tum Sanctitati tuæ, tum Regno præfato prouenientia dicentes; quæ licet nullatenus Apoſtolicum mouere credamus, quia nullum commodum eſt tam ingens, pro quo bene vendi iuſtitia poſſit, mirandus tamen eſt eorum conatus, qui ex alieno incommodo ſuum quærentes commodum, altiſſimi ſanguinis puerum & paterno & auito Regno cupiunt ſpoliare. Iniquum profecto & abominabile ſcelus.

* Vladislaũ Poloniæ Regem.

Fecerit

Digitized by Google

Fecerit enim alius quiuis magnalia, ſit potens, ſit aptus regimini, ſit per aliquos accerſitus; volumus iſta diſcutere, nec cum iniuria volumus loqui cuiuſquam: nulla tamen ratio ſuadet, huic puero ſuum adimi regnum, qui ſi propter ſe non eſſet magni putandus, ei tamen propter facta paterna, vniuerſa Chriſtianitas fauorabilis eſſe deberet. Quis enim noſtri temporis homo eſt, qui patris huius glorioſos conflictus, tum contra Turcos, tum contra Huſſitas non audiuerit? Debent præterea & huic puero fauorem præbere,* avi ſui clariſſima geſta, & illa Eccleſiæ vnio Conſtantiæ reparata, tum vero & Caroli Quarti, & Henrici Septimi: quorum vltimus hic ſanguis eſt memoria Cæſarum. Tacemus inclytæ Domus noſtræ Auſtralis opera, tam pro Imperio, quàm pro Eccleſia, in fauorem fidei per noſtros & huius pueri progenitores edita. Quis tandem non compati deberet innocenti puero parentibus orbato, vero Vngariæ Regi ac hæredi? Inſanæ profecto mentis & animi trucis ſunt, ac totius hoſtes iuſtitiæ, qui tam generoſum puerum Regno priuare, & ius tam clarum conculcare nituntur. Sciunt tamen & illi ipſi, qui talia petunt, inhumanum eſſe quod optant, atque idcirco extinctum puerum & nuſquam inueniri confingunt, vt vel hoc colore Regni titulus in alium deriuetur. Sed aliud reperitur. Viuit enim Rex Ladiſlaus, ac fauſta & felici fruitur ſoſpitate: ſcitus puer atque formoſus. Is eſt in Nouaciuitate vicinus Vngariæ, adirique ab hominibus poteſt, qui eius viſendi ſunt cupidi. Spes & noſtra & omnium eſt, anteceſſorum ſuorum virtutes in hoc puero reuicturas. Quæ omnia tuæ Beatitudini recenſemus, ne per ſiniſtras ſuggeſtiones aliquid ex Curia tua valeat extorqueri, quod huic patrueli noſtro poſſit eſſe nociuum, vtque puerum iſtum omnibus Imperii Principibus ſanguine iunctum, Apoſtolicæ Sedis fauore tua Sanctitas proſequatur. Sit igitur hic Rex pupillus in tuo conſpectu recommendatus, ſit ante oculos tuæ mentis ſua generoſitas, ſua ætas, ſua puritas, ſuorum memoria prædeceſſorum, & huius iuſtitiam, ex qua non inanis & ficta, ſed vera & ampla vtilitas Apoſtolicæ Sedi redundare poteſt, amplecti atq; tueri velis. Datum Viennæ.

*Sigiſmundi Imp.

FRIDERICI III. IMPERATORIS AVGVSTI

AD PONTIFICEM ROMANVM

DE EXPEDITIONE CONTRA TVRCAS facienda.

Anno Chriſti 1453.

FRidericus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, Sanctiſſimo Patri Domino Nicolao Papæ Quinto S. P. D. Beatiſſime Pater & Domine Reuerendiſſime, cum nobis renunciatum eſſet his diebus, Conſtantinopolim Græciæ caput, & Orientalis Imperii quondam ſedem, per Turcorum Dominum expugnatam & in ſeruitutem redactam, multumq; ibi Chriſtiani ſanguinis fuſum eſſe, grauiter quidem (vt debuimus) & moleſtiſſime tulimus, communem Chriſtianæ religionis calamitatē atq; iacturam, intelligentes, non de præterito ſolum quod doleamus, ſed de futuro quoq; quod timeamus, tantæ vrbis amiſſionem fidelibus Chriſtianis abunde præbere. Namque ſi verus eſt rumor ad nos delatus, hominum quadraginta millia cæſa ſunt, animæ plures in ſeruitium miſerabile ductæ: templa diuino nomini dedicata funditus diruta: naues non paucæ captæ: amiſſa ciuitas famoſiſſima, & ratione ſitus, & aliis conditionibus ad tutelam Chriſtianitatis admodum neceſſaria: in qua per multa ſecula & Patriarchalis dignitas claruit, ac Imperialis Maieſtatis inſignia floruerunt. Taceamus de litteris & bonarum omnium artium ſtudiis, quæ veluti domicilium proprium ex tota Græcia Conſtantinopolim habuere. Quibus modo cum ciuitate cadentibus, nullum profecto credimus eſſe Chriſtiano nomine inſignitum, qui de tantæ vrbis ruina ſupra modum non angatur & doleat. Maximum certe atq; horribile vulnus illatum eſt Eccleſiæ Catholicæ noſtro tempore, ac maius quam ſcriptis poſſit aut verbis exprimi. At cum potentiſſimus hoſtis, crudeliſſimus, immaniſſimuſq; in manu victoriam hanc, locumque nactus ſit, ex quo fidei Chriſtianæ, quam perſequitur, pro ſua libidine poſſit officere, quis non eum indies plura conaturum exiſtimet, quibus Chriſtianorum gentem in perniciem deſolationemq; ducat? Quippe victoria ſui natura inſolens, etiamſi ad mites venerit, feroces eos impudentesque reddit: quid cum his agat, qui ſuopte ingenio ſoliti ſunt ſæuire? An putare quiſquam poteſt, iratorum hominum cupidorum atque acerbiſsimorum quieturam eſſe victoriam? Enimuero qui ex illis partibus ad nos veniunt, & Peram aiunt Chriſtianis perditam, & alia pleraque loca vicina Conſtantinopoli per Turcos occupata, qui proximam quamque victoriam non deſidiæ aut ſocordiæ ducunt, ſed inſtrumentum ſequentis habent, ſtudiiſq; omnibus nituntur, vt Chriſtianum nomen ad internecionem redigant. Neſcimus an vera ſint, quæ auctore non certo dicuntur, timere tamen quam ſperare multæ nos vrgent rationes: fama quæ de venturis Turcorum exercitibus erāt, ciuitas Regia pro magnitudine ſua parum populoſa, hoſtium propinquitas, auxilii ſpes remotior, & infelix ac doloroſum nuncium optato & fauſto ſemper credibilius. Quibus ex rebus et non dubitemus, Sanctitatem veſtram his cognitis excitatam eſſe ad cogitandum inueniendumque modos, quibus tam periculoſo & potenti hoſti, ne amplius noceat, opportune reſiſtatur; tamen quia nos quoque velut Imperatorem & Aduocatum Eccleſiæ res iſta concernit, haud ab re credimus eſſe, ſi Clementiam veſtram pro communi fidelium ſalute accenſam, magis ac magis inflammare nitamur. Neque enim res eſt, quæ vel negligi debeat, vel differri: oportet currere, priuſquam vulnus altius infigatur,

figatur, aut veneni labes in corda decedat. Cæterum cum tanto negocio non vnius prouinciæ, aut paucorum Principum, ſed omnium Chriſtianorum Regum, ſeu certe magnæ partis eorum, neceſſariæ vires exiſtant, dicemus confidenter, quid nobis ex vſu videtur, neque dubitamus, quin dicta noſtra veſtra Sanctitas in partem recipiet meliorem. Sane pro tanto & tam neceſſario opere optimum factu cenſemus, Clementiam veſtram, quæ locum tenet in terris Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, cuius res agitur, nunc exurgere, ſcribere Regibus, Legatos mittere, monere, hortari Principes ac Communitates, in aliquem communem locum vt aut veniant, aut mittant: nunc dum malum eſt recens, Chriſtianæ rei conſulere feſtinent: Pacem aut inducias inter ſocios fidei componant, atque iunctis viribus aduerſus ſalutiferæ Crucis inimicos arma promoueant. Quod ſi veſtra Sanctitas toto pectore ſuoque more ad rem hanc tam piam & vtilem intenderit, non eſt nobis dubium, quin plures & Reges & Principes, in quibus zelus domus Dei, & ardor fidei Orthodoxę non eſt extinctus, ad mandatum veſtrum voluntarios & obſequentes ſe præbeant. Nos certe pietati veſtræ, vt libuerit, & aſſiſtere & cooperari pro noſtri officii debito minime omittemus. Solum precamur, vt veſtrum in hoc negocio conſilium & intentum communicare dignemini. Namque ſi fuerit opus, noſtræ nationis & Imperii ſacri Principes ad hoc ipſum conuocare, & alia quæ iuxta conſilium veſtrum putauerimus opportuna, implere non negligemus. Quia vero ad huiusmodi negocium maxime conducere arbitramur, Italica bella quam primum ſopiri, quamuis Beatitudinem veſtram ad hoc conari & per ſe ſufficere non ambigamus, tamen quia anno proxime decurſo, & Romæ, & Neapoli, & Ferrariæ, & Venetiis de hoc plurimum egimus, licet fruſtra, ſi pietati veſtræ inpræſentiarum quouis modo expedire videtur, quod Oratores aut ad Sanctitatem veſtrã, aut partes contendentes mittamus, aut alio modo pro pace celerius conficienda laboremus, vt Sanctitati veſtræ fuerit viſum, eo modo faciemus, omnique cura & ſtudio proni erimus ad ea intendere, per quæ pacem tam Italis quam cæteris Chriſtianis data, & furori Turcorum reſiſtatur, & Chriſtiana religio in ſuo ſtatu conquieſcere poſſit, & debito ſub ſplendore foueri. Datum, Anno MCCCCLIII.

WLADISLAI HVNGARI, DESIGNATI ROMANORVM REGIS

DECRETA

Anno Chriſti 1454.

A FRIDERICO III. IMPERATORE *COMPROBATA & confirmata Anno Domini MCCCCLIV.

* puto, quia Ladiſlai tutor fuit.

WLADISLAVS Dei gratia Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Seruiæ, Gallíciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex; Auſtriæque, Sleſiziæ & Stiriæ Dux; necnon Marchio Morauiæ, Luſaciæ, &c. Fidelibus noſtris vniuerſis Prælatis, Baronibus, Nobilibus, & alterius cuiusuis ſtatus & conditionis hominibus poſſeſſionatis, in Comitatu Peſthienſi conſtitutis & exiſtentibus, ſalutem & gratiam. Crebrarum ac dudum inualeſcentium nouitatum Nobilium hominum fide dignorum huius Regni noſtri Hungariæ pericula formidantium patefactione edocti ſumus luculenter, quomodo perfidiſſimus Imperator Turcarum potentiſſima Paganorum coadiuuatione ſolitò multiplicata in finale exterminium firma intentione machinatur hoc Regnum noſtrum Hungariæ ſubintrare. Proinde, nos vigili aduertentia in animo reuoluentes, ne velut olim hoc Regnum noſtrum Hungariæ ex Tartarorum inuaſione improuiſa, inaduertentia regnicolarum in flebilem ruinam fuerat poſitum, & in præſentium ineuitabili curſu dicti Imperatoris Turcorum, & campeſtri cum conflictu indiſpoſiti (quod Deus auertat) nos contingat periclitari, & totius huius Regni machina, ſacra religione Chriſtiana imbuta, penitus diruatur; quemadmodum etiam in proximis diebus euolutis exemplari intuitu ciuitati Conſtantinopolitanæ, per eundem Imperatorem Turcorum illatum fore iam experti ſumus manifeſte. Ea propter prædicti fideles noſtri, Prælati, Barones, Nobiles & Proceres dicti Regni noſtri Hungariæ, vna cum certis electis Nobilibus hominibus ſingulorum Comitatuum eiusdem Regni noſtri, quibus per alias noſtras nuper ſuperinde dederamus in mandatis, in hac ciuitate noſtra vndecim his diebus congregati, ſuper eo qualiter huiusmodi ipſius Imperatoris Turcorum inuaſio reſtollanda valeret tutius euitari, vniformem habentes tractatum & deliberationem, Nos cum eisdem validam expeditionem exercitualem, ad natalem patriam noſtram, Altiſſimo propitio, defendendam aduerſus Paganorum inſultus, decreuimus inſtaurandum, præſentibus literis noſtris, ſub certorum Articulorum incluſionibus ſubnotandis, veſtris fidelitatibus notificandum.

1. Videlicet, quod primum Spectabilem & Magnificum Ioannem de Huniad, perpetuum Comi-

Comitem Biſtricienſem, infra præſentis integri reuolutionem anni, Capitaneum generalem inſtituimus huius exercitus noſtri inſtaurandi.

2. Item, Domini Archiepiſcopi, Præpoſiti, Epiſcopi & Capitula, ac Abbates, & alii dignitates & honores Eccleſiaſticos maiores tenentes, quemadmodum tempore quondam Domini Sigiſmundi Imperatoris & Regis, aui noſtri, conſueti fuerunt, cum ipſorum Banderiis, ac numero lancearum exercituare teneantur: ita videlicet, quod quantumcumque Eccleſiarum ſeu perſonarum Eccleſiaſticarum prouentus per inimicos extitiſſent minorati, iuxta limitationem electorum hominum prædictorum, etiam huiusmodi exercituatio earumdem Eccleſiarum ſeu perſonarum Eccleſiaſticarum, cum tanto defectu minoretur: quod etiam aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, dignitates & honores Eccleſiaſticos minores tenentes, quorum nomina in * Regiſtro noſtro exercituationis ſcripta non exiſtunt, ſecundum conſcientiam limitationum electorum hominum prædictorum, iuxta quantitatem prouentuum earumdem perſonarum Eccleſiaſticarum, exercere teneantur.

* vulgo, Matricula Imperii.

3. Item, in quibuslibet Comitatibus tot probi & fide digni homines potiores per Communitatem Nobilium eorumdem Comitatuum eligantur, quod vna cum eisdem Iudicibus Nobilium Comitatus, in quo connumeratio fieri debebat, præſtitis iuramentis per eosdem, connumeratisque portibus Iobagionibus, ad rationem & numerum lucri Cameræ faciendum, de centum portis Iobagionibus, tam Eccleſiaſticarum quam ſecularium perſonarum, quatuor equites pharetrarii, & duo pedites ſimiliter pharetras, ac clypeos & cuſpides habentes, ad exercituandum hac vice tantum, & vsque ad metas & terminos Regni noſtri Hungarici, & non vlterius diſponant, ac in quolibet Comitatu, per eamdem vniuerſitatem Nobilium, & medio ipſorum vnus idoneus conductor belli illius Comitatus eligatur, qui cum eisdem hominibus exercituantium connumeratus penes Capitaneum exercitus tempore debito accedere teneantur. Vniuerſi autem Nobiles Regni noſtri Iobagiones non habentes, per ſingula capita, aut cum Dominis ipſorum, iuxta limitationem dictorum electorum hominum, teneatur exercituare. Et qui equeſter vel pedeſter proficiſci debeant, vel qui propter paupertatem, ſenium vel infirmitatem exercituare non poſſint, iidem electi homines diſcernant & diſponant. pro perſonis vero filiorum Magnatum paruulorum, homines armati; pro aliis vero pueris & orphanis, iuxta eorum facultatem, conſimiliter homines exercituantes transmittantur. Vniuerſi autem Magnates, Barones, Milites, Nobiles & Proceres dicti Regni noſtri, maiores ſcilicet & minores, ab inuicem diuiſi, per ſingula capita propria hac vice exercituare teneantur. In caſtris pluribus Caſtellanis ſufficiat vnum remanere cum tot perſonis, quot pro conſeruatione talis caſtri ſufficientes fore iudicarint electi homines deputati; alii perſonaliter debebunt exercituare.

4. Item, in domibus notabilium Nobilium, vnus Nobilis pro prouiſore Curiæ poſſit remanere, ita tamen, quod quicumq; modo præmiſſo remanſerunt, teneantur homines ſuos exercituantes connumeratos transmittere. Ex Nobilibus vero & aliis minoribus, filios aut fratres indiuiſos habentes, ſufficiat vnum ad exercitum proficiſci, antiqua conſuetudine obſeruata.

5. Item, quod Iobagiones exercituantes Nobiliũ in pluribus Comitatibus poſſeſſiones habẽtes, electi homines cõnumeratores talium Comitatuum erga & penes Dominos ipſorum Comitatuum, vbi tales Domini eorum reſidentiam fecerint, perſonalem transmittant: qui quidem Nobiles ſeu Domini, cum talibus hominibus eorum exercituare ſi voluerint, ſub Banderio dominorum ipſorum accedant, & proficiſcantur: qui etiam rationem de numero & perſonis talium ſuorum exercituantium generali Capitaneo dare, & de eisdem reſpondere tenebuntur.

6. Item, quilibet exercituans, tam maior quam minor, teneatur in propriis expenſis tam in eundo, ſtando & redeundo, proficiſci; nullusque audeat aliquas res, vel victualia, absque competenti ſolutione, recipere. Si qui autem violenter in aliquibus locis aliquas res vel victualia receperint, ductor exercitus talis Comitatus ex parte damnificantis teneatur impendere ſatisfactionem indilatam. Et ſi ipſe damnificãs, vnde ſatisfaceret, non haberet, caput eiusdem in magnis damnificato debeat aſſignare pro ductore belli Comitatus prænotati. Quod ſi talis ductor belli facere non poſſet propter perſonæ talis damnificãtis maioritatem, auiſet ſuperinde Capitaneum generalem, qui teneantur damnificato ſatisfacere: alioquin damnum paſſus, valeat damna ſua, iure mediante, acquirere, ſecundum contenta Decreti Dominorum Prælatorum & Baronum.

7. Item, omnes liberæ Ciuitates, tam noſtræ Regales & Reginales, quam Dominorum Deſpoti * & Comitis Ciliæ, aut aliorum Magnatum, necnon totum Regnum noſtrum Sclauoniæ, de quibus lucrum Cameræ noſtræ ſolui non conſueuiſſent, modo præmiſſo, connumerari debeant; & ſimiliter Philiſtæi, Comanii, Wolaii, & Tartarii connumerati debeant exercituare.

* ſc. Raſciæ.

8. Item, omnes celebrationes octauarum, & iudiciorum, tam Eccleſiaſtici quam ſeculares, vsque deſcenſum exercitus noſtri, in proximo conſurgente ceſſare debeant. Poſt deſcenſum vero præſentis exercitus, aut ſi huiusmodi exercitus leuari non debuerit, omnes octauæ, ſignanter feſti B. Georgii immediate ſequentis vsque finem celebrentur.

9. Quodque Iobagiones quorumcumque vsque ad feſtum S. Martini proxime affuturi, nullo modo hinc inde deducantur, morentur.

10. Diſpoſuimus inſuper, quod quicumque tam Prælatorum ac Baronum, virorumque Eccleſiaſticorum, & Magnatum, necnon Nobilium, & poſſeſſionatorum hominum, prædictam diſpoſitionẽ & ordinationem in toto vel in parte obſeruare vel implere nollet, aut non curaret: Extunc tales dicti electi connumeratores in eo mox admonere debeant, vt per defectum huiusmodi non perfectionis, diſpoſitionis & ordinationis prædictorũ, pro quolibet equite, ſedecim florenos auri, & pro quolibet

pedite

cem florenos auri, vſq; quintum decimum diem, à die admonitionis eorundem computan-
Capitaneo noſtro generali dare & ſoluere debeant, & teneantur. qui ſi non ſoluerint, ex-
tor exercitus talis Comitatus, vna cum electis hominibus, & iudicibus nobilium ipſius Co-
vbi talismodi diſpoſitiones infringentur, ſeu non proficiſcentur, illas poſſeſſiones poſſeſſio-
de quibus ipſæ diſpoſitiones profecto non fecerint, occupare, occupataſq; tam diu, donec per
orum redemptionem eædem magis competunt, dictorum ſumma & quantitate florenorum
tur, conſeruare valeant atque poſſint.

Quodque præmiſſa diſpoſitio exercitualis ad aliquam pecuniarum ſolutionem nullatenus,
illum modum, per quempiam conuertatur. quod ſi per aliquem factum fuerit, pœnam ſenten-
talis incurrat ipſo facto.

Item exercituantes illi, qui ſcilicet de exercitu furtiue recedunt, ſi Nobiles fuerint poſſeſſio-
rum amittant: ſi vero ignobiles, pœnæ capitali ſubiaceant: & ſimiliter illi, qui à dominis illorũ
tionem habuerunt, vel pecuniam eorum legauerunt, cum eiſdemque proficiſci noluerunt, ean-
tineant capitalem pœnam.

13. Præterea qui præmiſſam diſpoſitionem exercitualem contra antiquam conſuetudinem &
tem tam Eccleſiaſticarum perſonarum, quam etiam aliorum regnicolarum noſtrorum, maiorũ
orum, propter præſentis validiſſimi belli apparatus, dicti Imperatoris Turcorum in huius Re-
aſionem (quod Deus auertat) faciendum pro eiuſdem Regni notabilis ſcilicet filii Regni & pa-
ternæ defenſione & conſeruatione in præſentiarum leuare oportuit & promulgare: ideo Nos &
lati, Barones cæterique Nobiles & Proceres dicti Regni noſtri ſpondemus, & fide noſtra Chri-
præſtita, etiam cum noſtri, & ipſorum Prælatorũ & Baronum ſigillorum impreſſionis roboratio-
mittimus & pollicemur: quod amodo & deinceps nullo vnquam tempore, talem inconſuetam
tuationem promulgabimus & faciemus, neque ipſi facient & promulgabunt, ſed tam nos quam
ælati, Barones & Proceres Regni noſtri, penes dictam antiquam conſuetudinem exercituationis
er permanebimus, & ipſi permanebunt.

14. Item pro compeſcendis quarumcumque nociturnitatum generibus, diſpoſuimus, vt Præ-
fecti homines in ſingulis Comitatibus, vna cum Iudicibus nobilium, omnibus querulantibus te-
tur ſuper quibuſcumque factis potentiariis, & etiam poſſeſſionum occupationibus ex parte in
m attractorum habita prius ſuperinde diligenti inquiſitione, compertaque ſufficienti rei verita-
ſq; dilatione, & terminorum prorogatione, iudicium & iuſtitiam querulantibus teneantur exhi-
Comesq; Parochialis ius huiuſmodi iudiciorum modo præmiſſo faciẽdum teneatur ſatisfactio-
indilatam & plenariam ex parte huiuſmodi in cauſam attractorum læſis miniſtrare. Quod ſi ipſe
es Parochialis ex quacumq; cauſa facere nollet, extunc talis Comes Parochialis honore ſuo pri-
it cauſaq; huiuſmodi, modo prætacto, adiudicata in Curiam noſtram Regiam, per eoſdem Iudices,
mittatur: vbi in primis octauis celebrandis, fine concluſione abſque vlla prorogatione vlteriori
minetur, vbi ipſe Comes, vel Vicecomes præmiſſa patian in eo vt ipſi in prima die ſedis iudiciariæ
er taliſmodi nouis actibus potentiariis, damnis atque iniuriis, læſis & damnificatis omnimodam
endere debeant ſatisfactionem admoneant. qui ſi id facere recuſauerint, tunc ipſi electi & iudices
ilium ſeriem huiuſmodi non ſatisfactorum, in literis eorum conſcribi facere, & ad primas octauas
celebrandas tranſmittere, iudex ordinarius octauis in eiſdem contra tales Comites & Vicecomi-
literas ſententiales læſis & damnificatis dare, & eandem executionem debeant & teneantur.

15. Quocirca fidelitati veſtræ præcipimus & mandamus, quatenus mox poſtquam prætacti ho-
nes electi dicti Comitatus Peſtienſis hîc Budæ in præſentiarum conſtituti, hinc veſtri in medium cũ
alentibus reuertentur, & peruenerint, ad locum ſedis veſtræ iudiciariæ, vniuerſaliter congregati, iu-
contenta præſentium diſpoſitionum noſtrarum, vna cum dictis Prælatis & Baronibus & electis
minibus per vos deputatis, cæteriſque Nobilibus & Proceribus dicti Regni noſtri in ſuperioribus
ticulatim conſcriptarum, vos cum celeritate more exercituantium, tam impedite diſponatis & ap-
omptuetis, vt dum, & quam primum annotatus Comes Ioannes generalis capitaneus exercitus no-
prænominati vobis ſcripſerit, in continenti cum apparatu exercituali fulciti præuio ductore belli
us Comitatus, vnde modo prætacto vnum de medio eligẽdo ad loca, quæ idem Capitaneus noſter
neralis duxerit notificanda, ad reſiſtendum prædictorum inimicorum noſtrorum inſultibus profi-
ſci valeatis: aliud ſub pœnis prædictis, & noſtræ indignationis, facere non auſuri in præmiſſis. Datum
Budæ in feſto Conuerſionis B. Pauli Apoſtoli, Anno Domini M CCCC LIV.

Ad relationem Dominorum Prælatorum & Baronum confirmata.

Anno Chriſti 1495. ᵃᵒ nomine VIII.

CAROLI* REGIS FRANCIÆ, ITALIÆ, NAVARRÆ, SICILIÆ, NEAPOLEOS, SARDINIÆ, Corſicæ, &c.

EDICTVM

Contra Romanum Pontificem, Alexandrum VI. per Legatos Romæ publicatum XII. Iul. Anno MCCCCXCV.

Legitur in libello de actis Gallicanæ Legationis, impreſſo Lipczk per Melchior. Lotter: cuius nobis copiam fecit vir Ampliſſ. Reipublic. amans & communis ſalutis ſtudioſus Daniel Schneiderus I C. & Conſiliarius Saxonicus in Aula Vinarienſi.

SÆpe Oratoribus, ſæpius literis, te apud, Alexandre Sexte, ſollicitauit Rex noſter, quod annueres auxilioque eſſes, vt Regnum ſuum Neapolitanum, quo iniuſte eum ſpoliarunt Reges Arragonum, eoque in hunc vſque diem contra ius faſque & honeſtum potiuntur, conſequeretur. Credebat te tam licitis ſuis deſideriis obtemperaturum, & id agere, ne Chriſtiani Principes bello implicarentur. Sed cum plane videat ſe omnia ſurdis auribus ceciniſſe, ferro decreuit curare vulnera, quæ non ſentiunt beneficia medicinæ: Noſque iterum ad te miſit præcipiens, te admoneremus, vt Serenitatis ſuæ voluntati non incautius reluctareris: Quod ſi non poſſemus perſuaſionibus apud te efficere, vt tibi & tuis denunciaremus bellum: quod Regem noſtrum non minori animo, quam nos denuntiamus, geſturum confidas. Nec tibi perſuade, eam gentem, quæ florentes Romanorum res ſæpe periclitauit & ſubuertit, vrbem hanc diruit, populi orbis terrarum domini inuictum exercitum fudit, deuicit Lucium Papirium, Torquatum, illuſtres Fabios, cæteros que præſtantiſſimos belli duces, puſillanimes Sacerdotes, qui mollicíei & delitiis inſueti bella timent, reuerituram. Potes ne ſpectare & effœminatos tuos complices poſſe contueri explicatos Regis noſtri ordines? quorum congreſſum Camillus, Marcellus Fuluius, & Africanus ipſe Scipio exhorreſcerent? Quid dixero, ſi manus conſerere incipient? quid ſi iaculis eminus, cominus gladiis res gerentur? quid, inquam, ſi inſita gentis more ferocia quemlibet obuium proſternent? paſſim mortes mortibus accumulabunt? cadaueribuſque cadentium explebunt aceruos? Hoc ne vos illecebris dediti, inter exoletorum ſcortorumque gregem enutriti perferent? Tu, crede, non primum ſuſtinebis tumultum, votiſque Deos venerabere fetis, tunc cum omnia perſtrepere armis cernes, pacem ſæpe tibi oblatam petes, quam non daturus eſt aliquis, aut vllus conditiones eius auditurus. Quare proteſtamur, volumuſque omnibus Chriſticolis palam eſſe, Regem noſtrum non contra Eccleſiam, quam ſanctiſſime colit, humiliter reueretur, ſed contra te tuamque obſtinatam petulantiam arma moturum. Bello itaque te accinge, quoniam pacem perferre non potuiſti.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De honore & Priuilegiis Poetarum.

Anno Chriſti 1501.

MAXIMILIANVS diuina fauente clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex: Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Charinthiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Lucemburgiæ, Gelriæ: Lantgrauius Alſatiæ: Princeps Sueuiæ: Palatinus in Habſpurg, & Hannoniæ: Princeps & Comes Burgundiæ, Flandriæ, Tyrolis, Goritiæ, Arthois, Holandiæ, Selandiæ, Ferretis, in Kiburg, Namurci & Zutphaniæ: Marchio ᵃ Sacri Romani Imperii, ad Anaſum, & Burgouiæ: Dominus Friſiæ, Marchiæ Sclauonicæ, Melchliniæ, Portus naonis & Salinarum, &c. ad perpetuam rei memoriam. Notum facimus tenore præſentium vniuerſis.

ᵃ ita vocatur Marchionatus Antuerpianus.

1. Cum poſt ſuſceptum diuino auſpicio Cæſareæ Maieſtatis titulum, officii noſtri inprimis duximus, ad ea ſingula animum intendere, quæ & Reipublicæ noſtræ decori & ornamento perpetuo fore arbitraremur, & nationem noſtram Germanicam ac domum Auſtriæ, ex qua orti ſumus, quantis poſſemus honoribus apud omnes gentes ad poſteritatem notas faceremus, id potiſſimum occurrit pro æternitate literarum neceſſarium in humanis rebus fore, vt populis & vrbibus noſtris Romanarum literarum Gymnaſia, laudato ordine & Romano more ſtatueremus, vnde publicarum rerum moderatores ac rectores vt plurimum excellentes prodire, qui veterum rerum geſtarum lectione facti prudentiores, bene & beate viuendi rationes multa etiam experientia poſteris ſcripſere.

2. Directis itaque à nobis in noſtro Viennenſi Gymnaſio ciuilis iuris lectionibus, cum Poetica & Oratoria arte nihil hactenus ibi inſtituerimus, decreuimus pro ipſius Vniuerſitatis noſtræ augmento Collegium Poetarum ibidem, priſcorum Imperatorum anteceſſorum noſtrorum more, erigere, abolitamque priſci ſeculi eloquentiam reſtituere. Itaque de hac re prouehenda, & ...

by Google

& imitanda duos in Poetica & Oratoria, duos vero in Mathematicis diſciplinis eruditos, ad ipſum collegium deputamus: inter quos eum, quem pro tempore lectorem ordinarium in poetica conſtituemus, volumus eidem collegio præeſſe, quem etiam præſentibus noſtris ipſius Collegii & lectionum Superintendentem facimus & creamus. Quo autem præfatum Collegium vberiori à nobis gratia & priuilegio decoretur, resque ipſa fœlici gradu debitum ſumat incrementum, pro honore noſtro, & dignitate augendæ Viennenſis Vniuerſitatis, Cæſarea noſtra auctoritate, ac motu proprio, præfatum Collegium hoc præſenti priuilegio ac prærogatiua decoramus, vt quicumque in præfata noſtra Vniuerſitate Viennenſi in Oratoria & Poetica ſtuduerit, laureamque concupiuerit, is in prænominato Poetarum Collegio diligenter examinatus, ſi idoneus ad id munus ſuſcipiendum habitus & inuentus fuerit, per honorabilem fidelem nobis dilectum Conradum Celtem, per genitorem noſtrum FRIDERICVM TERTIVM diuæ memoriæ primum inter Germanos Laureatum Poetam, & modo in Vniuerſitate noſtra Viennenſi Poetices ac Oratoriæ Lectorem Ordinarium, ac deinde per ſucceſſores eius, qui pro tempore Collegio præfuerint, laurea coronari poſſit. Sicque per eum & ſucceſſores eius Laureatus Poeta ab omnibus habeatur & celebretur: omnibusque priuilegiis & inſignibus, quibus cæteri Poetæ Laureati fruuntur, quomodolibet, conſuetudine vel de iure, vti & gaudere poſſit, ac ſi manibus noſtris ea dignitate fuiſſet inſignitus. Cuius rei tenore præſentium, damus, concedimus & impartimur noſtri Cæſarei iuris eidem legenti Poetæ Ordinario, vt prædictum eſt, omnimodam auctoritatẽ, non obſtantibus quibuscumque legibus, ſtatutis, conſuetudinibus, ordinationibus, aut aliis quibuscumque in contrarium facientibus, reſeruato tamen nobis nihilominus iure Poetas coronandi, quos idoneos duxerimus. Poteſtati enim noſtræ per hoc priuilegium nequaquam derogamus.

3. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ conceſſionis & ordinationis paginam infringere, aut ei quouis auſu temerario contraire. Si quis vero id attentare præſumpſerit, pœnam indignationis noſtræ grauiſſimæ, ac quinquaginta marcarum auri puri irremiſſibiliter ſe nouerit incurſurum: quarum medietatem Imperiali fiſco noſtro, ac reliquam partem præfato Collegio decernimus applicandam. Harum teſtimonio litterarum, ſigilli noſtri conſueti appenſione munitarum. Datum in oppido noſtro Bozano, pridie Kalendas Nouembres, Anno Domini milleſimo primo: Regnorum noſtrorum, Romani ſexto decimo, Hungariæ vero duodecimo.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AVGVSTI

MANDATVM

De ſubiectione Imperialis ciuitatis Patauii, & deſtructione rebellium

Anno Chriſti 1507.

MAXIMILIANVS I. Romanorum Imperator, vniuerſis & ſingulis, Capitaneis, armorum Ductoribus, Equitibus & peditibus Veneti exercitus: Nobilibus item ciuibus, Communitati & vniuerſo populo ciuitatis noſtræ Patauinæ.

Significamus vobis, quod cum nos iam pluribus diebus, ſperantes vos aliquando reſipuiſſe, veſtrique commodi & ſalutis memores fore, atque ad verum Dominum & legitimum Principem veſtrum, vti par erat, reuerſuros, ab inuaſione vrbis iſtius abſtinuerimus, & ad hanc vſque diem vobis rebusque veſtris cogitandi ac proſpiciendi longam ſatis & diuturnam moram impartiti ſumus: compulſi tandem coactique propter rebellionem & defectionem veſtram, temeritatemque vos obſtinandi, in quibus obſtinatis & induratis animis perſiſtitis, neque à Venetis ſanctæ Apoſtolicæ Sedis ac noſtris rebellibus, recedere intenditis, decreuimus, conſtituimus, concluſimus, nulla amplius interiecta mora, Deo Opt. Max. duce adiutoreque vrbem iſtam Patauinam cum validiſſimo exercitu noſtro ingredi, murosque & munitiones veſtras omnium tormentorum ac bellicarum machinarum genere concutere diruereque, vosque omnes & bona veſtra in prædam præbere, obſtinataque & indurata corda veſtra ferro, igne, atque omni hoſtilitate demoliri ac debellare: requirentes tamen vos ante tam vanam tamque impiam tam nobilis & præclaræ vrbis ruinam, ac veſtrum omnium cladem & internecionem, vt ad veram mentem conuerſi, veſtro, vxorum ac liberorum veſtrorum commodo & ſaluti cōſulere illico & absque aliquo interuallo cogitetis. Veremur enim, quod cum primum vrbem aggreſſi fuerimus, ne propter exercitus noſtri magnitudinem, ac diuerſarum linguarum & nationum varietatem, ſi quando vos obſtinationis veſtræ pœniteat, cum nos noſtrorum impetum vltra retinere nequiuerimus, nimis ſero & incaſſum opem & miſericordiam imploretis. Cuius rei exemplum ex aliis locis, quæ nuper à nobis defecerant, ante oculos vobis facile proponere poteritis, niſi forte mala aliorum conſilia veſtros animos obcæcauerint. Nos enim iuſtam ſuſcepti belli querelam proſequentes, & contra excummunicatos, interdictos & ab omni Chriſtianorum cœtu ſegregatos, omnipotentis Dei auxilio & auctoritate pugnantes, vobis etiam renitentibus & inuitis vrbis Patauinæ victoria potiri poſſe non dubitamus. Menſe Septembri. M D VII.

Anno Chriſti 1512.

CONSTITVTIONES MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AVGVSTI

MANDATVM

De abolendis actis & decretis Conciliorum Turonenſis Anno 1510. & Piſani 1511. contra Iulium II. Papam celebratorum.

Datum Coloniæ in Comitiis Imperialibus Anno MDXII.

MAXIMILIANVS diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex; Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Palatinus Hannoniæ, &c. Recognoſcimus & tenore præſentium notum eſſe volumus vniuerſis, cum in præſentiarum nos deſtinamus in Italiã & ad Vrbem, Venerabilem Mathæum Epiſcopum Gurcenſem, Principem, Conſiliarium & Locumtenentem noſtrum generalem in Italia, deuotum ac dilectum, pro quibusdã rebus noſtris ibi faciendis: Idcirco nos de eius dexteritate, ingenio atque rerum gerendarum peritia plurimum confiſi, motu proprio, & ex certa ſcientia, ac animo deliberato fecimus, conſtituimus, creauimus, & ordinauimus, ac tenore præſentium facimus, conſtituimus, creamus & ſolenniter ordinamus præfatum Gurcenſem Principem & Locumtenentem noſtrum, procuratorem, actorem ac negotiorum noſtrorum geſtorem ſpecialem, omni meliori modo, via, iure & forma & ordine, quibus melius & validius de iure poſſumus & debemus, ad comparendum pro nobis & nomine noſtro in Synodo ſeu Concilio Lateranenſi ſuperiori per ſanctiſſimum in Chriſto Patrem & Dominum, Dominum Iulium II. ſacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ Summum Pontificem, Dominum noſtrum ſanctiſſimum, de conſenſu ſacri Reuerendiſſimorum Dominorum Cardinalium Collegii indicto & denunciato, & illud approbandum & proſequendum, & ſi & in quantum opus foret, illud ad alium locum & ad aliud tempus transferendum, etiam ex toto tollendum & extinguendum, nécnon reuocandum, annullandum, & irritandum & penitus delendum omnia & ſingula ea, quæ per Eccliſiam Gallicanam in ciuitate Turonis eodem anno ſuperiori fuerunt acta, concluſa & deliberata: & ſimiliter ad reuocandum omnia & ſingula mandata & procuratoria, ſi quã à nobis emanauerunt pro indictione Concilii Piſani, quod nonnulli Cardinales tunc indixerant, & idem Concilium Piſanum penitus tollendum & extinguendum. Dantes & concedentes eidem Gurcenſi Principi Locumtenenti & procuratori noſtro plenam & amplam poteſtatem gerendi & exercendi omnia & ſingula in præmiſſis, & circa ea neceſſaria & oportuna, iuxta dexteritatem ſuam, prout magis videbitur expedire, necnon ad faciendum omnia & ſingula, quæ verus & legitimus & indubitatus Procurator, liberam & generalem facultatem habens, circa præmiſſa facere poſſet, & quæ nosmet facere poſſemus, ſi præmiſſis perſonaliter intereſſemus, etiamſi talia forent quæ mandatum exigirent magis ſpeciale: ponentes dictum Procuratorem noſtrum, quoad præmiſſa, totaliter in locum noſtrum. Inſuper promittentes in verbo noſtro Cæſareo, & ſub bona fide noſtra, nos gratum & ratum habituros, quicquid per præfatum Principem Locumtenentem & Procuratorem noſtrum, in præmiſſis & circa ea cum omnibus ſuis dependentibus, emergentibus & connexis, actum, dictum, transactum, concordatum ſeu concluſum fuerit, & nullo vmquam tempore contrauenire directe vel indirecte, aut quouis inquiſito colore vel cauſa, de iure vel de facto, etiamſi de iure poſſemus. Supplentes præterea omnes & ſingulos defectus tam iuris quam facti, qui in præmiſſis aliquo modo potuerunt euenire. Promittentes quoque, vt ſi forte mandatum iſtud ad aliqua per ſupradictum Procuratorem noſtrum tractanda & concludenda ſufficiens non foret, quod nos omnia & ſingula huiuſmodi tractata, & per ſupradictum Procuratoré noſtrum ſic concluſa, rata, grata & firma habebimus & obſeruabimus, harum teſtimonio litterarum, ſigilli noſtri appenſione roboratarum. Datum in ciuitate noſtra Imperiali Colonia, die prima menſis Septembris, Anno Domini M C X I I. Regnorum noſtrorum Romani XXVII. Hungariæ vero XXIII.

Per Regem.

Ad mandatum Cæſareæ Maieſtatis proprium.

SCEDVLA LECTA PER GVRCENSEM EPISCOPVM IN *Seſſione III. Concilii Lateranenſis XVII. Oecumenici vel vniuerſalis.*

EGo vigore dicti Mandati Cæſareæ Maieſtatis, Clementiſſimi & Inuictiſſimi Principis, ad abolendum omne ſchiſma, quod in Eccleſia Dei oriri poſſet, & etiam pro executione capitulorum concluſorum coram ſanctiſſimo Domino noſtro, reuoco quodcumque mandatum quibuſ-

tercum-

que conceſſum Conciliabulo Piſano,& procuratores quoscumque, qui in dicto Conciliabu- uenerunt, & omnia acta & agenda per illud Conciliabulum, quæ declaro irrita & nulla no- æfatæ Cæſareæ Maieſtatis,& adhæreo ſacro & Canonico Lateranenſi Concilio, Eccleſiam vni- a repræſentanti, rite & legitime congregato. Declaro etiam, Maieſtatem Cæſaream numquam mandatum ad præfatum Conciliabulum.

AXIMILIANI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1514

MANDATVM

De transferendis Imperii Græcorum, á Romanis Imperatoribus vindicandi, ſcriptoribus.

MAXIMILIANVS, diuina fauente clementia, Romanorum imperator ſemper Auguſtus, &c. Honorabili, fideli, nobis dilecto, Bilibaldo, Pyrckamayr, Conſiliario noſtro. Honorabilis, fidelis, dilecte: Dum his ſuperioribus temporibus honorabilis Ioannes cuſpinianus, Conſiliarius noſter, ageret Oratorem noſtrum apud Sereniſſimum Regem Hungariæ, cō- eum & fratrem noſtrum chariſſimum, monuit nos in Bibliotheca* Regia comperiſſe Ioannem bum, auctorem Græcum, quem dicunt egregie ſcripſiſſe de Imperio & geſtis Græcorum Im- um, vſque ad tempora IVSTINI iunioris: quo tempore aſſerunt eundem Ioannem Mona- oruiſſe. quorum nedum res geſtæ, ſed nomina & ſeries ipſorum apud noſtros Latinos ſunt pe- terata: adeo quod infelix Græcia non ſolum ruinam Imperii & gloriæ his temporibus, ſed et- minis & famæ patiatur: & tot maximæ res geſtæ per tam clariſſimos Imperatores, vna cum eorum concidiſſe videantur. Et quum nos ab ineunte ætate noſtra nihil magis deſideraueri- ſemper omni ſtudio procurauerimus, quam recuperationem illius Imperii: pro qua re vires onam noſtram obtulimus, adſiſtentibus nobis cæteris Principibus Chriſtianis: ſed numquam actenus id exequi licuit, ob impedimenta hoſtium noſtrorum. Interim tamen, dum id perfici , volumus ſaltem memoriæ & æternitati tot fortiſſimorum Imperatorum, de Republica Chri- benemeritorum pubpetias ferre, & ipſos à totali omnium obliuione vindicare. Statuimus eun- annem Monachum facere in Latinum traduci, vt noſtratibus & aliis Chriſtianis, apud quos udia bonarum artium, tot præclara facinora Auguſtorum Imperatorum innoteſcant. Et ſi nos erimus, forte aliquis à nobis exortus, vel oriturus, quem tanta hæc gloria manet, pellectus tan- ſerum magnitudine, reſtituet rem Chriſtianæ Reipublicæ. Te igitur potiſſimum ad huius Au- aductionem elegimus, quem & in vtraque lingua clarum, & huiusmodi votorum noſtrorum, ſiliarium noſtrum, conſcium nouimus, & ſtudioſum mandatorum noſtrorum, vt Ioannem hum, in obſcuro latitantem, Latinis Latinum reddas. Aggredere igitur omine felici, auſpicus opus hoc præclarum: in quo, præter quod apud ſtudioſos omnes maxime promereberis, no- imum ſatisfacies, & æternitati nominis tui conſules: & maximam apud omnes laudem conſe- Datum oppido noſtro Gmundē, die 20. Aug. anno Domini MDXIV. Regni noſtri Romani XXIX.

*quæ Budæ erat.

MAXIMILIANVS
manu propria

Ad mandatum Cæſareæ Maieſtatis
proprium &c,
Iac. de Banniſſis.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1517.

RESCRIPTVM

De bello Turcis inferendo, & vt Papa atque Cardinales perſonaliter Imperatori in eo aſſiſtant.

ctiſſimo in Chriſto Patri & Domino, Domino Leoni Decimo, diuina prouidentia Sacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici, Domino noſtro Reuerendiſſimo.

BEATISSIME Pater, Domine reuerendiſſime: Nuntius Beatitudinis veſtræ apud nos reddi- dit nobis Breue Sanctitatis V. in quo nobis ſignificat illuſtrem victoriam Turcarum Tyranni aduerſus Sultanum Ægypti Dominum: noſque toto animo hortatur, rogat, obteſtatur, vt ſan- ctam expeditionem aduerſus tam impium Chriſtiani nominis hoſtem ſumere velimus, & vna

cum Beatitudine V. illius furorem comprimere, & Chriſtianæ Reip. pariter conſulere. Idq; etiam ex relatione præfati Nuncii ſui intelleximus, & quo fidei amore, qua pietate optet animam ſuam pro ouibus ſibi commiſſis ponere. Quæ quidem res gratiſſima nobis, ſed & moleſtiſſima fuit. Quippe non potuimus non affectim dolere Chriſtiano nomini inimiciſſimi Tyranni tantam & tam nobilem victoriam: cui, vbi ille, quem optat, finem impoſuerit, ac ſuam ſibi potentiam firmauerit, in quos potius aut libentius debacchabitur, quam in miſeros Chriſtianos? Miſeros eos appellamus, qui cum opibus florentiſſimi ſint, viribus & animi magnitudine egregii: quorum virtuti non Aſia ſolum cederet, ſed & ſi alter terrarum orbis reperiretur: quaſi tamen nullibi locorū diuitiæ extent, niſi inter ipſos Chriſtianos, nullibi ciuitates, ſeſe inuicem abſumunt; perfidos autem Chriſti hoſtes, hac & illac victores impune vagari permittunt, quin & (ſi Deo placet) de ſemet triumphum referre ſinunt. Cæterum cum animo noſtro reperimus, quod nullus Deus fortis eſt, præter Deum noſtrum: nullus porro alius, qui conuinciat gentes in fortitudine brachii ſui; in eam ſententiam deuenimus, vt pro certo habeamus, Turcarum victoriā Chriſtianis ſalutarem fore. Voluit enim diuina maieſtas per hanc cæcas Chriſtianorum aliquorum mentes illuminare, & dormientes excitare, ac ianuam pulſare, *tempus iam eſſe ex ſomno ſurgere*. Quæ nobis cogitantibus omnis mœror ille à nobis recedit, & in lætitiam potius vertitur. Speramus enim iam prope futurum, cum externæ & infidæ gentes agnoſcent Chriſtum Dominum Deum ſuum, neque Turcarum tāta victoria nobis formidoloſa eſſe debet. Scimus enim quoties omnipotens Deus hoſtibus ſuis vires dederit, vt ſuorum ſcelera ac peccata vlciſceretur. Nouimus etiam, quoties voluerit fidos numinis ſui cultores parua manu ingentes hoſtium copias fundere. *Sperauerunt in eo patres noſtri, ſperauerunt, & liberauit eos.*

Rom. 13.

Pſalm. 12

2 Quod ſi tam cæcæ aliquorum mentes erunt, quæ tam certis futuri exitii nunciis nondum reſipiſcant, non tamen nobis deſperandum erit tali Pontifice, qualem multa ſecula non tulerunt. Scimus egregias virtutes, inclytas animi dotes Beatitudinis V. & nunc cernimus, quo feruore, qua pietate pro commiſſo ſibi grege inſudet. Quæ quamquam nobis gratiſſima ſunt, vnum tamen nobis ſummæ admirationi fuit, admirationi ne an potius mœrori, quod Sanctitas V. optat, vt Deus aures noſtras aperiat ad audiendam aliquando veritatis vocem. quaſi vero veritati aures hactenus occluſerimus. atqui ita de nobis reſpondemus, nos non tam profundo ſomno ſopitos in hāc vsque horam obdormiuiſſe, vt hæc demum Turcarum victoria nos excitaret, ſed diu ante præuidimus ea, quæ nunc ante oculos habemus, ſanctiſſimæque memoriæ prædeceſſores Sanctitatis V. qui ætate noſtra vixerunt, monuimus rogauimusque, & per viſcera miſericordiæ Dei obteſtati ſumus, vt Chriſtianæ Reipub. conſulerent. Quorum aliqui nobiſcum conſenſerunt, ſed tamen ſemper reperti ſunt, qui tam glorioſæ & tam Deo acceptæ expeditioni inuiderent, & omni nixu nobis aduerſarentur. Quod ſi illi iidem Sanctitatis V. prædeceſſores viuerent, qui ætate noſtra fuerunt, redderent veritatis teſtimonium, & nobiſcum vna Chriſtianæ Reip. tam lugubrem hoſtium victoriam ingemiſcerent, & ſponte ſua faterentur expeditionem iſtam nō hac tempeſtate magis quam ſemper neceſſariam fuiſſe. Verum Deo Opt. Max. gratias agimus, quod Maieſtas ſua nos potiſſimum excitare voluit, beatitudine V. eius vices gerente, & gregem ouium ſuarū egregie tutante. Quæ ſi cœptū iter peregerit, duce virtute ſua, nullum diſcrimen, nulla calamitas Chriſtianæ Reip. ſubeunda aut pertimeſcenda eſt. Noſque, quoad vita ſupererit, numquam deſeremus tam glorioſam prouinciam, tam neceſſariam, tam ipſi Deo acceptam: ſed opes, vires, ſanguinem noſtrum etiam ad certum exitium pro Chriſti fide conferemus.

3. Non laboret in nobis itaque S. V. qui à teneris annis, cum adhuc, quid eſſet bella gerere, per ætatem neſciremus, cum tamen audiremus, eſſe Turcas, qui Chriſti religionem negligerent, odiſſent, perſequerentur, eos potiſſimum, cum primum licuiſſet, radicitus euertere optabamus. Non laboret in nobis, qui vbi adoleuimus, & militarem artem didicimus, non eam ſcire voluimus, ad Chriſtianorum ciuitates occupandas, ſed potius ad eas vindicandas è manibus Tyrannorum: non ad fines adimendos, ſed tuendos: non ad eorū dedecus, ſed ad laudem: non ad perniciem denique, ſed ad cuſtodiā. huiusque rei teſtes erunt cuncta bella, quæ geſſimus ſemper inuiti, ſemper laceſſiti, ſemper coacti. Et nunc cum videremus Beatitudinem V. tot perſuaſionibus nos ad pacem & concordiam cohortari, & ita velle, pro bono Chriſtianitatis flecti nos permiſimus, & conditiones quaſcumque ſuſcepimus, ne mora vlla in nobis eſſet, ne per nos defuiſſe videretur, quin labanti fidei Chriſtianæ opitularemur: neue vmquam vox iuſti coram Deo ſuper nos clamaret. Neque vero nos cohortetur Sanctitas V. qui, poſtquam Imperii ſceptrum ſuſcepimus, ipſi numquam deſtitimus cum quocumque Pontifice agere, vt ſanctam hanc expeditionem ſuſciperet. Scimus enim eam & neceſſariam, & vtilem, & glorioſam fore.

Excitet modo ſe B. V. & Chriſti vexillum erigat, & cum reuerendiſſimis illis Patribus iter feliciſſime aduerſus hoſtes arripiat: nos comitabimur eam, & opes ac vires noſtras omnes conferemus. Neq; ætas noſtra, quæ iam celeri gradu ad ſenectutem feſtinat, nos tantillum morabitur: quin ſi mors illa pro Chriſti nomine optatiſſima obtigerit, reuiuiſcere nos ad æternam gloriam ſperamus. Sed quid de nobis dicimus? Nemo tam impudens erit, aut tam Chriſtiano nomini inimicus, qui ſi viderit Dei Vicarium cum reuerendiſſimis Cardinalibus bellum in Turcas mouentem, ac met in expeditionem euntem, non omni renunciata merce, etiam ad certam mortem conuolet. Imbecillis nimirum ſexus, & infirma ætas Beatitudinem V. ſequetur.

4. Quare nos itidem rogamus Sanctitatem V. imploramus, obteſtamur, vt prouideat, ne quid detrimenti Chriſtiana Reſp. capiat. Confirmet opinionem, quam omnes de ea conceperunt, ſuccurrat

nutanti

i Reip. Chriſtianæ, liberet è faucibus ſæuiſſimorum luporum oues ſibi commiſſas. Neque ex- quoad Chriſtiani Principes congregentur (quippe longum illud eſſet & fortaſſe periculoſum) .gladio Dñi ſuper fœmur potentiſſimum cincta iter auſpicatiſſimum ingrediatur. Quæ quan- gis ab aliis Principib. derelicta erit, tãto erit glorioſior, tantoque magis immenſa Chriſtianorum udo confluet, Deo victimas gratas offerri optantium. Nos vero qui aut vbi S. V. deſere- qui vltro cupimus hãc fragilẽ & corruptibilẽ coronam, quam gerimus, cum illa præcioſiſſima & martyrii corona permutare? Neque vero ſubuereatur S. V. Turcarũ potẽtiam. Nõ tot apparatib. ntra bellorum copia indigemus. Ipſe namque Deus eſt, pro quo certaturi ſumus. *ipſe docebit manus ad prœlium, & ponet vt arcum æreum brachia noſtra, ipſe dabit nobis protectionem ſalutis ſuæ, & dextera eius ſt nos*. Quod ſi hæc tam ſancta deliberatio in auras euaneſcat, prout aliæ hactenus fecerunt, neque peditio fiat, tum ſummum illum rerum opificẽ obteſtamur, per nos nõ defuiſſe, quin vita & ſan- noſtro Chriſtianæ Reip. conſulerimus: videbuntque gentes, & ipſe, cui nihil ignotum eſt, Deus, ulla alia pro re magis vmquam elaboraſſe. Per quem vero deerit, is ſciat ſe rationẽ ante tribunal edditurum. Cætera intelliget S. V. ab Oratore noſtro, cui latius ſcribimus. Pſalm. 17.

Datum in oppido noſtro Mechliniæ, die vltima menſis Februarii, anno Domini milleſimo gentefimo decimoſeptimo: Regnorum noſtrorum, Romani triceſimo ſecundo, Hungariæ vero ſimo ſeptimo.

MAXIMILIANVS diuina fauente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac maniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex: Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Comes Palatinus &c.

MAXIMILIANVS

Ad mandatum Cæſareæ Maieſtatis proprium

Iac. de Panniſſis.

CONSTITVTIO

AD REMOVENDOS ABVSVS T ORDINATIO AD VITAM CLERI REFOR- ANDAM, PER REVERENDISSIMVM IN CHRSITO PATREM ET Dominum, D. Laurentium, tituli ſanctæ Anaſtaſiæ S. R. E. presbyte- rum Cardinalem & ad Germaniam &c. de latere legatum, ex ſacræ Regiæ Maieſtatis procerumque Imperii conſenſu Ratisbonæ edita, Anno Dom. MDXXIV.

Anno Chri- ſti 1524

LAVRENTIVS miſeratione diuina, tituli, ſanctæ Anaſtaſiæ S. Rom. Eccleſiæ presbyter Cardinalis, per vniuerſam Germaniam, ac Hungariæ & Bohemiæ Poloniæque regna, & quæcunq; alia loca, ad quæ nos declinare contigerit Domini noſtri Papæ & Apoſtolicæ ſedis Legatus, ad perpetuam rei memoriam. Ex Legationis officio à ſede apoſtolica nobis commiſſo obligamur vt circa ſtatum perſonarum Eccleſiaſticarum ſub finibus noſtræ legationis conſiſtentium in melius reducendum propenſius cogitemus, vt quæ in eis à ſanctorum patrum decretis & ordinatione deuiare perpendimus, ad debitam reformationis normam dirigentes eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper ſiquidem, cum ſanctiſſimus dominus noſter Clemens Papa VII. cum pro paſtorali ſuo officio, tum pro ea affectione, qua inclytam nationem Germanicam, paterne proſequitur, intellectis eius fluctuationibus, hæreticorumque impietate indies creſcente, nos ad vniuerſam Germaniam, ſuum & apoſtolicæ ſedis Lagatum de latere miſerit, non ob aliam cauſam, quam vt tranquillitati prouinciæ & ſaluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impuriſſimam omnis hæreſeos ſentinam, cõſulat. Quod onus licet humeris noſtris impar, eius tñ præceptis & mãdatis obedire (vt tenemur) volẽtes, freti Chriſti fauore Seruatoris noſtri (cuius negotiũ agitur) ſubiuimus: nihil hic prorſus noſtris viribus tribuentes, aut præterea cupientes, quam quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumque aliquot menſium experientia multa collapſa, & præter omnem opinionem, difficultatibus plena perpendimus cum ſereniſſimo Ferdinando Hiſpaniarum Principe Archiduce Auſtriæ, Imperiali locum tenente generali communicatis conſiliis concordi ſententia particularem conuentum in ciuitate Ratisbonæ conuocare decreuimus.

In quo vna nobiſcum interfuerunt præfatus ſereniſſimus Princeps & Archidux

Reuerendiſſimus Matthæus S. Rom. Eccleſiæ, tituli ſancti Angeli presbyter Cardinalis, Archiepiſcopus Salzburgenſis.

Ac Illuſtriſſimi Wilhelmus, & Ludouicus, Palatini Rheni, Duces in ſuperiori & inferiori Bauaria, fratres germanii.

Venerabiles in Chriſto patres, Bernhardus Epiſcopus Tridentinus.

Iohannes Adminiſtrator Eccleſiæ Ratisbonenſis, Palatinus Rheni, Dux Bauariæ,

Ac Nuncii ſiue Oratores omnes, cum pleno mandato Venerabilium in Chriſto patrum & Illuſtriſſimorum Principum, Vigandi Epiſcopi Bambergenſis.

Georgii Epiſcopi Spirenſis, Palatini Rheni, Ducis Bauariæ.

Wilhelmi Epiſcopi Argentinenſis.

Chriſtophori Epiſcopi Auguſtenſis.

Hugonis Epiſcopi Conſtantienſis.

Chriſtophori Epiſcopi Baſilienſis.

Philippi Epiſcopi Frilingenſis, Palatini Rheni, Ducis Bauariæ.

Erneſti Adminiſtratoris Eccleſiæ Pataulenſis ac Palatini Rheni, ducis ſuperioris & inferioris Bauariæ.

Et Sebaſtiani Epiſcopi Brixienſis.

Cum quibus pluribus hinc inde in diſcuſſionem allatis, & præcipue quibus conſiliis, quibuſque modis præfatæ nationi Germanicæ periclitanti conſuleretur: paribus ſententiis receptum fuit, hanc perditiſſimam hæreſim rudi populo plauſibilem ob libertatem illi falſo perſuaſam prætextu Euangelicæ charitatis, non paruam habuiſſe occaſionem, partim à perditis moribus & diſſoluta vita clericorum, partim ob non diutius diſſimulandum ſacrarum ſanctionum Eccleſiaſticarumque conſtitutionum abuſum, & perinde non parum momenti fore extirpandæ hæreticorum Lutheranorum & eorũ ſequacium ſectæ, vt clerici ad honeſtatem vitæ, moreſque ſuos illos, quos D. Paulus exigit & præſcribit, debita cenſura reducti, abuſuſque laicos male offendentes, ſublati fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus & piis conſiliis præfatorum Ferdinandi Principis, Cardinalis, ac Ducum & Epiſcoporum atque Nunciorum ſuorum infra ſcriptos, ſalutares aliquot, tam neceſſariæ reformationis ſacerdotum, presbyterorum, religioſorum, & Clericorum modos præſcribere, ſtatuere, ſancire atq; edere neceſſarium duximus. Quocirca auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte ſtatuta & ordinationes per nos, (vt præfertur) edita, ab omnibus & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, & aliis perſonis in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, ac parrochialium Eccleſiarum aliorũq; beneficiorum Eccleſiaſticorũ rectoribus, presbyteris, religioſis & clericis in vniuerſa Germania reſidentibus, prout eos & eorum quemlibet reſpectiue tangit aut tangere poterit, in futurum, perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari volumus: decernentes irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignorãter contigerit attentari. Et nihilominus vniuerſis & ſingulis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus ac aliis perſonis in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, nec non Metropolitanis, & aliarum cathedralium Eccleſiarum Canonicis, ipſorumque Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Officialibus & vicariis generalibus, per præſentes committimus & mandamus, quatenus ipſi, & eorum quilibet, ſi & poſtquam pro parte illorum, quorum intereſt, aut in futurum intereſſe poterit, fuerint requiſiti, ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, & horum ſingula inuiolabiliter obſeruari faciant. Contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas & alia iuris remedia compeſcendo. Inuocato, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis non obſtante conſtitutione felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. qua cauetur, ne quiuis extra ſuam ciuitatem & diocæſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis vltra vnam dietam à fine ſuæ diocæſis, ad iudicium euocetur: ſeu ne iudices à ſede Apoſtolica vel eius authoritate deputati extra ciuitatem & diocæſim, in quibus deputati fuerint, contra quoſcumque procedere aut alii vel aliis vices ſuas committere præſumant: & in Concilio generali de duobus dietis & perſonis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis, & aliis conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Verum quia difficile foret præſentes literas ad ſingula loca, ad quæ expediẽs fuerit deferri, volumus & authoritate Apoſtolica decernimus, quod tranſſumptis præſentium literarum manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ iiſdem originalibus, ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ, adhiberetur. Et vt huiuſmodi ſtatuta & ordinationes ad ſingulorum notitiam deducantur, vniuerſis locorum ordinariis, authoritate Apoſtolica præfata, in virtute ſanctæ obediẽtiæ mandamus, quatenus ſtatuta & ordinationes huiuſmodi per ſe vel per alium, ſeu alios in eorum Eccleſiis vel ciuitatibus publicent ſeu publicari faciant, quod poſt publicationem ipſam, eoſdem, quorum intereſt, aut intereſſe poterit, perinde arctent, ac ſi eis perſonaliter intimatæ eſſent aut intimarentur.

Tenor vero ſtatutorum & ordinationum prædictarum ſequitur, & eſt talis:

1. CVm potiſſimum anima verbo, quod ex ore Dei procedit, viuat, id autem nec paſſim nec ab omnibus expediat prædicari, admonente Apoſtolo, qui inquit: *Quomodo enim prædicabunt, niſi mittantur:* ideo ſtatuimus & ordinamus, vt non liceat cuiquam, etiam religionem profeſſo, & quomodolibet exercitato, Euangelium docere, niſi ab Ordinario vel eius vicario tam moribus quam doctrina probatus fuerit, facta fide, per patentes literas, quæ præter Notarii mercedẽ gratis concedantur. Miſſi itaque & probati Euangelicũ negotium tractabũt recte, ſobrie & pure, loca quæque recondita magis & ab-

-uia, intellectuque difficilia, non ad nouum & adulterinum ſenſum ſed iuxta ſanctorum Patrū cclesia receptorum Doctorum, præcipue Cypriani, Chryſoſtomi, Ambroſii, Hieronymi, Augu- Gregorii exponant & interpretentur. Omni etiā ope ſtudeant, ne pro veris ſomnia & aniles fa- pro certis dubia, pro receptis apocrypha & iamdudum exploſa, damnataque ab orthodoxa Ec- tradant vel depromant, idque omni modeſtia, ne vnquam eos ad conuitia iniuriaſq; delabi cō- locuſq; ille cum populi offenſione dehoneſtetur. Itaq; Ordinarius aliquot excellenti doctrina os conſtituat, qui per diocæſim inquirant, qui ſint ad Euangelicam doctrinā idonei diſſeminan- uiq; ad Lutheranam perfidiam non delectant, vt remedia adhibeantur, quo populus recte in- tur in Christiana lege, & ab ea deficiens, ne ſecum alios trahat, debite coerceatur, cultus diuinus ietur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus ſanctorum patrum nobis traditus, & per es noſtros obſeruatus eſt in ſacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, cæteriſque s laudibus atque ceremoniis.

Hinc hortamur atq; monemus omnes & ſingulos, qui ſacris initiati ſunt, vt viuant vitam, quam lio exigit, & Chriſtus requirit, inquiens: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bo- glorificent patrem veſtrū, qui in cœlis eſt*: cū veſtitu honeſto incedant, quā Paulus alibi præſcripſit. Qua- er ſingulari cura intendat quiſq; Prælatus, ne hi, quib. præeſt, in ſacris ordinib. conſtituti, veſtes oloris, veluti virgatas & fimbriatas deferant, ſed longis atq; talarib. vtantur, nulla arma induant, nerantes, barbamq; & comam non nutriant, coronam & tonſuram deferentes, tum ſummopere ites, ne quem laicorum indecentia veſtitus offendant, vt ſacris Canonibus cautum eſt.

Inſuper tabernas publicas euitent, niſi eas peregre proficiſcentes ingredi oporteat, & tam inibi, domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omnique ludo à iure prohibito blaſphemiis, rixis ac aliis iſcunque exceſſibus & offenſionibus penitus abſtineant, Choreas, ſpectaculaque & conuiuia ca vitent, ne ob luxum petulantiamque eorum nomen Eccleſiaſticum m. le audiat.

Cumque ſecundum Apoſtolum *nemo militans Deo ſeſe negotiis ſecularibus implicare debeat*, nemini li- contra prouincialia ſtatuta & ſynodalia domi ſiue tabernam, compotandique locum aperire lai- uoniam non raro ſequi ſolent ebrietatem rixæ, cædes & multa hoc genus ſcelera, quæ ſacerdota- polluunt dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniiſque, more mercatorum abſtineant.

Sacerdotes autem curati, quique vicem eorum referunt, ſubditos in remediis & aliis iuribus pa- ialibus, vltra ea, quæ ſibi de iure debentur, non grauent, vltraque depoſitionem eas ad peractio- peractiones Septimi, Triceſimi vel Anniuerſarii peragi faciendas non cogant, tum præter oblatio- feſtis ſolennibus fieri ſolitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, alias non exigant.

. De ſepultura quoq; ac adminiſtratione Sacramentorum, aliiſq; ſpiritualib. paciſci aut aliquid uito exigere nemo poſſit aut debeat, & propter eiuſmodi à parrochianis neglecta cuiquam non it aliquod Sacramentorū denegare, neque propter debita quæpiam ab Eccleſiaſtica ſepultura pro- re Parrochialia tamē iura, quæ vſus recepit, & debētur altari ſeruiēti, per prædicta nō abrogamus.

. Cum autem in diocæſib. non ſit eadem conſuetudo, & inter ſubditos & paſtores multa & varia ergant diſſidia, paſtorib. quibuſdam plura exigere propenſis, ſubditis vero ob penuriam & egeſtatē amantib. & recuſantibus, ordinamus, quod quilibet ordinarius infra ſex menſes poſt præſentium licationem omnib. perpenſis beneq; & ſufficienter examinatis ſuper prædictis certam legem, ordi- ionemque vna cum Principum aut Dominorum ſecularium conſilio, quos iſta negotia tangunt, cō- at, ne viduæ, pupilli & alii pauperes nimiū vltra vires iniuſte grauentur. Quod nos, ſi neglectū fue- ſi in prouincia adfuerimus, vel ſucceſſor noſter, habita plena de his informatione, facturos pollice- r, aut rē ipſam ſanctiſſimo Dño noſtro relaturi ſumus, qui huic rei proſpicien dæ iudices deputabit.

8. Conuiuia presbyterorum, quæ in exequiis & fraternitatib. publice in tabernis hucuſque exhi- ſunt, prorſus abrogamus, quod plerunq; laicis ſint ſcandalo: ſi autē conuiuium vel conſuetudo vel orū diſtantia exiget, fiat illud in domo Sacerdotis, honeſteq; non ad luxū ſed ad neceſſitatē inſtrua- Siquidē neq; comeſſationi, neq; cōpotationi vacandū eſt ſacerdotib. cum quod non audiant, *quo- Deus venter eſt*, tum quod officij eorū eſt, & ſobrie, & caſte pro peccatis Deo dona ſacrificiaq; offerre.

9. Porro ne & ipſi videantur pecuniæ aucupium magis, quam ſalutis animarum ſtudium amplecti, laicos grauiora delicta confeſſos hinc inde remittunt, nō ſine famæ rerumq; diſpendio: Conſtitui- s & ordinamus, vt deinceps quilibet confeſſor abſoluere poſſit laicos contritos & confeſſos à qui- cunq; peccatis occultis, quantumcunq; grauib. & enormib. quæ Ordinarii ſuæ authoritati reſerua- unt, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis ad Epiſcopum vel eius Vicarium ttendis: quo autē ad clericos, nihil quoad ſtatutum intelligatur innouatum: pro condonatione au- n & remiſſione peccatorum, quam abſolutionem vocant, nihil omnino ab inuito exigant.

10. Sancimus quoq; iuxta Apoſtoli ſententiam, quæ dicit: *Nemini cito eſſe manum imponendam*, ne cui nere cura animarum committatur. Itaque probetur prius per Epiſcopum vel eius officialem etiam gionem profeſſus, nec liceat vlli Vicarium Eccleſiæ & plebis ſuæ ſufficere illamue locare, ſiue emo- mentum, quod abſentiæ nomine recipiet, conſtituere ſine authoritate Epiſcopi aut Vicarii. Nam os boui trituranti non ſit alligandum, Epiſcopi vel officialis arbitrio eiuſmodi emolumenta lo- tionum & abſentiarum moderanda cenſemus.

11. Domos quoque fundoſq; dotales beneficiorum collapſos inſtaurent poſſeſſores, quantum eceſſitas poſtulauerit, reparataque in debita ſtructura conſeruent, & per archidiaconos & decanos rales ac alios, ad quos de iure vel conſuetudine ſpectat, vbi negligentes fuerint, per ſubtractionem rouentuum, auctoritate noſtra arctius compellantur.

12. Ex-

12. Expreſſe cauentes, ne cura Eccleſiarum beneficiorumque concedatur religionem quamcunque profeſſis etiam exemptis, quod ſi aliqui hactenus admiſſi vel recepti eſſent, niſi de voluntate fauoreque ſuperioris ſui, legitimiſque cauſis conſtiterit extra ſua monaſteria degere nequaquam ſibi integrum fore putent, quando illos ſic vagos per Ordinarios vel Vicarios ad ſuperiores ſuos per victus denegationem, aut alia iuris remedia remittendos eſſe iubemus.

13. Monaſteriorum Prælati vnicas Eccleſias habentes, prædictos Vicarios perpetuos vel ad nutum amouendos in iiſdem Eccleſiis in poſterum non conſtituant, niſi prius per Ordinarios, aut eorum Vicarios, vt idonei & apti, fuerint admiſſi: Eccleſiæ tamen ſuis monaſteriis vnitæ vſque adeo propinquæ, quod religioſi earundem curam habituri ſub religione in monaſterio ſub debitaque obedientia ſtare poſſent, modo ſint habiles & idonei per eiuſmodi religioſos prouideri poſſint, id quoque permittimus de monaſterio, quod tamen tenue eſt, vt debitam ſuſtentationem habere nequeat, volentes religioſos & qualitercunque exemptos curata beneficia habentes Ordinario loci eſſe ſubiectos.

14. Cumque in Eccleſia Dei magis præſtet paucos bonos & doctos, quam plures indoctos, & imperitos habere miniſtros, id quod ratio noſtrorum temporum exigere videtur: Idcirco deinceps nõ initientur ſacris ordinibus, niſi viri morum, vitæ candore & doctrina præ cæteris ſpectati, probatique per teſtimonium examinis rite ſeruandi.

15. Quod attinet ad Ordinatos in vrbe vel in alia quacunque aliena diocæſi, ſancimus, vt & illi ſuarum ordinationum literas & titulos oſtendant. Et ſimili modo ad diuina peragenda prius non admittantur, quam ab Epiſcopo vel Vicario ſeu Officiali fuerint rite admiſſi.

16. Præterea cum nihil æque conueniat omnibus numeris ad eos eſſe mundos, qui vaſa Domini portant, & in ſacrario operantur, quales ſacerdotes conſtituit ipſe Dominus, qui quotidie ſacroſancta tractant, & in illis verſantur. Igitur volumus, atque iuxta ſanctiones canonicas feliciter à diuis patribus inſtitutas ſancimus, vt caſte continenterque viuant: Sacerdotes concubinarii, incontinẽterque vitam agentes, Canonum pœnis in ordinem redigantur, nulla conſuetudine eis, nulla conniuentia, imo damnoſa Prælatorum negligentia patrocinante.

17. Quo vero ad Quæſtores, qui vulgo Stationarii appellantur, ſtatuimus, ne quis quauis authoritate & literarum occaſione vel ad prædicandum vel ſubſidia eleemoſynaſq; colligendas ſe ingerat, vtcunque ſe iactet indulgentiis abundare, niſi prius literæ admiſſionis & approbationis Ordinariorum vel Vicariorum ab eo prolatæ fuerint, aſtringentes ipſos Ordinarios, vt tales admittant, qui probæ vitæ teſtimonium habeant, & de prædicatione ſua, dum opus erit, rationem reddere poſſint, eleemoſynis, piorumque oblationibus non abuſuri per luxum proprium religione iuriſiurandi affirmaturi, ſe nec quotam nec totam colligendi facultatem certa ſumma pecuniarum pactos eſſe. Fratribus tamen Mendicantibus integras, ſaluaſque conceſſiones à ſede Apoſtolica factas relinquimus.

18. Et vt Paſtor agnoſcat vocem ouis, & illa viciſſim vocem Paſtoris audiat, tollaturque omnis vagandi occaſio: Ordinamus, quod presbyteri, peregrini & ignoti, ad miſſarum ſacrificium non admittantur, nec vltra menſis ſpacium in conſortio presbyterorum tolerentur, niſi exhibeant literas admiſſionis alterius ex Archiepiſcopis vel Epiſcopis, in cuius Diocæſim ſe tranſtulerint, ac documenta & literas teſtimoniales ſui Ordinarii, à cuius Diocæſi proxime diſceſſerunt, quibus de eorum ordinibus & honeſtate cõſtet, ne aliquis incorrigibilis poſt perpetratos exceſſus impune ad alienam diocæſim tranſeundo euadat.

19. Vt autem Chriſti fidelium eleemoſynæ in vſum, pro quo erogantur, vertantur, non liceat Procuratoribus ſeu vitricis fabricarum in ſingulis Eccleſiis quicquam de pecuniis ad fabricam prouenientibus diſtribuere, aut in ædificiorum, vel alterius rei vſum diſpenſare ſine rectoris ſcitu, ſed ad armaria fabricæ reponantur, vt hactenus ſeruatum eſt, duabus vel tribus clauibus pro loci conſuetudine tenendis, quarum vna ipſi rectori ſeruanda tradatur, obſeruato vſu in clauibus, & rationibus reddendis à Principibus & Superioribus hactenus recepto.

20. Statuimus quoque & ordinamus, ne Epiſcoporum in Pontificalibus Vicarii in conſecrandis Eccleſiis & altaribus, quod ſacri iubent Canones, quicquam omnino exigant, excepta procuratione. Conuenit namque, vt pro qualitate ſtatus ipſorum Epiſcopi proſpiciant præſtando præcipue penſiones ſuper fructibus menſæ Epiſcopalis à ſede Apoſtolica conſtitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus Epiſcopalis dignitatis.

21. Nec ab re, immo iuſtis de cauſis adducti feſtorum multitudinem conſtringendam eſſe duximus: Statuentes & ordinantes, vt de cætero Dominica dies, quæ in gloriam Dominicæ reſurrectionis ad nos à primitiua Eccleſia maxime celebris ſemper habita eſt: Dies quoque Natiuitatis Chriſti, S. Stephani, Iohannis, & Innocentum, Circumciſionis, Epiphaniorum, Paſchæ cum feria ſecunda & tertia dumtaxat, Aſcenſionis, Georgii, Pentecoſtes, cum feria ſecunda & tertia dumtaxat, Corporis Chriſti, quatuor B. Virginis, Purificationis, Annunciationis, Aſſumptionis & Natiuitatis: Natalia Apoſtolorum, Ioannis Baptiſtæ, Magdalenæ, Laurentii, Dedicationis Michaelis, Omnium Sanctorũ, Martini, Nicolai, & Catharinæ: & per diocæſim Salzburgenſẽ Feſtiuitates S. Ruperti, ſicuti hactenus obſeruatæ fuere, celebres quoque & feſti habeantur. In cæteris autem feſtiuitatibus, quacumque ratione inſtitutis vel receptis, & qui ſub præcepto celebrari debeant, permittimus liberumque cuique facimus, vt Miſſa audita ad operas ſuas, quibus ſuã ſuorumque alimoniam quærere cogitur, redire poſſit. Feſtis tamen dedicationum, patronorum & principalium nihil derogantes, quo ad eorum celebrationem in Cathedrali ſede, ciuitateque ac loco, etiam Epiſcopalis reſidentiæ dumtaxat.

22. Cumque inter Paſtores & gregem propter nuptiarum celebritatem, quam alii introni-

tionem

lii ſolennizationem vocare ſolent, multa & iurgia & ſcandala eueniant, declaramus & ſtatui-
od matrimonia in conſpectu Eccleſiæ poſſint ſolennizari, nullo ab Ordinario ad hoc conſenſu
ut quapiam re pro eo expoſita: Exceptis tamen tota quadrageſima, vltima hebdomada Aduen-
s Paſchæ, Pentecoſtes, & Natiuitatis Dominicæ, cum octauis & diebus Rogationum.

eiunia ab eccleſia inſtituta ſub debito obedientiæ ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ in poſterum indi-
nt omiſſo excommunicationis verbo, ne infirmorum conſcientiæ offendantur, cum his tempo-
etas pene omnis iaceat, ſacerdotibusque parum deferatur.

Vt igitur & extinctus cultus excitetur, populusque non fiat indies negligentior, ſtatuimus, vt
cædem clericorum perſona tantum, non autem locus interdicendus veniat, niſi cætu, con-
e populari facinus patratum eſſet.

Inhibemus inſuper, ne in poſterum Epiſcopi clericis legitimis ab inteſtato decedentibus in pa-
alibus bonis aut induſtria propria acquiſitis ſuccedere poſſint aut debeant.

Cumque quotidie ob nouas, immo iam olim damnatas hæreſes apaſtatarum & religioſorum
otumq; numerus in immenſum creſcat, quam plurimis eorum vxores ducentib⁹: Vt ergo ſacrile-
impunita non remaneant, concedimus quibuscumq; Principibus, Statibusq; poteſtatis ſecula-
umque Officialib. vt eiuſmodi Apoſtatas & ſacrilegos capere poſſint, modo reos ipſos ordinariis
pus debitum tradãt, & aſſignẽt absq; aliqua in eos tortura & animaduerſione debite puniẽdos,
s enixe mandamus, vt omni poſita mora, fauoreque diligentius, quam hactenus factum fuit, iu-
as sãctiones omnino puniãt facinoroſos, adeo quod criminis enormitate expoſtulante poſſit E-
us ſeruata forma capituli primi *de hæreticis in ſexto* reum Curiæ ſaculari relinquere, vel ad perpetui
is ærumnoſã damnare. Negligentia autẽ Ordinariorum ad Apoſtolicam ſedẽ deducta iudicis Ec-
ſtici, ab ea deputabuntur, qui conſtituto de Ordinariorum negligentia ad preces Principum a-
nque ſecularium, reos maxime hæreſeos pœnis afficient.

Quod item Epiſcoporum quidam vt accepimus de beneficiorum penſionibus atque abſentiis
nt decimas, cum ſit id contrarium iuri, longeque præſtet male inductos vſus delere, quam inuſita-
uid admittere, idcirco decimas eiuſmodi vlterius exigi ſoluique interdicimus, vſumque talem
tercumque receptum caſſantes caſſatumque eſſe cenſentes.

Itemque improbamus, & vt abſonum prorſus reiicimus ab Epiſcopis medios exigi fructus de
ticiis, quæ vnius ſuſtẽtationi vix ſufficiũt: vt sũt, quæ nõ excedũt valorẽ triginta duorũ R henẽſiũ,
ib⁹ in Romana Curia medii fructus nõ exigũtur. Quod etiã ab Ordinariis obſeruãdũ eſſe pcipi-
n Cõcordia is aliter cautũ eſſet, vel honeſta ratione aliqd ſine tñ reprehẽſibili grauamine accipiãt.

Cæterum quo maior fiat coniunctio, formaque magis inter prouinciales ſtabiliatur concordia
is Prouinciæ, antiquum morem Synodorum innouantes, ſtatuimus, vt ſingulo triennio poſt Pa-
Prouinciale Concilium celebretur.

Ad hæc cum beneficia propter officia, iuxta patrum ſanctiones dari conſueuerint, fierique vix
, vt in tanta præbendatorum caterua non reperiatur, q officii oblitus horas negligat Canonicas,
tatuentes volumus & ordinamus, vt locorum Ordinarii per Archidiaconos & Decanos de huius-
di ſacerdotibus negligentibus ſeſe diligenter edoceant, & ſecundum vniuscuiusque negligentiam
e deſidiam fructus perceptos vel in vtilitatem Eccleſiæ, vel in vſum pauperum vertant. Quod ſi
legitimas monitiones & ſimul primam correctionem in eandem negligentiam, quæ diſſolutæ
itus mentis indicium eſt, quis relabatur, tum beneficio etiam Eccleſiaſtico priuetur, Collatorique
atrono de alio idoneo prouidendi aut præſentandi ſit poteſtas.

Sanctionem Patrum, qua Eccleſiaſtica ſepultura priuatur quisquis non confeſſus nec Euchari-
Paſchali tempore communionem ſumpſerit, inuiolabiliter obſeruandam eſſe ſtatuimus, ac vbi
m contigerit inopinata morte obire inconfeſſum, ſepultura præfata illum carere non volumus,
do ipſius Curato conſtet, vel doceatur illi ipſum, ſecundum iam dictam ſanctionem confeſſum eſſe
mul communicatum, aliudque non obſtet Canonicum impedimentum.

2. Ad tollendam execrabilem blaſphemiam diuini nominis atq; diuorum, quos temnere fas non
tatuimus & ordinamus, vt quicumque clericus vel ſacerdos Deo palam maledixerit conuitiis con-
eliisque, atque adeo obſcœnis verbis inceſſerit, Deum & Dñm noſtrum Chriſtũ, aut nunquam ſa-
udatã matrem eius glorioſã virginem pari blaſphema lingua impetiuerit, alioſq; Sãctos blaſphe-
rit, fructuũ vel bonorum priuatione ſeu aliis pœnis ꝓ qualitate blaſphemiæ & delicti plectatur.

3. Contra Simoniæ labem non diſcedimus à Patrum ſanctionibus iubentes eas ſub pœnis in illis
tentis obſeruari.

4. In ſortilegos, diuinaculos, incantatoresque clericos, quos tam ſacræ leges, quam patrum decre-
ecrantur, ſtatuimus & ordinamus vt arbitrio Superiorum infamia notentur, ſi qui moniti non de-
rint, ordine amoueantur, inque monaſterium ad tempus iuxta arbitrium ſuperioris relegentur, be-
iis officiisque ſuis Eccleſiaſticis priuati. Cæteri autem Pſeudochriſtiani, de fideque parum probe
tientes citra delectum perſonarum, hæretici quoque vel Iudaiſmum referentes à ſancta Chriſtiano-
m congregatione procul arceantur, contraque eos diligenti inquiſitione procedatur per ordinarios
l eorundem vicarios aut hæreticæ prauitatis inquiſitores, per Iudices à ſede Apoſtolica, vel per nos
putandos, vt non reſipiſcentes pœnis puniantur debitis.

5. Prohibemus etiam tam clericis quam laicis de ſacroſancta fide temere, præcipue inter pocula at-
e conuiuia diſceptare, iniungẽtes ſacerdotibus, vt omni modeſtia vtantur, & peculiariter operã im-
endant nouo veterique teſtamento legendo, vt par eſt, ne per otia in vitia voluptatesque labantur.

35. Statuimus & ordinamus, vt quilibet Epiſcopus diligenter prouideat atque inprimus id curet, vt Vicarii ſiue perpetui ſiue pro nutu poſiti competentem viuendi portionem aſſequantur, ne detur eis anſa ſuos ſubditos ob rei familiaris penuriam grauandi. Porro quod proxime accedit ad Apoſtolorum inſtitutionem moremque primitiuæ Eccleſiæ hortamur cum Prælatos, tum reliquos ſacerdotes, vt meminerint pauperum & eleemoſynis ſtudeat alter alterum vincere.

36. Sunt item pleraque alia ſummis Pontificibus, ſacris Conciliis, prouincialibuſque & Synodalibus conſtitutionibus prodita, quæ mire decent & adornant candorem vitæ clericalis, nec minus obuiant offendiculis, quæ Chriſtus paſſim cauenda præcepit, quæ velut ſancta teneri & obſeruari mandamus, transgreſſores ſecundum Canones ipſos prædictaſque conſtitutiones puniri volentes.

37. Inhibentesque propterea omnibus & ſingulis Vicariis & officialibus nec non & Archidiaconis & Decanis ruralibus aliiſque, ad quos criminum denunciatio correctioque quodammodolibet ſpectat, aut quibus id per ordinarios committetur, ne ad exceſſus transgreſſionesque alicuius dictarum conſtitutionum, ſtatutorum & ordinationum noſtrarum, ob pecuniam etiam vltro oblatam, aut alterius rei gratia conniueant, ſed potius ad pœnas de iure, vel conſuetudine debitas contra delinquentes, pro delicti qualitate & officii ſui debite procedant, atque vt ita fiat, quoniam nihil proderit leges condere, niſi ſint, qui conditis viuant, mentemque earum exequantur, vtque refloreat Catholica fides, Eccleſiaſticaque dignitas (hæreſibus radicitus extirpatis) ſuum locum recuperet, idque vix alio medio aptius atque commodius fieri poſſit, quam Synodis. Itaque priſcum Synodorum morem renouare cupientes, ſtatuimus & ordinamus vt ſingulo anno ſaltē Synodus diocæſana opportuno tēpore à ſingulis Epiſcopis celebretur, cum potioribus Prælatis, Decanis ruralibus, viriſque dignis, in quibus per quartas deſignentur Iudices, qui diligenter intendā, ſi ſtatuta prædicta aliaque per Synodos de ſcitu Epiſcopi ſtatuenda obſeruētur inuocato ad hoc ſi opus fuerit brachio ſeculari. Mandantes propterea, vt huius noſtræ conſtitutionis ordinationisq; ſeries, in præfatis Synodis tam prouincialibus quam diocæſanis in earundem principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorantiam prætexere poſſit. Datum Ratiſponæ Anno à natiuitate Domini 1524 nonis Iulii Pontificatus præfati domini noſtri Papæ anno quarto.

Viſa.
Iul.
Flc. Montinus

D. de Paternina

C. Prege.

Iodocus Hoetfilter Reuerendiſſimi domini L. Cardinal. Campegii, Legati &c. Notarius ſubſcripſit.

Anno Chriſti 1526.

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI

De iniuriis Romani Pontificis in Imperatorem & Imperium illatis.

Videtur eſſe compendiū eius Reſcripti, quod ex ſtat tom. 1. à Schlicdano epitomatum.

a Comite.

b quoad vtile ſiue feudale dominium, reſeruata Imperio ſuperioritate, vt in dicto Reſcrip. §. 19.

CAROLVS V. Romanorum Imperator Clementi Pontifici maximo. Prædicas tu quidem multis verbis ſingularia tua erga me beneficia & officia, Beatiſſime Pater, ſed mea in te merita non agnoſcis, & egregie diſſimulas. Neque enim ignorare potes, & interceſſione mea auxilioque te factum eſſe Pontificem: & cum eſſem renunciatus Cæſar, non me aſſenſiſſe prius, quam Leo V. Pontifex electionem ratam haberet, ac ſimul ius Regni Neapolitani mihi tribueret. Quam varia vero tu vna cum Alberto Carporum a Principe contra me molitus, & quam ſtudioſe, ficto cum Gallis fœdere, totus in hoc incubueris, vt mihi Neapolim atque Siciliam adimeres, ſatis tibi cōſcius es. Facta deinde temporum commutatione, cum Galli Rhegium Lepidi, b Pontificiæ dignitatis oppidum, fruſtra tentaſſent, copiis adiutus Leonis, Regi Galliæ bellum me feciſſe meminiſti: quo quidem in bello Leonis ipſe fuiſti Legatus, & muneris loco penſionem annuam à me tunc accepiſti ex Archiepiſcopatus Toletani prouentibus, aureorum millia decem. Profligatis deinde ex Italia Gallis, ductore Borbonio, minime equidem illi denegare potui, quo minus in Galliam arma ferret, vt ea, quæ Rex ei propter defectionem ademerat, recuperaret: obſidione vero ſoluta Maſſilienſi, non niſi tuo impulſu, bellum in Inſubria Regem renouaſſe pleri que confirmant.

2. Fateor ſane Regnum Neapolitanum in tua clientela eſſe, veruntamen ſi bellum iis locis feciſſes, hoc eo pertinebat, vt ius omne eius amitteres. Etenim quibus de cauſis beneficium collatum cliens, iiſdem plane de cauſis patronus etiam dominium amittit. Antequam Rex caperetur, de pace quidem interceſſum abs te fuit, ſed hoc agebatur, vt ſub ſpecie ſequeſtri & depoſiti, Mediolanenſem agrum occupares. ideoque Veneti ac Florentini copias auxiliares, quas debebant ex fœdere, tuo nimirum impulſu, meis Ducibus ſubtraxerunt. Nam & Galliæ Rex profitetur

palam,

od abs te ſolicitatus, antequam ex Hiſpaniis domum rediret, nouum fœdus inierit: & indicio
te ſoluiſſe illum à iuriſiurãdi vinculo, quo mihi tenetur. Deinde bellum intuliſti prius, quam
ibus illud denuncias, eſſent redditæ: & eo ſpectaſti, quomodo non ſolum Italia tota me de-
verum etiam ab Imperii dignitate deiiceres. Hoc enim Ferdinandi Dauali a Piſcarii literis do- a Piſcardiæ Marchionis.
iam, quem in hoc fœdus ſolicitaſti, promiſſo Regno Neapolitano. Principatum Mediolanẽ-
vna de cauſa mihi poſſum vindicare, ſed tamen Italiæ quietis cauſa, Sfortiæ poſſeſſionem eius
cumque grauiter ille decumberet ex morbo, Borbonium ei ſubſtituere volui, quod hoc tibi
ue per Italiam gratum eſſe viderem. Cur autem in arce Mediolanenſi circumſideretur Sfor-
. fuit, quod tecum inito fœdere, læſæ Maieſtatis crimen perpetraſſet, quod patefacta coniura-
c arcẽ Cremonæ, nec Mediolani, meis Præfectis reddere, neque ſe purgare de criminibus, aut
oni ſiſtere vellet. Tuum erat poſtulatum, vt prorſus ei condonarem omnia, ſed id neque potui
.erte debui, ne peſſimo exemplo beneficiariis in patronos delinquendi feneſtram aperirem.
t mei commeatum & reliqua neceſſaria ſumpſerunt à Parmenſibus & Placentinis, mirum id
on debet, quoniam vrbes illæ ſunt ditionis Mediolanenſis ab Imperio dependentis, & minime
m ad Eccleſiam Romanam pertinent. De pace cum Galliæ Rege facta tuos Oratores nihil cela-
ditiones enim eiusmodi ſunt, vt occultas eſſe nolim. Nam & ad publicam pacẽ, & ad coercen-
riſtiani nominis hoſtes pertinent. Leges nonnullæ per Hiſpaniam latæ ſolum eo ſpectant, ne
tronatus, quæ mihi Pontifex Adrianus conceſſit, Romæ ſupprimantur. Sed vide quanta ſit rei
itas. Meis è Regnis atque prouinciis plus emolumenti & annuæ pecuniæ Romam defertur,
ex reliquis populis omnibus. Id demonſtrari poteſt ex illis Germaniæ Principum poſtulatis,
o de Curia Romana grauiter conqueſti, remedium adhiberi volebant: ego autem pro mea in
iam Romanam obſeruantia querimoniam illorum tunc poſthabui.

Quod cum ita ſit, & quoniam offenſionis cauſam tibi nullam dedi, vehementer abs te peto,
rmis diſcedas: idem ego faciam. Et cum à Deo ſimus ambo conſtituti, veluti luminaria duo ma-
emus operam, vt per nos illuſtretur orbis terrarum, neque per noſtrum diſſidium oriatur eclipſis:
mus de vniuerſa Republica, de profligandis Barbaris, de ſectis & erroribus comprimendis. Hoc
um ad gloriam Dei pertinet: & hinc faciendum eſt initium: poſt aliæ tractentur & audiantur con-
rſiæ. Me quidem ad hæc omnia paratiſſimum habebis. Quod ſi non impetrabo, & ſi bellator eſſe
s, ad Concilium prouocare me teſtificor, vt in eo ſimultates definiantur, & primo quoque tem-
illud conuocari poſtulo. Granatæ XVIII. Septembr. MDXXVI.

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1526.

RESCRIPTVM

DE INIVSTA PAPAE VSVRPATIONE ET CONVOCATIONE Concilii generalis.

CAROLVS V. Romanorum Imperator Sacro Cardinalium Collegio. Poſtquam Clemẽtem Pontificem Galliæ Regi bellum in me redintegranti confœderatum eſſe intellexi, ſane, vt debui, animo dolorem percepi maximum, qui & literas ad me dedit admodum hoſtiles, vt omnino hoc communi ipſorum voluntate atque conſilio factum eſſe arbitrandum ſit. Quæ idem res omnino mihi præter exſpectationem accidit. Neque enim exiſtimo vllum eſſe Regem, qui tiori ſtudio Romanam Eccleſiam complectatur, quam meipſum. Poterit eſſe huius rei documento ma & Placentia, quæ vrbes licet Imperii ſint ditionis, & ab eo nuper auulſæ, à me reſtitutæ fuerunt cleſiæ, quod facere tamen iure non tenebar. Qua de re, ac præſertim de iniuriis Aulæ Romanæ, incipes ac Ordines Germaniæ non ita pridem apud me grauiter conqueſti ſunt, & ſatisfieri ſibi nomine poſtularunt. Verum quod naturæ quadam propenſione ſingulari, & vitæ quoque inſtituto, omanam amo Eccleſiam, ſurdis tunc auribus eorum lubens poſtulata præterii. Cumque maiores ex otu æ poſtea naſcerentur, ac multa per Germaniam tumultuoſe fierent, ideoq; Principes alium de-naſſent Conuentum, graui tunc pœna denunciata, ne conuenirent mandaui, eo quod Eccleſiæ Ro-anæ atq; Pontifici diſpendium allatura eſſe videbatur ea deliberatio: vtque eum illos demulcerem, em feci futuri Concilii. Maxima igitur mihi à Pontifice ſit iniuria, cuius in gratiam adeo multa feci, t etiam Imperii Proceres hoc ipſo non parum à me alienauerim. His de rebus omnibus diligenter ripſi ad Pontificem, ac monui, vt Concilium publicum indiceret. Quamobrem à vobis peto, vt illum fficii commonefaciatis, & ad pacem potius quam ad bellum hortemini: quod ſi facere recuſabit, vel iutius Concilium extrahet, voſmetipſi ſtatim hoc vt indicatis. Alioqui ſi vel propter non conuocatum Concilium, vel nimis longam interpoſitam moram, Reſpublica Chriſtiana detrimenti quid accipiat, id mihi minime tribui oportere proteſtor.

Granatæ VI. octobr. MDXXVI.

Ex hoc eſſe videtur cõpendium à Schleidano relatũ eius Reſcripti, quod habes tom. 1.

Anno Chriſti 1526.

FERDINANDI REGIS ET VICARII GENERALIS IN IMPERIO

CONSTITVTIO

DE RECOMPENSANDIS BENE PRAECLAREQ. De Republica meritis.

FERDINANDVS Rex Boemię & Vngariæ &c. Recognoſcimus & fatemur per præſentes literas noſtras, quod nos ſpectabilem & magnificum Dominum Stephanum de Bathor Regni Hungariæ Palatinum & Iudicem Comanorum: Reuerendos Dominos, Thomam Veſpinenſem & Stephanum Broderithum Sirimienſem Cancellarium, Epiſcopos: & magnificos, Franciſcum de Batyan Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ & Sclanoniæ Banum, Alexium Turzonem de Bethlemfalua Magiſtrum Tauernicatum Regiarum, Ioannem Thaly Gubernatorem Prioratus Auranæ, Caſparum Horwath de Vyngarch Magiſtrum Dapiferorũ Regiæ Maieſtatis: [illegible]iſlaum de Macedonia Præpoſitum Quinqueccleſienſem Conſiliarium, Nicolaum de Geread Cuſtodem Albenſem, Thomam Nadasdi, Nicolaum Olahum Archidiaconum Strigonienſem, Secretarios egregios: Emericum Magnum de Variias Vicepalatinum, & Franciſcum de Ruhya Protonotarium Palatinatus: alios que Sereniſſimæ Dominæ Mariæ Reginæ Hungariæ & Boemiæ viduæ & ſororis noſtræ chariſſimæ Conſiliarios, eorumque coniuges, liberos, heredes, fratres, amicos & familiares, qui ſcilicet in aſſequenda dicti Regni Corona & dignitate Regia, conſilio, opera, facultatibus aut viribus eorum conſtanter & fideliter nobis adfuerint, quod & omnino facere debent, ſicut nobis promiſerunt: volentes de noſtra erga eos beneuolentia & gratitudine certos & ſecuros reddere, promittimus eiſdem in verbo noſtro Regio, quod eos & eorum quemlibet in ipſorum beneficiis, ordine, libertate, officiis, ac in bonis & rebus omnibus, contra* Comitem Sepuſienſem Waywodam Tranſyluanum, qui præter leges & conſuetudinem Regni Hungariæ ſe per ſuos in Regem eligendum & coronandum curauit, atque alios aduerſarios, inimicos & æmulos, ſi quos pro eorum in nos fide & conſtantia ſunt habituri, & tuebimur ac defendemus.

* Ioannem à quibusdã Proceribus cũ auxilio Turcorum in Regem electum.

1. Quod ſi forte aliquam dignitatis, pecuniæ, bonorum, beneficiorum, aut prouentuum iacturam huius rei cauſa acceperint, eiſdem, in quãtum damna illa per liquidationem vera inuenta fuerint, ſatisfaciemus, eiſque intra biennium aut amiſſa recuperabimus, aut paribus beneficiis & bonis æquiualentibus intra dictum biennium in dominiis noſtris, vbi ipſis commodum erit, eoſdem contentos reddemus. Interea vero vnicuique eorum loca, in quibus tuto & commode pro ipſorum conditione, vna cum vxoribus, liberis & familia reſidere poſſint, in Dominiis noſtris aſſignabimus, & honeſtam penſionem pecuniariam pro conditione cuiusque ſtatus, dignitatis ac amiſſorum prædiorum conſtituemus, & ſolui faciemus. Statim autem poſt damnum acceptum, & amiſſa bona, loca reſidentiæ ipſis aſſignabimus, & penſionem ſuppeditabimus. Prælaturas etiam, dignitates & beneficia Eccleſiaſtica, ac bona & iura hereditaria, & officia quæ ad Collationem noſtram Regiam quocumque titulo deuoluentur, præfatis Conſiliariis Regiæ Maieſtatis, & his, qui noſtras partes ſequentur, pro ſuis cuiq; meritis ante alios donabimus atq; conferemus, eóſq; aliis hac in parte præferemus, & rebus omnibus ac honoribus quibus poterimus, augebimus. Ad præmiſſa autem ita firmiter obſeruanda & perficienda, nos & heredes noſtros obligamus, harum teſtimonio literarum, ſigilli noſtri, quo hactenus tamquam Archidux Auſtriæ, vſi ſumus, appenſione munitarum. Datum in ciuitate noſtra Viennæ, die [illegible] menſis IXbris, Anno Domini MDXXVI. Regni noſtri anno primo.

Anno Chriſti 1529.

CÆSAREÆ MAIESTATIS ORDINVMQ. IMPERII

RECESSVS SEV DECRETA

In Comitiis Spirenſibus publicata Anno Domini M. D. XXIX.

FERDINANDVS Dei gratia Hũgariæ ac Bohemiæ Rex, Infans Hiſpaniæ, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, &c. Sacri Romani Imperii Vicarius: & nos Dei item gratia Balthaſar Epiſcopus Melitenſis, Conſtantienſis Epiſcopatus Orator generalis: Fridericus Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ: &c. Wilhelmus Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ: Ericus Dux Brunſuicenſis & Luneburgenſis: & Bernhardus Epiſcopus Tridentinus, à Sereniſſimo & Inuictiſſi-

…io Principe ac Domino, D. CAROLO V. electo Romanorum Imperatore in hanc vrbem ad Comitia deputati Commiſſarii &c. fatemur & his mediantibus notum facimus. Cum ſacra … Maieſtas, Dominuus noſter Clementiſſimus, exigentibus ſummis neceſſitatibus, pro com… Rom. Imperii, & in primis Germanicæ Nationis honore & emolumento, generalem Con… in hanc vrbem Spiram indixiſſet, vt de punctis quibusdam neceſſariis, tamquam De diſſenſio… de Chriſtiana, De via atque ratione reſiſtendi Turcis per expedita auxilia, De ſuſtentando Re… o Imperii & Iudicio Cameræ, De aliis denique incumbentibus negotiis, ſecundum Cæſ. Ma… indictionem & inſtructionem &c. deliberaretur & conſtitueretur: ipſius autem Maieſtas pro… uiſſimas occupationes & impedimenta præeſſe Conuentui in perſona non potuerit, & nos no… æ maieſtatis cum pleniſſima poteſtate & inſtructione delegauerit: quod Nos ex plenitudine di… teſtatis & mandati, cum Electoribus, Principibus, Prælatis, Comitibus & cæteris ſacri Imperii …s, qui frequentiſſimo numero præſentes comparuerunt, abſentiumque Legatis, ſupra memora… ta puncta diligentiſſima deliberatione conſultauimus, & de ſingulis articulis vnanimiter con… imus ac decreuimus, vt ordine in hoc Receſſu ſequuntur.

Contra hoc Decretum die 19. April ſtatim proteſtati ſunt Ioannes Elector Saxoniæ, Georgius Marchio Brandenburgenſis. Erneſtus & Franciſcus Duces Luneburgēſes, Philippus Lātgrauius Haſſiæ, Wolfgangus Princeps Anhaltinus, quorum proteſtationi cōmunicato conſilio cōiunxerunt ſe Ciuitates Argentina, Norinberga, Vlma, Cōſtantia, Reutlinga, Winshemium, Meminga, Lindaua, Campodunum, Hailbruna, Iſna, Weiſſeburgum, Nortlinga, Sanctgallū. Et hæc eſt prima origo nominis Proteſtantium, quod poſtea exteræ quoque nationes certatim aſſumpſerūt. vide Cœleſtinum in Hiſtor. Comitior. Anno 1530. tom 2. pag. 194.

… Primum, quod ad diſſenſiones in Chriſtianæ fidei articulis & cauſa ſanctæ Religionis attinet, … n omnibus fere hactenus celebratis Comitiis, ac in his ipſis vigentib. de tollendis ac componēdis … diligenter & accurate ſuſceptæ & inſtitutæ fuerint deliberationes, nec tamen curando illi morbo … dium magis idoneum aut efficacius vllum hucuſque reperiri excogitarique potuerit libero ac to… Orbis Chriſtiani generali Concilio, in aliquo idoneo loco, indicendo & cogendo, ac omnes etiam …ii Status ſæpiſſime ac ſubiectiſſime à Cæſar. Maieſtate petierint & flagitarint, vt illud apud Pon… m quam primum promoueret & procuraret. Tandem vero Electores, Principes & Imperii Ordi… x Cæſareæ Maieſtatis inſtructione percepiſſe hoc conſilium de cogendo libero ac generali Con… , non tantum probari bonumque videri Cæſ. Maieſtati, verum etiam ipſam apud Pontificem pri… quoque tempore pro viribus procuraturam ac promoturam illud, & vt vtriuſque pariter ſuo ac …tificis nomine per Imperium indicatur, effecturam eſſe.

…ac audita, de Concilio libero & generali indicendo & cogendo, promta ac clementiſſima volun… , Electores, Principes ac Imperii Status rurſus Legationē ad Cæſ. Maieſt. miſiſſe, ſubiectiſſime oratū, …tterum & tumultuoſum Imperii ſtatum reſpiciens ac grauiſſimas Germanicæ Nationis miſerias pendens, ipſe tanquam ſupremus Eccleſiæ Aduocatus & Chriſtianæ religionis propugnator ſtre…us, eam rem, quæ moram ferre non queat, clementiſſime promoueret, atque adeo efficeret, vt pri… quoque tempore, poſt promulgatum hoc Decretum, liberum ac generale Concilium intra annum …diceretur, ac deinde elapſo anni ſeu ſeſquianni ſpacio eius fieret initium, locusque idoneus, vtpote …etum, Colonia, Moguntia, Argentoratum, vel alius magis accommodus ſignificetur, vt Germano… …m in Chriſtiana religione voluntates, viciſſim coaleſcerent & conſentirent, ac vigentes in Eccleſia …multates & diſcordiæ componerentur ac tollerentur.

2. Quod ſi vero aliis interuenientibus Pontificis impedimentis, Concilium, tempore conſti…uto ac præfinito, ſucceſſum nullum haberet, Cæſar. Maieſtas nihilominus omnium Imperii Ordinum, ac aliorum etiam, quos ei intereſſe neceſſitas poſtularet, generalem congregationem loco & tempore …onſtituto ac præfinito indiceret, & propria perſona, quæ plurimum prodeſſe poſſet eiuſmodi Con…uentibus, præſto eſſe non grauaretur, eaque diligentia & ſtudio rem omnem iuuaret & promoueret, vt …ulla longiori interueniente mora ac impedimento quamprimum eius fieret initium.

3. Et cum in Decreto * ſuperioris Conuentus Spirenſis, inter alios conſcriptus & propoſitus ſit articulus, qui contineat, Electores, Principes, Imperii Ordines ac abſentium Legatos, communi ſenſu decreuiſſe: ſe interea temporis donec cogatur concilium, cum ſubditis ſuis de cauſis in Edicto Cæſ. Maieſtatis in Comitiis Wormatienſibus promulgato comprehenſis & expreſſis, ita acturos, ac ita ſe geſturos atque exhibituros eſſe, quo facti ſui probabilem rationem Deo ſimul & Cæſari quoque reddere queant.

* Anno 1526.

4. Nunc vero ille Decreti articulus ſiniſtra deprauetur interpretatione, & ad omnis generis abſurda ac noua dogmata defendenda & excuſanda detorqueatur: Ne igitur hoc malum inūdet ſerpatq; longius, ſed plures defectiones, ſeditiones, diſſidia atq; alia incōmoda vitentur & præcaueantur, Nos cum aliis Electoribus, Principibus, Prælatis, Comitibus atque Imperii Ordinibus re diu multumque deliberata ac bene penſitata, tandem concludimus & decernimus, vt illi, qui hactenus dicto Cæſareæ Maieſtatis Edicto Wormatienſi obedientiam præſtiterunt, in poſterum etiam idem faciant, ac ſubditis etiam ſuis, ne quid contra audeant, iniungant. Quod cum apud eos, in quorum ditionibus noua nata & ſparſa eſt doctrina, ſine graui turba, magnis tumultibus atque periculis obtineri facile & mutari non queat, in poſterum tamen ſumma diligentia & cura, ne quid innouetur vſque ad futurum Concilium, in quantum fieri poteſt, præcaueatur.

5. In primis vero illa doctrina, quæ veri corporis ac ſanguinis Chriſti ſacramentum eleuare & oppugnare videtur, intra Germaniæ fines à nullo recipiatur, neque pro concione vllo in loco populo proponatur: Miſſa non abrogetur aut tollatur ex Eccleſia, neque quisquam iis in locis, vbi doctrina Miſſam oppugnans docetur, quo minus eam adeat audiatque, prohibeatur, ſed vnicuique in hoc, quod vult, faciendi libera ſit poteſtas.

6. Cum etiam non multis abhinc annis, nouum quoddam doctrinæ genus, Anabaptiſticum vocitatum, cum omnibus legibus prohibitum & damnatum, tum veterum etiam Conciliorum au…

Ann. 1548. toritate reiectum & exploſum, contra Cæſar. Maieſtatis editum Mandatum publicum indies lat… propagetur & firmiores radices agat, Cæſ. Maieſtatem vt & tanto malo ac inde ſecuturis incomm… in tempore conuenientem medicinam faceret, pacem & tranquillitatem per omnes Imperii fines co… ſtitueret & confirmaret, diplomate huc illuc dimiſſo, ac vbique terrarum euulgato, ordinem & co… ſtitutionem Imperio profuturam facere voluiſſe, hac verborum ſententia & ſumma: Vt omnes Ana… baptiſtarum & Anabaptizatorum vtriusque ſexus perſonæ, quæ per ætatem de rebus iudicare poſſe… morte mulctarentur, ſiue id igne, ſiue gladio, aut alio mortis genere, pro conditione perſonarum, e… iam ſine vlla præeunte ſpiritualium iudicum inquiſitione, fieret: nec vlla in eiusmodi publicæ pacis & tranquillitatis turbatoribus, ſectarum magiſtris & abſurdarum opinionum antesignanis, erroribus & ſeditioſis, ac nominatim Anabaptiſmi aſſentoribus & defenſoribus, aliisq; pertinaciter in concepta o… pinione perſeuerantibus, vel in errorem relabentibus & iterum apoſtatantibus, cohercendis & puni… dis, adhiberetur … ſed cum illis iuxta huius conſtitutionis & edicti tenorem ac ſummam, ſtrict… ageretur iure: Cum aliis vero, qui vel propria moti conſcientia, vel ab aliis admoniti, & de meliore do… ctrina edocti, ſe erraſſe ſponte faterentur, errorem reuocare, & pœnam, ob receptum & defenſum … ſubire, ac culpam deprecari parati eſſent, lenius pro conditione ſtatus, perſonæ, dignitatis, ætatis, c… rumque circumſtantiarum ageretur. Ne etiam quis eo audaciæ & dementiæ procederet, vt poſthab… mandato diuino & Chriſtiano inſtituto filios ſuos paruulos à Baptiſmo arceret. Huic vero Manda… qui ſe pertinaciter oppoſituri, & paruulorum Baptiſmo vim omnem detrectaturi eſſent, illi & in n… Anabapiſtarum haberentur, & Cæſ. Maieſtatis conſtitutioni ſubiacerent. Sed quibus, ex circumſtan… ſupra nominatis, pœna eſſet mitigata, illi nec deportarentur aut relegarentur alio, ſed ſuo quisq; in lo… co, & ſub magiſtratu legitimo areſtatus maneret, qui ſedulo & diligenter, ne denuo deficerent, pro… dere deberet.

7. Mandatum etiam illud monuiſſe, ne quis ob Anabaptiſmum fugitiuos & exulantes, in tutel… & clientelam ſuam reciperet, clanculum eos ſuſtendando & defendendo: ſed Magiſtratus ille, ſub cu… iuriſdictione exules & fugitiui illi deprehenderentur, quam primum de re certior factus eſſet, iux… Cæſ. Maieſt. mandatum, ſeuere in eos animaduerteret, ſub pœna proſcriptionis & anathematis. Qu… Cæſ. Maieſtatis conſtitutionem & ordinationem Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Ordines per omnia communi & vnanimi conſenſu certam ratamque habemus, noſtris etiam exem… plis, quantum eius fieri poteſt, diligenter & ſedulo eam confirmaturi.

8. Ac cum in duobus poſtremis Imperii Comitiis Noribergæ celebratis, duo articuli ad concion… & typographias ſpectantes, propoſiti, recepti ac comprobati ſint: Nos, & Electores, Principes, Præla… Comites & Imperii Ordines communi conſilio decernimus & volumus, vt in poſterum etiam illi … uentur. Nempe vt in ſua quiſque prouincia & territorio, cum verbi diuini præconibus diligenter ag… vt in proponendo Euangelio circumſpecti ſint & prouidi, à ſcommatis & contumeliis temperent, ne populo contra Magiſtratum ſuum inſurgendi per conciones occaſionem præbeant, nullaque noua dogmata, aut in ſacris literis parum fundata proponendo alios in errorem ſeducant: ſed Euangelium iuxta receptas ab Eccleſia & probatas interpretationes explicent, à quæſtionibus diſputabilibus ad Concilii vſque tempus, in quo de toto negocio legitime definiatur ac decidatur, ſibi temperent.

9. Præterea Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Imperii Ordines, interea temporis, donec cogatur Cócilium, apud omnes Typographos & Bibliopolas ſumma cura prouidebimus, ne quid noui diuulgetur aut typis procudatur. Præſertim vero libri contumelioſi & chartæ famoſæ, ſiue ex pu… blice ſeu priuatim conſcriptæ & editæ ſint, venales haberi nequaquam debent: ſed quicunque in po… ſterum typis procudentur libri, niſi prius doctrina ac iudicio præſtantium virorum, à magiſtratu ad id delectorum, cenſuræ & calculo ſubiecti & approbati, & errores etiam, ſi qui in eis deprehendantur, ſub… lati & correcti fuerint, publicari nequaquam debebunt, pœna grauiſſima propoſita, qua in transgreſ… ſores Edicti huius animaduerteretur. Eadem quoque ratione autor, excuſor & venditor eiusmodi li… brorum, hoc Edictum transgreſſus & à Magiſtratu, ſub quo viuit & domicilium habet, deprehenſu… pro delicti magnitudine puniatur.

10. Nos quoque, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Imperii Ordines, facta pace, inuicem decreuimus, & alter alteri bona fide recepit, ne quis vel Eccleſiaſticorum vel Politicorum Principum alteri vllam inferret iniuriam, aut cauſa religionis cuique vlla crearetur vel moleſtia, vel periculum: ve… ctigalia, tributa, decimæ, aliæque facultates nulli interciperentur, aut per vim quicquam eriperetur, abalienareturque: neque quiſquam alterius ſubditos cauſa religionis vel cuiuſcunque alterius præ… tenſionis præter & contra voluntatem legitimi Magiſtratus, in tutelam, clientelam & fidem ſuam re… ciperet ſub pœna conſtitutionis Cæſareæ de pace publica in Conuentu Wormatienſi promulgatæ, cui etiam in poſterum debita obedientia præſtetur.

11. Ac ne quid hanc obedientiam retardet & impediat, Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Imperii Ordines decernimus, vt, ſi contra Decretum hoc alter alteri vim hoſtilem intentet, bellum denunciet faciatque: Camera Imperialis, ſimulac interpellata fuerit, ei, qui vim vel arma parat, mandet, vt ab incœpto deſiſtat, ac legibus rem experiatur: contra quem, niſi dicto audiens fuerit, pro… ſcriptio vrgeatur.

12. Quod ſi ille, vel illi, qui arma parant, contumaciter perrexerint, Imperii Fiſcalis quam primum litem in eum inſtituat, & ad declarationem ſupradicti Mandati Cæſarei procedat. Inobedientes etiam ac publicæ pacis & tranquillitatis turbatores & ſeditioſi, per Cameram, excom…

municatio-

municationis & proſcriptionis pœna mulctentur. Ac vt illi, qui vim & arma parant, à propoſito & incœpto auocentur, Cameræ iudicium dimiſſis literis ac pœna proſcriptionis denunciata eos deterreat. Reliquos etiam Imperii Ordines finitimos, ſub eadem pœna, ad ſeruanda omnia ea, quorum ſupra facta eſt mentio cohortetur, vt illi vel illis, quibus bellum fit & vis infertur, coniunctis viribus ac copiis, opem ferant & auxilia neceſſaria ſubminiſtrent.

13. Ille etiam, qui contra decretum hoc alteri bellum denunciat & facit, iis, qui vim metuenti ad elidendos hoſtiles conatus auxilia ſubminiſtrant, ſumptus belli cauſa erogatos omnes reſtituere teneatur: atque penes auxiliatores pecuniam impenſam vel ſtatim petere, vel auxiliante Cameræ iudicio ſub pœna proſcriptionis eam exigere, quibus Camera, ſimulac interpellata fuerit, ſua authoritate nequaquam deeſſe debet.

14. Articulus quoq; de ſubditis ſeditioſis, in proximis Comitiis Spirenſib. promulgatus, in poſterum etiā valeat atque ſeruetur: Nempe, ſi vel Politici vel Eccleſiaſtici cuiusdā Magiſtratus ſubditi, conſpiratione facta, ſeditioſi quiddā machinati ac moliti fuerint, atque hac ratione publicæ pacis ac trāquillitatis turbatores extiterint, vt finitimi Electores, Principes, Prælati, Comites & alii Ordines, et in quorum ditione eiusmodi tumultus exercitantur, auxilium & fidem ipſorum imploranti, è veſtigio ac nulla interpoſita mora, opem ferant, equitatum ac peditatum mittendo eiusmodi, cuius virtute hominum inquietorum ac ſeditioſorum conatus hoſtiles infringantur & elidantur. Quod ſi finitimorum coniuncta ſubſidia ad cohercendam & reprimendam hoſtilem factionem non ſufficerent, reliqui quoque Electores, Principes, Prælati & Imperii Ordines finitimi, ſimulac interpellati fuerint, quantis poſſunt viribus & copiis, cæteris aggregentur, vt ſeditoſos reprimant, inobedientes ad debita obſequii officia adſtringant, & in contumaces pro magnitudine facinoris ac delicti ſeuere animaduertant. Nec nos aliter in eiusmodi turbis exhibebimus, ac ſi in ſingulorum ditionibus & territoriis illi moti eſſent & extitiſſent tumultus, ac inuicem mutua ſubminiſtrabimus auxilia, & talia vnicuique deferemus ſtudia, qualia nos in pari conſtituti periculo atque diſcrimine ab aliis expectaremus.

15. Ac ne qui horum verborum, inter eum, qui hoſtili ſubditorum vi & conatu premitur, & illum, qui ad cohercēdos ſeditioſos ſubſidia neceſſaria mittit, exoriatur error aut ambiguitas, auxiliares cum equitatus tum peditatus, Electorum, Principum, Prælatorum, Comitum & aliorum Ordinum, copiæ, ab oppreſſis auxilii gratia accitæ & euocatæ, neceſſitate poſtulante, propriis per menſtruū ſpacium alantur & ſuſtententur ſumptibus, donec compeſcantur & elidantur hoſtiles ſeditioſorum conatus, ſic tamen vt durantis auxilii tempus menſtruo ſpacio comprehendatur & finiatur. Quod ſi motus tales tam intra menſem non ſedentur, ſed vltra durent extendanturque, ille, cui ſubminiſtrata fuerūt auxilia, cum eo, qui opem tulit, de ſumptibus erogatis amice & pacifice conueniat, in quo hic talem beneuolentiam, humanitatem & comitatem erga illum declaret, qualem ipſe in ſimili caſu conſtitutus ab illis expectaret.

16. Deinde quod ad expedita auxilia contra Turcas attinet: quum ex inſtructione Cæſarea cōſtet, Turcam ſummis opibus niti in eam intentionem, vt hoc verno tempore Regnum Hungariæ, & inde totam Chriſtianitatem, omnibus viribus adoriatur & oppugnet, Electores, Principes, Prælati Comites & cæteri Ordines, reputantes, qualiter Turca anno 1526. proxime præterito Hungariam cum quammaximis copiis ingreſſus victoriam obtinuerit, & potiorem eius partem cum vrbibus, caſtris, & munimentis verſus Hungariam & Germaniam occupauerit, & etiam num teneat: neque in Hungarorum poteſtate atque viribus eſſe, vt hoſti tam potentiſſimo ſoli reſiſtant, remque eo loci deueniſſe, vt, niſi regno Hungariæ auxilia aduerſus Turcam ſubminiſtrentur, periculum ſit, ne ipſum regnum Hungariæ cum finitimis regionibus ac Principatibus in ditionem ſuam redigat, & ſic porro ipſam Germaniam aggrediatur: conſiderauerunt & deliberate perpenderunt pericula atque clades, quæ, ſi Turca iterum (quod Deus miſericorditer auertat) victoria in Hungaros potiatur, & finitimas regiones populatum, Germanicæ nationis faucibus imminerent, & ex terrore puſillanimitatem plerorumque & defectionem, quantum eæ damni daturæ eſſent. Ideo vnanimi conſenſu decreuimus, Regnum Hūgariæ, cum Chriſtianum ſit, & inde Reipubl. Chriſtianæ, in primis Germanicæ nationis, ſalus dependeat, non eſſe deſerendum. Quare quo expedita auxilia maturius copioſiusque ſuppeditari poſſint, Nos, & Electores, Principes ac ſtatus conceſſimus, vt ſeſquiquarta trium menſium, & dimidia quarta ſex menſium pedeſtris militis, & quatuor millia equeſtrium copiarum, quæ de promiſſa expeditione Romana adhuc ſuperāt, & in bellum Turcicum reſeruata ſunt, iuxta matriculam Romanæ expeditionis in Comitiis Wormatienſibus factam, in pecuniam cōferantur, atque vna cum duabus illis quartis pedeſtrium militum in Hungariam, aut finitimos Principatus, vbicumque neceſſitas poſtulauerit, aduerſus Turcas mittantur.

17. Ne autem hæc expeditio inutiliter inſtituatur, neque aliter aut alio quam defenſiue aduerſus Turcas, neque etiam prius, quam ipſe Turca certo conſtet in Hungariam aut finitimos Principatus Germanicæ nationis cum exercitu irrupiſſe, cum Electoribus ac Principibus in Receſſu Eslingenſi comprehenſis actum nunc eſt in hoc Conuentu, vt celeres atque exploratores ſubornent, ex quibus de Turcæ rebus ac propoſito certiores reddi poſſent: Et quicquid vnus ex ſex illis Electoribus & Principibus inaudierit, reſciuerit ac didicerit, vt is cæteris id commode ac mature ſignificaret. Qui vbi exiſtimauerint, Turcæ intentionem ita comparatam eſſe, vt neceſſe ſit ad eam inhibendam auxilia mitti in Hungariam, hoc caſu ipſi cum quatuor Regimenti Conſiliariis, per ſe aut ad requiſitionem

Regis Hungariæ, pecuniam, quæ de duabus quartis partim ſoluta eſt, partim in hac exactione pendetur, ab eo, cui tradita eſt, petendi & accipiendi, Capitaneos atque milites equeſtres pariter ac pedeſtres, prout cum Rege Hungariæ poterunt conuenire, aut ipſiſmet è re eſſe videbitur, conſcribendi ac conducendi, & ad Regem Hungariæ mittendi, poteſtatem habeant. Et ſi forte vnus aut plures legitimis impedimentis intricati non comparuerint, præſentes tamen nihilominus rem totam, vt prætactum eſt, peragant, & accepti atque expenſi, omnium geſtorum negotiorum rationes in proxime futuris Comitiis, Electoribus, Principibus ac Ordinibus Imperii, diligenter ac fideliter reddant.

17. In primis autem vnanimiter concordatum eſt, vt, ſi contingeret Turcam nō in Hungariam, ſed in Poloniam, Saxoniam aut Brandenburgiam irruere, tum Electores Saxo ac Brandenburgius cæteros quatuor Principes, Auſtriacum, vtrumque Bauarum Ducem, & Auguſtanum Epiſcopum, cum quatuor Regimenti Conſiliariis iuxta Receſſus Spiræ & Eslingæ factos, Ratiſponam euocandi ius haberent. Si vero Turca in Auſtriam aut Bauariam cum exercitu ſuo tenderet, vt Auſtriaco, Bauarius atque Auguſtano, Electores Saxonem & Brandenburgium, cum quatuor Regimenti Conſiliariis, Auguſtam euocandi ius eſſet. Qui ſex Electores atque Principes, cum quatuor illis Regimenti Conſiliariis, poteſtatem habebunt conducendi idoneos Capitaneos, & dictam pecuniam in bellum Turcicum, vt ſupra relatum eſt, pro rerum locorumque neceſſitatibus diſpenſandi.

18. Præterea dictis Electoribus, Principibus & Regimenti Conſiliariis facultas data eſt, ſi ita neceſſitas poſtularet, dictam expeditionem ſex menſium, in tres, quatuor aut quinque, prout viſum fuerit, contrahendi, & memoratam ſummam in plures aut pauciores milites, equeſtres ſiue pedeſtres conferendi.

19. Inſuper cum iiſdem Electoribus & Principibus conuentum eſt, vt ſe à rebus & armis militaribus bene pararent atque inſtruerent, quo in caſu neceſſitatis alter alteri expeditius ſubuenire & auxiliari poſſet.

20. Solutionem autem pecuniæ pro promiſſa illa expeditione Romana equeſtrium & pedeſtrium copiarum decreuimus, vt quiſque Status Imperii iuxta impoſitam ſibi quantitatem, propter incumbentem ſummam neceſſitatem, in feſto S. Iacobi proxime futuro, ſine mora Auguſtæ, Norimbergæ aut Francofurti, 15. bazionibus, 60. crucigeris, 21. groſſis Miſnenſibus pro floreno computatis, repræſentet: in contumaceſque à Fiſcali diſtricte in Camera procedatur.

21. Quoniam etiam duæ quartæ viginti millium peditum, quæ quatuor in locis, Argentinæ, Norimbergæ, Auguſtæ & Francofurti numeratæ ſunt, melius in vnum locum bello gerendo commodum ac vicinum conferrentur, viſum nobis omnibus eſt, vt dicta ſumma duarum quartarum, & quicquid præterea præſtandum eſt, ad duas iſtas ciuitates, Auguſtam & Ratiſponam, per acceptores trium dictarum ciuitatum commoda ratione atque via transferretur.

22. Indicauit quoque Fiſcalis Imperii aliquam multos Imperii Ordines in matricula comprehenſos quotam ſuam duarum quartarum promiſſæ expeditionis Romanæ, nonnullos etiam ſeſquiquartarum, quæ in bellum Hungaricum nuper expēſæ fuerunt, ſpretis ſuis multiuariis in Camera Imperiali deſuper habitis proceſſibus, nondum præſentaſſe. Quare cum in Receſſu Wormatienſi conſtitutum ſit, ne cui dictæ exactionis in matricula Wormatienſi impoſitæ gratia fieret, neue cuiquam ad Cæſ. Maieſtatem recurſus pro immunitate daretur, aut in exigenda impoſita ſumma parceretur, decreuimus, vt Fiſcalis Imperii omnia reliqua indictæ exactionis ſeſquiquartarum & duarum quartarum, vna cum tota ſumma promiſſæ expeditionis Romanæ, quæ per nos ad expeditionem Turcicam ordinata eſt, modo, quo ſupra dictum, exigat, & ſi morarentur aut tergiuerſarentur, Cameræ officium imploret, quod ei in hoc caſu commodare teneatur.

23. Quamuis in alteris Comitiis Norimbergæ celebratis hic articulus ſit in Receſſu poſitus: ne porro Electores, Principes ac Ordines, in reliquas ſummas exactionis viginti millium peditum, & quatuor millium equitum, quæ mittenda erunt, aut vllam aliam nouam exactionem conſentire tenerentur, niſi prius exactio pro cuiuſque Ordinis conditione & facultate minuatur & moderetur: & tamen cum hic agatur de re Chriſtiana, de ſalute patriæ, de aris & focis, ad quæ vnuſquiſque ſpontanea ope & cōſilio iuuanda vel cum detrimento ſuo tenetur: & vero ſi moderatio nunc inſtitui deberet, longior mora foret, quam inſtans periculum patiatur, multum etiam ſummæ, huius inſtitutæ expeditionis Turcicæ, per eam moderationem decederet: in Receſſu quoque Wormatienſi de promiſſa expeditione Romana expreſſe ſtatuatur, ne cuiquam de ea quicquam minuatur aut vllo modo dimittatur: Nos cum iis Ordinibus, qui ſuper exactionum grauaminibus ſupplicauerunt, conuenimus, vt propter ſupra dictas cauſas, ad promouendum opus hoc pium & vtiliſſimum, in impoſita ſibi præſtatione hoc ſaltem tempore acquieſcerent, cum hac pollicitatione, quod in futuris exactionibus eorum deberet pro modo grauaminum ratio haberi.

24. Quod ſi vero expeditio hæc Turcica non requireretur, tamen deliberatum eſt, vt nihilominus ſumma exactionum diligenter colligeretur, & apud tutum aliquem locum aduſque futura Comitia deponeretur.

25. Præterea Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Ordines, de continuatione belli Turcici diligenti conſultatione habita videmus, non tantum opus eſſe hiſce expeditis auxiliis ad reſiſtendum Turcarum irruptioni, ſed multo magis, quibus modis quibuſue viribus & iidem poſſint repelli, & ea, quæ iam aliquot annos occupauerunt ac poſſident, in Chriſtianorum poteſtatem redigi, tandem:

Digitized by Google

que Chriſtiani à crudelitate hereditarii iſtius hoſtis tuti ſecurique reddi. Ea re Conſultationes
illus ſuperiorum Comitiorum ſuper continuatione talis expeditionis, Scriptum item ſex Ele-
& duodecim Principum in nuperis Comitiis Eslingenſibus Cæſar. Maieſtati oblatum, in ma-
pſimus, ex eorumque lectione & perpenſione intelleximus, ſi talis continuatio expeditionis
inſtituéda ſit, ante omnia neceſſarium eſſe, vt tuta pax publica in ſacro Imperio conſtituatur:
bella, quæ inter quoſdam Chriſtianorum Principũ Summates gliſcũt, prius aut cõponantur aut
nduciis pacificentur. Et cum hæc expeditio, conſiderata Turcarũ potentia, in ſolorum Electorũ
cipum Germanicæ Nationis viribus non poſſit conſiſtere, ſed aliorum Regum ac Principum
anorum, quorum æque ac ipſorum Germanorum res agitur, ſuppetiæ requirantur, quemad-
m id à S. Imperii Vicario & Regimenti Conſiliariis, duodecim ſimul Electoribus ac Principi-
æſ. Maieſtati in dicto Scripto Eslingæ oblato demonſtratum eſt, humiliter ſupplicantibus, vt
a eius Maieſtas, tanquam ſupremum caput, hereditaria ſua regna ac ditiones, alios item Chri-
Potentates, in hanc expeditionem Turcicam pertrahere ſatagat, ad quam æquitate & Chri-
haritate dictante obligati ſint: tamen, conditiones illæ quum nondum fuerint acceptatæ,
Turcarum vires indies magis augeantur & latius graſſentur, nihil potuit de continuatione
expeditionis certi concludi, verum Electores, Principes atque Ordines iterum Cæſ. Maieſtati
tis eas expoſuerunt, humiliter ſupplicantes, vt ope conſilio ſuo earum vellet clementer ratio-
abere.

26. Porro quum in ſuperioribus Comitiis Cæſareo Regimento demandatum ſit, vt ſuper ido-
ediis, quibus iudicia ipſius Regimenti & Cameræ Imperialis commode foueri & ſuſtentari
it, deliberaret, Vicarius ac Regimentum aliquot articulos conceperunt, nobiſque præſenta-
Quos Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Ordines, diligenti conſideratione ha-
erpendentes, eorum quoſdam nunc (vt in ſuperioribus quoque Comitiis) ſatis graues, alios
ores eſſe deprehendimus, quam vt in his Comitiis de ſingulis agi poſſet: & vero Regimentum
eum & Camera Imperialis ad id inſtituta ſint, vt pax publica & iuſtitia in Imperio conſerua-
: ideo propter, & in Cæſ. Maieſtatis gratiam, & ſacri Imperii ſalutem, ad manutenendam pacem
itiam in Imperio, conſentimus, vt Regimentum & Camera adhuc biennium ex dimidia quaſi
carum præſtationum, quæ ante factæ ſunt, ſuſtentarentur. Et primi quidem anni initium capiat
e Maio proxime futuro: cuius præſtatio dimidia fieri debet in proxime futuris nundinis Franco-
nibus autumnalibus: cætera vero dimidia in inſequentibus vernalibus. Similiter fiat & in ſe-
anno: ſed ita vt præſtatio ſoluatur in locis antea fieri ſolitis & conſuetis. Durante autem hoc
nio interim de modis ac viis idoneis proſpiciatur, quibus ſine Ordinum grauaminibus Regimen-
& Camera in poſterum ſuſtentari poſſent.

27. Quia etiam articulus in Comitiis proxime hîc habitis inſertus eſt de Regimenti Cæſarei
meræ Imperialis viſitatione ac reformatione, qui hactenus nonnullis de cauſis effectum ſortiri
quiuit: Nos tamen, & Electores, Principes ac Ordines, omnino inquiſitione, viſitatione & refor-
one dicti Regimenti & Cameræ opus eſſe animaduertentes, concordauimus & decreuimus, vt
Ferdinandus Hungariæ ac Bohemiæ Rex, S. Imperii Vicarius, &c. & Cæſarei Oratores ac Com-
ſarii, loco & nomine Cæſ. Maieſtatis, item Conſanguinei, Domini & Amici noſtri, Albertus Car-
alis & Archiepiſcopus Moguntinus & Magdenburgenſis, &c. Ludouicus Comes Palatinus Rhe-
Dux Bauariæ &c. ambo Electores, ſinguli vnum Conſiliarium: Georgius Epiſcopus Spirenſis, & Io-
nes Dux Bauariæ, agnati Comites Palatini, &c. in propria perſona: Wilhelmus Epiſcopus Argen-
tiſis, Lantgrauius Elſatiæ, & Philippus Marchio Badenſis, &c. ſimiliter pro ſe quiſque vnum Con-
rium, ad dictam inquiſitionem, viſitationem, & reformationem deputaremus: & cuncti ita dele-
ad Kalend. Iunias in hac ciuitate certo comparerent, quo à S. Imperii Vicarii & Commiſſariorum,
Electorum Principum atque Ordinum nomine ſufficiens mandatum & plenitudinem poteſta-
quam illis virtute huius Receſſus impartimur, vtrumque iudicium Regimenti & Cameræ, ſumma
entia & accurato ſtudio iuxta tenorem dicti mandati, inquirendi, viſitandi, in perſonis aliiſque
ibus reformandi, & denique in legitimum ordinem redigendi: eos item, qui mandatum inqui-
nis, viſitationis & reformationis contemnerent, aut alias inidonei deprehenderentur, deponendi,
lectoribus, Principibus atque Circulis, à quibus illi ordinati & conſtituti fuerant, ſcribendi, & vt
uro tempore in depoſitorum locum alias idoneiores perſonas præſentarent requirendi, ac-
erent.

28. Item ſtatutum eſt, vt Vicarius & Regimenti Conſiliarii idoneas perſonas ex Regimento &
nera deputent, quibus iniungant, Ordinationem Cameralem ex omnibus Receſſibus colligendi,
erflua reſcindendi, & emendata in eorum locum ſubſtituendi, componendi & rubricandi faculta-
. Quam deinde idem ille Vicarius & Regimentum Cardinali & Archiepiſcopo Moguntino E-
ori, tanquam Archicancellario, ad reuidendum & recenſendum mittat, ex eiuſque Mandato
oto Imperio per typum publicet, vt nemo ſit qui ignorantiam repetitæ lectionis excuſare poſſit.

29. Adhoc ſtatutum eſt, vt Regimentum ſimul & Camera, grauiſſimis de cauſis iiſdem per-
eſſatis, præſertim in hoc præſentium rerum & temporum ſtatu, per ſupradictum biennium Spi-
perſiſtat, nec inde transferatur.

30. Item, cum hactenus inter Iuriſprudentes diſputatum ſit: vtrum defunctorũ fratrum vel ſororum liberi relictam à patruo amitave, ſeu auunculo matertera ve hereditatem inter ſe in capita, an vero in ſtirpes diuidere debeant: ex eaque opinionum diſcrepantia inter ſacri Rom. Imperii ſubiectos, graues ſæpe controuerſiæ, iurgia atque lites ortæ ſint, non ſine ingenti ipſorum detrimento: hinc ſacra Cæſ. Maieſtas propter bonum publicum, ad huiuſmodi iurgia futuraſque lites, & inde ſcaturientia mala in poſterum præcauenda, cum noſtro & Electorum, Principum atque Ordinum maturo conſilio ſtatuit atque ordinauimus: Si quis inteſtatus decedit, neque poſt ſe fratrem vel ſororem, ſed fratrum ſuorum ſeu ſororum liberos relinquit, vt tunc tales liberi in capita, non in ſtirpes, hereditatem diuidant, & taliter ad ſucceſſionem patrui amitæve, auunculi materteræue admittantur. Et quo in poſterum controuerſiarum ac litium fines, quoad eius poteſt, amputentur, in ſacroque Rom. Imperio, inter eiuſdem membra atque fideles, ſuper hoc caſu par idemque ius paſſim obſeruetur, ſacra Cæſ. Maieſtas, omnia & ſingula ſtatuta, ordinationes, conſuetudines, mores ac priuilegia, quæcunque vbicunque huic Imperiali conſtitutioni aduerſari videntur, in prædicto tantum caſu, caſſauit, & abrogauit, hac tamen cum moderatione: nimirum ſicubi locorum ſacri Rom. Imperii hactenus ſingularia ſtatuta, ordinationes aut conſuetudines fuerunt, quibus in prædicto caſu defunctorum hereditas ſtatuatur, ordinetur aut conſuefiat in ſtirpes, non vero in capita diuidi: & iiſdem in locis vel nunc iam hereditas aliqua obueniſſet, aut ab hac die ad primam menſis Auguſti proximi excluſiue, morte alicuius obueniret, vt talis hereditas iuxta tenorem eorundem ſingularium ſtatutorum, ordinationum aut conſuetudinum, tantum in prædicto caſu & tantum abhinc vſque ad modo memoratam primam Auguſti diem non obſtante hac Cæſ. Maieſtatis conſtitutione, diuidatur: ſi vero hereditas ibi locorum obueniſſet, in quibus ſuper prædicto caſu nulla ſingularia ſtatuta, priuilegia, ordinationes aut conſuetudines haberentur, neque in prima, ſecunda aut tertia inſtantia ſuper eo iudicatum foret, nec diuiſio hereditatis facta, aut abhinc ad nominatam primã diem Auguſti obueniret, aut poſtea obuentura eſſet, vt diuiſio & erctum familiæ in prædicto caſu ſecundum hanc Imperialem conſtitutionem inſtituatur, &c. Nos igitur, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Ordines, vnanimi conſenſu decreuimus, hanc Imperialem ſanctionem iuxta omnimodum eius tenorem conſeruare, & exequi: eamque ſubditis noſtris ante dictam diem primam Auguſti, iuxta Cæſ. Maieſtatis mandatum, publicare & intimare, vt de eius voluntate omnibus conſtare poſſet, quibus ei obtemperare neceſſe eſt.

31. Item, cum Regimentum Cæſareum iuxta articulum in Receſſu Comitiorum Wormatienſium poſitum, Ordinationem criminalem, cuius indictis Comitiis formula erat concepta, &c. retinuiſſet, nobiſque nunc obtuliſſet: nos vero cogitantes, Ordinationem iſtam, quæ hominis honorem, corpus, vitam & fortunas concernit, maturiori & penſiculatiori deliberatione indigere, præſertim cũ & articuli eius Ordinationis ſatis multi atque longi ſint, & conſuetudines quoque locorum multiuariæ, inſuper edictalis lex perpetuo valitura eſſe debeat, proptereaque non feſtinatione, ſed ſufficienti trutinatione, exacta conſultatione & accurato iudicio opus ſit: ideo Nos, & Electores, Principes, & Ordines neceſſarium eſſe exiſtimauimus, vt ſinguli Ordines eius Ordinationis copiam in ſcripto accipiant domique diligẽter examinent, & vnuſquiſque ſex Circulorum ad feſtum Purificationis D. Virginis proxime futuro duas perſonas doctas & peritas cum deliberationis ſuæ Conſilio huc Spiram ad Regimentum Cæſareum mittat, qui ſimul cum Regimento ſuper iſta Ordinatione Criminali porro deliberent, eamque conſtituant & in Imperio publicent.

32. Cum idem Regimentum Cæſareum nobis conſilium ſuper re monetarea, iuxta ordinationem nuper Eslingæ factam, conceptum exhibuiſſent, & ea quoque res ſingulorum Ordinum, quos tangit, ſententias penſiculatiores requirat, ideo Nos, & Electores, Principes ac Ordines cenſuimus, vt quiſque noſtrum eius Conſilii copiam in ſcripto accipiat, domique examinet, & qui monetandi priuilegia habent, monetarios ſuos aut alios rei monetariæ peritos ad proximum S. Iacobi Apoſtoli feſtum huc Spiram ad Regimentum Cæſareum mittant, qui porro cum Regimento ſuper vniformi Ordinatione monetaria in toto Imperio promulganda tractent ac deliberent. Quo autem hæc tractatio vtilius & fructuoſius inſtitui poſſit, decretum eſt, vt Principes, Comites & alii, qui auri & argenti fodinas habeat, prius inter ſe de certo & æquali auri & argenti precio conueniant, Legatoſque ſuos ad dictum feſtum cum plenaria poteſtate amandent, qui cum Regimento Cæſareo & cæteris Legatis eiuſdem pretii ergo porro conueniant, quo in ſacro Imperio ſaltem ad aliquot annos æqualis, conſtans, & iuſta moneta ordinari ac conſeruari poſſit.

33. Item, cum Monopolia & ſocietates negotiatorum iniquæ & intolerabiles ſint, & in Cæſareis Conſtitutionibus ſub grauibus pœnis atque mulctis prohibitæ, ideo ſanciuimus, vt Imperii Fiſcalis aduerſus tales monopolos ac ſocios, vti leges iubent, diſtricte in Imperiali iudicio procedat, detque operam, vt eiuſmodi monopolia & ſocietates aboleantur, & bonum publicum promoueatur.

34. Cum in nouiſſimis Comitiis Spirenſibus articulus poſitus ſit, quo ſtatuitur, ne per ordinationem de ſubditis, tũ ſancitam tranſactionibus & conuentionibus Fœderis Sueuici propter ruſticorum ſeditiones pactis atque initis nihil derogetur, &c. viſum nobis eſt vnanimi ſententia memoratum decretum confirmare. Sancimus ergo atque ſtatuimus, ne dictus articulus de ſubditis in dicto Receſſu poſitus tranſactionibus & conuentionibus Fœderis Sueuici propter ruſticorum ſeditiones pactis atque initis quidquam deroget, neue cuiquam ius ſit aduerſus illas Sueuicas tranſactiones & conuentiones in quocunque iudicio agere aut procedere.

35. Item cum Doctor Beatus Weidman, Ioannes Melchior & Ioannes Henricus à Mœrsheim fratres, Anna de Hagen, Doctoris Reinhardi Tielii quondam Imperialis Fiſcalis vidua, Comitis Bernhardi

hardi ab Eberſtein filius, Comes Chriſtophorus à Tengen, Doctor Iacobus à Landsburg, Doctor Ioannes à Dockheim cognomento Friſius, Auguſtinus Laich, Sebaſtianus Schilling, Doctor Caſpar Mat Imperialis Fiſcalis, & Magiſter Ioannes Lector, pro ſalariis in Cameræ officio contractis & adhuc debitis, nos pro eorum ſolutione ſollicitaſſent & requiſiuiſſent: iuſtum quidem & æquum iudicauimus, vt cuique ſuum, quod debetur, ſalarium præſtetur: ſed cum hoc tempore nihil in fiſco ſit, vnde illis ſatisfieri poterit, ideo eos remiſimus pro ſolutione ad reſtantes exactiones in matricula Cameralis iudicii comprehenſas, Fiſcalique Imperiali mandauimus, vt pro impetratione dictarum reſtantium exactionum diſtricte procedat, Cameræque officium imploret, quod ei præſtare teneatur: & quidquid hoc modo impetrauerit, vt memoratis actoribus pro ſatisfactione debitorum ab acceptoribus præſentetur & numeretur.

56. Item, cum ab initio ſtatim horum Comitiorum nonnulli Principes, Prælati & alii Ordines de ſeſſione & rogatione diſſiderent, tractatioque cauſarum Imperialium, quarum cauſa conuentum erat, protraheretur: & Electores, Principes atque Ordines, ad noſtram Vicarii & Commiſſariorũ amicabilem requiſitionem Comitia iſta, quoad ſeſſionem & rogationem, incidenter & confuſe paſſi fuerint celebrari, ideo nos nomine Cæſ. Maieſtatis volumus ac declaramus, ne cuiquam Electori, Principi, Prælato & Ordini horum Comitiorum inordinata rogatio & ſeſſio, eorundemque Receſſus ſubſcriptio, in priuilegiis atque iuribus ſuis quidquam officiat, deroget aut præiudicet.

57. Hæc omnia & ſingula, quæ ſuperius ſcripta ſunt, & Cæſaream Maieſtatem concernunt, nos Ferdinandus, Hungariæ ac Bohemiæ Rex &c. S. Cæſ. Maieſtatis Vicarius, & nos delegati Commiſſarii ſupra nominati, ex plenitudine noſtræ poteſtatis, nomine S. Cæſ. Maieſtatis pollicemur & promittimus firmiter, inuiolabiliter & conſtanter ſeruaturos ac proſecuturos, nec in contrarium quicquam molituros eſſe, agendo edendoue, neque aliis noſtro nomine permiſſuros, ſine dolo & fraude. In quorum teſtimonium nos Ferdinandus ſigillum noſtrum noſtro & Commiſſariorum nomine Receſſui huic atque Decreto appendi fecimus.

58. Noſque Electores, Principes, Prælati, Comites & Barones, item Electorum, Principum, Prælatorum, Comitum & ſacri Rom. Imperii liberarum Ciuitatum & Legati Mandatarii infraſcripti fatemur palam hoc Receſſu mediante, omnia & ſingula ſupradicta puncta & articulos, ſcientia, voluntate conſilioque noſtro inchoata atque finita eſſe. approbamus quoque & omnia & ſingula per præſentes & vigore harum literarum: promittimus & pollicemur bona fide, quantum cuiuſque Dominum aut amicos, à quibus miſſus eſt vel mandatum habet, concernit aut concernere poteſt, vere, perpetuo, firmiter, ſincere & inuiolabiliter ſeruaturos, executuros, eoſque quantum poterimus ſecuturos præſtaturoſque ſine dolo & fraude.

Et ſumus infra ſcripti Nos Electores, Principes, Prælati, Comites, Barones, & ſacri Imperii liberarum Ciuitatum Legati & Mandatarii

Electores.

ALbertus Dei gratia ſacræ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis, Archiepiſcopus Moguntinenſis & Magdeburgenſis, Adminiſtrator Halberſtatenſis, &c. per Germaniam Archicancellarius:

Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis, Angriæ & Vveſtphaliæ Dux, per Italiam Archicancellarius:

Richardus Archiepiſcopus Treuirenſis, per Galliam & Regnum Arelatenſe ſacri Romani Imperii Archicancellarius:

Ludouicus Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, ſacri Romani Imperii Archidapifer: omnes quatuor Electores.

Nomine Ioachimi Marchionis Brandenburgenſis, ſacri Romani Imperii Archicamerarii, Electoris, Melchior Barfuſſius Commendator Schvvartzenſis, & Balthaſar Buck.

Nomine Domus Auſtriæ, Georgius Dapifer Baro in Vvalpurg.

Eccleſiaſtici Principes Præſentes.

Matthæus Dei gratia ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Archiepiſcopus Salisburgenſis, Legatus Sedis Romanæ.

Vvaltherus à Kronberg, Adminiſtrator Magni Magiſterii in Pruſſia. Magiſter Ordinis Teutonicorum per Germaniam & Galliam.

Vvigandus Epiſcopus Bambergenſis.

Conradus Epiſcopus Herbipolenſis, Dux Franconiæ.

Heinricus Coadiutor Vvormatienſis & Vltraiectinus, Comes Palatinus.

Georgius Epiſcopus Spirenſis, Comes Palatinus &c.

Vvilhelmus Epiſcopus Argentinenſis: Lantgrauius Alſatiæ.

Paulus Epiſcopus Curienſis.

Chriſtophorus Epiſcopus Auguſtanus.

Bernhardus Epiſcopus Tridentinus.

Iohannes Coadiutor Fuldenſis.

Crafto Abbas Hirsfeldenſis.

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiaſticorum Principum Legati.

Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum nomine & loco:

Archiepiſcopi Bremenſis Henrici iunioris, Ducis Brunſuicenſis & Luneburgenſis:

Archiepiſcopi Biſantini Bertrandi de Brunis:

Archiepiſcopi Rigenſis, Doctor Mathias Vnuerfordt.

Nomine Mag ſtri Liuoniæ, idem Doctor.

Nomine Epiſcoporum in Liuonia { Tarbatenſis, Oeſelienſis, Churlandini, & Reualienſis, } idem Doctor.

Epiſcopi Eyſtatenſis, Wilhelmus à Seckendorff Canonicus Eyſtatenſis.

Epiſcopi Conſtantienſis, Iohannes Fabri Doctor.

Poſtulati Epiſcopi Hildesheimenſis, Iohannes Fabri Doctor.

Epiſcopi Friſingenſis, Matthæus Luchſen Doctor, Cancellarius.

Epiſcopi Oſnabrugenſis, Albertus Comes & Dominus in Mansfeld & Ludouicus Hitter Doctor.

Electi & Confirmati Epiſcopi Monaſterienſis, Doctor Bernhardus ab Hagen, Doctor Ioannes Gropperus, Bartholomæus à Leyhen Cancellarius, Sigillarius, & Curiæ Magiſter Colonienſis, & Subſtitutus Hieronymus Angkorn Doctor & Canonicus Colonienſis.

Adminiſtratoris Ratiſponenſis, Comitis Palatini, & cæt. Doctor Auguſtinus Rols. Cancellarius.

Adminiſtratoris Patauienſis, Doctor Stephanus Rœſslinus Canonicus Patauienſis.

Epiſcopi Baſilienſis Cornelius à Lichtenfels Scholaſticus, Doctor Iohannes Fabri, Henricus à Fleckenſtein, omnes tres Canonici Baſilienſes.

Epiſcopi Leodienſis, Rupertus Banigniſter Doctor.

Epiſcopi Brixienſis, Iohannes Faber Doctor.

Epiſcopi Ratzerburgenſis, Clemens Groſs Canonicus Ratzenburgenſis.

Seculares Principes Præſentes.

Fridericus Dei gratia Dux Bauariæ, Comes Palatinus Rheni.

Wilhelmus & Ludouicus Comites Palatini Rheni, ſuperioris & inferioris Bauariæ Duces.

Otto Heinricus ſuperioris & inferiorioris Bauariæ Dux, Comes Palatinus.

Ericus Dux Brunſuicenſis.

Henricus Iunior Dux Brunſuicenſis.

Philippus Marchio Badenſis, Comes Spanheimi.

Georgius Dux Stetini, Pomeraniæ, Caſſubiæ & Wendiæ, Princeps Rugiæ, & Comes Gutzgouiæ.

Secularium Principum Legati.

Nomine Iohannis Comitis Palatini Rheni, Ducis Bauariæ, & Comitis Spanheimi, Albertus Than Doctor.

Ludouici Comitis Palatini Rheni, Ducis Bauariæ, & Comitis Veldentiæ, wilhelmus Seslerus Doctor.

Iohannis Ducis Cliuenſis, Iuliacenſis & Bergenſis, wiricus à Thun Comes in Lumburgo & Falckenſtein, & Iohannes à Dockheim cognomento Friſius Doctor.

Alberti Ducis Megalopolenſis, Fridericus Reiffſtock Doctor.

Ducatus Wirtenbergenſis, Doctor Beatus Weidman.

Erneſti Marchionis Badenſis & Hochbergenſis, Lantgrauij Suſenbergenſis, &c. Marchio Philippus Badenſis.

Alberti Ducis Megalopolenſis, Principis Wendiæ, Comitis Schwerini, Roſtockiæ & Stargardi, Batto de Adeleueſen.

Wilhelmi Comitis & Domini Hennenbergenſis, Doctor Peter de Gondelsheim Curiæ Magiſter.

Hermanni Comitis & Domini Hennenbergenſis, filius eius Berchtholdus Comes & Dominus Hennenbergenſis.

Prælati Præſentes.

Gerwicus Abbas Weingartenſis.

Rudigerus * Præpoſitus Weiſſenburgenſis. (* al. Abbas.)

Prælatorum Legati.

Nomine Henrici Abbatis S. Cornelij Monaſterij, Conradus Schwabach.

Abbatis

Abbatis Reichenaugienſis, Iohannes Fabri & Petrus Speyſer.
Abbatis Rotenmonaſterij, Conradus Mock, Wilhelmus à Manderſchied.
Abbatis Prumienſis & Stabulenſis, Heinricus Lewenſaw & Iacobus Krel.
Abbatis Rockenburgenſis, Bernhardus Beſſerer & Daniel Schleicher.
Abbatis Petershauſenſis, Caſpar Dornſperger.

Nomine poſtſcriptorum Abbatum, nempe
Iohannis Sebaſtiani Campidunenſis,
Conradi Kreyſsheimenſis,
Amandi Salmanſuilenſis,
Hieronymi Elchingenſis,
Andreæ Ochſenhauſenſis,
Petri Yrſinenſis,
Iohannis Rodenſis,
Iacobi Mindernawenſis,
Iohannis Schuſſenriedenſis,
Henrici Marckthalenſis
Gerwicus Abbas Weingartenſis & Doctor Iohannes Kœnig Tubingenſis.

Rudolphi à Fridingen, Ordinis Theutonici Commendator Balitiæ Elſatiæ & Burgundiæ, Gerwicus Abbas Weingartenſis.
Abbatis S. Hemmerani Ratiſponenſis, Auguſtinus Roſs & Conradus Schwabach.
Abbatis S. Lutgeri Werdenſis, Wiricus à Thun & Ioannes Gograuius.
Abbatis Murbacenſis, & Luderenſis, Iohannes Fabri & Petrus Speyſer.
* Præpoſiti Bertholsgadenſis, Simon Reibeyſen. * al. Abbatis.

Abbatiſſarum Legati.

Nomine Abbatiſſæ Eſſenſis, Caſpar Weſthauſen & Bernhardus Schol.
Abbatiſſæ ſuperioris Monaſterii Ratiſponenſis, Conradus Schwabach & Heinricus Lewenſaw.
Abbatiſſæ Gernrodenſis, Michael Hard.
Abbatiſſæ inferioris Monaſterii Ratiſponenſis, Auguſtin Roſs, & Conrad Schwabach.
Abbatiſſæ Lindauienſis, Petrus Speyſer.
Abbatiſſæ Buchouienſis, Gangolfus à Geroltzeck.

Comites Præſentes.

Bernhardus Comes Solmenſis.
Carolus, Wolfgangus & Ludouicus Comites Oetingenſes.
Theodoricus Comes Manderſchiedius.
Guntherus Comes Schwartzenburgenſis.
Albertus, Georgius & Wolfgangus Comites Hohenloenſes.
Hoyerus Comes Mansfeldenſis.
Philippus Comes Hanouienſis.
Adamus Baro Wolfſteinius.
Gangolfus Baro Hohengeroltzeckius.

Comitum Legati.

Wilhelmi Comitis Naſſouienſis,
Philippi Comitis Hanouienſis,
Ioannis & Antonii Eyſenburgiorum,
Eberhardi Comitis Kœnigſteinii,
Philippi Comitis Solmenſis,
Beati Comitis Stolbergenſis,
Cunonis Comitis Leyningenſis,
Philippi Comitis Sarbruggenſis,
Philippi Comitis Wiſbadenſis,
nomine Comes Bernhardus Solmenſis.

Iohannis Comitis Wiedenſis, Comes Theodoricus Manderſchiedius.
Iohannis Comitis Seynenſis, Theodoricus à Stein.
Iuſti Comitis Holſteinii, Iohannes Machtzol.
Reinhardi Comitis Birſchii, Iacobus à Landſperg.
Iohannis & Henrici Comitum Schwartzenburgenſium, Guntherus Comes Schwartzenburgenſis.
Martini Comitis Oetingenſis, Comites Carolus, Wolfgangus & Ludouicus Oetingenſes.
Reinhardi & Georgii Comitum Zweybruggiorum, Wolfgangus à Geroltzeck Baro.
Vlrici & Iulii Comitum Hardeckiorum, N. Hæreditarius Pincerna Auſtriæ.
Georgii Comitis Schawenbergii, filius eius Comes Iohannes Schawenbergius.
Erneſti Comitis Mansfeldenſis,

Iuſti,

Iuſti, Vdalrici & Berhardi fratrum Comitum Rhetoſteiniorum,

*al. Wardēburg.

Wihelmi Comitis Eberſteinii,
Chriſtophori & Felicis Comitum * Werdenbergiorum,
Vlrici Comitis Helffenſteinii,
Friderici Comitis Furſtenbergii,
Iohannis ſenioris, Wolfgangi, Iohannis iunioris & Hugonis Comitum Montfortiorum,
Georgii & Chriſtophori Comitum Lupfenſium,
Iohannis, Gotofridi & wernheri Baronum Cimberenſium,
wilhelmi & Georgii Baronum waltburgiorum,
Schwickardi Baronis Gundelfingii,
Iohannis & Marquardi Baronum Kingſeckiorum, nomine Patris ſui Iohannis, & patrui Dionyſij Baronum Kingſeckiorum.
} nomine, Gangolfus baro Geroltzeckius.

Iohannis Comitis Oldenburgii, Ewaldus Bawmbach.
Ennonis Comitis Oſtfriſiæ, Iohannes Hormannus.
Alberti, Iohannis, Gotofridi & Bernhardi Baronum Wolffteiniorum, Adamus Baro Wolffteinius.
Nomine omnium Dominorum Blawenſium, Heinricus Reuſs Dominus Blawenſis.
Wilhelmi Baronis Rappolſteinii, Vlricus Baro Rappolſteinius.

Ciuitatum Liberarum Imperialium Legati.

Coloniæ, Iohannes à Reyd, Petrus Bellingshauſen, Arnoldus à Siegen.
Auguſtæ, Matthæus Langenmantel & Iohannes Hock.
Aquiſgrani, Leonhardus ab Edelband & Petrus à Iuden.
Eſslingæ, N. Holderman.
Metis, Iohannes à Nibrucken & Gerhardus Danner.
Rotenburgi ad Tubarim, Bonifacius Wernitzer.
Wormatiæ, Petrus Kraphius, & Iohannes Glantz Archigrammateus.
Hallæ Sueuorum, Antonius Hofmeiſter.
Francofurdiæ, Philippus Furſtenberger.
Vberlingæ, Caſpar Dornſperger.
Haganouiæ & Colmariæ, Bartholomæus Botzen & Hieronymus Boner, cum mandato Ciuitatum Aduocatiæ Haganouianæ ſubiectarum, Schletſtadii, Keyſerſpergæ, Monaſterii, Obernehenheymi, Weiſſenburgi Alſatiorum, Landouiæ, Roſsheimi, & Turckheimi.
Rotwilæ, Conradus Mock.
Goslariæ, Chriſtianus Balder.
Gemundæ Sueuorum, Michael Rup.
Northauſiæ, Michael Meyenburg.
Rauensburgi, Iohannes Kuglin.
Wetzflariæ, Petrus ab Entzenberg, Thomas à Sandweil & Stephanus Weigius.
Dortmundæ, Theodoricus Comes Manderſchiedius.
Offenburgi, Iohannes Guſtenhofer Archigrammateus.
Regenſpurgii vel Ratiſponæ, Ambroſius Aman & Iohannes Humel.
Leutkirchi, Iohannes Fabri.
Friedbergæ in Vvederauia, Iohannes Durplatz.
Schweinfurdiæ, Iohannes Lortzen.
Wimpinæ, Petrus Berlin.
Alenæ, Iohannes Decker.
Bopfingæ, Iohannes Deubler & Egidius Bronneyſen.
Kaufbeuræ, Iohannes Ruff.
Wangæ, Iacobus Schnitzer.

In horum teſtimonium nos Albertus Archiepiſcopus Moguntinus, &c. Ludouicus Comes Palatinus Rheni, ambo Electores, noſtro & noſtrorum Coelectorum nomine: nos Matthæus Archiepiſcopus Salisburgenſis, Vvigandus Epiſcopus Bambergenſis, Ludouicus Comes Palatinus Rheni, Heinricus iunior Dux Braunſuicenſis, noſtro & Eccleſiaſticorum ac Secularium Principum nomine: Gervvicus Abbas Vveingartenſis, noſtro & Prælatorum nomine: nos Bernhardus Comes Solmenſis, & Gangolfus Baro Hohengeroltzeckius, noſtro & Comitum nomine: & nos Conſul Senatusq; Reip. Spirenſis, noſtro & Ciuitatum Imperialium nomine: noſtra ſigilla huic Receſſui appendi fecimus. Datum in Sacri Imperii Ciuitate Spira, 22. Aprilis, anno à natiuitate Chriſti M D XXIX.

FERDI-

Digitized by Google

FERDINANDI REGIS ET VICARII GENERALIS IN IMPERIO

EDICTVM

DE SVPPLICATIONIBVS PVBLICIS INSTITVENDIS pro auertenda Dei ira; & de Contributionibus communibus in bellum Turcicum.

Anno Chriſti 1529.

FERDINANDVS Rex Vngariæ ac Boiemiæ, Principibus & Magiſtratibus Chriſtianis, adeóque omnibus Chriſti fidelibus.

1. Non dubitamus toti terrarum orbi pro comperto haberi, ac liquido conſtare, quemadmodum immaniſſimus nominis & Crucis Chriſti hoſtis, impius Turcarum Tyrannus, ſuper-…acterum ſucceſſu inflatus, iam pluribus annis omnes conatus ſuos ad id adiecerit, quo impiam, fla-…ſam & impuriſſimam Mahumeti ſuperſtitionem ac ſectam quam latiſſime propagaret, & noſtrā …ſanctam cœlitus demiſſam Orthodoxam religionem ac fidem Chriſtianám penitus extermina-… Neque ſuis finibus contentus, amentia & furore præceps vniuerſum orbem terrarum prædæ ſuæ …tinaret: omnibus denique gentibus exitiabile fœdæ ſeruitutis iugum imponere pararet: id animo …hens ſcilicet, vt cunctæ nationes eum pro numine colant, reuerentur, adorent.

2. Quibus furiis refectus primum Arabiam inuaſit. qua domita, non modo magnum illum Sul-…anum, cuius vniuerſum Regnum ſuæ tyrannidi ſubiecit, acie victum in poteſtatem accepit, fœdeq; …plicio affecit: verum etiam plurimos Orthodoxæ fidei noſtræ Imperatores, Reges, Thetrarchas, …cipesq; in ampliſſimis duabus orbis terrarum partibus, Aſia ſcilicet & Africa conſtitutos, domi-…o exuit, eiecit, trucidauit, ſicq; Transmarinum Orientis Imperium armis deuicit, mari terraque …ima Regna vexauit & domuit, inſulas innumeras & potentiſſimas vrbes ſubiugauit. Neminem …ppe ignorare putamus, vt ditiſſima Regna, Ægyptum ſcilicet, Syriam, Palæſtinam, Iudæam, ſu-…erit. Pontum, Cappadociam, Galatiam, Bithynam, Pamphiliam, Pyſidiam, Ciciliam, Phrygiam, …mque Macedoniam, Helleſpontum, Cariam, Lydiam, Græciam vniuerſam, Theſſaliam, Phoci-…m, Bœotiam, ferro ignique deſæuiens ſubegit. Theſſaloniam, Aetholiam, Epirum debellauit ac …uit. Conſtantinopolim tandem, magnam vrbem & præpotentem Imperii Orientalis ſedem, vi …cupauit, ac nobis ademit. Et omnino Europam vniuerſam ſpe iam & animo deuorauit: & inex-…ebili dominandi libidine percitus, Boſnam, Bulgariam, Seruiam, Croatiæ ac Dalmatiæ magnam partem, peneque totum Illyricum tractum depopulatus: Rhodum inſuper, Lydiæ inſulam rei nau-…ſſimam, ante paucos annos ingenti claſſe tandiu obſedit, quoad illam ſeſe dedere compulit. …gradum quoque Taurini oppidum, & Chriſtianitatis propugnaculum, ſuæ tyrannidi ſubegit. No-…um præterea Regnum Hungariç, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, prouincias noſtras hæreditarias, …tis & variis cladibus, tot abactis miſerum in modū hominibus ac trucidatis, & immanibus igno-…us cōtumeliisq; affectis, tot oppidis, pagis, caſtellis exuſtis, ac ſolo æquatis, multa in parte vaſtatas …idit: ſicque nos nobisque ſubiectas terras ac populos octo iam annis noſtræ adminiſtrationis ir-…parabilibus damnis affecit.

3. Cuius inauditis inſanisq; latrociniis pro noſtra virili obluctantes, magnam vim militum in cō-…ibus prouinciarum noſtrarum, aduerſus aſſiduas illius incurſiones, perpetuo aluimus, atq; alimus; …ma ſpe freti, nos auxiliante Deo, prouinciarum noſtrarum militumq; robore veluti corpore abie-…à reliqua Germania ac Chriſtiana Repub. illius immanitatem excluſuros amoliturosq;. Quod vt …emus, non ſumus grauati omnes facultates noſtras impendere. Eſſemus deniq; promptiſſimo a-…mo parati, id quod Rege Chriſtiano dignum eſſe ducimus, non modo theſauros noſtros, ſi qui ad-…reſtarent, terras populoſq;, ſed hoc etiam proprium caput noſtrum, & quicquid charum precio-…mq; habemus, ſi quid vita & ſanguine charius eſſe poteſt, conſceleratis immaniſſimi hoſtis conati-…s acauſis opponere, & in diſcrimen vltro offerre. Sed (pro dolor) ipſi coniectura aſſequi, quæ ve-…a eſt prudentia, facile poteſtis, theſauros prouentuſq; Prouinciarum noſtrarum diuturnis cladibus attritos & exhauſtos eſſe, vt pro noſtro ſtudio, quod ſummum eſſe affirmare poſſumus, Regnis ac …uinciis noſtris extremo in periculo conſtitutis, fidemq; noſtram aſſidue implorantibus, conſulere …n queamus. Itaq; tandē cogimur, nolimus velimus, noſtro in aſpectu truculentiſſimum prædonem …gna, prouincias terraſq; noſtras pro libidine vexantem, & hæc propugnácula Reip. veſtræ, quæ ſunt …uinciæ noſtræ, hæc mœnia quietis & otii veſtri, abſq; intermiſſione hoſtili animo oppugnantem …ruentemq; perpeti atq; admittere. Ardet, ardet, quicumq; Chriſti Crucis amici vbicumq; terrarū …tis, proximus vobis paries, veſtrum etiā agitur periculum, veſtræ fortunæ in cōmune diſcrimen vo-…tur. Hoc conſilio crudeliſſimus Turcarū Tyrannus ingenti cum exercitu, non contemnendorum …tū per Hungariam effuſus volat, vt non ſolum Regnum ac Prouincias noſtras ſub tyrannidē ſuam …pellat, verum etiam vniuerſam Germaniam, ac deinde quam longe lateque Chriſtanum nomen …ndit, Regna, prouincias, terras omnes ſibi ſeruire cogat.

Vn 4. Quo-

4. Quocirca vt tantis nobis imminentibus malis occurratur, & ſummi Dei ira forſitan ob noſtra ſcelera atque delicta iuſtiſſime ſuſcepta mitigetur, hortamur obteſtamurque vniuerſos ac ſingulos, per viſcera miſericordiæ Domini ac Dei noſtri Ieſu Chriſti, quo erigatis animos ac corda veſtra ad ſummum Optimum Maximumq; Deum, omnis miſericordię patrem, in oratione ſupplices admiſſam culpam deprecemini, Niniuitarum aliorumque pœnitentium exemplo, qui iratum Deum reſipiſcentes & lachrymabundi placarunt, vos quoque gratiam apud Deum quæratis, oculos ac manus veſtras ad Deum tendatis, eiusque auxilium clamantes imploretis. Quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem. Hac ratione & via, nihil ambigentes, ſperamus & confidimus, tametſi maximum & inſtructiſſimum exercitum, & quaſi in locuſtarum numerum ferociſſimus hoſtis aduerſus nos, puſillum Chriſti gregem adducat, pro ſuis fidelibus Deum Optimum Maximum facturum, ſacroſanctam fidem ac religionem non deſerturum, populo ſuo præſens auxilium allaturum, vt quemadmodum priſcis temporibus Gedeon, Ioſue, Machabæi, vtcumque exilibus copiis innumerum impiorum hoſtium exercitum fundere, fugare ac profligare queamus. Solus enim Deus eſt, vt ait Scriptura, cui non modo non impoſſibile, ſed in promptu etiam eſt ac facile, dare victoriam ac triumphum, tam in modico, quam multo populo. Et nos cum Regio Cytharœdo ingenue agnoſcimus, non in gladio, neque in hoſte, non in curribus aut in equis, ſed in brachio Excelſi ſaluari omnes, qui ſperent in eum. Qui ſi pro nobis fuerit, pro nobisque pugnauerit, quis contra nos?

5. Cum autem ad eiusmodi expeditionem immenſa pecunia, belli quidam neruus, requiratur, illamque in noſtris Regnis Prouinciisque conficere nullo modo poſſimus, proinde hortamur vniuerſos & ſingulos, ſuper quos dulciſſimum Ieſu Chriſti nomen inuocatum eſt, vt intra ſe redeant, oculos cordis aperiant, quid & quantum Chriſtiano nomini nunc nunc, ſi non aſtiterint, pereundi immineat, alta mente cogitent, atque tandem conſiderent, quam miſerabiliter tot millium Chriſti fidelium animæ à truculentis hoſtibus Turcarum captiuæ in exilium ac ſeruitutem quotidie rapiantur, coniugum pudicitia dehoneſtetur, virginum honos violetur, infantes à matrum ſæpe vberibus auulſi trucidentur, ſenes decrepiti & emeriti, armis laboribusq; minus idonei, vario ſupplicii genere enecentur, reliqui ad arenam fodiendam, ad coquendos lateres, & ad metalla aliaque ſeruitutis iuga, perinde ac pecora, diuendantur: & interim quot centena (proh dolor) hominum millia, ab Orthodoxa Chriſti fide, minis, vi, armis, ad impuram Mahumeti ſuperſtitionem ac ſectam indies compellantur. Quam indignitatem nemo, in cuius corde Chriſti nomen inſedit, non ita acerbam putare debet, vt nō modo fortunas ſuas omnes, ſed corpus & ſanguinem ſuum aduerſus illius authorem ſit impenſurus. Neque in dubium vocamus, ſi hoc, ô viri Chriſtiani, amoris dilectionisque veſtræ erga Deum ac proximum veſtrū incendio flagrantes, ſinguli de facultatib. ſuis, quas à Deo pro illius gratiæ benignitate acceptas poſſidetis, tanquam procuratores boni præſentibus periculis commoti, in medium vel eleemoſynæ loco, contulerit (quod nos Chriſtiano Zelo ducti, vt facere non recuſetis, impenſiſſime hortamur) nos veri Domini Dei exercituum gratia & auxilio nitentes, non ſolum præſentia pericula à capitibus veſtris, id quod ex animo volumus & optamus, propulſaturos, ſed eos etiam, qui Chriſtiani nominis fratres noſtri diuturna & plusquam Aegyptiaca aut Babylonica ſeruitute miſerabiliter afflicti, illic in compedibus vitam quouis ſupplicio acerbiorem degunt, liberaturos, & in patriam ac libertatem reduces vindicaturos, eoq; ſecundo Dei optimi maximi fauore victricibus armis progreſſuros, quoad ciuitatem ſanctam Hieruſalem, crucifixi Dei noſtri Ieſu Chriſti monumentis nobilem, & ſepulchrum, quod ille mortuus triduum tenuit, in poteſtatem noſtram redegerimus, adorabimusq; in loco, vbi ſteterunt pedes eius; neque ceſſabimus, donec exitioſam Mahumeticæ perfidiæ zizaniam ſpurcitiamque radicitus è mortalium genere ſuſtulerimus. Promittimus inſuper & in nos recipimus, per dexteram ac fidem boni Regis ac Principis, à veſtra pietate collatam pecuniam in nullum alium vſum, quam alendi aduerſus efferatam Turcarum immanitatem exercitus impenſuros.

6. Vos itaque Chriſtianę religioni initiati, quicumque & vbicumque terrarum has noſtras literas viſuri, lecturi, audituri eſtis, acceptas fidei Chriſtianæ cōtumelias, præſentes miſerorum ærumnas, imminentē omnium noſtrorum calamitatē ac perniciem ante oculos poſitam, pro pietate veſtra ſecum conſiderate, quem fratribus veſtris debetis amorem, non inuiti tribuite, memores ad Pauli doctrinam vinctorum quaſi ſimul vincti: paternas denique ſummi & clementiſſimi Pontificis indulgentias, quæ cordis contritionem orisq; confeſſionem, immo pœnitentiæ ſtatum primo omnium loco exigunt, & quibus nobis ſua Sanctitas, totique Chriſtianæ Reipubl. tali tempore conſulere iuxta emiſſarum bullarum tenorem dignata eſt, Chriſtiano animo accipite, & commendatas habete.

7. Pro qua pietate iudex Iuſtus Ieſus Chriſtus, qui cuique tribuit ſecundum opera ſua, vos immortalibus afficiet præmiis, fatebiturq; tunc, quum venerit iudicaturus viuos & mortuos coram omnibus Angelis ſuis, cum ſancta benedictione ſua, vos, quicumq; ſuos captiuos redemeritis, eſurientes ſaturaueritis, ſitientes potaueritis, in carcere incluſos conſolati fueritis, imo quos ex Aegyptiaca ſeruitute liberaueritis, in ſeſe collatum, ſibique factum, è que vinculis cuſtodiaq; ſeſe liberatum eſſe. Nos autem, quæcumq; ad tanta pericula arcenda contuleritis, ea gratia accipiemus, vt perpetuo grati animi memoria proſequuti, pro virili aliquando compenſare, ſummo ſtudio enixuri ſimus. Datum in oppido noſtro Zinitzio, viceſimo octauo Auguſti, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto, Regnorum noſtrorum anno tertio.

CARO-

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI RESPONSIO

Ad poſtulatos articulos Clementis VII. Pontificis Romani data Bononiæ in actu Inaugurationis Imperialis Anno MDXXX.

Anno Chriſti 1530.

DE CONCILIO CELEBRANDO ET AVDIENDIS ADVERSARIIS.

AGnoſco me iuuenem eſſe, & huius Mercurini & aliorum ſapientum conſiliis vti me fateor, & debere me ſapientiores audire iudico, & de hac ipſa deliberatione, quam ſcio pertinere ad gloriam Dei & ad ſalutem vniuerſi generis humani, cum multis collocutus ſum, qui excellunt ſapientia, virtute & fide, qui ſentiunt Eccleſiæ opus eſſe Synodo. Nec tu ignoras voluntates omnium ſapientum & bonorum in tota Europa, qui aſſiduis gemitibus Synodum flagitant talem, quæ recte gubernetur.

2. Quare cum re diu deliberata, & iis argumentis, quæ tu opponis, diligenter cogitatis, velim conuocari Synodum. Scito & Mercurinum, quæ dixit, meis mandatis dixiſſe, & me ab hac ſententia, donec viuam, non receſſurum eſſe. Tuum conſilium ſpecioſum & plauſibile profanis videri poteſt: ſed meum & iuſtum eſt, & Eccleſiæ conuenientius, & ſi non impedieritis, Deo iuuante, ſpero humano generi ſalutare futurum eſſe. Nec illa terribili oratione tua abducor à ſententia, quod non ſit audienda diſputatio de abſurdis & inextricabilibus. Nam nec omnia, quæ nunc diſputantur, abſurda ſunt, nec ſunt vllæ inextricabiles quæſtiones in Eccleſia de rebus neceſſariis. Audiui & ego ſæpe Platonicum illud mihi dici; *Vt parentum deliria ferenda ſunt, ita in ciuitatibus & religionibus vitia quædam diſſimulanda eſſe.* Modus eſt eius rei & in Imperiis & in Eccleſia. Fundamentum certe in Eccleſia retineri oportet. Et hæ leges æternæ in Imperiis & Eccleſia retinendæ ſunt, quę prohibent idolorum inuocationem & libidinum confuſiones. Irrepſerunt autem in Eccleſiam quędam inuocationes contumelioſæ contra Deum, & turpitudo libidinum in conſpectu eſt. Nec tantum horum malorum emendatio Synodum requirit, ſed vniuerſæ doctrinæ integrum corpus colligendum eſt, quod vna voce omnes gentes in omnibus templis ſonent. Scis enim nunc de multis magnis rebus etiam in tuis caſtris diſſonos clamores eſſe. Cum ſparſerit hæc ætas quædam abſurda, opponat Synodus illuſtria & firma teſtimonia, vt & hoc tempore & in poſterum minus decipiantur homines, moniti argumentis à Synodo oſtenſis.

3. Illa autem vox Pontifice indigna eſt, quod ais: *Quædam inextricabilia eſſe.* Deus immenſa bonitate ſe patefecit, & vult nos amplecti doctrinam, quam tradidit; quæ ſi eſſet ambigua, inanis ſonus eſſet. Placet mihi autem & Theodoſii conſilium, qui iuſſit in Synodo quæri & proferri teſtimonia ſinceræ vetuſtatis. Certe enim Eccleſiam doctricem libenter audio, vt Samſon monuit: *Si non araſſetis vitula mea, non inueniſſetis.*

4. De diſpenſatione, quam offers, quanto hoc fiet commodius in Synodo? Maior enim erit gentium concordia, ſi ſimul omnes talem ἐπιείκειαν recipient. Et illo dicto Heroico delector: *In communi periculo ſit communis deliberatio.* Nec defuturus ſum meo officio rebus cognitis. Et vt cognitio ordine poſſit fieri, veterum Imperatorum exemplo adfuturus ſum, & quantum potero, perficiam, vt hæ leges iuſtiſſimæ ſeruentur. Vtraq; pars pariter audiatur, & ſententiæ non tyrannicis arbitriis ferantur, ſed iuxta leges, videlicet iuxta doctrinam, quam certum eſt à Deo traditam eſſe.

5. Nunc quod iubes, vt ſine diiudicatione bona pariter & mala deleam, id nequaquam faciam. Nolo enim ex Eccleſia tollere legitima iudicia, & conſtituere tyrannidem. Declaraui autem antea non obſcure in bello, meam obſeruantiam erga Eccleſiam & erga Sedem Romanam, & erga te, quam & deinceps præſtabo.

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI ARTICVLVS

Anno Chriſti 1530.

Ad cauſam Religionis ſpectans, extractus ex literis Auguſtæ Vindelicorum Conuentum Imperii indicentibus, & Bononiæ XXI. Ianuarii datis.

DEinde & de diſſenſionibus in cauſa noſtræ ſanctæ Religionis ac Chriſtianæ fidei, & vt in hac cauſa Religionis partium opiniones & ſententiæ inter ſeſe in charitate, lenitate & manſuetudine mutua audiantur, coram intelligantur & ponderentur, vt illis, quæ vtrinque ſecus in ſcriptura tra-

ctata ſunt, correctis, res illæ ad vnam ſimplicem veritatem & concordiam Chriſtianam componantur & reducantur, vt de cætero à nobis vna ſyncera & vera doctrina colatur & ſeruetur, vt quemadmodum ſub vno Chriſto ſumus & militamus, ita etiam in vna Eccleſia Chriſtiana in vnitate & concordia viuere poſſimus.

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI IVRAMENTVM

DE PROTECTIONE PAPÆ ET ROMANÆ ECCLESIÆ,

Anno Chriſti 1530.

Præſtitum Clementi VII. Bononiæ in inauguratione Anno MDXXX. die XXIV. Februarii.

EGo CAROLVS Romanorum Rex & breui (Dei gratia) futurus Imperator Cæſar, per Deum Diuumque Petrum promitto, polliceor, teſtificor atque iuro, me in poſterum pro viribus, ingenio & facultatibus meis Pontificiæ dignitatis & Romanæ Eccleſiæ perpetuum fore defenſorem, nec vllam Eccleſiaſticæ libertati vim illaturum: ſed poteſtatem, iuriſdictionem & dominationem ipſius, quoad eius fieri poſt, conſeruaturum ac protecturum, cuius rei teſtem voco Deum ipſum & hæc ſancta Euangelia.

S. ROMANI IMPERII

PRINCIPVM ELECTORVM EPISTOLA AD CÆSAREAM MAIESTATEM

Anno Chriſti 1530.

Super mora aduentus eius ad Comitia, & ordine ingreſſus Principum.

INuictiſſime Potentiſſimeque Imperator, ſemper Auguſte, Domine Clementiſſime; noſtram obedientiam ac debita officia Cæſar. Maieſtati veſtræ ſubiectiſſime offerentes, eam ſcire cupimus: Cum nos, iuxta Cæſar. Maieſt. V. literas indictionis, cum aliis nonnullis Principibus & Imperii Ordinibus, debita obedientia huc venerimus, ac aliqui ex nobis, longo nunc tempore, non ſine graui & magna rerum omnium difficultate, hic commorati ſint: ſubiectiſſime rogamus, vt Cæſar. Maieſt. Veſtra primo quoque tempore huc venire maturet, conſiderando nimirum & rei magnitudinem & neceſſitatem ipſam hoc ſummopere poſtulare, ne qui vel in obuiam eundo, vel in ingrediendo, error committatur, & C. M. V. ruri diu detineatur, ſed C. M. V. honoris gratia, ſingula commode, tempeſtiue & bono ac conuenienti ordine adminiſtrari & perfici poſſint.

Quare, Cæſ. M. V. approbante, magnam rebus omnibus promouendis & rite adminiſtrandis occaſionem hoc præbiturum confidimus, ſi C. M. V. quendam ſuorum cum mandatis huc ablegaret, qui de egreſſu & ingreſſu, aliiſque rebus neceſſariis citius promouendis, & commodius perficiendis, placidas & neceſſarias deliberationes inſtitueret, & cum Electoribus ac Principibus, nunc hic congregatis, & breui huc venturis, commodas rationes iniret. Subiectiſſime igitur rogamus, vt C.M.V. has literas, ex bono & fideli animo profectas, clementiſsime accipere & intelligere dignetur. Cæſareæ Maieſtati Veſtræ, cui nos tanquam Domino clementiſsimo commendamus, omnia debita officia ſubiectiſsime offerentes.

C. M. V.

Obedientes

Albertus Moguntinus
Hermannus Colonienſis — Archiepiſcopi

Ioannes Saxo
Ioachimus Brandoburgius — Electores.

S. RO-

S. ROMANI IMPERII

PRINCIPVM ELECTORVM RESCRIPTVM AD CÆSAR. MAIESTATEM

De Egreſſu & Ingreſſu Principum.

Anno Chriſti 1530.

INuictiſſime Potentiſſimeque Cæſar, ſemper Auguſte, Domine Clementiſſime; Nos quatuor Electores, ac Treuerenſis & Palatini Electorum Legati, Veſtræ Maieſt. in ſacro Romano Imperio Conſiliarii, acceptis literis honorariis, de egreſſu & ingreſſu, agentibus, vnanimi conſenſu totum negotium deliberandum ſuſcepimus, ac, re diligenter penſitata, circumſpicere ſtuduimus, qua ratione & via ingreſſus ille in honorem Cæſ. Maieſt. fieri poſſet. Nullam vero viam aptiorem & meliorem reperire potuimus, quàm ſi in eiuſmodi pompa ab Aureæ Bullæ conſtitutionibus non diſcedatur, quam quidem, quo ad noſtras perſonas, diligenter ipſi inſpeximus, quæ diſertis & perſpicuis verbis exprimit, vt Cæſarea Maieſtate veſtra præſente, quæcunque etiam negotia tractarentur, nos Moguntinus & Colonienſis Archiepiſcopi, vtrumque Cæſareæ Maieſtatis Veſtræ latus claudamus, & amicus noſter Archiepiſcopus Treuerenſis proxime ante Cæſaream Maieſtatem Veſtram huiusque latus dextrum Palatinus, ſiniſtrum vero Saxo & Brandeburgicus Electores equitando ſeu gradiendo claudant. Vt autem Aurea Bulla Bohemiæ Regi in proceſſionibus proximum poſt Cæſaream Maieſtatem veſtram locum aſſignat, & eundem ordinem in equitando & gradiendo ſeruari iubet, nec quenquam interuenire vult, perſpicuis & expreſſis verbis vnumquemque Electorum locum ſuum immutabiliter obtinere præcipiens, nec vllum Principem, cuiuscumque ſtatus, dignitatis & gradus ſit, illis præferri volens, ita etiam Bohemiæ Regem, omnibus aliis Regibus, quacumque dignitate & authoritate emineant atque polleant, & quaſcumque ob cauſas adueniant, immutabiliter præfert & anteponit. Eum igitur ordinem, qui Cæſarea Maieſtate Veſtra Aquiſgranum, inaugurationis & coronationis gratia, ingrediente ſeruatus fuit, illum etiamnum, quo ad noſtras perſonas, ſeruandum cenſemus. Sed quo ad equitatum Electorum, inter cætera annotatum repetimus, quod in prænominato ingreſſu hic ſit ſeruatus ordo, vt meus Electoris Saxoniæ equitatus primum locum teneret, & hunc Palatini, deinde Brandeburgici Electorum, poſtremo vero Moguntini, Treuirenſis & Colonienſis Archiepiſcoporum equitatus ſequeretur. Eundem ordinem nunc quoque ſeruandum cenſemus, ſic tamen vt meus, Archiepiſcopi nempe Moguntini, equitatus, cum ingreſſus in mea prouincia ſit, proximus ante Cæſaream Maieſtatem Veſtram ingrediatur. Ac cum Bohemiæ Rex, docente id Aurea Bulla, Cæſaream Maieſtatem Veſtram proxime ſequatur, vt & equitatus Regius Veſtræ Cæſareæ Maieſtatis equitatum proxime ſequatur, æquum eſſe iudicamus. Hac igitur ratione nos Electores & abſentium Legati, niſi Cæſarea Maieſtas Veſtra diuerſum ſenſerit, de ordine in ingreſſu ſeruando conuenimus, hac tamen cautione, ne quid vlli noſtrorum, in hoc vel ſimili caſu, per hanc transactionem detrahatur & derogetur.

De reliquorum vero Principum ordine acturi, habita deliberatione, diligenter perpendimus, inter præcipuos Imperii Principes, vtpote inter Bauarum, & Saxonem, Brandeburgicum & Brunſugium, Heſſum & Pomeranum, de ſeſſione, proceſſione & ſtatione, multos nunc annos varie diſceptatum eſſe, nec in hoc vſque tempus, licet ſæpe tentata ſit, reconciliationem vllam fieri potuiſſe. Ac contentiones iſtæ adeo exarſiſſe videntur, vt licet omnes illi Principes præſentes eſſent, ac inter eos ageretur, omnis tamen actio noſtra infrugifera & irrita eſſet futura. Cum igitur facile colligi poſſit, ruri inter ipſos contentiones orituras, cuiusmodi tumultus vt commode auertatur, ſumma neceſſitas flagitare videtur. Sed huic rei conſiliis idoneis, præter Cæſaream Maieſtatem Veſtram plus prodeſſe nemo poſſet, cui proculdubio Principes illi obſecuturi eſſent. Subiectiſſime igitur rogamus Cæſaream Maieſtatem Veſtram, vt totius negotii promouendi gratia, hanc rem clementiſſime conſideret, & idoneis ac conuenientibus rationibus (quod tamen Cæſ. Maieſt. V. iudicio liberum permittimus) cum prænominatis Principibus agat, vt in honorem Veſtræ Cæſareæ Maieſtatis egredientes & ingredientes eum ſeruent in equitando ordinem, qui à Maieſtate V. præſcriptus fuerit, hac tamen interpoſita cautione, ne qua fraus cuiusque priuilegiis ac libertati fiat, & hac clementiſſima pollicitatione addita, Maieſt. V. ſtatim poſt ingreſſum, ſummam operam daturam, vt diſſidentes Principes inter ſe concilientur. Si igitur Cæſ. Maieſt. V. hoc conſilium noſtrum probauerit, & quod petimus agendum ac perficiendum clementiſſime ſuſceperit: Nos quoque Electores & abſentium Legati, operam & ſtudium noſtrum Maieſt. V. viciſſim deferimus, ac ſubiectiſſime pollicemur, nos nihil in nobis deſiderari paſſuros, quæ ad tollenda diſsidia, conciliandos animos facere, ac in honorem V. Cæſ. Maieſt. & vtilitatem amicorum, patruelium & agnatorum noſtrorum cedere poſſe videntur.

Hæc Inuictiſsime Imperator, Domine Clementiſsime, ad V. Cæſ. Maieſt. poſtulata, de egreſſu & ingreſſu, diligentiſsime & fideliſſime fecimus & conſultauimus, ſic tamen vt vel probare vel corrigere ea, Cæſ. Maieſt. V. liberum relinqueremus, ſubiectiſſime petentes, vt Cæſ. Maieſt. V. quid ſibi de hac

hac noſtra conſultatione, & conſtituto ordine in ingreſſu ſeruando videatur, clementiſſime ſignificare & literis conſignatum remittere dignetur, vt quid nobis, præcipue vero mihi Iohanni Electori Saxoniæ & Archimareſchallo de ordine equitandi ſtatuendum & faciendum ſit, ſcire poſſimus, nos V. Maieſt. tutelæ ac defenſioni ſubiectiſſime commendantes. Datum Auguſtæ.

Veſtra Cæſ. Maieſtatis

Subiecti & obedientes in ſacro Romano Imperio Conſiliarii:

Albertus, Hermannus, Iohannes & Ioachimus } Electores

Treuerenſis ac Palatini } Electorum Legati.

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI

DECLARATIO

Anno Chriſti 1530.

De Ordine egreſſus & ingreſſus Principum Imperii in Comitatu Imperatoris.

CAROLVS Dei gratia, Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus. Inſtructio, de quibus rebus Reuerendus D. Philippus Epiſcopus Spirenſis, & Iohannes Albertus, Marchio Brandeburgenſis, Eccleſiæ Magdeburgenſis & Halberſtadenſis Coadiutor, ac Guolfgangus Nobilis Comes de Monteforti & Retenfels, Principes, Conſiliarii, deuoti ac fideles noſtri, cum Reuerendiſſimis & Illuſtriſſimis, chariſſimis amicis, agnatis & patruelibus noſtris, Moguntino, Colonienſi, Saxone, Brandeburgico, Electoribus, ac Treuerenſis & Palatini Legatis, iam Auguſtæ congregatis, agere & conſultare debent.

1. Primum gratiam noſtram Cæſaream & amicitiam, ac quæque feliciſſima illis precari, ac deinde recenſere debent:

2. Nos ipſorum in ſacro Romano Imperio Conſiliariorum noſtrorum literas nuper Auguſtæ datas accepiſſe; cum vero inter alia in iis mentionem faciant, ſe, iuxta poſtulatum noſtrum, de egreſſus & ingreſſus negotio agere inſtituiſſe, & qua ratione, honoris noſtri cauſa, primo quoque tempore commodiſsime & ſplendidiſsime fieri & adminiſtrari ſingula poſſent, diligenter animo circumſpexiſſe & conſultaſſe, ad perficiendæ eius rei illam viam & rationem ſequendam iudicaſſe, quam Aurea Bulla præſcripta ſit & ſancita, additis iis omnibus, quæ de Principum Electorum perſonis expreſſe in ea dicuntur & extant.

3. Etſi autem omnia in literis illis comprehenſa clementiſsime intellexerimus & acceperimus, ac ob hanc rem gratiam etiam iis agamus; tamen nos reipſa videre, ipſos fortaſſe ignoraſſe, vel non ſatis conſideraſſe & perpendiſſe, aut certe nobis non ſignificare voluiſſe, quod ſtatim poſt acceptum à Pontificia dignitate diadema Imperatorium, iter noſtrum in ſacri Romani Imperii nationem germanicam inſtituere & habere decreuerimus, eo potiſsimum affectu & voluntate, vt diſſenſiones inter ipſos & alios ſacri Romani Imperii Ordines vigentes tolleremus, & ad concordem, Chriſtianum & laudabilem ſtatum ſingula reduceremus. Quæ vt facilius, commodius & ſalubrius præſtare & efficere poſſemus, Pontificiæ Sanctitatis Legatum, cum plenis mandatis nobis adiungendum eſſe, non tantum neceſſarium, verum etiam vtile futurum arbitrati ſimus, qui etiam hucuſq; ſit deductus, & eo loco atq; honore habitus, quem in ingreſſu obtinere debeat. Igitur nos diligenter conſideraſſe, ne vel ſecundum Aureæ Bullæ literam, vel contra eam agentes & procedentes, aliqua impedimenta & grauamina, reliquis negociis tractandis & peragendis, obiiceremus, quæ certe omnibus modis declinare & amoliri ſimus parati. Igitur nos de Aurea Bulla nequaquam diſputaturos, ſed, ſuam dignitatem & locum vt obtineat, operam daturos, ac in eo diligenter elaboraturos eſſe, vt ingreſſus ille in noſtrum honorem, (cuius rei & ipſos auidos eſſe, nos nequaquam dubitare, & ex literis illud apparuiſſe) ipſis vero aliiſque Ordinibus & Statibus nequaquam in detrimentum, ſed potius in promotionem, ſalutem & vtilitatem ſingulorum, vt etiam omnium noſtrorum neceſsitas flagitare videtur, cedat. Quod hac ratione fieri poſſe nobis quidem videatur.

4. Cum Principes Electores, abſentium Legati & alii Imperii Ordines ignorare non poſſint, quibus negotiis detenti, etiam contra & præter voluntatem noſtram aduentum hactenus diſtulerimus coacti, & qua occaſione, quibus de cauſis, & quo denique affectu nunc Imperatorio diademate inſigniti, ad vos venire in animo habeamus, facile etiã eos colligere poſſe, quod Illuſtriſsimum Principem Dominum Ferdinandum, Vngariæ & Bohemiæ Regem, dilectum & vnicum fratrem noſtrum

&, no-

Digitized by Google

&,nobis abſentibus, per Imperii fines deſignatum Legatum, nobiſcum eſſe & manere cupiamus & velimus.

5. Cum etiam iam ex nobis intellexerint, quibus de cauſis, quaque clementiſſima voluntate, Legatum nobiſcum adduxerimus & retinuerimus, ita vt Pontificiæ Sanctitatis à Latere Legatus, non tantum huius loco & vt peregrinus (quibus tamen præ reliquis honor & reuerentia exhiberi merito ſolet) adſit: verum etiam ipſorum & ſacri Romani Imperii, præſertim Germanicæ Nationis, grauaminibus & oneribus ſerio afficiatur, eaq; vt tollantur, minuantur & leuentur, omnem diligentiam adhibere velit. quā quidem ob cauſam, noſtra quidem ſententia, aduentus ipſius gratior acceptiorq; eſſe, & maior illi honor atq; reuerentia exhiberi debeat. Commeratis igitur de cauſis, & quod, ſi Pontificia Sanctitas & Nos, ad alios Principes Legatos noſtros mittamus, Pontificiæ Sanctitatis Legati ſemper ſupremum obtineant locum, & noſtri etiam Legati ad ipſos miſſi omnibus Electoribus, Principibus & Ordinibus præferātur, Principes Electores in hanc rem haud difficiles futuros, nos ſperare. Ad hoc quod plateæ ciuitatis Auguſtanæ, per quas equitare, Deo volente, decreuerimus, lætæ ſint & amplæ, ita vt plures quam tres iuxtim equitantes facile capere poſſint, & magnos ipſi nunc Auguſtæ ſumtus fecerint, priuſquam aliis detenti negociis Auguſtam aduentare & Comitiorum initium facere potuerimus, de qua re & antea ad ipſos ſcripſimus, ne tempus fruſtra conſumi paterentur, clementiſſime poſtulātes, & cauſas grauiſſimas & iuſtiſſimas, quæ nos mouerent, addentes, quas propter temporis anguſtiam nunc commemorare ſuperſedemus.

6. Igitur propter enumeratas cauſas, & vt aduentus noſter tam diu deſideratus ſit honoratior, ipſiſque gratificemur & morem geramus, non ex obligatione aut ſecundum Aureę Bullæ ſententiam, nos aſſentiri & permittere velle, vt politici Principes nos proxime antecedant. Ponè vero Patres Purpurati, Archiepiſcopi & Epiſcopi cum Legatis, tres videlicet in ordine, ſequantur, vt pote Pontificiæ Sanctitatis Nuncius medius inter Galliæ Regis Legatum à dextris, & Archiepiſcopum Bremenſem, vel alium quempiam Epiſcopum à ſiniſtris. Deinde Venetorū Legatus inter duos Epiſcopos medius. Poſt ſpiritualium Principum Legatos Mediolani & Farrariæ Ducum, ac Marchionis Mantuani, Legati & alii.

7. Inter hos vero duos ſpiritualium & politicorum Principum Ordines atq; Legatos, vt dictum eſt, Nos cum dilecto Fratre noſtro, qui, vt antea meminimus, cum Rex ſit Bohemiæ (in qua dignitate niſi conſtitutus eſſet, poſtulare hoc nollemus) latus noſtrum dextrum, Legatus vero, ob commeratas & alias iuſtiſſimas cauſas, latus noſtrum ſiniſtrum, ſub cœlo & inter ſpirituales ac politicos Principes, claudere debeat, ita vt iuxta nos Electores equitent, vt Aurea Bulla docet. Deinde quod ad equitatum attinet, nos velle, vt Ducis Electoris Saxoniæ Imperii Archimareſcalli equitatus primum in ordine locum obtineat; hunc vero Brandeburgici & Palatini Electorum, atque ita ex ordine Treuerenſis, Colonienſis & Moguntini Archiepiſcopi, & poſt hos Fratris noſtri Ferdinandi ac noſter, proxime [illegible] præcedens, equitatus incedat. Poſt ſpirituales vero Principes atque Legatos, ſtipatores noſtri armati ſequantur. Ordinem totum Purpuratorum & ſpiritualium Principum ac Legatorum, deinde politicorum quoque Principum & aliorum Ordinum equitatus permixtim concludat. Oeniponte.

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI

Annó Chriſti 1530.

RESCRIPTVM

AD PROTESTANTIVM PRINCIPVM ET STATVVM POSTVLATA IN CAVSA Religionis,

Pontificiis Ordinibus ad deliberandum propoſitum in Comitiis Auguſtanis Anno MDXXX. die VIII. Septembr.

CVm Electores, Principes & Sacri Romani Imperii Ordines C. M. ſententiam ad Electoris Saxoniæ & Sociorum in religione coniunctorum reſponſum poſtremum datam, ſcripto comprehenſam ſibi communicandam & legendam tradi petiuerint, vt eo melius & diligentius de toto negotio cogitare & deliberare poſſent, C.M. petitioni ipſorum annuens ſequentia proponi voluit.

1. Quod ſcilicet ignorare nullo modo poſsitis, quanta clementia & diligentia C.M. ratione officii ſemper laborauerit & operam dederit, ac propria etiam perſona deliberationib. & actionibus quibuſdam hanc tantum ob cauſam interfuerit & præfuerit, quo facilius diſſenſiones & errores in religionis cauſa exorti tollerentur & componerentur. Prædictum vero Saxoniæ Electorem & alios in religione coniunctos Principes poſtremo hoc reſponſi dediſſe & ſignificaſſe, ſe in iis articulis, quos in Diſputatione cum Delectis habita exhibuiſſent, etiamnum acquieſcere, cum

eos in ſacrarum literarum monumentis fundatos & confirmatos indicent, & ab iis bona conſcientia diſcedere nullo modo queant, amplius etiam in libero & generali Concilio doctrinam ſuam probaturos ac ſacrarum literarum teſtimoniis confirmaturos eſſe. Etſi autem Imperator ſingulari naturæ bonitate adductus clementiſſime propoſuit, ſe, quatenus aliquo modo ab articulis exhibitis diſcederent, & idonea concordiæ media proponerent, propria perſona ſummaque Clementia primo quoque tempore denuo cum illis acturum eſſe, tamen omnem vlteriorem actionem detrectarunt, ac vt antea, ſententiæ & propoſito priori & articulis exhibitis inhæſerunt. Ad hæc omnia C. M. reſpondit, quod nequaquam eiusmodi reſponſionem, vt factum eſſet, daturos cogitaſſe. Hoc enim ipſos pro certo ſtatuere debere, quod ſi Maieſtas ſua doctrinam eorum in ſacris literis fundatam ſciat, nequaquam cum illis litigare & contendere velit. Sed Electori Saxoniæ & aliis in religione coniunctis Principibus atque Sociis cogitandum ac perpendendum venire, quod C. M. ſummum caput, legitimus Dominus, protector ac defenſor ſit Chriſtianæ Eccleſiæ. Quapropter aliter facere non poſſit, quam vt conſeruandæ Maieſtatis, exiſtimationis, dignitatis, honoris & authoritatis ſuæ gratia, veterem & tanquam per manus acceptam à Patribus doctrinam, & multis nunc ſeculis in Eccleſia propoſitam defendat ac tueatur, nullisque rationibus mota vel deficiat vel eam oppugnet. Nam M. ipſius non minus, quam alii, de ſalute & conſcientia ſua ſollicita eſt, & hoc quidem eo magis, quo maiorem à Deo conceſſam habet authoritatem & exiſtimationem. Inſuper perſuadere ſibi non poteſt, ſæpius nominatum Electorem & alios Principes coniunctos plus feciſſe & præſtitiſſe, quam Maieſt. ſua fecerit & præſtiterit. Igitur à veteri, Chriſtiana, perque manus tradita Religione multo minus quam ipſi, diſcedere conſtituit, neque vllo modo conceſſura eſt, vt propria authoritate & pro libitu innouent, inuehant ac immutent ea, quæ veteri ac Chriſtianæ conſuetudini penitus aduerſantur & contraria ſunt. Eo etiam inſolentius nunc facere videntur, quo conuenientiora media & tolerabiliores conditiones C. M. iam præſens hac in cauſa proponit & offert, quæ antea periculoſis bellis diſtenta & grauibus diſſenſionibus diſtracta proponere non potuit.

2. Si igitur hæc Clementiſſima Cæſar. Maieſt. voluntas & humaniſſima propenſio locum nullum apud ipſos habuerit, atque ita mediis clementiſſime propoſitis, & actionibus tollendorum & componendorum diſſidiorum cauſa inſtitutis nihil effectum fuerit, ac Elector Saxoniæ & alii Principes ad ſinum Eccleſiæ reduci ac conuerti non potuerint, vt Cæſ. Maieſtas (cum videat quanti priuatim huius rei, quanti item ſanctæ Religionis, Chriſtianæ fidei, ac Eccleſiæ, matris noſtrorum omnium, huiusque exiſtimationis interſit, in priſtina conſuetudine & authoritate illi adſerenda) labanti ſtatui hac in re diligenter proſpiciat ac neceſſariam emendationem inſtituat, neque vitæ & corpori, neque facultatibus vllis parcere deſtinauit, omnipotentis Dei auxilio & de Electorum *Principum* conſilio & ſententia omnia factura, quæ his rebus conuenire & idonea videbuntur. Cæſ. Maieſt. etiam Pontificem Max. aliosque Reges, Principes & Chriſtianæ Reipublicæ Dynaſtas ſolicitabit, vt, quanta poſſint diligentia, hanc rem iuuent ac promoueant, planeque ſibi promittit Cæſ. Maieſt. ipſos in hac cauſa, quod ex Chriſtianorum Principum officio eſt, libentiſſime facturos eſſe.

3. Quod vero ad Concilium & huius cauſa Electori eiusque Sociis à Cæſ. Maieſtate factas promiſſiones attinet, ſignificatum illis fuit, etiamnum Cæſ. Maieſt. animum & ſententiam immotam ſtare, vt, ſi interea temporis ad mutuam fidei conciliationem & concordiam, ac ſanctam Eccleſiam, noſtrorum omnium matrem redeant, Concilium promiſſum denuntietur.

4. Conſultum etiam, vt antea quoque dictum, Cæſ. Maieſtati videtur, vt, quatenus Dux Elector Saxoniæ, ac reliqui ipſi adhærentes Principes, poſtulatis ſuperioribus paruerint, nouitates ab ipſis tentatæ in Chriſtiana charitate clementiſſime audiantur: Iſtud vero niſi hac ratione fiat & adminiſtretur, nihil amplius eſſe, quod Dux Elector Saxoniæ & reliqui de Cæſ. Maieſt. beneuolentia & clementia ſibi polliceri poſſint, ſed neceſſitatem illis allatum iri, vt à Concilio citati ſeſe ſiſtant, cōpareant & cauſam dicant, idque ſummam neceſſitatem poſtulaturam & requiſituram.

5. Quantum vero ad reſtitutionem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ Dux Elector Saxoniæ & eius coniuncti ſocii ad ſe tracta poſſident, attinet, iis Cæſar. Maieſt. ſerio ita ſentit & iudicat: Cum tantum de temporalibus & euanidis huius mundi bonis ac facultatibus agatur & lis ſit, ac antea ex ipſis ſit auditum, quod facultates omnes ac vitam quoque ipſam pro Cæſar. Maieſtatis ſalute ſint impenſuri, & in præcepto diuino, iuxta Euangelium, charitatem erga proximum publicam per Imperium conſtitutam pacem, leges naturales, omnemque honeſtatem & æquitatem, cautum ſit & mandatum, ne quis opibus ſuis priuetur ac ſpolietur, vt Dux Elector Saxoniæ aliique coniuncti talia ſpiritualia & Eccleſiaſtica bona in integrum reſtituant, vel ſaltem Cæſar. Maieſtati, tanquam ſupremo Domino & Romanorum Imperatori, adminiſtranda committant. Quo facto Cæſ. Maieſtas per certos quosdam viros ad eam rem delectos, reditus, decimas & tributa omnia ſuo nomine exactura & reſeruatura eſt ad vsque Concilii futuri tempus, in quo quid de iis à Cæſar. Maieſtate decretum fuerit & concluſum, iuxta tenorem determinationis & deciſionis illius, firmum ſit & immotum.

6. De his omnibus hactenus enumeratis, quid ſui animi & ſententiæ ſit, vt vos Electores Principes & Sacri Rom. Imperii Ordines viciſſim ſignificetis, C. M. clementiſſime poſtulat, vt quid ſibi omnibus in caſibus, qui accidere poſſunt, per idonea media faciendum ſit, ſcire & perſpicere poſſit. Addatis etiam & ſubiiciatis, quæ facere in animo habeatis & qua in re Cæſ. Maieſtati opem ferre & ſubſidio eſſe velitis, & hoc vos facturos eſſe C. M. nullo modo dubitat. Deliberetis quoque ac perpendatis,

pendatis, qua ratione remedium diſſenſionibus iſtis commodiſſime parari poſſit, ſi fortaſſe Dux Elector Saxoniæ ac reliqui coniuncti Principes finaliter in ſententia ſua permaneant ac perſeuerent, v nihil aliud, quàm quod in Sacri Rom. Imp. vtilitatem, ſalutem, quietem, pacem ac concordiam cedere poſſit, ſuſcipiatur ac definiatur.

CAROLI V. IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

IN CAVSA RELIGIONIS

Anno Chriſti 1530.

Factum in Comitiis Auguſtanis, in pleno Principum Senatu, aliisq; omnibus Ordinibus & Ciuitatum Legatis præſentibus, Anno Domini MDXXX. die 23. Septembr.

POſtquam Cæſarea Maieſtas communem Conuentum Ordinum Imperii ad diem octauum Aprilis elapſum, in hac vrbe Auguſta indixit, vt de totius Imperii & Orbis Chriſtiani, ac Theutonicæ Nationis negotiis, & inprimis de diſſenſionibus in ſancta fide & religione Chriſtiana pie componendis agi & decerni poſſet & deberet, ac vt omnia commoda via & ſalutari ratione adminiſtrarentur, de diſſenſionibus in cauſa ſanctæ religionis & Chriſtianæ fidei componendis ageretur, & in hac cauſa religionis erroribus præteritis Chriſto condonatis partium opiniones ac ſententiæ inter ſe, in caritate, lenitate & manſuetudine mutua audirentur coràm, intelligerentur & ponderarentur, ac illis, quæ vtrinque in ſcripturis ſecus tractata aut intellecta ſunt, ſepoſitis & correctis, res illæ ad vnam ſimplicem veritatem & Chriſtianam concordiam componerentur & reducerentur, & de cætero à nobis vna, ſincera & vera religio coleretur & ſeruaretur, vt quemadmodum ſub vno Chriſto ſumus & militamus, ita in vna etiam Eccleſia Chriſtiana, in vnitate & concordia viuere poſſemus, ac pax & tranquillitas per omnes Imperii fines in his & aliis negotiis decerneretur, conſtitueretur atque conſeruaretur, quarum rerum, vt & aliarum omnium, Cæſareæ Maieſtatis literæ indictionis prolixiorem faciunt mentionem.

2. In quibus Comitiis Cæſ. Maieſtas, Electores, Principes & alii Imperii Ordines agminatim comparuerunt: hocque facto, Cæſarea Maieſtas cum prædictis Electoribus, Principibus, Prælatis, Comitibus, Imperii Ordinibus & abſentium Legatis, omnia puncta & articulos in literis Indictionis comprehenſos, præcipue vero articulum, de eroribus & diſſenſionibus, in noſtra ſancta fide & Chriſtiana religione, tollendis & componendis diligenter tractandum ſuſcepit, ac iuxta eaſdem Indictionis literas vnicuique, qui de erroribus fidei aliquid in medium adducere vellet, nominatim vero Electori Saxoniæ, Georgio Marchioni Brandeburgico, Erneſto atque Franciſco fratribus & Ducibus Luneburgenſibus, Philippo Haſſorum Landgrauio, Guelphgango Aſcaniæ Principi, & Noribergæ, Reutlingiæ, Campadoni, Hailbronnæ, Vuinshemii & Vueiſſeburgi Ciuitatum Legatis, mandauit, vt opinionem & confeſſionem ſuam ſcripto comprehenſam offerrent, eamque oblatam & præſentibus omnibus Electoribus atque Imperii Ordinibus prælectam audiuit, & re diu multumque deliberata, poſtea firmis ſacræ Scripturæ teſtimoniis refutauit, ac multo tam ſuo quàm reliquorum Ordinum labore rem eo deduxit, vt primo quatuordecim vtrinque ex Principibus & aliis, deinde vero ſex perſonæ delectæ de concordia & pace conſtituenda agerent, quæ etiam multa actione & magna diligentia effecerunt, vt in quibuſdam fidei articulis cum reliquis Electoribus Principibus & ſacri Imperii Ordinibus Proteſtantes conuenirent, in quibuſdam vero à Cæſ. Maieſtate & communibus Ordinibus diuerſum ſentirent.

3. Vt autem Cæſ. Maieſtas demonſtret & oſtendat, quàm nihil impotenter, cupide aut pro libidine gerat faciatque, & quàm ſit amans publicæ pacis & tranquillitatis præcipue per Germaniam conſtituendæ, ſingulari quadam benignitate atque clementia Electori Saxoniæ, quinq; Principibus & ſex Ciuitatibus ad decimumquintum vſque diem futuri menſis Aprilis deliberandi ſpatium largitur, vt interea reputent ſecum atque ſtatuant, num in iis dogmatis, quæ reliqua ſunt, idem quod Pontifex, quod ipſe & alii Electores, Principes & Imperii Ordines, ac quod vniuerſus denique Orbis Chriſtianus, aduſque Concilii tempus, profiteri velint necne. Interea temporis Cæſ. Maieſt. quoque deliberabit, quid ſibi in hac cauſa agendum & ſtatuendum ſit. Intra decimum vero & quintum Aprilis diem Elector Saxoniæ, quinque Principes & ſex Ciuitates, quid ſuæ mentis & ſententiæ hac de re ſit, Cæſ. Maieſtati literis ſigillo ſuo ſignatis ſignificent, id quod Cæſarea Maieſtas etiam eſt factura.

4. Imperatoria Maieſt. etiam vult, atq; ſerio præcipit, vt interea pacem per Imperium colant omnes, ne Saxo Sociique noui quid de religione, ſuis in Principatibus, Diœceſib. & ditionibus typis procudi, venale haberi aut vendi patiantur, ne vel ipſi, vel eorum ſubditi quenquam ad ſuam religionem, vt hactenus factum eſt, cogant pelliciantque, ne veterem religionem ſequentes, cuiuſcunque dignitatis & ordinis ſint, quo minus id faciant, vlla ratione prohibeant, nec deniq; Monaſticis vtriuſque generis perſonis, quo minus & ſacra peragant, & delictorũ audiant confeſſionem, & cœnam Domini ſuo more adminiſtrent, vllum faceſſant negotium.

5. Ad

by Go

5. Ad hoc vt prædictus Saxoniæ Elector, quinque Principes & ſex Ciuitates, cum Cæſ. Maieſtatis Electoribus, Principibus, ac ſacri Imperii Ordinibus deliberent, quomodo coherendi & puniendi ſint Anabaptiſtæ, & ii, qui de Cœna Domini ſecus, quam Eccleſia, docent, nec in hac cauſa ſe à Cæſ. Maieſt. aliiſq; Electoribus & Ordinibus ſeiungant aut ſegregent, ſed ſuo quoque conſilio rem iuuent atque promoueant, id quod authoritate Cæſ. Maieſtatis omnibus Electoribus, Principibus & Imperii Ordinibus permiſſum, vt ſupra dictum eſt, & promiſſum fuit in tantum, quantum iuris & poteſtatis ea in re quilibet habet.

6. Poſtremo quia multo in tempore in Eccleſia nullum generale Chriſtianum & liberum habitum eſt Concilium, & vero tam in hoc ciuili, quam in Eccleſiaſtico ſtatu, multi abuſus aliaque onera irrepſerunt, quæ emendationem requirunt, Cæſ. Maieſtas de reformandis Eccleſiis & tollendis corruptelis cum Pontifice deliberauit, ac de conſilio omnium Electorum, Principum atque Ordinum in Comitiis Auguſtanis congregatorum decreuit, apud prædictum Pontificem, Chriſtianos Reges & alios Dynaſtas operam dare, vt generale & liberum Concilium intra ſemeſtre tempus poſt finem Comitiorum in loco idoneo denuncietur, & intra annuum ſpacium, poſt datas Indictionis literas inchoetur, indubitata ſpe, illud vnicum fore remedium, per quod Chriſtianæ ſocietati, tam in Eccleſiaſticis & ſpiritualibus, quam in Politicis & ciuilibus negociis publica pax atque tranquillitas reſtitui & conſeruari poſſit.

CÆSAREÆ MAIESTATIS RESCRIPTVM

DE DECRETO RELIGIONIS RECIPIENDO, *SENATVI AVGVSTANO.*

Anno Chriſti 1530.

Decretum Religionis cũ pleræq; omnes Ciuitates approbaſſent, ſoli Auguſtani, Vlmẽſes, Francofurdiani & Hallenſes deliberandi & ad ſuos referendi tempus petierunt.

IMperator CAROLVS Semper Auguſtus, Dominus noſter Clementiſſimus, veſtram ſententiam de Decreto in Religionis cauſa facto, quod vos admittere non poſſe dicitis, audiuit, illudque à vobis repudiari & declinari ſummopere miratur, cum conſilii & facti veſtri nullas rationes aut cauſas probabiles in medium afferatis vel exponatis. Imperator enim numquam exiſtimaſſet fore, vt vos à Maieſtate ipſius, Romanorum Imperatore & Domino veſtro legitimo ſegregaretis, in hoc nequaquam maiorum veſtrorum veſtigiis inſiſtentes, qui Cæſareæ Maieſtati eiusque anteceſſoribus debitam ſemper obedientiam & reuerentiam præſtiterunt.

2. Adhoc ignorare non poteſtis, qualia & quanta ab Imperatore Maximiliano, felicis recordationis, & tota domo Auſtriaca in vos profecta ſint beneficia, quæ proculdubio recenti etiamnum memoria tenetis & recordari poteſtis, cum nec obſcura & exigua illa ſint, & quotidie ante oculos vobis poſita ſint & obuerſentur.

3. Quare Romanorum Imperator, Dominus noſter Clementiſſimus, etiamnum poſtulat, præcipit & mandat, vt re bene probeque deliberata, Decretum in Religionis cauſa factum admittatis & approbetis, cum & Hiſpanicum ante hoc tempus admiſeritis, & hoc Decretum antiquæ Religioni & Chriſtianæ fidei conſentaneum eſſe, multis ſacræ Scripturæ teſtimoniis probari & planum fieri poſſit, quod & maiores veſtri ratum habuerunt & probarunt, præſertim cum ad futuri liberi & oecumenici Concilii iudicium & authoritatem ſeſe referat.

4. Igitur Inuictiſsimus Romanorum Imperator denuo ſeuere præcipit & mandat, vt Decretum admittatis, nec à Maieſtate ipſius, Domino veſtro legitimo vos ſeiungatis. Imperator enim Chriſtianiſsimus, Dominus noſter Clementiſsimus, de animæ ſuæ ſalute non minus, quam alii, eſt ſollicitus & conſcientiam quoque habet, quam puram & bonam retinere cupiens à recta veritatis via illibenter certe declinaret & aberraret, multo minus ſciens alios in errorem induceret.

5. Si vero hanc prætenderitis cauſam, vos quidem Decretum libenter admittere & ratum habere velle, niſi à ciuibus & ſubditis veſtris id facere prohiberemini, tum Cæſarea Maieſtas bona fide promittit, ſe patrocinio & authoritate ſua vobis adfuturam & operam ſummam daturam eſſe, ne vulgus proterue tumultuãs principatum obtineat, id quod etiam in ruſticana ſeditione prohibuit & auertit. Nam Romanorum Imperator, Dominus noſter clementiſsimus, facile coniicit & intelligit, fore vt eiusmodi ſeditionis periculum in vos præcipue opinione virtutis & iuſtitiæ celebres & opum multitudine affluentes redundet ac conualeſcat.

6. Igitur Maieſtas ipſius plane ſibi perſuadet, ſi vos exemplo veſtro præceſſeritis, & illius cauſæ, cui fauere & patrocinari videmini, ſuſpicione vos exolueritis, facile ciues in officio retineri & adigi poſſe, ne ſe à Cæſarea Maieſtate & Senatu ſegregent atque ſeiungant, ſed præeuntium veſtigiis inſiſtant & inhæreant. Quod ſi poſt hanc Clementiſsimi Imperatoris admonitionem proterue & contumaciter facere pertexeritis, nec Maieſtati ipſius morem gerere & Decretum admittere volueritis, futurum eſt, vt huius rei culpam omnem vobis adſcribat, ex quorum officio eſt, ſubditos rebelles, inoboedientes & ſeditioſos punire & compeſcere, ſicut in tumultu ruſticano factum eſſe meminimus.

7. Ad

7. Adhoc facile videre & intelligere poteſtis, Cæſareæ Maieſtatis authoritatem & exiſtimationem per hoc veſtrum factum valde imminui & eleuari, qua præſente tale quippiam facere non veremini, aliis etiam inobedientiæ & ſecuritatis cauſam præbentes. Quæ res, cum Cæſareæ Maieſtatis perſonam à Deo ei impoſitam & diuinitus conceſſam authoritatem mirum in modum eleuet & conſpurcet, ſerio ac ſeuere mandat & poſtulat, vt de toto negocio diligenter deliberetis, ac, quid veſtræ mentis ac ſententiæ de eo ſit, liquido reſpondeatis. Actum die Sabbato poſt Martini, quæ fuit 13. Nouembris, Anno MDXXX.

FERDINANDI REGIS ROMANORVM EDICTVM

DE EXPEDITIONE CONTRA TVRCOS facienda.

Annó Chriſti 1531.

FERDINANDVS Rex Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ, Sacri Romani Imperii Principibus. Non vos fugit, Principes magnanimi, Diuum MAXIMILIANVM Auguſtum, parentem noſtrum has nobis olim parauiſſe nuptias; hunc matrimonii illius ſanctiſſimi inter nos & Annam coniugem, Reginam nobiliſſimam, ſponſorem fuiſſe & paranymphum; qui inter cæteras conuentiones, & hanc dotalem nobis præſcripſit legem, vt ſi Ludouicum Regem, quem tunc vnicum * Vladislaus habebat filium, ſine herede legitimo decedere è vita contingeret, ſuperſtite Anna ſorore coniuge noſtra, vt ipſa prole fœcunda vel nos ipſi loco illius & iure maritali ſuccederemus in Regnum. Non diſplicuit id ſeni Vladiſlao, & idem quoque appoſitis diplomati ſigillis Regni Proceres comprobarunt. Migrauit ex hac vita communi fatorum ordine Vladislaus; nec diu poſt & Ludouicus dira morte (heu horret animus dicere aut meminiſſe) à beſtia illa Turcica fuit peremptus, patuit nobis, exiſtente conditione, & ex pacto conuento, ad Regnum aditus: ſed dum huc iuris ſuffragio fultı̄ nitimur, ſolus Ioannes Waiuoda nos hinc contrà omnem rationis æquitatem amoliri conatur, & nec hominum fidem, nec Dei religionem reſpiciens, Solymannum Turcam ſola inſaniæ præpotentia & dominandi libidine ductus orbis in ruinam, & aduerſum nos ſolicitare eſt auſus; qui occupatis iam pridem antea firmiſſimis quibusque certum nunc miſeris Hungariæ populis minitatur exitium. Niſi igitur his veſtra ope, veſtro auxilio, celerius ſuccurreritis, actum erit dubio procul de tam nobili Regno, ſed ne vos tunc quidem & Germania veſtra à periculo & interitu longe aberitis. Nam ſtatim ac inſigni præſidio illo latus veſtrum nudatum fuerit, & fortuna quoque veſtra, tanquam in præcipitio poſita, nutare incipiet. Noſtis enim & vos ipſi multis exemplis admoniti, quam pertinax ſit hoſtis ille truculentiſſimus. Serpit namque ignis more, vt plurimum vicina quæque deuaſtans. Quare ſi vos ſociorum miſeria & infelicitas, qui hucuſque non ſecus ac fideles Limenarchæ quidam, pro Imperii Romani & Reipublicæ Chriſtianæ incolumitate tam diligenter vigilarunt, nihil mouet, at moueat vos ſaltem patriæ veſtræ, atque religionis communis pietas & ſalus: arma, arma (inquam) iam tandem non pro ſociis his ſolum, qui ſanguinem ſuum toties pro vobis & rebus veſtris, veluti largo imbre quodam profuderunt, ſed etiam pro vobis ipſis, pro liberis & coniugibus veſtris, pro focis & aris, ſpiritu magno & Germano corripite. Neque enim nunc diutius, & donec hoſtis intra limites receptus fuerit, expectandum. Nam tutius longe eſt, ſi Scipioni Africano credimus, bellum foris & procul à patria, & in ſolo alieno gerere, quam hoſtem proprios intra terminos receptum ignauiter ſuſtinere.

*Hungariæ & Poloniæ Rex.

D. KARV-

D. KARVLI V. IMP. CÆS. PP. AVG. INVICTISS. ET GLORIOSSIMI PRINCIPIS, SACRIQVE IMPERII ROMANI ORDINVM

Anno Chriſti 1532.

Interprete Gergoio Remo IC. & Patritio Auguſtano.

LEGES CRIMINALES,

SIVE

CONSTITVTIONES CRIMINALES PVBLICORVM IVDICIORVM.

PROOEMIVM CONFIRMATIONEM LEGVM publicorum Iudiciorum continens.

KARVLVS QVINCTVS, fauente Dei clementia, Imp. Rom. perpetuum Auguſtus, Rex Germaniarum, Hiſpaniarum, Siciliarum, Hieroſolymorum, Pannoniarum, Dalmatiæ, Croatiæ, Sardiniæ, Corſicæ, Balearum, Inſularum Canariarum, Indiarum, & littoris Oceani, Dominator, &c. Exarchus Auſtriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limpurgi, Geldriæ, Wirtembergæ, Calabriæ, Athenarum, Neopatridis, &c. Comes Habeſpurgi, Flandriæ, Tirolis, Goritii, Atrebatum, Burgundiæ: Palatinus Hannoniæ, Batauiæ, Zelandiæ: Landgrauuius Alſatiæ, Marchio Burgauiæ: & Princeps Sueuiæ, &c. Dominus Phriſiæ, &c. PIVS, felix, inclytus, victor ac triumfator: Iudicibus, & cupidis Legum ſtudioſis, S.

Poſteaquam apud Maieſtatem noſtram ab Electoribus Septemuiris, Proceribus, Principibus, necnon reliquis ſacroſancti Imperii Romani Ordinibus diu multumque conqueſtum fuit, in multis paſſim minorum oppidorum & communitatum foris, homines tam veteris iuris, quod ne ſummis quidem labris deguſtarint, quam nouiſſimarum Conſtitutionum, à maiorum honoratiſſimæ memoriæ prædeceſſorum noſtrorum oraculo, atque etiam ore noſtro prodeuntium ignaros, cæteriſq; in rebus ad iudicia eorumque exercitationem pertinentibus minime expertos verſari: Et eorum quidem alios Iudicum ſeu Sculcetorum, alios Adſeſſorum ſeu Scabinorum perſonas magis ludere quam agere; idque non ſine pernicioſo Reipub. dedecore: Sane nos pro eo ac debuimus, iſto malo medicam manum adhibere cogitauimus ſedulo.

1. Nam cum ante omnia nobis incumbere non ignoremus, vt pacem (qua mortalium generi ab immortali Deo nihil maius, neque melius, nihil præſtantius neque optatius dari in hac quidem vita poteſt) & publicam omnium quietem ſummo ſtudio atq; vigiliis curemus & conſeruemus: quam iniquis iudicum, cum imperitorum, tum callidorum ſententiis labefactari ac plene conuelli conſt; eo iuſtiorem hanc Procerum atque Ordinum querelam eſſe cognouimus. Tales enim iudices (vt de iis aliquid attingamus) quia cotidie plurima contra ius ſcriptum, ſanctas & à nemine violandas Leges, ſanam denique rationem committere, neceſſum eſt: duo periculoſiſſima Reipub. vulnera infligi, hoc eſt, maxima & irreparabilia emergere incommoda, cum pacis publicæ iactura, contingit: quorum alterum eſt, inſontes in vincula coniici, quæſtionibus temere ſubiici, & maiori etiam audacia pœnis immeritis affici: alterum vero, criminum vere reos diuturna & fraudulenter interpoſita mora, non ſine accuſatorum fruſtratione, ac ſubdola eluſione, iuſtæ condemnationi eximi, & carceribus liberatos abſolui: quod nihil aliud eſt, quàm peccandi impunitatem in medium effuſis habenis proponere.

2. Atque hæc quidem, dum peſſimis hactenus fiebant exemplis, neque vlla de corruptelis eiusmodi tollendis, indiciiſque conuenienti formæ reſtituendis, ſpes aliunde affulſerat; ne iudicia plane corruerent, & Iuſtitia penitus exularet, metuendum erat. Ideo nos, ne talia ſcientes diſſimulando ac tolerando adprobare, qui prohibere poſſemus, videremur, vt ſanis occurreremus conſiliis, manifeſta crebraque flagitatione officium noſtrum interpellatum eſt.

3. Conſtare igitur omnibus debet, quàm ne hunc quidem in toga laborem non contemnendum, non magis quam bellicos ſudores ſubterfugere, & iſtud in nobis diutius deſiderari votis hominum voluerimus. Nouimus enim, omnem boni Principis laudem (quam merito affectamus) in eo conſiſtere, vt ſit ἀμφότερον, βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς, κρατερός τ᾽ αἰχμητής, & tam legibus armatus, quam armis decoratus: qui non, quam latiſſime, ſed quam laudatiſſime fines ſuos gubernare ſtudeat. Vnde nos quoque pro ſalute eorum, qui Sacroſ. Rom. Imperio parent, domi, foris, bello & pace, dies noctesque deſudamus, ab eo vſque tempore, quo fortiſſimo, dum fuit, heroi, Diuo Maximiliano, opt. Principi à Deo coronato, auo noſtro, Septemuirum creandis Cæſaribus ſuffragiis in Imperii, ac virtutis, niſi fallimur, heroicæ ſucceſſione ſubrogati ſumus. Et ſane perquam felix noſter ad huius honoris faſtigium ingreſſus fuit; quo diuina Orbi lux inducta eſt: cum illis annis Cimmeriis depulſis tenebris, quæ artes omnes & liberales profeſſiones obſidebant, diſciplinarum atque linguarum dignitas vbique terrarum refloruerit.

4. Præ-

4. Præterea & bellicos ſudores non paucos neque ſine arduis periculis confecimus, qui in Inſubribus, clientium noſtrorum induſtria & peritia, hoſtium Rege ad Ticinum capto, & Mediolano, regia vrbe, recuperato inexſpectata victoria potiti ſumus. Paulo poſt, VRBEM, fatali periodo & ordine vrgente, in ordinem redegimus: Diadema etiam, geſtamen noſtrum, ſolemni ritu & cerimoniis receptis, Bononiæ ſuſcepimus. Tandem, quod non ſolum nomini noſtro apud ſubiectos noſtros, ſed omnes omnium nationum & ætatum homines (nulla factum noſtrum obliuione oblitteratura) longe glorioſiſſimum fututum auguramur: auxiliatrice ſupremi Numinis gratia, quæ conatibus magnanimis à nobis ſuſceptis hucusq; propitia fauit, infenſiſſimos CHRISTO, & Chriſtiano ſanguini hoſtes, Eoos Getas, crudeliſſimos Turcas, PHILIPPO COMITE PALATINO Principe, ductore, è Germaniæ finibus, victricibus aquilis, eiecimus, expulimus, propulſauimus, & barbaricam proteruiam attriuimus: tum videlicet, cum VIENNAM obſidione, Chriſtianos vero pene cunctos internecione opt. max. Dei munere peculiari liberauimus: cum inuictam, cœleſtique præſidio munitam vrbem tyranni faucibus, velut alterius Caci, vaſtationes & incendia ſpirantis, præripuimus. Iam, quid non poſthac auxiliis Dei ſperemus & exſpectemus? Animum paratum ad præclara facinora geramus, & ſemper in procinctu ſtemus.

5. Quare deuicto Soleimanno, pacatis & compoſitis Imperii rebus, inter alia, quæ nos vrgebant negotia, ad publicorum iudiciorum Leges renouandas, atq; in vſum reuocandas mature deſcēdimus: vt tanta mala, quæ ante cōmemorauimus, anticipantes, Reip. corpus ſaluum & incolume præſtemus, è quo cum labes & vitia atque corruptelas noxias tollimus, velut archiatrum quendam agimus. Nec alia de cauſa, Auguſtæ Vind. calatis celebratis comitiis, in frequentiſſima Ordinum panegyri, illuſtres viros, quorum præter facundiam, legum ſciētiam, ſolertiam, & circa iuſſiones noſtras fidem ex multis rer. argumentis ante cognitam, pro auctoritate qua pollemus, conuocauimus, eamq; poteſtatem dedimus: quo, qua Iuris peritia & variarum per Imperii prouincias conſuetudinum cognitione excellerēt, ictū magis pondere, quam inani verborum diſceptatione & opinionum compilatione, graui LIBRO, Leges publicorum iudiciorū hinc inde diſperſas, & ante confuſe tractatas, tum etiam per prauas, quæ catervatim irrepſerant, conſuetudines antiquatas, vnum in faſcem colligerent: materias, cæmenta, tigna, methodi ratione ſeruata, peritorum inſtar architectorum, recte diſponerent: ad noſtri mores ſæculi adcommodarent: omnia ex æquo-bono ſtatuerent: quem librum, Romanæ Karulinæ Nemeſi, (non Adraſtiæ, neque Rhamnuſiæ, quas veteres memorant Geographi & poetæ) hoc eſt, Iuſtitiæ Vindici, quoddam velut auguſtiſſimum Templum per vniuerſas Imperii regiones conſecraremus; Opus, Pyramidum ſitu perennius, quod nec Iouis ira, nec ignes, Nec poſſet ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

6. Has itaque Leges, vti hoc codice perſcriptæ ſunt, cum nobis conſignatas, ducentis & viginti plus minus articulis comprehenſas in altera Auguſtæ Tiberii, altero à trigeſimo anno celebrata Imperii Synodo viri illuſtres noſtro mandatu obtuliſſent: & vnanimi Ordinum calculo adprobarentur atque acceptarentur: eas promulgari, ac typis mandari curauimus. Et nunc quidem eas publice proponi, in auditoriis legi, doceri, explicari, allegari, in foro teri, iudicando ſancte obſeruari volumus: vt quotquot in orbe Rom. legum ſtudioſi erunt, hinc maleficiorum puniendorum ordinem diſcant: prudentes alios inſtruant: & qui poteſtatem legitime vſurpant, hic habeant, quod ius gladii exercentes, tam pœnis reos addicendo ſequantur, quam abſoluendo inſontes fugiant: & quotiescunque de cauſis capitalibus, quæ hominum caput, ſalutem, famam, fortunas, non oleum, triticumve legatum, neque ſtillicidium auertendum, aut flumen excipiendum, tignum immittendum, aut contra nec ſandem legendam concernunt, decernendum erit, hanc in æternum valituram Conſtitutionum noſtrarum Epitomen ſibi ob oculos religioſe verſandam proponant. Quippe hæ ſanctiones noſtræ è vetuſtiſſimarum Ciuilium Legum fontibus vt plurimum hauſtæ, æquitati, quæ omnia antiquitate vincit, nec non aliis laudatis conſuetudinibus ſunt congruentes: ad quarum tenorem, ſuperſtitioſum ſententiarum rigorem iudices emollient; atque etiam intempeſtiuam erga protectæ ac deploratæ malitiæ homines clementiam, quæ effœminatæ leuitatis, non moderatæ lenitatis nomen meretur, penitus ex animis euellent: denique amicorum; quoties iudicum induent perſonas, exuent.

7. Quod quidem quæ nos ſpes fouet longe optima, cordatos iudices, depoſitis conſultoribus peſſimis, priuatis affectibus, ſponte ſua, nullo exhortationum calcari adhibito, facturus confidimus. Sic enim ſibi prudens & circumſpectus iudex tuto, & in hac vita, & in altera meliore, poſt mille exantlatos labores & deuoratas moleſtias, præmia à Domino, politiarum & iudiciorum auctore ac vindice pollicebitur: ſi modo, neque periculi à ſceleratis metu, neque turpis lucri ſpe, quod Æquum Bonum erit, ex recta conſcientia & legum ſcientia, quarum meditatio frequentiſſima adprime neceſſaria eſt, iudicarit. Huius ſedatæ adminiſtrationi accepta ferent ciues, ſecundum Deum, bona plurima, ſecuras opes, immunes à prædonum incurſibus agros, inuiolatam coniugum ac liberorum pudicitiam, commerciorum libertatem, & pulcerrimam quietem, denique iuge religionis ſtudium, atque Eccleſiæ Chriſti Halcyonia. Vere enim tunc apparebit, nullam aliam compēdioſiorem eſſe viam, à fide Chriſti alienos, aut in auia dilapſos, in viam reducendi, & ad ſpontaneum Dei cultum reuocandi, quam ſi verbo, & ſpiritus potentia hæreſes conuincantur; errantes ſanabilesque cum manſuetudine tractentur. Minime vero quiſquam vi, carcere, tormentis, flagris, ferro, fune, flumine, flamma ad colendum Numen, cui non niſi voluntaria mentis noſtræ victima, & labiorum ac pectoris, non ... ntis neq; hecatombes ſacrificium probatur, à noſtris iudicibus cogetur: vt neminem vnquam pientiſſimi Imppp. Conſtantinus Magn. Iouianus, Valentinianus, & alii, quorum Exempla Legis vicem

præbent, & nos eorum veſtigiis inſiſtere laudis opus arbitramur, violenta coactione ad ſuſcipiendam religionem adegerunt. Gentile enim & beſtiarum nimis eſt, & eorum, qui homicidam ſpiritum ductorem ac doctorem habent, religionem carnificinicum taureis & eculeis inculcare malle, quam placide ſententias conferre: quod Decium, Diocletianum, Maxentium, Maximinum, Iulianum Parabaten, paganos, & Valentem Arianum, quos omnes tragicus fere excepit exitus, decet. Quare cum hoc ita multi Orthodoxi Epiſcopi & Eccleſiæ veræ Catholicæ Doctores ſentiant, eum, contra qui ſentit, non ſolum nihil, ſed impie ſentire, credere fas eſt. Et nos illis in re tanti momenti ſuffragari ac ſubſcribere, quid vetet?

8. Quod cum reuera ita ſit, nos populi nobis diuinitus commiſſi curam gerentes, ac ſaluti eiuſdem, quæ prima, ſecunda & poſtrema lex eſt, conſulentes, omnes omnium locorum Iudices hortamur, vt à conſiliis cruentis ſibi temperent, neque ad crudelitatem ſe armari à male feritatis ac ſanguinariis hominibus patiantur: ne aduerſus voluntatem noſtram hic atteſtatam, limites officii egrediantur, manusque ſuas innocenti maculent ſanguine. Quin recenti in memoria habeant, quod profanus cecinit vates, Ad generum Cereris ſine cæde & ſanguine paucos deſcendere tyrannos: potiſſimum vero, quod bis ſanctiſſimus Pſaltes repetiit: Ἄνδρα αἱμάτων βδελύσσεται Κύριος, &: ἄνδρες αἱμάτων οὐ μὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν. Iure igitur merito maximum arbitrabuntur piaculum, ex præiudicii præcipitio, quicunque tandem in cauſa ſit, quemquam indicta cauſa, non ſeruata parti alteri illibata aure altera, condemnare.

9. Veruntamen nec in ſiniſtram nutantes partem, apertis idolomaniis, blaſphemiis, lychnomachiis, vagis libidinibus, infanticidiis, conuenticulis illicitis, habenas laxabunt: ita enim publica ſubuerteretur peſſumque daretur diſciplina. nam pœnas ob maleficia ſolui, magna ratio ſuadet. Atque eum in finem bicipitem accepere rhomphæam Reges & Principes terrarum, qui regna & imperia ſua in feudorum vicem à Deo agnoſcunt, vt malum è medio populi eradicent: ſeueriſſimum eſt mandatum, quod interpretationem omnem reſpuit. Statuant iudices, & id iuris condant, promant, quo ipſi vti non recuſent. Hac autem adeo prolixa parænesi iuſtis iudicibus nihil opus eſſe quis dixerit. Ergo præuaricatores, callidi, & emptitii iudices, qui è Iure Lesbiam faciunt regulam, norint, ſe primum implacabilem Dei iram, deinde & noſtram & ſucceſſorum noſtrorum indignationes ſenſuros. Inſomniant, qui tales ſunt, ſibi nunquam non aduerſans Numen; immature ex hac vita excidant potius quam excedant: incommodis inſuper afficiantur perpetuis: eorum ædium fundamenta ignis tandem deuoret, & poſteritas eo redigatur inopiæ, vt panem oſtiatim quæritet.

10. Ceterum, has dum in medium proferimus Leges, & Iudiciorum capitalium ordinem integritati ſuæ reſtituimus; nihil Electorum Septemuirum, nihil Principum & Ordinum reliquorum, Nobilitatis, Ciuitatumque, priuilegiis, prærogatiuis, regionum moribus, & à longiſſima annorum ſerie deductis conſuetudinibus, quæ modo à recta ratione & Aequo Bono nihil diſcrepent, detractum volumus: ne quod bene ſalubriterque à maioribus diuturno ſtudio introductum eſt, ex improuiſo turbare videamur: ſed vnicuique ius ſuum intactum illibatumque relinquimus. Valete. D. Auguſtæ Tiberiæ, in Comitiis. Anno ab orbe redempto M. D. XXXII.

IMP. KÆS. KARVLI V. PP. AVG. ET SACRI ROM. IMP. ORDINVM

LEGES CAPITALES.

De iudicibus, adſeſſoribus, conſiliariis, ſenatoribus, ceteriſque perſonis in iudicio capitali verſantibus.

Cap. I.

PRincipio, præcipimus, conſtituimus & mandamus, vt iudiciis capitalibus, viri religioſi, honeſti, integræ opinionis, prudentes, & rebus forenſibus exercitati, hiſque negotiis pares, habito delectu (in quibus eorum, qui ſtemmatis nobilitate, legumve ſcientia clari offerentur, ratio præ aliis habebitur) iudices, adſeſſores, conſiliarii, ſenatores (Sculteti & Scabini) atque etiam actuarii præficiantur. Qua in re magiſtratus ſuperiores (qui iudiciorum conſtituendorum ius, vel à noſtra Cæſarea clementia, vel ſuo quodam iure, more maiorum habent) adnitentur, vt tribunalibus capitalibus, de viris, quos iſtis dotibus largiter ornatos & laudatos eſſe oportet, quam rectiſſime proſpiciatur: à quibus nemini iniuria fiat, ſed qui æquum omnibus ius, [illegible] dicant, reddant, condant, promant: idque ea de cauſa diligentius curabitur: quod permulti nonnunquam innocentiſſimi, de opibus, exiſtimatione & ſanguine periclitentur: qui ſi lædantur, omiſſis vere facinoroſis, de publica ſalute actum conclamatumque eſſe, neceſſum ſit. Vnde hoc loci, ſi vllibi alibi, exercitata induſtria atq; exercitatæ diligentiæ aſſiduitate, opus adprime eſſe nemo non ſanus videt. Quare nec vllus adſeſſor, qui operam ſuam locat, neq; iudex vllus, aut quiuis alius, circa tribunal verſans, ſi ius aliter, quam oportuit, dictũ ſit, imprudentiam, negligentiam aut imperitiam ſuam

ſatis

ſatis excuſare poterit: Quin & harum legum robore atque auctoritate, ii magiſtratus, qui imperitorum aut ſocordium hominum opera vtentur, præſertim in tanta eruditorum virorum huius ſæculi neſſe accopia, pro commiſſi ratione (quibus magiſtratibus, ne ſe præmonitos cauſari & conqueri poſſint, omnem excuſationis colorem hoc in ipſius operis limine, & poſt etiam in calce, præcidimus) ſi quæ ad nos iuſtæ, ſuper denegata, aut minus quam oportuit bene adminiſtrata iuſtitia, querelæ deferentur, iure merito puniendi venient.

1. Verum, cum nonnullos equeſtris ordinis homines, aliosque, quorum officii capitalibus iudiciis præeſſe, eaque exercere fuerat, munus iſtud, Deo primum, deinde Iuſtitiæ, tum Reipubl. adeoq; Maieſtati noſtræ Imperatoriæ debitum, atque ſocietati humanæ, non minus quam iſtius ſolis beneficium eſſe poteſt, neceſſarium, ſubterfugere, & ſubruſtico (citra aliam iuſtam cauſam) pudore tantum deterritos ſubire recuſaſſe, ad nos delatum ſit: quibrus ante officio ſuo vtiliter fungentibus, iuſtis ſententiis delicta punita, & malis multis anſa prærepta, occaſioq; præciſa ſit: Hos eoſdem nobilitatis inſignibus conſpicuos viros, ceterosque omnes, (quod iudiciorum capitalium exercitatio non ſolum non debeat, neque etiam poſſit vllius bonam exiſtimationem, aut proſapiæ laudem, vel bonos mores, ne hilum quidem apud bonos ſuggillare vel lædere: ac nemini vitio verti queat: ſed contra longe verius ſit, hac ex bene adminiſtratæ Reipubl. parte multos ad maiorum bonorum faſtigium contendiſſe, & principibus viris, à quibus laudari & amari magnus virtutis fructus, gratos, charosque effectos) iis qui hactenus iudicia capitalia exercere neglexerunt, qua debent auctoritate & diligentia, quoties opus fuerit, præſidere vel adſidere, ſerio volumus & mandamus: Atque eoſdem ſecundum a nobis promulgatarum legum tenorem ſtatuere, iudicare, decernere, & hoc in negotio progredi iubemus: Quod è re Reip. eſſe non ignoremus: vetuſtis è familiis ortos, bene eductos & educatos liberaliter, non levem apud vulgus & alios inferioris conditionis viros auctoritatem obtinentes, iudiciis ipſosmet præſidere & præeſſe: à quibus lumen & dignitas toti curiæ accedat. Quare nobiles viri ſua præſentia, iudicium adſeſſorumque animos excitabunt, & erectos conſeruabunt: & iudicii locum, quidem iuſtitiæ ſedes & ſacrarium eſt, cohoneſtabunt. Cuius in rei præmium, in omne æuum ſub noſtro & ſucceſſorum noſtrorum feliciſſimis Imperiis ſua iuriſdictione (in qua abſit, vt impediantur ab aliis, aut interpellentur) læti vtantur fruantur, atque gaudeant.

De officio eorum, quorum prædiis iudicandi munus cohæret, & iudices vel ſcabini eſſe nequeunt.

Cap. II.

Si quis eam ob cauſam, quod in territorio aliquo res ſoli, villas, caſtra prædiave habeat, poſſideat, capitale eius loci tribunali præſidere vel adſidere teneatur: qui tamen morbo ſontico, aliove animi vitio laboret: impubes, vel admodum ſenex aut militiæ addictus ſit, iudicio viribusve deſtitutus, aut ob abſentiam neceſſariam, munus iudicandi ſubire non poſſit; aut ſi femina ſit, quæ res illas poſſideat, habeat: Horum ſeu vnus, ſeu plures pro indiuiſo prædium, rem ſoli, poſſideant, habeant, de idoneo homine proſpicient; ſi quem talem perſpexerint, eumque ne iudicum numero quidquam deſit, & iuſtitiæ curſus remoram patiatur, magiſtratui probatum, cuius facultate admittetur, ſubrogabunt ſuum in locum.

Iudicis capitalibus cauſis dati iusiurandum.

Cap. III.

Iuro me in cauſis capitalibus non ſecus vnquam iudicaturum, quam legibus, moribus, conſtitutionibus proditum; conſuetudinibus rationi conuenientibus introductum ſit: æquo omnibus, egenis, locupletibus, pueris, ſenibus, exteris, ciuibus, iure: ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι: *nullius gratia, odio, pollicitationibus aut donis me corruptum, æquũ iuſtum mutaturũ, vtram in partem nutaturum: neminem indicta (quod nefas vltimum foret,) cauſa damnaturum, nunquam apud me accuſaſſe ſolum, ſuffecturum. Inprimis vero capitales* KARVLI *Quinti Imper. Aug. & Rom. Imp. Ordinum ſanctiones religioſe obſeruabo: & quibus rationibus & modis, pro viribus potero, ſartas tectas tuebor. Quæ me, vt verbis conceptis ea omnia ſine dolo, fraude, mala omni malitia, ſancte ſeruaturum, ad ſancta Euangelia iuro:* SIC ME DEVS AMET IVVETQVE.

Adſeſſorum, conſiliariorum, ſenatorum, qui iudici capitalium rerum adſident, ſacramentum.

Cap. IV.

Omnes itidẽ ii, qui adſeſſorũ, conſiliariorũ, ſenatorumq; officio fungentes, iudici adſident, conceptis verbis, præeunte ad ſacramentum deferente iudice, hunc in modũ iurabũt: *Iuro me in cauſis capitalib. animi mei ſententiam, legibus, conſtitutionibus, moribus congruentẽ, bona fide, quoties rogatus fuero, dicturum & declaraturũ: & quantum pollebo, curaturum, vt pari iure pauperrimus æq; ac ditiſſimus vtantur: nullius me gratia, odio, promiſſis, muneribus datis, vllum relicturum locum. Ante omnia capitales Imp Aug* KARVLI V. *& S. Rom. Imp. Ordinum, Leges, quantum mente perſpicere, & animo percipere potero, ſtricte religioſeque obſeruabo, obſeruando ſequar, ſequendo defendam. Quæ ſancte, ſine dolo & fraude ſeruaturum iurantem, ad ſancta Euangelia, me Dominus Deus cœli terræque conditor iuuet.*

Actuarii ſeu ſcribæ iuriſiurandum.

Cap. V.

IVro me, vti ex officio teneber, in cauſis capitalibus bona fide & ſingularia, nec non diligentia accurata verſaturum: Accuſationum, Poſitionum, Exceptionum, Reſponſionum capita: indicia, præſumptiones, ſuſpiciones, probationes, quæſtionibus ſubiectorum confeßiones, & quæ tandem cunque ſcribi, adnotari, inſinuari, agi oportet. oportebit, ex muneris mei obligatione ſedulo me conſignaturum, cuſtoditurum: à me ſcripta, ſi petantur, debite recitaturum: Atque in his dolum omnem abſuturum. Præcipue, capitales KARVLI V. Imper. Auguſt. Ordinumque Imperii Leges, & quicquid eam ad rem pertinebit, ſeruaturum, adiuturum, promoturum: Ita me ad ſancta iurantem Euangelia Deus amet atque iuuet.

De captura reorum Ex officio magiſtratus.

Cap. VI.

SI quis ob delictum in vulgus diffametur, vel alias indiciis veriſimilibus, ſuſpicionibus, præſumptionibusve oneretur, eaque de cauſa Ex officio magiſtratus in vincula coniiciatur: Is non prius eculeo ſubiicietur, quam vrgentibus præſumptionibus allatis, & indubitatis indiciis probatis, de crimine à reo patrato iudici fides facta ſit. Quare conſulto fecerint iudices, qui iſtas tanti ponderis cauſas tractant, ſi ante quæſtiones, pro ratione cuiusque delicti, & perſonæ diſcrimine, diligentiſſime, quantum eniti poſſunt, inquirant; & quid certi de facto apparere haberiq; poſſit, inueſtigent, cuius is qui in vinculis eſt, inſimulatur. Quod qui fiat, bono ordine pluribus enucleabimus.

Cap. VII.

SI iudicem adſeſſoresque de hoc inuicem diffidere contigerit: neque animis conuenire poſſint, ſatisne cauſæ, ſit captiuum (ne quid temere fiat) torturæ ſubiici, vel ſecus: eo caſu ad magiſtratũ ſuum, ſeu Principem, ſiue Legatum eius, qui eo loci Poteſtatem obtinet, de lite ſua diſſidentes referent: ſimulque ea, quæ circa captum acta ſint, quæ contra eundem diffamatio emanarit, quæ indicia ſuſpicionesque adſint, in ſcripta redacta transmittent, & ſe reſponſo edoceri patientur. Poterunt autem & Prudentes conſulere: quod quale ſit, ſuo loco videbimus.

Cap. VIII.

SI de delicto, quod capitis ſupplicium mereatur, conſtet, & (vt loquuntur) notorium ſit, aut eius indubitata indicia probata ſint: is modus in quæſtionibus, & aliarum rerum, quæ ad inueſtigandam facti veritatem, & conuincendum reum ſpectabunt, ſeruari debet. qui vero ordo, & progreſſus in iis, qui accuſatorem inſcriptum nacti ſunt, ſeruandus, paulo poſt adnotabitur.

Cap. IX.

AT ſi reus delictum, neque ſponte, neque (doloribus eculei ſpretis) per tormenta fateri velit, cuius tamen criminis, quod proterue negat, coargui poſſit, tunc ea agendi ratio, qua reus nolit ve[illegible] conuictus fateri cogatur, & is de delicto cognoſcendi proceſſus obſeruandus, quem itidem in iis ſeruari, qui accuſatorem ſuum habent, mox oſtendemus.

Cap. X.

SI vero quis plena, manifeſta, & numeris ſuis abſoluta probatione delicti reus peractus ſit: & ob admiſſum à magiſtratu Ex officio (quo Iuſtitiæ indiſſolubili vinculo obſtrictus tenetur) puniendus ſit, ſecundum noſtras Romanique Imperii Ordinum ſanctiones eo pœnæ genere, quo neque vita ei auferatur, neque etiam (quæ duo æquiparantur) perpetuis vinculis addicatur, ſed (verbi gratia) membro mutiletu[illegible] caſtigetur virgis: in eiusmodi pœnis decernendis quid fieri velimus, capite centeſimo nonageſimo ſexto exponemus.

De captura reorum, contra quos ſe accuſator offert.

Cap. XI.

ACcuſator, qui à magiſtratu vel iudice adito, alterum quempiam publicis conſtringi vinculis petit, primum delicti à delato commiſſi genus, eiusque indicia certa, quibus poſtea latius ac ſufficienter probatis pœna decernenda ſit, ſummatim edere debet: (Neque ſatis erit, ob hominum ſubinde ſuo quandoque damno etiam innocentium famæ & ſaluti inſidantium, malitiam, de accuſatione perſequenda accuſatorem ſatisdare) & vna ſe cum delato cuſtodiæ offerre. Quod ſi præſtiterit accuſator vinculis demum accuſatus conſtringetur: accuſationis autem capita ab actuario diligenter conſignabuntur. Vbi ſilentio præterire non poſſumus, quod olim iuris religioſiſſimus Vlpianus prodidit: Carceres ad continendos homines, non puniendos, aut excruciandos, aut male tractandos habere atque deſtinari debere. Quibus & illud addimus: Quoties plures eiusdem delicti ſocii fuerint, ſegregandos eſſe; ne de conſictis confeſſionibus edendis clam conſpirent: aut de ſupprimendo crimine deliberent. Vnde maior difficultas verum probandi accuſatori, tum etiam inueniendi iudicibus moleſtia creetur: carceres itaque pluria habere receptacula conſultum fuerit.

De detinendo accuſatore, donec idonee cauerit.

Cap. XII.

IGitur, cum delatus in carcere erit, accuſator aut procurator eius, quem cum mandato accuſationi ſubſtituit, cuſtodiæ dari debet, quouſque prædibus prædiis ve cauerit. Quam ſatis dationem Iudex vna cum quatuor adſeſſoribus ſeu conſiliariis ſuis, pro grauitate cauſæ & accuſatoris reique dignitate, decreto interpoſito, moderabitur, & oblatam accipiet. Id quod hunc in modum fiet, vt Accuſator, ſi accuſationem ad exitum non perduxerit, aut in probatione ſuccubuerit: Hoc eſt, ſi crimen obiectum, indiciis legitimis & certis intra tempus modicum, vel conſtitutum à Iudice diem non ita quidem verum eſſe euicerit, vt iudicibus ſingulis, maiori ve iudicum parti ſatisfecerit: vel etiam tota inferior ſit cauſa: his caſibus omnes litis impenſas ſolus ſuſtineat: & delato omne damnum, quod eam ob cauſam, quia in mala manſione fuerit detentus, tam in bonis, quam in corpore & famæ læſione paſſus eſt, protinus & penitus reſarciat: quemadmodum fere in ciuilibus cauſis, in quibus victus victori in impenſas & omnem cauſam damnatur, iure obſeruari atque pronunciari ſolet. Et vt falſo delatus qui abſolutus eſt, iacturæ à ſe factæ reſtitutionem eo certiorem conſequatur: eidem, vel apud iudicem (accuſatoris forum ſequendo) ordinarium, vel capitalem eundem iudicem, quo cognoſcente ſe purgauit, accuſatorem ſuum pro reſtitutione omnium à ſe factorum damnorum, iudicio conuenienti optio datur. Quæ res citra ſolemnitatem ſtrepitum, & figuram iudicii (præciſo accuſatori omni prouocationis vlterioris remedio) ſummarie & de plano decidi debet. Id autem ſic iubemus accipi, vt quoties iudex capitalis cognoſcet, nullum aliud ius in alterius fori accuſatorem reconuentum ſeu citandi ſeu pignora capiendi ſibi quæſitum, poſtquam lis de reſtitutione damni finita erit, intelligat.

De ſatiſdatione accuſatoris, cum delatus quidem admiſſum fatetur, ſed excipere poterit.

Cap. XIII.

CVm delatus delictum quidem non inficiabitur, ſed facti tamen ſui cauſas legitimas (velut cum quis inculpatæ tutelæ exceptionem opponet) afferre poſſit, quibus probatis reatui eximatur: Accuſator contra vehemens replicet, falſas & fictas eſſe, neque admittendas, ac de iis diſpici debere contendat: Is accuſator in tantum cauere, quantum iudici & adſeſſoribus quatuor cognoſcentibus, pro perſonarum & cauſæ quantitate ac qualitate videbitur, debet: Eum ſcilicet in finem: vt ſi delatus cauſas allegatas ſufficienter probauerit, neque capitalem ſubire ſententiam cogatur; aduerſus accuſatorem ſuum regreſſum habere, vt loquuntur; & ab eodem, de damno ex carceris cauſa illato ſibi ſatisfieri deſiderans, expenſarum & incommodorum compenſationem eodem iudicio exigere poſſit: ac tum accuſator delato in omnem cauſam damnabitur. Qui vero, ab exacta & præſtita cautione, admiſſum iure defendi poſſit, & quis in tali cauſa cognoſcendi progreſſus inſtitui debeat, capite ſupra centeſimum quinquageſimo primo latius exponemus.

Cauendum autem Iudicibus ſingulariter, ne quemquam facile, ante legitimam defenſionis per exceptionem peremptoriam peragendæ cognitionem, ad tormenta depoſcant.

Accuſator, ſi vades dare nequeat, qua ratione detineri debeat.

Cap. XIV.

ACcuſator quamdiu vadimonium ſiſtere non poterit, accuſationem autem cœptam perſequi velit: vna cum delato vſque ad pleniorem cognitionem, an indicia contra reum ſufficientia ſint, necne, vel carceri mancipabitur, ſi iudici pondus cauſæ & perſonarum dignitatem perpendenti videatur: vel cuſtodiæ tantum dabitur. Vtrique interea tam reo quam accuſatori (æquitate, quæ neminem in ſuo iure impediri, aut iuris ſui vſu prohiberi patitur, ſuadente) integrum liberumque eſto, eos ad ſe accerſi iubere, quorum hic quidem fideiubendo, vel intentatum crimen probando, ille vero defendendo ſe, & obiecta repellendo, opera vti voluerint: & ita accerſitis liber acceſſus & abitus concedi debet. Quo pertinet: Quoties Eccleſiaſtici vel Politici (*Sæculares vocant*) Principes, aut aliæ in dignitate illuſtri collocatæ perſonæ accuſationem contra inferioris conditionis hominem inſtituunt: eiuſmodi vadem, qui delato par, & nihilo inferior ſit conditione, in iudicio ſiſtent, & cuſtodiendum vel carceri immittendum dabunt: qui vas ſi alios rurſus vades offerre, aut cautione quauis ſe liberare poſſit, dimittetur.

De alio cautionis genere, cum accuſator indicia probarit: aut ſuapte ſponte manifeſtum delictum ſit; notorium vulgus appellat.

Cap. XV.

ACcuſator, quoties iuſtam delationem ſuam per indicia ſatis probata oſtenderit; aut ipſo facto crimen notum omnibus ſit, reus vero, accuſatoris obiectionem, excipiendo, quo reatui eximi poſſet, depellere nequeat: Tum accuſator iſte accuſationem ſuam, qua ad pœnam capitalem agit (vt hiſce noſtris Imperiique Ordinum ſanctionibus cautum eſt) perſecuturum ſe, iudicialiter cauebit: cauere aliud ne cogatur. Quo ſic iacto totius negotii fundamento, reoque in vinculis conſtricto, actuarius, (qualem ſingula iudicia capitalia obſtrictum ſibi habebunt) pro ſuo munere, quæ accuſationes, ex-

nes,exceptiones, ſatiſdationes, interrogationes, quæſtiones, confeſſiones, inquiſitiones, delictique commiſſi euidentes demonſtrationes incurrent,proponentur & exhibebuntur, quæve alia incident, & quam tandem ſententiam ferri continget, diligenter omnia & ſingillatim conſignabit. Sed quæ actuarii partes ſint,vbi commodius erit,prolixius declaraturi,hic exponere ſuperſedebimus.

De notoriis delictis ſeu criminibus manifeſtis.

Cap. XVI.

ADmonendi nobis ſunt tam iudices, quam adſeſſores (aut quodcunque aliud, ii, qui iudicio adſident, vel adſunt,nomen ſint ſortiti)vt,delicta,(extra tamen quam iuſtis de cauſis vltimo ſupplicio multari non debebunt) quoties manifeſto de iis liquet, aut ex indiciis certiſſimis ita ad oculum probantur, vt de iis amplius dubitari fas non ſit: verbi gratia,ſi quis pacem publicam, conſulto, ſciens prudens violet,hoſtemve ſe alicuius palam dictis,factis profiteatur & gerat: aut, ſi quis in crimine aliquo ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendatur:aut,ſi quis rem à ſe furto manifeſto ablatam,rapto ve poſſeſſam,abalienare deprehenſus ſit: quæque eius generis erunt delicta vel crimina comperta, & luce meridiana clariora: delatum & in carcere cuſtoditum, ſi forte præfracto animo, & perfricta fronte admiſſum negare,teſtibusve oculatis contra ſtare audeat,vi tormentorum ad confeſſionẽ adigant: & veritatem, quo ſuo ipſius ore conuincatur,(ſuo ipſius gladio,quod aiunt,iuguletur)hoc pacto exſculpãt. Quam, quod abeſſe non poteſt, ſi obtinuerint, ſententiam ferre maturent,vt ſumptibus, præſertim ſupernacuis, parcatur:& iuſtitiæ omnibus modis ſatisfacientes iudices executionem ſententiæ minime differant. Intereſt enim Reip. & ipſorum puniendorum vtilitas in eo verſatur, vt mortuis quam citiſſime adnumerentur,qui vita indignum patrarunt. Denique vt Deo gratum faciant, qui eradicari animam, quæ execranda commiſerit,ſerio & ſæpe præcipit: cui, ſecundum Stoicorum acutiſſimum philoſophum,nulla mactari victima pinguior poteſt,quam homo ſceleratus.

Delato in vinculis verſante, accuſatorem aliter territorio excedere non debere, quam locum certum nominarit, ad quem ei, quæ cum reo aguntur, denunciari poſſint, & vnde citari queat.

Cap. XVII.

VT vero rarum & inſolens non eſt, accuſatione pendente accuſatorem, negotiorum ſuorum cauſa abire & abeſſe,cogi: nos & huic caſui ſalubriter proſpiciendum eſſe,neceſſarium duximus. Itaq; Accuſatorem,reo, vt dictum eſt,in carcere detento, ſine permiſſu iudicis,cui locum domumque idoneam, quæ commode atque ſine periculo adiri & accedi poſſit,nominatim deſignabit, ad quam ea quæ opus ſit, denunciare curet; neque aliter exire territorio debere, conſtituimus: Eundemque accuſatorem volumus viatori, qui denunciat[illegible] iudicii loco ad nominatam à ſe domum decurrens, in ſingulos lapides, ad viatici mercedem exſoluendam, è cuiusque regionis conſuetudine æſtimandam, ex hac conſtitutione teneri: Atque loci ſitum,domusque nomen, quam accuſator indicauerit, actuarius in acta iudiciaria referet.

De indiciis delictorum criminumque: vnde ea fere petantur & ſumantur.

Cap. XVIII.

QVia hactenus iuri communi conuenientia, de reorum captura, accuſatorumque cautionibus, & aliis præparatoriis ad proceſſum diximus: Nunc vt indiciorum, præſumptionum, ſignorumque (& vnde peti debeant ac ſoleant, quibus legitime probatis ad quæſtiones deuenitur) materiam enucleatim explicemus, reſtat. Verum, quæ tanta perſonarum rerumque varietas eſt, & quod permulta, quæ vno quaſi obtutu iudicem adſeſſoresque conſiderare neceſſum eſt, incidere poſſint, ſingulorum caſuum indicia & circumſtantias enumerare noſtri neque laboris (quia immenſum foret) nec inſtituti ducimus. Ne tamen iudices, adſeſſores, & quicunque delictis puniendis præfecti ſunt, quos erudiendos ſuſcepimus, plane ignaros dimittamus: age, quæ frequentiorum criminum & delictorum indubitata indicia & non contemnendę præſumptiones feruntur, (quæ inſpectio oppido neceſſaria)ſubſequentibus aliquot capitibus enucleatius exequamur.

De verbi, indiciorum, ſignificatione.

Cap. XIX.

QVotiescunque poſthac Indicia dicemus,monitos volumus omnes, à nobis τεκμήρια, σημεῖα, argumenta,ſuſpiciones non leues,coniecturas iure probatas, adminicula, præſumptiones, & quæ id generis ſunt, intelligi: idque eo conſilio, vt verborum tum prolixitatem, tum ambiguitatem,ſi quæ hinc oriri poſſit,euitemus,& ſpinoſis hominibus occaſionem argutandi hac velut falce præcludamus.

Ne quis ſine legitime probatis indiciis torqueatur.

Cap. XX.

SI quando legitima delicti, quod capto intentatur, indicia deerunt, eaque probari legitime nequeunt,ad tormenta depoſci nemo debet.Et,vt maxime fiat,reũ per eculei cruciatus crimen fateri, eiusmodi tamen confeſſioni minime gentium credendum: & multo minus ſententia ferenda eſt. Iudex autem, aut magiſtratus, qui per culpam, errorem vel ignorantiam, aut fraudem contra

ea, quæ hic inhibemus, quidquam commiſerit, litem ſuam faciet, ſiue cauſæ faciendæ obnoxius erit, hoc eſt, in ſyndicatu, quem pragmatici vocant, tenebitur: in tantum, vt ei, quem aduerſus harum Legum præſcriptum torſiſſe deferetur, inſonti, quodcunque damni, ignominiæ, iniuriæ, in bonis, fama, corpore, fecerit, acceperit, paſſus fuerit, compenſet, reſtituat & reſarciat.

1. Quam ob cauſam vetamus, ne quiſquam iudicum, magiſtratuum, vrbiumve rectorum, contra illud cautionis genus, Vrphedas idiomate Germanico vocamus, non vltum iri, (quibus à puniendis ex iuſta nempe cauſa de vindicta priuata, nec per ſe, neque alios, nec clam, neque palam exercenda, iudicibus capitalibus cauetur) iure iudicio experiri volentem, qui ſe & iniuſte tortum, & cautionem illam inique à ſe extortam docere poſſit, prohibeat: extra quam ſi vi, qua omnibus interdictum eſt, agere quidquam attentet.

Ne indiciis, quæ à Magis proferuntur, fidem iudices adhibeant.

Cap. XXI.

NEmo, quod à mago, maleficasque exercente artes, crimen commiſiſſe dicatur, & ad hæc indicia magi delatus ſit, in carcerem conici, multoque minus quæſtionibus ſubiici poteſt. Quin potius & accuſator & magus, cuius ille pſeudouaticiniis malecredulus inductus quem detulit, vterque grauiter puniendus eſt. Et ſi quis iudicum ob magica indicia hominem in vincula conici & torqueri mandarit: is delato in omnem damni, iniuriarum, ignominiæ, & corporis dolorum cauſam, vti capite præcedente dictum, tenebitur.

Ad indicia criminis, accuſatum torqueri tantum, non etiam pœna vltima affici poſſe.

Cap. XXII.

OBſeruandum eſt hoc loci: Neminem ad ſola indicia, ſuſpiciones, præſumptiones, capitis damnandum eſſe: ſed indiciorum hunc eſſe vſum, vt, ſi quæ contra accuſatum habeantur, tuto torqueri poſſit. Namque vt quis vltimo percellatur ſupplicio, voluntariam rei de crimine admiſſo confeſſionem citra metum factam (id quod paſſim adnotatum his ipſis legibus reperire eſt) aut probationem pleniſſimam præcedere, omnino neceſſum erit. Igitur iudex, qui hanc non obtinuerit, & præter indicia mera nihil præ manibus oculisve habuerit, atrocius quidquam ne ſtatuat, cauebit.

Quomodo indicia, quæ ad torturam ſufficiant, probari debeant.

Cap. XXIII.

QVoduis indicium, ad quod accuſatus torqueri poſſit, duobus teſtibus idoneis probari debet; quod qui fiat, vbi de plena probatione pertractabitur, à nobis differetur. Verum tamen, ſi id, quod in cauſa delicti præcipuum & caput eſt, vno exceptione omni maiore teſte probetur, ea, ſemiplena à Doctoribus practicis appellata probatio, ſufficiens indicium præbet: quemadmodum capite XX. oſtendemus.

Ex indiciis nominatim hic expreſſis, ad non expreſſa, neque nominata, per comparationem arguere licere.

Cap. XXIV.

EX iis indiciorum & præſumptionum formis, quas diſertis mox verbis exprimemus, argumenta, ad non expreſſa indicia, quoties ſimilis militet ratio, deducere nil vetat. Fieri enim non poſſe, vt omnium factorum, quæ innumera cotidie accidunt, circumſtantias indiciorum vicem præbentes, hac præſertim in Epitome, qua breuitati ſtudemus, ſingillatim enumeremus, nemo non ſanus agnoſcit.

Indicia omnibus delictis communia quæ ſint.

Cap. XXV.

ANte omnia videndum eſt iudicanti, quæ in quouis delicto ſingularia ſint, & ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ contingere ſoleant, & quæ inde indicia peti poſſint ſoleantque. Sed, vt maxime ea indicia, quæ ad quæſtiones habendas ſufficere inferius declarabimus, deſint: ad ea quæ nunc ordine commemorabimus, iudicem progredi animumque aduertere conſultum erit.

1. Primum perpendendum eſt, an delatus talis ſit, & iis moribus, cuius fama laboret: qui à delicto, cuius inſimulatur, non abhorrere videatur: &, num quid ante eiuſmodi facinus commiſerit, attentarit, aut admiſiſſe conuictus fuerit. Iſta tamen tum demum fidem merebuntur, cum non à nihili hominibus, aut quibus cum delatus capitales gerit inimicitias, ſed viris bonis, honeſtis, conſtantibus, à quibus nihil temere confingi appareat, in medium proferantur, aut prolata ſint.

2. Deinde perſpiciendum eſt, Delatusne ſuſpectis in locis, & ad delinquendum aptis, viſus, deprehenſus fuerit.

3. Præterea, num in ipſo admiſſo, ἐν ἔργῳ cum adhuc calentem tremulamque manum haberet; aut dum ad locum maleficio patrando deſtinatum ſe contulerit, vel diſceſſerit, viſus à quoquam ſit; & ſi de facie cognitus non fuerit, quæri oportet, an ex ſtatura corporis, vel habitu ipſo, veſtibus, armis, equo, equique colore, aut aliis ſignis, dignoſci potuerit: quæ in teſtium depoſitione diligenter aduertenda erunt.

4. Porro, num quid cum iis, qui eadem agant, iisdem aſſueuere, habitarit, familiaris fuerit, adierit, ſalutarit, conuenticula habuerit.

5. Item aliud indicium eſto in cædibus, vulneribus: Odione proſecutus ſit læſum, qui defertur: inimicitias capitales, quibus reconciliatio nulla interuenerit, cum eodem geſſerit minatusve ſit. Et, Bonone fuerit, quod L. Caſſius veriſſimus & ſapientiſſimus iudex, teſte M. Tullio, in omnibus cauſis quærere ſolebat.

6. Sextum iudicium: Num moribundus ex vulnere ipſemet ſuo ore certis de cauſis hominem certum conſtanti ſermone incuſarit, & accuſationem ingeminarit, idque ante mortem ſolemni aſſeueratione teſtatum reliquerit, aut iureiurando confirmarit.

7. Penultimum: Num fuga, quæ conſciam fere arguit mentem, ſibi conſulere voluerit: eamque arripere parauerit, aut fugiens apprehenſus ſit.

Cap. xxvi.

VLtimum indicium: Num qua delato de patrimonio, cum eo qui occiſus dicitur, aut de maxima bonorum parte, in qua maximam rei familiaris iacturam faciat, ſi cauſa cadat, lis fuerit. Namque iſte (qua etiam de cauſa à tutela filiorum aduerſæ partis arcetur) ſi tantum non pro hoſte aperto, ſaltem pro eo, qui ſuamma inuidia contra litigatorem ſuum flagret, ab ipſis legibus iudicatur. Vnde, ſi is, aduerſus quem litigat, clam occidatur, præſumi poteſt, eum ipſum aduerſarium, neque alium, homicidii reum: præſertim, ſi moribus talis ſit, vt à cæde & ſanguine alienus non cenſeatur: proinde, ni ſe legitime purgare poſſit, velitque, & in carcerem coniici, & ex hoc indicio torqueri poterit.

Canon, quo declaratur, quando ea indicia, quæ recenſuimus, ſingula, aut iuncta ſimul plura ad quæſtiones ſufficiant.

Cap. xxvii.

QVæ duobus capitibus præmiſſis octo indiciorum genera in medium attulimus, ſingula ad torturam nunquam ſufficiunt: quod remotiora neque ipſi maleficio quaſi inſint & inhæreant. Sin vero plura, quæ contra accuſatum recta faciant, concurrere deprehendantur; tum ii qui torquendi poteſtatem habent, prius rite recteque perpendent, ſuone pondere tanntum ea plura indicia valere poſſint, vt æquiparari ſimul iuncta vni eorum, quæ poſt indicabimus, digna ſint, quorum quidem ſingula ſatis ad quæſtiones habendas eſſe conſtituimus.

Canon alius eadem in re.

Cap. xxviii.

PRęter hæc meminiſſe iudicantes volumus: Quoties quis ex aliquot ſupra indicatis indiciis onerari de delicto obiecto poſſit: duo, quæ ſane magni ſunt momenti, obſeruanda eſſe: Primum, vnde ſumpta ſit, tale quippiam de accuſato præſumendi, occaſio: Deinde, quæ ipſe reus, ex hominis circumſpecti remque omnem iuſta trutina examinantis iudicio & ſententia, ad ſui defenſionem proferre poſſit. Inde, habito velut æquilibrio, vbi indiciorum cauſam & occaſionem rationibus defenſionis præponderare compererint, tortura iudicantes vti libere poſſunt: At ſi contra, leniculas, neque vrgentes eſſe aduerſus reum ſuſpiciones, fortiorem autem defenſionem, viderint, quæſtiones haberi vetamus. Quod ſi ſe extricare nequeant, qui torſionibus præſunt, Prudentes conſulant, vel ad ſuperiores rem referant: vt in extremo harum ſanctionum capite docebimus.

Indicia certiſſima, indubitataque ad quæ torqueri reus poteſt.

Cap. xxix.

QVi, dum delictum committit, quid amittit, à ſe relinquit, aut dilabi (forte dum profugit) ſinit, vel etiam proiicit, quod quidem in delati, accuſati, dominio & poteſtate fuiſſe conſtet: & quam proxime ante eiusmodi rei amiſſæ iacturam, ex inquiſitione, rei eiusdem fuiſſe comperiatur, is eculeo ſubiici poteſt: niſi tamen æque certis aut etiam liquidioribus rerum argumentis aut teſtimoniis ea docere & confirmare contra poſſit, quibus innocentiam oſtendat, contrariaque refellat. Quod quidem, ſi ſe offerat, prius, quam ad quæſtiones vltimum ſubſidium legibus permiſſum deueniatur, excuti debet.

Cap. xxx.

CVm huc vsque de indiciis, quæ copiam torquendi iudicibus faciunt, tractauerimus, operæpretium eſſe duximus indicare, ſemiplenam (ita à practicis dictam) probationem (quæ vno teſte omni exceptione maiore, qui iuratus de eo, quod in cauſa caput eſt, deponit, perfici ſolet) tale iudicium dare, & præbere. Verum ſi quis plures vnius facti circumſtantias, ſigna, indiciaque probare conetur; id niſi duobus idoneis, contra quos nihil obiici, nihil excipi poſſit, teſtibus fecerit, vix eſt vt audiri debeat.

Cap. xxxi.

COnuictus, de crimine, cuius ſocios habuit, ſi quem eorum nominarit, cuius ope, auxilio adiutus, compertum malificium perpetrarit: eiusmodi confeſſio, prægnans eſt præſumptio, quæ contra indicatum militat: ſi modo ne aliena ſalus in alterius arbitrio & leuitate poſita eſſe videatur, neque

quisquam

quiſquam temere crimine alieno prægrauetur, ſimul iſtæ inciderint circumſtantiæ; abſintque ea, quæ abeſſe oportet: qua in re ſubſequentes obſeruari diſtinctiones volumus.

1. Primum, ne indici torto in quæſtionibus ſocii correi nomẽ proferatur: neque in eam perſonam ſingillatim tortus aut quæſitus ſit: ſed vt generatim de ſociis interrogatus, ſua ſponte nominatim Titium, vel Næuium, indicarit, eiusque mentionem ſua ſponte iniecerit.

2. Deinde, vt index, qui de ſocio confeſſus eſt, exacte reſpondere ſciat, quo modo, vbi & quando illius ſocii ope auxilio adiutus ſit, & in quæ ſocietatis pacta coierint, coniurarint, conſpirarint. Quod cum compertum fuerit: is, qui auſcultandis quæſtionibus præerit, conſequenter eodem tenore, alia quæ ad rem pertinebunt, inquiret: quo facti veritas & citiſſime, & certiſſimo habeatur. Quod cum recte ſucceſſerit, via ad diiudicationem ſtrata eſt. Cuncta vero velut præmanſum exhibere cibum, regulisque definire, & de ſingulis quærendi modum præſcribere, quorſum opus ſit, haut quidem videmus. Difficilia namque & magis ardua enodantes, nonnihil iudicantium prudentiæ fidentes, multa conſulto relinquimus.

3. Præterea, aduertendum eſt: Nunquid cum eo tortus, quem ſocium dicit & defert, ſimultates gerat, inimicitias exerceat, & vnde eæ ortæ ſint, ſagaciter inueſtigandum. Quamprimum enim de inimicitiis inter indicem tortum & ſocium, qui nominatus eſt, conſtiterit, aduerſario, hoſti, inimico contra inimicum, hoſtem, aduerſarium deponenti nequaquam fides adhibebitur: niſi tamen, nulla ſimultatum, quæ tanti ponderis non ſit, ratione habita, iuſtas cauſas, & argumenta ſignaque ſui dicti afferat, quæ ex inquiſitione vera dignoſcantur, vt fidem emereantur, atque dictum ſocii contra ſocium indicium faciat.

4. Porro, vt talis ſit ſocii perſona, & iis moribus, quæ de eiuscemodi commiſſo merito in ſuſpicionem venire poſſit.

5. Denique, ne quid tortus vacillet, aut ex confeſſione mutet, ſed conſtanter, citra vim & vincula rogatus, denuo repetat, ratificetque dicta.

6. Culpandus, neque vllibi locorum tolerandus mos eſt presbyterorum, qui reis à confeſſionibus ſunt, quos ſuis male inſtructos documẽtis illud ipſum, quod ante vere apud iudices confeſſi fuerant, ſupplicio proximos & ad cataſtam deductos, inficiari inſtigant. Igitur ſeuere de eo interpellandi ſunt: quod nemini licere debeat contra publicam vtilitatem condemnatis & iam puniendis quidquam opis conſiliive dare, quo ſua crimina cælent, aut negent: præſertim, cum, vt ſontibus parci, ita & innocentibus noceri facile, ni illud caueatur, poſſit: & iudices recte officio perfuncti in vulgus non facilius neque improbius traducantur.

7. Si vero tortus ea quæ de criminis ſociis, apte congruentibus circumſtantiis, recte prius indicauit, ex animi deſperatione ad extremum reuocet, falſo perſuaſus, hac ſe in dubium reuocatione dictorum, ſociis nonnihil profuturum: vel id à confeſſionibus presbyteri inſtinctu fecerit: tunc diligenter perpendenda fidiculis ſubiecti dicta. & cum iis, quæ extrinſecus cognoſcentur, conferenda: indeque colligendum potiſſimum, legitimumne commiſſi communicato auxilio maleficii indicium torti dictum faciat, necne: Quibus diſcuſſis, delati & nominati ſocii conditio vitæ, fama, & exiſtimatio, & quibus communionis ac ſocietatis vinculis inter ſe connexi fuerint, inſpicienda.

Cap. XXXII.

SI quis duobus teſtibus, vti cap. XXX. explicatum eſt, non riſus, ioci, dicisve cauſa, ſed vt fortis viri aut potius audacis opinionem venetur, de crimine delato, cuius inſimulatur aut inſimulari poſſit, vltro, nemine cogente, extra iudicium per colloquia, ſe iactaſſe & confeſſum eſſe, conuincatur: minitansve auditus ſit, cuius poſt minas non longo temporis ſpatio intereriecto crimen deſignatum ſit, ſeque idem ante talem geſſerit, vt non iniuria ſuſpectus eſſe poſſit: hæc indicium legitimum præſtant, ad quod talis iactator eculeo ſubiici poſſit.

De indiciis, quæ ſingulis ciminibus peculiaria ſunt, vti ea quoque ad torturam ſufficientia, in ſingula capita redegimus.

Indicia legitima homicidii clandeſtini.

Cap. XXXIII.

SI is, de quo ſuſpicio eſt, quique delatus in vinculis detinetur, eo tempore, temporisque momento, quo homicidium perpetratum eſt, veſtibus, armisve cruentis, prægnante, quam vocant, præſumtione exiſtente, viſus fuerit: Vel; Si quis ex interempti rebus, bonis, quid acceperit, aſportauerit, vendiderit, donauerit, quouis alio alienauerit modo, aut penes ſe retinuerit, horum ſi quid fiat, factumve ſit, legitimum indicium eſt, ad quod reus torqueatur; Præterquam ſi ſe purgando contrariis in medium adductis probationibus aduerſum ſe vrgentem diluere præſumptionem poſſit: de quibus ante quæſtionem cognoſcetur habendam.

Indicium homicidiorum manifeſtorum, quæ per rixas & clamores in pugnas deſinentes concurrente vulgo fiunt, quorum tamen auctores ignorantur.

Cap. XXXIV.

SI per digladiationes, & pugnas, concurſu hominum per clamores facto, cædes admiſſa ſit: & is, qui cum occiſo inimicitias geſſerat, pugnæ interfuerit, ferrum è vagina eductum ſtrinxerit, punctim

punctim cæſim percuſſerit, & plenis ictibus in interfectum inuectus ſit: hinc indicium ſufficiens contra percuſſorem peti poteſt: neque differendæ quæſtiones; eoque magis, ſi eiusdem gladius ſanguine madens, tabeque reſperſus fuerit viſus. At ſi hæc ſingula, vel quæ maxima ſunt, non apparuerint, quantumuis talis forte fortuna pugnæ eiuſmodi interfuerit, torſione excruciati, dum non aliud euidentius appareat, minime debebit.

Partus clam à matre necti indicium.

Cap. XXXV.

SI puella, virgo vulgo habita, de partu edito & clam ſublato ſuſpecta ſit: quæri oportet diligenter, num ante vterum ſolito maiorem habere viſa fuerit: Et illud; an vterus ſubito decreuerit, palloque faciei atque virium imbecillitas ſubſecuta ſit. De quibus ſi conſtiterit, & puella, de ſtupro furtim paſſo, ſuſpicioni locum relinquat, quod moribus virgine indignis, fronte procaci & ore liberiore indicetur: eius puellæ corporis inſpectionem (qui & rarior caſus nec impudicum, aut caſtitati repugnans haberi æquum ſit, quod indagandæ veritatis cauſa ſuſcipitur) à fœminis in arte peritis, velut obſtetricibus fieri volumus remotis loco arbitris. Quæ ſi ſuſpicionem ſuis dictis confirment: illa vero inficiando factum pergat, veritati tormentis via pateſacienda eſt.

Cap. XXXVI.

SI vero ob interemptum recenti nece fœtum matri ex vberibus lac adhuc profluat, eius vbera emulgeri poſſunt. Igitur, cuius è papillis lac promanans diſtillârit, ſeipſa ſuomet ipſius indicio ἐναργῶς prodit, & hinc ex eculeo crimen fateri cogenda eſt.

1. Non tamen nos fugit, quòd naturalium indagatores rerum prodiderunt: Fieri quandoque, licet raro, vt fœmina, quæ grauida non ſit, neque etiam pepererit, lac habeat; ſuppreſſis menſibus ſcilicet. Per naturam enim lac tantum fœtus tum in vtero concluſi, tum in lucem editi nutriendi gratia in mammis generatur. Illo igitur diuerticulo ſi qua vti velit puella, per obſtetrices, alias ve harum rerum callidas matronas experientia fieri poteſt.

Veneficii indicia.

Cap. XXXVII.

SI, contra quem veneficii præſumptio eſt, venena mala coemiſſe, aut paſſim tractaſſe, conuictus ſit: & cum eo, qui veneno extinctus dicitur, inimicitias capitales geſſiſſe: aut ex morte hæreditatem, aliud ve commodum ſperaſſe: dignitatis prærogatiuam, officii, muneris ve ſucceſſionem expectaſſe, probari poſſit: aut veneficus ea morum leuitate ſit, vt, mercede pacta ſe conduci paſſum, probabiliter credatur: fit, vt hinc indicium ad quæſtiones enaſcatur: extra quam, ſi ſe eo veneno ad res minime malas, legibusque non prohibitas vſum & vti ſolitum ſæpius, liquido oſtenderit.

1. Sed & ſi quis malum emerit venenum, emptum tamen à ſe, coram magiſtratu, aut rectore ciuitatis, vel in iudicio negauerit: qui contra empti veneni poſſit conuinci (quo enecandus aut iam enectus quis perhibeatur) indicium hinc ſumi poteſt fidiculis quærendi hominis, quem in vſum venenum pararit.

2. Curandum autem eſt municipiorum magiſtratibus, conſulibus, præfectis & rectoribus vrbium, vt pharmacopœos aromatarios, ſeplaſiarios, aliosve, qui venena important, tractant, vænum exponunt, ad fidem dandam adigant, ne cui vllum venenum citra permiſſum indultumve ſuum diuendant.

Rapina, ſeu vi bonorum raptorum indicium.

Cap. XXXIIX.

SI, quem ea bona, quæ rapta dicuntur, detinere, poſſidere, aliisve vendidiſſe, aut tradidiſſe, aliave quauis ratione mala fide tractaſſe, conſtet: neque tamen is auctorem ſuum laudare velit: indicium raptorum bonorum contra ſe præbet, cum ignorantiam, bona rapta eſſe, amplius prætexere non poſſit, quod ea bona Domino contra fidem faciente legitimam probationis, bono titulo, bonaque fide ad ſe translata eſſe præ ſe tulerit, neque probarit.

Cap. XXXIX.

HVc accedit, qu otiens equites aut pedites publicas in cauponas frequentius diuerſantes, paſſim diſcurſitant, & in ſyluas proximas, aut loco minus tuta excurrunt, qui de ſtipendiis, negociationibus, annuisve cenſibus, ex quibus honeſte vitam tolerent, ſumptuumque onus ſuſtineant, docere non poſſint: hos malis artibus, præſertim vero ex rapto ac latrociniis victitare non leuis eſt ſuſpicio. Quod equidem diligenter in Conſtitutione de Pace publica, in Imperio Rom. communi omnium Ordinum auctoritate conſtituta atque erecta expreſſum denuo repetere nobis viſum eſt: in qua nominatim mandatum eſt omnibus magiſtratibus, vt incertis laribus ſedibusque vagantes, nullius profeſſionis, artificii, opificii homines, ocioſe degentes, vinculis conſtringant, eculeo ſubiiciant, & condignis afficiant ſuppliciis. Neque minimam curam habeant, vt Prouinciæ atque Vrbes validis mendicis & circumforaneis purgentur.

Indicia contra eos qui fures prædonesve ope conſilio iuuant: & eorum receptatoribus.

Cap. XL.

SI quis ſciens, mala fide ex rapta furtove ſublata re, partem portionemve paciſcatur, accipiat: aut ſi quis eorundem delictorum reos ſciens, ſuis impenſis, ſuoque periculo alat, receptet, hoſpitetur: atque etiam ſi quis res ab iis ſubtractas, vive aliis ereptas clam poſſideat, occultet, vendat, abalienet: aut ſi quis eiuſmodi perſonas in furtis, rapinis, ope conſilio iuuet, ſiue ſe ſocium (contra quam tales legibus contrariæ ineantur ſocietates) addicat, ſingulis caſibus facultas datur ad quæſtiones poſcendi eum, aduerſus quem hæc indicia militabunt.

1. Si quis è carceribus effugientes receptet, à quibus certior fiat, vbi & qua de cauſa captiui detenti fuerint: Itemque ſi quis iis ſit moribus, vt ab occultationibus reorum alienus eſſe non videatur, præſertim qui reorum cauſis aperte faueat: & inſcio magiſtratu captiui, pretio interueniente pro liberatione eius paciſcatur, & pretium ſibi vel numerari ſinat, aut pro eo fideiubeat: Hæc duo ſeu coniunctim, ſeu disiunctim appareant, vtroque caſu certa ſunt argumenta indubitataque indicia opem auxilium in crimine latum eſſe: ideoque iudices ad tormenta deſcendere poſſunt.

Incendii Indicia.

Cap. XLI.

S[illegible]de quo, quaſi incenderit, ſuſpicio ſit, vel eo nomine accuſetur: perſpiciendum eſt iudicanti, [illegible] reus eo ingenio, vt non abhorrere à tanto facinore exiſtimetur. Verum & hoc inquirendum, viſusne ſit paulo ante, quam incendium factum ſit, res ſeu materias ignem occultum diu fouentes, aut facile concipientes, velut picem, puluerem bombardicum, fomites, quibusve incendia excitari ſoleant, & incendiariis in vſu ſint, tractare: idoneum hoc indicium erit: Niſi tamen viuis & luce meridiana clarioribus rationibus demonſtrare poſſit, ſe ea materia vel re ad finem licitum, neque pœna dignum adhibuiſſe, aut deſtinaſſe: quo caſu immunis abito.

Proditionis Indicia.

Cap. XLII.

SI, qui proditionis inſimulatur, clam præter ſolitum & officium, non ſine vrgenti præſumptione, iis, quibus ſuam in prodendo operam locaſſe dicitur, adfuiſſe, adſtitiſſe, colloqui, conſpectus auditusve ſit, à quibus tamen ſe maxime alienum ſimulet: ſed & homini mala mens ineſſe appareat, à quo impelli potuiſſe credatur: hinc indicium ſufficiens ad torturam ſumi poteſt.

Furti Indicia.

Cap. XLIII.

CVm res furto ſublata apud delatum concipietur, vel extare, eiusque in poteſtate eſſe oſtendetur, quam vel integram, partemve eius apud ſe habuerit, vendiderit, donauerit, aut abalienarit: neque auctorem ſuum laudare, & venditorem nominare poſſit, velitve: is indicium furti contra ſe dat, quamdiu legitimum poſſeſſionis titulum, & bonam fidem, vel dominii adquiſiti modum, probare non poterit.

1. Pariter, ſi furtum, ad effringendum vel reſerandum paratis inſtrumentis, factum dicatur: & qui delatus eſt, ibi locorum, opportuno ad furtum tempore viſus, vel à ſuis domi deſideratus ſit: & effractoria eiusmodi inſtrumenta, quo genere furtum factum appareat, tractare viſus ſit, & tum etiam ſi de audacia hominis tale quid credendum videatur: hic eculeo ſubdi poteſt.

2. Si, cum furtum rei magnæ & precioſæ factum erit, is de quo ſuſpicio mota eſt, poſt commiſſum, maiores, quam per rem familiarem poſſit, ſumptus faciat, liberius licentioſiusque pecunias profundat; qui tamen ſubitæ prodigalitatis bonorumque incrementi idoneas edere cauſas nequeat: & tum maxime ſi à facinore per mores alienior eſſe non cenſeatur, indubitatum hoc contra talem indicium erit.

Magiæ indicia.

Cap. XLIV.

SI quis infelices maleficorum artes profiteatur: aut hominem incantationibus malisque carminibus ſe faſcinaturum aut læſurum minetur: & paulo poſt eueniat, vt is, cui minatus eſt, detrimenti quid acceperit: atque is, cui minatus eſt, cum magis, lamiis, ſortilegis verſetur, tum eiusmodi res, characteres, libros, ſchedas, ſigna habeat, verbaque carmen in ſe continentia effari, ritus & geſtus inſolitos exprimere ſoleat; quem itidem fama vulgi pro mago, & qui magia delectetur, eique adhæreſcat, collaudet, excuſet, ferat, hæc magiæ certa indicia ſunt, ad quæ ſubiici quæſtionibus delatus poſſit.

De quæſtionibus.

Cap. XLV.

IGitur cum præſumptiones, ſuſpiciones, indicia delicti, accuſatum non ancipiti probatione onerabunt, & à iudice pro plene probatis acceptabuntur: Vel, cum ad eorum probationem accuſator in iudicio admittetur, dies petenti condicenda eſt, qua, de accuſato, ſi legitime accuſator probauerit, delictum pertinaciter negante, quæſtiones habeantur.

Cap.

Digitized by Google

Cap. XLVI.

VErum priusquam accuſatus, ſeu id Iuſtitiæ officio, ſeu actore priuato exiſtente, tormentis ſubiiciatur: ante omnia, iudice ipſomet, duobusque ad minimum adſeſſoribus, & actuario præſentibus, de ſpontanea confeſſione, & cruciatu eculei vitando ſerio interpellandus eſt: Et tum iis poiſſimum verbis interrogationes concipiantur, quibus ad aperiendum delictum inducatur: Quod ſi ſuo marte commiſſa fateri nolit, neque circumſtantias omnes, quorumque ſibi conſcius eſt, & auctores, hortatores, ſocios, qua ſpe impulſus, aut quibus de cauſis delictum aggreſſus ſit, non indicarit, quæſtiones ſubſecuturas minitabuntur; ſin conſtanter neget, id, quibus rationibus & fundamentis faciat, prius audiendum, & ponderandum.

Innocentiæ aſſertio quomodo deducenda ſit ante quæſtiones: & quid deinceps agendum.

Cap. XLVII.

ERgo ſi accuſatus, antequam eculeo ſubiiciatur, falſo intentatum delictum conſtanter neget, quærendus eſt, qua ratione de innocentia ſua docere iudicem queat: inprimis: Numquid ſe, eo tempore ipſo, die, hora, quibus crimen admiſſum fertur, cum aliis honeſtis perſonis, in loco non ſuſpecto fuiſſe, oſtendere poſſit. Vnde liquido, quam longe abſuerit, quamque nihil horum in eum conueniat, apparere poſſit. Quod ſane absque præiudicio accuſatoris, reique commodo vllo fieri poteſt: quippe vſuuenire ſolet, ruſticiores atque etiam plus æquo meticuloſos ignorare innocentiæ ſuæ ſatis perite & prompte patrocinari, eamque pro magnitudine periculi viuis rationibus, velut ad oculum, demonſtrare. Quare ſi hiſce vel aliis ad rem pertinentibus argumentis ſe accuſatus purgarit: iudicis partium erit, de veritate purgationis, ipſius rei delati, vel agnatorum eius ſumptu quam ocyſſime inquirere: Aut, ſi ita cadat, teſtes, quos idem reus agnatiue eius ſiſtere habent, qui ea quæ iure exiguntur, præſtabunt, deponentes audire: quod quale ſit, ad cap. 62. reſeruabimus. Atque hæc quidem innocentiæ (quod fauorabilis legibusque amica ſit) probandæ & aſſerendæ per teſtes ratio, neque in carcere detento, neque agnatis depoſcentibus ſine magna & graui cauſa deneganda erit. Sin vero captiuus, aut eiusdem agnati per pauperiem, quia vix vitam tolerent, ſumptus ad teſtium productionem neceſſarios facerere nequeant; ne ſontibus effugium latebrasque egeſtas præbeat: vel etiam ad iniuſtas temerariasque delationes indefenſi inſontes damnentur, cautum eſt, vt ex publico impenſæ perſoluantur: & ſic iudex in cauſæ cognitione legitimo tramite pergat.

1. Ad cum ex inquiſitione vel teſtium depoſitione innocentia delati non apparuerit, ad indicia prius allata & probata torqueri tuto poterit, iudice & adſeſſoribus duobus cum actuario præſentibus: quorum hic in conſcribendis torti ex eculeo dictis atque confeſſionibus omnem adhibebit diligentiam: è quibus accuſatori, quantum eius intererit ſcire, denunciabitur, confeſſionumque exemplum, ſi petat, dabitur: neque per dolum quidquam cælabitur.

Quomodo ex iis, à quibus per tormentorum cruciatus aliquatenus maleficii exſculpta eſt confeſſio, veritas plene indagari poſſit: vbi de cæde primum agetur.

Cap. XLVIII.

IStum in modum quæſitus, cum aduerſum ſe per tormenta, maleficium fatebitur: eiusque confeſſio conſignabitur, hoc porro factu opus erit, vt ii, qui confitentem coram audiere, confeſſionis capita diſtincte (quod & poſt attingemus) & eo ordine, qui ad veritatis inueſtigationem commodiſſimus haberi poterit, è torto ſingillatim exquirent: velut, cum homicidium quis faſſus fuerit, interrogari debet: Quibus id de cauſis, qua die, hora, quo loci, quorum ope, conſilio, ſolusve, commiſerit: quorſum cadauer proiecerit: an terræ, & vbi mandarit: quo teli genere vſus ſit, cæſim punctimne vulnerarit, & qua corporis parte læſerit, confoderit, occiderit: quid occiſus litterarum, pecuniarum, rerumve pretioſarum ſecum habuerit: num cadauer ſpoliarit, & ſpolia quem in vſum conuerterit, ſeruarit, vænum dederit, donarit, abalienarit, cęlauerit. Qui omnes interrogationum modi non incommode furibus, prædonibus, latronibusque mutatis mutandis, vt fantur, proponi poſſunt.

Tortus ſi proditionem fateatur.

Cap. XLIX.

SI quæſitus fateatur proditionem, interrogari debet: A quo conductus ſit, quid quantumque eius rei nomine acceperit, aut accepturus eſſet mercedis, vbi locorum, quomodo & quando, quibus præſentibus, & inſtigantibus, quibusque de cauſis tale nn ſe ſuſceperit facinus.

Si veneficium quis fateatur.

Cap. L.

QVæſitus de veneficio, ſi commiſſum à ſe crimen, aut committendi criminis (vulgo intoxicationem appellitant) voluntatem ſibi fuiſſe fateatur: de iis circumſtantiis, nonnihil tamen pro indicis prudentia variatis, interrogari debet: quibus addi poterunt: vt, quo mali veneni genere vſus, quibus de cauſis veneno hominem extinxerit, aut extinguere voluerit: venenum vnde habuerit, deprompſerit, à quo emerit: quemque ſuaſorem, aut conductorem habuerit, indicet.

Qui in

Qui incendium fatebitur.

Cap. LI.

ECuleo ſubiectus ſi incendium fateatur, ex eo cognoſcendum erit, quæ ipſi cauſa fuerit, quo tempore incenderit, quos ſocios habeat: & hoc amplius; qua materia ignem iniecerit ſubieceritve: à quo, & vbi locorum eam coemerit materiam, numquis eum precio corruperit, promiſeritve, & quātum: quæque eiuſmodi erunt pro re nata quærenda.

Magiæ ſortilegiique reum quæ interrogari oporteat.

Cap. LII.

SI magus, ſortilegus, lamia, venefica, incantationes confiteatur, iiſdem de circumſtantiis, quæ iam ferè *vnicæ* indicatæ ſunt, interrogari poterit: Hæc vero peculiariter ſubiungenda: Quomodo, & quando, & quibus characteribus, ſignis, herbis, inotticinis, ſacrificiis, venenis, liquoribus, pulueribus, ſuffitibus, aliiſque rebus adhibitis incantarit: & ſi quæ defodiſſe humum, aut ſibi ſuppreſſe ex iis rebus excerit, quorum quidem in faſcinis vſus ſint, ea refodi & inueſtigari debent. Si vero ſortilegium dictis, verborumque conceptis formulis, diris, deuotionibus, cacodæmonis inuocationibus, ſuſurris, characteribus, aut aliis geſticulationibus ſe exercuiſſe oſtenderit, pio & caro videndum eſt iudici, eiuſmodine nocendi vires eæ res, facta, dicta habeant: vnaque exquirendum: Quo in magica arte magiſtro vſus, qua occaſione in conſortium magorum, illectus illectave ad ſabbatha perductus, pertractus, pertractave ſit; num & aliis, & quibus, & quomodo & quantum incantando nocuerit.

Interrogationum modos generales, pro varietate perſonarum, locorum, temporum attemperari debere, vt confeſſiones in tortura plene habeantur.

Cap. LIII.

QVæ hactenus in genere tradita & præſcripta ſunt, quemuis rerum non imperitum forenſium hominem (quales capitalibus iudiciis adhiberi ipſo in limine harum Sanctionum volumus) quid in negocio quæſtionum agi & ſuſcipi oporteat, docere poſſunt: & quid cauſa quælibet, confeſſione facta, exigat, vt factorum veritas eliciatur. Non enim, quod perquam ſcite Saluius Iulianus ſcripſit, omnes articuli ſingillatim aut Legibus, aut Senatusconſultis, (addamus & Conſtitutionibus) comprehendi poſſunt: ſed is qui iuriſdictioni præeſt, ad ſimilia procedere debet. Igitur cordati atque exercitati viri ſatis intelligent, quid maxime vrgendum ſit. Eiuſmodi enim ſi interrogetur, qui vere inſons eſt, nihil horum ne minimum quidem noſſe vel indicare poterit; quem intus conſcientia, foris vultus rectus, & dictorum factorumque ſuorum conſtantia abſoluet. Eo autem ordine, quo reus crimen enarrat, iiſdemque formalibus quæ vocant verbis, in conſignatione actuarius vtetur.

De inquiſitione indicatarum à reo circumſtantiarum habenda.

Cap. LIV.

IGitur, cum reus ad interrogationes propoſitas, ſeu tortus, ſeu vltroneus, conuenienter reſponderit: non prius adquieſcendum eſt iudici, neque nude fides habenda confeſſionibus, quam de ſingulis, ſaltem maioris momenti circumſtantiis, quas reus enumerarit, per inquiſitionem certior fiat; quouſque de facto dubitandi locus nullus ſuperſit: Conueniant, nimirum, necne, eorum, quibus notum fuit, delationes, cum rei confeſſionibus. Qui enim occaſionem & quid primum, ſecundum & amplius fuerit in maleficio, recenſere poteſt: (quod ex inquiſitione habita, ita ſe habere deprehendatur) quin ab eo crimen admiſſum ſit, aut adfuerit ad minimum ſocius: nemo prudens ambigere debet: præſertim ſi quis eas deducat circumſtantias, quas alios, qui præſentes non fuerint, ignorare neceſſum ſit.

Si confeſſiones falſæ confictæque ex inquiſitione appareant:

Cap. LV.

SI in inquiſitione habita circumſtantiæ ſecus ſe habere, & confictæ falſæque deprehendantur, obiurgabitur acriter eo nomine reus, neque ſolum ex mendacio nullum percipere commodum, ſed ne hoc quidem dum falſa pro veris narrat, impune ferre debet: Itaq; iam quęſtionibus acerbioribus percelli poterit, vt citra omnem fucum liquido veritatem ediſſerat. Non enim dolo caret, qui commentitiarum circumſtantiarum colore decipere iudices conatur: & cum mentiendo irritet animos iudicum, ſe magis & magis reum prodit, & è mala cauſam efficit peiorem: & ſuperuenientis inquiſitionis diligentia eo manifeſtius redarguitur atque conuincitur.

Ne quis de crimine quæſito circumſtantias verbis præiens enarret: ſed vt ſuis verbis ſuo marte eas reus edicat.

Cap. LVI.

HActenus explicatum eſt, quî reus, qui delictum (de quo tamen nondum liquido conſtet) per tormenta confitetur, de circumſtantiis ſingulis quærendus ſit: &, qua ratione, vt Sole meridiano clarius veritas facti eluceſcat, inquiſitio inſtituenda ſit. Quod equidem nonnunquam impediri contingit: & ipſi hac in re incautius agentes ſuis quaſi officiunt luminibus iudices: videlicet, cum reo, imprudenter ſane, in interrogationibus aliquas ſuggerunt ex opinione ſua & ingenio circumſtantias, &

 tale, ſi

ille, ſi ita ſibi prodeſſe putet, mox iis adnuat. Talia igitur fieri ſerio vetamus: & potius eſto, vt ad eum, quem commonſtrauimus, modum, ante & in quæſtionibus, & poſt quæſitiones, reum explorent & expiſcentur: qua nec tutior neque commodior ratio hactenus excogitata aut tradita eſt.

1. Quam primum autem à quæſtionum doloribus quieuerit, viresque refecerit, reus, è carceris latebris, in lucem & locum liberiorem, vnde tamen elabi non poſſit, quem in vſum commoda cubicula & conclauia haberi debent, altero poſt tertiove die, dum recenti adhuc memoria confeſſiones recolat, educi, & coram iudice capitali duobusque adſeſſoribus ſiſti debet: in quorum præſentia ea quæ ante confeſſus fuerat verbotim, repetentur ab actuario. Quo facto, citra minas, vim, metum, vincula, ciuilibus & mitioribus verbis interrogabitur denuo de admiſſis: & tum ſi quæ reuocabit, aut fatebitur, vel rectius explicabit, vel ante minus recte dicta emendabit, ea omnia conſignabuntur.

Tortus ſi confeßiones reuocet.

Cap. LVII.

QVod ſi reuocet, quæ prius faſſus erat, contra quem indicia probata (baſis & fundamentum tormentorum) militent: is in vincula denuo reducatur: & quod ſecundum torqueatur, de ſe tantum, non alio, queratur. Cæterum, ſi quas graues reuocationis ſuæ cauſas tortus in medium afferet, velut, cum ad eiusmodi confeſſionem errore magno, quem nunc demum agnouerit, aut ſæuitia carnificis ſe inductum, dixerit: eæ cauſæ à iudice examinandæ ſunt: præſertim ſi quæ ſui erroris, crudelitatisve adhibitæ, argumenta declarabit, pondus habebunt, audiendus erit.

Tormentis qui modus adhibendus

Cap. LVIII.

QVæſtio, res dira, corporibus hominum admodum noxia, & quandoque lethalis: cui & mors ipſa prope præponenda, quod dolor, vt ait Mimus, etiam innocentes mentiri cogat: mori autem vir bonus & pius centies, quam mentiri ſemel, & mentiendo peccare, & peccando Deum offendere malit. Eoque miſerior iudicum conditio eſt, quorum ignorantia plerunque calamitas eſt innocentium quibus conſectanea multa in medium attulit ſanctiſſimus priſcæ Eccleſiæ Antiſtes & Doctor, AVR. AVGVSTINVS magno illo opere, quod de Ciuitate DEI inſcripſit, & poſteritati pie euoluendum reliquit. Qua de cauſa, modum quæſtionis (quam vere Tarquinii Superbi, aut Mezentii, vel Phalaridis, alteriusve immanioris tyranni inuentum non immerito credimus, quo tamen recte vti in loco nihil prohibet) magis eſt, iudicem arbitrari oportere: qui ſedulam operam nauabit, vt, quantum perſonarum ætas, ſexus, vires, conditio, & ratio ipſa permiſerit, tormenta attemperet, ſæpius, rarius, remiſſius, intentius, habeat: quod vel innocentiæ vel ſupplicio torti ſalui permanere debeant. Neque iis, quæ mediis profundent rei cruciatibus, credet: ſed iis demum, quæ recens quæſtionibus exempti indicabunt & confitebuntur, perſcribenturque; tanquam ea quæ momentum ad veritatis inveſtigationem ſint allatura.

Vulneratus quemadmodum torqueatur.

Cap. LIX.

ACcuſatus, ſi periculum ſit, ne inter vel poſt tormenta ob vulnera exſpiret, ea arte torquendus eſt, ne quid damni accipiat. Eadem pene ratio prægnantis mulieris: de qua ne quæſtio habeatur, obſeruatum à ſe magnus Vlpianus memoriæ prodidit, ne calamitas ſcilicet matris ei, qui in ventre eſt, noceret.

Materia quæſtionum epilogus.

Cap. LX.

QVandoquidem quæſtioni fidem non ſemper, nec tamen nunquam habendam, Conſtitutionibus Principum declaratur: quod res ſit fragilis & periculoſa, & quæ veritatem tam propter patientiam, aut potius duritiam, quam impatientiam quorundam fallat: vti & diſertiſſimus Cicero, & poſt eum Fabius, & hos ſecutum Rhetorum vulgus, recte monuere: Nimirum, quando confeſſioni per tormenta factæ ſtandum ſit, magnæ opus eſſe dexteritatis; & maturæ prudentiæ, cum animaduertere, tum declarare. Itaque cum vel teſtes idonei, vel apertiſsima documenta cognoſcentis religionem inſtruere poterunt, eculeus, non aliter, quam dictum ſupra eſt, expedietur. Vt cum poſtea torti confeſsioni inquiſitio inſtituta reſponderit (præſertim cum vtrobique eæ circumſtantiæ indicabuntur, præter quas tale quod facinus committi non potuerit, quasve nemo alius niſi criminis conſcius aperire poſsit) tunc firma fides confeſsioni tuto adhibeatur: & hinc de pœnæ genere deliberatio exoriatur: quod fuſius cap. 104. perſequemur.

Si, qui ad idonea tortus eſt indicia, innocens deprehendatur, neque conuinci de crimine intentato poßit.

Cap. LXI.

CVm vero accuſatus, ad indicia legitima, (quibus habitis quæſtiones haberi permittunt iura) in carcerem coniectus, neque accuſatoris probatione, neque à ſe confeſsione extorta criminis intentati coargui poſsit: nullam neq; iudex, neq; actor, qui ordinariis & iure conceſsis modis ac mediis veritatem inueſtigare, nec aliud quærentes, inſtiterunt, pœnam incurrunt: quod indicia probata cauſam tot

ſam torturæ dederint. Nam hoc ſanctiſſimæ leges exigunt, vt non ſolum crimine ipſo, ſed & ſuſpicione criminis, vnde indicia deſumuntur, carere, ſibi parentes, oportere iudicent: Et olim idem de ſuis Romanæ monarchiæ fundator reſponderit. Igitur ne moribus quidem quiſquam talis eſſe debet, vt non alienus à maleficio eſſe videatur: hocque potiſſimum pacto ſe traducat, & famam ſuam, quæ vita nobis commendatior chariorque eſſe debet, falſa criminis ſimulatione inconſulto lædat: vnde merito inter bonos ſuggillari poſſit. Commiſit enim illud, cuius cauſa non iniuria quæſtionibus ſubditus eſt: licet puniri, deprehenſa ſimulatione, non debeat. Porro, ſi ita eueniat, ſi ſumptus accuſator imputabit: æque accuſatus & tortus ex ſuo alimenta ſua exſoluet, & carceris ſqualorem, quæſtionumque dolores æqua mente feret: iudex autem ex publico, quæſtionum impenſas, lictorum ſportulas, tortoris mercedem, & quidquid ex ea cauſa impenſum eſt, depromet. Si vero iudices, contra Legum Imperialium ſanctiones, quæſtionibus ſæuiant; ii, qui iniuſte torſiſſe probabuntur, in pœnam (ſyndicatus) incident: Atque pro ratione crudelitatis ſuæ puniti, inique torto de damno & doloribus ſatisfacient: quo nomine conueniri apud ſuperiorem ſuum iudicem poſſunt.

Accuſatorem probare volentem audiendum eſſe.

Cap. LXII.

QVia actori omni iure probatio incumbit, reus vero, quantumuis nihil præſtet, abſoluatur: accuſator ad probationem criminis, accuſato nihil confitente, (modo aliud nihil prohibeat) vtique admittendus eſt, ſi id poſtulet; & audiendus, quouſque ſolemnia accuſationis perficiat.

Si teſtes ignoti producantur.

Cap. LXIII.

TEſtes quos reus, neque de auditu, neque viſu, notitiave quamuis leuiſſima, agnoſcit, ſi repellat, atque contra eos excipiat: tum neque iurare neque deponere admittentur: Niſi tamen actor, teſtes & exceptione maiores, & à calumnia alienos; & teſtimonium non impedire, quod eos reus non norit, probauerit.

De pretio corruptis teſtibus.

Cap. LXIV.

SI quis teſtes, pecuniis corruptos, aut pollicitis ad teſtimonium illectos, liquidis probationibus oſtenderit, ii teſtes omni iure reprobantur: qui quidem, tantum abeſt vt audiantur, vt etiam competenter ſint puniendi.

Quibus de rebus teſtes deponere debeant.

Cap. LXV.

TEſtes iuriſiurādi religione arctati de eo quod ipſimet in re præſentes viderunt, & per cauſas ſciunt, non opinantes, deponent: ſuæque ſcientiæ cauſas idoneas exponent. Si quid ex vulgi fama auditum proferent, pro legitimo teſtimonio non habebitur, neque recipietur.

Teſtes idonei qui dicantur.

Cap. LXVI.

IDonei teſtes ſunt, qui ſine exceptione legibus fundata reprobari non poſſunt: nec à iure repelluntur.

Idoneum teſtimonium quod ſit.

Cap. LXVII.

SI duobus ad minimum, tribusve idoneis fideque dignis, & omni exceptione maioribus teſtibus; qui de crimine deponunt, admiſſum probetur, & ſic accuſatus conuincatur: de eo facto, pro qualitate eius ſententia ferri, publicari, & executioni mandari debet.

De falſis teſtibus.

Cap. LXVIII.

QVicunque falſis & ſubdolis atteſtationibus ſeu depoſitionibus ſuis quemquam malitioſe onerarint, ſiue taliter prægrauatus ſupplicium ſuſtinuerit, ſeu non: eos teſtes ad vindictam iuſta poſcit criminis intentati talio.

Si reus de crimine conuictus, id confiteri nolit.

Cap. LXIX.

REo, à plena & indubitata probatione confiteri delictum recuſanti, demonſtrare oportet, iudicem pro conuicto eum habere: eo id conſilio, vt vel hac ratione ad confeſſionem promoueatur: Plane, ſine tormentis, atque etiam tormentorum repetitione, de crimine ſatis ſuperque conuictum, licet nihil fateatur, vltima condemnari ſententia, nihil vetat.

De productione & examinatione teſtium.

Cap. LXX.

QVia vero teſtimonia, ad quæ quis vltimo affici ſupplicio poſſit, liquidiſſima nec non apertiſſima eſſe debeant: Conſtituimus, vt, quoties certum quidem maleficium, incertus tamen auctor fuerit, (quod fit, cum is qui defertur, id inficiatur, neque ad interrogata reſpondet) accuſator, qui cœptæ accuſationis curſum perficere deſiderat, &, accuſatum, ſe conuicturum offert, accuſationis ſuæ capita, quæ probare volet, bono ordine conſignari curet, conſignata iudici inſinuet, teſtiumque, quos audiri neceſſum erit, nomina exprimat, & vbi domicilium habeant. Hoc enim commodius examinandis teſtibus, & qua fieri poterit induſtria celeritateque teſtimoniis audiendis, commiſſarii dati vel deputati operam ſuam nauabunt.

Quod ſit officium eorum, qui ex iudicii corpore ſiue collegio delecti depoſitiones teſtium audiunt.

Cap. LXXI.

CVm in iudicio capitali tales perſonæ eſſe debeant, quæ ad audiendos & examinandos teſtes idoneæ ſint: Iudex vna cum duobus ex eorum numero, quos ad hoc negocium deſumet, quos ve ordo tanget, aut neceſſitas poſtularit, adiunctoque ſibi ſcriba, depoſitiones, non ſecus quam in ciuilibus cauſis obſeruari ſolet, iiſdem adhibitis ſolemnibus, cum attentione audient: vbi quidem diligentiæ erit iudicantis explorare: ſitne quis teſtium in depoſitione inconſtantior: qui vel in ſubſtantia rei, vel qualitatibus, & accidentibus à ſemetipſo vel aliis diſcrepet: ſiue etiam in teſtis motibus, ſermone animiq; motibus perſpicere quidquam poſſit, quod notaſſe ad rem faciat, eaq; conſignari mandabit.

De audiendis teſtibus extra territorium.

¶ Cap. LXXII.

SI quod vero tribunal capitale homines examinandis teſtibus aptos non habuerit; hoc diſcutiendum neceſſario incidit, quod iure communi cautum nouimus: Ne extra eos, qui iudicium conſtituunt, quiſquam commiſſarius audiendis teſtibus deſtinetur. Igitur, ne cui iniuria fiat, aut præiudicio temere prægrauetur: quod pronum adeo eſt, ſi debita teſtimoniis recipiendis datis & deputatis examinatoribus deſit dexteritas & exercitatio, in qua maximum ſæpe rei periculum, immo totius negotii cardo verſatur: Ideo ſancimus, & iſtam animi noſtri ſententiam declaramus; vt, vbicunque eiuſmodi hominum penuria erit, capita accuſationis, prout paulo ante dictum, inſinuata, iudex & quatuor adſeſſores, peculiarem negocii curam gerentes, citra partium ſumptus ſuperiori ſuo magiſtratui vel principi transmittant: ad quem de iis ſimul, quæ ad rem ſpectare cognouerint, referent. Atque ille magiſtratus interpellatus idoneas examinandis teſtibus perſonas, quas quidem ex eo iudicio, in quo accuſatio pendet, non eſſe nihil prohibet, conſulto deſignabit, quo ſuccurratur ei, qui teſtes ad probandam intentionem producere poteſt: Et eas perſonas literis mutui paſſus, quas vocant, necnon iis, quibus legitime poſſunt compelli teſtes inuiti teſtimonium ferre, ſi ita opus fuerit, & litigator deſideret, idem ille magiſtratus inſtruet; qui hoc amplius curabit, vt negotium rite expediatur: vsque adeo, vt ſi quid caſibus incidentibus dubiis minus nouerit, quid iuris ſit, Togatos, viros legum conſultiſſimos adeat; quo teſtes eum ad modum audiantur, quem iura dictant; & vt omnia ſine præiudicio partium peragantur, cauebit.

De publicatione teſtimoniorum ſiue Rotuli, quod vocant.

Cap. LXXIII.

IGitur cum teſtimonia audita ſint, hunc in modum publicari debent: vt ſi ea teſtimonia à perſonis è corpore iudicii capitalis aptis & delectis audita & recepta ſint, iudex publicationi diem certum conſtituat: quibus ſi quis contradicere, vel contra eadem excipere in ſcriptis velit, poteſtatem habeat, vt iam declarare aggredimur.

1. At, cum audiendis teſtimoniis teſtiumque depoſitionibus recipiendis nemo è iudicii collegio idoneus eſſet, ſi teſtimonia per commiſſarios audita fuerint: vel adſeſſores eius iudicii non in eodem loco, oppido, communitate, caſtro, domicilia habuerint, ad quos conuocandos ſumptum fieri oporteret, multumque temporis in ea re inſumeretur, præſertim, cum eorum conuocatio ad ſingulos actus neque neceſſaria neque commoda ſit, vt dilationes ſumptusque inutiles vitentur: Mandamus & ſancimus, hoc caſu, eos commiſſarios hunc in ſuo munere obeundo ordinem, quem ſequentibus præſcribimus, obſeruare debere.

2. Primum, Dati commiſſarii & teſtimoniorum auditores diem partibus nominabunt, qua teſtimonia publicent: & ad conſtitutam publicationi diem exempla (copias appellant) teſtimoniorum pro tolerabili deſcriptionis pretio partibus offerant: deinde, tantum temporis concedant, quantum cauſæ magnitudo & neceſſitas ipſa poſtularit, quo omnia ad eos quorum intereſt, inprimis ad reum deferri, eiq; denunciari, cuius res agitur, commode poſſint: neque enim à reo ii, quorum patrocinio vtitur, arceri debent. Poſthæc vnaquæq; partiū, ſi quid aduerſum teſtimonia proferre habeat, de eo ad teſtimoniorum auditores ad diem, quem iidem pro cauſæ qualitate breuiorem, aut longiorem præfigent (ita tamen, vt nullum interſtitium longius admittant, neque nimis feſtinent) in ſcriptis duplici exemplo exhibitis referet: quorum alterum ſibi auditores aſſeruabunt: alterum aduerſariis exhibebitur, vt exceptiones ſi quas habent opponant.

3. Deni-

3. Denique ſi quid ſit, quod contra teſtes, perſonas, vel dicta eorum excipere partes poſſunt, viciſſim duo exempla eius ſcripti ad diem, quem teſtimoniorum auditores conſtituere, offerent: vt tamen neutri partium amplius quam duabus vicibus, quibus fundamenta ſua, defenſionesque (ne in infinitum inutilibus diſputationibus negocium, quod breuibus expedire queat, extrahatur) in medium afferent, inque cauſa concludent, agendi facultas detur. Niſi forte iuſtis & magnis de cauſis aliud neceſſarium iudicent commiſſarii: neq; aliter cauſam enodari poſſe videant, tertia vice ſcriptum ſuum (omni vlteriore diſceptatione excluſa) ſine tamen mora longiore exhibere concedant. Itaque cum ad hunc modum à nobis demonſtratum, teſtimonia audita, & publicata, itemque obiecta, quæ potuere, fuerint, & in cauſa concluſum erit: commiſſarius, vel teſtimoniorum auditor magiſtratui, à quo ſibi hanc prouinciam impoſitam agnoſcit, acta omnia ocyus transmittet, & magiſtratus ad iudicem, qui rebus capitalibus præeſt, reumque in vinculis detinet, eadem acta, & quæ fieri debere ſtatuet, quamprimum remittet.

Si teſtimoniis innocentiam ſuam probare reus velit.

Cap. LXXIV.

ACcuſatus contra, ſi teſtimonia aut probationes exhibere vel deducere velit, quibus aut excuſetur ab intentato crimine, aut purgetur, ne peior rei quam actoris conditio eſſe dicatur: ſi alicuius momenti futuras iudex præuiderit, aut alias è re eſſe, teſtimonia non repudiari, & defenſiones audiri exiſtimauerit, non alia ratione id fiet, quam ſuperius in teſtimoniis ab accuſatore adductis oſtenſum eſt, & poſtea, vbi de innocentiæ probatione pleniore manu agetur, cap. 151. & aliquot ſequentibus capitibus fuſius explicabitur.

Cuius ſit in teſtes euocatos ſumptum facere.

Cap. LXXV.

QVi in cauſa capitali teſtes euocat, (quod ſane non temere faciendum, & de iis accipiendum, qui ad inueſtigationem vel criminis aut innocentiæ neceſſarii erunt) is teſtibus ſingulis, qui quidem pedites erunt, & pedites iter facere ſolent, in dies ſingulos, quamdiu teſtimonii ferendi cauſa à rebus ſuis abſunt, numulos cruciatos non minus octo, aut pretium æquiualens (mutant enim numiſmata pro regionum varietate) numerabit: idque ne cui officium ſuum damno aut oneri ſit. Quid vero ſi quis nobiles, illuſtres, aut clariſſimas perſonas ad ferendum teſtimonium euocet? quid ſi magnā teſtium multitudinem, qua non adeo opus ſit, euocet? Ea de re commiſſarii, ex viri boni arbitrio quod iuſtum æquum erit, ſtatuent; & ex numero teſtium, quot volent, reſecabunt.

Teſtes in ius ſaluo conductu dato, non vocandos.

Cap. LXXVI.

NVlli partium aut teſtium à iudicibus aut commiſſariis (quod in iure nemini iniuria exſpectandā aut metuenda ſit) ſaluus conductus concedendus eſt. Niſi tum, cum vis ab extero aut potenti aduerſario metuenda erit, recte ſaluus conductus, aut quam appellant, ſalua guardia elargiendā erit.

Ne mora longa in proceſſu toto interponatur.

Cap. LXXVII.

SVmptuum præter neceſſitatem effugiendorum cauſa, neve fruſtra tempus teratur, ſed melioribus aliisque cauſis ſeruetur, Conſtituimus, vt in cauſis capitalibus, eum ad modum, quem Leges definiunt, mature progrediantur iudices: ne qua dolo aut culpa eorum mora fiat.

De conſtitutione diei, qua de crimine cognoſcatur ac decidatur.

Cap. LXXVIII.

ACcuſator, ſi ad confeſſionem à reo factam, aut plenam abſolutamque per teſtimonia deductam probationem, & in cauſa concluſionem, capitalem reo diem conſtitui petat, eius deſiderio iudex deeſſe non debet, atque omnino diem condicet. Quod ſi accuſator hoc nolit petere, ad ipſius rei (qui vel abſoluendus vel condemnandus eſt) petitionem, dies conſtituetur Ex officio.

Vt reo dies capitalis denuncietur.

Cap. LXXIX.

EI, aduerſus quem ad accuſatoris petitionem ſententia vltima ferenda eſt, triduo ante denunciari oportet, vt tempeſtiue commiſſa ſua, quibus tum *Deum Iehouam* conditorem & benefactorem, tum homines proximos ſuos grauiter offendit & læſit, ſerio lugeat, deprecetur, toto pectore reſipiſcat, & ad *Dominum*, qui *multus eſt ad ignoſcendum*, ſeſe conuertat: nec puniendo, vera pœnitentia præparato, ſi ſacræ Euchariſtiæ particeps fieri efflagitet, deneganda eſt, ſed omnino ei hoc officii deberi pietatis cauſa volumus. Quæ vt rectius perficiantur, & æterna hominis ſalus diligentiſſime curetur, ad eundem adducantur, à quibus conſternata illius conſcientia diuinis ſolatiis erigatur, corroboretur & confirmetur, nec non de Chriſti Soteris & Mediatoris erga reſipiſcentes clementia abunde inſtruatur: Simul ac cauendum, ne reus mortis meditationibus occupatus cibo potuve ſeſe oneret, quibus ratio obruta, iſtius vitæ muniis, ne dicam pietati, rite vacare nequit.

Iudicum conuocatio.

Cap. XXC.

QVoties cauſa capitalis definitione decidenda eſt,cuncti,qui è corpore iudicii ſunt, pro more,quibusque locis bene recepto,per viatorem publicum,aut campanæ ſigno, conuocari debent; neque eorum vlli ſine cauſa legitima abſuiſſe,impune erit.

Iudicum ante diem ferendæ ſententiæ conſultatio quæ ſit.

Cap. XXCI.

DEbebunt etiam iudices,præparationis loco,ante ſententiæ capitalis definitionem, ſibi acta recitari curare: & ante bene cognitis ac perponderatis,quæ ad cauſam faciunt,momentis & circumſtantiis omnibus, quid decidendum ſit, ſententiarum collatione facta, deliberabunt. Si quis oritur ſcrupulus;Prudentes,vel alios(vt in calce harum Legum monebimus) de iure conſulent. Si quid decreuerint, adſcribi actis curabunt. Sic enim ſibi peroptime viam ad ipſam ſententiam capitali die ferendam muniunt: vt cum ea poſt aduenerit, ſine ambagibus & mora vlla ſententiam confirmare atque publicare poſſint.

De ſolemni Iudicum conſeſſu, & ſigno conuocationis dando.

Cap. XXCII.

DIe capitali, cum hora eſt,ſignum tuba, ære, vel campana, vt fieri aſſolet, dandum eſt: iudex autem & adſeſſores in prætorio ſeu curia,aut aula iudicii, præſentes adeſſe mature debent: quare conſuetudine,iudicis mandatu,ordine conſideant: & ipſe iudex pedum iudiciale, gladiumve vagina exertum,pro regionis cuiusque more non illaudato,erectum dextra teneat,debitamque præ ſe ferens auctoritatem,præſideat iudicio tantiſper,donec,quæ ad actum requiruntur,omnia rite peracta transacta ſint.

Harum capitalium noſtrarum ſacrique Rom. Imperii ſanctionum codicem in medium proponi in iudicio debere: nec non partibus ipſis, ea quæ ſcire debent, aperienda eſſe.

Cap. XXCIII.

MAndamus, vt in omnibus, quæ criminum delictorumque pœnas concernunt, iudiciis harum ſanctionum capitalium Volumen, in conſpectu propoſitum ſibi iudices & adſeſſores, dum iudicant, religioſe verſent:vt hinc agendi modum accipiant, & nihil diuerſum à noſtris Conſtitutionibus dicant,faciant. Tum etiam partibus,cum edoceri de aliqua re petent,quantum neceſſitas poſtulabit,iudices explicent,ne per imperitiam ineptas forte inſtituant accuſationes,aut ordine inuerſo contra præſcriptum harum legum agant,vel iniuriam cui inferant: quod omnibus modis anticipandum præcidendumque ducimus. Danda autem ſunt partibus ea capita huius Codicis deſcripta tolerabili pretio,ſi quæ erunt,quorũ pleniorem conſiderationem & intellectum pro ſui informatione requirent.

Quomodo iudex de iudicio recte conſtituto quærat.

Cap. XXCIV.

POſtquam ita in iudicio conſeſſum erit, ſingulos adſeſſores iudex in hæc compellans verba interrogat: LVCI, SEMPRONI, ex te ſcire & cognoſcere iura me volunt, iuſtumne & ſufficientem hunc adſeſſorum, qui adſunt,numerum eſſe,à quo capitalis ſententia in CAIVM feratur, ex animo credas? Vbi ergo non minus ſeptem adſeſſorum,collegarum,conſiliariorum,ſenatorum, ſcabinorum (quos variis nominibus appellant) aut octo aderunt, ſinguli, vt ex ſerie compellabuntur, respondebunt: CLARISS. IVDEX: Hoc iudicium,vt nuncupaſti,quo de crimine CAII vltimo ſupplicio coherendo agatur, ad præſcriptum SANCTIONVM à KARVLO V. IMP. PP. AVG. & S. Roman. Imp. Ordinibus latarum,recte conſideri & concelebrari.

Si reus publice in numellis aut compedibus exhibeatur.

Cap. XXCV.

CVm iam contra reum condemnatoria ſententia lata eſt: ſi qua locorum id moris ſit, vt ante executionem puniendus aliquot diebus vel horis, compedibus vinctus, aut numellis collo inſerto publice in foro vel ante templum aut alio loco,quo frequens it vulgus,oſtendi & produci ſoleat,iſtam conſuetudinem ſublatam nolumus.

Vt reus in iudicio ſiſtatur.

Cap. XXCVI.

HInc per iuſtitiæ adminiſtrum,carnificem, lictorem aut apparitorem, madet iudex reum ligatum in iudicio ſiſti.

De diffamatione reorum.

Cap. XXCVII.

IN diffamatione inſtituenda ea ad poſtulata accuſatoris obſeruari præcipimus, quæ hactenus ſeruari in quibusque iudiciis ſolita ſunt. Cum autem accuſator, quia accuſati fama de eo crimine non

laboret,

laboret, eremodicio facto accuſationem perſequi nolit, & contra, reus ſibi ius dici, ſeque abſoluto ſibi regreſſum dari aduerſus accuſatorem deſideret, eo caſu diffamatione opus non erit.

De Procuratoribus & defenſoribus vtriq; partium dandis.

Cap. XXCIIX.

QVia neminem cauſa non prius legitime diſcuſſa atque cognita damnari vel abſolui fas & ius eſt: tam accuſatori quàm reo, ſi nominatim petant, huic defenſor, illi procurator è iudicum numero concedi & deſignari debent. Et qui dantur, omnem operam & ſtudium in hoc collocabunt, vt quod iuſtum erit, quantum & de facti controuerſi veritate illis conſtabit, & iuris ſcientia poterunt, ante omnia ſecundum præſcriptum capitalium noſtrarum Conſtitutionum tam agant accuſando, quam excipiendo defendant: neque dolo malo malitiave ſcientes volentes ius calumnientur, perſonas criminentur: hocque pacto, quo minus recte de delicto ſtatuatur, impediant, animosque iudicum peruertant, & in tranſuerſum quouis colore rapiant. Quamobrem eos iudex ſacramenti religione ad officium adiget: neque in conſeſſum eo tempore, quo ſententiæ rogantur, admittet: quo iudex cum reliquis adſeſſoribus ſuis libere in cauſa dicat ſententiam. Integrum autem eſt & actori & reo, vel ex adſeſſoribus electos, vel perſonas extra iudicium conſtitutas, cauſæ ſuæ procuratores vel patronos, à quibus defendantur, dare: quin ne hoc quidem prohibemus, vt ſi id malint, ſuam ipſorummet cauſam agant, ſibi patrocinentur. Qui vero extra numerum adſeſſorum offeretur: hunc iudex prius iureiurando adſtringet, eadem fide verſandi in cauſa, qua patronum ex adſeſſorum numero debere nunc commemoratum eſt.

1. Porro, ad ſequentis capitis, quod accuſationis formulam continet, faciliorem intellectum ſpectat, vt vbi Titii nomen, actor; vbi Caii, reus; vbi delictum, genus pro ſpecia dicetur; nomen maleficii expreſſe, verbi gratia, homicidii, aſſaſinii, furti, incendii, &c. alteriusve, de quo quæſtio eſt, verborum compendio accipiatur & intelligatur: idque Procuratores obſeruare meminerint. Neque hic ſilentio à nobis prætereundum eſt, vt in accuſatione ex officio, libellus edatur; & inſcribatur: Accuſatio ex officio.

Petitio Procuratoris, qui ex officio, vel ab accuſatore datus, accuſat.

Cap. XXCIX.

CLariſſ. Iudex, Titius accuſat Caium, in iudicio præſentem, delicti, quod (latrocinando, incendendo, incantando, &c.) commiſit: prout iam ante accuſatio in iudicium deducta & ventilata eſt: ſimulque petit, vt in ea, probationibus indubitatis confirmata, non aliter, quam ex Karuli V. Imper. Auguſt. ſacrique Rom. Imper. Ordinum Conſtitutionibus laudatiſſimis, & forenſi vſu frequentatis, ius in conſimilibus criminibus antehac dictum eſt, & dici debuit, pro prudentia tua ſtatuas: vt maleficium, conuicto reo, probatum, vltima ſententia tua ex iuſtitiæ debito ſeuere plectatur, & hinc delinquendo alii deterreantur: & omnia in ea re fiant, vti leges iudiciorumque ordo poſtulat.

1. Si vero Procurator accuſationem ſuam & petitionem coràm effari non poſſit, tunc in ſcripta relatam, apud iudicium inſinuare poteſt, his præfatis: Clariſſime Iudex, peto, vt quæ accuſatoris nomine accuſationis capita cum adnexa petitione offero, ea ab auctuario ex hac ipſa ſcheda, quam inſinuo, publice recitentur.

Quid reus petere & agere per defenſorem ſuum poſſit.

Cap. XC.

CVm iam maleficium reus libere & conſtanter confeſſus eſt, aut viuis probationibus conuictus erit (quæ quidem quo ſe modo habeant, ſatis, niſi fallimur, ſuperius indicatum eſt) & nihil aliud ſibi ſupereſſe videbit, quàm vt ad extremam recurrens anchoram, iudicis clementiam imploret, ad quam vt patronus confugiat, atque animum iudicis ad eam, qua poteſt ratione, permoueat, petet, petique curabit.

1. Sin vero maleficium non ita atrox ſe admiſiſſe aſſerat, vel inficietur nonnulla: aut ſi factum quidem fateatur, exceptione tamen eiuſmodi ſeſe tueatur, cuius beneficio liberatus ſupplicio, reatui eximi, & leui pœna defungi ſe poſſe ſperet: hunc in modum verbis conceptis apud iudicem per patronum agere poterit: Clariſſ. Iudex, Caius contra accuſationem Titii, qua hoc vel illud ei delictum intentatur, repetendo excipit, quæ ante excepit, & vera eſſe liquido probauit: inſtanterque petit, vt tam de accuſatione quam exceptione, exactis, quæ in iudicium deducta ſunt, ſecundum capitales Karuli V. Imp. PP. Aug. ſacratiſſimique Imp. ſanctiones nunquam ſatis laudatas, iure & æqua lance diſpicias: vt eius innocentia comperta, & manifeſta facta, ſententia tua reatui exemptus abſoluatur: & Titius iniuſtus accuſator in impenſas omneque damnum, Caio, quanti eius intereſt, captum, tormentis ſubiectum, diffamatumque non fuiſſe, ante exitum huius iudicii, ea forma & modo, quem eædem Sanctiones optime definiunt, damnetur.

2. Vt vero defenſor à reo datus hanc exceptionis formulam petitionemq; abſolutionis coram iudicio (receſſando) eloqui non poſſit, vel id moris non ſit, in ſcripta redactam inſinuans, iudicem compellabit: Clariſſ. Iudex, Caii rei exceptionem atque petitionem, ex ſcheda à me hic oblata, palàm à ſcriba recitari deſidero. Hinc iudicis partium eſt, ad deſideria patroni, ſchedas iudicio oblatas prælegi curare.

Digitized by Google

Si reus quod ante confeſſus erat & ratificauit delictum, ad extremum reuocet.

Cap. xci.

SI reus quod ante quidem conſtanter & libere confeſſus erat crimen, indicto capitali ſententiæ ferendæ die, dolo, qui nulli prodeſſe debet, reuocet atque inficietur: contra, iudex ex inquiſitione habita ab eo admiſſum, omnibus circumſtantiis congruentibus, deprehenderit: & hoc tantum à reo quæri animaduerterit, vt differat diem, impediatque executionis proceſſum: Huic malo competens afferentes remedium, conſtituimus, vt iudex eos adſeſſores (quibus cum tam confeſſiones tormentis excuſſas, quàm liberas & citra vim factas, & à reo libera voce confirmatas ratificatasque audiuit) iureiurando adactos publice in iudicio interroget: rectene à reo confeſſiones altera vice editas, & nunc in iudicio recitatas, audierint? Quod ſi illi rem ita habere adnuent: iudex, quid iure de reo ad extremum reuocante maleficium fieri debeat, & quam pœnam maleficium mereatur, Legum peritiſſimos viros, ſuperioresve ſuos, conſulet. Quod cum obſeruabitur, ii adſeſſores non amplius teſtium loco habebuntur, ſed vt coniudices adhiberi, nec vllo modo à confeſſis excludi poterunt.

Quomodo Iudices, Adſeſſores, & qui iudicio præſunt, poſt accuſationem & exceptionem in medium allatas, factamq; in cauſa concluſionem ad ſententiam ferendam pergere debeant, quidq; iudex ex adſeſſoribus quærat.

Cap. xcii.

AGitatis iudicio accuſationis & exceptionis probationibus, factaque cauſæ concluſione, iudex, adſeſſores, & qui ſuffragii ius habent, acta diligentiſſime viſa examinent & ponderent. Quod quo accuratius fiet, eo magis ſententiam hiſce noſtris Imperiique ſanctionibus accommodatam, hoc eſt, maleficio condignam, concipient, quæ mox in ſcripta redigetur: ea perſcripta, Iudex, qui iudicium moderatur, è ſingulis adſeſſoribus quæret: Luci, Semproni, &c. Hocne iſto caſu iuris eſſe ſtatuis? Hoc crimen hunc in modum, neque aliter, & hac pœna ſecusve puniendum, ex animo credis? decernis?

Quale reſponſum Adſeſſores ſubiiciant.

Cap. xciii.

CLariſs. Iudex, vti acta pellecta à nobis audita, & probe excuſſa ſunt, iudiciique ordo ſeruatus eſt diligenter, neque à pœna lege præſcripta diſceſſum: ita rite, & ſolemniter proferendam è breuiculo eſſe ſententiam aio, ſuffragioque meo adprobo.

Sententia quemadmodum publicentur.

Cap. xciv.

VBi ex ordine ab adſeſſoribus reſponſum datum erit, ſtatim ſententiam condemnatoriam, per præconem, aut actuarium iuratum præſentibus & accuſatorē & reo, curabit iudex è breuiculo publice recitari: & cum pœna corporalis decreta fuerit, diſerte & ſingillatim exprimi debet, quomodo ea pœna in corpore puniendi, executioni mandari debeat: quod conceptis in eam rem verbis fieri, inferius cap. 104. oſtendemus. Qua denique ratione actuarius ſententiam publicandam & proferendam in ordinem redigere debeat, illud cap. 190. habebitur.

Cap. xcv.

VTut leuiculum videri poſſit, admonendos tamen eſſe duximus actuarios: Noſtras loquendi formas, accuſatoris & rei vnius tantum mentionem facere. Ne quis hoc miretur. Nam cum plures accuſatores, reive concurrent, ſermo plurium numero efferendus eſt.

Solenne, quando Iudex bacillum manibus medium elidat.

Cap. xcvi.

EXtremum hoc reſtat, vt, accuſato ſententia ſupplicio addicto, iudex baculum, quem ex more manu geſtat, medium colliders infringat, atque damnatum carnificis poteſtati traditum, recte cuſtodiri mandet: carnificem iureiurando adigat, vt omni ſtudio pœnæ deſtinatum commerito afficiat ſupplicio. His peractis è iudicio diſceditur, & ſententia è veſtigio executioni mandatur.

Ne vis fiat Carnifici.

Cap. xcvii.

SEntentia publicata, baculoque manibus Iudicis confracto, iam iamque reo ad ſupplicii locum pertracto, Iudex, ſeu qui vicariam Iudicis vicem agit, ſub pœna violatæ publicæ pacis prohibebit, Ne quis iuſtitiæ adminiſtrum, dum officium ſuum peragit, impediat, neve vim, quantumuis caſu aliquo minus feliciter munere defungatur, inferat.

Ab executione ſupplicii quid fiat.

Cap. xcviii.

TAndem peracta executione, rogat Iudicem carnifex, Rectene executioni ſententiam mandarit? Cui Iudex, ſi nihil deſideret, reſpondebit: Si tu quidem officium ſecundum ſententiæ latæ tenorem perfunctus es, acquieſco.

Accuſatus

Accuſatus ſi abſoluatur.

Cap. XCIX.

SI in accuſatus iudicum ſuffragiis à crimine abſoluatur, pari iure abſolutoria executioni mandari, & liber abire in res ſuas abſolutus debet. Ad reſtitutionem vero impenſarum, & damni facti quod attinet, abſolutus, qui iam actoris partes ſuſtinet, ciuili actione apud eundem iudicem agere poteſt, & ab actore ſuo, qui in probandi onere defecit, ſuum conſequetur.

Captioſas, inutiles, & minus neceſſarias interrogationes in iudicio fieri non debere.

Cap. C.

EST & hoc abuſus ad nos delatum, nonnullis in iudiciis captatorias partim, partim ocioſas ſuperfluasque, neq; ad indagationem veritatis faciétes interrogationes reis quandoq; proponi: quibus cum ſuperſederi poſſit, hoc etiam maximum ineſt incommodum, vt intricatos magis reddant animos iudicum, & cognitionem impediant. Has igitur & cõſimiles quæſtiuncularum labyrinthos, quibus non ſolum nihil iuuatur, ſed etiam differtur cauſæ notio, & quibus falli ſimpliciores poſſint; hac conſultiſſima lege ſublatas volumus; vsque adeo, vt ſi quas à iudicibus in poſterum propoſitas magiſtratus ſuperior cognouerit, de culpa admiſſa eos, qui ſic peccarint, puniat, quoties id fieri contigerit: & ne quid in poſterum hac in parte peccetur, ſeuere inhibebit.

De pœnis corporalibus, quæ vitam tamen non adimunt, neque ad perpetuos carceres damnant, quando ex officio infliguntur.

Cap. CI.

QVemadmodum autem (quod in ordine ſequitur) pœnæ corporales, hoc eſt, corporibus, vt membri amputatione illatæ, quæ morti, aut perennibus vinculis non mancipant, ex officio decernantur & infligantur, id reſeruabimus in commodiorem locum, & cap. 19[illegible] explicabimus.

Vt ad mortem ſe comparare debeat puniendus.

Cap. CII.

PRæcipimus, vt puniendus conſcientiam ſuam ſeria criminum perpetratorum deploratione atque deteſtatione exoneret, cuius rei gratia, et ad ſupplicium prodeunti vnum duosve Eccleſiæ presbyteros adiungi volumus, à quibus de immenſa & inexhauſta Dei clementia & miſericordia erudiatur & confirmetur: ad veram item in DEVM, omnium patrem, fidem & fiduciam, plenamque ſpem vnice, non in alia vlla re collocandam admoneatur, eique CHRISTI IESV SOSPITATORIS NOSTRI *iterum atque iterum* ſanguineum ſudorem, vulnera, crucem, meritum cruentum, quibus ſalutem ſolus cunctis credentib. peperit, ſedulo inculcent: Exempla ſubinde, quorum vis maxima eſt in conſolandis miſeris è vita ablegandis ex locupletiſſimo ſacrorum Bibliorum penu depromant, Dauidis, Magdalenæ, Telonæ, Petri, Latronis CHRISTO appenſi: Non enim vllum contra deſperationem potentius antidotum inuenire eſt.

Ne, qui damnatis à confeſſionibus ſunt, ad temerariam delictorum confeſſorum reuocationem inſtigent.

Cap. CIII.

COnfeſſionarii, ſic dicti, patres, puniendos ad reuocanda ea, quæ vel de ſe vel aliis, vere conſtanterque dixere, ne edoceant vel incitent, vetamus: quod nulli contra vtilitatem publicam (quæ ſuas quemque vult pendere pœnas ſine procraſtinatione fruſtranea) maleficos in tegendis criminibus confeſſis, vel pernegandis conſilio, multoque minus ope iuuare liceat. Ita enim peccata nocentium & nota eſſe, & commeritis plecti pœnis expedit ſocietati hominum: è qua ablegari maleficos, & reſecari putrida membra, ſumma exigit ratio.

De pœnis, & quemadmodum veteri iure proditas pœnas ſecundum noſtras Conſtitutiones & temporum regionumque vſum interpretari oporteat.

Cap. CIV.

SI quis maleficium, crimenve, quod iura olim ſcripta capite luendum præſcripſere, admiſerit: in id, eo potiſſimum pœnæ genere, quod ratione longoque tempore ſubnixa conſuetudo inuexit, vel ex arbitrio ſuo cordatus legumque peritus iudex, qui naturam eius criminis, & quam atrox, & quam magno futurum ſit ſcandalo in vulgus, bene appendere nouit, decernet, vindicabitur. Quibus autem caſibus veteres Leges Imperatorumque Conſtitutiones capitis pœnam infligi nolunt, iiſdem neque noſtris hiſce ſanctionibus nouiſſimis vltimum ſupplicium infligimus. Sed & cum pœnas corporales, quibus tamen vita parcitur, iura, ad punienda quædam delicta, admittant, eas itidem pœnas non aliter decerni volumus, quam cotidianus vſus, & cuiusque regionis mores rationabiles ferunt, vel etiam prudens iudex ex arbitrio ſtatuet. Atque idem eſto iudicium, quoties vetera, velut Digeſtorum iura, quædam exoleta pœnarum genera ſtatuunt, quæ noſtris ſeculis prouinciiſque non conueniunt, & partim ex vi verborum frequentari non poſſunt, partim etiam modum executionis non definiunt, ſed iudicis prudentiæ, quid ipſe fieri velit, committunt, & integrum relinquunt.

1. Obſeruandum autem iudicibus, & ne latum quidem vnguem à noſtro hoc præcepto diſcedere eis fas erit, quod ita ſe habet: Ne, quibus delictis leges vetuſtæ, vel noſtræ Conſtitutiones ſupplicium ca-

cium capitis vel membri amputationem, aut infamiam non irrogant, legibus contrauenientes, ſan-guinis, aut mutilationis membri ignominiæve pœnam ex ſuo ingenio decernendo ſtatuere audeant. Quæ nos potiſſimum cauſa permouit, cur hoc capitalium Legum Enchiridio pœnas (ne quid à quoquam Iudicum, Senatorum, Scabinorum hac in parte per imprudentiam peccaretur) quibus caſibus, permittentibus legibus, conſuetudinibus hactenus receptis eſſent irrogandæ, connotauerimus, atque inſeruerimus.

De maleficiis, quorum pœnæ non ſunt expreſſæ: & rarius eueniunt.

Cap. CV.

ANimaduertendum & iſtud eſt, vt, quorum delictorum maleficiorumque ſequentibus capitibus pœnæ nominatim expreſſæ, conſtitutæ, aut declaratæ non ſunt, de iis iudices conſulere debere viros conſultiſſimos, aut ſuperiores: quid factis eiusmodi dubiis, obſcuris & raris, quod à Legum præſcripto, & harum ſanctionum tenore quamproxime abſit, decerni quam tutiſſime poſſit. Fieri enim non poſſe (id quod immenſi voluminis fuerit) vt ſingulorum maleficiorum ſpecies ſingulæ recitentur, & adnotatis pœnis declarentur, ſæpius dictum eſt, quod ab ipſa rerum natura conditum ſit, vt plura ſint negotia quam vocabula.

Pœna blaſphemiæ.

Cap. CVI.

PRincipio, vt DOMINO, DEO, qui nos condidit, ſanctiſſimum nomen illibatum, & honor ſartus tectus permaneat, qui honorantes ſe honorat: ob blaſphemias vero fames, terræmotus & peſtilentia oboriantur: Conſtituimus, vt ſi quis (quod conuicia hominibus ingeſta inulta non relinquantur) blaſphemo ore DEVM OPT. MAX. impietatis, impotentiæve inſimularit; qui quod DEO dandum eſt, deſtraxerit, vel negarit: quod non dãdum aut imputandum, adſcripſerit: deniq; qui DEO maledixerit: Item, qui ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΝ, aut quos ſanctos Dei homines ſacra prædicat pagina, iniurioſe proſciderit, ſcommatis, conuiciis inceſſerit: is à loci iudice, caſtri vel oppidi præfecto, ex officio in vincula coniici, & ob blaſphemiam dictam, prout atrocior leuiorq; fuerit, in corpore, membri, velut linguæ reſectione aut euulſione; vel etiam mulcta, coherceri poterit. Quod ita tamen accipi debet, vt iudices prius ad magiſtratum referant, qui cognitis circumſtantiis ſecundum leges ſacratiſſimas, præſertim nouiſſimam conſtitutionem Auguſtanam ANNO M. D. XXX. editam, quid facto opus ſit & qui plecti blaſphemus debeat, reſpondebunt.

Pœna periurii.

Cap. CVII.

QVi in iudicio, vel à iudice ſacramento delato, conceptis verbis ſciens falſum deierat, ſi quidem in ciuili cauſa; pecuniæ nomine, reive, quæ pretio æſtimanda eſt, gratia, vt ea ſuum in commodum cedat, peieret: periurus primum ad reſtitutionem pecuniæ reique, cuius poſſeſſionem periurio interueniente adeptus eſt, ſi poſſideat, dolove malo poſſidere deſierit, cum fructibus & quæcunque alia perceperit ex eo contractu, reddere cogendus eſt: & præter hæc ſententia iudicis ignominia notatus, honoribus, dignitatibus, beneficiis, prærogatiuis omnibus priuabitur. Et, quæ inueterata vſuque comprobata toto Imperio conſuetudo eſt, vt periuris digiti, quibus ſacroſ. Euangeliis tactis falſum iurarunt, amputentur, quin vigorem obtineat ſuum, nihil vetamus, neque immutamus.

1. Si quis vero falſum iuret, vnde quem capitis damnari contigerit, eadem periurus pœna multabitur; quam periurio alteri intentauit.

2. Pari itẽ pœna afficiendus eſt, qui vt falſum iuretur, ſciens dolo malo alios cõducit & ſubornat.

Pœna eorum, qui cautionibus iuratis, (vrphedas vocant) contraueniunt.

Cap. CIIX.

SI quis eiusmodi crimine, ob quod per Leges & has noſtras Publicorum Iudiciorum Conſtitutiones, capitis pœna affici potuerat, cautionem iuratam de non vlciſcendo ſcilicet carceris iniuriam, ruperit, fregerit, nec ſe prius abſolui fecerit, pœnæ capitali illi maleficio competenti prorſus ſubiaceat. Si vero quis aliud quiduis, quod vltimo plecti ſupplicio non ſolet, ſciens licet & prudens contra eiusmodi cautionem poſtea admiſerit, is ſolum tanquam periurus, (de quorum pœna iamiam dictum eſt) digitorum quos iurans ſuſtulit amputatione, vel pœna conſimili affici debet. Quem ſi nec itaquidem cautioni pariturum appareat, de eo id ſuſcipi debet, quod paulo poſt ſuo loco explicandum nobis reſeruamus.

Pœna magiæ.

Cap. CIX.

QVi aruſpex, magus, humani generis inimicus, maleficus, ariolus, augur, incantationibus, ſortilegiis, malis carminibus, nodis, illicio, Platoni ἐπῳδαῖς, καταδέσεσι, καὶ ἐπαγωγαῖς dictis, infelicibus artibus vni pluribusve nocuerit, damnum intulerit, fruges incantarit, ex Lege Conſtantini concremabitur. Qui vero magiam exercet, aut arte diuinandi vtitur; nemini tamen nocuerit: quia rei illicitæ, & Deo abominandæ operam dat, merito extra ordinem puniendus erit, pro nefandi ſtudii tractatione: & iudex Togatos, qui ſtatui debeat, conſulet. Ea conſultatio quomodo fiat, in calce libri exponetur.

Pœna

Pœna famoſi libelli, vulgo paſquilli, picturæ, &c.

Cap. cx.

QVi conuicium alteri in ſcriptis fecerit, hoc eſt, libellum famoſum, titulum, epigramma, carmen, picturam, alicuius famam lædens, ſcripſerit, & ediderit, propoſuerit, decantarit, ſparſerit; neque nomen quod in ſacro fonte impoſitum ſibi habet, & cognomen quod à familia vſurpat, ſubſcripſerit. (Poteſt autem quiſque per leges inuentis & ſcriptis ſuis nomen integrum præfigere, & addere: imo vero debet.) Atque is eo libello aut carmine iniuſte innocentis famam ſuggillet, atque laceret, eundemque oneret reumque dicat eorum criminum, ob quæ, ſi probari poſſent, læſus ſanguinis pœnæ ſubiiceretur: Si deprehendatur auctor, ea pœna, ſecundum æquiſſimum talionis ius, quam famoſo mendacique libello irrogari conuitium paſſo voluit, plecti ſcriptorem ius & fas eſt: Neque obſtat, vera quem probra alteri obiecisse & ingeſſiſſe: quod puniri debeat is, qui quemcunque alio, quam debuerat modo, diffamare attentarit: capitali quandoque pœna: interdum mitius. Adire enim ad tribunal potuiſſet, vbi, cum ſuis aſſertionibus veri fides fuiſſet opitulata, laudem maximam & præmium conſecutus eſſet.

Pœna falſæ vel adulteratæ monetæ: & ſi quis ſine priuilegio monetam cudat.

Cap. cxi.

TRibus vt plurimum modis moneta publica adulterari ſolet: Primum, ſi dolo malo alienum ſignum monetæ imponatur: Deinde, ſi aliud metallum auro vel argento admiſceatur: Tum ſi iuſtum monetæ pondus tundendo, radendo, mutilando, excoquendo, adimatur. Et in eiuſmodi monetæ adulteratores, (paracharactas dictos,) eo, quo dicemus modo, ex rigore animaduertendum erit: Nempe, vt qui nummos falſa fuſione formant, falſam monetam feriundo, flando cudunt, aliis palam vlt cudunt, aut permutant, aliis perſuadent, vt eam fraudulenter doloque malo, alios damno afficiendi & fallendi animo, exponant: & ipſo facto exponunt, & expendunt, ii per Legem Conſtantini conſuetudine ad noſtra vſque tempora confirmata, omni dilatione remota, flammarum exuſtionibus mancipantur: Et domus eorum, quas ad miniſteria huius criminis ſcientes domini elocarint, fiſco vindicantur. Qui vero iuſti valoris & ponderis nomiſmati, circumcidendo & radendo, aut noua arte aliquid detraxerit, ademerit: Aut, (quia ſuis tantummodo ſtudus, vt idem Imp. reſcripſit, & quibus clementia Imperatoria poteſtatem diplomatibus fecerit, cudendæ pecuniæ, regale frequentari vult) ſine priuilegio à Maieſtate noſtra Cæſarea impetrato monetam quis percuſſerit, is in vincula coniici, & pro commiſſi grauitate corporis pœna, vel ſi leuius peccarit, mulcta coherceri debet. Sin vero probatam quis grandiorem monetam reſtauerit, & in fornacem coniectam reſoluerit, vt minorem efficiat, itidem corporis pœna vel mulcta pro ratione delicti puniri poteſt. Et, ſi ſciente conniuente magiſtratu tale quid fiat, tunc ipſo iure cudendæ monetæ ius & priuilegium magiſtratus ille, ſeu Princeps, amiſit, & regali tam amplo excidit non iniuria.

Pœna eorum, qui falſa inſtrumenta, ſigilla, litteras, libros redituum, rationes, publicas accepti & expenſi tabulas, indices falſos, falſa inuentaria, chirographa conficiunt.

Cap. cxii.

QVi falſa ſigilla, falſas litteras, inſtrumenta, libros rationum, vel redituum annuorum, & cenſuum, tabulas publicas accepti & expenſi, falſos indices confecerit, conſcripſerit: is, ſi falſum cum irreparabili damno decepti, coniunctum ſit, & manifeſto dolo in ea re falſarius verſatus ſit, capitali ſupplicio: interdum membri amputatione, ex conſilio prudentum, pro circumſtantiarum ponderibus puniri poteſt.

Pœna eorum, qui pondere, menſura vel adulteratis fucoſisq; mercibus falſum commiſerint.

Cap. cxiii.

QVi fallendi animo (dolus enim malus eſt, ex quo delicta æſtimantur) pondera, menſuras, aridorum, liquidorum, vel ipſas merces, aromata, & quicquid vænumdari ſolet, adulterat, ac pro bonis iuſtisque diuendit, ad corporalem pœnam depoſci poteſt: vel vt in exilium mittatur, vel virgis cædatur; aut conſimili qua pœna, quam magnitudo delicti, & frequentia maiorem exigit, vel minorem, (ſi in re minima ſit) reddit, affici debeat. Nam ſi diu ſatis, & in magni pretii mercimoniis falſum dolo malo commiſerit, non iniuſtum, neque legibus contrarium erit talem falſarium capitis damnari: vt tamen nihil niſi diſertiſſimis Iuriſconſultis in conſilium adhibitis decernatur.

Pœna termini moti.

Cap. cxiv.

QVi dolo malo terminum lapidem, fines, ſepes, foſſas, arbores, columnas, vel quicquid diſtinguendorum dominiorum cauſa ſit, collocatur, ponitur, ſtatuitur (ſeu vt fines agri ſui extendat, ſeu vt negocium cui faceſſat, ſeu vt fines obſcurentur) mutauerit, loco mouerit, effoderit, tranſpoſuerit, alueum fluminis termini aliò direxerit, is pro atrocitate criminis, præſertim cum publicos amouerit terminos, & ſecundum ea, quæ circumſtabunt, vel capitali ſupplicio, vel mitius plecti aut caſtigari poterit.

Pœna

Pœna Præuaricationis.

Cap. cxv.

QVi Procurator in & ad litem datus, aut conductus, vel rogatus dolo malo prodita cauſa clientis ſui, ſeu ciuilis ſeu capitalis fuerit, diuerſam partem adiuuarit, proprias probationes diſſimularit, falſas excuſationes, exceptiones, probationes, & conſimilia, per colluſionem admiſerit: qui cauſam aduerſariis donarit, eos in lite vincere, quibus ſuperior eſſe poterat, paſſus ſit; ſponte lite conceſſerit, ex actoris parte in rei, vel contra, ierit: Hic, primum, clienti ſuo iacturam omnem, quam inde fecerit, & omne commodum, quod, ni cauſa prodita fuiſſet, percipere potuiſſet, quantum eius intererit, reſtituere & reſarcire damnas erit; Dein etiam publice in numellis (quod ignominiæ notationis ſignum noſtris moribus habetur) exhibebitur: virgis cædetur, in exilium mittetur: aut his pari qua pœna afficietur.

Pœna eorum, qui contra naturam luxuriantur.

Cap. cxvi.

SI quis brutum inierit, conſcenderit, ſi vir in virum Sodomitarum nefandiſſimos imitatus furores nupſerit; ſi fœmina in fœminam egerit, morte crimen piabunt, in quod inſurgere leges & armari iura gladio vltore Conſtantius & Conſtans Impp. iubebant. Nos vero duplicem Iuſtiniani optimi Principis conſtitutionem νεαρὰν adprobantes, atque diuinitus præſcriptam pœnam ſequentes, [illegible] τῶν ἀνδρομανῶν, qui cum maſculis nefandam libidinem exercere audent, vt & eos, qui huic ſceleri affines ſunt, viuos exuri: inque pulueres redigi volumus.

Pœna Inceſtus.

Cap. cxvii.

SI quis cum priuigna, nuru, nouerca, aliisve adfinitate, cognatione, adgnatione priore iunctis commiſceatur, inceſtum committit: is, quia legibus prohibitas adamat nuptias, & tam ſemina confundit, (quod etiam bruta quædam auerſantur) quàm familiam ſuam iniuria afficit, merito iis pœnarum generibus, quæ legibus & conſtitutionibus expreſſæ & declaratæ ſunt, ſubiacebit. Præcedere autem Prudentum conſultationum volumus.

Pœna raptus virginum aut nuptarum.

Cap. cxviii.

RAptus multis olim bellis anſam occaſionemque dederunt, præſertim Troiano illi decennali, quod certatim à vetuſtis hiſtoricis deſcriptum, & poetis decantatum eſt: & diſſenſionum maximarum varias inter nationes ſcaturigo fuerunt. Ideo bene conſtituit prædeceſſor retro noſter Iuſtinianus, vt parentibus & maritis raptores calente facinore deprehenſos liceat occidere, quam in Codice ſuo legem deſcripſit: Nos autem raptorem, nuptæ mulieris, matronæ, aut honeſtæ cuiuſcunque virginis contra patris maritive voluntatem illegitime abductæ, (vt nihil penitus eo releuetur aut iuuetur raptas conſenſiſſe) à patre coniugeve ad capitale ſupplicium poſci poſſe conſtituimus. Et qua ratione pro modo admiſſi puniendus ſit raptor, à Prudentibus conſultis Iudices diſcere iubemus.

Pœna Stupri per vim illati.

Cap. cxix.

SI quis matronæ, (vt conſceleratiſſimus quondam Tarquinius Lucretiæ) nuptæ, viduæ aut virgini repugnanti, & clamore auxilium poſcenti, ſtuprum per vim intulerit, capitis reus eſt, communi omnium legum calculo: & protinus ad accuſationem à ſtupratis perfectam & probatam, par cum homicida pœna, nempe ferro puniri debet. Si quis vero, cum nuptæ, viduæ aut virgini ſtuprum vi intentaſſet, repulſus ſit, quod auxilium oppreſſæ latum ſit: hic ad accuſatricis vim paſſæ delationem, pro conditione, & ipſius vis atrocitate, & pro ratione eorum, quæ in facinore attentato incurrerunt, ex Togatorum conſilio, quod omnino iudicantes adhibere decernendo, non negligent, punietur.

Pœna Adulterii.

Cap. cxx.

QVæ ſeueriſſima cœlitus tradita Lex eſt οὐ μοιχεύσεις, præterquam quod vagas inhibet ſcortationes, adulterium, abominandum & execrabile coram DOMINO malum, SVMMVS LEGISLATOR per Moſen repetita voluntate, mortis pœna plectendum teſtato præcepit. Et fortaſſe vel Auguſtus Cæſar Lege Iulia mitiorem, quam tantum mereatur crimen, pœnam ſanxit, vel mores à ſeueritate legis & conſtitutionum, prauitate hominum, deuiantes, molliciem ſecuti ſunt: merito hanc præpoſteram lenitatem indignam ſuis moribus & temporibus iudicans pientiſſimus Imp. Conſtantinus M. qui ſe diuinis iuſſionibus parere debere agnouit, emendauit, & cœleſti voluntati correſpondens ſupplicium in alienarum nuptiarum ſacrilegos æterna lege ſanxit, quæ in Codice Iuſtinianeo inter alias fulget. Nos itaque eandem in vſum reuocantes, vtriuſque Decalogi tabulæ vindices nos agnoſcentes, conſtituimus, vt ſi maritus quem dē adulterio, reum capitis peregerit, is adulter eaque adultera ſecundum dictam ſaluberrimam & conſultiſſimam Conſtitutionem morti debitæ addicantur.

1. Viciſſim pari iure pari in cauſa vtetur contra maritum adulterum fæmina: quem cum ea alterius mariti vxore, qua cum adulteratus ſit, ad pœnam depoſcere per iudicis notionem poteſt. Diuina

enim lex ita duos in vnum matrimonium, quod eſt in vnum corpus, pari iugo coniungit, vt adulter habeatur, qui compagem corporis in diuerſa diſtraxerit, & peregrino partu contaminare niſus ſit. Quibus neminem Chriſtianum iure reluctari facile animum inducimus.

Pœna Digamiæ & conſequenter polygamiæ.

Cap. CXXI.

CVm ex inſtituto CONDITORIS DEI, ſua, & vna vnumquemque vxore contentum eſſe deceat, idque omnia iura conſtituerint, præſertim ciuilia, quæ nemini, qui ſub ditione ſit Romani nominis, binas vxores habere permittunt: Hanc legem promulgamus, vt, ſi quis maritus, vel vxor, ligata perſona, conſorte & ſocio vitæ ſuperſtite, aliam vxorem; vel alium maritum ſuperinduxerit, quod admiſſum adulterio grauius eſt, cum quidem competens iudex inultum eſſe non pati debeat, & ſatis ſeuera vel certa pœna veterib. legibus non præſcribatur: in eos qui quæve matrimonium contraxerint cum aliis, viua coniuge vel viuo marito, & debito reddito perfecerint, non minus quam in adulteros capitis ſupplicio ſeuerius etiam vindicetur.

Pœna mariti & parentum, qui vxorem liberosque ſuo lenocinio alienæ proſtituunt libidini.

Cap. CXXII.

QVia quemque caſtitatem colere: præſertim parentes & maritos & ex ſe natos ad morum puritatem vitæque innocentiam educare & edocere deceat: conſtituimus, vt qui vxorem liberosve ſuos ſcelerati cuiuscunque lucri cauſa, aliorum libidinibus proſtituerit, infamia notatus iure conſtitutam ſubeat pœnam.

Pœna lenocinii, & quorum ope, auxilio conſilioque adulteria conciliantur.

Cap. CXXIII.

QVoniam ſæpeſæpius puellæ miſeræ & ſimpliciores per lubricum ætatis conſiliique inopiam, & aliæ muliebris ſexus perſonæ, honeſte eductæ atque educatæ, pernicioſorum hominum & publicæ caſtitatis corruptorum, nempe lenonum lenarumque blanditiis inſidiisque expoſitæ & deceptæ in malas atque infelices prolabuntur libidines, vnde pudicitiæ irreparabilis irrecuperabile damnum faciunt, quod admiſſum perennis conſcientiæ morſus ſubſequitur. Huius auerruncandi ſceleris cauſa, mandamus, vt lenones lenæve, quorum ope, opera, ſtupra, adulteria conciliantur, committuntur, necnon ii, qui ſcientes domus ſuas præbent, in id elocant: aut patiuntur & conniuent, quod inde quæſtum faciant, pro delicti qualitate, prudentum conſilio, mulctentur: & vel exilio, pro numelle exhibitione, aurium mutilatione, cauterii inuſtione, virgarum caſtigatione aliave qua pœna non diſſimili cohærceantur.

Pœna proditionis.

Cap. CXXIV.

QVi proditionem machinatur, molitur, tractat, is, vt hactenus obſeruatum eſt, fere in quatuor partes diſſecatur. Si femina fuerit, in profluentem proiecta ſuffocabitur. Quod ſi eiusmodi proditione de capite & ſalute ſua periclitetur Princeps, magiſtratus, feudi dominus, coniux aut cognati, vel etiam ciuitas aut prouincia tota in periculum adducatur, augeri pœna poteſt: vt trahæ impoſitus proditor forcipibus candentibus aduratur: & hinc in partes findatur: vel, quadrigis, vt ſolebat, in diuerſum actis dilaceratus diſtrahatur: Atque hoc ſummum ſuſtineat ſupplicium. Mitius ſi plecti debeat, caput proditori prius amputabitur, & truncus quatuor in partes diſcindetur. Quod in cordatorum Iudicum arbitrio relinquimus, qui quoties de iure dubitabunt, conſultationem inſtituent.

1. Proditorum vero ſignificatione non veniunt, quorum vtili alicubi opera & ſagacitate magiſtratus in requirendis reis, quos iuſtis dedi pœnis Reip. intereſt, vtitur: ideoque in eos hæc pœna minime quadrat.

Pœna incendiariorum.

Cap. CXXV.

INcendiarii qui deliberato animo, propter inimicitias, vel prædæ cauſa incenderint, ſi notorium ſit, viui exuruntur.

Pœna graſſationis.

Cap. CXXVI.

GRaſſatores, latronibus proximi, qui ex propoſito homines in publicis viis cum ferro aggredi, & pecuniis, veſtibus, &c. exſpoliare ſolent, ſi de crimine conuicti ſint, vt à pientiſſimis retro Principibus conſtitutum, & Legibus vetuſtiſſimis cautum eſt, capite puniuntur: aut ſi qua alia magis recepta ſit pœna, ea plectuntur: vt tamen omnino vltimo afficiantur ſupplicio.

Pœna ſeditioſorum.

Cap. CXXVII.

QVi in prouincia, territorio, vrbe, caſtro aliquo, conſulto animo, ad ſeditionem, tumultum, armatorum concurſum, contra quietem & diſciplinam publicam, mobile vulgus excitarit, commouerit: & crimen contra eundem probatum fuerit: is quandoque gladio puniri, pro grauitate criminis: nonnunquam ſi leuius ſit delictum, virgis, fuſtibus cædi, & in perpetuum exilium ex eo caſtro, vrbe, territorio, prouincia, in qua ſeditionis tempeſtatem concitârit, expelli debet. Et ſi qua inter ſcabinos, adſeſſores, ſenatores, diſceptatio cooriatur, iudex, ex Prudentum conſilio, partes ſuas interponens, quod æquiſſimum erit, ſtatuet.

Pœna eorum, qui animo alios offendendi, à domo ſua profugiunt.

Cap. CXXVIII.

CVm non raro accidat, vt facinoroſi homines (cum prius cædem & atrocia quæque aliis quiete degentibus minati ſunt) domicilio ſuo deſerto profugiant, & ad loca ſuſpecta atque infamia ſe conferant, & iis ſeſe aſſocient, à quibus receptati ope auxilio adiuuentur, quo eos quos volunt eo loci, qua iter facere ſciunt, in turba manu potentiore aggrediantur, & ad iniuſtas conditiones, & pacta iniqua ineunda adigant, vel inſigni alio afficiant damno: quibus, ſi quod ius eſſet, illud apud iudicem potius exequi deberent: Hi pro aggreſſoribus & Pacis publicæ violatoribus habendi ſunt. Et quoties in eiuſmodi latibula, & receptacula, deſertis laribus ſolitis, abire, eaque frequentare cognoſcuntur: ſimul & publica via vtentes; vel ruri habitantes minis atrocibus terrere, bonis exſpoliare, & excutere deferuntur: ii, cuiuſcunque in magiſtratus poteſtatem capti peruenerint, gladio vltore, quæ pœna & ante conſtituta eſt, puniendi ſunt: quantumuis cædem non commiſiſſent: quod itinera quam tutiſſima eſſe, & quietis publicæ turbatores è medio tolli oporteat: atque hîc voluntas, non exitus, affectus non effectus ſpectandus. Idem æque ſupplicium de iis ſumendum eſt, qui ipſo facto & talia attentarunt, & ad effectum deduxerunt.

1. Si quis autem, non quidem quo ſe aduerſæ parti difficiliorem conuentu reddat, ſed iuſſo inductus metu è domo ſua, in aſylum forte, vel quem alium locum tutum, in quo ſui copiam, [illegible] quatenus iure tenetur, exhibeat, profugerit, hanc in pœnam non incidit. Vt vero quidquam iudices ſubdubitare contigerit, Prudentum conſilio vtentur: vel ad eos, quos debent, hac de re referent.

Pœna concuſſionis.

Cap. CXXIX.

QVi contra Leges, Æquitatem, & Pacem publicam, alterum vi, dolo concutit, aut ab eo quomodolibet turpiter quidquam extorquet, gladio plecti ſolet. Si quis tamen in alios inquirendi, vel etiam excutiendi iure magiſtratus (vti fieri poſſe declaramus) poteſtatem habuerit, nempe illud iuris ab Imperatoria maieſtate noſtra nominatim acceperit: vel qui hoſtem publicum, qui cuique etiam priuatus hoſtis intelligitur, contra quem dolus & virtus adhiberi poteſt, concuſſerit: aut alia quauis iuſta ex cauſa id fecerit, (faciunt enim variæ circumſtantiæ, vt quandoque, quod prohibitum eſt, liceat) quam primum facti ſui veram rationem reddiderit, ea pœna, quæ expreſſa eſt, non afficietur. Talia cum vſu venerint, iudices, à Prudentibus erudiri ſe patientur: quorum ad vocem, non ſecus atque oraculum confugient.

De homicidiis: quorum alia atrocitatem in ſe habent: nonnulla leuiora ſunt: ob quadam etiam pœna nulla irrogatur. Ac primum de venenariis, eorumque pœna.

Cap. CXXX.

REſcripſit Imp. Antonius Aug. Plus eſſe hominem veneno extinguere, quã gladio occidere. Quod ita ſe habere, omnibus perſuaſiſſimum credimus. vnde & nos talem rogamus legem, vt qui ſi m[illegible]o veneno hominem enecârit, hominisve corpori nocuerit, ſi vir ſit venenarius, latroni profeſſo æquiparatus, viuus rota contundatur. Sin fœmina venefica fuerit, aquis ſubmergatur, aliove quo violẽto mortis genere, quæ violentia fraudulenta & blanda vſa ſit, interimatur. Verum, ſi ita opus ſit, cum crimen ſit frequentius, vt alii deterreantur, exempli ſtatuendi cauſa, puriſſime puniri poteſt venenorum artifex, ſi, dum ad ſupplicium deducitur, trahæ imponatur, & forcipibus candentibus aduratur, plures vel pauciores per vices: quod maleficii dictabit atrocitas: quemadmodum & in latronis ſupplicio adſignabimus.

Pœna Matris, quæ infantem ſuum occidit.

Cap. CXXXI.

FEminæ, quæ infantes viuos, membris diſtinctis præditos, clam enecant, viuæ in terram defodi, perque medias ſtipes præacutus adigi debet. Cui quidem ſupplicii generi, quia ob cruciatus moram deſperationis ſubeſt periculum: ſi per eum locum profluens præterlabatur, ſubmergi tales expediet. Si qua vero id teterrimi maleficii frequentius occurrat, defoſſionis ſtipitisque adactionis pœnam præſcriptam, ad terrorem aliarum ſeruari atque obſeruari præcipimus. Neque diſplicet quaſi media via, vt quæ ſuffocandæ aquis erunt, candentibus prius forcipibus adurantur. Et hîc quidem iudices conſilium Togatorum ſequi, non inutile fuerit.

1. Si qua

1. *Si* quæ femina, vt modo dictum eſt, fœtum viuum, & forma naturæ congruente præditum, clam pepererit, atq; abſcondiderit, qui poſtea exanimis inueniatur: mater autem necis inſimulata, ſeſe, quod ita fieri ſæpe ad nos relatum eſt, hoc excuſet colore, quod fœtum viuum in lucem edidiſſe neget; hoc vrgendum erit, vt omnibus circumſtantiis enumeratis, probatione legitima innocentiam ſuam tueatur, fidemque de naturali fœtus morte iudicibus faciat. Hoc ſi potuerit, ſequentur iudices ea, quæ cap. 74. præſcripſimus: ita tamen vt inquiſitio exactiſſima fiat. Non enim nudæ aſſertioni, nullisque argumentorum ponderibus munitæ temere credi oportet. Etenim; quam tandem adeo excordem reperire erit, quæ commenticio vel hoc, vel alio prætextu, effugioque inani, vti non norit? Porro, ſi fœtum vitalem, & humana membra diſtincte habentem femina, partui proxima, clam in vtero geſtarit, eundemque ſtudio, ſola enixa ſit, ne aliarum mulierum interuentu res pateſiat: partum, quia ſine obſtetricantium auxilio editus eſt, iam tum ſuſpicio vrget, enecatum eſſe: Et magna eſt ratio, nihil aliud captatæ ſolitudinis conſilio ſibi matrem voluiſſe, quam vt nefariam fœtus dirâ nece interempti cædem, cuius ante & in partu & poſt partum rea eſt, hoc quaſi velo obtegeret. Cum igitur malefica femina, ementito eiuſmodi omnisque probationis vel fuco deſtituto defenſionis generi, præfracta inſiſtet, contra quam infanticidii (criminis omnem *ſæuitiem* excedentis) indicia, velut ſi quæ ſigna necis in infantis corpuſculo appareant: habeantur, ex eculeo interrogari poteſt, vt crimen eruatur. Quod ſi fatebitur, ei ſupplicio, quod iam conſtitutum eſt, mancipabitur. Si quæ tamen de iure iuſta incidat dubia in, conſulendi ſunt ii, quos aditi in calce harum ſanctionum præcipimus.

Pœna matrum, quæ infantes exponunt.

Cap. CXXXII.

CRimen non ſolum à ſenſu humano, ſed & ferarum beſtiarum natura alienum eſt ex ſe natos exponere, neque ſobolem ſuam nutrire velle: ideo conſtitutionem eiuſmodi promulgamus, vt ſi quæ femina infantem ſuum, ne apud ſe habere & alere cogatur, exponat, & is infans reperiatur, atque in brebotropheio alatur, vt bene innocentiſſimis infantibus proſpexere leges, ne matris impietas eis obeſſet quicquam, quod prope tam nefarium ſit exponere, quam necare: ei matri, ſi de facto indubitatis conuincatur probationibus, pro maleficii ratione, ex conſilio Togatorum, pœna exemplaris irrogabitur. Si vero infans per inconſultam matris expoſitionem moriatur, ea quæ expoſuit, quia mortis cauſam dedit, capitali ſupplicio percelletur.

Pœna eorum, qui abortionis cauſam dant.

Cap. CXXXIII.

QVi grauidæ poculum præbiberit, ſeu, quo veſcatur, exhibeat, cuius vi fœtus vitalis abigatur: Præterea, qui virum hymenæo ineptum reddiderit, ſterilemve feminam effecerit: ſi id deliberato & dolo malo fiat, ſiquidem vir ſit, homicidæ comparatur; & ferro ferietur: ſi femina, in profluentem demerſa ſuffocabitur. Si vero fœtus; quia quadragintaquinque à conceptione nondum ceſſerint, vitalis non ſit, & peſſo dato aborriat mulier, ne hoc quidem impune feret quiſquam, ſed iudices eam pœnam, quæ æquiſſima Prudentibus ſuperioribusve videbitur, in rem tam mali exempli ſtatuent.

Pœna Medici, qui Medicamentis occidit.

Cap. CXXXIV.

HIs ſubiungemus conueniente rerum ſerie medicos, qui quod negligentius in cura verſati ſunt, aut non ſatis eruditi in arte ſua medicando occiderint. Quorum quem; ſi Medicinæ peritiſſimi viri, archiatri, qui in collegio ſunt, deſultorie & non ſine periculo, ad fortunæ velut aleam, medicinam feciſſe: eave propinaſſe pharmaca ægrotis, aut ſecuiſſe, cum minime oportuerit: atque hinc mortis cauſam præbuiſſe, pronunciârint: inciuile hoc medici factum pro damni dati ratione iudices punient; prudentumque conſilium expoſcent. Prohibendi igitur ij ſunt, profiteri vel facere medicinam, qui non per ſtatuta tempora Medicinæ eruditioni inhæſiſſe noſcantur, ne medicorum conſortio ſocientur. Si quis vero medicus ſciens prudens, necandi hominis cauſa, medicinam propinârit, dederit; is latroni profeſſo æquiparatus rotæ ſupplicio adiudicandus erit.

Pœna eius qui ſibi ipſe mortem conſciſcit.

Cap. CXXXV.

SI quis deferatur, capiaturque ob crimen, de quo admiſſo conuictus vitam & bona ſua amittat: futuræ ſententiæ metu conſcientiaque ſibi violentas manus intulerit: in huius bona heredes non ſuccedunt: ſed fiſco, cui omnia bona vacantia concedunt, vt Conſtitutione Friderici Ænobarbæ, quam de Iure fiſci fecit, enumerantur, addicuntur. Si vero quis, hunc extra caſum, ob delictum, de quo conuinci poteſt, ſed bona in fiſcum redigi non ſoleant, quod vitæ tantum amiſſione luat: ſibi vel dolore corporis, furore, inſania, aliave ex cauſa mortem inferat: eius heredes à bonis damnati non excluduntur: neque vlla quamuis longiſſima conſuetudine, aut ſtatuto municipali (quibus hac conſultiſſima conſtitutione vires derogamus) impediri debent: quia hæc noſtri animi voluntas eſt, eiuſmodi caſibus & paribus in cauſis iura imperialia ſalua & inuiolabilia cuſtodiri.

Si quadrupes pauperiem fecerit.

Cap. CXXXVI.

QVi feram, beſtiam, quadrupedem habet, alit, cui genitalis inſit feritas, vt periculum ſit, ne iter ea facientibus noceat, vel quem occidat: ea fera in vrbe, oppido, caſtro ferenda non eſt, ſed Dominus eam feram remouere teneatur. Si enim ea fera damnum dederit, pauperiem fecerit, noxam nocuerit, hominem occiderit, pœna Domino feræ imponetur, qui pro damni dati qualitate, arbitrio iudicantium mulctabitur: eoque grauius, ſi ante à iudice aut magiſtratu loci feram cuſtodire, vel dimittere iuſſus fuerit.

Pœna latronum, ſicariorum, aſſaſinorum, qui nullam excuſationem facti allegare poſſunt.

Cap. CXXXVII.

LAtro, ſicarius, homicida, qui ſe iure occidiſſe probare non poteſt, ſummo ſupplicio afficitur.

1. Quæ vero conſuetudo eſt nonnullarum prouinciarum, vt promiſcue latrones, ſicarii & quiuis homicidæ rota plectantur, id in melius reducentes, aliquid hac in re diſcriminis adhibendum præcipimus, vt latrones quidem, & ſicarii rota, vt dictum eſt, puniantur: ij vero qui hominem inconſulto calore, & iræ feruore occiderint, (quod minus latronibus profeſſis peccarint, reatui tamen eximi planè nequeant) gladio feriantur. Augeri autem homicidiorum deliberatorum ſupplicium debet, cum ex circumſtantiis accedentibus aggrauatur crimen: velut, ſi occiſus ſit, qui in dignitate verſatur, aut honeſto natus loco: ſi dominum ſuum, patronum, parentem, coniugem, adgnatum, cognatum vel adfinem quis interemerit (vbi Legi Pompeiæ locus eſt) vt forcipibus candentibus aduratur, & trahæ iniectus reus ad ſupplicium rapiatur.

De homicidiis manifeſtis, quæ iure facta, pœna eximunt reum.

Cap. CXXXVIII.

IN omnibus maleficiis non tam quid fiat, quam quo animo, quibuſque de cauſis fiat, ſpectandum eſt. Vnde euenire videmus, vt homicidia quoque committantur, propter quæ, quia ex iuſtis, & legibus adprobatis cauſis fiunt, nullo reatu auctor teneatur: ſed ab omni pœna tam ciuili quam capitali, atque etiam ab Eccleſiaſtica cenſura immunis ſit. Quas quidem cauſas & caſus, quia omnium intereſt cognoſcere, ne quis per ignorantiam iudicantium ad immeritas depoſcatur pœnas, totum negotium ſequentibus declarare viſum eſt conſultum.

Quos moderata ſui tutela excuſet.

Cap. CXXXIX.

QVi, cum iuſtam vitæ corporiſque ſui defenſionem ſuſcepiſſet, eum, qui vim iniuſtam intulit, occiderit, omni culpa caret: quod defenſor propriæ ſalutis in nullo peccaſſe videatur.

Inculpata tutelæ moderatio quæ dicatur.

Cap. CXL.

QVi armis, telo lethali, ferro, lapide mortem alteri per vim intentat (ſi aggreſſus ſine vitæ corporiſq. periculo, honoris & famæ ſuæ iactura, vlla ratione effugere, abire, euitare periculum nequeat) iſte aggreſſor, omni iure permittente, vi contraria repelli, & ab aggreſſo in dubio vitæ diſcrimine conſtituto neceſſariam ſui defenſionem ſuſcipiente vulnerari, imò & occidi poteſt, neque vim vi repellens pœnis vllis ſubiacebit. Nemo autem donec feriatur aut vulneretur, & licitam ſui defendendi occaſionem è manibus dilapſam amittat, ſibi expectandum putet: quod adeo verum eſt, vt nulla conſuetudo, neque lex vlla municipalis in contrarium veniens obſtare debeat, poſſitve.

Eiuſdem probatio.

Cap. CXLI.

IVris eſt axioma: vnumquemque de facto ſuo teneri: & id defendere, vel luere: Ita iure merito ei, qui à commiſſo homicidio, quod non inficiatur, inculpatæ tutelæ moderamen prætenderit, & iure factum contenderit, contra quem accuſator inſurgens id negat, incumbit tutelæ moderatæ probatio omni iure. In qua ſi occubuerit, homicida punietur.

Quando & quomodo accuſator inculpatam tutelam neganti, probatio cædis iniuſtæ incumbat.

Cap. CXLII.

QVoties actor ab occiſo primum vim illatam (quæ inculpatæ tutelæ baſis eſt) & offenſum alterum fatetur, aut conſtanter & vere negare non poteſt, his tamen verbis replicat: Reum hac inculpatæ tutelæ exceptione ideo ſe tueri non poſſe: quod aggreſſor occiſus vim inferendi, & mortem intentandi, cauſam legibus probatam pro ſe habuerit: verbi gratia: Quod in adulterio compertum cum vxore aut filia ſua, vel noctu furtum facientem, aliudve graue delinquentem domi ſuæ, occiſus deprehenſum, letho afficere potuerit, eamque ob cauſam lege permittente vim iuſtam intulerit,

captumve

Digitized by Google

captumve detinere potuerit: Aut, quod occiſus ex officio, armata vi reum ad deditionem cogere, quia à magiſtratu hoc iuſſus fuerit, minari & offendere, licuerit: quod nemo, quin iure fecerit, inficiari poſſit: Aut hoc obiiciat: Homicidium illud de quo quæritur, ideo inculpatæ tutelæ nomine non venire, quod tum temporis, cum aggreſſor occiſus eſſet, aggreſſus ſuperior pugna fuerit: ideoque repulſa vi extra periculum conſtitutus recedere, & nihil tale perpetrare debuerit. Seu hoc aſſerat: Quod occiſus, quamprimum vi contraria repulſus ſit, ſtatim abierit, diſceſſerit, quem reus ſponte, non coactus, pone inſectatus ſit, & in fuga, abituve occiderit. Vel denique hoc vrgeat actor: Quod reus ſine vllo capitis periculo, famæque iactura cedere loco, & effugere, ſeque recipere tutum in locum potuerit: & ideo homicidam eſſe, &, hac tutelæ exceptione abutentem, eaque eludere iudicium & iudices fallere conantem, damnati non poſſe, contendit. Iſtas à nobis commemoratas (& quæcunque aliæ in eam ſententiam replicationes afferri ab accuſatoribus poſſunt) is actor, ſi contra reum vim illatam falſo allegantem obtinere in iudicio velit, ante omnia ſe eam qualitatem, quam hoc modo intendit, probare debere meminerit. Qui ſi hoc debito ſuo ſe exſoluerit, probationemque legitime deduxerit, præſtiterit, perfecerit, ſeu ex earum numero ea obiectio, quas recitauimus, ſeu non multum diſpar, pariſque momenti alia ſit, eiuſmodi tamen quæ admitti poſſit, ſi actor plene probauerit, reo hæc exceptio denegabitur: & fruſtra, ſibi vim primo illatam eſſe, i. ctabit. Quamobrem eum, qui occaſionem ſcelere ſuo dedit, de vi iuſta querentem, iudices reiicient.

1. Contra ſi actor vim primum iuſta ex cauſa, & ideo iuſte illatam, oſtendere non poſſit: aduerſus quem reus de inculpatæ defenſionis moderamine liquido iudices doceat, & ſub lethali telo vim factam, neque aliud, quod conſultius eſſet, potuiſſe, quam ſicarium ſe aggredientem occidendo, iam iam imminentis fati mortiſque metu præſenti animo caput & ſalutem ſuam liberare, demonſtret: hoc caſu exceptio admittenda eſt: ita tamen vt ab vtraque parte producti teſtes ſi qui haberi poſſunt oculati audiantur: & in factum ipſum diligens habeatur inquiſitio.

2. Hoc porro loci animaduertendum eſſe duximus, quod ſingulare habetur. Si quis vim primum illatam, ſui defendendi, & vim vi propulſandi iuſtam cauſam habuerit: interea vero dum ſe defendit, non omnia ea, quæ in moderata tutela requiruntur, ſtricte obſeruarit, & ſepta quidem fineſque iure noſtro præſcriptos egreſſus fuerit, hoc opus, hic labor erit, adnumeratis ſingulis facti totius circumſtantiis perpendere, qua in re limites illos exceſſerit: qua prætergreſſus modum: qua occurrere aggredienti aliter atque aliter (ſi modo furor ſanum admittit conſilium, & quiſquam primos animi motus in manu ſua habet) debuerit: quibus ad æquitatis examen reuocatis, & iuſte adpenſis, pœna mulctave mitior modo, modo grauior irroganda erit, quidquid ex conſilio prudentum iudices ſtatuendum exiſtimarint, verum enim eſt de iuris apicibus hîc agi: in quibus enodandis religioſiſſimos eſſe iudices oportet, quod vt præclare Diuus Traianus reſcripſit, ſatius interdum ſit, impunitũ relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare. Atque hæc cum vulgi captum ſuperare non ignoremus, parcius attingere placuit.

De homicidio remotis, vt aiunt, arbitris, nullis præſentibus teſtibus commiſſo, cui inculpatæ tutelæ moderamen prætexitur.

Cap. CXLIII.

SI quis nemine præſente, & vidente altero, ſolus ſolum, extra aliorum conſpectum, hominem occiderit, & cædis auctor tutelæ moderamen prætendat, cui contra accuſator fortiter reclamet: perſpicienda ſunt iudicanti vtriuſque perſonæ, tam occiſi quam eius qui cædem patrauit, conditio atque vitæ ſtatus: locus, vbi cædes facta dicatur: quo quiſque armorum genere vſus ſit: quæ & quot quiſque vulnera acceperit: quo ſe modo ante & poſt factum homicidium geſſerint, & affecti inuicem fuerint: quis eorum ex vita ante acta maiorem fidem & innocentiæ opinionem mereatur: quid cauſæ fuerit, quid ſpei reum commouere potuerit: id eſt vetus illud, CVI BONO hominem eo loci, quo occiſus eſt, tali tempore, interfici, aut vim illatam eſſe. Hinc, ni fallimur, pronum erit iudici, illud peruidere, reone inculpatæ defenſionis clypeo ſe munienti credendum ſit, necne. Namque vt eiuſmodi tutelæ præſumptio, cũ cædes manifeſta eſt neque negatur, locum habeat, cauſas eſſe magnas & graues, quæ contra occiſum faciant, velut diſertiſſimus Tullius P. Clodium hominem conſceleratiſſimum, vel inſidiatum nomine iure ſublatum, copioſa oratione Annium clientem ſuum defendens affirmat, neceſſum eſt: quas ſi liquido probatas reus contra interemptum, ſuæ cauſæ patrocinandi cauſa, afferat, quin abſoluatur, nihil vetabit. Eæ cauſæ quales ſint, his ſanctionibus enucleari nihil opus eſt. Atque hic denuo mente tenendum eſt, Reo, qui ait, ſi modo præſumptiones tales ſint, quas attendere operæpretium ſit, onus probandi iniici debere: quod tamen hac cum ſalis mica accipiendum, vt & actorem, qui aduerſus reum opponere, & probare obiecta poſſit, audiri, neque excludi, aut à iudicio repelli oporteat. Sin vero in vtramque partem, veriſimilibus argumentis & actore & reo inſtructis, res intricata propendeat, vt ea recte diiudicetur, Prudentibus omnia, quæ incidiſſe memorantur, explicanda erunt: quo rectius reſpondere poſſint.

Si aduerſus feminam inculpata tutela prætendatur.

Cap. CXLIV.

SI, qui feminam occidiſſet, moderatæ defenſionis exceptione vtatur, inſpiciendæ ſunt atque inter ſe conferendæ viri illius, & mulieris occiſæ qualitates: quibus armis vſa ſit illa, quis hic, qui pugnæ modus fuerit, & quæ vulnera inflicta: vt his in conſiderationem deductis, apertius conſilio

Prudentes adeſſe poſſint. Licet enim improbabilius, virum ad ſui defenſionem à muliere cogi poſſe dicatur, & credatur: fieri tamen, vt virago quæ iam mollem, meticuloſum & effeminatum virum, verbis prouocet, à quibus ad verbera, & rurſus ab his ad arma (quæ furor miniſtrat) deueniatur, & ita vir incenſam inſania feminam vi repellere cogatur, negandum non eſt. Fidem autem ſuæ exceptioni conciliabit reus, ſi feminam telum lethale ſtrinxiſſe, eoque necem intentaſſe: ſe, minus noxium telum habuiſſe, oſtenderit.

Si non percuſſor, ſed alius, præter voluntatem vim vi repellentis, occidatur.

Cap. CXLV.

SI quis Tertium, illac forte iter facientem aut forte fortuna ſuperuenientem, dum ſe iuſto moderamine defendit, punctim cæſum, cominus contra aggreſſorem pugnans occiderit, ſi modo fraus nulla interceſſerit, & vim facientem ea ratione repellere aut impedire voluerit, coactus ve neceſſitate fuerit, à pœna excuſatur, fatoque ſingulari potius, quam noxæ, imputatur factum eiuſcemodi.

De homicidiis caſu, nec occidendi animo, factis: extra moderatam tutelam.

Cap. CXLVI.

SI, qui rei licitæ, loco ei rei exercendæ deſtinato, operam dederit, caſu, citra culpam & dolum, hominem occiderit, hic multis nominibus & cauſis, quibus enumerandis ſuperſedemus, abſoluitur, & excuſatur. Quod vt dilucidius percipiatur, ſubiecta hypotheſi manifeſtius declarabimus. Cum Titius in tonſtrina ſua (qui locus ei negocio commodus eſt) Sempronio barbam raderet, inopinato caſu in manus tonſoris iactum quid eſt, aut tonſor percuſſus, vnde gula eius, quem radebat, cultello, præciditur. Exemplum dari & hoc poteſt: Si balearis quis funditor, aut miles in campo Martio iaculationibus atque militaribus exercitationibus deſtinato, iaculis ludens, palum iaciens, dum telum emittit, bombardam ad metam exonerat, transeuntem transcurrentem ve læſerit, traiecerit: vel ſi, cum nondum collimaſſet, telum inuito manu fugerit, atque hominem occiderit, quia improuiſo caſu factum eſt, nulla horum culpa intelligitur.

1. Si vero tonſor in via publica, aut vbi homines ex conſuetudine tonderi non ſolent, quem radat: aut miles ſagittarius, ſclopetarius ſiue bombardarius in alio loco, quam qui ad exercitandum datus eſt, vt qua vulgo iter fit, eiaculatus fuerit: aut ſi imprudentius arcum, tormentum ve in loco ipſo deſtinato tractarit & verſarit: ſi quis ab eo tonſore vel milite occidatur, quod in lata culpa ſint, puniri poſſunt. Humaniores tamen in homicidiis per laſciuiam imprudentiam ve & inuito auctore admiſſis: ſeueriores in plectendis, ſtudio & deliberato factis iudices eſſe præcipimus: Et ſi quæ cædes eiuſmodi facta deferetur, Togatos conſulant, qui, quæ cuique facto apposite reſpondeat pœna, ex iure eiuſque arte, pro ſua peritia, ſtatuent. His & paribus aliis exemplis non obſcure oſtenditur, quæ homicidia culpa fiant, & quomodo rei excuſentur. Vnde factum eſt, vt in homicidiorum caſu factorum multi caſus cotidie incidant, & in iis diuerſi diuerſa, & tantum non contraria ſtatuant: iſtæc à nobis materia, non plane ſicco pede tranſmittitur, ſed hac mediocri planaque explicatione enodata, vt quid ſequendum, quid iudicando fugiendum ſit, omnes intelligant: neq; rem ſcitu tam neceſſariam ignorent. Neque tamen multa pro circumſtantiarum varietate, ſubtilius (quam quæ ad oculum demonſtrari poſſint, cogitatione percipienda) excogitata eſſe diſcrimina diffitemur: quare ut monuimus, quo tutius ſententias ſuas ferant iudices, neque in ancipiti tot factorum diſcrepantia labantur, Prudentum quoties opus fuerit, conſilio vtantur, neque illud temere aſpernandum norint.

Vulneratus, ſi moriatur: & vtrum vulnus morti cauſam dederit, necne, quæſtio exſurgat.

Cap. CXLVII.

SI quis vulneratus non è veſtigio, ſed poſt temporis, hoc eſt, aliquot dierum interſtitium moritur, quæſtio agitari ſolet: Ex vulnere mortuus ſit, necne. Ergo quid attendendum ſit, audiamus. Poterunt ab vtraque parte (vt ante de probationibus dictum eſt) teſtes in iudicium produci: potiſſimum vero chirurgi, vel medici, quibus vtpote peritis in ſua arte credendum ſit: deinde & domeſtici ac viciniorum illi de vulnere, lethale fuerit, num ſecus: at hi, quam ſe bene æger ad medici præſcriptum interea geſſerit, num cibis potuque interdictis vſus ſit: Num ob intemperantiam aliquo nouo ſymptomate correptus fuerit: itemque & hoc, an ſi ipſe ſibi deeſſe noluiſſet, conualeſcere potuerit, necne: denique quamdiu à vulnere ſuperuixerit, iurati deponent: & conſultum erit, iudices à iuriſconſultiſſimis viris reſponſum expoſcere.

Pœna eorum, qui cum homicidium in rixa, vel digladiatione fieret, ſibi inuicem auxilium tulerunt.

QVi conſpiratione facta, deſtinata voluntate, deliberatoque animo, hominis occidendi cauſa, ſibi mutuam opem auxilium ferunt ſinguli, quod occidendi animum habuerint; capitali ſupplicio afficiendi ſunt. Si vero alii pugna ex rixa caſu exorta incaleſcentibus animis in impetu iunctis viribus

hominem

hominem occidant: ſi quidem is, qui manu ſua cædem perpetrauit, deprehendi poſſit, vt homicida punietur: reliqui tantum de vulnerato tenebuntur. Sin, qui occiſus à pluribus, quorum nomina certa ſint, vulneratus & percuſſus fuerit: & is qui peremerit, & cuius manu interfectus occubuerit, ignoretur: ex his omnes, qui lethale vulnus occiſo inflixerint, pœnæ homicidii ſubiacebunt. Ceterùm de pœna eorum, qui cum aliis ſuppetias ferrent, lethali vulnere occiſum non percuſſere: Item, quid agendum ſit, ſi quis per tumultum, aut digladiationes occidatur, neque eorum quiſquam, qui occiderint, certo ſciri poſſit: id conſilii ſupereſt, vt conſilium à Prudentibus, quibus iudices quidquid circumſtantiarum inueſtigare poterunt, exponent, & conſilium, vt ſuo loco dicetur, expetent: quod noſtri inſtituti non ſit, ad viuum omnia reſecantes, ſingulos caſus recitare: quod alia atque alia facta pro diuerſitate varia requirant iudicia.

De cadauere occiſi ante ſepulturam inſpiciendo.

Cap. CXLIX.

ITaque vt nihil eorum, quæ tam ad probationem quam diiudicationem quæſtionis, (eone ex vulnere expirarit occiſus, potuerit ve diligentia curæ ſuperuiuere) deſideretur, & ne poſtquam iuſtæ ſepulturæ traditum, hoc eſt, terra conditum corpus inquietari opus ſit: Iudex vna que duo ex adſeſſoribus (quos & Scabinos dici, dictum eſt) actuarium & chirurgum vnum ſeu plures, ſi haberi poſſint, iuratos ad domum defuncti mittent, qui ante cadauer, quam funus ducatur, diligenter inſpiciant: & omnium vulnerum, ictuum, & quæcunque ſymptomata acceſſerint, quid viderint, animaduerterint, conſignationem accuratam inſtituant.

Alia homicidiorum genera, in quibus nulla culpa admiſſa & pœna ceſſare intelligitur, ſi modus quidem non excedatur.

Cap. CL.

POrro, enumerari & alia homicidiorum genera poſſunt, quę ex cauſis minime prohibitis fiūt: ſi modo modus adhibeatur: vt qui in adulterio cum vxore, domi ſuæ, aut filia in ſtupro [illegible] deprehenſum occidit, quod enucleatius cap. 121. expoſuimus.

1. Par eſt ratio eius, qui alterius defendendi cauſa, vim iniuſtam ab amico depellens, aggreſſorem interfecerit. Adeo fauorabilis eſt à natura nobis inſita defenſio: & percuſſorum audacia legibus exoſa, atque ipſi humanitati contraria.

2. Eodem habendus loco furioſus, quem fati infelicitas excuſat, qui pro abſente, ignorante, & adeo pro mortuo, in omnibus habetur: itemque infantem, ſi hominem occiderit, innocentia conſilii tuetur.

3. Præterea lictores, officiales, miniſtri prætoriani, viatores, quorū muneris eſt reos requirere & in vincula deducere, temerario periculoſoque conatu reſiſtentes, & in officio ſe impedientes, impune occidunt.

4. His addimus, ſi quis domi ſuæ, quem noctu rem illicitam tentantem, aut facientem deprehenderit, cui ſine periculo parcere non poſſit, occidat.

5. Et, quem caſum ſuperius retulimus: ſi quis à fera, in qua Dominus feritatem tantam antè nunquam animaduerterit, enecetur, dominum feræ non videri occidiſſe, extra tamen culpā non eſſe: Item ſi quis haſtiludiis concurrentem, aut in palæſtra ſe exercentem, ſine tamen dolo, occiderit.

6. Item, ſi arborum putator ramum deiiciens prætereuntem, vbi tamen, proclamarit, necne, attenditur, obtriuerit; Vel, qui venationi operam dans, & in feram telum mittens, hominem percuſſerit. Hi caſus multum reapſe inter ſe differunt, cum fiat, vt excuſationem quandoque mereantur, aliquando ſecus; quæ quidem ad amuſſim reuocare, locus hic non patitur, tum maxime, quia paucis efferri, quandoquidem vulgus iudicum in horum rerum cognitione defatigari & impingere ſoleat, non poſſint. Quare tutiſſimam viam monſtrantes, præcipimus iudicibus, vt ſi tale quid incidat, Iuriſconſultos, vel eos, quos debent, adeant, neque ex iure Lesbiam faciant ſuo ingenio fidentes regulam; aut vllas ſine probabili ratione conſuetudines, & legibus noſtris è diametro pugnantes, quas iudicando ſequi velint, noue introducant; neque prius, quam iuſto examine vnamquamque cauſam perpenderint, decernant. Illud enim ſi locum habere debebit, nihil certe fieri à religione iudicantium alienius, dici poteſt. Eiuſmodi namque iudices primum in manifeſtos incidere errores; deinde apertam multis facere iniuriam; tum inconſulto hac ratione immerenti fuſo ſanguine manus conſcientiamque ſuam commaculare neceſſum eſt. Et iſta conſequi, nemo non ſanus videt. Neq; vero deſunt iudices, qui reos iam conuictos intempeſtiuo complectantur fauore, quorum cauſæ cognitionem ideo protrahere cōſueuerunt, vt temporis longinquitate, delicti interea atrocitate exoleſcente, vel mitius puniantur, vel etiam elabantur, & pœnis vltimis eximantur. Hos nunc diſcere & cognoſcere volumus, quam grauiter peccent, eoque nomine, & diuina & humana vindicta expoſcente accuſatoribus ſedulis, qui publicam vtilitatem præmiis remunerandam quærunt, ad ſatisfactionem eluſione omni excluſa teneri; Vnumquemque enim iudicem (niſi ſe turpiſſimo polluere periurio, cuius certiſſimus vindex IEHOVA eſt, animæ ſalutem in periculum vocare, & caput ſuum diris omnibus obiicere velit) ex legibus æquo & iuſto, ſepoſitis affectibus, quantum ex certa allatorum probatorum ſcientia ſibi conſtabit, ſtatuere & decernere in omnibus cauſis oportet. Si quid exuperare captum animaduertet, ad Prudentes velut anchoram cōfugiat; vel ad eos, quos ſuperiores agnoſcit, referat; eo maxime, quod ad cauſas ad publicam tranquillitatem commodumque, & ſanguinem humanum effundendum pertinentes recte diiudicandas, *ingenium* [illegible], iudicium acutum & perpolitum, ſummaque prudentia deſideretur.

Qui exceptionem ſuam reus probare teneatur.

Cap. CLI.

SI, qui de maleficio fatetur, eas afferat ſui facti cauſas, quibus iure factum defendat, iiſque probatis pœna capitali liberetur, (declaratæ autem à nobis ſunt ii caſus & cauſæ, quæ ab vltimo ſupplicio reos abſoluunt) iudex antequam quidquam agere pergat, interpellans reum interrogabit: Poſſitne exceptionem ſuam, quæ nihil aliud eſt, niſi à pœna excuſatio, liquido probare? Quod ſi ſe facturum citra comperendinationem eluſoriam offerat: exceptionis (exceptionumue ſuarum, quod pluribus vti non prohibeatur) capita, & quæ alia pro ſe ſuique facti defenſione allegans in medium afferre poterit, ab actuario conſignari curet. Igitur iudex habito Prudentum conſilio, (ſi capita illa, ſeu defenſionales articuli, quibus probatis reus reatui exſolui poſſit, pro idoneis & concludentibus habeantur & probentur) eum reum ad probationem admittere & audire debet: neque tamen actorem, ſi quid replicare habeat, à iudicio repellet. Id quo meliore ordine adminiſtretur, à magiſtratu loci audiendis teſtimoniis, quæ partes producent, commiſſarii conſtitui debent, & iis omnibus proſpicere, quæ eam ad rem requiruntur: non aliter quam cap. 62. & ſequentibus præſcripſimus, & hæc quidem pro norma ſeruabuntur. In his autem ſi quid controuerſi incidat, iudex Prudentes conſulat.

Articuli defenſionales ſi non concludant.

Cap. CLII.

SI vero communicato cum Prudentibus conſilio, capita exceptionis, licet facta reo probandi facultate ſatis & plene probarentur, ea iudex ad perimendam maleficii pœnam non releuare viderit: ea probandi, quia fruſtra ſuſciperetur negocium, copia reo deneganda. Quin potius ad ſententiæ dictionem & publicationem, quod in manifeſtis maleficiis moram interponi nihil opus ſit, iudices mature feſtinabunt.

Reo ſe ad exceptionis probationem offerente de ſumptibus in litem faciendis, quomodo caueatur.

Cap. CLIII.

SI, qui hominem occiderit, in vinculis factum fateatur: idem tamen ſeſe exceptionum ſupra enumeratarum quacunque defendat, vnde vel abſolui mereatur: aut multam, pœnamve aliam leuem, leuiſſimamque ſubiturus ſit: hoc caſu adgnati rei ex arbitrio iudicis & quatuor adſeſſorum, quorum erit impenſas æſtimare, actori idonee cauebunt, ni exceptionem ſuam reus in iure probarit, ſumptus omnes accuſanti, ſaluo iudiciali moderamine, reſtitu iri: quos, ſi plane commenticia, vel non ſatis idonea exceptio foret, facere cogeretur. Non enim commodiore via indemnis actor ſeruabitur: nec reus ipſe ementitis prætextibus elabi vllo modo poterit. Ceterum & in impenſarum æſtimatione iuriſperitorum conſilio iudices vtentur.

De paupertate rei qui exceptionem probare vult.

Cap. CLIV.

CVm autem nemini paupertas ſua fraudi damnove eſſe debeat, atq; pauperes in iure miſerabilium perſonarum loco, ideoque fauorabiles ſint: fieri poteſt, vt homicidii ſine dolo, ſed caſu vel inculpata tutela commiſſi reus adeo pauper ſit pauperesque adgnatos, à quibus cautio, litis impenſas reſtitu iri, præſtari non poſſit, habeat: Quo tamen caſu exceptionem ſufficienter eſſet probaturus necne, merito dubitari poſſit: ne igitur innocens propter inopiam capitis luat pœnas, iudicis partium erit, in ſingulas cædis circumſtantias, quantum poteſt, inquirere, quas magiſtratui deſcriptas transmittet, reſcriptumque expectabit: & ſumptus inquiſitionis, ceteraque omnia, quæ in eam cauſam expendet, ex publico faciet.

Abſentem damnatum, ſi in carcerem ex poſt facto deueniat, audiendum eſſe.

Cap. CLV.

ABſens ne quis puniatur, neve damnetur, reſcriptum eſt: quod inaudita cauſa quemquam damnari æquitatis ratio non patiatur. Diuerſo tamen iure nonnullæ prouinciæ, ex conſuetudine vtuntur, quod in medio relinquentes, conſtituimus, vt ſi is, qui ob homicidium proſcriptus fuit, capitur, è vinculis cauſam dicere velit, hoc eſt, ad exceptionis ſuæ probationem ſe idonee offerat: ei reo hoc non tam beneficium quam debitum legitimum ex iudicis arbitrio indulgendum, neq; denegandum eſſe.

Quomodo reus in iudicium exceptionem ante deducat, quam in carcerem coniiciatur.

Cap. CLVI.

QVi prius, quam in vincula mittatur, delictum ſuum iure defendere volet, ſe quantocyus ad capitalis iudicii tribunal ſponte ſua ſiſtet, quemadmodum in eiuſcemodi caſibus, ex legibus municipalibus, aut moribus obſeruari conſueuit: Hinc in vtramque partem diligens inquiſitio habenda iudici: & teſtimonia tum etiam virorum integræ atque illæſæ opinionis dicta, quæ ab vtraque parte proferentur,

ferentur, audienda: Neutri denique partium, id, quod per ciuilia iura, æquitatem, & conſuetudinum receptarum obſeruationem facere licet, ſine cauſa adimendum: contra quam in aliquot iudiciis fieri inaudiimus. Qui enim cauſæ ſuæ bonitate fretus vltro iudicem adit, ſeque in iudicio ſtiterit, præterquam quod conſcientiam ſe intus abſoluentem habere præſumitur, cui iudicis vocem ſuffragari deſiderat, ſi iudicio manifeſta ſententia, innocens pronuncietur, nulla ei neque calumnia poſtea fieri, nulla priuata neque publica vis inferri, ſed libero prodire publicitus pede, libera aura frui, & vti foro debet.

De furtis: Quam varia eorum genera & pœnæ ſint, conſectaneum eſt vt diſpiciamus.

Cap. CLVII.

REm non nouam introduximus, cum furta, quæ XII. primum tabulis capitali pœna plectebantur, grauius punire noſtra ætate ſolemus. Sed antequam ad atrociorum furtorum pœnam deſcendamus, varias eorum ſpecies recenſebimus: & omnium primum de leuiſſimo eoque nec manifeſto furto videbimus. Si quis igitur prima vice humana infirmitate, vt videtur, circumuentus infra quinque ſolidos, aut rem tanti non æſtimari dignam furatus ſit, & cum furto, ante, quam quo deferre vel deponere deſtinârat, peruenerit, non deprehendatur, neque quiſquam poſt furem proclamarit, eumve diffamârit: quo & illud accedat oportet, ne fores, arcamve, aut quo res pecuniave concluſa continebatur, effregerit, ruperit: neque ſcalis admotis aliove in eum locum compendio aſcenderit: hoc furti, vt dictum eſt, nec manifeſti, & minimi genus eſt. Iſtud furtum, ſi poſtea compertum, & fur cum re furtiua aut ſine ea capiatur, iudex furem, ante omnia furtum reſtituere, ei, cuius rem fraudulenter contrectauit, & duplum dare, ſi in ære tantum habeat, damnabit. Sin furis inopia hoc non patiatur, in corpore luet: hoc eſt, ad tempus carcere detentus punietur: & ſi tantum in bonis non habeat, vt duplum ſoluat, rem ad minimum furtiuam, vel quod ex ea ſupererit, reddet, reſtituet: vel etiam, ſimplum ſoluet: aut quo poteſt pacto cum læſo tranſiget. In qua tranſactione prima ipſius ſimpli, hinc mulctæ à magiſtratu dictæ, demum alterius ſimpli domino reſtituendi, ſi tantum poſſit ſu , ratio habebitur. Et alimentorū quoque nomine, quæ in carcerem, carcerisque cauſam impendit, vt ſunt ſportulæ officiis exſoluendæ, tenebitur, ſi modo tantum in facultatibus furis ſuperfuturum ſit. Tādem cū dimitti volet, meliori modo & forma cautionem de non vlciſcendo conceptam (quæ & turbarum emplaſtrum, & publicę quietis ſingulare vinculum eſt) præſtabit.

De furto manifeſto.

Cap. CLVIII.

SI quis in primo furto, quod quinque ſolidorum valorem non attingit, prius quam rem eo loci quo deſtinarat pertulerit, ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendatur: aut, cum quis ad comprehendendum furem procurrerit, vel proclamarit, is tamen fur nihil fregerit, ruperit, nec in locum editiorem aſcenderit: furtum manifeſtum commiſiſſe dicitur. Atq; hic quidem hac proclamatione & concurſu facto ita diffamatur, & oneratur, vt iure pro numellis publice exponi, virgis cædi, & relegari poſſit. In primis autem læſo furtum, aut æſtimationem, ſi ſoluendo ſit, fur ante omnia reſtituere debet: & eum in modum quo capite præcedenti dictum eſt, cauebit. Si vero fur, quia honeſto loco natus, iiſque moribus ſit, de quo melioris ſpes frugis habeatur, eum iudex, ad magiſtratum relatione facta, ciuili aliqua pœna mulctabit: vt quadruplum ei, cuius intereſt, qui actionem furti habet, reſtituat: Tum, cetera ſuperius dicta, obſeruentur.

De furto violento, quod per effractionem, aut in locum ſuperiorem adſcenſu fit.

Cap. CLIX.

SI quis vt furtum faciat, fores arcamve ruperit, effregerit: aut in ædes ſcalis admotis, vel alia quauis ratione adſcenderit: aut cum telo (quo eos, à quibus ſe impediri, aut comprehendi metuit, repellat, & lædat) eo ſcilicet animo, vt furetur, domum alterius ingreſſus ſit: ſeu hoc primum, ſæpiusve admiſerit, ſeu magnum exiguumve furtum ſit: & fur in comperto furto deprehenſus ſit, ſeu poſt de eo crimine ſit diffamatus: hic furtum deliberatum & deſtinata voluntate nec ſine violentia feciſſe dicitur. Ideo, quia vis à tali fure cum telo accedente metuenda eſt: ſi vir fuerit, ſuſpendio: ſi femina, ſubmerſione, puniendi ſunt: aut alia quauis extra ordinem pœna, pro perſonarum qualitate ex arbitrio iudicis, velut oculorum effoſſione, manusve amputatione, coherceri poſſunt.

De furto quinque ſolidorum, vel maioris pretii.

Cap. CLX.

SI primum furtum magnum ſit, quo quis quinque ſolidos vel amplius contrectarit; nulla tamen earum adſit circumſtantiarum, quibus furta atrociora fiunt & aggrauantur, vt ſunt effractio, ruptio, adſcenſus in ædes, teli geſtatio: tale furtum [etſi ſimplex & nec manifeſtum ſit] tamen magnitudinis prætii contemplatione maiori pœna plecti oportere, quam quo res minoris valoris contrectatur, nemo non animaduertit. Inſpici enim omnino æſtimatio rei furto ablatæ debet: [non quidem quaſi rei magnitudo ſola delictum augeat, ſed argumentum ſit certiſſimum doloſi conſilii, & exquiſitæ fraudis.] Et illud quoque conſiderari oportet, deprehenſusne cum re fuerit, & de furto cum ipſa re diffamatus necne: [hoc eſt, ſitne ex hoc accidenti, quia viſus & ei fuerit acclamatum, furtum factum manifeſtum vel etiam violentum, & per effractionem perpetratum:] præterea, & conditio perſonæ

perſonæ furtum committentis attendi debet, & quantum intereſit eius cui res ſubrepta eſt, furtum factum non eſſe: vt pœna vel capitalis reo infligatur: vel pro modulo admiſſi attemperetur. Quæ ſane cum non niſi ab iis, qui diu multumque in forenſibus negociis & legum tractatione verſati, iudicium exacuerint, & experientiam conſecuti ſint, recte dinoſci & decerni poſſint: mandamus vt iudices ab his conſilium petentes totum factum iis aperiant & exponant, qui cum ſingulas inſpexerint circumſtantias, de iure reſpondebunt. Verumenimuero, ſi eum, qui quinque ſolidos, aut valorem, vel amplius, furatus fuerit, vt pacem publicam violaſſe videatur ex Friderici Imper. Conſtitutione ſuſpendi laqueo debere, iuris eſt: non iniquum eſt, hunc, qui quid effregerit, ruperit, ſcalas admorit, aut cum telo acceſſerit, factum ſuum morte expiaturum: idque adeo certum, vt nullius Legum periti ſchola eo nomine amplius adeunda ſit.

Si furtum iteretur.

Cap. clxi.

SI quis ſecundum, quo nihil effregerit, ruperit, neque ſcalas admorit, furatus ſit, & de vtroque furto ex inquiſitione habita, quę quomodo inſtituatur, explicatum eſt, iudex reum conuictum teneat: neque coniunctim illa duo furta quinque ſolidorum æſtimationem excedant: hoc caſu, quia fur, furti repetitione habitum ſiue adfectionem furandi habere, & in poſterum eodem in delicti genere malus, præſumi poteſt, primum admiſſum exagerat alterum. Ideo fur iſte pro numellis exhibebitur, & hoc pacto punietur, vt relegatus territorium eiuret: vel etiam territorii fines egredi prohibeatur, ab eoque cautio ſolita exigitur. Neque furi ſecundum furanti, deprehenſum, vel ad ſe proclamatum non eſſe quidquam prodeſt. Sin quinque ſolidos duobus furtis exceſſerit, Prudentum conſilio ſtandum erit.

Si quis tertium furatus ſit.

Cap. clxii.

QVi tria admiſit furta, ſi in vincula deueniat, & poſt inquiſitionem veritatis de tot furtis conuinci poſſit, is pro famoſo fure, qui furandi habitum acquiſierit, habebitur: & latroni æquiparabitur, qui homines furti cauſa occidere audeat. Atque hic pro tot admiſſis, ſi vir ſit, laqueo, ſi femina, aqua ſoffocabitur: aut alio ſupplicii genere, quod in quaque frequentius erit prouincia, afficietur.

Circumſtantiæ quando furtum exaggerent.

Cap. clxiii.

SI in vno eodemque furto plures circumſtantiæ, (quas ſupra enucleate expoſitas, onerare fures, & atrociora reddere furta diximus) concurrerint, pœna iudicando decerni debet, quæ condigna audaciæ delicto accedenti videbitur.

De furibus impuberibus.

Cap. clxiv.

IN infantem, quia doli capax non eſt, furtum non cadit. Si quis autem puer, ſeu quæ puella, annis quatuordecim minor, furtum commiſerit, capitali ſupplicio, niſi grauiſſimis de cauſis, nunquam afficitur: ſed alia qua pœna, vt commemorauimus, exacta de non vlciſcendo cautione, emendari debet. Et ſi vſuueniat, vt fur, qui iamiam decimumquartum ætatis annum completurus ſit, furtum rei magnæ admiſerit: aut eæ circumſtantiæ, quibus aggrauari hoc delictum diximus, incurrant, ita, vt manifeſto malitia ætatem ſuppleat & adeo exſuperet: quid ſtatuendum ſit à Prudentibus iudices edoceri volumus: qui, quid conuenientiſſimum ſit, reſpondebunt.

Expilatæ hereditatis, & rerum amotarum, pœna.

Cap. clxv.

SI quis animi leuitate, incogitantia, conſiliive inopia, clam ex hereditate iacente, ad quam vocatur, quid ſubtraxerit: aut ſi vxor maritusve res dotales, aut ex donatione propter nuptias amorit: & eam ob rem coniunx, coheresve contra coniugem, coheredemve iure experiatur: de eo iudices, ad Prudentes explicatis facti circumſtantiis referent, à quibus quid ſtatui oporteat cum edidicerint, id iudicando ſequentur. Atque hac vtraque actione iudex vel magiſtratus ex officio neque accuſat, neque damnat: vt ſufficiat, mercenarium eius officium interuenire.

Qui fame vel frigore coactus, cibum, veſtes & ſimilia furto abſtulerit.

Cap. clxvi.

CVm quouis modo ſe ſalutemq; ſuam non minus conſeruare quam defendere & redimere liceat: fames autem (quam, quod Rom. hiſtoriæ parens aſſerit, vnam natura vinci non ſinit, & Ioſephus belli Iudaici ſcriptor, [illegible] prodidit) ineuitabilem inducat neceſſitatem, quæ omnes ſoluit leges, & culpam omnem inculpabilem facit: merito etiam ſapientiſſimæ antiquitati viſum eſt, parcere ei, qui eſurientem replere velit animam. Igitur, ſi quis per diram famem, aut frigus diuturnum & inſolens, quæ maxima vitæ incommoda cum vxore & ſobole vincere aliter non poſſit, cibaria, obſonia, veſtes, ſurripiat: ſi quidem furtum rei magnæ & manifeſtum ſit, de pœna Iudices, quos opus eſt, conſulent. Sed, quod tentant pragmatici, eiuſmodi furem, licet ad pinguiorē fortunam peruenerit, de æſtimationis reſtitutione non teneri, quam belle aſſerant, ipſi viderint. Sane, quantumuis furtum tale non puniatur, calumniæ tamen actione furti eſcario veſtiariove accuſator non tenebitur.

De glan-

De glande, frugibus, fructibus, & quidquid ex agris percipitur, furto ablatis.

Cap. CLXVII.

EVm, qui noctu alterius glandem ſublegerit, meſſem, fruges, fructus, ſtantes, pendentes, pomumve decerpſerit, demeſſuerit, interceperit, prata detonderit, aut pecus ſuum depaſcendi gratia immiſerit, aut quæcunque alia ex agris percipi ſolent, lucrandi animo, ex alieno agro, quem ad alium omnibus modis pertinere nouerat, cõtrectarit, abduxerit, auexerit, abſtulerit: furtum vere commiſiſſe dicimus, ordinariaque pœna plectendum. Cui conſequens eſt, vt, ſi quis interdiu alterius fruges fructusve, vt eorum dominum magno afficeret damno, vnde rei familiaris iacturam non facile reſarciendam patiatur, ſciens dolo malo auexerit, ſubripuerit: hoc factum pro furto puniatur. Si quis item interdiu rem eſculentam, vt ex arbore pomum, è vinea vuam, præteriens forte, auferat, decerpat, quod damnum non magnum afferat, is pro perſonæ conditione & rei qualitate ciuiliter tantum punietur, idque prout locorum conſuetudines ferunt.

Furum lignariorum, & arborum furtim cæſarum, pœna.

Cap. CLXVIII.

QVi ligna iam cæſa, ſecta, furto aufert, furtum dubio procul committit: & pœna dignus eſt. Qui vero in alterius ſiluam ingreſſus, lucrandi animo arbores clam ſucciderit, ex moribus cuiuſque regionis & loci puniri poteſt.

1. Grauius autem in eum qui vel, cum cædendæ materiæ tempus annuum menſtruumve non eſſet, ex obſeruatione Lunæ, vel edicto prohibitum, vt noctu, diebus feriatis, vel alias: alterius arbores furtim ſucciderit, animaduerti ſana ſuadet ratio.

Fures piſcarii vt puniantur.

Cap. CLXIX.

QVi è ſtagno, viuario, arca piſcaria, piſces aſſeruatos furto aufert, furti pœnæ ſubiacet: Si vero è præterfluente, priuati dominio ſubiecto, piſces furtim capiat, is pro qualitate perſonæ, ratione piſcandi, & damni illati quantitate, ex Prudentum conſilio, quod conſulentibus iudicibus ſuggerent, in corpore, aut pecuniæ ſumma mulctabitur.

Si quis depoſiti vel commodati furtum committat.

Cap. CLXX.

COmmodatarium, ſi re ad vſum non deſtinata abutatur potius quam vtatur: item, qui alienas res penes ſe depoſitas & cuſtodiendas datas, ſciens dolo malo, inuito creditore, vnde deteriorationẽ res ſentiat, contrectarit, vtrumque pœnali furti actione teneri & puniri poſſe, nemo eſt legum cognitione vel leuiter tinctus, qui ignoret.

Sacrilegium quod dicatur.

Cap. CLXXI.

QVod ſemel Deo dicatum eſt, non ſine ſcelere profanari, & in vſus humanos conuerti poteſt. Ideo qui ſacrilegium commiſerit, hoc eſt, res ſacras, vel quaſcunque in locis ſacris conſtitutas compilarit, extra controuerſiæ aleam ſe grauiſſimo obſtringit crimine: quod trifariam fieri traditur: Primum, ſi quis rem ſacram, aut Deo, hoc eſt, diuino cultui dicatam in loco ſacro: deinde ſi rem ſacram in profano: tum ſi rem non ſacram in loco ſacro, furtim auferat vel intercipiat.

Pœna ſacrilegii.

Cap. CLXXII.

QVi hierothecam ſiue ædiculam, in qua ἄζυμος, hoc eſt, conſecratus panis repoſitus habetur, compilauerit, viuus vret. Si vero alia ſacra vaſa aurea argenteave, calices, patinas, thuribula, anathemata ſeu donaria, furto quis auferat, ſeu locis ſacris profanisve id fiat, ſingula ſunt ſacrilegia: Item, ſi quis furandi animo, ædem ſacram, ſacrarium, cui illa ædicula incluſa eſt: vel adytum effregerit, ſeu inſtrumentis aliis reſerarit, recluſerit: pro qualitate facti, mortis pœna plectetur.

Eleemoſynarum ſacrilegium.

Cap. CLXXIII.

IS, qui ſacrarum eleemoſynarum arcam ſiue capſam, gazophylacium, effregerit, ruperit, reſerarit, aut aliis artibus inde pecunias pauperibus alendis elargitas piorum liberalitate extraxerit, ſeu in ipſo opere dum ſuffurari conatus ſit, deprehenſus fuerit: capitis ſupplicio, vel quidquid Prudentes ſtatuerint, afficietur.

Quod ſit ſacrilegium minimum.

Cap. CLXXIV.

SI quis interdiu res ſacras minoris pretii (extra eas, quas diximus maioris eſſe & haberi momenti) ex æde ſacra abſtulerit, velut cereos, candelabra, altarium vela: quæ fur neque in templum illicito loco atque tempore ingrediendo, aut effringendo quidquam auferat, ſi quis res priuatorum in ædem ſacram depoſitas, ſubripuerit, ſi tamen ille fur templũ vel ſacrarium vi non effregerit, aut clam reſerarit: Hæc ſacrilegia ex circumſtantiis differentibus recte diſtinctis & expenſis, ea plecti pœna, quam in furtis rerum pure profanatum infligi oſtendimus, debebunt.

1. Ap-

Digitized by Google

1. Appendicem his omnibus adiicimus: ſeuerius ſacrilegia, quæ contemptum religionis habent, quæque admiſſa ad ſacrilegiorum naturam accedunt: mitius atque moderatius furta alia punienda eſſe.

Perſonarum conditionis rationem in furtis habendam.

Cap. CLXXV

TAm in furtis, quam ſacrilegiis, quæ in locis rebusve ſacris committi declaratum eſt, vt & aliis quibuscunque delictis, famis neceſſitas, impubertas, conſilii inopia, & alia, quæ his ſimilia ſunt, in furibus, & delinquentibus, inſpici debent. Non enim minus in capitalibus, ad abſoluendum quam condemnandum: quam in ciuilibus cauſis ad negandum & liberandum, SI HABEAMVS OCCASIONEM, propenſiores eſſe debemus, vt odia conſtringentes, fauores ampliemus.

Pœna eorum, à quibus vis damnumve metuitur, & de eorum cuſtodia.

Cap. CLXXVI.

SI quis contra cautionem, non vltum iri, vel, de non offendendo à ſe præſtitam, facto aliquo, cuius pœna capitalis non ſit, venerit & egerit: Item, ſi quis (vltra vim ante factam, aut ſpolium ſimplex, de quo ſatisfecerit, vel transegerit, vel punitus ſit) de armis ſiue vi denuo inferenda, nudis quidem verbis vel epiſtola, ſine tamen circumſtantiis factum aggrauantibus, comminari pergat: atque etiam ū quid conatus ſit, (quod tamen vltimo plecti ſupplicio non mereatur, qui caſus eſt cap. 178. ad quod proxime accedemus:) Verum tamen ſi iuſtus his minis & conatibus ſubeſſet metus, qui in virum fortem cadat, & ex cauſis, quæ afferendæ & deducendæ ſunt, talis deſcribatur, cui temere fidendum non ſit, qui non iactationis cauſa iſta dicat faciatve: denique ea ſit perſona, quæ minas ſuas executioni mādare ſoleat, & animum inquietum diſſimulare vllo modo nequeat: Hoc, vbi in iudicio à parte probatur, iudicibusque adprobatur, nec tantæ facultates accuſato ſint, quibus de damno infecto, quod iure timetur, cauere poſſit: Conſtituimus merito, vt metus iſte à ceruicibus bonorum & officio fungentium ciuium, competenti remedio efficaciter depellatur: quod omni iure prohibitum ſit, ne alter alterum vi armata, dolo malo, ex propoſito & inſidiis lædat, & hoc pacto pax publica perturbetur: Serio itaq; mandamus, vt is, qui tam effrenato in alios animo, indomitaque mente fuerit, in carcere tam diu detineatur, quouſque perſonæ iuſtum metum alleganti & probanti, idoneè, non offendi, cauerit: Quod iudicis ordinarii officio fieri volumus: eam tamen cautionem leuiſſimis de cauſis (quod ἐσχάτην βοήθειαν eſſe placeat: vt deſperatis tantum morbis extrema, ignem ferrumque, remedia adhibent medici) niſi præſens & ob oculos verſans, inque ſenſum cadens periculum ſuaſerit, Prudentum conſilio accedente, exigi non debere cauemus. Igitur qui de eiusmodi factis dictisque in iudicio accuſatur & conuincitur, in eiusdem iudicii vinculis detineatur. Et captus reus ſi ex ſuo, vnde ſe alat, heredio, ſiue patrimonio non habeat, tantum actor lictori, quantum iudex, qui & alimentis & ſportulis modum dicet, arbitrio ſuo decreuit, ſumptus dabit, & de iis ſubminiſtrandis cauebit. Vt vero neque actori, vnde has faciat impenſas, ſupererit, ex publico reus aletur. Sin captus tantum in bonis, ſub eius magiſtratus, ſub quo domicilium habet, diſtrictu, vel principis alterius iurisdictione territoriove poſſideat bonorum redituumque, vnde cuſtodia alimentorumque ſumptus commode deſumi poſſint, eos ſumtus, illo magiſtratu minime vetante aut impediente, ex iis prædiis bonisve, fieri omnino æquum pronunciamus.

Pœna eorum, qui ope conſilio maleficos iuuêre.

Cap. CLXXVII.

OPem, auxilium ferri tribus temporibus, vel ante delictum: vel in ipſo delicti actu: vel poſt delictum commiſſum, ita pragmaticis diſtinguentibus, intelligitur: qui hoc amplius: Eadem pœna eum, qui auxilium ſecundo tempore, quod ſit proximum delicto, tulerit, cum auctore criminis plectendum eſſe, tradunt: nempe iſtud in genere dictum ſuſtineri poſſe non ambigimus. Et ſane κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον verum eſt, eum qui maleficum, ope, auxilio iuuerit, ſuppetias tulerit, pœnam non leuē mereri. Quod pro varietate factorum, aliarumque circumſtantiarum occurſu perpendent Prudentes atque magiſtratus, qui referentibus Iudicibus conſilio tam præerunt, quam aderunt.

Pœna conatus ad delictum.

Cap. CLXXVIII.

SI quis non extrinſecis tantum & remotis factis, vt apparatu telorum, veneni mali præparatione, &c. ſed proximis, quæ ad perfectionem criminis pertingunt, maleficium deſignare conetur, in quo tamen diuinitus quaſi immiſſis obſtaculis contra voluntatem deliberatam, opere complendam impeditus fuerit: hic animus malus, hæc mens malá & ad malum proiecta, hæc malefaciendi libido, è quo quid intus fuerit, promanârit, ſi manifeſta facta deprehendatur, extremo ſupplicio quibusdam atrocioribus caſibus percellenda eſt. Aliquando tamen grauius: interdum, obſeruato delicti genere leuius punitur conatus, quo in negocio iudicum prudentia elucebit, qui vt tutius decernant, Togatorum clariſſimorum conſilio vtentur.

Deū,

De iis, qui per ætatem, furorem, aut aliis ex cauſis delinquunt.

Cap. CLXXIX.

SI quis per ætatem doli fraudiſque incapacem, furorem non ſimulatum, aut aliud mentis non ſanæ vitium: vel quia præcipientis imperio parere neceſſum habuit: Item, per vinum, ſomnium, iram, amorem inſanum, deliquerit: de eo facto, obſeruatis & conſignatis circumſtantiis, ad eos, quos oportet, & optimum videbitur, referent iudices.

Pœna commentarienſis, qui reos clam dimittit.

Cap. CLXXX.

COmmentarienſis, qui diarium cuſtodiarum conficit, ita veteribus dictus, idem cum carceris cuſtode eſt: hominum genus quod fere omnia violenter & acerbe facit. Quo in officio minime ii conſtitui debent, qui corrumpi ſe de facili patiantur, aut quibus, quod contra publicam vtilitatem eſt, perſuaderi poſſit: neque etiam ii, qui moribus immanes ſint. Atque ſi horum cui carcerum cura demandata eſt, qui capitalis reum criminis ſciens effugere ſinet, ei pœnæ generi, quod reus ſi non effugiſſet, ſuſtineret, ſe ſubiacere norit. Si vero per negligentiam cuſtodis, ſontium quiſquam effugerit: ea negligentia pro ratione delicti & Prudentum conſilio in commentarienſi cohercebitur.

De officio actuarii ſeu ſcribæ, aut notarii iudicii.

Cap. CLXXXI.

VLtimæ non ſunt actuarii partes, neque contemnendæ in capitali iudicio operæ, ſed adprime neceſſariæ. Is igitur ea fide atque diligentia, qua ſe iureiurando iudici adſtrinxit, eoque ordine, quo ſingula fiunt, accuſationum & defenſionum capita, receſſus, omnia denique acta, diſtincte & ſingillatim conſignabit. Et vt prima tempore, ita & prima ordine, delatio (antequam de perſequenda accuſatione vadibus actor caueat, vel ſe cuſtodiendum vna cum reo ſiſtat, atque etiam quæſtiones ſuſcipiantur, vel de vllo ſupplicio incidat deliberatio) adnotari debet: quæ quidē delationis ſiue denuntiationis conſignatio, præſentibus iudice, eiusve vicario, & duobus ad minimum iudicii adſeſſoribus, ab actuario nullo addito, dempto nullo, bono ordine, & fide bona fiet: Deinde vt accuſator ad cœptæ accuſationis principium, vades in iudicium produxerit: & quos dederit: aut (quia non omnibus in promptu & facile eſt vades dare) ſi dare prædes nequeat: an & quibus perſequendæ accuſationis conditionibus cuſtodiæ dari ſe permiſerit: quæ ſingula ex cap. 14. colligi poſſunt.

Vt nomen ſuum, & qui præſentes cuique actui adfuerint, diem annumque actis adſcribat actuarius.

Cap. CLXXXII.

POſthæc, quæ contra aſſeret atque afferet accuſatus, cum primum extra tormenta de facto ſuo interrogatur, conſcribi debent: & hoc amplius, annum, diem, horam, qua quisque actus ſuſceptus & peractus fuerit, & qui interfuerint, adnotabit ſcriba: ſubiiciet etiam nomen & cognomen ſuum: & quod cotum quæ ſcripſerit auritus teſtis fuerit, ſubſcribet.

Vt quæ indicia & probationes actor habet, & deducet, conſcribat.

Cap. CLXXXIII.

QVod plurimum conſueuere rei, vt accuſationes nude negando repellant, ſciendum eſt, non ſatis eſſe vel accuſaſſe ſolum, vel negaſſe. Ergo accuſatori probationis onus, quod indubitatis indiciis perficitur, incumbet: & ea indicia, præſumptiones, ſuſpiciones quæcunque in iudicium vel apud adſeſſores eius cauſæ notioni datos, proferet, quæque iis indiciis probabuntur, diligentiſſime actuarius adnotabit.

Vt viciſſim rei allegationes chartis mandet actuarius.

Cap. CLXXXIV.

POſtquam indicia, vt iam in principio harum noſtrarum Conſtitutionum docuimus, & ſuſpiciones criminis probatæ fuerint, & pro probatis recipiuntur: de ſuo delicto citra torturam reus ſerio interpellabitur. quod ubi ſponte fateatur, aut ſe legitime purget, de quæſtionibus habendis mentio iniicietur: atque hoc quoque loci actuarius iam quæ rogando, quam reſpondendo proferentur, & quæ interea ex inquiſitione cognoſcentur, conſcribet.

Vt idem confeſſiones rei adnotet.

Cap. CLXXXV.

SI ad quæſtiones deuentum fuerit, ea quæ tortus fatebitur, quæque de crimine confeſſo nominatim, vt vnumquodque ad inueſtigandam facti veritatem faciet, & quæ de hinc vera confeſſionique congruentia deprehendentur, ſcriba ſuo officio functurus conſignabit.

Vt, quæ in conuincendo reo geruntur, perſcribat.

Cap. CLXXXVI.

QVod ſi accuſatus crimen nude inficiabitur: contra quem aduerſarius probationem vrgeat, vt ſolemnibus accuſationis impletis confundat reum, nec ea omittet actuarius. Sin magiſtratus ordinarius certos eius rei notioni homines delegarit, quidquid & iis cognoſcentibus peragetur perſcribet.

Vt idem Rei defenſiones adnotet.

Cap. CLXXXVII.

FAtente vero delictum reo, qui defenſionis ſuæ cauſa, ea excipiat, quibus reatui eximatur, ea nempe & quas probationes, instrumenta, teſtimonia adducet, & quæ ex inquiſitione cognoſcentur, denique omnia, quæ ad commodiorem iudicum informationem ſeruient, conſignabit.

Vt adnotet, quomodo ad officium delata ſit accuſatio.

Cap. CLXXXVIII.

POrro nec id diligentiam actuarii effugiet, cum ex officio accuſatio inſtituetur, neque priuatus exiſtat accuſator: nempe, quomodo ad iudicem deuenerit diffamatio, quæque accuſatus reſponderit, & cetera, quæ peragentur, ſingula conſignabit.

Vt ſcripta aſſeruet, in libellos redigat, & ſecreta ne pandat actuarius.

Cap. CLXXXIX.

IGitur acta, vt accuſationes, ſeu à priuatis aut ex officio magiſtratus inſtituātur, ita & defenſiones, cōfeſſiones ſingula, vti dictū, diligenter ſcriba capitalis, ſuo quodq; loco & ordine adnotabit: atq; vt in ciuilibus cauſis per libellos agitur, ita & hoc progreſſu iudiciario in libellos quæuis redigat, & cuiuis actui annum, diem, horam, qui præſentes adfuerint, adſcribet: Nomen ſuum, vt explicatum eſt, addet: vt hac ratione in ſcripta redactis & diſpoſitis omnibus, tuto & libere ſecundum Legum præſcriptum ſententia ferri, aut ſi opus ſit, ad Prudentes, vel Superiores referri de negotio poſſit. Quo in munere ſuo ita verſabitur, vt fidem, quam iudici dedit, exſoluens muneri ſuo omni ſtudio ſatiſfaciat: nihil arcani foras effutiat: quod & ſui officii eſſe intelliget. Denique eos libellos, in quos acta rediguntur, ſtatim vt è iudicio diſcedetur, tuto in loco clauſos aſſeruabit.

Actuarius vti ſententias concipiat.

Cap. CXC.

ITaque cum delictum, maleficium, crimen, inſtituto ex noſtris ſacrique Ro. Imperii Conſtitutionibus progreſſu, certum eſt, de quo reus conuictus, & ſententia publicanda ſit: Eam actuarius iis verbis concipiet & concinnabit, vt die executionis ad mandatum iudicis publice ex periculo recitari poſſit.

Admonitio.

Cap. CXCI.

IN ſequentibus capitibus, qua Caii nomen erit actuarius, qui præſcribet ſententiam, rei nomen & cognomen, atque patriam adnotabit, & delicti generis voce, illud quale quale ſit, ob quod vel plura, condemnatio facta eſt, explanabit.

Forma ſententiæ, quæ morti vel perennibus vinculis mancipat.

Cap. CXCII.

AD accuſationes, exceptionem, & alia in iudicio acta, perlecta & diſcuſſa, ad informationem & diligentem de crimine habitam inquiſitionem, quæ omnia ſecundum tenorem ſanctionum capitalium, à KAR. V. Imper. Aug. & ſacratiſſimi Imp. Rom. Ordinibus latarum & confirmatarum facta & peracta ſunt, iſtæc nominatim ſententia à IVDICE & adſeſſoribus, pro tribunali iuſto numero præſentibus & legitime procedentibus, contra Caium lata eſt ob delictum, quod occidendo, incendendo, &c. commiſit.

Sententiarum clauſula.

Vt (qui exurendus damnatur) viuus flammis vltricibus exuratur, & in cineres redigatur.

Vt (qui ferro, ſecuri, &c. percutiendus eſt) gladio ad mortem feriatur.

Vt (qui in partes quatuor ſecandus eſt) quatuor in partes diſſecetur, atque ad mortem mulctetur: partes cadaueris ſingulæ ſingulis in viis publicis ſuſpendantur & defigantur.

Vt (qui ad rotam damnatur) rota ſuffractis cruribus & brachiis viuus letho demittatur: & ſumpto ſupplicio eidem rotæ imponatur.

Vt (qui furcæ adiudicatur) è furca publica laqueo aut catena ſuſpendatur, & morte plectatur.

Vt (quæ aquis ſuffocanda eſt) aquis ſubmerſa vitam in profluente finiat.

Vt (quæ defodietur) viua in terram defodiatur, & ſtipite per mediam adacta transfigatur.

Qui trabe imponendus eſt.

Cap. CXCIII.

ACcumulantur etiam ſupplicia, cum reus ob plura maleficia, vel inſignem vnius atrocitatem puniendus venit. Fit enim, vt quis in vltimo ſupplicio afficiatur, & alio velut præparatorio affici poſſit, vt condemnatus ad ignominiam trahæ illigatus ad locum ſupplicii pertrahatur: quod ſi decernatur, ſententiæ publicandæ ſequentia verba actuarius adiiciet: Et ad ſupplicii locum vſque Caius trahæ impoſitus à quadrupedibus trahatur.

Qui

Qui candentibus adurendus eſt forcipibus, vel vncis trahendus.

Cap. CXCIV.

SI ſententia hoc habeat, vt damnatus forcipibus candentibus uſtulandus ſit, hæc ſententiæ adpendix adnectetur: Et ante vltimum ſupplicium vehiculo impoſitus, trahæve illigatus, vſque ad deſtinatum executioni peragendæ locum ducatur, trahatur, Caiique corpus forcipibus candentibus aduratur, ternis quaternis vicibus.

Sententia vt concipiatur, cum is vinculis addicitur, à quo vis metuitur.

Cap. CXCV.

CVm legitime habita inquiſitio, & indicia ſuper vi inferenda adprobata ſint, quæ debent: Ne à Caio vis vlli fiat, damnum ve inferatur, ſententia iudicum decernitur & declaratur: Caium qui præſens eſt, in carcere detineri tamdiu debere, quouſque, deferueſcentibus animis, idoneè prædibus & prædiis cauerit, neminem hominum à ſe offenſum, neque res, pecunias, bona, prædia vllius turbatū iri.

De pœnis, quæ citra mortem, & perpetuos carceres infliguntur.

Cap. CXCVI.

SI quis ob delictum rite probatum, de quo conuictus fuerit, in corpore puniendus ſit citra mortem: Iudex non prius, quam ad Superiorem ſuum, Prudentesve ea de re retulerit, ſententiam feret: atq; eam in rem adſumptis quattuor adſeſſoribus, quos circa hoc negocium bene verſatos viderit, quos etiam parere, iudici ius eſt, eandem ſententiam Ex officio ſuo confirmabit, atque ab actuario publicari curabit. Idem deinde Iudex à ſe latam ſententiam executioni mandari omnimodo efficiet.

Sententia corporibus citra mortem infligendæ quemadmodum concipiatur.

Cap. CXCVII.

IN cauſa vertente inter N. & N. iudiciario ordine, qui à KARVLO V. & Rom. Imper. Ordinibus introductus ac confirmatus eſt, recte riteque obſeruato, iudices decreuere, Caium ob delictum admiſſum puniendum eſſe.

Amputatione Linguæ.

Cap. CXCVIII.

VT in numellis publice exhibeatur, eique lingua exerta amputetur, & relegetur, donec conceſſa à magiſtratu licentia reuocetur.

Mutilatione digitorum.

Vt in numellis proponatur, eidemque digiti duo, quibus ſublatis periurium DEO inuocato commiſit, reſecentur: hinc in exilium abeat, donec ei gratia à magiſtratu fiat.

Aurium reſectione.

Vt in numellis publice exhibeatur, aures Caio amputentur, & ſolum vertere iubeatur, donec magiſtratus permiſſu ciuitati reſtituatur. Ita ſit, vt & cauteriis alii inſigniantur.

Fuſtigatione ſeu virgarum caſtigatione.

Vt pro numellis ſiſtatur, & fuſtuario emendetur, vel (quod nunc magis vſus adprobat) virgis cædatur, è territorio exulet, donec ei gratia redeundi fiat.

1. Meminiſſe & hoc actuarios volumus: vt, ſi quis ob delictum corporis pœna afficiatur, ſimul autem læſo ex ea cauſa quid debere ſententia declaretur, vt raptam furtove ſubtractam rem reddat, vel etiam ex ſuo multam dare, aut damnum alteri factum certa quantitate compenſare iudicetur, quod capitibus aliquot, præſertim 107. & 120. cum ſequenti, nec non eo quo de leuiſſimi furti pœna agebatur, oſtenſum eſt: tunc eius pecuniæ reſtituendæ in ſententia verbis diſertis inſeratur neceſſitas.

Sententiæ abſolutoriæ forma.

Cap. CXCIX.

SI eum, qui de crimine delatus, & in carcere cuſtodiave detentus, accuſatus fuit, ordine iudiciario ſecundum noſtras & Imp. Rom. Statuum Leges capitales obſeruato, ſententia iudicum abſolui contigerit: ea ſententia eum in modum concipi debet, quem iam exponemus, itidemque ab actuario recitari publice debet.

Cautio ſiue admonitio.

Cap. CC.

IN ſequenti capite, ad formandam ſententiam & recte intelligendam facit, vt ſub nomine Titii actorem; Caii reum: Delicti appellatione, quidquid puniendum erit, accipiatur.

Verba ſententiæ abſolutoriæ.

Cap. cci.

IN cauſa criminali, vertente inter Titium & Caium: viſis & ponderatis actis actitatisque: ad accuſationẽ delicti, cuius Caius qui in iudicio præſto eſt, à Titio inſimulatus fuit, & accuſati exceptiones & quæ alia in iudicum notionem deducta fuere, tum etiam diligentem habitam inquiſitionem: prout ad præſcriptum KARVLI QVINTI, ſacrique Rom. Imp. Ordinum Conſtitutionum capitalium cuncta acta & peracta ſunt: Caius iudicum ſententia & ſuffragiis ab omni corporis ſanguinisque pœna abſoluitur, & pro abſoluto pronunciatur, declaratur atque habetur. In quo, ſi accuſator legitimam probabilemve accuſandi cauſam habuiſſe certis documentis oſtenderit, Iudex litis impenſas compenſatione mutua tolli iubebit. Si quid vero litigantes damni paſſi & litis ſumptuum reſarciendorum nomine mutuis petitionibus ſe conſequi poſſe exiſtimant, id apud eoſdem iudices ciuili inſtituta perſecutione obtinebunt. At ſi Ex officio facta accuſatio eſt: de ea re apud magiſtratum principemve ſuperiorem experiantur.

Vt acta iudiciaria diligenter adſeruentur.

Cap. ccii.

ACta, & ipſas ſententias, in cauſis capitalibus latas (quemadmodum omnia conſignari debere diximus, cum de actuarii officio præcipimus) penes iudicium, & in archiuo eiusque poteſtate aſſeruari, atque loco tuto cuſtodiri debere mandamus: quo, ſi ea edendi, aut ſecundum res olim indicatas ſimili in caſu pronunciandi neceſſitas inciderit, depromi ſine mora poſſint.

Ne quis error ab actuario committatur.

Cap. cciii

SI quis actuarius hîc ex noſtris præceptionibus, de iis rebus quas ad munus ſuum pertinere viderit, præſertim ſi de concipienda ſententia dubitarit, ſe non ſatis inſtructum agnouerit: iudices ſuos, vt errorem omnem euitet, conſulet: quod ſi nec à iudicibus ſatis plane res explicari poſſit, Prudentes ipſi iudices adeant.

Sportularum cuſtodibus debitarum modus qui ſit.

Cap. cciv

NE ſumptus & ſportulæ hisce in cauſis in immenſum exereſcant (quorum magnitudine multi ab excuſationibus deterrerentur: vnde paucos tantum, pluribus libere pro libitu delinquẽtibus, puniri contingeret: id quod non ſine Reip. palpabili detrimento, iuſtitiæque neglectu fieri non ignoramus) iis magiſtratus modum, qui ſingulis locis conueniat, dare debere, placet: vt nemo vltra nummulos cruciatos ſeptem in ſingulos dies lictori, cum ad alendum, tum cuſtodiendum reum expendat: Et ſi quibusdam in locis minus dari conſuetudine receptum ſit, nihil immutantes, illud ſeruari volumus. Quæ autem ſalaria iudicibus, & adſeſſoribus, item & actuariis, carcerum cuſtodibus, ſuppliciorum executoribus debentur, eorum nihil ab accuſatoribus, quibus, quia vtilem Reip. operam nauant: officium ſuum damnoſum eſſe non debet, exigetur, ſed ex publico ærario exſoluetur.

Ne iudex, vt iudicet, quidquam accipiat.

Cap. ccv.

MAlo exemplo peſſimæ rei morem aliquot locis inoleuiſſe nobis ſuggeſtum eſt: iudices, quoties reum capitali addicunt ſupplicio, non ſolum munera accipere, ſed etiam, quod intolerabile eſt, petere nil erubeſcẽtes audere. Quod, niſi iis in prouinciis fiat, vbi officia publica ſub haſta venũdantur, quo qui emit, viciſſim vendat neceſsũ, ferendum minime ducimus. Nihil enim magis contrarium iuriiurando iudicis, quod in auſpiciis officii ſui præſtat: neque repugnans magis quidquam BONI & INCORRVPTI IVDICIS MVNERI, quales iudices ſub noſtro Imperio militare & honoribus fulgere volumus: ceteros ignominia notatos dimitti. Præterea & hoc totum, nempe lucri ſpe, homines damnare, ad quos conſeruandos omnia iura ſcripta ſunt, totum plane omnibus legibus & æquitati è diametro obſtat. Quid enim ab ipſius carnificis contemptiſſima profeſſione, cui in ſingula capita merces ſoluitur, hæ iudicum harpyiarum rapinæ diſtent, facile apparet. Itaque conſtitutis ex publico ſalariis & annonis iudices contenti, nihil tam ob damnandum quam abſoluẽdum paciſcentes, in poſterum nullibi locorum ne quidquam accipiant: tantum, vt petant, abſit. Quod ſeueriſſime inhibitum omnes omnino nouerint.

De bonis reorum, qui in fuga degunt.

Cap. ccvi.

SI, qui requirẽdus adnotatus erat, profugerit, eius bonorũ omniũ, & rerũ ſoli & mouentiũ, quãtũ eo in territorio poſſederit, ab actuario iurato inuentariũ confici, & deſcriptio fieri, iudice duobusq; adſeſſorib⁹, qui ſuſpecti non ſint, præſentib⁹, debet: ad quam quidẽ deſcriptionem duos vel tres rei profugi cognatos, iudex cõuocabit: ne quid ex iis bonis reo alienare permittatur, & per hoc illius fuga inſtruatur. Ea autẽ quæ facile ſubripi vel auferri poſſunt: itẽ que ea, quæ mora deteriora fiunt, & ſeruando ſeruari nequeũt, aut quouis alio modo intereunt: hæc iisdẽ perſonis, cognatis & adſeſſorib. adhibitis, æſtimata iudex diuendi atq; diſtrahi curabit: & pretiũ inde redactũ vna cũ inuentario apud iudiciũ in deposito erit, vbi tutiſſima in cuſtodia, vxoris, liberorũ, heredũq; cõmodo aſſeruẽtur. Quod ſi vero fugitiui

cognati

cognati, bona in inuentarium relata, antequam apud iudicem deponantur, aut poſtquam depoſita ſunt, apud ſe eſſe elegerint, id ſane concedendum eſt ſanguinis affectui: ita tamen, ſi prius cautionem, nihil alienari, neque reo fugienti quidquam ex iis ſubminiſtrari, donec vel redierit & ſe purgauerit aut in fuga conſtituti cauſa liſque pendens iure iudicio finiatur, idoneè præſtiterint. Tum vero, ſi cognati bonis fugitiui curatores dentur, neceſſaria vxori liberiſque alimenta ex iis bonis, à iudice decreta, præſtabunt. Ceterum, ex reliquis bonis, ſine decreto magiſtratus, cuius etiam cauere eſt, ne quid ei qui profugit medio tempore à debitoribus ſoluatur, cognati nihil immutabunt.

Si res furtiua aut vi rapta poſſeſſa in iudicium veniant.

Cap. ccvii.

SI quæ res furtiua aut vi poſſeſſa in iudicium venerit, qua cum fur aut raptor non deprehendatur: eius rei cuſtodiam in ſe iudex capitalis ſuſcipiet, vt ei, cui rapta aut furto ſublata erat, ſi hoc dominus rei vel bonæ fidei poſſeſſor iudicem docere poſſit, ſine mora reſtituatur. Neque obſtat, diuerſam loci conſuetudinem eſſe: quæ abuſus potius dicenda. Si rem reſtituendam Primo nõ eſſe, quod nõ plenam, ſed qualem qualem probationem dominii ſeu poſſeſſionis ſuæ produxerit, viſum ſit iudici: ne lites augeat, & in præiudicium aliorum quid faciat: cum poſt Secundus extet, qui eandem rem petat, vt de ea cognoſcatur & quamprimum definiatur apud ciuilem megiſtratum, index curabit, litigantes eo remittens. Hoc tum potiſſimum ibi locorum obſeruandum, qua de cauſis ciuilibus & crimilalibus diuerſa fora conſtituta ſunt: & vbi adſeſſores non abſque difficultate atque ſumptu in vnum coguntur & conuocantur: quod ipſa ratio, vt impenſis ſuperuacuis parcatur, ſuadeat. Igitur partes ad forum cauſarum ciuilium iudex amandabit, vbi Primus fideiuſſoribus datis cauebit, aut ſi fideiuſſores habere non poſſit, iuratoriam præſtabit. Secundo, ſi cauſa cedat, iudicatum ſolui, cum impenſis, iudicis arbitrio æſtimandis: Viciſſim Secundus, qui in iure reſpondet, eundem in modum cauebit.

1. Cum autem Primus rem ſibi furto vel rapina ablatam euidentiſſimis probationibus oſtenderit, ei res litigioſa iudicis ciuilis ſententia adiudicabitur & reſtituetur. Quod ſi vero Secundus rem in iudicio ſibi vindicare velit, deque reſtituendis, eo quo diximus modo, litis impenſis caueat: ſi, poſt rem primo adiudicatam, iurare non poſſit, ſe vitii in re inhærentis inſcium, legitimo titulo & cauſa legib. non prohibita rem eam adquiſiiſſe: aut, ſi rem à Secundo, malo titulo, adquiſitam Primus probet: Secundus tam in id, quod in rem petitam alimentorum nomine, vel, quod res in cuſtodia detenta fuerit, expenſum eſt, quam in hoc, quod Primus in litem ſumptuum faciens damni paſſus fuerit, arbitrio iudicis æſtimandum, damnabitur. Quod ſi ſecundus titulum bonum ſe habuiſſe, & rei vitium ignoraſſe, iurare poſſit, vterque hoc caſu impenſas in litem factas ſibi ex æquo imputabit. Atque hoc vlterius, ſi de re animata velut quadrupede lis ſit, cuius alendæ cauſa neceſſario ſumptus facti ſint, certum eſt, Primum, cui res adiudicata eſt, arbitrio iudicantis eos ſumptus in rem detentam lite pendente factos, refundere debere: verum & eum in caſum, Primum, cui ea reſtituitur, licet non ſuperueniſſet Secundus, alimentorum impenſas in quadrupedem factas, reſtituere oportere, æquum eſt.

Vt res litigioſa Domino reſtituatur.

Cap. ccIIX

QVod ſi vero Primus, eadem quę iam expoſita eſt hypotheſi conſtituta rei litigioſæ dominium recte probauerit: probare autem rem ſibi furto raptove ablatam non poſſit: Contra, Secundus, & (ſi qui ſit) Tertius, qui duo in necem primi litem inter ſe iungunt, rem de qua litigatur, à primo ante alienatam eſſe, & legitimo, iuſto, legibusque conceſſo titulo adquiſitam ſeſe poſſediſſe in iudicio probare non poſſint: Ea via tenenda eſt, vt Primo iusiurandum deferatur, quo rem ſibi furto aut rapina ademptam iuret: & iurantis fidem iudicantis relligio tunc tuto ſequetur: Quo præſtito res, refuſis in rem ſumptibus neceſſariis factis, Primo addicenda & reſtituenda erit.

Rei furtiua, aut vi poſſeſſa nullam vſucapionem eſſe.

Cap. ccix.

NVlla autem (quæ certi & liquidi iuris regula longe certiſſima in Iuriſconſultorum ſcholis decantata, foro ipſo traditur & ſeruatur) rei furtiuæ aut vi poſſeſſæ, nec ſi longo tempore bona fide poſſeſſæ ſint: quod vetuſtiſſima etiam xII. Lege atque Attinia rerum furtiuarum, Iulia & Plautia lege, vi poſſeſſarum inhibita ſit, vſucapio eſſe dicive poteſt. Si vero Primus (vt ad propoſitæ materiæ examen reuertamur) domini, probationem implere non poſſit: Secundus & Tertius, tanquã rei, abſoluentur: quibus illa res litigioſa (quod primo velut actore in onere probandi deſtituto, rei quamtumuis nihil præſtent, abſoluantur, & cauſam obtineant) adiudicabitur: & Primus, qui plene probare non poterat, in impenſas à iudice moderandas, duobus illis abſolutis, & rem auferentib. reſarciendas condẽnabitur.

Quæ & quomodo ſuper re litigioſa exigatur cautio, quæ alterutri partium committitur.

SI res eiuſmodi à iudice petita, alimentorum nomine, aut quauis alia graui ex cauſa, vſque dum lis ſententia definiatur, ab eodem iudice aut iudicio ſeruari nequeat: hoc ſeruabitur, vt quæ partium, fideiuſſoribus datisve pignoribus ſatis obtulerit, primum eam rem, quoties opus fuerit exhibere: iu-

re: iudicio ſiſti: deinde, impenſas litis, ſi ita ſententia ferat, vt in eas ſe damnari contigerit, refunditum, ſi ante litem finitam, deterior fiat, aut quouis caſu interierit res, deteriorationem vel interitum eius præſtari, omnia ex iudicis iudiciique arbitrio: Ei ſane partium, vt damnum præueniatur, ſumptusque vitentur, rem de cuius dominio controuertitur, præſtita cautione tradi, commodiſſimum fuerit. Quod ſi vtraque pars ſatis obtulerit, ei potius committenda res eſt, quæ in iure reſpondet: quod rei cauſæ ſemper faueatur. Sin quidquam, in quo merito hæreant animi iudicantium, incidat: Prudentes, vel eos quos ex more recepto debent, iudices conſulent, ſicut in calce harum Sanctionum, ad quam plenis velis feſtinamus, indicabimus.

Si res furtiua, apud furem: rapta, apud raptorem concipiatur.

Cap. ccxi.

SI fur, raptor cum re, furto, viue poſſeſſa, deprehendatur, carceribus que impingatur: & petitor contra furem raptoremve criminali experiri actione velit: aut quod perinde eſt, iudex ex officio, perſecutionem ſuſcipere aduerſus delinquentem velit: eo caſu non aliud agi aut inſtitui debet: & is omnino ſeruandus ordo, quem his conſtitutionibus, haud longe ab exordio tractauimus.

Rei furtiuæ raptæve indicia.

Cap. ccxii.

COnueniet autem, vt actor indicia contra reum delatum proferat, quibus deductis & probatis, quando & quomodo rei ad eculeum depoſcantur, dictum eſt capitibus duobus ſupra, nempe 38. & ſequenti, quo Lectorem, ne cramben reponere velle videamur, remittimus.

Impenſæ in rem furtiuam, vel raptam, recuperandam factæ, mediocres tantum refundendæ.

Cap. ccxiii.

IGitur cum eiuſmodi furtiuæ aut vi poſſeſſæ res mobiles (furtum enim rerum immobilium per naturam nullum eſt) in iudicis manum ac poteſtatem deuenerint, eæ quales tandem ſint, ei, cui ablatæ fuerint, vt is modo vel è bonis, vel in bonis ſuis ſe habuiſſe eas oſtenderit, vbi alimenta ſimul neceſſariosque ſumptus in rei, verbi gratia, quadrupedis &c. nutritionem factos, nec ſuperfluos, ſed mediocres tantum refuderit, reſtituentur. Quibus denuo addimus: ſi quis rem, vt ſumptibus parcatur, ante finitam litem, quæ in longum extrahenda ſit, ſuæ committi fidei, & apud ſe ſuo cuſtodiri periculo voluerit, illud, quod cap. 210. expoſitum eſt, obſeruabitur.

Neminem vt accuſet cogendum.

Cap. ccxiv.

DOminus, vel bonæ fidei poſſeſſor, cuiusve intereſt rem ſaluam eſſe, qui rem furto aut rapina ſubtractam à fure vel raptore, ſine vi aut clam recipit, recuperat, (quod vnicuique de rebus ſuis diſponere, quatum moderator ſit & arbiter, niſi lege impediatur, poſſit) nemini quidquam ob eam cauſam debet: aut in culpam incidit: Neque etiam vel hoc vel alio in caſu ad delationem atque accuſationem rei cogendus erit. Verum, ceſſante læſo, iudici ex officio reum in vincula conijcere, accuſare, & pro delicti qualitate punire ius & fas eſt, integrumque.

De erigendis, vel reparandis furcis.

Cap. ccxv.

FVrcæ ſupplicium, vt exteris nationibus, ita hodie & in imperio Rom. frequentatur, quod introductum demum eſt, cũ crucis ſupplicium ex vſu publicorũ iudiciorum ſuſtuliſſe Conſtantinus memoratur. vt tamen vſitatiſſimum ſit, ius illud & priuilegium erectam habendi furcam, ſi conciderit, vel non vſus fuerit, præſcriptione longiſſimi temporis nemo amittet, ſi facinoroſos puniendi nullus interea caſus ſe obtulerit. Quæ quidem & alia pragmatici diſputando latius perſequuntur. Nobis vero intra metas conſiſtere placet, & corrigere abuſus, qui irrepſere, animo ſedet. Quando enim in quibuſdam prouinciis hoc moris eſſe nobis ſuggeſtum eſt, vt, ſi furca noua, nouo priuilegio iure gladii indulto: aut alia loco veteris collapſæ erigenda, vetusue reparanda ſit, omnes fabri qui in territorio domicilium laremq; conſtitutum habent, conuocati communi opera illud operis perficiant. Nos modum ſtatuere rei, vani nimiique ſumptus, hanc abſurditatem, & alteram (cum abſurditas nulla ſola ſit) illius comitem tollere cordi habentes, quæ eſt, vt ſumptus in fabros & furcæ fabricam facti, ab iis, qui reos accuſant, exigantur: hæc auerſantes, ſancimus, vt quoties noua furca erigenda ſit, fiat, & curetur eum in modum: Nempe, vt per apparitorem omnes fabri qui artem tractant fabrilem mercede, eum in locum oppidum, pagum, caſtrum, vbi extruẽda vel reficiẽda erit arbor infelix (lignum benedictum, per quod fit iuſtitia) condictum ad diem compareant. Et illud quidem ante, dies nõ minus quatuordecim, eis denunciari quam adeſſe debeant, oportebit: Quibus ad domum præſentib. [præſentes autem hîc intelliguntur, qui vel domi, vel intra tertium ab eo loco lapidem Germanicum, hoc eſt, intra quindecim millia paſſum erunt, artemq; tractant] hoc denunciabitur, eo in loco à viatore conſtituta comparere, ni decem ſolidis mulctari malint, feſtinabunt: vbi excuſationem abſentiæ nullam, niſi valetudinis cauſam, quam q ſe non ſtiterit iureiurando probare debebit, admitti volumus. E fabris ita congregatis eum numerum iudex loci deliget, qui operi faciũdo ſufficere videbitur: atq; ex iis fabris ſorte demũ iacta cõſtituentur, quos ſors à iudice iacta tetigerit, vt his ipſis op' furcæ erigendæ reparandæve iuſta & conſueta

mercede

mercede ſub pœna florenorum decem ni paruerint, (citra quam quidquam ab accuſatoribus præſtari debeat) iudex capitalis elocet. Quod ſine vlla exiſtimationis ſuæ iactura fabros opus Reip. neceſſarium ſuſcipere & perficere volumus: adeo, vt qui aliquem è fabrorum ſorte delectorum numero, velut infamem, & furcæ architectum ſcommatibus inceſſerit, ſuggillarit, factum exprobrarit, in auri marcam, quoties id fecerit, condemnandus ſit: & illius auri ſemiſſis magiſtratui, cuius iuriſdictione delinquens paruerit: alter ſemis læſo & iniuria inceſſo cedet: quamobrem magiſtratus de iniuria querenti executionem pœnæ non denegabit. Neque poſt auri ſemiſſem perceptum læſo iniuria à mulctato facta dictaue nocebit: ſed opificium vt ante abſque vllius obſtaculo aut interpellatione exercebit.

Vt qui non ſufficit mulctæ exſoluendæ, luat carcere.

Cap. CCXVI.

SI qui alteri furcam ædificanti aut reparanti factum exprobrarit, marcæ auri ſoluendo non ſit, in vinculis tamdiu detinebitur, donec læſo de iniuria, quam pro more qui fecit reuocabit, ſatisfaciat: & hoc proteſtetur, nolle ſe verba ſua factave in ignominiam eius qui ædificarit, vllo modo cedere: & de iniuria in poſterum eo nomine non inferenda cuiquam caueat. Nemo etiam ſit, qui iniuriæ auctorem defendat, in inſtituto confirmet, vel laudet: adeo vt eiuſmodi ſuaſor, hortator, inſtigator itidem marcæ auri mulcta cohercendus ſit.

Extendendam ſuperiorem conſuetudinem & pœnam ad cæmentarios.

Cap. CCXVII.

IDem, & in conſuetudine cæmentarios fabros conuocandi, & pœna iniuriantium, qui in territorio iudici capitali ſubiecto domicilium habent, cum muro ſubſtructo furca inædificata imponitur: aut catasta, in qua plecti capite ſontes ſolent, è ſaxo latereve extruitur: idem ſcilicet, quod in fabris lignariis diximus, obtinebit.

Conſuetudines, ſeu corruptelas potius, ex vſu forenſi multas & malas, tolli oportere.

Cap. Penultimum.

MAximum vitium, quod cõſuetudines aliquot locis introduxere, quib. plerunq; vel calamitas calamitoſo, afflictio afflicto hactenus addeba ur augebaturque, vel innocentib. immerita irrogabatur mulcta, (vnde fiſcus in rebus luctuoſis compendium ſectabatur) è medio tollere atque corrigere cupientes, primum Friderici Ahenobarbæ Imper. conſtitutionem nouo robore confirmamus, quæ Codici Iuſtinianeo inſerta, vult, vt nauigia, quocunque locorum peruenerint, ſi quo caſu naufragio facto rupta ſcopulisve illiſa fuerint, tam ipſa nauigia quam nauigãtium bona, nautis, naucleris & mercium Dominis, ad quos antequam nauigia huiuſmodi periculum incurriſſent ſpectabant, integra omnia reſeruentur: neque Domino fluminis addicantur, vel in commiſſum cadant: ſublata penitus omnium locorum conſuetudine, quæ huic aduerſatur ſanctioni.

1. Huic caſui, eiuſdem farinæ corruptelas alias ſubiungimus, quas eodem remedio è medio ſublatas volumus: videlicet, cum res furtiuæ aut vi ablatæ, ſi apud furem raptoremve concipiantur, quibus cum in carcerem conijcitur, domino eive ad quem pertinent, auferentur, neque ei, cui ſublatæ erant, redduntur & reſtituuntur, ſed ærario applicantur.

2. Alius item neque leuis abuſus eſt, vt aurigæ, qui plauſtro rhedave mercibus onerata caſu incuriave euerſa hominem occiderit, equi, plauſtrum, & quas vehit merces publicentur.

3. Eſt etiam hæc conſuetudo peſſima, cuius & ſupra mentionem fecimus, vt carceres non tam cuſtodiendorum quam puniendorum atque excruciandorum reorum cauſa fiant, in quibus vel ob ſordes, ſqualoremque: vel frigore perire cogantur.

4. Huic conſimilis culpa eſt vt ad quamuis leuiſſimam ſiniſtramque opinionem, maleuolorum detractionem, honeſtæ auctoritateque graues perſonæ ſine legitima & vel ſummaria cognitione ex inconſulto iudicum calore in carcerem impingantur, quem vindicem nefariorum ac manifeſtorum ſcelerum maiores noſtri, quod Marcus Cicero ait, eſſe voluerunt: vnde illi ſe, famamque ſuam non parum lædi conqueruntur.

5. Alia item in re peccatur: ſententias non à iudice, vel actuario, iudice præſente, ſed lictore, aut etiam vltimi ſupplicii adminiſtro recitari ac publicari.

6. Denique iudices grauiſſime delinquunt: cum (extra læſæ maieſtatis crimen, quod tam perfectum, quam affectatum perpetuo ſanguinis pœnam, bonis omnibus rei fiſco principis addictis irrogat) ob delicta alia capitali ſupplicio, non autem bonorum confiſcatione plectenda, ſontes puniunt, damnatorumque bona in ærarium redigunt. Vnde eorum vxores & liberos, illa dote, his patrimonio exſpoliatis (contra quam ratio naturalis, quaſi lex quædam tacita, liberis parentum hereditatem addicens velut ad debitam ſucceſſionem vocat) ad ſummam miſeramque paupertatem recidere oportet. Hi omnes abuſus, corruptelæ, & conſuetudines vtpote irrationabiles, abſurditates, & ſcandala fouentes publica, & contra omne ius & æquum introductæ, ex noſtris iuſſionibus æterna ſepeliantur obliuione, & aboleantur ab vniuerſis magiſtratibus, quib. iſtud ipſum iure Imperii & auctoritatis noſtræ, qua diuinitus ornati pollemus, ſerio mandamus: & vt poſthac in his ſibi ſedulo caueant, ac proſpiciant, ne eiuſmodi rebus anſa in poſterum vel occaſio præbeatur; quo vnquam in vſum redeant.

Digitized by Google

Quomodo Prudentes, togati, aduocati diſertiſſimi conſuli, vel ad ſuperiores de rebus dubiis atque obſcuris referri debeat.

Cap. Vltimum.

DEcurrente feliciter ad metam noſtro hoc labore, nobis quidem promiſſis ſatisfacere omnibus modis laborantibus, agite, iudices, & hoc accipite animis. Quandoquidem in his noſtris Conſtitutionibus de conſultationibus, à facundiſſimis Prudentibus exquirendis, nec non relationibus ad principes, magiſtratusque ſuperiores faciendis, crebrius vobis mandato iniunximus: Conuenit, vt qua ratione vtræque inſtitui debeant, coronidis vice explicemus. Igitur ſi quidquam ambigui, obſcuri, ac quod mentes veſtras exerceat ſuſpenſaſque teneat, forte incidat: primum ii, qui ſub principum ditionibus & diœceſibus iudicandi munus ſuſtinent, ad aularum principalium iuridicos, nomophylaces, præfectos, aut quidquid nominum ii habuerint, vt à longiſſima annorum ſerie vſu ſeruatum cognorint, de rebus dubiis referre debent. Vt vero ciuitatum liberarum, imperialium & municipiorum conditio fert, iudices magiſtratus ſuos, à quibus capitalibus cauſis cognoſcendis dati & delegati ſunt, exponentes factum, & quid fieri debeat expoſcentes, adibunt. Vbi animo aduertendum eſt, quoties magiſtratus ipſe Ex officio apud iudices à ſe datos accuſat, & magna dubitatio incidat: eo caſu non magiſtratum, qui accuſatoris partes agit, ſed collegia Doctorum in Academiis, quæ ſunt velut oracula prouinciarum, conſtituta, vel alios aliarum ciuitatum Prudentes, aut aliorum locorum iudices de illo ſcrupulo diſſoluendo conſulendos eſſe: vbi tamen, ne in huiuſmodi conſultationes ſuperflui ſumptus fiant, bene cauendum.

1. Obſeruandum autem eſt, non capitales ſolum iudices, ſed & ipſos magiſtratus, quoties nodus, qui non niſi conſilio à Prudentibus expetito, diſſolui poſſit, inciderit, eos conſulere, idque citra partium impenſas, de iure obligatos intelligi. Niſi forte à iudice accuſator nominatim petat, vt Togatos conſulat: quod accuſatoris eiuſdem ſumptibus fieri nemo indignum putabit. Verum tamen, ne peiorem accuſat. conditionem facere videamur, idem adgnatis, aut aliis, qui pro reo in iudicio interueniunt, ſi conſultationem haberi deſiderent, eorundem impenſis iudex eam fieri non impediet. Quin eo vſque rei fauorem extendendum duximus, vt adgnatis, interceſſoribusve paupertatem allegantibus, qui rem à Prudentibus diſcuti petent, ex publico ſumptus iudex ſuppeditet. Niſi tamen, vt cauſa mala trahatur, & actio mora interiecta, per hoc diuerticulum retardetur ac refrigeſcat: vel etiam vt ſuperflui ſumptus fiant, tales experi conſultationes Iudex cordatus ſubodoretur: quare adgnati, aut interceſſores id à ſe non agi nec quæri, & dolum abeſſe prius iurabunt.

2. Quod vltimo ſupereſt loco, vt in circulum noſtra redeat oratio, præcipimus, conſtituimus & mandamus, vt omnem operam, ſtudium, excitatam atque exercitatam diligentiam & iudicium exactum ad tantum negotium tantique ponderis onus omnes iudices, ſculteti, adſeſſores, conſiliarii, ſenatores, ſcabini afferant, adhibeant, & impendant: & cuncti ſciant, nullius iudicis adſeſſorisve negligentiam & imperitiam vllo excuſationis colore tegi poſſe, ſed pœnæ, ſi ſecus quam oportuit iudicent, ſubiacere. Quare nunc quod fauſtum fortunatumque ſit, attingentes operis extremum, omnem magiſtratibus tam per imprudentiam, quam dolo malo, male iudicandi prætextum adimimus & præcidimus, quos ſupremi omnium Iudicis, & magnæ diei memores, ſimul & noſtræ indignationi ſubiacentes, totam recte iudicandi facultatem duabus rebus contineri, intelligere volumus, vt & Numen, ad tribunal acceſſuri implorent diuinum, & Leges aſſidue meditentur, quib. admoneantur, ne quid plus deteriusve de aliis ſtatuant, quam ipſi de ſe iudicari & ſtatui velint. Hanc itaque à clementia noſtra profectam admonitionem & obteſtationem omnes lubentibus accipiant animis, vt tam ciuilibus quam capitalib. cauſis laudabiliter præſint, vt ſalua & incolumis perennes in annos Reſp. permaneat.

FRANCISCI REGIS FRANCIÆ

RESCRIPTVM

De emendatione & vnione Eccleſiæ.

ro nomine P.imi.

Anno Chriſti 1535.

FRANCISCVS Dei gratia Fräcorum Rex, dilecto noſtro Philippo Melanthoni S.D. Singulare tuum ad ſedandas eas, quæ in doctrinam Chriſtianam inuectæ ſunt, altercationes ſtudium intellexeram, antea quidem ex Guilelmo Bellaio Langio, Cubiculario atque Conſiliario noſtro, quo ego præcipue ſum vſus ad eam rem adminiſtro & interprete; nunc vero ex literis ad eum tuis, & ſermone redeuntis à te Barnabæ Vocei Foſſæ intellexi, te etiam hoc laboris perlibenti animo ſuſcepturum, vt ad nos primo quoq; tempore te conferas, deq; vnione doctrinarum cum ſelectis aliquot noſtratib. Doctorib. hîc apud nos coram diſſeras, atq; rationes ineas, quo reſarciri poſſit pulcherrima illa Eccleſiaſticæ politiæ harmonia. Qua vna re cum ego mihi nihil vmquam quicquam maiori cura, ſtudio, & ſolicitudine animi complectendum eſſe duxerim, committere nolui, quin hunc ſtatim Voceum Foſſam ad te dimitterem, cum his velut publicæ fidei obſidib. literis: obteſtarer etiam, abduci te vllius perſuaſione vt ne ſinas ab hoc pio ſanctoq; inſtituto. Venies omnino mihi gratiſſimus, ſeu priuato tuo, ſeu publico veſtrorum nomine adueneris, meq; reipſa experieris, & priuatim veſtræ Germaniæ dignitatis, & publicæ in vniuerſum quietis, ante omnia eſſe, & adhuc ſemper fuiſſe, ſtudioſiſſimum. Vale. Ex oppido Gulſ. die XXVIII. Iulii, Anno MDXXXV.

FERDI-

IMPERIALES FERDINANDI REGIS ROMANORVM SCRIPTVM DE VERITATE DOCTRINÆ EVANGELICÆ per Lutherum repurgatæ.

Anno Chriſti 1537

Venerabili & Docto, noſtro & Imperii dilecto fideli, Martino Luthero ſacræ Scripturæ Doctori VViteberga.

FERDINANDVS DEI GRATIA ROMANORVM, HVNGARIÆ ET BOHEMIÆ, Rex, &c.

VENERABILIS, docte, deuote: Tametſi antehac, cum in iuuentute noſtra in Germaniam venimus, & primum Ducalem, poſtea itidem diuina fauente clementia Regiam Adminiſtrationem ingreſſi ſumus, libri tui tunc & deinceps editi nobis diſplicuerint, & ex inſtructione quorundam Concionatorum & Confeſſariorum noſtrorum eoſdem hæreticorum, ſeductoriorũ & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſtatutis & præceptis aduerſantium loco habuerimus: nihilominus proxime præterito biennio, tantum temporis & otii de negotiis neceſſario nobis incumbentibus detraximus, quantum ferebat & ſinebat neceſſitas, vt quoſdam tuos libros, præſertim Commentarios in Pſalmos ad Principum & Regum gubernationem præcipue formatos, percurreremus.

2. His etiam hoc interuenit, quod quidam ex Confeſſariis noſtris, Ordinis Minorum, quem nobiſcum ex Hiſpania adduximus, non ita pridem in Domino defunctus, paulo ante ſuum obitum nos ad ſe euocauit, faſſus, nos hactenus à ſe fuiſſe ſeductos, nec veram ſemitam ad cæleſte regnum mõſtratam, etiam atque etiam obſecrans, vt amore Dei ducti ſibi ignoſceremus, vtque in poſterum vna cum à Deo nobis conceſſis Regnis, Principatibus, & Regionibus ſalutiferum Euangelium per te diligenter & fideliter traditum, & in lucem prolatum, abſque omni mora amplecteremur, & chariſſimum Dominum & fratrem noſtrum Romanum Imperatorem eo dirigeremus & adduceremus, vt ſimilia factitaret Hoc ſi fieret, eo libentius & alacrius ſe obiturum mortem.

3. Adhæc ex Generoſis & Nobilibus, Conſiliariis noſtris, Regnique dilectis & fidelibus, Ioanne Offling Cancellario Bohemico, & Andrea Vngnad, vtroque Barone, qui concionem tuam ſuperiore autumno Torgæ audiuerunt, & præterea colloquium tecum inſtituerunt, intelleximus, quomodo tunc Chriſtianum ſermonem habueris, & inter bona opera bonum diſcrimen ſtatueris, illiſque ſufficienter & cum ratione, quibus tua doctrina nitatur fundamentis, expoſueris.

4. Ex his & id genus aliis Chriſtianis motiuis, potiſſimum quia vidimus, Papam & defenſores eius, quos tu propter doctrinam & mores, vt partim ex lucubrationibus tuis cognouimus, variis modis aſpere & ſeuere aggreſſus es, in magnam puſillanimitatem redactos & (quod tibi dictum volumus) prorſus imparatos ad tibi reſiſtendum eſſe, accidit, vt Regius noſter animus tibi antea parum propitius, fuerit mitigatus, & (Deo in æternum ſint debitæ grates laudeſque) eo impulſus, vt doctrinam tuã, quatenus conſtanter diuinæ & Biblicæ ſcripturæ inſiſtes, nec quidquam ſeditioſum vel Chriſto diſſentaneum docebis, æquo animo tolerare poſſimus. Iam enim, proh dolor, experimur, Papam eiuſq; aſſeclas hactenus quæſiuiſſe quæ ſua ſunt, nobiſque paleas pro tritico præbuiſſe & venditaſſe.

5. Hinc conſtituimus, huius & aliorum magni ponderis negotiorum gratia, ad Cæſaream Maieſtatem, Dominum & fratrem noſtrum chariſſimum, commemorabilem Legationem, Euangelio fauentem, in Hiſpanias amandare, quæ ad Maieſtatem ſuam preces, obſecrationes & obteſtationes noſtri Confeſſarii, piæ memoriæ, & ea itidem, quæ ex libris tuis ipſimet cognouimus, referat, cumque Maieſtate & Charitate eius diligenter tractet, num in eandem ſententiam pertrahi poſſit: de quo quidem minime dubitamus. Poſito autem, Cæſaream Maieſtatem in eandem ſententiam adduci non poſſe, decreuimus nos nihilominus, tanquam Romanorum Rex non obſtante indicto à Papa Concilio, Comitia loco & tempore opportuno conuocare, vt nos cum Ordinibus & Ciuitatibus ſacri Romani Imperii, ex tuo & aliorum Theologorum conſilio, æquitati diuinæ & humanæ conuenienter, in rebus ad Religionem ſpectantibus, tandem vnanimi conſenſu conformemus & vniamus. Hoc te, veritatis eo efficacius promouendæ gratia, celare noluimus. Datum in Comitatu noſtro Tyrolenſi, in ciuitate noſtra Oeniponte, primo die Februarij, Anno 1537. Noſtrorum Regnorum, Romani ſeptimo, cæterorum duodecimo.

FERDINANDVS.

Ad mandatum.

DECRE-

AnnoChri-
ſti 1539.

DECRETVM

COMITIORVM IMPERIALIVM FRANCOFORDENSIVM

De Pace in cauſa Religionis ſeruanda, & Conuentu componendæ Religionis habendo, factum Anno MDXXXIX.

Ex libello Waremundi Luitholdi edito 1540. nobis deſcribi & perferri curauit V. CL. Fridericus Hortlederer, Illuſtriſſimorũ Principum Vinarienſium Moderator, & Imperii noſtri ſtatus rerũque publicarum peritiſſimus excerptor, & ſtudioſiſſimus indagator.

LVDOVICVS Dei gratia Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, Rom. Imperii ſummus dapifer: Item Ioachimus Marchio Brandenburgenſis, Dux Stetinen. Pomeran. Caſſuben. Venden. Sleſiæ, Croſſen. Burgrauius Nurembergenſis, Princeps in Ruegen, Rom. Imp. ſummus præfectus cubiculo, ambo principes Electores, fatemur, atque his literis publice teſtamur, cum è Nurẽbergenſi compoſitione paceque quæ anno xxxii. facta fuit, diſſentientes ſententię extiterint: Illuſtriſſimus ac potentiſſimus Princeps, atque Dominus Carolus Romanorum Rex ſemper auguſtus, Rex Germaniæ, Hiſpaniæ, in vtraque Sicilia, Hieroſolymæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Archidux Auſtriæ, Burgundiæ, Brabantiæ, Comes in Habſpurgo, Flandria, & Tirol, &c. clementiſſimus Dominus noſter, pro ſingulari & paterna ſuæ maieſtatis clementia & voluntate, motus interceſſione Regiæ Romanorum maieſtatis, & noſtræ, duorum Electorum, quorum opera interpoſita fuit: motus etiam his grauiſſimis, & periculoſiſſimis, & miſerrimis temporibus, atque neceſſitate ſacri Imperii Germaniæ, gentisque Chriſtianæ: quo aliquando calamitoſiſſima religionis diſcordia, Chriſtiane & cum ſumma conſenſione placetur, omneſque offenſiones, periculoſæque ſuſpiciones, & metus ordinum, per Imperiũ deponantur: & caritas, pax, ociũ, concordiaque exiſtat: quo etiam Turcæ immaniſſimo Chriſtianorum hoſti, fortius, conſtantius, diligentiuſque reſiſtatur: tandemque vindicetur cum conſcientiarum tranquillitas, tum innocens Chriſtianorum ſanguis, quo ſe iam diu crudeliſſime parum à nobis repulſus, maximo ſucceſſu oblectauit: imprimis vero quo Chriſtiana & amica collocutio, & religionis conſultatio commodius habeatur: Cum hæc ergo extiterint, & quo hæc fiăt, Imperatoria maieſtas permiſſit, vt hic conuentus in hac vrbe conſtituatur, & per nos æquis conditionibus tranſigatur, eaque de cauſa, honorabilem principem & Dominum Iohannem electum Archiepiſcopum Londenſem, poſtulatũ Conſtantienſem, Epiſcopum in Roſchilden, oratorem generalem per Germaniam, data ei hac in re poteſtate agendi miſit: Regia etiã maieſtas, ſuos qui poſt nominabuntur, cõſiliarios miſit, atq; commiſſarios. Quamobrẽ nos noſtra diligẽtia & induſtria decidimus, decreuimus, & ſtatuimus ad hũc modũ.

1. Primum igitur Cæſar ad tollendas huiuſmodi ſuſpitiones, & metus, & vt commodius in collocutionem, eamque Chriſtianam veniatur, pro ſua clementia, iis qui Auguſtæ, religionis ſuæ confeſſionem exhibuerunt, & in eadem nunc ſunt doctrinæ ſocietate, pacem, induciaſque dat proximorũ quindecim menſium: quæ principium Calendis Maii ſuum habeant, eamq; rem literis confirmat, iis conditionib. vt his, qui Auguſtanæ cõfeſſionis, eiusdẽq; religionis nũc ſocii ſunt, à nullo, religionis nomine, tẽpore harũ induciarum, aut vis adferatur, aut bellũ moueatur, aut inſidiæ periculave intentẽtur.

2. Deinde pax Nurẽbergæ conſtituta, eademq; Imperatorio edicto Ratiſponæ confirmata, etiã per has inducias rata fixaq; manere debet. Ac ſi per has inducias, quod omẽ Deus auertat, decidi de religione nõ poterit, tamen pax Nurembergenſis, & edictum Ratiſponenſe, deſinentib. induciis, his, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & eorum nunc neceſſariis negari non debet, ſed vſq; ad proxime futura comitia Imperii, aut huius generis conuentum aliquem, ita vt ſcripto comprehenſa eſt, debet ſeruari: ita tamen vt etiamſi interea, priuſquam induciæ finem habeant, comitia imperii celebrentur, tamen Nurembergenſis pax, & Ratiſponenſe edictum non tollatur, ſed vſq; in inſequentia comitia, quæ poſt haſce inducias fient, retineătur: & ſimul cum his publicentur. Lites etiam, quæcunq; in hac cauſa contra ipſos inſtitutæ ſunt, in Camaræ, & aliis Imperii iudiciis per Cæſarem, pacis cauſa, ſero ſua clementia intermittentur: eodem modo de Mindenſium proſcriptione interea, & ſimilibus controuerſiis, quæ contra hos motæ ſunt, fiet, dum & hæ induciæ & Nurembergenſis concordia, vt antea dictum eſt, ſtabit.

3. Quod ſi qui ex numero Auguſtanæ confeſſionis, eorumque ſociis, quos nunc habent, per has inducias, aut etiam per Nurembergenſem concordiam, in ius vocentur, religionis cauſa, ob eamque forenſis aliqua moleſtia adferatur: irrita eſſe, & vim nullam habere debent huiuſmodi iudicia, ex formula decreti irritantis, quod eſt in Nurembergenſi contractu. Cæſar etiam ipſe rogatu laborantis & afflictæ partis, eadem rumpet & improbabit. Contra Auguſtanæ confeſſionis viros, eorumque religionis nunc ſocios, dum & hæ induciæ & Nurembergenſis compoſitio durat, vt ante dictum eſt, neq; publice neque priuatim religionis exceptio, in iudiciis locum habebit qua illi ab agendo in iudiciis remoueantur. Contra etiam hi, qui Auguſtanæ confeſſionis, & religionis nunc ſunt, cuiuſcunque loci aut ordinis ſint, interea temporis, & per has inducias, aut impreſſionibus vexare, aut vi affligere, aut bello inuadere, aut quemquam re conſiliove religionis nomine, circumuenire non debent, neque quemquã per hos xv. induciarum menſes, in ſuum fœdus vel vocare, vel admittere. Veruntamen ita, vt nemo confeſſionis religioniſque Auguſtanæ aut armis opprimatur, aut patiatur aliquam moleſtiam, dum hæ induciæ durant. Cæſar vero pro ſua ſingulari clementia & pacis cauſa conſtituit, cum altera parte efficere, vt per has inducias, neminẽ in ſuum fœdus accipiat. Auguſtanæ etiã confeſſionis homines. &

qui

qui his coniuncti ſunt, per has quindecim menſium inducias, Eccleſiaſticis, ſiue in ſuis locis habitent, ſiue extra verſentur, cenſus, reditus, cenonicas penſiones, decimas, facultates, immobiliaq; bona, quæ ante hac habuerunt, & adhuc poſſident, neque auferent, neque obſtabunt, quo minus vtantur.

4. Tertio, quoniam neque conſtans aut perfecta pax, neque tranquillitas conſcientiarum, neque certa charitas & neceſſitudo veraque coniunctio, per ſacrum Imperium ſperari poteſt, antequam de religione, quæ caput eſt cauſæ, Chriſtiane & plene decidatur: conceſſit Cæſaris legatus, de quo antea eſt dictum, vt ad Calendas Auguſti, aut circa id tempus, diem conuentumque Nurenbergæ edicat: ad quem tum Romanæ Eccleſiæ, tum Auguſtanæ confeſſionis & illorum iam ſociorum ordines, aut ipſi coram præſentes, aut ſi aliud videatur, horum legati debent comparere: ſed qui mittentur ab vtraque parte, probi, iuſti, prudentes, Dei timentes, pacis amantes, & honeſtatem vitæ amplexi: non proterui, contentioſi, præfracti homines, exiſtant: ſimul etiam teſtimonia ab iis ordinibus, à quibus mittentur, adferant: iidem quoque inter ſe vtrinque ordines, aut legatis eorum de numero ſapientium Theologorum, & prudentium laicorum, cuiuſmodi iam deſignati ſunt, maiore & minore parte conueniet, diſſenſioque religionis primum per maiorem, deinde per minorem partem tractari debet, de eaque Chriſtiane, amice & beneuole diſceptari, omniſque actio ad Chriſtianam atque laudabilem concordiam dirigi: & ad extremum, quodcunque actum, conſtitutumque inter hos ordines, legatoſve fuerit, proferri & exhiberi.

5. Ac quamquam nos duo Electores, noſtra ſponte pro ipſa cauſa eo rem deduximus, vt ſi Cæſari placeat, & velit, Pontifici ſignificet, quod ad eum conuentum, ſi videatur, mittat: tamen his, qui ab Auguſtana confeſſione ſtant, & horũ ſunt ſocii, quoniam Papam pro capite Chriſtianæ Eccleſiæ agnoſcere nolunt, neque quicquam committere velint, quod ſuæ proteſtationi ſit contrarium, non placuit hunc ad iſtum conuentum aduocare, neque vtile videbatur eius oratores, ad hanc collocutionem & compoſitionem adhibere.

6. Poſſe etiam Cæſarem atque Regem deſignare viros Principes, honeſtos, autoritateque præditos, huiuſmodi actionibus adiungere: vt ſi inter partes conuenire in aliquibus non poſſit, hi qui deſignati ſunt, pro Chriſtiana concordia ex vtriuſque partis conſenſione, intercedant & agant.

7. Quodcunque vero amice atque beneuole ab ordinibus vtriuſque partis, aut eorum legatis, aut ab his, quos Cæſar Rexque miſerit, vtriſque conſentientibus, ſiue ordinibus ſiue legatis, conſtitutum decretumque fuerit, id ad reliquos ordines, qui abfuerint, deferri debet, eorumque ſententiæ audiri, ac deinceps, ſi hi quoque comprobarint, per Cæſ. Maieſtatis oratorem, vt recepit, pro ſua poteſtate & pro Cæſ. Maieſt: confirmari. Aut ordines vtriuſque partis, ſi velint, poterunt à Cæſare poſtulare, vt Imperii comitiis, aut aliqua alia honeſta, & vtili, & neceſſaria ratione, huiuſmodi compoſitio comprobetur, publicetur, atque retineatur.

8. Apparatus autem bellici vtrinque deponendi ſunt, & de quo legitima apparatus alicuius ſuſpicio ſit, vocari debet, & literis acceſſiri, & pro cauſæ neceſſitate cognoſci. Omnes etiam abſque huiuſmodi certa veraque cognitione præparationis armorum, ab apparatu abſtinere, præter eum, qui contra vim ſubitam ſit neceſſarius.

9. In aliis vero cauſis Cæſar, Rex, Electores, Principes cæterique Imperii ordines, in externis rebus, ita agere debent, vt publice atque Cæſariæ pacis iure, legibuſque ſtandum exiſtiment.

10. Ex his induciis excluſi ſunt omnes Anabaptiſtæ, cæteræque impiæ ſectæ, quæ ab Auguſtana confeſſione, eorumque qui ſunt ſociorum confeſſione diſſentiunt: neque Romanæ Eccleſiæ ſubiectæ ſunt, ideoque à nullis ferri debent.

11. Auguſtanæ etiam confeſſionis homines, & horum ſocii non recuſant contra Turcam, cum cæteris ordinibus ſeſe ad opem ferendam inſtruere: item ſex Electores, & alii præcipui principes atque ordines imperii, nomine Cæſ. Maieſt. conſcribentur, ab iiſque impetrabitur, quo legatos, atque conſiliarios cum plena poteſtate proxima dominica Exaudi, Vormaciam mittant. Ad hęc etiam, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & qui eorum nunc ſunt ſocii, ſuos quoque legatos mittent, ad conſultandum de cõferendis cõtra Turcam ſubitis neceſſariiſque præſidiis: vt quemadmodũ Ratiſponæ, in comitiis Imperii conſtitutum, indeque factum etiam fuit, ita nunc quoque fiat, conſtituatur, & decernatur, & præſtetur: quodcunque vero tum ex Electoribus principibus atque ordinib. maiori parti bonum neceſſariumque videbitur, atque ſtatuetur: id etiam ab Auguſtanæ confeſſionis hominibus, eorumque hoc tempore ſociis, ſimul cum cæteris Imperii ordinibus erit comprobandum: Itaque omnibus ordinibus Auguſtanæ confeſſionis, eorumque ſociis, quique præſentes coram hiſce negociis interfuerunt, hæc dies iam ſit denunciata. Ac ſi per has inducias ferox hoſtis Turca, arma moueat, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & his religione coniuncti, præſidia, vt Vormaciæ decreta fuerint, pro ſua parte ſimul cum maiore parte aliorum ordinum Imperii, ferent.

12. Et de his actis per nos duos Electores, tanquam interceſſores inter Cæſariæ Regiæque Maieſtatis oratorem & commiſſarios, & inter eos, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumque nunc ſocios, deciſum, decretum, conuentumque vſque ad duo capita fuit: quorum vnum eſt, de eo, quod in ſecundo articulo notatum eſt, vt Nurembergenſis compoſitio, & Ratiſponenſe edictum, poſt has inducias, illis qui Auguſtanæ confeſſionis eſſent, & eorum in hoc tempore ſociis, vſque ad proxime inſequentia comitia Imperii, aut aliquem alium proximum Imperii conuentum, quemadmodum verba ſcripti oſtenderent, retinerentur.

13. Id.n.ꝙ ponitur, *eorũ in hoc tẽpore ſociis*, admittere ii, qui Auguſt. cõfeſſionis ſunt, recuſatũt: ꝓpterea ꝙ ea particula, cõpoſitio Nurẽb. & edictũ Ratiſponẽſe arctari & adſtringi videretur & petebant, vt ea integra

integra ipſis,& nulla in parte mutata relinquerentur:ita vt ſcripto comprehenſa eſſent. Sed Cæſ. Legatus,& Regii commiſſarii certis de cauſis concedere, vt ea particula omitteretur, noluerunt.

14. Alterum caput eſt de fœderibus,in quo Cæſareæ Maieſt. Legatus grauib. de cauſis,Cæſarem,vt amplificationẽ fœderis non faceret,& ne alii ampliarent,efficeret,non aliis,quam poſt dicetur,conditionib. aſtringere voluit. Contra qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumq; in hoc tempore ſocii religionis,pactis ſuperiorib. aſſentiri noluerũt, niſi ab amplificatione fœderis vtraq; pars abſtineret. Itaq; nos,qui interceſſimus,conſiliũ dedimus oratori,eumq; adduximus, vt pacis cauſa, & vt ne auxilia cõtra Turcam hac controuerſia non ferrentur,conſenſerit,conſtitueritque :vt hic contractus ad Cæſareã Maieſtatem mitteretur,quo de eo clementer ſtatueret:vt ſi aſſentiret pro ſua clementia,curaret,vt verba illa capitis proteſtantibus moleſta,quib. pax Nurembergenſis aſtringeretur, tollerentur, neque per has inducias quindecim menſium, vllus in fœdus Nurembergenſe reciperetur : atque hac ratione ratus hic contractus per omnia capita eſſet,& ab vtraque parte conſtanter fieret,quod eſſet deciſum.

15. Ac quo reſcriptum de voluntate Cæſaris in hac re impetrari poſſit, conſtituti ſex proximi menſes,qui Calendis Maii principium capient, per quos nos qui interceſſimus, hæc acta ad Cæſ. Mai.diligentiſſime perſcribi curabimus:qua in re Cæſ.Legatus etiam ſuam operam obtulit : Interea vero temporis,hoc eſt,per hos ſex menſes proximos,huius contractus,harumq; induciarum,cum omnia capita atque articuli, tum præcipue vt per hos ſex menſes à neutra parte amplificatio fœderis fiat, omnes ex æquo,conſtanter, & bona fide præſtabunt. Quod ſi his ſex menſibus proximis reſcriptum,vt dictum eſt,duorũ iſtorum punctorũ non impetrabitur,omnia eundem ſtatum habebunt,poſt hos ſex menſes proximos,qui verbis Nurẽbergenſis Cõpoſitionis,eſt explicatus,quẽadmodũ & ante hũc cõuentum.

16. Et nos Cæſareæ atque Regiæ maieſtatis clementiſſimi domini noſtri Legatus generalis per Germaniam,etiam commiſſarii ſcilicet Iohannes electus Archiepiſcopus Lundenſis,poſtulatus Conſtantienſis,& Epiſcopus in Roſſchilden,ac Melchior à Lamberg, & Iacobus Francfurter Legum Doctor.

17. Et nos Dei gratia Iohannes Fridericus Dux Saxoniæ, & ſacri Rom. Imperii Equitum magiſter atque Elector,Lantgrauius Turingiæ,Marchio Miſniæ,Burgrauius Magdenburgen.& Philippus Lãtgrauius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen, in Dietz Ziegenhain & Nidda : & nos Conſules Senatuſque Francofordienſis,noſtro cæterorũque Principum,Comitum,dominorum,ciuitatum,ordinũ, noſtræ Auguſtanæ confeſſionis, & ſociorum nomine confitemur,hunc contractũ ,hancque compoſitionem amicam, noſtra omnium voluntate, factam comprobatamque eſſe. Addicimus etiam nos & obſtringimus nos, Imperatoriæ & Regiæ Maieſtatis Clementiſſimorum noſtrorum Dominorum, Orator & Commiſſarii,noſtræ poteſtatis autoritatem, atque vim Imperatoriæ Regiæque Maieſtatis, noſtrorum Clementiſſimorum Dominorum nomine. Et nos iam nominati Electores,Principes, Comites,Dñi,ciuitates,ordineſq; Auguſtanæ confeſſionis,totiuſq; huius ſocietatis,qui præſentes adfuimus, tum nos pro nobis,tum pro illis, qui abſunt,Principibus,Comitibus,Dñis,ciuitatibus,atq; ordinib.eorum legati, nomine ſuorum Dominorum atque magiſtratuum, promittimus per noſtram fidẽ, quam principes præſtare debent,omnia, quæ antea commemorata ſunt ſeruaturos, nihilq; contra conaturos,neq; per nos,neq; per alios, omnia abſq; dolo & fraude. Atque ad hæc teſtanda, nos Imp.& Cæſar.Maieſt.Orator atque commiſſarii:& nos duo Electores Palatinus atque Brandenburgenſis, interceſſores in hoc negocio:& Iohannes Fridericus Saxoniæ Dux atque Elector, ſed ita, vt Regiæ Maieſtati,titulum Romanorum Regis non concedamus neque tribuamus,ſed Cadauico & Viennenſi pacto ſtare volumus:Et nos Philippus Lantgrauius Heſſiæ,Comes in Catzenelenbogen &c. Et nos conſules ſenatuſque Francofordienſis, noſtra ſigilla appendimus. Datum atque actum Francofordiæ ad Mœnum,die Sabbati 19. Aprilis,poſt natiuitatem Chriſti, Milleſimo quingenteſimo, trigeſimo nono.

CAROLI. V. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De obſeruatione canonum ſynodalium, & Aduocatiis protectionibuſque Eccleſiarum.

Anno Chriſti 1549.

CAROLVS Quintus,diuina fauente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Rex Germaniæ,Hiſpaniarum,vtriuſque Siciliæ,Hieruſalem,Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ,&c. Archidux Auſtriæ:Dux Burgundiæ,Brabantiæ,&c.Comes Habsburgiæ,Flandriæ, Tyrolis,&c. Vniuerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & Secularibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis, Ducibus,Marchionibus,Comitibus,Baronibus,Nobilibus,Militibus,Militarib. Præfectis,Poteſtatibus,Vicedominis,Caſtellanis,Magiſtratibus,Conſulibus,Iudicibus,Officialibus, Aduocatis,Procuratoribus,Ciuibus, Communitatibus, & omnibus aliis noſtris & Imperii ſacri & ditionum noſtrarũ hæreditariarũ in prouincia Archiepiſcopatus Colonienſis cõpræhenſarum ſubditis, & in Eccleſiaſticis reb.eiuſdem prouinciæ Epiſcoporum & Prælatorũ iuriſdictioni ſubiectis,cuiuſcũq; præeminẽtiæ,dignitatis,ſtatus, gradus,ordinis & conditionis exiſtãt, gratiam noſtram & omne bonũ.

1. Venerabiles & Illuſtres Electores, Principes,& Conſanguinei chariſſimi,Generoſi,Nobiles,Honorabiles,deuoti & fideles dilecti : Quũ Venerabilis Adolphus Archiepiſcopus Colonienſis, S.Rom. Imperii per Italiã Archicãcellarius,Princeps Elector,& cõſanguine⁹ noſter chariſſimus,& eius Cõprouinciales

fiant, & eo tempore ac aliis præſtitutis cantica pia aut pſalmi Dauidici canantur itidem populari ſermone, prius ab Epiſcopo diligenter examinati.

18. Antiquum Leonis & Gelaſii Decretum de communione ſub vtraque ſpecie in vſum reuocetur.

19. Vt omnes, præcipue literarum periti, vſum & efficaciam ſacramentorum animo percipiant, præcedat ſemper lingua vernacula breuis ac dilucida explicatio, quæ ſacramenti, quod adminiſtratur, rationem reddat.

20. Beneficia ſecundum antiquos Canones non amplius exteris & per Vicarios conferantur, ſed per ipſos Ordinarios, quorum eſt in hoc maxime electa induſtria, & illis intra ſex menſeis non conferentibus, poteſtas conferendi ad proximum ſuperiorem deuoluatur, & per gradus ad Pontificem, iuxta Concilium Lateranenſe, neque aliter Collatio valeat.

21. Mandata de prouidendo, expectatiuæ, regreſſus, fiduciariæ reſignationes, commendæ reuocentur, & tanquam ſacris Decretis contrariæ, ab Eccleſia omnino arceantur.

22. Reſignationes in fauorem eliminentur omnino à Curia Romana, quippe cum à ſacris canonibus inſtitutum ſit, ne quiſquam ſibi officii ſui quærat aut eligat ſucceſſorem.

23. Prioratus ſeculares, aut (vt vulgo dicuntur) ſimplices, quibus contra inſtitutionem cura animarum adempta eſt, & tranſlata in Vicarium perpetuum, parua tantum quadam decimarum aut aliorum prouentuum penſione ei aſſignata, cum primum vacauerint, curam animarum recipiant, & in antiquum ſtatum reformentur.

24. Cum beneficium ſine officio nec eſſe debeat, nec poſſit, Epiſcopus, ſi quæ ſint eiuſmodi, quæ nullo concionandi, ſacramenta adminiſtrandi, aut alio onere Eccleſiaſtico teneantur, iis ex Capituli conſilio curam aliquam ſpiritualem imponat, aut ſi vtilius videatur, ea viciníoribus Paroecialibus Eccleſiis vniat.

25. Penſiones ſuper beneficiis non conſtituantur, & quæ ſunt conſtitutæ, tollantur.

26. Epiſcopis intra omnem diœceſim Eccleſiaſticæ iuriſdictiones reſtituantur, ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus.

27. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Cathedrali Eccleſia, bonis moribus ac doctrina præditi, quique ſaltem vigeſimum quintum annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus iuriſdictionis ſuæ munus exerceat.

28. Retineantur antiqui, aut noui conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cuiuſuis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus aut Principibus propter bonum publicum.

29. Doceatur populus, quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curetque Synodus, vt ſi quæ in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. Quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis Sanctorum, & iis ſodalitatibus, quas vulgo Fratrias vocant.

30. In Eccleſia propter graueis & publicas offenſas publica pœnitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam ieiunia & luctus publici.

31. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim pro quouis delicto aut contumacia decernatur, ſed pro grauiſſimo tantum peccato, ſi in eo poſt vnam & alteram & nonnunquam trinam monitionem reus non reſipiſcat.

32. Ad forenſeis controuerſias, quæ vniuerſum fere Eccleſiaſticum ordinem contaminant, contrahendas, petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inuenta diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis Vniuerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis, vt beneficia ſecundum Gregorii auctoritatem non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferant.

33. Si de conferendi aut præſentandi iure lis oriatur, primum ab Epiſcopo, Capitulo conſulto, Oeconomus vacante beneficio præficiatur, qui fructus omneis percipiat, & munia omnia Eccleſiæ obeat: dein litigatores in aliquot viros doctos Eccleſiaſticos conſentiant: & ſi non elegerint, ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſeis litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat: aut ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia: nec teneatur Oeconomus, aut qui prior obtinuit, reſtituere fructus, pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum etiam eorum alimenta expendendos.

34. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum, tertio quoquo anno Prouinciales congregentur, in quibus de iis, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum ſpectant, diligenter tractetur, de miniſtrorum delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerint, ſeuere animaduertatur. Concilia item generalia, niſi obſtet aliquod impedimentum, decimo quoquo anno celebrentur.

Digitized by Google

integra ipſis, & nulla in parte mutata relinquerentur: ita vt ſcripto comprehenſa eſſent. Sed Cæſ. Legatus, & Regii commiſſarii certis de cauſis concedere, vt ea particula omitteretur, noluerunt.

14. Alterum caput eſt de fœderibus, in quo Cæſareæ Maieſt. Legatus grauib. de cauſis, Cæſarem, vt amplificationẽ fœderis non faceret, & ne alii ampliarent, efficeret, non aliis, quam poſt dicetur, conditionib. aſtringere voluit. Contra qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumq; in hoc tempore ſocii religionis, pactis ſuperiorib. aſſentiri noluerũt, niſi ab amplificatione fœderis vtraq; pars abſtineret. Itaq; nos, qui interceſſimus, conſiliũ dedimus oratori, eumq; adduximus, vt pacis cauſa, & vt ne auxilia cõtra Turcam hac controuerſia non ferrentur, conſenſerit, conſtitueritque: vt hic contractus ad Cæſareã Maieſtatem mitteretur, quo de eo clementer ſtatueret: vt ſi aſſentiret pro ſua clementia, curaret, vt verba illa capitis proteſtantibus moleſta, quib. pax Nurembergenſis aſtringeretur, tollerentur, neque per has inducias quindecim menſium, vllus in fœdus Nurembergenſe reciperetur: atque hac ratione ratus hic contractus per omnia capita eſſet, & ab vtraque parte conſtanter fieret, quod eſſet deciſum.

15. Ac quo reſcriptum de voluntate Cæſaris in hac re impetrari poſſit, conſtituti ſex proximi menſes, qui Calendis Maii principium capient, per quos nos qui interceſſimus, hæc acta ad Cæſ. Mai. diligentiſſime perſcribi curabimus: qua in re Cæſ. Legatus etiam ſuam operam obtulit: Interea vero temporis, hoc eſt, per hos ſex menſes proximos, huius contractus, harumq; induciarum, cum omnia capita atque articuli, tum præcipue vt per hos ſex menſes à neutra parte amplificatio fœderis fiat, omnes ex æquo, conſtanter, & bona fide præſtabunt. Quod ſi his ſex menſibus proximis reſcriptum, vt dictum eſt, duorũ iſtorum punctorũ non impetrabitur, omnia eundem ſtatum habebunt, poſt hos ſex menſes proximos, qui verbis Nurẽbergenſis Cõpoſitionis, eſt explicatus, quẽadmodũ & ante hũc cõuentum.

16. Et nos Cæſareæ atque Regiæ maieſtatis clementiſſimi domini noſtri Legatus generalis per Germaniam, etiam commiſſarii ſcilicet Iohannes electus Archiepiſcopus Lundenſis, poſtulatus Conſtantienſis, & Epiſcopus in Roſſchilden, ac Melchior à Lamberg, & Iacobus Francfurter Legum Doctor.

17. Et nos Dei gratia Iohannes Fridericus Dux Saxoniæ, & ſacri Rom. Imperii Equitum magiſter atque Elector, Lantgrauius Turingiæ, Marchio Miſniæ, Burgrauius Magdenburgen. & Philippus Lantgrauius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen, in Dietz Ziegenhain & Nidda: & nos Conſules Senatuſque Francofordienſis, noſtro cæterorũque Principum, Comitum, dominorum, ciuitatum, ordinũ, noſtræ Auguſtanæ confeſſionis, & ſociorum nomine confitemur, hunc contractũ, hancque compoſitionem amicam, noſtra omnium voluntate, factam comprobatamque eſſe. Addicimus etiam nos & obſtringimus nos, Imperatoriæ & Regiæ Maieſtatis Clementiſſimorum noſtrorum Dominorum Orator & Commiſſarii, noſtræ poteſtatis autoritatem, atque vim Imperatoriæ Regiæque Maieſtatum noſtrorum Clementiſſimorum Dominorum nomine. Et nos iam nominati Electores, Principes, Comites, Dñi, ciuitates, ordineſq; Auguſtanæ confeſſionis, totiuſq; huius ſocietatis, qui præſentes adſumus, tum nos pro nobis, tum pro illis, qui abſunt, Principibus, Comitibus, Dñis, ciuitatibus, atq; ordinib. eorum legati, nomine ſuorum Dominorum atque magiſtratuum, promittimus per noſtram fidẽ, quam principes præſtare debent, omnia, quæ antea commemorata ſunt ſeruaturos, nihilq; contra conaturos, neq; per nos, neq; per alios, omnia abſq; dolo & fraude. Atque ad hæc teſtanda, nos Imp. & Cæſar. Maieſt. Orator atque commiſſarii: & nos duo Electores. Palatinus atque Brandenburgenſis, interceſſores in hoc negocio: & Iohannes Fridericus Saxoniæ Dux atque Elector, ſed ita, vt Regiæ Maieſtati, titulum Romanorum Regis non concedamus neque tribuamus, ſed Cadauico & Vienneñ pacto ſtare volumus: Et nos Philippus Lantgrauius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen &c. Et nos Conſules ſenatuſque Francofordienſis, noſtra ſigilla appendimus. Datum atque actum Francofordiæ ad Mœnum, die Sabbati 19. Aprilis, poſt natiuitatem Chriſti, Milleſimo quingenteſimo, trigeſimo nono.

CAROLI. V. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

Anno Chriſti 1549.

De obſeruatione canonum ſynodalium, & Aduocatiis protectionibuſque Eccleſiarum.

CAROLVS Quintus, diuina fauente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Rex Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Habsburgiæ, Flandriæ, Tyrolis, &c. Vniuerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & Secularibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Militum Præfectis, Poteſtatibus, Vicedominis, Caſtellanis, Magiſtratibus, Conſulibus, Iudicibus, Officialibus Aduocatis, Procuratoribus, Ciuibus, Communitatibus, & omnibus aliis noſtris & Imperii ſacri & ditionum noſtrarũ hæreditariarũ in prouincia Archiepiſcopatus Colonienſis cõpræhenſarum ſubditis & in Eccleſiaſticis reb. eiuſdem prouinciæ Epiſcoporum & Prælatorũ iuriſdictioni ſubiectis, cuiuſcũq; præeminẽtiæ, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis & conditionis exiſtãt, gratiam noſtram & omne bonum.

1. Venerabiles & Illuſtres Electores, Principes, & Conſanguinei chariſſimi, Generoſi, Nobiles, Honorabiles, deuoti & fideles dilecti: Quũ Venerabilis Adolphus Archiepiſcopus Colonienſis, S. Rom. Imperii per Italiã Archicãcellarius, Princeps Elector, & cõſanguine⁹ noſter chariſſimus, & eius Cõprouinciales

ſiant, & eo tempore ac aliis præſtitutis cantica pia aut pſalmi Dauidici canentur itidem populari ſermone, prius ab Epiſcopo diligenter examinati.

18. Antiquum Leonis & Gelaſii Decretum de communione ſub vtraque ſpecie in vſum reuocetur.

19. Vt omnes, præcipue literarum periti, vſum & efficaciam ſacramentorum animo percipiant, præcedat ſemper lingua vernacula breuis ac dilucida explicatio, quæ ſacramenti, quod adminiſtratur, rationem reddat.

20. Beneficia ſecundum antiquos Canones non amplius exteris & per Vicarios conferantur, ſed per ipſos Ordinarios, quorum eſt in hoc maxime electa induſtria, & illis intra ſex menſeis non conferentibus, poteſtas conferendi ad proximum ſuperiorem deuoluatur, & per gradus ad Pontificem, iuxta Concilium Lateranenſe, neque aliter Collatio valeat.

21. Mandata de prouidendo, expectatiuæ, regreſſus, fiduciariæ reſignationes, commendæ reuocentur, & tanquam ſacris Decretis contrariæ, ab Eccleſia omnino arceantur.

22. Reſignationes in fauorem eliminentur omnino à Curia Romana, quippe cum à ſacris canonibus inſtitutum ſit, ne quiſquam ſibi officii ſui quærat aut eligat ſucceſſorem.

23. Prioratus ſeculares, aut (vt vulgio dicuntur) ſimplices, quibus contra inſtitutionem cura animarum adempta eſt, & tranſlata in Vicarium perpetuum, parua tantum quadam decimarum aut aliorum prouentuum penſione ei aſſignata, cum primum vacauerint, curam animarum recipiant, & in antiquum ſtatum reformentur.

24. Cum beneficium ſine officio nec eſſe debeat, nec poſſit, Epiſcopus, ſi quæ ſint eiusmodi, quæ nullo concionandi, ſacramenta adminiſtrandi, aut alio onere Eccleſiaſtico teneantur, iis ex Capituli conſilio curam aliquam ſpiritualem imponat, aut ſi vtilius videatur, ea vicinioribus Parœcialibus Eccleſiis vniat.

25. Penſiones ſuper beneficiis non conſtituantur, & quæ ſunt conſtitutæ, tollantur.

26. Epiſcopis intra omnem diœceſim Eccleſiaſticæ iuriſdictiones reſtituantur, ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus.

27. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Cathedrali Eccleſia, bonis moribus ac doctrina præditi, quique ſaltem vigeſimum quintum annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus iuriſdictionis ſuæ munus exerceat.

28. Retineantur antiqui, aut noui conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cuiusuis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus aut Principibus propter bonum publicum.

29. Doceatur populus, quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curetque Synodus, vt ſi quæ in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. Quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis Sanctorum, & iis ſodalitatibus, quas vulgo Fratrias vocant.

30. In Eccleſia propter graueis & publicas offenſas publica pœnitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam ieiunia & luctus publici.

31. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim pro quouis delicto aut contumacia decernatur, ſed pro grauiſſimo tantum peccato, ſi in eo poſt vnam & alteram & nonnunquam trinam monitionem reus non reſipiſcat.

32. Ad forenſeis controuerſias, quæ vniuerſum fere Eccleſiaſticum ordinem contaminant, contrahendas, petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inuenta diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis Vniuerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis, vt beneficia ſecundum Gregorii auctoritatem non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferant.

33. Si de conferendi aut præſentandi iure lis oriatur, primum ab Epiſcopo, Capitulo conſulto, Oeconomus vacante beneficio præficiatur, qui fructus omneis percipiat, & munia omnia Eccleſiæ obeat: dein litigatores in aliquot viros doctos Eccleſiaſticos conſentiant: & ſi non elegerint, ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſeis litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat: at ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia: nec teneatur Oeconomus, aut qui prior obtinuit, reſtituere fructus, pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum tantum alimenta expendendos.

34. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum, tertio quoquo anno Prouinciales congregentur, in quibus de iis, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum ſpectant, diligenter tractetur, de miniſtrorum delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerint, ſeuere animaduertatur. Concilia item generalia, niſi obſtet aliquod impedimentum, decimo quoquo anno celebrentur.

integra ipſis, & nulla in parte mutata relinquerentur: ita vt ſcripto comprehenſa eſſent. Sed Cæſ. Legatus, & Regii commiſſarii certis de cauſis concedere, vt ea particula omitteretur, noluerunt.

14. Alterum caput eſt de fœderibus, in quo Cæſareæ Maieſt. Legatus grauib. de cauſis, Cæſarem, vt amplificationẽ fœderis non faceret, & ne alii ampliarent, efficeret, non aliis, quam poſt dicetur, conditionib. aſtringere voluit. Contra qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumq; in hoc tempore ſocii religionis, pactis ſuperiorib. aſſentiri noluerũt, niſi ab amplificatione fœderis vtraq; pars abſtineret. Itaq; nos, qui interceſſimus, conſiliũ dedimus oratori, eumq; adduximus, vt pacis cauſa, & vt ne auxilia cõtra Turcam hac controuerſia non ferrentur, conſenſerit, conſtitueritque: vt hic contractus ad Cæſaream Maieſtatem mitteretur, quo de eo clementer ſtatueret: vt ſi aſſentiret pro ſua clementia, curaret, vt verba illa capitis proteſtantibus moleſta, quib. pax Nurembergenſis aſtringeretur, tollerentur, neque per has inducias quindecim menſium, vllus in fœdus Nurembergenſe reciperetur: atque hac ratione ratus hic contractus per omnia capita eſſet, & ab vtraque parte conſtanter fieret, quod eſſet deciſum.

15. Ac quo reſcriptum de voluntate Cæſaris in hac re impetrari poſſit, conſtituti ſex proximi menſes, qui Calendis Maii principium capient, per quos nos qui interceſſimus, hæc acta ad Cæſ. Mai. diligentiſſime perſcribi curabimus: qua in re Cæſ. Legatus etiam ſuam operam obtulit: Interea vero temporis, hoc eſt, per hos ſex menſes proximos, huius contractus, harumq; induciarum, cum omnia capita atque articuli, tum præcipue vt per hos ſex menſes à neutra parte amplificatio fœderis fiat, omnes ex æquo, conſtanter, & bona fide præſtabunt. Quod ſi his ſex menſibus proximis reſcriptum, vt dictum eſt, duorũ iſtorum punctorũ non impetrabitur, omnia eundem ſtatum habebunt, poſt hos ſex menſes proximos, qui verbis Nurẽbergenſis Cõpoſitionis, eſt explicatus, quẽadmodũ & ante hũc cõuentum

16. Et nos Cæſareæ atque Regiæ maieſtatis clementiſſimi domini noſtri Legatus generalis per Germaniam, etiam commiſſarii ſcilicet Iohannes electus Archiepiſcopus Lundenſis, poſtulatus Conſtantienſis, & Epiſcopus in Roſſchilden, ac Melchior à Lamberg, & Iacobus Francfurter Legum Doctor.

17. Et nos Dei gratia Iohannes Fridericus Dux Saxoniæ, & ſacri Rom. Imperii Equitum magiſter atque Elector, Lantgrauius Turingiæ, Marchio Miſniæ, Burgrauius Magdenburgen. & Philippus Lantgrauius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen, in Dietz Ziegenhain & Nidda: & nos Conſules Senatuſque Francofordienſis, noſtro cæterorũque Principum, Comitum, dominorum, ciuitatum, ordinũ, noſtræ Auguſtanæ confeſſionis, & ſociorum nomine confitemur, hunc contractũ, hancque compoſitionem amicam, noſtra omnium voluntate, factam comprobatamque eſſe. Addicimus etiam nos & obſtringimus nos, Imperatoriæ & Regiæ Maieſtatis Clementiſſimorum noſtrorum Dominorum, Orator & Commiſſarii, noſtræ poteſtatis autoritatem, atque vim Imperatoriæ Regiæque Maieſtatis, noſtrorum Clementiſſimorum Dominorum nomine. Et nos iam nominati Electores, Principes, Comites, Dñi, ciuitates, ordineſq; Auguſtanæ confeſſionis, totiuſq; huius ſocietatis, qui præſentes adſumus, tum nos pro nobis, tum pro illis, qui abſunt, Principibus, Comitibus, Dñis, ciuitatibus, atq; ordinib. eorum legati, nomine ſuorum Dominorum atque magiſtratuum, promittimus per noſtram fidem, quam principes præſtare debent, omnia, quæ antea commemorata ſunt ſeruaturos, nihilq; contra conaturos, neq; per nos, neq; per alios, omnia abſq; dolo & fraude. Atque ad hæc teſtanda, nos Imp. & Cæſar. Maieſt. Orator atque commiſſarii: & nos duo Electores, Palatinus atque Brandenburgenſis, interceſſores in hoc negocio: & Iohannes Fridericus Saxoniæ Dux atque Elector, ſed ita, vt Regiæ Maieſtati, titulum Romanorum Regis non concedamus neque tribuamus, ſed Caduico & Viennenſi pacto ſtare volumus: Et nos Philippus Lantgrauius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen &c. Et nos Conſules ſenatuſque Francofordienſis, noſtra ſigilla appendimus. Datum atque actum Francofordiæ ad Mœnum, die Sabbati 19. Aprilis, poſt natiuitatem Chriſti, Milleſimo quingenteſimo, trigeſimo nono.

CAROLI. V. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De obſeruatione canonum ſynodalium, & Aduocatiis protectionibuſque Eccleſiarum.

Anno Chriſti 1549.

CAROLVS Quintus, diuina fauente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Rex Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Habsburgiæ, Flandriæ, Tyrolis, &c. Vniuerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & Secularibus, Archiepiſcopis Epiſcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Militarib. Præfectis, Poteſtatibus, Vicedominis, Caſtellanis, Magiſtratibus, Conſulibus, Iudicibus, Officialibus, Aduocatis, Procuratoribus, Ciuibus, Communitatibus, & omnibus aliis noſtris & Imperii ſacri & ditionum noſtrarũ hæreditariarũ in prouincia Archiepiſcopatus Colonienſis cõpræhenſarum ſubditis, & in Eccleſiaſticis reb. eiuſdem prouinciæ Epiſcoporum & Prælatorũ iuriſdictioni ſubiectis, cuiuſcũq; præeminẽtiæ, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis & conditionis exiſtãt, gratiam noſtram & omne bonũ.

1. Venerabiles & Illuſtres Electores, Principes, & Conſanguinei chariſſimi, Generoſi, Nobiles, Honorabiles, deuoti & fideles dilecti: Quũ Venerabilis Adolphus Archiepiſcopus Colonienſis, S. Rom. Imperii per Italiã Archicãcellarius, Princeps Elector, & cõſanguine⁹ noſter chariſſimus, & eius Cõprouinciales

ſtant, & eo tempore ac aliis præſtitutis cantica pia aut pſalmi Dauidici cantentur itidem populari ſermone, prius ab Epiſcopo diligenter examinati.

18. Antiquum Leonis & Gelaſii Decretum de communione ſub vtraque ſpecie in vſum reuocetur.

19. Vt omnes, præcipue literarum periti, vſum & efficaciam ſacramentorum animo percipiant, præcedat ſemper lingua vernacula breuis ac dilucida explicatio, quæ ſacramenti, quod adminiſtratur, rationem reddat.

20. Beneficia ſecundum antiquos Canones non amplius exteris & per Vicarios conferantur, ſed per ipſos Ordinarios, quorum eſt in hoc maxime electa induſtria, & illis intra ſex menſeis non conferentibus, poteſtas conferendi ad proximum ſuperiorem deuoluatur, & per gradus ad Pontificem, iuxta Concilium Lateranenſe, neque aliter Collatio valeat.

21. Mandata de prouidendo, expectatiuæ, regreſſus, fiduciariæ reſignationes, commendæ reuocentur, & tanquam ſacris Decretis contrariæ, ab Eccleſia omnino arceantur.

22. Reſignationes in fauorem eliminentur omnino à Curia Romana, quippe cum à ſacris canonibus inſtitutum ſit, ne quiſquam ſibi officii ſui quærat aut eligat ſucceſſorem.

23. Prioratus ſeculares, aut (vt vulgo dicuntur) ſimplices, quibus contra inſtitutionem cura animarum adempta eſt, & tranſlata in Vicarium perpetuum, parua tantum quadam decimarum aut aliorum prouentuum penſione ei aſſignata, cum primum vacauerint, curam animarum recipiant, & in antiquum ſtatum reformentur.

24. Cum beneficium ſine officio nec eſſe debeat, nec poſſit, Epiſcopus, ſi quæ ſint eiuſmodi, quæ nullo concionandi, ſacramenta adminiſtrandi, aut alio onere Eccleſiaſtico teneantur, iis ex Capituli conſilio curam aliquam ſpiritualem imponat, aut ſi vtilius videatur, ea vicinioribus Paroecialibus Eccleſiis vniat.

25. Penſiones ſuper beneficiis non conſtituantur, & quæ ſunt conſtitutæ, tollantur.

26. Epiſcopis intra omnem diœceſim Eccleſiaſticæ iuriſdictiones reſtituantur, ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus.

27. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Cathedrali Eccleſia, bonis moribus ac doctrina præditi, quique ſaltem vigeſimum quintum annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus iuriſdictionis ſuæ munus exerceat.

28. Retineantur antiqui, aut noui conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cuiuſuis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus aut Principibus propter bonum publicum.

29. Doceatur populus, quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curetque Synodus, vt ſi quæ in colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. Quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis Sanctorum, & iis ſodalitatibus, quas vulgo Fratrias vocant.

30. In Eccleſia propter graueis & publicas offenſas publica pœnitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam ieiunia & luctus publici.

31. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim pro quouis delicto aut contumacia decernatur, ſed pro grauiſſimo tantum peccato, ſi in eo poſt vnam & alteram & nonnunquam trinam monitionem reus non reſipiſcat.

32. Ad forenſeis controuerſias, quæ vniuerſum fere Eccleſiaſticum ordinem contaminant, compeſcendas, petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inuenta diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis Vniuerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis, vt beneficia ſecundum Gregorii auctoritatem non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferant.

33. Si de conferendi aut præſentandi iure lis oriatur, primum ab Epiſcopo, Capitulo conſulto, Oeconomus vacante beneficio præficiatur, qui fructus omneis percipiat, & munia omnia Eccleſiæ obeat: dein litigatores in aliquot viros doctos Eccleſiaſticos conſentiant: & ſi non elegerint, ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſeis litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat: aut ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia: nec teneatur Oeconomus, aut qui prior obtinuit, reſtituere fructus, pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum victum alimenta expendendos.

34. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum, tertio quoquo anno Prouinciales congregentur, in quibus de iis, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum ſpectant, diligenter tractetur, de miniſtrorum delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerint, ſeuere animaduertatur. Concilia item generalia, niſi obſtet aliquod impedimentum, decimo quoquo anno celebrentur.

integra ipſis, & nulla in parte mutata relinquerentur: ita vt ſcripto comprehenſa eſſent. Sed Cæſ. Legatus, & Regii commiſſarii certis de cauſis concedere, vt ea particula omitteretur, noluerunt.

14. Alterum caput eſt de fœderibus, in quo Cæſareæ Maieſt. Legatus grauib. de cauſis, Cæſarem, vt amplificationẽ fœderis non faceret, & ne alii ampliarent, efficeret, non aliis, quam poſt dicetur, conditionib. aſtringere voluit. Contra qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumq; in hoc tempore ſocii religionis, pactis ſuperiorib. aſſentiri noluerũt, niſi ab amplificatione fœderis vtraq; pars abſtinẽret. Itaq; nos, qui interceſſimus, conſiliũ dedimus oratori, eumq; adduximus, vt pacis cauſa, & vt ne auxilia cõtra Turcam hac controuerſia non ferrẽntur, conſenſerit, conſtitueritque: vt hic contractus ad Cæſarei Maieſtatem mitteretur, quo de eo clementer ſtatueret: vt ſi aſſentiret pro ſua clementia, curaret, vt verba illa capitis proteſtantibus moleſta, quib. pax Nurembergenſis aſtringeretur, tollerentur, neque per has inducias quindecim menſium, vllus in fœdus Nurembergenſe reciperetur: atque hac ratione ratus hic contractus per omnia capita eſſet, & ab vtraque parte conſtanter fieret, quod eſſet deciſum.

15. Ac quo reſcriptum de voluntate Cæſaris in hac re impetrari poſſit, conſtituti ſex proximi menſes, qui Calendis Maii principium capient, per quos nos qui interceſſimus, hæc acta ad Cæſ. Mai. diligentiſſime perſcribi curabimus: qua in re Cæſ. Legatus etiam ſuam operam obtulit: Interea vero temporis, hoc eſt, per hos ſex menſes proximos, huius contractus, harumq; induciarum, cum omnia capita atque articuli, tum præcipue vt per hos ſex menſes à neutra parte amplificatio fœderis fiat, omnes ex æquo, conſtanter, & bona fide præſtabunt. Quod ſi his ſex menſibus proximis reſcriptum, vt dictum eſt, duorũ iſtorum punctorũ non impetrabitur, omnia eundem ſtatum habebunt, poſt hos ſex menſes proximos, qui verbis Nurẽbergenſis Cõpoſitionis, eſt explicatus, quẽadmodũ & ante hũc cõuentum.

16. Et nos Cæſareæ atque Regiæ maieſtatis clementiſſimi domini noſtri Legatus generalis per Germaniam, etiam commiſſarii ſcilicet Iohannes electus Archiepiſcopus Lundenſis, poſtulatus Conſtantienſis, & Epiſcopus in Roſſchilden, ac Melchior à Lamberg, & Iacobus Francfurter Legum Doctor.

17. Et nos Dei gratia Iohannes Fridericus Dux Saxoniæ, & ſacri Rom. Imperii Equitum magiſter atque Elector, Lantgrauius Turingiæ, Marchio Miſniæ, Burgrauius Magdenburgen. & Philippus Lantgrauius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen, in Dietz Ziegenhain & Nidda: & nos Conſules Senatuſque Francofordienſis, noſtro cæterorũque Principum, Comitum, dominorum, ciuitatum, ordinũ, noſtræ Auguſtanæ confeſſionis, & ſociorum nomine confitemur, hunc contractũ, hancque compoſitionem amicam, noſtra omnium voluntate, factam comprobatamque eſſe. Addicimus etiam nos & obſtringimus nos, Imperatoriæ & Regiæ Maieſtatis Clementiſſimorum noſtrorum Dominorum, Orator & Commiſſarii, noſtræ poteſtatis autoritatem, atque vim Imperatoriæ Regiæque Maieſtatis noſtrorum Clementiſſimorum Dominorum nomine. Et nos iam nominati Electores, Principes, Comites, Dñi, ciuitates, ordineſq; Auguſtanæ confeſſionis, totiuſq; huius ſocietatis, qui præſentes adſumus, tum nos pro nobis, tum pro illis, qui abſunt, Principibus, Comitibus, Dñis, ciuitatibus, atq; ordinib. eorum legati, nomine ſuorum Dominorum atque magiſtratuum, promittimus per noſtram fidem, quam principes præſtare debent, omnia, quæ antea commemorata ſunt ſeruaturos, nihilq; contra conaturos, neq; per nos, neq; per alios, omnia abſq; dolo & fraude. Atque ad hæc teſtanda, nos Imp. & Cæſar. Maieſt. Orator atque commiſſarii: & nos duo Electores. Palatinus atque Brandenburgenſis, interceſſores in hoc negocio: & Iohannes Fridericus Saxoniæ Dux atque Elector, ſed ita, vt Regiæ Maieſtati, titulum Romanorum Regis non concedamus neque tribuamus, ſed Cadauico & Vienneňſi pacto ſtare volumus: Et nos Philippus Lantgrauius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen &c. Et nos Conſules ſenatuſque Francofordienſis, noſtra ſigilla appendimus. Datum atque actum Francofordiæ ad Mœnum, die Sabbati 19. Aprilis, poſt natiuitatem Chriſti, Milleſimo quingenteſimo, trigeſimo [illegible]

CAROLI. V. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De obſeruatione canonum ſynodalium, & Aduocatiis protectionibuſque Eccleſiarum.

Anno Chriſti 1549.

CAROLVS Quintus, diuina fauente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Rex Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Habsburgiæ, Flandriæ, Tyrolis, &c. Vniuerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & Secularibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Militarib. Præfectis, Poteſtatibus, Vicedominis, Caſtellanis, Magiſtratibus, Conſulibus, Iudicibus, Officialibus, Aduocatis, Procuratoribus, Ciuibus, Communitatibus, & omnibus aliis noſtris & Imperii ſacri & ditionum noſtrarũ hæreditariarũ in prouincia Archiepiſcopatus Colonienſis cõpræhenſarum ſubditis & in Eccleſiaſticis reb. eiuſdem prouinciæ Epiſcoporum & Prælatorũ iuriſdictioni ſubiectis, cuiuſcũque præeminẽtiæ, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis & conditionis exiſtãt, gratiam noſtram & omne bonum.

1. Venerabiles & Illuſtres Electores, Principes, & Conſanguinei chariſſimi, Generoſi, Nobiles, Honorabiles, deuoti & fideles dilecti: Quũ Venerabilis Adolphus Archiepiſcopus Colonienſis, S. Rom. Imperii per Italiã Archicãcellarius, Princeps Elector, & cõſanguine' noſter chariſſimus, & eius Cõprouinciales

ſiant, & eo tempore ac aliis præſtitutis cantica pia aut pſalmi Dauidici canentur itidem populari ſermone, prius ab Epiſcopo diligenter examinati.

18. Antiquum Leonis & Gelaſii Decretum de communione ſub vtraque ſpecie in vſum reuocetur.

19. Vt omnes, præcipue literarum periti, vſum & efficaciam ſacramentorum animo percipiant, præcedat ſemper lingua vernacula breuis ac dilucida explicatio, quæ ſacramenti, quod adminiſtratur, rationem reddat.

20. Beneficia ſecundum antiquos Canones non amplius exteris & per Vicarios conferantur, ſed per ipſos Ordinarios, quorum eſt in hoc maxime electa induſtria, & illis intra ſex menſeis non conferentibus, poteſtas conferendi ad proximum ſuperiorem deuoluatur, & per gradus ad Pontificem, iuxta Concilium Lateranenſe, neque aliter Collatio valeat.

21. Mandata de prouidendo, expectatiuæ, regreſſus, fiduciariæ reſignationes, commendæ reuocentur, & tanquam ſacris Decretis contrariæ, ab Eccleſia omnino arceantur.

22. Reſignationes in fauorem eliminentur omnino à Curia Romana, quippe cum à ſacris canonibus inſtitutum ſit, ne quisquam ſibi officii ſui quærat aut eligat ſucceſſorem.

23. Prioratus ſeculares, aut (vt vulgo dicuntur) ſimplices, quibus contra inſtitutionem cura animarum adempta eſt, & translata in Vicarium perpetuum, parua tantum quadam decimarum aut aliorum prouentuum penſione ei aſſignata, cum primum vacauerint, curam animarum recipiant, & in antiquum ſtatum reformentur.

24. Cum beneficium ſine officio nec eſſe debeat, nec poſſit, Epiſcopus, ſi quæ ſint eiusmodi, quæ nullo concionandi, ſacramenta adminiſtrandi, aut alio onere Eccleſiaſtico teneantur, iis ex Capituli conſilio curam aliquam ſpiritualem imponat, aut ſi vtilius videatur, ea vicinioribus Paroecialibus Eccleſiis vniat.

25. Penſiones ſuper beneficiis non conſtituantur, & quæ ſunt conſtitutæ, tollantur.

26. Epiſcopis intra omnem diœceſim Eccleſiaſticæ iurisdictiones reſtituantur, ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus.

27. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Cathedrali Eccleſia, bonis moribus ac doctrina prædıti, quique ſaltem vigeſimum quintum annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus iurisdictionis ſuæ munus exerceat.

28. Retineantur antiqui, aut noui conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cuiusuis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus aut Principibus propter bonum publicum.

29. Doceatur populus, quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curetque Synodus, vt ſi quæ in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. Quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis Sanctorum, & iis ſodalitatibus, quas vulgo Fratrias vocant.

30. In Eccleſia propter graueis & publicas offenſas publica pœnitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam ieiunia & luctus publici.

31. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim pro quouis delicto aut contumacia decernatur, ſed pro grauiſſimo tantum peccato, ſi in eo poſt vnam & alteram & nonnunquam trinam monitionem reus non reſipiſcat.

32. Ad forenſeis controuerſias, quæ vniuerſum fere Eccleſiaſticum ordinem contaminant, contrahendas, petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inuenta diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis Vniuerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis, vt beneficia ſecundum Gregorii auctoritatem non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferant.

33. Si de conferendi aut præſentandi iure lis oriatur, primum ab Epiſcopo, Capitulo conſulto, Oeconomus vacante beneficio præficiatur, qui fructus omneis percipiat, & munia omnia Eccleſiæ obeat: dein litigatores in aliquot viros doctos Eccleſiaſticos conſentiant: & ſi non elegerint, ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſeis litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat: aut ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia: nec teneatur Oeconomus, aut qui prior obtinuit, reſtituere fructus, pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum tantum alimenta expendendos.

34. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum, tertio quoquo anno Prouinciales congregentur, in quibus de iis, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum ſpectant, diligenter tractetur, de miniſtrorum delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerint, ſeuere animaduertatur. Concilia item generalia, niſi obſtet aliquod impedimentum, decimo quoquo anno celebrentur.

Anno Chriſti 1539.

DECRETVM

COMITIORVM IMPERIALIVM FRANCOFORDENSIVM

De Pace in cauſa Religionis ſeruanda, & Conuentu componendæ Religionis habendo, factum

Anno MDXXXIX.

Ex libello Waremundi Luitholdi edito 1540. nobis deſcribi & perferri curauit V. CL. Fridericus Hortlederer, Illuſtriſſimorũ Principum Vinarienſium Moderator, & Imperii noſtri ſtatus rerũque publicarum peritiſſimus exceptor, & ſtudioſiſſimus indagator.

LVDOVICVS Dei gratia Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, Rom. Imperii ſummus dapifer: Item Ioachimus Marchio Brandenburgenſis, Dux Stetinen. Pomeran. Caſſuben. Venden. Sleſiæ, Croſſen. Burgrauius Nurembergenſis, Princeps in Ruegen, Rom. Imp. ſummus præfectus cubiculo, ambo principes Electores, fatemur, atque his literis publice teſtamur, cum è Nurẽbergenſi compoſitione paceque quæ anno xxxii. facta fuit, diſſentientes ſententię extiterint: Illuſtriſſimus ac potentiſſimus Princeps, atque Dominus Carolus Romanorum Rex ſemper auguſtus, Rex Germaniæ, Hiſpaniæ, in vtraque Sicilia, Hieroſolymæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Archidux Auſtriæ, Burgundiæ, Brabantiæ, Comes in Habſpurgo, Flandria, & Tirol, &c. clementiſſimus Dominus noſter, pro ſingulari & paterna ſuæ maieſtatis clementia & voluntate, motus interceſſione Regiæ Romanorum maieſtatis, & noſtræ, duorum Electorum, quorum opera interpoſita fuit: motus etiam his grauiſſimis, & periculoſiſſimis, & miſerrimis temporibus, atque neceſſitate ſacri Imperii Germaniæ, gentisque Chriſtianæ: quo aliquando calamitoſiſſima religionis diſcordia, Chriſtiane & cum ſumma conſenſione placetur, omneſque offenſiones, periculoſæque ſuſpiciones, & metus ordinum, per Imperiũ deponantur: & caritas, pax, ociũ, concordiaque exiſtat: quo etiam Turcæ immaniſſimo Chriſtianorum hoſti, fortius, conſtantius, diligentiuſque reſiſtatur: tandemque vindicetur cum conſcientiarum tranquillitas, tum innocens Chriſtianorum ſanguis, quo ſe iam diu crudeliſſime patum à nobis repulſus, maximo ſucceſſu oblectauit: imprimis vero quo Chriſtiana & amica collocutio, & religionis conſultatio commodius habeatur: Cum hæc ergo extiterint, & quo hæc fiãt, Imperatoria maieſtas permiſit, vt hic conuentus in hac vrbe conſtituatur, & per nos æquis conditionibus tranſigatur, eaque de cauſa, honorabilem principem & Dominum Iohannem electum Archiepiſcopum Londenſem, poſtulatũ Conſtantienſem, Epiſcopum in Roſſchilden, oratorem generalem per Germaniam, data ei hac in re poteſtate agendi miſit: Regia etiã maieſtas, ſuos qui poſt nominabuntur, cõſiliarios miſit, atq; commiſſarios. Quamobrẽ nos noſtra diligẽtia & induſtria decidimus, decreuimus, & ſtatuimus ad hũc modũ.

1. Primum igitur Cæſar ad tollendas huiuſmodi ſuſpitiones, & metus, & vt commodius in collocutionem, eamque Chriſtianam veniatur, pro ſua clementia, iis qui Auguſtæ, religionis ſuæ confeſſionem exhibuerunt, & in eadem nunc ſunt doctrinæ ſocietate, pacem, induciaſque dat proximorũ quindecim menſium: quæ principium Calendis Maii ſuum habeant, eamq; rem literis confirmat, iis conditionib. vt his, qui Auguſtanæ cõfeſſionis, eiuſdẽq; religionis nũc ſocii ſunt, à nullo, religionis nomine, tẽpore harũ induciarum, aut vis adferatur, aut bellũ moueatur, aut inſidiæ periculave intentẽtur.

2. Deinde pax Nurẽbergæ conſtituta, eademq; Imperatorio edicto Ratiſponæ confirmata etiã per has inducias rata fixaq; manere debet. Ac ſi per has inducias, quod omẽ Deus auertat, decidi de religione nõ poterit, tamen pax Nurembergenſis, & edictum Ratiſponenſe, deſinentib. induciis, his, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & eorum nunc neceſſariis negari non debet, ſed vſq; ad proxime futura comitia Imperii, aut huius generis conuentum aliquem, ita vt ſcripto comprehenſa eſt, debet ſeruari: ita tamen vt etiamſi interea, priuſquam induciæ finem habeant, comitia imperii celebrentur, tamen Nurembergenſis pax, & Ratiſponenſe edictum non tollatur, ſed vſq; in inſequentia comitia, quæ poſt haſce inducias fient, retineãtur: & ſimul cum his publicentur. Lites etiam, quæcunq; in hac cauſa contra ipſos inſtitutæ ſunt, in Cameræ, & aliis Imperii iudiciis per Cæſarem, pacis cauſa, ſero ſua clementia intermittentur: eodem modo de Mindenſium proſcriptione interea, & ſimilibus controuerſiis, quæ contra hos motæ ſunt, fiet, dum & hæ induciæ & Nurembergenſis concordia, vt antea dictum eſt, ſtabit.

3. Quod ſi qui ex numero Auguſtanæ confeſſionis, eorumque ſociis, quos nunc habent, per has inducias, aut etiam per Nurembergenſem concordiam, in ius vocentur, religionis cauſa, ob eamque forenſis aliqua moleſtia adferatur: irrita eſſe, & vim nullam habere debent huiuſmodi iudicia, ex formula decreti irritantis, quod eſt in Nurembergenſi contractu. Cæſar etiam ipſe rogatu laborantis & afflictæ partis, eadem rumpet & improbabit. Contra Auguſtanæ confeſſionis viros, eorumque religionis nunc ſocios, dum & hæ induciæ & Nurembergenſis compoſitio durat, vt ante dictum eſt, neq; publice neque priuatim religionis exceptio, in iudiciis locum habebit qua illi ab agendo in iudiciis remoueantur. Contra etiam hi, qui Auguſtanæ confeſſionis, & religionis nunc ſunt, cuiuſcunque loci aut ordinis ſint, interea temporis, & per has inducias, aut impreſſionibus vexare, aut vi affligere, aut bello inuadere, aut quemquam re conſiliove religionis nomine, circumuenire non debent, neque quemquã per hos xv. induciarum menſes, in ſuum fœdus vel vocare, vel admittere. Veruntamen ita, vt nemo confeſſionis religioniſque Auguſtanæ aut armis opprimatur, aut patiatur aliquam moleſtiam, dum hæ induciæ durant. Cæſar vero pro ſua ſingulari clementia & pacis cauſa conſtituit, cum altera parte efficere, vt per has inducias, neminẽ in ſuum fœdus accipiat. Auguſtanæ etiã confeſſionis homines, &

qui

qui his coniuncti ſunt, per has quindecim menſium inducias, Eccleſiaſticis, ſiue in ſuis locis habitent, ſiue extra verſentur, cenſus, reditus, canonicas penſiones, decimas, facultates, immobiliaq; bona, quæ ante hac habuerunt, & adhuc poſſident, neque auferent, neque obſtabunt, quo minus vtantur.

4. Tertio, quoniam neque conſtans aut perfecta pax, neque tranquillitas conſcientiarum, neque certa charitas & neceſſitudo veraque coniunctio, per ſacrum Imperium ſperari poteſt, antequam de religione, quæ caput eſt cauſæ, Chriſtiane & plene decidatur: conceſſit Cæſaris legatus, de quo antea eſt dictum, vt ad Calendas Auguſti, aut circa id tempus, diem conuentumque Nurembergæ edicat: ad quem tum Romanæ Eccleſiæ, tum Auguſtanæ confeſſionis & illorum iam ſociorum ordines, aut ipſi coram præſentes, aut ſi aliud videatur, horum legati debent comparere: ſed qui mittentur ab vtraque parte, probi, iuſti, prudentes, Dei timentes, pacis amantes, & honeſtatem vitæ amplexi: non proterui, contentioſi, præfracti homines, exiſtant: ſimul etiam teſtimonia ab iis ordinibus, à quibus mittentur, adferant: iiſdem quoque inter ſe vtrinque ordines, aut legatis eorum de numero ſapientium Theologorum, & prudentium laicorum, cuiuſmodi iam deſignati ſunt, maiore & minore parte conueniet, diſſenſioque religionis primum per maiorem, deinde per minorem partem tractari debet, de eaque Chriſtiane, amice & beneuole diſceptari, omniſque actio ad Chriſtianam atque laudabilem concordiam dirigi: & ad extremum, quodcunque actum, conſtitutumque inter hos ordines, legatosve fuerit, proferri & exhiberi.

5. Ac quamquam nos duo Electores, noſtra ſponte pro ipſa cauſa eo rem deduximus, vt ſi Cæſari placeat, & velit, Pontifici ſignificet, quod ad eum conuentum, ſi videatur, mittat: tamen his, qui ab Auguſtana confeſſione ſtant, & horũ ſunt ſocii, quoniam Papam pro capite Chriſtianæ Eccleſiæ agnoſcere nolunt, neque quicquam committere velint, quod ſuæ proteſtationi ſit contrarium, non placuit hunc ad iſtum conuentum aduocare, neque vtile videbatur eius oratores, ad hanc collocutionem & compoſitionem adhibere.

6. Poſſe etiam Cæſarem atque Regem deſignare viros Principes, honeſtos, autoritateque præditos, huiuſmodi actionibus adiungere: vt ſi inter partes conuenire in aliquibus non poſſit, hi qui deſignati ſunt, pro Chriſtiana concordia ex vtriuſque partis conſenſione, intercedant & agant.

7. Quodcunque vero amice atque beneuole ab ordinibus vtriuſque partis, aut eorum legatis, aut ab his, quos Cæſar Rexque miſerit, vtriſque conſentientibus, ſiue ordinibus ſiue legatis, conſtitutum decretumque fuerit, id ad reliquos ordines, qui abfuerint, deferri debet, eorumque ſententiæ audiri, ac deinceps, ſi hi quoque comprobarint, per Cæſ. Maieſtatis oratorem, vt recepit, pro ſua poteſtate & pro Cæſ. Maieſt: confirmari. Aut ordines vtriuſque partis, ſi velint, poterunt à Cæſare poſtulare, vt Imperii comitiis, aut aliqua alia honeſta, & vtili, & neceſſaria ratione, huiuſmodi compoſitio comprobetur, publicetur, atque retineatur.

8. Apparatus autem bellici vtrinque deponendi ſunt, & de quo legitima apparatus alicuius ſuſpicio ſit, vocari debet, & literis acceſſiri, & pro cauſæ neceſſitate cognoſci. Omnes etiam abſque huiuſmodi certa veraque cognitione præparationis armorum, ab apparatu abſtinere, præter eum, qui contra vim ſubitam ſit neceſſarius.

9. In aliis vero cauſis Cæſar, Rex, Electores, Principes cæterique Imperii ordines, in externis rebus, ita agere debent, vt publice atque Cæſariæ pacis iure, legibuſque ſtandum exiſtiment.

10. Ex his induciis excluſi ſunt omnes Anabaptiſtæ, cæteræque impiæ ſectæ, quæ ab Auguſtana confeſſione, eorumque qui ſunt ſociorum confeſſione diſſentiunt: neque Romanæ Eccleſiæ ſubiectæ ſunt, ideoque à nullis ferri debent.

11. Auguſtanæ etiam confeſſionis homines, & horum ſocii non recuſant contra Turcam, cum cæteris ordinibus ſeſe ad opem ferendam inſtruere: item ſex Electores, & alii præcipui principes atque ordines imperii, nomine Cæſ. Maieſt. conſcribentur, ab iiſque impetrabitur, quo legatos, atque conſiliarios cum plena poteſtate proxima dominica Exaudi, Vormaciam mittant. Ad hęc etiam, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & qui eorum nunc ſunt ſocii, ſuos quoque legatos mittent, ad conſultandum de cõferendis cõtra Turcam ſubitis neceſſariiſque præſidiis: vt quemadmodũ Ratiſponæ, in comitiis Imperii conſtitutum, indeque factum etiam fuit, ita nunc quoque fiat, conſtituatur, & decernatur, & præſtetur: quodcunque vero tum ex Electoribus principibus atque ordinib. maiori parti bonum neceſſariumque videbitur, atque ſtatuetur: id etiam ab Auguſtanæ confeſſionis hominibus, eorumque hoc tempore ſociis, ſimul cum cæteris Imperii ordinibus erit comprobandum: Itaque omnibus ordinibus Auguſtanæ confeſſionis, eorumque ſociis, quique præſentes coram hiſce negociis interfuerunt, hæc dies iam ſit denunciata. Ac ſi per has inducias ferox hoſtis Turca, arma moueat, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & his religione coniuncti, præſidia, vt Vormaciæ decreta fuerint, pro ſua parte ſimul cum maiore parte aliorum ordinum Imperii, ferent.

12. Et de his actis per nos duos Electores, tanquam interceſſores inter Cæſariæ Regiæque Maieſtatis oratorem & commiſſarios, & inter eos, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumque nunc ſocios, decisum, decretum, conuentumque vſque ad duo capita fuit: quorum vnum eſt, de eo, quod in ſecundo articulo notatum eſt, vt Nurembergenſis compoſitio, & Ratiſponenſe edictum, poſt has inducias, his qui Auguſtanæ confeſſionis eſſent, & eorum in hoc tempore ſociis, vſque ad proxime inſequentia comitia Imperii, aut aliquem alium proximum Imperii conuentum, quemadmodum verba ſcripti oſtenderent, retinerentur.

13. Id.n ꝙ ponitur, *eorũ in hoc tẽpore ſociis*, admittere ii, qui Auguſt. cõfeſſionis ſunt, recuſarũt: ꝓpterea ꝓ ea particula, cõpoſitio Nurẽb. & edictũ Ratiſponẽſe arctari & adſtringi videretur & petebant, vt ea

integra

ſint, & eo tempore ac aliis præſtitutis cantica pia aut pſalmi Dauidici canentur itidem populari ſermone, prius ab Epiſcopo diligenter examinati.

18. Antiquum Leonis & Gelaſii Decretum de communione ſub vtraque ſpecie in vſum reuocetur.

19. Vt omnes, præcipue literarum periti, vſum & efficaciam ſacramentorum animo percipiant, præcedat ſemper lingua vernacula breuis ac dilucida explicatio, quæ ſacramenti, quod adminiſtratur, rationem reddat.

20. Beneficia ſecundum antiquos Canones non amplius exteris & per Vicarios conferantur, ſed per ipſos Ordinarios, quorum eſt in hoc maxime electa induſtria, & illis intra ſex menſeis non conferentibus, poteſtas conferendi ad proximum ſuperiorem deuoluatur, & per gradus ad Pontificem, iuxta Concilium Lateranenſe, neque aliter Collatio valeat.

21. Mandata de prouidendo, expectatiuæ, regreſſus, fiduciariæ reſignationes, commendæ reuocentur, & tanquam ſacris Decretis contrariæ, ab Eccleſia omnino arceantur.

22. Reſignationes in fauorem eliminentur omnino à Curia Romana, quippe cum à ſacris canonibus inſtitutum ſit, ne quiſquam ſibi officii ſui quærat aut eligat ſucceſſorem.

23. Prioratus ſeculares, aut (vt vulgio dicuntur) ſimplices, quibus contra inſtitutionem cura animarum adempta eſt, & translata in Vicarium perpetuum, parua tantum quadam decimarum aut aliorum prouentuum penſione ei aſſignata, cum primum vacauerint, curam animarum recipiant, & in antiquum ſtatum reformentur.

24. Cum beneficium ſine officio nec eſſe debeat, nec poſſit, Epiſcopus, ſi quæ ſint eiuſmodi, quæ nullo concionandi, ſacramenta adminiſtrandi, aut alio onere Eccleſiaſtico teneantur, iis ex Capituli conſilio curam aliquam ſpiritualem imponat, aut ſi vtilius videatur, ea viciniorbus Paroecialibus Eccleſiis vniat.

25. Penſiones ſuper beneficiis non conſtituantur, & quæ ſunt conſtitutæ, tollantur.

26. Epiſcopis intra omnem diœceſim Eccleſiaſticæ iuriſdictiones reſtituantur, ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus.

27. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Cathedrali Eccleſia, bonis moribus ac doctrina prædıti, quique ſaltem vigeſimum quintum annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus iuriſdictionis ſuæ munus exerceat.

28. Retineantur antiqui, aut noui conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cuiuſuis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus aut Principibus propter bonum publicum.

29. Doceatur populus, quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curetque Synodus, vt ſi quæ in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. Quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis Sanctorum, & iis ſodalitatibus, quas vulgo Fratrias vocant.

30. In Eccleſia propter graueis & publicas offenſas publica pœnitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam ieiunia & luctus publici.

31. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim prò quouis delicto aut contumacia decernatur, ſed pro grauiſſimo tantum peccato, ſi in eo poſt vnam & alteram & nonnunquam trinam monitionem reus non reſipiſcat.

32. Ad forenſeis controuerſias, quæ vniuerſum fere Eccleſiaſticum ordinem contaminant, contrahendas, petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inuenta diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis Vniuerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis, vt beneficia ſecundum Gregorii auctoritatem non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferant.

33. Si de conferendi aut præſentandi iure lis oriatur, primum ab Epiſcopo, Capitulo conſulto, Oeconomus vacante beneficio præficiatur, qui fructus omneis percipiat, & munia omnia Eccleſiæ ſubeat: dein litigatores in aliquot viros doctos Eccleſiaſticos conſentiant: & ſi non elegerint, ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſeis litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat: aut ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia: nec teneatur Oeconomus, aut qui prior obtinuit, reſtituere fructus, pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum tantum alimenta expendendos.

34. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum, tertiò quoquo anno Prouinciales congregentur, in quibus de iis, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum ſpectant, diligenter tractetur, de miniſtrorum delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerint, ſeuere animaduertatur. Concilia item generalia, niſi obſtet aliquod impedimentum, decimo quoquo anno celebrentur.

EIVSDEM
PROTESTATIO

Anno Chriſti 1563.

Contra Pium IV. Pontificem Maximum, pro præeminentia ac præſeſſione Regis Chriſtianiſſimi ante Regem Catholicum, aduerſus Papæ iniquos & impios proceſſus, & nullitatem Concilii Tridentini, facta per Oratores in Concilio Tridentino, Menſe Septembri, Anno Chriſti MDLXIII.

CVm videmus, Patres Sanctiſſimi, vos ex omnibus totius orbis Chriſtiani Prouinciis, conciliandarum de religione controuerſiarum cauſa, in hunc locum conueniſſe: idque maxime factum fuiſſe diligenti opera & ſtudio Francisci & Caroli fratrum Regum Chriſtianiſſimorum, qu. apud Pontifices Maximos, Cæſarem, Regem Catholicum, & cæteros Principes Chriſtianos, hanc Synodum Oecumenicam primi promouerunt; non poſſumus non grauiter & moleſte ferre, noſtram Legationem in ea miſerrima tempora & anguſtias incidiſſe, vt cogamur, aut re infecta hinc abire, aut antiquam regni noſtri Maieſtatem minuentibus adſentiri.

2. Quæ fuerit Regum Chriſtianiſſimorum præ cæteris auctoritas & prærogatiua, norunt optime, qui iuri Pontificio, & receptis in Eccleſia Romana Chriſtianorum libris, operam dederunt. Sediſſe autem, & inceſſiſſe in Conciliis Eccleſiæ generalibus, antiquis & nouiſſimis, Regis Chriſtianiſſimi Oratores, primos poſt Imperatoris, & ante Regis Catholici, & omnium Regum Oratores, vos, qui Conciliorum volumina legiſtis, non poteſtis ignorare: qui vero Iuriſconſulti ſunt, negare huius antiquæ & perpetuæ poſſeſſionis, cum ſint plura coniuncta, & neceſſario conſequentia capita, vim, in vno factam, in omnibus factam videri. Videtis autem, Patres ſapientiſſimi, & oculis cernitis, quod hodie fit, aduerſus antiquiſſimam poſſeſſionem, contra omnia iura diuina & humana, pupillumque Regem Chriſtianiſſimum fieri. Regis Catholici Oratores, in Conciliis generalibus, poſt Regis Chriſtianiſsimi Oratores, ſemper ſedebant & incedebant, eccleſiaſticarumque cæremoniarum honores accipiebant. Immutata hodie res eſt, & Regi Chriſtianiſſimo prærogatiua adempta, non quidem à vobis, Patres ſanctiſſimi, qui potius maiorum noſtrorum exemplo, Regibus & Principibus auita Regna & Imperia, vnde eſſent inique expulſi, reſtitueretis, quam antiqua poſſeſſione quemquam moueri pateremini. Nihil item hac in re factum eſt ab optimo & religioſo Principe, Rege Catholico, cui cum Rege pupillo quanta ſit amicitia, eaque cum affinitate coniuncta, nemo eſt, qui non intelligat.

3. Quem igitur accuſamus? Adeo nos, Patres ſanctiſſimi, huius impietatis pudet, piget, tædet, & miſeret, vt ſi fieri vlla ratione poſſet, auctoris nomini parceremus. Quis enim adeo impius pater, à quo ſi filius panem petierit, non ei panem det? ſi piſcem, piſcem? ſi ouum, ouum? Et tamen inuentus eſt omnium Chriſtianorum pater ſanctiſſimus, *Pius Quartus*, qui pro pane lapidem, pro piſce ſerpentem, pro ouo ſcorpium, filio primogenito dederit. Eramus nos Galli eſurientes & famelici petentes à beatiſſimo Papa, veluti communi patre, panem, non quidem naturalem, cuius non indiget Gallia, regio feraciſsima, ſed illum diuinum Angelorum ſuperſubſtantialem, cuius in toto fere orbe Chriſtiano, tanta fuit primum caritas, deinde etiam nunc inopia, vt vix vnquam poſt Chriſtum natum, maior. Ille vero, non quidem panem, quem petebamus, dedit, ſed ſcorpium, cuius cauda, vnico ictu, ſimul duos potentiſsimos Reges, Eccleſiam Gallicanam, & Theologorum Pariſienſium doctrinam feriret.

4. Sic enim exiſtimat *Pius Quartus*, hoc ſuo diſcordiæ pomo, maximorum Regum bene compoſitam pacem, poſſe infringere: vnanimeſque Reges fratres in prælio armare, ac mutando ordinem & gradum, quo in Concilio Conſtantienſi & vltimo Lateranenſi ſederunt Regum Chriſtianiſsimorum Oratores, omnibus manifeſtum facere, Papam eſſe ſupra Concilium. Sed errat toto cœlo: quoniam horum Regum amicitia altius radices egit, quam vt iſto leuiſsimo vento euelli poſſe videatur. Noſtra vero, de Decretis Concilii Conſtantienſis & Baſilienſis, ea ſemper erit conſtans & perpetua ſententia, quæ Conciliis Eccleſiæ vniuerſalibus inter Catholicos eſſe debet.

5. Audierat & didicerat Petrus, aut ex ſtatere in ore piſcis inuento, aut cum rogaretur Phariſæus, *cuius eſſet imago*, aut cum dictum eſt, *quis me conſtituit Iudicem*? aut ex reſponſo matri filiorum Zebedæi dato, non eſſe miſcendum pſalterium cum cythara. Hic autem Petri ſucceſſor, auſus eſt Regibus & Principibus non ſolum nouos honores & prærogatiuas tribuere & præſcribere, ſed etiam veteres ſuo nutu & voluntate mutare.

6. Magna fuit quidem iure diuino, gentium & ciuili habita ratio filii primogeniti, qui non ſolum viuo patre inter fratres ſemper primum & præcipuum honoris gradum teneret, ſed etiam patre defuncto, nonnunquam hereditatis paternæ maiorem partem cerneret. Hic autem *Pius Quartus*, cum Dei locum in terris tenet, non exiſtimat Chriſtianiſsimum Regem, Eccleſiæ Catholicæ primogenitum filium, vlla in re præferendum fratribus Regibus, qui longo poſt tempore Eccleſiæ Catholicæ nati ſunt.

7. Fuit certe Regis Salomonis, & quorundam Iudææ Regum, magna impietas, & grauiſsima ſcelera: verum noluit Dominus, propter Dauidis memoriam, & egregia eius in Eccleſiam merita quamdiu Salomon vixit, de Regni paterni amplitudine, dignitate, auctoritate quidquam detrahere

neque

atque omnino efficiatis: quatenus cum vos, tum ipſi grauiſſimam indignationem noſtram, aliaſque pœnas delinquentibus, & huius Edicti noſtri contemptoribus pro arbitrio noſtro irrogandas volueritis euitare. Hæc enim eſt expreſſa mens & voluntas noſtra. Datum in Ciuitate noſtra Vienna, die XIV. menſis Auguſti, anno Domini MDLIV. Regnorum noſtrorum XXIV. aliorum vero XXVIII.

FERDINANDI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1557.

RESOLVTIO DE COLLOQVIO WORMATIENSI, ET SECTARVM AVGVSTANÆ CONFESSIONIS DISSENSIONIBVS.

Reuerendo, Iulio Epiſcopo Naumburgenſi, Principi & Præſidenti noſtro in Senatu Colloquii & venerabili dilecto: & Nobilibus ſpectabilibus noſtris & Imperii fidelibus dilectis, N. & N. noſtræ antiquæ veræ Religionis & Auguſtanæ Confeſſionis Subſtitutis Aſſeſſoribus, nunc in dicto Colloquio VVormatiæ congregatis.

FERDINANDVS DEI GRATIA ROMANORVM REX, SEMPER AVGVSTVS.

REuerende Princeps, Nobiles, Spectabiles, dilecti fideles. Literas Venerabilitatis tuæ, Præſidens, ſatis longas, quarum datum erat dies XXVII. Octobris proxime præteriti, accepimus, ex iisque controuerſias & diſſenſiones, quæ primum inter ipſos Auguſtanæ Confeſſionis ſocios Colloquutores & Adiunctos ortæ ſunt, deinde etiam tum hac tum aliis præterea de cauſis inter Colloquutores & Adiunctos antiquæ noſtræ Religionis ex vna, & Auguſtanæ Confeſſionis deputatos Colloquutores & Adiunctos ex altera partibus, inciderunt, & eo vſque proceſſerunt, vt inſtituti Colloquii curſum interruperint & remorentur: inſuper Venerabilitatis tuæ ſupplicationem ſubiectæ eamque petentis, vt Nos prima quaque occaſione, quid cum de his iam natis contentionibus, tum etiam in commune, ſi Colloquium hoc diutius duraturum ſit, & eiuſmodi controuerſiæ plures inciderent, de quibus inter Aſſeſſores vtriuſque partis votando non poſſet conueniri, & à Venerabilitate tua nomine noſtro agendum ſit, clementi reſponſione & reſolutione ſignificare velimus, clementiſſime per omnia cognouimus.

1. Et quidem has contentiones grauiter moleſteque intelleximus, vellemuſq; vt ſummo quoquo ſtudio adhibito præcaueri potuiſſent: nec dubitamus, quin Venerabilitas tua omnem lapidem mouerit, quo prædictas contentiones auerteret & amoliretur, nec ea in re fidei & diligentiæ ſuæ defuerit. Quandoquidem autem id fieri non potuit, & Nobis vero ſuper memoratis controuerſiis quamcunque nunc Declarationem facere graue & intempeſtiuum videtur, (ſicuti tuamet Venerabilitas & vos cæteri, quantum ex ſcriptis veſtris ad Nos miſſis colligere poſſumus, ipſi cogitare habetis:) tamen nihil gratius nobis accidere potuiſſet, quam vt pars vtraque nupero Receſſui Imperiali Ratiſponenſi fideliter obtemperauiſſent, deque articulis Chriſtianæ noſtræ fidei, doctrinæ & religionis, fructuoſe, Chriſtiane & concorditer, iuxta formam, modum atque ordinem ab ipſis Colloquentibus & Adiunctis, noſtræ antiquæ Religionis & Auguſtanæ Confeſſionis, conuentum & accordatum, egiſſent, aut etiamnum agerent, in totoque negotio ſic maxime verſarentur, vt in primis gloria & honor Catholicæ Chriſtianæ veritatis, dilectionis proximi & communis concordiæ atque vnitatis quæreretur & promoueretur, conſiderato quod opera huius tam grauiſſimi negotii non ſolum temporalis vtilitas, verum etiam animarum ſalus & beatitudo procurari poſſit. Quæ etiam cauſa nos mouit, vt ipſius Colloquii inſtitutionem & celebrationem quo potuimus ſtudio promouerimus, impenſaſque & ſumptus quarundam perſonarum ad id delegatarum in nos receperimus, eoſque in poſterum quoque ad promouendam deſideratiſsimam vnitatem, & conciliandam ſanctam noſtram religionem, ferre ac ſuppeditare prompti parati que clementiſsime ſimus.

2. Quamobrem non potuimus nec voluimus, quin Venerabilitatem tuam & vos hiſce literis clementer hortaremur, ſeueriter mandantes, vt adhuc modos ac vias idoneas, quibus exiſtentes illæ contentiones cum partis vtriuſque conſenſu & voluntate ſopiantur, ante omnia & rebus relictis omnibus fideliter & Chriſtiane quæratis, eaque diligentia adiuuetis, vt non tantum acriores acerbitates in poſterum præcidantur, ſed etiam vtraque pars ad fraterniorem, amiciorem & Chriſtianiorem Collationem, &(quantum Omnipotentis gratia dederit) conciliationem in noſtra ſancta fide & Chriſtiana religione, reipſa conſtituendam permoueantur. Quod fortaſſe ab iis tali modo impetrari poterit, ſi primum Colloquutores & Adiuncti Auguſtanæ Confeſsionis ſe adduci patiantur, vt excluſos Thelogos ad Colloquium iterum requirant, eiſque ſub ſecuritate promittant, quod ea cum poteſtate, quam ab ſuis Electoribus, Principibus & Ordinib. plenariis cum mandatis acceperunt, ſine vlla contradictione porro admittere velint, & pari eademque auctoritate vt agant vſque ad finem Colloquii tanquam iuſtis & legitimis ſociis concedere: Denique ſi diligente tuæ Venerabilitatis

 & ve-

& veſtra opera Colloquutores & Adiuncti noſtræ antiquæ Religionis, ad quæſtionem Colloquutoribus & Adiunctis Auguſtanæ Confeſſionis propoſitam per reſponſionem facta declaratione & pollicitatione contenti acquieſcant. Nam etiam ſi iure meritoque, iuxta ſanctionem nuperi Receſſus Imperialis, quæſtio iſta moueri potuerit, nec alterius partis Theologis debuerit vitio aut iniuriæ verti, ſi in ſpecie declarauiſſent, quorum opiniones Auguſtanæ Confeſſioni congruas tenerent; tamen quia ſe Auguſtanæ Confeſſioni adhærere declararunt, confeſſique ſunt ſe omnem doctrinam ei contrariam damnare, & ad cunctos articulos ſigillatim reſpondere ſe paratos obtulerunt, æquum eſt vt & Theologi antiquæ noſtræ Religionis hanc declarationẽ æquanimiter accipiant, & in ea acquieſcant.

3. Quod ſi vero vnus aut plures Theologi Auguſtanæ Confeſſionis in ſequẽtibus articulis vnam aut plures opiniones ſiue ſectas dicta Confeſſione non comprehenſas defendere ac propugnare conaretur, aduerſus illum procedi, vt iuſtum eſt, poterit, illique in faciem & præciſe mandari, vt argumentis & opinionibus Auguſtanæ Confeſſioni non correſpondentibus abſtineat. Siquidem notum eſt ex tenore memorati Receſſus Imperialis, hoc Colloquium inter antiquæ Religionis tantum & Auguſtanæ Confeſſionis Status eorumque Deputatos inſtitutum eſſe: quemadmodum & in Pace Religionis tantum comprehenſi fuerunt & ſunt antiquæ Religionis & Auguſtanæ confeſſionis ſocii, cæteris omnibus alterutri harum religionum non adhærentibus in ea Pace non intellectis, ſed ab ea totaliter excluſis.

4. Per iſtos aut alios idoneiores & opportuniores amicabiles modos ac vias Venerabilitas tua & vos etiam atque etiam intenti eſtote, vt hoc ſumme neceſſarium Colloquii opus cum vtriusq; partis conſenſu & voluntate iterum inſtauretur, redintegretur & frequentetur. ad quod efficiendum volumus vos ſummis opibus atq; induſtriis omnibus incumbere. Quod ſi vero tractationi amicabili nullũ locum reliquerint, tum volumus ac iubemus vt omnia, quæ in antedicto Receſſu Imperiali ſtatuta & ordinata ſunt, exequamini, eique in omnibus pareatis & obtemperetis, quemadmodum non dubitamus Venerabilitatem tuam & vos facere veſtra ſponte promptos paratosq; eſſe. Qua in re facietis noſtrum beneplacitum; ac erimus Venerabilitati tuæ & vobis cæteriſque perſonis ad hoc Colloquium deputatis pro obſequiis veſtris cum omni gratia & clementia ſemper beneuoli ac fauentes. Et litibus iſtis atque contentionibus ſublatis, confidimus clementer, eiusmodi diſſenſiones præterhac non facile emerſuras, ſed Venerabilitatem tuam & vos operam daturos, vt ſuppullulantes iuxta ſæpe memoratum Receſſum Imperialem inhibeantur & tollantur, Colloquiique proceſſus recte atque ordine promoueatur. Hæc Venerabilitatem tuam & vos clementer ſcire volumus, Datum in Ciuitatate noſtra Vienna, die IX. Nouembr. Anno MDLXVII. Regnorum noſtrorum, Romani XXVII. cæterorum vero omnium XXXI.

FERDINANDVS.

Ad mandatum Regis proprium

I. Ionas D. Viceecancellarius.

L. Kirchſchlager manu propria.

COLLOQVVTORVM ET ADIVNCTORVM VETERIS RELIGIONIS

Anno Chriſti 1557.

RESPONSIO

Ad literas Regias Præſidi exhibita XXIX. die Nouembr. Anno MDLVII.

TEſtes nobis eſſe poſſunt in omnibus, qui actibus Colloquii ab initio interfuerunt, nos ad iuſtam & æquabilem inſtituti Colloquii continuationem, propenſam ſemper voluntatem attuliſſe. ſed continuationi moram iniecit Colloquutorum alterius partis tergiuerſatio, qui ſectas cum Auguſtana Confeſſione diſſidentes, ab ea iuxta mentem Receſſuum Imperialium, & Statuum voluntatem, ſegregare & nominatim abiicere recuſarunt.

2. Præcipue vero Colloquii progreſſum abſcidit nata inter aduerſam partem contentio, quæ Auguſtanam Confeſſionem, quam vnam veteri Religioni in hac Collatione oppoſitam eſſe Status Imperii voluerunt, in duas pene æquas partes diſſecuit, vt & duodecim, quos Imperii Status huic negotio ex altera parte deſtinarant, reſidui manerent ſeptem, quinque vero diſcederent, qui vi & importunitate reliquorum ſeſe excluſos, & loco ſuo per iniuriam motos eſſe quererentur.

3. Hinc progreſſui allata cunctatio, quod nos iuſta cauſa & prudenti ratione moti hærere cœpimus, an cum diſcuſſa & dimidiata, & tã variis inter ſe diſſentientibus opinionibus, quas hactenus ab ea ſegregare Collocutores alterius partis ſatis ſuſpecta diſſimulatione recuſarũt, permixta Confeſſione Auguſtana, ſuſcepti Colloquii actiones nobis continuandæ eſſent. Prudenter enim aduerterunt Status Imperii, in tanta ſectarum multitudine rem infiniti laboris per ſingulas certamen circumferre. ideoq; ſeueris edictis, quaſi vno ictu numeroſa iſtius monſtroſæ hydræ capita decutere volentes, reliquas omnes ſectas ab illa Collatione ſecluſerunt, & cum vna & ſola Confeſſione Auguſtana conciliationem in hoc Colloquio tentari voluerunt.

4. Huc

by Google

4. Huc non obſcure voluntas prudentiſſimi & piiſſimi Regis Romanorum in his poſtremis literis reſpicit, qui ante omnia diſiectam & in fruſta diſciſſam adeoq; pene dimidiatam Confeſſionem Auguſtanam rurſus adunandam & coniungendam ſuaſit, & his, qui hinc diſceſſerunt, ſpem atq; pollicitationem & rectificationem eſſe faciendam, vt quemadmodum initio per ſuæ religionis Electores, Principes & Status ad Colloquium delecti ſunt, ſic illi continuando vsque ad finem intereſſe permittantur. ſiquidem prudenti ratione collegit, in hac diuiſione nos, qui veteris religionis partes tuemur, ſi non ad inanem, certe ad duplicatum laborem redigendos eſſe, ſi Collationem cum reſiduis continuemus: vt vbi VVormatiæ certamen finierimus, cum reliqua parte in Saxonia neceſſario reſumere, aut imperfectam Conciliationem (vt pote cum dimidiata parte Auguſtanæ Confeſſionis tentatam) relinquere cogamur: vt nihil de aliis ſectis hactenus nondum ab Auguſtana Confeſſione ſeparatis adiiciamus. Qui reſidui manent alterius partis Collocutores plane ſibi Auguſtanæ Confeſſionis nomen & partem vindicant, & ad Collationem cum veteri Religione continuandam, operam ſuam ſatis animoſe pollicentur. Nos, vt eos Auguſtanæ Confeſſionis partem eſſe non negemus, tantam ſane Confeſſionem in illis agnoſcere nequaquam poſſumus, à qua videmus eorum, quos Status delegerunt, dimidatam fere partem abeſſe. Huc accedit, quod ei, qui diſceſſerunt, non minus quam qui remanſerunt, Auguſtanæ Confeſſionis titulum ad ſe rapiunt, quam ſe purius & rectius tenere & ſequi aſſeuerant, & nequaquam ab dictæ Auguſtanæ Confeſſionis & inde pendentis fœderis conſortio excludi volunt. Negant reſidui ſe alios excluſiſſe: at qui diſceſſerunt, vi ſe loco pulſos & plane ab aliis excluſos eſſe relictis literis & proteſtationibus queruntur. Nos contentionem eorum non iudicamus: Iudicent Status Imperii, à quibus vtrique pari ratione ad Colloquium delecti ſunt, alteram certe partem in culpa deprehendi neceſſe eſt.

5. Hoc certum eſt, è duodecim, quos Status Imperii delegerunt, quinque Colloquio deeſſe, & deeſſe (quantum nos iudicare poſſumus) non ex his cauſis, in quibus Receſſus Imperialis poteſtatem reliquis facit alios ſubſtituendi, ſi videlicet aut morte aut infirmitate aut ſimili cauſa Colloquio ſubtrahantur. De hiis, qui vi ſe extrudi queruntur, diſpoſitionem in Receſſu nullam videmus, & non abſurda ratione dubitamus, an Status Imperii hanc illorum diuiſionem probent, & cum reliquis actionem nos continuare velint.

6. Itaque denunciamus ac plane de nobis teſtatum facimus, nos actionem Colloquii preſumere & continuare nec poſſe nec velle, niſi hac conditione, vt ſecundum mentem Receſſus Imperialis, & voluntatatem Sereniſſimi Regis, aliis reductis Confeſſio Auguſtana rurſus adunetur, & in vnam contrahatur partem, aut ſaltem de voluntate Statuum (quod non attenta aliorum ſegregatione in reſiduis integram Confeſſionem Auguſtanam agnoſcere debeamus) certum & indubitatum teſtimonium perhibeatur, & nobis fidem certam faciant Colloquutores aduerſi, ſe ſaltem circa ſingulos articulos, ſpem noſtram de legitima & plena ſeparatione ſectarum, nulla ampliore tergiuerſatione aut in ſpeciem confictis rationibus cluſuros, ne pro vna Auguſtana Confeſſione cum duabus, aut tandem cum infinitis ſectarũ generibus certamen ſuſcipere, aut laborem duplicare contra mentem Receſſus & Statuum voluntatem cogamur. Vt interim nihil huc adferamus, quæ tamen maximi nobis momenti videtur, de offenſa Principum & Magiſtratuum eorum, qui hinc diſceſſerunt, quos contra nos aut Principes noſtros, vt in proteſtatione noſtra liquido oſtendimus, nulla ratione irritandos cenſemus. Rurſus vero adunata Confeſſione ad voluntatem Seriniſſimi Regis, quantum in nobis erit, nos accommodare, & Colloquium æquis conditionibus continuare, nequaquam grauabimur: ſeparationem ſectarum ab Auguſtana Confeſſione, quæ iuſtiſſima ratione ab initio fieri debuit, circa ſingulos articulos patienter expectaturi.

7. Hic Reuerendiſſimi Domini Præſidis prudentiam appellamus & imploramus fidem, vt iuſtas has & æquabiles rationes noſtras æquo animo admittat, nec pro arbitratu aduerſariorum conditionibus parum æquis ad continuationem nos inducere tentet, aut nos eorum legibus ſubiiciat, qui quod volunt, ſtatim nobis pro lege obtrudere conantur. Continuationẽ Colloquii non detrectamus; niſi forte detrectare videamur, quoties ab aduerſariis quaſcunq; nobis leges præfigere tentant, nõ recipiamus. Imo cogitare debent, negotium ſibi eſſe cum hominibus liberis, qui cum nullam iuſtam & æquabilem continuandi rationem abnuamus, tamen ex arbitrio aduerſariorum pendere, & eorum legibus parere nolumus. Alioquin niſi æquis conditionibus, & ante omnia Auguſtanæ Confeſſionis redintegratione, continuatio inſtituatur, Deum teſtamur, & plane nobis perſuademus, bonos omnes & æquos rerum æſtimatores ita iudicaturos eſſe, adeoque ſi neceſſe ſit, multis & grauibus rationibus monſtrabimus, non nos Colloquii diſſolutioni cauſam præbuiſſe, ſed eos, quicunque tandem ſint, qui Auguſtanam Confeſſionem in partes ſecuerunt, & à tam infinitis ſectis repurgare ſuſpecto prorſus conſilio hactenus diſſimularunt, & ne rurſus adunetur, moras obiicere non ceſſant: & ſic nobis neceſſitatem obiicere volunt, vt aut imperfectam (cum dimidiata ſcilicet Confeſſione Auguſtana) conciliationem tentare, aut duplicare laborem, & cum duabus Auguſtanæ Confeſſionis partibus fere (quantum nos videre poſſumus) æqualiter magnis, duo, aut cum ſectis aliis, ſi ab ea liquido ſecluſæ non fuerint, infinita tandem Colloquia pro vno inſtituere cogamur. Nec dubitamus has rationes Receſſui Imperiali Ratiſponenſi per omnia conformes eſſe, à quo recedendi nos nec poteſtatem nobis nec voluntatem eſſe liquido teſtamur.

Colloquutores & Adiuncti ex parte veteris & Catholicæ Religionis.

* eo nomine IX.

CAROLI REGIS FRANCIÆ

ARTICVLI

Anno Chriſti 1563.

DE REFORMATIONE MORVM, ET Eccleſiæ diſciplina,

Propoſiti in Concilio Tridentino, quibus Cæſareorum Oratorum Mandata quoque conſentiebant, Capitulis XXXIV. comprehenſi.

VT Sacerdotes, quos caſtos eſſe oporteat, & ex quorum incontinentia, in Eccleſia magnæ naſcuntur offenſiones, non alii in poſterum ordinentur, quam qui ſeniores ſint, & à populo bonum habeant teſtimonium, vt ex anteacta vita, quales poſtea ſint futuri, non leuis fiat coniectura: & Sacerdotum libidines ac flagitia acerrimis Canonum pœnis coerceantur.

2. Caueatur, ne eodem die aut tempore omnes ſacri Ordines vni conferantur.

3. Nullus Presbyter ordinetur, cui non continuo, ſecundum Concilium Chalcedonenſe, detur vna cum Ordine beneficium ac miniſterium. Sic enim fieri conſueuiſſe Ordinationes à priſcis illis Patribus, qui Titulos multo poſt tempore inuentos ignorarint.

4. Diaconis & aliis ſacris Ordinibus reſtituantur ſua munia, & antiqua functio, ne amplius nuda & in ceremoniis tantum poſita nomina dicantur.

5. Presbyteri & ſacris initati, & cuiusuis Eccleſiæ miniſterio addicti in ea vocatione, ad quam à Domino vocati ſunt, permaneant: neque in alio munere & officio, quam quod Dei miniſterium deceat, verſentur.

6. Nullus eligatur Epiſcopus, qui non & ætatis ſit legitimæ, iiſque moribus & doctrina præditus, vt & populum docere, & ei vitæ exemplar eſſe poſſit; & qui non ſit ſatis iis omnibus inſtructus, quæ ad tantum munus obeundum ſint neceſſaria.

7. Is item creetur Plebanus, qui probatæ ſit vitæ, qui ſacrificium rite celebrare, & ſacramenta, vt par eſt, adminiſtrare, & illorum vſum & effectum eos, quibus ea adminiſtrat, recte docere & inſtruere poſſit.

8. Ad Cœnobium & Prioratum Conuentualem nemo admittatur, niſi prius in celebri aliquo Gymnaſio ſacras literas publice profeſſus, & Magiſterium aut alium gradum adeptus fuerit.

9. Epiſcopus per ſe, aut per eos, quos ad prædicationis munus aſſumet, qui tot erunt, quot pro diœceſis amplitudine videbitur opus eſſe, omnibus Dominicis & feſtis diebus, tempore item Quadrageſimæ, Ieiuniorumque & Aduentus Domini, cottidie Dei verbum annunciet, & quotiescumque id opportune fieri poſſe iudicauerit.

10. Idem faciat Plebanus.

11. Abbas & Prior Conuentualis libros Veteris & Noui Teſtamenti interpretetur: Xenodochia ac Valetudinaria inſtituat; & ita Monaſteriis antiquæ Scholæ reſtituantur.

12. Qui hodie ſunt Epiſcopi, Plebani, Abbates aut alii Eccleſiaſtici, ſi ſuum munus obire non poſſint, accipiant Coadiutores, per quos illud præſtent, aut omnino Sacerdotia à ſe abdicent.

13. De Cateſcheſi, ſumma doctrinæ Catholicæ conſcribenda, & breuibus Euangeliorum explicationibus, quas vulgo Poſtillas vocant, ea decernantur, quæ Cæſareæ Maieſtati viſum eſt referre ad hoc ſanctum Concilium.

14. Vnum beneficium vni tantum conferatur, ſublata eorum, quæ ſimul teneri & non ſimul teneri poſſunt, perſonarumque differentia; quæ diſtinctio, vt eſt noua & antiquis Decretis incognita, ita tanquam Eccleſiæ damnoſa in poſterum tollatur. Regularia item regularibus, ſecularia ſecularibus cedant.

15. Qui duo plurave nunc poſſident, aut illud tantum retineant, quod optauerint, aut in canonum pœnas incidant.

16. A Sacerdotali Ordine ſordes & omnis auaritiæ labes procul expellantur, nec vllo prætextu pro rebus diuinis quicquam exigatur. Curet Epiſcopus per vnionem beneficiorum, aut per decimarum aſſignationem, &, ſi hoc commode fieri non poſſit, per parœciarum ſymbola ac collectas, vt Plebani, & cum illis duo pluresve Clerici, habeant, vnde vitam tolerent, & hoſpitibus viaticum præbeant.

17. In ſacrificii Parœcialibus Euangelium aperte & dilucide, & pro populi captu copioſe, ex ſuggeſtu exponatur. quo in loco, quæ Plebano præeunte fient preces, lingua fiant vernacula. peracta autem re diuina Latine & myſticis precibus, lingua etiam vernacula publicæ ad Deum preces

fiant, & eo tempore ac aliis præſtitutis cantica pia aut pſalmi Dauidici cantentur itidem populari ſermone, prius ab Epiſcopo diligenter examinati.

18. Antiquum Leonis & Gelaſii Decretum de communione ſub vtraque ſpecie in vſum reuocetur.

19. Vt omnes, præcipue literarum periti, vſum & efficaciam ſacramentorum animo percipiant, præcedat ſemper lingua vernacula breuis ac dilucida explicatio, quæ ſacramenti, quod adminiſtratur, rationem reddat.

20. Beneficia ſecundum antiquos Canones non amplius exteris & per Vicarios conferantur, ſed per ipſos Ordinarios, quorum eſt in hoc maxime electa induſtria, & illis intra ſex menſeis non conferentibus, poteſtas conferendi ad proximum ſuperiorem deuoluatur, & per gradus ad Pontificem, iuxta Concilium Lateranenſe, neque aliter Collatio valeat.

21. Mandata de prouidendo, expectatiuæ, regreſſus, fiduciariæ reſignationes, commendæ reuocentur, & tanquam ſacris Decretis contrariæ, ab Eccleſia omnino arceantur.

22. Reſignationes in fauorem eliminentur omnino à Curia Romana, quippe cum à ſacris canonibus inſtitutum ſit, ne quiſquam ſibi officii ſui quærat aut eligat ſucceſſorem.

23. Prioratus ſeculares, aut (vt vulgio dicuntur) ſimplices, quibus contra inſtitutionem cura animarum adempta eſt, & tranſlata in Vicarium perpetuum, parua tantum quadam decimarum aut aliorum prouentuum penſione ei aſſignata, cum primum vacauerint, curam animarum recipiant, & in antiquum ſtatum reformentur.

24. Cum beneficium ſine officio nec eſſe debeat, nec poſſit, Epiſcopus, ſi quæ ſint eiuſmodi, quæ nullo concionandi, ſacramenta adminiſtrandi, aut alio onere Eccleſiaſtico teneantur, iis ex Capituli conſilio curam aliquam ſpiritualem imponat, aut ſi vtilius videatur, ea vicinioribus Paroecialibus Eccleſiis vniat.

25. Penſiones ſuper beneficiis non conſtituantur, & quæ ſunt conſtitutæ, tollantur.

26. Epiſcopis intra omnem dioeceſim Eccleſiaſticæ iuriſdictiones reſtituantur, ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus.

27. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Cathedrali Eccleſia, bonis moribus ac doctrina præditi, quique ſaltem vigeſimum quintum annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus iuriſdictionis ſuæ munus exerceat.

28. Retineantur antiqui, aut noui conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cuiuſuis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus aut Principibus propter bonum publicum.

29. Doceatur populus, quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curetque Synodus, vt ſi quæ in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. Quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis Sanctorum, & iis ſodalitatibus, quas vulgo Fratrias vocant.

30. In Eccleſia propter graueis & publicas offenſas publica poenitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam ieiunia & luctus publici.

31. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim pro quouis delicto aut contumacia decernatur, ſed pro grauiſſimo tantum peccato, ſi in eo poſt vnam & alteram, & nonnunquam trinam monitionem reus non reſipiſcat.

32. Ad forenſeis controuerſias, quæ vniuerſum fere Eccleſiaſticum ordinem contaminant, contrahendas, petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inuenta diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis Vniuerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis, vt beneficia ſecundum Gregorii auctoritatem non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferant.

33. Si de conferendi aut præſentandi iure lis oriatur, primum ab Epiſcopo, Capitulo conſulto, Oeconomus vacante beneficio præficiatur, qui fructus omneis percipiat, & munia omnia Eccleſiæ ſubeat: dein litigatores in aliquot viros doctos Eccleſiaſticos conſentiant: & ſi non elegerint, ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſeis litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat: aut ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia: nec teneatur Oeconomus, aut qui prior obtinuit, reſtituere fructus, pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum tantum alimenta expendendos.

34. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum, tertio quoquo anno Prouinciales congregentur, in quibus de iis, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum ſpectant, diligenter tractetur, de miniſtrorum delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerint, ſeuere animaduertatur. Concilia item generalia, niſi obſtet aliquod impedimentum, decimo quoquo anno celebrentur.

EIVSDEM
PROTESTATIO

Anno Chriſti 1563.

Contra Pium IV. Pontificem Maximum, pro præeminentia ac præſeſſione Regis Chriſtianiſſimi ante Regem Catholicum, aduerſus Papæ iniquos & impios proceſſus, & nullitatem Concilii Tridentini, facta per Oratores in Concilio Tridentino, Menſe Septembri, Anno Chriſti MDLXIII.

CVm videmus, Patres Sanctiſſimi, vos ex omnibus totius orbis Chriſtiani Prouinciis, conciliandarum de religione controuerſiarum cauſa, in hunc locum conueniſſe: idque maxime factum fuiſſe diligenti opera & ſtudio Franciſci & Caroli fratrum Regum Chriſtianiſſimorum, qui apud Pontifices Maximos, Cæſarem, Regem Catholicum, & cæteros Principes Chriſtianos, hanc Synodum Oecumenicam primi promouerunt; non poſſumus non grauiter & moleſte ferre, noſtram Legationem in ea miſerrima tempora & anguſtias incidiſſe, vt cogamur, aut re infecta hinc abire, aut antiquam regni noſtri Maieſtatem minuentibus adſentiri.

2. Quæ fuerit Regum Chriſtianiſſimorum præ cæteris auctoritas & prærogatiua, norunt optime, qui iuri Pontificio, & receptis in Eccleſia Romana Chriſtianorum libris, operam dederunt. Sediſſe autem, & inceſſiſſe in Conciliis Eccleſiæ generalibus, antiquis & nouiſſimis, Regis Chriſtianiſſimi Oratores, primos poſt Imperatoris, & ante Regis Catholici, & omnium Regum Oratores, vos, qui Conciliorum volumina legiſtis, non poteſtis ignorare: qui vero Iuriſconſulti ſunt, negare huius antiquæ & perpetuæ poſſeſſionis, cum ſint plura coniuncta, & neceſſario conſequentia capita, vim, in vno factam, in omnibus factam videri. Videtis autem, Patres ſapientiſſimi, & oculis cernitis, quod hodie fit, aduerſus antiquiſſimam poſſeſſionem, contra omnia iura diuina & humana, pupillumque Regem Chriſtianiſſimum fieri. Regis Catholici Oratores, in Conciliis generalibus, poſt Regis Chriſtianiſsimi Oratores, ſemper ſedebant & incedebant, eccleſiaſticarumque cæremoniarum honores accipiebant. Immutata hodie res eſt, & Regi Chriſtianiſſimo prærogatiua adempta, non quidem à vobis, Patres ſanctiſſimi, qui potius maiorum noſtrorum exemplo, Regibus & Principibus aurta Regna & Imperia, vnde eſſent inique expulſi, reſtitueretis, quam antiqua poſſeſſione quemquam moueri pateremini. Nihil item hac in re factum eſt ab optimo & religioſo Principe, Rege Catholico, cui cum Rege pupillo quanta ſit amicitia, eaque cum affinitate coniuncta, nemo eſt, qui non intelligat.

3. Quem igitur accuſamus? Adeo nos, Patres ſanctiſſimi, huius impietatis pudet, piget, tædet, & miſeret, vt ſi fieri vlla ratione poſſet, auctoris nomini parceremus. Quis enim adeo impius pater, à quo ſi filius panem petierit, non ei panem det? ſi piſcem, piſcem? ſi ouum, ouum? Et tamen inuentus eſt omnium Chriſtianorum pater ſanctiſſimus, *Pius Quartus*, qui pro pane lapidem, pro piſce ſerpentem, pro ouo ſcorpium, filio primogenito dederit. Eramus nos Galli eſurientes & famelici petentes à beatiſſimo Papa, veluti communi patre, panem, non quidem naturalem, cuius non indiget Gallia, regio feraciſsima, ſed illum diuinum Angelorum ſuperſubſtantialem, cuius in toto fere orbe Chriſtiano tanta fuit primum caritas, deinde etiam nunc inopia, vt vix vnquam poſt Chriſtum natum, maior. Ille vero, non quidem panem, quem petebamus, dedit, ſed ſcorpium, cuius cauda, vnico ictu, ſimul duos potentiſsimos Reges, Eccleſiam Gallicanam, & Theologorum Pariſienſium doctrinam feriret.

4. Sic enim exiſtimat *Pius Quartus*, hoc ſuo diſcordiæ pomo, maximorum Regum bene compoſitam pacem, poſſe infringere: vnanimeſque Reges fratres in prælio armare, ac mutando ordinem & gradum, quo in Concilio Conſtantienſi & vltimo Lateranenſi ſederunt Regum Chriſtianiſsimorum Oratores, omnibus manifeſtum facere, Papam eſſe ſupra Concilium. Sed errat toto cœlo: quoniam horum Regum amicitia altius radices egit, quam vt iſto leuiſsimo vento euelli poſſe videatur. Noſtra vero, de Decretis Concilii Conſtantienſis & Baſilienſis, ea ſemper erit conſtans & perpetua ſententia, quæ Conciliis Eccleſiæ vniuerſalibus inter Catholicos eſſe debet.

5. Audierat & didicerat Petrus, aut ex ſtatere in ore piſcis inuento, aut cum rogaretur Phariſæus, *cuius eſſet imago*, aut cum dictum eſt, *quis me conſtituit Iudicem?* aut ex reſponſo matri filiorum Zebedæi dato, non eſſe miſcendum pſalterium cum cythara. Hic autem Petri ſucceſſor, auſus eſt Regibus & Principibus non ſolum nouos honores & prærogatiuas tribuere & præſcribere, ſed etiam veteres ſuo nutu & voluntate mutare.

6. Magna fuit quidem iure diuino, gentium & ciuili habita ratio filii primogeniti, qui non ſolum viuo patre inter fratres ſemper primum & præcipuum honoris gradum teneret, ſed etiam patre defuncto, nonnunquam hereditatis paternæ maiorem partem cerneret. Hic autem *Pius Quartus*, cum Dei locum in terris tenet, non exiſtimat Chriſtianiſsimum Regem, Eccleſiæ Catholicæ primogenitum filium, vlla in re præferendum fratribus Regibus, qui longo poſt tempore Eccleſiæ Catholicæ nati ſunt.

7. Fuit certe Regis Salomonis, & quorundam Iudææ Regum, magna impietas, & grauiſsima ſcelera: verum noluit Dominus, propter Dauidis memoriam, & egregia eius in Eccleſiam merita, quamdiu Salomon vixit, de Regni paterni amplitudine, dignitate, auctoritate quidquam detrahere; neque

neque duas illas Tribus, quibus Reges Iudææ imperabant, omnino perdere. *Pius* autem *Quartus*, nulla habita ratione meritorum in Eccleſiam Romanam, Pipini, Caroli Magni, D. Ludouici, & aliorum Regum, qui Romanum Pontificem vrbe profugum & exulem, in ſuam ſedem & dignitatem reſtituerunt, carcere detruſum exemerunt, & Romam obſidione liberarunt: qui omnem, quem habet Eccleſia Romana, reditum, & multo maiorem quam nunc poſſidet, munifice & tam large donarunt: quodq; intolerabile eſt, hoc tempore, quo Regina Chriſtianiſſimi pupilli Regis mater in periculum adduxit tanti regni imperium, ob hanc ſolum cauſam, vt poſſit Eccleſiæ Romanæ auctoritatem in Gallia ſartam tectam conſeruare: iſte, inquam, *Pius Quartus*, priſcam Regibus prærogatiuam & honorem, quæ ſemper fuerunt Regibus cariſſima pignora, ſuo decreto abſtulit.

8. Noluit Dominus Deus prius iudicare, quam deſcendiſſet & vidiſſet. Prohibent Pontificum & Imperatorum conſtitutiones, Iureconſultorumq; reſponſa, quemquam indicta cauſa condemnare. Hic autem *Pius*, contemptis omnibus legibus diuinis & humanis, non ſolum de plano, aut per libellum, ſed etiam ſine vlla omnino cognitione, regem condemnat.

9. *Maledictus*, inquit Dominus, execratus, infelix, infauſtus, aut ſi quod aliud vocabulum lingua Latina habeat, quod Hebraici nominis vim & proprietatem ſignificet, *qui mouet limitem proximi ſui: & dicet omnis populus, Amen.* Magna fuit etiam inter Barbaros homines reuerentia longiſſimæ poſſeſſionis, quæ ſemper vim conſtituti, iuriſq; legitimi auctoritatem habuit. Hic autem *Pius*, mutare ſedes & antiquas poſſeſſiones, deque illis poſſeſſores deiicere, nihilum quiddam eſſe putat.

10. Sæpius Deus per maiores & minores Prophetas, commendauit Principibus & Iudicibus, pupillorum & viduarum cauſam: nihilque eſt in toto iure ciuili, in quo tanta iuſdicentis religio deſideretur, quam in condemnando pupillo. Noluerunt Paulus, ſanctiſſimaque Eccleſiæ decreta, quemquam excommunicari, niſi ob magnam in grauiſſimo delicto contumaciam. Abſtinuerunt priſci Patres à quibusuis decretis faciendis, interea dum ſedebat & coacta erat ſancta Synodus Oecumenica, penes quam ſemper fuit ſumma Eccleſiæ poteſtas: aut, ſi quid aliquando conſtituerant, id ſacro probante Concilio definiebant. Nihil eſt, quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus magis curauerit, quam vt ſuæ & diſcipulorum actiones eſſent omnibus manifeſtæ, perſpectæ & cognitæ. *Pius*, vt vno decreto omnia omnino iura diuina & humana confunderet, vobis autem, Patres, in Concilio vniuerſali legitime congregatis, & qui vniuerſam Eccleſiam merito repræſentatis, auſus eſt Romæ de Regis pupilli Oratorum, qui ad vos tantum, & non ad illum, miſſi erant, prærogatiua pronunciare, pupillumq; regem non ſolum non auditum, ſed ne vocatum quidem, condemnare.

11. Ac, vt nulla in hoc decreto iniquitas deſiderari poſſe videretur, & nos Oratores exequutio imparatos offenderet, non ſolum cauit diligenter, ne quis noſtrum de ea quidquam reſciret, ſed etiam vos, Illuſtriſſimi Legati, ſi contra faceretis, hoc eſt, ſi id feceritis, quod ſine nefario ſcelere prætermittere non poteratis, excommunicauit. Videte, rogamus, Patres ſanctiſſimi, qui Theologiæ, Pontificio & ciuili iuribus operam dediſtis, num veriſſime hic dici poſſit; *Iſta quidem vis eſt.*

12. Num hæc ſunt Petri, Lini, Damaſi, Gregorii, aliorumq; Summorum Pontificum facta & geſta? Num *Pium Quartum* pro Summo Pontifice & Petri ſucceſſore habere debeat Gallia, qui vt antiquam dignitatem & Maieſtatem pupilli regis minueret, omnia diuina & humana iura peruertit? Num nobis, etſi ingratiſſimo animo, iuſta tamen & neceſſaria cauſa, hinc vt ne diſcedendum ſit, vbi nullum legibus locum, nullum antiquorum Conciliorum libertatis veſtigium *Pius Quartus* reliquit? Quid enim vobis iudicandum proponitur, aut à vobis iudicatum publicatur, quod non prius Romam miſſum, & *Pio Quarto* placuerit? Quam putatis aliam eſſe cauſam toties dilari & procraſtinari iudicii petitionum noſtrarum, quam quod illa, in epiſtola D. Hadriani Sexti Pontificis Maximi, optime nouerat, curatis quantumuis membris, corpus ſanum eſſe non poſſe, niſi etiam caput diligenter curetur? Huic autem capiti quæ quantave immineant, quoniam bona pars veſtra optime nouit, in aliud tempus dicendum reſeruamus.

13. Hic igitur eſt *Pius Quartus*, ad quem ſolum, neminem præterea, noſtra hæc Denuntiatio & Proteſtatio pertinet. Sedem Apoſtolicam, ſanctos Pontifices, ſanctam Eccleſiam, pro cuius dignitate augendæ maiores noſtri ſanguinem fuderunt, & adhuc hodie in Gallia acriter pugnatur, veneramur, reueremur, ſuſpicimus. *Pii* autem *Quarti* imperium detrectamus, quæcumque ſint eius iudicia & ſententiæ, reiicimus, reſpuimus & contemnimus.

14. Et quamquam, Patres ſanctiſſimi, veſtra omnium religio, vita & eruditio magnæ ſemper fuit & erit apud nos auctoritatis, cum tamen nihil à vobis, ſed omnia magis Romæ quam Tridenti, agantur: & quæ hic publicantur, magis *Pii Quarti* placita, quam Concilii Tridentini Decreta iure exiſtimentur, denunciamus & proteſtamur, quæcumque in hoc Conuentu, hoc eſt, ſolo *Pii* nutu & voluntate, decernuntur & publicantur, ea neque regem Chriſtianiſſimum, probaturum, neque Eccleſiam Gallicanam pro Decreto Oecumenici Concilii habituram.

15. Interea, quotquot eſtis Galliæ Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Doctores, Theologi, vos omnes hinc abire rex Chriſtianiſſimus iubet, redituros, vt primum Deus Optimus Maximus Eccleſiæ Catholicæ in generalibus Conciliis antiquam formam & libertatem reſtituerit: Regi autem Chriſtianiſſimo ſuam dignitatem & Maieſtatem.

MAXI-

MAXIMILIANI II. IMPERATORIS AVG.

EDICTVM

DE STVDIIS LITERARVM PROMOVENDIS.

MAXIMILIANVS II. Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ, &c. Rex, & Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Vvirtembergæ, Comes Tyrolis, &c. Recognoſcimus & notum facimus tenore præſentium vniuerſis. Inter alia maiorum noſtrorum conſilia, illud haud poſtremum fuiſſe comperimus, vt ad Imperii Romani decus & dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem literariam, quam militarem diſciplinam propagare: quod literarum monumentis quidquid fortiter & præclare geſtum eſſet, illuſtrari cognoſcerent, & æternæ memoriæ conſecratum ad poſteros ita transmitti, vt tam exteris quam domeſticis populis exemplo ad virtutem eſſe poſſet: quodque optimarum artium ſtudia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atque vtilitatem in quaque arte fuiſſet excogitatum, literis & contineri & conſeruari optime didiciſſent. Illorum nos laudatis veſtigiis inſiſtere ſummo ſtudio cupientes, dignum in primis duximus prudenter & accurate cauere, vt ſi quis ad eam rem quidquam vel induſtria vel laboribus & impenſis ſuis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum ſit.

2. Cum itaque ſyncere nobis dilecti ac fideles Typographi nobis humiliter exponi curarint, ſe veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea viſos, vel emendatiores, aliave opera magni momenti vel antea non edita, vel emendatiora, locupletiora, auctiora & illuſtriora facta, quacumque in lingua, imprimere conſtituiſſe: vereri autem, ne, quod ſæpenumero vſuuenire conſueuerit, alii nonnulli, qui alieno labore & induſtria partis, fucorum more inhiare & frui ſoleant, ea quæ illi magnis ſumptibus & impenſis collegerint, & typis procuderint, mox ad ſuum compendium, minore ſumptu & labore imitentur, atque effingant, illiſque labor omnis, ſumptus & impenſæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeo (quod dici ſolet) oleum & opera pereat: ideoque ſuppliciter à nobis petierint, vt contra huiuſmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, ſanctionis noſtræ ordinationem edicere dignaremur.

3. Nos huiuſmodi illorum precibus æquis & iuſtis benigne annuentes, & prædictorum honeſtos conatus promouere, atque indemnitati illorum quam maxime conſultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & ſancimus, ne quis, cuiuſcumque ſtatus, gradus, ordinis aut conditionis fuerit, quacumque ſacri Romani Imperii & ditionis noſtræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcumque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & illuſtrata, Typographi primi typis procuderint, intra proximum ſexennium à prima cuiuſque operis aut voluminis editione vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis intra noſtros & Imperii fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſte vel occulte, ſub pœna decem marcharum auri, quarum dimidia fiſco noſtro Imperiali fraudis vindici, reſidua vero pars prænominatis Typographis cedat, præter librorum, ſicut præmittitur, ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos iidem Typographi vbicumque locorum nacti fuerint, per ſe vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vendicare, inque ſuam poteſtatem redigere poſſunt. Datum in ciuitate noſtra Vienna Auſtriæ, die XXI. menſis Februarii, Anno Domini MDLXV. Regnorum noſtrorum, Romani III. Hungarici II. Bohemici vero XVII.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. Maieſt. proprium

Haller.

MAXIMI-

Digitized by Google

4. Huc non obſcure voluntas prudentiſſimi & piiſſimi Regis Romanorum in his poſtremis literis reſpicit, qui ante omnia disiectam & in fruſta diſciſſam adeoq; pene dimidiatam Confeſſionem Auguſtanam rurſus adunandam & coniungendam ſuaſit, & his, qui hinc diſceſſerunt, ſpem atq; ſollicitationem & reſtificationem eſſe faciendam, vt quemadmodum initio per ſuæ religionis Electores, Principes & Status ad Colloquium delecti ſunt, ſic illi continuando vsque ad finem intereſſe permittantur. ſiquidem prudenti ratione collegit, in hac diuiſione nos, qui veteris religionis partes tuemur, ſi non ad inanem, certe ad duplicatum laborem redigendos eſſe, ſi Collationem cum reſiduis continuemus: vt vbi Vvormatiæ certamen finierimus, cum reliqua parte in Saxonia neceſſario reſumere, aut imperfectam Conciliationem (vt pote cum dimidiata parte Auguſtanæ Confeſſionis tentatam) relinquere cogamur: vt nihil de aliis ſectis hactenus nondum ab Auguſtana Confeſſione ſeparatis adiiciamus. Qui reſidui manent alterius partis Collocutores plane ſibi Auguſtanæ Confeſſionis nomen & partem vindicant, & ad Collationem cum veteri Religione continuandam, operam ſuam ſatis animoſe pollicentur. Nos, vt eos Auguſtanæ Confeſſionis partem eſſe non negemus, tantam ſane Confeſſionem in illis agnoſcere nequaquam poſſumus, à qui videmus eorum, quos Status delegerunt, dimidatam fere partem abeſſe. Huc accedit, quod ei, qui diſceſſerunt, non minus quam qui remanſerunt, Auguſtanæ Confeſſionis titulum ad ſe rapiunt, quam ſe purius & rectius tenere & ſequi aſſeuerant, & nequaquam ab dictæ Auguſtanæ Confeſſionis & inde pendentis fœderis conſortio excludi volunt. Negant reſidui ſe alios excluſiſſe: at qui diſceſſerunt, vt ſe loco pulſos & plane ab aliis excluſos eſſe relictis literis & proteſtationibus queruntur. Nos contentionem eorum non iudicamus: Iudicent Status Imperii, à quibus vtrique pari ratione ad Colloquium delecti ſunt, alteram certe partem in culpa deprehendi neceſſe eſt.

5. Hoc certum eſt, è duodecim, quos Status Imperii delegerunt, quinque Colloquio deeſſe, & deeſſe (quantum nos iudicare poſſumus) non ex his cauſis, in quibus Receſſus Imperialis poteſtatem reliquis facit alios ſubſtituendi, ſi videlicet aut morte aut infirmitate aut ſimili cauſa Colloquio ſubtrahantur. De hiis, qui vi ſe extrudi queruntur, diſpoſitionem in Receſſu nullam videmus, & non abſurda ratione dubitamus, an Status Imperii hanc illorum diuiſionem probent, & cum reliquis actionem nos continuare velint.

6. Itaque denunciamus ac plane de nobis teſtatum facimus, nos actionem Colloquii preſumere & continuare nec poſſe nec velle, niſi hac conditione, vt ſecundum mentem Receſſus Imperialis, & voluntatatem Sereniſſimi Regis, aliis reductis Confeſſio Auguſtana rurſus adunetur, & in vnam contrahatur partem, aut ſaltem de voluntate Statuum (quod non attenta aliorum ſegregatione in reſiduis integram Confeſſionem Auguſtanam agnoſcere debeamus) certum & indubitatum teſtimonium perhibeatur, & nobis fidem certam faciant Colloquutores aduerſi, ſe ſaltem circa ſingulos articulos, ſpem noſtram de legitima & plena ſeparatione ſectarum, nulla ampliore tergiuerſatione aut in ſpeciem confictis rationibus eluſuros, ne pro vna Auguſtana Confeſſione cum duabus, aut tandem cum infinitis ſectarũ generibus certamen ſuſcipere, aut laborem duplicare contra mentem Receſſus & Statuum voluntatem cogamur. Vt interim nihil huc adferamus, quæ tamen maximi nobis momenti videtur, de offenſa Principum & Magiſtratuum eorum, qui hinc diſceſſerunt, quos contra nos aut Principes noſtros, vt in proteſtatione noſtra liquido oſtendimus, nulla ratione irritandos cenſemus. Rurſus vero adunata Confeſſione ad voluntatem Seriniſſimi Regis, quantum in nobis erit, nos accommodare, & Colloquium æquis conditionibus continuare, nequaquam grauabimur: ſeparationem ſectarum ab Auguſtana Confeſſione, quæ iuſtiſſima ratione ab initio fieri debuit, circa ſingulos articulos patienter expectaturi.

7. Hic Reuerendiſſimi Domini Præſidis prudentiam appellamus & imploramus fidem, vt iuſtas has & æquabiles rationes noſtras æquo animo admittat, nec pro arbitratu aduerſariorum conditionibus parum æquis ad continuationem nos inducere tentet, aut nos eorum legibus ſubiiciat, qui quod volunt, ſtatim nobis pro lege obtrudere conantur. Continuationẽ Colloquii non detrectamus, niſi forte detrectare videamur, quoties ab aduerſariis quaſcunq; nobis leges præfigere tentant, nõ recipiamus. Imo cogitare debent, negotium ſibi eſſe cum hominibus liberis, qui cum nullam iuſtam & æquabilem continuandi rationem abnuamus, tamen ex arbitrio aduerſariorum pendere, & eorum legibus parere nolumus. Alioquin niſi æquis conditionibus, & ante omnia Auguſtanæ Confeſſionis redintegratione, continuatio inſtituatur, Deum teſtamur, & plane nobis perſuademus, bonos omnes & æquos rerum æſtimatores ita iudicaturos eſſe, adeoque ſi neceſſe ſit, multis & grauibus rationibus monſtrabimus, non nos Colloquii diſſolutioni cauſam præbuiſſe, ſed eos, quicunque tandem ſint, qui Auguſtanam Confeſſionem in partes ſecuerunt, & à tam infinitis ſectis repurgare ſuſpecto prorſus conſilio hactenus diſſimularunt, & ne rurſus adunetur, moras obiicere non ceſſant: & ſic nobis neceſſitatem obiicere volunt, vt aut imperfectam (cum dimidiata ſcilicet Confeſſione Auguſtana) conciliationem tentare, aut duplicare laborem, & cum duabus Auguſtanæ Confeſſionis partibus fere (quantum nos videre poſſumus) æqualiter magnis, duo, aut cum ſectis aliis, ſi ab ea liquido ſecluſæ non fuerint, infinita tandem Colloquia pro vno inſtituere cogamur. Nec dubitamus has rationes Receſſui Imperiali Ratiſponenſi per omnia conformes eſſe, à quo recedendi nos nec poteſtatem nobis nec voluntatem eſſe liquido teſtamur.

Colloquutores & Adiuncti ex parte veteris & Catholicæ Religionis.

GREGORII XIII. PONTIFICIS MAXIMI BVLLA

DE EMENDATIONE CALENDARII.

Anno Chriſti 1582.

GREGORIVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Inter grauiſſimas paſtoralis officii noſtri curas ea poſtrema non eſt, vt quæ à ſacro Tridentino Concilio, Sedi Apoſtolicæ reſeruata ſunt, illa ad finem optatum, Deo adiutore, perducantur. Sane eiusdem Concilii Patres, cum ad reliquam cogitationem, Breuiarii quoque curam adiungerent, tempore tamen excluſi, rem totam, ex ipſius Concilii Decreto, ad auctoritatem & iudicium Romani Pontificis retulerunt. Duo autē Breuiario præcipue continentur; quorum vnum preces laudesque diuinas, feſtis profeſtisque diebus perſoluendas complectitur: alterum pertinet ad annuos Paſchæ, feſtorumq; ex eo pendentium recurſus, Solis & Lunæ motu metiendos. Atque illud quidem felicis recordationis PIVS V. prædeceſſor noſter, abſoluendum curauit atq; edidit. Hoc vero, quod nimirum exigit legitimam Calendarii reſtitutionem, iamdiu à Romanis Pontificibus, prædeceſſorib. noſtris, & ſæpius tentatum eſt, verum abſolui, & ad exitum perduci ad hoc vsque tempus non potuit: quod rationes emendandi Calendarii, quæ à cœleſtium motuum peritis proponebantur, propter magnas & fere inextricabiles difficultates, quas huiusmodi emendatio ſemper habuit, neque perennes erant, neque antiquos Eccleſiaſticos ritus incolumes (quod in primis hac in re curandum eſt) ſeruabant. Dum itaque nos quoque credita nobis, licet indignis, à Deo diſpenſatione freti, in hac cogitatione curaque verſaremur, allatus eſt nobis liber à dilecto filio Antonio Lilio artium & Medicinæ Doctore, quem quondam Aloyſius eius germanus frater conſcripſerat, in quo per nouum quendam epactarum cyclum ab eo excogitatum, & ad certam ipſius Aurei numeri normam directum, atque ad quamcumque anni Solaris magnitudinem accommodatum, omnia quæ in Calendario collapſa ſunt, conſtanti ratione, & ſeculis omnibus duratura, ſibi reſtitui poſſe oſtendit, vt Calendarium ipſum nulli vnquam mutationi in poſterum expoſitum eſſe videatur.

2. Nouam hanc reſtituendi Calendarii rationem exiguo volumine comprehenſam, ad Chriſtianos Principes celebrioresque Vniuerſitates, paucos ante annos, miſimus, vt res, quæ omnium communis eſt, communi etiam omnium conſilio perficeretur; illi cum, quæ maxime optabamus, concordes reſpondiſſent, eorum nos omnium conſenſione adducti, viros ad Calendarii emendationem adhibuimus, in alma Vrbe harum rerum peritiſſimos, quos longe ante ex primariis Chriſtiani orbis nationibus delegeramus. Ii cum multum temporis & diligentiæ ad eam lucubrationem adhibuiſſent; & Cyclos tam veterum quam recentiorum vndique conquiſitos, ac diligentiſſime perpenſos inter ſe contuliſſent, ſuo & doctorum hominum, qui de ea re ſcripſerunt, iudicio hunc præ cæteris elegerunt Epactarum Cyclum, cui nonnulla etiam adiecerunt, quæ ex accurata circumſpectione viſa ſunt ad Calendarii perfectionem maxime pertinere.

3. Conſiderantes igitur nos, ad rectam Paſchalis feſti celebrationem, iuxta ſanctorum Patrum ac veterum Romanorum Pontificum, præſertim PII & VICTORIS primorum, necnon magni illius Oecumenici Concilii Niceni, & aliorum ſanctiones, tria neceſſario coniungenda & ſtatuenda eſſe: primum, certam verni æquinoctii ſedem; deinde rectam poſitionem XIIII. Lunæ primi menſis, quæ vel ipſum æquinoctii diem incidit; vel ei proxime ſuccedit; poſtremo primum quemque diem Dominicum, qui eandem XIIII. Lunam ſequitur: curauimus non ſolum æquinoctium vernum in priſtinam ſedem, à qua iam à Concilio Niceno decem circiter diebus receſſit, reſtituendam: & XIIII. Paſchalem ſuo in loco, à quo quatuor, & eo amplius dies hoc tempore diſtat, reponendam: ſed viam quoque tradendam & rationem, quá cauetur, vt in poſterum, æquinoctium, & XIIII. Luna, à propriis ſedibus numquam dimoueantur. Quo igitur verum æquinoctium, quod à Patribus Concilii Niceni ad XII. Calendarum Aprilis fuit conſtitutum, ad eandem ſedem reſtituatur; Præcipimus & mandamus, vt de menſe Octobri anni MDLXXXII. decem dies incluſive, à tertia Nonarum vsque ad pridie Idus, eximantur, & dies, qui feſtum S. Franciſci, Nonas celebrari ſolitum ſequitur, dicatur Idus Octobris, atque in eo celebretur feſtum SS. Dionyſii, Ruſtici & Eleutherii Martyrum; cum commemoratione S. Marci Papæ & Confeſſoris, & SS. Sergii, Bacchi, Marcelli & Apuleii Martyrum. Septimodecimo vero Calend. Nouembris, qui dies proxime ſequitur, celebretur feſtum S. Calliſti Papæ & Martyris. Deinde XVI. Calend. Nouembr. fiat Officium & Miſſa de Dominica XVIII. poſt Pentecoſten, mutata litera Dominicali G. in C. Quintodecimo denique Calend. Nouembr. dies feſtus agatur S. Lucæ Euangeliſtæ, à quo reliqui deinceps agantur feſti dies, prout ſunt in Calendario deſcripti.

4. Ne vero ex hac noſtra decem dierum ſubtractione alicui, quod ad annuas vel menſtruas præſtationes pertinet, præiudicium fiat, partes Iudicum erunt, in controuerſiis, quæ ſuper hoc exortæ fuerint, dictæ ſubtractionis rationem habere, addēdo alios decem dies in fine cuiuslibet præſtationis.

 5. Dein-

5. Deinde, ne in poſterum à XII. Calend. April. æquinoctium recedat, ſtatuimus Biſſextum quarto quoque anno, vti mos eſt, continuari debere, præterquam centeſimis annis, qui quamuis Biſſextiles antea ſemper fuerint, qualem etiam eſſe volumus annum MDC. poſt eum tamen, qui deinceps conſequentur centeſimi, non omnes Biſſextiles ſint, ſed in quadringentis quibusque annis, primi quique tres centeſimi ſine Biſſexto tranſigantur, quartus vero quisque centeſimus Biſſextilis ſit: ita vt annus MDCC. MDCCC. MDCCCC. Biſſextiles non ſint: anno vero MM. more conſueto dies Biſſextus intercaletur, Februario dies 29. continente. idemque ordo intermittendi intercalandique Biſſextum diem, in quadringentis quibusque annis perpetuo conſeruetur.

6. Quo item XIIII. Paſchalis recte inueniatur, itemque dies Lunæ, iuxta antiquum Eccleſiæ morem, ex Martyrologio ſingulis diebus ediſcendi, fideli populo vere proponantur, ſtatuimus, vt amoto Aureo numero de Calendario, in eius locum ſubſtituatur Cyclus Epactarum: qui ad certam (vti diximus) Aurei numeri normam directus efficit, vt nouilunium, & XIIII. Paſchalis vera loca ſemper retineant. Idque manifeſte apparet ex noſtri explicatione Calendarii, in quo deſcriptæ ſunt etiam tabulæ Paſchales ſecundum priſcum Eccleſiæ ritum, quo certius & facilius ſacroſanctum Paſcha inueniri poſſit.

7. Poſtremo, quoniam partim ob decem dies menſe Octobri anni 1582. qui correctionis annus recte dici debet, exemptos, partim ob ternos etiam dies, quolibet quadringentorum annorum ſpatio minime intercalandos, interrumpatur neceſſe eſt Cyclus literarum Dominicalium 28. annorum ad hanc vsque diem vſitatus in Eccleſia Romana, Volumus in eius locum ſubſtitui eundem Cyclum 28. annorum, ab eodem Lilio, tum ad dictam intercalandi Biſſexti in centeſimis annis rationem, tum ad quamcumque anni Solaris magnitudinem accommodatum; ex quo litera Dominicalis, beneficio Cycli Solaris æque facile, ac prius, vt in proprio canone explicatur, reperiri poteſt in perpetuum.

8. Nos igitur vt quod proprium Pontificis Maximi eſſe ſolet, exequamur, Calendarium immenſa Dei erga Eccleſiam ſuam benignitate iam correctum atque abſolutum, hoc noſtro Decreto probamus & Romæ vna cum Martyrologio imprimi, impreſſumque diuulgari iuſſimus. Vt vero vtrumque vbique terrarum incorruptum, ac mendis & erroribus purgatum ſeruetur, omnibus in noſtro & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ dominio mediate vel immediate ſubiecto commorantibus Impreſſoribus, ſub amiſſionis librorum, ac centum ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ ipſo facto applicandorum; aliis vero in quacumque orbis parte conſiſtentibus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac aliis arbitrii noſtri pœnis, ne ſine noſtra licentia Calendarium, aut Martyrologium ſimul vel ſeparatim imprimere, vel proponere, aut recipere vllo modo audeant vel præſumant, prohibemus.

9. Tollimus autem & abolemus omnino vetus Calendarium, volumusque vt omnes Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & cæteri Eccleſiarum Præſides, nouum Calendarium, ad quod etiam accommodata eſt ratio Martyrologii, pro diuinis Officiis recitandis, & feſtis celebrandis, in ſuas quisque Eccleſias, Monaſteria, Conuentus, Ordines, Militias, & Diœceſes introducant, & eo ſolo vtantur, tam ipſi, quam cæteri omnes Presbyteri & Clerici ſæculares & regulares vtriusque ſexus; nec non Milites, & omnes Chriſti fideles; cuius vſus incipiet poſt decem illos dies ex menſe Octobri anni MDLXXXII. exemptos. iis vero, qui adeo longinquas incolunt regiones, vt ante præſcriptum à nobis tempus harum literarum notitiam habere non poſſint; liceat, eodem tamen Octobri menſe, inſequentis anni MDLXXXIII. vel alterius, cum primum ſcilicet ad eos hæc noſtræ literæ peruenerint, modo à nobis paulo ante tradito, eiuſmodi mutationem facere, vt copioſius in noſtro Calendario anni correctionis explicabitur.

10. Pro data autem nobis à Domino auctoritate, hortamur & rogamus chariſſimum in Chriſto filium noſtrum RODOLPHVM Romanorum Regem Illuſtrem in Imperatorem electum, cæterosq; Reges, Principes ac Reſpublicas, iisdemque mandamus, vt quo ſtudio illi à nobis contenderunt, vt hoc tam præclarum opus perficeremus, eodem, imo etiam maiore, ad conſeruandam in celebrandis feſtiuitatibus inter Chriſtianas nationes concordiam, noſtrum hoc Calendarium & ipſi ſuſcipiant, & à cunctis ſibi ſubiectis populis religioſe ſuſcipiendum inuiolateque obſeruandum curent.

11. Verum quia difficile foret præſentes literas ad vniuerſa Chriſtiani orbis loca deferri, illas ad baſilicæ Principis Apoſtolorum, & Cancellariæ Apoſtolicæ valuas, & in acie Campi Floræ publicari & affigi, & earundem literarum exemplis, etiam impreſſis, & voluminibus Calendarii & Martyrologii inſertis & præpoſitis, ſiue manu tabellionis publici ſubſcriptis, nec non ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ obſignatis, eandem prorſus indubitatam fidem vbiq; gentium & locorum haberi præcipimus, quæ originalibus literis exhibitis omnino haberetur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum præceptorum, mandatorum, ſtatutorum, voluntatis, probationis, prohibitionis, ſublationis, abolitionis, hortationis, & rogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Tuſculi, Anno incarnationis Dominicæ MDLXXXI. ſexto Calend. Martii, Pontificatus noſtri anno decimo.

RVDOL-

RVDOLPHI II. IMPERATORIS AVGVSTI EDICTVM

DE OFFICIO PRINCIPIS MILITARIS IN hoſte perſequendo.

Anno Chriſti 1594.

RVDOLPHVS II. Romanorum Imperator Sereniſſimo ac Potentiſſimo Duci Theodoro Wanowitz Czaro & Magno Duci Ruſſiæ, Wlodimiriæ, Moſcouiæ, Nouogradiæ: Illuſtribus, Aaroni Principi a Walachiæ, Ianuſio Duci Zbarauiæ & Palatino Brezlauienſi, cæteriſque exercitus Zaporoſcienſis militibus, ſalutem & animum beneuolum, ac gratiam noſtram Cæſaream.

a Moldauiæ.

1. Dilectioni veſtræ, & Vobis, amanter, beneuole & clementer ſignificamus, quod præſentium exhibitor Generoſus & fortis Stanislaus Clopitzius, Senior exercitus Zaporoſcienſis coram nobis comparuerit, nobisque ſeruitia ſua militaria aduerſus perpetuum Chriſtiani nominis ac fidei hoſtem Turcam, vna cum octo vel decem millibus ſuorum commilitonum, nempe Coſacorum, humiliter obtulerit, nosq; illum cum dictis copiis (ſiquidem Coſacorum gentem liberam, & operam militarem quibuscumque velint, ad libitum nauare poſſe profitetur) ad expeditionem noſtram bellicam contra Turcam, quam propterea, quod pacem, quæ inter nos mutuo intercedente iuramento religioſe ſancita & firmata fuerat, perfide violauerit, & prouincias noſtras ſuperiori tempore hoſtiliter inuaſerit, apparamus, clementer recepermus, tum quod illi vexillum noſtrum Cæſareum, Imperiali Aquila inſignitum, quo ſecundum morem militarem, quamdiu in ſeruitiis noſtris fuerit, vtatur, tradi mandauerimus, ſperantes non tantum Regno noſtro Hungariæ & vicinis prouinciis noſtris, ſed toti Reipub. Chriſtianæ, cuius hic potiſſimum res agitur, magnum emolumentum atque commodum inde acceſſurum eſſe. Quandoquidem in hunc modum cum illo transegerimus, vt omnes ſuos conatus in id maxime intendant, quo Tartaris à Turca euocatis viarum tranſitus intercludant, illosque inhibeant, ne in fines noſtros irrumpant, ſimulque pro viribus enitantur, vt in Turcæ regionem traiecto Danubio Seliſtriam incurſionem faciant, & obuia quæque longe lateque ad Adrianopolim vsque vel vlterius igne & ferro depopulentur, vaſtent ac peſſumdent, neque ſolum hoſti occaſionem præbeant exercitum ſuum diſtrahendi, & in plures partes diuidendi, verum etiam iſta locorum deſolatione commoditatem cibariorum & commeatus eripiant. Cauemus tamen ne vel Regno Poloniæ Prouinciisque ad illud pertinentibus, vel aliis Chriſtianorum Principum locis ac dominiis vllam moleſtiam aut damnum vllum quouis nomine & prætextu inferant, ſed potius ab iisdem auxilium, opem ac promotionem exſpectent.

Mos inueſtiendi Principem Imperii.

2. Quapropter Dilectiones veſtras amanter & fraterne, vosque alios benigne ac clementer cohortamur, vt noſtrum hoc pium inſtitutum, & toti Reip. Chriſtianæ ſalutare futurum, approbare, & præfato Clopitzio copiiſque cum ipſo profecturis, non modo nihil impedimenti & moleſtiæ inferre, ſed magis pro Dilectionum veſtrarum & veſtro erga patriam & ſacroſanctam fidem Catholicam promptiſſimo ſtudio, tum erga nos quoque & ſacrum Romanum Imperium beneuolentia atque deuotione, eorum conatus iuuare ac promouere, illiſque per loca veſtra, tam terra quam aqua, liberum tranſitum permittere, & viarum ſecuritatem concedere velitis, quo opus hoc magnum neceſſariumque recte ad effectum atque optatum finem deducere poſſint. In his nobis Dilectiones veſtræ & Vos rem gratiſſimam, & Chriſtianæ Reipubl. vtiliſſimam, Dilectionibus autem veſtris & Vobis ipſis longe honorificentiſſimam facturi eſtis, quod nos fraterne, beneuole ac clementer, quoties ſeſe obtulerit occaſio, noſtræ beneuolentiæ oſtenſione & Cæſarea gratia compenſare & recognoſcere non intermittemus. Datæ in arce noſtra Regia Pragæ, 3. Februarii, anno 1594.

RVDOLPHI II. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 1594.

AD ORDINES REGNI POLONIAE, DE pactis non contrauentis.

RVDOLPHVS II. Romanorum Imperator Senatoribus Regni Poloniæ. Literæ veſtræ ad diem XXVIII. Aprilis Varſouiæ ad nos datæ, in quibus de egregio Stanislao Chlopizio conquerimini, recte nobis allatæ & perlectæ ſunt. Quanquam autem non dubitemus, vos pro veſtra prudentia, & noſtrarum literarum exemplo, quas Chlopizio circa initium menſis Februarii Pragæ ex Aula noſtra Cæſarea diſcedenti clementer dari iuſſimus, haud obſcure intellexiſſe, quid Chlopizius à nobis in mandatis habeat: tamen vt omni ſcrupulo vos liberemus, paulo fuſius, quomodo ſe tota hæc res habeat, vobis exponendum cenſuimus. Poſtquam Chlopizius de bello inter nos & Turcarum Regem gliſcente inaudiuerit, nosque de apparandis rebus bellicis & conſcribendis copiis deliberaremus, in noſtram Aulam Cæſaream tunc forte aduenit, & nobis ſeruitia ſua militaria cum octo vel decem millibus Coſacorum Zaporeſcenſium contra Turcas, & præcipue Tartaros in Regnum noſtrum Hungariæ perrumpere conaturos, deuoto animo obtulit: aſſerens Coſacos iſtos eſſe liberos, & nulli Domino parere, ſed operam ſuam militarem, vnde potiſſimum viuerent, pro libitu addicere & nauare, quibus velint, itque ideo prompte & alacriter ſub noſtro & ſacri Romani Imperii vexillo in hac duntaxat expeditione aduerſus Turcas & Tartaros magno cum emolumento totius Reipublicæ Chriſtianæ militaturos. Hæc cum altius penderemus, & non tam ex vſu noſtro & Regni noſtri Hungariæ, quam vniuerſæ Chriſtianitatis futura conſideraremus, facile in eandem ſententiam iuimus, committendo ipſi, vt cum dictis Coſacis Zaporeſcenſibus, quorum maiorem partem in procinctu iam eſſe aiebat, Tartaris in Chriſtianorum regiones impreſſionem facturis ſeſe opponeret, tranſitumque intercluderet, ac ipſis quoque Turcis, ſi poſſet, detrimentum inferret, impediretque, quominus totas vires ſuas in Hungariam conuerterent, ex qua in vicinas prouincias & Regna, vi & armis ſibi viam facile aperturi eſſent. Qua conditione tamen iſtud à Chlopizio & Coſacis ad effectum perduci debeat, ex iis ipſis literis, quas Clopizio ſuper ea re tradidimus, manifeſtò apparet, vbi inter cætera ſic expreſſe legitur; *Cauemus tamen, vt hanc expeditionem ita aggrediantur & ſuſcipiant, ne vel Regno Poloniæ prouinciisque ad illud pertinentibus, vel aliis Chriſtianorum Principum locis ac dominiis vllam moleſtiam, nec damnum vllum quouis nomine vel prætextu inferant.* Et ſane polliciti nobis fuimus, & adhuc certo pollicemur, tale noſtrum inſtitutum, ſiquidem pactis & fœderibus neutiquam aduerſatur, vobis, quibus Tartari viciniores ſunt, & per quorum loca tranſitum iamdiu animo conceperunt, non ingratum eſſe futurum: cum vos non lateat, quæ Tartarorum immanitas & barbaries ſit, qui, quocumque ſe vertunt, obuia quæque nulla datæ fidei nec vllorum pactorum habita ratione, proſternunt, vaſtant & deſolata relinquunt. Quapropter cum eum in modum ſeſe res habeat, nobisque propoſitum non fuerit, præter pacta & fœdera, quæ inuiolata maxime cupimus, cuiquam in Regno Poloniæ quicquam committere, veſtrum erit de nobis & noſtro erga Remp. Chriſtianam pio ac paterno affectu & propenſa voluntate bene ſentire, nihilque ſiniſtre interpretari, ſed potius opus hoc tam neceſſarium, & toti Reipubl. Chriſtianæ in primis ſalutare, communi veſtro conſenſu approbare, iuuare, & omnibus modis promouere. Quod vos pro veſtro in bonum & commodum publicum egregio ac debito ſtudio, lubenti & alacri animo facturos eſſe non tantum penitus nobis perſuaſum habemus, verum etiam vt omni contentione faciatis, benigne vos hortamur & requirimus, quos bene & feliciter valere cupimus. Datum Pragæ 3. Junii, Anno 1594.

RVDOL-

RVDOLPHI II. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

DE BELLI ALEA, ET RECIPIENDIS PRINcipibus á Turca ad Imperium Chriſtianum deficientibus.

Anno Chriſti 1594.

RVDOLPHVS II. Romanorum Imperator Stephano Feyerkowy Epiſcopo Nitrienſi Locumtenenti, cæteriſque vniuerſis Statibus & Ordinibus Regni Hungariæ.

1. Reuerendi, Spectabiles, Magnifici, Egregii ac Nobiles, Prudentes item ac Circumſpecti, Fideles nobis dilecti: Quæ ſuperioribus diebus in Inſula Chalokeor vocata circa exexercitum noſtrum geſta ſunt, & quam inopinata illos calamitas obruerit, ſic etiam recentem celebris confinii Iaurinenſis amiſſionem, non ſine ſingulari animi perturbatione intelleximus. Etſi vero non dubitemus inde & Regno noſtro Hungariæ ac vicinis etiam regionibus ac prouinciis noſtris magnam conſternationem incuſſam eſſe, multoſque de ſalute ac permanſione ſua mire ſolicitos, varias cogitationes voluere; quia tamen externa auxilia, vti vobis omnibus optime conſtare non ambigimus, in tam celeri neceſſitate & contra tam potentem hoſtem, vndique ſubito comparari nequiuerunt; & alioqui exitus ſeu fortuna belli, non ſemper in vnam eandemque partem inclinet, ſed promiſcue modo illi, nunc huic vel faueat vel aduerſetur, animum propterea non deſpondendum eſſe, neq; ſpem felicioris rerum exitus abiiciendam, verum diuinã hanc viſitationem Chriſtiano plane pectore ſuſcipiendam, & patienter ferendam benigne cenſemus. Si enim Deus optimus maximus peccatis populi ſui offenſus, hoſtibus contrá gentes inualeſcere nunc conceſſit, rurſus propitius & reconciliatus iram ſuam miſericordia temperabit, & iniquum hunc caſum pietate ſua vindicabit, iramque ſuam in hoſtes noſtros conuertet.

2. Nos vero, prout hactenus ſemper quoad vſpiam poſſibile fuit, Regni huius ac veſtri omnium fidelium ſedulam ac plane paternam curam geſſimus, ita deinceps quoque nullo pacto deerimus, ſed omni contentione animi noſtri omnia ea, quæ non ſolum ad veſtram vlteriorem permanſionem & ſalutem, & ad Regni huius noſtri Hungariæ reliquias conſeruandas, verum etiam Deo auxiliante ad amiſſa recuperanda, Regnũq; hoc plane liberandum, & priſtino decori & libertati reſtituendum idonea & neceſſaria videbuntur, clementer curaturi ſumus: idq; non tantum propriis viribus, ſed externorum etiam Principum & Sacri Romani Imperii auxiliis. Qua de cauſa potiſſimum Imperialia Comitia nuper in noſtra Imperiali ciuitate Ratisbona celebrauimus, Deoq; propitio ad bonum quoque finem perduximus, & proximo vere ſat copioſa auxilia omniaque faciliora & paratiora, volente Deo, expectamus.

3. Cum autem hoc tempore, ſingulari Dei optimi maximi prouidẽtia & diſpoſitione, non ſolum Tranſſyluania, verum etiam Walachia & Moldauia, iugum Turcicum, quo à tanto tempore duriter preſſi fuerunt, à ceruicibus ſuis excutere, ac nobiſcum contra hoſtes præfatos pacta & fœdera inire, & ſe cum *Regno hoc noſtro Hungariæ denuo omnino coniungere cupiant: eiuſque rei gratia iam quoque Legatos ſuos in itinere habeant, quorum aduentum indies præſtolamur. Idcirco fidelitatem veſtram & veſtrum ſingulos benigne hortamur & requirimus, vt auitæ virtutis & conſtantiæ ac fortitudinis veſtræ militaris memores, nequaquam in perturbato hoc rerum ſtatu animum deſpondere, ſed in bonam & certam ſpem victoriæ & liberationis veſtræ erecti, ſicuti hactenus laudabiliter feciſtis, in officio fideliter & obedienter perſeuerare, nihilque eorum omittere velitis, quæ ad reſiſtendum viriliter & fortiter hoſti atrociſſimo, eiuſque vires, priusquam exercitum ſuum in hyberna deducat, attenuandas & infringendas, magis commoda & neceſſaria exiſtimaueritis. Hortamur præterea vos, & committimus vobis clementer; poſtquam præfatarum trium Prouinciarum Legatos iam ad nos appropinquare certo intelligimus, vt ſine vlla mora, ſtatim viſis præſentibus, è medio veſtri tres aut quatuor præcipuos Conſiliarios noſtros, ad præmiſſos tractatus habiles & idoneos deligere, eoſque vna cum fideli noſtro Reuerend. Ioanne Kutaſſy Epiſcopo Iaurinenſi, locique eiuſdem Comite, perpetuo Conſiliario & per dictum Regnum noſtrum Hungariæ Aulæ noſtræ Cancellario, cum plena poteſtate agendi, tractandi & concludendi, quanto citius, & priusquam dicti Legati huc veniant, in Aulam noſtram mittere & expedire velitis & debeatis, quo cum præfatis Nunciis & Deputatis noſtris, tum de Tranſſyluanicis, Moldauicis, & Vvalachicis rebus, tum vero de aliis ad Regni huius noſtri vtilitatem & incolumitatem ſpectantibus, commodius agere, & tempeſtive ante prædictorum, vt præmiſſum eſt, Legatorum aduentum deliberare & concludere poſſimus. In quo rem nobis gratam, & patriæ veſtræ neceſſariam & ſalutarem facturi, noſtramque ſeriam ac omnimodam voluntatem executuri eſtis: de cætero gratia & clementia noſtra erga vos omnes benigne ſumus propenſi. Datum Prægæ. 7. die Octobr. 1594.

*Iunxerunt ſe cum Imperio Germanico, Sacri Romani Imperii Principes appellati, & cum vexillis Aquiliferis inueſtiti.

RVDOLPHI II. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1595.

RESCRIPTVM

DE MVNDIBVRDE PRINCIPVM IN PROTECTIONEM IMPERII SVSCEPTORVM.

* In literis publicis hoc ipſo anno ſcriptis vocatur, der durchleuchtig Hochgeborne Fürſt vñ Herr/H. Sigismund Bathory/ deß Heiligẽ Römiſchen Reichs Fürſt vnd Wenda in Siebenbürgen / Moldaw / vnd Walachey / Graff der Zackeln / zu Fogroß / &c.

RVDOLPHVS II. Romanorum Imperator, Sigiſmundo* Principi Tranſſyluaniæ. Illuſtriſſime Princeps, noſter chariſſime: Quod Dilectio tua arma aduerſus communes Chriſtiani nominis ac fidei hoſtes, Turcas & Tartaros, alacri animo dudum ſumpſerit, atque in eo virtutem, pietatem ac induſtriam ſuam, cum erga nos, tum vniuerſam Rempub. Chriſtianam haud obſcuris exemplis teſtata ſit; præterea hucusque rem aduerſus dictos hoſtes in partibus illis tam ſtrenue & fortiter geſſerit, gratiſſimum ſane nobis accidit, meritoque Dilectionem tuam ob id laudamus, & benignitate noſtra Cæſarea impenſe complectimur.

2. Quamuis aut de Dilect. tua firmiſſimam ſpem conceperimus, quod ea ita perſeueratura, nec à virtute, conſtantia & fide ſua quicquam remiſſura ſit, vti quidem rei magnitudo in primis poſtulat, tamen has noſtras Cæſareas ad Dilect. tuam per præſentem hominem noſtrum, donec alios breui ſubmittamus Nuncios, benigne dandas eſſe cenſuimus, eandem obnixe ac paterne commonefacientes atque exhortantes, vt conſtantiſſimo animo in laudabili propoſito ſuo ac pia intentione perſtet, bellumque hoc ſacrum Dei optimi maximi auſpiciis feliciter captum, aduerſus perfidum & impium hoſtem, qui toti Chriſtiano orbi auidiſſime inhiat, & ſupremum excidium minatur, nobiſcum & cum ſacri Romani Imperii Electoribus ac cæteris Principibus Europæ, continuet, tum omnia ea, vti hactenus, ita in poſterum, cum immortali nominis ſui gloria præſtet, quæ ex noſtro, imo ſuo & totius Reipublicæ Chriſtianorum emolumento & ſalute fore prudenter intellexerit.

3. Ante omnia vero à venenatis Turcarum blanditiis ac blãdis inſidiis ſibi diligentiſſime caueat, cum nullum ſit dubium, illos manibus pedibusque laboraturos, vt Dilect. tuam vna cum Waiuodis Moldauiæ & Walachiæ, vel multis pollicitationibus, vel etiam acerbis comminationibus, à noſtra coniunctione ad partes ſuas abducant, ac deinceps longe triſtiſſimo & immaniſſimo iugo in retia ſua pertractos ſubiiciant.

4. Viciſſim nos Dilectioni tuæ ſub verbo noſtro Cæſareo promittimus, quod eius & dictorum Waiuodarum ſummam ac paternam curam ſemper geremus, validiſſimasq; copias tam equitum quã peditum, cum aliis rebus bello neceſſariis, ad partes illas & confinia Tranſſyluaniæ curabimus, (vti tam illæ vndiq; confluunt, ac in itinere ſunt) quæ quidem cum Dilect. tuæ copiis coniunctæ in hoſtem progredientur, & numine diuino auxiliante, eius conatibus ita reſiſtent, vt is intelligat Chriſti Dei populum non friuole contemnendum, belloq; temere & ſine cauſa laceſſendum eſſe. Nihil prætereà in partibus inferioris Hungariæ, & vbi præterea opus fuerit, eorum omittemus, quæ ad rem benegerendam, diſtrahendasque & comminuendas hoſtis vires neceſſaria habebuntur. Promittentes igitur nobis de Dilect. tua præclara & optima quæque, eidem felicem omnium rerum ſucceſſum precamur. Datum Pragæ, 7. die Menſis May, Anno Domini 1595.

RVDOLPHI II. IMPERATORIS AVGVSTI

AD PONTIFICEM ROMANVM

De contributione ad bellum Turcicum facienda.

Si Regnum Hungariæ eſt feudatarium Papæ, cur non ab eo tanquã feudi Domino debitum auxilium flagitatur.

RVDOLPHVS II. Romanorum Imperator, Clementi Papæ VIII. Beatiſſime in Chriſto Pater; Percuſſerunt haud dubie Sanctitatis veſtræ, æque vt noſtrum, animum ea, quæ noſtris in Hungariâ nuper aduerſa contigerunt. In quibus vt præpotentis Dei manũ agnoſcimus, ita ſpe noua in eadẽ defixa, rationes nobis ſolidas certasque ineundas ducimus, vt quæ minus proſpere ceſſerunt, qua fieri poſſit corrigantur. Cum itaq; in omnes Chriſtiani orbis ſiue propinquas ſiue remotas nos partes conuertimus, in primis ſeſe Sanctitas veſtra offert, à qua, dum auxilia quærenda ſunt, ſecundum Deum auſpicemur: neq; nobis dubitare in mentem venire poteſt, quin Sanctitas veſtra, præſenti neceſſitate ſibi ob oculos poſita, paternæ liberalitatis ſinum, & propter maximas rerum noſtrarũ anguſtias beneuole apertura ſit, vt inſigne iis, à quibus opem flagitamus, exemplũ, quo animentur & excitentur, nobisque adeo ipſis ſubditisque noſtris præbeat. Quod eo magis futurum eſt, ſi Sanctitas veſtra, licet his literis noſtris non cogerur, quaſi ſponte ſua, non exſpectato ſolenniore, quem mittere decreuimus, Legato, Apoſtolicum Zelum in hac grauiſſima naufragantis Chriſtiani Imperii tempeſtate Regnique Hun-

gariæ gemitu, vltro oſtenderit, nobisque auxilia ſe digna, prout maxime res laborans publica requirat, quam primum decreuerit. Non iam præteriti temporis defectus, quid fieri potuerit debueritve, vrgendi, ſed præſentis periculum & quid in poſterum ſtatui conueniat, ſpectandum, vt ſuperiores calamitates felicioribus deinde ſucceſſibus compenſentur. In celeritate vero ſpes omnis ſita eſt, vt hoſtis conſilia, priusquã redintegratis ille viribus in vlteriores ſeſe ditionis noſtræ partes explicet latiusque diffundat, anteuertamus. Quam breue autem nobis temporis interuallum ad nos armandum detur, Sanctitas veſtra conſpicit: conſpicimus ipſi quoque nos, quam feſtinandum, quam maturandum ſit. Eaque de cauſa iam nunc, quæ per hos dies meditati ſumus, conſilia exequimur: ad ſacri Rom. Imperii Septemuiros, quorum conſilio & aſſenſu in iis, quæ in Imperio hac hyeme vrgenda ſint, opus eſt, Legatos celerrime dimittimus: Regnorum noſtrorum ditionumque Conuentus indicimus: Principes exteros, à quibus ſubſidia ſperanda putamus, Legationibus ac literis interpellamus: ex peculiari ac priuato patrimonio noſtro, vt lectam externi militis manum conducamus, ac multiplicibus tanti belli oneribus proſpiciamus, magnas pecuniarum ſummas conflandas ſtatuimus: nihil denique in cæteris intentatum relinquimus. Ad quod quidem eo magis animamur, ne pacem diuerſis modis callide oſtentatam amplectamur, quod multis inſignibus, quas diuino per hos annos beneficio obtinuimus, victoriis, & quidem in conflictu nupero, vbi maiorem Turcæ, quam noſtri, cladem acceperunt, etſi minus idem noſtris feliciter euenerit, didicerimus, eum, qui ſuperiori ætate inuictus habebatur, vinci ac ſuperari hoſtem poſſe, ſi ea, quæ in noſtris deſiderata fuere, corrigantur. Corrigentur autem, vti plane confidimus, ſi ope celeri in primis Sanctitatis veſtræ, & aliorum deinceps Principum, periti & exercitati militis exercitum primo ſtatim vere in promptu habuerimus, priusquam hoſtis equitatum, cui præſidit, per reuireſcentis anni tempus inſtauret. Præcipuam enim calamitatis, quam hactenus accepimus, cauſam fuiſſe neceſſe eſt quilibet fateatur, quod propter auxilià, quæ paſſim vrſimus, tarde impetrata, tarde armare exercitum, & quidem ex propinquioribus tantum nationibus hoc anno potuerimus, cui Sanctitatis veſtræ auſpicia defuerunt. quibus ſi hanc, quam modo paramus, expeditionem auſpicari dabitur, ſpe firma nitimur fore, vt omnia deinceps felicius proſperiusque ſuccedant. Si vero (quod abſit) iis nos deſtitui contingeret, videt Sanctitas veſtra, vt reliqui Italiæ Principes eo exemplo à conferendis auxiliis abducendi ſint: quorum ſane intereſt, communes Chriſtiani numinis ac nominis hoſtes tempeſtiue ab Italiæ finibus arceri, cum non minus illi Italiam, quam ante pedes vident, quam Germaniam, cuius modo linguam audiunt, ſpe deuorent. Quid enim reſtat, quid obſtat aliud, quam vnica Auſtriæ noſtræ Metropolis Vienna, quin mediam illi ſeſe in Germaniam, nationibus barbaris vndique confluentibus, tanquam diuerſa in magnum quoddam mare flumina exonerent, ac longe lateque ſeſe effundant; & mox æſtuantis inſtar & exundantis Oceani Alpes ipſas, & quicquid in Italiam obiectum eſt, ceu aggerem quendam aut disiiciant, aut tranſcendant, non aliter atque Gothi olim ac Vandali, aliæque remotæ gentes, vna cum Germanis in ſuam multitudinem pertractis, tranſcenderunt. Sed hæc Sanctitas veſtra pro ſumma ſua prudentia vltro penſitabit, aliisque Italiæ Principibus ſolicite penſitanda ſuadebit, vt tum à Sanctitate veſtra, tum ab aliis, nulla mora interpoſita (neque enim vllam hæc ſumma rerum neceſſitas moram patitur) certum reſponſum accipiamus, ne longa, quemadmodum antehac, expectatione ſuſpenſi, inter incerta hærere ac fluctuare conſilia cogamur, quo nihil in præſenti periculoſius, nihil eſſe pernicioſius poſſit. De his autem cum noſtro nomine cum Sanctitate veſtra diligentius, Reuerendiſſimi Cardinales Matrutius & Parrauicinus, & Seſſæ Dux Sereniſſimi Regis Catholici, auunculi noſtri chariſſimi, Orator, agent, beneuole patienterque eos, dum nondum peculiarem iſthic Oratorem habemus, audiri cupimus, nosque ac ditionem Sanctitati veſtræ etiam atque etiam commendamus, quam Deus Opt. Max. quam diutiſsime nobis incolumem velit. Datum Pragæ, 26. Nouembr. Anno Chriſti 1596.

RVDOLPHI II. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1598.

RESCRIPTVM

De Feudis Imperii ſine Electorum & Ordinum conſenſu nemini auferendis, aut in alium transferendis.

Summam Reſcripti hiſce verbis refert Rodolphus Boterus Commentar. de Rebus in orbe geſtis lib. 5. Anno M D XCIIX.

PHilippus Rex Hiſpaniæ, Franciſcum Mendoſam Tarraconenſem Amirallum ad Cæſarem oratum mittit, vt Rodolphus Imp. gentilem ſuum Philippum Vicariatu [a] Veſontii donaret. Vrbs eſt in Sequanis, quam iure Feudi clientelari obſequio, ab Imperiali Camera Guillielmus Naſſouuius Arauſienſis [b] Dynaſta poſſidebat, cuius bona ob vaſſali noxam legibus feudorum, fiſco ſuo Philippus iam pridem applicuerat, propoſito exemplo Cæſari, vt ſimili iure (quod in Germanis inualuit) Veſontium Naſſouuiis adimeret. Mendoſæ vero ſic paucis Rodolphus: Exploratum habere, quantum interſit agnato Philippo, in Comitatu ſuo Burgundico, amicos & fœderatos habere Veſontinos: quàm mature fieri poterit, de tota re deliberaturum cum Imperii Ordinibus. Amirallus non vtiquam huic reſponſo acquieuit, adiicitque, conſilia exquiri nihil eſſe neceſſe; in gentem, [c] Bæticam Imperii Proceres non paucos iniquiores eſſe & maleuolos, rem eſſe ſui ſupremi arbitrii & poteſtatis, vt quæ impatiens ſit conſortis. Cui Cæſar: Decori ſibi inſeruiendum, nec inconſultis Principibus Imperii rite negotium peragi; admoniturum vt æquis animis poſtulata accipiant.

[a] Burggrauiatu vel Vicecomitatu Byſantii.
[b] Princeps.
[c] Hiſpanicam.

FINIS.

PRÆ-

PRÆTERMISSA CONSTITVTIONVM IMPERIALIVM,

QVÆ IN HOC TERTIO TOMO IVXTA ANNORVM SERIEM, SVO QVÆQVE loco, inſerendæ ſunt.

LECTORI,

HAs reliquias, quæ nobis tardius deſcriptæ, aut ſerius ab amicis transmiſſæ fuerunt, quam Typographi deproperatio poſtularet, viſum eſt non neglegere, ſed in communis Patriæ & Reipublicæ, cui iuuandæ (quod in me eſt) vnice addictus ſum, vſum heic adiicere. Si quis porro quid, quiſquis erit, aut cuiatis erit, Patriæ & Reipub. amans, communicare voluerit, promittimus etiam eum laborem non detrectare, operamq; dare, vt in Appendicem aliquem referatur. Vale.

ALA-

ALARICI GOTHI IMPERATORIS

EDICTVM

Anno Chriſti 410.

De Crudelitate Militum in captarum Vrbium incolas & loca ſacra reprimenda.

ALaricus publice edixit, vt capta * Vrbe, pro ſe quiſque bona, fortunaſque ciuium raperent, verum à cæde hominum, & direptione ſacrorum ſe continerent. atque omnibus parcerent, qui ad † baſilicam ſancti Petri omnium in terris auguſtiſſimam confugiſſent. Qui ſecus faxit, capital eſſet.

* ſc. Roma.

† ob aſylum.

Oroſius lib. 7. cap. 39.

ADeſt Alaricus, trepidam Romam obſidet, turbat, irrumpit: dato tamen præcepto prius. Vt ſi qui in ſancta loca, præcipueque ad ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli baſilicas confugiſſent, hos inprimis inuiolatos ſecuroſque eſſe ſinerent: Tum deinde, in quantum poſſent, prædæ inhiantes, à ſanguine temperarent.

ATHAVLPHI *GOTHI IMPERATORIS

EDICTVM

* ei nupta erat Galla Placidia Honorii Imp. ſoror, & Theodoſii Imp. filia

Anno Chriſti 412.

Oſorius li. 7. c. 43. ſed hic quædam addita ſunt, quæ illic non leguntur.

De Legum Romanarum Reſtauratione.

POſtquam inprimis ardenter inhiauimus, vt obliterato Romano nomine, Romanum omne ſolum, Gothorum Imperium & faceremus, & vocaremus: eſſetque Gothia, quod Romania fuiſſet, fieretque nunc Athaulphus, quod quondam Cæſar & Auguſtus. at tandem multa experientia probauimus, neque Gothos vllo modo parere Romanis Legibus poſſe propter effrenatam barbariem, neque Reipublicæ interdici leges oportere, ſine quibus Reſpublica non eſt Reſpublica. Ideo matura deliberatione apud nos elegimus & conſtituimus, vt gloriam nobis de reſtituendo in integrum, augendoque Romano nomine, Gothorum viribus quæreremus, haberemurque apud poſteros Romanæ reſtitutionis auctor, poſtquam eſſe non potuimus immutator. Ob hoc abſtinere à bello, ob hoc inhiare paci nitimur, præcipue religioſarum legum, quas vel Romani Principes ſanciuerunt, vel Gothorum conſuetudines habent, aut noſtra Serenitas de nouo adinuenit, prudentiumque virorumq; ad omnia bonarum ordinationum opera perſuaſu & conſilio vtrumque populum ſub felici pacis compoſitione temperaturi. Datum Narbonæ.

HONORII ET THEODOSII II. IMPERATORVM AVGVSTORVM

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 418.

Contra Pelagianorum hæreſin de gratia Chriſti & originali peccato.

IMperatores HONORIVS & THEODOSIVS Auguſti, Palladio Præfecto Prætorio.

1. Ad conturbandam Catholicæ ſimplicitatis lucem ſemper ſplendore radiantem, doloſæ artis ingenio, nouam ſubito emicuiſſe verſutiam, peruulgata opinione cognouimus: quæ fallacis ſcientiæ obumbrata mendaciis, & furioſo tantum debacchata luctamine, ſtabilem quietem cœleſtis conatur attrectare fidei, dum noui acuminis commendata vento inſignem notam plebeiæ æſtimat vtilitatis, ſentire cum cunctis; ac prudentiæ ſingularis palmam fore, communiter approbata deſtruere. Cuius impiæ commentationis auctores Pelagium Cæleſtiumque percrebuit extitiſſe. Hi parenti cunctarum rerum Deo, præcipuæque ſemper Maieſtati, & ter omnipotenti vltra omne principium tranſeunti tam trucem inclementiam ſæuæ voluntatis aſſignant, vt cum formandi mundi opificem curam

curam ſumeret, qualitatemque hominis ſtruendi profunda ſpiritus conceptione libraret, fundari muneris fidei anteferret exordium, & mortem præmitteret naſcituro, non hanc inſidiis vetiti fluxiſſe peccati, ſed exegiſſe penitus legem immutabilis conſtituti: ad declinandum leti exitialis incurſum nihil prodeſſe abſtinentiam delinquendi, cuius ita vis putatur adſtricta, vt non poſſit aboleri deinceps: primitiui hominis errorem, in quem captæ mentis inops rationis cæcitas irruiſſet, dilapſum ad poſteros non fuiſſe; tantumque apud eum, quem maleſuadæ gratiæ infelix rapuiſſet illecebra, tranſgreſſionem interdicti extitiſſe & diſcriminis: Cùm euidens Catholicæ legis omnifaria teſtetur auctoritas, illum interitus omnium fuiſſe veſtibulum, quem diuinæ præceptionis ſedulum liqueat corrupiſſe mandatum. Aliaque quam plurima, quæ ſermo reſpuit, lex refutat, quæ perpetue cum ſit recordari etiam ſub diſpoſitione plectendi: quæ maturato remedio & celeritate feſtina oporteat intercipi, ne corroborato vitio nequitiæ adoleſcentes vix valeant coerceri. Siquidem aures manſuetudinis noſtræ recens fama perſtrinxerat, intra ſacratiſſimam * Vrbem noſtram, aliaque loca hoc peſtiferum virus quorundam *Romam. inoleuiſſe pectoribus, vt interrupto directo crudelitatis tramite, ſciſſis in partes ſtudiis diſſerendi, monſtra impacatæ diſſenſionis inducta ſint; nouoque ſcandali fomite concitato, beatiſſimæ Eccleſiæ hactenus nutet intentata tranquillitas, aliis iter aliud ancipiti interpretatione ſectantibus. At abſoluta ſanctorum apicum claritas, ac dilucide quod ſequi vniuerſitas debeat, explanans, pro captu verſipellis ingenii profanam nouorum more anſerum mouentibus quæſtionem, Palladi parens cariſſime atque amantiſſime.

2. Ob quam rem illuſtris tua auctoritas victura in omne æuum lege nos ſtatuiſſe cognoſcat, vt pulſis ex Vrbe primitus capitibus dogmatis execrandi, Cæleſtio atque Pelagio: ſi qui huius decreto ſacrilegi ſectatores quibuſcumque locis potuerint reperiri, aut de prauitate damnata aliquem rurſus proferre ſermonem; à quocumque correpti, ad competentem Iudicem pertrahantur: quos, ſiue Clericus ſiue Laicus fuerit, deferendi habeat poteſtatem, & ſine præſcriptione aliqua perurgendi, quos relicta communis ſententiæ luce, nouæ diſputationis tenebras introferre deprehenderit, contra Apoſtolicam ſcilicet diſciplinam, Euangelicamque claram & ſine errore ſententiam, vafra rudis ſectæ calliditate pugnantes, inuoluenteſque ſplendentem fidem veri, ambagibus diſſerendo.

3. Hos ergo repertos vbicumque de hoc tam nefando ſcelere conferentes, à quibuſcumque iubemus corripi, deductoſque ad audientiam publicam, promiſcue ab omnibus accuſari, ita vt probationem conuicti criminis ſtylus publicus inſequatur, ipſis inexorati exilii deportatione damnatis. Decet enim originem vitii à conuentu publico ſequeſtrari, nec in communi eos celebritate conſiſtere, qui non ſolum facto nefario deteſtandi, verum etiam exemplo venenati ſpiritus ſunt cauendi. Iuuat autem per omne pene Imperium noſtrum, quà mundus extenditur, huiuſmodi promulgata diffundi: ne ſcientiæ fortaſſe diſſimulatio paſtum præſtet errori, atque impune ſe quiſque putet audire, quod condemnatum vigore publico, ſeſe finxerit ignorare. Data prid. Kalendas Maias, Rauennæ, DD. NN. HONORIO XII. & THEODOSIO VIII. AA. Coss.

HONORII IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

Anno Chriſti 419.

DE CONFIRMATIONE EVLALII ELECTI Pontificis, & reprobatione Bonifacii.

IMperatores HONORIVS Auguſtus, Symmacho Præfecto Vrbi. Geſtis omnibus recenſitis, laudanda ſublimitatis tuæ relatione præclaruit in ordinatione venerabilis Sacerdotii quietem veterem paucorum inſolentia attentare voluiſſe. Nam cum poſt abſceſſum venerabilis viri Zoſimi, circa meritum Eulalii ordine ſubrogandi communi iudicio conueniens multitudo ſonuiſſet, ac plena erga ſe omnia, quæ regula Catholicæ poſceret diſciplinæ, ſucceſſoris confirmatio cuſtodiret: vehementer miramur aliquos extitiſſe, qui ſolemnitate contempta, circa ordinationem alterius feſtinarent. In quorum caſtigandum factum manſuetudinem noſtram rite oporteret inſurgere, niſi hoc tantum gerere decerneremus, eos ad veniam pertinere, quod lapſum cito proprium contuentes, ad deprecandi ſuffragium ſunt relapſi, ignoſci ſibi ſuper id, quod vim perpeſſi conqueſti ſunt, poſtulantes. Conuenit ergo votum & ſtudium noſtrum circa Eulalium ſacræ legis Antiſtitem, ſublimitas tua Clementiæ noſtræ auctoritate præſenti cognoſcat; cui competens numerus ordinantium legitimus, ſolemnitas temporis, locique qualitas recte venerandum nominis apicem contulerunt.

2. Cum autem Bonifacio conſtet omnia defuiſſe, ſuperflue expectatam ſententiam noſtram eſſe ſenſimus: cum factum ſuum ipſi, qui præſumpſerant, admotis damnaſſe precibus videantur. Abſoluta itaque decernimus iuſſione, extraordinaria præſumptione ſummota, Bonifacium interdicta confeſtim Vrbe prohiberi: (erit verecundiæ eius, vt morem gerens cœleſtibus conſtitutis, ſponte ſecedat) pertinacius reſiſtentem, inuitum præcipimus expelli. Plebeiæ ſane ſeditionis auctores

cum

cum ſociis ſuis, Symmache parens chariſſime atque amantiſſime, ſtatuat attineri, atque in eos congrue vindicari, vt res temere præſumpta non tranſeat impunita. In qua re Aphrodiſium Vicarium Tribunum & Notarium dirigi à noſtra manſuetudine placuit, vt præſente eo, quæ ſtatuimus, celerius impleantur, quatenus quies populi nulla perturbatione vexetur, & pacata eum veneretur vniuerſitas, quem ſecundum veterem conſuetudinem obſeruata ſacræ legis myſteria ſuſceperunt. Datum III. Non. Ianuarii, Rauennæ.

Anno Chriſti 419.

HONORII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

De duobus Electis in ſchiſmate Papis ad Iudicium Imperiale præſentandis, vt ſuper eorum electione cognoſcatur.

SYmmacho Præfecto Vrbi. Poſt relationem ſublimitatis tuæ delatam manſuetudinis noſtræ auribus, Presbyterorum allegatio cauſam nobis non ſuperuacuæ deliberationis iniecit. Ideo decet, ambiguitate ſepoſita, fidelem rerum ordinem cominus experiri; quamque partem prætermiſſus geſtæ rei ordo arguat, quam ſeruatis adiuuet, multis coram cenſentibus, approbari, vt vtriuſque facti ſimul qualitate perpenſa, & circa vnam rite definita conſiſtat, & circa aliam temere aſſumpta non maneat, Symmache parens cariſſime & amantiſſime. Ob quam rem illuſtris & præcelſa magnitudo tua ſuſpenſis omnibus, quæ ſuperius ſunt decreta, nullique interim præiudicio comparato auctoritate præſentis oraculi, vt vtrumque, hoc eſt, Bonifacium & Eulalium, religioſiſſimos viros, inſtantia digna conueniret, vt intra diem ſextum Iduum Februarii Rauennatum ciuitatem, præſentiam ſuam maturare non differant: omnibus æque admonitis, qui auctores vtriusque ordinationis exiſtunt, vt amota excuſatione, non deſint, vt facto quisque erga alterum proprio prolatis Eccleſiaſticæ inſtitutionis exemplis, defenſor exiſtat; ſeque purgato, alium magis in legem Catholicam deliquiſſe, præſumpta immeriti electione conuincat; iudicium de ſtatu ſuo quisque, ſi adeſſe neglexerit, ſortiturus, nimirum intelligi improuide, immo illicite ſe feciſſe, quod coram non audeat defenſare. Nos quoque ex diuerſis prouinciis competentem numerum Sacerdotum ſcriptis noſtræ Serenitatis accimus, vt rem deductam in dubium abſoluat nobis coram diſceptatio plurimorum. Cum autem omnia futuro integra ſunt iudicio reſeruata, de tranſactis ſibi blandiri neminem decet: præſentis etiam iudicii docebit exemplum, quod in eiusmodi negotiis obſeruari debeat in futurum. Dat. XVIII. Kal. Februarii, per Aphronium.

Anno Chriſti 419.

COMMONITORIVM

Ad Epiſcopos Rauennæ congregatos, vt de alterutrius ex electis Papis electione legitima cognoſcerent, nec Epiſcopi, qui electionibus interfuerunt, ad iudicium reciperentur.

OMnia quidem Clementia noſtra in præſenti beatitudinis veſtræ congrua ordinatione mandauit, vt ſequeſtratis omnibus, veſtro iudicio quid obſeruari propter quietem populi deceat, ſineretis. Meminimus quoque hoc à nobis in primis, quod æquitas exſpectabat, eſſe mandatum: Vt hi Epiſcopi, quos interfuiſſe eorum ordinationibus conſtat, & poſtea ſubſcripſiſſe, ſine iniuria ſui, & manente reuerentia, Iudices non ſederent, nec vllum præſtare teſtimonium poſſent; ne non tam nouam prolaturi ſententiam, quam ſeruaturi factum præteritum viderentur. Hi ergo, ſicut ſuperius diximus, ab ea diſceptatione ſe abſtinere debebunt. Illud quoque ſimiliter cuſtodiendum beatitudo veſtra cognoſcat: Nulli parti præiudicium comparatum, quod nobis antea claruerat conſtitutum. Cum & celeriter deſtinata iuſſa propter quietem populi, pietatis noſtræ ſecuta auctoritate, ſummota ſint: nihil hinc aut vindicare pars altera poterit, aut altera formidare. Attendentes ergo iudicium Dei, quod in tali cauſa vobiſcum ſimul reſidere manifeſtum eſt, examinatis omnibus, id vos cuſtodire decet, quod, in fundente cæleſti Spiritu, habere Chriſtianæ legis integram reuerentiam poſſit.

Quæ ſequuntur, in MSS°. exarata ſunt alio charactere.

HAec Synodus inter ſe diſſentiens præſentem cauſam terminare non potuit. Vnde venerabilis Imperator Honorius ad Maias Kalendas hoc credidit negotium differendum: & interim propter dies, qui imminebant, ſanctæ Paſchæ, vtrosque, Bonifacium ſcilicet & Eulalium, ab Vrbe iuſſit abſcedere, & Spoletinum Epiſcopum Achilleum Romæ ſacra myſteria celebrare: Symmachoque Præfecto Vrbi hoc idem ſuis ſcriptis inſinuat.

RESCRI-

Digitized by Google

RESCRIPTVM

De recipiendo Vicario Interſacerdotii Papalis per Imperatorem ordinato.

Anno 419.

Symmacho Præfecto Vrbi. Magnarum deliberationum non debet ſcitum eſſe iudicium: nec temere proferẽda ſunt, quæ ſeruanda in perpetuum ſanciuntur. Sæpe de Epiſcopis Vrbis æternæ altercatione partium ſub examine Sacerdotum conceſſa cognitio eſt: ſed ne quod feſtinum celeritate iudicii proferatur, id clementiæ noſtræ ſedit arbitrio. At quoniam vicinitas ſanctorum dierum Epiſcopi præſentiam poſtularet, nec in Vrbe ſacratiſſima fas eſt Paſcharum præſertim dies ſine Sacerdote celebrare: idcirco, Symmache parens cariſſime atque amantiſſime, illuſtris magnificentia tua Achilleum nos elegiſſe cognoſcat, quem à fauore partium cõſtat eſſe alienum, qui myſteria ſacræ obſeruationis impleret. Tranſactis vero feſtis diebus, ex iudicio Sacerdotum, quæ debeant cuſtodiri, conſilio maturiore tractabimus. Monemus ſane, vt regionum Primatibus euocatis, diſciplinæ publicæ quietique proſpicias: quibus decretorum noſtrorum præcepta iubeas aperiri: Ne quis ſcilicet vllum tumultum, neque ſedinem audeat commouere. quam ſi quis inſana perſuaſione conquiret, non in eos tantum, qui in perturbatione fuerint deprehenſi, ſed in regionum quoque Priores nouerit vindicandum. Nouimus enim quietem publicam facile cuſtodiri, ſi incentorum cupiditates & fomenta ceſſauerint.

MANDATVM

Ad Achilleum Epiſcopum Spoletinum, quo ei Vicariatus Interſacerdotii Papalis committitur.

Anno 419.

QVoniam de Romano Sacerdotio propter anguſtiam temporis, quam dierum ſolemnitas fecit, quæ abeſſe Epiſcopos à ſuis Eccleſiis non ſinebat, dilatum conſtat eſſe iudicium: recte noſtra Serenitas credidit ordinandum, vt beatitudo tua ac venerabilem Vrbem congrua deuotione feſtinet, quatenus ſanctæ paſchæ dies, ea qua conuenit quiete, cum ſolemnitate conſueta, populis repræſentes: nec conſuetudini obſit, quod differri Synodum multiplex neceſſitas fecit. Illud ſane in primis ac præcipue commonemus, ne vnquam vlla *illorum mentio fiat, de quibus conſtat ſuſpenſos eſſe iudicio.

*Electorũ in ſchiſmate Paparũ.

SACRA

Ad Senatum Romanum, de recipiendo Vicario Sedis Papalis per Imperatorem ordinato.

Anno 419.

SCimus, Patres Conſcripti, à vobis cunctationem noſtram non poſſe reprehendi, quibus ſemper in te omni probatur conſiliorum iudiciique maturitas. Nec ſane de ſummis cita debuit & potuit eſſe ſententia, quam vt æternam, ita probabilem ex omni parte decet eſſe perfectam. Inter Epiſcopos, quos in Vrbe ſacratiſſima fauentium ſtudia & partium voluntas elegerat, ab omnibus qui aderant Sacerdotibus iuſſeramus audiri: & aliquoties iterata cognitio eſt. Verum cum longiores moras examinatio tantæ cognitionis afferret, & plura inquiſitio Iudicum diligens inueniret, quibus finis citus non poſſet imponi, & feſtorum dierum celebritas celeritatem definitionis expoſceret: ne quid temerarium promeremus, rem omnem credidimus differendam. Miſſus itaque eſt Achilleus vir religioſus, Epiſcopus Spoletinæ ciuitatis, per quem ſanctorum dierum celebritas impleretur. Amplitudinis veſtræ eſt, popularium mentes ad quietem conſilii ſalubriter retinere, cum probabilem ac neceſſariam dilationem noſtram dubitare nequeatis. Dat. Idibus Martii.

SACRA

Ad Populum Romanum, ſuper eadem.

Anno 419.

FIdei curam, Quirites optimi, maximam iudicantes, nihil feſtinum aut immaturum credidimus proferendum. Ea enim in cauſa religionis decerni cenſemus, quæ ſine errore ac reprehenſione ſententiæ ab omnibus comprobentur. Itaque cum in cognitione, quam de Epiſcopis, qui in Vrbe fuerant conſtituti, ſub iudicio Sacerdotum intentionis hæreret ambiguum, nec, naſcentibus ſubinde cauſis, finis certantibus ſtudiis poſſet imponi, ac diu de rebus variis deliberatio noſtra penderet, futuram cognitionem ad integrum Sacerdotum numero pleniore Concilium, omne negocium conſtituimus differendum: vt cauſa ex omni parte liberata, tranſactis paſchæ diebus, terminum, quem æquitas & religio poſcebat, acciperet. Simul, quia de Sacerdote nihil poterat definiri, temporariè elegimus, qui referenda ſacris diebus *myſteria celebraret: vt ibi, Quirites, ad honorem ſacræ Vrbis præſto eſſet ſolẽnitas Sacerdotis. Quare imitati patientiã veſtrã, placidis animis quæ ꝓ pace publica ſua demus accipite: Sanctorum cultus dierum debita tranquillitate tranſcurrat: quietem publicam ſeditio nulla perturbet: fauor proprius circa nullum, qui notetur, appareat. Decet enim ſuſpenſis ſenſibus omnia noſtro integra reſeruare iudicio: nec furore quodam, ſed debita probitate expectare potius quam poſcere Sacerdotem. Quod ſi prauos incentores ſecuti, turbarum tumultus potius quam quietem ac modeſtiam legeritis, quibus faueatis, monſtrabitis: non ſolum vobis, ſed & auctoribus veſtris, quorum conſiliis inhæretis, periculum ſalutis, ad quod nos compellitis, imminebit. Neque enim

*ſc. Baptiſmatis & Euchariſtiæ.

Ddd venia

Digitized by Google

venia dignus eſt, qui ab improbitate humanitatis noſtræ monitis non poteſt retineri. Dat. Idib. Martii.

Anno 419.

SACRA

Ad Epiſcopum Nolanum de Synodo Spoleti cogenda in cauſa ſchiſmaticorum Pontificum.

Papæ praui & ab antiquo ambitu ſi contra Apoſtolicam inſtitutionem.

SAncto ac Venerabili Patri Paulino Epiſcopo. Tantū fuit apud nos certa ſententia, nihil ab his Sacerdotibus, qui ad Synodum conuenerāt, poſſe definiri, cū beatitudo tua de corporis inæqualitate cauſata, itineris non potuit iniuriam ſuſtinere. Et propter abſentiam ſancti viri non quidem obtentura, interim tamen vitia gratulantur, cū praua & vetus ambitio & cum benedicto viro ſanctæq; vitæ diu velit habere certamen, vt contra hæc Apoſtolicæ inſtitutionem bona, de præſumptis per vim parietibus exiſtimet confidendum. O vere digna cauſa, quam non niſi coronæ tuæ beata vita deſignat. Dilatum itaque iudicium nunciamus, vt diuina præcepta ex venerationis tuæ ore promantur, qui ea ſecutus impleſti: nec poteſt alius eorum præceptorum lator exiſtere, quam qui dignus Apoſtolicis diſciplinis eſt approbatus. Specialiter itaque, Domine ſancte, merito venerabilis Pater, iuſtus Dei famulus diuinum opus, contempto labore, tributum hoc nobis viſitationis tuæ (ſi ita dicendum eſt) munus indulge, vt poſtpoſitis omnibus, quantum temperantia & his tranquillitas ſuffragantur, Synodo profuturus, ſine intermiſſione etiam deſideriis noſtris & benedictioni, quam cupimus, te præſtare digneris.

Anno 419.

SACRA

Ad Epiſcopos Africanos, ſuper eadem re.

SErenitas noſtra in omnibus cauſis, tamen præcipue in his, quæ ad venerabilem religionem pertinent, propenſum cupit habere iudicium. De Sacerdotio Vrbis æternæ exorta contentione, etiam trans maria credimus eſſe nunciatum, quod à paucis non potuit terminari. Ideo multorum cōſtat neceſſarium eſſe iudicium. Quapropter Sanctitas, quos vitæ bonum & legis doctrina commendat, intra diem Id. Iuniarum ad Spoletinam ciuitatem, amputatis excuſationib⁹, properare dignetur: vt id, quod veritas & religionis norma dictauerit, Deo pariter cunctorum mentibus inſpirante, ſententia iudicetur, ne diutius Apoſtolicæ Sedis Sacerdotium differatur.

Anno 419.

SACRA

Ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum, ſuper eadem re.

ALiam quidem veniēdi cauſam optaueramus eueniſſe, vt deſiderato benedictionis tuæ frueremur aſpectu. Sed quia aduerſus Papam vrbis Romæ ambitio reprehendenda certamen indixit, & ſanctam vitam in Epiſcopo æſtimat non requirendam: cœptum ſuper hac diſcuſſione iudicium non minor numerus Sacerdotum, quam Synodi conſuetudo poſcit, in plures doctiſſimosque viros, quorum Sanctitas tua princeps eſt, prorogauit. Neque enim præmia caſtitatis & meriti ſummotis viris, quæ reſpuit diuinæ religionis ſacroſancta præceptio, per alios quam tales viros oportuit reuelari. Et quamvis ſufficerent Domini Germani mei* Auguſti Principis ſcripta, poterunt etiam in ea tantum, quibus aduentum ſanctitatis tuæ pariter adiunxi. Quæſo itaque, Domine ſancte Pater merito venerabilis, vt duplex beneficium tribuatis, & deſideratæ nobis benedictionis tuæ, & neceſſarii pro habitudine iudicii proferendi, intermiſſis omnibus, Dominum intuens, de eius Sacerdote firmando labor veniendi non debet recuſari, præſtare dignetur.

* Cōſtantii Cæſaris.

SACRA

Ad Epiſcopos Africanos, ſuper eadem re.

Anno 419.

PErueniſſe ad venerationem tuam, certa eſt pietas noſtra, certamen aduerſus Papam vrbis Romæ, vitia cum caſtitate pugnare, & huiusce rei tam diuturnum eſſe conflictum, vt inter tot Sacerdotes, qui ad Synodum conuenerunt, quibusdam diſſenſionibus nondum potuerit, Apoſtolica præceptione firmata, a ita præferri, quam tantum ſe interdum bene ſcire aſtipulanti quoque ea parte, quæ diſceptat, ſine dubitatione conſenſiſſet: vt plane fuerit manifeſtum, expectari tuæ iudicium ſanctitatis, in cuius præſentia promenda ſententia differretur, qui merito vitæ præcedens, recte etiam ex tranſmarinis regionibus, vt iudicare poſſis, expecteris. Sed quamuis Sacra Domini germani mei Auguſti Principis ad Italiæ Synodum euocans auctoritas non negligenda prouenerit, ſocianda ſpecialiter etiam Serenitatis noſtræ ſcripta iudicamus: quibus precor, vt deſiderabilem affectum benedictionis tuæ ſine excuſatione concedens, omnipotenti Deo gratum iudices hunc laborem, & pro proximo Sacerdote, & pro ſanctæ vitæ meritis ſententiam prolaturus, remunerationem vexationis huius in præmio diuino intelligas conſtitutam. Dat. III. Kalendas Aprilis Rauennæ.

a vita.

Eodem exemplo ſcriptum Auguſtino Hipponenſi, Alypio Tagaſtenſi, Euodio Vzalenſi, Donatiano Telepenſi, Siluano Numidiæ, Nouato Sitifenſi, & Venerio Archiepiſcopis.

CONSTAN-

Digitized by Google

CONSTANTII. III. CÆSARIS

Anno Chriſti 419.

RESCRIPTVM

De Seditionis auctoribus in ſchiſmate duorum Paparum, & præceptis Imperialibus de ordinato Papalis ſedis Vicario exſequendis.

SYMMACHO præfecto Vrbi. Vt certa poſſimus quæque cognoſcere, & factionum auctores fideli nuncio & inſpectore non lateant, Cancellarium noſtrum Vitulum dreximus, vt domini inuictiſſimi *Principis †affatus atque iudicium ad eximietatem tuam & ad populum Cleri feſtinatione deferret. Illudque monemus, vt quicquid ſacris auctoritatibus continetur, nulla temeritate violetur: & quæ præcepta ſunt, effectui celeri mandentur inſtantia: ne Auguſti clementia, quod nunc agnoſcit distuliſſe, commoto Maieſtatis ſuæ vigore emendare non differat.

* Honorii Imp.
† De Vicario Pontificiæ ſedis inſtituendo.

HONORII IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 419.

RESCRIPTVM

De Eulalio ſchiſmatico Papa ex Vrbe pellendo, & Vicario ſedis Papalis recipiendo.

SYMMACHO præfecto Vrbi. Cum ad ſanandum primæ perturbationis errorem, hoc genus conſilii clementia noſtra reparandæ pacis cupida reperiſſet, vt donec de confirmatione *Vrbani Sacerdotii ſententia procederet abſoluta, vterq; eorum, quorum cauſa tumultus antea concreuiſſet, à ſacratiſſima Vrbe conuerſatione ſeiunctus, futuri iudicii expectatione penderet & ſpatio, quo contineretur alteruter, euidenter expreſſo, æquo animo diſſimulare non poſſumus, præceptis clementiæ noſtræ publicum pene bellum, quo calcarentur, indictum: mouendi eius caput Eulaliũ, qui iuſſa tranſcendit, extitiſſe, ſecundum ordinem præceptorum paulisper abeſſe non paſſum, Symmache parens cariſſime. Vnde ſublimitas tua hoc non ſtatuiſſe cognoſcat, vt & ſalubris ſuperior ordo præcepti, & moderata Synodi ordinatio deberet cuſtodiri. quod aliter fieri non poſſe cenſemus, niſi Eulalius omnimode vrgeatur, vt omni celeritate ab Vrbe diſcedens, inſolenti populo præſens incitamenta nõ præbeat, nec innocentib. cauſa mortis exiſtat: cui eſſe dubium nõ debebat, ſi in hac præſumptionis obſtinatione, durauerit, non ſolum de ſtatu ſuo iudiciũ iam prolatum, verũ etiam de ſalutis diſcrimine proferendum. Culpæ.n. nullam veniam iam meretur, quam c prædicitur ſi, nõ cauetur. Nihil ex hoc executionis habiturum, quod eo inuito, à plebe aſſerat retentari. Si qui autem ex numero clericorum communicandum Eulalio, iudicio pendente, cenſuerit, pari ſe ſciat ſententia eſſe damnandum. Laicos vero, qui poſt interdictam manſuetudinis noſtræ communionem Eulalio putauerint expetendum, honeſtioris loco pœnam proſcriptionis, ſeruos vero capitis eſſe ſubituros, nec ab hoc periculo dominos exmendos: Primates vero regionum, niſi ſpiritum plebis inconditæ domuerint ac frenarint, ſciant ſe raptos, vltimo iudicio eſſe ſubdendos.

*i. e Rom.

2. Spoletinus autem epiſcopus, ſicut dudum fuerat definitum, ſanctis Paſchæ diebis ordinem feſtæ ſolemnitatis implebit, cui ad celebranda myſteria Lateranenſem Eccleſiam ſoli patere decernimus: reliquis, qui hoc præſumere voluerint, propulſatis. Sane vt prædictus Sacerdos Spoletinæ ciuitatis in loco eius ſanctorum myſteriorum ordinem completurus ſuſcipi debeat, admonemus.

3. Per omnes vero Titulos & loca, quæ conuentu celebri frequentantur, hæc, quæ ſtatuimus, proponentur: vt vniuerſis liqueat, & noluiſſe nos turbidum aliquid perpetrare, & ad hoc vt turbata componi debeant, operiri. Sciat ſane ſublimitas tua, Primiſcrinium, & reliquum Officium, quod tuis actib' obſecundat, non ſolum grauiſſimæ mulctæ diſpendiis affligendum, ſed & ſupplicium capitis ſortiturum, niſi enixa opera commodata, ſtatutis clementiæ noſtræ præbere matutarit effectum. Dat. VIII. Kalend. Aprilis, Rauennæ.

Anno 419.
Imperator ad placandũ populi furorem in perteſciſſi, cõſenſerat, vt de vtriusq; electione Epiſcopi, ſe præſidente, cognoſceret: interdicto vtriq; ad Vrbẽ acceſſu, vſque dum de alterutrius legitima electione iudicaretur. Sed Eulalio cõtra interdictum Vrbẽ ingreſſo & ſeditionem cauſato, cõmotus Imperator, nõ expectato Epiſcoporũ iudicio, vi Imperialis Edicti & Cæſareæ poteſtatis eum depoſuit, & Bonifaciũ in ſede confirmauit.

RESCRIPTVM

De confirmatione Bonifacii electi Papæ, & reprobatione Eulalii Schiſmatici.

Symmacho Præfecto Vrbi. Moderatione præcipua egit noſtra Serenitas, ne locum poſſet inuenire præſumptio. Dei enim iudicio venerabilium Sacerdotum eſt dilata cognitio: vt quicquid religio, quicquid veritas poſtulabat, abſque vlla perturbatione hoc diſceptatio tranquilla decerneret. Sed per Eulalium vſurpatione contra ſententiam venerabilis Synodi multa illicite commiſſa fuiſſe, relationis textus edocuit: qui præſentia ſua cauſam furoris populo ſumminiſtrans, totum perire voluit, quicquid moderatio noſtra conſeruat. Nam cum ordinatione noſtra, & ſententia Epiſcoporum, quorum in Synodo maior ſe multitudo collegerit, conſenſu etiam partium, & profeſſione id fieri definitum eſſet, vt sciret ſe ſpecialiter eſſe damnatum, quicumque ad incitandum populum Vrbem fuiſſet ingreſſus, oblitus ſui, probauit ex præſenti facto, quale videatur habuiſſe principium. Quoniam ergo recte hunc, poſt tot admiſſa, Vrbe conſtat eſſe depulſum: ad quam eum accedere non debere, clementiæ no-

ſtræ & Epiſcoporum videretur ſtatuiſſe iudicium: Bonifacium venerabilem virum Epiſcopum, ad cuius moderationem auctoritatem noſtram recte cenſuimus iungendam, Symmache parens cariſſime & amantiſſime, ſublimitas tua Vrbem ingredi debere, nos ſtatuiſſe cognoſcat: vt ſub eius gubernaculis glorioſæ legis reuerentia, moderatione ſolita compleatur.

PRAECEPTVM

Anno 419.

Vt iudicio de ſchiſmaticis Papis per Imperialem auctoritatem terminato, Epiſcopi ad Synodum vocati domi maneant.

VIctor Honorivs inclytus Imper. ſemper Auguſtus, Largo Proconſuli Africæ. Inter omnes curas, nec illa nos minus ſollicitat, quam pertinere ad ſacerdotium iudicamus. Cum enim de confirmando Epiſcopo Vrbis æternæ controuerſia tractaretur: atque hi, qui in vnum poſiti erant, Epiſcopi de tanto negotio, paucos ſe exiſtimauerint ad ſententiam proferendam: placuerat, ſicut ſacri apices cucurrerunt, vt ex Africanis & Gallicanis prouinciis plures Epiſcopi commearent. Ea videlicet ratione, ne medio tempore quicquam præſumeretur: id quod noſtra ſententia ordinauerat, & quod ſtatuiſſe Synodi ſententia videbatur. Sed his omnibus deſpectis, Eulalius ſola vſurpatione moram credidit occupandam: quem, ſicut decebat, noſtra auctoritate conſtat expulſum, ac ſanctum Bonifacium Epiſcopum roboratum. Et quoniam conſumptum negotium eſt, incongruum noſtra clementia iudicauit, ſi Epiſcopi nauigationis & itineris iniuriam paterentur. Vnde ſciat ſpectabilitas tua, Synodum fuiſſe ſolutam. Admone igitur, præmiſſis ſacris affatibus, auctoritate tua ſingulos Sacerdotes, vt ſciant hanc ordinationem eſſe ſeruandam, quæ continet, vt quiſque in Eccleſia ſua orationibus vacet, vt conueniat propterea quod cauſa optimo iudicio iam terminata videatur. Data ſub die VII. Idus Aprilis.

HONORII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

AnnoChriſti 419.

De electione Romani Pontificis.

VIctor Honorivs, inclytus, Triumphator, ſemper Auguſtus, ſancto ac venerabili Bonifacio Papæ Vrbis æternæ.

1. Scripta beatitudinis tuæ debita reuerentiæ gratulatione ſuſcepimus. quibus recenſitis, egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod ſanctimoniam tuam poſt longum incommodum optatæ redditam didicimus ſanitati. Et ideo reuertentibus venerabilibus viris, gaudium noſtrum ſacrorum apicum atteſtatione ſignamus, ac petimus, vti quotidianis orationibus Apoſtolatus tuus ſtudium ac votum ſuum circa ſalutem atque imperium noſtrum dignetur impendere.

2. Illud autem pietati noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſce: quod ſanctimonia tua de Eccleſiarum aut populi perturbatione ſolicita eſt: quæ vt ne aliqua ratione poſſit euenire, ſatis clementia noſtra credit eſſe prouiſum.

3. Denique beatitudine tua prædicante, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus peruenire, vt ſi quid forte Religioni tuæ, quod non optamus, humana ſorte contigerit, ſciant omnes ab ambitione eſſe ceſſandum. At ſi duo contra fas temeritate certantes, fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus Sacerdotem: ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero Clericorum noua ordinatione diuinum iudicium & vniuerſitatis conſenſus elegerit. Vnde id obſeruandum eſt, vt omnes tranquillam mentem & pacificos animos ex Serenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliquid, ſeditioſis conſpirantibus, tentare conentur: cum certum ſit, nulli partium ſua ſtudia profutura.

HONORII ET THEODOSII II. IMPERATORVM AVGVSTORVM

RESCRIPTVM

AnnoChriſti 419.

Aduerſus Pelagianos.

IMperatores Honorivs & Theodosivs Auguſti, Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi ſalutem.

Dudum quidem fuerat conſtitutum, vt Pelagius & Celeſtius nefandi dogmatis repertores ab vrbe Roma, veluti quædam Catholicæ veritatis contagia, pellerentur: ne ignorantium mentes ſæua perſuaſione peruerterent. In quo ſecuta eſt Clementia noſtra iudicium

Sanctitatis

Sanctitatis tuæ, quo conſtat eos ab vniuerſis iuſtæ ſententiæ examinatione eſſe damnatos. Sed quia obſtinati criminis pertinax malum, vt conſtitutio geminaretur, coegit: recenti quoque ſanctione decreuimus, vt ſi quis eos in quacumque prouinciarum parte latitare non neſciẽs, aut propellere aut prodere diſtuliſſet, præſcriptæ pœnæ velut particeps ſubiaceret. Præcipue tamen ad quorundam Epiſcoporũ pertinaciam corrigendam, qui prauas eorum diſputationes tacito conſenſu aſſerunt, vel publica oppugnatione non deſtruunt, Pater cariſſime atque amantiſſime, ſanctitatis tuæ auctoritate moneri conueniet, quatenus in abolitione præpoſteræ hæreſis omnium deuotio Chriſtianorum conſentiat. Religio itaque tua competentibus ſcriptis vniuerſos faciat admoneri: ſcituros definitione teſtimonii tui, hanc ſibi definitionem eſſe præſcriptam, vt quicumque damnationi ſupra memoratorum, quo pateat mens pura, ſubſcribere impia obſtinatione neglexerit, Epiſcopatus amiſſione mulctari, interdicta in perpetuum expulſi ciuitatibus communione priuentur. Nam cum ipſi nos iuxta Synodum Nicænam confeſſione ſincera, conditorem rerum omnium Deum Imperiique noſtri veneremur auctorem, non patietur ſanctitas tua, ſectæ deteſtabilis homines in iniuriam religionis noua & inuſitata meditantes ſecretis tractatibus occultare ſacrilegium publica ſemel auctoritate damnatum. Vna enim eademque culpa eſt eorum, qui aut diſſimulando conniuentiam, aut non damnando fauorem noxium præſtiterint. *Et alia manu.* Diuinitas te per multos annos ſeruet incolumem, Pater cariſſime atque amantiſſime. Data V. Idus Iunias, Rauennæ, Monaxio & Plinta Coſſ.

Eodem tenore etiam ad ſanctum Auguſtinum Epiſcopum datum Reſcriptum.

CONSTANTII III. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 420.

EDICTVM

CONTRA PELAGIANOS.

IMPERATOR CONSTANTIVS, Voluſiano præfecto Vrbi. Cum tum præteritæ ſuperſtitionis, tum recẽtis plena vanitatis iamdudum corrigi iuſſerimus, quotidianis inſinuationibus maior fieri nunciatur. Et quoniam diſcordia animos commouet populorum, ea quæ iamdudum iuſſeramus, præcepimus iterari. Vnde his lectis, eximietas tua omnes, qui Dei inuident pietati, diligenter inquirat, & eos faciat ſtatim è muris Vrbis expelli: ita tamen, vt ne intra centeſimum quidem lapidem habeant licentiam conſiſtendi. Cæleſtium quoque magis ac magis ex Vrbe expelli mandamus. Conſtat enim iisdem ex medio ſublatis, gratiam & concordiam tenere veterem firmitatem. Sane deinceps ſi tale quippiam fuerit nunciatum, Officium præſtantiæ tuæ capitali ſententiæ ſubdendum eſſe cognoſcet. Non enim patimur impunitum eſſe, præcepta noſtra executionis negligentia protelari. Vale, Parens cariſſime & amantiſſime.

Impleatur quod iuſſimus, quia hoc famæ tuæ expedit.

EXEMPLAR EDICTI PROPOSITI à VOLVSIANO præfecto Vrbi.

Voluſianus Præfectus Vrbi dixit: Hactenus Cæleſtium, diuinæ fidei & quietis publicæ turbatorem, iudiciis amica reis ſecreta ſubduxerunt. Iam leges etiam dicti perſequentur abſentem. Cui, quod primum eſt, æternæ Vrbis negatur habitatio: vt ſi vel in proximis fuerit diuerſatus, debitum non euadat exitium. Pro merito etiam temeritatis atque auſus ſui cunctos huius Edicti cautione præmonemus, ne quis iniquus noxio latebram putet eſſe prębendam, ne cum huiusmodi ſit poſita pœna, ſupplicium ac ſtylum neceſſe ſit proſcriptionis incurrere, quisquis reum diuinis humanisque legibus apud ſe putauerit occultandum.

Exemplar Edicti Præfectorum Prætorio.

IVnius, Quartus. Palladius, Monaxius, & Agricola iterum Præfecti Prætorio dixerunt: Aduerſus Pelagium atque Cæleſtium Catholici dogmatis fidem ſæuis tractatibus deſtruentes, ſententia Principalis inualuit, vt venerabili Vrbe ſummoti bonorum concilio mulctarentur. Hoc igitur omnes admoneri oportet edicto, ne quis ſiniſtræ perſuaſionis erroribus credulum præſtet aſſenſum. Et ſi ille ſit plebeius, ac Clericus, qui in caliginis huius obſcœna reciderit, à quocumque tractus ad Iudicem, ſine accuſatricis diſcretione perſonæ, facultatum publicatione nudatus irreuocabile patietur exilium. Nam ſuperna maieſtas vt colligit ex ſecreti ignoratione reuerentiam, ita & ineptæ diſputationis iniuriam eximit per Edictum.

CONSTITVTIONES

THEODOSII II. ET VALENTINIANI III. IMPERATORVM AVGVSTORVM

SACRA

De indictione Concilii Epheſini per Imperatores conuocati.

Anno Chriſti 430.

IMPERATORES Cæſares THEODOSIVS & VALENTINIANVS, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auguſti, Cyrillo Epiſcopo * S.D.

* Alexandrino.

1. Reipublicæ noſtræ conſtitutio, ea, qua erga Deum eſt, pietate præcipue nititur, multaque inter hanc & illam cognatio ac familiaritas intercedere ſolet. Nam & ex ſe inuicem pendent, & vtraque poſteris alterius ſucceſſibus incrementa ſumit. Quandoquidem vt vera religio iuſta actione perficitur, ita & Reſpublica vtriusque ope nixa floreſcit. Cum itaque Deus optimus maximus Imperii habenas nobis tradiderit, iiſque, qui Imperio noſtro parent, pietatis & iuſtæ actionis quoddam quaſi vinculum nos eſſe voluerit: harum inter ſe ſocietatem, partim quidem priuata noſtra prouidentia freti, partim quoque humano præſidio vſi, indiuulſam perpetuo hactenus conſeruare enixe contendimus: ad eumque modum promouendæ pietati propter Reipublicæ ſalutem incumbimus, vt in omnibus fere ſubditorum noſtrorum commodo intenti, vnum hoc perpetuo vrgeamus, contendamusque ſedulo, vt pie religioſeque priuatim viuant omnes, & vt pios decet, in Republica verſentur vniuerſi. Denique vtrique, quam par eſt, curam impendere non deſiſtimus. Fieri enim vix poteſt, vt qui alteri ſerio inuigilant, alterius curam neglectui habeant.

2. Ante omnia autem operam damus, vt Eccleſiaſticus ſtatus eiusmodi ſit, qui & Deum deceat, & temporibus noſtris quam maxime congruat: idemque ex omnium concordia & conſenſione ſuam tranquillitatem obtineat, tum per Eccleſiaſticarum controuerſiarum pacem à turbis & ſeditionibus liber exiſtat, tum demum vt pia religio ab omni omnino nota & reprehenſione immunis perſeueret, eorumque vita, qui vel inter Clericos cenſentur, vel magno quoque inter illos ſacerdotio funguntur, omni prorſus næuo & culpa vacet.

Quia vero intelligebamus, cum per eos, qui Deum diligunt, pietatique addicti ſunt, tum per animos rurſum pietatis ſtudioſos iſtæc obtineri poſſe: ſæpenumero iam ante ob ea, quæ ſubinde accidunt, religioſam ſanctiſſimorum Epiſcoporum vndiquaque in vnum coactorum Synodum neceſſariam iudicauimus. Hactenus tamen, ne eorum pietati moleſtiam exhiberemus, cunctantiores hac in re fuim⁹. At nunc vero tam Eccleſiaſticarum, quam quæ hiſce cohærent, publicarum rerum controuerſia eam vſque adeo neceſſariam declarat, vt refutari nullo modo queat.

3. Quamobrem ne illa, quæ ad præſentem rerum tantopere vtilium inquiſitionem ſpectant, ſi negligentius curentur, in peius incrementa ſumãt, (id quod à temporum noſtrorum pietate alienum eſſe decet) tua pietas, Deo bene propitio, operam dabit, vt ſacroſancto Paſchate, quod iam in forib⁹ vrget, elapſo, ſub ſacræ Pentecoſtes diem ad Epheſiorum Aſiæ ciuitatem accurrat, nonnullosque, quos nimirum idoneos iudicabit, ſanctiſſimos prouinciæ ſuæ Epiſcopos ſimul eodẽ ſecũ adducat, ita vt neq; neceſſarii ſanctiſſimis eiusdem prouinciæ Eccleſiis deſint, neq; ii rurſum, qui ad eam rem apti cenſebuntur, in ſacra Synodo deſiderentur. De indicta autem ſanctiſſima Synodo noſtra Serenitas ad omnes omnino Deo dilectos Epiſcopos Metropolitanos litteras ſcripſit: quo nimirum hac tandem ratione turbæ, quæ ex multis diſſidiis & concertationibus hinc inde enatæ ſunt, rite ſecundum Eccleſiaſticos canones conſopiantur: & illa præterea, quæ parum decenter hactenus admiſſa ſunt, corrigantur, & pietatis denique, quæ in Deum eſt, publicæque vtilitatis firmitati conſulatur.

4. Cæterum ante ſanctiſſimam coactam Synodum, communemque eiusdem, quæ de omnibus dicitur, ſententiam, nihil quicquam in vlla prorſus re priuatim à quoquam innouetur. Omnino autem perſuaſum habemus, neminem ex piiſſimis Deoq; deuotiſſimis Epiſcopis fore, qui ſimulatque rerum Eccleſiaſticarum cauſa, atque adeo controuerſiarum totius Orbis gratia, noſtro hoc Decreto ſanctiſſimam Synodum cogi intellexerit, non propere ſtudioſeque occurſurus, rebusque tantopere neceſſariis ac Deo vsque ad eo gratis pro virili cõſulturus ſit. Nos quoque harum rerum curæ ſedulo, incumbentes, nullum impune abeſſe ſinemus. Nec vllam ille vel apud Deum, vel apud nos quoque habiturus eſt accuſationem, qui ſtatim impigre ſecundum præfinitum tempus ad deſtinatum locum præſto non fuerit. Enimuero quicumque ad Sacerdotalem Synodum accitus, alacriter non accurrit, is ſane conſcientiæ parum ſinceræ ſe eſſe oſtendit. Deus in multa tempora incolumem te conſeruet, ſanctiſſime piiſſimeque Pater. Dat. Conſtantinopoli, tertiodecimo Kalendas Decembris, Conſulatu Dominorum noſtrorum ſemper Auguſtorum, THEODOSII quidem decimotertio, VALENTINIANI vero tertio.

THEO-

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

CONSTITVTIO

De officio Legati imperialis in Concilio.

Anno Chriſti 431.

IMperatores Cæſares Theodoſius & Valentinianus, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auguſti, Synodo S. D.

1. Cum magnam omnium, quæ è Republica ſunt, curam habeamus, tum vero maximam illorum, quæ ad pietatem religionemque conſeruandam pertinere arbitramur. Per ea namque cætera quoque bona hominibus ſuppeditantur. Scripſimus proinde non ita multo ante de pietatis veſtræ Synodo apud Epheſiorum metropolim congreganda: eaque Sacræ noſtræ inſeruimus, quæ inſtitutæ rei quam maxime conuenire cenſebamus. Quia vero ordinis quietiſque, quam ſacræ veſtræ Synodi conſultationes iure depoſcunt, decentem quoque curam adhibitam oportuit, ne hanc quoque partem, quo vndique tranquillitas adeſſet, prætermittendam exiſtimauimus. Non arbitramur autem pietatem veſtram, vt aliis pacem conciliet, alterius cuiuſpiam extrinſecæ opis egere: ſiquidem ad noſtrum erga Religionem ſtudium ſingularemque prouidentiam pertineret & hanc quoque non negligere.

2. Igitur Candidianum præclariſſimum religioſiſſimorum Domeſticorum Comitem ad hanc ſacram veſtram Synodum abire iuſſimus, ſed ea lege & conditione, vt cum quæſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat, (Nefas eſt enim, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negociis & conſultationibus ſeſe immiſcere) verum vt Monachos & ſæculares ac cæteros denique omnes, qui huius ſpectaculi cauſa vel eo nunc confluxerunt, vel in poſterum forte confluent, ab eadem illa ciuitate omnibus modis ſubmoueat, quandoquidem non licet illos, qui omnino neceſſarii non ſunt, ſacrorum dogmatum examen aliquo tumultu impedire, & iis, quæ cum tranquillitate à veſtra ſanctitate conſtitui definiriq; debēt, obſtaculū aliquod offerre: tū rurſus vt diligenter proſpiciat, ne qua grauior diſſenſio ex mutuo repugnandi ſtudio coorta, & ſæuæ tempeſtatis inſtar debacchata, ſanctiſſimæ Synodi veſtræ conſultationem, exactioremq; veritatis indagationem quouis modo obturbet: tum denique quo operam det ſedulam, vt omnibus & ſingulis, quæ dicuntur, rite perceptis, ſinguli inoffenſe quod viſum fuerit, in medium proponere, vel ab aliis propoſitum, ſi opus id fuerit, refutare queant: quo ea tandem ratione, vbi per ſingulas propoſitiones exceptioneſque inquiſitio citra vllam omnino turbam contentionemque habita fuerit: quod omnibus placitum probatumque erit, communi veſtræ ſanctitatis ſententia conſtituatur decernaturque.

3. Ante omnia autem ſeuere eidem magnificentiſſimo Candidiano mandatum eſt, vt quam ſtudioſiſſime obſeruet, ne quem ex ſanctiſſima Synodo veſtra aut reditum molientem, aut iter ad exercitū noſtrum affectantē, aut ad alium quemcumque locum abſcedere cupientem, prius inde abire permittat, quam dilgenti adhibita dicuſſione, ea omnia decreta definitaque fuerint, quæ in diſquiſitionē venerant. Hinc, ne vllam omnino aut Eccleſiaſticam, aut aliam quamcumque controuerſiam vndecumque natam vel motam, quæ ad propoſitam ſancti dogmatis conſiderationem non pertineat, ante moueri ſinat, quam eorum omnium, quæ nunc in quæſtionem vocata ſunt, ambiguitate ſoluta, ea quæ ad veritatis inuaſtigationem faciunt, exactiſſimo iudicio diſcutiantur, finemque Orthodoxæ religioni congruum ſortiantur.

4. Quin & huius quoque admonita ſit veſtra pietas, nempe Serenitati noſtræ viſum eſſe, vt nulla omnino in ſacra veſtra Synodo, aut etiam in publico Epheſiorum iudicio, pecuniaria aut criminalis cauſa aduerſus aliquem agitetur. Quod ſi quid huiuſmodi extiterit, cuipiamue vſuuenerit, huius integram cognitionem magnæ huic noſtræ* Ciuitati reſeruatam volumus.

* Conſtantinopoli.

5. Denique nec id quoque vobis clam ſit, videlicet magnificentiſſimum Comitem Irenæum neque ſanctiſſimæ veſtræ Synodi conſiliis, neque his quæ eximio Legato noſtro Candidiano à nobis demandata ſunt, vllatenus communicare debere, vt qui ſolius amicitiæ cauſa cum ſanctiſſimo piiſſimoque celeberrimæ Ciuitatis huius Epiſcopo Neſtorio Epheſum profectus eſt. Dat. Conſtantinopoli.

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

SACRA

De confirmatione actorum Synodalium.

Anno Chriſti 431.

IMperatores Cæſares, Theodoſius, & Valẽtinianus, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auſti, Cœleſtino, Ruſo, Auguſtino, Alexandro, Acacio, Tracyllino, Valentio, Iconio, Ioanni, Acacio, Vrſo, Firmo, Himerio, Dexiano, Vereniano, Palladio, Aſterio, Iuuenali, Flauiano, Helladio, Rembulo, Alexandro alteri, Maximo, Phrytilæ, Perigeni, Cyro, altero Ioanni, Hellanico, Boſphorio, alteri Cyro, Vinatio, Petro, Dynato, Dorotheo, Antiocho, Dalmatio, Euſebio, Seleuco, Eleuſio, Eulogio, Sapido, Olympio, Theophilo, Pio, Iuliano, Baſilio, Timotheo, Troilo, Ereniano, reliquiſque religioſiſſimis Epiſcopis.

1. Quanto pietatis avitæque religionis zelo flagremus, id cũ ex aliis non paucis argumentis notiſque indiciis liquidum, vt putamus, euaſit, tum vero ex eo maxime terrarum orbi patefactũ credimus, quod veſtram Synodum nuper conuocauerimus. Neque enim paruam quandam controuerſiam oboriri ſiuimus, quam è veſtigio componi profligarique non curauerimus. Quare & nunc quoque Sanctitatem veſtram per ſacras literas ad communem Synodum euocauimus, rati, nullum pro pietate laborem veſtræ pietati moleſtum fore. Quod ſi quam ea res difficultatem forte adferre potuerit, illam Regia noſtra prouidentia temporis locique opportunitate plurimum mitigauit. Deputauimus enim ad hoc opus Epheſiorum ciuitatem terra marique acceſſu percommodam, omnibuſque rerum copiis affluentem, necnõ ad vſum vitæ affatim omnia ſuppeditãtem. Fecimus hoc autem eà de cauſa, quo pius Serenitatis noſtræ ſcopus, & Sanctitatis veſtræ Synodus expeditiori curſu ad propoſitam ſibi metam pertingat. Quapropter & Neſtorii quoque, & Cyrilli, & Memnonis itidem exauctorationem à Sanctitate veſtra nobis inſinuatam calculo noſtro approbauimus.

Cæſar confirmat Cyrilli Alexandrini & Mẽnonis Epheſini exauctorationẽ, ſed male informatus.

2. Ad reliqua vero acta veſtra quod ſpectat, comperimus, eam vos fidem Chriſtianæque religionis integritatem cuſtodiuiſſe, quam à maioribus ſuſcepimus, quam etiam ſanctiſſima Synodus ſub ſacram Conſtantini mortem coacta confirmauit. Quamobrem vnuſquilibet ſanctæ veſtræ congregationis operam dabit, vt omni controuerſia ſoluta, omnibuſque offenſionibus ſanatis, cum pace & cõcordia domum reuertatur.

3. Vt autem Sanctitas veſtra agnoſcat, ſe non modo per noſtræ pietatis literas ad concordiam communemque pij dogmatis pacem conſenſionemque incitari, etiam Acacii Beroenſium Antiſtitis epiſtolam, qua idem vir ille inculcat ſuadetque ſedulo, ad vos miſimus. Hic enim cum propter extremæ ſenectutis imbecillitatem ſanctiſſimo veſtro Concilio adeſſe non poſſet, ea per literas expoſuit, quæ & ſuæ pietati conueniebant, & Orthodoxæ Religioni non parum quoque prodeſſe poſſe intelligebat: verum cuiuſmodi iſthæc ſint, id Epiſtolæ illius ſeries declarabit.

4. Sciat etiam Sanctitas veſtra, nos magnificentiſſimum præclariſſimumque Ioannem Comitem Sacrenſem ea de cauſa hinc iſtuc amandaſſe, vt ſimulatque veſtræ Sanctitatis circa fidem ſcopum cognouerit, ea mox fieri curet, quæ ad rem fore cenſebit quam maxime accommoda.

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

SACRA

De reuiſione Actorum Synodalium, vt reſciſſis omnibus, quæ antea per Concilii Patres acta fuerant, fidei & controuerſiarum quæſtio reſumpta, de integro legitime diſcutiatur.

Anno Chriſti 431.

IMperatores Cæſares, Theodoſius & Valentinianus, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auguſti, ſacræ Synodo Epheſinæ.

1. Magnificentiſſimi * Candidiani deuotorum Domeſticorum Comitis relatu, pietas noſtra accepit, quædam in Epheſiorum metropoli per tumultum potius, quam decenti ordine tranſacta fuiſſe. Nam neque omnes, vt decretum erat, ſanctiſſimi Epiſcopi conuenerunt (cum tamen magnæ Antiochiæ ciuitatis Epiſcopus cum ſuis Metropolitanis iamiam aduentaret) neque omnes, qui ibidem aderant, in conſultationem adhibiti ſunt, neque qui adhibiti ſunt, inter ſe conſenſerunt, neque de fide, vt par erat, inquiſierunt, neque Sacris noſtris, quas ſubinde miſimus, paruerunt: ſed id potius egerunt, vnde manifeſtum euadebat, alios aliis vehementer eſſe offenſos. Etenim dum quiſque, quod ſibi probatur, quocumque modo tueri, mordicuſque obtinere nititur, fit vt conceptum odium aliquo prætextu difficulter celetur. Deniq; quæ illic geſta ſunt, malo ſtudio acta eſſe quis non videat? a Quamobrem noſtra Maieſtas ea pro ratis ac legitimis habere non poteſt: immo vero omnia, quæ citra ordinem hactenus acta ſunt, pro irritis ac omnino nullis habenda eſſe decernit.

* hic Neſtorianus fuit.

a Imperator Concilii acta reſcindit, & ſimul ſuperius Decretum abrogat.

2. Primum

2. Primum proinde iuxta *a* Decreti noſtri rationem, quæ ad religionem & pietatem faciunt, diligenter examinentur ac diſcutiantur. Poſt diligentem autem diſcuſſionem id ſeruandum proponatur & promulgetur, quod communi totius Synodi conſenſu receptum approbatumque fuerit. Neque enim pietas noſtra præiudicia de induſtria præſumpta in poſterum feret: quin immo hactenus præſumpta vſque adeo ægre tulit, & fert, vt donec pietatis dogmata ab vniuerſa Synodo accurate fuerint examinata, eaque de cauſa quiſpiam ex illuſtri hoc noſtro Palatio vna cum Candidiano Comite præclariſſimo deſtinetur, qui noſtro iuſſu & auctoritate, quæ hactenus acta ſunt, cognoſcat: quippe quæ legitimo ordini diſſentanea ſunt, prohibeat, neminem omnium Epiſcoporum, qui iſtic conuenerunt, ab Epheſiorum ciuitate abſcedere, vel ad Maieſtatis noſtræ exercitum venire, vel domum quoque reuerti, vllatenus ſit paſſura. Sed neque vlli omnino quoque quacumq; ſpe ducto iſthæc tentare licebit.

a Edicti de conuocatione Concilii.

3. Hæ itaque literæ noſtræ ſufficiant ad denunciandum, & perſuadendum pietati veſtræ, ne quid, præter noſtram iuſſionem, iam ante perpetratis in poſterum adiiciat. Quin & hoc quoque Sanctimoniam veſtram non lateat: nempe nos illuſtriſſimis prouinciarum Præfectis ſcripſiſſe, ne vllum prorſus in patriam, vel ciuitatem ſuam noſtro iniuſſu redire permittant. Oportet enim omnia iuxta Dei beneplacitum, omni contentione ſecluſa veritatis ſtudio adhibito excuti, ac tum demum à noſtra pietate confirmationem expectare: quandoquidem Maieſtas noſtra non pro homine quopiam, aut etiam pro ſanctiſſimo piiſſimoque Neſtorio ſolicita eſt, ſed ipſius veritatis & religionis cura ſauciatur. Datum XIII. Kalend. Iulias, Flauii Antiochi alteriuſque deſignandi Conſulatu.

VALENTINIANI III. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 433.

DECRETVM

In cauſa Sixti III. Papæ & Baſſi exconſulis.

Cap. I.

VAlentiniano & Anatolio vv. cc. Conſulibus: Creſcentius quidam timens Deum, quæ ex nobilitate compoſuerat per annos vitæ ſuæ, omnes facultates ſuas Eccleſiæ reliquit, in integro fecit Eccleſiam heredemque inſtituit. In qua diuiſit prædium in partes Siciliæ, quod nominatur Argianum, quod præſtat ſolidos ſeptingentos. Huic prædio proxime non longe erat prædium Mariniani. Veniens autem in vrbem Romam Octauius ſeruus Mariniani, intimauit ei, & laudauit prædium Eccleſiæ. Tunc Marinianus pergit ad Epiſcopum vrbis Romæ Sixtum, & cœpit rogans poſtulare ab eo fundum ſupradictum Eccleſiæ. Reſpondens Sixtus Epiſcopus vrbis Romæ, dixit: Nihil ex meis redditibus creuit Eccleſiæ. Vnde, Chariſſime fili, pauperum ſenecta ſubleuari deſiderat, nec veni Eccleſiã ſubuertere. Hoc audito, Marinianus habuit in ſemetipſum, & diſceſſit ab eo.

Cap. II.

EPiphanius igitur ingenuus ex nobilibus parentibus procreatus, & facultatibus. Hic nutritus fuerat quaſi in domo Baſſi Exconſulis. Litigies ergo inter ſeruum Baſſi & Epiphaniũ naſcitur euentu. Hic venit ad Sixtum Epiſcopum, & cœpit rogare eum, vt ingenuitas eius ſeruaretur per Eccleſiam. Veniens autem Sixtus Epiſcopus vrbis Romæ ad Baſſum, cœpit rogare eum de ingenuitatis munimento. Tum iratus autem Baſſus, reſpondit ad Sixtum Epiſcopum: Nemo enim iudicabit dominum in conſilio ſerui. Nam & miſit, & vniuerſa prædia eius occupauit.

Cap. III.

EXiens autem & Sixtus Epiſcopus, venit ad Valentinianum Auguſtum, & cœpit rogare eum de ingenuitate Epiphanii, tantum vt Chirographo Auguſti munitus per Eccleſiam vindicaretur. Et cœpit ſtudioſe, ſicut decet Eccleſiam ſemper, ſubleuare grauatos. Iratus autem Marinianus, de his quæ ſupradicta ſunt, venit ad Baſſum, dicens, quaſi de malitia Sixti Epiſcopi, & quod Petrum audierat ſeruum Epiſcopi Sixti, eo quod conſecratam Chryſogontem ſtupraſſet.

Cap. IV.

COnſilio inito cœperunt ambo accuſare eum apud Auguſtum Valentinianum, ita vt accenderetur Auguſtus vel * mater eius furore, & ſuſpenderunt ſe ab inuicem à communione. Sixtus autem Epiſcopus vrbis Romæ, ſciens omnia, quæ de eo ad Auguſtum intimabantur, & quia à communione multus populus Romanus ſe *b* irrigerat, venit in Baſilica B. Petri Apoſtoli, & fecit quaſi ſupraſcriptum verbum, & per Leonem Diaconum populo enarrabat, dicens: Si delicta mea contra me ſunt ſemper, probatio quare non fit? Et cœpit omnis plebs vrbana clamare, vt dicta eius Auguſtus & Clerus vrbis Romæ probarent examine.

* Eudotia Auguſta.

b al. erigerat.

Cap.

CAP. V.

AVdito hoc, Auguſtus Valentinianus dixit: Pia petitio. Et iuſſit fieri ſecundum dicta, & rogauit vniuerſum Senatum vrbis Romæ. Et Sixtus Epiſcopus rogauit Presbyteros vrbis Romæ, vel Clerum, nam & monaſteria ſeruorum Dei. Et ſederunt in vno conflictu in baſilica Heleniana, quod dicitur Seſſorium: & cœpit ſtudioſe clamans dicere ad Auguſtum; Intrent, qui ſeparauerunt filium à matre Eccleſia, & corroborent vniuerſa velamina cordis mei. Auguſtus autem Valentinianus tacebat. Reſpondit Leo Diaconus, & dixit: Iuſta petitio non abſcondatur. Erant enim ibi Patritii & Conſules iſti: Paterius Exconſul, Anatolius Exconſul, ipſe Baſſus Exconſul, & Marinianus Patricius, Albinus Patricius, Sigisbuldus Patricius, & Honoratus Patritius, & Præfectus Vrbis Euthymius, Expræfectus Vrbis Valerius Patricius, Claudius Patricius, Fonteius Expræfectus. Et Aduocati iſti, Quirus, Deuterius, Alexander, Heliocarus. Presbyteri autē Vrbis Romæ omnes XLVIII. Diacones quinque. Introiuit enim Epiphanius Presbyter, & dixit cum lachrymis: Fiat probatio, vt Eccleſia non maculetur. Reſpondit Maximus Exconſul, & dixit: Non licet enim aduerſus Pontificem dare ſententiam. Reſpondit Sixtus, & dixit: Quoniam in meo arbitrio eſt iudicare, a & in iudicare tamen meo non abſcondatur veritas. Reſpondit Auguſtus Valentinianus, & dixit ad Baſſum: Confitere publice vniuerſas intimationes tuas, quoniā ſi non probaueris, erit obnoxius Eccleſiæ & Pontifici. Nam & damnatio tibi commanet. Et iterum Auguſtus dixit ad Maximum: Parens Maxime, iuſta fuit poſtulatio tua. Leuauit ſe Auguſtus, & dedit in arbitrio b Sixti Epiſcopi, iudicare iudicium ſuum. Et diſceſſerunt cum Auguſto omnes. Et erat ſicut in priſtinum munita Eccleſia, ita vt cum gaudio & ioco diſcederet Valentinianus Auguſtus à Sixto Epiſcopo, inſultans Mariniano & Baſſo.

a al. & non iudicari, tamen non abſc. b Imp. auditis allegationibus Baſſi contra Papam, & ipſius Papæ defenſionalibus, litis arbitriū commiſit vrbis Romæ Presbyteris à quib. Baſſus & Marinianus excommunicati ſunt, ceu calumniatores.

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

DECRETVM

De condemnatione Neſtorii.

Anno Chriſti 436.

Cæteræ Decreta & Edicta contra Neſtorianos habes in Actis. Conc. Epheſini tom. 5. cap. 13. & ſeqq. integriora ſane quam in Cod. Theodoſiano vel Iuſtiniano, & multo plura.

ISIDORO Prætorii Præfecto Conſulique. Etſi noſtrum erga Rempublicam ſtudium conſpicuum ſit, haud minoris tamen nobis eſt curæ, vt ſacroſancta quoque religio recte conſtituatur. Si enim hanc rite curauerimus, fore ſperamus, vt & publicis quoque rebus hac ratione probe conſulamus. Quare cum Neſtorius, Catholicæ quondam Eccleſiæ Sacerdos, nunc vero fidei proditor, tantorū ſcelerum mole oppreſſus teneatur, operæpretium eſt vt Serenitatis noſtræ ſententiæ ſubiiciatur, calamitateque moribus illius digna opprimatur, vt qui Venerandis Eccleſiæ legibus abiectis, traditionibuſque contemptis, nefandæ hæreſeos auctor extiterit: quique, dum illorum, quos proditioni ſuæ ſocios ſibi adiunxit, fidem corrupit, alienæ corruptionis crimen ſuo ipſius capiti acciuit. Tua proinde celebris auctoritas, Curiæ huius poteſtate nixa, tum propria quoque auctoritate & viribus freta, prædictum Neſtorium ob admiſſam à ſe impietatem, in perpetuum exilium Petras abire compellat: omniaque illius bona Eccleſiæ Conſtantinopolis Fiſco addicat, quo auguſti loci illius opes, cuius ille ſacra myſteria nuper prodidit, auctiores euadant. Hac enim ratione futurum eſt, vt & religio ſanctiſſimæ fidei intacta in mentibus hominum perſeueret, & Regni noſtri felicitas religione munita, quotidie magis magiſque floreat.

ATILÆ HVNI IMPERATORIS

RECESSVS

Comitiorum Iſenacenſium de Imperio Occidentali conſtituendo.

Nicolaus Olahus Archiepiſcopus Strigonienſis in Athila, cap. XI.

Anno Chriſti 444.

ATHILA Remenſibus expugnatis, peruagata Gallia, ac Flandria direpta depopulataque, in Thuringiam proficiſcitur. Hic volens declarare, ſe vniuerſæ Galliæ totiusque Occidentis eſſe victorem, ſolennem (vt vocant) Curiam in Iſinaca vrbe ſe celebraturum indixit. Pleriq; vicinorum Regum ac populorum, partim metu, partim quod eum eiuſque apparatum videre optabant, eo confluxere. Quos Athila magnis oneratos donis, liberos remittit. Erant plerique populi, circa litora maris Britannici & Balthici ſiue Germanici, degentes, quibus non adhuc magnæ erat formidini Athilæ potentia. Igitur vt ii quoque eius arma ſentirent, decreuit vt aliquot Duces cum exercitu Normannos, Caletes, Morinos, Tungros, Phriſos, Cimbros, & Pruthenos inuadant, omniaque (ni eius Imperio pareant) ferro igneque vaſtent.

ATILÆ

Digitized by Google

ATHILÆ HVNI IMPERATORIS

ORDINATIO

DE VEREDARIIS.

Nicolaus Olahus in Athila cap. XII.

Anno Chriſti 447.

ATHILA, vt rerum, quæ in omnibus orbis regionibus agerentur, eſſet conſcius, quatuor veredariorum conſtituit ſtationes: primam in Colonia Agrippina, alteram in Iadera ciuitate Dalmatiæ, tertiam in Lithuania, quartam in Scythia ad fluuium Tanaim. Ex his locis ſingula totius fere orbis acta, permutatos in locis ſuis nuncios, * Sicambriam ad eũ deferebantur. Contra ipſe quoque illorum quoslibet voluntatis ſuæ certiores faciebat.

* Budam, Germanis Etzelburg ab Atila, nunc Offen.

THEODOSII II. IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM

*De confirmatione Epheſinæ ſecundæ * Synodi, & libris Hæreticorum cremandis.*

Anno Chriſti 449.
* quam Eutychianorũ artibus circumuentus cõuocauit & cõfirmauit.

OLIM quidem prius Neſtorius, qui fuit Conſtantinopolitanus Epiſcopus, noua & peſtifera, præter illa quæ tradita ſunt, tentans inducere dogmatum Chriſtianorum puræ & Orthodoxæ fidei contraria, à ſancta Synodo eſt eiectus, quæ Epheſũ ex vniuerſo orbe Principali ſanctione cõuenit. Quæ ſancta Synodus pariter confirmauit etiam Catholicã fidem ab Epiſcopis, qui Nicææ congregati ſunt, traditam. Et nos confirmantes quæ ſalubriter inſtituta ſunt ab eodem ſancto Concilio, quod Epheſi congregatum eſt, generalem promulgamus legem, quæ tam prędictum Neſtorium, quam eos qui ſimilia ſapiunt, damnat: præcipientes ne Chriſtiano ſaltem nomine cenſerentur, ſed vt Simoniani potius vocarentur, quoniam blaſphemiam Simonis dilexerunt. Definiuimus enim cæteris eos debere vltionibus ſubiacere, quas continet præfata præceptio.

2. Quoniam vero præſenti tempore, dum poſt illa iampridem quietæ eſſent Eccleſiæ, Flauianus Conſtantinopolitanus Archiepiſcopus, & a Euſebius alter Epiſcopus, pernicioſas ſeditiones ſequẽdo, Neſtorii b ſchiſmata Eccleſiis iniecerũt: præcepimus rurſum in eiuſdem ciuitatis Epheſiæ ſanctiſſimam Eccleſiam vtique denuo conuenire Concilium, vt cum omni ſubtilitate vera fide firmata, à ſanctis Eccleſiis iniecta per eos hæreſis auferretur. Hæc ipſa igitur ſancta Synodus definiuit, obtinere quidem fidem, quæ Nicææ à trecentis decem & octo Patribus tradita eſt: excludi vero ab Epiſcopatu non ſolum Flauianum & Euſebium, ſed & Domnum qui fuit Antiochenus Epiſcopus, & c Theodoretum, & alios quoſdam, qui eadem præfatæ hæreſeos cæcitate participant, & ob hoc Sacerdotalibus indigni ſunt ſedibus. Et nos igitur eiuſdem ſanctæ Synodi decreta laudamus atque firmamus, hanc orthodoxam fidem putantes atque nominantes, quæ à trecentis decem & octo Patribus expoſita eſt, & firmata in ſanctis Conciliis, quæ Epheſi congregata ſunt.

a Epiſcopus Dorylei.
b ſectiones.
c Epiſcopũ Cyri.

3. Vt vero & in reliquum tempus perfectiſſima fiat totius ſolutio quæſtionis, iubemus, vt in omni orbe terrarum huic ipſi fidei, quæ in Nicæa prolata eſt, vndique Epiſcopi vniuerſi ſubſcribãt per Metropolitanos ſingulorum locorũ, & hoc ipſum nobis per proprias eorum litteras intimetur. Omnino autem nullus, qui Neſtorii, & Flauiani, & eorum qui eiusdem ſententia detinentur, vllo modo Epiſcopus ordinetur: ſed & ſi quis iam maligno præuentu eſt ordinatus, aut ſi quis de cætero per concurſum fuerit ſimulationemque prouectus: hic Orthodoxorum proiiciatur decreto Pontificum. Et nec vſque ad verbum eidem ſanctæ fidei vel adiiciatur aliquid, vel demarur. Sed nec habeat aliquis, vel legat, aut tranſcribat, proferatve Neſtorium, vel terniones eius, aut codices noxios, & maxime quos contra ſolas Porphyrius edidit Chriſtianas litteras, neque Theodoreti ſcripta: ſed quicumque huiuſmodi codices habet, publice illos proferat, & cunctis videntibus igni tradantur.

4. Et eos, qui hanc religionem colunt, vel doctores eorum nullus neque in ciuitate, neque in agro, neque in ſuburbio ſuſcipiat, neque eos ſecum patiatur habere conſeſſum: alioquin rebus eius publicatis, ipſe perpetuo exilio relegabitur, quiſquis hoc egerit, vel qualislibet extiterit, vel quiſquis codices habuerit interdictam fidem Neſtorii ac Theodoreti continentes, vt interpretationes eorum, qui vocantur *Sermones allocutorii*, ſiue *Traditiones*, iisdem tormentis ſubiaceat: vel ſi ea, quæ ſunt ab illis compoſita, alterius nominis fuerint prænotata.

VALEN-

Digitized by Google

VALENTINIANI III. IMPERATORIS AVGVSTI

SACRA

Anno Chriſti 449.

Vt liceat Romano Pontifici auctoritate Imperatoris in partibus Italiæ Concilium celebrare, & de auctoritate ipſius Pontificis in fide & ſacerdotibus iudicandis.

DOMINO Theodoſio, glorioſiſſimo Victori & Triumphatori, perpetuo Imperatori & Patri, Valentinianus glorioſus Victor ac Triumphator ſemper Auguſtus & filius.

1. Cum adueniſſem in vrbem Romam ad Diuinitatem placandam, ſequenti die ad baſilicam Apoſtoli Petri proceſſi; & illic poſt venerabilem noctem diei Apoſtoli, & à Romano Epiſcopo & aliis cum eo ex diuerſis Prouinciis congregatis, rogatus ſum ſcribere veſtræ Manſuetudini de fide, quę, cum ſit conſeruatrix omnium fidelium animarum, dicitur perturbata, quam nos à noſtris maioribus traditam debemus cum omni competenti deuotione defendere, & dignitatem propriæ venerationis B. Apoſtolo Petro intemeratam & in noſtris temporibus conſeruare: quatenus beatiſſimus Romanæ ciuitatis Epiſcopus, cui principatum Sacerdotii ſuper omnes antiquitas contulit, locum habeat ac facultatem de fide & Sacerdotibus iudicare, Domine ſanctiſſime Pater & venerabilis Imperator. Hac enim gratia ſecundum ſolennitatem Conciliorum & *a* Conſtantinopolitanus Epiſcopus eum per libellos appellauit, propter contentionem, quæ orta eſt de fide.

a Flauianus Archiepiſcopus & Patriarcha Conſtant.

2. Huic itaque poſtulanti & coniuranti ſalutem noſtram communem, annuere non negaui, quatenus ad tuam Manſuetudinem meam petitionem ingererem, vt prædictus Sacerdos congregatis ex omni orbe etiam reliquis Sacerdotibus, intra Italiam, omni præiudicio ſubmoto, à principio omnē cauſam, quæ vertitur, ſolicita probatione cognoſcens, ſententiam ferat, quam fides & ratio *b* veræ diuinitatis expoſtulat. Non debet enim noſtris temporibus contra religionem turbarum petulantia pręvalere, dum incommota fides hactenus fuerit conſeruata. Ad perfectiorem vero agnitionem veſtræ dignitatis direximus etiā Geſta, per quæ & deſideria & exclamationes omniū pietas veſtra cognoſcat.

b. al. veſtræ dignitatis.

THEODOSII II. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 449.

De confirmatione Epheſinæ Synodi ſecundæ.

DOmino meo Valentiniano Auguſto Theodoſius. Et Romam perueniſſe tuam Manſuetudinem, & petitionem oblatam à ſene *c* reuerendiſſimo Patriarcha, in ipſo principio litterarum, ex tua Maieſtate ſignificatum eſt. Et de tua quidem incolumi in Romanam vrbem reuerſione gratias competentes diuinæ Maieſtati reddimus, Domine ſanctiſſime fili & venerabilis Imperator.

c Leone Archiepiſcopo & Patriarcha Romano.

2. De his autem, quæ dixit memoratus reuerendiſſimus vir, indicatum eſt ad eundem latius atque plenius, ſicut arbitrati ſumus, & cognouit nos in nulla parte à paterna religione & maiorum traditione reſiliſſe. Nihil aliud volumus, quam ſacramenta paterna per ſucceſſionem nobis tradita inuiolabiliter cuſtodire. Propter hanc igitur cauſam, quoniam quoſdam cognouimus ſanctiſſimas Eccleſias nocibili nouitate turbare, Synodum decreuimus Epheſi fieri. In præſentia quippe reuerendiſſimorum Epiſcoporum cum multa libertate & integra veritate, & indigni ſacerdotio amoti ſunt: & qui iudicati ſunt eſſe digni, ſuſcepti ſunt. Nihil igitur ab his contra regulam fidei aut iuſtitiæ factum eſſe cognoſcimus. Omnis igitur contentio ſacro iudicio examinata eſt. Flauianus autem, qui reus inuentus eſt læſibilis nouitatis, debitum excepit: & hoc remoto, omnis pax & omnis concordia regnat in Eccleſiis, & nihil aliud quam veritas viget.

MAR-

Digitized by Google

MARCIANI IMPERATORIS AVGVSTI

SACRA

De Electione Imperiali, & celebratione Concilii uniuerſalis.

Anno Chriſti 450.

VIctor MARCIANVS, glorioſus Triumphator ſemper Auguſtus, Leoni reuerendiſſimo Archiepiſcopo glorioſæ ciuitatis Romæ. Ad hoc maximum Imperium venimus Dei prouidentia, & electione Senatus excellẽtiſſimi, cunctæq; militiæ. Vnde pro reuerenda & Catholica religione Chriſtianæ fidei, cuius auxiliis virtutem noſtræ potentiæ confidimus gubernari, tuam Sanctitatem principatum in Epiſcopatu diuinæ fidei poſſidentem, ſacris litteris in principio iuſtum credimus alloquendum, inuitantes atque rogantes, vt pro firmitate & ſtatu noſtri Imperii, æternã Diuinitatem tua ſanctitas deprecetur, vt & tale propoſitum atque deſiderium habeamus, quatenus omni impio errore ſublato per celebrãdam Synodum [*te auctore], maxima pax circa omnes Epiſcopos fidei Catholicæ fiat, ab omni ſcelere pura & intemerata conſiſtens. Actum Conſtantinopoli, Conſulatu Domini VALENTINIANI perpetui Auguſti.

*hæc verba eſſe addititia paret ex ſeq. Reſcripto Non enim Papa, ſed Imperatore auctore Synodus celebrata, vt teſtantur Edicta ipſi Synodo præfixa, quibus ſinguli in orbe terrarum Epiſcopi ad Synodum venire Imperiali auctoritate iubentur.

MARCIANI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Ad Archiepiſcopum Romæ Leonem, quo vocat eum ad Synodum.

Anno 450.

VIctor Marcianus, glorioſus Triumphator ſemper Auguſtus, Leoni reuerendiſſimo Epiſcopo Eccleſiæ glorioſiſſimæ ciuitatis Romæ. De ſtudio & oratione noſtra, ſanctitas tua non dubitat: quoniam veram Chriſtianorum religionem & Apoſtolicam fidem firmiter volumus permanere, & ab omni populo pia mente ſeruari. Deniq; ſolicitudinem noſtræ potentiæ, ex recta religione & propiciatione Saluatoris noſtri conſiſtere non ambigimus. Quapropter reuerendiſſimos viros, quos ad noſtram pietatem Sanctitas tua direxit, libenter & (ſicut decebat) animo grato ſuſcepimus. Supereſt, vt ſi placuerit tuæ Beatitudini in has partes aduenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur. noſtris vtriq; deſideriis tua Sãctitas ſatisfaciet, & ſacræ religioni, quæ vtilia ſũt, decernet. Si vero hoc oneroſum eſt, vt tu ad has partes aduenias, hoc ipſum nobis ꝓpriis litteris tua ſanctitas manifeſtet, quatenus in omnem Orientem & in ipſam Thraciam & Illyricũ ſacræ noſtræ litteræ dirigantur, vt ad quendam diffinitum locum, vbi a nobis placuerit, omnes ſanctiſſimi Epiſcopi debeant conuenire, & quæ Chriſtianorum religioni atque Catholicæ fidei proſint, ſicut Sanctitas tua ſecundum Eccleſiaſticas regulas diffiniuerit, ſua diſpoſitione declarent.

a ita leg. in Volum. Cõcil. quod Baron. mutauit in, vobis ad falſam ſuam ſuppoſitionem aſtruendam ſc. de ſuperioritate Pontificis, quũ præſci illi Impp. Papam nõ multitudinis numero, ſed ſingulari, vtpote ſubditũ, alloqui cõſueuerint.

ATILÆ HVNI IMPERATORIS

RECESSVS

COMITIORVM SICAMBRIENSIVM

De Romano Imperio conquirendo.

Nicolaus Olahus in Atila cap. XIII.

Anno Chriſti 450.

ATbila, conuocatis Regibus ac populis, qui per id tempus Imperio ſuo obſequebantur huiuſmodi verbis diſſeruit.

Quando virtutem veſtram, animi ad res bellicas alacritatem, Duces optimi militesque ſtrenui, mecum ipſe conſidero: ſimulque, quot populos, nationes, prouincias, regna virtute veſtra, viribus, ſocietate fretus, meo Imperio ſubiecerim: quantum denique victoriæ vbique terrarum pepererim: non videtur eſſe operæprecium, me vos multis ad ea, ad quæ veſtrapte natura, conſilio ac virtute ducimini, aut hortari, aut excitare. Quãdoquidem ad omnia ſtrenua ac militaria facinora, quæ fortes docent viros, intrepide ſubeunda, quam propenſi ab initio fueritis, reipſa compertum habeo. Enitendum modo eſt ac ſummis contendendũ viribus, vt rei bene gerendæ occaſionem, quæ rerum omniũ apud mortales prima habetur, dũ occurrerit, haud grauatim capeſſamus. Quã ſi amplexabimur, Socii optimi, res omnis demum in promptu nobis erit. Si contra neglexerimus, quid non laboris, curæ ac ſolicitudinis ante nobis ſubeundum erit, quam ea ſe nobis rurſus offerat? Romanorum vires, Imperiumque magnum, amplum, magnificum & memorabile fuerit, vniuerſum complectens terrarum orbem, iampridem vobis ſatis eſt perſpectum. Id quo latius, illuſtrius & excellentius antea fuerat, eo maiori nunc obnoxium eſt præcipitio, ruinæ, periculo. Si enim diligentius conditionem illorum conſideraueritis, quid non detrimenti atque generis malorum, ſiue fato noſtra hac tempeſta-

te paſſi ſunt, ſiue viribus eorum iam conſeneſcentibus ac debilitatis. Vandali, Viſigotthi, Britanni, Germani, Romanorum Imperium ſua ex libidine inuadentes, ſunt nobis documento, quam ſint illorum vires nunc tenues, attritæ, exhauſtæ. Africam, Iberiam, Galliæ non minimam partem, quæ omnia Romano parebant Imperio, nunc hoſtis habet. Pannonia, Myſia, Thracia, Macedonia, Illyris, ac aliæ Orientis regiones, virtute, Milites, veſtra Romanis ademptæ, noſtro parent Imperio. Quid igitur iam aliud reſtat, quam vt Italiam, omnium regionum, quas dixi, Principem, inuadentes, noſtræ ſubiiciamus ditioni? quod in occaſionem diuinitus vobis datam, Milites, è manſbus ignaue turpiterq; emittere malueritis, factu erit vobis haud difficile. Nam quæ oppida, vrbes, qui denique populi, quæ regna, arma veſtra non timuerunt, ſenſerunt, experta ſunt? Quid vmquam viſum eſt, Milites fortiſſimi, vobis tam difficile, quod veſtra virtus, fortitudo, in rebus omnibus conſtantia, non facile reddiderit? Quod ſi in regnis ac prouinciis, quas memoraui, ſuo Imperio antea parentibus reſiſtere veſtris Romani armis, virtuti ac potentiæ haud quaquam potuerunt: quid nunc contra vos viribus integros, temporis quiete corroboratos, multorum ſociorum acceſſione auctos, Romanum Imperium iam fractum poſſe cenſebitis? Pugna Catalaunica (ne noſtram etiam cladem, dum mala commemoro aliena, ſilentio prætereeam) licet aliquam ſociorum & commilitonum noſtrorum ſtragem, * Eccij olim virtute intulerit: ſi tamen hoſtium cæſorum numerum noſtris amiſſis contuleritis, ludum iocumque, quæ paſſi ſumus, præ his iudicabitis. Nec hanc etiam pugnæ præteritæ, ſi quam accepiſtis, calamitatem, ignauiæ atque ſocordiæ veſtræ expenſam ferre debeo. Quotus enim quiſque veſtrum fuit, cuius manus ſanguine hoſtium non maduerit, vitamque hoſtis non eripuerit? Verum quicquid nobis illatum fuit malorum, id euenit Martis vario euentu ac Fortunæ: quæ viros fortes & ignauos, ſine diſcrimine, detrimento plerumque afficere ſolet. Nunc igitur, Socii & milites ſtrenui, tempus eſt, vt hanc quoque olim acceptam cladem noua virtute vindicemus. Quod fiet proculdubio, ni ignauia, torpore, occaſioni præſenti deeſſe, quam eam proſequi, malueritis. Animus meus, earum, quæ ſequuturæ ſunt, rerum vates, mihi præſagit, Italiam breui non magno labore noſtram futuram. Qua in poteſtatem noſtram redacta, quid reſidui in Europa erit, quod non facile iugum veſtrum admittere cogatur? Agite igitur, Socii optimi, vt alia in hunc diem omnia, ita hanc quoque expeditionem Italicam alacri capeſſite animo. Non deſitis fortunæ, opibus & dignitati veſtræ. Quæ vſui ſunt bello, nunc parate. Mecum vna proſequimini fortunam. Equidem non labore, non periculo, non aliis, quæ in bello accidere ſolent, rebus incommodis, à veſtris opibus augendis, ab amicitia ſocietateque colenda, ſalute veſtra tuenda auocabor. Omnia vobiſcum vna ſubire, imo ante vos experiri volo: me modo, Fortunam atq; Occaſionem, quæ ſolæ res in bello primæ habentur, ſequamini. Faciam, Diis volentibus, vt Italiæ non minima pars veſtro ante pareat Imperio, quam Romanorum vires vobis occurrant.

* Aetii, Germanis Herr Eck.

Hac propoſitione Athilæ, Principum ac Militum animi concitati ita fuere, vt magna acclamatum ſit lætitia, ſe non modo ad Italiam cum eo profecturos, ſed in omnem orbis partem, quam Athila iubeat, illius ſigna intrepide ſequuturos, iuſſaque facturos. Coactus erat Conuentus Scytharum, Gotthorum, Sarmatarum, Gelonorum, Neurorum, Erulorum, Turcibingorum, Quadorum, Rugorum, Baſtarnarum, Marcomanorum, Burgundionum, Thuringorum, Bructerorum, Saxonum, & Francorum Orientalium.

Edictorum Atilæ hæc erat ſolemnis ſubſcriptio:

Atila Mundizici filius, & magni Nembrothi nepos, Engadiæ natus, diuina benignitate Rex Vnnorum, Medorum, Gothorum & Danorum, metus orbis, Deique flagellum, hoc fieri mandat.

VALEN-

VALENTINIANI III. ET MARCIANI IMPP. AVGVSTORVM

* Anno Chriſti 452.

EDICTVM

De prohibitis diſputationibus à Chriſtianis

IMPERATORES Cæſares, FLAVIVS VALENTINIANVS, Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Alamanicus inclytus, Sarmaticus inclytus, Tribunitiæ poteſtatis vicies ſepties: & FLAVIVS MARCIANVS, Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Sarmaticus inclytus, Alamanicus inclytus, Francus inclytus, Tribunitiæ poteſtatis vicies ſepties, Imperator ter, Conſul ſemel: Ciuibus noſtris Conſtantinopolitanis.

1. Tandem aliquando, quod ſummis votis atque ſtudiis optabamus, euenit. Remota eſt de orthodoxa Chriſtianorum lege contentio, tandem remedia culpabilis erroris inuenta ſunt & diſcors populorum ſententia in vnum conſenſum concordiamque conuenit. E diuerſis enim prouinciis religioſiſſimi Sacerdotes Chalcedonam venerunt iuxta noſtra præcepta, & quid obſeruari in religione debeat, perſpicua definitione docuerunt. Ceſſet igitur iam profana contentio. Nam vere impius atque ſacrilegus eſt, qui poſt tot Sacerdotum ſententiam, opinioni ſuæ aliquid tractandum relinquit. Extremę quippe dementiæ eſt, in medio & perſpicuo die commentitium lumen inquirere. Quiſquis enim poſt veritatem repertam, aliquid vlterius diſcutit, mendacium quærit. *Nemo itaque vel clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Chriſtiana publice turbis adunatis & audientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata ac recte diſpoſita, reuoluere & publice diſputare contendit, cum ea, quæ nunc de Chriſtiana fide ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiones & ſtatuta ſanctorum patrum trecentorum decem & octo, & centum quinquaginta, definita eſſe noſcuntur.

* hinc ſumta eſt L. 4. C. de ſum. Trin. & fid. Cath.

2. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit, quia nō ſolum contra fidem bene compoſitam veniunt, ſed etiam Iudæis & Paganis ex huiuſmodi certamine profanant veneranda myſteria. Igitur ſi Clericus erit, qui publice tractare de religione auſus fuerit, à conſortio Clericorum remouebitur: ſi vero Militia prędıtus ſit, cingulo ſpoliabitur. Cæteri autem huius criminis rei, de hac ſanctiſſima vrbe pellentur, pro vigore iudiciario etiam competētib' ſuppliciis ſubiugandi. Conſtat enim hinc hæreticæ inſaniæ exordia fomitemque præberi, dum publice quidam diſputant atque contendunt. Vniuerſi ergo, quæ à ſancta Synodo Chalcedonenſi ſtatuta ſunt, cuſtodire debebunt, nihil poſtea dubitantes. Hoc igitur noſtro commoniti Serenitatis Edicto, abſtinete à profanis vocibus, & vlterius deſinite de diuinis diſputare, quod nefas eſt. Quia non ſolum diuino iudicio peccatum hoc, prout credimus, punietur, verum etiam legum & iudicum auctoritate coercebitur. Datum Conſtantinopoli, VII. Kalendas Februarii, Sporatio viro clariſſimo, & qui fuerit nunciatus, Conſulibus.

MARCIANI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 452.

EDICTVM

De prohibitis diſputationibus de fide, & geſtorum Chalcedonenſis Synodi obſeruatione.

VEnerabilem Catholicæ Orthodoxorum fidei ſanctitatem, manifeſtam & indubitatam vniuerſis conſtituere cupiēs noſtra Serenitas, vt maior erga Diuinitatis obſequia hominibus religio traderetur, tātam atque talem Synodum ex omnib. pæne prouinciis, coadunatis Epiſcopis, in Chalcedonenſi ciuitate colligi iuſſit, atque ibi plurimis diebus tractatu habito, quod verum & infucatum Chriſtianæ fidei eſſet, inuenit. Votis etenim & orationibus plurimis exorauere Diuinitatem, quatenus ſancta & plena eos veritas non lateret. Secutique ſunt ſtatuta venerabilium Patrum, ea videlicet, quæ apud Nicæam trecentorum decem & octo ſanctorum Epiſcoporum ſunt ſententia definita, ſimiliter & quæ centum quinquaginta in hac ampliſſima coadunati vrbe conſtituerunt, atque ea quæ apud Epheſum pridem ſtatuta ſunt, cum beatiſſimæ recordationis Cœleſtinus Romanæ vrbis, & Cyrillus Alexandrinæ vrbis Epiſcopi inuenere veritatem. Quo tempore etiam Neſtorianus error excluſus eſt, eius auctore damnato. Quibus ita rite & venerabiliter apud Chalcedonam inquiſitis, Eutyches, qui plura affirmabat illicita, cum ſua aſſertione eiectus eſt, ne decipiendorum vlterius ei hominum præberetur facultas. Ordinatis itaque religioſe & fideliter, quæ venerandam Orthodoxorum fidem fundaſſe noſcuntur, ita vt nulla in poſterum dubitatio, vel illis qui calumniari Diuinitatem aſſolent, relinqueretur: ſacro noſtræ Serenitatis edicto venerandam Synodum confirmantes, admonuimus vniuerſos vt de religione diſputare deſinerent, quoniam vnus & alter

tanta ſecreta inuenire non poſſet, maxime cùm ſummo labore & ampliſſimis orationibus tot venerabiles Sacerdotes, niſi Deo (vt credendum eſt) auctore, ad indaginem veritatis nō potuerint peruenire.

2. Verum, ſicut manifeſta ratione cognouimus, non deſinunt quidam in eadem peruerſitate permanere, & publice de religione contendere populis coadunatis, & myſteria diuina, Iudæorum Paganorumque ſub obtutibus, publicare & profanare, quæ rectius *a* velanda ſunt, quam inquirenda. Oportuerat itaque in eadem pertinacia conſiſtentes, ſtatuta dudum animaduerſione compeſci, vt pœna corrigeret, quos reuerentia iuſſionum emendare non potuit. Verum in hoc ſequentes conſuetudinem noſtram, noſcentes præ omnibus, quod Diuinitas pietate lætetur, pœnam nocentium credidimus differendam, iterata hac ſancientes noſtræ clementiæ iuſſione, vt in futurum à prohibitis omnes abſtineant, nec conuenticula colligant ſuper religione certātes: quia in huiuſmodi peruerſitate & vanitate deſecti, & ſtatutas dudum ſuſcipient pœnas, & iudiciario motu, prout religioſis temporibus conuenit, punientur. Oportet enim Chalcedonenſem Synodum ſequi, in qua, omnibus diligenter quæſitis, ea definita ſunt, quæ pridem tres prædicti cœtus Apoſtolicam fidem ſecuti, omnibus obſeruanda tradiderunt ciuibus Conſtantinopolitanis. Datum III. Idus Martii, Conſtantinopoli, Sporatio Viro clariſſimo, & qui fuerit nunciatus, conſulibus.

a al. volenda. al. delenda.

Et eodem exemplo ſcriptum Palladio viro Illuſtri Prætori Orientis, Valentiniano Viro Illuſtri Illyrici, Tatiano Viro Illuſtri Præfecto Vrbis, Vincomalo viro Illuſtri Magiſtro Officiorum & Conſuli Deſignato.

MARCIANI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 451.

Vt nemo ad fidem cogi debeat.

Integram conſtitutionem habes inter Epiſtolas poſt cōcil. Chalced. ep. 2. Tom. 2. Concil. gē.

IMperator MARCIANVS Auguſtus, Archimandritis, Monachis & reliquis habitantibus in Helia, & circa eam. Noſtra tranquillitas Symbolum trecentorum decem & octo Patrum tempore iam præcedente ſecuta eſt, & in futuro: *Credo Dominum noſtrum Saluatorem Ieſum Chriſtum, ex Spiritu ſancto & Maria virgine Dei genetrice natum, atque profiteor.* Orthodoxam namque fidem, ſicut accepimus, ſeruare in perpetuum feſtinamus. Quemadmodum etiam S. Synodus nuper in Chalcedonenſium ciuitate celebrata, credens docet, Symbolumque confirmans, & conſona ſapiens ipſis Patribus Epheſoque Concilio, cuius Cœleſtinus & Cyrillus reuerendæ memoriæ Præſules fuerunt, errorem Neſtorii condemnantes. Igitur noſtra Clementia nulli penitus neceſſitatem præcepit imponi, quatenus aut ſubſcribat aut conſentiat, ſi noluerit. Non enim terrore aut violentia aliquos volumus ad viam trahere veritatis. Diuerſo autem vos ſuper ea, quæ dudum præſumpſiſtis, gladiis aliiſque crudelitatibus, inſuper & iniuriis & tormentis in mulieribus honeſtis & nobilibus perpetratis, etiam neceſſitatem plurimis non dubitaſtis inferre, vt conſentirent quidem peruerſis doctrinis, & cum clamoribus atque ſubſcriptionibus anathematizarent eandem ſanctam Synodum, & ſanctiſſimum Patriarcham Sedis Apoſtolicæ maximæ Romæ Leonem, & ſanctiſſimos Patres, pro quibus auſibus neceſſario reddituri eſtis omnium Deo & Domino rationem, in cuius iniuriam, ſi dici fas eſt, talia facere præſumpſiſtis, opprobrium & irriſio ſceleſtis Paganis & Hæreticis iuſtiſſime conſtituti, quib. etius exemplum confuſionis effecti, &c.

VALENTIANI III. ET MARCIANI IMPP. AVGG.

EDICTVM

Anno Chriſti 452.

De infirmanda Lege Theodoſii Imperatoris pro confirmatione Epheſinæ ſecundæ Synodi edita.

Plura harū Impp. Edicta contra Eutychianos, & pro Synodo Chalcedonenſi, habes in Actis ipſius Concilii, tom. 2. Concil. gener.

IMpp. Valentinianus & Marcianus Auguſti, Palladio Præfecto Prætorio Orientis. Gloria numquam glorioſa morte perimitur: nec pereunt, cum deficient, virtutes. Immo etiam obitu exiſtimatio augetur bonorum, quia omnis aduerſum mortuos euaneſcit inuidia. Inde tanto ſtudio ac præconiis maiorum facta laudantur: inde optimorum maxima cum veneratione memoria celebratur: inde magnorum animi virorum, exitus appetiuere vere glorioſos: quia compertum erat eos ſolummodo perpetue mori, quorum de vita ac morte taceretur. Id ita eſſe, etiam præſenti in tempore diuinum oſtendit humanumq; iudiciū. Cum n. falſa inuidia & improbe cōcinnata calumnia, religioſæ ac venerabilis recordationis Flauianus huius almæ vrbis Epiſcopatu fuiſſet expulſus (quamuis hoc fuit plenius retinet ſacerdotium, fidem, quam acceperat, conſeruare: is enim ſolus eſt, qui eſſe meretur Epiſcopus) tamen ita eius reliquias & expetiit hæc ſacratiſſima ciuitas, & recepit, vt beatior omni viuenti videretur: vt exitus ille, qui putabatur acerbus, optandus crederetur fuiſſe, quo illam mortalem immeritus eſt laudem: ſequutumque eſt illud, quod meritis eius Diuinitas præſtitit, vt venerabilis Synodus innumerabilium pene Sacerdotum Chalcedone conueniret: quæ dum fidem diligenter inquirit,

auctoritate beatiſſimi Leonis Epiſcopi æternæ vrbis Romæ,& religionis fundamenta conſtituit ſanctæ ciuitati,& Flauiano palmam mortis tribuit glorioſæ.

2. Ergo *quoniam venerabilis recordationis Flauianus, tanto ac tali decoratus eſt teſtimonio, vt Eutyches, qui contra ſenſerat, cum ſceleratis dictis ſuis ab omnibus vno ore damnaretur, aboleatur illa *a*conſtitutio, quæ ſubreptione ſceleratorum, poſt obitum ſanctæ memoriæ Flauiani aduerſus eum lata cognoſcitur, ceſſetque in totum, cuius initium fuit iniquum, & iniuſta ſententia. Nihil obſit Euſebio *b*& Theodoreto*c* religionis Epiſcopis, qui eadem lege continentur: quoniam non poſſunt Sacerdotes conſtitutione damnari, quos Synodicũ ornat ſuper conſeruanda religione decretum. Expulſa itaq; illa ſanctione, retineat vitæ gloriæq; Flauianus, quam meretur, perpetuam laudem, cæteris conſtantiæ erga fidem futurus exemplum. Illa igitur & magnificá auctoritas tua hanc ſaluberrimam legem, edictis propoſitis, ad omnium notitiam faciat peruenire. Datum Conſtantinopoli pridie Nonas. Sporatio viro clariſſimo, & qui fuerit nunciatus, Conſulibus.

* hinc ſumta eſt L. 23. C. de Epiſc. & Cleric.
a ſc. Theodoſii.
b Dorylæi.
c Cyri.

GENSERICI WANDALI IMPERATORIS

Anno Chriſti 455.

EDICTVM

De Crudelitate militum in capta Vrbis incolas reprimenda.

INterceſſu beatiſſimi Leonis Papæ mitigati, ab incendio, cædibus atque ſuppliciis * Vrbem immunem ſeruari iubemus: omnibus tamen opes auferendi, & captiuos inde abducendi poteſtatem facimus.

* ſc. Romam.

EDICTVM

Anno 456.

De Conſtitutionibus Principum.

VOlumus,& neceſſitas vobis diuina imperat, vt legem putetis, quicquid Maieſtatis noſtræ thronus profatur. Nam quicquid Principis ſanctitas ſtatuerit, hoc multitudini iuſtum eſſe debeat. Obedientia enim vita eſt,& mors inobedientia.

LEONIS I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 457.

**EN CYCLICA*

De pace Eccleſiæ, & confirmatione Chalcedonenſis Concilii.

* al. Edictũ Circulare.

IMPERATOR Cæſar Leo piiſſimus, Victor, & Triumphator Maximus, ſemper Auguſtus, Anatolio Regiæ *d* Ciuitatis Epiſcopo. Votum quidem meæ pietatis fuit, vniuerſas Orthodoxorum ſanctas Eccleſias, necnon & Ciuitates ſub Romano Imperio conſtitutas, maxima frui quiete, nihilque contingere, quod poſſit earum ſtatum tranquillitatemque turbare. Qualia vero in Alexandrinorum ciuitate nuper euenerint, iam quidem noſſe tuam credimus Sanctitatem. Vt tamen perfectius cuncta cognoſcas, quæ cauſa tanti tumultus confuſioniſque fuerit, exemplaria precum, quas reuerendiſſimi Epiſcopi & Clerici à prædicta ciuitate & Ægyptiaca diœceſi ad Regiam Conſtantinopolim venientes, contra Timotheum meæ clementiæ porrexerunt, necnon & exemplaria precum, quas hi, qui in ſacratiſſimum noſtrum expeditum pro Timotheo & ab Alexandrina ciuitate venientes, obtulerunt noſtræ tranquillitati, tuæ Sanctitati direximus, quatenus quod actum eſt de prædicto Timotheo, quem Alexandrinorum populus,& Honorati, & Curiales, & naucleri, Epiſcopum ſibi petunt, aliiſque negotiis, quæ ipſarum precum continet textus: adhæc autem & de Chalcedonenſi Concilio, cui nullo modo cõſentiunt, clare poſſit agnoſcere. Tua ſiquidem reuerentia omnes Orthodoxos Epiſcopos, qui in præſenti in hac vrbe Regia commorantur, necnon & reuerendiſſimos Clericos ad ſe repente faciat conuenire,& diligenter omnia pertractantes atque diſcutientes, quoniam Alexandrinorum ciuitas perturbata eſt, pro cuius diſciplina & quiete maxima ſolicitudo nobis exiſtit, aut de prædicto Timotheo, aut de Chalcedonenſi Concilio, quid in commune ſapitis, ſine quolibet humano terrore, & abſque gratia cuiuſcumque vel odio, ſolummodo omnipotentis Dei timorem veſtris oculis proponentes (quoniam, ſicut noſtris, de tali cauſa intemeratæ Diuinitati rationem eritis ſine dubio reddituri) cum omni celeritate meam facite cognoſcere pietatem, vt ex omnibus veſtris literis hæc integre cognoſcentes, formam congruam dare poſſimus, quatenus Ægyptiaca diœceſis & Alexandrinorum ciuitas, pro cuius quiete nos præ omnibus conuenit cogitare, tranquillitate ſanctarum Eccleſiarum,& diſciplina, & inconcuſſa pace potiatur.

d Conſtantinopoleos

Hoc modo ſcriptum eſt & aliis Metropolitanis Epiſcopis.

* al. Gothi. al. Rugii.

RICHIMERIS * SVEVI IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 472.

RESCRIPTVM

Pro pace publica, ad Anthemium Imperatorem ſocerum ſuum.

DIuino conſilio factum eſt, vt is Rempublicam teneat, qui per Catholicam fidem Deum omnis pietatis auctorem agnoſcit, per quem bellicus furor pacis armis infringitur, & quod à fortitudine non poteſt, à concordia ſuperatur. Sic Dauidem illuſtriorem reddidit certa Clementiæ opinio, quam prompta animi ad vindicandum propenſio. & optimi Reges ſupplicantibus indulgere diuino oraculo ſunt edocti. Nam diuinum imperium exprimit, qui dominatum ſuum pietate extollit. Hoc igitur indicio, Anthemi parens ac Domine Auguſte cariſſime, Epiphaniũ Epiſcopum ad te orandum miſi, haud dubia ſpe fretus, te pacem Dei munus daturum eſſe, quam vniuerſus poſtulat Occidens. Erit enim egregius triumphus, ſi ſine ſanguine viceris. Quanquam neſcio quæ ſpecies fortitudinis illuſtrior poſſit eſſe, quam iracundiam temperare, & fortiſſimi generi pudorem beneficiis onerare. Vehementius enim afficitur, qui poſtulata obtinet, quam hactenus puduit, cum ſupplicauit. Dat. Ticini.

OLYBRII IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 472.

COMMONITORIVM

De Eutychianorum cauendis erroribus, ad Eudoxiam Auguſtam ſocrum ſuam.

Hæc epiſtola ſcripta eſt ab eo nõdum Imperatore, anno 455.

VT per totam vitam abſtineas ab hac à ratione aliena contentione, oportet te præter tres ſanctas & Oecumenicas Synodos, nempe Nicænam, quæ conuenit aduerſus Arium: & Conſtantinopolitanam, quæ ipſa quoque congregata fuit aduerſus Macedonium: & Epheſinã priorem aduerſus Neſtorium: accipere etiam Decretum, quod fuit editum ab ea, quæ nunc fuit congregata Chalcedone: & cum te ſeparaueris à communione Dioſcori, Iuuenali Hieroſolymitano Archiepiſcopo omnino communicare, & cum eo omnino conſentire.

a erat ei deſponſata Placidia Eudoxiæ filia.

* *Cyrillus in vita S. Euthymij*: Valerii fratris & Olybrij a generi ſæpe mittuntur litteræ ad Imperatricem Eudociam hac de cauſa, vt Eutychianiſtarum relicta communione, ſequatur ea quæ decreta fuerunt ab Eccleſia Catholica.

BASILISCI IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 476.

ENCYCLICA

De concordia Eccleſiæ, & actis Chalcedonenſis Concilii abolendis.

Anno primo Odoaceris Regis in Italiam miſſa.

IMperator Cæſar Baſiliſcus, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, ſemper Auguſtus, Timotheo reuerendiſſimo & ſanctiſſimo nobilis ciuitatis Alexandriæ Archiepiſcopo ſalutem.

1. Leges pro defenſione ſinceræ & Apoſtolicæ fidei à ſanctiſſimis Imperatoribus, qui nos ſunt antegreſſi, quique beatam & æternam vitæ parentem Trinitatem rite coluerunt, ſancitas, vtpote qui vniuerſo mundo ſemper ſalutares fuerint, nullo tempore antiquari, immo vero eas vt noſtras ac proprias diuulgari volumus. Nam & pietatem & ſingularem amorem erga Deum & Saluatorem noſtrum IESVM, qui nos tum fabricauit, tum ad gloriam extulit, vniuerſo illi ſtudio, quod in rebus humanis poni ſolet, præponimus: proque certo credimus, firmam Chriſti gregis in charitate colligationem cum ſaluti vobis ipſis, ſubiectiſque omnibus, tum fundamentum quod nequit frangi, atque adeo murum qui expugnari non poteſt, noſtro Imperio eſſe.

2. Itaque diuinæ mentis impulſione commoti, concordem ſanctæ Eccleſiæ conſenſum non ſine cauſa velut primitias Imperii noſtri Deo & Saluatori noſtro Ieſu Chriſto offerre animo inſtituentes, baſim & firmamentum vitæ beatæ, quæ hominibus tribuitur, Symbolum nimirum trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum Nicææ olim Spiritus ſancti inſtinctu in vnum congregatorum, in quod quidem cum nos, tum maiores noſtri omnes credentes baptizati ſunt, decernimus, vt ſolum in omnibus ſanctiſſimis Dei Eccleſiis à populo Orthodoxo ſeruetur, cuſtodiaturque: quippe in quo vno

ſincera

Digitized by Google

ſincera fides vere & abunde ſatis tum ad errorem quemque tollendum, tum ad concordiam ſanctarũ Dei Eccleſiarum ſtabiliendam definita ſit. Quinetiam Acta, quæ ad illius Symboli confirmationem edita ſunt, ſatis reuera ad eam rem habent in ſe virium & firmitatis. Porro ſanctum Symbolum à centũ quinquaginta ſanctis Patribus in vrbe Conſtantinopoli contra eos, qui blaſphemias contra Spiritum ſanctum locuti ſunt, compoſitum, ratum facimus. Itemque Acta Concilii Epheſini contra impium Neſtorium, & eos qui poſt eadem cum illo ſentiebant, edita confirmamus.

3. At ea, quæ conſenſum & ordinem ſanctarum Dei Eccleſiarum & pacem totius terræ diſturbant, nempe † Leonis de Fide Deciſionem, & omnia quæ in * Cõcilio Chalcedonenſi de fide definiẽda, de expoſitione Symboli, interpretatione, doctrina, aut diſceptatione eiuſdem dicta actave, quo noua fides contra ſanctum illud Symbolum à trecentis decem & octo Epiſcopis compoſitum, de quo diximus, introducatur: ſtatuimus, decernimuſque, vt tum hic, tum in ſingulis aliis paſſim Eccleſiis, à ſanctiſſimis vbique Epiſcopis anathemati addicantur, vt vbicumque locorum forte reperta fuerint, igni tradantur comburenda, quandoquidem Imperatores piæ memoriæ, ac beatæ memoriæ Conſtantinus ac Theodoſius Iunior, qui ante noſtram ætatem vixerant, eodem modo de omnibus Hæreticorum dogmatibus decreuere. Atque ita abrogata ex vna ſolaque Catholica Apoſtolica & Orthodoxa Eccleſia prorſus eiiciantur: vtpote quæ tum ſalutaria illa trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum, quæ perpetuo rata eſſe debent, tum ea quæ B. Patres Spiritus ſancti impulſu in Concilio Epheſino ſanciuerunt, penitus tollunt.

† Imperatoris ſc. quæ tamen non extat.

* Eutychianus initio fuit hic Imperator: eo ſanctũ hoc Concilium damnat: quod receptum tamẽ ab vniuerſali Eccleſia & confirmatũ ab Imp. in l. 7. §. 4. C. de ſum. trinit. Nonne eodem pacto & hodie Naumburgenſis Conuentus Deciſio, & Expoſitio Auguſtanæ Confeſſionis ab ipſo eius auctore facta reiiciuntur?

4. Denique ne cuiquam vel Sacerdotum vel Laicorum integrum ſit diuiniſſimam ſancti Symboli legem violare, ſed vt vna cum omnibus nouis ſanctionibus in Concilio Chalcedonenſi editis, etiam hæreſis eorum, qui non confitentur Filium Dei vnigenitum ex Spiritu ſancto & ſancta Maria ſemper Virgine & Deipara vere incarnatum, hominemque factum, ſed carnem eius aut de cœlo delapſam, aut viſu quodam & ſpecie figuratam mõſtraſſe confingunt: & omnis omnino error, & ſi quid aliud aliquo tempore, aliquo modo locove in toto mundo nouandarum rerum ſtudio vel cogitatum vel verbis expreſſum ad diuinum hoc Symbolum euertendum fuerit, funditus profligetur.

5. Et quoniam Imperatoris eſt, ſedulo proſpicere, vt ſubiectis non in præſentia ſolum, ſed etiam in poſterum ſecura tranquillaque vita prouido eius conſilio ſuppeditetur: decernimus, vt ſanctiſſimi vbique Epiſcopi his diuinis noſtris litteris generatim ſcriptis ad omnes, palamq; diuulgatis *a* ſubſcribant, quo declarent præcipue ſe in ſolo diuino trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum Symbolo velle inſiſtere: quod etiam centum & quinquaginta ſancti Patres confirmarunt: idemque poſt ab Orthodoxis & ſanctis Patribus, qui Epheſi vrbis primariæ conuenerunt, definite ſtabilitum: viſumque ſolum illud trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum Symbolum velut ratã fidei deciſionem ſequendum: anathemaque indicendo Actis Concilii Chalcedonenſis, quæ populo Orthodoxo offenſioni eſſe poſſunt, eaque Eccleſiis penitus eiiciant, vtpote à quibus cum totus orbis terrarum conturbetur, tum noſtra impediatur felicitas.

a Aut ſubſcribe, aut abi: formula fuit perpetua Tyrannicæ Concordiæ etiam noſtris morib. non ignota.

6. Eos autem, qui poſt has noſtras diuinas litteras acceptas, quas (vti credimus) Dei nutu diuulgari curauimus, quo concordia, quæ omnibus optabilis eſt, in ſanctis Dei Eccleſiis ſtabiliatur aliquando, aggredientur vel proferre, vel nominare, ſiue diſputando, ſeu dicendo, ſeu ſcriptis vllo tempore, modo, aut loco nouam illam deciſionem à Concilio Chalcedonenſi contra fidem promulgatã: veluti tumultus & perturbationis ſanctis Dei Eccleſiis, omnibus qui noſtro parent Imperio, auctores Deo præterea & noſtræ ſaluti aduerſarios, iubemus, idq; ſecundum *b* legem iam ante noſtram ætatem ab Imperatore beatæ, & diuinæ memoriæ Theodoſio contra talem & tam peruerſam amentiam conditas, hiſque noſtris diuinis litteris generatim ad omnes ſcriptis ſubiunctas: ſi Epiſcopi fuerint, aut Clerici, dignitatis ſuæ & miniſterii gradu abdicari, ſin Monachi aut Laici, exilio, omnium bonorum publicatione, & aliis grauiſſimis ſuppliciis mulctari.

b Quas habes in Concil. Chalced. act. 3. in ſauorem Eutychetis promulgatas.

7. Enimvero ſancta conſubſtantialis procreatrixque omnium & vitæ parens Trinitas tali à nobis obſeruantia honorata, iam non ſolum propter Zizania, quæ modo commemorauimus, per nos radicitus extirpata, ſed etiã propter rectas & Apoſtolicas ſancti Symboli traditiones à nobis ſtabilitas, propitia & clemens animis noſtris, omnibuſque nobis ſubiectis futura eſt, ſemper vna nobiſcum adminiſtratura Imperium, rebus denique humanis ſtatum pacatum & quietum allatura. Dat. Conſtantinopoli.

BASILISCI IMP. AVG. ET MARCI CÆSARIS

EDICTVM

De Fide Catholica.

Anno Chriſti 476.

IMperatores ac Cæſares BASILISCVS & MARCVS Apoſtolicam & Orthodoxam fidem ab initio in Eccleſiis conſeruatam, & ad noſtrum vſque continuatam Imperium, & nobis iam regnantibus cuſtoditam & in perpetuum cuſtodiendam, in qua baptizati ſumus & credimus, ſolam integram firmamque retinendam, retentamque in omnibus Catholicis & Apoſtolicis Orthodoxum Eccleſiis perpetuo continuandam decernimus, nullamque præterea quærendam eſſe.

Hoc edicto abrogatur ſuperior Encyclica.

Quam ob cauſam litteras nobis imperantibus ſeu generatim ad omnes ſcriptas, ſeu alias, vel ſi quid præterea fidei & Eccleſiaſticæ conſtitutionis gratia à nobis editum ſit, mandamus irrita fieri abrogarique, atque tum Neſtorio & Eutycheti, tum omnibus qui ſunt eiuſdem cum illis opinionis, tum denique hæreſi anathema denunciari, & nec Concilium cogi, nec inquiſitionem fieri, de fide, ſed ea, quæ de ea decreta ſunt, rata ſtabiliaque manere.

* Conſtantinopoleos

2. Quinetiam prouincias, quarum Epiſcoporum creatio penes ſedem huius * Regiæ & illuſtris ciuitatis eſt, reuerendiſſimo & ſanctiſſimo Patriarchæ & Epiſcopo Acacio reſtitui: atque Epiſcopos, qui illis etiam præſunt prouinciis, proprias nihilominus ſedes tenere, ſic vt poſt iſtorum mortem nullum præiudicium contra ordinationis ius, quod ad ſanctam ſedem huius Regiæ & eximiæ vrbis pertinet, ex ea re fiat. Denique quod hoc diuinum noſtrum Decretum vim habeat diuini Edicti, nemini dubium & obſcurum eſſe volumus. Dat. Conſtantinopoli.

HVNERICI * WANDALI IMPERATORIS

EDICTVM

De Pace Religionis, & libero vtriuſque Religionis exercitio in toto Imperio.

Anno Chriſti 480.
* cui nupta erat Eudocia Valentiniani Imp. filia.
† Olybrii Imp. relicta Eudociæ ſoror.
a Homouſianæ ita enim ab Arianis appellabatur Catholica religio.
b Arianæ, cui addictus erat Hunericus.

IVſſit vobis Dominus dici, quia Imperator ZENO & nobiliſſima † Placidia per Alexandrum virum illuſtrem, ſcripſerunt, petentes vt Eccleſia Carthaginis religionis *a* veſtræ proprium Epiſcopum habeat: hoc fieri præcepit, atque eis reſcripſit, vel Legatis ab eis directis dici iuſſit, vt ſicut petierūt, vobis Epiſcopum, quem volueritis, ordinetis: eo ſub tenore, vt *b* noſtræ religionis Epiſcopi, qui in Conſtantinopoli ſunt, & per alias prouincias Orientis, ex eius præcepto Epiſcopi liberum arbitrium habeant in Eccleſiis ſuis, quibus voluerint linguis populo tractare, & legem Chriſtianam colere, quemadmodum vos hic, vel in aliis Eccleſiis, quæ in prouinciis Africanis conſtitutæ ſunt, liberum arbitrium habetis in Eccleſiis veſtris Miſſas agere, vel tractare, & quæ legis veſtræ ſunt, quemadmodum vultis, facere. Nam ſi hoc circa eos non fuerit obſeruatum, tam Epiſcopus, qui ordinatus fuerit, vel Clerici, vel alii Epiſcopi cum Clericis ſuis, qui in Africanis prouinciis ſunt, iubentur inter Mauros mitti. Dat. XIV. Kalendarum Iuliarum, Carthagine.

ZENONIS IMPERATORIS AVGVSTI

ENOTICON

De pace & reconciliatione Eccleſiæ.

Anno Chriſti 482.
Anno VII. Odoacris in Italiam miſſum.

ZENO Imperator Cæſar, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, ſemper Auguſtus, reuerendiſſimis Alexandriæ, Ægypti, Libyæ & Pentapolis Epiſcopis, Clericis, Monachis, & Laicis ſalutem.

1. Quoniam pro certo ſcimus Imperium noſtrum à ſincera ſolum & vera fide tum initiū habuiſſe, tum ſtabilitum eſſe, tum robur ac præſidium, quod expugnari nequeat, ex ea ſumpſiſſe, quam quidem fidem diuini numinis inſtinctu trecenti decem & octo ſancti Patres Nicææ congregati expoſuerunt, quam etiam confirmarunt centum & quinquaginta ſancti Patres Conſtantinopoli coacti, noctes dieſq; non precibus ſolum, ſed ſtudio omni & legibus ſanctis laborauimus, vti ea in ſancta Catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia, quæ vbique terrarum eſt, quæque immortalis & ſempiterna noſtri Principatus quaſi parens eſt, plene perfecteque expleatur: piuſque Dei populus in pace & diuina concordia perſeuerans, gratas acceptaſque precationes vna cum ſanctiſſimis Epiſcopis & Clero pietati deditiſſimo, Monaſteriorum Præpoſitis & Monachis, Deo pro noſtri Imperii conſeruatione offerat. Nam ſi præpotens Deus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, qui ex ſancta Virgine Maria Deipara carnē ſumpſit, & natus eſt, & noſtras conſentientes laudes & cultum, quem ei tribuemus, approbet, lubenſque & quaſi parato animo excipiat: non modo omnia aduerſariorum genera fracta debilitataque concident, verum etiam alii omnes mortales ſuam ipſorum ceruicem iugo noſtri Imperii, proxime ac ſecundum Deum, ſponte ſubiicient: & pax eiuſque commoda, æquabilis aeris temperatio, fructuum cuiuſque generis abundantia, aliaque omnia, quæ ſunt ad humanæ vitæ vſum accommoda, affatim ſuppeditabuntur.

c Nonne eadem tempora, iidem mores hodie? Certe tum de Nicæno Symbolo agebatur, vt nunc de Confeſſione Auguſtana.

2. Iam igitur cum conſtet inter omnes, nos Imperiumque Romanum ſinceræ fidei ſubſidio conſeruari, afferuntur nobis libelli ſupplices à piis Monaſteriorum Præfectis, Eremitis, & aliis reuerendiſſimis viris, qui nos vehementer obteſtantur, vt ſanctiſſimis Eccleſiis reſtituatur concordia, membraq; membris coniungantur, quæ hoſtis probitatis Dæmonium longiſſimo temporis ſpatio dirimere pro virili laborauit, pro certo perſuaſus, ſi corpus Eccleſiæ concordiæ vinculis firme cohærens impugnaret, ſe ſuperatum iri. Nam quia membra Eccleſiæ non coaleſcebant, factum eſt, *c* vt infinitæ hominum multitudines, quas temporis longinquitas tot annorum curriculis ex hac vita exemerit, partim baptiſmatis lauacro carentes mortem obierint, partim diuinæ communionis minime factæ participes, ex corporis

Digitized by Goo

corporis cuſtodia, quod nemo homo vitare poteſt, emigrarint: quin etiam cædes fere infinitæ inde factæ, & nō terræ modo, verum etiam aer copioſa ſanguinis effuſione inquinatus. Quotusquisque ergo eſt, qui non optarit iſta corrigi, adque ſtatum reduci meliorem?

3. Quocirca dedimus operam, vt vos intelligatis, tum omnes vbique Eccleſias non aliud Symbolum, vel doctrinam, vel deciſionem fidei, quam ſanctum Symbolum, de quo diximus, trecentorum decem & octo Epiſcoporum, quod centum quinquaginta Patres, quos ſupra commemorauimus, cōfirmarunt, aut habuiſſe, aut habituros eſſe, aut ſcire alios habere. Quod ſi quiſquam aliud habeat, eum alienum ab Eccleſia exiſtimamus. Nam hoc ſolo noſtrum Imperium, vti docuimus, conſeruari confidimus, idemque ipſum populi amplexati, ſalutari Spiritus ſancti illuſtrantur lumine, ſacroque baptiſmatis lauacro tinguntur: idem quoque aſſenſi ſunt ſancti Patres in Concilio Epheſino congregati, qui impium Neſtorium & eius erroris fautores miniſterio Eccleſiaſtico abdicarunt. Cui etiam vna cum Eutychete (vterque enim fidei Decretis, quæ diximus, repugnat) anathema denunciamus, approbamusque ea, quæ duodecim Capita dicuntur Cyrilli piæ memoriæ ſanctæ & Catholicæ Eccleſiæ Alexandrinæ Archiepiſcopi.

4. Nam confitemur, vnigenitum Dei filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vere incarnatum eſſe, cōſubſtantialem Patri ſecundum diuinitatem, ſecundum humanitatē nobis conſubſtantialē, decendiſſe de cœlo, carnem ſuſcepiſſe à Spiritu ſancto & Maria virgine Deipara: vnum eſſe, non duo. Vnius enim eſſe dicimus & miracula quæ edidit, & paſſiones quas in carne ſuſtinuit. Eos autem, qui eum diuidunt, aut naturas eius confundunt, aut carnem ſuſcepiſſe imaginariam introducunt, omnino reiicimus. Quippe incarnatio ſine labe peccati ex Deipara reuera facta, acceſſionem alterius Filii non effecit. Nam manet Trinitas, etiam cum vna Trinitatis perſona, nempe Deus verbū, incarnata ſit. Quapropter cum exploratum habeamus, cum omnes ſanctas vbique & Orthodoxas Eccleſias, tum earum Præſides Deo cariſſimos, tum noſtrum Imperium nullum aliud Symbolum, aliamve Fidei deciſionem, præter Symbolum, de quo ſumus modo locuti, vel admiſiſſe, vel admittere velle, absque vlla hæſitatione nos ad concordiam reducamus. Iſta quidem certe vobis ſcripſimus, non vt nouaremus fidem, ſed vt vobis de fide penitus perſuaderemus. Cuique autem, qui aliud quiddam vel ſenſerit, vel ſentiat, ſeu iā, ſeu alias, ſeu in Concilio *Chalcedonenſi, ſeu in alio quouis Concilio, anathema dicimus, maxime vero omnium Neſtorio, Eutycheti, & illorum doctrinæ fautoribus.

* Non quod damnaret Decreta huius Cōcilii, ſed quia id videbatur eſſe ſeminariū perpetuæ diſcordiæ in Eccleſia & politia, ad tempus ſuſtulit, vt in libertate vtræq; partes viuerent, & ſine conſciētiæ ſcrupulo ad officia Eccleſiaſtica admitterentur. Vnde videmus, eiuſmodi temporiſationes nō eſſe nouas in Eccleſia, quū hanc Imperatori perſuaſerit Acacius Archipatriarcha Conſtantinopolitanus.

5. Quocirca vos ſpirituali matri Eccleſiæ adiungite, atque ſecundum vnam ſolamque fidei deciſionem trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum nobiſcum vna diuina in ea communione fruimini. Nam ſacroſancta veſtra mater Eccleſia tum vos ingenuos ſuos filios amplecti cupit, tum veſtram diu optatam dulcemque vocem audire deſiderat. Propere igitur vos ad eam recipite. Nam ſi hoc præſtiteritis, non modo Domini Saluatoris & Dei noſtri Ieſu Chriſti beneuolentiam vobis cōciliabitis, verum etiam à noſtra Celſitudine magnam laudem conſequemini. Dat. Conſtantinopoli.

ODOACRIS HERVLI REGIS ROMANORVM

EDICTVM

De Electione Romani Pontificis & non alienandis bonis Eccleſiæ Romanæ.

QVamquam ſtudii noſtri & religionis interſit, vt in Epiſcopatus electione concordia principaliter ſeruetur Eccleſiæ, ne per occaſionem ſeditionis ſtatus Ciuitatis vocetur in dubium: tamen admonitione beatiſſimi viri Papæ noſtri Simplicii, quam ante oculos ſemper habere debemus, hoc vobis meminiſtis ſub obteſtatione fuiſſe mandatum, vt propter illum ſtrepitum & venerabilis Eccleſiæ detrimentum, cum de hac luce tranſire contigerit non ſine noſtra *conſultatione cuiuslibet celebraretur electio.

Anno Chriſti 483.
*Regis vicem in electione Pontificis gerebat Præfectus Prætorio, qualis tum erat Baſilius, qui hoc edictū in Synodo Romana publicauit, vt teſtantur acta Concil. Rom. III. ſub Symmach. PP. c. 12. Sub Gothis Regib. Præfectus Vrbis Electioni interuenirē ſolebat, ſub Græcis Imperatorib. Exarchus Rauennas: ſub Francis Impp Legatus Imperialis.

2. Nam & cum quid confuſionis atque diſpendii venerabilis Eccleſia ſuſtineret, miramur, prætermiſſis nobis, quicquam fuiſſe tentatum, cum etiam Sacerdote noſtro ſuperſtite, nihil ſine nobis debuiſſet aſſumi. Quare ſi Amplitudini veſtræ vel Sanctitati placet, incolumia omnia, quæ ad futuri Antiſtitis electionem reſpiciunt, religioſa veneratione ſeruemus, hanc legem ſpecialiter præferentes, quam nobis hæredibusque noſtris Chriſtianæ mentis deuotione ſancimus.

3. Ne vmquam prædium ſeu ruſticum ſeu urbanum, vel ornamenta, aut miniſteria Eccleſiarum quæ nunc ſunt, vel quæ ex quibuslibet titulis ad Eccleſiarum iura peruenerint, ab eo, qui nunc Antiſtes ſub electione communi fuerit ordinandus, & illis, qui futuris ſæculis ſequentur, quocumque titulo & commento alienentur. Si quis vero aliquid eorum alienare voluerit, inefficax atque irritum iudicetur, ſitque facienti, vel conſentienti, accipientique anathema.

4. Et iis,

4. Et is, qui prædium ruſticum vel vrbanum iuris Eccleſiaſtici fuerit conſecutus, nouerit, ſe nulla lege vel præſcriptione munitum: ſed ſiue is qui alienauerit, ſiue qui eum ſequetur, voluntate conuerſa prædium huiuſmodi alienatum reuocare tentauerit, id cum fructibus reſtituat, qui illud fuerit conſecutus. Qui etiam pœnam placuit accipientis hæredes prohæredesque reſpicere. In qua re cuilibet Clericorum contradicendi libera ſit facultas. Iniquum eſt enim & ſacrilegii inſtar, vt quæ pro ſalute vel pro requie animarum ſuarum vnusquisque venerabili Eccleſiæ pauperum cauſa contulerit, aut certe reliquerit, ab his quos hoc maxime ſeruare conuenerat, a in aliquem transferantur. Plane quæcumque in gemmis, vel auro, vel argento, necnon & veſtibus minus apta vſibus vel ornatui videbuntur Eccleſiæ, quæ ſeruari ac diu manere non poſſunt, ſub iuſta æſtimatione vendantur, & erogationi religioſæ proficiant. Dat. Romæ.

a in alienationem tr.

Anno Chriſti 484.

HVNERICI MANDALI IMPERATORIS

EDICTVM

Contra Homouſianos ſiue Catholicos.

Ariani Principis Edictum.

REX HVNERICVS Wandalorum & Alanorum vniuerſis populis Regno noſtro ſubiectis. Triumphalis maieſtatis & Regiæ probatur eſſe virtutis, mala in auctores conſilia retorquere. Quiſquis enim aliquid prauitatis inuenerit, ſibi imputet, quod incurrit. In qua re nutum diuini iudicii clementia noſtra ſecuta eſt, quod quibusque perſonis, prout eorum facta meruerit, ſeu bona, ſeu forte talibus contraria, dum facit expendi, ſimul etiam prouenit compenſari. Itaq; his prouocantibus, qui præceptionem inclytæ recordationis b patris noſtri, vel manſuetudinis noſtræ, crediderint eſſe temnendam, cenſuram ſeueritatis aſſumimus. Auctoritatibus enim cunctis populis fecimus innoteſci, vt in ſortibus Wandalorum nullos conuentus Homouſiani Sacerdotes aſſumerent, nec aliquid myſteriorum, quæ magis polluunt, ſibimet vendicarent. Quod cum videremus eſſe neglectum, & plurimos eſſe repertos, dicentes, ſe integram regulam fidei tenere, poſtmodum vniuerſos conſtat fuiſſe commonitos, ſpatio temporis prorogato menſium . . . . nouaque contentionis, ſi quid ab eorum propoſito poſſet optari, vt ad Kalendas Februarias anni octaui Regni noſtri ſine metu aliquo conuenirent.

b Genſerici, Principis ſimiliter Ariani.

2. Qui dum huc ad Carthaginenſem confluerent ciuitatem, poſt moram temporis præſtituti, aliā quoq; dilationem aliquantorum dierū dediſſe cognoſcimur. Et dū ſe conflictui paratos aſtruerēt, primo die à venerabilibus Epiſcopis noſtris eis videtur eſſe propoſitum, vt Homouſion, ſicut admoniti erant, ex diuinis Scripturis proprie approbarent, aut certe quod à mille & qui id excurrunt Pontificibus de toto Orbe in Ariminenſi Concilio, vel apud Seleuciam amputatum eſt, prædamnarent. Quod nequaquam facere voluerunt, vniuerſa ad ſeditionem per ſe concitati populi reuocantes. Quin immo & ſecunda die, dum eis mandaremus, vt de eadem fide, ſicuti propoſitum fuerat, reſponderent, hoc euidenter aſſumpſere temeritate transacta, vt ſeditione & clamoribus omnia perturbantes, ad conflictum facerent minime perueniri.

3. Quibus c hoc prouocantes ſtatuimus, vt eorum Eccleſiæ clauderentur, hac illis conditione præſcripta, vt tamdiu eſſent clauſæ, quamdiu mallent propoſitum d peruenire, quod ea obſtinatione facere noluerunt, quam prauis videntur aſſumpſiſſe conſiliis. Adeo in hos eſt neceſſarium ac iuſtiſſimū retorquere, quod ipſarum legum continentia demonſtratur, quas inductis ſecum in errorem Imperatorib. diuerſis, tunc cōtigit promulgari: quarū illud videtur tenere cōceptio: vt nulla ſuper exceptis inſtitutionis ſuæ Antiſtibus Eccleſia patuiſſet, nulli liceret alios aut conuictus agere, aut exercere conuentus, nec Eccleſias aut in vrbibus, aut in quibusdam paruiſſimis locis penitus obtinere, neque conſtruere: ſed præſumpta Fiſci iuribus iungerentur: ſed etiam & eorum patrimonia Eccleſiæ ſuæ fidei ſociata ſuis Antiſtibus proueniſſent: nec commemorare quæcumq; loca talib. licentia patuiſſet, ſed extorres omnibus vrbibus redderentur & locis, nec baptiſmatis omnino haberent aliquam facultatem, aut forte de religione diſputarent, & nullā ordinandi haberent licentiam ſiue Epiſcopos, ſiue Presbyteros, vel alios quos ad Clerum pertinere contingeret, propoſita ſeueritate vindictæ: vt tam hi, qui ſe paterentur huiuſmodi honores accipere, quam etiam ipſi ordinatores denis libris auri ſinguli mulctarentur, eo adiecto, vt nullus eis locus eſſet vel aditus ſupplicandi, ſed etiam ſi quæ ſpecialia meruiſſent, minime præualerent: & ſi in hac pernicie perdurarent, & de e populo ablati, in exilium ſub perſecutione idonea mitterentur.

c nos.
d pertenere.
e proprio.

4. In populos quoque præfati Imperatores ſimiliter ſæuientes, quod eis nec donandi libertas, nec teſtandi, aut capiendi, vel ab aliis derelictum, penitus ſubiaceret, non fideicommiſſi nomine, non legati, non donationis, aut relictionis, quæ mortis cauſa appellatur, vel quolibet codicillo, aliisve forſitan ſcripturis: ita vt etiam qui ſuis palatiis militarent, condemnationi grauiſſimæ pro dignitatis merito facerent ſubiectos, vt omni honoris priuilegio ſpoliati, infamiam incurrerent, & publico crimini huiuſmodi perſonæ ſe cognoſcerent eſſe ſubiectos: Officialibus etiam iudicum diuerſorum triginta argenti pondo pœna propoſita: quam ſi quinque vicibus in errore perdurantibus contigiſſet inferre tum demum tales conuicti atque ſubiugati verberibus in exilium mitterentur.

5. Dein-

5. Deinde codices vniuerſos Sacerdotum, quos perſequebantur, præceperunt ignibus tradi. Quod de libris huiuſmodi, quibus ſibi nominis illius errorem perſuaſit iniquitas, præcipimus faciendum. Hæc enim, vt dictum eſt, pro ſingulis quibuſque perſonis illi obſeruanda præceperant, vt Illuſtres ſingillatim auri pondo quinquaginta darent, Spectabiles auri pondo quadragena, Senatores auri pondo tricena, Populares auri pondo vicena, Sacerdotales auri pondo tricena, Decuriones auri pondo quina, Negotiatores auri pōdo quina, Plebeii auri pōdo quina, Circūcelliones auri pōdo dena. Et ſi qui forte in hac pernicie permanerēt, confiſcatis omnib. rebus ſuis, exilio mulctarentur. Ordines autē ciuitatum, ſed & Procuratores & conductores poſſeſſionum tali pœna videbantur affligere, vt ſi forte tales celare detegerentur, & minime publicaſſent, & retentos iudicio non facerent præſentari, ipſi tenerentur ad pœnam. Conductoribus etiam Regalium prædiorum hac mulcta propoſita, vt quantum domui Regiæ inferrent, tantum etiam Fiſco pœnæ nomine cogerentur exſoluere. Id generaliter in omnibus Conductoribus, vel poſſeſſoribus, qui in eadem ſuperſtitione crediderint perdurādum, conſtituerunt obſeruari. Iudicibus etiam, qui huic rei inſtantiſſime non imminebant, pœna proſcriptionis & ſanguinis ſupplicium poneretur: ſed & de Primatibus Officiorum tres numero punirentur, aliis viginti librarum auri condemnatione mulctandis.

6. Quare his neceſſe eſt conſtitutionibus obligari Homouſianos omnes, quos huiuſmodi malæ perſuaſionis conſtat tenuiſſe & tenere materiam: quos ab omnibus ſupradictis abſtinere decreuimus in proſecutione venturis per Ordines cunctarum vrbium: ſed etiam Iudices, qui ſuperioribus neglectis a dicta ſupplicia diuerſis non intuliſſe monſtrantur, omnes ſupradictæ fidei Homouſion erroribus implicatos, quæ cuncto prædamnata eſt Concilio tantorum numero Sacerdotum, vniuerſis rebus prædictis & contractibus præcipimus abſtinere, quod nihil ſibi nouerint eſſe permiſſum. Sed vniuerſos ſimilis pœna maneat & aſtringat, ſi ad veram religionem, quam veneramur & colimus, intra diem Kalendarum Iuniarum anni octaui Regni noſtri conuerſi non fuerint. Ad diem autem præſtitutum eadem pietas noſtra conſtituit, vt prædamnatis errorum indulgentia non negetur, & obſtinatos animos ſupplicia digna coerceant. Qui autem in eodem errore permanſerint, ſeu domus noſtræ occupati militia, ſeu forſitan diuerſis titulis neceſſitatibuſque præpoſiti, pro gradibus ſuis dictarum ſuperius mulctarum illationes cogantur excipere, nihil valituris, quæ forſitan per ſubreptionem quemquam talium contigit promereri. In priuatos etiam, vel cuiuſcumque gradus & loci perſonas, hoc noſtra promulgatio præcepit obſeruandum, quod circa tales ſupradictis legibus videbatur expreſſum, vt pœnæ congruæ ſubderentur. Iudices autem prouinciarum, quod ſtatutum eſt, negligentes exequi, ſuperiori pœna, quæ talibus eſt præſcripta, conſtituimus obligandos.

a dira.

7. Veris autem Maieſtatis diuinæ cultoribus, id eſt, Sacerdotibus noſtris, Eccleſias vniuerſas vel totius Cleri nominis ſupradicti quibuſcumque terris & regionibus conſtitutas, quæ, propitia Diuinitate, Imperii noſtri regimine poſſidentur, vna cum rebus, quæ ad eaſdem pertinent, hoc Decreto ſtatuimus debere proficere: non dubitantes plus alimoniæ in opum proficere, quod ſacroſanctis Pontificibus noſtris collatum eſt.

8. Hanc igitur legem è fonte iuſtitiæ prodeuntem, cunctis præcepimus innoteſcere, quatenus nullus ſibi ignotum eſſe, quod præceptum eſt, poſſit obtendere. Optamus vos bene valere. Data ſub die ſexto Kalendas Martii, Carthagine.

THEODORICI GOTHI REGIS ROMANORVM

EDICTVM

De Romanæ Libertatis Iure non concedendo rebellibus.

Ennodius Ticinenſis Epiſcopus in Vita S. Epiphanii Epiſcopi.

Anno Chriſti 494.

Interea ſubitò animum præſtantiſſimi Regis THEODORICI deliberatio occupauit, vt illis tantum Romanæ libertatis ius tribueret, quos partibus ipſius fides examinata iunxiſſet. Illos verò, quos aliqua neceſſitas diuiſerat, ab omni iuſſit & teſtandi, & ordinationum ſuarum ac voluntatum licentia ſubmoueri.

Lata hæc lex proſcriptionis contra Erulorū fautores.

THEO-

THEODORICI REGIS ROM.

Anno Chriſti 494.

RESCRIPTVM

De generali Indulgentia rebellibus Imperii præſtanda.

Theodoricus Rex Ephiphanio Ticinenſi Epiſcopo.

QVamuis te, Venerabilis Epiſcope, pro meritorum luce ſuſpiciam, & multa apud me confuſionis tempore repoſuiſſes beneficia, quibus frui te conuenit, tranquillitate reuocata: regnandi tamen neceſſitas, qua concludimur, miſericordiæ, quam ſuades, non vbiq; pandit acceſſum. Et inter res duas naſcentis Imperii, pietatis dulcedinem cenſuræ pellit vtilitas. Exemplorum cœleſtium teſtimonio aſſertio mea nititur. Offendiſſe legimus * Principem, qui cœlitus deſtinatum nec inimicum ſubduxit exitio. Pœnam meruit leuitas, quam potuit intuliſſe diſtrictio. Vltionem ſuſcepit, qui detrectat inferre. Locum diuini iudicii, aut attenuat, aut contemnit, quod hoſti ſuo, cum potitur, indulget. Iuſtitia coercendi ſunt, quos contra gratiam non ſecutos. Vitia transmittit ad poſteros, qui præſentibus culpis ignoſcit. Nam quod de Redemptoris noſtri patientia loqueris, illos vere amplectitur lac gratiæ, quos auctoritas legis informat. Nunquam à medico ad pleniſſimam curationem æger adductus eſt, niſi ab illo, qui primum putrida ferro membra deſecuit, & latentem ſaniem penitus è ſinu viſcerum produxit in lucem. Qui criminoſos patitur impune tranſire, ad crimina hortatur inſontes. Tamē quia precibus veſtris, quib. ſuperna aſſentiuntur, obſiſtere terrena non poſſunt, omnibus generaliter errorem dimittimus: nullius caput noxa proſternet: quoniam poteſtis apud Deum noſtrum agere, vt ſceleratæ mentes à propoſiti ſui peruerſitate diſcedant. Paucos tamen, quos malorum incentores fuiſſe cognoui, locorum ſuorum tantummodo habitatione priuabo, ne forte exurgens neceſſitas vicinos inueniat nutritores, & malorum adiuta ſucceſſibus bella conſurgant. Dat. Rauennæ &c.

* Saulem, 1. Reg. 15.

Enodius in vita Epiphanii ſubiicit.

Vrbicus Comes Palatinus ſuperiorem legem de banno & proſcriptione rebellium iuſſu Regis abrogat.

HIs præcellentiſſimus Rex ſcriptis, virum Illuſtriſſimum Vrbicum acciri iubet, qui vniuerſa Palatii eius onera ſuſtentans, Ciceronem eloquentia, Catonem æquitate præceſſerat, cui præcepit, vt generalis indulgentiæ Pragmaticum promulgaret. Quod ille ad omnem benignitatem paratiſſimus illico tanta breuitate & luce contexuit, vt & illa culparum genera cognoſcerentur abolita, quæ putabantur fuiſſe reſeruata.

THEODORICI REGIS ROM.

Anno Chriſti 495.

DECRETVM

In Apoſtatam.

QVia à fide deſciuiſti, caput tibi reſecetur. Si enim Deo fidem ſinceram non ſeruaſti, quomodo mihi, qui homo ſum, conſcientiam ſanam præſtabis?

Hoc Decretum referunt Nicephorus Eccleſiaſt. hiſt. l. 16 c. 35. Theodorus Lector Collectaneor. lib. 2. Zonaras & Cedrenus in Hiſtor.

THEODORICI REGIS ROM.

Anno Chriſti 498.

DECRETVM

De electione Romani Pontificis, & confirmatione ab Imperatore petenda.

Anaſtaſius Bibliothecarius de Vitis Pontific.

FActa contentione *(in ſchiſmate Laurentii & Symmachi)* hoc conſtruxerunt partes, vt ambo Rauennam pergerent ad iudicium Regis Theodorici. Qui dum ambo introiſſent Rauennam, hoc iudicium æquitatis inuenerunt, vt qui primo ordinatus fuiſſet, vel vbi pars maxima cognoſceretur, ipſe ſederet in Sede Apoſtolica, quod tandem æquitas in Symmacho inuenit & cognitio veritatis, & factus eſt Præſul Symmachus.

Sigebertus Gemblacenſis in Chronic. Anno 493.

SYmmachus Romanæ Eccleſiæ præſidet: Ordinatio contra eum per contentionem Laurentio. Quæ res graue diſſidium Eccleſiæ diu vſque ad ipſa protraxit homicidia: donec tandem hanc altercationem compreſſit Theodorici Regis, quamuis Arriani, potentia, hoc æquitatis iudicio obtinente, vt Symmachus Papa eſſet, quia prior ordinatus fuerat, eique pars maxima faueret.

Theodorus Lector Collectan. lib. 2.

THeodoricus Romæ tunc temporis potens, licet Arianus eſſet, collecta Epiſcoporū Synodo, Symmacho Romanum Pontificatum confirmauit: Laurentium vero vnius ciuitatis nomine Nuceriæ Epiſcopum conſtituit.

THEODORICI REGIS ROMANI

CONSTITVTIO

DE ELECTIONE ET ORDINATIONE ROMANI PONTIFICIS.

Anno Chriſti 499.

Publicata in Synodo Romana prima ſub Symmacho Papa, Anno Domini CCCCXCIX.

PRopter frequentes ambitus quorundam, & Eccleſiæ nuditatem, vel populi colliſionem, quæ moleſta & iniqua incompetenter Epiſcopatum deſiderantium generauit auiditas, vt extinguatur futuris præſumptio tam pernicioſa temporibus, conſtituit* ſancta Synodus, vt ſi quis Presbyter, aut Diaconus, aut Clericus, Papa incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptioné pro Romano Pontificatu cōmodare, aut pittacia promittere, aut ſacramentum præbere tentauerit, aut aliquod certe ſuffragium polliceri, vel hac de cauſa priuatis conuenticulis factis deliberate atque decernere, loci ſui dignitate atque communione priuetur.

2. Pari ſeueritate feriendo eum, qui hoc, viuo (ſicut dictum eſt) Pontifice, quolibet modo fuerit ambiiſſe conuictus, aut certe tentaſſe: omnibus pariter huius culpæ reis anathematis pœna plectendis.

3. Si (quod abſit) tranſitus Papæ inopinatus euenerit, vt de ſui electione ſucceſſoris (vt ſupra placuit) non poſſit ante decernere; ſi quidem in vnum totius inclinauerit Eccleſiaſtici ordinis electio, cōſecretur electus Epiſcopus. Si autem (vt fieri ſolet) ſtudia cœperint eſſe, diuerſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum; ſic tamen, vt Sacerdotio careat, qui captus promiſſione non recto iudicio de religione decreuerit.

4. Propter occultas autem fraudes & coniurationum ſecretas inſidias, quas huius ſententia diſtrictionis conſequitur; ſi quis ad Eccleſiaſticam pertulerit notitiam conſilia eorum, qui contra hanc Synodum de Pontificali egerint ambitu, & rationali probatione conuicerit; particeps actionis huiuſmodi non ſolum purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiā remuneratione, quæ non indigua ſit, ſubleuetur.

* Theodorico adſcribit Theodorus Lector Collectaneor. lib. 2. quem ſane cōſtitutionem ea de re edid iſſe cōſtat ex Athalarici conſtit. 10. p. 95. huius Tomi noſtri.

Forte Præfectus Vrbis, qui Regis nomine Synodo præſidebat, eam recitari iuſſit & Actis inſeri.

THEOEORICI REGIS ROM.

RESCRIPTVM

Quod Romanus Pontifex ſupra ſe Iudicem habet Imperatorem.

Theodoricus Rex Clero & populo Romano.

Anno Chriſti 500.

IVſtum eſt, vt facti ſui lege teneri debeat Romanus Pontifex obligatus, vt qui Viſitatores ad cognoſcenda aliorum Epiſcoporum delicta mittit, ipſe etiam Viſitatorem & cognitorem ſuorum criminum à nobis accipere & ſubire debeat.

Ennodius lib. pro Symmac. tom. 1. Concil.

THEODORICI REGIS ROM.

Decreta Palmaris Synodi Romanæ, in cauſa Symmachi Papæ.

Anno Chriſti 502.

SAncta Synodus apud vrbem Romam ex præcepto glorioſiſſimi Regis THEODORICI diuerſis è regionibus congregata in Chriſti nomine dixit.

1. Cum ex diuerſis prouinciis ad Vrbem conuenire Sacerdotes Regia præcepiſſet auctoritas, vt de his, quæ venerabili Papæ Symmacho Sedis Apoſtolicæ Præſuli ab aduerſariis ipſius dicebantur impingi, ſanctum Concilium iudicaret: Liguriæ, Aemiliæ, vel Venetiarum Epiſcopis, quos ad præſentiā Principis ipſe itineris ductus attraxit, *a* conſulendi Regem incubuit neceſſitas, quare hos volui[a] et ætate fractos, debilitate corporis inualidos congregari? Reſpondit præfatus Rex piiſſimus, bonæ conuerſationis affectu plura ad ſe de Papæ Symmachi actibus horrenda fuiſſe perlata; & in Synodo oportere, ſi veræ eſſent inimicorum eius obiectiones, iudicatione conſtare.

2. Memorati Pontifices, quibus allegandi imminebat occaſio, ſuggeſſerunt, ipſum qui dicebatur impetitus, debuiſſe Synodum conuocare, ſcientes quia eius Sedis primum Petri Apoſtoli eſt meritum vel principatus: *b* deinde ſecuta iuſſione Domini Conciliorū conuocandorum auctoritas ei ſingularem in Eccleſiis tradidit poteſtatem: nec antedictæ Sedis Antiſtitem minorum ſubiacuiſſe iudicio, in propoſitione ſimili facile forma aliqua teſtaretur. Sed potentiſſimus Princeps ipſum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem ſuam literis demonſtraſſe, ſignificauit. A manſuetudine eius paginæ poſtulatæ ſunt, quas ab ea directas conſtabat: haſque dari Sacerdotibus ſine tarditate conſtituit, & quicquid in eodem negotio actum, ſcriptis Romam ex diuerſis terrarum vel regionum partibus Dei proſecutione præuentum eſt.

a apud Creſconium: Conſuluimus Regē, qua cauſa nos voluiſſet debilitate corporis &c.

b proinde ſecuta.

a ex deſiderio ſuo.
b à ſe datam.
* is fuit Petrus Epiſcopus Altinenſis à Rege miſſus.

3. Et dum in venerabili collectione ſermo de incipiendo haberetur negotio, prout ſuſcipiebat cauſæ tractatus; ſanctus Papa Symmachus baſilicam Iulii, in qua Pontificum erat congregatio, prout habuit cura, celeriter ingreſſus eſt, & de vocatione Synodali clementiſſimo Regi gratias retulit, & rem *a* deſiderii ſui eueniſſe teſtatus eſt. Cauſa ergo de Sacerdotum animis, quæ de Concilio nondũ firmato triſtitiam miniſtrabat, abſciſſa eſt: auctoritatem ordinis colligendi, ſicut poſcebant Eccleſiaſtica ſtatuta, in omnium, qui ibi aderant, Epiſcoporum præſentia, *b* ſe dare profeſſus eſt, ſperans, vt * Viſitator, qui contra religionem vel contra regulas maiorum à parte Cleri vel ab aliquibus Laicis fuerat poſtulatus, ex ordinatione Antiſtitum prima fronte cederet, & omnia quæ per ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat, poteſtati eius legaliter ab honorabili Concilio redderentur, & tanti loci Præſul regulariter prius ſtatui priſtino redderetur, & tunc veniret ad cauſam, & ſi ita recte videretur, accuſantium propoſitionibus reſponderet.

c iſta.

4. Digna res viſa eſt maximo Sacerdotum numero, quæ & meretur effectum. Decernere tamen aliquid Synodus ſine Regia notitia non præſumpſit. Sed ſuggeſtio *c* iuſta per Legatorum negligentiã non meruit ſecundum vota reſponſum. Iuſſus eſt Regiis præceptionibus Papa Symmachus ante patrimonii vel Eccleſiarum, quas amiſerat, receptionem cum impugnatoribus ſuis in diſceptatione confligere, qui poteſtatis ſuæ priuilegia æque pro conſcientiæ, quantum iuſte æſtimamus, emendatione ſubmiſerat, nec hac voluit vice reſumere.

d appellabant.
e declarauit.

5. Sed dum eſſet Synodus in Hieruſalem baſilica Seſſoriani Palatii conſtituta, aliquibus Sacerdotibus viſum eſt, vt libellus, quem accuſatores parauerant, qui quotidie ſeditionibus *d* intendebant, ſuſciperetur à Synodo. In quo ſuſcepto libello duo erant, quæ vel veritati inimica eſſent, vel ipſi (quãtum oſtenditur) Conuentui, vel Eccleſiaſtico propoſito repugnarent. Vnum, quia dicebant crimina memorati ſuperius Symmachi Papæ apud Regiam conſtitiſſe notitiam; quod falſum eſſe *e* perclaruit. Non enim quaſi nouam cauſam audientiæ commiſiſſet, ſi eius conſcientiam conuictam de errore ſolam ſciret expectare ſententiam. Aliud, quod per ſeruos de his, quæ obiiciebant, ſe cum loquebantur poſſe conuincere: addentes, vt ipſe mancipia traderet, quibus (quantum illi aſſerebant) poſſet in indicatione ſuperari. Quæ res canonibus & ipſis publicis erat legibus inimica: cum Patrum ſtatuta ſanxiſſent, vt quos ad accuſationem leges ſæculi non admittunt, ius dicendi in cognitione, vel accuſandi aliquid delegandi non eſſet licentia.

f conduxit.

6. Et dum inter iſta, quæ eſſent facienda, tractabantur, præfatus Papa, vt cauſam diceret, occurrebat. Qui veniens, ab irruentibus turbis æmulorum ſuorum ita tractatus eſt, vt multis Presbyteris, qui cum ipſo ierant, per cædem ipſam mortis fuiſſet occaſio, (quod probant recentium adhuc veſtigia vulnerum) niſi vir Illuſtris Comes Aligernus & Sublimes viri Gudila & Ve[illegible]ulphus Maiores Domus Regiæ proſpexiſſent, quos ſecum, vnde egreſſus fuerat, (*ſc. Papa*) ad beati Petri Apoſtoli ſepta *f* cõuexit.

7. His ita actis, & varia confuſione turbatis, iterum nos ad iuſtitiam contulimus Principalem: ſcientes, Diuinitate propitia, Regem Dominum, quem ad Italiæ gubernacula ipſe præuiderat, eius manſuetudini omnia per relationis ſeriem, ſicut res poſcebat, ingeſſimus: intimantes etiam, ſæpe nominatum Papam poſt cædem, cui ſubiacuerat cum ſuis, ſi voluntatem rurſus haberet exeundi ad iudicium, fuiſſe commonitum, ſed allegaſſe eum per directos Epiſcopos, nominatis canonibus ſe ceſſiſſe, affectu purgationis ſuæ culmen humilans, qui tantis periculis pene fuiſſet oppreſſus: *Dominum* Regem habere quod vellet ius faciendi, ſed interim iuſtitiæ renitentes ſtatutis canonibus non poſſe compelli.

8. Ad hæc Sereniſſimus Rex, Deo adſpirante, reſpondit; in Synodali eſſe arbitrio in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reuerentiam de Eccleſiaſticis negotiis pertinere: cõmittens etiam poteſtati Pontificum, vt ſiue propoſitum vellent audire negotium, ſiue nollent, quod magis putarent vtile, deliberarent, dum modo venerandi prouiſione Concilii pax in ciuitate Romana Chriſtianis omnibus redderetur.

g complentur Italiæ ſuæ dare rectorem.
h tanti.
i poterant.

9. Quæ cum iuſte offerrentur, Dei mandata *g* complentes, Italiæ ſuum dedimus Rectorẽ, agnoſcentes nullum alium laborem nobis remanſiſſe, niſi vt diſſidentes cum humilitate Præpoſiti noſtri ad concordiam hortaremur. Quia vnum tantæ rei reſtabat, vnde Deo placeremus, ſcilicet vt *h* ſancti Principis voluntate inuitaremus Senatum Ampliſſimum, quali oportuit Legatione deſtinata monentes & inſtruentes, cauſas Dei ipſius iudicio committendas, qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam: qui dicit, *Mihi vindictam, & ego retribuam*: apud quem conſcientia nuda eſt: cui non abſconduntur occulta. Cogitare prudentes viros oportere, quanta inconuenienter in huius negotii principio contigiſſent, & eos per hanc, quam ipſi vocant, remiſſionem peccatis non aperire, ſed claudere: qui, quod dicebatur, maiori Iudici ſeruamus, inſtruentes eos, quia per quos illis Chriſtus innotuit, non eſſe ouium lupi inſidias prævidere, ſed paſtoris; maxima quia in cauſa præfata multos, qui ſe dedignabantur agnoſcere & Deo ſatisfacere, error inuoluerat. Et quia non *i* oportebat plura ſub hac occaſione membra diſpergi, ſed magis per manſuetudinem ſuſtineri, ſicut boni nos operis Paulus magiſter inſtruxerat, dicens ſanãdos eſſe plurimos per patientiam & doctrinam.

2. Timoth. 4.
1. Ioan. 1.
k præceſſor
l poſſeſſoris ſucceſſoris.
Iſa. 50.

10. Sed quicumq; putantur rei & grauibus peccatis inuoluti, (quando nullus eſt qui delicto careat, ſicut Ioannes teſtatur Apoſtolus: *Si dicam quia peccatum non habeo, mendax ſum.*) hoc tamen magis preſſuris hominũ fatigari & perterreri, haſq; paſſiones iudicio diuino ſuſpendi: maxime cũ illa, quæ præmiſimus, inter alia de auctoritate Sedis obſtarẽt. Quia quod *k* poſſeſſor eius quondã beatus Petrus meruit, in nobilitatẽ *l* poſſeſſionis acceſſit, & claritatẽ veterum nobis dat de Chriſti dote rectorib. clamantib. ſcriptũ eſſe p Prophetã in perſona Dei; *Nũquid non valet manus mea ad conſumẽdos eos qui errauerũt?*

Hæc

Hæc autem ſæpiſſime,ſicut oportuit,commonentes,vt ab iſta intentione diſcederent, & factum noſtrum, quod Deus adſpirauerat, iuxtà mandatum Principis non diſcuterent, ſed ſequerentur, ſicut decebat Eccleſiæ filios; nec ſub hac intermiſſione contenderent, & creſcerent Eccleſiæ detrimenta: quæ res poſcebat cum feſtinatione ſuccurri; & nobis huius celeritatis & illis obedientiæ neceſſitas imminebat: maxime cum omnem penè plebem cernamus eius communioni indiſſociabiliter adhæſiſſe,cuius vos non modica cura ſtimulabat,ne in aliquo laberetur errore.

11. Quibus allegatis, cum Dei noſtri obteſtatione decernimus, harum neceſſitatum, vel religionum conſideratione adſtricti, & cœleſti inſpiratione perpenſis omnibus, quæ in cauſa erant decretis, vt Symmachus Papa Sedis Apoſtolicæ Præſul ab huiuſmodi propoſitionibus impetitus, quantum ad homines reſpicit (quia *a* totum cauſis obſiſtentibus ſuperius deſignatis conſtat arbitrio diuino fuiſſe dimiſſum) ſit immunis & liber, & Chriſtianæ plebi, ſine aliqua de obiectis oblatione,in omnibus Eccleſiis ſuis ad ius Sedis ſuæ pertinentibus tradat diuina myſteria: quia eum ob impugnatorum ſuorum impetitionem, propter ſuperius deſignatas cauſas,obligari non potuiſſe cognouimus. *a* tot.

12. Vnde ſecundum Principalia præcepta, quæ noſtræ hoc tribuunt poteſtati, ei quicquid Eccleſiaſtici intra ſacram vrbem Romam vel foris iuris eſt, reformamus: totamque cauſam Dei iudicio reſeruantes, vniuerſos hortamur,vt ſacram communionem, ſicut res poſtulat, ab eo percipiant, & Dei & animarum ſuarum meminerint: quia ipſe & amator pacis eſt, & ipſe pax eſt, qui monet; *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Et in quacumque ciuitate pacem eſſe confirmandam affirmans,beatos dicit eſſe pacificos. Ioan.14. Matth.10.

13. Hæc quicumque ex inſtructione noſtrà, quod non exiſtimamùs, vel non admittit,vel retractari poſſe crediderit; videat, quia in diuino iudicio contemptus ſui rationem eſt, ſicut de Deo confidimus, redditurus. De Clericis memorati Papæ, qui ab Epiſcopo ſuo ante tempus aliquod contrà regulas diſceſſerunt, & ſchiſma fecerunt, hoc fieri decreuimus, vt eos ſatisfacientes Epiſcopo ſuo miſericordia ſubſequatur,& officiis Eccleſiaſticis ſe gaudeant reſtitui: quia Dominus & Redemptor noſter oues perditas ab errorre lætatur inuentas; & ſuper profugum filium paternam libertatem cæleſtis mediator accommodat. Quiſquis vero Clericorum poſt hanc formam à nobis prolatam quocumque ſacrato Deo loco in Eccleſia Romana Miſſas celebrare præſumpſerit præter conſcientiam Papæ Symmachi, dum viuit, ſtatutis Canonicis velut ſchiſmaticus percellatur. Iſta ſufficiat nunc cum Dei notitia nos ſincere protuliſſe.

ANASTASII IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 503.

RESCRIPTVM

DE INVALIDA ARROGANTIS ROMANI PONTIficis in Imperatorem excommunicatione.

Hoc Reſcriptum (quod merito dolemus) Pontificiorum dolo interiit. Quod tamen cuiuſmodi fuerit; & quæ in brutæ excommunicationis Pontificiæ ſententiam argumenta protulerit, ſatis liquet ex aduerſaria Symmachi Papæ Apologia, quam, quia totius Imperialis Reſcripti ſummam breuiter (malitioſe licet & criminoſe)recitat, iuuabit adſcripſiſſe.

Imperator propter cõſtitutam Pacem religionis inter Catholicos & Eurychianos excommunicatus fuit à Papa. Eam excõmunicatiõnem vt incompetentem,illegitimam & iniuſtam publico edicto excepit Imperator. Ad id hac apogia replicat Papa, qui primus Pontificũ auſus eſt cõtrà ius diuinum & humanam legitimæ Poteſtati reſiſtere, & occaſione ex diuiſo Imperio arrepta Monarchiam inuadere.

AD Auguſtæ Maieſtatis,Gratiani Imperatoris Epiſtolam, octo libris beatus reſpondit Ambroſius,quia pro fide Catholica & illum nõ piguit prolixius prædicare,& hic non faſtidiuit gratáter accipere. Hæc dixerim, vt ſi modum libelli promendo collegerim, ne exiſtimer, quæ non oportuit,locutus.Si mihi,Imperator, apud exteros Reges, eoſq; totius Diuinitatis ignaros, pro fide Catholica dicendum foret,quicquid eius veritati rationique congrueret,etiam prætenta morte perorarem. Væ mihi erit, ſi non euangelizauero; meliusque eſt iacturam vitæ præſentis incidere, quam ſempiterna damnatione puniri. Verum tu,ſi Romanus Imperator es,etiam gentium barbararum Legationes debes clementer admittere. Si Chriſtianus Princeps es, qualiſcumque Præſulis Apoſtolici debes vocem patienter audire.

Contumelias tuas,Imperator,quas ſub diuino iudicio ipſe perpendis, vtrumne in me religioſa mente profuderis,fateor vel mei cauſa vel tui diſſimulare me non poſſe.Mei cauſa,promiſſionem Domini recolendo, dicentis: *Quum vos perſecuti fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos propter iuſtitiam, gaudete.* Tui autem, quia nollem ſic meam gloriam prouenire, vt te poſſit non mediocriter onerare. Et ego quidem Dominicis & Apoſtolicis eruditionibus inſtitutus,benedictionem ſtudeo tuis,Imperator,referre maledictis,contumeliis honorificentiam reddere,& odiis redhibere caritatem.Sed vide, quæſo,ne ab eo,qui ait:*Mihi vindictam, & ego tribuam*,quantum à me remittitur,tantum à te cumulatius exigatur. Quid enim Chriſtus dicat de his, qui vel minimum in eum credentem ſcandalizauerint, Euangelium referat,non mea voce promatur.

Sed fortaſſe dicis,Imperator,potius te eſſe minimum,qui credas in Chriſto, & de te hoc rectius accipi,& me eſſe ſcandalizantem tuam fidem.Chriſtus itaque Deus veraciter totus,& totus homo eſt

Papa Imperatoris fidem ſcandalizat.

ſic conceptus, ſic editus, ſic conuerſatus in ſæculo, ſic paſſus, ſic apud inferos, ſic reſuſcitatus, ſic cum diſcipulis apparens, ſic eleuatus in cœlum, ſic exinde dictus eſt eſſe venturus, ſic hodieque in cœli regione perſiſtit, dicente Apoſtolo; *In quo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter.* & certe de eo dicit, quod nunc eſt ipſe. Ergo ille eſt minimus, qui ſic credit in Chriſtum. ſed huiuſmodi in Chriſtum credit, qui in integrum Chriſtum credit, non in ſemi-Chriſtum, & ideo non in Chriſtum, quia Chriſtus non niſi integer: integer aũt non niſi huiuſmodi. De tali ergo in ſe credente dicit; ipſe etenim minimus eius & paruus eſt, pro quo ſcãdalizato quid promiſerit, ipſius (vt dictum eſt) verbis melius oſtenditur.

a Eutychianis ſc.

Fortaſſe dicas, Imperator; Sed ego quoque talem Chriſtum credo, & ideo inter eius minimos iure commemoror. Hoc grauius, ſi & talem credis, & talem non a credentibus communione miſceris. Hæc enim, inquit Apoſtolus, *non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* An communicare non eſt ſentire cum talibus? Proinde aut doce, alienos non eſſe, aut longe grauius, vt dictum eſt, contra notam ſibi erit tendere veritatem.

Contumelias igitur, quas in meam proferendas putas eſſe perſonam, vtinam quam mihi glorioſæ ſunt, ita te grauare non poſſent. Domino meo dictum eſt à quibuſdam; *Dæmonium habes, Vorator, In fornicatione natus:* & putas quia ego debeam mihi dolere? Quam talia proferenti cautum eſt & diuinis legibus & humanis? *In ore duorum aut trium teſtium ſtat omne verbum.* Quid cum & humano te examinante iudicio falſa fuerint comprobata? Quid Imperator in diuino iudicio? An quia Imperator es, nullum Dei putas eſſe iudicium? Taceo quod Imperatorem accuſatorem eſſe non conueniat. Poſtremo iiſdem diuinis humaniſque legibus nemo poſſit eſſe accuſator & iudex. Numquidnam ſub alieno iudicio dicturus es cauſam, vel accuſator aſtabis?

Papa Manichæus eſt.

Dicis me eſſe Manichæum. Numquid ego Eutychianus ſum, vel Eutychianos defendo, quorum furor maxime Manichæorum ſuffragatur errori? Roma mihi teſtis eſt, & ſcrinia teſtimonium perhibent, vtrum à fide Catholica, quam in ſede beati Apoſtoli Petri veniens ex Paganitate ſuſcepi, aliqua ex parte deuiauerint. Procedat aliquis, & quilibet ratione conuincat: alioqui conuicia ſunt iſta, non criminum probamenta. Neſcio vtrum quibus obiicitur falſum, an falſis obiectoribus inimica dicentibus me non ordine conſecratum. Inter imbres lapidum totus euaſi: iudicauit Deus.

Non ordine electus & conſecratus.

Malus & noxius eſſe à Deo permittitur.

An quia Imperator es, diuinum putas contemnendum eſſe iudicium? Sed fortaſſe dices, etiam indignantem Deum noxia quoque plerumque permittere. Scriptum eſt; *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Oſtende ergo, quid exiſtimes arguendum, vt iratum maxime Deum, quæ non conuenerant, permiſiſſe demonſtres. An quia Eutychianis nullatenus acquieſco? Me quidem iſta non lauciant, ſed te palam aperteque demonſtrant meum cogitaſſe honorem repellere, quem interuentu ſuo B. Petrus impoſuit. An quia Imperator es, contra Petri niteris poteſtatem? Et qui Petrum Alexandrinum recipis, B. Petrum Apoſtolum in ſuo qualicumque Vicario calcare contendis? An bene factus eſſem, ſi Eutychianis fauerem? ſi Acacii nomini communicarem? Latere non poteſt, cur iſta prætendas.

Inferior Imperatore.

Conferamus aũt honorẽ Imp. cum honore Pontificis; inter quos tantũ diſtat, quantũ ille rerum humanarũ curam gerit, iſte diuinarũ. Tu Imp. à Pontifice baptiſmum accipis, ſacramenta ſumis, orationem poſcis, benedictionem ſperas, pœnitentiã rogas: poſtremo tu humana adminiſtras, ille diuina diſpenſat. Itaq; vt nõ dicam ſuperior, certe æqualis honor eſt. Nec tu putes mundi pompa præcellere: quia quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Itaq; videris quid te deceat. Tamen cum in accuſationem præruperis, tam diuinis legib. quam humanis pari mecum ſorte cõſiſtis, in qua cariturus honore ſummo ſi fuero, quia id mauis, te accuſante, conuictus, amiſſurus pari ratione, ſi non conuiceris, dignitatem. ſit iſtud in mundo iudicium; ſpectante Deo & Angelis eius, ſpectaculũ omni ſæculo ſit, quo aut Sacerdos bonæ vitæ, aut Imp. religioſæ modeſtiæ conſequatur exemplum. quia his præcipue duob. officiis regitur humanum genus, vt non debeat aliquid eorũ exiſtere, quo valeat offendi Diuinitas: maxime cũ vterq; honor videatur eſſe perpetuus, atq; ita humano generi ex alterutro conſulatur.

eique ſubditus.

Præcor, Imperator, pace tua dixerim, memento te hominem, vt poſſis vti conceſſa diuinitus poteſtate: quia etiamſi hæc ſub humano præuenerint iudicio, ſub diuino neceſſe eſt vt diſcutiantur examine. Fortaſſis dicturus es, ſcriptum eſſe; *Omni poteſtati nos ſubditos eſſe debere.* Nos quidem poteſtates humanas ſuo loco ſuſcipimus, donec contra Deum ſuas non erigunt voluntates. Cæterum ſi omnis poteſtas à Deo eſt, magis ergo quæ rebus eſt præſtituta diuinis. Defer Deo in nobis, in Senatu, & Collegio Clericorum Romæ, & nos deferemus Deo in te. Cæterum ſi tu Deo non defers, non potes eius vti priuilegio, cuius iura contemnis.

Excommunicat in aliorum potentium fauorem, vt Theodorici Regis & Senatus Romani.

Dicis, quod mecum conſpirante Senatu, excommunicauerim te. Iſta quidem ego, ſed rationabiliter factum à deceſſoribus meis ſine dubio ſubſequor. Dicis, quod male te Romanus tractet Senatus. Si nos te male tractamus, ſuadentes vt diſcedas ab Hæreticis; tu nos bene tractas, quos vis ſociare præcipanter cum Hæreticis? Quid ad me, inquies, quod egit * Acacius? Recede ergo, & nihil ad te. Nam ſi non recedis ab eo, pertinet ad te. Relinquamus vterque mortuum. Et nos hoc petimus, vt nihil ad te hoc pertineat quod egit Acacius. Tu nos facis obiicere tibi, qui vis ad te pertinere quod egit Acacius. Nos vitamus quod egit Acacius: vita & tu; & ad vtroſque non pertinet, quod egit Acacius, vt poſſis ſine iis, quæ egit Acacius, ea quæ ad nos pertinet cauſa coniungi, vt poſſis ſine Acacio noſtræ communioni ſociari. Nos non te excommunicauimus, Imperator, ſed Acacium: tu recede ab Acacio, & ab illius excõmunicatione recedis. Tu te noli miſcere excõmunicationi eius, & non es excõmunicatus à nobis. Si te miſces, non à nobis, ſed à teipſo excommunicatus es. Ita fit vt in vtroq; ſiue diſcedis, non ſis excõmunicatus à nobis, ſiue non diſcedas, non ſis excõmunicatus à nobis. Catholici Principes quidẽ ſemper Apoſtolicos Præſules inſtitutos ſuis literis præuenerunt, & illã confeſſionẽ fidemq; præcipuam,

* Patriarcha Conſtantinop.

cipuam, tanquam boni filii quæſiuerunt debitæ pietatis affectu, cui noſcis ipſius Domini Saluatoris ore curam totius Eccleſiæ delegatam. Quod quia per occaſiones fortaſſe publicas, tua creditur prætериiſſe tranquillitas, ne magis honorem meum, quam ſollicitudinem Dominici gregis appetere iudicarer, appellare non deſtiti meis te ſponte colloquiis.

Vulgatum fuiſſe deſignas, quod tua Serenitas directa militari manu compelleret eos, qui ſe à contagione perfidorum multis temporibus abſtinere delegerint, vi & armis in præuaricatæ communionis conſortia deteſtanda compellere. Vbi te rerum humanarum Princeps, qualiſcumque Sedis Apoſtolicæ Vicarius conteſtari mea voce non deſino, vt te memineris hominem quantalibet ſis mundi poteſtate ſubnixus, circumſpiciasque cunctos, qui ab initio dogmatis Chriſtiani Catholicam fidem diuerſo propoſito perſequi, vel affligere ſunt conati, quemadmodum (vaſtitatis inſectatione, cuius placuit contritionis illatæ) ipſi, qui intulerint iſta præualendo defecerint, & orthodoxa veritas hoc præualuerit magis, quo putaretur oppreſſa: quæ ſicut ab inſectatoribus ſuis creuiſſe monſtratur, ſic obtriuiſſe cognoſcitur inſequentes.

Pacem publicam perturbat, & ab Imperatoris obedientia ſubditos alienat, calumniando pacem religionis in Republica.

Miror, ſi non humanus ſenſus intendit, præcipue qui ſe Chriſtiano vult vocabulo nuncupari, inter illos ſine dubio deputandum, qui rectam confeſſionem, communionemque Chriſtianam variis ſuperſtitionibus impugnare ſunt niſi, dum hanc & ipſi quocumque modo percellere moliuntur. Quid intereſt enim, vtrum Paganus, an quod eſt deterius, ſub nomine Chriſtiano veram ſynceramque traditionem Apoſtolicæ regulæ conetur infringere, atque in hanc prorumpere cæcitatem, vt cum in illis regionibus cunctæ prorſus hæreſes, opiniones ſuas habeant publice licentiam profitendi, ſola Catholicæ communionis libertas putetur ab iis, qui ſe religioſos exiſtimant, ſubruenda? Quæ ſi putatur error (quod non licet) cum cæteris, quibus illic facultas eſt agere, ſinatur erroribus: ſin integritas æſtimatur, ſequenda potius fuerat, quam violenta perſecutione vaſtanda: nec eam probantur inſequi potuiſſe, niſi praua ſectantes.

At ne ipſi conuincerentur errare, repellere cogitarunt quo notabantur errantes, malentes non affectari quod iuſtum eſt, ſed potius ſubmouere quo docentur iniuſti. Sic receſſit ab humanis mentibus Deus, vt obſtinate contra eius voluntatem non aſpiciant, & in iſto ſæculo diuinum non deeſſe poſſe iudicium, & poſt huius vitæ curſum illi ſit tremendo non defuturus examini, ſub quo pernicioſarum ſtudia modis omnibus actionum diſcuſſa pateſiant, & patefacta puniantur, niſi qui hæc omnino non credunt, quive illa ſe perpetraſſe impune confidunt. Nos autem humani generis conſcientiam conteſtari qua poſſumus voce nullatenus ceſſamus, omnipotentem Deum ſuis cauſis minime defuturum, & quantacumque ſit humana præſumptio, quantacumque potentia, ſub diuino nutu huius atrocitatis cenſuram ſine dubitatione vindicandam. Nam talem auſum neque hic confidimus euaſurum, & in illo magno Dei iudicio recepturum, quod iis temeritatibus diuina retributione debetur. Hæc nos nequaquam tacuiſſe ſufficiat: vt cum ſuperna fuerit vltio ſubſecuta, & vera nos protuliſſe conſideratio humana cognoſcat, & pœnam non inaniter pronunciaſſe venturam: & præpoſuiſſe præmonitionis formam, qua huiuſmodi præcipitiis de cætero temperetur. Certe ſi huiuſmodi propterea relinquendos proprio definitis arbitrio, quia nec à Chriſtianis vexari deceat, Chriſtum quocumque titulo confitentes, nec viuentes in iure Romano lacerari conueniat à Romanis, conſequenter oſtenditur Romanos homines, & qualiſcumque Chriſtianæ profeſſionis impetere, nec Chriſtianum dici poſſe modis omnibus, nec Romanum. Proinde aut repellendi fuerant, aut nullus penitus impetendus: & quod in vno genere iudicas amouendum, in omnibus repelle, ſi præuales: ſi omnia ſunt ſinenda, nullus penitus excludendus. alioqui dum parcendo cunctis erroribus ſis amicus, non niſi ſolum tibi probatur diſplicuiſſe quod verum eſt.

Omnes Catholici Principes, ſiue cum Imperii gubernacula ſuſceperunt, ſiue cum Apoſtolicæ Sedi nouos agnouerunt Præſules inſtitutos, ad eam ſua protinus ſcripta miſerunt, vt ſe docerent eius eſſe conſortes. Itaque qui hoc non fecerunt, ab eadem ſeipſos profitentur alienos: quod chartis quoque tuis apud te etiam poſſumus aſtruere, niſi te æmulum & reum & inimicum vitaremus & iudicem. Nec mirum, ſi Catholicos perſequuntur Manichæorum patroni, cum falſitas non poſſit non perſequi veritatem. Non mirum, ſi in Orthodoxos ſæuiunt, quibus poteſt cum cunctis hæreſibus conuenire; & vniuerſis erroribus amici non poſſint niſi ſolis eſſe non errantibus inimici. Si error eſt, conuincendus eſt: verum ſi error non eſt, tibi verum deeſſe cognoſce, qui perſequeris, quo profiteris errare. Sed prauitatis complex non poteſt niſi eum perſequi, qui eſt prauitatis inimicus.

Digitized by Google

CLODOVEI REGIS FRANCORVM AVGVSTI

AnnoChriſti 507.

EDICTVM

DE PACE ECCLESIARVM, ET PERSONARVM RERVMQ. AD EAS SPECTANTIVM.

Baronius Annal. Eccleſiaſt. tom. 6.

VNiuerſo exercitui edita ſanctione mandauit, ne quid per huiusmodi bellum damni inferretur Eccleſiis, ſacris ve Miniſtris, perſonis, rebusque ad eos ſpectantibus.

Gregorius Turonenſ. Hiſt. Franc. lib. 2. cap. 37.

DEdit edictum in toto exercitu, vt nullus de regione illa aliud quam herbarum alimenta aquamque præſumeret. Et qui vim faciens aliquid vi abſtuliſſet, gladio perimeretur.

CLODOVEI REGIS AVG.

AnnoChriſti 507.

RESCRIPTVM

DE PACE ECCLESIARVM ET PERSONARVM Rerumq. Eccleſiarum.

*in Synodo Aurelianẽſi cõgregatis.
† Galliam Narbonẽſem cui Alaricus Gothus imperabat. hodie Languedoc corrupte, pro Land der Gothen.
* i.e. Catholici & non Arriani.
a parte.
b ſeruandã. Geneſ. 18.
* i. e. Epiſcopi.

DOminis ſanctis & Apoſtolica Sede digniſſimis * Epiſcopis CLODOVEVS Rex.

1. Enunciantè fama quid actum fuerit, vel præceptum omni exercitui noſtro, priusquam † in patriam Gothorum ingrederemur, beatitudini veſtræ præterire non potui. In primo quoque de miniſterio Eccleſiarum omnium præcipimus, ne ad ſubripiendum ea aliquis conaretur, neq; de Sanctimonialibus, neque de viduis, quæ in religione Domini deuotæ eſſe probantur: ſimili conditione de Clericis, vel filiis ſupradictorum tam Clericorum, quam viduarum, qui cum illis in domo ipſorum conſiſtere videbantur. Idem & de ſeruis Eccleſiarum, quos de Eccleſiis tractos per Epiſcoporum ſacramenta conſtiterit, præceptum eſt obſeruare, vt nullus ex ipſis aliquam violentiam vel damnum patiatur.

2. Quod ita ad integrum eſt intelligendum, vt ex his ſupradictis ſi aliquis vim captiuitatis pertuliſſet, ſiue in Eccleſia, ſiue extra Eccleſiam, omnino ſine aliqua dilatione præcipiamus eſſe reddendos. De cæteris quidem captiuis laicis, qui extra pacem ſunt captiuati, & fuerint approbati * Apoſtolici, aut cui volueritis arbitrii veſtri, non eſt negandum. Nam de his qui in *a* pace noſtra tam Clerici quam laici ſubrepti fuerint, ſi veraciter agnoſcitis, veſtras Epiſtolas de annulo veſtro infra ſignatas ſic ad nos omnimodis dirigatis, & à parte noſtra præceptionem latam noueritis eſſe *b* firmandam: ſic tum populus noſter petit, vt cuicumque epiſtolas veſtras præſtare fueritis dignati, cum ſacramento per Deum & benedictione veſtra dicere non tardetis, rem iſtam quæ poſcitur, veram eſſe: quia multorum varietates & falſitates inuentæ ſunt, vt comprehendantur: ſicut ſcriptum eſt; *Perit iuſtus cum impio.* Orate pro me, Domini ſancti, & Apoſtolica ſede * Papæ digniſſimi.

ANASTASII IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 414.

SACRA

DE CONCILIO CONGREGANDO AD COMPONENDA IN Scythiæ partibus orta diſſidia.

* vt Gelaſii atque Symmachi.

VIctor ANASTASIVS, pius, felix, inclytus, Triumphator, ſemper Auguſtus, Hormiſdæ ſanctiſſimo ac religioſiſſimo Archiepiſcopo & Patriarchæ. Beatitudini veſtræ non putamus ignotum, quod pro temporis qualitate loquendum, atque tacendum, etiam diuinę ſcripturæ prouida eſt admonitione diſpoſitum. Exactum proinde ſilentii tempus incitamenta nobis loquendi conceſſit. Atque ideo opportunum eſſe perſpeximus, quæ apud nos ſub religionis ſpecie commouentur, auditui veſtro committere. Ante hoc ſiquidem duritia * eorum, quibus Epiſcopatus, quem nunc geritis, erat ſolicitudo commiſſa, temperare nos à tranſmittendis faciebat epiſtolis. Nunc autem currens de vobis ſuauis opinio, ad memoriam noſtram bonitatem paternæ affectionis adduxit, vt illa requiramus, quæ Deus & Saluator noſter ſanctos Apoſtolos diuino ſermone docuit, ac maxime B. Petrum, in quo fortitudinem

tìtudinem

by Google

titudinem Eccleſiæ ſuæ conſtituit. His igitur præfatis initiis hortamur, vt ad ea, quæ de Scythiæ partibus mota ſunt, vnde & Concilium fieri conuenire perſpeximus, mediatorem ſe Apoſtolatus veſter faciat, vt contentionibus amputatis, vnitas ſanctæ reſtituatur Eccleſiæ. Nobis autem omnia optata præſtantur, ſi orationibus veſtris, & frequenti paginarum alloquutione noſtri memores fueritis. Dat. v. Kal. Ianuar. Conſtantinopoli, Senatore V. C. Conſ. Accepta Anthemio & Florentino V V. C. C. Conſ. v. Kal. April. per Patritium.

ANASTASII IMPERATORIS AVGVSTI

SACRA

Anno Chriſti 515.

QVA PONTIFEX ROMANVS VOCATVR AD CONCIlium Heraclea congregandum ob componendas in Scythia de Fide ortas quæſtiones.

ANaſtaſius Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Omnibus negotiis diuinæ res præponendæ ſunt. Deo etenim omnipotente propitio, Rempublicam & conſeruandam & meliorandam eſſe confidimus. Quia igitur dubitationes quædam de Orthodoxa religione in Scythiæ partibus videntur eſſe commotæ, id ſpecialiter clementiæ noſtræ placuit, vt venerabilis Synodus in Heracleotana ciuitate prouinciæ Europæ celebretur, quatenus concordantibus animis & omni veritate diſcuſſa, vera fides noſtra orbi terrarum omni manifeſtius innoteſcat, vt deinceps nulla poſſit eſſe dubitatio vel diſcordia. Quapropter Sanctitas tua, cum quibus ſibi placuerit reuerendiſſimis Epiſcopis, quos de Eccleſiis ſub ſui Sacerdotii cura conſtitutis, idoneos & inſtructos erga Orthodoxorum religionem eſſe probauerit, ad præfatam Heracleotanã ciuitatem intra diem Kalendarum Iuliarum venire dignetur. Data pridie Idus Ianuarii, Conſtantinopoli. Accepta pridie Idus Maias, Florentio V. C. Cons.

ANASTASII IMPERATORIS AVGVTI

RESCRITVM

Anno Chriſti 516.

De Fide Catholica, de Chalcedonenſis Concilii Decretis cuſtodiendis, & Pace ſeruanda.

EXemplum Sacræ Anaſtaſii Auguſti, Hormiſdæ Papæ per Euodium, & Fortunatum Epiſcopos, Venantium Presbyterum, Vitalem Diaconum, & Hilarium Notarium.

1. Gratias omnipotenti Deo referimus, quod Sanctitas veſtra diſciplinis cœleſtibus inſtituta, ſicut popoſcimus, Legatos fidei, Euuodium & Fortunatum venerabiles Epiſcopos, ſed etiam viros religioſos, Venantium Presbyterum, Vitalem Diaconum, & Hilarum Notarium, quales poſcebat cauſæ ſublimitas deſtinauit; qui negotii magnitudinem implere poſſint, Eccleſiaſtici luce ſermonis, quique operante Deo omnia ſubtiliter requirentes, quæ ad rectam & veram Chriſtianorum pertinent fidem, & ipſi, ſicut decuit, declararunt, & à nobis, ſicut oportuit, agnouerunt; quia vna eſt Eccleſia Dei, Apoſtolicis vbique firmata doctrinis. Vnde quis audeat de Domini noſtri Ieſu Chriſti incarnatione aliter, quam habet veritas ipſa, ſentire, niſi vt confiteatur æqualem & conſubſtantialem Patri Filium ſalutis noſtræ cauſa, iuxta annunciationem Archangeli, in vtero Virginis carnem ex eadem aſſumente, hominem factum? Et, ſicut ait Apoſtolus, in ſeruili forma, vt crucem pro nobis carne ſuſciperet. De quo B. Petrus Apoſtolus Iudæis dicit; *Vos petiſtis vobis dimitti virum homicidam, auctorem vero vitæ interfeciſtis.* De quo etiam legitur in Paulo Apoſtolo; *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.*

2. Confitemur enim, quod genetrix Dei beata Virgo Maria in vera carne, & anima rationabili, & intelligibili, nobis Deum peperit Saluatorem, quem Homouſion Deo Patri & Spiritui ſancto ante ſæcula, eundem nobis quoq; Homouſion præter peccata noſtra in fine temporum credimus, & prodamus fuiſſe progenitum, ſicut Propheta Dauid dicit; *De ventre matris meæ Deus meus es tu.* Quæ tamen ita ſine defectu vel confuſione noſtri corporis eſt aſſumpta noſtra ſubſtantia, vt in eadem carne Dei Filius mundum examinaturus adueniat, oculis omnium, vulnerum & clauorum indicia repræſentans, ſicut ſcriptum eſt; *Et videbunt in quem pupugerunt.* Cum omnibus etiam Orthodoxis impiiſſimos Neſtorium atq; Eutychetem vitamus pariter & horremus, eorum condemnantes & anathematizantes, & perſonas & dogmata deteſtabilibus ſacrilegiis comparanda, qui diſpenſationem diuinam, & humanæ remedia infirmitatis, ſimiliter aut neſcire voluerunt, aut cognita blaſphemare. Tale igitur circa fidem Clementiæ noſtræ propoſitum ſummus Deus ab exordio vitæ ſenſibus noſtris immiſit. Vnde & Imperium noſtrum credimus cuſtodire.

3. Miramur autem, quamobrem de beatiſſimis Patribus, qui in Chalcedone conuenerunt, aliqua nobis ſcribere voluiſtis, dum ea, quæ ab his fuerant conſtituta, prædeceſſorum noſtrorum multiplicibus decretis confirmata monſtrantur. Et cum nec alia Synodus facta fuerit, per quam, quæ ab illa diſpoſita ſunt, redderentur infirma, nec lex à nobis proceſſerit, cuius nouitate ſtatuta præfati Epiſcopalis Concilii ſoluerentur, maxime cum ipſa Synodus dixerit anathema eſſe debere, quicumque aliam fidem, quam apud Nicæam trecenti decem & octo venerabiles Patres conſtituerunt, docere vel immutare voluerit: ad hoc etiam eos, quos ſuperius comprehendimus, id eſt, Neſtorium & Eutychetem, damnauerunt, quos nos quoque damnamus. Nam pro hac cauſa atteſtantur nobis etiam diuinæ literæ ad Alexandriam non ſemel, ſed multotiens deſtinatæ: per quas obiurgauimus, cur ſibi non arbitrentur poſſe ſufficere directam fidei doctrinam, recedentes ab anathemate Chalcedonenſis Synodi, vel venerandæ memoriæ Leonis Epiſcopi. Vnde non paruum ſtudium apud nos, & intentio in præſenti quoque perdurat, quatenus à ſuperfluo anathemate eosdem poſſimus abſtrahere, & ſanctæ Eccleſiæ vniuerſali coniungere.

4. De capitulo vero, quod ſolum videtur eſſe reſiduum, noſtra voluntas petioni veſtræ fortaſſe propter vnitatem Eccleſiarum conuenerat, niſi alia venerabilibus Eccleſiis ex hoc renouari ſcandala crederemus. Nunc vniuerſa, quæ ſint facienda, perpendite, quia graue eſſe Clementia noſtra iudicat de Eccleſia venerabili propter mortuos, viuos expelli, nec ſine multa effuſione humani ſanguinis ſcimus poſſe ea, quæ ſuper hoc ſcribitis, ordinari. Omnia tamen à Deo ſperantes per Concilium melius agere poteritis, quam ab his hominibus, qui propter errores ſuos prouincias percurrentes, inimicam Euangeliis ſanctis & Eccleſiis volunt eſſe diſcordiam. Ergo vt ſit placens ſupernæ Maieſtati Eccleſiarum vnitas, prouidete; quia qui nobis in his, quæ præfati ſumus, obſiſtit, ignoramus, ſi bene nos arguit. Per omnia tamen voluntatis noſtræ puritatem Legatorum noſtrorum poteritis narratione cognoſcere.

5. Petimus autem, vt pro nobis Apoſtolatus veſter orare dignetur: quod vos libenti animo facere, hac poterimus maxime ratione cognoſcere, ſi perfectam nobis vnitatem Eccleſiarum dignatus fuerit Deus, vobis diſponentibus, condonare. Illam enim vox Dei magnam benedictionem diligentibus ſe mandauit, atque donauit, qua declarauit; *Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis.*

ANASTASII IMPERATORIS AVGVSTI

SACRA

Anno Chriſti 516.

DE PACE PVBLICA CONSERVANDA.

IMperator Cæſar FLAVIVS ANASTASIVS, Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Alamanicus inclytus, Francicus inclytus, Tribunitiæ poteſtatis XXV. COS. III. Pius, Felix, Victor, ac Triumphator, ſemper Auguſtus, Pater patriæ, Conſulibus, Proconſulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, Senatui ſuo ſalutem dicit. Si vos liberique veſtri valetis, bene eſt; ego exercitusque meus valemus. Quotiens vtrisque publicis rebus, proſpera voluntate conſulitur, non ſolum exhortatio, ſed poſtulatio quoque creditur eſſe conueniens, vt duabus in vnum concurrentibus cauſis animus incitatus, & quod felix & bonum partibus ſit, valeat adipiſci. Si enim Chriſtus Deus & Dominus noſter, & per mitiſſimam voluntatem, & quandam diſpenſationis petitionem nos reuocauit ad ſe, & redemptos proprio ſanguine libertati reſtituit, vt ſalutem mortalitati præſtaret; non videtur abſurdum, tam apud glorioſiſſimum *a* Regem, quam apud beatiſſimum Papam almæ vrbis Romæ, Patres conſcriptos Imperiali petioni coniunctos ea ſperare, quæ & nobis & ſibi Deo annuente in commune proficiant, hoc eſt, ne fugitiuorum audiant concinnatos ſermones, & mendacio ſolo compoſitos, ſed ſatisfactione ſuſcepta, quam & veritas & Legatorum, qui directi ſunt, inquiſitio patefecit, ad deſideratam pacem acceptabili Deo voluntate concurrant. Indubitatum ſiquidem eſt ex longa annorum ſerie, multam partẽ Reip. veſtram iudicare conſtantiam. Proinde oportet ſanctiſſimum cœtum veſtrum ſolerti ſtudio, ac prouido labore contendere tam apud excelſum Regem, cui regendi vos poteſtas, vel ſolicitudo commiſſa eſt, quam apud venerabilem Papam, cui intercedendi apud Deum facultas eſt præſtita, vt in ea parte animi ſui bonitatem dignentur impendere, in qua vtriusque Reipubl. membra *b* ſperata ſanitate ſaluentur. Implebitis enim veterem conſuetudinem, & nimis conſilio veſtro notiſſimam, ſi ea, quæ publicæ vtilitati conueniunt, tractando, ſperando, poſtulando, effectum adipiſci Deo auſpice feceritis. Dat. V. Kalend. Auguſt. Chalcedone, Petro Conſ.

a Theodoricum.

b al. ſeparata. quia Germani Occidentale Imperium ab Orientali diſtraxerant.

Miſſa Senatui Vrbis Romæ per Theopompum & Seuerianum VV. CC.

ANASTA-

ANASTASII IMPERATORIS AVGVSTI

SACRA

QVOD IMPERATOR A PAPA IVBERI NON POSSIT.

Anno Chriſti 517.

ANASTASIVS Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Etſi magnum aliquid taciturnitas indicatur, tamen neceſſarium eſt admirantes Dei miſericordiam aſſidue frequentare ſermonem: & quia initium fidei, quam Dominus & Deus Saluator noſter Ieſus Chriſtus docuit, in remiſſione peccatorum præcellit, nulli habetur ignotum. Ipſe enim per propriam paſſionem omnia Adam peccata mundauit, & hæc fuit negotiatio humilitatis ipſius, vt & præfatum & omnes fratres liberaret ſeruitute peccati, volantarie perſonam ſerui ſuſcipiens. Nam B. Apoſtolus Paulus docuit nos ſcribens ad Romanos; *Regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſen, & in eos qui non peccauerunt:* ex quo eſt vniuerſitati quodammodo declaratum ex generali diſpoſitione, ſiue mirabilibus, ſpecialia quæque exempla debere ſuſcipere ſemel tam magnæ legis iuſſiones, & tam pia bonitate firmatæ, vt omnis doctrina, quam diſcipulis ſuis tradidit, in hoc firmamento conſiſtit. Fugauit ægritudines, ſiue multifaria genera paſſionum: nodum peccati propria (ſicut dictum eſt) paſſione reſoluit; & agens, ad implenda ſimilia diſcipulos ſuos factis & ſermonibus inſtruebat. Verum ſi, ſicut aliqui nituntur oſtendere, certi ex ipſis Apoſtolis tam piam doctrinam per inobedientiam implere diſſimulant, ignoramus vbi magiſterium miſericordis Domini ac magni Dei nobis poſſit occurrere. Nos autem non ea credimus ratione, vt immiſericordes eſſe putemus, qui miſericordiam didicerunt: ſed poſtulationem noſtram à præſenti tempore taciturnitate comprimimus: irrationabile iudicantes illis precum adhibere bonitatem, qui rogari ſe nolint, contumaciter reſpuentes. Iniuriari & annullari ſuſtinere poſſumus * iuberi non poſſumus. Data Conſtantinopoli, V. Idus Iulii, Anaſtaſio Auguſto quartum, & Agapito COSS.

Paparum arrogantia notatur.

* *Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Hormiſdæ Papæ.*

Tunc furore repletus Anaſtaſius Imperator contra Hormiſdam Papam, inter alia in Sacra ſua hoc ſcripſit: *Nos iubere volumus, non nobis iuberi.*

FL. IVSTNI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 518.

SACRA

DE ELECTIONE IMPERIALI.

IVSTINVS AVGVSTVS HORmiſdæ Papæ.

DEI beneficia, licet multis, maxime tamen ſummis Pontificibus, conuenit indicari. Proinde Sanctitati veſtræ per has Sacras declaramus epiſtolas, quod primum quidem inſeparabilis Trinitatis fauore, deinde Ampliſſimorum Procerum ſacri noſtri Palatii & ſanctiſſimi Senatus, nec non electione firmiſſimi exercitus ad Imperium nos licet nolentes & recuſantes electos fuiſſe atque firmatos. Precamur proinde, vt ſanctis orationibus veſtris diuinæ potentiæ ſupplicetis, quatenus initia noſtri roborentur Imperii. Hoc enim & nos ſperare, & vos decet implere. Data Kalend. Auguſti, Conſtantinopoli, Magno V. C. Conſule.

Vetus mos Imperatorũ fuit & eſt, vt ſimulac eſſent electi Auguſti, ad fideles Imperii, tam Eccleſiaſticos quàm politicos, literas darent, quibus electio ſua intimaretur. Et hinc vides, vnde paulatim abuſus confirmandi Imperatorũ apud Papas irrepſerit.

FL. IV-

Digitized by Google

FL. IVSTINI I. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 519.

DE VNITATE ECCLESIAE.

VIctor IVSTINVS, Pius, Felix, Inclytus, Triumphator, ſemper Auguſtus, Hormiſdæ ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo & Patriarchæ.

Scias effectum nobis, Pater religioſiſſime, quod diu ſummis ſtudiis quærebatur. Noueris patefactum, & antequam aduenerint, qui à vobis deſtinati ſunt, quod Ioannes vir beatiſſimus Antiſtes nouæ noſtræ Romæ, vnà cum Clero eius, vobiſcum ſentiunt, nullis variantes ambiguitatibus, nullis diuiſi diſcordiis. Scias libellum ab eo ſubſcriptum, quem offerendum indicaueras ſanctiſſimorum Patrum Concilio congruentem. Omnes concurrunt alacri opere ad ſuſcipienda vota tam veſtræ quam Conſtantinopolitanæ Sedis, quos veritatis coruſcus fulgor illuminat: omnes accelerant libentiſſime, quos oblectat via dilucida: ſequuntur ſcita Patrum ſanctiſſima, leges probatiſſimas, & Conciliis quorundam firmatis, qui rectum tenebant tramitem, aliorum correctis, quia vagebantur incerti. In eo res colligitur, vt vnitatem indiuiduæ Trinitatis, ipſi quoque vnitate colant mentium. Negatum eſt inter diuina myſteria memoriam in poſterum fieri pro tenore libelli, quem diximus, Acacii præuaricatoris quondam huius Vrbis Epiſcopi, necnon aliorum Sacerdotum, qui vel primi contra conſtituta venerunt Apoſtolica, vel ſucceſſores erroris facti ſunt, nulla vſque ad vltimum diem ſuum pœnitentia correcti. Et quoniam omnes noſtræ regiones admonendæ ſunt, vt exemplum imitentur Ciuitatis Regiæ, deſtinanda vbique Principalia præcepta duximus. Tanto flagramus religionis officio, tanto affectamus ſtudio pacem Catholicæ fidei pro remuneranda cœlitus pace noſtræ Reipublicæ, pro conciliando ſubiectis meis ſuperno præſidio. Quid enim gratius reperiri poteſt? quid iuſtius? quid illuſtrius? quam quos idem Regnum continet, eiuſdem fidei cultus irradiat, eos non diuerſa contendere, ſed collectis in eodem ſenſibus, inſtituta venerari non humana mente lata, ſed diuini prudentia Spiritus. Oret igitur veſtræ religionis Sanctitas, vt quod peruigili ſtudio pro concordia Eccleſiarum Catholicæ fidei procuratur diuini muneris opitulatio, iugi perpetuitate ſeruari annuat.

IVSTINIANI I. CÆSARIS RESCRIPTVM

Anno Chriſti 520.

DE RESTITVTIONE EPISCOPORVM IN SVIS Sedibus, quam Papa poſtulauerat.

IVSTINIANVS Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Cum in animo nobis ſit, Pater religioſiſſime, vt in omni re noſtra inter ſe concurrant conſilia, tum & in Elia viro reuerendiſſimo Epiſcopo id conſtituendum credimus, Legatis admonentibus veſtris, quod inter varias vtraſque rationes expeditius eſſe perſpectum eſt. Nam & in præſenti Pontificem Cæſarienſium Vrbis fauor tutatur omnium, quem ob inſtituta pulcherrima non ſolum incolæ validiſſime retinendum arbitrantur, ſed prope cunctus Oriens ſine dubio veneratur. Viſum eſt itaque conuenire, vt nec faciamus impetum contra infinitarum vota multitudinum, aut homo integritate nobilis ſede deiiciatur, qua ſe dignum exhibet, nec anteriori ſpem prorſus adimi patiamur repetendi locum denuo, quo ſe ſpoliatum ſine cauſa confirmat: ſed in re dubia temperantius verſemur, ita vt interim quidem hic idem Elias vir reuerendiſſimus Epiſcopus in quiete permaneat: verum poſtquam ſucceſſor eius vitam depoſuerit, tum demum ad Sedem reuertatur, quia deſtitit adhibendis prius omnibus, quæ ad impetrandam reditionis licentiam ſacratiſſimarum regularum poſtulant definita, interponendo etiam conſenſu tam tuæ Sedis Apoſtolicæ, quam florentiſſimæ huius Vrbis, nec non aliarum, quarum hoc intereſt. De Thoma etiam & Nicoſtrato viris religioſiſſimis Epiſcopis omnia mancipabuntur effectui, poſtquam cæteræ etiam vobis copulatæ fuerint, ſed ad vnitatem venerabilis Eccleſiæ, quæ præcedente ſuperno præſidio ſtatuenda duxerimus, pro ſacratiſſimarum regularum itidem ordine. Quoniam itaq; veſtræ quoq; Sanctitudini deliberationem noſtram oportuerat declarare, vt ex hac etiam pateſiat deſiderium, in quo omnem operam intendimus ad compeſcendas atque temperandas controuerſias, & optatam inter omnes concordiam prorogandam, præſentes quoque litteras duximus deſtinandas, monentes præcipue, vt pro incolumi ſtatu Reipublicæ numen ſupernum veſtris exoretur precibus.

Data VII. Idus Iunias, Conſtantinopoli, Vitaliano & Ruſtico Conſulibus.

FL. IVSTINI I. IMPER. AVGVSTI

RESCRIPTVM

DE NON DAMNANDIS EPISCOPORVM NOMINIBVS, NE SCANDALA ET TVMVLTVS fiant in populo.

IVSTINVS Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Quo fuimus ſemper, & quo ſumus ſtudio pro conciliandis ſententiis Catholicam fidem colentium, vt eodem animo cuncti venerentur lumen indiuiduum Trinitatis, palam feciſſe dignoſcitur: nunc Legatum ad veſtram Beatitudinem vltro ob hoc ipſum dirigentes Gratum virum ſublimem Magiſtrum ſcrinii, quo remedium tandem reperiatur diſcordiis variantium, nunc prono libentique ſuſcipientes affectu, viros religioſiſſimos, quos interuentores vnitatis veſtra Sedes Apoſtolica credidit deſtinandos. Profecto etenim tamquam ipſam pacem, & iucundis eos oculis aſpeximus, & extenſis manibus duximus amplectendos. Quin etiam omni intentione ordinauimus, vt venerabilis Eccleſia Conſtantinopolitana, nec non complures aliæ, vota ſuſcipiant veſtra, non ſolum in cæteris, ſed in auferendis etiam nominibus ex ſacris diptychis, quæ remouenda maxime poſtulaſtis. Verum nonnullæ fuerunt vrbes & Eccleſiæ, tam Ponticæ, quam Aſianæ, & præcipue Orientales, quarum Clerici vel populi omnibus pertentati minis & perſuaſionibus, tamen nequaquam flexi ſunt, vt tollant Antiſtitum & repellant nomina, quorum apud eos opinio floruit, ſed morte vitam duriorem æſtimant, ſi mortuos condemnauerint, quorum gloriabantur vita ſuperſtitum. Quid igitur faciamus huiuſmodi pertinaciæ, quæ nec dicto audiens exiſtit, & tormenta in tantum deſpicit, vt amplum ſibi ac feſtiuum iudicet, ſi corpore prius, quam religioſo deſtat inſtituto? Nobis quidem videtur eſſe mollius agendi & clementius, quæ ſi non in tua Sanctitate, iam nec in alio potuerunt inueniri. Nam neque ſanguinis & ſuppliciorum cupidi (quod dictu etiam graue eſt) libellum ſuſcepimus, neque vt paruo diſcrimine remaneant imperfecta concordiæ deſideria, ſed ad prorogandam quo poſſumus ordine coniunctionem membrorum Eccleſiæ. Verum itaque præſtantius erit, minorum gratia in totum eſſe nobis adiectas tantas multitudines, an conceſſis exiguis, & remiſſis maiora, & omni ratione quærenda corrigi, vt quæ non licuit per omnia, ſaltem ex neceſſariis partibus allegentur. Veniam itaque nominum poſtulamus, non Acacii, non vtriusque Petri, non Dioſcori, vel Temothei, quorum vocabula ad nos datæ tuæ Sanctitatis epiſtolæ continebant, ſed quos in aliis celebrauit ciuitatibus Epiſcopalis reuerentia, & hoc exceptis vrbibus, vbi veſtræ Beatitudinis libellus iam in plenum admiſſus eſt, niſi hanc quoque partem beneuolentia ſtatuerit veſtra mitius corrigendam. Verum nec iudicio res caret Sedis Apoſtolicæ, vt non magis venia dicenda ſit, quam deliberata iam ac perfecta diffinitio. Anaſtaſius quidem religioſiſſimæ memoriæ, veſtræ culmen Eccleſiæ, palam aperteque conſtituit, cum hoc idem ſcriberet negotium prædeceſſori noſtro, ſatis eſſe pacem affectantibus, ſi nomen tantum reticeatur Acacii. Ergo propria veſtræ Sedis conſtituta ſequitur, qui non omnes memorias mortuorum iudicat contemnendas, vt indignum habeatur & incongruum, ſi non placidior omnibus non ſolum defunctis, ſed etiam ſuperſtitibus veſtra diuulgetur in omni fine terrarum lenitas. Et hoc quidem non dubitauerimus ita gratioſum vobis futurum, vt pacifico ſtatim reſponſo lætior mundus reddatur. Retinet autem veſtra Sanctitas, quod dudum ſcripſimus, ex Oriente ſupplicationes nobis eſſe deſtinatas, voluntatem ipſorum continentes & arbitrium, in quo ſeſe duraturos oſtendunt firmiter, & quo nulla ratione deſiſtendum æſtimant. Hanc itaque Chartulam ſecundum noſtra promiſſa, per Ioannem virum reuerendiſſimum Epiſcopum dirigendam vobis in præſenti merito credidimus, vt à veſtra Sede etiam tenor eius admiſſus, ad colligendas proficiat, & adunandas vbique venerabiles Eccleſias, & Hieroſolymitanam præcipue, cui tamen omnes fauorem impendunt, quaſi matri Chriſtiani nominis. vt nemo audeat ab ea ſeſe diſcernere. Conſenſum itaque proprium tuam Sanctitudinem epiſtolari quoque pagina conuenit declarare, vt cognito omnibus atque patefacto tenorem eiusdem chartulæ à vobis etiam laudari, & tenaciter cuſtodiri, lætior mundus exiſtat. Data V. Idus Septembris, Chalcedone; Ruſtico V. C. COS. Accepta pridie Kal. Decembr. Conſule ſupradicto.

Vide quid non & paci Eccleſiaſticæ, vnde & politica dependet, & gliſcenti ſimul iam cũ Paparum tyrannidi Imperatores tribuerint, metuentes, ne eorum opera Occidentales populi ad defectionem ab Imperio ſollicitarentur, quod tandem Gregorius III. PP. fecit.

Anno Chri-ſti 535.

FL. IVSTINIANI I. IMPERATORIS AVGVSTI

SACRA

De ſocietate aduerſus Orthodoxæ Fidei Perduelles ineunda.

* Childeberto, Theodorico & Clothario Regib. quorũ pater Clodoueus ſimiliter ab Anaſtaſio Imp. in ſocietatẽ belli ſollicitatus, collega Imperii & Auguſt. in Occidente renũciatus fuit, ſi Gothos Italia pelleret.

IVSTINIANVS AVGVSTVS FRANCORVM
**Principibus.*

NOſtræ ditionis Italiam per vim Gothi ceperunt, nec ſolum reſtituere hanc nobis handquaquam decernunt, ſed iniuria inſuper nos afficere nec toleranda quidem, nec mediocri. Quocirca exercitus aduerſus hos mittere cogimur. Vos vero par fuerit, nobis hoc bello vt auxilio ſitis; quod vtique vtriſque noſtrum commune rectior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothoſque odium, vt Arianorum errores reiicientibus deteſtandos. Data Conſtantinopoli. Beliſario V.C. Conſule.

FL. IVSTINIANI IMP. AVG.

CONSTITVTIO

Anno Chri-ſti 545.

De celebratione Paſchatis, & tempore Quadrageſimæ.

Hinc vides. ad cuius officium Galendarii emendatio ſpectarit. Vide Caroli M. reſcript. ad Alcuinũ p. 137. hoc tom.

Concil general. Tom. 2. pag. 513.

IVſtinianus Imperator ſuo Edicto ieiunium Quadrageſimæ vna hebdomada auxit, & de Paſchali tempore ſanctionem promulgauit.

Theophanes in Miſcella Hiſtor.

ANno Imperii Iuſtiniani decimo nono, euerſo die ſancti Paſchæ, cœpit vulgus abſtinere à carnibus menſe Februario, die quarto. Imperator autem præcepit alia hebdomada carnem apponi, & omnes carnium venditores occiderunt & appoſuerunt, & nemo emebat aut edebat. Porro Paſcha factum eſt, vt Imperator iuſſit, & inuentus eſt populus ieiunans hebdomada ſuperflua.

TOTILÆ GOTHI REGIS ROMANORVM

RESCRIPTVM

Anno Chri-ſti 547.

DE HONORE LEGATIS HABENDO, ET pœna perfidorum.

* cuius vt Tyranni cõſtitutiones caſſantur à Iuſtin. Imp. in Pragmat. ſanct. c. 2. 5. 8. & 24.

TOTILAS *REX Pelagio Diacono Vrbis Romæ & Oratori miſſo. Conſtat ſane apud Barbaros omnes, id lege cautum eſſe, Oratores vt hi plurimum colant & reuereantur. Mihi vero, qui virtutis ſibi aliquid compararunt, qualis es tu, honorem deferre ſimul & reuerentiam iampridem ſtudium fuit. Sed Oratoribus delatos honores, ſiue illatam his ignominiam, non perſonarum manſuetudine, ſiue verborum tumiditate & elegantia decerni reor, ſed cum vera quædam fatentur, vel non ſanis admodum verbis vtuntur. Oratori illi itaque honor deferri maxime ſolet, qui veritate mox patefacta, ad ſuos dimittitur: ſed is ignominia præ cæteris affici, qui vbi commentitia quædam & ſubdola fecerit verba, ad ſuos mox redeat. Cætera quidem, Pelagi, quæ à nobis petieris, facile conſequeris, tribus duntaxat exceptis; & vbi hæc caueris, vt plane ſubiicias magis expediet, ne forte maximam ipſe cauſam præbeas, quo minus eorum vel peragas, quorum ob gratiam huc adueniſti, vel nos forte ex re infecta incuſes. Petere namque, quæ præſentibus haudquaquam rebus conueniant, plurimum proculdubio facit, nemo pro votis vt quippiam conſequatur.

2. His autem ſic interdico, ne quoquam pro Siculis, vel Vrbis Romanæ mœnibus, vel transfugis ſeruis verba nunc facias: quandoquidem fieri non poteſt, vt aut Gothorum opera vti pro Siculis queas, aut murus vt Romanus integer maneat, vel ſerui ipſi, qui nobiſcum nunc militant, ſuis quondam de cætero dominis ſeruiant. Verum ne videantur hæc inconſiderata quadam per nos prætendi ſententia, & cauſas ipſas explicaturi nos ſumus.

3. Fuit olim Sicilia inſula & priſcis quidem temporibus pecuniarum vt felix prouentu, ita & cuiuſuis

cuiuſuis generis frugum in ea naſcentium cæteris terris fœcunditate præſtantior; atque vt non ſolum hæc incolis ſuppetant, ſed vel vobis Romanis itidem ad vitam ſint neceſſaria per annos ſingulos exportantibus ſatis. Vnde tunc primum Romani THEODORICVM deprecabantur, ne ea in inſula maius aliquod Gothorum præſidium collocaret, ne ea res forte ad cæteras proſperitates eorum libertatem interpellaret. His ita peractis, hoſtium exercitus in Siciliam nauigauit, qui ferme nec hominum multitudine, nec re alia vlla nobis eſſent in bello pares. Siculi vero, viſa hoſtium claſſe, non ad Gothos quicquam denunciare, nec ſe continere munitionibus, nec hoſtibus ſaltem cenſere vtcumque occurſandum tunc eſſe, ſed promptiſſime patefactis tunc vrbium portis, ſupinis hoſtium exercitum manibus exceperunt, & haud ſecus egere, ac infidiſſima ſeruitia ſolent, quæ diutius in carcere aſſeruata, dum dominorum volunt manus effugere, in nouos quoſdam & alienigenas ſtatim incidunt. Ea itaque ex inſula hoſtes, vt è loco munito impetu facto, omni Italiæ ora ſine vllo potiti negotio ſunt: quinetiam vel vrbem noſtram Romam cepere, ac tantum inde frumenti numerum importarunt, vt vel obſeſſi in anni ſpatium queant Romanis obſiſtere. De Siculis hactenus, quibus per Gothos vt venia detur, fieri nullo modo iam poterit, criminum magnitudine miſericordiam ab his adimente, qui affecti iniuria ſunt.

4. Nunc vero intra Romanos muros hoſtes ſe exercendo, in campum quidem deſcendere, & nobiſcum acie decertare minime cenſent: dolis vero & deceptiunculis continenter & per ſingulos dies nos oppugnando, iniuſte quidem noſtris his rebus & plane abſurdius nunc potiuntur. Ne itaque iteratò hæc eadem patiamur, prouidendum iam ducimus. Qui enim præ ignorantia ſemel circumuenti falluntur, ſi rurſus in infortunium recidant, quia minus periclitando præuideant conſuetã ſibi calamitatem, haud quaquam ex aduerſante fortuna id fieri videbitur, ſed quia ſe deliquiſſe plane ignorent: vel illud quidem adiecerit quiſpiam, & vobis omnibus maxime profuturum, vt Vrbis Romanæ mœnia ſolo æquentur, ne cum aliis & ipſi demum coerciti, vel ab inſultantibus hoſtibus circumuallati, ſed malis excluſi alieno periculo, nec vllo veſtro diſcrimine victoribus futuri ſitis in præmium.

5. De ſeruis vero, qui vltro ad nos conceſſerunt, dicturi hæc ſumus. Si enim, qui nobiſcum fuerunt in hoſtem inſtructi, & à nobis deinde fidem noſtra ex confeſſione acceperunt, ne ſe vnquam veteribus dominis vtcumque reſtituamus, veſtras in manus dedendos eſſe nunc cenſuerimus, profecto nec nobis quidem traditam fidem ſeruaturi quandoque eſſent. Non enim qui vel cum omnium miſerrimis pactiones factas neglexerit, erga alium quempiam firmiorem præ ſe ferre animum quiuerit, quin potius veluti abſurdioris naturæ indicium, ad omnes, qui ſecum verſantur, circumferre perfidiam videtur. In Caſtris apud Romam.

TOTILÆ REGIS ROMANORVM

Anno Chriſti 547.

EDICTVM

De vitæ emendatione, & iuſtitiæ correctione.

FVere quondam Gothis militum millia centum bellicoſiſſimorum in vnum tunc coeuntium, qui vtique maximum in modum ad gloriam opibus vtebantur: & equorum armorumque ſumma his copia ſuppetebat, veteranorum præterea & prudentiſſimorum vis ingens, qui ſane ipſis in certaminibus conſtituti noſtris rebus conducere plurimum videbantur: & alioqui à Græcorum militum millibus ſeptem hi omnes deuicti, Imperio primum fuere, deinde & cæteris rebus priuati. Nunc vero nos, qui reliqui ſumus, & tanta præſertim paucitate, nudi quidem & plane calamitoſi & ignauiſſimi omnium, hoſtium vltra viginti millia vicimus; & ſummatim vt dicam, quæ geſta fuere, eiuſmodi ſunt, vt credi vix poſſint. Cauſas vero, cur hæ ita nobis contigerint, ſtatim aperiam. Gothi tunc primum præ cæteris omnibus æquitate poſthabita, vt inter ſe inuicem, ita & in Romanos tunc ſubditos indigna quædam patrabant: quibus, vti par erat, permotus & ira ſuccenſus Deus, pro hoſtibus & contra nos depugnabat. Quo factum, vt etſi multitudine ac virtute, cæteroque belli apparatu hoſtibus eſſemus maximo interuallo ſuperiores, vi quadam tamen occultiore ac plane diuina deuicti nos ſimus. Veſtra itaque intereſſe iam reor, quæ rectiora ſunt vt ſeruetis, ideſt, vt æquitatem de cætero tueamini. Nam hanc peruertentibus vobis vel diuina quidem ſubſidia infeſtiora mox erunt. Non enim Deus ſine vllo delectu vel temere humano generi, vel priuatæ cuiquam rationi ferre præſidium conſueuit; ſed his quam maxime fauet, apud quos æquitatis ratio habeatur: & illi quidem haudquaquam difficile eſt ad alios bona transferre, vt qui rerum omnium habeat poteſtatem. Illud itaque vobis perneceſſarium fore aſſeuerauerim, iuſtitiam vt inuicem & in ſubditos quoſque ſeruetis, hoc eſt, vt perpetuam vobis adipiſcamini felicitatem.

Digitized by Google

FL. IVSTINIANI I.
IMPERATORIS AVG.
SACRA FORMA
DE FIDE CATHOLICA, ET CONCILIORVM PER Imperatorem celebratione ac confirmatione.

Anno Chriſti 551.

IN nomine Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti. Imperator Cæſar FLAVIVS IVSTINIANVS Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Aphricanus, Pius, Felix, Inclytus, Victor ac Triumphator, ſemper Auguſtus, beatiſſimis Epiſcopis, & Patriarchis, Eutychio Conſtantinopolitano, Apollinario Alexandrino, Domino Theopolitano, Stephano, Georgio & Damiano religioſiſſimis Epiſcopis vicem agentib. Euſtochii viri beatiſſimi Archiepiſcopi Hieroſolymitano & Patriarchæ, & reliquis religioſiſſimis Epiſcopis ex diuerſis prouinciis in hac Regia * Vrbe degentibus.

* Conſtantinopolitana, vbi Synodus V. Oecumenica celebrabatur.

1. Semper ſtudium fuit Orthodoxis & piis Imperatoribus Patribus noſtris, pro tempore exortas hæreſes per congregationem religioſiſſimorũ Epiſcoporum amputare, & recta fide ſincere prædicata, in pace ſanctam Dei Eccleſiam cuſtodire. Quapropter & Conſtantinus piæ recordationis, Ario blaſphemante & dicente, Non eſſe filium conſubſtantialem Deo Patri, ſed creaturam, & ex non extantib. factum eſſe, congregauit Nicææ ex diuerſis diœceſibus trecentos decem & octo ſanctos Patres. Et cum ipſe etiam Concilio interfuiſſet, & adiuuiſſet eos, qui conſubſtantialem Filium Patri confeſſi ſunt, cõdemnata Ariana impietate, ſtudium habuit rectam fidem obtinere. Expoſito itaq; ſancto Symbolo vel mathemate fidei, per hoc ſancti Patres confeſſi ſunt, conſubſtantialem eſſe Filium Deo Patri.

2. Sed & THEODOSIVS Senior piæ recordationis, Macedonio negãte deitatem Sancti Spiritus, & Apollinario vel Magno eius diſcipulo in diſpenſatione incarnati Verbi blaſphemantibus & dicentibus, ſenſum humanũ non recepiſſe Deum Verbũ, ſed carni vnitũ eſſe, animam rationabilẽ habenti: congregatis in Regia Vrbe centũ quinquaginta ſanctis Patribus, cũ & ipſe particeps fuiſſet Concilii, damnatis prædictis Hæreticis, vna cum impiis eorum dogmatibus, fecit rectam prædicare fidẽ. Secuti enim iidẽ ſancti Patres expoſitam rectam fidem à trecentis decem & octo ſanctis Patribus, explanauerunt de Deitate Sancti Spiritus, & perfecte de diſpenſatione incarnati Dei Verbi docuerunt.

3. Iterum Neſtorio impio alium dicẽte Deum Verbum, & alium Chriſtum, & hunc quidem natura filium Dei Patris, illum autem gratia filium impie introducente, & ſanctam glorioſam ſemper Virginem Dei genitricem eſſe negante, cum pene omnes Orientales partes ſua impietate adimpleſſet idem Neſtorius, Theodoſius Iunior piæ recordationis cõgregauit priorem Epheſinam ſanctam Synodum, cui præſidebant Cœleſtinus, Cyrillus & ſancti Patres, & directis Iudicibus, qui deberent Concilio intereſſe, compulit & ipſum Neſtorium ibi peruenire, & iudicium propter eum procedere: & tali examinatione facta, ſecuti iidem ſancti Patres per omnia ea, quæ de fide definita ſunt ab anteriorib. ſanctis Patribus, condemnauerunt Neſtorium, vna cum eius impietate. His ita ſubſecutis, cum inſurrexiſſent contra Cyrillum ſequaces Neſtorii impii, feſtinauerunt (quantum in ipſis fuit) refutare condemnationem contra Neſtorium factam: ſed prædictus piæ recordationis Theodoſius, vindicans ea, quæ ita recte contra Neſtorium, & eius impietatem fuerant iudicata, fecit firmiter obtinere contra eum factam condemnationem.

4. Et poſt hæc iterum cum Eutyches demens emerſiſſet, negando conſubſtantialem nobis eſſe carnẽ Domini, multis interea motis tã Cõſtantinopoli quã Epheſi, tanta pro illo facta eſt Hæreticorũ circumuentio, vt etiam eiiceretur propter eum Flauianus religioſæ memoriæ, Regiæ Vrbis Epiſcopus. Piæ autẽ recordationis Martianus congregauit Chalcedone ſanctos Patres, & magna cõtentione inter Epiſcopos facta, non ſolum per ſuos Iudices, ſed etiam per ſeipſum in Conciliũ peruenit, & ad concordiam omnes perduxit. Qui ſancti Patres in omnibus ſecuti ea, quæ pro fide definita ſunt à prędictis tribus ſanctis Conciliis, & quæ iudicata ſunt de Hæreticorum damnatione & impietate eorum, damnauerunt & anathematizauerunt Eutychen dementẽ, & impia eius dogmata, necnon & Neſtorium cũ impiis eius dogmatibus, quoniam tunc feſtinauerunt quidam defendere Neſtorium & impia eius dogmata. Super hæc autem iidem in Chalcedone ſancti Patres anathematizauerunt eos, qui aliud Symbolum tradiderunt aut tradunt, præter hoc quod expoſitum eſt à trecentis decem & octo ſanctis Patribus, & explanatum à centum quinquaginta ſanctis Patribus.

5. His itaq; omnib. per diuerſa tẽpora ſubſecutis, prædicti piæ recordationis noſtri Patres, quæ in vnoquoq; Concilio iudicata ſunt, legib. ſuis corroborauerũt & cõfirmauerunt, & Hęreticos, q definitionib. prædictorũ ſanctorũ quatuor Cõciliorũ reſiſtere, & Eccleſias cõturbare conati ſunt, expulerũt.

6. Defuncto autem Martiano diuæ recordationis, cum contentio eſt per diuerſa loca de Chalcedonenſi ſancto Concilio * LEO piæ recordationis ad omnes vbiq; Sacerdotes ſcripſit, vt vnusquisq; eorum propriam ſententiam manifeſtaret de eodem ſancto Concilio: & cum alius alium Epiſcopum non expectaſſet, ad hoc, quod interrogati ſunt, reſponderunt.

* Imperator.

7. Exiguo autem tempore tranſacto, iterum inſurrexerunt Neſtorii & Eutychetis ſequaces, & tantas turbas in ſanctis Dei Eccleſiis fecerunt, vt diuiſiones & ſchiſmata in eis fierẽt, & nullam communionem

nionem ad ſe inuicem Eccleſiæ haberent. Nec enim præſumebat aliquis de ciuitate ad ciuitatem veniens communicare, nec Clericus ex alia ciuitate in aliam ciuitatem veniens in Eccleſiam procedere. Cum autem ſecundum ſuam miſericordiam Dominus Deus Reipublicæ gubernationem nobis credidit, initium & fundamentum noſtri Imperii fecimus, coniungere diuiſos Sacerdotes ſanctarum Dei Eccleſiarum, ab Oriente vſque occidentem, & omnem contentionem imputantes, quæ contra Chalcedonenſem ſanctam Synodum, ab Eutychis & Neſtorii impiorum ſequacibus mouebatur, fecimus prædicare eandem ſanctam Synodum cum prædictis aliis ſanctis tribus Conciliis in Dei Eccleſiis, certe ſcientes, quod ea, quæ ab ea de fide expoſita ſunt, conſonant per omnia aliis tribus ſanctis Conciliis: & multis quidem ad eandem ſanctam Synodum contradicentibus ſatisfecimus: alios autem, qui perſeuerauerunt eidem ſancto Concilio contradicentes, expulimus ſic à ſanctis Dei Eccleſiis & venerabilibus monaſteriis, vt concordia & pace ſanctarum Eccleſiarum & earum Sacerdotum firmiter cuſtodita, vna & eadem fides, quam ſanctæ quatuor Synodi confeſſæ ſunt, in ſanctis Dei Eccleſiis prædicetur. His ita pro firmitate ſanctarũ quatuor Synodorum Deo propitio per nos factis, & obtinentibus in ſancta Dei Eccleſia, Neſtorii ſequaces propriam impietatem applicare volentes ſanctæ Dei Eccleſiæ, & non potentes hoc per Neſtorium facere, feſtinauerunt eam introducere per Theodorum Mopſueſtenum, doctorem Neſtorii, qui multo peiora Neſtorio blaſphemauit, & ſuper alias innumerabiles ſuas blaſphemias, contra Chriſtum Deum noſtrum factas, alium dixit Deum Verbum, alium Chriſtum, necnon & per impia conſcripta * Theodoreti, quæ contra rectam fidem, & Epheſinam primam ſanctam Synodum, & contra ſanctæ memoriæ Cyrillum, & duodecim eius Capitula expoſuit, & inſuper ſceleratam Epiſtolam, quam dicitur Ibas ad Marim Perſam ſcripſiſſe, quæ plena eſt omni impietate Theodori & Neſtorii. Per hanc etenim impiam epiſtolam non ſolum impietatem, ſed etiam ipſas perſonas Theodori & Neſtorii, quas maxime laudat & iudicat eadem impia Epiſtola, feſtinauerunt condemnationem liberare, dicentes, eam ſuſceptam eſſe à ſancta Chalcedonenſi Synodo. Hoc autem dicunt non pro defenſione ſanctæ Synodi, ſed nomine eius, ſicut putant, ſuam impietatem confirmare feſtinantes. Certum autem eſt, quod impia intentio eſt iſta vindicantium, vt ſi eis euenerit, non prædicetur Deus Verbum homo factus eſſe, nec ſancta glorioſa ſemper Virgo Maria Dei genitrix prædicetur. Hæc enim Theodorus & Neſtorius in ſuis conſcriptis impie expoſuerunt, & qui Epiſtolam ſcripſit, in ea blaſphemat.

*Atque hic in Conc. Chalcedonenſi Eutycheti & Neſtorio anathema dixit, & à Patribus pro Orthodoxo abſolutus à calumniis fuit.

8. Nos igitur ſequentes ſanctos Patres, & volentes rectam fidem ſine quadam macula in Dei Eccleſiis prædicari, & impiorum conatum reſecare, primum quidem & in veſtris vos degentes Eccleſiis interrogauimus de prædictis impiis tribus Capitulis, & veſtram nobis voluntatem manifeſtam feciſtis, pro qua & comprobauimus vos, quod indubitanter & cum omni alacritate rectam fidem confeſſi eſtis, & impiam condemnaſtis. Quoniam vero & poſt condemnationem à vobis factam, in eiſdem ipſis permanent quidam, eadem impia tria Capitula vindicantes, ideo vocauimus vos ad Regiam Vrbem, hortantes communiter conuenientes, quam habetis pro his voluntatem, iterum manifeſtare. Et Vigilio enim religioſiſſimo Papæ antiquioris Romæ, cum perueniſſet ad hanc Regiam Ciuitatem, de tribus Capitulis ſubtiliter omnia manifeſtauimus, & interrogauimus eum, quid ſapit de hoc: & ipſe non ſemel, nec bis, ſed etiam ſæpius in ſcriptis & ſine ſcriptis anathematizauit impia tria Capitula. Quod vero eiuſdem voluntatis ſemper fuit de condemnatione trium Capitulorum, & per plurima alia declarauit, & per condemnationem Ruſtici & Sebaſtiani, aliquando Diaconorum antiquioris Romæ, qui cum primum ſuſcepiſſent factum ab eo iudicatum in quo anathematizauit eadem impia Capitula, poſtea ſuſceperunt & defenderunt eorum impietatem. Sed etiam Valentiniano Epiſcopo Scythiæ, & Aureliano Arelati, quæ eſt prima ſanctiſſimarum Galliæ Eccleſiarum, ſcripſit & manifeſtauit de condemnatione iſtorum Capitulorum, & præcepit eis nihil ſuſcipere, quod à condemnatis Diaconis ſcribitur contrarium prædicto iudicato: & compendioſe dicere, ſemper in eadem voluntate perſeuerauit. Et hæc omnia per ſuum tempus vobis manifeſta faciemus. Quomodo vero poſtea, cum perueniſſetis, ſicut dictum eſt, ad hanc Regiam Ciuitatem, ſcripta facta ſunt ad inuicem à veſtra Sanctitate, & à Vigilio religioſiſſimo Papa antiquioris Romæ, vt omnes vos vniti conueniatis, & propter illos, qui ſiue ex ignorantia, ſiue ſcientia impietatem Capitulorum defendunt, congruum iudicium eis, quæ à Sanctis quatuor Synodis pro fide definita ſunt, proferatis, mandauimus illi etiam per noſtros Iudices, & per quoſdam ex vobis, vt vna cum omnibus conueniret, & communiter diſceptaret de prædictis Capitulis, vt forma daretur rectæ fidei conueniens, & quod & ipſum & veſtram Sanctitatem in ſcriptis interrogauimus de hoc, vt aut tanquam impia Capitula ab omnibus condemnarentur, aut ſi putat recta eſſe, aperte ſuam manifeſtaret voluntatem. Alienum eſt enim Chriſtianorum, cum recta fide impia ſuſcipere, & non à malis recta diſcernere. Ille vero nobis mandauit, quod de prædictis Capitulis per ſemetipſum faciens, porriget nobis. Adhortamur igitur etiam vos de his diſceptare.

9. Scire etenim vos volumus, quod nos ea, quæ à ſanctis quatuor Conciliis, Niceno, Conſtantinopolitano, Epheſino primo, & Chalcedonenſi, de vna eademque fide expoſita & definita ſunt, & de Eccleſiaſtico ſtatu regulariter diſpoſita ſeruabimus & defendimus, & ea ſequimur, & omnia, quæ conſonant iſtis, ſuſcipimus & amplectimur. Quicquid autem non conſonat iſtis, vel à quacumque perſona ſcriptum inueniatur contra ea, quæ de vna eademque fide à ſanctis quatuor Conciliis, vel vno ex his, definita ſunt, hoc tanquam alienum omnino pietatis execramur, ſequimur autem in omnibus ſanctos Patres & Doctores ſanctæ Dei Eccleſiæ, id eſt, a Athanaſium, b Hilarium, c Baſilium, Gregorium d Theologium, & Gregorium Nyſſenum, e Ambroſium f Theophilum,

a Alexandrinũ Archiepiſcopum.
b Pictauienſem Epiſcopum.
c Cæſarienſem.
d Nazanzenum.
e Mediolanenſem.
f Alexandrinum.

g Chryſoſtomum. h Alexandrinum. i Hipponenſem. k Conſtantinopolitanum. l Romanum Pontificem.

Ioannem g Conſtantinopolitanum, h Cyrillum, i Auguſtinum, k Proculum, l Leonem, & omnia, quæ ab his de fide recta & ad condemnationem Hæreticorum, conſcripta & expoſita ſunt, ſuſcipimus. In prædictis igitur omnibus permanentes, illos Patres & Sacerdotes ſuſcipimus, qui ea, quæ à ſanctis quatuor Conciliis de fide expoſita ſunt, & à prædictis ſanctis Patribus prædicata ſunt, ſeruant & prædicant in ſancta Dei Eccleſia.

10. Quando vero Hæretici per omnia Theodorum & Neſtorium, & eorum impietatem vindicare volentes, ſicut prædictum eſt, & ſuſceptam eſſe dicunt à ſancto Chalcedonenſi Concilio impiam epiſtolam, quæ ad Marim Perſam ab Ibâ ſcripta eſſe dicitur; hortamur vos conſiderare ea, quæ à Theodoro impie tam in aliis ſcripta ſunt, quàm in Iudaico Symbolo, quod & Epheſi & Chalcedone prolatum, anathematizatum eſt ab vtraque Synodo cum his, qui ita ſapuerunt, vel ſapiunt: conſiderare autem, & quæ de ipſo & eius blaſphemiis ſancti Patres conſcripſerunt, & anteceſſores noſtri promulgauerunt: necnon & quæ Eccleſiaſticarum hiſtoriarum ſcriptores de eo expoſuerunt. Ex his etenim omnibus cognoſcitis, quod ab illo tempore condemnatus eſt tam ipſe, quam blaſphemiæ eius à ſanctis Patribus, & quod propter iſtas ſuperioribus temporibus deletum eſt & nomen eius à ſacris diptychis Eccleſiæ, cuius fuit Epiſcopus.

11. Hortamur autem etiam illud diſceptare, quod vane profertur ab eis, qui dicunt non oportere poſt mortẽ Hæreticos anathematizari, & ſequi in hoc doctrinam ſanctorum Patrum, qui non ſolum viuentes Hæreticos condemnauerunt, ſed & poſt mortem, vtpote in ſua impietate mortuos anathematizauerunt, ſicut eos, qui iniuſte condemnati ſunt, reuocauerunt poſt mortem, & in ſacris diptychis ſcripſerunt. Quod factum eſt & in Ioanne, & in Flauiano, religioſæ memoriæ Epiſcopis Conſtantinopolitanis. Scit enim veſtra reuerentia, quod poſitum in Domino in Euangelio de ipſo, quod *qui credit in eum, non iudicatur; qui autem non credit in eum, iam iudicatus eſt, quod non credit in nomine vnigeniti filii Dei.* Manifeſtum autem eſt, quod hoc non tantum de viuis, ſed etiam de his dictum eſt, qui in ſua impietate mortui ſunt.

12. Inſuper hortamur vos inſpicere, & quæ impie ſcripta ſunt à Theodoreto contra rectam fidem, & Epheſinam primam ſanctam Synodum, & contra ſanctæ memoriæ Cyrillum, & contra duodecim eius Capitula, & quæ impie idem Theodoretus conſcripſit pro Theodoro & Neſtorio, & blaſphemiis eorum contra ſanctæ memoriẹ Cyrillum. Examinare autem & de impia Epiſtola, quæ dicitur ab Iba ad Marim Perſam ſcripta eſſe: in qua ſcriptor eius abnegat, Deum Verbum hominem factum eſſe, & ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam Dei genitricem eſſe. Condemnat eadem impia epiſtola & Epheſinam primam ſanctam Synodum, tanquam ſine iudicio & quæſtione Neſtorio condemnato: & ſanctæ quidem memoriæ Cyrillum Eccleſiæ Doctorem, Hæreticum vocat, & impia dicit duodecim eius capitula: Theodorum autem & Neſtorium, & eorum impietatem defendit & laudat. Et quoniam, ſicut dictum eſt, præſumunt quidam dicere & Epiſtolam, quæ prædictam impietatem continet, ſuſceptam eſſe à Chalcedonenſi ſancto Concilio, hortamur vos conferre ea, quæ dicta ſunt ab eodem ſancto Concilio in definitione pro fide expoſita cum his, quæ in impia epiſtola continentur, vt vndique recta quidem confirmentur, impia autem condemnentur.

13. Omnia igitur prædicta cum omni ſubtilitate diſceptantes, ſicut Sacerdotes decet, in mente habentes Dei timorem & futurum iudicium, & nihil pietati & rectæ fidei, & veritati, & Dei gloriæ & honori præponentes, in mente autem habentes & Apoſtolicam pronuntiationem, quẹ contra eos, qui contraria rectæ fidei tradunt, prolata eſt, manifeſte dicentem, quod licet nos *vel Angelus de cælo euangelizauerit vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit: ſicut prædiximus, & modo iterum dico: ſi quis vobis euangelizauerit præterquam accepiſtis, anathema ſit:* ſcientes autem & Petri Apoſtoli præceptum, dicentis; *Parati ſemper eſtote ad ſatisfactionem omni petenti vos rationem de ſpe, quæ in vobis eſt,* celeriter de his, quẹ interrogauimus, veſtram manifeſtate voluntatem. Cum enim, qui de recta fide interrogatur, diu protrahit, nihil aliud eſt, niſi abnegatio rectæ confeſſionis. In interrogationibus enim & reſponſis, quæ de fide ſunt, non eſt primus vel ſecundus, ſed qui in recta confeſſione paratior inuenitur, acceptabilis apud Deum eſt. Diuinitas vos ſeruet per multos annos ſancti ac religioſiſſimi Pattes. Datur III. Nonas Maias, Conſtantinopoli, Imperii Domini Iuſtiniani perpetui Auguſti anno XXVII. poſt Conſulatum * Baſilii viri clariſſimi anno XII.

* Belliſarii.

IVSTINIANI IMP. AVG.

FORMA

DE ERRORIBVS ORIGENIS, AD CONCILIUM V. Oecumenicum Conſtantinopolitanum.

Anno Chriſti 553.

DE Origine & iis, quæ ab eius ſunt ſecta, operam dedimus, iuſtum eſſe intelligentes, vt ſanctam Dei Apoſtolicamque Eccleſiam à turbis ſecuram præſtemus, vtque ea, quæ quocumque modo aduerſa rectæ fidei enaſcuntur, condemnentur. Cum ergo compertum habeamus eſſe Hieroſolymis quoſ-

quoſdam Monachos, nimirum qui Pythagoræ, Platonis, Originis Adamantii impios errores ſectentur atque doceant, exiſtimamus curam & inquiſitionem de his adhibendam, ne hi ad extremum Græcanicis & Manichæicis ſuis impoſturis multos perdant. Nam vt de multis pauca commemoremus, mentes aiunt eſſe innumeras & nominis expertes, omniaque ratione prædita vnum eſſe idemque ſubſtantia & efficacia, facultateque ad Deum & cognitione omnia vnita. Has mentes, cum amoris ac contemplationis Dei ſatietas eas cepiſſet pro eo, vt quæ vis magis minuſve in deterius deſciuerat, vel craſſiora vel tenuiora corpora indui, atque omnia ſortiri, atque cœleſtibus & adminiſtris facultatibus eſſe ſubiectas: ipſum adeo Solem, Lunam & Stellas, cum ipſa quoque in rationali iſta vnitate eſſent, mutatione in deterius facta, id cœpiſſe eſſe quod ſunt. Eas vero mentes, in quibus Dei amor magis etiam refrixit, animas factas, & craſſioribus, qualia noſtra ſunt, corporibus immitti: quæ vero ad extremum peruerſitatis venerint, eas frigidis & caliginoſis inferi corporibus, quos Dæmonas vocant: ex Angelico proinde ſtatu animalem, ex animali Dæmoniacum fieri & Humanum.

2. De tota autem vnitate mentium vnam dumtaxat perſtitiſſe immotam, neque ab amore & contemplatione Dei paſſam eſſe abduci: eum eſſe Chriſtum, qui Deus & homo fuerit. Affirmauit etiam corpora prorſus interire, ipſumque primo Dominum corpus ſuum abieciſſe, & id omnes facere: rurſuſque omnes in vnitatem redire, ac mentes fieri, ſicut ab initio fuerant: ipſum videlicet etiam Diabolum, & reliquos Dæmonas, impioſque homines in eandem cum ſanctis & diuinis hominibus & cœleſtibus facultatibus, eodemque quo ipſe Chriſtus modo cum Deo vnitum iri, ſicut & à principio vniti fuerant: atque adeo Chriſtum plane nihil à reliquis ratione præditis differre, neque ſubſtantia, neque cognitione, neque facultate, neque efficacitate. Sane Pythagoras principium omnium rerum eſſe vnitatem pronunciauit: idemque & Plato docuerunt, eſſe quandam gentem animarum corporis expertium, quæ ſi quid delinquunt, pœnæ loco in corpora demittuntur. quamobrem Plato corpus σῶμα quaſi σῆμα, id eſt, vinculum appellauit, in eo animam quaſi ſepultura alligari, indicans.

3. Idem de futuro iudicio, & præmiis ac Pœnis animarum ſic ſcribit: *Philoſophi anima, qui maſculorum amore & flagitiis ſe polluit, tres millenarias circuitione pœnas luit: itaque milleſimo anno allata eiicitur & abit. reliquæ hac vita defunctæ, aliæ ad tribunalia infra terram deferuntur, pœnas ibi datura dicta cauſa; aliæ in cœleſtem quendam locum ſubleuatæ à Iuſtitia pro vitæ meritis beatitudine fruuntur.* Eſt autem in promptu huius ſententiæ abſurditatem perſpicere. Quis enim eum docuit millenarias iſtas annorum conuerſiones, & quod mille annis elapſis quæuis anima ad ſuum perueniat locum? Nam quæ in medio ſunt horum de hiſne libidinoſos quidem decuit ita pronunciare, nedum tantum Philoſophum. Quippe eos, qui vitam perfectiſſimis functi officiis egerunt, cum intemperantibus & maſculorum amatoribus compoſuit, eademque vtroſque manere dixit.

4. Pythagoras ergo, Plato, Plotinus, aliique horum tribules, immortalitatem animæ vno ſenſu ſcribentes, eas corporibus priores affirmant, & eſſe quandam animarum gentem, ac eas quæ peccant ideo in corpora dilabi, pigrorumque animas abire in aſinos, rapacium in lupos, doloſorum in vulpes, mulierum amore furentium in equos. Sed Eccleſia diuinis aſtipulans Scripturis, animam vna cum corpore condi affirmat, neque alterum altero prius eſſe, vt vecordi viſum eſt Origeni.

5. Propter has igitur malas & pernicioſas opiniones, aut deliria potius, vos hortamur, ô ſanctiſſimi Patres, vt in vnum collecti ſubiectam expoſitionem & ſingula eius capita examinetis, damnetiſque vna cum Origine omnes qui idem ſentiunt, aut quocumque tempore ſentient.

† *Patres his acceptis literis, omnibus perpenſis, exclamauerunt*: damnamus hæc omnia, & omnes qui ita ſentiunt & ſcribent.

IVSTINIANI IMPER. AVGVSTI
FORMA

Anno Chriſti 553.

DE FIDE CATHOLICA, ET CONCILIORVM PER Imperatorem celebratione & confirmatione, ad Concilium V. Oecumenicum Conſtantinopolitanum.

MAiores noſtri veræ fidei cultores, qui ante nos Imperium pie adminiſtrauerunt, operam dederunt, vt quouis tempore enaſcentes Hæreſes Conciliis ſanctiſſimorum Pontificum excinderent, veræq; fidei puro præconio vulgato ſanctam Dei Eccleſiã pacatã conſeruarent. Ideo CONSTANTINVS Magnus, Ario impie affirmante Filium non eſſe eiuſdem cum Deo Patre ſubſtantiæ, ſed ex nihilo conditum, Nicæam CCCXVIII. Patres conuocauit, atque ipſe Concilio ei interfuit: vbi Ario damnato & proſcripto, veræ fidei confirmandæ intentus fuit, quam diuini illi Patres profeſſi ſunt, & quæ hodieque cantatur, Filium eiuſdem eſſe cum Deo Patre eſſentiæ, non ex nihilo creatum.

2. Ac THEODOSIVS deinde Maior, Macedonio deitatem Spiritus ſancti negante, & Apollinario diſci-

Digitized by Google

diſcipulo eius Verbi in natura humana adminiſtrationem calumniante, & affirmante Verbum mentem humanam ſibi non ſociaſſe, verum carni vnitum fuiſſe rationis experte anima prȩditæ: Conſtantinopolim Patres CL. conuocauit, ipſoque præſente, cum dicti Hæretici vna cum impiis ſuis opinionibus & ſectatoribus damnati, communioneque Eccleſiæ excluſi eſſent, curam adhibuit, vt veræ fidei doctrina prædicaretur.

3. Sed & THEODOSIVS Minor, cum impius Neſtorius diceret, alium eſſe Deum Verbum, alium Chriſtum: ac Verbum quidem natura eſſe Filium Dei, Chriſtum tantum ex gratia impie autumaret, negaretque beatam Mariam eſſe Dei genitricem: priorem ſanctam Epheſinam Synodum CC. Patrum conuocauit, miſſis qui ei intereſſent Præfectis, citato etiam ad dicendam cauſam Neſtorio. Re diligentiſſime cognita, Neſtorius & eius Sectatores damnati ſunt.

4. Re hoc modo procedente, contra ſanctiſſimum Cyrillum inſurrexerunt, qui erant à parte deteſtabilis Neſtorii, conatique ſunt (quantum in ipſis erat) reſcindere ſententiam, quæ erat in Neſtorium lata. Ibi THEODOSIVS defendens Orthodoxos contra Neſtorii factionem, damnationem ipſius & impiarum opinionum, quas aſſerebat, ratam haberi curauit. Nam cum Neſtoriani præterea etiam alia quædam crimina Cyrillo apud Imperatorem nugaciter impingerent, ad eum Cyrillus in hanc ſententiam ſcripſit: *Poſtquam mihi, Piiſſime Imperator, renunciatum eſt, quoſdam garrulos inſtar veſparum verarum ſuſurris ſuis aures tuas perſonare, & maledicta in me eructare, nugantes me aſſerere Chriſti diuinum corpus cœlo delatum, & non de ſancta Virgine aſſumptum; itemque duos filios de ſententia Neſtorii confiteri; exiſtimaui debere me aduerſus ipſos pauca in hanc ſententiam dicere. O fatui, & nullius rei niſi calumniandi gnari, quomodo in hanc deueniſtis ſententiam, tantumque inſaniæ concepiſtis? Omnino enim oportebat hoc vos perſpicue ſentire, totam hanc noſtram de fide diſputationem inde ortam, quod nos Mariam Deiparam eſſe contendimus. Atqui ſi, vt illi dicunt, nos corpus Chriſti diuinum cælitus veniſſe non ex ipſa natum dicimus, qui ea poſſit Deipara dici? Quem enim tandem peperit, ſi hoc verum non eſt, quod ſecundum carnem peperit Emmanuelem? Rideantur ergo, qui hæc & talia deblaterant. Non enim mentitur Eſaias, cum ita vaticinatur: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & ei nomen facient Emmanuelo, quod eſt, Nobiſcum Deus. Et haud dubie verum dixit Gabrielus Angelorum princeps Mariam ita alloquens: Ne metuas tibi Maria: nam in gratiam Dei veniſti. Ecce grauida eris, & paries filium, eique nomen Ieſu impones, quia populum iſte ſuum peccatis ſoluet. Cum autem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum dicimus deſuper de calo veniſſe, non eo ſenſu id dicimus, quaſi putemus eum ſanctam ſuam carnem de cœlo detuliſſe, ſed ſequimur ſanctum Paulum, qui ita ait: Primus homo ex terra puluereus; ſecundus, Dominus è cœlo. Recordamur etiam ipſum Dominum dixiſſe: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit inde, filius hominis. At vero quod ad carnem attinet, natus eſt, ſicut diximus, ex beata Virgine. Sed quoniam Verbum Dei cœlo degreſſum, ſe ipſum exinaniuit, formam ſerui aſſumendo filiuſque hominis appellatus eſt, cum quidē idem permaneret qui antea fuerat (eſt enim immutabilis & nulli alterationi obnoxia natura) cum iam vnus intelligeretur eſſe cum propria carne, dicitur de cœlo veniſſe. Et nominatur etiam homo de cœlo profectus, cum ſit perfectus Deus, idemque perfectus homo, intelligitur vt vna eſſe perſona. Vnus enim eſt Dominus Ieſus Chriſtus, tametſi naturarum diſcrimen non ignoretur, ex quibus ineffabilem illam dicimus factam vnitionem. Fatemur itaque Verbum, vnigenitum Dei Filium, Deum eſſe perfectum, & perfectum hominem corpore & anima ratione prædita conſtantem: quod ad deitatem attinet, genitum à patre ante ſecula; vltimis autem temporibus eundem noſtrum & ſalutis noſtræ cauſa natum ex Maria Virgine, quod ad humanam ſpectat naturam. eundemque & eſſentia cum Patre eundem, ratione deitatis & eiuſdem nobiſcum eſſentiæ, ratione humanitatis. Duarum enim naturarum facta eſt vnitio. Inde eſt, quod vnum Chriſtum, vnum filium, vnum Dominum confitemur. Atque huius inconfuſæ vnionis conſideratione, fatemur etiam ſanctam Virginem vere fuiſſe Deiparam, ideo quod Deus Verbum carnem induit, & homo factus eſt, inque ipſa conceptione ſibi vniuit templum, quod ex ipſa aſſumebat. Si placet, exempli loco aſſumamus noſtrûm ipſorum compoſitionem, quatenus homines ſumus. Conſtamus nimirum anima & corpore. Ac videmus duas naturas, aliam corporis, aliam animæ: hominem vero, ex vtriuſque vnitione facta, vnum. neque compoſitio ex duabus naturis efficit, vt pro vno homine duos cogitemus, ſed vnum (vt dixi) intelligimus hominem, ex anima & corpore compoſitum. Si enim hoc tollamus, ex duabus & differentibus naturis vnum & indiuulſum Chriſtum ab vnitione extitiſſe. dicent aduerſarii: Si vna natura totius Chriſti eſt, quomodo potuit humanam naturam induere. aut quam carnem ſibi propriam adſciſcere? Eos autem, qui dicunt, contemperationem, confuſionem, aut mixtionem naturarum Verbi Dei cum carne factam, palam in ora obturare tua pietas dignetur.*

5. Poſt hæc Cyrillo mortuo, extitit Monachus quidam, & Clauſtri princeps, nomine Eutyches. Hic non exiguam populi partem ſibi adiunxit, Neſtorii opiniones probans, dicenſque carnem Chriſti non eiuſdem cum noſtra eſſe naturæ. Et quidem rurſus non multo poſt Diabolica manu præualente, aliud Epheſi Concilium latronum, nequaquam ſanctum, cogitur, miſſo ad id etiam Flauiano Conſtantinopolitano Epiſcopo, cum penes Dioſcorum Alexandriæ Epiſcopum ſumma rerum ibi eſſet. Flauianus veritatem tuens in eo Concilio, occiditur; & priori Synodo Epheſinæ authoritas abrogatur, ſubſcribentibus poſteriori huic quibuſdam Epiſcopis vi latronum eo compulſis, inter quos fuit etiam Baſilius Seleuciæ Epiſcopus. Inde cum publice docerentur Neſtorii, Dioſcori & Eutychetis perniicioſæ opiniones, magnique præſertim in Oriente exiſterent tumultus, occiſi ſunt Proterius *a* Epiſcopus, & alii plurimi.

a Alexandrinus.

6. Eo rerum ſtatu diuina prouidentia MARCIANVM Imperatorem creat. Is interfuit à ſe coacto Chalcedone DCXXX. Patrum Concilio, præſentibus etiam Dioſcoro & Eutychete. Ibi rurſus damnantur Dioſcorus, Eutyches & Neſtorius: approbantur Theodoritus, Ibas & Baſilius Seleuciæ Epiſcopus, cum tandem priori Concilio ſubſcripſiſſent. Ita abolitis prædatoriæ Synodi actis, & damnatis, concordia à ſanctis Patribus inter omnes conciliata eſt.

7. His quatuor Conciliis ſic actis, & autoritate roboratis, eamque in Eccleſia Dei obtinentibus, Neſtoria-

Neſtoriani denuò conati ſunt ſuam hæreſim confirmare, opera Theodori Mopſueſtiæ Epiſcopi, qui magiſtrum ſuum Neſtorium impie de rebus ſacris loquendo ſuperabat. Proinde nos veſtigiis maiorum noſtrorum inſiſtentes, cupienteſque veram fidem integram conſeruare, hortamur vos, vt huius quoque ſcelerata mendacia examinantes, de eo ſectatoribusq; ipſius ſtatuatis. Nam præter innumera alia, quæ impie in Chriſtum Deum noſtrum maledicta euomuit, id quoq; protulit, alium eſſe Deum Verbum, alium Chriſtum, qui animi perturbationibus & carnis cupiditatibus moleſtiam ipſi exhibentibus paulatim à deterioribus deſiſtens, factorum profectu in melius euaſerit, inculpataque optimæ vitæ ratione vſus ſit. Qui, vt nudus homo, in nomine Patris, Filij & Spiritusſancti baptizatus, per baptiſmum gratiam Spiritus ſancti conſecutus, adoptione ſit dignatus: ad ſimilitudinem Regiæ imaginis Chriſtum in perſona Verbi Dei adoratus, poſt reſurrectionem animo conſtanti & peccatorum vacuo fuerit. Præterea pronunciauit, eam fuiſſe Verbi cum Chriſto vnitionem, quæ eſt ab Apoſtolo dicta viri cum muliere: *Et erunt duo in vna carne.*

8. Ad hæc vos hortor, vt ea etiam examinetis, quæ à Theodorito & Iba male ſcripta ſunt contra prius Epheſinum ſanctum Concilium, contraque eos eodem modo ſententiam feratis.

FL. IVSTINI II. IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM DE FIDE CATHOLICA, ET CONCORDIA ECCLESIÆ.

Anno Chriſti 566.

IN nomine Domini Ieſu Chriſti Dei noſtri, Imperator Cæſar Flauius IVSTINVS, fidelis in Chriſto, Manſuetus, Maximus, Beneficus, Alemanicus, Gothicus, Germanicus, Atticus, Francicus, Herulicus, a Gipedicus, Pius, Fortunatus, Glorioſus, Victor, Triumphator, ſemper Auguſtus.

a Gepidicus.

1. *Pacem meam do vobis*, inquit Chriſtus Dominus verus Deus noſter; *pacem meam relinquo vobis*, idem Dominus omnibus prædicat. Atque iſtud aliud nihil eſt, quam vt credentes in eum, ad vnam eandemque Eccleſiam ſe conferant, & in recta Chriſtianorum fide ipſi inter ſe conſentiant; eoſque, qui ei contradicunt, opinionemve aduerſariam conſectantur, penitus deteſtentur. Eſt etenim prima omnibus hominibus ſalus, ingenua veræ fidei confeſſio. Quocirca nos tum præceptis Euangelicis, tum ſancto Symbolo, id eſt, doctrinæ ſanctorum Patrum obſequentes, hortamur omnes, vt ad vnam eandemq; Eccleſiam & diſciplinam ſe recipiant, credentes in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem cõſubſtantialem, vnam Deitatem, id eſt, naturam & ſubſtantiam ratione & reipſa vnam, vim, potentiam & facultatem vnam in tribus perſonis glorificantes, in quibus baptizati ſumus, in quas credimus, quibus in vnum coniungimur. Vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate adoramus, tum diuiſionem habentem, tum cõiunctionem plane admirabilem: vnitatem ſecundum ſubſtantiam, id eſt, Diuinitatem: Trinitatem ſecundum proprietates, id eſt, perſonas (diuiditur enim ratione, vt ita dicam, in diuidua, coniungitur autem diuidua: ſiquidem Diuinitas vnum eſt in tribus, & tres vnum, in quibus eſt Diuinitas, vel, vt accuratius dicam, quæ ſunt ipſa Diuinitas) Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum: quando quidem ſingulæ perſonæ per ſe conſiderantur, mẽte ea quæ ſeiungi non poſſunt ſeiungente; Deum nimirum tres eſſe perſonas, quæ in vnum motus & naturæ (vt ita dictum) identitate coniunctæ intelliguntur. Nam oportet & vnum confiteri Deum, & tres perſonas ſiue proprietates prædicare.

2. Confitemur etiam ipſum vnigenitum Filium Dei, Deum Verbum ante ſæcula & ab æternitate à Patre genitum, non factum, & in nouiſſimis diebus propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de cœlis, & incarnatum de Spiritu ſancto, & ex Domina noſtra ſancta & glorioſa Deipara ſemperque Virgine Maria, & natum ex ea, qui eſt æqualis Patri & Spiritui ſancto. Nam quartæ perſonæ acceſſionem, id eſt, Dei Verbi incarnati, qui eſt vna perſona Trinitatis, ſancta Trinitas non admittit: ſed eſt vnus & idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt conſubſtantialis Patri ſecundum humanitatem, patibilis quidem carne, Diuinitate autem impatibilis. Non enim alium Deum Verbum, qui miracula edidit, & alium qui paſſus eſt, agnoſcitur: ſed vnum eundemque confitemur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei Verbum incarnatum & vere hominẽ factum; & tum miracula, quæ edidit, tum afflictiones, quas ſua ſponte pro noſtra ſalute carne ſuſtinuit, vnius & eiuſdem fuiſſe. Nam non homo aliquis ſe ipſum pro nobis tradidit, ſed ipſe Deus Verbum, qui ſine Diuinitatis mutatione factus eſt homo, & ſua ſponte paſſionem & mortem pro nobis ſubiit. Quapropter dum Deum iſtum confitemur, non inficiamur hominem eſſe: & dum illum confitemur hominem, Deum eſſe non negamus. Vnde dum vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex vtraque natura, diuinitate & humanitate, conſtare aſſerimus, non confuſionem in vnitate introducimus. Etenim quod ſecundum noſtram naturam factus ſit homo, non deſinet eſſe Deus: neque quod Deus ſit ſecundum ſuam naturam, ſimilitudinemque habeat noſtræ ſimilitudinis haud capacem, homo eſſe detrectabit: ſed manet ſicut Deus in humanitate, ſic non minus in diuinitatis præſtantia homo.

3. Ambo igitur in eodem,& vnus Deus pariter & homo, qui eſt Emmanuel. Eundem porrò dum perfectum in Diuinitate, perfectum quoque in humanitate, ex quibus duabus rebus conſtat, concedimus; vni eius compoſitæ perſonæ diuiſionem ſectionemve particularem non inferimus, ſed naturarum ſignificamus differentiam, quæ propter copulationem minime tollitur. Siquidem neque diuina natura mutata eſt in humanam, neque humana natura in diuinam conuerſa: ſed quia vtraque in propriæ naturæ finitione rationeque melius intelligatur exiſtatque, idcirco copulationem factam in perſona dicimus. Copulatio autem, quæ eſt in perſona, oſtendit Deum Verbum, hoc eſt, vnam ex tribus perſonis in Diuinitate, non homini, qui ante extitit, coniunctum fuiſſe, ſed in vtero Dominæ noſtræ ſanctæ & glorioſæ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ ſibi ex ea in propria perſona carnem nobis conſubſtantialem,& iiſdem nobiſcum affectionibus, peccato excepto, obnoxiam, eamque anima rationis & intelligentiæ participe imbutam fabricaſſe. In ſe namque propriam habuit perſonam,& factus eſt homo,& eſt vnus & idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus eiuſdem cum Patre & Spiritu ſancto particeps gloriæ.

4. Ac dum mente complectimur inexplicabilem eius copulationem; confitemur vere vnam naturam Dei Verbi incarnatam carne anima rationali & mentis participe imbuta. Rurſus autem cum cogitatione comprehendimus naturarum differentiam; duas naturas, nulla tamen inducta earum diremptione, aſſerimus. Nam in eo vtraque ineſt natura: & propterea vnum & eundem confitemur Chriſtum, vnum Filium, vnam perſonam, ſiue vnam proprietatem eſſentiæ diuinæ, Deum pariter & hominem.

5. Quocirca omnibus, qui iſtis contraria vel ſenſerunt vel ſentiunt, denuntiamus anathema, alienoſque à ſancta Catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia iudicamus. Et cum recta veraque dogmata, quæ ſancti Patres nobis tradiderunt, nobis prędicata ſint, hortamur vos omnes, immo vero etiam obſecramus, vt in vnam eandemque Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam coaleſcatis. Nam non grauamur, licet ſimus in hoc eximio Imperii gradu locati, eiuſmodi verbis pro omnium Chriſtianorum concordia & coniunctione vti, eo quidem conſilio, vti omnes vno ore laudem & gloriam Dei optimi maximi & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti celebrent; & nemo de reliquo vlla de cauſa vel de perſonis Trinitatis, vel de vlla ſyllaba in ea comprehenſa digladietur: quandoquidem ipſæ ſyllabæ nos ad vnam & ſinceram fidem ſententiamque ferant, & eadem conſuetudo & modus in ſancta Catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia hactenus omnino firmus & minime nouatus manſerit, & in vniuerſum poſterum tempus manſurus ſit.

IVSTINI II. IMPERATORIS AVGVSTI ORDINATIO

Anno Chriſti 582.

DE OFFICIO IMPERATORIS.

IVSTINVS IMP. AVGVSTVS TIBERIO CÆSARI. Ecce Deus, qui benefacit tibi, hunc habitum dedit tibi, non ego. Honora illum, vt tu quoque honoreris ab illo. Honora* matrem tuam, quæ aliquando Domina tua fuit. Noſti quod primum ſeruus eius fueris, nunc autem filius. Non gratuleris in ſanguinibus, nec communices homicidio, nec malum pro malo reddas, ne in malo inimicitiæ ſimilis mihi efficiaris. Ego enim vt homo culpaui: etenim culpabilis factus ſum, & recepi ſecundum peccata mea; ſed cauſam habeo cum his, qui hoc mihi fecerunt, ante tribunal Chriſti. Ne eleuet te habitus, quemadmodum me. Sic attende omnibus, ſicut tibi. Scito quis fueris, & quis modo exiſtas. Ne ſuperbias, & non peccabis. Noſti quis fuerim, & quis factus ſim, extiterim & exiſtam. Omnes iſti † filii tui ſunt & ſerui. Scis quod pro viſceribus meis honorauerim te. Hos tu cum videas omnes, quæ Reipublicæ ſunt vides. Exercitus curam geras: molles & impudentes ne præficias; neque eo tibi perſuadeant, quod priores te tales Imperatores fuiſſe dicent. Hæc tibi præcipio, meoque edoctus malo, hortor vt iis ſtes. Qui habent ſubſtantias, fruantur eis: his vero, qui non habent, dona. Deus, qui fecit cœlum & terram, ipſe omnia, quæ dicere oblitus ſum, in cor tuum mittat.

* Sophiam Auguſtam intelligit.

† ſc. Aulici & Conſiliarii.

GVNTHERAMNI REGIS FRANCORVM

CAPITVLA

Statuta in Synodo Matiſconenſi, Anno Domini DLXXXII.

AnnoChriſti 582.

13. Nec Iudæi Chriſtianis populis iudices deputentur, aut telonarii eſſe permittantur, per quod illis (quod Deus auertat) Chriſtiani videantur eſſe ſubiecti.

14. Vt Iudæis à Cœna Domini vſque ad primam diem poſt Paſcha, ſecundum Edictum bonæ recordationis Domini CHILDEBERTI Regis, per plateas aut forum, quaſi inſultationis cauſa, deambulandi licentia denegatur: & vt reuerentiam cunctis Sacerdotibus Domini vel Clericis impendant, nec ante Sacerdotes conſeſſum, niſi ordinati, habere præſumant. Qui hoc facere fortaſſe præſumpſerit, à iudicibus locorum (prout perſona fuerit) diſtringatur.

15. Vt nullus Chriſtianus Iudæorum conuiuiis participare præſumat. Quod ſi facere quicumque (quod nefas eſt dici) Clericus aut Sæcularis præſumpſerit, ab omnium Chriſtianorum conſortio ſe nouerit compeſcendum, quisquis eorum impietatibus fuerit inquinatus.

16. Et licet quod de Chriſtianis, qui aut captiuitatis incurſu, aut quibuscumq; fraudibus Iudæorum ſeruitio implicantur, debeat obſeruari, non ſolum canonum; ſed etiam legum beneficio iam pridem fuerit conſtitutum, tamen quia nunc ita quorundam querela exorta eſt, quosdam Iudæos per ciuitates aut municipia conſiſtentes, in tantam inſolentiam aut proteruiam prorupiſſe, vt nec reclamantibus Chriſtianis liceat vel precio de eorum poſſe ſeruitute abſolui. Idcirco præſenti Concilio, Deo authore, ſancimus, vt nullus Chriſtianus Iudæo deinceps debeat deſeruire, ſed datis pro quolibet bono mancipio duodecim ſolidis, ipſum mancipium quicumque Chriſtianus, ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſeruitium licentiam habeat redimendi: quia nefas eſt, vt quos Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, perſecutorum vinculis permaneant irretiti. Quod ſi acquieſcere his, quę ſtatuimus, quicumque Iudæus noluerit, quamdiu ad pecuniam conſtitutam venire diſtulerit, liceat mancipium ipſum ſuum cum Chriſtianis, vbicumque voluerit, habitare.

17. Id etiam pari conniuentia placuit, quia in vniuerſo populo multi peccatis inuoluti eſſe dicuntur, qui ambitionis inſtinctu ſunt, eriuriis irretiti, vt ſi quis conuictus fuerit alios ad falſum teſtimonium vel periurium attraxiſſe, aut quacumq; corruptione ſolicitaſſe, ipſe quidem vſque ad exitum non communicet; hi vero, qui ei in periurio conſentiſſe probantur, poſt ab omni ſunt teſtimonio prohibendi, & ſecundum legem infamia notabuntur.

18. De his vero, qui innocentes aut coram Principe, aut Iudicibus accuſare conuicti fuerint, ſi Clericus honoratior fuerit, ab officii ſui ordine regradetur: ſi vero ſecularis, communione priuetur.

FL. TIBERII II. IMPERATORIS AVGVSTI

ORDINATIO

DE OFFICIO IMPERATORIS.

AnnoChriſti 582.

TIBERIVS IMP. AVG. MAVRITIO CÆSARI. Tu vero, MAVRITI, pulcherrimum mihi epitaphium Imperium tuum facere perge, & ſepulchrum meũ virtutibus tuis exorna, neq; ſpem eorum, qui tibi concrediti ſunt, per dedecus fallens, neq; virtutes ipſe tuas obliuioni tradens, & veluti priſtinam animi tui generoſitatem fugiens. Proinde poteſtatis inſolentiam ratione fac frenes, & philoſophię artib. ſapienter potentiæ ſcapham gubernes. Imperium namq; res eſt ſublimis & excelſa, in altum qui ei inſidet ſuſtollens, & recte cogitata excutiens. Minime vero opinionem eam, quod prudentia omnibus anteeas, concipe, quamuis fortuna, quæ tibi ſublimis contigit, omnes ſuperas. Porro ciuium & ſubiectorum beneuolentiam potius quam metum fac conſecteris: & obiurgationem magis, perinde atque magiſtratum quendam, quam aſſentationem complectere. Poteſtas namque res eſt quædam, quæ admoneri docerique nolit, & caſtigationem ægre ferre. Ante oculos tuos aſſiſtens iuſtitia excubet, quæ vitæ noſtræ actionum remunerationem pro ſumma ſua poteſtate conſtituit. Purpuram perinde atque vilem pannum tibi iniectam eſſe per philoſophiæ ſtudium exiſtima: Coronam autem, qua caput tuum cinctum eſt, nihil à lapillis, qui circa marinum littus fluctibus abluuntur differre puta. Iſte purpuræ flos, qui ſubtriſtior eſt exhortari mihi Principes videtur, vt moderationem animi in rebus ſecundis ſeruare aſſueſcant, neque nimium lætentur, vt luctuoſa iſta Monarchiæ ſtola ſuperbiant. Imperii ſiquidem ſceptrum, non immoderatam poteſtatem, ſed ſplendidam potius ſeruitutem exercere admonet. Iræ imperet humanitas & miſericordia; arrogantiæ autem timor. Nam & apibus natura duces dedit, earumque regem aculeo

quaſi

quaſi quadam ſpontanea & naturali poteſtate armauit, vt pungere etiam eum poſſit, qui legitime non pareat: ſed apis minime tyrannicum, verum communi vtilitati commodum & iuſtum aculeum habet. Itaque eius ſaltem erimus imitatores, ſiquidem ratio ipſa conſilia meliora ſubiicere non valeat. Ego quidem hæc ad te veluti productor tuus ac parens. Conſilii autem noſtri indicem habebis poteſtatem ab affectione omni & muneribus incorruptam, ſimul & virtutes ipſas remunerantem, & vitia coercentem.

GVNTHERAMNI REGIS FRANCORVM PRÆCEPTIO

Anno Chriſti 588.

DE OBSERVANDO DIE DOMINICO.

GVNTHERAMNVS Rex Francorum omnibus Pontificibus, ac vniuerſis Sacerdotibus, & cunctis Iudicibus in regione noſtra conſtitutis.

1. Per hoc ſupernæ Maieſtatis auctorem, cuius vniuerſa reguntur imperio, placari credimus, ſi in populo noſtro iuſtitiæ iura ſeruamus: & ille pius pater & dominus, qui humanæ fragilitatis ſubſtantiam ſuo ſemper adiuuare conſuenit auxilio, melius dignabitur cunctorum neceſſitatibus quæ ſunt opportuna concedere, quos cognoſcit præceptorum ſuorum monita cuſtodire. Dum ergo pro Regni noſtri ſtabilitate & ſaluatione regionis, vel populi ſolicitudine peruigili, attentius pertractauimus, agnouimus infra Regni noſtri ſpatium vniuerſa ſcelera, quæ canonibus & legibus pro diuino timore puniri conſueuerunt, ſuadente aduerſario boni operis, perpetrari. Et ex hoc proculdubio indignatione cœleſti per diuerſas ſæculi tempeſtates, homines aut pecora, aut morbo conſumi merentur aut gladio, dum diuina iudicia non timentur: atq; ita fit, vt admittendo illicita per ignorantiam multi depereant, & non ſolum præſentem vitam celerius cogantur amittere, ſed & inferni ſupplicia ſuſtinere.

2. Ad vos ergo, Sancti Pontifices, quibus diuina clementia poteſtatis paternę conceſſit officium, in primis Serenitatis noſtræ ſermo dirigitur, ſperantes quod ita populum vobis prouidentia diuina commiſſum frequenti prædicatione ſtudeatis corrigere, & paſtorali gladio gubernare, quatenus dum vniuerſi diligendo iuſtitiam conuerſatione præcipua cum omni honeſtate ſtuduerint viuere melius, cuncta rerum aduerſitate remota, cœleſti beneficio concedatur tranquillitas temporum, & congrua ſaluatio populorum. Et licet abſque noſtra admonitione ad vos ſpecialiter prædicandi cauſa pertineat: attamen reliquorum peccatis vos omnino credimus eſſe participes, ſi filiorum veſtrorum culpas non aſſidua obiurgatione corrigitis, ſed ſilentio præteritis. Nam nec nos, quibus facultatem regnanti ſuperni Regis commiſit auctoritas, iram eius euadere poſſumus, ſi de ſubiecto populo ſolicitudinem non habemus.

3. Idcirco huius Decreti ac definitionis generalis vigorę decernimus, vt in omnibus diebus Dominicis, in quibus ſanctæ Reſurrectionis myſterium veneramur, vel in quibuscumq; reliquis ſolénitatibus, quando ex more ad veneranda templorum oracula vniuerſæ plebis coniunctio deuotionis congregatur ſtudio, præter quod victum præparari conuenit, ab omni corporali opere ſuſpendantur, nec vlla cauſarum præcipue iurgia moueantur.

4. Sed vos Apoſtolici Pontifices, iungentes vobiſcum Conſacerdotes veſtros & filios ſenioris Eccleſiæ, ac Iudices locorum, quoscumque agnoſcitis quod vitæ qualitas honeſta commendat, ita vniuerſam populi multitudinem conſtanti vel Deo placita iugiter prædicatione corrigite, vt bene viuentes myſticus adhortationis ſermo mulceat, & excedentes ad viam recti itineris correctio paſtoralis abducat, quatenus omnes vnanimi deliberatione laudabiliter ſtudeant viuere, vel ęquitatem & iuſtitiam conſeruare, qualiter ab omni peccatorũ fece liberos ſuos ſancta ſuſcipiat Eccleſia Chriſtianos.

5. Enimuero quicumque Sacerdotum aut ſæcularium intentione mortifera perdurantes, crebrius admoniti emendare neglexerint, iuxta quod conditiones cauſarum aut exceſſus perſonarum exegerint, alios canonica ſeueritas corrigat, alios legalis pœna percellat; quoniam nec innocentes poteſt reddere collata ſecuritas liberos, niſi culparum probatio punierit criminoſos: nec minor eſt pietas proteruos conteri, quam releuare compreſſos. Conuenit ergo, vt iuſtitiæ & æquitatis in omnibus vigore ſeruato, diſtringat legalis vltio Iudicum, quos non corrigit canonica prædicatio Sacerdotum: quo fiat, vt dum præterita reſecantur ſcelera, nullus audeat perpetrare futura, & ita vniuerſos excedentes pro diſciplinæ tenore ſeruando correctionis frena conſtringant, & in vniuerſa regione noſtra pacis & concordiæ iura proficiant. Cuncti itaque Iudices iuſta, ſicut Deo placet, ſtudeant dare iudicia. Nam non eſt dubium, quod acrius illos condemnabit ſententia noſtri iudicii, à quibus non tenetur æquitas iudicandi. Non Vicarios aut quoscumque à latere ſuo per regionem ſibi commiſſam inſtituere aut deſtinare præſumant, qui (quod abſit) malis operibus conſentiendo venalitatem exerceant, aut iniqua quibuscumque ſpolia inferre præſumant.

6. Cleri-

6. Clericorum tranſgreſſiones, cum aduerſario inſtigante contigerint, quantum illis pro diuino amore reuerentia maior impenditur, tantum conuenit, vt acrius reſecentur: quoniam ſi ſancti Paſtores, aut inſtituti Iudices, quod nefas eſt, ſubditorum ſuorum ſcelera potius occultare quam reſecare tentauerint, ſe ex hoc amplius reos eſſe vel noxios non ignorent.

7. Cuncta ergo, quæ huius Edicti tenore decreuimus, perpetualiter volumus cuſtodiri; quia in S. Synodo Matiſconenſi hæc omnia, ſicut noſtis, ſtuduimus definire, quæ præſenti auctoritate vulgamus.

Subſcriptio Domini GVNTHERAMNI REGIS. Data ſub die quarto Idus Nouembris, vigeſimo quarto anno Regni ſupradicti Regis.

GVNTHERAMNI REGIS FRANCORVM DECRETVM

Anno Chriſti 589.

VT EPISCOPI CANES NON ALANT IN domibus ſuis.

VOlumus quod Epiſcopalis domus, quæ ad hoc, Deo fauente, inſtituta eſt, vt ſine perſonarum acceptione omnes in hoſpitalitate recipiat, canes non habeat, ne forte hi, qui in ea miſeriarum ſuarum leuamen habere confidunt, dum infeſtorum canum morſibus laniantur, detrimentum verſa vice ſuorum ſuſtineant corporum. Cuſtodienda eſt igitur Epiſcopalis habitatio hymnis, non latratibus; operibus bonis, non morſibus venenoſis. Vbi igitur Dei eſt aſſiduitas cantilenæ, monſtrum eſt & dedecoris nota, canes ibi vel accipitres habitare.

MAVRITII IMP. AVG. ET THEODOSII CÆSARIS

EDICTVM

Anno Chriſti 592.

Ne quis miles, nondum expleta militia, Monachus effici poſſit.

Gregorius Magnus Papa Rom. lib. 2. epiſt. 63. Indict. 11. ad Mauritium Imp.

OMnipotenti Deo reus eſt, qui Sereniſſimis Dominis in omne, quod agit & loquitur, purus nõ eſt. Ego aũt indignus pietatis veſtræ famulus in hac ſuggeſtione neq; vt Epiſcopus, neq; vt ſeruus iure Reip. ſed iure priuato loquor: quia, Sereniſſime Domine, ex illo iam tempore Dominus meus fuiſti, quando adhuc Dominus omnium non eras. Longino viro clariſſimo Stratore veniente, Dominorum Legem ſuſcepi: ad quam, fatigatus tunc ægritudine corporis, reſpondere nil valui. In qua Dominorum pietas ſanxit, vt quiſquis publicis adminiſtrationibus fuerit implicatus, ei ad Eccleſiaſticum officium venire non liceat. Quod valde laudaui, euidentiſſime ſciens, quia qui ſæcularem habitum deferens, ad eccleſiaſtica officia venire feſtinat, mutare vult ſæculum, non relinquere. Quod vero in eadem Lege dicitur, vt ei in monaſterio conuerti non liceat, omnino miratus ſum, dũ & rationes eius poſſint per monaſterium fieri, & agi poteſt, vt ab eo loco, in quo ſuſcipitur, eius quoque debita ſoluantur. Nam etſi quiſpiam deuota mente conuerti voluiſſet, prius res male ablatas redderet, & de ſua anima tanto verius, quanto expeditior cogitaret. In qua Lege ſubiunctum eſt, vt nulli qui in manu ſignatus eſt, conuerti liceat.

Idem lib. 2. epiſt. 65. Indict. 11. ad Theodorum Medicum Imperatoris.

QVanta bona omnipotentis Dei & Sereniſſimi Domini mei Imperatoris habeam, lingua mea non ſufficit explere. Pro quibus bonis quid eſt meum retribuere, niſi eorum veſtigia pure amare? Peccatis autem meis facientibus (ex quorum ſuggeſtione vel conſilio, neſcio, an veſtro) tranſacto anno talem in Republica ſua Legem protulit, vt quiſquis eum pure amat, flere vehementer debeat. Ad quam Legem tunc reſpondere non potui, quia ægrotus fui: modo autem eidem Domino aliqua ſuggeſſi. Præcepit enim, vt Nullus, qui actionem publicam egit, nullus, qui officio & manu ſignatus, vel inter milites fuit habitus, ei in monaſterio conuerti liceat, niſi forte ſi militia eius fuerit expleta. Quam Legem primum, ſicut ij dicunt, qui Leges veteres nouerunt, Iulianus protulit, de quo ſcimus omnes, quantum Deo aduerſus fuerit.

MAVRITII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

QVO PROBATVR, * IMPERATOREM ESSE SVB Eccleſia in ſpiritualibus.

Anno Chriſti 602.

* Cedrenus mentē huic reſcripto aperit his verbis: *Libellos ſupplices ſcripſit ad omnes Patriarchas, & Monachos in omnia monaſteria, etiā Hieroſolymā miſit, vt à Deo peterēt, vt ipſe de peccatis admiſſis in hac vita, & non in futura pœnas lueret.*

MAVRITIVS Imperator Gregorio Romano Pontifici. Sero tandem animaduerti, me à recta viuendi ratione ad deteriora prolapſum. Nam & tam multa portenta Deum optimum maximum mihi infenſum ſignificant, vt dies & noctes perniciem clademque mihi inſtare plane videam. Sed quando vnus is tantum pœnitentiæ locus ſupereſt, oro te reliquosque viros Deo addictos & charos, vt irata mihi numina precibus veſtris mitiora efficiatis, meque ad ſinum matris Eccleſiæ redeuntem excipiatis. Confido enim fore, ſi me amice more maiorum complecti velitis, vt quæ incommoda Romana Vrbs ipſaque Eccleſia per nos paſſa eſt, maximis officiis aucta inſtaurari, excitari cumularique poſſit. Vale, Conſtantinopoli.

SENATVS POPVLIQ. ROMANI

EDICTVM

DE PHOCA CORONATO, ET MAVRITIO interfecto cum filiis ſuis.

Anno Chriſti 602.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, per indictionem ſextam, die XXIII. menſis Nouembris, temporibus Domini & beatiſſimi Papæ Gregorii, coronatus eſt FOCAS & LEONTIA Auguſta ſeptimo in palatio, quod dicitur Secundianas, & occiſus eſt MAVRITIVS Imperator cum omnibus filiis ſuis maſculis, id eſt, THEODOSIO iam coronato, Tiberio, Petro, Paulo, & Iuſtiniano, ſimul & Petro fratre ſupraſcripti MAVRITII Auguſti: ſed & aliqui Procerum, qui ei cohærebant, id eſt, Conſtantius Patricius & Curator, & Placidas, ſed & Georgius Notarius Principis. Venit autem icona ſupraſcriptorum FOCÆ & LEONTIÆ Auguſtorum Romam VII. Kalend. Maii, & acclamatum eſt eis in Lateranis in baſilica * Iulii ab omni Clero vel Senatu, *Exaudi Chriſte, FOCÆ Auguſto & LEONTIAE Auguſtæ vita.* Tunc iuſſit ipſam iconam Dominus beatiſſimus & Apoſtolicus Gregorius Papa reponi in Oratorio ſancti Cæſarii Martyris intra palatium.

* al. Vigilii.

PHOCÆ IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

DE PRIMATV ROMANÆ ECCLESIÆ.

Anno Chriſti 606.

Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Bonifacii Papæ III.

HIc obtinuit apud PHOCAM Principem, vt Sedes Apoſtolica beati Petri Apoſtoli caput eſſet omnium Eccleſiarum, id eſt, Romana Eccleſia: quia Eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium Eccleſiarum ſcribebat.

Paulus Diaconus De geſt. Longobard. lib. 4. cap. 11.

HIc PHOCAS Imperator, rogante Papa BONIFACIO, ſtatuit Sedem Romanæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ primam eſſe, cum prius Conſtantinopolitana ſe primam omnium ſcriberet.

PHOCÆ IMPERATORIS ET SYNODI ROMANÆ

CONSTITVTIO

De Electione Romani Pontificis, & cæterorum Imperii Epiſcoporum.

Anno Chriſti 606.

COnſtitutum eſt in Eccleſia beati Petri, in qua ſederunt Epiſcopi ſeptuaginta duo, Presbyteri Romani triginta quatuor, Diaconi & Clerus omnis, ſub anathemate, vt nullus, Pontifice viuente, aut Epiſcopo ciuitatis ſuæ, præſumat eloqui de ſucceſſore, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis eius, adunato Clero & filius Eccleſiæ; tunc electio fieret; & quem quiſque voluerit, haberet licentiam eligendi ſibi Sacerdotem.

CLOTHARII REGIS FRANCORVM

RESCRIPTVM

Quod Epiſcopus Deo magis ſeruire poſſit in populo, quam in eremo.

Anno Chriſti 6[illegible].

CLOTHARIVS Rex Francorum Arnulfo Metenſi Epiſcopo. Hoc quod per epiſtolam veſtram, Domine Pater, rogare voluiſtis, vt in loco veſtro alter ſubſtituatur Epiſcopus, nullatenus noſtra præſumptio facere præſumit, ſed potius omni deuotione rogamus; vt ſi in bonorum operum exercitio vitam alicubi ducere deliberatis, apud populum vobis commiſſum, ſicut cœpiſtis, conſeruando exemplum ei ſitis promerendæ ſalutis.

HERACLII IMPERATORIS AVG.

ECTHESIS

De ſancta Trinitate & fide Catholica.

Anno Chriſti 6[illegible].

EXpoſitio Orthdoxæ Fidei facta à piiſſimo & à Deo conſeruãdo noſtro Domino magno Principe HERACLIO propter emerſam ab aliquibus altercationem pro requiſitione operationis, conſonans in omnibus ſanctis & vniuerſalibus quinq; Conciliis: quam cum multa ſatisfactione & gratia exceperunt Patriarchalium ſedium Præſules; & gratanter ei conſenſerunt, vtpote pacem ſanctis Dei Eccleſiis inferentem.

1. Credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem conſubſtantialem, vnam Deitatem, ſiue naturam & eſſentiam, virtutemq; & poteſtatem in tribus ſubſiſtentiis ſiue perſonis, cognoſcentes vniuscuiusque ſubſiſtentiæ familiaritatem, vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate; vnitatem quidem ſecundum eſſentiæ ſiue Deitatis rationem, Trinitatem autem ſecundum ſubſiſtentias ſiue perſonas: nec enim vnum ſecundum eſſentiam confitentes, à perſonarum differentia excedimus: neque autem Trinitatem perſonarum confitentes, vnam denegamus Deitatem. Vnus Deus Pater, vnus Deus Filius, vnus Deus Spiritus ſanctus: vnus hæc tria, Deus in eadem & immutabili Deitatis ratione. Nam perſonarum differentia Deitatis ſiue eſſentiæ non infert diuiſionem. Vnam igitur confitemur Deitatem, familiaritates inconfuſas ſeruantem, & non in vnam perſonam tribus nominibus nuncupatam aſſerentes hæc tria ſecundum Sabellium, neque autem in tres eſſentias vnam Deitatem diuidentes, aut extraneum facientes à Patris eſſentia Filium, aut Spiritum ſanctum; ſecundum inſanam Arii. Vnum enim eſt in tribus Deitas, vt dicit magnus Gregorius in Theologia, & tria vnum, in quibus Deitas ſiue (vt veriſſime dicatur) quæ Deitas.

2. Confitemur autem vnum ſanctæ Trinitatis vnigenitum Filium Dei, Deum verbum à Patre progenitum ante omnia ſecula, lumen de lumine, ſplendorem gloriæ, vultum paternæ ſubſtantiæ, per

quem omnia facta ſunt, in extremis diebus propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendere de cœlis, dignarique in intacto vtero ſanctiſſimæ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ habitare, & ex ea conglomerantem ſibi carnem in vna ſubſtantia, animam habentem rationalem atque intellectualem, natum eſſe ab ea, & ſemper manentem perfectum Deum, eumdemque fieri perfectum hominem inconfuſe atque indiuiſe, conſubſtantialem Deo Patri ſecundum Deitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ſecundum humanitatem, & per omnia ſimilem nobis ſine peccato. Vnde & duas natiuitates eiusdem vnigeniti Dei Verbi confitemur, vnam ante ſæcula à Patre ſine tempore & incorporaliter, alteram ipſius in extremis diebus à ſancta intactaque Dei genitrice & ſemper virgine Maria cum animato intellectuali eius corpore.

3. Quapropter ſanctam & nimis laudabilem ſemper virginem Mariam recte & veraciter Dei genitricem prædicamus: non quia Dei Verbum initium ab ea accepit, vt eſſet, ſed in extremis diebus incarnatus ex ea, immutabiliter homo factus eſt, & paſſionem pro nobis ſpontaneam carne ſuſtinuit. Compoſitum autem Chriſtum glorificamus, ſanctorum Patrum ſequentes doctrinam. Pro myſterio enim, quod in Chriſto eſt, per compoſitionem vnitio & confuſionem & diuiſionem eiicit, & ſeruat quidem vtraque natura proprietatem, vnam autem ſubſtantiam & vnam perſonam Dei Verbi cum animata intellectualiter eius carne oſtendit, neque quaternitate nobis pro ſancta Trinitate introducta: abſit: nec enim quartæ perſonæ additamentum ſancta Trinitas ſuſcepit, incarnato vno ex ea Deo Verbo. Neque autem alter erat, qui miracula operabatur ſicut Deus, alter autem quam ipſe qui paſſiones ſuſtinuit, ſed vnum eumdemque Filium confitemur Deum ſimul & hominem, vnam * ſubſtantiam, vnam perſonam paſſibilem carne, impaſſibilem Deitate, perfectum Deitate, & perfectum eumdem humanitate, & ipſius miracula & paſſiones, quas ſponte ſuſtinuit corpore.

* ſubſiſtentiam

4. Vnde & ex duabus naturis vnum Chriſtum confitemur, vnum Filium, vnum Dominum, vnam perſonam, vnam ſubſtantiam compoſitam, & vnam naturam Dei Verbi incarnatam corpore animato intellectualiter, ſicut Cyrillus magnus ſapuit & docuit: Et in duabus naturis eumdem eſſe glorificantes, vt in deitate & humanitate vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum cognitum eſſe confitemur, differentiam per hunc modum ſolum ſignificantes naturarum, pro quibus inconfuſe ineffabilis vnitas facta eſt. Nec enim Deitas transmigrauit in carnem, neque caro in Deitatem transmutata eſt, ſed in proprietate naturali, & pro vniuſcuiuſque ſubſiſtentiæ vnitate vtrumque permanſit. Vnde vnum ſcimus Filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex initium non habente Patre, & ex intacta matre, eumdem ante ſæcula & in extremis diebus conſtitutum, impaſſibilem atque paſſibilem, viſibilem & inuiſibilem, vnius eiusdemque miracula & paſſiones prædicamus, & omnem diuinam & humanam operationem vni eidemque incarnato Deo Verbo tribuimus, & vnam ei offerimus venerationem ſponte & veraciter propter nos crucifixo in carne, & exſurgenti ex mortuis, & in cœlos aſcendenti, & reſidenti in dextera Patris, & iterum venienti iudicare viuos & mortuos: Nullo modo concedentes alicui & omnibus vnam vel duas dicere ſiue docere operationes in diuina Domini incarnatione, ſed magis, ſicut ſanctæ & vniuerſales tradiderunt Synodi, vnum eumdemque Filium vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum confiteri operari diuina & humana, & omnem Deo congruam & homini operationem ex vno eodemque incarnato Deo Verbo indiuiſe & inconfuſe procedere, & in vnum eumdemque ſortiri; eo quod vnius quidem operationis vox licet ab aliquibus Patribus dicta eſt, tamen turbat & exterret quorumdam aures arbitrantium in interitum eamdem prolatam eſſe duarum naturarum, quæ in vna ſubſiſtentia vnitæ ſunt in Chriſto Deo noſtro.

Hæc ſententiam de vna voluntate vt Monotheliticam Hæreticam Eccleſia Catholica nō recipit.

5. Similiter autem & duarum operationum vocem multos ſcandalizare, vtpote à nemine dictam Sanctorum & præcipuorum Patrum: ſed & ſequi in eo, vt duas confiteamur voluntates contrarie ad inuicem venientes, Deo quidem Verbo volente ſaluberrimam paſſionem explere, incarnationem autem in eo factam obuiam euntem ipſius voluntati, & oppugnantem, & exinde duo contraria volentes introduci, quod impium eſt & extraneum Chriſtiani dogmatis. Si enim inſanus Neſtorius, licet diuidens diuinam Domini noſtri humanitatem, & introducens Filios duos, voluntates iſtorum dicere non eſt auſus, è contrario autem conſonantem voluntatem in eo, formatis duabus perſonis, confeſſus eſt, quomodo poſſibile, Orthodoxam confitentes fidem, & vnum Filium Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum verum Deum glorificantes, duas & has contrarias voluntates ſuſcipere?

6. Vnde ſanctos Patres in omnibus & in hoc ſequentes, vnam voluntatem Domini noſtri Ieſu Chriſti veriſſimi Dei confitemur, vtpote in nullo tempore animati intellectualiter eius corporis ſeparatam, nec ex proprio impetu contrario motu, vnito ei Verbo in vna ſubſtantia, naturalem eius producere motionem, ſed quando & qualem & quantam ipſe Deus Verbum voluerat. Hæc pietatis dogmata tradiderunt nobis, qui ab initio præſentialiter viderunt & miniſtri Verbi facti ſunt, eorumque diſcipuli & ſucceſſores; quique ſequenter à Deo inſpirati Eccleſiæ Doctores, id eſt, ſanctæ & vniuerſales quinque Synodi, Nicæam & in hanc Regiam ciuitatem, nec non in Epheſum primum & in Chalcedonam, & iterum in Conſtantinopolim in quinto congregati Concilio.

7. Et hæc in omnibus ſequentes, & diuina eorum ſuſcipientes dogmata, omnes, quos exceperunt, excipimus, & omnes, quos eiecerunt, eiicimus & anathematizamus, præcipue Nouatum, Sabellium, Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Origenem, Euagrium, Didymum, Theodorum Mopſueſtenum, Neſtorium, Eutychen, Dioſcorum, Seuerum, & impia ſcripta Theodoriti, quæ contra rectam fidem & Epheſinam Synodum & duodecim Capitula ſancti

Cyrilli

Cyrilli,& quanti pro Theodoro & Neſtorio conſcripſerunt,& nuncupatam Ibæ Epiſtolam:& hortamur omnes Chriſtianos ſic ſapere, & ſic glorificare,nihil addentes his,nihil ſubtrahentes,nihil tranſmutantes,ſecundum quod ſcriptum eſt.

Definitiones æternales à Deo inſpirati Eccleſiæ Sacerdotes ad ſalutem cunctorum præfixerunt.

HERACLIVS fidelis in Ieſu Chriſto Deo Princeps ſubnotauit. Conſtantinopoli.

HERACLII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM Anno Chriſti 638.

DE SACRILEGII POENA, ET SVPPLICATIONIBVS CONTRA TVRCORVM PERFIDIAM ad Deum faciendis.

HERACLIVS Imperator Seuerino Pontifici Romano. Maxima moleſtia me affecerunt literæ tuæ, quibus Iſacium Exarchum noſtrum accuſabas, quod Lateranenſe templum expoliauerit, prædam Rauennam detulerit, mihiq; optimam ſpoliorum partem etiam adiudicauerit. Ego ſane, vt Imperatorem Chriſtianum decebat, virum ſacrilegum odi: Deumq; obteſtor, me nihil plane rerum ſacrarum aut cepiſſe, aut capi voluiſſe: daturumque operam, vt Iſacium ſceleris ſui pœniteat, quandoquidem nihil eſt, quod animum meum magis, quàm res ſacra, moueat.

2. Vix credas; quam acerbus mihi nuntius fuerit Mahometis nuper inuecta religio; qua aff. cti Saraceni, qui mihi ex Arabia militabant, in Syriam ſeceſſere, Phœnicem, Syriam, Aegyptumque occupauere. Arabes enim omnes Mahometis legem ſuſceperunt, Perſarumque regnum opulentiſſimum, cæſo Rege * Armiſda, inuaſerunt, eoque periculi ventum eſt, vt tantis viribus nullus exercitus occurrere tuto poſſit. Quare abs te etiam atque etiam peto, vt rem Chriſtianam multis piis precibus Deo commendes, meque tibi deuinctiſſimum putes. Vale. Conſtantinopoli. *Hormiſda.

CONSTANSTIS II. IMPERATOR. AVG.

TYPVS Anno Chriſti 648.

DE CONCORDIA ECCLESIASTICA, ET SILENTIO ERISTICIS ac ſeditioſis Scriptoribus & Concionatoribus imponendo.

CONſuetudinem habentes de omnibus curam agere, & intendere, quæ reſpiciunt ad vtilitatem Chriſtianiſſimæ noſtræ Reipublicæ, & præcipue quæ feruntur ad immaculatam noſtram fidem, per quam nobis omnia proſpera fieri credimus, cognouimus in multa perturbatione eſſe noſtrum Orthodoxum populum, vtpote dicentibus quibusdam vnam voluntatem in diſpenſatione magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & * eumdem ipſum operari diuina & humana; aliis autem dogmatizantibus duas voluntates & duas operationes in eadem diſpenſatione incarnati Verbi: & illis quidem in ſatisfactione propter vnam perſonam eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in duabus naturis inconfuſe & indiuiſe volentem & operantem diuina & humana, aliis autem propter conuenientes naturas indiuiſe in ipſa vna perſona, & vt ſaluetur & maneat earum differentia ſecundum naturas, eumdem ipſum vnum Chriſtum naturaliter operari diuina & humana: & ex hoc in multam diſſenſionem & contentionem noſtram Chriſtianiſſimam Rempublicam perduci, vt diſcordantes inuicem non conuenirent, & ex hoc ſecundũ multos modos eam lædi oportere. *eundem ipſum.

2. Igitur arbitrati ſumus, ab omnipotenti Deo inſpirati, ſicut talem accẽſam diſcordiæ flammam extinguere, & non concedere eam vlterius humanas animas depaſci. Quapropter ſancimus, nobis ſubiectos, qui conſiſtunt in Orthodoxa & immaculata noſtra Chriſtianorum fide, qui ſunt Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, non habere licentiam inuicem à præſenti de vna voluntate, aut vna operatione, aut duarum voluntatum, aut duarum operationum qualemcumque proferre altercationem, aut contentionem, aut rixam. Hæc autem ſancimus, nihil aliud intercipientes penitus de piiſſimis dogmatibus, quæ à ſanctis probabilibus Patribus de diſpenſatione incarnati Dei Verbi domatizata ſunt;

ſed vlterius contentionem, quæ gratia propoſitæ quæſtionis orta eſt, ceſſare præcipientes, & tantummodo de eis ſequi, & ſufficienter habere diuinas Scripturas & traditiones ſanctorum quinque vniuerſalium Conciliorum, & ſimplicibus ſine quæſtione ſanctorum probabilium Patrum vti vocibus, quorum dogmata regula & lege ſanctæ Dei Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ conſiſtunt, nihil eis addentes proprium, neque minuentes, aut per ſuam intentionem eas interpretantes, ſed priorem habitum vbique cuſtodiri, ſicuti antequam procederet contentio prædictarum quæſtionum, quaſi nulla de eis exorta eſſet contentio. Nulli de omnibus, qui vſque ad præſens vnam voluntatem & vnam operationem, aut duas voluntates & duas operationes dogmatizauerit, ſub qualemcumque querelam huius gratia aut accuſationem facito, niſi tantummodo qui ex ſanctis quinque vniuerſalibus Conciliis & cæteris Orthodoxis probabilibus Patribus eiecti ſunt Hæretici cum impiis eorum dogmatibus atque ſcriptis, & (vt compendioſe dicam) quod ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia non accepit, ſed abiecit.

3. Ad perfectam autem vnitatem ſanctarum Dei Eccleſiarum, & communem concordiam, & vt nulla occaſio relinquatur eis, qui ſine fine volunt contendere, & a Chartas quæ poſitæ fuerunt in Narthica ſanctiſſimæ magnæ Eccleſiæ huius à Deo conſeruandæ Regiæ noſtræ Vrbis, quæ continent prædictas quæſtiones, iuſſimus leuari. Qui autem ea præſumpſerint præuaricari, primum quidem ſubiaceant iudicio terribili Omnipotentis Dei, deinde autem qualemcumque Regalem indignationem reuereantur; per quam, ſi quidem Epiſcopi aut Clerici ſunt, ſui Sacerdotii, ſiue ſui Cleri modis omnibus excidant: ſin autem Monachi, ſegregentur & alieni ſint de ſuis locis: ſin autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur eis: ſi autem ſint priuati, ſi quidem Nobiles conſiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur: ſin autem ignobiles conſiſtunt, non ſolum in corpore verberentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur: vt omnes timore Dei compreſſi, & comminata eis digna ſupplicia reuerentes, immobilem & ſine turba pacem ſanctarum Dei Eccleſiarum cuſtodiant. Dat. Conſtantinopoli.

a ſcriptum de vna voluntate affixum ianuæ maioris Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ.

FL. CONSTANTINI V. POGONATI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 678.

SACRA

De vnitate Eccleſiaſtica, & diſſidiis in Eccleſia obortis per Concilium tollendis.

IN nomine Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, FLAVIVS CONSTNATINVS, Fidelis, Magnus, Imperator, DONO ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo antiquæ noſtræ Romæ, & vniuerſali Papæ. Sacra data prid. Idus Auguſtas Conſtantinopoli, Indictione ſexta.

1. Per omnia nouit veſtra paterna Beatitudo & plures veſtræ ſanctæ Eccleſiæ antiquæ Romæ, quia ex quo iuſſit Deus principaliter nos imperare, dum voluiſſent quidam motionem facere de verbis, de quibus eſt contetio pro dogmate pietatis inter partes tam ſanctæ veſtræ Eccleſiæ, quamque huius ſanctæ magnæ Eccleſiæ, vt ambigerent: & hoc prohibuimus fieri tempore non admittente, cognoſcentes quod ex particulari contentione non ſolum vnitas fieri non poſſet, ſed magis malum accreſceret. Et licet animo doleremus vltra omnem dolorem tam pro exprobratione, quæ nobis ob hoc ab inimicis inferebatur, & propter ipſam veritatem, quod Pontifices ſecundum nos & Orthodoxus noſter populus propter quaſdam nouitates vocum in * ſchiſma incidiſſent, exultatioq; ex hoc fieret impiis Hæreticis, attamen Deo noſtro commiſimus, ipſo pro nobis potiora prouidente, & dum eius benignitas iuſſerit, correctionem huius rei fieri, tunc nobis donante opportunitate temporis ad generalem Collectionem faciendam vtrarumque Sedium, quatenus conſiderantibus eis definitiones ſanctarum quinque Synodorum, & editiones ſanctorum probabilium Patrum, ſatisfacerent ſemetipſis, & conuenirent in vno ore, vnoque corde ad glorificandum honorificum nomen Dei noſtri.

* Monothelitarum. ſc.

2. Sed quoniam ſicut homines cogitamus: ſicut autem iubet Deus, omnia perfecit: ipſe enim nouit futura & quæque nobis expediunt: ſic ei placitum eſt, vt ad effectum producantur: cognoſcere facimus veſtram paternam beatitudinem, quod dum ordinatus eſſet, Theodorus ſanctiſſimus & beatiſſimus † Patriarcha à Deo conſeruandæ huius noſtræ Regiæ vrbis, ſuggeſſit noſtræ Serenitati, ſuſpectum ſe eſſe dirigere conſueta Synodica ad veſtram paternam Beatitudinem, ne forte non reciperentur, ſicut & ſub prædeceſſoribus eius Patriarchis factum eſt. Sed quia magis præuidit adhortatoriam epiſtolam facere ad veſtram paternam Beatitudinem, quam & direxit, cuius per omnia ſcientiam habet veſtra paterna Beatitudo, & non præuidimus per præſentem noſtram piam Sacram de huiuſmodi epiſtola vti multiloquio.

† Conſtantinopolitanus.

3. Sed

3. Sed poſtquam directa eſt eadem epiſtola ad veſtram paternam Beatitudinem, interrogauimus eumdem ſanctiſſimum & beatiſſimum Patriarcham, & Macarium ſanctiſſimum Patriarcham ciuitatis Theopolitanæ, quænam eſſet difficultas, quæ prouenerat inter veſtram paternem Beatitudinem, ſeu veſtram Apoſtolicam Sedem & ipſos, olim omnibus expletis quæcumque ſunt de immaculata noſtra & incommutabili Chriſtianorum fide, tam per doctrinam ſanctorum Apoſtolorum, quam per definitiones ſanctarum quinq; Synodorum, & doctrinam ſanctorum ac probabilium Patrum, & omnibus hæreſibus iam manifeſtatis atque condemnatis, & nullo deinceps remanente modo, quo poſſit diuiſio aut ſchiſma ſanctæ & immaculatæ noſtræ fidei inferri: ſatisfecerunt nobis iidem ipſi ſanctiſſimi Patriarchæ, quod verba quædam nouitatis intromiſſa ſunt, aliquibus quidem ex imperitia hæc introducentibus, aliquibus vero incongrue ſcrutantibus incomprehenſibilia opera Dei; & quia ex quo hæc verba moueri cœperunt, & vſque hactenus vtraque Sedes inter ſe minime conuenerunt, vt inquirentes ſibimet ſatisfacerent pro veritate.

4. Propter viles igitur inquiſitiones non ſit infinita contentio, ne nobis inſultent Pagani & Hæretici, neque in nobis vſquequaque locum accipiant ſemina Aduerſarii: cadens namque ab humano genere, quod ei ſeruiebat, & confuſus per apparitionem Domini noſtri Ieſu Chriſti veri Dei noſtri, etiam in his confundetur per ſtudium veſtræ paternæ Beatitudinis. Et ſecundum quod ſcriptum eſt: *deponentibus a nobis omnem Zelum, & omnem contentionem, omnemque inuidiam, veritati concurramus: Veritas enim Deo cara eſt.* Et ſecundum Domini vocem; *b Quicumque voluerit omnium primus eſſe, ſit omnium miniſter.* Et iterum dictum eſt; *c In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.*

a 1. Petr. 2.
b Matth. 2. Marc. 9. 10.
c Ioan. 13.

5. Poſtquam igitur tempus recipit perfectam Congregationem fieri, hortamur veſtram paternam Beatitudinem per præſentem noſtram piam Sacram dirigere viros vtiles, modeſtos, notitiam habentes totius à Deo inſpiratæ doctrinæ, & peritiam irreprehenſibilem habentes dogmatum, indutos perſonâ veſtræ Apoſtolicæ Sedis, eiuſq; Concilii, deferentes & libros, quos oportet proferri, & omnẽ auctoritatem habentes: quatenus conuenientes cum hic poſito ſanctiſſimo ac beatiſſimo Patriarcha, & Macario ſanctiſſimo Patriarcha Theopolitanæ Ciuitatis, perſcrutentur cum omni mãſuetudine & modeſtia, & per gratiam ſancti Spiritus veritati inſiſtere & conſentire, munitionem habentibus eis, qui huc aduenerint ex parte Sedis veſtræ per præſentem noſtram piam Sacram. Per Deum enim Omnipotentem non eſt apud nos partis cuiuslibet fauor, ſed æquitatem vtriſque partibus conſeruabimus, nullatenus neceſſitatem facientes in quocumque Capitulo eis, qui à vobis diriguntur, quoquo modo, ſed & omni honore cum competenti munificentia & ſuſceptione dignos eos habebimus. Et ſi quidem vtrique conuenerint, ecce & bene; ſin autem minime conuenerint, iterum cum omni humanitate eos ad vos dirigemus: de cętero nos excuſantes in iudicio Dei imminente nobis, iuxta quod conſtituti ſumus ſeruare fidem ſanctam & immaculatam, quam percepimus (vnoquoque proprio ſenſu abundante) rationem reddituri ante ſanctum & terribile tribunal Dei noſtri. Inuitare enim & rogare poſſumus ad omnem commendationem & vnitatem omnium Chriſtianorum, neceſſitatem vero inferre nullatenus volumus.

Diſce hinc, cuius ſit Cõcilia indicere, & quis ſit index cõtrouerſiarũ Eccleſiaſticarum.

Ad religionem nemo cogi debet.

6. Per perſonas vero, quæ dirigentur à paterna veſtra beatitudine, ita decernat: Ex veſtra quidem ſancta Eccleſia, ſi vtique videtur ei, tres perſonas; quod ſi plures, quantæ ei placuerint, dirigat; de Concilio vero vſque ad duodecim Metropolitas Epiſcopos; de quatuor vero Monaſteriis Byzacenis, ab vnoquoque monaſterio Monachos quatuor. Nam ſi receperit tempus, vt dictum eſt, perfectam congregationem ſtuduiſſemus facere: ſed quoniam tempus non admiſit, Deus autem noſter proprio conſilio protulit, quod nos differebamus: in hoc tempore per omnia iubemus veſtram paternam Beatitudinem minime effici impedimentum voluntati Dei, ſed eos dirigere. Sic enim ſperamus in eius benignitate, quoniam qui voluerit huiuſmodi capitulum moueri in præſenti, per Spiritum ſanctum concedere habet, vt veritas clareat, & inſtruantur omnes ſine ſchiſmate & contentione veritatem profiteri, & vno ore, vnoque corde glorificare nos omnes eius bonitatem. Tacere quippe hoc, terribile æſtimamus, vt ne plebs, quæ vt ſanctificetur, accedit ad ſanctas Dei Catholicas & Apoſtolicas Eccleſias, contrariis congregationibus occupetur, conſiderans Antiſtitum ad inuicem diſſonantiam.

7. Multam nobis inſtantiam fecerunt tam hic ſanctiſſimus Patriarcha, quamque Macarius ſanctiſſimus Patriarcha Theopoleos, vt eiiceretur * Vitalianus beatiſſimus à diptychis, aſſerentes Honorium memorari in diptychis propter honorem Apoſtolicæ Sedis antiquæ noſtræ Romæ. Nam nõ acquieuere, vt memorentur Patriarchæ, qui poſtmodum fuerunt in prædicta ſancta Romana Eccleſia, donec conquiſitio & ſatisfactio proueniat verborum, de quibus contenditur inter vtraſque Sedes, & ita veſtra Beatitudo conſequenter memoretur. Sed hoc non acquieuimus, id eſt, vt eiiceretur idem Vitalianus è diptychis: hoc quidem, vtpote omnem æqualitatem ſeruantes, & vtroſq; Orthodoxos habentes: hoc autem & propter collatam nobis charitatem ab eodem Vitaliano, dum ſupereſſet, in motione Tyrannorum noſtrorum. Sed ſi ſolliciti ſumus prædictis ſanctiſſimis Patriarchis, quod per omnia diriget veſtra paterna Beatitudo homines, qui debeant conquirere cum ipſis; & tunc ſecundum quod claruerit, perfecta diſpoſitio fiet: nam hoc nullo modo nos acquieſcere, vt idem beatiſſimus Vitalianus eiiceretur.

* Papa Romanus.

8. Hoc cognoſcens veſtra paterna Beatitudo, ſtudeat ſequi voluntatem Dei: ſicut enim prædictum eſt, ſpem habemus in coronatore Deo noſtro, quia dum præuiderit ſuper hoc feruentem noſtrum affectum, eius benignitas etiam ingruentes nobis perturbationes gentium ſedabit. Omnem

vero concurſum venientibus iuſſimus præbere Theodorum glorioſum Patricium & Exarchum Chriſto amabilis noſtræ Italiæ prouinciæ, tam in naui, quam in expenſis & omni vtilitate eorum; & ſi neceſſitas exegerit, etiam caſtellatos dromones præbere ad eorum munimem, vt ex omnibus illæſi & ſine periculo, Deo cooperante, iidem ad nos perducantur.

Diuinitas te ſeruet per multos annos,
ſanctiſſime ac beatiſſime Pater.

FL. CONSTANTINI V. POGONATI IMP.

Anno Chriſti 680.

SACRA,

De Concilio ſuper Monothelitarum controuerſia celebrando.

IN nomine Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Imperator pius, pacificus FL. CONSTANTINVS, fidelis in Ieſu Chriſto Deo, Georgio ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo Conſtantinopoleos & vniuerſali Patriarchæ. Data quatro Idus Septembris Conſtantinopoli, imperante Domino piiſſimo perpetuo Auguſto CONSTANTINO Imperatore anno * vigeſimo octauo, & poſt Conſulatum eius anno * duodecimo.

* ſcribendũ vtrinque XIII.

1. Quamquam ſolicitudinibus tam militaribus quamque ciuilibus indeſinenter noſtra Serenitas coarctetur, attamen omnes Chriſto amabilis noſtræ Reipublicæ cauſas inſequendo ob Chriſtianam noſtram fidem ponentes, quam & in bellis propugnatricem tam noſtri quamque Chriſto dilectorum noſtrorum exercitum habemus, neceſſarium iudicauimus præſenti noſtra pia Sacra ad veſtram paternam Beatitudinem vti, per quam adhortantes eam, ſancimus congregare veſtram paternam Beatitudinem omnes, qui ad eius ſanctiſſimam Sedem pertinent, ſanctiſſimos Metropolitas & Epiſcopos in hanc à Deo conſeruandam noſtram Regiam vrbem: quatenus cooperante omnipotente & miſericorde Deo noſtro, diligentiſſima inquiſitio dogmatis fiat, quod olim ante multum tempus exortum eſt de voluntate & operatione in diſpenſatione incarnationis vnius de ſancta Trinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti veri Dei noſtri; quod & diſſidium non minimum per quaſdam perſonas ſanctæ Dei Eccleſiæ intulit. Innoteſcere quoque ſuper hoc & Macario venerabili Archiepiſcopo Antiochenæ magnæ ciuitatis, quatenus & ipſe de propria Synodo Deo amabiles Metropolitanos & Epiſcopos præparatos faciat pro hoc ipſo huc congregari.

2. Iam enim ſuper hoc adhortati ſumus per pios noſtros apices adhuc inter viuos exiſtentem Donum ſanctiſſimum Apoſtolicæ Sedis antiquæ Romæ Præſulem: & illo de hoc ſæculo migrante, Agatho ſanctus nuper ordinatus Papa in Apoſtolica Sede prædictæ antiquæ Romæ huiuſmodi noſtros pios ſuſcipiens apices, deſtinauit in præſenti propriam eius induros perſonam Theodorum & Georgium Deo amabiles Presbyteros, & Ioannem Deo amabilem Diaconum, ex perſona vero totius eius Concilii Ioannem & Abundantium & Ioannem venerabiles Epiſcopos cum cæteris Clericis & Monachis, qui debeant inuenire in prædicto capitulo quæſtionem: qui & nunc ad noſtra conuenerunt veſtigia, porrigentes nobis etiam duas ſuggeſtiones, vnam quidem eiuſdem ſanctiſſimi Agathonis Papæ, aliam vero Concilii eius. Sciens igitur veſtra paterna Beatitudo, quia primum nobis & præcipuum (vt prædiximus) hoc Orthodoxiæ exiſtit capitulum, feſtinet prædictos venerabiles Metropolitanos Epiſcopos celeriter aduenire in hanc à Deo conſeruandam noſtram Regiam vrbem, quatenus prædictum tractetur capitulum, & maiorum donorum datore atque coronatore noſtro Deo cooperante, cauta atque orthodoxa definitio huiuſmodi dogmati imponatur.

Diuinitas te ſeruet per multos annos,
ſanctiſſime ac beatiſſime Pater.

FL. CONSTANTINI V. POGONATI IMP. AVG.

Anno Chriſti 681.

EDICTA

De fide Catholica, & damnatione Hæreſeos Monothelitarum, & Honorii Papæ Romani.

IN nomine Domini & Dominatoris Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri. Imperator piiſſimus, pacificus, FLAVIVS CONSANTINVS fidelis in Ieſu Chriſto Deo Imperator, Chriſto dilecto omni populo habitanti in Occiduis partibus.

1. Firma-

1. Firmamentum ac fundamentum ſuperno nutu creditæ nobis Chriſtianiſſimæ exiſtit Reipublicæ fides in Deo inflexibilis & inconcuſſibilis, in qua Chriſtus Deus noſter tanquam propriam ſuam conſtruxit Eccleſiam, & ſicut Rex omnium, Imperii noſtri ſedem conſtituit, Principatusque nobis ſceptra commiſit. Sicut enim quandam petram excelſam & ſublimem, & vt cœli terræque in conſortio conſtitutam myſticam confeſſionem, quæ in eum cum Patre & Spiritu eſt, Saluator nobis oſtendit, vt per eam tanquam per mediam ſcalam ad cœleſtem conuerſationem reducamur, diuinioriſque regni potentia coronemur. Super hanc petram cogitationis noſtræ greſſus infiximus, ſuper quam firmiter ſtare præcipimur, quamque cautius tenere ſubiectos præcipimus: ne quiſquam, vt minus attentus, exagitetur à maligno & inſtabili ſpiritu: expulſusque atque præcipitatus in impietatis voraginem delabatur. Etenim deſiderabile eſt Dæmoni, qui generi humano ſemper infeſtus eſt, ſeparare hominem à Deo, qui factus eſt ad imaginem Dei, & multimodis deceptionibus fallere. Sed nihil ei eſt ſic ſtudioſum atque officioſum, quam pietatem oppugnare, & Eccleſiaſticæ pacis ſtatum perturbare. Quod & nuper elapſis temporibus demonſtrauit, atque aduerſus inuicem Eccleſias proelia ſumere perſuaſit per inſtrumenta, quæ ad hoc, vt vna ſecum confligerent, adinuenit, ſub Sacerdotali ſcilicet habitu & indumento doloſam intentionem obcelantia, Chriſti vero amatoribus populis lethalem inſtitutionem eructantia. Vnius quippe voluntatis & vnius operationis, in incarnatione Saluatoris, atque in duabus eius naturis, diuina dicimus & humana, nouitatem ſanxerunt, quatenus & vnam ex hoc in Chriſto naturam ex improuiſo excogitantes introducere, antiquæ illius & corruptibilis confuſionis hæreſim reconflarent, cum qua Apollinariis quidem diſperiit, Themiſtius vero nefandus anathematizatus eſt, Eutyches & Dioſcorus cum ſua peſſima ſecta ſimul deiecti ſunt: & omnes hi, & quiqui veſtigia eorum ſecuti, è regione veritatis ferunt, Synodalibus ſimul & Paternis condemnati ſunt ſententiis. Huiuſmodi denique contagione Eccleſias contaminauerunt etiam hi, qui ante noſtra tempora ſacrilegi Sacerdotes Eccleſias peruerſe gubernarant. Sunt autem hi; Theodorus, qui fuit Pharanitanus Epiſcopus; Sergius, qui fuit noſtræ à DEO conſeruandæ Regiæ Vrbis Antiſtes; adhæc & Honorius, qui fuit antiquæ Romæ Papa, huiuſmodi hæreſeos confirmator, qui etiam ſui extitit oppugnator; Cyrus quoque, qui Alexandrinorum quidem Præſulatum ſortitus eſt, infringere autem Orthodoxa dogmata ſtuduit. Similiter & Pyrrhus, & Paulus, & Petrus, huius Regiæ noſtræ ciuitatis Patriarchæ, Sedis alterutrum ſucceſſores, qui peruerſionis vicium viciſſim tranſmiſerunt. Quorum omnium cultores & opitulatores maleuolorum ſuperinſurrexerunt Macarius, qui fuit Antiochenorum Antiſtes, & Stephanus eius diſcipulus, & præuaricationis inſtructor Polychronius, qui multo tempore Hæreticæ vetuſtati conſenuit: qui in tantum, quos ſecuti ſunt, æmulati ſunt, impietatiſque furia ſuam animam cremauerunt, vt etiam diſcerpere atque diſſecare inuicem membra Chriſti dilectos perſuaderent, vt nec barbari tantum, quantum Chriſtiani Chriſtianos, oppugnarent, ſanctarum Eccleſiarum ad inuicem perturbationem atque diſsidium, emolumentum atque lætitiam pro lucro reputantes.

2. Verum nos eis, qui ab origine pie atq; vniuoco nomine ante nos regnauerunt, exæquari cupientes, zeloque rectæ & intemeratæ fidei conflagrantes, atque ſanctas Dei Eccleſias in pacis ordine perſeuerare, temporibus noſtri Imperii principale opus ſtatuentes, porro protelari huiuſmodi læſionem miſerrimum æſtimauimus. vnde & hoc ſacratiſſimum & vniuerſale conuocantes ſextum Concilium, vtpote parile præcedentium ſanctorum quinque vniuerſalium Conciliorum, in medium deducere falſorum dogmatum, hoc eſt, nouitatum propoſitiones decreuimus. Quod ſanctum Concilium ſingula quæque perpendens atque diſcernens, eos quidem, qui Orthodoxæ fidei prædicationem concuſſerunt, & Chriſti gregem ſcandalizauerunt, à Sacerdotali ouili eliminauit: definitionem vero à Deo inſtitutam, & ſanctas Dei Eccleſias in vnitate congregantem, conſtituit, Euangelicas quidem & Apoſtolicas conſequentem ſanctiones, memoratis autem ſanctis & vniuerſalibus quinque Conciliis conſonantem.

3. Idcirco & nos, quæ ab eis definita ſunt, corroborare atque firmare cupientes, præſens pium Edictum edidimus, vere circa diuinitatem fidei ſecundum Eccleſiaſtica ſtatuta adnunciantes confeſſionem: Credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem in vnitate, & vnitatem in Trinitate, vnam ſubſtantiam in tribus ſubſiſtentiis: vnitatem quidem, propter naturalem vnionem ac dominationem: Trinitatem vero, propter ſubſiſtentiarum perfectionem, & diuitias ſuperexiſtentis bonitatis. Vnitas quippe vere eſt Trinitas, quia vnita eſt Deitati: & Trinitas vere eſt vnitas, diuiſa proprietatibus, & non diſpertita æternitate. Ipſa etenim ſibi conſempiterna eſt, & eſſentia æqualis honoris eſt: nec enim extitit ſeculum, quando cum Patre non erat & Filius. Cuius vtique vocabitur pater, ſi non ſimul cum eo erat ſine principio filius? Nec erat, quando non erat cum vtriſque Spiritus ſanctus. Vnus igitur hæc tria Deus, quæ inuicem cum ſola ſingularitatis differentia, in communitate eſſentiæ inſeparabiliter diſcernente vnamquamque perſonam, intelliguntur. Solus proinde Pater, pater eſt: ſolus Filius, filius: ſolus Spiritus ſanctus, Spiritus ſanctus. His etenim differentiis non conuertuntur ad inuicem, ſed in his quidem inſeparabiliter diuiduntur: communicant autem eſſentiæ vnitate: Trinitas ſimplex, & impertita, atque incompoſita, ex tribus perfectis, ex ſeipſis perfecta & ſuperperfecta, vna natura atque deitate, & vna voluntate vnaque operatione, glorificanda. Quorum igitur vna natura eſt, horum & voluntas & operatio vna eſt, ſicut nos docuit cultor Baſilius.

4. Confitemur deinde vnum ſanctæ Trinitatis Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vnigenitum filium Dei, Deum noſtrum, qui eſt cum Patre & ſancto Spiritu ſine principio conſubſtantialis, eundem ipſum in vltimis præſtitutiſque temporibus, propter humani generis ſalutem atque reformationem, deſcendiſſe de cœlis, hoc eſt, per ſpontaneam ſe exinaniſſe humilitatem, & in vulua illibatæ Virginis Deique genetricis Mariæ habitaſſe, & animam & corpus per Spiritum & ex ſancta & immaculata carne eius in propria ſubſiſtentia carnem ſumpſiſſe nobis conſubſtantialem, & hanc ſibi mediante anima rationali & intellectuali compaginaſſe atque formaſſe: natum quoque ex eadem Virgine matre ſuper omnem intelligentiam, & ſuper omnem mentis conſiderationem. ſine ſemine quippe, & ſuper naturam exiſtente conceptu, ineffabilis atque inenarrabilis eſt eius natiuitas. Proceſſit itaque ſecundum nos, qui ſuper nos eſt & Chriſtus & Dominus, omnia ferens in ſeipſo naturaliter quæ noſtra ſunt, præter ſolum peccatum: totus homo factus, & totus permanens Deus: idem ipſe terrenus & cœleſtis, inuiſibilis & viſibilis, mortalis & immortalis. Duæ namque naturæ concurrentes ad inſeparabilem vnitatem, num quidem Emmanuel nobis perfecerunt, ſaluantem in ſe indiminute naturarum, ex quibus extitit, proprietates. Cum enim ſimplex ſit Verbum, ſecundum diuinam paternamque & ſempiternam natiuitatem, duplex proceſſit ſecundum maternam temporalem & corporalem natiuitatem. Vnde & duas Chriſti Dei noſtri natiuitates glorificamus, vnam eius venerantes ſubſiſtentiam, in duabus perfectis naturis exiſtentem. Vnus quippe ſanctæ Trinitatis permanſit, etiam dum Verbum caro fieret, perfectus in Deitate, & perfectus idem ipſe in humanitate, conſubſtantialis Deo Patri ſecundum Deitatem, & conſubſtantialis nobis idem ipſe ſecundum humanitatem, paſſibilis quidem carne, impaſſibilis autem Deitate. Nec enim alteri miracula, & alteri paſſiones ſequeſtramus: ſed vni eidemque Domino noſtro Ieſu Chriſto vtrorumque indicia deputamus, ſecundum aliud quidem miracula operari, ſecundum aliud vero pati. Etenim ſecundum diuinam eius naturam, ſignorum proferebat virtutem; & ſecundum humanam formam, quæ naturæ congruebant, irrefutabiles paſſiones aſſumebat, quatenus ipſe transfiguraret ipſum paſſibile noſtrum in impaſſibilitatem, ſecundum Apoſtolum dicentem: *Oportebat enim corruptile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.*

5. Neque enim dedignatus eſt amator hominum, humanis & irrefutabilibus paſſionibus condeſcendere, qui cum Deus eſſet immortalis, mediante anima, morti corporaliter congreſſus eſt. Animam autem dicimus in omnibus perfectam & ſolidam, cui in nihilo deerat humana perfectio. Humanæ aũt perfectionis indicium, mens eſt, per quã & volumus, & cogitamus, & ab irrationabilib. animantib. ſecernimur. Nihil quippe eſt ſine mente voluntariũ: omne aũt voluntariũ intellectuale eſt. Vbi igitur mens eſt, ibi modis omnib. & voluntas. Si itaq; perfectus homo factus eſt Saluator, in perfectione permanens Deitatis, neq; amens neq; inuoluntarius extitit. Igitur hi, qui humanæ Domini animæ, quæ ſecundum naturam eſt, extinguere voluntatem pertentant, amentẽ quidem eam, vt vere dementes, aſſignant: ad impaſſibilem autem naturam, * eaſdem paſſiones ad mortem reducunt: nos autem adſtruunt non perfecte ſaluari, hæc qui prædicant, quia imperfecte Verbum noſtram naturam aſſumpſit. Si igitur totus toti humanæ naturæ non vnitus eſt, nec totus homo ſaluatus eſt. Quod enim non aſſumptum eſt, nec ſaluatum eſt. Quod vero vnitum eſt Deo, hoc & ſaluatur ſecundum Deiloquum agnomento Gregorium. Sed hi quidem cum propriis æſtimationibus & phantaſiis circumerrent: nos autem, qui vere diſpenſationis myſterium non illudimus, non ſolum intellectualem & voluntariam ſacroſanctam Saluatoris animam eſſe credimus, ſed & omnibus eam vere naturalibus virtutibus perfectam, & ſimilibus nobis abſque peccato voluntarie acquieuiſſe paſſionibus, dum Verbum eam permitteret quærere & velle, quæ ſua ſunt. Sic & naturalem cibum ſecundum rationem appetebat quoque, & turbabatur, ac triſtabatur. Cum enim Saluator ad crucis paſſionem propria voluntate veniret, cœpit triſtari ac anxiari. Hæc enim animæ rationalis & voluntariæ proprietates exiſtunt, vt perſuadet nobis præclarus pater noſter Epiphanius, in ſermone aduerſus Ariomanitas, ita perſecutus: *A carne enim*, inquit, *diuinitati vnita, abſque anima & mente non fiet agonia.* Vnde & idem Dominus dicebat: *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Deinde orat tranſire calicem. Vt enim homo, recuſabat mortem: nam habebat & non velle mori, ſicut aſſerit laudabilis Cyrillus, eo quod recuſaret caro eius naturaliter mortem: ſicut autem Deus, idem ipſe prompte veniebat ad paſſionem. Et teſtis horum irreprehenſibilis athleta atque Dei cultor, pater noſter Athenaſius. in ſermone quippe de Trinitate & incarnatione ita ait: *Et cum dicit; Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, verumtamen non mea fiat voluntas, ſed tua: duas voluntates in his oſtendit, vnam quidem humanam, quæ eſt carnis, alteram vero diuinam. Et humana quidem propter infirmitatem carnis recuſat paſſionem, diuina autem eius prompta. Vnus enim cum ſit idem ipſe in vtraque natura, loquitur interdum quidem congruentem humanitati, interdum vero diuinitati congruentem exprimit vocem. Habuit enim*, iuxta quod ait opinatiſſimus Cyrillus, *in vtriſque poteſtatem. Dum ergo dicit, Non mea voluntas fiat: non mea, hoc eſt, humana natura, dixit: & ego enim nunc, ſicut homo loquor. Dum vero dicit, Tua, illam, quæ communis (inquit) mihi verbo & tibi Patri.* Patris igitur & Filii, ſecundum quod Verbum eſt, vna eſt voluntas, propter vnitatem eſſentiæ, ſecundum ſanctam Nyſſenum Gregorium in ſermone aduerſus Apollinarium, ſic inquientem: *Loquitur enim tanquam ex homine, quod infirmitati naturæ competit, ille, qui noſtras paſſiones proprias facit. Adiungit deinde ſecundam vocem excelſam, & Deo dignam voluntatem ratam magis fieri, quam hominis, pro hominum ſalute volens. Qui enim dixit, Non mea, humanam hoc ſermone ſignificauit: adiungens autem, Tua, oſtendit coniunctionem ſuæ ad Patrem Deitatis, cuius nulla eſt voluntatis differentia propter communitatem naturæ.* Si ergo ſequitur, ſecundum quod Patres inquiunt, naturam voluntas, duæ vero ſunt naturæ in Chriſto, duas per omnia illis & naturales voluntates dabimus. Idem ipſe enim, ſicut

* eiuſdem paſſiones ac mortem redigunt.

ſicut aſſeruimus, ſecundum vtramque formam volens, voluit quidem vt Deus, voluit vero & vt homo, ſecundum naturarum diuerſitatem, etiam duarum voluntatum demonſtrans differentiam. Et neque contrarias voluntates, aut ad inuicem oppoſitas, introducimus. Saluatoris enim humana voluntas, non erat contraria diuinæ eius voluntati, ſed ſequebatur in omnibus aſſumentis & deificantis Verbi voluntatem, quæ deificata, eſt aſſumptæ humanitatis humana voluntas. Ergo quod ait deiloquus Gregorius; *Illius enim velle*(qui ſecundum Saluatorem proculdubio intelligitur hominis)*nec contrarium eſt Deo, deificatum totum.* Et de voluntatibus quidem in breui talis eſt ratio.

6. Affert vero(vt etiam de operationibus rationem breuiter comprehendamus, ſimilibus vſi denuo probationibus) duas operationes in Chriſto Deo noſtro naturales demonſtrantes. Qui enim vnam ſolummodo in Chriſto operationem adnunciant, vel diuidunt naturas, aut permiſcent & confundunt. Neſtorius quoque hominicola, & quiqui illius dementia deprimuntur, duas dicentes naturas, ſimul diuidunt cum eis & perſonas, pari numero cum eis & ſubſiſtentias introducunt; vnam autem earum affectiuam decernunt operationem. Affectus namque duarum per omnia, aut etiam plurium rerum diſpertitarum, atque ſeparatim ſubſiſtentium eſt connexio. Qui ergo(vt dictum eſt) in duos Chriſtos vnum Chriſtum concidunt, vnam affectiuam (vt diximus) dogmatizant operationem. Apollinarius vero, Themiſtius, & Eutyches, & Seuerus, & quiqui partis eorum ſtultitia inſigniti ſunt, duas naturas, quæ in Chriſto ſunt, confundentes atque conglutinantes, vnam quidem eius confuſam & phantaſticam naturam prædicant, vnamque eius portentant operationem. hæc quidem illi. Nos autem altrinſecus poſitam voraginem, diuiſioniſque & confuſionis declinantes periculum, & tanquam iter regale pergentes, duas Chriſti naturas, & harum pari numero naturales operationes confitemur, in vnam indiuiduam concurrentes ſubſiſtentiam, & quæ ſuæ ſunt alterutra, in commune proprietatis conferentem. Nec enim perſona aliquid eſt, quam ipſæ naturæ, ſed in Verbi ſubſiſtentia totius humanitatis formata natura, quæ ſua ſunt, indiminute operatur cum eo, cui vnita eſt ſubſtantialiter, Verbo, abſque ſolo peccato, ſicut & Verbum perfecte operatur quæ eius ſunt propria, cum humana natura, quam aſſumpſit. Ita ergo pie nobis credentibus, ſeruabitur ſecundum beatum Leonem: *Operatur enim vtraque natura cum alterius communione, quod proprium habuit, Verbo operante quod Verbi eſt, & carne exequente, quæ carnis ſunt.* Quæ enim habuit ſicut conſubſtantialis Patri, hæc operatur diuinitus, per formam tamen humanam: quæ autem aſſumpſit ex nobis, vt conſubſtantialis nobis, hæc operabatur humane, ſed non vt purus homo, ſed vt humanatus Deus. Ait namque in Theſauris ſacratiſſimus Cyrillus: *Eſt agnoſcere in hoc ipſo vtraque in eo. Deus enim verus in carne, & caro vera in Deo. Ex quibus enim oportuit cognoſcere eum Dominum, hæc diuinitus operatur: & ex quibus neceſſarium erat hominem verum eum videre, hæc facit & dicit, diſpenſans myſterio veritatem. Nam ambulare corporalibus pedibus, & cum labore iter facere, & per linguam loqui, humana natura opus extiterat: membra vero Paralytici verbo ſaluare, & muti ad articulate loquendum linguam aptare, & laborantibus atque oneratis multitudine peccatorum & ægritudinum remiſſionem concedere, opera ſunt diuinæ virtutis: ſed non alterum abſque altero factum eſt.* Et ad medium producendus eſt ſanctiſſimus Leo, in Epiſtola ad Leonem Imperatorem hæc aſſerens: *In tantam vnitatem ab ipſo conceptu Virginis Deitate & humanitate conſerta, vt nec ſine homine diuina, nec ſine Deo agerentur humana.* En manifeſte hic Pater aſſeruit, quia in perſonæ vnitate communiter, & non disiuncte neque confuſe, vtraque natura operata eſt, quod naturale eius erat & proprium, vt Deus eſſe credatur, & diſpenſationem credibilem faciat. Vnus ergo exiſtens Dominus noſter Ieſus Chriſtus, perfectus in Deitate, & perfectus idem ipſe in humanitate, operatur vt Deus: operatur vero vt homo dualitate naturarum etiam duas naturales operationes explens. Quæ enim alterius generis alteriuſque naturæ ſunt, ſecundum ſapientiſſimum Cyrillum, eandem operationem habere nullus ſapiens dabit: ſed ſicut diſſociatam habent naturarum ſiue æqualitatum rationem, ita & differentem reddunt operationem, ſicut & Magnus Baſilius collegit in libro aduerſus Eunomium, quoniam diuerſarum naturarum non vna eſt operatio.

7. Duas igitur naturales voluntates, & duas naturales operationes in diſpenſatione incarnationis vnius S. Trinitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, veri Dei noſtri, recte ſentientes prædicamus, & ita omnib. amatorib. Chriſti ſapere per præſens noſtrũ Edictum pium adnunciamus: ſuſcipimusq; & amplectimur ſanctas & vniuerſales quinq; Synodos, quæ in Nicæa CCCXVIII. Patrum, qui aduerſus Arianam conſederunt inſaniam, qui cooperante trina & conglorificanda Deitate ſacrum fidei Symbolum terminauerunt. Et quæ in hac à Deo conſeruanda Regia Ciuitate, in qua CL. qui aduerſus Macedonianam rebellem ſpiritus intelligentiam ſimul & linguam, & Magnum nomine Apollinariſtam, congregati ſunt Patres, qui inſpiratione Sancti Spiritus prædictum venerabile interpretati ſunt Symbolum de Spiritu Sancto, quod Deus eſt, confirmantes per ea, quæ manifeſtius reſerarunt. Et quæ prius in Epheſo congregata eſt, cuius authores fuerunt Cæleſtinus & Cyrillus, qui in Chriſto Domino atq; inſeparabili Deo noſtro diuiſorem Neſtorium cum ſua prophana & maligna ſecta condemnarunt. Cum eis quoque amplectimur harum omnium ſignaculum, firmamentumque ac confirmationem, ſanctum Chalcedonenſe Concilium ſexcentorum ſuper triginta, & numero pariter & multitudine honorabilium Patrum, quorum pietatis flagello Dioſcorus & Eutyches cruciati ſunt, & cum impietatis vertice de Sacerdotio abſciſſi ſunt. Suſcipimus quoque & quæ in temporibus IVSTINIANI diuæ memoriæ, in prædicta à Deo conſeruanda noſtra feliciſſima Ciuitate comploſa eſt Synodus contra Dei impugnatores Origenem, Didymum, & Euagrium, & obſcœna Theodori Mopſueſteni & Iudaica ſcripta, & refutationem opuſculorum Theodoriti aduerſum duodecim Capitula famoſiſſimi Cyrilli, cum abolitione epiſtolæ, quæ dicitur Ibæ, ad Marim Perſam ſcriptæ.

Hæc

Hæc itaque vniuerſalia, & à Deo conſita Concilia, ſicut quandam hæreditatem cœleſtem in cordis conclaui reponentes tanquam intellectuales margaritas, ab eis theſaurizamus dogmata; & quos anathematizarunt atque refutarunt, anathematizamus atque refutamus, quoſque ſuſceperunt, ſuſcipimus, Patreſque noſtros ſcribimus.

8. Anathematizamus autem omnem hæreſim, quę à Simone vſque nunc in Dei Eccleſiam introducta eſt ad diſcindendam pacem atque vnanimitatem credentium.

* nouitiorum.

9. Super hæc omnia anathematizamus atque refutamus & eos, qui ſuperuacuorum & * nouorum dogmatum Hæreticos authores atque fautores ſecuti ſunt. Dicimus autem Theodorum, qui fuit Pharanitanus Epiſcopus, & Sergium, qui fuit huius à Deo conſeruandæ noſtræ Regiæ Vrbis Antiſtes, huic conſentaneum & moribus, atque impietate parilem: adhęc & Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum hæreſeos in omnibus fautorem, concurſorem atque confirmatorem: & Cyrum, qui fuit Alexandrinorum Epiſcopus; ſimiliter Pyrrhum, Petrum, & Paulum, huius Regiæ noſtræ Ciuitatis Præſules, & vnà cum eis Macarium, qui fuit Antiochenorum Epiſcopus, & Stephanum eius diſcipulum, atque Polychronium dementem, & omnes qui ſapuerunt & ſapiunt, vel futuri ſunt ſapere vnam voluntatem & vnam operationem in diſpenſatione Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

10. His omnibus ita à ſancto hoc vniuerſali ſexto Concilio conſtitutis, & per ſubſcriptionem noſtræ fortitudinis confirmatis, ſancimus, vt nullus quoque omnino aliud quicquam de fide ſatagat, vel noui dogmatis adinuentionem machinetur, aut penitus de vna voluntate & vna operatione docendi inicium, vel ſermonem commoueat. Nos enim ſanctos & probabiles Patres noſtros ſequentes naturarum voluntates adnunciamus: & ſicut duas naturas in Chriſto credimus, ita & duas naturales voluntates, & duas operationes prædicamus. Hæc ſunt veræ in Deum confeſſionis dogmata; hæc ſunt Euangelicarum & Apoſtolicarum vocum prædicationes; hæc ſunt ſanctorum Conciliorum & probabilium Paternarum linguarum didagmata; hæc Petrus, qui & petra fidei & Princeps Apoſtolorum, intemerata ſeruauit. In hac fide & viuimus & regnamus, & conregnanti nobis Deo conregnare denuo ſperamus. Hanc comitem hinc recedentes habere depoſcimus, & cum hac ante Chriſti tribunal aſſiſtere. Ad hanc confeſſionem omnes hortamur, & deſeruire Deo nobiſcum inuitamus, ac ſuper montem excelſum Imperii ſtantes, prædicamus, atque eccleſiaſticam pacem totius populi ſolennitatem adnunciamus. Nam illa quondam Chriſtodilectorum diſſenſio nunc in concordiam verſa eſt; Hæreticorum contra ſunt ſcandala: propriamque dignitatem hæc fides adepta eſt, ipſo Chriſto ſuis Eccleſiis medente. Ipſe eſt igitur pax noſtra, qui ſoluit medium maceriæ parietem: & quæ per tempora diſſidebant, in vnanimitatē conciliauit. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vna in Deum nunc eſt Eccleſiæ vnitas. Si quis igitur Chriſti amator eſt, & metuit Dominum, optatamq; ſalutem deſiderat, hanc fidem Orthodoxam teneat. Nec enim erit per aliam fidem ſaluari. Si quis vero hominum perſonis gratiam exhibet, Charitatis autem in Deum æmulatorem ſe non demonſtrat, præſentemque noſtram piam conſtitutionem non recipit, ſi quidem Epiſcopus eſt, vel Clericus, aut Monachico circumdatus eſt habitu, deportationis pœna exoluet: ſi vero in Ordine dignitatum inſertus eſt, ſupplicio proſcriptionis mulctator, eiq; cingulum adimitor. ſi autem idioticæ ſortis eſt, ex hac Regia, omnique penitus Ciuitate extorris abiicitor: & ſuper hæc omnia etiam terribilis atque inexpiabilis iudicii non effugiet cruciatum. Data x. Kalend. Ianuarias, Conſtantinopoli, Imperiali domo, piiſſimo perpetuo Auguſto CONSTANTINO Imperatore, anno vigeſimo nono, & poſt Conſulatum eiuſdem anno XIII. Indictione X.

FL. CONSTANTINI V. POGONATI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 684.

CONSTITVTIO

De Electione Romani Pontificis.

Conſtantinus Imperator Benedicto II. Romano Pontifici. Cum vſu receptum eſſet, vt nullus Romanus Pontifex rite electus diceretur, niſi à nobis vel Exarcho noſtro ratum firmumque haberetur, nos animaduertentes, id minus pie ac commode fieri conſueuiſſe, nihilque exinde religioni ſacriſque rebus emolumenti naſci, placuit nobis deinceps, quem Sacerdotes exercituſque Romanus in Pontificem elegerint, eundem ſtatim verum Chriſti Vicarium, nulla expectata nominis noſtri auctoritate, iudicari. Tu vero, Beatiſſime Pater, quæ ad amplitudinem Romanæ Reipublicæ pertinent, ita geras, vt peruerſis hominum moribus cura diligentiaque tua ſuccurratur. Vale. Conſtantinopoli.

FL. IVSTINIANI II. RHINOTMETI IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 685.

DIVALIS IVSSIO

Directa ad Ioannem Papam vrbis Romæ, in confirmationem ſextæ Synodi Conſtantinopolitanæ.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chri, Imperator Cæſar FLAVIS IVSTINIANVS, fidelis in Ieſu Chriſto, pacificus, pius, perpetuus Auguſtus, * Ioanni vere ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo antiquæ almæ vrbis Romæ atque vniuerſali Papæ.

* Cononi.

Magnum ſtudium, magnam ſolicitudinem nos habentes pro ſtabilitate immaculatæ Chriſtianorum fidei; dehinc namque clementiſſimum noſtrum Deum adiutorem & ſuſceptorem noſtræ Serenitatis eſſe confidimus, aduerſus omnem inimicum Chriſto dilectæ noſtræ Reipublicæ: dum cognitum eſt nobis, quia Synodalia geſta, eorumque definitionem, quam & inſtituere noſcitur ſanctum ſextum Concilium, quod congregatum eſt in tempore ſanctæ memoriæ † noſtri Patris, in hanc à Deo conſeruandam Regiam Vrbem, apud quoſdam noſtros Iudices remiſerunt. Neque enim omnino præuidimus alterum aliquem apud ſe detinere ea, ſine noſtra piiſſima Serenitate, eo quod nos copioſa miſericordia noſter Deus cuſtodes conſtituit eiuſdem immaculatæ Chriſtianorum fidei: ſed mox adduximus noſtros Patres ſanctiſſimos ac beatiſſimos Patriarchas cum veſtræ beatitudinis Apocriſario, & ſacratiſſimum Senatum, verum etiam Deo amabiles Metropolitas & Epiſcopos, qui hic in Regia Vrbe commorantur, & deinceps militantes incolas ſancti Palatii, nec non & ex Collegiis popularibus, & ab Executoribus, inſuper etiam quoſdam de Chriſto dilecti exercitibus, tam ab à Deo conſeruando Imperiali obſequio, quamque ab Orientali Thraciano, ſimiliter & ab Armeniano, etiam ab exercitu Italiæ, deinde ex Cabariſianis & Septentrianis ſeu de Sardinia atque de Africano exercitu, qui ad noſtram pietatem ingreſſi ſunt; & iuſſimus præfatas Synodalium geſtorum Chartas in medium adduci, & coram ſupradictis omnibus lectionem eorum fieri, omneſque diligenter audientes ſignare ipſas fecimus: quorum auditorum vniuerſitas in noſtris manibus eas præbuit chartas, vt debeamus nos tenendo inuiolatas conſeruare ipſas, vt non licentia fuerit in quolibet tempore his, qui timorem Dei nolunt habere, aliquid corrumpere aut ſubmutare ab his, quæ inſerta ſunt in prænominatis Synodalibus geſtis, quas totas chartas bene definitas in temporibus ſanctæ memoriæ noſtri Patris, ex probabilibus ſanctis Patribus, qui propriæ linguæ & manuum fidem apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vtrumque Deum exiſtentem, confirmaſſe dinoſcitur, & confitentes eam docuiſſe, nos ſperamus clementiſſimum noſtrum Deum: quia vſque dum noſter ſpiritus ſtatutus eſt ex Deo eſſe, in nobis ipſas chartas illibatas & incommutabiles ſemper conſeruabimus. Ad inſinuandum itaque veſtræ paternę Beatitudini huiuſmodi Capituli motiones, præuidimus & earum ſcientiam notam feciſſe Beatitudini veſtræ. Et manu diuina. Diuinitas te ſeruet per multos annos, ſanctiſſime ac beatiſſime Pater. Data decimo tertio Kalendas Martias, Conſtantinopoli Imperiali domo, piiſſimoque perpetuo Auguſtgo IVSTINIANO Imperatore, anno ſecundo: poſt Conſulatum eius anno ſecundo, indictione decima quinta.

† Conſtantini V.

FL. IVSTINIANI IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 686.

MANDATVM

DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS.

Seuerinus Binius in Tom. 2. Concil. general. & Baron. Cardinalis Annal. tom. 8.

CVm IVSTINIANVS Imperator Sedi Apoſtolicæ in eligendo Pontifice libertatem ſolitam reſtitutam eſſe doleret, mandauit, vt non crearetur Pontifex ſine conſenſu Exarchi, qui per militares copias faceret, vt non alius, quam qui Imperatori cordi eſſet, Romanus Pontifex crearetur.

THEO-

Digitized by Google

THEODORICI IV. REGIS FRANCORVM ET CAROLI MARTELLI MAIORISDOMVS

AnnoChriſti 730.

DECRETVM

De rebus Eccleſiaſticis in neceſſitates publicas erogandis.

Res Eccleſiarum, vt ſubueniatur neceſſitatibus publicis, & ſolatiis militum pro Dei Eccleſia & bono ſtatu Reipublicæ & vniuſcuiuſque propria pace pugnantium, ſtatuimus cum conſenſu Epiſcoporum, & placito Procerum Regni, & adhortatione totius populi, vt neceſſitate exigente liceat aliquantos ab eis ſeparari, atque inter dignos & bene meritos diuidi: precarias tamen fieri ab Epiſcopis exinde volumus, & nonas ac decimas ad reſtaurationes terrarum, & de vnaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiam, vnde res erant beneficiatæ, dari conſtituimus.

LEONIS III. ISAVRI IMPERATORIS AVGVSTI

AnnoChriſti 732.

CONSTITVTIONES.

I.

DE PATRIMONIIS TEMPLORVM VRBIS Romæ, & de capitatione infantium.

Theophanes in Hiſtor. miſcella, & Leo Hoſtienſis in Chron. Caſſin.

Tertiæ Siculi ac Calabri populi parti tributum in ſingula hominum capita impoſuit. Ea vero, quæ dicuntur patrimonia templorum Romæ ſanctis Principibus Apoſtolis conſecratorum, quę quotannis antiquitus Eccleſiis auri dimidium & tria conferebant argenti talenta, in ærarium publicum conferri iuſſit. Et mandauit inſpici atque deſcribi infantes qui naſcebantur, vt cenſus iſte de ſingulis capitibus (cephaletionem vocant) exigi poſſet.

II.

De duabus Siliquis præſtandis Prouinciarum Adminiſtratoribus.

Leo Imp. Avgvstvs S. P. Q. Romano. Vos muris veſtris reficiundis cum non ſitis pares, nos Procuratoribus prouinciarum negotium dedimus, vt vltra conſtitutum tributum in ſingula numiſmata accipiant miliariſium vnum, idque in ærarium noſtrum conferant: ex quo nos muros condamus. Exinde obtineat, vt binæ ſiliquæ ſeu ceratia Quæſtoribus ſoluantur. Ceratia autem appellantur duodecim folles ſeu nummi.

CAL-

CHILDERICI II. REGIS FRANCORVM ET PIPINI MAIORIS DOMVS

Anno Chriſti 744.

DECRETVM

In Comitiis Sueſſionenſibus. Anno Domini DCCXLIV.

IN Dei nomine & Trinitatis: Anno ſeptingenteſimo quadrageſimo quarto ab Incarnatione Chriſti, ſub die ſexto Nonas Martii, & Luna VXI. in anno ſecundo Childerici Regis Francorum: Ego Pipinus Dux & Princeps Francorum, dum pluribus non habetur incognitum, qualiter nos in Dei nomine, vna cum conſenſu Epiſcoporum ſiue Sacerdotum, vel Seruorum Dei conſilio, ſeu Comitum & Optimatum Colloquio apud Sueſſionis ciuitatem Synodum vel Concilium facere decreuimus, quod ita in Dei nomine & fecimus.

1. Inprimitus conſtituimus fidem Catholicam, quam conſtituerunt CCCXVIII. Epiſcopi in Nicæno Concilio, vt denunciaretur per vniuerſam regionem noſtram, & iudicia Canonica aliorum Sanctorum, quæ conſtituerunt in Synodis ſuis, quomodo lex Dei & Eccleſiaſtica recuperetur, quæ in diebus priorum Principum diſſipata corruit.

2. Propterea nos vna cum conſenſu Epiſcoporum, ſiue Sacerdotum, ſeu Seruorum Dei, & Optimatum eorum conſilio decreuimus, vt annis ſingulis Synodum renouare debeamus, vt qualiter populus Chriſtianus ad ſalutem animarum peruenire poſſit, & vt hæreſis amplius in populo non reſurgat, ſicut inuenimus in Adalberto hæreſim, quem publice ter vna voce condemnarunt viginti tres Epiſcopi, & alii multi Sacerdotes cum conſenſu Principis & populi condemnarunt ipſum Adlabertum, vt amplius populus per falſos Sacerdotes deceptus non pereat.

3. Idcirco conſtituimus per conſilium Sacerdotum & Optimatum eorum, & ordinauimus per ciuitates legitimos Epiſcopos. Et idcirco conſtituimus ſuper eos Archiepiſcopos *a* Abel & *b* Ardobertum, vt ad iudicia eorum de omni neceſſitate Eccleſiaſtica recurrerent tam Epiſcopi, quam alius populus. Et ordo Monachorum vel Ancillarum Dei ſecundum Regulam ſanctam ſtabilis permaneat, & de rebus Eccleſiaſticis ſubtractis Monachis vel Ancillis Dei conſolentur, vique dum illorum neceſſitati ſatis faciant, & quod ſuperauerit cenſus leuetur. Et Abbates legitimi hoſtem non faciant, niſi tantum homines eorum tranſmittant. Et omnes Clerici fornicationem non faciant, nec habitum laicorum portent, nec apud canes venationes faciant, nec accipitres portent.

a Senonenſis.
b al. Arbertus al. Hartbertus.

4. Similiter decreuimus, vt laici homines legitime viuant, & diuerſas fornicationes non faciant, & periuriis in Eccleſia non conſentiant, & falſa teſtimonia non dicant, & Eccleſiam Dei in omni neceſſitate conſeruent.

5. Et vnuſquiſque Presbyter, qui in Parochia eſt, Epiſcopo obediens & ſubiectus ſit, & ſemper in cœna Domini rationem & ordinem miniſterii ſui Epiſcopo reddat, & chriſma & oleum petat. Et quando iure Canonico Epiſcopus circumit Parochiam ad confirmandum populum, Abbates vel Presbyteri parati ſint ad ſuſcipiendum Epiſcopum in adiutorium neceſſitatis.

6. Et ſtatuimus, vt ſuperuenientes Epiſcopi vel Presbyteri de aliis regionibus non ſuſcipiantur in miniſterium Eccleſiæ, niſi prius fuerint probati ab Epiſcopo, cuius Parochia eſt.

7. Et omnino decreuimus, vt vnuſquiſque Epiſcopus in ſua Parochia ſolicitudinem habeat, vt populus Chriſtianus paganiſmum non faciat, & per omnes ciuitates legitimus forus & menſura fiat ſecundum abundantiam temporis.

8. Similiter conſtituimus, vt illas crucilias, quas Adlabertus per Parochiam plantauerat, omnes igne conſumantur.

9. Similiter diximus, vt neque Clericus mulierem habeat in domo ſua, quæ cum illo habitet, niſi matrem, aut ſororem, aut neptem ſuam.

10. Similiter conſtituimus, vt nullus laicus homo Deo ſacratam fœminam ad mulierem habeat, nec ſuam parentem: nec marito viuente ſuam mulierem alius accipiat; nec mulier viuēte ſuo viro alium accipiat: quia maritus mulierem ſuam non debet dimittere, excepta cauſa fornicationis depræhenſæ.

11. Si quis contra hoc decretum, quod viginti tres Epiſcopi cum aliis Sacerdotibus vel Seruis Dei vna cum conſenſu Principis, Pipini vel Optimatum Francorum conſilio conſtituerunt, tranſgredi, vel legem irrumpere voluerit vel deſpexerit, iudicandus ſit ab ipſo Principe, vel Epiſcopis, vel Comitibus componat, ſecundum quod in lege ſcriptum eſt, vnuſquiſque iuxta ordinem ſuum.

Et ſi hæc omnia obſeruauerimus, quæ ſuperius ſcripta ſunt, Chriſti miſericordiam inuenire poterimus in ſecula ſeculorum, Amen.

CONSTITVTIONES PIPINI REGIS FRANCORVM ET PATRITII ROMANORVM

DECRETA

In Palatio Vernis ſtatuta cum Epiſcoporum ſuorum Synodo, Anno Domini DCCLVI.

Anno Chriſti 756.

Capitulum I.

VT Epiſcopi debeant per a ſingulas ciuitates eſſe.

a Olim in vnaquaque ciuitate & Epiſcopus erat & Comes: ille Eccleſiaſtica, hic politica negotia, adminiſtrabat.

Cap. II.

EPiſcopos, quos modo in vicem Metropolitanorum conſtituimus, vt cæteri Epiſcopi ipſis in omnibus ſecundum Canonicam inſtitutionem obediant, interim quod ſecundum Canonicam inſtitutionem hoc plenius emendamus.

Cap. III.

VT vnuſquiſque Epiſcoporum poteſtatem habeat in ſua Parochia, tam de Clero quam de Regularibus vel ſecularibus, ad corrigendum & emendandum ſecundum ordinem Canonicum ſpiritalem, vt ſic viuant, qualiter Deo placere poſſint.

Cap. IV.

VT bis in anno Synodus fiat. Prima Synodus menſe primo, quod eſt Mart. Kal. vbicunq; Dominus Rex iuſſerit, in eius præſentia. Secunda Synodus Kalend. octobr. aut ad Sueſſiones, vel alibi, vt in Mart. Kalend. inter ipſos Epiſcopos & illi Epiſcopi ibidem conueniant, quos modo vice Metropolitanorum conſtituimus, & alii Epiſcopi vel Abbates ſeu Presbyteri, quos ipſi Metropolitani apud ſe venire iuſſerint, ibidem in ipſa ſecunda Synodo conuenire faciant.

Cap. V.

VT Monaſteria tam virorum quam puellarum, ſecundum ordinem regulariter viuant. Et ſi hoc facere contempſerint, Epiſcopus, in cuius Parochia eſſe videntur, hoc emendare debeat Quod ſi nō potuerit hoc emendare, illi, quem Metropolitanum conſtituimus, hoc innoteſcat, & ipſe hoc emendari faciat. Quod ſi hoc nec ipſe emendare potuerit, ad Synodum publicam exinde veniant, & ibidem Canonicam ſententiam accipiant. Et ſi publicam Synodum contempſerint, aut honorem ſuum perdant, aut excommunicentur ab omnibus Epiſcopis, & talis in eius loco in ipſa Synodo conſtituatur per verbum & voluntatem Domini Regis, vel conſenſu ſeruorum Dei, qui ſecundum ordinem ſanctum ipſum gregem regat.

Cap. VI.

COnſtituimus, vt nulla Abbatiſſa duo Monaſteria præſumat habere, nec extra Monaſterium licentiam habeat exire, niſi hoſtilitate cogente: ſed Dominus Rex, quando aliquam de ipſis Abbatiſſis ad ſe venire iuſſerit, ſemel in anno per conſenſum Epiſcopi, in cuius Parochia eſt, vt tum ad eum aliqua veniat ex ſua iuſſione, ſi neceſſitas fuerit: & alibi omnino non debeat nec per villas, nec per alia loca demorari, niſi tantum quam celerius potuerit ambulare & reuerti. Et ante non moueat de ſuo Monaſterio, antequam ſuum Miſſum ad Dominum Regem tranſmittat: & ſi iuſſerit Rex venire, veniat: ſin autem, in Monaſterio permaneat, interim quod hoc plenius ſecundum canones emendauerit. Similiter nec illæ Monachæ extra Monaſterium exire debeant. Quod ſi aliqua in aliquem lapſum ceciderit, infra Monaſterium per concilium Epiſcopi pœnitentiam agat. Et ſi neceſſe eſt de earum neceſſitate ad Dominum Regem vel ad Synodum aliquid ſuggerere, earum Præpoſiti vel Miſſi hoc debeant facere, & qualia munera ad Palatiū dare voluerint, per Miſſos ſuos hoc dirigant. Et ſi aliqua Monaſteria ſunt, quæ earum ordinem propter paupertatem adimplere non poſſunt, hoc ille Epiſcopus de veritate prouideat, & hoc Domino Regi innoteſcat, vt in ſua eleemoſyna hoc emendari faciat. Et ſi tales fœminæ velatæ ad præſens ibidem congregratæ inueniuntur, quæ regulariter viuere non velint, nec ad hoc dignæ ſunt vt cum illis aliis habitent, Epiſcopus vel Abbatiſſa præuideant locum aptum, vbi ſeparatim cum cuſtodia in pulſatorio habitare debeant, vel operari manibus, quod ipſa Abbatiſſa eis iuſſerit, interim quod probatæ dignæ ſint, vt in congregatione recipiantur.

* * *

Cap. XIV.

DE *Die Dominico*. Quia perſuaſum eſt populis, die Dominico agi cum caballis, ſicut bobus & vehiculis, per itinera non debere, neque vllam rem ad victum præparari, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem vllatenus exerceri, quæ res ad Iudaicam magis quam ad Chriſtianam obſeruationem pertinere probatur, id ſtatuimus, vt die Dominico, quod ante fieri licuit, liceat: de opere tamē rurali, aratione aut vineæ ſectione, excuſſione, vel ſepe facienda cenſuimus abſtinendum, quo facilius ad Eccleſiam venientes orationis gratia vacent. Quod ſi inuentus fuerit quis in operibus ſupraſcriptis, quæ interdicta ſunt, exercere, qualiter emendari debeat, non in laicorum diſtrictione, ſed in Sacerdotis caſtigatione conſiſtat.

Cap. XV.

Cap. xv.

VT omnes homines laici publicas nuptias faciant, tam nobiles quam ignobiles.

* * *

Cap. xix.

DE *Immunitatibus*. Vt omnes immunitates in vniuerſis Eccleſiis conſeruatæ ſint.

Cap. xx.

IN alia Synodo nobis *a* perdonaſtis, vt illa Monaſteria, vbi regulariter Monachi vel Monachæ vixerunt, hoc quod eis de illis rebus dimittebatis, vnde viuere potuiſſent, vt exinde ſi Regalis erat, ad Dominum Regem faciant rationes Abbas vel Abbatiſſa: & ſi Epiſcopalis, ad illum Epiſcopum. Similiter & de illis vicis. *a* verba Epiſcoporum ad Regem.

Cap. xxi.

VT illos Presbyteratus, qui ad illum Epiſcopatum legibus obtingunt, ille Epiſcopus ipſos debeat habere, ſicut in alia Synodo perdonauit Dominus Rex.

Cap. xxii.

DE peregrinis, qui propter Deum vadunt, vt de eis teloneum non tollant: & de illis aliis teloniis, quod Dominus Rex antea perdonauit, ſic fiat, vt vbi legitime non debent eſſe, donati non ſint.

Cap. xxiii.

VT Comites vel Iudices ad eorum placita, primo viduarum, orphanorum vel Eccleſiarum cauſas audiant & definiant, in eleemoſyna Domini Regis: & poſtea alias cauſas cum iuſtitia rationabiliter iudicent.

Cap. xxiv.

VT nullus per pecunias ad honorem vel gradum Eccleſiaſticum accedere debeat, quia hæreſis Simoniaca eſſe videtur.

Cap. xxv.

VT nullus Epiſcopus nec Abbas nec Laicus propter iuſtitiam faciẽdam ſportulas * contradictas accipiat, quia vbi dona intercurrunt, iuſtitia euacuatur. * i. e. vetitas.

Cap. xxvi.

DE *Iuſtitiis faciendis*. Vt omnes faciant iuſtitiam, tam † Laici quam Eccleſiaſtici. † al. publici.

CONSTANTINI VII. PORPHYROGENITI ET IRENES IMPERATRICIS AVGVSTÆ

SACRA

Anno Chriſti 785.

De Concilio per Imperatorem celebrando ſuper controuerſia de cultu imaginum exorta.

Diualis Sacra à Conſtantino & Irena A A. ad ſanctiſſimum & beatiſſimum Hadrianum Papam ſenioris Romæ.

1. QVi à Domino noſtro Ieſu Chriſto vero Deo noſtro ſuſcipiunt ſiue Imperii dignitatem, ſiue Principalis Sacerdotii honorem, debent quæ illi placita ſunt & cogitare & curare, & creditos ſibi ab illo populos ſecundum eius voluntatem regere & gubernare. Ergo debitum nobis & vobis, ô ſanctiſſimum caput, hoc eſt, vt irreprehenſibiliter quæ eius ſunt ſapiamus, & in ſuis verſemur, vtpote ab ipſo nos quidem Imperium, vos vero Principalis Sacerdotii dignitatẽ ſuſcipientes. Incipimus ergo hinc ſermonem. Scit veſtra Beatitudo, quæ pridem facta ſunt in hac noſtra Regia ciuitate propter venerabiles Imagines, qualiter qui ante nos regnauerunt, eas deſtruxerunt & in dehoneſtatem atque iniuriam poſuerunt. Vtinam illis non imputetur: melius enim fuerat non mittere manus ſuas in Eccleſiam: & omnem populum qui hic eſt, immo Orientalem, eodem modo ſeduxerunt, & in propriam voluntatem retraxerunt, vſque quo Deus ſuſcitauit nos regnare in his, quæ in veritate gloriam eius . . . & tenere quæ tradita ſunt ab Apoſtolis ſuis & omnibus ſimul Doctoribus.

2. Vnde nunc conſtanter cum mundo corde & vero cultu, quæ ad Deum pertinent, vna cum omnibus ſubditis noſtris, & his Sacerdotibus doctiſſimis locuti ſumus, & cum conſilio decreuimus, vt fieret vniuerſale Concilium. Et rogamus veſtram paternam Beatitudinem, immo vero Dominus rogat, qui *vult omnes ſaluos fieri & agnitionem veritatis venire*, vt det ſeipſum, nec tarditatem faciat, & aſcendat huc in ſtabilitatem & firmitatem antiquæ traditionis ſuper venerabilibus imaginibus. Debitum enim illi eſt hoc facere. Agnoſcit vero quia ſcriptum eſt: *c Conſolamini conſolamini populẽ mi Sacerdotes, dicit Dominus. Et d: Labia ſacerdotum cuſtodiant ſcientiam Et de ore eius egredietur lex, quoniam Angelus Domini exercituum eſt.* Et iterum diuinus & veritatis prædicator Apoſtolus, qui ab Hieruſalem in circuitu vſq; in Illyricum prædicauit Euangelium, ſic mandauit: *e Paſcite gregẽ dominicum diſciplina, quẽ Ieſus acquiſiuit proprio ſanguine.* *c* Iſai. 40. *d* Malac. 2. *e* Rom. 15.

3. Et tamquam verus primus Sacerdos, & is qui in loco & ſede ſancti & ſuperlaudabilis Apoſtoli Petri præſidet, ſicut dictum eſt, aſcendat & ſimul cum omnibus Sacerdotibus qui hic ſunt, inueniatur, & voluntas Dei fiat. a *Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo* (ſicut Euangelice didicimus) *ibi ſum in medio eorum.* Certificetur enim & confirmetur à magno Deo & Rege omniumque Domino noſtro Ieſu Chriſto, & à nobis ſeruis eius, qui aſcendentem veſtram paternam & ſacram Beatitudinem huc cum honore & gloria habemus & ſuſcipere, & quæ opportuna ſunt impertiri. Et iterum expleto Capitulo, quod beneplacito Dei Chriſti ſperamus fieri, cum honore & magnitudine gloriæ præire illam ſinemus ad remeandum ad propria. Si enim potuerit aſcendere huc (quod putamus non fieri: ſcimus enim ſtudioſum eſſe circa diuina) eligat viros honorabiles habentes ſcientiam, & dirigat vos cum ſyllabis, vt inueniantur ex perſona ſacræ & paternæ veſtræ Beatitudinis hic.

a Math. 18

4. Verumtamen conuenientibus ipſis, cum omnibus Sacerdotibus qui hic ſunt, Synodice cōfirmetur antiqua traditio ſanctorum Patrum noſtrorum, & confundatur omne zizanium male plantatum, & Domini noſtri Saluatoris Ieſu Chriſti verbum impleatur: *Quoniam portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Et ex hoc non ſit ſchiſma & ſeparatio in vna ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia, cuius eſt caput Chriſtus verus Deus noſter. Conſtantinum præterea ſanctiſſimum Leontinum Chriſto amabilis Siciliæ noſtræ inſulæ, quem melius noſcit paterna veſtra Beatitudo, adduximus ad nos, & facie ad faciem loquentes direximus cum præſenti noſtra venerabili iuſſione ad vos. Qui cum venerit ad vos, continuo abſolue eum, vt renunciet ad nos, ſcribens nobis per ipſum, aduentum tuum, quibus diebus habet moueri illinc, & proficiſci ad nos. Porro ſanctiſſimum Epiſcopum Neapolitanum omnino tenere debet, vt cum ipſo aſcendat huc. Etenim iter veſtrum per Neapolim & Siciliam habet fieri, & ſuper hoc Stratego Siciliæ iuſſimus, vt omnis requiei & honoris veſtri curam habeat, quo veniat veſtra paterna Beatitudo ad nos.

Legimus.

Data quarto Kalendas Septembris, Indictione prima, à Regia Vrbe.

LOTHARII I. IMP. AVG.

Anno Chriſti 824.

CONSTITVTIONES DE PONTIFICIBVS ROMANIS.

Dominus Lotharius edidit ad limen beati Petri Apoſtoli iuxta ciuitatem Romanam tempore B. Eugenii Papæ de Pontificibus hæc capitula.

I.

Conſtitutum habemus, vt omnes, qui ſub ſpeciali defenſione noſtra ſeu Domini Apoſtolici fuerunt ſuſcepti, impetrata inuiolabiliter iuſta vtantur defenſione. Quod ſi quis in quocumq; tempore hoc violare præſumſerit, ſciat ſe periculum vitæ ſuæ eſſe incurſurum. Nam & hoc decernimus, vt Domino Apoſtolico in omnibus obſeruent obedientiam, ſeu Iudicibus ac Ducibus ſuis ad a inſtantiam faciendam.

a iuſtitiam.

II.

Volumus vt deprædationes, quæ hactenus fieri ſolebant, ne fiant, neque viuente neque defuncto Pontifice. Si quis vero hoc vlterius fecerit, ſciat ſe legali ſententia eſſe damnandum. Quæ autem retroactæ factæ ſunt, placet nobis, vt per diſtrictionem noſtram legaliter fiant emendatæ.

III.

Volumus, vt in Electione Pontificis nullus præſumat venire neque liber neque ſeruus, qui aliquod impedimentum faciat illis exceptis ſolummodo Romanis, quib. antiquitus fuit conſuetudo cōceſſa per conſtitutionem ſanctorum Patrum eligendi Pontificem. Et ſi quis contra hanc iuſſionem facere præſumpſerit, in exilio tradatur.

IV.

Nouiſſime admoneatur homo, vt omnis ſicut Dei gratiam & noſtram habere deſiderat, ita præſtet obedientiam & reuerentiam huic Pontifici.

CAROLI II. CALVI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 863.

RECESSVS SIVE CAPITVLARAE

Comitiorum Piſtenſium, Anno Chriſti DCCCLXIII.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Carolvs gratia Dei Rex, & Epiſcopi, Abbates quoque & Comites, ac cæteri in Chriſto renati Fideles, qui ex diuerſis Principiis ſuper fluuium Sequanam in locum, qui Piſtis dicitur, vbi exigentibus peccatis noſtris aliquandiu ſedes fuit Normannorum, conuenimus anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXIII. Anno vero XXII. Regni Domini noſtri Caroli Regis glorioſi, Indictione decima.

Capitulum Primum.

Reges & Epiſcopi, qui ante nos fuerunt, ducti amore & timore diuino, cum cæterorum fidelium Dei conſilio atque conſenſu plura ſtatuerunt Capitula, prouidentes, qualiter ſancta Eccleſia ſtatum debitum & honorē, & Regni habitatores in omni ſtatu & ordine haberēt legem atq; iuſtitiam.

Nos

Digitized by Google

Nos etiam pro qualitate rerum,& opportunitate temporum,quædam huic cauſæ conuenientia Capi-
tula ſuperaddidimus : ſed Diabolo ſatagente, ſuperuenientibus perturbationibus tam à Paganis,
quam à nominetenus Chriſtianis miſerabiliter excitatis,incepta bona defecerunt,& in tantum in hoc
Regno mala horribilia increuerunt, vt in nobis videamus & ſentiamus completum, quod olim eſt
per Prophetam prædictum:*Terram* a *veſtram in conſpectu veſtro alieni deuorant,& erit in vaſtitate hoſtili,& per-* a Eſa. 1.
uenit gladius vſque ad animam, quoniam *alieni* b *inſurrexerunt in nos, & fortes quæſierunt animas noſtras, & non* b Pſal. 53.
propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum, contra quos defenſionem parauimus: ſed defenſionis auxi-
lio,ſicut neceſſe fuerat, hactenus adiuti non ſumus. Vnde compellente cordis dolore, nobis eſt excla-
mandum, quod Rex bonus obſidionis anguſtia tribulatus exclamauit, dicens:c *Dies tribulationis & blaſ-* c 4. Reg. 19.
phemiæ dies iſte: venerunt filii vſque ad partum, & vires non habet parturiens. Hæc omnia vidimus, ſenſimus, &
dolemus: quia cum hoſtes irruerunt,defenſores noſtri præparati ſunt, ſed ad præparata non conualue-
runt, quia illum Sanctum Spiritum, qui d requieuit ſuper auditorem in opportunitatibus, in tribu- d Pſal. 9.
latione,Chriſtum Dominum noſtrum, & quem per impoſitionem manus Epiſcopalis in conſignatio-
ne accepimus, contriſtatum malignis operibus à nobis effugauimus, e Spiritum ſcilicet conſilii & for-
titudinis,quem quia ita,vt nobis neceſſe fuerat,non habemus,ideo contra inimicos noſtros ſtare viri- e Eſa. 11.
liter,& vincere fortiter non valemus.Quæ vtraq; ſibi neceſſario ſunt coniuncta, quia neque virtus ſi-
ne conſilio, nec conſilium ſine virtute vale eſſe poteſt. Quid igitur proſunt, qui per conſilium præpa-
rantur,dum ad prœlium fortitudine non procedunt?Filii quippe vſque ad partum veniunt,quando a-
pta conſilia vſque ad deſiderium efficiendi operis procedunt:ſed virtutem non habet parturiens, quia
dum infirmus quiſque conſilia concipit, hæc ad vtilitatem aliquantam, per partum operis non produ-
cit:videmusque impletum,quod ad nos eſt ante prædictum populo contra voluntatem ſuam facienti:
f *Anathema in medio tui,non poteris ſtare coram inimicis tuis*:qui contra placatus placentibus ſibi dixit:g *Nullus* f Ioſ. 7.
ſtabit contra vos. Sed & ideo terram noſtrã in conſpectu noſtro alieni deuorant, quoniam alienos à Deo g Deut. 11.
Diabolos,effugata gratia Sancti Spiritus,in animas noſtras recepimus.Ideo terra noſtra deſerta eſt,ſic-
ut in vaſtatione hoſtili, quia flores & fructus fidei,ſpei, & charitatis, & humilitatis, & caſtitatis,& ſo-
brietatis,ac cæterarum virtutum,ab ara cordis noſtri deuaſtauimus,& pro illis ſpinas vitiorum,& vrti-
cas peccatorum, & cicutas vanitatis in nobis ipſis etiam laborantes,vt inique agamus,non decreſcere;
ſed & incrementare cum ſtudio fecimus. Ideo habitatores terræ occiſi & fugati ſunt, quia nos ipſos
peccati gladio occidimus, & omnia bona, quæ nobis Dominus, ſiue in intellectu naturali, ſiue in do-
ctrina, ſiue in diuitiis, ſiue in honoribus, ſiue in familiaritatibus, quas nobis contulit apud nobis po-
tentiores,ad carnis voluntatem conuertimus,& nos,& omnia quæ nobis Dominus dedit,ab illius vo-
luntate,pro qua nobis facienda illa donauit,auertimus. Quod vnusquiſque poteſt in ſeipſo recogno-
ſcere, ſi etiam de ſingulis membris ſuis cogitat, quid fecit, & quod facit, per id,quod Deus ad operan-
dam ſuam ſalutem donauit.Et ſicut de membris corporis inueniet apud ſe ipſum, ita de membris ani-
mæ poterit inuenire, quæ per ſpiritualia vitia diſpergit atque diſperdit,& ſpiritales in ſe virtutes,à Deo
ſibi collatas, aut effugat,aut conculcat.Ideo Eccleſiæ & villæ incenſæ ſunt,quia ignis auaritiæ, & rapa-
citatis, atque inuidiæ, & adulteriorum, ac cæterarum immunditiarum, non ſolum per naturalem ſe-
xum,ſed etiam per eum ſexum,qui eſt contra naturam,ſine pœnitẽtia,& ſine reſipiſcentia in nobis ex-
arſit & ardet. Et quoniam illum Spiritum, qui ſuper humilem & quietum & ſermones ſuos tremen-
tem requieſcit,per ſuperbiam & inobedientiam ac præſumptionem à nobis expulimus,ideo Sancto-
rum ac protectorum noſtrorum corpora de ſepulchris ſuæ requietionis effoſſa ſunt. Et quia nos Spiri-
tui malingno, iuſta Dei permiſſione poteſtatem habenti, & ſuper nos aſcendenti non reſiſtimus, vt fu-
giat à nobis,idcirco ſerui & ancillæ Dei de locis ſuis expulſi ſunt, & nos de quiete cœleſtis Paradiſi, &
de conſortio cœleſtis Eccleſiæ, id eſt, Angelorum ſanctorum eiecti ſumus, niſi per dignos pœnitentiæ
fructus ad hæc, vnde cecidimus, redeamus. Et quia nos tales efficimur, de quibus Dominus per Pro-
phetam dixit:h *Cauſa viduæ non ingreditur ad eos*, quaſi apud nos facta eſt venalis iuſtitia, vt ad eam nemo h Eſa. 1.
poſſit peruenire, niſi eam ei aperuerint munera, ideo vota fidelium, & precia peccatorum, quæ ſacris
locis collocata fuerunt, propter peccata noſtra de hoc Regno ſunt penitus exportata, & vendentes iu-
ſtitiam & veritatem, & in his ſcilicet ipſum Chriſtum, qui eſt nobis à Deo factus iuſtitia, & qui dixit:
Ego ſum via, veritas & vita, niſi digne pœnituerint, cum Iuda traditore Chriſti, æterna expectant incen-
dia. Et quia *ſanguinis* i *ſanguinem tetegit*, id eſt, culpæ culpis adiunctæ ſunt, & ſicut ſcriptum eſt, k *Adulte-* i Oſe. 4.
rium,& homicidium,& mendacium,& furtum, & periurium inundauerunt,& l *iniquitates noſtræ ſupergreſſa ſunt* k Pſal. 37. l Eſa. 1.
capita noſtra,ideo Nobiles noſtri & de Epiſcopali ordinatione,& de aliis Ordinibus,interierũt,& capti,
cũ maximo detrimento & Regni & Eccleſiæ,ſunt aut redẽpti aut interẽpti.Et quia nos per peccata no-
ſtra à terra viuentiũ peregrinati ſumus,idcirco ſicut ſcriptum m eſt, *Propheta & Sacerdos iuerunt in terram,* m Hiere. 14.
quam ignorabant.Et poſt hæc omnia pius Pater,cuius multis miſerationibus non ſumus conſumpti,quo-
niam non defecerunt miſerationes eius, materna pietate nos flagellat, & expectat, vt ipſa vexatio do-
net intellectum auditui noſtro, qui illa credere noluimus, quæ per Scripturas nobis ſe illaturum pro-
miſit, ſi illius voluntatem non faceremus:& oſtendit nobis in exterioribus vaſtationibus, quæ de inte-
rioribus depopulationibus intelligere debeamus,& iis intellectis ad illum redeamus, qui iterum no-
bis in Sriptura multipliciter promiſit,inter quæ veraciter ſic Veritas dixit:n *Reuertimini ad me,& ego reuer-* n Zach. 1.
tar ad vos, & quare moriemini in peccatis veſtris? Et quia non credidimus promittenti, credamus tandẽ ali-
quando vel iuranti: *Viuo ego,dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat*; niſi conuerſi Ezech. 18. & 33.

fuerimus, ſicuti iam videmus, gladium ſuũ vibrabit,arcum ſuum, i.vindictam,tetendit, & parauit ad exercendam duriorem vindictam, ſicut item de reprobis ſcriptum eſt: *a Ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* Et hoc quod videmus & ſentimus, pars eſt vindictæ, quia maiora & plura & grauiora venient ſuper nos,niſi fuerimus conuerſi, vt ſcriptum eſt: *b Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos.* Vnde ſicut dicit *c* Apoſtolus,ſicut exhibuimus membra noſtra arma iniquitatis peccato,ad ſeruiendum immunditiæ &iniquitati,ita exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem quia ſtipendia,id eſt,retributio peccati, mors: gratia autem Dei pro bonis operibus, ipſa donata eſt vita æterna. Et ſicut quando ſolemus de iſtis frequentibus itineribus reuerti ad manſiones noſtras detonſi & decaluati cum drappis & calceamentis depannatis,& tunc nos reficimus & reparamus, ita vel nunc reparemus nos per cor contritum & humiliatum, & per confeſſiones ex puro corde, & per benignitatem mentis,& per concordiam cum Dei voluntate quia per diſcordiam & Regnum iſtud temporale imminutum & pene deſertum, & æternum regnum perditum habemus. Quia nec omnes Reges eſſe poſſumus,nec Regem ſuper nos à Deo conſtitutum, *qui*, ſicut *d* ſcriptum eſt,*impoſuit homines ſuper capita noſtra*, habere ſuſtinemus, non attendentes quia,ſicut dicit *e* Apoſtolus,*non eſt poteſtas niſi à Deo, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit:* quoniam Deus,qui eſſentialiter eſt Rex Regum & Dominus Dominantium, partitione nominis & numinis Dei, id eſt, poteſtatis ſuæ, voluit & eſſe & vocari Regem & Dominum pro honore & vice ſua in terris. Et ſicut Archangelus, qui nunc eſt Diabolus, cum ſuis ſequacibus, quia per humilitatis ſubiectionem conditori ſuo ſubditus eſſe noluit, & per coæqualitatem charitatis Coangelis ſuis ſocius eſſe deſpexit, de cœlo cecidit: ita & illi, qui poteſtati à Deo conſtitutæ propter Deum & in Deo ſubiecti eſſe nolunt, & pares vel coæquales in Regno habere non ſufferunt, per quam debitam ſubiectionem, & parilem æqualitatem, Dei amici & Angelorum conſortes eſſe poterant,ſubiecti Diabolo, & Dei inimici conſtituuntur. Quapropter de Diabolo ſcriptum eſt: *f Ipſe eſt Rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.* Et illius ſubiectis Dominus, apud quem non eſt viciſſitudinis obumbratio,quamdiu in ipſo malo perſeuerant ſemper, in Euangelio dicit: *g Vos ex patre Diabolo eſtis*, non quia à Diabolo ſunt facti aut generati,ſed quia Diabolum imitati.

a Pſal. 7. & 10.
b Sap. 5.
c Rom. 6.
d Pſal. 65.
e Rom. 13.
f Iob. 41.
g Iac. 1. Iohan. 8.

2. Reparemus ergo nos per pœnitentiam & confeſſionem, & per eleemoſynas, vnuſquiſque ſecundum poſſibilitatem ſuam, & quantum quiſque recognoſcit ſe à Deo aruiſſe per culpas, tantum bibat compunctionis ſuæ lachrimas, & tunc proficient in aqua iſta, quas facimus firmitates, ſi per bona opera reſtruxerimus, quas in nobis diſtraxerunt peccata, virtutum munitiones: quæ & tunc proficient, ſi mala, quæ fecit quis prius, prout poterit, emendauerit, aut rapta ſoluendo, aut per indulgentiam deprecando, atque mala cætera per dignam pœnitentiam abolendo: & tunc proficient ſi inante cuſtodient,ne de illis ſe ſordidet,de quib.ſe emẽdauit, quia ſcriptũ eſt: *h Lauamini,mundi eſtote,auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, dicit Dominus.* Quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere. Quia qui ſe bonis operibus & lachrymis & orationibus à peccato mundat, & iterum grauia peccata perpetrat, talis eſt, vt S. Petrus dicit, ſicut ſus quæ ſe iactat in luto, & ſicut canis qui remanducat vomitum ſuum. Et timere debet, ne ipſas lachrimas in conſpectu Dei reddat immundas, per quas mundari potuit à peccatis. Quæ non dicimus, vt ſi iterum alius ceciderit poſt confeſſionem in peccatis, vt in peccatis quaſi deſperatus iaceat, ſed vt à peccatis, quantum poteſt,ſe caueat, & ſi fragilitate ceciderit, quia ſcriptum eſt *i Numquid qui cadet, non adijciet vt reſurgat?* dicat, *k Nunc cœpi*, & per immutationem dexteræ Excelſi, ſemper per pœnitentiam reſurgat, ne illum vltimus dies in peccatis inueniat,& ſine perditus, ſine fiat.

h Eſa. 1.
i Pſal. 40.
k Pſal. 76.

Capitulum II.

VNde quia ſolent Medici, quando genera infirmitatum, vel morbus in terram venit, generalem medicinam conficere, vnde omnes poſſint ſanari: ita nunc communiter hanc medicinam, cooperante & medicante Domino, ſtatuimus ad recuperandam & conſeruandam ſanitatem noſtram, ne & in iſto ſeculo, grauius affligamur,& in futuro ſeculo, quando de iſto corpore exierimus, æternis tormentis cruciemur, id eſt, vt vnuſquiſque Epiſcopus in ſua Parochia, & Miſſi in illorum Miſſaticis, & Comites in illorum Comitatibus, cum maximo ſtudio & ſumma diligentia curam habeant, vt quicumque raptores & prædatores vbi ſunt, cuiuſcumque homines ſint ad rationem deducantur, & ſecundum legem, quæ ibi malefacta habent, emendent, aut ſoluant ſecundum legale placitum, aut per indulgentiam ſibi impetrent perdonari. Et Epiſcopi ſecundum qualitatem & quantitatem peccatorum abſque acceptione perſonarum, rapacibus & his ſimilibus vitiis nominatis, & conuictis, pœnitentiæ leges iniungant, inſpecta diſcretione & qualitate, prout cuique ad ſalutem viderint expedire.

2. Ad quæ ſpecialiter exequenda, quædam de pluribus Capitulis Prædeceſſorum Regum & Synodalium hîc ponere dignum duximus, commonentes Epiſcopos & Comites, vt illa Capitula, quæ inde ante hos annos in vnum collecta fuerunt, & in Cariſiaco Epiſcopis & Miſſis noſtris per vniuerſum Regnum noſtrum ad exequendum donauimus: ſed & illa, quæ conſenſu fidelium noſtrorum fieri iuſſimus, quando confratri noſtro LOTHARIO glorioſo Imperatori apud Valentianas locuti fuimus,& fidelibus noſtris denunciari & obſeruare præcepimus, ad præſentiam reducant, & illa relegant. Et quia hæc pauca hic breuitatis cauſa ſubſcripſimus in talibus rebus, quæ eis aduene-

aduenerint ad emendandum: & hic inde ſi non inuenerint, por illa & per alia Capitula Regia & Synodalia, quæ emendanda ſunt, & emendanda prouiderint, emendare procurent. Si vero & iuxta Diabolicam calliditatem, & ſecundum humanam fragilitatem noua quæcumque acciderint, quia noua morborum genera, noua quærunt medicamentorum experimenta, morem ſequentes prædeceſſorum noſtrorum, Sancti Spiritus gratia illuſtrati, contra venena Diaboli miniſtrare curabimus medicinalia antidota Chriſti.

Capitulum III.

Communi placito conſtituimus, vt vſque ad Miſſam S. Remigii, id eſt, Kalendas Octobr. ſpatium habeant illi, qui in iſtis temporibus iſtas depredationes & alia malefacta criminaliter & publice fecerunt, vt inde apud Dominum, & apud eos, quibus malefecerunt, ſe pacificent. Et quiſquis hoc hoc non fecerit, bannum noſtrum dupliciter componat, ſcilicet & quia poſtquam rapinas & alia malefacta in Cariſiaco, & poſtea apud Confluentes, cum dilecto fratre noſtro LVDOVICO glorioſo Rege, & nepote noſtro LOTHARIO, forbannauimus. Et poſt iſtum bannum, per conſenſum omnium factum illa emendare, ſicut illis ſpatium dedimus, noluerunt, & omnia quæ commiſerunt legaliter componere compellantur, & per publicam pœnitentiam, ſecundum ſacros canones, Deo & Eccleſiæ, in quam peccauerunt, ſatisfaciant, quibus ſi obedire noluerint, aut per fideiuſſores ad præſentiam noſtram perducantur, aut omnia, quæ in Regno noſtro habent, in bannum mittantur, & Epiſcopali authoritate à communi Eccleſiaſtica & omnium fidelium ſocietate excludantur.

Capitulum IV.

De honore autem Eccleſiarum ac ſeruorum Dei, & de rapinis atque aliis malis ſeu præſumptionibus, ab iſta die, & in reliquum compeſcendis, Capitula aui & patris noſtri temporibus conſtituta, hic ſubiungere, & vt omnimodis obſeruentur, ex banno noſtro præcipere, dignum & neceſſarium duximus Scriptum eſt enim in illis * Capitulis: *Si quis intra Regnum rapinam fecerit, aut cuicumque noſtro fideli eiusque hominis aliquid vi abſtulerit, in triplo cui aliquid abſtulerit, legibus componat & inſuper bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolidos, nobis perſoluat. poſtmodum vero ante nos à Comite adducatur, vt in baſtonico, vel in alio carcere truſus, vſquedum nobis placuerit, pœnas luat.* Nam ſi publice actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam: quoniam *raptores*, vt ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, *Regnum non poſſidebunt.*

* lib. 6 cap. 96 in Collect. Benedicti Leuitæ Moguntini.

2. Qui vero de rebus Eccleſiarũ aliquid abſtulerint, grauius inde iudicentur, quia ſacrarum rerum ablatio, Sacrilegium eſt: & Sacrilegus vocatur, qui ex eis aliquid abſtulerit, aut abripuerit. Extorres namque à liminibus matris ſanctæ Eccleſiæ tales perſonæ vſque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſerunt, ſunt habendæ atque firmiter denotandæ. Et item Sanctus Paulus, per quem locutus eſt Chriſtus, dicit: *Quia neque rapaces neque homicidæ, neque adulteri Regnum Dei poſſidebunt.* Et item: *Si quis fornicator, aut adulter, aut rapax, aut homicida eſt, cum huiuſmodi nec ſumere cibum Chriſti diſcipulo*, id eſt, Chriſtiano, *licet ante ſatisfactionem*, id eſt, correctionem, ac emendationem, & dignam pœnitentiam. Et Sanctus Ioannes Apoſtolus, talem ſalutare aut in domum recipere vetat. Et ſacri canones à Spiritu Sancto per eos dictati, qui in cœlo cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant, conſtituerunt dicentes: *Si quis de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperem aut Religioſum expoliauerit, & mandauerit ad ipſum Epiſcopus, vt eum audiat, & eos contempſerit, inuicem mox ſcripta percurrant per omnes prouinciæ Epiſcopos, quoſcumque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur, donec audiat & reddat aliena.* Et de rebus ac facultatibus Eccleſiaſticis dicunt: *Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere vel dare voluerit, præter conſcientiam Epiſcopi, vel eius, cui huiuſcemodi officia commiſſa ſunt, nec cum eius agere voluerit conſilio, anathema ſit.*

3. Et item in * Capitulis aui & patris noſtri ſcriptum eſt de his, qui in exercitu, quoſcumque ſecum ducunt, quod & nos intra patriam volumus obſeruari: *Deinceps omnibus denuntiari volumus, vt vnuſquiſque cognoſcat omnes, qui in ſuo obſequio ſunt, ſiue ſui ſint, ſiue alieni vt ille de eorum factis rationem ſe ſciat redditurum, vt quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipſum debeat periculum pertinere, ea ſcilicet conditione, vt pacis violator primum iuxta facinoris qualitatem, ſiue coram nobis, ſiue coram Miſſo noſtro dignas pœnas perſoluat, & Senior, qui ſecum talem duxerit, quem aut conſtringere noluit, aut non potuit, vt noſtram iuſſionem ſeruaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere non timuerit per illius negligentiam: ſi autem eum de his non admonuerit, & poſtquam negligentia contemptoris ad eius notitiam peruenerit, & eum corrigere, ſicut decet, neglexerit, honore ſuo priuetur:* vt ſcilicet neuter illorum ſine iuſta vindicta remaneat. Nos autem Epiſcopi Euangelica & Apoſtolica atque Epiſcopali authoritate Seniorem & Regni quemlibet Potentem, ſi commonitus iuxta Euangelicum præceptum, ſe ſuoſque homines corrigere noluerit, & licet ipſe talia non faciat, tamen ſi ſui vel in ſuo obſequio manentes talia fecerint, ſi eos non correxerit, & emendari quæ faciunt non obtinuerit, eoſque ad pœnitentiam non perduxerit, ipſe excommunicetur ſecundum ſacros canones, donec ſuos homines ad emendationem & pœnitentiam reducat: quia melius iudicauimus illum excommunicari, per cuius fortiam ſui talia faciunt, quam omnes illos, qui nec Deum timent, nec Epiſcopos, neque Miſſos Reipublicæ, propter eius fortiam reuerentur, & excommunicati ipſi non corriguntur, & alios ſuo morbo inficiunt: quia, dicente Apoſtolo, non ſolũ qui faciunt, ſed & qui cõſentiũt facientibus, digni ſunt morte. Non eſt liber à cõſenſu, qui quod emẽdare poteſt, emẽdare negligit: qua propter ſine dubio peccati, ſe participem facit. Si autẽ ipſe Potens vel Senior ſatisfecerit Epiſcopo, & Miſſis Regiis, quia ſuos homines ad emendationem & ad pœnitentiam non poteſt adducere, ſed ipſum vult aut à talibus immunem oſtendere aut digne ſatisfacere, & huiuſmodi maleficos à ſuo obſequio reiicere, & vt Dei inimicos perſequi: tunc aut non excommunicetur, aut ab excommunicatione ſoluatur.

* lib. 2. cap. 15 in Collect. Anſegiſi Abbatis Lobienſis.

4. Et item in Capitulis Imperatorum ſcriptum eſt: *Comites vero & Miniſtri Eccleſiæ in eorum miniſteriis, vt hoc plenius & de noſtris, & de ſe, & de ſuis hominibus obtinere poßint, adiutores in omnibus fiant. Et quicumque prima & ſecunda vice de his à Comite admonitus, non ſe correxerit, volumus vt per eundem Comitem eius negligentia & ad noſtram notitiam perferatur, vt authoritate, quod in noſtro Capitulari continetur, ſubire cogatur.*

5. Et item de pace in exercitali itinere ſeruanda vſque ad marcham: *Hoc omnibus notum fieri volumus, quod quicumque authorem damni ſibi illati nominatim cognoſcit, vt iuſtitiam de illo quærat, & accipiat.*

6. Et item: *Si quis in exercitu vel infra Regnum ſine iußione Dominica per vim hoſtilem aliquid prædari voluerit, aut fœnum tollere, aut granum ſiue pecora maiora vel minora, domoſque infringere vel incendere, hæc ne fiant, omnimodo prohibemus. Quod ſi ab aliquo præſumptuoſe factum fuerit, LX. ſolidos, ſi liber eſt, ſit culpabilis, & omnia ſimilia reſtituat, aut cum XII. teſtibus ſe purget. Si vero ſeruus hoc fecerit, ſententia capitali ſubiaceat, & dominus omnia ſimilia reſtituat, quia ſeruum ſuum non correxit, nec cuſtodiuit, vt talia non perpetraret:* quoniam ſi nos ipſos comedimus, cito deficiemus. Vnuſquiſque tamen cuſtodiat exercitum ſuum, ne aliqua deprædatio infra Regnum fiat.

7. Similiter & collectas, quas Theodiſca lingua herizup appellat, & infractiones immunitatum, & incendia, & adſalituras in domos, & coniurationes, & conſpirationes, & ſeditiones, & raptus fœminarum, ſicut & diuinæ & humanæ leges prohibent, & prædeceſſores noſtri Reges prohibuerunt, firmiter ex banno etiam & nos prohibemus. Nos quoque Epiſcopi, authoritate & ſacrorum Canonum, ſicut ſancti Pontifices DCXXX. in Chalcedonenſi Concilio conſpirationem fieri prohibuerunt: & ſicut cætera Concilia Epiſcoporum huiuſmodi pernicioſa facta vetuerunt, & nos prohibemus, quia facientes illa per eorum iudicium, qui cum Deo iam in cœlo regnant, & à cœleſti Eccleſia, & à Chriſtianorum ſocietate ſeparati ſunt, niſi per dignos pœnitentiæ fructus ad hoc redeant, vt ſanctæ Eccleſię poſſint readunari.

11. q. 1. ca. 17. coniuratio num.

8. Similiter vt hæc Capitula, quæ hic adnotata ſunt, ita per hæc & illa omnia, quæ in ſupraſcriptis locis, ſcilicet in Cariſiaco & apud Valentianas collecta & conſtituta ſunt, obſeruari præcipimus, & omnes communiter confirmamus. Si autem aliquis quicumque inobediens extiterit, cum ſumma feſtinatione Epiſcopi, Comites & Miſſi noſtri notum facere curent, vt quantocius ad noſtram præſentiam illum venire iubeamus, & dignam vltionem ſecundum iudicium fidelium noſtrorũ ſuſtinea., & ſi (quod abſit) talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam authoritatem contemnat, & Regiam poteſtatem refugiat, ſciat quicumque ille fuerit, quod & ſecundum canonicam authoritatem ab omnium Chriſtianorum cœtu, & à ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cœlo & in terra alienus efficietur, & Regali poteſtate, atque omnium Regni fidelium vnanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus, & Regni Dei deuaſtator, perſequetur vſque dum à Regno exterminetur. Et ſi aliquis Comes fuerit, qui hoc in ſuo Comitatu fecerit, aut ibi talia increſcere permiſerit, aut ipſe illa non emendauerit, aut nobis nota non fecerit, vt noſtra authoritas talia corrigat, ſciat quia talem ſententiam inde ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum conſuetudo fuit. Epiſcopus aut ſecundum Toletani Concilii capitulũ ſeptimum, ad quem pertinere noſcuntur illi, qui talia contra Deum & Eccleſiæ pacem faciunt, ſi & eos quoslibet munere, vel fauore, aut negligentia admonere noluerit, vt aut reuertentes ſuſcipiat, aut cõtemnentes de Eccleſia reiiciat, excommunicatus à collegio cæterorum Epiſcoporum habebitur, quovſque emendationis vel damnationis eorum ab eo ſententia promulgetur. quoniam niſi communiter certauerimus, vt in omnibus iuſtitia & ab omnibus conſeruetur, nec Rex pater patriæ, nec Epiſcopi propitiatores & reconciliatores populi ad ſalutem æternam, nec qui participatione nominis Chriſti Chriſtiani vocantur, hoc quod humano ore dicimur, in diuinis oculis eſſe valemus.

9. Vt autem hæc, quæ obſeruanda ſupraſcripſimus, ac prænominauimus, nunc & de cætero certius & expreſſius à nobis atque à ſucceſſoribus inconuulſa ſeruentur, propriis manibus his ſubſcribere communi conſenſu decreuimus, ea conditione ſeruata, vt omnis in cunctis Ordinibus lex iuris debiti, & honor ab omnibus obedienter & fideliter cooperante Domino conſeruetur.

10. Poſt hæc omnia relecta & collaudata communi conſenſu decreuimus, vt ſi aliquis homo propter mala facta, quæ emendare & per legem & per pœnitentiam noluerit, Seniorem ſuum dimiſerit, aut ab illo propter hæc eiectus fuerit, ab alio non recipiatur, donec illa, quæ malefecit, emendet & per legalem compoſitionem, & per Eccleſiaſticæ ſatisfactionis pœnitentiam.

CARO-

CAROLI III. CRASSI IMPERATORIS AVGVSTI

CAPITVLVM

Ex Decretis Comitiorum generalium alicubi in Italia habitorum

in Leg. Longob. lib. 2. tit. Qualiter diuerſarum legum hom. res ſuas diffinb.

SIcut conſuetudo noſtra eſt, vt Longobardus aut Romanus, ſi euenerit, quod cauſam inter ſe habeant, obſeruamus, vt Romani ſucceſſiones iuxta illorum legem habeant ſimiliter, & omnes ſcriptiones ſecundum legem ſuam faciant, & quando iurant, iuxta legem ſuam iurent: & alii ſimiliter: & quando componunt, iuxta legem ipſius, cui malum fecerint, componant: & Longobardos illos conuenit ſimiliter componere. De cæteris vero cauſis communi lege viuamus, quam Dominus CAROLVS excellentiſſimus Rex Francorum atque Longobardorum in Edictum adiunxit.

FRIDERICI II. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1220.

EDICTVM

De Vicarii Imperialis Poteſtate.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum Rex, & Siciliæ: Archiepiſcopis, Abbatibus, cæterisq; Eccleſiarum Prælatis, Marchionibus, Comitibus, Capitaneis, Valuaſoribus, & Nobilibus, Poteſtatibus, Conſulibus ſeu Rectoribus, & Communitatibus omnium Ciuitatum, & Oppidorum, ſimul & Rectoribus, atque Populo, & vniuerſis per Lombardiam, Romaniolam, & Tuſciam, atque per totam Italiam conſtitutis, gratiam & bonam voluntatem ſuam.

1. Poſt multas Imperii perturbationes, poſt obitum HENRICI patris noſtri Imperatoris, ſedatis Teutonicis ſeditionibus, & pace vbique conſtituta, cum iam ſimus accepturi benedictionem Imperialem, vt inde propoſitum reformandæ pacis, & vnitatis, & concordiæ nobis & Imperio admodum neceſſariæ per Lombardiam, Romaniolam, Tuſciam, ſeu totam Italiam firmiter habeatis, præmittimus ad vos Legatum noſtrum à latere Epiſcopum Spirenſem & Metenſem Conradum, noſtræ Imperialis Aulæ Cancellarium, vt ipſe fidelitates, & alia iura à vobis recipiat, & diſcordiis tollendis nobis viam planam faciat, quatenus adire ad Coronam poſſimus.

2. Notum facimus vobis, quod huic legalem dedimus poteſtatem ſupponendi ciuitates, burgos, caſtra, villas, Marchiones, Comites, Capitaneos, & Valuaſores, ſeu quoslibet per vniuerſam Italiam, & partes eius conſtitutos banno noſtro: & extrahendi: faciendi conceſſiones: pœnas etiam exigendi: conficiendi tabelliones: dandi poſſeſſiones, & reſtituendi: habendi etiam ius animaduertendi in facinoroſos: necnon vicibus noſtris agendi, prout commodum & honeſtum erit Imperio: ratum habituri quidquid ille ſtatuerit, decernimus, ne ab eo fiat appellatio. Mandamus etiam, vt ei, tanquam nobis, obtemperetur. Datum in Francfort in Curia ſolemni, Anno Domini M C C X X. 15 Kal. Maij.

FRIDERICI II. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1225.

EDICTVM

De Paratis & manſionaticis & conductibus Imperatori ad Comitia proficiſcenti exhibendis.

Miſſum ad Ciuitates Italiæ.

QVALITER iura Imperii pro varietate temporis præcedentis conculcata iaceant; qualiter eius tranquillitas fuerit olim, & ſit vſque ad hæc tempora perturbata, vniuerſi de Imperio ſentiunt. Volentes itaque iura Imperii in ſtatum optimum reformare, ſubditorum oppreſſionibus condolentes, apud Cremonam, proximo die feſtiuitatis Reſurrectionis Dominicæ nunc inſtantis, de conſilio Principum Palatinorum, ſolemnem indiximus Curiam celebrandam. Quapropter vobis ſub debito fidelitatis, quo nobis aſtricti tenemini, firmiter & diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus veſtros milites armis & equis, qua conuenit diligentia, prœpare-

præparetis, &, cum ad finitimas partes Imperii noueritis nos feliciter dirigere iter noſtrum, eoſdem ante noſtram præſentiam transmittatis, de condigna retributione ſecuri, quia vobis & veſtris benemeritis curabimus reſpondere.

Anno Chriſti 1236.

FRIDERICI II. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Ad Papam, à quo iubebatur ab Italia abſtinere, & litis cum Lombardis arbitrium in Papæ manus committere & Terræ ſanctæ expeditionem ſuſcipere.

ITALIA hæreditas eſt mea, & hoc notum eſt toti orbi. Anhelare ad aliena, & propria relinquere, ambitioſum eſſet & enorme, præſertim cum Italicorum, præſertim Mediolanenſium me iniuriis laceſſiuit inſolentia, in nullo mihi debitam exhibens reuerentiam. Prætereà Chriſtianus ſum, & qualiſcumque ſeruus indignus Chriſti accinctus ad Crucis inimicos debellandos. Cum igitur tot hæreſes non tantum pullulent, immo ſyluescant in Italia, & iam zizania ſegetes incipiant ſuffocare per ciuitates Italicas, præcipue Mediolanenſium, transire ad Saracenos hoſtiliter expugnandos, & illos incorrectos pertranſire, eſſet vulnus infixo ferro omentis ſuperficialibus delinire, & cicatricem deformem, non medelam procurare. Item ſolus ſum, & homo ſum, nec ad tantum laborem ſufficio, vt inimicos Crucis ſine magno comitatu adeam, debellaturus incredulos, qui tot ſunt & tam fortes expugnando. Iterum cum ſine theſauris magnis ad tam arduum negotium conſurgere per me non ſufficiam, opes eiusdem terræ in opem & vltionem Crucifixi conuertere deſtinaui. Abundat equidem Italia armis, equis, & opibus. Hoc terra nouit vniuerſa.

Miſſa per Cardinalem Prænestinum, Legatum Papalem.

FRIDERICI IMPERATORIS AVGVSTI

EDICTVM

De Comitiis Imperialibus Parmam indictis.

NOs voluntati Dominicæ diſpoſiti ea perficere in votis gerimus, per quæ Eccleſia eradicatis zizaniis ſalubriter gubernetur, ſic vt quemadmodum ab Orientali zona Regnum Hieroſolymitanum CONRADI cariſſimi filii noſtri materna ſucceſſio, ac demum Regnum Siciliæ præclara maternæ noſtræ ſucceſſionis hæreditas, & præpotens Germaniæ * Principatus pacatis vndique populis ſub deuotione noſtri nominis perſeuerat, ſic illud Italiæ medium noſtris vndique viribus conculcatū ad noſtræ Serenitatis obſequia & Imperii redeat vnitatē: neq; in hoc prouidere tantummodo commodis intendimus, ſed in hoc Crucis negotium rectiſſime procuratur: dein rebellibus noſtris circa partes Italiæ in gremium noſtræ gratiæ reuocatis diſcordias multorum Nobilium deſiderato fine præcidimus, qui vota ſua in aduentu huiusmodi ſuſpenderunt, ne Crucis ſignaculo præſignitos Chriſtiani cruoris effuſio, licet iuſta, ob debitum & honorem Imperii & Regni Siciliæ macularet. Ad hæc igitur procuranda, æſtate præſente perſonaliter cum Principibus noſtris intrare condiximus Lombardiam, vt eradicata in Italia Hæretica prauitate iura Imperii reformemus ibidem, & pacem diſcordiarum ſchiſmatibus fatigatam inſtauremus, & quibuslibet paſſis iniuriam ſine acceptione perſonarum iuſtitiæ copiam miniſtremus, vt ad expiandum inimicorum fidei peculiare flagitium in partibus Transmarinis, de communi Transmontanorum & Italicorum conſilio votis communibus vnanimiter aſpiremus, ad quod non ſolum vtilitas, ſed ipſa neceſſitas inſtanter inuitat, cum treuguarum finis, quas nos in ipſis partibus exiſtentes iniuimus cum Soldano, fere in gremiis habeatur. Quare de noſtrorum conſilio Principum apud Parmam ſolemnem Curiam duximus indicendam, ad quam ab Vrbe citra omnes vrbium Italiæ Nuntios inuitamus, vbi quamplures nobiſcum Principes noſtros habebimus, & Legatos omnium Regum Occidentalium, vt ſi tanta rebellium fuerit proteruitas, vt nec ad Deum, nec ad decus Imperii & Eccleſiæ velint habere reſpectum, tam celebris tribunalis in eos materialis gladius exeratur. Ecce autem quod ante faciem noſtram de Principibus noſtris aliquem præmittemus, cui plenariam dabimus poteſtatem vniuerſitates quaslibet, ac etiam perſonas ſeculares extra culminis noſtri gratiam in partibus Imperii exiſtentes in plenitudinem gratiæ noſtræ recipere. Tu vero velut fidelis & prudens te ipſum ad veniendum ad Curiam ſupradictam honorifice

* Sueuia.

præpara

præpara, Poteſtatibus, Conſiliis, Communibusque Comenſibus, Mediolanenſibus, Bergomatibus, Vercellenſibus, Alexandrinis, Brixianis & Laudenſibus, ex parte noſtra præcipiens, vt Ambaſciatores ſuos Ciuitatum ipſarum auctoritate munitos in dicta Curia ad noſtram ſtudeant præſentiam deſtinare. Nos enim in feſto B. Ioannis Baptiſtæ proxime nunc futuro Aquilarum victricia ſigna mouebimus apud Auguſtam, ſubſequenter in feſto S. Iacobi dictam regere Curiam diſponentes.

FRIDERICI IMPERATORIS AVGVSTI EDICTVM

Anno Chriſti 1245.

Aduerſus Papæ & Concilii Lugdunenſis Decretum de ſua depoſitione.

POntifex in Concilio meam mihi Coronam detraxit. Videamus, an ita ſit. Nam Coronam capiti meo impoſitam nondum vel Pontificis vel Concilii decreto amiſi. An vero principem, cui non eſt par, de culmine Imperialis dignitatis Pontifex deturbabit? Atqui meliore multo nunc, quam ante, conditione ſum. Nam ante in aliqua ſaltem re tenebar ei obtemperare, aut obſequium adhibere: nunc vero omni obedientia, venerationis, & pacis ſolutus vinculo ſum.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AVGVSTI EDICTVM

Anno Chriſti 1505.

Contra Bannum Papale, & vt diſtringantur Sacerdotes, qui homines Imperii ad iudicium Pontificis Romani euocare audent.

MAximilianus Dei gratia Romanorum Imperator, & Rex Hungariæ, &c. Illuſtriſſimo Principi, Philippo Caſtiliæ, Legionis & Granatæ Regi, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, & Richardo Duci Lotharingiæ, noſtris dilectis fratri ac filio: & Reuerendis, Illuſtribus, Nobilibus, Spectabilibus, noſtris conſanguineis & affinibus, Electoribus, Principibus, venerabilibus ac noſtris & Imperii dilectis fidelibus, Iacobo Treuirenſi, & Hermanno Colonienſi Archiepiſcopis, per Galliam regnumque Arelatenſe & Italiam Archicancellariis, Alexandro & Iohanni Marchionibus Badæ, Comitibus in Spanheim, noſtris locumtenentibus in prouinciis Lucelburgenſi & Aſchenſi, Wilhelmo Langrauio Heſſiæ, aliisque omnibus & ſingulis, Prælatis, Comitibus, Baronibus, Equitibus, Miniſterialibus, Capitaneis, Præfectis, Officialibus, Sculteris, Aduocatis, Curatoribus, Scabinis, Cōſulibus, Iudicibus, Senatoribus, & omnib. aliis noſtris ſubditis ac fidelib. in ſupramemoratis Principatibus, Archiepiſcopatibus, Comitatibus, p̄uinciis, ciuitatib. & diſtrictibus, cōmanentibus, ad quos Regium hoc noſtrum Edictum, aut eius debita copia peruenerit, gratiā noſtram & omne bonū.

1. Illuſtriſſimi, Reuerendi, Illuſtres dilecti, frater, fili, conſanguinei, affines, Electores, Principes, Generoſi, Nobiles, Spectabiles, noſtri dilecti venerabiles, notum vobis facimus, quod nos Præpoſito, Decano & Capitulo Metropolitanæ Eccleſiæ Treuirenſis ſcripſimus, eosque monuimus, vt ab actione, quam Romæ aduerſus Nobilem noſtrum & ſacri Imperii dilectum fidelem Philippum Comitem Virnebergæ inſtituerunt, & ad quam eum per bannum Eccleſiaſticum inducere parauerunt, abſtinerent, & debito iuris ordine coram nobis aut noſtra & ſacri Imperii Camera, velut ordinario & legitimo eorum iudicio, & cuius nos ſumus ſupremus iudex, eum conuenire & ſufficienter procedere acquieſcerent, iuxta mandatum noſtrum deſuper emiſſum.

2. Nobis tamen iuratus noſtræ Cameræ Nuntius, q̄ prædictis Præpoſito, Decano & Capitulo Eccleſiæ Treuirenſis antefatum noſtrum mandatū inſinuauit, per ſe & inſtrumentum, retulit, eundē Præpoſitum, Decanum & Capitulum, mandatum noſtrum contempſiſſe, & in propoſito ſuo perſeuerare, & aduerſus nominatum Comitem Virnebergæ nihilominus ſupramemorata cenſura & banno Eccleſiaſtico vti, & nunc etiam conari ad ipſius cenſuræ ac banni proclamati executionem grauioribus modis procedere. Quamobrem idem Comes Virnebergæ humiliter nobis ſupplicauit, ne ſe, qui ſe debito iudicio ſiſtere obtuliſſet, permitteremus iniuſte ac inique per prædictum bannum & vlteriores cenſuras grauari.

3. Quoniam ergo nobis, vt Romanorum Imperatori conuenit prouidere, ne noſtræ & ſacri Imperii iuriſdictioni & ſuperioritati per ſpontaneam actionem in locis & iudiciis incompetentibus inſtitutam, fraus fiat: & ipſum etiam ſæpedictum Præpoſitum, Decanum & Capitulum Eccleſiæ Treuirenſis propter eorum contemptum, inobedientiam & contumaciam punire decreuerimus: ideo mandamus ex plenitudine Romanæ Cæſareæ Maieſtatis & poteſtate Imperiali, vobis omnibus ac ſingulis, ſub comminatione noſtræ & ſacri Romani Imperii indignationis & pœnæ grauiſſimæ, inſuper priuationis omnium regaliū, feudorū, gratiarū, priuilegiorū & libertatum, quæ à nobis & ſacro Imperio habetis & mulcta centum marcarum auri puri, Cameræ noſtræ irremiſſibiliter perſoluēdarum,

ſeueritur

ſeueriter ac volumus, vt omnes ac ſinguli, ſimulatque hoc noſtro mandato aut eius debita copia requiſiti fueritis, ſæpedicti Præpoſiti, Decani & Capituli Eccleſiæ Treuirenſis, prouentus, reditus, cenſus, decimas, curtes, prædia & iurisdictionalia, vbicumque in veſtris aut aliis ditionibus poſſident, & vos ea conſequi poteritis, arreſtetis & ſiſti curetis, vel ipſi detineatis, & pro eorum æquis expenſis cuſtodiatis, aut cuſtodiri noſtro nomine iubeatis, neque exinde ſiue multum ſiue parum illis exhiberi aut repræſentari ſinatis, vſque dum à temerario & contumaci propoſito deſtiterint, mandatis ac iuſſis noſtris obedienter pareant, & ſupranominatum Comitem Virnenbergæ coram noſtro & ſacri Imperii Camerali iudicio, vt ordinario & legitimo eius iudicio, ſi cauſam & actionem ſuam cedere nolint, conueniant, & ſimul expenſis atque ſumptus, quos dictus Comes propter iniuſtos eorum proceſſus facere coactus fuit, iuxta noſtram & Cameræ noſtræ cognitionem, refundant. Volumus vt huic noſtro mandato fideliter obtemperetis, nullus ex vobis alium reſpiciat, moras alterius ſuæ prætexat excuſationi aut alius denique alium expectet: ne nobis neceſſitas imponatur, ad contentam ſuperius pœnam & mulctam erga vos procedendi, &c. Datum anno poſt natum Chriſtum MDV.

FINIS.

INDEX

INDEX
SIVE
REPERTORIVM
RERVM SINGVLARIVM AC NOTABILIVM IN HOC tertio tomo Conſt tutionum Imperialium, obſeruandarum, in certas materias & locos communes iuxta ordinem alphabeti digeſtum.

Quia ſæpe fit, vt vna materies variis ſynonymis appelletur, & nobis remiſſiones illas frequentes iterare tædioſum fuerit, ipſe Lector, quod vno in loco non reperit, ad Synonymon eius recurrat.

A.

Abbates.

de Abbatis electione, an ad Epiſcopum pertineat. 325.
Abbatia in tuitionem Imperii data. 274. 275.
de Abbatum inueſtitura per Imperatorem. 323.
Abbatia vacans eſt in manu Regis. 349.
Abbates in Aulam venire poſſunt. 271.273.
Abbates apud Imperatorem accuſari debent. 140.
Abbates coram Commiſſariis Imperialibus compareant. 251.
Abbas quomodo Imperio exercituare debeat. 235.
Abbates ne arma portent, aut in exercitum pergant. 117.
Abbates in bellum non eant; ſed contribuant. 649.
Abbas habeat notarium. 149.
Abbatum regula & inſtitutio. 220. *vſque ad* 225.
Abbates teneant regulam S Benedicti. 118.
Abbas monachorum vitam regit. 131.
Abbas pro ſuſceptione monachi nihil accipiat. 139.224.
Abbatibus non licet plura monaſteria habere. 153.
Abbates ioca turpia fieri ante ſe non permittant. 226.
Abbates in tabernas non vadant. 140.
Abbatibus venationes & aucupia & ludi interdicta. 117.140.
Abbatibus aucupia interdicta. 117.
Abbatibus venationes interdicta. 117.

Abbates in Imperio Germanico.

Augienſis vel Reichenavvenſis Abbas. 328. 335.530.
Campidonenſis Abbas. 335.441.503.
Corbeienſis Abbas. 335.
Elchingenſis Abbas. 503.
Eleuacenſis Abbas. 335.
Fabarienſis Abbas. 335.
Fuldenſis Abbas. 335.501.
Hirsfeldenſis Abbas. 335. 501.
Kreyſsheimenſis Abbas. 503.
Laureshamenſis Abbatia. 304.
Luderenſis Abbas. 503.
Luneburgenſis Abbas. 321.
Marcktalenſis Abbas. 503.
Mindernavvenſis Abbas. 503.
Murbacenſis Abbas. 335.503.
Oſchſenhauſenſis Abbas. 503.
Petersbuſenſis Abbas. 503.
Prumienſis Abbas. 335.503.
Rockenburgenſis Abbas. 503.
Rodenſis Abbas. 503.
Rotenmonáſterii Abbas. 503.
Salmanſutlenſis Abbas. 503.
S. Cornelii Monaſterii Abbas. 502.
S. Galli Abbas. 335.
S. Hemmerami Ratiſponenſis Abbas. 503.
Schuſſenriedenſis Abbas. 503.
Stabulenſis Abbas. 329.332.335.343.503.
Tudenſis Abbas. 335.
Verdenſis Abbas. 335.503.
Vveingartenſis vel Altorphenſis Abbas. 335. 502.503.
Vveiſſenburgenſis Abbas. 335.502.
Yrſinenſis Abbas. 503.

Abbates in Imperio Gallico.

Beccenſis Abbas. 345.
Cadomenſis Abbas. 345.
Ceriſiaci Abbas. 345.
Clarauallenſis Abbas. 320.332.335.340.
Cluniacenſis Abbas. 335.357.
Delbetenſis Abbas. 345.
Fiſcauenſis Abbas. 345.
Mortui maris Abbas. 345.
Revvalles Abbas. 345.
S. Benedicti Floriacenſis Abbatia. 279.
S. Columbæ Abbatia. 280.
S. Germani Autiſiodorenſis Abbatia. 279.
S. Germani Pariſienſis Abbatia priuilegia. 122.
S. Vuandragiſili Abbas. 345.
Tironenſis Abbas. 345.
Troactis Abbas. 245.

Abbates in Imperio Italico.

Caſsinenſis Abbas Imperii Princeps. 320. 327.
Caſsinenſis Abbatia Imperii Camera. 310. 322.324.327.
Ciſtellenſis Abbatia. 325.
S. Georgii in velo aureo Abbas. 357.
S. Pancratii in vrbe Roma Abbas. 315.
S. Saluatoris Abbas. 357.
S. Silueſtri in vrbe Roma Abbas. 315.
S. Vincentii Balbenſis Abbatia. 396. 316.

Abbatiſſæ.

de Abbatiſsis conſtituendis à Rege. 241.
Abbatiſſa apud Imperatorem accuſari debent. 140.
de Abbatiſſa hereſchildo. 331.
Abbatiſſa non præſit duob. monaſteriis, nec egrediatur, niſi à Rege euocata. 650.
Abbatiſſa ſine Imperatoris iuſſu monaſterio non egrediatur. 140
Abbatiſſa in monaſterio ſemper reſideat. 121.123.
Abbatiſſa nullas virgines velare præſumant. 237.
de Abbatiſsis contra morem Eccleſiæ facientibus. 131.
Abbatiſsis venationes & aucupia & ludi interdicta. 140.

Abbatiſſæ in Imperio Germanico.

Buchouienſis Abbatiſſa. 503.
Eſſenſis Abbatiſſa. 503.
Gernrodenſis Abbatiſſa. 503.
Lindauienſis Abbatiſſa. 503.
Ratiſponenſis in ſuperiori monaſterio Abbatiſſa. 503.
Ratiſponenſis in inferiori monaſterio Abbatiſſa. 503.

Abigei.

Abigei coercendi. 62.
de abigeis equorum. 10.
abacti equi. 100.

Digitized by Google

Abactor vſque ad vnum equum, duas equas, &c. 22.
de abactore animalium diuerſorum. 22.
Abactor non eſt, qui animal errans abduxerit, ſed fur. 22.
de abactoribus perſequendis. 100.
ſi abactor, antequam conueniatur, mortuus fuerit. 25.

Abortus.

qui abortionis cauſam dant, & eorum pœna. 543.
abortum cientes igni tradantur. 124.
qui abortum facit, aut infantem in ventre interficit. 7.

Abſens.

abſens nec accuſare nec accuſari poteſt. 230.
abſens nemo damnetur. 230.376.
abſentem damnatum, ſi in carcerem ex poſtfacto deueniat, audiendum eſſe. 548.
Abſentium facultates iniuriis obnoxiæ. 33.
Abſentia amiſſorum bonorum reſtitutio. 46.

Academiæ.

Academiarum & Gymnaſiorum neceſſitas 482.
Academia Bononienſis, eiuſque Profeſſores. 335.
Academia Conſtantinopolitana. 478.
Academia Neapolitana. 396.
Academia Pariſienſis. 421.422.572.
Academia Romana. 37.41.110
Academia Viennenſis. 575.482.

Acclamationes

Acclamatio vulgi negligenda Principi. 35.

Accuſationes.

vt accuſet neminem cogendum. 358.
accuſare Epiſcopos vel clericos quomodo liceat. 127.65.
Accuſatio intra prouinciam audiatur & terminetur. 134.
accuſatio Clericorum intra prouinciam fiat. 258.
de accuſatoris perſona rimanda. 258.
Accuſare ſub alterius nomine nemo præſumat. 19.
ad accuſandum ſerui & liberti contra dominos & patronos, eorumque liberos non admittantur. 21.
ad accuſandum familiares & domeſtici contra dominos & hoſpites ſuos non admittantur. 21.
de accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus. 225.
de accuſatione vilium perſonarum. 128.
accuſare non poſſunt homines malæ conuerſationis. 128.
accuſatores, qui nec acquieſcere iudicio, nec appellare volunt. 156.161.
Accuſatoris & accuſati voces pariter audire debent. 286.
Accuſatores alterius de crimine quatenus audiendi & admittendi. 19.
de accuſatore criminum detinendo, donec idonee cauerit. 521.
Accuſatori competit probatio. 29.
Accuſatoris falſi & calumniantis pœna 6.
accuſatores falſi & iniuſti quomodo puniantur. 633.

Acta

acta iudiciaria vt diligenter aſſeruentur. 556.

Actiones.

Actiones ſuas audeat in potentiorem transferre, aut in lite pendentes cedere. 21.
actiones potentioribus non eſſe transferendas. 28.
Actionibus alienis nullus potens ſe immiſceat. 21.
actiones intermiſſæ diebus feriatis. 30.

Actores.

Actor ſi in iudicio non compareat. 2.
Actores, qui nec acquieſcere, nec appellare volunt. 156.161.

Actus

actus nullus poteſt abſcondi. 83.

Admonitio.

Admonitio pœnas præeat. 57.

Adoptio.

de adoptionis ritu. 53.
adoptio per arma. 53 95.

Adſuetudo.

Adſueſcendum labori à teneris. 37.

Aduenæ, aduentitii.

de aduentitiis, vt inquirantur & inſcribantur. 152.
de aduentitiis vt commiſſarii inquirant. 141.
aduentitii iudicio ſiſtantur. 152.
de aduenis coniugatis, vt relinquantur. 150.

Adulterium

adulteria puniantur. 118.
de adulteris conſtringendis. 252.
adulteria ſi quorum ope conſilioque concilientur. 541.
qui, vt adulterium fieret, lenocinatus eſt, capite puniatur. 21.
adulter maritus cum ſoluta. 23.
de adulteriis ancillarum. 7.
Adulterij pœna. 5.67.540.
adulterorum pœna mors. 21.
adulterii pœna plectendus, qui viduæ ſtuprum violentum intulit. 23.
adulterij pœna plectatur vidua, quæ ſe ſeruo miſcuit. 23.
ſi quis adulteram vxorem ſuam in facto deprehenſam interfecit, vt impunis ſit. 36.
adulterum occidenti marito parcitur. 37.

Aduocati

Aduocatum eſſe in ſuo iudicio nec præfectum, ne quæſtionarium poteſt. 274.
Aduocatus quis haberi poſſit. 304.
Aduocatus non ſit centenarius Comitis. 251.
de aduocatis prauis. 157.

Aduocati Eccleſiarum.

de Aduocatis Eccleſiarum. 135.304.309.
de aduocatis ab Imperatore ordinandis. 153.
de aduocato Epiſcopi. 163.
de aduocatis ſacerdotum. 160.
aduocati Eccleſiarum, etiam Proteſtantes ne Eccleſias grauent vllo modo. 565.
aduocatum laicum habere non permittit Imp. 304.

Ædificia.

ædificiorum laus. 82.
ædificium in aliena area conſtructum. 29.
de ædificiorum conſeruatione. 35.
ædificia collapſa inſtauranda. 44.
in ædificia publica lapides exhibendi 45.

Æs alienum

Aere alieno deducto, demum bona dici alicuius debent. 91.

Ætas.

de ætatis venia. 90.
ætas legitima in milite ad bonorum ſuorum adminiſtrationem. 37.
ætas ad caſum lubrica. 287.
ætatem ſupplet virtus. 37.

Afflicti.

de afflictorum ſubſidio. 50.

Aggreſſores.

aggreſſorum & pacis violatorum pœna. 542.

Agrimenſor.

de agrimenſore finium regendorum. 52.

Alea.

alea ludus ſacerdotibus interdicitur 308.
alea tabularum clericis interdicta. 226.

Alienatio.

Alienationis nomine quid comprehendatur. 227.248.
alienatio prohibita. 90.

Alodium.

alodium eſt quod à priuatis emitur, & non à Rege accipitur. 150.
in alode comparari non debent beneficia regalia. 150.

Altare.

altaria ſint lapidea. 153.
de altaribus tegendis. 140.
altaria non ſint ſuperflua. 149.
altaria ſuperflua tollenda. 152.
ad altare mulieres non accedant. 126.194.
Amalorum Regia & Imperatoria proſapia. 93.94.95.

Ama-

Amalorum ſamilia per adoptionem inſertus Genſimundus. 95.

Ambitus.

ambitus honeſtus. 103.
ambitus omnis ab Eccleſia tollatur. 107.
ambitus eccleſiaſtici pœna. 107.

Amotæ res.

amotarum rerum pœna. 550.

Anabaptiſtæ.

de Anabaptiſtis coercendis. 495.496.514.
Anabaptiſtæ à pace publica excluſi. 563.

Anachoretæ.

Anachoretæ vt in loco ſuo maneant. 138.

Anathema.

anathema quando & quomodo imponendum. 272.
qui anathematis pœnam parui duxerit. 261.

Angeli.

de Angelorum ignotis nominibus. 126.

Animalia.

de animalibus vel aliis rebus à quib. emuntur. 152.
Animalia errantia ſi quis abduxerit, nec indicauerit. 22.23.

Annatæ.

de annatis ad Romanã Curiam non perferendis. 421.422.423.

Annona.

pro annonæ copia gratias eſſe Deo agendas. 120.
de annona exercitus. 64.65.
annona militum moderata. 80.

Annus.

Annis nomen dant Conſules. 70.

Antichriſtus.

Antichriſtus eſt Papa. 390.410.411.

Antiquitates.

antiquitatum cognitio in rebus Imperii quam neceſſaria. 317.
de antiquitatum ſtudiis & laude. 485.
antiqua conſuetudo ſeruanda. 63.

Apoſtata.

Apoſtatæ pœna. 612.

Apoſtolica Sedes.

Apoſtolicæ ſedis honos. 98.
Apoſtolicæ ſedis primatus. 258.259.
de Apoſtolicæ ſedis auctoritate in Epiſcopos. 285.
Apoſtolicæ ſedis poteſtas ligandi & ſoluendi. 306.
Apoſtolica ſedes Romana eſt omnis perſecutionis & perditionis flagellum. 317.
Apoſtolica ſedes dicta omnis Epiſcopalis cathedra. 618.

Appellationes.

qui appellare nolunt, & tamen ſententiæ non acquieſcere. 156.161.
appellare ad Imperatorem de quibus cauſis liceat. 265.268.
qui alteri ſubiectus ſine appellatione ad Regis iudicium venerit. 119.
præter appellationem nullus mediate ſubiectus ad Imperatoris tribunal veniat. 251.
appellantibus ad Imperatorem ſi quis iniuriam fecerit. 298.
appellare ad ſedem Romanam licet. 258.
appellare ad ſedem Conſtantinopolitanam licet. 258.
contra appellantes ad Papam. 346.347.
appellare à Metropolitano ad Primatem licet. 258.
Appellatio extra prouinciam Epiſcopo interdicta. 134.
appellationes Epiſcoporum ad Papam non perducantur. 289.
appellare licet à iudice ſuſpecto extra prouinciam. 258.
appellatio presbyterorum ad ſedem Romanam improbatur. 291.292.
appellari ab Epiſcopis ad Imperatorem poteſt. 49.
Appellatio eccleſiaſticorum ſuprema ſit ad Regem. 348.
appellari à Vicario Imperii non poteſt. 657.
appellari à prouinciæ Præſide ad alios iudices non licet. 54.
appellari poteſt à iudicibus prouincialibus. 230.
appellari à iudicibus ad Prouinciæ Præſidem licet. 54.
appellare à Comite & cæteris iudicibus ad Regem licet. 31.119.
appellare à Sagibaronibus ad Comitem non licebat. 15.
appellationes omnes iudicem debere ſuſcipere. 22.
de appellationum litibus componendis. 335.
de appellatione illegitima non attendenda. 58.
appellantes temere, & eorum pœna. 16.
appellatio ſecunda. 109.

Aquæ.

aqua fluens. 99.
aquæ perennes. 44.
aquarum forma. 83.
de aquis orientalibus & ſeptentrionalibus. 52.
de aquarum ſaporibus. 52.
aqua virgo. 83.
Aquæ ſalubres quæ, & quæ craſſæ. 53.
de aquarum dulcium præſtantia. 68.
aqua duriſſima. 101.
aquæ ſulphureæ vis. 44.
aquarum indagandarum ratio. 52.
de aquarum publicarum deriuatoribus in priuatum vſum. 48.
aquarum calidarum vſus. 44.
aquarum vtilitas. 68.
aqua interdictus. 99.

Aquæductus.

de aquæductu. 57.
aquæductus Rom. & fontes. 52.
de aquæductu purgando. 99.
de aquæductu reparando. 68.

Aquilegus.

de aquilegio aquarum indagandarum. 52.

Aquila.

Aquila inſigne fidelitatis Imperialis. 336. 379.

Arbitri.

de arbitris. 61.

Arbores cæſæ.

arborum furtim cæſarum pœna. 551.
de arboribus vi cæſis, aut incenſis, aut corruptis. 3.7.
de arbore deiecta. 7.30.

Arbores noxiæ.

arbores ædificiis obnoxiæ exſtirpandæ. 44.
arbores fabricis noxiæ. 83.
arbores ædificiis obnoxiæ eradicentur. 68.

Archiater.

Archiatri officium & partes. 78.

Archicancellarii.

Archicancellarius Imperii Colonienſis Archiepiſcopus. 137.
Archicancellarius Germaniæ Bruno Colonienſis Archiepiſcopus. 304.
Archicancellarius Germaniæ Theotmarus. 300.
Archicancellarius Germaniæ Willigiſus Moguntinus Archiepiſcopus. 311.
Germaniæ Archicancellarius Arnoldus Moguntinus Archiepiſcopus. 336.
Germaniæ Archicancellarius Aribo Moguntinenſis Archiepiſcopus. 312.
Archicancellarius Galliæ & Regni Arelatenſis, Treuerenſis Archiepiſcopus. 371.
Galliæ Archicancellarius Treuerenſis. vide in Electores.
Archicancellarius Italiæ Boſo Epiſcopus. 302. Bruningus Epiſcopus. 303.
Italiæ Archicancellarius Colonienſis Archiepiſcopus. 344.350.351.

Archidiaconi.

Archidiaconi non ſint laici. 156.
Archidiaconus Presbyteros ad ſynodum vocet. 119.
Archidiaconos animaduertere Epiſcopus debet. 123.

Archiduces.

Archidux Auſtriæ. 587.516.659.562.
Archidux Auſtriæ. 501. vide in Duces.

Archiepiſcopi.

de Archiepiſcopi electione. 336.
Archiepiſcopi à Rege inſtituuntur. 649.650.
Archiepiſcopus à Rege in Comitiis inſtitutus & ſuper Epiſcopos alios poſitus. 117.

Digitized by Google

Archiepiſcopatus vacans eſt in manu Regis. 340.
Archiepiſcopatus inuaſores damnati. 306.
Archiepiſcopus, Epiſcopo ægrotante, officium eius ordinet. 273.

Archiepiſcopi in Imperio Germanico.

Albanenſis Archiepiſcopus in Tranſyluania. 450.
Bremenſis Archiepiſcopus. 311.336.344.351.360.416.511.502.
Cantuarienſis Archiepiſcopus in Anglia. 345.346.347.349.350.
Colocenſis Archiepiſcopus in Hungaria. 450.
Colonienſis ſiue Agrippinenſis Archiepiſcopus. 246.281.283.305.335.344.353.356.357.358.359.371.
Eboracenſis Archiepiſcopus in Anglia. 347.350.
Hamburgenſis Archiepiſcopus. 283.305.329.335.336.
Lundenſis Archiepiſcopus in Dania. 562.564.
Magdeburgenſis Archiepiſcopus. 335.336.344.351.353.354.356.357.358.416.441.499.501.
Magdeburgenſis Coadiutor. 510.
Moguntinenſis Archiepiſcopatus à Carolomanno Maioredomus Francorum primitus inſtitutus: cui præfuit Boniſacius. 117.
Moguntinenſis Archiepiſcopus. 120.134.246.307.308.335.340.343.344.351.353.354.356.357.358.359.360.371.413.416.499.
Rigenſis Archiepiſcopus. 502.
Saluburgenſis vel Iuuauenſis Archiepiſcopus. 305.335.338.343.344.360.396.397.387.
Strigonienſis Archiepiſcopus in Hungaria. 419.420.450.459.494.
Strigonienſis Præpoſitus Imperii Vicecancellarius. 425.
Treuirenſis Archiepiſcopus. 246.281.283.305.335.344.354.356.357.358.359.371.
Wangionenſis Archiepiſcopus. 305.

Archiepiſcopi in Imperio Gallico.

Arelatenſis Archiepiſcopus. 335.407.617.
Biſantinus Archiepiſcopus. 246.281.335.354.357.502.
Bituricenſis Archiepiſcopus. 179.281.282.291.
Burdegalenſis Archiepiſcopus. 291.345.
Dolenſis Archiepiſcopus. 181.
Ebredunenſis Archiepiſcopus Princeps Imperii. 430.
Lugdunenſis Archiepiſcopus. 247.279.281.282.306.bis 335.
Metenſis Archiepiſcopus Drogo. 270.
Remenſis Archiepiſcopus. 246.281.283.291.305.306.
Rothomagenſis Archiepiſcopus. 117.247.270.279.281.282.345.439.473.
Senonenſis Archiepiſcopus Primas per Galliam & Germaniam. 291.247.270.278.649.
Senonenſis Archiepiſcopus Wenilo ad Regis Germaniæ ſiue Franciæ Orientalis fidē tranſit, eique ſe cōmittit. 280.281.
Tarraconenſis Archiepiſcopus in Hiſpania. 376.
Turonenſis Archiepiſcopus. 247.270.279.281.282.335.

Archiepiſcopi in Imperio Italico.

Gradenſis Archiepiſcopatus. 311.
Mediolanenſis Archiepiſcopus. 32.41.270.307.314.335.34.
Mediolanenſis Archiepiſcopus Regem Italiæ conſecrat. 313. *Imperatorem in eius inunctione Romā deducit.* 313.
Meſſanenſis Archiepiſcopus in Sicilia. 347.386.
Panormitanenſis Archiepiſcopus in Sicilia. 386.
Piſanus Archiepiſcopus. 320.
Rauennenſis Archiepiſcopus. 42.270.337.340.354.385.
Rauennas Archiepiſcopus lite deducendi in conſecratione Imperatoris cadit. 313.
Salernitanus Archiepiſcopus in Sicilia. 45.356.359.
de Saxo Archiepiſcopus. 360.
Tarentinus Archiepiſcopus. 465.

Archipresbyteri.

Archipresbyterum ſingulæ plebes habeant. 300.

Argentifodinæ.

de argentifodinis, quod pertineant ad regalia Imperij. 362.363.

Arithmetica.

Arithmetica. 32.
Arithmetica eſt inter ambigua Mundi. 32.

Arma.

arma non danda negotiatoribus. 141.154.
arma negotiatores non venundent. 156.
de armis non vendendis extra Regnum. 122.123.
de armis non portandis. 156.
de armis ad iudicium non portandis. 152.
de armis intra patriam non portandis, vel ad placitum. 160.
in armis non peccandum. 86.
arma militaria clerici non attingant. 271.272.
ſi arma in ſeditione ſumpſerint Clerici. 225.
de armatura in exercitu habenda. 156.
de armorum factoribus. 86.87.

Arreſtatio.

arreſtationes quomodo faciēdæ. 447.448.
Arreſtari ſine iudicis auctoritate nullus debet. 18.
de arreſtatione iniuſta. 448.
de arreſtationibus, quod in propriis terris fieri nequeant. 447.
ſi in arreſtum mittatur alicuius proprietas ob crimen, & ille non comparuerit. 233.

Artes.

artes nutrit præmium. 110.

Articuli.

Articuli defenſionales ſi non concludunt. 548.

Artifices.

artifices remunerandi ſunt. 81.

Aſſeſſores.

Aſſeſſores magiſtratuum. 71.

Aſtronomia.

Aſtronomia. 32.

Aſylum.

de aſylo & immunitate. 145.
aſylis reuerentia. 31.
Aſylum Eccleſiæ. 58.51.
de aſylo Eccleſiæ, & ad illud confugientibus, varia capitula. 117.
ſi in album eccleſiæ ſeruis confugerit. 24.
ſi in aſylum eccleſiæ aliquis propter debitum publicum confugerit. 24.
ſi quis de aſylo aliquem traxerit. 28.
Aſyla eccleſiarum malefactoribus, qui mortis rei ſunt, nihil proſint. 121.122.
aſylum furi & homicidæ non proſit. 145.
aſylum Eccleſiæ non proſit raptori mulierum. 115.

Auaritia.

de auaritia vel concupiſcentia. 150.151.
de auaritia clericorum. 193.
de auaritia prohibenda. 127.
Auaritiæ crimen & deteſtatio. 59.
apud auaros ſepulta pecunia. 58.

Aucupia.

de aucupationum foreſti vel banno. 312.
aucupia Clericis interdicta. 640.
Aucupia eccleſiaſticis interdicta. 140.
Aucupia Presbyteris interdicta. 117.
aucupia ſacerdotibus interdicta. 218.308.

Auguria.

de auguriis vetitis. 130.

Auia.

Auiæ cura erga nepotes. 19.

Aulici.

Aulicorum diſciplina. 116.

Auraria.

Auraria functio. 42.
Aurariorum functio. 42.
Auraria penſio. 43.

Aurea Bulla.

Aurea Bulla non violetur. 509.510.511.

Aurigæ.

auriga, qui caſu hominem per plauſtrum interfecerit, equi, plauſtrum interceuntque publicentur. 559

Bannum

B.

Bannum Imperiale

de non Banniendis hominibus in placito. 159.
bannitis & proſcriptis nemo panem aut hoſpicium prebere debet, ne quidem vxor propria. 15.16.
bannitos qui recipere poßint, aut non. 450.

Bannum Papale.

Bannum Papale ſpernit Imperator & contemnit, vt incompetentis iudicis. 375. 387.615.
bannum Papalis vt in Imperio non admittatur. 659.
contra eos, qui Banni Papalis literas deferunt in Regnum. 346.347.
Bannum Papale ſeruantes eijciantur, & bonis ſpolientur. 350.

Baptiſmus.

baptiſma quo tempore celebrari oporteat. 236.
baptiſmus annuatim in flumine celebratus. 101.
vt baptizandi fidei ſacramento imbuantur. 236.
in baptiſmo abrenunciatio quid ſit, & quomodo obſeruanda. 236.
vt in baptiſmate pactum cum Deo factum à baptizatis obſeruetur. 236.
qui ex baptiſmatis fonte aliquem leuare volunt, debent ſidei ſacramentum ſcire. 236.
baptiſmum iterare Græci ſolebant. 370.
de rebaptizatis. 261.

Baptiſmales Eccleſiæ.

de baptiſmalibus Eccleſiis. 135.161.162.

Baptiſterium.

de baptiſterio. 140.

Barones in Imperio Germanico.

de Anwilre Baro Anſelmus. 332.366.
de Aquila Baro in Anglia. 347.
de Balliolo Baro in Anglia. 347.
de Batyan Comes in Hungaria. 494.
de Bello campo Baro in Anglia. 347.
de Bigot Baro in Anglia. 347.
de Biſcth Baro in Anglia. 347.
Blawenſis Baro. 504.
de Botefowe Baro. 364.
de Boun Baro in Anglia. 347.
de Branſa Baro in Anglia. 347.
de Brene Dapifer. 399.
Broderith Baro in Hungaria. 494.
de Canuilla Baro in Anglia. 347.
de Chaak Baro in Hungaria. 451.
Clopitzi Baro in Polonia in Principem creatur. 579.580.
de Coldiz Baro, in Bohemia. 417.
de Curci Baro in Anglia. 347.
de Domnitz Baro in Hungaria. 450.
de Dunaſtauilla Baro in Anglia. 347.
Falckenſteini Baro. 363.
Feyertowvi Baro in Hungaria. 581.
de Gara Baro in Hungaria. 451
de Gathalotz Baro in Hungaria. 450
de Geread Baro in Hungaria. 494
Geroltzeggi vel Hoben Geroltzeggi Baro. 503.504.
De Haſtinga Baro in Anglia. 347.
Gundelſingi Baro. 504.
de Hedervvara Baro in Hungaria. 651.
Haideggi Baro. 503.
de Herefordia Baro in Anglia. 347.
de Hornebert Baro. 363.
Hrovvath de Vyngarth Baro in Hungaria. 494.
Koinpolth de Nana Baro in Hungaria. 451.
Kunigſeggi Baro. 441.504.
Kutaſſy Baro in Hungaria. 581.
de Laiſneto Baro in Anglia. 347.
de Lauualis Baro in Anglia. 347.
de Leici Baro in Anglia. 347.
de Liblio Baro in Hungaria. 418.
de Lich Baro. 363.
de Lipa Baro in Bohemia. 417.
Lobdeburgi Baro. 399.
de Luci Baro in Anglia. 350.
Macedonia Baro in Hungaria. 494.
de Maleth Baro in Anglia. 347.
de Maleuit Baro in Anglia. 347.
de Mara Baro in Anglia. 347.
de Marcali Baro in Hungaria. 451.
de Meduana Baro in Anglia. 347.
de Monbray Baro in Anglia. 347.
de Morauilla Baro in Anglia. 347.
Nadaſdi Baro in Hungaria. 494.
de Nerneſen Baro. 363.
de Neuuillis Baro in Anglia. 347.
Offling Baro in Bohemia. 561
Olahus Baro in Hungaria. 494.
de Paloz Baro in Hungaria. 450.
de Peren Baro in Hungaria. 451.
de Puſche Dapifer in Rauenſperg. 417.
de Radnych Baro in Hungaria. 451.
Rappolſteini Baro. 504.
de Rozgon Baro in Hungaria. 450.
de Rubija Baro in Hungaria. 494.
de Sancto Walerico Baro in Anglia. 347.
Schelggingen Baro. 475.
de Sterneberg Baro in Bohemia. 417.
Thaly Baro in Hungaria. 494.
de Varnas Baro in Hungaria. 494.
de Viu Baro in Anglia. 347.
de Vicceſtria Baro in Anglia. 351.
Vngnad Baro in Carinthia. 561.
Waltpurgi Baro. 501.504.
de Warenner Baro in Anglia. 347.
de Wartenberg Baro. 417.
Woiſſleinius Baro. 503 504.
Zelggingi Baro. 475.
Zimmerenſis Baro. 504.

Barones in Imperio Gallico.

de Blangeio Baro. 363.366.
de Brance Baro. 366.
de Mulens Baro. 366.
de Roca Baro. 366.
Salinarum Baro & Dominus. 481.
Vergii Baro. 366.

Barones in Imperio Italico.

Clarimontis Baro. 329.
de Cornite Baro. 329.
de Monte longo Baro. 386.387.
de Puſtel Baro. 329.
Salinguerra Baro. 393.
de Surre Baro. 329.

Bellum.

Bellum vnde dicatur. 35.
belli alea, & eius fortuna anceps. 581.
de bello Turcis inferendo. 485.
in bellum contra Papam Eccleſiæ & Clerici contribuere debent. 378.

Benedictiones

de benedictione aqua calida ſeu frigida formula. 254.255.

Beneficium.

Beneficium quod reuera. 69.
Beneficium non datur inuito. 37.

Beneficia Regalia.

de Beneficiis & terris tributariis. 327.
vt de beneficiis Regalibus per Commiſſarios diligenter inquiratur. 271.
de his qui beneficia habent Regalia, & propria conſtituunt. 150.
de his qui in beneficiis Regalibus fraudem faciunt. 150.
de beneficiis Regiis deſtructis. 250.267.

Beneficia Eccleſiaſtica.

Beneficia Eccleſiaſtica ab Imperatore vel Rege conferuntur. 275.
Beneficia Eccleſiaſtica per præſentatorias non concedat Rex. 275.

Bibere.

ad bibendum nemo cogatur. 154.

Biblia.

Biblia iuſſu Caroli Magni correcta. 136.

Bibliopolæ.

Bibliopolæ ſi famoſos & ſeditioſos libellos venales exponant. 496.

Bibliotheca.

Bibliotheca Regia Budenſis. 485.
ex bibliotheca quando monachis libri concedendi. 221.

Blaſphemia.

de blaſphemis. 404.
de blaſphemia in Deum. 229.231.
de blaſphemia pœna. 538.

Bona.

Bona, *deducto ære alieno intelliguntur.* 91.

Digitized by Google

Bona damnatorum.
de bonis damnatorum non confiſcandis. 559.
de bonis contumacis viri confiſcandis. 63.
de bonis reorum, qui in fuga degunt. 556.

Bona materna.
de bonis maternis hereditis dominio vindicandis. 97.
de bonis matris ad ſecundas nuptias conuolantis. 54.

Brephotrophium.
Brephotrophium quid. 248.
de brephotrophiorum rebus non alienandis. 248.

Bullæ Papales.
Bullæ Papales non expedauntur ſine pecunia parata. 422.

Burggrauii.
Magdenburgenſis Burggrauius. 564.
Nurenbergenſis Burggrauius. 441.563.
Wettini Burggrauius. 399.

C.

Cadauer.
de cadauere occiſi ante ſepulturam inſpiciendo. 547.
Cadauerum cura ad Comitem priuatarũ pertinet. 74.

Caduca.
Caduca bona ſeu vacantia. 74.
de caducis fiſco applicandis. 66.
Caduca peregrinorum tantum fiſco ſocianda. 106.

Calamitates publicæ.
Calamitates publicæ & clades. quare Imperio obueniant. 653.625.143.143.144.
MenZeri contra Martinum. 8.
de calcis compoſitione & diſtributione. 86.

Calendarium.
Calendarii reformatio ad Imperatorem ſpectat. 624.
Calendarii emendatio per Papam. 577.

Camera Imperialis.
Camera Imperialis ad quid inſtituta, & de eius ſuſtentatione. 499.
de Camera Imperialis viſitatione & reformatione. 499.
ad Cameræ iudicium nullus mediate ſubiectus venire poteſt, niſi per appellationem. 252.
Ad Camerale iudicium ſubditi, mediati ſine appellatione non admitti debent. 119. 252.
Camera vt Spiræ perſiſtat. 499.

Campanæ.
de Campanis non baptizandis. 140.
campanarum pulſus iuxta regulam fiant. 155.

Cancellarius.
de cancellariis. 269.
cancellarius pro ſcripto quantum accipere debeat. 269.

Canes.
de canibus in dextro armo tonſis. 154

Canones.
Canones vim legum habent. 319.
Canonum inſtituta non licet ignorare. 129.
canonum contemptores vt puniantur. 261.
canones negligens ſacerdos deponatur. 129.

Canonici.
Canonicorum regula & reformatio. 209. vſque ad. 220.
canonica vita vocatur clericatus. 131.
Canonici ab Epiſcopo diſtringantur. 161.
vt Canonici intra dormitorium dormiant. 271.273.
de canonicorum militia implenda 226.
de canonicis clericis qui in ciuitatibus vel monaſteriis degunt. 210.

Canonica tributa.
canon transmarinus. 69.
canonici ſoluti. 41.
canonicaria fides. 45.

Cantus Eccleſiaſticus.
de cantus Eccleſiaſtici emendatione. 136. 576.
cantus iuxta ordinem Romanum fiat. 149.
de cantu Romano à monachis peragendo. 131.
de cantu Eccleſiaſtico Romani moris. 152.

Cantores Eccleſiaſtici.
de cantoribus Eccleſiaſticis. 194.
de cantoribus in monaſteriis canonicis. 217.
Cantorum publicorum præmia. 69.

Captiuitas.
de captura reorum ex officio magiſtratus. 520.
de captura reorum contra quos ſe accuſator offert. 520.521.
ſi de captiuitate malefactor dimiſſus fuerit. 445.
de captiuis in exercitu, tempore pugnæ. 459.
de captiuis inſontibus relaxandis. 107.

Carcer.
Carceres puniendorum & cruciandorum reorum cauſa ne habeantur. 559.
in carceres ne honeſtæ & graues perſonæ temere conijciantur. 559.
in carcerem innocentes coniecti. 108.
è carcere ſi quis noxium exemerit. 9.
è carcere, cuſtodia & loco ſupplicii ſi quis aliquem exemerit. 17.

Cardinales.
Cardinalis Diaconus vrbis Romæ. 153.
Cardinales Eccleſiæ cardines & columnæ. 379.
Cardinales corporis Pontificii quædam pars. 408.
Cardinales quid eſſe debeant in Officio. 390.
Cardinales Apoſtolorum ſucceſſores Papæ in os reſiſtere debent. 373.374 390. 391.
Cardinalis Princeps in vrbe Roma ſub Romanis Imperatoribus. 88.
Cardinales ab Imperatore capti. 339.377. 378
in Cardinales inuectio Imperatoris. 379. 381.
Cardinales ſunt ab Imperatore ex paupertate educti, vt Iſraelitæ à Moſe ex Ægypto. 341.
Cardinales maieſtatis rei ſunt, ſi contra Imperatorem moliantur. 339.
Cardinalium maledi. a litera in Imperatorem & Principes Imperii. 341.
Cardinalium ingratitudo erga benefactores. 375.
Cardinalium hypocriſis & fermentum. 375.
Cardinales pauperum eleemoſynis impinguati ſiunt reſ actarii. 374.375.
Cardinales perfidi. 350.
in Cardinalium medio regnat Diabolus. 379.381.
Cardinalium ambitiones & factiones in electione Pontificis. 379.381.

Carnispriuium.
qui carnibus veſcentes abominantur. 193.
carnium eſum ſi clerici aut religioſi diffugiant. 193.
carnes monachi non niſi infirmitatis cauſa comedant. 221.222.

Cartarii.
Cartarii maſſa. 98.
de officio Cartariorum. 98.

Caſtratio.
Caſtretur clericus literas banni Papalis in Regnum deferens. 346. item qui tempore interdicti cantare noluerit. 346.
caſtretur ſeruus de furto conuictus. 11.
Caſtretur qui ancillam ſtuprauit, vt moreretur. 7.
ſi quis caſtrauerit aliquem. 147.
qui caſtrauerit ingenuum, aut virilia exciderit. 8.

Catechiſmus
de catechiſmis doctrina Chriſtiana. 566. 570.

Cauſæ iudiciales.
cauſa diuerſorum, vt dirimantur. 161
cauſæ

cauſa cognitio. 91.
Cauſarum nodi. 80.
cauſarum copia, iuſtitiæ eſt inopia. 109.
cauſa à proprijs iudicibus iudicetur. 230.
cauſa in iudicio, quo ordine audienda. 248.
de cauſa ad Comitatum Principis remittenda. 59. 64.
de cauſa ſacramentis finita. 27.

Canſidici.

Canſidici, qui nec acquieſcere ſententia, nec appellare volunt. 156. 161.
de prauis cauſidicis. 145.

Cautio.

ſi quis cautionem debiti ac potentiorem tranſtulerit. 28.
Cautionem pro debito alieno mulier faciens non tenetur. 29.

Cenſitores.

Cenſitores. 105.

Cenſura librorum.

ſine cenſura ne vlli libri imprimantur. 575.

Cenſus.

Cenſus orbis ſub Auguſto. 52.
de cenſu Regali. 158.
de cenſuum indulgentia. 104.
de cenſus releuatione ac diminutione. 91.
de cenſuum remiſſione. 106.

CHRISTVS.

Vide in Filius Dei, & in Perſona Chriſti.

Centeſima.

qui vltra centeſimam legitimam à debitore poſtulauerit. 29.

Chriſma.

Chriſma in cœna Domini ab Epiſcopo petendum. 117.
qui chriſma à proprio Epiſcopo non accipiunt. 225.

Chriſtiani.

Chriſtianorum diſsidia exitioſa. 486.

Cingulum.

de cinguli militaris receptione. 400. 405.
de cingulo militari per Principem concedendo. 398.
Cingulum otioſum. 76.

Citatio.

Citatio à iudice quomodo impetranda. 14.
citatio quomodo & quoties facienda. 155.
Citationes in ius quomodo facienda. 2.
Citatus ſi non compareat. 2.

Ciues.

vnicuique ciui vrbs ſua eſt reſpublica. 102.
de ciuium numero. 75.
Ciuium ſeditiones in Senatum Imperator debet compeſcere. 514.
ciuilia munera. 100.

Ciuitates.

Ciuitates Imperatori ſemper obedientiam præſtiterunt. 514.
Ciuitates Imperiales quid Imperatori debeant. 657.
Ciuitates ſingulæ ſuos habuerunt Epiſcopos. 650.
in Ciuitates nullum ius habent Epiſcopi. 40.
Ciuitates Imperiales maiores Comitem habeant & Epiſcopum. 246. 247.
Ciuitates Imperiales habuerunt ſuos Comites vel Defenſores. 49.
Ciuitatum Comites primi & ſecundi ordinis. 87.
Ciuitatum Curatores. 85.
ciuitatum Defenſores. 84.
Ciuitates, etiamſi Marchiones & Comites haberent, tam liberæ erant. 354.
Ciuitatum Imperialium Legati ad Comitia venire debent. 1.
Ciuitates ius habent legatos mittendi ad Comitia. 335. 336.
Ciuitatum Imperialium Legati ad Comitia. 659.
Ciuitates Imperiales in Comitijs. 442.
ciuitates ſigillos & epiſtolas ſuas cuſtodiebant. 136.
Ciuitates vias & portas cuſtodiebant. 136.
Ciuitatum facies quibus Magiſtratibus ornetur. 80. 81.
in Ciuitatibus magiſtratuum creatio ad Imperatorem ſpectat. 335.
Ciuitates Imperij primo religionem ſtruere cœperunt. 428.
ciuitatem habitandi cautionem præſtare Curiales debent. 100.
Ciuitates maxima priuilegia ab Imp. Maximiliano & domo Auſtriaca acceperunt. 514.
Ciuitates liberæ in Regno Hungariæ. 417.
Ciuitates maritimæ Huſsitarum religionem ſuſceperunt. 428.
in Ciuitatibus manere, nec ruſticari, Curiales debent. 100.
Ciuitatem incolere, honeſtum. 100.
Ciuitatum facies pulchra. 99.
Ciuitatum nerui. 91.
in Ciuitatum expugnationibus à cæde & ſacris abſtinendum. 586. 605.
Ciuitates readificandi licentia eſt ab Imperatore impetranda. 313.
de iure in Ciuitates ab Imperatore in feudum acceptas. 295.

Ciuitates liberæ in Imperio, Germanico.

Alena. 504.
Altſtedium. 313.
Andernacum. 291.
Aquiſgranum. 400. 401. 405. 504. 132. 164. 509.
Argentina. 495. 504.
Auguſta. 307. 336. 510. 511. 514. 498. 504.
Bamberg. 156. 428.
Bardenvvich. 156.
Baſilea. 426. 427. 436. 457. 467. 469. 474. 475. 476. 477. 454.
Binga. 318.
Bonna. 413.
Bopardia. 336.
Bopſinga. 504.
Brema. 137.
Briſacum. 304.
Campodunum. 513. 495.
Colmaria. 504.
Colonia. 115. 116. 246. 365. 481. 495. 504. 599.
Confluentia. 317. 475. 655.
Conſtantia. 426. 473. 495. 332. 425.
Curia. 398.
Dorſtadium. 122.
Dortmunda. 504.
Drutmannia. 311.
Egra. 431. 432.
Erpfordia. 156. 274.
Eſſelinga. 497. 498. 499. 504.
Forcheim. 156.
Francofurdia. 285. 366. 371. 411. 413. 414. 424. 436. 475. 514. 498. 504. 564.
Fridberga. 504.
Gemunda Sueuorum. 504. 485.
Goslaria. 504.
Hagenouia. 365. 504.
Hailbronna. 513. 495.
Halberſtadium. 156.
Halla Sueuorum. 314. 504.
Hamburga. 283. 330.
Hariſtallum. 123.
Iadera in Dalmatia. 599.
Ingelheim. 231. 305. 318.
Iſna. 495. 504.
Kaufbeura. 504.
Keyſerſperga. 504.
Landouia. 504.
Leodium. 318.
Lindauia. 495. 504.
Lipſtina. 118.
Lutkircha. 504.
Magdenburg. 304. 310. 312. 330. 428. 156.
Mechlinia. 487.
Meminga. 495. 504.
Minda. 415. 416. 417. 562.
Moguntia. 317. 336. 472. 474. 142. 246. 495.
Monaſterium in valle S. Gregorii. 504.
Northuſia. 504.
Nortlinga. 495. 504.
Nouiomagum. 150.
Nurenberga. 472. 513. 514. 495. 496. 498. 504.
Oberneheimum. 504.

Offenburgum. 504.
Paterbrunna. 120.
Paſſauium, olim Lauriacum. 156.428.
Ratubona 118.156.312.439.487.498. 504.
Rauenſpurgum. 504.
Rhens. 409.
Roßheimum. 504.
Rotenburga. 504
Rotvvila. 300.504.
Rutlinga. 513.495
Sanctigallum. 495
Schvveinfordia. 504.
Schleſtadium. 504.
Sgesba. 156.
Solodorum. 404.
Spira Nemetum. 137.413.495.498.499. 504.
Theodonis villa. 149.
Traiectum 115.122.
Treueris. 246.306.
Triburia. 313.
Tridentum exſtructum. 63.
Tridentum Imperio tributarium. 40.113.
Turggheimum. 504.
Vberlinga. 504.
Vlma. 439.440.442.514.495.
Wanga. 504.
Weiſſenburgum Norgoia. 513.495.
Weiſſenburgum ad Rhenum. 504.
Wetzflaria. 504.
Wildenbuſen. 311.
Wimpina. 504.
Wincheimium. 513.495.
Wirtzburg. 342.343.
Wormatia. 132.134.495.504
Zerbſta. 156.

Ciuitates liberæ in Imperio Gallico.

Ambianum. 247.122
Arelatum, quæ & Conſtantina. 1.49.50.
Attiniacum. 115.244.288.290.
Auennio. 49.464.469.474.
Auennio, Imperii & Gallici Regni terminus. 340.
Baierna. 280.
Beluacum. 246.
Biſantium. 246.584.
Cabilio 142.
Cameracum. 247.
Cariſiacum. 276. 654. 655. 656. 290.
Cathelaunum. 2.46.
Compendium 292.
Confluentes. 655.
Duziacum. 289.
Furonis. 293.
Gundulphi villa. 290.293.
Laudunum. 246.
Lauſanna. 405.
Lugdunum. 247.382.
Marſina. 293.
Maßilia. 49.
Melodunum. 281
Metis. 495.504.118.
Nouiomagum. 247.
Pariſii. 122.
Piſtis. 652.
Pontigon. 291.292.
Remi. 246.
Rothomagum. 247.
Saponarias. 279.
Senones. 247.
Sueßionis. 246.274.649.650.
Syluanectum. 246.
Tarentaſia. 247.
Teruanum. 247.
Tullis. 278.279.
Turißiacum. 281.
Turonum. 247.484.
Valentiana. 654.656.
Vermis. 650.
Vienna. 247.

Ciuitates liberæ in Imperio Italico.

Adria Imperatori tributaria. 33.
Alba. 361.
Albingaunum. 361.
Albintemilium. 361.
Alexandria. 356.361.659.
Anagnia. 353.354.358.360.373.376.
Aquaspenſiles. 320.327.
Aqua. 361.
Aſta. 335.361.364.384.
Ariminum. 319.361.
Belmons. 361.
Beneuentum. 136.
Bergomum. 335.356.361.659.
Blanderatum. 335.
Bobium. 361.
Bononia. 335.354.356.361.364.377. 393.
Brixia. 338.340.356.361.659.
Ceſena. 361.
Capua. 379.
Caſale ſancti Euaſii. 361
Caſinum. 361.
Caſtrocarum. 361.
Coma. 335.361.659.43.
Crema. 335.336.338.340.
Cremona. 335.352.356.361.493.657.
Dertona. 113.
Ducia. 361.
Eporedia. 361.
Fauentia. 361.377.63.
Ferraria. 335.337.354.361.393 *perfide per Papam inuaſa*: 393.465.466.479.
Ficorolium. 337.
Florentia. 429.492.
Forum Liuii. 361.
Forum Popilii. 361.
Genua. 335.361.377.378.42.57.
Imola. 354.361.
Inſula. 335.
Lauda. 335.336.340.342.361.659.
Luca 429.
Maſſa. 337.
Mediolanum. 334.335.336.338.340.342. 361.383.386.387.391.392.393.426. 436.437.442.517.493.658.659.
Mediolanenſes monetam ex corio cudere damnantur. 303.
Mantua. 361.386.
Mons Laſcon. 379.
Mons Velly. 361.
Mutina 313.335.361.383.
Neapolis. 62.80.396.
Nola. 62.
Nouaria. 356.361.
Nurſa. 98.
Olenna. 302.
Padua vel Patauium. 335.354.356.361. 374.405.483.
Papia vel Ticinum. 291.295.302.335.336. 340.342.354.361.517.
Parma. 99.335.336.356.359.361.430. 493.*bis*.658.
Pentapolis. 136.
Piſa. 335.362.378.
Placentia. 114.163.335.340.354.356.361. 383.385.386.427.437.493.*bis*.
Placentia immunitas ab Illaldianum receptione. 136.
Rauenna. 45.63.68.83.85.114.310.313. 335.354.361.442.588.
Roma. vide in Roma.
Reatum. 98.
Regium. 335.356.361.
Roncalia 328.335.
Sancaßinum 361.
Sarſina. 40.
Sauona. 361.
Sena. 426.429.431.433.438.
Sipontum. 44.
Spoletum. 43.136.
Syracuſa. 104.105.106.37.80.
Taruiſium. 113.335.361.
Taurinum. 361.
Terdona. 356.361.
Tibur. 327.324.353.394.
Ticinum. 113.114.
Venetia. 64.313.354.355.356.357.358. 479.361.362.364. *Imperio rebelles.* 393.483.492.
Venetia Imperatori iurat cum cæteris Italiæ Ciuitatibus. 356.361.
Venetiis ob famem ex horreo Imperiali frumentum datum. 113.
de Venetorum priuilegiis. 3.1.
Vercellæ. 335.361.659.
Verona. 310.335.356.361.
Vicentia. 335.361.
Viterbium. 384.433.438.

Cæci.

de cæcis tutandis. 158.

Clariſſimatus.

de honore Clariſsimatus. 89.

Claudi.

de claudis tutandis. 158.

Cleri-

Clerici

de Clericis. 199.
de clericorum generibus. 199.
de clericatu vel canonica vita. 131.
de clericorum vita. 196.198.
de clericorum inſtitutione. 198.
de clericorum regulis. 199.
de clericorum vita & moribus. 203.204.
205.206.
Clericorum veſtitus qualis eſſe debeat. 489.
de Cleri reformatione. 415.
clericorum canonicorum regula & reformatio. 209. vſque ad 220.
Clerici ad ſtatum primitiuæ eccleſiæ reformandi ſunt. 375.
quales oporteat eſſe clericos. 200.
Clericorum accuſatio intra prouinciam fiat. 258.
clerici quomodo & apud quos debeant accuſari. 348.
clerici à laicis quomodo accuſandi. 127.
clerici à laicis criminaliter accuſari non poſſunt. 299.
clerici ſubſunt Comiti, & ab eo diſtringi poſſunt. 119.
de clericis Imperatorem adeuntibus. 194.
appellantibus. 194.
Clerici quando à Rege iudicari debeant vel non. 348.
clerici apud eccleſiaſticos iudicentur. 128.
clerici ab epiſcopo iudicandi ſunt. 32.
clerici non audeant ad Regem aut ſecularem iudicem proclamare. 126.
clerici ad ſeculare iudicium non compareant. 124.
clerici in iudicium ſeculare non veniant.
299.
clerici ſine venia epiſcopi ad ſeculares iudices non vadant. 124.
clerici ad epiſcopum remittuntur iudicandi. 32.
ſi clericum iudex ſecularis diſtringat. 263.
clerici quomodo debeant appellare. 348.
clerici epiſcopo obediant. 121.
clerici accuſatores fratrum. 259.
de clericorum negotiis inter ſe. 127.
clerici inter ſe litem habentes non debent ad ſecularia iudicia conuolare. 195.
clerici inter ſe litigantes ne ſecularem iudicem adeant. 260.
de clerico ad tutelam vocato. 226.
clerici contribuere debent in bellum contra Papam. 278.
de clericorum propoſito. 127.129.
de clericis non manentibus in ſuo propoſito.
195.
clerici ſecularia non tractent. 127.
de Clericorum iureiurando. 39.
445.
de clerico per creaturas iurante. 261.
de clerico ad tutelam vocato. 226.
Clerici ad agendum ſeu teſtificandum non admittuntur. 415.
de Clericorum ſtabilitate in loco. 127.
clerici iniuſſu epiſcopi non proficiſcantur.
194.
de clericis, qui in eccleſiis, in quibus promoti ſunt, non perdurant. 191.
clerici ſine literis proficiſci non debent.
191.
de clericis demigrantibus in alias parochias. 193.
quod clericos non oporteat demigrare.
190.
clericos transmigrare non conuenit.
195.
clericis non eſt transmigrandum de ciuitate in ciuitatem. 190.
de clericis vagantibus. 161.162.
clerici peregrini ſine formatis non ſuſcipiantur. 191.
de clericis fugitiuis & peregrinis. 125.
clerici fugitiui remittantur. 251.
clerici ab epiſcopis promoti ſi contempſerint. 192.
ſi clerici ab Epiſcopis promoueri contempſerint. 261.
clerico non licet in duabus ciuitatibus miniſtrare. 191.
clericis non licet in duabus ciuitatibus præbendas habere. 153.
Clericus alterius non ſollicitetur. 129.
de clericis alienis non ſollicitandis. 192.
bis.
clericus alienus non ſuſcipiatur. 194.
cler. cum alienum nullus recipiat. 121.
clericum alterius quando liceat accipere vel non. 312.
de clericis negligentibus & contumacibus.
124.
clerici mulieres ſecum non habeant. 308
Clerici non habeant extraneas mulieres in domibus. 263.
Clerici mulierem nullam habeant, niſi matrem aut ſororem. 126.
de clericorum familiaritate cum extraneis mulieribus. 263.
de clericorum ſubintroductis mulieribus.
190.
clerici ne ſint fornicarii. 649.
clerici mali & fornicatores deponantur.
117.118.
clerici fornicatoris pœna. 118.
Clerici falſi & fornicatores deponantur.
117.118.
de clericorum conſpiratione. 127.
clerici arma non portent. 130.
vt clerici arma non attingant. 271.
172.
quid facere debeant clerici, quorum infirmitas non poteſt ſua contemnere.
202.
clerici non ſectentur negotiationes inhoneſtas & turpia lucra. 196.
de clericis vſuras accipientibus. 190.
vt clerici non ſint vſurarii. 128.
clerici tabernas &c. non ingrediantur. 489.
126.
de clericis inter epulas cantantibus.
261.
de clericis ad tabulas ludentibus. 216.
de clericis turpiloquis. 261.
clericis ad monaſticam vitam introeuntibus epiſcopus non obſtet. 308.
de clericis, qui ſe fingunt eſſe monachos.
131.
inter clericum & monachum quid interſit.
198.
clerici damnati non miniſtrent. 191.
clerici pauperes, ſi ditati prædia emerint, vt eccleſiæ incorporent. 195.

Cloacæ.

cloacarum opportunitas. 99.
de cloacarum cura. 99.
de cloacis curandis. 148.
de cloacis reparandis. 48.

Codicilli.

ſi quis codicillos corruperit. 251

Codicilli vacantes.

formula qua per Codicillos vacantes, Proceres fiant. 75.

Cœna Domini.

qui in Cœna Domini Euchariſtiam negligunt. 2 8
de Cœna Domini ſecus, quam Auguſtana Confeſſio, ſentient. i damnandi. 4[illegible]
514 568.

Vide Communio; item Euchariſtia.

Cognatio.

qui de cognatione familiæ ſuæ ſe eximere vult, quomodo id facere debeat. 17.

Cognitores.

Cognitores. 106.

Coheredes.

coheredes familiæ erciſcundæ. 233.

Colloquium.

ad Colloquium de religione Nuntius Papæ non aduocetur. 565.
ad Colloquium de religione cuiuſmodi homines deputandi. 563.
ad Colloquium in religione etiam Reformati Orthodoxi, qui Auguſtanam confeſſionem amplecti ſe dicunt, admittantur. 568 569.
Colloquium Norimbergenſe in cauſa religionis. 563.
Colloquium Vormatiense in cauſa religionis. 567.

Coloni.

Coloni qui. 99.
de colonis, qui alienos agros ſuſcipiunt, & dominicos negligunt. 253 267.

Colo-

Digitized by Google

Colonus, qui penſiones ſolitas non ſoluit, amittit poſſeſſionem. 63.
colonorum violenta retentio. 444.

Comeſſationes.

Comeſſationes clericis & laicis interdicta. 194.

Comites.

Comes in ciuitate qualibet, vbi Epiſcopus. 246.247.118.
de Comite primi ordinis, & eius officio. 75. 76.
Comitis moderatio. 81.
Comitis commendatio. 104.
ad Comites admonitio Imperatoris. 244.
in Comites inquirere Imperator debet. 244.
Comiti ſubſunt Presbyteri. 119.
Comites vt miniſtris Eccleſiæ in ſuis miniſteriis adiutores ſint. 246.
de Comitum iudicio, & qua cauſa audiri primum debeant. 140.
Comites Epiſcopis ſuis conſentiant. 229.
Comites obedientes ſint Epiſcopo. 230.
Comes eſt defenſor Epiſcopalis Eccleſiæ. 118.
Comites apud Imperatorem accuſari debent. 140.
Comites coram Commiſſariis Imperialibus compareant. 251.
Comitibus ad iuſtitias faciendas omnes adiutores eſſe debent. 244.
à Comite appellatur ad Regem. 31.
Comites ſinguli habeant notarios. 149.
Comites in Hungaria ſingulæ Parochiæ habent, qui vocantur Comites Parochiales. 420.

Comes Palatinus.

Comes Palatii Adalardus. 144.
de Comitis Palatini Officio. 403.
Comes Palatinus leges edicit & promulgat. 612.
Comites Palatini. 441.488.494.499.562.
Palatinus Comes de Rheno Conradus. 342.344.
Palatinus Comes Rheni Conradus. 335.351.
Comes Palatinus Rheni Vvilhelmus. 426.
Comes Palatinus Philippus Turcarum victor. 517.
Vide in Palatinus.

Comes Archiatrorum.

de officio Comitis Archiatrorum. 78.

Comes Ciuitatis.

de officio Comitis Ciuitatis. 49.80.85.

Comes Formarum.

de officio Comitis formarum Vrbis. 83.

Comes Gothorum.

de officio Comitis Gothorum per diuerſas prouincias. 81.

Comes Militum.

de officio Comitis militum. 88.
de Comite patrimonii, & eius officio. 74.

Comes priuatarum.

de Comite priuatarum, & eius officio. 74.
Comes priuatarum parens publicus. 74.

Comes prouinciæ.

de officio Comitis prouinciæ. 81.

Comes ſacrarum largitionum.

de Comite ſacrarum largitionum, & eius officio. 73.

Comitiacum.

de dignitate officii Comitiaci. 88.

Comitiuæ.

de Comitiua primi ordinis danda Comitiaco. 76.
de Comitiua honorum ſecundi ordinis diuerſarum ciuitatum. 87.
de officio Comitiua Romana. 85.
de dignitate comitiua in portu Romano. 84.
de officio comitiua Rauennatis. 85.
de Comitiua Dalmatarum & Suauia. 104.
de Comitiua Principis militum, & eius officio. 81.

Comites in Imperio Germanico.

Arneſtedenſis Comes 330.336.
de Arundel Comes in Anglia. 347.
Aſchenſis Comitatus. 659.
Badenſis Comes. 332.
Bathori Comes in Hungaria. 45.494.
Bethlemſalua Comes in Hungaria. 494.
Biſtricienſis Comes in Hungaria. 480.
Butſchii Comes. 503.
de Bodvvidel Comes. 330.
Brenna Comes Tancredi Siculi gener. 383.
Burmenſtedenſis Comes. 330.
CatZenelenbogi Comes. 564.
Ceſtriæ Comes in Anglia. 347.
Ciliæ Comes in Hungaria. 450.460.480.
de Clare Comes in Anglia. 347.
Colonienſis Comes. 246.
Cornubiæ Comes in Anglia. 347.
Diezenſis Comes. 356.358.359.554.
Dithmarſia vel Diethmaringia Comitatus 329.
Diuna Comes. 358.359.502.
Eberſteini Comes. 501.504.
Eiſenburgenſis Comes. 503.
Elſterp Comitatus. 329.
Falckenſteini Comes. 502.
de Ferraris Comes in Anglia. 347.
Ferretis Comes. 482.
Fogroſs Comes in Hungaria. 582.
Furſtenbergi Comes. 441.504.
Gelriæ Comes. 396.400.
Gortzenſis Comes. 364.482.516.566.
de Groyx Comes. 358.359.
Gutzgouiæ Comes. 502.
Habſpurgi Comes. 516.482.
Hanouienſis Comes. 503.
Hardecki Comes. 416.503.
Harzevelteníis Comitatus. 321.329.
de Haugo Comes in Anglia. 347.
Helffenſteini Comes. 504.
Helgesleuenſis Comes. 310.
Hohenburgi Comes. 310.
Hobeleenſis Comes. 503.
Hollandiæ Comes. 335.358.359.482.400.516.
Hollandiæ Comes Otto Epiſcopus Traiectenſis. 400
Hoiæ Comes. 416.
Hoyſtaden Comes. 400.
Holſatiæ Comes. 416.503.
de Hunis ad Comes in Hungaria. 479.
Iaurinenſis Comes in Hungaria. 581.
Iſenborch Comes. 400.503.
Kevvinenſis Comes in Bohemia. 431.432.
Kiburgi Comes. 482.
Kœnigiſteinii Comes. 503.
Kirchbergi Comes. 441.
de Lara Comes. 330.
Leyningenſis Comes. 503.
Limburgenſis Comes. 335.502.
Lochceſtriæ Comes in Anglia. 347.
Luckenſis Comitatus. 329.
Lupfenſis Comes. 504.
Luzemburgenſis Comes. 330.335.
Manderſchiditii Comes. 503.
de Mandeuille Comes in Anglia. 347.
Manſfeldenſis Comes. 330.503.
Marcka Comes. 416.
Modruſiæ Comes in Hungaria. 451.
de Monte Comes. 416.
Montfortii Comites. 441.504.510.
Naſſouienſes Comites. 503.
Nevvenburgi Comes. 441.
Nidda Comes. 564.
Nortlandiæ Comitatus. 329.
Oetingenſis Comes. 503.
Oldenburgi Comes. 504.
Oſtfriſiæ Comes. 504.
Patricius Comes in Anglia. 347.
Peſthienſis Comitatus in Hungaria. 479.
Polonienſis Comes in Hungaria. 451.
Regenſteini Comes. 416.
Rheinſteini Comes. 504.
Rotenfelſi Comes. 510.
Sagoriæ Comes in Hungaria. 450.
de Sain Comes. 363.503

Sarbru-

Sarbruggenſis Comes. 503.
ScaltZvvitelenſis Comes. 330.
de Scarduelte Comes. 330.
Schvvenbergi Comes 503.
Schligg Comes. 431.432.
Schovvenburg. Comes. 330.416.503.
Schrapelovvi Comes in Bohemia. 419.
SchvvartZenburgenſis Comes. 503.
Schvverini Comes. 502.
Segniæ Comis in Hungaria. 451.
Selandiæ Comes. 516.482.
Senegallienſis Comes. 363.
Sepuſienſis Comes in Hungaria. 494.
Siculorum Comes in Hungaria. 442 582.
Solmenſis Comes. 503.
Spanheimi Comes. 502.659.
Stolbergenſis Comes. 503.
Teggelnburgij Comes. 416.
Tengen Comes. 501.
à Thun Comes. 502. ſupra Diun.
Tirolis Comes. 516.482.561.562.
Treuerenſis Comes. 246.
Turzon de Bethlemſalua Comes in Hungaria. 494.
Veldentiæ Comes. 502.
Virnebergi Comes. 659.
Vveglea Comes in Hungaria. 451.
Vverdenbergi Comes. 504.
Vvernengerodii Comes. 416.
Vvedenſis Comes. 503.
Vvinceborchenſis Comes. 329.
de Vvipera Comes. 330.
Vvirtembergenſis Comes. 335.441.
Vviſsbadenſis Comes. 503.
Zingelorum Comes in Hungaria. 587.
Zigenhaimi Comes. 564.
Zutphaniæ Comes. 482.
Zvveybruggi Comes. 503.

Comites in Imperio Gallico.

A'bonii Comitatus. 363.366.
Andegauenſis Comitatus in clientelam Imperii datus. 352.
Andegauorum Comes Rex Angliæ. 345. 349.352.
Arelatenſis Comes. 301.
Atrebatum Comes. 516.482.
Beluacenſis Comes. 246.
Biſantinus Comes. 246.584.
Bleſenſis Comes. 370.
Britanniæ Comes ſubeſt Regi Angliæ. 347. 365.
Burgundiæ Comes Palatinus Otto. 335. 366.564.
Cabillonenſis Comes. 335.
Cathalaunenſis Comes. 246.
Cœnomanicus pagus. 144.
Flandrenſis Comes. 367.370. 567.562. 482.516.
Hennegouienſis Comes. 367.516. 482.
Laudunenſis Comes. 246.
Lugdunenſis Comes. 247.
Maſsilienſis Comes. 49.
Morienna Comes. 335.
Matiſconenſis Comes. 335.366.
Namurci Comes. 582.
Narbonenſis Comes. 335.
Nouoburgenſis vel Neuchaſtellanus Comes. 335.
Orbenſis Comes. 335.
Pictauenſis Comes Dux Saxoniæ, & poſtea Imperator. 371.
Polegii Comes 366.
Remenſis Comes. 246
Rothomagenſis Comes. 247.
Sabaudiæ Comes. 396.
Sancti Pauli Comes. 370.
Senonenſis Comes. 247.122.
Sueſsionenſis Comes. 246.
Syluanectenſis Comes. 246.
Tholoſanus Comes. 335.
Trecenſis Comes. 340.
Tricaſsinus pagus. 122.
Troienſis Comes. 340.
Turonenſis Comes. 247.
Viennenſis Comes. 335.366.
Villanoua Comes Gerhardus. 123.

Comites in Imperio Italico.

Adrianus vel Hadriens Comes. 328.354. 356.359.
Bertinorum Comitatus. 358.362.367.
Blandratenſis Comes. 332.335.337.
Capitis Comes. 335.
Carelli Comes. 335.
Carporum Comes. 492.
de Grauina Comes. 329
de Guerra Comes. 332.
Laurelli Comes. 361.
Neapolitanus Comes. 80.
Rauennenſis Comes. 85.
Senegallienſis Comes. 361.
Siculorum Comes Rogerius. 322.
Syracuſanus Comes in Sicilia. 80.
Vaſti Comes. 361.

Comitia.

Comitia annuatim celebranda. 1.
Comitia olim annuatim Kalendis Martiis habita. 115 116.
Comitia in campo olim celebrabantur. 115.
Comitia generalia quarto quoque anno fiant ab omnibus omnium prouinciarum Ordinibus. 250.
ad Comitia Legatos poſſe mitti. 1.
ad Comitia Honorati & Poſſeſſores ſingularum Ciuitatum Imperialium venire debent. 1.
Comitiis Imperialibus intereſſe Papa debet. 319.
in Comitiis ordo rogandi ſententias. 335.
Comitia generalia indicta ab Imperatore. 154.
Comitia generalia Imperator cum Germanis, Gallis, Italis celebrauit. 658.
Comitia communiter ab omnibus Germaniarum & Galliarum Ordinibus celebrata etiam ſub diuerſis Regibus. 278. 283.285.288.293 305.307.310.314. 334.335.343.345.411.655.
ſi ad Comitia Ordines aliqui non venerint. 154.
de Comitiis generalibus, vt omnes veniant. 158.
in Comitiis de totius Imperii & orbis Chriſtiani negotiis agitur. 513.
ad Comitia contra Huſsitas indicta nulli fere Status comparere voluerunt. 416.
Comitiorum receſſus à ſtatibus ſubcribi debent. 154.
Comitiorum receſsibus Imperator & Status Imperii, præſtito iuramento, ſubſcribunt. 342.343.
Comitialium Receſſuum ſubſcriptiones fiebant saluis cuiuſque priuilegiis. 656.

Commentarienſis.

Commentarienſis quis ſit: & ſi reos clam dimittat. 553.

Commercia.

Commerciandi licentia reuocetur in damnum vectigalium facta. 691

Comminatio.

Comminatio pœnæ. 62.

Commiſſarii.

Commiſſariorum Imperialium miſſaticum. 150.
vt Commiſſarii conuentus celebrent menſe Maio. 274.
de Commiſſariorum Imperialium obſeruatione. 250.
de Commiſſariorum Imperialium officio. 247.249.
Commiſſarii Imperiales præcepta & leges cuſtodiant ad bonum exemplum. 141.
Commiſſarii Imperiales olim in quibus locis ordinati. 246.
Commiſſariis Imperialibus manſiones præbeantur. 154.
Commiſſariis Imperialibus quantum ſit pro fodro dandum. 251.
Commiſſariis Imperialibus ſi quis cum armata manu obſtiterit, aut damnum dederit. 294.
Commiſſarii Imperiales æqualitatem faciant erga omnes. 150.
de Commiſſariorum Imperialium iudicio. 251.
de Commiſſariorum Imperialium variis Capitulis. 251.

Commodatum.

pro commodato nihil exigendum. 118.
Commodato præſtita rei repetitio. 14.
ſi quis commodati furtum committat. 551.

Communio, Communicatio.

qui ſe à perceptione ſanctæ Communionis auertunt. 193.

qui à com-

Digitized by Google

qui à communione propter luxuriam abſtinet. 260.
Communicati vt tres horas abſtineant cibo. 264.
Communicare quomodo Præſidibus vel magiſtratibus liceat. 259.
Communicare clericis vel laicis in aliena Eccleſia non licet. 269.

Communitas.

ſi quis Communitatis prædiis ſe intromiſerit. 309.

Compatres.

Compatres qui fieri non debeant. 236.
Compatres debent fidei Sacramentum ſcire. 236.
Compatres vt ſpirituales filiolos Catholice inſtruant. 249.

Competitores.

de Competitoribus, & loci publici conceſſione. 90.
de competitionibus iudicialibus, ad quos pertineant. 159.

Computus.

computus diſcendus. 152.149.
computus in ſcholis doceatur. 131.

Compoſitiones.

Componere de commiſſo aut crimine licet, mulcta tamen iudici reſeruata. 117.
in compoſitionem Wergeldi quæ dari debeant. 233.

Conatus.

conatus ad delictum pœna. 552.

Concilia.

Conciliis antiqua forma & libertas reſtitui debet, vt fiant generalia, non vero Papalia. 573.
de Concilio vniuerſali libero habendo. 514.
Concilium generale & liberum eſſe congregandum, non Papale. 387.
de Concilio libero generali per Germaniam celebrando. 495.
Concilium prouinciale per Germaniam Imperator habere debet. 495.
Concilia habent poteſtatem immediatam à Chriſto. 470.472.473. 474. 465.
Concilii defenſor eſt Imperator. 424.425. 426.
Concilium ab Imperatore indicitur. 594. 601.613.918.619.626.629.
Concilium indicit Imperator, & ad illud Papam vocat. 641.642.651.
Concilio intereſſe ipſe Imperator debet. 477.321 307.
in Concilio quod officium Legati Imperialis. 595.
Concilium ſine ſententia Papæ non celebrandum. 133.
Concilium Papa ſine Imperatoris auctoritate non potuit celebrare. 600.
Concilium debent Cardinales indicere, ſi tergiverſetur Papa. 493.
in Conciliis penes ſolum Papam non eſt vox diffinitiua. 468.
in Conciliis qualis votorum & ſuffragiorum proceſſus haberi debeat. 468.
ad Concilium à Papa appellat Imperator. 493.
ad Concilium à Papa Principes læſi prouocare poſſunt. 472.
Concilium in Italia celebrari vult Papa, vt omnia magis ad ſuum libitum tractarentur. 464.
ad Concilium Papale acceſſus interdicitur ab Imperatore. 392.
ad Concilium pergentes Epiſcopi ac Prælati ab Imperatore capti. 377.
in Conciliis nullum legibus locum, nullum antiquor. Conciliorum libertatis veſtigium Papa reliquerunt. 573.
ſuper Concilium Papa non eſt iudex. 470.
Concilia mutari aut temere reuocari non debent. 475.
Concilium debet Imperator transferre, non Papa. 476.
Concilia mutandi poteſtatem non habet Papa. 463 464.465 466.
Concilium eſt incompetens iudex cauſarum Imperialium. 440.441.
in Concilio nullæ pecuniariæ aut criminales cauſæ agantur. 595.
de concilij neceßitate in tantis controuerſiis Religionis. 507.
per Concilium tollenda eſſe Eccleſiæ diſsidia. 640.651.
Conciliorum auctoritas. 455.
penes Concilium eſt ſumma Eccleſiæ poteſtas. 573.
Conciliorum vniuerſalium ſtatuta ſeruanda. 129.
Conciliorum decreta niſi ab Imperatore confirmentur, nullam habent auctoritatem. 270.565.647.
Concilia quatuor fundamentum fidei. 455.
Concilii Baſilienſis confirmatio per Imperatorem. 426.
Conciliorum Conſtantienſis & Baſilienſis decreta confirmata. 572.
Concilii Ferrarienſis nullitas. 466.
Ferrarienſe Concilium illegitimum. 457. 468.469.
Florentini Concilii nullitas. 469.
de Concilii Lugdunenſis erroribus, malitia & prauo iudicio. 372.374.375.
Concilii Tridentini decreta in Galliis improbantur & reiiciuntur. 573.
de Conciliorum Turonenſis & Piſani Decretis abolendis. 484.

Concionatores.

Concionatores vt à ſeditioſis & iniurioſis vocibus abſtineant. 496.

Concubinatus.

Concubinatus vetitus. 109.
Concubinariorum pœna. 108.109.

Concupiſcentia.

de concupiſcentia vel auaritia. 130.

Concuſſio.

Concuſſionis pœna. 542.

Conductus.

de conductu iterantium. 162.

Confeſſio Auguſtana.

Auguſtanæ confeſſionis ſocii tantum pace publica comprehenduntur. 562. 563. 567.568.
Auguſtanæ Confeßionis homines nec ſcriptis nec factis eſſe lædendos. 575.
Auguſtanæ Confeßionis ſociorum diſsidia. 567.

Confeſſio peccatorum.

qui non confitentur peccata pleniter. 227.

Confirmatio Chryſmatis.

Confirmatio iterari non debet. 226.
ſi quis bis aut ter confirmetur. 226.
de reconfirmatis. 261.

Confœderationes.

Confœderationes ſubditorum prohibitæ. 500.
Confœderationes Sueuicorum Ordinum confirmatæ. 500.

Confugium.

de confugio ad Eccleſiam. 145.

Coniugium.

Coniugales affectus. 38.
Coniugum amor, & maritalis affectio. 36 37.
Coniugii pudor. 38.
de coniugiis iniuſtis. 130.
coniugum contractus licite factus. 59.
Coniugium ſacerdotibus interdicitur. 308.
ſi in coniugium accipiat liber ancillam alienam. 7.
ſi in coniugium accipiat ſeruus ancillam alienam. 7.
qui coniugia ſeruorum dirimant. 226.

Congregationes.

de congregationibus, concurſibus & collectis militum ac malefactorum omnino prohibendis. 264.268.

Coniurationes.

Coniurationes omnes prohibitæ ſunt. 121.

Conſecratio Imperialis.

conſecratio non præſupponit electionem. 325.
conſecratio & inunctio non præſupponit depoſitionem & remotionem. 376.

Conſcientia.

conſcientiarum tranquillitas non affligenda. 562.563.

Conſiſtorium.

Conſiſtorium Aulicum. 73.

Conſobrini.

conſobrinorum coniunctio. 91.

Conſpirationes.

de conſpirationibus, & earum pœnis. 157.
de conſpirationibus & collectis malis omnimodo prohibendis. 264.268.
de conſpirationibus clericorum vel monachorum. 127.

Conſtantinopolis.

Conſtantinopolim tranſlata ſedes Imperii. 533.
Conſtantinopolis Græciæ caput, & Orientalis Imperii ſedes à Turcis capta. 478. 479.
Conſtantinopolis à Germanis capta. 368.
Conſtantinopolim, Imperialem ſedem, ſibi ademptam dicit Ferdinandus. 505.

Conſtitutiones principum.

de Conſtitutionum Imperialium publicatione. 152.
Conſtitutiones Imperatorum quomodo in Imperio promulgandæ. 246.
de conſtitutionibus Principum. 605.
Conſtitutiones Imperiales diligenter ab omnibus intelligantur. 252.
de Conſtitutionum imperialium obſeruatione. 278.109.250.269.297.
Conſtitutiones à ſtatibus imperii conſentiri, ſubſcribi & manufirmari debent, ſi ſint validæ futuræ. 154.
Conſtitutionum Comitialium ſubſcriptiones fiebant ſaluis cuiuſq; iuribus & priuilegiis. 656.
Conſtitutiones criminales primum conceptæ. 500.
Conſtitutionum Principis contemtores. 30. 31.147.154.302.
de conſtitutionum imperialium confirmatione. 299.319.321.
Conſtitutiones Pipini Regis confirmantur. 121.

Conſuetudo.

conſuetudo antiqua ſeruetur. 49.
conſuetudo cedere debet legi. 135.
conſuetudines ex vſu forenſi multas & malas tolli oportere. 559.
de iniuſtis conſuetudinibus. 234.

Contributio.

de contributionis publicæ præſtatione. 45.
de contributionis præſtatione. 54.
contributio pro expeditione Romana. 292.
contributio in exercitum, & comitia generalia tenenda. 299.
contributiones in expeditionem imperii quomodo ſeruari poſſint, ſi feuda alienentur aut ſubducantur. 162.163.
contributio Eccleſiarum & Presbyterorum in expeditionem Romanam. 292.
contributio in bellum de bonis Eccleſiæ. 118.
de contributione eccleſiarum & populi in bellum contra infideles. 303.
de contributione contra Turcas Principum Chriſtianorum. 506.
ad contributionem belli Turcici Papa & Italiæ Principes tenentur. 582.583.

Conſul, Conſulatus.

Conſules & Patritii, proceres. 83.
de officio Conſulis. 70.
Conſulum liberalitas. 49.
Conſulis munificentia. 49.50.
Conſules nomen dant annis. 70.
Conſulatus à Carolo M. reſtauratus. 146.
Conſulum inſignia. 70.
Conſulatus expenſæ. 75.

Conſularis, Conſularitas.

de Conſularitate, & Cōſiliarii officio. 79.
Conſularia inſignia. 70.

Contractus.

contractus inter virum & vxorem. 59.
Contractus dici nequit, qui non eſt legitimus. 102.
errore contracti reſciſſio. 38.
Contractus cum rapta muliere initus reſcindatur. 38.39.

Contraria.

contraria contrariis curari. 96.

Controuerſiæ.

Controuerſiæ à quibus definiri poſſint. 234.

Contumax.

ſi contumax fuerit barbarus, nec ſe iudicio ſtiterit. 30.
Contumax erga iudicium quomodo ad Regem citari & banniri debeat. 16.
de procedēdo in cōtumaciam citati. 45.46.
de contumace compellendo. 67.
contumacia eius, qui in ius vocatus non ierit, quomodo punienda. 155.
contumacia legitima pœna. 376.
contumacia in ſoluendis tributis pœna 33.

Conuerſi.

de conuerſis nouiter laicis. 152.
de his qui ſe conuertunt ad Deum. 127.
de conuerſione liberi hominis. 154.

Conuitia.

Conuicia hereburgii, meretricis, ſtriæ. 17.
conuiciis in litigio vel iudicio abſtinendum. 321.326.
Conuicia gaudium non pariunt. 35.
Conuicia varia, & eorum pœnæ. 9.

Conuiuia.

conuiuari ſine benedictione non liceat. 261.
conuiuia ex collatis vel comeſſationibus non eſſe celebranda. 194.
conuiuia adire ante horam diei tertiam non liceat. 261.
Conuiuia presbyterorum interdicuntur. 489.
conuiuia in eccleſiis non celebrentur. 192. 194.

Coronatio Imperialis.

coronatio Imperatoris electi ad Colonienſem pertinet. 400.401.405.
de proceſſu in coronatione & vnctione Regis Romanorum. 400.
coronatio Imperatoris in Regem Italiæ fieri debet Mediolani. 437.442.
ſine coronatione Romana ne Imperator ex Italia diſcedat, monent Electores. 437.
coronatio Imperatoris Rauēnæ facta. 442.
coronatio Imperatoris vt Romæ fiat, monent Electores, 437.442.

Corporum ſpolia.

de corporibus expoliatis. 5.15.

Coſaci.

Coſaci liberi, & nulli domino parent. 579. 580.

Creditores.

ſi Creditor cautionem ſuam potenti dederit 28.
creditores publici non emittant delegationis pittatia. 28.
Creditores neminem inuitum delegare debent. 28.
Creditor ſi debitori ſuo res ſibi non obligatas violenter rapiat. 28.

Crimina.

Crimina, ob quorum impunitatem regna perierunt. 143.144.653.625.
Crimina deferri & vindicari debent, vbi commiſſa ſunt. 26.
Crimina impiorum punire genus eſt pietatis. 39.
criminis infantia punienda. 65.
de criminibus notoriis & delictis manifeſtis. 522.
Criminis notio delegata. 57.

Crux.

probatio ad crucem. 121.142.
cruce decertare ad iudicium 155.
cruce contendere. 155.
Crucis ſupplicium ſublatum. 558.

Cupiditas.

de cupiditate in bonam partem. 150.
de cupiditate in malam partem 151.

Curator ciuitatis.

de curatore ciuitatis, eiuſque officio. 85.

Curia.

Curia vnde dicta. 299.
Curiæ albo abraſi ob delictum. 103.

Curiales.

de curialibus. 88.
Curiales vnde dicti. 101.
Curiales, minor Senatus. 71.
Curialis conditio. 40.
Curialium dignitas & libertas. 40.
Curialium querelæ de præſtatione tributorum. 41.
Curialium prædia emere non licet. 102.
in Curialium diſpēdia præſumptiones. 101.
vt Curiales in ciuitatibus commaneant, nec diu ruſticentur. 99.

Curſus publicus.

Curſuale miniſterium, 62.
de curſus publici cuſtodia. 34.44.

curſores publici, & eorum equi. 34.35.
curſuales equi publicis vſibus non priuatis inſeruiant. 61.62.
de equis curſualibus neceſſitati publicæ deſtinatis.

Cuſtodia reorum.

ex cuſtodia malefactorem ſi iudex laxauerit. 115.
in cuſtodiam ſine iudicis auctoritate nullus mitti debet. 18.

D.

Damnati.

Damnatis ad mortem nihil denegandum eſt cibi & potus. 70.
Damnatis ad beſtias nihil denegandum eſt cibi & potus. 70.
ſi damnatum Clerici aut alii eruerint. 27.
damnatum abſentem, ſi in carcerem ex poſtfacto deueniat, audiendum eſſe. 548.
de damnatis & punitis propter ſcelera 262.
de damnatorum ex quolibet crimine bonis. 27
damnatorum bona fiunt Regis. 349.
ſi damnatus Curialis filios reliquerit. 27.

Damnum datum.

ſi ob damnum datum aliquis comprehenſus fuerit, & negauerit. 142.

Dardanarii.

in Dardanarios panicii ſpeciem ſibi vindicantes, vt vendere cogantur frumentum in annona caritate. 103.

Debita, Debitores.

qui de debito in iudicio conuicti aut condemnati fuerint. 28.
ad debitorum ſolutionem aliquo tempore non teneantur negotiatores depopulatione vaſtati. 43.44.
debitum alienum ſi mulier ſoluere promittat, non tenetur. 29.
debitum alterius exoluere nemo cogendus eſt. 54.
debita Regalia qualiter ſolui debeant. 154.
debita fiſcalia quibus ſolidis pendẽda. 145.
de debito ad opus Imperatoris reuadiato. 250.
debitoris fiſci addicta bona. 63.
debitor qui in fraudem creditorum mobilia ſua tranſtulerit. 163
Debitoribus data induciæ. 44.
debitoris fruſtratoris inconſtantia & vanitas notatur. 67.
Debitor qui non eſt ſoluendo, non debet arceri ſepulturâ. 24.

Decimæ.

de decimis. 121.268.
de nonis & decimis. 121.246.250.266. 267.275.
decimam vnuſquiſque donet. 120.
decimam quiſque det. 121.
vt decimæ reddantur. 307.
decimatio in poteſtate Epiſcopi ſit. 308.
decimatio ad epiſcopum, non ad capellam, præbeatur. 300.
decima in quatuor partes diuidantur. 158.
decima Eccleſiarum in quatuor portiones diuidantur. 261.
de decimis Eccleſiæ, ne eas presbyteri vendere præſumant. 263.
ſi decimas quis clericus vendere, donare, pignorare præſumat. 123.
decima conſultu Epiſcopi diſpenſentur. 229.
vt laici decimas de Eccleſiis non contingant. 271.272.
de decimis, quas populus recuſat. 287.
de his qui nonas & decimas dare neglexerunt. 253.
qui decimam dare neglexerit Eccleſiæ. 264.
à decimas denegantibus mulcta accipi non debet. 249.
qui decimam fraudat. 267.
decimas Eccleſiaſticas tempore interdicti ad fiſcum Regum deuolui. 445.

Defenſio legitima.

defenſionis inculpata moderatio qua dicatur. 544.
defenſio ſui moderata quos excuſet. 544.
defenſionis inculpatæ probatio. 544.
ſi defenſio inculpata aduerſus feminam prætendatur. 545.
defenſionem inculpatam neganti accuſatori, quando & quomodo probatio cadat in iuſte incumbat. 544.545.

Defenſor Ciuitatis.

de officio defenſoris ciuitatis. 49.
de officio defenſoris cuiuslibet ciuitatis. 84.

Degradatio.

degradari propter culpam poteſt. 153.

Delationes Delatores.

de delationibus occultis ſecretiſque. 21.
delatorum publici criminis præmium. 43.
delatori populari actione tertia pars. 107.
de delatorum pœna. 633.
delatores familiares ac domeſtici capite puniantur. 21.
delatores ſerui & liberti contra dominos & patronos capite puniantur. 21.
delatores igni tradantur, ſi non probent. 21. 22.

Delegati, Delegatio.

Iudex delegatus. 65.66.
vt nemo inuitus delegetur. 28.
vt delegationis pittacia nullus curialis aut tabularius in Eccleſia emittat. 28.

Deportatio.

Deportatio, peruaſorum pœna. 108.

Depoſitum.

depoſitum ſub Chirographo. 51.
ſi depoſitum negetur. 310.
de depoſitis rebus ad fiſcum pertinentibus. 57.
ſi quis depoſiti furtum committat. 551.

Deſertores.

de deſertoribus, & eorum pœna. 142.147. 301.

Deſpotus.

Deſpotus Raſciæ. 480 460.

Detrectatio.

detrectationibus non decet labefactari Primatem. 135.

Deus.

Deus omnia poteſt. 390.
Deus remunerator omnium bonorum. 113.
Deus ſæpe numero, quæ promittit, mutat. 325.

Diaconi.

de Diaconorum certo numero. 193.
Diaconi Epiſcoporũ veſtigia ſectentur. 228.
Diaconi non veſtiantur laicorũ more. 118.
ſi Diaconũ iudex ſecularis diſtringat. 263.
Diaconi falſi & fornicatores deponantur. 117.118.
Diaconorum filii quibus honoribus arceantur. 305.

Diaconiſſæ.

Diaconiſſa ſi nupſerit, moriatur. 228.

Diffidationes.

de diffidationibus. 367.
de diffidationibus coercendis. 234.
ſi quis pro diffidatione componere detrectet. 122.123.
diffidatoris qui componere nolit, pœna. 156.

Digamia.

Digamia vetita. 169.649.
digamiæ pœna. 541.

Dignitates.

de dignitatibus, & earum laboribus. 75.
dignitates regnicolis conferantur. 459.
quibus præſtari debeant dignitates. 75.
dignitatum duarũ labor ipſa cuſtodia. 74.
dignitates duas, ſc. ſeculares & Eccleſiaſticas, vnus prælatus vel Baro tenere non poteſt. 459.
dignitates publicæ non pro pecunia, ſed pro meritis dandæ ſunt. 459.460.
dignitatis communio. 110.

Diplomata.

de Diplomatum Imperialiũ deſpectu. 234.
de Diplomatum Regalium deſpectu. 250.

Diptycha.

in Diptychis quando nomina recitanda. 129.

Diſciplina.

de diſciplinis Eccleſiæ. 149.152.
de diſciplinis ſeruandis. 149.
de diſciplina modeſtia ſeruanda. 111.

Diſpenſationes.

Diſpẽſationũ Papaliũ iniquitas. 386.387.

Diſpoſitiones.

diſponendi de rebus ſuis homo liber, vbicumque voluerit, poteſtatem habet. 231.

Diſpu-

Diſputationes.

de prohibitis diſputationibus de fide. 603. 604.607.
diſputationes ſedare ad officium ſpectat Comitis Archiatrorum 79.

Diuinationes

Diuinationes in libris facere vetitum.140.

Diuortium.

Diuortia reſtricta ad certas cauſas. 22.
Diuortii cauſa legitima. 22.
Diuortium, excepta fornicationis cauſa, non permittendum. 649.
diuortio facto, non licet ad aliud coniugium volare. 128.

Doctores.

de doctoribus iracundis. 186.
de his qui bene docent, & male viuũt.184.
de Doctorum ſilentio. 181.

Doctrina.

doctrina laudatio. 103.
doctrina literarum naturam perficit. 110.
de doctrina diſcretione. 180.

Domeſtici Principum.

Domeſticorum Regis diſciplina. 111.

Dominica dies.

de Dominici Diei obſeruatione. 634.
de Dominico die obſeruando. 650.
de die Dominica, qualiter ſeruãda eſt. 126.
de die Dominico obſeruando, & mulcta eius qui in eo operatur. 116.
qua diebus Dominicis opera non ſint agenda, qua permiſſa. 131.140.
Dominico die agere non licet. 30.
vt Dominica die rurale opus non fiat. 237.
die Dominico ad Eccleſiam veniendum eſt. 131.140.
qui Dominica die ieiunant. 193.

Domini prouinciales.

Friſia Dominus. 516.582.362.
Mechlinia Dominus. 482.
Portus Naonis Dominus. 482.
Roſtockia Dominus & Princeps. 502.
Stargardia Dominus & princeps. 502.
Vandalica Marchia Dominus. 482.

Dominium.

rei dominium acquiritur, cui tradita fuerit. 29.

Donationes.

de donationibus. 371.
donationes libera ſunt. 109.
donare res ſuas homo liber quilibet poteſtatem habeat. 232.
de donationibus rerum mobilium & mancipiorum. 21.
de donationibus iurium, qua per defectum feminis quorumcumque decedentium deuoluta fuerint. 448.
de donatione pradii ruſtici vel vrbani, vt inſinuetur. 22.
de donatione bonorum, in quibus poſſeſſionem ſolus non habuit. 305.
de donationibus inter viuos per feſtucam factis, qua vocantur affatomia. 13.
de donatione mulieris. 159.
donata res quomodo varẽdari debeat.303.
de donatis viro vel mulieri. 305.
donata viro vel mulieri quomodo varendari debeant. 303.305.
donationum traditiones quomodo fieri debeant. 232.
donationis cartas duas facere nõ licet.146.
donatarius non tenetur probare, niſi donationem. 304.305.

Donatiuum.

de donatiuo Principis annuo. 66.
donatiuus commoda. 54.
donatiuorum Principis debet praſcriptus tenor ſeruari. 69.
donatiuis priuatio. 90.

Dos.

dotis titulus pracedere debet nuptias. 255.

Dubia.

in dubiis Imperatoria ſententia quari debet. 146.

Duces.

Ducis officium. 32.
Ducum officia. 66.
de Retiarum Ducis officio. 82.

Duces magni.

Boruſſia Magnus Ducatus 501.
Lithuania Ducatus Magnus. 599.
Liuonia Ducatus. 501.
Moſcouia Magnus Dux. 579.
Nouogradia Magnus Dux. 579.
Ruſſia Magnus Dux. 579
Rutenia vel Ruſſia. 332. ac Imperio compeſcenda. 329.
Raſcia ſiue Myſia Deſpotus. 460.480.
Wlodimiria Magnus Dux. 579.

Duces in Imperio Germanico.

Alamania Imperio ſubiecta. 151.
Angria Dux. 501.
Auſtria Dux.335.362.364.365.396.428. 405.458.479.
Auſtria domus opera pro Imperio & Eccleſia. 478.
Auſtria & Hungaria limites. 460.
Bauaria Imperio ſubiecta. 151.362.
Bauaria Dux. 335.396.426.405.436. 441.488.502.
Bauaria Dux Henricus Leo. 336.
Bauaria Dux Welpho. 332.
Bauarus cum Saxone de praeminentia litigat. 509.
Bergenſis Dux. 502.
Bohemia Dux. 340.
Boruſſia Ducatus. 501.
Brabantia Dux. 335.396.405.516.482. 362.
Brunſuicenſis Dux. 396.416.494.502.
Brunſuigius cum Brandenburgio de praeminentia litigat. 509
Carinthia Dux. 335.396.505.516.582.
Carniola Dux. 482.516.505.
Caſſubia Dux. 502.562
Cliuenſis Dux. 502.
Croſſenſis Dux in Sileſia. 562.
Dalmatia Dux. 335.
Francia ſiue Franconia. 362.
Friſia Imperio ſubiecta. 151.362.
Galdria Dux. 516.482.
Iuliacenſis Dux. 502.
Lawenburgenſis Dux. 438.440.441.
Limburgenſis Dux. 335.356.516.482.
Lotharingia Dux. 335.396.
Louania Dux. 396.405.
Luneburgenſis Dux. 416.513.494.502.
LuXenburgenſis Dux.335.442.482.659.
Lucemburgica domus opera pro Imperio & Eccleſia. 478.
Megalopolenſis Dux. 502.
Merania Dux. 335.405
Mochonienſis Ducatus in Hungaria. 442. 450.
Opauia Dux. 416.
Polonia Dux. 405.
Pomerania Dux. 502.562.
Pomeranus cum Heſſo de praeminentia litigat. 509.
Retiarum Dux. 32.82.
Saxones à Carolo M. victi 120.283. Eccleſia tributarii facti. 337. in prouinciam redacti. 137 151.
Saxonia Dux. 335.365. 416. 405. 362. 428.
Saxonia Dux Henricus Leo. 320.329. 336.342.344.351.365.
Saxonia Dux Otto. 320.
Saxo cũ Bauaro de praeminẽtia litigat.509.
Sewerenſis Ducatus in Hungaria. 451.
Sileſia Dux. 442.479.562.
Stetinenſis Dux. 502.562.
Stiria Dux. 335.458.505.516.482.
Sueuia Imperii prouincia. 62.64.65.104. 362.
Sueuia Dux. 335.396.405.658.
Sueuia Dux Conradus. 320.
Sueuia Duces decollati. 301.
Teccenſis Dux. 335.
Wendia Dux. 502.562.
Weſtphalia. 362.501.
Wirtenbergenſis Dux. 502.516.
Zaporoſcienſis Dux in Polonia.579.580.
Zaringia Dux. 335.
Zbarania Dux in Polonia. 579.

Duces in Imperio Gallico.

Aquitania. 152.
Aquitania Ducatus in clientelam Imperii datus. 352.
Aquitania Dux Rex Angliæ. 345.347. 349.352
Aquitania Dux primogenitus Regis Galliæ. 423.
Biturigum Dux. 423.
Borbonii Dux. 423.

Britannia.279.282.Franci ſemper ſubiecta.282.Imperio ſubiecta. 151.
Burgundia. 292.301.362.363.366.425.438.659.562.516.
Burgundia Imperio ſubiecta. 151.
Burgundia Dux iura Imperialium Ducatuū in Gallia Regē trāſferre conatur 453.
Burgūdia Dux ab Imperatore diffidat⁹ 453.
in Delphinatu annata interdicta.421.422.423.
Diuionenſis Dux. 363.365 366.
Gothia Imperio ſubiecta. 151.
Lotharingia. 292.362.659.
Lotharingia vel Lotharingia inferior. 516.482.
Normannis tributum in Gallia penſum. 274.292.
Normannia Ducatus in clientelam Imperii datus. 352.
Nortmannorum Dux Rex Angliæ. 345.347.349.352.
Prouincia Gallica.46 122.124.362.366.
Sabaudia Dux. 396.474.
Vltrauriania Dux. 335.
Waſconia Imperio ſubiecta. 151.

Duces in Imperio Italico.

Apulia. 42.93.66.
Athenarum Dux. 519.
Beneuentanus Ducatus Imperio ſubiectus. 151.136.
Brutia imperii prouincia. 45.51.99.102.
Calabria imperatori tributaria. 42. 66 326.648.
Calabria Dux. 516.
Campania prouincia Imperii. 48.53.54.57.62.353.361.eſt Papæ. 393.
Campania malum, ex Veſuuii incēdio.62.
Cottiarum Alpium prouincia. 58.
Feltria Imperii prouincia. 63.
Ferrariæ Dux Princeps Imperii. 511.
Liguria. 64.
Liguribus frumentum ex horreo Imperiali datum. 113.
Lucania Imperii prouincia. 45.51.100.101.103.
Mediolanenſis Ducatus Imperio feudalis. 437.493
Mediolanenſis Dux crimen læſæ Maieſtatis in imperatorem commiſit. 493.
Picenum. 54.66.
Reuennenſis Ducatus. 367.
Romania vel Romaniola. 337.359.361.136.163.657.
Samnium. 54.66.
Spoletanus Ducatus. 337.384.
Tuſcia. 342.354.362.384.385.757.
Tuſcia vtraque. 54.
Venetiarum Dux.354.355.362.368.393.

Duellum.

Duellum pro liberatione innocentis hominis ſubeundum eſſe. 400.
in duello quando liceat pugnatorem ſubſtituere.310.quando non. 312.
Duellum deuenit ad teſtimonium ſeptemvirorum. 406.
Duella interdicta. 47.

E.

Ebrietas.

ebrius nec cauſam agere, nec teſtimonium dicere poteſt. 154.
ebrietatis malum prohibitum. 140.
ebrietatis & vini effectus in gloriabundis hominibus. 371.
ebrietas in Nobile punienda. 120.

Eccleſia.

Eccleſia caput Chriſtus eſt. 470.
Eccleſia non in ſolo Petro ſtatuta fuit, ſed in omnibus Apoſtolis. 456.
in Eccleſia fundamentum retineri oportet. 507.
Eccleſia vita in quibus conſiſtat. 470.
Eccleſia eſt omnium fidelium mater. 387.
ex Eccleſia non ſunt tollenda legitima iudicia. 507.
Eccleſia non eſt profana communitas, vt Papa ei velut Princeps ſecularis dominetur. 474.
Eccleſia in capite & in membris reformanda eſt. 469 470.
de Eccleſiæ reformatione promouenda in capite & membris. 463.
Eccleſiam reformare debet Imperator. 125.136.
Eccleſia debet ad ſtatū primitiuæ Eccleſiæ per Imperatorem reformari. 375.
Eccleſiæ reformatio per Carolū Magnū.125.
Eccleſiaſtica Reformatio Caroli V. confirmata. 565.
de Eccleſiæ emendatione & vnione. 560.
in Eccleſiæ emendatione omnes nouationes vitari debent. 576.
de Eccleſiæ pace & vnitate.605.606.608.620.522.631.
de eccleſiaſtica concordia & vnitate. 639.640 641.
de honore Eccleſiæ Dei. 130.

Eccleſia Romana.

Eccleſia Romana non ab hominibus ſed à Ieſu Chriſto fundata eſt. 326.
Eccleſia Romana omnium caput. 408.
Eccleſiam Romanam eſſe ſupremam inter Eccleſias quomodo intelligendum. 473.
Eccleſiæ Romanæ honos. 98.
Eccleſiæ Romanæ iudicium. 98.
Eccleſiæ Romanæ primatus. 358.359.636.
de Eccleſiæ Romanæ auctoritate in Epiſcopos. 285.
de priuilegiis Eccleſiæ Romanæ. 298.
de indultis Romanæ Eccleſiæ 50.
Eccleſiæ Romanæ donationes ac priuilegia confirmata. 432.
ab Eccleſia Romana patrimonio tributum exigit Imperator. 628.
de eccleſiæ Romanæ defenſione à Francis ſuſcepta. 648.

Eccleſia Conſtantinopolitana.

Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ primatus. 258.

Eccleſiæ & Templa.

de ſanctis eccleſiis. 227.
de Eccleſiæ honore & ornatu. 151.
Eccleſiæ ſine Epiſc. non recipiantur.153.157.
de Eccleſiarum conſtructione. 302.
Eccleſiæ neceſſariæ conſtruantur. 153.
Eccleſiæ antiquæ honorem ſuum habeant. 249.
Eccleſiæ conſtructæ patrocinium ac proprietatem vt nullus amittere cogatur. 503.
Eccleſiæ non neceſſariæ deſtruantur. 153.
de Eccleſiis inter heredes diuiſis. 226.266.
de Eccleſiis deſtructis. 252.266.
de Eccleſiarum reſtauratione omnes teneantur. 158.
de Eccleſiis reſtaurandis. 161.267.302.
de his qui Eccleſiarum reſtaurationem facere negligunt. 253.
de Eccleſiis emendandis. 153.
de in Eccleſiarum reſtaurationem operibus adimplendis. 246.
ſi ad Eccleſiæ ſtructuram terra requiratur, quomodo ſit poſſeſſori rependenda. 273.
qui Eccleſias temere dant vel auferūt. 228.
in Eccleſia nullum fiat iudicium ſeculare. 229.
in Eccleſiis cōuiuia nō celebrētur.193.194.
in Eccleſia ad preces ſtandum eſſe. 191.

Eccleſia baptiſmalis.

de Eccleſiis baptiſmalibus. 135.161.162

Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ res ac perſonæ.

de Eccleſiarum ſtatu & rerum Eccleſiaſticarum viſitando, prouidendo & corrigendo. 274.275.
de Eccleſiarum honore & cultu. 232.270.271.
Eccleſiis debetur reuerentia. 51.
de Eccleſiæ & Eccleſiaſticorum honore & pace. 260.
de Eccleſiarum negligentiis emēdādis. 149.
de Eccleſiarum reſtauratione & iuribus.161.
Eccleſiaſticis inſtitutis viuere. 98.
Eccleſiarum & præbendarum collatio ad ius Regium pertinet. 407.
Eccleſia vnaquæque proprium presbyterum habeat. 147.
Eccleſias presbyteris dare ſine conſenſu Epiſcopi non licet. 306.
in Eccleſiæ rectoribus conſtituendis Rex magnam diligentiam adhibere debet. 241.
Eccleſiæ de feudo Regis non poſſunt ſine conſenſu dari. 348.
de Eccleſiæ hominum & prædiorum tuitione. 61.
de Eccleſiarum aduocatione & præſentatione controuerſiam Rex indicet. 348.
in Eccleſiarum domibus Imperiales homines non hoſpitentur. 306.
coram Eccleſiaſtico iudicio ſi laicus laicum conuenıat 330.331.
Eccleſiæ homines ad Imperatoris iudicium ſiſtendi. 61.

Eccleſiarum ſubditi coram ſeculari iudicio Imperatoris conueniri poſſunt. 148.
vt Eccleſiæ plebes in beneficia nulli tribuantur. 300.
Eccleſiaſtici homines à ciuili iuriſdictione non eximuntur. 41.
Eccleſiæ & Epiſcopo nullum ius eſſe in Curiales ciuitatum. 40.
de Eccleſiarum perſonarum libera electione, aduerſus Rom. Sedis grauamina. 411.412.
ab Eccleſiaſticorum virorum electione abſit pecuniæ datio. 106.107.
de Eccleſiaſticorum pace. 351.
Eccleſiaſtici viri tuẽdi cur & quatenus. 42.
in Eccleſiaſticam poteſtatem nulla temporalia transferantur. 415.
Eccleſiaſtici ſi ſine appellatione ad iudicium Regis venerint. 119.
Eccleſiaſticæ perſonæ per Aduocatum Epiſcopi in ſeculari iudicio agere debent. 148.
Eccleſiaſtica perſona quomodo alia aliam accuſare debeat. 153.
Eccleſiaſticæ perſonæ apud Epiſcopum ſuum conueniri debent. 148.
Eccleſiaſtica perſona à ſeculari conuenta in quantum condemnetur, ſi conuicta fuerit. 462.
Eccleſiaſticarum perſonarum oppreſſiones prohibita. 144.
Eccleſiaſticarum perſonarum bona relicta in Eccleſiæ vſum vertenda ſunt. 422.
Eccleſiaſticæ perſonæ ne arma portent aut in exercitum pergant. 117.
Eccleſiaſtici in militiam non eant. 132.133. 137.142.143.
de Eccleſiaſticarum perſonarum ſeruitiis exercitualibus. 460.
ab Eccleſiæ patrimonio tributum exigitur. 648.
de bonis Eccleſiæ contributio in bellum. 118.
Eccleſiæ contributio in expeditionẽ Romanam. 292.
Eccleſia & Eccleſiaſtica perſona contribuere debent in bellum contra Papam. 378.
Eccleſiaſticorum male viuentium bona in fiſcum eſſe redigenda. 415.
ſi Eccleſiaſtica perſona inceſtum commiſerit. 119.
ſi de Eccleſiarum rebus controuerſia ſit, quomodo terminari debeat. 310.
Eccleſiarum dotes ad Epiſcopi ordinationem pertinent. 260.
de Eccleſiaſticis theſauris cuſtodiendis. 150.
de his qui ad Eccleſiam res ſuas tradiderint. 145.
de dato ad Eccleſiam manſo ſi quis ſeruitium exigat. 266.
Eccleſiæ non grauari debent per inſolitas exactiones aut hoſpitationes. 147.
de Eccleſiarum prædiis non concedendis laico. 304.
de rebus Eccleſiarum & venerabilium locorum non alienãdis. 227.248.312.609.
de Eccleſiaſticis rebus non occupandis. 449.
de Eccleſiaſticarum rerum inuaſione. 314.
de Eccleſia donatis non inuadendis. 55.
Eccleſiaſticarum rerũ inuaſiones & vaſtationes prohibita. 144.
Eccleſiaſticarum rerum inuaſiones exactiones, in militiam alienationes, regna perierunt. 143.
de Eccleſiarum ſartatectis quæ ex donis fiũt eiſdem collatis, vt in poteſtatem Epiſcopi reuocentur. 262.
Eccleſiæ communicatio cum nihil habentibus. 231.
de Eccleſiarum bonis conſulendum eſt pauperibus. 107.
Eccleſiæ res quomodo in pauperes erogandæ. 128.
de Eccleſiaſticis rebus in neceſſitates publicas erogandis. 648.
qui Eccleſiis fraudulenter res ſuas delegant. 162.
qui res Eccleſiæ per falſam precariam aut fraude adipiſcitur. 226.
Eccleſiaſtica beneficia vacantia perſecutoribus non permittenda. 460.
de Eccleſiarum & rerum Eccleſiaſticarum commutationibus. 267.276.272.
res Eccleſiarum & venerabilium locorum quomodo Imperator permutare poſſit. 248.
de Eccleſiæ poſſeſſionibus ablatis reſtituendis. 55.
de Eccleſiaſticorum bonorum reſtitutione in manus Cæſaris. 512.
quod Eccleſiæ debet, Epiſcopus ſoluere debet. 45.
Eccleſia reſtituere debet bona aliis ablata. 61.
de Eccleſiaſticis alienæ rei detentoribus 49.
ad Eccleſiaſticos alienæ rei detentores adhortatio. 49.

Eccleſiaſtica immunitas & libertas.

de Eccleſiæ immunitate. 34.
de Eccleſiaſtica libertate. 283.415.416.
in data Eccleſiæ immunitate Princeps modum definit. 34.
Eccleſiaſticam libertatem & immunitatem generalem tempore Caroli M. fuiſſe inauditam. 122.
Eccleſiarum immunitates patronis ſeruentur. 161.
Eccleſiaruum & Eccleſiaſticarum perſonarum priuilegia ſartatecta permaneant. 152
de priuilegiis Eccleſiarum & clericorum non corrumpendis 231.
Eccleſiarum immunitates quatenus extendantur. 255.
de Eccleſiarum in regno Danorum libertate. 311.
ſi in Eccleſiam aliquis propter debitum publicum confugerit. 24.
ſi in Eccleſiam ſeruus confugerit. 24.
ſi quis de Eccleſiis & locis religioſis homines traxerit. 28.
ſi quis de eccleſiis & locis religioſis violenter rapiat. 28.
ab eccleſia nullum malefactorem trahere licet. 117.

Edicta.

Edictis generalibus vniuerſitas admonetur. 108.
edictum in ſenatu recitetur ac proponatur. 109.
edictum 30. diebus in conuentibus promulgetur. 109.
edicti Regii vis. 109.
de edictorum publicatione. 109.

Electio Imperatoris.

de electione Regis. 92.
de electione Imperatoris & electoribus. 371. 411.
de electione Regis Rom à Germanis facta, & eius ritu. 114.
electio Imperatoris ad ſolos Germaniæ Principes ſpectat. 375 377 383.
electio ad eum non pertinet, ad quem conſecratio. 325.
eligendi ius immediate ab Imperio dependet. 440.441.
in electione primam vocem habere debet Comes Palatinus. 403.
electus à maiori parte iuſtus eſt imperator. 401.
de electione Imperatoris decretum Concilii Lugdunenſis. 396.
Imperialis electionis in Galliã factæ confirmatio ab epiſcopis fruſtra petitur. 291.
de electione iniuſta Caroli IV. annullanda. 413.
electionem Caroli IV. Palatinus & Brandenburgius improbantes Ludouicũ manu tenent & in ſede Imperii ſtabiliunt. 413.
electo Rege Romanorũ ſine ſua preſẽtia Regiũ titulũ denegat elector Saxoniæ. 564.
de electione Conſortis in Regno 110.
de electionis Imperialis electione apud Papam inſinuanda. 601.621.

Electores Imperii.

Electio Imperatoris ad Principes vniuerſos ſpectat 342.343.
electorum inſtitutionem à Papa factam eſſe negant Imperator & Principes Imperii. 397.
electores dicuntur Archiprincipes. 438. 440.441.442.
electores Imperii fuerunt omnes liberi Principes & vaſalli. 400.405.
electoratus Saxoniæ controuerſus. 438.
electoratus immediate ab imperio dependent, nec à Papa aut Concilio iudicari poſſunt. 440.441.
electorum præminentia & prærogatiua. 500.509.
de electorum præminentia inſeſſione inceſſu, &c. 438.439.
Moguntinus Archiepiſcopus elector imperii. 371.396.397.400.401.402.405. 413.507.508.509.510.499.501.

Treuirenſis Archiepiſcopus Elector Imperii. 371.400.401.402.405.413.503.509.511.510.659.
Colonienſis Archiepiſcopus elector Imperii. 371.396.397.400.401.402.413.404.405.408.510.511.501.659.564.
Bohemiæ Rex elector Imperii 371.400.413.405 509.510.511.
Comes Palatin⁹ Rheni elector Imperii. 371.413.404.405.507.509.510.501.562.
Saxoniæ Dux elector Imperii. 371.413.405.438.439.440.441.507.508.509.510.501.564.
Brandenburgenſis Marchio elector Imperii. 371.400.413.405.441.442.507.508 509.510.501.562.355.
electores Imperii Græcorum Conſtantinopolitani. 369.

Electio Pontificis Romani.

de electione Romani Pontificis. 95.297.309.339.340 342.344.351.424.425.587.592.612.613.637.646.647.652.
electio Romani Pontificis ad Imperialem iuriſdictionem ſpectat. 341.
in Pontificis electione nullum ius habet Galliæ Rex. 340 341.
de electione Romani Pontificis, & Cardinalium factiones ad ſedem aſpirantium 379.381.
de electione Romani Pontificis conſtitutio Theodorici Imp. confirmatur. 95.
de electione Romani pontificis, vt ſine pecunia fiat. 106.107.
de electis duobus in ſchiſmate Papis ab Imperatore diiudicandis. 588.589.590.
electio pontificis ab Imperatore confirmari debet. 314.315.
electus Pontifex ab Imperatore confirmatur. 587.592.612.

Eleemoſyna.

eleemoſynas pauperibus eſſe faciendas in annonæ copia. 120.
eleemoſyna generalis quomodo faciẽda. 252.
de eleemoſynis, vt compleantur. 135.
eleemoſyna Hieruſalem mittenda. 153.
eleemoſynarum ſacrilegium. 551.

Eloquentia.

eloquentia. 96.
eloquentiæ laus. 95.111.
eloquentia Romana. 110.
eloquentiæ parens Roma. 37.
eloquentia in officialibus. 111.

Emancipatio.

emancipare filios patres ſolent, vt domui ſuæ prouideant. 337.

Emphyteuſis.

emphyteuſis eſt perpetu⁹ cõtract⁹ 227.248.
emphiteuſis contractus in rebus eccleſiaſticis deſtruantur. 278.
de emphiteuſi à negligentib. reuocanda 40.
emphyteuten iura prædialia non ſoluentem amouendum eſſe à poſſeſſione. 63.

Emptio.

emere nemo debet aliquam rem ab homine ignoto, niſi teſtibus præſentibus 159.
emere animalia vel alias res quomodo liceat. 152.
emi à nullo magiſtratu debent res pauperum & minus potẽtũ, niſi in iudicio. 248.
ſi quis emerit res alienas, & pupillo minorenni tradiderit. 265.
de emptione fructuum futurorum vel pendentium lucri gratia. 142.
de emptione tempore meſſis, cauſa cupiditatis & turpis lucri. 151.
empta à duobus vna res, vtri cedat. 29.
emptio rei pupillaris reſciſſa. 31.
qui de re empta pertulerit quæſtionem 29.

Epiſcopi.

de epiſcoporum electione. 637.
de epiſcoporum electione, vt ſine pecunia fiat. 106.107.
in epiſcoporum electione ius Imperiale. 304.311.313.
epiſcoporum electiones cum conſenſu Regis fieri debent. 347.
de honore epiſcoporũ & veneratione ſeruorum Dei. 270.271.
de epiſcopis ordinandis. 127.
Epiſcopi ordinẽtur, vbi nulli ſunt. 120.123.
Epiſcouorum ordinationes non differendæ. 152.
epiſcopi vbi non ſint, conſtituendi. 126.
Epiſcopi in ſingulis ciuitatib. ordinãdi. 650.
epiſcopi à Rege inſtituuntur. 649.
epiſcopi à Rege in Comitiis per ciuitates facti, & Archiepiſcopo ſubiecti. 117.
de epiſcopis hereſchildo. 331.
epiſcopatus ab Imperatore aut Rege conferuntur. 280.
epiſcopatus vacans eſt in manu Regis. 340.
de epiſcoporum inueſtitura per Imperatorem. 323.
ne duo epiſcopi ſint in vna ciuitate. 252.
epiſcopi à Metropolitano ſuo ſe non ſubducant. 279.
de epiſcopis, qui pro ordinatione ſacerdotii munera libenter accipiunt. 189.
ſi epiſcopi Scoti abſque licentia ordinent. 228.
epiſcoporum ſacramentum fidelitatis Regi præſtandum. 290.
epiſcopi Italiæ an hominium debeant Imperatori. 337.
epiſcopi Italiæ à diſpoſitione imperatoris eximuntur. 360.
de epiſcoporum concordia & fide imperio ſeruanda. 94.
epiſcopi in ſeruitio Regis eſſe tenentur. 272.
in epiſcopos inquirere imperator debet. 244.
in epiſcopos poteſtas imperialis. 622.
epiſcopi à Principe cogi ac diſtringi debent. 278.
vt epiſcopi paratas faciãt legatis Regiis. 115.
epiſcopi an in ſuis palatiis Legatos imperatoris recipere teneantur. 337.
epiſcopus quomodo imperio exercituare debeat. 235.
de epiſcopis imperatorẽ appellantibus. 194.
de epiſcopis imperatorem adeuntibus. 194.
epiſcopi coram Commiſſariis imperialibus compareant. 251.
epiſcopi appellare ad Pont. Pontificem poſſunt. 258.
de epiſcoporum appellatione ad Romanam eccleſiam. 159.
epiſcopus per aduocatum ſuum apud iudicem agat. 163.
epiſcopus nullus derogetur aut temere accuſetur. 257.
de epiſcoporum accuſatione. 256
epiſcopi quomodo accuſari & iudicari, & quomodo non poſſint. 134.
epiſcopi à laicis quomodo accuſandi. 127.
de his, qui erga epiſcopos vel rectores eccleſiæ querelam iuſtam habent. 225.
epiſcopi intra prouinciam accuſentur & terminentur. 134.
epiſcopi apud imperatorem accuſari debent. 140.
qualiter inter epiſcopum & priuatum, iudicium fieri debeat. 163.
epiſcopus de proditione à Rege iudicari poteſt. 32.
epiſcopus proditionis accuſatus ab imperatore reſtituitur. 32.
in epiſcopum vix cadũt crimina atrocia. 32.
ad epiſcopos admonitio imperatoris. 243.
epiſcopus qualiter ad ſynodum vocetur, & qualiter ad Synodum vocatur & qualiter in ea de illo agatur. 257.
de epiſcopis prouincialibus vt bis in anno ad Synodum veniant. 126.
epiſcopus in Synodo accuſandus. 133.
qui epiſcopo aliquam iniuriam vel dehonorationem fecerint. 231.
epiſcopis vt à Rege liberior libertas detur. 217.
de epiſcoporum ſacro miniſterio. 245.
de collata epiſcopis poteſtate ligandi atque ſoluendi. 189.
epiſcopi ſunt propitiatores & reconciliatores populi. 656.
vt epiſcopis tempus congruum obſeruetur ad miniſterium peragendum. 271.
epiſcopus cathedram ſuam curet. 118.
de epiſcoporum ſtabilitate in loco. 117.
epiſcopi peregrini quatenus admittendi. 117.
epiſcopi peregrini non ſuſcipiantur. 649.
epiſcopi non in ſeceſſu, ſed in parochia ciuitatis & officio erga populum viuere debent. 271.
epiſcopum Deo magis ſeruire poſſe in populo, quam in eremo. 337.
epiſcopis præſentibus presbyteri & Diaconi res eccleſiæ in pauperes diſpenſent. 228.
epiſcopus populi commodis publicis proficere debet. 57.
epiſcopus viſitare debet parochias. 117.
epiſcopi ſemel in anno parochias viſitent. 230.
epiſcopi quomodo viſitare debeant. 644.
de epiſcoporum iuriſdictione. 297.
de epiſcopali audiẽtia, cognitione & iudicio.
epiſcoporum poteſtas. 650.
de epiſcoporum poteſtate pro rebus eccleſiaſticis, & de conuenientia epiſcoporum cum laicis. 225.

epiſco-

Digitized by Google

Epiſcoporum poteſtati non obſtent ſeculares poteſtates. 146.
ad Epiſcopi iudicium dirigatur, qui litem habens illud elegerit. 151.
Epiſcopus non debet protendere litem. 61.
Epiſcopi ſingularum prouinciarum ſuas cauſas finaliter diiudicent, nec ad ſedem Romanam appellent. 289.291.
Epiſcopi vt iuſta iudicia agant. 226.
Epiſcopis male iudicantibus cauſa ad Imperatorem eſt perducenda. 49.
ſi Epiſcopus aut miniſtri eius colonos flagellauerint. 575.
Epiſcopi pacem magis, quam iudicium inter diſſidentes colant. 133.
Epiſcopis laici ſint conſentientes. 229.
Epiſcopi pro oppreſſis intercedant. 133.
Epiſcopis obedientia præſtetur. 244.
de obedientia Epiſcopis præſtanda. 146.
de pœna eius, qui Epiſcopo ſuo noluerit obedire. 115.
Epiſcopo obedientes ſint Comites & Iudices. 230.
Epiſcopo nullum ius eſt in Curiales ciuitatum. 40.
Epiſcopi in Archidiaconos prouideant. 123.
Epiſcopi in Presbyteros & clericos poteſtatem habeant. 121.123.
Epiſcopus canonicorum vitam regit. 131.
Epiſcopus Canonicos diſtringat. 161.
Epiſcopus monachorum curam gerat. 308.
Epiſcopi quantam curam circa pauperes habeant. 228.
Epiſcopi in inceſtuoſos & viduas cognitionem habent. 121.123.
Epiſcopi in tabernas non vadant. 140.
Epiſcopi canes nõ alant in domib. ſuis. 635.
Epiſcopis venationes & aucupia & ludi interdicta. 117.140.
Epiſcopi ne arma portent, aut in exercitum pergant. 117.
Epiſcopi in militiam non eãt. 132.133.137. 142.143.
Epiſcopi ioca turpia fieri non permittant. 226.
Epiſcopus habeat notarium. 149.
vt Epiſcopalis ſedes à nullo vſurpetur, viuẽte adhuc Epiſcopo. 271.273.278.
Epiſcopatuum inuaſores. 278.
Epiſcopatus inuaſi renunciatio. 279.
Epiſcopi eiecti reſtituantur. 134.
res Epiſcopi poſt mortem eius non licet diripere. 195.
Epiſcopus eccleſiæ debitum ſoluat. 45.
Epiſcoporum filij quibus honoribus arceantur. 305.

Epiſcopi in Imperio Germanico.

Agrienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Albanenſis epiſcopus in Tranſyluania. 450.
Argentinenſis epiſcopus. 281.307.335.357. 361.488.499.501.
Aruſenſis epiſcopus. 306.311.
Auguſtanus epiſcopus. 305.307.335.357. 441.488.501.
Bachienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Bambergenſis epiſcopus. 335.344.501.
Baſilienſis epiſcopus. 281.306.335.361. 488.502.
Birsburgenſis epiſcopus. 117.
Boznenſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Brandeburgenſis epiſcopus. 329.360.
Bremenſis epiſcopatus inſtitutus. 137.
Brixienſis epiſcopus. 488.502.
Ceſtrenſis epiſcopus in Anglia. 347.
Chanadienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Chemenſis epiſcopus. 475.
Churlandenſis epiſcopus. 502.
Ciceſtrenſis epiſcopus in Anglia. 347.
Conſtantienſis epiſcopus. 305.307.332. 335.439.488.494.502.562.
Corbonenſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Curienſis epiſcopus. 307.332.335.501.
Eichſtetenſis epiſc. 117.305.307.335.502.
Elienſis epiſcopus in Anglia. 347.
Farcenſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Friſingenſis epiſc. 307.335.344.488.502.
Gurcenſis epiſcopus. 484.
Halberſtadenſis epiſcopus. 305.329.344. 357.360.369.501.
Halberſtadenſis Coadiutor. 510.
Hauelburgenſis epiſcopus. 329.332.335.
Herefordenſis epiſcopus in Anglia. 347.
Hildesheimenſis epiſcopus. 305.416.502.
Iadrenſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Iauriẽſis epiſcopus in Hungaria. 450.581.
Lincolinenſis epiſcopus in Anglia. 347.
Lõdonienſis epiſc. in Anglia. 347.350.350.
Lubeccenſis epiſcopus. 416.
Maccorienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Menenenſis epiſcopus in Anglia. 347.
Merſpurgenſis epiſcopus. 335.
Mindenſis epiſcopus. 306.335.362.416.
Miſnenſis epiſcopus. 335.
Miſenſis Eccleſia Præpoſitus. 339.
Modruſienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Monaſterienſis vel Mimigardefurdenſis epiſcopus. 306.335.416.502.
Naumburgenſis epiſcopus. 335.567.
Nitrienſis epiſcopus in Hungaria. 450.581.
Norvvicenſis epiſcopus in Anglia. 347.350.
Oeſelienſis epiſcopus. 502.
Olomucenſis epiſcopus in Morauia. 454.
Oſnabrugenſis epiſcopus. 306.335.362. 416.502.
Ottoneſvvicenſis epiſcopus. 311.
Oxonefordẽſis epiſcopus in Anglia. 350.351.
Oxonienſis epiſcopus in Anglia. 347.
Paderburnẽſis epiſcopus. 305.335.362.416
Patauienſis vel Lauriacenſis epiſcopus. 306. 307.335.356.357.488.502.
Polenſis epiſcopus in Hiſtria. 61.
Quinqueccleſienſis epiſcopus in Hungaria. 494.540.
Quinqueeccleſienſis Præpoſitus. 450.
Ratiſponenſis epiſcopus. 306.307.321.335. 488.502.
Ratzenburgenſis epiſcopus. 502.
Reualienſis epiſcopus. 502.
Ripenſis epiſcopus. 306.311.
Roſhildenſis epiſc. in Dania. 562.564.
Saleſberienſis epiſcopus in Anglia. 347.
Scordienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Sedunenſis epiſcopus. 335.
Segnienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Segouienſis epiſcopus. 335.
Sirmienſis epiſc. in Hungaria. 450.494.
Sleſvvicenſis epiſcopus. 306.311.335.
Spalatenſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Spirenſis vel Nemetenſis epiſcopus. 305. 307.335.488.510.499.501.657.
Svverinenſis epiſcopus. 416.
Tarbatenſis epiſcopus. 502.
Thininienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Traguarienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Traiectenſis epiſcopus. 281.306.400.433. 435.306.335.501.
Tranſyluanienſis epiſcopus. 450.
Tridetinus epiſc. 360.441.501.488.494.
Vacienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Varadienſis epiſcopus in Hungaria. 450.
Varmacenſis epiſcopus in Hungaria. 389.
Verdenſis epiſc. 335.336.337.344.283.416
Veſprimienſis epiſc. in Hũgaria. 450.494.
Wigornenſis epiſcopus in Anglia. 347.
Winctonienſis epiſcopus in Anglia. 347.
Wirciburgenſis vel Herbipolenſis epiſcopus 305.307.328.329.335.501.117.
Wormatienſis vel Vangionenſis epiſcopus: 305.307.329.335.353.354.356.357. 358.501.
Zagabrienſis epiſcopus in Hungaria. 450.

Epiſcopi in Imperio Gallico.

Abriuentenſis epiſcopus. 281.
Alethenſis epiſcopus. 281.
Ambianẽſis epiſcopus. 247.282.
Auennienſis epiſcopus. 335.
Auguſtodunenſis ſiue Heduenſis epiſc. 281.
Aurelianenſis epiſcopus. 281.
Autiſiodorẽſis epiſcopus. 281.345.
Baiocẽſis epiſcopus. 278.281.282.345.
Beluacenſis epiſcopus. 246.281.292.
Briocenſis epiſcopus. 281.
Cabillonenſis epiſcopus. 281.
Cameracenſis epiſcopus. 247.433.435. 306.335.
Cameracenſis Præpoſitus, Imperii Vicecancellarius. 417.
Carnotenſis epiſcopus. 281.
Cathalaunenſis epiſcopus. 246.
Cenomanenſis epiſcopus. 281.345.
Conſtantienſis epiſcopus. 281.345.439.
Ebroicenſis epiſcopus. 281.
Gratianopolitanus epiſcopus. 281.335.
Laudunenſis epiſcopus. 246.281.289.
Leodicenſis vel Tungrenſis epiſcopus. 281. 306.400.433.502.
Lingonenſis epiſcopus. 279.281.
Luxouienſis epiſcopus. 281.335.345.
Maſſilienſis epiſcopus. 357.
Maurogenſis epiſcopus. 281.
Meldenſis epiſcopus. 281.
Metenſis epiſcopus. 270.281.285.305.335. 404.657.
Nouiomagenſis epiſcopus. 247.281.
Pariſienſis epiſcopus. 281.
Pictauienſis epiſcopus. 291.350.356.

Sagienſis Epiſcopus. 281.345.
Seguſienſis epiſcopus. 335.
Sueſſionenſis epiſcopus. 246.281.369.
Sylvanectenſis epiſcopus. 246.281.
Tarentaſienſis epiſcopus. 247.
Teruanenſis ſiue Morinorum epiſcopus. 247.
Tornacenſis Epiſcopus. 433.
Trecenſis epiſcopus. 369.
Trecorenſis epiſcopus. 281.
Tullenſis epiſcopus. 281.305.335.
Valentinenſis epiſcopus. 281.335.
Viennenſis epiſcopus. 247.
Virdunenſis epiſcopus. 279.306.335 344.

Epiſcopi in Imperio Italico.

Adrienſis epiſcopus. 433.
Albenſis epiſcopus. 335.
Aprunenſis epiſcopus. 270.
Aquenſis epiſcopus. 270.307.357.
Aretinus epiſcopus. 291.
Aritienſis epiſcopus. 307.
Aſtenſis epiſcopus. 335.
Auguſtanus in Italia epiſcopus. 32.
Balneoregienſis Epiſcopus. 357.
Bergomenſis epiſcopus. 335.387.
Bononienſis epiſcopus. 335.340.473.
Brioſienſis epiſcopus. 307.
Brixianus epiſcopus. 335.340.357.787.
Calinenſis epiſcopus in Sicilia. 376.
Camerinenſis epiſcopus. 270.
Clamenſis epiſcopus in Sicilia. 376.
Comenſis epiſcopus. 270.307.335.387.
Concordienſis epiſcopus. 270.335.
Cremenſis epiſcopus. 335.337.357.
Cremonenſis epiſcopus. 335.
Sporedienſis epiſcopus. 270.335.
Faventinus epiſcopus. 357.
Feſolanus epiſcopus. 270.
Firmanus epiſcopus. 270.473.
Florentinus epiſcopus. 386.
Foriſempronienſis epiſcopus. 292.
Gaumenſis epiſcopus. 292.
Hoſtienſis epiſcopus. 315.354.355.358.385.
Laudenſis epiſcopus. 335.
Leontinus in Sicilia epiſcopus. 652.
Lucenſis epiſcopus. 270.
Mantuanus epiſcopus. 335.356.357.360.
Melitenſis epiſcopus. 494.
Mutinenſis epiſcopus. 313.335.
Neapolitanus epiſcopus. 652.
Nepheſinus epiſcopus. 315.
Nolanus epiſcopus. 590.
Novarienſis epiſcopus. 335.357.
Nucerinus epiſcopus. 270.
Paduanus vel Patauinus epiſcopus. 340.
Papienſis vel Ticinenſis epiſcopus. 307.335. 357.
Parmenſis epiſcopus. 307.315.
Pinnenſis epiſcopus. 270.
Piſanus epiſcopus. 270.
Piſaurenſis epiſcopus. 357.
Piſtorienſis epiſcopus. 270.
Placentinus epiſcopus. 307.335.340.357. 473.
Polenſis epiſcopus. 61.
Polimarcienſis epiſcopus. 305.
Portuenſis epiſcopus. 355.358.473.
Præneſtinus epiſcopus. 315.339.377.378. 383 385.658.
Regienſis epiſcopus. 270.307.335.357. 386.
Salernitanus epiſcopus. 45.
Salonitanus Epiſcopus. 45.
S.Rufinæ Syluæ Candidæ Epiſcopus. 315.
Sarſinas epiſcopus. 40.
Scholauenſis epiſcopus. 270.
Senenſis epiſcopus. 270.
Spoletinus epiſcopus. 588.589.
Taurinenſis epiſcopus. 335.
Tertonenſis epiſcopus. 307.335.
Textinus epiſcopus. 270.
Theanenſis epiſcopus. 321.
Tuſcanenſis epiſcopus. 291.292.
Vercellenſis epiſcopus. 270.335.
Veronenſis epiſcopus. 270 335.
Volaterranus epiſcopus. 270.

Equi.

de equorum damnis, læſionibus & furtis. 10.
de equo ſiue caballo excorticato. 17.
Equus ſine permiſſu domini conſcenſus & caballicatus. 6.
equi curſores publici. 61.62.

Equeſtris Ordo.

regula Equeſtris ordinis. 400.
Eques eſſe non poteſt, niſi qui equeſtri patre natus ſit. 398.

Eremitæ.

Eremitas Deo non tam vtiliter ſeruire, quam ſunt qui viuunt in populo. 637.

Errones.

Errones vagabundi & impoſtores non tolerandi. 131.
Errones pœnitentes nudi cum ferro non tolerandi. 131.

Error.

errore contracti reſciſsio. 38.

Eruditi.

eruditis vitanda ruſticatio. 100.

Euchariſtia.

in euchariſtia ſub pane & vino integer Chriſtus eſt. 454.
Euchariſtia ſub vtraque ſpecie. 571.
Euchariſtia ſub vtraque ſpecie Bohemis & Morauis conceſſa. 454.
qui euchariſtiam in Cœna Domini negligunt. 228.

Exactio, Exactores.

Exactio Binorum & Ternorum. 45.
exactiones manſionaticorum & paratarum in domibus Nobilium & Eccleſiarum fieri non debent. 460.
de exactorum nimietate. 41.
de exactorum & aliorum fraudibus corrigendis. 68.

Exceptiones.

ad exceptionis probationem reo ſe offerente de ſumptibus in litem faciendis, quomodo caueatur. 548.
quomodo exceptionem ſuam reus probare teneatur. 548.

Excommunicatio.

excommunicatio ne temere fiat. 153.190. 272.
Excommunicari ſine Regis conſenſu nemo debet. 348.
Excommunicatio Papalis exploditur in Gallia. 421.
Excommunicati in ciuili foro non repellantur. 415.
de excommunicatis. 194.196.
Excommunicati à Synodo vel Epiſcopo. 126.
excommunicatis ne cæteri communicent. 279.
qui excommunicato communicauerit. 128.
excommunicati ab aliis non recipiantur. 260.
excommunicati clerici non recipiantur ab alio Epiſcopo. 192.
ſi excommunicatus, ab aliis recipiatur in communionem. 125.
excommunicati clerici ante audientiam non præſumant communicare. 192.
qui excommunicatus ante audientiam cõmunicare præſumpſerit. 260.
excommunicati, niſi reſipiſcant, anathemate feriendi. 179.

Executio.

executio rei iudicatæ ad iudicis ſollicitudinem pertinet. 18.
de executione iuſtitiæ. 31.
de executione mandatorum. 57.63.106.

Exemplum.

exemplo peccatur. 112.

Exercitatio.

Exercitatio, rerum magiſtra. 37.

Exercitus.

de exercituandi modo. 451.
de exercituando, & qualiter exercituationis modus fieri debeat. 235.
exercitare liberi homines iuxta poſsibilitatem debent. 158.
exercitare quomodo fratres indiuiſam hereditatem poſſidentes debeant. 162.163.
de exercitualibus ſeruitiis eccleſiaſticarum perſonarum. 460.
pro exercitu expeditionis Romanæ tributum. 292.
de exercituationis generalis taxatione. 479.480.
ſi exercitus generalis proclametur. 458.
ſi quis in exercitum vocatus non ierit. 295.
qui vocatus in exercitum non ierit, vt heribannum ſiue mulctam exercitualẽ ſoluat. 142.147.154.157.159.235 251.

qui in exercitum non ierit, vt pœnas iuxta legem luat. 142.147.
ſi quis in exercitum ſuos non ſecum duxerit. 142.
de exercitus ſtipendiis. 458.
exercitui quid prouidendum. 64.
de exercitus annona. 64.65.
de prouiſione certa exercitui facienda. 64.
exercitus præbitus ſumptus. 64.
vt in exercituali profectione pax cuſtodiatur. 245.
exercitus vt victualia ſoluat, & de damnis ab eo datis. 452.
de exercitus violentia compeſcenda. 49.
de exercitus prædationibus. 458.
de exercitus rapina comprimenda. 295. 299.
ſi in exercitu præda facta fuerit. 245.
tranſeuntes milites ſi prædas & rapinas excurrint. 295.
per exercitum & milites damna data. 655.656.
de exercitus prædationibus & damnificationibus. 480.
ab exercitu datum damnum vt reſarciatur ab Imperatore. 38.
qui ab exercitu aufugerit. 142.147.
poſt exercitus reuerſionem vt ſit bannus reſciſſus per xl. dies. 265.268.

Exheredatio.

exheredari filius quando poſſit. 406.
exheredatis orphanis ſubueniendum. 248.

Exilium.

exilium temporale pro pœna ordinaria impoſitum. 51.

Exorciſmus, Exorciſtæ.

de exorciſmo aqua calida vel frigida formula. 254.255.
Exorciſtæ non ordinati. 194.

Expeditiones bellicæ.

de expeditione facienda quomodo & qualiter. 235.
expeditio Romana, & in eam contributio. 292.405.
de expeditione Romana turpe præſcriptum Papæ. 430.
de expeditione contra Turcas. 485.
de expeditione contra Turcas facienda. 478.479.480.

Expenſæ.

Expenſas litium ſoluere tenetur victus. 19.
Expenſa in rem furtiuam vel raptam recuperandam facta, mediocres tantum refundenda. 558.

Expilata hereditas.

expilata hereditatis pœna. 550.

Extorta pecunia.

de extorta pecunia. 56.

F.

Fabricæ.

de fabricis & architectis. 85.
fabricæ artifices. 82.
fabricarum architectura origo. 81.
de fabrica murorum Vrbis. 38.
fabricis deputata pecunia. 43.
fabricarum publicarum læſura. 48.
de fabricarum decore. 50.
de fabricarum cura & renouatione per Principem. 34.
ad fabricas publicas deſtinata pecunia non ſubuertatur. 43.
ad fabricas, lapides eſſe exhibendos. 45.
fabricarum cuſtodia ſeruanda. 60.

Falſum.

qui falſum neſciens allegauerit. 21.
qui falſum fecerit aut vſus fuerit. 21.

Falſarii.

de falſariis variarum rerum, & eorum pœna. 25.
de falſariis teſtamentorum. 20.
falſariorum pœna. 539.

Fama.

Famæ reſtitutio. 51.

Fames.

de fame, ſi euenerit. 156.
famis tempore frumentum taxatum. 151.
Famis tempore vt quiſque dominus ſuam familiam alat. 151.

Familiæ erciſcundæ.

Familiæ erciſcundæ inæqualitas. 31.

Famoſi libelli.

famoſi libelli pœna. 539.

Feriæ.

de feriis iudicialibus. 304.305.
Feriæ ſunt diebus Dominicis & Paſchalibus. 30.
feriatis diebus ne iudicia habeantur. 275.
feriatis diebus quæſtio de latronibus haberi poteſt. 303.304.
feriatis diebus licet malefactores punire. 304.

Ferrum.

Ferri laus. 47.
Ferri vſus. 47.

Ferrifodinæ.

Ferrifodinæ & ferraria vena. 47.
de ferrariis Dalmatiæ. 47.

Feſta, Feſti dies.

de feſtiuitatibus anni. 249.
feſtiuitates præclaræ vbi tantum habendæ. 153.
feſta & ſolemnitates Sanctorum. 223.
diebus feſtis ad eccleſiam veniendum eſſe. 140.
Feſtis diebus agere non licet. 30.

Feuda.

de feudis, & eorum ſucceſſione, iure ac oneribus. 327.328.
de feudorum Regalium prouiſione. 140.
de feudis Imperii ſine Electorum & Ordinum conſenſu nemini auferendis, aut in alium transferendis. 584.
in feudum ab Imperatore datum frater adultus cum pupillo fratre pariter ſuccedere debet. 31.
feudale prædium quomodo varendari debeat. 303.305.
ſi feudum eſſe femininum dicatur. 449.
in feudalibus hereditatibus nulla mulier ſuccedit. 16.
feudum alienari ſine domini aſſenſu non poteſt. 328.
feudalia prædia ſi alienentur, quomodo ad contributionem ſeruari & exigi debeant. 162.163.
feudalia caduca ſi in controuerſiam adducantur, quid agendum. 448.449.
feudi ſucceſſionem perdit, qui parricidaliter eius poſſeſſorem interfecit. 304.312.
feudum amittit, qui dominum interfecit. 304.
feudi fidem perdit dominus, qui vaſallum interfecit. 304.
Feudales quæſtiones vbi decernendæ ſint. 440.441.

Fides Catholica.

de fide Catholica. 619.626.629.631.408. 637.643.649.
Fides Catholica ſequenda & ſeruanda. 607.
fides Catholica Imperatorum legibus firmata ſeruanda eſt. 151.
de fide Catholica confeſſio Friderici Imp. 390.
de fide Catholica diligenter prædicanda. 129.
fidei determinationes in Conciliis promulgatæ, & per vniuerſalem Eccleſiam approbatæ, tenendæ ſunt. 457.
Fides non imperatur. 42.
Fides non imponenda. 113.
ad fidem nemo cogendus eſt. 42.113.604. 641.

Fideles, Fidelitas.

vt inter ſe concordiam ſeruantes fideles, Regno per omnia ſint deuoti. 94.
fidelitatis iuramentum Imperatori tantum aut Seniori proprio faciendum eſt. 156.
de fidelitatis ſacramento. 140.150.156. 290.

Fideicommiſſa.

fideicommiſſa ſi heres implere detrectauerit. 133.

Fide-

Digitized by Google

Fideiuſſor.

ſi fideiuſſor pignora debitoris liberauerit. 39.
de fideiuſſore principalis liberando. 39.
fideiuſſor liberatur ſoluente principali. 309 310.
Fideiubens mulier pro debito alieno non tenetur. 29.

Fideiuſſoria.

de fideiuſſoria iniuriarum. 310.
de fideiuſſoria debiti. 310.

Figulina.

Figulinarum conceſſio. 41.

Filij.

filij primogeniti prærogatiua. 573.
pro filiis laborant parentes. 39.
ſi filius in poteſtate patris poſitus non defendatur à patre. 28.
filius culpa patris vindex eſſe non debet. 317.
filiis remuneratio fieri debet de eo, quod parentes benefecerunt & meriti ſunt. 36.
filij loco parentum defunctorum remunerari debent. 398.
filiorum operæ tantum à parentibus locari poſſunt, non corpora. 26.
filij in pignus dari à parentibus non poſſunt. 26.
filii à parentibus cogente neceſſitate venditi. 26.101.
filii obſequantur parentibus. 39.
de filio puniendo, qui in parentes proprios manus iniecit violentas. 39.

Filius Dei.

de Filio Dei, & duabus eius naturis. 637. 638.639.643.644.645.
Filii Dei operationes & voluntates. 638. 639.640.642.645.
Chriſtus corporali præſentia diſceſſit à nobis. 372.
vide in Perſona Chriſti.

Fines.

fines agrorum ſub Auguſto diuiſi ac diſcriminati. 52.
fines alienos non vſurpentur. 127.

Finium regundorum.

finium regundorum modus & proceſſus. 445.446.
de finium regendorum agrimenſore. 52.
de finium marcha. 158.
qui fines inter duos fundos debeant obſeruari. 26.

Finitionis augmentum.

finitionis augmenti indulgentia. 104.
finitionis augmenti reſtitutio. 105.

Fiſcus, Fiſcales.

Fiſci compendium. 33.57.
fiſci compendia iuſta non negligenda. 66.
fiſci diſpendia cauenda. 63.
Fiſci legitima debent commoda eſſe. 33.
Fiſci vtilitas non negligenda. 57.
fiſci compendia iniuſta. 42.
in rebus Fiſci modus. 33.
fiſcalina debita quibus ſolidis pendenda. 145.
fiſcalina debita qualiter ſolui debeant. 154.
de fiſcalium titulorum ſecuritatibus emittendis. 29.30.
Fiſcus quando agere debeat. 20.
Fiſci nomine vnusquiſque poſſeſſor accuſari debet apud iudicem. 20.
de fiſcalium iniuſtitiis. 286.

Fœdus.

fœdus pro defenſione fidei & Chriſtianæ libertatis. 624.

Fœminæ.

de femina poteſtate in vendendo & donando. 135.

Fœnus.

de fœnore. 151.
fœnus exercere clericis nec ſuo nec alieno nomine licet. 195.

Fons.

fons limpidiſſimus deſcribitur. 101.
fontium miracula. 100.101.

Formæ.

Forma vrbis Romæ. 83.
formarum Comitiua. 83.

Formatæ.

Formata ab Epiſcopo accipienda. 124.

Fornicarij.

fornicariorum pœna. 108.

Forum.

de foro competente. 330.331.
cuius forum auctor venditionis ſequatur. 29.
Vide Iudicium.

Foſſæ.

foſſas fodiendi circa muros licentia ab Imperatore impetranda. 295.

Franci.

Franci iidem qui Germani vel Theutonici. 333.
Francia propriè regnum Germaniæ dicta. 122.124.
vide in Reges.

Frater.

frater cum fratre pupillo æqualiter partiri debet. 31.
fratris parricida relegatur. 33.

Fraternitas.

Fraternitates coniurari non debent. 121.
Fraternitas precandi pro inuicem. 279.

Fructus.

fructus meſſis aut vindemiæ tempore quatenus emere liceat. 151.
Fructus futuros aut pendentes, ſiue vini ſeu annonæ, nemo præemere cupiàt. 141. nec ruſticus vendere, quia pauper efficeretur. 141.

Fruges.

de frugibus ſublatis. 4.7.30.
ſi quis fruges furatus fuerit. 551.

Frumentum.

vt frumentum in fame ex horreo publico vendatur. 113.
pro frumento vendito illata pecunia. 68.
frumentorum proſequutores. 53.
de frumento non exportando. 36.
de pœna eorum, qui frumentum in priuata commoda tranſtulerunt. 68.

Frumentarii.

vt frumentarii cogantur vendere frumentum in annonæ caritate. 103.

Fugitiui.

de fugitiuis. 157.158.
in Fuga poſitus ſeruus. 25.
fugitiui à Marchionibus non recipiantur. 158.
fugitiui diſtringantur. 141.154.
de fugitiuis, vt reddantur. 136.
vt fugitiui Dominis reſtituantur. 50.
Fugitiui vt redire cogantur. 150.
fugitiui ad loca remittantur. 151.
fulgitiui Iudicio ſiſtantur. 152.
qui fugitiuum ſciens ſuſceperit. 25.
qui fugitiuum vendiderit ignoranti. 29.

Funera.

pro funeribus hominum interfectorum Archidiaconi nullam ſolutionem accipiant. 462.

Furioſi.

de furioſorum delictis. 553.

Fures, Furta.

de furibus varia capitula. 116.
de furtis. 130.
de furtis, & variis eorum generibus. 549.
fur nocturnus. 84.
de furto manifeſto. 549.
de furto violento, quod per effractionem, aut in locum ſuperiorem aſcenſu fit. 549.
de furto quinque ſolidorum, vel maioris pretii. 549.
de furtis inuoluntariis. 550.
furtum quando circumſtantiæ exaggerent. 550.
furtum ſi quis fame vel frigore coactus in cibo, veſtibus & ſimilibus commiſerit. 550.
ſi furtum iteretur. 550.
ſi quis tertia vice furatus ſit. 550.
de furibus impuberibus. 550.
ſi de furto ſeruus fuerit interpellatus. 11.
ſi furtum fecerit ſeruus, & alienatus fuerit. 28.
ſi furtum commiſerint ſerui eccleſiaſtici vel fiſcalini. 116.
ſi propter furtum ſerui dominus conuictus fuerit. 27.
vt in furto deprehenſus ſeruus ad xx. noctes iudicio ſiſtatur. 116.

furtum

furum conſcij. 69.
de furum complicibus & receptatoribus. 527.
qui furtum celat, furi ſimilis eſt. 116.
ſi fur à iudice celatus vel defenſus fuerit. 251.
ſi quis à fure aliqua ad ſeruandum ſuſceperit. 27.
qui de furto clam compoſuerit. 116.
de mercede danda, qui reuelarunt furtum, & pœna infligenda furibus. 43.
de furtis ingenuorum. 4.
de furtis ſeruorum vel mancipiorum. 4.
furti reus eſt, qui ſeruum alienum apud ſe detinet. 25.
fures publicarum rerum. 48.
qui furatus fuerit pecuniam publicam aut fiſcalem. 27.
de furto publicæ rei inquirendo. 43.
fures ſtatuarum. 85.
de furtis diuerſarum rerum. 7.8.
de furtis in rebus ruſticis & agreſtibus ruri commiſſis. 7.8.
de furtis arborum. 3.
furum lignariorum. 551
furta in venationibus & piſcationibus commiſſa. 9.
fures piſcarii vt puniantur. 551.
de furtis variorum animalium. 2
de furtis equorum & caballorum. 16.
de furtis canum. 3.
de furtis porcorum. 2.
de furtis ouium. 3.
de furtis caprarum. 3.
de furtis apium. 3.
ſi furtum accuſetur. 310.
qui de furto accuſati fuerint. 234.
ſi fur, antequam conueniatur, mortuus fuerit. 25.
fures fortiter conſtringantur. 260.
in fure perſequendo & comprehendendo ſi quis iudicem noluerit adiuuare.
fures vt reddantur. 150.
ſi, vt fur comprehenderetur, aliquid promiſſum eſt. 28.
Furti indicia. 527.
furtiuæ rei indicia. 558.
de furto incerto ne oratio & excommunicatio fiat. 214.
ſi furtiuæ res in iudicium veniant. 557.
ſi furtiua res apud furem concipiatur. 558.
furtiuæ res apud furem repertæ, non fiſco, ſed domino reſtituendæ. 559.
furtiuæ rei nullam vſucapionem eſſe. 557.
furtiuis actionibus verſati. 69.
in furtis rationem habendam eſſe conditionis perſonarum. 552.
furti condemnatus fit infamis. 230.
furum pœna, mors. 115.116.

Fuſtigatio, Fuſtuarium.

Fuſtuarium ſupplicium. 54.102.
Fuſtigatio ſeu virgarum caſtigatio. 555.
fuſtuaria vltio. 101.

G.

Galli.

vide in Reges.

Germani.

Germanorum in eligendis Regibus mos antiquus. 114.
Germani heroas ſuos carminibus celebrabant, vt Genſimundum Gothum. 95.
vide in Reges.

Geometria.

Geometriæ inuentio & vtilitas. 52.
Geometria à Chaldæis inuenta. 52.
geometriæ vſus. 52.
geometra eligendus & publico ſalario conducendus. 52.

Gerontocomium.

gerontocomium quid. 248.
de gerontocomiorum rebus non alienandis. 248.

Glans.

de glande furato. 551.

Gloria.

Gloria optimus quiſque ducitur. 33.

Græci.

Græcorum ſapientia & diſcretio. 318.
Græci orthodoxam fidem tenent. 505.
Græcorum Patriarcha & Epiſcopi ad ſynodum vocati à Carolo M. ex Imperiali auctoritate. 148.
de Græcorum vnione. 467.468.469.471.474.
de Græcorum vnione cum Romana Eccleſia. 427.464.
Græculus eſuriens Italiæ delitias ſuxit. 333.
Græcorum mollities. 333.
Græcorum perfidia. 368.
Græcorum ſcelera. 370.

Grammatica.

Grammatica in ſcholis doceatur. 110.
Grammatica in ſcholis tradenda. 130.

Graſſatores.

de graſſatoribus & militibus vagantibus. 526.
de graſſatoribus & prædonibus. 276.277.
Graſſatorum, qui villas & domos inuadunt, pœna. 5.
graſſationis pœna. 541.

Grauamina.

Grauamina ſacri Romani Imperii & Germanicæ nationis, vt à Pontifice tollantur. 511.
Grauamina Germanicæ Nationis contra Sedem Romanam Imperator in gratiam Pontificis negligit. 493.

H.

Hæreſes, Hæretici.

de Hæreticis. 404.408.
hæreſis crimen publicum. 587.
quæ res Hæreticis non concedantur. 219.
hæretici in exilium trudendi. 587.593.
hæreſeon anathematizatio. 646.
Hæretici an poſt mortem anathematizandi. 628.
hæreſes qui tacet, conſentire videtur. 315.
hæreticorum fautores & occultatores. 593.
libri hæreticorum comburendi. 316.599.
Adalberti hæreſis. 649.
Arii hæreſis. 637.
de Eutychianorum cauendis erroribus. 606.
Neſtorij hæreſis. 638.
Neſtorij condemnatio. 598.599.
de Origenis erroribus & hæreſi. 628.
Patarens hæretici. 375.
contra Pelagianorum hæreſin. 586.593.593.
Sabellii hæreſis. 637.
de hæreſi Simoniaca. 271.272.
Wikleſiſtarum hæreſis. 473.

Herbæ.

herbas alterius nemo tollat. 122.

Heres, Hereditas.

heres bonorum. 92.
Hereditatis diuiſio inæqualis. 31.
in hereditate ius primogenituræ quomodo obſeruetur. 310.
hereditas eius qui à filio aut cognato interfectus eſt, ad quem ſpectet. 265.
heredem alienum quomodo quis inſtituere poſſit. 13.155.
heredis inſtitutio in iudicio facienda. 155.
heres iuſſus hereditatem alteri dare, ſi non implere voluerit. 232.233.
de herede, qui piam diſpoſitionem non implet. 229.
hereditare quando homo denarialis poſſit. 155.
hereditatem perdit, qui poſſeſſorem eius parricidialiter occidit. 304.312.

Heroes.

heroas ſuos Germani carminibus celebrabant. 95.
Genſimundus heros Gothus carminibus Germanicis in toto orbe celebratus. 59.

Hiſtoriæ.

de hiſtoriarum ſtudiis & laude. 485.
hiſtoriarum cognitio in rebus Imperii quam neceſſaria. 327.

Hiſtrio-

Hiſtriones.

hiſtrionum vita vaga. 84.
hiſtriones infames. 84.
hiſtriones Eccleſiaſticis hominibus interdicti. 140.
hiſtriones fieri non permittantur. 127.131.

Homicidia.

de homicidiis. 268.bis.331.
de homicidiis iuxta legem Ripuarienſem. 154.
homicidia varia, & eorum pœna. 7. 542. & ſeqq.
homicidiorum alia genera, in quibus nulla culpa admiſſa & pœna ceſſare intelligitur. 547.
de homicidiis caſu,nec occidendi animo factis. 546.
de homicidiis manifeſtis, quæ iure facta pœna eximunt. 544.
de eo qui hominem occiderit. 262.
qui hominem ſine audientia occiderit, aut occidi ſuaſerit. 26.
ſi ad homicidium aliquis precio conducatur. 8.
de homicidiis prohibendis. 233.
de homicidiis conſtringendis. 252.
homicidiorum manifeſtorum iudicium. 525.
de homicidiis ac necibus furtiuis. 313.
homicidas clandeſtini indicia legitima. 525.
de homicidiis illuſtrium perſonarum. 15.
de homicidiis ingenuorum. 11.12.
de homicidiis epiſcoporum & ſacerdotum. 15.147.
de homicidio Presbyteri. 15.
de homicidiis presbyterorum vberior declaratio. 147.
de homicidiis Clericorum. 15.144.
de homicidio ſacerdotis luendo. 231.
de homicidio Diaconi. 15.
homicidium grauida femina. 7.
homicidium Pueri interfecti pœna. 7.
homicidium infantis in ventre poſiti. 7.
homicidium puellula ingenua. 7.
de homicidio in Eccleſia commiſſo. 231.
de homicidiis iterantium. 159.
de homicidiis in hoſpitio factis. 331.
de homicidiis in conuiuio factis. 12.
de homicidiis à collecta manu factis. 12.
homicidium cultello patratum capitaliter punitur. 371.
de homicidiis propter puluerem mortalem factis. 142.
eorum pœna, qui cum homicidium in rixa vel digladiatione fieret,ſibi inuicem auxilium tulerunt. 546.
Homicidii pœna liberatur, qui eum occiderit, qui violenter in ſuam poſſeſſionem irruit. 19.
Homicida non habetur,qui ſui tuendi cauſa aliquem occidit. 19.
de homicidio nullis præſentibus teſtib. commiſſo, cui inculpata tutela moderamen prætexitur. 545.
ſi non percuſſor, ſed tertius aliquis, præter voluntatem vim vi repellentis, occidatur. 546.
ſi homicidium Senator commiſerit. 36.
de homicidio publicam pœnitentiam agentis. 232.
Homicidium ſi impubes committat, non punitur. 7.
de homicidiis ſuorum ipſorum. 262.
homicida ſui ipſius pœna. 543.
de homicidiis ſeruorum vel ancillarum. 9.10.
ſi occidatur ab alio ſeruus alienus. 30.
ſi homicidium dominus commiſerit, id eſt, ſeruum proprium occiderit. 260.
de ſeruo homicidij reo. 35.36.
homicidarum ſeruorum,qui dominum occiderunt,ſupplicium. 40.
qui ad homicidia dominorum ſuorum infantium ſeruos ſollicitauerit. 155.
homicidis aſyla eccleſiarum nihil proſint. 121.
homicidii reum quomodo in iudicium exceptionem ante deducat, quam in carcerem coniiciatur. 548.
homicidis reatus eſt, illis eſſe tenacem, qui ad mortem deſtinantur. 70.
homicidii temerarii pœna,mors. 115.
homicidii pœna. 69.109.311.
de homicidis inconſulti pœna. 51.
de homicidiis compoſitione. 17.294.
de homicidii compoſitione hominis in hoſte occiſi. 17.
homicida gratia ſupplicii facta ab Imperatore. 398.

Honorati Poſſeſſores.

de Honoratis poſſeſſoribus. 88.

Hoſpitalia.

de hoſpitalibus. 271.172.
de hoſpitalibus Scotorum. 272.
Hoſpitalia monaſteriorum & Epiſcopalium quibus inſeruiant. 131.
hoſpitalia in monaſteriis iuxta regulam fiant. 139.

Huſſitæ.

Huſſitæ totam fere Germaniam ad ſe pertraxerunt. 428.
Huſſitarum vocatio ad Conc.Baſilienſe,& in Hungaria ſtrages. 428.
contra Huſſitas Imperatori auxilium denegatur à Statibus. 436.
Huſſitæ ad Colloquium Ratiſponenſe vocati. 439.
Huſſitæ Taboritæ in Bohemia caſi. 438.
Huſſitæ concordantur. 454.

I.

Idola.

Idolorum inuocatio. 507.

Ieiunia.

qui ieiunia eccleſiaſtica diſſoluunt. 193.261
de ieiuniis à Sacerdotibus conſtitutis. 128.
qui ieiunant die Dominica. 193.

Ieſuitæ.

Ieſuitæ hodie ſunt Imperii & Regnorum turbatores, vt olim Minores & Prædicatores. 382.

Ignorantia.

ne ſua cuique proficiat ignorantia. 51.

Illuſtratus.

Illuſtratus Codicillares. 77.
de Illuſtratu vacante. 75.

Imagines.

Imaginum cultus eſt idololatria. 370.

Immiſſio in poſſeſſionem.

immiſſio in poſſeſſionem quomodo petenda. 14.
immiſſio in poſſeſſionem ſi à iudice non recte formato petita fuerit. 14.

Immunitates.

de immunitatibus ſeruandis. 161.278.631.
de immunitate conceſſa ſeruanda. 105.
de immunitate eccleſia. 34.
ſi immunitates eccleſiarum frangantur. 253.
immunitas Presbytero conceſſa in contributione cæteros non grauet. 40.

Imperium.

Imperium non amplius Romanum eſt, ſed ſed Francium vel Germanicum. 333.
Imperium Francicum vel Theutonicum eſt tripertitum, Germanicum, Gallicum, & Italicum.Germanici Imperii Archicancellarius eſt Moguntinus: Gallici Imperii Archicancellarius eſt Treuirenſis: Italici Imperii Archicancellarius eſt Colonienſis.Vide in Electores.
Imperii inſignia quæ. 318.
Imperii terminus eſt omnis terra habitabilis. 318.
Imperii dignitas indiuidua. 39.
de Imperii præcellentia & poteſtate in Papam. 371.
per Imperium & Sacerdotium regitur mundus. 390.391.
per Imperium & Sacerdotium, & non per ſolum Sacerdotium Deus mundum gubernat. 378.
ab Imperio & Papatu pendet pax totius mundi. 358.
Imperium non à Papa, ſed à Deo, & Principibus Imperii habetur. 402.
Imperium non eſſe beneficium Papæ, nec ab eo recognoſci. 413.
Imperii corona ab Apoſtolica ſede recipienda. 321.
Imperii membrum eſt Papa, qui ſe ſeparare ab eo non debet. 322.
de Imperii iuribus contra Papam tuendis. 380.382.388 389.390.391..
Imperii honore ſaluo cum Papa & Epiſcopis agendum. 346.

Imperium Romanum hereditarium. 291. 233.293.
Imperium non eſt hereditarium, ſed electiuum. 402.
Imperium Conſtantinopolitanum à Germanis deuictum & ſubactum. 368. 369.
Imperio Conſtantinopolitano non eſt ſubditus Romanus Imperator. 328.
Imperator Conſtantinopolitanus agnoſcit ſe ſubeſſe Romano. 370.
Imperium Græcorum à noſtris Impp. recuperandum eſſe. 485.
Imperium Græcorum à Turcis eſſe vindicandum. 485.505.
Imperii vtriuſque concordia & confœderatio. 328.
Imperi vtriuſque reunio. 367.
Imperii Græcorum amicitia & concordia cum Romano Imperio. 328.
imperio ſubiecti Germani, Romani, Itali, Galli, Dalmatæ, Hungari. 92.93. 23.
Imperio omnes nationes ſubderentur, ſi concors foret. 319.
Imperii iugo nihil ſuauius aut tolerabilius. 377.
Imperium Italiæ habuit Theodoricus. 33.
de Imperii defenſione à Frãcis ſuſcepta. 648
Imperii Romani & Græci dominus Carolus Magnus. 136.
in Imperio partem prætendunt Galli. 293.
Imperium Romanum Germani poſtulant inter ſe & Gallos diuidi. 291.
Imperium Romanum Galli poſtulant inter ſe & Germanos diuidi. 293.
Imperii honor in Italia imminutus recuperandus. 388.
Imperatori Græcorum nulla terra in Italia concedatur. 332.
Imperium ſi in paruo contemnitur, in omni parte violatur. 39.
Imperium inhonoratur, ſi legati ad Cæſarem male in itinere tractentur. 245.
ſi ad Imperii inhonorationem cauſa pertinens orta fuerit. 245.
Imperio vnde tanta clades, & quomodo auertenda. 625.653.
Imperium vacans non deuoluitur ad Papam, ſed ad Palatinum. 411.
de Imperii & Sacerdotii concordia & coniunctione. 352.
de Imperii & Eccleſiæ correſpondentia. 319.
Imperii & ſacerdotii coniunctio. 314.
de Imperii & Eccleſiæ pace reformanda. 316. 331.
de Imperii & Eccleſiæ diſcrimine. 390.410. 411.
Imperiale ſtipendirm ab Eccleſia augendum eſt. 300.
ab Imperio membra ſeparari non cogantur. 321.
Imperii Collaterales 327.
Imperii Logetheta, antiquarius & regiſtrator. 327.
Imperiales homines ad imperatorem properantes, ſuis ſumptibus proficiſcantur. 299.

Imperator.

Imperator à ſolis Germanis eligi & deponi poteſt. 375.377.383.
imperator ab Italis electus non probatur à Gallis & Germanis Epiſcopis. 291.
imperatoris à Papa & Italis electi proclamatio in Synodo Gallicana facta non recipitur ab Epiſcopis. 292.
imperatoris iuſta electio & comprobatio. 375.
imperator antequam coronetur, debet fieri miles. 400.405.
imperatoris electi coronatio debet Aquisgrani fieri. 400.401.405.442.
de imperatoris coronatione & vnctione proceſſus. 401.
Imperator poſt coronationem cõfirmat priuilegia Principum. 402.
Imperatoris Romani inunctio ad Papam pertinet. 313.
Imperatori ad coronationem Romanam proficiſcẽti quid debeant ciuitates. 405.
imperator ab Eccleſia in Cæſarem totiusque orbis dominatorem conſecratur. 323.
Imperator Romæ inungendus à quo deduci debeat. 313
imperator quatenus ſe cum Papa in coronatione intromittere debeat. 438.
Imperator electus, & ſi nondum à Papa coronatus, habet legitimam Imperii adminiſtrationem. 403.
imperator electus imperialem habet adminiſtrationem, etiamſi non confirmetur à Papa. 409.410.411.413.414.
imperator Romanus à Roma vocabulo nuncupatur, quæ eſſe debet imperii caput auctrix. 374.
imperatori Romano Roma ſubiaceat. 394.
imperator Romanus à Roma appellatus debet Romam recuperare, & in priſtinam dignitatem reſtituere. 397.
imperator Romanus eſt nomen ſine re, ſi Romam non habeat. 328.
imperator pater patriæ. 656.
imperator eſt Rex Regum, mundi lumen & ſpeculum ſine ruga. 373.
imperator ſupremum caput in orbe neminem habens ſuperiorem. 409.410. 414.426.
imperator in temporalibus ſuperiorem non habet. 377.
imperator dominus rerum atque Princeps, cui omnes mortales militant. 322.
imperator inter alios mundi Principes maximus eſt. 352.
imperatoris Legatus Romæ omnibus antefertur. 511.
in imperatorem lex Regia omnium rerum poteſtatem contulit. 397.408.
imperatoris voluntati omne ſubiacet, quod vult. 393.
imperatoris debent eſſe omnia. 414.
penes imperatorem eſt adminiſtratio, penes Principes auctoritas. 334.
imperatoris comminiſtri & adiutores ſunt Status imperii. 243.327.
imperatoris voluntas pro lege habenda. 335.
imperator legem generalem dare poteſt etiam illis populis, qui propria lege vtuntur. 151.
imperator non ex animi ſui ſententia, ſed ex conſilio Principum de rebus imperii ſtatuere debet. 337.
imperator nullam legem generalem ſine Ordinum ſcitu ſtatuere poteſt. 133.
imperator legibus ſolutus eſt. 376. 377.
imperator ad leges imperii ſeruandas iuramento adſtringitur. 342.343.
imperator tria capitula præcipue cõſeruare ſtudeat. 243.
imperatoribus ius commune cum priuatis eſt. 20.
imperatoribus non minus quam aliis lex imperatorum conſtituitur. 323.
imperatoris in coronatione iuramentum. 402.
imperator per interpoſitam perſonam iuramentum præſtat. 354.357. 359.
imperator debet diſperſa & amiſſa imperii iura recuperare. 401.
imperatoris ſacramentum pro augendis imperii iuribus. 441.
imperator nullum grauare cupit. 33.
imperator fidem fallere non debet. 113
imperator tam legibus armatus, quam decoratus armis eſſe debet. 516.
imperator quam ſibi victoriam proponere debeat. 50.
imperatoris officium. 400.401.632. 633.
imperator in terris ordinatus eſt ad pacem in toto orbe conſtituendam. 357.
imperatoris eſt pacem publicam cuſtodire. 34.
imperator Chriſtianæ fidei defenſor. 379.
imperator nõ minus quam cæteri principes, de ſua ſalute ſollicitus eſt. 512.
imperator cum nullo infideli communicare aut affinitatem inire debet. 432.
imperator Eccleſiam reformare debet. 125.
imperator debet Eccleſiam emendare. 136
Imperatoris eſt reformare Eccleſiam & perſonas Eccleſiaſticas. 164.
imperator debet Eccleſiam ad ſtatum primitiuum reformare. 375.
imperator cunctas per orbem Eccleſias tueri debet 323.
imperator monaſteria & xenodochia viſitare debet. 162.
imperator per Legatos monaſteria viſitare & emendare debet. 150.

Imperator debet conciliis perſonaliter intereſſe. 477.
imperator debet concilia transferre, non Papa. 476.
imperatoris cura de Sacerdotio. 592.
imperator cooperari debet miniſtris Eccleſiæ. 115.
imperator beneficia Eccleſiaſtica confert. 275.
imperator debet ab Eccleſiaſticis nocentes diuitias ſubtrahere. 375.
imperator res Eccleſiarum & venerabilium locorũ quomodo permutare poſſit. 248.
de imperatorem adeuntibus Epiſcopis & Clericis. 194. ſeu appellantibus. 194.
imperator vt ſcelera in imperio prohibeat & coerceat. 298.
imperator in omni hebdomada vnum diem ad cauſas audiendas & iudicandas ſedeat. 265. 268.
imperator iudex eſt ſtatuum imperii immediate ſubiectorum. 140.
imperatorium iudicium ſuccurrere debet oppreſſis. 53.
imperiale iudicium eſt incorruptiſſimũ. 53.
ad imperatoris tribunal nullus venire debet mediate ſubiectus, niſi per appellationis medium. 252.
imperatoris iniuria eſt, ſi iuſtitia lædatur. 46.
imperator adiri debet, ſi iudices ad cogendũ condemnatum impares ſunt. 18. 81.
imperator mulcta gratiam à iudicibus inflicta facere poteſt. 154.
imperator ſalua maieſtate, non poteſt ſe regibus humiliare. 317.
imperatoris iniuria etiam ad reges & Principes ſpectat. 375. 377. 380. 382. 387.
imperatoris inhonoratio ad omnes Reges pertinet. 318.
imperator debet præſens dexteram ſuam in Turcos exſerere, & corpus pro fide ac imperio exponere. 389.
imperatoris iuſſu Biblia correcta. 136.
imperator annales Principum atque imperatorum legit. 326.
imperatorum priuilegia. 352.
imperatoris mandata propter ſuam reuerentiam in nullo violanda ſunt. 34.
de imperialium litterarum deſpectu. 234.
imperialis poteſtatis contemptores, & eorum pœna. 306. 319.
imperialis munificentia non poteſt intra certos limites concludi. 42.
imperialis largitas titulus eſt pietatis. 31.
imperatoris ſolennia & annua munera. 66.
qui imperatoris patrimonium proprium alteri ſine iuſſione tradiderit, & qui acceperit, pro infideli habetur. 234.
imperatoris patrimonia magis ſunt quæ à ſubiectis legitime poſſidentur. 66.
imperatori paſtum ab Epiſcopis & comitibus præſtetur. 300.
pro imperatore ſoluenda vota. 111.
pro imperatoris filio nato votum publicum faciendum. 196.
imperatore adhuc viuente, ſucceſſori iuramentum præſtitum. 93.
imperialem felicitatem Papalis inuidia ſemper oppugnat. 390.
in imperatorem, nihil iuris habet Papa. 375. 386. 621.
ſaluo imperii honore cum papa agendum eſt. 316.
imperatorem eſſe ſub Eccleſia in ſpiritualibus. 636.
imperator in ſpiritualibus Papam recognoſcit. 285. 286.
imperator male agentem Papam potentia ſua compeſcere, & Eccleſiam dirigere debet. 373.
imperator pro Eccleſiis ſe contra Papæ voluntatem obiicit. 321.
imperator indigne à papa excommunicatos recipit in tutelam ſuam. 321.
imperator iudex eſt inter papam & abbatem Caſſinenſem. 321.
imperatori indignantur principes, quod pacem cum papa fecerit. 355.
imperatoris iuramentum, quod papæ præſtitit. 508.
imperatoris Sigiſmundi iuramentum papæ præſtitum. 431. 432.
imperator papæ nullum iuramentum debet. 407.
imperator quatenus papæ debeat obſequium. 659.
imperator ira permotus contra duritiam papæ. 323.
imperator Conſtantinopolitanus papæ contra noſtrum imperatorem adhæſit. 331. 360.
imperator an propter denegatam iuſtitiam apud papam vel Concilium accuſari poſſit. 440. 441.
imperatorem delinquentem non modo papa ſed quilibet ſacerdos caſtigare poteſt. 377.
imperator iudicio ſe ſubiicit principum imperii. 338.
imperator an à papa deponi poſſit. 659.
imperator in maieſtatis crimine ridicule damnatus. 376.
de imperatoris tyrannice regentis depoſitione. 303.
ab imperatore ſi quid contra ordinationes imperii moliatur, principes ſine rebellionis aut infidelitatis crimine recedere poſſunt, eique reſiſtere. 424.
imperator capitalis periculi arceſſitur. 318.
decollandus. 318.
imperator & Cæſar decollati. 636.

Imperatores, quorum leges ac conſtitutiones citantur, confirmantur aut abrogantur.

Adalberti vel Alberti conſt. 321. 323.
Adalgiſi regis præcepta. 299.
Aiſtulphi regis præcepta. 299.
Alaricus II. Gothus. 55. 69.
Albertus II. 477.
Alexius Conſtantinop. 325.
Alexius II. Ducas MurZuflus Conſtantinop. 368. 369.
Anthemius. 606.
Antoninus. 542.
Arcadii lex. 259.
Arnulphi præcepta. 299.
Auguſtus. 52.
Berengarii II. conſt. 321. 333.
Carolomannus I. Aduocatus Rom. 323. [illegible]
Carolomannus III. Cæſar. 292. 293. 299.
Carolus Martell' Aduocat' Rom. 323. 118.
Carolus Magnus. 159. 160. 161. 232. 250. 251. 253. 265. 266. 267. 269. 273. 275. 297. 299. 321. 323. 333. 334. 411. 412. 456. 573. 655. 657.
Caroli III. conſt. 321. 299. 292. 293.
Caroli IV. conſtitutio. 434. 478.
Childebertus Rex. 633.
Conradi II conſt. 321. 323.
Conradus III. 334.
Conradus IV. 384. 385. 388. 658.
Conſtans I. 540.
Conſtantinus Magnus. 373. 408. 411. 431. 517. 539. 540. 558. 626. 629.
Conſtantinus V. Pogonatus. 647.
Conſtantius II. 540.
Conſtantius III. 590.
Decius. 314. 518.
Deſiderius Rex. 299. 331.
Diocletianus. 518.
Euricus Gothus, qui male Euricus vel Eurix. 69.
Ferdinandus. 572.
Focas. 636.
Fridericus I. 543. 550. 559.
Fridericus II. 432. 434.
Fridericus III. 483.
Gensericus. 610.
Henricorum quinque conſtit. 321. 323.
Henricus Pius II. 321. 432.
Henricus III. 325.
Henricus VII. Rex Rom. 395. ab imperatore patre captus & depoſitus. 383. 384. 385. 389.
Henricus VII. 478.
Honorius. 591.
Hugo. 301. 321. 333.
Ioannes Comnenus Conſtantinop. 31.
Iouianus. 537.
Iſaacus Angelus Conſtantinop. 368.
Iulianus. 518.
Iuſtinianus I. Imp. 313. 319. 323. 326. 655.
Iuſtinus II. 323. 485.
Ladulaus. 477. 478.
Lamberti præcepta 299.
Leonis I. Conſtitution. 248. 607. 626.
Lotharii I. Imp. capitulare. 297. 299. 3[illegible] 654.
Lotharii II. conſt. 321. 323.
Lotharius III. 334.
Ludouicus I. Pius. 253. 266. 267. 268. 269. 273. 276. 297. 299. 323. 573. 655.
Ludouicus II. Germanicus. 292. 293. 655.

Ludouici

Digitized by Google

Ludouici II. Imp. Capitulare. 297.299.323.326.
Ludouici IV. conſt. 321.
Manuel Conſtantinop. 339.
Manuel Porphyrogenitus Comnenus *Conſtantinop.* 328.
Marci lex. 319.
Marcianus. 319.626.630.475.
Mauritius 633.636.
Maxentius. 518.
Maximilianus I. 515.516.
Maximinus. 518.
Michael Conſtantinop. 323.
Nero. 44.
Odouacer. 59.
Othonum trium conſtit. 321.323.
Otto M. 333.334.
Otto II. 309.
Otto IV. 383.432.
Pipinus I. Aduocatus Romanorum. 323.
Pipini II. ſtatuta confirmantur. 121.122.131.136.141.148.154.234.273.323.573.
Pipinus III. Caſar. 335.
Rachis Rex. 323.
Romanus Imper. *Conſtantinop.* 302.
Rudolphi I. donatio. 432.
Seruius Rex Rom. 89.
Sigismundi Imp. leges. 456.461.462.478.480.
Theodorici edicta confirmantur. 106.114.323.620.
Theodoſiani Codicis leges. 151.255.258.262.
Theodoſii Magni lex. 151.259.262.626.629.507.
Theodoſius II. 600.605.607.626.630.
Theodoſius III. 636.
Tiberius II. 632.
Titus. 70.
Traianus. 83.93.95.545.
Valens. 518.
Valentiniani I. lex. 256.108.
Valentiniani II. lex. 259.517.
Valentiniani III. lex. 475.600.
Widonis conſtitutio. 298.299.
Zeno. 608.

Imperatrix:

de Imperatricis coronatione. 402.
imperatrix in ſynodum venit. 292.

Impuberes.

de impuberum delictis. 553.

Incantationes.

incantatae cartae aduerſus tempeſtatem non ſuſpendantur. 140.
Vide in Magi.

Incendia, Incendiarii.

de incendio. 260.
de incendiariis. 60.
incendii indicia. 527.
de incendio Eccleſiae. 15.
qui domum villam aut caſam incenderit. 26.
incendium quod incaute ſeruus aut colonus in agro ſuo poſuerit. 26.
incendium ſi tortus fateatur. 529.
Incendiariorum pœna 5.541.

Inceſtus.

de inceſtis nuptiis, & earum pœna. 115.262.
inceſtus cum quibus committatur. 118.649.
de inceſtibus, & pœnitentia. 153.
inceſtum ſi perſona Eccleſiaſtica commiſerit. 119.
de inceſtuoſis puniendis. 118.156.252.
Inceſtuoſos iudicat Epiſcopus. 121.
qui inceſtum hominem ſuſceperit. 118.
ab inteſtuoſis multa accipi non debet. 249.
inceſti tollendi. 294.
inceſtuoſi ignibus tradantur. 124.125.
inceſtuoſorum bona fiſco addicantur. 255.
Inceſti pœna. 5.118.119.540.

Index.

Indicis ſcelerum premium. 43.
Indicibus furtorum præmium dandum. 43.

Indicia.

de indiciis delictorum criminumque. 522.523.524.
de indiciis, quæ ſingulis criminibus peculiaria ſunt. 515.

Infamis, Infamia.

qui infamis furto efficitur. 230.
infamia nota abſterſa per imperatorem, ſententiam paſſo. 51.
infamis poſt peractam pœnitentiam reſtituatur. 161.

Inferenda.

de tributo, quod inferenda vocatur. 265.

Ingenuitas.

de ſtatu ingenuitatis. 161.
ex ingenuo, libertino & ancilla natus matrem ſequitur. 23.
ſi quis ingenuus diſtrahatur, & conditionem ſuam tacet. 25.
ſi ingenuus in ſeruitute teneatur. 24.
ingenuitati non praiudicat venditio coacta. 26.
qui ingenuum celauerit, vendiderit, vel ſciens comparauerit. 25.
ſi quis ingenuum ſe profeſſus fuerit apud acta. 25.
de carta ingenuitatis. 145.

Inimicitia.

qui inimicitias deponere nolunt, vt excommunicentur. 260.

Iniuria.

iniuria quid ſit. 326.
iniuria non eſt inferenda, ſed propulſanda. 334.
Iniuria ingenuæ feminæ facta per attrectationes quomodo puniatur. 6.
de iniuriis ſacerdotum, vel quorumlibet ex clero in Eccleſia factis. 232.

In ius vocatio.

de in ius vocando. 233
in ius vocatio quomodo à iudice impetrari debeat. 14.
in ius vocationis temeritas. 106.
in ius vocans ſi non venerit. 2.
in ius vocatus ſi non venerit. 2.155.
qui Reip. cauſa abeſt, in ius citari non poteſt. 1.

Iniuſtitia.

de iniuſtitiis Imperialium miniſtrorum. 268.
de iniuſtitiam gloriantibus. 140.

Inquiſitores.

de Inquiſitoribus per Comitatus eligendis. 267.

Inſontes.

Inſontes in carcere vincti. 108.

Inſtrumenta.

de inſtrumentorum auctoritate. 301.
de teſtamentorum allegatione. 24.
de inſtrumentorum literalium exhibitione in proceſſibus. 462.
Inſtrumenta probandi mos iniuſtus. 310.
ſi quis inſtrumenti fidem improbauerit. 310.
ſi inſtrumenta apud manus alienas exiſtant, quantus terminus detur in iudicio. 462.
inſtrumenti prolator vt illius fidem aſſirmet. 230.

Interdictum Eccleſiaſticum.

Interdicti tempore omnes decimas Eccleſiaſticas ad fiſcum Regium deuolui. 445.

Interdictum Ciuile.

Iterdictum vnde vi. 59.

Interdictus aqua.

Interdictus aqua. 99.

Interciata res.

de re interciata. 159.304.
de intertiando, & re intertiata. 115.
intertiatam rem ſi quis recipere noluerit. 155.
intertiare res furatas qualiter quis debeat. 13.
intertiare quando non amplius liceat. 115.
de re intertiata furto amiſſa. 155.

inteſtato decedentes.

de his qui inteſtati mortui fuerint. 20.
inteſtati bona, nullis heredibus relictis, fiſco applicantur. 66.
ſi inteſtatus Curialis ſine herede defecerit, Curia heres eſt. 20.

de inteſtato Epiſcopo. 226.
de inteſtatis clericis & monachis. 216.
inteſtatorum clericorum & religioſorum perſonarum Eccleſia heres eſt. 20.

Inuaſiones.

de inuaſionibus. 159.

Inueſtitura.

infeudatio per feſtucam. 13.
ſi de inueſtitura prædii controuerſia ſit. 310.
vt inueſtitura & confirmatio ab Imperatore petatur de rebus ab Imperio acceptis. 266.

Inuidia.

de inuidia vel odio. 130.
inuidia bonos inſectatur. 114.

Iterantes.

de iterantium pace. 162.
iterantibus nemo impedimentũ faciat. 121.

Iudæi.

Iudæus æternam requiem quærat. 69.
de priuilegiis Iudæorum 57.
de Iudæorum priuilegiis ſeruandis. 29.
de Iudæorum priuilegiis in Miſnia. 399.
Iudæis quatenus permittendum. 58.
quæ res Iudæis non concedantur. 229.
Iudæis neque legere neque augere templa licet. 42.
Iudæi nuptiarum ſolennitates in dotis titulo & ſacerdotis benedictione obſeruent. 255.
Iudæi non poßint eſſe iudices aut telonarii Chriſtianorum. 633.
Iudæi Chriſtianos ſeruos non habeant. 633.
Iudæi quando non audeant per plateas ire. 633.
ſi aduerſus Iudæum aliquid habet, iudicem conuenire debet. 60.
Iudæorum conuiuiis nullus Chriſtianus interſit. 633.
Iudæorum ſynagoga. 50.
Iudæorum ſynagogæ aliter formantur quam vulgata habitacula. 50.
Iudæorum ſynagogæ ſecuritas & tuitio. 68.
ne ſynagogæ Iudaica nullus eccleſiaſticus officiat. 68.
Iudæorum querela de cremata ſynagoga. 60.
de danda Iudæis licentia reficiendi ſynagogam. 42.

Iudices.

de iudicum electione. 80.
de Iudicum Nobilium electione in Hungaria. 443.
iudices ordinarii. 106.
de Iudicibus ordinariis Regni Hungariæ, & de eorum iuramento. 442.
iudices annui in prouinciis. 109.
à iudicibus propriis vnaquæque prouincia iudicetur. 230.
de iudicũ officio & iuſtitia. 109. 129. 331.
de iudicibus, vt inquirantur, examinentur, & explorentur. 161.
Iudices legum periti. 95. 96.
Iudices iuris & conſtitutionum ignari. 516.
Iudices rerũ criminalium quam imperiti fuerint. 516.
index ieiunus iudicium teneat. 154. 254.
iudicum religio. 57.
iudicum eloquentia. 96.
iudicum taciturnitas. 96.
Iudices à Principe lecti. 80.
de iudicibus à Metropolitano probatis. 128.
Iudices delegati. 28. 65. 66.
Iudices lites dati. 34.
iudices in magos dati. 56.
iudex vt diſcußis allegationibus vel documentis vtriusq; partis, verũ iudicet. 18.
ad Iudices admonitio, vt laudabilia ſequantur, nec priorum calumnioſe geſta imitentur. 96.
qui iudicat de ſalute, cunctator eſſe debet. 81.
iudices pupillorum cauſas primum iudicare debent. 140. 232. 248. 651.
de Iudicis officium aſſumere recuſantis pœna. 443.
de iudicibus prauis. 157. 158
iudex ius denegare quando dicitur. 330.
de iudicibus, vt iudicent, aut ſi male iudicauerint. 160.
de iudicibus qui ſecundum legem non iudicant. 16.
ſi iudices negligentes ſint in reddenda iuſtitiam. 109.
ſi iudices iuſtitias non fecerint. 122.
Iudicis, qui iuſtitiam promouere aut facere non vult, pœna. 14.
iudex leges violans moriatur. 117.
Iudices auari. 80.
iudicum venalitas. 109.
iudices nulla munera accipiant. 229. 251. 556. 651.
iudex ſi contra ſtatum aut fortunas cuiuslibet vt ſententiam ferret pecuniam acceperit. 18.
iudex ſi pecuniam accepit vt male iudicet. 18.
iudex ſi immerito à prouincialibus aliquid acceperit. 18.
ſi iudex alicui plus adiudicauerit, quam debeatur. 14.
iudicum conniuentium pœna. 108.
ſi iudex conſenſerit in delinquentis propoſitum. 115.
ſi iudices furem vel latronẽ celauerint. 251.
ſi iudex malefactorem laxauerit. 115.
Iudicis iuramentum. 519.
iudicum concurſationes. 65.
Iudicum correctio. 78.
de iudicum præceptis & auctoritatibus exſequendis. 24.
ad iudicis officium & ſollicitudinem pertinet, quomodo in exſecutionem mittantur iudicia. 18.
iudices obedientes ſint epiſcopo. 230.
Iudices Imperiales Epiſcopis ſub [illegible] tiant. 21[illegible].
ſi iudicis officiales vltra iuſtitiam aliquid acceperint. 18.
ſi quis iudicibus conuicia dixerit, aut iniurias intulerit. 254.

Iudicium.

de iudiciis. 160.
iudicia publica annuatim menſe Maio celebrata. 247.
iudicia generalia quanto quoque anno fiat ab omnibus Ordinibus. 250.
iudicia particularia Centenariorum, & quis ad ea vocari debeat. 250.
iudicia vbi haberi debeant. 254.
iudicia olim ſub dio habita 254.
iudicia ſecularia in Eccleſia non fiant. 229.
iudicia in atriis Eccleſiarum vel presbyterorum domibus non habeantur. 27[illegible].
iudicium in domibus Eccleſiarum nullus teneat. 300.
iudicia in feſtis diebus non habeantur. 275.
iudicia in quadrageſima, aduentu, & rogationibus non fiant. 275.
iudicium liberale. 39.
Iudicium quinquennale. 56.
iudicii vmbratilis ordo. 84.
iudicia à ieiunis fieri debent. 254. 154.
ad iudicium arma non portentur. 151.
de iuſtis iudiciis à Presbyteris agendis. 226.
Iudiciis capitalibus vt nobiles ipſi perſonaliter præſint. 519.
de iudicio & foro competente. 330. 331.
Iudicari factum debet, vbi commiſſum eſt. 26.
ad iudicium extraneum ne Imperio ſubiecti trahantur. 440. 441.
in iudicio extraneo reſpondere nemo tenetur. 305. 315
ad iudiciũ publicum vt omnes veniãt. 158.
in iudicium deduci ſine iudicis auctoritate nullus ingenuus debet. 18.
ad iudicium ire frequentius nemo cogatur. 300.
in iudicium partes tantum vocari debent. 154. 161.
in iudicio quæ cauſa primum audienda & expedienda. 651.
in iudicio viduæ, pupilli & pauperes primum audiantur. 140. 232. 248.
in iudiciis cauenda eſt perſonarum acceptio. 227.
pro iudicio nullus munera accipiat. 229. 251. 556. 651.

Iudicium Imperiale.

Imperialis iudicii iuſtitia. 4[illegible].
Imperialis iudicii ſiue Comitat⁹ iuſtitia. 6[illegible].
Iudicium Imperiale eſt incorruptiſſimum. 53.
Imperiale iudicium ſuccurrere debet oppreſſis. 5[illegible].

Iudicatores.

de re iudicata. 14[illegible].

Iudices.

Iudicata rei ſtandum. 31.59.

Iura.

iura vſualia cuſtodiantur. 109.
Iura publica humana vitæ ſolatia. 46.
Iure viuendum. 111.
iure ciuili viuere. 82.
iura, non brachia. 82.
Iure, non vi, decernendum. 47.
Germanorum Romanorumque ius commune. 92.
Saxonum ius. 142.
Ius denegare quando quis dicatur. 330.

Iura & priuilegia.

de iuribus cuilibet ſeruandis. 313.
de iuribus ſynagogæ Iudaicæ. 68.

Iuramentum, Iurandum.

de non iurando. 124.
omne iurandum in Eccleſia præſtandum eſt. 155.
iurando inuanum ne Domini nomen aſſumatur. 219.
iurare per creaturas non licet. 261.
Iuramentum per S. Stephanum, aut Imperatorem, aut filios eius, prohibitum. 140.
non iurandum in Euangelio, altari, SS. reliquiis, loquela &c. 130.
iurant Regi ſubditi. 93.
iuramenta fidelitatis. 290.
formula iuramenti fidelitatis. 404.
de iuramento Clericorum. 319.
de iuramento monachorum. 321.
iuramentum ſcabinis criminalis. 519.
iuramentum iudicis criminalis. 119.
de iuramento teſtium. 160.
iurare non cogantur paruuli. 130.

Iuriſconſulti.

Iuris ſcientia. 72.
Iuris doctores in Academia Romana. 110.

Iurisdictio.

de iurisdictione Eccleſiarum Imperii. 304. 309.
iurisdictio mandata. 54. bis.
iurisdictio cognitionis in magos mandata. 56.57.

Iuſtitia.

Iuſtitia populorum pacem tuetur. 87.
iuſtitia colenda omnibus, ſed maxime Sacerdotibus. 45.
de iuſtitia facienda. 119.160.651.
iuſtitiam vt vnusquiſque faciat. 119.
de iuſtitiis ſeruandis. 270.271.
de iuſtitiis generalibus. 156.
qui iuſtitiam facere occaſione immunitatis renuerit. 350.
de iuſtitia vnicuique reddenda. 99.
iuſtitia obſeruata nullum lædit. 104.
de iuſtitia correctione. 625.
iuſtitia æqualis 66.
iuſtitiæ inopia, eſt cauſarum copia. 109.
de iuſtitiis Regalibus. 156.
Iuſtitia læſa, Imperatoris iniuria eſt. 46.
Iuſtitiam qui violat, Principi facit iniuriam. 46.
Iuſtitia pro nullo cōmodo vendi debet. 477.
de his, qui propter iuſtitiam propriam dilatandam fugant. 150.
iuſtitia in officialibus. 111.
Iuſtitia acquieſcendum. 47.

L.

Labor.

Labori à teneris adſuſcendum. 37.
laboris præmium. 88.
pro laborantibus fauor. 32

Lantgrauii in Imperio Germanico.

Alſatiæ Lantgrauius. 516.482.499.501.
Dalmatiæ *Comes Prouincialis.* 104
Heſſiæ Lantgrauius. 416.513.659.564.
Heſſus cum Pomerano de præeminentia certat. 509.
Suſenbergenſis Lantgrauius. 502
Thuringiæ *Lantgrauius.* 362.396.399. 405.438 440.441.564.
Turingi Imperio ſubiecti. 151.
W*inceborchenſis lantgrauius.* 329.

Lantgrauii in Italico Imperio.

Celſina Comes *prouincialis.* 86.
Carritana *Comes Prouincialis.* 86.

Lardum.

Lardi ſpecies. 39.
de lardo non exportando. 39.

Largitiones.

largitiones ſacræ 97.98.
largitiones ſacræ non tardandæ. 87.
largitiones priuatæ. 95.

Latrones.

de latronibus, ſpoliatoribus, prædonibus & inſidiatoribus viarum. 5.6.9.10.158.
de latronibus conſtringendis. 252.
de latronibus perſequendis & puniendis. 303.304.
in latrone perſequendo & comprehendendo ſi quis iudicem noluerit adiuuare. 115.
de latronibus iuſte peremptis. 121.
de latronibus non ſuſcipiendis. 152.
latrones vt reddantur. 150.
ſi latro à iudice celatus vel defenſus fuerit. 251.
latrones ex immunitate eccleſiæ ad iudicium ſiſtantur. 121.
ſi quis latronem comprehenſum, indemnem dimiſerit. 147.
Latronum pœna mors. 115.116.122.141. 544.
latrones ſuſpendantur in collo. 115.
Latronum pœna, rota impoſitio. 544.
ſi quis latroni ad mortem damnato vitam dederit. 147.

Lectiones Eccleſiaſticæ.

de lectionibus in eccleſia. 149.152.
de Lectionum eccleſiaſticarum emendatione. 136.
Lectores in aliena eccleſia ad clericatum promoueri non poſſint. 192.

Legata.

Legata in piis cauſis. 159.
legata & fideicommiſſa ſi heres implere detrectauerit. 233.

Legati.

Legatos mittere, iurisdictionis eſt. 471.
de officio Legatorum gentium diuerſarum 89.
Legati mandata. 112.
Legatis Imperialibus vt manſiones præbeantur. 154.
Legationes in quibus locis recipiendæ ſint 245.
Legatis Imperialibus ſi quis damnum dederit. 294.
Legati ad Cæſarem miſſi, ſi male in itinere habeantur, ad Imperii inhonorationem pertingit. 245.
Legati conuiuio Regio adhibiti. 75.
de honore legatis habendo. 624.

Leges.

Legum vox. 95.
legum vis. 107.
legum cuſtodia, & vtilitas. 57.
legum & morum cura. 50.
in legibus voluntas Regis. 81.
leges populo præſcribere Princeps debet. 333.
Lex edictalis debet mature penſari, antequam edatur. 500.
leges generales Imperator dare poteſt etiam illis populis, qui propria lege vtuntur 151.
leges ferre cum conſilio Procerum Imperator debet. 334.335.
Leges anteriores cuſtodiantur. 109.
lex præcellit conſuetudini 135.
legum temperamento genus humanum eſt regendum. 68.
legibus & armis prouincia defenſa. 54.
ſine legibus gens eſt ferina. 68.
legibus regenda Reſpublica. 334.
ſine legibus Reſpublica non eſt Reſpublica. 5. 86.
Lex à iudicibus & viris nobilibus diſcatur. 252.
Legum periti iudices. 95.96.
ſecundum legem cuiusq; culpa emendanda eſt. 161.
lex imperatorum non eſt ſupra legem Dei. 215.
legi diuinæ etiam Imperator & Reges ſubiecti. 285.
Lex imperatorum ipſi etiam imperatori conſtituitur. 323.
de Lege Regia ſenatusconſultum. 408.
lex Romana. 260.
de legum Romanarum dignitate. 586.
Leges Romanæ Gallis & Germanis propoſita. 50.
Leges communes Germanorū & Romanorum. 92.

Lex Ripar̃ienſis. 154.
Leges Saxonum. 142.
iuxta legum præcepta viuentibus præmium decernatur. 252.
qui leges ſeruare contemnunt. 154.
Legum contemptores. 30.31.

legitimatio.

de legitimatione ſpuriorum. 398.
de legitimatione liberorum per ſubſequens matrimonium. 90.
legitim atorum tributum ad Curiam Imperialem. 398.

Lenones, Lenocinium.

lenocinio ſi maritus aut parens vxorem aut liberos proſtituat. 541.
lenonum pœna capitalis. 21.541.

Leproſi.

leproſi vt ſint ſeparati. 141.

Liber homo, libertas.

liber homo ineſtimabilis eſt. 26.
liber naſcitur, cuius mater poſt conceptionem facta ſerua eſt. 145.
liberi permanent, quorum pater in ſeruitutem redactus eſt. 145.
de liberis hominibus vxores fiſcalinas habentibus. 158.
de libertate iudicium in præſentia Commiſſariorum Imperialium terminandum eſt. 142.
qui in libertate degunt, ſi ad ſeruitutem vocentur. 26.

Liberi homines.

ne liberi opprimantur. 163.295.
libera colla ſeruili iugo premere. 99.
de liberis hominibus non grauandis per onera ſeruilia. 66.69.
de liberis hominibus ad ſeruile opus non cogendis. 135.
de libero homine Vuadiato, ſi damnum dederit. 145.
ſi quis liberum hominẽ liget & abducat. 9.
liberi homines ſe committere poſſunt in cuiuscumque Principis voluerint poteſtatem. 162.
de liberis hominibus ad ſeruitium Dei ſe tradentibus. 157.

Liberti.

de libertis, vt à ſacerdotib. defenſentur. 263.
de libertis dimiſſis 7.

Libra.

libra cubiculi Regij. 69.
Libra ex duodecim vnciis conſtat. 32.

Libri.

de libris prohibitis. 140.
de libris canonicis. 127.
de libris canonicis, vt veraces habeantur. 149.
libri canonici ſoli legantur. 131.
libri pſeudographi & dubii vitentur. 131.
de hæreticorum libris comburendis. 590.
in libris ſortiri vetitum. 140.

Lignarii.

lignariorum furum pœna. 551.

Literæ, Literati.

literarum laudatio. 103.
de ſtudiis literarum promouendis. 574.
literatis vitanda ruſticatio. 100.

Lites.

de litium finibus. 52.
lites non debent in immenſum trahi 31.
vt litem habens ſiue petitor, ſiue poſſeſſor, ſi Epiſcopi iudicium elegerit, ad eum dirigatur. 151.
lis de inuaſo prædio ad comitatum reuocata. 64.
de lite ad comitatum remittenda. 59.64.
lites rediuiuæ. 59.

Litigantes.

Litigatorum malorum mos. 475.
litigantes inter ſe concordandi habent licentiam. 443.
de facultate concordandi litigantium. 462.
ſi litigantibus leges violatæ. 74.
de litigatore temerario & improbo. 24.
de pœna temere litigantium. 248.

Litigioſæ res.

vt litigioſa res domino reſtituatur. 557.
ſuper litigioſa re quomodo & quando cautio exigatur, quæ alterutri partium committitur. 557.

Locationes.

de locationibus homicidarum. 8.

Lucrum.

Lucrum cum inuidia periculum eſt. 34.
de lucris turpibus. 151.

Lutherani.

de Lutheri doctrina, & eius veritate. 561.
Lutherani in Comitiis Auguſtanis de quibusdam articulis cum Pontificiis conuenerunt. 513.
Lutheranorum exſtirpatio. 488.
Lutheranis quanta potentia reſiſtere minetur Imperator. 512.

M.

Magi, Magia.

de magis, ſortilegis veneficis &c. 56.238.
de magicis artibus & incantationibus. 229.
à mago delatus vt nemo prehendatur aut torqueatur. 523.
Magiæ indicia. 527.
Magorum quæſtiones quibus tributæ magiſtratibus. 56.
Magiæ ſortilegiique reum quæ interrogari oporteat. 529.
Magiæ pœna. 538.

Magiſter.

Magiſtri nomen. 73.
de officio Magiſtri. 73.

Magiſter ſcrinii.

de Magiſtro ſcrinii, & eius officio. 76.

Magiſtratus.

magiſtratus dignior quis. 87.
Magiſtratus à Principe lecti. 72.
magiſtratus prodeſſe & obeſſe poteſt. 85.
Magiſtratum dedecet tenacitas. 50.
de Magiſtratibus, quibus ciuitatum facies ornatur. 80.85.
de magiſtratus præceptis & auctoritatibus exſequendis. 24.

Maieſtatis crimen.

de ſpreta Maieſtate. 319.
ob læſæ maieſtatis crimen publicãda omnia bona. 559.
in cauſa maieſtatis omnia damnatorum bona confiſcantur. 27.
in crimine maieſtatis ad accuſandum etiam ſerui & familiares admittũtur 21.
in maieſtatis crimine Imperator radical damnatur. 37.

Maleficia.

de maleficis vel incantatoribus 127.
de maleficiis & magicis artibus puniendis 130.
maleficorum & magorum pœna. 109.

Malefactores.

ad malefaciendum vt nullus ſubditis ſuis permittendo conſentiat. 158.
malefactores de iudicio in iudicium, ſeu de diſtrictu in diſtrictũ perſequi poſſunt. 116.
malefactores puniendi. 115.
in malefactore comprehendendo ſi quis iudicem non adiuuauerit. 115.116.

Mancatio.

de mancatione qualibet. 147.
de mancatione ſacerdotis luenda. 131.
de mancatione monachi. 119.
Mancatio per ſupplicium facta. 555.

Mancipia.

de mancipiorum proprietate. 321.
de mancipiorum mundio 135.
de mancipiis Regis. 159.
mancipia non ſine teſtibus vendantur. 122.
mancipia extra Regnum non vendantur. 122.
Mancipia Chriſtiana paganis non vendantur. 118.
vide Seruus.

Mandata principum.

de mandatorum Imperialium executione 344.395.
de mandati Imperialis præuaricatorum pœna. 302.
de mandatorum exſecutione. 57.61. 106.

Man-

tized by (

Manumiſſio.

de manumiſſionis ritu. 300.
Manumiſſio apud Conſules fieri poterat. 70.
Manumiſſio coram Rege per denarium. 7.
ſi lidus alienus manumittatur. 7.
ſi manumiſſus fuerit ſeruum, qui furtum fecit. 28.
ſi manumiſſus ſeruus fuerit, ne torqueretur. 26.
manumiſſio in fraudem heredũ facta. 135. 159.

Manus impoſitio.

Manuum impoſitio ab Epiſcopis ieiunis fieri debet. 236.

Marchiones.

de finium Regni marcha. 158.
in Marchiis Regni defendendis incolarum conſilio vtendum. 459.
Marchiones non permittant ſuis hominibus malefacere. 158.
Marchiones fugitiuos recipere non debent. 158.

Marchiones in Imperio Germanico.

Anaſi Marchio. 482.
Antuerpia Marchio. 482.
Badenſis Marchio. 332.335.659.499.502.
Brandeburgenſis Marchio. 329.332.335. 342.344.351.355.417.400.406. 441.510.513.
Brandeburgenſis Marchio Camerarius Imperialis. 355.
Brandenburgius cum Brunſuigio de præminentia certat. 509.
Burgonia Marchio. 516.482.
Danorum Marchia. 283.
Hiſtria Marchio. 335.364.
Hochbergenſis Marchio. 502.
Luſatia Marchio 351.358.359.442.479
Miſnenſis Marchio. 399.405.406.438. 440.441.564.
Morauia Marchio. 335.428.405.442. 458.479.454.566.
Morauia & Hungaria limites. 460.
Morauia bellum cum Hungaris. 451.
Oſtlandia ſiue Orientalis Marchio. 399.
Sclauorum Marchia. 283.
Stadenſis Marchio. 329.
Stiria Marchio. 335.
Sueuia Comes Prouincialis. 104.
de Wiſlede Marchio. 329.

Marchiones in Imperio Gallico.

Salutiarum Marchio. 335.
Segnſianus Marchio. 335.

Marchiones in Imperio Italico.

Anconitana Marchia. 320.359.361.367.
Ateſtis Marchio. 335.
Boſchi Marchio. 361.
Capitii Marchio. 335.
Caretti Marchio. 335.
Liguria Marchio Maleſpina. 321.
Maleſpina Marchio. 335.361.
Mantua Marchio Princeps Imperii. 511.
Marchia. 359.361.362.
Montisferrati Marchio. 335.354.361.368
Piſcaria Marchio. 493.
Tuſcia Marchio. 301.

Maritus.

maritalis diſtrictio. 67.
de poteſtate & iuriſdictione mariti, & notione eius in vxorem delinquentem. 6.7

Maſſarii.

Maſſarij ſunt prædiorum conductores. 110.

Matricula.

Matricula Imperialium feudorum, ſi ea alienentur, quomodo ſeruanda & redintegranda ſit. 162.163.

Matrimonium.

matrimonii affectus genialis. 45.
matrimonia libera eſſe debent. 90.303.
matrimonii legibus diuinis etiam Reges ſubiecti. 286.
in matrimonium dare inuitus familiam ſuam nemo cogatur. 16.
de matrimonio confirmando per Imperatorem. 90.
de matrimonio conſobrinorum per Principem legitimando. 91.
matrimonia illegitima puniantur. 118.
ſi quis matrimonium cum alia contraxerit, qui propriam vxorem interfecit. 253.
Matrimonia paſſim non debere diſſipari. 22.
in matrimonii diuiſores lex talionis. 108.

Medici, Medicina.

de medicinæ artis laudibus. 78.
medicina ab infantibus diſcenda. 152.
medicinalem artem vt infantes diſcant. 149.
Medicina indicem non habet. 78.
medendi imperitia. 79.
medicus inuito valetudinem reddit. 31.
medici pœna, qui medicamentis occidit. 543.

Membra.

membrorum debilitates, ruptura, & abſciſiones. 8.
Membrorum debilitates per carnificem faciendæ. 555.

Mendici.

Mendici ab Eccleſia cibandi. 140.
vt mendicos ſuos quiſque locus alat. 150.
de mendicis diſcurrentibus. 150.

Menſtruum.

menſtruo tempore ab vxoribus abſtinendum. 225.

Menſuræ.

de menſuris & ponderibus. 131.
de menſura & ponderatione publica. 30.
menſura quomodo fiant. 141.
menſura vt ſit legitima. 649.
de menſura aquæ obſeruanda. 32.
menſura æqualis habenda. 151.
menſuræ æquales fiant. 154.
de menſurarum corruptoribus, & eorum pœna. 539.

Merces.

de mercium corruptoribus, & eorum pœna. 539.

Mercatores.

de Mercatorum pace. 312.
mercatores in Hungariam negotiantes quouſque procedere poſſint. 459.
mercaturam exercere Clericis non licet. 489
vide Negotiatores.

Meſſis.

de meſſe læſa. 450.
ſi quis in meſſe ſua caballos inuenerit, & abducere prohibitus fuerit. 142.
ſi quis meſſem furatus fuerit. 551.

Metalla, Metallifodinæ.

de metallis fodiendis & exercendis. 102.
metallifodinarum vtilitas. 58.

Metropoles, Metropolitani.

metropolitanæ prouinciæ regni latitudinem oſtendunt: quæ ſcinduntur per populorum defectiones. 279.282.
metropolitani corrigãt Suffraganeos. 120. 123.
metropolitanus non audiat cauſas ſine præſentia comprouincialium epiſcoporum. 258.
in metropolitanos duos prouincia non diuidatur. 152.
metropolitanis iura priuilegiorum ſeruanda ſunt. 291.

Milites.

militaris dignitas forenſi præſtat. 76.
qui miles eſſe poteſt, idoneus eſt rerum ſuarum adminiſtrator. 37.
de militibus ad bellum exercendum. 37.
militaris iuuẽtutis ſchola & gymnaſiũ. 65.
iuuenes oſtendant in militia & bellis, quæ didicere in gymnaſio. 65.
militum vſus. 85.
militum mores. 32.
militum inſolentia coercenda. 80.
milites difficulter morum cuſtodiunt menſuram. 32.
de militum ſtipendiis neceſſariis, & auita annona. 105.
milites ſtipendium hebdomadale. 64.
tranſitum extraneis militibus quomodo dandum. 295.
à militibus datum damnum vt ab Imperatore reſarciatur. 38.
vt miles, nondum expleta militia, Monachus fieri non poſſit. 635.
vacatio militi ob morbum. 103.

militum veteranorum priuilegium. 76.
ſi quis militiam ſibi confinxerit ad terrorem. 25.
à Militibus ablata bona reſtituenda. 31.

Miles, Nobilis.

Miles, qui ſe in alterius iudicis auctoritatem immiſcet, quomodo puniatur. 24.

Militaris ordo.

regula Militaris ordinis. 400.

Miniſteriales.

de miniſterialium iure. 313.

Minor, Minorennes.

vt minorennium priuilegia ſeruentur. 19.
de minoribus triginta annorum, & eorum priuilegiis ac reſtitutione. 19
minorennium cauſa ad Aulam Imperialem eſt euocanda. 53.
de minore in integrum reſtituto. 58.

Minuta ſeruitia.

de minutis ſeruitiis, vt Canonici vocant. 412.

Miſſæ ſacrificium.

de locis, in quibus Miſſa celebranda ſunt. 228.
de Miſſarum celebrationibus in locis incongruentibus minime agendis. 237.
Miſſam nullus presbyter ſolus celebrare præſumat. 236.
Miſſam celebrare, & non communicare, prohibitum. 126.
in Miſſa communicare, & ad finem permanere omnes debent. 153.
ante Miſſam completam, & benedictionem datam nullus è templo egrediatur. 261.
Miſſa non aboleatur, nec impediatur, qui eam adire velit. 495.

Mola, Molendinum.

Mola & molendina. 311.313.
molendina conſtruendi licentia ab Imperatore impetranda. 295.
molitorum cura ad Præfectum annonæ pertinet. 78.
ad molendinum ſi cui via claudatur. 9.
in molino commiſſa furta. 6.
de molendino ſi ſaccus plenus aut vacuus furetur. 330.
molitum & paratum frumentum (id eſt, farina) quanti vendendum ſit famis tempore. 151.

Momenti ius.

momenti ius. 99.

Monachi.

de monachorum voto. 131.
Monachus fieri nemo inuitus cogatur. 139.
Monachi iuxta regulam viuant. 118.121.123.122.
de monachorum reformatione. 138.
Monachorum canonicorum regula & reformatio. 209 vsque ad 220.
monachorum regularium & religioſorum regula & reformatio. 220 vſq; ad 225.
Monachorum curam Epiſcopus gerat. 308.
Monachi ſecularia non tractent. 127.140.
de monachis qui ad clericatum prouehuntur. 127.
inter monachum & clericum quid interſit. 198.
de monachorum militia implenda. 226.
de monachorum propoſito. 127.129.
de monachis non manentibus in ſuo propoſito. 195.
Monachi monaſteriũ nõ egrediantur. 308.
vt monachi in Aulam nõ veniant, niſi cauſa obedientiæ. 271.273.
de monachis vagantibus. 161.
de monachis gyrouagis vel ſarabaitis. 138.
Monachi fugitiui remittantur. 251.
Monachi tabernas non ingrediantur. 126.
Monachi fornicatores & adulteri deponantur. 118.
Monachi fornicatoris pœna. 118.
de monachorum conſpiratione. 127.
de Monachorum iuramento. 321.445.

Monachæ, Moniales.

de Monialiũ monaſteriis regularibus. 140.
Moniales iuxta regulam viuant. 118.121.123.
vt moniales ab Abbatiſſis & Sanctimonialibus non velentur. 237.
vt Monialis fiat, nulla femina ſibi ipſa velum induat. 237.
Moniales ad altare non accedant. 126.
Moniales propoſitum ſeruent. 129.
Monialibus licet ſe ſtrictiori vitæ dare. 308
Moniales non egrediantur. 650.
Monialium monaſteria Monacho vel Canonico quando ingredi liceat. 237.
de ſanctimonialibus contra auctoritatem nuptis. 271.273.
Moniales fornicatrices deponantur. 118.
Monialis fornicatricis pœna. 118.
Moniales inceſtuoſæ ignibus tradantur. 124.125.

Monaſteria.

de Monaſteriis. 121.123.
de monaſteriis monialiũ regularibus. 140.
de monaſteriis Deo dicatis, vt maneãt. 127.
Monaſteria reformentur. 650.
de monaſteriorum reformatione. 139.
monaſteria vt per Imperatorem viſitentur. 162.
vt Monaſteria Canonicorum, monachorum & monialium ab Imperatore viſitẽtur, & prouideantur. 274.
monaſteria per Legatos Imperiales viſitentur & emendentur. 150.
Monaſteria in mundio Imperatoris, vel aliorum poſita. 161.
Monaſteria in propriis bonis exſtructa, ne ab heredibus diuiderentur, in tuitionem Imperij data & conceſſa. 274.275.
Monaſteria ſunt in regalibus Imperij. 135.
monaſteria, quæ Regalia ſunt, in feudum recipiantur ab Imperatore. 162.
de Monaſteriis ex Regali largitate conceſſis. 244.
Monaſteria laicis conceſſa ab Imperatore. 244.
Monaſteriorum res, quum Prælatus moritur, ſemper à Commiſſariis Regis inueniantur. 274.
monaſteriorum congregationes ne nimiæ fiant. 155.
ad monaſterium Canonicorum faciendum ſi locus capiendus ſit, quomodo permutari debeat. 250.
ſi in monaſteria inuiti infantes trudantur. 234.
ad monaſteria ſerui non tondeantur. 155.
monaſterium monachorum ne mulieres ingrediantur. 262.
monaſterium monacharum vel canonicarum canonice vel Monacho quando ingredi liceat. 237.
monaſteriorum immunitates quatenus extendantur. 253.
monaſteria non grauari debent per inſolitas exactiones aut hoſpitationes. 147.
monaſterii bona alienare non licet. 227.

Moneta.

de rei monetariæ emendatione. 500.
moneta vt vna in toto Imperio fiat. 245.
de iure monetæ cudendæ. 364.
de monetæ cuſione. 459.
formula qua moneta committitur. 89.
ſi quis monetam ſine priuilegio cudat. 539.
moneta nullibi fiat, quam in Palatio Imperiali. 157.
de monetæ pondere, & quantum monetarius accipere debeat. 119.
Monetarii non priuatim, ſed publice operentur. 69.
de moneta non immutanda. 459.
monetæ cura pertinet ad officium Comitis ſacrarum largitionum. 37.
de monetis extraneis. 459.
in monetis cur imago Principum ſculpta. 73.
in moneta Principem violari. 89.
vt bonam monetam nullus reſpuat. 264.
qui bonam & iuſtam monetam recipere non vult. 268.234.
monetam interdictam qui expenderit. 246.
de falſis monetis. 157.250.269.
de monetæ adulteratoribus. 234.
monetæ falſæ & adulteratæ pœna. 538.
de monetæ Imperialis falſificatione, & pœna ciuitati propterea inflicta. 303.

Monomachia.

monomachia interdicta. 47.

Monopolium.

de monopoliis & ſocietatibus negotiatorum 500.
monopolium quando negotiatori permiſſum. 24.

Mores.

morum cura & legum. 64.

morum

Morum nobilitas. 64.

Mulcta.

de mulctis & compoſitionibus, ad quem pertineant. 135.
mulcta ſecundum legem inſligenda eſt à iudice, ſed Imperator gratiam facere poteſt. 141.154.
de mulcta perſoluenda. 260.
mulcta iudici danda eſt, etiamſi de delicto compoſitum inter partes ſit. 117.
mulctam quis nomine Imperatoris exigere debeat. 300.
mulcta fiſcalis vel iudicialis quando exigenda. 153.444.
de mulctis iudicialibus, quomodo partienda ſint. 159.443.
qui non ſoluenda mulcta à legibus impoſita, quomodo ſe redimere debeat. 16.
qui mulctæ exſoluendæ non ſufficit, luat carcere. 559.

Mulieres.

mulierum pudicitia. 67.
mulierum leuitas. 38.
de mulieris poteſtate in rebus ſuis. 294.
mulier ſi cautionem pro alieno debito faciat 29.
de mulierum extranearum familiaritate. 262.
de muliere ſubintroducta à Clerico. 308.
mulierem extraneam nullus clericus in domo ſua habeat. 263.649.
mulieres in domibus Clericorum deprahenſas ne ſecularis iudex conſtringat. 297.

Muri.

muros ciuitatis conſtruendi onus omnibus communiter impendet. 63.
de murorum ciuitatis reparatione. 50.34. 106.
de murorum cuiuslibet Ciuitatis reparatione propter ornatum pacis & bellorum neceſſitatem. 34.
de murorum vrbis reſtauratione ex ruderibus. 38.
in murorum reparationem ciues ſaxa ex agris ſuis dare & impendere debent. 34.

Muſica.

Muſica. 52.
Muſica in ſcholis doceatur. 110.

Mutuum.

pro mutua pecunia nihil vſura exigendum. 128.
mutuo præſtita rei repetitio. 14.
ſi mutuam pecuniam quis dederit procuratori, actori, colono vel ſeruo, præter domini voluntatem. 28.
mutuum Eccleſiæ datum Epiſcopus ſoluere debet. 45.

N.

Natales.

de natalium defectu, & ſuper eo diſpenſatio Imperatoris. 398.

Nauis, Nautæ.

ſi nauis ſine permiſſu moueatur aut auferatur. 16.
ſi de naue, caupona & ſtabulo aliquid perierit. 27.28.

Naufragium.

de naufragium paſſis. 53.
naufrago ſuccurrendum. 53.
naufragio amiſſa res dominus ſuis integre omnes reſeruentur. 559.

Neceſſitas.

Neceſſitas mater criminum. 105.

Negotia.

Negotio alieno nullus potens ſe immiſceat. 21.
de negotio ſacramentis finito. 27.

Negotiatores.

negotiatores lucro viuunt. 41.
negotiationes inhoneſtas & turpia lucra clerici non ſectentur. 195.
Negotiatores publici non grauentur. 41.
Negotiatores depopulatione vaſtati, vſque ad tempus non teneantur ad præſtationem tributorum & debitorum ſolutionem. 43 44.
negotiatores quouſque procedere debeant. 156.
negotiatores pacem habeant, & oppreſſi Imperatorem appellent. 141.
Negotiatorum priuilegia ſpecialium non præiudicare debent iuri publico. 42.

Nepotes.

nepotes cum auunculis vel amitis in hereditatem ſuccedant per ſtirpes, id eſt, repræſentationem patris vel matris. 115.

Nobiles.

de officio Nobilium. 120.
Nobili competit modeſtia. 98.
Nobiles quales cingulum militare mereantur. 398.
Nobiles ſint Principum Conſiliarij. 120.
Nobiles iura ciuilia diſcere debent. 252.
Nobiles vt iudiciis capitalibus ipſi præſentes præſint & perſonaliter. 519.
Nobilis, qui ſe in alterius iudicis auctoritatem immiſceat, quomodo puniendus. 24.
Nobilibus victum, & veſtitum, & ſtipendium Principes dare debent. 120.
Nobilium Francorum, id eſt, Germanorum & Gallorum, priuilegia. 110.
Nobiles decimas non tenentur ſoluere. 461.
Nobilitatis liberæ conditio quando non obſtare debeat. 444.
Nobilis per Eccleſiaſticam perſonam in iudicio conuictus in quantum condemnetur. 462.
Nobilis, niſi capitaliter damnatus, capi non debet. 461.
Nobiles ebrioſi puniendi. 120.

Nomina.

nomen rei conueniat. 96.
nomina in diptychis quando recitanda. 129.

Nonæ.

de nonis. 267.
de nonis & decimis. 246.121.250.266. 267.257.

Noſocomium.

Noſocomium quid. 248.
de noſocomiorum rebus non alienandis. 248.

Notarii.

de Notariis, & eorum officio. 77.
de Notariis, & eorum iuramento. 269.
de notariis ab Imperatore ordinandis. 153.
de notariis, & eorum probatione. 161.
Notarium habeat Epiſcopus, Abbas & Comes. 149.152.
Notariis & ſcribis publicis licet minorum vaſallorum inſtrumenta venditionis ſcribere. 299.

Notio.

notio cauſæ. 91.
notio criminis delegata. 57.
notio de magis mandata. 56.57.
notio de vxore, marito mandata. 67.

Noxa.

noxa caput ſequitur. 28.
noxa dedendus ſeruus. 27.116.ter.
noxa dedatur ſeruus, aut à domino componatur. 155.
pro noxa dominus ſerui raptoris conuenitur. 27.
noxa dedenda animalia. 27.

Numerus.

ſub numero cuncta exſiſtunt. 32.

Nundinæ.

Nundinæ annuæ Arelatenſes. 1.
Nundinæ Moguntinæ Francofurtum tráſlatæ. 1.
Nundinæ Friedbergenſes Francofurtum translatæ. 1.
Nundinæ Francofurtenſes vernales. 1.
Nundinæ Francofurtenſes autumnales. 1.
nundinæ S. Iohannis Baptiſtæ in Maguntia, & Cabilione. 141.
nundinæ D Cypriani in Lucania. 100.
de pœna eorum, qui turbant euntes ad nundinas & mercatus. 100.
Nundinalia emporia in Germania tempore Caroli Magni. 156.

Nuptiæ.

Nuptias publice eſſe faciendas. 651.
nuptiæ præcedente dotis titulo, & ſacerdotali benedictione in Eccleſia fieri debent. 255.256.
nuptiarum legibus diuinis etiam Reges ſubiecti. 286.
Nuptiarum gradus prohibiti. 5.115.255.
de nuptiis prohibitis & illicitis. 159.318.
nuptiarum gradus Chriſtianis & Iudæis interdicti. 255.
ſi quis ad nuptias non legitimas aſpirauerit. 21.

Nuptia reſcripto confirmata. 91.
ſi quis puella de nuptiis dederit in præſentia parentum, & poſtea eam accipere noluerit. 17.

Nuptiæ ſecundæ.

intra annum mortis mariti ſi vidua ad ſecundas nuptias conuolauerit. 21.
ad ſecundas nuptias contendens vidua pretium præſtare debet, quod vocatur Reippus. 12.
ſi vidua intra menſem nupſerit. 233.

O.

Oblatæ, Oblationes.

Oblationes in domibus offerri non debent. 195.225.
de rebus altario collatis tertia Epiſcopo debetur. 261.
de oblatis pauperum. 128.

Obſides.

de obſidibus. 158.
de obſidum excontro. 397.

Occupationes.

de occupationibus villæ alienæ. 12.13.
vide in Poſſeſſiones, & in vis ac violentia, & alibi.

Ocium.

Ocio permittendus non eſt vir præſtans. 33.

Odium.

de odio vel inuidia. 130.
odium publicum miniſtris Principum vitandum. 96.

Officia publica.

officia Regni nullis extraneis conferenda. 458.

Officiales.

de Officialibus Dominorum damnum alicui inferentibus. 444.
Officiales iudicum ſi vltra iuſſionem acceperint. 18.

Onus.

qui onus ſentit, debet & commodum ſentire. 42.

Onera.

onera indictitia. 65.
de oneribus publicis non imponendis iam publico ſeruitio occupatis. 41.

Operæ.

de operis eccleſiaſticorum ſeu fiſcalinorum hominum. 144.

Oppreſſiones.

de oppreſſione pauperum. 157.
de oppreſſione minus potentium. 159.
oppreſſis non eſt negandum iudicium. 31.

Oratio.

de oratione obedientis. 230.

Oratio Dominica.

Oratio Dominica diſcatur. 251.
oratio Dominica mane & veſperi dicatur. 262.

Oratorium.

Oratorium qui in domo ſua fecerint. 231.

Orbis.

Orbis Romanus diuiſus ſub Auguſto. 52.

Ordinatio Cameræ.

Ordinatio Cameræ Imperialis conſcribi iuſſa. 499.

Ordines ſacri, Ordinatio.

de ordinatione eccleſiaſtica. 158.
de ordinandis Epiſcopis vel Clericis. 126.
de ordinatione presbyterorum. 153.
de ordinandorum examine. 125.
ordinandi quo tempore Presbyteri. 128.
ordinandi non ſunt abſque beneficio. 153.
de ordinationibus in aliena parochia. 126.
ad ordines ſacros qualis venire non poſſit. 152.
ſi ordinatus fuerit ſeruus. 153.

Ordo Hoſpitalariorum Theutonicorum Equitum.

Hoſpitalarius frater Radulphus. 350.
frater Hermanus Magiſter Domus S. Mariæ Theutonicorum, Princeps Imperij. 376.
Magnus Magiſter in Boruſſia. 501.
Magiſter in Liuonia. 502.
Magiſter Ordinis Theutonici per Germaniam & Galliam. 501.
Magiſter in Liuonia. 502.
Magiſter ordinis Theutonici per Germaniam & Galliam. 501.
Eberhard. Magiſter ordinis B. Mariæ Theutonicorum per Alemaniam & Italiam. 441.
Crucifer Ordinis Pruthenorum in Hungaria. 451.
Ordinis Theutonici Commendator Baliniæ per Alſatiam & Burgundiam. 503.
de Melbingen Præceptor Ordinis Theutonici. 441.

Originarii.

ſi originarius abſentatus intra viginti annos repetatur. 23.
de originariis, ſi cum ancilla aliena miſceantur. 23.

Orphanotrophium.

orphanotrophium quid. 248.
de orphanotrophiorum rebus non alienandis. 248.

P.

Pacta.

de pacto & conditione inſerta in contractu. 329.
pacto poſteriori omne pactū ſoluitur. 225.

Pagani, Paganiſmus.

paganiſmi vt vitentur. 649.
Paganorum obſeruationes deſtruantur. 130.
Paganorum obſeruationes à Chriſtianis prohibendæ. 118.
de his qui Pagano ritu ſacrificauerint. 27.
Paganorum rituum obſeruatores quomodo mulctandi. 118.
qui paganorum conuiuio vel eſcis immolatitiis vſi ſunt. 262.
quæ res Paganis non concedantur. 229.

Palatium

de Palatii cura. 82.

Palatinus.

Palatinus Comes de Rheno. 329.
Palatini ius, officium & dignitas. 403.
Palatinus Comes Romani Imperii Iudex. 321.
Palatinus Comes ſententiam pronuntiare debet in Cæſarem. 318.
Palatinus Rheni habet ius adminiſtrandi Imperii vacantis. 411.
de variis Imperii Theutonici Palatinis. 403.
de Palatini electione in regno Hungariæ. 458.
vide in Comes Palatinus.

Palatini in Imperio.

Bauariæ Palatinus. 403.
Bremenſis Palatinus Comes. 329.
Burgundiæ Palatinus. 335.366.564.403.
Campaniæ Palatinus. 403.
Franconiæ Palatinus. 403.
Hannoniæ Palatinus Comes. 516.402.
Hungariæ Palatinus. 403.
Poloniæ Palatinus. 403.
Palatinus Brezlauienſis in Polonia. 579.
Saxoniæ Palatinus. 403.
Palatinus Comes Saxoniæ Wigbertus. 318.
de Scheiren Palatinus Comes. 342.
Stadenſis Palatinus Comes. 329.
Sueuiæ Palatinus. 403.
Sumeresburgenſis Palatinus Comes. 330.

Pallium.

pallii vſus Epiſcopis Græciæ conceſſus. 302.

Papa.

Papæ electio abſque pecunia. 107.
Papalis ſedes Apoſtolica, & eius honos. 98.
Papæ poteſtas ad quid ordinata. 422.
Papa in ſpiritualibus habet poteſtatem. 375.377.
Papa in ſpiritualibus eſt ſupra Imperatorem & Reges. 285.286.
Papa vniuerſalis Epiſcopus & caput cunctarum Eccleſiarum. 270.
Papalis ſedis Romanæ primatus. 258.259.
Papæ primatus quomodo intelligendus. 473.
Papæ Legatus primum locum obtinet. 511.
Papæ Romani & Patriarchæ Conſtantinopolitani contentio. 640.641.
Papæ Eugenius & Felix de Papatu contendunt. 471.
Papa Imperium & Pontificatum vt ethnicus vſurpat. 314.

Papa non conuenit ſe bellis immiſcere. 382.
Papa vt caput niſi curetur, corpus Eccleſiæ ſanum eſſe non poſſe. 573.
Papa vt reformationi ſubiiciatur. 463.
de Paparum correctione in fide & in moribus. 471.
Papa correctionem & emendationem effugit. 457.
Papa abiicit ſalutiferam reformationem. 470.
Papa non eſt Princeps aut dominator Eccleſiæ. 474.
Papa non eſt ſupra Eccleſiam, neque iudex Eccleſiæ. 455.
Papa indignas ſe voces de religione profert. 507.
Papa non eſt ſupra Eccleſiam, ſed miniſter & membrum Eccleſiæ, nec ſolus habet poteſtatem iudicandi de Eccleſia & rebus diuinis. 473.
Papam fidem Catholicam conatur fundamentaliter eneruare. 427.
Papa vniuerſalis Eccleſiæ auctoritatem contemnit, & poteſtatem violat. 455.
Papa Eccleſiam ſcindit, & ipſius Eccleſiæ facta in libitum ſuæ voluntatis redigit. 465.
Papa non poteſt de tota Eccleſia & Chriſtianitate agere ad voluntatis ſuæ libitum. 472.473.
Papæ arbitrio non ſunt cuncta committenda. 456.
Papis non permittendum, vt pro libitu voluntatis agere poſſint. 468.
Papæ non eſt permittendum, vt de tota Eccleſia & animabus redemptis ſanguine Chriſti agere poßit, quidquid ſibi libitum eſt. 470.472.
Papa vult omnes cogere per non continendam tyrannidem, vt idem ſentiant quod ipſe. 470.
à Papa ad Cōcilium prouocari poteſt. 472.
à Papa ad Concilium appellatur. 407.
à Papa ad Concilium appellat Imperator. 493.
Papa non eſt iudex ſuper Concilium. 470.
Papa Concilio tenetur obedire. 457.
Papa Concilio ſubeſt. 456.465.466.473.
qui Papam eſſe ſupra Concilium credit, in fide errat. 474.
penes Papam in Conciliis non eſt vox diffinitiua. 468.
Papa non habet poteſtatem mutandi concilia. 463.465.466.
Papa à nullo iudicandus. 153.
Papa iudicari non poteſt, niſi in Synodo legitima. 258.
Papa ſpernit ſacros canones & decreta. 470.
Papæ præſumptio. 591.
Papa tantum quæ ſua ſunt, quærit. 372.
Papæ quantus quantus eſt, mera auaritia eſt. 464.
Papa totius mundi diuitias corradit, & nihil dat pauperibus. 372.373.
de Papæ rapinis & expoliationibus in Gallia cohercendis. 406.
contra Papæ rapinas in Hiſpania leges Caroli V. Imp. 493.
Papæ Romani iudicium. 98.
Paparum iura ſæpe mutantur. 325.
à Papalibus Legatis concepta capitula ab Epiſcopis reſciuntur. 292.
Papæ & pſeudoſynodi decreta concremata. 316.
Papalis decreti iniquitas. 573.
Papalium proceſſuum iniquitas. 376.
Papæ conſilia plauſibilia profanis ſunt. 507.
Papa excommunicat in aliorum potētum fauorem. 616.
Papa in potentiorum gratiam impotentes opprimere ſolet. 285.286.
Paparum artes noſtro ſeculo magis quam vmquam antea vigentes. 410.
Papalis Curiæ tyrannica dominatio. 341.
in Papali Curia nihil ſine crimine. 341.
Papalis Curiæ turpitudines. 375
Papæ maxima fatuitas. 407.
Papæ vitia cum caſtitate pugnant. 590.
Papæ ſunt praui & ab antiquo ambitioſi contra inſtitutionem Apoſtolicam. 590.
Papa ſacerdos malus. 372.
Papa malus & noxius eſſe à Deo permittitur. 616.
Papa impius. 572.
Papa malitioſus fraude ditatur & dolo. 372.
Papæ Romani vt hæretici à Græcis è diptychis eiiciuntur. 641.
Papa Honorius hæreticus. 643.646.
Papa eſt homicida, vſurarius, hæreticus Epicureus, religionis contemptor, & inceſtuoſus. 407.
Papa auctor ſcandali & Pater doli, fautor hæreticorum, quum in rem ſuam facit. 373.386.391.392.
Papa Manichæus eſt 616.
Papa hæreticus Nouatianus. 466.
Papa hæreticus Simoniacus. 407.465.
Papæ ſcelera. 314.315.
Paparum ſcelera & flagitia. 410.
Papæ vitia & abuſus peſtiferos pacifice regnare permittunt. 470.
Papæ facta ſunt perniciosa & damnoſa toti Eccleſiæ & Chriſtiano populo. 468.
ex Papæ inobedientia ſtatus eccleſiaſticus & ſalus animarum detrimentum patitur, & omnis ſtatus, omnis politia, omne regimen in ſpiritualibus & temporalibus perturbatur. 472.
Papa paſtor eſt mercenarius. 322.
Papa damnabiliter impedit diſciplinæ perditæ recuperationem. 455.
Papa vnicus Catholicæ Eccleſiæ & ſanctorum morum deſtructor. 464.465.
Papa Dominicum gregem in præcipitium damnationis inducit. 473.
Papa omnia diuina & humana iura peruertit. 573.
Papa notorie errauit. 471.
Papa phariſæus vnctus oleo nequitiæ. 390.392.
Papa eſt propheta veſanus, vir infidelis, ſacerdos pollutus, ſine iuſtitia faciens contra legem. 387.
Papa & effœminati eius complices. 482.
Papa puſillanimis Sacerdos, mollitiei & delitiis inſuetus. 482.
Papa inter exoletorum ſcortorumque gregem enutritus. 482.
Papa pro pane lapidem, pro piſce ſerpentem, pro ouo ſcorpium filiis Chriſtianis dat. 572.
Paparum arrogantia notatur. 621.
Papæ obſtinata petulantia. 482.
Papæ ambitio reprehendenda. 590.
Papæ inſatiabilis auaritia & ingluuies. 327.
Papa lupus rapax. 372.
Papæ iracundia & iniuſtitia. 373.
Papa veritatem in fabulas commutat, & mendaciis nititur. 390.
Papæ iniuſtitia nefaria, & ſceleroſa vis. 573.
Papæ ſuperbia & noua inauditaque tyrānis. 414.
Papa furioſus inſanus ſtultiſſimus & ſuperbiſsimus omnium tyrannorum. 414.
Papa eſt execratus, infelix, infauſtus, quia mouet terminos regnorum. 573.
Papæ voracitas & ingluuies. 372.373.
Papæ perfidia & innata nequitia. 382.
Papa fœdifragorum & perfidorum auctor. 493.
Paparum inſignes & execrabiles perfidiæ, proditiones & iniuſtitiæ. 383.384.385.386.391.393.
Papa pacis inimicus. 482.
Papa publicæ pacis oſor. 378.379.380.381.382.384.385.386.391.392.
Papa auctor ſchiſmatis & amicus erroris. 386.
Papa eſt pater diſcordiarum & deſolationis. 390.
Papa vir ſanguinum. 373.
Papa eſt Herodes impius, lapis offenſionis & petra ſcandali. 373.
Papa ingratus in benemeritos. 573.
Papa filios in patres armat. 316.
Papæ ſemper impedierunt expeditionem Turcicam. 486.
Papa Turcas contra Chriſtianos conduxit. 407.
Papa & Turca in eodem prædicamento. 378.388.389.
Papa pontificium commutauit in maleficium. 391.
Papalis ſedes nunc eſt perſecutionis & omnis perditionis flagellum. 317.

Papatus in Ægyptum rediit. 341.
Papalis curia inter flumina Babylonis. 341.
Papale regnum eſt Babylon. 383.
Papatus Romanus eſt Babylon. 349.
Papa eſt leo rugiens, vt Diabolus. 387.391.
Papa eſt Balaam mercede conductus, vt malediceret Imperatori ac Regibus. 390.
Papa eſt angelus proſiliens de abyſſo, vt mari & terra noceat. 390.
Papa eſt aper de ſilua exterminans Eccleſias & regna. 412.
Papa eſt princeps tenebrarum, & ſupremus falſorum Prophetarum. 390.
Papa eſt bellua aſcendens de mari. 390.
Papa eſt Draco magnus, ſeducens vniuerſum orbem. 390.
Papa falſus Chriſti Vicarius. 390.410.
Papa eſt Antichriſtus. 390.410.
Papæ ſi perperam agere volent &c. 471.
Papæ Deus præferendus eſt. 323.
Papa habendus ſicut ethnicus & publicanus 467.474.
Papæ vt Romani obediant. 652.
Papæ quatenus obedientia præſtanda. 378.
Papæ non eſſe obediendum. 469.
Papæ & Cardinalibus non obediant Reges & Principes mundi. 374.
Papæ improbo contradicendum eſt. 456.
Papæ pro defenſione rectæ fidei reſiſtendum eſt. 471.
Papæ non eſt obediendum, quando notorie turbatur ſtatus Eccleſiæ. 423.
Papæ reſiſtendum, ne pro ſua voluntate aut libidine dominandi vniuerſum orbem conturbet. 474.
de Papæ auctoritate in Epiſcopos. 285.
contra eos, qui Papalis banni literas deferunt in Regnum. 346.34.
contra Papæ adhærentes Clericos. 346.437
ad Papam appellationes Epiſcoporum non adducantur. 289.291.
ad Papam appellantes Clerici, & eorum pœna. 346.347.
Papæ tutela à Francis ſuſcepta. 648.
in Papæ electione & depoſitione primum votum habet Archiepiſcopus Colonienſis, vt Italiæ Archicancellarius. 351.
Papa eſt inferior Imperatore. 616.
Papa ſub obedientia & voluntate Imperatoris poſitus. 302.
Papam Imperatori eſſe ſubditum. 371.373.410 414.616.
Papa Imperatori fidelitatem promittit. 270.
Papalis Interſacerdotij Vicarium ordinat Imperator. 589.591.
Papa honorem & reuerentiam Imperatori debet. 317.
Papæ iudex eſt Imperator. 321.613.614.
Papa apud Imperatorem accuſandus & iudicandus. 597.
Papa emendari ab Imperatore debet. 387.
Papa omnia ab Imperatorib. habet. 373.383
Papa omnem ditionem ac potentiam ſuam Germanis debet. 573.
Papa poſſeſſiones ſuas accepit ſaluo iure Imperiali. 333.
Papam ex vrbe pelli iubet Imperator. 591.
Papa à Germanis Vrbe Roma pulſus, & in Galliam profugatus. 292.
Papa eſt Imperii membrum, & ideo præcepta Imperialia obſeruare tenetur. 321.
Papa ad manutenendum, augendum, & dilatandum honorem Imperii tenetur. 331.
Papa ab Imperio deficere conans ab Imperatore fuit coercitus. 269.270.
ad Papæ iudicium nullus imperio ſubiectus pertrahi debet, & euocantes vt puniantur. 659.
Papa pro imperii ſoſpitale eleemoſynas facere ex patrimonio S.Petri debet. 298.
Papa ex temporalibus dominiis quid debeat imperatori. 337 338.
Papæ patrimonium imperatori tributarium. 648.
Papa contribuere ad bellum Turcicum debet. 582.583.
Papalem excommunicationem contemnit imperator. 375.387.
Papæ depoſitio ad imperatorem ſpectat. 414.
Papa deponitur ab imperatore, & alius electus confirmatur. 591.592.
Papa ab imperatore deponitur. 309.314.315.
Papa confirmandi imperatoris nullum ius habet, ſed tantum conſecrandi. 409.410.411.413.414.
Papa eſt iudex incompetens in imperatorem. 375.386.
Papæ & Synodi decretum de electione imperatoris, Principes imperii reiiciunt. 397.
Papa non eſt iudex inter Principes, nec Principum honores augere vel minuere poteſt. 572.
Papa imperium, Regna & Principatus auferre, & in Principes iudicare non popoteſt. 375.
Papa an imperatorem deponere poſſit. 659.
Papæ perfidia in imperium & imperatorem. 429.
Papæ & Cardinalium molimina & machinationes aduerſus cunctos Principes. 375.
in Papæ manus ne temere quid commendent Reges ac Principes. 391.
Papa Hildebrandus primus fuit ſine conſenſu imperatoris ad Pontificatum prouectus. 314.
Papalis inuidia ſemper oppugnat imperialem felicitatem. 390.
Papæ ſemper imperiali gloriæ inuiderunt. 486.
Paparum duritia & refractatio erga imperatores. 618.
Papæ arrogantia in excommunicando imperatore. 615.
Papæ arrogans reſponſum ab imperatorem. 322.
Papæ poſtulata praua & impia ab imperatore. 413.
Papa blaſphemator imperii. 374.
Papa imperatorum & pacis publicæ hoſtis ex mera malitia. 316.
Papæ admiranda iniquitas contra imperium & imperatorem. 392.393.
Papa in necem imperatoris mercede data perduelles conducit. 392.
Papa imperatoris fidem ſcandalizat. 616.
Papa pacem publicam perturbat, & ab imperatoris obedientia ſubditos alienat, calumniando pacem relogionis in Republica. 617.
Papa imperatori infenſus, quod neptem ſuam Regi Henrico deſponſari non paſſus ſit. 387.
de Papæ iniuriis imperatori illatis. 317.
de Papæ iniuriis querela Principum imperii. 493.
Papæ crudeliſſimum & nefandiſſimum ſcelus in Principem imperii. 467.
Papa terras imperii per vim, nefas & perfidiam inuadit. 429.
Papa diſcordiæ pomum inter Principes iacit. 572.
Papa publicus imperii hoſtis. 352.
Papa tyrannus in imperium & Reges. 380.
cum Papa agendum, ſaluo imperii & regnorum honore. 381.385.
contra Papæ tyrannidem imperii & Regnorum iura tuenda. 317.380.382.
de Papali iugo excutiendo decretum imperialium ſtatuum. 314.
Papa per vim & exercitum in ordinem redigendus. 387.391.
Papa viliſſimo ſanguine ortus vix dignus eſt, in quem potentia ſua imperator animaduertat. 374.
Papalem excommunicationem contemnunt Germaniæ Reges. 292.
Papam pro ſummo Pontifice & Petri ſucceſſore non habet Gallia. 573.
Papæ imperium detrectat Gallia, eiuſque iudicia & ſententias reſpuit. 573.
Papæ bellum indicit Rex Franciæ. 482.
Papæ nolunt obedire Græci. 369.370.
Papa tyrannice agens poteſt deponi. 468.
Papa ab adminiſtratione papali per Concilium ſuſpenſus. 457.
Papa propter abuſus & deformitatem, contemtum Concilii generalis, ſchiſma, contumaciam & rebellionem, & incorrigibilia ſcandala deponitur. 466.
Papæ defuncti bona ne amplius diſtrahantur. 474.
Papæ quanta mala immineant. 471.

Parentes.

de parentum honore. 130.
Patrem violare nefas. 39.
Parentum vota. 76.

Parentes,

Parētes omnia liberorum cauſa faciũt. 39.
quod patres bene meriti ſunt, etiam in filios remuneratio facienda eſt. 36.
à parentibus pro pignore filios dari non poſſe. 26.
parentes, qui cogente neceſsitate filios ſuos vendiderint. 26.
à parentibus venditi liberi. 101.

Pares Curiæ.

de Parium iudicio in cauſis feudalibus 327.

Parochia.

de rebus Parochiæ collatis Epiſcopus poteſtatem habet. 261.

Parricidium.

qui parricidium aucupãda hereditatis gratia patrauerit. 265.
parricidium cauſa cupiditatis & hereditatis factum. 304.312.
qui parricidium in propria vxore commiſerit, vt aliam duceret. 253.
parricida vxoris ſuæ adulteræ, impunis pronuntiatur. 36.
de parricidio eius, qui timet in ſeruitutem cadere. 145.
parricidium partus clam & matre enecti, & eius indicium. 526.
parricidii pœna. 33.
parricidii pœna, quod quis metu ſeruitutis perpetrauit. 141.

Partes.

Partium ſtudia. 36.

Partus.

partus ventrem ſequitur. 331.
partum exponentis fœminæ pœna. 543.
partus in ventre poſitus ſi interficiatur. 7.
partum enecantis fœminæ pœna. 542. 543.

Paſcha.

de Paſchatis celebratione. 624.
Paſchalibus diebus agere non licet. 30.

Paſtor Eccleſiæ.

de paſtoribus Eccleſiæ. 171.
de paſtoribus animarum, quales eligi debeant. 175.
de paſtoralis officii Zelo erga ſubditos. 186.
de paſtorum ſubditis, auditoribus & quibuſdam capitula. 200.201.202.
de paſtoribus non rectè gradientibus. 182.
vt ad paſtorale magiſterium non accedant indigni imperiti. 176.

Patibulum.

de patibulis & furcis erigendis vel reparandis. 558.
patibulum ædificanti aut reparanti cæmentario ſi quis exprobrarit. 559.
ſuſpendi debent perſonæ viliores. 115.

Patria poteſtas.

patria poteſtate ſoluuntur Patritii. 71.

Patriarchæ.

Patriarcharum electio ſine pecunia fieri debet. 107.
patriarcha Græcorum ad concilium Caroli M. comparuere. 148.

Patriarchæ in vtroque Imperio.

Alexandrinus patriarcha. 643.646.
Antiochenus patriarcha. 642.646.383.
Aquilegienſis patriarcha. 320.326.335. 340.344.354.
patriarchæ Conſtantinopolitani primatus, & ad eum prouocatio. 258.
patriarcha Conſtantinopolitanus vſum pallii à pontifice Romano impetrauit. 302.
Conſtantinopolitanus patriarcha Synodicam mittit papæ Romano. 640.
Gradenſis patriarchatus. 311.
Rauennenſis patriarcha. 335.
Theopolitanus patriarcha. 641.
Venetus patriarcha. 354.358.

Patrimonium B. Petri.

Patrimonium B. patri, ad Papam pertinet ſaluo iure Imperiali 333.
patrimonium B. Petri vt ab imperatore cõtra illicitas coniunctiones defendatur. 298.
patrimonium B. Petri depauperatum & afflictum. 298.
ex patrimonio B. Petri quid debeatur imperatori. 337.338.

Patritii.

Patritii & Conſules proceres. 83.
patritii patria poteſtate ſoluti. 71.
de officio patritiorum. 71.

Patritiatus.

de dignitate Patritiatus. 96.97.
de honore patritiatus. 94.
patritiatus ex pontificatu venit. 71.
patritiatus dignitas ſolâ morte ſoluitur. 71.

Patronatus

Patronatus iura vt ſalua ſint. 493.
patronatus Eccleſiarum vt nemini admittatur. 303.
patronatus Eccleſiarum ne tollantur. 161.
patronatus ius per pontificios imminuitur. 412.

Pauperes.

de his quæ in pauperum vſum conferuntur. 193.
de pauperibus à presbytero colligendis. 263.
pauperes vt colligantur & ab Eccleſia cibentur. 140.
pauperes eleemoſynam ſumentes qui de ſuo viuere poſſunt. 231.
de pauperũ cauſis primo audiẽdis. 232.248.
de paupertate rei qui exceptionem probare voluerit. 548.
de pauperum oppreſſione. 249.
de pauperum rebus mala occaſione non emendis. 248.
paupertas cauſa peccandi. 105.

Pauperies.

De pauperie animalium in meſſe aut aliàs in prædiis ruſticis. 4.
ſi quadrupes pauperiem fecerit. 544.
ſi quadrupes hominem occiderit. 10.

Pax publica.

Pacis encomium. 432.
pacis præſtantia & vtilitas. 516.
de pace publica. 312.335.606.620.
de pace & concordia & vnanimitate. 225. 229.
quæ ſit pax vera Chriſtiarorũ. 470.472.
ad pacem & concordiam cohortatio. 112.
de pace & concordia ſeruanda. 120.
de pace conſeruanda, & rebellibus puniẽdis. 156.
de pace cuſtodienda. 260.
de pace tenenda. 158.
pacis ſtudioſus ſit imperator. 81.
pax publica ad imperatoris ſpectat gloriam. 42. 42.
ſi pax ab omnibus colatur, ad laudem Imperatoris pertinet. 34.
de pace ad inuicem & charitate ſeruanda. 244.
mutuum pacis & concordiæ iuramentum in Imperio. 94.
de pace & concordia filiorum regiorum ſtabilienda. 150.
de pace & vnitate Regum Germaniæ & Galliæ. 278.
de pace & vnitate Regum atq; Ordinũ Galliæ & Germaniæ. 287.293.294.
Pax totius mundi pendet ab Imperio & Papatu. 358.
de pace publica Imperii & Eccleſiæ. 319.
de pace Imperii & Eccleſiæ reformanda. 316. 331.
de pace & concordia Epiſcoporum & Comitum. 152.294.260.
pax quibus præcipuè conceſſa. 147.
in pace quæ perſonæ præcipuè ſemper comprehenſæ. 153.
de pace Eccleſiarum & perſonarum rerumque Eccleſiaſticarum. 618.
de pace in itinere exercituali cuſtodienda. 245.
de pace publica, & eius violatæ pœna. 301.
qui pacem publicam irruperit. 147.
de pacis turbatoribus. 268.312.
pacis turbatores, & quomodo diſtringendi 496.
de pacis perturbatoribus, vt perſequantur. 293.294.

Pax religioſa.

de pace Religionis. 575.
de pace Religionis, & libero vtriuſque Religionis exercitio in toto Imperio. 608.
Pax religionis Auguſtæ conſtituta. 513.
Pax Religionis ab Imperatore in Regnis & Principatibus hereditariis permiſſa. 575.
pacis Religioſæ violator Doctor & Conſiliarius Cæſareus quomodo punitus. 575.

Digitized by Google

Pacis oſculum.

pax poſt ſacramētum omnibus detur. 129.

Peccatum, peccatores.

peccantes ex induſtria. 227.
peccaſſe impune ſemel liceat. 57.

Peccunia.

pecunia etymon. 89.
pecunia vtilitas. 32.
pecunia integri ponderis cudi debet. 32.

Peregrini.

de peregrinorum ſuſceptione. 191.
peregrini diſtringantur. 141.154.
de peregrinorum literis. 153.

Peregrini ad ſacra loca.

de peregrinis & Romipetis. 159.
peregrinis ad limina Apoſtolorum itinerantibus pax & immunitas. 141.
peregrini liberi ſint à teloniis. 651.

Perfidia.

perfidorum pœna. 624.625.

Periurium.

de periuriis. 13.129.130.161.
periurii periculum vitandum. 233.249.
periurii ſi quis aliquem inſimulet. 13.
de periurio agere contra aliquem non permittitur. 27.
periurus poſt peractam pœnitantiam reſtituatur. 161.
periuri infamia. 130.
periurus manum perdat. 121.157.161.
de periurio, & eius pœna. 13.538.633.

Perſecutores Eccleſiæ.

Perſecutorum Eccleſiæ mors vere violenta & miſerabilis. 518.

Perſona Chriſti.

de perſona Chriſti, & duabus eius naturis. 631.632.
vide in Filius Dei.

Perſonalis exceptio.

perſonalis exceptio non præiudicat iuri publico. 42.

Peruaſores.

in peruaſores edictum. 108.
de peruaſoribus poſſeſſionum 98.108.
peruaſor ſacrilegii reus. 108.
peruaſoris pœna. 46.47.

Peſtilentia.

de peſtilentia ſi euenerit. 156.

Pignora.

de pignoribus capiendis. 28.
pignora debitoris ſi fideiuſſor liberauerit. 29.
in pipnus qui ingenuos acceperit. 26.
pignora quando capi & diſtrahi poſſint. 29.

Pignorationes.

de pignorationibus ſeu repreſaliis. 53.

Piſces, piſcatores.

piſces manſueti. 101.
piſces interdicti à Principe. 101.
de piſcationum foreſti vel banno. 312.
piſcationum foreſtes & prohibitiones. 251.
piſcationum foreſtes noua non permittantur. 265.
Piſcationum furta. 9.
piſcarii fures vt puniantur. 551.

Piſtores.

piſtorum iura. 78.

Plagium.

de plagiato ingenuo. 24.
de plagio liberi hominis. 11.
de plagiis puellarum. 4.
de plagiis ſeruorum 10.
ſi plagiator, antequam conueniatur, mortuus fuerit. 25.
ſi quis à plagiatore neſciens mancipia comparauerit. 25.

Pœnæ.

pœnarum diuerſitas. 98.
pœnas præeat admonitio. 57.
pœna delictorum vltrix. 62.
pœna pecuniaria incorporalē mutata. 114.

Pœnales actiones.

pœnalis actio ad heredes non tranſit. 25.

Pœnitentia.

de pœnitentiæ iudicio. 153.
de pœnitendi more antiquo. 226.
pœnitentia ſecundum canonum ſtatuta agi debet. 227.
pœnitentia publica ab Imperatore edicitur. 625.
pœnitentia publica & emendatio vitæ in toto populo. 653.654.
in pœnitentia deliciis indulgentes. 227.
de pœnitentiam publicam agente interfecto. 232.
vt poſt pœnitētiam nemo fiat Clericus. 356.

Poetæ.

de poetarum honore & priuilegiis. 482.
poetas creare iuriſdictionis eſt Cæſareæ. 483.
poeta primus ex Germanis ab Imperatore coronatus Conradus Celtes. 483.

Polygamia.

polygamia vetita. 649.
polygamiæ pœna. 541.

Pondera.

de ponderibus & menſuris. 131.
pondera exquiſita. 78.
ponderis publici iuſta quantitas. 69.
de pondere & menſura publica iniuſta. 30.
de pondere iuſto obſeruando, & pœna eius qui illud imminuit. 31.
ponderum falſificatores, & eorum pœna. 539.

Pontes.

de pontibus emendandis. 162.
de pontibus renouandis. 246.
de pontibus publicis reſtaurandis. 250.
de pontium conſeruatione. 450.
vt pontes publici deſtructi exſtruantur. 264.268.

Pontifex Maximus.

pontificatum & Imperium falſorum Deorum cultores ſimul habuerunt. 314.
ad Pontificatus ſimilitudinem formatum eſſe patritiatum. 71.

Portæ.

de portis ciuitatis cuſtodiendis. 88.
portas cuſtodiendi conſuetudo. 136.
portæ nec claudantur nec pateant perpetuo. 88.

Portus.

de portubus emendandis. 162.

Poſſeſſiones.

poſſeſſionis longiſſima reuerentia. 573.
poſſeſſionem tradere, quam ſolus non habuit, quomodo quis poſſit. 305.
poſſeſſor vnusquisque apud iudicem fiſci nomine conueniendus eſt. 20.
poſſeſſorem cuiuslibet rei per iudicis auctoritatem debere conueniri, & exſpectari cognitionis euentum. 18.
poſſeſſionem niſi iudicialiter dimittere nemo cogitur. 305.
poſſeſſor in iudicio non cogitur dicere vnde teneat. 29.
à poſſeſſore ſi quis rem ſuam neſciens conduxerit. 19.
de poſſeſſione triginta annorum. 19.
de poſſeſſione triginti annorum in ſeruis & colonis 23.
de poſſeſſionum inuaſoribus. 98.
qui ad poſſeſſionem alienam violentus vadit. 9.
ſi poſſeſſionem ſerui violenter irruerint. 24.
direptiones poſſeſſionum coercita. 98.99.108.
ſi quis de poſſeſſione aliquem vi & armis turbet. 24.
poſſeſſiones reſtituantur ſpoliatis. 59.
de poſſeſſione inuaſa reſtituenda. 64.
ſi poſſeſſor accuſatus legibus non reſtituerit rem petitam. 19.

Poſſeſſorium.

poſſeſſorium ante petitorium. 256.257.
poſſeſſorium reſtituendum eſt, antequam de petitorio lis conteſtetur. 134.230.

Poſſeſſores Ciuitatum.

vt poſſeſſores ciuitatum in ciuitatibus maneant, nec diu ruſticentur. 99.

Poſtliminium.

de poſtliminio reuerſis ſeruis aut colonis. 30.
poſtliminio reuerſis bona reſtituenda. 46.

Potentes.

potentes ne pauperum & minus potentum res mala occaſione comparent. 248.
ne potentiores onera illationum in tenuiores transferant. 41.
de potente, qui aliquem expoliauerit. 260.

Poteſtas.

de his qui poteſtati alterius ſe ſubdiderint, quomodo pro debitis & tributis conueniri debeant. 162.163.

Poteſtas clauium.

de poteſtate ligandi & abſoluendi conceſſa Chriſtianis. 225.

Presbyteri.

Presbyteri non veſtiantur laicorum more. 118.

Presbyteri quo tempore ordinentur. 128.

de presbytero non ordinando ante legitimum tempus. 228.

de presbyteris ſine præbenda non ordinandis. 127.

presbyter proprius in vnaquaque Eccleſia habeatur. 237.

de presbyterorum ſubiectione. 128.

presbyteri Epiſcopo ſubditi ſint. 117.121.123.

presbyteri ſub priuilegiis & diſpoſitione Epiſcoporum maneant. 175.

presbyter quid viſitanti Epiſcopo præſtare debeat. 117.

de presbyterorum fide ab Epiſcopis diſcutienda. 130.

presbyteri rationē fidei Epiſcopo reddāt. 117.

presbyteri & Diaconi epiſcoporum veſtigia ſectentur. 228.

presbyteri ad tractanda miniſteria in ciuitatem veniant. 264.

ne presbyter benedictionem vel pœnitentiam in Eccleſia dare præſumat. 261.

ſi presbyter inconſulto Epiſcopo agendam celebrauerit. 261.

presbyteri parochios ſuos diligenter perſcrutentur. 228.

ſi presbyter ſine conſenſu Epiſcopi conſtituatur vel eiiciatur. 264.

qui presbyteros ſine conſenſu Epiſcopi conſtituunt vel eiiciunt. 266.

qui presbyteris temere Eccleſias dant vel auferunt. 228.

presbyteros ab Eccleſiis remouere laici patroni non audeant. 308.

ne presbyter de titulo minori ad maiorem tranſeat. 229.

ſi presbyteri ad externas Eccleſias tranſierint. 225.

de presbyteris vagantibus. 161.162.

presbyteri peregrini non ſuſcipiantur. 649.

presbyteri peregrini quatenꝰ admittēdi. 117.

presbiterum alterius quando liceat accipere vel non. 312.

de presbyterorum priuilegiis. 190.

ſi presbyteri prædia emerint. 263.

presbyteri prædia comparantes, debent ea Eccleſiæ incorporare. 124.

presbyteri apud ſe nullas mulieres habeant. 118 308.

presbyteri mulierem nullam habeant, niſi matrem aut ſororem. 126.

presbyteri ſecularia non tractent. 127.

presbyteri ne arma portent aut in exercitum pergant. 117.130.

presbyteri in militiam non eant. 132.133. 137.142.143.

presbyteris aucupia interdicta. 117.

presbyteris venationes interdictæ. 117.

presbyteri ſubſunt Comiti, & ab eo diſtringi poſſunt. 119.

presbyteros à magiſtratu poſſe iudicari. 371.

ſi presbyterum iudex ſecularis diſtringat. 263.

à presbyteris negligenter viuentibus mulcta accipi non debet. 249.

presbyteros laici fatigare aut moleſtare non audeant. 306.

ne à presbyteris munera exigant laici. 229.

presbyterorum contributio in expeditionem Romanam. 292.

presbyteri falſi & fornicatores deponantur. 117.118.

presbyteri fornicatoris pœna. 118.

presbyterorum filii quibus honoribus arceantur. 305.

Præbendæ.

Præbenda principis 69.

Prædeſtinatio.

de Prædeſtinationis hæreſi Pelagiana. 586. 587.

Prædicatio, Prædicatores.

Prædicare Euangeliū quales debeant. 488.

prædicare nullus audeat, niſi ſacerdos ab Epiſcopo loci electus. 259.

prædicandum apud populum quibus de rebus. 131.

de prædicatione Epiſcoporum & Clericorum. 132.

de prædicatoribus & concionatoribus ſeditioſis. 639.640.

Prædia.

de prædiis ſub decreto Curiali vendendis. 91.

prædiorum Regalium conductores quantū ſoluere teneantur. 69.

Prædones.

de prædonibus & inſidiatorib. per vias. 5.9.

prædones tollendi. 294.

de prædonum complicibus & receptatoribus. 527.

Præfecti.

præfecti debent laudabilia ſequi, non autem calumnioſe geſta ab anteceſſoribus; qui populo fuerunt odioſi. 96.

Præfectus annonæ.

de officio Præfecti annonæ. 78.

Præfectus Calcis.

de officio Præfecti calcis. 86.

Præfectus Prætorio.

Præfecti Prætorio & Regis comparatio. 71.

poteſtas præfecti prætorio. 71.

de officio præfecti prætorio. 96.

præfecti prætorio edictum. 593.

Præfectus Prouinciæ.

de officio præfecti prouinciæ. 47.

Præfectus vigilum.

de officio præfecti vigilum vrbis Romæ. 83.

de officio præfecti vigilum vrbis Rauennatis. 83.

Præfectus Vrbi.

Præfectura Vrbis dignitas & poteſtas. 36. 72.

præfectus Vrbis carpento vectus. 72.

præfectus vrbis ſacra vice iudicabant. 60.

præfectus Vrbis Romæ etiam ſub Germanicis imperatoribus. 342.

præfecti vrbis commendatio. 43.

præfecti Vrbis edictum. 593.

de officio præfecti Vrbis. 38.72.103.

Præhenſio.

in prehendendo & capiendo maleſactore ſi quis iudicem non adiuuauerit. 115.117.

Prælati.

qualiter Prælati ſubiectos doceant, ac ſe ipſos diſcreta circumſpectione prouideant. 180.

Præpoſiti.

de præpoſitis Eccleſiæ. 178.

de præpoſitorum doctrina & exemplis. 179.

de præpoſitorum humilitate. 179.180.

de his qui præpoſitura prodeſſe poſſunt, ſed idem officium per quietem propriam refugiunt. 178.

de præpoſitis indoctis 178.

de præpoſitis indignis. 177.

de præpoſitis carnalibus. 185.

præpoſiti monachorum non ſint laici 156.

Præpoſiti Principes Imperii.

Berthalsgadenſis præpoſitus. 503.

Eluacenſis præpoſitus. 335.

Weiſſenburgenſis Præpoſitus. 335.502.

Præſcriptiones.

præſcriptionis longiſſimi temporis reuerentia. 573.

præſcribi poſſeſſione qua non cogantur. 305.

ſi præſcriptio temporis nō obuiat, reſtituenda ſunt ablata. 33.

de præſcriptione decem annorum. 115.

præſcriptio tricennalis. 42.48.68.

præſcriptio triginta annorum. 19.267.

præſcriptio xx. annorum omnes cauſas excludit. 115.

præſcriptio xxx. annorum apud Eccleſias. 125.

præſcriptio xx. annorum in bonis orphanorum. 115.

præſcriptio xxx. annorum in ſeruis & colonis. 23.

præſcriptio xxx. annorum in ſeruo, qui liber fieri poterat. 269.

Præſides.

Præſides cur annui. 80.

Præſides ne ſine literis epiſcopi ſui communicent. 259.

de officio Præſidis. 81.

Præſumptiones.

de præſumptorib. in diſpēdiū Curialiū. 101.

de præſumptionibus illicitis corrigendis. 111.
præſumptiones amputandæ ſunt. 66.

Præuaricatio.

præuaricationis pœna. 540.

Precariæ.

de precariis. 271.
precaria alia Regia, alia priuata. 121.
precaria ſcribantur aut reiouentur. 121.
precaria de rebus Eccleſiaſticis perſcribantur. 146.
Precarius cenſus. 118.
precarium de bonis Eccleſiæ, quæ princeps cepit. 118.

Preces ad Deum.

preces tempore calamitatum publicarum. 252.279.
ad preces in Eccleſia ſtandum eſſe. 191.

Preces ad Principem.

quæ preces audiendæ Principi. 62.
preces veritate nitantur. 59.

Preces principis.

de precipibus Imperatoris in præſentatione ad præbendas. 406.

Precia rerum.

pretium venalium. 85.
precia rerum libera. 106.
pretia venalium moderata. 85.
pretia ſpecierum imminuta. 114.
in pretia iniuſta exigentem mulcta. 42.

Primates.

Primas eſt ſupra metropolitanos, & ad eũ appellare à Primate licet. 258.
Primas per Gallias & Germanias Senonẽſis Archiepiſcopus, à Papa & Rege Gallorum Imperatore facto inſtitutus, ab Epiſcopis non recipitur. 291.
Primas per Germaniam eſt Archiepiſcopus Magdeburgenſis.
Primas Abbatum per Germaniam & Galliam eſt Abbas Fuldenſis.

Primæ preces.

de primis precibus Imperatoris in præſentatione ad Eccleſias. 406.

Primiceriatus.

Primiceriatus dignitas. 73.74.77.

Primogenitura.

de iure primogenituræ. 301.
Primogeniti filii ratio & prærogatiua. 572.

Princeps.

vnus eligendus, cui reliqui pareant. 88.
Princeps naturæ imitator. 43.
principis initia moderata. 49.
princeps non iudicatur. 72.
princeps literis ſacris eruditus. 111.
principis boni votum. 89.
principis oculos. 86.
princeps pater publicus. 60.
principis boni munus. 35.87.
principis cura. 101.
principis gloria. 44.
principis theſauri. 97.
principis patrimonia veriora. 66.
principis clementia. 108.
principem clementia decet. 51.
principis munificentia nemini debet eſſe fraudi. 40.
principis ſolennia & annua munera. 66.
principis indultum iuſtum. 43.
principibus ius cõmune cum priuatis eſt. 20.
quo in caſu principis perſona poſt omnes ſit. 74.
principi abſtinenti non placet rapacitas. 65.
princeps rogari debet, non fraudari. 66.
principis æquitas in remiſſis tributis. 50.
princeps reſeruatum beneficium. 91.
principum officium in Eccleſia. 455.
princeps beneficii ſui in data immunitate Eccleſiæ modum definit. 34.
principis benigni eſt non tam delicta punire, quam tollere. 35.
princeps, teſtis virtutum militum. 114.
principem videre, beneficium eſt. 112.
colloquium cum principe honorificum. 93.
à principe probari magnum eſt. 53.
vinci à principe glorioſum. 95.
princeps multo plus confert in ſubditos, quam ſubditi in principem. 80.
princeps adiri debet, ſi iudices ad cogendum condemnatum impares ſunt. 18 31.
principi nouos caſus referre debet Rector prouinciæ. 79.

Principes.

principem imperii inueſtiendi mos. 579.
penes imperii principes reſidet Imperii auctoritas 334.
principum imperii diſſidia exitioſa. 486.
de principum imperii diſcordantium cauſis iudicandis. 34.
principes tam Eccleſiaſtici quam ſeculares apud Imperatorẽ accuſari debent. 140.
principum cauſa in Regno cuiuſq;, vbi principatus ſiti ſunt iudicandæ. 441.
de principum ſeſſione Imperator iudicat. 508.509.510.511.
principũ feuda vbi iudicari debeant. 440. 441.
principum cauſa ad arbitros delata ab Imperatore. 34.
principum priuilegiis ac libertati ne Imperator fraudem faciat. 509.
de principibus, qui ad Comitia non venerunt. 154.
principes Imperii indignantur contra Imperatorem, quod pacem cum Papa fecerit 355.

Principes in Imperio Germanico.

Anhalti vel Aſcaniæ princeps. 513.
Dalmatarum princeps. 87.
Hennebergenſis Comes & princeps. 501.
Moldauiæ princeps. 579.581.582.
Rugiæ princeps. 502.562.
Sueuiæ Princeps. 516.482.
Tranſyluaniæ princeps. 581.582.
Tranſyluaniæ Vayvoda. 418.419.420. 442.451.494.
Tranſyluaniæ Principatus. 417.419.442. 459.
Walachiæ princeps. 579.581.582.
Wendiæ princeps. 502.

Principes in Imperio Gallico.

Arauſienſis princeps. 584.

Principes in Imperio Italico

Capuanus princeps ab Imp. ſubactus. 323. 326.
Chimebii princeps Romanus. 315.
Pedemontium princeps crudeliter à papa ſubmerſus. 467.
Princeps cardinalis in vrbe Roma. 88.
de ſancto Euſtachio princeps Romanus. 315.

Principatus.

de Principatu, & loco primario. 87.
principatus initia decet eſſe moderata. 49.
principatus in quo verſetur. 87.
de principatu vrbis Romæ. 88.

Principia.

principiis malis obſtandum. 68.

Prior.

de officio Prioris 98.

Prioratus.

prioratus vacans eſt in manu Regis. 349.

Priuilegia.

priuilegium perſonale iuri publico non præiudicat. 42.
priuilegia religionis reuerentia indulta ſarta tecta maneant. 151.
vide in Iura.

Probationes.

de probationibus. 310.
probationis onus petitori, non poſſeſſori competit. 29.

Probationes Canonicæ

ad probationis iudicium quomodo mittere poſſumus. 154.
probatio aquæ calidæ & eius benedicendæ formula 254.
probatio aquæ calidæ ſi manum incenderit. 116.
probatio aquæ calidæ, & quomodo quis ſe ab ea redimere, poſſit. 14.15.
probatio aquæ feruentis. 142.
probatio aquæ feruentis ſi manum combuſſerit. 292.
de probatione aquæ frigidæ. 265.268.
probatio aquæ frigidæ, & eius benedicendæ formula. 254.
probatio, quæ fit ad Crucem. 121.142.
probatio per pugnam & duellum. 310.
probatio per vomeres ignitos. 141.

Proceſſus.

qui proceſſus longos faciunt, vt iuſtitiam dilatent. 150.
proceſſus in Camera contra proteſtantes intermittantur. 562.

Proconſul.

de officio Proconſulis. 48.

Procu-

Procuratores.
Procuratores Regni in iudicio non aſsideant 460.
Prodigus.
à prodigo emta res fratri eius incorporanda eſt. 31.
Proditio, Proditores.
proditorum ſignificatione qui non veniant. 541.
Proditionis indicia. 527.
de proditorib. imperii non recipiendis. 394
proditionem ſi tertius fateatur. 528.
proditionis pœna. 541.
Profeſſores.
profeſsiones liberalium artium. 516.
de profeſſoribus liberalium artium, & eorum ſtipendiis. 110.396.
Profeſſorum in artibus liberalibus conductio. 482.483.
Profeſſoribus Academicis ſtipendia integre perſoluantur. 110.
Profugi.
profugorum pœna. 542.
profugi ob aſylum non puniuntur. 542.
Promiſſiones.
non temere promittendum. 67.
ſi quid promiſſum eſt, vt fur comprehenderetur. 28.
Proſcripti.
proſcriptis Romanæ ciuitatis iura adimuntur. 611.
proſcriptos qui recipere poſſint aut non. 450
proſcriptorum bona fiſco applicantur. 57.
proſcriptorũ vita & bona publicantur 338.
Proteſtantes.
Proteſtantium origo. 495.
Prouinciæ.
Prouincias more Romanorum Carolus M. inſtituit. 137.
prouincia inter duos Metropolitanos non diuidatur. 152.
prouincia diſſecta Metropolitana per defectiones populorum. 279.281.
prouincia vnaquaque à propriis iudicibus iudicetur. 230.
prouinciis nouis qui magiſtratus præficiẽdi. 54
prouincia ſubacta leniter adminiſtrãda. 46.
prouincia armis & legibus defendenda. 54.
in prouinciis vſus armorum. 81.
Ptochotrophium.
Ptochotrophium quid. 248.
de ptochotrophiorũ reb. non alienandis. 248.
Pugna.
Pugna vnde dicatur. 35.
Pupilli.
de pupillorum cauſis primo audiendis. 232. 242.
pupillorum & viduarum cauſa quam commendata eſſe debeat iudicibus. 573.
pupillorum cauſas imperator ſuſcipere debet. 53.
pupilli ab imperatore contra inſolentias defendendi ſunt. 31.
de pupillorum oppreſsione. 249.
de pupillis tutandis. 158.
pupillo reſtituenda bona ablata. 31.32.
de pupillorum bonis reſtituendis. 60.
pupillaris rei emptio reſciſſa. 31.

Q.

Quadrageſima.
de Quadrageſima obſeruatione. 137.138.
de Quadrageſima celebratione. 624.
Quæſtiones.
de quæſtionibus & torturis. 527.528.529.
Quæſtor.
Quæſtor Principis imago. 72.
de Quæſtura dignitate. 95.
de officio Quæſtoris. 72.95.96.111.
Quarta Falcidia.
de quarta puellari. 449.
de quarta alicuius filiæ quid agendum, ſi viro nupſerit, qui nullas poſſeſſiones in Regno habet. 449.
Querimoniæ.
Queri de eo, quem par eſt venerari, inuidioſum eſt. 61.

R.

Rapina, Raptores.
de rapina. 260.
Rapina violenta ex manibus. 17.
qui rapinas infra Regnum faciunt. 231.
rapinam exercitus vindicare Comes debet. 299.
raptæ rei indicia. 558.
rapina vel vi bonorũ raptorũ indiciũ. 526.
raptores tollendi 294.
de rapacibus. 271.272.
de raptoribus & prædatoribus. 654.655.
de raptoribus & prædonibus. 276.277.
raptorum conſcii. 69.
rapinæ celatores, complices ſiunt criminis. 69.
ſi quis à raptore aliquid ad ſeruandum ſuſceperit. 27.
ſi rapta res apud raptorem cõcipiatur. 558.
Raptus.
de raptu. 45.
de raptu, intra quæ tempora cõcludatur. 19.
de raptu puellarum, ſponſarũ & vxorũ 4.5.
de raptu virginum vel viduarum. 260.
de raptore ingenuæ mulieris aut virginis. 19.
de raptu alienarum ſponſarum. 233.
de raptu ſponſarum alienarum. 273.
raptor non eſt, qui ſuam ſponſam apud ſe retinet. 25.
de raptu viduarum. 231.
de raptu adultæ puellæ quæſtio. 51.
de raptu ſanctarum virginum vel viduarum. 273.
ſi quis rapiat ancillam. 19.
ſi rapta raptori conſenſerit. 115.
in raptu conſcij vel conductores. 19.20.
de rapta parente aut curatore, ſi de crimine paciſcantur. 19.
cum rapta muliere contractus initus reſcindatur. 38.
ſi de raptu pactionem ſeruus detulerit, vt libertate donetur. 19.
raptori Eccleſia aſylum non proſit. 115.
de pœna raptus. 67.115 303.540.
Rationales.
Rationalium cura. 74.
vt rationales ob officialibus rationes ſui officii exigant. 394.
Rebelles.
de rebellione ſubditorum & ruſticorũ 497.
rebellibus imperii indulgentia generalis tribuitur. 612.
Rector prouinciæ.
de rectorib. prouinciarum deuictarum. 54.
Rector prouinciæ annuus. 76.
vt rectori prouincia pareatur. 104.
de officio rectoris prouinciæ. 62.79.
Referendarius.
referendariorum fides 77.
de referendariis, & eorum officio. 77.97.
Regalia.
de regalibus Imperii, quæ ſint. 335.336.
regalia imperii, quæ imperatori traduntur in Coronatione. 402.
in regalib. ſunt monaſteria & xenodochia. 135.
inter regalia ſunt ſigulina. 41.
Reges.
de regis vocabulo, & qualis eſſe debeat ipſe 140.
de regali miniſterio quale ſit. 140.
Rex populo & viciſſim popul' regi iurat. 93.
de poteſtate regis. 31.
de officio regis. 110.111.
regiæ virtutes. 111.
rex pater patriæ. 656.
regis munus in ſubditos. 58.
regis exemplum perniciosum. 285.
regum officium in Eccleſia. 455.
reges in ſpiritualibus Papam recognoſcunt. 285.286.
reges ſibi à Papa caueant. 393.
rex beneficia Eccleſiaſtica confert. 275.
rex in eligendis & conſtituendis Eccleſiæ rectoribus magnam diligentiam adhibere debet. 241.
rege optimo digniſſima vox. 74.
regis edicti vis. 109.
regia voluntas in regibus. 81.
regia largitas titulus eſt pietatis. 31.
regalis munificentia non poteſt intra certos limites concludi. 42.
rege digna expenſa. 45.

Rex neminem iniuſte priuare debet. 271.
Rex litigans pro iuribus Regni æque in expenſas condemnetur, vt alia perſona. 460.
de his qui contra Regiam poteſtatem contumaces eſſe moliuntur. 271.
Regiæ poteſtatis contemptores, & eorum pœna 306.319.
Rex qui ſucceſſorem reliquit, non cenſetur mortuus. 92.94.
de Regiorum filiorum concordia ſtabilienda. 150.
de Regis filiarum maritationibus. 460.
Regni conſors aſſumptus. 110.
de Regis tyrannice regentis depoſitione. 301.

Regna.

Regnum quod integerrimum. 101.
Regni officia nullis extraneis conferenda. 458.
de regnorum iuribus contra Papam tuendis. 380 382 388.
de regnorum finibus terminandis. 460.
regni & Cameræ iura non debent perpetuo vendi aut impignerari. 459.
regna per Papam debilitantur. 412.
regni heres. 93.
regna ob quæ crimina perierint & deſtructa ſint. 143.144.625.653.
regni ſacramenta. 93.
regni honore ſaluo cum Papa & Epiſcopis agendum. 346.
de regni iuribus, contra cleri Papalis vſurpationes. 346.347.

Rex Romanorum.

in Regno Romanorum ſucceſſor eſſe debet non externus. 92.
rex rom. debet eſſe homo Martialis & bellicoſus. 114.
rex romanorum, antequam coronetur debet fieri miles. 400.405
de regis Romanorum coronatione & vnctione. 401.
regi romanorum ſine ſua præſentia electo Elector Saxoniæ regium titulum denegat. 564.
de regis rom. iuramento, quod imperio præſtat, 92.
regis ſacramentum imperio præſtitum. 113.
regis ſacramentum populo præſtitum. 113.
regi romanorum imperatori fidelitatem præſtat. 316.317.
rex romanorum à Papa recipitur. 361.
regi romanorum Germani romanique fidelitatem iurant. 92.
regi rom. iuramentum à Germanis romaniſque præſtitum, viuente adhuc imperatore. 93.
regi romanorum iurare romani detrectãt, ſoli imperatori fidelitatem promittentes. 270.
regis romanorum poteſtas in Conciliis & Comitiis indicendis. 561.

Regina Romanorum.

de Regina Romanorum coronatione. 402.

Regnum Romanorum.

de regni deuotis Germanis, Italis, Dalmatis & Gallis ad fidelitatem præſtandam inducendis. 93.

Reges & regna in imperio Germanico.

Anglia. 362
Angliæ Rex. 404.414.
Anglia ad fidem conuerſa 323.
Angliæ regnum in clientelam imperii datum. 352.
Angliæ rex quinquaginta & plures Epiſcopos ad imperii obedientiam perducere pollicetur. 343.351.
Angliæ rex ad fidem pro imperio contra papam monetur. 380.
Angliæ compoſitio cum imperio. 364.365.
Angliæ rex imperii Vicarius 411.414.
Angliæ rex imperii Vicarius ſeßionem in Comitiis habet. 411.414.
Angliæ rex per Legatos Comitiis imperii intereſt & ſubſcribit. 343.344.
Angliæ rex in expeditionem contra Tartaros ab imperatore monitus. 379.
Angliæ rex ab imperatore captus. 364.
Angliæ regni libertas ab oneribus papalibus. 412.
in Anglia denarius B. Petri fiſco regio infertur. 350.
Angliæ regis decreta contra papam. 345. 346 347.348.349.350.351.411.
Bohemia 362.454.
Bohemia Germaniæ annumeratur 487.
Bohemiæ rex. 335.340.396.400.415. 416.426.442.458.479.505.
Bohemiæ Gubernator 417.419
Bohemi ad colloquium Ratiſponenſe vocati. 439.
Bohemi ab imperatore cæſi. 439.
Bohemiæ bellum cum Hungaris. 451.
Bulgariæ regnum. 417.442.458.479. 505.
Bulgaria à Gothis deuicta ſub imperii obedientia. 97.
Comaniæ regnum. 417.442.458.479. 480.494.
Croatiæ regnum. 417.419.425.426.442. 458.479.487.505.482.494.562.
Dalmatia. 66.87.93.104.
Dalmatia imperio tributaria. 47.
Dalmatiæ rex. 335.417.419.425.426. 482.494.
Dalmatiæ regnum .458.479.562.442. 487.505.482.599.
de officio principis Dalmatiarum. 87.
Dania vel Cimbria. 283.362.
Daniæ vel Daciæ rex. 340.
Daniæ regnum ab Ottone Magno recuperatum. 306.
in regno Danorum libertas Epiſcopis data ab imperatore 311.
Galliciæ ſeu Walachiæ regnum. 417.442. 458.479.
Germania. 487.
Germanorum reges ex gentre prodeunt. 280.
Germaniæ rex ſuperiorem in ſecularibus non recognoſcit. 286.
Germania eſt romani imperii natio. 510.
Germanicum ſiue Alamanicum regnum eſt archa imperii romanorum 405.
Gothia, & Gothorum iuſtitia. 47.
Herulorum rex à Theoderico adoptatus. 53.
Hiberniæ rex Eduardus. 411.
Hungariæ regnum. 340.388.417.418. 419.425.426.428.459.442.458. 479.487.505.459.482.562.
Hungaria Germaniæ annumeratur. 487. 505.
Hungariæ regnum peculiare eſt & hæreditarium. 442.
Hungariæ rex debet in regno reſidere. 460.
Hungariæ rex imperii princeps. 388.
Hungaria à Gothis gentilis imperio ſubdita. 97.
Hungari, qui olim Auari, ſub imperio. 156.
Hungariæ regnum ab Ottone Magno recuperatum. 306.
Hungaria imperio adiuncta. 403.
Hungariæ regnum imperio vnitur & ſubiicitur, cum conditione, ſi aduerſus Turcos defendatur. 389.
ad Hungariæ regnum contra Tartaros defendendum mittitur ab imperatore Cõradus rex romanorum. 388.
Hungaria ab imperialibus defendenda. 451.
Hungariam defendere quantum interſit Germanis. 497.
Hungaria eſt ſacri imperii præcellentiſſimus Marchionatus, contra Turcos. 515.
Hungariæ rex Ladiſlaus puer à ſuis deſtituitur. 477.
Hungariæ regnum quo pacto ad Auſtriacos peruenerit. 515.
Hungariæ & Auſtriæ limites. 460.
Hungariæ & Moraniæ limites. 460.
Hungariæ rex Ioannes Turcos adducit contra Ferdinandum Cæſarem in orbis ruinam. 515.
Illyrici regnum. 362.505.
Lodomeriæ regnum 417.442.458.479.
Merciorum in Anglia Rex Offa. 141.
Noruegiæ rex. 340.
Pannonia Gothorum ſedes, imperio ſubdita. 47.
Pannonia Sirmienſis. 47.
Poloniæ Rex. 335.340.428.403.405.
Polonia Germaniæ annumeratur. 487. 498.
Poloniæ regno ne à militibus Cæſareis incommodetur. 579.580.
Poloniæ rex Vladiſlaus in regem Hungariæ eligitur. 477.478.
Ramia ſiue Boſna Regnum. 417.442.458.
Sclauoniæ regnum. 417.418.442.480. 459.450.494.
Sclaui ſub imperio. 156.
Scotia ſiue Albania. 362.

de ſco-

de Scotorum hoſpitalibus. 272.

de Scotis, qui ſe Epiſcopos dicunt. 218.

Seruiæ regnum. 442.458.479.505.

Reges & Regna in Imperio Gallico.

Arelatenſe Regnum. 401.411.501.

Burgundia, regnum, 122.124. *à Saracenis vaſtata.* 124.

Burgundia Regnum. 292.301. *Imperij ſubiectum.* 310.

Burgundia regnum ab Ottone Magno recuperatum. 306 310.

Burgundia Rex Conradus in Comitiis Imperialibus reſidet. 310.

Franci Imperio ſubiecti. 151.

Francorum Reges ex genere prodeunt. 280.

Francia regna inter filios diuiſa. 280.

Gallia ſiue Francia. 362.319.310.

Galliæ Rex. 414.

Gallia Imperio ſubiecta. 93.

Galli Imperio ſubiecti. 151.

Gallia in fide titubans. 54.55.

Galliæ rex neminem ſuperiorem recognoſcit. 407.

Galliæ Rex ſuperiorem in ſecularibus non recognoſcit. 286.

Galliæ Regum præminentia. 573.

Galliæ regis Legatus ſecundam dignitatem poſt Pontificis obtinet. 511.

Galli prætendunt partem in Imperio. 293.

Galliæ reges Germanico Imperio iam ab initio contra ius & pacta conuenta inhiare cœperunt. 285.

Galliæ rex Imperialem honorem molitur auferre. 342.

Galli ne Germanici regni ſubditos ad defectionem ſollicitent. 287.

in Galliæ regnum prætentio Germaniæ regis 280.281.

Gallicanum regnum ab Imperatore recuperatum. 49.50.

Gallia ab Imperatore German. ſubacta. 43.

Galliæ regnum ab Ottone Magno recuperatum. 306.

Galliæ Regis & Hugonis innaſeris cauſa in Comitiis Ingelhemeſibus iudicata. 306.

Galliæ rex reſidet in Comitiis Imperialibus. 278.283.285.288.293.305.310.

Gallia de proſperitate Imperii lætior effici debet. 364.

Galliæ rex Imperatori fideliſſimus Princeps. 317.318.

Galliæ rex per Papam ab Imperatoris fide alienatus. 493.

Galliæ & Imperij terminus. 340.

Galliæ regis fœdus cum Imperatore. 377.

Galliæ rex fit Germanicæ dignitatis ſtudioſiſſimus. 560.

Galliæ regis atque Ordinum vnitas cum Germanico regno. 278.287.288.293.

in Gallico regno Principes & Ordines Germaniæ beneficia, feuda & alodia poſſidere poſſunt, & viciſſim Galli in Germania. 294.

in Gallico regno Eccleſia Germanica prædia ac reditus habere poſſūt: & viciſſim Gallica Eccleſia in Germanico. 294.

Galliæ ordinibus exponit imperator perfidias & iniuſtitias Paparum. 383.

Galliæ rex monetur ab imperatore vt ſibi à Papa & eius ſectatoribus caueat. 382.

Galliæ regem monet imperator ne prælatos ſuos ad Cōcilium papale ire patiatur. 391.

Gallica ſubſidia in terram ſanctam. 382.

ad Galliæ regem liberandum ex Turcica poteſtate expeditionem ſuſcipit imperator. 380.

Galliæ rex non debet ſe intromittere in rebus Imperii. 341.

Galliæ rex ab imperatore captus. 492.493. 517.

Galliæ rex imperatorem ad pacem cum Papa faciendam adhortatur. 380.

Galliæ rex interdicit annatas Papæ præſentari. 421.422.

Galliæ rex contra pontificē proteſtatur. 572

Galliæ regnum ſupra alia viris doctis abundat. 423.

Galliarum reges inuictorioſi propter Sacerdotum pugnas in boſte. 143.

Galli inſimulantur de Sodomitico crimine à Germanis & Italis. 124.

Lotharingiæ rex. 291.

Lotharienſis regni diuiſio. 288.293.

Lotharingiæ regnum ad regem Germaniæ pertinet. 280.281.

Lotharingiæ regnum ab Ottone Magno recuperatum. 306

Narbonenſis regni rex Alaricus Gothus. 55. *Imperator Theodoricus per Ducem adminiſtrat.* 55.

Neuſtria, regnum occidentalis Franciæ. 122.

Prouinciæ regnum. 278.299.

Prouincia, regnum Arelatenſe dicitur. 122. 124. *à Saracenis vaſtata.* 124.

Reges & Regna in Imperio Italico.

Apulia. 329.382.

Apuliæ tyrannus Rogerius. 320.

Apuliæ ſiue Durazij, id eſt, Dyrrachij, rex Carolus Hungarus. 419.

Corſica. 337 316.

Galluri, id eſt, romandioli rex. 387.

Italiæ regnum. 93 146.

Italiæ rex imperator coronatur Mediolani. 437.442.

Italiæ Imperium Theodoricus ſuſcepit. 33.

Italia eſt imperatoris hereditas. 658.

Italiæ opulentia, & Imperio abundantia. 658.

Italia ad imperii reducenda obſequiū. 658.

Italiæ principes contribuere ad bellum Turcicum debent. 583.

Longobardia. 336.342.352 354.356.357. 358.359.361.362.373.378.381.382. 383.385.386.387.390.391.

Lombardia. 657.658.

Longobardi imperio ſubiecti. 151.152.

Longobardia à Germanis ſubacta. 333.

Longobardiæ regnum ab Ottone Magno recuperatum, eiuſque reges Imperio ſubditi. 307.

Longobardiæ rex imperator coronatur Mediolani. 437.442.

Longobardorum reges inuictorioſi propter ſacerdotum pugnas in boſte. 143.

Neapolitanum regnum ad regem Franciæ pertinet. 481.

Neapolitanum regnum iniuſte ab Arragonibus occupatum. 482.

Neapolitanum regnum Eccleſiæ beneficiarium. 492.

Neapolitanus rex Ladislaus in regem Hungariæ electus. 419.

Sardinia. 337.516.

Sicilia. 53.80.105.106.

Siciliæ rex. 332.338.353.354.355.356. 357 358.359.360.361.416.657.

Sicilia imperatori ſubdita fuit, non Papæ. 42.

Sicilia imperatoris inſula. 651.

Sicilia imperatori tributaria. 648.

Sicilia ab imperatore ſubigenda. 333.

Siciliæ regnum hereditarium. 658.

Sicilia hereditas Sueuicæ familiæ. 388.389. 394.396.

Siciliæ regnum ad regem Franciæ pertinet. 482.

Siciliæ regnum iniuſte ab Aragonibus occupatum. 481.

Sicilia non fuit tota Papæ, ſed tantum prædia quadam. 648.

in Sicilia, prædia Eccleſiæ Mediolanenſis. 42.

Sicilia regnum eſt romanæ Eccleſiæ. 366. 384.389.492.

Siciliæ regnum Papæ tributarium. 376.

Sicilia rex conſenſit in annatas tollendas & abrogandas. 423.

Siciliæ ardentis ratio. 51.

Turrium, id eſt Sardeniæ rex. 387.

Vulcania, eadem quæ Sicilia. 51.

Vulcania inſula, & eius flammifera vis. 51.

Reges & Regna exotica, in quæ ius prætendit Imperator.

Ægyptus. 362.

Æthiopia vtraque. 362.

Arabia. 362.

Armenia. 362.

Babyloniæ Soldanus. 370.

Caſtellæ rex. 410.659.

Caſtellæ rex ab imperatore monetur, vt caueat ſibi à Papa. 380.

Chaldæa. 362.

Cypri regnum ſub imperatore. 386.387.

Granatæ rex. 659.

Hieroſolymorum rex. 516.

Hieroſolymitanū regnū hereditarium. 658

Hieroſolymitanum regnum imperatoris hereditas. 373.384 *bis.*

Hiſpania. 68. *bis.* 69.

Hiſpania imperio ſubiecta. 151.

Hiſpania à Saracenis depopulata. 124.

Hiſpaniarum reges inuictorioſi propter ſacerdotum pugnas in boſte. 143.

Iudaea imperio ſubiecta 362.
Legionis Rex. 659.
Mauritania. 362.
Palaeſtina imperio ſubiecta. 362.
Perſia. 362.
in Portugalliae regno papa ſibi indigni honoris vſurpauit dignitatem. 380.
Samaria Imperio ſubiecta. 361.
Syria. 362.384.387.

Regimentum Imperiale.

regimentum imperiale, & eius ſuſtentatio. 499.
ſpirae ordinatum. 500.
de regimenti imperialis viſitatione. 499.

Relegatio.

relegationis poena. 109.
relegatio perpetua homicidae. 51.

Religio.

in religione vitia quaedam diſſimulanda eſſe. 507.
ſuper religione contendere non liceat. 259.
de religione quaeſtiones an audiri debeant. 507.
in rebus ad religionem ſpectãtibus auctoritas regis Romanorum. 561.
religionis decretum Hiſpanicum à Ciuitatibus imperii admiſſum. 514.
religionis Decretum Auguſtanum à ciuitatibus refutatum. 514.
religionis pacem conſeruare debet imperator, nec quemquam cogere. 113.
religio non imperatur. 42.
religio non imponenda. 113.
ad religionem nemo cogendus eſt. 42.517.518.604.641.
religionis diſſidia quomodo componenda. 507.
religionis negotia in Comitiis tractanda & componenda. 561.562.563.
religionis negotia amicabiliter componenda per colloquium vtriuſque partis. 562.567.
à religionis articulis Saxo & ſocii diſcedere nolunt. 512.

Religioſae mulieres.

de religioſa muliere decepta & violata. 231.

Reliquatio, Reliquatores.

reliquatori ablata à fiſco praedia in idoneum tranſlatã. 63.
de reliquatore publicarum rationum. 63.
in reliquatorem publica pecunia ſententia 67.

Repreſſaliae.

de repreſaliis. 53.54.

Res.

rem ſuam propriam conducens ignarus. 29.
res vna à duobus comparata. 29.

Reſpublica.

reſpublica qualis. 101.
reipublicae vtilitati ſeruiendum. 89.
de reipublica adiutoribus & miniſtris eligendis. 241.
rempublicam agentes ne ſine literis Epiſcopi communicent. 259.

Reſtitutio.

reſtituenda ablata, ſi praeſcriptio temporis non obſtat. 33.
de reſtituendis bonis per milites ablatis. 32.
de reſtituendis bonis pupillo ablatis. 32.
de reſtituendis bonis ſpoliato, & poena peruaſorum. 46.47.
reſtitutionis in integrum petenda tempora. 58.

Reus.

de duobus reis ſtipulandi vel promittendi. 309.310.
reus ante omnia reſtituendus eſt in poſſeſſionem, vnde eiectus eſt. 230.
reus ſi citatus non comparet. 2.
ſi reus crimen reuocet 536.

Roma, Romani.

Roma 72.577.83.84.85.86.88.112.113.114.362.374.389.
roma mundi caput. 108.
roma communis patria. 37.
roma mater omnium dignitatum. 36.
roma opinio bona. 60.
quod roma geſtum, patet omnibus. 104.
romanorum dignitas omnis mutata, & in Germanos tranſlata eſt. 333.
romani imperio ſubiecti. 151.
de iure imperatorum in vrbem romam. 333.
S.P.Q.R. regi romanorum fidelitatem iurat. 92.
romani regi romanorum non iurant, ſed ſoli imperatori. 270.
romani reſiſtere debent Papae, in dehonorationem & deſpectum imperatoris aliquid molienti. 374.
romanorum obedientia imperio contra Papam debita. 393.394.
de romanorum participatione in curiis imperialis regiminis. 112.
romanorum animi tumultuantes ab imp. emolliuntur. 112.
romani quantum debeant imperatori. 374
romanae ciuitatis cura imperatori ſollicita. 48.
romani ad imperatorem appellare poſſunt. 298.
romani populi in ſuos principes amor. 112.
romani iura Eccleſiae occupantes ab imperatore ad reſtitutionem coguntur. 383.384.385.
roma an ſit Papa. 337.338.bis.
romanos ſubiugare Domino Papae debet imperator. 332.
de vrbis romae priuilegiis. 397.

S.

Sacerdotes.

Sacerdotalis honor. 55.
de ſacerdotum officio. 167.
ſacerdos in habitu religionis perſiſtat. 230.
Sacerdotum veſtitus qualis eſſe debeat. 489.
de ſacerdotum habitu & calciamentis. 140.
ſacerdotes irreprehenſibiles ſint. 249.
quod ſacerdotes ſancti contemplatiuae vitae ſint participes. 179.
ſacerdoti nihil prodeſt, etiamſi bene viuat, ſi male viuentes non arguat. 182.
de ſacerdotis negligentia, qui tametſi doceat, perſonam non poteſt implere doctoris. 184.
ſacerdotes nihil proprium habent, & Eccleſiae facultates tanquam communes 187.
Sacerdotibus iuſtitia prae aliis eſt colenda. 45.
ſacerdotes colendi. 115.
de obedientia ſacerdotibus praeſtanda. 146.244.
vt qui ſacerdotibus inobedientes exiſtunt confiſcatione, & exilio damnentur. 149.
de ſacerdotum diſciplina in his, qui delinquunt. 188.
de ſacerdotum prauorum exemplis. 184.
ſacerdotum carnaliter viuentium luctuoſa deſcriptio. 185.
de ſacerdotum iuramento. 445.
de ſacerdotum purgatione. 134.148.
Sacerdotes à magiſtratu poſſe iudicari. 371.
de ſacerdotibus ad curam Epiſcopi pertinentibus, qualiter admoneri debeant. 243.
de ſacerdotibus iudicium nemo, niſi ſacerdos ſuſtinet. 49.
ſacerdotes ad Epiſcopum praeſententur. 146.
de ſacerdote reo, & ad quos ſint remittendi. 98.
ſacerdos reus ad Epiſcopum remiſſus. 98.
ſacerdos ne improbe litiget. 61.
ſacerdos non debet protendere litem. 61.
ſacerdotibus coniugium interdicitur. 308.bis.
ſacerdotes ſecum mulieres non habeant. 308.
ſacerdotes à ludis ſecularib. ſe caueant 118.
ſacerdotes in militiam non eant. 132.133.137.142.143.
propter ſacerdotum profectiones in militiã & pugnas in praeliis, infelicitas & inuictoria regum. 143.
ſacerdotum non eximit patria poteſtate. 71.
ſacerdos in ſecularibus teſtis eſſe non poteſt. 302.
ſacerdos contra decreta faciens deponatur. 129.
ſacerdotum filii quibus honoribus arceantur. 305.

Sacra vaſa, loca.

ſacra vaſa vendita. 106.
de ſacris locis ſpurcitia foedatis remundandis. 250.

Sacramenta iurantium.

de ſacramentis, vbi iuranda ſint. 254.

vro-

vt omne ſacramentum in Eccleſia iuretur. 155.
de ſacramento fidelitatis. 140.150.156. 290.
ſi ſacramentis negotium finitum fuerit. 27.

Sacrilegium.

ſacrilegium quid dicatur. 551.
ſacrilegium minimum quid ſit. 551.
ſi quis ſacrilegium in locis religioſis committat. 28.
ſacrilegij in Eccleſia perpetrati pœna. 15.
ſacrilegium eleemoſynarum. 551.
ſacrilegij reus eſt peruaſor. 108.
contra ſacrilegos edita conſtitutiones. 408.
ſacrilegij pœna. 551.639.

Saiones.

de Saionibus,& vt Quæſtor indicet,qui Saionem mereatur. 90.

Sal.

ſalis commercium. 73.
de ſalibus extraneis. 459.

Sancti.

Sanctorum exempla nobis ſunt ſequenda. 125.
ſancti nouiter inuenti ſine auctoritate non venerentur. 153.157.
de ſanctorum falſis & incertis nominibus. 128.
ad ſanctorum loca peregrinationes. 159.
ſanctorum inuocationes cõtumelioſæ. 507.

Saraceni.

Sarracenorum gens flagellum Dei. 124.
Sarraceni dominantur terra ſancta. 373.
Sarraceni fidem perſequuntur. 389.
Sarracenorum Præſes Saladinus. 362.

Satisfactio.

de ſatisfactione quotidiana. 264.

Scabini

de ſcabinis ab Imperatore ordinandis. 153.
ſcabini ſeptem in omni iudicio. 154.161.
de ſcabinis melioribus & veracibus eligendis. 264.
de ſcabinis malis. 267.
de ſcabinis malis eiiciendis. 264.
de ſcabinis qui propter munera aut amicitiam iniuſte iudicauerint. 264.
de ſcabinis munera acceptantibus. 267.
de ſcabinorum officio. 331.
ſcabini criminalis iuramentum. 519.

Scenici.

ſcenici infames. 84.

Scholæ.

ſchola in congruis locis inſtituenda. 244.
de ſcholis per ſingulas vrbes habendis. 236.
ſchola ſint per ſingula monaſteria & epiſcopia, & quid in illis prælegendum. 130.
de ſchola in monaſterio non habendo, niſi de his qui oblati fuerint. 223.

Scholaſtici & Studioſi.

Scholares ex Academiis Papalibus reuertantur. 346.
de ſcholaſticis ab Academia non dimittendis ante abſolutum ſtudiorum curſum. 37.
de licentia ſcholaſticis danda eundi ad ſepeliendum patrem. 41.

Scribæ.

de ſcriba ſiue actuarij iudicialis officio 553.
ſcriba vt nomen ſuum, & eorum qui pr ſentes affuerint, diem item annumé actis aſcribat. 9.
ſcribæ iudicialis iuramentum. 9.

Scutum.

ſcuti abiectio probroſa & infamis. 9.

Seditio,Seditioſi.

ſeditionis ſemina amputanda. 35.
ſeditionum pudere debet Romanum Imperium. 38.
de ſeditionis auctore. 27.
ſeditionis auctor ſit, qui de cau diffidit. 315.
ſeditionis auctores ſerui. 35.36.
de ſeditionum auctoribus puniēdis. 35.36.
ſeditioſorum pœna. 542.

Senarius.

Senarius numerus perfectus 32.

Senatus

Senatus, ornamentum Rom. nominis. 41.
de referendis in Senatum Magiſtris ſcrinii peritis. 76.
Senatus Romani auctoritas. 41.

Senatores.

Senatores patres. 104.
Senatorum filii. 60.
Senatorii ordinis laus. 49.
Senatoria origo. 92.

Senatuſconſultum.

Senatuſconſulta marmoreis inciſa tabulis. 107.

Sententiæ iudicum.

Sententia debent a ipſo iudice aut ſcriba recitari. 559.
ſi ſententia abſentibus partibus pronuntiata fuerit. 18.
ſi ſententia reperta quis amplius diſcutit. 225.
ſi quis ſententiam falſam eſſe dixerit. 16.
Sententia, à qua non eſt appellatum, exſequi debet. 31.
de ſententiam paſſo reſtituendo. 60.
ſententia vltimi ſupplicii forma. 554.
Sententiarum vltimi ſupplicii clauſula 554.

pulchra,Sepulturæ.

ſepultu us inter homines. 41.
ſepult cura. 41.
ſepelir e Dominico licet. 131.
ad ſe endum patrem eundi danda eſt licia. 41.
qui elierit cadauer intra vrbem Romam. ,.
de ulturis intra eccleſiam. 271.274.
ſ lchris parcendum eſt ſemper. 58.
ultorum cineres non attrectandi. 58.
ſepultura cuiuſquam violetur. 274.
pultorum oſſa eruere nefas. 55.
le ſepulchris oſſa non eiiciantur. 124.274.
ſi quis ſepeliri mortuum, quaſi debitorem ſuum, prohibeat. 24.
ſi quis mortuum ſuper alium in eodem ſepulchro poſuerit. 15.
qui ſepulchrum deſtruxerit. 27.
de ſepulchro perfoſſo, violato & expoliato. 15.
ſepulchrorum effoſſor ſacerdos. 55.
ſepulchri effractorum, & mortui hominis expoliatorum pœna. 5.
ſepulchrorum cura ad Comitem priuatarum pertinet. 74.

Sepes,Septa.

de ſepibus & maceriebus tranſgreſſis. 9.
in ſeptos vel clauſos agros vel prata ſi quis ingrediatur, aut cum iumento tranſeat. 9.

Serui.

de ſeruitute natiuitatis ſeu genealogia. 331.
ex ſeruo & ancilla natus conditionem ac dominum matris ſequitur. 23.
ſerui caput non habent. 74.
ſeruus ſit, qui non eſt ſoluendo. 122.
in ſeruitutem dare ob non ſoluendum ſe liber homo alteri poteſt. 155.
ſeruis ſuis facere vnicuique licet, quod vult. 29.
ſeruos vendere ac alienare domino licet vt libet. 29.
de ſeruo qui de furto fuerit interpellatus. 11.
de ſeruo, qui damnum quodlibet perpetrat. 155.
ſeruus ſi furtum fecerit, vel damnum cuilibet dederit. 27.
ſi ſeruus furtum fecerit,& alienatus fuerit. 28.
ſi ſeruus aut colonus domino neſciente rapuerit. 27.
vt ſeruus in furto accuſatus ad XX. noctes iudicio ſiſtatur. 116.
qui ſeruum proprium occiderit. 260.
ſeruorum,qui dominum occiderant, ſupplicium. 40.
ſeruum criminoſum ſi quis iudici præſentare detrectauerit. 116.bis.
qui ſeruos alienos tenuerit, furti reus eſt. 116.
de ſeruis alterius non ſollicitandis. 127.

qui

qui ſeruum & mancipium alienum ſollicitauerit. 24.
ſi ſerui alieni ſollicitentur, aut abducantur. 10.11.
ſi quis ſeruos ſollicitatos vel furto ablatos ſuſceperit. 15.
de ſeruis fugitiuis. 7.
qui ſeruum aut colonum ſciens fugitiuum ſuſceperit.
qui ſeruum inuito domino apud ſe detinuerit. 2
ſi ſeruus ad quamlibet Eccleſiam confugiat. 24.
de ſeruis aut colonis ab hoſte reuerſis. 30.
quando ſeruus liber fieri amplius non poſſit. 269.
ſi ſeruus aut colonus non defendatur à domino. 28.
ſeruus alienus in alterius caput torqueri non poteſt. 26.
qui ſeruum ideo comparauit, ne aduerſus ſe torqueretur. 26.
cum ſeruo alieno negotiatio. 4.8.
ſi ſeruus liberum ſe vocauerit. 310.
ſi ſeruus ad libertatem proclamauerit. 26.
ſi ſeruus alienus manumittatur. 7.
ſerui non ordinentur ſine domini conſenſu. 347.
de ſeruis propriis non amplius Monachandis. 155.
ſeruus ad clericatum non promoueatur. 129.

Seſſionum præeminentia.

de ſeſſione & præminentia inter Principes controuerſia. 509.
de ſeſſione Electorum & Ducis Burgundiæ. 438.
de Seſſione Principum imperator iudicat. 508.509.510.511.
Seſſionum priuilegiis non præiudicare ſubſcriptiones Receſſuum. 501.
de præſidentia Eccleſiaſticorum hominum in ſuo cuiuſque gradu. 256.

Sextarius.

ſextarius à negotiatoribus pendi ſolitus. 42.

Sicarii.

ſicariorum & aſſaſinorum pœna. 543.

Sigilla.

ſigilli & epiſtolæ à ciuium magiſtratu cuſtodita. 136.

Siliquarius, Siliquaticum.

Siliquarius. 24.
de ſiliquatici exactione. 66.
de ſiliquatici indulgentia. 55.
de ſiliquatico Dalmatiæ. 47.

Simonia.

Simonia Eccleſiaſticarum electionum, & eius pœna. 107.
Simoniæ damnatio. 127.
de Simoniaca hæreſi. 271.272.
Simoniaca hæreſis damnatur. 651.
de Simoniaca labe ab Eccleſiis exſtirpanda. 314.

Sodalitates.

ſodalitates coniurari non debent. 121.

Sodomia.

de Sodomitico flagitio. 238.
de Sodomitico crimine cum maſculis & pecoribus. 124.128.
Sodomia vitium innaturale & deteſtandum. 653.
In Sodomitico vitio latet homicidium. 124.
Sodomitico crimine laborant Galli. 114.
Sodomiticum vitium abſcindere conentur ſacerdotes. 128.
Sodomitæ igni crementur. 124.125.
Sodomitici criminis pœna. 540.

Solidi.

ſolidus eſt ſex mille denariorum. 31.
Solidus, id eſt, duodecim denarij. 118.
ſolidi canonici. 41.
ſolidi duplices. 145.
ſolidi minus pendentes. 41.

Solitudo.

ſolitudo teſtanda. 99.

Solum.

ſolo cedit ædificium. 337.
Solo cedit ædificium, ſed refuſis ſumptibus, ſi à neſciente poſitum fuerit. 29.

Solutiones.

ſoluente principali fideiuſſor liberatur. 309 310.
de ſolutione ociſi preſbyteri. 232.
qui non habet in ære, luat in corpore. 47. 109.559.
qui non habet in ære, ſoluat de vita. 16.

Sortilegi.

de ſortilegiis & maleficiis. 158. vide in Magi.

Sontes.

ſontibus præmia propoſita, cur. 43.

Spectabilitas.

de honore ſpectabilitatis. 89.

Spectacula.

ſpectacula Conſularia. 69.
ſpectaculis impoſitus modus. 84.
in ſpectaculis moderatio præcipitur. 35.36.
ſpectaculorum licentia repreſſa. 45.
de ſpectaculorum crudelitate. 69.70.
ſpectaculorum ſeditiones prohibentur. 36.
in ſpectaculis prouidendum, ne ſeditio moueatur. 35.36.
à ſpectaculis nemo arcendus eſt. 35.
ſpectacula clericis interdicta. 226.
ſpectaculis intereſſe non licet clericis. 194.

Spolia defunctorum.

de ſpoliis defunctorum, vt Canonici vocant. 422.

Spoliationes.

ſpoliari niſi iuſto iudicio nemo poſſit. 225. vide in Poſſeſſiones: item, in Vis & violentia.

Spoliati reſtitutio.

ſpoliatis poſſeſſio eſt reſtituenda. 59.
ſpoliati ante litis conteſtationem reſtituendi ſunt in plenariam & omnimodam poſſeſſionem. 134.230.
ſpoliati ante omnia ſunt reſtituendi in poſſeſſiones. 134.230.256.257.

Sponſa.

de ſponſa alterius. 128.
ſi ſponſa perſuaſa ab ſponſo ad eius domum non tradita fuerit. 25.
de ſponſo vel ſponſa monaſterium ingreſſa. 228.
de ſponſis aliorum raptis. 271.273.

Sportulæ.

ſportularum cuſtodibus debitarum modus. 556.

Statuæ.

ſtatuæ veterum. 85.
ſtatuæ Principum. 92.
ſtatuarum fures. 85.

Status hominis.

de ſtatu ingenuitatis moto. 135.
de ſtatu ingenuitatis in controuerſiam adducto. 66.
de ſtatu ingenuitatis interpellatus. 145.
de ſtatu libertatis interpellatus ſi homicidium commiſerit. 141.
qualiter de ſtatu ſuo pulſatus euindicet libertatem. 234.

Status Imperii.

penes Status eſt auctoritas imperii, penes imperatorem adminiſtratio. 334.
Status imperii, ſunt imperatoris adiutores & comminiſtri. 243.
Status imperii poteſtatem habent in toto imperio emendi & vendendi prædia. 311
ſtatus regni ſynodalia ſtatuta recipere detrectant, ſed moderationem & ſelectionem eorum cum Rege faciunt. 270.

Sterilitas agri.

ob ſterilitatem remiſſio tributorum. 59.

Sterilitas feminæ.

qui ſterilem feminam effecerit. 543.

Stipulationes.

de duobus reis ſtipulandi vel promittendi. 309 310.

Strenæ.

ſtrena Ianuaria. 73.

Stuprum.

ſtupratorum pœna. 108.
ſtupri voluntarii pœna. 5.
ſtupri violenti pœna. 5.540.
ſtupri ingenuæ virgini per vim illati pœna. 23.
ſtuprum ingenuæ virgini aut viduæ per vim inferens ſeruus, moriatur. 23.
ſtuprum viduæ illatum volenti. 23.
ſtupri viduæ violenter illatæ pœna. 25.
ſtuprum matronæ etiam volenti inferens ſeruus comburatur. 21.

ſtuprum

ſtuprum cum ancilla commiſſum. 7.
ancillam alienam ſtuprans contubernio eius deputetur. 23.

Suarii.

ſuariorum cura ad Præfectum annonæ ſpectat. 78.

Subdiaconi.

ſubdiaconi non debent benedicere. 194.

Sub & Obreptiones.

ſurreptionibus locum non relinquat index. 62.
qui per ſurreptionem vel mendacium impetrauerit aliquid. 28.
per ſubreptionem impetratum cum fructibus reſtituatur. 20.
de ſubreptionibus Regis emendandis. 271.

Subſidia.

de ſubſidio afflictorum. 50.

Succeſſiones.

de ſucceſſionibus in bona defuncti. 16.
vt ſucceſſiones vniuscuiusque nationis iuxta proprias leges fiant. 657.
de ſucceſſione eorum, qui inteſtati mortui fuerint. 20.
in ſucceſſione ius primogenituræ quomodo obſeruetur. 301.
ſuccedere pupillus cum fratre adulto in æquas partes debet. 31.
de ſucceſſione filiæ emancipatæ. 159.
de ſucceſſione nepotum cum patruis. 303.
de ſucceſſione nepotum cum patruis in hereditatem aui in capita. 294.
de ſucceſſione fratrum ſororumque liberorum in patrui aut auunculi hereditatem. 500.
de ſucceſſione in defuncti filij hereditatem. 405.
quando ſuccedere fiſcus debeat. 20.
ſucceſſorem habet fiſcum, qui ſe ex cognatione familiæ ſuæ exemit. 17.
ſuccedit vir vxori ſine liberis defunctæ. 294
ſuccedit vxor marito. 66.
de ſucceſſione denarialis & chartularij 159.
ſuccedere in quota cognatione homo denarialis poſſit. 155.
ſuccedere in quota cognatione homo cartularius poſſit. 155.
de ſucceſſione ſine certo herede decedentium. 448.
de ſucceſſione in feudum. 327.328.
ſuccedere in feudum an vxores & filiæ poſſint. 449.
ſucceſſio feudalis ad nullam mulierem ſpectat. 16.

Suffraganei.

de Suffraganeis Epiſcopis. 126.
Suffraganei Epiſcopi ſubſint Metropolitanis 120.123.

Superficies.

ſuperficies cedit ſolo. 337.
ſuperficies ſolo cedit, refuſis ſumptibus ſi à neſciente alienũ ſolũ eſſe, facta fuerit. 19.

Supplices, Supplicationes.

ſupplicum vota. 61.
ſupplicationibus iuſtis nihil recuſandũ. 33.

Supplicationes ad Deum.

ſupplicationes publicæ edicto Imperiali indictæ. 156.

Supplicia.

ſupplicia reorum non differenda, ſed maturanda. 522.
ſupplicii dies quando reis indicendus. 533.
ſi de ſupplicij loco noxius, vel corpus, aut mẽbra ablata fuerint ab aliquo. 17.
ſupplicium ſubituris largitas publica nihil denegare debet. 70.

Suſpiciones.

ſuſpicionibus occurratur. 112.

Symbolum Apoſtolicum.

Symbolum Apoſtolicum diſcatur. 252.

Synodi.

de ſynodorum auctoritate. 289.
ad ſynodum bis in anno Epiſcopi prouinciales conuenire debent. 126 151.
Synodus annuatim congregetur. 117.649.
Synodales conuentus frequententur. 278
Synodus conſenſu Regis fieri debet. 278.
ad Synodum vocari debent Presbyteri ab Epiſcopo ſimul & Comite. 119.
Synodalia decreta ab Imperatore confirmantur. 596. 599. 600. 605. 606. 608.619.626.629.
Synodalia ſtatuta niſi à Rege confirmentur nullam habent auctoritatem. 270.
Synodalia acta ab Imperatore reſcinduntur. 596.597.
ex Synodalibus ſtatutis Rex & Ordines laici quædam reiiciunt, quædam confirmant. 270.
Synodalia capitula à Legatis Papalibus cõcepta ab Epiſcopis reiiciuntur. 292.

T.

Tabernæ.

Tabernas Clerici non aperiant, vt vinum laicis vendant. 489.
in tabernas non ingrediantur eccleſiaſtici. 192.
in tabernas Epiſcopi & Abbates non vadant. 140.
Tabernas Clerici non ingrediantur. 489.
tabernas non ingrediantur clerici, niſi peregrinantes. 195.
tabernas non ingrediantur monachi & clerici. 126.

Talio.

talionis lex in matrimonii diuiſores. 108.

Tartari.

Tartarorum in Hungariam irruptio. 479.
Tartarorum violentia reprimenda. 579. 580.581.
Tartari Chriſtianorum regna & fidem extinguere conantur. 379.388.389

Telonia.

telonia vbi eſſe debeant vel non. 651.
telonia indebita & inſueta. 367.
de iniuſtis teloniis. 134.146.150 450.
de teloniis iniuſtis inquirendis. 450.
de nouis teloniis non adinueniendis. 450.
telonia ſancita ſeruentur, & noua ne fiant. 122.
telonia vetera ſeruentur, noua deſtruantur. 150.
telonia de quibus rebus dari debent, & de quibus non. 119.
telonia vbi & à quibus exigantur vel non. 157.
à teloniis qui ſint immunes. 119.214.
telones canon. 69.
de teloniis iterantium. 449.450.
à teloniis liberi ſunt peregrini. 651
à telonio immunes ſunt peregrini cauſa religionis vadentes. 151.
telonia ſoluere debent peregrini lucrum ſectantes 41.
à teloneo liberi ſunt milites, & qui in Aulam Imperatoris contendunt. 250.

Termini iudiciales.

de terminis proceſſuum in foro Hungarico. 461.

Terminus motus.

de terminis & arboribus terminalib. effoſſis 26.
qui termini inter duos fundos debeant obſeruari. 26.
termini patrum non tranſcendantur. 127.
ſi fines terminorum mouentur. 26.
termini moti pœna. 539.

Tertiarum tributa.

Tertiarum illatio. 40.
Tertiarum nomen in tributum. 33.
Tertia in pecuniam tributariam conuerſa. 33.
Tertiarum exhibitioni ſuperaddita millena. 43.
Tertiarum immunitas. 40.

Teſtamenta.

de vltimis voluntatibus & teſtamentis. 159.
de data teſtandi licentia. 20.
teſtantium voluntates liberæ ſint. 20.
Teſtamentum facere licet perſonis Eccleſiaſticis ſæcularibus. 422.
de teſtandi licentia barbaris ſiue Germanis data 20.
ſi teſtator aut literas ignoret, aut non poſſit ſubſcribere. 20.
vt teſtamento voluntatem ſuam facere volens nullus contradicat. 20.
teſtatorem prohibens facere teſtamentum, ad hereditatem defuncti non admittatur. 20.
teſtamentorum falſariis & corruptoribus. 20.
quis teſtamentum corruperit. 15.

Teſtes

Digitized by Google

Teſtes.
de teſtibus. 160.269.
de teſtibus, qui aſſumi debent. 145.
de teſtibus, & eorum examine. 157.
teſtes quomodo Capitulares & Conuentuales perſonæ eſſe poſſunt. 445.446.
de teſtimonio Sacerdotis. 302.
teſtes in ſecularibus vt ſacerdotes eſſe non poſſint. 302.
ad teſtificandum Clerici non admittuntur. 415.
teſtimonium clerici contra laicum non recipiatur. 299.
teſtimonium dicere non poteſt ebrius. 154.
ad teſtimonium ne viles perſonæ admittantur. 229.
de teſtibus in iudicio adhibendis. 14.
de teſtibus in crimine publico. 531.532.533.
teſtimonium non recipiatur, antequam iuramentum præſtetur. 445.
qui teſtimonium varium vel falſum dixerit. 21.
falſus teſtis non eſt impunitus. 322.326.
qui teſtibus pecuniam dedit vt falſum dicant 25.
de eo qui teſtes fecit periurare. 267.
qui teſte in periurium ſcienter induxit. 264.
de falſis teſtibus conuincendis. 233.
de falſo teſtimonio. 13.130.
falſi teſtimonij pœna. 633.

Thermæ.
thermæ. 83.
thermarum vſus 44.
de thermarum reparatione. 68.
de thermarum ſalubrium reparatione. 44.

Theſaurus.
theſauri Principis. 97.
theſauri inueſtigandi is conceſſum. 58.
de theſauris in ſepulchris repertis. 58.
de theſauro à ſacerdote inuento in ſepulchro 55.
de theſauris eccleſiaſticis cuſtodiendis. 150.

Tituli poſſeſſionum
titulos affigere. 108.
tituli prædijs appoſiti. 54.
fixi tituli Principis. 63.
Titulos aliena res vel ſua nullus affigat. 21.
qui titulis poſſeſſa prædia occupauerit. 21.
qui titulum potentis alicuius nomine rei per ſententiam condemnatæ affixerit. 21.

Tonſura.
nullus pro cupiditate tonſurari debet. 252.
totonſio pueri vel puellæ quomodo patiatur. 7.

Torneamenta.
Torneamenta eſſe cauſa militaris exercitij frequentanda. 400.40

Tortura.
de torturis & quæſtionibus. 517.528.529.
de tortura, & rebus ad eam ſpectantibus. 522.523.524.525.
contra tormenta & equuleos. 51.
tortura vis & crudelitas. 51.
tormentis qui modus adhibendus. 530.
quemadmodum torqueatur vulneratus. 530.
tortus ſi confeſſiones reuocet. 530.
ſi tortus innocens eſſe appareat. 530.531.
torturis innocentes ſubiecti querelam habent. 108.
torqueri ſeruum quatenus & quo modo poſſit. 11.
torqueri in caput alterius ſeruum alienus nequit. 26.
qui, ne torqueretur aduerſus ſe, ſeruum comparauit. 26.
ſi, ne torqueretur, ſeruus manumiſſus fuerit. 26.

Tractoriæ.
de tractorijs, & earum deſpectu. 234.
de tractoriarum deſpectu. 250.

Traditiones.
de traditione facienda. 22.
traditio rei dominium conſtituit. 29.
de traditione bonorum, in quibus poſſeſſionem ſolus non habuit. 305.
traditiones facere nec coloni nec fiſcalini poſſunt. 154.

Tribunus Prouinciarum.
de tribuno prouinciarum. 88.

Tribunus voluptatum.
de officio tribuni voluptatum. 84.

Tributa.
tributa ſunt purpura, non lacerna. 34.
tributa ſecundum priſcam conſuetudinem perſoluantur. 59.
de tributorum æquatione. 64.65.
tributa non poſſunt imponi ſine Prouincialium communi conſenſu. 331.
tributorum exactio ad cuius officium ſpectet. 79.
de tributorum ſuperflua exactione. 449.
de tributorum ſolutionis moderatione. 449
tributorum remiſſio ob ſterilitatem. 59.
tributa ob calamitatem remiſſa. 62.
de tributorum releuatione Monialibus conceſſa ob agri ſterilitatem. 113.
ad tributorum præſtationem aliquo tempore non teneantur negotiatores depopulatione vaſtati. 43.44.
de tributorum indulgentia. 49.50.58.61. 106.
tributa nulla deputentur ciuibus ſuper operis exhibitione. 43.
à tributorum illatione exemta Eccleſia Mediolanenſis & Rauennas. 42.43.
de tributis ſoluendis, & quod debetur à maioribus, non ſoluatur à minoribus. 33.
in tributorum exactione minores non grauentur propter potentium contumaciam tributa dare recuſantium. 41.
de iniuſtis tributis. 250.
Tributum pro expeditione Romana. 292.
de tributo, quod inferenda vocatur. 265.
Tributum Binorum & Ternorum. 45.
de tributo Binorum & Ternorum, & eius exactione per Iudicem. 87. per Officialem ibid.
de tributis Regijs & Cameræ in Hungaria. 459.
de tributarijs Eccleſiarum. 121.
vt quod de tributario cenſu præter conſuetudinem exactum eſt, prouincialibus reddatur. 105.

Trinitas ſancta.
de ſancta Trinitate. 637.643.
de ſancta Trinitate. 631.
de fide ſanctæ Trinitatis prædicanda. 127.

Tuitio.
tuitio ac ſecuritas. 48.
tuitio Principis. 56.57.
tuitio nominis Principalis. 89.
de tuitione & mundiburde Imperiali. 89.
tuitio prædiorum & hominum Eccleſiæ. 42.
tuitio publica præſtanda bonis abſentium Reip. cauſa. 33.

Turci.
Turcorum & Saracenorum incrementa. 639.
contra Turcas ſupplicationem indicit Imperator. 505.506.
contra turcos ad Deum faciendas eſſe ſupplicationes. 639.
Turcas delere Maximilianus primus à prima pueritia cogitauit 486.
Turcarum conatus in Chriſtianorum regna. 505.
contra turcos auxilia præſtabunt etiam Proteſtantes. 563.
à turcarum blanditijs ſibi caueant Principes Chriſtiani. 582.
de turcica expeditione. 497.498.499.
de contra turcos expeditione communi facienda. 478.479.480.

Tutores.
tutoris officium. 84.
quibus tutores dandi ſint. 160.
tutor legitimus pro pupillo rationem reddere tenetur. 165.
tutor pupillo quando reſtituere bona cogatur. 37.

Typographi.
typographi ſine cenſura nullum librum imprimant. 575.
in typographijs ne ſeditioſi & famoſi libelli admittantur. 496.
Typographi ne alij aliorum opera recudant. 574.

V.

Vaſalli.
de vaſſis vel vaſallis Regalibus. 158.
Vaſallus duorum dominorum quomodo ſe comportare in eorum diſcordia debeat. 364.365.

in va-

Digitized by Google

in vaſallorum bonis non reſideant Comitum homines. 229.
vaſallos Præſes non audeat alteri in beneficium dare. 299.
vaſallis licet prædia ſua oppignare aut vendere. 299.
vaſallus ſi interficiat dominum. 304.
ſi vaſallum interficiat Dominus. 304.

Venationes.

de venationibus ferarum varia regula. 9.
de venationibus prohibitis. 9.
venationum in ſiluis foreſtis & prohibitionis. 251.312.
venationum foreſtas nona non permittantur. 265.
venari Eccleſiaſticis non licet. 140.
venationes ſacerdotibus interdicta. 228.
venationes ſacerdotibus interdicuntur. 308
venationes Clericis interdicta. 649.
venationes Presbyteris interdicta. 117.
venari die iudicij Comes non debet. 140.
venationum furta. 9.

Venditiones.

de venditionibus bona fide celebratis. 30.
de venditione prædiorum. 91.
de venditione bonorum, in quibus poſſeſſionem ſolus non habuit. 350.
de venditione fructuum futurorum vel pendentium ac ſtantium. 142.
vendita duobus vna res, vtri cedat. 29.
ſi quis vendiderit res alienas. 265.
rem venditam ſi poſſeſſor dare non vult, quomodo conuenire debeat. 14.
venditionis auctor cuius forū ſequatur. 29.
vendita res quomodo vacuandi debeat. 303.305.

Venefici.

de veneficiis. 313.
veneficij indicia. 526.
veneficiorum ſeu maleficiorum & ſortilegiorum pœna. 6.27.
ſi venefica hominem comederit. 17.
veneficium ſi tortus fateatur. 528.
venenariorum pœna. 542.

Veredi, Veredarij.

de veredis & parauredis dandis Præſidi *Imperatoris.* 266.
de veredis in curſores mutatis. 35.
veredorum cura ad officium Magiſtri pertinet. 73.
de veredariis in Imperio. 599.

Veſtigium minandum.

de veſtigio minando. 10.

Viæ ac ſtratæ.

viæ cuſtodiendæ conſuetudo. 136.
de viis & plateis curandis. 148.
de viis publicis emendandis. 162.
de viis ac ſtratis reſtaurandis. 161.

Viæ lacinia.

de via latinia & obſtaculo aut impedimento & prohibitione tranſitus. 9.

Vicarius Imperij.

Vicarius generalis ſacri Romani *Imperij.* 417.419.
Vicarius Imperij Generalis in Italia ſub Maximiliano I. *Imp.* 484
de Vicarij Imperialis *poteſtate.* 657.

Vicarius Portus.

de Vicario portus. 87.

Vicarius Præfectorum.

de officio Vicarii Præfectorum Galliæ. 46.

Vicarius Vrbis.

de Vicario Vrbis Romæ. 77.

Victoria.

Victoria mos ac conſuetudo. 478.
Victoria à Deo datur etiam paucis contra multos. 486.

Viduæ.

de viduis. 263.
de viduis tuendis. 158.
viduas iudicat Epiſcopus. 121.
de viduarū cauſis primo audiēdis 232.248
de viduarum oppreſſione. 249.
viduas in deliciis non oportere viuere. 226.
ſi vidua intra menſem nupſerit. 233.
vidua non velentur. 129.
de viduis, ne cito velentur. 229.
vidua inconſultis Epiſcopis nō veletur. 237
vidua nobiles, ſi velentur, & in ſuo manere velint. 237.

Villici.

villicorum tuitio. 69.
Villici fundorum amouentur. 69.

Virgines.

qui pro virginitate ſuperbiunt. 193.
de virginibus Deo dicatis. 128.
de virginibus velandis. 128.
virgines infantilis ætatis non velentur. 156.
virgines puellæ à presbyteris non velentur. 237.

Viricarpio.

qui virum generationis inceptum reddiderit. 543.

Vis & violentia.

de vi & vi armata tam liberorum quam ſeruorum. 24.
Iure, non vi decernendum. 47.
de violenta occupatione. 304.
de violenta inuaſione alienarum rerū. 252.
de violentis inuaſionibus rerum alienarum. 294.
de violentis oppreſſionibus. 443.444.461.
qui per vim à potenti ſpoliatus fuerit. 260.
edictum contra illos, qui vi & violenter diripiunt prædia aliena. 98 108.
vi poſſeſſæ rei nullam vſucapionem eſſe. 557.
ſi vi rapta poſſeſſa res in iudiciū veniat. 557.
vi ablata res apud raptorem inuenta non fiſco, ſed domino reſtituenda. 559.
de vi ablatis momenti iure reddendis. 24.
de vi peruaſorum & violentorum poſſeſſorum punienda. 46.47.

Vitia.

de vitiis & flagitiis malorum diuerſis. 238.
de vitiis aliis, quæ in vſu quaſi per naturam habentur. 239.

Vncia.

Vncia menſuræ primus gradus. 32.

Vnctio extrema.

vngi oleo benedictionis debent infirmi & ægroti. 128.

Vota.

de voto publico pro nato filio Imperatoris. 296.
de voto monachorum. 130.
Vota à monachis & Clericis eſſe ſeruanda. 127.

Vrphedæ.

vrphedarum tranſgreſſarum pœna. 538.

Vſucapio.

vſucapionem vi furtiua & vi poſſeſſa nullam vſucapionem eſſe. 557.

Vſura.

de vſura. 150.
vſura Chriſtianis interdicta. 193.
vſura omnibus interdicta. 126.
qui vltra vſuram centeſima legitima à debitore poſtulauerit. 29.
vſura à paupere non eſt exigenda. 238.
vſuram non exigant Clerici. 128.194.

Vulnerationes.

de vulneribus & plagis variis. 6.
de vulnere illato. 56.57.
de vulneribus ſacerdotis luendis. 231.
vulnus clerico in eccleſia factum. 232.
de vulneratis mutuo, quorum vnus gladio, alter cultello. 371.
vulneratus, ſi moriatur, & vtrum vulnus morti cauſam dederit, necne, quæſtio exurgat. 546.

Vxores.

vxores ſola cauſa liberorum haberi debent. 239.
ab vxoribus abſtinendum tempore menſtruo. 215.
vxor pro marita non conuenitur. 30.
qui vxorem dereliquerit, vel interfecerit, & aliam duxerit. 253.
vxores cum viris ſuis donare, vendere, commutare & manumittere poſſunt. 294.
vxori ſuccedit vir in omnibus bonis. 294.
vxor mariti heres. 66.
vxores duæ. 106 541.649.

X.

Xenodochia.

Xenodochium quid. 248.
de Xenodochiis. 135.161.162.
Xenodochia ab Imperatore viſitari debent. 162.
Xenodochia ſunt in regalibus Imperij. 135.
Xenodochia, quæ Regalia ſunt, in fructum recipiantur ab Imperatore. 161.
Xenodochii bona alienare non licet. 217.
de Xenodochiorum rebus non alienandis. 248.

FINIS.

REPERTORIVM RERVM MEMORABILIVM IN PRIMO TOMO CONTENTARVM, IVXTA ordinem materiarum alphabeticum, digeſtum, & in ipſo primo Tomo omiſſum.

A.

De Abbatibus S.Rom. Imperii, quorum hic fit mentio.

Ciſtercium: *Abbas Ciſtercienſis.* fol.70.
Claraualliſ : *Abbas Claraualleſis.* 68. 70.
Corbeia: *Witichindus Abbas Corbienſis.* 72.
Fluuanum : *Ryodbois Abbas Fluuanenſis.* 44.
Fono Salutis: *Vide Heilbronna.*
Fulda : *Abbas Fuldenſis debet conducere Ducem Saxoniæ.* 107.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Fuldenſe monaſterium Papæ feudale. 42.
Richardus *Abbas Fuldenſis.* 43.
Heilbronna : *D. Abbas de Fonte Salutis.* 118.
Hersfelda: *Abbas Hersfeldenſis debet conducere Ducem Saxoniæ.* 107.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Arnoldus Abbas Hersfeldenſis. 43.
Laureſham: *Abbas Laureshamenſis deponitur ab Imperatore.* 44.
Vdalricus Abbas Laureshamenſis. ibid.
Moremund : *Abbas Moremundenſis.* 68.
Tuden: *Gerardus Abbas Tudenſis.* 72.
Werda : *Eribertus Abbas Vuerdenſis.* 72.

De Accuſatoribus.

Accuſator infidelitatis eſt ad probandum mittendus. 11.

De Adminiſtratoribus.

Proximus agnatus eſt legitimus.
Adminiſtrator pupillorum Electorum. 111. 145.

De Ætate.

Ætas iuſta ad adminiſtrationem propriam bonorum. 145.
Ætas legitima Electoris debet eſſe XVIII. annorum 111.

De Amnyſtia.

Amnyſtia Regum cognatorum. 14.

De Annatis.

De Annatarum ſolutione. 209.

De Annona.

Annonæ flagellatio ſiue auctio. 65.

De Appellationibus.

Appellationis beneficium negatur Hæreticis. 76.
Appellare Romam Eccleſiaſtica perſona an poſſit. 23.
Appellationes ad Romanam Sedem permiſſæ. 73.
Appellatio Imperatoris ad Papam & Romanam Eccleſiam. 52.53.
De non appellando Romam ex locis 4. dietas diſtantibus. 158.
Appellatio à Papa ad futurum Concilium. 104.
prohibita à Pio II. 212.
Appellatio per ſaltum ad Papam ne fiat. 158.
Priuilegia de non appellando Electorum Imperij. 113.
In caſu denegatæ iuſticiæ licet appellare. 113.
etiam à priuilegiatis. ibid.
De inſtrumentis appellationum. 227.

De Arabibus.

Arabum Principem, vocari Archïten & Regem. 18.

De Archiepiſcopis in genere.

Archiepiſcopi excommunicent omnes, qui abrogationi Papalium decretorum contradicunt. 159.
Archiepiſcopi Germani caſſent omnia decreta Papalia contra ipſos edita. 159.
Archiepiſcopi Electores ſuos Suffraganeos ad Comitia vocent. 115.
De ordine proceſſionis inter Archiepiſcopos Electores. 117.
Archiepiſcoporum Electorum officium in Archicancellariatu. 119.
De benedictionibus Archiepiſcoporum in præſentia Imperatoris. 117.

De Archiepiſcopis S.Rom. Imperij, quorum hic fit mentio.

Aquileia, quæ & Forum Iulii: *Paulinus Aquilegienſis Archiepiſcopus.* 3.
Peregrinus Archiepiſcopus Aquileienſis. 70.
Arelas: *Archiepiſcopus Arelatenſis.* 70.
Bizuntium vel Beſantium: *Archiepiſcopus Bizuntinus.* 70.
Brema, Hamaburgum : *Archiepiſcopus Bremenſis.* 53.
Adaltagus Archiepiſcopus Hamaburgenſis & Bremenſis. 30.
Artmius Epiſcopus Bremenſis. 70.
Colonia : *Archiepiſcopus Colonienſis eſt Archicancellarius per Italiam.* 100. 109.143.145.
Archiepiſcopum Colonienſem qui debeant conducere. 107.
Archiepiſcopi Colonienſis ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris. 109.
Archiepiſcopus Colonienſis habet ſecundam vocem in electione. 109.
Archiepiſcopi Colonienſis ſubditos ad nullum externum iudicium trahi poſſe. 113.
Archiepiſcopi Colonienſis Legatus. 117
Archiepiſcopus Colonienſis, Adolphus. 72
Heribertus. 41.
Reinaldus. 70.
Theodericus. 154.
Wilhelmus. 143.145.
Forum Iulii: *Vide Aquileia.*
Girezina : *Archiepiſcopus Girezinenſis, Dominus & amicus cariſſimus Imperatoris.* 148.
Hamaburgum: *Vide Brema.*
Iuuauum: *Vide Saliſburgum.*
Lugdunum: *Archiepiſcopus Lugdunenſis.* 70.
Magdeburgum : *Archiepiſcopus Magdeburgenſis debet conducere Ducem Saxoniæ.* 107
item Marchionem Brandeburgenſem. ibid.

Archi-

d by Google

Archiepiſcopus Magdeburgenſis, Ioannes Eyſtettenus. 138.
Wicmannus. 70.
Mediolanum: *Archiepiſcopus Mediolanenſis Imperio ſubiectus.* 66.
Petrus Archiepiſcopus Mediolanenſis. 3.
Moguntia: *Archiepiſcopus Moguntinus eſt Archicancellarius per Germaniam.* 87.100.109.139.143.
habet poteſtatem Electores conuocandi ad electionem. 109.
conducere debet Archiepiſcopum Colonienſem. 107.
item Treuerenſem. ibid.
item Ducem Saxoniæ. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
item Regem Bohemiæ. ibid.
Archiepiſcopi Moguntini ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris. 109.
Archiepiſcopus Moguntinus, rogatis ſententiis, ſeptem & vltimam vocem habet in electione 110.
Archiepiſcopus Moguntini ſubditos ad nullum externum iudicium trahi poſſe. 112.113.
Archiepiſcopi Moguntini Legatus in Comitiis. 53.
Archiepiſcopus Moguntinus 53.
Arnaldus. 70.
Conradus, Vicarius imperii. 154.
Erkanbaldus. 45.
Gerlacus. 143.
Ioannes. 139.141.
Sigefridus, Apoſtolicæ Sedis Legatus. 78.
Rauenna: *Guido Archiepiſcopus Rauennas.* 70.
Salisburgum, quæ & Iuuauum: *Archiepiſcopus Salisburgenſis Eberhardus.* 74.86.
Archiepiſcopi Saltzburgenſis Legatus in Comitiis. 218.
Tarentaſia: *Archiepiſcopus Tarentaſienſis pacis mediator.* 68.
Toletum: *Elipandus Archiepiſcopus Toletanus, Hæreticus.* 2.& ſeqq.
Treueris: *Archiepiſcopus Treuerenſis, eſt Archicancellarius per Galliam & Arelatenſe Regnum.* 100.109.143.145.
conducere debet Archiepiſcopum Colonienſem. 107.
à quibus ipſe debeat conduci. ibid.
habet primam vocem in electione 109.
Archiepiſcopi Treuerenſis ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris. 109.
immediate Imperatorē antēambulat. 117.
ſubditos ad nullum externum iudicium trahi poſſe. 113.
Archiepiſcopi Treuerenſis Legatus in Comitiis 217.
Bobo. 43.
Boemundus. 143.145.
Engelbertus deſignatus. 46.
Hellinus. 70.
Otto. 154.
Turonum: *Allardus Archiepiſcopus Turonenſis.* 12.
Vienna: *Archiepiſcopus Viennenſis.* 70.

B.

De Bannitis & proſcriptis

Bannitis & proſcriptis ab Imperatore nemo obligatur, nec tenetur quidquam, & qui eis ſubſidia aut fauorem praſtant, quomodo puniantur. 97.

De Baronibus ac Dominis Rom. Imperii, quorum hic mentio.

Bappenheim & Calendina: *Dominus de Bappenheim Vicemareſcalcus Imperii.* 119.
Quid accipiat, quando Principes feuda ab Imperatore accipiunt. 110.bis.
Henricus de Calendina Mareſcalcus Imperii. 74.
Calendina: *Vide Bappenheim.*
Eppenſtein: *Dominus de Eppenſtein conducere debet Electorem Treuerenſem.* 107.
Falckenſtein: *Dominus de Falckenſtein Viceecamerarius Imperii.* 119.
debet conducere Electorem Treuerenſem. 107.
item Colonienſem. ibid.
item Saxoniæ Ducem. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. 107.
Dominus de Falckenſtein quid accipiat, quando Principes feuda recipiunt ab Imperatore. 120.
Hanowe: *Dominus de Hanovve conducere debet Regem Bohemiæ.* 106.
item Ducem Saxoniæ. 107.
item Marchionē Brandēburgenſē. ibid.
Reinhardus Baro de Hanovve. 141.
Langenberg: *Walterus de Langenberg.* 74.
Limpurg: *Dominus de Limpurg Vicepincerna Imperii.* 119.
conducere debet Electorem Treuerenſem. 107.
item Colonienſem. ibid.
Quid accipiat, quando Principes feuda accipiunt ab Imperatore 120.
Ioannes Baro de Limburg. 141.
Nifen: *Albertus de Nifre.* 87.
Bertholdus de Niſe, Regalis Aulæ Protonotarius. 74.
Nortemberg: *Dominus de Nortemberg Vicedapifer Imperii.* 119.
Quid accipiat, quando Principes feuda recipiunt ab Imperatore. 120.
Sepſ: *Walterus de Sepſ, Princerna Imperii.* 74.
Stahenwerch: *Henricus de Stahenvverch.* 74.
Stauffen: *D. Ioannes de Stauffen Baro.*
Weſterburg: *Dominus de Vveſterburg conducere debet electorem Treuerenſem.* 107.
item Colonienſem ibid.
Bernhardus Baro de Vveſterburg. 141.

De nomine Baſileos.

Βασιλεύς, id eſt, Rex. 19.
Baſileus an idem qui imperator. 17.
Baſileos nomen commune eſſe omnibus gentibus. 17.18.

De bello.

Belli iniuſti pœna. 115.
vide de Diffidationibus.

De Beneficiis & feudis.

Beneficii ἔτυμον *& quid ſignificet.* 63.
Beneficium ſemper feudum ſignificat, ſed etiam alia. 63.
Beneficium coronæ (imperii) conferre quomodo dicatur Papa. 61.63.
Beneficiarii & Miniſteriales Eccleſiaſtici vel domini. 29.
Beneficiarii duorum Dominorum. 29.
Vide feuda.

De Beneficiis & Præbendis

Beneficiorum petitores nomina ſua ſingulis annis profiteri debent apud Collatores. 157.158.
Beneficia in Germania nullis exteris concedenda. 157.
Beneficia Eccleſiaſtica per Cardinales obtenta, illis decedentibus ad Ordinarios Collatores reuertantur 149.
Beneficiorum Eccleſiaſticorum quarta Doctoribus & Magiſtris reſeruanda, qui patrimonia ſua pro ſtudiis conſumpſerunt. 151.
Beneficia Cathedralia quomodo conferri debeant. 157.
Beneficia Eccleſiaſtica, quæ non ſunt de iure patronatus laicorum, eſſe vel minora vel maiora. 150.
Beneficia maiora non cadere ſub gratiis in forma pauperum conceſſis. 150.
Beneficia minora, quæ continuam perſonalem reſiſtentiam requirunt, concedenda ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, nec cadere ſub gratiis Apoſtolicis in forma ſpeciali conceſſis. 150.
Beneficia non electiua quomodo conferri debeant. 157.
Beneficia electiua vt iura electionis & Appellationis ſalua & integra retineant. 150.

Beneficia electiua non debent cadere ſub gratia exſpectatiua, niſi per immediatos ſuperiores examinentur. 105.
Beneficiorum Eccleſiaſticorum poſſeſſores ne moleſtentur. 158.
Beneficia Sedi Apoſtolicæ reſeruata. 208.

De Burgrauiis Romani Imperii, quorum fit mentio.

Conradus Burgrauius, Canonicus Moguntinenſis. 141.
Beckelnheim: *Ioannes Boſſen à Waldeck, Burggrauius Archiepiſcopi Moguntini in Beckelnheim.* 141.
Magdeburg: *Gebhardus Burgrauius Magdeburgenſis.* 74.
Nuremberg: *Burgrauius Nurembergenſis debet conducere Regem Bohemiæ.* 107.
item Ducem Saxoniæ. ibidem.
item Marchionem Brandenburſem. ibid.
Fridericus Burggrauius Norimbergenſis. 141.145.

C.

De Cacodoxia.

Cacodoxia quid ſit. 10.
opponitur orthodoxia. ibid.

De Calumnia.

Iuramentũ de Calumnia vt præſtetur. 227.

De Calumniatoribus.

Calumniatores quomodo puniendi. 16.

De Canonibus.

Canonum ſacrorum auctoritas 25.

De Canonicis.

Canonici vnde dicti. 180.

De Capitulis.

Capitula Regum obſeruentur. 15.16.
vide Leges.

De Captiuis.

Captiuorum reſtitutio. 66.

De Carbonariis.

Carbones vbi comburi debeant. 65.

De Cardinalibus.

Cardinales Romani. 69.
Cardinalium numerus reſtringendus. 149.
Cardinalium vitia. 59.
Cardinales, vt Apoſtolorum ſucceſſores, ſcandala & vitia omnia debent cauere & vitare. 150.
Papa & Cardinales Simoniaci. 35.
Cardinalibus debet prouidi ex fructibus Cameræ apoſtolicæ aut de regnis ac prouinciis Chriſtianitatis diſtinctis. 150.
Cardinales vt beneficiis ſuis ipſi perſonaliter præſint. 149.150.
Cardinales laborant pro tota Eccleſia Chriſtiana. 150.
Cardinalium conſpiratio contra Imperatorem. 68.70.
Cardinales cur ab Imperii finibus iuſſi diſcedere. 62.
Ioannes Cardinalis Anagninus. 70.
Henricus Cardinalis Piſanus. 70.
Nicolaus cardinalis de carcere Tulliano. 70.
cardinalium aliquot nomina vide pag. 30. & 37.

De Caritate.

Caritatem eſſe ſeruandam. 3.
Fraterna Charitas. 17.

De Caſtris.

Caſtra quomodo extraneus debeat accedere. 64.
caſtra ſi extraneus accedat, quomodo accipiendus. ibid.
caſtrorum ſigna vociferantis pœna. ibid.

De Caſtris ſiue Arcibus.

caſtrorum oppugnatio. 64.
caſtrorum direptio. 65.

D Cauſis iudicialibus.

Cauſæ motæ aut mouendæ pendentes ne abducantur Romam. 159.
proſequantur & terminentur in foro vbi motæ. 158.

De Chriſto & Chriſtianis.

Chriſtus Dei *filius verus & naturalis, non adoptiuus.* 1.& *ſeqq.*
Ieſus Chriſtus Dei filius à patre miſſus ad ſaluandos nos peccatores. 142.
Chriſtus Eccleſiæ petra. 69.
Chriſtiani hominis ſtudium. 5.
Chriſtianorum vnus animus. 3.5.
Chriſtianorum ſtudia in extirpãdis vitiis, & plantandis virtutibus. 147.

De Citatione.

Citatio debet fieri ad locum ſecurum. 52. 103.
citando vt locus, ita tempus quoque idoneum aſſignandum eſt. 103.
citatio fieri debet perſonaliter 102.
citationis terminus vt prolongetur. 55.
citatio debet præcedere ſententiam, ſine qua ipſa ſententia nulla eſt. 102.
citatio peremptoria. 96.
citatoriarum literarum Cameræ *Iudicis inſinuatio.* 226.

De Ciuitate.

Ciuitas Catholica, *id eſt,* πολύχωρος. 4.

De Ciuitatibus Imperialibus in Italia, quarum fit mentio.

Aſta: *Aſtenſes rebellant contra fidem.* 95.
Brixia: *Ciuitas Brixia rebellis Imperio.* 68.
Crema: *ciuitas Crema ſub Imperio.* 66.
Cremona: *ciuitas Cremona ſub Imperio.* 66.
rebellat Imperio. 95.
Cuma: *ciuitas Cuma ſub Imperio.* 66.
Florentia: *ciuitas Florentia Imperialis & rebellis.* 95.
Genua: *ciuitas Imperialis à Gallis appetitur.* 142.
Landa: *ciuitas Landa ſub Imperio.* 66.
Luca: *Ciuitas Imperialis rebellis.* 95.
Mediolanum: *ciuitas Mediolanenſis quid Imperio debeat.* 65. 66.
eſt Imperio rebellis. 68.
Pacificatur cum Imperatore. 65.
Mediolanenſis magiſtratus ab Imperatore creandus. 66.
Conſulum Mediolanenſium electio & confirmatio apud Imperatorem. 66.
Neapolis: *Neapolitani Saracenis fauebant.* 20.
Nouaria: Ciuitas *Nouaria ſub Imperio.* 66.
Papia: *ciuitas Papia ſub Imperio.* 66.
erigitur in Comitatum à Vvenceslao Imperatore. 140.
Parma: *Ciuitas Parma Imperio rebellis.* 95.
Placentia: *itidem placentia.* 68.
Regium: *rebellet Imperio.* 95.
Roncalia: *locus Comitiis celebrandis deſtinatus ab Imperatore Italiam adeunte* 29.64.
ſic dicta quaſi Curia Gallorum. 29.
Senæ: *ciuitas Senenſis Imperio rebellis.* 95.
Vercellæ: *ciuitas Vercellarum ſub Imperio.* 66.

De Ciuitatibus Imperialibus in Germania, quarum fit mentio.

Aquiſgranum: *Aquiſgrani locus coronationi primæ Imperatoris deſtinatus.* 120.
Baſilea: *Baſilea locus concilii indicti.* 155.
Conſtantia: *ciuitatis Conſtantiæ ad lacum Podamicum commoditas.* 147.

Egra

Egra: *Egra conuentus Principum habitus.* 74.
Erfordia: *Ciuitas Erfordia debet conducere Ducem Saxonia.* 107.
item Marchionem Brandenburgenſem. 107.
Francofurtum: *Ciuitas Franckefort ad Moganum locus electioni deſtinatus Regis Romanorum.* 107.120.
tempore electionis nemo peregrinus in ciuitatem admittatur, & antea admiſſus eijciatur. 108.
Francofurtenſium ciuium officium in electione Regis Romanorum. 107. 108.
eorundem officium in defenſione Electorum. ibid.
Fridberga: *Ciuitas Fridberg conducere debet Electorem Colonienſem.* 107.
Geylnhuſen: *Ciuitates Geylnhuſen conducere debet eundem.* 107.
Metis: *in Ciuitate Metenſi, anno poſt electionem Regis Rom. Electores conuenire debent pro rebus Imperii conſultandis.* 113.
Moguntia: *Ciuitas Moguntienſis conducere debet electorem* Treuirenſem. 107.
Moguntia Comitia celebrata. 154. 155.
Mulhuſen: *Ciuitas Mulhuſen debet conducere Ducem Saxonia.* 107.
item Marchionem Brandenburgenſem. 107.
Nuremberga: *Ciuitas Nuremberg debet conducere Regem Bohemia.* 107.
item Ducem Saxonia. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Norimberga debet electus & coronatus Rom. Rex prima Comitia celebrare. 110.
Rotemburg: *Ciuitas Rotemburg debet conducere Regem Bohemia.* 107.
Item Ducem Saxonia. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Wetzflaria: *Ciuitas Wetzflaria debet conducere Electorem Colonienſem.* 107.
Windesheim: *Ciuitas Windesheim debet conducere Regem Bohemia.* 107.
item Ducem Saxonia. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.

De Clericis.

In Cleri negligentia coercenda Imperatoris auctoritas & poteſtas. 13.
Clericos in ordinem redigere debet Imperator. ibid.
Clericorum diarium. ibid.

De Collatione beneficiorum.

Primas preces in collatione habet Imperator. 93.
Collatio vacantium beneficiorum menſtrua. 156.
Collatio vacantium beneficiorum in menſibus &c. 209.
Collatorum inobedientium pœna. 210.
Conferre beneficium corona (Imperialis) quomodo dicatur papa. 63.
Papa non liceat grauare Ordinarios Collatores gratiis expectatiuis in forma ſpeciali &c. 150.

De Commeatu.

Commeatus de propriis patrimoniis fiat. 16.
Commeatus vt liber ſit Electorum Comitibus & legatis. 106.

De Commerciis.

Commerciorum libertas & mutuitas per regna Imperialia. 11.

De Comitibus Palatinis.

Comes Palatinus Rheni, Vicarius Imperii in interregno. 110.
Archidapifer Imperatoris. 107.119.143.
Iudex & cognitor cauſa accuſati Rom. Regis vel Imperatoris. 110.
conducere debet Electorem Colonienſem. 107.
item Treuirenſem. ibid.
à quibus ipſe debeat conduci. ibid.
Comitis Palatini Rheni ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris. 109.
Comitum Palatinorum Electorum iuſta ac legitima ſucceßio. 143.144.145.
Comes Palatinus quartam vocem habet in electione. 110.
Comitis Palatini officium in Archidapiferatu. 119.
Comes Palatinus pomum Imperiale portat. 117.118.
Comitis Palatini Electoris Legatus in Comitiis. 27.
Comitis Palatini ſubditos ad nullum externum iudicium trahi poſſe. 113.
Fridericus Comes Palatinus, *filius Regis Chunradi.* 86.
Fridericus Comes Palatinus Rheni de Schiern & Vvitelspach. 86.
Hermannus Comes palatinus Rheni. 86.
Ioannes illuſtrißimi Principis ac Domini Ruperti Ducis Bauaria & Comitis Palatini ad Rhenum filius. 141.
Ludouicus Comes palatinus Rheni, Elector. 144.154.
Otto Comes Palatinus Rheni de Shiern & Vvitelspach. 70.86.
Rupertus præſenior Comes Palatinus Rheni, Elector. 143.
Rupertus Senior Comes Palatinus Rheni, Elector. 144.
Rupertus Iunior Comes Palatinus *rheni. Elector.* 141.144.

De Comitibus Romani Imperii, quorum hic fit mentio.

Bers: *Berardus Comes de Bers.* 74.
Blandrat. *Comes Blandratenſis in Italia Imperio ſubiectus.* 66.
Bruneck: *Comes de Bruneck conducere debet regem Bohemia.* 107.
item Ducem Saxonia. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Burgundia: *Burgundia Comitatus Imperii.* 53.
Catzenelbogen: *Comes de Catzenelbogen conducere debet Electorem* Treuirenſem 107.
Iohannes Comes de Catzenelnbogen. 145.
Cleuis ſiue Cliuis: *Adolphus Comes de Cliuis.* 145.
Dietz: *Comes de Dietz conducere debet Electorem* Treuirenſem. 107.
Eberſtein: *Albertus Comes de Eberſtein.* 74.
Elzatia: *Encelardus Comes Elzatia.* 35.
Flandria: *Comitatus Flandrenſis ſub Imperio.* 53.
Francia vel Franconia: *Eberhardus Comes Francorum.* 35.
Habſpurg: *Rudolphus Comes de Habſpurg.* 87.
Halle: *Albertus Comes de Halle.* 86.
Hanonia: *Wilhelmus Dux Bauaria Comesque Hanonia, Holandia, &c.* 148.
Helffenſtain: *Rodomirus Comes de Helffenſtain.* 87.
Hohenloh: *Comes de Hohenloh: conducere debet* Regem *Bohemia.* 107.
item Ducem Saxonia. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Holandia: *Wilhelmus Dux Bauaria, Comesque Hanonia, Holandia, &c.* 148.
Iſemburg: *Comes de Iſemburg conducere debet Electorem Colonienſem.* 107.
Kuke: *Henricus Comes de Kuke.* 72.
Liningen: *Emicho Comes de Liningen.* 141.
Emerich Comes de Leiningen, videtur idem eſſe qui ſuperior. 145.
Lupfen: *Ioannes Comes de Lupfen, Langrauius in Stulingen, Imperatoris legatus in Conuentu Electorum Fritzlaria* 154.
Mannesfelde: *Burchardus Comes de Mannesuelde.* 74.
Naſſauii: *Comes de Naſſauv debet conducere Electorem* Treuerenſem. 107.
Philippus Comes de Naſſau & Sarbrugg. 141.
Otingia: *Vlricus Comes de Ottingen.* 218.

Papia.
Comitatus Papienſis in Italia conſtitutus à Vvenceslao Imperatore. 140.
Pailſtain: N. Comes de Pailſtain. 87.
Purchauſen: Eberhardus Comes de Purchauſen. 87.
Putina: N. Comes de Putina. 87.
Rineck: Thomas Comes de Rineck. 145.
Rugrauen: Rugrauii debent conducere Electorem Treuerenſem. 107.
Runckel: Comes de Runckel debet conducere Electorem Treuerenſem. 107.
item Colonienſem. ibid.
Sarbrucke: Philippus Comes de Naſſau & Sarbrucke. 141.
Sefre: Comitatus Sefrenſis in Italia ſub Imperio. 66.
Sonneberch: Adolphus Comes de Sonneberch. 74.
Spanheim: Comes de Spanheim & Veldentz debet conducere Electorem Treuerenſem. 107.
Sultzbach: Eberhardus Comes de Sultzbach. 86.
Suuensheut: Rudolph' Comes de Suuensheut. 86.
Veldentz: Comes de Spanheim & Veldentz debet conducere Electorem Treuerenſem. 107.
Fridericus Comes de Veldentz. 145.
Wertheim: Comes de Wertheim debet conducere Regem Bohemiæ. 107
item Ducem Saxoniæ. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Iohannes Comes de wertheim. 145.
Wild-grauen: Wildegrauij debent conducere Electorem Treuerenſem. 107.
wittenberg: Ludouicus Comes de Vvirtemberg. 74.
Zigenhaim: N. Comes de Zigenhaim. 141.

De Comitiis Imperialibus, quæ & Curia, & Conuentus, &c.

Comitia prima coronatus Romanus Rex debet Normberga celebrare. 120.
Electores & Principes in Comitiis debent comparere perſonaliter. 155.
Archiepiſcopi Electores ſuos ſuffraganeos ad Comitia vocent. 155.
Comitia non tenetur frequentare Dux Auſtriæ. 85.
Comitia celebrata
Brixinæ Anno.1080. 49.
Colonia A.1512. 222.
Confluentiæ A.860. 14.
Egra A 1213. 74.
Francofurti A.1338. 99.101.
Metis A.1356. 117.
Moguntiæ A.1427. 154.
item A.1441. 155.201.
Noremberga A.1303. 93.
item A.1356. 105.113.
Piſis A.1311. 97.
in Reins A.1338. 100.
Roncaliæ A.1158. 64.
Vvormatiæ A 890. 29.
item A.1077. 45.
item A.1122. 55.
Vide de Congregationibus Electorum.

De Comparitione iudiciali.

Comparendi terminus in iudicio vt prolongetur. 55.

De Conciliis & Synodis.

Concilium ab Imperatore conuocatur. 3.
Concilium generale ab Imperatore indicitur. 67.68.
Concilii generalis tempus & locum deſignat Imperator. 146.
Concilii Præſes Imperator. 4.
Imperator iubet ne concilium ſe abſente quidquam decernat. 148. 148.
concilium inuito & abſente Imperatore nihil promittit decernere. 149.
Papa electus debet concilium generale indicere. 155.
concilium ſecundum Nationes procedat. 155.
Concilii generalis ſtudium & officium. 147
concilii generalis auctoritas. 155.
concilium eſſe ſupra Papam. 33.104.
in concilio vniuscuiusque libertas. 4.
in concilio libertatem eſſe debere ſententias iudicatiuas & definitiuas etiam minorũ gentium & ordinum. 151.
concilii Conſtantienſis Decreta ſuper auctoritate concilii generalis Papa electus recipiat & prouideat. 155.
concilium de vnitate fidei decernit. 3.
concilii conſtantienſis decretum de prouiſione Papali caſſatur. 158.
Concilium Aquiſgranenſe A.817 12.
Baſilienſe Anno.1430. 155.
Conſtantienſe A 1413. 147.148.
Francofortenſe A.794. 2.
Papienſe A.1160. 67.68.
Romanum. A.774. 1.2.
item A.863. 30.31.
item A.964. 34.36.
item A.1079. 48.
Vienenſe. 158.

De concordia.

Concordiæ auctor Deus. 147.
concordia inter Principes Imperii. 105.
concordiæ procurator eſſe debet Imperator. 150.

De Conductu ſiue Ducatu.

Quinam debeant Electores conducere ad electionem contendentes. 105.106.107.
Ducatum ſiue conductum Electores tempeſtiue debent petere. 107.
Pœna eorum qui conductum Electoribus negauerint. 106.
Electores ad annuam congregationem proficiſcentes in conductu ſuo habere debet Imperator. 113.
Saluus conductus dandus ab Imperatore tendentibus ad Concilium 147.
Pro conductu extorſiones inconſuetæ quomodo puniendæ. 115.

de Confiſcatione.

Bona defunctorum confiſcantur in crimine læſe Maieſtatis Electoralis. 117.118.
item in crimine Hereſeos. 76.77.78.
item in crimine læſe Maieſtatis Imperatoriæ 96.97.
Committentes aliquid contra Ducem Auſtriæ, eidem in corpore & bonis ſunt condemnati. 86.

De Confirmationibus.

Confirmationes Eccleſiaſticorum ab Imperatore facienda. 55.
Papalis electio confirmari debet ab Imperatore. 1.13.34.35.40.43.49.
Imperatoria electio confirmatur à Papa. 72.142.143.
Papa pro confirmatione Prælatorum nihil debet accipere. 157.158.
Electionis confirmatio & ratificatio cui permiſſa. 156.
Confirmatores pro confirmatione nihil debent accipere. 156.
Confirmandus vel benedicendus ad ſuperiorem immediatum remittatur. 157.

De Congregationibus Electorum.

Electores annuas habere congregationes debet pro negotiis Imperii deliberãdis. 113.
Principibus Imperii, durante congregatione Electorali, non liceat generales tractatus celebrare. 113.
Congregatio Electorum Fritzlaria. 154.
congregatio Pſeudoelectorum. 72.

De Conſpirationibus.

Conſpirationum genera, & earum pœna. 114.
conſpiratores puniendi. 15.16.

De Conſtantino Imperatore.

Conſtantini Magni Donatio ficta. 40.
Conſtantini Imperatoris initium beatum, finis dolendus. 4.

De Conſtantinopolitano Imperio.

Conſtãtinopolitanus Imperator ſubeſt Imperio Romano. 57.73.
Conſtantinopolitanum Imperium vt filia, recognoſcere debet Romanum Imperium vt matrem. 57.
Conſtantinopoli Eccleſia Latina pro Germanis. 57.

De Contractibus.

Conſenſus & intentio contrahentium & agentium à notario recitetur. 124.
Fraudes & fallacia contrahentium à notario cauenda.

De

Digitized by

De Contumacia.

in Contumaciam Imperatoris vt procedi debeat. 140.
in Contumaciam Regis Siciliæ proceditur. 96.

De Conuentionibus.

Imperator conueniri debet apud Electorem Palatinum. 110.
Dux Auſtriæ vbi & apud quem conueniri poſſit. 86.

De Conuiciis.

Conuicia quomodo punienda. 65.

De Coronis & Coronatione Regis & Imperatoris Romani.

Coronæ Imperiales *Modoetiana & Romana.* 94.
Corona Imperiales, Aquiſgranenſis & Mediolanenſis, ante Imperatorem portandæ in ſolennitate. 118.
Coronam conferre quomodo dicatur Papa. 63.
Coronatio Romana Imperatoribus quid conferat. 61.63
Coronatio prima Imperatoris *facienda eſt Aquisgrani.* 120.
Coronatus Rex Rom. poſt coronationem ſuã confirmare debet Statibus Imperij ſua iura, priuilegia, & conſuetudines. 109.
Et Imperatorem poſt coronationem Romanam ratificare. 109.

De Cruce.

Crucis iudicium in dubiis controuerſiis. 11.
Papa Crucem facit prædicari, ſed pecuniam ſibi congregari. 89.

D.

De Decretis Canonicis.

Decreta Pontificum à poſterioribus Papis non mutanda. 26.

De Deo.

Deus vnus. 67.
Deus æternus. 77.
Deus non relinquit in ſe ſperantes. 89.

De Diffidatoribus.

Diffidatio tribus diebus ante fieri debet, quam damna inferantur. 115.
Diffidatores intempeſtiui infames & perfidi. 115.
Diffidatores in illegitima ſua diffidatione non debent iuuari. 115.
Diffidatores intempeſtiui tanquam proditores puniendi. 115.
Diffidatorum vaſallorum pœna. 114.
Diffidatorum, qui feuda Dominis reſignarunt, pœna. 114.

De Dignitatibus.

Dignitates inuidiæ plerumque ſunt expoſitæ. 32.

De Diſcordia.

Diſcordia malum in Regno. 105.
Diſcordia Principum in Imperio quam damnoſa. 105.
Eccleſiæ dolor & incommoda ex diſcordia Regum & Principum. 147.

De Doctrina & Doctoribus.

Doctrina noua non admittenda, nec vetus falſanda. 6.
Doctorum virorum neceſſitas. 150.

De Donationibus.

Donationes Romanæ Eccleſiæ & Pontificibus factæ, nullius ſunt valoris. 40.
Reſignantur ac renunciantur à Pontificibus. 36.53.
Confirmantur ab Imperatoribus. 41.54. 92 93.
Aritperti regis Donatio. 36.
Caroli Magni Donatio. 36.42.43.
Caroli Calui Donatio. 40.
Conſtantini Magni Donatio. 40.
Friderici II. Imp. Donatio. 75.76.
Henrici II. Imp. Donatio. 42.
Iuſtiniani Imperatoris Donatio. 36.
Ludouici Pij Donatio. 42 93.
Ottonum Impp. Donatio. 42.94.
Ottonis III. Imp. Donatio. 40.
Pipini Regis donatio. 36.42.
Rudolphi Imp donatio. 92.93.

De Ducibus Rom. Imperij, quorum hic fit mentio.

Auſtria: *Auſtria ſuperior ſuper Anaſum in Ducatum verſa.* 85.
Ducatus Auſtriæ clypeus & cor ſacri Romani Imperij. 85.
Dux Auſtriæ vnus de Palatinis Archiducibus. 86.
Ducatus Auſtriæ habet omnia Imperialia priuilegia. 86.
Dux Auſtriæ ad quæ ſubſidia & ſeruitia præſtanda teneatur Imperio. 85.
in ducatu Auſtriæ quomodo mares ſuccedant. 86.
in ducatu Auſtriæ etiam filiæ ſuccedunt. 86.
Dux Auſtriæ poteſt ducatum ſuum donare, cuicumque vult. 86.
ducatus Auſtriæ ſubditi vt nullum alium dominum agnoſcant. 87.
ducatus Auſtriæ inſignia & ornamenta. 87.
Leopoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ. 74.
Sigiſmundus Dux Auſtriæ. 218.
Bauaria: *ducatus Bauariæ ad domum Saxonicam.* 85.
Albertus Dux Bauariæ. 218.
Ludouicus Dux Bauariæ. 74.
item Ludouicus Dux Bauariæ. 218.
Welffo Dux Bauariæ. 86.
Wilhelmus Dux Bauariæ Comeſque Hannoniæ, Holandiæ, &c. 148.
Sigiſmundus Dux Bauariæ. 218.
Bohemia: *Dux Bohemiæ.* 53. *Vide de regibus.*
Brabantia: *Henricus dux Lotharingiæ & Brabantiæ, Marchio romani Imperij.* 72.
Carinthia: *Henricus Dux Carinthiæ.* 86.
Delphinatus: *Carolus Regis Franciæ primogenitus, Normandiæ Dux, ac delphinus Viennenſis.* 117.
Geldria: *Reinaldus Dux Iuliacenſis & Geldriæ.* 145.
Iuliacum: *Dux Iuliacenſis & Geldriæ.* 145.
Lotharingia ſeu Lotherichia: *Henricus Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, Marchio Romani Imperij.* 72.
Luneburgum: *Rudolphus Dux Saxoniæ & Luneburgenſis, Elector.* 143.145.
Mediolanum: *ducatus Mediolanenſis primo inſtitutus à Wenceslao Imperatore.* 140.
Normandia: *Carolus Regis Franciæ primogenitus, Normandiæ Dux, ac Delphinus Viennenſis.* 117.
Saxonia: *Dux Saxoniæ Vicarius Imperij, interregno.* 110.
Dux Saxoniæ Archimareſcalcus Imperii. 127.119.
Electorem Saxonicum quinam debeant conducere. 107.
Electoris Saxoniæ ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris. 109.
Dux Saxoniæ quintam vocem habet in electione. 110.
Ducis Saxoniæ officium in Mareſcallatu. 119.
Dux Saxoniæ Imperialem ſeu Regalem enſem præfert. 117.
Ducis Saxoniæ ſubditos ad nullum externum iudicium trahi poſſe. 113.
Ducis Saxoniæ electoris Legatus in Comitiis. 217.
Fridericus Dux *Saxoniæ & Lunaburgenſis, elector.* 154.
Henricus Auceps, Dux *Saxoniæ, & poſt Imperator.* 35.
Henricus Dux *Saxoniæ, Imperio fidelis.* 73.
Magnus Dux Saxoniæ. 53.
Rudolphus Dux Saxoniæ & Luneburgenſis elector. 143.
Theodoricus Dux Saxoniæ. 53.
Wilhelmus Dux Saxoniæ. 218.
Stiria: *Leopoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ.* 74
Suenia: *Ducum Sueniæ progenies generoſa.* 89.
Chunradus Dux Sueniæ. 86.
Vienna: *Vide Delphinatus.*

De Duello ſiue Campo.

Duellum prohibitum. 11.
Duellum delegare poteſt Dux Auſtriæ. 86.

Digitized by Google

E.

De Eccleſia & Eccleſiaſticis.

Eccleſia Catholica, eiusque fides. 101.
Eccleſia petra Chriſtus. 69.
Eccleſia ſupra petram fundata inexpugnabilis. 62.
eccleſia vnitas. 2.
eccleſia Romana omnium mater. 73.
eccleſia defenſor & aduocatus eſt Imperator. 60.72.140.
Romana eccleſia & Pontificum defenſio. 43.
eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum protectio. 11.16.
eccleſia ſalus Imperatori debet eſſe cura. 139.
eccleſia pax & vnitas incumbit Imperatori. 146.
eccleſia limites, quos Imperator non debet transgredi. 62.
eccleſia diſtractio, Imperij eſt diuulſio. 139.
eccleſia ab Imperatore exaltata eum nunc deprimit. 62.
eccleſia propter malos Pontifices & Paſtores non contemnenda nec damnanda. 88.
eccleſia dolor & incommoda ex diſcordia Regum & Principum. 147.
eccleſia Romana patrimonium & poſſeſſiones. 73.74.
Romana eccleſia donationes & bona confirmantur. 74. *vide Donationes.*
eccleſia Romana ſuper omnes Reges & Regna Principatum obtinet. 142.
eccleſia romana corrupta & praua facta. 40.
eccleſia romana non amplius mater, ſed nouerca. 89.
eccleſiarum abuſus eſſe tollendos. 62.
eccleſia romana amor in Germanos. 92.
eccleſiaſtica & politica poteſtatis diſtincta munia. 101.
ex eccleſia & Imperii diſsidio incommoda. 100.
eccleſia ſpoliator miles quomodo puniendus. 64.
eccleſiaſticorum electiones libera. 73.
eccleſiaſtici ſecularia curare non debent. 54.
eccleſiaſticorum decedentium bona in regalibus Imperii. 72.73.
ab Imperatore reſignantur. ibid.
eccleſiaſticarum rerum ablatarum reſtitutio. 13.155.

De Electione Eccleſiaſtica.

Electio pontificium libera ſit. 43.
electio & conſecratio eccleſiaſticorum cuiq; eccleſia libera permittitur. 55.
electio epiſcopi vel Abbatis, eiusque proceſſus. 156.
electio inferiorum dignitatum quomodo fieri debeat. 156.
electionem eccleſiaſticorum conturbandi, aut mutandi, aut impediendi nec Papa nec Cardinales habeant poteſtatem. 157.
electa perſona confirmanda aut benedicenda ad ſuperiorem immediatum remittatur à mediato ſuperiori. 157.
electionis confirmatores pro electione nihil debent accipere. 156.

De Electione & Electoribus Imperij.

Electorum Principum inſtitutio. 92.93.
electorum numerus in electione Imperatoris. 108.
electio regis romanorum facienda Francofordia ad Moganum. 107.108.120.
electores ad electionem conuocare, Imperio vacante, debet Moguntinus, Coelectoribus ſuis per literas intimando. 107.109.
Forma literæ intimationis pro electione regis romanorum facienda. 115.
electores, audita morte regis vel imperatoris, etiam non moniti vltro ad locum electionis properare debent. 107.
electorum conductus à quibus fieri debeat. 105.
electores conductum tempeſtiue petere debent. 107.
electores depoſita priuata inimicitia aut odio, alter alterum conducere debet. 106.
cum electoribus inimicitias gerentes Status Imperij, interim deponere debent, & ad electiones euntes ac redeuntes conducere, nec offendere. 106.
elector cum quot equitaturis Francofordiam intrare permittatur. 107.
electio quo ritu peragenda. 108.
electorum iuſiurandum tempore electionis præſtandum. 108.
electorum ordo in rogandа ac dicenda ſententia. 109.
Moguntinus ſententias rogare debet in electione. 109.
elector, qui electione nondum peracta, nec Legatis relictis, nec Procuratore conſtituto, ex loco electionis diſcedit, amittit vocem electionis. 107.
electores, qui legitimis ac iuſtis cauſis impediti tardius aduentarunt, interrumpere poſſunt electionem. 108.
electores ante accordatam electionem ex loco electionis non ſeparentur. 108.
electoribus, niſi intra 30. dies concordent, ſolum panem & aquam præbendam eſſe donec concordent. 108.
electionem facit maior pars votorum. 108.
elector, ſi à ſuis Coelectoribus in regem fuerit electus, eorum vota poteſt ſuo proprio ſuffragio augere. 109.
quomodo electores regem romanorum eligunt, poſtea in Cæſarem vel Imperatorem promouendum. 107.
electus romanorum rex ſtatim poſt electionem confirmare debet Statibus Imperij ſua iura, priuilegia, ac conſuetudines. 108.109.
electorum omnium & ſingulorum ordo proceſſionis in Curia Imperiali publica. 118.
de ordine proceſſionis inter Archiepiſcopos electores. 116.117.
electorum eccleſiaſticorum ſeſſio & proceſſio in ſolennitatibus Imperatoris. 109.
de ordine proceſſionis ſecularium electorum, & per quos inſignia deportentur. 117.118.
electorum ſecularium ſeſſio in ſolemnitate Imperatoris. 109.
electores ſeculares parem & æquatam habent poteſtatem cum eccleſiaſticis. 110.
de benedictionibus Archiepiſcorum in præſentia Imperatoris. 117.
electorum menſa in Curia Imperiali, & eorum ordines. 119.120.
electorum nullus ſedeat ad menſam, priuſquam omnes & ſinguli officia ſua compleuerint. 120.
Legatus Electoris abſentis in publica Curia non debet admitti ad menſam poſitam in repræſentationem ſui Domini. 120.
de officiis Principum Electorum in ſolenni curia Imperatoris vel regis rom. 119.
electores Imperatori vel regi rom. debent miniſtrare. 119.
electorum ſecularium officia, quæ miniſtrant electo regi vel Imperatori. 109.
electio Imperatoris Papæ intimatur confirmanda. 72.143.
ad electum romanorum regem confirmationis Papalis forma. 143.
electus romanorum rex à Principibus Imperij habet poteſtatem plenariam non exſpectata Papæ confirmatione. 101 bis.
electum Imperatorem ab electoribus verum & poteſtatiuum eſſe Imperatorem, nec requiri confirmationem Papæ. 99.101.
De electorum concordia conſeruanda. 110.
electorum dignitas. 109.110.
electores ſunt ſeptem candelabra Imperii. 105.
electores, columna romani Imperii. 105.109.
electorum officium erga Imperium. 109.
in rebus Imperii. 140.
electorum ſtudium pro republica, & poteſtas in Imperatorem. 140.
in electoribus conſiſtit honor Cæſareus 109. *& romani Imperii decus ac gloria.* ibid.
electores communem habent cum Imperatore ſollicitudinem. 143 *& æque vt Imperator, tenentur Imperii commodis prouidere.* 105.
electores debent admonere & redarguere Imperatorem negligentem & male agen-

agentem. 140.
electorum imperii concordia pro defendendis Imperii iuribus & excellentia. 100.
electores principes omnibus aliis principibus, cuiuſcumque ſint ſtatus, preferri debent in ſolennitatibus Imperatorum. 110.
electoribus aut eorum comitibus inſidiantes aut diripientes in via, quomodo puniantur. 106.
crimen leſæ Maieſtatis committunt, qui aliquid contra electores machinantur. 117.
electores quotannis conuenire debent pro rebus Imperii conſultandis. 113.
electores ad annuam congregationem tendentes in conductu ſuo habere debet Imperator. ibid.
electorum congregationes in rebus imperium concernentibus. ibid.
de vnione principatuum electoralium, & iurium eis connexorum. 116.118.
electoratus bona ac iura ſunt inſeparabilia. 116.
electionis iura vt inhæreant Principatui electorali, & ſequantur ſolum poſſidentem 116.
de integritate electoratuum ſeruanda. 116. 118.
electoratum qui habet, ab omnibus debet legitimus elector haberi. 116.
electoratum ſine electione, & electionem ſine electoratu, iure non conſiſtere, & de facto impetratum pro nullo haberi. 116.
electoralem principatum ſine electore, nec electorem ſine electorali principatu, eſſe poſſe. 116.
electoratus imperio vacans ab imperatore debet prouideri. 111.
electorum filij quando ſtudiis applicandi. 121.
vbi & à quibus debeant inſtitui. 121.
electorum ſucceſſores & heredes. 118.
quo pacto debeant ſuccedere. 110.111.144. 145.
electorum fratres & ſorores quomodo ſint exhibendi & dotandæ. 118.
electorum impuberum vel pupillorum adminiſtratores. 111.145.
electorum legitima ætas ad adminiſtrationem propriam. 111.145.
electoribus quatuor præcipue linguæ addiſcendæ. 121.
electorum ſubditos ad nullum externum iudicium, ne quidem Camerale, trahi poſſe. 112.113.
electio Henrici I. Imperatoris. 35.
electores imperii ſub Henrico IV. 53.
ſub Friderico I. 62.
ſub Ottone IV. 72.

De Emancipatione.

Emancipationes damnatorum leſæ Maieſtatis in filios vel filias collatæ, non valent. 117.

De Epiſcopis in genere.

Epiſcoporum inueſtitura & confirmatio apud imperatorem. 1.35.
epiſcopi fidelitatem imperatori debent. 59.
epiſcopi ſubſunt Regibus, ab iisdem iudicandi. 24.
epiſcopos etiam aliorum regnorum ad Concilium vocare poteſt imperator. 68.
epiſcoporum decedentium bona, quæ erant in regalibus imperii, reſignantur. 72.73.
epiſcoporum nomina vide, 30.37.

De Epiſcopis Rom. Imperii, quorum hic fit mentio.

Alba: Theodoricus epiſcopus Albanenſis, S. Romanæ eccleſiæ Cardinalis. 117.
Argentoratum ſiue Argentina: Vide Straſburgum.
Auguſta; epiſcopus Auguſtenſis. 53.
Babenberga ſeu Bamberga; epiſcopus Bambergenſis conducere debet Regem Bohemiæ. 107.
item Ducem Saxoniæ. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
epiſcopatus Bambergenſis eſt feudalis Papæ Romano. 42.43.
Eberhardus Babenbergenſis epiſcopus, romanæ Sedis ſubditus. 43.
item Eberhardus Babenburgenſis epiſcopus. 86.
epiſcopi Bambergenſis Legatus in Comitiis. 218.
Baſilea; epiſcopus Baſilienſis. 53.
Adalbertus Baſilienſis epiſcopus. 43.
Baſilienſis epiſcopi Legatus in Comitiis. 218.
Brixina: Hartmannus epiſcopus Brixinenſis. 86.
Citicum: Engerandus epiſcopus Citicenſis. 74.
Conſtantia: Ruodbartus epiſcopus Conſtantienſis. 43.
Curia: epiſcopus Curienſis. 53.
Vdalricus epiſcopus Curienſis. 43.
Eichſtadium: Walter epiſcopus Eichſtedenſis. 43.
epiſcopi Eiſtatenſis legatus in comitiis. 218.
Fauentia: epiſcopus Fauentinus. 70.
Ferentum: epiſcopus Ferentinus. ibid.
Firmum: epiſcopus Firminus. ibid.
Friſinga: epiſcopus Friſingenſis. 53.
epiſcopi Friſingenſis Legatus in comitiis. 218.
Conradus. 87.
Ottho. 86.
Halberſtadium: epiſcopi Halberſtatenſis legatus in comitiis. 218.
Herbipolis ſiue Wirceburga: epiſcopus Herbipolenſis debet conducere regem Bohemiæ. 107.
item Ducem Saxoniæ. ibid.
item Marchionem Brandeburgenſem. ibid.
Iohannes epiſcopus Herbipolenſis. 145.
Mazelinus epiſcopus wirceburgenſis. 43
Otto epiſc. wirzburgenſis. 74.
epiſcopi Herbipolenſis legatus in comitiis. 218.
Laudunum: Hincmarus Laudunenſis epiſcopus. 21.
Mantua: epiſcopus Mantuanus. 70.
Metis ſeu Mediomatrices: Conradus epiſcopus Metenſis & Spirenſis imperialis Aulæ Cancellarius. 74.
Thiedericus epiſcopus Metenſis. 43.
epiſcopi Metenſis legatus in comitiis. 218.
Minda: Thietmarus epiſc. Mindenſis. 72.
Neapolis: epiſcopus Neapolitanus vrbe pulſus. 20.
Neinetum: Vide Spira.
Paderborna: Bernhardus epiſc. Paderbornenſis. 72.
Patauia: epiſcopi Patauienſes
Chunradus. 86.
Georgius. 145.
Manegoldus. 74.
Pergamum: epiſcopus Pergamenſis. 70.
Praga: epiſcopus Pragenſis. 69.
Daniel Pragenſ. epiſcop. 70.
Ratiſpona: Cunradus epiſc. Ratiſponenſis. 74.
Hartuicus epiſc. Ratiſpon. & Tridentinus. 86.
epiſcopi Ratiſponenſis legatus in comitiis. 218.
Spira ſiue Nemetis: Conradus epiſcopus Metenſis & Spirenſis, imperialis Aulæ Cancellarius. 74.
Vrbanus epiſc. Spirenſis. 145.
Walterius epiſc. Spirenſis. 43.
epiſcopi Spirenſis legatus in comitiis. 218.
Straſsburg ſiue Argentoratum: Wicelius epiſc. Aſtrazburgenſis. 44.
epiſcopi Argentinenſis legatus in Comitiis. 218.
Tragurium: Symon epiſcopus Tragurienſis, Princeps ac procurator imperatoris deuotus, fidelis ac dilectus. 148.
Traiectum: epiſcopi Traiectenſis legatus in Comitiis. 218.
Tridentum: Hartuicus epiſcop. Ratiſponenſis & Tridentinus. 86.
Verda: epiſcopus Verdenſis. 69.
Hermannus Verdenſ. epiſc. 70.
Verdunum: Hemmo epiſcop. Verdunenſis. 43.
Theodoricus Verdunenſ. epiſc. 46.
Verulanum: epiſcopus Verulanenſis ad Conradinum miſſus. 88.

De Equis.

Equi inuentio in militia. 65.

De Exactionibus.

Exactionem vel impoſitionem in Germania nullam faciat Papa. 158.
Exactiones illicitæ quomodo puniendæ. 115.

De Excommunicatione.

Excommunicatio Papæ inualida & futilis. 33.103.

Digitized by Google

Excommunicatio Epiſcoporum quatenus conceſſa. 15.

De Expeditione Imperiali.

Expeditionis indicta inducia. 29.
Expeditiones de proprio patrimonio facienda. 16.
Expeditionis Romanæ collationem in poſſeßionibus Romanæ Eccleſiæ exigere debet Imperator cum mandato Papæ. 74.

F.

De Falcidia.

Falcidiam ex bonis maternis licet filiæ damnati læſæ Maieſtatis detrahere. 117.

De Ferarum venatione.

Ferarum birſatio. 65.
Ferarum venatio & perſecutio cum canibus venaticis. 65.
item cum leporariis. ibid.
Feræ vulneratæ vel occiſæ occupatio. ibid.

De Feudis ac Beneficiis.

Feuda Principum, vulgo Fanleben, non poſſunt à Vicariis Imperii præſtari, ſed ſolo Imperatore. 110.
in Feudorum receptione nihil pendunt Electores miniſtris. 120.
quid cæteri Principes Imperij pendere debeant. ibid.
Feudalia inſtrumenta ad quid dentur. ibid.
Feudalia præmia pro inſtrumentis ſcribendis &c. quomodo diſtribuenda & inter quos. ibid.
Feuda accepta à nouo Rege. 72.
Feudum quomodo Dux Auſtriæ conducere debeat. 85.
Feuda ducatus Auſtriæ extra ducatum non cogitur Dux conducere ab Imperatore. 87.
Feudum quando conducit Dux Auſtriæ, quem habitum ſit indutus. 86.
Feudalia bona in Ducatu Auſtriæ, neque Imperator neque alius Princeps locare debet, ſed à ſolo Duce immediato & ſupremo ſunt petenda. 86.
in Feudo ducatus Auſtriæ quomodo mares ſuccedant. ibid.
in eodem etiam filiæ ſuccedunt. ibid.
Feudatarii in equo feuda recipientis equus debetur Archimareſcalco Imperii. 120.
Feudorum renunciatio & reſignatio, in dominorũ odiũ & inimicitiã, ipſo iure nulla eſt, nec liberat data fide, niſi domino conſentiente fiat. 114.
Vide Beneficia.

De Fide Catholica.

Fides Catholica. 2.
Fides Chriſtianorum vna. 3.5.
Fides vera vbi inquirenda. 4.
Fides Catholica ab Epiſcopis & Presbyteris prædicetur. 6.
Fidei Catholicæ Symbola. 4.5.
Fidei conſtantia. 49.
Fidei Catholicæ conſeruandæ exemplum Imperatoris. 4.
Fidei Catholicæ negotia quare infeliciter ſuccedant. 37.
Fides multorum antiqua præponenda multorum nouæ opinioni. 4.
Fidem vnam veram confitentibus Deus dat auxilium certißimum contra hoſtes. 5.
Fides recta vbi non eſt, ibi nulla ſpes bonorum conſequendorum. 4.

De Fidelibus Imperii.

Fidelitatis præſtatio. 65.
Fidelium Imperii iuramentum Imperatori præſtandum. 64.
Fidelium ſecuritas in Imperio. 75.
Sine Fidelium Imperii conſilio nihil agendum ab Rege vel Imperatore. 15.
Fidelibus, qui ex transfugio redeunt, venia impertienda. 16.

De Filiis & Filiabus.

Filii ſunt legitimi heredes. 101.
Filii electorum & Principum quando, vbi, & à quibus debeant inſtitui. 121.
Filii Principum quales habere debeant pueros conſocios. ibid.
Filii emancipati à damnatis læſæ Maieſtatis non habentur emancipati paterna culpa. 117. quin paternum crimen luant. ibid.
Filii Hæreticorum paternum crimen luunt in amißione bonorum & honorum. 76. 77. 78.
Filii in patrem impietas. 51.58.
Filiarum Regiarum conditiones. 12.
Filiæ Electorum & principum quomodo exhibendæ & dotandæ. 118.
Filiæ damnati læſæ Maieſtatis detrahunt Falcidiam de bonis maternis. 117.

De Fœderibus & Confœderationibus.

Confœderationes quæ licitæ. 114.
Principum & Ciuitatum confœderationes & pacta quatenus permiſſa. ibid.
Confœderationes prohibitæ, & earum pœna. ibid.

De Foro vel Marcato.

Forum ſpoliantis militis pœna. 64.

De Fouea.

Fouea inuenta cuius ſit. 65.

De Francis.

Francia ſub Imperio. 57.
Francorum Imperium recte dici Romanum. 18.
Francos non minus legitime eſſe factos Imperatores, quam aliarum gentium inferiorum homines. ibid.
Francorum virtutem defendens Imperator, ſugillat ignauiam Græcorum. 19.
Francici Reges & Imperatores in Alamannia. 35.

De Fratribus.

Fratres electorum quomodo exhibendi. 118.
Fratres Electorum quando & quibus gradibus ſuccedant in Electoratu. 111.118. 144.145
Frater fratri quomodo ſuccedere debeat. 10.11.
Fraterna charitas. 17.
Fratrum mutua auxilia. 10.
Fratrum pax & concordia. 11.

De Fugitiuis.

Fugitiui non ſuſcipiendi. 11.

De Furtis.

Fur ſecundo deprehenſus ſuſpendatur. 64.
Furti accuſatus ſeruus quomodo purgandus. 65.
Furtum ſeruile & eius pœna 64.

G.

De Germania.

Germanica Natio ſuper omnes Nationes. 156.
Germanicæ Nationi electus Papa Rom. omnia grauamina releuet, & cum Cardinalium ſubſcriptione petita Germanis conſtituat. ibid.
Papa nullam impoſitionem vel exactionem in Germania faciat. 158.
Conſtantienſis Concilii prouiſio Papalis in Germania caſſatur. ibid.
Germanica beneficia exteris non concedenda. 157.

De Græcis.

Græcorum ignauia & hæreſis. 18.19.
Schiſma Græcorum. 147.
Vide Conſtantinopolis.

De grauaminibus Germanorum.

Grauamina Germanicæ Nationis. 155.
Grauaminum Imperii releuamen. 156.
Germanicæ Nationi electus Papa Romanus omnia grauamina releuet, & cum Cardinalium ſubſcriptionib. petita Germanis conſtituat. 156.

De Gratiis Apoſtolicis.

Gratiæ Apoſtolicæ, aliæ in forma ſpeciali conceduntur, aliæ in forma pauperum. 150.
Gratiæ Apoſtolicæ quatenus admittendæ aut improbandæ. 149.150.
Gratiarum Apoſtolicarum onera, & incommoda, & ſcandala. 149.150.
Gratiæ à Papa ſignatæ, & litteris factæ, quando irritæ, caſſæ, & ipſo iure nullæ ſint. 150.
Gratiarum exſpectatiuarum ineffrenis concurſus, & antelationum prærogatiua. 157.

H.

De Hæredibus.

Hæredes legitimi, ſunt filii. 10.

De Hæ-

De Hæreticis.

Hæreticorum deteſtatio. 77.
Hæreſes ſuſpecti. 78.
Hæretici logomachi. 77.
Hæreticorum preces non ſunt acceptabiles Deo, nec merentur exaudiri. 4.
Hæreticos ad fidem deducere qua ratione debeat Imperator. 5.
Hæreſes reſtringere & exſtirpare debet Imperator. 73.76.
Hæreticis non dat auxilium Imperator. 5.
Hæreticorum libellus in Synodo lectus & diſcuſſus. 4.
cum Hæreticis poſt correctionem ſiue admonitionem Synodalem nulla communio habenda. 5.
Hæreticus per Hæreticum conuinci poteſt. 78.
Hæreticæ prauitatis inquiſitores prædicatores & minores. 76.
Hæretici locum mutantes, inquirantur & puniantur. ibid.
oblati capiendi. 76.
item inquiſiti. 77.
damnati, ſi reſipiſcant, carceri mancipentur. 76.
damnati ſi mentiantur reſipiſcentiam & relabantur. 76.
Hæretici vtriuſque ſexus puniendi. 78.
Hæreticorum ſequaces, qui detexerint criminoſos, reſtituendi. 78.
Hæretici ab omnibus Magiſtratibus exterminandi. 78.
Hæreticorum receptatores, defenſores, & fautores quomodo puniendi. 78.
publicatis bonis relegentur. 78.
pari cum Hæreticis pœna plectantur. 76.
pro Hæreticis intercedentes pari pœna teneantur. 77.
Hæreticorum filii infames. 78.
poſteri vſq; ad ſecundam progeniem ſentiant æternam pœnam. 76.
Hæreticorum pœna. 78. omnium eſt ſeueriſſima. 77.
Hæretici damnati puniendi. 76.
morte mulctandi. 77. comburendi. ibid.
Hæreticis denegatur proclamationis & appellationis beneficium. 76.
Hæreticorum facultates confiſcantur. 76.
domus deſtruendæ. 78.
Hæreticorum variæ ſectæ, & nomina:
Albanenſes. 78.
De Aqua nigra. ibid.
Arrianiſtæ. ibid.
Barrini. ibid.
Bennaroles. ibid.
Berengariani. 49.
Burgarii. 78.
Circumciſi. ibid.
Comiſtæ. ibid.
Commimelli. ibid.
Corrazenſes. ibid.
Elepandini. ibid.
Feliciani. ibid.
Franciſci. 78.
Huſſitæ. 154.155.
Ioſeppini. 78.
Leoniſtæ. ibid.
Paſſagini. ibid.
Patareni. 77.78.
Pauperes de Lugduno. 78.
Speroniſtæ. ibid.
Valdenſes. ibid.

De Homicidio.

Homicidii pœna. 64.

I.

De Imperio.

Imperium vnum eſſe quomodo ſit intelligendum 17.
Imperium Romanum orbis terrarum caput. 73.
cui omnes gentes ſubiectæ. 57.
Imperium quibus regatur rebus. 62.
Imperium & Eccleſia, duo mundi capita. 67.
Imperii & Sacerdotii ſedes vna. 94.
Imperium à ſolo Deo haberi immediate. 62.99. per electionem Principum. 61. 101. non à Papa. 50.58.61.99.101.
Imperium qui Papæ beneficiū dicit, impius eſt, & Maieſtatis diuinæ atque humanæ reus. 61.
Imperii adminiſtrationem Rex à principibus electus plenam & omnimodam ante confirmationem Papalem. 101.
ex imperii & Sacerdotii cōfuſione hæreſes ac ſeditiones. 1.100.
imperii & Eccleſiæ diſtincta officia atque munia. 26.100.101.
imperii tranſlationes vnde. 94.
imperium Romanum à Græcis tranſlatum propter illorum ignauiam & hæreſin. 18.
ad Germanos ſiue Francos. 93.
imperium Francorum rectè dici Romanum. 18. eſſe legitimum. ibid. Francis datum à Deo propter illorum fidem Catholicam. 19.
imperii impotentia propter Franciscorum imperatorum ignauiam. 35.
imperio inhiant Reges Galliæ. 142.
imperii vtriuſque Orientis & Occidentis mutua ſocietas. 56.
de imperii nomine contentio inter Conſtantinopolitanum & Germanicum Imperatores. 17.
imperium Conſtantinopolitanum vt filia, recognoſcere debet Romanum imperium vt matrem. 57.
imperio Romano variarum linguarum nationes ſubiectæ. 120.121.
imperii inſignia quæ, & à quibus deportentur. 117.118.
imperii priſtinum ſtatum & honorem vindicare ſtudent Romani. 56.
imperii Maieſtatem Otho primus vindicauit. 34.
imperii & Eccleſiæ miſerabilis ſtatus ſub Henrico IV. imperatore. 52.
imperii Romani decus & gloria conſiſtit in Electoribus. 109.
imperio Romano vacante vicarii ſunt Comes Palatinus Rheni & Dux Saxoniæ 110.
imperii Romani Officiales Domini. 119.
in imperium bonitas Chriſti. 6.

De Imperatore.

Imperator vnus. 67.
Imperator quis. 17.
quatenus ſit βασιλεύς. ibid.
in imperatorem populus omne ius ſuum contulit. 1.
imperatoris electio à quibus fiat. 62.
imperatores olim facti ex variis & diuerſis gentibus. 18.19.
Electum Imperatorem ab Electoribus Principibus verum & poteſtatiuum eſſe imperatorem, nec requiri confirmationem Papæ. 99.101.bis.
imperator electus hodie à Papa confirmetur. 143.
imperatoris prima coronatio Aquiſgrani 120.
imperator poſt Coronationem ſuam confirmare debet Statibus Imperii ſua iura, priuilegia ac conſuetudines. 109.
imperator Romæ coronandus à Papa. 94.
illo abſente, à Cardinalibus, etiam vno ſolo, ibid.
imperatoris iuramentum coram Papa 48.
imperatorem tanto vtiliorem eſſe Papa, quantum praxis ſuperat theoriam. 146.
imperatoris officium atque munus. 92.140. 143.222.
imperator Eccleſiæ Aduocatus & defenſor. 40.140.146.148. cuius pacem vnitatem & ſalutem habere debet curæ ſuæ. 60.67.139.146.201. cuiusve miniſtros ac prædicatores tenetur adiuuare. 6.
imperator tenetur ad auxilium Romanæ Eccleſiæ præſtandum. 55.
imperatoris ſollicitudo in frenandis vitiis & promouendis virtutibus 146.
imperatoris eſt pacem & quietem publicam conſeruare. 105.146.222. etiam ſingulorum priuatam. 140.
imperator non poteſt minuere res imperii. 140.
imperator & Proceres imperii concordare debent. 159.
imperator ſine Principum conſilio nihil agere debet. 52.139.
imperator imperii emendationem promittit. 52.
imperatorem Romanū ab omnib. hominib. in toto terrarum orbe agnoſci. 17.18.
imperator nemini ſubiectus à ſolo Deo iudicari poteſt. 50. ipſe omnes libere iudicat. 96.

Digitized by Google

Imperator ab omnibus & cunctis Principibus imperii debet iudicari. 53.
conueniri poteſt apud Comitem Palatinum Electorem. 110.
citatur in ius à Principibus Imperii. 52. 53. 139. 140.
in Imperatoris contumaciam proceſſus. 140.
Imperator ab electoribus & Principibus Imperii deponitur. 52. 141.
Imperatorem nouum ab Electoribus poſtulant Principes Imperii. 139.
Imperatoriam Maieſtatem non decet Regibus ſe humiliare. 51.
imperatoris nomen preponendum nomini Papæ. 58.
Imperator confirmat donationes ſuorum anteceſſorum Eccleſiis factas. 54.
Imperatoris conſiderata in Papam inquiſitio. 32.
imperator ab Eccleſia Romana, quam exaltauit, deprimitur. 62.
imperator pœnitens ante fores Papæ. 44.
Imperatore inuito Rex Francorum Romam ad accuſationem venire recuſat. 18.
imperatoris nomen an Occidentalibus Frãcis competat. 18.
vt Ludouicus imperator à ſe ſumeret, voluit Baſilius imperator Conſtantinopolitanus. 19.
imperator Conſtantinopolitanus ſubeſt Romano imperio. 57. 73.
imperator Romanus etiam aliorum regnorum Dominos ac Epiſcopos ad Concilium vocat. 67.
imperator poteſt ſibi ſucceſſorem eligere. 1. 55.
imperatoris ornamenta & habitus. 105.
imperatorum ſedes Aquiſgranum. 72.
Imperator vt habitet Romæ in vrbe ſua 56.
imperatorum ius & poteſtas in Romanos. 43.
Legati imperatorum in Italia. 13. 14. 43. 66.
Imperatoris Legatus ad redigendos in ordinem Clericos & Monachos per imperium directus. 13.
imperialis menſa, eius altitudo, & ſolo imperatori vacua. 119.
Annus imperatoris in inſtrumentis adiiciatur. 223.
imperialium mandatorum &c. inſinuatio. 226.

De Imperatrice.

Imperatricis proceſſio in publica Curia Imperiali. 118.
eius menſa. 119.

De Impoßibili.

Impoßibile quid ſit. 2.

De incendiariis.

Incendiarii milites, & eorum pœna. 65.

De Incorporatione Eccleſiarum.

Incorporationes Eccleſiarum, & earum incommoda. 174. 183.
Incorporationes Eccleſiarum perniciosæ. 171.

De Indicibus & delatoribus.

Indicis & delatoris, qui machinationes & conſpirationes contra Electores detegit, præmium. 118.

De Inimicitiis.

Inimicitiæ deponendæ ſunt ab Electoribus Imperii in caſu electionis. 106.
item à Statibus Imperii, quas cum Electorib. habent, donec illi electionem peregerint & domum redierint. ibid.

De Iniuriis.

Iniuria verbales ſeu conuicia militum quomodo puniendæ. 65.
Iniuriarum emendatio. ibid.

De inobedientia.

Inobedientia malum. 105.
Adamum Paradyſo pepulit. ibid.

De inſtitutione Canonica.

Inſtitutio Canonica Ludouici Pii Imperatoris. 12.

De inſtrumentis.

Inſtrumenta à notariis conficiantur. 223. & ſeqq.
Inſtrumento vt dies & annus &c. adiiciatur. 223.
Inſtrumentorum ſummatio in protocollo. 224.
Inſtrumentorum editio. 225.

De Inueſtitura Eccleſiaſticorum.

Inueſtitura Eccleſiaſticorum apud imperatorem 1. 2. ab omni tempore. 53.
Epiſcopi, qui recuſant inueſtiri ab Imperatore, dimittant regalia Imperio. 59.
Inueſtitura per annulum & baculum Papæ conceditur. 55.
per ſceptrum imperatori. ibid.

De inuidia.

Inuidia malum. 105.
inter Electores in electione imperatoris. 105.

De Ira.

Ira Romanam Rempublicã deſtruxit. 109.

De Iudæis.

Iudæos habere in ſuis Principatibus poſſunt Electores. 112.
Iudæos & Vſurarios tenere poteſt Dux Auſtriæ. 86.

De Iudicibus.

Iudicare qualiter debeant. 23.
Iudices negligentes aut iniuſti ut imperatori deferantur. 41.
Iudicum Romanorum numerus & officii admonitio. 14.

De Iureiurando.

Iuiurandum Electorum ante Electionem præſtandum. 108.
Iuramentum fidelium imperii, quod præſtitum Friderico Barbaroſſæ. 64.
iuramenta imperatorum Pontifici Rom. præſtita. 45. 48. 93.
iuramentum Canonicorum vel conuentualium in Electione Epiſcopi vel Abbatis &c. 156.
iuramentum militare. 71.
iuramentum de Calumnia. 227.
iurandi mos ſuper Euangelia & reliquiis Sanctorum. 56.

De Iuriſdictione & bannis.

iuriſdictiones & banna iuriſdictionalia in Ducatu Auſtriæ à ſolo Duce dependent. 86.

De Iuſtitia.

Iuſtitia vt in omnes homines colatur & exerceatur. 16.
iuſtitiam nemini denegandam eſſe conſtituto loco ſecuro. 52.
in caſu denegata iuſtitia licet appellare. 113.
etiam à priuilegiatis. ibid.

L.

De Lantgrauiis Rom. Imperii, quorum hic mentio.

Elzatia: Encardus Comes Elzatiæ. 35.
Francia Orientalis, quæ & Franconia: Eburhardus Comes Francorum. 35.
Haßia: Lantgrauius Haßiæ debet conducere Electorem Colonienſem. 107.
item Ducem Saxoniæ. ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem. ibid. Henricus Lantgrauius Haßiæ. 218.
Ludouicus Lantgrauius Haßiæ. 218.
Tulingia, quæ nunc: Stulingia: Iohannes Comes de Lupfen, Lantgrauius in Stulingen, &c. 154.
Turingia: Hermannus Lantgrauius Turingiæ. 74.

De Legatis & miſſis.

Legatorum mittendorum commendatio apud eos, ad quos mittuntur. 21.
Legati in via cuſtodiendi & defendendi. 20.
Legati imperatorum Romæ. 43.
& in toto Italia. 13. 14. 43. 66.
Forma procuratorii, quod mittit Elector, qui Legatos ad electionem deſtinat. 116.
Legati Electorum in electione debent eſſe legales. 107.
qualiter debeant eſſe inſtructi. [illegible]
in publica Curia non debent admitti ad menſam poſitam in repræſentatione ſuorum Dominorum. 120.
Legati Papæ à Principibus imperii mortis rei iudicati. 60.
Legatorum Græcorum petulantia aduerſus Ludouicum imperatorem. 20.

eorundem petulantia venia data ab eodem imperatore. ibid.

De Legibus & Capitulis.

Lex Regia. 1.
Lex Falcidia. 117.
Romanorum lex. 9.13.
Leges imperatorum æternæ. 26.
Capitula Regum obſeruentur. 15.16.
Longobardorum leges. 9.

De Linguis.

Linguarum ſtudium quam neceſſarium Electoribus. 121.
Linguarum peregrinarum cognitio quam vtilis imperio & principibus. ibid.

De litibus.

Lis quando mota intelligatur. 158.
Lites pendentes proſequantur & terminentur. ibid.
Lis orta inter milites quomodo dirimenda. 64.
Litis motio in caſtris. ibid.

De Luxuria.

Luxuria Troiam deſtruxit. 105.

M.

De Magiſtro Curiæ.

Magiſter Curiæ imperialis quomodo feudalia feudatariorum imperii Statuum munera diſtribuere debeat. 120.
recipit omnem apparatum & inſtructum imperialem ſiue Regiam in publica Curia factum. ibid.

De Crimine læſæ Maieſtatis.

in Crimine læſæ Maieſtatis quomodo procedendum. 96.
Crimen læſæ Maieſtatis committunt qui aliquid in Electores machinantur. 117.
Notabiles ſine venia ſunt, qui apud imperatorem pro reis læſæ Maieſtatis Electoralis intercedunt. ibid.
Crimen læſæ Maieſtatis capitale etiam in Rege. 96.
Criminis læſæ Maieſtatis pœna. 76.117. 118.

De Maleficis.

Malefici quomodo puniendi. 15.

De Mandatis.

Mandata imperialia vel Cameræ Iudicii quomodo ſint inſinuanda. 226.

De Marchionibus Rom. Imperii, quorum fit mentio.

Antuerpia: Henricus Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, Marchio Romani Imperii. 72.
Baden: Albertus Marchio de Baden. 86.
Carolus marchio Badenſis. 218.
Brandenburg: marchio Brandenburgenſis eſt Archicamerarius Romani Imperii. 107.119.
Marchionem Brandenburgenſem Electorem quinam debeant conducere. 107.
marchio Brandenburgenſis habet ſextam vocem in electione. 110.
marchionis Brandenburgenſis ſeſsio in ſolenni Curia imperatoris. 109.
officium in Archicamerariatu. 119.
marchio Brandenburgenſis ſceptrum imperiale portat. 117.118.
Marchionis Brandenburgenſis ſubditos ad nullum externum iudicium trahi poſſe. 113.
Albertus marchio Brandenburgenſis. 218.
Fridericus marchio Brandenburgenſis Elector. 154.
Friderici Iunioris marchionis Brandenburgenſ. Legatus in Comitiis. 218.
Ludouicus dictus Romer, marchio Brandenburgenſis, Elector. 143.
Hiſtria: Engelbertus marchio de Hiſtria. 86.
Miſnia: marchio Miſnenſis debet conducere Ducem Saxoniæ. 107.
& marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Monsferratus: marchio Montisferrati imperio ſubiectus. 66.
Vochburg: Deopaldus marchio de vochburg. 86.

De Matrimonio.

Matrimoniorum communio libera in regnis imperii. 11.

De Memoriæ damnatione.

Memoria defuncti damnatur in crimine læſæ Maieſtatis Electoralis. 117.

De Mercibus.

Mercium flagellatio ſiue auctio, eiusque pœna. 65.

De Metallifodinis.

Metallifodinas Electores habere in ſuis Principatibus poſſunt. 112.

De Militibus.

Militare iuramentum. 71.
militum petulantia. 20.
militum ſtipendia Dominum ſuum in expeditione ſequentium. 29.
milites de peculio ſacri belli non poſſunt teſtari. 71.
miles Teutonicus non debet eſſe Italici contubernalis. 65.

De Mineris.

Mineras argenti, auri, & aliarum ſpecierum in ſuis principatibus & Regno Electores habere poſſunt. 112.

De Monachis & Monaſteriis

Monachos in ordinem redigere debet imperator. 13.
monachorum & monialium diarium. ibid.
monaſteriorum abuſus tollendos. 62.

De moneta.

Moneta aurea & argentea cudenda iuxta in Regno Bohemiæ. 112.

De murmuratione.

Murmurationis peccatum. 22.

N.

De Negatiuis.

Negatiua duo affirmant. 33.

De Nepotibus.

Nepotum Regiorum conditiones. 12.

De Nobilibus, Militibus & Equeſtris Ordinis hominibus Rom. Imperii, quorum fit mentio.

Abſperg: D. Georgius de Abſperg, Doctor. 218.
Adelsheim: Gœtz de Adelsheim, Miles. 217 bis.
Curia Palatini. 218.
Angerſpach: Conradus Angerſpach, Magiſter Domus Landgrauii Heſſiæ. 218.
Berleps: Philippus de Berleps. 218.
Blomenau: D. Laurentius Blomenau, Doctor. 218.
Boſſen: Ioannes Boſſen à Waldeck, Burggrauius in Beckelnheim. 141.
Coneren: Kulmannus à Coneren. 141.
Dadenberg: Henricus Rulmannus à Dadenberg. 141.
Duen: Ioannes de Duen, Armiger. 218.
Emenberg: Gerardus ab Emenberg, Dominus in Lantzcron. 141.
Erlichauſen: D. Georgius de Erlichauſen, Canonicus Herpipolenſis 218.
Erſtinger vel Ertlinger: D. Vlricus Erſtinger, Præpoſitus Friſingenſis. 218. bis.
Gemingen: Iohannes Gemminger, Decretorũ Doctor officialis Domini Treuerenſis. 217.
Gera: D. N. de Gera. 218.
Golher: D. Georgius Golher, Canonicus electus. 218.
Grimberg: Antonius in Grimberg. 218.
Helmſtat: Wilhelmus de Helmſtat, Canonicus Moguntinus. 218.
Lantzcron: Fridericus de Lantzcron, Cæſaris Conſiliarius. 173.
Vide ſupra Emenberg.
Lichtenſtein: Otto de Lichtenſtein, Miles. 210.
Lindowe: Fridericus de Lindowe Eques, Vicedominus in Ringaugia. 141.
Marcha: D. Adolphus de Marcha, Legum Doctor & Miles 218.
Metzich: Conradus Metſch, Miles. 218.
Proſsler: Iacob de Proſsler, Epiſcopi Eiſtatenſis Aulicus. 218.
Ramsder: Georgius Ramsder, Miles. 218.
Rulman: Vide ſuper Dadenberg.
Sachſenheim: Fridericus de Sachſenheim. 141.
Schenck de Schweinsberg: D. Martinus Schenck de Schweinsberg, Commendator in Marbach ordinis Teuthonicorum.

nicorum 218.

Schleinitz. *Hugo de Schleinitz, Miles.* 218.

Selbach: *Wigandus de Selbach, Armiger.* 217.

Schœnberg: *Henricus de Schœnberg, Armiger.* 218.

Tros: *Iacobus* Tros *Miles.* 218.

Waldeck: *Vide ſupra Boſſen.*

Weiſsbach: Domin⁹ *Iohannes de Vreiß bach* Doctor. 218.

Witenburg: *Ioannes à Vuitenburg, Decretorum Doctor.* 141.

Woltskele: *Vvipertus Vvolfskele,* Miles. 218.

Zeiſlikon: *Rudolphus à Zeiſſikon.* 141.

De Notariis & tabellionibus.

Notariorum officii vtilitas. 223.

Qui ad notariatum admitti prohibeantur. 223.

Notarius cogitur instrumentum facere. 224.

Notarius nec officio renunciare ſine Imperatoris, nec ſignetum mutare ſine iudicis auctoritate poteſt. 224.

Notarius vbi & quando instrumentari ſcri debeat. 225.

Notarii habeant cognitionem iuris. 227.

Notarii tenentur de imperitia. 227.

De Nuptiis.

vide Matrimonium.

O.

De Obiurgationibus.

Obiurgationes quales eſſe debeant. 23.

De obſidibus.

Obſides, & eorum conductio. 11.

Obſides a Mediolanenſibus dati. 66.

De officialibus.

imperii Romani officiales Domini. 119.

officiales Principum, eorumque ſtipendia. 29.

De operibus.

Opera bona. 7.

De oratione & precibus.

Orandum pro imperatore. 4.

quamuis infidels. 18.

Vide preces.

De orthodoxia.

Orthodoxia quid ſit. 19.

Opponitur cacodoxia. ibid.

P.

De Pædagogis.

Pædagogi, Principum filiis conſtituendi in tenella ætate. 121.

De Palatio.

Palatium imperiale in vrbibus Italicis 65.

De Papa ſeu Pontifice Romano.

Papa vnus. 67.

Papæ eligendi poteſtas apud imperatorem. 1.35.40.50.69.

Papæ electio libera. 69.

reijcitur ab imperatore. ibid.

Papa electus non conſecretur ſine imperatoris confirmatione. 35.43.69.70.

Apoſtolicorum virtus. 34.207.

Papa ſanctus. 73. *& quatenus.* 174.

Papa ſeruus ſeruorum Dei. 174.

Papa Dei vicarius in terra, eiusque officium 142.

Papa vt vicarius Petri Apoſtoli, obſeruandus & venerandus. 28.

Papa vt Pater & Dominus recognoſcendus ab eo, quem ipſe filium & deuotum relatione debita recognoſcit. 89.

Papa non pater, ſed vitricus. 89.

Papa an habeat ſuperiorem iudicem. 104.

Papa reprehenſibilis cauſam dicere debet accuſantibus. 23.

Papa tenetur iuris ordinem obſeruare. 102.

Papæ ſententia, quæ excedit normam, vana eſt. 103.

Papa ſacris Scripturis, Decretis Patrum & Legibus imperialib. contraria præcipiēs, non eſt audiendus. 28.

Papa ſi præcipiat non obedire ſuo Domino, vel ſtatuat contra Deum & ſacram Scripturam, non eſt audiendus nec timendus. 104.

Decreta prædeceſſorum ſuorum nefas eſt papæ contradicere aut ſtatuere. 24.

papales ſententiæ in Germania non ſunt executioni mandandæ. 158

Papalia decreta contra ipſos edita Archiepiſcopi Germaniæ caſſent. 159.

papalium decretorum caſſationi contradicentes excommunicandi ſunt ab Archiepiſcopis Germaniæ. 159.

papæ nomen quando præponendum imperatoris nomini. 58.

papatus & imperii diſtincta munia. 46. 146.

ex papatus & imperii confuſione hæreſes, & ſeditiones ortæ. 1.34.

papa Legibus imperialibus ſubiectus. 26.

papa imperatorem vt honorare & coronare debeat. 54.

papa tenetur imperii iura ſarta tecta ſeruare. 101.

in papam imperatoris moderata inquiſitio. 32.

papæ defenſor & aduocatus imperator & Rex Romanorum. 11.

papæ ab Eccleſia Romana prohibitum eſt ius imperii & poteſtatem in temporalibus vſurpare. 103.

papa falcem mittit in alienam meſſem, dum imperialia ſibi arrogat. 89.

papa reſignat imperio regalia. 54.

papæ dolus & fraus in auferendis Eccleſiaſticorum inueſtituris. 53.

papa an poßit irritam facere electionem principum imperii. 102.

Electores cum papa communicant negotiū imperiale. 140.

papæ auctoritas ſupplicata ab Electoribus in confirmatione imperatoris. 143.

papæ auctoritate ſuffulti Electores imperatorem deponunt. 143.

papa mandat imperii ſubditis obedientiam Electo Regi Romano præſtandam. 143.

papa ſancit vltimum ſupplicium in tranſgreſſores 2.

papa vt Romani obediant, præcipit imperator. 14.

eiusque iuſticiariis. 43.

papa imperatoribus debet omnia, quæcunque habet. 58.98.

papæ ingratitudo in imperium. 49.

papa obedientiam promittit imperator. 52

papa nefande & mendaciter ſibi arrogat imperium Romanum. 60.

papæ iniuſti vſurpatores rerum imperialium 40.

papa in manifeſtam iniuriam imperatoris Vicarium imperii conſtituit per Italiam 89.

Papa imperii Germanici hoſtis & vſurpator iniquus. 103.

papa an Italiam Germanis adimere, & de regnis mundi diſponere poßit. 102.

papa contra Deum & omnem iuſticiam aufert regna. 89.

Papam nihil iuris habere in imperium & imperatorem. 102.

papæ proceſſus in imperatorem eſſe contra Deum, & iuſtitiam, & iuris ordinem. 100.

eorum caſſatio & annullatio. 104.

papa niſi proceſſus & ſententias ſuas iniquas inhibeat, pœnas minantur principes imperii. 101.

papa in Germaniam ire cupit ob diſcordiā cum imperatore. 44.45.

papam rogant Epiſcopi imperii, vt ſcribat mitigatorias literas ad imperatorem. 62.

papæ vniuerſi in regum iniurias iurauerunt. 89.

papæ excommunicationes iniuſtas fulminant in Reges ibid.

papæ conuicia. 22. *item inſidiæ, verſutia, aſtus faſtusque in Regem.* 88.

papæ quanta mala intulerint imperatorib. Germanis. 56.

papa reus Maieſtatis imperatoriæ. 50.

paparum crimina & ſcelera recenſentur 32.46.47.78.

papæ facinora ab omnibus publice proclamata. 32.

papæ lex iniuſta, iniqua, impia, diabolica. 25.

papæ conſilium iuri diuino & canonico contrarium. 22.

papa omnis diſſenſionis & malorum auctor. 60.

papæ ſub ſpecie recti mundum decipiunt & claudunt. 89.

papæ & ſuorum aſſeclarum calumniandi calliditas. 56.

papæ contumelioſus. 22.50.

papæ ſuperbia. 59. *arrogantia & contemptus Epiſcoporum.* 50.

inconſulta vanitas. 33.

perfidia. ibid.

Papæ bruta reſcriptio ad Synodum. 33.

Papa pacis publicæ turbator. 46 fractor. 98
non venit mittere pacem ſed gladiū. 89.
Papæ diſſoluti. 40. Eccleſiam ſpoliarunt & contaminauerunt. ibid.
Papa ſuſpectæ tutelæ reus. 88. pupillum ſibi commiſſum bonis poſſeſsionibusq́, perſide ſpoliat. 88.89.
Papa & Cardinales Simoniaci. 35.
Papa corigias partitur ex corio alieno. 88.
conſanguineos & nepotes ſuos ex alieno ditat. ibid.
Papa ad charitatis exemplū prouocatur. 23
Papa crucem facit prædicari, ſed pecuniam ſibi congregari. 89.
Pontificis literæ Regia auctoritate indignæ ſunt, ſi eam inhonorant ac deſpiciūt. 21.
Pontificis ſuperba & arrogantes literæ. 60.
Papæ literas Principes Imperij ægre moleſteque tulerunt. 62.
Papæ ſcripta iniurioſa non acceptanda. 22.
Papa ancipitem abſolutionem dat. 45.
Papæ Concilia fugiunt. 32.
Papa non liceat grauare Ordinarios Collatores gratiis exſpectatiuis in forma ſpeciali ad maiora &c. 150.
nec permittatur dare gratias ſuper beneficiis electiuis. 150.
Papa & eius Curiales nihil accipiant pro confirmatione &c. 158.
Papalis prouiſio in Germania caſſatur. 158.
Papa nullam impoſitionem vel exactionem faciat in Germania. 158.
Papæ Legati à Principibus Imperii mortis rei iudicati. 60.
redire iubentur recta via Romam ab Imperatore. ibid.
eorum faſtus & inſolentia. ibid.
malitia & rapina. ibid.
Papa fuit fœmina. 35.
Papæ equitantis ſtrepā tenet Imperator. 76
pedes oſculatur. ibid.
Tractatus contra Papam. 32.
Papa condemnatur ab Epiſcopis Germaniæ. 47.49.
Papa vt à Clero populoque Romano detrudatur, imperat Imperator. 50.
deponitur ab Imperatore. 33.50.

De Parochis & Prædicatoribus.

Parochi ciuitatum ſint graduati. 157.
Parochi idonei Eccleſiis præficiendi. 6.
Parochi vt plebem ad conſtantiam veræ fidei cohortentur. 6.

De Patria poteſtate

Patria poteſtas damnatorum læſæ Maieſtatis nullam vim habet. 117.

De Patriarchis.

Patriarcha Aquileienſis. 69.
Paulinus Patriarcha Aquilegienſis vel Foroiulenſis. 3.
Pilegrinus Patriarcha Aquileienſis. 86.

De SS. Patribus.

Patribus inhærendum. 3.

De Patriciatu.

Patriciatus dignitas ab Imperatore conferenda. 135.
Carolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Rom. 2.

De Patrimonio S. Petri.

Patrimonium S. Petri reſtituitur. 55.
vide Donationes.

De Pace.

Pax publica. 55.
Pax vt inter omnes homines colatur. 16.
Pax eiusque conditiones inter Reges. 14.
Pacis violatæ accuſatio. 65.
Pacem & quietem omnibus ac ſingulis conſeruare, & controuertentes componere, iniurantesque compeſcere, conuenit Imperatori. 140.
Pacis publicæ turbator & fractor Papa Rom. 46.98.

De Peccatis.

Peccatorum grauitas. 7.

De Pfalburgeriis.

Pfalburgerii non recipiendi. 11.
ſunt in totum prohibiti. 114.115.
Pfalburgeriorum, qui ciuitati alicui adſcripti ſunt, ſeruitutem & proprietatem ſaluam retinent Domini. 115.
Pfalburgerii aut renuncient ciuitati, aut immigrent in ciuitatem, & ſecundum eius leges viuant. ibid.
Pfalburgeriorum receptatores quomodo puniendi. ibid.

De Poſſeſſionibus.

Poſſeſſores beneficiorum Eccleſiaſticorum ne moleſtentur. 158.
Poſſeſſores iniuſti beneficiorum eccleſiaſticorum detrudantur, aut de nouo inueſtiantur. 158.

De Prædicatoribus.

Vide Parochos.

De Prædonibus & rapinis.

Prædones puniendi. 15.
Prædæ reſtituantur. 16.

De Præpoſitis.

D. Vlricus Eſlinger Præpoſitus Friſingenſis. 218.
Conradus Præpoſitus Viennenſis, Imperatoris Cancellarius. 201.
Hermannus Præpoſitus S. Gereonis Colonienſis. 141.
D. Præpoſitus S. Burchardi Herbipolēſis. 218

De pragmatica Sanctione.

Pragmatica Sanctio Imperii. 159.

De Precatione & precibus.

Preces Hæreticorum non ſunt acceptabiles Deo, &c. 4.
vide Orationes.

De Principibus in genere.

Principatus debent integri & inconuulſi ſeruari. 18.
Principibus Imperii durante congregatione Electorali, non liceat generales tractatus celebrare 113.
Principes vt conſtantes ſint in tuendo Imperii honore contra Papam. 61.

De Principibus Imperii, & aliis, quorum fit mentio.

Apulia: Prouincia Apuliæ ſub Imperio. 39.57.
Arabia: Principem Arabum vocari Archilon, Regem, & Protoſymbolum. 18.
Auaria: Auarum Principem dici Prælatum. 18.
Bulgaria: Principem Bulgarum dici & Regem & Dominum. 18.
Catharia vel Cazaria: Principem Cazariorum non dici prælatum, ſed Regē. 18.
Calabria: Prouincia Calabriæ ſub Imperio. 21.39.
Capua: Robertus Princeps Capuanus. 58.
Nortmannia: Principe Northmannorū non dici prælatum, ſed Regem. 18.
Tarentū: Manfredus princeps Tarentinus Papæ Siciliæ regnum adimit. 88.
Conradino Regi rebellat & infidelis eſt. 88.89.
interficitur. 89.

De Priuilegiis.

Priuilegia omnia Electorū prærogatiuæ & iuribus aduerſantia caſſantur. 113.
etiam perſonalia & ſpecificata contra caſſationem. 114.

De Proceſſibus.

Proceſſus & ſententia contra priuilegia facti, ipſo iure nulli ſunt. 111.
Proceſſus Papæ contra Imperatorem nullius ſunt momenti. 100.101.104.

De Procuratoribus.

Procuratores quomodo conſtituendi. 227.

De Prophetis.

Prophetæ falſi poſtremis temporibus. 7.

De Proteſtatione.

Proteſtatio Germanicæ Nationis contra Papam. 158.

De Protocollo.

Protocollum notarius vt hab[illegible]. 223.
Protocollum defuncti non extendere. 225.
Protocollum ſi amittatur. 225.

De Prouinciis.

Vide de Principibus Imperii.

Q.

Quarta beneficiorum Eccleſiaſticorū quomodo & quando reſeruanda. 151.
Quartam Falcidiam de bonis maternis detrahunt filiæ damnatorum læſæ Maieſtatis. 117.

R.

De Rapinis.

Raptores puniendi. 15.
Rapinæ reſtituantur. 16.

De Raptu.

Raptus pœna. 16.

De Regalibus.

Regalia quæ ſint. 66.
Regalia vt Eccleſiaſtici renuncient Imperatori. 54.59.

De Regibus in genere.

Regis nomen idem quod Baſileos notare. 19.
Ῥῆγα proſbaſιλία Barbarum & incognoſcibile eſſe. ibid.

Regnorum diſtinctiones vnde. 141.146.
Reges non eſſe Epiſcoporum Vicedominos ſed veros Dominos. 24.
Reges & Regna Eccleſiæ Romanæ ſubiecta 142.
Regnorum Caroli Magni diuiſio. 10.
in regno ſuccedat filius non maximus natu, ſed quem populus idoneum elegerit. 11.
regnum inter ſe diuiſum deſolabitur. 105

De Rege Romanorum.

Rex Romanorum electus in Cæſarem vel Imperatrem promouendum. 107.
rex romanorum electus à Papa confirmandus. 143.
regis romani electi promiſſa. 72.
regis romanonum primum ab Electione officium. 108.109.
eiusdem primum à Coronatione officium. ibid.
rex romanorum ſtatim poſt electionem confirmare debet Statibus Imperii ſua iura, priuilegia ac conſuetudines. 108.
rex rom. ſine Prncipum Imperii conſilio nihil debet agere. 139.
regi romanorum romam proficiſcendum pro Imperiali diademate. 142.
rex rom. conueniri poteſt apud Comitem Palatinum Electorem. 110.
regia rom. menſa, eius altitudo, ſoli regi vacua. 119.

De Regina Romanorum:

Reginæ rom. proceßio in publica Curia Imperiali. 118.
reginæ romanorum menſa. 119

De Regibus Rom. Imperii, & aliis, quorum fit mentio.

Alamannia: *Alamannici regni reſtitutio.* 35.
Alamannia an à Germanica natione diſtincta. 209.
Anglia: *Rex Angliæ ſub Imperio romano.* 57.
Diſcordia inter Regem Angliæ & Franciæ ab Imperatore ſedata. 147.148.
Henricus Anglorum Rex. 70.
Apulia: *Prouincia Apuliæ ſub Imperio.* 57.
Arabia: *Principem Arabum vocari, Archition, & Regem, & Protoſymbolum.* 18.
Arelas: *Regni Arelatenſis Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Treuerenſis.* 100. 109.143.145.
Auaria: *Auarum regem vocari Chaganũ, non Principem.* 18.
Bohemia: *Rex Bohemiæ eſt Archipincerna imperii romani.* 107.119.
rex Bohemiæ debet conducere Ducem Saxoniæ. 107.
item marchionem Brandenburgenſem. ibid.
à quibus ipſe debeat conduci. 107.
regis Bohemiæ ſeßio in ſolenni Curia Imperatoris. 109.
rex Bohemiæ Imperatorem ſeu regem rom. immediate ſequitur. 117.
regis Bohemiæ officium in Archipincernatu. 119.
rex Bohemiæ omnibus regibus, quacunque prærogatiua gaudentibus, in ſolennitatibus Imperatorum præferri debet. 110.
regni Bohemiæ priuilegium comparandi terras & praedia & caſtra à quibuscunque vbicunque in Imperio. 112.
item priuilegia de moneta cudẽda. ibid.
regno Bohemiæ vacante regnicolæ liberum ius habent eligendi, quem volunt. 111.
regni Bohemiæ incolas ad nullum externũ iudicium trahi poſſe. ibid.
rex Boemorum. 70.66.
Gidiacus rex Bohemorum. 74.
Bulgaria ſiue Myſia: *Bulgarum Principem vocari regem & Dominum.* 18.
Burgundia: *Carolus rex Franciæ & Burgundiæ.* 10.11.
Caſtalla ſiue Caſtilia: *Fridericus Rex Caſtellæ.* 87.
Catharia vel Catzaria: *Principũ Catzarorum vocari* Regem. 18.
Corſica: *regnum Corſicæ Pontifici datũ.* 74.
Dania: *rex Daniæ ſub Imperio rom.* 57.
rex Danorum. 70.
Francia: *rex Francorum ſub Imperio rom.* 18.28.39.51.57.
ab Imperatore vocatur ad Concilium. 146.147.
diſcordia inter reges Franciæ & Angliæ ab Imperatore ſedata. 148.
Carolus regis Franciæ primogenitus, Dux Normandiæ ac Delſinus Vunnenſis 117.
Vide infra Gallia.
Gallia: *regni Gallici Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Treuerenſis.* 100.109. 143.145.
reges Galliæ ſiue Franciæ ad vſurpationem imperii, & Eccleſiæ diſsidium inhiant. 142.
Vide ſupra Francia.
Germania: *regni Germanici Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Moguntinus.* 100.109.139.143.
Hiſpania: *rex Hiſpaniæ ſub Imperio romano.* 57.
Italia: *regni Italici Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Colonienſis.* 100.109. 243.145.
rex Italiæ ſubeſt Imperatori. 9.10.11.57.
regni Italiæ defenſio imperatori incumbit. 142.
Pipinus Rex *Italiæ.* 9.10.11.12.
Vide mox Longobardia.
Longobardia: *regnum Longobardiæ ſub Imperio romano.* 57.
regnum Longobardiæ à Vvenceslao Imp. alienatum. 140.
Vide protinus ante Italia.
Nortmannia: *Ducem Nortmannorum vocari regem.* 18.
Ruſſia vel Ruthenia: *Ruſſi hoſtes Imperii.* 57.
Sardinia: *regnum Sardiniæ Pontifici rom. datum.* 74.
Sicilia: *regnum Siciliæ ſub Imperio rom.* 21.
ab Imperatore recuperandum. ibid. *ſubiugatum.* 71.
regnum Siciliæ Pontifici rom. datum. 74.
Pontifex ſibi arrogat contra ius & fas. 88. 89.
Carolo Andegauenſi à Pontifice conceditur. 89.
Robertus Siciliæ rex Imperio rebellis declaratur, & condemnatur. 95. *& ſeqq.*
Wilhelmus rex Siciliæ Imperio rebellis. 62. 68.
Vngaria: *rex Vngarorum.* 70.

De Reliquiis.

Reliquiæ Sanctornm, & ſuper iis iurandi mos. 36.

De Reſeruationibus.

Reſeruationes quæ in corpore iuris non ſunt comprehenſæ, vt tollantur, & Papæ non amplius permittantur. 149.
reſeruationum Papalium caſſatio. 156.

De Reſurrectione.

Reſurrectio mortuorum diligenter prædicanda. 7.

De Roma & Romano populo.

Roma Imperatoris eſt. 56.71.
eiusque Sedes & habitatio. 56.
Imperatorum ius & poteſtas in Romanos. 43.
Romanus Senatus ab Imperatore ordinandus. 71.
Senatui romano reſtituta vetus dignitas. 56.
romani Senatus Populique affectio erga Imperatorem. ibid.
romanus populus debet eſſe amicus & inimicus, quibus talis eſt Imperator. 49.
Iudicum romanorum numerus & officii admonitio. 14.
romani Iudices vt ab Imperatore in ordinem redigantur. 43.
romana Eccleſia omnium mater. 40.

De Romipetis.

Romipetæ teſtimonia ſuorum Epiſcoporum Prælatorum habeant. 62.

S.

De Sacerdotibus.

Sacerdotii & regni, i. poteſtatis Eccleſiæ & politicæ, diſtincta munia. 61.
ex Sacerdotii & regni confuſione hæreſes & ſeditiones ortæ. 1.
Sacerdotes & Epiſcopos lædere Imperatori nefas. 140.

De Sacrilegio.

Sacrilegus miles quomodo puniendus. 64.

De Sale.

Salis coquendi aut fodiendi ius in ſuis Principatibus habent Electores 112.

De Saracenis

Saraceni expellendi. 39.
Saracenis fauebant Neapolitani. 20.

De ſchiſmate.

Schiſma duorum Paparum. 67.68.
Schiſmati Paparum mederi debet Imperator. 68.

De Scholis.

Schola gentium Romæ. 35.

De Scribis & Notariis.

Scribis, Notariis, & miniſtris quid Principes &c. feudalia recipientes ab Imperatore, teneantur dare. 120.
iiſdem labores & opera taxentur in confirmatione electionis Eccleſiaſticorum &c. 157.

De Seditioſis.

Seditioſi & malefici quomodo coercendi. 15.

De Sententiis.

Sententia interlocutoria in ſcriptis. 96.
Sententia poſt abſolutionem pronunciata, nulla eſt. 104.
Sententias in Germania latas ſuper cauſis Eccleſiaſticis Papa ratas habere debet. 159.
Sententiæ Papales in Germania ne executioni mandentur. 158.

De Seruis & eorum operis.

Seruum ſine Domino. 65.
Seruos Eccleſiæ angariandos vel parangariandos non eſſe. 9.
Serui in dominos torqueri poſſunt in crimine læſæ Maieſtatis. 118.

De Sigillatione & ſigillis.

Membranas nudas raſaſque ſacro ſigillo munitas Imperatori non licet vendere 140.
Signatura gratiarum Papalium quando irrita, caſſa, & ipſo iure nulla ſint. 150.
Legati Romani Cardinales nudas membranas ſigillatas malitioſe in Germania circumferre ab Imperatore prohibentur. 60.

De Sororibus.

Sorores Electorum principum quomodo exhibendæ & dotandæ. 118.

De Spiritu Sancto.

Spiritus Sanctus prædicandus Deus. 6.
Spiritus Sancti invocatio ante electionem Romanorum Regis 108.

De Spolio.

Forum ſpoliantis militis pœna. 64.

De Statutis.

Statutorum aduerſus libertatem Eccleſiæ caſſatio. 75.
Statuta Ducum Auſtriæ in ſuo Ducatu ita rata eſſe debent, vt nec Imperator ea reſcindere habeat. 86.

De Subſidiis.

Subſidia mutua & auxilia inter Reges Imperii. 15.

De Superbia.

Superbiæ condemnatio. 95.
Superbia Luciferum damnauit 105.

De ſupplicationibus.

Supplicationes ad Deum inſtituendæ 15.

De Suſurronibus.

Suſurrones quomodo puniendi. 16.

De Symbolis.

Symbola Eccleſiaſtica. 4.
Symbola fidei Catholicæ. 5.6.7.

T.

De Teloniis.

Telonia habere in ſuis principatibus poſſūt Electores, ſed non noua conſtituere. 112.
Teloniorum illicitorum pœna. 115.

De Termino iudiciali.

Terminus citationis vt prolongetur. 53.

De Terra Sancta.

Terræ Sanctæ oppreſſio. 71.

De Teſtibus.

Fides teſtium quomodo exploranda. 223.
Muti teſtimonium. 224.
Teſtes in teſtamenti &c. factione 225.
Teſtes in teſtamenti factione debent eſſe vocati. 216.
Teſtes inhabiles. 226.

De Teſtamentis.

Teſtamentorum genera tria. 225.
Teſtamenti in ſcriptis ſolennitas. 226.
Teſtamenti nuncupatiui ſolennitas. 226.
Cæci Teſtamentum. 226.
Militare teſtamentum. 225.
Teſtari milites de peculio ſacri belli non poſſe. 71.
Teſtator loqui aut ſcribere ſciat. 226.

De Theologia.

Theologiæ Profeſſor in Collegiis Cathedralibus, & eius præbenda. 157.

De Transfugis.

Fransfugis reuertentibus venia danda. 16.

De S. Trinitate

Sacroſ. Trinitas in primis prædicāda .6.

De Turcis.

Vide Saracenos.

De Tutoribus.

Tutores quomodo conſtituendi. 227.

V.

Vbicunque, *quid ſignificet.* 27.

De Vaſallis.

Vaſalli in regnis Dominorū ſuorum conſiſtant. 11.

De Vicariis.

Vicarii Imperii Rom. Imperio vacāte, sūt Comes Palatinus & Dux Saxoniæ. 110.
Papa in manifeſtam iniuriam Imperatoris Vicariū Imperii cōſtituit per Italiā. 89.

De Victualibus.

Victualium libera commercia vt Electoribus & eorum comitibus dentur per viā 106.

De Votis.

Votorum maior pars facit electionem. 108.

De Vnitate.

Vnitatem eſſe ſeruandam. 2.3.

De Vſurariis.

Vſurarios & Iudæos tolerare ac tenere poteſt Dux Auſtriæ. 86.

De Vulneratione.

Vulnerationis negotio quomodo conueniendа.

FINIS

MENDA ET ERRATA COR-RIGENDA.

Pag. 2. *lin.* 8. Mannite. *p.* 13. *li.* 38. adhramire. *p* 18. *li.* 6. *a. fi.* hanc pœnam *p.* 20 *li.* 10. conſtituta. *p* 20 *titulus XXXII. & ſeq. inter ſe ſunt tranſpoſiti. p* 21. *li.* 17. *à fin. adde,* ſuo reſiſtat, titulos poſuerit *p.* 23. *li.* 11. depereat. *lin.* 12. *tit. LXI. & ſeq. inter ſe ſunt tranſpoſiti, & alter in alterius locum reponendus. Lin.* 13. Si quis ſeruus etiamſi. *p.* 25. *li.* 11. *tit. LXXXIII. & ſeq. eſt tranſpoſitus. p.* 28. *lin.* 17. *tit. CXXIII & ſeq. inter ſe ſunt tranſpoſiti. p.* 29. *lin.* 29. ſuam *p.* 31. *lin.* 12. *leg.* iuſtitiæ *pro* militiæ. *lin.* 38. oppreſſis. *p.* 32. *lin.* 1 Epiſcopali. *lin.* 11. percellere *p.* 33. *lin.* 22. reſtituine. *lin.* 9. Libenter. *ibid.* eſſe d ff. *pag.* 34. *lin.* 1. Principum Imperii. *p.* 35. *lin.* 28. deferatur *p.* 36. *lin.* 5. infelicitate. *p.* 40 *lin* 9. *a fin.* non conceſſimus. *deleto* non. *p.* 42 *lin.* 20. Sextario. *p* 43. *lin.* 26. contributionis publicæ. *p.* 50. *lin* 17. *a fin* vt vobis deſtin. *p.* 52. *lin.* 14. & ad art. *p.* 59 *lin.* 27. ſpoliatis. *p.* 64 *lin.* 17. deſtinatis. *p.* 70. *lin.* 26 *a fin.* tuebatur. *p.* 112. *lin.* 5. *falſus eſt numerus ſcribe: III.* De Romanorum *&c. Et ſic porro in ſeqq. tit. p.* 122. *lin.* 17. de ſua cauſa ſonn. *p.* 125 *lin.* 2. *a fi.* Antiocheno. *p.* 128. *lin.* 8. *a fi.* conentur. *p.* 130. *lin* 33. connubiis *pro* concubiis. *p.* 136. *lin.* 26. Romanæ trad. *p.* 147 *lin.* 4. per noſtræ. *p.* 149 *lin.* 5. Capitularium Dominicum *p.* 152. *lin.* 10. ex Collect. *p* 217 *lin.* 13 vt erga puer. *p.* 232. *lin.* 13. interfector. *p.* 237. *lin.* 14. pagani *lin.* 43. incaute imponant. *p.* 244 *lin.* 26. ad laicos pro hon. Eccleſiaſtico. *p.* 251 *lin.* 4 *a fin.* vnus *pro* vdus *p.* 252 *p.* 273 *lin* 7. Epiſcopo viuente. *lin.* 13. tractoria. *p.* 281. *lin.* 16. excommunicatos. *p.* 291 *in marg.* Primatus à Papa inſtitutus. *p.* 291. *l.* 25. Tuſcanenſi. *& mox,* Tuſcanenſis. *lin* 39. Bituricum *vna voce. p* 294. *in marg.* Longob. lib 1. *deleto* [illegible] &. *p.* 293. *lin* 20. à proprio. *lin.* 5 *a fin.* portas erigere. *p.* 300. *lin* 11. decimatio Epiſc. *p.* 301. *lin* 9. *a fin.* tyrannice. *p.* 303. *lin.* 23. acceſſionibus coram. *p.* 310. *lin.* 2. *a fin.* approbationis inſidioſæ, aut per ſe. *p.* 318. *lin* 13. rapere. *p.* 323. *lin.* 10. Cardinalibus. *lin.* 38. gratius. *p.* 324. *lin.* 9. B. Benedictus. *ibid.* Quodum *p.* 325. *lin.* 8. *a fin.* conflictum. *p.* 337. *lin* 13 Ficoroli. *lin.* 14. terræ, quæ ab Aq. *p.* 340 *li.* 18. & Regis Boloniæ. *pro* Bohemiæ. *p.* 342. *l.* 23. *in marg.* eius nom *p.* 346 *l.* 19. precamur. *p.* 346. *l.* 21. *a fin.* plegios catalla, *deleta particula* & *p.* 348. *l.* 6. *a fin* capitalis. *p.* 361. *li.* 15 Albam. *p.* 362 *l.* 18. *a fin.* Tuſcia. *p.* 363. *l.* 7. *a fin* hominum. *p.* 371 *lin.* 20. malefacientes. *p.* 376. *lin* 9. *a fin.* dominio. *p.* 377. *li.* 23. *a fin.* extrinſecus & intrinſecus. *p.* 385. *lin* 11 *a fi.* ac noſt. am. ad Fact. Med. periuriam renoc. *p.* 395. *lin* 16. *a fin.* ſuper exactionibus. *p.* 400 *lin.* 32. clauſit. *lin.* 38. Aureum *p.* 402. *lin.* 26. coronam. *p* 403. *lin.* 16. *a fin.* euocare *p* 411 *lin* 28 conſecrauit. *p.* 412. *in marg.* quibus eadem. *p.* 414 *lin.* 12. furit, inſanit. *p.* 416. *lin.* 12. *a fin.* Karoli Quarti. *p.* 417. *lin.* 14 *a fi.* enormis facti. *p.* 423. *lin.* 8. nudum caret *p.* 434. *lin.* 14. abolen. *p.* 436 *lin.* 7. *in marg.* hos conuentus *p.* 441. *lin* 5. *a fin* Furſtenberg. *p.* 444. *lin.* 23. *a fin.* captiuitatem. *lin.* 18. grauandi. *p.* 450. *lin.* 23. *a fi.* canonice. *p* 458. *lin.* 13. Vniuerſitatis. *p.* 468 *lin.* 24 *a fin.* eli ſione. *lin.* 2. *a fin.* quo pacto. *p.* 469 *lin.* 18. præcipitium malorum. *p.* 471. *lin.* 3. ſacrum *p.* 474. *in marg lin.* 2. Princeps. *ibid. leg.* in Comitiis ſc. *In textu lin* 2 *a fin.* Imperator Græcorum. *p.* 475 *lin.* 2. hæc etiam Syn. *p.* 481 *in margine, lin* 4. *VII. p.* 485 *lin.* 26. ſuppetias. *p.* 501. *lin.* 3 Bremenſis. Henricus Iunior Dux Brunſuicenſis & Luneburgenſis. *lin.* 4. Biſantini, Bertrandus, &c. *p.* 511. *lin.* 25. Ferrariæ. *p.* 513 *lin.* 2. vt nihil. *p.* 516. *lin.* 5. Leges capitales *reponendum eſt. p.* 518. *l.* 26. Lesbiam. *p.* 519. *l.* 9. iſtis ſolis. *lin.* 10. ſubruſtico. *lin* 11. quibus ante. *lin* 16. maiorum honorum. *lin.* 24. indicum adſeſſ. *p.* 534 *lin.* 16. cohercendo. *lin.* 6. mandet *p.* 542. *lin.* 18. *a fin.* Antoninus. *lin* 16. *a fin* debent. *p.* 544 *lin* 9. *a fin.* accuſatori. *p.* 561. *lin.* 17. *a fin.* pro ſua clem. *p.* 563. *lin.* 2. Canonicos. *p.* 581. *lin.* 17. promiſcue. *p.* 582. *lin.* 14. *in marg.* Bathorn. *lin.* 21. Moldaw. *p.* 587. *lin.* 17. Imperator Honorius. *p.* 604. *lin.* 13. *in marg. a fin.* horum. *& lin.* 6. *in text. a fin.* retinere ſac. *p.* 607. *lin.* vl. orthodoxis.

Errata in Præfatione emendanda.

a. 2. *lin.* 10. *ſcribe,* Theutoniam. *lin.* 2. *a fin.* Arioniſtus. *pro* Ariouiſtus. *a.* 2. *b lin.* 5. *a fin. ſcribe* Etzel. *pro* Elzel. *a.* 3. *lin.* 4. Romanæ. *pro* Romæ. *lin.* 16. *diſtingue,* Imperium, Vandalorum &c. *lin.* 23. *ſcribe,* an Turingos. *pro* ac Tur. *lin* 27. vt ſeſe in Ital. *pro* aut ſeſe. *lin* 31. Otttnit *pro* Otturt. *a* 3. *b. lin.* 14 Thetonorum, *pro* Theutonor. *lin.* 16. Dietrich *pro* Diterich. *lin.* 37. Pannoniam, *pro* Parnoniam. *a* 4 *l.* 7. *a fin.* Ottnit *pro* Otturt. *a.* 4. *b. lin.* 23. *ſcribe* Moſcouitas *lin.* 28. Scythæ. *a.* 5. *b. lin* 13. *in marg diſtingue,* Druſi opera atque magiſterio, opp. *& lin.* 4. *præcedente,* Semnones, *pro* Semmones. *b.* 1. *b. lin.* 1. Pontifices *pro* Pontifex. *lin.* 18. Imperium & Pontif. *lin.* 27. maluerlt *pro* maluerint. *lin.* 41. habendas *pro* habentes. *b.* 2. *a. lin.* 29. pareremus *pro* pararemus.

Digitized by Google